T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA

NUSRETNÂME

Tahlil ve Metin
(1106-1133/1695-1721)

Doktora Tezi
Mehmet TOPAL

Danışman
Prof. Dr. Mücteba İLGÜREL

İSTANBUL 2001

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Doktora öğrencisi Mehmet Topal'ın "Silahdar Fındıklılı Mehmet Ağa Nusretnâme Tahlil ve Metin (1106 – 1695/1133 – 1721)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora tezi olarak uygun görülmüştür.

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr.Mücteba İlgürel : Marmara	....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr.M.Çetin Varlık : Marmara	....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr.Necdet Öztürk : Marmara	....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr.Abdülkadir Özcan : Marmara	....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr.Sema Uğurcan : Marmara	....

Yukarıda jüri Enstitü Yönetim Kurulu'nun 14./ 02. / 2001 tarih ve ...02.. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Nadir DEVLET
Müdür

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR VII
ÖZET IX
SUMMARY XI
ÖNSÖZ XIII
SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA'NIN HAYATI XV
ESERLERİ XXI

A).ZEYL-İ FEZLEKE XXI

B) NUSRETNÂME XXIII
MÜELLİF VE ESERİN ADI MESELESİ XXIII
TELİF SEBEBİ VE TELİF TARİHİ XXIII
MUHTEVASI XXIV
YAZMA NÜSHALARI VE HUSUSİYETLERİ XXVII
a) Nüshaların tavsifi XXVII
b) Nüshaların mukayesesi ve kıymeti XXIX
KAYNAKLARI XXXII
a) Tarih-i Seferü'l-Basra XXXII
b) İcmâl-i Sefer-i Nehr-i Ziyâb XXXV
c) Diğer Kaynakları XXXVII
TESİRLERİ XXXVIII
Raşid Tarihi XXXVIII
SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA'NIN TARİHÇİLİĞİ VE ÜSLUBU XLIII
METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL LI
DEĞERLENDİRME LIII
METNİN İÇİNDEKİLER LV
METİN 1-940
NUSRETNÂME'DE GEÇEN ARKAİK KELİMELER 941
BİBLİYOGRAFYA 943
ÖZGEÇMİŞ 946

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser.
a.g.m.	: adı geçen makale.
a.g.t.	: adı geçen tez.
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi
bk.	: bakınız
c.	: cild
Ç	: *Nusretnâme*'nin Çaşnigir (Manisa Umumî Ktb.) nüshası.
GH	: *Gülşen-i Hulefâ*
İA	: *İslâm Ansiklopedisi*
İSNZ	: *İcmâl-i Sefer-i Nehr-i Ziyâb*
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
ktb.	: Kütüphâne
N	: *Nusretnâme*
nr.	: numara
OM	: *Osmanlı Müellifleri*
RT	: *Raşid Tarihi*
s.	: sayfa
SO	: *Sicill-i Osmânî*
T.Y.	: Türkçe Yazmalar
TSB	: *Tarih-i Seferü'l-Basra*
TTK	: Türk Tarih Kurumu
V	: *Nusretnâme*'nin Veliyyüddin Efendi (Bayezid Devlet Ktb.) nüshası.
vd.	: ve devamı
vr.	: varak
vs.	: ve saire
Y	: *Nusretnâme*'nin Yıldız (İstanbul Üniversitesi Ktb.) nüshası.

ÖZET

Nusretnâme, XVII. Yüzyılın son yılları ve XVIII. Yüzyılın ilk çeyreği için kıymetli bir eserdir. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa tarafından kaleme alınan bu eser, müellifin *Zeyl-i Fezleke* adını verdiği *Silâhdar Tarihi* adıyla meşhur eserinin devamı niteliğindedir. II. Mustafa`nın döneminin olaylarını yazmakla görevlendirdiği Mehmed Ağa, eserini 22 Cemaziyelahir 1106 (7 Şubat 1695)'dan itibaren başlatmıştır. Yine II. Mustafa`nın isteği üzerine eserine *Nusretnâme* ismini vermiş ve olayları eserine kronolojik olarak, yıl yıl aktarmıştır. Müellifin gördüklerini aktardığı ve saray hizmetinde olduğu 1106-1115 (1695-1703) seneleri hadiselerinin bulunduğu birinci kısım, bundan sonra yazdıklarına göre daha kıymetlidir. Zira II. Mustafa'nın saltanat yıllarını kapsayan bu bölümde meydana gelen olayların bizzat tanığı olmuş ve padişahla olan yakınlığı dolayısıyla bazen de karışmak durumunda kalmıştır. Eserde verilen bilgiler yazarın dikkatli bir insan olması münasebetiyle oldukça zengindir. Sefer öncesi hazırlıkların, düzenlenen merasimlerin, devlet adamlarının ve sultanın kıyafetlerinin, sefer sırasında takip edilen güzergâhın ve savaşların aşamalarının bütün ayrıntılarıyla verildiği görülmektedir. Müellifin sık sık padişahın devlet adamları ile yaptığı konuşmaları aktarması, atama ve görevden alınmalara, tabiat hadiselerine, yangınlara, teşkilat tarihimiz açısından önemli olan yeni düzenlemelere yer vermesi eserin kıymetini bir kat daha arttırmaktadır.

Eserin 1116-1133 (1704-1721) yıllarını kapsayan ikinci kısmında Mehmed Ağa artık saray hizmetinde olmadığı için olayların dışında kalmış ve bu kısımlar özet niteliğinde kaleme alınmıştır. *Nusretnâme* genel olarak döneminin konuşma diliyle yazılmıştır. Böyle olmakla beraber bazen de özellikle seçilmiş ağdalı ifâdeler kullanılmıştır.

Bu çalışma ile *Nusretnâme*`nin tespit edilen en eski nüshası esas alınarak yeni harflere çevirildi ve diğer nüshalarla da karşılaştırma yapılarak nüsha farkları ortaya çıkarıldı. Mehmed Ağa`nın hayatı ve eserleri tanıtıldıktan sonra *Nusretnâme*`nin özellikleri, kaynakları ve tesirleri incelendi.

ÖNSÖZ

Osmanlı tarihinin araştırılmasında , hadiselerin tesbit ve değerlendirilmesinde arşiv kaynaklarının yanı sıra çağdaş telif eserlerin de önemli olduğu bilinmektedir. Hiç şüphesiz bu düşünce tarih ilmi ile uğraşanların ortak kanaatidir. Ancak bu eserlerden lâyıkıyla istifâde edilebilmesi için, tahlil ve ilmî edisyonlarının ortaya konulması gerekmektedir. Bekir Kütükoğlu, M. C. Şehabeddin Tekindağ ve Ahmed Ateş bibliyografya kısmında künyelerini verdiğimiz metin neşrine dair kaleme aldıkları yazılarında bu konunun önemine işaret etmişlerdir.

Bu düşüncelerle ve hocalarımızın teşvikleriyle hazırlamaya gayret ettiğimiz *Nusretnâme*, XVII. Yüzyılın son yılları ve XVIII. Yüzyılın ilk çeyreği için kıymetli bir eserdir. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa tarafından kaleme alınan bu eser, müellifin *Zeyl-i Fezleke* adını verdiği *Silâhdar Tarihi* namıyla meşhur eserinin devamı niteliğindedir. II. Mustafa'nın tavsiye ve temennîsiyle 22 Cemaziyelahir 1106 (7 Şubat 1695)'da başlatılan eser, yine aynı sultanın isteği üzerine *Nusretnâme* ismini almış ve vekâyinâme tarzında düzenlenmiştir. Müellifin müşahedelerini aktardığı ve saray hizmetinde olduğu 1106-1115 (1695-1703) seneleri hadiselerinin bulunduğu birinci kısım, bundan sonra yazdıklarına nisbetle daha kıymetlidir. Zira II. Mustafa'nın saltanat yıllarına tekabül eden bu kısımda cereyan eden hadiselerin bizzat tanığı olmuş ve padişahla olan yakınlığı münasebetiyle bazen de müdahil olmuştur. Eserde verilen bilgiler müellifin mütecessis bir insan olması münasebetiyle oldukça zengindir. Sefer öncesi hazırlıkların, düzenlenen merasimlerin, devlet ricalinin ve sultanın kıyafetlerinin, sefer sırasında takip edilen güzergâhın ve savaşların safhalarının bütün ayrıntılarıyla verildiği görülmektedir. Müellifin sık sık padişahın devlet ricali ile yaptığı konuşmaları aktarması, tayin ve azillere, tabiat hadiselerine, yangınlara, teşkilat tarihimiz açısından önem arzeden yeni düzenlemelere yer vermesi eserin kıymetini bir kat daha arttırmaktadır.

Eserin 1116-1133 (1704-1721) yıllarını ihtiva eden ikinci kısmında müellif artık saray hizmetinde olmadığı için hadiselerin dışında kalmış ve bu kısımlar özet mahiyetinde kaleme alınmıştır. *Nusretnâme* genel olarak döneminin konuşma diliyle yazılmıştır. Böyle olmakla beraber bazen de özellikle seçilmiş ağdalı ifâdeler kullanılmıştır.

Metin tesisinde müellif müsveddesi olarak kabul ettiğimiz Veliyyüddin Efendi (Bayezid Devlet Ktb.) nüshası esas alınmıştır. Karşılaştırmada istinsah tarihleri ve diğer

hususiyetleri göz önüne alınarak Yıldız (İstanbul Üniversitesi Ktb.) ve Çaşnigir (Manisa Devlet Ktb.) nüshaları kullanılmıştır. Nüshalar arasında muhteva farklılığı olmamasına rağmen bütün farklılıklar sayfa altında verilmiş, metne güzellik katan ifadeler hangi nüshadan alındığına işaret edilmek kaydıyla metin tesisinde kullanılmıştır. Transkripsiyon esnâsında mutedil bir yol takip edilerek dil hususiyetleri ikinci planda bırakılmıştır.

Çalışmamızda metin tesisi ile birlikte *Nusretnâme*'nin kaynakları, müellifi ve eserinin tahliline, nüshaların tavsifine, *Nusretnâme*'nin dönemin diğer kaynaklarına tesirine yer verilmiştir. Bu cümleden olarak *Nusretnâme*'yi isim vermeden kullanan Vakanüvis Raşid'in eseri incelenerek yapılan alıntılara işaret edilmiştir.

Nusretnâme, İsmet Parmaksızoğlu tarafından sadeleştirilerek 1962 yılında yayınlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı yayınları arasında çıkmış bulunan eser, iki ciltte ikişer fasikül (kitap) olarak planlanmış, ancak bu planlama gelişigüzel yapılmıştır. Tarih kaynaklarının sadeleştirilmesinde görülen mahzurlara bu neşirde de rastlıyoruz. Tam karşılığı bulunamayan bazı ifadelerin, anlaşılması zor bölümlerin atlanıldığını veya yuvarlak ifadelerle geçiştirildiğini, Farsça ve Arapça metinleri verilen namelerin alınmadığını ve özellikle isimlerde okuma yanlışlıkları olduğunu görüyoruz. Fakat tesbit edilen noksanlara rağmen istifade ettiğimiz noktalar da oldu. Zira bu çalışmada yer isimleri üzerinde mühim bir mesai sarf edilerek orijinal yazılışları sayfa altı bilgisi olarak verilmiş, metinde geçen âyetlerin *Kur'an-ı Kerim*'deki yerleri tesbit edilerek meâlleri verilmiş, hadis ve ata sözlerinin kaynaklarına işaret edilmiştir.

Silâhdar'ın bu değerli eseri üzerinde çalışmak benim için çok yararlı olmuştur. Osmanlı tarihi üzerinde çalışacaklar için önemli bir kaynak olan *Nusretnâme*'nin yayınlanması en büyük arzumdur. Esere çok yönlü bir dizin yapılmasını şimdiden planlamaktayım.

Çalışmalarımı başından beri büyük bir sabırla takip eden ve yardımını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Mücteba İlgürel ve yaptığı ikazlar ile bana yol gösteren Prof. Dr. Abdülkadir Özcan'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tezin her safhasında yardımlarını gördüğüm arkadaşım Dr. Fikret Sarıcaoğlu'na ve mesai arkadaşım Araştırma Görevlisi Emine Atılgan'a da minnettarlığımı bildiririm.

Mehmet Topal

SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA'NIN HAYATI

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, Hicrî 12 Rebîulevvel 1069 (7 Aralık1658)'da Galata'ya bağlı Fındıklı kasabasında dünyaya gelmiştir.[1] Genç yaşında saraya intisab etmiş ve iyi bir eğitim görmüştür. 3 Zilkade 1084 (9 Şubat 1674)'de Has Bahçe bostancılarına dahil edilen Mehmed Ağa,[2] Muharrem 1088 (Mart 1677)'de Tersane bahçesi hareminde bulunan odalardan birinde çıkan ve kısa zamanda yayılan yangının söndürülmesinde gösterdiği gayretten dolayı pâdişâhın lütfuna nâil oldu.[3] Sultan IV. Mehmed Lehistan Seferi'ne çıktığı zaman Turhan Sultan ve saray halkı ile beraber sefere iştirak eden Mehmed Ağa, Baş Musâhib Şahin Ağa'nın padişaha arzetmesiyle, 25 Şevval 1089 (10 Aralık 1678)'da yirmi yaşında iken zülüflü baltacılar zümresine dahil oldu.[4] 13 Rebîulevvel 1090 (24 Nisan 1679)'da Seferli Odası neferâtına katılan müellif[5] buradaki hizmeti sırasında IV. Mehmed'in tertib ettirdiği eğlencelere ve av seferlerine şahit oldu.[6] 1683 yılındaki Viyana Seferi'ne de iştirak eden Mehmed Ağa Sefer hazırlıklarını, Kara Mustafa Paşa'nın azamet ve debdebesini gördü. Ordu ile beraber yola çıkarak seferin bütün müşkilâtını izledi. Şiddetli yağış olan bir gecede sandık üzerinde uyuyarak bu meşakkatlere hissedâr oldu. Seferin bütün teferruatını ve safhalarını takip etti. Orta Macar Kralı Tökeli İmre Türk karargâhına geldiği zaman orada bulunan Mehmed Ağa, Tökeli'nin sîmâsını, kıyâfetini maiyyetinde bulunanları en küçük teferruatına varıncaya kadar kayd etti.[7]

---

[1] Müellif doğumunu 1069 senesi vekâyi'i arasında şu sûretle kaydeder: "Mâh-ı mezbûrun (Rebî'ul-evvel) on ikinci Dû-şenbih gicesi işbu muharrir-i hakîr-i *Zeyl-i Fezleke* âlem-i gaybdan dünyâ-yı fânîye vaz'-ı kadem eyledi", Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silâhdar Tarihi*, nşr. Ahmed Refik, İstanbul, 1928, I, s. 143; ondan naklen İbrahim Artuk, "Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa", *Tarih Dergisi*, sayı 27, İstanbul 1973, s. 123; "Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin (1096) on ikinci günü mü'ellif-i hakîr yirmi yedi yaşına bâliğ oldu.", Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *a.g.e*, II, s. 714.

[2] "Müellif-i hakîr İstanbul Hasbağçe bostâniyân zümresine ilhâk olundu", Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *a.g.e*, I, s. 632; Artuk, *a.g.m.* s. 123; Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, İstanbul, 1924, s. 229; Ahmed Refik *Silâhdar Tarihi*'nin baş tarafına yazdığı mukaddimede s. IV, Has Bahçe bostancılar zümresine dahil olduğu tarihi 1088 olarak zikretmiş, halbuki müellif bu hadiseyi 1084 senesi vekâyi'i arasına kaydetmiş.

[3] Artuk, *a.g.m.* s. 1; "Zümre-i bostâniyândan olduğumuz hasebiyle hidmetde hâzır ve ol varta-i hevl-nâk-i ibret-nümâya nâzır idim. Taraf-ı pâdişâhîden azîm lutfa mazhar olduk." Silâhdar, *a.g.e*, I, s. 661; Ahmet Refik, *Fındıklılı*, İstanbul 1933, s. 5-6.

[4] "Ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Şenbih günü müellif-i hakîr hidmetinde olduğum Hazînedâr-ı birûn-ı sâbık Başmusahib Şahin Ağa yed-i himmetiyle zülüflü baltacılar zümresine ilhâk ve ol hâne-i garîbeye çırağ olduk" Silâhdar, *a.g.e*, I, s. 726; Ahmet Refik, *Fındıklılı*, s. 5-6; Artuk, *a.g.m.*, s. 124; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, IV, İstanbul 1315, s. 220.

[5] Artuk, *a.g.m.*, s. 124; "Ve on üçüncü Dü-şenbih gün Vâlide Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okudup, akşam Salı gicesi mü'ellif-i hakîr bende-i dîrînelerin hidmetinde olduğum hâneden, gılmân-ı enderûndan Seferli Odası neferâtı zümresine ref' ve mahsudü'l-akrân ve nâ'il-i merâm eyledi.", Silâhdar, *a.g.e*, I, s. 728; Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s. 229; Ahmet Refik, *Fındıklılı*, s. 6.

[6] Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s. 229.

[7] Silâhdar, *a.g.e.*, I, nâşirin önsözü, s. IV; İbrahim Artuk, *a.g.m.*, s. 124.

Mehmed Ağa sefer dönüşünde Yeniçeri Hasan Ağa'nın yerine Hasoda hademeleri arasına ilhâk olundu. Bu arada Kara Mustafa Paşa aleyhinde sarayda dönen entrikalara şahit oldu.[8]

1688 yılında Sultan IV. Mehmed'in tahttan indirilmesini ve yeniçerilerin isyanını izleyen Mehmed Ağa, yeni padişah olan Sultan II. Süleyman zamanında da onun hizmetinde bulundu.[9] İşi nedeniyle Padişah'ın yakınlarında bulunan ve hâdiseleri büyük bir dikkatle ve tafsîlatıyla kaydetmeye devam eden Mehmed Ağa'nın, bu yakınlığı II. Süleyman'dan sonra padişah olan II.Ahmed zamanında da devam etti.[10] Hasodalı olması hasebiyle bir çok hadisede bizzat bulunma şansına sahip oldu. Müellifin müşahedelerine bakıldığında, kıyafetler, tavırlar, konuşmalar, oturuş ve kalkışlara varıncaya kadar yazdığı, hadiseleri adeta canlandırdığı görülür. Kendisini diğer tarihçilerden ayıran bu hususiyetlerine daha sonra tarihçiliği bahsinde değineceğiz.

Sultan II. Mustafa (1695-1703), Fındıklılı Mehmed Ağa'nın dürüstlüğünü ve yazmadaki mahâretini görerek, padişahlığının sonuna kadar yanından ayırmamış, adeta kendisine sırdaş tayin etmiştir. Aralarında cereyan eden samimi görüşmeler, fikir teatileri bu yakınlığı göstermektedir. Sultan Mustafa şehzâdeliğinden beri Mehmed Ağa'yı tanıyor ve onun bir tarih kitabı yazdığını biliyordu. Bu nedenle tahta çıkar çıkmaz ondan, kendi padişahlığı döneminde cereyan edecek olayları, fetihleri ve zaferleri günü gününe yazmasını istemiştir.[11] Mehmed Ağa zaten, 1655'ten 1695'e kadar vuku bulan bütün olayları, eserleri bahsinde inceleyeceğimiz ve *Zeyl-i Fezleke* diye isimlendirilen eserine kaydetmiş bulunuyordu. Bu tarihten itibaren de yine II. Mustafa'nın arzusu ile *Nusretnâme* adı verilen eserini yazmaya başlamıştır.[12] Sultan Mustafa, Mehmed Ağa görüp yazsın diye nereye gitse beraberinde onu da götürmüştür. Mehmed Ağa sarayda meydana gelen gelişmeleri bütün ayrıntıları ile takip ederek müşahedelerini eserine aktarmış, bazen de padişahın isteği doğrultusunda eserine alacağı hadiseleri belirlemiştir.[13]

Mehmed Ağa 5 Ramazan 1110 (7 Mart 1699)'da hırka-i mübareke ve sancak-ı şerifin muhafazasından sorumlu dülbent gulâmı oldu.[14] Müellif bu hizmetlerin yanında bilgi ve maharetleri münasebetiyle zaman zaman başka görevlere de çağrılıyor. "Hakīr dülbend gulâmı olup hırka-i mübâreke ve sancak-ı şerîf muhâfazasına me'mûr ve Yeni Saray'dan taşra binişlere gitmek mu'tâd değil iken deryâ ilminde mahâretimiz hasebiyle

[8] Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s.230; Ahmed Refik, *Fındıklılı*, s.7.
[9] Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s.230.
[10] Mustafa Nihat Özön, *Silâhdar Tarih "Onyedinci Asır Saray Hayatı"*, Ankara, 1947, s. 229-231.
[11] *Metin*, s. 2.
[12] Artuk, *a.g.m.* s.127; *Metin*, s. 2.
[13] Ahmet Refik, *Fındıklılı*, s. 9; Artuk, *a.g.m.*, s.127; *Metin*, s. 42, 50, 469.

şevketlü efendimiz bu abd-i âcizleri bile bulunmamız içün bir gün mukaddem silâhdar ağaya musâhib gönderüp tenbîh buyurmuşlar idi". Mehmed Ağa'nın çukadârlığa tayini ise Defterdâr Sarı Mehmed Paşa'nın, "Rikâbdâr olan Çerkes Süleyman Ağa sinnen hadâseti olmağla, silâhdar ve çukadarlığa adem-i liyâkatinden, kānūn-ı Enderûn bi-hasebi'l-iktizâ mürâ'at olunmayup, Rikâbdâr Süleyman Ağa yine rikâbdârlıkda kalup kendüden bir rütbe aşağı olan Dülbend Ağası Fındıklılı Mehmed Ağa çukadâr olmuş idi" ifâdesiyle mu'tad olan usûllerin dışında olmuştur.[15] Bu sıralarda tarihlere Edirne Vak'ası olarak geçen ve Mehmed Ağa'nın yine bütün detayları ile tarihine kaydettiği hadiseler zuhur etmiş ve bu büyük gaile II. Mustafa'nın tahttan indirilmesi ile neticelenmiştir. II. Mustafa hal' olunacağını haber aldığı zaman çok üzülmüş, Mehmed Ağa her ne kadar kendisini tesellî etmeye ve bu badirenin atlatılacağı noktasında moral vermeye çalışmış ise de muvaffak olamamıştır.[16] Edirne Vak'ası ile II. Mustafa tahttan indirildikten sonra yerine kardeşi III. Ahmed geçmiştir. Hal' olunmasının ardından üzüntüsünden dolayı hastalanarak 21 Şaban 1115 (18 Aralık 1703)'de vefat eden Sultan Mustafa'nın techîz ve tekfîn muameleleri Mehmed Ağa tarafından yerine getirilmiştir.[17] III. Ahmed'in cülûsunun akabinde Mehmed Ağa, İpşir Hüseyin Ağa'nın yerine silâhdarlığa getirildi (5 Cemâziyelevvel 1115=17 Eylül 1703).[18] Bu dönemde de oldukça faal olduğunu gördüğümüz Mehmed Ağa, bostancıların mevâciblerinin verilmemesini bahane ederek çıkardıkları ayaklanmanın bastırılmasında padişah tarafından aracı tayin edilmiştir. İsyan edenleri ikna için dört defa gitmesine rağmen sonuç alamıyarak pâdişaha "Artık bunlar size hayr etmez tedârüklerin görüp yerlerine gayrısın istihdâm buyurun bir vechile nasîhat kabul etmezler" demiştir.[19] İsyan bastırıldıktan sonra Mehmed Ağa kendisi de Bostancı Ocağı'ndan yetişmesi hasebiyle merhamete gelerek, ocağın tamamının tasfiye edilmemesi için padişahı ikna etmiş, isyana karışmayanların ve emekdarların afvına vesile olmuştur.[20] Müellifin faal olması ve sultana olan yakınlığı vüzeranın da dikkatinden kaçmıyordu. Nitekim haris bir insan olan Yeniçeri Ağası Vezîr Çalık Ahmed Paşa sadaret sevdasına düşünce Mehmed Ağa'ya defalarca müracaatta bulunarak bu konuda kendisine yardımcı olmasını istemiştir. Bu durumdan

---

[14] *Metin*, s. 428, 431, 450.
[15] Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiat*, nşr. Abdülkadir Özcan, Ankara 1995, s.821; Mehmed Raşid, *Tarih*, III., İstanbul 1282, s. 80; *Metin*, s. 597.
[16] *Metin*, s. 628.
[17] Defterdar, *a.g.e.*, s. 835-836; Raşid, *a.g.e.*, III., s. 117; Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s.234; *Metin*, s. 657-658.
[18] Artuk, *a.g.m.* s.128; *Metin*, s. 641.
[19] *Metin*, s. 643-644.
[20] Defterdar, *a.g.e.*, s.826-827; Raşid, *a.g.e.*, III., s. 89; *Metin*, s. 645.

müştekî olan Mehmed Ağa sıkıntısını III. Ahmed'e aksettirince, padişah Çalık Ahmed Paşa'nın mevcut görevinden azlini emretmiştir. Azl işlemleri Mehmed Ağa eliyle yürütülerek Çalık Ahmed Paşa bostancıbaşıya teslim edilmiştir.[21] Veziriazam Söhraplı Ahmed Paşa'nın azli olayında da mührü hümâyûnu almakla görevlendirilen Mehmed Ağa,[22] aynı gün Sultan III. Ahmed'in bütün fermanlarını tebliğ eden kişi olmuştur.[23]

Silâhdar Mehmed Ağa'nın yukarıda zikrettiğimiz faaliyetleri devam ederken sarayda yeni nüfûzlu kimseler türemeye başlamıştı. III. Ahmed'in oda lalası Uzun Süleyman Ağa sultan üzerinde oldukça etkili bir konuma gelmişti. Müverrih Raşid'in ifâdesiyle Süleyman Ağa, "pâdişâh-ı me'âlî-penâh hazretlerinin şeref-yâb-ı hidmet-i evkât-ı neşv ü nemâsı" idi.[24] O'nun nüfûzu sayesinde, sâbık Silâhdar Hüseyin Paşa-zâde İbrahim Bey silâhdar olmuş ve Mehmed Ağa'ya da vezirlikle eyâletlerden birini kabul etmesi teklif edilmiştir. Fakat Mehmed Ağa yoksulluk ve karışıklıklar, eyaletlerin harap durumda olması, kul hakkını gözetememek gibi endişelerle bu teklife sıcak bakmayarak emekliliğini istemiştir. Bu talebi uygun görülerek 8 Şevval 1115 (14 Şubat 1704)'de, günde 300 akçe ve bir miktar tayinat ile emekliye ayrılmıştır.[25] Müellif, 12 Şevval 1115 (18 Şubat 1704)'de sakal bıraktığını, 15 Şevval 1115 (21 Şubat 1704) tarihinde de üzerine zimmetli olan mücevherleri halefine teslim ettiğini beyan ediyor.[26] Bu muamelelerin akabinde III. Ahmed'in huzûruna çıkan müellif, "Hak celle ve alâ hazretleri şevketlü efendimin mübârek vücûd-ı humâyûnların hatâsız eyleye. Bu kulları menkûb kalmış bir ednâ çâkerin idim. Bu rütbe ile mesrûr ve bu nân pâre ile memnûn eyledin. Cenâb-ı Bârî-te'âlâ efendimi iki cihânda mesrûr eyleye" diyor. Sultan da kendisine hitaben "Ben de senden ve hidmetinden hoşnûd idim. Allah senden hoşnûd ola, etmeğin hayrın göresin" dedikten sonra hediyelerini alarak huzurdan ayrıldığını beyan ediyor.[27] Daha sonra Demirkapı yakınlarında Elvan-zâde Mahallesinde denize nazır bir ev satın alarak oraya yerleşmiş,[28] Vâlide Sultan'ın evlatlık olarak yetiştirdiği "Eğlence" lakablı Emine Hanım ile evlenmiştir.

---

[21] *Metin*, s. 647-650.
[22] *Metin*, s. 653; Raşid, *Tarih*, III., s. 105.
[23] Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkârlar*, s.233.
[24] Raşid, *a.g.e.*, III., s. 124.
[25] *Metin*, s. 661; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, IV, İstanbul 1315, s.220-221; Uşşâkî-zâde Seyyid İbrahim Hasib, *Târîh-i Uşşâkî-zâde*, (Haz. Raşit Gündoğdu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü basılmamış doktora tezi), İstanbul 2000, s. 354-355'de, Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın saraydan ihrâcına dair ferman sadır olduğu, fakat bu muamelenin sebebinin ne olduğunun malum olmadığı belirtilmiş, tekaüd akçesi olarak tayin edilen mikdar da Mehmed Ağa'nın kendi beyanı hilafına 200 akçe olarak zikredilmiş; Şeyhî Mehmed, *Vekayi'ü'l-fudalâ*, (III, nşr., Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, s. 686) adlı eserinde 12 Şevval 1115 (18 Şubat 1704)'de saraydan ihrac olunduğunu kaydetmiştir.
[26] *Metin*, s. 661.
[27] *Metin*, s. 661; Özön, *a.g.e.*, s. 227-228.

(20 Şaban 1116=22 Aralık 1704).[29] Mehmed Ağa eşini pek çabuk kaybetmiş ve bu hadiseyi eserine şu şekilde kaydetmiştir; "Ve yirmi birinci Penç-şenbih günü ki; Ağustos'un otuzudur. Sabâh Namazı vaktinde zevcem Emine Hanım çiçekden rıhlet-i dâr-ı bekâ eyleyüp bi-emr-i humâyûn Vâlide Câmi'i Türbesi bağçesinde defn olundu. Rahmetullâhi aleyh"(10 Eylül 1705).[30] Müellif saray hizmetinden sonra da tarihini yazmaya devam etmiş, fakat olayların dışında kaldığı için, bu kısımları bilgi alabildiği ölçüde ve özet olarak kaleme almıştır. Zamanının olaylarını kaydetmeyi Niş vakası akabinde 1133 (1721) sona erdirmiştir.[31]

Vefatından bir yıl önce Fındıklı'da Kazancı ve Hacı Receb câmileri arasında bir çeşme yaptırmıştır.[32] Çeşme aslen güzel mermer işçiliği olan bir eser olmasına rağmen, geçirdiği tamirler sonucunda ilk hâliyle alâkasız çirkin bir hale sokulmuştur. Yarısı yolun altında kalan ayna taşında iki tane selvi, madalyon şeklinde bir süs ve başka bitki motifleri işlenmiştir. Bunun üstünde "mâşâallah" ibâresinin yazılı olduğu kitâbecik bulunur. Kemeri dendanlarla süslüdür ve sağ ve sol tarafından çeşmeyi çevreleyen taşlarda da taş işçiliği göze çarpmaktadır. Kemerinin iki yanında iki adet madalyon bulunur.[33] Musluğu koparılmış ve suyu akmayan çeşmenin kemerinin üst tarafında büyük bir çatlak vardır. Teknesi çukurda kalmış kitâbesinin sağ tarafındaki mermer blok ile üstünde yükselmesi gereken kısım yoktur. Çeşmenin saçak çıkıntısı taşlarının da bir kısmı dökülmüş ve tamire muhtaç bir vaziyettedir.[34] Kitâbesi 76x60 cm. ölçülerinde olup yer yer harekeli celî sülüs beş satırdan ibârettir. Alttaki "mâşâallah" kısmı ise 31x28 cm. ölçülerinde bir mermere hakk edilmiş ve istifli, harekeli, celî sülüsdür.[35]

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa 70 yaşında iken 1139 (1726-1727) tarihinde vefat etmiş ve Taksim'deki Ayazpaşa Mezarlığı'na defnedilmiştir.[36] Müellifin ölüm tarihi ile ilgili farklı bilgiler verilmiştir. Ahmed Refik, asker emeklilerinden eski Harbiye Mektebi Müdürü Reşid Bey'in tesadüf eseri 15 Ağustos 1926'da Mehmed Ağa'nın mezar taşını

---

[28] *Metin*, s. 661.
[29] *Metin*, s. 670; Özön, *a.g.e.*, s. 231.
[30] *Metin*, s. 680; Özön, *a.g.e.*, s. 231.
[31] *Metin*, s. 940.
[32] Artuk, *a.g.m.*, s.130.
[33] Hatice Aynur-Hakan T. Karateke, *III. Ahmed Devri İstanbul Çeşmeleri*, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınlarından, İstanbul 1995, s. 167.
[34] Hatice Aynur-Hakan T. Karateke, *a.g.e.*, s. 167; Semavi Eyice, "Bir Tarihçi ve Tarihe Mal Edilmeyen Hatırası" *İstanbul Sanat ve Edebiyat Dergisi*, sayı 2, İstanbul 1955, s. 7; İbrahim Hilmi Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri*, II, İstanbul 1945, s. 55; O'ndan naklen, Artuk, *a.g.m.*, s.130.
[35] Hatice Aynur-Hakan T. Karateke, *a.g.e.*, s. 166.

bularak kendisini haberdar ettiğini ve o zamanki Türk Tarih Encümeni azâlarından iki kişiyi görevlendirerek mezar taşını kaybolmayacak bir yere koydurduğunu bilâhare zamanın Müzeler Umum Müdürü Halil Edhem Bey tarafından İstanbul Asâr-ı Atîka Müzesi`ne nakl olunduğunu zikrediyor. Ahmed Refik, muhtemelen mezar taşını görmeden, bahsedilen Reşid Bey`in verdiği kopyaya istinaden Mehmed Ağa`nın ölüm tarihini 1136 (1723-1724) olarak göstermiş, Mehmed Süreyya`nın eserinde de aynı tarih zikredilmiştir.[37] Fakat İbrahim Artuk, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü`nden emekli Hayrullah Örs'ün Mehmed Ağa`nın mezar taşının Arkeoloji Müzesi`nde olup olmadığını sorması üzerine mezar taşını burada bulamadığını, Türk İslam Eserleri Müzesi`ni ziyarete gittiği bir sırada İslamî mezar taşları arasında mezkûr taşı görerek derhal estampajını çıkardığını söylüyor. Bu estampaj üzerinde Mehmed Ağa`nın ölüm tarihi açıkca 1139 (1726-1727) olarak görülmektedir.[38]

[36] Artuk, *a.g.m.*, s.130; ayrıca bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, III, İstanbul, 1342, s. 69; Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü`ş-şakaik Fî Hakk-ı ehli`l-hakaik*, nşr., Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, s. 500.
[37] Silâhdar,, *a.g.e.*, I, nâşirin önsözü, s. IX; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*,IV, s. 221.
[38] Artuk, *a.g.m.*, s.130-131.

Allâhü sübhânehû ve Te'âlâ	الله سبحانه وتعالى
Sâbıkâ silâhdar-ı şehriyârî	سابقا سلحدار شهر
Fındıklılı Mehmed Ağa	یاری فندقلی محمداغا
Kuluna ve bi`l-cümle mü'minîn	قولنه وبالجمله مؤمنین
Mü'minâta rahmet eyleye	مؤمناته رحمت ایلیه
Bi-hürmeti`l-Fâtiha	بحرمة الفاتحه
Sene 1139	سنه ١١٣٩

ESERLERİ

A. ZEYL-İ FEZLEKE

Zeyl-i Fezleke Mehmed Ağa'nın tarihinin *Nusretnâme*'den önceki kısmıdır. II. Mustafa'nın müellife, kendi dönemi olaylarını yazıp *Nusretnâme* adını koymasını istemesi üzerine tefrik edilerek müstakil iki tarih kitabı olarak değerlendirilmişlerdir. Ahmed Refik birbirini takip eden bu iki eseri, *Silâhdar Tarihi* adıyla bütün olarak kabul etmiş ve birinci kısmı *Zeyl-i Fezleke* ikinci kısmı *Nusretnâme*'dir demiştir.[39] Tesbit edilen nüshaların muahhar bir nüsha hariç tek kitap halinde tertip edilmesi, vekayi'in kesintisiz olarak devam etmesi ve sayfa numaralarının iki eser arasında kesilmeden verilmesi bu değerlendirmeye dayanak olmuştur diyebiliriz. Bu fizîki bütünlüklere rağmen müellifin ayrı ayrı isimler kullanması münasebetiyle burada *Zeyl-i Fezleke* ile *Nusretnâme* yukarıda da belirtildiği gibi birbirinden ayrı eserler olarak değerlendirildi.

Müellif *Zeyl-i Fezleke*'yi yazmaya nasıl başladığını ve bu ismi ne münasebetle verdiğini mukaddimesinde şöyle ifâde ediyor: "Cilve-gâh-ı tevârîh-i mütekaddimîn ve ârâm-cây-i mecmu'a-i müte'ahhirîni tetebbu' ve ahvâl-i âsâr-ı sâlifeyi fehm ile behre-dâr olarak selîkamız buna zâhib olmağın zamân-ı saltanat-ı mülûk-i selefi tahrîr iden, ehl-i kalemden fâzıl, Kâtib Çelebi nâm kâmil-i vücûdun *Fezleke Tarihi*'nin hâtime-pezîr olduğu mahalden zeyl itmek arzusuyla, bin altmış beş târîhinden beru vekâyi'i tecessüs-i kâsırâne ile rehâ-yafte-i sem'-i husûl ve ekseri manzûrumuz olmağın kader-i kemterâne tahrîr ve licâm-gîn-i siyeh-fâm nâmeye tâziyâne-zen-i azîmet ve *Zeyl-i Fezleke* nâmın tesmiye itmişidim."[40] Bu ifâdelerde de görüldüğü gibi Mehmed Ağa Kâtib Çelebi'ye büyük bir hayranlık duyuyor ve *tarih*ine onun *Fezleke*'sini bitirdiği yerden yani 1065 (1654) yılından başlayarak 22 Cemâziyelevvel 1106 (7 Şubat 1695) tarihine kadar bütün vukuatı yazıp, *Zeyl-i Fezleke* ismini veriyor.[41]

Mehmed Ağa *Zeyl-i Fezleke'sinin* Köprülü-zâde Fazıl Ahmed Paşa'nın son zamanlarına kadar olan kısmını 1065-1087 (1654-1676), Naima ile Raşid'in kaynaklarına müracaat ederek yazmış, kısmen de diğer kaynaklara müracaat etmiştir. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sadaretinden sonraki bölümleri ise tamamen müşahedelerine dayanarak

---

[39] Silâhdar, *a.g.e.*, I, nâşirin önsözü s. X.
[40] Silâhdar, *a.g.e.*, I, s. 2.
[41] Hanif-zâde Ahmed, *Zeyl-i Fezleke*'nin bitiş tarihini *Nusretnâme*'nin birinci kısmının sonu olan 1115 (1703) yılı olarak göstermiştir. bk., *Âsâr-ı nev* (*Keşfü'z-zünûn* zeyli), Flügel neşri, VI, Londra 1852.

kaleme almıştır.[42] Müellif saray hizmetine girdiği tarihden itibaren pek çok hadiseyi yakından izleme şansına kavuşmuş ve özellikle bizzat gördüklerini aktarmada gösterdiği dikkat ve maharetle kıymetli bir eser vücûda getirmiştir. *Zeyl-i Fezleke*'de Fazıl Ahmed Paşa'nın Girit Seferi, Kara Mustafa Paşa'nın Viyana Seferi, IV. Mehmed'in biyografisi, Fazıl Mustafa Paşa'nın faaliyetleri, II. Ahmed'in idareciliği ve Zülfikar Efendi'nin Viyana murahhaslığına dair bilgiler mühim ve mufassaldır.[43] Zülfikar Efendi'nin Viyana sefaretine dair mükaleme cerîdesini eserine kaydettiğini şu ifadelerle beyan ediyor: "İşbu muharrir-i vekâyi'-i hakîr dahi Zülfikar Efendi'den *mükâleme cerîdesin* getürüp bir sûretin yazup aldım. Sene be sene bütün târihime geçirmek murâd eyledim. Lâkin on cüz' mikdârı tatvîl-i kelâm bir kitâb olmağın ancak netîce-i mükâlemesin ve çekdüğü âlâm ve şedâyidinin bir mikdârın intihâb ve bu mahalle tesvîd eyledim." [44] Selanikli dönmelerin meşhur hahamı Sabatay Sevi'nin Müslümanlığı nasıl kabul ettiği gibi ilginç konular da eserde yer almakta ve gayet geniş izahat verilmektedir.[45]

Zeyl-i Fezleke Ahmed Refik Bey tarafından 1928 yılında *Silâhdar Tarihi* adıyla iki cilt halinde neşredilmiştir. Ahmed Refik Bey esere, müellifin hayatına ve nüshaların tavsifine dair bir mukaddime de ilave ederek kıymetli bilgiler vermiştir. Bu neşirde Veliyyüddin Efendi nüshası esas alınmış kısmen de olsa diğer nüshalara müracaat olunarak nüsha farkları sayfa altlarında gösterilmiştir. Müellif tarafından yanlış yazılan ecnebî isimlerin ve coğrafî isimlerin doğruları tesbit edilmiş, ayrıca Fransızca ve Almanca olarak yine sayfa altlarında gösterilmiştir.

[42] Silâhdar, *a.g.e.*, I, s. X-XI.
[43] Ahmed Refik, *Alimler ve Sanatkarlar*, İstanbul 1924, s. 236-237.
[44] Silâhdar, *a.g.e.*, II., s. 668.
[45] Silâhdar, *a.g.e.*, I., s. 431-432; Ahmed Refik, *a.g.e.*, s. 237-238.

B. NUSRETNÂME

MÜELLİF VE ESERİN İSMİ MESELESİ

Müellif *Zeyl-i Fezleke*`sinin dîbâcesinde kendisinden "Bu hakīr-i pür-taksîr Mehmed Hoca-zâde eş-şehîr be-Fındıklı ya'ni ki, Galata muzâfâtından Fındıklı kasabasında tevellüd idüp..."[46] şeklinde bahsediyor. Saray hizmetinden emekliye ayrılmadan önce silâhdarlıkla vazifelendirilmesi münasebetiyle, Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa diye anılır olmuş, hatta eseri *Zeyl-i Fezleke, Silâhdar Târihi* diye şöhret bulmuştur. Çağdaşı olan müelliflerden Uşşâkī-zâde İbrahim Hasib, Mehmed Ağa`nın saraydan ihrâcını anlattığı bahisde Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa diyerek[47] ismini açıkça yazmıştır. Yine Defterdâr Sarı Mehmed Paşa, biyografi yazarları Fındıklılı İsmet Efendi ve Şeyhî Mehmed Efendi de eserlerinde müellifi, Silâhdar-ı şehriyârî Fındıklılı Mehmed Ağa diye zikrediyorlar.[48]

Silâhdar, eserinin ismini II. Mustafa`nın talebi üzerine *Nusretnâme* koyduğunu, "Es-sultân Mustafa Hân efendimiz hazretleri ibtidâ cülûs-ı humâyûn-ı meymenet makrûnlarından beru vukū'a gelecek fütûhât-ı celîle ve gazavât-ı cemîlelerin rûz-merre yazup *Nusretnâme* tesmiye olunmasın bu abd-i ahkarları Hasodası`nda müverrih Fındıklılı Mehmed kemterlerine tenbîh-i humâyûn buyurmağın..."[49] ifadeleriyle beyân ediyor. Müellifin kendisine ait bu satırlardan da anlaşıldığına göre, eserin isminde bir ihtilaf söz konusu değildir.

TELİF SEBEBİ VE TELİF TARİHİ

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa`nın asıl görevinin saray hizmeti olduğu, hayat hikâyesi ve *Zeyl-i Fezleke*`yi nasıl yazmaya başladığı biyografisini verdiğimiz bölümde zikredilmişti. *Zeyl-i Fezleke*`yi tarih birikimini değerlendirmek, Katib Çelebi`ye hayranlığı ve merak saiki ile kaleme alan müellif, yine yukarıda değinildiği gibi *Nusretnâme*`yi II. Mustafa`nın talebi üzerine yazdığını söylüyor.[50] Kimsenin teşviki olmadan zaten tarih telifi ile meşgul olan müverrih, belki II. Mustafa tarafından resmen görevlendirilmese de tarihine devam edecekti. O halde II. Mustafa`nın *Nusretnâme*`nin isminin konulmasında etkili olduğunu ve bizzat görevlendirmek sûretiyle müellifin şevkini artırdığını, bu işin

---

[46] Silâhdar, *a.g.e.*, I, s. 2.
[47] Uşşâkī-zâde Seyyid İbrahim Hasib, *Târih-i Uşşâkī-zâde*, (Haz. Raşit Gündoğdu, basılmamış doktora tezi), İstanbul 2000, s. 354.
[48] Defterdar, *a.g.e.*, s. 826, 835; Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü`ş-şakaik Fî Hakk-ı ehli`l-hakaik*, nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, s. 500; Şeyhî Mehmed, *Vekayi`ü`l-fudalâ*, III, nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989, s. 686.
[49] *Metin*, s. 2.
[50] *Metin*, s. 2.

üzerine daha dikkatli eğilmesini temin ettiğini söylemek doğru olur kanaatindeyiz. Nitekim eserini II. Mustafa döneminde bitirmemiş 1133 (1721) Niş Vakası`nın nihayetine kadar devam ettirmiştir. II. Mustafa devrine ait kısımların da kendisine takdim olunduğuna dair bir bilgiye tesadüf edilmedi.

22 Cemâziyelâhir 1106 (7 Şubat 1695)`den yani II. Ahmed`in vefatından itibaren *Nusretnâme*`yi başlattığını belirten müellifin[51] bu tarihde *Zeyl-i Fezleke*`yi bitirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Cülusdan kısa bir süre sonra II. Mustafa tarafından vazifelendirildiğini dikkate alacak olursak aynı sene içerisinde *Nusretname*`yi yazmaya başladığını söyleyebiliriz. II. Mustafa ile aralarında geçen konuşmalar da bu görüşü doğrulamaktadır. Sultan Mustafa 1106 (1695) senesinde baş çadırda kara dut yerken müellife "aceb müverrih bizim kara dut yediğimizi dahi târîhe yazar mı" demesi üzerine Mehmed Ağa bu bahsi yazdığını zikrediyor.[52] Yine aynı yıl II. Mustafa Mehmed Ağa`ya hitâben "bu gün ne yazdın" diye sorunca "zabta sâlih henüz daha bir şey yazılmadı" diye cevap veriyor. O sırada veziriazamdan sefer ahvali ile ilgili telhis gelince "işte sana yazacak vekâyi`" dediğini kaydediyor.[53] Eserini 1133 (1721) senesi Niş Vakası ile bitiren müellif, *Zeyl-i Fezleke*`nin dîbâcesinde III. Ahmed`e takdim ettiğini beyan ediyor.[54] Mehmed Ağa, hayatı bahsinde de zikredildiği gibi 1139 (1726-1727) yılında vefat ettiğine göre *Nusretnâme*`yi yazma işini 1133 (1721) senesini takip eden yıllarda bitirmiş olması gerekmektedir.

Hadiseleri gün gün not alan müellifin ilk müsveddelerine dair elimizde bir kayıt olmamasına rağmen bazı bendlerde "aşağıda zikr olunur", "mahallinde beyân olunur", "âkıbet katllerine sebeb oldu" gibi ifadelerle sonraki yıllara atıflar yapması müsveddelerini biriktirerek hayli zaman sonra eserine kaydettiğini göstermektedir. Nitekim 1112 (1700-1701) senesi vekayiini yazarken Feyzullah Efendi hakkında yaptığı değerlendirmede yanlış davranışları münasebetiyle hem kendisinin öldürüleceğine hem de II. Mustafa`nın hal' olunacağına işaret ediyor ve mahallinde beyan edeceğini zikrederek[55] 1115 yılına atıf yapıyor.

MUHTEVASI

Muhteva bakımından *Nusretnâme*`yi iki bölüme ayırabiliriz. Müellifin saray hizmetinde olduğu yılları ihtiva eden ilk kısım, 1106-1115 (1695-1703) yıllarını yani II.

---

[51] *Metin*, s.2
[52] *Metin*, s. 42; İsmet Parmaksızoğlu buradaki "kara dut" kelimesini "kara ot" şeklinde okuyup, ıspanak yemeği diye şerh düşmüş. Bk. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, nşr. İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1962, s. 40.
[53] *Metin*, s. 50-51.
[54] Silâhdar , *Silâhdar Tarihi*, I, s. 2.

Mustafa dönemini tafsil etmektedir. Mehmed Ağa'nın müşahedelerine müstenid olan bu bölümün girişi, "Zikr-i tevhîd-i hazret-i Bârî-te'âlâ", "Der-na't-ı Hazret-i fahr-i cihân" ve "Der-evsâf-ı hazret-i pâdişâh gâzî" bendleriyle başlamakta ve akabinde eserin telif sebebi ve isminin nasıl verildiği belirtilmektedir. II. Ahmed'in vefâtı ve II. Mustafa'nın cülûsu ile devam eden ve rûz-nâme hüviyetinde olan bu bölüm, eserin orijinal ve asıl kıymete hâiz olan kısmıdır. Zira müellif vazifesi münasebetiyle pek çok hadiseyi bizzat görmüş hatta müdahil olmuştur.

II. Mustafa'nın cülûs merasimi ve bu sırada yapılan tayin ve azller, pâdişâhın sakal bırakması, Hz. Muhammed'in kılıcını kuşanan ilk Osmanlı sultanı olması, hattatlık konusundaki mahareti gibi hususlar teferruatıyla anlatıldıktan sonra pâdişâhın memleket ve sefer ahvaline müteallik girişimlerine işaret edilmiştir.

II. Mustafa'nın Avusturya seferlerinin bütün safahatı, kronolojik olarak ve menzillerin isimleri, asker ve mühimmat durumları, istihkam faaliyetleri tafsilen anlatılıyor. Lipva, Logoş ve Tittel gibi mühim kalelerin fethi, Lehistan ve Macaristan'daki karışıklıklar, Orta Macar Kralı Tökeli İmre'nin ilticası, donanmanın Akdeniz'deki faaliyetleri, Sakız'ın istirdadı, Azak Seferi gibi önemli hadiselere mekanların ve şahısların fizikî tasvirlerine de yer verilerek işaret ediliyor.

Osmanlı Devleti'nin ağır bir mağlubiyet aldığı Zenta savaşı müellifin gözü önünde cereyan etmesi münasebetiyle bütün detayları ile anlatılıyor. Hezimetin sebebleri, verilen zayiat, teessürle beyan ediliyor. Yine Osmanlı Devleti ile Avusturya, Lehistan, Venedik ve Rusya arasında cereyan eden ilişkiler, elçi teatileri, başta *Karlofça Muahedesi* olmak üzere yapılan anlaşmalar ve anlaşma metinleri eserde madde madde yer alıyor.

Kırım ahvaline, doğuda Kürt ve Türkmen ayaklanmalarına İran ile olan münasebetlere ve yapılan yazışmalara namelerin metinlerini de vererek değinen müellif, Bağdadlı Nazmî-zâde Murtaza Efendi'den naklen Korna ve Basra kalelerinin zabtını ve Ziyab Nehri üzerine yapılan seferi anlatıyor. *Nusretnâme*'nin kaynakları bahsinde bu konuya değineceğiz.

Mehmed Ağa'nın tafsilen beyan ettiği ve zaman zaman da müdahil olduğu mühim bahislerden birisi de Edirne Vakası'dır. II. Mustafa'nın hal' olunmasıyla neticelenen ve Müverrih Raşid'in isim vermeden kullandığı bu bölümde, zuhur eden karışıklıklar, isyanlar, Feyzullah Efendi ve akrabalarının faaliyetleri ve pâdişâhı nasıl iğfal ettikleri nihayet müdahil olanların tasfiyeleri ve Feyzullah Efendi'nin öldürülmesi anlatılıyor.

---

[55] *Metin*, s. 463.

II. Mustafa`nın hal' olunuşunu ve III. Ahmed`in cülûsunu canlı bir manzara çizerek anlatan ve Sultan Mustafa ile aralarında geçen samimi konuşmaları, üzüntü ile ifade eden müellif, II. Mustafa`nın vefatına ve biyografisine dair kıymetli bilgiler verdikden sonra nasıl tekaüde ayrıldığını ve diğer devlet ricâlinin mansıblarında yapılan değişiklikleri zikrederek 1115 (1703) senesi vekayiini bitiriyor.

Nusretnâme`nin ikinci kısmı olarak değerlendirilen 1116-1133 (1704-1721) arası, müellifin saray hizmetinden uzak olduğu yıllara aittir. Mehmed Ağa bu kısmı kaleme alırken artık hadiselerin bizzat içinde olmadığı için çoğunlukla duyduklarını yazmak durumunda kalmıştır. Bu münasebetle birinci kısma nazaran bu bölümde hadiselerin yıl yıl ve muhtasaran yazıldığı göze çarpmaktadır. Nitekim 1116 (1704) senesi, görev yerlerinde yapılan değişikler, III. Ahmed`in kızı Fatma Sultan`ın doğumu, Hacı Selim Giray`ın ölümü üzerine Gazi Giray`ın Kırım hanlığına getirilmesi ve şehzadelerin sünnet merasimleri gibi birkaç hadise anlatılarak bitirilmiştir.

Bu kısımda Avusturya, Engürüs, Mora, Venedik ve özellikle Baltacı Mehmed Paşa`nın Rusya seferleri dikkat çekmektedir. Elçi teatîleri, sefer hazırlıkları savaşların nasıl cereyan ettiği, yapılan anlaşmalar ve bu anlaşmalara dair metinler eserde yer almaktadır. Müellif her yıl yapılan görev değişikliklerine değindiği gibi Kırım`daki hanlık mücadelelerine ve yapılan tayinlere de işaret etmiştir. İsveç Kralı XII. Karl`ın Osmanlı Devleti`ne ilticası bu kısımda tafsil edilen konulardandır. Akdes Nimet Kurat, İsveç kralının Osmanlı Devleti`nin himayesinde olduğu yılları tafsil eden 1121-1125 (1709-1713) seneleri vekayiini *Nusretnâme*`nin Yıldız nüshasını kullanarak 1943 yılında neşretmiştir.[56]

Yine bu kısımda şehzadelerin doğumları, ölümleri ve sünnet merasimleri, Anadolu`da ve memleketin diğer taraflarında çıkan karışıkların giderilmesi, afetler, yangınlar, îmar faaliyetleri yer almakta 1133 (1721) Niş vakasının sonu ile de eser bitmektedir.

Eserin tamamına genel hatlarıyla baktığımızda aşağıdaki konuları ihtivâ ettiği görülmektedir; Seferler, fetihler, sefer öncesi ve sefer esnasında yapılan lojistik faaliyetler, menziller, musâlahalar, andlaşma metinleri, nâme-i humayûnlar, mektuplar, mahzarlar; cülûs, hal', arza girme, ulûfe tevzii, elçi kabul merasimleri, bayramlaşmalar, sünnet ve evlenme törenleri, spor müsabakaları, canbazların gösterileri, divan toplantıları, özelikle II.

[56] Akdes Nimet Kurat, *İsveç Kralı XII. Karl`ın Türkiye`de Kaldığı Zamana Ait Metinler ve Vesikalar*, İstanbul 1943, s. 35-114.

Mustafa'nın ahalinin problemleriyle ilgilenmesi, özürlüleri himayesi, idarecilerin zulmlerini önlemeye matuf gayretleri; tayin, tebdil, azil, nasb, ibka, nefy, haps, katl, biyografiler ve müsadere hadiseleri; teşkilât ve teşrîfat usûllerinde yapılan değişiklikler, iktisadî gelişmeler, yeni para basılması, maliye kalemlerinin tuttuğu defterlerin teftişi, askerlerin kayıtlarının yenilenmesi, ulûfelerine nizam verilmesi, ayaklanmalar; fıkhî tartışmalar, ulemâya ve meşâyihe müteallik meseleler; yangınlar, depremler, sel felaketleri, hastalıklar, ihtidalar, mekanların ve insanların tasvîri, müellifin pek çok defa şahit olduğu, devlet ricali arasında geçen konuşmalar kendi hayatına ve görüşlerine dair bahisler *Nusretnâme*'de yer almıştır.

YAZMA NÜSHALARI VE HUSUSİYETLERİ

a) Nüshaların tavsifi

Nusretnâme'nin altı nüshası tesbit edildi.[57] Bunlardan dördü İstanbul'un çeşitli kütüphânelerinde, biri Manisa Genel Kütüphânesi'nde, diğeri de Viyana National Bibliothek'tedir. Kıymetlerine göre bu nüshalar ve bazı özellikleri aşağıda verildi:

1. Veliyyüddin Efendi (Bayezid Devlet Ktb.) nr. 2369 (Kısaltma: V)

Zeyl-i Fezleke ile berâber tanzim edilen ve tek cildten oluşan nüsha 329 varaktır. *Nusretnâme* 213 b'den itibaren başlıyor. Ebâdı 440x170 mm., satır muhtelif (genel olarak 60-65 satır olmakla beraber bazen 70 satıra çıkan sayfalar da vardır), hattı dîvânî kırması, bend başları kırmızı, kâğıd türü Ali Kurna, cilt türü mukavva ve başında fihristi bulunmaktadır.[58] Çerçevesiz olan eserin muhtelif yerlerinde boşluklar bırakılmış ve zaman zaman da kenarlara çıkma yapmak sûretiyle ilaveler yapılmıştır. Zahriyesinde "Enderun-ı humâyûnda evvelen sır kâtibi, sonra silâhdar olan Fındıklılı Mehmed Efendi'nin kendi hattı ile olan târihdir" kaydı ve Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi'nin vakıf mührü vardır. Yazıldığı tarihe dair eserde bir kayıd bulunmamaktadır. Niş Vakası bendi ile sona eren eserde hâtime kaydı bulunmamaktadır.

2.Yıldız (İstanbul Üniversitesi Ktb. T.Y.) nr. 5983 (Kısaltma: Y)

Nüsha *Zeyl-i Fezleke* ile beraber iki ciltten müteşekkil olup, *Nusretnâme* ikinci cild 249 a' dan itibaren başlıyor. Bu cilt IV. Mehmed'in hal'i ve Sultan Süleyman'ın cülûsu ile başlıyor. Toplam 663 varaktır. Ölçüler 300x180, Ser levha müzehheb, cedveller yaldızlı, bend başları kırmızı. Eserin sayfa kenarlarına eski harflerle "Veliyyüddin Efendi

[57] Umûmiyetle müellifin ilk eseri olan *Zeyl-i Fezleke* ile beraber tanzim edilen nüshaların, *Nusretnâme*'ye ait olan ciltlerinin tavsifini yapmakla iktifa edildi.
[58] *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları*, İstanbul 1944, s. 260.

nüshasından istinsahtır" kaydı düşülmüş. Özellikle *Nusretnâme*`nin bulunduğu ikinci cildin bazı varakları birbirine yapışık durumdadır. Bunların bir kısmı açılmaya çalışılmış ve eser bu yüzden hasar görmüştür. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi`nde zarar gören kütüphane kullanıma kapatılıp, kitaplar paketlenip güvenli bir yere kaldırıldığından dolayı eserin son durumu hakkında malumat vermemiz mümkün olmadı.

İstinsah tarihi belli olmamakla beraber, müstensihin ismi eserin sonunda şu ifadeler ile verilmiştir: "Ketebehü`l-hakîrü`l-fakîr Muhammed el-Kādî". Kitap Veliyyüddin Efendi nüshasında olduğu gibi 1133 senesi Niş Vakası ile sona ermektedir.

3. Çaşnigir (Manisa Genel Ktb.) nr. 5040/12

Zeyl-i Fezleke ile beraber üç cildden oluşan bu nüshada da *Nusretnâme* ikinci cild 370 a`dan itibâren başlıyor. İkinci cildin sonunda müstensihin isim, mahlas ve vakıf kaydı zikrediliyor. "Ketebehü`l-fakîrü`l-hakîr ilâ rahmeti Rabbihi`l-kadîr, Ömerü`l-ma'rûf be-Hisârî", "Hâzâ kitâbü şerîf ızze vakfü`l-hâc Eyyüb". Üçüncü cild, Sultan III. Selim`in ser-çukadârı Hüseyin Ağa`nın mukaddimesi ve fihristten sonra 1107 senesi hâdiseleri ile başlayıp 1133 senesi Niş Vakası ile bitiyor. Müstensih Hüseyin Ağa mukaddimesinde eserin kıymetini ve istinsah sebebini belirtiyor. Bu cildin sonunda da aynı vakıf kaydı mevcuttur.

İkinci cildin istinsah tarihi, 1205 (1790-1791); üçüncü cildin istinsah tarihi, gurre-i Ramazan 1204 (16 Mayıs 1790)`dır. İkinci cild, 11 varak fihrist ve 394 varaktan oluşmaktadır. Üçüncü cild ise, 12 varak fihrist ve 392 varaktan ibârettir. Ebâdları 360x215 (247x126) mm. olup, her sayfada düzgün bir nesihle yazılmış 31 satır mevcuttur. Fihrist ve metin başlıkları müzehheb, kâğıd türü Venedik`dir. Cetveller yaldız, bend başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Cildi muhtemelen saray işi, şemseli ve mikleblidir.[59] Üçüncü cildin cild kapağı hasarlı ve miklebi kopuk durumdadır.

4. Emanet Hazinesi (Topkapı Sarayı Müzesi Ktb.) nr. 1413

Çaşnigir nüshasında olduğu gibi *Zeyl-i Fezleke* ile beraber üç cild olarak tanzim edilmiştir. *Nusretnâme* ikinci cildin 1106 senesi vekayi'i kısmında başlayıp, üçüncü cildin sonunda 1133 yılı Niş Vakası ile biter. Topkapı Sarayı Müzesi Hazîne Kitaplığı 1337 numarada kayıtlı olan ikinci cild, 310x170 mm. ebâdında, 31 satır nesih hattı ile 368 varaktır. Kâğıdı âharlı, ser-levha müzehheb, cetveller kırmızı; cildi miklepli ve yaldızlı şemseli koyu kahverengi deridir. Bu cildin müstensihi ve istinsah tarihi kayıtlı değildir.

---

[59] İsmet Parmaksızoğlu, *Manisa Genel Kütüphanesi Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*, İstanbul 1952, s.3.

Başında bir fihristle 1107-1133 seneleri vekāyi'ini ihtivâ eden Üçüncü cild, 300x170 mm. ebâdında, 31 satır nesih hattı ile 390 varaktan oluşmaktadır. Kâğıdı âharlı, ser-levha müzehheb, cedveller kırmızı mikleb ve şemseli siyah deri cilddir. Müstensihi Mehmed Hayyatî olup, istinsah tarihi 1169 (1755-56)'dır.[60]

5. Viyana National Bibliothek, nr. 1095

Viyana'daki nüsha dört cild ve 1365 varaktır. Bu nüsha da *Zeyl-i Fezleke* ile *Nusretnâme* ayrı eserler olarak düşünülmeden istinsah edilmiştir. Zîrâ *Nusretnâme* üçüncü cildin son bölümünde başlayıp, dördüncü cildin sonunda diğer nüshalarda olduğu gibi 1133 Niş Vakası ile bitmektedir. Dîvânî hattı ile 31 satırdan oluşan sayfalarda bend başları ve kenar yazıları kırmızıdır. *Nusretnâme*'nin büyük bir bölümünü ihtivâ eden dördüncü cild 13 Safer 1243 (5 Eylül 1827) tarihinde Kâtib-i Defter-i Hakānî Mehmed Hulûsi tarafından tamamlanmıştır.[61]

6. İstanbul Üniversitesi Ktb. T.Y. nr. 9739

Nusretnâme'nin müstakil olarak istinsâh edildiği tek nüshadır. Rika hattı ile özen gösterilmeden yazılan bu nüsha istinsah tarihi ve müstensihi belli olmamakla beraber diğer nüshalardan çok sonra kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Bu nüshayı ilk gördüğümüzde maddî tavsîfini daha sonraya havale etmiştik. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nden sonra kütüphâne kapandığı için bütün çabalarımıza rağmen tekrar görme imkanını bulunamadı. Eser neşredileceği zamana kadar kütüphâne açılırsa bu eksiklik ikmâl edilecektir.

b) Nüshaların mukayesesi ve kıymeti

Nusretnâme'nin yukarıda kısaca dış tavsiflerini yaptığımız nüshaları arasında satır atlamaları ve küçük farklar dışında eksik olan nüsha yoktur. Bunlardan "V" nüshasının aşağıda izah edeceğimiz hususiyyetlerinden dolayı müellif müsveddesi olması kuvvetle muhtemeldir. Ahmed Refik eserin başında sonradan yazıldığı belli olan "Enderun-ı humâyûnda evvelen sır kâtibi, sonra silâhdar olan Fındıklılı Mehmed Efendi'nin kendi hattı ile olan târihdir" ibâresinin dikkate alınmaması gerektiğini söylüyor. Zîrâ müellifin sır kâtibi olmadığını, "efendi" ibâresinin yanlışlığını ve Ankara Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi nr. 521'de mukayyed *Zeyl-i Fezleke* nüshasındaki mukaddimenin bu nüshada

[60] Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, İstanbul 1961, s. 282-283.

[61] Gustav Flügel, *Die arabischen, perschen und türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu*, Wien 1865, II, 284 v.d. ;Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çvr. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s. 278; Hanif-zâde Ahmed, *Âsâr-ı nev* (*Keşfü'z-zünûn* zeyli), Flügel neşri, VI, Londra 1852, nr. 14709.

bulunmayışını dikkate alarak müellif nüshası olmadığını zikrediyor.[62] Ancak satır atlamaları ve noksanlar dikkate alındığında "Y" nüshasının bu nüshadan istinsah olunduğu, diğer nüshaların da yine atlamalar ve eksiklikler göz önüne alındığında "Y" nüshasından istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mevcut nüshalar arasında en eski ve tam olanı "V" nüshasıdır.

Kitabın ebâdı nüshaların tavsifinde de gösterildiği gibi dîvân defterlerinin ebâdına ve yazı türü devre uygundur. Bazı varaklarda daha sonra doldurulmak üzere boşluklar bırakılmıştır. Mesela 1131 yılı vekayi'i içinde varak (321 b)'de "Sûret-i ahid-nâme-i çasar-ı Nemçe" diye başlık atılmış ama sayfa boş bırakılarak diğer sayfaya geçilmiş. Muhtemelen ahidnâme daha sonra yazılmak düşüncesi ile bu boşluk bırakılmış.[63] Varak (268 a)`da aynı şekilde boş bırakılan bir bölüm var. Yine varak (316 b)`deki vefeyât bahsi boş bırakılmış. Aynı sayfanın sonunda ters yazılmış ve üzeri karalanmış bir bölüm göze çarpmaktadır. Varak (297 a)` da "ve yeniçeri mütekâidinden Koca İskender Ağa`ya sekbân" ifâdesinin üzeri karalanmıştır. 1111 (1699) yılı Rebiulâhir ayının 19. ve 23. günleri hadiselerinin mükerrer yazıldığını görüyoruz. Bu nüshadan istinsah olunan diğer nüshalarda bu boşluklar, karalamalar ve mükerrer yazılmalar yoktur.

"V" nüshasında hâtime kaydı da bulunmamaktadır. Ayrıca çerçevesiz olarak tanzim edilen nüshada kenarlara çıkmalar yapılarak ters ve düz yazılar yazılmıştır. Satır karalamalarının dışında reddâdelerde de karalamalar göze çarpmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi satırlar muhtelif ve yazı büyüklüğü zaman zaman değişmekte hatta her tarafına aynı özenin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Bu özellikler "V" nüshasının müellif müsveddesi olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Ahmed Refik`in müellifin mukaddimesinin olmadığını belirterek bu nüshanın müellif hattı olmadığını ileri sürmesi hakikati yansıtmamaktadır. Zirâ müellif müsveddelerinde umûmiyyetle mukaddime olmadığı bilinmektedir. Ayrıca istinsah olan nüshalarda bu derece tasarrufa rastlanmamaktadır. Metin tesisinde bu nüsha esas alınarak varak numaraları verilmiştir.

Nüshalar arasındaki yakınlık incelendiğinde "V" nüshasına en yakın olan ve bu sebeple karşılaştırmada kullandığımız "Y" nüshası en mu'tenâ nüshalardandır. İki nüsha arasında muhtevâ farkı yok denecek kadar azdır. Fakat "Y" nüshasında eseri isimlere sıfatlar getirerek ya da müteradif kelimeler kullanarak süsleme gayreti göze çarpmaktadır. Meselâ "V"`de "pâdişâh hazretleri" şeklindeki ifâdelerin hemen hemen tamâmı "pâdişâh-ı

---

[62] Silâhdar, *Silâhdar Tarihi*, s. XI.
[63] *Metin*, s. 907.

gāzî hazretleri", "pâdişâh-ı cihân-mutâ' hazretleri", "pâdişâh-ı kişver-güşâ" denilerek süslenmiştir. Yine "V" nüshasında aylar yalın halde iken "Y"`de sıfatları ile beraber kullanılmışlardır.

Dikkatsizlik sebebi ile pek çok yerde satır atlamaları göze çarpmaktadır. Yukarıda zikredilen sıfatlar ve müteradif kelimeler gibi bunlar da dipnotlarda gösterilmiştir. "V"`de sayfa kenarına yazılan veya sayfa içinde olan okunması müşkil ifâde ve kelimeler "Y"`de yok sayılmıştır. Meselâ "gıbbezâ mâbeynimizde bu vechile ta'ahhüd ve iltizâm olunmuşdur ki"[64] cümlesindeki "gıbbezâ" ve "sahte bir hastalık peydâ eyledi yani ki, hummâ gibi"[65] cümlesindeki "hummâ gibi" kelimeler "Y"`de yoktur. "V"`de "Kul da pâdişâh içün kulsuz pâdişâhı neylemeli"[66] cümlesinde sayfa kenarına yazılı olan "kulsuz pâdişahı neylemeli" ifâdesi "Y"`de yazılmamış. Birkaç yerde sehven olsa gerek tarih farklılığı da mevcuttur. "V"`de 1121 (1709) senesi vekayii içinde "mâh-ı Safer`in yirminci Salı günü sene-i mâziyenin Reşen ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi"[67] cümlesindeki "yirminci" "Y"`de "yirmi birinci" olarak zikredilmiş. Yine "V"`de "bin yüz yirmi dört senesi Rebî'u`l-evvelinin"[68], ifâdesi "Y"`de "bin yüz yirmi dört senesi Rebî'u`l-âhirinin" diye kaydedilmiş.

İki nüsha arasında çok az da olsa bilgi farklılıkları görülmektedir. Mesela "V"`de "Sene-i mâziyenin Lezez mevâcibi çıkup"[69], "Y"`de "Sene-i mâziyenin Lezez ve Reşen mevâcibi çıkup" şeklindedir. "V"`de geçen ifâdeleri tekid için "Y"`de "çapuk hırsız ev sahibini bastırır"[70] gibi deyimlere de yer verildiği görülür. 1128 (1715-1716) yılı vefeyât bendinde de Vezîriazam Ali Paşa`nın yaşı "V"`de boş bırakılırken "Y"`de "otuz beş"[71] olarak kayıtlıdır. "V" nüshasında yanlış yazılan bazı kelimelerin "Y" nüshanında da aynen yazıldığını görüyoruz. Meselâ "istishâb"[72] kelimesi sehven olsa gerek "V"`de "istihsâb" şeklinde yazılmış ve aynı hata "Y"`de de tekrarlanmıştır. Yine "V"`de yanlış yazılan *Nahl Sûresi* 91. âyetinin, düzeltilmeden "Y" ve "Ç" nüshalarına aktarıldığını görüyoruz.[73]

Manisa Genel Kütüphânesi`ndeki "Ç" nüshası ise istinsah tarihi Topkapı Sarayı nüshasından geç olmasına rağmen diğer nüshalarda boş bırakılan isimleri tamamladığı için

[64] *Metin*, s.399.
[65] *Metin*, s. 751.
[66] *Metin*, s. 634.
[67] *Metin*, s. 714.
[68] *Metin*, s. 788.
[69] *Metin* s. 731.
[70] *Metin* s. 778.
[71] *Metin* s. 866.
[72] *Metin* s. 458.
[73] *Metin* s. 265.

metin tesisinde kullanılmıştır. "Y"`deki dikkatsizlik sonucu atlanılan satırların burada da olmadığı ve yine "Y"`de ilave edilen sıfatların aynen muhafaza edildiği göze çarpmaktadır. Ayrıca "Ç"`nin müstensihinin kendisine ait satır atlamaları da mevcuttur. Birkaç yerde rastlanılan küçük farklılıklar dışında muhteva farklılığı görülmemektedir.

Bu farklılıklara örnek vermek gerekirse; 1115 (1703) yılında yapılan tayinlerde "V" ve "Y" nüshalarında Vezir Çerkes Mehmed Paşa'ya Haleb eyâleti, Şam Trablusu`ndan ma'zûl Boşnak Sarı Mustafa Paşa`ya Adana eyâleti verildiği yazılı iken "Ç"`de Vezir Çerkes Mehmed Paşa`ya Adana eyâleti Şam Trablusu`ndan ma'zûl Boşnak Sarı Mustafa Paşa`ya Haleb eyâleti tevcih olunduğu kaydedilmiştir.[74] 1120 (1709) yılı vekayii içinde, Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Benli Mustafa Ağa`nın sipâhîler ağası olup selefi Şehrî Ali Ağa`nın emekliye ayrıldığı tarih "V" ve "Y"`de "on altıncı şenbih" günü gösterilirken "Ç"`de "on ikinci şenbih" olarak yazılmıştır. Aynı yıl pâdişahın devlet ricâli ile bayramlaşması "V" ve "Y"`de Zilhicce ayının "onuncu" günü iken "Ç"`de "üçüncü" günüdür.[75] "Y" ve "V" nüshalarındaki "Zaroşad", "Ç"`de "Sinop" olarak kayıtlıdır. Halbu ki, *Kamûsü'l-a'lâm*`da Kars`ın 40 km. kuzey-batısında bir yer ve İ. Hami Danişmend`in *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi* adlı eserinde Kars vilâyetinde Arpaçay kazasının merkezi olan müstahkem bir mevkidir diye zikrediliyor.[76]

"Ç" nüshasına kıymet kazandıran asıl husus, "V" ve "Y"`de boş bırakılan yer ve şahıs isimlerinin bu nüshada tamamlanmış olmasıdır. Bu tamamlamalar pek çok olması ve metin kısmında dipnotlarda gösterildiği için burada tekrardan kaçınıldı. Üç cild halinde tanzim edilen "Ç" nüshasında *Zeyl-i Fezleke* ile *Nusretnâme* birbirinden müstakil eserler olarak düşülmediği için olsa gerek *Nusretnâme* daha önce de değinildiği gibi II. cildin 370. varağından itibâren başlıyor.

Nüshaların tavsifi bölümünde dış tavsifleri yapılan diğer nüshalar gerek muahhar olmaları gerekse metin tesisinde sonucu etkileyecek hususiyetlere sahip olmadıkları için kullanılmadılar.

KAYNAKLARI

a. Târîh-i seferü`l-Basra

Daltaban Mustafa Paşa`nın 1112 (1702) yılı başlarında Basra ve Kurna üzerine düzenlediği sefer esnâsında yanında ruznâmçeci olarak görev yapan Bağdadlı Nazmi-zâde

---

[74] *Metin*, s. 654.
[75] *Metin*, s. 712.
[76] *Metin*, s. 240; Şemseddin Sami, *Kâmûsü'l-a'lâm*, IV, İstanbul 1306, s. 2405; İ.Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, III, İstanbul 1972, s. 621.

Murtaza sefer vekayi'ini bütün tafsilatı ile tutmuştur. *Tarih-i seferü'l-Basra* adı verilen bu vekayinâmenin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Ktp., nr. 2062/3'te, diğer bir nüshası ise Bayezid Devlet Kütüphanesi, nr. 3935' te kayıtlı bulunmaktadır.[77]

Nazmi-zâde Murtaza Efendi, Bağdadlı Seyyid Ali adında birinin oğlu olup, Bağdad'da dünyaya gelmiştir. Kaynaklarda hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. *Safayî* ve *Sâlim* tezkireleri ile İsmail Beliğ'in *Nühbetü'l-âsâr li-zeyl-i Zübdetü'l-eş'ar*'ında çok az ve kifayetsiz bilgi yer almaktadır. Tahsilini Bağdad'da tamamlayan Nazmi-zâde, çeşitli devlet memurluklarında bulunmuş, Bağdad Maliyesi'nde ruznâmçe halifeliğine kadar yükselmiştir. 1134 (1721/1722) yılında da Bağdad'da vefat etmiştir.[78]

Nazmi-zâde Murtaza'nın *Gülşen-i Hulefâ* adlı eseri özellikle Bağdad ve civarında geçen olaylar için mühim bir eserdir. Pek çok yazma nüshası bulunan ve iki defa basılan eserde *Tarih-i seferü'l-Basra* muhtasaran yer almaktadır. *Tarih-i seferü'l-Basra* Merhûm Vahid Çabuk tarafından 1 no'lu dipnotta da görüldüğü gibi *Nusretnâme* ile mukayese edilerek neşredilmiştir. Fakat *Nusretnâme*'nin Manisa Çaşnigir nüshası kullanıldığı için dipnotlarda fark olarak gösterilenlerin pek çoğu aslında Manisa Çaşnigir ve Yıldız nüshalarının müstensihlerinin tasarruflarıdır. *Nusretnâme*'nin elimizdeki nüshalarından en eskisi olan Veliyyüddin Efendi nüshası ile *Târih-i seferü'l-Basra* arasında çok fazla fark yoktur.

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, sefer bitiminde İstanbul'a gönderilen ve rapor mahiyetinde olan bu vekayinâmeyi *Nusretnâme*'sine küçük farklarla aktarırken "Bu sefer vekâyi'in tahrîr ve tafsîl iden Bağdadlı Nazmî-zâde Efendi dir ki" ifâdesiyle kaynağına işaret etmiştir.[79] *Târih-i seferü'l-Basra* 1110 ve 1111 seneleri özetlenerek başlıyor. Silâhdar 1112 (1701) yılından itibaren Nazmi-zâde'nin kendisinden bahsettiği veya olayların içinde bizzat bulunduğunu hissettirdiği kısımları ve şiirleri hazf ederek *Nusretnâme*'ye aktarmıştır. Mehmed Ağa bazı kelimelere sıfatlar ilave etmek veya

[77] Vahid Çabuk, "Nusretnâme'nin Kaynaklarından Tarih-i Seferü'l-Basra", *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi (Prof. Dr. M. Münir Aktepe'ye Armağan)*, sayı 15, İstanbul 1997, s. 322.

[78] Çabuk, *a.g.m.* s. 322-323.

[79] *Metin* s. 485.

Nazmi-zâde ile her zaman aynı kelimeleri kullanmamak gibi küçük tasarruflarda bulunmuş, metnin muhtevasına zarar vermemiştir.

Fasl

Vezîr-i sütûde-tedbîr sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerine sezâvâr buyurulmağın mütesellimleri sene-i mezkûre Zi'l-ka'desi gurresinde vârid, kendüler dahi der-akab evâsıt-ı Zi'l-hiccede şeref-efzâ-yi dârü'l-hükûmeleri olup, hıfz-ı vilâyet ve nizâm-ı memlekete bezl-i makderet etmek üzre iken bin yüz on iki Muharremi'nin evâsıtında devlet-i aliyye hayr-hâhlarından olup, sâbıkâ Rikâb-ı humâyûn-ı şevket-makrûnda Çavuşbaşı hidmeti ile müstahdem mîr-i muhterem Çatra-zâde ile müştehir Ahmed Bey vesâtatıyla, vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine hatt-ı humâyûn-ı sa'âdet-meşhûn vârid olup, mefhûm-ı meymenet-makrûnunda on seneden berü eyâdî-i nâ-müstahak-ı mütegallibeye giriftâr olan Basra ve Korna kal'alarının istihlâs ve giru kemâ-fi'l-evvel kabza-i tasarruf-ı islâm-penâhîye istirdâdı zimmet-i himmetlerine ta'lîk ve Basra eyâleti Halebü'ş-şehbâ inzimâmıyla Vezîr-i celîlü'l-âsâr sâbıkâ Bağdad vâlîsi Ali Paşa hazretlerine inâyet olunup vilâyet-i mezkûrede istikrârı ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin hüsn-i tedbîr ve re'y-i rezînlerine havâle ve mîr-i mûmâ-ileyh dahi ma'an me'mûr (*Târîh-i seferü'l-Basra,* Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi Ktp., nr. 2062/3, 56b-57a).

İcmâl-i sefer-i feth-i kal'a-i Korna ve Basra an-yed-i Mustafa Paşa

Çün Bağdad-âbâd Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa sene-i mâziye evâsıt-ı mâh-ı Zi'l-hiccede dârü'l-hükûmesine vusûl ve hıfz ü hırâset-i vilâyet ve nizâm-ı intizâm-ı memlekete bezl-i makderet üzre iken işbu bin yüz on iki Muharrem evâsıtında Der-i devlet-medârdan sâbıkâ Çavuşbaşı Çatrapatra oğlu Ahmed Bey yediyle vezîr-i müşârun-ileyhe serdârlık hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnu vârid ve mefhûm-ı meymenet-makrûnunda on seneden berü eyâdî-i nâ-müstahak-ı mütegallibeye giriftâr olan Basra ve Korna kal'alarının istihlâs ve giru kemâ-fi'l-evvel kabza-i tasarruf-ı islâm-penâhîye istirdâdı zimmet-i himmetlerine ta'lîk ve Basra eyâleti Halebü'ş-şehbâ inzimâmıyla Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya inâyet olunup vilâyet-i mezkûrede istikrârı serdâr-ı müşârun-ileyhin hüsn-i tedbîr ve re'y-i rezînlerine havâle ve mîr-i mûmâ-ileyh dahi ma'an sefere me'mûr (*N*, s. 469-470).

Sıfat-ı şatt-ı merküm der-in-câ

Mahall-i mezkûrda Dicle-i uzmâ iki şakk olup biri taraf-ı şark-ı şimâle mâ'il ve biri taraf-ı cenûb-i şarka karîb cârî olur. Ammâ taraf-ı şark-ı şimâle mâ'il cârî olan şattın sadrında kadîmü'l-eyyâmdan bin yüz iki senesine gelince bir kal'a-i metîn ve Hazîne-i âmireden râtıbe-i mu'ayyene ile dizdâr ve müstahfız olup kal'a-i Sadr-ı İmâre nâmıyla be-nâm ve şatt-ı mezkûr, Şatt-ı İmâre ile meşhûr-ı enâmdır. Ancak sene-i mezkûreden beru istîlâ-yi Urbân ile kal'a-i mezkûre harâb ve müstahfızları perîşân olmuşdur. Şatt-ı mezkûr vararak Basra'ya tâbi' Lerzekiyye Kal'ası'na mürûr itmekle Şatt-ı Lerzekiyye ile dahi tesmiye olunur. Ol dahi nice sular ilhâkıyla nehr-i vâhid olup Korna Kal'ası'nda cezâyir-i şatt ile karışup bir oldukdan sonra Basra tarafına nüzûl ve Şattü'l-Arab ile tesmiye olunur. (*TSB*, 60b)

Sıfat-ı şatt-ı merküm der-in-câ

Mahall-i mezkûrda Dicle-i uzmâ iki şakk olup biri taraf-ı şarka-i şimâle mâ'il ve biri taraf-ı cenûbe-i şarka karîb cârî olur. Ammâ taraf-ı şarka-i şimâle mâ'il-i cârî olan şattın sadrında kadîmü'l-eyyâmdan bin yüz iki senesine gelince bir kal'a-i metîn ve Hazîne-i âmireden râtıbe-i mu'ayyene ile dizdâr ve müstahfız olup kal'a-i Sadr-ı İmâre nâmıyla be-nâm ve şatt-ı mezkûr, Şatt-ı İmâre ile meşhûr-ı enâmdır. Ancak sene-i mezkûreden beru istîlâ-yi Urbân ile kal'a-i mezkûre harâb ve müstahfızları perîşân olmuşdur. Şatt-ı mezkûr giderek Basra'ya tâbi' Lerzekiyye Kal'ası'na mürûr itmekle Şatt-ı Lerzekiyye ile dahi tesmiye olunur. Ol dahi nice sular ilhâkıyla nehr-i vâhid olup Korna Kal'ası'nda Cezâyir şattı ile karışup bir oldukdan sonra Basra tarafına nüzûl ve Şattü'l-Arab ile tesmiye olunur. (*N*, s. 475-476)

b. İcmal-i sefer-i Nehr-i Ziyab

Bağdadlı Nazmi-zâde Murtaza Efendi'nin 1113 (1702) yılında Bağdad yakınında olan Ziyab Nehri önüne set yapmak ve o civarda eşkıyalık yapan Arap kabilelerinin tedibi için düzenlenen sefere dair kaleme aldığı rapor mahiyetinde bir eserdir. Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi Ktp. nr. 2062/4 'de kayıtlı olup Nazmi-zâde Murtaza'nın Gülşen-i Hulefâ'sında da yer almaktadır. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa *Tarih-i seferü'l-Basra*'da olduğu gibi bu raporu da ufak farklarla *Nusretnâme*'sine aktarmıştır. Özellikle Nazmi-zâde'nin kendisinden bahsettiği kısımlar şiirler ve bazı Arapça metinler hazf olunmuştur. Mehmed Ağa *Tarih-i seferü'l-Basra*'dan istifâde ederken kaynağını vermesine rağmen, bu eseri kullanırken aynı hassasiyeti göstermemiştir.

İcmâl-i sefer-i nehr-i Ziyâb

Sefer-i mezkûra bâ'is ve bâdî bu oldu ki; mânend-i Ceyhun enhâr-ı meşhûre-i rub'-ı meskûndan şatt-ı Fırat'ın evvel mahreci Erzurum dağlarından olup kavis-vâr kat'-ı etvâd ve bilâd ve tayy-i kılâ' ve bikā' iderek kalem-rev-i Bağdad'a mürûr ile Hılle kasabasından cenûba mâ'il taraf-ı şarka nüzûl ve Bağdad'a tâbi' Remmâhiye ve Halid ve Kebşe ve Semavât ve Benî Malik ve Haske ve Arca nâhiye ve kasabalarına uğrayup Basra cezâyirine mürûr ve şatt-ı Dicle'ye karuşup Korna ve Basra'ya uğrayup bahr-i Hind'e vusûl bulur. Kadîmü'l-eyyâmdan bu üslûb üzre cârî iken otuz seneden mütecâviz zamândan beru bin yüz on üç târîhine gelince çendân takayyüd olunmamağla sâbıku'z-zikr Remmâhiye kasabasının dört sâ'at mesâfe taraf-ı garbîsinde şatt-ı merkûmdan müteşa'ib nehr-i Ziyab ta'bîr olunur Haske nâhiyesinin harkı üzerine hiddet ve şiddet-i cereyân-ı şatt vâki' olup târîh-i mezkûrdan mukaddem nehr-i merkûm henüz bu mertebe vüs'at peydâ itmeyüp, kadîmî mecrâ-yi şatt dahi bu mertebe memlû ve münsedd olmamışiken Bağdad vâlîleri zararı olmaz mülâhazasıyla sedd ü bendi tedârükün mühim idinmeyüp (*İcmâl-i sefer-i Nehr-i Ziyab,* Süleymâniye Kütüphânesi, Esad Efendi Ktp. nr. 2062/4, 75b)

İcmâl-i sefer der-nehr-i Ziyab ve eyâlet-i Bağdad

Sefer-i mezkûra bâ'is ve bâdî bu oldu ki; mânend-i Ceyhun enhâr ve bilâd-ı meşhûre-i rub'-ı meskûndan şatt-ı Fırat'ın evvel mahreci Erzurum dağlarından olup kavis-vâr kat'-ı etvâd-ı vatan, kılâ' ve bikā' iderek kalem-rev-i Bağdad'a mürûr ile Hılle kasabasından cenûba mâ'il taraf-ı şarka nüzûl ve Bağdad'a tâbi' Remmâhiye ve Halid ve Kebşe ve Semavât ve Benî Malik ve Haske ve Arca nâhiye ve kasabalarına uğrayup Basra cezâyirine mürûr ve şatt-ı Dicle'ye karuşup Korna ve Basra'ya uğrayup bahr-i Hind'e vusûl bulur. Kadîmü'l-eyyâmdan bu üslûb üzre cârî iken otuz seneden mütecâviz zamândan beru bin yüz on üç târîhine gelince çendân takayyüd olunmamağla sâbıku'z-zikr Remmâhiye kasabasının dört sâ'at mesâfe taraf-ı garbîsinde şatt-ı merkûmdan müteşa'ib nehr-i Ziyab ta'bîr olunur Haske nâhiyesinin harkı üzerine hiddet ve şiddet-i cereyân-ı şatt vâki' olup târîh-i mezkûrdan mukaddem nehr-i merkûm henüz bu mertebe vüs'at peydâ itmeyüp, kadîmî mecrâ-yi şatt dahi memlû ve münsedd olmamışiken Bağdad vâlîleri zararı olmaz mülâhazasıyla sedd ü bendi tedârükün mühim idinmeyüp (*N*, s. 522).

c. Diğer kaynakları

Mehmed Ağa, 1129 (1717) Engürüs seferi sırasında Niş'de meydana gelen olayları anlattıktan sonra Vezîriazam Halil Paşa'nın bu ahvali olduğu gibi yazıp Sofya'da padişaha arz ettiğini söylüyor. Sefere katılması emekli olması münasebetiyle mümkün olmayan müellif bu hadiseleri Halil Paşa'nın raporundan yazmış olmalıdır.[80] Akdes Nimet Kurat tarafından neşredilen Ahmed bin Mahmud'un Prut seferine ait tuttuğu defterde[81] bazen tarihler *Nusretnâme* ile günü gününe tutmakta ve bilgilerde kısmî bir paralellik olmasına rağmen olayları tafsil ediş şekilleri benzememektedir. Müellifin faydalandığı kaynakları çok küçük farklarla eserine aktardığı göz önünde bulundurulursa bu defterden istifade etmediği düşünülebilir. Yazılı kaynakların haricinde, eserinin pek çok yerinde duyduklarına da atıf yapmaktadır. Mesela Şeyhulislam Paşmakçı-zâde Ali Efendi'nin azlini anlatırken "bir gün Vezîriazam Ali Paşa lisânından işitdim" demiştir.[82] Yine 6 Receb 1131 (26 Mayıs 1719) depreminin İzmit'de meydana getirdiği hasarı yazarken "gören kimesnelerden işittim"[83] bir başka yerde "fakîr haber aldım",[84] ifâdelerini kullanmıştır.

Nusretnâme'nin asıl mühim kısımları müellifin müşahedelerinden oluşmaktadır. Bu durumu da her fırsatta "muharrir-i hakîr bile idim",[85] "müheyyâ idim",[86] "Alimallâh fakîr gözümle gördüm",[87] "kendü müşâhede ve akl-ı kâsırımız"[88] gibi ifadelerle aksettirmiştir. Zaten II. Mustafa müellifi bizzat tarih yazmakla görevlendirdiği için saltanatının sonuna kadar yanından ayırmayarak hadiseleri görmesini istemiştir. Gerek padişahla aralarında ve gerekse devlet ricali arasında geçen konuşmalara sıkça yer vermesi bu durumu teyîd etmektedir.

1109 (1697) yılında cereyan eden Zenta hezîmetini baştan sona görüp aktaran[89] müellif muharebelerin ortasında kalmış ve bir sandık eşyasının da telef olduğunu bu mahalde yazmıştır. Yine Edirne Vakası Mehmed Ağa'nın bizzat içinde yer aldığı mühim hadiselerdendir. Bu vakanın bütün safhalarını en ince ayrıntılarına kadar zikreden müellif,

---

[80] *Metin*, s. 876.
[81] Akdes Nimet Kurat, "Hazîne-i Bîrun Kâtibi Ahmed Bin Mahmud'un (1123-1711- Prut) Seferine Ait Defteri", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, IV, sayı 6-7, Ankara 1966, s. 261-425.
[82] *Metin*, s. 690.
[83] *Metin*, s. 904.
[84] *Metin*, s. 645.
[85] *Metin*, s. 78, 97.
[86] *Metin*, s. 454.
[87] *Metin*, s. 575.
[88] *Metin*, s. 95.
[89] *Metin*, s. 318 vd.

Şeyhulislam Feyzullah Efendi`nin öldürülmesini naklettikten sonra, "Bu tafsîlden murâd, ibret alınacak şey idi. Kerbelâ günlerinden bu da bir gün idi" diyor.[90]

Özellikle saray hizmetinde bulunduğu 1695-1703 yılları arasında imtiyazlı bir konumda bulunan müellifin, bir çok resmî vesikayı da görerek istifade etmiş olması tabiidir.

TESİRLERİ

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa kıymetli bir eser meydana getirmesine rağmen, aslî görevinin tarih te'lîfi olmaması, örnek aldığı Kâtib Çelebi gibi iyi bir eğitim almaması ve eserinin basılmaması gibi nedenlerden dolayı tarihçilerin pek fazla ilgisine mazhar olamamıştır. Kendisini tarih yazmakla görevlendiren II. Mustafa devrinde eserini bitirerek takdim edemeyişinin de bunda rolü olması gerekir. Zira himâyesini gördüğü Sultan Mustafa`nın Edirne Vakası`ından sonra azliyle Mehmed Ağa da gözden düşmüş, arzusu hılâfına taşra hizmeti teklif edilince emekli olmak zorunda kalmıştır. 1115 (1703) yılı Edirne Vakası`ndan itibaren *Nusretnâme*`yi önemli ölçüde kullanan Raşid de eserinin hiçbir yerinde Mehmed Ağa`ya ve eserine atıf yapmamıştır.

Raşid Tarihi

Raşid 13 Safer 1127 (18 Şubat 1715)`de vakanüvislik vazifesine tayin olunmuştur. Kendisine III. Ahmed`in cülûsundan itibaren olayları yazma görevi verilmiştir. Fakat daha sonra 1130 (1718) yılında Nevşehirli Damad İbrahim Paşa`nın emriyle Naîmâ`nın bıraktığı yerden, yani 1071 (1660)`den 1115 (1703) yılına kadar olan hadiseleri tamamlayıp 1071-1134 (1660-1721) seneleri arasını muhtevî bir eser yazmıştır.[91]

Vakanüvis tarihleri, faydalandıkları kaynaklar hakkında genellikle sarih malumat vermemekle beraber, hiç olmazsa bir kısmını ismen zikrederler. Mesela Naîmâ`nın "Müverrih der ki, Vecîhî der ki", Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa`nın "Bağdadlı Nazmi-zâde Efendi der ki" gibi kayıtlarından kaynaklarını ismen de olsa verdiklerini görürüz. Raşid kullandığı kaynakların hiçbirisinden bahsetmemektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi *Nusretnâme*` yi kısmen neşreden Akdes Nimet Kurat 1115 (1703) yılından itibaren Raşid`in *Nusretnâme*`yi kullandığını ve iki eserin birbirini tamamlar mahiyyette olduklarını yazmıştır.[92] Orhan F. Köprülü *Raşid Tarihi*` ile *Nusretnâme*`yi kısmî bir karşılaştırma yaparak Raşid`in Edirne Vakası`nı Mehmed

---

[90] *Metin*, s. 638-639.
[91] Defterdar, *a.g.e.*, s. LXII.

Ağa'nın eserinden aldığını ispatlamıştır.[93] Fakat Raşid'in nakilleri Edirne Vakası ile sınırlı değildir. *Nusretnâme*'nin ikinci kısmı olarak değerlendirdiğimiz 1116-1133 (1704-1721) yılları arası olaylarının da kısmen Raşid tarafından kullanıldığı verilecek olan misallerden anlaşılacaktır. Raşid'in 1115 tarihine kadar da Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Zübde-i Vekāyi'ât*'ını önemli ölçüde kullandığını Abdülkadir Özcan detaylı bir inceleme yaparak ispatlamıştır.[94] *Zübde-i Vekāyi'ât* ile *Nusretnâme* arasında Abdülkadir Özcan'ın belirttiği gibi hadiseleri farklı şekilde ele almaları münasebetiyle bir paralellik kurulamamaktadır. Zaten 1714-1716 yılları arasında eserini ikmal eden Mehmed Paşa'nın telifi 1133 (1721) yılına kadar uzanan *Nusretnâme*'yi kullanması mümkün değildir.

Raşid Tarihi ile *Nusretnâme* arasındaki münasebet aşağıda verilen örneklerle daha iyi anlaşılacaktır:

a) Nusretnâme ile Raşid arasındaki farklar bazen yok denilecek kadar azdır.

Zuhûr-ı zorba Karakaş Mustafa ve Emîr İmâm ve Dorucan Ahmed

Bu fitne-i uzmânın tertîb-i esbâb-ı intizâmında kār-fermâ-yı dâr, bi-hükm-i لا يسئل عما يفعل ibtidâ-yi hudûsünden berü sûret-i müsâ'ade ve suhûlet göstermeğin tîmâr sipâhîlerinden Karakaş Mustafa nâm bir şahs-ı meçhûl-i nâ-kām şeyhülislâm efendinin telhîscisi Belen'li Mehmed Ağa irâdesiyle dest-i tasarrufundan nez' olunan tîmârını almak sevdâsıyla kabîl-i fetretde Edirne'ye varup telhîsciye tazallüm ve istirhâm itdikde gadaba gelüp meclisinden tard ve ba'îd ve kapuya haber gönderüp dîvâna çıkdıkça dahi zecr ve tehdîd itdirip nâ-çâr hâ'ib ve hâsir hüzn-i inkisâr ile vilâyetine eyb olmağın (*N*, s.588-589)

Zuhûr-ı Karakaş

Bu fitne-i uzmânın tertîb-i esbâb-ı intizâmında kār-fermâ-yı dârü'l-hükm لا يسئل عما يفعل ibtidâ-yi hudûsünden berü sûret-i müsâ'ade-i suhûlet göstermeğin tîmâr sipâhîlerinden Karakaş Mustafa nâm şahs-ı nâ-kâm şeyhülislâm es-Seyyid Feyzullah Efendi'nin telhîscisi Bilânî Mehmed Ağa irâdesiyle dest-i tasarrufundan nez' olunan tîmârını tahsîl sevdâsıyla kabîl-i fetretde Edirne'ye varup telhîsciye tazallüm ve istirhâm itdikde gadaba gelüp meclisinden tard ve teb'îd ve kapuya haber gönderüp dîvâna çıkdıkça dahi zecr ve tehdîd itdirip nâ-çâr hâsir ve hâ'ib hüzn ü inkisâr ile vilâyetine eyb olmağın... (*Raşid Tarihi*, III, İstanbul 1282 s.18)

---

[92] Kurat, *a.g.e.*, s. VII.
[93] Orhan F. Köprülü, "Raşid Tarihi'nin Kaynaklarından Biri: Silâhdar'ın Nusretnâmesi". *Belleten*, XI (Ankara 1947), sayı 43, s. 473-487.
[94] Defterdar, *a.g.e.*, s. LXII vd.

b) Raşid *Nusretnâme*'yi kopye ederken küçümsenemiyecek haziflerde bulunmuştur. Mesela *Nusretnâme*'de Mehmed Ağa, II. Mustafa'nın kızlarını Feyzullah Efendi ve Amca-zâde Hüseyin Paşa'nın teşvikiyle evlendirdiğini ve hangi sultanın hangi paşayla evlendiğini açık bir şekilde kaydederken, Raşid aynı olayı bazı kelimeleri çıkarmak suretiyle nakletmektedir. İzdivaçların hangi tesirle olduğunu ve evlenen sultanların isimlerini zikretmemektedir. Yine Genç Ali Paşa'nın lakabını ve Numan Paşa'nın da babasının ismini kaldırmaktadır.

...tab'-ı humâyûnları min-ba'd İstanbul tarafına meyl ü rağbeti olmaduğundan nâşî şeyhulislâm efendi, veziriazam Ammî-zâde amelleriyle benâtü'n-na'aş âsumân-ı ismet olan duhterân-ı bülend-ahterlerinden Ayşe Sultân Hazretlerini Köprülü-zâde Fazıl Mustafa Paşa oğlu Numan Paşa'ya ve Safiyye Sultân Hazretlerini sadr-ı sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa-zâde Genç Ali Paşa'ya Emine Sultân Hazretlerini Silâhdar Çorlulu Ali Ağa'ya namzed ve akd-i nikâh kılınmak bâbında tertîb-i velîmeye azîmet buyurulup... (*N*, s. 576).

...tab'-ı humâyûnlarında aslâ İstanbul tarafına meyl olmaduğundan nâşî işbu hamse aşere ve mi'e ve elf senesi hılâlinde benâtü'n-na'aş âsumân-ı ismet olan duhterân-ı bülend-ahterlerinin biri vezîr-i mükerrem Köprülü-zâde Numan Paşa ve biri Maktûl-zâde vezîr-i muhterem Ali Paşa ve biri dahi Silâhdar-ı mükerremleri Çorlulu Ali Paşa hazerâtına namzed ve akd-i nikâh kılınmak bâbında tertîb-i velîmeye azîmet buyurulup... (*RT*, III, s. 11).

c) *Nusretnâme*'nin, mühim bir bölümünün müellifin müşahedelerine dayandığı ve bunu eserinde konuşmaları aksettirerek ihsas ettirdiği daha önce zikredildi. Raşid muhtemelen yaptığı iktibasları farkettirmemek için bu kısımları atlamıştır. Mesela Edirne Vakası'nın nihayetinde Sultan Mustafa tahttan indirileceğini anlayınca müteessir olup Mehmed Ağa ile dertleşmektedir. Müellifin sultanı teselliye matuf sözleri ve aralarında geçen konuşmalar *Nusretnâme*'de tafsilatıyla anlatılmasına rağmen, Raşid'de bu kısımlar yoktur.[95]

d) Raşid, 1115 (1703) yılı sonrasında da gerek küçük ilaveler yapmak, gerekse Mehmed Ağa'nın kullandığı kelimeleri değiştirerek nakillere devam etmiş, bazı kısımlarda da *Nusretnâme*'de tek başlık altında incelenen konuları bölmek ve başlıklar vermek

---

[95] *Metin*, s. 627 vd.

sûretiyle eserine aktarmıştır. Yine bu bölümlerde de bazı isimlerin, lakabların ve tarihlerin hazf olunduğu dikkati çekmektedir.

Velâdet-i Şehzâde

Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin onuncu Salı gün pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerinin İsa nâm bir şehzâdesi vücûda gelüp bilâd-ı selâsede beş gün beş gice şehir donanması fermân buyuruldu. Âhir günü Tersane'den Aynalıkavak'dan karşu Fener Kapusu hisarına ip bağlanup mâbeynine tertîb olunan yedi kıt'a kalyon direklerinin çanakları üzerinden aşırılup üstünden Şahin nâm canbaz geçüp hezâr-ı dürlü dürlü sanâyi'in izhâr itmekle hıl'at giydirilüp in'âm-ı ihsân ile mesrûr kılındı. (*N*, s. 682-683).

Velâdet-i şehzade Sultan İsa

Mâh-ı Zilkadenin onuncu günü sulb-i humâyûn-ı şehriyârîden bir şehzâde-i civan-baht-ı zînet-bahş, serîr-i vücûd olup Sultan İsâ ismiyle mevsûm ve ancak bilâd-ı selasede beş gün beş gice donanma olmak üzre cümleye ta'mîm-i beşaret-kudûm kılındı. Donanmanın son gününde Tersane bağçesi kenârında vâki' Âyinelikavak İskelesiyle Fenar kapusu mâbeyninde tertîb olunan yedi kıt'a kalyon direkleri üzerine Şahin nâm canbaz ip kurup üzerinde olkadar gûnâ-gûn san'atlar gösterdi ki; temâşâ iden halk fenninde olan mahâretine hayrân kaldılar. (*RT*, III, s. 185-186)

Vefât-ı şehzâde-i Sultân İsa

Mâh-ı mezbûrun onuncu Pazar gün pâdişâh hazretlerinin şehzâdesi Sultân İsa fevt olup cenâzesi Tersâne Bağçesi'nde hünkâr imâmı mübâşeretiyle gasl ve techîz ü tekfîn olup, hünkâr sandalıyla Yalı Köşkü'ne getürülüp a'yân-ı dîvân anda hâzır idiler. Namâzın kılup önüne düşdüler. Götürüp Vâlide Câmi'i Türbesi'nde dedesi yanına defn eylediler. Ve on üçüncü Çehâr-şenbih gün Safiye Sultân oğlu Mehmed Bey silâhdar ağası nasb olup selefi İzmirli Ahmed Ağa'ya gümrük emâneti verildi. Ve ondördüncü Penç-şenbih gün Kudûs-i şerîf muhâfazasıçün iki bin yeniçeri ve üç yüz cebeci ve yüz topcu ta'yîn ve huzûr-ı humâyûndan âlây ile geçüp üç kıt'a mîrî kalyon ile Remle İskelesi'ne irsâl olundu. (*N*, s. 685).

İrtihâl-i şehzade Sultan İsâ

Pâdişâh-ı vâlâ haseb hazretlerinin şehzade-i âlî-nejâdları Sultan İsa mâh-ı mezbûrun onuncu günü Tersane Bağçesi'nde azm-i gülşen-i saray-ı beka itmekle sandal ile Yalı Köşkü'ne çıkarılup a'yân-ı devlet mübâşeretiyle Vâlide Sultan Türbesinde defn olundu.

Nasb-ı ağa-yı silâhdarân ve Emîn-i gümrük-i Âsitâne

Mâh-ı mezbûrun on üçüncü günü Safiye Sultan-zâde Mehmed Bey Silâhdar Ağalığıyla tevkîr ve selefi izmirli Ahmed Ağa birkaç defa olduğu Gümrük Emânetinde tekrîr olundu.

Ta'yîn-i neferât berâ-yi muhâfaza-i Kudûs-i şerîf

Kudûs-i şerîfde nakîbü'l-eşraf kâimmakâmı olan Mehmed Hakim ve Vâlîye tagallübden hâlî olmayup fitne ve fesâd ile ol havâlîyi ifsâd etmeğin muhâfazası içün mâh-ı mezbûrun on dördüncü günü ikibin yeniçeri ve üçyüz cebeci ve yüz mikdârı topcu tayin ve irsâl olundu. (*RT*, III, s. 201-202).

Raşid'in yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi *Nusretnâme*'yi Edirne Vakası'nda tamamıyla ve daha sonraki yıllarda da kısmen kullanmasına rağmen kaynağının ismini hususî bir dikkatle saklaması, intihalciliğine işaret etmektedir. Özellikle 1115 (1703) yılı Edirne Vakası bahsinde başka hiçbir kaynaktan faydalanma gereğini duymaması tedkik ve tenkid fikrinden uzak olduğunu göstermektedir.

Nakiller sırasında önemli bazı noktaları atlaması ve bir takım konularda yanlışlıklar yapması dikkatsiz ve sathî suretde çalışan bir intihalci olduğunun delilidir. *Raşid Tarihi*'nin *Nusretnâme* ile kıyaslanmasından çıkan bu sonuçlar göstermektedir ki, özellikle 1695-1703 tarihleri arasında yapılacak çalışmalar için *Raşid Tarihi*'nin ihtiyatlı kullanılması gerektiği aşikardır. Zira 1703 yılı öncesinde de *Zübde-i Vekāyi'ât*'ı kullandığı daha önce zikredilmişti. Bu yıllar arası vekayiinde Mehmed Ağa'nın müşahedelerini aksettirmesi, kendi yorumlarına yer vermesi, hadiseleri anlatış biçimi dikkate alındığında *Nusretnâme*'nin vazgeçilmez bir eser olduğu muhakkaktır. Yakın zamanlarda yapılan çalışmalarda da *Nusretnâme*'den istifade edildiği görülmektedir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Cengiz Orhonlu, Orhan F. Köprülü, Akdes Nimet Kurat çalışmalarında Nusretnâme'yi kullananlara örnek olarak gösterilebilir.[96]

---

[96] İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2 - IV/1-2, Ankara 1982-1983; Cengiz Orhonlu, "Mustafa II.", *İA*, VIII, İstanbul 1979, s. 695-700; Orhan F. Köprülü, "Feyzullah Efendi", *İA*, IV, İstanbul 1977, s. 593-600; Akdes Nimet Kurat, "Baltacı Mehmed Paşa", *İA*, II, İstanbul 1986, s.287-291.

SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA'NIN TARİHÇİLİĞİ VE ÜSLÛBU

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, biyografisini verdiğimiz bahisde de belirtildiği gibi, sarayda mühim hizmetlerde bulunmuş, doğruluğu ve kabiliyeti ile kısa zamanda nüfuz sahibi olmuştur. Memuriyet hayatı boyunca pek çok hadisenin içinde yer alan müellif gördüklerini ve duyduklarını tafsilatıyla ve ustaca eserine aktarmıştır. Eserindeki "Muharrir-i vekāyi'-i hakīr müverrih Mehmed kemterleri"[97] sözleriyle tarihçiliğini vurgulayan Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*'sinin mukaddimesinde daha önceleri yazılan tarih kitaplarını ve mecmuaları okuyarak tarih bilgisini geliştirdiğini söylüyor. Kâtib Çelebi'ye büyük bir hayranlık duyan Mehmed Ağa, O'nun *Fezleke*'sini bitirdiği yerden, yani 1065 (1654) tarihinden itibaren kendi eserini yazmaya başladığını ve *Zeyl-i Fezleke* adını verdiğini zikrediyor.[98]

Müellifin II. Mustafa tarafından tarih yazmakla vazifelendirildiği, zaman zaman yazdıklarının Sultan tarafından dikkatle takip edildiği[99] daha önce belirtilmişti. Asıl görevi saray hizmeti olması münasebetiyle, bazı vak'anüvisler gibi eserini padişahın veya devlet ricalinin etkilerine açık olarak yazdığı akla gelebilirse de, tetkik olunduğunda şahsî görüşlerinin hakim olduğu görülür.[100]

Mehmed Süreyya Mehmed Ağa için "Ahvâl-i âlemden habîr, hayr-hâh idi, mükemmel bir târih kaleme aldı"[101] diyor. Yine biyografi yazarlarından Bursalı Mehmed Tahir Mehmed Ağa'dan, "Bu zât iyi görür, doğru yazar bir müverrih olup takdîr itdiği Kâtib Çelebi'nin *Fezleke* ismindeki Osmanlı târihine yazdığı zeyli, vücûh-ı adîde ile kıymetdârdır." [102] diye bahsediyor. *Raşid Tarihi* ile *Nusretnâme* arasındaki münasebeti ilk defa tesbit ederek, *Nusretnâme*'yi kısmen neşreden Akdes Nimet Kurat, *Raşid Tarihi*'ne nazaran *Nusretnâme*'nin daha tarafsız ve îtimada lâyık olduğunu söylüyor.[103]

Mehmed Ağa'yı diğer müverrihlerden ayıran en önemli husus, hadiseleri izlerken gösterdiği dikkat ve teferruata düşkünlüğüdür. Tarihine bakıldığında muhteva zenginliği de dikkat çeken özelliklerindendir. Müellif sadece sultanı ve çevresinde olup bitenleri takip etmemiştir. İktisadî gelişmeler, yangınlar, afetler, salgın hastalıklar, eğlenceler, merasimler vesâir konular sebebleri ve sonuçları ile incelenmiştir. Devlet meseleleri ile yakından ilgilenen müellifin olayları anlatırken evvelki dönemlere atıflar yapması, aynı zamanda

---

[97] *Metin*, s. 192.
[98] Silâhdar, *Silâhdar Tarih*, I, s. 2.
[99] *Metin*, s.41, 49-50
[100] Köprülü, *a.g.m.*, s. 475.
[101] Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, IV, İstanbul 1315, s. 221.
[102] Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, III. İstanbul, 1342, s. 69

kendi görüşlerini de söylemesi, geniş tarih bilgisine ve nisbeten tenkidci bir tarih görüşüne sahib olduğuna işaret eder.

Zeyl-i Fezleke ve *Nusretnâme* ile aynı devrin hadiselerini anlatan Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Zübde-i Vekayiat* adlı eseri, nâşirinin de ifâdesiyle farklı karakterlerde olmalarına rağmen birbirlerini tamamlar mahiyettedirler. Zira Mehmed Paşa'nın tafsilen verme gereğini hissettiği bir konuyu Fındıklılı eserine özet olarak alırken, Fındıklılı'nın bütün teferruatıyla aktardığı başka bir konu da Mehmed Paşa tarafından kısaca değinilerek geçiştirilebilmektedir.[104]

Mehmed Ağa *Zeyl-i Fezleke*'ye 1065 (1654) yılı olayları ile başlayıp 22 Cemâziyelevvel 1106 (7 Şubat 1695)'da bitirmiştir. II. Mustafa tarafından devrinin tarihini yazmakla görevlendirilip yine II. Mustafa'nın talimatıyla eserinin *Zeyl-i Fezleke*'den sonraki bölümüne *Nusretnâme* ismini vererek 1133 (1721) yılı Niş Vak'ası'nın nihayetine kadar devam ettirmiştir. Müellif *Zeyl-i Fezleke*'sinin Köprülü-zâde Fazıl Ahmed Paşa'nın son zamanlarına kadar olan kısmını, Naima ile Raşid'in kaynaklarına müracaat ederek yazmış, kısmen de diğer kaynaklara müracaat etmiştir.[105] Müellif hadiseleri yazarken kullandığı kaynakları veya işittiği kimseleri de zikrederek tarihinin kıymetini arttırmıştır.

Hadiselerin gerçek nedenlerini misaller vererek ortaya çıkarmada ve sebeb-netice münasebetini tesisde büyük bir ustalık gösteren Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Zeyl-i Fezleke*'sinin Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sadrazamlığından II. Mustafa'nın cülûsuna kadar olan kısmı ile *Nusretnâme*'sinin 1106-1115 (1695-1703) yılları arasını anlatan bölümleri müşahedelerine müstenid olması bakımından ayrı bir değer taşır. Bu kısımların haricinde kalan yerler, saray hizmetinden uzak olduğu yıllara aittir ve muhtasaran ele alınmıştır.

Müellif her iki eserinde de hadiseleri kronolojik bir sıra ile günlerini de belirtmek sûretiyle yıl yıl yazmıştır. Gerek gördüğü bazı hadiselerde ve muahede metinlerini aktarırken Mîlâdî tarihleri vermesi, tarihlerin tesbitine ihtimam gösterdiğine işaret eder. Bend başlıklarını Farsça yazan müellif, her yıl yapılan mansıb değişikliklerini, görevden alınma ve sürgünleri gerekçeleriyle yazarak, kıymeti haiz biyografi bilgileri vermiştir. Zikredilmelerinin devlet görüşü bakımından mahzurlu olabileceği mütalaasıyla vakanüvis tarihlerinde çoğu kez zikredilmeyen lakablar *Nusretnâme*'de zikrediliyor. Hatta biyografiler bakımından mühim olup bilinmeyen bazı lakabların, mesela Raşid'in Hasan

---

[103] Kurat, *a.g.m.*, s. VII.
[104] Defterdar, *a.g.m*, s. XCI.

Paşa diye kaydettiği ve yalnız Firârî lakabıyla bilinen, Firârî Hasan Paşa'nın asıl lakabının Nalbandoğlu olduğu *Nusretnâme*'de kayıtlıdır.[106] Nitekim tesirleri bahsinde de değinileceği gibi biyografi yazarları eserinden istifade etmişlerdir.

Müellif, tarihini III. Ahmed zamanında ikmal edip padişaha takdim ettiğini *Zeyl-i Fezleke*'sinin baş tarafında şöyle beyan ediyor: "Pâdişâh-ı cihân es-sultân ibnü's-sultân, es-sultanü'l-gâzî Ahmed Hân ibnü's-sultân Mehmed Hân ibnü's-sultân İbrahim Hân hazretlerinin bin yüz on beş senesi Rebî'u'l-âhirinin onuncu Çehâr-şenbih günü cülûs-ı humâyûn-ı meymenet-makrûnlarında çukadâr-ı hâssa bulunup der-akab silâhdarlık hidmetiyle şeref-yâb ba'dehû pâre-i çerâğ-ı tekā'üd-i ihsânlarıyla behre-yab buyurdular. Felillâhi'l-hamd tahrîrine sa'y ü gûşiş eylediğim tevârîhin dahi zamân-ı sa'âdet- iktirânlarında itmâmı müyesser olmağın pây-gâh-ı Süleymân bâr-gâhlarına ihdâya icrâ kılındı".[107]

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın hadiseleri aktarış biçimini, müşahedelerini ve görüşlerini ifâde eden bazı bölümlere aşağıda işaret edilmiştir.

1106 (1695) senesinde II. Mustafa'nın sefere gitmesinin büyük bir mali külfet getireceğini söyleyen Sadrazam Ali Paşa'ya II. Mustafa'nın "bana ağırlık ve hazine lazım değil. Gerekirse kuru ekmek yer canımı din-i mübîn uğruna feda ederim" dediği veciz konuşmanın ve diğer erkanın görüşlerinin tamamını zikrediyor.[108] Aynı yıl Sakız'a düzenlenen seferin seyrini, tarafların sahip oldukları mühimmat ve askerin mikdarını bütün teferruatıyla kaydederek lojistik açıdan mühim bilgiler veren müellif, Serdar İbrahim Paşa nezaretinde sefer vuku'atının tutularak padişaha gönderildiğine de işaret ederek bir manada bu konudaki kaynağını belirtmiştir.[109]

II. Mustafa'nın cülûsu münabetiyle verilen bahşişlerin kendilerine verilmediğini öne sürerek isyân eden yeniçeriler ile devlet erkanı arasında geçen konuşmalar ve meselenin nasıl halledildiği tafsilen anlatılmış.[110] 1106 (1695) yılında Sadrazam Ali Paşa'nın azl edilerek mührün Elmas Mehmed Paşa'ya verilmesi hadisesinde, bu değişikliğin sebebleri ve diğer tayinler, aziller, verilen tahsisatlar zikredilmiş.[111] Aynı yıl Macaristan canibine düzenlenecek sefer için Edirne'de tertib edilen alay merasiminde ve hareket esnasında sultanın ve diğer erkanın kıyafetleri, askerin dizilişi, protokol sıraları en

[105] Silâhdar, *a.g.e.*, I, s. X-XI.
[106] Köprülü, *a.g.m.*, s. 479.
[107] Silâhdar, *a.g.e.* I, İstanbul 1928, s. 2
[108] *Metin*, s. 6-7.
[109] *Metin*, s. 8 vd.
[110] *Metin*, s. 28 vd.

ince ayrıntısına kadar verilmiş.[112] Eserde buna benzer tarihî coğrafya bakımından mühim olan sefer güzergâhlarının, menzillerin, çekilen meşakkatlerin kaydedildiği yine sultanın sefer sırasında askerin yemeğini teftişi, tebliğ ettiği emirler ve bunları takibi, elçi teatileri sırasında alınan ve verilen hediyelerin evsafı, düzenlenen merasimler, gösteriler eğlenceli yarışmalar gibi, müellifin dikkatini ve teferruata düşkünlüğünü ortaya koyan pek çok bahis yer almaktadır.[113]

Eserinin yazılış sürecinde II. Mustafa`nın yakından ilgilendiğine işaret eden bölümleri de görmekteyiz. II. Mustafa`nın müellifle aralarında geçen konuşmalardan, hadiselerin yazımı noktasında baskı yapmadığını, merak saikiyle neleri yazıp neleri yazmadığını görmek istediğini anlıyoruz. 1106 (1695) senesinde baş çadırda kara dut yerken müellife "aceb müverrih bizim dut yediğimizi dahi târîhe yazar mı" dediğinde, Mehmed Ağa bunu latîfe olarak kabul etmesine rağmen yazarak, hem sultanın tarihine olan ilgisini aksettirmiş hem de hoş bir mülakatı eserine aktarmıştır.[114] Yine bir gün II. Mustafa Mehmed Ağa`ya hitâben "bu gün ne yazdın" diye sorunca "zabta sâlih henüz daha bir şey yazılmadı" diye cevap veriyor. O sırada veziriazamdan sefer ahvali ile ilgili telhis gelince "işte sana yazacak vekāyi'" dediğini kaydediyor.[115] 1112 (1700-1701) senesinde Saray-ı atîk teberdârlarından bir baltacının altı açık ve tekerlekleri olan bir kayıkla yaptığı gösteriden etkilenen Sultan Mustafa, bu gösteriyi ceddi Fatih`in İstanbul`un fethi sırasında gemilerin karadan yürütülmesine benzeterek "Allah`ı seversen şunu bir hoş yaz" deyince bu hadiseyi yazdığını zikrediyor.[116] Misallerde de görüldüğü gibi II. Mustafa`nın bu müdahaleleri müellifin tarihçiliğine halel getirecek müdahaleler değildir.

1109 (1697) yılında cereyan eden Zenta hezîmeti, Viyana muhâsarasını takip eden yıllarda Osmanlı Devleti`ne karşı kurulmuş olan "mukaddes ittifâk"`ın başarısı kabul edilmiş ve bu sene Osmanlı vekayinâmecileri tarafından "Sente senesi" olarak anılmıştır.[117] Bu hadiseyi baştan sonra görüp aktaran[118] müellif muharebelerin ortasında kalmış ve bir sandık eşyasının da telef olduğunu bu mahalde yazmıştır. Bu hezimette tarihçiler sadrazamı ve Şeyhülislâm Feyzullah Efendi`yi kusurlu görürler. Mehmed Ağa`da aynı görüşe sahip olmakla beraber, dolaylı da olsa II. Mustafa`nın harp meclislerinde etkili

---

[111] *Metin*, s. 30 vd.
[112] *Metin*, s. 33-35.
[113] *Metin*, s. 42, 47-48, 69-70, 371-372, 446-447, 906-908.
[114] *Metin*, s. 42.
[115] *Metin*, s. 50-51.
[116] *Metin*, s. 469.
[117] Mücteba İlgürel, "Zenta", *İ.A.*, XIII, İstanbul 1986, s.537b-538a.
[118] *Metin*, s. 318 vd.

olamaması ve kandırılmasına işaret ederek hezimette pay sahibi olduğunu belirtmektedir.[119]

Müellifin bazı hadiseleri eserine alış gerekçesini ve niçin tafsilen verdiğini de beyan ettiğini görüyoruz. Mesela 1112 (1700-1701) yılında Tunca Nehri kenarında padişahın şerbet dağıttığı hadiseyi naklederken, daha önce olmamış övgüye layık bir hadise olduğu için yazdığını zikrediyor.[120] Yine Edirne Vakası'nda Şeyhulislam Feyzullah Efendi'nin öldürülmesini naklettikten sonra, "Bu tafsîlden murâd, ibret alınacak şey idi. Kerbelâ günlerinden bu da bir gün idi" diyor.[121]

Mehmed Ağa, 1112 (1700-1701) yılında Feyzullah Efendi'nin teşviki ile Sultanın Edirne'ye hareketini yazarken, Feyzullah Efendi'yi suçlayarak, "bu hareket-i humâyûnun aslâ lüzûmu yoğidi. Devlet-i aliyyenin temâm-ı râhatı ve halk-ı âlemin istirâhati zamânı idi." diyor.[122] Edirne Vakası'nı tafsil ederken de Seyyid Feyzullah Efendi'nin pâdişâhı nasıl iğfal ettiğini, sonuçta hem kendisinin hem de pâdişâhın sonunun vahim olduğunu anlatarak kendi kanaatlerini belirtiyor.[123] 1117 (1705) yılında Baltacı Mehmed Paşa'nın Kandilci Hüseyin Paşa'yı tasfiye için düzenlediği oyunu "vak'a-i sahte" başlığıyla veren müellif, bu hadisede Hüseyin Paşa yanında yok yere bir sürü insanın kanına girilerek padişahın vebal altında bırakıldığını büyük bir üzüntü ve nefretle, "Dilerim Allah'tan ki, yatacak meskenler bulmasın, Allâhü te'âlânın gadabına uğrasın" diyerek dile getiriyor.[124] 1120 senesinde Üsküdar'da Gülnûş Sultan adına yaptırılan caminin temel atma merasiminde açılışın padişah yerine Üsküdar Kadısı Müneccimbaşı Mehmed Efendi tarafından yapılmasının yanlışlığını zikrediyor. Müellif, bu uygulamanın vükelanın usülleri bilmemesinden ve tarih bilgisine sahip olmamalarından kaynaklandığını yazıyor.[125] Bu misallerden hareketle Mehmed Ağa'nın olayları sadece oluş biçimiyle aktarmadığını ve tenkid süzgecinden geçirerek tarihçiliğini de hissettirdiğini söylemek mümkündür.

II. Mustafa'ya yakınlığını daha önce de belirttiğimiz müellif, 1108 (1696) yılında Tittel Kalesi'nin fethinden önce sultanı düşünceli görünce, atası Kanuni'nin Mohaç Zaferi'nden önce yüksek bir tepeye çıkıp du'â ettiğini ve muzaffer olduğunu, aynı şekilde kendisinin de du'â ederse muzaffer olacağını söyleyerek sultana moral veriyor. Zaferden

---

[119] *Metin*, s. 297 vd.; İlgürel, *a.g.m.*, s. 537b.
[120] *Metin*, s. 504.
[121] *Metin*, s. 638-639.
[122] *Metin*, s. 463.
[123] *Metin*, s. 574 vd., 600 vd.
[124] *Metin*, s. 677 vd.
[125] *Metin*, s. 708.

sonra da falının çıktığını söylüyor.[126] Mehmed Ağa`nın bu hadisede de tarih bilgisini yerinde kullandığına ve II. Mustafa nezdinde itibarının yüksek olduğuna işaret ettiğini görüyoruz.

Müellif müşahedelerini naklederken, "muharrir-i hakîr bile idim",[127] "müheyyâ idim",[128] "Alimallâh fakîr gözümle gördüm",[129] "kendü müşâhede ve akl-ı kâsırımız"[130], bizzat görmeyip duyduğu hadiselerde de, "fakîr haber aldım",[131] "lisânından işitdim",[132] "Bağdadlı Nazmî-zâde Efendi dirki;"[133] ve 6 Receb 1131 (26 Mayıs 1719) depreminin İzmit`de meydana getirdiği hasarı yazarken zikrettiği gibi "gören kimesnelerden işittim"[134] şeklinde ifadeler kullanıyor.

Fındıklılı Mehmed Ağa'nın eserinde genel olarak dönemin dil özelliklerine uygun ve sade ifadeler kullandığı göze çarpar. Fakat müellif eserinin bazı bölümlerinde tamamen Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan uzun cümleler kurma yoluna da gitmiştir.[135] Hatta kullandığı bazı Arapça, Farsça ve arkaik kelimeler müstensihler tarafından muhtemelen anlaşılamadığından veya düzgün okuyamama endişesinden dolayı metinden çıkarılmışlardır. Nüshaların tavsifinde bu konuya işaret edildiği için burada üzerinde durmayacağız.

Müellifin, gerek *Zeyl-i Fezleke*'sinde gerekse *Nusretnâmesi*'nde pek çok terkip ve imlâ hatalarına rastlanmaktadır. Manayı te'kîd için kullandığı müteradif kelimelerin arasına zaman zaman "ve" bağlacını koymayı ihmal etmiş, "techîz-i tekfîn", "meks-i ikâmet", "seyr-i temâşâ", "ceng-i cidâl", "arz-ı i'lâm" vb. kelimeler terkib şeklinde birbirine bağlanmıştır. Yine eserde bazı kelimelerin yanlış yazıldığı göze çarpmaktadır. Örnek vermek gerekirse, "مصاف"[136] kelimesi "sin" harfi ile, "ترقی" kelimesi "tı" harfi ile, "مظاهرت" kelimesi "dat" harfi ile, "تراش" kelimesi "tı" harfi ile, "قبائل" kelimesi "ayn" harfi ile, "غيظ" kelimesi "dat" harfi ile "مشك"[137] kelimesi "kaf" harfi ile yazılmıştır. Bazen de kelimeler, sehven olsa gerek "istimâlet-iltimâlet", "küsûr-kesrûr", "istishâb-istihsâb",

---

[126] *Metin*, s. 175-176.
[127] *Metin*, s. 78, 97.
[128] *Metin*, s. 454.
[129] *Metin*, s. 575.
[130] *Metin*, s. 95.
[131] *Metin*, s. 645.
[132] *Metin*, s. 690.
[133] *Metin*, s. 486.
[134] *Metin*, s. 904.
[135] *Metin*, s. 531.
[136] Savaş, harb.
[137] Tulumdan yapılmış su kabı, saka kırbası. Metinde saka meşkleri şeklinde kullanılmış.

"nân-nâm" "makûle-ma'kûle" kelimelerinde olduğu gibi yanlış yazılmışlardır. *Nahl Sûresi*'nin 91. âyeti "واوفوا بعهد الله اذا عاهدتم", bütün nüshalarda "اوفوا بالعهد اذا عاهدتم" şeklinde yer almış. Harflerin eksik kaldığı durumlar da söz konusu olup, bunlar metin tesisi sırasında köşeli parantezle tamamlanmıştır. Müstensihlerin nüshalarında da aynı yazım hatalarının umûmiyyetle tekrarlandığı görülmektedir.

Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, yukarıda zikrettiğimiz hatalarının dışında, hadiseleri aktarış biçimi, kıyâfetleri ve kişileri tasvîri[138] ile okuyucularına canlı bir manzara çizmeye çalışmış ve bu sûretle Osmanlı tarihçilerinin klasik üslûbundan ayrılmıştır. Müellif metni düz bir anlatımdan kurtarmak ve olayların daha iyi anlaşılmasını temin için âyetlere, hadislere, Türkçe,[139] Arapça[140] ve Farsça[141] deyimlere mûracaat etmiştir.

Müellifin üslûbu ile alakalı dikkat çeken bir diğer konu, duygularını yani kızgınlığını, nefretini, sevgisini ve üzüntülerini metne bazen argo bir üslûb ile olsa da aksettirmesidir. Mesela 1122 (1710) yılında Boğdan Voyvodası Kantemur Oğlu Dimitri'nin rüşvetle Boğdan Bey'i nasb olunmasının ardından, Bayram günlerinde sarayda dîvân toplanması adet değilken, mezkûr şahıs için dîvân toplanmasına kızarak şu ifâdeleri kullanmıştır: "şöyle bir götü pohlu kâfire ikrâmen mahsûs dîvân tertîb olup, kânûn üzre koka ve süpürge ve kırmızı kadifeye kaplu semmûr kapaniçe kürk giydirilüp, vüzerâ akabince Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâ'il ve makarr-ı hükûmetine âzim oldu. Hâssa köşklerin birinde buluşdurmaklık kifâyet iderken vezîriazamın kânûn bilmeyüp sû'-i tedbîrinden bu da bir iş oldu."[142] Vazifesini kötüye kullanıp, mansıpları usulsüz bir şekilde dağıtan Veziriazam Söhraplı Ahmed Paşa için de ağır sözler söylemiştir.[143] Yine 1133 yılında Sivas Vâlîsi Nalband Mehmed'in katli hadisesini aktarırken kızgınlığını saklamıyor ve, "Sivas'da bir nalbandın şâkirdi bir rezîl puşt oğlan iken Rumili pâyesiyle Sivas vâlîsi..."[144] ifâdelerini kullanıyor.

---

[138] *Metin*, s. 652.
[139] "Zarâr-ı âmdan zarâr-ı hâs yeğdir", *Metin*, s. 637; "sakalbaşı dağıtmak", *Metin*, s. 669; "boğaz boşluğu", *Metin*, s. 800; "boynuna el", *Metin*, s. 782.
[140] Metinde Arapça zikredilen zikredilen deyimlerden bazılarını burada çevirerek vereceğiz: "Her işin bir sırası vardır.", *Metin*, s. 479; "Padişahların sözü, sözlerin pâdişâhıdır.", *Metin*, s. 479; "İnsan, iyiliğin kölesidir." *Metin*, s. 481; "töhmet altında kalacağınız konulardan kaçınınız.", *Metin*, s. 495.
[141] Metinde Farsça zikredilen bu deyimi de burada çevirerek vereceğiz: "En iyisi köpeğin ağzını lokma ile kapamaktır."; *Metin*, s. 595.
[142] *Metin*, s. 740.
[143] *Metin*, s. 652.
[144] *Metin*, s. 934.

Müellif II. Mustafa`ya olan sevgisini, fukaraya, hastalara, özürlülere düşkünlüğünü ve merhametini dile getirerek her fırsatta zikrediyor. Sultan Mustafa`nın şehzadesi Mahmud`un dünyaya gelişini anlattığı bendde, *Sebkatî* mahlasında bir şiirle tarih düşürerek metne ayrı bir güzellik katıyor;

Târîh-i hazret-i Şehzâde

Gâzî Sultân Mustafa-yi dâd-ger	Şâh-i âlem dâver-i devrândır
Olduğuçün dâ'imâ kârı gazâ	Ehl-i küfrün başları galtândır
Geldi bir şehzâdesi dünyaya kim	Rûşinâ-yi dîde-i a'yândır
Hak te'âlâ ömrin efzûn ide kim	Zât-i pâkî rahmet-i rahmândır
Didi târîhin nedim-i çâkeri	Evvelî Şehzâde Mahmud Hândır[145]

II. Mustafa'nın biyografisine dair, aynı dönemin eserlerinden *Anonim Osmanlı Tarihi*'nde de kıymetli bilgiler mevcuttur. Mesela Sultan Mustafa'nın yazdığı şiir ve ilahilerin bestelendiğini bu eserden öğreniyoruz. Silâhdar gibi *Anonim Osmanlı Tarihi*'nin müellifi de II. Mustafa devrindeki pek çok olaya şahit olmuş ve özellikle Edirne Vakası'nı kitabın ikinci cildinin üçte birini oluşturacak kadar geniş anlatmıştır. Bu eserin düzenleniş biçimi *Nusretnâme*'ye benzememektedir. Nitekim 1119-1114 yılları arası hadiseleri kronolojik sıraya pek de riayet edilmeden vezîriazamlara göre tanzim edilmiştir. Telif edilmeye ve son şeklinin verilmeye başlanıldığı tarih, 7 Ramazan 1114 (25 Ocak 1703) olan eserin, telifi 1133 (1721) yılına kadar uzayan *Nusretnâme*'den istifade etmeden hazırlandığı açıktır.[146]

Zamanının iyi yetiştirilmiş bir saray memuru olan Fındıklılı Mehmed Ağa, yukarıda da belirttiğimiz gibi, tarihçiliği ve üslûbu ile de dikkat çeken bir müverrihdir. Büyük bir dikkat, alâka ve tecessüs içinde kaleme aldığı *Nusretnâme*`si dili, konusu ve anlatım tarzı ile orijinal ve kıymetli bir kaynak olma vasfını muhafaza etmektedir.

---

[145] *Metin*, s. 167.
[146] *Anonim Osmanlı Tarihi*, Nşr. Abdülkadir Özcan, Ankara 2000, s.XVII-XIX.

METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL

Nusretnâme`nin müellif müsveddesi olabileceğine işaret ettiğimiz ve eser üzerinde çalışanların ittifakla en kıymetli nüsha olarak kabul ettikleri Veliyyüddin Efendi (V) nüshası metne esas alındı. İstinsah tarihi ana nüshaya en yakın Yıldız (Y) nüshası ile yer isimleri ve şahıs isimlerinde boş bırakılan yerleri tamamlaması münasebetiyle Çaşnigir (Ç) nüshası metin tesisinde kullanıldı. Diğer nüshalar gerek muahhar olmaları, gerekse mühim farklılıklar ihtiva etmedikleri için metin tesisinde bunlara yer verilmedi.

Yıldız ve Çaşnigir nüshalarındaki değişiklikler ve fazlalıklar, tamamlayıcı veya metnin üslûbunu güzelleştirecek mahiyette ise metne alındı ve dipnot numarası verilerek tamamlanan kısım burada gösterildi. Metne alınmayan fazlalıklar ise yine dipnot numarası verilerek gösterildi. Nüsha farklılıklarının manayı değiştirip değiştirmediğine bakılmadan tamamının gösterilmesine çalışıldı. Varyant, cümlelerden veya uzun ibarelerden oluşuyorsa, başındaki ve sonundaki kelimeler alınarak, araları (...) ile doldurularak gereksiz tekrarlardan kaçınıldı. Farklar (:)' dan sonra tam olarak verilip, birden fazla nüshada farklılık var ise öteki nüsha farkları yine (:) işareti kullanılarak tefrik edildi. Kelime ve ibare fazlalıkları için (+), eksikleri için (-) işaretleri kullanıldı.

Tesis edilen metinde yıllar 14 punto ile ve koyu harflerle yazılıp, yılların bitiminden sonra yeni sayfaya geçildi. Yine dipnotların numaralandırılmasında yıllar esas alınarak, her yılın başlangıcında numaralar yeniden başlatıldı. Bend başlıkları ise koyu harfler ile ve 12 punto ile yazıldı. Veliyyüddin Efendi nüshasının varak numaraları ( ) içinde ve yine koyu harfler ile gösterildi.

Bazı kısımlarda tarafımızdan yapılan düzeltme veya eklemeler [ ] içinde gösterildi. Metinde geçen âyet, hadis, kelâm-ı kibâr, duâ cümlecikleri ile Arapça ve Farsça şiirler, Arapça fontlar kullanılarak aynen gösterilmeye çalışıldı. Bunlardan âyetlerin *Kur'ân-ı Kerîm*`deki yerleri ve me'âlleri dipnotlarda verilip, hadis ve kelâm-ı kibâr nev'inden olanların kaynakları ve anlamları, bulabildiğimiz ölçüde yine sayfa altında gösterildi. Okunamayan kelimeler ise karşılaştırdığımız üç nüshaya da bakılmak suretiyle harfleri tespit edilerek Arap harfleri ile verildi. Ana nüshada silik veya okunamaz durumda olup diğer nüshalarda yer almayan ifadeler (...) biçiminde gösterildi. Yer isimlerinin tespitinde

önsözde de ifade edildiği gibi bu konuda önemli bir mesai sarf eden İsmet Parmaksızoğlu neşri yanında çeşitli kaynaklara müracaat edildi.[147]

Metinde geçen konuşmalar tırnak içinde verildi. Kitap isimleri ise italik yazı ile dizildi. Metnin daha anlaşılır hâle gelebilmesi için uygun görülen yerlere noktalama işaretleri ilâve edildi.

Metin tesisinde mutedil bir transkripsiyon şekli tercih edilerek, sadece aynlar (‘), hemzeler (’) işaretleri ile gösterilip, gayn ve kaf harflerinden sonra gelen uzun heceler "â", "î" ve "û" şeklinde yazıldı. Özel isimlerden sonra gelen eklerin ayırımında da hemze ile karışmaması için (`) işareti kullanıldı.

XVII. asrın sonu ile XVIII. asrın ilk çeyreğinde kaleme alınan *Nusretnâme*`nin dil ve üslûp özellikleri muhafaza edilerek metne sadık kalınmaya çalışıldı. Ancak telaffuzunda güçlük çekilen (itdüği, oldığın, gidüldüği) gibi kelimeler, daha kolay telaffuz edilebilecek bir biçimde yani günümüz Türkçe'sine yakın şekilleriyle transkiribe edildi. Çok kullanılan ve yazılışları bilinen Arapça ve Farsça terkiplerden müteşekkil (Sadr-ı a‘zam, vezîr-i a‘zam, şeyhu`l-islâm) gibi terimler (sadrazam, vezîriazam, şeyhulislâm) şeklinde gösterildi. Fakat diğer terkiplerde transkripsiyon usûllerine riayet edildi. Türkçe kelimelerin sonundaki "b" ler diğer çeviri-yazı metinlerinde de benimsendiği şekliyle "p" olarak (kalup, idüp, gelüp, gidüp, işidüp gibi) yazıldı.

---

[147] P.L. İnciciyan - H.D. Andreasyan, "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, sayı 2-3 , İstanbul 1974, s.11-88; M. Kemal Özergin, “Rumeli Kadılıkları’nda 1078 Düzenlemesi”, *Ord. Prof. Dr. İ. H. Uzunçarşılı'ya Armağan*, TTK, Ankara 1976, s. 251-309; C. MOSTRAS, *Dictionnaire Géographique De L'Empire Ottoman*, İstanbul 1995.

DEĞERLENDİRME

Osmanlı kronikleri arasında tanınmış bir eser olan *Nusretnâme*'nin, imparatorluğun 1695-1721 yılları arasında takrîben 25 yılın tarihini ihtivâ eden bir eser olduğunu daha önce de ifâde etmiştik. Müellifin müşahedelerine dayanan eser, yazıldığı devrin pek çok hadisesine ışık tutmaktadır. Muhteva bakımından böylesine kıymetli bir eser olmasına rağmen günümüze kadar neşredilememesi şüphesiz büyük bir eksikliktir. Bu tür kaynaklardan layıkıyla istifade etmek için ilmî edisyonlarının yapılması gerekmektedir. Elimizdeki eserin muhtevası ile paralel, belli başlı kaynaklardan Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Zübde-i Vekayiât*'ı, Vakanüvis Raşid Mehmed'in *Târih*'i ve *Anonim Osmanlı Tarihi*'ni sayabiliriz.[148]

Bu eserlerin dil ve üslup özellikleri farklı olmasına rağmen muhtevalarının çok yerde intibak ettiği görülmektedir. Bu konuya çalışmamızın, gerek *Nusretnâme*'nin tesirleri ve kaynakları bahsinde gerekse Silahdâr Fındıklılı Mehmed Ağa'nın tarihçiliği ve üslubu kısmında değinilmiş, birbirleri ile olan münasebet dereceleri araştırılmıştır.

Osmanlı tarihinin seyrini etkileyecek mahiyette önemli olayların cereyan ettiği XVII yüzyılın ikinci yarısı ve XVIII. Yüzyılın ilk yarısını içine alan dönemin tam anlaşılabilmesi için bütün bu eserlerin ayrı önemi vardır. Zira birinin kısaca değindiği bir konunun diğerinde gayet mufassal anlatıldığı görülmektedir. Mesela teferruata düşkün olan Mehmed Ağa, daha önce de belirtildiği gibi, elçi kabullerinde, bayram merasimlerinde ve divan toplantılarında gayet canlı bir anlatım sergilemiştir. Devlet adamlarının kıyafetlerini, protokoldeki yerlerini, tavırlarını, aralarında geçen konuşmaları bütün ayrıntıları ile anlatmış, kendi yorumlarını da ilave ederek ilgi çekici bir eser ortaya koymuştur.

Bilindiği gibi Silahdâr Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Zeyl-i Fezleke*'si, *Silahdâr Târihi* adıyla 1928 yılında basılmıştı. İsmet Parmaksızoğlu Mehmed Ağa'nın ikinci eseri *Nusretnâme*'yi sadeleştirerek neşretmiş, fakat daha önce de değinildiği gibi sadeleştirmede görülen mahzurlar bu neşirde de ortaya çıkmıştır. Parmaksızoğlu pek çok yerde okuma hataları yapmış, anlaşılması güç bölümler, Arapça ve Farsça muahede metinleri atlanmıştır. Eserin ilmî edisyonuna da şimdiye kadar teşebbüs edilmemiştir. Eseri bu gün daha iyi şartlar altında nüsha farklarını da belirterek yeni harflerle modern tarz ve üslupta ortaya koyuyoruz. Bu uzun ve teferruatlı eseri araştırıcıların emrine sunmakla önemli bir eksikliği telafi ettiğimize inanıyoruz. Bundan başka bu çalışmamızla devrin diğer kaynaklarıyla mukayese yapmak da mümkün olabilecektir. Ayrıca dönemin dil özellikleri üzerinde çalışacaklara bir hizmet gayesiyle metnin sonuna *Nusretnâme*'de geçen arkaik kelimeler sözlüğü ilave edildi.

[148] Bu konuya Sayın Prof. Dr. Abdülkadir Özcan da işaret etmiştir. Bk. *Anonim Osmanlı Tarihi*, s. XVI.

METNİN İÇİNDEKİLER*

Zikr-i Tevhîd-i Hazret-i Bârî-Te'âlâ, Der-Na't-ı Hazret-i Fahr-i Cihân, Der-Evsâf-ı Hazret-i Pâdişâh Gāzî ve Bin yüz altı senesi vekāyi'indendir 1-57

Bin yüz yedi senesi vekāyi'indendir 58-158

Bin yüz sekiz senesi vekāyi'indendir 159-290

Bin yüz dokuz senesi vekāyi'indendir 291-378

Bin yüz on senesi vekāyi'indendir 379-434

Bin yüz on bir senesi vekāyi'indendir 435-451

Bin yüz on iki senesi vekāyi'indendir 452-501

Bin yüz on üç senesi vekāyi'indendir 502-545

Bin yüz on dört senesi vekāyi'indendir 546-568

Bin yüz on beş senesi vekāyi'indendir 569-663

Bin yüz on altı senesi vekāyi'indendir 664-673

Bin yüz on yedi senesi vekāyi'indendir 674-683

Bin yüz on sekiz senesi vekāyi'indendir 684-690

Bin yüz on dokuz senesi vekāyi'indendir 691-704

Bin yüz yirmi senesi vekāyi'indendir 705-713

Bin yüz yirmi bir senesi vekāyi'indendir 714-724

Bin yüz yirmi iki senesi vekāyi'indendir 725-741

Bin yüz yirmi üç senesi vekāyi'indendir 742-763

Bin yüz yirmi dört senesi vekāyi'indendir 764-780

Bin yüz yirmi beş senesi vekāyi'indendir 781-805

Bin yüz yirmi altı senesi vekāyi'indendir 806-824

Bin yüz yirmi yedi senesi vekāyi'indendir 825-843

Bin yüz yirmi sekiz senesi vekāyi'indendir 844-865

Bin yüz yirmi dokuz senesi vekāyi'indendir 866-887

Bin yüz otuz senesi vekāyi'indendir 888-899

Bin yüz otuz bir senesi vekāyi'indendir 900-908

Bin yüz otuz iki senesi vekāyi'indendir 909-928

Bin yüz otuz üç senesi vekāyi'indendir 929-940

* Metnin fihristinde sadece ana başlıkları belirleyen yıllar verilmiştir (M.T.).

METİN

(213 b) Zikr-i Tevhîd-i Hazret-i Bârî-i Te'âlâ

Hudâ`ya hamd ü minnet ola her ân* O`dur lütfu iden insâna ihsân* Hem O`dur hâlik-ı bî-misl ve hem-tâ* Zemîn ve âsmân ve pest ve bâlâ* Yed-i san'atdadır ma'dûm ve mevcûd* Ânın mahlûkıdır manzûr ve meşhûd* İlâhî lütfuna yokdur nihâyet* 'İbâda ni'metin bî-hadd ü gâyet* Dil ve cânlar cihâd emrine münkād* İderler câhidû mazmûnunu yâd* Sanadır hep niyâz ve ilticâmız* Senin emrinledir hacc ve gazâmız* Cinânı va'd idersin sen 'ibâda* 'Iyândır şer'-i pâk-i Mustafâ`da* Hudâvend-i kerîm lem-yezelsin* Şehinşâh-ı kadîm ve bî-bedelsin* Senin destindedir zerrât-ı âlem* Hikemdir mebde'-i Havvâ ve Âdem* Hudâ-yâ bendene eyle inâyet* Sırât-ı mustakīme kıl hidâyet* Beni zulmetler içre koma yâ Rabb* Rızâ-yi zât-ı pâkin bâke matlab* Bana tevfîkını sen eyle ihsân* Ki; sensin kullara gaffâr ve rahmân*

Der-Na't-ı Hazret-i Fahr-i Cihân

Cenâb-ı mazhar-ı esrâr-ı levlâk* Habîb ve bâ'is-i kevneyn ü eflâk* Muhammed-i sâhibü`l-mi'râc ve`t-tâc* Şefâ'at-kânî âlem âna muhtâc* Yüzü suyuna halk olundu âlem* Şefâ'at-hâhıdır Havvâ ve Âdem* Penâh-ı âsi-yân-ı memdûh-ı mevlâ* Makām-ı berter-i ez-arş-ı mu'allâ* Resûl-i hazret-i feyyâz-ı mutlak* Şefî'-i her dû-âlemdir muhakkak* Selâtîn-i cihân fermân-ber âna* Nebiyyü`s-seyf idüğü zâhir ammâ* Âna ümmet olan buldu hidâyet* Tarîkın tutmayan görür melâmet* Netekim rûz ve şeb itmekde deverân* Selâm olsun âna tâ yevm-i mîzân* Dahi eshâb ve âline tahiyyet* Ki; bunlardır kafâ-dârân-ı ümmet*

Der-Evsâf-ı Hazret-i Pâdişâh Gāzî

Pes ez-hamd-i hudâ-yi ins ü hem-cân* Senâ vâcib imiş ber-ehl-i îmân* Hılâfet mesnedinde pâdişâha* Berâberdir felekde mihr ü mâha* Husûsan hânedân-ı âl-i Osmân* Ola tâ haşre dek mahfûz-ı yezdân* Hılâfet tahtının mu'ciz-i beyânı* Gazâ meydânının sâhib-kırânı* Selâtîn-i cihânın ser-firâzı* Cenâb-ı Mustafâ Hân nâm gāzî* Ebu`l-feth olsa lâyık nâm-ı pâkı* İder bir nazara ile sîm-i hâkı* Adâletle gazâ efkârı kârı* Hemîşe yâd idüp perverd-gârı* Vücudun hıfz ide mevlâ hatardan* Emîn ola cihânda bir nazardan* Du'âmız rûz ve şeb budur ilâhî* Hatâlardan emîn it pâdişâhı* Nitekim devr ider bu çarh dâ'im* Serîr-i saltanâtda ola kā'im* Fütûhât ile olsun tab'ı memnûn* Tevârîh ile dolsun çarh-ı gerdûn* Budur dâ'im du'âmız bende-gânı* Anılsun haşre dek nâm ü nişânı*

Şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü ve kudretlü[1] şehriyâr-ı a'zam ve şehin-şâh-ı mu'azzam es-sultân ibnü's-sultân es-sultân Mustafa Hân efendimiz hazretleri ibtidâ cülûs-ı humâyûn-ı meymenet makrûnlarından beru vukû'a geleeek fütûhât-ı celîle ve gazavât-ı cemîlelerin rûz-merre yazup *Nusretnâme* tesmiye olunmasın bu abd-i ahkarları[2] Hasodası'nda müverrih Fındıklılı Mehmed kemterlerine tenbîh-i humâyûn buyurmağın zerre-i nâ-tüvânları dahi, مستعين بالله تعالى mübâşeret eyleyüp bin yüz altı senesi mâh-ı Cemâziye'l-âhiresi'nin yirmi ikinci Pazar günü ki, Kânûn-ı sânî'nin dahi yirmi yedisi idi, tulû'-ı şemsden üçüncü sâ'atde بامر الله تعالى ammîsi Sultân Ahmed Hân hazretleri[3] damladan fevt olduğun Dâru's-sa'âde Ağası İshak Ağa Vezîriazam Ali Paşa'ya i'lâm idüp cümle vüzerâ vü ulemâ ve ocak ağaların ve ihtiyârların ve erbâb-ı dîvânı sarayına da'vet ve bu emrde ba'de'l-istişâre umûm re'yiyle merhûm ve mağfûr cennet-mekân[4] Sultân Mehmed Hân Gâzî hazretlerinin ekber şehzâdesi Sultân Mustafa Hân hazretlerinin taht-ı saltanat-ı aliyye-i Osmâniyye'ye iclâsı ma'kûl ve evceh görüldüğün cümlenin[5] tarafından Dâru's-sa'âde Ağası'na haber gönderildikden sonra Bâb-ı hümâyun'a gelüp cemâl ve bâ-kemâl-i pâdişâhiye intizâr üzreler iken ağa-yı mûmâ-ileyh dahi şehinşâh-ı mu'azzam efendimiz hazretlerine müjde ve[6] der-akab mahfuz olduğu hâneden kemâl-i ta'zîm ve tekrîm ve tebcîl ile çıkarup Hasoda cânibine iclâs ve[7] Demirkapu'da arz ağaları istikbâl ve doğru taht-ı şerîf odasına teşrîf buyurup civâr Hırka-i mübâreke-i[8] Resûlullah'da[9] iki rek'at şükrâne-i edâ'-i salât ve du'âdan sonra ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir kıt'a murassa' otâğa-ı humâyûn takınup içerüden giyüp geldiği[10] sarı[11] yeşil şala kaplu semmûr erkân kürk ile hareket idüp bey'at içün taşra giderken Arz Odası önünden giderken[12] imâmları Ali Efendi ve Hekîmbaşı Mehmed Efendi ve Cerrahbaşı Nuh Çelebi istikbâl ve takbîl-i yed idüp andan hâric-i Bâb-ı humâyûnda vaz' olunan taht-ı humâyûn-baht-ı zerrîne öyle vakti henüz sâ'at temâm yedide

---

[1] ve kudretlü ÇY: -V
[2] âcizleri ÇY
[3] hazretleri ÇY: -V
[4] cennet-mekân ÇY: -V
[5] cümle ÇY
[6] ve -ÇY
[7] ve ÇY: -V
[8] mübâreke -ÇY
[9] صلى الله عليه وسلم +Ç
[10] geldikleri ÇY
[11] sarı -ÇY
[12] giderken -ÇY

idi, devlet-i ikbâl ve sa'âdet-i iclâl ile cülûs-ı sa'âdet-me'nûs[13] eyleyüp mukaddem Nakîbü'l-eşrâf Fenârî-zâde Mehmed Efendi der-akab vüzerâ ve ulemâ ve rü'esâ-yı asker ve erbâb-ı dîvân ve[14] tâ mataracıbaşıya varınca dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müsta'id olup bu üslûb-ı mergûb ile emr-i bey'at itmâmından sonra a'yân-ı[15] dîvânı selâmlayup Hasoda Köşkü'ne teşrîfinde Hasodalı ve kapu oğlanı ve içoğlanı kulları dahi bey'at eylediklerinden sonra Âlây Köşkü'ne şeref-nüzûl ve emr-i humâyûnları üzre pâdişâh-ı mağfûrun cenâzesin dâhil-i Dârü's-sa'âdede[16] İmam-ı sultânî Ali Efendi gasl ve techîz ü tekfin itmâmında vüzerâ ve ulemâ kaldırup köşk önünde musallâya indirüp müfti efendi imâmetiyle namazı kılınup arabaya tahmîli vaktinde bizzat şevketlü mehâbetlü kudretlü[17] pâdişâhımız hazretleri merhûm ve mağfûrun[18] rûh-ı nûr-ı[19] pür-nûrların du'â-i eser-i[20] hayr ile yâd buyurdukdan sonra merhûm ve mağfûr cennet-mekân[21] Sultan Süleymân Hân-ı kadîm[22] عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin[23] türbesine[24] defniçün emr-i humâyûnları sâdır olup Küçük Mirahur Dilâver Ağa ile İstanbul'a irsâl cümle vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı asker Solak Çeşmesi'ne değin teşyî' eylediler. Şevketlü ve[25] azametlü ve mehâbetlü, kudretlü[26] pâdişâhımızın İstanbul'da vâki' Saray-ı Atîk'de devletlü vâlide-i azîze-i müşfikalarına müjdeciler gidüp bizzat kendüler dahi taht-ı evreng-i şâhî olduklarını müş'ir sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnların mahfûz oldukları yerde hıdmet-i aliyyelerinde olan baş huddâmları İmam Ali Ağa kullarıyla irsâl buyurdular.

Tebdîl-i darb-ı sikke ve kırâ'at-i hutbe

Ve cülûs-ı humâyûn-ı meymenet-makrûnları i'lâmiçün bilcümle memâlik-i islâmiyyeye ahkâm-ı şerîfeler gönderildüğünden gayrı[27] dergâh-ı âlî kapucubaşılarından[28] Ser-kâtib[29] Osman Ağa Kırım hânı el-Hâc[30] Selim Giray Hân hazretlerine irsâl olundu.

[13] sa'âdet-me'nûs ÇY: -V
[14] ve -ÇY
[15] erbâb -ÇY
[16] sa'âdeti'ş-şerîfede ÇY: şerîfe -V
[17] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[18] ve mağfûr ÇY: -V
[19] nûr ÇY: -V
[20] eser ÇY: -V
[21] ve mağfûr cennet-mekân ÇY: -V
[22] kadîm -ÇY
[23] عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin ÇY: -V
[24] türbe-i şerîfinde ÇY
[25] şevketlü ve ÇY: -V
[26] kudretlü ÇY: -V
[27] irsâl olundukdan sonra ÇY
[28] kapucular kethudâsı Ç: kapucubaşılarından YV
[29] Sır kâtibi YÇ
[30] hacı ÇY

İrtesi mâh-ı mezburun yirmi üçüncü Dü-şenbih gün Âlây Köşkü`nde mansıbları mukarreri içün vezîriazam kullarına kürklü ve sâde iki kat hıl'at-fâhire ve müfti efendi dâ'îlerine beyaz sofa kaplu semmûr erkân kürk ilbâs ve ke'l-evvel dört dîvân olmak üzre[31] tenbîh ü te'kîd[32] buyuruldu . Yirmi dördüncü Salı gün Arz Odası`nda vezîriazam kullarına cedîd mühr-i humâyûnların yed-i mübârekleri ile teslîm ve mühr-i atîk alınup hazîneye kondu. Ve hasodabaşı ağada olan mühr dahi tebdîl olundu. Ol gün şefkatlü pâdişâhımız hazretleri Dîvânhane`ye nâzır Âdil Köşkü`nü teşrîf idüp fukarânın arz-ı hâllerin istimâ' buyururken büyük odadan çıkma Hasan nâm esâmîsi çalık bir derd-mend sipâhînin arz-ı hâlin getürdüp birkaç altun ile müceddeden ihsân ve ihyâ buyurmağın ehl-i dîvân şevketlü pâdişâhın mağdurlara merhamet ve zu'afâya şefkatin görüp tûl-i ömr ile mu'ammer olup nice futûhât-ı celîleye mazhar ve[33] muvaffak olmasına delâlet ideceğin kāl itdiler. Ve yevm-i mezbûrda sâbıkā hasodadan çıkma Müteferrika Çalık Ahmed Ağa`ya büyük mîr-ahûrluk, selefi Baltacı İbrahim Ağa`ya kapucu başılık, Vezîriazam Kapucular Kethudâsı Osman Ağa`ya küçük mîr-ahûrluk ve[34] selefi Dilâver Ağa`ya ze'âmetiyle tekā'üd inâyet ve ihsân[35] buyuruldu. Yirmi beşinci Çehâr-şenbih gün Şikâr Kapusu`na nâzır kasra teşrîf buyurup has ahûrda olan atları eyerledüp tab'-ı humâyûnlarına lâyık olanlarından birkaçın ifrâz idüp **(214 a)** fil getürdüp seyr ü temâşâ[36] itdiler. Yirmi altıncı Penç-şenbih gün Âlây Köşkü`nde surre çıkup aşr-hânlara atiyyeler ihsân, surre emîni ta'yîn olunan elçi Zülfikar Efendi`ye hıl'at-ı fâhire[37] ilbâs olundu. Ol gün Cerrahbaşı Nuh Çelebi`ye hekimbaşılık virilüp selefi Mehmed Efendi yine müneccimbaşılık ile kalup, hassa cerrahlarından Paşa Ahmed Çelebi`ye cerrahbaşılık verildi. Ol günün ahşamısı azametlü, kudretlü, mehâbetlü[38] pâdişâhımız hazretleri sünnet-i[39] seniyye-i lihye-i mübâreklerin icrâ buyurdular.

Bend-i şemşîr-i sultân-ı a'zam der-Câmi'-i Atîk

Yirmi yedinci Cuma günü ki ibtidâ'-i Martdır, azametlü, kudretlü, âmmeye hayırlu,[40] mehâbetlü[41] pâdişâhımız hazretleri taht-ı şerîf odasında ser-i nusret-eserlerine bir

---

[31] üzre ÇY: -V
[32] ü te'kîd ÇY: -V
[33] mazhar ve ÇY: -V
[34] ve ÇY: -V
[35] ve ihsân ÇY: -V
[36] ü temâşâ ÇY: -V
[37] fâhire ÇY: -V
[38] kudretlü, mehâbetlü ÇY: -V
[39] sünnet -ÇY
[40] azametlü, kudretlü, âmmeye hayırlu ÇY: -V
[41] mehâbetlü -ÇY

kıt'a murassa' sorguç takınup ve serâserli kapanitse kürk giyüp Bâb-ı humâyûnda rahş-ı[42] sabâ-reftâra süvâr ve müterakkıb-ı intizâr-ı pâdişâhî olan vüzerâ ve ulemâ ve rü'esâ-yi askeri selâmlayup azîm âlây ile Eski Câmi'`e teşrîf, edâ'-i salât, va'zdan sonra bi-emr-i humâyûn cümle vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih içeru da'vet ve şeyhulislâm ve nakîbü`l-eşrâf ve üç nefer meşâyih başka başka du'â vü senâ[43] eylediklerinden sonra irs ile ecdâd-ı ızâmlarına intikāl idüp taht-ı şerîf odasında mahfûz duran sultân-ı enbiyâ Rasûl-i kibriyâ Muhammedü`l-Mustafâ صلي الله تعالي عليه و سلم hazretlerinin mübârek kılıcın vezîriazam ve[44] şeyhulislâm ve nakîbü`l-eşrâf i'zâz ü ikrâm ile mübârek bellerine kuşadup tekrâr nakîbü`l-eşrâf efendi du'â itdüğü vakitde kendülere gelen rikkat-i kalbden, cem' olan halka bir mertebe bükâ ârız oldu ki ta'bîr olunmaz. Yine âlây ile Bâb-ı humâyûndan duhûl, doğru Harem-i şerîfe nüzûl buyurdular. Şevketlü, kudretlü[45] pâdişahımız hazretlerine gelince, seleflerinden birisi bu kılıcı kuşanmak müyesser olmayup, بحمد الله تعالي[46] kendülere nasîb oldu. Yirmi sekizinci Şenbih[47] gün devletlü Vâlide Sultân Hazretlerin Edirne`ye getürmeğe dârü`s-sa'âde ağası İstanbul`a[48] gönderilüp, hıdmet-i muhâfazalariçün Nişancı Vezîr Elmas Mehmed Paşa ta'yîn ve irsâl[49] buyuruldu. Yirmi dokuzuncu Pazar gün Dîvân-hâne`ye nâzır Âdil Köşkü`nde da'vâ-yi fukarâ istimâ' buyururken pederleri merhûm ve mağfûr, cennet-mekân[50] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinin kasr-ı mezbûr binâsına şâ'ir Tevkī'î Vezîr Abdi Paşa söyledüğü târîh tahtasının üzerine mübârek yed-i humâyûnları ile yazdıkları beyt,

Yâ Rab reh-i aşkında beni şeydâ kıl
Ezkâr-ı ibâdâtınla dilim gûyâ kıl

Beytini kırâ'at ve rûh-ı pür-nûrların du'â-i hayr ile yâd buyurdukdan sonra bi`z-zât kendüler dahi yed-i humâyûnlarıyla yazdıkları hüsn-i hatt, [51]وما ارسلناك الا رحمة للعالمين âyet-i kerîmesin ol tahta yanına âvîze buyurup ba'zı selâtîn cevâmi'lere ve kasrlara dahi iri sülüs ile nice eserler vaz' idüp bilmek isteyen ketebehü`l-hakīr Dervîş Mustafa-i Âl-i Osman lafzıyla işâret buyurmuşlardır ki, zamâne hattatları taklîdine âciz kalup gören resm-i kıyâs

[42] ve +V: -ÇY
[43] vü senâ ÇY: -V
[44] ve ÇY: -V
[45] kudretlü ÇY: -V
[46] te'âlâ ÇY: -V
[47] Penç-şenbih ÇY
[48] Âsitâne`ye ÇY
[49] ve irsâl ÇY: -V
[50] cennet-mekân ÇY: -V
[51] *Kur'ân-ı kerîm*, Enbiya Sûresi, 107. âyet, "Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik".

ider hâlâ ki, keşîde-i kalemleridir. Ol gün Hasoda Köşkü'nde Silahdâr Osman Ağa'ya çukaya kaplu erkân kürk ve kapu ağasıyla hasoda başı ağaya serâser nîmtene kaplu semmûr kürk ve hazînedâr başı ağaya ve hazîne kethudâsı ağaya çukaya kaplu erkân kürk[52] ve kilârcıbaşı ağaya ve kilâr kethudâsı ağaya ve saray kethudâsı ağaya[53] serâpâ sâde hıl'at[54] ilbâs buyuruldu. Şevketlü, mehâbetlü[55] pâdişâhımız hazretleri sefere niyyet[56] ve azîmet-i humâyûnları mukarrer olduğu müş'ir hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûnları[57] sâdır olup[58], âna göre asker, cebe-hâne ve mühimmât ve levâzımât bî-kusur ihzârıçün vezîriazama tenbîh buyurulmağın, "pâdişâhların hareketine nüküd beş on bin kîse akçe[59] mevcûd bulunmalıdır. Her vecihle îrâd masrafı korutmayup ulûfe virmeğe kudretimiz yok. Memleket harâb, re'âyâ berbâd olmuşdur. Mîrî mâl tedârüküne tahsildârlar bile âcizdir. Bu yıllık Âsitâne'de[60] râhat olup ben kulun serdârlık ile gideyim sene-i âtiyede gereği gibi mühimmât-ı edevât[61] görilüp hareket buyurmanız[62] ma'kûldür" deyü her geldikçe envâ'-ı türlü özr bahânesine müsâ'ade-i humâyûn olmayup, "bana ağırlık ve hazîne lâzım değil mahallinde kuru etmek[63] yirim[64], vücûdum[65] dîn-i mübîn[66] uğrına bezl iderim. Her ne denlü meşakk[67] dahi olur ise sabr ü tahammül ve irtikâb[68] iderim. Hıdmet-i ıbâdullâh itmâma irmeyince kuşak çözmeyüp bi-eyy-i vechin-kân seferden[69] dönmezin" deyü kat'î cevâbın[70] virmeğle â'yân-ı askeri sarayına da'vet, vârid olan hatt-ı şerîfi feth-i kırâ'at eyledikde, Kul Kethudâsı Deli Balta-zâde Mahmud Ağa "eğerçi pâdişâhımızın emrine fermân-biriz, nihâyet düşmen bir olaydı, pâdişâhın sefere gitmesinden hazz iderdik. Mora düşmen eline girmiş iken Sakız'a dahi müstevlî oldu. Eğerçi pâdişâh hazretleri[71] sefere

[52] çukaya kaplu erkân kürk ÇY: -V
[53] saray kethudâsı ağaya -ÇY
[54] hıl'atler Ç: hıl'at YV
[55] mehâbetlü ÇY: -V
[56] niyyet-ÇY
[57] celâdet-makrûnları ÇY: -V
[58] olup ÇY: -V
[59] akçe ÇY: -V
[60] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[61] edevât ÇY: -V
[62] buyurmalarınız ÇY
[63] ile dahi ölürüm +ÇY: -V
[64] yirim -ÇY
[65] vücûd-ı nâzenînimi ÇY: nâzenîn-V
[66] mübîn ÇY: -V
[67] zahmet ÇY
[68] ve irtikâb -ÇY
[69] sefer ve cemâ'irden Y: sefer-i rehber-eserden Ç
[70] cevâb ÇY
[71] hazretleri ÇY: -V

hareket buyurur[72] ise Âsitâne-i sa'âdet[73] boş kalmak görünür. Venedik kâfiri yine fürce bulup bir tarafa dahi gelüp sanılur. Bu hususda pâdişâhın[74] sefere gitmesi ma'kül ve münâsib[75] değildir", didüğü Rikâb-ı humâyûnlarına[76] arz-ı i'lâm[77] olundukda magdûben azl ve Çirmen beyliğiyle serhadde nefy olunmasına hatt-ı humâyûn sâdır olmuş iken vezîriazam şefâ'atiyle ocağından müstevfâ ta'yînât ile ikiyüzelli akçe tekā'üd virilüp Seksoncu Arnavud Mehmed Ağa'ya kul kethudâlığı ve Muhzır İbrahim Ağa'ya seksonculuk inâyet buyurulup, sefer[78] mukarrer oldu. Otuzuncu Dü-şenbih gün hemşîresi Ümmî Sultân ziyâretine teşrîf buyurup, irtesi rûz-ı Salı gurre-i mâh-ı Receb'dir, devletlü Vâlide Sultân hazretlerinden mübârek tâc ü taht mutazammın mahabbet-nâmesiyle İmam Ali Ağa kulları gelüp Âdil Köşkü'nde Rikâb-ı humâyûna yüz sürüp teslîm itdi. İkinci Çehâr-şenbih gün Buçukdepe mesîre-gâhına teşrîf buyurup iç halkına kurşun atdırup, vezîriazam kulları Rikâb-ı kâm-yâba yüz sürüp bir murassa' sâ'at pîşkeş virdi. Vezîr-i sânî Rûm Ahmed Paşa kāimmakāmlığı hâlinde nâ-hak yire nice kan dökdüğünden muğber-i hâtır-ı pâdişâhî olmuşidi. İrtesi Penç-şenbih gün Kapu Arası'na habs olunup cümle eşyâsı taraf-ı mîrîye kabz olundu. Altıncı Pazar gün Edirne'den munfasıl Ebe-zâde Abdullah Efendi'ye Anadolu kādıaskerliği virilüp selefi Fenârî-zâde Mehmed Efendi nakābet ile kaldı. Dokuzuncu Çehâr-şenbih gün şevketlü pâdişâhımız hazretleri Gülbaba[79] mesîre-gâhından saray-ı âmirelerine nüzûlünde, Musâhib İmam[80] Ali Ağa kullarına içhazînedârlık inâyet-i aliyye buyurup selefi Türkmen Beşir Ağa'ya Masar'dan ulûfe verildi. Onuncu Penç-Şenbih gün taraf-ı mîrîden yazılan Tahtalu[81] ve Güğercinlik ve Semendre nâm palankalar muhâfazasına ta'yîn olunan piyâde ve süvâr dört yüz elli altı nefer sekbân huzûr-ı humâyûndan geçüp gitdiler. On ikinci Şenbih gün sâbıkā çakırcıbaşılıkdan ma'zûl Eyyüblü Hasan Ağa'ya kapucular kethudâlığı inâyet[82] buyurulup[83] irtesi Pazar gün Arz Odası'nda vezîriazam şefâ'atiyle Kapu Arası'nda

[72] buyururlar ÇY
[73] sa'âdet ÇY: -V
[74] pâdişâh-ı cihân hazretlerinin ÇY: cihân hazretlerin -V
[75] ve münâsib ÇY: -V
[76] humâyûn-ı husrevânelerine ÇY: husrevâne -V
[77] i'lâm Ç: -YV
[78] sefer-i zafer-rehber Ç: sefer-i rehber Y
[79] nâm ÇY: -V
[80] imam -ÇY
[81] Tahta ÇY
[82] inâyet -ÇY
[83] virilüp ÇY

mahbûs Vezîr Rum Ahmed Paşa cerâyimine afv-ı kalem çekilüp ıtlâk ve Midillü muhâfazasına ta'yîn[84] olundu.

Hezîmet-i donanma-yi küffâr-ı hâk-sâr[85] ve feth-i cezîre-i Sakız

Mukaddemâ sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûn[86] üzre mâh-ı Rebî'ü'l-evvelin yirmi dördüncü Cuma gün Boğazhisar'ından mîrî kalyonlar irtesi gün Donanma-yi humâyûn ile kapudan Vezîr Yusuf Paşa kalkup İzmir Boğazı'na girüp şedîd lodosdan kalyonlar Midilli'ye karîb Yund[87] adalarında yatup, birkaç günden sonra anlar dahi muvâfik-ı eyyâm ile Denizli nâm mahalle varup lenger-endâz oldular. Sûretâ kapudan paşa cem' olunacak askeri ve ta'yîn olunan cebe-hâneyi gemilere aldıkdan sonra Sakız fethi tasmîminde iken Sakız'a ser-asker olan Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa, mu'accelen İzmir'de Donanma-yi humâyûna vâsıl olup akabince kapudan-ı cedîd Vezîr Hüseyin Paşa dahi gelüp, bi-emr-i humâyûn selefi Vezîr Yusuf Paşa ancak bir[88] kuru başıyla kapucu Ahmed Ağa'ya teslîm ve[89] Midillü Kal'ası'na habs olup, cümle eşyâsı taraf-ı mîrîye kabz olundukdan sonra ümerâ-i bahriyyeden Dervîş Ağa oğlu Mehmed Paşa ile sâbıkā Kapudan Köse Ali Paşa kethudâsı Hacı[90] Sarı Ahmed Paşa her kim kapudan olur ise düşmene varmamak üzre envâ'-ı dürlü hîleler ile ıdlâl itdüğü ma'lûm-ı pâdişâhî[91] olmağın[92] haklarında vârid olan emr-i âlî üzre anlar dahi mâh-ı Cumâde'l-âhirin altıncı Cuma gecesi[93] ahz olunup[94], ol hînde asker sürmek hıdmetiyle Donanma-yi humâyûnda mevcûd bulunan kapucubaşı Kara Bayram Ağa'ya teslîm, Boğazhisarı'nda Sultâniye Kal'ası'na habs olup birer kıt'a çekdirileri mîrîye ahz u[95] kabz ve bî-garaz ehl-i vukūf tahmîliyle Mehmed Paşa çekdirisi **(214 b)** cümle takımıyla kırk altı bin beş yüz doksan guruş ve Ahmed Paşa çekdirisi otuz dokuz bin dokuz yüz doksan beş guruş bahâ takdîm olunup, tevcîhine bir[96] sâlih âdem bulunmamağla sâbıkā Tersâne Kethudâsı Ali Kapudan, Mehmed Paşa çekdirisine mukaddemâ Kalyon Kapudanı Frenk Abdurrahman Kapudan, Ahmed Paşa çekdirisine vekâleten vaz' olundu. Bundan esbak

---

[84] irsâl +ÇY: -V
[85] hâk-sâr ÇY: -V
[86] celâdet-makrûn Y: -ÇV
[87] Yunda ÇY
[88] bir -ÇY
[89] ve -ÇY
[90] el-hacı ÇY
[91] şehriyâr-ı kişver-güşâ ÇY
[92] olmağla Ç: olmağın YV
[93] günü ÇY
[94] olup ÇY
[95] ahz u ÇY: -V
[96] bir ÇY: -V

yeniçeri ağası vekîli Doğramacı Mehmed Ağa ma'rifetiyle müceddeden İzmir ve Saruhan ve Aydın ve Kazdağı ve Karaburun ve sâ'ir ol havâlîden yazup kalyonlara vaz' itdüğü bin üç yüz onbeş nefer ve çekdirilere vaz' itdüğü bin ikiyüz doksan nefer güzîde serdengeçdi yeniçeriden gayrı Ser-asker Vezîr İbrahim Paşa kalyonlar kapudanı Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa'ya "her bir kalyona[97] daha ne mikdâr âdem lâzımdır" deyü su'âl itdikde matlûbu üzre Turnacıbaşı Osman Ağa yazup İzmir'de cem' itdüğü serdengeçdi yeniçeriden[98] bin dört yüz nefer çekdirilere ve iki bin yüz nefer kalyonlara ki; cem'an altı bin yüz beş nefer kapukulu tahmîl, mehmâ iken[99]cümle mühimmât-ı cebe-hâne dahi tekmîl olundukdan sonra Ser-asker İbrahim Paşa, Derviş Ağa oğlu Mehmed Paşa çekdirisine ve tevâbi'i, Osman Paşa çekdirisine ve Doğramacı Mehmed Ağa, Salih Paşa çekdirisine ve Donanma-yi humâyûn cengine mübâşir ta'yîn olunan Silahşor Deli Mehmed Ağa Maryol Oğlu Mehmed Paşa çekdirisine binüp Turnacıbaşı Osman Ağa dahi Donanma-yi humâyûn ile gitmeğe me'mûr iken giru kalan askerin zabt u rabtına ve gelmiyenlerin cem'ine be-her-hâl karada kalmak lâzımdır deyü bi'l-ittifâk ma'kûl görülmeğle Donanma-yi humâyûnda defterdâr vekîli Abdülbâki Paşa ile kusûr kalan yeniçeri ve Anadolu Eyâleti'nin zu'amâ ve erbâb-ı tîmârı âlây beyleriyle Sakız Kal'ası karşusunda vâki' Çeşme nâm mahalle gönderilüp بعون الله تعالى donanma-yı küffâra hezîmeti müyesser oldukda Sakız'a geçilmek ol mahalden karîb ve münâsibdir deyü re'y olunup hemân Donanma-yi humâyûna nigerân üzre olmaların tenbîh ü te'kîd[100] olundukdan sonra cümle ümerâ-i bahriyye ve kalyon[101] kapudanları ve rü'esâ-yi asker ile müşâvere olup "mâdem ki, düşmen donanması ara yerden kalkmaya cezîre-i Sakız'a asker dökmek bir vechile mümkin değildir, eğerçi[102] düşmen kalyonuna, kalyon çekdirisine çekdiri havâle ideriz. Ya mavnasına karşuluk ne ta'yîn idelim" didiklerinde bi'l-ittifâk küffârın[103] altı kıt'a mavnasına dört kıt'a kalyon havâle olunup başbuğları olmak üzre Hacı Abdullah kapudan ve Aşçı oğlu Mehmed kapudan ve Aşçı Hacı Mehmed[104] kapudan ve Osman kapudan süvâr oldukları kalyonları ifrâz, bâkī onaltı kalyon düşmen-i bed-girdâr[105] kalyonlarına ve

---

[97] kalyonda ÇY
[98] yeniçeri yedi ÇY
[99] müheyyâ iken Ç: mehmâ iken YV
[100] ve te'kîd Y: -ÇV
[101] kalyonlar ÇY: -V
[102] eğer ÇY
[103] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V
[104] Mehmed -Ç
[105] bed-girdâr ÇY: -V

baştarde ile çekdiriler düşmen-i dîn[106] çekdirilerine mukābil olmak üzre kavl ü karâr[107] idüp şehr-i mezbûrun dokuzuncu Dü-şenbih gün kalyonlar olduğu Denizli nâm mahalle varılup muvâfık-ı eyyâma muntazır iken بامرالله تعالي[108] şiddet-i fırtına zuhûruyla müsâ'ade-i eyyâm-ı rüzgâr[109] müyesser[110] olmaduğundan bir vechile harekete iktidâr olmayup, rüzgâr üstünde bulunmak içün münâsib görülen Kara Foça havâlîsine azîmet üzre iken[111] şehr-i merkūmun on üçüncü Cuma gün Sakız'a varmak üzre mü'ekked hatt-ı humâyûn ile Arnavud Küçük Cafer Paşa Donanma-yi humâyûna gelüp cümlenin muvâcehesinde feth ve kırâ'at olundukdan sonra Çeşme nâm mahalde zâbitlerinin haber virdikleri üzre bâkī kalan askerden[112] üç bin mikdârı serdengeçdi yeniçeri ile Turnacıbaşı Osman Ağa ve[113] Abdülbâki Paşa yanına âlât-ı cebe-hâneden biraz barut ve kurşun, fitil, kazma ve kürek gönderilüp, anda olan fırkate ve kayıklara süvâr, cümlesi hâzır ve âmâde olup بلطف الله تعالي a'dâ-yı dîn donanmasına îsâl-i hasâret ve inşâallahü te'âlâ[114] Cezîre-i Sakız'a ifrağ-ı asker-i islâm[115] müyesser oldukda anlar[116] dahi karşudan iktizâsına göre hareketleri tenbîh olundukdan sonra serdâr-ı müşârun-ileyh dahi متوكل علي الله تعالي Denizli'den[117] kalkup Kara Foça limanı kurbünde Orak limanına geldiklerinde Venedik melâ'îninin dahi donanma-yi menhûsaları dahi[118] Sakız altında olmağla yirmi kalyon, yirmi dört[119] çekdiri altı mavna ile ol dahi kalkup Koyun Adaları limanlarında lenger-endâz-ı nuhûset oldular. بامرالله تعالي müsâ'ade-i eyyâm olmaduğundan onsekiz gün tarafeyn meks idüp kat'â harekete mecâl olmadı. Muvâfık-ı eyyâm-ı rüzgâr[120] zuhûr-ı[121] vezân olmağla mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Salı gicesi yirmi kalyon, yirmi dört çekdiri ile cüyûş-i müslimîn Orak limanından hareket, a'dâ-yi dînin[122] donanma-yi menhûsu olduğu Koyun Adaları karşusunda vâki' Karaburun kurbünde Küçükbağçe ta'bîr olunur

---

[106] dîn ÇY: -V
[107] ü karâr ÇY: -V
[108] te'âlâ ÇY: -V
[109] rûzgâr ÇY: -V
[110] müyesser -ÇY
[111] olup ÇY
[112] asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
[113] ve -ÇY
[114] te'âlâ -ÇY
[115] islâm ÇY: -V
[116] anlardan ÇY
[117] Denizli nâm mahalden ÇY: nâm mahal -V
[118] dahi ÇY: -V
[119] dört -ÇY
[120] rûzgâr ÇY: -V
[121] zuhûr -ÇY
[122] dîn-i bed-girdârın ÇY: bed-girdâr -V

mahalle varıldıkda su[123] ılımanlık[124] olmağla ol gice anda meks ü ikāmet[125] olunup irtesi rûz-ı Çehâr-şenbih ale`s-sabâh mahall-i merkümdan dahi hareket, düşmen-i dîn Donanma-yi menhûsa-i münhezimesi üzerine doğru bâd-bân-güşâ-yi müteveccih-i azîmet idüp kûh mânend on altı kalyon ileru yürüyüp akabince düşmen-i dîn[126] mavnalarına mukābeleye ta'yîn olunan dört kalyon ile cümle[127] çekdiriler ma'an bu tertîb üzre gidüp küffâr-ı dûzah-mekîn dahi yirmi kalyon ve yirmi dört çekdiri ve altı mavnasını tertîb idüp ol dahi Donanma-yi humâyûn üzerine hücûm idüp Koyun Adalarının aşağı burnunda mukābil top, tüfeng ve humbara[128] ile ikindi geçerek ceng ü[129] cidâl-i harb[130] esnâsında بلطف الله تعالى melâ'în-i hâsirînin[131] altı yüz elli soltatları yetmiş kıt'a tuç toplu[132] kapudane kalyonu bir tarîk ile darb-ı top-ı âteş-i heycâdan tutuşup[133] ve batronası ki; âna mânend[134] altı yüz soltatlı yetmiş kıt'a tuç toplu[135] bir kalyon-ı azîm idi. Âteşin söyündürmek içün[136] imdâdına[137] gelmişidi. بعناية الله تعالى ânın dahi yelkenlerin âteş alup bir uğurdan ikisi dahi yanup[138] içlerinde olan melâ'în ü hâsirîn[139] kimi ihrâk ve ekseri garka-i[140] âb olup mukaddem kendülerin suya atan otuzar kırkar kâfirleri[141] guzât-ı islâm[142], folikaları ile düşürüp esîr etdiler. Sâbıkā kapudanesi olup altı yüz soltatlı yetmiş kıt'a tuç toplu[143] bir büyük kalyonuna dahi taraf-ı ehl-i[144] islâmdan bir top dânesi[145] dokunmağın بعون الله تعالى ol-dahi derûnunda olan[146] bi`l-cümle melâ'în-i hâsirîn[147] ile gark-ı âb oldular. Ve iki kıt'a mavnasını dahi iki kalyon müstevlî olup âlâyını da topları ile direk ve

---

[123] hevâ Ç: su YV
[124] limanlık Y: ılımanlık ÇV
[125] ü ikāmet ÇY: -V
[126] dîn Y: -ÇV
[127] cümle -ÇY
[128] ve humbara ÇY: -V
[129] ü -ÇY
[130] harb ÇY: -V
[131] hâsirîn-i dûzah-karînin ÇY: dûzah-karîn -V
[132] topu ile ÇY
[133] tutuşup -ÇY
[134] menend ÇY
[135] topu ile ÇY
[136] içün ÇY: -V
[137] imdâd-ı i'ânete ÇY: i'ânet -V
[138] ihrâk-ı bi`n-nâr olup ÇY
[139] melâ'în-i bed-ahterlerin ÇY
[140] gark ÇY
[141] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dîn -V
[142] islâm ÇY: -V
[143] topu ile ÇY
[144] ehl ÇY: -V
[145] dânesi ÇY: dâne V
[146] bulunan ÇY
[147] hâsirîn ÇY: -V

küreklerin düşürüp teknesin rahne-dâr idüp aslâ tutar yeri kalmayup derûnunda olan biner nefer kâfirden[148] nısfından ziyâdesi kahr-ı heycâdan mürd-i helâk[149] olup hezâr ü zahmet[150] ü mihnet ile semt-i halâsa irişdi. Ve Ser-asker İbrahim Paşa dahi küffârın[151] baştardesine çatup, guzât-ı ehl-i islâm[152] yürüyüşe âmâde ve fethe müterakkıb iken بحكمة الله تعالي[153] koğuş topu paralanup kırk kadar[154] guzâtı[155] helâk ve mecrûh idüp ol telâşda[156] melâ'în fürce bulup kurtuldu. Ve Maryol oğlu Mehmed Paşa dahi düşmen-i dînin[157] bir humbara çekdirisin koğuş topu ile urup feth idüp içinde olan küffârı[158] ahz ve Müslüman esîrlerin tahlîs itdikden sonra amele yaramaduğundan ceng ü cidâl[159] üzerinde bırakıldı. Ve Freng Abdurrahman kapudan dahi kâfirin[160] prevedor çekdirisine ya'ni ki kethüdâ gemisine çatup feth ve teshîr[161] idüp lâkin kâfirin[162] imdâdına Kızıl Mavna irişmeğin Abdurrahman kapudan[163] kafadârı Köse Hasan Paşa`ya, "paşa[164] karındaş sen şu meftûh çekdiriyi yedekleyüp siyâ iderek donanmamıza ulaşdırın, Kızıl Mavna`ya karşu giderin" deyü kabz olan çekdiri üstünden alarga olurken Kızıl Mavna irişüp arkurudan gelüp başdan üç koğuş topu urmağın suyu beklemeyüp ve yamanup kābil-i ta'mîr mümkin olmadığından بقضاء الله تعالي deryâya gark içinden[165] ancak Abdurrahman kapudan ile yirmi otuz kadar Müslüman yedi nefer esîr yüzerek **(215 a)** yanlarına ta'yîn olan Hacı Abdullah kapudan kalyonuna çıkup halâs, sâ'iri boğulup Köse Hasan Paşa çekdirisi dahi mavna topu ile mecrûh olup gark mertebesine varmış iken sefâyin-i düşmen-i dîn[166] arasında kalup ahşam karanlığında nâ-bedîd oldu. Ve Hacı Beytullah kapudan kalyonu dahi cenginden alarga bir rûzgârsız mahalde bulunmağın melâ'în-i hâsirîn[167] aceb şikârdır deyü on çekdiri, dört mavna ile gelüp, dört tarafından kuşadup zehirli topların atdıklarından sonra Hacı

---

[148] kâfir-i bî-dînden ÇY: bî-dîn -V
[149] mürd ve helâk ÇY
[150] hezâr-ı zahmet ÇY
[151] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V
[152] ehl-i islâm ÇY: -V
[153] te'âlâ ÇY: -V
[154] aded ÇY
[155] guzât-ı islâmı ÇY: islâm -V
[156] telâşdan ÇY
[157] düşmen-i dînin Y: -ÇV
[158] küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
[159] ü cidâl ÇY: -V
[160] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[161] ve teshîr ÇY: -V
[162] kâfir-i bî-dînin Y: bî-dîn -ÇV
[163] kapudan -ÇY
[164] paşa -ÇY
[165] içinde ÇY
[166] dîn ÇY: -V
[167] hâsirîn ÇY: -V

Beytullah dahi aşağı lonbarın sâfî gülle, yukarı sırasın envâ'-i dürlü âlât-ı ceng ile ihzâr itdüğü topların[168] pey-der-pey atdıkda sütun ve resen ve kürek ve tekne ve kayalık şikest ve ekser cengcileri kahr u helâk olup neye uğradığın bilmekle alarga topların atup firâr itmekle Ali Paşa oğlu Abdülkadir Paşa varup yedekleyüp donanmaya[169] getürdi. Bu minvâl-i muharrer[170] üzre ahşama değin ceng-i azîm olup sâ'ir kalyon ve çekdiri ve mavnaların dahi kiminin nısf ve kiminin sülüs askeri hezîmet-i eser-i kahr-ı helâk olup[171], ahşam karanlığından sonra iki taraf ayrılup küffâr-ı dûzah-mekîn bâkî kalan sefâyin-i nekbet-menhûsa-i karâyini münhezimen Koyun Adaları limanında varup lenger-endâz-ı nuhûset olup, Donanma-yi humâyûn dahi Karaburun kurbünde vâki' Eğri limanda[172] gelüp lenger-endâz-ı selâmet oldular[173]. Donanma-yi humâyûn çekdirileri ve gerek kalyonlarına hayli sakatlık vâki' olmağın ta'mîr ve termîm olunup şehîdler defn ve[174] mecrûhlar sarıldı. Bu nusret vukû'ıyla yazılup cenge mübâşir ta'yîn olunan silahşör Deli Mehmed Ağa ile Rikâb-ı humâyûna gönderildi. Mâh-ı Receb'in dördüncü Cuma gün gelüp[175] Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp lisânen dahi takrîr idüp hıl'at giydirildikden sonra mazhar-ı iltifâtı mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile Ser-asker İbrahim Paşa'ya[176] ve kapudan Hüseyin Paşa'ya serâserli kürk ve ümerâ'-i bahriyye ve kalyon kapudanlarına ve rü'esâ-yi askere hıla'-ı fâhire[177] ile yine Mehmed Ağa gönderilmişidi. Varmazdan mukaddem Ser-asker İbrahim Paşa dahi mahall-i mezbûrda onbir gün meks idüp muvâfık-ı eyyâm vezân olmağla, şehr-i mezbûrun beşinci Şenbih gün cümle Donanma-yı humâyûn ile hareket ve yelken açup tertîb-i sâbık üzre kalyonlar ileru ve[178] çekdiriler akabince küffâr-ı dûzah-karârın Koyun adaları limanında donanma-yı münhezimesi üzerine azîmet eyledi. Ol gün rûy-i deryâda gidilirken meğer Küçük[179] Cafer Paşa Edremid'de Sultân Ahmed Hân hazretlerinin fevti ve azametlü ve mehâbetlü[180] pâdişâhımız Sultân Mustafa Hân hazretleri efendimizin cülûs-ı humâyûn-ı meymenet makrûnların haber almış ve bir firkateye binüp mu'accelen gelüp irişdi. Serdâra ve

[168] top-ı kal'a-gûyların ÇY: kal'a gûy -V
[169] donanma-yi humâyûna ÇY: humâyûn -V
[170] muharrer ÇY: -V
[171] olup ÇY: -V
[172] limanına ÇY
[173] buldular ÇY
[174] ve ÇY: -V
[175] gelüp -ÇY
[176] paşa ÇY
[177] fâhireler ÇY
[178] ve -ÇY
[179] Çocuk Y: Küçük ÇV
[180] mehâbetlü -Y

âmme-i[181] asâkir-i ehl-i[182] islâma tebşîr-i müjde itmeğin mesrûren gülbank-ı Muhammedî[183] çeküp azîm top ve tüfeng şenlikleri eylediklerinden sonra kadem-i humâyûn-ı nusret makrûnların fal tutup gitdiler. Hikmet, rûz-ı mezbûrda şiddet-i hevâ olup, kalyon hevâsı olduğundan a'dâ'-i bed-li'âm[184] dahi yelken üzerinde bulunup Koyun adaları önündeki Sakız Kal'ası'ndan onaltı mil ba'îd yerdir, ol mahalde Donanma-yı humâyûn kalyonları kâfiri[185] karşulayup birbirine[186] âheng-i ceng-i[187] hücûm idüp vakt-i duhâdan ahşama değin bir mertebe ceng-i cidâl-i harb[188] ve savaş[189] neberd-i perhâş-ı azîm[190] eylediler ki misli müşâhede olunmamışdır. Sadâ-yı cengden ve ra'd-ı âsâr-ı top ve[191] tüfengden âleme velvele düşüp vakt-i gurûba karîb [192]نصر من الله و فتح قريب nidâ-yı pür-beşâret-i sübhânî gûş-i mü'minîne[193] ve [194]سيهزم الجمع و يولون الدبر sadâ-yı kahr-ı samedânî gûş-ı müşrikîne ilkā olunmağla بلطف الله تعالي küffâr-ı dûzah-mekînin bi`l-cümle donanma-yı menhûsu bocalayup kalyonları Sakız`ın alt tarafinda vâki' Çömlekci burnuna doğru revân[195] yıkılup firâr ve çekdiri ve mavnaları dahi hevânın şiddetinden Koyun adalarında vâki' Darboğaz ta'bîr olunur limanda kalup gice karanlığında andan dahi hezâr-ı heyc[196] ve meşakkat ve dehşet[197] ile firâr idüp Sakız limanına girdiler. Ol gün Donanma-yi humâyûn çekdirileri dahi şiddet-i hevâdan kalyonların savaş etdikleri Koyun Adası`nın alt tarafindaki burunda ahşama değin meks idüp ol gice gemilere tente çekilmeyüp cümle cüyûş-ı muvahhidîn pür-silâh hâzır ve âmâde oldular. Ve irtesi yevm-i ehadde ada-i mezbûrede küffâr-ı dûzah-karârdan eser kalmayup kalyonlar Koyun adalarının açığında ve çekdiriler Koyun Adası limanında lenger-endâz-ı selâmet olup gemileri ta'mîr itdiler. Ve Sakız üzerine yürüyüp kalyonlar Sakız Kal'ası önünde lenger-endâz ve çekdiriler Sakız Kal'ası`nın sağ tarafinda vâki' Balıkçeken nâm mahalden

---

[181] âmme -ÇY
[182] ehl ÇY: -V
[183] Muhammedî ÇY: -V
[184] li-nâm Y: li'âm ÇV
[185] kâfiri YÇ: -V
[186] birbirleriyle Ç: birbirine YV
[187] ceng Ç: -YV
[188] cidâl-i harb ÇY: -V
[189] kıtâl ÇY
[190] azîm ÇY: -V
[191] ve Ç: -YV
[192] *Kur'ân-ı kerîm*, Saf sûresi, 13. âyet, "... Allah`dan yardım ve yakın bir fetihtir."
[193] mü'minîne -ÇY
[194] *Kur'ân-ı kerîm*, Kamer sûresi, 45.âyet, "Herhalde o cemiyet bozulacak ve arkalarına dönüp gidecekler."
[195] revân Ç: -YV
[196] mihnet ÇY
[197] ve dehşet ÇY: -V

adaya asker döküp mukaddem Sakız Kal'ası'nın varoşunu kabz, ba'dehû metris esbâbını tedârük itmeğe müşâvere ve mükâleme olundu. Meğer cenâb-ı Allâh'ın avn-i inâyetiyle def'ateyn ile[198] dû cânibden üzerine olan hücûm-ı iktihâmdan kulûb-ı müşrikîne azîm sît-i[199] islâm te'sîr, vehm galebe itmeğle müşâvere idüp, "iki def'a Türk donanmasıyla mukābil olup hezîmet bulduk üç kıt'a âb-ı rûy kalyonlarımız ve ekser cengcimiz çekdiri ve mavna ve kalyon kapudanlarımız kahr u helâk ve memleketimiz ba'îd olup artık imdâd-ı i'ânet[200] gelmek emr-i muhâldir. Türk donanmasında ise islâm askeri mâl-â-mâl olduğundan gayrı Anadolu kıyılarında cem' idüp Çeşme nâm mahalde fırkate ve kayıklara girüp Sakız cezîresine mürûra ve ubûra[201] fermân serdâra intizâr üzre duran onbin kadar[202] serdengeçdi vesâir İslâm askeri dahi cezîreye ubûr iderlerse kal'a elimizden gitdüğünden mâ'adâ cümle[203] donanmaları dahi önümüz alup cümle[204] donanmamızı zabt ü rabt[205] kendümüzü bütün[206] esîr idüp tâ kıyâmete değin rusvaylığımız söylenmeden[207] ise cezîreden kasr-ı yedd ve firârımız her vecihle ma'küldur" deyü kemâl-i mertebe derûnlarına[208] ru'b ü hırâs ile istînâs itmeğin[209] bir gün dahi sebât ve karâra[210] mecâl[211] olmayup mâh-ı mezbûrun sekizinci Salı gicesi mümkin mertebe asker-i hezîmet-eserin gemilerine koyup gece karanlığında sabahlara[212] karîb Sakız limanından çıkup kemâl-i idbâr ile Mora'ya ve kimi Venedik'e firâr eyledi. Minvâl-i meşrûh üzre Sakız Kal'ası'nın muhâsarası niyyetiyle ale's-sabâh rûz-ı Salı[213] Ser-asker İbrahim Paşa dahi cümle Donanma-yı humâyûn kalyon ve çekdiri ile tertîb-i sâbık üzre Sakız Kal'ası'na doğru bâd-bân[214]-güşâ-yı azîmet idüp sekiz mil mikdârı varıldıkda varoş içinde sâkin olan kefereden yirmi kadar kefere vire bayrağıyla bir kayığa binüp cüyûş-ı muvahhidîn[215] karşulayup düşmen-i dîn[216] ahvâlin takrîr idüp[217], kal'a miftâhların getürüp teslîm etdiler.

---

[198] ile Y: -ÇV
[199] heybet Ç: sît YV
[200] i'ânet ÇY: -V
[201] ve ubûra ÇY: -V
[202] kadar -ÇY
[203] cümle ÇY: -V
[204] cümle -ÇY
[205] rabt ÇY: -V
[206] bütün ÇY: -V
[207] söylenür böyle olmadan ÇY
[208] derûn-ı bîrûnlarına ÇY: bîrûn -V
[209] müstevlî olmağın ÇY: ile istînâs itmeğin V
[210] karâr itmeğe ÇY: itmek -V
[211] mecalleri ÇY
[212] sabaha ÇY
[213] Salıdır ÇY
[214] bân ÇY: -V
[215] müslimîni ÇY
[216] dîn ÇY: -V

Ol mahalde taraf taraf haber topları atılup yevm-i mezbûrun beşinci sâ'atinde bi'l-cümle Donanma-yı humâyûn Sakız Kal'ası limanına girüp ân-ı vâhidde asker çıkarup kal'a-i pâdişâhî burç ve baru ve derûnunda olan top ve cebe-hânesiyle kabza-i teshîre getürüldü. Ve düşmen-i dîn firâr üzre iken altmış demur toplu bir kıt'a büyük kalyon dahi liman taşrasında bir taş üzerine oturdup her ne kadar ki cehd eylediler ise bir tarîk ile tesyîr idememekle üzerine[218] irişilüp kapudanı ve üçyüz mikdâr soltatları ve cümle takımı ile alınup zabt u rabt[219] olundu. İçinde memlû olan neçe esbâb-ı cebe-hâne ve edevât-ı[220] tophâne mühimmâtından gayrı Venedik'den Midilli Kal'ası içün getürdüğü sekiz kıt'a havan topu ile on yedişer vukıyye on altı[221] kıt'a balyemez top ve altı yüz humbara bulunup ahz olunduğundan mâ'adâ بحمد الله تعالى[222] a'dâ-yi dînin[223] kulûbuna ârız olan haşyet ve dehşetden[224] kal'anın asıl toplarından birer vukıyyeden on altı vukıyyeye varınca on beşer, on sekizer, yirmişer karış kırk yedi kıt'a[225] tuç[226] top, birden beş vukıyyeye varınca elli sekiz kıt'a demur İngiliz topu ve küffârın[227] Venedik'den getürdüğü onaltışar vukıyye on altışar karış yedi kıt'a balyemez top, biri altmış, biri yirmi beş vukıyye iki kıt'a havan topu, yetmişer ve doksanar vukıyye yedi bin kebîr kazan[228] humbarası ve üç bin kadar[229] el humbarası, birden on altı vukıyyeye varınca envâ'î dürlü[230] yirmi beş bin yuvarlak bin iki yüz kantar Engürüs perdâhı barut, iki bin beş yüz kantar kurşun ve üç yüz kantar fitil ve altı bin keyl buğday ve beş bin keyl darı vesâir bî-kıyâs ve bî-hesâb bulunan mühimmâtdan bir habbe almağa kādir olamayup bi'l-cümle yedinde kalup kabz olundu. Donanma-yı humâyûnda dahi birer vukıyye yirmibeş kıt'a şâhî ve üç kıt'ası seksener, üç kıt'ası altmışar, üç kıt'ası kırkar vukıyye dokuz havan topu ve bin otuz bir aded humbara çıkarılup **(215 b)** kal'aya vaz' olundu. Ve melâ'în-i dûzah-mekîn[231] kal'anın[232] derûnunda[233] olan hâneleri yıkup bir mikdârın soltat odaları yapup ve burç ve[234]

---

[217] idüp ÇY: -V
[218] üzerlerine ÇY
[219] u rabt ÇY: -V
[220] edevât ÇY: -V
[221] altı -ÇY
[222] el-hamdülillâhi ÇY
[223] bed-girdârın ÇY
[224] dehşet ÇY
[225] kıt'a -ÇY
[226] balyemez ÇY
[227] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V
[228] kazgan Ç: kazan YV
[229] kadar ÇY: -V
[230] dürlü ÇY: -V
[231] dûzah-mekîn ÇY: -V
[232] kal'a-i seniyyenin Y: kal'a-i metînenin Ç: kal'anın V

bedenleri ve kulleleri doldurup ve burununda deryâdan deryâya gelince azîm şaranpolar binâ ve hendeğin tathîr idüp hâricinde olan varoşu dahi yıkup bir kurşun menzili ceng yeri açup ve üzerimize nevbetce işletdüğü biner nefer cezîre re'âyâsı kuvvetiyle üç azîm tabya binâ idüp limanın dahi ayrıtıldup etrâfına müceddeden dîvâr çeküp az zamânda bir kal'a-i metîn etmiş ki; mânendi nâdirü'l-vukû' idi. الحمد لله[235] bî-ceng ü cedel[236] kabza-i teshîr-i ehl-i[237] islâma girdi[238]. Ve mukaddemâ limanda kalup düşmen eline giren üç kıt'a bey gemilerin bozup ancak kuru tekneleri sâhiblerine verildi[239]. Ve onüç ufak firkate dahi bulunup zabt u rabt[240] olundu. Ve varoşda olan kilisenin birin pâdişâh hazretlerin[241] ve birin Vâlide Sultân hazretleri[242] ve birin ser-asker İbrahim Paşa içün pâk ve[243] tathîr olunup câmi'-i şerîf kılındı. Ve çekdirilerden karaya dökülen kapukulu ve levendât, harbî düşmenden[244] cezîrede buldukları bin iki yüz küffârı[245] giriftâr-ı[246] bend-i[247] esîr idüp, azîm[248] ganâyim-i vâfire ellerine girdüğün kalyonlarda olan levendât işitmeğin anlar dahi Sakız cezîresine çıkmak isteyüp ruhsat virildüğü sûretde istîmân iden[249] cezîre re'âyâsını gâret ü hasâret[250] itmeleri havfından kalyonlar kapudanı Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa rızâ virmeyüp ol esnâda li-maslahatin ve hem kalyonlar sademât-ı top ve tüfengden rahnedâr olmağla bir gün evvel Tersâne-i âmireye gitmek üzre ser-asker ve kapudan paşa taraflarından me'zûn oldukları hâlde mukaddem izn virmediklerinden münkesirü'l-hâtır olup Mezemorta Hacı Hüseyin[251] Paşa kalyonunda olan levendât "elbette bizim işleyen ulûfemizi bunda isteriz virdikden[252] sonra gideriz" deyü münâkaşa ve mükâbere itdiklerinde Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa nâ-çâr folikasına girüp kalyonlar

---

[233] derûn-ı bîrûnunda ÇY: bîrûn -V
[234] ve -ÇY
[235] bi-avnillâhi'l-meliki'l-müte'âl ÇY
[236] cidâl ÇY
[237] ehl ÇY: -V
[238] müyesser oldu ÇY
[239] teslîm olundu ÇY
[240] u rabt ÇY: -V
[241] hazretlerin ÇY: -V
[242] hazretleri ÇY: -V
[243] pâk ve ÇY: -V
[244] düşman-ı bed-girdârdan ÇY: bed-girdâr -V
[245] küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
[246] giriftâr -ÇY
[247] der-zencîr ÇY
[248] azîm ÇY: -V
[249] idüp ÇY
[250] ü hasâret ÇY: -V
[251] Hüseyin -ÇY
[252] virmedikden ÇY

defterdârıyla[253] mevâcib tedârükü bahânesiyle Sakız`a gitdüğü gün kalyonlar Koyun adaları önünde bir döğündülü[254] yerde bulunmağla azîm lodos furtunası çıkup yatmak bir vecihle mümkin olmayup ba'zısı[255] demurun[256] kesüp kuru direk kapudan kalyonuyla on yedi kalyon rüzgâr önüne düşüp mâh-ı Receb`in on yedinci Cuma gün vakt-i asrda güçile gelüp boğaza girüp demurlediler. İkisi Sakız önünde bulunup biri Molova karşusunda demurleyüp ve Sakız limanı önünde küffârdan[257] ahz olunan cebe-hâne yüklü kalyon dahi furtunaya uğrayup ol dahi Edremid körfezine girüp halâs oldu. Furtuna kesildikden sonra Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa dahi Sakız önündeki kalyonlara süvâr ve hareket ve Molova ve Edremid`deki[258] yatan[259] kalyonları cem' idüp boğaza andan selâmet ile mansûr ve muzaffer İstanbul`a[260] dâhil oldu. Bu hînde Silahşor Deli Mehmed Ağa dahi[261] Sakız`a varup hatt-ı humâyûnu serdâra teslîm idüp[262] cümlenin muvâcehesinde[263] feth ve kırâ'at olundukda göz yaşların seyl-i revân gibi akıdup pâdişâh-ı rûy-i zemîn خلد الله خلافته الي يوم الدين hazretlerinin taraf-ı mülûkânelerinden ihsân olunan hıla'-ı fâhireleri giyüp devâm-ı ömr ü devlet-i şehin-şâhî[264] ed'ıyesinden sonra cümle ahvâl[265] vukū'ı üzre yazılup yine Mehmed Ağa yedi[266] ile Rikâb-ı humâyûna irsâl olunup geldikde mukābele-i hıdmet sipâhîler ağalığı inâyet ü ihsân[267] buyuruldu. Vükelâ-yi devlet ba'de`l-istişâre müceddeden Sakız fethiçün yazılan yedi bin nefer yeniçeri serdengeçdisinden bin nefer yeniçeri bir haseki üç çorbacı Sakız muhâfazasına alıkonup sâ'ir yeniçeri ile Doğramacı Mehmed Ağa, Mora ser-askeri Vezîr Çelebi İbrahim Paşa yanına ta'yîn olundu. Ve sâbıkā Midillü muhâfızı Vezîr Şahin Mehmed Paşa dahi Sakız muhâfazasına me'mûr olup müceddeden[268] nefer yerlü kulu yazılup kal'anın tamâm-ı mertebe metânetine istihkâm ve re'âyâsına istimâlet verildikden sonra ser-asker İbrahim

---

[253] defterdârı ÇY
[254] fırtınalı ÇY
[255] ba'zıları ÇY
[256] demurların ÇY
[257] küffâr-ı hâk-sârdan Y: -V
[258] Edremid`de ÇY
[259] yatan ÇY: -V
[260] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[261] dahi ÇY: -V
[262] idüp ÇY: -V
[263] muvâcehelerinde ÇY
[264] pâdişâhî ÇY
[265] ahvâli Ç: ahvâl YV
[266] yedi ÇY: -V
[267] ü ihsân ÇY: -V
[268] orta tardan mükemmel +Ç: boş bırakılmış YV

Paşa eyâletiyle yine Engürüs seferine ve kapudan paşa İstanbul`a[269] gitmek üzre emr olunup Boğaz hisârına habs olunan beyler ıtlâk ve çekdirisin virilüp Ahmed Paşa`ya Tersâne-i âmireden müceddeden bir çekdiri yapılmak buyuruldu. Zîrde mestûr huccet-i şer'iyye üzre başdan başa cezîre-i merkûmenin tahrîrine hatt-ı humâyûn sâdır oldu.

Cezîre-i Sakız nizâmına Rumili kadıaskeri İmam Mehmed Efendi imzâ itdüğü vezîriazam telhîsidir.

Avn-i inâyet-i hazret-i[270] hak zü`l-celâl[271] ile anveten fethi[272] müyesser olan Sakız cezîresinin keferesi ve anda olan emlâk ve arâzîde taraf-ı humâyûnlarından ne vechile amel olunmak gerekdir deyü istiftâ olundukda ittifâk-ı e'imme-i selâse-i Hanefiyye üzre şevketlü pâdişâhım[273] vücûh-ı selâse ile mümeyyiz[274] olup kefere-i mezbûre İslâma da'vet olunurlar. Gelmezler ise cümlesi istirkāk olunur ve[275] beyne`l-gānimîn kısmet olunurlar. Veyâhûd ricâli katl ve nisâ ve zürriyye ve mâllarını beyne`l-gānimîn kısmet iderler veyâhûd ricâl ve zürriyye ve emvâlini in'âm ve ru'ûslarına vaz'-ı cizye ve arâzîlerine vaz'-ı harâc iderler. Ve ricâl ve[276] emvâlleri in'âm[277] olundukda menzil ve akarları her sene ücret-i ma'lûme ile kefere-i belde-i mezbûreye îcâr olunmak daha meşrû'dur deyü fetevâ-yi şerîfe virilüp ancak şevketlü kerâmetlü âmme-i ehl-i islâma merhametlü[278] pâdişâhımın zamân-ı hılâfet-i bâ-sa'âdetlerinde ibtidâ zuhûra gelen mukaddemetü`l-fütûhât-ı celîle[279] olmağla isti'mâr-ı memleket içün ricâl ve nisâ ve[280] zürriyye[281] ve emvâlleri in'âm ve ru'ûslarına vaz'-ı cizye olunup ve mesâlih-i müslimîn-i âmme ve[282] erzâk-ı ceyş ve i'dâd-ı kürâ' ve silah ve binâ'-i husûn içün menzil ve akarları icâre-i şer'iyye ile îcâr ve harâc ve arâzîleri dahi vech-i şer'î üzre[283] ve[284] sünnet-i seniyye-i Nebevî üzre iki kısm olup, kısm-ı evvel zirâ'at eyledikleri arâzî mesâha olunup ve eşcâr-ı muttasıla olmayup mâ-beyni`l-eşcâr zirâ'at mümkin olan yerleri ve eşcâr-ı müsmireleri hâsılından harâc-ı mukāseme mine`l-hums vaz' olunup yerlerinde mukarrer

---

[269] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[270] inâyet-i hazret ÇY: -V
[271] zü`l-celâl ÇY: -V
[272] fethi -ÇY
[273] pâdişâhımız hazretleri ÇY: ız hazretleri -V
[274] muhayyer Ç: mümeyyiz YV
[275] ve ÇY: -V
[276] ve -Y
[277] ve ru'ûslarına... in'âm -Ç
[278] âmme-i ehl-i islâma merhametlü ÇY: -V
[279] celîle ÇY: -V
[280] ve -Ç
[281] eşyâ ÇY
[282] ve -ÇY
[283] üzre ÇY: -V

kılınan arâzîye her ne zer' iderler ise mahsûlunden beş keylden bir keyl ve[285] eşcâr-ı müsmire-i munfasılaları hasılından kezâlik beş vukıyyede bir vukıyye hâsıl-ı mine'l-hums vaz' olunup ve bu makûle harâc-ı arzdan hâric olana ta'alluk itmekle sâhibi ta'tîl itdüğü sûretde tasarrufunda olan arâzînin harâcı taleb olunmayup ve bir senede iki def'a mahsûl olursa harâcın dahi iki def'a edâ idüp ve kısm-ı sânî ki; bağlar ve eşcâr-ı müsmire-i muttasılayı müştemil bağçeleri mesâha olunup harâc-ı mukâta'a olmak üzre altmış zirâ' tûlen ve altmış zirâ' arzan bir cerîb ta'bîr[286] olunup her bir cerîb bağ veyâhûd bağçeden on dirhem şer'î vaz' olunup ziyâde ve noksan taleb olunmayup ve harâc arâzînin bu nev'i ki; harâc-ı mukâta'adır, ol[287] arâziyle intifâ'ın imkânına ta'alluk itmeğle intifâ' mümkin iken sâhibi ta'tîl ider ise yine harâcını edâ idüp ve bir senede mahsûlü mütekerrer olursa harâcı dahi tekrâr taleb olunmayup ve sâhiblerinin mülk-i sarîhleri olup bey' ve şirâ vesâir tasarrufâta murahhas ve kâdir olup ve[288] fevt olduklarında emlâk-i[289] sâireleri gibi cümle vârisleri beyninde ale'l-farîzati'ş-şer'iyye taksîm olunup ve arâzî-i harâc[290] sâhibi firâr idüp veyâhûd yedinde olan arâzîyi zirâ'ate iktidârı olmadığı sûretde ta'tîl eylese ol makûle arâzî müzâra'a veyâhûd icâre tarîkıyle âhar kimesneye virilüp hâsıl olan galleden ol arâzînin harâcı alınup rüsûm-ı divâniyyeden olan ispenç ve resm-i tapu ve rusûm-ı ağnâm ve kevâre ve deştibânî ve resm-i otlak ve kışlak ve yaylak ve bâd-ı hevâ ve resm-i arûsâne ve tarh-ı milh vesâir bunun emsâli[291] rusûmât-ı dîvâniyye husûsunda afv-ı humâyûnları olup bu vech-i münâsib[292] üzre tahrîr-i şer'î olunmak üzre sâbıkâ sipâhîler kâtibi Abdurrahman Efendi kulları bu hıdmetin uhdesinden gelmeğe[293] kâdir olmağla[294] inşâallâhü te'âlâ varup tafsîl olunan vech-i şer'î üzre ru'ûs cizyelerin vaz' ve emlâk ve arâzîlerin îcâr ve vechi şer'î üzre vaz'-ı harâc ve defter idüp temâm nizâm virmek üzre fermân-ı humâyûnları olur ise ol bâbda fermân pâdişâhımındır.[295]

---

[284] ve -ÇY
[285] ve ÇY: -V
[286] ta'mîr Ç: ta'bîr YV
[287] ol Ç: -YV
[288] ve -ÇY
[289] ihlâk Ç: emlâk YV
[290] harâcı Ç: harâc YV
[291] misâli ÇY
[292] münâsib ÇY: -V
[293] gelmeğle ÇY
[294] kâdir olmağla -ÇY
[295] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinindir ÇY: kişver-güşâ hazretlerinin -V

Meclis-i ilm-i şerîf ve ameden-i Vâlide Sultân

Şevketlü ve azametlü ve kudretlü[296] pâdişâhımız hazretleri kemâl-i mertebe ilm-i dîne rağbet ve izzet buyurmağın ilm ile cehli tefrîk idüp herkes ilme[297] meşgül olmak üzre bi'z-zât ecdâd-ı izâmları tarîkına sâlik olup mâh-ı Recebin on beşinci Salı gün şeyhulislâm efendi dâ'îleriyle sadreyn-i kuzât ve Edirne müderrislerinden içeru da'vet (216 a) ve Hasoda Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnlarında sû[re]-i Feth'den müzâkere-i derse bede' olunup haftada bir gün böyle meclis olmak buyuruldu. Ve bi-emr-i humâyûn devletlü Vâlide Sultân hazretleri dahi Eski Saray'dan Yeni Saray'a âlây ile[298] nakl buyurdukdan sonra yine azîm âlây ile sîm ve zeri bezl iderek İstanbul'dan çıkup dokuzuncu menzildeki şehr-i mezbûrun on yedinci Penç-şenbih günü ki;[299] evâhir-i cemredir, Edirne'ye vusûlü mukarrer olmağın taraf-ı pâdişâhîden sâfî gümüşden yapılmış bir araba karşu Hafsa'ya irsâl buyurduklarından sonra bi'z-zât kendüler dahi istikbâllerine azîmet buyurup[300] Oğulpaşa korusundan beru bir mürtefi' mahalle teşrîflerinde sultân hazretlerinin arabaları göründüğü yerde rahş ü sabâ-reftârından inüp küçük destâr üzre bir otâğa-i humâyûn takınup kemâl-i âdâb ve izzet-birle piyâdece arabaya karîb vardıklarında sultân hazretleri dahi arabayı durgurup ol nûr-ı dîde-i civân-bahtları dahi arabaya yanaşup selâm virdiklerinde çavuşlar alkışlayup hayır du'âların aldıkdan sonra yine at üzre araba berâberiyle yürüyüp nevâle-gâh olan İskender köyünde mîrî çiftliğe inüp, mukaddem ise erbâb-ı dîvân ile[301] vüzerâ Hafsa'da istikbâl ve sultan hazretleri tarafından ancak vezîriazama[302] bir erkân semmûr kürk ilbâs buyurulmuş idi. Ulemâ efendiler dahi İskender köyünde istikbâl ve mahall-i selâmda şeyhulislâm efendi ile tekrâr vezîriazama[303] birer sevb erkân[304] kürk ihsân ve ilbâs buyuruldu. Andan âlây tertîb[305] olunup[306] yine pâdişâhımız hazretleri[307] sultân hazretlerinin arabaları berâberiyle Karabayır'a değin geldiklerinden sonra ileru eşdirüp saray-ı humâyûnlarına nüzûl buyurup Yeniçeri Ocağı sultân hazretlerin şehre karîb mahalde istikbâl idüp ahşama bir sâ'at kalarak Saray-ı âmireyi iclâl ve Sırık meydânına vaz' olunan şâhî darbuzenlere âteş virilüp şenlikler ve

---

[296] ve kudretlü Y: -ÇV
[297] ilm-i şerîfe ÇY: şerîf -V
[298] âlây ile -ÇY
[299] ki -ÇY
[300] idüp ÇY
[301] ile -ÇY
[302] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[303] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[304] semmûr ÇY
[305] tertîb -Ç
[306] olundu ÇY

şâzlıklar[308] oldu. Yollarda hıdmet-i muhâfazalarıyla şeref-yâb olan Nişancı Vezîr Elmas Mehmed Paşa'ya mukābele-i hıdmet vezâret-i sânî hasları inâyet buyurulup nişancılık mansıbı vezâret ile vezîriazam kethudâsı Keresteci Mehmed Ağa'ya ve kethudâlık cebecibaşı Hazînedâr İbrahim Ağa'ya ve cebecibaşılık ocaklarında baş kethudâ Ali Ağa'ya tevcîh ü inâyet[309] buyuruldu. On dokuzuncu Şenbih gün sâbıkā Saray-ı atîk teberdârlarından çıkma Kürd Mehmed Ağa'ya devletlü Vâlide Sultân hazretleri kethudâlığı inâyet ü ihsân[310] ve merhûm Sultân Ahmed Hân'ın[311] Haseki Sultân[312] kethudâsı olan Çerkes Yusuf Ağa'ya vezâret ile yeniçeri ağalığı tevcîh selefi Koca Murad Paşa'ya ber-vech-i arpalık İznikmid sancağı tekā'üd-i ihsân[313] olundu.[314] Yirminci Pazar gün vezîriazam vesâtatı ile vezîrlerin üçü de hıl'atlanup arz odasında pâye-i serîr-i a'lâya[315] yüz sürdüler. Yirmi birinci Dü-şenbih gün merhûm ve mağfûr cennet-mekân[316] Sultân Ahmed Hân hazretlerinin[317] şehzâdesi[318] Sultan İbrahim devletlü Vâlide Sultân hazretlerine teslîm olunup kızı Asiye Sultân ile hasekisi Rebia Sultân mü'ebbed Saray-ı atîkde oturmak üzre İstanbul'a gönderilüp Vâlide Sultân hazretleriyle gelen bostancılar bile koşuldu. Ve Midillü Kal'ası'nda haps olan kapudan-ı sâbık Vezîr Helvacı Yusuf Paşa mukaddem hazîne kethudâlığından azl olunduğu vakit, zîr-i destinde olan hazîne-yi pâdişâhîyi yerine kethüdâ nasb olunan Ömer Ağa'ya murâd-ı humâyûn üzre teslîm etmedüğü şevketlü pâdişâhımız[319] hazretlerinin[320] ma'lûmları olmağın kendülere itmînân-ı kalb içün müceddeden muhâsebesi görülmek ve hîlesi var ise hakkından gelinmek üzre ihzârına emr-i humâyûn ile Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Şatır Ali Ağa gönderilmiş idi. Yirmi sekizinci Dü-şenbih gün Edirne'ye getürüp her kalemin baş halîfeleri ile defterdâr efendi hazîne kethudâsı yerine cem' olup cümlenin üzerine taraf-ı pâdişâhîden[321] İçhazînedâr İmam Ali Ağa nâzır ta'yîn olunup[322] ve paşa-yı müşârun-ileyhin kethudâlığından beru îrâd

---

[307] ımız hazretleri -Y
[308] şâdlıklar Ç: şâzlıklar YV
[309] ü inâyet ÇY: -V
[310] ü ihsân ÇY: -V
[311] Hân hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[312] Haseki Sultân -ÇY
[313] -ı âm ÇY: -V
[314] buyuruldu ÇY
[315] a'lâ-yi masîre Y: a'lâ-yi devlet-masîre Ç: a'lâya V
[316] ve mağfûr cennet-mekân ÇY: -V
[317] hazretlerinin ÇY: -V
[318] şehzâde-i civan-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[319] pâdişâhımızın ÇY
[320] hazretlerinin -ÇY
[321] pâdişâh-ı cihân hazretlerinden ÇY: cihân hazretlerin -V
[322] olunup ÇY: -V

ve[323] masraf ve mevcûd yoklanup enderûn ve bîrûn defâtiri tamâmen[324] tatbîk olunup[325] her şeyi yerlü yerinde hîlesi zâhir olmaduğun Rikâb-ı humâyûna[326] arz-ı i'lâm[327] olundukda ıtlâk buyuruldu.

Azl-i Şeyhulislâm Sadık Mehmed Efendi ve nasb-ı Meşîhat-i islâmiyye İmam Mehmed Efendi

Şehr-i[328] Şa'bân'ın üçüncü Cuma günü ki; Martın sekizidir, merâhim-i aliyye-i husrevânîden Rumili kâdıaskeri İmam Mehmed Efendi'ye mansıb-ı fetvâ ihsân olunup beyne's-salâteynde vezîriazam[329] vesâtatı ile Âlây Köşkü'nde pâye-i serîr-i sa'âdet masîrde[330] takbîl-i yed idüp beyâz sofa kaplu semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[331] ferâce vezîriazama dahi kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ilbâs selefi Sadık Mehmed Efendi'ye ber-vech-i arpalık Gümülcine[332] kazâsı tefvîz ve Beşiktaş'da kendü hânesinde ikâmet buyuruldu. Sadr-ı Rûm sâbıkâ İstanbul'dan munfasıl Mirza Mustafa Efendi'ye virilüp henüz imâm-ı sultânî-i sânî olan Salih Efendi Medîne-i münevvere pâyesiyle iclâ[l] olunup[333] Bilecik[334] ve Beypazar kazâları arpalığıyla behre-mend kılındı. Ve Gazze sancağına mutasarrıf Öküz Öldüren Vezîr Ahmed Paşa'nın fevti haberi gelmeğin mansıb-ı mahlûle Rakka'dan ma'zûl henüz teftişci olan ser-tabâbîn[335] Mustafa Paşa'ya tevcîh ü inâyet[336] olundu.

Sefer-i humâyûn

Dördüncü Şenbih gün şevketlü mehâbetlü[337] pâdişâhımız hazretleri Nemçe çasarından ahz-ı intikâm niyyetiyle Engürüs cânibine sefer-i humâyûnları mukarrer olmağın emr-i âlîleri üzre tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sultânîleri çıkup kânûn üzre vüzerâ vü ulemâ mübâşeretiyle Bâbü's-sa'âde'ye dikilüp[338] kurbanlar kesildi. Bi'z-zât kendüler dahi Arz Odası'na teşrîf buyurup kebîr pencere içre iskemle üzre iclâs ve da'vet olunan dört nefer meşâyıhın du'âsında hâzır bulundular. Bi'l-cümle Rumili ve Anadolu'da olan vüzerâ ve mîr-i mîrân eyâletlerinin ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla âmâde olup

---

[323] ve -ÇY
[324] tamamen ÇY: -V
[325] idüp ÇY
[326] humâyûn-ı mülûkâneye ÇY: mülûkâne -V
[327] i'lâm ÇY: -V
[328] mâh-ı ÇY
[329] hazretlerinin ÇY: -V
[330] pâye-i serîr-i sa'âdet-masîrde ÇY: -V
[331] fâ'izi's-sürûr ÇY: -V
[332] Gümürcine ÇY
[333] olunup Ç: -YV
[334] Bilecik -Ç
[335] tabbâhîn Ç: tabâbîn YV
[336] ü inâyet ÇY: -V
[337] mehâbetlü ÇY: -V

Belgrad sahrâsında Ordu-yı humâyûnda mevcûd bulunmalarına ahkâm-ı şerîfeler gönderilüp kapu kuluna dahi ocaklarından şedîd çavuşlar irsâl olundu. Yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda cümle kul tâifesine cülûs-ı humâyûn[339] bahşişi çıkup iki yüz elli kîse Yeniçeri Ocağı`na on beş kîse sipâh silahdâra on beş kîse cebeciye beş kîse topcuya[340] virilüp defterde mevcûd nefere tevzî' olunmak üzre her bir ocağa istimâleti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[341] gönderildi. Cebeci ve topcu yarımşar ve silahdâr birer guruş ve sipâh yüz beşer akçe üleşüp yeniçeriye dörder guruş düşmüş iken ortalarımız[342] za'îfdir deyü zâbitleri ma'rifetiyle nefere[343] bir akçe virilmeyüp cümlesin ortalarına[344] vaz' itdiler. Ve kul kethudâsı her odabaşıdan birer temessük alup ağaya virüp böyle bir dâm-ı tezvîr idüp beynlerinde bu bahâne ile ekserin yiyüp sonra burunlarından fitil fitil geldi.

Garet-i şuden-i leşker-i Tatar be-diyâr-ı Lih

Eğerçi fetihden beru Kamaniçe Kal'ası`nın zahîre ve mevâcibi Boğdan hazînesinden bağlanup sâlimen îsâl olunur ise muhâsebeye kayd olunur. Mâdemki olunmayup bir yılda kaç def'a düşmen-i dîn[345] eline gire veyâ zarar irgürüle yine müceddeden tazmîn ve tedârik idüp teslîm itmedikçe ruznamçesi virilmemek şart kılınmış idi. Ve mukaddemâ Kırım Hânı[346] Hacı Selim Giray Hân[347] hazretleri istîzân içün Rikâb-ı humâyûn-ı Ahmed hânîye yüz sürdükde bu hıdmeti edâ idüp andan îsâl-i hasâret içün Lih diyârına akın emr olunup ihzâr olunan zahîre ve mevâcibi Boğdan`dan kaldırıp oğlu Şahbaz Giray`a teslîm idüp[348] kendü[349] Kırım`a ric'at eyledi. Ol dahi avn-i inâyet-i hazret-i[350] hak ve[351] feyyâz-ı mutlak[352] ile varup murâd üzre îsâl ve teslîm itdikden sonra yanında olan asker-i cerrâr-ı Tatar ile Lih memleketi içine tahrîb ve istîsâl niyyetiyle azîmet-karâr ve ahâlîsin[353] ihrâk-ı bi`n-nâr[354] ve nehb ü gâret iderek İlbav havâlîsine değin vardıklarında kal'a hatmanı hâzır bulunan atlu ve piyâde on iki bin kadar leşker-i

---

[338] dönülüp ÇY
[339] humâyûn ÇY: -V
[340] topcuya beş kîse ÇY
[341] inâyet-makrûn ÇY: -V
[342] odalarımız ÇY
[343] neferâta ÇY
[344] odalarına Ç: ortalarına YV
[345] dîn ÇY: -V
[346] hânı -Y: hân Ç
[347] hân -Ç
[348] olup ÇY
[349] kendüsü ÇY
[350] inâyet-i hazret-i ÇY: -V
[351] ve Ç: -YV
[352] feyyâz-ı mutlak ÇY: -V
[353] îsâl... ve ahâlîsin -ÇY
[354] bi`n-nâr ÇY: -V

hezimet-eseri ve bir kaç pâre top ile karşu çıkup müdâfa'a niyyetiyle mukāteleye kıyâm gösterdikde guzât-ı islâm etrâf-ı erba'asından alup merdâne ve dilîrâne hücûm idüp بفضل الله تعالى murâd üzre[355] melâ'în ü[356] hâsirîn münhezim ve hatmanları olan bed-gümân hezâr-ı zahmet ve meşakkat[357] ile ma'rekeden derûn-ı kal'aya can atup esnâ-yi muhârebede leşker-i hezîmet-eserinin ekseri tu'me-i şemşîr ve[358] nicesi bend ve[359] esîr-i gāziyân olup altı kıt'a bî-nazîr kolonborna topların dahi kabz olunduğundan mâ-adâ İlbav şehrinde derûn-ı kal'adan gayrı süknâ ve binâdan eser kalmayup cümlesi ihrâk u bi`n-nâr olundukdan sonra İlbav`ın cânib-i yesârından İstirya nâm nehr-i Torlu kenârıyla avdet ve memleket-i a'dâyı[360] nehb ü gāret ve tahrîb-i hasâret iderek yirmi iki gün düşmen memleketi içinde ganâyim-i mevfûreye muvaffak olup Kırım tarafına ric'at itdiklerin ve kesret-i balçıkdan topun dördün bir suya atdıkların ve bu fevz-i nusret-i ilâhiyyeyi mutazammın sultân-ı müşârun-ileyhin Der-i devlete[361] yazduğu mektûbu gümüş toplu haç peyker[362] bir kebîr bayrak ve[363] iki kıt'a **(216 b)** top bir yarar dil ile sekizinci Çehâr-şenbih gün Rikâb-ı humâyûna[364] arz-ı i'lâm[365] olunup Âlây Köşkü`nde dil, tercümân vâsıtasıyla söyledildi. Müslümân olur ise ne hoş ve illâ katl olunsun buyurdukda ol sâ'at şeref-i islâm ile müşerref olup ismi Şahin Mehmed tesmiye ve Saray-ı atîk teberdârları zümresine ilhâkı emr olundu. On birinci Şenbih gün Fenârî-zâde Mehmed Efendi azlinden mansıb-ı nakābet sâbıkā Anadolu sadrından munfasıl Hoca-zâde Osman Efendi`ye Rumili pâyesiyle virilüp ders meclisinden sonra huzûr-ı humâyûnda[366] erkân kürk ilbâs olundu. On üçüncü Dü-şenbih gün vezîriazam hazretlerinin[367] vesâtatı ile Âlây Köşkü`nde Silahdâr-ı hâssa Kanijeli Osman Ağa`ya vezâret ile Şam hükûmeti virilüp serâsere kaplu semmûr kürk giydirildi. Vezîriazam ile bile gidüp yeniçeri ağasına mihmân kılındı. Selefi Vezîr Çelebi İsmail Paşa`ya Mısır hükûmeti ve üzerinde olan arpalık, Kudüs-i şerîf sancağı Arab Musa Paşa`ya ve Nablus[368] sancağı Şatır Mustafa Bey`e tevcîh olunup Gazze sancağına

[355] murâd üzre ÇY: -V
[356] ve -ÇY
[357] ve meşakkat ÇY: -V
[358] ve ÇY: -V
[359] ve Y: -ÇV
[360] a'dâ-yi dîni ÇY: dîn -V
[361] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[362] haç peyker -ÇY
[363] ve ÇY: -V
[364] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[365] i'lâm ÇY: -V
[366] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[367] hazretlerinin ÇY: -V
[368] Trablus ÇY

mutasarrıf Ser-tabâkîn[369] Mustafa Paşa`ya mîr-i hâclık in'âm ü[370] ihsân ve Rikabdâr Çerkes Hasan Ağa`ya silahdârlık inâyet buyurulup âna dahi semmûr erkân kürk giydirildi. On beşinci Çehâr-şenbih gün ikinci def'a baş defterdarlık Cânib Ahmed Efendi`ye virilüp selefi Köse Halil Efendi[371] büyük rûznameci[372] oldu[373]. On dokuzuncu Pazar gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray`ı[374] sefer-i humâyûna[375] da'veti mutâzammın hatt-ı humâyûn-ı şevket[376]-makrûn, bir kabza murassa' şemşîr ve serâserli kürk ve çizme bahâ kırk bin altun ve ümerâ-yi Tatar içün seksen mikdâr hıl'at ile Mîr-i alem Frenk Mustafa Ağa gönderildi.[377] Ve Gümülcine[378] kazâsına tâbi' Küçükköy papası gizlü dîn tutub bir Cuma gicesi Resûl-i Ekrem ve[379] Nebiyy-i muhterem صلي الله تعالي عليه و سلم[380] hazretleriyle merhûm Gāzî[381] Sultân Mehmed Hân[382] hazretlerin rü'yâsında görüp server-i kâ'inât hazretleri[383] buyurur ki; "bizim dînimiz âşikâre ve hakdır, İslâm`a gel" ve merhûm sultân Mehmed Hân-ı gāzî[384] hazretleri dahi buyurur ki; "du'âm kabûl oldu. Oğlum sultân Mustafa Hân hazretleri tahta geçdi, önüne var Müslüman ol seni başdan başa dek[385] giyürüp taşra bırakmasun yanında dur her ne görüp işitdin ise söyle inşâallâh-i te'âlâ[386] çok zamân saltanat sürer hak dâ'im eyleye. Zamân-ı saltanatlarında[387] düşmen-i bed-girdâr-ı[388] ser-nigûn nice memleketler feth olup âlem şâd olsa gerek bunları bi`z-zât pâdişâha söyle", mezbûr papasın dahi ol devletlülerin hînet[389] ve İslâm`ın mahabbeti derûnun yakup, pür-hûn olup[390] Edirne`ye gelür minvâl-i meşrû[h] üzre rü'yâsın arzuhâl idüp yirmi birinci Salı gün dîvanda vezîriazama[391] sunup şeref-i islâm ile müşerref oldukda şevketlü

---

[369] ser-tabâhîn Ç: ser-tabâkîn YV
[370] in'âm ü ÇY: -V
[371] efendiye ÇY
[372] rûz-nâmecilik ÇY
[373] verildi ÇY
[374] hân hazretleri ÇY: -V
[375] humâyûn-rehbere Y: humâyûn-ı zafer-rehbere Ç: humâyûna V
[376] celâdet ÇY
[377] irsâl olundu ÇY
[378] Gümürcine ÇY
[379] ve Y: -ÇV
[380] te'âlâ ÇY: -V
[381] gāzî -ÇY
[382] gāzî +ÇY: -V
[383] hazretleri ÇY: -V
[384] gāzî ÇY: -V
[385] dek ÇY: -V
[386] te'âlâ ÇY: -V
[387] sa'âdetlerinde ÇY
[388] bed-girdâr ÇY: -V
[389] heybet Ç: hînet YV
[390] pür-hûn olup ÇY: -V
[391] vezîrazam hazretlerine Y: hazretlerin -ÇV

pâdişâhımız hazretleri verâ-yi kafesden seyr idüp levâzımâtı görilüp matlûbu üzre şey ile kayırılup ismi Mehmed vaz' olunmak buyuruldu. Ve mukaddemâ firâr iden Şerîf Sa'd, Yemen eşkıyâsından ve hevâsına tâbi' şürefâ ve erâzil-i Urbân'dan cem' itdüğü haşerât ile gelüp Mekke-i mükerreme'ye müstevlî olup benim isyânım yok iken küllî bana[392] gadr itdiler. Ba'de'l-yevm sadâkat üzre hıdmet ideceğin ve şerîf-i sâbık Abdullah bin Hâşim Mısır'a firârın şeyhü'l-harem ve vâlî-i Mısır'dır devlete arz-ı i'lâm[393] itmeğin def'-i fitne içün tekrâr şerâfet ihsân ve istimâleti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn irsâl olundu. Yirmi sekizinci Salı gün vezîriazam hazretleri[394] kendü sarayında şevketlü pâdişâh hazretlerine azîm[395] ziyâfet idüp bin altun, bir murassa' kemer, bir erkân semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[396] kürk ve dört boğça dîba, donanmış bir kısrak, bir yorga pîşkeş virüp taraf-ı şehin-şâhîlerinden[397] dahi kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ilbâs buyuruldu. Otuzuncu Penç-şenbih gün saray-ı humâyûnları kurbünde vâki' Yığmadepe civârına nihâde kılınan[398] sâye-bâna[399] şeref-nüzûl buyurup mukābele-i humâyûnda sagîr peşteye vaz' olunan nişâne, dergâh-ı âlî topcular kethudâsı Mustafa Ağa ihzâr itdüğü şâhî darbuzenler atılup iki def'a isâbet itmekle ihsân verildi. Akabince yeniçeriden Humbaracı Ocağı gelüp neberd-gâhda tabur ve metrislere yürüyüş mahallinde düşmen-i dîne atdıkları gibi yürüyüp el humbaraları atup hünerlerin gösterdiler. Ol gün Çakırcıbaşı Levend Yusuf Ağa'ya kapucubaşılık virilüp yerine Şahincibaşı Veli Ağa ve ânın yerine Atmacacıbaşı İvaz Ağa ve ânın yerine Av Ağası Rüstem Ağa ve ânın yerine Şahinciler Kethudâsı Hüseyin Ağa nasb olundu. Şehr-i Ramazân-ı mübârekin[400] üçüncü Pazar gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdikden sonra henüz Özbek hânı Mehmed Hân'ın ubûdiyyet-nâmesiyle gönderdiği müftüsü Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp nâmesin virüp pîşkeş[401] nâmına getürdiği[402] bir at, bir yorga, iki hörgüçlü bir[403] deve, on kuzu postu, bir mikdâr alaca ve destâr arz[404] idüp menziline gitdi. Beşinci Salı gün kul kethudâsı Arnavud Mehmed Ağa'ya Misistre beyliği virilüp yerine henüz Belgrad'dan

[392]bana ÇY: -V
[393] i'lâm ÇY: -V
[394] hazretleri ÇY: -V
[395] azîm ÇY: -V
[396] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[397] şehinşâh-ı tab'-ı humâyûnlarından ÇY: tab'-ı humâyûn -V
[398] kılınan ÇY: -V
[399] sâye-bânlarına ÇY
[400] şerîfin ÇY
[401] in dahi idüp ÇY: -V
[402] nâmına getürdüğü -ÇY
[403] bir -Ç
[404] teslîm ÇY

gelen Zağarcı Kavukcu İbrahim Ağa ve ânın yerine Seksoncu İbrahim Ağa ve ânın yerine Turnacı Osman Ağa ve ânın yerine Başçavuş Osman Ağa nasb olundu.

Hareket-i yeniçeriyân

Yedinci Penç-şenbih gün Belgrad muhâfazasına haseki Kara Havyar Süleyman Ağa ile ta'yîn olunan bin altıyüz on üç[405] nefer yeniçeri âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp Mustafa Paşa köprüsüne vardıklarında cem'iyyet idüp aşcılarına varınca zâbitlerin aralarından ayırup, "pâdişâhımız bize ikiyüz elli kîse cülûs-ı humâyûn[406] bahşişi virdi, kimin izniyle ortaya kodunuz az çok her birimize ne düşerse isteriz, almayınca şuradan bir adım ilerüye[407] gitmeziz" didiler.[408] Çorbacının biri "bu sevdâdan geçün ol akçeden dişinize taş" deyince, binbâr üzerlerine hamle ve hücûm idüp yarım sâ'at kadar bunları kovup, çorbacının birin kalçağından kurşun ile urup ölmedi. Ve[409] dönüp kasabaya tahassun idüp "kimseye rencîde etmeziz herkes dükkânın açup alım satım olsun lâzım olanı akçe ile yiriz[410] ve illâ kendünüz bilürsüz" deyü dellâl çağırtdılar.[411] Zabitler bu ahvâli[412] yeniçeri ağasına ol dahi vezîriazama,[413] ol dahi pâdişâha[414] arz-ı i'lâm[415] idüp def'ine çâre görülmek üzre dokuzuncu Şenbih gün vüzerâ ve ulemâ ve yeniçeri ağası, kul kethudâsı huzûr-ı humâyûna da'vet, Hâsoda Köşkü'nde meşveret idüp cümlenin ittifâkıyla "cem'iyyetinizi dağıtup me'mûr olduğunuz Belgrad muhâfazasına gidesiz" mazmûnunda nasîhati mutazammın hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûn[416] ile Hâssa Haseki Mustafa Ağa ve fetvâ emîni Mansur-zâde Ahmed Efendi gönderilüp ahşam üzeri zâbitler yanına[417] varup yine[418] geldiklerin bildirdiklerinde, hatt-ı humâyûn geldüğün cem'iyyete varup bildirmeğe herkes havf itmeğin, haseki ağa çukadârı cem'iyyete varup hatt-ı humâyûn ile haseki ağa ve fetvâ emîni geldüğün söyledikde, "yârın görelim" sözüyle giru gönderüp,[419] sabâh haseki ağa ve fetvâ emîni kasabadan hâric mezarlık kenârına vardıklarında, eşkıyâ dahi kasaba kadısın getürüp hatt-ı humâyûnı alup okutdılar."Bu çalı dibinde yazılmış, hatt-ı

---

405 on üç -ÇY
406 humâyûn ÇY: -V
407 şuradan bir adım ilerüye ÇY: -V
408 deyû cevâb virdiler ÇY
409 ve -Ç
410 alırız ÇY
411 nidâ etdirdiler ÇY
412 ahvâl-i pür-melâli ÇY: pür-melâl -V
413 vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
414 pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerine ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
415 i'lâm ÇY: -V
416 celâdet-makrûn ÇY: -V
417 yine ÇY
418 niye Ç
419 döndürüp Y: gönderüp YV

humâyûn değildir" deyü i'timâd itmeyüp virmediler. Haseki ağa ve fetvâ emîni "cem'iyyetden murâdımız nedir" didikde, bu kez evvelki da'vâyı bırakup "kānûn-ı kadîm[420] üzre ikişer akçe terakkī üçer bin akçe cülûs bahşişi isteriz" yekûn cevâbıyla yazdıkları mahzarı haseki ağa getürüp Rikâb-ı humâyûna[421] teslîm idüp,[422] mütenebbih olmadıkların lisânen dahi[423] takrîr itdikde yine Âlây Köşkü'nde müşâvere olup, mü'ekked hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûn[424] ile ancak haseki ağa gönderilüp karşularında feth ve kırâ'at olundukda, "sem'an ve tâ'a nihâyet biz pâdişâhımızdan bahşiş da'vâsında değil idik, kullarım hazîneye muzâyakam var cülûs bahşişin bağışlan deyüp ocağa hatt-ı humâyûn gönderse Sultân Ahmed'e[425] bağışladık hünkârımızdan dahi bir şey[426] istemezdik çünki bir âlây zu'afâya merhameten acıyup karîhalarından ihsân buyurmuşlar ortaya koduk deyü zâbitlerimiz beynlerinde taksîm idüp bize bir şey değmedi, bizim içün virilen mîrî malı yemek neden iktizâ ider, her ne düşer ise elbette isteriz dimiş iken bu kez dönüp pâdişâhımıza[427] ısyânımız yok, her vechile itâ'atimiz var, ancak bahşiş nâmına birer gül bâri olsun ihsân buyurup, kokup, gülüp, oynayarak gidelim" **(217 a)** deyü virdikleri yekûn cevâb ile Dü-şenbih gün gelüp Rikâb-ı humâyûna matlûbların arz-ı i'lâm[428] eyledikde vezîriazama "bi-eyy-i vechin-kân bunun[429] ilâcın görüp def' idegör ve illâ sen bilürsün" hıtâbıyla hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûn[430] sâdır olmağın ba'de'l-istişâre ortalarından her nefere dörder guruş bahşiş ifrâz olunup, Kul Kethudâsı İbrahim Ağa ile gönderilüp tevzî' ve tatyîb-i hâtır kılınup mesrûren gitdiler. Âsitâne'de mevcûd ve etrâfdan gelenlere dahi virdiler. Derd-mend Havyar Süleyman Ağa'yı Belgrad'a[431] vardıkda[432] diyâr-ı ademe gönderdiler. On üçüncü Çehâr-şenbih gün Dârü's-sa'âde Ağası Uzun İshak Ağa azl olunup Masar'dan ulûfe ta'yîn olup[433] yerine sâbıkā Harem'de oda lalalığından çıkma Mısır'da mütemekkin olan[434] Yapraksız Ali Ağa nasb olunup bir gün evvel irişmek üzre hatt-ı humâyûn ile Salâhor Divitdâr Mehmed Ağa gönderildi. On dördüncü Penç-şenbih

[420] kadîm ÇY: -V
[421] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[422] idüp ÇY: -V
[423] dahi -Y
[424] celâdet-makrûn Y: -ÇV
[425] Ahmed Hân hazretlerine ÇY: hân hazretlerin -V
[426] bir şey Y: bir dürlü Ç: -V
[427] bizden +ÇY: -V
[428] i'lâm ÇY: -V
[429] bunun Ç: -YV
[430] celâdet-makrûn ÇY: -V
[431] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[432] vardıklarında ÇY
[433] olup Ç: -YV
[434] olan ÇY: -V

gün Kefe`den ma'zûl Vezîr Moralı Hasan Paşa gelüp hâs[435] ile beşinci vezîr makāmına iclâs eyledi. Eyâlet-i mahlûle Tatar Murtaza Paşa`ya verildi.[436] On altıncı Şenbih gün mîrîden bahşiş ile yazılup Belgrad muhâfazasına ta'yîn olunan üç yüz elli nefer piyâde altıyüz nefer süvârî sekbân huzûr-ı humâyûndan geçdiler.[437] Burusa`ya menfâ sadr-ı sâbık Hacı Ali Paşa Bozcaada muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[438] olup, selefi Vezîr Söhrablı Ahmed Paşa`ya Diyarbekir eyâleti virilüp, ânın selefi Vezîr Şeyhoğlu Ahmed Paşa ma'zûlen sefere me'mûr olmuş iken mukaddem yerlü ile mâbeyn düşüp birkaç âdemlerin telef-i nefs[439] idüp Der-i devlete[440] şikâyetcileri gelmiş idi. Varırsam beni katl iderler havfından iğvâ-yi şeytân ile göbeğine kurşun sıkup kendü kendin helâk itdüğü haberi geldi.

Azl-i Vezîriazam Ali Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Elmas Mehmed Paşa

Mustafa Paşa Köprüsü`nde yeniçerilerin bî-edebâne hareketi şevketlü pâdişâhımız hazretleri mahfî tecessüs idüp Vezîriazam Ali Paşa`nın tahrîk-i fitnesine haml olunduğundan gayrı zî-kudret nâmına Anadolu diyârının mahalline göre kiminden âdem, kiminden akçe salup zulm ile tahrîb-i memleket itdüğü dahi sem'-i humâyûnlarına ilkā olmağın, on yedinci Pazar gün Hâsoda Köşkü`ne getürdüp mühr-i humâyûnların alup magdûben çavuşbaşı ağaya teslîm Kapu Arası`na habs olundukdan sonra şeyhulislâm efendi,[441] nakībü`l-eşrâf, sadreyn-i kuzât efendiler, Vezîr-i sânî Elmas Mehmed Paşa, yeniçeri ağası, sipâh silahdâr ağaları, ocak ihtiyârları, huzûr-ı humâyûna da'vet ve meşveret idüp cümlenin ittifâkıyla Elmas Mehmed Paşa`ya mühr-i vezâret-i uzmâ tefvîz ve inâyet kü[r]klü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ilbâs buyurulup, akabince Nişancı Vezîr Kâresteci Mehmed Paşa dahi Kapu Arası`na habs olup ikisinin dahi cümle eşyâsı taraf-ı mîrîye kabz olundu. Hıdmet-i nişancılık üç yük akçe hâs ile Mevkūfâtî Karanfil-zâde Ali Efendi`ye verildi. Ve zî-kudret nâmına olan bid'at dahi def' olundu. Kalyonlar kapudanı Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa`ya[442] vezâret ile kapudanlık, selefi Vezîr Hacı Hüseyin Paşa Sakız muhâfazasına, ânın selefi Vezîr Şahin Mehmed Paşa ile Hanya muhâfızı Vezîr Çerkes Osman Paşa Der-i devlete gelmek buyurulup ber-vech-i arpalık İznikmid[443] sancağı, mütekā'id Koca Murad Paşa Bozcaada muhâfazasına, selefi Çalık Ali Paşa Hanya

[435] hâslar ÇY
[436] tevcîh olundu ÇY
[437] geçüp gitdiler ÇY
[438] ve irsâl ÇY: -V
[439] nefs ÇY: -V
[440] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[441] efendi ÇY: -V
[442] ya -ÇY
[443] İzmid ÇY

muhâfazasına ta'yîn, kalyon kapudanlarından Abdülfettah Reis'e kalyon kapudanlığı tevcîh ü inâyet[444] olundu. Ve kul kethudâlığından mütekā'id Deli Balta oğlu Mahmud Ağa sekbânbaşı ve sâbıkā kapucular kethudâsı Abdi Ağa çavuşbaşı, selefi Hacı Mustafa Ağa vezîriazam kethudâsı, ânın selefi İbrahim Ağa başbâki kulu, ânın selefi Hacı Yusuf Ağa tersâne kethudâsı oldu. Şevketlü pâdişâhımız hazretlerinin Rumili pâyesiyle hocası ba'dehû ma'zûlen şeyhulislâm olup, Sancak Vak'ası'nda zorbalar tarafında bulunduk deyü gadr idüp arpalık nâmıyla sılası olan Erzurum kazâsına nefy olunan Seyyid Feyzullah Efendi'ye[445] taht-ı evreng-i şâhî olduğu sâ'at, lütfen keremen da'vet-nâme-i humâyûn göndermişidi. Yirminci Salı gün gelüp Harem-i hâsda buluşup yine ol hıdmet-i celîle ile şeref-yâb eyledi. İrtesi Çehâr-şenbih gün Hasoda Köşkü'nde Hırka-i şerîf açılup vüzerâ ve ulemâ huzûr-ı humâyûna[446] da'vet ve iltifâten cümleye tasaddur buyurdup, üç nefer meşâyih du'â vü senâ[447] itdiler. Yirmi ikinci Penç-Şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkup saray meydânına nasb olundu. Mekke-i mükerreme'den ma'zûl Rıfkı Mehmed Efendi'ye İstanbul kazası verilmişiken üç aydan sonra azl olup yerine Edirne'den munfasıl Ataullah Efendi ve Kudüs'den ma'zûl Tavukcu Paşa İmamı Ali Efendi'ye Edirne kazası verildi. Mâh-ı Şevval'in[448] gurresi Şenbih gün kānûn üzre azametlü pâdişâhımız hazretleriyle vükelâ-yi devlet Bâbü's-sa'âdede tehniyye-i îdden[449] sonra âlây ile Sultan Selim Cami'i'ne teşrîf buyurup edâ-yi salât-ı îd itdiler. İkinci Pazar gün yeniçeri ağası Vezîr Çerkes Yusuf Paşa eşkıyâ zabtına kādir olmamak töhmetiyle azl olunup, Burusa ve Karesi sancaklarıyla Babadağı muhâfazasına ta'yîn, yerine Sekbânbaşı Mahmud Ağa ve ânın yerine sekbânbaşılıkdan ma'zûl Musli Ağa nasb olundu. Ol gün ahşamısı Kapu Arası'nda mahbûs sadr-ı sâbık Ali Paşa'ya üçyüz akçe tekā'üd nâmıyla bir arabaya konup muhâfaza şartıyla dört nefer çavuşa teslîm olup,[450] Çeşme nâm mahalle sürüldü. Üçüncü Dü-şenbih gün evlâddan Hacı[451] Bektaş şeyhi bir at bir parça tuz ile gelüp Âlây Köşkü'nde hünkâra[452] buluşup me'zûn olduğu üzre celse-i hafîfeden sonra du'â idüp gitdi. Ol gün bir kātilin nazar-gâh-ı pâdişâhîde boynu uruldu. Ve onar akçe ibtidâ ile ortada yazılan dört yüz nefer serdengeçdi sipâh Babadağı muhâfazasına ta'yîn olup[453] altıncı Penç-şenbih gün huzûr-ı

[444] ü inâyet ÇY: -V
[445] ye -Ç
[446] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne-V
[447] vü senâ ÇY: -V
[448] Şevvâli'l-mükerremin ÇY: mükerrem -V
[449] îd-i şerîfden ÇY: şerîf -V
[450] olup ÇY: -V
[451] el-Hacı ÇY
[452] pâdişâh hazretlerine ÇY
[453] ve onar akçe ... ta'yîn olup -ÇY

humâyûndan âlây ile geçüp vezîriazam ağalarından Kürd Ahmed Ağa`ya silahdâr ağalığı, selefi Osman Ağa`ya müteferrika başılık verildi. Ve kapudan-ı sâbık Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Boğazhisar muhâfazasına selefi Bahri Mehmed Paşa Midillü muhâfazasına, ânın selefi Vezîr Rum Ahmed Paşa katline hatt-ı humâyûn ile kapucubaşı Kadri Ağa gönderildi. Yedinci Cuma gün Hasoda`da uzunyenli ağalarından Abaza Mehmed Ağa`ya Âlây Köşkü`nde hazîne kethudâlığına ilbâs-ı hıl'at buyurulup, selefi Cündî Ömer Ağa`ya kapucubaşılık verildi.[454] Sekizinci Şenbih gün ordu-yı humâyûn[455] çıkdı. Onuncu Dü-şenbih gün Yeniçeri Ağası Mahmud Ağa âlây ile şehirden otağa çıkup huzûr-ı humâyûnda hıl'at giydi. Akabince cebecibaşı Ali Ağa geçüp orduya[456] dâhil oldu. Ol gün Mısır`dan gelen altı nefer harem ağalarından Yapraksız Ali Ağa`ya kızlar ağalığı ve Solak Nezir Ağa`ya iç hazînedârlığı inâyet buyurulup, selefi İmam Ali Ağa`ya Mısır`dan ulûfe ihsân ve dördü musâhib ta'yîn olundu. Ol gün Kapu Arası`nda mahbûs nişancı-yi sâbık Vezîr Mehmed Paşa ıtlâk buyurulup vezâreti ref' olundu.

Azl-i Şeyhulislâm İmam Mehmed Efendi ve nasb-ı Meşîhat-i islâmiyye ikinci def'a Seyyid Feyzullah Efendi

On ikinci Çehâr-şenbih gün hâce-i pâdişâh Seyyid Feyzullah Efendi`ye mansıb-ı fetvâ ihsân olunup, vezîriazam vesâtatı ile Âlây Köşkü`nde beyaz sofa kaplu semmûr kürk giydirildi. Selefi Mehmed Efendi İstanbul'da olmak üzre Konya kazâsı arpalık verildi. Ve Mısır`a nefy olunan müftî-i sâbık Ebû Said-zâde Feyzullah Efendi ile nakîb-i sâbık Başmakçı-zâde Ali Efendi ve Haleb`e nefy olunan Hekimbaşı-zâde Yahya Efendi ve Erzincan`a nefy olunan Seyyid Topal Ali Efendi cerâyimlerine kalem-i afv çekilüp İstanbul`a[457] gelmek buyuruldu.

Katl-i Ali Paşa

Azametlü pâdişâhımız[458] hazretlerinin sadr-ı sâbık Ali Paşa'ya olan gayz u gadabları teskîn olmayup "sağ oldukça âteşim söyünmez" buyurup, ihzârına hatt-ı humâyûn göndermişidi. İzmir`e karîb mahalden çevrilüp on dördüncü Cuma gicesi Kapu Arası`na habs olup sabah gün doğarak boğulup[459] taşra bırakıldı. İrtesi Şenbih gün bi-emr-i humâyûn acîb ve garîb âlâylar tertîb olunup[460] sunûf-ı asker-i islâm[461] Bâb-ı humâyûndan

---

[454] Ve kapudân-ı sâbık ... kapucubaşılık verildi -ÇY
[455] humâyûn ÇY: -V
[456] Ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[457] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[458] pâdişâh-ı âlî-cenâb ÇY: âlî-cenâb -V
[459] Mahnûk kılınup ÇY
[460] olup ÇY
[461] islâm ÇY: -V

otağ kapusuna dek kat-ender-kat dizildikden sonra Hasoda Köşkü'nde mübârek kadem-i humâyûnlarına filâr murassa' bodluk[462] ve zahr-ı mübâreklerine mücevher zırh üzre incilü göğe[463] ve ser-i nusret-eserlerine mücellâ ser-penâh giyüp üstüne levendâne talyasânlı şâhâne yeşil şal sarınup, bir kıt'a zümrüd gâzî sorgucu takınup, miyân-ı humâyûn-ı heybet-nümûnlarına murassa' şemşîr-i adüvv-i tedmîr-i husrevâne ve incilü tîrkeş-i keş-a'dâ[464] kuşanup temâm mertebe mübârek vücûd-ı humâyûnların (217 b) zîb ü zîvere müsteğrak itdikden sonra gazâ-yi Engürüs niyyetiyle Bâbü's-sa'âdede hâzır-ı deverân, mücevher raht ve incilü abâyî üzre kaplan postlu mecnûn kırı nâm rahş-ı sebük-bâra süvâr olup, hazînedâr ağa erkân kürk, kallavî destâr ve ondört nefer musâhib ağalar sancaklar önünde ve hasodalı ile içoğlanı serâpâ zırh ve ser-penâh ile girüsünden yürüyüp debdebe-i husrevânî ve kevkebe-i sâhib-kırânı azîm kerr[465] ü ferr ve[466] âlây ile bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurduğu sâ'at vezîriazam ile şeyhulislâm efendi ve Vezîr Moralı Hasan Paşa içeru da'vet olup vüzerâya birer serâser post ve müfti efendiye erkân kürk ile ikrâm olunup akabince mahnûk Ali Paşa kaldırılup Tunca kenârında vâki' Evliyâ Kasım Paşa Câmi'i sâhasında defn olundu. Ve "sefere kimse araba ve genç huddâm götürmeyüp ekine girmeyüp zulm ü te'addî[467] itmeye her kim fermâna muhâlif iderse bilâ-amân katl olunur" deyü dellâl nidâ itdirildi. ve cümle iç halkına siyâb-ı[468] sefer giymek buyuruldu.[469] On altıncı Pazar gün Midillü'den Vezîr Rum Ahmed Paşa'nın başı gelüp otak önüne bırakıldı. On yedinci Dü-şenbih gün İstanbul'dan topcu ve top arabacı ocakları yirmi beş kıt'a şâhî darbuzen ile gelüp[470] huzûr-ı humâyûndan âlây ile geçüp orduya[471] dâhil oldular. Yirmi altıncı Çehâr-Şenbih gün Anadolu[472] Müfettişi Vezîr Genç Mehmed Paşa gönderdiği bir[473] eşkıyânın ikindi dîvânında nazar-gâh-ı pâdişâhîde boynu urulup otuz beş baş otak önüne bırakıldı. Şevketlü pâdişâhımız hazretlerinin her Cuma gicesi Hırka-i şerîf ziyâreti de'bleri olmağın yirmi sekizinci Cuma gicesi Harem-i hâsda Otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurduğu sâ'at kemâl-i şefkatlerinden ol gice otak bekleyen dört yüz mikdâr mevcûd sipâh ve yeniçeriye birer guruş ihsân-ı humâyûnları olup

---

[462] bodluk -ÇY
[463] mücevher zırh üzre incilü göğe V: kerrâke ÇY
[464] keş-a'dâ -ÇY
[465] kerr -Ç
[466] ve ÇY: -V
[467] ü te'addî ÇY: -V
[468] esyâb ÇY
[469] emr olundu ÇY
[470] gelüp -ÇY
[471] Ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[472] Ana Y: Anadolu ÇV

hazînedâr ağa[474] kulları yediyle tevzî' olundu. Ve irtesi Cuma gicesi yedi yüz kadar silahdâr zümresiyle yeniçeriye dahi birer guruş verildi. Mâh-ı Zi'l-ka'denin gurresi Dü-şenbih gün yeniçeri ağası ileru kalkup üçüncü Çehâr-şenbih gün Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ile azîm[475] âlây gösterüp selâm mahallinde içeru da'vet olup pâye-i serîr-i a'lâya yüz[476] sürdükde "cezîre-i Sakız'a bir hoş istihkâm virdin mi buyurdukda virdim deyüp,[477] yollarda zulmden askerini zabt it[478] Allah te'âlâ[479] mu'înin[480] ola" buyurup serâserli kürk ilbâs olundu. Beşinci Cuma gün Haleb Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa dahi mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ile âlây gösterüp ol dahi selâm mahallinde içeru da'vet ve bisat-bûs-ı pâdişâhîyle müşerref olup "askerini bir hoş zabt idüp zulm itdirme" buyurup serâserli semmûr hıla'-ı fâhire ilbâs ve ikisi de ileru gitmek buyuruldu.[481] Mukaddemâ Anadolu eyâletlerinden tahrîri fermân buyurulan sekiz bin nefer sipâh silahdâr serdengeçdileri bölük bölük gelüp Ordu-yı humâyûna dâhil oldular.[482] Altı yüz elli nefer sipâh serdengeçdisi ifrâz, Mora ser-askeri Vezîr Çelebi İbrahim Paşa yanına ta'yîn olunduğundan gayrı cezîre-i Rodos muhâfazasına me'mûr olan bin nefer Mısır askeri dahi serdâr-ı müşârun-ileyh yanına îsâl itmek üzre Tersâne-i âmirede hâzır ve müheyyâ[483] olan yedi kıt'a mîrî kalyon cezîre-i merkûma gönderildi.[484] Hanya'dan gelen Vezîr Çerkes Osman Paşa'ya İstanbul[485] Kâimmakâmlığı in'âm olup[486] selefi Vezîr Esir Mustafa Paşa'ya Erzurum eyâleti, ânın selefi Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya Van eyâleti, ânın selefi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya Bağdad eyâleti tevcîh olundu. Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa babası Hasan Paşa'ya Arnavud-ı İskenderiye sancağı, selefi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa'ya İlbasan sancağı tevcîh, ânın selefi re'is-i sâbık Bekir Paşa'nın paşalığı ref' olup Der-i devlete gelmek buyuruldu.

---

473 bir -ÇY
474 ağa -ÇY
475 azîm ÇY: -V
476 yüzün gözün ÇY: ün gözün -V
477 deyüp ÇY: -V
478 zulm-i te'addî iderseniz bilâ-amân askerinle katl olunursuz ÇY: yollarda zulmden askerini zabt it V
479 te'âlâ Y: -ÇV
480 mu'în-i zahîrin Y: zahîr -ÇV
481 emr olundu ÇY
482 oldular ÇY
483 ve müheyyâ ÇY: -V
484 merkûmeye irsâl olundu ÇY: merkûma gönderildi V
485 Âsitâne-i sa'âdet ÇY
486 in'âm olup ÇY: -V

Reften-i pâdişâh-ı islâm be-gazve-i Engürüs

Bi-emr-i humâyûn mühimmât-ı seferiyye gereği gibi görüldükden sonra sekizinci Dü-şenbih günü ki; Hazîran'ın onudur. Şevketlü mehâbetlü, kudretlü[487] ve azametlü[488] şehinşâh-ı mu'azzam efendimiz hazretleri cümle Ordu-yı humâyûn ve asâkir-i islâm ile Edirne sahrâsından hareket ve rikâba vaz'-ı kadem buyurup cânib-i adüvveye[489] azîmet eyleyüp bağlar kenârında sipâh silahdâr zümresi, daha öte şehrin mevâlî'-i müderrisîn sâdât ve a'yânı, daha öte Edirne'de Devletlü Vâlide Sultân hazretleri muhâfazasına me'mûren vezâret-i sânî makâmı ihsân olunan Moralı Hasan Paşa ve nevâle-gâhdan öte vezîriazamın mükemmel kapusuyla kethudâsı Hacı Mustafa Ağa selâmlayup Kemal çayırında nihâde kılınan Otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdu. Ol gün Devletlü Vâlide Sultân hazretleriyle vezîriazam ve Dârü's-sa'âde ağası tarafından birer donanmış at pîşkeş gelüp, ikindi dîvânında bir kat'-ı tarîk katl olundukdan sonra mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme ordu-yı humâyûn[490] etrâfın gezerken gâlibâ bir serdengeçdi sipâh atın ekin içine koyuvirüp yedürdüğün göricek, "at üzre durduğu yerde yanaşup bî-haber boynun ur" deyü cellada emr eyledi. Urup lâkin bir hoş kesdiremeyüp firâr itmekle hünkârımız ve yanında olan bendeler ile bir hayli yer kovup rikâb çukadârlarından Kara Veli nâm bir yiğit yetişüp mızrak ile urup yıkdı ve katl itdirdi, ibret-i âlem[491] içün yol üzerine bırakdırduğundan halk-ı âlem[492] şemşîr-i sultândan bir mertebe korkup zabt u rabt[493] olundu ki;[494] cevr-i fukarâ şöyle dursun yolca gidenler ekin kenârına varmağa zehresi yoğidi. İnşâallâhü te'âlâ sefer avdetine değin huzûr-ı humâyûnlarında livâ'-i Resûl-i aleyhi's-selâm dibinde her ahşamdan sonra otuz nefer iç oğlanı imam efendi ile feth-i şerîf okuyup du'â etmek buyuruldu. Dokuzuncu Salı gün menzil-i cisr-i Mustafa Paşa, ol gün Tımışvar muhâfızı Vezîr Topal Hüseyin Paşa'dan gelen mektûb hulâsasında bundan akdem kal'a-i Tımışvar muhâfazasına ta'yîn olunan[495] Özi Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve Niğbolu sancağı mutasarrıfı Vezîr[496] Şarkan İbrahim Paşa Belgrad'a vusûlleri esnâsında sular bir mikdâr tuğyân üzre olup ve Tımışvar'a zahîre nakline me'mûr olan Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa kendüsüyle ma'an

---

[487] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[488] ve azametlü -ÇY
[489] adüvv-i dîne ÇY: dîn -V
[490] humâyûn ÇY: -V
[491] âlem ÇY: -V
[492] âlem ÇY: -V
[493] u rabt ÇY: -V
[494] oldu ki Ç: olundu ki YV
[495] olunan -Ç
[496] vezîr ÇY: -V

me'mûr olan asâkir-i ehl-i[497] islâm ile henüz irişmemekle Tımışvar'a gidecek zehâir ile Yusuf Paşa ve İbrahim Paşa piyâde askerlerini Belgrad'da[498] alıkoyup kendüleri bi'l-cümle atlu askerleri ile salt sebük-bâr Tımışvar'a dâhil olup Belgrad'da kalan piyâde askeriyle zehâiri dahi inşâallâhü te'âlâ Arnavud Mahmud Paşa Belgrad'a vâsıl oldukda eğlendirmeyüp, Belgrad muhâfızı Vezîr Cafer Paşa mu'accelen göndermek üzre olduğun ve Özi Beylerbeyisi ve Niğbolu Paşası Belgrad'dan hareket itmezden mukaddem Tımışvara gideceklerinden düşmen-i dîn[499] haberdâr olmağla birbirleriyle haberleşüp Tenine menzilinde yolların kat' idüp Tımışvar'a geçürmemek kasdıyla Erdel'den altı yüz mikdârı Nemçe atlusu Pofça palankası kurbünde vâki' şansda tahassün iden Anton nâm mel'ûn yanına gelüp ve Şebeş ve Pofça ve Yanova ve Lipva ve Çanad kal'a ve palankalarının haydûd piyâdeleri Logoş Kal'ası altında cem'iyyet ve Segedin ve ol havâlîde olan kılâ' ve palankaların atlusuyla bir yere gelmek üzre haberleşüp intizârda iken Segedin ve Martinoş ve Sopuşka ve Baye ve Yankofça kılâ' ve palankalarının atlusu mezkûr melâ'îne kavuşmak sevdâsıyla Tımışvar kırlarından geçerken karavulcıları görüp haber virmeleriyle melâ'înin üzerlerine varılup بعناية الله تعالي kâfir-i bî-dîn[500] bozulup dört sâ'at kadar ta'kīb olunup fazl-ı Hak ile güzel gazâ müyesser olmağla mesfûr[501] altı aded palanka atlusu kılıç yiyüp ve dağılup perîşân[502] oldukların Logoş altında cem'iyyet iden küffâr-ı bed ahterler[503] haber aldıkları[504] gibi anlara dahi perîşânlık el virüp, Yusuf Paşa ve İbrahim Paşa yollarına çıkamayup بحمد الله تعالي[505] sâlimen Tımışvar'a vusûllerin i'lâm etmiş ve onuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i Harmanlı, on birinci Penç-şenbih gün Uzunca Ova kurbünde karye-i Gövendeli. Ol gün bi-emr-i humâyûn zümre-i sipâh ve[506] silahdâr nîze-zenleri meydâna girüp müste'idleri ihsân ile mesrûr kılındı. On ikinci Cuma gün menzil-i Kayalı, ol gün şevketlü pâdişâhımız hazretleri yemeklüğe dek şikâr içün yolun sağ tarafına sapup andan menzile gelince yine nîze-zenler meydâna girdiler. İzhâr-ı mahâret idenler atiyyeler aldılar ve[507] ol gün kapucular kethudâsı Eyyüblü Hasan Ağa'ya **(218 a)** Rumili pâyesi verildi. On üçüncü Şenbih gün menzil-i Papaslı, ol gün dahi

---

[497] ehl ÇY: -V
[498] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[499] dîn ÇY: -V
[500] bî-dîn ÇY: -V
[501] mesfûr -ÇY
[502] darmadağın ÇY
[503] bed ahterler ÇY: -V
[504] haberdâr oldukları ÇY
[505] te'âlâ ÇY: -V
[506] ve ÇY: -V
[507] ve -ÇY

sabahdan sol tarafa sapılup sürgün şikârı şeklinde karye-i Konuş civârında geçilüp menzile gelince bütün koru sürüldü, bir şey çıkmadı. On dördüncü Pazar gün şehr-i Filibe'ye vusûl mukarrer olmağın bi'l cümle sunûf-ı askere[508] âlây emr olunmuşidi. Nevâle-gâhda ancak yed-i humâyûnlarına murassa' kolçak giyüp miyân-ı sa'âdetlerine mücevher altun kılıç ve incülü tîrkeş kuşanup zahr-ı mübâreklerine incülü çapraslı serâser kürk[509] göğe[510] ilbâs ve ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir zî-kıymet hind sorgucu sokunup temâm-ı vücûd-ı humâyûn-ı meymenet lüzûmun pür-zîb ü ziynet buyurdukdan sonra mücevher bisât ve abâyî üzre kaplan postuyla eyerlenmiş mecnûn kırma süvâr buyurduğu mahalde sipâh ve[511] silahdâr zümresi, daha öte vezîriazam hazretleri[512] kapusuyla kethudâsı, daha öte şehrin mevâlî-i müderrisîn, meşâyih-i e'imme-i hutabâ ve sâdât ve esnâfı daha öte şehir kenârına değin top arabacı, topcu, cebeci daha öte Nehr-i Meriç aşurı köprü başından yarım sâ'at ileru sahrâ-yi Basfa'da nihâde kılınan otağ-ı humâyûnlarına varınca mevcûd onüç bin nefer[513] yeniçeri selâma durup her birine ızhâr-ı iltifât iderek azîm âlây ile bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl ve Âdil Köşkü'ne iclâs buyurup yeniçeri[514] topdan huzûr-ı humâyûnlarından[515] geçüp du'â-yi hayrlarına mazhar oldular.[516] On beşinci Dü-şenbih gün celâdetlü[517] Kırım Hân'ı Hacı Selim Giray Hân[518] kullarından[519] gelen mektûbda[520] leşker-i Tatar-ı sabâ-reftâr[521] ile Kırım'dan çıkup Ordu-yı humâyûnları cânibine sür'at ve isti'câl-birle azîmetin bildirmiş, taraf-ı pâdişâhîden[522] dahi bir gün evvel irişmek üzre mü'ekked hatt-ı humâyûn-ı şevket[523]-makrûn ile çakırcıbaşı Veli Ağa gönderildi.[524] On altıncı Salı gün Hamid sancağı mutasarrıfı Tatar Salih Paşa âlây ile Ordu-yı humâyûna dâhil olup huzûr-ı humâyûnda[525] hıl'at giydi. Ol gün şecâ'atlü pâdişâhımız[526] hazretleri şehrin ensesine nâzır Çiğdem nâm peşte-i refî'anın zirve-i

---

[508] asker-i islâma ÇY: -V
[509] kürk ÇY: -V
[510] göğe -Ç
[511] ve ÇY: -V
[512] hazretleri Ç: -VY
[513] nefer -ÇY
[514] selâma ... yeniçeri -ÇY
[515] humâyûn-ı husrevânelerinden ÇY: husrevâne -V
[516] düşdüler ÇY
[517] celâdetlü ÇY: -V
[518] Hân
[519] hazretlerinden ÇY
[520] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[521] sabâ-reftâr ÇY: -V
[522] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden Ç: pâdişâh-ı kişver-güşâdan Y: pâdişâhîden V
[523] celâdet ÇY
[524] irsâl olundu ÇY
[525] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[526] pâdişâh-ı kişver-güşâ ÇY: kişver-güşâ -V

a'lâsına kurulan sâye-bân-ı şâhânelerin teşrîf-i sâz[527] idüp aşağı ovaya vaz' olunan nişan-gâha iç halkına kurşun atdırdı.

Firârî-i asker-i islâm der-cezîre-i Mora

Mora ser-askeri Vezîr Çelebi İbrahim Paşa me'mûr olduğu üzre İstife sahrâsında dernek ve cem'iyyetden sonra göçüp tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil[528] iderek mâh-ı Şevval'in ikinci Pazar gün Gördös boğazından geçüp karye-i derbend nâm mahalde iki gün ve Gördös Kal'ası mukâbelesinde Kula Çiftliği ta'bîr olunur mürtefi' mahalde iki gün meksden[529] sonra kalkup Çağıl nâm mahalle konup andan Erhos boğazın geçüp Kaymeni nâm karyeye nüzûlünde dil aldırup, Mora ve Venedik melâ'înlerinin cünbüş-i hareketinden su'âl itdikde cümle piyâde ve süvârın[530] donanmasına[531] koyup Yoros ve[532] İnebahtı câniblerine gönderdiklerin ve Trapoliçe tarafında[533] Venedik ve Mayna vesâir Mora re'âyâsından beşbin kadar[534] kâfir tecemmu' üzre olduklarım haber virdi. On ikinci Çehâr-şenbih gün andan dahi göçüp Erhos Kal'ası'yla Anaboli Kal'ası beyninde vâki' Şirmera nâm çiftlik hizâsına nüzûl ve ahşam Penç-şenbih gicesi mücemmi'[535] küffâr-ı hâk-sâr[536] üzerine Yürük askeriyle Hasan Paşa ve kapusuyla Mayna[537] Beyi Lambaraki'yi[538] ta'yîn[539] beşinci sâ'atde şeb-hûn itmekle melâ'în-i hâsirîn[540] Feriste ve Kartine ve Lotraz câniblerine firâr idüp,[541] bunlar dahi ardlarından[542] ta'kîb idüp nicesi[543] esîr bir mikdârı tu'me-i şemşîr olup Trapoliçe ve Lotraz etrâfında olan kurâ ve kasabât nehb ü gâret harbî re'âyâdan vâfiri esîr[544] koyun ve sığırdan hayli ganîmetleri ele girüp mâh-ı mezbûrun on beşinci Şenbih gün orduya[545] dâhil oldular. Bu hînde Venedik kâfirinin sagîr ve kebîr onaltı kıt'a kalyonlarıyla imdâdı gelüp, Anaboli Kal'ası'ndan taşra döküp

---

[527] sâz ÇY: -V
[528] ve kat'-ı menâzil ÇY: -V
[529] meks ü ikâmetden ÇY: ü ikâmet -V
[530] süvârîsin ÇY
[531] donanma-yi menhûsasına Ç: donanma-yi menhûsuna Y: menhûs -V
[532] Yoros ve -ÇY
[533] taraflarında Y: tarafında ÇV
[534] mikdârı ÇY
[535] cem' ÇY
[536] hâk-sâr ÇY: -V
[537] Manya ÇY
[538] Lambaraki ÇY
[539] olup +ÇY: -V
[540] hâsirîn ÇY: -V
[541] idüp ÇY: -V
[542] ardlarından ÇY: -V
[543] esîr ÇY: -V
[544] bir mikdârı... vâfiri esîr -ÇY
[545] Edirne'ye ÇY

Anaboli ve Ejrenç nahiyelerinin keferesinden dahi cem' eyledüğü kâfir-i bî-dîn[546] ile bir yere gelüp taburlanup asâkir-i ehl-i[547] islâm üzerine hücûmları haber alındıkda ordu etrâfina[548] hendek kesilüp cenge hâzır ve[549] âmâde iken şehr-i mezbûrun yirmi birinci[550] Cuma gün düşmen-i dîn[551] taburundan bir mikdâr atlu kâfir nümâyân olmağla Vezîr Moralı Ali Paşa sekiz yüz kadar süvâriyle ta'yîn ve irsâl,[552] mukābele ve mukāteleye der-kâr olundukda melâ'în-i hâsirîn[553] dönüp taburuna girdi. Guzât-ı ehl-i[554] islâm bir kaç dil ve kelle ile orduya[555] gelüp bir iki[556] sâ'atden sonra düşmen-i dîn[557] cümle piyâde ve süvâr âlâyların tertîb, şâhî top ve çarh-ı feleklerin önüne dizüp taburdan[558] çıkup guzât-ı ehl-i[559] islâm üzerine yürüdüğü nümâyân olmağla tekrâr Ali Paşa ol asker ile karavul mahalline vardıkda akabince cümle asâkir-i ehl-i[560] islâm ile ser-asker İbrahim Paşa dahi hendekden taşra çıkup piyâde ve süvâr âlâyların bağlayup durdu. Beş yüz mikdâr[561] piyâde asker[562] dahi ayırup Ali Paşa yanına gönderdi. Çarh-ı feleklerden düşmen-i dîn[563] âlâylarına hücûm mümkin olmamağla sol cânibden yürüyüp elleşdiler. Biraz kelle alınup ceng iderek hendek hizâsına geldiklerinde Yürük hâkimi Hasan Paşa yedi yüz kadar Yürük ayırup düşmen-i bed-girdârın[564] ardından irişüp birer yaylım kurşundan sonra bir bölük kâfiri ortadan bölüp, ekserin tu'me-i şemşîr idüp bir kapudan iki top ve bir kebîr sırmalı bayrak dokuz çarh-ı felekleri alınup Ser-asker İbrahim Paşa dahi piyâde ve süvâr bir mikdâr levend bir kaç bayrak serdengeçdi yeniçeri[565] ile hendekden taşra çıkup göründükde küffâr-ı hâk-sâr[566] dönüp muhârebe iderek ahşam üzeri Erhos varoşuna girüp tahassün ve etrâfina hendek kesüp irtesi ceng-i peygâr[567] mülâhaza olunurken gice nısfü'l-leylde zî-kudret nâmına olan

[546] bî-dîn ÇY: -V
[547] ehl ÇY: -V
[548] tarafina ÇY
[549] hâzır ve ÇY: -V
[550] yirmi beşinci ÇY
[551] bed-girdâr ÇY
[552] ve irsâl ÇY: -V
[553] hâsirîn ÇY: -V
[554] ehl Y: -ÇV
[555] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[556] iki ÇY: -V
[557] bed-ahter ÇY
[558] tabur-ı makhûrdan Ç: makhûr -YV
[559] ehl ÇY: -V
[560] ehl ÇY: -V
[561] mikdâr -ÇY
[562] asâkir ÇY
[563] dîn ÇY: -V
[564] bed-girdârın ÇY: -V
[565] yeniçerileri ÇY
[566] hâk-sâr ÇY: -V
[567] peygâr ÇY: -V

nekbetler firâra yüz tutmakla sâire[568] dahi sirâyet idüp düşmen-i dîn[569] koğmaksızın cümle piyâde ve süvâr Ordu-yı humâyûn[570] halkı eşyâların bırakup kaçup[571] derd-mend Ser-asker İbrahim Paşa her ne denlü[572] men'e cehd itdi ise müfîd ve[573] çâre olmayup bi'z-zarûrî mevcûd on şâhî top mümkin mertebe cebe-hâne ve mühimmât ve levâzımât ve hıyâmdan bir mikdârın kaldırup dokuz kıt'a kolonborna üç havan ve[574] ekser[575] bâr-hâne yerinde kalup[576] irtesi Şenbih gün Gördös Boğazı'na konulup Pazar gün göçüp taşra çıkıldı. Düşmen-i dîn bî-ceng ü cidâl bu kadar eşyâyı gelüp zabt ü rabt[577] itdi haberi Filibe'de Ordu-yı humâyûna gelüp Çiğdem depesinde Rikâb-ı humâyûna arz olundu. On yedinci Çehâr-şenbih gün Anadolu diyârının ba'zı eyâletlerinden yazılup serdârlarıyla gelen kusûr piyâde ve süvâr bin beş yüz[578] nefer yeniçeri âlây[579] ile huzûr-ı humâyûndan geçüp orduya[580] dâhil oldular. On sekizinci Penç-şenbih gün Hamid ve Teke sancaklarından yazılup gelen dört yüz yirmi dokuz nefer kusûr silahdâr serdengeçdisiyle yüz dört neferiyle[581] Şam âlây beyisi, âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp orduya[582] mülhak oldu.[583] On dokuzuncu Cuma gün şehirde vâki' Sultân Murad-ı evvel Câmi'-i şerîfinde salât-ı Cum'a kılup nehr-i Meriç'e nâzır Voynuk Beyi Ömer Bey sarâyın kudûm-i humâyûnlarıyla mücellâ idüp, mîr-i mezbûru hıla'-ı hüsrevânîleriyle mesrûr, su içine konulan nişâne yine iç halkına kurşun atdırdı. Yirminci Şenbih gün mehâbetlü pâdişâhımız[584] hazretleri tebdîl-i câme şehirde bir meşâyih ziyâretine varup hayr du'âsın aldı. Yirmi birinci Pazar gün cezîre-i Sakız'dan gelen Vezîr Şahin Mehmed Paşa Ordu-yı humâyûna vâsıl âlây ile huzûr-ı şehriyârîlerinden geçerken mahall-i selâmda içeru da'vet ve serâserli semmûr kürk ilbâsıyla küllî ri'âyet buyurulup iltifâten çullu üç at ihsân olup Büyük Mîrahûr Ahmed Ağa ile gönderilüp Ordu-yı humâyûn ile ma'an konup göçmek buyuruldu. Akabince Kastamonu sancağı mutasarrıfı Deli İbrahim Paşa geçüp kaftân giydi.

---

[568] sâirine ÇY
[569] dîn ÇY: -V
[570] humâyûn Ç: -YV
[571] kaçdılar ÇY
[572] dürlü ÇY
[573] müfîd ve Ç: müfîd Y: -V
[574] ve ÇY: -V
[575] ekserîsi ÇY
[576] kalkup ÇY
[577] ü rabt ÇY: -V
[578] beş Ç: bin beş yüz VY
[579] âlâyları ÇY
[580] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[581] neferli ÇY
[582] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[583] oldular ÇY
[584] pâdişâh-ı zıllullâhi fi'l-âlem ÇY: zıllullâhi fi'l-âlem -V

Lâkin mansıbında zulm-i te'addî[585] idüp şâkîleri vilâyetli tarafından gelen mahzarları Rikâb-ı humâyûna arz olundukda çadırına varduğu gibi ahz ve çavuşbaşı habsine virilüp cümle eşyâsı satılup celb itdüğü fukarâya verildi. Katli murâd-ı humâyûn olmuşiken vezîriazam şefâ'atiyle cürmü afv olup paşalık defterinden silindi. Edirne'ye nefy olup kapusun vezîriazam hazretleri[586] alup mansıbı Tımışvar muhâfızı Vezîr Topal Hüseyin Paşa'ya tevcîh olundu. Ol gün bundan akdem Filibe sükkânından Hacı Ali oğlu Mehmed bir kıza namzed olduğu esnâda bir âdem öldürmeğin kayın atası "ben sen gibi kātile kız virmem" deyü âhara tezvîc itdüğünden, mezbûr dahi bir kaç erâzil ile gelüp bir gice ale'l-gafle evin basup kız ile vâlidesi bir âhar mahallede müsâferetde bulunup kayın atasıyla iki sağîr evlâdın bir câriyesin[587] katl idüp, kızın (218 b) cihâz makūlesinden evânî-i sîm vesâ'ir eşyâsın pâre pâre eyleyüp[588] nukūddan bulduklarm alup gitdiklerinde, öldü deyü bırakdıkları mecrûh bir gayrı câriye haber virmekle maktüllerin akrabâsı adâletlü ve âmme-i nâsa merhametlü[589] pâdişâhımız hazretleri Filibe'ye nüzûlü gün arz-ı hâl ile bildirüp[590] kısâs olunmaların niyâz itmekle mezbûr Mehmed iki refîkıyle giriftâr ve kadıasker efendiler huzûr, isbât ve ikrârlarına huccetleri alındıkdan sonra Mehmed şehir içinde ve bir refîki ikindi dîvânında Otağ-ı humâyûn önünde katl olunup bir refîkı dahi küreğe verildi. Yirmi ikinci Dü-şenbih gün huzûr-ı humâyûna[591] bir zımmî avret altı aylık bir acîbü'l-heykel ma'sûm getürüp âdetâ tenâsüb-i a'zâsı bî-kusûr temâm, nihâyet-i mak'ad mevzi'inde dizleri berâberine dek iki mükemmel ayak, iki dübür ve kasıkları mahallinde hayâlarıyla birer zeker bitmiş kudretü'l-lâhı gösterüp Filibe nezâretinden yevmî[592] sekiz akçe ulûfe ihsân buyurdu. Ol gün şevketlü pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme bir mahalle inüp yeniçeri ağasıyla kul kethudâsın nihânî birbirlerinden habersiz huzûruna getürdüp düşmen ahvâlin su'âl idüp "Belgrad'da üç günden ziyâde oturmamağa sa'y idin ki; küffâr-ı hâk-sâr[593] sakalımızı saymasun" deyüvirdikleri ma'kūl cevâb birbirlerine mutâbık geldi. Yirmi üçüncü Salı gün yeniçeri ağası ileru kalkup ol gün Karaman eyâletinden gelen dörtyüz kırk nefer süvârî kusûr yeniçeri serdengeçdisiyle Bolu sancağından yazılan iki yüz seksen nefer serdengeçdi sipâh[594] âlây ile huzûr-ı humâyûndan

---

585 te'addî ÇY: -V
586 hazretleri ÇY: -V
587 bir câriyesin -ÇY
588 idüp ÇY
589 ve âmme-i nâsa merhametlü ÇY: -V
590 hâli ifâde ve i'lâm eyledikde ÇY
591 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
592 yevmiye ÇY
593 hâk-sâr ÇY: -V
594 sipâhîlerin ÇY

geçüp orduya[595] dâhil oldu. Yirmi dördüncü Çehâr-şenbih gün şefkatlü pâdişâhımız hazretleri baş çadırda kara dut tenâvül buyururken, "aceb müverrih bizim dut yediğimizi dahi târîhe yazar mı deyü[596] buyurdukda, bu abd-i ahkarları kemâl-i âdâb-ı şerm-i hicâb ile mutlak hünkârımın bu lâtîfeden murâd-ı humâyûnları ancak yazsın dimekdir" deyü cevâb virüp kayd olundu. Filibe sahrâsında on gün ikāmetden sonra yirmi beşinci Penç-şenbih gün göçilüp menzil-i Tatarpazarı, ol gün konakdan menzile gelince yolun kesret-i[597] gird ü gubârından halk-ı âlem[598] birbirin teşhîsden kaldı. Şevketlü pâdişâhımız hazretleri bu zahmeti rahmet bilüp şükr-i yezdân eyledi. Yirmi altıncı Cuma gün Yeniköy bir buçuk sâ'at ileru geçilüp menzil-i Müsellem Çayırı, ol gün dahi tozdan[599] hayli zahmet ve[600] meşakkat çekildi. Ve mehâbetlü pâdişâhımız[601] hazretleri sıyânet-i fukarâ içün tebdîl-i câme Ordu-yı humâyûnları etrâfın gezerek Hisarcık nâm karyeye varup dönüşde bir zıyyık mahalde bir bed-baht nâ-sezâ kelimâta cür'et itmeğin[602] bilâ-amân katl itdirüp[603] âlem-i ibret içün[604] yol üzre bırakdırdı.[605] Yirmi yedinci Şenbih gün Kapulu Derbend'den ubûr ve mürûr[606] olunup menzil-i İhtiman. Mukaddemâ arabaya yasağ olmuşidi. Derbend-i mezbûrun ba'zı zıyyık mahallerinde bir kaç arabaya rast gelüp hîn-i ubûrda müşâya'at-ı humâyûnlarına ziyâde usret virüp fermâna[607] muhâlefet itdikleriçün sâhiblerinin salb ü siyâseti emr-i mukarrer iken yine merhamet buyurup otuz re's mikdârı[608] bâr-gîrleri mîrîye alınup[609] arabaları ihrâk-ı bi'n-nâr[610] olundu.[611] Ancak şeyhulislâm ve nakîbü'l-eşrâf ve kadıasker efendilere birer arabaya[612] izn buyuruldu.[613] Ol gün dahi Silahdâr Ağası Kürd Ahmed Ağa ile nîze-zenler meydâne girdi. Yirmi sekizinci Pazar gün menzil-i karye-i Ormanlı, ol gün nevâle-gâh olan Kadıasker derbendinde a'yân-ı vilâyet ile Sofya mollası

---

595 Ordu-yı humâyûna ÇY: -V
596 deyü ÇY: -V
597 kesret ÇY: -V
598 âlem ÇY: -V
599 dahi +ÇY: -V
600 zahmet ve ÇY: -V
601 pâdişâh-ı kişver-güşâ ÇY: kişver-güşâ -V
602 idüp ÇY
603 itdirdi ÇY
604 âlem-i ibret içün ÇY: -V
605 üzerine bırakdılar ÇY
606 ve mürûr ÇY: -V
607 fermân-ı humâyûnaÇY: humâyûn -V
608 mikdârı ÇY: -V
609 ahz olunup ÇY
610 bi'n-nâr ÇY: -V
611 oldu Ç: olundu YV
612 birer arabaya -Ç
613 verildi ÇY

ve müsellemi selâmladı. Ve mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri Âdil Köşkü'nde etrâfa[614] nazar buyururken Ormanlı karyesinden babadan öksüz bir seyyid ma'sûm elinde bir tutam gül ile Otağ-ı humâyûnları kapusuna karşu durduğu manzûr-ı hüsrevânîleri[615] olıcak huzûr-ı âlîlerine getürdüp kemâl-i şefkatlerinden in'âm ve ihsân ile mesrûr kıldıkdan sonra vâlidesinin rızâsıyla Kilâr-ı hâssa Odası'nda iç oğlan zümresine ilhâk buyurup, inşâallâhü te'âlâ[616] sefer avdetinde içeru alınmak üzre vâlidesine teslîm olunup huzûr-ı humâyûnda olan huddâm-ı hâss-ı bi-emri'l[617]-ihtisâsın her biri karîhasından bir şey virdi. Yirmi dokuzuncu Dü-şenbih günü ki; ibtidâ'-i Temmuz'dur, Sofya menziline vusûl muhakkak olmağın, nevâle-gâh olan nehr-i İskara köprüsünden sahrâ-yi Sofya'da nasb olunan Otağ-ı humâyûnları kapusuna dek[618] ale't-tertîb sunûf-ı askere[619] ızhâr-ı mahabbet iderek azîm âlây ile bâr-gâh-ı mu'allâlarına nüzûl idüp[620] ancak rûz-merre isti'mâl buyurdukları libâs-ı hâs ve ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir gâzî sorgucu sokunup yine mecnûn kırına süvâr buyurmuşlar[621] idi. Hâlen İlbasan sancağı mutasarrıfı Vezîr Arnavud Süleyman Paşa mukaddemâ İskenderiye vâlîsi iken zulm ü te'addî[622] ile memleketi yıkup nâ-şer'î nice kan dökdü. Hakkımız hak[623] ve memleketden def'[624] ve izâlesi niyâzıyla Der-i devlete[625] gelen şikâyetcileriyle mahzarları Rikâb-ı humâyûna[626] arz-ı i'lâm[627] olundukda ihzârına hatt-ı humâyûn gönderilmişidi. Lakin duyup baş korkusundan çoban üslûbunda firâren Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa yanına varup[628] "katline fermân-ı humâyûn[629] yok ancak[630] hasımların ile mürâfa'a olmak buyurulmuşdur" dimekle tesellî bulup[631] ayağıyla gelüp iki def'a vezîriazam hazretlerinin[632] huzûrunda mürâfa'a-i şer' olup üzerine bir şey sübût bulmayup[633] sancağı tebdîl ve Ordu-yı humâyûn ile bile

---

614 etrâf-ı eknâfa ÇY
615 pâdişâhâneleri ÇY
616 te'âlâ ÇY: -V
617 bâhidü Ç: bi-emri YV
618 değin ÇY
619 asker-i islâma ÇY: islâma -V
620 buyurup ÇY
621 olunmuşlar ÇY
622 ü te'addî ÇY: -V
623 hakkımız hak -ÇY
624 ref' Ç: def' YV
625 devlet-medâra Ç: medâr -YV
626 humâyûn-ı husrevâneye Ç: husrevâne -YV
627 i'lâm Ç: -YV
628 varup Ç: gelüp YV
629 humâyûn Ç: -YV
630 heman Ç: ancak YV
631 tesellî bulup Ç: -YV
632 hazretlerinin Ç: -YV
633 sâbit olmayup Ç: sübût bulmayup YV

gelmişidi. İskara köprüsünde bir âlây çıplak Arnavud dahi cem' olup paşa-yi müşârun-ileyhden başlarına hasır yakup arz-ı hâl ile zulmünden şikâyet ve feryâd itmeleriyle merhametlü pâdişâhımız hazretleri gadaba gelüp "bunların da'vâları bi`z-zat huzûr-ı humâyûnumda görilüp icrâ-yi hak olsun" buyurmağın otuzuncu Salı gün şeyhulislâm efendi hazretleri[634] ile vezîriazam ve kadıasker efendiler huzûr-ı humâyûna[635] da'vet ve [636] baş çadırda dîvân kurulup şeyhulislâm efendi taht-ı şerîf önünde ihrâm üzre, vezîriazam ile[637] kadıasker efendiler sâye-bân altında iskemleler üzre iclâs eylediklerinden sonra Süleyman Paşa getürülüp mukābele-i pâdişâhîde el kavuşup durdu. Akabince da'vâcıların dahi çavuşbaşı ve kapucular kethudâsı önlerine düşüp[638] birer birer[639] şâhidleriyle getürüp her da'vâcı sözü şâhidlerine mutâbık gelmeyüp ve su'âl olundukca Süleyman Paşa dahi cib-i inkâr idüp sözünde sâdık ve iddi'â idenler kâzib çıkmağın[640] cümlesi kovuldu.[641] Andan sonra mezbûrların vilâyetli tarafından müceddeden getürdükleri arz-ı[642] mahzarlar okunup evlâd ve etbâ'ından ve kendüden ızhâr-ı tazallüm ve küffâr-ı hâk-sâr[643] ile yek-dil ve yek-cihet[644] olup Nova Kal'ası içün on sekiz bin altun ve Gabele[645] Kal'ası içün on iki bin altun alup teslîm itdüğün tasrîh etmişler, "hâşâ pâdişâhım[646] hılâf-ı inhâdır, su'âl it[647] gerçek ise hakkımdan gel, kuluna küllî gadrdır. Baban sultân Mehmed Hân hazretleri[648] bana tûğ-ı sancak ihsân idüp İskenderiye Kal'ası`yla sekiz pâre kal'a teslîm itdi. On iki yıl vâlî olup[649] mâl ve cân ve evlâdımla sadâkat üzre hıdmet idüp ve-lâ bir hardal tanesi kadar[650] baş virdim, taş virmedim. Şimdi hünkârıma on iki kal'a teslîm eyledim, fermân pâdişâhımın" cevâbın virüp[651] cürmü afv ve def'-i meclis kılındı. İkiyüz yirmi yıldan beru pâdişâhlar huzûrunda dîvân terk olmuş iken بحمدالله تعالى[652] şecâ'atlü,

---

[634] hazretleri Ç: -YV
[635] humâyûn-ı husrevâneye Ç: -YV
[636] ihrâm üzerine +Ç: -YV
[637] baş çadırda... vezîriazam ile -Ç
[638] düşüp -Ç
[639] bir bir Ç: birer birer YV
[640] çıkmağla Ç: çıkmağın YV
[641] kovulup Ç: kovuldu YV
[642] arz ÇY: -V
[643] hâk-sâr ÇY: -V
[644] ve yek-cihet ÇY: -V
[645] Galebe Ç: Gabele YV
[646] pâdişâhımız Ç: pâdişâhım YV
[647] buyurun ÇY
[648] hazretleri Ç: -YV
[649] on iki yıl vâlî olup -ÇY
[650] ve-lâ...kadar ÇY: -V
[651] virdi ÇY
[652] te'âlâ ÇY: -V

kerâmetlü,[653] hünkârımız[654] huzûrunda vukū‘ buldu. احسن عاقبتنا في الامور كلها Ol gün huzûr-ı humâyûna altı yaşında bî-lisân ve meflûç, başı altı vukıyye mikdârı su âlûd kabak kadar, araba içinde bir Müslümân ma‘sûm getürdüler. Evvel başı üç çatal idi, büyüyüp yekpâre olup iki yaşında yürümüş iken bu derde giriftâr olalı iki yıldır oturmağa kudreti yok, dâim yatduğun bile gelen büyük vâlidesi takrîr idüp, kudret-i Allâh müşâhede olunup[655] ve[656] ihsân virildi. Mâh-ı Zi`l-hiccenin gurresi Çehâr-şenbih gün Hân-zâde Gāzî Giray Sultân`dan bir mirzasıyla mektûb iki şâhî top ile[657] bir dil geldi. Mazmûn-ı mektûbda me'mûr olduğu üzre Kamaniçe Kal‘ası`na kusûr zahîreyi teslîm itdikden sonra Pavloça semtinde bir kaç bin atlu Kazak`a rast gelüp, kırup andan Lih memleketinin karagay ta‘bîr olunur nâhiye ve varoş ve karyeleri üzerine çapul koyuvirüp vâfir esîr ve ganâyim aldıklarında ahz olunan diller takrîrlerinde, Lih hatmanları cümle asker-i menhûsuyla bir tarafdan ve Pani kapudan-ı la‘în-i bî-dîn[658] dahi Barabaş`ın[659] otuzbin askeriyle bir tarafdan birbirleriyle haberleşüp tarafeynden Bucak`a[660] yürüyeceklerin haber virmeleriyle Gāzî Giray Sultân dahi ümerâ-i Tatar ve mirzâyân ile bi`l-ittifâk alınan esîrleri kılıçdan geçirüp salt sebük-bâr kalup, Pani didikleri la‘înin sâkin olduğu Kopaslu nâm kal‘asına azîmet idüp la‘în-i mesfûr[661] sekizbin kadar kefere-i bed-ahter[662] ile varoşu kenârına çıkup bir iki top atdıkda sultân dahi üzerlerine hücûm ve hayli ceng-i perhâş[663] olup beş altı bin kefere-i bed-ahlak[664] tu‘me-i şemşîr bir mikdârı ve[665] üç kıt‘a topları ahz olundukdan sonra Yani la‘în kendüsü bakıyyetü`s-süyûf olan[666] melâ‘în-i hâsirîn[667] ile kal‘asına firâr ve kapandıkdan sonra kal‘a-i mezbûrun etrâfında olan karyeleri dahi urulup iki bin kadar esîr ve ganâyim ele girüp ve Barabaş`ın otuz bin kadar askeri ne mahalde olduğu tecessüs ve haber alınmak içün sultân-ı mezbûr Demur Hân Hacı`nın oğlunu ta‘yîn idüp varup melâ‘în-i[668] mezkûru Özü suyunu mürûr iderler iken görüp haber getürdü. Topun en

[653] kerâmetlü Ç: -YV
[654] pâdişâhımız Y
[655] olunup Ç: olup Y: -V
[656] ve -ÇY
[657] ile ÇY: -V
[658] bî-dîn ÇY: -V
[659] barabaşın -ÇY
[660] Bucak tarafina ÇY: tarafina-V
[661] mezbûr ÇY
[662] bed-ahter ÇY: -V
[663] perhâş ÇY: -V
[664] bed-ahlak ÇY: -V
[665] ve ÇY: -V
[666] olan Ç: -YV
[667] hâsirîn ÇY: -V
[668] melâ‘în -ÇY

büyüğün götürmek mümkin olmamağla barut ile pâreleyüp bu nusreti vukû'u ile[669] yazup iki top bir dil ile mirzasın Der-i devlete[670] gönderdikden sonra kendüsü leşker-i Tatar ile Kırım cânibine azîmetin bildirmiş, gelen Tatarlara Otağ-ı humâyûn kapusu önünde hıl'at giydirilüp yalnız mirza içeru da'vet bir kîse akçe kendüye,[671] bir kîse akçe etbâ'ına virilüp toplar topcubaşıya teslîm ve dil dahi söyledildi. "Ben yaya cengci idim Barabaş Kazağı'nın baş[672] hatmanı olan Mazebaş altı bin mikdârı piyâde ve süvâr Kazak ayırup Pani nâm mezbûr Kazak kapudanı ile Bucak semtine gönderdi.[673] Ve cümle[674] bir yere gelmedin Pani kapudan bir kaç pâre şâhî top ve beşyüz güzîde Kazak ile Kiyevye semtinde olup Leh'e tâbi' Kopaslu Kal'ası'na geldikde, Tatar geldi basdı deyü işidildikde Kazağın yanına alup toplarıyla karşu çıkdı. Vâfir döğüşüp yanında olan Kazak kırıldı ve topları kaldı. Kendü[675] kal'aya kaçup kapandıkdan sonra Tatar yayılup etrâfı çapup[676] vâfir vilâyet yakdılar, mübalağa esîr aldılar, bu iş olalı bir ay oldu ve bu cenglerde kırılup esîr olan kefere onbin kadara bâliğ oldu. Ve Moskov çarı Kazak ve Moskov askeriyle Azak semtine gidüp bilmem kendüsü mü varır yoksa bir yerde kalup asker mi gönderir. Ancak murâdı[677] Azak'ı döğmekdir. Ve Barabaş hatmanı Kazak askeriyle beru tarafdan Özü suyu ile Kırım cânibine gitmek üzre şâyi' idi.[678] Ve ben Kopaslu Kal'ası'nda iken Lih ve Litve askerleri kral ile ma'an hazırlanup Bucak tarafına inmek üzre oldukları işidildi. Ve Moskov çarı tarafından Lih kralına mektûblar ile giden ulaklar Kopaslu Kal'ası'na uğrayup Lih kralına mektûblar getürürüz ki; işte Moskov çarı Azak'a doğru gitdi. Siz dahi kalkup Bucak'a gidesiz" didiklerin[679] takrîr idüp katl olundu. İkinci Penç-şenbih gün şevketlü mehâbetlü[680] hünkârımız hazretleri şehr-i Sofya kurbünde merhûm Seyyid Bâli Efendi Ilıcasın kudûm-i humâyûnlarıyla müşerref eyledi. Üçüncü Cuma gün Engürü sancağı mutasarrıfı Ebûbekir Paşa, dördüncü Şenbih gün Silifke sancağı mutasarrıfı Serhadli İbrahim Paşa âlây ile Ordu-yı humâyûna mülhak olup huzûr-ı pâdişâhîde hıl'at giydiler. Akabince Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa geçüp mahall-i selâmda içeru da'vet, Âdil Köşkü altında pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp serâserli semmûr kürk giydirilüp "askerini

---

[669] vukû'u ile ÇY: -V
[670] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[671] bir kîse akçe kendüye -ÇY
[672] baş -ÇY
[673] gönderdiği Ç: gönderdi YV
[674] cümlesi Y
[675] kendüsü Ç: kendü YV
[676] gâret idüp ÇY
[677] murâdları ÇY
[678] oldu ÇY
[679] deyü tenbîh ettikleri ÇY

zulmden[681] pek zabt it" buyuruldu. Diyarbekir Beylerbeyisi Söhrablı Vezîr Ahmed Paşa fakrından şikâyet, İstanbul'dan[682] sefere kalkmağa bî-kudret olduğun Rikâb-ı humâyûna arz itmeğin beşinci Pazar gün mansıbı, Ordu-yı humâyûnda mükemmel kapusuyla mevcûd Vezîr Şahin Mehmed Paşa'ya tevcîh olunup, selefi yanında olan eyâlet askerin Ordu-yı humâyûna göndermek tenbih[683] buyuruldu. Altıncı Dü-şenbih gün ümerâ-yi Mısır'dan ma'zûl Ordu-yı humâyûnda mevcûd Deli Abaza Mustafa Bey Habeş eyâletine hıl'at giyüp İstanbul'a vardıkda fevt oldu. Yedinci Salı gün kerâmetlü pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme Sofya şehrin gezerek şehirde vâki' Hazret-i Îsâ aleyhi's-selâm zamânında binâ olunan kilise, bin yüz yıl mikdârı küfür ve şirk ve esnâm ile memlû iken Sultân Bâyezîd Hân-ı velî câmi' kılup iki yüz yirmi yıl kadar salât-ı hamse edâ olunurken, mukaddemâ istîlâ-yi küffârdan etrâfı halel-pezîr olduğundan kapusu kapanup mu'attal kalup ve[684] etrâfın mahallât-ı kefere ihâta eyleyüp mahzen misâl içine mîrî peksimât konulan Gül Câmi'i nâm ma'bed-i kadîme manzûr-ı nazar-ı ayn-ı husrevânîleri olıcak, kemâl-i diyânetlerinden ecdâd-ı ızâmının ol hayrât ve hasenâtı böyle mu'attal durmak gayret-i nâmûs-ı dîn ü devlet görmediklerinden otağ-ı âlîlerine nüzûl buyurdukları sâ'at vezîriazam kullarına enderûn, bîrûnu tahliye ve tathîr ve kendü nâm-ı humâyûnlarına müceddeden ta'mîr ve termîm ve mahallât-ı kefere âhar yere nakl olunup ke'l-evvel Sofya Gümrüğü mâlından masârıfı ve huddâmına kifâyet mikdâr vezâyifi ta'yîn olunmak üzre hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[685] yazup az zamânda ihyâ olup bir ma'bed-hâne-i latîf oldu ki; devr-i kıyâmete dek nâm-ı nâmîleri du'â-i hayr ile yâd olunmakda bî-iştibâhdır. Ve bundan akdem şehr-i Filibe'de Çukacı Sinan Çelebi Câmi'i dahi elli seneden beru kapanup kefere arasında mu'attal kalmağın a'yân-ı vilâyet ihyâsıçün Rikâb-ı humâyûna ref'-i ruk'a[686] itmeğin ânın dahi etrâfından kefere kaldırılup Filibe nezâreti mâlından huddâm ve masârıfına kifâyet mikdâr vazîfe ta'yîn buyurmuşidi. Hak celle ve alâ hazretleri şevketlü mehâbetlü âmme-i nâsa hayırlu ve merhametlü[687] pâdişâhımız hazretlerin dâim böyle hayrât ve hasenâta muvaffak eyleye, âmîn.[688] Onuncu Cuma gün kânûn üzre vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvân Otağ-ı humâyûnda tehniye-i îd-i şerîf[689] içün hâzırlanup vüzerâdan

---

[680] mehâbetlü ÇY: -V
[681] zulm-i te'addîden ÇY: te'addîden -V
[682] Âsitâne'den ÇY
[683] tenbîh ÇY: -V
[684] ve ÇY: -V
[685] inâyet-makrûn ÇY: -V
[686] arz-ı hâl ÇY
[687] mehâbetlü... merhametlü ÇY: -V
[688] âmîn ÇY: -V
[689] şerîf ÇY: -V

Şâhin Mehmed Paşa ve Arnavud Süleyman Paşa ve Kandilci Hüseyin Paşa dahi da'vet ve dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref oldukdan sonra zahr-ı mübâreklerine mücevher çapraslı beyaz serâsere kaplu vaşak kapanitse giyüp ve ser-i nusret-eserlerine bir kebîr sorguç sokunup ve mecnûn kırına süvâr, vüzerâ ve a'yân[690] selâmlayup önüne düşüp azîm âlây ile şehrin namaz-gâhına teşrîf ve Salât-ı Îd-i Edhâ'yı edâ eyledikden sonra serâserli kapanitse ilbâs ve hind sorguçlu[691] otağ-ı âlîlerine nüzûlünde miyân-ı sa'âdetlerine ibrişim peştemal kuşanup, hazırlanan onbeş re's kurbanlık ganemin üç re'sin kendüler zebh, vesâirin hazînedâr ağa kulları boğazladuğundan mezîd-i inâyet-i aliyye-i[692] husrevânîlerinden kırmızı sofa kaplu bir sevb semmûr erkân kürk ilbâs ve iltifât-ı bî-kıyâs buyurdu. Ve Otağ-ı humâyûnları önünde kurulan dîvanhâne çergesinde vüzerâ-yi ızâm taraf-ı şehriyârîlerinden ihsân olunan ziyâfet yemeğin yiyüp[693] yeniçeri dahi hayme-i leylek meydânına döşenen şorbayı kapup gülbank-ı Muhammedî[694] çekdiler. Ve bayram topları atılup devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî[695] du'âsın iderek gitdiler. On birinci Şenbih gün Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeri ile âlây gösterüp huzûr-ı humâyûnda hıl'at giydi. Akabince Erzurum eyâletinin on bin ve on binden yazusu yukarı olan iki yüz elli nefer zü'amâsı gelüp geçdi. Ve ileru giden konakcı tûğ-ı humâyûn muhâfazasına ta'yîn olup Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa giruden gelmek buyuruldu. "Herkes semtli semtine konup sancağı ve bayrağı altında yürüye ve illâ hîn-i iktizâda dirliği âhara tevcîh olunur" deyü dellâl nidâ itdirildi. Ol gün adâletlü pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme Ordu-yı humâyûnları etrâfın geşt ü güzâr iderken bağlar içinde bir cebeci vişne ağacın kırup meyvesin yedüğün göricek tutdurdup katl itdirdi. On ikinci Pazar gün yeniçeri ağası ileru kalkup Sofya sahrâsında on üç gün meks ve ikāmetden[696] sonra on üçüncü Dü-şenbih gün umûm asâkir-i islâm ile göçülüp menzil-i Halkalıpınar, ol gün Sofya mollası Boşnak Mustafa Efendi şehirden bir sâ'at ba'îd mahalde selamlayup bi-emr-i humâyûn gediklü müteferrika ve çavuş nîze-zenleri yemeklüğe gelince ızhâr-ı hüner itdiler. Ve bir hasta yeniçeri yol üzre kalup harekete bî-mecâl olduğu mehâbetlü pâdişâhımız hazretlerinin manzûr-ı humâyûnları olmağın kemâl-i şefkatlerinden ol derd-mende hekim ta'yîn ve sıhhat bulunca kapu ağası konağında yatup ihsân ile tatyîb-i hâtır eyledi. Ba'de'l-yevm hastalık ile yollarda kalan askeri ve gerek gayrıya hekimler

---

[690] ve a'yân ÇY: -V
[691] sorgucuyla ÇY
[692] aliyye -ÇY
[693] yiyüp -ÇY
[694] Muhammedî ÇY: -V
[695] pâdişâhî ÇY: -V

ta'yîn ve atiyyeler ile mesrûr idüp yayasın atlandırmak üzre vezîriazam kullarına tenbîh-i ü te'kîd-i[697] humâyûn[698] buyuruldu. Bu lütfu gören hastalar şifâ bulup sağlar gıbta ider oldular. Ve mukaddemâ Niş'den Belgrad'a[699] varınca yollar (219 b) emniyyetine ta'yîn olunan Yanya sancağına mutasarrıf Arnavud Küçük Cafer Paşa tarafından menzil-i mezbûra gelen iki nefer Sırp[700] haydut huzûr-ı humâyûnda söyledilüp "Badçene palankasıyla Hasan Paşa palankası beyninde Cafer Paşa'ya rast geldik. Altı bayrakta üçyüz haydut idik. Hayli cenkden sonra vâfirimiz kırıldı, biz dil tutulduk. On beş gündür Ösek'den beru İylok nâm kal'a karşusunda meks ü ârâm[701] üzre olan Nemçe taburundan ayrıldık. Bize birer kat esvab virüp ve kapudanımıza iltifât eyleyüp Nemçe taburunun cenerali tenbîh eylediği Âl-i Osmân devletinin ağır askeri bu yıl üzerimize[702] gelecektir. Hattâ pâdişâh da biledir. Budin kal'asına gelmek üzre niyyetleri şâyi' olmuşdur. Varınız evvelâ ki bir eyüce dil alasuz. Sıhhati üzre haberdar olalım. Dil almadan dil olduk ve taburlarda sizin tarafınızdan firâr etmiş üç bin kadar haydut re'âyâ vardır ve İylok'taki taburdan üçyüzümüz de birden ayrıldık. Aramızda Nemçe ve Macar yokdur. Yolları ve Türkçe bilirsüz deyü bizi gönderdiler. Varadin Kal'asına uğramayup Belgrad kal'asından hayli yukarı mahalden Sava suyunu geçdik ve İylok'daki tabur bi'l-cümle atlu ve yaya ne kadar olduğu ma'lûmumuz olmayup tefehhurlandıkları halde yirmi bin mikdârı[703] oluruz dirler ve Ösek'den öte Baye nâm mahalde bir tabur dahi olup ânın da içinde ol mikdârdır ve şöyle ki taburun ikisi de Tuna'nın öte yakasındadır ve ufak topları biledir ve ekserinin sözü tabur kesüp içinden[704] ceng-i cidâl[705] eylemek üzre söylenür. Bu sûretde Varadin kal'asına geldiklerinde yine anda karâr idecekleri efvâhdan işitdik ve Budin kal'asında dahi on beş bin kadar[706] asker vardır dirler ve hâlen şimdiki hâlde taburda atlu Nemçe askeri üzerine Hayzer ceneral ve yaya Nemçe askeri üzerine Kaprara ceneral baş kapudandır. Gayrı ceneralin geleceği[707] işitmedik ve hâlen Fransız ile Nemçe arasında ceng-i cidâl[708] olup Erdel'deki Nemçe askerinin bir mikdârını Fransız semtine ta'yîn

---

696 ve ikâmet Y: -ÇV
697 ü te'kîd ÇY: -V
698 humâyûn -ÇY
699 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
700 Sırf Ç: Sırp YV
701 ü ârâm ÇY: -V
702 üzerlerimize Ç: üzerimize YV
703 mikdârı ÇY: -V
704 içinde Ç: içinden YV
705 cidâl ÇY: -V
706 kadar ÇY: -V
707 geleceğin ÇY
708 cidâl ÇY: -V

etmişler iken sonra döndürüp yine[709] bu cânibe göndermek sözün itdiklerin" takrîr idüp katl olundular ve Ordu-yı humâyûn askeri dağınık konmayup top top[710] konalar ve gicelerde gâfil yatmayıp kendilerin muhâfaza idüp dil alınmakdan ziyâde hazer ve[711] ihtirâz üzre olalar deyü her ocağa ve kullara muhkem tenbîh buyruldu. On dördüncü Salı gün Dırağman derbendinden geçilüp menzil-i Sarıyurt. On beşinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Şehirköyü ol gün şehir göründüğü mahalde kadısıyla a'yân-ı vilâyet selâmladı ve mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme şehri ve kal'ayı seyr idüp mustahfızlarına ihsân virdi. On altıncı Penç-şenbih gün menzil-i palanka-i Musa Paşa iki sâ'at ilerü geçilüp Kızılderbend Boğazı'nda vâkı' Eşpay Ovası'na konuldu. Ol gün mehâbetlü hünkârımız[712] hazretleri Âdil Köşkü'nde[713] bu abd-i ahkârlarına "bugün ne yazdın buyurup henüz daha bir şey yazılmadı" deyü[714] cevâb itdüğümüz vakit, yolun harâretinden suya giren bir kaç âdem boğulduğu şâyi' olmağla tecessüsleriçün emr-i humâyûnların sâdır olup, silâhdar ağa kullarının bir sakasıyla bir muhzır ağa yoldaşı boğuldu haberi vezîriazam kulları tarafından geldi. On yedinci Cuma günü ki; ibtidâ-yı eyyâm-ı bâhûrdur, şafa'da binilüp Kızılbayır derbendinden aşılup Ilıca'da yemeklik olup öyleye karîb mahalde Niş Köprüsü'nden geçilüp karşu yakasında vâkı' Arab Receb Paşa kestüğü hendek hâricinde sahrâya konuldu. Kadısıyla vilâyet a'yânı şehir kurbünde selâmlayıp kal'a ortasından mürûr olunurken vâfir top ve tüfeng[715] şenliği[716] itdiler. Ol gün kerâmetlü pâdişâhımız hazretleri ikindiden sonra Âdil Köşkü'nde yine bu kullarına "bugün ne yazdın" buyurup, "zabta sâlih henüz daha bir şey yazılmadı" cevâbında iken vezîriazam kulları tarafından gelen telhîsi hazînedâr ağa kulları getürüp feth ve kırâ'at eyledikde "işte sana yazacak vekâyi'" buyurdu. Meğer Vidin Kal'ası'yla Rajna Palankası[717] beyninde vâkı' Yane Palankası'nın[718] garipler[719] ağası Mustafa Ağa getürdüğü bir nefer Sırp haydut söyledilüp "Tuna yalusunda Timuk nâm karye re'âyâsı idim. Haydut başı Karapançe Timuk'a geldikde kendüye varup haydut oldum. Üç ay bile gezdim ve yedinden Rajna'ya gidecek zahîre arabaların haber aldık. Karapançe yirmi kadar âdem ile Timuk yolunda beklerken Mustafa Ağa otuz kadar âdem

---

[709] yine döndürüp ÇY
[710] top ÇY: -V
[711] hazer ve ÇY: -V
[712] pâdişâhımız ÇY
[713] Âdil Köşkü'nde -ÇY
[714] deyü ÇY: -V
[715] ve tüfeng Y: -V
[716] şenlikleri ÇY
[717] palankasının ÇY
[718] beyninde vâki' Yane palankasının -ÇY
[719] azablar ÇY

ile gelüp ikindi vaktinde bizi basıp döğüştük.[720] Beni tutdular ikimizi kesdiler bir kaçın yaralayıp sâiri[721] firâr ideli bugün on beş gündür ve ibtidâ Karapançe bu tarafa yüz yetmiş kadar Sırp ve Macar haydudu ile geçüp yirmişer otuzar bölündüler. Ol zamândan berü daha bir yere gelmediler. ve nerde olduklarını dahi bilmem yaz evvelinden berü çok yağmurlar yağmağla bir yere[722] gidemedik ve ben tutulmazdan beş gün evvel Şehirköyü nâhiyesinden Tutdurosice karyesinden bir gavurun fakat iki öküzünü aldık gayrı birşey aldığımız yokdur ve Karapançe karşu tarafdan geçelü aslâ bir âdem gelmeyüp Nemçe ve gayrı taraflarda bir haberim yokdur" takrîrin idüp katl olundu ve Niş muhâfızı Cin Ali Paşa, "mukaddemâ Hersek vâlisi iken kâfire esîr olan Cin Ali Paşa dedikleri benim, bahâ ile kurtuldum" dimekle merhameten Selânik sancağı virilüp ba'dehû Niş'e ta'yîn olunmuşidi. Lâkin ol Cin Ali Paşa düşmân elinden nâ-bedîd olduğu tahkîka irüp bu Ali Paşa sahte tezvîr ile sancağa nâ'il olduğu şâyi' olmağın paşalık defterinden silinüp yerine Moralı Ebu's-Su'ûd oğlu Mehmed Paşa ta'yîn buyuruldu. On sekizinci Şenbih gün mehâbetlü hünkârımız hazretleri tebdîl-i câme kal'ayı seyredüp dizdâr ve topçularına bahşiş[723] virdi. Câ-be-câ hendekleri dolup tabya ve şaranpo ve divarları tahrîb olduğundan mümkin mertebe ta'mîr ve termîmine emr-i humâyûnları sâdır olmağla vezîriazam varup iktizâ iden mahalleri görüp keşf itdiler. Sahrâ-yı Niş'de iki gün meks-i[724] ikâmetden sonra yirminci Dü-Şenbih gün göçülüp menzil-i Alekseniçe, yirmi birinci Salı gün menzil-i Kınalıoğlu çiftliği. Ol gün hünkârımız hazretleri sabahdan yemeklüğe gelünce şikâr içün sa'âdetle[725] yolun sağ tarafına saptılar. Yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Perakin, ol gün dahi sabahdan menzile gelince sağ tarafa sapılup vâfir şikâr görünmüş iken sarp dağlar zıyyık mahaller olduğundan ancak bir karaca alındı ve Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde vezîr İbrahim Paşa ağası Nemçe taburundan ve Katana Mustafa Paşa İylok kal'asından ahz idüp Belgrad muhâfızı vezîr Cafer Paşa vâsıtasıyla menzil-i mezbûra gelen üç nefer dil Âdil Köşkü önünde huzûr-ı humâyûnda söyledilüp, "biz Nemçe yayasından olup İylok Kal'ası karşısında meks ve ikâmet[726] üzre olan Nemçe taburundan beş nefer bir kayık ile beru yakaya meyve almağa geçmiş idik. Birimiz firâr ve birimiz katl ve üçümüz ahz olunalım bugün haftasıdır[727] ve taburdaki Nemçe askeri iki bölüktür bir mikdârı Varadin'e beş sâ'at

---

[720] düşdük ÇY
[721] sâirleri ÇY
[722] tarafa ÇY
[723] ihsân ÇY
[724] meks ÇY: -V
[725] sa'âdetle -ÇY
[726] ve ikâmet Y: -ÇV
[727] bir haftadır Ç: haftasıdır YV

ba'îd Futok nâm mahalde olup ekseri İylok karşısında yaturlar. Yayası onbeş bin, atlusu on dört bin kadar[728] tahmîn iderler ve şimdi üzerlerinde olan ceneralin birine Palfi ve birine İstremberg dirler ve Saksonya vilâyeti kralı olan Feriderikos Hersek askeriyle gelüp cümle tabur üzerine baş olacaktır ve bir mikdâr Brandeburg askeri dahi tabura gelecekdir dirler lâkin ne mikdâr asker olduğun bilmem ve tabur bir yere geldikde Varadin Kal'ası'na geçeceklerdir. Zîrâ büyük pâdişâh bu yıl ağır asker ile üzerimize geliyor deyü Varadin'e geçdikde, tabur içinde oturup Feriderikos Hersek dahi geldikde meşveret idüp âna göre hareket ideceklerdir ve şimdiki halde kahtları[729] olmayıp ile'l-ân Nemçe, Fransız ile husûmet üzre olup ve Nemçe taburu ne zaman kalkup geleceği alındığımız güne dek bellü değil idi ve Varadin'de Tuna üzerinde duracak kalyonların ikisi evvelden hâzır olup üçü de yeniden geldüğün" takrîr idüp ikindi dîvânında katl olundular.[730] Yirmi üçüncü Penç-şenbih gün menzil-i Yagodine, ol gün yemeklik olan nehr-i Morava köprüsünde muhâfız Alaca **(220 a)** hisar Beyi Bektaş Bey ve Arnavud Küçük Cafer Paşa mükemmel kapusu ve şehr-i Manastır'dan yazup kendüsüyle ma'an konup göçen dört yüz otuz nefer silahdâr serdengeçdisiyle selamlayup ve önce gidüp Ordu-yı humâyûn-ı zafer-makrûn[731] kenârına vardıkda vücûda getürdüğü nice hıdmetler mukâbelesinde mazhar-ı iltifât, hıla'-ı fâhire ilbâs ve asker-i islâmın[732] ardı kesilince cisr-i mezbûru ve ol etrâfları eşkıyâ-yı haydûddan hıfz[733] idüp dümdâr şekilli giruden gelmek buyuruldu. Ve Tuna firkate kapudanlarından Süleyman Bey ahz idüp menzil-i mezbûra getürdüğü iki nefer Nemçe keferesi[734] huzûr-ı humâyûnda söyledilüp, "Totlu bir[735] atlu kapudan hıdmetkârı idik, İylok ile Varadin arasında vâki' Kubile nâm mahalde iki bin yaya ve bin atlu oturup suya girmiş idik. Kayık ile üzerimize Müslüman gelüp tutdular. Ve Nemçe askeri otluğa müzâyaka çeksünler deyü cümlesi bir yerde olmayup bölük bölük Futok'da ve İylok'da ve Kubile'de ve Sonbor'da ve Baye'de meks ü ikâmet[736] üzreler[737] ve kapudanımız[738] müsâfirleriyle söyleşürken ba'zı kerre işiddik.[739] İbtidâ-i Eylül'de cümle Varadin'de bir yere gelüp bu def'a sözleri meydân cengin idüp eğer meydân kendülere kalursa ya Belgrad'a veyâ

---

[728] mikdârı ÇY
[729] kaht-ı gılâları Y : kahtları ÇV
[730] boyunları uruldu ÇY
[731] zafer-makrûn ÇY: -V
[732] islâm-ı zafer-encâmın ÇY: zafer-encâm -V
[733] hıfz-ı hırâset ÇY: hırâset -V
[734] keferesi ÇY: -V
[735] Totlup Ç: Totlu bir YV
[736] ü ikâmet ÇY: -V
[737] üzredir ÇY
[738] kapudanlarımız ÇY

Tımışvar Kal'ası'na sarılmak fikrleri olduğun söylediler. Serdâr-ı tabur olan Feriderikos Hersek askeri ile Baye kasabasına gelüp kondukda tecâvüz etdi didiler ve taburun[740] baş cenerali Kaprara gelüp Varadin Kal'ası'nı yokladuğun işitdim. Ve cümle askeri ben görmedim ancak bu yıl asker çokdur dirler. Zîrâ büyük pâdişâh ikiyüzbin asker ile üzerlerine geleceğin haber virdiler. Çasar oğlu ile Peç[741] Kal'asında oturup Fransız ile bu yıl Nemçe askeri ceng idüp hayli sıkıldıkların" takrîr idüp gencin[742] getürene virilüp, kartı[743] küreğe emr olundu. Yirmi dördüncü cum'a gün menzil-i Batçene. Ol gün Devebağırdan derbend muhâfızı Hoca-zâde Arnavud Eyyüb Paşa piyâde ve süvâr dört yüz kadar Arnavud sekbânıyla Boğaziçi'nde selâmlayup ve Tittel Beyi Mustafa Bey ahz idüp menzil-i mezbûra gönderdiği bir Nemçe ve bir Macar huzûr-ı humâyûnda söyledildi, "Tise suyunun ortasında Varadin kurbünde vâki' Kubile'de bin atlu ve bin yaya Nemçe Salar nâm kapudan ile bekleyüp geçen pazar tesi iki araba zahîre ile Varadin'e giderken tutuldum. Varadin karşusunda beş bin yaya[744] ve bin atlu[745] ve kal'a içinde bin yaya Nemçe olduğun tahkîk bilürüm. Ammâ İylok karşusunda olan Nemçe askeri ne keyfiyyet ve ne mikdâr olduğun bilmem. İşitdiğim üzre büyücek asker ondaki askerdir. Ve geçen sene baş ceneral olan Kaprara andadır. Ve Hayzer ceneral[746] de biledir. Ve Saz askeri dahi yaklaşmışdır didiler. Varat Kal'ası'ndan çıkup Kubile'ye geleli bir yere varmadım. Ve Macar kal'alarından ekser Nemçe soltatların çıkarup beruye getürdüler. Kal'alar içinde az âdem alıkodular. Ve Feterani nâm Erdel kralı askeri ile Erdel içindedir. Meğer pek sıkıltıları olaki; ânda olan askeri Erdel'den çıkaralar ve Lipva ve Varat semtinde gayri Nemçe askeri yoktur. Cümlesi İylok'a gelmek üzredir ve dernekleri anda olacaktır. Niyyetleri ne idüğün bilmem" takrîrin idüp küreğe verildi. Ve ikindiden sonra bir azîm kasırga kopdukim ekser haymeyi yıkdı. Yirmi beşinci Şenbih gün menzil-i palanka-i Hasanpaşa, ol gün adâletlü hünkârımız hazretleri tebdîl-i câme palanka etrâfin gezerken köprü aşuru bir sipâh re'âyâdan, bahâsından aşağı cebr ile arpa alup ol münâkaşada iken üzerine[747] varup ol sâ'at tutdurup sâ'ire[748] ibret içün katl etdirdi. Menzil-i mezbûra Bosna'lı Fazlı Bölükbaşı'dan gelen Zaharye nâm haydûd başı ile iki haydûd huzûr-ı

---

[739] işidirdik ÇY
[740] tabur-ı makhûrun ÇY: makhûr -V
[741] Beç Y: Peç ÇV
[742] geçen Ç: gencin YV
[743] kartı -Ç
[744] atlu ÇY
[745] ve bin atlu -ÇY
[746] ceneral ÇY: -V
[747] üzerlerine Y: üzerine ÇV
[748] sâ'irlerine Y: sâire ÇV

humâyûnda söyledilüp, "haydûd olalı beş yıldır, üç ay mukaddem beş yüz kadar haydûd Sava suyu kenârında olup hâlen Nemçe elinde olan Moravik palankası kurbünden beru yakaya geçüp perâkende olup haydûdluk iderdik. Otuz mikdâr haydûd ile Rodnik nâm mahalde basılup tutulduk. Ve Moravik palankasında iki yüz kâfir bir mikdâr zahîre ve cebe-hâne-i mühimmât[749] ve top mevcûddur. Ve beru yakaya geçen haydûd anda cem' olup zahîrelenüp avdetde yine oradan geçüp gitdiklerin" takrîr idüp Zaharye katl olunup[750] öbürleri ileru yol kenârında karşu karşuya[751] kazığa uruldu. Yirmi altıncı pazar gün menzil-i Kolar. Yirmi yedinci dü-şenbih gün menzil-i Çeşme. Ol gün Hisarcık kurbünde vâki' merhûm Sultân Süleyman Hân-ı kadîm mahsûs sâye-bân içün yapdırdığı nehr-i Tuna'ya nâzır peşte-i refî'ada kurulan sâye-bânda yemeklik olup iki sâ'at ileru Çeşme nâm mahalde nasb olunan otağ-ı âlî-nitâklarına nüzûl buyurduğu vakt, Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa piyâde ve süvâr üç bin nefer müsellah kapusu ve eyâletinden muhâfaza-i Tımışvar ve Belgrad ve Mora'da olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârdan gayrı iki bin nefer zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr âlâybeyileri ile ve mîrî tarafından bahşiş ile yazduğu dört bin beş yüz nefer müntehab piyâde Arnavud levendâtıyla âlây gösterüp kendü kırmızı çukaya vaşak kaplu kapanitse ile gelüp mahall-i selâmda inüp mazhar-ı iltifât sâir ikişer tuğlu paşaların yer öpdüğü mahalden dahi beru getürülüp hâk-i bûs-i[752] pâdişâhî şerefine nâil olup kānûn-ı kadîm[753] üzre hıla'-ı fâhire ilbâs, vezîriazamdan dahi yeşil çukaya kaplu semmûr erkân kürk giydirildi. Akabince Avlonya ve Delvine sancaklarına mutasarrıf Arnavud Kaplan Paşa piyâde ve süvâr beş yüz nefer ve Ohri sancağına mutasarrıf Arnavud Adem Paşa piyâde ve süvâr iki yüz elli nefer ve Köstendil sancağına mutasarrıf mezbûr Mahmud Paşa karındaşı Hüdaverdi Bey piyâde ve süvâr beş yüz nefer Arnavud levendâtıyla geçüp kaftân giydiler. Cem'an yüz altmış bayrak olup birden on bin yedi yüz elli nefer güzîde asker Ordu-yı humâyûna vâsıl, âmme-i guzât-ı ehl-i[754] islâm sürûr hâsıl itdiler. Yirmi sekizinci salı gün menzil-i Belgrad-ı dârü'l-cihâd,[755] ol gün Belgrad'a[756] vusûl muhakkak olmağın bi-emr-i humâyûn bi'l-cümle sunûf-ı askere âlây fermân olup evvelâ ma'hûd Çeşme kurbünde on bir bin sipâh ve[757] silahdâr zümresi daha öte sağ kolda

---

[749] mühimmât ÇY: -V
[750] olunup ÇY: -V
[751] yakaya ÇY
[752] pûs Ç: bûs YV
[753] kadîm ÇY: -V
[754] ehl ÇY: -V
[755] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[756] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[757] ve Ç: -YV

vezîriazam kapusuyla kethudâsı daha öte Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve eyâletinden Engürü ve Aksaray sancaklarına mutasarrıf Ebubekir Paşa ve Menteşe sancağına mutasarrıf Mustafa Paşa ve Hamid sancağına mutasarrıf Tatar Salih Paşa ve Çankırı sancağına mutasarrıf Küçük İsmail Paşa ve ardlarında bir mikdâr Macar askeriyle Kurs Kralı Tökeli İmre, daha öte Belgrad muhâfızı Vezîr Cafer Paşa`nın kapusu halkıyla kethudâsı kendü yalnız ileru gelüp vezîriazam hazretlerinin[758] önünde âlâya[759] binmiş idi. Daha öte Karaman eyâletinden Kırşehri ve Ayıntab sancaklarına mutasarrıf Abdülkadir Paşa daha öte Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa kapusu halkı ve eyâletinden Divriği sancağı beyi Katana Mustafa Paşa ve Bozok Sancağı Beyi Kurd Mehmed Paşa ve Arapgir Sancağı Beyi Mehmed Bey daha öte Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Şahin Mehmed Paşa kapusu halkıyla daha öte Haleb Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa kapusu ve eyâleti askeri daha öte Şam-ı dârü`s-selâm[760] Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa kapusu ve eyâleti askeri daha öte Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeri ile[761] ve eyâletinden Silifke sancağına mutasarrıf Serhadlü Esîr İbrahim Paşa ve Alaiye sancağına mutasarrıf Ahmed Paşa daha öte Erzurum eyâletinin zu'amâsı ve sol tarafda Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve mîrî levendât ve hâne askeri ve eyâletinden İlbasan sancağına mutasarrıf Vezîr Arnavud Süleyman Paşa bin kadar kapusu halkıyla ve Kaplan Paşa[762] ve Adem Paşa ve Hüdavirdi Bey ve[763] Yürük beyi İbrahim Bey ve yüz ellişer âdemleriyle Sirem Sancağı Beyi Feyzullah Bey ve Tittel Sancağı Beyi Mustafa Bey ve Bosna`dan yazılan mîrî üç bin nefer piyâde Boşnak levendâtıyla Bosnalı Fazlı Bölükbaşı bu mezkûrûn asker önünde sağlı ve sollu beş yüz top arabacı, bin beş yüz topcu, üç bin cebeci yirmi iki bin yeniçeri tâ Otağ-ı humâyûnları kapusuna dek tertîb olundukdan sonra şecâ'atlü ve mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri dahi mübârek yed-i humâyûnlarına murassa' kolçak giyüp miyân-ı sa'âdetlerine mücevher şemşîr-i adüvv-i tedmîr ve incü ile âraste vü pîraste tîrkeş-i keş[764]-a'dâ kuşanup zahr-ı mübâreklerine mücevher çapraslı yeşil İstanbul serâserinden dikilmiş göğe[765] ilbâs ve ser-i

---

[758] hazretlerinin ÇY: -V
[759] ata Ç: âlâya V: -Y
[760] dârü`s-selâm ÇY: -V
[761] ile ÇY: -V
[762] paşa -ÇY
[763] ve ÇY: -V
[764] keş -ÇY
[765] gerge Ç: göğe YV

nusret-eserlerine küçük destâr üzre (220 b) bir kıt'a küçük hind sorgucu sokunup[766] mücevher raht ve abâyî ile eyerlenmiş mecnûn kırına süvâr olup çavuşlar, عليك عون الله sadâsın ayyûka irgürdükden sonra azîm debdebe-i[767] âlây ile mevcûd yemîn ve yesâr guzât-ı ehl-i[768] islâm[769] selâm virüp ızhâr-ı mahabbet ve du'â idüp gözleri yaşın seyl-i revân misâl dökerek Belgrad-ı dârü'l-cihâd[770] sahrâsında vâki' Abaza Mehmed Paşa Köşkü kurbünde nasb olunan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurup kal'adan ve tabyalardan hayli top şenliği oldu. Bu gün cem' olan güzîde askerin kesreti bir târîhde olmayup kal'anın üç binden ziyâde yerlü kulundan gayrı kırk iki bin piyâde kapukulu ve[771] Arnavud tâ'ifesiyle on bir bin sipâh ve eyâlet paşaları kapularının ve eyâletleri ve eyâletlerinde olan mîr-i mîrân ve ümerâ kapularıyla ber-vech-i tahmîn yüz binden ziyâde kılıç olduğu tahkîka irdi. Hak celle ve alâ hazretleri fursat ve nusret ile avdet-i humâyûn müyesser idüp, âmme-i ıbâdullâhı şâd ve handân eyleye âmîn. Yirmi dokuzuncu çehâr-şenbih gün âtufetlü[772] pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme Belgrad-ı dârü'l-cihâd[773] Kal'asın ve tabyaların ve topların ve humbara[774] havanların ve sefere gidecek topların seyr-i temâşâ[775] idüp dizdâr ve azebler ağası ve tabya ağası ve ma'zûl topcular kethudâsına ihsân virüp kal'a tab'-ı humâyûnlarına muvâfık ve[776] me'mûlünden ziyâde metânet ve[777] istihkâm üzre binâ olunduğundan mübâşirlerine du'â itdi. Ve Fazlı Bölükbaşı'nın üç bayrak levendi Sava kurbünde giriftâr itdikleri dört nefer haydûdu ahşam vakti huzûr-ı humâyûna getürüp bir bir[778] söyledilüp, "on iki nefer dil almak[779] içün Sonbor'da olan taburdan çıkalı yedi gündür, etmek almağa bir köye inüp bizi basdılar. Sekizimiz firâr idüp[780] ve dördümüz tutulduk" takrîrin idüp katl olundular. Getüren üç bölükbaşı[781] kaftân[782] giyüp[783] bayrakları

---

[766] sokup Ç: sokunup YV
[767] debdebe ÇY: -V
[768] ehl ÇY: -V
[769] islâma Y: islâm ÇV
[770] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[771] ve -Ç
[772] mehâbetlü ÇY
[773] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[774] humbaraların ve ÇY
[775] temâşâ ÇY: -V
[776] ve Ç: -YV
[777] ve -Ç
[778] bir bir ÇY: -V
[779] almal Ç: almak YV
[780] idüp ÇY: -V
[781] bölükbaşılara Ç: bölükbaşı YV
[782] kaftânlar ÇY
[783] giydirüp ÇY

neferâtına[784] onar altun ihsân[785] verildi. Ve havâle palankası kurbünde otluğa varan asker üzerine iki bayrak haydûd eşkıyâsı[786] inüp iki âdem şehîd ve birin giriftâr etdikleri şâyi' olmağla bi-eyy-i vechin-kân ele getürülmesi içün vezîriazama tenbîh ü te'kîd-i[787] humâyûn buyurulup[788] yine Fazlı Bölükbaşı'nın bir kaç bayrağı ta'yîn olunup rûz-merre otlukçu[789] üzerine bir paşa muhâfazaya emr[790] olundu. Sene bunda encâma irdi.[791]

---

[784] neferâtlarına ÇY
[785] ihsân ÇY: -V
[786] eşkıyâsı ÇY: -V
[787] ü te'kîd ÇY: -V
[788] buyuruldu ÇY
[789] otluğu Ç: otlukçu YV
[790] ta'yîn ÇY
[791] *Zeyl-i Fezleke* ile beraber üç cilt olarak tanzim edilen, Manisa Çaşnigir Kitaplığı'ndaki nüshanın ikinci cildi burada sona eriyor. İkinci cildin sonunda müstensihin isim, mahlas ve vakıf kaydı zikredildikden sonra üçüncü cilde başlanılıyor. " Ketebehü'l-fakîrü'l-hakîr ilâ rahmeti Rabbihi'l-kadîr, Ömerü'l-ma'rûf be-Hisârî" "Hâzâ kitâbü şerîf ızze vakfü'l-hâc Eyyûb". Bu ifâdelerden sonra üçüncü cildin mukaddimesi ve fihristi verilerek bin yüz yedi senesi hâdiselerine başlanılıyor.

Bin yüz yedi senesi vekāyi'indendir[1]

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Penç-şenbih günü ki ibtidâ'-i Ağustos'dur, şecâ'atlü pâdişâhımız hazretleri iç halkı ve[2] vezîriazam kulları ile kal'a seyrine varup iç kal'ada vâki' Vezîr Cafer Paşa Sarayı'na nüzûli vaktinde cümle toplara bir fitilden[3] âteş[4] virilüp dûd u kebûd kal'ayı kaplayup akabince varup[5] Tuna kapudanı Bıyıklı Ali Paşa galita ve firkate ve Tuna şaykaları cem'an[6] yüz bir kıt'a Donanma-yı humâyûn sefîneleriyle Belgrad'a[7] vâsıl, mukābele-i pâdişâhîye geldikde bir mertebe top ve tüfeng şenliği itdi[8] ki, keştîler görünmez oldu. Der- akab kal'anın[9] dahi cümle topları[10] bir fitilden[11] atılup zemîn lerzâna geldi. Ve karşu Zemûn'a kal'anın kebîr kazanı[12] humbaraları ve yaluda olan Ösek'den gelme kırk dört vukıyye yuvarlak atar Sultân Süleyman'ın gümüş halkalı balyemez topuyla on kıt'a balyemezlere yuvarlak konup Tuna üzre sekdirme atdırdı. Andan kal'anın beden üzre[13] olan köşke teşrîf buyurup vezîriazam hazretlerinin[14] vesâtatı ile Vezîr[15] Cafer Paşa, pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp, "güzel hıdmet[16] itdin ber-hûrdâr ol etmeğim sana halâl, hoş[17] olsun kal'anın dahi kusûrı varmıdır" deyü[18] buyurdukda Sava kenârı iki tabyaya muhtâc olduğun arz eyledi. "Makbûl ve fermân-ı hümâyunum olmuşdur, göreyin seni metânet üzre binâ etmek gereksin" buyurup serâserli

---

[1] Manisa Umûmî Kütübhânesi Çaşnigir Kitaplığı'ndaki nüshanın üçüncü cildi on iki varaktan oluşan bir fihrist ve mukaddimeden sonra 1107 senesi vekāyi'i ile başlıyor. Bende Hüseyin. *"İşbu kitâb-ı letâfet-me'âb ki, tevârîh-i âl-i Osmân ebeden an mülkihim ilâ inkırâzi'z-zamân meyânında kemâl-i sıhhat-i takrîr ile memdûh ve mu'teber ve vücûdu nâdir bir nüsha-i bî-bedel olduğu müsellem olmağla, bu abd-i hakîr ya'ni, ser-çukadârân-ı kâb-ı kâm-yâb Sultân Selîm ibn-i Mustafa Hân müceddeden ketb ü imlâsına sarf ve tashîh-i ibârâtına bezl-i makderet eyleyüp el-hamdü lillâhi te'âlâ işbu bin iki yüz beş senesi hılâlinde derce-i hüsn-i hıtâm olduğunu îmâ ve vesîle-i hayr du'â olmak içün bu vechile işbu mahalle işâret olunmuşdur. İlâ inşâ'allâhü te'âlâ mutâla'asıyla karîrü'l-ayn olan ihvân-ı bâ-safâdan bu eser-i celîlin ibkâsını ifâ reftârında zikr-i bi'l-hayr ile yâd buyurmaları mes'ûl ve mütevakkı'dır."* Mukaddimenin üstünde vakıf kaydı yer almaktadır.
[2] ve -Ç
[3] bir fitilden ÇY: -V
[4] âteşler Ç: âteş YV
[5] varup ÇY: -V
[6] cümle ÇY
[7] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[8] itdiler ÇY
[9] kal'a-i metînin Y: kal'a-i metînenin Ç: metîn -V
[10] top-ı kal'a-gûyları ÇY: kal'a-gûy -V
[11] bir fitilden ÇY: -V
[12] kazgan ÇY
[13] üzerinde Ç: üzre YV
[14] hazretlerinin ÇY: -V
[15] vezîr -Ç: YV
[16] hıdmetler ÇY
[17] hoş ÇY: -V
[18] deyü ÇY: -V

semmûr kürk ilbâs ve[19] beş yüz altun ihsân ve kal'anın cümle yerli[20] kul ağalarına hıl'at[21] ve mi'mâr-ı kal'a olan kefereye dahi iki yüz altun ile bir kaftan giydirildiği vakit taburdan[22] çıkup giriftâr-ı dest ü[23] beste henüz gelen iki haydûdun[24] hendek başında boynu[25] urulup getüren iki bölükbaşıya kaftan ve neferâtına[26] altun[27] verildi. Ve ahşam üzeri binilüp otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdu.[28] Berâ-yı meşveret ikinci Cuma gün bi-emr-i humâyûn vüzerâ ve mîr-i mîrân ve[29] ümerâ ve ulemâ ve ocak ağaları ve ihtiyârları ve serhad pîrleri ve umûr-dîde ve[30] tecrübe-kârların otağ-ı humâyûnlarına da'vet ve düşmen-i dîn üzerine varılma husûsunda meşveret içün azametlü pâdişâhımız hazretleri cümleye "Varadin Kal'asın muhâsara itsek ma'külmudur"[31] tevcîh-i hitâb buyurdukda, Vezîr-i dilîr[32] Cafer Paşa ve Arnavud Mahmud Paşa ve Yeniçeri Ağası ; "gerçi geçen sene Varadin Kal'ası muhâsara oldu, bu yıl dahi ol niyyet ile varılur ise mukaddemâ metris alduğumuz yerleri küffâr-ı hâk-sâr[33] serâpâ tabya ve hendek ve şaranpo ile zabt u rabt[34] idüp bir vechile yanaşmak mümkin olmayup muhâsara itdüğümiz sûretde bu kadar bin asker ve cebe-hâne telef olup ancak tazyîk-i[35] evkätdan gayrı bir şey mutasavver değildir. Ve Donanma-yı humâyûn hod kat'an evvelki mahalle varamaz[36] ma'kül olan budur ki, Belgrad-ı dârü'l-cihâd[37] Kal'asına yirmi bin âdem ve[38] köprüye on bin âdem muhâfazaya alıkoyup biz cümle asker-i islâm[39] ile Pançova'ya geçüp Tımışvar Kal'ası harâbdır metânet ve istihkâm[40] üzre binâ idüp kifâyet mikdârı tecdîd-i asker ve zehâ'ir ve cebe-hâne ve mühimmât-ı lâzımeleri konup etrâfında fesâdlık iden Pofça ve Şebeş ve Logoş ve Lipva ve

---

[19] ile ÇY
[20] yerli Ç: -YV
[21] hıl'atler ÇY
[22] tabur-ı makhûrdan ÇY: makhûr -V
[23] ü -Ç
[24] haydûd eşkıyâsının ÇY: eşkıyâsı -V
[25] boyunları Ç: boynu YV
[26] neferâtlarına ÇY
[27] ihsân Ç: altun YV
[28] buyurdular ÇY
[29] ve -ÇY
[30] umûr-dîde ve ÇY: -V
[31] ma'kül-i münâsib midir deyü ÇY: münâsib deyü -V
[32] dilîr ÇY: -V
[33] hâk-sâr ÇY: -V
[34] u rabt ÇY: -V
[35] tazyî' Ç: tazyîk YV
[36] mahallemiz ÇY: mahalle varamaz V
[37] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[38] ve -Ç
[39] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[40] ve istihkâm ÇY: -V

Yanova gibi harbî kal'alar ve nice palankaları alup yıkalım[41] Belgrad Tımışvar'sız, Tımışvar Belgrad'sız olmaz. Eğer düşmen üzerimize gelürse ceng-i cidâl[42] ideriz veyâ biz Tımışvar semtinde iken düşmen gelüp Belgrad'ı muhâsara iderse muhkemdir, inşâallah fürce bulamaz ve iktizâ iderse imdâd olunur" didiler. Cümlesi bu re'yi beğenüp bu niyyet üzre Fâtihâ okunup meclis dağıldı. Ol gün Serhadli Mehmed Paşa getürdiği dil söyledilüp, "Tımışvar kurbünde Pofça palankasın yüz Sırf yaya cengci bekler idik, yeni palankalı altına seğirdüp beni tutdılar ve ol etrâfın hâkimi olan Ceneral Anton Şebeş Kal'ası'nda oturup gayrı bir şey bilmem" takrîrin idüp Paşa-yı mûmâ-ileyhin bir zâ'im âdemiyle mübâdele olundu. Üçüncü Şenbih gün mukaddemâ sâdır olan hatt-ı humâyûn mûcebince iki bin nefer müntehab Mısır askeri ile İsmail Bey Selanik'den çıkup âlây ile Ordu-yı humâyûna dâhil bir donanmış, iki çullu at bir mikdâr hediye ile pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp hıl'at giydi. Ol gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân hazretleri bir gün evvel Ordu-yı humâyûna irişmek üzre hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile hassa salâhorlarından Frenk Abdullah Ağa gönderildi. Ve[43] dördüncü Pazar gün vezîriazam a'yân-ı asker ile varup Belgrad İskelesi'nde hâzır ve müheyyâ[44] olan tonbâz ve mühimmât-ı sâireyi kaldırup münâsib görüldüğü üzre yarım sâ'at aşağı karye-i Vişiniçe kurbünde karşu Pançova'ya Tuna üzre köprü binâsına mübâşeret olundu. Ve öte yakasın düşmenden[45] hıfz ü hırâset[46] içün Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa kapuları ve cümle eyâletlerinde olan mîr-i mîrân ve ümerâ ve ehl-i tîmâr ve zü'amâ ve[47] üstü açık ta'bîr olunur Tuna kayıkları ile iki günde[48] Pançova'ya geçüldü. Ol gün Tımışvar Muhâfızı Vezîr Topal Hüseyin Paşa ve ahâlî-i kal'a tarafından istikbâl-i humâyûn içün gönderdikleri beş nefer âdem huzûr-ı humâyûna gelüp serhad ahvâli su'âl buyuruldu. "Cümle Erdellü kudûm-ı[49] humâyûnlarınıza muntazırdır ki hemân pâdişâhımız hazretleri bu tarafa teşrîf buyursun birkaç seneden beru Erdel memleketine musallat olan Nemçe hazelesiyle Feterani didikleri ceneral la'îni inşâallahü te'âlâ[50] kendü elimiz ile katl idüp cümle vilâyeti bî-müzâhame teslîm ideriz. Ve ahâlî-i Tımışvar kullarınız dahi teşrîfinizi işitdiklerinde

---

[41] yıkayım Ç: yıkalım YV
[42] cidâl ÇY: -V
[43] ve -Ç
[44] ve müheyyâ ÇY: -V
[45] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[46] ü hırâset ÇY: -V
[47] ve ÇY: -V
[48] gün Ç: günde YV
[49] kadem ÇY
[50] te'âlâ ÇY: -V

yeniden dünyâya gelüp hem kal'anın istihkâmı üzre ta'mîr ve meremmâtına ve بلطف الله تعالى etrâfında olan Şebeş ve Logoş ve Lipva ve Yanova kal'alarının ve sâir nice kurâ ve büldânın feth u teshîrine sebeb olup guzât-ı islâm dahi nice menâfi'-i kesîreye muvaffak olmaların" takrîr ve ta'rîk[51] ve tergîb idüp beşer altun verildi. Ve Arnavud Mahmud Paşa âdemleri Böğürdelen'den giriftâr itdikleri İylok Kal'alı bir haydûd katl olundu. Ve Kurs Kralı Tökeli İmre'ye kifâyet mikdârı ulûfe ve me'kûlât ve meşrûbâtı virilüp istedüğü yerde oturmak (221 a) üzre ehl ü iyâli ile gemiye konup İstanbul'a gönderildi. Altıncı Salı gün Karaman Beylerbeyisi Vezîr Hısım Mehmed Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ile Ordu-yı humâyûna mülhak ve âlây ile mukābele-i pâdişâhîye gelüp içeru da'vete muntazır iken geç gelmek töhmetiyle hâric-i otakda tahkīran ikişer tuğlu kaftan giydüğü mahalde serâser[52] kürk giydirilüp cisr-i mezbûrun beru yakasın muhâfazaya ta'yîn olundu. Ol gün şevketlü, mehâbetlü[53] pâdişâhımız hazretleri vezîriazam kullarıyla cisr-i mezbûr seyrine teşrîf ve "bizzat üstüne varup, hergün gelüp nezâret ile birgün evvel yetişdirmek gereksin" deyü[54] tenbîh-i humâyûn buyurup köprüye nâzır bir peşteye kurulan sâye-bân-ı şâhânelerine nüzûl ve ikindiye dek eğlenüp Tuna'nın Ruscuk fırkatelerine sekdirme ve iç halkı kullarına ve vezîriazam tüfengci yeniçerilerine ve Hüdaverdi Beğ piyâdelerine Tuna üzre[55] bir kayık içinde nişana kurşun atdırup, dönüşde Tuna Kapudanı Bıyıklı Ali Paşa fırkatesine süvâr ve kendü dümen tutup düşmen-i dîn[56] tarafından hayli vekāyi' su'âl buyurup Belgrad-ı dârü'l-cihâd[57] İskelesi'nde kendüye kaftan ve kürekcilerine ihsân buyuruldu. Ve Katana Mustafa Paşa âdemi tutup getürdüğü bir Nemçe kapudanı katl olunup getüren kaftan giydi. Yedinci Çehâr-şenbih gün celâdetlü[58] Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân hazretlerinden gelen mektûbda[59] bundan akdem Moskov kralı küllî tedârik ve hadden bîrûn asker-i kesîr[60] ile gelüp Azak Kal'asın muhâsara itdüğü serhadd-i mezbûre tarafından gelen feryâd-nâmeleri Der-i devlete[61] i'lâm olunmuş idi. Hıdemât-ı aliyyelerinde bulunmak üzre Ordu-yı humâyûnları cânibine sür'at ve isti'câlen nehr-i Prut'a iki mesâfe kalur mahalle vusûlümüzde tekrâr Azak'dan

---

[51] tefrîk Ç: ta'rîk YV
[52] serâserli Ç: serâser YV
[53] mehâbetlü Ç: -YV
[54] deyü ÇY: -V
[55] üzerinde ÇY
[56] dîn ÇY: -V
[57] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[58] celâdetlü ÇY: -V
[59] mektûb-ı mergūbda ÇY: mergūb -V
[60] kesîr ÇY: -V
[61] devlet-medâra Y: medâr -V

mahzarlar gelüp üzerlerine müstevlî olan küffâr-ı hâk-sâr kal'anın hendeğine karîb azîm toprak tabyalar ihdâs eyleyüp on ikişer kıyye[62] top güllesi ve birer kantar humbara ile döğüp hattâ bir gün bir gecede öyle bir küçük kal'aya dört yüz on dört humbara atup ziyâde tuğyân ve ol serhadd-i mansûre-i şehriyârîde olan ümmet-i Muhammed pençe-i tasallut-ı a'dâda muzdaribü'l-hâl olduklarını yazup bi-nefsihî imdâdlarına irişmemizi niyâz itmişler ve Kırım tarafından dahi mahzarlar ve âdemler gelüp Togan Kal'ası üzerine gelecek düşmen-i dîn[63] askeri dahi sudan kayıklarıyla ve karadan atlu ve yayası Togan Kal'ası altına geldüğü haberin bildirüp anlar dahi "imdâdımıza yetişesiz deyü[64] feryâd itmişler ve lisânen takrîrleri üzre düşmen-i dîn vakt-i muhâsarada merâkib-i bâr-gîrleri mâ'ûnet kaydını çekmemek içün cümle hayvânâtların Azak'ın sekiz sâ'at üst tarafında vâki' Çerkes Kirman nâm kendü kal'asında alıkoyup cümle mühimmâtın sudan getürdüp bir mertebe ikdâm ve ümîd-i fâsidiyle müstevlî olmuş ki ta'bîr olunmaz ve bu a'dâ-i dînin geleceği kış ibtidâsından beru kâh mahzarlar ve kâh mektûblar ve nice def'a deliller ile bildirüp ziyâde kuvvet ve kudret sâhibi olmağla karadan Azak imdâdına varacak beş on bin mikdârı[65] Tatar askeri ile ve içine olur olmaz tüfengci konulmağla iktifâ olunmak câ'iz olmayup küllî ihtimâm-ı tâmme muhtâc olduğu ve bu tarafda olan serhadlerin muhâfaza ve tâ'mîrâtına müte'allik ve[66] iktizâ iden umûr[67] kerrâren ve[68] i'lâm ve emr-i Hak[69] ile ri'âyet-i kā'ide-i ihtiyât ile haberin sıdkī tarafı tercîh olunup düşmen-i dînin kuvvet ve kesretine nazaran müdâfa'asına kudret bulunur tedârik görülmedi şimden sonra Azak ve[70] ahvâli cenâb-ı bârî-yi te'âlâ[71] dergâhına yüz urup avn-i inâyeti tazarru'undan gayrıya çâre kalmadı. Yalnız bu düşmenin[72] sû'-i kasdı Azak Kal'ası[73] olmayup ellişer nefer tüfengci âlûd bin kıt'a gemi yaptırup[74] deryâ tarafından dahi yürümek üzre tedârik görüp Hakk celle ve alâ hazretleri kendü lütf ü kerem ü[75] inâyetinden Azak'ı[76] mekr u a'dâdan[77] me'mûn

---

[62] vukıyye ÇY
[63] dîn ÇY: -V
[64] deyü ÇY: -V
[65] mikdârı ÇY: -V
[66] ve Ç: -YV
[67] umûru Ç: umûr YV
[68] ve -ÇY
[69] hüdâ-yi müte'âl ÇY
[70] ve -ÇY
[71] te'âlâ ÇY: -V
[72] düşmen-i dînin ÇY: dîn -V
[73] kal'ası ÇY: -V
[74] yaptırdı ÇY
[75] kerem ü ÇY: -V
[76] Azak Kal'asını ÇY: kal'asın -V
[77] a'dâ-yi dîn-i menhûsdan ÇY: dîn-i menhûs -V

iderse fihâ ve illâ ma'âzallah bir zarar[78]-gezend isâbet iderse deryâ tarafına gördüğü[79] tedârükün iktizâsı üzre sevâhil-i Bahr-i siyâh'a alem-efrâz olup Anadolu ve Rumili sevâhilinde ve İstanbul[80] Boğazı'ndan emin ve râhat gidüp 'ale'l-husûs Kırım Adası mu'riz-ı zevâlde kalması havfından nâşî ol serhad ahâlîsi muzdaribü'l-hâl olup refâkatimizde olan askerden dahi kimi kapumuz dibinde Azak ve Togan kal'aları gibi miftâh-ı memâlik-i islâmiyye, Moskov ve Barabaş gibi hasm-ı kavî muhâsarasında iken düşmenimizi bırakup nereye gideriz ve kimi bu kadar müddetden beru dîn-i mübîn-i pâdişâh-ı islâm hazretlerinin[81] uğurunda can u baş ile hıdmet idüp böyle vaktimizde ilticâ eyledüğümiz Devlet-i aliyye'den imdâd ve merhamet ümîd iderken kendü hidmetlerinde bulunmağa kolay olsun içün mahzarlar ile niyâz ve recâ[82] eyledüğümüz şeylere bile müsâ'ade olunmayup kal'alarımız harâb ve gediklerimiz sekbândan hâlî, düşmenin böyle hücûmu[83] vaktinde ehl ü ıyâlimizi düşmen ağzında açıkda bırakup gitmek dînimize lâyıkmıdır" deyüp hâsılı[84] bu iki serhaddin üzerine zuhûr iden gavâ'il ve gılâdan ve emr-i müdâfa'ada iktizâ iden levâzımâtda müsâmahadan nâşî sekbânımıza varınca askerimiz derûnuna[85] ihtilâl düşüp girümüzden Azak ve Togan taraflarından feryâd ü figān[86] geldikce elemleri terakkīde olup nicesi dahi firârdan hâlî olmayup cenâb-ı bârîye[87] ma'lûmdur ki, sıdk-ı derûn bir sâ'at mukaddem Rikāb-ı humâyûn-ı hüsrevâneye yüz sürmeğe harîs ve leyl ü nehâr te'lîf-i kulûb-i asâkir-i islâm[88] ile tergīb-i umûrda taksîr[89] itmeyüp yalnız kalursam dahi fermân-ı pâdişâhîye imtisâlen rikāb-ı humâyûn-ı sâhib-kırânîye rûy-i mâle müsâra'at üzre olduğum Azak ve Togan kal'aları mahsûr-ı müsellem[90] olduğu ve askerimize dahi bu ga'ileler sebebi ile ihtilâl ve fütûr gelüp şimdi dahi kalîl iken عياذا بالله تعالى[91] mezbûr kal'aların birine zarar-gezend[92] isâbet itdiği haberi zuhûr iderse külliyet ile perâkende olmaları havfıyla kemâl-i hayretde olduğun bildirmiş. Sekizinci Penç-şenbih gün mukaddemâ fermân olunan Diyarbekir Eyâleti'nden mükemmel kapusuyla Palu Hâkimi

---

[78] zarar ÇY: -V
[79] getürdüğü ÇY
[80] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[81] hazretlerinin ÇY: -V
[82] ve recâ ÇY: -V
[83] hücûm ve iktihâmı ÇY: ve iktihâm -V
[84] hâsıl-ı kelâm ÇY: kelâm -V
[85] zuhûr...derûnuna -ÇY
[86] ü figān ÇY: -V
[87] bârî-yi te'âlâya ÇY: te'âlâ -V
[88] islâm ÇY: -V
[89] taksîrât ÇY
[90] müsellem ÇY: -V
[91] te'âlâ ÇY: -V
[92] gezend ÇY: -V

Naysar Bey ve Eğil[93] Hâkimi Mustafa Bey ve Çirmen Sancağı Beyi Abdülgani Bey ve Tercil Sancağı Beyi Haydar Bey ve Mihrani Sancağı Beyi Hasan Bey ile Mardin Alay Beyi Çerkes ve Birecik Alay Beyi Aziz ve Harput Alay Beyi Ömer ve Ergani Alay Beyi Seyyid Ahmed ve Siverek Alay Beyi Abdülfettah ve Çemişgezek Alay Beyi Abdülhayr ve Hasankeyf Alay Beyi Seyyid Yusuf müsellah bin kadar zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile Ordu-yı humâyûna[94] dahil ve âlây ile mukābele-i şehriyârîye geldikde ancak Naysar Bey kaftan giyüp akabince Semendire'nin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı geçdi. Dokuzuncu Cuma gün mehâbetlü hünkârımız hazretleri Belgrad-ı dârü'l-cihad[95] İskelesi'nde Kapudan Ali Paşa fırkatesine binüp top atarak cisr-i mezbûr üstüne varup iki başların seyr itdikten sonra mahall-i mesfûrda sâye-bân-ı şâhânelerine nüzûl, Mısır askerinin piyâde ve süvârına vezîriazam tüfengcilerine nişâna kurşun atdırup isâbet idenler atiyye-i behiyyelere nâ'il oldular. Ve dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Çerkes Mehmed Ağa'ya küçük mîrahûrluk inâyet ü ihsân,[96] huzûr-ı humâyûnlarında ilbâs-ı hıl'at buyurulup yine fırkate ile şenlik iderek Ordu-yı humâyûnları cânibine[97] azîmet eyledi. Onuncu Şenbih gün yetmiş kıt'a tonbaz üzre cisr-i mezbûr temâm olup kurbanlar kesilüp toplar atıldı. Hakkā ki, yedi günde Tuna'ya köprü kurulduğu kütüb-i târîhlerde mesmû' ve müşâhede olunmayup الحمدللهتعالي [98] kudretlü pâdişâhımız hazretlerinin yümn-i[99] himmetleri vezîriazam kullarının[100] sa'y ve dikkatleri ile vücûda geldi. O gün Maraş Beylerbeyisi Arap Salih Paşa oğlu Ahmed Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve Şebinkarahisar Sancağı'na mutasarrıf olan[101] Kürd Mehmed Paşa Trabzon zü'amâ ve ehl-i tîmârıyla Ordu-yı humâyûna vâsıl[102] ve âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp hıl'at giydiler. Ve mîr-i alem Frenk Mustafa Ağa gelüp Kırım Han'ı Hacı Selim Giray Han hazretlerinden Kalas nâm mahalden ayrılup Tatar askeriyle iki konağı bir iderek sür'atin Rikāb-ı humâyûna[103] arz-ı i'lâm[104] eyledi. On birinci Pazar gün kapusu ve eyâleti askeri ile Karaman Beylerbeyisi Vezîr Hısım Mehmed Paşa ve[105]

---

[93] Eğil -ÇY
[94] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[95] dârü'l-cihad ÇY: -V
[96] ü ihsân ÇY: -V
[97] tarafına ÇY
[98] te'âlâ ÇY: -V
[99] yümn -ÇY
[100] hazretlerinin ÇY
[101] olan -ÇY
[102] dâhil ÇY
[103] humâyûn-ı hüsrevâneye ÇY: husrevâne -V
[104] i'lâm ÇY: -V
[105] ve ÇY: -V

Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Şahin Mehmed Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Vezîr[106] Kandilci Hüseyin Paşa ve Kürd Mehmed Paşa ve on ikinci Dü-şenbih gün Yeniçeri Ocağı ve birer kıyye yüz kıt'a şâhî darbuzen ve beş kıt'ası beşer ve beş kıt'ası üçer kıyye on kolonborna top ve ikisi yetmişer biri altmış üçü otuzbeş kıyye altı kıt'a havan topu ve bunlara göre on altı bin aded humbara ve elli üç bin beş yüz yuvarlak ile topcu ve top arabacı ve on bin kantar barut ve mühimmât-ı cebe-hâne ile cebeci ocakları ve Mısır askeri köprüden karşu Pançova yakasına geçüp (221 b) Karaman Eyâleti toplar ve Kürd Mehmed Paşa cebe-hâne üzerine ta'yîn olundu. On üçüncü Salı gün Fazlı Bölükbaşı'nın başçavuşa getürdüğü haydud söyledilüp, "Moriş Palangası'ndan elli nefer çıkup Sava suyun beru geçdikde bir kasaba basup on beş avret esir ve bir mahalle haps idüp Niş yoluna dağıldılar. Karadağ yanında sengistân bir[107] mahalde beni tutdular. Birimizi katl itdiler, beni öldürmezseniz avretlerin olduğu yeri ve yoldaşlarımızın geçid mahallerin[108] göstereyim" didi. Çavuşa kaftan neferâtına ihsân virilüp dil teslîm oldu. On dördüncü Çehâr-şenbih gün gelen bir haydud-ı Macar "bin nefer haydud Tuna[109] beru geçüp dağılmış idik, Hasan Paşa Palangası kurbünde dağda uyumuşum,[110] yoldaşlarım beni bırakmışlar üstüme âdem gelüp tutdukların" söyleyüp katl olundu. Ol gün Titel Beyi Mustafa Bey'in altmış nefer âdemi kayıklar ile Titel altına varup ve Titel'den dahi dil içün çıkan küffâr kayıkları ile[111] mukâbele ve mukâtele[112] idüp bir guzât-ı islâm[113] şehîd ve[114] yedisi mecrûh olup giriftâr itdikleri iki kâfirin başın kesüp huzûr-ı humâyûna[115] getüren âdeme kaftan yoldaşlarına ihsân verildi. Yine ol gün askere[116] umûm zahîresi virilüp sinni yüz ona bâliğ olmuş Hassa Arabacıbaşı Muslu Ağa fevt olup yerine ocağı emekdârlarından Uzun Hüseyin nasb olundu. Ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd[117] Kal'ası'nın asıl dört bin nefer yerlü kulundan gayrı nöbetci kapukulundan bin beş yüz cebeci, beş yüz topcu, yüz top arabacıdan mâ'adâ cümle yeniçeri çıkarılup müceddeden yirmi oda yeniçeri ve eyâletleri ile Halep Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa ve Şam Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa ve ber-vech-i arpalık Niğde ve Kayseriyye sancaklarına mutasarrıf Daltaban Vezîr Mustafa Paşa ve

---

[106] vezîr ÇY: -V
[107] sengistân bir -Y
[108] mahallini size ÇY
[109] Tuna'yı ÇY
[110] uyumuş idim ÇY
[111] Titel altına...kayıkları ile -ÇY
[112] ve mukâtele -Ç
[113] islâm ÇY: -V
[114] ve ÇY: -V
[115] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[116] asker-i islâma ÇY: islâm -V

Çankırı Sancağı'na mutasarrıf[118] Küçük İsmail Paşa ve derbendler muhâfazasına me'mûr olan Arnavud askeriyle Hoca-zâde Eyüb Paşa ve kapusu halkı[119] ve Manastır serdengeçdisiyle Arnavud Küçük Cafer Paşa ve mîrî Bosna levendiyle Fazlı Bölükbaşı Belgrad muhâfazasına ta'yîn ve cümlenin üzerine yine Vezîr Cafer Paşa ser-asker nasb olup mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri cümle asker-i islâm[120] ile Pançova tarafına mürûrundan sonra eğer düşmen-i dîn Varadin taburundan çıkup Belgrad üzerine yürürse Nehr-i Sava'nın beru yakasında hâzır ve âmâde olup geçürmiyeler ve illâ hareket itmeyüp yerinde kamanup kalursa veyâ çıkup Tımışvar câniblerinde Ordu-yı humâyûn tarafına yürürse Ser-asker Vezîr Cafer Paşa guzât-ı islâmın güzîdesinden tahammülüne göre Donanma-yı humâyûna asker vaz' ve varup Titel Kal'asın feth ü teshîr[121] idüp hâke berâber yıkalar deyü emr-i humâyûn sâdır olup câsuslar ile haber alınmak tenbîh buyuruldu. Şevketlü pâdişâhımız hazretleri Mehterhâne-i âmire çadırlarının bir nöbetin kal'aya koyup harem-i şerîfleriyle cümle ağırlık ve hazîne kethudâsıyla bir mikdâr hazîne ve odalardan yirmi kadar[122] içoğlanı nehr-i[123] Tuna şaykalarına tahmîl ve sefer-i humâyûn[124] avdetine dek Niğbolu'da beklemek üzere gönderip kendü Belgrad sahrâsında on beş gün mikdârı[125] ikāmetden[126] sonra salt sebük-bâr umûm Ordu-yı humâyûn ve asâkir-i ehl-i[127] islâm kullarıyla on beşinci Penç-şenbih[128] gün hareket ve متوكل علي الله تعالى[129] cânib-i a'dâya[130] revâne ve[131] azîmet ve cisr-i mezbûrdan mürûr-ı[132] ubûr iderken orta yerinde Kapudan Ali Paşa'ya[133] kaftan ve öte başında Belgrad-ı dârü'l-cihâd[134] muhâfızı Vezîr Cafer Paşa'ya serâserli semmûr[135] kürk giydirüp "göreyin seni düşmen-i dîn[136] tarafından basîret üzre ol" buyurup menzil-i karye-i Orça ol gün

---

117 dârü'l-cihâd ÇY: -V
118 mutasarrıf ÇY: -V
119 halkı ÇY: -V
120 asâkir-i ehl-i islâm ÇY
121 ü teshîr ÇY: -V
122 mikdârı ÇY
123 nehr ÇY: -V
124 humâyûn ÇY: -V
125 mikdârı ÇY: -V
126 ikāmet-i ârâmdan ÇY: ârâm -V
127 ehl ÇY: -V
128 penç-şenbih -ÇY
129 te'âlâ Ç: -YV
130 a'dâ-yi bed-nihâda ÇY: bed-nihâd -V
131 revâne ve ÇY: -V
132 mürûr ÇY: -V
133 Paşa kullarına ÇY: kulların -V
134 dârü'l-cihâd ÇY: -V
135 semmûr ÇY: -V
136 dîn ÇY: -V

nevâle-gâh olan Pozça köyünde taburdan[137] dil içün çıkan yirmi nefer haydudun Böğürdelen kurbünde Fazlı Bölükbaşı âdemleri giriftâr idüp getirdikleri dört nefer kâfirin[138] boyunları urulup kendü ile yedi nefer etbâ'ı hıl'at giydi. Ve gicelere kânuni üzre karagolcılar ta'yîn olup sefer avdetine dek ikindi dîvânı ref' ba'de'l-'ışâ ve nısfu'l-leylde birer fasıl çalındıkdan sonra der-akab cümle vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ birer fasıl çalmak buyuruldu. On altıncı Cuma gün menzil-i Pançova ol gün şevketlü ve mehâbetlü[139] menârımız[140] hazretleri otağ-ı humâyûnları kurulunca nevâle-gâh olan Sepitse nâm cisr kenârında tevakkuf buyurduğundan izdihâm-ı ağırlığın suhûlet ile geçmesine sebeb oldular. On yedinci Şenbih gün Vezîr Arnavud Süleyman Paşa mükemmel kapusu halkı[141] ile âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vet bir sevb serâserli semmûr kürk ilbâsıyla küllî ri'âyet buyuruldu . Ve Tuna Kapudanı Ali Paşa ibtidâ'-i kapudanlığından beru beher sene yüzer bin guruş ziyâde bî-ma'nâ mâl-ı mîrî izâ'at ve[142] itdüğü hıyânet töhmetiyle azl ve Belgrad Kal'ası'na hapsi fermân buyurulmuş iken yine cerâyimine kalem-i afv[143] çekilüp Pançova Sancağı tevcîh, yerine galite re'islerinden Keçi Mehmed Kapudan nasb olundu. On sekizinci Pazar gününün ahşamısı ba'de'l-'ışâ cümle asker-i islâm[144] ile topdan kalkılup Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa çarhacı ve Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa dümdâr ve sâir vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ eyâletleri askeri[145] ile yerlü yerinde yemîn ve yesârı muhâfaza iderek tertîb-i âlây ile cümle kapukulu toplar ile çarhacı ardından giderek irtesi on dokuzuncu Dü-şenbih gün kaba kuşlukda Ali Pınarı nâm bir susuz yere nüzûl ekser-i halk suyu kırba ve meşikler ile girüki menzilden getürdü. Eğerçi Ordu-yı humâyûn içinde sazlı ve sülüklü iki gölden asker-i islâm[146] davarların sulayup niceleri çadırları önünde birer ikişer kulaç kazdıkları kuyulardan lezîz su çıkup râhat oldular. Yirminci Salı gün menzil-i Tente nâm bir nehr-i sagîr kenârına konılup dünki çekilen meşakkat unutuldu. Ol gün Tımışvar muhâfazasında olan Silistire Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa'nın gönüllü ağası Çelik[147] Mustafa[148] tutup getürdiği[149] bir Erdel

[137] tabur-ı makhûrdan ÇY: makhûr -V
[138] kâfir-i bî-dînlerin ÇY: bî-dînler -V
[139] ve mehâbetlü ÇY: -V
[140] pâdişâhımız ÇY
[141] halkı ÇY: -V
[142] ve -ÇY
[143] afv-ı kalem ÇY
[144] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[145] askerleri ÇY
[146] islâm ÇY: -V
[147] Çelil Ç: Çelik YV
[148] nâm +ÇY: -V
[149] getürdükleri Ç: getürdüğü YV

re'âyâsı huzûr-ı humâyûnda[150] söyledilüp, "Erdel kralı olan Feterani Ceneral kal'alarında olan Nemçe'den mâ'adâ cümle hayvânât ve eşyâ ve Erdelde'ki piyâde ve süvâr yedi bin kadar askeri ile çıkup Lipva'ya sekiz sâ'at Vradye Palangası kurbünde Kapunas nâm karye yanında oturup bir tarafı Nehr-i Moriş, bir tarafı Vradye Dağı, bir tarafı su birindisi olup ve Erdel'in yerlü Macar askeri kendü ile çıkmayup Erdel'de kalup taburu ile nereye gideceğin bilmem" takrîrin idüp hapse verildi. Ve menzil-i mezbûra beş sâ'at karîb sağ tarafda vâkı' Pofça nâm taş palankaya Liyori nâm Nemçe kapudanı iki yüz Nemçe ve Macar ve beş yüz haydud kâfir ile kapanup Tımışvar yollarından kuş uçurmaz olduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye ilkâ olunmağın bi-emr-i humâyûn Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa ser-asker nasb olup Vezîr Arnavud Süleyman Paşa'dan gayrı[151] kendü ve kapusu ve eyâlet askeri ve kifâyet mikdârı cebe-hâne ile iki oda cebeci bir oda topcu beş kıt'a şâhî darbuzen ve otuz beş kıyye bir kıt'a humbara havanı ve bir oda yeniçeri ile[152] feth ü teshîrine ta'yîn ve Tatar Salih Paşa bile koşılup on bir kadar guzât-ı islâm kulların sabaha karîb irsâl buyurup Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Şahin Mehmed Paşa eyâleti ve Mısır askeriyle çarhaya me'mûr kılındı. Yirmi birinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Ordu Köprüsü lâkin köprüye muhtâc olmağın Vezîr Şahin Mehmed Paşa'ya mühimmâtı virilüp Nehr-i Tımış'a kazık üzre bir köprü binâsı emr olundu. Ol gün yolun susuzluğu ve şemsin harâretinden hayli zahmet çekilüp top ve cebe-hâne ve zahîre arabaların çeken camusların birkaçı kırılup nice tabaka[153] piyâde dökilüp kaldı. Bi-emr-i humâyûn altmış re's bâr-gîr damgalanup meşikleri cebe-hâneden virilüp sakaları ağır ulûfe[154] ile cebecilerden[155] ta'yîn ve yolca giden asker-i islâmı[156] sıvarmak buyuruldu. Ve Palanga-i Pofça fethine me'mûr olan askere[157] fenâ ve kıllet üzre cebe-hâne virmek töhmetiyle Cebecibaşı Ali Ağa magdûben azl ve Tımışvar Kal'ası'na hapsi fermân olup yerine Başkethudâ Abdurrahman Ağa nasb, bir mikdâr cebe-hâne ile üç yüz nefer sipâh serdengeçdisi imdâda **(222 a)** gönderildi. Ve Katana Mustafa Paşa getürdüğü bir Macar cengî söyledilüp Lipva Kal'ası'na re'âyâ gelüp İslâm pâdişâhı Belgrad Kal'ası'na gelüp askeri ile Pançova'ya geçüp Tımışvar tarafına azîmet itmeleriyle ormanı kesüp Tente yolun açmak üzre[158]

[150] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[151] gayrı -ÇY
[152] ile -ÇY
[153] tabaka -ÇY
[154] ulûfeler Ç: ulûfe YV
[155] cebe-hâneden Ç: cebecilerden YV
[156] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[157] asâkir-i ehl-i islâma Ç: askere YV
[158] ile Ç: üzre YV

re'âyâya tenbîh olduğun söyledi. Lâkin askerin mikdârın dimeyüp Tatar tâifesinden dahi haber virmedi. Ve Nemçe taburundan haber gelüp yayası Varadin Kal'ası'nın beru yakasında meks ü ikāmet[159] üzre olup atlusu Tise kenârında vâki' Küçük Kanije palankası altında üç yerden köprü kurup beklerler ve Lipva Kal'ası'nda Tirol şehirli[160] Toludu nâm Nemçe cenerali ile piyâde ve süvâr altı yüz Nemçe bir ol kadar dahi piyâde ve süvâr[161] Macar ve haydud katanası mevcûd olup kal'ası hendek ve şaranpo ve tabya ile müstahkemdir. Ve İslâm askerinin hareketi haberi geldikde dahi derin hendek kazmaya başlayup zahîreleri anbarlarda hep undur. Ve onbeş furun üçer yüz dirhem porofond ta'bîr olunur soltat etmeği her birinde pişmek üzre hazırlanup anbarları varoşunda furunları nehr-i Moriş kenarında varoş kurbündedir. Erdel'den Lipva'ya zahîre kalafatlu koçular ile gelür. Ve Macar askeri bir yerde olmayup bir mikdâr katanası Nemçe taburunda başları Palidyak'dır. Ve Nemçe taburunun hareketi İslâm askeri[162] hareketine göre olduğu söylenür. Ve iki bölük[163] serhadlü çetesi semtimize yürüdüğü haberi gelmekle meyve düşürüp Lipva'ya getürmeğe havfımızdan bir sâ'atlik yere onbeş cengci ve beş re'âyâ cem'ıyyet ile çıkup nehr-i Moriş kenârında üzerimize serhadlü gelüp ikimiz tutulduk[164] mâ'adâsı[165] kimi suya düşüp ve kimi kal'aya firarların takrîr idüp hapse verildi. Yirmi ikinci Penç-şenbih gün oturak olup bizzat gayretlü pâdişâhımız hazretleri iç halkı ve vezîriazam kulları ile varup mübâşeret olunan köprü kurbünde Yeniçeri Ağası sâye-bânına inüp tertîb itdüğü ziyâfetden sonra Rikâb-ı humâyûnlarına bir donanmış bir çullu at pişkeş virüp taraf-ı mülûkânelerinden dahi mazhar-ı iltifât yeşil çukaya kaplu bir sevb semmûr erkân kürk ve kethüdâsıyla altı nefer etbâ'ına sâde hıl'at ilbâs buyuruldu. Hattâ ta'âma mübâşeret vakti emr-i humâyûnları üzre yeniçeri neferât kullarının fodulasıyla çorbasın getürdüp biraz tenâvül idüp "her vakit böyle pişirilse ne güzel" buyurdular. Ve ağa tevâbi'inden Hüseyin Efendi nâm kimesne suya girüp akıl ve fikre gelmez envâ'-ı dürlü şenâverlik itmeğle tahsîn-i humâyûnları olup ihsâna mazhar düşdü. Ve cisr-i mezbûra dahi kemâl-i mertebe dikkat buyurduklarından itmâmı müyesser olmağın ocakları ile cümle cebe-hâne ve toplar ve yeniçeri ve ağırlık karşu yakaya geçirilüp yirmi üçüncü Cuma gün umûm guzât-ı ehl-i[166] islâm kulları ile kendüler geçüp nevâle-gâhda ser-i nusret-eserlerine

---

[159] ü ikāmet ÇY: -V
[160] şehri Ç: şehirli YV
[161] altı yüz ... ve süvâr -ÇY
[162] askerinin ÇY
[163] büyük ÇY
[164] ikimizi tutdular ÇY
[165] mâ'adâmızın ÇY
[166] ehl ÇY: -V

küçük destâr üzre bir gâzî sorgucı sokunup zahr-ı mübâreklerine kâküm serhaddî giyüp miyân-ı sa'âdetlerine altun kılıç ve Çerkesî tirkeş kuşanup rahş-ı mecnûna süvâr ve azîm âlây ile Tımışvar Kal'ası berâberine geldikde muhâfız-ı kal'a Vezîr Topal Hüseyin Paşa ve vâli-i kal'a Deli Ömer Paşa ve ma'an me'mûr olan Silistire Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve[167] Niğbolu Sancağı Mutasarrıfı Şarkan İbrâhim Paşa ve Bostancı Mahmud Paşa ve Bağdadlı Kara Mehmed Paşa ve Göleli Mehmed Paşa[168] ve kâdı-i müderrisîn ve e'imme-i hutabâ ve meşâyih ve a'yân-ı vilâyet ve cümle kul ağaları ve yerlü kulu ve nöbetci yeniçeri cebeci topcu ve serdengeçdi sipah ve sâir fukarâ-i sükkân-ı kal'a ile istikbâl ve selâma durup her birine ızhâr-ı mahabbet idüp gözleri yaşın dökerek kal'a kurbünde nasb olunan bârgâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurduğu sâ'at Vezîr Hüseyin Paşa kullarını huzûr-ı humâyûnlarına da'vet ve alîllik hasebiyle meşâyi'ate bî-kudret olduğundan otak kapusu açılup muvâcehelerinde serâserli semmûr kürk ilbâsıyla ikrâm olundu. Sabâvetinden beru seferlerde[169] gezüp ekser-i ömrünü cenglerde ve serhadlerde geçirüp üç seneden beru Tımışvar bekledüğü ma'lûm-ı hümâyunları olmağın tedbîr-i umûrda nice menâfi'i müşâhede olunur mülâhazasıyla pîrliğine merhameten Rikâb-ı humâyûnları ile ma'an sefere gitmek üzre kal'adan çıkarup yerine Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa vaz' olundu. Ve Silistire Beylerbeyisi ve Niğbolı valisi dahi çıkup seferli olmak buyuruldu . Der-akab vezîriazam iç kal'aya varup yerlü ve kapu kulunun mevcûdun yoklayup geçmiş dörder kıst ulufelerin[170] virüp cümle cevâmi' ve mesâcidlerin evkâfları mu'attal olduğundan fukarâ' ve mürtezikanın mu'ayyen ulûfelerin mîrîden virüp[171] ol gün Lipva'dan dört sâ'at beru birbirine muttasıl üç pâre köyler re'âyâsı gelüp Erdel'den Lipva'ya otuz sefîne zahîre gelüp ve Lipva'dan dahi Segedin Kal'ası'na elli sefîne etmek pişürüp gönderdiler lâkin Osmanlu gelür önümüz alu[r] havfıyla dönüp Lipva'ya etmeklerin boşaltdıkların takrîr itdiler. Yirmi dördüncü Şenbih gün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri kal'ayı seyr ü temâşâ[172] idüp iç kal'aya muttasıl topcu kullesine nüzûl nice sükkân bî-kesî ihsân-ı hüsrevâneleriyle mesrûr kıldı. Bu vakte dek ecdâd-ı 'ızâmlarından birisi bu memlekete ayak basmak müyesser olmamış iken بحمد الله تعالى[173]

---

[167] ma'an ... Paşa ve -ÇY
[168] Göleli Mehmed Paşa -Ç
[169] sefer-i rehberlerde ÇY: rehber -V
[170] mevâciblerin ÇY
[171] virdi Ç: virüp YV
[172] ü temâşâ ÇY: -V
[173] te'âlâ Ç: -VY

kendülere nasîb olup ahâlî-i vilâyetin ağniyâ ve fukarâsı[174] ancak ism-i sultân işidirken mehâbetlü, adâletlü ve azametlü hünkârımız hazretlerinin kudûm-ı humâyûn-ı meymenet lüzûm ve cemâl-i bâ-kemâlleri müşâhedesiyle tâze hayât bulup dûr-ı dırâz çekdikleri kaht ve muhâsarayı[175] unudup şükr-i Yezdân[176] iderek bir mertebe zâr u zâr ağlaşdılar[177] ki, vasf olunmaz.[178] Hattâ Tarîk-i Halvetîden Selim Dede nâm bir pîr-i mazınne'-i kerâme' huzûr-ı humâyûnlarına da'vet ve azîm ikrâm-ı birle ri'âyet idüp mukābele-i şâhânelerinde iclâs ve iltimâs du'â vü senâ[179] itmeleriyle ان شا الله تـعالی[180] "padişâhım mansursun[181] bir gün evvel[182] gidegör" nefesin eyledi ve[183] muhâfız-ı kal'a Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa getürülüp "me'mûr olduğun hıdmetde basîret üzre ol du'âm seninledir, inşâallahü te'âlâ[184] zâyi' olmaz kal'anın ta'mîr ve termîmi ve mühimmât-ı sâiri gereği gibi görülür. Cümlenizi cenâb-ı 'izzet-i tebâreke ve te'âlâ hazretlerinin vahdâniyyetine[185] emânet eyledim" buyurup serâsere kaplı semmûr kürk ve altı nefer yerlü kulu ağalarına sâde hıl'at ilbâs topcu ve humbaracıbaşılara altun verildi.

Feth-i kal'a-i Pofça

Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa fethine me'mûr olduğu palanka-i Pofça kurbüne geçen Çehâr-şenbih gün ahşam üzeri varup yüzelli mikdâr atlu kâfir karşu gelüp ceng-i cidâl[186] idem sandı, beru tarafdan hücûm iden guzât-ı ehl-i[187] islâm hamlesine tâkat getüremeyüp palankaya firâr itmekle[188] paşa-yı mûmâ-ileyh evvel emirde ahali-i palankaya mâl ve cânınız ve ehl-i 'ıyâliniz ile çıkup sâlimen istediğiniz mahalle îsâl olunmak şartıyla palankayı vire ile istediler, "mâdem cân tendedir gözümüz bakarken Çasar palankasın iyilik ile virmeziz" deyü[189] cevâbın[190] göndermeleriyle irtesi Penç-şenbih gün dört tarafdan piyâde ve süvâr guzât-ı islâm bir humbara havanı ve beş şâhî top ve tüfenk ile muhâsara ve metrise girüp ahşama dek döğdüler, lâkin bir yüksek yerde vâki' ve

---

[174] fukarâları ÇY
[175] muhâsaraları ÇY
[176] Yezdân ÇY: -V
[177] ağladılar ÇY
[178] vasfı kābil değildir ÇY
[179] vü senâ ÇY: -V
[180] te'âlâ Ç: -YV
[181] mansûr ve muzaffersin ÇY: ve muzaffer -V
[182] evvelce ÇY
[183] ve Ç: -YV
[184] te'âlâ ÇY: -V
[185] birliğine, varlığına ÇY
[186] cidâl ÇY: -V
[187] ehl ÇY: -V
[188] idüp ÇY
[189] deyü Ç: -YV

etrâfı çukur olduğundan atılan top ve tüfenk ve humbara ve seng kâr itmemekle paşa-yı mümâ-ileyh yanında olan mîr-i mîrân ve ümerâ ve bölükbaşılarıyla ba'de'l-istişâre irtesi Cuma gün cümle guzât-ı mücâhidîn açıkdan yürüyüp palanka kapusun ihrâk itmeğle kurbünde olan kulle tutuşup küffâr-ı dûzah-mekîn iç kulleye firâr ânın dahi etrâfına âteş urulup içinden biraz kâfir[191] kendülerin aşağı atup pâre pâre ve kimi kılıçdan geçüp bakıyyetü's-süyûf melâ'în ü hâsirîn, nisvân ve sıbyân ve hayvânât ve eşyâ ve zahîre ve cebe-hâneleri ile bi'l-külliyye[192] ihrâk u bi'n-nâr olup ancak bir kâfir dolap içinde bir tarafı yanmış bulunup giriftâr ve guzât-ı islâmdan dahi mahall-i yürüyüşde düşmen-i dînin[193] beden başlarından atduğu el humbarası ve kurşundan otuz sekiz mikdârı[194] âdem şehîd[195] yüz doksan üç âdem mecrûh ve küffâr-ı hâk-sâr[196] yedinde mahbûs on bir nefer Müslüman esîrinin sekizi yanup üçü halâs, içinde bulunan iki kıt'a sagîr top âteşde çatlamağın yerinde kalup, palanka dört yerden lağım ile atılup hâke berâber kılınduğu müjdesiyle Varatlı Arnavud oğlu nâm bir âdemin Rikâb-ı humâyûna gönderüp henüz kal'adan otağ-ı âlîlerine nüzûl buyurmuşidi. Âdil Köşkü'nde huzûr-ı şerîflerine getürdüp lisânen dahi takrîr itdirüp[197] on beş altun ihsân ile bir hıl'at giydirdi. Ve paşa-yı mümâ-ileyhin matlûbı üzre **(222 b)** üç aydan beru Tımışvar muhâfazasında olan Rûmili'nin sağ ve sol kol ve Dukakin âlây beyileri ve yediyüz silahdâr serdengeçdisi ve yedi oda yeniçeri ve dört oda cebeci ve iki oda topcu mecmû'an üçbinden mütecâviz müntehab asker, Ordu-yı humâyûndan ifrâz biri beş ve biri üç kıyye iki kıt'a kolonborna top ve müstevfâ cebe-hâne ile imdâda ta'yîn, Logoş ve Şebeş kal'aları fethine namzed kılınup yirmi beşinci Pazar gün topdan huzûr-ı humâyûndan âlây[198] ile geçdiler ol gün vükelâ-yı devlet vezîriazam otağında meşveret idüp cümlenin ittifâkıyla mukaddem kal'a-i Lipva fethi ma'kûl ve evceh[199] görüldüğü Rikâb-ı humâyûna[200] arz-ı i'lâm[201] olup Tımışvar sahrâsında iki gün meksden[202] sonra yirmi altıncı Dû-şenbih gün göçilüp Karaman Beylerbeyisi Vezîr Hısım Mehmed Paşa'ya beş yüz nefer silahdâr serdengeçdisiyle Erzurum ve Trabzon eyâletleri koşılup dümdâr ta'yin olunup iki

---

[190] cevâb Ç: cevâbın YV
[191] kâfirler ÇY
[192] bi'l-külliyye ÇY: -V
[193] bed-girdârın ÇY
[194] mikdârı ÇY: -V
[195] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[196] hâk-sâr ÇY: -V
[197] itdirüp ÇY: -V
[198] âlâylar ÇY
[199] ve evceh ÇY: -V
[200] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[201] i'lâm ÇY: -V
[202] meks ü ikâmet olundukdan ÇY: ü ikâmet olunduk -V

sâ'at ileru Şarad nâm ismi mevcûd palanka kurbüne nüzûl buyuruldu. Ol gün Niğbolı Vâlîsi Şarkan İbrahim Paşa uğrına çıkup giriftâr olan çatal bâr-gîrli pür silâh bir Macar katanası huzûr-ı humâyûnda[203] söyledilüp "Eğre kurbünde vâki' Mişkoc palankasından olup Varadin taburunda cengci idim. İslâm mahabbeti derûnuma doğup hem tabur-ı menhûs[204] ahvâlin pâdişâha[205] haber virüp ve hem huzûrunda[206] Müslümân olmak niyyetiyle orduya[207] geldim, Varadin taburunda cümle Nemçe askeri otuz bin olup dört bini yayadır. Ve ser-askerleri Feriderikos kral olup, ikincisi Kaprara, üçüncüsi Hayzer Ceneraldir. Bundan mâ'adâ Varadin Kal'ası'na bin beş yüz mikdâr[208] cengci alıkoyup umûmen kalkup köprüsü olduğu Sente nâm mahalle geldi. Varadin'deki ağırlığını ve cümle zahîresini kaldırmayup ancak askerine üçer günlük zahîre virüp bir mikdârını dahi arabalar ile taşıyup bir mikdârı dahi etrâf köylerden gelmek üzre tenbih ü te'kîd[209] eyledi. Henüz beru yakaya geçmeyüp ancak beşyüz katana ile Paldiyak nâm Macar kapudanı Nehr-i Tise'den beru geçüp gezeyor ve taburda olan Macar katanası bin kadar olur, gayrı Macar tâifesi akçeye kesişüp İslâm askeri üzerine silahlanmak istemediklerin" takrîr idüp Tımışvar kal'asına gönderilüp dönüşde şeref-i islâm ile müşerref olup vezîriazam kendü içerüsine alup rahtuvân yamağı eyledi. Yirmi yedinci Salı gün menzil-i leb-i nehr-i Moriş.

Feth-i kal'a-i[210] Lipva

Yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün menzil-i mezbûrdan dahi göçilüp yeniçeri ağasına kılavuz olan serhadlü yolu yanılup sol tarafa nehr-i Moriş kenârıyla bir sarp yarlı batağa çeküp kolonborna toplar ve cebe-hâne arabaları batup ardından varan halk-ı âlem[211] yığılup bir vechile ilerü hareket mümkin olmamağla azametlü pâdişâhımız hazretleri yolun ağzına kurulan sâye-bâna inüp vezîriazam kullarına bi-eyy-i vechin-kân ilâcı görülmesine emr-i humâyûnları sâdır oldukda, tecessüs olunup asıl doğru yol dahi sağ tarafda kalduğun arz-ı i'lâm[212] eyledikden sonra, Vezîr Arnavud Süleyman Paşa ve cümle gediklü müteferrika ve çavuş ile varup nice mihnet ile topları ve cebe-hâne arabaların girü çeküp yola dizildikden sonra binüp umum üzre[213] guzât-ı ehl-i[214] islâm kulları ile[215] cirid atlu

---

[203] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[204] menhûs ÇY: -V
[205] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[206] huzûr-ı âlîlerinde ÇY: âlîleri -V
[207] Ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[208] kadar ÇY
[209] ü te'kîd ÇY: -V
[210] palanka ÇY
[211] âlem ÇY: -V
[212] i'lâm ÇY: -V
[213] üzre ÇY: -V

sağlu ve sollu kartal kanad yürüyüp Lipva Kal'ası göründükde vezîriazam ve sa'ir a'yân-ı asker kulları şecâ'atlü pâdişâh-ı sikenderimiz[216] hazretlerinin ihtiyâten alargadan geçmesiçün her ne kadar ki ikdâm ve niyâz itdilerse dinlemeyüp tertîb-i âlây ile kal'anın peyder pey atılan balyemez topları ovayı çalkarken bî-pervâ top menzili mahallinde mürûr ve ubûr[217] kıble cânibinde kal'anın mukābili olan bir yüksek mahalle[218] vaz' olunan sâye-bân-ı şâhânelerine nüzûlünde Salâhor İbşir Ağa ile Eskisaray baltacılar sakası atılan toplardan huzûr-ı humâyûna[219] on birer kıyye birer yuvarlak getürüp ihsân aldılar.[220] Sipah, silahdâr, müteferrika ve çavuş[221] cümle paşalar pâdişâhı[222] at üzre ihâta idüp taraf taraf sadâ-yı kös ve sûr-nâ ve nefîr âlemi kapladı. Eğerçi kudûm-ı humâyûndan beş sâ'at mukaddem çarhacı asker kal'a altına seğirdüp varoş önünde ceng-i cidâl[223] üzreler idi. Kudretlü pâdişâhımız hazretleri Vezîriazam kullarına "her ne olmalu ise olsun hemân şimdi senden kal'a fethin[224] isterim" buyurmağın a'yân-ı asker ile kal'anın gün doğusu tarafından içeru havâle olan yüksek bayırda Yeniçeri Ocağı konduğu mahalle varup henüz yetişen şâhî darbuzenleri derûn-ı kal'aya pey-der-pey atdırırken taraf-ı pâdişâhîden[225] Kapucular Kethüdâsı Eyyüblü Hasan gelüp "daha ne dururlar hemân yürüsünler[226] ve illâ kendüleri bilür" fermânın getürüp yeniçeri ağası dahi ocak ihtiyarları ile metris alınacak mahalleri görüp bir kol varoş önünden, bir kol Battalkapu semtinden ma'küldür[227] derken dokuzuncu sâ'atde Paşalu'dan ve Mısır askerinden bir gürûh guzât-ı ehl-i islâm[228] Battalkapu'nun sağ tarafından taş divârın nehr-i Moriş'e nihayet bulduğu mahalden ve[229] der-akab Vezîriazamın bir bayrak piyâde Arnavud sekbânıyla beş bayrak serdengeçdi yeniçeri ve gönlünde cevher olan nice mümtâz çeri, Battalkapu'nun sol tarafında taş dîvarın nehr-i Morişe nihâyet bulup şaranpova mülhak olduğu köşe tabyasından yürüyüp beden başlarına bayrak dikdiklerin ağa göricek, "duracak gün değil[230] koçaklarım[231] yürün"

---

[214] ehl ÇY: -V
[215] ile ÇY: -V
[216] sikender-i himmet Ç
[217] ve ubûr ÇY: -V
[218] menzil mahallinden Ç: mahalle YV
[219] huzûr-ı humâyûna -ÇY
[220] ihsâna müstağrak oldular ÇY
[221] ve çavuş -ÇY
[222] pâdişâh-ı rûy-i zemîn hazretlerini ÇY: rûy-i zemîn hazretlerin -V
[223] cidâl ÇY: -V
[224] kal'anın feth ü teshîrin ÇY
[225] pâdişâh-ı cihân-muta' hazretlerinden ÇY: cihân-muta' hazretlerin -V
[226] yürüyüş etsinler ÇY
[227] ma'kül ve münâsibdir ÇY: ve münâsib -V
[228] ehl-i islâm ÇY: -V
[229] ve -ÇY
[230] değildir ÇY

sadâsın zâhir[232] itdikde kendünün ve kul kethudâsının ve vezîriazamın tüfenkci piyâde yeniçerileri peyk-bâr-ı gülba[n]k-ı Muhammedî[233] çeküp açıkdan yürüdüler. Düşmen-i dînin[234]zehirli top ve tüfeng ve humbara ve[235] sengine bakmayup bir mikdârı Battalkapu'yı kırup içeru duhûl ekseri ankebud-vâr taş dîvara sarılup dört tarafdan taşra kal'anın beden başlarına çıkup, yer yer yeniçeri bayrakları dikilüp içeru doldular. Akabince kapuları ve eyâletleri askerleri ile Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Mısırlı-zâde İbrahim Paşa ve Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa yürüyüp karşu gelen kâfir[236] hücûm-ı gâziyân-ı ehl-i[237] islâma tâkat getüremeyüp kimi tu'me-i şemşîr ve kimi bend-i zencîr ve taşra kal'ayı feth ü teshîr idüp, kalanı iç kal'aya can atup ve atlusunun bir mikdârı su kapusundan çıkup nehr-i Moriş'i geçüp[238] Erdel dağlarına firâra yüz tutmuş iken mukaddem ta'yîn olunan yedi bayrakda bin kadar[239] silahdâr serdengeçdisiyle vezîriazamın[240] beş bayrak süvârî levendi ve sâir gönlünde olan biraz guzât-ı islâm nehr-i Moriş'i karşu geçmiş idi. Önlerin alup birden hamle[241] ve hücûm itmeğle mukâvemete kudretleri olmayup[242] dönüp tekrâr kal'aya girdiler, guzât-ı ehl-i[243] islâm dahi akablerince kal'a dibinden suyu beru geçüp ve Ordu-yı humâyûndan[244] bunları gören sunûf-ı askerden ve gâret-girândan imdâda[245] varan guzât-ı ehl-i islâm[246] ile iç kal'anın ardında olan tabyalara üç def'a yürüyüp üstüne bayraklar dikilmiş iken ma'an piyâde asker bulunmaduğundan zaptı mümkin olmayup düşmenin[247] top tüfenk humbara ve seng ve hücûmundan tâkat getürülmeyüp girü dönüp[248] piyâde asker[249] imdâdına âdem gönderdikleri vakit taşra kal'adan tarafa olan iç kal'a tabyalarına yürüdüklerin görmeğle bunlar dahi gayretlenüp ekseri, atların şaranpo parmaklıklarına bağlayup piyâde ve süvâr birden yürüyüp düşmen-i dîni küşte-i şemşîr iderek hendekleri

---

[231] yiğitlerim ÇY
[232] nümâyân ÇY
[233] Muhammedî ÇY: -V
[234] bed-girdârın ÇY
[235] humbara ve ÇY: -V
[236] kâfirler ÇY
[237] ehl ÇY: -V
[238] mürûr idüp ÇY
[239] mikdârı ÇY
[240] vezîriazam hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[241] cümle Ç: hamle YV
[242] kalmayup ÇY
[243] ehl ÇY: -V
[244] humâyûn-ı nusret-makrûndan ÇY: nusret-makrûn -V
[245] imdâd-ı i'ânete ÇY: i'ânet -V
[246] ehl-i islâm ÇY: -V
[247] düşman-ı bed-girdârın ÇY: bed-girdâr -V
[248] avdet idüp ÇY
[249] asâkir-i islâm ÇY

lâşe-i küffâr-ı hâk-sâr[250] ile doldurarak geçüp her[251] tarafdan tabyalara çıkup feth ü teshîr[252] idüp mülâsık asker iç kal'aya dolup bir buçuk sâ'at içinde bi'l-külliyye feth ü teshîr idüp enderûn ve bîrûn kal'ada buldukları nisvân ve sıbyânı bakıyyetü's-süyûf harbî küffâr-ı hâk-sârı[253] esîr ve mâl ve ganâimleri ile mugtenem olup nice gedâ bây oldu. İbtidâ cenge[254] mübâşeret vaktinde mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri dürbin ile seyr ü temâşâ[255] idüp tamâm kılıç faslına girdiklerinde büyük ve küçük imam efendi dâ'îlerin yanlarına getürüp Feth-i şerîfe başladup bizzat kendüler dahi gözleri yaşın[256] döküp du'âya meşgûl olup etrâfina nâzır sagîr ve kebîr bir mertebe ağlaşdılar ki ta'rîf olunmaz Hak celle ve 'alâ hazretleri (223 a) bir âlây mücrim ve âsî kullarının gözü yaşına merhamet idüp her biri bahr-i hayrete dalmış iken vehle-i ûlâda huzûr-ı humâyûnlarına varoş fethinin müjdesiyle kapucular kethudâsının şâtırı der-akab kendü ve sonra Vezîriazam hazretleri[257] tarafından telhisci gelüp müjdelerin alup çarh-ı felek, gönder, kazma, kürek, balta, külünk, tüfenk getürenler dahi mesrûr kılındı. Mukaddem bir yiğit bir kelle akabince[258] bir yiğit dahi[259] bir dil getürüp katl olunup ahşama değin dil ve kellenin arası kesilmeyüp ihsanların aldıklarından sonra sâye-bân önünde kendülere boyunların urdurup rûz-ı haşrdan bir nişân idi. Mecrûhlar içün mahsûs çadır kurulup cerrâhlar ta'yîn ve yaraları sarılup hadlerine göre merhem bahâları verildi. Bu esnâda Vezîriazam dahi bükâ iderek kal'a fethi müjdesi ile gelüp[260] "gazân mübârek ola pâdişâhım" deyüp Âdil Köşkü'nde ayağın öpdü "ber-hûrdar ol güzel hıdmet ve erlik etdin" buyuruldu. Bi-emr-i humâyûn ol mahalde otağ-ı humâyûn dahi kurulup herkes yerlü yerinde kollu kolunda konmak buyurulup[261] Yeniçeri ağası kal'ayı cebecibaşı cebe-hâneyi topcubaşı topları zapt u rabt[262] idüp üç bin kantar barut ile[263] yedi yüz kebîr humbara altmış dört bin[264] yuvarlak bir kıt'ası on dört beş kıt'ası on birer kıyye altı balyemez ve dört kıt'ası beşer ve beş kıt'ası onar kolonborna[265] ve dört kıt'ası birer buçuk ve on üç kıt'ası birer ve bir kıt'ası yarım kıyye on sekiz şâhî darbuzen

---

[250] hâk-sâr ÇY: -V
[251] iki Ç: her V: -Y
[252] ü teshîr ÇY: -V
[253] hâk-sâr ÇY: -V
[254] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[255] ü temâşâ ÇY: -V
[256] yaşların ÇY
[257] hazretleri ÇY: -V
[258] dahi +ÇY: -V
[259] dahi -Y
[260] gelüp -Ç
[261] buyurulup ÇY: silik V
[262] u rabt ÇY: -V
[263] ile Y: -V
[264] humbara altmış dört bin Ç: humbara on bin Y: silik V

ve yirmi üç[266] kıt'a misket ve bir kıt'a saçma ve otuz beşer[267] kıyye dört kıt'a[268] havan topu ile cem'an kırk üç pâre top[269] enderûn ve bîrûndan der-[270]mahzen elli bin keyl dakīk ve on altı bin keyl çavdar taraf-ı mîrîye kabz olundu bir ol mikdârı dahi[271] hesâba katılmadı. Yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün erken şeyhulislâm efendi[272] mübârek bâd-ı gazâya gelüp takbîl-i yed-i pâdişâhîye mesrûr kılındı.[273] "Ordu-yı humâyûnda[274] kimse esîr tutmasun sonra kimde bulunursa salb u siyâset olunur", dellâl nidâ itdirilmeğin herkes tutsağın Aylak çadırı önüne getürüp kal'anın kumandan ta'bîr itdikleri, ya'ni kal'a hâkimi Tolodo nâm Nemçe cenerali ile mareşal ta'bîr olunur ya'ni yüz elli kâfir sâhibi kal'a dizdârı Martines nâm Nemçe kapudanı ve kal'a mi'mârı Muhzır Ağa hapsine verildikden sonra nazargâh-ı pâdişâhîde herkes esîrlerinin başın kesüp iç hazînedâr Nezir Ağa otağ kapusu önünde iskemle kurup bir tarafdan kendü ve bir tarafdan defterdâr efendi ma'rifetiyle veznedâr başı ale's-seviye yirmi beşer guruş ve kelle getürenlere on beşer guruş bahşiş virilüp yekûnünde kırk bir buçuk kîse akçeye bâliğ oldu. Bu iki gün içinde kal'ada kalan lâşe-i habîse-i mundârdan mâ'adâ otağ-ı humâyûn önünde kesilen bin kadar kelle-i küffârdan[275] bir depe yapılup cüsseleri[276] ormana[277] atıldı. Guzât-ı ehl-i[278] islâmdan dahi yüz kadar şehîd ve dört yüz kadar mecrûhu tahkīka irdi ve[279] bu fütûhât-ı celîle taraf-ı pâdişâhîden[280] vukū'ı üzre yazılup yaya çukadarlarından tebdîl-i câme Uzun Veli Ağa[281] ile devletlü Vâlide Sultan hazretlerine gönderildi.

---

[265]onar kolonborna ÇY: silik V
[266] ve yirmi üç Ç: silik YV
[267] otuz beş Y: otuzbeşer ÇV
[268] aded Ç: kıt'a YV
[269] top -Ç
[270]bîrûndan der ÇY: silik V
[271]dahi ÇY: silik V
[272] efendi -Ç
[273]takbîl-i yed-i pâdişâhîye mesrûr kılındı Ç: takbîl-i pâdişâhî Y: silik V
[274] humâyûn-ı zafer-makrûnda ÇY: zafer-makrûn -V
[275] küffâr-ı bed-ahterden ÇY: bed-ahter -V
[276] cüsse-i murdârları ÇY: murdâr -V
[277] ormanlara ÇY
[278] ehl ÇY: -V
[279] ve ÇY: -V
[280] pâdişâh-ı cihân-muta' hazretlerinden ÇY: cihân-muta' hazretlerin -V
[281] Ağa ÇY: -V

Vasf-ı kal'a-i Lipva

Otuzuncu Cuma gün şevketlü,[282] mehâbetlü hünkârımız[283] hazretleri huddâm-ı has bendeleri ile kal'a seyrine varıp zîr u bâlâsın temâşâ eyledi. Topları ve cebe-hâne ve zahîreyi görüp ol hâlik-ı bî-çûna hamd ü senâ idüp bu[284] muharrir-i hakîr bile idim. Meselâ kal'a-i mezbûr bir yüksek bayır altında nehr-i Moriş kenârında bir vâsi' ovada vâki' olmuş iç kal'ası taşdan çâr-kûşe ve iki kûşelerinde birer kâr-gîr kulle, etrâfı dâiren-mâ-dâr amîk susuz hendek ve hendekden hâric birbirine muttasıl dört azîm toprak tabya ve hârici sulu hendek ve hendekden hâric dâiren-mâ-dâr şaranpo olup taşra kal'asın dahi orta yerinden yıkup ceng meydânı açup, ol meydânı ve ovayı ve ensesinde birbirine müştemil bayırları gözedir. Kal'anın asma köprüsünün sağ tarafında ihdâs itdüğü bir muhîb tabyanın dahi etrâfı sulu hendek ve hârici şarampo[285] ve taşra kal'adan yıkup bulduğu taş dîvarı Battalkapu tarafından kapu tabyasına gelince açık yeri şaranpo ile zabt ânın dahi hârici[286] Battalkapu'nun nehr-i Moriş'e nihâyet bulduğu mahalden kapu tabyası hendeğine varınca hendek kesüp su yüridüp düşmen-i dîn[287] eline gireli dört seneden beru bir mertebe istihkâm virmiş ki tavsîfden müberrâdır. Lâkin zabta[288] sâlih olmamağla cebe-hâne ve zahîre ve topları orduya çekildikden sonra mukaddem taşra kal'ası dört tarafdan âteşe urulup bi'l-külliyye ihrâk u bi'n-nâr olup cümle tabyaları beylerbeyiler eyâletleri ile bir uğurdan[289] üşündi ile yıkup hendeklere berâber düzitdiler.[290] İç kal'ayı dahi iki günde yedi yerden lağım ile atup hâke berâber itdiler. Ve karşu nehr-i Moriş aşuru dağ başında vâki'[291] Şolmoş nâm bir sarp[292] taş palankaya dahi âdem gönderilüp âteş virildi. Andan kal'aya nâzır Peşte'ye nasb olunan sâye-bân-ı şâhânelerine nüzûl, vakt-i zahra dek eğlenüp Muhzır Ağa habsinde olan kumandan ile Martines'i huzûr-ı humâyûnlarına[293] getürdüp "niçün dayanup döğüşmedin buyurdukda henüz imdâdım yetişmedi altı yüz Nemçe bir[294] ol kadar dahi Macar haydut cengcim olup kal'am metîn, zahîre ve cebe-hânem vâfir, nihâyet

---

282 şevketlü ÇY: -V
283 pâdişâhımız ÇY
284 bu Y: -ÇV
285 şaranpo ÇY
286 hâricine ÇY
287 dîn ÇY: -V
288 zabt u rabta ÇY: u rabt -V
289 bir uğurdan ÇY: -V
290 dümdüz eylediler Ç: dümdüz itdiler Y: düzitdiler V
291 vâki' -Ç
292 sarp -Ç
293 humâyûn-ı husrevânelerine ÇY: husrevâne -V
294 bir -Ç

koruyacak mikdâr askerim olmayup dört topcuya münhasır idim.[295] Yohsa bir buçuk sâ'at değil belki bir buçuk ay dayanır idim. Bâ-husûs Varadin tarafından kopan büyük tabur bir iki güne dek imdâda irişmeleri haberin göndermiş iken siz mukaddem gelüp darb-ı destiniz ile kal'a elinize girdi habse kā'iliz öldürme" deyü yüzin yire sürmeğle Yedikule'ye îsâl olunmak üzre merâhim-i aliyye-i hüsrevânîden bir bâr-gîre bindirilüp Martines piyâde yine habse gönderildi. Ol hînde dest ü beste huzûr-ı humâyûn-ı mehâbet-makrûna gelen yirmi beş nefer Nemçe kâfirinin ikisin mukābelelerinde kâfirden[296] kalma dar ağacına salb der-akab katl, sâirlerin huzûrunda[297] ve kimini ordu-yı humâyûn[298] içinde geçerken yol kenârlarında getürenlere boyunların urdurup bahşişlerin virdi. Ol gün ahz olunan Nemçe ulağı söyledilüp, "Küçük Kanije'de meks-i ikāmet[299] üzre olan Nemçe taburundan Hayzer Ceneral-i bed-fa'âl[300] beni çağırup vâfir kâğıt ile Lipva Cenerali kumandanı gönderdi ve ağızdan ısmarladı ki, Erdel Kralı Ceneral Feterani'ye olan kâğıtları bir sâ'at evvel yollasun ve kâğıtlar mefhûmun bilmem, ancak lisânen söylenilen cevâb dünki gün büyük tabur Arat nâm mahalle konmak üzre idi. Feterani kral-ı bed-fa'âl[301] ile olan asker dahi kalkup bir yire geldikden sonra ehl-i[302] İslâm askeri ile meydânda görüşmekdir ve Lipva'nın alınmasına bakmayup işitdiğim elbette tokuşmakdır ve Nemçe askerinin mikdârın kimse bilmez. Başta olanlarımız söylemez. Halk ise elli bin dahi eksik tahmîn iderler ve taburda sagîr ve kebîr doksan kıt'a top olup ne kadarını bile götüreceklerini bilmem beş günlük zahîre alup sonra gayrısı Segedin'den gelsün" didiklerin takrîr idüp habs olundu.

Ameden-i Tatar Hân

Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa'nın gelen mektûbda; "Feterani Kral sekiz bin atlu ve[303] dört bin yaya Nemçe askeri ile Logoş imdâdına gelüp gerçi üstüne varmağa yaya askerimiz vâfir, lâkin atlu askere muhtâc olduğu ekall-i mertebe üç bin atlu imdâd irsâline himmet buyurasın" dimiş. Vezîriazam hazretlerinin[304] otağında müşâvere olup "üzerimize tabur-ı makhûr[305] gelürken âhar yire asker ayırup[306] göndermek küllî

---

[295] münhasırım Ç: münhasır idim YV
[296] kâfir-i bî-dînden ÇY: bî-dîn -V
[297] huzûr-ı şerîflerinde ÇY: şerîf -V
[298] humâyûn ÇY: -V
[299] meks-i ikāmet ÇY: ikāmet -V
[300] bed-fa'âl ÇY: -V
[301] bed-fa'âl ÇY: -V
[302] ehl ÇY: -V
[303] ve Ç: -YV
[304] hazretlerinin ÇY: -V
[305] makhûr ÇY: -V
[306] ayırup -ÇY

hatâdır. Kırım Hânı celâdetlü[307] Hacı Selim Giray Han hazretleri Tatar-ı sabâ-reftâr[308] askeri ile Tımışvar'a karîbdir. Ânın imdâdına irmesi her vechile ma'küldür" deyü ittifâk ve ittihâd[309] idüp Rikâb-ı humâyûna[310] arz-ı i'lâm[311] olundu. Mûcibince sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile mîr-i âlem Frenk Mustafa Ağa gönderilüp Tımışvar altında[312] varup teslîm itdi. Hân-zâdeler ve Kırım ve Şirin Mirzaları yanında feth ve kırâ'at olundukda "sem'an ve tâ'aten nihâyet bu kadar memleket söküp geldim kendümüzde ve davarlarımızda **(223 b)** tâb u tâkat kalmamış iken yine dönüp ılgar ile girü imdâda gide dimek ne denlü gadrdir ve[313] taraf-ı pâdişâhânelerinden da'vet olunduk Ordu-yı hümâyunlarına varup bir kerre mübârek yüzin görelim. Andan ne emr iderse yoluna cân ve bâş fedâdır."[314] Bugün cevâb virüp bugün sabah namâzın Tımışvar'da kılup ağa-yı mûmâ-ileyh ile Tatar askerin kaldırup doğru yoldan Ordu-yı humâyûna[315] karîb geldüğü müjdesiyle gelen bir Tatar ikindi mahalli huzûr-ı humâyûna[316] haber virmekle vezîriazam mukaddem kethudâsın kapusu ve mehterhânesiyle karşu gönderüp kendü Şahin Mehmed Paşa ve Mısırlı-zâde İbrahim Paşa ve kul ağaların ve ocak ihtiyarların alup Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[317] kenârında istikbâl, azîm âlây ile getürüp çadırına indirüp tertîb-i ziyâfet ol gice anda beytûtet idüp irtesi mah-ı Safer'in[318] gurresi Şenbih gün vezîriazam[319] vesâtatı ile [o]tağda[320] pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp "hoş geldin yol zahmetlerin ile nicesin" deyü[321] taltîf buyurdukda, efendimin hidmeti bu kullarına rahmetdir" deyüp[322] izn-i humâyûnları üzre zîr-i pây-ı tahtında ihrâm üzre iclâs ahvâl-i düşmenden[323] ba'zı mükâleme,[324] taraf-ı[325] mülûkânelerinden kırmızı kadifeye dûhte semmûr kapanitse ilbâs ve kalpak üzre iki murassa' top sorguç murassa'[326] ve[327] şemşîr

---

[307] celâdetlü ÇY: -V
[308] sabâ-reftâr ÇY: -V
[309] ve ittihâd Ç: -YV
[310] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[311] i'lâm ÇY: -V
[312] altına ÇY
[313] ve Ç: -YV
[314] fedâ idelim ÇY: idelim -V
[315] humâyûn-ı zafer-makrûna Y: zafer-makrûn -V
[316] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[317] humâyûn-ı nusret-makrûn ÇY: -V
[318] saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[319] vezîriazam ÇY: -V
[320] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[321] deyü ÇY: -V
[322] deyüp ÇY: silik V
[323] düşmen-i bed-ahterden ÇY: bed-ahter -V
[324] su'âl buyurup ÇY
[325] taraf Ç: derûn Y: silik V
[326] murassa' ÇY: silik V

ihsân ve tamâm-ı mevcûdın[328] ni'am-ı hüdâvendigâra müsteğrak eyleyüp me'zûn oldukda[329] inüp birkaç adım teşyî' buyurdı. Ve ma'an gelen sâbıka merhûm olan oğlu[330] Azamet Giray Sultân[331] ve Hacı Giray-zâde İslâm Giray Sultân ve Canbey Giray-zâde Baht Giray sultanlara dahi[332] kontoşlar ile[333] azîm[334] ikrâm olundu. Ol gün nice yıldan beru[335] Tımışvar etrâfından âdem kapup hîle-kâr bir ayağı düşük Topal nâm katana kâfiri kal'ada giriftâr bir yeniçeri elinde nihân meblâğ-ı vâfire ile ıtlâk üzre olan[336] beşli ağası kılağuz Pîrî Ağa haber virüp katlin niyâz itmeğin, buldurup huzûr-ı humâyûnlarında söyledüp mezbûra boynun urdurdı. Ve ahşamdan[337] sonra Arnavud Mahmûd Paşa'dan imdâd talebiyle gelen âdeminden huzûr-ı humâyûnlarında keyfiyyet-i düşmeni su'âl buyurdı. Feterani kıral cümle ağırlık ve zahîresin girü bırağup sekiz bin atlu[338] dört bin yaya Nemçe askeri ile Logoş imdâdına gelüp sugur-ı Lipva alunduğun işitdikde yayasın taburda bırakup[339] atlusıyla varup zahîre ve ağurluğın getürdüp tabura[340] girdi. Etrâfına hendek kesüp kal'aya arka virdüğün bir mikdâr atlu[341] guzât-ı islâm[342] imdâd olunur ise tokuşılacağın söyledi. A'yân-ı asker vezîriazam otağında meşveret idüp hâlen Ordu-yı humâyûnda[343] mevcûd top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve zahîremiz kâfîdir ve Tımışvar levâzımâtı cümleden ehemm ve elzemdir. Muktezî olan eşyâ bu tarafdan görilüp îsâl olundukdan sonra cumhûren Feterani Kral üzerine varılmak her vechile ma'kûldur deyü ittifâk ve ittihâd[344] olunup Rikâb-ı humâyûna arz olundukdan sonra on dört bin keyl dakîk ve Lipva'dan çıkan cümle toplar yetmiş bir aded fuçı humbarası ve kırk dört aded memlû sepet humbarası dört bin beşyüz el humbarası yedi kantar fitil beş varul zift ve çam sakızı ve her birinden mühimmât-ı sâire ifrâz idüp mâh-ı mezbûrun[345] ikinci Pazar gün vezîriazam kethudâsı Hacı Mustafa Ağa beş yüz sekbân beş yüz yeniçeri beş yüz

---

[327] ve -Y
[328] vücûdun ÇY
[329] oldukda ÇY: silik V
[330] oğlu -Ç
[331] Sultân Y: -Ç: silik V
[332] dahi ÇY: silik V
[333] kontoşlar ile -Y
[334] azîm ÇY: -V
[335] beru -ÇY
[336] olan ÇY: silik V
[337] ahşam namazından ÇY: namazın -V
[338] atlusuyla varup ÇY: ...suyla varup -V
[339] dört bin... bırakup -ÇY
[340] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[341] atlu -ÇY
[342] islâm ÇY: -V
[343] humâyûn-ı nusret-makrûnda ÇY: nusret-makrûn -V
[344] ve ittihâd ÇY: -V
[345] idüp mâh-ı mezbûrun ÇY: -V

serdengeçdi sipâh beş yüz Mısır askeri kapusu halkı[346] ile Vezîr Arnavud Süleyman Paşa kapusu ve eyâleti askeri ile Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa ile irsâl olundu. Lâşe-i küffâr-ı hâk-sâr[347] kokusundan halk orduda[348] ve pâdişâh-ı âdil[349] hazretleri otağ-ı humâyûnlarında bir dürlü[350] duramayup tebdîl-i mekân iktizâ itmeğin ol gün yine kal'a etrâfından dolaşup ma'hûd Peşte'de öyleye dek[351] sâye-bân-ı humâyûnlarında[352] eğlenüp vezîriazam kulları otağ-ı humâyûnların kaldırup âdetâ sipâh silahdâr a'yân-ı asker âlây ile bir çayrek girü[353] gidüp[354] bir mürtefi' mahalle nasb, asker-i islâm[355] dahi yirlü yerine kondılar. Ahşam üçüncü Dü-şenbih gicesi imdâd-ı i'ânet[356] talebiyle yine Arnavud Mahmud Paşa'dan gelen âdemi huzûr-ı humâyûnlarında söyledüp[357] evvelkine mutâbık gelmeğin sabâh oldukda[358] ba'de'l-istişâre üç bin Tatar-ı sabâ-reftâr[359] askeriyle Baht Giray Sultân imdâda ta'yîn olup ba'dehû edâ-i hıdmet kapusu halkı[360] ve eyâleti askeri ile Çerkes İbrahim Paşa dahi varmak buyuruldu . Dördüncü Salı gün büyük taburdan câsûs gelüp küffâr-ı hâk-sâr[361] nehr-i Moriş'i Çanad nâm mahalden beru geçüp Arat'a konduğu ve guzât-ı islâm Lipva'da meks ü ikāmet[362] üzre iken enseden gelüp boğazları alup mukābil olmak zu'munda olduğun bildürüp müşâvere olundu. "Düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyin[363] üstümüze gelmezden mukaddem biz Lipva'dan kalkup doğru yoldan Tımışvar'a varup asker[364] mühimmât ve cebe-hâne ve zahîresin koyup andan Mahmud Paşa imdâdına gidelim eğer düşmen pîş ü pesden gelür ise döğüşürüz birkaç gün dahi meks olunur ise biz alçakdayız düşmen ardımızdan gelüp boğazları zabt idüp cümle ordumuzı yüksekden topa yedirir. Bi-eyyi-vech-i kân kalkmamızın lüzûmı vardır" deyü ittifâkları Rikâb-ı humâyûna[365] arz olundukda hemân harekete kat'î hatt-ı humâyûn sâdır olup Hân

[346] halkı Ç: -YV
[347] hâk-sâr ÇY: -V
[348] ordu-yı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[349] âdil ÇY: -V
[350] bir dürlü ÇY: -V
[351] değin ÇY
[352] humâyûnlarında ÇY: -V
[353] girüsünde ÇY
[354] gidüp -ÇY
[355] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[356] i'ânet ÇY: -V
[357] söyledilüp Y: söyledüp ÇV
[358] oldukda ÇY: -V
[359] sabâ-reftâr ÇY: -V
[360] halkı Ç: -YV
[361] hâk-sâr ÇY: -V
[362] ü ikāmet ÇY: -V
[363] dîn ve kefere-i bed-âyin ÇY: -V
[364] asâkir-i islâm ÇY: -V
[365] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

hazretleri Tatar askeri ile düşmenin[366] gelecek boğaza konduruldu. Ve Tımışvar'a giden asker ve zahîre develeri dahi ahşam üzeri yetişüp Lipva sahrâsında altı gün ikāmetden sonra beşinci Çehâr-şenbih gün umûm guzât-ı ehl-i[367] islâm kulları ile sâlimen göçüp yine gelindüğü minvâl üzre herkes yirlü yerinde kollu kolunda tertîb-i âlây ile doğrı yoldan ric'at ve azîmet olunup eyâleti ile Karaman Beylerbeyisi Vezîr Hısım Mehmed Paşa ileru toplar üzerine Vezîr Arnavud Süleyman Paşa dahi Menteşe Sancağı Mutasarrıfı Fındık Mustafa Paşa ve Erzurum ve Trabzon eyâletleri ile dümdâr ta'yîn olup ağırlık ileru ve Tatar Hân cümleden girü gelmek buyuruldu. Ol gün بامرالله تعالى[368] konakdan hareket vakti lâ-yenkatı' te'âkub iden yağmurdan azîm balçık zahmeti çekilüp ekser-i cebe-hâne ve zahîre arabaları kırılup yolda döküldüğün ve niceleri batup kalduğun bizzat gayretlü pâdişâhımız hazretlerinin manzûr-ı humâyûnları olmağın gedüklü müteferrika ve çavuşağaları Defterdâr Efendi ile girü çevirüp ta'mîri mümkin olanları yapdırup, olmayanların yüklerin boş develere yükledüp hezâr-ı mihnet ile ahşam geçerek yine Şarad Palangası yurduna nüzûl buyuruldu. İrtesi Penç-şenbih gün sabâh namâzı yağmur kesilüp lâkin arabaların bir mikdârı gice gelüp ekseri dökilüp kalmağla ol gün oturak olup öyleye dek güçile gelüp dâhil oldular. Fındık Mustafa Paşa me'mûr olduğun hidmetde taksîrât itmeğin[369] mansıbı Tımışvar muhâfazasında kalan Bostancı Mahmud Paşa'ya tevcîh olundu. Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa'ya tevcîh ve inâyet[370] olundu. Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa eyâleti ve yanında olan sâir[371] guzât-ı islâm ile[372] Tımışvar'a gelmiş idi. Emr olunduğu üzre kendü salt Ordu-yı humâyûna gelüp otağ-ı âlîlerinde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp "fethine me'mûr olduğumuz Logoş Kal'ası'ndan bir buçuk sâ'at beru karye-i Boldor nâm mahalle konup etrâfımıza metris ve hendek kesüp meks üzre iken Erdel Kıralı Feterani la'în sekiz bin atlu ve[373] dört bin yaya kâfir[374] ile kal'adan bir sâ'at yukaru nehr-i Tımış kenârında orman içinde tahassun itdüğü taburda[375] üstüne geldüğümizi işidüp etrâfımız hendek ve ardımızda bir mikdâr yir açıkdır deyü pazarlık iden re'âyâ varup haber virmeleriyle iki bin atlu ayırup bizi şeb-hûna gönderdi.

---

[366] düşmen-i dinin Ç: din -YV
[367] ehl ÇY: -V
[368] te'âlâ ÇY: -V
[369] itmeğle ÇY
[370] ve inâyet ÇY: -V
[371] sâir -Ç
[372] ile -Ç
[373] ve Ç: -YV
[374] kâfirler ÇY
[375] tabur-ı makhûrda ÇY: makhûr -V

Kulları dahi ol mahalle bir gidüp top ve piyâde tüfenkci ile zabt u rabt[376] ve gāfil durmayup mel'ûn dahi tonuz[377] topu olup ol mahalden yürüdükde top ve tüfenk ile uğratmayup girü döndürüp iki yüz kadar[378] kâfir-i bî-dînler[379] vâfir bâr-gîrleri ile helâk[380] ve ta'kīb iderek tabur-ı makhûra[381] **(224 a)** dıktık. Umûmen kalkup üzerimize geleceği haber alunup on bin mikdâr[382] güzîde atlu askere muhtâcdır ki, kulun yanında olan piyâde ile üzerine varıla mukāvemet mümkin olmayup efendimin[383] emriyle sâlimîn[384] Tımışvar altına geldüğün" arz-ı i'lâm[385] eyledi. Ve getürdiği Kırka nâm Nemçe kapralı ya'ni onbaşı dimekdir,[386] söyledilüp Varadin'deki büyük tabur Feterani kıral ile Lipva altında bir yire gelüp islâm askerine tokuşmak üzre haberleşüp lâkin Lipva alınmağın büyük tabur Küçük Kanije'ye gidüp Feterani kıral tabura[387] girüp ben Mahmud Paşa ordusuna firâr etmiş iken tutub esîr itdiklerin takrîr idüp hapse verildi. Der-akab Kurd Mehmed Paşa[388] gelüp "Çanad etrâfların tecessüs eyledim düşmenden bir dürlü[389] nişan yok uzakdan biraz ateş göründi tabur mı değilmi bilmem âdemim az olmağın daha ileru varup cevâb-ı şâfî[390] getüremedim." Koluna bin kadar güzîde asker koşulsa inşâallahü te'âlâ[391] murâd üzre hem dil ve hem sahîh haber getürileceğin söyleyüp matlûbı üzre âdem koşılup gönderildi. Vezîriazam kethüdâsı Hacı Mustafa Ağa'ya Tımışvar'a kapanmak şartıyla vezâret hâsları virilüp yerine Harâc-ı muhâsebeci Şehrî Mehmed Efendi kethüdâ nasb olundu. Yedinci Cuma gün göçilüp Tımışvar sahrâsına konuldu ol gün Hasoda'da Peşkir Gulâmı Gürcü Süleyman Efendi'ye kapucubaşılık Mastacı Şâkirdi Batlamyus İbrahim Efendi'ye Kapu ortasından yevmî yüz elli akçe tekā'üd in'âm ü[392] ihsân buyuruldu.

Feth-i kal'a-i Tittel

Belgrad Muhâfızı Vezîr Cafer Paşa Haleb Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa'yı eyâleti askeri ile Belgrad muhâfazasına alıkoyup kendüsi me'mûr olduğu üzre

---

[376] u rabt Ç: -YV
[377] hınzır ÇY
[378] mikdârı ÇY
[379] bî-dînler ÇY: -V
[380] nâr-ı cahîme revân ÇY
[381] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[382] kadar ÇY
[383] efendimizin ÇY
[384] sâlimîn -ÇY
[385] i'lâm ÇY: -V
[386] dimekdir ÇY: -V
[387] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[388] Kurd Mehmed Paşa der-akab ÇY
[389] bir dürlü ÇY: -V
[390] şâfî cevâb ÇY
[391] te'âlâ ÇY: -V
[392] in'âm ü ÇY: -V

ber-vech-i arpalık Niğde ve Kayseriyye sancaklarına mutasarrıf Vezîr Daltaban Mustafa Paşa ve Şam Beylerbeyisi vezîr Kanijeli Osman Paşa ve Yanya sancağına mutasarrıf[393] Arnavud Küçük Cafer Paşa ve mîrî Bosna levendatıyla Fazlı Bölükbaşı yeniçeri, cebeci, topcudan bir mikdâr kapukulu ile Donanma-yı humâyûna girüp ve serhadlü Mehmed paşa ile Manastır'dan yazılan dört yüz elli nefer silahdâr serdengeçdisin Zemun tarafına geçirüp karadan yolladıkdan sonra kendüsi متوكل على الله تعالى[394] Titel Kal'ası fethine azîmet idüp İslankamen nâm mahalle vardukda mukaddemâ Kal'a-i Titel muhâfazasına me'mûr olan Macar ve Sırf'dan mâ'adâ yaz eyyâmından beru iki bin Nemçe ve etrâfın cerâhorları ile kal'aya muttasıl nehr-i Tise kenârında azîm tabyalar ve şaranpolar yapup Donanma-yı humâyûn ile nehr-i mezbûrdan geçüp kal'a altına yanaşmak mümkin olduğu esahh-ı haber alınmağla zarûrî firkate ve şayka ve üstü açık kayıklar ile Tuna göllerinden gidüp Küçük Cafer Paşa ve Fazlı Bölükbaşı bir mikdâr guzât-ı ehl-i islâm[395] ile ileru ta'yîn ve kal'a-i mezbûrun sol tarafına yarım sâ'at mikdârı ba'îd yire yanaşup taşra çıkdıklarında Kubile tarafında vâki' Filve cisri ve kal'a-i mezbûre muhâfazasında piyâde ve süvâr iki bin mikdârı Nemçe[396] kâfiri[397] üzerlerine yürüyüp bunlar dahi beruden karşu düşmen-i dîne[398] mukâbil olup merdâne ve dilîrâne hareket iki sâ'at kadar[399] ceng-i azîm[400] olup altmış mikdârı kâfir-i bî-dîn[401] tu'me-i şemşîr ve yüzelli mikdârı zahm-nâk ve girüden dahi gemiler ile silahdâr serdengeçdisi ve sâir guzât-ı ehl-i[402] islâmın ceste ceste geldiklerin müşâhede ve girüye firâr idüp Ser-asker Cafer Paşa dahi yanında olan vüzerâ ve mîr-i mîrân ve cüyûş-ı muvahhidîn ile der-akab yetişüp ol gice ol mahalde giceleyüp irtesi mâh-ı Safer'in[403] dördüncü Salı[404] gün bi'l-cümle gemileri girü İslankamen'e yollayup مستعين بالله تعالى[405]âlâyların tertîb ve kal'a-i mezbûre altına nüzûlünde bilâ-ârâm guzât-ı ehl-i[406] islâm kol kol açıkdan metrislere girüp ol gün ol gice azîm harb ü kıtâl ve yâr nidâsı kuşluk vaktinde Kubile cisri muhâfazasında olan umûm Nemçe kâfiri

---

[393] Vezîr Daltaban... mutasarrıf -ÇY
[394] te'âlâ ÇY: -V
[395] ehl-i islâm ÇY: -V
[396] dedikleri +ÇY: -V
[397] kâfirlerin ÇY
[398] bed-ahterlere ÇY
[399] mikdârı ÇY
[400] cidâl-i harb ve kıtâl ÇY
[401] bî-dîn ÇY: -V
[402] ehl ÇY: -V
[403] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[404] Salı -Y
[405] te'âlâ ÇY: -V
[406] ehl ÇY: -V

metrisden asker-i islâm[407] üstüne yürüyüp yakîn gelmeğle zarûrî metrisde olan guzât-ı ehl-i[408] islâmdan iki bin mikdârı piyâde ve süvâr imdâd ve ser-asker ardına[409] ta'yîn[410] ve metris[411] kazduğun düşmen-i dîn görmeğle yine ceng-i cidâl[412] itmedin girüye firâr itdiler. Ol gice guzât-ı ehl-i[413] islâm yürüyüşe hazırlanup şehr-i mezbûrun altıncı Penç-şenbih gün açıkdan kal'anın cevânib-i erba'asından yürüyüş idüp بعون الله تعالى hendekden hâriç bilcümle tabya ve şaranpoları zabt olunup içinde bulunan melâ'în-i dûzah-mekîn umûmen kılıçdan geçüp bakıyyetü's-süyûf olan[414] küffâr-ı hâk-sâr[415] kal'aya kapanup ceng ü harbe mübâşeret eylediklerinde guzât-ı müslimîn gayret ve hamiyyet-birle hendeklerine hücûm ve iktihâm,[416] yer yer kenârlarında metrislenüp dilîrâne ceng-i cidâl-i harb ve kıtâl[417] itmeğin kulûb-ı müşrikîne vehm-i azîm müstevlî olmağla kal'aya vire bayrağın dikûp istîmân ve serdâr-ı müşârun-ileyh dahi a'yân-ı asker ittifâkıyla[418] virelerine rızâ ve taşra çıkmak üzre[419] iken Varadin tarafından imdâdlarına gelecek düşmen âlâyların müşâhede itmeleriyle ol sâ'at vireyi bozup bir mikdâr cebe-hânesine âteş virdiklerin guzât-ı müslimîn[420] görüp taraf taraf kal'aya hücûm ve iktihâm[421] ve yürüyüş idüp بعون الله تعالى derûnunda olan bilcümle Nemçe ve Macar ve Sırf kâfirleri ân-ı vahidde kılıçdan geçüp kal'a-i mezbûre top ve cebe-hânesiyle feth ve teshîr olup guzât-ı ehl-i[422] islâmdan dahi sekiz yüz kadarı[423] şehîd[424] bin kadarı yaralanup bi-emr-i humâyûn kal'anın top ve cebe-hânesi Donanma-yı humâyûna alındıkdan sonra dört tarafından âteşe uruldu.[425] Henüz ceng ü harb ber-taraf olduğu vakit, Varadin tarafından üç bin mikdârı süvâr, bin mikdârı piyâde melâ'în-i dûzah-mekîn,[426] kal'a imdâdına gelüp fethin[427] müşâhede itmeğle

---

[407] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[408] ehl ÇY: -V
[409] üzerine ÇY
[410] ta'yîn -Ç
[411] metrisler ÇY
[412] cidâl ÇY: -V
[413] ehl ÇY: -V
[414] olan ÇY: -V
[415] hâk-sâr ÇY: -V
[416] ve iktihâm ÇY: -V
[417] cidâl-i harb ve kıtâl ÇY: -V
[418] ittifâk ve ittihâdıyla ÇY: ve ittihâd -V
[419] üzreler Y: üzre ÇV
[420] ehl-i islâm ÇY
[421] ve iktihâm ÇY: -V
[422] ehl ÇY: -V
[423] mikdârı ÇY
[424] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[425] virülüp yer ile yeksân oldu ÇY
[426] dûzah-mekîn ÇY: -V
[427] feth ü teshîrin ÇY: ü teshîr -V

tersine dönüp firâr itdiler. Birkaç seneden beru kal'a kapudanı olan İştate nâm la'în bu etrâf-ı serhadlerde envâ'-ı dürlü itdüğü şekâvetin nihâyeti olmaduğundan gayrı, geçen yıl[428] Varadin altında Ordu-yı humâyûna nakli fermân olunan zahîre ve cebe-hâne ve nice bâzergân gemilerin alup içinde olan ümmet-i Muhammed'i kırup ve kimin esîr-i der-zencîr[429] itmişidi. بحمد الله تعالى[430] son yürüyüşde katl olunup ve Nemçe tarafından binbaşı olan kapudan tutuldu. بعون الله تعالى şevketlü ve kerâmetlü ve kudretlü, âmme-i ibâdullâha merhametlü[431] pâdişâhımız hazretlerinin[432] yümn-i[433] himmetleri berekâtiyle bu gaile-i hâ'ile[434] dahi mündefi' olup ol gün ahşam vakti taraf-ı pâdişâhîden[435] irsâl buyurulan iki kıt'a fermân vürûd bulup irtesi Cuma gün erken göçilüp Belgrad'a[436] ric'at ve hîn-i vusûlde Ser-asker Cafer Paşa kendü yine Belgrad muhâfazasında kalup[437] emr olunduğu üzre Ordu-yı humâyûna gidecek asker-i ehl-i[438] islâmı ifrâz idüp, feth-i Kal'a-i Titel müjdesiyle gönderdiği mektûb[439] sekizinci Şenbih gün gelüp Rikâb-ı humâyûna arz olundu. Ol gün celâdetlü[440] Tatar[441] Hân-ı âlî-şân[442] hazretlerin nihânî otağ-ı humâyûnlarına getürdüp serhadde[443] müte'allik nice mükâleme eyledi. Ve ikindi mahalli bir Tatar mirzâsı tutup getürdüğü bir Nemçe kapralı huzûr-ı humâyûnda söyledilüp, "bugün ale's-seher Çanad'a geçdim, alef alurken Tatar'a tutuldum Nemçenin büyük taburunda atlu ve yaya elli beş bin mikdâr asker olup katanası ile altmış bin olduğun söylenür, yayası atlusundan ziyâdedir, altmış kıt'a şâhî topu vardır zahîreleri kifâyet mikdârı Segedin'den gemi[444] ile gelür Ağustos'un on yedinci günü tabur ser-askeri Feriderikus Kral Varadin Kal'ası'na atlu ve yaya beş bin cengci alıkoyup kendüsi taburu askeri ile kalkup yedi günde Küçük Kanije'ye gelüp bir günde Tise suyundan Çanad'a geçüp bir gün oturup islâm askeri Lipva'ya gitdüğü haberi gelmeğle imdâd etmek üzre iken alınduğu haberin işidüp, sıhhatine vâkıf olmak içün dil aldırup söyletdi. Kal'ayı alup ve yıkup ve cengcisini

---

[428] sene Ç: yıl YV
[429] der-zencîr Y: -ÇV
[430] te'âlâ ÇY: -V
[431] âmme-i ibâdullâha merhametlü ÇY: -V
[432] pâdişâh-ı rûy-i zemîn efendimizin ÇY
[433] yümn -Y
[434] hâ'ile ÇY: -V
[435] pâdişâh-ı islâm hazretlerinden ÇY: islâm hazretlerin -V
[436] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[437] kalkup ÇY
[438] ehl ÇY: -V
[439] mektûb -Ç
[440] celâdetlü ÇY: -V
[441] Tatar -ÇY
[442] âlî-şân ÇY: -V
[443] serhad umûruna Ç: serhadde YV

kırup büyük taburu dahi aradan kaldırdıkdan sonra Varat'a doğrı hareketlerin bildirmeğle cenerallerimiz arasına ihtilâl düşüp Feriderikus Kral ile Hayzer Ceneral döğüşelim didi. Kaprara Ceneral rızâ virmeyüp islâm askeri çokdur kendü askerimizi telef itmeyelim üzerimize gelürler ise (224 b) bi'z-zarûrî döğüşürüz deyüp havfından taburu[445] kaldırdıp nehr-i Moriş'i karşu geçirdi. Tatar askerinin geldüğün işitmedik Titel ve Varadin taraflarına islâm askeri yürümekle büyük tabur dahi Varadin cânibine dönüp gitmek üzredir. Zîrâ islâm askerinin Lipva'dan kalkup Tımışvar'a gitdüğü haberin aldılar, der-akab Çanad karşusundan dahi kalkup Segedin'e doğru gitdiler. Üç bin atlu iki bin yaya ayırup Feterani kral imdadına göndermek tahmîn idüp ve islâm askeri girü dönmeyip Belgrad taraflarına giderlerse büyük tabur dahi Feterani kral olduğu mahalle gitmeyi ma'kûl[446] gördiler. Be-her-hâl Feriderikus kralı sözi islâm askeri ile tokuşmaktır ve taburumuzda hummâ ve ishâlden hastalık olduğun" takrîr idüp habse verildi. Getüren Tatarlar kaftan giyüp dört yüz guruş ihsân olundu. Dokuzuncu Pazar gün şevketlü hünkârımız hazretleri Tımışvar Kal'ası seyrine teşrîf yine topcu kullesine nüzûl-ı humâyûn[447] buyurup, mukaddemâ Tımışvar muhâfazasına ta'yîn olunan Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa ve sâbıka Yanova Beylerbeyisi Deli Ömer Paşa ve sâbıka Çankırı sancağı mutasarrıfı Bağdad'lı Kara Mehmed Paşa ve sâbıka Göle sancağı mutasarrıfı Göleli Mehmed Paşa ve on dört oda yeniçerinin dört oda yeniçerisi cebeci ve topcu odaları ve bin sekiz yüz nefer sipâh silahdâr serdengeçdisi çıkarılup yirlerine Hamid sancağı mutasarrıfı Tatar Salih Paşa ve Menteşe sancağı mutasarrıfı Bostancı Mahmud Paşa ve Yanova eyâleti virilen Katana Mustafa Paşa ve Amasya sancağı ilhâkıyla Alacahisar Beği Bektaş Beğ ve Adana ve Maraş eyâletlerinin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Belgrad'dan gelecek Rumili'nin has ağaları ve üç yüz elli nefer yamak ile beş oda yeniçeri beş oda cebeci dört oda topcu birer kıst ulûfelerin virilmek üzre sipâh silahdârdan beş yüz nefer serdengeçdi mücedded ve Kasımdan yirmi gün sonra çıkmak şartıyla Sivas Eyâleti'nin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Rumili'nin sağ ve sol kol[448] âlây beğileri ile zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Belgrad'dan[449] gelecek Küçük Cafer Paşa ve mîrî iki bin nefer Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı ve müceddeden sipâh silahdârdan dokuzar[450] yüz nefer serdengeçdi ta'yîn ve cümlenin üzerine Vezîr Hacı Mustafa Paşa başbuğ olup Rikâb-ı

---

[444] sefîneler ÇY
[445] tabur-ı makhûru ÇY: makhûr -V
[446] münâsib ÇY: -V
[447] humâyûn -ÇY
[448] kol -ÇY
[449] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V

humâyûna[451] da'vet, mahall-i mezbûrda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp, "göreyin seni me'mûr olduğun hıdmetde taksîrât itme du'â[452] seninledir" buyurup, serâserli kürk ve yeniçeri ağası vekîli Mehmed Ağa'ya sâde hıl'at ilbâs, Ordu-yı humâyûnla olan toplardan biri beş biri üç kıyye[453] iki kolonborna ve kırk şâhî top ve hayli cebe-hâne dahi teslîm gereği gibi hıfz,[454] müstahfizân-ı askerî[455] ve mühimmât-ı sâireyi tekmîl ve kal'a ta'mîr içün etrâf kurâlardan onbeş bin kebîr kazık gelmek ve Lipva'dan çıkan mi'mâr bildüğü gibi kal'ayı yapmak üzre tenbîh ü te'kîd,[456] Rumili ve Anadolu Beylerbeyileri imeci ile varoş hendeğin tathîr ve serhadd-i mansûreyi Allâh'a[457] emânet idüp otağ-ı humâyûnlarına nüzûl buyurdu.[458] Onuncu Dü-şenbih gün umûm guzât-ı ehl-i[459] islâm kulları ile Tımışvar sahrâsından hareket Kal'a-ı Logoş'a doğru azîmet olunup, ordu köprüsünün izdihâmından gayrı ubûrı[460] müte'assir olmağın adâletlü pâdişâhımız hazretleri köprüye nâzır bir münâsip mahalde nehr-i Tımış kenârında sâye-bân kurdurup iki sâ'at mikdârı meks ü ikâmet[461] itmeğle asker-i[462] islâmın kimi köprüden ekseri iki tarafından geçitlerden der-akab kendüler dahi sa'âdet-i ikbâl[463] ile köprüden geçüp nehr-i Tımış kenârıyla üç sâ'at ilerü menzil-i Pogoniç nâm bir köy yurduna konuldu. Ol gün Tatar yediyle gelen bir Macar katanası söyledilüp, "dün öyleden sonra elli kadar haydut eşkıyâsı[464] ile Segedin'e giderken tutuldum, yoldaşlarım kaçdı, İslâm askeri Titel ve Varadin semtlerine gelüp ve büyük İslâm askeri dahi dönüp Baçka'ya gidecekdir deyü haber alınmağla dünki gün büyük tabur Çanad karşusundan kalkup üç sâ'at öte Serinor mukâbelesinde vâki' Makova nâm mahalle konup atlusu bu ahşam Segedin'e varup yayası ardunca gidüp mu'accelen Segedin altından köprüyü geçüp Varadin'e gideceklerdir, lâkin anda otururlar mı yoksa[465] gayrı yire giderler mi bilmem ancak İslâm askeri Varadin'e giderse biz de oraya varırız" didiklerin takrîr idüp habse verildi. On birinci Salı gün andan dahi geçilüp cümle ağırlık dümdâr Vezîr Arnavud Süleyman Paşa ile girü kalkup umûm salt atlu kollu kolunca gidüp nısf-ı râhda Hân

---

[450] dokuz ÇY
[451] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[452] du'âm ÇY
[453] vukıyye ÇY
[454] hıfz ÇY: -V
[455] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[456] ü te'kîd ÇY: -V
[457] Hak te'âlâya ÇY
[458] buyurdular ÇY
[459] ehl ÇY: -V
[460] mürûru +ÇY: -V
[461] ü ikâmet ÇY: -V
[462] asâkir-i ehl-i islâmın ÇY
[463] ikbâl ÇY: -V
[464] eşkıyâsı ÇY: -V

hazretleri huzûr-ı humâyûna da'vet, karîb geldikde atından inüp kudûm-ı humâyûnları öpüp me'zûn olduğu hâlde atıyla Rikâb-ı humâyûnlarına yanaşup yarım sâ'at mikdârı[466] düşmen-i dîn[467] ahvâlinden ba'zı mükâleme ve hîn-i vedâ'da mazhar-ı iltifâtı has yedeklerinden bir donanmış at ihsân olundu ve Pofça palankasında mecrûh olan Arnavud askeri arabalarına rast gelinmeğin cümlesin birer altun ile mesrûr idüp Logoş Kal'ası'ndan bir buçuk sâ'at ba'îd mahalde vâki' menzil-i[468] Boldor nâm karye yurdunda Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa kesüp konduğu tabur hendeği içine nüzûl buyurduğu esnâda otağ-ı humâyûnları kurulunca sâye-bânda oturup sipâh silahdâr zümresi etrafın ihâta eyledi. Hân-ı âlî-şân[469] hazretleri mu'accelen kal'aya karîb mahalle konup taburda olan düşmen-i dînin hareketi nümâyân[470] şâyet bir tarafdan batağı berü geçüp orduya[471] şaşkunluk virmek ihtimâlin def' içün Rumili ve Anadolu Beylerbeyilerin eyâletleri ile isteyüp henüz konağa gelinmezden evvel gönderilmişidi. Mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri ikindi sünneti kılup farzına kâmet olunurken celâdetlü[472] Hân-ı âlî-şân[473] hazretlerinin kılavuzu Topal Serhadlü tabur-ı makhûr[474] kenârında ceng itdüğü bir Macar katanasının başından büyük çelengin, belinden çakmaklusın alup Büyük Mîrahûr Ahmed Ağa vâsıtasıyla huzûr-ı humâyûna getürüp çelenk ile bir kabza altun ihsân olundu. Ahşamdan sonra taraf-ı pâdişâhîden[475] Hân[476] hazretlerine istimâleti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile salâhor Mısırlı Osman Ağa irsâl ve îsâl[477] dördüncü sâ'atde gelüp tabur-ı düşmeni etrâfından kuşatdığın arz-ı i'lâm[478] eyledi. Üç hıdmetkârı olan birisin ağırlığı yanında alıkoyup ikisiyle cenge[479] âmâde herkes sancağı ve kolunda bulunup ağırlıkdan girü kalana dümdâr Süleyman Paşa hakkından gelmek üzre dellâl nidâ itdirildi.

Hezîmet-i tabur-ı küffâr ve şehâdet-i Mehmed Paşa ve Mahmud Paşa ve Hüseyin Beğ ve Feth-i kal'a-i Logoş

---

[465] yoksa ÇY: -V
[466] kadar Ç: mikdârı YV
[467] dîn ÇY: -V
[468] menzil -ÇY
[469] âlî-şân ÇY: -V
[470] nümâyândır ÇY
[471] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[472] celâdetlü ÇY: -V
[473] âlî-şân ÇY: -V
[474] makhûr ÇY: -V
[475] pâdişâh-ı kişver-güşâdan ÇY: kişver-güşâ -V
[476] Hân -Ç
[477] ve îsâl ÇY: -V
[478] i'lâm ÇY: -V
[479] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V

İrtesi mâh-ı mezbûrun on ikinci Çehâr-şenbih gün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri hareketden mukaddem Küçük Mîrahûr Çerkes Mehmed Ağa kulları ile celâdetlü[480] Hân-ı âlî-şân[481] hazretlerine ve cümle paşalara ve beğlere âlây beğîlerine ve ocak ağalarına, ağniyâ ve pîr umûr-dîdelerine[482] ve neferât kullarına başka başka selâm gönderüp, "gün bu günkü gündür, me'mûr oldukları hıdmetde taksîrât itmeyüp efendisinin rızâsın gözedüp gayret ve hamiyyet ve kulluk idecek zamândır, erlik idenler hakkında inâyetim mebzûldür" buyurdu ve câsûslukda tutulan bir haydûd ile dünki Macar katanası katl olunup tamâm-ı mertebe âlâylar tertîbinden sonra kalkulup[483] Logoş Kal'ası göründüğü mahalde celâdetlü[484] Hân-ı âlî-şân[485] hazretleri at üzre[486] hünkâra[487] buluşup, "siz doğru tabur-ı makhûr[488] üzerine ben kulun Tatar askeri ile kal'anın alt tarafından Tımış suyun karşu geçüp düşmenin[489] uğrına gideceğin" arz idüp vedâ' eyledi ve kal'a berâberinde Ordu-yı humâyûn[490] kurulup izdiyâd atlu âlâya ve piyâde ilerü gidüp karakullukcudan gayrı kimse kalmasun buyuruldu ve tabur-ı makhûr ise kal'adan bir sâ'at yukaru Şebeş yolu üzerine vâki' olup sağ tarafında olan iki azîm batakların uçların sol tarafında nehr-i Tımış'dan ayrılmış bir mâh-ı cârî **(225 a)** Yarlı azmağa ulaşdırup batakların ardın hendek ve metris ve araba ve toplar ile zabt u rabt[491] idüp serdâr-ı küffâr-ı murdâr[492] olan Erdel kralı Feterani la'în işci ve hidmetkâr ve Sırf ve Macar'dan gayrı yirmişer otuzar kâfirden müntehab dört bin piyâde ve sekiz bin atlu askerin beş bini sâfî katlavî demura gark olmuş on iki bin cengci Nemçe kâfiri[493] ile tahassun idüp kemâl-i gurûrundan, "bu asker her yıl bozduğumuz askerdir, gelüp kal'aya sarılurlar biz ardından su tarafın alup kırarız, cümle orduların zabt u rabt[494] ideriz, hâzır şikâr ayağımıza geldi" zu'muyla cenge[495] âmâde olduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye[496] ilkâ olunmağla cümle vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ ve ocak ağalarına basîret üzre olup gönül birliği ile tabur-ı makhûra varmak emr

---

[480] celâdetlü ÇY: -V
[481] âlî-şân Ç: -YV
[482] ağniyâ ve pîr umûr-dîdelerine Y: ihtiyâr ve pîr ve umûr-dîdelerine Ç: -V
[483] kalkulup ÇY: -V
[484] celâdetlü ÇY: -V
[485] âlî-şân ÇY: -V
[486] üzerinde ÇY
[487] şevketlü pâdişâha ÇY
[488] makhûr ÇY: -V
[489] düşman-ı dînin ÇY: dîn -V
[490] humâyûn ÇY: -V
[491] u rabt ÇY: -V
[492] murdâr ÇY: -V
[493] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dînler -V
[494] u rabt ÇY: -V
[495] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[496] kişver-güşâ hazretlerine ÇY: -V

olundu. Ve Logoş Kal'ası solda nehr-i Tımış aşurı olduğundan aslâ iltifât olunmayup bî-pervâ topu altından geçilüp altıncı sâ'atde guzât-ı ehl-i[497] islâmın çarhacısı der-akab Yeniçeri Ocağı ve şâhî toplar batak tarafından tabur-ı makhûra yanaşup pey-der-pey atılurken sağ tarafından eyâletleri ile cümle paşalar ve Mısır askeri ve sol tarafından azmak su aşuru kapusu ve eyâleti ve mîrî piyâde Arnavud tâifesiyle[498] Rumili Beylerbeyisi Arnavud Mahmud Paşa gülbank-ı Muhammedî[499] çeküp peyk-bâr yürüyüp bataklardan ve yarlardan geçüp hendek ve metris ve arabaların söküp tabur-ı makhûra girdiler düşmen-i dîni kovup kırarak vehle-i ûlâda topların zabt u rabt[500] idüp tabur-ı makhûr ortasına varılmış iken Arnavud Mahmud Paşa sağ böğründen[501] kurşun ile urulup şehîd olmağın, Arnavud askerinin bir mikdâr dizdârından gayrısı yüz döndürüp Yarlı suyu geçmek ardınca olduğun düşmen-i dîn[502] görmekle[503] piyâde ve süvâr bu kadar bin kâfir-i bed-ahterler[504] birden top ve tüfengin atarak tonuz[505] sürüsü gibi gelüp hamle ve hücûm itmeğle yeniçeri ağası ehl-i ırz gayret-i dîniyye sâhibi vâfir neferâtından gayrı sâir[506] asker-i islâmı[507] sürüp taburdan[508] taşra çıkarduğun nihânî rikâb-ı humâyûna arz u i'lâm[509] ve imdâd-ı i'ânet[510] taleb olunmağın ol sâ'at Vezîriazam cümle kapusu ve zümre-i sipâhdan beş yüz âdem ile ılgayup[511] mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri gediklü müteferrika ve çavuş ve sipâh ve[512] silahdâr zümresiyle tabur-ı makhûra bir çayrek mikdâr ba'îd yirde dîb-i âlâyın kurup dizgin çeküp bünyân-ı mersûs misâl durup sancaklar önünde cümle içoğlanı kulların feth-i şerîfe başladup Hırka-i mübâreke arabası yanına şeyhulislâm, nakîbü'l-eşrâf, kâdî'asker efendiler cem'-i du'â idüp dümdâr Vezîr Arnavud Süleyman Paşa gönlünde olan nice bin guzât-ı ehl-i[513] islâm ile ta'yîn olundukdan[514] sonra cümle paşalara, "hemân yürüyüp düşmeni[515]

---

[497] ehl ÇY: -V
[498] askeri ile ÇY
[499] Muhammedî ÇY: -V
[500] u rabt ÇY: -V
[501] yanından ÇY
[502] bed-ahter ÇY
[503] müşâhede itmekle ÇY
[504] bed-ahterler ÇY: -V
[505] hınzır ÇY
[506] vâfir ÇY
[507] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[508] tabur-ı makhûrdan ÇY: makhûr -V
[509] u i'lâm ÇY: -V
[510] i'ânet ÇY: -V
[511] ılgar idüp ÇY
[512] ve ÇY: -V
[513] ehl ÇY: -V
[514] olup andan ÇY
[515] düşmen-i bed-ahlâkı ÇY: -V

aradan kaldıra[516] görün ve illâ siyâset olunursuz" 'itâbıyla sâdır olan müte'addid hatt-ı humâyûn-ı mehâbet-makrûnların bostancı hasekileri ve dîvân çavuşları ile gönderüp henüz şehâdeti meşkûk idi. Arnavud Mahmud Paşa'ya olan hatt-ı humâyûnı kapucular kethudâsı Eyyüblü Hasan Ağa getürüp ahvâle vâkıf olmağla, "Mahmud Paşa düşdü ise Rumili Eyâletin pâdişah bana ihsân itdi işte[517] hatt-ı humâyûn" deyü gösterüp böyle bir gökçek tezvîr ile ormana dağılmış bu kadar bin Arnavudu ta'yîn olan dîvân çavuşları ile hezâr-ı mihnet ile sürüp birkaç bayrakdârı neferiyle çalup yürütdü sağ tarafdan dahi Vezîriazam hazretleri[518] Yeniçeri Ocağına ve paşalara ikdâm-ı tâm[519] iderken taraf-ı pâdişâhîden[520] İç Hazînedâr Nezir Ağa ve musâhib ağalardan çavuşbaşıyla Ahmed Ağa ve Ali Ağa ve Büyük Mîrahûr Ahmed Ağa ile gelüp cümle paşalara ve ocak ağalarına, "koynumuzda cümleniz hakkına hatt-ı hümâyun-ı şevket-makrûn[521] vardır ve illâ yürüyün" dimekle herkes kapusu ve kolunda olan askeri yalın kılıç ile iki def'a dahi tabura[522] yürüdüp bir âlây muhannes habîsler hücûm-ı düşmene[523] tâkat getüremeyüp ve yirlerinde sabit kadem olamayup girü geldikleri vakit kerâmetlü pâdişâhımız hazretleri kuvvet-i kalbi guzât-ı ehl-i islâm[524] içün mahall-i mezbûrdan bir kurşun menzili dahi ilerü varduğundan askere[525] korku düşüp[526] "ne durursuz padişah hazretleri[527] ensemizden bizi kırmağa geliyor artık necât yok ilü bağlu mundâr ölmeden ise[528] şehâdete vâsıl olalım" deyü birbirlerine gayret ve hamiyyet[529] ve cenge[530] tergîb idüp, vezîriazam ve paşalar ve rü'esâ-yı asker nice yüz çeviren bed-bahtların ve bayrakdârların katl idüp hezâr-ı meşakkat ile girü[531] döndürüp dördüncü def'a gönül birliği ile taraf taraf yürüyüş idüp düşmene[532] karıştılar sağ tarafdan Diyarbekir Beylerbeyisi Vezir Şahin Mehmed Paşa sol kaşı üstünden ve Arnavud kulundan dahi Üsküp Beği Siroto Hüseyin Beğ sol avurdundan kurşun ile urulup şehid olmağın[533]

---

[516] kaldıra -ÇY
[517] Rumili... işte -ÇY
[518] hazretleri ÇY: -V
[519] tâm ÇY: -V
[520] pâdişâh-ı adâlet-nümûn hazretlerinden ÇY: adâlet-nümûn hazretlerin -V
[521] şevket-makrûn ÇY: -V
[522] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[523] düşmen-i bed-ahlâka ÇY: bed-ahlâk -V
[524] ehl-i islâm ÇY: -V
[525] asker-i islâma ÇY: islâm -V
[526] gelüp ÇY
[527] hazretleri ÇY: -V
[528] ise ÇY: -V
[529] ve hamiyyet ÇY: -V
[530] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[531] girü ÇY: -V
[532] düşmen-i bed-ahterlere ÇY: bed-ahterler -V
[533] olmağın ÇY: -V

gitdikce ceng-i cidâl[534] iştigāl bulduğu esnâda Hân-ı âlî-şân[535] hazretleri dahi berk-i hâtıf gibi tozu tozuna[536] irüşüp Tımış Suyun ve Azmak Nehrin geçüp tabur-ı makhûrın böğründen girüp cenge[537] koyulmağla guzât-ı ehl-i[538] islâm takviyyet bulup dokuzuncu sâ'atde düşmen-i dîn külliyyet ile bozulup bir anda beş bin kadar kâfir-i bî-dîn[539] ile Şebeş Cenerali dedikleri hınzır-ı murdâr[540] Anton ve beş nefer binbaşı kılıçdan geçüp kandan Nehr-i Tımış boyandı artık pây-ı sebâtlarına mütezelzil ve perîşân her biri bir tarafa girîzân beş yüz kadarı topdan Nehr-i Tımış'ı geçmiş iken kemin-gâhda olan Yaman Sadak Tatarı uğrına[541] gelmeğin cümle[542] kılıçdan geçüp Feterani Kral dahi başına kılıç zahmı yiyüp cândan[543] nâ-ümîd ve neye uğradığun bilüp kilâb gibi av avın[544] kesüp kuyruğun kendüye sıkup[545] "tahlîs-i girîbân-ı pençe-i islâmdan özge iş olmaz" deyüp mecrûh hintovine binüp bin mikdâr küffârı[546] yanına alup cümle eşyâların tabur-ı makhûrda bırakup ancak birer kuru başları çıkacak gözlerinden akan kanlu yaşları ile at boynuna düşüp canların[547] dişine alup Şebeş Kal'asına doğru firâr nice yürük atlu guzât-ı ehl-i islâm ardlarından[548] ta'kīb idüp ve[549] yetişdiklerin kırup, dönüşde yolun sağ tarafında bir yüksek bayırda vâki' Jidvar nâm taş palankaya yürüyüp içinde olan iki yüz kadar[550] kâfir-i bî-dîn[551] firâr itmiş bulunmağla eşyâsı[552] gāret palankası[553] ateşe uruldu[554] بعون الله تعالى tabur-ı makhûrda gürûh-ı mekrûh üç sâ'at içinde ber-tarâf olup ancak cebe-hânesiyle bir buçuk kıyye on iki kıt'a musanna' şâhî darbuzen taraf-ı mîrîye alunup bakiyyetü's-süyûf beşbin mikdârı melâ'îni[555] ve binden mütecâviz nisvân ve sıbyânı ile esîr ve nüküddan bin kîselik altun ve

---

[534] cidâl ÇY: -V
[535] âlî-şân ÇY: -V
[536] tozu tozuna ÇY: -V
[537] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[538] ehl ÇY: -V
[539] bî-dîn ÇY: -V
[540] dedikleri hınzır-ı murdâr ÇY: -V
[541] uğurlarına ÇY
[542] cümlesi ÇY
[543] hayâttan ÇY
[544] hav havın ÇY
[545] salup ÇY
[546] küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
[547] cancağızların ÇY
[548] ehl-i islâm ardlarından ÇY: -V
[549] ve -ÇY
[550] mikdâr ÇY
[551] bî-dîn Y: -ÇV
[552] eşyâları ÇY
[553] palankaları ÇY
[554] urulup ihrâk-ı bi'n-nâr ÇY
[555] melâ'în-i kâfir-i bî-dîni ÇY: kâfir-i bî-dîn -V

lipor ve[556] bakır ve kalaydan mâ'adâ envâ'î dürlü[557] evânî-i sîm ve sürâhi ve kadeh ve kupa ve sandıklardan memlû dîbâ ve akmişe ve harîr ve pasda ve çukalar ve incüler ve müte'addid lâ-nazîr hintolar ve koçiler ve eczâ'-i hârre ile terbiye olunmuş me'kûlât ve meşrûbât ve şeker işleri ve envâ-ı halviyyât ve revgan ve asel ve üç yüz araba zahîre ve dört binden mütecâviz öküz bir ol kadar dahi bâr-gîr bî-hadd[558] kas ve tavuk ördek ve katlavî demür göğüslük ve kılıç ve tüfeng ve şiş ve meç ve altı yüz kadar çadır ve akla gelmez ganâim ve fikre gelmez mütenevvi'a-i tefârîk bulunup guzât-ı ehl-i[559] islâm gāret ve yağma idüp bir mertebe ganîmete nâ'il oldular ki bir târîhde olmuş değil. Bu ni'met-i uzmânın edâ'-i şükrü bir vechile mümkin olmayup بعون الله تعالى[560] azametlü ve kudretlü pâdişâhımız hazretleri yerinde sâbit-kadem olup du'â-i hayırları ve yümn-i himmetleri berekâtiyle vücûda gelüp bu fütûhât-ı celîle ve gazâvât-ı cemîle ancak kendü[561] müşâhade ve akl-ı kāsırımız ihâta itdüğü kadar yazılup kusûrumuz afv buyurula, hattâ mahall-i ma'rekede cümle paşalar ve beğler ve dîb-i âlâyda azametlü pâdişâhımız hazretlerinin ceng ü harbîsi çalunurken mehterbaşı kullarına, "sabâ makāmında çalsun" deyü[562] buyurmuş idi. Düşmen-i dînin vıglacısı ya'ni ki karagolcusunun[563] ağaç başında bu mühîb sadâ-gûş-ı bî-hûşuna girüp Feterani Kral'a varır, "kulağıma bir ezgi geldi ki, bu kadar cenglerde[564] gezerim, hergis bu mehâbeti işitmedim" didüğü gibi "hây ben de bildim ki İslâm pâdişâhı üzerimize gelmiş" deyü yakasın yırtup şapkasın yire çalduğun mukarrebi[565] esîrler tahkīkan haber virdiler, çün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri mahall-i mezbûrda dîb-i âlây ile durup "acep guzât-ı ehl-i[566] islâm kullarım ahvâli neye müncer oldu" hayrân **(225 b)** ve ser-gerdân üzre iken tabur-ı makhûrun fethi müjdesiyle bir dervîş akabince Bodur Musa Çavuş gelüp kelle ve diller yürüyüp bahşişleri virilüp boyunları urulup bir anda gelen beş yüz kadar dil ve lâşe meydânı bürüdü[567] sonra getürenlere, "yârın aylak çadırına gelsün buyuruldu. Der-akab vezîriazam kulları gelüp müjde olsun pâdişâhım tabur-ı makhûr[568]

---

[556] lipor ve -ÇY
[557] dürlü ÇY: -V
[558] dahi ÇY
[559] ehl ÇY: -V
[560] te'âlâ ÇY: -V
[561] kendü -ÇY
[562] deyü ÇY: -V
[563] karagolcunun ÇY
[564] ceng-i harblerde ÇY: harb -V
[565] mukarrebleri ÇY
[566] ehl ÇY: -V
[567] bürüyüp ÇY
[568] makhûr ÇY: -V

bozuldu kâfir[569] kırıldı, birazı firâr itdi" deyüp gözü yaşın dökerek inüp rikâbın[570] öpdü, her yararlık iden guzâtı[571] bir bir ta'rîf idüp mazhar-ı iltifât, has yedeklerinden altına bir donanmış at çekdi. Bi-emr-i humâyûn Silâhdâr Ağası Kürd Ahmed Ağa cümle neferiyle Logoş Kal'ası fethine ta'yîn buyuruldu . Mahall-i mezbûrdan dahi ileru varılup tabur-ı makhûra karîb mahalde sâye-bân kurulup Hân âlî-şân[572] hazretleri mübârek-bâde geldi. Şevketlü mehâbetlü[573] pâdişâhımız hazretleri iskemle üzre Hân hazretleri mukâbelesinde ihrâm üzre iclâs bir mikdâr musâhabetden sonra ordusuna gitdüğü esnâda Silahdâr Ağası Ahmed Ağa at boynuna düşüp Logoş Kal'ası'nın feth ve teshîri haberin getürdi. "Nasıl feth ü teshîr[574] oldu" deyü su'âl[575] buyurdukda, "du'ân berekâtiyle bî-pervâ Tımış suyun geçdik varoş hendeğini aşup içine dolduk dört yüz kadar Nemçe kâfirin[576] kal'aya kapanmış bulduk Yürük bayrağın kapusu önüne dikdik firâz-ı hisârdan melâ'în-i dûzah-karîn[577] guzât-ı ehl-i[578] islâmı kurşuna tutup bî-havf u haşyet onar on beşer âdem atların bir âdeme tutdurup kimi kal'a kapusu üzerinde olan delikden ve kimi dahi[579] yıkıklarından tırmaşup ve kimi dahi kapuyı kırup içeru girdiler. Birkaç kâfiri katl idüp[580] sâirin[581] esîr itdiler.[582] Buldukları zahîre ile mugtenem oldukların" arz-ı i'lâm[583] idüp iki avuç altun bir kaftan ihsân olundukdan sonra fevz-i nusret ile ol mahallden avdet idüp otağ-ı humâyûnlarına nüzûl ve[584] mahall-i ma'rekede yedi yüzden mütecâviz guzât-ı ehl-i islâm[585] şehîd ve[586] binden mütecâviz yaralı tahkîka irdi. Mahsûs çadır kurulup mecrûhları sarıldı hadlerine göre her birine merhem bahâ[587] verildi. Şarkan İbrahim Paşa kolundan ve Hüdaverdi Beğ dahi[588] burnundan yaralanup şefkatlü merhametlü[589] pâdişâhımız hazretleri guzât-ı ehl-i[590]

---

[569] kâfirler ÇY
[570] rikâb-ı humâyûnun ÇY: humâyûn -V
[571] guzât-ı ehl-i islâmı ÇY: ehl-i islâm -V
[572] âlî-şân ÇY: -V
[573] mehâbetlü ÇY: -V
[574] ü teshîr ÇY: -V
[575] deyü su'âl ÇY: -V
[576] kâfirleri ÇY
[577] dûzah-karîn ÇY: -V
[578] ehl ÇY: -V
[579] dahi ÇY: -V
[580] itdiler ÇY
[581] sâirlerin ÇY
[582] idüp ÇY
[583] i'lâm ÇY: -V
[584] ve ÇY: -V
[585] ehl-i islâm ÇY: -V
[586] ve ÇY: -V
[587] bahâsı ÇY
[588] dahi ÇY: -V
[589] merhametlü ÇY: -V
[590] ehl ÇY: -V

islâm kullarına takviyyet ve cenge[591] tergîb içün Vezîr Şahin Mehmed Paşa ve Arnavud Mahmud Paşa ve Siroto Hüseyin Beğ cenâzelerin otağ-ı humâyûnları içine getürdüp yüzlerin açdırup du'â-i hayırlarıyla ruh-ı pür-nûrların mücellâ ve iç halkı bendeleri ile Âdil Köşkü önünde namâzların kılup dâhil-i otakda mezârların kazdırup kütüb-i fıkhıyyede musarrah olduğu üzre Şahin Mehmed Paşa ve Hüseyin Beğ hûn-ı pîrâhenleri ile ve Mahmûd Paşa kelâm-ı dünyâ itmeğin gasl ve kefen ile üçü yanyana defn olup[592] üzerleri[593] toprak ve 'alef ile düzelüp belürsüz düz[594] oldu. بحمدالله تعالى[595] "tabur-ı makhûr[596] fethine muvaffak oldum lâkin Şahin'imle Mahmud'umdan ayrıldım" buyurdu. Diyârbekir Eyâleti Vezîr Topal Hüseyin Paşa'ya, Rumili Eyâleti İlbasan sancağı ilhâkıyla Vezîr Arnavud Süleyman Paşa'ya ve Arnavud-ı İskenderiye sancağı oğlu Ömer Paşa'ya ve Köstendil Sancağı Arnavud Zeynel Paşa'ya ve Dukakin ve Pirizrin sancakları iki tuğ ve cümle bâr-hânesiyle Arnavud Mahmud Paşa birâderi Hüdaverdi Beğ'e ve Üsküb sancağı Vezîriazam'ın[597] gönüllü ağası Haydud Hoca Mehmed'e tevcîh buyurulup[598] Vezîriazam kullarına iltifâten hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile bir kabza mücevher hançer İç Hazînedâr Nezir Ağa kulları ile irsâl ve Büyük Mîrahûr Ahmed Ağa kulları yediyle iki at Vezîriazam'a, iki at Mısırlı-zâde İbrahim Paşa'ya, ve birer at sâir vüzerâya ihsân olundu. Mukâbele-i hıdmet Yeniçeri Ağası Mahmud Ağa'ya pâye-i vezâret verildi. Bu gice sâir gicelerden ziyâde karagola asker[599] ta'yîn ve pek ihtiyât üzre Ordu-yı humâyûnu muhâfaza itmek buyuruldu. On üçüncü Penç-şenbih gün azametlü pâdişâhımız hazretleri has bendeleri ile Logoş Kal'asın suyun beru tarafından seyr ü temâşâ[600] idüp muharrir-i hakîr bile idim. Nehr-i Tımış kenârında taşdan çârkûşe tonuz damına benzer bir vîrâne idi, zabta sâlih olmamağla içinde bulunan birer kıyye iki kıt'a demur top ve bir mikdâr cebe-hâne alındıkdan sonra cümle varoşu âteşe urulup kal'ası dört yirden lağım ile atılup hâke berâber yıkıldı.[601] Andan tabur-ı makhûru ve yürüyüş olan mahalleri ve ceng[602] itdikleri yirleri seyr idüp her şühedâyı yatduğu yire Müteferrika Başı Osman Ağa mübâşeretiyle

---

591 ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
592 olundu Ç: olup V: -Y
593 üzerleri -Ç
594 düz -ÇY
595 te'âlâ ÇY: -V
596 makhûr ÇY: -V
597 Vezîriazam hazretlerinin ÇY: hazretleri -V
598 olundu ÇY
599 asâkir-i islâm Ç: asker YV
600 ü temâşâ ÇY: -V
601 yer ile yeksân oldu ÇY
602 ceng-i harb ÇY: harb -V

defn itdirüp otağ-ı âlîlerine[603] nüzûlünde emr-i humâyûnları üzre atı düşenler kılıcı ve tüfengi zâyi' olanlar Defterdâr Efendi önünde yazılup kimine at ve tüfeng ve ekserine bahâları verildi. Vezîriazam otağında müşâvere olup hâlen elde olan bu kadar bin esîri kırmak revâ değildir lâyık olan budur ki cümlesin getürdelim, küreğe el virenin sâhiblerine onbeşer guruş virilüp mîrîye ahz u[604] kabz, el virmeyen sâhiblerinin olsun deyü ittifâk olunmağın dellâl nidâ itdirildi.[605] Defterdâr Efendi çadırında bin kadar tüvânâsı ifrâz ve Âsitâne`ye[606] götürmek[607] üzre ocaklara tevzî' ve kellesi olana ikişer altun in'âm ü[608] ihsân olundu.[609] Ol gün ikindi mahalli Vezîriazam hazretlerinin vesâtatı ile otağ-ı humâyûnda celâdetlü[610] Hân-ı âlî-şân[611] hazretleri pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp ke`l-evvel[612] olageldiği kā'ide icrâ, "ber-hurdâr olun[613] güzel hıdmet itdiniz nân u nemeğim halâl olsun" buyurup mazhar-ı iltifât celâdetlü[614] Hân hazretlerine çukaya kaplu semmûr-ı fâ'izü`s-sürûr[615] erkân kürk ve üç nefer sultânlara elvânî çuka kontoşlara kaplu semmûr erkân[616] kürkler ile ikrâm[617] ve[618] ordusuna[619] gönderildikden sonra, Vezîriazam kullarına kürkli ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ilbâs olundu. Vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ocak ağaları ve ihtiyârları[620] da'vet buyurulmuş[621] idi der-akab Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve[622] Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Topal Hüseyin Paşa ve Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr Hısım Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası Vezîr Mahmud Paşa serâserli kürk giyüp, kul kethudâsından baş bölükbaşıya varınca ve andan sipâh silahdâr ağaları[623] ve ocak kethudâları ve baş kâtibleri ve baş halîfeleri andan cebecibaşı ve üç nefer kethudâ ve çavuş andan topcubaşı ve kethudâ ve çavuş andan Mısır

---

[603] humâyûnlarına ÇY
[604] ahz u ÇY: -V
[605] itdirilüp ÇY
[606] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[607] göndermek ÇY
[608] in'âm ü ÇY: -V
[609] verildi ÇY
[610] celâdetlü ÇY: -V
[611] âlî-şân ÇY: -V
[612] ke`l-evvel -ÇY
[613] olunuz Y: olun ÇV
[614] celâdetlü ÇY: -V
[615] fâ'izü`s-sürûr ÇY: -V
[616] erkân ÇY: -V
[617] tatyîb-i hâtır olup ÇY
[618] ve -ÇY
[619] ordularına ÇY
[620] ve ihtiyârları ÇY: -V
[621] olunmuş ÇY
[622] ve Y: -ÇV

Beğ`i ve Mısır`ın yedi ocak ağaları andan Silistre Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve Adana Beylerbeyisi Çerkes İbrahim Paşa serâpâ kaftan giyüp hıdmetde bulunan sâir mîr-i mîrân ve ümerâya Vezîriazam hazretleri[624] kendü otağında giydirmek tenbîhi buyuruldukdan sonra her birine "me'mûlümden ziyâde kulluk ve yoldaşlık itdiniz ber-hurdâr olun yüzünüz ak, kılıcınız berrâk, etmeğim halâl olsun bu günden sonra yine sizden[625] hıdmet isterim[626] göreyin sizi taksîrât itmeyesiz" deyü tatyîb-i hâtır ve istimâlet virüp, "hıdmet buyurun efendimin[627] uğrına cân bâş[628] fedâdır Hak te'âlâ[629] vücûdun hatâsız ide" du'âsın iderek selâmlayup çadırlarına gitdiler. Vezîriazam otağında müşâvere olup güçlüğümüz[630] tabur-ı makhûr idi lutf-ı Hak[631] ile cezâsın bulup gâ'ilemiz ber-tarâf oldu. Lâyık olan budur ki Şebeş Kal'asın dahi بحمدالله تعالى aradan[632] kaldırmağa himmet idelim andan Niğbolı üzerinden mi veyâ Belgrad`a dönilüp andan mı Âsitâne`ye[633] azîmet müveccehdir, âna göre hareket olunması ittifâk ve ittihâd[634] olunup Fâtihâ okundı ve Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[635] olundu.

Feth-i kal'a-i Şebeş ve azîmet-i hazret-i pâdişâh-ı gâzî be-Dâru`s-saltana

On dördüncü Cuma gün umûm guzât-ı ehl-i[636] islâm kulları ile göçilüp henüz daha yurd yerinden mufârakat vaktinde bir Müslümân esîri Şebeş Kal'ası`ndan firâren piyâde gelüp, vezîriazama[637] andan Rikâb-ı humâyûna[638] yanaşub, "Feterani Kral sekiz yüz elli süvârî kâfir ile Şebeş Kal'ası`na dâhil, yedüğü **(226 a)** zahm-ı kılıçdan iki sâ'atden sonra mürd olmağın kal'a-i mezbûre muhâfazasında olan dört bin mikdârı[639] yaya Nemçe kâfirinin derûnuna havf u haşyet müstevlî olup bir ân tevakkuf idememekle kal'a cümle top ve cebe-hâne ve mühimmât-ı edevât ve[640] zahîresiyle[641] bıragup götürebildikleri kadar eşyâların ve seksen mikdâr müslümân esîrleri ile Erdel dağlarına firârların" takrîr idüp

[623] ağalarına ÇY
[624] hazretleri ÇY: -V
[625] sizlerden ÇY
[626] me'mûl iderim ÇY
[627] efendimizin ÇY
[628] cân ü baş ÇY
[629] te'âlâ ÇY: -V
[630] gücümüz ÇY
[631] Hak te'âlâ hazretlerinin avn-i inâyeti ÇY
[632] ara yerden ÇY
[633] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[634] ve ittihâd ÇY: -V
[635] i'lâm ÇY: -V
[636] ehl ÇY: -V
[637] vezîriazam hazretlerine ÇY: -V
[638] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[639] mikdârı ÇY: -V
[640] mühimmât-ı edevât ve ÇY: -V

in'âm-ı vâfire ile bir at bir kat esvâb ihsân olup[642] ve kılavuz ta'yîn buyuruldu.[643] Der-akab bir serhadlü dahi gelüp bu müjdeyi tasdîk ve numûne bakır[644] bir kebîr şemi'dan getürdi. Guzât-ı müslimîn[645] şâd-ı handân[646] olup Vezîriazam kulları dahi at üzre Rikâb-ı humâyûna[647] yanaşup kal'a fethin arz u i'lâm[648] itmeğle iltifâten has yedeklerinden bir donanmış at inâyet buyuruldu ve ileru çarhaya ta'yîn olunan celâdetlü[649] Hân-ı âlî-şân[650] hazretleriyle Mısırlı-zâde Vezîr[651] İbrahim Paşa ve Topal Vezîr Hüseyin Paşa ılgayup kal'ayı zapt u rabt[652] itmek üzre fermân gönderildi ve Eflak Beyi'nin Sebin'de olan câsûsı takrîrinde, "Feterani Kral firâr iderken kesret-i balçıkdan belki bir mahalde hinto saplanup Türk eline girmek görinür havfından tebdîl-i câme soltât esvâbıyla atına binüp giderken yedüğü zahm-ı kılıçdan bî-tâb yıkılup[653] yol kenârında kalur. Yanında olan askeri[654] perâkende olur. Guzâtdan[655] bir serhadli ilişüp bilmeksizin kılıç havâle ider. Ol dahi yatduğu yerden meç salduğu elinin dört parmağın biçüp andan sonra[656] başını keser ve yanında bulunan ancak bir genç hıdmetkârı firâren gelüp Şebeşlü'ye haber virdi.[657] Ve[658] kal'ayı bırakup firârlarına bâ'is[659] bu olur andan sonra[660] Sebin'e varup bu ahvâli[661] ıyâline söyler. Mezbûr esîrin zindanda habs iken öldüğün işitdim" dimeğle muharrir-i hakîr sonraki kavli ihtiyâr itdim ve asker-i[662] islâmın yolu tabur-ı makhûra uğrayup lâşe-i küffâr-ı hâk-sâr[663] arasından geçüp dört sâ'at[664] ilerü nehr-i Tımış kenârında palanka-i Jidvar mukâbili olan menzil-i Karaşebeş nâm bir yaban yire nüzûl oldu.[665] On beşinci

---

[641] zahîreler ile Ç: zahîresiyle YV
[642] olup ÇY: -V
[643] olundu ÇY
[644] bakırdan ÇY
[645] ehl-i islâm ÇY
[646] handân ÇY: -V
[647] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[648] u i'lâm ÇY: -V
[649] celâdetlü ÇY: -V
[650] âlî-şân ÇY: -V
[651] vezîr -ÇY
[652] u rabt ÇY: -V
[653] olup ÇY
[654] asker-i menhûsu ÇY: -V
[655] guzât-ı ehl-i islâmdan ÇY: ehl-i islâm -V
[656] sonra ÇY: -V
[657] takrîr ider ÇY
[658] ve ÇY: -V
[659] bâ'is-i bâdî ÇY: bâdî -V
[660] sonra Ç: YV
[661] ahvâl-i pür-melâli ÇY: pür-melâl -V
[662] asâkir-i ehl-i ÇY: -V
[663] hâk-sâr Y: -ÇV
[664] sâ'at -Y
[665] oldu ÇY: -V

Şenbih gün Kal'a-i Şebeş civârına konılup mukaddem gelen guzât-ı ehl-i islâm[666] buldukları eşyâyı yağmalayup[667] ancak kal'anın iki kıt'ası on dörder ve dört kıt'ası on birer kıyye altı balyemez ve münakkaş beş kıt'ası yedişer ve müsaykal beş kıt'ası beşer[668] ve dokuz kıt'ası üçer kıyyeden dokuz kolonborna ve dört kıt'ası birer buçuk ve altı kıt'ası birer kıyye on şâhî darbuzen ve yedi kıt'ası ikişer yüz ve bir kıt'ası üç yüz dirhem sekiz misket ve bir kıt'a demur kebîr saçma ve otuz beşer kıyye iki kıt'a havan topu ile cem'an kırkaltı pâre top bulunup topcubaşı ve üç yüz kantar barut ve seksen sandık dökülmüş kurşun envâ'ından on bin yuvarlak ve el humbarası ve seksen aded kebîr humbara ve bir mikdâr sepet humbarası ve halat ve top arabaları bulunup cebecibaşı zabt idüp ve menâresinin şerefesin yıkup, kapusu önüne çan asduğu câmi'-i şerîf içinde bulunan bin yüz keyl mikdârı dakîk taraf-ı mîrîye ahz u[669] kabz olundu.

Vasf-ı Kal'a-ı Şebeş

On altıncı Pazar gün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri kal'a[670] ve cümle top ve cebe-hâne ve tabyaları seyr ü temâşâ[671] idüp hakîr bile idim. Meselâ Erdel Demurkapusu boğazında bir düz ovada nehr-i Tımış kenârında vâki' olmuş çâr-kûşe bir taş kal'a her kûşesinde birbirin gözedir beşer bin cengciye vüs'atli taşrası çit örme toprak dolma birer tabya ve kal'a dîvarların hıfz ü hırâset[672] içün her bir tabya araları birbirine muttasıl toprak dolma çit siper ve üstü metris ardı taş kal'a divarı arası dâiren-mâ-dâr cengci yolu hârici dâiren-mâ-dâr kırk zirâ' vesî', onar zirâ' amîk hendek ve kapusu üstünde bir bülend taş kulle ve önünde bunların misilli bir muhîb tabya ile kal'aya bir mertebe metânet virmiş ki, binâsını akl ü fikr-i[673] kâsır ihâta itmez. Yedi yıldan beru sarf-ı makdûr idüp beşbin kîse akçeye olmaz ve hendek suyunun nısfın yürüdüp nısfı dahi henüz ayırtlanmamış kapu tabyasının dahi hendeği kesilmeyüp nâ-temâm böyle bir kal'a-i müstahkeme bî-ceng ü cedel[674] kabza-i teshîr-i hüsrevâneye dâhil olup âmme-i ibâdullâh hamd ü senâ[675] idüp pâdişâh-ı gâzî hazretlerine du'â[676] itdiler. Lâkin zabtı mümkin olmamağla bi-emr-i

---

[666] ehl-i islâm ÇY: -V
[667] yağma ve gâret idüp ÇY
[668] beşer -Y
[669] ahz u ÇY
[670] kal'ayı ÇY
[671] ü temâşâ ÇY: -V
[672] ü hırâset ÇY: -V
[673] ü fikr ÇY: -V
[674] cidâl ÇY
[675] senâlar ÇY
[676] du'â-i senâlar ÇY: senâlar -V

humâyûn cümle topları ve cebe-hâne ve zahîresi orduya[677] çekilüp kapu tabyasın sipâh ve sâir tabyaları Rumili ve Anadolu ve Karaman eyâletleri askeri üşündi ile yıkup hendeğe berâber düz[678] itdiler. Mümkin olmayanları ve kal'aya otuz yirden lağım yüridüp beş yüz kantar barut ile atup içinde olan cümle hâne ve binâsın âteşe urdılar yerinde nâm u nişân komadılar cümle memâlik-i islâmiyye'ye fetih-nâmeler gönderilüp çavuşbaşıyla Musâhib Ahmed[679] Ağa devletlü Vâlide Sultan hazretlerine irsâl buyuruldu ve teberrüken Şebeş'den çıkan münakkaş toplar ile sâir balyemez ve kolonborna toplar İstanbul'a götürilüp Sarayburnu'na tertîbiçün hatt-ı humâyûn sâdır oldu. Ol gün Vezîriazam otağında müşâvere olup بحمدالله asker ve zahîre ve cebe-hânemiz çok, lutf-ı hak ile her ne murâd itdik ise vâsıl olduk. Nihâyet top ve cebe-hâne çeken câmûslar kırılup kalanı ve binek davarlarımız zebûn oldu. Bu yıl bu mikdâr nusret ile iktifâ idüp asker-i islâmın[680] ve[681] alınan[682] topların selâmete çıkarup vaktiyle askere izn virelim düşmen-i dînin karşuluğuna lüzûmu olan güzîde askere ve mühimmât-ı cebe-hâneye vukûf-ı tahsîl itdik. İnşâ'allahü te'âlâ[683] gelecek sene gereği gibi mühimmât seferi görüp sâir yıllardan mukaddem hareket idelim ve girü Belgrad yolundan gidülürse insân ve hayvânâtdan tâb u tuvân kalmayup bir vechile çamurdan çıkılmaz bu kadar top ve cebe-hâne dökülüp kalur. Asker-i islâmın ekseri helâk olmak görünür ve büyük tabur dahi Tise etrâflarında gezüp ne ihtimâl ancak belki bir tarafdan askere[684] şîr-gîr olur. Re'y-i savâb budur ki hemân uğrımıza gidüp, Mihâdiye yolundan İrşova'ya varup sâdır olan emr-i humâyûn üzre İstanbul'a gidecek altı balyemez ve on dokuz kıt'a kolonborna ve bir bodoloşka topları ayırup Niğbolu'da veyâ daha aşağıda bulunan yirlerde Karadeniz şaykalarına tahmîl vesâir sagîr ve kebîr cümle topları ve cebe-hâne ve mühimmâtı Belgrad'a[685] îsâl itmek üzre üstü açıklara konup yollandıkdan sonra biz salt atlu Eflâk yakasıyla gidüp Niğbolu karşusundan Tuna'yı öte geçmelerin ma'kûl görüp ittifâkların Rikâb-ı humâyûna[686] arz-ı i'lâm[687] eylediler. Belgrad'dan[688] yüz mikdârı üstü açık kayık ve alıkonulan mehter-hâne çadırları ve ağırlığı mu'accelen Ordu-yı

[677] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[678] düz -ÇY
[679] Ahmed -Ç
[680] islâm ÇY
[681] ve -ÇY
[682] olunan ÇY
[683] te'âlâ Ç: -YV
[684] asker-i islâma ÇY: islâm -V
[685] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[686] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[687] i'lâm ÇY: -V
[688] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V

humâyûna irişdirmek üzre defterdâr efendi kethüdâsı Belgrad'a[689] gönderilüp ve cümle balyemez top ve cebe-hâne ve ağırlık ilerü gidüp muhâfazasına Vezîr Topal Hüseyin Paşa ve Vezîr Hısım Mehmed Paşa ve Çetrefil Oğlu Yusuf Paşa ta'yîn olundu ve Kurs Kralı'ndan ayrılup Şebeş'e kapanan iki kapudan dağda tutılup katl olundu. İki gün meksden[690] sonra on sekizinci Salı gün umûm guzât-ı ehl-i[691] islâm kulları ile Şebeş sahrâsından kalkılup İrşova boğazına girilüp İslatine nâm bir köy yerine nüzûl buyuruldu. Ol gün birkaç balyemez top ba'zı zıyyık mahallerde girü kalmağın bi-emr-i humâyûn orduya irişdirmek üzre Vezîriazam müteferrika ve çavuş ile yoldan dönüp getürdi ve Belgrad'dan[692] Vezîr Dursun Mehmed Paşa'ya koşılan Vezîr Daltaban Mustafa Paşa Vezîr Kanije'li Osman Paşa ve Arnavud Kaplan Paşa fermân olunan zahîre ile menzil-i mezbûrda Ordu-yı humâyûna mülhak olup emr olunduğu üzre yüz elli araba zahîre ile has ağalar ve kapuları ile[693] Arnavud Küçük Cafer Paşa ve Eyyüb Paşa ve iki bin nefer mîrî Bosna piyâdesiyle Tımışvar'a îsâl olundukların arz-ı i'lâm[694] eyledi. On dokuzuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i Toragova nâm yine bir köy yerine konılup şebân-rûz dünden berü yağan yağmurdan bir mertebe balçık oldu ki, yoldan çıkılmaduğundan gayrı ol hadden inişli ve[695] yokuşlu muhâlif dereler sarp yollar iki tarafı buluda ser çekmiş azîm dağlar muhavvef beller olup top ve cebe-hâne arabaları şöyle dursun piyâde ve süvâr yürümeden âciz kalup cânından bezdi. Bir târîhde pâdişâhân-ı selef gerek vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâsı geçdüğü ma'lûm olmayup **(226 b)** üç gün mukaddem giden cümle toplar yolda dökülüp kalduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişah gâziye[696] ilkā olunmağın ol gün kendüler öyleye dek yurd yerinde sâyeban-ı şâhâneleri[697] ile meks ü ârâm[698] idüp fermân-ı hümâyunları üzre sabah erken Vezîriazam hazretleri[699] topları geçürmeğe ileru gidüp enseden şevketlü padişâhımız[700] hazretleri irişüb henüz dahi toplar evvelki bayırdan çıkmayup iki kıt'a kolonborna top kundağından düşdüğü manzûr-ı hümayûnları olıcak bayırın üstünde Vezîriazam sâye-bânına inüp emr-i âlîleri üzre ol sâ'at birin silahdâr

[689] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[690] meks ü ikāmetden ÇY: ü ikāmet -V
[691] ehl ÇY: -V
[692] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[693] halkıyla ÇY: halkı -V
[694] i'lâm ÇY: -V
[695] ve ÇY: -V
[696] gāzî hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[697] şâhâneleri ÇY: -V
[698] ü ârâm ÇY: -V
[699] hazretleri ÇY: -V
[700] pâdişâh-ı gāzî ÇY: gāzî -V

zümresi ve birin Çetrefil Oğlu Yusuf Paşa bindirüp iki sâ'at meks ü ikāmet[701] esnâsında kemâl-i ikdâm-ı humâyûnlarından Vezîriazam hazretleri[702] müteferrika ve çavuş ve Rumili Eyâleti ile Vezîr Arnavud Süleyman Paşa üşündi idüp hezâr-ı mihnet ile beş kıt'a balyemez topları sâye-bân önüne çıkarup, "hemân cehd itsünler bölüğü cümlesi orduya irişdirile" buyurup ahşam üzeri bârgâh-ı mu'allâlarına nüzûl itmişler idi. Vezîriazam ahşama dek[703] sâirlerin dahi ol bayıra çıkarup vakt-i 'ışâda orduya[704] geldi. Câmuslarda tâb ü tüvân kalmayup birkaç gün meks ü ârâm[705] olur ise ancak irişeceğin arz ü i'lâm[706] itdikde, "hiç böyle yaban, muvahhiş yirde oturak mı olur" deyü rıza virmeyüp gelüp yetişince İrşova'da Tuna kenârında ikāmet itmek üzre çarhacı Vezîr Topal Hüseyin Paşa'dan gayrı cümle paşaları toplar üzerine ta'yîn buyurup irtesi Penç-şenbih gün göçülüp Mihadiye palankasına bir sâ'at karîb[707] vâdiye konuldu. Ol gün Şanis Adası neferâtı yurt yerinde istikbâl idüp lüzûmu olan mahallere cisrler yapıp batakların doldurdukların söylediler. Yirmi birinci Cuma gün üç sâ'at ilerü Çapla Ovası nâm bir dar boğaza konulup Çapla balıkçın kuşundan ibâretdir. Boğaz ağzında suya nâzır kudretden bir sivri kayalık balıkçına teşbîh itmişler dâ'im suya bakduğundan balıkcın dimişler. Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü[708] pâdişâhımız hazretleri nısf-ı râhta Mihadiye palankasın seyr idüp bir uçurum bayır başında üç kulleli tûl ve arzı yirmişer adım bir taş palanka idi. Enderûn ve bîrûnda hâne ve âdemden eser yok hâli üzre bırakıldı. Altında Çirne suyu akup kapusu önünde bir çeşmesi var idi. Yirmi ikinci Penç-şenbih gün andan dahi göçilüp İrşova kurbünde Tuna'ya karuşduğu yirde nehr-i Çirne ayakda geçilüp Şanis Adası mukābelesinde Tuna[709] kenarına nüzûl kal'asından sekdirme atılup ve karşu yatan menzil şaykalarından top şenliği oldu. Der-akab Vezîriazama hatt-ı humâyûn-ı celâdet-makrûn[710] yazup بعون الله تعالى[711] bu nusretden sonra Edirne'de kışlamanın hüsni nedir, İstanbul'a[712] gidilmek hem re'âyâya enfa' ve hem mühimmât-ı seferiyye ihzârı her vechile âsân olup ihrâkdan harâb olan yirlerin dahi ma'mûriyyetine sebeb olmasın tasrîh buyurmağın, vükelâ-yı devlet dahi

---

[701] ü ikāmet ÇY: -V
[702] hazretleri ÇY: -V
[703] değin ÇY
[704] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[705] ü ârâm ÇY: -V
[706] ü i'lâm ÇY: -V
[707] bir ÇY
[708] kerâmetlü, mehâbetlü ÇY: -V
[709] ...ya karuşduğu... Tuna -Ç
[710] celâdet-makrûn Y: -V
[711] te'âlâ ÇY: -V
[712] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

ma'kûl görüp mukaddem cümle ağırlık ve izdiyâd-ı harem İstanbul'a[713] gönderilüp ancak devletlü Vâlide Sultan hazretleri salt Edirne'de kalup, mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri selâmet-birle Edirne'ye nüzûlünde ma'an hareket etmek üzre yirmi üçüncü Pazar gün hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile Küçük Mîrahûr Çerkes Mehmed Ağa Edirne'de[714] devletlü Vâlide Sultân hazretlerine irsâl buyuruldu. Ol gün topların ilerüsü Ordu-yı humâyûna vâsıl olup lâkin üstü açıklar irişmemeğle her nerede irişür ise ol mahalden gemilere konmak üzre fermân-ı humâyûn sâdır oldu. Yirmi dördüncü Dü-şenbih gün andan dahi göçilüp Tuna Demirkapusu kenarıyla geçilüp Feth-i islâm mukābelesinden bir sâ'at aşağı Severin nâm bir vîrân palanka kurbünde Tuna kenârına konuldu. Ol günkü meşakkat Mihadiye boğazında beş günde çekilen mihneti unutdurdu. Sağ tarafı nehr-i Tuna sol tarafı yalçın kaya zîk derbendler olup yüklü davar[715] ancak geçer sabahdan binilüp yol üç sâ'at iken güç ile ahşam namâzı gelindi. Aslâ ağırlık yetişmeyip âtıfetlü[716] pâdişâhımız[717] hazretleri Çerge ve Âdil köşkün giceden göndermeğin ancak ol kurulmuş bulundu. İki gün meks ü ikāmet[718] olup[719] cümle ağırlık ve toplar ve cebe-hâne ve üstü açıklar dahi Belgrad'dan irişüp tahmîl, İstanbul'a gidecek toplar ifrâz ve Belgrad'a gidecek toplar ve cebe-hâne üzerine Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa cümle eyâleti askeri ile muhâfız ta'yîn ve karadan kollayarak götürüp andan Tımışvar'a nakli fermân olunan zahîreyi Belgrad'dan[720] kaldırup îsâl eyledikden sonra rûz-ı Kasıma değin ol tarafda muhâfazada olup andan sonra mansıbına gitmek buyuruldu. Menzil-i mezbûrda Çukadar[721] Veli Edirne'den gelüp devletlü Vâlide Sultan hazretlerinin selâmet haberi getürdi. Yirmi altıncı Çehâr-şenbih gün gice nevbeti ref' olup kānûn üzre ikindi dîvânı çalınmak üzre emr-i humâyûn sâdır ve du'âcı çavuş du'âsında Gâzî Sultan Mustafa Hân edâsıyla hatm-i kelâm itdikde, edâ'-i şükürden sonra kendüye gelen rikkat-i kalbden huddâm-ı has kulları zâr u zâr ağlaşdılar. Ve du'âcıya bir kabza altun ihsân buyuruldu . Moralı Vezîr Ali Paşa Eğriboz muhâfazasına ta'yîn selefi Vezîr Arnavud Koca Halil[722] Paşa'ya tekā'üd virilmiş iken dört aydan sonra fevt[723] oldu. Ve Daltaban Vezîr Mustafa Paşa'ya Anadolu Eyâleti,

---

[713] Âsitâne'ye ÇY
[714] Edirne'de -ÇY
[715] davarlar ÇY
[716] mehâbetlü ÇY
[717] pâdişâh-ı gāzî ÇY: gāzî -V
[718] ü ikāmet ÇY: -V
[719] olup ÇV: idüp Y
[720] Belgrad'dan -ÇY
[721] Çuhadar ÇY
[722] Koca Arnavud Halil ÇY
[723] dâr-ı fenâdan saray-ı bekāya revân ÇY

selefi Vezîr Mısırlı-zâde İbrahim Paşa'ya[724] Mora ser-askerliği, ânın selefi Vezîr Çelebi İbrâhim Paşa'ya Engürüs serdarlığıyla Belgrad-ı dârü'l-cihâd[725] muhâfazasına ta'yîn olup, ânın selefi Vezîr Cafer Paşa'ya Halep Eyâleti ânın selefi Vezîr Dursun Mehmed Paşa'ya Sivas Eyâleti tevcîh ve Bozok Sancağı Beyi Kurd Mehmed Paşa'ya Kayseriyye Sancağı ilhâk buyuruldu. Yirmi yedinci Penç-şenbih gün andan dahi göçilüp menzil-i Oraviçe, yirmi sekizinci Cuma gün menzil-i Koşmir bugün kılavuz yolu yanılup orduyu[726] iki sâ'at girü sağ tarafda Tuna'ya bir sâ'at ba'îd mahalde Firordin nâm palanka mukâbiline kondurmağın ancak şevketlü hünkârımız[727] hazretleriyle Vezîriazam hazretleri[728] dâ'iresi kaldırılup menzil-i mezbûra getürülüp geç vakit olmağla hemân bir oba[729] kurulup iç halkı kulları etrâfın ihâta idüp açıkda yatdılar ve kılavuz Eflak boyarına kötek çaldılar. Yirmi dokuzuncu Şenbih gün menzil-i Moglavite, bugün konakdan hareket vakti Eflak Beyi Kostantin istikbâl idüp önce gitmek buyuruldu. Otuzuncu Pazar gün menzil-i Rastov[a], mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in gurresi Dü-şenbih gün menzil-i Pestereç, ol gün nevâle-gâh olan Pestereç korusunda şevketlü mehâbetlü[730] pâdişâhımız hazretlerinin taraf-ı mülûkânelerinden Vezîriazam kullarına[731] ikrâmen bu abd-i ahkarları bir tepsi baklava götürüp şeyhu'l-islâm efendi ile nakîbü'l-eşrâf ve sadreyn-i kudât ve nişancı efendi sofra başında buldum. Mesrûren tenâvül idüp her biri devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâh-ı cem-câh-ı gâzî hazretlerine du'â vü senâ[732] itdiler. İkinci Salı gün menzil-i Sadva'dır mukâbele-i Rahova, üçüncü Çehâr-şenbih gün menzil-i Urlo, ol günün ahşamısı, vakt-i 'ışâda Çavuşbaşılı Musâhib Ahmed Ağa Edirne'den gelüp oba-i hâsda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp devletlü Vâlide Sultan hazretlerinin sıhhat ve selâmet haberin arz idüp, bî-had sürûr ve hamd ü senâ kıl[ın]dı. Ve Özi muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa'dan gelen mektûbda ahz itdüğümüz Leh dillerinin cevâbı kal'a-i Surika cânibinde Liyo Herseği nâm bî-dîn kendüye tâbi' Lehlü kâfiriyle[733] Hatemanları taburuna mülhak olmak arzusıyla gitdüğün ve iki Hateman dahi taburlarıyla cem' olup Menastrac ve Bucac nâm mahalden üç konak beru gelmişler iken yine dönüp girü gitdiklerin ve Pani mel'ûn dahi Surika'dan dönüp memleketine gidüp ancak Surika'da Abazin didikleri kâfir, bir mikdâr hınzır ile kalduğun

[724] Paşa ÇY: -V
[725] dârü'l-cihâd Y: -ÇV
[726] Ordu-yı humâyûnu ÇY: -V
[727] pâdişâhımız ÇY
[728] hazretleri ÇY: -V
[729] ovaya ÇY
[730] mehâbetlü ÇY: -V
[731] kullarına -Ç
[732] vü senâ ÇY: -V
[733] kâfir-i bî-dînleri ile ÇY: bî-dinleri -V

haber virdi. Ve han-zâde Kalgay Devlet Giray Sultan ile karındaşı Şahbaz Giray Sultan Azak'ı muhâsara iden Moskov kâfiri hezîmetinden sonra, Kırım askeriyle kalkup bilâd-ı islâm muhâfazası içün Özi Kal'ası'na dâhil ve[734] بحمد الله تعالى[735] kal'a-i pâdişâhî bî-emniyyet[736] (227 a) görüp Kırım tarafına azîmet-birle Kılburun Kal'ası'ndan geçerken Kızılağaç kurbünde Çorka Tuzlası ta'bîr olunan mahalde yollarına bir mikdâr Kazak-ı bed-ahlâk keferesi dûş olup, dört tarafından kuşadup muhârebe ve mukātele-i azîm[737] ve بعون الله تعالى[738] ân-ı vâhidde düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyin[739] bozulup, kimin kılıçdan geçirüp ve ekserin esîr idüp Kırım'a vâsıl olduklarn arz-ı[740] i'lâm itmiş ve[741] dördüncü Penç-şenbih gün kudretlü[742] azametlü pâdişâhımız hazretleri Niğbolu mukābili olan Kulle nâm mahalde Tuna kenârında sâye-bâna nüzûl, şehrin kādı ve a'yân-ı sükkânı istikbâl idüp Eflak Beyi Kostantin kaftan giydi. İhzār olunan Tuna şaykalarının birine sancak-ı şerîfle vezîriazam ve şeyhü'l-islâm ve nakībü'l-eşrâf ve sadreyn-i kuzāt efendiler binüp bizzat kendüler dahi Hırka-i şerîf ile Silahdâr Mehmed Bey şaykasına teşrîf buyurup sâlimîn ve gānimîn nehr-i Tuna'yı[743] mürûr ve[744] ubûr ve Niğbolu İskelesi'nden çıkup Harem-i şerîfleri olduğu menzile nüzûl, kal'adan ve şaykalardan hayli toplar atılup hayli sürûr ile[745] şenlikler ve şâdîlikler olup hazînedâr ağa, musâhib ağalar ile Harem-i şerîfde ve arz ağaları kal'a kurbünde bir hânede giceleyüp Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübâreke, dülbend ağası ve hasodalı ve içoğlanı vezîriazam kulları âdetâ âlây ile gidüp şehrin ensesinde vakı' bağların nihâyet bulduğu bir buçuk sâ'at ileru Müsellem Ovası'nda nasb olunan Ordu-yı humâyûnda bâr-gâh-ı mu'allâya vâsıl oldular. Çerkes İbrâhim Paşa asker-i islâm[746] geçirmeye me'mûr olup sunûf-ı askere üstü açıklar ta'yîn buyuruldu. Beşinci Cuma gün şevketlü[747] mehâbetlü hünkârımız[748] hazretleri Niğbolu Kal'asın seyr idüp zü'amâdan Abdullah Ağa sarayın kudûm-ı humâyûnlarıyla müşerref kılup altıncı Şenbih

---

[734] ve ÇY: -V
[735] te'âlâ ÇY: -V
[736] bî-emniyyet -ÇY
[737] azîm ÇY: -V
[738] te'âlâ ÇY: -V
[739] ve kefere-i bed-âyin ÇY: -V
[740] arz ÇY: -V
[741] ve -ÇY
[742] kudretlü ÇY: -V
[743] Tuna'yı ÇY
[744] mürûr ve ÇY: -V
[745] hayli sürûr ile Ç: -YV
[746] islâm ÇY: -V
[747] şevketlü ÇY: -V
[748] pâdişâh-ı gāzî ÇY

gün külliyet ile[749] Harem-i şerîf ve hazîne ve ağırlık ile otağ-ı humâyûnlarına nakl eylediler. Ol gün Baş Defterdâr Canib Ahmed Efendi hazîne tahsîlinde taksîrât ve hizmet-i ibâdullâhda hıyânet töhmetiyle azl ve mükemmel bir forsa çekdirme yapup sefere âmâde olmak üzre deryâ beyliği verilüp yerine İlbasan Sancağı`ndan munfasıl Ebu Bekir Paşa nasb ve İstanbul`dan gelince Baş Ruznâmeci Köse Halil Efendi vekâlet etmek buyuruldu. Elinden iş gelmez hemec-i vüzerâdan Karaman Beylerbeyisi Hısım Mehmed Paşa ve Diyarbekir`den ma'zûl Sührablı Ahmed Paşa ve Boğazhisar muhâfızı Helvacı Yusuf Paşa ve İstanköy muhâfızı Mü'ezzin Hasan Paşa ve Rodos muhâfızı Baltacı Hasan Paşa ve Eğriboz muhâfızı Moralı Ali Paşa ve Kandilci Hüseyin Paşa`nın tuğları ve sancakları alınup[750] serâpâ yevmî üçer yüz akçe tekā'üd verildi. Kilis Sancağı`ndan ma'zûl Kirli İsmail Paşa İstanköy muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[751] oldu.

Reften-i Tatar Hân

Yedinci Pazar gün Kırım Hânı celâdetlü[752] Hacı[753] Selim Giray Hân hazretleri vilâyetine gitmeğe istîzân içün Eflak yakasından beru geçüp doğru vezîriazam hazretlerinin[754] çadırına inüp andan vasıtasıyla gelüp otağ-ı humâyûnda pâye-i serîr-i a'lâya[755] yüz sürüp şevketlü[756] azametlü kudretlü[757] pâdişâhımız hazretleri dahi sâir vakitlerden ziyâde hân-ı âlî-şân[758] kullarına ikrâmen beş adım dahi ileru varup, ol dahi eğilüp mübârek kadem-i şerîflerin öpüp izn-i âlîleri ile mukābele-i şâhânelerinde ihrâm üzre iclâs, "cümle hizmetlerin makbûl-i humâyûnum olup inşâallahü te'âlâ[759] gelecek sene güzîde ve ziyâde askerin ile sefer-i zafer-rehberime hazırlanmak gereksin" buyurup, mazhar-ı iltifât gülgülî çukaya kaplu semmûr erkân kürk kendüye ve al çukalara kaplu semmûr kontoşlar üç nefer sultânlara ilbâs ve me'zûn olduğu hâlde sâye-bân nihâyetine dek teşyî' buyurup, tekrâr kudûm-ı humâyûnların bûs, vedâ' idüp ol gice vezîriazam hazretlerinin[760] çadırında beytûtet ve[761] ertesi Dü-şenbih gün Tuna kenârına değin

---

[749] ile ÇY: -V
[750] alınup -ÇY
[751] ve irsâl ÇY: -V
[752] celâdetlü ÇY: -V
[753] el-hacı ÇY
[754] hazretlerinin ÇY: -V
[755] a'lâ-yı masîre ÇY: masîr -V
[756] şevketlü ÇY: -V
[757] kudretlü ÇY: -V
[758] âlî-şân ÇY: -V
[759] te'âlâ ÇY: -V
[760] hazretlerinin ÇY: -V
[761] ve -Y

vezîriazam kethudâsı âlây[762] ve mehter-hâne[763] ile gidüp şayka ile karşuda ordusuna, andan cânib-i Kırım'a azîmet eyledi. Ol gün şevketlü[764] mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri has bendeleri ile öyleye dek Niğbolu etrâfın geşt ü güzâr idüp Ordu-yı humâyûnları kurbünde vâki' Osma suyu kenârında Mahmud Paşa oğlu Çiftliği köşkünde eğlendiler. Bağdadlı Kara Mehmed Paşa'ya Trabzon Eyâleti ve Çöteli Ahmed Paşa'ya Maraş Eyâleti, selefi Arap Salih Paşa oğlu Ahmed Paşa'ya Hamid Sancağı ve Anadolu Müfettişi Vezîr Genç Mehmed Paşa'ya Karaman Eyâleti, Bağdad'dan ma'zûl Kalaylıkoz Vezîr Ahmed Paşa'ya Adana Eyâleti, selefi Çerkes İbrahim Paşa'ya vezâret ile Silistre Eyâleti, selefi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa'ya Van Eyâleti, selefi Vezîr Gürcü Mehmed Paşa'ya Canik Sancağı ilhâkıyla Kastamonu Sancağı ve Tatar Salih Paşa'ya Niğbolu Sancağı, selefi Şarkan İbrahim Paşa'ya Mağnisa Sancağı tevcîh olup, Rakka Beylerbeyisi Kadı oğlu Hüseyin Paşa'ya vezâret ihsân olundu. Ve Kul kethudâsı Kavukcu İbrahim Ağa neferât ta'yînâtına vaz'-ı yed ve ocak ihtiyârlarıyla zinde-gâna ve sû-i hâli sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-gâziye[765] ilkā olunmağın, Sivas pâyesiyle has virilüp Eğriboz muhâfazasına ta'yîn ve Seksoncu[766] Osman Ağa dahi mezbûra kafadarlık töhmetiyle azl ve Azak Kal'ası'na nefy olup Belgrad'dan kapuya gelmek üzre Zağarcı[767] Abbas Ağa'ya kul kethudâlığı ve Muhzır Mehmed Ağa'ya zağarcılık[768] ve Başçavuş Selanikli Mehmed Ağa'ya seksonculuk[769] ve Sakabaşı Mehmed Ağa'ya muhzırlık inâyet, vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya evvel-i baharda mükemmel kapuları ile âmâde olmak üzre izin virilüp Rumili ve Anadolu'da sekban [ve] saruca nâmı külliyet ile ref' olup paşalar beşli nâmıyla süvârî asker yazmak muhkem tenbîh buyuruldu. Zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın yazularına göre cebelüsünden mâ'adâ ze'âmet ve tîmârı ne mikdâr akçe tutar ise her beş yüz guruşdan bir âdem getirip Rumili'nde olan piyâde ve Anadolu'da olan süvârî olmak şartıyla mahall-i ma'rekede taraf-ı mîrîye teslîm idüp anlar dahi başka bir asker olmak üzre herkes ze'âmetinin vüs'atin doğru söyleyüp hilâfı zuhûr ider ise mîrîye kabz olunur deyü hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[770] sâdır olup müteferrika başı ve çavuş başı önünde yazıldılar. Şevketlü,[771] mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri Müsellem ovasında altı gün meks-i[772] ikâmet

---

[762] âlâylar ÇY
[763] mehter-hâneler ÇY
[764] şevketlü ÇY: -V
[765] gâzî hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[766] seksoncubaşı ÇY
[767] zağarcıbaşı ÇY
[768] zağarcıbaşılık ÇY
[769] seksoncubaşılık ÇY
[770] şevket-makrûn ÇY: -V
[771] şevketlü ÇY: -V

eyledikden sonra on birinci Penç-şenbih gün göçüp menzil-i Rahoviçe, on ikinci Cuma gün menzil-i Akçayır, on üçüncü Şenbih gün menzil-i Radan, on dördüncü Pazar gün menzil-i Çayırköyü, on beşinci Dü-şenbih gün menzil-i Gelincik Mezarı, on altıncı Salı gün menzil-i Yeşiloğlu. Bugün müjdeci Hacı[773] Hasan Çelebi gelüp huzûr-ı humâyûnda[774] Şerîf Sa'd'ın hüsn-i hâlin ve eşkıyâ-yı Urbânın katl-i âmın ve hüccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîf'e vusûlün arz-ı i'lâm[775] idüp ikincisiyle kaftan giydiler. Ve Edirne'den Musâhib Mustafa Ağa gelüp devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin selâmet haberin getürdi. On yedinci Çehâr-şenbih gün Kızanbalkan'ı aşılup menzil-i Potova. Bugün Rikâb-ı humâyûn ile sefere giden Edirne Bostancı ustalarından Ali Ağa'ya Edirne Bostancıbaşılık inâyet-i ihsân[776] ve ilbâs-ı hıl'at buyurulup selefi Mustafa Ağa'ya tekâ'üd verildi. On sekizinci Penç-şenbih gün menzil-i Çingâne Sarayı, On dokuzuncu Cuma gün menzil-i Haftan, yirminci Şenbih gün menzil-i karye-i Dobruca, yirmi birinci Pazar gün menzil-i karye-i Çömlekköyü,[777] ol gün şevketlü[778] mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri nevâle-gâh olan Büyükderbend karyesinde ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir gâzî sorgucu sokunup zahr-ı mübâreklerine semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[779] çuka kontoş giyüp miyân-ı sa'âdetlerine şemşîr ve sâde tirkeş kuşanup rahş-ı sebük-seyre süvâr olup Yenice karyesi kurbünde Dârü's-sa'âde Ağası Ali Ağa istikbâl,[780] inüp[781] rikâbın[782] bûs idüp devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin selâmın tebşîr ve gönderdüğü kaplan postlu bir donanmış küheylânı arz eyledi. Ol sâ'at şâh-râhda ta'zîm ve tekrîm-birle bükâ iderek süvâr oldu. Ve kendü tarafından ihdâ olan bir donanmış ata Mîr-ahûr Ahmed Ağa kulların bindirüp önünce yürütdü. Daha öte Edirne Muhâfızı Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa, daha öte şehrin mevâlî ve müderrisîni istikbâl idüp, da'vet-i humâyûnlarıyla üç gün mukaddem devletlü Vâlide Sultân hazretleri Çömlekköyü Sarayı'na teşrîf buyurmuşlar idi. (227 b) Hâric-i saraydan sa'âdet hânelerine varınca zîr-i pâylarına dîbâ döşeyüp etrâfına altun ile karışık pâre ve çil akçe saçıp beyne's-salâteynde âlây ile gelüp doğru saraya nüzûl bir mertebe sürûr hâsıl oldu ki, vasf olunmaz. İrtesi Dü-şenbih gün andan dahi kalkılup azametlü

---

772 meks ÇY: -V
773 hacı -ÇY
774 humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
775 i'lâm ÇY: -V
776 ihsân ÇY: -V
777 köyü ÇY: -V
778 şevketlü ÇY: -V
779 fâ'izi's-sürûr ÇY: -V
780 istikbâle Y: istikbâl ÇV
781 inüp -Ç
782 rikâb-ı humâyûnun ÇY: humâyûn -V

pâdişâhımız hazretlerin vezîriazam hazretleri[783] a'yân-ı asker[784] ile saray kapusunda selamlayup yola girildi. Anayacı Köprüsü'nde şehrin esnâf ve a'yânı istikbâl idüp dünkü misilli libâs ve âlây ile Edirne namaz-gâh ovasında nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl, âmme-i ibâdullâh kat-ender-kat[785] mesrûr oldular. Devletlü Vâlide Sultan Hazretleri Çömlekköyü'nde kalmağın bizzat kendüler dahi ol mahalle teşrîf buyurdu. İrtesi Salı gün mukaddem kendüler doğru otağ-ı humâyûnlarına inüp akabince devletlü Vâlide Sultan hazretleri âlây ve mehterhâne ile Saray-ı âmire'ye nakl-i vusûl buyurdular. Ol gün sene-i mâziyenin Reşen ve Recec ulûfesi çıkup otağ-ı humâyûn önünde kurulan dîvânhâne çergesinde vezîriazam hazretleri[786] kul ağalarına teslîm idüp âdetâ yeniçeri çorba kapup lâkin arza girilmedi. Yirmi altıncı Cuma gün azîm[787] âlây ile Eski Câmi'-i şerîfte salât-ı Cuma[788] edâ buyurdu. Ertesi Şenbih günü ki ibtidâ'-i Kasımdır. Umûm Ordu-yı humâyûnları ile sahrâ-yı Edirne'den kalkup ancak vezîriazam hazretleri[789] kallavî destâr ve a'yân-ı dîvân ile dârü's-sa'âdede selamlayup şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü[790] pâdişâhımız hazretleri ise yine siyâb-ı sefer ile İstanbul'a[791] azîmet ve kendüler Harem-i şerîfleriyle konaklara konup, tuğculuk hizmeti Mısır Beyi'ne sipâriş buyurulup menzil-i Hafza, yirmi sekizinci Pazar gün menzil-i Baba-yi atîk, yirmi dokuzuncu Dü-şenbih gün menzil-i Burgos, ol gün Nakîbü'l-eşrâf Hoca-zâde Osman Efendi ve Rumeli Kadıaskeri Mirza Mustafa Efendi ve Anadolu Kadıaskeri Ebe-zâde Abdullah Efendi otakda huzûr-ı humâyûna[792] da'vet, birer sevb[793] semmûr kürkler ile ikrâm ve ri'âyet olundular ve gediklü müteferrikadan Yeğen Mustafa Ağa yeniçeri efendiliğine, selefi Fazlı Efendi vezîriazam kethüdâlığına, selefi Şehrî Mehmed Ağa yine harâc muhâsebeciliğine ve henüz defterdarlığa gelen Ebûbekir Paşa ibâ itmekle büyük rûz-nâmeciliğe, selefi Köse Halil Efendi asâleten başdefterdarlığa vezîriazam hazretlerinin[794] otağında kaftan giydiler. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Salı gün menzil-i Karışdıran, ikinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Çorlu, üçüncü Penç-şenbih gün oturak olup İmâm-ı sultânî-i evvel Ali Efendi'ye İstanbul ve sânî Salih Efendi'ye Edirne pâyesi verildi. Dördüncü Cuma gün menzil-i Yapağlı, ol

783 hazretleri ÇY: -V
784 asâkir Ç: asker YV
785 kat-ender-kat ÇY: -V
786 hazretleri ÇY: -V
787 azîm ÇY: -V
788 Cuma'yı ÇY
789 hazretleri ÇY: -V
790 mehâbetlü, kerâmetlü ÇY: -V
791 Âsitâne'ye Ç: İstanbul'a YV
792 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: -husrevâne -V
793 sevb -Ç

gün Edirne Bostancıbaşı Ali Ağa Çorlu bağlarının nihâyetinde hıl'at giyüp girü gitdi. İstanbul Bostancıbaşı Nakkaş Ali Ağa sabâh hîn-i rükûbda kasabada Harem-i şerîf kapusunda ve[795] İstanbul'un mevâlî ve müderrisîn [ve] meşâyihi Yapağlu'ya karîb Bosna Köyü'nde istikbâl eylediler. Beşinci Şenbih gün menzil-i Büyükçekmece, altıncı Pazar gün menzil-i[796] Davud Paşa ol gün Bostancı Başı'nın Küçükçekmece mukābelesinde Çobançeşmesi kurbünde tertîb itdüğü ziyâfetden sonra ancak bir küçük sorguç sokunup a'yân-ı asker[797] kullarıyla siyâb-ı sefer-i zafer-rehber[798] ile binilüp Siyavuş Paşa Bağçesi'nde İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Çerkes Osman Paşa ile Molla Atâullah Efendi, daha öte Sekbânbaşı Muslu Ağa istikbâl idüp, daha öte taşlık etrâfında seyre gelen sükkân-ı şehre izhâr-ı mahabbet iderek otağ-ı âlîlerine nüzûl buyurdular. Der-akab vezîriazam kulları Davud Paşa Sarayı kapusuna varup devletlü Vâlide Sultan hazretlerin selamlayup üç gün meks ü ikāmet[799] esnâsında sipâh ulûfesi devr olundu. Onuncu Penç-şenbih günü ki Teşrîn-i sânînin yedisi idi, şehre girilmek üzre sunûf-ı askere âlây emr olunup sipâh silâhdâr zümresi hâric-i hisârda topcu, cebeci, tersâne yeniçeri ocakları Büyük Saraçhâne'de Bâb-ı humâyûn'a varınca yolun iki tarafına dizilüp önünce devletlü Vâlide Sultan hazretleri Saray-ı Cedîd'e teşrîf ve Hasbağçe'yi halvet itdürüp Âlây Köşkü'ne nüzûl buyurmuşlar idi. Şevketlü,[800] azametlü ve mehâbetlü,[801] âmme-i ibâdullâha merhametlü,[802] şehriyâr-ı a'zam ve şehin-şâh-ı mu'azzam efendimiz hazretleri dahi otağ-ı âlîlerinde kadem-i şerîflerine filâr ve mücellâ bodluk zahr-ı mübâreklerine murassa' çapraslı kerrâke[803] giyüp ser-i nusret-eserlerine ser-penâh üzre yeşil şal sarınup üstüne bir gāzî sorgucu sokunup miyân-ı sa'âdetlerine mücevher şemşîr ve tirkeş ile tamâm vücûd-ı humâyûnların zîb ü zîvere müstağrak idüp rahş-ı sabâ-reftâre süvâr ve rikâba vaz'-ı kadem buyurup çavuşlar عليك عون الله sadâsın ayyûka pî-veste eyledikden sonra yine musâhib ağalar ve hasodalı ve içoğlanı serâpâ zırh ve ser-penâh ile binüp tuğlar önünde on kadar Nemçe mu'teberlerin ile Lipva ve Titel'den alınan üç nefer kapudanlar yürüyüp tertîb olunan acîb ve garîb âlâylar ile mansûren ve[804] muzafferen göğsün gererek

---

[794] hazretlerinin ÇY: -V
[795] ve ÇY: -V
[796] menzil -Y
[797] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[798] zafer-rehber ÇY: -V
[799] ü ikāmet ÇY: -V
[800] Şevketlü ÇY: -V
[801] mehâbetlü, azametlü ÇY
[802] âmme-i ibâdullâha merhametlü ÇY: -V
[803] kerke ÇY
[804] ve ÇY: -V

Edirnekapusu`ndan İstanbul`a girüp, selâma duran izdihâm-ı zükûr-ı inâsa izhâr-ı mahabbet iderek Dîvânyolu`yla gidüp Asmalı Mescid sokağına sapup Âlây Köşkü önünden geçüp Bâb-ı Humâyûn`dan Saray-ı âmirelerine vusûl içkapuda inüp doğru Hırka-i şerîf odasın teşrîf idüp biraz tevakkuf,[805] soyundukdan sonra şeyhülislâm efendi, Vezîriazam Mehmed Paşa, Vezîr-i sânî Hasan paşa, Vezîr-i sâlis Çerkes Osman Paşa Arz Odası`na da'vet ve[806] şeyhülislâm-ı allâmetü`l-enâm[807] efendiye[808] çukaya ve vüzerâya serâsere kaplu birer semmûr erkân[809] kürk ilbâs buyurup andan Sofa Köşkü`nde kapu ağasına dahi semmûr erkân kürk ve saray ağasına sâde hıl'at giydirildi ve henüz gelüp Sarayburnu`na vaz' olunan altı kıt'a toplara bir fitilden[810] âteş virilüp velvelesi âlemi tutdu. Ol gün cem' olan kesret-i nâs ne bir târihde görülmüş ve ne böyle bir gösterişli âlây olmuş deyü müsinn ihtiyârlar takrîr idüp göz yaşların döküp zârîlikler eyleyüp pâdişâh-ı gâzî hazretlerine du'â vü senâ itdiler ki ciğerler pâre pâre oldu: Hak celle ve alâ hazretleri hedef-i icâbet kabûle karîn idüp tûl-i ömr ile mu'ammer nice fütûhât-ı celîleye muvaffak eyleye âmîn. ويس وبحق طه[811] On birinci Cuma günü deryâdan sandal ile Hazret-i Eyyûb-i Ensârî عليه الرحمة الباري hazretleri câmi'-i şerîfine teşrîf idüp[812] salât-ı Cuma`dan sonra türbe-i şerîfi ziyâret idüp kurbanlar kesildi. Vâ'iz Yahyâ Efendi`ye elli altun virüp sâir mürtezikasın bezl-i sadakât ile mesrûr, andan Yalı Köşkü`nü kudûm-ı humâyûnlarıyla müşerref eyleyüp toplar atıldı. Ol gün gılmân-ı enderûn kullarına serâpâ sarık sarılmak üzre emr-i humâyûnları sâdır oldu. On sekizinci Cuma gün Süleymâniye Câmi'i`nden sonra Eski Saray`a teşrîf buyurdu. Ol gün Topçubaşı Ali Ağa azlinden yine selefi Abdülkerim Ağa nasb olundu. Yirmi ikinci Salı gün şefkatlü, adâletlü[813] pâdişâhımız[814] hazretleri merhûm ve mağfûr cennet-mekân[815] pederi Sultân Mehmed Hân Gâzî عليه الرحمة و الغفران[816] hazretlerinin türbe-i şerîflerin ziyâret rûh-ı pür-nûrların[817] du'â-ı hayırlarıyla yâd buyurdular. Mukaddemâ vezâreti ref' olan Keresteci Mehmed paşa`ya iki

[805] biraz tevakkuf ÇY: -V
[806] ve ÇY: -V
[807] allâmetü`l-enâm ÇY: -V
[808] efendi hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[809] erkân ÇY: -V
[810] bir fitilden ÇY: -V
[811] bi-hürmet-i seyyidi`l-mürselîn ÇY
[812] idüp ÇY: -V
[813] adâletlü ÇY: -V
[814] pâdişâh-ı cem-câh ÇY: cem-câh -V
[815] cennet-mekân ÇY: -V
[816] aleyhi`r-rahme ve`l-gufrân ÇY: -V
[817] fütûhların ÇY: -V

tuğ ile Selânik Sancağı ve[818] selefi İpşir Hasan Paşa'ya Suğla ve Menteşe sancakları ve Şarkan İbrahim Paşa'ya Saruhan Sancağı ve Arab Salih Paşa oğlu Ahmed Paşa'ya Hamid Sancağı ve Şamlı Mehmed Paşa'ya Çorum ve Bozok sancakları ve Gümrükcü Siyavuş Paşa'ya Habeş Eyâleti virilüp, selefi Mısırlı Vezîr Mehmed Paşa mîr-i hac nasb olundu. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin ikinci Penç-şenbih gün Merhûm Sultân Ahmed Hân عليه الرحمة والغفران hazretleri[819] kızı[820] Asiye Sultân fevt olup, cümle vüzerâ ve ulemâ ve erbâb-ı dîvân Eski Saray'dan meyyitin kaldırup Süleymaniye'de babası[821] yanına defn itdiler. Ol gün Mısır hazînesi gelüp Süleyman Bey yedinden içeru teslîm oldu.

Ahvâl-i Donanma-yı Humâyûn

Sene-i mâziye Zi'l-ka'desi'nin on yedinci Şenbih gün Kapudan Vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa Donanma-yı humâyûn çekdirirleri ve mevcûd on üç kıt'a mîrî kalyon ile İstanbul'dan Akdeniz'e salup muvâfik-ı eyyâm ile Boğazhisarı'ndan çıkup ber-mûceb-i emr-i **(228 a)** âlî Bozca Ada'da tevakkuf üzre olan on kıt'a Cezâyir ve üç kıt'a Trablus kalyonları mülhak-ı Donanma-yi humâyûn olup, taraf-ı mîrîden virilen üç bin kantar peksimâtları teslîm ve mürâfakaten Kara Foça limanına varup baştardeyi anda alıkoyup kendü kapudâne kalyonuna süvâr-ı bâd-bân[822] güşâ-yı azîmet ve Koyun Adaları'nda lenger-endâz-ı ikāmet eyledi. Mukaddem Rodos'a giden yedi kıt'a mîrî kalyonlar dahi Mısır askeriyle gelüp mülâkī-i Donanma-yı humâyûn olup her bir kalyona birer mikdârın tevzî' ve tecessüs-i donanma-yı eşrâr-ı küffâr olundukda Andre limanında olduğu haber alınup müşâvere olundu. Üzerine[823] varılduğu hînde mahall-i mezbûr teng ve döğündülü sığ yerlerdir, müsâ'ade-i rûzgâr-ı[824] eyyâm ile ancak gemiler birer birer geçmeğe muhtâc olmağın ferâgat, şâyed melâ'în-i hâsirîn[825] garrâlanup taşra çıkarsa ol zaman, mukābele ve mukātele ve müşâcereye der-kâr[826] olmak kavl-i karâr[827] idüp, kâh[828] Koyun Adaları'nda ve kâh İpsara nâm mahalde mutarassıd vakt-i fursat pâ-ber-câ-yi kemîn üzre iken küffâr-ı dûzah-karîn İstanköy ve Sakız cezîrelerin nehb ü gāret-i îsâl-i hasâret ve ahâlîsin katl-i âm zu'muyla otuz dört kıt'a çekdirir ve altı kıt'a mavna ve dört kıt'a âteş gemisi ve otuz üç

---

[818] ve Y: -ÇV
[819] aleyhi'r-rahme ve'l-gufrân hazretleri YÇ: -V
[820] kerîmesi ÇY
[821] pederi ÇY
[822] bân ÇY: -V
[823] üzerlerine ÇY
[824] rûzgâr ÇY: -V
[825] hâsirîn ÇY: -V
[826] hâzır ve âmâde ÇY
[827] karâr ÇY: -V
[828] kâh -ÇY

kıt'a kalyon sâir hurd, büzürg[829] cem'an yekûn[830] doksan altı pâre yelken ile hafiyyeten bir gice Andre Boğazı'ndan çıkup Sisam[831] Adası altına geldüğü haber alındıkda[832] iş bu bin yüz yedi mâh-ı Safer'in[833] ikinci Pazar gün kapudan paşa dahi cümle Donanma-yı humâyûn-ı zafer-makrûn[834] ile İpsara'dan[835] kalkup ber-vech-i müsâra['a]t donanma-yı[836] düşmen-i dîn-i nuhûset-rehîn üzre[837] azîmet idüp ol gün ada kurbünde Anadolu cânibinde vâki' Akyarlar önünde demurleyüp iki gün meks ü[838] ârâm olup[839] mâh-ı mezbûrun beşinci Çehâr-şenbih gün andan dahi kalkup,[840] ol gice yelken ile gidüp, irtesi Penç-şenbih gün ale's-sabâh rûz ve[841] rûşen oldukda meğer düşmen-i bed-âyîn[842] dahi evvel-emirde Cezîre-i Sakız kasdıyla Sisam[843] Adası'ndan kalkup mesâfe-i ba'îdeden nümâyân olmağla متوكل على الله ومستعين بالله küffâr-ı hâk-sâr[844] üzerine doğrulup[845] melâ'în-i dûzah-mekîn[846] dahi mükemmel[847] Donanma-yı humâyûndan bir mikdâr inhırâf, Anadolu cânibinde olan ince donanması üzerine girîzân üzre[848] iken بفضل الله تعالى muvâfik-ı eyyâm ile ta'kîb ve mahall-i karîbe vusûllerin müşâhede itmekle bilcümle donanma-yı menhûsasın mukābeleye tertîb, beyne's-salâteynde Sakız ile Çeşme meyânında irişüp şiddet-i rûzgârdan gabyalardan gayrı cümle yelkenleri sarup kapudan paşa kendü bindüğü kapudâne kalyonuna üç kıt'a kafadâr-ı hem-inân, gayrı[849] yemîn ve yesârdan balyemez ve kolonborna ve şâhî topları[850] ve guzât-ı ehl-i[851] islâm mevzûn dirhemli tüfengleri bilâ-ârâm pertâb idüp[852] kâr ü zâra der-kâr ve بعون الله تعالى süfün-i menhûsa-i a'dâya[853] isâbet iden

[829] hurd, büzürg -ÇY
[830] yekûn ÇY: -V
[831] Susam ÇY
[832] tecessüs olundukda ÇY
[833] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[834] zafer-makrûn ÇY: -V
[835] İpsara Limanı'ndan ÇY: limanın -V
[836] donanma ÇY: -V
[837] üzerine ÇY
[838] meks ü ÇY: -V
[839] olup ÇY: -V
[840] kalkulup ÇY
[841] ve -ÇY
[842] bed-âyîn ÇY: -V
[843] Susam ÇY
[844] küffâr-ı hâk-sâr ÇY: -V
[845] doğru azîmet ÇY
[846] karîn ÇY
[847] mükemmel ÇY: -V
[848] üzreler ÇY
[849] gayrı ÇY: -V
[850] top-ı kal'a küp ÇY
[851] ehl ÇY: -V
[852] idüp ÇY: -V
[853] a'dâ-yi dîne ÇY: dîn -V

dâne-i top ve tüfeng kâr-gîr olmağın pây-dâr olamayup kenâr-ı idbâra temeyyül itmekle Donanma-yı humâyûn dahi akablerince vakt-i ışâya dek ale`l-ittisâl cidâl ve kıtâl iderek Koyun Adaları`ndan taşra çıkarup sabâha dek[854] yelken üzre geçüp irtesi cuma gün ol mahalde zahm-dâr ve şehd-i[855] şühedânın levâzımâtın[856] görüp bir dahi melâ'în-i hâsirîn-i bed-âyîn[857] ile ceng ü cidâle niyyet ve edevât-ı hurûb tertîb ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Pazar gün ale`s-seher Koyun Adaları`ndan kalkup cümle sefâyin-i a'dâ cezîre-i Midillü sâhilinde görünmeğin ve[858] Donanma-yı humâyûn çekdirirleri Karaburun`da vâki' Sayeb Adası`nda fevka`l-âde[859] tevakkuf ve ârâm[860] idüp otuz üç kıt'a kalyon ile kapudan paşa-yı dilîr[861] akab-gîr olup düşmenin[862] Zeytunburnu`nda ince donanması olan çekdirir[863] ve mavna ve âteş gemileri kalyonlarına mu'âvenet kasdıyla birbirlerine mülâsık iken Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[864] kalyonların üç bahş ile iktisâm, biri kapudâneye, biri patronaya, biri iryâleye mutâba'at ve me'mûr olmağla düşmen-i dîn-i[865] dûzah-karâr dahi[866] envâ'-i esliha-i mekr ü nîreng ile meşhûn kûh-peyker sefâyin-i menhûsasın yerlü yerine vaz' ve alâ mâ-hüve`l-âde harb ve kıtâle hâzır ve âmâde idüp bi-emr-i kapudan paşa Donanma-yı humâyûndan dört kıt'a mîrî kalyonlar ifrâz ve kıyı tarafından kâfirin[867] ince donanması üzerine müteveccih ve hücûm idüp,[868] âteş-feşân-ı kahr-ı ihrâz oldukları gibi cümle çekdirir ve mavna ve sâir gemileri dahi[869] mukâvemete,[870] ceng-i cidâl-i harb ve kıtâle[871] kâdir olamayup[872] nâ-çâr yelken ve kürek ve emân-ı selâmete dest-i res bulmak ümidiyle kaçup Midillü Kal'ası kenârında Zeytunburnu`na geldiler. Meydanda kalan otuz üç pâre kâfir kalyonu üzerine[873] ocak gemileriyle otuz üç pâre Donanma-yı humâyûn-ı

---

[854] değin ÇY
[855] şehd ÇY: -V
[856] levâzım ve mühimmâtın ÇY: ve mühimm -V
[857] bed-âyîn ÇY: -V
[858] ve ÇY: -V
[859] fevka`l-âde ÇY: -V
[860] ve ârâm ÇY: -V
[861] dilîr ÇY: -V
[862] düşmen-i bed-ahterlerin ÇY: bed-ahterler -V
[863] çekdirirleri ÇY
[864] nusret-makrûn ÇY: -V
[865] dîn ÇY: -V
[866] dahi -ÇY
[867] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[868] idüp Ç: -YV
[869] dahi Ç: -YV
[870] mukâvemete -Ç
[871] ceng-i cidâl-i harb ve kıtâle ÇY: -V
[872] olmayup ÇY
[873] üzerlerine ÇY

nusret-makrûn[874] kalyonları ile üç koldan yürüyüp Midillü sâhilinde Bere körfezi mukābilinde tulû'-ı şemsden yedinci sâ'atde taraf taraf mukābele ve mukātele[875] envâ'-ı âlât ile memlû toplara bir fitilden âteş virilüp merdân-ı gāziyân kurşunların kûh-bülend gibi[876] serpüp bir mertebe nîrân-ı harb ve kıtâl-i firûzân oldu ki, ta'bîri bir vechile mümkin olmayup Sakız tahlîsinde olan muhârebe-i zafer-nümâ bu gazve-i kübrâya nisbet tefhîm-i ülü'l-elbâb temsîl olunsa nüsha-i kesîrü'l-ebvâb müte'aşşibü'l-fünûna mukaddime şeklindedir. Ale'l-husûs küffâr-ı dûzah-mekîn dahi[877] edevât-ı hurûbdan palankete ta'bîr olunur âlet-i harb, sâir âlât-ı mekr u nîrengin âmed ü şüde âğaz itdikce نعوذ بالله arsa-i[878] cidâl-gâh-ı havl-i mahşerden nümâyiş-nümâ olup gerçi bu def'a bezl-i makdûr ve sa'y-i nâ-mahsûr itmeğin ser-mû taksîr itmedi. Lâkin فلله الحمد sûd-mend olmayup adem-i mukāvemete tahsîl-i yakîn itmeleriyle miyân-ı iktidârlarından silâha[879] mukāvemetleri münhali' olup ancak gayret-i câhiliyyeleri muktezâsınca guzât-ı ser-nîzekâr üzre âteş-feşân samarko nâm bir kebîr kapudâne kalyonu ile âna mânend bir kalyonu birbirlerine mukārenet ile ceng ü cidâle meşgūl iken بلطف الله تعالى cânib-i ehl-i[880] islâmdan atılan bir top dânesi samarkonun cebe-hânesine isâbet idüp[881] ikisi dahi gadab-ı ilâhiyle ihrâk ve iğrâk bir kıt'ası dahi darb-ı top ile zahm-dâr tahlîs-i cân içün ince donanmasına cân atup girîzân oldukda rahneleri kābil-i ta'mîr olmayup garîk-i garka-i hazelân oldu. Vakt-i ışâya dek[882] ceng-i cidâl-i harb ve kıtâl[883] mümted olup bir iki hamlede dahi بتوفيق الله تعالى on kıt'a kebîr kalyonları dahi[884] garka-i girdâb-ı helâk olıcak rahne-gîr-i kahr u ızrâr oldukda bi'l-âhare reh-güzâr-ı semt-i idbâra firâr ve birbirlerine dest-yârî mu'âvenet ve müzâheretden ibâ ve cân başları[885] havfına düşüp fevz-i inkisâr ile ince donanmaları olan mevzı'a gelüp kemâl-i vahşiyyet ve dehşet üzre ser-güzeşt-i mağlûbiyyet ve hezîmetlerine te'essüf-künân umûmen[886] kalkup nısfü'l-leylde Midillü muhâzîsinde vâki' Anadolu tarafında İncinos nâm cezîre-i sagîreye giderken üç kıt'a kalyonları dahi garîku'l-lücce

---

[874] nusret-makrûn ÇY: -V
[875] mukābele Y: mukātele ÇV
[876] kûh-bülend gibi ÇY: -V
[877] dahi Ç: -YV
[878] arza Ç: arsa YV
[879] serah Y: silâha ÇV
[880] ehl ÇY: -V
[881] idüp ÇY: -V
[882] değin ÇY
[883] cidâl-i harb ve kıtâl ÇY: -V
[884] dahi ÇY: -V
[885] virmeleri Ç: başları YV
[886] umûm üzre ÇY

nâ-ka'ryâb-ı helâk, [887]فساء صباح المنذرين âyet-i[888] kerîmesine mâ-sadaka sû'-i hâl[889] ile cezîre-i mezbûre önünde zahm-hûrde, hınzîr sürüsü gibi şikeste vü beste kalyonları ve çekdirileri yederek sabahlayup dahve-i kübrâda Midillü önünden geçüp Yund[890] adalarına vardılar vesvese-i ru'b ü[891] hırâsları mâni'-i ârâm ve karâr olmağla bir sâ'at tevakkufdan sonra kalkup vakt-i asrda Baba Burnu ve Molova önlerinden geçüp gurûb-ı şemsden dördüncü sâ'atde fenerlerin yakup İşkaploz Adası'na doğru münkesir[892] yıkılup[893] fî-nâr-ı[894] şiddet-i lodostan melâ'în-i siyeh-kârın[895] cem'iyyetlerine bâ'is-i tefrika ve perîşân olmağla her birin bir tarafa endahte peygûle-i harmân iderek nâ-bûd-ı nâ-peydâ[896] oldular. Venedik melâ'îni[897] bu güne değin Donanma-yı Humâyûn-ı nusret-makrûnu[898] aslâ saymayup bir tarîk ile zafer bulunmayup iki def'a olan ma'rekelerde kapudan ile on üç kıt'a tam-âver[899] kalyonları beş bin mikdâr melâ'în-i hâsirîn-i dûzah karînin[900] kimi garîk ve kimi muhârebede mürd ü helâk[901] olduğundan gayrı ibtidâ'-i cengde[902] bir kıt'a mavnasına[903] altmış nefer[904] elsiz ve ayaksız kâfir gönderdiklerin halâs olan ehl-i islâm esirleri takr[îr] ettiler. Guzât-ı ehl-i[905] islâmdan dahi Mısır askeri ve kalyon levendinden üç yüz kadar[906] mecrûh ve şehîd olup iki günden sonra umûm Donanma-yı Humâyûn-ı zafer-makrûn[907] ile sulanmağa Midillü'ye gelip bu[908] fütûhât-ı celîleyi künhüyle yazup Rikâb-ı humâyûna[909] arz-ı i'lâm[910] eyledikten sonra ocak gemilerine ve Mısır askerine izin ve ruhsat[911] virüp rûz-ı Kasım hulûlüyle Donanma-yı Humâyûn-ı nusret-makrûn[912] ile

---

[887] *Kur'ân-ı kerîm,* Saffât Sûresi, 177. âyet, "O uyarılmışların sabahı ne kötüdür".
[888] âyet Ç: -YV
[889] hâlleri Ç: hâl YV
[890] Yunda Ç: Yund YV
[891] ü -Y
[892] münhezimen ÇY
[893] yakılup Ç: yıkılup YV
[894] fî-nâr ÇY: -V
[895] dûzah-karînin ÇY
[896] nâ-peydâ ÇY: -V
[897] melâ'în-i hâsirîni ÇY: hasirîn -V
[898] nusret-makrûn ÇY: -V
[899] tâm-âver V: âver Y: kebîr Ç
[900] hâsirîn-i dûzah-karînin ÇY: -V
[901] ü helâk ÇY: -V
[902] ceng-i cidâlde ÇY: cidâl -V
[903] mavnalarına ÇY
[904] altmış nefer -ÇY
[905] ehl ÇY: -V
[906] mikdârı ÇY
[907] zafer-makrûn ÇY: -V
[908] bu ÇY: -V
[909] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[910] i'lâm ÇY: -V
[911] ve ruhsat ÇY: -V

Âsitâne-i sa'âdet'e ric'at idüp kendü, çekdiriler ile girü kalup mîrî kalyonların ileri yollayıp[913] on birinci Şenbih gün, sâlimîn ve gānimîn[914] mansûren ve[915] muzafferen Halic-i Konstantiniyye'ye dâhil oldular. Hattâ ol gün şevketlü,[916] mehâbetlü kudretlü[917] hünkârımız hazretleri Çayır Köşkü'ne inüp muvâfık-ı eyyâm ile yirmi kıta mîrî kalyonlar[918] kapudane ilerü sâiri girü turna katar mukābele-i pâdişâhîye geldiklerinde iki def'a top şenliği[919] idüp cümlesi Tophâne önüne demirlediler. (228 b) Andan şevketlü[920] hünkârımız hazretleri Yalı Köşkü'ne teşrîf buyurduklarında birer nevbet şenlik dahi itdiler. On üçüncü Dü-şenbih gün kapudan Vezîr Mezemorta Hacı[921] Hüseyin Paşa dahi selâmet-birle Donanma-yı Humâyûn-ı nusret-makrûn[922] çekdirirleri ile İstanbul'a dâhil ve içeru girmeye me'zûn olup taraf-ı pâdişâhîden[923] ikrâm ve iltifâten Haseki Ağa sandal ile varup baş tardeden getürüp vezîriazam hazretlerinin[924] vâsıtasıyla Yalı Köşkü'nde huzûr-ı humâyûn-ı husrevânîde[925] bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il, "ber-hurdâr ol, itdiğin güzel hıdmet makbûl-i humâyûnum olmuştur" buyurup serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs, deryâ beylerinden Ali Paşa oğlu Abdülkadir Paşa'ya ve Derviş Ağa oğlu Mehmed Paşa'ya ve Meryol oğlu Mehmed Paşa'ya ve patrona ve iryâle kapudanlarına sâde hil'at[926] giydirilüp, sâir beyler ve kapudanlara, vezîriazam hazretleri[927] tersânede giydirmek üzre tenbîh-i humâyûn buyurup,[928] kapudan paşa ile baştardeye süvâr bir anda cümle kalyon ve çekdirirlerden atılan üç binden mütecâviz top ve tüfenk sadâsı âleme velvele virüp duhânı İstanbul ve Galata'yı kapladı. Der-akab Sarayburnu'nda şebeş toplarına ateş verildi. Bundan sonra Donanmâ-yı Humâyûn-ı nusret-makrûn[929] çekdirirleri ve kalyonları Tersâne-i âmireye vâsıl ve dâhil[930] oldu.

---

[912] nusret-makrûn ÇY: -V
[913] gönderüp ÇY
[914] ve gānimîn ÇY: -V
[915] ve ÇY: -V
[916] şevketlü ÇY: -V
[917] kudretlü ÇY: -V
[918] kalyonları ÇY
[919] şenlikleri ÇY
[920] şevketlü ÇY: -V
[921] el-Hacı ÇY
[922] nusret-makrûn ÇY: -V
[923] pâdişâh-gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretleri -V
[924] hazretlerinin ÇY: -V
[925] huzûr-ı humâyûn-ı husrevânîde ÇY: -V
[926] hil'atler ÇY
[927] hazretleri ÇY: -V
[928] buyuruldu ÇY
[929] nusret-makrûn ÇY: -V
[930] ve dâhil ÇY: -V

Muhâsara-i Kal'a-i Azak

Sene-i mâzîye Ramazân-ı şerîfin gurresinde ahz olunan diller takrîri üzre bi-nefsihî Moskov Çarı iki yüz bin kâfir-i bî-dîn[931] ve üç yüz kıt'a sagîr ve kebîr top ve iki yüz kıt'a havan kırk bin kazan[932] ve on bin el humbarası ve kırk bin yuvarlak ve buna göre azîm cebe-hâne ve edevât-ı mühimmât[933] ile yürüyüp Kal'a-yı Azak kasdında olduğun haber virmeleriyle Mîr-i Azak Mustafa Bey ve yeniçeri ağası ve sâir cümle sıgâr ve kibâr ocak ağaları ve ihtiyârlar ve umûr-dîdeleri ve[934] sükkân-ı kal'a cem' olup müşâvereleri böyle encâm buldu ki, kal'amız feth ü teshîr[935] olalı tamâm elli yedi senedir dört dîvarı atîk burc ve baroları harâb ü yebâb[936] olub bilâ-muhârebe derûnundan atılan toplar darbına bile tahammülü olmadığı nümâyândır. Ve a'dâ-i dîn-i kefere-i bed-âyin gelüp muhâsara ider ise böyle vîrân derûn-ı kal'adan bir vechile muhârebe ve mukātele[937] mümkin değildir. Bi-eyyi vechin-kân hâric-i kal'aya dâ'iren mâ-dâr şarampo ve münâsip mahallere tabyalar binâsı ehemm ve elzemdir. Ve bu ittifak ve bu niyyet üzre Fâtihâ okunup ahvâl-i düşmeni yazup imdâd talebiyle celâdetlü[938] hân-ı âlî-tebâre, andan der-i devlet-medâra müte'addid mahzarlarıyla feryâd-nâmeler gönderdiklerinden sonra kal'a-yı mezbûrun cânib-i şarkîsinde vâki' Bozluk ta'bîr olunan havâle altında bîş-i[939] Azak'dan cârî olan nehr-i Ten sâhilinden bir şarampo çekip kıble cânibine varınca Keşilmenek üzerine Paşa nâmına bir azîm müstahkem tabya binâ eylediler ve sudan dahi kıble tarafında kal'anın cürmüne göre bir şarampo dahi çeküp lodos tarafında vâkı' Dolmakule mukābelesinde bey nâmına bir ṭabya ve bu iki tabya arasına ağa nâmına bir tabya binâ olunup ve kal'a-i mezbûrun cânib-i garbîsi suya gelince değin[940] şarampo ve hendekleri tamâm ve kemâl-i mertebe istihkâm ve iktizâ eden mahallerine toplar vaz' olunurken düşmen-i dîn ü kefere-i bed-âyîn[941] Azak'a üç sâ'at karîb Koyunsuyu nâm mahalle mukaddemetü'l-ceyş asker-i menhûs-ı makhûrıyla gelüp taburlanup geriden gelecek kral-ı bed-fa'âle muntazır olduğu vakitde, Kefe Beylerbeyisi Vezîr[942] Tatar Murtaza Paşa kapusu ve eyâleti askeri der-akab hân-zâde Kaplan Giray Sultân asâkir-i Tatar-ı adüv-şikâr ile serhadd-i mansûre muhâfazasına erişüp,

---

931 bî-dîn ÇY: -V
932 kazgan Ç: kazan YV
933 ve edevât-ı mühimmât ÇY: -V
934 ihtiyârlar ve umûr-dîdeleri ve ÇY: -V
935 ü teshîr ÇY: -V
936 ü yebâb ÇY: -V
937 ve mukātele ÇY: -V
938 celâdetlü ÇY: -V
939 pîş Ç: bîş YV
940 değin ÇY: -V
941 ü kefere-i bed-âyîn ÇY: -V

Gökmelek nâm mahalle konup a'dâ-i dîn ile mukābele ve mukâtele esbâbına müşâvere üzre[943] iken mahsûr-ı kal'a olan guzât-ı müslimîn[944] dahi müşâverelerinde sagīr ve kebîr beş bine karîb bir âlây zu'afâ düşmen-i dîn-i asker-i makhûrînin vefret ve kesretine göre öşrünün öşrü olmayup yapdığımız şarampoları dâiren mâ-dâr ihâta itmek şöyle dursun, burc-ı bârû-yı kal'a hıfzı mümkin değil[945] ancak Hak Celle ve alâ hazretlerinin Kur'ân-ı azîmü`ş-şânı`nda كم من فئة قليلة غلبت فئة كثيرة[946] âyet-i şerîfinin[947] ma'nâ-yı münîfi üzre âmil olup uğur-ı dîn-i mübînde vücûdumuz hâk ve[948] hûn ile âlûde olunca sâ'y-i ictihâd idelim deyü metânet ve gönül birliğine ahd ü mîsâk idüp beynlerinde serdengeçdi ağaları nasb ve her biri bayraklarıyla me'mûr oldukları mahal ve gedikbaşları zabt u rabt[949] itmek üzre kavl ü karâr itdikleri günün altıncı günü ki, mâh-ı Zilka'de`nin yirmi dokuzuncu Dü-şenbih günü idi. Melâ'în-i dûzah-mekîn dahi Koyunsuyu`ndan hareket, cânib-i Azak`a azîmet itdikde Kaplan Giray Sultân ve Murtazâ Paşa ve Mîr-i Azak Mustafa Bey cünûd-ı muvahhidîn süvârîleriyle tabur-ı makhûrın pîşin alup, bir mahalden Murtaza Paşa, bir mahalden Mustafa Bey yek-bâr-ı sadâ-i Allah Allah heybet-i âsârların feleğe peyveste idüp, kendülerin tabura[950] urup muhârebeye mübâşeret, cümlesi birden[951] derûn-ı tabura[952] girmek üzre iken hayli nâm-dâr guzât-ı ehl-i islâm[953] zahm-dâr ve şehîd oldu. Düşmen-i dîn ise kırılmak ile tükenmez çok, asker nısfı erişince azdan eser kalmaz deyü âh u enîn ve feryâd-ı figān[954] iderek tabur-ı makhûr önünden ayrulup râh-ı selâmeti tutup Mustafa Bey kal'aya girdi. Melâ'în-i hâsirîn ise cevânib-i erba'asından topların atarak[955] lâ u bâlî ayak ayak yürüyüp akşama karîb kıble cânibinde vâkı' eski hendekler tâbir olunan mahalle gelüp türâba tehassün eyledi. İrtesi Salı gün ale`s-sabâh topların serperek ileri metris almağa başlayup, kal'a-yı mezbûrun cânib-i şarkīsinde vâkı' mezkûr havâle[956] üzerine Ten Kazağın ta'yîn idüp Paşa Tabyası mukābelesinde kralın[957] kendü kolu olup Ağa Tabyası

---

[942] Vezîr Ç: -YV
[943] üzreler ÇY
[944] ehl-i islâm ÇY
[945] olmayup ÇY
[946] *Kur'ân-ı kerîm*, Bakara Sûresi, 249. âyet, "Nice az bir topluluk, bir çok topluluklara galebe çalmıştır".
[947] kerîmesinin ÇY
[948] ve -ÇY
[949] u rabt ÇY: -V
[950] tabur-ı makhûra Ç: makhûr -YV
[951] bir uğurdan Ç: birden YV
[952] tabur-ı makhûra Ç: makhûr -YV
[953] ehl-i islâm ÇY: -V
[954] figān ÇY: -V
[955] önünden ayrılup... atarak -ÇY
[956] dağ +Ç: -YV
[957] kral-ı bed-fa'âlin ÇY: bed-fa'âl -V

mukābelesinde ceng-âver Soltat askerin vaz' eyledi. Bey Tabyası mukābelesinde nısfı Nemçe, nısfı Moskov askeriyle Alaforti nâm bir Boyar kolu olup kal'a-yı mezbûrun cânib-i garbîsi ki, Çayırlık tâbir olunur sâhil-i Nehr-i Ten'dir. Ol cânibin bevş-i cenge âhenk ve âğâz idüp taraf taraf metrisler ile hâric-i[958] kal'ayı ihâta ve muhâsara ve topların kırup dökmeğe başladı. Şebân-rûz bilâ-ârâm altı gün humbara ve top ve tüfengi bârân-âsâ yağdırup bir mertebe[959] göz açdırmadı.[960] Eyyâm-ı muhâsaranın yedinci Dü-şenbih gün Alaforti metrisinden bir mikdâr atlu kâfir[961] dil almak içün gelüp ceng-i cidâl[962] iderken mahsûr-ı müslimînden[963] bir gürûh guzât-ı mansûre kal'a ve tabyalardan çıkup üzerlerine merdâne ve dilîrâne[964] hamle ve hücûm idüp sadâ-yi Allah Allah ile bir mertebe koyuldular ki,[965] بعون الله تعالى[966] dervâzeyi feth ve zafer taraf-ı Hak'dan[967] küşâde olmağın on altışar kıyye[968] iki kıt'a balyemez topların çivileyüp beş yüz mikdâr[969] küffâr-ı hâk-sâr[970] darb-ı top ve tüfenk ve tîr ve şemşîrden âğuşte-i hâk-ı hûn[971] olup şarampoları kelle-i küffâr-ı hâk-sâr[972] ile tezyîn itdiler. Bu meserret vakti taraf-ı pâdişâhîden[973] imdâda ta'yîn olunan müsellah cengciyle memlû on kıt'a firkate ile Trabzon Beylerbeyisi Ali Paşa ve hınta sefâyinleri ile mübâye'a ağası olan dergâh-ı âlî kapucubaşı vekîl-i harcı Mehmed Ağa âlây ile kal'aya dâhil olmağın, mürde cisimler nev-hayât buldu. Gelen askere[974] müceddeden ceng bayrakları kesdirilüp muktezî mahallere vaz' ve ta'yîn üzre[975] iken melâ'în-i hâsirîn[976] humbara-i âteş-feşânların atmağa başlayup beher dânesi birer buçuk kantar idi. Yirmi dört sâ'atde dört yüz seksen dört aded humbara atup neçeler hânumân dest u pâlarından ekseri lezîz canlarından ayrılup câm-ı şehâdet nûş itdiler. Bu minvâl üzre yek-nefes ârâm virmeyüp gün be-gün metrislerin[977] ilerü yürüdüp yakîn geldi. Eyyâm-ı

---

[958] hâric Ç: -YV
[959] bir mertebe ÇY: -V
[960] açdırmayup ârâm virmedi ÇY
[961] kâfirleri ÇY
[962] cidâl ÇY: -V
[963] ehl-i islâmdan ÇY
[964] merdâne ve dilîrâne ÇY: -V
[965] idüp... koyuldular ki ÇY: -V
[966] te'âlâ ÇY: -V
[967] Hazret-i rabbü'l-âlemînden ÇY
[968] vukıyye ÇY
[969] kadar ÇY
[970] hâk-sâr ÇY: -V
[971] hûn ÇY: -V
[972] hâk-sâr ÇY: -V
[973] pâdişâh-gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretlerin -V
[974] asker-i cedîde Ç: cedîd -YV
[975] üzreler Ç: üzre YV
[976] hâsirîn ÇY: -V
[977] metris-i menhûsların ÇY: menhûs -V

muhâsaranın on üçüncü gün Bozluk tarafından Kirman Kazağı sadâ idüp, mukaddemâ Kirman'a elçilik tarîkiyle varanların isimleriyle çağırup, "kralımızın size kâğıdı var, alup nazar idin" didi. "Alınup[978] üç sâ'at kadar[979] cenge[980] ârâm virilüp feth ve kırâ'at olundukda neçe zamandan beru memâlik-i mahrûseme çete ve akın ve re'âya ve berâyâmı[981] gâret ü hasâret[982] itdüğünüzden[983] üzerinize yarar ve nâmdar ceng-âver askerim ile gelüp kal'anızı tahrîb ve cümlenizi dendân-ı tîğ-ı âteş-i tâbımdan geçirmek üzre gelmiş idim. Ancak Ten Kazağı sizin her biriniz yarar mücâhid ve dilâverlerdir deyü medh ve tavsîf itdiğinden esirgeyip bir âvuç kanınızı bağışlayup re'âyâlığıma müstehak gördüm. Kal'ayı teslîm idüp her biriniz mazhar-ı eltâfım olur mısız, yoksa muhâlefet iderseniz **(229 a)** cümlenizi dünyâya gelmemişe mi döndüreyim deyüp[984] cevâb şâfi'î gönderesiz dimiş, bu serhadd-i mansûrede anları azametlü[985] ve kudretlü pâdişâh-ı islâm efendimiz hazretleri بفضل الله تعالى seng-i kal'a ve hânumânları ki harâb u yebâb etmek[986] içün ta'yîn idüp kal'a virmeğe göndermemiştir. Şöyle bilesin ki derûn-ı şarampo ve kal'ada olan mahsûr-ı Müslimîn[987] bi'l-cümle şehîd olmayınca göz göre kal'a sana virilmez ve askerin kesret-i vefretinden top ve tüfeng ve[988] humbarandan havf ü haşyet[989] olunmaz elinden geleni girü[990] koymayasın. ان شا الله المولى[991] nasîbini görürsün" deyü redd ü cevâbıyla cenge[992] mübâşeret olundu ve eyyâm-ı muhâsaranın on altıncı gün kâfirin[993] ileru gelen metrisin[994] basmağa bir mikdâr guzât-ı ehl-i islâm[995] taşra çıkup hücûm u iktihâm[996] itmeğle savlet-i islâma[997] tâkat getiremeyüp ürküp firâr ettiklerin şarampo muhâfazasında olan gâziyân[998] görünce taraf taraf taşra uğrayup birkaç metrislerin söndürdükden sonra

---

[978] alup Ç: alınup YV
[979] mikdârı ÇY
[980] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[981] berâyâyı Ç: berâyâmı YV
[982] ü hasâret Ç: -YV
[983] itdiklerinizden Ç: itdüğünüzden YV
[984] deyüp Ç: -YV
[985] şevketlü, mehâbetlü ÇY
[986] etmek ÇY: -V
[987] ehl-i islâm ÇY
[988] ve ÇY: -V
[989] ü haşyet ÇY: -V
[990] ardına ÇY
[991] te'âlâ ÇY
[992] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[993] kâfir-i bed-ahterlerin Y: kâfir-i bed ahterin Ç: bed-ahter -V
[994] metrislerin ÇY
[995] ehl-i islâm ÇY: -V
[996] u iktihâm ÇY: -V
[997] guzât-ı ehl-i islâma ÇY
[998] asâkir-i ehl-i islâm ÇY

rûy-ı sahîfe-i zemînde bir mertebe ceng-i cidâl-i harb-i kıtâl[999] ve perhâş[1000] itdiler ki kalem-i rûz-bân tahrîrinde ve lisân-ı beşer takrîrinde lâldir.[1001] Neçe guzât-ı muvahhidîn[1002] bezl-i nakd-i cân ile metâ'-ı girân-mâye-i celle celâlühûya[1003] harîdân olup بعون الله تعالي nesîm-i feth ü nusret cânib-i islâma vezân,[1004] kesr-i hezîmet müşrikîn-i bî-dîne vezân idüp[1005] nice bin kefere dendân-ı tîğ-ı âteş-tâbdan geçüp on aded topları ahz ve beş kıt'a balyemez topların çivileyüp birkaç mahalden cebe-hânesi ihrâk[1006] ve fevka'l-gâye[1007] yüz aklığı olup mansûren kal'aya ric'at eylediler. Kral-ı dâll ziyâde elem-nâk olup gayrete düşmeğin bir dâm-ı tezvîr-i[1008] hîle kurup ol gice kal'aya âdem gönderdi. Birkaç kıt'a top ve humbara derûn-ı kal'aya havâle eyledi ve lisân-ı fasîh ile derûn-ı kulleye olan halka, "iş bu muhârebede Azak'ı zabt u rabt[1009] itdik.[1010] Sizin bizim ile muhârebeye iktidârınız olmadığı gün gibi ayândır. Vire idin yoksa cümlenizi humbara ile helâk[1011] ideriz" deyü dehşet-âmiz cevâb virdiklerinde ol hâ'in-i bî-idrâkler dahi havflarından ol gice kulleyi bırakup Azak'a firâr, düşmen-i dîn-i kefere-i bed-âyîn[1012] dahi girüp zapt u rabt [1013]eyledi. Sürûrundan şâd-merg mertebesine vardı. Zîrâ kulle yed-i islâmda iken zahîre ve mühimmât ve cebe-hânesi Koyunsuyu'ndan karadan arabalar ile nakl itdüğünden hayli zahmet çekip asâkir-i Tatar-ı yağma-girân[1014] hod râhat vermezdi. Bu def'a nehr-i Ten ile mühimmât memlû Transa gemilerin getirüp kulle dibinde ordusun[1015] kurup karşu adaya köprü ihdâs eyledi ve Azak mukābelesinde bir gece metris alup iki balyemez birkaç kıt'a şâhî darbuzen ve havan topların dahi dizüp ol tarafdan dahi kal'ayı döğmeye başlayup bir içim su için nice canlar fedâ oldu. Bu hâl üzre eyyâm-ı muhâsaranın otuz beşinci günü ki[1016] iş bu bin yüz yedi Muharrem'inin dördüncü rûz-ı Dü-şenbihin ale's-sabâhında küffâr-ı hâk-sâr taraf taraf kal'aya hûm ü hücûm idüp kara tarafından dâ'iren mâ-dâr şarampolara ve kulle

[999] cidâl-i harb-i kıtâl ÇY: -V
[1000] ve perhâş -ÇY
[1001] âciz kaldı ÇY
[1002] ehl-i islâm ÇY
[1003] celâlühû hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[1004] vezân Ç: -YV
[1005] olup ÇY
[1006] ihrâk-ı bi'n-nâr Ç: ihrâku'n-nâr Y: ihrâk V
[1007] âde ÇY
[1008] tezvîr ÇY: -V
[1009] u rabt ÇY: -V
[1010] itdik -Ç
[1011] helâk -ÇY
[1012] kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
[1013] u rabt ÇY: -V
[1014] yağma-girân ÇY: -V
[1015] ordu-yı menhûsun ÇY: menhûs -V
[1016] ki -ÇY

tarafından dahi nehr-i Ten ile gelen otuz kıt'a kayık memlû kâfirler[1017] yaluya dökülüp kal'aya sarıldılar. Gerek şarampo, gerek tabyalarda olan mahsûr-ı guzât-ı müslimîn rızâ-yı kevn ü mekâna ve arzu-yı heşt ve bihişt-i hûrân ve gılmân ile üç buçuk sâ'at bir mertebe ceng ü cidâl harb-i kıtâl oldu ki ta'bîr olunmaz bâd-fezân-ı berk ve dirahşân-ı safha-i zemîne nice nakş idilse بلطف الله تعالى[1018] küffâr-ı dûzah-karârın lâşe-i mındârları ile cevânib-i erba'a pîş-i şaranpolar nakş olup nehr-i Ten ile gelen kayıklardan dahi su kullesinden atılan toplar ile dört kıt'ası gark-ı âb oldu.[1019] Esnâ'-i muhârebede Mîr-i Azak Mustafa Bey ve Yeniçeri Ağası Ali Ağa ceng-i cidâl[1020] ederek hazîne-i hâne-i ilâhîden pâyende-i nakd-i merâm olup tabyanın birin küffâr-ı hâk-sâr[1021] zabt u rabt[1022] itmişiken Mîr-i mîrân-ı Trabzon Ali Paşa'nın sa'y ve ictihâdıyla بعون الله تعالى[1023] halâs olup ancak sadrının sağ cânibi mecrûh oldu. بحمد الله تعالى[1024] bu yürüyüşde dahi mahsûr-ı guzât-ı müslimîn mansûr ve muzaffer, a'dâ'-i dîn makhûr-ı müdemmer yüzü karasıyla mahzûl-i menkûb yıkılup metrislerine girdiler. Ahz olunan dillerin takrîri üzre kral-ı bed-fa'âl yirmi beşer guruş bahşiş ile on dört bin serden geçdi yazup yürütmüşidi. On bini helâk-ı nâr-ı câhîm[1025] sâ'iri mecrûh olduğun[1026] haber virdiler. Kral-ı dâll[1027] bu cengden sonra leşkerinin[1028] hezîmetin ve guzât-ı muvahhidînin[1029] metânet-i kalb ile sa'y ve ictihâdın müşâhede ve kal'adan me'yûsen kasr-ı yed-i avdet üzre[1030] iken Özi tarafına ta'yîn itdüğü otuz bin kadar cünûd-ı şeyâtîn ile Şeremetoğlu nâm ser-askeri, Togan ve Gâzî Kirman ve Nusret Kirman ve Şâhin Kirman nâm dört aded kal'alara müstevlî olup içinde olan ümmet-i Muhammed'in sagîr ve kebîr ve nisvân ve sıbyân[1031] bi'l-külliyye kılıçdan geçürdüğü haberi gelmeğin gayret-i bâtıla-i câhiliyyesi üzre kal'aya muhkem yapışup günden güne metrislerin yürüdüp hendek başına karîb oldu.[1032] Derûn-ı kal'ada ise küffâr-ı

[1017] kâfir-i bî-dînler ÇY: bî-dîn -V
[1018] tevfîkıllâhi Ç: lütfillâhi YV
[1019] olup ÇY
[1020] cidâl ÇY: -V
[1021] hâk-sâr ÇY: -V
[1022] u rabt ÇY: -V
[1023] te'âlâ ÇY: -V
[1024] te'âlâ ÇY: -V
[1025] nâr-ı cahîm ÇY: -V
[1026] mecrûh-ı amel-mândedir deyû ÇY
[1027] dâll-i kral ÇY
[1028] leşker-i menhûsunun ÇY: menhûs -V
[1029] ehl-i islâm-ı mansûre-i şahbâzânın ÇY
[1030] üzreler ÇY
[1031] nisvânın ve sıbyânın ÇY
[1032] geldi ÇY

hâk-sâr[1033] ahvâline vâkıf ve kemâl-i ıttılâ'-ı tahsîl itmiş bey ve ağa kalmaduğundan mahsûr-ı guzât-ı müslimîne[1034] hayret ve infi'âl gelüp hâlleri diğer-gûn oldu. Ali Paşa ve kapucu paşa ve sâ'ir ahâlî-i memleket ittifâkan[1035] yetmiş dokuzun çorbacısı Abdülkerim Ağa`yı yeniçeri ağası nasb idüp cümlenin ağzından taşrada Kaplan Giray Sultan`a kâğıt gönderdiler. Serhâdd-i mansûre ve a'dâ'-i bî-[1036]dîn ahvâline vâkıf bir âdemi bey nasb eyleyüp göndermelerine taleb ve niyâz eylediler. A'yân-ı Tatar`dan her kime[1037] teklîf ittiler ise kabûl eylemediklerinden süvâriyân-ı sânî ağası Hasan Ağa`ya, "bu kal'a-i mezbûreyi bir def'a[1038] dahi düşmen-i dîn muhâsara etmiş iken merhûm ve mağfûr[1039] baban Arslan Ağa tahlîsine sebep olmuşdur. Elbette bu def'a dahi sen beylik ile derûn-ı âteş ki serhadd-i mansûredir girmek gereksin" deyü ikdâm-ı tâm[1040] ve taraf taraf ibrâm olunmağla, "hâh u nâ-hâh büsr-i çeşm-i cân ve bâşım dîn-i mübîn-i uğur-ı humâyûnda fedâdır" deyüp bir mübârek seherde yüz otuz bir âdem ile kendüyi düşmen-i dîn[1041] ortasına urup metrislere üzerinden ceng-i cidâl[1042] iderek kal'aya girdüğü gün dil alınup düşmen-i dîn[1043] ahvâli su'âl olundukda dört mahalden lağıma mübâşeret eylediklerin haber virüp yerlerin gösterdi. Lağım havfından ol mahallerin şarampo hendeklerin su tabanına varınca kazup şarampoların iç yüzünden dahi düşmen karşuluğuna beş mahalden hafr-ı lağıma mübâşeret olunmuş idi. Düşmenin garb cânibinden Bey Tabyası altına yürütdüğü lağım hendek başına gelüp بامر الله تعالى nümâyân olmağın bir mikdâr dilâver[1044] hücûm idüp derûn-ı lağımda küffâr-ı hâk-sâr[1045] ile vâfir ceng-i cidâl[1046] eyleyüp âkıbet-i lağımı ibtâl eylediler. Kıble cânibinden Paşa Tabyası altına ve Bey Tabyası kurbünde şarampo altına yürütdüğü lağımlara mâh-ı Safer`in[1047] üçüncü günü vakt-i duhâda âteş virdi. Guzât-ı ehl-i[1048] islâm bî-haber iken bir zelzele olup eyâ bu ne turfe hayâldir. Hafr

[1033] hâk-sâr ÇY: -V
[1034] ehl-i islâma ÇY
[1035] ittifâk ve ittihâd üzre ÇY
[1036] bî ÇY: -V
[1037] kime ki ÇY
[1038] def'a -ÇY
[1039] ve mağfûr ÇY: -V
[1040] tâm ÇY: -V
[1041] dîn ÇY: -V
[1042] cidâl ÇY: -V
[1043] dîn ÇY: -V
[1044] dilâverân ÇY
[1045] hâk-sâr ÇY: -V
[1046] cidâl ÇY: -V
[1047] Saferü`l-hayrın ÇY: hayr -V
[1048] ehl ÇY: -V

olunan lağım mekrine giriftâr olduk ancak dirken بلطف الله تعالى[1049] lağımları kendi taraflarına depüp vâfir kâfiri ihrâk ve telef eyledi[1050] ve kral kolu ki, Ali Paşa tabyası mukābelesinde idi. Bir azîm lağım yürüdüp mâh-ı mezbûrun on beşinci gün âteş virmek ve kendü kolundan yürüyüş itdirmek zu'munda iken kādir-i kahhâr ol gice lağımcıbaşısı isâbet iden kurşundan mürd-i[1051] helâk olduğundan kral-ı dâll[1052] tehavvura gelüp elbette bugün lağım atılsun deyü leşker-i hezîmet-eserin[1053] hâzır-ı[1054] âmâde kendü dahi halk ve kalb-i askerde durup lağıma âteş virmişler, nâ-gâh akşama karîb bir zelzele-i mühîb zuhûr itdiği gûyâ püşt-i hâmîden kürre-i zemîn müteharrik oldu. Zulmet-i barut ve türâb def' olup nazar olundukda lağım tabyanın altına varmayup siperin[1055] taşra kazılmış derinliği sekiz kulaç derûnunda seksen kantar barut olduğu haber alındı a'dâ'-i bî-[1056]dînin bu re'yi[1057] dahi bâtıl olduğundan var kuvvetin pazuya getürüp bir mertebe top tüfenk humbarasın atmağa başladığı yek-sâ'at hâb ü râhat cümleye[1058] harâm oldu. Kral-ı dâll a'yân-ı askerin müşâvereye cem' idüp ittifâkları[1059] buna müncer[1060] oldu ki, yaluda vâkı' Bozluk nâm mahalden Paşa Tabyası kurbünde ve Parmaklık Kapu`dan ve Dolma Kulle mukābelesinden işbu üç mahallerden toprak sürüp bu takrîb ile kal'ayı yüksekden zebûn idüp zabt u rabt[1061] itmeği münâsip görüp mübâşeret eylediler. Birkaç gün içinde Bozluk ile Parmak Kapu`da hendekleri doldurup şarampolardan birkaç zirâ' toprağı yüksek kaldırup kal'a için havâleye[1062] almağla yukarıdan aşağı bir mertebe **(229 b)** kurşun ve humbara yağdırup ceng-i cidâl[1063] itdi ki, vasf olunmaz ve ihdâs itdüğü[1064] yağlı paçavralar ile şarampoları ihrâk-ı bi`n-nâr[1065] eyledi. Ali Paşa ve Hasan Bey ve sâ'ir ocak ağalarının her biri sâhib-i dîn-i diyânet ve mâlik-i fehm ü ferâset olduklarından metânet idüp adüvvi bed-likâ bu şarampolar derûnuna girmek muhal ve girdikleri takdirce cümlemiz dal-kılıç âteş-i tâb

---

[1049] te'âlâ ÇY: -V
[1050] kâfir-i bî-dînleri hâk-i helâk düşürdü ÇY
[1051] mürd ÇY: -V
[1052] bed-fa'âl ÇY
[1053] eserlerin ÇY
[1054] hâzır ÇY: -V
[1055] siperden Ç: siperin YV
[1056] bî ÇY: -V
[1057] re'y-i menhûsu ÇY: menhûs -V
[1058] cümle ehl-i islâma ÇY: ehl-i islâm -V
[1059] ittihâd ve ittifâkları Ç: ittifâk ve ittihâdları Y: ittifâkları V
[1060] bunun üzerine ÇY
[1061] u rabt ÇY: -V
[1062] havâle Ç: havâleye YV
[1063] cidâl ÇY: -V
[1064] olunan Ç: itdüğü YV
[1065] bi`n-nâr ÇY: -V

kellelerin galtân ideriz deyü mahsûr-ı müslimîn[1066] teselliyet-i hâtır iderlerdi. Bu hâl ile eyyâm-ı muhâsaranın seksen sekizinci günüyle[1067] mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı rûz-ı Çehâr-şenbihin vakt-i duhâsında düşmen-i dîn-i kefere-i bed-âyîn[1068] Bey Tabyası mukābelesinden bir azîm lağım atup on dört aded bayrakların açılan gedüğe diküp halkı[1069] ürkütdü. Ve Bey tabyasın zabt u rabt[1070] etmişiken mîr-i Azak Hasan Bey merdâne,[1071] dilîrâne gayret ve hamiyyet[1072] ve âkılâne hareket idüp[1073] "vücûd ve cânım rızâ-yı rahmânda bezl ve nûş-ı şerbet-i şehâdet ile nâ'il-i merâm-ı âhiret olurum diyen gelsün" deyü nida ve kendü bayrağın alup bir mikdâr tevâbi'ı ile gedik başına hücûm idüp,[1074] küffâr-ı hâk-sâr[1075] ile mukātele ve muhârebe[1076] eyledi.[1077] İki sâ'at mürûrundan düşmen-i dîni[1078] gedikden[1079] ayırdığı vakitde altmış iki bölüğün şarampoyuna sarılan küffâr[1080] ile müşâcere[1081] idenler dahi kemâl-i[1082] gayret idüp[1083] hâh u nâhâh darb-ı şemşîr ile adüvvî-i dîn ve kefere-i[1084] bed-âyin[1085] ol tarafdan dahi ayırup melâ'în-i hâsirîn[1086] bir dürlü[1087] zafer-yâb olamamağla var kuvvetin pazuya getirüp âkıbet Bozluk'a hücûm u iktihâm[1088] eyledi. Ol mahalden bir mikdâr fürce bulup ba'zıları[1089] derûn-ı[1090] şarampova girdi. Ba'zıları dahi sâhil-i nehr-i Ten ile su kullesi dibine gelüp بإذن الله تعالى şarampoları zabt u rabt[1091] etmişiken kal'a-i mezbûrun cânib-i garbîsinde olan mahsûr-ı müslimîn gayret ve hamiyyet idüp[1092] Bozluk'a seyirttiler.[1093] Ali Paşa ve Abdülkerim Ağa ve Sa'îd ve Şehîd

---

1066 ehl-i islâmı ÇY
1067 günü ki ÇY
1068 kefere-i bed âyîn ÇY: -V
1069 halk-ı âlemi ÇY: âlem -V
1070 u rabt ÇY: -V
1071 merdâne ÇY: -V
1072 ve hamiyyet ÇY: -V
1073 idüp -ÇY
1074 idüp ÇY: -V
1075 dûzah-mekîn ÇY
1076 muhârebe ve mukātele ÇY
1077 eylediler ÇY
1078 bed-girdârı ÇY
1079 gedik başından ÇY
1080 hınzırlar ÇY
1081 muhârebe ve mukātele ÇY
1082 kemâl -ÇY
1083 gayret ü hamiyyet-birle ÇY
1084 ve kefere ÇY: -V
1085 âyîni ÇY
1086 bed-âyîn ÇY
1087 bir dürlü ÇY: -V
1088 u iktihâm ÇY: -V
1089 ba'zı kâfir-i bî-dînler ÇY
1090 derûn -ÇY
1091 u rabt ÇY: -V
1092 hamiyyet-birle var kuvvetlerin bazuya getirüp ÇY

Müfti İsmail Efendi ve ol mahalde bulunan guzât-ı sâ'ire[1094] dahi gayret ve hamiyyet-birle tığları üryân derûn-ı şarampoda olan küffâr-ı hâk-sâr üzre[1095] şitâbân-ı hamle ve hücûm eylediler. Hayli zaman[1096] muhârebe olup âkıbet[1097] akşama nısf sâ'at kalarak Bozluk metrisi dahi kabza-i tasarruf-ı ehl-i[1098] islâm'a girdi.[1099] Vakt-i mağribde kâfir-i bî-dînler[1100] haybet ü hüsrân ve[1101] rû-gerdân avdet idüp metrislerinde firâr lâşe-i mındârların ahz üzreyken[1102] Hasan Bey Gedik başında döş-i yemîninden mecrûh olmuşidi. Yedi buçuk sâ'at tamâmına değin ol hâl üzre ceng-i cidâl[1103] eyleyüp vakt-i mağribde cerhin sarub der-akab lağım gedüğün kapayup sâ'ir[1104] şarampolar ile yeksân eyledi. Ol gice mahsûr-ı müslimîn hâb ü râhatı terk ve şehîdler defn ve mecrûhlar sarulup sabâh oldukda cevânib-i erba'aya nazar olundu. Düşmen-i dînin[1105] evzâ' ve etvâr[1106] ve harekât ve revîşi sâ'ir günlere kıyâs olunmayup eyâ bir dahi üzerimize hücûm iderise[1107] tahkîk-i emr ber-akis olmak mukarreriyle[1108] zârîlikler iderken mekr-i düşmen-i dîn Kağılgay Devlet Giray Sultânı nice bin[1109] leşker-i Tatar-ı sabâ-reftâr[1110] ile üzerine[1111] geleceğin haber alup kal'adan dahi me'yûs olmağın irtesi Penç-şenbih gün mukaddem mühimmât[1112] ağırlığın arabalar ile girü yollayup tamâm sekiz günde taşınup dokuzuncu Penç-şenbih günü ki, mâh-ı Rebî'u'l-evvelin dördü ve[1113] eyyâm-ı muhâsaranın doksan altıncı günü idi, ale's-sabâh cümle metrisleri boşaldup menkûb-i mahzûl-i eftân ve hîzân ve perîşân iki bölünüp bir bölüğü karadan Koyun Suyu'na bir bölüğü kulleye doğru yüzü karasıyla yıkılup firâr, akabince Kaplan Giray Sultân ve mîr-i mîrân-ı Kefe Murtaza Paşa asker-i zafer-me'âsirleri ile ta'kîb her biri dal-tığ âteş-tâb tabur-ı makhûrun içine girip

---

[1093] Bozluk mahalline icâleten pertâb itdiler ÇY
[1094] ehl-i islâm ÇY
[1095] üzerlerine ÇY
[1096] zaman ÇY: -V
[1097] âkıbetü'l-emr ÇY: emr -V
[1098] ehl ÇY: -V
[1099] müyesser oldu ÇY
[1100] bî-dînler ÇY: -V
[1101] ile ÇY
[1102] üzreler iken ÇY
[1103] cidâl ÇY: -V
[1104] sâ'ir -ÇY
[1105] bed-ahlâkın ÇY
[1106] ve etvâr ÇY: -V
[1107] iderler ise ÇY
[1108] mukarrerdir deyü Ç: mukarreriyle YV
[1109] bin -ÇY
[1110] sabâ-reftâr ÇY: -V
[1111] üzerlerine ÇY
[1112] mühimmât -ÇY
[1113] ve ÇY: -V

binden mütecâviz kâfiri[1114] dendân-ı tığdan geçirdiler. Bir balyemez top ve birkaç peyker müzeyyen bayrağın Kaplan Giray Sultân ve bir topun dahi Murtaza Paşa[1115] çıkarup girü avdet eylediler. Melâ'în-i dûzah-karîn dahi vâj-gûne siper-endahte ve girîzân-ı kulleye dâhil olup karadan giden taburu[1116] ile dahi vâfir muhârebe olundu. Bu muhâsaradan necât bulan guzât-ı müslimîn[1117] taze[1118] nev-hayât bulup secde-i şükürler ile devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî[1119] du'âsında[1120] oldular. Mücâhidlerin ale'l-infirâd tahrîrleri mûceb-i tasdî' ve bu kal'anın keyd-i küffârdan tahlîsi mümkinâtdan değil ve bu kadar müddet çekilen alâyim ve şedâyid ve[1121] dûr u durâz muhâsara ve muhârebe ve yürüyüşlerde bir def'a üç buçuk ve bir def'a yedi buçuk[1122] sâ'at cengde[1123] ekall ü kalîl askerden eser kalmak muhâlâtdan iken du'â'-i hayr-ı şehriyâriyle Hak celle ve alâ hazretlerinin mahzan lutf-ı kerem ve[1124] merhametleri müşâhede olundu. A'yân-ı asker tarafından bu havâdis-i uzmâ ve fütûhât-ı kübrâ künhüyle yazılup der-i devlete[1125] arz u inhâ[1126] olunup kal'anın müceddeden ta'mîrât ve mühimmâtı ve irsâl-i asker[1127] ve zahîre ve cebe-hâne husûsunda mecd ü sâ'î olunmasın bildirdiler. Vükelâ-yı devlet vezîriazam sarayına da'vet ve ba'de'l-istişâre bu umûr-ı mühimme-i azîmenin ya'ni ki, Kala-i Azak'ın meremmât ve metânet ve istihkâmına sa'y-ı belîğ itmesine Adana'dan ma'zûl vezîr Kalaylı Koz Ahmed Paşa ma'kûl, münâsib[1128] görülmeğin Trabzon eyâleti tevcîh ü inâyet[1129] olunup eyâlet-i mezbûreden üç bin yeniçeri serdengeçdisi[1130] yazup mükemmel kapusuyla[1131] Karadeniz gemilerine girüp karşu geçmek üzre Salâhor Murad Ağa ile fermân-ı humâyûn[1132] gönderildi ve mühimât-ı kal'a ve şarampolar içün Canik dağlarında otuz bin kazık kesilüp îsâl olunmak üzre mübâşirler ta'yîn ve irsâl[1133] olundu. Kefe ve Temrik muhâfazasında

---

[1114] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dînler -V
[1115] paşa -ÇY
[1116] tabur-ı makhûru ÇY: makhûr -V
[1117] ehl-i islâm ÇY
[1118] taze ÇY: -V
[1119] pâdişâh-ı gâzî ÇY: gâzî -V
[1120] du'â ve senâsında ÇY: ve senâ -V
[1121] ve ÇY: -V
[1122] ve bir def'a yedi buçuk -Ç
[1123] ceng-i cidâlde ÇY: cidâl -V
[1124] kerem ve ÇY: -V
[1125] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[1126] u inhâ ÇY: -V
[1127] asâkir-i islâm ÇY
[1128] münâsib ÇY: -V
[1129] ü inâyet ÇY: -V
[1130] serdengeçdileri ÇY
[1131] kapusu halkı ile ÇY
[1132] humâyûn ÇY: -V
[1133] ve irsâl ÇY: -V

olan kapukulundan bin sekiz yüz yeniçeri intihâb ve Âsitâne-i sa'âdetden[1134] dahi üç yüz yeniçeri ile turnacıbaşılıkdan ma'zûl Muharrem Ağa gönderilüp[1135] Kapucubaşı Ser-kâtib[1136] Ahmed Ağa[1137] nâzır-ı binâ ta'yîn olundu ve zümre-i silâhdâr a'yânından Kaya[1138] oğlu[1139] Ali Ağa serdengeçdi ağası nasb olup onar akçe ulûfe ile beş yüz nefer serdengeçdi Sivas eyâletinden yazup Engürüs seferine ihzâr itmek üzre emr olundu ve zümre-i mezbûr a'yânından diğer serdengeçdi ağası nasb olunan Çomar Hacı Ali Ağa onar akçe ulûfe ile Âsitâne'de[1140] yazduğu bin iki yüz on beş nefer serdengeçdinin iki yüz elli neferi Babadağı muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa yanına iki yüz elli neferi Kamaniçe Kal'ası'na, yüz neferi Özi Kal'ası'na ta'yîn olup bâkî altı yüz on beş neferi Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[1141] ile gitmek buyuruldu.[1142]

İstîlâ-yı Urbân be-vilâyet-i Basra

Dört seneden beru Basra etrâfına müstevlî olan kabâ'il-i Urbân'dan Şeyh Mânî vire ile Basra'yı sene-i mâzîye mâh-ı[1143] Zi'l-hiccesinde alup zabt u rabt[1144] idüp vâlî'-i memleket Bâzergân Vezir Halil Paşa yedi yüz mikdâr tevâbi'iyle[1145] gemilere koyup nehr-i Şat aşurı karşu Acem yakasında Ebûşehir nâm mahalle döküp[1146] beş yüz mikdâr kapukulun hîle ve hud'a[1147] ile şehirde alıkoyup kılıçdan geçürdüğün Bağdad Beylerbeyîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa-yı dilîr[1148] Rikâb-ı humâyûna arz eyledikde ba'de'l-istişâre ol bed-nihâdın yed-i menhûsundan eyâlet-i mezbûrenin nez'-i istihlâsı içün paşa-yı mûmâ-ileyh kendü kapusu ve eyâletinde vâkı' hükûmet ve elviye beyleri ve kabâ'il ve aşâ'ir eshâbıyla ser-asker nasb olup kapuları ve eyâletleri ile Rakka Beylerbeyîsi Kürd Ahmed Paşa'nın[1149] kethüdâsı ve Musul Beylerbeyîsi Erkenetli Süleyman Paşa ve Şeh[r]izor Beylerbeyîsi Hayra Ali Paşa ve dört yüz nefer Diyarbekir kullarıyla Diyarbekir Beylerbeyîsi Vezir Topal Hüseyin paşa ma'an ta'yîn ve eyâletlerinde vâkı' ocaklık

[1134] sa'âdetden ÇY: -V
[1135] îsâl olunup ÇY
[1136] ser-kâtib -ÇY
[1137] ağa -ÇY
[1138] Kaya -Ç
[1139] oğlu Y: -ÇV
[1140] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[1141] nusret-makrûn ÇY: -V
[1142] emr olundu ÇY
[1143] mâh -Ç
[1144] u rabt ÇY: -V
[1145] tevâbi'leri ile ÇY
[1146] varup ÇY
[1147] ve hud'a ÇY: -V
[1148] dilîr ÇY: -V
[1149] paşa-yı dilîrin ÇY: dilîr -V

mutasarrıf-ı ümerâdan Bebe Sancağı Beyi Süleyman Hân ve[1150] Hazo hâkimi Murad Hân ve Cezîre hâkimi Şeref Hân ve Kil hâkimi Mustafa Hân ve Tercil hâkimi Haydar Bey ve Palu hâkimi Naysar Bey ve Genç hâkimi Ali Bey ve Çermik hâkimi Abdülgani Bey ve Kulp hâkimi Hasan Bey ve Atak hâkimi Seyid Mustafa Bey ve Mihrâni hâkimi Hasan Bey ve Minafarkın hâkimi Yusuf Bey ve te'bîden sancağa mutasarrıf ümerâdan Mancuk ve Hasankeyf ve As'arad ve Görgil ve Bostan ve Habur ve Ağça[1151] Kale, Aşti ve Dasti[1152] ve Tayy Aşîreti Nebât[1153] Aşîreti ve Karadağ ve Kızılca Kal'a ve Erbil ve İmâdiye ve Kasr-ı Şirin sancağı beyleri kapuları halklarıyla[1154] ve zîr-i destlerinde olan Türkmen ve Ekrâd ve Urbân ve kabâ'il ve aşâ'irleri ile me'mûr olup ber-vech-i tahmîn kırk bin âdem cümlesi Bağdad-ı sa'd-âbâd[1155] altında cem'ıyyet ve andan Basra'ya gitmek üzre mü'ekked fermânlar gönderildi. Sefer vakti irişdikde bunlardan kimse[1156] gelmeyüp ancak Diyarbekir ve Musul Beylerbeyîleri ve Rakka Eyâletiyle vâlîsinin kethüdâsı[1157] gelüp cem'an on bin mikdârı asker cem'[1158] olup müşâverelerinde Ser-asker Ali Paşa'nın gitmesi ma'kûl ve münâsib[1159] görülmeyip kendü Bağdad muhâfazasına kalup kethüdâsı Ahmed Ağa kapusuyla[1160] ta'yîn ve irsâl ve[1161] Necm Hûri[1162] nâm geçidleri mahfî ve meçhûl bataklık ile ihâta olunmuş bir sa'b mahalde kesret-i **(230 a)** vefret üzre cem'iyyet iden Kuzeyte ve Şammar ve sâir eşkıyâ-yı Arab'ın[1163] üzerine[1164] varılup ber-taraf olunmasına ittifâk ve ittihâd[1165] eylediler. Ve itâ'at üzre olan bir mikdâr Arab ile cümle cirid atlu asker-i islâm[1166] hareket idüp Bağdad'dan[1167] yirmi sâ'at ba'îd Hille Kal'ası'na vardılar. İçde[1168] olan Arab, Basra Urbânı tarafından zabt-ı vaz' olunmuşidi. İstimâlet virilmeğle vire ile taşra çıkup kal'a feth ü teshîr[1169] olundu. Andan İmam Ali ve İmam Hüseyin türbeleri

---

[1150] ve -ÇY
[1151] Ağça -ÇY
[1152] Daşti Y
[1153] Bezat Ç: Nebât YV
[1154] halklarıyla ÇY: -V
[1155] sa'd-âbâd Y: behişt-âbâd Ç: -V
[1156] kimseler Y
[1157] kethüdâları Ç: kethüdâsı YV
[1158] cem' -ÇY
[1159] ve münâsib ÇY: -V
[1160] kapusu halkı ile ÇY: halkı -V
[1161] irsâl ve ÇY: -V
[1162] Cûri ÇY
[1163] Urbânın Ç: Arab'ın YV
[1164] üzerlerine ÇY
[1165] ve ittihâd ÇY: -V
[1166] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[1167] Bağdad-ı sa'd-âbâddan Y: sa'd-âbâd -V
[1168] içlerinde Ç: içinde Y: içde V
[1169] ü teshîr ÇY: -V

mahallerini mürûr eyledikden sonra Şat Beyi Abbas bin Ömer dahi selefde Bağdad vâlîlerine dil-gîr olup mîrîden kendüye ihsân olunan bir mikdâr nukûd, birkaç seneden beru virilmemeğle nefret üzre idi. Nevâziş ile itâ'at ve inkıyâda da'vet olundukda bâlâda mezkûr Urbân ile husûmet ve adâveti olmak sebebiyle yanındaki beş altı bin Arab ile gelüp asker-i islâma[1170] mülâkât eyledi. Andan Hille'ye oniki sâ'at karîb Necm Hûri'ne[1171] varılup ol mahalde dernek iden Urbânın karaltısı uzakdan göründüğü hînde asker-i islâm[1172] Abbas bin Ömer'in sözün dinlemeyüp ve ittifâk-ı ittihâd[1173] ile pây-dâr olmayup baş u buğlarından ayrılup herkes semtine[1174] dağıldılar.[1175] Abbas bin Ömer'in Urbânı ve ba'zı dîni ve itâ'ati kavî olan paşa kethudâları ve tevâbi'leri âsî Urbân ile hayli ceng-i cidâl[1176] eyleyüp âkıbet anlar dahi girü firâra yüz tutdular. Hattâ Urbân hâtunları bile olmağla Abbas bin Ömer'in zevci giriftâr olup[1177] ve beynlerinde kan döküldüğünden Kuzeyte ve Şammar Urbânı arasında evvelkiden ziyâde husûmet-i küllî[1178] vâki' olup bu seferin netîce-i âkıbeti bu hâl üzre oldu. On dördüncü Salı gün vüzerâdan sonra Dobra Venedik elçisi Arz Odası'nda bisât-bûs-ı şehriyârî[1179] şerefine nâ'il olup kralı tarafından getirdiği ubûdiyyet-nâmesin teslîm idüp[1180] ve harâcın arz eyledi. Yirmi üçüncü Penç-şenbih gün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri has câriyelerinden birin vezîriazam kullarına tezvîc idüp a'yân-ı dîvân ve ağayân-ı rikâb Saray-ı âmireden kaldırup mahalline îsâl eylediler. Yirmi dördüncü Cuma gün dergâh-ı âlî kapucubaşılarından sadr-ı sâbık maktûl Süleyman Paşa oğlu Yusuf Bey'e mîr-alemlik, selefi Frenk Mustafa Ağa'ya kapucubaşılık ve Ahıskalı Baki Ağa'ya sipâhîler ağalığı, selefi Deli Mehmed Ağa yine hassa salâhoru nasb olundu. Yirmi beşinci Şenbih gün kapudan Vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa Pâdişâh-ı gâzî hazretlerin Tersâne'ye[1181] da'vet ve ziyâfet idüp mukâbelesinde çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyurdu.[1182] Bi-emr-i humâyûn altmış zir[â]' bir kebîr kalyon Tersâne-i âmire'de kurulup üçer ve yedişer ve on ikişer kıyye yüz kıt'a kalyon topu müceddeden dökülmek üzre tenbîh buyuruldu. Sakız'da vesâir

---

[1170] asâkir-i ehl-i islâma ÇY
[1171] cûrine Ç: hûrine YV
[1172] asâkir-i islâm ÇY
[1173] ittihâd ÇY: -V
[1174] bir semte Ç: semtine YV
[1175] perîşân oldular ÇY
[1176] cidâl ÇY: -V
[1177] olup ÇY: -V
[1178] küllî ÇY: -V
[1179] pâdişâhî ÇY
[1180] idüp ÇY: -V
[1181] tersâne-i âmireye Ç: âmire YV
[1182] olundu Ç: buyuruldu Y: buyurdu V

cezîre ve yalılarda kırık top ve humbara havanların ve[1183] Sakız'da der-mahzen, zevâ'id on bin kadar demur top yuvarlağın mu'accelen Tophâne'ye yetişdirmek üzre mîrî bir kalyon Akdeniz'e gönderildi. Ve kalyona el veren şebeş toplarından on beş kıt'a balyemez ve kolonborna Sarayburnu'ndan ifrâz ve tersâneye teslîm olundu. Bu sene-i mübârekede Donanma-yı humâyûn ve kara seferine me'mûr olan Mısır askerine izn-i ruhsat[1184] verilip sene-i âtiye içün iki[1185] bin nefer Mısır askeri gelmek üzre hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile kapucular kethudâsı Eyüb'lü Hasan Ağa karadan gönderilüp, asker getürmeğe mîrî beş kıt'a kalyon İskenderiye'ye irsâl olundu. Ve Boğdan'dan hazîne tahsîline mübâşir ta'yîn olunan Kapucubaşı Hazînedâr Osman Ağa şehr-i Yaş'da meks ü ikâmet[1186] üzre iken bir gece ale'l-gafle derinti Boğdan eşkıyâsı konağın basup cümle hidmetkârıyla[1187] kendün[1188] katl etdiklerinden mâ'adâ ne denlü Müslümân bâzer-gânları var ise hanlarda basup kılıçdan geçirüp malların[1189] gâret ve hasâret eyledikleri der-i devlete[1190] mün'akis olıcak, Boğdan Beyi Kostantin azl olup yerine sâbıkâ selefinin oğlu Antiyoh[1191] nasb olunup,[1192] yirmi sekizinci Salı gün Dîvân-ı humâyûn'da kaftân ve koka ve süpürge giydirilüp hâne-i arzda hâk-bûs-ı pâdişâhî[1193] lütfuna mazhar oldu. Ve henüz Tımışvar'dan gelen Bostancı Mahmud Paşa Sakız muhâfazasına Selefi Vezîr Serhoş Hüseyin Paşa Adana Eyâleti'ne ve Trabzon'dan ma'zûl Kara Mehmed Paşa Kars Eyâleti'ne nakl olunup Rakka Beylerbeyisi Vezîr Kadıoğlu Hüseyin Paşa'nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle, Silahdâr Ağası Kürd Ahmed Ağa'ya ve silahdar ağalığı gedikli müteferrikadan Elçi Zülfikar Efendi-zâde Osman Ağa'ya tevcîh olundu.

Zuhûr-ı şemşîr-i Hazret-i Davut

Hazret-i Davut صلوات الله علي نبينا و عليه hazretleri emr-i ilâhîyle yapup Câlût'ı katl itdiği kılıç kendüden sonra karnen-ba'de-karnin gerek enbiyâ ü resûl ve gerek mülûkden her kimin eline girer ise nusret bulacağın ism ve resmiyle beyân ve ayân ve Hazret-i Mehdî'ye, andan Hazret-i İsa aleyhi's-selâm eline girüp Deccâl'i katl ideceğin bakırdan levh üzerine Süryânî ve İbrânî lisân üzre yazup Hazret-i Ali كرم الله وجهه hazretleri ol levhi,

[1183] ve -ÇY
[1184] ruhsat ÇY: -V
[1185] iki -ÇY
[1186] ü ikâmet ÇY: -V
[1187] hidmetkârlarıyla ÇY
[1188] kendüyü Ç: kendün YV
[1189] mal ve eşyâların ÇY
[1190] der-i devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretleri -V
[1191] Minolaki Ç: Antiyoh YV
[1192] olundu ÇY
[1193] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin ÇY: gâzî hazretlerinin -V

Mısır Sâhibi Melik Mukavkar[1194] hazînesinde bulup cifr kuvvetiyle taraf-ı âhirîne Arabî lisân üzre terceme idüp, ol kılıç ile levh bir takrîb ile Hazîne-i âmire'ye girüp nice yüz yıldan beru mahfî iken Hak celle ve alâ hazretleri mehâbetlü Padişâhımız hazretlerinin zamân-ı sa'adet-i iktirânlarında zuhûra getürdüğünden küllî memnûn ve âlem mesrûr olup sefer-i zafer-rehberde kuşanmak ve bazarlarda sürûr-ı kâinât, efdal-i mahlûkât aleyhi's-selâm hazretleri kılıcı yanında durmak üzre tenbîh-i humâyûnları sâdır oldu. Mâh-ı Cemâziye'l-âhirin altıncı Çehâr-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[1195] hünkârımız hazretlerin, vezîriazam kulları Tophâne kâr-hânesine da'vet ve ziyâfet idüp hâzır kalıba on iki kıt'a top döküldü. İltifâten kendüye kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs, ocaklarının kânunları üzre topcubaşı ve dökücübaşı ve kethudâları ve iş erleri kaftan giyüp birer çıkın ile çuka ve kumaş ve destâr ihsân olundu. Yedinci penç[1196]-şenbih gün İstanbul Kadısı Ataullah Efendi azlinden yerine yine İstanbul'dan munfasıl Dâmad Abdullah Efendi nasb olundu.[1197] İnâyetlü[1198] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1199] Padişâhımız hazretleri Silistire Beylerbeyisi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa'yı İstanbul'a getürdüp hemşîresi Fatma Sultan hazretlerin azîm cihâz ile tezvîc idüp, on dördüncü Penç-şenbih gün cümle vüzerâ ve ulemâ ve ocak ağaları sultân-ı müşârun-ileyhâyı Darü's-sa'âde'den alup âlây ile getürüp Eski Saray kurbünde vezîriazam tarafından sultân hazretlerine ihdâ olunan saraya nakl eylediler. Şevketlü mehâbetlü[1200] padişâhımız hazretleriyle devletlü Vâlide Sultan hazretleri mukaddemce saraya teşrîf buyurmuşlar idi. Devletlü Vâlide Sultan hazretleri ol gice anda beytûtet idüp, hünkârımız hazretleri ahşam vakti Saray-ı cedîde ric'at eyledi. Ertesi gün Sultân Bâyezid Câmi'i'nde salât-ı Cuma edâsından sonra Eski Saray'da cirid oynatdılar. On altıncı Şenbih gün Tersâne'de[1201] Cirid Köşkü'ne teşrîf buyurup Kapudan Paşa vesâtatı ile kalyon levendi kurşun atup isâbet idenlere altun verildi. On dokuzuncu Salı gün sâbıkâ kapu ağalığından çıkma Abdurrahman Ağa fevtinden ta'yînât ve iki yüz elli akçe kapu ortası ulûfesiyle hâlen kapu ağası Hacı Mustafa Ağa taşra çıkup yerine Hazînedarbaşı Gürcü Cafer Ağa ve ânın yerine saray ağalığından çıkma Gürcü Mahmud Ağa nasb olup Sofa Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda[1202] Hacı[1203] Mustafa Ağa'ya çukaya

---

[1194] Mukosin ÇY
[1195] Mehâbetlü ÇY: -V
[1196] penç -ÇY
[1197] olunup ÇY
[1198] inâyetlü -ÇY
[1199] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1200] mehâbetlü ÇY: -V
[1201] Tersâne-i âmire'de Ç: âmire -YV
[1202] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[1203] el-hacı ÇY

kaplu erkân[1204] ve Cafer Ağa'ya serâsere kaplu semmûr kürk[1205] ve Mahmud Ağa'ya sâde hıl'at giydirildi. Yirminci Çehâr-şenbih gün[1206] Hasbağçe halvet olup Harem-i şerîf halkı teferrüc etdiler. Ertesi Penç-şenbih gün Ayasofya Câmi'i dahi halvet olup dört tarafından sokaklar ile çarşu halkı hıfz u zabt ve İçoğlan Hastalar Kapusu'na muttasıl Hasbağçe Kapusu'ndan Ayasofya Cami'i'nin Hünkâr Yeri Kapusu'na dek sokak[1207] çekildikden sonra devletlü Vâlide Sultan hazretleri Harem-i şerîf halkıyla varup câmi'-i şerîfi ve türbeleri ziyâret idüp öyleye dek eğlendiler. Cümle mürtezikası ale'l-infirâd atiyyeler ile mesrûr olunduğundan mâ'adâ, câmi'-i şerîf ve türbe-i latîf ve mushaf-ı şerîfler içi altun ve pâre ve çil akçeler ile mâlen mâl kılındı. Ve Tırhala Kazası'ndan ma'zûl Ankaravî Mahmud Efendi Üsküdar'da Vâlide Câmi'i Medresesi'nden bir hucurâtda meks üzre iken bir mel'ûn kölesi delâletiyle sükkân-ı medrese ve şehirliden dört âdem ve iki dîvân celladı **(230 b)**ittifâken bir gece gelüp[1208] hücresinde basup, boğup mâlı taksîm iderken sonra duyulmak havfından köleyi dahi katl idüp perâkende oldukları, sabah sem'-i humâyûn-ı pâdişâh gâziye[1209] ilkā ve[1210] ol sâ'at emr-i humâyûnları üzre bostancıbaşı teftîş ve tefahhus iderek bir mahalde[1211] cümlesin giriftâr-ı bend,[1212] yirmi altıncı Salı gün dîvanda[1213] cellâdlar katl olup[1214] öbürleri küreğe verildi. Bi-emr-i humâyûn sene-i âtiye sefer-i zafer ve rehberde Rikâb-ı humâyûnda yürümek ve[1215] me'kûlât ve[1216] siyâb ve silâhları taraf-ı mîrîden verilmek üzre iki yüz nefer Saray-ı atîk baltacılarından ve bin nefer İstanbul ve beş yüz nefer Edirne bostancılarından tüfengci yazılup henüz ihzâr olunan beş yüz mikdârîsi mâh-ı Receb'in üçüncü Dü-şenbih gün Çayır Köşkü'ne getürülüp, tergīb-i müsâdeme içün İç Hazîne'den yapılmış gümüş tepsilerden vaz' olunan nişâna kurşun atdırup isabet idenlere altun ile ihsân buyurdu. Hareket gününe değin kâh bostancı ve kâh bir gürûh yeniçeri münâvebe ile gelüp mahall-i mezbûrda hünerlerin ızhâr iderler. Ve tepsiler ile mesrûr giderler idi. Vezîriazam kulları[1217] dahi kendi yanına yeniçeriden sekiz yüz ve cebeciden iki yüz nefer tüfengci ifrâz idüp bir sene hidmetden sonra yedlerine

---

[1204] semmûr kürk ÇY
[1205] ve Cafer... kürk -ÇY
[1206] gün -ÇY
[1207] sokaklar ÇY
[1208] bir Y: gelüp V: -Ç
[1209] gâzî hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[1210] olmağla ÇY
[1211] bir mahalde ÇY: -V
[1212] bend ÇY: -V
[1213] Dîvân-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[1214] olunup Ç: olup YV
[1215] üzre ÇY
[1216] ve -ÇY

ibtidâları verilmek şartıyla bu yıl seferde[1218] Mısır askerinin zabt olunan mahlûlünden beşer akçe ile iki yüz nefer Mısır serdengeçdisi yazıldı. Onuncu Dü-şenbih gün Harem Kapusu önünde surre çıkup şevketlü pâdişâhımız hazretleri Dârü's-sa'âde ağası misâfirhânesine teşrîf, surre emîni ta'yîn olunan İbrahim Ağa'ya kaftan giydirdi.[1219] On dördüncü Cuma gün külliyet-i Harem-i şerîf ve gılmân-ı Enderûn kullarıyla Tersâne bağçesine göç idüp yeni tersâne gözlerinden saraya muttasıl ancak altı göz vîrân kalmışidi. Emr-i humâyûnları üzre ikisin vezîriazam kulları[1220] ikisin defterdâr efendi birisin kapudan paşa, birisin tersâne emîni yapup ma'mûr itdiler. Ve gediklü müteferrikadan Hacı Mustafa Ağa'ya sipâhîler ağalığı, selefi Baki Ağa'ya vezâret ile Erzurum Eyâleti, ânın selefi Vezîr Esir Mustafa Paşa'ya yevmî üç yüz akçe tekā'üd verildi.[1221] Ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr[1222] Genç Mehmed Paşa'nın zulmü ve celâlî-veş ba'zı ahvâli sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-ı gāzîye[1223] ilkā olunmağın katline hatt-ı humâyûn ile Çakırcıbaşı Veli Ağa[1224] gönderilmişidi. Konya'da nısfü'l-leylde sarayında basup, başın kesüp kethudâsının başıyla ma'an yirmi ikinci Şenbih gün huzûr-ı hümayûna[1225] ihzâr[1226] ve Bâb-ı humâyûn'a bırakıldı. Ve Boğazhisar muhâfazasına me'mûr Kastamonu Sancağı'na mutasarrıf Ma'zûl-zâde Vezîr Gürcü Mehmed Paşa ile Hamid Sancağı'na mutasarrıf[1227] Arab Salih Paşa oğlu Ahmed Paşa'nın sû'-i hâlleri Müfti Efendi tarafından sem'-i humâyûn-ı pâdişâhî olup katlleriçün Mehmed Paşa'ya Kapucubaşı Frenk Mustafa Ağa ve[1228] Ahmed Paşa'ya Salâhor Abaza Osman Ağa hatt-ı humâyûn ile gönderildiğinden ikisi de habîr ve âgâh olmağın eşyaların bırakup birer kuru başlarıyla firar ve[1229] nâ-bedîd oldukları ma'rûz-ı Der-i[1230] devlet-i pâdişâh-ı[1231] gāzî[1232] oldukda gaflet ve tekâsülleri töhmetiyle mezbûrların dirlikleri çalınup Engürülü Ali Paşa'ya Kastamonu Sancağı ve[1233] ma'zûl mîr-i hacc Aşcı

[1217] kulları ÇY: -V
[1218] sefer-i rehberde ÇY: rehber -V
[1219] giydirildi ÇY
[1220] kulları ÇY: -V
[1221] ihsân olundu ÇY
[1222] Vezîr -Ç
[1223] gāzî hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[1224] Ağa Ç: -YV
[1225] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1226] olup ÇY: -V
[1227] Ma'zûl-zâde... mutasarrıf -ÇY
[1228] ve -ÇY
[1229] ve -ÇY
[1230] der -ÇY
[1231] pâdişâh Ç: -YV
[1232] gāzî ÇY: -V
[1233] ve -ÇY

Mustafa Paşa`ya Hamid Sancağı tevcîh-i inâyet[1234] olundu. Otuzuncu Pazar gün Bender beğinden gelen mektûbda[1235] Kağılgay Devlet Giray Sultân Kırım ve Bucak askeriyle Barabaş ülkesine girüp bir nâhiyesin urup Tentek Kirman nâm kal'ası kurbünde üç Kazak hatmanı sekiz bin Kazak leşkeriyle karşu gelüp mukābele-i azîm[1236] ve[1237] mukätele idüp[1238] üç sâ'at cengden[1239] sonra kâfir bozulup hatmanlarıyla bi`l-külliyye kılıçdan geçüp andan dahi içeru girüp tahrîb-i memleket iderek altı nâhiyesin nice kurâ ve palanka ve sekiz aded[1240] nâmdar kal'alarıyla alınup âteşe uruldu. Ve bu altı nâhiye altı azîm suların aralarında vâki' olup kenârlarında olan bî-hesâb kurâların racül ve nisvân ve sıbyânı[1241] kılıçdan geçdi. Ancak üç aded kal'anın ponkolitikleri[1242] Kağılgay sultâna amân ile karşu gelüp zahîre getürmekle halâs bulup tamam yirmi bir gün vilâyet-i Barabaş'a îsâl-i hasâretden sonra avdet, mâh-ı mezbûrun on sekizinci Salı gün Bender`den geçüp Kırım`a dâhil olduğun ve atları[1243] el viren[1244] on bin Nogay askeri Özi suyundan tekrâr ayrılup Lih diyârına akına gitdüğün ve geçen sene Togan Kal'ası`na müstevlî olan Moskov serdârı Şeremet oğlu, Togan Kal'ası ta'mîrine gelmek üzre üç bin mikdârı[1245] Moskov keferesiyle Barabaş ülkesine girüp Sola nâm nehir üzre Kömşek nâm kal'ada tedârük gördüğün bildirmiş.

Sefer-i Humâyûn Be-Engürüs

Sefer vakti hulûliyle bi-emr-i humâyûn mâh-ı Şa'bân`ın gurresi Dü-şenbih günü ki, Şubat`ın yirmi dördü idi. Nemçe çasarından murâd üzre[1246] ahz-ı intikām niyyetiyle tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sultânî çıkup vüzerâ ve ulemâ mübâşeretiyle[1247] Bâbü`s-sa'âde`ye dikilüp kurbanlar kesildi. Bi`z-zât kendüler dahi Arz Odası`na teşrîf[1248] ve du'âda hâzır bulundular. Bi`l-cümle Rumili ve Anadolu Beylerbeyilerine mükemmel kapuları ve eyâletleri ve eyâletlerinde olan ümerâya ahkâm-ı şerîfeler gönderilüp her biri Belgrad-ı

[1234] inâyet ÇY: -V
[1235] mektûb-ı mergūbda ÇY: mergūb -V
[1236] azîm ÇY: -V
[1237] ve -ÇY
[1238] idüp ÇY: -V
[1239] ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V
[1240] palanka ve +ÇY: palanka ve -V
[1241] sıbyânları Ç: sıbyânı YV
[1242] polkolitikleri Ç: ponkolitikleri YV
[1243] atlarına ÇY
[1244] güvenen ÇY
[1245] mikdârı ÇY: -V
[1246] murâd üzre ÇY: -V
[1247] mübâşeretleri ile ÇY
[1248] buyurup ÇY: -V

dârü'l-cihâd[1249] sahrasında Ordu-yı humâyûna mülhak olmak üzre tenbîh buyurulup[1250] ve[1251] kapukuluna dahi ocaklarından çavuşlar irsâl olundu. Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa müsellah kapusu halkından gayrı eyâletinde vâki' Ohri ve Delvina sancaklarının avârız ve nüzûl ve hâne akçesi bedeli üç bin nefer Arnavud ve Bosnalı Fazlı Bölükbaşı dahi iki bin nefer Bosna piyâdesi yazup, Belgrad'a[1252] hâzır ve âmâde bulunmak üzre fermânlar gönderilüp, ve Yürük hâkimi Hasan Paşa dahi yanında olan üç bin Yürük askeriyle Engürüs seferine me'mûr oldu. Ve Kadı-zâde tarîkı şeyhlerinden Tophâneli Hâfız Mehmed Efendi ve Bosnevî Mustafa Efendi pâdişâh-ı gâzî hazretleri[1253] ile sefere[1254] me'mûr olup,[1255] nevbetce[1256] Penç-şenbih ve[1257] Dü-şenbih günlerinde Otağ-ı humâyûn önünde ve sâir vakitlerde yeniçeri ve cebeci ve topcu ve bostancı ocaklarında va'z u nasîhat etmek üzre levâzımâtları mîrîden görülüp Mehmed Efendi kapucular kethudâsı yanında ve Mustafa Efendi mîr-ahûr-ı evvel yanında konup göçmek buyuruldu. On birinci Penç-şenbih gün şevketlü mehâbetlü[1258] pâdişâhımız hazretleri Tersâne Dîvan-hânesi'ne teşrîf buyurup henüz itmâma iren Hacı Sarı Ahmed Paşa Çekdirisi suya indirilüp toplar atıldı. Merâhim-i husrevânelerinden[1259] kapudan paşaya çukaya kaplu semmûr erkân kürk ve Ahmed Paşa ile beş nefer nâzır-ı binâya kaftan giydirildi. On altıncı Salı gün devletlü Vâlide Sultân hazretleri Hazret-i Eyyûb-i Ensârî عليه الرحمة البارى[1260] türbe-i latîfin ziyâret etdiler.[1261] Yirminci Şenbih gün mehâbetlü hünkârımız hazretlerin kapudan paşa kulları kapudane kalyonuna da'vet ve ziyâfet idüp, taraf-ı mîrîden Trablus Ocağı'na yapılup hâzır olan kalyon suya indirilüp azîm şenlik oldu. Ve yirmi dört firkate ile Azak muhâfazasına me'mûr olan İlyas kapudan ve dokuz firkate ile Özi muhâfazasına me'mûr olan Semmûrkaş kapudan mühimmâtları tekmîl görülüp hâzır[1262] ve âmâde idi. Ve[1263] mukâbele-i pâdişâhîde top ve tüfenglerin atup azîmet etdiler.

[1249] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[1250] buyuruldu Ç: buyurulup YV
[1251] ve ÇY: -V
[1252] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY
[1253] gâzî hazretleri ÇY: -V
[1254] sefere -ÇY
[1255] oldu ÇY
[1256] nevbetle Ç: nevbetce YV
[1257] ve -ÇY
[1258] mehâbetlü ÇY: -V
[1259] merâhim-i husrevânelerinden ÇY: -V
[1260] عليه الرحمة البارى ÇY: -V
[1261] eylediler Ç: etdiler YV
[1262] görülüp hâzır Y: görüp hâzır Ç: -V
[1263] ve ÇY: -V

Kapudan paşaya serâserli kürk altı nefer kapudane a'yânına kaftan[1264] ilbâs neferâta bir[1265] kîse akçe ihsân olup mayistire sereninden deryâya atılan üç levende in'âm[1266] verildi. Ve müceddeden ellişer zir[â]' iki kalyon tersânede, iki kalyon dahi Karadeniz'de yapılmak üzre fermân buyuruldu. Ol gün Kırım Hân'ı Celâdetlü[1267] Hacı Selim Giray Hân hazretlerin sefere[1268] da'vet-nâme-i humâyûn, kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire, bir kabza murassa' şemşîr ve çizme-bahâ on beş bin altun ve ücret-i sekbânân içün altmış bin guruş ile Kapucubaşı Küçük Hasan Ağa Kırım'a gönderildi. Yirmi ikinci Dü-şenbih gün Tersâne Bağçesi'nden külliyyet ile Saray-ı Cedîd'e nakl-i humâyûn buyurulup Bostancıbaşı Nakkaş Ali Ağa'ya tekā'üd inâyet ü ihsân[1269] yerine kethudâ Silivrili Mustafa Ağa ve ânın yerine sağ hamleci Değirmenci Hacı Mustafa nasb olundu. Ve sadr-ı sâbık Maktûl Kara İbrâhim Paşa ma'zûlen Üsküdar'da Kuzguncuk Yalusu'nda meks ü ikāmet[1270] üzre iken bir küpe kırk bin altun koyup harem divarının temeli altına gömmüş hâlen ümerâ'-i bahriyyeden olan Hazinedârî İbrahim Ağa ve hassa haseki İstırancalı Mustafa Ağa ittifâkan müsâferet tarîkıyla bağçeye varup bir hâl ile divarı kazup altunu (231 a) çıkardıkları bostancı bekçilerin ma'lûmları olmağla gelüp vezîriazama[1271] söylediler.[1272] Ol dahi Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[1273] eyledikden sonra Haseki Ağa Hasbağçe'ye ve İbrahim Ağa zindana haps olup meblağ-ı mezbûr ellerinden alunduğundan gayrı cümle eşyâları dahi mîrîye ahz u[1274] kabz ve andan ıtlâk olundular. Ba'zı nedîm-i has şefā'atiyle haseki ağaya İzmir Gümrüğü'nden seksen akçe tekā'üd ve ba'dehû kapucubaşılık verilüp yerine vezîriazam odabaşısı Üsküdarlı Mustafa Ağa nasb olundu. Yirmi beşinci Penç-Şenbih gün müntehab bin beş yüz nefer yeniçerinin ulûfe ve çukaları verilüp Belgrad'a[1275] irsal olundu. Yirmi yedinci Şenbih gün otağ-ı humâyûn çıkup Davud Paşa kurbüne kurulup orducu halkı dahi yerlü yerine kondular. Mâh-ı Ramazân-ı şerifin üçüncü Penç-şenbih gün Yeniçeri Ağası Vezîr Mahmud Paşa zümre-i Bektâşiyân ile şehirden âlây ile otağa[1276] çıkup Âlây Köşkü mukābelesine geldikde içeru da'vet ve bisât-bûs-ı şehriyârî

[1264] kaftânlar ÇY
[1265] birer ÇY
[1266] ihsânlar ÇY
[1267] celâdetlü ÇY: -V
[1268] sefer-i zafer-rehbere ÇY: zafer-rehber -V
[1269] ü ihsân ÇY: -V
[1270] ü ikāmet ÇY: -V
[1271] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[1272] haber virdiler ÇY
[1273] i'lâm ÇY: -V
[1274] ahz u ÇY: -V
[1275] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[1276] otağ-ı humâyûna ÇY: humâyûn -V

şerefine nâ'il-i merâm[1277] olup bir sevb semmûr serâserli[1278] kürk giydirüp, "kulu[1279] bir hoş[1280] zabt u rabt[1281] it" buyurdu. Ol gün vüzerâ ve ulemâ cümle İstanbul meşâyıhı Sofa Köşkü`ne da'vet ve Hırka-i şerîf açılup her biri başka başka du'â vü senâ[1282] idüp bir mertebe zârîlik etdiler ki, vasf olunmaz. Dördüncü cuma gün Cebeci Ocağı çıkdı. Ol gün şevketlü[1283] mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri Salât-ı[1284] Cuma`yı Ayasofya`da kılup[1285] Yalı Köşkü`ne teşrîf buyurdular. Kapudan Vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa dahi Akdeniz`e me'mûr olduğu üzre beyne`s-salâteynde Kapudane Kalyonu`yla tersâneden nehzat yalnız kendü Yalı Köşkü`ne da'vet ve her ahvâl ferâde ferâde tenbîh-i humâyûn buyuruldukdan sonra bir serâserli kürk ile küllî ri'âyet buyurup matlûbu üzre yine Kapudane Kalyonu`na süvâr ve baştardenin çendan lüzûmu olmamağla donanmayup tersânede kalup ihtiyâten üç neferi henüz inen yedeğe vaz' etmek buyuruldu.

Azîmet-i Pâdişâh-ı gâzî bâ-Sefer-i Engürüs

Beşinci Şenbih gün şeref-i şems idi. Bi-emr-i humâyûn bi`l-cümle sunûf-ı askere[1286] âlây emr olup tâ'ife-i piyâdegân hâric hisârdan otağ-ı humâyûn[1287] kapusuna dek sipâh silahdâr dört aşağı bölükler Saray-ı Âmire`de tertîb-i sufûfdan sonra şevketlü ve[1288] azametlü, kudretlü, âmme-i ibâdullâha merhametlü[1289] pâdişâhımız[1290] hazretleri Arz Odası`nda kadem-i şerîflerine fülâr ve mücellâ bûdluk zahr-ı mübâreklerine mücevher zırh üzre beyâz serâser gerge, ser-i nusret-eserlerine ser-penâh üzre yeşil şal sarınup üstüne bir gâzî sorgucu sokunup miyân-ı sa'âdetlerine murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşanup متوكل علي الله تعالي[1291] feth-i gazâ-yı Engürüs ve ahz-ı intikâm-ı a'dâ-yı dîn-i bed-âyîn-i müşrikîn olan Nemçe keferesi niyyetiyle gün doğarak Bâb-ı humâyûndan rahş-ı sebük-seyre süvâr enselerinde musâhib ağalar ve Hasodalı ve iç oğlanı serâpâ zırh ve ser-penâh dahi girü, bin yedi yüz nefer bostancı ve baltacı yürüyüp bu tarz-ı acîb ve garîb âlâylar ve mukaddem gelündüğü tarîk ile Edirne Kapusu`ndan çıkup bârgâh-ı mu'allâlarına

---

[1277] merâm ÇY: -V
[1278] erkân ÇY
[1279] kulları ÇY
[1280] eyü hoşça ÇY
[1281] u rabt ÇY: -V
[1282] vü senâ ÇY: -V
[1283] şevketlü ÇY: -V
[1284] salât ÇY: -V
[1285] edâ idüp ÇY
[1286] asker-i mansûreye ÇY: mansûre -V
[1287] humâyûn ÇY: -V
[1288] ve -ÇY
[1289] kudretlü, âmme-i ibâdullâha merhametlü ÇY: -V
[1290] pâdişâh-ı gâzî ÇY
[1291] te'âlâ ÇY: -V

şeref-nüzûl buyurduğu sâ'at vezîriazam, vezîr-i sâlis Çerkes Osman Paşa'yı huzûr-ı humâyûna getürüp İstanbul muhâfazasına me'mûren[1292] serâserli kürk giydirüp kendünün kürkü iltifâten Silahdâr-ı hassa Çerkes Hasan Ağa kullarıyla otağına gönderildi. Devletlü Vâlide Sultân hazretleri Âlây Köşkü'nden seyr-i temâşâ[1293] etdikden sonra Davud Paşa Sarayı'na nakl buyurup hareket gününe değin kendüler dahi ânda meks-i tevakkuf[1294] eylediler. On bir gün ikāmetden sonra on yedinci Penç-şenbih gün umûm Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[1295] ile göçüp Siyavuş Paşa Bağçesi kurbünde İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Çerkes Osman Paşa selamlayup bir serâserli semmûr kürk dahi ilbâs idüp kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil[1296] iderek dokuzuncu menzilde ki yirmi beşinci cuma günü ki Edirne'ye vusûl mukarrer olmağın, mukaddem Devletlü Vâlide Sultân hazretleri saraya duhûl ve[1297] Âlây Köşkü'ne nüzûl idüp, kendüler Karabayır'da Yemeklik Çadırı'nda ancak kolçak ve miyân-ı sa'âdetlerine murassa' şemşîr, zahr-ı mübâreklerine sarı serâsere kaplu mücevher çaprazlı semmûr kapanitse giyüp ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre kebîr Hind sorgucu sokunup mücevher raht ve kaplan postuyla eyerlenmiş mecnûn kırına süvâr, yemîn ve yesârında bostancı ardında yine zırh ve ser-penâh ile iç halkı yürüyüp Solak Çeşmesi kurbünde sipâh silahdâr dört aşağı bölükleri şehrin mevâlî-i müderrisîn, sâdât ve esnâfı istikbâle çıkup selamladılar. Zîr-i pâylarına akmişe döşeyüp daha öte Otak Kapusu'na değin Yeniçeri Ocağı dizilüp müretteb âlây ile saray meydanına nasb olunan bâr-gâh-ı mu'allâya şeref-nüzûl buyurdu. Ol gün Edirne kazası Üveys[1298] Efendi'ye verildi. Yirmi yedinci Pazar gicesi âlây ile Eski Câmi' teşrîf buyurup[1299] ve Salât-ı Kadir'i edâ eyledi. Ol leyle-i mübârek beşinci sâ'atinde Ayşe Sultân nâm bir duhter-i pâkize-ahteri vücûda gelüp âmmeye[1300] i'lâm içün kuşluğa değin hâric-i Dâru's-sa'âde'de tabl-hâne çalındı. Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Penç-şenbih gün Otağ-ı humâyûnda vükelâ-yı devlet tehniye-i 'îd içün dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref olup ard kapuda vâki' Nusret Çeşmesi namaz-gâhında edâ-yı salât-ı 'îd etdiler. Ol gün Amasya Sancağı'na mutasarrıf Yusuf Paşa'dan gelen mektûbda eşkıyâ def'ine me'mûr olduğu üzre ol etrâfi tecessüs iderken otuz üç nefer süvârîyle Kâfir Murad nâm bir şakīyi haber alıp

[1292] me'mûren -ÇY
[1293] temâşâ ÇY: -V
[1294] tevakkuf ÇY: -V
[1295] nusret-makrûn ÇY: -V
[1296] ve tayy-i merâhil ÇY: -V
[1297] ve ÇY: -V
[1298] İdris ÇY
[1299] buyurup ÇY: -V
[1300] âmme-i nâsa ÇY: nâs -V

Amasya kurbünde bed'an bir yol kenârında zâhir olmağla üzerine varılup mukābele ve mukātele esnâsında bağı bozulup kendü ile yirmi üç neferi katl olup, üçü ma'sûm olmağla ıtlâk vesâiri firâr itdiğin yazup ser-i bürîdeleriyle Rikâb-ı humâyûna[1301] arz-ı i'lâm[1302] ve otak önüne bırakılup Bosna'dan gelen bir haydud başı katl olundu. Ve gediklü müteferrikadan Çolak Ahmed Ağa'ya Kefe[1303] Sancağı tevcîh ve beşyüz piyâde ile icâleten[1304] Azak muhâfazasına ta'yîn buyuruldu. Üçüncü Şenbih gecesi بامرالله تعالي altıncı sâ'atde Tophâne Kapusu hâricinde vâki' Kadı Furunu nâm bir börekci furunundan zuhûr iden âteş yaluğu[1305] nâ-gehânî[1306] Galata Hisarı duvarı üzerinden içeru[1307] girüp[1308] sağlu ve sollu gidüp Arab Câmi'i'ne va[r]ınca bi'l-külliyye enderûn-ı hisâr ihrâk u bi'n-nâr olup ve hâric-i hisâr dahi Tophâne kurbünde Debbağhâne'den alup duvar sırasıyla gidüp Galata Gümrüğü'nden gayrı Kalafat yerinde Sebîlhâne'de nihâyet bulunca leb-i deryâda binâ ve süknâ ve dekâkinden eser kalmayup cümle yandı.[1309] Bir târîhde Galata böyle[1310] başdan başa değin[1311] yandığı[1312] mesmû' ve müşâhede olunmadı. Bi-hasebi'l-iktizâ yanan kiliseler ta'mîrine icâzet verilüp ancak Venedik Kilisesi temelden yıkılup yerine devletlü Vâlide Sultan hazretleri bir mükellef câmi'-i şerîf binâ idüp azîm sular getirtmekle Galata'yı pâk ve yeniden ihyâ eyledi. Dördüncü Pazar gün Otağ-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup arzdan sonra taraf-ı pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden vezîriazam kullarına mazhar-ı iltifât, hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve[1313] çuka[1314] kaplu semmûr kürk bir donanmış kısrak ile Büyük Mîr-ahûr Ahmed Ağa gönderildi.[1315] Altıncı Salı gün kapucu başı Baltacı İbrahim Ağa'ya emr-i şerîf verilip Yalu Ağası Osman Ağa ile bir mikdâr Bucak Tatar'ın sefere[1316] getürmek üzre Bucak'a gönderildi.[1317] Yedinci Çehâr-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[1318] pâdişâhımız[1319] hazretlerini vezîriazam kulları[1320] Akpınar

---

[1301] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1302] i'lâm ÇY: -V
[1303] Kefe Ç: -VY
[1304] icâleten ÇY: -V
[1305] yaluğu -ÇY
[1306] nâ-gehânî ÇY: -V
[1307] içeruye ÇY
[1308] isâbet idüp ÇY
[1309] ihrâk-ı bi'n-nâr oldu ÇY
[1310] böyle Galata ÇY
[1311] değin ÇY: -V
[1312] ihrâk-ı bi'n-nâr olduğu ÇY
[1313] ve -ÇY
[1314] çukaya ÇY
[1315] irsâl olundu ÇY
[1316] sefer-i zafer-rehbere ÇY: zafer-rehber -V
[1317] irsâl olundu ÇY
[1318] mehâbetlü ÇY: -V

Bağçesi'ne da'vet ve ziyâfet idüp üç kîse çil akçe ve bir donanmış at pîşkeş virüp kendüye serâserli semmûr erkân[1321] kürk giydirildi. On ikinci Dü-şenbih gün bundan akdem Mısır askerine giden kapucular kethüdası Eyüp'lü Hasan Ağa gelüp otağda[1322] pâye-i serîr-i sa'âdet-[1323]masîra yüz sürüp cünd-i mezbûrun selâmet ile Sakız'a gelüp İstanbul'a vüsûlleri muvâfık-ı eyyâma muntazır idüğün arz-ı i'lâm[1324] eyledikde[1325] iltifâten semmûr kaplu erkân kürk ilbâs olundu. Ol günden üç güne değin şevketlü[1326] pâdişâhımız[1327] hazretleri vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı devlet cümle ordu-yı humâyûn[1328] ve[1329] şehir halkıyla Çeşme namaz-gâhına cem' olup istiskâ du'âsın itdiler ve ordû-yı humâyûn[1330] askerinde her kimde genç ve oğlan bulunup ve bî-namâz olanlar ba'de't-teftîş katl olunur deyü emr-i humâyûn sâdır olup muhkem tenbîhler olmağın mahbûb-ı dost olanlar azîm vehme düşüp gerçe dağıttılar. Ammâ ki ağızlarına sinek üşüp bî-rûh kaldılar. On beşinci Penç-şenbih gicesi nısfü'l-leylde **(231 b)** hüsûf-ı küllî vâki'[1331] oldu. Yirmi birinci Çehâr-şenbih gün adâletlü[1332] pâdişâhımız hazretleri tebdîl-i câme Solak Çeşmesi kurbünde piyâde iki herif girü giderken tutdurup su'âl[1333] itdikde yeniçeri olup ulûfelerin aldığın bildirüp, "çünki ulûfenizi aldınız sefere gitmeyüp firâra bâ'is nedir" buyurdukda cevâba kâdir olmayıcak ibret için ikisini de katl itdirip, ikindi dîvânında bir haydudun boynu uruldu. Geçen sene[1334] Togan ve Nusret Kirman ve Şahin Kirman kal'alarına Moskov keferesi müstevlî olduğundan Nehr-i Özi ellerine girüp Kazak eşkıyâsı fürce bulmağla tedârik etdikleri kayıklar ile Karadeniz'e yürüyeceklerin Babadağı muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa tarafından sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-ı gâzîye[1335] ilkâ olunmağın kapudan paşa yanında ancak beş kıt'a çekdiriden gayrisi cümle deryâ beyleri ihtiyâten Karadeniz muhâfazasına ta'yîn olundu. Yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün İstanbul'dan

---

1319 pâdişâh-ı gâzî Ç: pâdişâhımız YV
1320 kulları -Ç
1321 semmûr erkân ÇY: -V
1322 otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
1323 sa'âdet ÇY: -V
1324 i'lâm ÇY: -V
1325 eyledi ÇY
1326 mehâbetlü ÇY
1327 hünkârımız ÇY
1328 humâyûn ÇY: -V
1329 ve -ÇY
1330 humâyûn -ÇY
1331 vâki' ÇY: -V
1332 şevketlü ÇY
1333 istifsâr ÇY
1334 sene -ÇY
1335 pâdişâh-ı gâzîye -ÇY

topcu ocağı gelüp âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp orduya[1336] dâhil oldu. Ol gün Mısır Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İsmail Paşa`nın Rikâb-ı humâyûna gönderdiği sûzenî mütellâ üç direkli bir çerge bir baş çadır bir sâye-bân bir çetr-i humâyûn Hasoda Köşkü meydanına kurulup kudûm-ı humâyûnlarıyla müşerref eyledi. Ve her birinden zî-kudret olmak üzre piyâde ve süvâr askeriyle sefere me'mûr olanlardan İbrahim Han oğlu beş yüz ve Civan Kapucubaşı oğlu iki yüz elli ve Köprülü-zâde Numan Bey yüz elli ve Yenişehir a'yânından Mihal Bey oğlu elli ve Turhan Bey oğlu yüz ve Mü'min-zâde otuz ve sâbıka büyük tezkireci elli ve merhûm Mahmud Bey oğlu hâtunu ve oğlu yüz elli ve Çetrefil-zâde Mustafa Bey yirmi beş ve Menteşe ve Suğla a'yânından iki yüz seksen ve Birecikli Şeyh oğlu otuz ve Maraşlı Osman Ağa yirmi ve Kars a'yânından Abdülkerim oğlu yirmi ve Gedik Veli oğlu otuz ve Rakka`da sâkin Ahmed Paşa otuz ve Rişvan oğlu Halil otuz ve Can Arslan Paşa-zâde yirmi beş ve Şah Gazi Paşa oğlu yirmi beş ve İçel a'yânından dört yüz ve İstanbul a'yânından üç yüz yirmi beş ve erbâb-ı dîvândan altı yüz seksen nefer ile alâ vechi'l-intihâb defter olundu. Ve serhad ağzında olmıyan Rumili ve Anadolu kılâ'ı tîmârlusundan bin beş yüz mikdâr ve Şam yerlü kulundan iki yüz nefer ve eyâlet ve sancak vâlîlerinden mîrî süvârî, müteferrika bin nefer ve ze'âmetleri yazularından eyâletlerden cebelü altı bin ve gediklüyân-ı Dîvân-ı Humâyûn cebelüleri yedi yüz altmış ve sinn ü sâlinin vüs'at-i hâlinin tahammüllü olanlardan gayri sipah silahdâr müteka'id levendden iki bin dört yüz elli nefer ve gümrük müteka'idlerinden[1337] beş yüz nefer mikdâr ifrâz ve sefere me'mûr oldular. Mâh-ı Zilka'de`nin gurresi Cuma gün Yeğen Mustafa Efendi azlinden yeniçeri kitâbeti, elçi Zülfikar Efendi`ye tevcîh oldu. Üçüncü Pazar gün[1338] Sivas eyâletinden Kaya Ali Ağa yazup getürdüğü yedi yüz altmış dört nefer silahdâr serdengeçdisi huzur-ı humâyûndan geçüp orduya[1339] dâhil[1340] oldu. Altıncı Çehâr-şenbih gün Saruhan sancağına mutasarrıf Şarkan İbrahim Paşa ve sekizinci Cuma gün Köprülü-zâde Numan Bey ve on birinci Dü-şenbih gün Civan Kapucubaşı oğlu âlây gösterip kaftan giydiler. On üçüncü Çehâr-şenbih gün Mısır askeri geçüp serdârları Murad Bey hıl'at giyüp, mukâbele-i hıdmet kapucular kethudâsı Hasan Ağa`ya dahi kaftan ilbâs olundu. Ve Anadolu Müfettişi Yusuf Paşa`dan yüz on eşkıya kellesiyle mektûbu gelüp altmış nefer zindesin dahi uğradığı şehir ve kasabalarda kazığa urduğun bildirmiş, on dördüncü Penç-şenbih gün İbrahim Han oğlu ve on beşinci Cuma gün Afyonkarahisar

[1336] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[1337] iki bin... müteka'idlerinden -ÇY
[1338] gün -ÇY
[1339] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V

sancağına mutasarrıf Mevlûd Mehmed Paşa âlây gösterip kaftan giydiler. Ve akabince Anadolu Beylerbeyisi Daltaban Vezîr Mustafa Paşa piyâde ve süvâr bin mikdâr müsellah kapusu ve eyâleti askeriyle geçüp mukābele-i pâdişâhîye geldikde içeru da'vet ve bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il oldukda, "askerini bir hoş zabt it yollarda zulm ü te'addî[1341] itdirme ve[1342] me'mûr olduğun hizmete mukayyed ol ve illâ sen bilürsün" buyurulup,[1343] serâserli kürk ilbâs buyuruldu. Ve Engürü sancağından Bektaş Ağa yazup getürdüğü sekiz yüz yedi sipâh serdengeçdisi gelüp orduya[1344] mülhak oldu. On altıncı Şenbih gün Kayseriyye sancağına mutasarrıf Kurd Mehmed Paşa kırmızı kanevize kaplu semmûr kapanitse ve kalpak ile âlây gösterüp hıl'at giydi. Ol gün yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa, on yedinci Pazar gün tuğ-ı humâyûn gidüp, on sekizinci Dü-şenbih gün mehâbetlü,[1345] şevketlü pâdişâhımız hazretleri asker-i islâm-ı nusret-encâm kullarıyla Edirne sahrâsından hareket, cânib-i Engürüs'e azîmet eyleyüp Edirne muhâfızı Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa'ya Yonca Çeşmesi kurbünde serâserli kürk ilbâs idüp tayy-i menâzil iderek sekizinci menzilde ki, mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Dü-şenbih gün şehre karîb nevâle-gâh olan mahalde ser-i nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunup siyâb-ı sefer-i zafer-rehber[1346] mücevher raht[1347] ile eyerlenmiş mecnûn kırına süvâr olup âlây ile Filibe'ye vusûl, Meriç aşırı sahrâ-yı bâ-safâda nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurup cebeci, topcu, top arabacı ocakları ileru gitmiş bulunmağın ancak Yeniçeri Ocağı köprübaşında otağ kapusuna değin iki keçeli selâma durdular. Azak Kal'asın ta'mîr idüp, muhâfazasına me'mûr olan Trabzon Beylerbeyisi Kalaylıkoz Vezîr Ahmed Paşa'nın firârı haberi şâyi' olmağın eyâlet-i mezbûre, mukaddemâ vezâreti ref' olup Özi Kal'ası muhâfazasında olan Moralı Ali Paşa'ya yine vezâret ile tevcîh olup Azak muhâfazasına ve sâbıkā sipâhîler ağalığından ma'zûl gediklü çavuş Arapgirli Ahmed Ağa'ya iki tuğ ile Menteşe sancağı virilüp Özi muhâfazasına ta'yîn ve peşîn birer kıst ulûfe altışar aylık zahîre ve onar akçe esâmi ile ibtidâları yedlerine virilüp birer sene muhâfaza şartıyla sipâh silahdârdan ikişer yüz ellişer nefer serdengeçdi İstanbul'da yazup Karadeniz gemileriyle Özü'ye gitmek emr olunup gediklü müteferrikadan Rodoslu Ali Ağa dahi Balıkesrî sancağıyla Azak muhâfazasına ta'yîn olundu. Ol gün bundan esbak İstanbul'dan

---

[1340] mülhak ÇY
[1341] ü te'addî ÇY: -V
[1342] ve -ÇY
[1343] buyurulup ÇY: -V
[1344] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[1345] mehâbetlü Ç: -YV
[1346] zafer-rehber Ç: -YV
[1347] ve bisât ÇY: V

hareket olunalıdan beru, berr ve bahrden kirâren-mirâren Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân hazretlerinin gönderdiği mektûblarda ve ahâlî-i Azak cânibinden gelen feryâd mahzarlarında[1348] Moskov çarı geçen seneki askerinden ziyâde cem' itdüğü asker top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve edevât-ı âlât[1349] ile Azak kasdıyla geliyor ol taraflardan imdâd ü i'ânet[1350] olunmaz ise memleket-i pâdişâhî elden gideceğin bildirmişler idi. Ve celâdetlü[1351] Hân-ı âlî-şân[1352] hazretlerine hûd da'vet-nâme-i humâyûn vardıkda, Kırım askeriyle hareketi vakti a'yân-ı Tatar ve memleketin cümle ulemâ ve sulehâ ve a'lâ ve ednâsı cem'iyyet ile sarayına dolup, "bizim pâdişâha[1353] ve sana inkıyâdımız küllîdir. Moskov çarı Azak üstüne ve Şeremet oğlu ve Barabaş hatmanı askerleriyle kalkup Kırım üzerine yürümek nâmıyla beru kenarlara gelüp bu düşmenin hücûmu ve Potkalı ve kapumuz dibinde Togan ve Nusret Kirman ve Şahin Kirman'dan bu kadar Kazak cem'iyyeti olup ve gediklerimiz harâb ü yebâb[1354] iken ehl ü ıyâlimizi düşmen-i dîn[1355] ağzına bırakup Engürüs'e[1356] gitmek şer'-i şerîfe düşermi ve bizlerde ise ol kadar kuvvet yokdur ki iki tarafa ifrâz olunavüz" deyü feryâd ü figān[1357] eylediler. Nice kīl ü kāl ile mu'âdât mertebelerine varılup, âhir nâ-çâr fermâna muhâlefet idemeyüp bir mikdâr Tatar askeriyle Ordu-yı humâyûn cânibine azîmetin bildirdüğü mektûb-ı mergūb[1358] menzil-i mezbûra geldikde vezîriazam otağında müşâvere olup عياذ بالله تعالى[1359] düşmen-i dîn Azak Kal'ası'na müstevlî olur ise Karadeniz eyâletlerinden[1360] mâ'adâ İstanbul'dan bile râhat-ı huzûr[1361] gider. Gerçe celâdetlü[1362] Hân hazretleri sefer-i humâyûna me'mûrdur lâkin Moskov çarı Azak maksadıyla[1363] geldüğü mübeyyin iken bu tarafa gelmesi mûceb değil, bu cânibe bir sultan gönderüp kendü[1364] cümle Tatar askeriyle Azak imdâdına irişmek üzre Rikâb-ı humâyûna[1365] telhîs **(232 a)** olundukda, "oğlun Şahbaz Giray veya

[1348] mahzarlarından ÇY
[1349] ve edevât-ı âlât ÇY: -V
[1350] ü i'ânet ÇY: -V
[1351] celâdetlü ÇY: -V
[1352] âlî-şân ÇY: -V
[1353] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[1354] ü yebâb ÇY: -V
[1355] dîn ÇY: -V
[1356] Engürüs seferine ÇY: seferin -V
[1357] ü figān ÇY: -V
[1358] mergūb ÇY: -V
[1359] te'âlâ ÇY: -V
[1360] yalularından ÇY
[1361] huzûr ÇY: -V
[1362] celâdetlü ÇY: -V
[1363] kasdıyla ÇY
[1364] kendüsü ÇY
[1365] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

Kaplan Giray sultânı teçhîz-i asker ile Ordu-yı humâyûn-ı zafer-makrûnum cânibine gönderüp kendin bir gün evvel Azak tahlîsine yetişesin" mazmûnuyle sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile hassa salâhoru Frenk Abdullah Ağa irsâl olundu. Ve Aydın semtlerinde eşkıyâ müfettişi kapucubaşı Seyyid Ahmed Ağa kesüp gönderdiği dokuz aded ser-i bâgī otak önüne bırakıldı. Menzil-i mezbûrda bir gün meks olup taraf-ı pâdişâh-ı gāzîden Yeniçeri Ocağı'na üç bin keyl, Cebeci Ocağı'na iki bin keyl, Topcu ve Top Arabacı ocaklarına yüz elli keyl pirinç ihsân-ı humâyûn buyuruldukdan sonra yirmi yedinci Çehâr-şenbih gün göçülüp Tatar pazar ı menziline nüzûlünde kapucubaşı Niğdeli Ali Ağa celâdetlü[1366] Hân âlî-şân[1367] hazretlerini Azak üzerine kaldırmağa mü'ekked hatt-ı şerîf ile Kırım'a gönderildi. Yirmi sekizinci Penç-şenbih gün andan dahi sa'âdet-i ikbâl ile[1368] göçülüp Kapulu Derbend yoluyla kat'-ı menâzil ve tayy-i[1369] merâhil iderek altıncı menzilde ki, mâh-ı Zilhicce'nin ikinci Dü-şenbih gün Sofya'ya varılup ol gün nevâle-gâh olan İskara Köprüsü'nde ancak ser-i nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunup yeşil sof kākum serhaddî üzre murassa' tirkeş ve şemşîr kuşanup rahş-ı mecnûna süvâr, müretteb âlây ile yemeklikden otağ-ı humâyûn[1370] kapusuna değin iki keçeli selâma duran mevcûd zümre-i sipah, silahdâr, top arabacı, topcu, cebeci yeniçeri kullarına izhâr-ı mahabbet iderek şehrin sol tarafında vâki' sahrâ-yı bâ-safâda nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl ve doğru Âdil Köşkü'n mücellâ buyurdukdan sonra, mukaddem vezîriazam kapusuyla kethudâsı Fazlı Ağa ve akabince[1371] her zümre, ocaklarıyla topdan geçüp girü kalan kapukulu ve mîr-i mîrân ve ümerâya bir gün evvel Ordu-yı humâyûna erişmek üzre emr-i humâyûn sâdır olup mü'ekked fermanlar ile çavuşlar gönderildi.[1372] Ve yolca gelünürken ele giren kuttâ'-ı tarîk ve haydûd eşkıyâsından on kadar bed-baht memerre-i nâs olan mahallerde salb u siyâset olundu. Ve cebecibaşı Abdurrahman Ağa'ya iltifâten Rumili pâyesi verildi. Mukaddemâ kış eyyâmından beru Vovodmend ve Bolend nâm Nemçe Ceneralleri yedi bin Nemçe kâfiriyle[1373] Erdel muhâfazasına ta'yîn, Deveboğazı'yla Devre mâbeynlerinde taburlanup büyük tabur ile Erdel'e gûş-dâr[1374] olup imdâd-ı i'ânet[1375] husûsunda iktizâsına göre hareketleri Çasar tarafından tenbîh[1376] ve

---

[1366] celâdetlü ÇY: -V
[1367] âlî-şân ÇY: -V
[1368] sa'âdet-i ikbâl ile ÇY: -V
[1369] menâzil ve tayy-i ÇY: -V
[1370] humâyûn ÇY: -V
[1371] akablerince ÇY
[1372] irsâl olundu ÇY
[1373] keferesiyle ÇY
[1374] gûş-vâr Y: gûş-dâr ÇV
[1375] i'ânet ÇY: -V

Hayzer Ceneral dahi hâkim-i memleket nasb olunmuşiken tekrar Hayzer Ceneral büyük tabura defterdâr ve atlu askere baş olmağın Rabatin nâm birinci Cenerali hükûmet-i Erdel'e başlıkla, Sebin'e gelüp yanında olan sekiz bin Nemçe askeriyle Praşo Kal'ası boğazın muhâfaza üzre olduğun Seksonya Herseği Feriderikos kral yine Nemçe'nin büyük taburuna ser-asker olup, on bin atlu yirmi bin yaya Nemçe kâfiriyle cem'iyyet itdüğü Peşte nâm mahalden kalkup memleket-i islâm hâlîdir deyü Tımışvar kasdıyla sür'at ve şitâb-ı birle cidd ü cehd idüp, Segedin'e ve andan Sente'ye ve andan Beçey palankası mukâbelesine gelüp, ol mahalden Nehr-i Tise üzre Tımışvar cânibine cisr binâsına mübâşeretlerin Titel tarafından gelen esirler takrîri ve Jel karyesinin yasağcı ve knezleri ve Eflak Bey'i gönderdiği mektûblar ve[1377] Belgrad-ı dârü'l-cihâd[1378] muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya geldikde, Tımışvar Kal'ası'na on bin keyl zahîre îsâline me'mûr olan Avlonya sancağı beyi Arnavud Kaplan Paşa ve Yanya sancağı beyi Arnavud Küçük Cafer Paşa ve Köstendil sancağı beyi Arnavud Zeynel Paşa kapuları ve Avlonya ve Delvina ve Dukakin sancaklarının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı askeri ve âlây beyleri ve mîrî bin nefer Arnavud piyâdesiyle mukaddem Pançova'ya geçmiş bulunup, akabince âdem ta'yîn, ağırlıkların bırakdırıp salt terkileriyle Tımışvar imdâdına gönderdiğin Rikâb-ı humâyûna[1379] arz-ı i'lâm[1380] itmeğin piyâde ve süvâr üç bin nefer Yürük askeriyle Hasan Paşa ve iki bin nefer mîrî Bosna piyâdesiyle Fazlı bölükbaşı ve beş yüz nefer vezîriazam yaya sekbânı dahi ta'yîn ve girüden imdâda irişmek ve Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[1381] Belgrad'a[1382] varmazdan mukaddem kel-evvel Vişiniçe karyesinden karşu Pançova'ya bir köprü ve Nehr-i Sava üzre karşu Zemun'a bir köprü ihzâr etmek üzre paşa-yı mûmâ-ileyhe emr u[1383] fermân gönderilüp, Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa dahi kapusu ve eyâleti ve mîrî piyâde Arnavud tâ'ifesiyle Pançova sahrasında cem'iyyet ve âmâde bulunmak üzre tenbîh ü te'kîd[1384] buyuruldu. Üçüncü Salı gün geçen yıl huzûr-ı humâyûnlarına gelen büyük başlu küçük ma'sûmu buldurup babası kucağıyla baş çadıra getürüp[1385] kemâl-i kerem-kerinden[1386] Sofya Gümrüğü'nden yevmî on akçe ulûfe ihsân

---

[1376] tenbîh -ÇY
[1377] ve -ÇY
[1378] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[1379] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1380] i'lâm ÇY: -V
[1381] nusret-makrûn ÇY: -V
[1382] Belgrad-ı dârü'l-cihâda Ç: dârü'l-cihâd YV
[1383] emr u ÇY: -V
[1384] ü te'kîd ÇY: -V
[1385] getürdüp ÇY
[1386] kereminden ÇY

buyurdu. Mukaddemâ tahliye ve tathîr ve ta'mîr ve[1387] kel-evvel ihyâsı[1388] içün emr-i humâyûnları sâdır olan Gül Câmii itmâma ermeğin, altıncı Cuma gün vezîriazam kullarıyla teşrîf-i salât-ı Cuma'dan sonra cümle[1389] mürtezikasın atiyye-i behiyyeleriyle mesrûr buyurdu. Ol gün defterdâr efendinin zî-kudret askeri geçüp, otağ-ı humâyûn önünde iki haydud katl ve şehirde bir kātil salb olundu. Yedinci Şenbih gün Tımışvar muhâfızı Vezîr Hacı Mustafa Paşa'dan Mestan Mehmed Ağa yediyle dokuz günde gelen mektûbunda[1390] Kanlukapu ile Horoskapusu önünde olan varoşu yıkup top meydanı açup inâyet-i bâriyle[1391] kal'a-i mezbûre gereği gibi ta'mîr, hisârın büyük hendeğinden taşra, iktizâ iden mahallerine yedi yirde tabyalar yapup haricine müceddeden şaranpoları dizilüp ve hendekleri tamâm mertebe[1392] kazılup, eski hendek dahi ayırtlanup umûr-ı sâ'iresi görüldü. Belgrad'dan[1393] taleb olunan mühimmât-ı cebe-hâne, humbaracı, lağımcı ve topcu ve mevcûd olan askeri[1394] bir gün evvel[1395] îsâl etmek üzre Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya tenbîh buyurulmasın ricâ idüp gönderilen imdâd-ı asker[1396] ve zahîre[1397] vusûlün, düşmen-i dîn Tımışvar kasdıyla Moriş suyun beru geçmiş iken Ordu-yı humâyûn ile asâkir-i islâmın gelmek üzre olduğun işidüp yine tabur-ı makhûr ile ol mahalden kalkup nehr-i mezbûru karşu geçüp Çanad ile Makova arasında Nadlak nâm bir bataklı mahalle konup ahz olunan diller ve firâr idüp gelen esirler takrîri üzre top ve cebe-hânesi mükemmel ve mevcûd olup Budin ve Göle ve Segedin ve Erdel taraflarından gelecek balyemez toplarına bakup eğer İslâm askeri[1398] gelmez ise Futak'dan Arad'a ve Tımışvar'a varınca dört yerden köprü kurup andan Tımışvar'ı muhâsaraya tasmîm eyleyüp ve Arad'da üç bin Nemçe alıkoyup profond ta'bîr etdikleri üç yüz dirhem soltat etmeklerin anda pişirüp Tımışvar'a getüreler, eğer[1399] İslâm askeri üzerimize gelür ise muhâsarayı ferâgat idüp Arad'a çekilürüz[1400] ve anda şans yapup İslâm askerin bekleriz. Eğer karşu duramazsak Moriş suyun öte geçeriz. Eğer geleceklerinin aslı çıkmayup veyâ tiziye gelüp yetişmezlerse on gün içinde Tımışvar'ı

[1387] ve ÇY: -V
[1388] rızâsı ÇY
[1389] cümle -ÇY
[1390] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[1391] hakk-ı feyyâz-ı mutlak ile ÇY
[1392] tamâm mertebe ÇY: -V
[1393] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[1394] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[1395] mukaddem Ç: evvel YV
[1396] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[1397] ve zahîre -ÇY
[1398] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[1399] eğer ÇY: -V
[1400] gideriz ÇY

aluruz, veyâ cümlemiz bütün[1401] kırılıruz. Ve eğer İslâm askeri Ösek'e doğru gider ise biz de Tımışvar altından kalkup Küçük Kanije köprüsünden Nehr-i Tise'yi, Varadin köprüsünden Nehr-i Tuna'yı geçüp Varadin sahrâsında karşulayup döğüşürüz didiklerin ferâde ferâde[1402] bildirmiş, ol sâ'at Tımışvar'ın yerlü kulu ve kapukulu mevâcibi Kapucubaşı Yusuf Ağa'ya teslîm, kusûr kalan beş bin keyl zahîre-kârî davar ile Belgrad'dan Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa kaldırıp salt atlu kapusu ve eyâleti askeri ile Tımışvar'a ulaşdırmak emr olundu. Sekizinci Pazar gün şehre gelen suyun başında vâki' Boyana nâm karyeyi kudûm-ı humâyûnlarıyla müşerref kılup kurbünde sâye-bân ile ikindiye değin eğlenüp bostancı kullarına kurşun atdırdı. Mısır'dan ma'zûl Vezîr Türk Ali Paşa Hanya muhâfazasına selefi sadr-ı sâbık Çalık Hacı[1403] Ali Paşa Kandiye muhâfazasına, ânın selefi Vezîr İspanakcı İsmail Paşa Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn, selefi Bıyıklı Ali Paşa çekdirirler ile Azak Kal'ası'na kereste nakline me'mûr olup, sâbıka kul kethudâlığından Pançova beyi olan Şehrî Mehmed Ağa'ya Sekbânbaşılık verildi.[1404] Onuncu Salı gün vükelâ-yı devlet otağ-ı âlîlerine tehniyye-i îd-i sa'îd içün dâmen-i bûs-ı şehriyâriyle müşerref oldukdan sonra önlerine düşüp âlây ile şehrin namaz-gâhına varup bayram namâzın edâ idüp otağ-ı humâyûnlarına nüzûlünde sünnet-i seniyye üzre kurbanların kesüp Hazînedâr Nezir Ağa kullarına çukaya kaplu semmûr erkân kürk ve kilârcıbaşıya sâde hıl'at ilbâs ve Âdil Köşkü'ne teşrîf buyurup Dîvanhâne çergesinde a'yân-ı asker ziyâfet yemeğin yiyüp yeniçeri dahi meydâna döşenen çorbayı içüp bayram topları atıldı. İkindiye değin tablhâne ile pehlivânlar güreşüp ihsânlar verildi. El öpülürken sarı serâsere kaplu semmûr kapanitse, ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre **(232 b)** otağa-i hind-i kebîr ve namaza giderken yeşil serâsere semmûr[1405] kaplu kapanitse ve otağa-i hind-i sagîr ve avdetde turuncu şala semmûr kaplu[1406] erkân kürk ilbâs, bir gâzî sorgucu sokunmuşlar idi. On üçüncü cuma gün Kurd Mehmed Paşa'dan gelen mektûbda[1407] Niş'e varup iki gün meks-i ikâmet[1408] esnâsında Alacahisar kurbünde bir karyeyi iki yüz kadar haydûd eşkıyâsı[1409] gâret itdüğün haber alup bir mikdâr süvârî asker[1410] gönderüp, Alacahisar'a karîb Çakır Yaylası'nda irişüp iki sâ'at kadar[1411] zamân

---

[1401] bütün ÇY: -V
[1402] ferâde ferâde ÇY: -V
[1403] hacı -ÇY
[1404] inâyet oldu ÇY
[1405] semmûr -ÇY
[1406] kaplu semmûr -ÇY
[1407] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[1408] ikâmet ÇY: -V
[1409] eşkıyâsı ÇY: -V
[1410] asâkir-i ehl-i islâm ÇY

ceng[1412] idüp, haydûd[1413] bozulup otuzdan ziyâdesinin başı[1414] kesilüp, üçü dil alınup başları olan Macar Voyvoda mecrûhan sâirleriyle sarp dağlara firâr ve piyâde asker olmadığından ta'kîb[1415] mümkin olmayup beruden dahi üç âdem şehîd ve ikisi yaralanup on re's atları düşüp, on beş at bir mikdâr bâr-gîrleri mecrûh olduğun bildirmiş, yaraluya ve atı düşenlere taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden merhem-bahâ gönderilüp, gönderdiği dil söyledilüp, "Budin semti Hırvatlarından olup Varadin kumandanı iki yüz piyâde ile bu Macar voyvodayı bir mu'teber kapudanı Sava suyunun beru yakasından dil almağa göndereli yirmi gündür, Sava kenârında Moravik palankasının içinde ancak yirmi kadar cengci olup alt tarafından kayıklar ile beru yakaya geçdik ve yolca gitmeyüp dağlardan gelmeğle dil alamadık Allâh'ın emri olmayup ceng-i cidâl[1416] iderken bozulup dil olduk. Varadin Kal'ası'nda beş bin yaya ve taşrasında iki bin atlu Nemçe ve Titel Kal'ası'nda bir mikdâr Sırf cengci beyler Varadin altında dört kalyon durup altısı Dirava suyu ağzında bir limanlı mahalde donanmış müheyyâdır. Ve[1417] Varadin kurbünde olan adada Nemçenin müceddeden yaptıkları şansda cengcileri olup ve Nehr-i Tise ağzına dahi karşu karşuya iki şans yapup top ve[1418] tüfengci[1419] ile boğazı zabt u rabt[1420] eyledi. Ayrıldığımız vakit de büyük tabur Segedin'de idi. Piyâde ve süvâr cümlesi otuz bin cengci olup başları Saksonya Herseği Feriderikos Kraldır. İkincisi Kaprara Ceneral, üçüncüsü Hayzer Ceneral'dir. Bu vakite değin İslâm askerinden dil alınmayup keyfiyyet ve kesretlerine vukûfları[1421] olmayup dil isterler ki, âna göre hareket ideler. Ne tarafa teveccüh iderlerse anlar dahi ol tarafa meyl ve imdâd ideler. Varadin üzerine gelürler ise Varadin kumandanı kudreti mertebe müdâfa'aya takayyüd itmeğe tenbîh olunduğun" takrîr idüp katl olundu. Menzil-i mezbûrda on bir gün ikâmetden sonra on dördüncü Şenbih gün sa'âdetle[1422] göçülüp, Halkalı Pınar menziline konuldu. Asâkir-i islâmdan haydûd eşkıyası[1423] dil almak havfından rûz-merre yemîn ve yesâr ve pîş ve pesi Belgrad'a varınca dîvan çavuşları ihâta

---

[1411] mikdârı ÇY
[1412] cünd-i cidâl ÇY
[1413] haydûdlar ÇY
[1414] başları ÇY
[1415] ardından gidilmek ÇY
[1416] cidâl ÇY: -V
[1417] ve ÇY: -V
[1418] ve ÇY: -V
[1419] tüfengciler ÇY
[1420] u rabt ÇY: -V
[1421] vukûf ÇY
[1422] sa'âdetle ÇY: -V
[1423] eşkıyâsı ÇY: -V

ve muhâfaza iderek ve ormana dağılan askeri[1424] orduya[1425] sürmek ve muhâlefet idenlerin muhkem[1426] hakkından[1427] gelmek üzre emr-i humâyûn sâdır oldu. Ol gün Belgrad-ı dârü'l-cihâd[1428] muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'dan gelen mektûbda düşmen-i dîn[1429] taburlarına[1430] gönderdiği câsusûnun takrîri üzre Hayzer Ceneral tabur-ı makhûrdan sekiz bin mikdârı atlu kâfir ayırup dil almak ve Tımışvar Kal'ası'na zahîre ve imdâd ü i'ânet[1431] geçirmemek ve haftasında gelüp kal'ayı muhâsara etmek kasdıyla gurre-i mâh-ı Zilhicce'de kal'a altına gelüp metris yerlerin gördü. Lâkin kal'anın metânet ve istihkâm üzre ta'mîr olunduğun ve asâkir-i mansûrenin vefret ve kesretini âyine ile müşâhede ve kalblerine havf[1432] düşdüğünden[1433] mâ'adâ mahsûr-ı müslimîn[1434] kal'a toplarına bir fitilden[1435] âteş virüp isâbet iden bir mikdâr küffâr-ı[1436] müşrikîn mürd ve helâk ve akabince gönlünde olan beş yüz kadar[1437] guzât-ı asâkir-i[1438] mansûre taşra çıkup sabahdan beyne's-salâteyne değin elleşüp avn-i inâyet-i bâriyle[1439] otuz kadar kelle alınup la'în-i mezkûr[1440] haybet ü husrân ve me'yûsen yıkılup gitdi.[1441] Ve muhâsaraya karâr verdikleri günde gelemeyüp Varadin ve Segedin ve Budin ve Erdel taraflarından gelecek iri topları yağmurdan nakle mâni' olduğun arz u i'lâm[1442] itmiş ve Azak muhâfızı Vezîr Moralı Ali Paşa gönderdiği mektûbda[1443] me'mûr olduğu üzre Özi'de bir bey çekdirmesi ve beş kıt'a fırkateyne süvâr ve Çoluk Ahmed Paşa dahi iki yüz nefer kapusu halkıyla Gözlevi'den alup savb-ı merâma müteveccih olduğun ve Azak kasdıyla kal'a altına gelen Moskov çarının top ve tüfeng atdığı olmayup toprak sürmek tedârükünde olduklarını ve Şeremet Oğlu ile Barabaş hatmanı elli bin kadar[1444] cünûd-ı şeyâtîn ile yürüyüp Togan Kal'ası'na on beş sâ'at karîb mahalle gelüp Kal'a-i Özi üzerine gelmek fikrinde iken "siz dahi Azak

[1424] asâkir-i islâmı ÇY
[1425] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[1426] takviyyet ile ÇY
[1427] haklarından ÇY
[1428] dârü'l-cihâd Ç: -YV
[1429] dîn ÇY: -V
[1430] taburuna ÇY
[1431] ü i'ânet ÇY: -V
[1432] ru'b ü hırâs ÇY
[1433] müstevlî olduğundan ÇY
[1434] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[1435] bir fitilden ÇY: -V
[1436] küffâr ÇY: -V
[1437] mikdârı ÇY
[1438] asâkir ÇY: -V
[1439] hazret-i kibriyâ ile ÇY
[1440] bî-dîn ÇY
[1441] fi-nâr-ı cehennem oldu ÇY
[1442] u i'lâm ÇY: -V
[1443] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V

altına gelesiz" deyü Moskov çarından haber varmağla anlar dahi ol mahalden kalkup Azak tarafına gitdiklerin ahz olunan diller takrîrinden yazmış, on beşinci Pazar gün andan dahi göçülüp beşinci menzilde ki, on dokuzuncu Penç-şenbih gün sahrâ-yı Niş'i kudûm-ı humâyûnlarıyla mücellâ idüp beru tarafında nasb olunan otağ-ı âlî-tâklarına şeref-nüzûl buyurup kal'adan vâfir top şenliği[1445] olup cebeci, topcu ocakları selâma durup vezîriazam kapusuyla kethudâsı huzûr-ı humâyûndan geçdi. Belgrad'dan[1446] Vezîr Çelebi İbrahim Paşa[1447] Tatarı gelüp düşmen-i dînin Varadin Kal'ası'na üç bin kadar[1448] imdâd askeri dahi gelüp dört kıt'a kalyonuyla[1449] dokuz kıt'a şaykası Tise ağzında yapdığı şansda olduğun Donanma-yı humâyûn Belgrad altına vâsıl, cebe-hâne ve ba'zı mühimmât vaz' olunup humbara havanları tahmîliçün çam direklerinden sal yapılup Vişniçe'de kurulan köprünün iki başlarına onar tonbaz konup Sava üzerindeki köprüye dahi mübâşeret olunduğun söyledi. Ertesi Cuma gün meks ü ikāmet[1450] olup şevketlü mehâbetlü[1451] hünkârımız hazretleri tebdîl-i câme kal'a seyrine varup nice müstahfızânı ihsân ile behre-mend eyledi. Fetihden beru Sofya'da braganti iki büyük demur topların lüzûmu olmayup li-maslahatin mu'attal durmak neden iktizâ ider deyü Ordu-yı humâyûn ile getirilüp Niş Kal'ası'na konulmuş[1452]idi. Anda olan yedi kıyye bir kolonborna tuç top kaldırılup Belgrad'a[1453] gönderildi.[1454] Yirmi birinci Şenbih gün andan dahi göçülüp iki sâ'at ileru Toponitse nâm taş cisr kurbüne nüzûlünde ma'zûlen sefere me'mûr Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa ve Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa geçüp kaftan giydiler. Akabince Sivas Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ile âlây gösterüp mukābele-i şehriyârîye geldikde içeru da'vet, "bu kadar zamân niye eğlenüp geç geldin buyurdukda uğurumda olan askeri[1455] sürmekle te'hîre bâ'is oldu" cevâbında iken "bu yıl gereği gibi hıdmet edersen cürmün afv olunur" buyurup serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs eyâletinin ehl-i tîmâr piyâdelerin at bahâ ile mesrûr kıldı. Yirmi ikinci Pazar gün menzil-i Aleksenic, ol gün Şarkan İbrahim Paşa'dan gelen mektûbda[1456] hayli zamandan beru Vidin sancağında

---

1444 mikdârı ÇY
1445 şenlikleri ÇY
1446 Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
1447 paşanın ÇY
1448 mikdâr Ç: kadar YV
1449 kalyonlarıyla ÇY
1450 ü ikāmet ÇY: -V
1451 mehâbetlü ÇY: -V
1452 konmuşlar ÇY
1453 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
1454 îsâl olundu Ç: gönderildi YV
1455 asâkir-i islâmı ÇY
1456 mektûb-ı mergūbda ÇY: mergūb -V

ve ol etrâf havâlîsinde gezüp îsâl-i mazarratdan hâlî olmayan Karapança ve İki Karacalar nâm mel'ûnlar bayrakları altında olan altmış kadar haydûd eşkıyâsıyla Maden semtinde cem'iyyet-gâhları olan Malanik Dağı'nda olduklarını haber alup def'lerine me'mûr olduğu üzre kendünün piyâde ve süvâr askeri ve Esferlek banasından alduğu üç bayrak beşlü ve azeb ile bu geçen Cuma gün ol yaylağa çıkup öğle mahallinde bedîhî üzerlerine varup cenge[1457] mübâşeret, yarım sâ'at kadar[1458] muhârebeden sonra paşa olduğun bilmeğle ancak birer başlarıyla sarp yerlere firâr, bir dil bir kelle ve elli üç bâr-gîr ve üç bin guruş nakid, vâfir eşyâları mahall-i ma'rekede kalup guzât-ı mansûre[1459] yağma eyledi. Gönüllü ağası kurşun ile başından yaralanup üç âdem gidüp[1460] şehîd ve ta'kîbi bir vecihle mümkin olmamağla avdet idüp Ma'den ve Pojerakçe ve İpek ve Koçaniye havâlîlerin tecessüs iderek Tuna Yalusuyla Belgrad'a[1461] gideceğin bildirmiş, yirmi üçüncü Dü-şenbih gün menzil-i Kınalıoğlu, ol gün salâhor Freng Abdullah Ağa Kırım'dan gelüp celâdetlü[1462] Hân-ı âlî-şân[1463] hazretlerinden getürdüğü mektûbda[1464] Ordu-yı humâyûn tarafına azîmet niyyetiyle Or boğazından taşra çıkup Azak vesâir ol taraf serhadlerinin askerine nizâm virüp Sedd-i islâm Kal'ası mustahfızları, "bir mikdâr zahîre yetişdirilmez ise kal'ayı bırakup çıkmakdan gayriye **(233 a)** çâremiz yokdur" deyü feryâd-ı figân[1465] itmeleriyle tiziye bir mikdâr zahîre tedârik ve oğlu Şahbaz Giray Sultân ile irsâl ve selâmet-birle îsâl idüp, hîn-i avdetde Azak kurbünde olan adada düşmen-i dînin[1466] beş yüz kadar[1467] askeriyle sekiz yüz kadar bâr-gîrleri olduğun haber almağın gaflen[1468] basup cümle bâr-gîrlerin ve seksen kelle ile seksen dil alup kusûr kalan[1469] melâ'în-i hâsirîn[1470] suya gark olduğun ve üç kıt'a kayıkların yakup ve Moskov çarı la'în cumhûr-ı asker hezîmet-i eserleriyle tekrâr Azak Kal'asın dâ'iren mâ-dâr muhâsara ve imdâdını kesilmek zu'muyla kara ve deryâ yolunu sedd ve etrâfını[1471] şaranpo ve metrisler ile bend idüp çekdirir ve fırkate ve Trabzon askeri ve sâbıka Turnacıbaşı Muharrem Ağa yanında olan asker ve

---

[1457] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[1458] mikdâr-ı zamân ÇY
[1459] ehl-i islâm ÇY
[1460] gidüp Ç: -YV
[1461] Belgrad-ı dârü'l-cihâd'a ÇY: dârül-cihâd -V
[1462] celâdetlü ÇY: -V
[1463] âlî-şân ÇY: -V
[1464] mektûb-ı mergûbdaÇ Y: mergûb -V
[1465] figân ÇY: -V
[1466] bed-ahterin ÇY
[1467] mikdârı ÇY
[1468] an-gafle ÇY
[1469] kalan ÇY: -V
[1470] hâsirîn ÇY: -V
[1471] etrâflarını ÇY

zahîre mukaddem yetişemeyüp Nureddin Sultan yanında dahi asker me'mûl mertebe olmaduğu haber ve Azak'dan mahsûr-ı müslimînin âdemleriyle feryâd-nâmeleri gelmeğin oğlu Kağılgay Devlet Giray Sultan refâkatine iki sultan dahi ta'yîn mümkin mertebe asker ile bir sâ'at mukaddem imdâda[1472] irişmek üzre irsâl ve kendü Ordu-yı humâyûn cânibine teveccühe kat'î fermân-ı humâyûn ümîdinde iken Abdullah Ağa yediyle vârid olan nâme-i[1473] humâyûn-ı şevket-makrûnda oğlu Şahbaz Giray Sultan techîz-i asker ile Ordu-yı humâyûn-ı zafer[1474]-makrûna gönderilüp, siz ol taraflarda hudûd ve sügûr-ı islâmiyye muhâfazasında olmak tasrîh buyurulmağın yedi günde Azak imdâdına[1475] irişmek üzre, Îd-i edhânın dördüncü gün yetmiş bin kadar[1476] Tatar-ı gāret-girân[1477] askeriyle Or boğazından kalkup sefer-i rehber-i[1478] humâyûna me'mûr olan Bucak askerine kā'idü'l-ceyş olmak üzre Şahbaz Giray Sultân'ı ta'yîn itdüğün arz-ı i'lâm[1479] itmiş lisânen dahi Kağılgay ve Nureddin sultânlardan gayrı beş sultân dahi Azak imdâdına gönderüp ve Azak muhâfızı Vezîr Moralı Ali Paşa ve Çoluk[1480] Ahmed Paşa ve şimdiye değin varup giremeyen yeniçeri ve çekdirir ve fırkateler ve sâir me'mûr olan askerin cümlesi bir yere gelüp, beş bin mikdârı asker[1481] olup Azak'a dört sâ'at karîb Sarıkumluk nâm mahalde olup Hân-ı âlî-şân[1482] hazretlerinin Azak cânibine azîmetine bakarlar. Teveccüh eyledikleri gibi anlar dahi girmek üzredir. Kağılgay Sultân anlara karîb bir mahaldedir. Asker deryâ tarafından girmek mümkin olmaduğu hâlde kara tarafından bi-eyy-i hâl komak tedârikindedir. Düşmen-i bî[1483]-dînin şimdiye kadar[1484] top tüfeng cengine[1485] mübâşereti olmayup ancak ba'de'l-asr beşer onar humbara atar بعون الله تعالي kal'a-i mezbûrun müceddeden ta'mîr olunan şaranpoları metânet üzre yapılup içerudan ardına vâfir toprak yığılup istihkâm virilmiş top atılsa da almaduğu söylenür. Bucaklu dahi hâzır ve müheyyâdır.[1486] Hemân Şahbaz Giray Sultân gelmesine nâzırlardır. "Ve Hân-ı âlî-şân[1487] hazretlerinden işitdim, dil

---

[1472] imdâd ü i'ânete ÇY: ü i'ânet -V
[1473] hatt-ı ÇY
[1474] nusret ÇY
[1475] imdâdına ÇY: imdâd -V
[1476] mikdârı ÇY
[1477] gāret-girân ÇY: -V
[1478] rehber ÇY: -V
[1479] i'lâm ÇY: -V
[1480] Çolak ÇY
[1481] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[1482] âlî-şân ÇY: -V
[1483] bî ÇY: -V
[1484] değin ÇY
[1485] cengine -ÇY
[1486] müheyyâdır ÇY: -V
[1487] âlî-şân ÇY: -V

içün Azak'a gönderdiğim sultân dahi geldikde bir mikdâr Kırım askeri dahi ifrâz ve Şirin beylerin ta'yîn idüp gönderdim. Ve sefer-i humâyûna varacak Tatar ve Bucak askeri ümîddir ki, sâir senelerden ziyâde ola" buyurdukların takrîr eyledi. Yirmi dördüncü Salı gün menzil-i Parekin, ol gün Limni muhâfazasından gelen Ankara sancağına mutasarrıf Uzun Ali Paşa ve Teke sancağına mutasarrıf Tatar Salih Paşa ve Çorum ve Bozok sancaklarına mutasarrıf Abdi oğlu Şamlı Mehmed Paşa Ordu-yı humâyûna[1488] dâhil olup âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp kaftan giydiler. Akabince Şam Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa, müsellah kapusu iki yüz nefer yerlü Şam kulu ile geçüp mukābele-i pâdişâhîye geldikde içeru da'vet, "geç gelmek töhmetiyle itâba müstehak oldun idi. Me'mûlüm üzre hıdmet idersen cerâyimine kalem-i afv çekilür" buyurup serâserli semmûr kürk ilbâs olundu. Belki mahallinde işe kullanılmak fikriyle Orta Macar Kralı Tökeli İmre İstanbul'dan gelmek emr olunmuşidi. Paşa-yı mûmâ-ileyh ile[1489] gelüp Ordu-yı humâyûna vâsıl oldu. Yirmi beşinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Yagodine, kasaba-i mezbûrun vîrân câmi'-i şerîfiyle hânı ta'mîr olunmasına geçen sene emr-i humâyûn sudûr itmişidi. Hân-ı mezbûr[1490] henüz[1491] temâm olup, câmi'-i şerîfin dahi bir gün evvel itmâmına sa'y ü gûşiş olunması tenbîh buyuruldu. Ol gün Belgrad-ı dârü'l-cihâd[1492] muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'dan gelen mektûbda fermân olunan Tuna ve Sava köprüleri temâm olup muhâfazası[1493] içün Tımışvar'dan gelen Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa piyâde ve süvâr kapusu ve eyâleti askeriyle Pançova tarafından me'mûr ve iki başlarına beşer kıt'a şayka ta'yîn ve Sava cisri muhâfazasına dahi henüz gelüp irişen Donanma-yı humâyûn ve Kurd Mehmed Paşa Zemun tarafına mürûr ve cümle levâzımât-ı seferiyye âmâde[1494] olduğun yazmış. Yirmi altıncı Penç-şenbih gün menzil-i Batçene, yirmi yedinci cuma gün menzil-i Hasan Paşa, ol gün yemeklikde serhadlüler iki haydûd getürüp söyledildi. "Harâmî başı Macar voyvoda iki yüz nefer ile Moravik palankasından geçüp kendüsü altmış kadar[1495] atlu ve yaya ile ayrılup Morova'da ve Alacahisar semtlerine gitmişidi. Sâirleri dahi şikâr içün yirmişer, otuzar bölündü. Biz Yanko nâm harâmî başı ile onbeş âdem ayrılup Öjiçe taraflarına vardık ve öteye gün Macar voyvoda ile yüz kadar haydud cem' olup Batçene yolunda üç gice yatdık. Bizi zahîre içün Rodenik

[1488] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[1489] ile -Y
[1490] mezbûr ÇY: -V
[1491] henüz -ÇY
[1492] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[1493] muhâfazaları ÇY
[1494] hâzır ve müheyyâ ÇY: -V
[1495] mikdârı ÇY

semtine gönderdi. Kendü[1496] Batçene yanında" kalduğun berâber[1497] takrîr idüp katl olundular. Yirmi sekizinci Şenbih gün menzil-i Semendire Kal'ası'nın sağ tarafında vâki' Tuna kulağı kenârında ovaya nüzûl-i humâyûn buyurulup kal'adan hayli top atılup, yerlü kulu hâric-i hisarda selâmladı. Yirmi dokuzuncu Pazar gün kal'aya nâzır bağlık tepesinde nihâde kılınan sâye-bân-ı şâhânelerine şeref-nüzûl kal'adan ve fırkatelerden sekdirmeler atılup avdetde şaykaya süvâr, hisarın[1498] burç baroların seyr iderek gelüp otağ-ı humâyûnları kenârına yanaşdılar. Ol gün kendü rızâsıyla gelen bir Nemçe söyledildi. "İslâm askeri Titel Kal'asın sarsa gerek deyü şâyi' olmağın büyük taburdan ikibin piyâde ayırup imdâda gönderdiler. Ben dahi bile idim ve büyük tabura on bin âdem dahi gelüp kırk bin oldular. Ve Kubile ile Titel arasında bir batak kurbünde Tonsuz Ceneral ile piyâde ve süvâr yedi bin Nemçe muhâfaza içün çadırlar ile oturup on iki kıt'a kalyon ve kırk ufak kayıkların İslankamin ile Titel arasına dizüp ve bunların[1499] muhâfızları Sırf olduğun" takrîr idüp haps olundu. Ve sene bunda encâma irdi.

[1496] kendüsü ÇY
[1497] berâber Ç: -YV
[1498] hisar-ı mezbûrun ÇY: mezbûr -V
[1499] ve bunların Ç: -YV

Bin yüz sekiz senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi salı günü ki, Temmuz'un yirmi biridir. Umûm Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[1] ile Semendire'den dahi göçülüp[2] Tuna kenârıyla geçilüp Hisarcık'dan iki sâ'at ileru Çeşme nâm mahalle nüzûlünde dağdan bir muhîb canavar kendin orduya urup, vezîriazam dâ'iresi semtinde uğruna gelen hayme ve sütreleri pâre pâre iderek gelüp önüne bir şey hâ'il olmayup Otağ-ı humâyûn kurbünde bir yeniçeri, der-akab bir bostancı siğirleyüp alıkodular. Sâir yetişenler dahi kılıç üşürüp helâk, cüssesi huzûr-ı humâyûna[3] ihzâr olup mukaddem uranlara ihsân virilüp lahm-ı mundârın Voynuk kefereleri yağma itdiler. İrtesi penç-şenbih gün menzil-i mezbûrda meks ü ikâmet[4] olup Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa üç bin nefer piyâde ve yedi yüz yirmi nefer atlu kapusu askeri ve iki bin yedi yüz sekiz nefer piyâde mîrî Arnavud leşkeri cem'an altı bin dört yüz yirmi sekiz âdem ve eyâletinden sağ kol ve sol kol ve İskenderiye ve Ohri ve Üsküb ve İlbasan ve Vuçetrin ve Selânik âlây beyleri ile âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vet, "dîn-i mübîn hidmetine sa'y idegör yoksa taksîrât idersen cezânı tertîb iderim" deyü tenbîh-i humâyûn buyurup serâserli semmûr[5] kürk ilbâs yine köprü muhâfazasına me'mûr olup Ohri sancağı beyi Adem Paşa geçüp kaftan giydiler.[6] Üçüncü penç-şenbih gün Belgrad'a[7] girmek[8] üzre bi'l-cümle sunuf-ı askere[9] âlây emr olunmağın evvelen yurd yerinden bostancı, sipâh, silahdâr, top arabacı, topcu, cebeci, yeniçeri sağlu ve[10] sollu otağ-ı humâyûn kapusuna değin dizilüp enselerinde Mısırlı ve Rumili ve Anadolu beğlerbeğileri mükemmel kapuları ve eyâletleri askeri ve eyâletlerinde olan ümerâ ile topu[11] ve[12] temâm mertebe[13] acîb ve garîb **(233 b)** âlâylar tertîbinden sonra yed-i humâyûnlarına mücellâ kolçak, miyân-ı sa'âdetlerine murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşanup

---

[1] nusret-makrûn ÇY: -V
[2] kalkup ÇY
[3] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[4] ü ikâmet ÇY: -V
[5] semmûr -Ç
[6] giydirildi ÇY
[7] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[8] girilmek ÇY
[9] asâkir-i ehl-i islâma ÇY
[10] ve ÇY: -V
[11] top ÇY
[12] ve Ç: -YV
[13] mertebe -Ç

zahr-ı mübâreklerine sarı serâsere kaplu semmûr[14] kapanitse ilbâs ve ser-i[15] nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunup mücevher raht ve abâyî üzre kaplan postuyla eyerlenmiş mecnûn kırma kuşluk vakti süvâr ve azîm âlây ile gelüp sahrâ-yı Belgrad'da[16] nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl, Yeniçeri Ocağı topdan huzûr-ı humâyûnlarından geçdiler. İbrahim Hân oğlu ve Civan Kapucubaşı oğlunun zî-kudret askeri Kurd Mehmed Paşa'ya koşılup kendüler etbâ'ıyla[17] ma'an[18] sefer avdetine değin Belgrad'da[19] meks ü ikâmet[20] etmek buyurulup sipâh silahdardan beşer akçe terakkîyle biner nefer serdengeçdi yazıldı. Ve[21] dördüncü cuma gün iç halkı bendeleri vezîriazam kullarıyla iç kal'a[22] câmi'inde Cum'a Namazı'n kılup Paşa Sarayı'na andan Yenitabya Kasrı'na teşrîf buyurup kal'a ve galiteler şenlik idüp yaluda olan balyemezlerden Zemun'a doğru sekdirmeler atıldı. Vezîriazam vesâtatı ile muhâfiz-ı kal'a Vezîr Çelebi İbrahim Paşa huzûr-ı humâyûna[23] da'vet ve serâsere dûhte semmûr hıl'at[24] ilbâs ve bir eyerlenmiş at ihsân buyurup cümle yerlü kulu ağalarına sâde kaftan[25] giydirilüp humbaracı başı Freng Osman Ağa'ya yüz kırk ve mi'mâr-ı hisâr kefereye yüz altun ile[26] birer hıl'at giydirildi. Ol gün şevketlü, mehâbetlü[27] hünkârımız[28] hazretleri kal'ada iken Âdil Köşkü'ne yıldırım inüp pûşîde ve ferş ve zîrinde olan sütunların yakup dize dize idüp ancak bir mihteri, bir mikdâr serâsem eyledi. Beşinci[29] şenbih gün Ayıntab sancağı beyi Mahmud Bey ve Karahisar-ı şarkî sancağı beyi Mehmed Bey ve[30] Niğde sancağı beyi Yunus Bey ve Suğla sancağına mutasarrıf İpşir Hasan Paşa ve Kangırı sancağına mutasarrıf Küçük İsmail Paşa ve Hamid ve İsparta sancaklarına mutasarrıf Aşçı Mustafa Paşa mükemmel kapuları ile

[14] semmûr -Ç
[15] sa'âdet +Ç: -YV
[16] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[17] etbâ'ı ÇY
[18] ma'an Ç: -YV
[19] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[20] ü ikâmet ÇY: -V
[21] Ve -ÇY
[22] kal'a -ÇY
[23] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[24] hıl'at -ÇY
[25] kaftanlarÇ Y
[26] ile ÇY: -V
[27] mehâbetlü ÇY: -V
[28] pâdişâhımız ÇY
[29] Penç Ç: beşinci YV
[30] Karahisar... Bey ve Ç: -YV

Ordu-yı humâyûna[31] dâhil ve Pâdişâh-ı gāzî hazretlerine âlây gösterüp kaftan giydiler. Akabince[32] Karaman Eyâleti zamîmesiyle Adana Beylerbeyisi Vezîr Hüseyin Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Cafer Paşa müsellah kapuları ve eyâletlerinde olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr askeriyle geçüp mahall-i selâmda içeru da'vet ve her birine serâsere kaplu semmûr hıl'at ilbâsıyla küllî ri'âyet buyurup Hüseyin Paşa'ya "sadâkat üzre hıdmet idersen hayır du'âma mazhar olursun ve Cafer Paşa'ya senden hıdmet me'mûl iderim ve çok işe[33] kullanırım sadâkatin müşâhede olunur ise iltifâtım görürsün du'âm seninledir" edâsıyla tatyîb-i hâtır buyurdular. Ve zî-kudret nâmına Haleb ve Hatman ve Payas kal'ası neferâtından sefer-i humâyûna emr olunan iki yüz yetmiş nefer kul dahi ma'an gelüp vâsıl oldu.

Muhâsara-i küffâr-ı kal'a-i Tımışvar berâ-yı meşveret ve imdâdî-i pâdişâh-ı islâm

Serhaddi sıdınmış, tedbîr-i umûrda taraf-ı düşmenden[34] vukûf-ı tahsîl etmiş, Der-i devlete[35] gelmesi lüzûmundandır deyü Tımışvar muhâfızı Vezîr Hacı Mustafa Paşa'ya mukaddemâ fermân-ı humâyûn[36] gönderilmişidi. Silistire Beylerbeyisi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa'yı yerine başbuğ nasb idüp kendü kapusu ve mîrî iki bin nefer Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı'yı yanına alup bu geçen penç-şenbih gün seheri, kal'adan çıkup bugün[37] Ordu-yı humâyûna vusûlünde akabinden Ösek'li Abbas nâm bir serhadlü Tımışvar'dan gelüp söyledildi. Memâlik-i Erdel muhâfazasında olan piyâde ve süvâr on beş bin Nemçe askeriyle Rabatin ve Vovodmend[38] ve Bolend nâm Nemçe ceneralleri dört bin atlu kâfiri[39] Praşo Boğazı'na ve bir mikdâr yayayı Erdel kal'alarına ta'yîn, kendüler altı bin atlu ve iki kolonborna ve on şâhî ve altışar öküzlü dört yüz araba zahîre ile büyük tabura gelüp sâir yerlerden dahi piyâde ve süvâr imdâdî irişüp Budin ve Ösekden gelecek sagîr ve kebîr topları yetişüp kırk bin yaya yirmi bin atlu, altmış şâhî, yirmi balyemez, sekiz kolonborna top, yirmi havan ve müstevfâ cebe-hâne ile[40] cem'iyyetden sonra tabur-ı

---

[31] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret makrûn -V
[32] akablerince ÇY
[33] işlere ÇY
[34] düşmen-i bed-girdârdan ÇY: bed-girdâr -V
[35] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[36] humâyûn ÇY: -V
[37] bugün -ÇY
[38] Odmend ÇY
[39] kâfirleri ÇY
[40] ve ÇY

makhûruyla meks ü tevakkuf[41] üzre olduğu Nadlak nâm mahalden göçüp Nehr-i Tise'den Çanad'a geçüp, andan mâh-ı mezbûrun üçüncü penç-şenbih gün Tımışvar'a karîb Pereksuh[42] nâm mahalle konup cum'a gün güneş doğarak gelüp kal'anın Horos kapusundan Kanlıtabya kapusunun berâberine değin top menzili yere konup piyâde ve süvâr hayli kâfiri Horos kapusunun hendek başına seğirdip bir tarafdan duhûle cân atdı ve[43] mahsûr-ı müslimîn top, tüfeng ile karşulayup yüzün çevirdiler. Ol vakitde vâlî-i vilâyet imdâd-ı i'ânet[44] talebiyle mahzar[45] ve muhâfız-ı kal'a Vezîr İbrahim Paşa mektûb virüp متوكل على الله تعالى[46] kuşluk vakti çıkdım ve lisânen dahi kal'anın keyfiyetini bilürler ağaçdan köhnedir. Mu'accelen bir hafta içinde imdâdımıza yetişmelüdür,[47] hâlimiz müşkil olup عياذ بالله تعالى[48] ihrâkdan ziyâde havfları[49] olduğun takrîr eyledi. Altıncı pazar gün meşveret içün cümle vüzerâ ve ulemâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ ve rü'esâ-yı asker[50] ve sâl-hurde serhad gâzîleri taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden otağ-ı humâyûna da'vet ve baş çadıra cem' olup, kendüler dahi çergeden gelüp huzzâr-ı meclisi selâmlayup taht-ı âlî-bahtlarına iclâs ve cümlenin iclâsına dahi izn-i şâhâneleri[51] erzânî buyurulup, "sıladır bunda hâtır gönül olmaz düşmen-i dîn üzerine varılma husûsunda herkes zamîrinde olanı söylesin dîn ü devlete enfa' , ıbâd-ı müslimîne hayırlu olan ne ise icrâ olunsun sizden gönül birliği ile hıdmet isterim" deyü[52] buyurdukda bi'l-ittifâk "şimdi düşmen-i dîn[53] Tımışvar Kal'ası'nı muhâsara etmişiken fikirsizlik idüp gayrı yere gitmek küllî hatâdır kendü memleketimiz pençe-i tasallutunda mahsur iken tedbîr-i âhar mahz-ı hayâldir. Re'y-i savâb budur ki, cümle asâkir-i ehl-i[54] islâm ile bi-eyy-i hâl[55] imdâdlarına[56]

---

[41] ü tevakkuf ÇY: -V
[42] Perekuh ÇY
[43] ve ÇY: -V
[44] i'ânet ÇY: -V
[45] arz ÇY
[46] te'âlâ Ç: -YV
[47] ilişmelüdür Ç: yetişmelüdür YV
[48] te'âlâ ÇY: -V
[49] havfları YÇ: tavfları V
[50] asâkir-i islâm ÇY
[51] humâyûnları ÇY
[52] deyü ÇY: -V
[53] bed-girdâr ÇY
[54] ehl ÇY: -V
[55] hâlin ÇY
[56] imdâd ü i'ânetlerine ÇY: ü i'ânet -V

irişmemiz[57] farz-ı ayndır. Biz varmazdan mukaddem kal'adan el çeküp giru gider ise kal'a mekr-i a'dâdan[58] halâs olmuş olur. Andan iktizâsına göre hareket ideriz" deyüp bu niyyet-i hayr-âkıbet[59] üzre Fâtihâ okundu. Ve Hırka-i mübâreke[60] açılup Şeyh Hâfız Mehmed Efendi ve Mustafa Efendi du'â ve senâ[61] idüp meclis dağıldı. Bir mertebe zârîlikler oldu ki vasfı kābil olmadı.[62] Ol gün umûm zahîresi virilüp cümle ağırlık ve hazîne kethudâsı ile hazîne ve bir nevbet hayme-i mehter-hâne Belgrad'da[63] kalup harem-i şerîf iç kal'ada Paşa Sarayı'nda meksine[64] emr-i humâyûn sâdır olup tûğ-ı humâyûn gitdi. Yeniçeri Ocağı gitti[65] ve yedi bin yedi yüz kantar barut ve otuz bin kazma kürek vesâir mühimmât-ı cebe-hâne ile Cebeci Ocağı üç kıt'ası beşer ve beş kıt'ası üçer kıyye[66] sekiz kolonborna top, birer kıyye[67] seksen beş kıt'a şâhî darbuzen ve otuz beşer kıyye dört kıt'a havan on beş bin yuvarlak ve üç yüz humbara ile topcu ve top arabacı ocakları ve paşalar kapuları ve eyâletleri askeriyle kimi Vişniçe köprüsünden ve kimi üstü açıklar ile Nehr-i Tuna'dan sabaha değin karşu Pançova'ya geçirilüp irtesi mâh-ı mezbûrun yedinci dü-şenbih gün şevketlü kudretlü[68] pâdişâhımız hazretleri dahi âlây ile köprüden geçüp Pançova sahrâsında nasb olunan otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdu. Kal'a-i Belgrad-ı dârü'l-cihâd[69] muhâfazasına yerlü kulundan gayrı dört oda yeniçeri bir mikdâr cebeci, topcu ve[70] ikiyüz piyâde Arnavud ve İçel sancağı beyi Hacı Ali Paşa Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa, Bozok'dan ma'zûl Ahmed Bey, Niş muhâfızı Halil Bey bu yıl sefere[71] me'mûr ve[72] Anadolu'nun cümle kılâ' neferâtı İbrahim Hân-zâde ve Civan Kapucubaşı-zâdeler ancak etba'larıyla[73] ta'yîn cümlenin üzerine yine Vezîr Çelebi İbrahim Paşa serdâr nasb olup Kayaburnu'nda selâmlayup kaldı. Ol gün Ordu-yı humâyûn

[57] yetişmemiz ÇY
[58] a'dâ-yi dînden ÇY: dîn -V
[59] âkıbet ÇY: -V
[60] mübâreke ÇY: -V
[61] senâ ÇY: -V
[62] değildir ÇY
[63] Belgrad-ı dârü'l-cihadda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[64] meks ü ikâmete ÇY: ü ikâmete -V
[65] gitti ÇY: -V
[66] vukıyye ÇY
[67] vukıyye ÇY
[68] kudretlü ÇY: -V
[69] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[70] ve ÇY: -V
[71] sefer-i me'âsire ÇY: me'âsir -V
[72] ve -ÇY

muhâfazasına kānûn üzre paşalar münâvebe ile karagol beklemek emr olunup gündüz nevbeti ref' sene-i mâziye gibi gicelerde çalınmak buyuruldu. Ve Azak cânibinde olan Şahin Giray Sultân ve Kefe Beylerbeyisi Tatar Murtaza Paşa'dan Hân-ı âlî-şân[74] hazretlerine andan Rikâb-ı humâyûna[75] gelen mektûbda[76] geçen ayın dördüncü günü Nureddin Sultân Azak Kal'ası'n muhâsara iden Moskov taburunun üzerine varup bir mikdâr yeniçeri dahi kal'adan çıkup mukābele ve esnâ-i mukātelede avn-i inâyet-i bârîle[77] beş yüz kadar Kazak kâfirleri[78] tu'me-i şemşîr, on iki nefer Boyarları ve bir kaç Boyar oğulları ve Barabaş hatmanının bir akrabâsı ve Baş Kazakları esîr, birkaç Boyar ve Polkolinik ve Barabaş'ın Baş Polkoliniği mürd ve helâk olup fevz-i nusretle[79] koşıları olan ya'ni ağırlıkları ve[80] **(234 a)** bırakılan Akçakum'a avdet eylediklerin kal'adan kendülere âdem gelüp düşmen-i dînin[81] şeban-rûz atduğu top ve humbara zarar itmeyüp sefînelerde olan piyâde askeri iltimâs etdiklerin yazmışlar lâkin yanımızda mevcûd guzât-ı mansûre kalîl, düşmen-i bed-âyîn[82] atlusu kesîr dört tarafı mahsûr, derûn-ı hisârda asker[83] îsâli mümkin değil ve deryâ tarafında boğaz ağzında kâfirin[84] yirmi dört pâre fırkatesiyle yüz aded kayığı olup kral-ı bed-fa'âl dahi içinde olmağla deryâdan dahi getürülmeğe kābil olmadı. Ve alınan dillerden kirmanlar boş kalup cümle kazağı tabur içinde olduğun ve Hak te'âlâ ihsân idüp küffâr-ı hâk-sâr[85] atlusıyla mukāvemete imkân olur ise piyâde askeri karadan Bağçelik tarafından kal'aya komağa ihtimâm-ı tâm[86] ideriz.[87] Ve altı nefer Polkolinik ile yirmi bin Barabaş Kazağı Moskov çarına imdâda geldüğün yazmışlar ve gelen âdem dahi lisânen sefer-i humâyûna me'mûr Şahbaz Giray Sultan altı bin mikdâr Kırım askeriyle Or boğazına değin bile geldik ve Bucak askeri ihrâcına me'mûr kapucubaşı Baltacı İbrahim Ağa ve Yalı ağası Osman Ağa yedi bin kadar Bucak askeriyle

[73] etbâ-ı hâvâlîleri ile ÇY: havâlî -V
[74] âlî-şân ÇY: -V
[75] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[76] mektûb-ı mergūbda ÇY: mergūb -V
[77] bârî-yi te'âlâ ÇY: te'âlâ -V
[78] kâfirleri ÇY: -V
[79] nusret-eser ile ÇY: eser -V
[80] ve Ç: -YV
[81] bed-girdârın ÇY
[82] bî-dînin ÇY
[83] asâkir-i islâm ÇY
[84] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[85] hâk-sâr ÇY: -V
[86] tâm ÇY: -V

mukaddem çıkmışlar ve Boğdan içinde Siret suyunu henüz beru geçmişler ve Şeremet oğlu ile Barabaş hatmanı kırk bin kadar[88] kâfir-i bî-dîn[89] ile Özü'ye yirmi konaklık yerde oturup Azak tarafına bakarlar. Henüz daha bir semte hareketleri ma'lûm olmaduğun takrîr eyledi ve[90] sekizinci Salı gün[91] Titel beyi Mustafa Bey'den bir Nemçe gelüp söyletildi. "Kubile kurbünde Vilve Köprüsü'nün beru başında Tonsuz[92] ceneral ile meks ü ikâmet[93] üzre olan piyâde ve süvâr yedi bin mikdâr Nemçe askerinden olup taburları kurbünde Nehr-i Tise'nin öte yakasında olan şansdan birkaç Nemçe beru yakasında olan şansda iki bayrak yaya haydûd muhâfaza idüp İslâm askeri Varadin Kal'ası üzerine[94] gider ise Tonsuz ceneral dahi askeriyle varup kal'aya girüp muhâfaza idecekdir. Eğer Tımışvar tarafına giderler ise büyük taburdan habere bakarlar nasıl tenbîh olur ise öyle hareket ideceklerdir. Varadin'de olan zahîre ve mühimmâtdan elli beş gemi yükü zahîre ve barut kaldırılup Tuna ile Nehr-i Tise'den dolaşdırup Segedin'e getürdiler ve Tonsuz ceneral İslâm pâdişâhının nice bin asker[95] ile Belgrad'a gelüp Pançova'ya geçdüğün re'âyâdan haber alup ol sâ'at büyük tabura yazup bildirdi. Lâkin ne mikdâr yaya ve ne mikdâr[96] atlu olduğun tafsîl üzre işitmedim" takrîrin idüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[97] Kal'ası'na hapse gönderildi. Dokuzuncu çehâr-şenbih gün Tımışvar'dan iki serhadlü gelüp Nemçe taburu üçgün kal'a kurbünde meks ü ikâmet[98] idüp aslâ top, tüfeng atmayup, metris kaydında olmayup ancak bir def'a piyâde ve süvâr kal'aya yürüyüş idüp Viran Câmi'e gelmiş iken mahsûr-ı müslimîn[99] dahi piyâde ve süvâr dahi[100] hendekler başında hâzır ve âmâde olduğun göricek daha beru[101] gelmeğe[102] cür'et[103] idemeyüp dönüp taburuna[104] girüp

---

[87] ider ÇY
[88] mikdârı ÇY
[89] bî-dîn ÇY: -V
[90] ve ÇY: -V
[91] gün -Ç
[92] Tonsuz ÇY: Tornsuz V
[93] ü ikâmet ÇY: -V
[94] üzerlerine ÇY
[95] asâkir-i islâm ÇY
[96] ne mikdâr ÇY: -V
[97] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[98] ü ikâmet ÇY: -V
[99] ehl-i islâm ÇY
[100] dahi ÇY: -V
[101] ve +Ç: -YV
[102] gelmek değil, durmaya bile ÇY
[103] cesâret Y
[104] tabur-ı makhûruna Ç: makhûr -YV

şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[105] pâdişâhımız hazretlerinin dahi cümle asâkir-i ehl-i[106] islâm ile üzerlerine geleceğin haber aldıkları gibi bu dü-şenbih gün kal'a altından kalkup dört sâ'at mesâfe Tımış ile Bekey suyu cânibinde vâki' Hodfil nâm köy yurduna konup Müslüman esîrleri ve açlıkdan firâr idüp ve[107] giriftâr olan Nemçe ve Macar ve Tot ve Hırvat ve Fransız'dan altmış kadar kefere kal'aya girdüğün takrîr idüp birer kabza altun ihsân-ı humâyûn buyuruldu. Ol gün bundan akdem[108] Hacı Mustafa Paşa ile Tımışvar'dan gelen Fazlı Bölükbaşıyla[109] iki bin nefer mîrî ve beş yüz nefer vezîriazamın Bosna piyâdesi âlây[110] ile Ordu-yı humâyûna[111] dâhil oldu.

Velâdet-i şehzâde hazret-i Sultân Mahmud

Onuncu[112] penç-şenbih gün devletlü Vâlide Sultân hazretleri tarafından ikinci ağası Süleyman Ağa gelüp işbu mâh-ı Muharrem'in[113] üçüncü penç-şenbih gicesi üçüncü sâ'atde şevketlü,[114] mehâbetlü, kudretlü,[115] pâdişâhımız hazretlerinin Sultân Mahmud nâm bir şehzâde-i civan-baht-ı[116] âlî-nûr vücûdları dünyâyı[117] teşrîf buyurduğu[118] haberin[119] müjde idüp, iltifâten bir semmûr kürk ilbâs bin altun ve Mısır'dan seksen pâre ulûfe ihsân-ı humâyûn buyurulup bile gelen on bir nefer huddâmına kaftan, Hazînedâr Nezir Ağa'ya dahi bir semmûr erkân kürk giydirüp hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[120] ile vezîriazama irsâl andan dahi bir serâserli[121] kürk giyüp Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[122] askerine i'lâm içün cümle toplar atılup halk-ı âlem[123] mesrûren nev-hayât bulup kudûmün fâl itdiler. Hak celle ve alâ hazretleri nice emsâlin müyesser-i tûl-i ömr ile mu'ammer eyleye âmîn.

---

[105] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[106] ehl ÇY: -V
[107] ve -ÇY
[108] akdem -Y
[109] Bölükbaşı Y: bölükbaşıyla ÇV
[110] âlâylar ÇY
[111] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[112] üçüncü Ç: onuncu YV
[113] Muharremü'l-harâmın ÇY: harâm -V
[114] şevketlü ÇY: -V
[115] kudretlü ÇY: -V
[116] civân-baht ÇY: -V
[117] dünyâya ÇY
[118] buyurdukların ÇY
[119] haberin -ÇY
[120] inâyet-makrûn ÇY: -V
[121] semmûr erkân Y: semmûr Ç: serâserli V
[122] nusret-makrûn ÇY: -V
[123] âlem ÇY: -V

Ve hareket günü erken mezbûr Süleyman Ağa'ya tekrâr sâde hıl'at giydirilüp hatt-ı şerîfle giru avdet itdirildi. Târîh-i hazret-i Şehzâde:

Gâzî Sultân Mustafa-yi dâd-ger	Şâh-i âlem dâver-i devrândır
Olduğuçün dâ'imâ kârı gazâ	Ehl-i küfrün başları gıltândır
Geldi bir şehzâdesi dünyaya kim	Rûşinâ-yi dîde-i a'yândır
Hak te'âlâ ömrin efzûn ide kim	Zât-i pâkî rahmet-i rahmândır
Didi târîhin Nedim çâkeri[124]	Evvelî Şehzâde Mahmud Hândır

Sene 1108

On birinci cuma gün Dukakin ve Pirizrin[125] sancaklarına mutasarrıf Hüdaverdi Paşa piyâde ve süvâr altıyüzelli nefer kapusu halkıyla âlây gösterüp hıl'at giydi. Ol gün Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[126] etrâfından şikâr kasdıyla gelen yirmi iki nefer Macar katanasından beş neferin vezîriazam Tatarları tutup huzûr-ı humâyûnda[127] katl olundular. On ikinci şenbih gün bundan akdem[128] şevketlü mehâbetlü[129] pâdişâhımız hazretlerinin kudûm-ı humâyûnların i'lâm içün mektûb-ı mergûb[130] ile Tımışvar'a giden beşli ağası Abbas Ağa dört neferiyle gelüp huzûr-ı humâyûnda söyletildi; Nemçe taburu kurbünden bilmezlikle kal'aya giderken karavuluna sataşup az kaldı tabura[131] gireyazdık. Bu çehâr-şenbih gün ale's-seher kal'aya gidüp[132] şevketlü,[133] azametlü hünkârımız hazretlerinin imdâd içün hareketlerin işitdiklerinde nev-hayât bulup du'â itdiler. Ve taburdan kaçup kal'aya gelen Fransız ve Nemçeler pâdişâh-ı islâm tabur-ı makhûr[134] üzerine azîmet ve Nehr-i Tımış'ı geçer ise belki tabur dahi Bekey suyunun öte Çanad yakasına geçüp asâkir-i ehl-i[135] islâmın geçmesine mânî' olmak sevdâsında olduklarını haber verdiler. Ve penç-şenbih gün kal'adan çıkup henüz tabur-ı makhûr[136] yerinden kımıldanmayup yolda gelürken beş mahalde katanaya rast geldiklerin takrîr idüp her birine

---

[124] çâkerdi ÇY
[125] Pirizin ÇY
[126] nusret-makrûn ÇY: -V
[127] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[128] mukaddem ÇY
[129] mehâbetlü ÇY: -V
[130] mergûb ÇY: -V
[131] tabur-ı makhûra Y: makhûr -ÇV
[132] girüp ÇY
[133] şevketlü ÇY: -V
[134] makhûr ÇY: -V
[135] ehl ÇY: -V
[136] makhûr ÇY: -V

birer kabza altun verildi. Kastamonu sancağı mutasarrıfı Ali Paşa ve Maraş Beylerbeyisi Çöteli Ahmed Paşa Ordu-yı humâyûna dâhil olup lâkin Ahmed Paşa`nın akabinden gelen ahâlî-i vilâyet zulmünden ve nâ-hak yere dökdüğü kandan şikâyet, hakları alıverilüp kısâs olunmasına huzûr-ı humâyûnda feryâd ü figān itmeleriyle çavuşbaşı hapsine virilüp celb-i mâl itdüğü âdemler ile murâfa'a oldukdan sonra katline verilen fetvâ-yı şerîf üzre on üçüncü pazar gün otak önüne ihzâr ve nazar-gâh-ı pâdişâhîde boynu urulup mansıbı Niğde beyi Yunus Bey`e iki tuğ ile tevcîh buyuruldu.

Azîmet-i Pâdişâh-gāzî ve Tertîb-i âlây ve Feth-i Şaniş ve Giriftâr ve İhrâk Şüden-i kalyonhâ-yı küffâr Bâ-haliç-i Nehr-i Tise

Menzil-i mezbûrda altı gün ikāmet esnâsında asâkir-i ehl-i[137] islâm kulları tamâm mertebe cem'iyyet ve zâd ü zahîreleri[138] tekmîlinden sonra on dördüncü Dü-şenbih[139] gün متوكل علي الله مستعين بالله hareket, Nehr-i Tımış kenârıyla tabur-ı makhûr-ı küffâr[140] üzerine azîmet olunup cümle ağırlık ve hazîne giru kalup[141] dört aşağı bölük sipâhîleri muhâfazasına me'mûr ve sipâh silahdâr müteka'idleri ve sipâh ve erbâb-ı dîvân piyâdeleri ve yollar muhâfızı Tırpan Bölükbaşı Osman Ağa ve Rumili`nin hassa mutasarrıf ağaları ve iki yüz Şam askeriyle Şam Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa dümdâr ta'yîn ve giru kalanı kesmek üzre tenbîh ü te'kîd[142] buyurulup Kastamonu sancağına mutasarrıf Engürülü Ali Paşa ve Aşcı Mustafa Paşa ve Kurd Mehmed Paşa ve Burusa[143] ve Bolu sancaklarının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve sipah silahdâr serdengeçdileri ve kapusu ve eyâleti askeriyle cem'an dört bin sekiz yüz yirmi âdem ile Sivas Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa çarhacı ta'yîn olundu. Ardında yirmi altı kıt'a şâhî ve cümle ocak halkıyla yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa ve sağında sekiz şâhî ve iki havân ile zağarcı Mehmed Ağa ve solunda sekiz şâhî ve iki havan ile Seksoncu Selanikli Mehmed Ağa daha solda on şâhîyle cebeci ve ardında yedi şâhîyle[144] topcu ocakları daha giru sağ kolun başında on iki şâhî ve

[137] ehl ÇY: -V
[138] zahîre ÇY
[139] Şenbih ÇY
[140] küffâr -ÇY
[141] kalkup Y: kalup ÇV
[142] ü te'kîd ÇY: -V
[143] ve Burusa -ÇY
[144] ve iki havan... yedi şâhîyle -ÇY

eyâletleriyle Anadolu Beylerbeyisi Daltaban Vezîr Mustafa Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Cafer Paşa ve Adana ve Karaman Beylerbeyisi **(234 b)** Vezîr Hacı Hüseyin Paşa ve Maraş Beylerbeyisi Yunus Paşa ve Kangırı sancağı mutasarrıfı Küçük İsmail Paşa ve Ankara sancağı mutasarrıfı Uzun Ali Paşa ve Ayıntab ve Karahisar-ı şarkī beyleri ve terakkīyle zümre-i sipâh ve nihâyetinde bir mikdâr Arnavud piyâdesiyle Şarkan İbrahim Paşa ve sol kol başında yedi şâhî ve eyâleti askeriyle Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa, Vezîr Hacı Mustafa Paşa ve üç şâhî darbuzen[145] ile Mısır askeri ve Hüdaverdi Paşa ve Adem Paşa ve İpşir Hasan Paşa ve Mevlid Mehmed Paşa ve Abdi-zâde Şamlı Mehmed Paşa ve Nişli yeğeni Ahmed Paşa emr olunduğu üzre zü'amâdan cem' olunan beşer yüz neferâtlarıyla cebelü ağaları Mustafa Ağa[146] ve Bayram Ağa ve terakkīyle zümre-i silahdâr ve dört şâhîyle Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı ve nihâyetinde sekiz şâhî ve bir mikdâr Arnavud piyâdesiyle Tatar Salih Paşa, daha giru tuğlar önünde vezîriazam kapusu, sol tarafında sekiz şâhî darbuzen[147] ile Bostancı Ocağı rûz-ı masâfa değin yollarda âlâylar ile bu tertîb üzre gidüp bu vech üzre konup göçmek emr olunup her konağa konuldukça mevcûd cümle arabalardan Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[148] etrâfına tabur çevrilmek ve her kim tafrasına[149] konar ise bilâ-emân katl olunmak üzre muhkem yasağ olup, üç sâ'at ileru menzil-i karye-i Logon yurduna, on beşinci salı gün yine üç sâ'at ileru menzil-i karye-i Baranda yurduna nüzûl olundu. Becgerek sahrâsına ubûr içün köprüye muhtâc olmağın Ordu-yı humâyûn nihâyetinde Nehr-i Tımış üzre cisr binâsıçün vezîriazam yemeklikden istîzân idüp eyâletleri ile cümle paşaları cisr mühimmâtıyla yanına alup ılgar ile varup yerin gördü. Mahsûs Belgrad'da gomana ve çapa demürleriyle yapılup arabalar ile karadan getürülen otuz üç kıt'a tonbazdan, ol sâ'at ol mahalle on altışar tonbazdan iki cisr binâsına mübâşeret idüp karşı yakasın düşmenden[150] muhâfaza içün nehr-i mezbûr ile gelen üstü açıklar ve karadan getürülen çırnık ve potlar ve kusûr tonbazlar ile kapularıyla[151] Şarkan İbrahim Paşa ve Hüdaverdi Paşa[152] ve

---

[145] darbuzen ÇY: -V
[146] ağa -ÇY
[147] darbuzen ÇY: -V
[148] nusret-makrûn ÇY: -V
[149] bildiği gibi ÇY
[150] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[151] kapuları halkı Ç: kapularıyla YV
[152] paşa -Y

Seksoncubaşı Selanikli Mehmed Ağa ile iki bin yeniçeri bin Bosna piyâdesi[153] geçirilüp köprübaşına dâ'iren-mâ-dâr hendek kesilüp onüç kıt'a şâhî darbuzen ile metrise girdiler. Hezâr-ı ikdâm-ı tâm[154] ile ikindiye değin köprüler temâm olup ancak hünkâr dâ'iresiyle gediklü zâ'im ağalar ve kendü dâ'iresinden mâ'adâ cümle asâkir-i ehl-i[155] islâmın sabâha değin karşu yakaya geçmesin tenbîh idüp orduya[156] ric'at, doğru otağ-ı humâyûnda pâye-i serîr-i a'lâya[157] yüz sürüp köprüler yapılup asâkir-i mansûrenin fevc fevc mürûrların[158] arz-ı i'lâm[159] eyledi. On altıncı Çehâr-şenbih[160] gün andan dahi göçilüp cisr-i mezbûrlardan geçilüp hendek içinde nasb olunan sâye-bân-ı şâhânelerine nüzûl giru kalan kolonborna toplar ve cebe-hâne ve zahîre arabaları geçince Çenteheçil nâm köy yurduna Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[161] kurulunca öyleye karîb mahalle değin eğlendiler ahşama yakîn cümle ağırlık dahi geçüp ardı kesildikden sonra yine köprüler bozulup arabalara tahmîl olundu. Bundan akdem Tuna kapudanı Aşcıoğlu Mehmed Paşa Titel fethine me'mûr olup üç bin nefer mîrî piyâde Arnavud dahi Donanma-yı humâyûna konup Pançova'dan hareket-i humâyûn günü azîmet etmişler idi. Lâkin düşmen-i dîn karşu karşuya yapdığı iki aded şanslar ile Nehr-i Tise ağzın bend, top ve piyâde tüfengci ile zabt u rabt[162] idüp önüne İslankamin'e doğru dokuz şayka ve on ikişer demür toplu yüz otuzar cengcileriyle dört kıt'a kalyonların dizüp Donanma-yı humâyûnun mürûru ve bir vecihle Nehr-i Tise'ye ubûru kâbil olmayup mukaddem ara yerden kalyonlar kalkup şanslar fethe[163] muhtâc olup hâlen Donanma-yı humâyûn ile Paçariz[164] Adası'na gelüp fermâna muntazır olduğun bildirmeğin ol sâ'at kalyonlar üzerine varup ne vecihle olmalu ise olsun feth ü zabt etmek üzre emr-i humâyûn sâdır oldukdan sonra Nehr-i Tise'nin beru tarafında olan şans fethine dahi Seksoncubaşı Mehmed Ağa ile ikibin yeniçeri ve Fazlı Bölükbaşıyla mîrî cümle Bosna piyâdesi ve Rumili'nin sol kol ve Yanya askerleri cebeci, topcu

---

[153] piyâdesiyle ÇY
[154] tâm ÇY: -V
[155] ehl ÇY: -V
[156] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[157] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[158] mürûr ve ubûrların ÇY: ve ubûr -V
[159] i'lâm ÇY: -V
[160] Penç-şenbih ÇY
[161] nusret-makrûn ÇY: -V
[162] u rabt ÇY: -V
[163] feth-i teshîre ÇY
[164] Naçariz Ç: Paçariz YV

ocakları[165] kifâyet mikdârı cebe-hâne ile üç kolonborna top ve on kıt'a şâhî darbuzen ta'yîn ve irsâl,[166] üzerlerine kapusu ve eyâleti askeriyle Haleb Beylerbeyisi Vezîr Cafer Paşa serdâr nasb olup menzil-i mezbûrdan gönderildi. On yedinci penç-şenbih gün andan dahi göçülüp[167] Titel Kal'ası mukābelesinde vâki' Nehr-i Bekey kenârında Çaysıg nâm köy yurduna nüzûl-i humâyûn buyuruldu. Mezbûr şans Nehr-i Bekey ile Nehr-i Tise mâbeyninde sola doğru bir uzun dilin Nehr-i Tuna'ya müntehî olduğu bir azîm kamışlık arasında vâki' olup Vezîr-i dilîr[168] Cafer Paşa dahi Nehr-i Bekey Fostoc nâm Tuna kulağına döküldüğü mahalde yalnız üç tonbazdan bir cisr yapup asâkir-i ehl-i[169] islâm ile dil tarafına geçüp bugün[170] beyne's-salâteynde şans altına varup piyâde tüfeng-endâz guzât-ı muvahhidîni[171] açıkdan metrislere koyup ve topları dizüp bilâ-ârâm derûn-ı düşmeni[172] döğüp zebûn eyledi. Ahşama karîb bir münâsib mahalden yürüyüş etdirdi. Lâkin düşmen-i dîn[173] yanlarında hâzır olan çırnık ve ba'zı gemi ve kayıklarıyla[174] mukaddem kimi kalyonlarına ve kimi Titel'e firâr etmiş bulunup, anda[175] bırakdıkları altı kıt'a demür İngiliz toplarıyla şans feth ü zabt olundu. Mukābelesinde olan şans kâfirlerinin dahi kulûb-ı menhûslarına istîlâ iden heybet-i ehl-i[176] islâmdan karâra iktidârları kalmayup gice karanlığında[177] anlar dahi Titel'e firâr itmeğle guzât-ı ehl-i[178] islâm kamışlık içinde buldukları bir kalyon sandalına girüp niceleri dahi kılıçları ağızlarında Nehr-i Tise'yi yüzerek karşuki şansa geçüp ele giren yirmi kadar[179] kâfirin[180] kimin küşte-i şemşîr ve kimin beste-i zencîr idüp dört kıt'a demür İngiliz toplarıyla ol şans dahi feth ü zabt olundu. Yeniçeri Ocağı'nda Belgrad'lı Haseki Mahmud Ağa iki odabaşı, iki yüz kadar neferiyle

---

[165] ocakları ÇY: -V
[166] irsâl ÇY: -V
[167] azîmet olunup ÇY
[168] dilîr ÇY: -V
[169] ehl ÇY: -V
[170] bir gün ÇY
[171] ehl-i islâmı ÇY
[172] düşmen-i bed-girdârı ÇY: bed-girdâr -V
[173] dînin ÇY
[174] ve kayık ÇY: -V
[175] anda ÇY: -V
[176] ehl ÇY: -V
[177] içinde ÇY
[178] ehl ÇY: -V
[179] mikdâr ÇY
[180] kâfir-i bî-dînlerin ÇY: bî-dînler -V

şehîd olup[181] ve altmış kadar mecrûhlarının hadlerine göre merhem-bahâ ve kimine tekā'üd verildi.[182] Ve[183] Kapudan Mehmed[184] Paşa dahi penç-şenbih gicesi altıncı sâ'atde donanma-yı küffâra[185] mukābil olup ol gice muharrir-i hakīr oba-i hâsda Hırka-i şerîf nöbetcisi bulunup şevketlü, mehâbetlü[186] efendimiz[187] hazretleri cenâb-ı bârî-yi te'âlâ hazretlerine münâcâtda idi. Sabaha değin tarafeynden atılan bin mikdâr[188] top ta'dâd olundu. Ol gün dahi bilâ-ârâm ahşama değin ve ahşam[189] mübârek şeb-i cum'a ki mâh-ı mezbûrun on sekizinci gicesidir. Sabaha değin top, tüfeng ve humbara[190] ile ceng-i azîm[191] olup beru şans tarafından dahi pey-der-pey Vezîr Cafer Paşa atduğu toplar kâfir-i dînlerin[192] dil ve[193] derûnun yakup[194] şaşduğundan kâh İslankamin tarafına, kâh beru yakaya gelüp bir vecihle yukaru gidemeyüp Tuna akıntısı dahi mâni'-i tesyîr ve fünûn-ı kâr-ı hîleden kalup ve Titel tarafına karaya ip uzadıp kamışlık içinden yukarı çekdirdiğin Vezîr Cafer Paşa duyup ol mahalle doğru topları çevirüp pey-der-pey atup çeken kâfirlerin[195] nicelerin mürd-i[196] helâk ve sâiri[197] firâr itmeğle ipleri boşanup bed-du'â-i pâdişâhîye uğradığından bâd-i lodos getürüp ale's-seher beru kenâra sıkdırup satvet-i kāhire-i ehl-i[198] islâmdan derûnuna ru'b ü hırâs müstevlî olup her tedbîrden me'yûs olıcak, yanlarında olan şayka ve çırnıklara girüp firâren Titel tarafına karaya dökülüp tahlîs-i girîbân-ı islâmdan rehâ buldular. Ve kamışlık içine kaçan iki yüz kadar[199] kâfiri[200] ele getürüp esîr etdiler. Donanma-yı humâyûn askerinin dahi iki yüzden mütecâviz mecrûh ve şehîdi tahkīka irdi. Meğer kâfir-i bî-dîn üç kıt'a kalyonun cebe-hânesine âteş virmişler, alâ

---

[181] olup ÇY: -V
[182] ihsân-ı âm olundu ÇY
[183] ve ÇY: -V
[184] Mehmed -ÇY
[185] küffâr-ı hâk-sâra ÇY: hâk-sâr -V
[186] mehâbetlü ÇY: -V
[187] pâdişâhımız ÇY
[188] kadar Ç: mikdâr YV
[189] ve ahşam -ÇY
[190] ve humbara ÇY: -V
[191] azîm ceng-i cidâl ÇY
[192] kâfir-i dînlerin Y: kâfir-i bî-dînlerin Ç: -V
[193] dil ve Ç: -YV
[194] ihrâk idüp ÇY
[195] kâfir-i bî-dînlerin ÇY: bî-dîn -V
[196] mürd ÇY: -V
[197] sâ'irleri ÇY
[198] ehl ÇY: -V
[199] mikdârı ÇY
[200] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dînler -V

melâ'i`n-nâs yanup en küçük kalyon, dokuz kıt'a demür İngiliz topu ve dokuz fıçı barut ve hayli peksimat ve anbarı[201] dolu[202] kereste ile feth ü zabt olundu müjdesiyle ale`s-sabâh huzûr-ı humâyûna gelen Vezîr Cafer Paşa âdemleri ilbâs-ı hıl'at ve in'âm ile mesrûr kılınup ol gün meks ü ikāmet[203] olundu. Şevketlü,[204] azametlü, kudretlü[205] hünkârımız[206] hazretleri Vezîr Cafer Paşa yapduğu köprübaşında nihâde kılınan sâye-bâna varup paşa-yı mûmâ-ileyh[207] da'vet, vezîriazam vesâtatı ile bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il-i merâm[208] olup "ber-hûrdâr ol güzel hıdmet eyledin nân ü nemeğim sana[209] halâl olsun" buyurup iltifâten serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs Titel Kal'ası fethinin ve Nehr-i Tise üzre köprü binâsının tarîkı su'âl buyuruldukda, بفضل الله تعالى "gerek köprü binâsı ve gerek Titel Kal'ası`nın fethi, eshel **(235 a)** vechile vücûda geleceğin benden bilin ancak büyük tabur-ı makhûr[210] fethi cümleden elzemdir. Mâdemki bunun ilacı görülüp ara yerden kalkmadıkca bu kal'a vesâir vilâyetlerin zabtı bir vechile mümkin değildir" deyü ma'kül cevâb virüp, Titel tarafına köprü binâsından ferâgat ve tabur-ı makhûr ne mahalde olduğu tecessüsüne câsuslar gönderilüp meftûh şanslar âteşe urulup içinden çıkan toplar kalyona konup[211] yat ve yerağıyla Belgrad`a[212] irsâl, Donanma-yı humâyûn gelüp Tise boğazın zabt u rabt[213] idüp muhâfazaya me'mûr olup Vezîr-i dilîr[214] Cafer Paşa ile giden askerin[215] orduya[216] gelmesine fermân-ı humâyûn[217] gönderildi. Ol gün ahşam üzeri Tımışvar`dan iki yerlü kulu gelüp söyledildi. "Bundan akdem düşmen-i dîn[218] tabur-ı makhûruyla dört sâ'at giru Hodfil nâm menzile çekilmiş idi. Üçgün oturup muhâsara ve metris mühimmâtiçün beş yüz kadar top sepetleri örüp andan işbu mâh-ı mezbûrun onuncu penç-şenbih gün yine

[201] anbarları ÇY
[202] mâl-â-mâl ÇY
[203] ü ikāmet ÇY: -V
[204] şevketlü ÇY: -V
[205] kudretlü ÇY: -V
[206] pâdişâhımız ÇY
[207] ileyhi ÇY
[208] merâm ÇY: -V
[209] sana Ç: -YV
[210] makhûr ÇY: -V
[211] konulup ÇY
[212] Belgrad-ı dârü`l-cihâda Ç: dârü`l-cihâd -YV
[213] u rabt Ç: -YV
[214] dilîr Ç: -YV
[215] asker-i zafer-me'âsirin Ç: zafer-me'âsir -YV
[216] ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: humâyûn-ı nusret-makrûn -V
[217] humâyûn Ç: -YV
[218] bed-âyin ÇY

bi'l-cümle tabur-ı makhûruyla kal'a[219] altına gelüp dört gün meks ü ikāmet[220] esnâsında metris yerlerin görüp top sepetlerin ve siperlerin dizdikden sonra on dördüncü dü-şenbih gicesi Kanlıtabya'dan Bam kapusuna gelince iç kal'a ardından metrise girüp ve üç aded tabya yapup, yirmi balyemez, yirmi havan, sekiz kolonborna, altmış kıt'a şâhî topların dizüp kal'ayı döğmeye başlayup ahz olunan dillerden su'âl itdik, yayası kırk bin atlusu yirmi bin bir rivâyetde otuz beş bin olduğun haber verdiler. Bir gün evvel imdâda erişmelerin ve bir ser-asker ile on bin ehl-i[221] islâm askeri Tente yoluyla Tımışvar imdâdına geleceği[222] istimâ'ları olmağla Hayzer Ceneral taburdan[223] on bin mikdârı[224] atlu kâfir ayırup karşu gitdi" dediklerin takrîr eyledi. Vezîriazam otağında ba'de'l-istişâre düşmen-i dîn[225] üzerine varılmağa Fatiha okunduğu Rikâb-ı humâyûna[226] arz-ı i'lâm[227] olundukdan sonra on dokuzuncu şenbih gün umûm asâkir-i islâm ile Titel altından göçülüp vech-i meşrûh üzre müretteb sufûf-ı âlâylar ile azîmet, Nehr-i Tımış sağa, Nehr-i Bekey sola alınup beş sâ'at ileru Orlahat nâm köy yurduna, yirminci pazar gün yedi sâ'at ileru Modoş nâm köy yurduna nüzûl-i humâyûn buyuruldukda bundan esbak mektûb-ı mergûb[228] ile Tımışvar'a giden Ösekli Abbas Ağa gelüp dâ'iren-mâ-dâr kal'a muhâsara olunduğundan bir mahalden duhûl mümkin olmayup bâr-gîrime bir mikdâr ot biçince kal'aya on sekiz humbara atup zarûrî döndüğün ve memleket hâlîdir zu'mıyla şikâr[229] içün[230] düşmen-i dîn[231] bu taraflara yayılup asâkir-i ehl-i[232] islâm imdâda geldiklerinden haberleri[233] yok. Bir mikdâr asker[234] ta'yîn olunsa nice bin kâfirin[235] giriftâr-ı der-zencîr[236] olacağın huzûr-ı humâyûnda söyledi. Bi-emr-i humâyûn "ağırlık yanında piyâde ve süvâr

---

[219] kal'alar ÇY
[220] ü ikāmet ÇY: -V
[221] ehl ÇY: -V
[222] gelecekleri ÇY
[223] tabur-ı makhûrdan Ç: makhûr -YV
[224] mikdârı ÇY: -V
[225] dîn ÇY: -V
[226] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[227] i'lâm ÇY: -V
[228] mergûb ÇY: -V
[229] şikâr zu'mıyla ÇY
[230] içün -ÇY
[231] bed-girdâr ÇY
[232] ehl ÇY: -V
[233] haber-i âgâhları ÇY: âgâh -V
[234] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[235] kâfir-i bî-dinin ÇY: bî-dîn -V
[236] der-zencîr ÇY: -V

huddâmdan har-bende[237] ve deveci ve arabacıdan gayrı kimse gitmesün, herkes kollu kolunda, semtli semtinde bayrağı ve sancağı altında cirid atlu bulunsun ve illâ eşedd-i ukūbetle[238] katl olunur" dellâlı nidâ etdirildi. Yirmi birinci dû-şenbih gün menzil-i mezbûrda bir gün meks ü ikāmet olup yedi bin kadar[239] Bucak Tatarıyla, Yalıağası Osman Ağa Ordu-yı humâyûna[240] vâsıl, âmme-i asâkir-i mansûre[241] surûr hâsıl idüp üzerine mübâşir ta'yîn olunan kapucubaşı Baltacı İbrahim Ağa huzûr-ı şehriyâriye da'vet, "ber-hurdâr ol vücûda getürdüğün hıdmet makbûl-i şâhânem olmuşdur" buyurup iltifâten ilbâs-ı hıl'at ve Yalıağası Osman Ağa'ya dahi vezîriazam otağında yeşil çukaya kaplu semmûr kontoş, elli dört nefer ağayân-ı Tatara[242] sâde kaftan[243] giydirildi. Hikmet-i bârî[244] ol gün Âdil Köşkü, derûn-ı otağda bir peşte-i refi' üzre kurulup hâlâ ki, zemîninden bile bütün Ordu-yı humâyûn seyr[245] olunurdu. İkindiden sonra köşk bozulup yerine kaliçeler döşenüp, minder yasdık ile hünkâr yeri yapılup, sa'âdet-i ikbâl[246] ile iclâs buyurdular. "Ahşamdan sonra karşularında el bağlayup hıdmet-i şerîflerinde hâzır ne fermân-ı humâyûn[247] buyururlar emre nâzır idim. Kendülerin rikkat-i kalb üzre gördüm. Düşmen-i dîn[248] hezîmeti niyâzıyla hakka[249] münâcât ider olduğun bildim. Kemâl-i şerm-i hicâb ile benim şevketlü, azametlü[250] efendim hazretleri[251] böyle te'effül etdim ki, merhûm cennet-mekân[252] Gāzî Sultân Süleyman Hân عليه الرحمة و الغفران[253] hazretleri Mohaç ovasında cengden[254] mukaddem bir peşte-i refi'ada du'â idüp du'âsı kabûl olup yedi kral askeri bozulup mansûr-ı muzaffer[255] oldukdan sonra ol peşte-i refi'aya münâcât

[237] harmende ÇY
[238] eşedd-i ukūbetle ÇY: -V
[239] mikdârı ÇY
[240] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[241] ehl-i islâm ÇY
[242] Tatar-ı sabâ-reftâra ÇY: sabâ-reftâr -V
[243] hıl'at ÇY
[244] bârî ÇY: -V
[245] temâşâ ÇY
[246] ikbâl ÇY: -V
[247] humâyûn ÇY: -V
[248] dîn ÇY: -V
[249] cenâb-ı bârî-yi te'âlâ hazretlerine ÇY
[250] azametlü ÇY: -V
[251] hazretleri ÇY: -V
[252] cennet-mekân ÇY: -V
[253] عليه الرحمة و الغفران ÇY: -V
[254] ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V
[255] muzaffer ÇY: -V

tepesi tesmiye olunduğu gibi بفضل الله تعالى bu tepe dahi münâcât tepesi olup dergâh-ı izzetde du'ânız makbûl, inşâallâhü te'âlâ[256] her vechile mansûr-ı[257] muzaffer olmanızda hiç şek,[258] şüphem yokdur didim. İnşâallâhü te'âlâ[259] taraf-ı hakdan bizim de ümîdimiz budur buyurdular." فلله الحمد fi'l-vâki' rûz-ı masâfede[260] nesîm-i nusret taraf-ı ehl-i[261] islâma, kesr ü hezîmet küffâr-ı hâk-sâra vezân itmeğin me'mûl-i fâlımız zâhir oldu. Bugün ale's-seher Aşçı Mustafa Paşa yüz elli adamıyla dil almağa me'mûr olup, yanına seksen âdemiyle Hüdaverdi Paşa, yirmi bir âdemiyle Serhadlü Mehmed Paşa ve[262] Rumili askerinden iki yüz elli ve Sivas askerinden iki yüz ve sipâh silahdâr serdengeçdilerinden üç yüz, cem'an bin bir âdem ile gidüp mezbûr Abbas Ağa dahi kolağuz ta'yîn olunmuşidi. Ahşamdan sonra gelüp düşmen-i bî-[263]dîn tabur-ı makhûruyla Tımışvar altından kalkup Bekey suyunun beru yakasıyla gelüp dört sâ'at beru Hodfil nâm köy yurduna konup karagola ta'yîn etdüğü bir mikdâr atlu kâfir bizi karşulayup biz de üzerine varup[264] kaçamak virüp bizi su kenârına ormana çeküp tabura[265] haber virmekle piyâde ve süvâr hayli kâfir içerüden yürüyüp[266] dil almak mümkin olmaduğun söyledi.

İbtidâ-i mukâbele-i küffâr ve tesyîr-i metrishâ-yı sâdis-i islâm ve firâr-ı müşrikîn-i füccâr

Yirmi ikinci salı gün umûm asâkir-i ehl-i[267] islâm ile andan dahi göçülüp altı sâ'at ileru Boldor nâm köy[268] yurduna konulmak üzre azîmet, henüz Ordu-yı humâyûndan mufârakat vakti Tımışvar'dan âdem gelüp, "düşmen-i dîn kal'a-i mezbûru şeban-rûz sekiz gün muhâsara ve tekayyüd ile döğdükden sonra Titel'deki askerden kendülere kâğıd gelüp İslâm askeri umûmen bu cânibe gelüp üç kalyonumuzu yakup birin alup bu kadar hasâretden sonra niyyetleri Tise suyun geçüp Titel'i dahi alup andan Macar vilâyeti üzerine

256 te'âlâ ÇY: -V
257 mansûr ÇY: -V
258 hiç şek ÇY: -V
259 te'âlâ ÇY: -V
260 masâfede VY: müsâdefede Ç
261 ehl ÇY: -V
262 ve -Y
263 bî ÇY: -V
264 vardık ÇY
265 tabur-ı makhûra Ç: makhûr -YV
266 yürümekle Ç: yürüyüp YV
267 ehl ÇY: -V
268 karye ÇY

yürümekdir deyü haber göndermeleriyle tabur-ı düşmen-i hâk-sâr[269] dahi Tımışvar muhâsarasını terk idüp ancak balyemez ve havan topların Arat'a gönderüp sa'ir top ve umûm leşker-i makhûruyla dünkü gün kal'a altından kalkup Titel imdâdına yürüyüp ne mahalde ehl-i[270] islâm askerine müsâdif olur ise mukābele fikrinde olduklarını ve hâlen Tımışvar'dan dört sâ'at beru Hodfil nâm karye yurduna konduklarını" takrîr eyledi. Der-akab çarhadan âdem gelüp tabur-ı makhûr Boldor nâm karye berâberine gelüp beş bin kadar atlu çarhacısı ileru geldüğün haber virmekle vezîriazam hazretleri[271] Rikâb-ı humâyûna[272] yüz sürüp iltimâs-ı du'â ve asker-i ehl-i islâm-ı mansûre[273] tertîbin istîzân idüp ağlayarak gitdi. Bi-emr-i humâyûn bir mürtefi' mahalde durulup içhalkı kulları sancaklar önünde Feth-i şerîf okuyup[274] ulemâ efendiler Hırka-i mübâreke arabası yanına cem' ve Şeyh Mehmed Efendi du'â idüp yola girildi. Dört sâ'at kadar tayy-i menâzil[275] olunup Fen nâm virân karye berâberine varıldıkda yolumuzun arzı bir top menzili ve tûlu iki sâ'at, sağı ve solu altışar sâ'at bir azîm sâzda ve bataklı boğaza uğrayup ma'kûl görüldüğü üzre dâhil-i boğaza nüzûl, otağ-ı humâyûn kurulunca sâye-bân ile eğlenüp mukābelelerinde ulemâ ve şeyh efendiler celse izn-i humâyûn[276] olup tekrâr du'â olunduğu esnâda dört nefer serhadli bir kel kelle ve şapka getürüp hayli ihsân virilüp akabince otağa bir dil gelüp katl olundu. Vezîriazam varmazdan mukaddem çarhacı vesâir derinti askerden[277] bin kadar[278] guzât-ı ehl-i islâm[279] ayrılup karşu gelen atlu kâfir-i bî-dînler[280] üzerine hamle ve[281] hücûm eylediklerinde melâ'în-i dûzah-karîn bir dürlü[282] tâkat getüremeyüp firâr, dîb-i âlâyına[283] değin sürüp bir kaç kelle aldılar lâkin kâfir-i bî-dîn ol vakitde piyâde ve süvâr âlâyların düzüp altmış kıt'a şâhî, sekiz kıt'a kolonborna topların dizüp Kaprara ceneral orta kolda ve Taf ceneral sağ kolda ve Hayzer ceneral sol kolda

---

[269] hâk-sâr ÇY: -V
[270] ehl ÇY: -V
[271] hazretleri ÇY: -V
[272] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[273] ehl-i islâm-ı mansûre ÇY: -V
[274] kırâ'at idüp ÇY
[275] menâzil ÇY: -V
[276] humâyûn ÇY: -V
[277] asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
[278] mikdârı ÇY
[279] ehl-i islâm ÇY: -V
[280] bî-dînler ÇY: -V
[281] hamle ve ÇY: -V
[282] bir dürlü ÇY: -V

durup ser-leşker-i küffâr-ı hâk-sâr[284] olan Feriderikos kral yüz atlu ile durmayup yemîn ve yesâra seğirdip bu tertîb ile âlâyların yürütmekle kalîl guzât-ı ehl-i[285] islâm dahi giru geldüğü esnâda vezîriazam dahi irişüp eyâletleriyle cümle vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ ve sipâh silahdâr terakkîli ve serdengeçdi ve cebelü askerin ta'yîn idüp karşu gönderdi. Sazlık boğazından bir top (235 b) menzili kadar dahi ziyâde taşra ovaya çıkup boğaza mukābil Gâvurtepesi'n geçüp yemîn ve yesâr âlâyların bağlayup durdular. Leşker-i Tatar-ı sabâ-reftâr[286] dahi etrâfa[287] yayılup düşmen-i bî-dîn[288] dahi âlâyların durgurmağla gönlünde olan bir mikdâr guzât-ı mansûre ileru[289] atların depüp meydânda[290] cenge[291] başlayup çarhacı Vezîr Dursun Mehmed Paşa "henüz daha vezîriazamdan cenge izin yokdur, biraz sabr idin gönül birliğiyle giderüz" deyü her ne kadar men'-i sa'y etdi ise mütenebbih ve zabt olunmayup orta koldan terakkîli ve serdengeçdi[292] zümresi ve paşalı ve eyâlet askerlerinden öyle mahallinde gülbank-ı Muhammedî[293] çeküp kendülerin düşmen-i dîn[294] âlâylarına urdular. İkindi vakti[295] geçerek azîm[296] muhârebe ve mukātele idüp Rangaro[297] nâm Nemçe cenerali boynundan kurşun ile urulup hayli kâfiri[298] hâk-i helâke düşürdüler. Melâ'în-i bî-dîn[299] bilâ-ârâm şâhî topların kurşun yerine atmağla guzât-ı ehl-i[300] islâmdan dahi bir mikdâr şehîd ve mecrûh olup vâfir atları telef oldu. Ve iki kıt'a şâhî topların zabt u rabt[301] etmişiken asâkir-i mansûrenin girüsü gelmedüğünden guzât-ı muvahhidîn dahi ma'reke-gâhdan dönüp düşmen-ı dîn[302] dahi meydânı hâlî bulmağla Sazlık boğazında Gâvurtepesi'ne gelüp çadırların kurup kalduğu nümâyân olmağla

---

[283] âlâylarına ÇY
[284] hâk-sâr Ç: -YV
[285] ehl ÇY: -V
[286] sabâ-reftâr ÇY: -V
[287] etrâf-ı eknâfa ÇY: eknâf -V
[288] bî-dîn ÇY: -V
[289] ileru ÇY: -V
[290] meydân-ı mahabbetde Y: mahabbet -ÇV
[291] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[292] serden Y: serdengeçdi ÇV
[293] Muhammedî ÇY: -V
[294] dîn ÇY: -V
[295] vakti ÇY: -V
[296] azîm ÇY: -V
[297] Danamro YÇ
[298] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dînler -V
[299] bî-dîn ÇY: -V
[300] ehl ÇY: -V
[301] u rabt ÇY: -V
[302] dîn ÇY: -V

bi-emr-i humâyûn asâkir-i ehl-i[303] islâm dahi orduya[304] gelüp otağ-ı humâyûn önünde mecrûhları sarılup hadlerine göre ihsânları ve atları düşenlerine bahâları verildi. Ke'l-evvel arabalardan tabur çevrildiğinden gayrı ihtiyâten ordu-yı humâyûn etrâfına hendek kazılup ve metrisler alınup iki başları bataklara ulaşdırılup yol ağızlarına şâhî toplar vaz' olundu. Ve[305] dümdâr Vezîr Kanijeli Osman Paşa yanına Kangırı sancağı mutasarrıfı Uzun Ali Paşa ve beş yüz Edirne bostancısı ve on bayrak piyâde Arnavud askeriyle on kıt'a şâhî darbuzen ta'yîn olup kemâl-i basîret üzre olmaları tenbîh buyuruldu. الحمد لله yemîn ve yesârın bataklığı âhen misâl hisâr[306] olmağla havf-ı haşyet-i[307] düşmen-i bî-dîn[308] zâyil oldu. Ve Ordu-yı humâyûn önüne hendekden hâric bir top menzili kadar mahalden arkuru bir metris daha alınup hendekleri kazılup ânın dahi iki başları bataklara ulaşdırılup münâsib mahallere altmış kıt'a şâhî darbuzenleri tertîb idüp, yeniçeri, cebeci, topcu Bosna ve Arnavud piyâdeleri metrislere girüp sipâh silahdârın serdengeçdi ve terakkîli ve cebelü tâ'ifesi ve cümle atlu askeriyle paşalar hâric-i hendekde sağlı sollu saflar bağlayup âmâde[309] oldular. Hendek-i sânîye muttasıl olup düşmen-i bî-[310]dîn yoluna ve etrâf-ı Ordu-yı humâyûna[311] nâzır tabya mânendi üç azîm tepelerin vasatında olan büyük tepe vezîriazam kolu olup sekiz kıt'a kolonborna top, yemîn ve yesârda olan zağarcı ve seksoncu tepelerine sekiz kıt'a şâhî darbuzenler vaz' olunup cengci asker[312] hâzır ve[313] müheyyâ kılındı. Ol gice taraf-ı padişâh-ı kişver-güşâ[314] gâzî hazretlerinden cümle ocaklara ve vüzerâya salâhor ağalar ile müte'addid hatt-ı şerîfler gönderilüp "me'mûr oldukları metris hendeklerinde taksîrât etmesünler, gayret ve hamiyyet idecek günlerdir, benim içün değil, gayret, dîn-i islâm[315] gayretidir göreyin anları"[316] lafzıyla hıtâb ve tenbîh

---

[303] ehl ÇY: -V
[304] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[305] ve ÇY: -V
[306] hisâr -ÇY
[307] haşyet ÇY: -V
[308] bî-dîn ÇY: -V
[309] hâzır ve müheyyâ ÇY
[310] bî ÇY: -V
[311] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[312] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[313] hâzır ve ÇY: -V
[314] kişver-güşâ ÇY: -V
[315] islâm ÇY: -V
[316] sizi ÇY

ü te'kîd [317]buyuruldu. Ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü çehâr-şenbih gün azametlü hünkârımız hazretleri dîb-i âlây askeri ve iç halkı kullarıyla bile[318] binüp hendek-i evvel-i hâssa[319] hâricine varup öğleye değin meks ü ikāmet[320] idüp düşmen-i dîn dahi çadırların[321] bozup piyâde ve süvâr âlâyların dizüp birbuçuk sâ'at mesâfe mahall olan Gâvur tepesinde hâzır durup çarhacıları meydânda[322] elleşüp ileru gelmeğe cür'et[323] idememekle ancak şevketlü,[324] mehâbetlü, kudretlü,[325] pâdişâhımız hazretleri tabyaları ve metrisleri gezüp gözleri yaşın dökerek[326] erbab-ı metrise gayret ve istimalet virüp her tabyada Şeyh Mehmed Efendi du'â idüp avdet buyurdu. Emr-i humâyûnları üzre cümle Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[327] kaldırılup yeniçeri metris ensesinde iki hendek arasına kondurulup düşmen-i dîn dahi yine ol mahalde çadırların kurup kaldı. Birden üzerine varılmak mümkin ancak askerin çoğu düşmen-i dîn[328] âlâylarına mukābil olunca top, tüfengden sakatlanur ihtimâliyle metrisleri te'ennîyle yürüdüp boğazdan taşra çıkıldıkdan sonra iktizâsına göre tabur-ı makhûra yürüyüş ma'kûl ve münâsib[329] görüldü. Ol gice[330] sabaha[331] değin daha[332] ileru mâbeynleri birer top menzili kadar mesâfe iki metris daha alınup hendekleri kesilüp anların dahi iki başları bataklara ulaşdırılup ilerüde olan metrise yeniçeri ağası ve zağarcı ve seksoncunun üç kola birer tabya yapılup cümle sagîr ve kebîr toplar münâsib mahallere tertîb olup tonbaz gemileri ve zahîre arabalarıyla muktezî yerlere siperler dizilüp taraf-ı[333] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden cümle vüzerâya birer at, biner altun ve mîr-i mîrâna ikişer ve ümerâya yüzer altun ihsân-ı humâyûn buyurulup Çukadar-ı hassa İbrahim Ağa kulları getürüp tevzi' eyledi. Yirmi dördüncü penç-şenbih gün yine cümle

---

317 ü te'kîd ÇY: -V
318 bile ÇY: -V
319 hâssa ÇY: -V
320 ü ikāmet ÇY: -V
321 çadır ve çergelerin ÇY: çerge -V
322 meydân-ı vegāda ÇY: vegā -V
323 cesâret ÇY
324 şevketlü ÇY: -V
325 kudretlü ÇY: -V
326 seyl-i revân iderek ÇY
327 nusret-makrûn ÇY: -V
328 dîn ÇY: -V
329 ve münâsib ÇY: -V
330 gice -ÇY
331 sabah namâzına ÇY
332 daha -ÇY
333 taraf -ÇY

atlu asâkir-i mansûre[334] hendekler hâricinde saflar bağlayup hâzır-ı bâş[335] olup, düşmen-i bî-[336]dîn dahi yine çadırların bozup piyâde ve süvâr âlâyların dizüp ol mahalde durduğu Rikâb-ı humâyûna arz ü i'lâm[337] olundukda şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ve[338] gayretlü pâdişâhımız hazretleri dahi kuşluk vakti yine dîb-i âlây ve iç halkıyla binüp Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübârekeyi önüne alup vezîriazamın ma'hûd tabyasına teşrîf, henüz kolonborna toplar gitmemiş idi. Üzerine tahta ve seccâde döşenüp, şeyhulislâm-ı alâmetü'l-enâm[339] efendi dâ'îleriyle ahşama değin tarafeyn âlâyların dürbin ile seyr idüp, bir nöbet şeyhulislâm efendi varup metrisleri gezüp geldi. Tertîbin huzûr-ı humâyûnlarına arz eyledi. Ol gün çarhacı asâkir-i ehl-i[340] islâm ceng-i cidâl[341] idüp melâ'în-i dûzah-mekîn âlâyların[342] ortasında vâki' Gâvurtepesi'ne vaz' itdüğü sekiz kıt'a kolonborna top ile kırk mikdâr yuvarlak atup ileru gelmeğe havf itmeğle ahşam vakti yine ol mahalde çadırların[343] kurup kalduğu görinüp çarhadan dahi haber geldikden sonra bi-emr-i humâyûn yine Ordu-yı humâyûn ol mahalden dahi kaldırılup daha ileru iki hendek arasına kondurulup ve inşâallâhü te'âlâ[344] yârın yürüyüş olmasın fermân eyledi. Lâkin vezîriazam ahşam namâzı gelüp otağda Rikâb-ı humâyûna yüz sürüp, "boğaz ile tabur-ı küffâr-ı hâk-sâr[345] arası mesâfe-i ba'îdedir. Atlu askere yürüyüş âsân lâkin piyâdeye süstlük gelüp tabur-ı makhûr kenârına varınca düşmen-i dîn birkaç nöbet top ve tüfenglerin boşaldup ziyâde asker kırılur rü'esâ-yı asker kullarımızın re'yi boğazdan haric-i tabura doğru ova tarafından murâd üzre bir metris daha alınup top ve piyâde askeri koyup toplaşalım hak celle ve alâ hazretleri âsân getürür ise yürüyüş olunmasın ma'kûl gördüklerin ve şimdiki hâlde hafr olunan hendek temâm olup kol kol piyâde ve süvâr asâkir-i mansûre metrislere yerleşüp hâricinde iktizâ eden mahallere karagolcuları ta'yîn ve irsâl[346] itdüğün" arz-ı i'lâm[347] eyledi. Ertesi

---

[334] ehl-i islâm ÇY
[335] ve âmâde ÇY
[336] bî ÇY: -V
[337] ü i'lâm ÇY: -V
[338] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ve ÇY: -V
[339] alâmetü'l-enâm ÇY: -V
[340] ehl ÇY: -V
[341] cidâl ÇY: -V
[342] âlâyları ÇY
[343] çadır, çergelerin ÇY: çerge -V
[344] te'âlâ ÇY: -V
[345] hâk-sâr ÇY: -V
[346] ve irsâl ÇY: -V
[347] i'lâm ÇY: -V

mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci cum'a gün ale`s-seher piyâde ve süvâr asâkir-i islâm açıkdan yürüyüp tabur-ı makhûra karîb mahalden metrisler alup ve hendekler kesüp iki başların bataklara ulaşdırdılar. Münâsib yerlere şâhî darbuzenler ve üç aded tabyalara kolonborna toplar vaz' idüp, yeniçeri, cebeci, topcu, piyâde, Arnavud ve Bosna askeri kollu koluna ta'yîn olunup yine atlu asker hâricinde sağlu ve sollu saflar bağlayup düşmene[348] karşu âmâde ve müheyyâ[349] durdular. Ale`s-sabah düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyîn[350] haberdâr olmağla mukaddem tepede olan kolonborna topların ba'dehû iki tarafdan âlâyları önüne dizdüğü şâhî darbuzenlerin atmağa başlayup beru tarafın dahi topları murâd üzre yerleşdirildikden sonra bilâ-ârâm ahşama değin iki tarafdan toplaşıldı. بلطف الله تعالى düşmen-i bî-dîn[351] topları metrislerden aşuru gidüp çokluk kimseye zarar isâbet[352] etmeyüp ancak gediklü müteferrika Gürcü İsmail Ağa buyruldu ile bir kola giderken gerdanından şâhiyle urulup şehîd oldu.[353] Beru tarafın topları hayli kâfir-i bî-dîn mürd-i [354] helâk itdüğü ahz olunan dillerden tahkîka irdi. Giceden dört bin Tatar-ı sabâ-reftâr[355] ile Yalı Ağası Osman Ağa şeb-hûna gönderilmişdi. Sazlık ensesinden batağı yedi sâ'atde dolaşup taburun[356] ardın aldı. Lâkin düşmen-i dîn ol tarafları arabalar ile muhkem kapaduğundan derûn-ı tabura duhûl mümkin olmayup taşrada buldukları kâfirden[357] on yedisin **(236 a)** katl, beşin esîr-i der-zencîr[358] idüp huzûr-ı humâyûna[359] ihzâr dördü katl olunup birisi vâfir altun ile getüren mirzaya verildi. Ve Nemçe taburundan[360] iki neferiyle firâr idüp gelen bir Fransız kapudanı söyledilüp, "bu geçen Çehâr-şenbih gün ümerâ-yı Nemçe ittifâk-ı ittihâd[361] idüp İslâm askeriyle ceng-i cidâl[362] ideler. Lâkin boğaz ağzına geldiklerinde içeru girmeğe havf eylediler. Zîrâ bizim cengimiz ile tarafa açılup öküz boynuzu olmağa muhtâcdır. Böyle dar yerde açılamayup ve

---

348 düşmen-i bed-girdâra ÇY: bed-girdâr -V
349 ve müheyyâ ÇY: -V
350 ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
351 bî-dîn ÇY: -V
352 isâbet ÇY: -V
353 şühedâ defterine ilhâk oldu ÇY
354 bî-dîn mürd ÇY: -V
355 sabâ-reftâr ÇY: -V
356 tabur-ı makhûrun ÇY: makhûr -V
357 kâfirlerden ÇY
358 der-zencîr ÇY: -V
359 husrevâneye ÇY: husrevâne -V
360 tabur-ı makhûrundan ÇY: makhûr -V
361 ittihâd ÇY: -V

metrisleri ve topları ve ardında ehl-i[363] islâm piyâdesi hâzır ve[364] müheyyâ olup ve iki tarafda batakları dahi gördüklerinde kat'â ileru gelemeyüp külliyet ile bunda ceng-i harb[365] etmeden ferâgat idüp oldukları yerde karâr eylediler. Ve sözleri İslâm askerini metrisler kazmağla eğleyüp ve temâm yorup üzerimize yürüyüş idecekleri mertebeye geldiklerinde askerimizi girü çeküp şöyle ki, anlar dahi[366] metrislerin bırakup ardımıza düşdüklerinde biz dahi ol vakit dönüp açık meydânda mukābil olup dövüşürüz" didiklerin ve aralarında ittifâkları olmayup ihtilâl üzre dâ'imâ nizâ' iderler. Hattâ dünkü gün serdâr-ı küffâr olan[367] Feriderikos kral sağ kolda bulunup Hayzer ceneral ile yekdil asker yürüsün deyü tenbîh etmişiken Kaprara ceneral mânî' olup yürütmedi. Ve âlâyların dizmede birbirlerine muhâlefet idüp ol sebebden beynlerinde karışıklık olduğun ve zahîreye ziyâde muzayakaları olup baş olanlardan gayrı cümle açlık çekdiklerin bir bir[368] takrîr eyledi. Ve şevketlü, mehâbetlü[369] pâdişah gâzî hazretleri çavuşbaşıyla, musâhib Ahmed Ağa ile cümle vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya ve ocak ağalarına ve neferât kullarına başka başka selâm gönderüp "hayır du'âm isterler ise me'mûr oldukları hıdmetde gönül birliği ile bulunup taksîrât etmesünler" buyurdular. Herkes uğur-ı humâyûnda فديا, cân etmeği câna minnet bilüp beyne`s-salâteynde yürüyüşe âmâde oldular. Şevketlü mehâbetlü, gayretlü[370] pâdişâh-ı gâzî hazretleri dahi takviyyet-i guzât-ı mansûre içün yeniçeri ağası metrisinden yürüyüş seyrine hazırlanup otağda[371] öğleyi kılup[372] Hırka-i mübârekeyi arabaya tahmîl ve Sancak-ı şerîfi taşraya teslîm ve du'â-i senâ[373] olup hîn-i rukûbda vezîriazamdan[374] yürüyüş sabaha kalduğu haberi geldi. Aslı su'âl buyuruldukda "düşmen ile metrislerimiz mâbeyni yarım sâ'at mesâfe olup yürüyüş olduğu hâlde varup mukābil olunca tâb ü tüvân kalmaz sû'-i tedbîrden nâşî ekserimiz kırılup murâd üzre bir iş görülmez. Bu kadar

---

[362] cidâl ÇY: -V
[363] ehl ÇY: -V
[364] hâzır ve ÇY: -V
[365] harb ÇY: -V
[366] anlar dahi -ÇY
[367] olan ÇY: -V
[368] bir bir ÇY: -V
[369] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[370] mehâbetlü, gayretlü ÇY: -V
[371] otağ-ı âlîlerinde ÇY: âlîlerin -V
[372] öğle namâzın edâ idüp ÇY
[373] senâ ÇY: -V
[374] vezîriazam kullarından ÇY: kulların -V

günden[375] beru zahmet çeküp metrisler yürütdük bâri ilerüden bir metris daha alup düşmene yaklaşalım tamâm-ı metrislerimiz istediğimiz gibi tabura kavuşdukda ol zamân yürüyelim" deyü kavlin niyâz ve ittifâkların arz idüp ol gice sabâha değin bir top menzili kadar mesâfe yerden bir metris daha alınup ânın dahi iki başları bataklara ulaşdırılup piyâde ve süvâr guzât-ı islâm yerlü yerine kollu koluna yerleşüb topları dizüp sabaha muntazır olduklarını düşmen-i dîn fehm itmekle derûn-ı mundârlarına[376] ru'b ü hırâs müstevlî karârı firâra tebdîl idüp ahşamdan cümle top ve araba ve ağırlık ve piyâde askerin ilerü yollayup ser-leşker-i küffâr-ı hâk-sâr[377] olan Feriderikos kral ve Kaprara ve Hayzer ceneral mel'ûnlar atlu askeriyle sabâha karîb ceng mahallinden kalkup, râh-ı girîzi tutup yüzleri karasıyla yıkılup gitdi haberi ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı şenbih gün Rikâb-ı humâyûna[378] arz-ı i'lâm[379] olundukda "düşmenin[380] âli vardır ancak kasdı[381] bizi metrisden ayırup açığa çekmekdir, zinhâr olmıya ki bir[382] ferd-i vâhid metrislerden[383] hareket ide" deyü emr-i humâyûnları[384] sâdır olup Tatar Salih Paşa ve Bucak askeriyle Yalu Ağası Osman Ağa ardlarından[385] ta'kîbe gönderildi. Der-akab[386] cümle paşalar dahi[387] atlu askeriyle ta'yîn ve irsâl[388] buyurulup ılgar ile gidüp düşmen-i dîne[389] üç sâ'at ileru Bekey[390] suyu kenârında vâki' Boldor nâm karye yurdunda irişüp cenge[391] mübâşeret ile su kenârına sıkışdırdılar. Ol mahalle konup etrâfına araba ve çarh-ı feleklerin dizüp piyâde ve süvâr askerin[392] içeru alup top tüfengci ile kendin muhâfaza itmeğle duhûl-i[393] tabura[394] imkân-pezîr[395] olmaduğun Rikâb-ı humâyûna[396] arz-ı i'lâm[397] eylediler.

---

[375] zamandan ÇY
[376] menhûslarına ÇY
[377] hak-sâr ÇY: -V
[378] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[379] i'lâm ÇY: -V
[380] düşmen-i dînin ÇY: dîn -V
[381] kasd-ı fâsidi ÇY: fâsid -V
[382] bir ÇY: -V
[383] metrisden ÇY
[384] humâyûn ÇY
[385] ardlarından ÇY: -V
[386] der-akab -ÇY
[387] cümle +ÇY: -V
[388] ve irsâl ÇY: -V
[389] dîn ve kefere-i bed-âyîne ÇY: ve kefere-i bed-âyîn -V
[390] Bekey -Y
[391] ceng-i harbe ÇY: harb -V
[392] asker-i murdârın ÇY: murdâr -V
[393] dahi ÇY
[394] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V

Ba'de'l-istişâre umûm asâkir-i ehl-i[398] islâm ile üzerine varılmağa ittifâk u ittihâd[399] olunup karagolcu paşalardan gayrı cümle atlu asker-i ehl-i islâm[400] orduya[401] gelmeğe fermân-ı humâyûn[402] gönderildikden sonra ol gün öğle vaktinde umûm üzre[403] Ordu-yı humâyûn ile göçülüp hendek-i cedîd dâhiline nüzûl-i humâyûn buyurulup, yeniçeri ordusu düşmen-i bed-girdâr[404] taburuna ve yeniçeri ağası Gâvurtepesine vesâ'ir guzât-ı mansûre yerlü yerine konup Ordu-yı humâyûnun ensesi hendekler olup yine önüne dâ'iren-mâ-dâr arabalardan tabur çevrildi. Tımışvar muhâfızı olan Silistre beylerbeyisi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa, Yanova beylerbeyisi Boşnak Cafer Paşa'yı kal'ada baş alıkoyup kendü kapusu ve eyâleti askeri[405] ve[406] eyâletinde Niğbolu vâlîsi Tatar İslam Paşa vesâ'ir muhâfazada olan Rumili eyâletinden Yanya sancağı beyi Küçük Cafer Paşa ve Avlonya sancağı beyi Arnavud Kaplan Paşa ve Köstendil sancağı beyi Arnavud Zeynel Paşa ve piyâde bin nefer mîrî Arnavud ve piyâde ve süvâr Yürük askeriyle Çakırcı Hasan Paşa kal'adan çıkup bir gün evvel Ordu-yı humâyûna[407] erişmek üzre fermân-ı humâyûn[408] gönderildi.

Hezîmet-i tabur-ı küffâr-ı hâk-sâr[409] be-yurd-ı karye-i Çeney[410] der-kurb-i Nehr-i Bekey[411]

Ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci pazar gün andan dahi göçülüp, متوكل على الله الملك القادر sa'âdet ile[412] azîmet olunup düşmen-i dîn-i kefere-i bed-âyin[413] sol

---

395 pezîr ÇY: -V
396 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
397 i'lâm ÇY: -V
398 ehl ÇY: -V
399 u ittihâd ÇY: -V
400 ehl-i islâm ÇY: -V
401 ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: humâyûn-ı nusret-makrûn -V
402 humâyûn ÇY: -V
403 üzre ÇY: -V
404 bed-girdâr ÇY: -V
405 askeri ÇY: -V
406 ve -Ç
407 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
408 humâyûn ÇY: -V
409 hâk-sâr ÇY: -V
410 Çenet ÇY
411 Beken Ç: Bekey YV
412 meliki'l-kâdir sa'âdet ile ÇY: -V
413 kefere-i bed-âyin ÇY: -V

tarafda meks ü ikāmet[414] üzre olup eğer karşu gelür ise müheyyâ bulunmak üzre bi'l-cümle piyâde ve süvâr cengci asker müretteb âlâylar vech-i meşrûh üzre her kola ta'yîn ve irsâl[415] olunan şâhî darbuzenler ile gidilüp melâ'în-i dûzah-mekîn havfından[416] aslâ baş göstermeyüp, tabur-ı makhûrundan[417] bir sâ'at ileru ensesine geçilüp Bekey suyu sağa alınup kenârında Çeney[418] nâm karye yurduna konuldu. Otağ-ı humâyûn ağzı tabur-ı düşmen tarafına[419] küşâd ve Tımışvar arkada kalup ke'l-evvel Ordu-yı humâyûna dâ'iren-mâ-dâr arabalardan tabur çevrildi. Ve menzile karîb mahalde Tatarlar dokuz dil, beş Müslüman esîri getürüp söyledildi. "Mukaddemâ Pazarcık kazâsında vâki' Yeniköy'den zuhûr iden Serâyil nâm haydûd başının bayrağında gezüp kendü, yüz atlu, iki yüz yaya ile taburda[420] mevcûd olup kırk haydûd eşkıyâsı[421] ile bizi şikâr içün Tımışvar altına gönderdi. Bugün on bir nefer serhadlü dahi çete tarîkıyle kal'adan çıkup sabahleyin bu yakîn yerde mukābele ve mukātele idüp biri mecrûh olup ikisin kesdik sâ'irin[422] esîr idüp tabura[423] getürürken Tatara[424] rast geldik ve İslâm ordusuna Tatar imdâdı[425] geldüğün bilmez idik. Ceng-i harb[426] idem sandık hemân kılıç koyup otuz birimizi bir çırpıda[427] kesdiler." Ve[428] sâ'irin esîr-i der-zencîr[429] itdiklerin takrîr idüp birin Tatar geldi haberin tabura[430] ifşâ içün ıtlâk idüp[431] öbürleri katl olundular.[432] Ve[433] getürenlere hayli ihsân virdiler. Meğer rûz-ı mezbûrda düşmen-i dîn, İslâm askeri henüz yerine oturuşmayup tabur arabaları erişmedi, hendekleri kesilmedi, tertîb-i asker etmedi bundan özge fursat olmaz

---

414 ü ikāmet ÇY: -V
415 ve irsâl ÇY: -V
416 havf-ı hırâsından ÇY: hırâs -V
417 makhûr-ı menhûsundan ÇY: menhûs -V
418 Çenet ÇY
419 düşmene karşu ÇY
420 tabur-ı makhûrda ÇY: makhûr -V
421 eşkıyâsı ÇY: -V
422 sâ'irlerin ÇY
423 tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
424 Tatarlara ÇY
425 askeri ÇY
426 harb ÇY: -V
427 bir çırpıda ÇY: -V
428 ve ÇY: -V
429 der-zencîr ÇY: -V
430 tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
431 idüp ÇY: -V
432 ettiler ÇY
433 ve Ç: -YV

ale'l-gafle basmak zu'mıyla olduğu mahalden piyâde ve süvâr âlâyların tertîb itmiş[434] altmış şâhî, sekiz kolonborna topların ve çarh-ı feleklerin dizüp orta kola Kaprara, sağ kola Taf, sol kola Hayzer ceneral[435] durup öğleden sonra tabur-ı makhûrdan çıkup ser-leşker-i küffâr olan Saksonya Herseği Feriderikos kral asker-i menhûsun geriden sürüp ayak ayak yürütdüğün karagolcu ve şikâra seğirden Tatar-ı sabâ-reftâr[436] ve serhadlüden gelüp haber vermekle arabaların sağ tarafı Nehr-i Bekey nihâyet bulduğu mahalde üç kolonborna sekiz şâhî iki havan topu[437] ile Zağarcı Mehmed Ağa, daha beru dört şâhî iki bin Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı, daha beru beş kolonborna yirmi altı şâhîyle yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa ve kul kethudâsı Abbas Ağa, daha beru sekiz şâhî ve iki havan ile Seksoncu Mehmed Ağa ve Turnacı Mehmed Ağa ve sadrazam hazretlerinin[438] piyâdeleri, daha beru on üç şâhîyle Bostancı Ocağı **(236 b)** daha beru üç şâhî ile Mısır askeri daha beru yedi şâhîyle Rumili Vâlîsi'nin piyâdesi ve mîrî Arnavud kullar ta'yîn olunup arabalar hâricinden metrisler almağa başlayup toplar yerleşildi. Vezîriazam hazretleri[439] cümle kolları gezüp gayret ve istimâlet[440] virüp beş on çukadar ve şâtırlarından mâ'adâ enderûn ve[441] bîrûn ağavâtını kethudâsı Fazlı Efendi ile saff-ı cengine[442] me'mûr idüp Ordu-yı humâyûn ensesini Nehr-i Bekey nihâyet bulduğu mahalle değin dümdâr Vezîr Kanijeli Osman Paşa kendü yanında olan asker-i mansûre[443] ile muhâfaza idüp cümle vüzerâ ve mîr-i mîrân eyâletleri ve eyâletlerinde olan ümerâ ve sipâh silahdâr serdengeçdi ve terakkîli ve cebelü asker ve süvârî yeniçeri ve Mısırlı hulâsa-i kelâm cümle atlu asker-i mansûre[444] Ordu-yı humâyûndan taşra çıkup kollu koluyla âlâylar ve[445] saflar bağlayup cebecibaşı Abdurrahman Ağa dahi nısf ocaklı ve nısf ocağı serdengeçdisi ve on kıt'a şâhîyle zağarcı kolunun sağ tarafına ve nısf ocaklı ve nısf serdengeçdiyle cebeciler kethudâsı Mustafa Ağa[446] dümdâr paşa koluna ta'yîn ve irsâl,[447] bi-emr-i humâyûn yol

---

[434] itmiş ÇY: -V
[435] ceneraller Ç: ceneral YV
[436] sabâ-reftâr ÇY: -V
[437] topu ÇY: -V
[438] hazretlerinin ÇY: -V
[439] hazretleri ÇY: -V
[440] istimâletler ÇY
[441] ve -ÇY
[442] ceng-i cidâle ÇY: cidâle -V
[443] mansûre ÇY: -V
[444] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[445] âlâylar ve ÇY: -V
[446] ve +YÇ: -V

kenârlarında olan çadırlar yıkılup atludan her kim çadırlarında bulunur ise bilâ-amân katl olunsun deyü buyruldular ile gediklü ağalar ta'yîn, dönüp kesrin bütün[448] çıkarup paşalar yanına sürdüler. Şevketlü,[449] mehâbetlü, kudretlü[450] pâdişahımız hazretleri dahi İkindi Namazın otağda[451] kılup[452] sâ'at onda iken Toybuk nâm rahş-ı sebuk-seyre süvâr ve halka arz-ı cemâl ve علیه عون الله sadâsı ayyûka irüp otağ-ı humâyûn[453] önünde Sancak-ı şerîf altına cem' olan nâs rûz-ı haşrdan nişân virir idi. Nakībü'l-eşrâf[454] efendi ve Şeyh Mehmed Efendi ve Bosnevî Mustafa Efendi ve Şam'dan gelen Yunus Efendi başka başka du'â vü senâ[455] idüp guzât-ı mansûre[456] bir mertebe hüzn ve inkisâr-ı kalb ile bükâ itdiler ki ciğerler pâre pâre olup huzûr-ı hakda hedef ve[457] icâbet kabûle karîn olduğunda iştibah kalmayup Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübâreke önüne alup hareket vakti re'îs kaleminde Sebzî Mehmed Efendi "şimden sonra düşmen-i bî-dîn[458] ile aramızı kılıç fasl ider Allâh'ı seven gayrı âleti bıraksun" deyüp elinde olan mızrağını yere urup dal kılıç olmağla mukaddem şevketlü,[459] mehâbetlü, kudretlü[460] hünkârımız[461] hazretleri kılıca el urduğun sâ'ir guzât-ı muvahhidîn dahi[462] göricek bu kadar bin kılıç gılâfından çıkup şa'şa'ası nûr-ı şems-i zâ'il idüp مستعين بالله cânib-i a'dâya[463] müteveccih ve azîmet, bir ok menzili mikdâr yer[464] gidildiği mahal idi ki, bu kadar bin mest ve lâ-yu'kal dîv sîret-i bed-sûret-i pür-gurûr kâfir-i bî-dîn ve kefere-i[465] müşrikîn-i bed-âyin dahi sâ'at onbuçukda iken top ve[466] tüfengin serperek bir baş metrisler önüne gelüp beru tarafdan atılan top tüfenge ve

---

447 ve irsâl ÇY: -V
448 bütün ÇY: -V
449 şevketlü ÇY: -V
450 kudretlü ÇY: -V
451 otağ-ı âlîlerinde ÇY: âlîlerin -V
452 edâ idüp ÇY
453 humâyûn ÇY: -V
454 ül-eşrâf ÇY: -V
455 vü senâ ÇY: -V
456 ehl-i islâm ÇY
457 ve -ÇY
458 bî-dîn ÇY: -V
459 şevketlü ÇY: -V
460 kudretlü ÇY: -V
461 pâdişâhımız ÇY
462 dahi ÇY: -V
463 a'dâ-yi dîne ÇY: dîn -V
464 mahal ÇY
465 ve kefere ÇY: -V
466 ve Ç: -YV

öldüğüne bakmayup ve önüne bir şey hâ'il olmayup tonuz[467] sürüsü gibi yürüyüp henüz metrisler birer zirâ' hafr olunmamış idi, gelüp arabalara dayandı. Yeniçeri ağası koluyla seksoncu kolu mâbeyninde bir kaç arabayı bozup yetmiş kadar kâfir-i fâcir içeru girüp guzât-ı mansûre dahi ardın alup bi'l-cümle kırdılar.[468] Her koldan piyâde asâkir-i mansûre yer yer kimi i'mâl-i top tüfeng kimi darb-ı şemşîr iderek melâ'îni[469] arabalardan ayırup kırarak bir kurşun menzili kadar yere sürüp ve dönüp me'mûr oldukları metrisler itmâmına sa'y idüp arabalarda olan zahîre gırârların önlerine setre idüp münâvebe ile kimi hafr-ı metrislere dikkat, kimi i'mâl-i top tüfenge müdâvemet üzre olup bu yürüyüşde melâ'în-i hâsirînin[470] sağ kolu guzât-ı ehl-i[471] islâmın atlu askerine müsâdif düşmekle atduğu birer yaylım top ve kurşundan bir âlây mihnet-i bed-baht habîsler ürküp bostancı ve Mısırlı ve Arnavud metrisleri üzerine yıkılup anlar dahi mezbûrları top ve kurşuna tutup daha giru gitdiklerinden melâ'în-i dûzah-mekîn[472] fürce bulup Türk kaçdı zu'mıyla tekrâr yine piyâde ve süvâr âlâyların düzüp metrisler üzerine yürütdüğü Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[473] olundukda cümle ocaklara "metrislerden taşra çıkmayup yerlerinizde sâbit kadem olup dilîrâne ve[474] âşıkâne duruşup kulluğu yerine getüresiz" ve[475] paşalara dahi "gönül birliği ile yürüyesiz ve illâ katl olunursuz" hıtâbıyla sâdır olan müte'addid hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnları musâhib ağalar ve[476] salâhor ve gediklü ağalar ve dîvân çavuşları getürüp silahdâr zümresi dahi atlu asker imdâdına ta'yîn, ağalarıyla kethudâları bin kadar nefer[477] ile irişüp aralarında diyânetin bilmez ba'zı hödükleri "biz sancağa me'mûruz dimekle şu mel'ûnları sürün gitmezler ise kırın" deyü taraf-ı pâdişâhîden[478] iç halkına emr-i humâyûn sâdır olmağla musâhib ağalar ve hasodalı ve iç oğlanı ve rikâb ağaları ve gediklü ağaları ve dîvân çavuşları darb-ı şemşîr iderek sürüp kimin taşra çıkarup ve kimin metrisler ardına muhâfazaya koyup andan cümlesi Ordu-yı humâyûna yayılup bir bir

---

[467] hınzır ÇY
[468] kılıçdan geçirdiler ÇY
[469] melâ'în-i dûzah-mekîni ÇY: dûzah-mekîn -V
[470] kâfir-i bî-dînin ÇY
[471] ehl ÇY: -V
[472] dûzah-mekîn ÇY: -V
[473] inhâ Ç: -YV
[474] dilîrâne ve ÇY: -V
[475] ve ÇY: -V
[476] ve ÇY: -V
[477] neferât ÇY
[478] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretleri -V

çadırları gezüp, döğüp keserek piyâdeyi metrislere, atluyu taşra paşalar yanına sürüp çıkardılar. Zümre-i sipâh dahi[479] Ordu-yı humâyûn ardın muhâfazaya emr olunmağın silahdârlıya olan hakâreti görmeğle itâ'at idüp gitdiler. Melâ'în-i dûzah-mekîn dahî ikinci def'a metrislere yürüyüp her ne tarafa hücûm etdi ise piyâde guzât-ı müslimîn gediklerinden top ve[480] tüfeng ile hâzır ve âmâde bulunup kolonborna ve şâhî topları kurşun yerine atup ve i'mâl etdikleri dâne-i top ve kurşun ta'dâdı bir vecihle mümkün olmayup ve isâbet iden kâfir-i bî-dîn[481] nâr-ı cahîmi bulup sol tarafdan dahi şemşîr ve tîr ve nîze ve tüfeng ve hadeng ile atlu guzât-ı mansûre taraf taraf hücûm idüp Allâhü ekber bir mertebe nîrân ve harb-i kıtâl firûzân oldu ki, takrîrinde hâme-i kalem[482] âciz ve beyân[483] kalup ahşam namâzı geçerek hâh u nâ-hâh darb-ı şemşîr iderek düşmen-i dîn külliyet ile bozulup metrisler önünden ayırup yüzün tersine döndürdüler. Zâbitleri olan Hersek beyler[484] ve ceneral ve kapudan ve mareşal ve kapralları enselerinde kılıç ve tüfeng ve meç ile urup ve şişler ile dürtüp her ne denlü cenge[485] yürütmeğe cidd ü cehd itdiler ise çâre idemeyüp âkıbetü'l-emr[486] kendüler dahi firâra yüz tutdılar. Asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftâr[487] dahi bir bölük kâfiri enseden bulup dil çıkartmayup kırdılar.[488] Ve[489] baş olan kâfirlerin[490] niceleri dahi[491] ârlarından bu kadar bin soltâtlarıyla meydânda[492] sâbit kadem[493] olam sandılar. بفضل الله تعالى cümlesi küşte-i şemşîr olup vakt-i ışâya değin muhârebe-i azîmede yaralusundan mâ'adâ Hayzer ve Hayster ve Bolend ve Karayeli ve Prenc Podmovin nâm beş nefer ceneralleri ve nice bellü başluları ile on altı bin mikdârı[494] kâfir-i bed-âyîn-i dûzahiyân[495] mahall-i kıtâlde mürd ve helâk olup bakıyyetü's-süyûf olan[496] melâ'în-i

---

[479] dahi ÇY: -V
[480] ve Ç: -YV
[481] bî-dîn ÇY: -V
[482] müverrih Ç: kalem YV
[483] hayerân Ç: âciz ve beyân YV
[484] beyler -ÇY
[485] ceng-i cidale ÇY: cidâl -V
[486] ül-emr ÇY: -V
[487] sabâ-reftâr ÇY: -V
[488] bir mertebe kılınç koydular ki, vasf olunmaz ÇY
[489] ve ÇY: -V
[490] kâfir-i bî-dînlerin ÇY: bî-dîn -V
[491] dahi ÇY: -V
[492] meydân-ı ma'reke-gâhda ÇY: ma'reke-gâh -V
[493] kadem Ç: -YV
[494] mikdârı -ÇY
[495] dûzahiyân ÇY: -V
[496] olan ÇY: -V

dûzah-mekîn mecrûh ve menkûb-ı mahzûl-i mağmûm yüzü karasıyla makhûr,[497] münhezimen yıkılup tabur-ı makhûrlarına girüp guzât-ı[498] muvahhidîn-i müslimîn[499] piyâdeleri mansûren[500] arslan-veş[501] metrislerinde sâbit-kadem olup atlu asâkir-i mansûre dahi gece karanluğu mevâni'ıminden metrislere çekilüp me'mûr oldukları üzre Haleb Beğlerbeyisi Vezir Cafer Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle turnacı koluyla bostancı kolu arasına ve Hüdaverdi Paşa Mısırlı kolunun berü tarafına, daha beru Rumili Beylerbeyisi Vezir Arnavud Süleyman Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle kendü metrisine daha beru Hoca-zâde Eyyüb Paşa ve hâssa mutasarrıf ağalar daha beru yollar muhâfızı olan piyâde ve süvâr mîrî sekbân ile Tırpan Bölükbaşı Osman Ağa, daha beru vezîriazam ve defterdar efendi ve ehl-i dîvânın Arnavud piyâdesiyle Zeynel Ağa, daha beru Şam Beylerbeyisi dümdâr Vezîr Kanijeli Osman Paşa kendü ile olan asker ve cebeciler, daha beru kapusu ve eyâletleri askerleriyle Anadolu Beylerbeyisi Daltaban Vezir Mustafa Paşa, daha beru Maraş Beylerbeyisi Yunus Paşa daha beru Sivas Beylerbeyisi Vezir Dursun Mehmed Paşa, daha beru Karaman ve Adana Beylerbeyisi Vezir Hüseyin Paşa Nehr-i Bekey kenârıyla kol kol ta'yîn olup ikişer ve birer tuğlu ümerâ ve cebelü ağaları ve sipâh silahdâr serdengeçdi ve terakkîli askerleri yollu yoluyla cümle kulların ardında göğüs gerüp sabaha değin at arkasında durup[502] leşker-i Tatar Ordu-yı humâyûnı[503] taşradan kuşadup muhâfaza etdiler. Bir bölük kâfir-i dûzah-mekînler[504] vâfir şâhî topların (237 a) metrisler berâberinde bir yüksek orman ardından uydurup bu[505] gecenin[506] beşinci sâ'atine[507] değin Ordu-yı humâyûnu topladı. بحمد الله تعالى ekseri aşuru gidüp sekiz aded yuvarlak şevketlü pâdişâhımız hazretlerinin üzerinden geçüp hâfizullâh kimseye zarar isâbet[508] itmeyüp bir yuvarlak hünkâr[509] önünde Hırka-i şerîf[510] arabası dibine düşdüğünden bi-hasebi'l-iktizâ

[497] makhûr Ç: -YV
[498] guzât -ÇY
[499] müslimîn ÇY: -V
[500] mansûren -ÇY
[501] misâl ÇY
[502] olup Ç: durup YV
[503] humâyûn-ı nusret-makrûnu ÇY: nusret-makrûnu -V
[504] dûzah-mekînler ÇY: -V
[505] bu ÇY: -V
[506] gece Ç: gecenin YV
[507] sâ'ate Ç: sâ'atine YV
[508] isâbet Ç: -YV
[509] adâletlü, gayretlü pâdişâhımız hazretlerinin Ç: adâletlü pâdişâhımız hazretlerinin Y: hünkâr V
[510] mübâreke ÇY

ukalâ re'yiyle gayretlü hünkârımız hazretlerine topdan muhâfaza içün bir tabya yapılmak ma'kūl ve münâsib[511] görülmeğin derhâl oldukları mahalle iç halkı ve rikâb ağaları üşündü ile bir sâ'at kadar zamânda bir mu'azzam tabya yapup derûnuna indirildi. Şeyhulislâm-ı alâmetü'l-enâm[512] efendi hazretleri[513] mukābelelerinde oturup sabâha değin "ecdâd-ı ızâmlarınız ekser tabur-ı makhûr[514] cenglerinde böyle muhârebe ve mukātele[515] idegelmişlerdir, mübârek kalb-i humâyûnunuza hüzün getürmeyesiz, بلطف الله تعالى kâfir-i bî-dînler[516] hezîmet buldu. Her hâlde mansûrsuz"[517] deyü tesellî-i hâtır, kâh ahvâl-i düşmen mükâleme kâh du'âya müdâvemet eylediler. Hattâ ol vakitde şecâ'atlü hünkârımız hazretlerinin lisân-ı humâyûn-ı dürer-bâr-ı efşânlarından böyle sâdır oldu ki, "لا والله kaçmak fikri gönlüme gelmez, ölüm aynime girmez ancak server-i kâ'inât ve fazl-ı mahlûkât aleyhi's-selâm[518] hazretlerinin üzerimizde olan emânetullâhı Allahü te'alâ[519] hıfz-ı emânında[520] eyleye ol günü göstermeye, düşmen-i dîn[521] eline girüp bu kadar ıbâdullâh at ayağı altında pây-mâl olur ise kıyâmete dek[522] nâmım[523] bed-nâmlıkla anılur kalur havfın çekerim yoksa zerre denlü[524] düşmenden[525] pervâm yokdur" buyurdular. Muharrir-i vekāyi'-i hakīr müverrih[526] Mehmed kemterleri cümle hasodalı karındaşlarımız ve iç oğlanı yoldaşlarımız ve musâhib ağalar, daha giru rikâb ağaları ve gediklü ağaları[527] ve[528] erbâb-ı dîvân, daha giru hıdmetkâr makūlesinden gayrı شهيدالله, عليم الله[529] belki üç binden mütecâviz guzât-ı muvahhidîn şevketlü,[530] mehâbetlü, kudretlü[531] efendimiz hazretlerini

---

[511] ve münâsib ÇY: -V
[512] alâmetü'l-enâm ÇY: -V
[513] hazretleri ÇY: -V
[514] makhûr ÇY: -V
[515] ve mukātele ÇY: -V
[516] bî-dînler ÇY: -V
[517] mansûr ve muzaffersiz ÇY: muzaffer -V
[518] aleyhi's-salâtü ve's-selâm Ç: aleyhi's-selâm YV
[519] te'âlâ ÇY: -V
[520] emânında ÇY: -V
[521] dîn Ç: -YV
[522] değin Ç: dek YV
[523] nâm-ı şânım Ç: şân -YV
[524] mikdârı ÇY
[525] düşmen-i hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[526] müverrih -Ç
[527] gediklü ağaları ÇY: -V
[528] ve Ç: -YV
[529] şehîdallah ÇY: -V
[530] şevketlü ÇY: -V

dört tarafdan ihâta idüp yalın kılıç at üzre sabahladık. Hâsıl-ı kelâm beru tarafın dahi kolonborna ve şâhî topları vakt-i ma'hûda değin bilâ-ârâm pey ender pey atılup arası kesilmeyüp düşmenin[532] mezbûr topların kör idüp anda dahi nice bin kâfiri[533] helâk itmeğle[534] topların çeken bâr-gîr ve öküzlerinin kimi top tüfeng ile kırılup ekserin dahi Tatar-ı yağma-girân[535] gâret[536] itmeğle bir araba top fitili ve yedişer kıyye[537] beş kıt'a tuç kolonborna top ve birer kıyye[538] on yedi kıt'a şâhî darbuzenleri mahall-i ma'rekede kalup zabt u rabt[539] olunup Ordu-yı humâyûna çekildi. Nısfü'l-leylde vezîriazam kulları[540] gelüp tabyada pâye-i serîr-i a'lâya[541] yüz sürüp düşmen-i dînden[542] mahall-i kıtâlde eser kalmayup hezîmeten tabur-ı makhûrlarına[543] firâr itdüğün ve a'yân-ı askerden karındaşı Vezîr Hacı Mustafa Paşa'nın saf cenginde sol kolu şâhî yuvarlağından[544] şikest olup kendü kapucular kethudâsı Mustafa Ağa ve sipâh serdengeçdi ağası Bektaş Ağa ve Mısır beyi Murad Bey câm-ı şehâdet-i nûş eyledüğün[545] ve metrisde dahi Yeniçeri Ağası Vezîr Mahmud Paşa sol koluna üç yerden kurşun zahmı yiyüp[546] giru çekildüğün[547] ve yeniçeri kâtibi Elçi Zülfikâr Efendi göğsüne kurşun isâbet idüp[548] iki nefer çorbacıyla ma'an şehîd[549] olduğun arz-ı i'lâm[550] idüp tabyasına gitdi. Bu kâfirin[551] ekser cengleri[552] iki vakte merhûn olup biri vakt-i asrda, biri zamân-ı şâfi'de yürümesi ma'lûm-ı havâs ve âm ve hücûm-ı evvel-i hezîmete mübeddel olmağın taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden[553] kul

---

[531] kudretlü ÇY: -V
[532] düşmen-i bî-dînlerin ÇY: bî-dînler -V
[533] kâfir-i bî-dîni ÇY: bî-dîn -V
[534] mürd-i hâk-i helâke düşürmeğle ÇY
[535] girân ÇY: -V
[536] gâret ÇY: -V
[537] vukıyye ÇY
[538] vukıyye ÇY
[539] u rabt ÇY: -V
[540] kulları ÇY: -V
[541] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[542] bed-girdârdan ÇY
[543] makhûr-ı menhûslarına ÇY: menhûs -V
[544] Vezîr... yuvarlağından -Ç
[545] idüp şühedâ defterine ilhâk olduğun ÇY
[546] ile urulup ÇY
[547] çekildü Ç: çekildüğün YV
[548] eyleyüp Ç: idüp YV
[549] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[550] i'lâm ÇY: -V
[551] kâfir-i bed-âyin-i bed-ahlâkların ÇY: bed-âyin-i bed-ahlâklar -V
[552] ceng-i harbleri ÇY: harb -V
[553] pâdişâhîden ÇY

kethudâsı Abbas Ağa'ya "seni ağa vekilliğine nasb etdim metrislerde askeri[554] kullanmak husûsunda[555] a'lâ gözetüp[556] basîret üzre olup, olmaya ki, bir[557] ferd-i vâhid yirlerinden hareket ide" hıtâbıyla sâdır olan hatt-ı humâyûnu[558] Silahdâr-ı hassa Çerkes Hasan Ağa kullarıyla irsâl buyurduğundan gayrı cümle ocaklara vüzerâ ve mîr-i mîrâna bu minvâl üzre başka başka hatt-ı şerîfler gönderüp, "me'mûr oldukları gedikleri intibâh üzre hıfz u hırâset idesiz ve illâ düşmen-i bî-[559]dîn yürüyüp yirlerinizde hâzır ve[560] âmâde[561] bulunmayup her kimin metris veyâ gediğinden içeru tecâvüz idecek olur ise evvel, Allah hakkıçün birdir, şerîki ve[562] nazîri yokdur ol metris erbâbın bi'l-cümle tu'me-i şemşîr[563] iderim" deyü tenbîh ü te'kîd[564] buyurup, musâhib ve salâhor ve gediklü ağalar ile irsâl anlar dahi "sem'an ve tâ'a" deyü[565] sabâha değin hâb ü râhati terk idüp at arkasında durup hendeklerin kazup metrislerine metânet[566] ve[567] istihkâm virdiler. Her zümre melhûz-ı humâyûndan ziyâde duruşmakda ve uruşmakda[568] merdâne ve dilîrâne hareketde kusûr itmeyüp ale'l-husûs tâ'ife-i bostâniyan gediklerinden bir hatve ayrılmayup hücûm iden ekser düşmenin[569] bir bölüğü bunların koluna müsâdif olmağla bârân misâl yağdırdıkları dâne-i top ve kurşundan[570] ve humbaralardan[571] metrisleri önü lâşe-i mundâr-ı küffâr-ı hâk-sâr[572] ile dolup on üç kıt'a şâhîyle beş yüz seksen aded yuvarlak endahte-i düşmen-i bî-dîn[573] etdikleri hartuçları tenzîlinden[574] bilindi. Ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci dü-şenbih gün güneş bir mızrak boyu[575] çıkduğu mahalde şevketlü, mehâbetlü, kudretlü,

---

[554] asâkir-i ehl-i islâm kullarını ÇY
[555] kullanmak husûsunda -ÇY
[556] a'lâ gözetüp ÇY: -V
[557] bir Ç: -YV
[558] humâyûn-ı şevket-makrûnu ÇY: şevket-makrûn -V
[559] bî ÇY: -V
[560] hâzır ve ÇY: -V
[561] müheyyâ Ç: âmâde YV
[562] ve ÇY: -V
[563] eşedd-i ukûbet ile izâle ÇY
[564] ü te'kîd Y: te'kîd Ç: -V
[565] deyü Y: deyüp Ç: -V
[566] metânet ÇY: -V
[567] ve Ç: -YV
[568] ve uruşmakda -Ç
[569] düşmen-i dînin Ç: dîn -YV
[570] kurşun Ç: kurşundan YV
[571] ve humbaralardan ÇY: -V
[572] küffâr-ı hâk-sâr ÇY: -V
[573] bî-dîn ÇY: -V
[574] noksanından Ç: tenzîlinden YV
[575] boyu Ç: -YV

gayretlü[576] pâdişâh-ı gâzî hazretleri mansûren tabyadan[577] avdet, otağ-ı humâyûnlarına nüzûlünde vezîriazam kulların da'vet Âdil Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yı sa'âdet-[578]masîre yüz sürüp "ber-hurdâr ol güzel hıdmet etdin nân ü nemeğim sana[579] halâl olsun" buyurup iltifâten kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı[580] fâhire ilbâs buyurdukdan sonra mahlûlden Yeniçeri Ocağı'nın baş halîfesi Nâzım Mustafa Efendi'ye yeniçeri kitâbeti ve Mısır askerinin müteferrika başı Yakut-zâde Ahmed Ağa'ya Mısır beyliği tevcîh olundu. Evvelki ser-askerler zamânında hezîmete bâ'is ve Ordu-yı humâyûnu gâret ü hasâret [581]ve firâr kârları olup sûret-i islâmda geçinen bir âlây dinleri za'îf üçbin kadar herif dünkü gün düşmen-i dînin evvel hücûmu vaktinde guzât-ı ehl-i[582] islâm cân alup virüp muhârebe ve mukâtele üzre[583] iken girüden çadır ve arabaların gâret ve hasâret[584] bir baş Tımışvar yolun tutup firâr iderler ve duyuluruz deyü birden küme ile[585] kıyışup gidemeyüp Ordu-yı humâyûn etrâfında serseri gezüp küffâr-ı hâk-sâr[586] hezîmetin haber alurlar ve bugün[587] ale's-sabâh dönüp birer birer gelüp kollarına dağılurlar bu ahvâl-i pür-melâl[588] sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-ı gâzî[589] hazretlerine ilkā olunmağla cümlesi giriftâr-ı der-zencîr[590] keşân be-keşân otağ-ı humâyûn önüne ihzâr ve[591] eşedd-i gadâb ile[592] başları galtân olunmak üzre dümdâr Vezîr Kanijeli Osman Paşa'ya[593] emr itdikde "bu ahvâl vâki'dir[594] lâkin mukaddem bu kullarına tenbîh buyurulmadığından kendülüğümüzden vaz'-ı yed itmeğe havf idüp iğmâz olundu" haberin gönderdi. "Ne yaman gaflet itmişiz deyü te'essüf çeküp düşmen-i dîn[595] gazâsı denlü bir ulu gazâya dahi muvaffak olurduk" buyurdular.

---

576 şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, gayretlü ÇY: -V
577 tabyaya Ç: tabyadan YV
578 a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
579 sana Ç: -YV
580 hıl'at ÇY
581 ü hasâret ÇY: -V
582 ehl ÇY: -V
583 üzreler ÇY
584 hasâret ÇY: -V
585 küme ile ÇY: -V
586 hâk-sâr ÇY: -V
587 bir gün Y: -ÇV
588 pür-melâl ÇY: -V
589 kişver-güşâ ÇY: -V
590 der-zencîr ÇY: -V
591 ve -ÇY
592 eşedd-i gadâb ile ÇY: -V
593 paşa kullarına ÇY: kullarına -V
594 vâki' Ç: vâki'dir YV
595 dîn ÇY: -V

Gerçi iç halkı hünkâr[596] muhâfazasına me'mûr olup kimse cenge[597] gitmesün deyü tenbîh buyurulmuşidi. Lâkin derûnunda cevher olup, nihânîce giden gılmândan Defterdar Ahmed Paşa oğlu Hazîneli Ömer Bey ve Kâtu-zâde Kilerli Ahmed Çelebi Mısırlı koluna gidüp ceng iderek ikisi dahi şehîd[598] oldukları[599] Rikâb-ı humâyûna[600] arz-ı inhâ[601] olunmağın bugün cenâzelerin buldurup Âdil Köşkü'nde huzûr-ı âlîlerine getürdüp ruhların du'â-i hayr ile şâd buyurup otak içine defn itdirdi. Mahall-i ma'rekede yoldaşlık idüp iş görenler, baş kesenler otağ-ı humâyûn önüne gelüp hünerlerin arz itmeğe izn-i humâyûn[602] olmağın büyük rûznâmeci Kara Bekir Efendi ve baş muhâsebeci Yeğen Mehmed Efendi kalemleri kâtibleriyle aylak çadırı altında oturup kelle ve dil getürenleri yazup bahşişlerin virdi. Bi'l-cümle tutsakların boyunları uruldu. Yaraluya mahsûs çadırlar kurulup mecrûhları sarıldı. Hadlerine göre in'âmların alup atı düşen kılıcı ve tüfengi zâyi' olanlara bahâları verildi. Beş aded haç[603] peyker gümüş toplu sancak ve dört aded papa bayrağı ve sâ'ir surna ve davul ve boru ve çarh-ı felek nâmına olan âlât-ı tabur getürenlere dahi ihsânları virilüp cebe-hâneden zabt u rabt[604] olundu. Bi-emr-i humâyûn cümle ocaklar ve paşalar ve ordu halkı yoklanup saf-şiken bahadırândan **(237 b)** bin beş yüze karîb muhâcir[605] şehîd ve[606] iki bin otuz iki nefer mecrûh ve yaralanup ve iki bin yüz yetmiş iki nefer âdemin dahi kiminin atı düşüp ve kiminin yaralu olduğu muharrir işâretiyle tahkîka irüp huzûr-ı humâyûna arz olundu. Bi'l-cümle ol gün virilen in'âmât, yekûn[607] altmış yedi bin sekiz yüz elli iki buçuk guruşa bâliğ olup yüz otuz altı kîseden yüz kırk yedi buçuk guruş noksan itdüğü baş muhâsebeden kaydı görüldü. Ve Hazînedâr Nezir Ağa'nın otağ kapusu önünde bir nicelerine virdüğü hesâba katılmadı. Karagolcu paşadan gayrı kimse taşra gitmesün deyü tenbîh buyurulup kapulara yasağcılar konuldu. Ve piyâde metrislerinde ve atlu asker[608] kollu koluyla kafâlarında hâzır ve müheyyâ durmak üzre muhkem tenbîh-i

---

[596] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin ÇY
[597] ceng-i harbe ÇY: harb -V
[598] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[599] oldundukları ÇY
[600] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[601] inhâ Ç: -YV
[602] humâyûn ÇY: -V
[603] haç -ÇY
[604] u rabt ÇY: -V
[605] mücâhid Ç: muhâcir YV
[606] ve -Ç
[607] yekûn -ÇY
[608] asâkir-i islâm ÇY

humâyûn[609] buyuruldu. Ol gün öğle vakti piyâde ve süvâr Yürük askeriyle Çakırcı Hasan Paşa Tımışvar'dan gelüp âlây ile Ordu-yı humâyûna dâhil, huzûr-ı pâdişâhîde hıl'at giyüp Cebeci Ocağı'nın sağ tarafında Nehr-i Bekey kenârına ta'yîn buyuruldu. Şevketlü,[610] mehâbetlü, kudretlü[611] hünkârımız hazretleri ma'reke-gâhda maktûl müşrikîn seyrine azîmet üzre iken karagolcu paşa ve dilci serhadlü Tatardan âdem gelüp düşmen-i bî-[612]dîn çadırların bozup ve âlâyların kurup ve bir mikdârı dahi karşu Bekey suyu tarafından nümâyân olup iki tarafdan yürümek sadedinde oldukların haber virmekle defterdâr efendi varup hünkâr[613] tabyasına istihkâm virüp su kenârında ve dümdâr taraflarında metris ve piyâde asker olmaduğu Rikâb-ı humâyûna[614] arz-ı i'lâm[615] olunduğu sâ'at bi-emr-i humâyûn vezîriazam kulları[616] varup ol mahalleri kassâbbaşı kassâblarına ve çobanlarına vesâ'ir orducu zümresine ve sol tarafın dahi açık yerlerine beldar ve sunûf-ı asker[617] piyâdelerine[618] metrisler kazdırup dâ'iren-mâ-dâr Ordu-yı humâyûn hendeklerine ve metrislerine evvelkiden beş kat daha ziyâde metânet virüp guzât-ı ehl-i[619] islâm hâzır ve müheyyâ, düşmen-i dîn gelmesini câna minnet bilüp ahşama değin bu minvâl üzre müterakkıb olup durdular. Ve taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden cümle ocaklara vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya başka başka musâhib ve salâhor ağalar gönderilüp "me'mûr oldukları gedikleri bir hoş muhâfaza idüp taksîrât itmesünler du'âm anlar ile biledir" deyü tenbîh buyurdu. Vezîriazam dahi cümle kolları gezüp istimâletler verdi. Yeniçeri ağası kolunda olan beş kıt'a[620] kolonbornanın ikisi seksoncu koluna ve zağarcı kolunda olan üç kolonbornanın birisi cebecibaşı koluna, dört şâhî ve[621] iki havan Yürük askeri koluna üç şâhî Şam vâlîsi koluna ve küffârdan[622] alınan toplardan iki kolonborna beş şâhî Rumili koluna ve üç kolonborna ve yedi şâhî Anadolu koluna ve iki şâhî Yeniçeri Ağası koluna ve

[609] humâyûn ÇY: -V
[610] şevketlü ÇY: -V
[611] kudretlü ÇY: -V
[612] bî ÇY: -V
[613] pâdişâh hazretlerinin ÇY
[614] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[615] i'lâm ÇY: -V
[616] kulları ÇY: -V
[617] askere ÇY
[618] piyâdelerine -ÇY
[619] ehl ÇY: -V
[620] kıt'a Ç: -YV
[621] ve -Ç
[622] küffâr-ı hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V

üç şâhî vezîriazam kethudâsı koluna tevzî' ve ta'yîn olundu. Meğer ümerâ-yı küffâr-ı hâk-sâr[623] beynlerinde ihtilâl ve cengci askerinin kulûb-ı menhûslarına havf u haşyet müstevlî olup İslâm askeri üzerimize yürür ise cenge[624] iktidârımız yok[625] zahîremiz tükendi, açlıkdan zebûn olup gün be gün kırılmakdayız. Cebe-hânemiz kalmayup güzîde toplarımız alındı, cengci askerimiz kırıldı. Bizim kârımız top tüfeng ile olup kılıç geldikde hâlimiz bellüdür, ba'de'l-yevm bir sâ'at durmağa iktidârımız kalmadı deyüp araba ve ağırlıkların karşu geçirmeğe başlayup gâfil bulunmayalım zu'mıyla zımnen ceng-i cidâl[626] gösterüp âlâyların kurmuş bu hîle ile sabâha değin Nehr-i Bekey'i karşu geçüp köprülerin yakup Kal'a-i Segedin tarafına geçmek içün Baçka Ovası'na cân atup Nehr-i Tise'yi arzulayup amel-mânde pîr ve zen ve şevher ve sıbyân ve mecrûh ve elsiz ve ayaksızların dökerek firâr itmiş. Ol gün ahşam namâzı Tımışvar'dan Silistre Beylerbeyisi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve Niğbolu Vâlîsi Tatar İslam Paşa ve Küçük Cafer Paşa ve Kaplan Paşa ve Zeynel Paşa ve bin nefer mîrî Arnavud piyâdesiyle mülhak, ma'a asker-i islâm[627] olup Vezîr Yeğen Hüseyin Paşa'dan aşağı İbrahim Paşa'ya gösterilüp sâ'ir paşalar ale't-tertîb yerleşüp, daha beru cebecibaşı metrisine varınca iki oda yeniçeri dahi ta'yîn olundu. Ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu salı gün vakt-i fecrde karagolcudan birkaç âdem metrisler önünden geçüp kim olduğun su'âl iderler, cevâb virmeyecek, metrisden birisi "gâvur basdı" sadâsın zâhir itmeğle gülbank çekilüp birden bu kadar bin tüfeng atılup velvelesi âlemi tutdu. Ahvâle vâkıf olunca cümle ordu-yı humâyûn[628] halkı at üzerine gelüp metrislere doldular. Der-akab ard tarafdan dahi ormandan bir kurd çıkup bir habîs, "koman vardı" dimeğle düşmen-i dîn giruden şeb-hûn itdi kıyâsıyla asâkir-i ehl-i[629] islâm at arkasına gelüp yürüdüler. Bunun dahi künhüne irilüp[630] dağıldılar. Bu hînde huzûr-ı humâyûna Tatarlar gelüp tabur-ı küffârın[631] firârın ve elli mikdâr zahîre ve nisvân ve sıbyân ve arabaların, üç bin kadar koyun, beş yüz kadar öküzlerin aldıkları haberin

---

[623] hâk-sâr ÇY: -V
[624] ceng-i cidale ÇY: cidâl -V
[625] yokdur Ç: yok YV
[626] cidâl ÇY: -V
[627] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[628] humâyûn ÇY: -V
[629] ehl ÇY: -V
[630] vâkıf olup Ç: irilüp YV
[631] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V

virmekle hak celle ve alâ hazretleri âsân getürür ise cenge ikdâm ile tabura[632] girüp بعون الله تعالى bi`l-cümle a'dâ-yı bî-[633]dîn kılıçdan geçüp ganîmetleriyle guzât-ı ehl-i[634] islâm muğtenem olup top ve cebe-hâne vesâ'ir mîrîye lüzumu olan eşyânın orduya[635] ihzârıçün emr-i humâyûnları sâdır olmağın Haleb Beylerbeyisi Vezîr Cafer Paşa cümleye baş olup Rumili ve Anadolu ve Karaman ve Sivas ve Maraş ve Silistre beğlerbeğileri mükemmel kapuları ve eyâletleri askerleri, vezîriazam kapusuyla kethudâsı Fazlı Efendi ve cümle ikişer ve birer tuğlu paşalar ve beyler ve sipâh silahdâr serdengeçdi ve terakkîli zümresi ve cebelü tâ'ifesi ve süvârî yeniçeri ve Mısır askerinden ve ata ve dona ve darb ve harbe kādir, isteyen Ordu-yı humâyûn halkından müntehâb yirmi binden mütecâviz cirid atlu asâkir-i mansûre ve üç kıt'a şâhî[636] darbuzen ve Bucak Tatarıyla yalı ağası Osman Ağa ta'yîn olup zağracı koluyla cebecibaşı kolu mâbeyninde müceddeden yapılan köprüden Nehr-i Bekey'i geçüp gitdiler. Üç sâ'at kadar[637] ta'kīb olunup melâ'în-i hâsirîn azîm sazlık içine[638] girüp sarpdan sarpa çekdüğünden mâ'adâ dört tarafın top ve arabalar ile zabt u rabt[639] idüp yayası içeruden atlusu taşradan âlâyların kurup topların atarak gitmeğle bir vechile tabura yanaşup girmek mümkin olmayup yaya askere muhtâc olmağın "belâsın bulmuş bir âlây kâfiri komak erlik işi değildir" deyü bu kadar nusretle iktifâ idüp bi`l-ittifâk ve`l-ittihâd[640] avdet ve selâmet-birle Ordu-yı humâyûna dâhil oldular. Ol gün şevketlü, mehâbetlü[641] pâdişâhımız hazretleri beyne`s-salâteynde şeyhülislâm efendi vezîriazam kulları[642] ve iç halkı kullarıyla zağracı kolundan çıkup ceng mahallerin seyr ü temâşâ[643] ve birbiri üzerine yığılmış cehennem kütükleri olan küşte-i düşmeni seyr ü temâşâ[644] idüp gözleri yaşın döküp ol hâlik-ı bî-çûna hamd ü senâ[645] iderek Mısırlı kolundan içeru girüp otağ-ı âlîlerine şeref-nüzûl buyurdu. Mücerred bu fütuhât-ı celîle

---

[632] tabur-ı küffâra ÇY: küffâr -V
[633] bî ÇY: -V
[634] ehl ÇY: -V
[635] ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[636] top Ç: şâhî YV
[637] mikdârı ÇY
[638] arasına Ç: içine YV
[639] u rabt ÇY: -V
[640] ve`l-ittihâd ÇY: -V
[641] mehâbetlü ÇY: -V
[642] kulları ÇY: -V
[643] seyr ü temâşâ Ç: -YV
[644] ü temâşâ ÇY: -V
[645] senâlar ÇY

taraf-ı hakdan bir mevhibe-i uzmâ oldu ki merâsim-i edâ-yı şükrü kābil olmayup şevketlü,[646] mehâbetlü, kudretlü[647] efendimiz hazretlerinin saff-ı derûn ve gözü yaşı ve متوكل على الله تعالى[648] yerlerinde sâbit kadem olmasından vücûda gelmesinde iştibâh kalmadı. Gerçe Devlet-i aliyye nice kılâ' ve tabur fethine muvaffak olmuşdur. (238 a) ancak ekserinin cengcileri millet-i Nasârâdan derinti kâfir olup bir târîhde bu kadar bin sâfî Nemçe kâfirinin cem' olduğu mesmû' ve müşâhede olunmadı. Ve tabur-ı düşmen[649] ne mahalle konup cünbiş-i hareketin görüp haber getürmeğe Şarkan İbrahim Paşa kapusu ve serhadlüden beş yüz kadar[650] âdem ile ahşam üzeri Bekey suyun karşu geçirilüp gönderildi. Lâkin[651] bir[652] dumanlı vakte müsâdif olup varmaz illâ derûn-ı tabura girerler ve taşrada olan Macar katanası derd-mendin çadırının[653] ardın almağla neye uğradığın bilüp zarûrî[654] cenge mübâşeret idem sanur. Kendüsü birkaç tevâbi'iyle esîr bir mikdâr askeri şehîd olup sâiri ceng-i cidâl[655] iderek kurtulup geldiler. Horosin Kilisesi kurbüne konduklarım haber virdiler. Bundan sonra pâdişâh-ı gāzî[656] hazretleri menzil-i mezbûrda iki gün meks ü[657] ikāmetden sonra mâh-ı mezbûrun otuzuncu Çehâr-şenbih gün andan dahi göçülüp bi-emr-i humâyûn bu nevbet orduda[658] mevcûd cümle araba dört tarafı ihâta eyleyüp pâdişâh-ı gāzî hazretleri ve piyâde asâkir-i mansûre ve ağırlık içeruden ve salt atlu asker ile paşalar taşradan vech-i meşrûh üzre mürettebb âlâylar ile gidilüp üç sâ'at ileru Hodfil nâm karye yurduna nüzûl buyuruldu. Ol gün menzile karîb mahalde şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[659] pâdişâhımız hazretleri vezîriazam kulların da'vet ve Rikâb-ı humâyûnlarına yanaşup bir mikdâr musâhabetden sonra iltifâten önce giden hâs yüklerinden bir at ihsân buyurup derhâl inüp bindi. Ertesi mâh-ı Safer'in[660] gurresi Penç-şenbih gün sahrâ-yı Tımışvar'a vusûl, nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurulup muhâfız-ı kal'a Boşnak

---

[646] şevketlü ÇY: -V
[647] kudretlü ÇY: -V
[648] te'âlâ ÇY: -V
[649] küffar-ı hâk-sâr ÇY
[650] mikdârı ÇY
[651] tabur +Ç: -YV
[652] bir -Ç
[653] çadırının ÇY: -V
[654] zarûrî ÇY: -V
[655] cidâl Y: -ÇV
[656] gāzî ÇY: -V
[657] meks ü ÇY: -V
[658] Ordu-yı humâyûnda Ç: humâyûn -YV
[659] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V

Cafer Paşa ve Bektaş Paşa yirlü kulu ve a'yân-ı vilâyet ile hâric-i hisârda düşmenin metris alduğu mahalde selâmladılar. Ol gün taraf-ı pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden Yeniçeri Ocağı'na iltifâtı mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve altı yüz keyl pirinç ile büyük mîr-ahûr Ahmed Ağa irsâl, yeniçeri ağası otağına ocak a'yânı cem' olup mahzarlarında feth ve kırâ'at olundukda zârîlikler iderek kabûl ve devâm-ı ömr ve devlet-i şehriyârî[661] du'âsında olup gülbank çekdiler. Ve Hân-zâde Şahbaz Giray Sultân altı bin mikdârı Kırım askeriyle mülhak-ı ma'a asker-i mansûre olup düğün aşı savuldukdan sonra gelündüğünden çendan[662] iltifât buyurulmadı. İkinci Cum'a gün şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[663] hünkârımız hazretleri, şeyhülislâm efendi vezîriazam ve iç halkı kullarıyla kal'aya varup Azep kapusu önünde topcular tabyasında müceddeden yapılan kasr-ı âlîye inüp cümle toplar atılup ancak ol tabya topcularına ihsân verildi. Ve Câmi'-i Kebîr'de Cum'a Namazı[664] kılınup enderûn ve bîrûn-ı hisâr büyük hendekden hâric-i yeni tabya ve şaranpo ve hendekler ve cebe-hâne-i cedîde seyr olunup iç kal'aya muttasıl topcu kullesine nüzûlünde Haleb Beylerbeyisi Vezîr Cafer Paşa huzûr-ı humâyûna[665] da'vet ve kapusu ve eyâleti askeriyle Tımışvar muhâfazasına ta'yîn ve serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs buyurulup otağ-ı mu'allâlarına teşrîf eyledi. Geçen sene nöbetci kalan yeniçeri, cebeci, topcu çıkarılup müceddeden on yedi oda yeniçeri dört oda cebeci dört oda topcu konup kal'anın zehâ'iri yoklanup dört bin sekiz yüz altmış sekiz buçuk keyl zehâ'ir mevcûd-ı der-anbar bulunup Ordu-yı humâyûn a'yânından mahlût on iki bin üç yüz kırk yedi keyl zehâ'ir sekiz yüz otuz altı kıyye peksimât düşürülüp yirlü kulu ve cevâmi' ve mesâcid mürtezikalarının on beş kîse ulûfeleri ve mühimmât-ı kal'a masârıfiçün kırk beş kîse akça Vezîr Cafer Paşa'ya teslîm olundu. Bosnevî Hüseyin Bey'e Pançova sancağı, selefi Göleli Mehmed Paşa'ya Yanova eyâleti, selefi Boşnak Cafer Paşa ve Bektaş Paşa kal'adan çıkarılup evvel bahâra[666] değin piyâde ve süvâr kapusu ve eyâleti askeriyle Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa ve Mısır askeri muhâfazaya me'mûr oldu. Haleb ve Adana eyâletleri rûz-ı Kasım'dan sonra vilâyetlerine gitmeğe me'zûn oldular. Bu

---

660 Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
661 pâdişâhî ÇY
662 aslâ ÇY
663 mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
664 namazı ÇY: -V
665 humâyûn-ı husrevâneye Ç: husrevâne -YV
666 bahâr-ı huceste-âsâra ÇY: huceste-âsâr -V

sene-i mübârekede[667] vukû'a gelen fütûhât-ı cemîle taraf-ı pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden yazılup ertesi mâh-ı mezbûrun üçüncü şenbih gün musâhib Hâfız Mehmed Ağa kullarıyla devletlü Vâlide Sultân hazretlerine gönderildi.

Avdet-i Humâyûn be-cânib-i Belgrad-ı dârü'l-cihâd[668]

Belgrad cânibine avdet-i humâyûn mukarrer olmağın Ordu-yı humâyûn[669] köprüsün Vezîr Dursun Mehmed Paşa varup yapdı. Lâkin ol tarafdan gidildüğü sûretde Ali Pınarı'nın gölü kuruyup Tente'den Pançova'ya varınca yirmi sâ'at yerde su bulunmayup yine gelindüğü tarîk ile teveccüh ma'kūl ve münâsib[670] görülmeğin iki gün meks ü[671] ikāmetden sonra mâh-ı mezbûrun dördüncü Pazar gün umûm üzre[672] asâkir-i ehl-i[673] islâm ile göçilüp henüz yurd yerinden mufârakat vakti hazînedâr ağanın kahvecibaşı Baltacı Hacı Ali gelüp şevketlü, mehâbetlü[674] efendimiz hazretlerinin Belgrad'da[675] Emine sultân nâm bir duhter-i pâkize ahteri vücûda geldiği haberin getürüp ma'reke-gâh olan mahalle bir buçuk sâ'at yer kalarak Hetil nâm karye yurduna nüzul-i humâyûn buyuruldu. Ahşama karîb Vezîr Hacı Mustafa[676] Paşa teşnîçden fevt olup cenâzesi Seydî Ahmed Paşa türbesine defniçün Tımışvar'a gönderildi. Beşinci Dü-şenbih gün ma'hûd sazlık boğazından girilüp[677] metrisler içinden geçilüp altı sâ'at ileru[678] Pardan nâm karye yurduna, altıncı Salı gün beş sâ'at ileru Nehr-i Tamış kenârında vâki' karye-i Topolofça yurduna konulup köprü ile[679] geçilmeğe muhtâc olmağın erkence defterdâr efendi ve çarhacı Vezîr Dursun Mehmed Paşa su başına varup onbeş kıt'a tonbazdan bir atlu ve beş kıt'a tonbazdan bir yaya köprüsüne mübâşeret, beyne's-salâteynde temâm idüp mukaddem toplar ve cebe-hâne arabaları ve ikindiden sonra şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[680] pâdişâhımız hazretleri

---

[667] mübâreke-i meymenetü'l-âsârda ÇY: meymenetü'l-âsâr -V
[668] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[669] humâyûn ÇY: -V
[670] ve münâsib ÇY: -V
[671] meks ü ÇY: -V
[672] üzre ÇY: -V
[673] ehl ÇY: -V
[674] mehâbetlü ÇY: -V
[675] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[676] Cafer YÇ
[677] gidilüp ÇY
[678] ilerude ÇY
[679] ile -ÇY
[680] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V

sa'âdetle[681] geçüp karşu yakaya konup ol gice ve ertesi mâh-ı mezbûrun yedinci Çehâr-şenbih gün öğleye değin cümle asâkir-i mansûre ve ağırlık dahi geçüp köprüler bozulup arabalara dahi[682] tahmîl olup göçüldü. Beş sâ'at ileru yine Tamış kenârında Sakule nâm köy yurduna, sekizinci Penç-şenbih gün altı sâ'at ileru yine Tamış kenârında Yabolka nâm köy yurduna nüzul-i humâyûn buyuruldukda, Tuna kapudanı Mehmed Paşa kethudâsıyla gönderdiği mektûbunda bir mikdâr Donanma-yi humâyûn sefineleriyle Tise ağzından kalkup Varadin'e yukaru âzim ve Kubile'ye varıldıkda düşmen-i dîn[683] kalyonlarıyla hayli toplaşılup ol mahalde olan bir şansı âteşe urulup iki toplu bir şaykası kırk mikdâr cengci üç nefer kapudanlarıyla ahz olunup iki kapudan, kalyon kapudanı olmağla dil içün biri Rikâb-ı humâyûna[684] irsâl ve mukaddem Tise ağzında ihrâk olunan kalyonlar toplarının on yedisin sudan çıkarup[685] meftûh şayka ile Belgrad'a[686] gönderdiğin arz-ı i'lâm[687] etmiş dil dahi söyledilüp "Flemenk diyârında Amsterdam nâm şehirden olup gemi kullanmak içün Çasar tarafından ulûfe ile tutulup kırk beş nefer ile gelüp hâlen Islankamin'de olan Nemçe kalyonlarına girdik mukaddemâ ahz ve ihrâk olunan kalyonlardan gayrı sekiz kıt'a kalyon ve on iki kıt'a şaykaları Islankamin ile Kubile arasında durup İslâm donanması nerede olduğun yoklamak içün iki şayka ile Islankamin'den aşağı vardım biri firâr idüp birisiyle ben alındım. İçinde olan cengcinin kimi kesildi, kimi esîr oldu" takrîrin idüp öbür kapudanlar ile muhzır ağa hapsine verildi. Ve Nemçe taburundan firâr idüp gelen bir Müslümân esîri söyledilüp Nemçe taburu münhezimen Bekey suyunu geçüp gitdüğü gün Titel muhâfazasında olan Tonsuz Ceneral altı bin Nemçe atlusu ve altı yüz Macar katanasıyla Horosin Kilise'si kurbünde tabura karışup Çanad altına gitdiler. Feriderikos kral taburda[688] eğlenmeyüp kendü askerin ayırup giru gitdi. Tabur-ı makhûr[689] üzerine Kaprara Ceneral baş kalup yaralusun taburdan[690] ifrâz ve kışlaya perâkende olacakların ve Paldiyak kapudan ile güzîde **(238 b)** Nemçe atlusu Erdel'e gitdiklerin haber virdi. Dokuzuncu Cuma gün üç sâ'at ileru Pançova geçilüp bir

[681] sa'âdetle ÇY: -V
[682] dahi ÇY: -V
[683] dîn Ç: -YV
[684] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[685] çıkarılup ÇY
[686] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[687] i'lâm ÇY: -V
[688] tabur-ı makhûrda ÇY: makhûr -V
[689] makhûr ÇY: -V

buçuk sâ'at ileru büyük köprü başında karye-i Vişniçe mukābelesinde konulup karşu Belgrad yakasına kimse geçmeyüp ve illâ salb ü siyâset olunur deyü tenbîh buyurılup köprü başına İpşir Hasan Paşa ve Turnacıbaşı Mehmed Ağa ta'yîn ve irsâl[691] olundu.[692] Şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[693] pâdişâhımız hazretleri Âsitâne-i sa'âdet[694] tarafına hareket gününe değin Belgrad-ı dârü'l-cihâd[695] Kal'ası'nda meks ü ikāmet[696] etmek üzre karâr virilüp bugün konakdan hareketden mukaddem nihânîce binüp köprüden geçüp iç kal'ada harem-i şerîfe teşrîf buyurdular. Onuncu Şenbih gün yeni tabyaya inüp küffârdan[697] alınan kalyon seyr olunup İstanbul'a getürmesi kābil-i imkân[698] olmamağla bozulup topları kal'aya alındı. Peşîn ikişer kıst ulûfe ve onar akçe tekā'üd şartıyla bir sene Tımışvar Kal'ası'nı beklemek üzre isteyen yeniçeriden iki yüz nefer yazılup anda olanların elli kîse mevâcibleri ve kal'anın kusûr kalan dokuz bin keyl dakīk ve on iki bin keyl buğday Pançova'da hâzır mîrî zahîreden ifrâz ve[699] îsâliçün Sivas Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa'ya teslîm kapusu ve eyâleti askeriyle ta'yîn olup Küçük Cafer Paşa, Kaplan Paşa, Hüdaverdi Paşa, Aşçı Mustafa Paşa, Şamlı Mehmed Paşa, Tatar İslam Paşa, Kurd Mehmed Paşa, sipah, silahdâr serdengeçdileri ve Konya'dan gelen iki yüz nefer mîrî süvârî ve bin dokuz yüz nefer mîrî Arnavud piyâdesi bile koşılup on ikinci Dü-şenbih gün ale's-seher gönderildi. Cem'an otuz sekiz bin iki yüz on beş buçuk keyl zahîreye bâliğ oldu. Ol gün şevketlü, mehâbetlü[700] hünkârımız hazretleri otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurup vezîriazam kulları[701] ve ba'dehû şeyhulislâm efendi hazretleri[702] da'vet ve umûra müte'allik ba'zı mükâleme esnâsında Azak Kal'ası vire ile Moskov eline girdüğün arz-ı i'lâm[703] eyleyüp ahşam üzeri yine kal'aya avdet buyurdular. On üçüncü Salı gün yeniçeri kâtibi Nâzım Mustafa Efendi hummâ-yı muhrikadan fevt olup yerine arpa

---

[690] tabur-ı makhûrdan ÇY: makhûr -V
[691] ve irsâl ÇY: -V
[692] buyuruldu ÇY
[693] mehabetlü, kudretlü ÇY: -V
[694] sa'âdet ÇY: -V
[695] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[696] ü ikāmet ÇY: -V
[697] küffâr-ı hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[698] imkân ÇY: -V
[699] ve ÇY: -V
[700] mehâbetlü ÇY: -V
[701] kulları ÇY: -V
[702] hazretleri ÇY: -V
[703] i'lâm ÇY: -V

emîni Mustafa Efendi ve ânın yerine Kapan Çelebi Mehmed Efendi nasb olundular. On beşinci Penç-şenbih gün Donanma-yı humâyûn Tittel'den Belgrad-ı dârü'l-cihâd[704] altına gelüp tarafeynden hayli şenlik etdiler. On altıncı Cuma gün bi-emr-i humâyûn bi'l-cümle Ordu-yı humâyûn ile asâkir-i mansûre Pançova sahrâsından göçüp cisr-i mezbûrdan geçüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[705] sahrâsına nüzûl kendüler sa'âdet[706] ile mukaddemce kal'adan otağ-ı humâyûnlarına gelüp[707] Âdil Köşkü'ne teşrîf[708] buyurmuşlar idi. Vezîriazam kulları at üzre selâmlayup Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübârekeyi içeru teslîm eyledi. Ve gice nevbeti ref' ikindi dîvânın idüp kal'aya azîmet buyurdular. Ve dört aşağı bölük sipâhîleri rûz-ı Kasım'a değin Pançova Kal'ası muhâfazasına me'mûr oldular. Ve Belgrad'dan yirmi sâ'at yukaru Sava suyuna dökülen Nehr-i Bosut ile Nehr-i Hodva bir yere karuşduğu mahalde vâki' Moravik palankası düşmen-i dîn[709] eline girelden beru Rumili'ne geçüp Sofya'ya varınca haydudluk iden harbî kâfir mecma' ve memerri olup feth ve hedmi levâzım-ı dîniyyeden olmağın Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa serasker nasb ve serâserli semmûr kürk ilbâs, kapusu ve eyâleti askerinden üç bin nefer ve Şam Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa kapusu ve Şam kullarından üç yüz nefer ve Maraş Beylerbeyisi Yunus Paşa yüz elli nefer ve Suğla sancağı mutasarrıfı İpşir Hasan Paşa beş yüz nefer ve Çankırı sancağı mutasarrıfı Küçük İsmail Paşa yüz nefer ve Ankara sancağı mutasarrıfı Uzun Ali Paşa elli nefer ve Kastamonu sancağı mutasarrıfı Ali Paşa seksen nefer ve Tatar Salih Paşa yüz elli nefer ile bile koşulup, Silistre Beylerbeyisi'nin kapusu ve eyâleti askerinden beşyüz nefer ve Karaman eyâleti askerinden yedi yüz nefer ve Yürük zâbiti Hasan Paşa kapusundan yüz elli nefer ve cebelü ağaları yüz elli şer nefer, vezîriazam serhadlüleri dört yüz nefer ve mîrî beşlüler üç yüz nefer ve sipâh silahdâr terakkîlileri bin beş yüz nefer ve süvârî yeniçeriden üç yüz nefer, cem'an sekiz bin üçyüzotuz nefer atlu asker ifrâz ve ta'yîn galite ve firkateler Belgrad-ı dârü'l-cihâd[710] altında alıkonulup, kırk mikdâr şayka ve sâir üstü açıklar ile Kapudan Mehmed Paşa dahi me'mûr olup altı bin nefer Donanma-yi humâyûn levendâtından mâ'adâ Seksoncubaşı Selânikli Mehmed Ağa

---

[704] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[705] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[706] şeref-i ikbâl ÇY
[707] teşrîf buyurup ÇY
[708] safâ-yi hâtır ile nüzûl ÇY
[709] dîn ÇY: -V
[710] dârü'l-cihâd ÇY: -V

ile yirmi iki oda yamaklarıyla altı bin yeniçeri, beş oda cebeci ve beş yüz cebeci serdengeçdisi, beş oda topcu, bin beş yüz Yürük, bin nefer Bosna, bin nefer mîrî Arnavud, üç yüz nefer serdâr-ı mezbûr piyâdesiyle cem'an on altı bin üç yüz nefer yaya asker[711] ve lağımcıbaşı Zaim Freng Mehmed ve Humbaracıbaşı Freng Osman Ağa[712] kifâyet mikdârı neferleri, iki kıt'ası beşer ve üç kıt'ası üçer kıyye beş kolonborna top, birer kıyye on kıt'a şâhî darbuzen ve otuz beşer[713] kıyye beş kıt'a havan ve arz-ı kifâyeden ziyâde cebe-hâne ve mühimmât-ı edevât[714] ile Donanma-yi humâyûna vaz' olunup mâh-ı mezbûrun on yedinci Şenbih gün Nehr-i Sava ile serdâr-ı müşârun-ileyh beru kara cânibiyle hareket ve piyâde ve süvâr yirmi dört bin altı yüz otuz nefer guzât-ı ehl-i[715] islâm ile cânib-i maksûda azîmet eyleyüp Bosnevî Sefer Bey kılavuz ta'yîn olup,[716] Şahbaz Giray Sultân ve Yalı Ağası Osman Ağa dahi cümle Tatar-ı sabâ-reftâr[717] askeriyle me'mûr olup gitdiler. Felemenk Cumhûru sûretâ Devlet-i aliyye[718] ile dostluk yüzünden mu'âmele idüp sîretâ pes-i perdeden Nemçe'ye imdâddan hâlî olmaduğu nümâyân olmağın muhzır ağa hapsinde olan mezbûr üç nefer Felemenk kapudanları ol gün dâhil-i kal'ada saraya nâzır Yeniçeri Ağası Câmi'i önünde nazar-gâh-ı pâdişâhîde boyunları uruldu. Ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd[719] Kal'ası'nın limanı mürûr-ı eyyâm ile dolup mu'attal olmuş, galite ve sâir tonbaz gemileri kışlamadan kalmışidi. Kel-evvel amîk, vesî' hafr olunmak üzre emr-i humâyûn sâdır olunmağın, mâh-ı mezbûrun on sekizinci Pazar gününden dört güne değin şevketlü, mehâbetlü,[720] gayretlü hünkârımız[721] hazretleri sipâh tabyasına kurdurduğu sâyebân-ı şâhânelerine teşrîf-i sâz[722] buyurup mukaddem Sipâh Silahdâr Ocağı, ikinci gün Yeniçeri Ocağı, üçüncü gün Cebeci ve Topcu ocakları ve fırkateciler ve dördüncü gün Paşalı ve Küttâb ocağı ve gediklü müteferrika ve çavuş da'vet ve matbah-ı hâslarında tabh olunan pilav ve zerde ve söğüş ile ziyâfet idüp tablhâne ile hafr-ı limanda hıdmet itdiler.

---

[711] askerleri ÇY
[712] Ağa -ÇY
[713] beş ÇY
[714] ve mühimmât-ı edevât ÇY: -V
[715] ehl ÇY: -V
[716] olup ÇY: -V
[717] sabâ-reftâr ÇY: -V
[718] aliyye ÇY: -V
[719] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[720] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[721] pâdişâhımız ÇY
[722] sâz ÇY: -V

Ve sâir günlerde dahi nezâret ile vezîriazam durup kendü kapusu ve yirlü kulu ve sükkânı şehir ve arabacı ve köylü ve ordu-yı humâyûn[723] halkına münâvebe ile işledüp on altı günde temâm idüp etrâfına iri kazıklar ile şaranpo çevirüp, içinden çıkan toprağın yarısın Sultân Süleyman`ın[724] su kullesinden Azeb kapusuna varınca hisâr berâberine değin kal'a ardına yığdırup beden başların tıraş idüp düzledikden sonra üzerine örülen sepetler içi toprak ile doldurulup ve top mazgalları yapılup üstüne balyemez toplar çekilüp kal'anın ol tarafına hayli metânet ve istihkâm[725] verildi. Toprağın yarısı dahi sipâh tabyasıyla liman ağzı aralığına yığılup bir mu'azzam tabya dahi ol mahalle yapılmak üzre tenbîh buyuruldu. Evvelki gün vezîriazam dahi ol mahalde Rikâb-ı humâyûna[726] ziyâfet tertîb idüp hîn-i rükûbda iltifâten kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ilbâs buyurdu. On dokuzuncu Dü-şenbih gün Tımışvar`a zahîre getüren asker-i islâm[727] gelüp iki tarafın köprüleri bozuldu. Yirmi birinci Çehâr-şenbih gün Bektaş Mehmed Paşa`ya Yanya sancağı, (239 a) selefi Küçük Cafer Paşa`ya İlbasan sancağı ilhâkıyla Rumili eyâleti, ânın selefi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa`ya hâs ile mü'ebbed Tımışvar muhâfazasına me'mûr ve merhûm Koca Halil Paşa oğlunun oğlu Timur Halil Bey`e Arnavud İskenderiye sancağı ve Boşnak Receb Paşa`ya Ohri sancağı ve Serhadli Mehmed Paşa`ya Köstendil ve Üsküp sancakları tevcîh ü inâyet[728] olundu. Yirmi ikinci Penç-şenbih gün Vezîr Hacı Hüseyin Paşa Rikâb-ı humâyûna[729] da'vet, otağda[730] bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup Niğbolu sancağı ile[731] havâs ve Engürüs serdârlığıyla Belgrad muhâfazasına me'mûren ilbâs-ı semmûr-ı serâser-i hıl'at buyurup, "kal'a kapuları demurdan yapılmak üzre emr etdim, kusûr meremmâtını bir gün evvel tekmîl itmeğe sa'y ve ihtimâm[732] idüp bir hoş yapdıragör. Sâir senelerden ziyâde muhâfazacı asker-i mansûre[733] koyup ve Âsitâne`den masârif[734] içün

---

[723] humâyûn ÇY: -V
[724] Süleyman Hân عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin ÇY: Hân... hazretlerinin -V
[725] ve istihkâm ÇY: -V
[726] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü pâdişâh-ı gâzî hazretlerine ÇY
[727] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[728] ü inâyet Y: -V
[729] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[730] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[731] ile Y: -ÇV
[732] ve ihtimâm ÇY: -V
[733] mansûre ÇY: -V
[734] masârifleri ÇY

akçe eksik etmem ve mütâbe'at iden re'âyâyı çiğnetmeyüp zulm etdirme"[735] deyü lisânen tenbîh-i humâyûn[736] buyurup selefi Vezîr Çelebi İbrahim Paşa Ordu-yı humâyûnla[737] Âsitâne'ye gitmek emr-i humâyûn[738] buyuruldu. Ve sükkân-ı vilâyet matlûbu[739] üzre bi-emr-i humâyûn Belgrad-ı dârü'l-cihâd[740] varoşunun ardından Tuna'dan Sava'ya varınca şehirli ve kapukulu ve Ordu-yı humâyûn[741] halkı münâvebe ile bir mu'azzam hendek çevirüp Rumili Beylerbeyisi Cafer Paşa nâzır ta'yîn, Tuna ve Sava ve ova taraflarında üç yirden kapular açılup muhâfazasına iki bin[742] nefer süvârî kul yazılup şaranpo içün Hisarcık dağlardan[743] elli bin kazık kesüp getürmek üzre mübâşirler gönderildi. Ve Belgrad havâlîlerin haydûddan[744] muhâfaza içün Havâle palankasına dahi[745] elli nefer atlu yüz nefer yaya yirlü kulu vaz' olundu. Yirmi dördüncü Şenbih gün Arnavud Kaplan Paşa iki bin kadar[746] sipâh silahdâr serdengeçdileriyle Moravik imdâdına gönderildi. Bu hînde İrik karyesinin Knezi gelüp câsuslukla Varadin'e varup Feriderikos kral Peç tarafına gidüp ser-leşker-i küffâr-ı murdâr[747] olan Kaprara Ceneral Moravik palankasına[748] imdâd idüp asâkir-i ehl-i[749] islâmı muhâsaradan kaldırmak fikriyle piyâde ve süvâr yirmi bin kadar[750] küffâr-ı hâk-sâr[751] kırk şâhî top ve cebe-hâne ile Segedin sahrâsından beru Varadin Kal'ası'na geçüp içinde olan yaya askerini çıkarup yanına alup eskiden yanında olan askerden üç bin yaya kal'aya üç bin atlu kâfir karşu Segedin yakasında kal'anın köprübaşına ta'yîn ve ertesi gün kalkup üç sâ'at beru Kerevit palankasına daha ertesi İylok'a konup küçük sulara köprü yapacak kadar[752] birkaç tonbaz gemileri ve mühimmâtı

---

[735] zulm-i te'addîden hazer idin ÇY
[736] humâyûn ÇY: -V
[737] humâyûn-ı nusret-makrûn ile ÇY: nusret-makrûn -V
[738] emr-i humâyûn ÇY: -V
[739] matlûbları ÇY
[740] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[741] humâyûn ÇY: -V
[742] iki bin Ç: -VY
[743] dağlarından ÇY
[744] haydûd eşkıyasından ÇY: eşkıyâsın -V
[745] dahi -Y
[746] mikdârı ÇY
[747] murdâr ÇY: -V
[748] kal'asına Ç: palankasına YV
[749] ehl ÇY: -V
[750] mikdârı ÇY
[751] hâk-sâr Y: -V
[752] mikdârı ÇY

arabalar ile getürdüğün söyledikde, düşmene[753] gûşmâl niyyetiyle a'yân-ı asker ve erbâb-ı dîvândan bin altı yüz mikdâr müntehab cirid atlu asker-i islâm[754] ifrâz ve Kurd Mehmed Paşa`ya koşılup, yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün ale`s-sabâh üstü açıklar ile Zemun`a geçirilüp Varadin semtlerine çeteye gönderildi. Yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün âtıfetlü[755] hünkârımız[756] hazretleri Kemankeş Ahmed Paşa tabyasına teşrîf buyurup şeyhulislâm efendi[757] da'vet ve bir mikdâr musâhabetden sonra iltifâten bir erkân semmûr kürk giydirdi.

Feth-i Palanka-i Moravik

Moravik fethine me'mûr Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Mustafa Paşa yanında olan asâkir-i ehl-i[758] islâm ile gidüp beşinci menzilde palanka-i mezbûra üç sâ'at karîb karye-i Raçe nâm mahaldeki palanka dibinden cereyân iden nehirlerin Sava`ya mülâkī olduğu yerdir. Donanma-yi humâyûnu anda alıkoyup bi`l-cümle piyâde asker[759] ve top[760] ve mühimmât-ı cebe-hâneyi[761] çıkarup sefineler muhâfazasına Küçük İsmail Paşa`yı ta'yîn ve irsâl[762] etdikden sonra topları karadan el ile çekerek mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Pazar gün öyle vakti palanka altına varup iki asma kapulu beş kulleli taş ve tuğla ve kireç[763] ile yapılmış içine beş yüz kadar[764] haydûd eşkıyâsı[765] kapanmış bir metîn ve müstahkem[766] hınzırhâne idi. Topu ermez mahalle orduyu kondurup muhâfazasına Kanijeli Vezîr Osman Paşa`yı ta'yîn ve irsâl[767] idüp kendü piyâde ve süvâr guzât-ı mansûre[768] ile açıkdan yürüyüp köprülerden geçüp üç şâhî darbuzen ve bir havan ve Silistre ve Karaman eyâletleri ve Yürük ve Arnavud piyâdeleri ve Uzun Ali Paşa ile İpşir Hasan Paşa sağından ve altı şâhî darbuzen ve beş havan ile serasker Mustafa Paşa seksoncu ve yeniçeri ocağıyla orta

---

[753] düşmen-i bed-girdâra ÇY: bed-girdâr -V
[754] islâm ÇY
[755] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY
[756] pâdişâh-ı gâzî ÇY
[757] efendiyi ÇY
[758] ehl ÇY: -V
[759] asâkir-i mansûre ÇY
[760] cebe-hâne ÇY
[761] edevâtı ÇY
[762] ve irsâl ÇY: -V
[763] kerpiç Ç: kireç VY
[764] mikdârı ÇY
[765] eşkıyâsı ÇY: -V
[766] ve müstahkem ÇY: -V
[767] ve irsâl ÇY: -V
[768] ehl-i islâm ÇY

varoş tarafından ve kapudan Mehmed Paşa firkateci ve Fazlı Bölükbaşı Bosna piyâdesiyle solundan metrisler[769] alup top ve[770] tüfeng ile cenge mübâşeret idüp,[771] irtesi Dü-şenbih gün ikindi vaktinde cümle toplara bir fitilden âteş virilüp palankada baş olan Perçemli nâm Sırf kâfiri top dânesiyle mürd-i[772] helâk ve ikinci haydûd başı olan mel'ûnun[773] dahi kolun götürüp mürd oldukdan sonra sâbıkâ Niş yolunda hazîne ile elçi Zülfikar Efendi'yi uran Marko nâm la'în[774] Perçemli'nin yerine baş olup mukaddem imdâdlarına gelen altı nefer haydûd başıları ile Salı gün kuşluk vaktine değin ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl[775] idüp dört yüz kadar nerdibân ile asâkir-i mansûre[776] yürüyüp palanka bedenine dayandığın mahsûr-ı müşrikîn görünce beyaz bayrak diküp istîmân eyleyüp "bize emân virin vire idelim" deyü feryâdları[777] makbûl tutulmayup guzât-ı muvahhidîn gülbank çeküp taraf taraf yürüyüş eylediler. A'dâ'-i lî'âmın[778] kimi küşte-i şemşîr ve kimi bend ve[779] esîr-i der-zencîr[780] avn-i[781] Hak[782] ile feth ü teshîr ve Perçemli'nin cevâhir ve dîbâya gark olmuş avreti, bir oğlu bir kızıyla iki yüz den mütecâviz nisvân ve sıbyân ve eşyâları nasîb-i ehl-i islâm olup huzûr-ı serdâra[783] gelen üç yüzden mütecâviz haydûd eşkıyâsının bahşişleri virilüp Marko ile cümleten boyunları urulup[784] kelle getürenler[785] dahi behremend kılındı.[786] Sunûf-ı asâkir-i mansûreden[787] dahi yüz doksan yedi âdem şehîd ve sekiz yüz yetmiş altı neferi yaralanup palanka zindânında Müslümân on beş erkek ve beş avret esîri[788] bulunup halâs oldular. Ve[789] mevcûd bir şâhî ve beş misket top ve dokuz kebîr tüfeng, bir kırık havan, bir

---

[769] metris Y: metrisler ÇV
[770] ve ÇY: -V
[771] idüp ÇY: -V
[772] mürd ÇY: -V
[773] kâfir-i bî-dînin ÇY
[774] kâfir-i bî-dîn ÇY
[775] cidâl-i harb ü kıtâl ÇY: -V
[776] ehl-i islâm ÇY
[777] feryâd ü figânları ÇY: ü figân -V
[778] bed-ahterlerin ÇY
[779] ve -ÇY
[780] der-zencîr ÇY: -V
[781] avn -ÇY
[782] hazret-i zü'l-celâl ÇY
[783] serdâr-ı vakâra ÇY: vakâr -V
[784] Marko... urulup -ÇY
[785] getürenlere ÇY
[786] ihsânlar verildi ÇY
[787] islâmdan ÇY
[788] esîrleri ÇY
[789] ve -ÇY

çan, bir pranga, yedi varul barut bulunup çıkarıldıkdan sonra dört yirden lağım ile atılup hâke berâber yıkıldı. Ve palankaya sekiz sâ'at mesâfe Diranevçe nâm karye ve Nemçe nâm varoş re'âyâları isyân üzre olup dâ'imâ küffâr-ı hâk-sâr[790] hıdmetine gelüp palanka etrâfına hendek kazup metânet ve istihkâm[791] virmeğe mübâşeret eyledikleri ma'lûm-ı serdâr olmağla istîsâlleriçün Şahbaz Giray Sultân kethudâsı Ali Ağa Tatar-ı sabâ-reftâr[792] askeriyle ta'yîn ve irsâl[793] ve yanlarınca tavâ'if-i guzât-ı sâireden ve bin nefer Bosna piyâdesinden intihâb ve irsâl eyledikden sonra cümle asâkir-i mansûre[794] ile avdet, mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün Donanma-yi humâyûnun meks ü ikâmet[795] itdüğü Sava başına geldi. Ve İylok tarafından bin kadar Nemçe ve Macar, Moravik imdâdına gelürken bir sâ'at yer[796] kalarak fethin haber almağla Sirem kırlarında kalup daha giru Nemçe taburuyla Kaprara Ceneral havfından gelemeyüp Varadin'e döndü. Ve Hırvat Bani dedikleri Makra oğlu la'în-i bî-dîn[797] dahi cem' itdüğü on iki bin mikdârı kefere ile imdâd içün Brot palankası nâm mahalle değin gelmiş iken, ol dahi işidince[798] kuruyup kalduğu[799] müjdesiyle gönderdiği kılavuz Sefer Bey mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in[800] gurresi Cuma gün gelüp Rikâb-ı humâyûna[801] arz-ı teslîm ve lisânen dahî otağda[802] bir bir[803] takrîr idüp mukâbele-i hıdmet iki tuğ ile Hersek sancağı tevcîh ü inâyet[804] olundu.

Azîmet-i Pâdişâh-ı gâzî be-Âsitâne-i sa'âdet[805]

بحمد الله تعالى bu gâ'ile dahi âsân vechile mündefi' olup şevketlü, mehâbetlü[806] efendimiz pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdet tarafına avdet-i humâyûnları mukarrer olmağın ol gün Cum'a Namâzın aşağı kal'ada Yeniçeri Ağası Câmi'i'nde kılup

---

[790] hâk-sâr ÇY: -V
[791] ve istihkâm ÇY: -V
[792] sabâ-reftâr ÇY: -V
[793] ve irsâl ÇY: -V
[794] ehl-i islâm ÇY: -V
[795] ü ikâmet ÇY: -V
[796] yer ÇY: -V
[797] bî-dîn Y: -ÇV
[798] işidince ÇY: -V
[799] kadîd olduğu ÇY
[800] âhirin ÇY
[801] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[802] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[803] bir bir ÇY: -V
[804] ü inâyet ÇY: -V
[805] sa'âdet ÇY: -V
[806] mehâbetlü ÇY: -V

ikindiye değin yeni tabyada eğlenüp Belgrad Kal'ası'nın yirlü kulundan gayrı beş bin yeniçeri, bin cebeci, beş yüz topcu, yüz top arabacı ve kapuları ile Küçük İsmail Paşa ve Hüdaverdi Paşa muhâfazaya ta'yîn ve ikişer kıst ulûfe ve zâd ü zahîre ve mühimmât ve levâzıme-i sâireleri virilüp **(239 b)** Tımışvar'dan getürilen altı yüz kantar top kırıkları ve kal'adan indirilen beş kıt'a sakat balyemez ve taburdan alınan ve kalyondan ve sudan çıkan sagîr ve kebîr cümle toplar tonbazlara konup İstanbul'a irsâl olunup ancak dokuzar ve yedişer kıyye yedi kıt'a kebîr demur topları lüzûmu olan Belgrad-ı dârü'l-cihâd[807] bedenlerine konup ve yüzer dirhem iki kıt'a tuç misket kapudan paşaya verildi.[808] Kapukulu ve paşalar vesâir tavâ'if-i askerin[809] vilâyet ve mansıblarına gitmeğe icâzet-i ihsân-ı humâyûn-ı[810] pâdişâhî sudûrundan sonra mâh-ı mezbûrun dördüncü Dü-şenbih günü ki, Eylül'ün yirmi biri idi, umûm Ordu-yı humâyûnlarıyla Belgrad-ı dârü'l-cihâd[811] sahrâsından hareket ve Âsitâne-i sa'âdet cânibine ric'at ve azîmet buyurulup Vezîr Çelebi İbrahim Paşa dümdâr ta'yîn olundu. Belgrad muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa yarım sâ'at kadar[812] mahalle değin teşyi' ve hîn-i avdetde Rikâb-ı humâyûnlarına yüz sürüp, "seni ve serhadd-i islâmı ve muhâfazada olan asâkir-i mansûre kullarımı Allâh'a[813] emânet eyledim" buyurup serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs eyledi.[814] Menzil-i evvel Hisarcık, beşinci Salı gün menzil-i Kolar. Dün giceden beru lâ-yenkatı' te'âkub iden yağmurdan hayli zahmet ü meşakkat[815] çekilüp ağırlık yollarda dökilüp kalmağın altıncı Çehâr-şenbih gün menzil-i mezbûrda bir gün meks ü ikâmet[816] olup girüsü gelüp yetişdi. الحمد لله hevâ[817] dahi açılup yedinci Penç-şenbih gün göçilüp menzil-i Hasan Paşa. Sekizinci Cuma gün menzil-i Baticne ol gün ele giren dört nefer haydûd eşkıyâsı[818] palankanın köprübaşında kazığa uruldu. Dokuzuncu Şenbih gün menzil-i Yagodine. Ol gün Hân-zâde Şahbaz Giray

---

807 dârü'l-cihâd ÇY: -V
808 teslîm olundu ÇY
809 asker-i islâmın ÇY: islâm -V
810 humâyûn Ç: -YV
811 dârü'l-cihâd ÇY: -V
812 kadar -ÇY
813 Allâhü te'âlâ hazretlerine ÇY: te'âlâ hazretleri -V
814 olundu ÇY
815 ü meşakkat ÇY: -V
816 ü ikâmet ÇY: -V
817 hevâlar ÇY
818 eşkıyâsı ÇY: -V

Sultân huzûr-ı humâyûna da'vet olunup vezîriazam vesâtatı ile otağda[819] pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp "ber-hurdâr ol vücûda gelen hıdmetin makbûl-i şâhânem olmuşdur, hân hazretlerine benden selâm eyle, Özi Kal'a'sı ve ol serhadler havâlîlerin âna Allah emâneti eyledim. Bir hoş muhâfazaya takayyüd idüp, Âsitâne-i sa'âdetimden mühimmât ve levâzımâtı görilüp irsâl olunur" buyurup, meneviş çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs bin altun ihsân cümle Tatar askeriyle Kırım'a gitmeğe izn-i humâyûnları erzânî buyurulup, Yalu Ağası Osman Ağa dahi Bucak Tatarıyla bile gitdi. Onuncu Pazar gün menzil-i Perakin. Ol gün Edirne'den Musâhib Hâfız Mehmed Ağa gelüp devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin selâmet haberin getürdü. Ve Yürük hâkimi Çakırcı Hasan Paşa[820] vezâret ile Selânik sancağı arpalık virilüp Mora seraskerliğine serâserli kürk ilbâs, selefi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa'ya vezâret ile[821] Anadolu eyâleti ve ânın selefi Daltaban Vezîr Mustafa Paşa'ya Adana eyâleti ve İpşir Hasan Paşa'ya vezâret ile Silistre eyâleti, selefi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa'ya Saruhan sancağı ilhâkıyla Karaman eyâleti tevcîh olundu. On birinci Dû-şenbih gün menzil-i Kınalıoğlu, on ikinci Salı gün menzil-i Aleksinec, on üçüncü Çehâr-şenbih gün menzil-i Niş, on dördüncü Penç-şenbih gün menzil-i palanka-i Musa Paşa, on beşinci Cuma gün menzil-i cisr-i Sokova, on altıncı Şenbih gün menzil-i Halkalı Pınar. Ol gün sabahdan ahşam nısfu'l-leyle dek yağmur ile karışık kar yağup dağları[822] bürüdü. On yedinci Pazar gün menzil-i Sofya, on sekizinci Düşenbih-gün oturak olup Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya İstanbul Kâimmakâmlığı selefi Vezîr Çerkes Osman Paşa'ya Haleb eyâleti tevcîh ânın selefi Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa'ya ağır hâs ta'yîn olundu. On dokuzuncu Salı gün menzil-i Ormanlı, yirminci Çehâr-şenbih gün menzil-i İhtiman, yirmi birinci Penç-şenbih gün menzil-i Yeniköy. Kapulu Derbend mecma'-ı haydûd, muhavvef mahal olup beher-hâl amed şüdün usret çekdüğü ma'lûm-ı pâdişâh-ı gâzî hazretleri olmağın sefere azîmet esnâsında sâdır olan emr-i humâyûnları üzre Tatarpazarcıklı zâ'im Akyayla Osman Ağa nezâretiyle derbend-i mezbûr ağzında vâkî' Hisarcık nâm karyede ağaçdan bir palanka ve civârına taşdan bir hân ve kapusu önüne bir mescid-i şerîf ve bir çeşme-i latîf ve derbend-i mezbûr vasatında kapu olan mahalle dahi ağaçdan bir sagîr palanka yapup her birine kifâyet mikdâr müstahfizân-ı

---

[819] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[820] Paşaya ÇY
[821] vezâret ile ÇY: -V
[822] dağ ve sahrâları ÇY: ve sahrâ -V

asker-i islâm[823] yazup ulûfe ve zahîreleri ol kazâ karyelerinin mukâta'a malından ta'yîn olunup ebnâ'-i sebîlin bilâ müzâhim âsân vechile ubûr içün bir âsâr-ı celîle oldu ki ilâ-yevmü's-sâ'a pâdişâh-ı gâzî[824] hazretleri du'â-yi hayra muvaffak olduğundan gayrı nice menzillerin re'âyâsı istîlâ-yi küffârdan[825] ve ba'zıları zulm-i te'addîden perâkende ve dağlarda beçneler? ile tavattun idüp tüvânası haydûda katılmışdı. Her karye ahâlîsine iltimâletler? ve yerlerine iskân şartıyla yedlerine serbest emirleri verilmeğin gelüp, yurdlarına indiler. Yirmi ikinci Cuma gün menzil-i Filibe, ol gice şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[826] hünkârımız[827] hazretleri harem-i şerîfleriyle Meriç kenârında mîr-i voynuk Ömer Bey hânesinde beytûtet itdiler. Yirmi üçüncü Şenbih gün menzil-i Papaslı, yirmi dördüncü Pazar gün menzil-i Kayalı. Ol gün müjdeci Hacı Hasan Ağa gelüp Şerif Sa'd'ın hüsn-i hâlin kemâl-i mertebe Rikâb-ı humâyûna itâ'at ve inkıyâdın ve eşkıyâyı Arabânı zabt u rabt[828] ve şeyhleri yanına gelüp hıdmetinde el bağladıkların ve Mekke-i mükerreme ve Medîne-i münevverede zâd ü zahîre ferâvânlığın[829] ve huccâc-ı müslimînin refâhiyyet ve selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûllerin arz-ı i'lâm[830] idüp yamağıyla kaftân ilbâs birer kabza altun ihsân buyuruldu. Yirmi beşinci Dü-şenbih gün menzil-i karye-i Gövendeli, yirmi altıncı Salı gün menzil-i Harmanlı. Ol gün Dârü's-sa'âde ağası sa'âdetlü[831] Ali Ağa devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin kethudâsı Mehmed Efendi otağda[832] istikbâlen pâye-i serîr-i a'lâya[833] yüz sürüp devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin selâm ve selâmet haberin tebşîr idüp gönderdiği donanmış bir at ve kendünün bir donanmış atıyla arz-ı i'lâm[834] eyleyüp Edirne bostancıbaşı Ali Ağa kasaba yanında selâmladı. Yirmi yedinci Çehârşenbih gün menzil-i Cisr-i Mustafa Paşa. Ol gün Edirne Monlası İdris Efendi köprü başında selâmlayup ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Penç-şenbih gün andan dahi erkence hareket-i humâyûn buyurulup Hıdırlık bağlarına karîb nevâle-gâh olan Kırancı

[823] islâm ÇY: -V
[824] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü efendimiz ÇY
[825] küffâr-ı hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[826] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[827] pâdişâh-ı gâzî ÇY
[828] u rabt ÇY: -V
[829] karâvânlığın ÇY
[830] i'lâm ÇY: -V
[831] sa'âdetlü ÇY: -V
[832] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn Y: -V
[833] sa'âdet-masîre ÇY
[834] i'lâm ÇY: -V

Köprüsü'nde ser-i nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunup miyân-ı[835] sa'âdetlerine meneviş çukaya duhte semmûr kontoş üzre murassa' tîrkeş ve altun kılıç kuşanup mücevher bisât ile eğerlenmiş mecnûn kırına süvâr olduğu mahalde Edirne muhâfızı Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa daha öte mevâlî-i müderrisîn ve meşâyih ve sâdât ve a'yânı daha öte esnâf ve bezâsten halkı istikbâl ve zîr-i pâylarına akmişe-i harîr döşeyüp devletlü Vâlide Sultân hazretleri dahi cemâl ü bâ-kemâl-i pâdişâh-ı gâzî hazretleri seyrine Âlây Köşkü'ne teşrîf buyurmuşlar idi. Mansûren muzafferen göğsün gererek azîm âlây ile kasr-ı mezbûr berâberine geldikde at üzre selâmlayup çavuşlar علی عون الله sadâsın cevv-i hevâya irgürdüler. Akabince devletlü Vâlide Sultân hazretlerinden Dârü's-sa'âde ağası Ali Ağa bir boyalı makreme selâm getürüp ri'âyet-i hâtırlariçün öpüp yine teslîm idüp selâm gönderdi. Andan Bâb-ı humâyûndan Saray-ı Âmire'lerine duhûl içkapuda inüp Arz Oda'sın mücellâ eyledüğü vakitde vezîriazam kulları[836] dahi şeyhulislâm efendiyle[837] Sancak-ı şerîfi getürüp yed-i humâyûnlarına teslîm ve du'âdan sonra şeyhulislâm[838] efendiye beyaz sofa[839] kaplu semmûr erkân kürk vezîriazam kulları[840] ile Hasan Paşa'ya serâserli semmûr hıl'at ilbâs buyurup[841] Harem-i şerîfe teşrîf eyledi. Devletlü Vâlide Sultân hazretleri dahi Dârü's-sa'âdeden sa'âdet hânelerine gelince kudûm-i humâyûnlarına dîbâ döşeyüp üzerine karışık altun ve pâre ve çil akçe saçup Edirne'de kışla mukarrer olmağın vezîriazam kulları[842] (240 a) dahi a'yân-ı askeriyle şehre girdi. Ol gün Rikabdâr Ahmed Ağa, dülbend ağası[843] Ruscuklu Mustafa Ağa kifâyet mikdâr ta'yînât ve yüz[844] ellişer akçe kapu o[r]tası tekā'üdiyle taşra çıkup muharrir-i vekāyi'-i hakîr peşkir-i gulâmlık hıdmetiyle şeref-yâb oldu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin ikinci Pazar gün Divân-ı humâyûnda reşen ve lezez ulûfesi çıkup[845] vüzerâ arza girdi. Yeniçeri ağası ve kul kethudâsı ve zağarcıdan gayrısı cümle ocak halkı ve cebeci ve topcu ocakları İstanbul'a[846] gitmek buyuruldu. Beşinci

---

835 zahr Ç: miyân YV
836 kulları ÇY: -V
837 efendi hazretleri ile ÇY: hazretleri -V
838 şeyhulislâm ÇY: -V
839 çukaya Ç: sofa YV
840 kulları ÇY: -V
841 olunup ÇY
842 kulları ÇY: -V
843 gulâmı ÇY
844 yüz -ÇY
845 tevzî' olup ÇY
846 Âsitâne-i sa'âdete ÇY

Çehâr-şenbih gün Sivas Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa ile Van Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa`nın mansıbları mübâdele ve Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Topal Hüseyin Paşa`nın Hille`de[847] âdemiyle[848] fevti haberi gelüp eyâleti mahlûle Adana vâlîsi Daltaban Vezîr Mustafa Paşa`ya ânın mansıbı Sis ve Tarsus sancakları ilhâkıyla vezâret ile vezîriazam kethudâsı Fazlı Efendi`ye inâyet buyurulup Hüseyin[849] Paşa İstanköy muhâfazasına, selefi Kirli İsmail Paşa Aydın ve Saruhan muhassıllığına me'mûr oldu. Ve cebeciler kethudâsı Mustafa Ağa`ya cebecibaşılık, selefi Abdurrahman Paşa Sakız muhâfazasına, selefi Bostancı Mahmud Paşa`ya Amasya ve Divriği sancakları ve Müteferrikabaşı Osman Ağa baş bâkī kulu, selefi İbrahim Ağa çavuşbaşı, selefi Abdi Ağa vezîriazam kethudâsı nasb olup Tımışvar`dan ma'zûl Deli Ömer Paşa Midillü muhâfazasına, selefi Bahrî Mehmed Paşa`ya Kıbrıs eyâleti, selefi Vezîr Boşnak Hüseyin Paşa`ya Sayda-Berud sancağı, selefi sadr-ı sâbık Bozoklu Mustafa Paşa`ya Şam eyâleti, selefi Vezîr Kanijeli Osman Paşa`ya Haleb eyâleti tevcîh ve[850] selefi Vezîr Çerkes Osman Paşa Anadolu diyârının teftîş ve tahrîrine ta'yîn olup yanına her kalemden birer kâtib ve her ocakdan mu'temed çavuşlar koşılup iki yüz nefer bostancıyla Üsküdar`a[851] ubûr ve yedine bu ahkâm-ı şerif verildi.

Sûret-i hükm-i humâyûn

Be-meşiyyeti`l-meliki`l-mu'în, selâtîn-i güzîn ve havâkīn-i adl-âyîn, rûy-i arzdan izhâr-ı şe'âir-i dîn ve mürâ'ât-ı fukara vü mesâkîn ve nasr-ı mazlûm ve cezr-i zalûm ve gaşûm[852] ve irâha-i ibâd ve bilâd içün hikmet-i azîme ve ni'met-i cesîme olduğu ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض لفسدت الارض[853] medlûliyle mu'ayyen ve ber-fehvâ-yi kerîme-i ولتكن منكم امة يدعون الي الخير ويامرون بالمعروف وينهون عن المنكرو أولئك هم المفلحون[854] emr-i bi`l-ma'rûf nehy-i ani`l-münker vâcibât-ı dîniyyeden olup tesbîl-i tarîk-i hayr ve sedd-i

---

847 Hille'de -ÇY
848 âdemiyle Ç: -YV
849 Hüseyin Ç: -YV
850 ve ÇY: -V
851 Üsküdar`a -Y
852 gaşûm -Y
853 *Kur'ân-ı Kerîm,* Bakara Sûresi, 251. âyet, "Eğer Allah, insanların bir kısmını diğer bir kısmı ile önleyip savmasaydı yeryüzü muhakkak fesâda uğrardı".
854 *Kur'ân-ı Kerîm,* Âl-i İmrân Sûresi 104. âyet, "Hem sizden öyle bir cemaat bulunmalıdır ki, onlar hayra çağırsınlar, iyiliği emretsinler, kötülükten vazgeçirmeye çalışsınlar. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir".

sebîl-i şerr ü udvân, kâffe-i mü'minîn üzerine farz ve neceh u felâh bu emre kıyâm ve mübâşerete menût ve şe'âmet-i zulm dahi, ومن لم يحكم بما انزل الله فاولئك هم الظالمون[855]

ومن لم يحكم بما انزل الله فاولئك هم الكافرون[857] ومن لم يحكم بما انزل الله فاولئك هم الفاسقون[856]

âyât-ı kerîmesiyle müberhen olup,[858] ولاتحسبن الله غافل عما يعمل الظالمون

[859] والله لايهدي القوم الظالمين و va'îd-i şedîdinden tecennüb ve teharruz ve nehy-i tegālüb ve men'-i tecâzüb zimmetime farz-ı ayn olup ıyâzen bi`l-lâhi te'âlâ terk ve ihmâli âsim-i azîm ve vizr-i cesîm ve müsted'î-i selb-i ni'am ve hulûl-i nakam olup ber-fehvâ-yi kerîme-i, [860] واخفض جناحك لمن اتبعك من المؤمنين vedâyi'-i hâlikı`l-berâyâ olan âmme-i re'âyâ ve kâffe-i zîr-destân ve fukarâ üzerine bast-ı cenâh-ı re'fet ve şefkat idüp zamân-ı sa'âdet-iktirânımda bir ferde zulm ve te'addî olduğuna kat'â rızâ-yi humâyûnum olmamağla ta'zîmen li-emri`l-lâh ve şefkaten alâ halkı`l-lâh sükkân-ı memleket ve kuttân-i vilâyet, vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve ümerâ ve sâir ashâb-ı örf taraflarından tekâlîf-i şâkka teklîfi ile ta'cîz olunmaya deyü geçen sene taraf taraf evâmir-i şerîfim neşr olunmuşidi. Dâ'imâ hıfz-ı kavânîn-i şer'iyye ve hırâset-i ahkâm-ı dîniyye ve takrîr-i kavâ'id-i millet ve temmîm-i mesâlih-i ümmet, ref'-i havâdis ve fiten hasm-i mehâvif ve mihen, farîza-i zimmet ve illâ töhmet-i mülûkânemden olup Anadolu vilâyeti memleket-i vesî' olup ol tarafda zecr-i mütenâzi'în ve red'-i mütegallibîn ve ref'-i mazârr ü eşrâr ve tahfîf ve tenzîl-i tekâlîf ve izâle-i mezâlim ve mefâsid ve irâha-i bede' ve mekâsid, tashîh-i taraf-ı mekâsib ve teftîh-i ebvâb ve menâfi' ve me'ârib-i vüzerâ-yi ızâmdan celîlü`l kadr ve nâfizü`l-emr, kalîlü`t-tama', kesîru`l- verâ' bir kimesneye tefvîz ve taklîd lâzım gelüp sen ki vezîrim Osman Paşa`sın cevdet-i re'y ü reviyyetine ve rüşd ve şu'ûr ve sîret-i maraziyye iffetine hüsn-i zann-ı humâyûnum olmağla bu husûs içün sen me'mûr olup mukaddemâ sana emr-i şerîfim gönderilüp tenbîh-i humâyûnum olmuşidi. Hâlen dergâh-ı mu'allâm yeniçerileri ocağından ve sipâh silahdâr ve cebeci topcu ocakları tarafından senin

---

[855] *Kur'ân-ı Kerîm,* Mâ'ide Sûresi 45. âyet, "Kim Allah`ın indirdiği hükümlerle hükmetmezse işte onlar zalimlerdir".
[856] *Kur'ân-ı Kerîm,* Mâ'ide Sûresi 47. âyet, "Kim Allah`ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar (dinden çıkmış) fâsıklardırr".
[857] *Kur'ân-ı Kerîm,* Mâ'ide Sûresi 44. âyet, "Her kim Allâh`ın indirdiği hükümler ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerdir".
[858] *Kur'ân-ı Kerîm,* İbrâhim Sûresi 42. âyet, "Sakın Allah`ı, zâlimlerin yaptıklarından gafil sanma".
[859] *Kur'ân-ı Kerîm,* Cum'a Sûresi 5. âyet, "Allah zâlimleri hidâyete çıkarmaz".
[860] *Kur'ân-ı Kerîm,* Şu'arâ Sûresi 215. âyet, "Sana tâbî olan mü'minlere tevâzu kanadını indir".

yanında hıdmetde olmak üzre me'mûr olan zâbitân dahi tarafına irsâl olunmuşdur. İnşâallâhü te'âlâ vusûlünde تعاونوا علي البر و التقوي ولاتعاونوا علي الاثم و العدوان[861] emr-i şerîfine i'timâden,

لاخير في كثير من نجويهم الا من امر بصدقة او معروف او اصلاح بين الناس ومن يفعل ذلك ابتغاء مرضات الله فسوف نؤتيه اجرا عظيما[862].

sehm-i efvâsından hisse-mend olmak kasdıyla Üsküdar'a geçüp mukaddemâ fermânım[863] olduğu vech[864] üzre kethudânı ref'-i mazârr-ı eşkıyâ içün iktizâ iden tarafa[865] gönderüp ve her ne semtde tecemmû'-i bugāt istimâ' olunur ise hükkâm-ı vilâyete haber gönderüp,

انما جزؤ الذين يحاربون الله ورسوله ويسعون في الارض فسادا ان يقتلوا اويصلبوا اوتقطع ايديهم وارجلهم من خلاف اوينفوا من الارض[866]

fehvâ-yi kerîmesi üzre bi-avnihî te'âlâ kahr u tedmîr[867] ve istîsâllerine bezl-i himmet ve sen dahi mâliye tarafından sâdır olan emr-i şerîfim ve mevkūfât defteri mûcebince ibtidâ Kocaili sancağının hânelerini tasaffuh ve istikşâf ve hâneleri kesîr ve teklîf viren re'âyâsı kalîl olan kurâ ve mahallâtı ocaklar tarafından gönderilen mübâşirler ma'rifetiyle müceddeden tahrîr ve zu'afâ ve fukarânın haml-i sikâllerin tahfîf ve tenfîs ve ba'dehû Hüdâvendigâr sancağına mübâşeret ve bu esnâda muktezâ-yi şer'-i kavîm üzre ihkâk ve icrâ-yi hudûd ve def'-i mezâlim ve zebb-i lüsûs ve kuttâ' ve te'mîn-i turuk ve mesâlik ve men'-i mu'âmelât-ı münkire ve büyû'-ı fâside ve tergīb-i mekâsib-i nâfi'a ve tahrîs-i zer' ve hars ve ihyâ-i mevât ve isti'mâr-ı memleket ve tanzîm ve tensîk-i ahvâl-i ra'iyyete bezl-i vus' ve kudret ve ictibâ'-i cüz'iyye ve şer'iyye ve bi-gayr-i hakk kimesneye te'addî[868] itdirmeyüb bâ-husûs emvâl-i mukarrereden olan tekâlîf-i örfiyyeden emr-i defterde ta'yîn ve tasrîh olunduğu üzre tahsîl itdirilüp, ammâ ki kendü nefisleriçün

---

[861] *Kur'ân-ı Kerîm,* Mâ'ide Sûresi 2. âyet, "İyilik ve takvâ üzere yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın".
[862] *Kur'ân-ı Kerîm,* Nisâ Sûresi 114. âyet, "Onların aralarında fısıldaşmalarının bir çoğunda hiçbir hayır yoktur. Ancak sadaka vermeyi, veyâ bir iyilik yapmayı veyâ insanlar arasını düzeltmeyi emreden başka. Ve her kim bunu Allah'ın rızâsını arayarak yaparsa, biz ona büyük bir ecir vereceğiz".
[863] fermân-ı humâyûnum ÇY: humâyûn -V
[864] vech ÇY: -V
[865] taraflara ÇY
[866] *Kur'ân-ı Kerîm,* Mâ'ide sûresi 33. âyet, "Allah ve Rasûlüne cephe almaya kalkışanların ve yeryüzünde fesat çıkaranların cezâsı: Öldürülmelerinden veyâ asılmalarından veyâ ellerinin ayaklarının çapraz kesilmesinden veyâ bulundukları yerden sürülmelerinden başka bir şey olmaz".
[867] u tedmîr ÇY: -V

hilâf-ı emr ve defter bir akçe ve bir habbe aldırmayup ahâlî-i vilâyet ve sükkân-ı memleketi himâyet ve sıyânet eyliyesin. Def'i mezâlim aksâ-yi murâd-ı humâyûnumdur. اتقوا دعوة المظلوم فانها ليس بينها وبين الله حجابا[869] zalemeye meyl ve rükûndan tevakkī eyleyüp zimmet ve himmetine vedî'a kılınan mesâlih-i mezkûre celâ'il-i umûr-ı saltanatdan olmağla göreyim seni bu emr-i celîlü'l-hıtâbda hakkında müsted'î ve avâtıf-ı aliyye-i mülûkânem olur. Rızâ-yi humâyûnuma muvâfik hıdemât-ı meşkûre vücûda getürmeğe bezl-i tâb ü tüvân eylemek bâbında hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnumla fermân-ı âl-i şânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki, sen ki vezîr-i müşârun-ileyhimsin senin[870] cevdet-i reviyyet ve vufûr-ı fitnat ve hüsn-i kifâyetine her vecihle i'timâd-ı humâyûnum ve i'tikād-ı savâb-makrûnum olmağla bundan akdem Anadolu yakasının[871] kâffe-i umûru mufassal ve meşrûh evâmir-i şerîfim ile senin uhde-i kifâyetine havâle olunmuşidi. Memâlik-i mezbûreden evvelen Burûsa ve âna mümâsil ba'zı emkinede tut eşcârı ta'biye ve terbiye olunup ibrişim gibi emti'a-i mergūbe mükâsebesi mümkin iken[872] ol makūle arâzînin ba'zısı hâlî ve mu'attal olduğundan mâ'adâ ba'zısı dahi ahâlîsinin mezrû'ât-ı hasîseden ednâ nesne ile me'lûf oldukları cihetden izâ'at-i menfa'ate bâ'is olup kezâlik nice mahallerde dahi[873] pirinç ve zeytûn ve sisam ve penbe gibi menâfi'-i kesîreye dest-res kābil iken ânın gibi arâzî-i münbite dahi şûre-zâr-ı ihmâl ve ta'tîl olup bu makūle emâkinin sevâkinini mekâsib-i nâfi'aya teşvîk ve tahrîs ile isâbet[874] ihyâ-yı mevât ve istiftâh-ı vücûh-ı mükâsebât[875] levâzım-ı **(240-b)** isti'mâr-ı bilâddan olmağla, imdi emr-i şerîfim vusûlünde Anadolu yakasında eğer Burûsa ve eğer bilâd-ı sâirede tut ve zeytûn ve pirinç ve sisam ve penbe ve sâir bu misüllü mekâsib-i nâfi'aya müste'id olan arâzînin ahâlîsi gars ve harsa hass ve tahrîs ve ba'zı e'zâr îrâd ider ise mukteza-yi hüsn-i tedbîr ile özürlerin def' eyleyüp ve eğer öşürleriçün ziyâde teklîf vaz' olunmakdan tecânüb iderler ise الكاسب حبيب الله mazmûnu üzre ol makūle mekâsib-i sâlihaya teşebbüs idenlere merhameten öşürleri hıffet üzre takvîm olunacağın dahi iş'âr idüp ve bi'l-cümle

[868] te'addî ve zulm Ç: zulm ve te'addî Y: te'addî V
[869] *Buhârî* III, 91,"Mazlumun bedduasından sakınınız, zira onunla Allah arasında hiçbir perde yoktur."
[870] senin -ÇY
[871] diyârının ÇY
[872] iken -Ç
[873] dahi -ÇY
[874] isâbet -ÇY
[875] münâsebât Ç: mübâsebât Y: mükâsebât V

memleket-i Anadolu`da ânın gibi hâlî ve mu'attal kalup veyâhûd zer' ve gurûsdan münâsib olan terk olunup ednâ nesne ile iktifâ olunmağa nemâsı tedennî ve intıkâs bulan mezâri' ve arâzîye münâsib olan eşcâr-ı sâliha gars ve hubûbât-ı nâfi'a zer'iyle ihyâ ve i'mâr eylemekde vesâir me'mûr olduğun hıdemât-ı aliyyemde bezl-i mechûd eylemek bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur.

Rûz-ı Kasım`dan Sefere Hareket-i humâyûn Vaktine Değin
Serhadd-i islâmdan Gelen Ba'zı Vekâyi' Beyânındadır

Bundan akdem Bosna Beylerbeyisi Mehmed Paşa dahi Moravik palankasına ta'yîn olmuşidi. Lâkin varmazdan mukaddem palanka feth ü teshîr[876] olmağın yanında olan serhad askeriyle Sava kenârında vâki' Birot Kal'ası`ndan dönüp Bosna tarafına teveccüh esnâsında Venedik sınırında vâki' Ehlune Kal'ası`ndan feryâdcı[877] gelmeğle mu'accelen ol cânibe varup Sin ve Kalin nâm kal'alar kurbünde tecemmu' iden Venedik keferesinin dağıldığu haberin alup Hersek sancağında vâki' İmoska Kal'ası`nın zahîresin virüp andan Gabele Kal'ası`na gelince[878] ol havâlîde Venedik`e[879] mütâbe'at iden kurâları urup ve imdâdlarına[880] gelen Zadvar ve Makarski kal'alarının harbî neferiyle harb-i kıtâl idüp bir mikdârını katl ve esîr-i der-zencîr[881] ve üç aded bayrakların alup andan mukaddemâ Began oğlu Hırvat askeriyle Bosna sınırına gelüp ale`l-gafle ahz eyledüğü Todornovi ve Dranograc palankalarından Todornovi`ye koduğu cünûd-ı şeyâtînin[882] بعون الله تعالى[883] kulûb-ı menhûslarına istîlâ iden havf ü haşyetden palanka içinde olan hânelere âteş virüp firâr[884] itmeğle gelüp palankayı zabt u rabt[885] eyleyüp Krupa ve Bihke kal'alarının neferâtıyla ümerâ-yi serhadden Mustafa Bey`i muhâfazasına ta'yîn idüp andan bin mikdâr[886] atlu ve iki bin yaya ile Ehlune`dan on iki sâ'at beru İskobiye Kal'ası`nda kalup Bosna sınırlarında hareket üzre olan Began oğlu Venedik askerlerinin ayağı kesilince rûz-ı

---

[876] ü teshîr ÇY: -V
[877] feryâdcılar Ç: feryâdcı YV
[878] varınca ÇY
[879] Venedik küffârına ÇY: küffârına -V
[880] imdâd ü i'ânetlerine ÇY: i'ânet -V
[881] der-zencîr ÇY: -V
[882] şeyâtîn-i mekrûhun ÇY: mekrûh -V
[883] te'âlâ ÇY: -V
[884] karârı firâra tebdîl ÇY
[885] u rabt ÇY: -V
[886] mikdârı ÇY

Kasım'a değin ol havâlîleri muhâfaza üzre olduğun der-i devlete[887] gönderdiği Salih Çeribaşı haber virdi. Ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd[888] muhâfızı Vezîr[889] Hacı Hüseyin Paşa'dan gelen mektûbda[890] Sava kenârında vâki' Kopnik palankasından feryâdcı gelüp ba'de'l-istişâre muhâfazada olan askerden dört bin mikdâr guzât-ı ehl-i islâm[891] ifrâz, yirmi kıt'a üstü açık ve on beş kıt'a şayka ve on kıt'a firkateye tahmîl ve Küçük İsmail Paşa'yı üzerlerine baş diküp Kapudan Mehmed Paşa ile irsâl eyledi. Vardıklarında cem'iyyet eyleyen küffâr-ı hâk-sâr[892] haberdâr olmağla perâkende ve perîşân[893] olup bunlar dahi palankanın muhtâc olan yerlerin ta'mîr ve hendeklerin tathîr idüp Belgrad'a[894] geldiler. Ve Tımışvar'ın yirlü kulu mevâcibinden Belgrad'da alıkonulan kusûr otuz kîse akçe ile Mısır askerinin zahîresin gönderip selâmet-birle vusûlün i'lâm etmiş ve Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Baki Paşa gönderdiği mektûbda[895] me'mûr olduğu üzre cizye-i Kürdistan ve nizâm-ı Gürcistan içün kapusu ve eyâleti askeriyle bir müddet ol semtlerde[896] meks ü ikāmet[897] ve cizye-i Kürdistan husûlü bir sûrete konup andan serhadd-i mansûre askeriyle Gürcistan sınırlarına vardıkda izâle ve istîsâllerine me'mûr olduğu Arçil Hân ve Görkin Hân kâfirleri Açıkbaş memleketi havâlîsinden firâr idüp mezbûrlara itâ'at ü inkıyâd[898] iden Tavad ve Aznavurlar cümleten beruya mütâbe'at min ba'd hazret-i pâdişâh-ı gâzîye[899] muhâlefet itmemek ve emr-i humâyûnlarıyla hân nasb olunan Görgi Hânı kabûl etmek üzre ahd ü mîsâk ve Göril Hân'ı cümle etbâ'ıyla tekeffül ve âyin-i dîrîneleri üzre cümlesi evlâdların rehin virmek şartıyla istîmân itmeğle a'yân-ı asker ittifâkıyla istid'â ve ricâları kabûl ve umûr-ı Gürcistan'a vâkıf ba'zı a'yân-ı vilâyet ile mübâşir Kapucubaşı Mehmed Ağa Görgi Hân'ı götürüp cümle Tavad ve Aznavurlar âyin-i bâtılları üzre istikbâl ve tebe'iyyet idüp suhûlet ile feysal verildüğün ve Arçil ve Görkin melâ'înlerinin[900] hevâlarına tâbi' ve her

---

[887] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[888] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[889] vezîr -Ç
[890] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[891] ehl-i islâm ÇY: -V
[892] hâk-sâr ÇY: -V
[893] ve perîşân ÇY: -V
[894] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[895] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[896] havâlîlerde ÇY
[897] ü ikāmet ÇY: -V
[898] ü inkıyâd ÇY: -V
[899] gâzî hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[900] melâ'în-i bî-dînlerin ÇY: bîn-dîn -V

sene fitne ve fesâda[901] ve[902] Gürcistan'ın ihtilâline bâ'is ve bâdî[903] Ahıska sâkinlerinden sâbıkā Erzurum Ağası Sonbat oğlu Süleyman Ağa olup hakkında vârid olan fermânı[904] duyup Âsitâne'ye firâr ve sâbıkā Dadyan hânı olan bed asılı tahrîk ile yine ihtilâl-i Gürcistan'a sa'y-ı gûşiş[905] itdüğün ve mezbûr ahz ve katl olunmaz ise yine bir azîm fesâda mü'eddâ ve Acem tarafından dahi azîm sûze bâ'is ve tahrîk-i fitneye hâdis olup ve etbâ'ı ise vefret[906] ve kesret üzre olmağla izâlesi emr-i mühimmeden olduğun ve[907] Dadyan hânı Mamya Hân Gürcistan'ın bu sûrete ifrâğ ve itâ'at üzre olmaların ta'ahhüd idüp nizâmına sebeb olmağla sâbıkā Dadyan hânı Leyon Hân devlet tarafında imiş bir-takrîb ile hanlık kendüye tevcîh olunur ise yine ke'l-evvel ihtilâl-i Gürcistan'a bâ'is-i[908] bâdî olup mezbûrlar def' ve bir mahalle nefy olunmasın yazmış ve bu yaz ibtidâlarından beru Belgrad'dan Niş'e ve sağ tarafdan Alacahisar ve sol tarafdan Vidin'e varınca ol havâlîleri haydûd eşkıyâsı kaplayup bayrak bayrak gezüp yollara inüp askerî ve gayriden[909] giriftâr etdikleri Müslümanları pâre pâre etmek ve[910] karınların yarmak ve elin ve[911] ayağın kesmek ve asup kurşuna tutmak ve şişlere sancup[912] âteşlere[913] çevirmek ve ağaçlara pâreletmek gibi akla ve fikre[914] gelmez envâ'î dürlü hakāret ve[915] eziyyet ile katl ve helâk etdikleri firâr idüp ve bahâ ile halâs olanların takrîrinden hadd-i tevâtüre ermiş ve ale'l-husûs cem'iyyet-gâhları olan Devebağırdan derbendinde birkaç bin âdem telef etmişler idi. Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[916] gerisinden Tatar İslam Paşa elli mikdâr âdemiyle Belgrad'dan[917] gelürken Hasan Paşa palankasıyla Batiçne mâbeyninde vâki' Çatalköprü'de Rayko nâm haydud başı ve üç yüz yaya ve elli atlu haydûd[918] ile üzerine

---

[901] fesâd ÇY
[902] ve -ÇY
[903] ve bâdî ÇY: -V
[904] fermân-ı humâyûnu ÇY: humâyûn -V
[905] gûşeş ÇY: -V
[906] fetret ÇY
[907] ve ÇY: -V
[908] bâ'is ÇY: -V
[909] gayrılardan ÇY
[910] ve ÇY: -V
[911] ve -Y
[912] saplayup ÇY
[913] âteşlere -ÇY
[914] ve fikre ÇY: -V
[915] hakāret ve ÇY: -V
[916] nusret-makrûn Y: -V
[917] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[918] haydûdlar ÇY

varup pîş ü pesinden çıkup esnâ'-i mukātelede İslam Paşa yaralanup altı âdem şehîd ve on iki âdemiyle kendü esîr olup kırk bir kîse akçe ve on kalpaklık semmûr ile bahâya kesüp paşa dahi konakçısına altı nefer âdemîsini koşup pûşte olmak üzre Der-i[919] devlet'e gönderdi. Ve kendüyi Rayko la'în Morova suyu kenârında bir dağa getürüp ol mahalde fevt olup yanında olan tevâbi'i defn etdikleri Rikâb-ı humâyûna[920] arz-ı i'lâm[921] olundukda gayret-i şâhâneleri cûş u hurûşa gelüp Rumili Beylerbeyisi Küçük Cafer Paşa'ya hıtâben sâdır olan emr-i âlî-şânları üzre mükemmel kapusuyla Belgrad'dan[922] kalkup Alacahisar ve Podiva ve Erküp ve Niş'e gelince yemîn ve yesârda olan palanka neferlerini kaldırup haydud eşkıyâsının geçecek geçidlerin bağladup kendüsü Yagodine'ye doğru yürüdü. Kethudâsı Mustafa Ağa'yı piyâde ve süvâr üç yüz kadar[923] âdemiyle Çaçka semtlerinde olan haydûd beçneleri üzerine ta'yîn etdüğün mel'ûnlar[924] haber alup derûnlarına[925] havf ü haşyet[926] müstevlî olup,[927] herbiri bir tarafa perâkende ve perîşân[928] olanların bir bölüğüne Alacahisar cânibinde Koznik kurbünde ve bir bölüğüne Çakırdağı altında Kavaklı nâm mahalde Cafer Paşa âdemleri sataşup yirmi baş ve bir dil alup sâiri eşyâların bırakup mecrûhan firâr, ekseri Nehr-i Morova'ya urmağla gark ve helâk oldu. Kethudâsı Mustafa Ağa dahi Gragonice ve Rudnik palankaları etrâfların sürerek **(241 a)** gelüp bir gice Çaçka'da yatup haydûd eşkıyâsı İbre suyu Morova'ya karışdığı mahalde oldukların haber aldı. İrtesi gün yayla eteğini kollıyarak Manastır üzerine vardı. Ol mahalde Macar voyvoda, Çolak voyvoda ve Rayko ve Jarka nâm haydûd başılar öküz vesâir davarların cem' idüp yüklerin yükledüp iki yüz yirmi beş nefer haydûd eşkıyâsı[929] ile kalkup Sava suyunu karşu geçmek fikriyle Rajne yoluna giderken kuşluk vakti kırda rast gelüp cenge[930] mübâşeret eylediklerinde mukāvemet idemeyüp kimi katl ve ekseri İbre suyuna dökilüp gark ve helâk, altı dil dört kefere avreti giriftâr, sekiz nefer Müslümân esîrlerin halâs idüp

[919] der -ÇY
[920] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -Y
[921] i'lâm ÇY: -V
[922] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[923] mikdârı Ç: kadar YV
[924] mel'ûn-ı bî-dîn Ç: bî-dîn -YV
[925] derûn-ı menhûslarına ÇY: menhûs -V
[926] ru'b ü hırâs ÇY
[927] olup ÇY: -V
[928] ve perîşân ÇY: -V
[929] eşkıyâsı ÇY: -V
[930] harb-i kıtâle ÇY

Jarka ve Rayko haydûd başılarıyla Çolak voyvoda katl olup yüz elli öküz ve kırk at ve bâr-gîr ve on iki yük eşyâları ve cümle tüfeng ve silâhları ve ehl-i islâmdan hasâret eyledikleri hayli emvâl ve erzâkları her ne bulundu ise gâret ve yağma olup bî-had ganîmete muvaffak olduklarıın paşa-yi mûmâ-ileyh Rikâb-ı humâyûna arz u i'lâm eyledi. Ve Kamaniçe Kal'ası'ndan âdem gelüp iki bin Leh atlusu kal'a altına seğirdüp altı yüz mikdâr hayvan ve beş nefer âdemlerin sürüp getürdü. Ve Hân-zâde Saadet Giray Sultân[931] dahi bir mikdâr Tatar askeriyle hisâr altına gelüp sağ kol ağası Ali Ağa'yı iki yüz mikdâr âdem ile kılavuz alup leh diyârına akın eyledi. İlbav etrâfların urup on bin kadar[932] esîr ve hayli ganîmet ile avdet etdüğün haber virdi. Ve Belgrad-ı dârü'l-cihâd[933] muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa'dan gelen mektûbda[934] sâbıkā Tittel sancağı beyi Mustafa Bey, üç yüz atlu ve iki yüz yayaya baş olup çete tarîkıyla Peçey palankası tarafına gitmişidi. Bir mikdâr katana atlusu Varadin kumandânına düğüncülük ile bir yirden kız alup getürürler imiş, Peçey'de bulunmuşlar. Mîr-i mezbûr dahi piyâde ve süvâr asâkir-i mansûru[935] bir mahalde pusuya koyup kendü bir mikdâr atlu ile Peçey altına seğirdüp biraz hayvânât sürdüklerinde cümle katana atluları ardlarına düşüp bunlar dahi pusu üzerine çeküp temâm-ı mertebe[936] araya aldıklarından sonra kılıç korlar, kırk beş neferin dil ve dokuz neferin kelle idüp ganâyim-i mevfûre ve selâmet-birle Belgrad'a[937] geldiler. Aldıkları doyumluğu füruht eyleyüp yirmi dört kîse akçe düzdi. Ve İlive'den karşu geçen haydûddan dahi sekiz neferin tutup getürdiler. Bi-hamdi'l-lâhi te'âlâ Tımışvar'ın ve gerek Belgrad'ın yolları emniyyet üzre olup henüz düşmen tarafından dahi bir sîd ü sadâ olmayup[938] câ-be-câ kaçup gelen ba'zı tutsaklarımız düşmenin[939] za'afını ve Fransa askeri bir kal'asını daha alup tarafeynden havfa düşmeğin cümle kal'alarında olan Müslümân esîrlerini yazup Beç taraflarına gönderdiklerin ve Fransız üzerine ta'yîn olunan askerinin serdârı Prens Luyis Hersek mürd olup "ba'de'l-yevm fursat Osmanlunundur" deyü korkuya düşdüklerin haber virdiklerin yazmış. Ve Bosna serhaddinde vâki' Dranograc palankası müstahfızları geçen

---

[931] Sultân ÇY: -V
[932] mikdârı Ç: kadar YV
[933] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[934] mektûb-ı mergūbda ÇY: mergūb -V
[935] ehl-i islâmı ÇY
[936] mertebe ÇY: -V
[937] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[938] düşmen dahi bir tarafdan sît ü sadâ itmeyüp ÇY
[939] düşmen-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V

sene mürtedd olup palankayı Nemçe kâfirlerine virmişler ve nöbet ile ellişer müşrik gelüp[940] muhâfaza iderler idi. Zahîre zarûretinden nısfı firâr etdikleri Bosna Beylerbeyisi Mehmed Paşa'nın mesmû'u olmağla içinde olan mürtedlere ihsân ile istimâlet virmeğin baş olan kâfiri esîr, vesâirin kapudan taşra idüp ta'yîn itdüğü serhad askeri varup palankayı zabt u rabt[941] eylediler. Ve mürtedlerin dahi katlin Mehmed Paşa mukarrer etmişiken serhadlü rıza virmeyüp ancak re'isleri Kenan Ağa'yı palankada haps eylediklerin ve Bihke Kal'ası kasdıyla üç bin kadar Nemçe kâfiri kal'aya iki konak karîb Tur Ovası nâm mahalle gelüp kışlaklara bir bir[942] dağıldıkların ve Mehmed Paşa me'mûr olduğu üzre varup Mostar Kal'ası binâsına mübâşeret idüp cürmü bin beş yüz zira' olup köprü kal'a ortasında kalup top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve müstahfizân-ı askerin vaz' ve tertîb eyledi. Venedik'e tâbi' Nova ve Zobce ve Krahova ve Kotor nâm harbî kal'alardan cem'iyyet iden bin dört yüz kırk nefer yaya cengci Hırvat askeri üzerine Nova kapudanı baş olup elli kadar[943] bayrak olmak üzre yürüyüp Hersek nevâhîsinden Nevesin kazâsı üzerine gelüp karyeleri[944] urup bir mikdâr hayvânât sürüp giru giderken Nevesin kasabası müsellimi Ali Ağa altmış nefer güzîde atlu ile enselerinden irişüp bir Cuma gün sabâh sovuğunda melâ'înin[945] elleri tutmaz iken kılıç koyup kırk yedi kelle, on altı dil alınup ve doyumlukların[946] dahi cümle[947] bırakdırup iki yük barut, iki yük kurşun, üç yüz tüfeng ve silâh ve dobradan hayli eşyâ iğtinâm olundu. Bakıyyetü's-suyûf olan[948] melâ'în-i dûzah-mekîn[949] kapudan ile ekseri mecrûh ve menkûb sa'ab dağlara perâkende ve perîşân merkûm Ali Ağa ile dört nefer guzât[950] şehîd[951] ve üç neferi yaralanup fazl-ı hak[952] ile[953] bir güzel gazâ müyesser olduğun ve serhadd-i islâmiyyeden Opuska ve Predol ve Dabre derbendleri muhâfazasına me'mûr üç yüz elli nefer sekbânın ulûfeleri havâle olunmuşidi. Lâkin rûz-ı Kasım'dan nevrûza

---

940 olup ÇY
941 u rabt ÇY: -V
942 bir bir ÇY: -V
943 mikdârı ÇY
944 karye ve kasabaları ÇY: ve kasaba -V
945 melâ'în-i hâsirînin ÇY: hâsirîn -V
946 ganîmetlerin ÇY
947 cümlesin ÇY
948 olan ÇY: -V
949 dûzah-mekîn ÇY: -V
950 neferât-ı islâm ÇY
951 şühedâ defterine ilhâk ÇY
952 Hak te'âlâ hazretlerinin avn-i inâyetiyle ÇY
953 ile -Ç

değin lüzûmu yokdur deyü ferr ve nihâde buyurulan ulûfe ve ma'ûnetlerine işbu kış eyyâmında dahi hıdmetde bulunup lüzûmu ile müstehak oldukları ulûfeleri ihsân buyurulmasın Hersek vâlîsi Sefer Paşa arz-ı i'lâm[954] etmiş ve Tımışvar'dan gelen gönüllü ağası Mestan Mehmed[955] Ağa söyledilüp "seksen âdem ile Göle Kal'ası altına çeteye gidüp seksen öküz ve altı nefer Sırf esîri getürdüm düşmen-i dîn[956] ahvâlin su'âl etdik tabur-ı makhûr[957] hezîmet buldukdan sonra Budin'de müşâvere eylediler. Biz erken çıkmış iken Moriş kenârında bir aydan ziyâde meks etmek neden iktizâ etdi, niçün varup Budin Kal'ası gibi Tımışvar Kal'ası'na arka virüp Osmanlı gelinceye değin almadık deyü birbirleriyle münâkaşa idüp dağıldılar. Ve her kal'adan müte'ayyen kâfirler intihâb ve torovin etmeğe Beç'e gitdiler. Henüz daha ne karara kodukları ma'lûm olmadı. Ve Erdel içinde olan kal'alardan mâ'adâ on iki regimend süvârî Nemçe keferelerî[958] serhad ağzında olan karyelere kışlaya dağıldıkların" haber virdi. Ve muhâfız-ı kal'a Vezîr Cafer Paşa Tımışvar'ın dört tarafına ekinler ve bostanlar ekdirüp etrâf-ı re'âyâya istimâletler virdüğünden kal'aya re'âyâ gelüp zahîre getürmeğle dakîk ve şa'îrin kilesin birer guruşa füruht idüp bu yılki kurakdan kat'-ı nazar, düşmen-i bî-[959]dîn dahi gelüp[960] ihrâk-ı bi'n-nâr[961] itmeğle ancak bir kıyye otluk beş pâreye bir kıyye Mısır buğdayı üç pâreyedir. Piyâde ve süvâr dört yüz mikdâr kâfir-i bî-dîn[962] Şebeş'i muhâfaza üzre olup yüz Nemçe ve iki yüz Nemçe[963] katanası bir gün[964] gelüp hisar ardından seğirtdiler. Odun arabalarını urup otuz öküz ve on ter oğlanı alup iki Mısırlı şehîd etdiler. Bir def'a daha Çanad kapudanı, Çanad ve Sente ve Sopuşka palankalarından ve Şans'dan cem' itdüğü üç yüz atlu ve iki yüz yaya Nemçe ve Macar haydûd keferesiyle Tımışvar altına seğirdüp[965] Baba Hüseyin Tekyesi'ne geldiler. Vezîr Cafer Paşa ve Arnavud Süleyman Paşa ve Mısır askeri ve guzât-ı sâire cümle taşra çıkmağla havfa düşüp giru döndüler. Bir gün[966] mukaddem ise

[954] i'lâm ÇY: -V
[955] Mehmed -Ç
[956] bî-dîn Ç: dîn Y: -V
[957] makhûr ÇY: -V
[958] kefereleri ÇY: -V
[959] bî ÇY: -V
[960] gelüp ÇY: -V
[961] bi'n-nâr ÇY: -V
[962] bî-dîn ÇY: -V
[963] Nemçe Y: -ÇV
[964] bir gün -ÇY
[965] gelüp ÇY
[966] gün -ÇY

Tımışvarlu`dan otuz âdem ve Kursludan kırk nefer atlu Moriş suyu yalusuna çeteye gitmişler idi. Bunların izin görüp izleri üzerine yüz yirmi atlu ayırup yüz seksen atlu ile Sente kapudanı Çanad tarafına gitdikleri çeteci guzât-ı mansûrenin ma'lûmları olıcak ba'de`l-istişâre Kursludan Evti[967] kendü yanına altı nefer Kurslu alıkoyup yol azıtmak içün iz üzerinde kalup mâ'adâ atlular Çanad semtine gitdikde mukaddem iz üzerine giden yüz yirmi atlu Evti`nin[968] üstüne geldiklerinde ol dahi firâren gelüp **(241 b)** çeteci askere mülhak olduğu mahalde yüz seksen atlu bunlara görinüp üzerlerine gelüp bir yaylım kurşun atup bunlar dahi dal kılıç içlerine karışdıklarında lütf-i hak te'âlânın avn-i inâyeti[969] ile kâfir[970] bozulup vehle-i ûlâda yüz kadar kefere-i bed-âyîn[971] dendân-ı[972] tığdan geçüp yirmi üç nefer kefere ile Sopuşka kapudanı ahz olundu. Giruden ta'kîb iden yüz yirmi kefere yoldaşlarının hezîmetin gördükde firâra yüz tutup guzât-ı mansûre[973] ganâyim-i mevfûre ile Tımışvar`a geldiler. Ve Şebeş ile Pofça mâbeyninde vâki' Heşriç şansını Cafer Paşa mukaddemâ hedm etmişidi. Avlin Yovan kapudan iki yüz yaya ve altmış atlu haydûd ile yapup içine girdi. Ve Lipva mukâbelesinde Şolmoş palankasında dahi yüz haydûd olup bu yaz yine Seksonya Herseği Feriderikos Kral Nemçe askerine serdâr olup Varadin üzerine gideceğin gelen esîrler haber virdüğün söyledi. Ve Kırım diyârının intihâ-yi serhaddinde olan Kadir Şah Mirza Kalmuk keferesine müte'allik[974] Hân hazretlerine andan Rikâb-ı humâyûna gelen mektûbda[975] İtil suyu semtinde sâkin Kalmuk Kralı Eyüge Hân ile haberleşüp Mosko tarafı ile Kalmuk keferesinin mu'âmelât ve ittifâkların bilmek içün ihtimâm-ı tâm olundukda, Eyüge Hân cânibine varup gelen âdemlerimiz takrîri üzre Azak Kal'ası alındıkdan sonra Kalmuk keferesinden Moskov`a âdem gönderdiler. Serhadd-i islâmiyyeye isâbet-i mazarrat husûsunda Kalmuk keferesiyle Moskov`un arasında akd olunan dostluk ve ittifâk, yemîn ile mukarrer ve müstahkem kılınup ve Eyüge Hân dahi bu ittifâka[976] dâhil olup ve Nogay a'yânından Sultân Murad Bey`e Moskov cânibinden dokuz semmûr kürk ve yetmiş donluk çuka ve senede ulûfe olmak üzre bir mikdâr akçe ta'yîn ve

---

[967] Evti -ÇY: Veliyyüddin Efendi nüshasında harekelenmiş.
[968] Deveti`nin ÇY
[969] te'âlânın avn-i inâyeti ÇY: -V
[970] dûzahiyânlar ÇY
[971] bed-âyîn ÇY: -V
[972] dendân -ÇY
[973] ehl-i islâm ÇY
[974] müte'allik -ÇY
[975] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V

irsâl olunup ve Eyüge Hân`dan ba'zı mirza, Çapdarçap Mirza yanına varup te'addîlerin izhâr eylediklerinden sâir başları elem çekdi. Murâdları sefer vaktine değin kasd-ı fâsidlerin bildirmeyüp iğfâl ile İtil suyunu beru geçüp hareket-i menhûs[977] eylemek üzre olmağla geçen sene hareket[978] olunduğu vakitden üç hafta mukaddem Kopan suyu cânibine yürümeğe kavl ü karâr etdiler. İşbu haberlere mugāyir elçiyle sözleri olur ise zinhâr i'timâd itmeyesiz ve Eyüge Hân semtinin askerine dahi inanmayasız dimiş ve Hân-ı âlî-şân hazretlerinin[979] gönderdiği dil dahi takrîrinde, "bundan akdem Moskov eline giren Togan ve Şahin Kirman kal'alarına istihkâm virilüp Domno nâmında bir Moskov hatmanı ile piyâde ve süvâr bin nefer Moskov ve iki bin nefer Barabaş Kazağın[980] muhâfazasına koyup[981] zahîreleri müstevfâ ve cebe-hâneleri tekmîl[982] beş yüz kadar atlu kâfir dahi nöbetce gelür gider ve Moskov serdârı Şeremet oğlu ile Barabaş hatmanı Mazepa ve birkaç ihtiyâr boyarları Moskov çarı da'vet ve ba'de'l-meşveret[983] gelüp yerlerinde kışladılar. Ve bahar faslında Moskov çarı bi-nefsihî Moskov ve Kazak askerleriyle Togan ve Şahin Kirman kal'alarına gelüp daha metânet ve istihkâm[984] virmek üzre binâ levâzımâtın müheyyâ ve gemilere koyup Özi suyu ile indireceklerin" haber virdi. Ve geçen sene Zadra cenerali yirmi dört bin mikdârı[985] Venedik kâfiriyle gelüp Arnavud-ı İskenderiye Kal'ası`nın sedd-i seddi olan Ülgün Kal'ası`nı on sekiz gün muhâsara ve on iki bin cengcisi kırılup me'yûsen kasr-ı yed, vilâyetine vardıkda Venedik Cumhûru, mezbûru mu'âhaze idüp "Gabele Kal'ası`nı aldın zarârından gayrı fâ'ide görmedik. Şimdi Ülgün Kal'ası`nda dahi bu kadar cengcimizi kırdırdın" deyü azl ve bir âharın nasb eyleyüp bu yaz yine[986] Ülgün Kal'asın muhâsara itmeğe tedârük üzre olduklarıın Hersek Vâlîsi Sefer Paşa`dan gelen esîrler lisânından arz u i'lâm ve kal'a ta'mîre muhtâc ve müstahfizân-ı askerden tehî olduğun bildirmeğin, münhedim olan yerleri yapılup zâd ü zahîre ve cebe-hâne vaz' olunmak üzre müşeddid ahkâm-ı şerîfe ile mübâşirler ta'yîn gerek kal'a-yi

---

[976] ittifâk-ı ittihâda ÇY: ittihâd -V
[977] menhûs ÇY: -V
[978] hareket -ÇY
[979] âlî-şân hazretlerinin ÇY: -V
[980] Kazağı ÇY
[981] ta'yîn idüp ÇY
[982] cebe-hâneleri tekmîl ÇY: -V
[983] idüp +ÇY: -V
[984] ve istihkâm ÇY: -V
[985] mikdârı ÇY: -V
[986] yine -ÇY

mezbûre ve gerek Bar Kal'ası'nın herbirine yeniçeri, cebeci, topcudan yüzer nefer müstahfiz kapukulu ta'yîn ve irsâl olundu. Eğerçi kal'a-yi merkūme metânet üzre binâsı itmâma irdi, lâkin بامر الله تعالی bir azîm zelzele vâki' olup burç bârûları bi'l-külliyye yire berâber yıkıldığu Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[987] olundukda yine müceddeden binâsına hatt-ı şerîf sâdır oldu. Ve Tımışvar'dan gelen Eğreli Hüseyin Ağa takrîrinde, "mukaddemâ Zerin oğlu Yanoş babası fevtinden sonra Nemçe Çasarı sikletiyle Frenk keşişi olup terk-i evtân etmişidi. Gezerek Sente palankasına gelüp Çanad'a varmak üzre Tımışvar yakasına geçüp iki tutsak iziyle Tımışvar'a geldi. Ve Erdel içinde olan Nemçe askerinin ulûfeleri Beç'den gelürken mukaddemâ Tökeli İmre[988] Krala tâbi' olup sonra Nemçe tarafına dönen piyâde ve süvâr bin iki yüz nefer Kurs eşkıyâsı basup hazîneyi gāret ve bile koşulan dört yüz Nemçe[989] kırup İslâm tarafına mütâba'at itmeleri söylenür. Şimdilik sa'b yirlerde gezüp kesicilik iderler" didi. Vezîriazam karındaşı merhûm Hacı Mustafa Paşa Tımışvar muhâfızıken Tökeli Kral kapudanlarından gelüp itâ'at ve hâlen Tımışvar'da meks ü ikāmet[990] üzre olan Sapanoş Mihal'in Tökeli Krala gönderdiği kâğıd tercemesinde Macar memleketinde vâki' Kalfoc Ovası'nda Macar tâifesinin cem'iyyet ve müşâveresi olup tebdîl-i câme âdemimiz varup tecessüs-i[991] ahvâl eyledikde[992] geçen sene Nemçe askerinin kalblerine sârî olan havf ü haşyetden bu yıl cengci yazılmağı kimse istemeyüp herbir köyden ikişer üçer re'âyâ evlâdın zor ile yazdıklarından ekseri mübtedî olmak üzre otuz beş bin mikdârı asker olup üzerlerine Prens Visavye nâm Nemçe cenerali serdâr olması söylenür ve Fırançe ile Felemenk sulh ü salâh itdüğünden Nemçe'nin güzîde ve eski askeri Fırançe cânibinde olan Nemçe sınırına ta'yîn olup gönderilmişdir. Ve bu yıl Fırançe askeri Nemçe üzerine evvelkinden ziyâde musallat oldu. Ve Fırançe sınırında bulunan Macar askerinin ekseri Fırançe'ye tâbi' olup kapudanlarımızdan Yonferaş nâm Macar kapudanı bize kâğıd gönderdi. Sular tuğyânı def' oldukda hayli âdem ile Tımışvar altına hıdmetimize geleceğin bildirmiş ve sizden ötürü oldu deyü bu tarafda Nemçeler Macarlara söylerler imiş. Ve İslâm pâdişâhı bir tarafdârını Leh'e kral nasb etmek murâd etmiş Lehlü râzı olmamışlar ve Pelnak Andiraş Grof'dan bize kâğıd geldi. Tökeli Kral İslâm

---

[987] inhâ ÇY: -V
[988] İmre Ç: -YV
[989] Nemçeyi ÇY
[990] ü ikāmet ÇY: -V
[991] idüp +Ç: -YV

pâdişâhıyla bu taraflara vaz'-ı kadem iderler ise bî-had Macar tâifesi silahlanup Nemçe üzerine ayağa kalkacakdır ve Paldiyak Macar kapudanı Nemçe içün bin beş yüz neferden ziyâde cengci peydâ idemedi. Ve Aşlik nâm Nemçe cenerali bize kâğıd yazmış, "Tökeli kral öldü sen anda ne beklersin çasardan sana temlîk köy alıvirüp aman kâğıdı getürdeyim hemân kalk gel dimiş. Ve zabtımızda bir mikdâr Nemçe esîri var Kurslular ile mübâdeleye saklarım ve akrabânızdan Zerin oğlu Yanoş Tımışvar'a gelüp sığındı lâkin Devlet-i aliyye[993] tarafına gitmeğe âzâdeme inanılmadı, bir emniyyet-i vakitde gönderilür, o mudur? gayrımıdır? bilinmez. Âlet-i harbden gerek füruht ve gerek mübâdele içün İslâm cânibine bir şey taşınmaması Nemçe vilâyetinde yasağ oldu. Ve Erdel memleketinde altı bin Nemçe'den ziyâde asker nâmına yokdur. Ve Tot vilâyetinin bir mahallinde hevâda iki bulut zâhir olup birisinde saçlı ve birisinde saçsız cengci görinüp beynlerinde azîm ceng ü cidâl oldukdan sonra saçsız ceng[ci][994] saçlı cengcileri bozup üzerlerine gâlib geldiklerini nicesi görüp haber virdi" dimiş. Ve mukaddemâ Feriderikos krala esîr olan Şarkan İbrahim Paşa on bir nefer âdemiyle iki Nemçe ve üç donanmış at ve iki semmûr kürk bahâya kesüp posta ile Der-i devlete gönderdiği gönüllü ağası Mustafa Ağa, paşa-yi mûmâ-ileyh lisânından Feriderikos Kralı Nemçe çasarı mu'âhaze ve Beç'e getürdüp, "sû'-i tedbîrinden nâşî bozılup topları virüp askerimi kırdırdın, itâb eyledikde murâdım Osmanlu üzerine böyle **(242 a)** varmak değil idi Hayzer kendü hâlime komadı, gelecek yaz yine serasker olayım eğer[995] münhezim olursam ol vakit kabahat benim olur" didi. Toplar içün çasara bir mikdâr akçe virdi. Ve Kaprara cenerale dahi sitem olduğundan mahbûsen Beç'de kaldı. Ve Köprülü-zâde cenginde baş olan Preşlevi cenerali baş idelim deyü vükelâ-yi Nemçe ittifâk etmişiken Osmanlı ile ceng müşkil oldu deyü kabûl etmeyüp yine Fransız üzerine ta'yîn olundu. Bi'z-zarûrî Feriderikos Kral yine tabura seraskar olup İşterem nâm bir mu'temed, müdebbir kâfiri yanına koşdular. Ve re'âyâdan cebr ile yazdıkları elli bin Nemçe askerinden gayrı geçen seneden ziyâde üç bin Macar üç bin Hırvat ve sekiz bin katana olmak üzre Paldiyak Kapudan başlarıdır. Ve cümle asker rü'esâsı ve Feriderikos Kral ve bellü âdemleri ve Macar sipâhîleri Beç'de müşâvere idüp sözleri buna karâr verdi ki; geçen seneler gibi Osmanlı pâdişâhı bile olup askerin dağıtmayup arabaların dizüp metrislerin

---

[992] vâki' olundukda ÇY
[993] aliyye ÇY: -V
[994] cengci YÇ
[995] eğer ÇY: -V

yüridüp topların atarak gelür ise bir vecihle mukāvemet mümkin değildir. Tedbîr-i âhar ile cenge muhtâcdır. Eğer pâdişâh Azak üzerine gider ise biz doğru Belgrad'a varalım. Eğer yine bu taraflara teveccüh ider ise hemân şimdiden varup Tımışvar'ı muhâsara idelim didiler. Ve İbrahim Paşa böyle tenbîh eylediği bir gün evvel Der-i devlete irişüp beher-hâl kâfir Tımışvar'a varır. Mukaddem bir mikdâr asker imdâd gönderüp Belgrad'da dahi asker-i islâm mevcûd bulunmalıdır. Şevketlü, mehâbetlü[996] pâdişâhımız[997] hazretleri bu tarafa teveccüh buyurup bu kulları halâs olup varamazsam geçen seneki gibi arabadan tabur çevrilüp ceng-i cidâl[998] vakitlerinde metrisler ile mukātele olunsun avn-i hak[999] ile küffâr-ı hâk-sâr[1000] mukāvemete kādir olamaz zîrâ Feriderikos Kral merdî da'vâ ile gelmek üzredir. Ve taraf taraf ceng-i cidâl[1001] gösterüp İslâm askeri aldanup perâkende ve perîşân[1002] olurlar ise ceng-i cidâl[1003] kābildir dimiş. Ve Fransız ile azîm cengleri[1004] olup ve beynlerinde sulh-i salâh[1005] olurlar sözü vardır lâkin âdemiyle bu kadar i'timâd eylemesünler. Ve Beç'den yukaru Nemçe'nin bir kal'asını daha aldı. Ara yirde bir büyük su vardır eğer bu tarafa geçerler ise Beç'e gelince zabt u rabt[1006] iderler. Macar a'yânı Zerin ve Began oğulları Beç'de müşâverede mevcûd bulunup bu yıl Macar sipâhîleri bi'l-cümle Feriderikos Kral ile bile bulunmasın çasar emr etmişiken Ösek tarafları boş kalmak görinür. Ke'l-evvel virgülerin virüp yerlerinde oturmalarına karar virdiklerin haber virdi. Matlûbu üzre ıtlâkına Yedikule'de mahbûs Zok Akye nâm bir Nemçe ile geçen sene Tımışvar'da ahz olunan bir Nemçe virilüp eşyâ dahi alınup mübâdele içün gönderildi. Der-akab Fazlı Bölükbaşı'nın bin nefer Bosna piyâdesi ve mükemmel kapularıyla Yanya sancağı beyi Bektaş Mehmed Paşa ve Köstendil sancağı beyi Serhadli Mehmed Paşa ve Avlonya ve Delvina sancağı beyi Kaplan Paşa ve Ohri sancağı beyi Receb Paşa Tımışvar imdâdına ta'yîn ve irsâl[1007] mu'accelen irişmelerine fermân buyuruldu. Ve Belgrad-ı

[996] mehâbetlü Ç: -YV
[997] pâdişâh-ı gāzî Ç: gāzî -YV
[998] cidâl Ç: -YV
[999] inâyet-i zü'l-celâl Ç: avn-i hak YV
[1000] hâk-sâr Ç: -YV
[1001] cidâl Ç: -YV
[1002] ve perîşân ÇY: -V
[1003] cidâl ÇY: -V
[1004] ceng-i harbleri ÇY: harb -V
[1005] salâh Ç: -YV
[1006] u rabt ÇY: -V
[1007] ve irsâl ÇY: -V

dârü`l-cihâd[1008] muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa serhadli ve gayriden dört yüz nefer atlu askere Tittel sancağı beyi Mustafa Bey`i koşup Böğürdelenli Ahmed Ağa`yı kılavuz ta'yîn cümlenin üzerine Serhadli Mehmed Paşa`yı baş idüp Varadin semtlerine gönderdi. İylok Kal'ası altına varup pusuya girdiler. Ve ilerüye otuz kadar atlu ayırup kal'a şaranpovuna değin vardıklarında yirmi atlu ve iki bayrak Nemçe ve dört bayrak haydûd yayası içerüden çıkup tranpetesin çalarak karşu gelüp bir mikdâr elleşmek ile düşmeni[1009] pusu üzerine çekdiklerinde gâziyân-ı serhadd-i mansûre etrâfların alup bir mikdârın kırup otuz kelle ve on iki dil ile mansûren Belgrad`a[1010] vusûllerin[1011] bir dil ile Der-i devlete gönderdiği Mihter Ali takrîr eyledi. Venedik`den gelen Kandiye tercümânı Yani zımmî söyledilüp, "bundan akdem Hanya ruhbânlarından ve re'âyâsından bir kaç kefere vâlî-i vilâyet zulmünden Anaboli`de Venedik donanması kapudanına varup şikâyet ve Hanya ve Kandiye re'âyâsından yirmi bin kılıç peydâ olur. Bütün donanma ile gelseniz tâbi' olup size Hanya`yı teslîm ideriz dimişler. Ol dahi Hanya ve Kandiye`nin ele girmesi ne vecihle mümkin olur didikde paşaların zulmü[1012] sebebiyle Kandiye`den giden tercümân Yani kulların bilür deyü beni sevk etmişler ve İzmir`de olduğumu söylemişler. Kapudandan kâğıd ile bir Venedikli geldi, ben dahi Fransız kalyonuna binüp geçen yıl Venedik keferesiyle Donanma-yi humâyûn cengde[1013] iken geçüp Anaboli`ye vardım. Ve kapudan dahi ince donanmasıyla geldi, beni ve ruhbânları yanına getürdüp Hanya kasdıyla müşâvereye başladı. Şöyle bir hîle ki; evvelen kürekcisi pây-zen kıyâfetinde ve cengcisi Müslümân hey'etinde sancak ve bayrak ve fenerleri âyîn-i islâm ve herbirinin içinde sekiz yüz nefer olmak üzre üç kıt'a çekdiri ve otuz kıt'a firkate donadup âmâde eyledikden sonra biz bütün Venedik donanmasıyla varup Hanya kurbünde vâki' Kisamo palankasını muhâsara idüp Hanya askeri imdâdlarına geldikde, Hanya Kal'ası`nda[1014] ancak paşa ve kadı[1015] bir mikdâr âdem ile hâlî kalur. Ol vakit üç çekdiriyle firkatelerimiz öyle vaktinde limana girüp, her tarafdan kal'aya girüp zabt u rabt[1016] eyleyüp içinde olanları kırmak üzre

[1008] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[1009] düşmen-i bî-dîni Ç: düşmen-i dini Y: düşmeni V
[1010] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V
[1011] geldiklerin ÇY
[1012] zulm-i te'addîsi Ç: te'addî -YV
[1013] ceng-i cidâlde Ç: cidâl -YV
[1014] Hanya Kal'ası`nda -ÇY
[1015] kadı ve paşa Ç: paşa ve kadı YV
[1016] u rabt ÇY: -V

karâr virdiler. Ve mukaddemâ Sakız'da[1017] Osmanlu'dan aldıkları iki kıt'a çekdiriyi hazırlayup, topların dizüp mühimmât-ı cebe-hânesin tamâmen doldurup[1018] biri kaldı.[1019] Biz bunu ma'kûl ve münâsib[1020] gördük sen ne dirsin didiler. Ben dahi beğenüp bu tedbîri Venedik dojına bildirip dört nefer Suda ruhbânlarıyla gönderdiler. Ve diğer müşâverelerinde belki doje ma'kûl ve[1021] münâsib görmez, mukaddem Osmanlu donanmasıyla mukābele[1022] ve[1023] ber-tarâf etdikden sonra umûm[1024] donanmamız ile Hanya'ya gidelim didiler. Hanya tercümânı Andonaki bundan akdem firâr idüp kapudan yanında idi. Benim Hanya'da paşa kapusuna gider gelir kimse mâni' olmaz âdemim var. Zehir gönderelim, donanmamız varacağına karîb Cuma gün paşa[1025] dîvânına herkes gelüp kahve ve[1026] şerbet içer. Bir tarîk ile cümlesin zehirlesün, kal'ayı başsız, hâlî buluruz didiler. Ve bunu dahi dojeye[1027] bildirdiler ve kapudan-ı mezbûr gice ile İstanbul'a üç yerden âteş[1028] virüp ol vakitde tersâne zindânında ve mîrî kalyonlarda olan Venedik esîrleri kundaklar ile kalyonları tutuşdurup ve kapudan paşayı ve kalyon ustalarını zehirlemek üzre kundaklar ve zehir[1029] ile bir kefere-i bî-dîn[1030] gönderüp yolda gelürken adanın birinde duyulup yanında olan kundağı bırakup giru kapudan yanına kaçmış. Tekrâr kapudan[1031] İstanbul'u ihrâk ve kapudan paşa ve ustaları zehirlemek üzre bana kundaklar ve zehir virüp mukābelesinde akçeler va'de idüp, yedime temessük virdi. Ve bu kundakları zindânda ve kalyonlarda olan esîrlere götür teslîm it deyü ibrâm eyledi. Ve bu tedbîr ile kalyonlara bir mazarrat mümkin olmaz ise Boğaziçi'nde veyâ taşra çıkdıklarında Fransız bayrağıyla bir Venedik şaytiyesi bir kaç âdem getürüp gice karanlığında[1032] içlerinden

---

[1017] Sakız cezîresinde ÇY: cezîresin -V
[1018] topların dizüp mühimmât-ı cebe-hânesin tamâmen doldurup ÇY: -V
[1019] biri kaldı -ÇY
[1020] ve münâsib ÇY: -V
[1021] ma'kûl ve ÇY: -V
[1022] mukābeleyi ÇY
[1023] ve -ÇY
[1024] üzre +Ç: ordu +Y: -V
[1025] paşanın ÇY
[1026] ve ÇY: -V
[1027] Venedik dojuna ÇY
[1028] âteşler ÇY
[1029] zehirler ÇY
[1030] bî-dîn ÇY: -V
[1031] kapudân -ÇY
[1032] içinde ÇY

geçerken sandal ile kalyonlara bir hîle ideceklerdir ancak fikirleri[1033] nedir bilmem. Ziyâde muhâfazaya muhtâcdır, şaytiye ve kayık[1034] ve sâir ecnebîden kimseyi yanlarına uğratmayasız. İçerüde ve taşrada kalyonlara levend yazmak iktizâ etdikde bütün soyup bakılmadıkça yazılmaya, zîrâ cemî'-i levâzımlarıyla bir mikdâr Venedikli varup kalyonlara îsâl-i mazarrat eylemek üzre levend yazılacakdır, gâfil bulunmayasız" deyü hîlelerin[1035] haber virüp getürdiği kundak ve zehir kendü eliyle kapudan paşa tarafından vezîriazama andan Rikâb-ı humâyûna[1036] arz-ı i'lâm[1037] olup Hanya ve Kandiye ve kalyonlar tarafları ihtiyât üzre bunları tenbîh ve azîm te'kîd buyuruldu. Ve Bosna Beylerbeyisi Mehmed Paşa'dan gelen Hırvat dil söyledilüp, "Sin Kal'ası muhâfızlarından sekiz yüz yaya ve yüz atlu Hırvat'a Çıkar oğlu ve Tamaş oğlu nâm pelîdler[1038] baş olup Ehlune Kal'ası altına seğirdüp **(242 b)** hayvânât sürerken yirmi İslâm atlusu önümüze çıkageldi. Etrâfımızı Türk aldı zannıyla havfa düşüp firâra yüz tutup kimimiz Pesteriçe suyuna, üç yüz mikdârı köprüye uğrayup kurtuldular. Ehluneli irişüp sudan çıkanlardan yüz yirmi dördün altı nefer kapudan ile kelle idüp firârîlerin dahi ardlarından irişüp Tamaş oğlu ile yüz yirmisin esîr-i der-zencîr[1039] etdiler. Ve geçen sene Ülgün Kal'ası muhâsarasında hayli cengci Freng kırılup bu yaz dahi yine üzerine varmak tasmîmleri olup ve ba'zıları dahi Gabele etrâfında olan Poçitil ve Lepoşka ve Yamuşka kal'aları kasdında olduklarını" haber virdi. Ve Tatar Han hazretlerinin[1040] tarafından gelen Rus dil dahi söyledilüp, "Barabaş ülkesinde vaki' Poltova şehri karyelerinden bin nefer âdem cem' olup Kırım üstünde Karadeniz'e dökilen Prut suyuna deniz balığı dolup ve tuzla dahi karîb olmağla be-her birimiz vakti ile[1041] herkes birer bâr-gîrli talika ile varup balık avlarken Tatar Murtaza Paşa iki yüz atlu ve üç şâhî top ile üzerimize gelüp nicemizi katl ve iki yüz ellimizi[1042] esîr ve altı yüz mikdâr talikayı[1043] ahz idüp mâ'adâsı perâkende oldu. Ve bu yaz Moskov çarı kendü askeri ve Ten Kazağıyla Azak'a gelüp ve Ten suyu yalılarında yapılan firkate ve kayık ile Kerş ve Kefe

---

[1033] fikr-i fâsidleri ÇY: fâsid -V
[1034] ve kayık ÇY: -V
[1035] hîle ve hud'aların ÇY: ve hud'a -V
[1036] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1037] i'lâm ÇY: -V
[1038] pelîd-i mu'annidler ÇY: mu'annid -V
[1039] der-zencîr ÇY: -V
[1040] hazretlerinin ÇY: -V
[1041] ile Ç: -YV
[1042] iki yüz elli mikdârımızı ÇY: mikdârı -V
[1043] tâ'ifeyi ÇY

taraflarına geçüp sû'-i kasdları vardır. Geçen senelerden ziyâde asker ve azîm işe[1044] mübâşeret ideceklerdir. Ve Barabaş hatmanı Mazapa Özü suyu tarafından Kırım üzerine me'mûr olup cenge[1045] kādir bi'l-cümle re'âyâyı önüne katup ve Azak cânibinden Moskov askeri ve Özü cânibinden Barabaş askeri Kızıl Yumurta'dan sonra çayır vaktinde yürüyüp ve Özü Kal'ası'na yapışmayup Or Kal'ası'na doğru gelüp şöyle ki Kerş cânibinden Moskov askeri Kırım'a dâhil olur ise Barabaş askeriyle bir yire geleler ve Özü yalısında otuzar âdem olur, yapdıkları kayıklar ile zahîre indirüp bu yaz kasd etdikleri işe kādir olamazlar ise Moskov çarı Azak kurbünde kışlayup Lehlüye İslâm tarafına yürümek üzre kâğıd[1046] gönderdi ve Kalmuk tâifesi dahi Barabaş Kazağıyla Or Kal'ası kurbünde bir yere gelmelerin tenbîh ü te'kîd[1047] itdüğün" haber virdi. Ve Moskovdan[1048] aldırdığı dil dahi söyledilüp, "Azak Kal'ası cengcisinden olup Ten suyundan balık avlarken Tatara giriftâr oldum ve Azak Kal'ası'nda on bin mikdâr cengci mevcûd idi. Zahîre kılletinden yalnız balık virilmeğle yarısı kırıldı ve Azak Kal'ası'nda baş olan Petroviç nâm kneze Moskovdan âdem ve kâğıd gelüp söyletdik. Moskov çarı Akbeği Küfrü'nden bir hafta sonra yerinden çıkup Azak'a kırk konak ba'îd yine Ten suyu kenârında Jorone nâm kal'asına gelüp ol mahalle karîb Ravens nâm şehir kurbünde yapdırdığı beş yüz kıt'a fırkate hâzır imiş. Cem'an altmış bin yayasıyla binüp Azak Denizi'ne gelüp Çerkes ve Nogayı zabt u rabt[1049] eylemek murâdımdır didüğün" haber virdi. Ve şehr-i mezbûrdan yukaru Rus vilâyetinde vâki' Askül nâm kal'ada dahi kırk bin Moskov atlusu hâzır olup Çerkes tarafına sebât iderler ise bunlar dahi Kuban suyu adasında kal'a yapmak niyyetlerin ve çardan[1050] habere muntazır olduklarını söyledi. Hâsılı deryâdan gelen piyâdesinden mâ'adâ karadan kırk bin mikdârı[1051] atlu ve kral-ı la'înin kendü bi-nefsihî bed nâmından bir ay sonra Azak dibinde bulunmak üzredir[1052] didi. Ve hâlen Azak'da yapılup kal'a dibinde ikişer yüz cengci ve yirmişer toplu iki kalyon ve otuzar cengciyle[1053] memlû yirmi

[1044] işlere ÇY
[1045] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[1046] kâğıdlar ÇY
[1047] ü te'kîd ÇY: -V
[1048] Moskov çarından ÇY: çarın -V
[1049] u rabt ÇY: -V
[1050] Moskov çarından ÇY
[1051] mikdârı ÇY: -V
[1052] üzrelerdir ÇY
[1053] cengci kâfir ile ÇY: kâfir -V

kıt'a firkatesi mevcûd ve[1054] hâzır ve âmâde[1055] olup lâkin kalyonları kullanamayup ve Moskovdan Kalmuk tâifesine bir mikdâr akçe gönderilüp kabûl eylemişler. Bir kavilde, "biz[1056] ne Müslümâna ve ne size yardım ideriz dimişler. Ve Moskov askeriyle Kiyev semtinde kışlayan Şeremet oğlunu çar elçilik ile Nemçe çasarına gönderüp yerine Lopohin nâm knezi ta'yîn idüp Barabaş hatmanı Mazapa ile yek-dil Moskov ve Kazak askeriyle bir yere gelüp Kırım üzerine varmak kasdıyla Or ağzına varup anda durmağa me'mûr itdüğün gelen ulakdan ben işitdim" didi. Ve yine hân-ı âlî-şân[1057] hazretlerinden gelen mektûbda[1058] bir def'a daha Tatar Murtaza Paşa üç bin âdem ile çeteye gidüp Moskov zabtında olan Tuzla nâm bir[1059] kal'asına varup dest-bürd-i muzafferâne ile varoşunu alup ihrâk u bi'n-nâr idüp بحمد الله تعالى[1060] binden mütecâviz esîr ve vâfir hayvânât ile sîr-pençe-i iğtinâm olup sâlimen geldiler. Ve Moskov tarafından dil içün ta'yîn olunan yüz elli kâfir dahi giriftâr-ı kemend-şikâr olduğun ve Moskov serdârı olan Şeremet oğlu seksen bin Moskov askeriyle Or Boğazı'na on iki konak yerde vâki' Samarcık suyu nâm mahalde Or Boğazı'na gelmek ve Barabaş hatmanı Mazapa dahi yetmiş bin Kazak leşkeriyle Özi üzerine gitmek zu'mıyla Özi'ye altı konak yerde kendü memleketinde meks ü ikāmet[1061] üzre olduklarını arz etmiş ve gelen âdem dahi lisânen hân hazretlerinin[1062] ümerâ-i Tatar ile ittifâkları[1063] buna karâr virdiği mevcûd Tatar-ı sabâ-reftâr[1064] askeriyle Or Kal'ası hendeğinde taşra çıkup eğer düşmen Azak tarafına gider ise bunlar dahi ol mahalle gideler. Ve eğer Or[1065] üzerine[1066] gelürler ise hâzır ve âmâde[1067] bulunmak üzre Or'dan taşra çıkacakların söyledi. Ve Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa'dan gelen mektûbda[1068] on sekiz Kursluyu çete tarîkıyla gönderüp Sonluk Hisarı karşusunda Eğre Kal'ası kurbünde Karsavsalaş nâm karyeyi urup yüz otuz kadar bâr-gîr ve kısrak ile Tımışvar'a geldiler.

[1054] ve -Y
[1055] ve âmâde ÇY: -V
[1056] biz -ÇY
[1057] âlî-şân ÇY: -V
[1058] mektûb-ı mergübda ÇY: mergüb -V
[1059] bir ÇY: -V
[1060] te'âlâ ÇY: -V
[1061] ü ikāmet ÇY: -V
[1062] âlî-şânın ÇY
[1063] ittifâk ve ittihâdları ÇY: ve ittihâd -V
[1064] sabâ-reftâr Y: -ÇV
[1065] Or -ÇY
[1066] üzerlerine Y: üzerine ÇV
[1067] ve âmâde Y: -ÇV

Der-akab yerlü ve kendü âdemlerimizden ve Kursludan bir mikdâr süvârî asker[1069] intihâb, Yanova altına çeteye gönderilüp avdetlerinde iktizâ ider mülâhazasıyla Nehr-i Moriş'in iki cânibinde[1070] pusu beklemek üzre ihtiyâten bir mikdâr piyâde araba ve kayıklar ile gönderildi. Asâkir-i merküme dahi kal'a-i mesfûra seğirdüp varoş içinden Nemçe[1071] bir dil ve bir kelle alup ve birkaç Sırf katl ve iki yüz elli öküz ve otuz kadar[1072] bâr-gîrlerin sürüp hîn-i avdetde Yanova Kal'ası ve Şolmoş ve Belagoş palankalarının piyâde ve süvâr Potura kâfirleri üzerine çıkup yol kenârında ceng-i cidâl[1073] derek Nehr-i Moriş'in karşu yakasında pusuda olan piyâde guzât-ı ehl-i[1074] islâm üzerlerine geldiklerinde taraf taraf hücûm ve iktihâm idüp[1075] avn-i inâyet-i bârî[1076] ile melâ'în-i hâsirîn[1077] bozulup elliden mütecâvizi tu'me-i şemşîr ve yirmi yedisi diri tutulup, tarafeynden fevz-i nusret ve mâl-i ganâyim ile Tımışvar'a geldiler. Esnâ-yi cengde[1078] fikda iki gâzî şehîd bir Kurslu mürd olup şevketlü, mehâbetlü,[1079] kudretlü[1080] efendimizin[1081] du'â-yi hayrları ve yümn-i himmetleri berekâtıyla her ne tarafa çeteciler ta'yîn olundu ise mansûren ve muzafferen[1082] gelüp ganîmetleriyle serhadd-i islâmı seyr etdiler. Ve bu etrâf-ı kal'a ve palankalarda olan düşmen-i dînden Tımışvar altına kaç def'a geldiler ise dört tarafa vaz' olunan karavulcılarımız ber-hurdâr olsunlar basîret üzre olmağla guzât-ı ehl-i[1083] islâmdan kimesnenin mâl ve cânına zarar idemeyüp makhûren tehî-dest gitdiler lâkin anbarda zahîremiz tükendi. Nakle fermân olunan zahîre ve hazîne ve askerin[1084] eseri zuhûr etmedi. Her husûsda muzâyakamız olup bir gün evvel îsâline himmet idesiz. Düşmen-i dîne havf-ı haşyet[1085] müstevlî olduğundan sahîh olmak üzre Yanova ve Göle kal'alarının kebîr

---

[1068] mektûb-ı mergûbda ÇY: mergûb -V
[1069] asker -Ç
[1070] câniblerinde ÇY
[1071] Nemçe -Y
[1072] mikdârın Y: kadar ÇV
[1073] cidâl ÇY: -V
[1074] ehl Y: -ÇV
[1075] iktihâm idüp ÇY: -V
[1076] hazret-i zü'l-celâl ÇY
[1077] hâsirîn ÇY: -V
[1078] ceng-i harbde ÇY: harb -V
[1079] mehâbetlü ÇY: -V
[1080] kudretlü Ç: -YV
[1081] efendimiz hazretlerinin Ç: hazretlerin -YV
[1082] ve muzafferen ÇY: -V
[1083] ehl ÇY: -V
[1084] asker-i islâmın Ç: islâm -YV
[1085] haşyet Ç: -YV

topların kaldırıp Varat ve Tokay taraflarına ve Segedin Kal'ası'nın kebîr topların Varadin ve Budin semtlerine kaçırup ufak şâhî topların alıkodılar. Ve bir rüzgârlı günde Segedin varoşu tutuşup çarşu ve pazarı, emvâl ve erzâklarıyla cümle yanup ancak iki hâne kurtulduğun ve câsûsımız gelüp Segedin ve Sente ve Beçey ve ol havâlîlerde düşmen-i dîn[1086] derneği olmayup yedi bin mikdâr askeri Baye'de ve büyük tabur Budun altında otuz bin Nemçe keferesi[1087] olmak üzre cem'iyyet idüp Mohaç ovasına geldiklerin ve üzerlerine Seksonya kralı Feriderikos Hersek serasker olup, geçen seneden ziyâde za'af üzre olduklarınve müceddeden yapdıkları iri kalyonları[1088] Mohaç'dan yukarı Batusek Boğazı'na gelüp mikdârı ma'lûm olmaduğun ve Hırvat içinde kışlayan on iki bin Nemçeyi Hırvat baş kaldırıp kılıçdan geçirdiklerin[1089] haberin[1090] i'lâm etmiş.

Zuhûr-ı sefer-i Azak

Tatar Hân hazretlerinin **(243 a)** Azak Kal'ası'ndan ahz etdirüp gönderdiği Kazak dil takrîrinde Moskov çarı Azak Kal'asın aldıktan sonra eski şaranpo hendeklerin tathîr vesî' ve amîk hafr idüp ve[1091] Yamaklar tabyasıyla Bozluk tarafına birbirin gözetir makamlar ve Hasözek cânibine müceddeden bir azîm tabya ihdâs ve etrâfın on iki adım[1092] mikdârı şaranpo ile zabt u rabt[1093] eyledi. Ve kır tarafın yire berâber yıkup ağaç berâberi doldurup iktizâ-i mahallinde muhârebe idüp mağlûb olduğu hâlde tabya ardına gire ve kal'a kurbünde cereyân iden Nehr-i Ten üzre otuz altı fırkate, iki kalyon, altı yüz mikdârı[1094] transa ile[1095] gelmişidi. Derûn-ı kal'ada evler binâsıçün üç yüz transayı bozdurup[1096] ve[1097] yeniden seksen fırkate ve[1098] dört kalyon binâsına mübâşeret eyleyüp temâm oldukda kal'a altında olanlar ile cem'iyyet ve cümlesine cengci kâfir vaz' ve bilâd-ı ehl-i[1099] islâma mazarrat kasdıyla yürütmek tasmîminde oldu. Ve Nogay beylerine

---

[1086] bî-dîn Ç: dîn Y: -V
[1087] keferesi Ç: -YV
[1088] kalyonları -ÇY
[1089] bir bir +Ç: -YV
[1090] haber alup Ç: haberin YV
[1091] ve ÇY: -V
[1092] adım -ÇY
[1093] u rabt ÇY: -V
[1094] kadar Y: mikdârı ÇV
[1095] ile -Y
[1096] bozup ÇY
[1097] ve -ÇY
[1098] ve ÇY: -V
[1099] ehl ÇY: -V

mu'temed âdemler gönderip ulûfe[1100] ta'yîn ve gönül birliğiyle hıdmetde bulunmak üzre istimâlet virüp "zâyi' olan bir tavuğunuz[1101] yerine öküz alın" didi ve Nehr-i Kuban Azak Denizi'ne döküldüğü mahalle bir kal'a binâ itdirüp Kalmuk tâifesinin kendüye muhâlefet tarafın gālib olduğundan Kalmuk kralı tarafından sûret-i mu'âmele ancak altı bin mikdârı imdâdlarına[1102] gönderdiği[1103] Kalmuk askeri Azak'a müstevlî olmadıkça[1104] ordularına gelmeyüp mahalli ile irişilmedüğünden tahavvüre gelüp Ejderhan keferesine Kalmuk tâifesi Nehr-i İtil'i beru cânibe geçdikde[1105] urasız deyü tenbîh ü te'kîd[1106] itdüğünden beynlerine nifâk düşdü. Ve Azak Kal'ası'na mümkin mertebe istihkâm virüp muhâfazasına sekiz bin mikdârı[1107] yaya asker koyup müstevfî cebe-hânelerin ve[1108] zahîrelerin görüp makarrı olan İstoliçe şehrine gitdi. Kendü seraskeri[1109] Şeremet oğlunu ve Barabaş hatmanı Mazapa ve ba'zı polkolnikleri müşâvere içün yanına getürdüp bu yaz yine kendüsü[1110] Moskov askeriyle Azak üzerine ve Şeremet oğlu ile Mazapa leşkeriyle Özü suyu cânibinden Kırım semtlerine yürüyecekleri ittifâkların haber virdi. Ve Azak husûsunda imdâda yetişmemek töhmetiyle hân-ı âlî-şân[1111] hazretleri azl-i nefyinden havfa düşmüşidi. Vahşeti izâlesiçün taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden iltifâtı müş'ir hatt-ı humâyûn-ı mehâbet[1112]-makrûn ve murassa' şemşîr ve hıl'at ile kapucular kethudâsı Eyüblü Hasan Ağa gönderilüp[1113] bu derdin ilâcı devâ görülmesi dahi lisânen[1114] tenbîh buyuruldu. Varup Bağçesarayı'nda hân-ı âlî-şân[1115] hazretlerine buluşup a'yân-ı Tatarı sarayına da'vet ve muvâcehelerinde kürkü giyüp hatt-ı şerîf feth ve kırâ'at olundukdan sonra meşveret ve[1116] ittifâkları buna karâr virdi ki, eğer şevketlü, mehâbetlü[1117] pâdişâhımız hazretlerinin

---

[1100] ulûfeler ÇY
[1101] tavuğun Y: tavuğunuz ÇV
[1102] imdâd-ı i'ânetlerine ÇY: i'ânet -V
[1103] gönderdikleri ÇY
[1104] oldukça ÇY
[1105] geçildikde ÇY
[1106] ü te'kîd ÇY: -V
[1107] mikdârı ÇY: -V
[1108] cebe-hânelerin ve Ç: -YV
[1109] askeri Ç: seraskeri YV
[1110] kendüsü -Ç
[1111] âlî-şân ÇY: -V
[1112] inâyet ÇY
[1113] gönderildi ÇY
[1114] lisânen -ÇY
[1115] âlî-şân ÇY: -V
[1116] ve -ÇY
[1117] mehâbetlü ÇY: -V

murâd-ı humâyûnları bu Moskov keferesinden ahz-ı intikām ise umûm[1118] asâkir-i islâm ile bi'z-zât kendüleri veyâ vezîriazam kullarının hareket ve azîmetlerine muhtâcdır[1119] ve illâ mu'riz-i zevâlde kalmış bir âlây zu'afâ-yi Tatarın mukābele ve mukāteleye iktidârı olmayup ahâlî-i Kırım ile var kuvveti bazuya getürüp Or Boğazın muhâfaza idüp def'-i a'dâ husûsunda sâbit kadem olabilürsek ne güzel ve illâ düşmen-i bî-[1120]dîn hendekden içeru girer ise kendümüz bi'l-külliyye tu'me-i şemşîr ve ehl-i ıyâlimiz giriftâr-ı bend-i esîr ve cezîre-i Kırım teshîr-i ehl-i se'îr olmasında hiç[1121] iştibâh yokdur veyâhûd[1122] şevketlü, mehâbetlü[1123] pâdişâhımız hazretleri Engürüs seferinden dönmeyüp bu yıllık bu memleketler mümkin mertebe muhâfaza olunması zamîrinden geçer ise Azak Denizi'ne ve Özü Boğazı'na güzîde asker-i islâm[1124] ile mükemmel donanma ve kara cânibine kavî serdârlar ile ekall-i mertebe yirmi bin ceng-âver askere muhtâc olduğun îrâd-ı kelâm[1125] idüp Der-i devlet-medâra mahzar[1126] ile ahvâllerin arz u i'lâm eylediler. Vükelâ-yi devlet vezîriazam sarayında ba'de'l-istişâre Kerş muhâfazasında olan sâbıka Azak serdârı Vezîr Moralı Ali Paşa yine serdâr nasb olup kendünün yüz elli nefer kapusu halkından gayrı, üç yüz nefer kapusuyla Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Baki Paşa ve yüz nefer kapusu halkıyla sâbıkā Kılburun muhâfızı Hazînedâr Hasan Paşa ve Erzurum ve Çıldır eyâletlerinin hükûmet ve elviye beyleri ve Zaroşad[1127] sancağı beyi ve Erzurum eyâletinin bin yüz on nefer tîmârlu ve azebân ve ulûfelü müstahfızân ve Erzurum ve Trabzon eyâletlerinin beş bin ve beş binden yukaru olan bin nefer zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve sâbıka[1128] Sekbanbaşı Musli Ağa ile İstanbul ve Erzurum ve Trabzon ve Canik'den be-dergâh olan altı bin üç yüz nefer yeniçeri ve cebecibaşı vekîli Ömer Ağa ile Azak'dan çıkan iki yüz elli nefer cebeci ve topcubaşı vekîli Derviş Ağa ile Azak'dan çıkan[1129] ve İstanbul'dan ta'yîn olunan beş yüz nefer topcu ve yüz elli nefer toparabacı ve kudretleri mertebe âdemleriyle[1130] kırk

[1118] umûmen ÇY
[1119] muhtâcdır -Y
[1120] bî ÇY: -V
[1121] hiç ÇY: -V
[1122] yâhûd Y: veyâhûd ÇV
[1123] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[1124] islâm ÇY: -V
[1125] kelâm ÇY: -V
[1126] mahzarlar ÇY
[1127] Zaroşar Y: Sinop Ç
[1128] sâbıkā -Y
[1129] iki yüz elli... çıkan -ÇY
[1130] âdemleri ÇY

dokuz nefer Kastamonu ve Canik a'yânıyla cem'an Azak seferine me'mûr berr ve bahre on yedi bin yirmi üç nefer[1131] asâkir-i mansûre[1132] Nevrûz-ı sultânîde Serdâr Vezîr Ali Paşa yanına ve bir mikdârı karşu Taman tarafına me'mûr olup bunları geçirmeğe elli kıt'a Karadeniz gemisi taraf-ı mîrîden ücret ile ahz olundu. Ve mükemmel cebe-hânesiyle ve[1133] altı yüz yetmiş neferiyle beş kıt'a cedîd mîrî küçük kalyon ve iki bin yedi yüz yirmi dört neferiyle cedîd on iki kıt'a galite ve bin üç yüz altmış neferiyle cedîd ve[1134] atîk on yedi kıt'a firkate ve beş yüz altmış neferiyle on dört kıt'a Tuna şaykası ve yedi yüz yirmi neferiyle on iki kıt'a çekdirir ile deryâ beyleri, bunların dahi üzerlerine Derviş Ağa-zâde Mehmed Paşa başbuğ ta'yîn olup Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda kaftân giyüp Taman ile Kerş cânibinden[1135] ale't-tertîb demürleyüp Ten suyundan çıkacak düşmen kayıkların Karadeniz'e geçirmeyeler ve Moskov çarı Azak altına gelmeyüp kal'a imdâddan[1136] hâlî kalduğun haber alınup yed-i a'dâdan[1137] nez'-i istihlâsın gözlerine kesdirirler ise Vezîr Ali Paşa Kerş ve Taman askerin bir gice donanmaya tahmîl ve ale'l-gafle varup karaya asker döküp Azak'ı muhâsara ideler ve illâ ke'l-evvel berr ve bahri muhâfaza etmek üzre fermân-ı humâyûn sâdır oldu. Ve Özü Kal'ası'nın dahi bin üç yüz seksen nefer yerlü kulundan gayrı Silistre Beylerbeyisi Vezîr İpşir Hasan Paşa bin beş yüz nefer kapusu ve eyâleti askeriyle derûn-ı kal'ada başbuğ ta'yîn olup, elli nefer kapusu halkıyla Arabgirli Ahmed Paşa ve yüz elli nefer kapusu halkıyla Kılburun muhâfızı Bıyıklı Ali Paşa ve yedi yüz otuz nefer sipah silahdâr serdengeçdileri ve Haseki Hüseyin Ağa ile mevcûd ve Tuna yalılarından be-dergâh olunan üç bin altı yüz elli beş nefer yeniçeri ve cebecibaşı vekîli Mehmed kethudâ ile atîk ve Âsitâne'den giden bin doksan sekiz nefer cebeci ve topcubaşı vekîli Mehmed Ağa ile kırk üç nefer topcu ve Bolu ve Kastamonu ve Karahisar-ı şarkî ve Canik sancaklarının bin elli nefer zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı muhâfazaya ta'yîn ve üç yüz altmış neferiyle altı kıt'a çekdirir ve dokuz yüz sekiz neferiyle cedîd dört kıt'a mîrî galite ve sekiz yüz kırk neferiyle yirmi bir kıt'a Tuna şaykası ve üç yüz yetmiş beş neferiyle on beş kıt'a işkampoye Özü Boğazın zabt ve lenger-endâz ikâmet etmek üzre emr olunup

---

[1131] nefer -ÇY
[1132] islâm ÇY
[1133] ve -ÇY
[1134] ve -Y
[1135] mâbeyninde Y: cânibinden ÇV
[1136] imdâd-ı i'ânetden Y: i'ânet -ÇV
[1137] a'dâ-yi dînden ÇY: dîn -V

cem'an derûn-ı hisâr ve sefâyin askeri on iki bin yüz otuz dokuz nefer müstahfızân-ı askere[1138] bâliğ oldu. Ve Özü Kal'ası'nın taşrasına dahi Babadağı muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa serdâr ta'yîn olup üç yüz nefer kapusu halkından ma'adâ dört aşağı bölük sipâhîleri ve müceddeden Dobruca'dan yazılan bin dokuz yüz on beş nefer serdengeçdileri ve Haseki Hasan Ağa ile bin yirmi nefer yeniçeri ve cebecibaşı vekîli Halil Ağa ile iki yüz kırkbeş nefer cebeci ve doksan iki nefer topcu ve doksan yedi nefer toparabacı ve ulûfe ve nafakaları Eflak ve Boğdan cizye mâlından verilmek üzre bi-emr-i humâyûn serdâr-ı müşârun-ileyh Tuna yalılarından yazdığı sekiz yüz nefer piyâde ile, cem'an piyâde ve süvâr dört bin dört yüz elli üç nefer asâkir-i mansûre ile kal'aya arka virmek emr olunduğundan gayrı, iktizâ idüp serdâr-ı müşârun-ileyh tarafından haber vardıkda aceleten yanına verilmek üzre Bucak cânibinde sâkin Nogay Tatarı mirzaları ve ihtiyârlarından Uran oğlu ve Mamay oğlu ve Remit oğlu ve Beymirza kabâ'il ve aşâ'irlerinin gâzîleriyle Yalı Ağası Osman Ağa'ya teb'iyyet ve bile gitmek ve Osmanpazarı ve Eskicuma ve Şumnu ve Tırnova ve Hatunili ve Ruskasrı ve İslimye Ve Emirfakih ve Çartak ve Hezargrad ve Ahyolu ve Yanbolu ve nevâhî-i Yanbolu ve Karinabad ve Aydos ve Misori ve Pirevardi ve Varna ve Hacıoğlupazarı ve Yenipazar ve Balçık ve Mankalya **(243 b)** ve Karasu ve Babadağı ve Hırsova ve Maçin ve İsakcı ve İbrâil ve İsmail geçidi ve Kili ve Akkirman kazâlarının re'âyâdan mâ'adâ darb ve harbe kâdir il erleri ve Silistre eyâletinden yirmi üç nefer mütevellî ve nâzır ve voyvoda kudretleri mertebe âdemleriyle emr olundu. On altıncı Pazar gün Ebe-zâde Abdullah Efendi azlinden Rumili sadrı, İstanbul'dan munfasıl Evliyâ[1139] Mehmed Efendi'ye ve eyâlet-i Musul sâbıka Basra vâlîsi Kethudâ Hasan Paşa'ya ve eyâlet-i Şehr-i Zor merhûm Topal Hüseyin Paşa kethudâsı Boşnak Hasan Ağa'ya ve eyâlet-i Trabzon Bağdad'lı Kara Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Tunus Tersâneli Ömer Paşa'ya ve Hüdâvendigar ve Karahisar-ı Sâhib sancakları Mevlid Mehmed Paşa'ya ve Karasi ve Alâiye sancakları Gürcü Süleyman Paşa ve Suğla sancağı Bodur Süleyman Paşa'ya ve İçel sancağı Şeyh oğlu Hasan Paşa'ya ve Özü Beylerbeyliği pâyesiyle Kırkkilise sancağı Mora seraskeri Vezîr Çakırcı Hasan Paşa hazînedârı İbrahim Ağa'ya tevcîh olup, Şam-ı Trablus Beylerbeyisi Vezîr Arslan Paşa karındaşı Kaplan Ağa'yı yerine vekîl nasb, kendüsü mîr-i hac ta'yîn, selefi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa üzerinde olan

---

[1138] asker-i islâma Y: islâm -ÇV
[1139] Evliyâ -ÇY

Gazze sancağıyla sefere me'mûr ve Boğazhisâr muhâfızı Vezîr Ispanakcı İsmail Paşa Eğriboz muhâfazasına ve selefi Kavukcu İbrahim Paşa Engürüs seferine gelmek buyuruldu. Yirmi dördüncü Dü-şenbih gün bundan akdem Canik sancağı beyi Peçeli oğlu Hasan Paşa zulmünden şâkîleri gelüp katline fermân-ı humâyûn[1140] ile Salâhor Abaza İsmail Ağa gönderilmişidi. İşin bitirüp ser-i maktû'ı Bâb-ı humâyûna endahte ve eşyâsı taraf-ı mîrîye kabz ve mansıbı Amasya a'yânından Ömer Ağa'ya iki tuğ ile verildi. Ve Yanbolu han-zâdelerinden Mehmed Giray Sultan'a bir takrîb ile nakl eyliyen Rasûl-i ekrem, habîb-i muhterem صلي الله تعالي عليه وسلم[1141] hazretlerinin kırmızı akīk üzre kelime-i şehâdet hafr olunmuş mühr-i şerîfi sem'-i humâyûn-ı şehriyârîye ilkā olunmağın, mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on sekizinci Cuma gün ihzâr ve yed-i pâdişâhîye teslîm ve hayli lutfa mazhar düşdü. Ol-gice şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1142] hünkârımız hazretlerinin Safiye Sultan nâm bir duhter-i pâkize ahteri[1143] vücûda geldi.

Ameden-i elçi-i Acem

Acem şâhı Hüseyin Şâh'ın tehniye-i cülûs-ı humâyûn ve ubûdiyyet-nâmesiyle gönderdiği Ebu'l-Masûm Hân nâm elçisi mâh-ı mezbûrun altıncı Şenbih gün Edirne'ye gelüp bir mikdâr neferâtıyla Çavuşbaşı İbrahim Ağa ve bölük ağaları karşu istikbâline gönderilüp âlây ile getürüp Sultân Selim kurbünde mîrîden döşenen Defterdâr Ahmed Paşa Sarayı'na indirilüp, me'kûlât ve meşrûbâtı ta'yîn olunmuşidi. Yirmi üçüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve tertîb-i ziyâfetden sonra bi'l-cümle tevâbi'iyle[1144] hıl'atlanup, ancak kendüsü on nefer âdemiyle me'zûn olduğu hâlde vüzerâ-yi ızâm akabince hâne-i arza dâhil, bisât-ı menât-ı bûs-i şehriyârî şerefine nâ'il olup Şâh tarafından getürdiği nâmesin teslîm ve emti'a-i mütenevvi'a-i girân-bahâ pîş-keş ve murassa' iki altun şemşîr ve bir kebîr tas ve bir cüsse dişi fil ve kırk beş re's mâye deveyi arz eyleyüp, lisânen dahi Rikâb-ı humâyûn-ı sâhib-kırânîlerine muhabbet ve meveddet-birle selâmın tenşîr idüp irtesi Çehâr-şenbih gün kendü tarafından dahi on beş re's deve ve dört re's yorga bâr-gîr ve bir mikdâr akmişe ve harîr ve zer-beft makûlesinden ve envâ'-i halviyyât ve şeker işlerinden hediyyesin rikâb-ı kâm-yâblarına îsâl eyledi.

[1140] humâyûn ÇY: -V
[1141] te'âlâ ÇY: -V
[1142] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1143] ahterleri ÇY
[1144] tevâbi'leri ile ÇY

Sûret-i nâme-i şâh-ı Acem

بسم الله الرحمن الرحيم

تبارك الذي له ملك السماوات و الارض وما بينهما وعنده علم الساعة واليه ترجعون[1145] Sitâyiş-i penâyiş-i bilâ-intihâ ve güzârîş-i hamd ü bî-hadd ü ihsâ cihân dâverîrâ sezâ-râst ki, bi-meşiyyet-i sübhânî ve irâdet-i samedânî cihet-i temşiyyet-i nizâm-ı cihân-ı cem'î ez-nev'-i insânrâ der her zamân ve mekân mutî'-i fermân-ı fermân-rânî ve binâ-ber-i istihkâm-ı mebânî-i ahkâm-ı yezdânî ve teşyîd-i kavâ'id-i dîn-i mübîn-i deyyânî, der her eyyâm sâhib-i iktirânî râ mutâ'-ı halk-ı makām-ı zamânî sahte bâ-sıfat-ı kemâl u hestî zât-ı adîmü'z-zevâlîş ber-hem-günân-ı zâhir u âyân ve bî-imtisâl-i menâl-i bî-misâl ve kabûl-i makāl-i hakîkat-me'âl[1146] يا ايتها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك راضية مرضية rızâ-i revende-gân-ı diyâr-ı nîstî be-kazâ-i vâhid-i vücûd u hestî nümâyân-ı mîker dîde bâşed te'âla'llâhu zihî bî-misl ü mânend ki, hânendiş-i hudâvendân-ı hudâvend-gâm-ı şâdî nigâr-ı bîm u ümîd şeb u rûz-ı âferîn-i mâh-ı hurşîd tabâyı'râ bi-kudret-i kâ-fermâ-yı kevâkibrâ bi-san'at-ı gevher ârâ ve's-salâtü müşk-bûy-ı amberzâ ve selâmu mâlâ kelâm-ı ıtr fezâ ki, ez cennâti'n-na'îm سلام قولا من رب الرحيم[1147] ve der irtiyâh bâşed kadiyye-i mahzar-ı enver ve mevkıf-ı ziyâ güster serîr-i ârâ-yı taht-gâh-ı simâk ser-efrâz-ı firâz-ı kıbâb-ı eflâk dâniş endûz-ı rumûz-ı ma'rifet-i mâ-arefnâk edeb âmûz-ı dekāyık-ı vemâ erselnâk, kâbız-ı kabza-i kâbe-i kavseyn Rasûlü's-sakaleyn ve seyyidü'l-kevneyn Muhammed şefî'-i siyâh ü sefîd yez ü püşt ber kûh-ı dâred ümîd reh âverdân-ı şâh-ı iklîm-i cûd nedârem bi-keff-i tuhfe-i جردرود ve tefhîmât-ı nâ-mevrûd ve tekrîmât-ı abîr âmûd tuhfe-i makām-ı mutahhar ve mezâr-ı mihr-perver velî ferzâne-i hudâ-yı yegâne yegâne e'imme-i devâzdegâne bâb-ı şehristân-ı me'âlim-i Cenâb-ı Ahmedî faslu'l-hitâb-ı şerî'at-ı müstetâb-ı Muhammedî seyfu'llâhi'l-bâtiru's-sâlib ve esedu'llâhi'l-kāhiru'l-gālib şihâb-ı sâkib ya'nî Ali bin Ebî Tâlib ki, izdeş pey-efkenden niyân berdeş ziyâ-i ravza eş ez şem'-i mahfilî bâşed ki, nahl-i vâdî-i eymen fürû' ez an berdaşt ve ber âl-i nîgû kerdâr ve evlâd u ahfâd u athâr-ı ebrâr ve ashâb-ı

[1145] *Kur'ân-ı Kerîm,* Zuhrûf Sûresi, 85. âyet, "Göklerin ve yerin ve her ikisi arasındakilerin mülkü kendisinin olan Allâh`ın şânı ne yücedir! Kıyâmetin ilmi onun yanındadır, hepiniz ona döndürüleceksiniz".

[1146] *Kur'ân-ı Kerîm,* Fecr Sûresi, 27-28. âyetler, "(O gün Allah şöyle buyurur;) Ey Rabbine itaatkâr olan nefis! Sen Rabbine hem sen ondan hoşnud olarak, hem de o senden hoşnud olarak dön!".

[1147] *Kur'ân-ı Kerîm,* Yâsin Sûresi, 58. âyet, "Onlara Rahîm olan Rab'den (selâm) sözü vardır".

kibâr-ı ahbâr rasûl-i muhtâr ki, mefâd-ı mantuka-i ma'rifetih âl-i Muhammed berâ'etün mine'n-nâr ve mıstak-ı masdûka-i الذين معه اشداء علي الكفار[1148] (أشداء) fî külli'l-umûr tevekkelî ashâbe'l-abâ'î tevesselî alâ ervâhihim tuhâfu'l-hedâyâ mina'llâhi ellezîne halaka'l-verâyâ levâzim-i sipâs-ı îzed-i zi'l-celâl ve takdîm-i şerâyıt-ı vurûd-ı hâtem-i rasûl ve âl-i cevâhir-i zevâhir tahiyyât-ı safâ-simâtî ki der me'âdin-i tahiyyetün min indi'llâhi mübâreketün tayyibetin tenvîr pezîr-i ta'vîz-i bâzû-yı ikbâl masûnun ez ihtilâlrâ şâyed ve dürer-i garar-ı de'âvât-ı sıdk-ayâtî ki der esdâk-ı bîhâr اجيب دعوة الداع[1149] (أزأدعان)[1150] tele'lü'ü afv-ı çehre-i şâhid hüsnâ-yı sadâkat-i adîmu'l-misâlrâ zînet-efzâyed pâ perîd-i hoş reftâr muvâfakat ber-devâm ve kâfile sâlâr-ı kâr-güzâr-ı ülfet ve iltiyâm müstahıkk-ı meclis-i beheşt-irtisâm ve mühtedâ-yı mahfel-i mînû nizâm a'lâ hazret-i ferîdûn ferkişver-gîr-i kayser hurşid-i efser cemşîd-nazîr pâdişâh-ı sâhib-i ihtişâm-ı sikender bârgâh-ı hüsrev-i behrâm-intikâm sitâre sipâh-ı berâzende kâh-ı münîr-i Süleymanî zînet-bahşâ-yı evreng-i saltanat-masîr-i Osmânî cihân-bân-ı memâlik-sitân câlis-i mesned-i anûşirvân şehriyâr-ı gerdûn-ı mâhyûn-ı Muhammedî-mezheb hidiv-i müşterî şukûh-ı Mustafa lakab dürre-i fâhire-i tâc-i şâhî ve fermânde-i zîb-efzâ-yı devâc-ı ferrûhî ve şâhinşehî şehinşâh-ı cihân şâh-ı civân-baht ki, berhudâr bâr ez tâc ü ez taht-ı cihân-bahş âfitâb-ı heft kişver ki, dîn ü devlet âzûy şud muzaffer serîr efzâ-yı iklîm-i me'ânî vilâyet-gîr-i mülk-i zinde-gânî cemâl-i mülk-rânî hürrem-âzûy esâs-ı zindegânî muhkem âzûy fermân fermâ-yı zemîn ü zemân âyet-i mübîn-i melîk ü mennân müşeyyid-i erkâni'l-hilâfetihi'l-kübrâ mümehhid-i bünyâni's-saltanati'l-uzmâ hâfız-ı sügûri'l-islâmi ve'l-îmân mâss-ı âsâri'l-cevri ve't-tuğyân karîn-i zü'l-karneyni fi'-rüşdi ve'r-reşâd vâris-i hizmeti'l-haremeyni'ş-şerîfeyn mine'l-âbâ ve'l-ecnâd mu'înu'l-melhûfîn ve mugîsu'l-mazlûmîn es-sultân ibnu's-sultân ve'l-hâkān ibnu'l-hâkān nizâmen li's-saltanati ve'l-celâleti ve'l-übbeheti ve'l-besâle ve'n-nasfeti ve'l-adâleti ve'l-azâmeti ve'ş-şâni ve'l-haşmeti ve'l-ihsân Sultân Mustafa Hân bin Sultân Mehmed Hân e'azze'llâhu serîre'l-mülki بو جو ا ve efâza alâ kâffeti'l-enâmi âsâru adlihî vucûd-ı gerdânîde berârî-i melik-i mülk-ârâ-yı meveddet-fezâ-yı şâhâne ve zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr-i musâlahat

[1148] *Kur'ân-ı Kerîm,* Fetih Sûresi, 29. âyet, "O'nunla beraber olanlar kâfirlere karşı çok çetindirler".
[1149] *Kur'ân-ı Kerîm,* Bakara Sûresi, 186. âyet, "Du'â edenin du'âsına icâbet ederim".
[1150] أزأدعان -ÇY

iktizâ-yı şâhâne ki, numûne-i câm-ı cemşîd ve âyine-i cihân-nümâ-yı iskenderîst muntabı' mî dâred ki, çün bi-mazmûn-ı [1151]كل من عليها فان her gül-i neşâtı ez gülbün-i inbisât çîdenî ve inbisât-ı basît-i lâzîr-i kubbe-i zer-nigâr-ı hadrâ pür çîdenî ve menâyâ-yı nâzile-i âsmânî belâyâ-yı münzile-i nâgehânî beher menzil ü mekânî resîde ve ruhsâre-i mekrûh-ecel be-hezârân gûne vecel der finâ-yı şehristân-ı fenâ dâri'l-mülk-i âcil bâ-kayd-ı vefâ bi-ma'nâ-yı توفون اجوركم der sarây-ı ecel dîdenî est be-mûceb-i masdûka-i,

الله يتوفي الانفس حين موتها والتي لم تمت في منامها فيمسك التي قضي عليها الموت ويرسل الاخري[1152]

kaziyye-i nâ-marziyye ve dâhiyye-i gâm-endûz-ı gufrân-ı tüvâmân ân-ı vâlâ-şân sabbet aleyhi sâbiyetü rahmeti'r-rahmân der terk-i dârâyî dâr-ı hâlık-ı dînî ve tahyîr-i teshîr-i memâlik-i meserret-mesâlik-i ukbâ vukû'-yâfte her ferîk-i ibn-i diyârrâ garîku'l-bihâr-ı amîk-i gumûm ve giriftâr-ı aksâm-ı لادم [1153]ve hümûm sahte budur ki, der in esnâ peyk-i hatîf-i cânbahşâ-yı gayb **(244 a)** nüvîd-i ferâh-intimây tırâz efser-i bâ-fer u vâlâ ve taht-ı fîrûz baht-ı pür zîb ü bahâr ez sa'adet-engîzî sev-i hüceste ahter-i gerdûn sâ ve güher-rîzî ikdâm-ı fîrûzî fercâm meymenet peymây ân hüsrev-i nusret livâ ez سراش[1154] âlem-i lâ-raybe bi-işâret-i beşâret nümâ-yı [1155]وما جعله الله الا بشري ولتطمئن به قلوبكم bi-güş-i hûş ve sâmi'a-i behçet-niyûş resânîd ve gülgul-i surûr ve cûş-i hurûş-ı hubûr gûş-ı dostân mecâmî'-i ins ü cân ve ez zebân-ı pîr u cuvân mübârek bâd in mevheb-i bi-pâyân ve du'â-yı istikâmet neyyîr-i zât-ı bâ-berekât an hâmî-i havze-i îmân der beytü'ş-şerif-i saltanat-ı niyâgân cihet-i zemân-ı âlemyân mesmû'-ı mesâmî'-i melekûtyân gerdîde çûn cihân dû girift fîrûzî ferrûhî bâdeş ez cihânî rûzî hem rûzeş huceste bâl befâl-ı pâdişâhiş râ mebâd-ı zevâl-i cilve-nümây-ı pîşgâh-ı hâtır-ı mihr-i ekîn küşte hâhed bûd ki, peyveste intifâ'-ı ahkâm-ı dîn ü mübîn ve îfâ-i akd-i ahd ü yemîn-i cibillî şenşene-i râziyye ve fıtrî seciyye-i marziyye-i eslâf-ı kibâr ve tebâr-ı âlî mıkdârân hülâsa-i netâyic-i evvelîn ve âhirîn müstebşir-i bi-emr-i beşâret makrûn,

---

1151 *Kur'ân-ı Kerîm,* Rahman Sûresi, 26. âyet, "Yeryüzündekilerin hepsi fânîdir".

1152 *Kur'ân-ı Kerîm,* Zümer Sûresi, 42. âyet, "Allah o canları öldükleri sırada ölmeyenleri de uykularında alır; sonra üzerlerine ölüm hükmü verdiklerini alıkor, diğerlerini de ... salıverir".

1153 لادم -ÇY

1154 livâ ez سراش -ÇY

1155 *Kur'ân-ı Kerîm,* Enfal Sûresi, 10. âyet, "Ve bunu Allah size sırf bir müjde olsun ve bununla kalpleriniz yatışsın diye yapmıştı".

ومن اوفي بعهده من الله فاستبشروا ببيعكم الذي بايعتم به[1156] geşte end bûde der ahd-i sa'îd-i îşân halel ve noksân bârgâh-ı mersûsatu'l-bünyân an râh-ı niyâfte est ve nüvvâb-ı hümâyûn mâ ziyâde ber sevâlif-i eyyâm inzikâr-ı tebâhî lâzimu'l-ihtimâm,
ولا تنقضوا الايمان بعد توكيدها[1157] hükkâm-ı zemîndârân-ı memâlik-i hâkânî der ihtirâz ez irtikâb-ı menhiyyât-ı zebânî mahkûm-ı hükm-i kadr-âyât-ı hüsrevânî bûde ve mî bâşend şâyeste-i şân an câlis-i serîr-i arş-ı nazîr-i Osmânî ki, hâris-i beyzâ-i islâm ve hâfız-ı kavânîn-i şerî'at-i seyyidi'l-enâm aleyhi ve âlihî es-selâtu ve's-selâm end cenân-ı mînû mâyed ki der rusûh esâs-ı adîmü'l-indirâz mîsâk-ı bezl-i himmet hurşîd-iktibâz ve merzbânân ân ve merzbûm râ inzâr be-fermân-ı kazâ rusûm-ı اوفوا بعهدي اوف بعهدكم و اياي فارهبون[1158] fermânîd ki, tecâvüz ez karâr dâd-ı selâtîn-i dâr-ı i'tiyâd-ı selef-aleyhim kerâyim iltihak câyiz nedâşte der gudûbet münhil-i vifâk-ı ittifâk mîkûşîde bâşend ve çün âmed ü şüd-i rusül ve resâ'il-i ittihâd-ı rûhânî ve bânî-i mebânî-i dostîhâ-yı cenânî ve kıyâm bi-merâsim-i te'âzî ve tehânî resmî est be âstânî der نيو لا ez gâyet-i vedd ü ülfet nihâyet-i muhabbet ve sadâkat iyâlet ve şevket-penâh Ebu'l-Ma'sûm Hân-ı şânlu ki, ez sûfî-zâde-gân-ı kadîm în âstân-ı melâ'ik pâsbânest südde-i seniyye-i vâla ve akabe-i aliyye-i sîmâ bersem sefâret ta'yîn ve be-hizmet-i serâser sa'âdet-güzîn ve dergâh-ı felek pîşgâh-ı arş-âyîn mersûm ve ba'zı sühanân-ı zebânî be zebândânî o mevkûl gerdîd ki, iltisâm-ı zemîn-i celâdet ve encâm-ı umûr-ı risâlet-nümûde ruhsat insirâf yâbed ve be-savb-ı mürâca'at شتابزا قبالكه[1159] hemvâre gülzâr-ı bî-hazân-ı mu'âneset ve iltiyâm râ ber شجاب[1160] aklâm-ı musâdakat irtisâm mahsûd-ı beheşt-i mînâ fâm sâhte be işâret-i meveddet-âyât muharrik-i silsile-i müvâlât mî bûd bâşend-i ilâhî tâ nişân ez taht u tâc est ze taht u tâc-ı âlem râ revâc est be-zîr-i pâ-yı taht-ı şâhiş bâd tebâreke tâc-ı zillu'llâhiş. Ol gün mehâbetlü pâdişâhımız hazretleri şehzâdeleri Sultân Mahmûd Hân`ı ve duhter-i pâkize ahterleri Ayşe Sultân`ı Hasoda Köşkü`ne getürdüp mübârek serlerine çil akçe saçup filler

---

[1156] *Kur'ân-ı Kerîm,* Tevbe Sûresi, 111. âyet, "Ahdine Allah`dan ziyâde ri'âyet edecek kim vardır? O halde yaptığınız alışveriş akdinden dolayı size müjdeler olsun!".
[1157] *Kur'ân-ı Kerîm,* Nahl Sûresi, 91. âyet, "Ve sağlam olarak yaptığınız yeminleri bozmayın".
[1158] *Kur'ân-ı Kerîm,* Bakara Sûresi, 40. âyet, "Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, ben de size olan ahdimi yerine getireyim ve sadece benden korkup sakının".
[1159] شتابزا قبالكه -ÇY
[1160] شحات ÇY

seyr olundu. Bundan akdem firâr iden Ma'zûl-zâde Vezîr Gürcü Mehmed Paşa Eskizağra`da sâkin Humbaracı Za'im Frenk Mehmed Ağa[1161] hânesinde ihtifâ itdüğü haber alınup ihzârına çavuş gönderilmişidi. Bugün gelüp Kapu Arası`na haps ve yirmi altıncı Cuma gün mahnûk kılınup taşra bırağıldı.

Ahvâl-i Donanma-yi humâyûn

Kapudan Vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa sene-i mâziye Ramazân-ı şerîfin on dördüncü Dü-şenbih gün Yedikulle önünden kalkup Ordu-yı humâyûna karşu şenlik iderek Akdeniz`e azîmet ve muvâfık-ı eyyâm ile Salı gün vakt-i zuhrda Lapseki önünde lenger-endâz bir gün meks-i ikāmet[1162] idüp Penç-şenbih gün ale`s-seher hareket, öyleden mukaddem Eskihisar`dan aşağı Selviburnu`nda demürleyüp cem'iyyet içün elli iki gün meks-i[1163] ikāmet eyledi. Bi-emr-i humâyûn on yedi kıt'a Cezayir ve Tunus ve Trablus kalyonları ve Mısır askerine giden mîrî kalyonlar dahi gelüp, cem'an otuz yedi kıt'a kalyon ve iki âteş gemisi ve yirmi yedi kıt'a firkate ve işkampoye sefâyinleri bir yere geldikden[1164] sonra mâh-ı Zilka'de`nin on birinci Dü-şenbih gün kalkup cezîreleri cüst ü cû iderek mâh-ı Zilhicce`nin beşinci Penç-şenbih gün Sakız kurbünde Koyun Adaları önüne demürleyüp otuz bir mikdârı[1165] gün meks ü ikāmet[1166] ve düşmen-i bî-[1167]dîn ahvâlin tecessüs içün[1168] fırkateler ta'yîn etmişidi. Gelüp Donanma-yi humâyûn Sakız`dan beru geçmez fikriyle melâ'în-i dûzah-karîn[1169] yirmi sekiz kıt'a kalyonun ayırup Andre cezîresinde vâki' Goriyoz limanına girüp ve ince donanması Anaboli tarafında bulunmağın Atina kıyılarından taşra asker döküp Mora cânibinde olan asâkir-i islâma mazarrat ve Karababa üzerinden varup Eğriboz Kal'ası`na keyd ü mekr kasdında olduğun haber virdikde işbu sene-i âtiye Muharremi`nin yedinci Dü-şenbih gün hareket ve a'dâ-yi dîn kasdıyla azîmet eyleyüp, dokuzuncu Çehâr-şenbih gün vakt-i zevâlde İpsara Adası önünde demürlemek üzre iken firkate re'islerinden Ahmed Ağa gelüp düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyîn[1170] kalyonları İnce donanmasından tehî olduğun haber virmekle mesrûren bocalayup geç

[1161] Ağa ÇY: -V
[1162] ikāmet ÇY: -V
[1163] meks ÇY: -V
[1164] cem'iyyet itdiklerinden ÇY
[1165] mikdârı ÇY: -V
[1166] ü ikāmet ÇY: -V
[1167] bî ÇY: -V
[1168] ederek ÇY
[1169] dûzah-karîn ÇY: -V

vakit olmağla Kızılhisar önüne demürledi. Onuncu Penç-şenbih gün seheri[1171] متوكل علي الله و مستعين بالله تعالي [1172] kalkup toplar âmâde bâd-bânlar küşâde kâfir-i bî-dîn[1173] üzerine vardı. Lâkin mel'ûn-ı hınzır[1174] taşra çıkmayup ancak üç kıt'a mîrî kalyon liman ağzından bir mikdâr toplayup girü döndü. Ve umûmen yine Kızılhisar önüne gelinüp demürlediler. Ertesi Cuma gün tirinkite müşâvere sancağı dikilüp cümle kalyon kapudanları kapudan paşa kalyonuna da'vet ve bi'l-ittifâk üzerine[1175] varılmağı Fâtihâ olundu.[1176] Lâkin dokuz gün ale't-tevâlî şedîd poyraz esüp hareket mümkin olmadı. Birgün ahşamdan sonra İzmir'den bir Fransız kalyonu gelüp Andre limanına girdi. Düşmen-i dîn İslâm tarafından gelmiş âteş gemisi kıyâsıyla bin beş yüz kadar top atup delik deşik eylediler. Ahvâle vâkıf olunca içindeki kâfirin[1177] kimi mürd ve ekseri deryâya döküldü. Yirmi birinci Dü-şenbih gün bir mikdâr rüzgâr teskîn olmağın tekrâr üzerine varup ahşam karîb olduğundan Mîrî Riyâle İbrahim kapudan ve Üçanbarlı Kör Ali Kapudan ve Cezayir kapudanesi Receb Reis ve Tunus kapudanesiyle on kıt'a kalyon turna katarı varup birer yaylım alabanda urup geçüp yirmi mil düşmenden[1178] aşağı düşdüler. Yirmi ikinci Salı gün bir mikdâr Lodos i'ânetiyle tekrâr üzerine[1179] giderken yine tirinkite müşâvere sancağı dikilüp kapudanlar kapudan paşa kalyonuna da'vet ve müşâvereleri üç bölük âlây olup, herbiri kendüye ta'yîn olunan kalyonlar ile liman içine girüp nevbet ile ceng-i cidâl[1180] etmek üzre kavl-i karâr[1181] idüp Fâtihâ okundu. Şöyle ki; bir bölüğü Patrona Abdülfettah kapudane, bir bölüğü Riyâle İbrahim kapudane, bir bölüğü Aşcı Hacı Mehmed kapudane koşılup, kapudan paşa dahi dört kıt'a kalyon ve iki âteş gemisi ile akablerinden revân olup, kâfirin[1182] üzerinden top duhânı ref' olmazdan mukaddem âteş gemilerin yürütmek fikrin

---

[1170] dîn ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
[1171] ale's-seher ÇV
[1172] ومستعين بالله تعالي ÇY: -V
[1173] bî-dîn ÇY: -V
[1174] hınzır ÇY: -V
[1175] üzerlerine ÇY
[1176] okunup meclis dağıldı ÇY
[1177] kâfir-i bî-dînlerin ÇY: bî-dînler -V
[1178] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[1179] üzerlerine ÇY
[1180] cidâl ÇY: -V
[1181] karâr ÇY: -V
[1182] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V

eyledi. Düşmen-i dîne dahi havf müstevlî olup[1183] ve cümle kalyonların yelkenleyüp liman ağzına geldi. Top erer ermez mahalde bâd-ı lodos kesilüp velâ[1184] çöp kımıldamaz oldu. Meğer mukaddem düşmen-i bî-[1185]dîn kapudan paşa muhârebe içün bir muvâfık rüzgâr ile limandan içeru girmeğe müsâ'ade-i eyyâma muntazır olduğun haber alduğu gibi Eğriboz tarafına eyledikleri kasd-ı fâsidlerin fesh idüp ince donanmasıyla kalyonları imdâdına irişüp ahşama karîb Mirtat adasından beru zâhir oldu. Altı kıt'a mavna, otuzaltı kıt'a çekdiri, yirmi firkate sekiz kıt'a işkampoye sefineleri gelüp kalyonlarına mülâkī oldu. **(244 b)** Donanma-yi humâyûn dahi fenerlerin yakup denize açıldı. Ertesi mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Çehâr-şenbih gün, gün[1186] doğarak melâ'în-i dûzah-karîn çekdirmeleri kalyonların yedekleyüp fursat iyidir deyü mavnaların önüne katup rüzgârdan eser yok, cem'an doksan sekiz kıt'a[1187] yelken ile Donanma-yi humâyûn üzerine çekdirdi. Kapudan paşa dahi kanca başlu filukaya binüp kalyonları gezüp tertîb ve herbirine birer firkate ta'yîn ve gayret ve istimâlet virüp "taksîrât etmeyesüz" deyü tenbîh ü te'kîd[1188] eyledi. Guzât-ı mansûre dahi namâzların kılup helâlleşüp hazırlandılar. Ve kapudan paşanın işâret topundan ceng bayrakların dikdiler. Ve Kızılhisar'ın racül ve nisvân ve sıbyânının feryâdları[1189] ayyûka irişdi. İstendil ve Andre ve Şeytan adaları ve Papaslık cezîreleri ve Kızılhisar berâberinde kuşluk vakti bir koldan mavna ve çekdiri ve bir koldan kalyonları Donanma-yi humâyûnu ihâta ve nice yıldan beru gözetdiği süd limanlık eline girüp kudurmuş kelb gibi savunup taraf taraf cenge[1190] mübâşeret eyledi. Ahşama değin lâ-yenkatı' top ve tüfeng ile bir mertebe ceng-i azîm[1191] oldu ki, mâ-fevkı mutasavver değildir. بعون الله تعالى düşmen-i dînin[1192] tasavvur-ı bâtılası yine kendülere mûris-i idbâr olup herbir sefinelerinden kırkar ellişer kâfir ile bir ma[v]na kapudanı cibâl-i cahîme tayerân idüp, gabya ve seren vesâir nice âlâtı şikest olduğundan kat'-ı nazar bir Malta çekdirmesiyle bir firkatesi batup ta'zîm ve istimdâd etdikleri Samarko bayrağına şiş

[1183] olup ÇY: -V
[1184] velâ ÇY: -V
[1185] bî ÇY: -V
[1186] gün ÇY: -V
[1187] kıt'a ÇY: -V
[1188] ü te'kîd ÇY: -V
[1189] feryâd ü figânları ÇY: ü figân -V
[1190] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[1191] perhâş ÇY: -V
[1192] bed-girdârın ÇY

toplarının biri isâbet eyleyüp deryâya düşmeğin tedbîrleri şaşup başları kaydına düşdüler. Ve gice karanlığında kalyonların çekdirileri yedekleyüp yüzü karasıyla firâr eyledi. Ol gice guzât-ı mansûrenin[1193] zahmları sarılup şerbet-i şehâdet nûş iden ikiyüz mikdâr gâzînin namâzları kılınup deryâya atıldı. İrtesi Penç-şenbih gün melâ'în-i dûzah-karîn[1194] hayli ırakdan müşâhede olunup بـامرالله تعالى[1195] zuhûr iden poyraz hevâ mümâna'atıyla üzerine varmak mümkin olmamağla civârlarında vâki' Sıra Adası'nda lenger-endâz ve beş gün mikdârı[1196] meks ü ikāmet[1197] olup Donanma-yi humâyûnun sakatların onarup[1198] cezîrede su bulunmamağla mâh-ı mezbûrun otuzuncu Çehâr-şenbih gün umûm üzre[1199] kalkup Nakşe Cezîresi mukābelesinde Bare Adası'na gelüp on gün ikāmet eyleyüp sulandılar ve[1200] düşmen-i dîn[1201] donanması İstendil Cezîresi'nde olduğu haberi alınmağın mâh-ı Safer'in[1202] dördüncü[1203] Pazar gün kalkup şedîd poyraz ve boğaz akıntısından olta kâr etmeyüp yine ol mahalle demürlediler. Sekizinci Penç-şenbih gün yine düşmen-i dîn[1204] kasdıyla Rumili oltasına ve dokuzuncu gün Anadolu oltasına çıkdı. Sert rüzgârdan kâr etmeyüp yine ol mahalle demürlediler. On birinci Pazar gün rüzgâr bir mikdâr sâkinleyüp yine[1205] Rumili oltasına giderken Şifenoz Adası önünde ahşamlayup, irtesi Dü-şenbih gün ol mahalde süd limanlık olup meğer düşmen-i bî-[1206]dîn Sıra Adası'nda imiş, karşu geldi. Ve yelken üzerinde durup evvelki yedüğü gülleden korkup[1207] bir dürlü[1208] mukābeleye cür'et edemedi.[1209] Bu minvâl üzre Donanma-yi humâyûn altı def'a yelken üzerine gelüp, kâh şedîd poyraz ve kâh limanlık olup oltada kâfiri cüst ü cû eyledi. On dördüncü Çehâr-şenbih gün ikindi mahalli Külahlı Ali Reis fırkatesiyle Pançova'dan zülüflü baltacı

[1193] ehl-i islâmın ÇY
[1194] dûzah-karîn ÇY: -V
[1195] te'âlâ ÇY: -V
[1196] mikdârı ÇY: -V
[1197] ü ikāmet ÇY: -V
[1198] yapup ÇY
[1199] asâkir-i mansûre ile ÇY
[1200] ve ÇY: -V
[1201] dîn ÇY: -V
[1202] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[1203] on dördüncü Ç: dördüncü YV
[1204] dîn ÇY: -V
[1205] yine -ÇY
[1206] bî ÇY: -V
[1207] havf idüp ÇY
[1208] bir dürlü ÇY: -V
[1209] idemeyüp ÇY

Uzun Mehmed hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[1210] getürüp Termiye Adası'yla Şeytan Adası mâbeyninde gelüp kapudan paşaya buluşdu. Şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1211] Pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin Sultân Mahmud nâm şehzâdeleri vücûda geldüğün tebşîr idüp azîm şenlik etdiler. On altıncı Cuma gün ikindiye karîb bir sert poyraz ile düşmen-i bî-[1212]dîn Şeytan Adası altından Donanma-yi humâyûn üzerine ve kapudan paşa dahi rüzgâr altından düşmen-i bî-[1213]dîn üzerine yürüyüp lâkin kalyonlar perâkende ve ahşam karanlığı mevâni'iyle mukâbele ve mukätele[1214] erteye te'ehhür olunmuşidi. Düşmen-i bî-[1215]dîn rüzgâr üstünde âteş gemileri yanında fursat kendünün iken havf idüp Şeytan Adası'nın altını sıyırdarak rüzgâr üstünde bulunmak zu'mıyla fenerin yakup sabâha değin olta ile gezdi. Kapudan paşa dahi fenerin yakup ol mahalde olta ururken rüzgâr sakinledüğünden akıntı Donanma-yi humâyûnu Mirtat Adası altına düşürdü. İrtesi Şenbih gün her ne denlü olta urdular ise sert poyraz ve akıntı keskin olduğundan mümkin olmayup Rumili kenârında vâki' Temâşâlık nâm mahalle gelüp demürlediler. On sekizinci Pazar gün Tirinkite müşâvere bayrağı dikilüp cümle kapudanlar kapudan paşa kalyonuna da'vet ve âlâyınızı bozmayup perâkende ve perîşân[1216] gitmemelerin tenbîh ü te'kîd[1217] eyledi. Üçgün meks ü ikämet[1218] olup dördüncü mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Çehâr-şenbih gün umûmen kalkup şedîd rüzgâr ve akıntıdan olta hayr etmeyüp yine Temâşâlık'da Belkıs Köşkü'nün üst tarafında boğaz ağzında demürlediler. Yirmi üçüncü Cuma gün düşmen-i dîn Donanma-yi menhûsuyla[1219] yıkılup Anaboli'ye doğru firâr itmekle, yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün kapudan paşa dahi kalkup giru avdet ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Cuma gün Eğriboz önünde Küçük Burç mukâbelesine gelüp demürledi. Vukû'a gelen ahvâli yazup Rikâb-ı humâyûna[1220] arz-ı i'lâm[1221] eyledi. İrtesi Şenbih gün Ordu-yı humâyûndan kendü çukadarı Vantura Hacı Hüseyin gelüp tabur-ı makhûr[1222] hezîmetinin

---

[1210] inâyet-makrûn ÇY: -V
[1211] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1212] bî ÇY: -V
[1213] bî ÇY: -V
[1214] ve mukätele ÇY: -V
[1215] bî ÇY: -V
[1216] ve perîşân ÇY: -V
[1217] ü te'kîd ÇY: -V
[1218] ü ikämet ÇY: -V
[1219] menhûs-ı makhûruyla ÇY: makhûr -V
[1220] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1221] i'lâm ÇY: -V
[1222] makhûr ÇY: -V

haberin getürüp azîm şenlik oldu. Ve kal'anın kırık topların kalyona alup kumanyasın düzüp sulandıkdan sonra yedinci Penç-şenbih gün umûm üzre kalkup İstendil Adası'nın leb-i deryâda olan burcuna üç kıt'a kalyon birer yaylım alabanda urup ve firkateler ser-askeri Kel Mehmed Bey dahi sekiz kıt'a firkate ile cezîre-i mezbûre kenârında olan kâfir metrislerin toplarken pusuda olan altı yüz mikdâr melâ'în-i hâsirîn[1223] mîr-i mezbûru kurşuna tutup altı levendin mecrûh etdiler. On altıncı Şenbih gün Donanma-yi humâyûn ile kapudan paşa Sakız'a gelüp dört gün kadar[1224] meks-i ikāmet[1225] eyledi. Kal'adan zevâyid iki bin humbara çıkarup yirminci Çehâr-şenbih gün andan dahi kalkup Midillü önünde demürleyüp beş günde ulûfe virdi. Yirmi altıncı Salı gün andan dahi kalkup Bababurnun'dan taşra çıkdıkda[1226] Yıldız rüzgârı karşulayup Penç-şenbih gicesi önüne düşüp kalyonları perâkende eyledi. İpsala Cezîresi önünde[1227] sabahlayup üç gün mikdârı[1228] meks ü ikāmet[1229] olundu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Pazar gün andan dahi kalkup[1230] Midillü önünde lenger-endâz bir gün[1231] meks-i[1232] ikāmet üçüncü Salı gün andan dahi kalkup Boğazhisar altında Soğanlı deresine demürleyüp yirmi gün mikdârı[1233] meks ü ikāmet[1234] eyledi. Mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Salı gün andan dahi kalkup Gelibolu'da dahi dört gün meksden[1235] sonra yirmi dokuzuncu Pazar gün kalkup mâh-ı Cemâziye'l-evvelin gurresi Dü-şenbih gün selâmet-birle mansûren ve[1236] muzafferen İstanbul'a[1237] dâhil ve[1238] Tersâne-i âmireye vâsıl,[1239] hayli şenlik[1240] eyleyüp mâh-ı Cemâziye'l-âhirin üçüncü Cuma gün Edirne'de vezîriazam vesâtatı ile Saraçhane

---

[1223] hâsirîn ÇY: -V
[1224] kadar ÇY: -V
[1225] ikāmet ÇY: -V
[1226] Midillü... çıkdıkda -ÇY
[1227] açığında ÇY
[1228] mikdârı ÇY: -V
[1229] ü ikāmet ÇY: -V
[1230] kalkılup ÇY: -V
[1231] dahi ÇY
[1232] meks ÇY: -V
[1233] mikdârı ÇY: -V
[1234] ü ikāmet ÇY: -V
[1235] meks ü ikāmetden ÇY: ü ikāmet -V
[1236] ve ÇY: -V
[1237] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[1238] vâsıl +ÇY: -V
[1239] lenger-endâz ÇY
[1240] sürûr kesb ÇY

Köşkü`nde pâye-i serîr-i a'lâya[1241] yüz sürüp iltifâten serâserli kürk ilbâs buyurup Akdeniz ve Karadeniz donanmasın bir gün mukaddem[1242] tekmîl ve ihzâr etmek üzre tenbîh ü te'kîd[1243] ve Âsitâne`ye me'zûn oldu. Ol günün ahşamısı sekizinci sâ'atde vasat-ı şehirde harîk vâki' olduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-ı gâzîye[1244] ilkā olunmağın esen şedîd rüzgâr ve yağan kara bakmayup irtikâb-ı meşâkk ile ol mahalle teşrîf buyurup vüzerâ ve a'yân-ı askere ikdâm-ı tâm[1245] itmeğin vakt-i fecrde bi`l-külliyye itfâsına sebeb olup sabah namâzın Eski Câmi'`de kılup geldi. Şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1246] pâdişâhımız hazretleri vezîriazam kullarına, "Acem diyârında oynanan çevgân oyunu musavver kitâblarda müşâhedemiz olup aynen görmek murâd-ı humâyûnumdur. Acem elçisinden sorulsun[1247] âdemlerinden bilür var ise huzûr-ı humâyûnuma[1248] göndermesin"[1249] emr etdiklerinde, su'âl buyurulup[1250] "gerçe meydân-ı âlîye lâyık ve tahsîn idecek kadar bulunmaz ise[1251] dahi alâ-kaderi`l-imkân tedârik olunur" haberin gönderip bir gün ta'yîn olup[1252] ve mâh-ı mezbûrun sekizinci Çehâr-şenbih gün Şikâr kapusuna nâzır Tunca kenârında meydâna[1253] sâyebânlı üç direkli kebîr çerge kurılup **(245 a)** derûnunda olan taht semmûr mak'ad yasdık ile döşenüp Acemler da'vet buyuruldu. İlçi kethudâsıyla gönderdiği otuz mikdâr mendilli Kızılbaşlar gelüp çergenin sol tarafında vâki' kasr-ı humâyûn mukābelesinde selâma durup mehâbetlü, kudretlü[1254] pâdişâh-ı gâzî[1255] hazretleri dahi Dârü`s-sa'âdeden mecnûn kırıyla çıkup,[1256] önce ağayân-ı rikâb ve[1257] solağân ve peykân ve erkân-ı devlet[1258] ve kırk re's sâfî cevâhir ve bevâhir-i raht ve abâyî ve kalkan

---

[1241] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[1242] evvel ÇY
[1243] ü te'kîd ÇY: -V
[1244] pâdişâhîye ÇY
[1245] tâm ÇY: -V
[1246] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1247] su'âl idin ÇY
[1248] humâyûn-ı husrevâneme Ç: husrevâne -YV
[1249] gönderilmesin ÇY
[1250] olunup ÇY
[1251] ise -ÇY
[1252] olup ÇY: -V
[1253] meydân-ı ârâya ÇY: ârâ -V
[1254] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1255] pâdişâhımız Ç: pâdişâh-ı gâzî YV
[1256] süvâr olup ÇY
[1257] ağayân-ı rikâb ve -ÇY
[1258] ve erkân-ı devlet ÇY: -V

ile ârâste vü pîrâste olmuş küheylân atlar yürüyüp güneş ziyâsından[1259] şa'şa'ası[1260] gözlerin kamaşdırıp akılları çâk ve hayrân ve ser-gerdân kalup iltifâten selâm virerek önlerinden geçerken mehâbet-i şehriyârî kendülerin ol denlü kapladı ki, dâ'ire-i akldan dûr oldular. Andan doğru çergeye nüzûl, taht-ı âlî-bahta iclâs buyurup tabl-hâne ile mukaddem[1261] içhalkı ve harem ağaları ve paşalı karışık Mısır ve Dardarî[1262] cirid oynayup der-akab nîze-zenler ve tüfeng-endâzlar ve pehlivânlar meydâne girüp hünerlerin gösterüp seyr idenler sad-hezâr âferin getürüp devletin[1263] her vecihle kuvvet ve kudretine mâl ve asker ve zînet husûsunda âlî olduğuna sâir mülûke nisbet ile[1264] inkârımız yokdur didiler. Bundan sonra kendüler dahi çevgân oyununa başlayup her ne denlü cidd ü cehd eylediler ise olmadı. Meydândan çevgân ile topu kaldıramayup ziyâdesiyle hacâlete düşüp meydânda olan karı bahâne idüp nîze-zenlik ve tîr-endâzlık ve lu'b-ı cirid ile bir mikdâr hünerlerin arz eyleyüp elçi tarafından kethudâsı Meymûniye ismiyle müsemmâ bir yorga bâr-gîri Rikâb-ı humâyûna ihdâ idüp dört nefer âdemleriyle bir kabza altûn ihsân ve hıl'at giyüp me'zûn oldukları hâlde tekrâr selâma durup def'a-i sâniyede âlây ile önlerinden mürûr ve ızhâr-ı muhabbet itmeğle bir mertebe kalbleri mesrûr oldu ki, birbirleriyle nutkdan kaldılar. Hakk celle ve alâ hazretleri dâ'imâ Devlet-i aliyyeyi âlî idüp çeşm-i bî-nûrları havfdan hâlî olmaya âmîn. On yedinci Cuma gün şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1265] hünkârımız[1266] hazretleri azîm âlây ile Sultân Selim Câmi'i'ne teşrîf buyurup gidişde ve gelişde zahr-ı mübâreklerine serâsere kaplu semmûr kapanitse giyüp, ser-i nusret-eserlerine sorguç sokunup irtesi şenbih gün vezîriazam kulları kendü sarayına da'vet ve ziyâfet idüp, bir erkân semmûr kürk beş boğça dîbâ, üç kîse akçe bir donanmış at pîşkeş virüp mukâbelesinde kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ilbâs olundu.

Reften-i elçi-i Acem

Acem[1267] elçisi Ebu'l-Ma'sûm Hân vilâyetine gitmeğe taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden istîzân idüp me'zûn olmağın bi-emr-i humâyûn Hasoda Köşkü'nün dâhili

---

[1259] ziyâsından -ÇY
[1260] şa'şa'sından ÇY
[1261] mukaddem ÇY: -V
[1262] Mısır ve Dardarî -ÇY
[1263] devlet-i aliyyenin ÇY: aliyye -V
[1264] ile -ÇY
[1265] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1266] pâdişâhımız ÇY
[1267] Acem ÇY: -V

Arzhâne'nin zerbeft üzre incü ve elmas ve ya'kût ile murassa' mak'ad ve yasdık ve ocak yaşmağı vesâir ağır zerdûz kaliçe döşemesiyle döşenüp dört dîvâr yüzü perdeler ve şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1268] gâzî hünkâr[1269] hazretlerinin[1270] yeri kaba minder ve semmûr mak'ad ile tezyîn ve kubbeye âvihte olmuş çiçek şeklinde şebîke elmaslar, zîrine altûndan çekilmiş top teller ve iri incüler ve kapu kemerine zümrüdler asılup ve köşkün hâricine dahi bu minvâl üzre ziynet virilüp şöyle ki; şadırvan mukābelesinde olan üç aded taht döşendüğünden gayrı evsat-ı taht önüne elmas ve ya'kût ve lâl ve zeberced ile murassâ' altûn taht ve yemîn ve yesârına dahi âc abanosdan[1271] birer taht kurulup cümlesinin üzeri murassa' yasdık semmûr mak'ad ile arasına ve herbirinin kûşesine mücevher sorguçlu birer destâr-ı hâs pîrâste vaz' olunup altûn taht bâlâsına ceviz mânendi kırk ellisi bir yere dizilmiş dört top elmas ve ya'kût ve lâl altûn zencirler ile âvihte ve Hazîne-i âmirede mahfûz Mekke-i Mükerreme'den gelme Kâbetullâh kapusu, hâric-i bâb-ı kasrın yesârında vâki' çeşme üzre asılup Enderûn ve Bîrûn-ı kasr-ı humâyûn bir mertebe zîynete müstağrak oldu ki; müşâhedesiyle müşerref olan dâ'ire-i akldan dûr olurdu. Devletlü Vâlide Sultân Hazretleri halvet idüp seyrine teşrîf buyurup pesend etdi. Ve kırk nefer hâsodalı kullarına dahi miyân-ı humâyûnlarıyla şeref-yâb olmuş zî-kıymet birer murassa' kuşak ve hançer kuşadup her biri kudretlerinden ziyâde telli akmişe ve dîbâ ile kendülerin bezeyüp ancak silahdâr ağa ve çukadar ağa ve rikabdâr ağa kulları üsküf vesâir, mütellâ destâr ile hâzır ve âmâde[1272] ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Penç-şenbih gün ki; Kânûn-ı sânînin yedisidir,[1273] şevketlü ve[1274] mehâbetlü, kudretlü[1275] pâdişâhımız hazretleri harem-i şerîfde[1276] derûn-ı kasra teşrîf ve zahr-ı mübâreklerine sarı serâsere dûhte semmûr kapanitse ve ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre kebîr hind sorgucu sokunup şîr-i jiyân misâl taht-ı âlî-baht-ı sa'âdetlerine iclâs ve dârü's-sa'âde ağası erkân kürk ve hazînedâr ağa kallavî ile âmâde ve müheyyâ[1277] me'zûn oldukları hâlde mukaddem vezîriazam, daha sonra elçi tevâbi'iyle Saraçhâne Köşkü kapusundan Hasbağçe'ye girüp

---

[1268] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1269] hünkârımızın ÇY
[1270] hazretlerinin -ÇY
[1271] âc abanosdan -ÇY
[1272] ve âmâde ÇY: -V
[1273] yedisi idi ÇY
[1274] ve -ÇY
[1275] kudretlü ÇY: -V
[1276] şerîfden ÇY

sağlu sollu pür-silâh bostancı ortasından geçüp, ikrâmen Şikâr kapusu hâricine nihâde kılınan oba-i hâssaya inüp bir mikdâr teneffüs ve andan on nefer yakîniyle içeru da'vet ve rikâb ağaları önüne düşüp ve kapucubaşı ağalar koltuklayup Kummeydânında iki keçeli dizilen murassa' raht[1278] ve abâyî ve kalkanlar ile zîb ü zîvere gark olmuş kırk re's hâssa küheylânlar içinden mürûr ve kasr-ı mezbûra duhûlünde gözleri kamaşdı. Ve şadırvan önünde vezîriazam yanına yer gösterilüp bir sâ'at zamân tevakkuf idüp kahve ve eşribe tebhîrden sonra pâdişâh gâzî hazretleri tarafından ihsân buyurulan kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhireyi vezîriazam ve serâsere kaplu semmûr kürkü dahi elçi[1279] ve sâde hıl'atları tevâbi'i giyüp, kethüdâsı ve ikincisi ve defterdârı ve hâcesi Mahmûd Efendi ile içeru girmeğe me'zûn olmağın vezîriazam vesâtatı ile pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürdükde mehâbet-i pâdişâhîden bir zamân kendüye hayret elvirüp nutku tutuldu ve söz bulamayup ancak du'â eyledi. Ol-hînde azametlü şevketlü, mehâbetlü[1280] pâdişâhımız hazretleri hıtâb buyurup "sa'âdetlü şâh hazretlerine benden selâm eyle gönderdiği nâme ve hediyyesi gelüp makbûl-i humâyûnum olmuşdur. Sen dahi risâlet tarîkıyla ara yerde bulunup güzel hıdmet etdüğünden ber-hûrdâr olasın" deyü iltifât-ı pâdişâhânelerine mazhar düşüp nâme-i humâyûnların yed-i humâyûnlarıyla teslîm ve yüzün yire[1281] sürüp vedâ' eyledi. Ve taraf-ı mülûkânelerinden şâh içün ihsân buyurduğu murassa' dîvân rahtı ve abâyî ve rikâb ve som yapuk[1282] ile eğerlenmiş doru küheylân, köşk nerdibanında hâzır idi. Mîr-ahûr-ı evvel Ahmed Ağa yedinden ol dahi yine teslîm ve Şikâr kapusuna vardıkda kendüye ve ikincisine[1283] dahi ihsân buyurulan hâssa eğerlenmiş atlara süvâr olup şöyle bir âlî pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin ni'am-ı lutf-ı keremine mazhar düşüp Rikâb-ı humâyûnlarından mufârakat etdüğüne te'essüf çeküp ağlıyarak konağına gidüp, harc-ı râh kırk kîse kendüye on kîse ikincisine ihsân olup evvel baharda[1284] yine Erzurum yolundan vilâyetine gitmek buyuruldu. Ve abâdî kâğıda iri sülüs kalem ile keşîde buyurdukları

[1277] ve müheyyâ ÇY: -V
[1278] raht -ÇY
[1279] elçi -ÇY
[1280] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[1281] yirlere ÇY
[1282] sırma ÇY
[1283] elçisine ÇY
[1284] bahâr-ı huceste-âsârda ÇY: huceste-âsâr -V

besmele-i şerîf ile وما ارسلناك الا رحمة للعالمين[1285] âyet-i kerîmeyi sîm kubûr içre vaz' ve teberrüken şâha îsâl etmek üzre akabince elçiye gönderildi.

Sûret-i nâme-i humâyûn

El-hamdü li'llâhi'llezî e'azze'l-islâme ve nasare'd-dîn ve faddale'l-mücâhidîne ale'l-kā'idîne ce'ale'l-cennete tahte zilâli'l-esinneti ve's-savarım ve eyyede'd-dîne'l-hanîfî bi'l-usûdi'd-darâğım enâme bi'n-nusreti elletî tavvakatü'l-a'nâku bi'l-mineni fe sâdehat mutavvakâtu esniyete ve sade'at sâci'atu'l-ed'iyye ale'l-fiteni fe illâ lessenel ebteri'û ani'l-ibtihâci ve'l-ef'idetü lâ tefterrü ani'l-intâc ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ Muhammed'in sâhibü'n-nefsin mukaddeseti bi'l-cihâdeyn ve's-sâ'î fî ikâmeti'd-dîni'l-kā'im bi kilte'l-yedeyn fe ezine li's-sahbî salâten minke dâ'imetin ale'n-nehâ bi minheli'û ve münsecimîn ve's-sahbî sümme't-tâbi'îne lehüm ehlu't-tekâ ve'n-nekâ ve'l-hilmi ve'l-keremi emmâ ba'dü a'lâ hazret-i ferkad-pâye mu'allâ rütbet-i gerdûn sâye nahîd-i behçet-i âfitâb-ı ifâzat müşterî sîret utârîd serîret tâcdâr-ı âlî-güher-i bercist-nazar-ı şehriyâr-ı dârâ şukûh ferîdûn fer hurşîd manzar vâsıta-i akd ü şâh-ı **(245b)** haşmet ve cihândârî yetîme-i fülâde-i ferr ü übbehet ü kâmkârî mihr-i sipihr-i nebâhet ve nîk ahter-i sipihr-i mihr-i dâd ve dâd güsterî gevher-kân-ı sa'âdet fidd-i hâtem-i fütüvvet dürr-i deryâ-yı tahâret gevher-i dürc-i siyâdet câd-ı bâliş-nişîn-i mesned-i cem' şeh-i îrân hidivv-i mülk-i acem gevher-efrûz-ı dûdmân-ı kiyân şâh-ı zîşân saltanat-ünvân hurşîd-i keylân-ı memleket-penâh ve'l-icâh naffet-dest-gâh gurretün li-ayni'd-devle ve's-saltanat ve'l-celâle ve'l-ma'dek ve'n-nasfe dâru's-sa'âdeti ve's-siyâdeti ve'n-nebâhati ve'ş-şân şâh Hüseyin ibn-i Süleyman şâh zeyyena'llâhu serîre's-saltanati'z-zâhire bi-meyâmîn-i zâtihî ve'n-nevvera uyûne'd-devleti'l-bahîreti bi-levâmi'-i envâr-ı sıfâtihî meclis-i sâmî ve mahfil-i kirâmîlerine ki, gülşen-i hubb u vefâ ravza-i sıdk u safâdır tarâyık-ı letâyif-i tahiyyât verdiyyetü'ş-şemîm-i musâdakat-âyât ve sahâyif-i mesâhif-i teslîmât ıtriyyetü'n-nesîm-i muhâlesat gâyât-ı fevâyih-i anberîn nigâhî mu'attar sâz-ı dimâğ-ı hullet ve halha-i sây-ı şâmme-i uhuvvetdir selâmun yefuhu'l-miske men nefehan ve ye'tî şemîme'l-insi min nismânihî selâmun mine's-salsâli ve'ş-şehri i'zâb ve min nefehâti'l-verd ezkâ ve etyab mürâ'ât-ı levâzım-ı tebcîl ve tefhîm ile ithâf ve ihdâ kılındıkdan sonra matla'-ı neyyir-i izz ü ikbâl ve maşrık-ı hurşîd-i cân u celâl olan tab'-ı nakkād-ı beyzâ ziyâ ve zehn-i vekkād-ı

[1285] *Kur'ân-ı kerîm*, Enbiyâ Sûresi, 107. âyet, "Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik".

berk-âsâlarına ki, âyine-i kîtî nümâ-yı iskenderîden mücellâ ve çeşme-i meyl ve ziyâ hurşîd-i hâverîden musaffâdır hayyîz-i hafâ ve ma'raz-ı hıbâda değildir ki, irâdet-i[1286] aliyye-i rabbânî ve meşiyyet-i gaybiyye-i samedânî-birle ribâ'-i dîn ü devlet ve bıkā'-ı fasîhati'l-eknâf-ı izz-i şerî'at leme'ât-ı muhâzim-i ru'ât-ı dîn ve eşî'a-i bevârık-ı savârım-ı humât-ı neberd-âyin ile fâyizü'l-envâr ve riyâz-ı millet beyzâ gamâm-ı husâm-ı guzât ile pür-bahâr olmağla ecdâd-ı izâm-i âbâ-i kirâmımız enâra'llâhu te'âlâ berâhinehüm[1287] hazerât-ı وجاهدوا في سبيل[1289] الله حق جهاده[1288] medlûlünü nakş-ı mehçe-i râyât-ı azîmet idüp ber-vefk-ı, و من طلب الفتح الجليل فانما مفاتحه البيض الخفاف الصوارم nasr-ı dîn ve kam'-ı müşrikîn içün mütekallid-i hüsâm-ı hamâset ve mütemessik-i mabaz-ı samsâm meşgûl ve meş'ûf olup mızmâr-ı gazâda inzar-ı kâ'ib ve ifnâ-yi harâyib idüp celâ'il-i himmet-i âlî-nehmet vesâ'il-i azîmet-i bâhirü'n-necdetlerine envâr-ı sünnet ve şerî'at iltimâ ve zalâm-ı küfr ü dalâlet inkişâf ve inkişâ' bulup enhâ ve ercâ-yı memâlik-i islâmiyyede olan abede-i asnâm ve anede-i dalâlet-fercâm bi-hudâ-firehâ müteferrik-i hezâb nekâbet ve müteşâib-i sı'âb-ı hamûl ve rezâhet olmuşlar iken بامر الله تعالي Bec seferi vukû'undan sonra Nemçe kralı olan muhtâl-i bed-sigâl envâ'-ı tahâ'il ve tahâdü' ile Venedik ve Leh keferesi ve sâ'ir e'âdî-i dîn-i mübînde etrâf ve havâlîsinde olan yedi kral tesvîlât-ı şeytâniyye ile izvâ' ve idlâl ve isticâşe ve istinsâr istisrâh ve istinfâd itmekle ânlar dahi ittihâd ve i'tizâd ve الكيد ابلغ من الايد[1290] mefhûmun pîş-nihâd tefâkuhu zalâm-ı leyâl gibi tecemmu' ale'd-dalâl idüp يريدون ان يطفوا نور الله بافواههم[1291] siyâkınca niyet-i kasîde-i itfâ-ı nûr-ı yakîn ve reh-yâfte-i edmiga-i fâside-i pür-kibr ve kimleri olmağın birbirleriyle demserd-i vifâk ve hemdehân-ı ittifâk müttehidu'l-himme ve müttefiku'l-kelime olup vefret-i kesret ile berren ve bahren itâle-i pây-ı nâ-pâydâr-ı cesâret ve devâhil-i serhadd-i mansûre ve nice zemândır ki iltihâb-ı âteş-i hurûb mütemâdî ve emti'a-i mihen ü kürûb kesîru't-te'âtî olup lâkin ol gürûh-ı şekâvet fercâmın gâyet kesreti ve ehl-i islâmın ânlara nisbet cihetinden kat'-ı mevâdd-ı mekîdet ve hasm-ı urûk-ı mefsedetlerine imkân olmayup

---

1286 irâdât ÇY

1287 berâmînehüm ÇY

1288 *Kur'ân-ı kerîm,* Hac Sûresi, 78. âyet, "Allah uğrunda gerektiği gibi cihâd edin".

1289 سبيل kelimesi âyetin aslında olmayıp, muhtemelen müellif tarafından sehven yazılmıştır.

1290 " Hile, elden daha etkilidir."

1291 *Kur'ân-ı kerîm,* Tevbe Sûresi, 32. âyet, "Onlar Allâh'ın nûrunu (dînini) ağızlarıyla söndürmek istiyorlar."

gitdikçe utüvv ü istikbârları izdiyâd ve fesâd-ı küfr-intişârları iştidâd bulmuş iken cenâb-ı âferîdgâr-ı âlem nesâk-sâz-ı kâr u bâr-ı ümem tâc-bahşende-i hüsrevân-ı cihân temkîn dehende-i dâverân-ı nakşbend-i zemân vü zemîn râfi'u's-semâvâti bâsitu'l-arzeyni illâ lehu'l-halk ve'l-emru tebâreka'llâhu rabbi'l-âlemîn sümmen şe'nâhû halkan âhar menba'ından[1292] feyezân iden lutf-i evfer ve,

ما ننسخ من آية او ننسها نأت بخير منها او مثلها[1293] matla'ından leme'ân iden meşiyyet-i bi-illet-i atûfet eseri ile nesîc-i besîc-i kârgâh-ı kudret olan hil'at ve hilâfet-i aliyyeyi zât-ı bâ-sa'âdetinize ilbâs ve tevfikât-ı mevhebet esâs-ı ilâhiyyesiyle serîr-i meymenet-istisnâs-ı saltanat-ı Osmâniyye'ye bir vakt-i şeref-mümâsda re'feten li'n-nâsi ve rif'an anhüm ilbâs-ı iclâs idüp taht-ı fîrûz baht-ı Osmânî kudûm-ı şeref-luzûmumuz ile felek-temkîn ve evreng-i bâ-ferheng-i cihân-bânî culûs-ı şevket-me'nûsumuz ile mâ sadak-ı و زيناها للناظرين[1294] oldukda i'câz-ı me'âlim-i dîn ve ahkâm-ı şer'-i mübîn tensîk-i umûr ve tevsîk-i mesâlîh-i cumhûr bezl-i atâ ve keşf-i gıtâ irfâd-ı minen ve irkâd-ı fiten neşr-i صلح ve kasr-ı tarh tenfîs-i nufûs ve tenkîs-i yü'ûs irâha-i ümmet bid'at ve sâ'ir bevâ'is-i nizâm-ı mülk ü milletden olan keyfiyyâta alâ ahseni'l-hâlât sarf-ı himem-i mütevâliyât olundığından gayrı hâssaten a'dâ-yı dîn-i mübîn olan zümre-i müşrikînin hedm-i bünyân-ı tuğyân ve tams-ı vucûh-ı udvânları içün ecdâd vâlâ-nejâd-ı cihâd i'tiyâdımıza iktifâ idüp serîr-i saltanat-ı aliyye-i nübüvvet zât-ı übbehet-medârımız ile zâte behce ve karâr oldığı vaktde bahâr-ı bedî'u'l-âsâra az müddet kalmış iken Cenâb-ı Rabb-i kadîr zemân-ı yesîrde tekmîl-i esbâb-ı cihâdı tesyîr itmekle istincâz-ı va'd-i nusret ile berren ve bahren taraf taraf tesrîb-i ricâl ve tesyîr-i kurûm ve ebtâl olundukdan sonra bi'z-zât cenâb-ı hilâfet-me'âbımızdaki لغدوة في سبيل الله خير من الدنيا و ما فيها[1295] fehvâsıyla müsta'înen bi'llâh ketâ'ib-i kevâkib-hisâb ve mevâkib-i nusret-istishâb ile makarr-ı saltanatımızdan nehzât ve hareket ve, فقاتلوا ائمة الكفر[1296] mısdakınca ol cürsûme-i erbâb-ı dalâl ve erûme-i ashâb-ı keyd ü ihtiyâl olan Nemçe keferesi üzerine ref'-i râyât-ı mehpeyker-i hüsrevâne ve cerr-i cehâfil-i deryâ-hurûş-ı melikâne olunup ekâsî-i siyâsî-i islâmiyyeden olan Tımışvar Kal'ası havâlîsi

[1292] menba'ından -ÇY
[1293] *Kur'ân-ı kerim*, Bakara Sûresi, 106. âyet, "Biz herhangi bir âyetin hükmünü kısmen veyâ tamâmen nesheder veyâ unutturursak ondan daha hayırlısını veyâ en az onun mislini ve dengini getiririz".
[1294] *Kur'ân-ı kerim*, Hicr Sûresi, 16. âyet, "Ve onu bakıp görenler için süsledik".
[1295] "Allah yolunda yapılan bir gazâ dünya ve onuniçindeki her şeyden hayırlıdır"

muhayyem-i bâr-gâh-ı azamet ve iclâl ve sürâdikât-ı haşmet ve ikbâl kılındıkda idhâl-i zehâyir ve asâkir ile içinde olan ehl-i islâm tervîc ve terfîh olundukdan sonra melâ'in-i hâsirînin matmah-ı nazar-ı i'tibâr ve iftihârları olup kal'a-i mezbûreye karîb mahalde mütcemî' olan tabûr-ı makhûrları üzerine varılup بعون الله تعالي ol cümû'-ı dalâlet-fercâm dest-bürd-i nusret-süpürd ü guzât-ı ehl-i islâm berh-zede-i inhizâm ve bi'l-cümle arsa-i samsâm-ı intikâm olundığından mâ'adâ ol havâlîde makarr-ı eşrâr olan beş altı kıt'a hisârları istinzâ' ve top ve cebehâneleri istilâb ve istishâb olunup sedd-i sübûr ve sadd-ı şurûr ile muzaffer ve mansûr mesned-i hilâfet-i seniyyemize ric'at müyesser olmuş idi ان وعد الله حق[1298] و ان جندنا لهم الغالبون[1297] بتوفيق الله تعالي mazmûn-ı beşâret-nümûnuna mazhar olan bu sâl-i bâhirü'z-zaferde dahi i'lâ-yı kelime-i ulyâ ve i'zâz-ı şerî'at-i garrâ içün istînâf-ı add ü atâd ve ihtişâd-ı cilâd-ı ecnâd olup gürûh-ı ebtâl ve ricâl ve fevâri'-i harb u kıtâl ile meşhûn وله الجوار المنشآت في البحر كالأعلام[1299] mâ sadakı olan süfün ve merâkib-i gerdûn-nümûn tehiyye ve tertîb ve bahreyn-i sefîd ü siyâha ve nice miyâh-ı bahr-iştibâha tesyîr ve teşbîb ve berren dahi taraf taraf cunûd-ı nâ-ma'dûd tesrîb olundukdan cenâb-ı hilâfet-me'âbımız dahi müste'înen bi'llâhi'l-meliki'l-kahhâr muhârebet ve musâvelet-i mehâzil-i Nemçe keferesi içün ref'-i râyât-ı nusret-nigâr idüp, ملأنا البر حتي ضاق عنا وظهر البحر نملوه سفينا me'âli numûdâr olmağla bihterîn-i ezminede yumn-i vusûl-i mevâkib-i deryâ-hurûş-ı nusret-eser lâ zâlet makrûneten bi'n-nasri ve'z-zafer ile dâru'l-cihâd-ı Belgrad ta'ne-zen-i seb'a şidâd olup şerzeme-i dalâlet-penâhın istiknâh-ı ahvâl-i hadî'at makrûnları içün cevâsiz ve ayûn olundukda Nemçe kralı olan bed-fi'âl asker-i haybet me'âlinin sene-i sâbıkada fezâ'zu'-i ikdâm-ı miknet ve teka'ku'-ı bünyân-ı mukâvemetlerin müşâhede itdüği gibi gayretkeş-i dalâl olan krallardan **(246 a)** tekrâr istigâse ve isticâse ve ânlar dahi enfüs-i emvâl ve reht ü ricâl ile mürâfede ve birbirleriyle mu'âzada ve bî-şumâr erâzil ve evgâd ile teksîf-i dehmâ ve sivâd idüp ve Tımışvar Kal'ası intihâ-yı serhadd-i islâmiyyede olmağla makarr ve me'vâ-yı hizb-i şeyâtîne karîb mesâfesi cihetinde asâkir-i nusret-numûdumuzun ol tarafa vurûdundan mukaddem ol ferîk-i dalâlet refîk kal'a-i mezbûreyi muhâsara ile ahâlîsini tazyîk

---

[1296] *Kur'ân-ı kerîm*, Tevbe Sûresi, 12. âyet, "O, inkâr öncülerini hemen öldürün".
[1297] *Kur'ân-ı kerîm*, Saffât Sûresi, 173. âyet, "Ve mutlaka galib gelecek olanlar, elbette bizim ordularımızdır".
[1298] *Kur'ân-ı kerîm*, Mü'min Sûresi, 77. âyet, "Allâh'ın va'di şüphesiz hakdır".
[1299] *Kur'ân*, Rahman Sûresi, 24. âyet, "Hem denizde yelken açmış dağlar gibi akıp giden gemiler onundur".

eyledikleriní vâsıl-ı gûş-ı hakāyık-nüyûk-ı hüsrevânemiz oldığı gibi örf-i cem'iyyet-i dâverî ve dâd âverî imtiyâz ve bilâ-telebbüs nehr-i Tuna üzerine memdûd ve mesdûd olan cisr-i mevsûku'l-amûd-ı kehkeşân-numûddan eşra'un mine's-sebîl karşu yakaya intihâz olunup ol cunûd-ı şeyâtînin zu'm-ı unûf-ı mekîdet ve fakr-ı uyûn-ı mazarratları içün şihâb-vâr üzerlerine kasd u azîmet olundukda muhît-i mevâkıb-ı neberd-âyînin,

[1300] كما تتحرك صفح البحار من عصف tünd-bâd-ı besâlet ile cûş-ı hurûşa fi'et-i pür-mekr u şurûrun resîde-i sâhil-i şu'ûrları oldukda min-ba'de pîrâmen-i hisârda karârı kendülere vesîle-i idbâr bilüp âdet-i hadî'at-bünyânları üzre i'mâl-i mekr ü ihtiyâle cesbân bir sa'b çekilmek zu'mı ile asker-i islâmı henûz ba'îd yerde mülâhaza iderken Tımışvar'a karîb bir mahalde tarafeynin karavulları birbirine mülâkî olup lâkin mevkı'-ı mezbûrun tarafeyni muhârık ve gıyâz ve mâ-beyni sîne-i pür-kîne-i düşmen gibi teng ve mümteni'u'l-irtikâz olduğından tertîb-i sufûf ve teşbîb-i erbâb-ı suyûfa müsta'îd olmamağla talâyı'-vufûd ve mesâ'ir-i cunûd-ı nusret-nümûd müsâvele ve muvâsebe ve mukātele ve muhârebe ile hatve hatve ilerü yürüyerek cuyûş-ı pür-batş وما هيج بحور هوايج[1301] gibi fevâyih-i cihâd ile heyecân ve temevvüc ve düşmen-i dîn girü çekildikçe yerlerine tevellüc ile ol tengnâ-yı sitîzin mahrec-i kazâ-yı pehnâ olan müntehâsına varıldıkda muktezâ-yı vus' ve rahb-ı mahalle göre mehmâ-emken bakıyye-i sufûf cenk ve i'mâl-i top u tüfenk idüp dilîrâne meydân-ı kifâ zemmâr-ı tüfenk mühre انكنجيتند ve berku bilâ-zâlehâ rencînend ol gün ahşâma değin savâ'ık-ı bî-direng-i râ'id-âheng ile,

او كصيب من السماء فيه ظلمات و رعد و برق يجعلون اصابعهم في اذانهم من الصواعق حذر الموت[1302]

vefkınca esmâ'-ı ervâh ve idrâklerine esmâ'-ı sayâh-ı ihlâk etmeleri ile zümre-i müşrikîn cunûd-ı muvahhidînin petârud ve tecâlüd-i pür-ye's ve satvetlerine tab'-âver olamayup ceyş-i zeng-i Şâm kıyâm idüp leyle-i leylâ mâ beynihî perdekeş-i zalâm-ı siyehfâm oldığı gibi o tîre kevkeblerin günü doğup târıkī-i şebde müdebbiren girü çekilüp iki sâ'at mesâfede vâki' Yeni nâm şehr kenârında gürâz-vâr bir sa'b ve düşvâr-güzâr mahalle girüp tahassün eyledikleri sepîdedem müte'ayyin oldığı gibi cem'-i semel ve tertîb-i rucul ve

[1300] "Denizlerin yüzeyinin, şiddetli rüzgardan hareketlendiği gibi."
[1301] "Denizleri dalgalarla coşturan"
[1302] *Kur'ân-ı kerîm*, Bakara Sûresi, 19. âyet, "Ya da onların hâli; zifiri karanlıkda, gök gürültüsü ve şimşek çakışları arasında gökten boşalan yağmura tutulmuşların hâli gibidir. Düşen yıldırımlardan ölüm korkusuyla parmaklarını kulaklarına tıkarlar".

hiyel ve teşbîb-i cuyûş ve tabya-i sufûf-ı cunûd-ı deryâ hurûş olunup cibâl-i râsiyât ve bihâr-ı zâhirât gibi ol mahalde hareket ve mî'âd-ı harbe varılur gibi ol hayyât-ı udâd ve akarib-i guvâtın mukābelelerinde murûr ve irtesi gün üzerlerine varılmak kasdı ile nehr-i mezbûrun üst tarafında bir buçuk sâ'atlik memerrleri olan mahalleri vaz'-ı hıyâm-ârâm olundukdan ol geç-endîşân-ı hîle-engîz eğer tarîk-i sitîz ve eğer serîr-i girîzdir muztarr olduklarına binâ'en zu'm-ı fâsidlerince intihâz-ı fursat idüp hurşîd-i dırahşân ol eyyâmda ta'b-efken-i burc-ı seretân olup şiddet-i harâretden fezâ-yı zemîne bast-ı bisât-ı âteşin itmeğle böyle germiyyet-i hevâda hareketden a'sâb-ı kuvvetlerine fütûr ârız olup bâ-husûs esnâ-yı hatt u nüzûlde tertîb-i esbâb-ı kıtâlden zuhûllerin mukarrerdür deyü bu misillü nice fikr-i fâsid ve re'y-i kâsıd ile mâ-beynde olan âcâm-ı mültekkâ ve gıyâz-ı muhteffe verâsında müretteb sâz-ı levâzım-ı mekrûh-ihtiyâl ve ol çengelistân cidâlinden gurûbdan iki buçuk sâ'at mukaddem müretteb alayları ile def'aten bedî-dâr olup bî-hadd ve bî-şumâr top ve tüfeng-i âteş-vâr ile şerâre-feşân-ı peykâr olarak feng-i zarâfî ki, dâret-şîşe-i derbâr-ı zendâz-ı eblehî pehlevî-kühsâr ale'l-gafle kendülerin ke'l-bâhisi an hatfihî bi-zalfihî cunûd-ı hamiyyet-şi'âr üzerine varup,

ولكن اخو الحزم الذي ليس نازل به الخطب الا وهو للقصد مبصر mısdakınca asâkir-i nusret-menkabet dahi mütelebbis-i der-i nebâhet ve miğfer-i gûş-i hazm u basîret ve mütekallid-i hüsâm-ı tehaffuz ve mütemekkin-i eknâf-ı ciyâd-ı teyakkuz bulunmaları ile يتسرعون الي الهياج كانهم سيل تسرع في الوهاد من الربي[1303] berk-ı hâtif ve rîh-i âsıf ve lüyûs-ı sâ'ilî ve suyûl-i hâ'ilî gibi ol hass ü hâşak-i küfr ü işrâkin üzerine yürüyüp والجيش قد ملأ الملا فكانه يم طغي من موجه المتجدب[1304] humât-ı beyzâ-i dîn guvât-ı zümre-i müşrikîn ile iki bahr-i mevvâc gibi birbirine âmihte ve nûr u zulmet-sıfat yek-diğere peyveste olup kavâri'-i harb ve savâ'ık-ı darb hurûş-ı ecnâd ve şîhe-i sâfiyyât-ciyâd gülbank-ı tekbîr ve velvele-i kös ve nefîr-i tanîn[1305]-endâz sımâh-ı gerdûn ve cûy-ı hûn fezâ-yı zebercet-fâm-ı neberdî la'l-gûn eyleyüp, فكل قرار بالجماجم تلعة وكل وهاد بالدماء تسيل bu vech üzre gurûbdan üç dört sâ'at murûruna dek lehebân-ı mîrân-ı peygâr-ı zebânekeş-i sipihr-i devvâr olup zalâm-ı şeb dahi istî'âb idüp,

---

[1303] " Tepelerden gelip aşağılara hızla akan sel gibi, bozkırlara doğru hızla koşuyorlar."
[1304] "Ordu ortalığı öylesine doldurdu ki, sanki dalgalarıyla azıp kurak mevkilere taşan okyanus gibiydi."
[1305] tanîn -ÇY

رايـنـآ السيف مرتـدي بسيف و آبـنـا جواد علي الجواد bir sitîz-i rahşâ-i tîz-nümûdâr oldu ki, vüfûd-ı beyânı gencâyiş-pezîr-i suhân-ı imkân değildir.

Bu nesak üzre iken, ومن وراء ظلام الليل اصفر ber-fahvâ-yı sihâmu'l-leyli müncihâtu'l-mesâ'î اذا رميت بـاوتـار الخشوع te'sîr-i neşâbe-i da'âvât-ı sâ'ibetehû el-icâbe ile tebâşir-i sabâhi'l-hayr-ı menâcıh ve mefâtih-nümâyan ve nesâ'im-i fevz ü nusret cânib-i islâmiyândan vezân olup kabûl-i ikbâl tahfîf-i a'lâm-ı islâm ve debû[r]-ı idbâr-nigûn-ı sâz-ı râyât-ı şirk-irtisâm olup, avn-i yezdânî ve te'yîd-i âsmânî ile küffâr-ı bi-şümâr arsa-i şimşîr-i âteş-bâr ve bakıyyetü's-suyûf olan ashâb-ı şurûr hâkister-i nâr-ı gurûr olup ولوا علي ادبـآرهم نـفورا[1306] mecrûh ve mefzûh dârü'l-fucûrlarına firâr itmeleri ile topları ve cebehâneleri intihâb olunup ol leyle-i hâliketü'l-cilbâbda âfitâb-ı devlet-i islâm dırahşân-ı âlem-tâb ve şu'le-i ikbâl ashâb-ı inâd-ı tünd-bâd-ı gazâb-ı Rabbi'l-ibâd ihmâd eyledi فقتـع دابـر القوم الذيـن ظلموا[1307] ve'l-hamdü li'llâhi'l-rabbi'l-âlemîn Donanma-yi hümâyûnumuz dahi Venedik keferesinin sefâyin-i nekbet-karâyini ile merreten ba'de uhrâ mukâtele ve muhârebe idüp bi-fazlihî te'âlâ ol firka-i dalâlet[1308] dahi[1309] müdbirîn ve mahzûlîn firâr eyledikleri haberi tevârüd itmekle, لقد نـصركم الله في مواطن كـثيـرة[1310] mefhûm-ı şerîfi her tarafdan bedîdâr olup el-hamdü li'llâhi te'âla futûh-ı sivâ-yemîn ve sü'ûd-ı sivâ-yesâr muzaffer ve kâm-kâr ve makarr-ı saltanat-ı aliyemize avd-i cemîl müyesser oldukda, matla'-ı âfitâb-ı cihân-tâb-ı saltanat ve matrah-i envâr-ı übbehet-âsâr-ı hilâfet olan südde-i sa'âdet güdde-i süreyyâ rif'atimize fahr-i erbâbi'l-firâse zuhr-ı ashâbi'l-kıyâse emânet-me'âb müfâharet-nisâb rif'at-iktisâ el-muhtassu bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-mennân şanlu Ebu'l-Ma'sûm Hân دام مجده vesâtatıyla rakam-zede-i kilk-i müşg-bâr ve kâşte-i hâme-i münşiyân-ı bedâyi'-âsâr olan nâme-i müşgîn-nikâb ve risâle-i bedî'u'l-elkâb-ı hullet-istishâbları nuhbe-i evkât-ı makrûnete's-sa'âdâtda karîn-i izz ü vusûl ve sâha-i hilâfet-sarây-ı hüsrevânemizde cilvedîz-i müsûl olup, ol şemâme-i anber-bâr-ı kudsî ve güldeste-i gülzâr-ı ünsînin fevâyih-i makâlât-ı fesâhât-âmizi meşâm-ı meşâ'ir ve

---

[1306] *Kur'ân-ı kerîm*, İsrâ Sûresi, 46. âyet, "Ürkerek arkalarına döner giderler".
[1307] *Kur'ân-ı kerîm*, En'âm Sûresi, 45. âyet, "Artık o zulmedip duran kavmin kökü kesilmiştir".
[1308] la'îme ÇY
[1309] dahi -ÇY
[1310] *Kur'ân-ı kerîm*, Tevbe Sûresi, 25. âyet, "Şüphe yok ki, Allah size bir çok yerde yardım etti".

havâsse-i[1311] ta'tîr ve revâyih-i ıyârât-ı belâgat-engîz-i müşkbîzi meclis-i hâss-ı mu'âhât-ı esâs-ı müvâlât-ı istisnâsı tebhîr idüp me'ânî-i rengîn-i mühâlasât-ı mebânîsinde resm-i te'âzî ve tehânî ta'biye ve tasdîr terâkîb-i müsâlemet-esâlibi serâpâ kalem-i sıdk u ihlâs ile imlâ ve tastîr olunup mehabb-ı fevhvâ-yı vefâ ihtivâ-yı المتحبون في الله[1312] dan vezân olan nesîm-i rûh-efzâ-yı hüsn-i câr ve müvâneset keşâyişde gül gonca-i yegânî ve muvâfakat ve nezâret-bahş-ı riyâz-ı behiştî hıyâz-ı yek-cihetî ve müvâlefet ve ukûd-ı uhûdu mü'ekked ü mü'eyyed kavâ'id-i mihr u muhabbet ve mü'esses ü müşeyyed me'âkıd-ı vedd ü ülfet olup ale'l-husûs bi-takdir-i hudâ-yı kudret-nümâ-yı هو الذي جعل الشمس ضياء والقمر نورا[1313] (246 b) neyyirîn-i izz ü ikbâl tarafeynin ufk-ı kâm-kâriden mütekâriben tulû'ı ve burc-ı sipihr-i bahtiyârîden müte'âkiben sutû'ı müntic-i semerât ve müsmir-i mesûbât olan tevâfuk-ı fu'âda vesîle-i istidlâl ve tulû'-ı ehille-i hubb u vedâde berâ'et-i istihlâl vâki' olmağla inşâ'allâhu te'âlâ âfitâb-ı âlem-tâb-ı hem-vâr nokta-i i'tidâl-i hüsn-i ittifâkda işrâk u ziyâ-bahş-ı âlem-i enfüs ve âfak olmağla alâka-i tarafeyn ârıza-i infisâmdan masûn ve irtibât-ı cânibeyn vahîme-i inhisâmdan me'mûn olup meşâri'-i muhâlasat küdûret-i avârızdan musaffâ ve menâhil-i müsâdakat avârız-ı küdûretden mu'arrâ olan ve bi'l-cümle bâhirü'ş-şereflerden âsâr-ı meveddet ve dostî sahâyif-i ihlâsda nümûdâr ve envâr-ı muhabbet ve yek-cihetî nevâsî-i ihtisâsda bedîdâr olup incilâ-yı vilâ reng-i jeng-i ekdârdan saykal-ı ittihâd ile tâbnâk ve mücellâ ve ser-çeşme-i âyine-sây-ı sıdk u safâ-meşreb azb-i ehl-i vefâ ve sîne-i sâf-ı erbâb-ı takvâ gibi pâk u musaffâ tutuldukca herâyine cânib-i vilâ-cûylarından وأوفوا بعهد الله إذا عاهدتم[1314][1315] emri ile evtâd-ı hulvede beste olan ukûd-ı mevâsik ve uhûd-ı enâmil-i hilâf ile güsiste olmak emr-i muhâldir ve adîmü'l-ihtimâl mülâhaza buyurulup ale'd-devâm tahrîk-i silsile-i vidâd ve karâr-dâd ve te'sîs-i mevâdd-ı mü'ellefet ve ittihâda bezl-i ictihâd buyrula ve mûmâ- ileyh Rasûl-i firâset-şumûlleri kurb-i bisât-i kesîrü'l-inbisât âlem-i menâtımıza şeref-vusûle fâ'iz olup, me'mûrun-bih olduğu âdâb-ı risâletde ecmel-i tarîk ve nesâk-ı enîk-i sa'y-i meşkûr ve îrâd eylediği hedâyâ-yı behiyye meşmûl-i nazar-i kabûl olup iştinâb-ı revâbi'-i hul' ve kirâmât ve mezîd-i nevâziş

[1311] havâssını ÇY
[1312] "Allah için birbirini sevenler"
[1313] *Kur'ân-ı kerîm*, Yûnus Sûresi, 5. âyet, "O Allah'dır ki, güneşi bir ışık, ayı bir nûr yaptı".
[1314] *Kur'ân-ı kerîm*, Nahl Sûresi, 91. âyet, "Bir de ahidleştiğinizde Allâh'ın ahdini yerine getirin".
[1315] Âyet-i kerîme, bütün nüshalarda أوفوا بالعهد إذا عاهدتم şeklinde yazılmış.

ve iltifât-ı şehin-şâhî ile müftehir ve mübâhî kılındıkdan sonra savb-ı bâ-savâb-ı şeref-iktisâfa cevâb-nâme-i müsâlemet-hitâm ile mezûn-ı avd ve insirâf olmuşdur. İnşâ'allâhu te'âlâ ledeyy-i şerefi'l-vusûl ber-fehvâ-yı انما المؤمنون اخوة[1316] urve-i vuskā-yı hüsn-i câr ve yegânigî ile mürâ'ât-ı şerâyit-i revâbıt-ı hem-sâyegî kılına. Nigeh-bânân-ı sügûr ve tuhûm ve merz-bânân-ı merzbûm olan gümâştgân-ı serhadd-i mansûremize و ان جنحوا للسلم فاجنح لها[1317] vefkınca dâ'imâ minhâc-ı eslem-i silme tergîb-i ibtihâc ile sedd-i sille-i müvâhaşet ve licâc olunmakda cenâb-ı ni'me'l-me'âblarından dahi tevâfuk-ı mûrisi's-salâh-ı tarafeyn ve ittifâk-ı mûcibü'l-felâh-ı cânibeyn temhîd ve te'kîde makrûn buyrulup izhâr-ı envâr-ı îmân ve ihmâd-ı nîrân-ı tuğyân içün cunûd-ı dâ'iye ve vüfûd-ı esniye ile mürâfedet ve mu'âvenetleri me'mûldür. Hemîşe neyyir-i cihân-tâb-ı saltanat ve cihân-dârî ve ahter-i âlem-efrûz-ı devlet ve bahtiyârî ez ufk-ı ikbâl-i bî-zevâl ve burc-ı cemcâhî ve übbehet ve iclâl-i ber-vefk-ı me'mûl ve nehc-i mes'ûl tâli' ve lâmi' ve âver ve samt-ı mehâf ve âfet-i ihtirâk-me'mûn ve masûn-bâd-ı bi-rabbi'l-ibâd.

Mâh-ı Receb'in gurresi Penç-şenbih gün Şikâr kapusu önünde surre çıkdı. Sekizinci Penç-şenbih gün reisü'l-küttâb Râmi Mehmed Efendi[1318] azlinden yerine mâliye tezkireci[si][1319] Küçük Çelebi Mehmed Efendi nasb olundu. Ol gün Âlây Köşkü hâricinde Sırık meydânına vaz' olunan gümüş tepsi nişâne, yeniçeri ve paşalı ve bostancı kurşun atup isâbet idenlere azîm[1320] ihsân ve Kızılbaşlar yine çevgân oynayup gösteriş viremeyüp, yirmi dördüncü Şenbih gün vilâyetlerine gitdiler.[1321] Şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1322] pâdişâhımız hazretlerinin hemşîresi Hatîce Sultân'ın bir duhteri vücûda gelüp, yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün devletlü Vâlide Sultân hazretleriyle tehniyelerine teşrîf buyurup üç gice beytûtet etdiler.[1323] Mâh-ı Şa'bân'ın sekizinci Salı gün Saray-ı cedîde ağası Şişman Hüseyin Ağa'ya tekā'üd virilüp yerine saray kethudâsı Küçük Ahmed Ağa ve ânın yerine küçük oda kethudâsı Arnavud Osman Ağa nasb olup huzûr-ı humâyûnda[1324] kaftân giydiler. Yirminci Penç-şenbih gün Rumili kadıaskeri Seyyid Topal Ali Efendi ve

---

[1316] *Kur'ân-ı kerîm*, Hucurât Sûresi, 10. âyet, "Mü'minler ancak kardeştirler".
[1317] *Kur'ân-ı kerîm*, Enfâl Sûresi, 61. âyet, "Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş".
[1318] Efendi -ÇY
[1319] tezkirecisi ÇY
[1320] azîm ÇY: -V
[1321] revân oldular ÇY
[1322] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1323] etdiler -ÇY

İstanbul mollası Damad Abdullah Efendi azlinden Anadolu`dan munfasıl Ebe-zâde Abdullah Efendi`ye Rumili sadrı ve Ka'be`den munfasıl Abdürrahim-zâde Yahya Efendi`ye İstanbul kazası ve fetvâ emîni Mansûr-zâde Ahmed Efendi`ye Galata kazası tevcîh ü inâyet[1325] olundu. Ve tersâne emîni Yahûd Hacı Yusuf Ağa`ya mîrîye geçen altı yüz kîse akçesi İstanbul cizyesinden gösterilüp Ramazân-ı şerif gurresinde vaz'-ı yed etmek emr olunmuşidi. Yirmi gün mukaddem[1326] kâğıd ulaşdırup eski cizyedârlara küllî gadr ve mîrîye zararı terettüb etmeğin sâdır olan emr-i humâyûn üzre[1327] yirmi sekizinci Penç-şenbih gün İstanbul Bâb-ı humâyûnda katl olunup yerine Canib Efendi nasb[1328] olundu.

İsyânî-i Kürd ve Türkmân ve te'dîb-i Yusuf Paşa[1329]

Beş sene mukaddem bütün Anadolu`dan Rakka`ya sürülen Kürd ve Türkmân tâifesi evvelden re'âyâ fukarâsından müft ve meccânen yiyüp içüp davarların ekinlerine koyuvirüp, eşkıyâsı kutta'-ı tarîka karışup vâlî-i vilâyet ve müfettiş paşalar tecessüs eylediklerinde aşîretlerine mülhak olup Nediroden[1330] gelürlerdi. Ekseri fermân-ı pâdişâhîye itâ'at ve iskânda sâbit-kadem olup, ekūp biçüp ta'îş eylediler. Ve bâd-ı hevâ geçinen nice erâzili ekincilik kendülere güç gelüp hurûca bahâne-cûylar idi. Anadolu müfettişi[1331] Yusuf Paşa kılıçlı Kürdün yanına alup her ne tarafa teveccüh etdi ise türedi eşkıyâsın bozup ganîmete muvaffak olduğun bunlar işidüp "kılıçlı bizim hıdmetkârlarımızdan ednâ bir kilâbdır, anlar kılıcıyla geçinürler biz böyle izsiz yerde oturmak neden iktizâ ider" deyü aşâ'ir sâhibi Hacı Mustafa ve Hacı İvaz oğulları on beş bin mikdârı Kürd ve Türkmân eşkıyâsıyla cem'iyyet ve beş bin kadar evleriyle ayrılup güz faslında Rakka Beylerbeyisi Kürd Ahmed Paşa üzerine yürüdüler. Ol dahi Murad suyunun iki mahallinde olan geçidlerin zabt u rabt[1332] idüp muhâfaza üzre iken eşkıyâ yaya geçidinden geçüp ol mahallin muhâfızların bozduğun Ahmed Paşa işidüp kendü atlu geçidinde idi. Üzerlerine ılgar ile gelüp yorgun ve durgun davarlı asker mukâbil oldukları

[1324] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[1325] ü inâyet ÇY: -V
[1326] mukaddem -ÇY
[1327] mûcibince ÇY
[1328] vaz' ÇY
[1329] Paşa -ÇY
[1330] Yıldız nüshasında harekelenmiş.
[1331] müfettişi -ÇY
[1332] u rabt ÇY: -V

gibi bozuldular. Kendü yaralanup tevâbi'inin bir mikdârı kırılup bakıyyesi mecrûhan firâr itmeğle bî-pervâ Murad suyun geçüp Adana kurbünde İsnay Ovası nâm mahalle konup eşkıyâsı ayrılup Anadolu diyârına münteşir olan türedi erâziline katılup taraf taraf, bayrak bayrak[1333] gezüp âyende ve revende hareketden kalduğu hükkâm-ı memleket tarafından Der-i devlete[1334] arz-ı inhâ[1335] olundukda Ahmed Paşa'ya Bozok ve Çorum sancakları tevcîh ve isyân iden Kürd ve Türkmân yine Rakka'ya sürmek şartıyla eyâlet-i Rakka başbuğlukla mezbûr Yusuf Paşa'ya virilüp eğer inâd ve muhâlefet iderler ise bi'l-külliyye kırılmak üzre cümle Anadolu'nun vüzerâ ve eyâletlerinde olan mîr-i mîrân ve ümerâya mü'ekked evâmir-i şerîfeler ısdâr ve mîr-i alem Yusuf Ağa mübâşir ta'yîn ve irsâl olundu. Ve Âsitâne'den[1336] dahi İstanbul bostancıbaşı Mustafa Ağa iki yüz bostancıyla[1337] sağ kola ve küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa bir mikdâr yedekciyle orta kola ve Çavuşbaşı İbrahim Ağa bir mikdâr çavuş ve sipâh a'yânından ikişer tuğ pâyesi virilen Kaya Ali Ağa ve Çodmar[1338] Hacı Ali Ağa ile[1339] sol kol teftîşine ta'yîn olup vakt-i şitâda gönderildi. Yusuf Paşa dahi me'mûr olduğu üzre Ayıntab ile Birecik mâbeyninde vâki' Nizib nâm karyede iki bin beş yüz mikdârı[1340] atlu ve kırk bayrak yaya ile cem'iyyet idüp Besne beyine ve Efraz voyvodası Süleyman Bey'e ve Beziki beyine ve Küpeli Hasan vesâir Ekrâd beylerine da'veti mutazammın buyruldular gönderildi.[1341] İmtisâlen yirmi bin mikdârı piyâde tüfengci ile yanına gelüp mülhak-ı ma'a-asker[1342] oldular. Kendü hıdmetinde olan sâhib-i aşâ'ir Kılıçlı[1343] Bektaş Bey'in oğlunu Kürd ve[1344] Türkmân eşkıyâsına gönderip "Rakka'ya iskâna giderler ise ne güzel" ve illâ kılıçdan geçmeleriçün pâdişâhdan[1345] fermân-ı humâyûn[1346] geldüğün bildirdi. Anlar dahi "devâbımıza kifâyet

---

1333 bayrak -ÇY
1334 devlet-medâr hazretlerine ÇY: devlet-medâr hazretlerin -V
1335 inhâ ÇY: -V
1336 Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
1337 bostancı ÇY
1338 Çormar ÇY
1339 ile -ÇY
1340 mikdârı ÇY: -V
1341 gönderdi ÇY
1342 ma'a-asker ÇY: -V
1343 kılıcıyla ÇY
1344 ve -ÇY
1345 pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY : gâzî hazretleri -V
1346 humâyûn ÇY: -V

ider alef bulunmaz kahtdan[1347] kendümüz ve bu kadar bin davarımız helâk oldu, Rakka'ya gidemeziz" ancak Mumbuc'a gitmeleri ricâsıyla Hacı Mustafa Ağa[1348] ve Hacı İvaz oğullarını Yusuf Paşa'ya gönderdiler. Ol dahi rızâ virüp yirmi güne değin kalkmak üzre izn (247 a) ve mühlet alup[1349] Yusuf Paşa tarafından Kılıçlı[1350] Bektaş Bey'in oğlunu bile getürdiler. Yirmibeş günden sonra "biz ne Rakka'ya ve ne Mumbuc'a gideriz pâdişâh-ı gâzî[1351] hazretleri bize bir gayrı yer göstersin, eğer[1352] olmaz ise bir kalınca değin döğüşürüz" cevâbıyla mezbûru giru yolladılar. Yek-dil, yek-cihet piyâde ve süvâr on beş bin eşrâr, muhâlefet ve inâdlarında ısrâr ve cenge[1353] ittifâkan Gâvur Dağı'na arka virdikleri haber Yusuf Paşa'ya geldikde, eşkıyâ def'ine me'mûr ve ta'yîn[1354] olanların henüz yetişmeyenlerine mu'accelen gelmek üzre mü'ekked buyruldular gönderüp akabince Kürd ve Türkmâna "kalkup Mumbuc'a gidesiz ve illâ askerimiz âmâde, cümleniz kılıçdan geçersiz" deyü tekrâr tekrâr[1355] haber[1356] gönderdikde, "bildüğünden kalmayasun"[1357] deyü[1358] cevâbın[1359] virüp bir mikdâr Türkmân ayrılup Haleb'in ve A'zaz'ın ikişer ve Ayıntab'ın bir karyesin urup gâret ve hasâret[1360] etdiler. Bu aralıkda Yusuf Paşa dahi Haleb askerini almağa A'zaz'a gelüp şehir kurbünde meks ü ikâmet[1361] üzre[1362] iken eşkıyâ içine gönderdiği câsûsu gelüp zâd ü zahîreleri dükenüp ot yemekden gözleri şişüp za'afları kemâlde olduğun[1363] haber virüp bu menzilden üçüncü günde üzerlerine[1364] varabilürsiz dedi. Der-akab yanında olan piyâde ve süvâr asâkir-i hûn-hâr ile kalkup Aygırın çayırına andan Hamamlı burnuna konup rü'esâ-yı eşkıyâdan Hacı Mustafa ve Hacı İvaz oğulları

1347 kaht-ı gılâdan ÇY: gılâ -V
1348 Ağa ÇY: -V
1349 olup ÇY
1350 kılıcıyla ÇY
1351 gâzî ÇY: -V
1352 eğer ÇY: -V
1353 ceng ü kıtâle ÇY: ü kıtâl -V
1354 ve ta'yîn ÇY: -V
1355 tekrâr ÇY: -V
1356 âdem ÇY
1357 kalmasun ÇY
1358 deyü Ç: -YV
1359 cevâb Ç: cevâbın YV
1360 ve hasâret ÇY: -V
1361 ü ikâmet ÇY: -V
1362 üzreler ÇY
1363 oldukların ÇY
1364 üzerlerine -ÇY

hevâsına tâbi‘ ba‘zı bed-asl[1365] iğvâsıyla pâdişâh emrine muhâlefet idüp iskândan taşra çıkdık şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1366] pâdişâhımızın kullarıyız, emri üzre yine Rakka'ya iskân eyleyüp ba‘de'l-yevm isyân etmeyüp taşra çıkmamak şartıyla Yusuf Paşa'dan istîmân ve ilticâ idüp gelüp buluşdular ve Hacı Mustafa oğlu paşa yanında kaldı. Haleb ve Sayda vâlîlerinin kethudâları ve Trablusşam beylerbeyisinin vekîli ve Türkmân beylerinden Rişvan oğlu Halil Bey ve İlbeyli Şahin Bey ve Koyunoğlu İbrahim Bey ve Çobanoğlu ve Ekrâddan Kılıçlı Bektaş Bey askerleri ve aşîretleriyle[1367] ve Kilis ve A‘zaz ve Ayıntab ve Malatya nefîr-i âm halkı zâbitleriyle gelüp Antakya kurbünde Amik ovasında Yusuf Paşa ordusuna dahil-i vâsıl[1368] olup on binden mütecâviz tüfeng-endâz piyâde ve bir ol kadar[1369] daha tüfengli ve mızraklı ile cem‘iyyet ve eşkıyâ üzerine[1370] varılmak niyyetiyle müteheyyi oldu. Ve Adana Beylerbeyisi Vezîr Fazlı Paşa dahi me'mûr olduğu üzre yanına ta‘yîn olunan İçil sancağı beyi[1371] Şeyh oğlu Hasan Paşa ve Maraş Karsı sancağı beyi Mustafa Paşa ve Türkmân ağası Pehlivan oğlu İsmail Bey ile piyâde ve süvâr on bin mikdârı pür-silâh asker ile âmâde ve gelüp eşkıyânın geçidleri olan Arslanlıbeli boğazını metris ile zabt u rabt[1372] ve kemâl-i mertebe lüzûmu olan mahalleri sedd-i bend[1373] idüp ardında sâbit-kadem olmalarıyla mâh-ı Ramazân'ın[1374] on sekizinci Salı gün eşkıyâ dahi yerlerinden hareket ve hamle ile ilerüsü boğazı açup beriki ovaya inmeğe ve fursat el virir ise beru cânib lere yürümek fikriyle gelüp boğazı mesdûd ve müstahkem göricek hâ'ib ve hâsir giru döndiler. Yusuf Paşa dahi asâkir-i cerrâr ile Antakıyye'den beru gelüp Hamamlı Burnu'ndan göçüp Karasu nâmıyla meşhûr bataklıklı nehr-i azîm üzre vâki‘ Murad Paşa köprüsüne konup Fazlı Paşa ile mâbeynlerinde olan ova altı sâ‘at kadar[1375] mesâfe idi. Eşkıyâ dahi cisr-i mezbûrdan geçüp itâ‘at iden Türkmân beylerinden Hacı Mustafa oğlunu kaldırup baht kendülerin olur ise Yusuf Paşa ve ba‘dehû

[1365] bed-ahlak ÇY
[1366] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1367] ve aşîretleriyle -ÇY
[1368] vâsıl ÇY: -V
[1369] mikdâr ÇY
[1370] üzerlerine ÇY
[1371] beyi -ÇY
[1372] u rabt ÇY: -V
[1373] bend ÇY: -V
[1374] Ramazân-ı şerîfin Ç: şerîf -YV
[1375] kadar Ç: -YV

Fazlı Paşa üzerine yürüyüp perâkende ve perîşân[1376] ve bütün Anadolu diyârın kabza-i tasarruflarına almak[1377] zu'mıyla[1378] ehl ü ıyâl ve emvâl ve erzâk ve davar ve askerin giru alıkoyup da'vâ-yi murâd iden tüfeng ve mızraklı pür-silâh bin yüz nefer eşkıyâ ikindi mahallinde cisr-i mezbûru beru geçüp Yusuf Paşa üzerine hamle ve[1379] hücûm eylediler. Paşa-yı ciger-dâr piyâde ve süvâr asâkir-i hûn-hâr ile karşulayup mukābele ve mukātele vakt-i asrdan birbuçuk sâ'at mikdârı zamâna değin ceng-i azîmden[1380] sonra nesîm-i nusret asâkir-i şehriyârîye ve kesr-i azîmet taraf-ı eşkıyâya vezân ve külliyyet ile bozılup yüzleri tersine dönüp köprüyü geçmek ardınca oldular ve köprüyü yıkmağa mübâşeret, âyende idemeyüp firâra yüz tuttular. Beş sâ'at yire değin ta'kīb olunup niceleri dahi yollarda tu'me-i şemşîr oldu. Ertesi Çehâr-şenbih gün mansûren ve[1381] muzafferen andan dahi göçüp mukaddem eşkıyânın konduğu Akdepe kurbüne nüzûl olundu. Maraş Beylerbeyisi Yunus Paşa dahi me'mûr olduğu üzre kapusu ve eyâleti askeriyle Yusuf Paşa'nın sağında vâki' Cihan suyu üzre Taşköprü diğer geçid olup Maraş Kal'ası'ndan getürdiği beş kıt'a top ve metrisler ile yolu kesüp ol mahal dahi muhkem zabt olup beklenmeğle eşkıyâya havf ü haşyet müstevlî olduğundan baş ve cân ve ehl-i ıyâl ve emvâl ve davarları kaydına düşüp itâ'at ve inkıyâd itmeden gayrıya çâre bulamamağla boyunlarına makrame takup arz ve istîmân ricâsıyla âdem ve mektûbları Yusuf Paşa'ya geldikde hâllerine merhameten sebkat iden cerâyimlerine kalem-i afv çeküp min-ba'd muhâlefet ve te'addî ve serkeşlik etmemek ve ke'l-evvel Rakka'da iskân eylemek şartıyla emân ve baş ve emvâl ve erzâklarıyla emân virüp baş ve buğların getürdüp kaftân giydükden sonra cümlesin önüne katup sürüp getürdü ve[1382] sâir askere izn virdi. Mahall-i ma'rekede ancak iki âdem şehîd, on kadar[1383] yaralanup, seksen mikdârı eşkıyâ helâk ve rü'esâsından otuz kadarının[1384] ser-i maktû'un Rikâb-ı humâyûna arz ve Bâbü's-sa'âdeye bırakulup بعون الله تعالى[1385] bu

---

[1376] ve perîşân ÇY: -V
[1377] getürmek Ç; almak V: -Y
[1378] fikr-i fâsidi ile ÇY
[1379] hamle ve ÇY: -V
[1380] cidâl-i harb-i kıtâlden ÇY
[1381] ve ÇY: -V
[1382] ve ÇY: -V
[1383] mikdârı ÇY
[1384] neferinin ÇY
[1385] te'âlâ ÇY: -V

gā'ile-i hâ'ile dahi[1386] suhûlet ile[1387] mündefi' olduğun bildirip mukābele-i hıdmet vezâret ihsân olundu.

Binâ-yi kal'a-i Acu der-haliç-i nehr-i Kuban
ve ilticâ-yi Nogay Tatar be-enderûn-ı Kalmuk ve Moskov

Azak fethine me'mûr ser-asker Vezîr Moralı Ali Paşa kendü ile Kerş Kal'ası'nda kışlıyan ve sonra gelen paşalar ve kapukulu ve Donanma-yi humâyûn ve cebe-hâne ve eyâlet askerleri bi'l-cümle Kerş'e gelüp dâhil oldular. Bi-emr-i humâyûn Azak muhâsarası tasmîminde iken Moskov çarı Çerkes sınırında vâki' Karadeniz'e dökülen Kuban suyunun ağzında Açıkboğaz dimekle ma'rûf mahalle bir kal'a binâsın tahmîn etdirüp mahall-i merkūmda her kim kal'ayı mukaddem binâ idüp ol havâlîleri zabt u rabt[1388] idebilür ise Azak Kal'ası'na mâlik olacağın fehm-i idrâk[1389] itmeğle mühimmât ihzârıçün âdemler ta'yîn etmişidi. Lâkin meyl itdüğü bir fâhişe avret mekriyle yetmiş dört nefer Boyarların bir gün müşâvere bahânesiyle sarayına getürdüp cümlesin katl itmeğle askerî tâifesi bütün[1390] ayağa kalkup kendüden dil-gîr olduklarından Karadeniz ve Çerkes ve Kuban taraflarına gördüğü tedârük ve fikr-i fâsidi fesh olup başı kaydına düşmeğin ancak Azak muhâfazasına otuz bin kadar kâfir gönderdüğün hân-ı âlî-şân[1391] hazretleri ve ser-asker Ali Paşa işidüp ba'de'l-istişâre kal'a binâsın Azak muhâsarasına tercîh idüp mahall-i mezbûra düşmen gelüp kal'a yapmazdan mukaddem[1392] bunlar varup ol mahalli zabt u rabt[1393] idüp kal'a binâsına ittifâk etdikleri vakitde bundan akdem birkaç seneden beru Kalmuk melâ'îni nakz-ı ahd idüp Moskov keferesiyle girih-bend-i ittihâd üzre olmağla içlerinde olan göçer evli on dört bin Kazan Nogay Tatarı ber-vech-i tahmîn elli bin mikdârı tâife-i ehl-i islâma eziyyet ve teklîf-i küfr itmeğle mâbeyn düşüp nev'an[1394] mukāteleden hâlî değiller idi. Kuban suyu etrâfında mekân ta'yîn ve iskân olunmaların taraf-ı pâdişâhîden ve hân-ı âlî-şân[1395] tarafından istîzân ve me'zûn oldukları hâlde on bin Kazan ki, tamâm otuz bin Nogaylı ehl-i ıyâl mâl ve davarlarıyla Kalmuk içinden çıkup bir tarîk ile rehyâb-ı necât

[1386] hâ'ile dahi ÇY: -V
[1387] âsân vechile ÇY
[1388] u rabt ÇY: -V
[1389] idrâk ÇY: -V
[1390] bütün ÇY: -V
[1391] âlî-şân ÇY: -V
[1392] evvel ÇY
[1393] u rabt ÇY: -V
[1394] Nogay ÇY

olup Çerkes taraflarına geldiklerinde Kağılgay Devlet Giray Sultân ol tarafda bulunmağla tâife-i merkûmeyi karşulayup selâmet ile getürüp kal'a yapılacak mevzi'a kondurup etrâflarına şaranpo çeküp ve hâricine hendek kesüp hân-ı âlî-şân[1396] hazretlerine ve Ali Paşa'ya haber gönderdiler. Ali Paşa[1397] dahi yanına me'mûr olan asâkir-i ehl-i[1398] islâm bakıyyesi vusûlünden sonra Donanma-yi humâyûn ile varup Kuban suyu kenârında Açıkboğaz geçidinde tahmîn olunan zemînde mâh-ı Zi'l-ka'de'nin üçüncü günü kal'a binâsına mübâşeret eylediklerini hân-ı âlî-şân[1399] hazretlerine arz-ı i'lâm[1400] idüp kereste kat' ve nakliçün bir mikdâr sekbân ile bir mu'temed âdem ta'yîn ve irsâl olunmasını taleb itmeğle, hân-ı âlî-şân[1401] hazretleri dahi büyük mîr-ahûrını gönderip yanına tevâbi'i **(247 b)** ve elli mikdâr sekbân koşdu. Kal'a-i mezbûre Çerkes toprağında Ada-i Şahî ucunda Temrek Kal'ası'ndan on sâ'at ba'îd yerde vâki' olup asker-i islâm[1402] ale'l-husûs Nogaylı, binâ-yi kal'aya lâzım olan kereste nakline cân ü gönülden çalışup, bir cânibi Azak Denizi, bir cânibi Kuban suyu olmağla iki cânibi derin su ile ihâta ve şaranpo ile mesdûd ve iki cânibi bataklık ve mürûru müte'assir kamışlık olduğundan gayrı, hendek kesilüp su yüridildi. Ve hendek içine şaranpo dizilüp birbuçuk kulaç enlüliği kal'a divarı olmak üzre iç yüzünden kazıklar tertîb ve çit örilüp toprak dolduruldu. Ve dört köşesinde vüs'atli birer top tabyası yapılup Temrek kapusu deryâya ve Nogay kapusu karaya ve su almak içün su kapusu nehr-i Kuban cânibine üç mahalden kapu açılup hezâr-ı ikdâm ile kırk günde temâm oldu. Kalyonlardan sagîr ve kebîr kırk mikdâr top çıkarılup vaz' ve tertîb ve Azak Kal'ası'nın yerlü kulu ve kapukulu muhâfazasına ta'yîn ve Trabzon vâlîsi Bağdadlı Kara Mehmed Paşa üzerlerine baş[1403] nasb olup zâd ü zahîre ve müstevfâ cebe-hâneleri görilüp kemâl-i mertebe istihkâm verildikden sonra avdet olundu. Ve Kalmuk içinde kusûr kalan dörtbin[1404] Kazan Nogay tâifesine Kalmuk kralı Eyüge Hân "siz benim oğlumu öldürdünüz ben de sizi kırdım" dimeğle Kağılgay Sultân'a imdâd niyâzıyla âdem gönderip, biz içerüden siz taşradan Kalmuğun kaydın görelim dimişler ve

---

[1395] âlî-şân ÇY: -V
[1396] âlî-şân ÇY: -V
[1397] haber... Paşa -ÇY
[1398] ehl Y: -ÇV
[1399] âlî-şân ÇY: -V
[1400] i'lâm ÇY: -V
[1401] âlî-şân ÇY: -V
[1402] asâkir-i ehl-i islâm Ç: asker-i islâm YV
[1403] başbuğ ÇY: -V

gelen Nogaylının iş erleri ile müşâvere eyleyüp sözleri buna karâr virdi ki; Nehr-i[1405] İtil ve Ejderhan taraflarına asker ile varılur ise Kalmuk ve Ejderhan'da olan Nogaylunun taraf-ı islâma çıkarılması âsân olur deyü sultân hazretlerin tahrîs ve terğîb eylemeleriyle ol dahi tiziye mümkin mertebe beş bin kadar[1406] asker cem' idüp Nehr-i İtil ve Ejderhan semtlerine gidüp ve Ejderhan karşusuna varup, Ejderhan'da olan Nogay tâifesini nehr-i İtil'in beru tarafında bulup ve Kalmuk'da kalan Nogaylıyı dahi Nehr-i İtil'i öteye geçmek sadediyle ol havâlîde Kalmuk'dan ayru bir mahalde bulup tav'an ve kerhen kaldırup re'isleri olan Sultân Murad Mirza ile getürürken Kalmuk keferesi haber alup Eyüge Hân-ı la'în bi-nefsihî ta'kîb kasdıyla süvâr ve oğulları kendüden ileru nevâd ve[1407] ılgâr ile[1408] ve[1409] cümle askerin de dört bin kadar[1410] güzîde ve müntehab küffâr-ı bed-tebâr cümleden ileru şitâb ile arza tîğ-ı bevâr olmağla cân atup esnâ-i râhda asâkir-i Tatar ve Nogay iline yetişüp nehvet ü gurûr ile hücûm u iktihâm[1411] eyledikleri gibi Nogaylı ehl-i ıyâl, mâl-i emlâk ve[1412] davarları ve kimi galebe-i havf ü haşyet ile dağılup arsa-i ceng ü peygârda Kağılgay Sultân kendü ve tevâbi'i ve sekbânı ve Kırım askeriyle cem'an üç bin kadar[1413] guzât-ı mansûre ile kaldıklarında sıdk-ı derûn ile avn-i inâyet-i vâhibü'l-murâda ilticâ'en düşmen-i bî-[1414]dîn üzerine[1415] hamle ve hücûm[1416] ve merdâne hareket ve dilîrâne yürüyüp zemzeme-i tevhîd ile havâle-i şemşîr-i kîn etdikleri gibi بفضل الله تعالى و عنايته melâ'în leked-i hurda-i kahr-ı inhizâm ve ekseri meydân-ı kâr-zârda zehr-çeş-i tîğ-ı intikâm ve nicesi giriftâr-ı kemend-i islâm olup bu haber girüde Eyüge Hân oğullarına ve akablerinde Eyüge Hân-ı la'îne vâsıl oldukda istîlâ-yı haybet ü hüsrân ile keşîde inân-ı ye's-i hırâmân olup andan sonra Kağılgay Sultân nehr-i İtil'in beru tarafında Kalmuk ve Moskov zabtında olan Nogay bakıyyesin cebren ehl-i ıyâl, mâl, davarlarıyla kaldırup Çerkes tarafına selâmete çıkardı. Hân mektûbu bunda temâm olup lâkin o cengde bulunan Ali Mirza dahi

---

1404 dört ÇY
1405 Nehr ÇY: -V
1406 mikdârı ÇY
1407 nevâd ve -ÇY
1408 ile -Ç
1409 ile ve -Y
1410 mikdârı ÇY
1411 u iktihâm ÇY: -V
1412 emlâk ve ÇY: -V
1413 mikdârı ÇY
1414 bî ÇY: -V
1415 üzerlerine ÇY

bu gûne takrîr ider ki; Kağılgay Sultân Togam Mirza ile Çerkes'de söyleşüp İtil suyu cânibinden çıkacak Yedisan nâm Nogaylının husûsunu bir karâra komağla Kağılgay Sultân yanında üç bin Kırımlı ve tevâbi'i ve sekbânı ve iki bin mikdârı[1417] Yaman Sadaklı ile[1418] Kabartay nâm mahalden kalkup birkaç konak ileru vardıklarında Sultân Murad Mirza ile gelen Yedisan Nogayı ile mülâkât eyleyüp ehl-i ıyâl sâhibi olanlar giru kalkup kendüleri Ejderhan altına varınca çapup ve Ejderhan varoşunu urup doyumlukların aldıkdan sonra kal'aya tâbi' İtil suyu semtinde olan Nogaylının murâd idenleri ma'an gelüp ve dönüp mukaddemâ giru kalan Nogaylının yerlerine geldiklerinde Kalmuk kralı Eyüge Hân haber alduğu gibi kabîlesini üç bölük eyleyüp, kendüsü dört bin Kalmuk cengcisiyle giruden yürüyüp iki oğullarını dört bin Kalmuk askeri[1419] ile üç sâ'at ileru gönderüp dört bin müntehab nâmdâr Kalmuk kâfirin dahi ileru çarhaya ta'yîn idüp bunları ta'kīb itmeğle Kağılgay Sultân ile cem'iyyet iden Tatara havf müstevlî olup ehl-i ıyâl kaydına düşüp perâkende ve perîşân[1420] olmağla Yaman Sadaklu ile Kırımluya hayatdan evvel ye's gelüp ba'dehû bî-intikām olmamak üzre gayretlenüp Kağılgay Sultân ile bir mikdâr tüfengli sekbân giruden saf bağlayup mâ'adâsı i'ânet-i rabbânî ile düşmeni[1421] karşulayup bir mikdâr savaşdan sonra Kalmuğun mızrağına tâkat getürülmeyüp açılup ceng-i cidâl[1422] iderek avdet eylediklerinde Kalmuk dahi şîr-gîr olup bir kurşun menzili mahalle geldiklerinde Kağılgay Sultân yanında olan sekbân, tüfenglerin boşaldup dal-kılıç olmağla düşmen-i dîn[1423] hezîmet bulduğun mukaddem firâr iden Nogaylı göricek anlar dahi dönüp imdâd-ı i'ânet[1424] itmeğle Kağılgay Sultân takviyyet bulup, taze hayât bulmuş gibi[1425] def'aten düşmen-i dîn[1426] üzerine hamle ve hücûm[1427] idüp ve çevirüp ikinci âlâyına[1428] katdılar. Düşmen-i dîn anda dahi pây-dâr olamayup dib âlâyına varınca kırdılar. Eyüge Hân'ın cân başına sıçrayup menhûsen firâr itmeğle Kağılgay Sultân dahi fevz-i nusret ile

---

[1416] ve hücûm ÇY: -V
[1417] mikdârı ÇY: -V
[1418] ile -Y
[1419] askeri ÇY: -V
[1420] ve perîşân ÇY: -V
[1421] düşmen-i dîni Ç: dîn -YV
[1422] cidâl ÇY: -V
[1423] dîn ÇY: -V
[1424] i'ânet ÇY: -V
[1425] taze hayât bulmuş gibi ÇY: -V
[1426] dîn ÇY: -V
[1427] ve hücûm ÇY: -V
[1428] âlâylarına ÇY

avdet ve[1429] perâkende ve perîşân[1430] olan Yedisan Nogaymı ve İtil suyu cânibinden sonra çıkan Ciyanboyluk Tatarını yanına cem' idüp Çerkese dâhil ve vâsıl[1431] olduklarını haber virdi.

Sefer-i humâyûn

Mâh-ı Ramazân-ı şerîfin on üçüncü Penç-şenbih gün taraf-ı pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih Hâsoda Köşkü'ne da'vet ve Hırka-i mübâreke açılup du'â vü senâ[1432] olundu. Ve yirminci Penç-şenbih günü ki, ibtidâ'-i Nisan'dır, Nemçe çasarından ahz-ı intikâm niyyetiyle tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûg-ı sâhib-kırânîleri çıkup vüzerâ ve ulemâ mübâşeretiyle hâric-i Bâbü's-sa'âde'ye dikilüp kurbanlar kesildi. Kendüler dahi Arz Odası'na teşrîf ve kapu ağzında iskemle üzre iclâs buyurup cem' olan meşâyihin ale'l-infirâd du'âsında hâzır bulundular. Cümle Rumili ve Anadolu'da olan vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya mükemmel kapuları halkı[1433] ve eyâletleri askeriyle Belgrad sahrâsında cem'iyyet ve âmâde olmak üzre mü'ekked evâmir-i aliyyeler ısdâr ve kapukuluna dahi ocaklarından şedîd çavuşlar irsâl olundu. Ve ke'l-evvel Fazlı Bölükbaşı iki bin nefer mîrî Bosna piyâdesi ve dört bin iki yüz elli nefer mîrî ve avâ[r]ız ve nüzül ve hâne bedeli Arnavud piyâdesi ve Kırkkilise sancağı beyi Hazînedâr İbrahim Paşa Silistre eyâletinden bin nefer mîrî piyâde ve Tırpan Bölükbaşı Osman Ağa beş yüz nefer mîrî piyâde ve Boşnak Cafer Paşa Âsitâne'den[1434] bin nefer mîrî süvârî ve cengde düşen Mısırlı mahlûlünden Edirne'de beş yüz nefer Mısır askeri ve Rikâb-ı humâyûn içün iki bin nefer İstanbul ve bin nefer Edirne bostancısı[1435] yazılmak fermân-ı humâyûn[1436] buyuruldu. Ve Morova Köprüsü'nden Hisarcık'a varınca haydûd eşkıyâsından yollar muhâfazasıçün piyâde ve süvâr sekiz yüz on nefer âdemleriyle Rumili'nin hâs beyleri ta'yîn ve irsâl[1437] olundu. Ol gün Haseki İbrahim Ağa üç oda yamaklı bin beş yüz nefer yeniçeri ile Belgrad-ı dârü'l-cihâd[1438] muhâfazasına me'mûren[1439] huzûr-ı humâyûndan[1440] geçdiler. Ve taraf-ı

[1429] idüp ÇY
[1430] ve perîşân ÇY: -V
[1431] ve vâsıl ÇY: -V
[1432] vü senâ Ç: -YV
[1433] halkı Ç: -YV
[1434] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[1435] bostancı neferâtı ÇY
[1436] humâyûn ÇY: -V
[1437] ve irsâl ÇY: -V
[1438] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[1439] me'mûr olup ÇY

pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden vezîriazam kullarına iltifâtı mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn, bir sevb **(248 a)** semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[1441] erkân kürk ve bir kabza mücevher hançer ile Musâhib Hasan Ağa gönderildi.[1442] Ve Silistre beylerbeyisi Vezîr İpşir Hasan Paşa Özi Kal'ası muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[1443] olmuşidi, batî hareket itmeğle mu'accelen Tuna'yı karşu geçirmeğe kapucular kethudâsı Eyyûbli Hasan Ağa irsâl lâkin mukaddem emre muhâlefet etdüğünden Özi Kal'ası'na vardıkda vezâreti ref' ve haps olup cümle eşyâsı taraf-ı mîrîye ahz u[1444] kabz olundu.[1445] Yirmi ikinci Şenbih gün eyâlet-i mahlûle vüzerâdan mütekâ'id Kandilci Hüseyin Paşa'ya yine vezâret ile tevcîh ü inâyet[1446] ve mükemmel kapusıyla Özi'ye başbuğluğla girmek fermân buyuruldu.[1447] Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Dü-şenbih gün vüzerâ ve ulemâ ve a'yân Divân-ı[1448] Bâbü's-sa'âdede dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref ve önlerine düşüp azîm[1449] âlây ile varup saray meydânında vâki' Nusret Çeşmesi namâz-gâhında bayram namâzın kılup, hîn-i rukûbdan mahall-i merkûma varınca bir azîm rahmet-i bârân nâzil oldu. Teşrîf ve avdetlerinde hind-i kebîr, hind-i sagîr sorguçların sokunup zahr-ı mübâreklerine serâsere duhte[1450] semmûr kapanitse ilbâs buyurmuşlar idi. Bundan akdem Karaman beylerbeyisi Vezîr Çerkes İbrahim Paşa'nın zulmü[1451] Der-i devlete[1452] arz-ı i'lâm[1453] olundukda bi-emr-i humâyûn Teftîşci Vezîr Çerkes Osman Paşa varup Konya'da başın kesüp[1454] metrûkâtıyla Rikâb-ı humâyûna irsâl ve ol gün gelüp Bâb-ı humâyûna bırağıldı. Menkûhası Fatma Sultân Rakka beylerbeyisi Vezîr Yusuf Paşa'ya ve mansıbı Gazze beyi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa'ya inâyet-i ihsân[1455] buyuruldu. İkinci Salı gün Salâhor[1456] Frenk Abdullah Ağa yediyle hân hazretlerine hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn gönderilüp Özi ve Kerş boğazları ve Taman

---

1440 humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V
1441 fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
1442 irsâl buyuruldu ÇY
1443 ve irsâl ÇY: -V
1444 ahz u ÇY: -V
1445 olundu ÇY: -V
1446 ü inâyet ÇY: -V
1447 oldu ÇY
1448 Dîvân -ÇY
1449 azîm ÇY: -V
1450 kaplu ÇY
1451 zulm-i te'addîsi ÇY: te'addî -V
1452 devlet-medâra ÇY: medâr -V
1453 i'lâm ÇY: -V
1454 tenden cüdâ idüp Ç: cüdâ idüp Y: kesüp V
1455 ihsân ÇY: -V

ve Temrek kal'aları muhâfazasıçün ta'yîn ve irsâl buyurulan tavâyif-i asâkir-i mansûre kendünün savâb-dîdi üzre harekete me'mûr ve kendü dahi cem'iyyet-i asker[1457] ile hâzır ve müheyyâ olup a'dâ-yi dînin[1458] her ne tarafda ve her ne vecih üzre hareketi zuhûr ider ise def'-i mazarratlarına ta'kîs ve tenkîs-i tedbîrlerine sarf-ı makdûr olunmak ve eğer Moskov çarı bu sene külliyetlü askeriyle gelmeyüp Azak veyâhûd Togan kal'alarının intizâ'ına sûret-i imkân nümâyân olur ise fursat-ı fevt olunmayup tahlîsine bezl-i mechûd olunması tenbîh ve işâret buyuruldu. Dördüncü Penç-şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkup Saray ovasına nasb olundu. Altıncı Şenbih gün şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1459] hünkârımız hazretleri tebdîl-i hevâ içün Akpınar bağçesine harem-i şerîfleriyle göç buyurup on gün meksden[1460] sonra on yedinci Çehâr-şenbih gün yine saray-ı âmirelerine teşrîf etdiler.[1461] Ol gün filleri istikbâle çıkarmışlar idi. Hikmet-i hudâ bir köprüden geçerken köprü yıkılup eski fil yar içine uçup mürd oldu. On sekizinci Penç-şenbih gün Yeniçeri Ağası Vezîr Mahmud Paşa ocak halkıyla şehirden otağa çıkup âlây ile mukâbele-i şehriyârîye geldikde içeru da'vet ve bisât-bûs-ı pâdişâhî[1462] şerefine nâ'il-i merâm[1463] oldukda[1464] bükâ iderek "Allah yüzün ak eyleye, iki senedir sadâkatin müşâhede eyledim ber-hurdâr ol" buyurup bir sevb serâserli semmûr kürk ilbâs eyledi. On dokuzuncu Cuma gün Tunca kenârında nihâde kılınan sâyebân-ı şâhânelerine inüp karşu bağlara vaz' olunan nişâne kolonborna ve şâhî toplar ile yuvarlak atılup topculara ihsân verildi. Yirmi birinci Pazar gün Dîvân-ı humâyûn'da Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Yirmi ikinci Dü-şenbih günü[1465] bi-emr-i humâyûn cümle sınıf-ı askere âlây emr olup bi'z-zât kendüler Hâsoda kasrında kudûm-ı humâyûnlarına Çerkesî filar mücellâ bodluk, zahr-ı mübâreklerine murassa' zırh üzre mücevher çaprazlı beyâz serâser kerrâke giyüp ve miyân-ı sa'âdetlerine altûn şemşîr ve tîrkeş ve kîş-i a'dâ kuşanup ve ser-i nusret-eserlerine ser-penâh üzre sarınduğu yeşil şal-ı şâhânelerine bir gâzî sorgucu sokunup temâm vücûd-ı humâyûnların zîb ü zîvere müstağrak buyurdukdan sonra Bâbü's-sa'âdede mecnûn kırına süvâr ve

---

[1456] Salâhor -ÇY
[1457] asâkir-i islâm ÇY
[1458] dîn-i murdârın ÇY: murdâr -V
[1459] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1460] meks ü ikāmetden ÇY: ikāmet -V
[1461] buyurdular ÇY
[1462] pâdişâh-ı gâzî ÇY: gâzî -V
[1463] merâm ÇY: -V
[1464] olduklarında ÇY

çâvuşlar "aleyke avnüllâh" sadâsın cevv-i hevâyâ irgürüp ke`l-evvel sancaklar önünde musâhib ağalar ve girüsünde hâsodalı ve içodalı kulları serâpâ zırh ser-penâh ile yürüyüp yemîn ve yesârda müretteb âlâylarıyla selâma duran guzât-ı mansûreye ızhâr-ı muhabbet iderek otak-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurup vezîriazamın[1466] kapusu halkıyla kethudâsı Abdi Ağa ve akabince Yeniçeri Ocağı geçdi. Yirmi beşinci Penç-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1467] hünkârımız hazretlerin devletlü Vâlide Sultân Hazretleri kethudâsı Mehmed Efendi Ahur köyünde Sultân Çiftliği`ne da'vet ve ziyâfet idüp Rikâb-ı humâyûnlarına eğerlenmiş bir kısrak pîşkeş virüp hıl'at giydi. Yirmi altıncı Cuma gün sefere[1468] me'mûr[1469] İstanbul`dan[1470] Bostancı Ocağı gelüp tahrîrine me'mûr[1471] Hâssa Haseki Mustafa Ağa`ya Âlây Köşkü önünde kaftân ilbâs buyuruldu. Yirmi sekizinci Pazar[1472] gün Silahşor-ı şehriyârî Şeyh oğlu İbrahim Ağa yediyle hân-ı âlî-şân[1473] hazretlerine hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[1474] gönderildi.

Sûret-i hatt-ı humâyûn[1475]

Cenâb-ı emâret-me'âb-ı eyâlet-nisâb, sa'âdet-iktisâb-ı devlet-intisâb zü`l-kadri`l-etemm ve`l-fahru`l-ism alem-efrâz-ı hıtta-i şehâmet yekke-tâz-ı arsa-i celâdet, sülâle-i hânedân-ı hânî nikâve-i dûdmân-ı İlhânî bi`l-fi'l Kırım Hânı olan el-Hâc Selim Giray Hân dâmet me'âliyehû selâm-ı mihr-irtisâm-ı şâhâne ve peyâm-ı dâd ü ihtişâm-ı pâdişâhâne ki, mahz-ı hubb ü vilâdan sânih ve teveccühât-ı bî-gerâne-i hüsrevâneden lâyih olan mütâla'a kılındıkdan sonra ma'lûmları ola ki; cenâb-ı me'âlî intisâbınız hânedân-ı azîmü`ş-şânımızın hayr-hâh-ı sâdıku`l-fu'âdı ve dûdmân-i müşeyyidü`l-erkânımızın sıddîk-i ihlâs-nihâdı olduğu kadîmü`l-eyyâmdan devâhil-i himây-i hânîlerinden olan Özi serhaddi ve Kerş Boğazı ve Taman ve Temrek kal'aları ve sâir ol havâlînin umûr-ı cüz'iyye ve külliyyesi vedî'a-i uhde-i hânîleri kılınup bundan akdem defe'ât ile hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve nâme-i utûfet-nümûn-ı mülâtafet meşhûnumuz ile

---

[1465] günü ÇY: -V
[1466] vezîriazam kullarının ÇY: kulların -V
[1467] mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1468] sefer-i rehbere ÇY: rehber -V
[1469] me'mûr -ÇY
[1470] Âsitâne`den ÇY
[1471] me'mûr Y: -V
[1472] Pazar -Ç
[1473] âlî-şân ÇY: -V
[1474] şevket-makrûn ÇY: -V
[1475] Sûret-i hatt-ı humâyûn -Y

alâ-vechi`t-tafsîl[1476] tavsiye ve sipâriş olunmağla ahvâl-i asâkir ve mesâlih ve mehâm-ı sâir bi`l-cümle ma'lûm-ı hânîleridir. İnşâallâhü te'âlâ şi'âr-ı zât-ı besâlet-iştihârları olan dâ'iye-i hamiyyet muktezâsı üzre ol tarafın kâffe-i umûrunda sa'y-i vâfî ve cidd ü ihtimâm-ı kâfî ile nice me'ser-i meşkûre me'mûl-i humâyûnumuz olmağla, hâliyâ hakkınızda eltâf-i aliyye-i şâhâne ve i'tâf-ı seniyye-i pâdişâhânemiz zuhûra gelüp hâssa-i hıla'-ı fâhire-i mülûkânemizden bir sevb semmûr fâ'izü`s-sürûra duhte ve bir sevb dahi sâde hıl'at-i mûrisü`l-behçet-i sultânî ve elli bin guruş ücret-i sekbânân ve on bin guruş hâssaten kendü ma'ûnetinize harc ü sarf içün atiyye vü ihsânımız olmağla hâssa silahşorlarımdan kıdvetü`l-emâcid ve`l-a'yân İbrahim zîde mecduhû ile irsâl olunmuşdur. İnşâallâhü te'âlâ vusûlünde inâyet ü ihsânımız olan hıl'at-i fâhire-i mülûkânemizi ta'zîm ve ibticâl[1477] ile istikbâl ve iktisâ ve nüvâziş-i iltifât-ı pâdişâhânemizle müftehir ve mübâhî olduğunuzdan sonra cibillet ve şecâ'at-âyâtınızda merkûz ve zât-ı necâbet simâtınızda mermûz ve meknûz olan mâdde-i hamiyyet-i hudâ-dâd ve cevher-i gayret-i mâder-zâd-ı vâlâ-nijâdınız muktezâsı üzre tertîb ve techîz-i asâkir-i Tatar ve tevfîr ü teksîr-i eşya' ve tebâra bezl-i iktidâr olunup girdâr-ı bâ-hencâr-ı cengizyân üzre etrâf ü eknâfa bast-ı cenâh-ı himâyet ve kulûb-i ru'ûnet-mashûb-i a'dâya vâhime-fügen-i dehşet olup bundan akdem şeref-yafte-i sudûr olan nâme-i humâyûn ve hatt-ı şerîf-i sa'âdet-makrûnumuzda tavsiye ve sipâriş olunduğu üzre muhâfaza-i bilâd ve muhâceme-i a'dâ-yi bed-nihâd ve sâir uhde-i hânîlerine havâle kılınan husûsların küllîsinde bezl-i cidd-i himmet ve sarf-i miknet olunup isticlâb-ı rızâ-yi hâtır-ı sa'âdet-müzâhir-i mülûkânemize bezl-i himmet-i hânîleri me'mûldür ve`s-selâm. Yirmi dokuzuncu Dü-şenbih gün şevketlü,[1478] mehâbetlü, kudretlü[1479] hünkârımız hazretleri Hıdırlık Kasrı`nda Yeniçeri Ocağı`na kurşun atdırıp isâbet idenleri ihsâna mazhar düşdü. Delvine sancağından ma'zûl Arnavud ümerâsından Celo Mustafa Bey haşr ü neşri cennet ve cehennemi ve sevâb-ı ikâbı inkâr idüp ve peygamber aleyhi`s-selâm **(248 b)** hazretleriyle İmâm-ı A'zam radıya`l-lâhü anhü hazretlerin tekzîb eyleyüp "ancak Muhammed didiğiniz Allah`ın dostu ve İmâm-ı A'zam ittihâz itdiğiniz bir kel oğlandır" didüğün ahâlî-i memleket gelüp Rumili kādîaskeri huzûrunda takrîr ve şehâdetlerini yazdığı huccet mûcebince katline virilen fetvâ-yi şerîf

---

[1476] ale`t-tafsîl ÇY
[1477] tekrîm ÇY
[1478] şevketlü Y: -ÇV
[1479] kudretlü Y: -ÇV

üzre mâh-ı Zilka'de'nin[1480] üçüncü Penç-şenbih gün Âlây Köşkü önünde nazar-gâh-ı pâdişâhîde bilâ-emân katl olundu. Ol gün Boşnak Cafer Paşa Edirne'de yazdığı beş yüz nefer mîrî piyâde ve beş yüz nefer[1481] vezîriazamın süvârî beşlüsiyle huzûr-ı humâyûndan âlây ile geçüp Niş'den Belgrad'a varınca orta ve yemîn ve yesâr yolların haydûd eşkıyâsından muhâfaza etmek buyuruldu. Yedinci Dü-şenbih gün Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde vezîr İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle âlây gösterüp mukâbele-i pâdişâhîye geldikde içeru da'vet ve pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[1482] masîre yüz sürdükde, "re'âyâ fukarâsın zulmünden[1483] askerini bir hoş zabt u rabt[1484] idüp bir gün mukaddem Belgrad'a[1485] irişmek gereksin" buyurup serâserli semmûr erkân[1486] kürk ilbâs eyledi. On yedinci Penç-şenbih gün İstanbul'dan[1487] Cebeci Ocağı gelüp âlây ile huzûr-ı humâyûndan[1488] geçüp orduya[1489] dâhil oldu. Ve Edirne mollası İdris Efendi azlinden Yenişehir'den munfasıl Kanbur Ali Efendi nasb olundu. On dokuzuncu Şenbih gün Anadolu'dan tef[t]îş emrine me'mûr Çavuşbaşı İbrahim Ağa gelüp Şerefli Cemâ'ati'nden Deli Hızır ve Karacalı Cemâ'ati'nden Çırık Ali ve Çitli Cemâ'ati'nden Kara Habib nâm getürdiği şakîleri Âlây Köşkü önünde nazar-gâh-ı pâdişâhîde katl itdirüp taraf-ı mîrîden yazdığı beş yüz nefer süvârî müteferrikayı âlây ile geçirdikden sonra hıl'at giyüp Palu sancağından ma'zûl Mucur Mehmed Paşa üzerlerine baş ta'yîn olundu. Van Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa'dan gelen yirmi bir nefer kutta'-ı tarîk başları otak önüne bırakıldı. Yirminci Pazar gün İstanbul'dan Topcu Ocağı gelüp âlây ile huzûr-ı humâyûndan geçüp orduya[1490] mülhak oldu. Yirmi dördüncü Penç-şenbih gün Hüdavendigâr ve Karahisar-ı sâhib sancaklarına mutasarıf Mevlid Mehmed Paşa âlây gösterüp huzûr-ı humâyûn-ı husrevânede[1491] hıl'at giydi.[1492] Yirmi beşinci Cuma gün bi-emr-i humâyûn-ı

[1480] mezbûrun ÇY
[1481] mîrî... nefer -ÇY
[1482] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[1483] zulm-i te'addîden ÇY: te'addî -V
[1484] u rabt ÇY: -V
[1485] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[1486] erkân ÇY: -V
[1487] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[1488] humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V
[1489] Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: humâyûn-ı nusret-makrûn -V
[1490] Ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
[1491] huzûr-ı humâyûn-ı husrevânede ÇY: -V
[1492] ilbâs olundu ÇY

pâdişâhî[1493] şehrin cümle meşâyihı Eski Câmi‘`e cem‘ olup kendüler dahi teşrîf ve Hâfız Mehmed Efendi cihâd âyetinden va‘z-ı nasîhatinden sonra du‘â eyledi. Yirmi altıncı Şenbih günü[1494] Yeniçeri Ağası Mahmud Paşa kalkup.[1495]

Azîmet-i Pâdişâh-ı gâzî be-gazve-i Engürüs

Yirmi sekizinci Dü-şenbih güni ki, Haziranın yedisi idi, şevketlü, mehâbetlü[1496] pâdişâhımız hazretleri umûm[1497] Ordu-yı humâyûn-ı zafer-makrûn[1498] ile Edirne sahrâsından hareket, cânib-i Engürüs`e azîmet idüp ordu-yı humâyûn[1499] nihâyetinde sipâh silahdâr zümresi daha ileru Edirne Mollası Ali Efendi ve şehrin müderrisîn ve meşâyihı, daha ileru Edirne muhâfızı vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa selâmlayup serâserli kürk ilbâs, vedâ‘ eyleyüp menzil-i evvel Kemal Çayırı, yirmi dokuzuncu Salı gün menzil-i Cisr-i Mustafa Paşa, otuzuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i karye-i Habibce, mâh-ı Zilhicce`nin gurresi Penç-şenbih gün menzil-i Harmanlı, ikinci Cuma gün menzil-i karye-i Güvendikli, üçüncü Şenbih gün menzil-i karye-i Semizce, dördüncü Pazar gün menzil-i karye-i Kayalı, beşinci Dü-şenbih gün menzil-i karye-i Papaslı, altıncı Salı gün Korubaşı`nda vâki‘ nevâle-gâhda ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir gâzî sorgucu sokunup miyân-ı sa‘âdetlerine altûn kılıç ve[1500] murassa‘ tirkeş kuşanup Toybukkırı`na[1501] süvâr ve Taşköprü kurbünde vezîriazam kulları[1502] kapusuyla kethudâsı Abdi Ağa, daha öte bostancı, daha öte sipâh silahdâr, daha öte top arabacı, topcu, cebeci, daha öte Yeniçeri Ocağı selâma durup herbirine ızhâr-ı muhabbet iderek âlây ile Filibe şehrinin beru kenârında[1503] nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu‘allâlarına şeref-nüzûl, Âdil Köşkü`ne teşrîf buyurup tavâyif-i asker ale`t-tertîb huzûr-ı humâyûnlarından ubûr etdiler. Sekizinci Penç-şenbih gün Genç Ali Paşa ve dokuzuncu Cuma gün Suğla sancağına mutasarrıf Bodur Süleyman Paşa âlây gösterüp hıl‘at giydiler. Ol gün rûz-ı arife muhakkak iken irteye

---

[1493] pâdişâhî ÇY: -V
[1494] günü ÇY: -V
[1495] kalktı ÇY
[1496] mehâbetlü ÇY: -V
[1497] asâkir-i ehl-i islâm +Y: -ÇV
[1498] zafer-makrûn ÇY: -V
[1499] humâyûn ÇY: -V
[1500] ve ÇY: -V
[1501] mecnûn kırına ÇY
[1502] kulları ÇY: -V
[1503] şehrine vardıklarında ÇY

te'hîr olundu. Onuncu Şenbih gün şevketlü,[1504] mehâbetlü, kudretlü[1505] hünkârımız[1506] hazretleri ikindi dîvânından sonra Âdil Köşkü'ne teşrîf buyurup[1507] ve arife topların atılmasın emr buyurduklarında henüz barut irişmeyüp toplar hâzır bulunmamağın magdûben topcubaşı Abdülkerim Ağa azl ve ocak çavuşu Hacı İvaz oğlu Mukallid Mustafa'ya seksen değnek urılup Özi Kal'ası'na nefy olup topcubaşılıkdan ma'zûl ve Ordu-yı humâyûnda mevcûd Çukadar Ali Ağa dördüncü def'a topcubaşı nasb olundu. On birinci Pazar gün vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvân Otağ-ı humâyûnda dâmen-i bûs-ı şehriyârî[1508] şerefine nâ'il ve piyâde önlerine düşüp pîşgâh-ı otağda[1509] nihâde kılınan çergeye teşrîf ve cemâ'at-i kesîre ile bayram namâzın kılup yine âlây ile bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl kurbanlar zebh idüp hazînedâr ağaya kürk ve kilârcıbaşıya hıl'at giydirdi. Bundan akdem Anadolu'da eşkıyâ def'ine me'mûr küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa yanına ta'yîn olunan sâbıkā Bolu voyvodası Ahmed Ağa ve Divriği beyi Ahmed Bey ve Bozok beyi Ahmed Bey ve Erzurum ağası Ömer Ağa ile tecessüs iderek azîmet idüp birkaç seneden beru Anadolu diyârına müstevlî olan Kel Hacı ve Seyfi ve Toysuz Halil ve Soytarı ve Küçük Evlâd ve Tiryâki ve Gedik Halil ve Kara Mehmed ve Zor Ali ve sâir fülân ibn-i fülân sekbân bölükbaşıları, otuz yedi nefer bed-baht Başıdumanlı İsmail Paşa yanında ihtifâ ve câdde-i tarîkden çıkup Kengırı üzerine gitdikleri haber alınup mezbûr İsmail Paşa ve Şehsüvâr oğlu Mehmed Paşa ve Türkmândan Mamalu Bektaş Bey oğlu Ömer Bey vesâir lüzûmu olan yerlere haber gönderip bir yere mülhak olmak üzre iken Bozok sancağında vâki' Budaközü kazası muzâfâtından Ağçakoyunlu nâm karyeye nüzûllerin işidüp ve mâh-ı Şa'bân'ın on yedinci Pazar gün beyne's-salâteynde basup iki sâ'at mikdârı zaman[1510] cengden[1511] sonra bi'l-külliyye kılıçdan geçirdiler. Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa ve kapucubaşı Bayram Ağa'dan kendüye gelen kâğıdlarda meşhûr bilinen kutta'-ı tarîkden Deveci Ali Bölükbaşı üç yüz mikdârı eşkıyâ ile Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa yanından ayrılup Konya a'yânından mîrî mâl tahsîline me'mûr Neslihân oğlunu Konya'dan öte Bağlıca

---

1504 şevketlü ÇY: -V
1505 kudretlü ÇY: -V
1506 pâdişâhımız ÇY
1507 buyurup ÇY: -V
1508 şehriyâr-ı cihân ÇY: cihân -V
1509 otağ-ı âlîde Y: âlî -ÇV
1510 mikdârı zamân ÇY: -V

karyesinde basup kendü mîrî mâl ile halâs olup tevâbi'inin kimin soyup ve kimin yaralayup Çerkeş taraflarına gitdiklerin i'lâm etmekle der-akab bunlar dahi üzerlerine dönüp etrâfların[1512] bağladılar. Şehsüvâr oğlu Mehmed Paşa ve Eskişehir beyi Ömer Bey gelüp mülâkī, Voyvoda Ahmed Ağa ve Şeyh oğlu Ömer Bey ve Sungur-zâde Mehmed Ağa ve Mamalu Türkmânıyla cem'iyyet ve[1513] eşkıyâ üzerine ılgayup ve Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa dahi Kengırı etrâfların bağlamak üzre kâğıd gönderdi. Deveci Ali dahi Rişvan içine varmağın Rişvan ağası Türkmân Halil Ağa bir mahalde basup kendüsiyle on yedi â[d]eminin başın kesüp sâiri[1514] perâkende ve perîşân[1515] olup mümkin mertebe diyâr-ı Anadolu'yu levs-i habâset-âlûdlarından tathîr eyledikden sonra emr olunduğu üzre beş yüz nefer mîrî süvârî müteferrikayı yazup on ikinci Dü-şenbih gün menzil-i mezbûrda Ordu-yı humâyûna[1516] mülhak olup rü'ûs-ı menhûs-ı[1517] eşkıyâyı arz-ı i'lâm[1518] idüp Âdil Köşkü önünde lisânen dahi takrîr eyledikde, "ber-hûrdâr ol nân ü nemeğim helâl olsun hıdmetin ve dil-hâhım üzre makbûl-i humâyûnum olmuşdur" buyurup iltifâten çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyurdular. İrtesi Salı gün getürdüğü askeri dahi âlây ile geçirüp mahall-i selâmda bir hıl'at dahi giydirdi. Ve bunların üzerine Çomar Hacı Ali Ağa baş ta'yîn olundu. Ol gün şevketlü, adâletlü[1519] mehâbetlü hünkârımız hazretlerin vezîriazam kulları dağ eteğinde vâki' Bilasta nâm karyede a'yân-ı şehirden Voynuk Bey oğlu **(249 a)** Mehmed Ağa Çiftliği'ne da'vet ve ziyâfet idüp bir eğerlenmiş at ve iki kîse akçe pîşkeş virdi. Menzil-i mezbûrda sekiz gün meksden[1520] sonra on beşinci Penç-şenbih gün göçilüp menzil-i karye-i Salapise, on altıncı Cuma gün menzil-i Tatarpazarı, yevm-i mezbûrda Ülgün Kal'ası muhafazasına me'mûren İskenderiye sancağı beyi Timur Halil Bey'e emr-i şerîf ile gidüp gelen âdem kal'a-i merkûmenin ta'mîr ve termîmi temâm olup muhâfazasına ta'yîn olunan kapukulu vâsıl olup Bar Kal'ası'nın kapukulu dahi dahil oldu. Ve baş kullenin alt tarafında müceddeden binâ olunan tabya itmâm idüp beş yüz kadar kapusu halkıyla Arnavud Zeynel Paşa dahi yanına me'mûr olan asker ile Leş Kal'ası

[1511] ceng-i kıtâlden Y: kıtâl -ÇV
[1512] etrâf-ı eknâfların Ç: eknâf -VY
[1513] idüp ÇY
[1514] sâ'irleri ÇY
[1515] ve perîşân ÇY: -V
[1516] humâyûn-ı zafer-makrûna ÇY: zafer-makrûn -V
[1517] menhûs ÇY: -V
[1518] i'lâm ÇY: -V
[1519] şevketlü, adâletlü Ç: -YV

muhâfazasına girdüğün haber virdi. On yedinci Şenbih gün meks ü ikāmet[1521] olup Çorum ve Bozok sancaklarına mutasarrıf Kürd Ahmed Paşa âlây gösterüp hıl'at giydi. On sekizinci Pazar gün menzil-i Yeniköy, on dokuzuncu Dü-şenbih gün menzil-i Müsellem Çayırı, yirminci Salı gün menzil-i Fındıklık, yirmi birinci Çehâr-şenbih gün menzil-i karye-i Vakarel, yirmi ikinci Penç-şenbih gün menzil-i karye-i Hacı Karaman, yirmi üçüncü Cuma gün meks ü ikāmet[1522] olup Sofya'ya varılmak üzre sunûf-ı askere âlây fermân buyurulmağın, irtesi Şenbih gün göçilüp Iskara Köprüsü nevâle-gâhında zahr-ı mübâreklerine sof göğe ilbâs ve miyân-ı sa'âdetlerine altûn kılıç bend ve ser-i nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunup murassa' raht ve zilpûş ile eğerlenmiş mecnûn kırına süvâr olduğu mahalden şehrin sol tarafında vaz' olunan bâr-gâh-ı mu'allâlarına gelince yemîn ve yesârda müretteb âlâylarıyla selâma duran kapukulu ve[1523] Ordu-yı humâyûnda[1524] mevcûd henüz irişen vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya iltifât iderek otağ-ı âlî-tâklarına şeref-nüzûl, doğru Âdil Köşkü'ne teşrîf buyurup mukaddem vezîriazam kapusuyla kethudâsı ve akabince her ocak fırka fırka önlerinden ubûr etdiler. Yirmi beşinci Pazar gün beş bin yeniçeri ifrâz ve Seksoncu Selânikli Mehmed Ağa ile Belgrad'a[1525] irsâl olundu. Ol gün kapudan Vezîr[1526] Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa arzıyla Donanma-yi humâyûn cengine nâzır kapucubaşı Rikabdâr Mustafa Ağa gelüp Donanma-yi humâyûn ile düşmen-i dîn[1527] donanması Bozcaada önünde mukâbil olup ceng-i azîmden[1528] sonra kâfir-i bî-dîn leked-kûb hezîmeten Andre'ye doğru yıkılup gitdiklerin huzûr-ı humâyûnda lisânen arz idüp bir kabza altûn ile hıl'at giydirildi. Yine ağa-yı müşârun-ileyh ile paşa-yı zîşâna kılıç ve serâserli kürk ve[1529] sâir kalyon[1530] kapudanlarına[1531] kaftân[1532] gönderildi.[1533] Yirmi altıncı Dü-şenbih gün Ankara ve Malatya sancaklarına mutasarrıf

---

[1520] meks ü ikāmetden Y: ikāmet -ÇV
[1521] ü ikāmet ÇY: -V
[1522] ü ikāmet ÇY: -V
[1523] ile ÇY
[1524] humâyûn-ı nusret-makrûnda Y: nusret-makrûn -ÇV
[1525] Belgrad-ı dârü'l-cihâda Y: dârü'l-cihâd -ÇV
[1526] Vezîr kapudân ÇY
[1527] dîn ÇY: -V
[1528] harb-i kıtâlden ÇY
[1529] ve ÇY: -V
[1530] kalyon -ÇY
[1531] kapudânlara dahi ÇY
[1532] kaftânlar ÇY
[1533] giydirildi ÇY

Uzun Ali Paşa ve eyâleti askeriyle Sivas Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa âlây ile Ordu-yı humâyûna mülhak olup hıl'at giydiler. Ol gün ikindi dîvânında iki haydûd eşkıyâsı[1534] katl olundu. Yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün Kayseriyye sancağına mutasarrıf Kurd Mehmed Paşa âlây gösterüp hıl'at giydi. Akabince müsellah kapusu ve eyâleti askeriyle Haleb Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa geçüp mahall-i selâmda içeru da'vet ve serâsere kaplu semmûr kürk ile küllî ri'âyet buyurdu. Ol gün bundan akdem Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa Sofya'ya gelindüğü gün selâma durmuş idi. Lâkin Iskara Köprüsü yanında zulmünden şâkîleri Rikâb-ı humâyûna ref'-i rık'a ve feryâd itmeğle bi-emr-i humâyûn vezîriazam huzûrunda eshâb-ı hukûk ile murâfa'a-i şer' olundukdan sonra katli murâd-ı pâdişâhî olmuşiken vezîriazam şefâ'atiyle ıtlâk ve ancak vezâreti ref' olup muhâfaza nâmıyla Bosna sınırında vâki' Poçetil palankasına nefy olup cümle eşyâsı taraf-ı mîrîye kabz olundu. Kapusuyla eyâlet-i mahlûle Eğriboz'dan gelen Kavukcu İbrahim Paşa'ya tevcîh ü inâyet buyuruldu.

Muhâsara-i Kal'a-i Bihke ve def'-i a'dâ

Venedik sınırında vâki' şehr-i Karloviçe cenerali altı bin Nemçe askeri Zadra cenerali ve Begân ve Makar oğulları derinti on bin mikdâr Venedik ve Hırvat leşkeriyle cem'iyyet idüp, altı kıt'ası onaltışar kıyye balyemez ve altı kıt'ası sekizer kıyye ve on iki kıt'ası altışar kıyye on sekiz kıt'a kolonborna ve üç kıt'a havan toplarıyla yürüyüp Bosna sınırında Bihke Kal'ası kasdında olduklarını Bihke beyi Mustafa Bey Bosna valîsi Mehmed Paşa'ya arz ve istimdâd[1535] itmeğle kapusu ve eyâleti askeriyle kalkup Bihke'ye iki menzil karîb Gelüç Kal'ası'na varup Bihke'nin sekiz yüz nefer yerlü askerinden gayrı bin nefer mîrî piyâde ve bin nefer kapusu ve eyâletinden süvârî asker ifrâz ve hayli cebe-hâne ve zahîre ile kethudâsı Ahmed Ağa'yı imdâdlarına ta'yîn ve irsâl idüp dönüp Bosna'ya geldi. Anlar dahi kal'anın muhtâc olan yerlerin top ve tüfengci tabyaların mümkin mertebe ta'mîr ü termîm[1536] ve topların dizüp hâzır ve[1537] âmâde oldular. Düşmen-i dîn dahi işbu sene-i mezbûre mâh-ı Zilka'desi'nin onuncu günü gelüp namâz-gâh tarafından muhâsara ve metrislerin alup ve[1538] topların kurup döğmeye başladı. Bu haber Mehmed Paşa cânibinden

[1534] eşkıyâsı ÇY: -V
[1535] i'lâm ÇY
[1536] ü termîm ÇY: -V
[1537] hâzır ve ÇY: -V
[1538] ve -ÇY

Filibe'de Rikâb-ı humâyûna[1539] arz-ı i'lâm[1540] olundukda Belgrad'da[1541] dernek iden Rumili Beylerbeyisi Arnavud Küçük Cafer Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve yanında olan mîrî piyâde ve Hüdâverdi Paşa Sava suyu kenârıyla İzvornik yolundan bir gün evvel imdâdlarına irişmek üzre mü'ekked fermân-ı humâyûn[1542] ile hâssa silahşor Haydar Ağa gönderilüp Belgrad muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa'ya dahi düşmene[1543] gûşmâl içün kal'ada mevcûd askerden[1544] ifrâz ve nehr-i Sava'nın karşu cânibleriu urdurmak üzre[1545] tenbîh buyurulmağın der-akab kethudâsına Bosna yayasıyla Fazlı Bölükbaşı'yı ve ocaklardan birer mikdâr yaya ve beş top ve bir havan ve mühimmât-ı cebe-hâne ile koşup Donanma-yi humâyûna tahmîl Birot Kal'ası'na varınca Nehr-i Sava'nın karşu yakasında nehr-i mezbûr kenârlarında düşmen-i dîn[1546] şansların döğmek üzre gönderdi. Ve Dursun Bölükbaşıyla daha beş yüz nefer Bosna yayasın ayırup Böğürdelen'den karşu geçirüp harbî karyeleri gâret ü hasâret[1547] etmek emr eyledi. Ve mahsûr-ı Müslimîne mektûb yazup müdâfa'a-i düşmende sâbit kadem olmaların ve otuz bin kadar âdem imdâdlarına ta'yîn olunduğun bildirip istimâlet virdi. Lâkin bunlar varup irişince melâ'în-i hâsirîn-i dûzah-mekîn[1548] bilâ-ârâm şebân-rûz yirmi dokuz gün döğüp Jildegrad kullesinden gayrı Jabala kullesiyle enderûn-ı bîrûn-ı hisârı yıkup namâz-gâh tarafın yere berâber eyledi. Ve ol mahalde Bosna eyâleti kolundan üç def'a yürüyüş idüp hezîmet buldu. Ve herbirinde ikişer binden ziyâde kâfir kırılup ekseri mecrûh oldu. Bu denlü muhâsarada ancak yüz elli kadar[1549] guzât-ı islâm[1550] şehîd olup, taraf taraf ehl-i islâmın imdâda[1551] geleceklerin işidüp kal'adan me'yûs olıcak topların çeküp yüzü karasıyla yıkılup fî-nâr-ı cehennem[1552] memleketlerine[1553] perâkende ve perîşân oldukları haber[i] yirmi dokuzuncu Penç-şenbih

[1539] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[1540] i'lâm ÇY: -V
[1541] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[1542] humâyûn ÇY: -V
[1543] düşmen-i bî-dîne ÇY: bî-dîn -V
[1544] asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
[1545] üzerine ÇY
[1546] dîn ÇY: -V
[1547] ü hasâret Ç: -YV
[1548] dûzah-mekîn ÇY: -V
[1549] mikdârı ÇY
[1550] islâm ÇY: -V
[1551] imdâd-ı i'ânete ÇY: i'ânet -V
[1552] fî-nâr-ı cehennem olup Ç: fî-nâr-ı cehennem Y: -V
[1553] memleketlerine -Ç

gün menzil-i mezbûrda Ordu-yı humâyûna vâsıl olup, vezîriazam kulları[1554] otağda[1555] pâye-i serîr-i a'lâya[1556] yüz sürüp müjde itmeğle zahr-ı mübârekleriyle müşerref olmuş, beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyurup kal'anın münhedim olan yerlerin ke'l-evvel binâ idüp tecdîd-i müstahfizân-ı asker[1557] ve teksîr-i cebe-hâne ve zahîre vaz' oulnmak üzre paşa-yı mûmâ-ileyhe fermân buyuruldu. Ol gün otağ-ı humâyûn[1558] önünde iki haydûd bir hırsız katl olundu.

Hurûc-ı Orta Macar ve taleb-i Tökeli İmre Kral[1559]

Otuzuncu Cuma gün Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa mektûbuyla Tokay ve Şartabak kal'alarına müstevlî olan Kurslu tayfasından gelen Borbil Yanoş ve Şarbo Mihal Macarların takrîrinde, "mukaddemâ Tökeli Kral ile Devlet-i aliyye hıdmetinde olan Kurs tayfası Nemçe çasarından rû-gerdân olup, bizi haraca kesdi ve tahammülden ziyâde tekâlîf ile işte ne hâle girdik. Bundan sonra yaşamakdan ise[1560] ölmek yeğdir, hemân bu belâyı başımızdan def' idelim" deyü pes-i perdeden ittifâk ile Macar re'âyâsını kendülere uydurup işbu mâh-ı mezbûrun on ikinci Dû-şenbih gicesi şâfa'î vaktinde beynlerinde ma'hûd kâğıd üzre haberleşüp hurûc eylediler. Mezkûr kal'alara ve Oyhil varoşuna yürüyüş idüp بلطف الله تعالى[1561] zafer buldular. İçindeki Nemçe ve Nemçe'ye tâbi' papastaların ednâlarını kırup başların haps idüp hisârlara mâlik oldular. Tokay Kal'ası'nda altmış ve Şartabak Kal'ası'nda yirmi dört ve Oyhil varoşunda (249 b) kırk kadar[1562] Nemçe keferesi[1563] bulunup beşer altışar bellü başlularından gayrı kumandanlarıyla kılıçdan geçdi. Ve Tokay Kal'asın Kurs a'yânından Tokay Ferenç ve Dayak Ferenç ve Gigestevan ve Şartabak Kal'asın Komaron İstevan ve Markos Andras nâm kapudanlar zabt u rabt[1564] eylediler. Ve etrâf ü eknâfdan piyâde ve süvâr tâife-i Macar Tokay Kal'ası'na gelüp, biz ânda iken yedi bin mikdâr asker cem' oldu. Ve ol havâlîde Danc nâm varoş kurbünde tabur bağlayup, günde ikişer üçer yüz Macar gelüp cem'iyyet üzre olup ayrıldığımız gün Kaşe

[1554] kulları ÇY: -V
[1555] otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
[1556] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[1557] asker ÇY: -V
[1558] humâyûn ÇY: -V
[1559] kral ÇY: -V
[1560] ise ÇY: -V
[1561] te'âlâ ÇY: -V
[1562] kadar ÇY: -V
[1563] keferesi ÇY: -V

Kal'ası'nın dahi a'yân-ı Macarı Tokay'a gelüp, anlar dahi aralarında bulunan cümle Nemçeyi kırmak üzre söz eylediklerinden gayrı Orta Macar memleketinde vâki' Kasavapris ve gayrı varoşlardan âdem gelüp "biz[1565] de sizinle bileyüz" deyü[1566] sadâkatlerin[1567] arz-ı inhâ[1568] eylediler. İtâ'atleri kabûle karîn olup ancak azametlü pâdişâh-ı islâm efendimiz hazretlerinin Rikâb-ı humâyûnlarına âdem gönderdik, cevâb gelince sabr idüp yerlerinizde oturun denildi. Ve Tokay Kal'ası nehr-i Tise kenârında vâki' memerre-i nâs olduğundan Nemçenin ol havâlîden cem' ve tahsîl etdüğü hazîne içinde der-i mahzen bulunup, hayli havan ve humbara ve cebe-hâne ile zabt ve mahfûz kılındı. Ve nehr-i mezbûr ile yukarudan sallar ile inen zahîre dahi kal'a-i mesfûrede kalup ve Şartabak Kal'ası Tokay'a altı sâ'at karîb mahalde Bodruk suyu kenârında olup iç kal'asından mâ'adâ üç kat divar ile ihâta ve ziyâde metîndir. Ve bir seneden mütecâviz zahîreleri kifâyet ider. Ve itâ'at iden karye ve varoşlara tekrâr zahîre salunup refâhiyyet ile askerimiz beslenür. Dobrosin varoşunda Nemçe ile yekdil olan ba'zı bellü başlular bu vak'ayı işitdiklerinde firâra yüz tutmağla re'âyâ koyuvirmeyüp kapuları muhkem sedd ü[1569] bend etdiler. Ve Tökeli krala rü'esâmızdan mektûblarımız var oldu deyü ba'zı hılâf-ı inhâ[1570] söz[1571] söylenmekle bu tarafa gelmesini isterler ve Devlet-i aliyye[1572] tarafından imdâd niyâzında olup şimdilik Tökeli ile bir vezîr kifâyet mikdârı İslâm askeriyle gönderilmesin ricâ etdiler. Mukaddemâ Erdel kralı Apafi Mihal oğlu diğer Apafi Mihal Beç'de Nemçe çasarı hapsinde olup hıdmetinde olan kapudanlardan sâbıkâ Tökeli Kral yanından ayrılan Suc Yanoş kapudanı el altından a'yân-ı Erdel'e gönderüp, "Erdel içinde ne kadar Nemçe var ise cümle kılıçdan geçirüp olmaya ki, ferd-i vâhid halâs ola" deyü Erdellüyü Nemçe üzerine tahrîk içün tenbîh ü te'kîd idüp anlar dahi ahd ü mîsâk etmişler ve Nemçe Çasarı mürd olan Leh kralının oğlu Yagob ile karâbeti olmağla babası yerine kral nasb itmeğe on beş bin Nemçe askeriyle gönderüp Tezinharum nâm varoşa vardıklarında Leh a'yânı ihtilâl üzre olmağla gulüvv idüp Yagob'u kaçırdılar. Nemçe askerini cümle kılıçdan geçirdiler.

[1564] u rabt ÇY: -V
[1565] bizler ÇY
[1566] deyüp ÇY
[1567] sadâkat-i istikâmetlerin ÇY: istikâmet -V
[1568] inhâ ÇY: -V
[1569] sedd ü ÇY: -V
[1570] inhâ ÇY: -V
[1571] sözler ÇY
[1572] aliyye ÇY: -V

Ve Macar kapudanı Paldiyak la'în Göle'de bulunup Varat'da olan Nemçe tarafından Tokay imdâdına ta'yîn olundu. Yanında bulunan Macar katanası gitmeyüp firâr itmeğle ancak yüz elli mikdârı katana ile gitdüğün haber virdiler. Vükelâ-yi devlet vezîriazam otağına da'vet ve ba'de'l-istişâre Tökeli kral Erdel ve bütün Orta Macar'a kral nasb olunmak üzre ittifâk idüp Rikâb-ı humâyûna arz olundukdan sonra bir gün evvel Ordu-yı humâyûna irişmek üzre fermân ile vezîrazamın[1573] baş çukadârı İstanbul'a[1574] gönderildi. Ol gün şevketlü, mehâbetlü[1575] hünkârımız hazretleri Bâlî Efendi Câmi'i'nde Cuma Namazın kılup mürtezika ve meşâyih ve köylü ve Sofya şehrinin müstehakk olan fukarâsı defter olup bezl-i sadakât ile mesrûr kılınup andan Boyana karyesi kurbünde nihâde kılınan sâyebân-ı şâhânelerine teşrîf ve içhalkı kullarına nişâne kurşun atdırdı.[1576]

[1573] vezîriazam kullarının ÇY: -V
[1574] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[1575] mehâbetlü ÇY: -V
[1576] atdırıp isâbet idenlere azîm olundu ÇY

Bin yüz dokuz senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Şenbih günü ki; Temmuz'un onudur, Diyarbakır Beylerbeyisi Kavukcu İbrahim Paşa ve Hamid sancağı beyi Tatar Salih Paşa ve Ayıntab sancağı beyi Mahmud Bey âlây gösterüp hıl'at giydiler. İkinci Pazar gün hân-ı âlî-şân hazretleri[1] tarafından iki dil geldi. Huzûr-ı humâyûnda söyledilüp Moskov askeri Azak altına geldüğün haber virdi. Gelen âdem dahi hân-ı âlî-şân[2] hazretleri umûm[3] Kırım askeriyle Özi suyunun Kırım cânibiyle ve Özi ser[4]-askeri Vezîr Çerkes Yusuf Paşa yanında olan cünûd-i ehl-i[5] islâm ile nehr-i mezbûrun beru yakasıyla Togan Kal'ası üzerine gitdüğün söyleyüp bir kabza altun ile hıl'at ilbâs ve diller dahi kendüye verildi. Menzil-i mezbûrda sekiz gün mikdârı[6] meksden[7] sonra üçüncü Dü-şenbih gün umûm üzre[8] asâkir-i islâm ile göçilüp üç sâ'at ileru menzil-i karye-i İsferilşe, ol gün, şevketlü,[9] mehâbetlü hünkârımız hazretleri yolun sağına[10] sapup, Şâhincibaşı İvaz Ağa merd-i da'vâ ile ta'lîm etdüğü şahin[11] curasın bi'z-zât kendüler karakuşa salup aldırmağla hıdmeti makbûl ve pesendîde-i humâyûnları olduğundan ol sâ'at mazhar-ı iltifât bir sevb hıl'at-ı fâhire ile mesrûr ve arkasında iken karakuş ile vezîriazama gönderip alâ-melâ'i'n-nâs şâh-râhda buluşup hayli ihsân ile memnûn eyledi. Dördüncü Salı gün menzil-i Halkalıpınar, beşinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Dırağman. Ol gün Hersek vâlîsi Sefer Paşa'dan gelen mektûbda bundan akdem Zadra cenerali Venedik ve Hırvat ve gayri kefereden cem' etdüğü on beş bin kefere ile gelüp Hersek sancağında vâki' Poçetil Kal'ası'nı muhâsara eyledüğün işidüp kapusu ve sancağı askerinden bir mikdâr guzât-ı ehl-i islâm[12] ile imdâdlarına irişüp Poçetil'e sekiz sâ'at karîb Novasin kasabasına varduğun ve Poçetil'e altı sâ'at karîb Predol ve Opuska kullelerinde üç yüz elli nefer tüfenglü mîrî levend olduğun melâ'ine[13] re'âyâ haber virmeğle tüfenglü iki bin yaya kendü üzerine ve bin beş yüz yaya kullelere gönderüp, zu'munca Sefer Paşa'yı bozdukdan sonra kulleler zabt olunur ise Poçetil Kal'ası ele girer fikriyle mukaddem kendü üzerine gelen kâfir sabah vaktinde mukābele ve cenge

---

1 âlî-şân hazretleri ÇY: -V
2 âlî-şân ÇY: -V
3 umûm -Y
4 ser -ÇY
5 ehl ÇY: -V
6 mikdârı ÇY: -V
7 meks ü ikāmetden ÇY: ü ikāmet -V
8 üzre Ç: -YV
9 şevketlü ÇY: -V
10 sağ tarafına ÇY: taraf -V
11 şahin -Y
12 ehl-i islâm ÇY
13 melâ'în-i hâsirîne ÇY: hâsirîn -V

başlayup üç sâ'at kıtâlden[14] sonra seksen kelle yirmi dil alınup mâ'adâsı münhezimen firâr kendü dahi melâ'îni[15] ta'kīb idüp Poçetil'e yakīn vardıkda, anda olan kâfir dahi perâkende ve perîşân[16] olduğun arz-ı i'lâm[17] eyleyüp gönderdiği üç dil ve henüz Vidin muhâfızı Hasan Paşa'dan gelen bir haydûd ile ikindi dîvânında katl olundu. Altıncı Penç-şenbih gün menzil-i Sarıyurt, yedinci Cuma gün menzil-i Şarköyü. Ol gün Belgrad-ı dârü'l-cihâd[18] muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa'ya fermân gönderilüp kudûm-ı humâyûn serhadd-i mansûreye varınca evvelki mahallerden tonbaz üzre bir köprü Zemun ve bir köprü Pançova cânibine yapılup âmâde bulunmak emr-i tenbîh[19] olundu. Sekizinci Şenbih gün menzil-i palanka-i Musa Paşa, dokuzuncu Pazar gün menzil-i İşpay Ovası, onuncu Dü-şenbih gün menzil-i Ilıca, on birinci Salı gün menzil-i Niş. Ol gün Adana Beylerbeyisi Vezîr Fazlı Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle âlây gösterüp mukābele-i şehriyârîye geldikde içeru da'vet ve "me'mûr olduğun hıdmetde sadâkat üzre ol defe'âtle sadâkatin müşâhede olunmuşdur" buyurup serâserli kürk ilbâs, der-akab Maraş Beylerbeyisi Yunus Paşa ve Beyşehri sancağı beyi Nişli Yeğeni Ahmed Paşa geçüp hıl'at giydiler. Lâkin mezbûr Ahmed Paşa ile henüz gelen Teke sancağı beyi Aşçı Mustafa Paşa'nın kapuları halkı kalîl ve alçak olduğundan ikisi de magdûben Niş Kal'ası'na habs olup Teke sancağı Ordu-yı humâyûnda bî-mansıb mevcûd Muhassıl Hasan Paşa'ya ve Beyşehri sancağı Ahmed Paşa'ya tevcîh olundu. On ikinci Çehâr-şenbih gün meks ü ikâmet[20] olup Karesi ve Alâiye sancaklarına mutasarrıf Gürcü Süleyman Paşa ve Amasya ve Divriği sancaklarına mutasarrıf Bostancı Mahmud Paşa[21] âlây gösterüp kaftân giydiler. Ol gün Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa'dan gelen mektûbda Tokay ve Şartabak kal'aları kapudanlarından bize gönderdikleri beş nefer Macar gelürken Nehr-i Moriş yalusunda Segedin Kal'ası'nın piyâde, süvâr[22] haydûdları üzerlerine[23] uğrayup iki neferin ahz ve üç neferi kurtulup Tımışvar'a geldiler. Takrîrleri üzre Tokay ve Şartabak muhâfazasında olan tâife-i Macardan bin mikdârı[24] nefer süvârî ve beş yüz (250 a) nefer piyâde ayrılup Hanod Kal'asın istihlâs ve ol etrâf Macarların tebe'iyyet fikriyle giderken Hanod'a iki sâ'at karîb

14 harb-i kıtâl ve azîm cidâlden ÇY
15 melâ'în-i hâsirîni Y: hâsirîn -ÇV
16 ve perîşân ÇY: -V
17 i'lâm ÇY: -V
18 dârü'l-cihâd ÇY: -V
19 tenbîh ÇY: -V
20 ü ikâmet ÇY: -V
21 Paşa -ÇY
22 süvâr ÇY: -V
23 üzerine ÇY
24 mikdârı Ç: -YV

mahalde bin iki yüz Nemçe ve Eğre ve Hanod ve ol havâlîlerin Sırf ve Macar eşkıyâsı ve Paldiyak kapudan-ı la'înin katanaları cem'an ikibin[25] mikdâr[26] düşmen[27] ile Aşilik ceneral nâm la'îne rast gelüp mukābele ve ceng-i azîmden sonra بلطف الله تعالى[28] Nemçe keferesi[29] bozulup Aşilik ceneral ve kırk iki nefer bayrak sahibleri ile yedi yüz beş nefer Nemçe kâfirleri[30] katl olup Kişhar nâm kal'a ile Varat kurbünde Sengub nâm kal'ayı feth ve derûnunda bulunan Nemçeyi bi'l-cümle kılıçdan geçirdiklerin haber virdiler. Tokay ve Şartabak kapudanlarının taleb ve iltimâsları üzre devlet tarafından asker ta'yîn olunup imdâdlarına irişince değin aralarında bulunup cümle Macar tâifesin tebe'iyyet ve mevcûd Macar askerine takviyyet ve[31] istimâlet içün Tımışvar'da olan Kurslular ile Sapanoş kapudan bir mikdâr Müslümân ile ol mahalle gönderilmesi evceh[32] görülmeğin yanımızda bir kaç nefer Kurslu alıkonulup seksen kadar[33] Kurslu ile Sapanoş kapudan ve ağalarımızdan hıdmetkârlarıyla Eğreli Ahmed Ağa ve Bosnevî Ömer Ağa ve Yusuf Ağa ve kendü rızâlarıyla giden Müslümândan cem'an yüz on beş nefer âdem ta'yîn ve[34] irsâl ve Orta Macar'da vâki' kılâ' ve palanka kapudanlarına vesâir bellü başlularına istimâlet kâğıdları yazılup Arat kurbünde Nehr-i Moriş'i karşu geçirmeğe üç kayık ve kifâyet mikdârı piyâde koşılup Tokay ve Orta Macar'a doğru gönderildi. Vardıklarında ümîddir ki; cümle Orta Macar tâifesi takviyyet bulup itâ'at etmeyen dahi bu sebeb ile teb'iyyet etmelerine bâ'is olup Sapanoş kapudana ol tarafdan yarar Nemçe dilleri ahz ve irsâl olunmasın muhkem tenbîh-i te'kîd[35] idüp ol dahi her ahvâli vukû'u üzre i'lâm etmeğe ta'ahhüd eyledi. Ve Erdel tarafından câsûsumuz geldi ve Erdel'de kışlayan Nemçe'den beş bin mikdâr kâfir-i bî-dîn[36] Belgradcık ile Deveboğazı Kal'ası mâbeyninde Çırnova yalısında cem'iyyet idüp başları olan Erdel cenerali Rabatin la'în-i bî-dîn[37] Sebin Kal'ası muhâfazasında olup Erdellüden ziyâde havfları olmağla Sebin Kal'ası'ndan ayrılmaduğun ve tekrâr Tokay ve Şartabak kapudanlarından iki Macar kağıd getürüp Budun tarafından üç

---

25 iki yüz bin Y: on beş bin Ç: iki bin V
26 kadar ÇY
27 kefere-i bed-âyîn ÇY
28 te'âlâ ÇY: -V
29 keferesi ÇY: -V
30 kâfirleri ÇY: -V
31 ve -ÇY
32 evlâ ÇY
33 mikdârı ÇY
34 ve -ÇY
35 te'kîd ÇY: -V
36 bî-dîn ÇY: -V
37 bî-dîn ÇY: -V

bin kadar[38] Nemçe gelüp Tokay Kal'asın muhâsara ve hayli ceng-i cidâl[39] olup vâfir Nemçe melâ'îni[40] kırılduğun düşmenden[41] elemleri olmaduğun[42] arz-ı i'lâm[43] etmiş, on üçüncü Penç-şenbih gün menzil-i Aleksinec, on dördüncü Cuma gün menzil-i Kınalıoğlu çiftliği, on beşinci Şenbih gün menzil-i Perakin, on altıncı Pazar gün menzil-i Yagodine. Ol gün Rodonik palankası neferâtının getürdükleri Tatalı[44] Macar dil söyledilüp "Ösek'den beruda vâkı' Volukvar palankasın beklerken kapudanımız ile Ösek'e vardım. Altı bin Nemçe yayasıyla İstaranberg nâm Nemçe cenerali taşrada oturur bulduk. Tuna ve Sava'nın ehl-i[45] islâm cânibine münteşir olan haydûd tâifesi tabura gelsünler deyü harâmî başılara yazdıkları tenbîh ü te'kîd kâğıdların elime virüp beru tarafa gönderdiler. Yedi nefer yaya ile beş günde Sava suyuna gelüp Moravik kurbünde Raça'ya geçüp Yako nâm haydûd başıya kâğıdları virmekle dağlarda gezen yüz elli nefer piyâde haydûdu cem' idüp giderken ahz olundum. Nemçe taburu piyâde ve süvâr otuz bin mikdârı kâfir[46] olmak üzre Mohaç ovasında meks ü ikâmet[47] üzre olup Ösek'den ben çıkmazdan evvel tabura varmış idim ve[48] seraskerleri olan Saksonya hâkimi Feriderikos kral mürd olan Leh kralı yerine kral nasb olup Prenç Visavye nâm Nemçe cenerali tabura baş olduğun gördüm ve taburda Nemçe askerinin ekseri yeni soltat olup eski başlardan kalmayup yerlerine olan bellü kimseler değildir. Ve taburda yetmiş şâhî top gördüm, saydım.[49] Ve Orta Macarlı Erdel'de Pesteriçe Kal'ası'nda olan Nemçeyi dahi kırup kal'ayı zabt u rabt[50] eylediler. Ve meydânda buldukları Nemçeyi bozup dağıtdılar.[51] Ve İslâm pâdişâhı Azak üzerine gider kıyâsında iken ağır asker ile bu cânibe geleceği şâyi' olup lâkin askerinin mikdârını[52] haber alamadılar. Ve Nemçe askerinde evvelki cesâret ve şenlik ve lâf ü güzâf olmayup havf-ı haşyet[53] üzre hayretdedirler. Ve başları takviyyet virüp İslâm askeriyle ceng-i cidâl[54] etmek içün cümlesi bir yere gelüp Sirem Ovası'na varırız didiler. Ve Baye nâm mahalde üç bin

---

38 mikdârı ÇY
39 cidâl Ç: dâl Y: -V
40 melâ'îni ÇY: -V
41 düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
42 olduğun ÇY
43 i'lâm ÇY: -V
44 Tatarlı Ç: Tatalı VY
45 ehl ÇY: -V
46 mikdârı kâfir ÇY: -V
47 ü ikâmet ÇY: -V
48 ve ÇY: -V
49 saydım ÇY: -V
50 u rabt ÇY: -V
51 darmadağın ettiler ÇY
52 ne mikdâr olduğunu ÇY
53 haşyet ÇY: -V
54 cidâl ÇY: -V

Sırf ve Futuk ve Varadin'de altı bin ve İylok'da bir mikdâr Nemçe askeri olduğun işitdim. Ve Bihke Kal'ası'nda bozulan Nemçe askeri Sava kenârında Birot Kal'ası kurbünde oturup muhâfaza-i memleket üzredir. Ve Beç tarafından gelecek Nemçe askerinin ardı kesildi. Varadin altında dört kalyonları mevcûd mâ'adâsı Batosek boğazında ve yirmi dört şaykaları Mohaç'da tabur olduğun mahaldedir. Ve Nemçe çasarı Beç'den dört konak yukaru Linç Kal'ası'nda" olduğun haber virüp getüren serhadlüye verildi. Ve bile gelen bir Sırf haydûd Morava Köprüsü'nde kazığa uruldu. On yedinci Dü-şenbih gün menzil-i Baticne, on sekizinci Salı[55] gün[56] menzil-i Hasan Paşa. Ol gün yemeklikde mezbûr palanka neferâtının getürdüğü bir haydûd katl olunup ve Belgrad muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa[57] on iki kıt'a şayka ve on sekiz kıt'a uraniçeye Kapudan Mehmed Paşa ve Serhadlü Mehmed Paşa ve Hüdaverdi Paşa'yı bir mikdâr asker-i islâm[58] ile vaz' ve çete tarîkıyla Tittel altına gönderip Tise boğazına varırlar. Ve şaykaların direklerin indirip üzerine saz[59] örtüp kamışlık içine pusuya girerler. Sekiz kıt'a uraniçeyi ayırup Islankamin'e doğru gönderirler Bir uraniçe ile balık avlayan re'âyâ bunları görüp Tittel kâfirlerine haber virmekle seksen kadar müsellah kâfir sekiz uraniçe ve bir çam gemisine girüp, öyle vaktinde üzerlerine varup mukâbele ve ceng-i cidâl[60] iderek pusu üstüne vardıklarında düşmen-i bed-âyîn[61] perâkende ve perîşân[62] ve başdan kara idüp firâr, dört kelle ve on üç dil ve altı uraniçe ile çam gemisi yarak ve bisâtlarıyla ahz ve iki uraniçe cengcileriyle gark-ı âb olup, fevz-i nusret ile avdet eylediklerin arz eylemiş ve gönderdiği Hırvat dil dahi söyledilüp, Nemçe taburu Mohaç ovasından kalkup Vilişmart nâm mahalden Tuna üzre kurduğu köprüden Baçka yakasına geçüp Tuna ile Tise arasında olan ova ile gelüp Varadin Kal'ası'ndan üç sâ'at beru Tuna kenârında Kubile nâm karye kurbüne konduklarını haber virdi. Ve Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa umûm müşâveresinde bulunmak ve mu'accelen Belgrad'a[63] gelmek üzre fermân gönderilüp, Vezîr Arnavud Süleyman Paşa kal'ada baş ta'yîn olundu. On dokuzuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i Kolar, yirminci Penç-şenbih gün menzil-i Çeşme, yirmi birinci Cuma gün meks ü ikâmet[64] olup Rumili Beylerbeyisi Küçük Cafer Paşa dört yüz nefer süvârî ve iki bin nefer piyâde kapusu halkı

55 Salı -ÇY
56 gün -Ç
57 Ol gün... Hüseyin Paşa -ÇY
58 islâm ÇY: -V
59 sazlar ÇY
60 cidâl ÇY: -V
61 bed-âyîn ÇY: -V
62 ve perîşân ÇY: -V
63 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
64 ü ikâmet ÇY: -V

ve mükemmel eyâleti askeri ve üç bin iki yüz nefer mîrî ve hâne bedeli Arnavud ve bin nefer mîrî ve bin nefer vezîriazamın Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı ve Dukakin ve Pirizrin sancaklarına mutasarrıf Hüdaverdi Paşa ve Köstendil sancağı beyi Serhadlü Mehmed Paşa ve Silifke sancağı beyi Şeyhoğlu Hasan Paşa âlây gösterüp hıl'at giydiler. Yirmi ikinci Şenbih gün şevketlü,[65] mehâbetlü, kudretlü[66] hünkârımız hazretleri Belgrad'a[67] varılmak üzre sunûf-ı askere[68] âlây emr idüp ancak yed-i humâyûnlarına murassa' kolçak ve zahr-ı mübâreklerine mücevher çapraslı beyâz serâser göğe[69] giyüp ve ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre otâğa-i hind-i sagîr sokunup kuşluk vakti Mecnûn kırına süvâr olup,[70] menzil-i mezbûrdan Belgrad-ı dârü'l-cihâd[71] sahrâsında nasb olunan otağ-ı âlî-tâklarına varınca[72] üç sâ'atlik yire değin[73] yemîn ve yesâra selâm duran kapukulu vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ müsellah kapuları ve eyâletleri askerine[74] ızhâr-ı muhabbet iderek azîm âlây ile bâr-gâh-ı mu'allâlarına nüzûl ve Âdil Köşkü'ne teşrîf buyurdukda[75] ve[76] der-akab Belgrad-ı dârü'l-cihâd[77] muhâfızı Vezîr-i dilîr[78] Hacı[79] Hüseyin Paşa içeru da'vet ve "hıdmet-i ibâdullâhda[80] **(250 b)** sadâkatin[81] sem'-i humâyûnum olmuşdur, ber-hurdâr ol" buyurup bir sevb kürklü hıl'at[82] ilbâs ve akabince Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[83] ve kal'a ve Donanma-yı humâyûnun cümle topları bir fitilden[84] atılup vezîriazam kulları[85] kapusuyla kethudâsı ve yeniçeri ve cebeci ve topcu ve top arabacı ocakları geçdi. Ve köprüler dahi temâm olup muhâfazalarıçün Sava cânibine Hüdaverdi Paşa ve Pançova cânibine on kıt'a şayka ta'yîn olundu. Ve Tımışvar muhâfızı Vezîr Cafer Paşa'dan kâğıd gelüp Ohri sancağı beyi Boşnak Receb Paşa'ya bir mikdâr süvârî asker-i

---

65 şevketlü ÇY: -V
66 kudretlü ÇY: -V
67 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
68 asâkir-i ehl-i islâm kullarına ÇY
69 gerge ÇY
70 olup ÇY: -V
71 dârü'l-cihâd ÇY: -V
72 değin +ÇY: -V
73 yerdir ÇY
74 askerlerine ÇY
75 buyurdukda ÇY: -V
76 ve -ÇY
77 dârü'l-cihâd ÇY: -V
78 dilîr ÇY: -V
79 el-Hacı ÇY
80 müslimînde Ç: ibâdullâhda YV
81 sadâkat ve istikâmetin ÇY: istikâmet -V
82 semmûr kürk ÇY
83 nusret-makrûn ÇY: -V
84 bir fitilden ÇY: -V
85 kulları ÇY: -V

islâm[86] koşup çeteye ta'yîn ve düşmen-i dîn[87] bî-haber iken Şebeş Kal'ası'na yürüyüş idüp ve hisâr kapuların kırup derûnunda olan Nemçe ve Sırf tâifesin nisvân ve sıbyânlarıyla bütün[88] kılıçdan geçirüp bi'l-cümle emvâl ve erzâkların gâret ve yağma ve hânelerin ihrâk u bi'n-nâr ve cebe-hâneleri alınup kal'a kumandânıyla dört nefer Nemçe ve yedi nefer Sırf kâfirlerin giriftâr-ı beste-i der-[89]zencîr, bakıyyetü's-süyûf otuz kadar[90] melâ'în-i bî-dîn[91] hisârın bir taş kullesine tahassun etdüğünden bu denlü nusret ile iktifâ ve avdet idüp[92] Tımışvar'a vusûllerin arz-ı i'lâm[93] eylemiş Nemçeler habs olup Sırflar henüz gelen dört nefer haydûd eşkıyâsı[94] ile otak önünde katl olundular.

Berâ-yı meşveret ve ubûr-ı pâdişâh-ı gâzî be-cânib-i Pançova

Vezîriazam nâmına olan çelebi iki sene[95] pâdişâhı[96] Varadin'e gideriz deyü aldayûb[97] Belgrad'a[98] geldikçe rü'esâya ta'lîmi üzre kâh kal'anın metânet ve istihkâmın ve kâh mühimmât ve cebe-hâne ve askerin[99] kıllet ve za'afın bahâne etdirüp gün geçirmek fikriyle[100] suğrâ ve kübrâ kurdurup envâ'-ı dürlü hayli hîle vü hud'a ile Pançova cânibine geçirdi. Şevketlü, mehâbetlü[101] hünkârımız hazretleri sâde dil ve[102] sâf-derûn olduğundan Hakk celle ve alâ hazretleri gözü yaşına rahm eyleyüp evvelki senede Feteran cengi ve kal'alar fethi ve ikinci senede tabur-ı makhûr[103] hezîmetine muvaffak olup[104] bu sene dahi Belgrad'a[105] gelince Varadin seferi nâmın koyuvirüp pâdişâhı[106] inandırdı. Ve yüz dört bin kılıç olmak üzre asker defterin gösterdi. Hâlen ki, elli bin mikdârı[107] bile olmazdı. Cümleten kat'-ı nazar yirmi beş bin yeniçeri arz idüp mahall-i ma'reke şöyle dursun,

86 islâm ÇY: -V
87 dîn ÇY: -V
88 bütün ÇY: -V
89 der ÇY: -V
90 mikdârı ÇY
91 bî-dîn ÇY: -V
92 avdet-birle ÇY
93 i'lâm ÇY: -V
94 eşkıyâsı ÇY: -V
95 senedir ÇY
96 pâdişâh-ı gâzî hazretlerini ÇY: gâzî hazretlerin -V
97 avk itdirüp ÇY
98 Belgrad-ı dârü'l-cihâda Y: dârü'l-cihâd -V
99 asker-i islâmın ÇY: islâm -V
100 fikr-i fâsidiyle ÇY: fâsidi -V
101 mehâbetlü ÇY: -V
102 ve ÇY: -V
103 makhûr ÇY: -V
104 olup -ÇY
105 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
106 pâdişâh-ı gâzî hazretlerini ÇY: gâzî hazretleri -V
107 mikdârı ÇY: -V

Tuna`yı[108] karşu geçdikde on bin mikdârı asâkir-i islâm[109] mevcûd bulunmadı. Hulâsa-i kelâm bu sene dahi böyle bir dâm-ı tezvîre sâlik olup Müfti Efendi hazretleri[110] ile yek-dil ve yek-cihet[111] cümle rü'esâya pes-i perdeden müşâverede "her kim Varadin muhâsarasın sevk ider ise sefer dönüşünde herbiri bir bahâne ile katl olunması mukarrerdir" didi. Anlar dahi pâdişâhın[112] kendüye hüsn-i nazarın görüp cümle vüzerâdan geçüp kendüden geçmiyeceğin fehm ü idrâk[113] itmeğle sükût evlâ görüldü. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Dü-şenbih gün cümle vüzerâ-yı ızâm[114] ve ulemâ-yı a'lâm[115] ve mîr-i mîrân[116] ve ümerâ-yi zü`l-ihtirâm[117] ve rü'esâ-yı asker[118] ve serhad pîrlerini ve umûr dîdelerin[119] otağına da'vet ve[120] düşmen-i dîn[121] üzerine varılma husûsunda mükâlemeye ruhsat virüp iki fırka oldular. Başı ve mansıbı kaydında olanlar "Varadin, Girid misilli bir hisâr-ı metîndir, Tuna`dan Tuna`ya birbuçuk sâ'atlik yeri üç kat hendek ve şaranpo müte'addid[122] makâss ve taş toprak tabyalar ile ihâta ve mâbeynleri ikişer üçer kat lağımlar ile zabt-ı rabt[123] olunmuşdur. بـاذن الله تـعـالي[124] himmet-i pâdişâhîye bir şey dayanmaz, lâkin muhâsarasında su'ûbet müşâhede ve ele girince asker-i islâmın nısfı kırılur. Bu yıl metris askeri geç gelüp vaktiyle serhadd-i mansûreye irişilmedüğünden dûr ü dırâz muhâsara iktizâ ider ise vaktin müsâ'adesi ve kal'ayı bütün muhâsara idecek kadar askerimizin vefreti[125] olmayup bî-feth avdet görinür." Pançova cânibine ubûr ve iktizâsına göre hareket olunmasın îrâd-ı kelâm[126] etdiler. Hılâfında bulunup gayret-i dîniyyeye sâhib olanlardan Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve Vezîr Hacı Hüseyin Paşa ve Bostancı Mahmûd Paşa, "neçeye dek[127] Varadin deyü gelüp gitmelüdür, bu düşmene[128] müsâ'ade etdikce kal'aya

108 Tuna suyunu ÇY
109 mikdârı asâkir-i islâm ÇY: -V
110 hazretleri ÇY: -V
111 ve yek-cihet ÇY: -V
112 pâdişâh hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
113 ü idrâk ÇY: -V
114 ızâm ÇY: -V
115 a'lâm ÇY: -V
116 ve mîr-i mîrân ÇY: -V
117 zü`l-ihtirâm ÇY: -V
118 asâkir-i ehl-i islâm ÇY
119 ve umûr dîdelerin ÇY: -V
120 ve ÇY: -V
121 dîn ÇY: -V
122 müte'addid ÇY: -V
123 rabt ÇY: -V
124 te'âlâ ÇY: -V
125 vefret-i kesreti ÇY: kesret -V
126 kelâm ÇY: -V
127 değin ÇY: -V
128 düşmen-i bed-ahlâka ÇY: bed-ahlâk -V

istihkâm virüp âhen-i hisâr eyledi. Âkıbetü'l-emr[129] varmalu değil mi? Bir gün evvel alalım ve bi'l-cümle kırılalım" didiler. Varadin fethin sevk idüp Tımışvar câniblerine ubûra rızâ virmediler.[130] Vezîriazam ve[131] şeyhulislâm ve sadreyn efendiler ve Rumili ve Anadolu ve Haleb ve Adana ve Diyarbekir beylerbeyileri ve Hacı Hüseyin Paşa ve yeniçeri ağasın alup baş çadırda pâye-i serîr-i a'lâya[132] yüz sürüp cumhûrun sözün arz eyleyüp müşâvereleri bir netîce virmedüğünden Tımışvar'dan Vezîr Cafer Paşa gelmesine avk ve te'hîr olunmuş ve def'-i meclis kılınmışidi. Ahşam üzeri gelüp, irtesi Salı gün yine cümle a'yân-ı asker vezîriazam otağına cem' olup cümlesi Vezîr Cafer Paşa re'yine rızâ virecek oldular. Ol dahi Varadin Kal'asın dile getürmeyüp Baçka[133] câniblerin tercîh eyledi. "Pançova'ya geçilüp geçen seneki yol ile gidilüp Nehr-i Tise'den Tittel'e köprü ile ubûr ve lutf-i Hakk ile alındıkdan sonra Baçka ovası Segedin ve Göle ve Yanova kal'aları cümle muzâfâtıyla feth ve derûnuna asker ve müstevfâ zahîre ve cebe-hâne vaz' olunup Orta Macar dahi itâ'at-i inkıyâd[134] üzre olduğundan bî-mezâhim Tökeli İmre[135] kralı nasb idüp vakitlü vakitsiz bunları zahîre ve asker imdâdıyla zarûret çekdirmezler. Ve Tuna suyu Budun'a varınca değin[136] elimize girüp Varadin Kal'ası giru kalmış zahîre ve imdâdı kesilmiş olur ve küffâr-ı hâk-sâr dahi[137] Segedin tarafından ordusun[138] kurup imdâd-ı asker[139] ve zahîre ve asker koduğu köprü başları elimize girmeğin müft ve meccânen zabtı âsân olur andan harbî memleketlere akınlar salınup ganâyim-i kesîre ele girdikden sonra Erdel'e girüp Rukal boğazından taşra Eflak içine çıkup Niğbolu yolundan Âsitâne'ye[140] gidilür" didi. Ba'zıları "tabur-ı küffâr-ı hâk-sâr[141] Kubile'de oturup Varadin'e arka virüp Tittel Kal'asın önüne almış iken köprü yapmak neçe mümkindir, mübâşeret olunduğu gibi kal'a altına gelüp Tise kenârında geçid mahallinde olan şansa piyâde asker koyup ensesinde taburun[142] kurup top tüfeng ile bir vechile bizi karşu geçirmez didiler. Bunun tedâriki budur ki; ben bir mikdâr atlu asker ile bir kaç gün mukaddem ordudan ayrılup Küçük Kanije'den Tise üzre karşu Segedin tarafına köprü yapmak sadâsın koyuvirüp Tise

129 emr ÇY: -V
130 göstermediler ÇY: -V
131 ve ÇY: -V
132 a'lâ-yi masîre ÇY: -V
133 Başka ÇY
134 inkıyâd ÇY: -V
135 İmre ÇY: -V
136 değin ÇY: -V
137 hâk-sâr dahi ÇY: -V
138 ordu-yı menhûsun ÇY: menhûs -V
139 asker ÇY: -V
140 Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
141 hâk-sâr ÇY: -V

kenârıyla Becey palankasına doğru giderim. Be-her-hâl düşmen-i dîn[143] bize köprü yapdırmamağa mâni' olmak ve karşu geçirmemek sevdâsıyla Kubile'den kalkup bizi kolluyarak Segedin'e gidersiz. Köprüyü yapup karşu geçin. Düşmen-i dîn[144] üzerinize[145] gelemez ve geldüğü hînde ceng idin, eğer düşmen bu hîle ile yerinden kopmayup veyâ Tittel imdâdına gelüp şans ardına konup karşu geçmek mümkin olmaz ise zarûrî umûm üzre[146] Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[147] ile Tise suyun sıyırdarak gidüp Becey ve Küçük Kanije palankaların ve Çanad Kal'asın alup kurâları gāret ve hasâret iderek Tımışvar'a varup levazımâtın gördükden sonra Logoş ve Şebeş yoluyla ke'l-evvel Eflak içinden Niğbolu yolundan Âsitâne'ye azîmeti müstahsen" görüp bu vecihle bu memleketlerin feth ü teshîr[148] ve zabtın üzerine deruhde eyleyüp, bu niyyete Fâtiha okunup meclis dağıldı. Hüseyin Paşa feryâd u figān[149] idegördü, "bu gideceğiniz[150] yollar sazlık, bataklık yerlerdir. Küllî zahmetler[151] çekilüp azîm köprülere muhtâcdır. Eğer bir mikdâr yağmur yağarsa cümle zahîre ve top arabaları katâr ve ağırlık makūlesi ve piyâde ve süvâr asker-i[152] ehl-i[153] islâm dökilüp yolda külliyyetle[154] kalur. Âkıbetinde bir şe'âmete uğranur. Kürsi-i memleket olan Varadin Kal'ası ele[155] girmedikce bu sevdâ-yı hâma düşdüğünüz vilâyetlerin husûlü mahz-ı hayâl olup bir zamanda dört tarafından kal'a muhâsara olunmamışdır, bir cânibinden döğüle gelmişdir. Burnumuz dibinde Varadin Kal'ası dururken âhar yere (251 a) gitmek neden iktizâ ider, bir kerre varup muhâsara idelim, fethi[156] müyesser olur ise ne güzel ve illâ döğmüş oluruz ırzımız ile dönüp gelürüz" deyüp yandı yakıldı. Aslâ[157] ısgā olunmayup vezîriazam ile mâbeynlerinde burûdet hâsıl oldu. Huzûr-ı humâyûnda dahi bu sözden dönmemeğin Sente vak'ası zuhûrunda sadâret-i uzmaya vâsıl olmağa bu mu'âraza sebeb oldu. Andan[158] vezîriazam ve[159] şeyhulislâm

---

142 tabur-ı menhûsun ÇY: menhûs -V
143 dîn ÇY: -V
144 bî-dîn Ç: dîn Y: -V
145 üzerlerinize ÇY
146 üzre ÇY: -V
147 nusret-makrûn ÇY: -V
148 ü teshîr ÇY: -V
149 u figān ÇY: -V
150 gidecekleri ÇY
151 zahmetler ve meşakkatler Ç: zahmetler ve meşakkatler Y: zahmetler -V
152 asâkir Ç: asker YV
153 ehl ÇY: -V
154 yolda külliyyetle ÇY: -V
155 elimize ÇY: -V
156 feth ü teshîri ÇY: ü teshîr -V
157 aslâ ÇY: -V
158 andan -ÇY
159 ve ÇY: -V

efendi ile Vezîr Cafer Paşa'yı otağda[160] pâdişâha[161] buluşdurup re'yiyle vükelânın ittifâkların arz eyleyüp iltifâten bir serâser semmûr kürk ilbâs buyurup Pançova'ya ubûr olunmağa karâr verildi.[162] Yirmi sekizinci Cuma gün taraf-ı[163] padişâh gâzî hazretlerinden cümle vüzerâ vü ulemâ ve ocak ağaları ve ihtiyâr pîr ve umûr-dîdeleri[164] Otağ-ı humâyûna da'vet ve baş çadıra[165] cem'[166] ve Hırka-i şerîf açılup Şeyh Bosnevî Mustafa Efendi ve Himmet-zâde Efendi du'â vü senâ[167] eyledi. Ol gün Mevlid Mehmed Paşa'ya kapularıyla Bodur Süleyman Paşa ve Tatar Salih Paşa ve beş yüz mîrî süvâriyle Mucur Mehmed Paşa ve beş yüz mîrî süvâriyle Çomar Hacı Ali Bey Rumili ve Anadolu eyâletlerinden ikişer ve Karaman ve Haleb ve Sivas eyâletlerinden birer sancak ifrâz ve biner nefer Bosna ve Arnavud ve beş yüz nefer Küçük Cafer Paşa ve Yürük ve piyâdesi askeri koşılup otuz bin keyl zahîre ve bir mikdâr cebe-hâne ile Tımışvar'a gönderilüp hîn-i avdetde bundan akdem yaz evvelinde zahîre ile giden Kaplan Paşa ve Receb Paşa ve Bektaş Mehmed Paşa kapuları ve eyâletlerinde olan mîr-i mîrân [168]ve bin nefer mîrî Arnavud piyâdesiyle ma'an Ordu-yı humâyûna[169] gelmek buyuruldu. Yirmi dokuzuncu Şenbih[170] gün Rumili ve Anadolu beylerbeyileri kapuları ve eyâletleri ve eyâletlerinde olan cümle mîr-i mîrân ve ümerâ ile Vişniçe köprüsünden karşu Pançova cânibine ubûr etdiler. Ol gün Tittel semtinden bir knez gelüp, "köy subaşımızı değişdirmeğe Varadin'e vardım. Ordu-yı humâyûndan bir mürted Nemçe kaçup kumandana geldi. İslâm pâdişâhı Varadin Kal'asın muhâsara kasdıyla ittifâkların söyledi. Ol dahi tabur serdârı Prenç Visavye'ye bildirip yüz atlu ile ol sâ'at Varadin köprüsünden geçüp kal'aya gelüp, vezîriazam-ı sâbık Ali Paşa muhâsarasında İslâm askerinin alduğu metris yerlerin yoklayup Karlofça'ya gelince Tuna yalıların gezüp kal'aya geldi. Ve taburdan[171] bir mikdâr atlu getürüp onar onar ayırup Tekye semtlerine karavol beklemeğe ta'yîn etdi. Ve kal'aya beş yüz yaya mikdârı[172] Nemçe kâfiri[173] dahi koyup tabura[174] vardı. Ve Tittel'de olan altı yüz haydûdun nısfın

160 otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
161 pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
162 itdiler ÇY: -V
163 şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
164 ve ihtiyâr pîr ve umûr-dîdeleri ÇY: -V
165 çadırda ÇY
166 meşveret +ÇY: -V
167 vü senâ ÇY: -V
168 ve eyâletlerinde olan mîr-i mîrân ÇY: -V
169 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
170 Çehâr-şenbih ÇY
171 tabur-ı makhûrdan Ç: makhûr -YV
172 mikdârı Ç: -YV
173 kâfiri ÇY: -V
174 tabur-ı makhûra Ç: makhûr -YV

Varadin`den beru olan kalyonlara koyup Varadin köprüsünün kurbüne getürmeğe köylerden vâfir[175] re'âyâ[176] sürdüler.[177] Ve yukarudan dokuzar çifte kürekli kırk şayka ile yeniden yapdıkları iki kalyon dahi Varadin altına gelüp on dört kalyon olduğun" haber virdi. Otuzuncu Pazar gün Yeniçeri Ocağı ve beş bin kantar barut ve mühimmât-ı cebe-hâne ile Cebeci Ocağı ve üç kıt'ası yedişer ve yedi kıt'ası beşer ve yedi kıt'ası üçer kıyye on yedi kıt'a kolonborna ve üç kıt'ası kırkar ve dört kıt'ası otuz beşer kıyye yedi kıt'a havan ve birer kıyye seksen beş kıt'a şâhî darbuzen ile topcu ve top arabacı ocakları geçüp Harem-i şerîf ve hazîne kethudâsıyla Hazîne-i âmire ve bir nevbet hıyâm-ı hâssa avdet mahalline değin kal'ada emâneten ikāmet ile[178] me'mûr olup mâh-ı Safer`in[179] gurresi Dü-şenbih günü ki, Ağustos'un dokuzudur. Şevketlü,[180] mehâbetlü, kudretlü[181] hünkârımız[182] hazretleri geçüp Orça köyünün sağ cânibine nüzûl buyurdu. Ol gün köprüye nâzır nevâle-gâh olan peşte-i refî'ada nihâde kılınan sâyebân-ı şâhânelerine Belgrad-ı dârü`l-cihâd[183] muhâfızı Vezîr Hacı Hüseyin Paşa da'vet ve bir sevb serâsere dûhte semmûr kürk ilbâs hıdmet-i muhâfaza ve ibâdullâhda sadâkat ve istikāmet[184] üzre olmak tenbîh ü te'kîd[185] buyurulup Tuna kapudanı Aşcı-zâde Mehmed Paşa ve bânî-i cisr olan mi'mâr, kal'a köprüsünde hıl'at giyüp anda mevcûd bulunan kırk kıt'a Tuna şaykası şenlik eyledi. Ve ikindi dîvânı ref' olup ke`l-evvel gecelerde çalınmak ve şebân-rûz karavul beklenmek tenbîh-i azîm-i te'kîd[186] buyurulup askerî tâifesine umûm zahîresi verildi. Ve dil almağa giden yirmi nefer Kurslu Varadin altında altı nefer Nemçeyi[187] kesüp beş neferin Ordu-yı humâyûna[188] getürüp söyledildi. Nemçe serdârı Prenç Visavye İslâm askeri Varadin üzerine gelür deyü haber alup, asıl cengcisinden gayrı piyâde ve süvâr altı bin Nemçe Varadin şanslarına koyup sonra Pançova`ya geçdüğün işitmeğin ne tarafa hareket ider ise âna göre tedârük idecekdir. Ve Orta Macar'da cem'iyyet iden Kurslu üzerine piyâde ve süvâr on bin mikdâr Nemçe askeriyle Brandeburg cenerali ta'yîn

175 vâfir ÇY: -V
176 re'âyâyı ÇY
177 sürüp ÇY
178 ile -ÇY
179 Saferü`l-hayrın ÇY: hayr -V
180 şevketlü ÇY: -V
181 kudretlü ÇY: -V
182 pâdişâhımız ÇY
183 dârü`l-cihâd ÇY: -V
184 ve istikāmet ÇY: -V
185 ü te'kîd ÇY: -V
186 azîm-i te'kîd ÇY: -V
187 Nemçe düşmenini ÇY: düşmeni -V
188 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V

olunmuşidi. Varup bir mahalde döğüşüp Nemçe gālib Kurslu mağlûb olup dağıldılar.[189] Ve beş aded kal'aları yine zabt idüp Kursludan hayli koyun ve[190] sığır ve bâr-gîr[191] sürdüler. Nısfı ayrılup tabura geldi, nısfı ceneral-i mezbûr ile memleket muhâfazasında kaldı. Ve Erdel'den çıkan altı bin Nemçe askeri ile Vavodmond nâm ceneral dahi gelüp tabura karuşduğun haber virüp habs olundular. Getürenler hıl'at giyüp üç kîse akçe ihsân verildi. İkinci Salı gün menzil-i Pançova, ol gün sipâh silahdârdan ikişer ağalarına yirmişer ve çavuş ve bayrakdâr ve tüfenglülerine yedişer ve sâirine beşer akçe terakkīyle biner nefer serdengeçdi yazıldı. Dördüncü Penç-şenbih Tımışvar'a zahîre getüren asker-i islâm[192] orduya[193] gelüp dâhil oldu. Yedinci Pazar gün Diyarbekir Eyâleti'nden Palu beyi Naysar Paşa ve Eğil beyi Seyyid Mustafa Bey ve Mihrani beyi Hasan Bey ve Çermik beyi Abdülgani Bey ve Tercil beyi Haydar Bey ve Dinç beyi Zeynel Bey âlây ile Ordu-yı humâyûna[194] vâsıl olup ancak Naysar Paşa ile Seyyid Mustafa Bey kaftân giydiler. Ve Orta Macar kralı Tökeli İmre kral[195] dahi İstanbul'dan gelüp vilâyetine gidince değin[196] vezîriazam mihmân otağı yanına mahsûs çergeler kurılup me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görüldü. Ve sunûf-ı askerden[197] müntehab üç bin mikdârı atlu asker ile Vezîr Cafer Paşa Ordu-yı humâyûndan ayrılup Tise suyu[198] üzre köprü yapmak âvâzesiyle Küçük Kanije'ye doğru gönderildi. Ve geçen seneki tonbazdan köprü yapılan Çentehecil nâm geçid mahallinde yine nehr-i Tamış üzre üç kıt'a köprü binâsıçün mühimmâtıyla Kürd Ahmed Paşa ve Tatar Salih Paşa ve beş kıt'a şâhî darbuzen ve yirmi bir oda yeniçeri ile Seksoncu Selânikli Mehmed Ağa ve terakkīli sipâh, silahdâr zümresi ta'yîn olundu. Ve on bin kadar[199] müntehab Tatar askeriyle Şahbaz Giray Sultân dahi gelüp Ordu-yı humâyûna[200] mülhak olup kendüye kürk, elli nefer a'yânına hıl'at giydirildi. Menzil-i mezbûrda altı gün meks esnâsında[201] temâm-mertebe asker-i islâmın[202] girüsü irişüp zâd ü zahîreleri tamâmen[203] tekmîlden[204] sonra sekizinci Dü-şenbih gün göçilüp menzil-i

189 dağılup perâkende oldular ÇY
190 ve ÇY: -V
191 ve bâr-gîr ÇY: -V
192 asâkir-i ehl-i islâm ÇY
193 Ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
194 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
195 kral ÇY: -V
196 değin ÇY: -V
197 asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
198 suyu ÇY: -V
199 mikdârı ÇY
200 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
201 meks ü ikâmetten sonra ÇY
202 asâkir-i ehl-i islâmın ÇY
203 tamâmen ÇY: -V

karye-i Logon, ol gün Şam beylerbeyisi sadr-ı esbak[205] Bozoklu Mustafa Paşa kapusu halkı[206] ve üç yüz mikdârı[207] Şam sipâhîsiyle Ordu-yı humâyûna[208] vâsıl olup âlây ile mukâbele-i şehriyârîye geldikde içeru da'vet ve dil-nevâzâne hayli ikrâm-ı[209] iltifât buyurduklarından sonra serâserli kürk ilbâs ve akîbinde hâssa bineklerinden bir eğerlenmiş at mîr-ahûr-ı evvel Ahmed Ağa ile otağına irsâl buyurdu. Ve Çeteye giden Tımışvarlı Zâ'im Ramazan Ağa ve Mestan Mehmed Ağa on beş âdemiyle iki çırnığa binüp Nehr-i Tise'yi geçüp Varadin'den tabura[210] araba ile zahîre getüren Nemçe'nin ikisin kelle ve beşin dil idüp, huzûr-ı humâyûna[211] getürdüler. Nemçe seraskeri Prenç Visavye, asâkir-i mansûre Nehr-i Tise'den karşu geçüp Orta Macar memleketin zabt u rabt[212] idüp kral nasb itmeğe azîmetlerin haber almağın iki bin Nemçe yayası Tittel Kal'ası'na ve bin Nemçe yayası Vilve köprüsü muhâfazasına koyup kendü sâir kâfir[213] ile taburun[214] Kubile'den kaldırıp asâkir-i mansûrenin ubûruna mâni' olmak zu'mıyla Segedin câniblerine getürdüğün[215] haber virüp habs olundular. Ve getürenlere otağ-ı âlî[216] kapusunda hıl'at giydirilüp[217] iki yüz altun ile mesrûr kılındılar. Dokuzuncu Salı gün köprüler geçilüp menzil-i karye-i Çentehecil, asâkir-i mansûrenin girüsü dahi geçdikden sonra köprüler bozılup arabalara tahmîl olundu. Ve bânî-i cisr Humbaracıbaşı Freng Osman'a[218] kırk altun verildi. Onuncu Çehâr-şenbih gün andan dahi göçilüp (251 b) Diyarbekir beylerbeyisi[219] Kavukcu İbrahim Paşa çarhaya me'mûr olup daha giru on beş şâhî ve umûm ocak halkıyla yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa ve kul kethudâsı Abbas Ağa ve sağında on beş şâhîyle Zağarcı Mehmed Ağa, daha öte beş şâhî ve bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı daha öte Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa daha öte mîrî beş yüz süvâriyle Mucur Mehmed Paşa ve Uzun Ali Paşa ve Mevlid Mehmed Paşa ve Maraş Vâlîsi Yunus Paşa ve Genç Ali Paşa ve Teke sancağı beyi Muhassıl Hasan Paşa ve Silifke sancağı beyi Şeyhoğlu Hasan Paşa ve Suğla sancağı beyi Bodur Süleyman Paşa ve nihâyetinde

---

204 tekmîl olundukdan ÇY
205 sâbık ÇY
206 halkı ÇY: -V
207 mikdârı ÇY: -V
208 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
209 ikrâm ÇY: -V
210 tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
211 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
212 u rabt ÇY: -V
213 küffâr-ı bed-ahlâk ÇY: -V
214 tabur-ı makhûrun ÇY: makhûr -V
215 gitdüğün ÇY
216 âlî ÇY: -V
217 ihsân olunup ÇY
218 Osman Ağa'ya ÇY: Ağa -V

Terakkîli zümre-i sipâh ve yeniçeri ağası, solunda on şâhîyle Seksoncu Mehmed Ağa, daha öte iki şâhîyle[220] cebeci serdengeçdileri, daha öte beş şâhîyle Arnavud piyâdesi daha öte Rumili Beylerbeyisi Arnavud Küçük Cafer Paşa ve Hüdaverdi Paşa ve Ohri sancağı beyi Boşnak Receb Paşa ve beş yüz mîrî süvârîyle Çomar Hacı Ali Bey ve cebelü ağaları ve mîrî süvâriyle Boşnak Cafer Paşa ve nihâyetinde terakkîli zümre-i silahdâr ve beş şâhîyle Turnacıbaşı İbrahim Ağa Fazlı Bölükbaşı'ya ve yeniçeri süvârîleri yeniçeri ağasına ve beş şâhîyle[221] yeniçeriden Osman Ağa Arnavud piyâdesine hem-pâ olmak, daha giru beş şâhîyle vezîriazamın piyâde ve süvâr kapusu halkıyla kethudâsı Abdi Ağa ve sağında kapusu ve eyâleti askeriyle Sivas Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve Kürd Ahmed Paşa ve Bostancı Mahmud Paşa ve nihâyetinde ma'zûl paşalar ile Hiyre Ali Paşa ve solunda Avlonya sancağı beyi Arnavud Kaplan Paşa ve Yanya sancağı beyi Bektaş Mehmed Paşa ve nihâyetinde üç yüz nefer erbâb-ı tîmâr ve dahi huddâmıyla Deli İbrahim Paşa, daha giru tûğ-ı humâyûn sağında gediklü zümre-i müteferrika, daha öte üç şâhîyle[222] İstanbul bostancıları ve nihâyetinde kapusu ve eyâleti askeriyle Adana vâlîsi Vezîr Fazlı Paşa ve tûğ-ı humâyûn solunda gediklü çavuş, daha öte üç şâhîyle Edirne bostancıları ve nihâyetinde kapusu ve Şam kuluyla Şam Beylerbeyisi Bozoklu Mustafa Paşa, daha giru dîb-i âlây ve iç halkıyla şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[223] pâdişâh-ı gâzî hazretleri, daha giru mâbeyni bir kurşun menzili açık yürümek üzre ağırlık, daha giru beş şâhî darbuzen[224] ve Beyşehri sancağı beyi Ahmed Paşa ve Hazînedâr İbrahim Paşa ile Yürük piyâdesi ve Vidin'de yazılan mîrî piyâde ve Rumili'nin hâs ağaları ile kapusu ve eyâleti askeriyle dümdâr ta'yîn olunan Haleb Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa yürüyüp avdet mahalline değin herkes kollu kolunda bu tertîb üzre konup göçmek ve rûz-merre mevcûd sekiz bin arabadan Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[225] etrâfına tabur çevrilmek, karavul ve otlukçulardan gayrı her kim taşrasında bulunur ise bilâ-amân katl olunmak üzre emr-i humâyûn sâdır olup muhkem tenbîh buyuruldu. Ve Serhadlü Mehmed Paşa ve Kur[d] Mehmed Paşa ve Tatar Salih Paşa bir âlâya ta'yîn olunmayup, ne mahalle asker iktizâ ider ise fermâna muntazır olmak, kapularıyla topdan zümre-i silahdâr önünde gitmek ve bakî on iki şâhî ve on yedi kolonborna toplar tûğ-ı humâyûn piş-gâhında yürümek ve muktezî mahallere kapusu ve eyâleti askeriyle Vezîr Fazlı Paşa getürüp nezâret eylemek ve mezbûr

---

219 beyisi ÇY
220 şâhî darbuzen ile ÇY: darbuzen -V
221 şâhî darbuzen ile ÇY: darbuzen -V
222 şâhî darbuzen ile ÇY: darbuzen -V
223 şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
224 darbuzen ÇY: -V

zevâyid toplardan üç kıt'a şâhî darbuzen mühimmâtlarıyla Otağ-ı humâyûn önünden münfekk olmamak üzre karâr virilüp minvâl-i meşrûh üzre azîm âlây ile Tittel mukâbelesinde Çaysıg nâm köy yurduna nüzûl-i humâyûn buyuruldu.

Feth-i Kal'a-i Tittel ve ubûr-ı pâdişâh-ı gâzî

Nehr-i Tise ihtiyâten Varadin muhâsarasına iktizâ ider mülâhazasıyla on ikişer kıyye on kıt'a balyemez top ile Küçük İsmail Paşa, Kapudan Mehmed Paşa`ya kafadâr ta'yîn olup Donanma-yı humâyûna vaz' olmuş ve Pançova`dan hareket günü on kıt'a galita ve kırk kıt'a firkate ve altmış kıt'a şayka cem'an yüz kıt'a Donanma-yı humâyûn sefîneleriyle kapudan paşa dahi Belgrad-ı dârü`l-cihâd[226] altından kalkup Nehr-i Tise`ye girüp boğazı zabt u rabt[227] eylemiş idi. Bu gün gelüp Tittel`den yarım sâ'at aşağıda vâki' Tittel Adası`nın alt tarafında Tittel cânibinde düşmen-i dîn yapup kapanduğu küçük şansı Donanma-yı humâyûn ile sudan muhâsara ve top ve tüfeng ile mukâtele idüp düşmen-i dîn mukâvemete kâdir olmayup cengden[228] me'yûs olıcak, öyle vakti şansı bırakup kal'a dibinde olan büyük şansa girüp top tüfeng ile iki bin yaya Nemçe tahassun idüp himmet-i pâdişâhîye muhtâc olup meftûh şansı içinde bulunan iki şâhî topuyla zabt ve derûnuna bir mikdâr asker-i islâm[229] ile Küçük İsmail Paşa`yı muhâfazasına koduğun Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[230] eyleyüp bir dil ile gönderdiği çukadârına ihsân virilüp gerek şans ve gerek Tittel Kal'ası ahşama değin feth ü zabt olunmak üzre vezîriazama tenbîh ü te'kîd[231] buyurulup Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr[232] İbrahim Paşa Nehr-i Tise`yi karşu geçmek hıtâbıyla hatt-ı humâyûn sâdır olup küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa ile gönderildi. Ve köprü binâsına me'mûr olanlar Ordu-yı humâyûn kurbünde cereyân iden Nehr-i Bekey üzre yedişer kıt'a tonbazdan iki köprü ihzâr etmişler idi. Der-akab vezîriazam, Dümdâr Osman Paşa ve Bozoklu Mustafa Paşa`yı Ordu-yı humâyûn hıfzına me'mûr idüp kendüsü sâir vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ kapuları ve eyâletleri askeri ve yeniçeri ağası ve kul kethudâsı ve zağarcı ve seksoncuyu yanına alup otuz sekiz kıt'a şâhî top ile cisr-i mezbûrdan geçüp sazlık içinden birbuçuk sâ'at ileru Nehr-i Tise kenârına varup ma'hûd şans mukâbelesinde metris alup ve topları münâsib mahallere dizüp ve

---

225 nusret-makrûn ÇY: -V
226 dârü`l-cihâd ÇY: -V
227 u rabt ÇY: -V
228 ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V
229 islâm ÇY: -V
230 i'lâm ÇY: -V
231 ü te'kîd ÇY: -V
232 Vezîr ÇY: -V

piyâde asâkir-i mansûreyi[233] metrise vaz' eyleyüp bilâ-ârâm dâne-i top ve kurşunu yağdırdı. Taraf-ı pâdişâhîden "ahşama değin şans ve kal'anın fethi murâd-ı humâyûnumdur, bi-eyy-i vechin kân ne cânibden kābil ise yürüyüş etdirmek gereksin" deyü pey-ender-pey tenbîh-i humâyûnları sâdır olmağın, çırnık ve üstü açıklar ile mezbûr adanın alt tarafından Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve Kavukcu İbrahim Paşa kapuları ve bir mikdâr yeniçeri ile kul kethudâsı vezîriazam kapusuyla kethudâsı Donanma-yı humâyûn askeriyle müntehab cem'an üç bin mikdâr guzât-ı mansûreyi[234] geçirüp, anlar dahi âlâyların düzüp ikindiden sonra tekbîr getürüp yalın kılıç açıkdan yürüdüler. İbtidâ Köstendil bayrağıyla bir yeniçeri bayrağı ileru seçilüp, bir uğurdan şansa hücûm idüp düşmeni[235] içeruden çıkarup ovaya dökdiler. Ve Tittel bayırı altına varınca kırdılar. Beş yüz kadar[236] kâfiri hâk-i helâka düşürdüler, altı kıt'a bî-nazîr şâhî top ile şansı feth ü zabt idüp metrislendiler. Henüz dört bin yaya ve iki bin atlu Nemçe ile Tittel imdâdına gelüp kal'a ardında meks ü ikāmet[237] üzre olan Varadin kumandanı piyâde ve süvâr âlâyların düzüp ve bozgun kâfiri önüne katup iki def'a şans üzerine yürüdü. Metrisde olan piyâde ehl-i islâm yerlerinde sâbit kadem olup serpdikleri kurşundan melâ'înin[238] neçeleri daha mürd-i helâk ve ahşam karanlığı mevâni'iyle bir hatve ileru gelmeğe kudretleri olmayup giruden asâkir-i islâmın ceste ceste kayıklar ve neçeleri sudan yıldırup geçdiklerin ve birbirlerin ta'kīb iderek üzerlerine hamle-i[239] hücûmların göricek derûnlarına[240] ru'b-ı hırâs müstevlî olup ve kal'aya girüp tahassün idersem yarın kal'ayı alurlar ve cümlemizi kılıçdan geçirirler havfından kal'aya dört tarafından âteş virüp içinde olan beş yüz kadar[241] Sırf haydûd kâfirlerin ve bozgun ve kendü yaya ve atlusun önüne katup bâr-ı bengâh ve hayme-i har-gâhın ol mahalde bütün[242] bırakup karârı firâra tebdîl ve neçe ağırlıkların dahi yollarda dökerek Vilve köprüsünden geçüp Varadin'e cân atup gitdi. Ve kimi dahi büyük tabura[243] kaçup ekseri hınzır misâl sazlıklara girdiler. Vehle-i ûlâda bin mikdâr Tatar ve atına (252 a) dayanan sâir guzât-ı[244] gāret-girândan ve serhadlüden tabur-ı

233 ehl-i islâmı ÇY
234 ehl-i islâmı ÇY
235 düşmen-i dîni ÇY: dîn -V
236 mikdârı ÇY
237 ü ikāmet Ç: -YV
238 melâ'în-i hasirînin Y: hâsirîn -ÇV
239 hamle ÇY: -V
240 derûn-ı menhûslarına ÇY: menhûs -V
241 mikdârı ÇY
242 bütün Ç: -YV
243 tabur-ı makhûra Y: makhûr -V
244 guzât ÇY: -V

makhûr[245] ve Varadin'e varınca kovup yetişdiklerinin neçelerin esîr ve der-zencîr[246] nicelerin dahi[247] küşte-i şemşîr idüp hayli ganîmet ellerine girdi. Orduların dahi yağmalayup dört yüz araba zahîreleri nasîb-i ehl-i islâm oldu. Ve Kubile'ye yakîn dört kıt'a şâhî top ve iki araba cebe-hânelerin dahi bırakdırup zabt etdikleri, gerek şans ve gerek kal'anın bu vecihle fethi haberiyle diller ve kelleler ile Kurd Mehmed Paşa gelüp otağda hıl'at giyüp ihsân aldı.[248] Sâir gelenlerin dahi her biri mertebelerince mesrûr kılınup dillerin ekseri sâhiblerine virilüp bellüceleri mîrîye alındı. Ancak yirmi mikdârının boyunları uruldu. Ve otağ önünde mahsûs kurulan çergede iki yüz kadar yaralı guzâtın[249] mecrûhları sarılup merhem bahâları verildi. İki serdengeçdi ağası ve iki fırkate kapudanlarıyla elli kadar[250] guzâtın[251] şehâdeti tahkîka irdi. Ahşam Namâzı taraf-ı pâdişâhîden[252] vezîriazama[253] iltifâtı mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve bir kabza murassa' hançer ile küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa gönderilüp metrisde teslîm eyledi. Muvâcehe-i asâkir-i ehl-i[254] islâmda hatt-ı şerîf okunup hançeri takınup vakt-i 'ışâdan sonra gelüp otağda[255] pâye-i serîr-i a'lâya[256] yüz sürüp ayağın öpdü. "Ber-hûrdâr ol, sa'y ü hıdmetin makbûl-i şâhânem olmuşdur, Hakk celle ve alâ hazretleri iki cihânda yüzün ak etsün" buyurup, me'zûn olduğu hâlde mukâbelelerinde bir mikdâr celse-i hafîfe ve mükâlemeden sonra otağına gidüp emr-i humâyûnları üzre sabâha değin bi'l-[257]cümle yeniçeri, cebeci, topcu, cebe-hâne ve toplar vüzerâ ve mîr-i mîrân ve[258] ümerâ kapuları ve eyâletleri askeriyle üstü açıklar ve sâir sagîr ve kebîr kayıklar ile Nehr-i Tise'yi karşu geçüp Tittel ardında ovaya konup, tonbazdan köprü binâsına mübâşeret olunup Çetrefil-zâde Yusuf Paşa üzerine nâzır ta'yîn olundu. İrtesi Penç-şenbih gün öyleye değin otuz beş tonbazdan adaya ve adadan kırk üç tonbazdan Tittel cânibine köprü ulaşup fevc fevc asker[259] ve zahîre ve ağırlık geçmeğe başladuğu[260] vezîriazam tarafından Rikâb-ı

---

245 makhûr ÇY: -V
246 der-zencîr ÇY: -V
247 nicelerin dahi ÇY: -V
248 oldu Ç: aldı YV
249 guzât-ı ehl-i islâmın ÇY: ehl-i islâm -V
250 mikdârı ÇY
251 guzât-ı islâmın ÇY: islâm -V
252 pâdişâh-ı hüdâvendigâr hazretlerinden ÇY: hüdâvendigâr hazretleri -V
253 vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
254 ehl ÇY: -V
255 otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
256 sa'âdet-masîre ÇY
257 bi'l ÇY: -V
258 ve Ç: -YV
259 asâkir-i islâm ÇY
260 bir bir başladıkda Ç: başladuğu YV

humâyûna[261] arz-ı i'lâm[262] olunmağın ol gün kendüler dahi iç halkı ve dîb-i âlây ile menzil-i mezbûrdan sa'âdet-i ikbâl ile[263] hareket ve mukaddem Nehr-i Bekey üzre olan köprülerden ve kamışlık içinden geçüp bir buçuk sâ'at ileru Nehr-i Tise kenârında vâki' cisr-i kebîr başına nüzûl buyurdu.[264] Ol gün Vezîr-i dilîr[265] Cafer Paşa dahi avdet ve Ordu-yı humâyûna[266] gelüp mülhak-ı ma'a-asâkir-i islâm[267] oldu. Vilve ve Kubile ve Varadin semtlerine giden gāret-girân-ı Tatar ve akıncı askeri Tittel adasında harâc-güzâr Moşorin ve Kovojde ve Lof nâm üç azîm karyeleri urup ahâlîsin esîr ve eşyâların gāret ve yağma etdikleri sem'-i humâyûn-ı pâdişâh-ı gāzîye[268] ilkā olunmağın fetevâ-yı şerîf mûcebince fukarâyı sıyâneten cümlesi giru virilmek üzre emr-i humâyûnları sâdır olup taraf taraf Ordu-yı humâyûna[269] dellâllar nidâ ve gediklü ve gediksiz müteferrika ve çavuş ve kapucubaşı ve silahşor ağalar ta'yîn, her kim virmeyüp sonra elinde bulunur ise mâl-ı mîrîye kabz ve kendü salb ü siyâset olunur deyü muhkem tenbîh ü te'kîd[270] buyurulmağın, gerek Tatar ve gerek sunûf-ı askerden racül, nisvân ve sıbyân üç bin kadar re'âyâ cem' olup Belgrad-ı dârü'l-cihâd[271] yakasında dağılan köylere iskân olunmak üzre üstü açıklara konup Belgrad'a[272] gönderildi. İrtesi Cuma gün andan dahi göçilüp cisr-i mezbûrdan geçilüp Tittel toprağına vaz'-ı kadem buyurulup kurbanlar zebh ve du'â olundu. Köprü başında mukābele-i hıdmet bânî-i cisr humbaracı başı Freng Osman'a[273] elli altun ve Yusuf Paşa'ya yüz altun ile bir hıl'at ihsân ve ilbâs buyurulup, şans içinden geçilüp lâşe-i mındâr-ı küffâr-ı hâk-sâr[274] seyr olundu. Meselâ köprü kurulan ada berâberinden Tittel bayırı altına gelince çeyrek sâ'at mikdâr mahal Nehr-i Tise kenârın lisân-ı küffârda şans ta'bîr etdikleri tüfengci metrisi ve iki başlarında hendekli birer top tabyalarıyla zabt u rabt[275] idüp bir mertebe istihkâm virmiş ki; top ve tüfeng kâr etmez, bütün Nemçe taburu gelüp ardına tahassun etmiş olsa Nehr-i Tise'yi geçmek şöyle dursun yanaşmak muhâlâtdan idi. Âsân vechile fethi müyesser olduğuna hamd ü senâ iderek Tittel

261 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
262 i'lâm ÇY: -V
263 sa'âdet-i ikbâl ile ÇY: -V
264 buyurup ÇY
265 dilîr ÇY: -V
266 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
267 ma'a-asâkir-i islâm ÇY: -V
268 şevketlü, mehâbetlü, kudretlü pâdişâh-ı gāzî hazretlerinin sem'-i humâyûnlarına ÇY
269 Ordu-yı humâyûna -ÇY
270 ü te'kîd Ç: -YV
271 dârü'l-cihad ÇY: -V
272 Belgrad-ı dârü'l-cihada ÇY: dârü'l-cihâd -V
273 Osman Ağa'ya Ç: Ağa -YV
274 hâk-sâr ÇY: -V
275 u rabt ÇY: -V

kurbünden mürûr ve Otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl ve irtesi Şenbih gün meks idüp iç halkı kullarıyla kal'a seyrine teşrîf buyurup Tise'ye nâzır atlu tabyasında nihâde kılınan sâyebân-ı şâhânelerine inüp[276] enderûn ve bîrûn-ı hisâr yanmış ancak bir kuru vîrân dîvarı kalmış, tabya içinde bulunan iki şâhî bir demir top ile Tise aşuru olan kulleye nişâne atıldıkdan sonra evvel alınan on mikdârı[277] şâhîyle Belgrad'a[278] gönderildi. Ve kal'a zabtına çendan iltifât olunmayup hâli üzre bırakıldı. Ve cengde tutulan bir mürted tabya kenârında katl olunup bayırdan aşağı Tise'ye doğru yuvarlanup gitdi. Ol gün Çaysıg cânibinde olan askerin[279] ardı temâm kamışlığa, andan Tise'den beru Tittel cânibine geçüp kondular. Gerek Nehr-i Bekey ve gerek Tise köprüleri bozulup arabalara tahmîl olundu. İrtesi mâh-ı mezbûrun on dördüncü Pazar gün andan dahi göçilüp Vilve köprüsü geçilüp konuldu. Tittel fethinin irtesi Rumili ve Anadolu ve Diyarbekir beylerbeyileri mukaddem gelüp cisr-i mezbûru zabt u rabt[280] idüp öte başına metrislenmişler idi.[281] Bu gün bir sâ'at ileru Ordu-yı humâyûn nihâyetinde ovadan bir kat metris daha alınup sağ cânibi Vilve Gölü'ne ve sol cânibi Tuna sazlığına ulaşdırılup düşmen-i dîn[282] gelicek yolları zabt u rabt[283] eylediler. İki gün mukaddem Serhadlü Mehmed Paşa bir mikdâr Tatar-ı yağma-girân[284] ile dil almağa gitmişidi. Tatarlar ile dokuz Macar göndermiş, söyledilüp Nemçe taburu Sente kurbünde meks üzre olup Vavodmond nâm Erdel cenerali on bin Nemçe atlusu ve beş yüz mikdârı[285] Macar katanasıyla taburdan ayrılup Tittel imdâdı niyetiyle gelüp Karagöl kurbüne konduk. Varadin yolunu ve İslâm askerinden gelür varmı deyü[286] yoklamağa Macar atlusun gönderip biz de ileru gelürken serhadlü ve Tatar askeri uğrımız alup biraz[287] cengden sonra bizi bozdular. Kimimizi kırup kimimizi esîr idüp kurtulanımız Nemçe atlusu olduğu mahalle kaçup bizi tutdular. Ve kaçanları dahi kovarak Nemçe atlusu olduğu yere değin seğirdip bulamadılar. Ve Tittel alınup yanduğun görmüşler[288] ve içinden çıkup firâr iden Nemçe atlusunun vâfiri bunlara gelüp kavuşmuşlar ve andan ileru harekete kâdir olmayup giru dönüp büyük tabura gitmişler idi. On beş bin

276 nüzûl buyurup Ç: inüp YV
277 mikdârı Ç: -YV
278 Belgrad-ı dârü'l-cihâda Ç: dârü'l-cihâd -YV
279 asker-i islâmın Ç: islâm -YV
280 u rabt ÇY: -V
281 beyler +Ç: -YV
282 dîn ÇY: -V
283 u rabt ÇY: -V
284 yağma-girân ÇY: -V
285 mikdârı ÇY
286 deyü Ç: -YV
287 biraz Ç: -YV
288 görmüş Y

yaya ve yirmi beş bin atlu olup ve[289] Orta Macar cenginde Macar kapudanı Paldiyak yaralanmışidi. Yerine Epeçki nâm Macar kapudanı taburda[290] olan Macar askerine baş olduğun haber virdiler. Şevketlü[291] pâdişâh-ı gâzî hazretleri cisr-i mezbûrdan geçerken öte başında şans içinde sekizi katl olup biri habs olundu. Vezîriazam nâmına olan yâd-gâr düşmen-i bî-dîn[292] "taburu bu mahalle yirmi sâ'at mikdârı[293] ba'îd yer olup hâlen ki, Segedin'e doğru gitdi. Kâfirin[294] kasdı bizi sarpdan sarpa çeküp li-maslahatin gün geçirmekdir. Varadin Kal'ası imdâdiçün üzerimize gelmek iktizâ etse günde üçer sâ'at yürüdüğü hînde yedi günde ancak gelebilür." Varadin'i berr ve bahrden sarup göz karardup yürüyüş[295] ile almak sevdâsına düşdü. Ve a'yân-ı askeri otağına cem' idüp "kal'a-i mezbûre askerden tehî ve su tarafı tabya ve hendek ve metris ve şaranpodan beridir. Pançova köprüsün getürüp Kubile cezîresinden karşu Zemun'a kuralım. Şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[296] hünkârımız hazretleri cümle ağırlık ve atlu ve bir mikdâr yaya asker ile Zemun'a geçüp Varadin önünde hâzır baş durup biz cümle yayayı Donanma-yı humâyûna vaz' ve bir gice ale'l-gafle taraf taraf yürüyüş ile kal'ayı alalım" didi. Nihânî ekser 'ukalâ birbirlerine, "su aşuru böyle metîn kal'a neçe feth ü teshîr[297] olur bu tedbîr aynen kahvehâne tiryâkîlerinin hikâyesine benzer bir dâm-i tezvîr, mahz-ı hayâl" deyüp sûretâ ma'kûl dididiler. Fâtihâ okunup ve köprüyü bozdurup bir gün evvel göndermek üzre Belgrad-ı dârü'l-cihâd[298] muhâfızı Vezîr Yeğen Hüseyin Paşa'ya fermân gönderdi. Müfti efendiyle Otağ-ı humâyûna gelüp huzûr-ı şehriyârîye[299] rü'esâ-yi askerin re'yin arz-ı i'lâm[300] eyledi. **(252 b)** Dünki gün emr olunduğu üzre kapudan Mehmed Paşa Donanma-yı humâyûn ile Tise boğazından çıkup Varadin'in beru cânibinde olan adayı bu gün zabt u rabt[301] idüp metrislendikleri ve düşmen-i dîn[302] havfa düşüp kal'anın tonbaz köprüsün bozup, kalyon ve şaykaların üst tarafa çekdikleri haberi geldi. On beşinci Dü-şenbih gün menzil-i mezbûrda meks ü ârâm[303] olup ahşama değin cümle ağırlık ve top ve cebe-hâne

289 ve ÇY: -V
290 tabur-ı makhûrda ÇY: makhûr -V
291 şevketlü ÇY: -V
292 bî-dîn Ç: bî Y: -V
293 mikdârı Ç: -YV
294 kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
295 yürüyüşler ÇY
296 mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
297 ü teshîr ÇY: -V
298 dârü'l-cihâd ÇY: -V
299 şehriyâr-ı bülend hazretlerine ÇY: bülend hazretleri -V
300 i'lâm ÇY: -V
301 u rabt ÇY: -V
302 dîn ÇY: -V
303 ü ârâm ÇY: -V

geçüp vezîriazam tarafından huzûr-ı humâyûna bir küçük yeniçeri gelüp Tittel şansına ibtidâ yürüyüş idüp, kellesin bu alduğun yoldaşları şehâdet etmeğin kemâl-i mertebe iltifâtlarından başına çelenk sokup bir kabza altun ihsân[304] buyurdular. On altıncı Salı gün andan dahi göçilüp dümdâr Vezîr Osman Paşa Vilve köprüsün yakup müretteb âlâylar ile üç sâ'at ileru, Varadin'den üç sâ'at beru mukaddemâ düşmen-i dîn[305] taburu konduğu Tuna kenârında Kubile nâm karye kurbüne nüzul-i humâyûn buyurulup, ense Nehr-i Tuna ve cânib-i yemîn tabur-ı düşmen yolu ve cânib-i yesâr Varadin Kal'ası olup üç düşmen arasına konuldu. Henüz menzile karîb mahalde Tatar askeri taburdan getürdükleri ve kendü rızâsıyla gelen Bosnalı İbrahim esîrden keyfiyyet-i düşmen su'âl buyurulup, "Nemçe seraskeri Prenç Visavye Nemçe taburuyla Martinoş palankasından karşu Küçük Kanije palankasına Nehr-i Tise'ye kurdukları köprüden Tımışvar cânibine geçmek üzre Sente'ye vardıkda Orta Macar'da olan üç bin Nemçe ve iki bin mikdâr askeriyle bir anda Brandeburk cenerali köprü tonbazlarıyla ve Françe cânibinde olan Palki ceneral beş yüz Nemçe ve beş yüz Macar ve Komran Adası'ndan Zicoğlu altı yüz katana ile tabura geldi. Ve Becey palankasında kırk[306] kadar[307] haydûd alıkoyup re'âyâsının birazın Tise ile Sente'ye getürüp birazın Segedin'e gönderdi. Ve Segedin kumandânın yenileyüp kendü avretin ve ağırlığın bile koşup elli Nefer atlu Nemçe ile Segedin'e gönderdi. Kal'a muhâfazasında yaya yüz Nemçe ve yüz haydûd alıkoyup mâ'adâsın tabura[308] getürdü. Mukaddemâ kal'a varoşu yanmağla ile'l-ân yapılmayup evvelden ne mikdâr topu olduğun bilmem, ancak bahar faslında Budun'dan yirmi kolonborna ve üç havan getürdiler. Ve envâ'ından zahîre çokdur, lâkin ekser etmekleri Segedin[309] ve Varadin'den gelmeğle henüz irişmeyüp ziyâde kahtları vardır. Ve İslâm askeri Tittel'e mürûrların Tittel'deki Nemçe başları Prenç Visavye'ye bildirip imdâda irişmelerin feryâd itmeğle Sente'den kalkup gice gündüz yürüyüp ikinci gün Beçey palankası mukâbelesinde göl kenârına kondu. Ve palanka kapudanı iki katana ile tabura gelüp Tittel'de olan Nemçe askeri bozılup kal'a ve ada zabt u rabt[310] olunup kubileye konmak üzre Vilve köprüsün geçdiklerin söyledi. Ve aralarında karışıklık ve havfları ziyâde olup memleket muhâfazası kaydına düşdüler. Varadin kurbünde Tuna yalusunda olan eski tabur hendeğine girüp kal'aya arka virmek

---

304 in'âm ÇY
305 dîn ÇY: -V
306 beş yüz Nemçe... kırk -ÇY
307 mikdâr ÇY
308 tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
309 Segedin'den ÇY
310 u rabt ÇY: -V

tasmîmin idüp üzerimize gelürler ise ceng-i cidâl[311] ideriz didiler. Ve ol menzilde bişürdükleri etmekleri cümle furunlarında yandı. Ve andan dahi kalkup bu gün[312] Karagöl köprüsü başına kondular. Ve yarın köprüyü geçüp ikinci menzilde Varadin topu altında ma'hûd tabura girmeğe cân atdılar. Nemçe taburu cem'an kırk bin cengci ve on bin dahi karaltısı olup atlusu yirmi beş bin ve yayası on beş bin, bunların adedine Erdel'den gelen altı bin Nemçe yayası ve iki bin Macar ve iki bin Sırf atlusu dâhildir. Ve yetmiş kıt'a âlây topları mevcûd olup böyle kavl ü karâr[313] etdiler ki; İslâm askeri bir dar mahalle sıkılup fırsat bize elvirir ise üzerlerine varır[314] bir kerre[315] güreşürüz Tanrı kangı tarafa nusret ihsân ider ise Varadin Kal'ası ânın olur" didiklerin takrîr eylediler. Ve köprü tonbazları aşağıdan gelüp irişince araba tonbazlarıyla mukaddem ordudan Kubile Adası'na üç yerden köprüye mübâşeret olunduğu, Vezîr Cafer Paşa ve yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa rızâ virmeyüp "düşmen-i dîn[316] ta'kîbinden asker havfa düşüp metrisleri ve orduyu bırakup adaya ve adadan büyük köprüye uğrayup, kılıcıyla geçen geçer ve izdihâmdan köprüde kırılur, bakıyyesi suya urup boğulur. Bütün ordu ve toplar ve mühimmât-ı cebe-hâne dökilüp kalur. Düşmen-i bî-dîn[317] eline girüp[318] عياذ بالله تعالى[319] Devlet-i aliyye bir fezâhate uğrar ki; bed-nâmlığı kıyâmete değin anılur. Ve metrislerimize bir hoş metânet virüp tabur-ı düşmen-i dîn[320] üzerimize gelür ise ceng-i harb[321] ideriz. Kal'aya doğru gider ise yol virüp biz gine evvelki tedbîrimiz üzre Segedin'e gideriz veyâ tedbîr-i âhara şurû'

toplar içün mahsûs tabyalar yapılup vaz' olundu. Seksen beş kıt'a şâhî top ve üç kıt'a çifte darbuzen ve yedi kıt'a havan münâsib mahallere yerleşdirilüp piyâde asker ve cümle paşalar kapuları ve eyâletleri askeriyle kol kol metrise girüp bir başdan bir başa va[r]ınca zabt ve ihâta eyleyüp şöyleki; sağ cânibin Tuna kenârından Rumili Beylerbeyisi Küçük Cafer Paşa ve Kaplan Paşa ve Bektaş Mehmed Paşa ve Hüdavirdi Paşa vâli-i Haleb Vezîr Kanijeli Osman Paşa, vâli-i Şam kethudâsı Salih Ağa ve terakkîli sipâh silahdâr zümresiyle Vezîr Cafer Paşa ve kethudâ-yı sadr-ı âlî Abdi Ağa ve Cebeci Ocağı ve seksoncu başı ve vâli-i Anadolu Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa, vâli-i Adana Vezîr Fazlı Paşa, vâli-i Sivas Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve Mevlid Mehmed Paşa ve Şeyhoğlu Hasan Paşa ve Genç Ali Paşa, vâli-i Maraş Yunus Paşa ve Uzun Ali Paşa ve Bodur Süleyman Paşa ve Yürük beyi Hazînedâr İbrahim Paşa, vâli-i Diyarbekir Kavukcu İbrahim Paşa, mîrî müteferrika ile Mucur Mehmed Paşa ve Çomar Ali Bey, Bosna piyâdesiyle Fazlı Bölükbaşı ve bütün ocak halkı ile yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa ve sol cânibin Tuna kenârında zağarcı başı tertîb üzre[322] on adım içeruden[323] metrisler ardına iki kat arabadan tabur çevrilüp zencirleri çekildi. Düşmen-i dîn[324] gelmesine müterakkıb olup yeniçeri ağası yoklamasıyla doksan yedi bin tüfeng metrislerde müheyyâ bulundu. Ve şevketlü, mehâbetlü[325] hünkârımız hazretleriçün dahi Otağ-ı humâyûn önünde bir metîn tabya yapıldı. On yedinci Çehâr-şenbih gün melâ'în-i hâsirîn[326] andan dahi kalkup bir sâ'at beru Div hendeği başına, on sekizinci Penç-şenbih gün bir buçuk sâ'at beru batak kenârında ovaya konduğu haberi Hân-zâde tarafından gelüp bu gün sabâhdan dilci ta'yîn olunan leşker-i Tatar ve Kürd Ahmed Paşa ve derinti sunûf-ı asâkir-i mansûre üzerlerine varup ordu-yı menhûsları etrâfından arabadan tabur yok açığa konmuşlar taraf taraf otluğa âteş virdiler. Ve[327] der-akab söndürüp içeruden bin beş yüz mikdârı Nemçe ve Macar atlusu çıkup elleşdiler. Bir vecihle melâ'îni[328] ordularından ayıramayup taraf-ı ehl-i[329] islâmdan bir âdem şehîd ve beşi yaralanup düşmenden[330] bir dil getürdüler. Su'âl olunup "bu gice[331] tabur erkence kalkup Varadin'e varup cümle ağırlığın kal'aya vaz' ve piyâde ve süvâr salt sebük-bâr

322 üzre Ç: -YV
323 ilerüden ÇY
324 dîn ÇY: -V
325 mehâbetlü ÇY: -V
326 hâsirîn ÇY: -V
327 ve -ÇY
328 melâ'în-i bed-ahterleri ÇY: bed-ahterler -V
329 ehl ÇY: -V
330 düşmen-i bî-dînden ÇY: bî-dîn -V
331 bu gice ÇY: -V

köprübaşında olan eski tabura[332] girüp ceng-i cidâl[333] etmeğe ihtiyâr etdiklerin" söyledi.[334] **(253 a)** Ve sipâh silahdardan beş[335] akçe terakkîli üçer yüz nefer dal kılıç yazılup a'yân-ı asker vezîriazam otağına cem' olup piyâde ve süvâr cümle asker-i ehl-i[336] islâm ile âlâylar[337] kurılup düşmeni[338] gelecek[339] yolunda karşulamaların ittifâk etmişler iken Vezîr Cafer Paşa ve yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa kā'il olmayup saf cenginde bizim askerimiz düşmenin top ve tüfengine karşu pây-dâr olamaz, bozulur, rüsvây olup selâmete çıkacak yol da yok. Vâdi-i Kerbelâ bu sahrâlarda nâ-bedîd oluruz. Düşmen-i dîn[340] gelüp metrislerimizi zabt idüp içine konar. Bir mikdâr atlu asker ile tâ'ife-i Tatar karşu gönderilüp mümkin olur ise sabâha karîb[341] bir mahalden şeb-hûn etsünler. Ve illâ[342] âlâyların bağlayup yol kenârında dursunlar. Eğer düşmenin kasdı[343] üzerimize gelmek ise köpek[344] cengi iderek gelüp metrislerden içeru girsünler. Değil ise yemîn ve yesârından şîr-gîr olup kollıyarak Varadin altunda taburlarına girüp yerleşince gitsünler didiler. Ve bunun üzerine Fâtihâ okunup Rikâb-ı humâyûna[345] arz u istîzân idüp[346] paşalı ve eyâlet askerleri ve sipâh silahdârın terakkîli ve dal kılıç ve yeniçeriden ve gönüllü isteyen mümtâz cerîden müntehab on iki bin mikdârı[347] cirid atlu askere Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa serasker nasb olup Hân-zâde ile leşker-i Tatar dahi bile koşılup on kıt'a şâhî darbuzen ile ahşam on dokuzuncu Cuma gicesi altıncı sâ'atde Ordu-yı humâyûndan ayrılup sür'at ve isti'câl ile gidüp sabâh gün doğarak yetişdiler. Düşmen-i dîn[348] dahi yerinden kalkup Div hendeğini soluna alup Varadin'e doğru yönelmiş. Bunları görünce piyâde ve süvâr âlâyların düzüp etrâfına araba ve topların dizüp cenge[349] âmâde ve hâzır baş olup[350] bu tertîb üzre yürümekle bunlar dahi birden[351] kıyışup üzerlerine hamle ve[352]

332 taburlarına ÇY
333 cidâl ÇY: -V
334 haber virdi ÇY
335 beşer Ç: beş YV
336 ehl ÇY: -V
337 ile +ÇY: -V
338 düşmen-i bî-dîn ÇY: bî-dîn -V
339 gelecek -ÇY
340 dîn ÇY: -V
341 karîb -ÇY
342 illâ -ÇY
343 kasd-ı fâsidi ÇY: fâsid -V
344 küçük ÇY
345 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
346 olup Ç: idüp YV
347 mikdârı ÇY
348 dîn ÇY: -V
349 ceng-i harbe ÇY: harb -V
350 ve hâzır baş olup ÇY: -V
351 berüden ÇY

hücûm idemediklerin Rikâb-ı humâyûna bildirip bir mikdâr imdâd-ı asker ve hevâ[353] ıssılığından sakalar ile su istediler. Beş yüz saka su ile vezîriazam[354] kapusuyla kethudâsın imdâda gönderip "zinhâr döğüşmeyesin" deyü pes-i perdeden tenbîh eyledi. Ve ceng-i cidâl[355] iktizâ ider ise giru dönenleri bütün[356] kırmak üzre kapucular kethudâsı Hasan Ağa'ya hatt-ı şerîf virüp silahşör ağalar ile akablarınca irsâl olundu. Lâkin yine hücûm mümkin olmayup pîş ü pes ve yemîn ve yesârından kollıyarak tabura[357] dökdükden[358] sonra avdet eyleyüp Ordu-yı humâyûna dâhil oldular. Bundan sonra cümle rü'esâ birbirlerine husûmet ve mu'ârazaya başlayup askeri korkuya düşürdüler. Nasb-ı[359] kral, zabt-ı memleket sevdâsından geçüp bir takrîb ile pâdişâh ve asker-i ehl-i[360] islâm ve top ve cebe-hâneyi Tise suyundan karşu Tımışvar cânibine geçirmek ve râh-ı selâmete çıkarmak fikrinde oldular. Sûretâ Varadin muhâsarasından ferâgat ve giru avdet olunup Tittel yolundan gidüldüğü hînde bu kadar köprülere muhtâc ve azîm berzahlara uğramak emr-i mukarrer ve Kubile Adası'ndan karşu Zemun yakasına köprüye mübâşeret olunur ise düşmen yapdırmayacağı günden ayândır. Evvelde kasdımız Baçka ovasın ve Segedin yalıların urmak idi. Hîle ile düşmenimizı Kubile'den koparup Tittel'e geçdik. Ve şimdi yine hîle ile Segedin cânibinden dahi ayırup Varadin'e getürdük. Biz de düşmenin geldüğü tarîk[361] ile varup ol memleketleri urup nâ'il-i merâm oldukdan sonra münâsib mahalden Tise'den Tımışvar cânibine geçmek sadâsın koyuvirüp yedişer ve beşer kıyye on kıt'a kolonborna ve kırkarlık dört kıt'a havan topları ve Kubile re'âyâsı üstü açıklara konup hâs ağalarından Hoca-zâde Eyyûb Paşa ile Belgrad'a[362] gönderildi. Menzil-i mezbûrda üçgün meksden[363] sonra yirminci Şenbih gün umûm asâkir-i ehl-i[364] islâm ile göçilüp ağırlık ileru ve cümle atlu asker giru kalup müretteb âlâylar ile yedi sâ'at ileru Karagöl köprüsü başında Fogozvarca nâm karye yurduna konulup sabâha değin cümle ağırlık köprüden geçmek üzre dellâl nidâ etdirildi. Ve düşmenden[365] kalma kazık üzre bir köprü kifâyet itmemeğle sabâha değin yanına otuz kıt'a araba tonbazından bir köprü dahi kurulup irtesi Pazar günü

---

[352] hamle ve ÇY: -V
[353] hevânın ÇY
[354] vezîr Ç: vezîriazam YV
[355] cidâl ÇY: -V
[356] bütün ÇY: -V
[357] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[358] dökdüklerinden ÇY
[359] nasb -Ç
[360] ehl ÇY: -V
[361] tarîk -Ç
[362] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[363] meks-i ikâmetden ÇY: ikâmet -V
[364] ehl ÇY: -V

şevketlü, mehâbetlü[366] pâdişâhımız hazretleri geçüp köprü başında nihâde kılınan sâyebâna[367] inüp yeniçeri ve cebe-hâne ile cebeci ve toplar ile topcu ocakları geçince üç sâ'at mikdârı zamân[368] eğlenüp andan yedi sâ'at ileru Nehr-i Tise kenârında vâki' Pesir nâm karye yurduna nüzûl buyurulup çarhaya ta'yîn olunan Serhadlü Mehmed Paşa ve Kurd Mehmed Paşa ve Tatar Salih Paşa ve Boşnak Receb Paşa ve Hüdaverdi Paşa'ya koşulan sunûf-ı askerden[369] ve akıncı ve Tatar tâ'ifesinden beş bin mikdâr guzât-ı mansûre bugün kuşluk vakti Sente varoşun basup taraf taraf yürüyüşler idüp içinde mevcûd iki yüz kadar haydûda[370] cenge kādir re'âyâ katışup derûn-ı varoşda vâki' zindân kullesi kurbünde arabadan çevirdikleri tabura[371] girüp iki sâ'at kadar[372] cengden sonra âna dahi yürüyüş[373] idüp kimi küşte-i şemşîr ve kimi beste-i zencîr olup[374] andan varoş gāret ve hasâret kılınup sagîr ve kebîr nisvân ve sıbyândan altı binden mütecâviz esîr ve bî-hadd mâl-ı ganîmet ele girdi. Meselâ on beş seneden beru Tımışvar'dan Belgrad'a[375] ve Belgrad'dan Sofya'ya varınca yemîn ve yesâra münteşir olup ale'l-husûs Deve Bağırdan boğazın zabt u rabt[376] iden haydûd mecma' ve meskeni olup amed ü şüdden katl ve esîr etdikleri guzât-ı mansûreden aldıkları ve basdıkları medâyin ve kurâdan gāret ü hasâret[377] etdikleri evânî-i sîm ve zer ve cevâhir-i raht ve bisât, gaddâre ve kılıç, kuşak vesâir tuhaf ve tefârîk ve elbise-i nevâdir kesreti bir mertebeye vardı ki; vasfı kābil olmadı.[378] Kuyularda zahîre ferâvân bulunup hınta ve şa'îr ve dakīkin kîlesi dörder akçeye fürûht olunup kusûru[379] varoş ile âteşe uruldu. Ve zindanda[380] mahbûs Tımışvar âlây beyi Ahmed Ağa ile otuz dokuz nefer Müslüman esîrleri kapuyı kırup kurtuldu. Yirmi ikinci Dü-şenbih gün andan dahi göçilüp Sente kurbüne konılup kulle lağım ile atılup ele giren haydûd ve harbî re'âyâdan seksen mikdârının Otağ-ı humâyûn önünde boyunları uruldu.[381]

---

[365] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[366] mehâbetlü ÇY: -V
[367] sâyebân-ı şâhânelerine ÇY: şâhâneleri -V
[368] zamân ÇY: -V
[369] asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
[370] haydûd ÇY
[371] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[372] kadar ÇY: -V
[373] yürüyüşler ÇY
[374] idüp ÇY
[375] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[376] u rabt ÇY: -V
[377] ü hasâret ÇY: -V
[378] değildir ÇY
[379] kusûrları ÇY
[380] zindan içinde ÇY: için -V
[381] gıltân oldu ÇY

Ma'reke-i Sente ve şehâdet-i vezîriazam Elmas Mehmed Paşa Vesâir Vüzerâ ve Mîr-i mîrân ve rü'esâ-yi asker ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Hacı Hüseyin Paşa

Her vakit düşmen-i bî-[382]dîn Sente varoşu kurbünden Nehr-i Tise üzre karşu Tımışvar cânibine kurduğu köprü mahallinden der-akab köprüye mübâşeret olunup sol tarafına Vezîriazam Elmas Mehmed[383] Paşa kulları[384] ve sağ tarafına yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa şanslar kenârında yar üzre sâyebân ile meks ü ârâm[385] Vezîr Cafer Paşa ile[386] ma'an ikdâm ve nezâretleriyle ol gün ve ol gice ve irtesi mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Salı gün güneş doğarak seksen üç kıt'a araba tonbazından bir metîn cisr yapılup[387] ibtidâ Otağ-ı humâyûn ve içhalkı ve Rikâb-ı humâyûn[388] ağaları ve Hazîne-i âmire ile şevketlü,[389] mehâbetlü, kudretlü[390] hünkârımız hazretleri geçüp köprü başında nihâde kılınan sâyebâna nüzûl ve ikindiye değin eğlenüp yeniçeri ve zümre-i sipâh ve[391] silahdâr ve cebe-hâne ile cebeci ve yedi kolonborna ve on iki şâhî ve üç havan topuyla topcu ve top arabacı ocakları geçüp andan Sente mukābelesinde vaz' olunan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyrulup[392] bütün asker-i islâm[393] geçince Ordu-yı humâyûn muhâfazasına me'mûren Ancak Şam Beylerbeyisi Bozoklu Mustafa Paşa ve Seksoncu Mehmed Ağa ve Karagol hıdmetine Sivas Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa ve Kürd Ahmed Paşa ve Serhadlü Mehmed Paşa ve Kurd Mehmed Paşa ve Uzun Ali Paşa ve ma'zûl paşalar geçüp sâir vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ ve rü'esâ-yi asker[394] karşu cânibde kalup vezîriazam ve yeniçeri ağası askerin[395] suhûlet ile ubûrlarıçün sâyebânlarında ikâmet,[396] ol gün ve[397] ol gice ve irtesi mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Çehâr-şenbih günü ki; ibtidâ-i Eylül'dür kuşluğa değin cümle[398] asker-i islâm[399] ve Tatar askeriyle Şahbaz Giray Sultân ve Tökeli İmre Kral zahîre arabalarından gayrı ağırlıklarıyla fevc fevc geçüp herkes yerlü yerine[400]

---

[382] bî ÇY: -V
[383] Mehmed -ÇY
[384] kulları ÇY: -V
[385] ü ârâm ÇY: -V
[386] ile ÇY: -V
[387] binâ olunup ÇY
[388] humâyûn ÇY: -V
[389] şevketlü ÇY: -V
[390] kudretlü ÇY: -V
[391] ve ÇY: -V
[392] buyrulup ÇY: -V
[393] asâkir-i ehl-i islâm ÇY: -V
[394] asâkir-i islâm ÇY
[395] asâkir-i ehl-i islâmın ÇY
[396] meks-i ârâm ÇY
[397] ve ÇY: -V
[398] cem'i ÇY
[399] asâkir-i ehl-i islâm Ç: asâkir-i islâm Y: asker-i islâm V
[400] yerinde ÇY

kollu koluna[401] konup kusûr zahîre arabaların geçirmek üzre iken Hân-zâde tarafından dil gelüp düşmen-i bî-[402]dîn Varadin'de olan on iki bin mikdâr piyâde ve süvâr kâfiri ve Baye'de olan[403] yayayı tabur-ı makhûruna alup cem'an piyâde ve süvâr altmış bin kadar[404] melâ'în-i hâsirîn[405] ile Erdel ve Orta Macar ve Baçka ve Segedin **(253 b)** ve ol havâlîleri kurıdup ve gözüne[406] kesdirir[407] ise İslâm askeriyle tokuşmak zu'mıyla bu Pazarirtesi Varadin altından kalkup Karagöl köprüsün ta'mîr ve göçüp Pesir köyüne konduklarını haber virmekle kapuları ve eyâletleriyle Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve Diyarbekir Beylerbeyisi Kavukcu İbrahim Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Kanijeli Osman Paşa ve Rumili'nden Avlonya sancağı beyi Kaplan Paşa ve Ohri sancağı beyi Boşnak Receb Paşa ve Dukakin sancağı beyi Hüdaverdi Paşa ve mîrî süvâriyle Boşnak Cafer Paşa ve Mucur Mehmed Paşa ve Çomar Ali Bey ve dal kılıç ve terakkîli zümre-i sipâh silahdâr karşu gönderilüp Boşnak Cafer Paşa ince karagola ta'yîn olunmuşidi. Derd-mend birden üzerlerine varup muhârebe ve mukâtele[408] mümkin değil, dönüp firâr iderken atı tekerlenüp binince ta'kîb iden Macar katanası etrâfın alup on kadar[409] âdemiyle esîr-i der-zencîr[410] ve ser-leşker-i küffâr-ı bî-dîn olan[411] Visavye la'îne[412] getürüp asker-i islâmın keyfiyyetin su'âl[413] itmişler. Pâdişâh ile[414] cümle asâkir-i islâm[415] ağırlık ve atlu asker[416] karşu geçüp köprü muhâfazasına bir mikdâr asker[417] kalduğun söylemiş, melâ'în-i hâsirîn[418] mürde iken zinde olup âlâyların kurup yürümüş ve Cafer Paşa'nın sâir âdemleri gelüp, düşmen-i dîn[419] safların bağlayup yürüdüklerin Mısırlı-zâde'ye andan vezîriazama[420] haber virdiler. Ve atlu asker[421] dahi mukâvemet idemeyüp derûn-ı metrise geldiler. Vezîriazam dahi kendü ile olan asker-i islâm ve zahîre

---

401 kolunda ÇY
402 bî ÇY: -V
403 on iki bin... Baye'de olan -ÇY
404 mikdârı ÇY
405 hâsirîn ÇY: -V
406 gözlerine ÇY
407 kesdirirler ÇY
408 ve mukâtele ÇY: -V
409 mikdârı ÇY
410 der-zencîr ÇY: -V
411 bî-dîn olan ÇY: -V
412 la'îneye ÇY
413 istifsâr ÇY
414 ile -ÇY
415 asâkir-i islâm ÇY: -V
416 atlu asker -ÇY
417 asâkir-i islâm ÇY
418 hâsirîn ÇY: -V
419 dîn ÇY: -V
420 vezîriazam didikleri herife ÇY: didikleri herif -V

memlû tabur arabaların geçirmeğe ve bir sâ'at mukaddem köprüyü kaldırmağa cehd idüp vükelâ-yi devleti sâyebânına cem' ve meşveret eyleyüp yeniçeri ağası bu arabalar sabâha değin ancak geçer, askerin ekseri geçdi, düşmen-i dîn[422] dahi karîb yere geldi. Bu dâire büyükdür, ihâta idecek kadar[423] bunda piyâdemiz[424] kalmadı. Muhâfazasında güçlük görünür, metrislerden piyâde askeri ve top ve zahîre arabaların çeküp bunda olan askerimizin vüs'atine göre köprü başında bir kavî metris alup hendeklerin kesüp topları ve arabaları dizüp terakküli ve dal kılıç zümre-i sipâh ve silahdâr ve mîrî süvârî metrislerden taşra safların bağlayup âmâde ve sâir ne denlü vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ kapuları ve eyâletlerinin süvârî askeri var ise atların karşu orduya[425] gönderip piyâde asker[426] ile[427] mülâsık metrise girüp düşmen-i bed-ahter[428] üzerimize[429] gelür ise ceng-i kıtâl[430] itmelerin ittifâk ve ittihâd[431] idüp atların gönderdiler. Ve metris yerlerin[432] görüp kol kol ocaklara ve Rumili ve Bosna piyâdelerine buyruldular gönderdiler. Öyle vakti yeniçeri bayrakları yerinden hareket ve köprüye doğru gelürken cümle piyâde ve henüz geçmiyen süvârî askeri kâfir basdı kıyâsıyla ürküp birbirin[433] çiğneyerek ve cümleden ileru Arnavud yayası[434] köprüye doğru firâra doğru[435] yüz tutup sığışmayan bir âlây muhannes yemîn ve yesârından kendülerin Nehr-i Tise`ye atup bir anda iki bin kadar[436] âdem bir ol kadar at, bâr-gîr gark-ı âb-ı helâk olup Vezîriazam didikleri hîle-kâr herîf[437] yalın kılıç sâye-bândan köprü başına inüp iki nefer piyâde Arnavud bayrakdârın kesüp ağzı köpürmüş ve elindeki kılıcı kırılup sesi çıkmaz olmuş idi. Yer yer ocak ağaları ve vüzerâ vü mîr-i mîrân, ümerâ önlerin alup, "düşmen gelmesinin aslı yok bizim fikrimiz köprüye karîb bir kavî metris almakdır" deyü taraf taraf nidâ itmeleriyle biraz halka itmînân-ı kalb[438] gelüp döndüler ve neçelerin dahi döğüp darb-ı şemşîr iderek hâh ü nâ-hâh metris tahmîn olunan mahalle

---

421 asâkir-i islâm ÇY
422 dîn ÇY: -V
423 mikdârı ÇY
424 piyâde askerimiz ÇY
425 ordu-yı humâyûna ÇY: humâyûn -V
426 asâkir-i ehl-i islâm ÇY
427 ile -ÇY
428 bed-ahter ÇY: -V
429 üzerlerimize ÇY
430 kıtâl ÇY: -V
431 ve ittihâd ÇY: -V
432 yerlerin -ÇY
433 birbirlerin ÇY
434 piyâdesi ÇY
435 doğru -ÇY
436 mikdârı ÇY
437 didikleri hîle-kâr herîf ÇY: -V
438 kalb ÇY: -V

getürüp mukaddem firâr iden ve Ordu-yı humâyûnda zevâyid kapukulu ve Arnavud ve Bosna vesâir piyâdeleri beru cânibe sürüp murâd üzre bir metris aldılar. Ve hendeklerin kesüp arabaları ve topları dizdiler. Henüz düşmen geldüğü yoğiken bu kadar ümmet-i Muhammed'in helâkine bâ'is bu hâl vâki' olduğundan halka infi'âl gelüp hulâsa-i kelâm yeniçeri ve cebeci ve topcu ve Mısır serdengeçdileri ve Bosna ve Arnavud ve Yürük piyâdeleri ve vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerânın beşer onar kapuları âdemleri ve her eyâletin âlây beyileri bayrakları altında ekall-i kalîl ehl-i tîmârdan cem'an yedi bin mikdâr mevcûd bulunan piyâde asker[439] kol kol metrise girüp, sağ kolun Nehr-i Tise'ye nihâyet bulduğu yar başında Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve sol kolun Nehr-i Tise'ye nihâyet bulduğu yar başında Diyarbekir Beylerbeyisi Kavukcu İbrahim Paşa ve orta kola Rumili Beylerbeyisi Küçük Cafer Paşa ve yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa sâir vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ yemîn ve yesâra ta'yîn olup dal kılıç ve terakkîli zümre-i sipâh silahdâr hâric-i metrisin solunda ve mîrî süvârî sağında saf bağlayup müterakkıb oldular. Düşmen-i dîn dahi Pesir köyünde âlâyların bağlayup ayak ayak metrislere karîb geldikde birden hücûm itmeğe havf eylediler. Bu vakitte taraf-ı ehl-i[440] islâmdan iki koyun çobanı ve iki Arnavud kâfiri tabura[441] kaçup, "ne durursuz İslâm askerinin ekseri karşu geçüp sizin korkunuzdan ürküp birbirin[442] kırarak suya döküldüler. Metrislerde kalan bir mikdâr askerdir, fırsat ise ancak olur" hemân yürümelerin ibrâm ve ıdlâl itmeleriyle melâ'în-i hâsirîn[443] takviyyet bulup top ve tüfengin serperek donuz topu gibi[444] gelüp ikindi mahalli mukaddem hâli üzre bırakılan eski metrisden içeru girüp ikinci metrise iki def'a hücûm-ı iktihâm[445] eyledi. Top tüfeng ile giru tüskürüp üçüncü def'a piyâde ve süvâr âlâyların düzüp yürütdü. Ve sol kolunda olan atlu askerin Sente'ye doğru uzadup Segedin'e gider mülâhazasıyla iğfâl ve dernek idüp ol taraf piyâdesin ve beş kıt'a şâhî topların önüne alup atarak dal kılıç ve terakkîli sipâh silahdâr üzerine yürüyüp bir mikdâr elleşdiler. Mukāvemet mümkin olmamağla dönüp metrislerin Nehr-i Tise'ye nihâyet bulduğu yar kenârında safların bağlayup cenge[446] müterakkıb iken melâ'înin[447] atılan şâhî darbuzenlerinden anda dahi sebât-ı kadem mümkin olmayup yardan aşağı su

[439] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[440] ehl ÇY: -V
[441] tabur-ı makhûra ÇY: makhûr -V
[442] birbirlerin ÇY
[443] hâsirîn ÇY: -V
[444] gibi ÇY: -V
[445] iktihâm ÇY: -V
[446] ceng-i harbe ÇY: harb -V
[447] melâ'în-i hâsirînin ÇY: hâsirîn -V

kenârına döküldüler. Düşmen-i dîn[448] dahi gelüp yukardan bunları kurşuna tutmağla anda dahi duramayup yalı kenârıyla köprüye doğru firâr ve köprünün yar altında iki kenârlarına araba çekildüğünden kimi suya urup atıyla boğuldu, kimi yüzerek ve kimi köprüden geçüp kurtuldu. Ve neçeleri dahi[449] ceng-i cidâl [450] iderek nâ-bedîd oldu. Ve sağ kolun hâricinde olan mîrî süvârî dahi bu hâle uğradı. Ve akablerince inen piyâde ve süvâr melâ'in bunları perîşân itdikden sonra kimi köprü başını zabt idüp ekseri yar yırıklarından ve furun yerlerinden yukarı çıkup erbâb-ı metrisi enseden şaşırdılar. Yer yer cenge başlayup neçe bin guzâtı[451] hâk-i helâka düşürdiler. Kavukcu İbrahim Paşa metrisi henüz temâm olmayup top tüfengciden hâlî olmağla piyâde ve süvâr kâfirin ekseri ol koldan ve sâir piyâdesi her tarafdan içeru girüp asker-i islâm düşmenin[452] kesretine göre deryâdan katre iken yine gayret ve hamiyyet-birle merdâne ve dilîrâne müdâfa'a-i düşmende sâbit kadem olup cenge vuruşdular.[453] Lâkin ekseri kırılup kalanın gözü büyüyüp imdâd ve necâtdan me'yûs olıcak, canların tahlîs içün bunlar dahi köprüye doğru firâra yüz tutdular. Vezîriazam dahi sâye-bânı olduğu metrisde askere[454] istimâlet ve gayret virüp dil-dârlık iderken köprüye doğru kaçan askeri göricek köprünün iki tonbazın kaldırdıp firârîleri döndürmeğe hoyrat bahadırlığı idüp yalın kılıç tabyadan aşağı yollarına inüp, "ben ölünce döğüşürüm siz cümle kırılınca ceng itmeden nereye gidersiz bre mel'unlar" deyüp kimin kesüp ve kimin mecrûh iderken asker-i islâm[455] kendüden[456] dil-gîr olup bir kaşık kanına teşne idiler. Bu vakti gözedip li-maslahatin, "bu berzahlara bizi gezdirip âkıbetinde belâya uğratmak senin sû'-i tedbîrindir kahbe dirin ile söyleşmekden ölün ile dilleşmek yeğdir" deyü şütûm iderek yeniçeri kılıç üşürüp pârelediler. Muhzır Camcı Halil Ağa men' idem sandı, ânı da hem-râh idüp yanına uzatdılar. Ve önlerine gelen düşmeni kırarak kimi köprüden ve kimi suya boğulan asker üzerinden geçüp, düşmen-i dîn[457] dahi külliyet ile köprü başını zabt ve ortasın **(254 a)** dâne-i top ile kat' itmeğle metris içinde kalan guzât-ı ehl-i[458] islâm ile Vezîr Büyük Cafer Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Mısırlı-zâde Vezîr İbrahim Paşa ve Adana Beylerbeyisi Vezîr Fazlı Paşa ve Diyarbekir Beylerbeyisi Kavukcu İbrahim Paşa ve Rumili

[448] dîn ÇY: -V
[449] dahi ÇY: -V
[450] cidâl ÇY: -V
[451] guzât-ı ehl-i islâmı ÇY: ehl-i islâm -V
[452] düşmen-i dînin ÇY: dîn -V
[453] girişdiler ÇY
[454] asker-i islâma ÇY: islâm -V
[455] islâm ÇY: -V
[456] inâyet +ÇY: -V
[457] dîn ÇY: -V
[458] ehl ÇY: -V

Beylerbeyisi Küçük Cafer Paşa ve Avlonya sancağı beyi Arnavud Kaplan Paşa ve Yanya sancağı beyi Bektaş Mehmed Paşa ve Hüdavendigar sancağı beyi Mevlid Mehmed Paşa ve Amasya ve Divriği sancağı beyi Bostancı Mahmud Paşa ve Teke sancağı beyi Muhassıl Hasan Paşa ve Suğla sancağı beyi Bodur Süleymen Paşa ve Mucur Mehmed Paşa ve karındaşı Pali sancağı beyi Naysar Paşa ve Rumili'nden hâssa mutasarrıf Arnavud Murtaza Paşa ve yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa ve kul kethudâsı Musli Abbas Ağa ve Zağarcı Mehmed Ağa ve elli dört nefer çorbacı ve cebeci başı Mustafa Ağa ve ikinci kethudâ Hüseyin Ağa ve on nefer çorbacı ve sekiz nefer serdengeçdi ağası ve topcu başı Çukadar Ali Ağa ve Kethudâ İbrahim Ağa ve sekiz nefer çorbacı ve Bosnalı Fazlı Bölükbaşı ve dört yüz nefer zü'amâ ve ehl-i tîmâr ahşam namâzına değin ceng-i kıtâl[459] iderek şehîd olup amel-mânde yaraluyu kırup beş yüzden mütecâviz guzâtı[460] esîr ve ancak Tatar Salih Paşa ve Şeyh oğlu Hasan Paşa ve Hüdavardi Paşa kurtulup metrisde olan yetmiş dört kıt'a şâhî top ve üç kıt'a çifte darbuzenleri ve beş binden mütecâviz zahîre arabaları ve köprüyü zabt u rabt[461] etdikleri muvahhiş-i haber sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye[462] ilkā olunmağla at arkasına gelüp otağ-ı humâyûn önüne çıkdıkların halk göricek bi'l-cümle ordu-yı humâyûn[463] halkı atlanup hâzır baş durdular. Ve düşmen-i dîn[464] beru yakaya geçmek ihtimâliyle bi-emr-i humâyûn Şam vâlîsi Bozoklu Mustafa Paşa Ordu-yı humâyûnda mevcûd piyâde ve süvâr asker-i islâmı[465] köprünün beru cânibin muhâfazaya sürüp ferd-i vâhid itâ'at ve inkıyâd itmeyüp herbiri perâkende ve kamışlık içlerine[466] perîşân olduğun gelüp Rikâb-ı humâyûna arz eyleyüp tedbîr-i âhara muhtâcdır derken gündüzden beş şâhî top bir mikdâr piyâde ile köprünün beru cânibin muhâfazaya me'mûr olan Haleb vâlîsi Vezîr Kanijeli Osman Paşa ahşam geçerek Otağ-ı humâyûn önünde pâdişâha[467] gelüp, "yanıma ta'yîn olunan askerin zabtı mümkin olmayup ve bu tarafdan gidenler gelmeyüp metrisde yalnız kaldım. Köprünün orta başı düşmen-i dîn[468] eline girüp karşu cânibde olan guzât-ı ehl-i[469] islâm hünkârım uğuruna cümlesi kurbân olup sayd ü sadâ kesildüğün" arz

---

[459] kıtâl ÇY: -V
[460] guzât-ı ehl-i islâmı ÇY: ehl-i islâm -V
[461] u rabt ÇY: -V
[462] şevketlü pâdişâhımızın sem'-i humâyûnlarına ÇY
[463] humâyûn ÇY: -V
[464] dîn Ç: -YV
[465] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[466] kamışlık içlerine -ÇY
[467] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[468] dîn ÇY: -V
[469] ehl ÇY: -V

idicek, "artık nişliyelim, gidelim mi, buyurdukdukda emr ü fermân şevketlü[470] hünkârımındır" didüğü mahalde şeyhulislâm ve sadreyn efendiler ve Bozoklu Mustafa Paşa ve nedîmler "bizden gayrı bunda kimse kalmadı", artık durmakdan selâmete çıkmaklığı tercîh itmeğin Hazîne-i âmire ve mümkin mertebe iç dâ'irenin ağırlığı ve ancak Oba-i hâssa ve Âdil Köşkü yüklenüp mukaddem ise her kim çadırın bozar ise katl olunur deyü dellâl nidâ itdirilmişidi. Bu sebebden halk korkup sonradan izn oldu. Ba'dehû harâbü'l-basra ahşam karanlığında neçeleri hafifce çadırların ve zî-kıymet eşyâların yükledüp kaba esbâb ve lüzûmu olmayan zahîre ve me'kûlât kısmı ve Otağ-ı humâyûn ordu yerinde bırakılup şevketlü, mehâbetlü[471] pâdişâhımız hazretleri Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübârekeyi önüne alup şeyhulislâm ve sadreyn efendiler sağında ve Bozoklu Mustafa Paşa ve Osman Paşa solunda ve iç halkı ve rikâb ağaları ve gediklü ağalar ve neferleriyle bölük ağaları ve bostancı etrâfın ihâta idüp meş'aleler fürûzân yatsuya karîb tabl-hâne ve kösler çalınarak yurd yerinden göçüp henüz yeniçeri ordusu kenârına gelinmişiken bir barut arabasına yanan otlukdan mı? yohsa meş'aleden mi? âteş isâbet itmeğle etrâfında bulunan piyâde ve süvâr otuz âdem ve hayvân suhte-i nâr ve nice yüklü davâr ürkmeğle perâkende ve perîşân[472] ve eşyâsın yağmacı gâret idüp Kilâr-ı âmireden hayli sîm evânî bu aralıkda zâyi' olup hakîrin dahî bir sandık eşyâsı telef oldu.[473] Ol gice ve irtesi Penç-şenbih gün ahşama değin ve ahşam Cuma gicesi bilâ-ârâm ve râhat[474] beşinci sâ'atde Tımışvar altına varılup varoş önüne konuldu. Hazîne-i âmire ve yedi kıt'a kolonborna ve üç kıt'a havan ve on iki şâhî top ve tuğlar ve asker-i islâmın ekseri defterdâr efendiye uyup sağa sapup doğru yol ile pâdişâhdan altı sâ'at mukaddem gelmişidi. Azîm batağa uğrayup üç kolonborna ve bir şâhî top Horosin Kilisesi batağı geçidinde birkaç yüz âdem ile saplanup kalmış ve sonra düşmen-i dîn[475] gelüp çıkarup götürmüşidi. İrtesi mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Cuma gün iç kal'a ardına nüzûl-i humâyûn buyuruldu. Sadâret-i uzmâ Belgrad-ı dârü'l-cihâd[476] muhâfızı Vezîr Ammî-zâde Hüseyin Paşa'ya inâyet buyurulup bir gün evvel Ordu-yı humâyûna irişmek üzre hatt-ı şerîf ile küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa Belgrad'a[477] gönderildi. Ol gelince Şam vâlîsi Bozoklu Mustafa Paşa

[470] şevketlü ÇY: -V
[471] mehâbetlü ÇY: -V
[472] ve perîşân ÇY: -V
[473] oldu -Ç
[474] ve râhat -Ç
[475] dîn Ç: -YV
[476] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[477] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V

kāimmakāmlık hıdmetine istihdâm buyurulup vezîriazam içün yeniden mühr-i şerîf[478] kazdırıldı.[479] Ve Seksoncu Selânikli Mehmed Ağa kul kethudâsı nasb olup perâkende olan kulu cem' ve zabt itmek üzre muhkem tenbîh ü te'kîd[480] buyuruldu. Yirmi birinci Şenbih gün şevketlü,[481] mehâbetlü hünkârımız hazretleri kal'aya sa'âdet-i ikbâl ile[482] teşrîf buyurup enderûn ve bîrûn-ı hisârı ve Merhûm Vezîr Cafer Paşa müceddeden binâ ve meremmât eyledüğü tabya ve bedenleri seyr ü temâşâ[483] idüp[484] ruhun du'â-i hayr ile yâd iderek topcu kullesine nüzûl buyurdular.

Vasf-ı binâ-yi Kal'a-i Tımışvar ve avdet-i humâyûn be-dârü's-saltanatü'l-aliyye[485]

Evvelâ enderûn ve bîrûn-ı hisârın dolma divarları mürûr-ı eyyâm ile halel-pezîr olup üzerinde top atılmadan kalmış idi[486] ve atıldıkça kazık ve çitleri tutuşup girüye düşer olmuş ve top yolları olmamağla divar üzerine ve mazgallara top çıkarmak iktizâ etdikçe kundağından indirüp mancı[nı]k misilli san'atlar ile kaldırup makaralar ile çekmeye muhtâc olmuş atlu ve araba geçmek şöyle dursun piyâde bile yürümeden kalmışidi. Dâhil ve hâric-i kal'a divarın dâ'iren mâ-dâr yıkup enli başlayup ve iki tarafın dizme kazıkların müceddeden dizüp ve kilidlemelerin bağlayup ve toprak.ların doldurup serâpâ hisâr peçelerin yapmış ve her birine iç taraflarından münâsib mahallerden toprak dolma mahsûs nerdibanlar top ve cengci yolları ve kal'a kapuları ve hendek üzre köprülerin bi'l-cümle yeniden yapup bal-yemez top kapudan girdikde kundağıyla bedene çıkup divar üzre bir başdan bir başa dolaşup bî-mezâhim atlı ve araba gezüp enderûn ve bîrûn sulu hendeklerin tahîr ve taşrasında beşer altışar zirâ' mikdâr[487] toprakların çıkarup evvelkinden vesî' ve amîk idüp iç kal'anın dört aded kebîr kullelerinin külâhların indirüp âdetâ tahta ile düz örtüp sağ cânibinde iki kulle arasında vâki' cebe-hâne üzeri kulleler saçağı ve hisâr bedenlerine ve dolma divara varınca ol aralığı toprak ile yek-pâre doldurup üzerine dokuz mazgallı bir yüksek top tabyası yapup şehrin cevânib-i erba'asın ikişer sâ'at mahalline değin kurutdu ve yine iç kal'anın sağ cânibinde kıbleye karşu makas olmak üzre zîrinde iki mazgallı bir tabya ve dolma divar üzerinde dokuz mazgallı bir tabya ve sol cânibinde

---

[478] şerîf ÇY: -V
[479] kazıldı ÇY
[480] ü te'kîd ÇY: -V
[481] şevketlü ÇY: -V
[482] sa'âdet-i ikbâl ile ÇY: -V
[483] ü temâşâ ÇY: -V
[484] idüp -ÇY
[485] aliyye ÇY: -V
[486] idi ÇY: -V
[487] mikdârı ÇY

kezâlik zîrinde iki mazgallı bir tabya ve dolma divar üzerinde dokuz mazgallı bir tabya ve taşra kal'anın dahi iki başında kıbleye karşu dolma divar üzre birisi beş mazgallı ve birisi yedi mazgallı bir tabya ve Kanlı kulle kapusu üzerinde dokuz mazgallı bir tabya ve Yamaklar tabyası dimekle ma'rûf mahallin zîrinde bir mazgallı bir tabya ve dolma divar üzerinde dokuz mazgallı bir tabya ve Eski Saray kurbünde sipâh tabyası nâmıyla meşhûr mahallin zîrinde bir[488] mazgallı bir tabya ve dolma divar üzerinde on dokuz[489] mazgallı bir kebîr tabya ve su kapusunun zîrinde iki mazgallı bir tabya ve dolma divar üzerinde on beş mazgallı bir kebîr tabya[490] ile kal'aya gereği gibi metânet virüp herbirine ayrı balyemez toplar ve ikişer humbara havanları vaz' itmiş, رحمة الله عليه. İki bin altmış üç nefer yerlü kulundan mâ'adâ muhâfazada olan iki bin elli nefer nevbetci yeniçeriye müceddeden dört yüz elli nefer yeniçeri ve dört yüz altmış sekiz nefer cebeciye üç yüz nefer cebeci ve yüz yetmiş üç nefer topcuya elli nefer topcu daha zamm olup **(254 b)** gerek yerlü kulu ve cevâmi' ve mesâcid mürtezikasın ve gerek kapukulunun iki kıst mevâcibleriçün seksen üç bin yüz yetmiş beş guruş kul ağalarına teslîm olup lâkin yerlü kulu feryâd-ı figān[491] itmeğin Belgrad'dan[492] anlara bir kıst daha gönderilmek va'd olundu. Ve rûz-ı Kasım'a değin muhâfazada kalup andan vilâyetlerine gitmek şartıyla eyâletleriyle Haleb vâlîsi Vezîr Kanijeli Osman Paşa ve Sivas vâlîsi Çetrefil-zâde Yusuf Paşa Karaman ve Adana eyâletleriyle Ankara vâlîsi Uzun Ali Paşa ve ma'rekeden kusûr kalan mîrî ve merhûm vezîriazamın Bosna piyâdesinden bin nefer ve Arnavudluk'un mîrî ve hâne piyâdesinden dört yüz elli nefer ve Boşnak Cafer Paşa yazdığı mîrî süvârîden iki yüz elli nefer cem'an beş bin kadar muhâfız-ı asker vaz' olunduğundan mâ'adâ merhûm vezîriazam kethudâsı Abdi Ağa'ya vezâret ile Rumili eyâleti virilüp huzûr-ı humâyûna[493] da'vet ve serâserli kürk ilbâs ve mükemmel kapusu ve eyâleti askeriyle kapanmak tenbîh buyurulup geçen sene muhâfazaya kalan Mısır askeri dahi bile çıkmak emr olunup Tımışvar vâlîsi Vezîr[494] Mustafa Paşa'ya ve yerlü kul ağalarına hıl'at ilbâs ve cümlesin Allah'a[495] emânet idüp Otağ-ı humâyûnlarına teşrîf buyurdukdan sonra Haleb Beylerbeyisi Vezîr Osman Paşa içeru da'vet ve cümleye başbuğ olmak üzre[496] emr-i humâyûnları sâdır olup serâserli kürk

---

[488] iki ÇY
[489] on beş ÇY
[490] ve su kapusunun... kebîr tabya -ÇY
[491] figān ÇY: -V
[492] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[493] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[494] vezîr ÇY: -V
[495] Allâhü te'âlâ hazretlerine ÇY: te'âlâ hazretleri -V
[496] üzre -ÇY

giydirildi. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Pazar gün umûm asâkir-i islâm ile göçüp menzil-i Çatal geçid, yirmi dokuzuncu Dü-şenbih gün menzil-i Tente, mâh-ı Rebî'u'l-evvel gurresi Salı gün Ali Pınarı menziline nüzul-i humâyûn buyurdukları hînde Vezîriazam Hüseyin Paşa Belgrad'dan[497] gelüp Kāimmakām Mustafa Paşa çadırına inüp akabince Otağ-ı humâyûnlarına da'vet ve kāimmakām paşa vesâtatı ile bisât-bûs-ı pâdişâhî[498] şerefine nâ'il-i merâm[499] oldukda, "hoş geldin, seni kendüme vezîriazam vekîl-i mutlak eyledim", teklîf-i mühr-i şerîf[500] buyurduklarında evvel emirde ibâ idüp, "ammim ve ammî-zâdem baban Sultân Mehemmed Hân hazretlerine yirmi sene mikdârı[501] vezîriazam olup arzına müsâ'ade itmeğle o da[502] râhat oldu kendü de râhat oldu.[503] Siz de bir[504] kimsenin[505] sözün dinlemeyüp bana sadâretde[506] istiklâl virirsen ben kulun[507] inşâ'allâhü te'âlâ[508] anlardan ziyâde hıdmet iderim didi. Hemân sadâkati elden koma istiklâl virmek benden" buyurup yed-i humâyûnlarıyla mühr-i şerîflerin teslîm kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire kendüye ve mukābele-i hıdmet bir serâserli kürk dahi kāimmakām paşaya[509] ilbâs-ı fâhire[510] buyurdu. İkinci Çehâr-şenbih gün Pançova geçilüp Tamış kenârına nüzul-i humâyûn buyurup ancak kendüler Belgrad-ı dârü'l-cihâd[511] Kal'ası'nda Harem-i şerîflerine teşrîf eylediler. İrtesi Penç-şenbih gün menzil-i mezbûrda meks ü ikāmet[512] olup vüzerâdan mütekā'id Helvacı Yusuf Paşa'ya yine vezâretiyle İstanbul kāimmakāmlığı selefi Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya bir gün evvel Ordu-yı humâyûna irişmek üzre yeniçeri ağalığı tevcîh ü inâyet[513] olup iskânlarıçün[514] hatt-ı humâyûn ile kapucular kethudâsı Eyyüblü Hasan Ağa İstanbul'a[515] gönderilüp,[516] vüzerâdan mütekā'id Söhrablı Ahmed Paşa'ya yine vezâret ile Hanya sancağı, selefi Vezîr Türk Ali Paşa'ya Anadolu eyâleti ve Edirne

---

[497] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V
[498] şehriyârî ÇY
[499] merâm ÇY: -V
[500] şerîf ÇY: -V
[501] mikdârı ÇY: -V
[502] o da -ÇY
[503] kendü de râhat oldu -ÇY
[504] bir ÇY: -V
[505] kimesnenin ÇY
[506] sadâret-i uzmâda ÇY: uzmâ -V
[507] kulun Ç: -YV
[508] te'âlâ ÇY: -V
[509] paşa kullarına ÇY: kulları -V
[510] fâhire ÇY: -V
[511] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[512] ü ikāmet ÇY: -V
[513] ü inâyet ÇY: -V
[514] gelmeleri içün Ç: iskânlarıçün YV
[515] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[516] gönderildi Ç: gönderilüp YV

muhâfızı vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa`ya Haleb eyâleti, selefi Vezîr Kanijeli Osman Paşa`ya Van eyâleti, selefi Vezîr Dursun Mehmed Paşa`ya Diyarbekir eyâleti, merhûm Mucur Mehmed Paşa birâderi Süleyman Bey`e Pali sancağı tevcîh olup Bosna Beylerbeyisi Mehmed Paşa`ya iltifâten pâye-i vezâret ihsân olundu. Ma'zûl topcubaşı Abdülkerim Ağa yine topcubaşılığa, vezîriazam dîvân efendisi Ahmed Efendi yeniçeri efendiliğine ve Baş Muhâsebe`den ma'zûl Yeğen Mehmed Efendi defter emânetine kaftân giydiler. Ve[517] dördüncü Cuma gün andan dahi göçilüp Vişniçe köprüsünden geçilüp[518] şevketlü, mehâbetlü[519] hünkârımız hazretleri Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübârekeye ta'zîm ve istikbâlen kal'adan gelüp Abaza Köşkü berâberinde âlâya girüp Belgrad sahrâsında[520] nihâde kılınan bârgâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl ikindi mahalli yine kal'aya azîmet ve irtesi Şenbih gün külliyyet ile Otağ-ı humâyûnlarına teşrîf buyurdular. Ve Segedin Kal'ası`ndan bir esîr gelüp ser-leşker-i küffâr Prenç Visavye la'în Sente ma'rekesinin irtesi Penç-şenbih gün dellâl nidâ etdirüp Müslümân esîrlerinin içinden paşa[521] ile on yedi nefer bellücelerin[522] alıkoyup mâ'adâsın yar başında işkence ile öldürdüp Tise`ye dökdü. Ve kendü askerin yoklayup altıbin kâfir yaralusundan gayrı onüçbin kâfiri nâkıs buldu. Ve bakıyyetü`s-süyûf sazlıkdan çıkan Sente re'âyâsın yine varoşu ma'mûr idüp bir metîn palanka yapmak şartıyla beş yıllık teklîfden[523] yedlerine mu'âf kâğıdı virüp alduğu ganîmeti askerine bahş eyledi. Ve köprüyü bozup arabalara tahmîl ve üç gün meksden[524] sonra kalkup Martinoş palankasına varup Küçük Kanije`ye doğru Tımışvar yakasına köprüyü kurup muhâfazasıçün bin beş yüz atlu asker geçirüp üç gün kadar[525] meks ü ikâmet[526] eyledi. Şevketlü, mehâbetlü[527] pâdişâh[528] hazretlerinin Belgrad-ı dârü`l-cihâd[529] cânibine azîmetin işidüp sekiz bin mikdârı[530] kâfir Erdel muhâfazasına ve sekiz bin kâfir Varadin[531] muhâfazasına ve bin mikdârı[532] kâfir Orta Macar muhâfazasına gönderip, bin beş yüz mikdâr kâfir ile cümle yaralu ve top ve cebe-hâne ve ağırlığın ve köprüyü bozup

[517] ve -ÇY
[518] göçilüp ÇY
[519] mehâbetlü ÇY: -V
[520] dârü`l-cihâdda ÇY
521 paşanın ismi hiçbir nüshada yok.
[522] bellülerin YÇ
[523] tekâlîfden ÇY
[524] meks ü ikâmetden ÇY: ikâmet -V
[525] kadar ÇY: -V
[526] ü ikâmet ÇY: -V
[527] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[528] hünkârımız ÇY
[529] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[530] mikdârı ÇY: -V
[531] Rokal Ç: Erdel Y: Varadin V

Segedin'e yollayup vukû' bulan ahvâli yazup Beç'de çasara gönderdikden sonra kalkup Çongrad yolundan Tuna kenârında vâki' Baye nâm[533] kasabaya gitdi. Ve Tittel Kal'asın ke'l-evvel zabt u rabt[534] idüp muhâfazasına beş yüz kadar[535] haydûd koduğun haber virdi. Ve Tımışvarludan müntehab altı yüz âdem Sonluğa seğirdip üç bin koyun ve bir nevbet daha beş yüz sığır sürüp getürdüklerin arz etmişler ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa gurre-i mâh-ı mezbûrda Belgrad'a[536] dâhil olmuşidi. Altıncı Pazar gün piyâde ve süvâr müsellah kapusuyla âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vet başbuğlukla Belgrad-ı dârü'l-cihâd[537] muhâfazasına me'mûren serâsere duhte semmûr kürk ilbâs buyurulup Niğbolu sancağı arpalık verildi. Yedinci Dü-şenbih gün Gürcü Süleyman Paşa'ya Adana eyâleti ve Yürük beyi Hazînedâr İbrahim Paşa'ya Silistre eyâleti ve Halil Paşa'ya Aksaray sancağı ilhâkıyla Maraş eyâleti ve Küçük İsmail Paşa'ya vezâret ile Sivas eyâleti ve Hara[538] Ali Paşa'ya Teke sancağı ve Genç Ali Paşa'ya Menteşe sancağı ve Deli İbrahim Paşa'ya Suğla sancağı ve Kürd Ahmed Paşa'ya Hüdavendigar ve Karahisar-ı sâhib sancakları ve Arab Kasım Paşa'ya Saruhan sancağı ve Abdülkadir Paşa'ya Alâiye ve Karesi sancakları ve Pehlivan oğlu İsmail Paşa'ya Sultanönü sancağı ve merhûm Mevlid Mehmed Paşa oğlu Mahmud Bey'e Maraş Karsı sancağı ve Hüseyin Bey'e Amasya sancağı ve Gâzî İbrahim Bey'e Divriği sancağı ve Rişvan oğlu Halil Bey'e Malatya sancağı ve Arab İdris Bey'e Benî Rebîa sancağı ve Dilci Mustafa Bey'e Kırkkilise sancağı ve Arnavud Ali Paşa'ya İlbasan sancağı ve Adem Paşa Ohri sancağı, selefi Boşnak Receb Paşa'ya Hersek sancağı ve merhûm Kaplan Paşa oğlu Zeynel Bey'e iki tuğ ile Avlonya ve Delvina sancakları ve Arnavud Zeynel Paşa'ya İskenderiye sancağı tevcîh ü inâyet[539] olup ve Dukakin ve Pirizrin sancakları[na] mutasarrıf Hüdaverdi Paşa'ya Yanya sancağı ilhâk buyuruldu. Sekizinci Salı gün taraf-ı pâdişâhîden[540] vezîriazam kullarına mazhar-ı iltifât dîvân rahtıyla eğerlenmiş bir at ve altı yelkendest büyük mîr-ahûr Çalık Ahmed Ağa ile gönderildi. Dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Tımışvar'a Hüdaverdi Paşa ve dal kılıç ve terakkîli sipâh silahdâr zümresiyle cebe-hâne irsâl olunup bir sene muhâfaza şartıyla yeniden tevcîh olunan zümre-i ehl-i tîmâr bile gönderildi. Ve Sivas'dan ma'zûl

---

[532] mikdârı ÇY: -V
[533] nâm -Y
[534] u rabt ÇY: -V
[535] mikdârı ÇY
[536] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[537] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[538] Kara ÇY
[539] ü inâyet ÇY: -V
[540] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretlerin -V

Çetrefil-zâde Yusuf Paşa`ya hâslar ile vezâret virilüp Tımışvar`da baş ta'yîn buyuruldu. Ve Orta Macar Kralı Tökeli İmre Rikâb-ı humâyûn ile Âsitâne`ye gitmek buyurulup beş yüz mikdâr tevâbi'i baş kapudan (255 a) Sapanoş Mihal ile yine Tımışvar'a gönderildi. Ve şevketlü,[541] adâletlü, mehâbetlü[542] pâdişâhımız hazretleri Belgrad-ı dârü`l-cihâd[543] sahrâsında dokuz gün meks ü ikāmet[544] esnâsında Belgrad ve Bosna ve Tuna yalılarında olan kılâ' ve palankaların cebe-hâne ve zahîre ve müstahfizân-ı asker ve ikişer kıst mevâciblerin virüp gereği gibi ma'ûnetlerin gördü. Ale`l-husûs Belgrad-ı dârü`l-cihâd[545] Kal'ası`nın üç bin yedi yüz nefer yerlü kulundan ve otuz iki nefer ulûfeli ve tîmârlı humbaracı ve lağımcıdan gayrı dört bin dört yüz doksan yedi nefer yeniçeri ve dokuz yüz yetmiş iki nefer cebeci ve dört yüz elli nefer topcu ve altmış sekiz nefer top arabacı cem'an beş bin dokuz yüz seksen yedi nefer kapukulu Konya ve Saruhan ve Çorum sancaklarının dört yüz dört nefer zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Çorum sancağı beyi Ahmed Bey ve Arabgir sancağı beyi Ömer Bey ve Niş Kal'ası`nda mahbûs ve cerâyimleri afv olunan Nişli yeğeni Ahmed Paşa ve Aşcıbaşı Mustafa Paşa muhâfazaya ta'yîn ve cümlenin üzerine Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa serasker nasb olup rûz-ı Kasım`a değin muhâfazadan sonra vatanlarına me'zûn şartıyla defter kethudâları Mahmud Ağa ile Anadolu eyâletinin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve Yürük askeriyle Silistre Vâlîsi Vezîr[546] Hazînedâr İbrahim Paşa ve kusûr bir mikdâr mîrî Bosna yayası alıkonuldukdan[547] sonra serhadd-i islâmı Hakk celle ve alâ hazretlerinin vedî'a-i emânetine tefvîz ve[548] mâh-ı mezbûrun on dördüncü Dü-şenbih güni ki; Eylül`ün yirmisidir, umûm asâkir-i ehl-i[549] islâm ile Âsitâne-i sa'âdet tarafına avdet buyurup muhâfız-ı Belgrad-ı dârü`l-cihâd[550] Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa bir sâ'at mikdâr mahalle değin teşyi' ve serâserli kürk giyüp vedâ' eyledi. Menzil-i evvel Hisarcık, on beşinci Salı gün menzil-i Kolar, on altıncı Çehâr-şenbih gün menzil-i Hasan Paşa, on yedinci Penç-şenbih gün menzil-i Batçene, on sekizinci Cuma gün menzil-i Yagodine. Bundan akdem Macar voyvoda ve Kara Pança nâm harâmî başılar altı yüz mikdâr haydûd eşkıyâsı[551] ile tecemmu' eyledüğü Deve Bağırdan yolunda asker önüne inüp bir kaçın katl

[541] şevketlü ÇY: -V
[542] mehâbetlü ÇY: -V
[543] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[544] ü ikāmet ÇY: -V
[545] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[546] vezîr ÇY: -V
[547] alıkodukdan ÇY
[548] idüp Ç: ve YV
[549] ehl Y: -ÇV
[550] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[551] eşkıyâsı ÇY: -V

ve mecrûh ve perîşân ve eşyâların gâret-i hasâret[552] etdikleri Belgrad'da[553] ma'rûz-ı Rikâb-ı humâyûn olmuş Semendre dizdârı ve hâs beylerinden Hoca-zâde Eyüb Paşa def'leriçün[554] ta'yîn buyurulmuşidi. Morova kenârında bir mahalde basup dört dil, dört kelle iki semmûr kürk üç yüz aba ve tranpetelerin alup bakıyyesi[555] sa'b dağlara perâkende ve perîşân[556] oldukları Rikâb-ı humâyûna[557] arz-ı i'lâm[558] olundukdan sonra Belgrad'dan Niş'e gelince rûz-ı Kasım'a değin ol havâlîleri muhâfaza içün Semendre'nin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı[559] Semendre ile Hasan Paşa palankası cânîblerine ve hâs ağalarından yetmiş dört âdemiyle Alaman-zâde Batçene'ye ve elli dört âdemiyle Peklenli Çırakcı-zâde Yagodine'ye ve yüz elli âdemiyle Eyüb Paşa Morova köprüsüne ve kusûr kalan[560] yüz[561] âdemi Perakine ve elli yedi âdemleriyle Bekir Ağa ve Zeynel oğlu Ali Ağa ve Sinan Ağa Rajine'ye ve yüz sekiz âdemiyle Memo-zâde Hasan Bey Aleksineçe'ye ta'yîn ve irsâl[562] olundu. On dokuzuncu Şenbih gün menzil-i Perakin, yirminci Pazar gün menzil-i Kınalıoğlu Çiftliği, yirmi birinci Dü-şenbih gün menzil-i Aleksineçe, yirmi ikinci Salı gün menzil-i Niş, yirmi üçüncü Çehâr-şenbih gün menzil-i Ilıca, yirmi dördüncü Penç-şenbih gün menzil-i palanka-i Musa Paşa. Ol gün Hân-zâde Şahbaz Giray Sultân vilâyetine gitmeğe istîzân içün vezîriazam vesâtatı ile Otağ-ı humâyûnda[563] pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp, "bu sene-i mübârekede vücûda getürdüğün hıdmet makbûl-i şâhânem olmuşdur, berhur-dâr ol nân ü nemeğim sana[564] halâl olsun hân hazretlerine benden selâm eyle, ol tarafların muhâfazasına takayyüd-i tâm[565] etsün, lüzûmu olan hazîne ve mühimmât-ı cebe-hâne ve askerden her ne iktizâ ider ise bildirsin ma'a ziyâde irsâl olunur" buyurup iltifâten yeşil çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs miyânına bir kabza murassa' hançer ve altı yüz sikke-i hasene ihsân ve Sofya menzilinden Tatar askeriyle mufârakata me'zûn oldu. Yirmi beşinci Cuma gün menzil-i Cisr-i Sokova, yirmi altıncı Şenbih gün menzil-i Halkalı Pınar, yirmi yedinci Pazar gün menzil-i Sofya. Ol gün pâdişâh hazretlerinin Edirne'de Rukıyye Sultân nâm bir duhteri vücûda geldi haberi vürûd eyledi. İrtesi

---

[552] hasâret ÇY: -V
[553] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[554] def'-i ref'leri içün ÇY: ref' -V
[555] bakıyyetü's-süyûfu ÇY: süyûf -V
[556] ve perîşân Ç: -YV
[557] humâyûn-ı gâzî hazretlerine ÇY: gâzî hazretleri -V
[558] i'lâm ÇY: -V
[559] tîmâr -ÇY
[560] kalan ÇY: -V
[561] yüz elli ÇY
[562] ve irsâl ÇY: -V
[563] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[564] sana ÇY: -V

Dü-şenbih gün oturak olup Bosna Beylerbeyisi Vezîr Mehmed Paşa`nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle kethudâsı Dizdâr-zâde Ahmed Ağa`ya tevcîh ü inâyet[566] olundu. Yirmi dokuzuncu Salı gün menzil-i Ormanlı, otuzuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i İhtiman. Ol gün Mekke-i mükerremeden müjdeci Hacı Hasan Ağa gelüp huzûr-ı humâyûnda huccâc-ı müslimînin refâh-ı hâl ile Şam-ı şerîfe vusûllerin arz idüp yamağıyla kaftan giyüp birer kabza altun ihsân buyuruldu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Penç-şenbih gün menzil-i Yeniköy, ol gün Rami Mehmed Efendi İstanbul'dan gelüp ikinci def'a hıdmet-i riyâsete selefi Küçük Çelebi Mehmed Efendi başmuhâsebeciliğe hıl'at giydiler. İkinci Cuma gün menzil-i Pazarcık, üçüncü Şenbih gün menzil-i Filibe, ol gün yeniçeri ağası Vezîr Çelebi İbrahim Paşa Ordu-yı humâyûna dâhil olup yemeklikde vezîriazam kulları[567] sâyebânında serâserli kürk giyüp bile getürdüğü seksonculukdan ma'zûl[568] Kürd İbrahim Ağa zağarcı nasb olup Filibe koru ağası Mehmed Ağa cebecibaşılığa hıl'at giydi. Beşinci Dü-şenbih gün otağda Reşen ve Lezez ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Altıncı Salı gün cümle paşalara mansıblarına gitmeğe izn ü ruhsat[569] virilüp hâssa haseki ve[570] Üsküdarlı Mustafa Ağa huzûr-ı humâyûnda[571] İstanbul bostancıbaşılığına kaftân giyüp, selefi İznikmidli Mustafa Ağa`ya Kastamonu sancağı verildi.[572] Yedinci Çehâr-şenbih gün göçilüp menzil-i Papaslı, ol gün altı nefer haydûd köprü başlarında kazığa uruldu.[573] Sekizinci Penç-şenbih gün menzil-i Kayalı, dokuzuncu Cuma gün menzil-i karye-i Gövendeli, onuncu Şenbih gün menzil-i Harmanlı, ol gün Büyük Mîr-ahûr Çalık Ahmed Ağa azlinden yerine küçük mîr-ahûr Çerkes Mehmed Ağa ve ânın yerine kapucubaşı Küçük Hasan Ağa nasb olundu. Edirne Bostancıbaşı Ali Ağa kasabanın bayır başında selâmlayup Darü's-sa'âde ağası Ali Ağa istikbâlen otağda[574] pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp devletli Vâlide Sultân hazretlerinin selâm ve selâmet-i haberin tebşîr idüp taraf-ı âlîlerinden getürdiği ve kendü[575] virdiği birer eğerlenmiş küheylânları irtesi Pazar gün Mustafa Paşa Köprüsü menzilinde Rikâb-ı humâyûnlarına arz-ı i'lâm[576] eyledi. On ikinci Dü-şenbih günü ki; Teşrîn-i evvelin on sekizidir selâmet ile Edirne`ye vusûl müyesser olup Haleb Beylerbeyisi Vezîr Moralı

---

565 tâm ÇY: -V
566 ü inâyet ÇY: -V
567 kulları ÇY: -V
568 ma'zûl ÇY: -V
569 ü ruhsat ÇY: -V
570 ve -ÇY
571 humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
572 tevcîh olundu ÇY
573 Yedinci... kazığa uruldu -ÇY
574 otağ-ı humâyûn-ı husrevânede ÇY: humâyûn-ı husrevâne -V
575 kendünün ÇY

Hasan Paşa ve şehrin mevâlî-i müderrisîn meşâyih ve[577] sâdât ve esnâfi Kazancı Köprüsü'nde istikbâl ve zîr-i pâylarına akmişe döşeyüp doğru Bâb-ı humâyûn'dan Saray-ı âmire'lerine nüzûl ve Arz Oda'sın mücellâ kılup vezîriazam kulları[578] dahi şeyhulislâm efendiyle[579] Sancak-ı şerîfi getürüp yed-i humâyûnlarına teslîm ve mahalline îsâl ve mukâbele-i hıdmet kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire vezîriazama[580] ve beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk efendiye[581] ilbâs buyurdukdan sonra devletlü Vâlide Sultân hazretleri atına süvâr ve Harem-i şerîf'e teşrîf buyurdular. Ol gün Kapucular Kethudâsı Eyyüblü Hasan Ağa'ya vezâret ile Niğde sancağı ilhâkıyla Karaman eyâleti virilüp yerine gediklü müteferrikadan Kıbleli-zâde Ali Bey nasb olundu. Ve Sente ma'rekesinde nâ-bedîd a'yân-ı askerden ancak yeniçeri ağası Vezîr Mahmud Paşa'nın Rikâb-ı humâyûna lâyık bir mikdâr eşyâsı Hazîne-i âmire'ye alınup beş yüz kîse nukûdu mîrîye kabz olundu. On seneden beru Karaca ve Valova nâm harâmî başılar dört yüz mikdâr haydûd ile Filibe ve Gümülcine kazâlarında ve[582] Desbot dağlarında gezüp yazın nihân ve kışın pinhân nice hânmân[583] söndürüp alân ve tâlân etdikleri hadd ü tevâtüre irmişidi. Bu yaz eyyâmında sâdır olan fermân-ı âlî üzre Edirne bostancıbaşı Ali Ağa kazâ-yı mezbûrûnun cenge[584] kâdir il erlerin cem' idüp melâ'înin[585] geçid yerlerin bağlayup taraf taraf üzerlerine (255 b) hücûm, kimin tu'me-i şemşîr ve kimin dâne-i tüfeng ile mürd-i helâk, diri ele girenlerinin neçelerin salb ü siyâset ve neçelerin kazığa urmak gibi küllî hakâret edüp eşedd-i ukûbet[586] eyledi. Karaca la'în kurşun ile urulup dağda leşin buldu. Valova la'îni istimâlet[587] ile ahz idüp ânı dahi Edirne'de kazığa urup hele[588] melâ'înden[589] ferd-i vâhid komayup ol vâdîleri levs-i habâset-alûdlarından pâk etdüğü Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[590] olunmağın mukâbele-i hıdmet on beşinci Penç-şenbih gün Hâsoda Köşkü'ne da'vet ve çukaya kaplu bir sevb semmûr erkân kürk ilbâs ve bir donanmış at ihsân buyuruldu. Bahşiş ve ulûfe ve

---

[576] i'lâm ÇY: -V
[577] ve -ÇY
[578] kulları ÇY: -V
[579] efendi hazretleri ile ÇY: hazretleri -V
[580] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[581] efendi hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[582] ve ÇY: -V
[583] hânmânlar ÇY
[584] ceng-i harbe ÇY: harb -V
[585] melâ'în-i dûzahiyânın ÇY: dûzahiyân -V
[586] edüp eşedd-i ukûbet ÇY: -V
[587] suhûlet ÇY
[588] hele Ç: -YV
[589] melâ'în-i dûzah-mekînden ÇY: dûzah-mekîn -V
[590] i'lâm ÇY: -V

ma'ûnetleri mîrîden virilmek şartıyla sene-i âtiyede Engürüs seferine âmâde ve müheyyâ[591] bulunmak üzre[592] Özi Beylerbeyisi hazînedâr İbrahim Paşa Tuna yalılarından[593] üç bin sekiz yüz nefer ve merhûm Fazlı Bölükbaşı oğlu Bosna'dan ve Hüdaverdi Paşa Arnavudluk'dan ikişer bin nefer ve Tırpan Bölükbaşı Osman Ağa ile Şaban Bölükbaşı yine Arnavudluk'dan beşer yüz nefer ve def'a Arnavudluk'dan avârız ve nüzül bedeli bin beş yüz nefer piyâde asker-i mansûre[594] tahrîrine fermanlar gönderilüp hâs beyleri dahi müte'ahhid oldukları sekiz yüz on nefer piyâde ile sefere gelmek buyuruldu. Sahh[595]

Zuhûr-ı reften-i der-memleket-i Leh

Yuvanis-i sâlis ismiyle müsemmâ Sobeski Kır Hateman mülekkab olan Leh kralı bin yüz yedi Zi'l-ka'desinde mürd olmağın Leh a'yânı ve askeri beynlerine azîm ihtilâl düşüp ittifâkları olmamağla büyük torinden evvel âdetleri üzre Varşov şehrine müşâvere içün bi'l-cümle Leh a'yânı cem' olup nasb-ı kral husûsunda nizâ' idüp a'lâ ve ednâsı iki fırka oldular. Bir fırkası memleket-i Leh'in baş hatemanı Yaylanoski'ye ve bir fırkası Kır hatemânı Potoski'ye tâbi' ve aralarında fetret ziyâde olup ve harb-i kıtâle başlayup bellü başlu yüz kadar[596] a'yândan gayrı çok âdem katl ve helâk ve ulûfelü on beş bin mikdâr asker vilâyet hıfzına me'mûr idi. Sekiz yıllık ulûfeleri virilmediğinden gulüvv idüp anlar dahi içlerinden Barenevski'yi baş diküp isyân üzre olmalarıyla ba'zı vilâyet-i hayır-hâhî boyarlar, "kralımız ve ittifâkımız yok askerimiz ayağa kalkdı hâlimiz neye varır" deyü beynlerinden sekiz âdem intihâb ve askere gönderip teskîn ve ırzâlarını[597] murâd etdiler. Ve Moskov çarı Aleksandra ve Nemçe çasarının hemşîre-zâdesi Lutrik oğlu ve Fransa kralının ammî-zâdesi De Konta ve Litve hatemanı Sapayha Leh askerine âdemler gönderip hazîne ikrârıyla Leh krallığına tâlib oldular. Vaşod kralı dahi[598] sekiz senelik geçmiş ulûfelerini virüp ve diledikleri gibi asker ile ellerinden giden kal'alarını alıvirmek üzre bu dahi tâlib, Lehlü, "buna biz meyl etmişiken bunların dinleri gayrıdır" deyü kabûl etmeyüp fesh etdiler. Ve müteveffâ kral Yuvanis-i sâlisin büyük oğlu Yagob dahi Leh askerine başka âdem gönderip, "krallığa beni kabûl iderseniz sekiz senelik ulûfenizin nısfın peşîn vireyim didi. Sen kral oğlu değilsin baban hateman iken dünyaya geldin, biz hateman

---

[591] ve müheyyâ ÇY: -V
[592] şartıyla Ç: üzre YV
[593] yalılarında ÇY
[594] mansûre ÇY: -V
[595] sahh -ÇY
[596] mikdârı Ç: kadar YV
[597] rızâlarını ÇY
[598] dahi ÇY: -V

oğlunu kabûl etmeziz. Mâdemki Tatar-ı yağma-girân[599] ile karındaşlaşmayup ke'l-evvel sulh-i salâh[600] olunmadıkca işimiz hayra yüz tutmaz anlar ile barışalım ve ittifâklarıyla bir kral nasb olunsun" dîdiler. Yagob dahi pes-i perdeden Bucak muhâfazasında olan Hân-zâde Gāzî Giray Sultân'a âdem gönderip hân-ı âlî-şân[601] tarafından beni kral nasb eyleyüp hîn-i iktizâda Tatar askeriyle imdâd idersiniz min-bâ'd nakz-ı ahd etmeyüp gerek Devlet-i aliyye[602] tarafı ve gerek sizler ile akd-i musâlaha üzre sâl-be-sâl pîşkeş ve hediyyenizi îsâl etmek şartıyla hân hazretlerine iltica etdüğün bildirmiş. Boyarları gelüp Özi Kal'ası kurbünde Gāzî Giray'a buluşdular.[603] A'yân-ı Tatar ile ba'de'l-istişâre Lehlünün ne keyfiyetde olduklarını bakup âna göre bu hayırlu işde bulunmaları içün Veli Şah Mirza'yı hân-ı âlî-şân[604] hazretlerine gönderip istîzân eyledi. Ve yanında mevcûd yirmi binden mütecâviz asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftâr ile kalkup Boğdan içinden yürüyüp ve Kamaniçe hazînesini Yaş'dan alup giderken Torlu suyundan altı sâ'at beru Kapaklı Çeşme kurbünde yollar tecessüsüne gelen beş yüz Leh atlusuyla Tatarın[605] ilerüsü savaşup kimini katl ve[606] kimini esîr-i bend-i zencîr[607] eyleyüp Mogoşe geçidinden Torlu suyunu geçüp Kamaniçe Kal'ası'na hazîneyi teslîm ve cenâb-ı bâriye[608] tevekkül ile Leh taburunun olduğu Berezin kurbüne vardılar. Bir orman ve bataklık içine tahassün itmeğle, "biz size haber göndermeden niye geldiniz" şeklinde hüsn-i mu'âmeleleri zâhir olmamağla üç gün daha ılgar ile içerüye çapul idüp kurâ ve varoşları urup gāret ve hasâret iderek ihrâk ü bi'n-nâr, Borod nâm kal'a havâlîsinde ağırlık ile sultân hazretleri meks ü ikāmet[609] idüp asker-i[610] Tatar[611] etrâfa yayıldı.[612] Yirmi binden ziyâde[613] esîr ve mübâlağa koyun ve davar sürüp hayli zamân misli sebkat etmemiş mâl-ı ganîmet ile avdet ve selâmet-birle Kırım'a dâhil oldular. Yagob bu yüzden dahi krallığa dest ü rest bulmayıcak Nemçe çasarına karâbeti hasebiyle iltica eyledi. Ol dahi zu'munca bir çırak yakmak[614] ve Leh

[599] yağma-girân ÇY: -V
[600] salâh ÇY: -V
[601] âlî-şân ÇY: -V
[602] aliyye ÇY: -V
[603] buluşup görüşdüler ÇY
[604] âlî-şân ÇY: -V
[605] Tatar-ı sabâ-reftârın ÇY: sabâ-reftâr -V
[606] ve ÇY: -V
[607] bend-i zencîr ÇY: -V
[608] bârî-yi te'âlâ hazretlerine ÇY: te'âlâ hazretleri -V
[609] ü ikāmet ÇY: -V
[610] asâkir-i ÇY
[611] sabâ-reftârın +ÇY: -V
[612] yayılmağa izn verildi ÇY
[613] mütecâviz ÇY: -V
[614] etmek ÇY: -V

cânibinden Devlet-i aliyye üzerine asker-i küffâr-ı hâk-sâr[615] çeküp rahne virmek fikriyle[616] yanına on beş bin Nemçe askeri koşup babası yerine iclâs içün Krakov şehrine gönderdi. Tezinharum varoşuna vardıklarında Leh a'yânı gulüvv idüp Yagob ile Nemçe askerin kılıçdan geçirdiler. Ve onyedi ay temâm gavgaları eksik olmayup çok kan dökdüler. Âkıbet cümle Leh a'yânı köy subaşılarına değin meşveret içün Krakov şehrine cem' olup iki firka oldular. Leh'in ekseri ve baş piskopos ve defterdârı ve Litve'nin büyük ve küçük hatemanlarıyla yekdil France tarafından tâlib olan De Konta'yı isteyüp âdem gönderdiler. Bir mikdârı dahi Leh'in baş hatemanı olan İlbav hâkimi Yayloneski ile yekdil Saksonya hâkimi Feriderikos Hersek'i isteyüp çasara âdem gönderdiler. Ve ma'hûd asker ulûfesin bi't-temâm virmek üzre krallığı kabûl idüp bi'l-cümle âlât-ı krâliyeyi yanına alup kendünün on üç bin askeriyle Krakov şehrine gelüp işbu bin yüz dokuz mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on birinci Cuma günü ki; şuhûr-ı şemsiyyeden Eylül'ün on yedisi idi, tâc giyüp tahta geçüp bey'at eyleyüp dağıldılar. Ve ulûfeleriçün va'd eyledüğü on milyon akçeden kusûr kalan akçe henüz tekmîl olunmayup ve gelen akçe asker mevâcibine kifâyet eylememekle asker arasında yine fetret-i azîm[617] zuhûr idüp Leh'in büyük hatemanı Leh askeriyle kusûr akçenin vürûduna intizâr üzre olup ve krallık cem'iyyetinde mevcûd bulunmayanların emvâl ve erzâkların gâret-i hasâret[618] ve yağma[619] ve hatemanların ihrâk u bi'n-nâr etdirtmek üzre kral-ı cedîd kendü tarafdârı olan Boyarların ta'lîmleriyle memlekete kâğıd[620] gönderdi. Ve De Konte cânib-dârı olan Boyarlar meblağ-ı ma'hûd gelürken yollarına inüp yağma vü gâret[621] itmeğe müttefik olduklarında aralarında piskopos olan ruhbân mâni' olup, De Konte cânib-dârı Lipovireski[622] ve Sinaveski kabyâmları ve Litve'nin büyük hatemanı aralarında mareşalinin kaldırup tekrâr Varşov şehrinde olacak cem'iyyete piyâde asker ile varup Varşovluyu kendülere uydurup vilâyetlerine gitdiler. Ve France tarafından krallık da'vâ iden De Konte Prençe'ye ol dahi ol cânibden Leh'e kral intihab olunup otuz kıt'a kalyona bir mikdâr cengci ve asker kullanacak zâbit ve hazîne ile girüp Danya ve İsveç körfezlerinden geçüp Danska'dan iki mil aşağı Malabork nâm iskeleye yanaşup taşra çıkdı. Ve Danska'da cem'iyyet eyleyüp mezbûr De Konte'ye teb'iyyet iden Litve'nin büyük ve küçük hatemanları Litve askeriyle

[615] küffâr-ı hâk-sâr ÇY: -V
[616] fikr-i fâsidiyle ÇY: fâsidi -V
[617] azîm -Ç
[618] hasâret ÇY: -V
[619] yağma -ÇY
[620] kâğıdlar Ç: kâğıd YV
[621] vü gâret Ç: -YV
[622] Lipomireski ÇY

ve Leh'in ekser a'yânı ve baş piskopos ve defterdârı yanına varmağla elli bin mikdâr asker olup beru cânibde Visli suyu mahalline dek vâki' sahraların otluğun yakup ve Leh kralı Feriderikos'un kışlada olan üç bin kadar askeri üzerine asker gönderip dağıtdı. Ve krallık iddi'âsında ızrâr üzre olduğu Feriderikos'un ma'lûmu olıcak Nemçe ve Moskov ve Kazak'dan imdâd isteyüp ve kendünün on üç bin askeriyle cenge[623] hâzır ve[624] müheyyâ oldu.Ve Leh'in büyük hatemanı Yayloneski Krakov şehrinde kendü yanına gelmek **(256 a)** üzre piyâde ve süvâr yedi bin mikdâr Leh askeriyle İlbav'dan kalkup Büyük[625] İlbav'a karîb Halinan nâm mahalle varup cem'iyyet eyledi. Andan yedi günde Varşav ve Krakov yolunda vâki' Viştüle suyu kenârında Kazmir şehrine ve andan Visle suyu kenârında Zafenkos nâm mahalle varup Feriderikos kral dahi ol mahalle gelüp mülhak olup tabur cem'ine bi'l-külliyye Leh memleketi kenarlarında Leh askerine da'veti mutazammın kâğıdlar gönderip cem' oldukdan sonra iki kral arasında Leh kralluğu içün cenge karâr virdiler. Tarafeyn yürüyüp bir mahalde mukābele ve esnây-ı mukātelede Feriderikos kral hîleye sâlik olup on bin mikdâr Leh askerin âyîn-i Tatar ile pusuya komuş idi. Lisân-ı islâm ile Allah Allah diyerek Fransız askerinin[626] böğründen girmekle imdâdlarına[627] Tatar gelmiş zannıyla ol sâ'at bozulup kaçdılar. Ve gelüp kalyonlarına girüp vilâyetlerine gitdiler. Bi'z-zarûrî De Konte'ye tâbi' olan Lehlü dönüp Feriderikos krala boyun eğdiler. Ol dahi kemâ-gân krallıkda[628] müstakilen sâbit kadem olup Leh memleketin kabza-i tasarrufuna aldı.

İstîlâ-yi küffâr be-şehr-i Bosna

Bosna Beylerbeyisi Vezîr Mahmud Paşa'nın fevti ve yanında olan askerinin dağılduğu haberin re'âyâ keferesi ümerâ-i küffâra bildirip ale'l-husûs Nehr-i Sava kenârında vâki' Nemçe tasarrufunda olan[629] Birod palankasının Kaybe nâm kumandanı Nemçe seraskeri Prenç Visavye'ye i'lâm idüp Bosna muhâfazasız kaldı. Devlet-i aliyye[630] tarafından tedârükü görülünce fırsatdır deyü tahrîk ve ıdlâl itmeğle la'in-i bî-dîn-i[631] pür-gurûr Sente ma'rekesi bahtına mağrûr olup güzîde beş bin atlu, beş bin yaya Nemçe askeri ve yedi bin Macar ve Hırvat leşkeri ve üç kıt'a havan ve on iki kıt'a şâhî darbuzen[632]

[623] ceng-i harb-i kıtâle ÇY: harb-i kıtâl -V
[624] hâzır ve ÇY: -V
[625] Büyük Y: -V
[626] askerlerinin ÇY
[627] imdâd-ı i'ânetlerine ÇY: i'ânet -V
[628] krallıkda kemâ-gân ÇY
[629] olan -ÇY
[630] aliyye ÇY: -V
[631] bî-dîn ÇY: -V
[632] darbuzen Y: -ÇV

top ve Bosna kasdıyla Varadin'den çıkup Despot burnu kurbünde botlar ve köprü ile Nehr-i Sava'yı geçüp Bosna'ya beş menzil Doboy Kal'ası'na gelüp zabt u rabt[633] etdüğü haberin serhad kal'alarından ahâlî-i Bosna işidüp ale'l-gafle zuhûrundan henüz Bosna paşası mu'ayyen[634] olmaduğundan, a'yân-ı memleket âdem gönderip Poçetil Kal'ası'nda mahbûs Daltaban Mustafa Paşa'yı getürdiler. Ol dahi etrâfa buyruldular yazup asker cem'ine mübâşeret eyleyüp yerlüden cenge kādir sagîr ve kebîr kādı ve imam ve hatiblerine varınca silahlanup gayret-i dîn-i mübîn[635] içün sekiz bin mikdâr Şehirsarây'lı yanına verilüp, sekiz bin âdem ile Hersek vâlîsi Boşnak Receb Paşa ve bin mikdâr piyâde ile Hüdaverdi Paşa kethudâsı yetişdi. Düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyin[636] dahi Doboy Kal'ası'ndan kalkup Maglay Kal'asın dahi alup uğraduğu yerleri[637] seyl-i revân gibi[638] yıkup yakarak Şehirsarây'a doğru yürüyüp şehre on iki sâ'at karîb Özniçe kasabasına gelüp bin beş yüz mikdâr çarhacısı Şehirsaray'a sekiz sâ'at karîb Visoka kasabasına gelmeğle[639] mezkûr kasabaların etrâfında olan karyelerin ahâlîleri emvâl ve erzâk ve hânumânların bırakup ancak ehl-i ıyâlleriyle gelüp şehre döküldüler. Merhûm Mehmed Paşa kethudâsı Ahmed Ağa iki bin mikdâr kapusu halkı ve Bosna eyâleti askeri ve mîrî levendât cem'an beş bin mikdâr guzât-ı ehl-i islâm[640] ile şehirden çıkup düşmen-i dîn[641] mürûrunu men' ü def'[642] içün Bosna suyunun Nehr-i Sava'ya döküldüğü yere iki konak karîb Brandik boğazına varup iki tarafı dağ olmağla ara yerdeki yolda metris alup muhâfaza üzre iken düşmen-i dîn-i kefere-i bed-âyin[643] iki cânibden dağ ve yol ile hücûm u iktihâm[644] itmekle bir mikdâr ceng-i kıtâl[645] etdiler. Düşmenin[646] kesretine göre ve[647] asker-i islâm aşırı olmamağla mahall-i mezbûrda pây-dâr olamayup giru çekildiler. İki sâ'at beru Brandik Kal'ası'na gelüp anda dahi yaya ile metrise Ahmed kethudâ kendü girüp düşmeni geçirmemeğe ihtimâmda taksîrât etmeyüp mukābelede def'a kādir olmayup ceng-i cidâl[648]

---

[633] u rabt ÇY: -V
[634] mu'azzez Ç: mu'ayyen YV
[635] mübîn ÇY: -V
[636] ve kefere-i bed-âyin ÇY: -V
[637] memleketleri ÇY
[638] yakup +ÇY: -V
[639] gelüp Ç: gelmeğle YV
[640] ehl ÇY: -V
[641] dîn ÇY: -V
[642] ü def' ÇY: -V
[643] kefere-i bed-âyin ÇY: -V
[644] u iktihâm ÇY: -V
[645] kıtâl ÇY: -V
[646] düşmen-i bed-girdârın ÇY: bed-girdâr -V
[647] ve ÇY: -V
[648] cidâl ÇY: -V

iderek düşmenin[649] önünce Zeniçe ovasına indi. Düşmen-i dîn[650] dahi gelüp Zeniçe palankasın muhâsara idüp yüz elli mikdâr mahsûr-ı müslimîn esîrliği bir dürlü[651] kabûl etmeyüp iki gün muhâsara ve cengden[652] sonra melâ'în-i hâsirîn[653] yürüyüş ile palankayı alup merdâne ve dilîrâne hareket ile ceng-i cidâl-i harb-i kıtâl[654] iderek ekseri şehîd[655] oldu. Ve Zeniçe ahâlîsi kasabayı boşaldup dağılmışlar idi. Kâfir gelüp yakdı[656] ve Ahmed kethûdâ dahi müdâfa'ada me'yûsen Şehirsarây'a varup bir vechile düşmene[657] sedd olacak hâl[658] idemeyüp düşmenin[659] çarhacısı dahi gelüp şehre karîb Türbe semtinde görinüp ve tabur-ı menhûs[660] dahi Şehirsarây'a sekiz sâ'at karîb Visoka kasabasını boş bulup yakdı. Ve ilerüsü gelüp Hacıbey ovasına konmağla ahâlî-i şehir cengden[661] me'yûs cân ve bâş ve ehl-i ıyâl kaydına düşüp düşmen-i bî-dîn[662] taburu ale's-seher üzerlerine geleceği muhakkak olmağla mâh-ı Rebî'u'l-âhirin altıncı Salı gün herkes getürebildikleri kadar eşyâların kaldırıp perâkende ve[663] perîşân oldular. Yerlü kefere ve şiddet-i kışdan harekete kudreti olmayan biraz Müslümân şehirde kalup şehir kal'ası harâb ve hâlî iken sarp ve yüksekliğine i'timâden yetmiş mikdâr cengci ve bir mikdâr şehirli kapanup tahassun eylediler. Ve Ahmed kethudâ dahi Çernorika yoluyla şehirden[664] on bir sâ'at beru Dirin suyu üstünde vâki' Goroşda köprüsünün beru başına gelüp, ol gün vezîriazamın delibaşı Receb Ağa gelüp Bosna paşalığı berâtın getürüp teslîm itmeğle mahall-i merkûmda muhâfaza-i memleket hıfzına mukayyed olup imdâda me'mûr olanlara ikdâmlu kâğıdlar gönderdi. Ve Daltaban Mustafa Paşa dahi yanına cem' olan bir mikdâr asker ve Bosnalı Seyfullah Paşa ile nehr-i mezbûr üstünde vâki' Vişegrad köprüsünün beru başın muhâfaza üzre oldu. Mukaddem bu ahvâl Seyfullah Paşa ve der-akab Ahmed Paşa ve Mustafa Paşa taraflarından der-i devlete arz-ı i'lâm[665] olup imdâd ü i'ânet[666] içün feryâd-ı figân[667]

---

[649] düşmen-i dînin ÇY: dîn -V
[650] dîn ÇY: -V
[651] bir dürlü ÇY: -V
[652] ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V
[653] hâsirîn ÇY: -V
[654] cidâl-i harb-i kıtâl ÇY: -V
[655] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[656] yakup yıkdı ÇY
[657] düşmen-i bed-girdâra ÇY: bed-girdâr -V
[658] bir şey hâsıl ÇY
[659] düşmen-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[660] menhûs ÇY: -V
[661] ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V
[662] bî-dîn ÇY: -V
[663] perâkende ve ÇY: -V
[664] şehr-i mezbûrdan ÇY: mezbûr -V
[665] i'lâm ÇY: -V
[666] ü i'ânet ÇY: -V
[667] figân ÇY: -V

itmeleriyle Daltaban Mustafa Paşa'nın vezâreti ibkā ve Bosna üzerine serdâr nasb olup serâserli kürk ve emr-i şerîf ile merhûm Mısırlı-zâde kapucular kethudâsı Ali Ağa gönderilüp Tımışvar'dan çıkan Rumili Beylerbeyisi Vezîr Abdi Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve kendü ile bile çıkan mîrî piyâdeyi ulûfe ile istishâb idüp mu'accelen Bosna imdâdına irişmek üzre mü'ekked fermân ile silahşor Kalfa Süleyman Ağa ve Bosna Beylerbeyisi Ahmed Paşa ve Kilis sancağı beyi Osman Paşa ve Hersek sancağı beyi[668] Boşnak Receb Paşa ve Selim Paşa ve İskobyeli Ali Paşa'ya silahşor Meneviş İbrahim Ağa ve Üsküb ve Köstendil sancakları beyi Serhadli Mehmed Paşa'ya silahşor Küçük Osman Ağa ve İskenderiye sancağı beyi Arnavud Zeynel Paşa ve selefi Demir Halil Bey'e silahşor Murad Ağa ve Yanya ve Dukakin ve Pirizrin, Vulçetrin sancakları beyi Hüdaverdi Paşa'ya kapucubaşı Voynuk Mehmed Ağa ve Ohri sancağı beyi Adem Paşa'ya kapucubaşı Türk Ahmed Ağa ve Avlonya ve Delvina sancakları beyi merhûm Kaplan Paşa oğlu Zeynel Paşa'ya Çalık Ahmed Ağa ile şedîd ahkâmlar[669] gönderilüp zîr-i livâlarında harb ü darbe kādir il erleri ve ocak beyzâdeleri ile cem'iyyet idüp[670] bir gün evvel Bosna imdâdına irişmek üzre tenbih-i azîm-i te'kîd[671] buyurulup Rumili'ne başdan başa değin[672] nefîr-i âm emirleri yazılup cenge[673] kādir il erleri ve[674] sükkân-ı memleket ve askerî tayfasın kaldırıp getürmeğe üç kola Rumili sâkinlerinden sekiz nefer gedikli zâ'im ve Âsitâne'den[675] on nefer ulûfelü çavuş ağalar ve yeniçeri cebeci, topcu ve top arabacı[676] sipâh silahdâr ocaklarından şedîd mübâşirler ta'yîn ve cümlenin üzerine Karaman Beylerbeyisi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa sürücü nasb olup altı kıt'a şâhî top ile girüden gönderildi. Ve dört bin nefer Bucak Tatarı dahi ifrâz ve imdâda irişdirmek üzre kapucubaşı Baltacı İbrahim Ağa Hân-ı âlî-şân[677] hazretlerine irsâl olundu.[678] Lâkin henüz bunlar cem' olmazdan mukaddem düşmen-i bî-[679]dîn ve kefere-i bed-âyin[680] mâh-ı mezbûrun yedinci Çehâr-şenbih gün öyle vakti Şehirsaray'a girüp bulduğu Müslümânları katl ve esîr ve emvâl ve erzâkların gāret ve

---

[668] Osman... beyi -ÇY
[669] ahkâm-ı şerîfeler ÇY: şerîfe -V
[670] idüp Ç: -YV
[671] azîm-i te'kîd ÇY: -V
[672] değin ÇY: -V
[673] ceng-i harbe ÇY: -V
[674] il erleri ve ÇY: -V
[675] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[676] top arabacı ÇY: -V
[677] âlî-şân ÇY: -V
[678] buyuruldu ÇY
[679] bî ÇY: -V
[680] ve kefere-i bed-âyin ÇY: -V

hasâret eyledikden sonra başdan başa şehri[681] âteşe urup kal'aya zafer bulamadı. Üç yüz seneden beru cem' olmuş malı kabz idüp,[682] yedi bin esîri önüne katup mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Cuma gün şehirden taşra[683] çıkup geldüğü (256 b) yol ile yıkılup Brandik boğazından geçüp Maglay Kal'ası'nı lağım ile atup hedm eyledi. Ve Doboy Kal'ası sa'b, sengistan yerde vâki' olmağla içine dört yüz mikdâr Nemçe ve haydûd koyup andan Teşne Kal'ası'nı varup dört gün top ve humbara ile döğüp zafer bulamamağla hâ'iben Sava suyuna gitdiklerin ve bir yerde kâfir alıkomayup ve boğazda bekleyen Kaybe kumandânının atlu ve yayasını bile sürüp menhûsen hudûddan çıkup kendü Mohaç palankasına kışlaya girüp askerinin bir mikdârı Varadin'e ve yedibin yaya İylok Kal'ası'na dağıldıkları haberin Ahmed Paşa işitdikde Saraya gelüp ve dağılan halkı sürüp şehre getürdü. Herkes hânesin yanık bulup çırlak çıplak aç ve taksîr ve[684] zelîl ve perîşân-ı hâl[685] girüp sığındılar. Ve bayır başlarında yanmayan ancak otuz kadar ev sağ bulunup Ahmed Paşa dahi Bihke Kal'ası zahîresini Banaluka'dan kaldırıp ulaşdırdığın, vukû'a gelen ahvâli künhüyle yazup Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[686] itmeğle nefîr-i âm emirleri fesh olup herkes yerlerine gitmek ancak Hersek sancağı beyi Boşnak Receb Paşa ve Kilis sancağı beyi Osman Paşa ve Seyfullah Paşa ve Selim Paşa ve İskobyeli Ali Paşa Bosna'da Ahmed Paşa yanından münfekk olmamak ve ahâlî-i Bosna kudretleri mertebe hâne ve dükkânların yapmak buyuruldu.

İstîlâ-yi küffâr-ı Yenipalanka ve Pançova

Bundan sonra melâ'în-i bî-dîn[687] yüz bulup Erdel cenerali Vavodmond la'în-i bî-dîn[688] Erdel eşkıyâsından piyâde ve süvâr on bin kâfir ile mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Çehâr-şenbih gün ale'l-gafle gelüp Pançova'dan dört sâ'at aşağı Pançova tarafının Tuna kenârında vâki' Yenipalanka'yı sarup dört gün muhâsara ve cengden[689] sonra yürüyüş ile alup ancak içinde vâlî olan Ahmed Bey altı yerden yedüğü zahm ile kurtulup sâir dört yüz mikdâr neferâtı, nisvân ve sıbyânı ile katl idüp emvâl ve erzâkların gâret ü hasâret[690] etdikden sonra[691] palankayı yakup[692] andan Pançova palankası üzerine geleceğin,

---

[681] şehr-i mezbûru ÇY: mezbûr -V
[682] idüp ÇY: -V
[683] taşra ÇY: -V
[684] ve taksîr ve ÇY: -V
[685] ve perîşân-ı hâl ÇY: -V
[686] i'lâm ÇY: -V
[687] bî-dîn ÇY: -V
[688] bî-dîn ÇY: -V
[689] ceng-i kıtâlden ÇY: kıtâl -V
[690] ü hasâret ÇY: -V
[691] başka ÇY

muhâfızları Cuma gün haber almağın Belgrad-ı dârü`l-cihâd[693] muhâfızı Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa`ya arz-ı i'lâm[694] ve imdâd içün feryâd-ı figān[695] itmeleriyle ba'de`l[696]-istişâre dört yüz mikdâr âdem intihâb ve[697] irsâl olunmuşiken ikindi mahalli palanka neferâtı, muhâfazasında olan Hüseyin Bey üzerine gulüvv idüp her ne denlü nasîhat etdi ise sûd-mend olmayup palanka kapuların kırup firâr etdiler. Derd-mend beş nefer âdemiyle gicenin altıncı sâ'atine değin sabr idüp bir vechile neferâtı avdete imkân-pezîr[698] idemedüğünden kendü dahi nısfü`l-leylde çıkup Belgrad`a[699] geldikde Vezîr Mehmed Paşa tutup habs idüp ele giren palanka zâbitleri ve neferâtından bir kaçın katl eyledi. Der-akab yüz elli mikdâr haydûd gelüp palankada buldukları eşyâyı gāret eyledikleriden sonra âteşe urup dağıldılar. Varoş re'âyâsı mukaddem emvâl ve topların Belgrad yakasına geçirmişler idi. Kendülere dest-dırâzlık etmediler. Vezîr Mehmed Paşa dahi Pançova palankasın müceddeden toprak dolma şaranpo ile yapmak şartıyla sâbıkā Tittel sancağı beyi Osman Bey`e iki tuğ ile Vize sancağın virüp bir kîse nakd ve mühimmât-ı binâ ile gönderdi. Ve Güğercinlik muhâfızı Murad Bey`e bir kîse ve İhram palankasına ta'yîn etdüğü Nişli Yeğen Ahmed Paşa`ya bir kîse ve Demirkapu ve Tahtalu ve İnlik girdablarından zahîre sefînelerin Belgrad`a[700] çıkarmağa me'mûr on beş şayka beylerine yüzer guruş virdüğün ve içeru gönderdiği câsûsları Nemçe seraskeri Prenç Visavye la'în Mohac`da ve İylok`da cem'iyyet üzre olup vakt-i şitâda gelüp Belgrad-ı dârü`l-cihâd[701] varoşun[702] ve Hisarcık palankasın yakup yemîn ü yesârı tahrîb iderek Morova köprüsün zabt u rabt[703] idüp anda kışlayacağın haber virdiklerin yazup imdâd ü i'ânet[704] içün feryâd-ı figān[705] itmeğle Rumili Beylerbeyisi Vezîr Abdi Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve eyâletinde olan sancak beyileri ile Belgrad muhâfazasına ve Özi Beylerbeyisi Hazînedâr İbrahim Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve mîrîden yazdığı üç bin sekiz yüz nefer piyâde ve Rumili eyâletinden Avlonya sancağı beyi Kaplan Paşa oğlu Zeynel Paşa ve İlbasan sancağı beyi Hazîne Aldıran Arnavud Ali Paşa Tımışvar

---

[692] ihrâk-ı bi`n-nâr ÇY
[693] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[694] i'lâm ÇY: -V
[695] figān ÇY: -V
[696] bi`l ÇY
[697] idüp ÇY
[698] pezîr ÇY: -V
[699] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V
[700] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V
[701] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[702] varoşun -ÇY
[703] u rabt ÇY: -V
[704] ü i'ânet Ç: -YV

muhâfazasına (sahh) ta'yîn ve irsâl[706] bir gün evvel irişmek üzre mü'ekked fermân gönderildi. Bir sene muhâfaza şartıyla onar akçe ibtidâ ile Dobruca'dan Kamaniçe muhâfazası içün yazılan sekiz yüz nefer sipâh silahdâr serdengeçdisi ve Âsitâne'den[707] beş yüz nefer yeniçeri mütekâ'idîni bir haseki ve iki yüz nefer süvârî beşlü ve ma'ûnetleri mîrîden virilmek üzre Eflak'da kışlayan piyâde ve süvâr beş yüz nefer Kurslu dahi ta'yîn ve irsâl[708] buyuruldu. Ve Yenipalanka'nın Tuna sâhillerin haydûd eşkıyâsı mekrinden hıfz-ı[709] hırâset ve sefâyin-i islâm tesyîriçün müceddeden toprak dolma şaranpo ile binâsı elzem olmağın Hisarcık ve Semendire ve Kopleç ve Pojorofça ve İhram ve Güğercinlik ve İnlik palankaları neferâtı ve re'âyâsının i'ânetleri ile binâ etmek üzre Köstendil sancağı beyi Serhadli Mehmed Paşa'ya sipâriş olunup onar akçe ulûfe ile dört yüz nefer yerlü kulu yazmak buyuruldu.

Ameden ba'zı ahbâr der-serhadd-i Bosna

Bu hînde Bosna'dan dahi feryâdcı[710] gelüp alınan diller takrîri üzre Prenç Visavye la'în rûz-ı Nevrûz'da yine Bosna üzerine Varadin ve Karloviçe ceneralleri, Magrolci ve Lika grofları ve Hırvat Yani ve Zerrîn ve Begân oğulları la'înler ve leb-i deryâdan, Efrenk ve cümle haydûd ve usât dağlarının eşkıyâsı yek-dil ve yek-cihed[711] asker-i menhûslarıyla top ve mühimmât-ı cebe-hânelerin tedârük ve ba'zı iri top ve havan humbaraların Karloviçe'de dökdürüp Kızıl Yumurta'dan sonra Bihke ve tevâbi'i kal'aların muhâsara ve taraf taraf Bosna serhadlerine yürüyeceklerin ve memleket ve etrâf-ı serhad kal'a ve palanka ve boğazlar muhâfazacı askerden tehî, düşmen-i dîn[712] geldiği takdîrce müdâfa'asına iktidârımız olmayup külliyetli askere[713] muhtâc olduğun bildirmeleriyle, vükelâ-yi devlet cem' olup[714] ba'de'l-istişâre Bosna serdârı Vezîr Daltaban Mustafa Paşa'ya yine cümleye başlıkla Bosna eyâleti virilüp serhadlere gûş-dâr olmak üzre eyâlet-i Bosna'nın vasatı olan Travnik Kal'ası'nda ikâmet ile me'mûr olup kendünün beşer yüz nefer süvârî kapusu halkından ve Bosna ve Hersek ve Kilis ve İzvornik sancaklarının bin beş yüz nefer zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve ber-mûceb-i defter Bosna eyâletinde mukîm ve müsâfir harb ü darbe kâdir il erleri hîn-i iktizâda anlar dahi yanına irişmek üzre mü'ekked

---

705 figân ÇY: -V
706 ve irsâl ÇY: -V
707 Âsitâne-i sa'âdetden Ç: sa'âdet -YV
708 ve irsâl ÇY: -V
709 hıfz ÇY: -V
710 feryâdcılar ÇY
711 ve yek-cihed ÇY: -V
712 dîn ÇY: -V
713 asker-i ehl-i islâma ÇY: ehl-i islâm -V
714 cem' olup ÇY: -V

emr-i şerîf irsâl olunduğundan gayrı Âsitâne'den[715] gönderilen otuz beş bin guruşdan bahşiş ve ulûfe ve ma'ûnetleri virilüp yaz kış kimi kendü yanında ve kimi Bosna serhadlerinin ba'zı kal'a ve palanka ve boğazları muhâfazalarında[716] olmak[717] üzre mîrî beş yüz mikdârı[718] süvârî ve üç bin yedi yüz on sekiz nefer piyâde asker yazup Ordu-yı humâyûn Belgrad'a[719] varup kendülere haber gönderilinceye değin serdâr-ı mûmâ-ileyh yanında bulunmak üzre merhûm Fazlı Bölükbaşı oğlu yazdığı iki bin nefer mîrî Bosna piyâdesi ve Hüdaverdi Paşa sekiz yüz nefer kapusu[720] halkı ve mîrîden yazdığı iki bin nefer Arnavud piyâdesi ve iki yüz elli nefer kapusu halkıyla Adem Paşa ve Rumili'nin iç ilinde vâki' ba'zı kal'a neferâtıyla mu'âfâtdan bin nefer ve Kilis sancağı beyi Osman Paşa yüz elli âdemiyle ve Piriştine'de sâkin ve mîrîden iki yük akçe virilen merhûm Topal Hüseyin Paşa oğlu Mustafa Bey yüz âdemiyle ve Belgrad muhâfızlarından otuzuncu cema'atin çorbacısı Ali Ağa beş yüz yeniçeri, elli bir cebeci, kırk beş topcu, on sekiz top arabacı, üç kıt'a şâhî top iki kıt'a humbara havanı bir mikdâr cebe-hâne ile ta'yîn olunduğundan mâ'adâ Bosna'dan ma'zûl, Hersek sancağı virilen Dizdâr-zâde Ahmed Paşa dahi Novasi'nde oturup Poçetil ve Lopoşka ve Gelüç ve Mostar ve ol serhadlere me'mûr olan muhâfazacıları alıkoyup hîn-i iktizâda ol dahi serdâr-ı mûmâ-ileyh yanına varmak buyuruldu. Ve Bosna cizyesi malından iki bin beşyüz guruş harçlık verilen Selim Paşa bin nefer mîrî piyâde ile Bihke Kal'ası muhâfazasına ve iki bin guruş virilen Seyfullah Paşa yüz elli âdemiyle Teşne Kal'ası muhâfazasına ve Boşnak Receb Paşa Ehlune Kal'ası muhâfazasına ve İskobyeli Ali Paşa İskobye Kal'ası muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[721] olundu. Mukaddemâ melâ'în-i hâsirîn[722] Bosna'ya müstevlî oldukda kârgîr dîvarların on yerden lağım ile atup harâb etdüğü Brandik Kal'ası ve Teşne ve Zice ve Maglay kal'aları müceddeden yapılup müstahfızân-ı asker zahîre ve mühimmât-ı cebe-hâneleri vaz' olundu. Ve yerlü askerinden gayrı Poçetil Kal'ası'na **(257 a)** dahi mîrî altı yüz on altı nefer ve Gelüç Kal'ası'na üç yüz elli nefer ve Lopoşka Kal'ası'na yüz elli dört nefer piyâde asker konup zahîreleri tamâmen[723] verildi. Bu minvâl üzre eyâlet-i Bosna dört tarafdan piyâde ve süvâr on iki bin altmış dört nefer muhâfız asker-i islâm[724] ile muhkem[725] zabt u rabt[726]

[715] Âsitâne-i sa'âdetden Ç: sa'âdet -YV
[716] muhâfaza ÇY
[717] etmek ÇY
[718] mikdârı ÇY: -V
[719] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[720] kapuları ÇY
[721] ve irsâl ÇY: -V
[722] hâsirîn ÇY: -V
[723] tamâmen ÇY: -V
[724] islâm ÇY: -V

olundu. Bu vakitde bir bölük kâfir-i bî-dîn[727] Bihke üzerine gelüp serdâr-ı mûmâ-ileyh imdâdlarına giderken firârları haberi gelmeğin[728] kethudâsına kendü süvârî askerin ve eyâlet-i Bosna'nın zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ve serhad ağaların koşup bin yük zahîre ve kırk yük cebe-hâne ile kal'a-i mezbûra getürüp teslîminden[729] sonra Selim Paşa'yı yanlarına alup îsâl-i hasâret-i a'dâ-yi dîn[730] niyyetiyle Novi ve Zirin ve Gorçka ve Pirlepe ve Korayski kal'aları mâbeynlerinde vâki' Zirin sahrâsına varup beş pâre karyelerin urup ihrâk-ı bi'n-nâr, otuz kelle yüz mikdârı[731] esîr ve üç yüz bâr-gîr ve öküz ve yedi yüz koyun ve mâl-ı ganâyim-i bî-şümâr[732] ile Bihke'ye dâhil Selim Paşa anda kalup kendü Banaluka yoluyla serdâr yanına vâsıl ve dâhil[733] oldu. Ve Bihke altından firâr iden düşmen ta'kîbine Kamangrad ağalarından İbrahim Ağa bir mikdâr guzât-ı islâm[734] ile Bihke'den çıkup Began oğlu[735] memleketinde Karin Kal'ası kurbünde biraz esîr ve hayvânât sürüp hîn-i avdetde melâ'în-i hâsirîn[736] irişüp kıtâl-i azîmden sonra guzât-ı islâm gālib düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyin[737] mağlûb olup yüz kelle otuz mikdâr[738] dil ile sâlimen ve gānimen[739] Bihke'ye dâhil oldular. Bir nevbet dahi serdâr-ı mûmâ-ileyh İskobye muhâfazasında olan İskobyeli Ali Paşa ve Ehlune muhâfazasında olan Boşnak Receb Paşa Bosna ve Hersek ve Kilis âlây beyilerin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ve Aglamoc ve Ehlune gâzîlerin ve yanında mevcûd piyâde ve süvâr levendât ve kapusu halkıyla kethudâsı İbrahim Ağa'yı düşmen-i bî-dîn[740] memleketin nehb-i gārete ta'yîn idüp iki bin beş yüz mikdârı[741] piyâde bir ol kadar süvârî ile azîmet ve ahşam vaktinde Poşkoplata köprüsü kurbünde cem'iyyet ve meşveret idüp iki koldan seğirdim eylemeğe kavl ü karâr[742] eylediler. Lâkin cümle dağları düşmen-i bî-dîn[743] sedd etdüğünden hayli zahmet çekilüp sabah olunca boğazı aşmak

---

[725] muhkem -ÇY
[726] u rabt ÇY: -V
[727] bî-dîn ÇY: -V
[728] gelmek ile ÇY
[729] teslîm itdikden ÇY
[730] dîn ÇY: -V
[731] mikdârı ÇY: -V
[732] bî-şümâr ÇY: -V
[733] ve dâhil Ç: -YV
[734] ehl-i islâm Ç: islâm Y: -V
[735] oğulları ÇY
[736] hâsirîn Y: -V
[737] ve kefere-i bed-âyin ÇY: -V
[738] mikdâr ÇY: -V
[739] ve gānimen ÇY: -V
[740] bî-dîn ÇY: -V
[741] mikdârı Ç: -YV
[742] ü karâr ÇY: -V
[743] bî-dîn ÇY: -V

mümkin olmadı. Receb Paşa Ehluna ve Aglamoc gāzîleri ve Kilis âlây beyisi[744] bayrağıyla Çetine suyu yalısında olan Grab ve Babuka karyeleri üzerine varup gāret ü hasâret[745] iderek boğazdan içeru girüp yüz esîr kırk mikdârı[746] bâr-gîr ahz eyledi. Ve kendü ile me'mûr piyâde asker boğaza gelince düşmen-i bî-dîn[747] mukaddem girüp azîm ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl[748] itmeğle, beş âdem şehîd, beşi yârelenüp hâh ü nâ-hâh düşmeni[749] boğazdan çıkardılar. Elli kelle yirmi dil dahi alup mukaddem aldıkları esîr-i ganîmet ile selâmete çıkdılar. Bir koldan dahi İskobyeli Ali Paşa ve İbrahim kethudâ ve Hersek âlây beyisi ve serdâr-ı mezbûrun deli gönüllüsü bayraklarıyla Novasin nâhiyesi ve karyeleri üzerine varılup bi'l-cümle ihrâk-ı bi'n-nâr eylediler. Beş yüz sığır binden mütecâviz koyun sürüp hîn-i avdetde düşmen-i dîn yemîn ve yesârdan yürüyüp boğaza girdi. Lâkin guzât-ı[750] islâmın merdâne ve dilîrâne cünbüş-i hareket ve[751] hücûmundan pây-dâr olamayup firâr itmekle bunlar dahi selâmet-birle Bosna'ya dâhil oldular. Ve Gelüç Kal'ası kurbünde bir karyeye elli mikdâr haydûd geldüğü ol havâlînin gāzîleri işidüp irişdiler. Ekserin kırup[752] bayraklarıyla beş dil aldılar. Bir nevbet dahi serdâr-ı mezbûr Teşne muhâfazasına bir beşlü ağasıyla kırk nefer süvârî levend göndermişidi. Dil içün Doboy Kal'ası altına varup üç kelle iki dil getürmüşler, keyfiyyet-i düşmen-i bed-ahter[753] su'âl olundu. Doboy Kal'ası'na melâ'în-i bî-dîn gāyet[754] istihkâm virüp başları Brot kumandanı la'înin karındaşı murdâr[755] olup her bâr sıkıldıkca beşer bin mikdârı[756] kâfir ile imdâd ü i'ânet[757] itmeğe ta'ahhüd etdüğün ve Nemçe çasarı Ösek'de müceddeden iki kulle binâ etdirdüğün ve Belgrad'dan[758] Âsitâne'ye gelen bir kurslu Rumili Beylerbeyisi Vezîr Abdi Paşa Belgrad'dan Tımışvar zahîresin alup gitdüğün ve Leh kralı Ferideriko s kral ile vilâyetlü arasına ihtilâl düşüp kıtâl olmağla Leh kralı imdâdına irişmek üzre Orta Macar'da kışlayan Nemçe askeri ta'yîn olduğun Nemçe ve Macar ve Sırfdan derinti dört bin cengci kâfir hasâret kasdıyla Tımışvar altına geldiklerinde yerlü ve Kurslu taşra çıkup dört sâ'at

---

[744] beyileri ÇY
[745] ü hasâret ÇY: -V
[746] mikdârı Ç: -YV
[747] bî-dîn ÇY: -V
[748] cidâl-i harb ü kıtâl ÇY: -V
[749] düşmen-i bed-girdârı ÇY: bed-girdâr -V
[750] ve +V: -ÇY
[751] cünbüş-i hareket ve ÇY: -V
[752] katl idüp ÇY
[753] bed-ahter ÇY: -V
[754] bî-dîn gāyet ÇY: -V
[755] murdâr ÇY: -V
[756] mikdârı ÇY: -V
[757] ü i'ânet ÇY: -V
[758] Belgrad-ı dârü'l-cihâddan ÇY: dârü'l-cihâd -V

cengden[759] sonra yetmiş nefer hınzır düşmekle hâ'iben ve hâsiren[760] yıkılup gitdiklerin[761] ve bu yıl Nemçe askeri iki bölük olup biri Prenç Visavye ile Bosna üzerine gitmeğe kavl idüp Bosna re'âyâsına ıdlâl ve tahrîk kâğıdları gönderip hıdmetde bulunanlara mu'âfiyetler arz eyledi. Bir bölüğü dahi Parfiş veyâ Prenç Luyis ile Belgrad serhaddine gelüp ehl-i islâm[762] askeriyle mukāvemet ideceklerin ve Varadin kumandanı mekriyle Belgrad varoşunda olan on iki nefer esîrleri va'deler ile murâdına uydurup anlar dahi Sava tarafında olan varoşa iki def'a âteş urmağla yanup Büyük Çarşu'yu dahi yakmak sadedinde iken ahz olunup yoldaşların bildirmeleriyle cümlesi giriftâr ve Varadin kumandanının tahrîkiyle bu fesâdı ikrâr etdiklerin haber virdi.

Tahrîb-i memâlik-i küffâr der-leşker-i Tatar

Bu kış içinde me'mûr oldukları üzre Hân-zâde Gāzî Giray ve Maksûd Giray sultânlar otuz bin mikdâr Tatar askeriyle Kamaniçe Kal'ası'nın zahîre ve mevâcibin Boğdan'dan kaldırıp Turla suyunu Kamaniçe'den iki sâ'at beruden geçüp selâmet ile mahalline îsâl eyledikden sonra hasâret niyyetiyle متوكل علي الله تعالي[763] Turla kenârıyla gidüp beş günde Aleksin nâm kal'aya varup yüksek yerde olmağla ancak varoşu gāret ü yağma ve ihrâk-ı bi'n-nâr olundu. Andan üç konak daha gidüp Turla suyunu buz üzerinden beru cânibe geçdiler. Andan on altı sâ'atde Zapolata Palankası kurbüne nüzûlünde sultânlar ağırlık ile ol mahalde kalup Çavul Mirza ile Tatar askerin çapula gönderip Erdel dağları civârında olan Kolomeya şehrinin ma'mûr varoşların ve etrâfındaki kö[y]lerin urup yirmi bin esîr ve bî-hadd mâl-ı ganîmet ve hayvânâtların ve sagîr bâr-gîrlerin[764] alup eşcâr-ı müsmire ve süknâlarına âteş virdiler.[765] Hîn-i avdetde Zapolata üzerine yürüyüp hayli ceng-i cidâl[766] etdiler. Mahsûr-ı melâ'în tâkat getüremeyüp şansa kapanmağın varoşun urup halkın esîr eylediler. Andan dahi tok doyum göçüp Prut ve Turla suları üstünden selâmet-birle Bucak'a dâhil ve Kırım'a azîmetin yazup gönderdiği kâğıd Rikab-ı humâyûna[767] arz olundu. Gelen Abdurrahman nâm ağası Kolomeya şehrine bir târîhde İslam ayağı basdığı vâki'[768] olmaduğun haber virdi. Ve Azbarış cengcilerinden ele girüp gönderdiği dil takrîrinde Leh kralı Feriderikos kral Varşov şehrinde olup Kamaniçe Kal'ası

[759] ceng-i azîmden ÇY: azîm -V
[760] ve hâsiren ÇY: -V
[761] fî-nâr-ı cehennem olduklarını ÇY
[762] islâm ÇY: -V
[763] te'âlâ ÇY: -V
[764] ve sagîr bâr-gîrlerin ÇY: -V
[765] virüp ihrâk-ı bi'n-nâr itdiler ÇY
[766] cidâl ÇY: -V
[767] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

üzerine gelmeğe kasdı olduğundan piyâde ve süvâr Leh askerine beru cânıblere kışla virdi. Mukaddemâ França`dan Leh krallığı sevdâsıyla gelen Prenç De Konte me'yûsen vilâyetine gitdikde Feriderikos krala kâğıd gönderip bu yolda sarf etdüğü mâlı taleb eyledi. Ve illâ eğer viremem der ise[769] üzerine geleceğin söyledi. Ve diğer Hân-zâde Şahbaz Giray Sultân dahi sebük-bâr on bin mikdârı[770] Tatar-ı sabâ-reftâr[771] ile îsâl-i mazarrat-ı a'dâ niyyetiyle مستعين بالله تعالي[772] Barabaş Kazağı ile Moskov memleketi arasına doğru teveccüh ve azîmet Samar ve Bojok ve Beceno suların buz üstünden geçüp yirmi dört günde mahall-i ma'mûresi olan Beceno Kal'ası`na varup varoşun ihrâk-ı bi`n-nâr[773] ve gâret ü hasâret[774] ve ol havâlîye çapul salup âteşler[775] oldular.[776] Hayvânâtdan mâ'adâ beş bin esîr ve ganîmet-i ferâvân ile avdet, şiddet-i şitâ ve kesret-i kar sebebiyle leşker-i Tatar dahi ziyâdece yayılamayup yine gidildüğü yoldan gelinüp avdetde Bojok polkolniği bir mikdâr Moskov keferesiyle Bojok suyunun beru cânibin bekleyüp yolların kesmek zu'munda olmuşidi. Biraz elleşdiler lütf-i Hak[777] ile mâni' olamayup yıkılup gitmeğle bunlar dahi kırk sekizinci günde Kırım`a dâhil oldular. Dillerin takrîri üzre Moskov çarı Şeremet oğlu ile güz eyyâmında Nemçe çasarına gitmişidi. Osmanlu ile sulha tavassut idüp yine ke`l-evvel Kamame miftâhı kendüye virilmek niyâzıyla varup Beç Kal'ası`nda görüşdü. Bojova gününden evvel dârü`l-mülkü olan İstoliçe şehrine geldi. Azak Kal'ası`ndan yedi menzil yukarı Ten suyu kenârında Kıratoyak şehrinde sagîr ve kebîr kayıklardan gayrı kalyon şeklinde üç yüz mikdâr büyük gemiler yapdırıp üzerine topların bindirip yaz eyâmında Karadeniz`e inmek üzre sâir senelerden üç kat ziyâde asker cem' eyledi. Ve Moskov hatemânı **(257 b)** Şeremet oğlu Dolhorot Ak Palanka`da ve Barabaş hatemânı Mazapa Patrona şehrinde kışlayup evvel baharda ikisi bir yere gelüp başka kol olup Kırım Adası niyyetiyle Or Boğazı`na gelmeğe tasmîm etdiler. Ve kendüler içün mukaddem İstoliçe şehrinden Togan Kal'ası`na buz üzerinden yetmiş kıt'a top gönderdiler. Ve Togan Kal'ası`nda üç bin nefer Moskov ve Kazak mevcûd ve zahîreleri çok olduğun haber virdiler.

---

[768] müşâhede ÇY
[769] eğer viremem der ise ÇY: -V
[770] mikdârı ÇY: -V
[771] sabâ-reftâr ÇY: -V
[772] te'âlâ ÇY: -V
[773] bi`n-nâr ÇY: -V
[774] ü hasâret ÇY: -V
[775] saldırup kün-fe-yekûn +ÇY: -V
[776] ettiler ÇY
[777] hazret-i bârî-yi te'âlâ ÇY

Te'dîb-i eşkıyâ-yı Kürd ve Türkmân

Rakka iskânından Beydili cema'atinden Topal Assâf nâm şakī dört yüz mikdâr ev ile Barak ve Bayındır ve Muscalı vesâir tevâbi'leriyle üç bin kadar[778] eşkıyâ olup yerlerinden hareket ve Murad suyun geçüp Mumbuc ve ol havâlîlerde iskân, ricâlin tahrîk ve yanına cem' ve fesâd-ı uzmâ tedârükünde iken Rakka Beylerbeyisi Vezîr Yusuf Paşa meks ü ikāmet[779] üzre olduğu Raha nâm mahalden haber alup seksen bayrak kapusu levendiyle üzerlerine varup evvel emirde âdem gönderip iskâna da'vet eyledi. Isgā eylemediklerinden nâşî rûy-ı muhârebe nümâyân ve ceng-i cidâl ve harb-i[780] kıtâle ser-âğāz, iki sâ'at kadar mukātele altı yüz mikdâr eşkıyâ-yı Türkmân tu'me-i şemşîr-i tîz,[781] emvâl ve erzâkları nasîb-i cünûd-ı mansûre-i hûn-rîz olup bakıyyetü's-süyûf bed-bahtların bir mikdârı perâkende ve perîşân olmalarıyla Hama ve etrâfda vâki' havâs ve vakf-ı kurâ ve kasabât[782] re'âyâları aralarında muhtefî vesâirleri Nehr-i Fırat'dan[783] ubûr ve mahall-i iskânlarına hayme-zen-i itâ'at ve ikāmet etdiler. Perâkende olanlarının cem' ve iskânları hayyiz-i imkânda olmamağla taraf taraf münteşir oldular. Ve mukaddemâ Mumbuc'da iskân etdirilen tâ'ifeden Kilis Ekrâdı yine Kilis'e ve Avşar ve Cerid ve Lekvan cemâ'atlerinin bir mikdârı Maraş câniblerine firâr itmeleriyle anların dahi üzerlerine varup, sürüp Rakka'ya iskân etdirdi.

Ta'yîn-i imdâd-ı asker-i Şemhal Hân

Bundan akdem Şemhal Hân'a hatt-ı humâyûn gönderilüp Azak istihlâsı içün hıdmet-i dîn-i mübîn-i uğur-ı pâdişâhîde[784] bulunmak üzre[785] kudreti mertebe asker ifrâz ve ta'yîn olunması tenbîh buyurulmuşidi. Bir mikdâr asker[786] ile oğlu Mübârek Orak Mirza'yı gönderdi. Lâkin Azak fethine Nehr-i Kupan ağzında yapılan Temrek Kal'ası'na[787] Açu Kal'ası tercîh olunduğundan bunlar dahi vilâyetlerine gidüp Hân-ı mezbûrdan Hacı Maksud ve Hacı Murad nâm âdemleriyle Rikâb-ı humâyûna[788] gelen nâmesinde bu tarafda kadîmî memâlik-i islâmiyyeden olan Tatartop nâm mevzi'de bir müstahkem kal'a binâsın ve civârımızda Moskov keferesi tasarrufunda vâki' Terek suyu

[778] mikdârı ÇY
[779] ü ikāmet ÇY: -V
[780] cidâl ve harb ÇY: -V
[781] tîz -ÇY
[782] ve kasabât ÇY: -V
[783] Murad'dan ÇY
[784] pâdişâh-ı gāzîde ÇY: gāzî -V
[785] bulunmaları içün ÇY
[786] asâkir ÇY
[787] Temrek Kal'ası'na Ç: -YV
[788] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: -V

üstünde olan Terek Kal'ası, Azak Kal'ası bize ve size ne denlü lâzım ise bu kal'anın dahi Moskov'a ol denlü lüzûmu olup lâkin top ve humbara ve mühimmât-ı cebe-hânemiz olmaduğundan feth ü teshîrine vaz'-ı · yed idemedik cenâb-ı şehriyârîlerinden niyâz-mend[789] olunur ki, ekall-i mertebe sunûf-ı askerden bin nefer kapukulu beş top iki humbara mühimmâtlarıyla îsâl olunmasın ve kal'a-i mezbûrun fethi müyesser olur ise hemân[790] Moskovun[791] tahtın almış gibi oluruz dimiş. Ba'de'l-istişâre iki yüz elli yeniçeri, yüz cebeci, altmış topcu, yirmi top arabacı, on iki top ve humbara ve yuvarlak döküci ta'yîn ve üzerlerine sâbıkā Kılburun muhâfızı Hazînedâr Hasan Paşa-yı dilîr[792] serdâr nasb olup Taman iskelesinden çıkup Çerkes'de Kabartay memleketinde cem'iyyetden sonra Şemhâl Hân yanına varmak emr-i fermân[793] olundu. Lâkin bu ahvâl netîce virmeyüp me'mûr olan asker ve mühimmât-ı cebe-hâne ve toplar ile Hasan Paşa Açu Kal'ası'na vaz' olundu.

Sulh-i salâh-ı[794] Nemçe ve Françe

On bir seneden beru Nemçe ile Françe arasında iştigâl bulan âteş-i[795] ceng ü cidâlin itfâsı içün İsveç kralı olan On ikinci Karlo'nun ihtimâm ve tavassutu ile târîh-i velâdet-i[796] İsa aleyhi's-selâmın bin altı yüz doksan yedi senesi Teşrîn-i evvelinin yirminci günü ki; Hicret-i Nebevî[797] aleyhi's-selâmın[798] dahi bin yüz dokuz senesi Rebî'u'l-ahirinin on dördüncü Çehâr-şenbih günüdür, Nemçe çasarının ve Nemçe herseklerinin ve Françe kralının me'zûn ve murahhas vekîlleri ve tavassut iden İsveç elçileri Nederlande memleketinde vâki' Risvik Sarayı'nda bir yere gelüp mâ-beynlerinde muvâfakat-ı külliyye ile otuz yedi madde üzerine sulh ü salâh[799] olmalarıyla akd olunan;

Evvelki Madde: Mâ-beynlerinde mü'eyyed ü mü'ekked,[800] muhabbet ü meveddet,[801] vârisleri arasında dahi karâr-dâde ola. Ba'de'l-yevm a'lâ ve ednâ birbirinin zarâr-gezend[802] kasdın eylemeyüp[803] ve eylemek[804] murâd idenlere dahi yardım etmeyüp

---

[789] mend ÇY: -V
[790] hemân -ÇY
[791] Moskov çarının ÇY: çarın -V
[792] dilîr ÇY: -V
[793] fermân ÇY: -V
[794] salâh Y: -ÇV
[795] âteş -Ç
[796] hazret Ç: velâdet YV
[797] Nebeviyyenin Ç: Nebevî YV
[798] aleyhi's-selâmın -Ç
[799] ü salâh ÇY: -V
[800] meveddet ve Ç: mü'eyyed ü mü'ekked YV
[801] meveddet -Ç
[802] gezend ÇY: -V
[803] itmeyüp ÇY

ve içlerinde hıyânet murâd ider var ise kabûl idüp[805] ve himâye olunmayup herkes âharın menfa'atine sa'y-ı gûşeş[806] ve ırzını sıyânet ve gizlü ve âşikâre hılâfına olan ittifâk ü ittihâd ve[807] temessükât fesh olmuş ola.

İkinci Madde: Cümle sebkat iden husûmet ve adâvet ferâmûş olup ba'de'l-yevm a'lâ ve ednâ her kimin kabâhat ve hıyâneti olmuş ise cezâdan afv olunup geçmiş ve ceng-i cidâl[808] esnâsında olmuş töhmet ile bir ferd mu'âteb olmaya[809] ancak vakıflar husûsunda bu musâlahada tasrîh olunduğu üzre amel oluna.

Üçüncü Madde: Bundan esbak vâki' Nemega Sulhü mevâddı bu mevâdda mugâyir olmayan bi'l-cümle mer'î tutulup bu sulhün dahi esâsı olmak üzre rağbet ve izzet oluna.

Dördüncü Madde: Gerek ceng-i cidâl[810] esnâsında ve gerek mukaddemâ[811] bu alınan Alsaciye memleketine müte'allikdir deyü her ne ki; alındıysa ve Françe tarafından buna müte'allik olan hükûmet fesh olunup evvelki hâllerine konulup eshâblarına redd ve min-ba'd tasarruf olunmaya, ancak Papa mezhebi şimdi bulunduğu hâlinde kala.

Beşinci Madde: Eğerçi dördüncü madde cümleye şâmil ve muhît[812] olup gayri tasrîh ve tafsîle hâcet yokdur, ammâ ba'zı kimesne tasrîh olunsun deyü iddi'â etmeğle tasrîh olunan mevâdd tasrîh olunmayana berâber tutulup zikr olunmayan ahvâl dördüncü maddenin mefhûmuyla fasl oluna.

Altıncı Madde: Sarâhaten Trori[813] ve İspire herseklerine yerleri redd olunup gerek Trori şehrinin ve gerek İspire şehrinin herşeyi yerinde kalup bilâ-kesr ü noksan teslîm oluna.

Yedinci Madde: Kezâlik Brandeburk herseği ke'l-evvel yerlerine ve re'âyâlarına mutasarrıf ola.

Sekizinci Madde: Françe Palatin herseğine cümle yerlerini redd idüp her ne ki, anlara müte'allik ise bir dürlü müdâhale eylemeye. Bâ-husûs Germerhice şehri ve tevâbi'i cümle tetimmâtıyla ve sicillâtıyla bi'l-cümle teslîm oluna. Françe akrabâsından olan Ducsad Orliye da'vâsı ba'dehû muhabbetle görülünceye değin mesfûr hersek, Hâtun-ı mezkûreye beher sene bu kadar meblağ virile.

[804] etmek ÇY
[805] idüp ÇY: -V
[806] gûşeş ÇY: -V
[807] ittihâd ve ÇY: -V
[808] cidâl ÇY: -V
[809] olmaya -Ç
[810] cidâl ÇY: -V
[811] mukaddemâ Ç: -YV
[812] muhît ve şâmil Ç: şâmil ve muhît YV
[813] Trodes Ç: Trori YV

Dokuzuncu Madde: İsveç kralına ve Palatin herseğine ve grof Esinaheme yerleri redd olunup aslâ ta'arruz olunmaya şöyle ki; ke'l-evvel kendüleri ve vârislari mutasarrıf olalar ve gerek yerlerinden ve gerek sicillâtından bir nesne alıkonulmaya.

Onuncu Madde: Gerek Valdence nâhiyesine ve gerek vefât iden Palatin grofuna müte'allik her ne ise redd oluna.

On Birinci Madde: Nemçe vilâyetinde kadîmî Toton zümresi ve başları Vermaçiye piskoposu Françe memleketinde mutasarrıf oldukları çiftlik ve îrâd ve mu'âfiyyete ke'l-evvel mutasarrıf olalar.

On İkinci Madde: Kolonya herseğine,[814] Dünyad Kal'ası ta'allukâtıyla redd oluna, alındığı zamân ne hâlde bulunduysa toplarıyla redd oluna, sicillâtı dahi teslîm oluna.

On Üçüncü Madde: Virtenberk ocağına bâ-husûs Görgiye ve varoşlarına Mempalgrad nâhiyesi redd oluna, ba'de'l-yevm Françe'ya tâbi' olmaya kendü hükmünde ola, mezbûrlar ke'l-evvel mu'âf olalar ancak[815] Baldenhaym varoşuna Françe cenerali Kamali ve Pertink hâkimine mürâca'at eylemek üzre mâlik ola.

On Dördüncü Madde: Badenler dahi Nemega[816] sulhünde nice iseler ol hâlde olup yerlerine mutasarrıf olalar.

On Beşinci Madde: Kezâlik Tesoye ve[817] (258 a) Hanoye ve Linink[818] grofları ve gayrı Nemçe beyleri ve cumhurları yerlerine mutasarrıf olalar, evvelki hâllerine konulup min-ba'd bir vechile îrâdlarına tasarruf[819] olunmaya.

On Altıncı Madde: Ba'zı yerlerin mübâdelesi lâzım olmağla kadîmden[820] Nemçeye tâbi' olan Ergintina şehri ve Rayn suyunun sol tarafından olup her ne ki, şehr-i mezbûra tâbi' ise ba'de'l-yevm Françe tasarrufunda kalup bir vechile şehr-i mezbûra vech-i meşrûh üzre[821] tetimmâtına Nemçe çasarı tarafından ta'arruz olunmaya ve bu maddeye mugâyir olan huccet ve temessükât yemîn ile dahi mukarrer[822] ise tutulmaya ve'l-hâsıl şehr-i mezbûr ve ta'allukâtı Françe'nın sâir Françe yerleri gibi tasarrufunda olup min-ba'd nizâ' olunmaya.

---

[814] mutasarrıf oldukları... Kolonya herseğine -ÇY
[815] ki ÇY
[816] Temega Ç: Nemega YV
[817] ve Ç: -YV
[818] Linef Ç: Linink YV
[819] ta'arruz Ç: tasarruf YV
[820] Kırım'dan Ç: kadîmden YV
[821] üzre Ç: -YV
[822] mukarrer dahi Ç: dahi mukarrer YV

On Yedinci Madde: Şehr-i mezbûrun ahâlîsinden her kim emlâkını satup veyâhûd alıkoyup emvâli ile gayrı yere gitmek isterise kimesne mâni' olmaya.

On Sekizinci Madde: Şehr-i mezbûrun mukâbelesinde Françe Nemçe çasarına Rayn suyunun sağında olan Kihel Kal'asını redd eyleye, Françe tarafından yapılmağla bütün teslîm oluna. Ve Rayn suyunda adada Françe'nın yapdığı Pele Kal'ası Françe masârıfı ile bir ayın içinde hedm olunup bir daha yapılmaya ve nehr-i mezbûrda tarafeynin re'âyâsı emîn ve sâlim gelüp gideler ve rızıklar getürüp götüreler. Yeni[823] bâc ve gümrük vaz' olunmaya ve kangı yakadan isterler ise varup geleler.

On Dokuzuncu Madde: Kezâlik Françe çasarın hânedânına Karayburk Kal'ası'nı ve şehrini ve San Petro Kal'ası'nı ve İstle Kal'ası'nı ve'l-hâsıl Birizgoyd[824] nâhiyesinde her ne binâ ve ta'mîr olunduysa bilâ-hedm teslîm eyleye.

Yirminci Madde: Kezâlik[825] Françe çasara Berzak Kal'ası'nı vire ve anbar ve cebe-hâne ve dîvâr ve kulle ve cümle binâ gerek mîrî ve gerek[826] şehirlünün her ne ise cümlesini teslîm eyleye şöyle ki; Rayn suyunun sağında olan Nemçenin ve solda olan Morbter Kal'ası Françe'nın ola. Ammâ Rayn suyunun solunda olan ada sancı ve köprü ve yeni şehir hedm olunup bir daha yapılmaya ve kezâlik Berzak ahâlîsinden her kim gayrı yere göçmek murâd iderler ise göçeler, kimesne mâni' ve zarâr kasdında[827] olmaya.

Yirmi Birinci Madde: Nemçe çasarına Françe'nın teslîm idüp kasr-ı yed eyledüğü kılâ' ve sanclardan külliyyen el çeküp bir gün evvel teslîm olunalar.[828]

Yirmi İkinci Madde: Françe Florturk[829] Kal'ası'nı ve Rayn suyunun sağında olan sancları Nemçe çasarına teslîm eyleye ammâ Rayn suyunun solunda Françe'nın yapduğu kal'a hedm oluna.

Yirmi Üçüncü Madde: Rayn suyunun sağında ve adasında Hononka vilâyetinde Françe'nın binâ eyledüğü sancları kendü masârıfıyla hedm olunalar, yerleri ve evleri Badenlere virile.

Yirmi Dördüncü Madde: Rayn suyunun solunda olan Kurtliviz Kal'ası ve adası Françe'ya kalup sağında olan sanc hedm olunup evleri ve yerleri Badenlere virile ve adadan nehr-i mezbûrun sağ yakasına olan köprü hedm olunup bir daha yapılmaya.

---

[823] iki Ç: yeni YV
[824] Birizgond Ç: Birigoyd YV
[825] kezâlik -ÇY
[826] ve gerek Ç: -YV
[827] ve zarâr kasdında Y: -ÇV
[828] oluna Ç: olunalar YV
[829] Florturak Ç: Florturk YV

Yirmi Beşinci Madde:[830] Françа'nın müceddeden Nemçe toprağında binâ eyledüğü sanclar hedm oluna.

Yirmi Altıncı Madde: Çasar ile müttefik olan Duka di Linoreyi ve vârislerine Lirone memleketini teslîm idüp kal'alarını dahi toplarıyla vire.

Yirmi Yedinci Madde:[831] Lirone memleketinde ba'zı yerler ve Sarlu Kal'ası Françа'ya kala.

Yirmi Sekizinci Madde: Redd olunan Lirone memleketine müte'allikdir. Françа'dan Rayn suyunun solunda olup Françа'ya tâbi' olan yerlere Françа'nın askerleri bilâ-mâni' varup geleler. Mürûrlarında kimesneyi bir dürlü[832] rencîde eylemiyeler ve Lirone memleketinde Françа'nın tevcîh eyledüğü piskoposluklar ve gayrı tevliyyetler yerinde ola, tebdîl ve tağyîr olunmaya ve hükm bulmuş nizâ'lar kânûnlarına muvâfık olıcak mer'î tutula ve bâc ve gümrük evvelki hâl üzre gözedile.

Yirmi Dokuzuncu Madde: Françа himâyesinde olan Fürstenberk[833] nâm Nemçelüye müte'allik olup mutlak evvelki hâline konula.

Otuzuncu Madde: Tarafeynin re'âyâsına ve cümleye afv olunup herkes evvelki hâlin bulup emvâl ve erzâk ve emlâk-i arâzîsinde ve rütbe ve ırzında emîn ve sâlim ola, cümlesi ihtiyârına mâlik olup süknâ ve hareketlerine ve bey' ve şirâlarına kimesne mâni' olmaya, husûsan piskopos ve mütevellî ve bunların emsâli yerlü yerlerinde kalalar.

Otuz Birinci Madde: Duka Visavye ile mukaddemâ Françа'nın akd eyledüğü sulh ü salâh[834] mer'î tutulup Banaroloka[835] Kal'ası'nın cümle tetimmâtıyla istirdâdı yedinde kala ve Françа'nın Duka di Mantov'a virmek üzre ta'ahhüd eyledüğü dört yüz doksan dört bin altunun uhdesi yerinde ola.

Otuz İkinci Madde: İstirdâddan ve mevâdd tekmîlinin bir aya münhasır olan müddetine müte'allik olup husûmet ve adâvet her vechile mâ-beynlerinden ref' oluna.

Otuz Üçüncü Madde: Musâleha semeresi zuhûrına müte'allik olup ticâret ve ülfet ve birbirleriyle muhabbet ve varup gelmede emniyyet ola.

---

[830] Madde -Ç
[831] Madde -Ç
[832] bir dürlü Ç: -YV
[833] Fürstenyerf Ç: Fürstenberg YV
[834] ü salâh ÇY: -V
[835] Banaluka Ç: Banaroloka YV

Otuz Dördüncü Madde: Bu sulha[836] cümle Nemçe hersekleri ve grofları ve cumhûrları bâ-husûs Bazilev İskoposu ve on üç Elrec bucakları ve Ginve[837] şehri ve cumhûru ve gayrı dâhil ola.

Otuz Beşinci Madde: Çasar ve Françe tarafından altı aya varınca murâd olunan kimesneler sulha[838] dâhil olalar.

Otuz Altıncı Madde: Temessük târîhinden sonra kırk güne varınca temessükler mübâdelesine müddet virilüp kırk günden sonra akd olunan mevâdd cümlenin makbûlü[839] ola.

Otuzyedinci Madde: Elçiler ve murahhas vekîller işbu ahid-nâmeyi kendü imzâlarıyla mümzî ve kendü mühürleriyle memhûr kılalar. Temmet.

Kul kethudâsı Selânikli Mehmed Ağa me'mûr olduğu üzre Belgrad'da[840] istedüğü kadar yeniçeriyi yoklayup sâirin ferdâya salmış ve Filibe'de çıkan ulûfeyi bütün kaldırıp yutmuşidi. Ve iki bin kadar[841] yeniçeri cem'iyyet ile gelüp, "biz de Engürüs seferinde mevcûd idik ulûfe[842] isteriz deyü feryâd ü figān[843] idenleri sizin esâmîleriniz çalıkdır" cevâbıyla cümlesin kapudan taşra idicek, mâh-ı Rebî'u'l-âharın yirmi üçüncü Cuma gün yeniçeri ağası Vezîr Çelebi İbrahim Paşa Sultân Selim Câmi'i'ne giderken dizginin alup "ulûfe"[844] deyü feryâd ü figān[845] eylediler. "Sabr idin yoldaşlar, varup Ağa Kapusu'nda bekleyin pâdişâhı[846] bindirip saraya[847] yolladıkdan sonra ahvâlinizi görelim" didi. Ve gelüp cümlesin yoklayup karz alduğu kırk kîse akçe ile ulûfelerin virüp dağıtdı. Ve menba'-ı fesâd olmak töhmetiyle kethudânın hakkından gelinmesi vezîriazama andan Rikâb-ı humâyûna[848] arz u istîzân olundukda irtesi Şenbih gün Kilis sancağı nâmıyla nefy olup Mustafa Paşa Köprüsü'ne vardıkda **(258 b)** başı kesildi.[849] Yerine Zağarcı Kürd İbrahim Ağa ve ânın yerine zağarcılıkdan ma'zûl Çalık Ahmed Ağa nasb olundu. Evâhir-i şehr-i mezbûrda şeyhulislâm efendi Hasoda Köşkü'ne da'vet ve sadâret-i uzmâyı temâm mahalline isâbet etdirmek hüsniyle mazhar-ı iltifât beyâz çukaya kaplu semmûr kürk ilbâs

---

[836] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[837] Genve Ç: Ginve YV
[838] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[839] ma'lûmu Ç: makbûlü YV
[840] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda Ç: dârü'l-cihâd -YV
[841] mikdârı ÇY
[842] ulûfemiz Ç: ulûfe YV
[843] ü figān Ç: -YV
[844] ulûfemiz Y: ulûfe ÇV
[845] ü figān ÇY: -V
[846] pâdişâh-ı gâzî hazretlerini Ç: pâdişâh-ı gâzîyi Y: pâdişâhı V
[847] saray-ı âmirelerine ÇY: âmireleri -V
[848] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

buyuruldu.[850] Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin beşinci gün[851] Salı gün vezîriazam Dîvân-ı humâyûnda mu'tâd üzre kapaniçe giyüp Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi[852] masîre yüz[853] sürdü. Ol gün pâdişâh-ı gâzî[854] hazretleri vezîriazama[855] ikrâm ve iltifâten bu abd-i ahkarlarıyla bir tepsi harem-i şerîf baklavası gönderip alâ melâi'n-nâs Dîvân-hâne'ye[856] getürdüm. Ta'âm yirken sofrasına îsâl idüp selâm-ı şehriyârîyi teblîğ eyledim. "Mu'ammer olsunlar, lütufları dâim ola, bu ikrâm üzre ikrâm olmaz kudûm-ı[857] humâyûnlarına yüzler sürerim" didi. Gelüp arz u niyâzın Rikâb-ı humâyûn-ı[858] sâhib-kırânîlerine[859] söyledim lâkin pâdişâhımın[860] kendüye misli sebkat itmeyen ikrâm-ı kadrin bilmeyüp bin altun bir semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[861] kürk me'mûl iderken iki sâ'at[862] intizârdan sonra seksen kırık Şerîfî altun ile gözümüzü boyadı. Kendünün çelebilüğüne ve[863] hâtem-tâyluğuna düşüremedim. Ancak Allâhü a'lem mahmûrluğu vaktine müsâdif olduğuna haml eyledim. Salih Paşa oğlu Şamlı Ahmed Paşa'ya mîr-i hâclık ile Kudüs-i şerîf ve Gazze ve Remle ve Nablus ve Leccun[864] sancakları ilhâkıyla Şam Beylerbeyiliği tevcîh ü inâyet[865] buyurulup, Şam'dan ma'zûl Vezîr[866] Bozoklu Mustafa Paşa yirmi yük has ile Boğazhisâr muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve Mısır Beylerbeyisi[867] Vezîr Çelebi İsmail Paşa kul tâifesinin ve ahâlî-i şehrin cerâyelerin kat' idüp her ne denlü yalvardılar ise aslâ[868] ısgâ itmemeğle bi'l-cümle kul tâifesi Mevlid-i şerîf gicesi ayağa kalkup Rumili Meydânı'na doldular. Bi'l-ittifâk hükûmetden indirip habs eylediler[869] ve yerine Çerkes Mustafa Bey'i vekîl[870] nasb etdikleri müş'ir mahzarları Der-i devlete[871] gelüp Rikâb-ı humâyûna[872] arz u

---

[849] tenden cüdâ oldu ÇY
[850] olundu ÇY
[851] gün -ÇY
[852] a'lâ ÇY: -V
[853] yüzler ÇY
[854] gâzî ÇY: -V
[855] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[856] Dîvân-hâne'ye ÇY: -V
[857] kadem ÇY: -V
[858] humâyûnlarına ÇY
[859] sâhib-kırânîlerine -ÇY
[860] pâdişâh hazretlerinin ÇY: hazretlerinin -V
[861] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
862 sâ'at ÇY: -V
[863] ve ÇY: -V
[864] ve Leccun -ÇY
[865] ü inâyet ÇY: -V
[866] Vezîr -ÇY
[867] Beylerbeyiliği ÇY
[868] aslâ ÇY: -V
[869] eylediler ÇY: -V
[870] vekîl -ÇY
[871] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[872] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

i'lâm[873] olundukda Sayda-Berut vâlîsi Vezîr Boşnak Hüseyin Paşa'ya hükûmet-i Mısır, selefi Vezîr Çelebi İsmail Paşa'ya hükûmet-i[874] Bağdad-âbâd,[875] ânın[876] selefi Vezîr Beyzâde Ali Paşa'ya eyâlet-i Musul virilüp Sayda-Berut sancağı Şam-ı Trablus Beylerbeyisi Vezîr Arslan Paşa karındaşı Kaplan Ağa'ya iki tüğ ile[877] tevcîh ü inâyet[878] olundu. Ve sene-i âtiye içün Engürüs seferine ikibin nefer Mısır askeri ve mahlûlden beşyüz nefer daha serdengeçdi yazup getürmeğe hattı humâyûnla küçük mîr-i ahûr Hasan Ağa karadan irsâl ve İstanbul'a îsâliçün beş kıt'a mîrî kalyon İskenderiye iskelesine gönderildi.

Ameden-i Tatar Han be-Âsitâne

Bundan akdem Kırım Hânı Celâdetlü[879] Hacı Selim Giray Han hazretlerinin Der-i devlete[880] geldikce tedbîr-i umûrda nice menâfi'i müşâhede olunmağın bu def'a dahi fermân gönderilmişidi. Mektûbu[881] gelüp Bucak'a vusûlün bildirmiş, iltifâten hâssa bir koçi ile Kapucular Kethudâsı Ali Bey karşu gönderilüp mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Şenbih gün Edirne'ye gelüp Defterdâr Ahmed Paşa hânesine nüzûl, me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden verildi.[882] Ol gün imâm-ı sultânî Ali Efendi'ye Rumili pâyesi ve arpalığı olan Antakıyye kazasıyla bir mikdâr ta'yînât ile tekâ'üd inâyet yerine ikinci imam Salih Efendi ve ânın yerine müderrisînden Solak-zâde Mahmud Efendi nasb olundu.

Velâdet-i şehzâde-i bî-rûh[883]

On birinci Dû-şenbih gün pâdişâh hazretlerinin Süleyman nâm[884] bî-rûh şehzâdesi[885] vücûda gelüp cenâzesin vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvân Dârü's-sa'âde'den alup Solak Çesmesi'ne değin getürdiler. İstanbul'da Vâlide Câmi'i Türbesi'nde dedesi yanına defniçün küçük mîr-i ahûr vekîli Halebli Hüseyin Ağa'ya teslîm etdiler. Vükelâ-yı devlet ittifâkıyla Tuna donanmasıçün imdâdiyye nâmıyla a'yân-ı askere yedi yüz kîse akçe sâliyâne olmağın defteri Rikâb-ı humâyûna arz u i'lâm[886] ve üzerine hatt-ı şerîf çekilüp

---

[873] u i'lâm ÇY: -V
[874] hükûmet -ÇY
[875] âbâd ÇY: -V
[876] ânın ÇY: -V
[877] ile -ÇY
[878] ü inâyet ÇY: -V
[879] celâdetlü ÇY: -V
[880] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[881] mektûb ÇY
[882] görüldü ÇY
[883] bî-rûh ÇY: -V
[884] nâmında ÇY
[885] şehzâde-i civân-merkleri ÇY: civân-merkler -V
[886] u i'lâm ÇY: -V

evvelâ pâdişâh-ı gāzî[887] hazretleri İçhazîne'den iki yüz ve[888] vezîriazam elli,[889] şeyhu'l-islâm ve dârü's-sa'âde ağası ve yeniçeri ağası yirmişer vesâir ehl-i menâsıbın vüs'atine göre düşürüldü. Ve bütün eyâlet-i Basra'yı Şeyh Ma'nî-i Arab'a virüp yüzü karasıyla Acem yolundan İstanbul'a gelen Baltacı Halil Paşa'nın hıdmeti mukābelesinde vezâreti ref' olup İznikmid sancağıyla Sakız muhâfazasına ve Sakız'da olan Sarı Abdurrahman Paşa Eğriboz muhâfazasına ve Anadolu eyâleti virilüp sonra ibâ eyleyen Vezîr Türk Ali Paşa Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn olup eyâlet-i Anadolu Tunus'dan ma'zûl Seyyid Ömer Paşa'ya ve eyâlet-i Kıbrıs İznikmid'den ma'zûl Vezîr Esîr Mustafa Paşa'ya ve hıdmet-i nişancılık altı yük has ile Kıbrıs'dan ma'zûl Bahri Mehmed Paşa'ya ve Niğbolu sancağı Özi muhâfazasında Arabgirli Ahmed Paşa'ya ve Selânik sancağı ile Mora seraskerliği merhûm Vezîr Koca Halil Paşa kethudâsı Eyyüb Ağa'ya tevcîh olup Selânik'den ma'zûl Vezîr Çakırcı Hasan Paşa[890] yine üç bin Yürük askeriyle Engürüs seferine me'mûr kılındı. Ve nişancılıkdan ma'zûl Karanfil-zâde Ali Efendi'ye ber-vech-i tekā'üd üç yük akçe has ta'yîn olundu. On dokuzuncu Penç-şenbih gün Şikâr kapusu önünde surre çıkdı. İrtesi Cuma gün vezîriazam vesâtatı ile Hân hazretleri Âlây Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp me'zûn olduğu hâlde bir mikdâr celse-i hafîfe esnâsında serhadde müte'allik ba'zı mükâlemeden sonra kırmızı kadifeye duhte semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[891] kapaniçe[892] kürk ilbâs ve kalpağı üzre iki mücevher sorguç ve bir eğerlenmiş at ihsân olundu. Mâh-ı Receb'in gurresi Dü-şenbih gün Sekban Ocağı ve bayrakları açılup ol zümreden müşârün bi'l-benân olan Boz Receb ser-çeşme dikilüp Anadolu diyârından kapusuz levend makūlesi bayrak altına gelmek ve illâ cümlesi kılıçdan geçmek üzre taraf taraf hükkâm-ı memlekete[893] fermânlar gönderildi.

Ahvâl-i Donanma-yı humâyûn

Sene-i mâziye Zi'l-ka'desinde Kapudan Vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa me'mûr olduğu üzre umûm Donanma-yı humâyûn çekdirirleri ve mîrî kalyonlarıyla Boğazhisarı'ndan nehzat ve istîlâ-yı düşmenden Deryâ-yı sefîd hıfzına azîmet ve etrâfdan havâle ve ta'yîn olunan mühimmât-ı donanmayı cem' iderek Karafoça mukābelesine varup demirledi. Ve İzmir'de tabh olunan barutu dahi kaldırıp gemilere tevzî' ve hareket

---

[887] gāzî ÇY: -V
[888] ve ÇY: -Y
[889] elli -ÇY
[890] Paşa'ya ÇY
[891] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[892] kapanitse ÇY
[893] devlete ÇY

esnâsında mukaddem düşmen-i bî-[894]dîn tarafına gönderdiği câsusları geldi. Melâ'în-i hâsirîn bu yıl İslâm pâdişâhı var kuvvetin bazuya getürüp cümle tekmîl-i[895] tedârükin kara cânibine ve ince[896] donanmasın Karadeniz`e ta'yîn ve Akdeniz`e[897] me'mûr kalyonları asker ve mühimmât-ı cebe-hâneden tehîdir varup mukābil olup ber-taraf etdikden sonra Boğazhisar veyâ Bozca Ada ve gayrı cezîrelere müstevlî olmak zu'm-ı fâsidiyle sâir senelerden ziyâde donanma-yı menhûsasına metris askeri ve kebîr toplar ve humbara havanları ve mühimmât-ı sâire vaz' ve kendüye hezîmet vâki' oldukda cezîre kâfirlerine göstermemek içün tîr-i hurde-i[898] kiraz mânendi Cezîre-i Andre Boğazı`ndan çıkup Donanma-yı humâyûn kendüyü görmemek fikriyle Rumili kıyıların sıyırdarak Sakız ve Midillü cezîrelerinin ardından geçüp Donanma-yı humâyûn yanında ince donanma yokdur bizi ta'kīb idince bir mahalle sarılup kasd-ı fâsidlerin icrâ itmek üzre meşveretlerin haber virmeğle مستعين بالله تعالى[899] hareket ve bir yerde tevakkuf ve ârâm[900] itmeyüp ancak bir gice **(259 a)** Boğazhisarlarıyla Bozcada`sı beyninde meks ü ikāmet[901] eyledi. Melâ'în-i hâsirîn dahi mâh-ı Zi`l-hicce`nin dokuzuncu gün Donanma-yı humâyûn kendü üzerlerine geldüğün tahkīk, bildüğü gibi fikr-i fâsidi vücûd bulmayup Midillü Cezîresi kurbünde Yund adalarına doğru gitdi. Kapudan paşa dahi Donanma-yı humâyûnla üçüncü gün ol mahalle vardı. Mâh-ı mezbûrun on beşinci Cuma gün vardeye giden gemi gelüp küffârın[902] ince donanması Tokmaklarda olup bugün sabâha iki sâ'at kalarak kalyonların yedeğine alup Bababoğazı`ndan taşra çıkduğun haber virmekle kapudan paşa dahi[903] kalyonları yelkenleyüp rûzgâr mülâyim olduğundan kâfire yakīn vardıkça deryâya açılup ol gün ahşama [de]ğin rûy-i deryâda gezdi. Ve hareket-i ehl-i[904] islâm emr-i ilâhîye merbût olmağın müterakkıb-ı zuhûr-ı inâyet-i[905] bârî[906] olup ahşamdan[907] sonra[908] rûzgâr ziyâdece vezân itmeğin lutf-i hakka[909] hamd-i ferâvân[910] iderek cümle kalyonlara fânusların yakdırıp

---

[894] bî ÇY: -V
[895] tekmîl ÇY: -V
[896] varınca ÇY
[897] ve Akdeniz`e -ÇY
[898] hurden ÇY
[899] te'âlâ ÇY: -V
[900] ve ârâm -ÇY
[901] ü ikāmet ÇY: -V
[902] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V
[903] dahi ÇY: -V
[904] ehl ÇY: -V
[905] inâyet -ÇY
[906] bârî-yi te'âlâ ÇY: te'âlâ -V
[907] ahşam namâzından ÇY: namâzın -V
[908] sonraca ÇY
[909] Hak te'âlâ hazretlerine ÇY: te'âlâ hazretlerin -V

ol gice sabâha değin düşmeni[911] kollayup rüzgâr üstünde bulunmağa küllî cehd ve ikdâm eyledi. Düşmen-i dînin ise ince donanması şedîd rüzgâra bir vechile[912] tahammül idemez iken ne hâl ise gayret ile kollanup gicenin yedinci sâ'atinde ale'l-gafle Donanma-yı humâyûn kalyonları yanına uğrayup firâra yüz tutmuşiken bir mavnasıyla bir çekdirisi ara yerde kalup, mavnasına bir kalyon havâle kılınup ceng ü cidâl[913] iderek kurtuldu. Çekdiri ise gice karanlığında her kangı kalyon yanına uğradı ise birer yaylım alabanda yiyüp pâre pâre olmağla içinden elli mikdâr Müslüman esîri ve yüz nefer soltat ile çekdiri beyi alındı. Melâ'în-i hâsirîn ince donanmasın tahlîs fikriyle der-akab kalyonların döndürüp[914] Donanma-yı humâyûn üzerine hücûm itmeğle çekdiriye takayyüd olunmayup ve ince donanması ta'kîbine kalyon ifrâzı sû'-i tedbîr olduğundan iğmâz-ı ayn[915] çalınup[916] kalyon kalyona top ve[917] tüfeng ile ceng-i[918] peygâra mübâderet ve mübâşeret, beş kıt'a kebîr düşmen-i dîn[919] kalyonu kapudaneyi muhâsara ve bir mertebe rûy-i deryâda neberd-i pür-hâş oldu ki, tahrîr ve takrîri zebân-ı kalem ile mümkin olmayup vakt-i şâfi'den ikindiye bir sâ'at kalarak lâ-yenkatı' ceng-i cidâl-i harb-i kıtâl-i[920] azîm[921] oldu. Kapudan paşa tarafından mukaddem işâret olunduğu üzre her kalyon çata çat sancakların ve dikildiklerin düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyîn[922] göricek ince donanması ardınca bocalayup tekne ve sütun ve seren ve resenleri şikeste vü beste yüzi karasıyla münhezimen[923] firâr, İşkablos ve Mora'ya[924] doğru yıkılup[925] yine Andre limanına girüp anda[926] tahassün eyledi. Kapudan paşa dahi bir mikdâr ta'kîb itmişiken rüzgâr sertlenüp kalyonlar câ-be-câ darb-ı[927] topdan mecrûh olmağın ta'mîr ve termîmleriçün mansûren dönüp Bozcaada mukâbelesine demirleyüp andan Sakız ve Karafoça semtlerine varup kırık ve sınıkların ta'mîr ve muktezî nizâmların görüp Salâhî Mustafa kapudan kalyonu

---

910 ferâvân ÇY: -V
911 düşmen-i bî-dîni ÇY: bî-dîn -V
912 bir vechile ÇY: -V
913 ü cidâl ÇY: -V
914 yanına uğrayup ÇY
915 ayn ÇY: -V
916 olunup ÇY
917 ve ÇY: -V
918 ve +ÇY: -V
919 dîn ÇY: -V
920 cidâl-i harb-i kıtâl ÇY: -V
921 azîm -ÇY
922 ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
923 münhezimen -ÇY
924 Mora cezîresine ÇY
925 gitdi +Ç: -YV
926 anda ÇY: -V
927 darb ÇY: -V

sulanmağla Karafoça limanında alıkoyup yine düşmen-i dînden[928] ahz-ı intikām niyyetiyle yirmi sekiz kıt'a kalyon ile azîmet eyleyüp Andre boğazına vardı. Mücerred mel'ûnu[929] tahrîk içün işbu bin yüz dokuz Safer'inin[930] on dördüncü Pazar gün liman ağzına varup toplar atup meydâna[931] da'vet ve büyük boğaz önünde olta üzerinde iken hılâf-ı melhûz kalyon çıkmak mümkin değildir deyü mütevâtir olan dar boğazdan melâ'în-i hâsirîn[932] otuz iki kıt'a kalyon ile limandan taşra çıkup rûzgâr üstünde bulunmağla avn-i hak[933] ile aslâ sebât-ı kademe halel-pezîr[934] getüremeyüp her ne kadar rûzgâr el virdi ise ol denlü yakîn varıldı. Bu def'a dahi kâfir-i bî-dîn mahsûs kapudane kalyonu üzerine on kıt'a[935] minkala kalyonların havâle ve âteş gemisin dahi hâzır ve âmâde idüp sekizinci sâ'atden ahşama rub' sâ'at kalınca dirişilüp[936] muhârebe[937] olundu. Esnâ-yı cengde[938] düşmen-i dînin[939] doksan pâre tuç toplu ve[940] sekiz yüz[941] soltatlı[942] bir cedîd minkala kalyonunun cebe-hânesine dâne-i top isâbet itmeğle derûnunda olan melâ'în-i hâsirîn[943] ile hark u gark olup sekiz nefer be-nâm kapudanları helâk, ancak Hacı Beytullah[944] kalyonu kapudanı Hasan Efendi ile bir mikdâr guzât-ı ehl-i mansûre[945] şehîd[946] oldular. Karanlık basup hevâ dahi limanlık olmağla gice içinde melâ'în-i dûzah-mekîn[947] darb-ı topdan rahne-dâr vakt-i ma'hûd canına[948] dermân[949] olup deryâ akındısıyla İstendil Adası'na doğru çekilüp[950] kapudan paşa dahi Donanma-yı humâyûn kalyonlarıyla ceng-i cidâl[951] yerinde[952] kaldı. Bir kaç def'a dahi eyyâm-ı muvâfık ile üzerlerine vardıkca limana girüp tahassün eyledi. Andan Kızılhisar önünde demirleyüp yaturken bir azîm furtuna olup bir âteş gemisiyle bir

---

928 bed-girdârdan ÇY
929 mel'ûn-ı hınzırı ÇY: hınzır -V
930 Saferü'l-hayrının ÇY: hayr -V
931 meydân-ı ârâya ÇY: ârâ -V
932 hâsirîn ÇY: -V
933 inâyet-i perverdegâr Ç: Hak YV
934 gezend Ç: pezîr Y: -V
935 kadar Ç: kıt'a YV
936 döğüşülüp ÇY
937 azîm ceng-i cidâl-i harb ve kıtâl ÇY
938 muhârebede ÇY
939 bed-ahlâkın ÇY
940 topu ile ÇY
941 ve +Ç: -YV
942 soltatları ile Ç: soltatlı YV
943 hâsirîn ÇY: -V
944 Beytullahın ÇY
945 ehl-i mansûre ÇY: -V
946 şühedâ defterine ilhâk ÇY
947 dûzah-mekîn ÇY: -V
948 canına -Ç
949 duman -Ç
950 yıkılup fî-nâr-ı cehennem oldu ÇY
951 cidâl ÇY: -V

Cezâyir kalyonunun[953] palamarları kesilüp âteş gemisi Kandiye'ye doğru[954] ve Cezâyir gemisi Sakız'a düşüp الحمد لله[955] mutazarrır olmadı.[956] Melâ'în-i hâsirîn-i dûzah-mekîn[957] dahi donanma-yi menhûsasıyla rûzgâr üstünde bulunduğundan mâh-ı Rebî'u'l-evvelin dördüncü Cuma gün Kızılhisar önünde yine Donanma-yı humâyûn üzerine gelüp beşinci sâ'atden ahşama değin azîm ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl[958] olup âteş gemilerin bilürler yaklaşdırmazlar deyü otuz iki pâre demir toplu bir kalyonun cümle cengcisin çıkarup kapudane kalyonun yakmak kasdıyla[959] âteş virüp Donanma-yı humâyûn kalyonları üzerine[960] salıvirüp melâ'înin[961] hîlesi[962] ma'lûm[963] olmağla kalyonlar açılup aralarından yanarak geçüp akup[964] gitdi. بحمدالله تعالى Donanma-yı humâyûna[965] bir dürlü[966] zarar u gezend[967] isâbet eylemedi.[968] Bu cengde Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[969] kalyonları yirmi altı kıt'a ve düşmen-i bî-dîn[970] donanması[971] otuz bir kıt'a olup ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl[972] olunurken ikindi vakti düşmen-i bed-girdâr[973] kapudanesi bayrağın indirip ve gice fenerlerin yakmışiken söndürüp firâr[974] ve nereye[975] gitdüğü ma'lûm olmamağla irtesi Şenbih gün Kızılhisar önünde azîm şenlik olup, Dü-şenbih gün avdet ve selâmet-birle[976] Sakız'a gelindi. Hıdmet-i humâyûnda bulunan iki Cezayir ve üç Tunus gemilerine izn ü ruhsat[977] virüp beş kıt'a Donanma-yı humâyûn kalyonların[978] ifrâz mîrî zahîre ve mevâcib nakli içün Mısır'a gönderdikden sonra kalkup selâmet-birle safâ-yi hâtır

---

952 olan mahalde ÇY
953 kalyonlarının Ç: kalyonunun YV
954 doğru ÇY: -V
955 avn-i inâyet-i perverde-gâr ile ÇY
956 zarar-gezend irişmedi ÇY
957 dûzah-mekîn ÇY: -V
958 cidâl-i harb ü kıtâl ÇY: -V
959 kasd-ı fâsidi ileY: fâsid -ÇV
960 üzerlerine Ç: üzerine YV
961 melâ'în-i hâsirîn-i hanâzîrin ÇY: hâsirîn-i hanâzîr -V
962 hîle vü hud'ası ÇY: vü hud'a -V
963 zâhir-i nümâyân ÇY
964 akup ÇY: -V
965 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
966 dürlü ÇY: -V
967 u gezend ÇY: -V
968 etmedi ÇY
969 zafer-makrûn Ç: nusret-makrûn Y: -V
970 bî-dîn ÇY: -V
971 donanma-yi menhûsu ÇY: menhûs -V
972 cidâl-i harb ü kıtâl ÇY: -V
973 bed-girdâr ÇY: -V
974 karârı firâra tebdîl ÇY
975 ne cehenneme ÇY
976 selâmet-birle ÇY: -V
977 ü ruhsat ÇY: -V
978 kalyonların ÇY: -V

iderek[979] Boğazhisarı'na andan mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on altıncı Şenbih günü ki; rûz-ı Kasım'ın dahi yirmi altısıdır, mansûren ve muzafferen Haliç-i Kostantiniyye'ye dâhil şenlik iderek Tersâne-i âmireye vâsıl ve bu üç def'a vukû' bulan muhârebelerde sâ'ir cebe-hâneden gayrı altmış bin mikdârı[980] yuvarlak sarf-ı makdûr[981] olduğun ve vukû'ı üzre cengi dahi[982] yazup ve[983] Cezayirli Fas pâdişâhıyla sulh ü salâh[984] olup hıdmet-i pâdişâhîde bulunmak üzre on beş kıt'a kalyon ile hazırlanup ve mîrî yeni kalyonlar içün kırk pâre demir top getüreceklerin ve Tunus ve Trablus ocaklarıyla cem'an yirmi kıt'a kalyon ile Donanma-yı humâyûn'a mülhak olacakların Rikâb-ı humâyûna[985] arz-ı i'lâm[986] eyledi. Ve der-akab kendü dahi mahmiye-i[987] Edirne'ye da'vet ve mâh-ı Receb'in üçüncü Çehâr-şenbih gün vezîriazam vesâtatı ile Hasoda Köşkü'nde bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il-i merâm[988] ve iltifât-ı şehin-şâhî lütfuna mazhar oldu.[989] Vücûda getürdüğü hıdmeti makbûl-i humâyûn[990] olmağın[991] tersâne umûru bi'l-külliyye kendüye tefvîz olup mühimmât-ı Donanma-yı humâyûn her ne ise arz-ı kifâyeden ziyâde virilmek tenbîh ü te'kîd[992] buyuruldukdan sonra serâserli semmûr[993] kürk giydirildi.[994] **(259 b)** Beş kıt'a âteş gemilerinden gayrı yirmi iki kıt'a kebîr ceng kalyonlarına henüz Karadeniz'den yapılup gelen iki kıt'a mîrî kalyon ve yetmiş beş kîse akçeye bâzergân Makrioğlu Hacı Hüseyin'den alınan bir kıt'a yeni kalyon dahi zamm olundu. Ve mahall-i musâdemede rahne-dâr olan kalyonlar ta'mîr ve ekserinin direkleri yeniden dikildi. Ve çatlak topları müceddeden döküldü. Ve yeni[995] kalyonlar içün üç vukıyyeden on altı vukıyyeye değin yüz elli kıt'a kolonborna ve balyemez ve kapudan kalyonu içün kırk dörder vukıyye mermer atar altı kıt'a şayka topu daha dökülmek emr olundu. Ve Karadeniz donanması içün on ikişer oturak kırk kıt'a işkanpadye[996] ve on sekiz oturak onaltı kıt'a firkate ve yirmi

---

979 safâ-yi hâtır iderek ÇY: -V
980 mikdârı ÇY: -V
981 makdûr Y: -V
982 dahi Ç: YV
983 ve ÇY: -V
984 ü salâh ÇY: -V
985 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: -V
986 i'lâm ÇY: -V
987 mahmiye ÇY: -V
988 merâm ÇY: -V
989 düşdü ÇY: -V
990 şehriyâr-ı gâzî ÇY
991 olmağla ÇY
992 ü te'kîd ÇY: -V
993 semmûr ÇY: -V
994 ilbâs olundu ÇY
995 iki ÇY
996 işkanpavye Ç: İşkanpadye YV

ikişer oturak dört kıt'a galita Tersâne-i âmirede ve İznikmid'de yapılup rûz-ı[997] sultânîde âmâde bulunmak üzre paşa-yı mûmâ-ileyhe tenbîh-i humâyûn buyurulup İstanbul'a[998] gönderildi. Mâh-ı Şa'bân'ın ikinci Penç-şenbih gün Rumili kādîaskeri Ebe-zâde Abdullah Efendi ve Anadolu kādîaskeri Evliyâ Mehmed Efendi ve İstanbul kādîsi Abdurrahim-zâde Yahya Efendi azillerinden[999] Rumili sadrına ikinci def'a Mirza Mustafa Efendi ve Anadolu sadrına Selânik'den ma'zûl ve henüz İstanbul pâyesi virilen Şeyhulislâm Seyyid Feyz[ullah][1000] Efendi-zâde Fethullah Efendi ve İstanbul kazasına Mısır'dan ma'zûl Arif Abdülbaki Efendi nasb olundular. Dokuzuncu Cuma gün Defterdâr Köse Halil Efendi'ye pâye-i vezâret verildi. Bundan akdem Hân-ı âlî-şân[1001] hazretleri pîrlik hasebiyle azli fikrin idüp Kırım'dan külliyet ile[1002] kasr-ı yedd ve haremin Karadeniz'den İstanbul'a[1003] ve andan Çatalca kurbünde çiftliğine getürmişidi. Lâkin şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1004] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinin rızâ-yı humâyûnları olmayup te'bîden[1005] hanlık inâyet-i humâyûn[1006] buyurmağın tekrâr haremin Kırım'a îsâl itmek üzre[1007] on gün mukaddem me'zûnen çiftliğine azîmetiyle me'mûr olmuşidi. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü Dü-şenbih gün Edirne'ye[1008] gelüp[1009] Timurtaş'da sadr-ı sâbık maktûl Kara Mustafa çiftliğine nakl olundu. Mâh-ı Ramazan'ın[1010] gurresi Penç-şenbih gün bundan akdem vezâreti ref' olunan İpşir Hasan Paşa'nın yine vezâreti ibkā ve Aksaray ve Arapgir ve Çorum sancakları hâs virilüp, Anadolu diyârının eşkıyâ teftîşine me'mûr oldu. Onuncu Şenbih gicesi şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1011] pâdişâh-ı gāzî[1012] hazretlerinin Hadice nâm bir duhteri vücûda geldi.

İbtidâ-yi mübâşeret-i sulh-i Nemçe ve Moskov ve Lih ve Venedik

Bundan akdem şevketlü, mehâbetlü[1013] pâdişâh-ı gāzî[1014] hazretleri seferden[1015] Edirne'ye geldüğü esnâda Âsitâne'de[1016] mukīm Paged nâm İngiliz balyosuyla Koler nâm

---

[997] Nevrûz Ç: rûz YV
[998] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[999] azlinden ÇY
[1000] Feyzullah ÇY
[1001] âlî-şân ÇY: -V
[1002] külliyet ile ÇY: -V
[1003] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[1004] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1005] te'yîden Ç: te'bîden YV
[1006] humâyûn ÇY: -V
[1007] içün ÇY
[1008] Edirne'de Ç: Edirne'ye YV
[1009] gelüp -ÇY
[1010] Ramazan-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[1011] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1012] gāzî ÇY: -V
[1013] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V

Felemenk balyosu istîzân ile Edirne'ye gelüp vezîriazam Hüseyin Paşa'ya buluşduklarında krallarının Devlet-i aliyye ile kemâl-i hulûs üzre dostluklarını arz-ı i'lâm[1017] ve Nemçe tarafıyla dahi dost olmalarıyla on yedi seneden beru cereyân-ı dem-i beşere bâ'is ve bâdî olan ceng ü cidâl ve harb ü kıtâlin[1018] sulh ü salâha mübeddel olmasına tavassut ve bu maslahatın itmâmına sa'y-i tâm üzre olmaların arz-ı[1019] i'lâm ve Devlet-i aliyye tarafından dahi rızâları mertebesinde cevâb virilmelerin iltimâs itmeleriyle vezîriazam kulları[1020] dahi Dîvân-ı humâyûn baş tercümânı İskerlet oğlu Aleksandra'yı ta'yîn idüp bir yere geldiklerinde balyoslar alâ hâlihî kavli üzerine terk-i cidâl olunmak husûsunda tavassuta me'zûn olduklarını ifâde ve Devlet-i aliyyeyi musâlahaya tergîb ve teşvîk eylicek vezîriazam kulları[1021] dahi ol vakitde Rikâb-ı humâyûnda bulunan Kırım Hânı celâdetlü[1022] Hacı Selim Giray Hân[1023] hazretleriyle şeyhulislâm Seyyid Feyzullah Efendi ve Rumili kādîaskeri Ebe-zâde Abdullah Efendi ve Anadolu kādîaskeri Mehmed Efendi ve yeniçeri ağası Vezîr İbrahim Paşa ve kul kethudâsı Kürd İbrahim Ağa ile birkaç def'a meclis-i müşâvere olup fırka-i Nasârânın ya'ni ki; Nemçe ve Moskov ve Lih ve Venedik keferelerinin bu mertebe Devlet-i aliyye üzerine ittifâk ve ittihâd ve birbirlerine istinâd ve i'tizârlarına binâ'en hücûmları sebebiyle ibâdullâha emr-i musâlaha enfâ' olduğun ma'kül görmeleriyle cümlesi kendü kalemleriyle mümzî ve hatemleriyle mahtûm mahzar yazup vezîriazam yediyle Rikâb-ı humâyûna i'lâm eylediler. Pâdişâh-ı gâzî[1024] hazretleri dahi, "dîn ü devlete hayırlu olana benim de rızâ-yı humâyûnum vardır" buyurmalarıyla tekrâr meşveret ve bu maslahata mübâşeret olunmak içün Devlet-i aliyye tarafından ba'zı mevâd kaleme getürilüp İngiliz kralına ve Felemenk cumhûruna mektûb yazılup balyoslarına teslîm olundu. Ve der-akab tavassutlarını müş'ir ve musâlahaya teşvîk ve tergîblerini şâmil mektûbları gelüp Nemçe çasarının başvekîline kendü taraflarından gönderdikleri kâğıdlardan anların da sulha[1025] kemâl-i mertebe rağbetlerini müfîd gelen kā'imelerini mutavassıt balyoslarına irsâl ve îsâl idüp tarafeynden itmâm-ı maslahata meyl ü rağbet nümâyân olmağla esâs-ı musâlaha temhîd ve maslahatın mukaddemâtını müştemil

[1014] gâzî ÇY: -V
[1015] sefer-i zafer-rehber-i makrûndan Ç: sefer-i rehber-i makrûndan Y: seferden V
[1016] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[1017] i'lâm ÇY: -V
[1018] kıtâl-i dem-i cereyânın Y: kıtâl bu eyyâm-ı sa'âdet-encâmda Ç: kıtâlin V
[1019] arz ÇY: -V
[1020] kulları ÇY: -V
[1021] kulları ÇY: -V
[1022] celâdetlü ÇY: -V
[1023] Hân ÇY: -V
[1024] gâzî ÇY: -V

temessükât tarafeynden alınup verildikden sonra yine[1026] mutavassıt balyoslar ile ara yerde mükâleme ve hâtıra gelen mevâni' ve müşkilât teshîl ve Beç tarafıyla dahi birkaç def'a mükâtebe ile haberleşildikden sonra Nemçe Çasarı dahi kendü müttefikleri olan Moskov çarı ve Lih ve Venedik cumhûrlarına âdemler gönderip bu sulh maslahatına ma'an dâhil olmalarına ibrâm ve ikdâm itmekle anlar dahi mu'ayyen ve murahhas elçiler ta'yîn eylediler. Ve Devlet-i aliyye cânibinden dahi Reisü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi ile Tercümân İskerlet oğlu Aleksandra ta'yîn ve yedlerine müzâkere-i sulh içün ruhsat-ı külliyye hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnu virilüp tarafeynin vekîlleri İslankamin kurbünde vâki' Karloviçe nâm mahalde bir yere gelüp mükâleme-i sulhu ol mahalde itmeleri kavl ü karâr olundu. Ve tekrâr meşveret olup bu sene-i mübârekede şevketlü, mehâbetlü[1027] pâdişâh[1028] hazretlerinin[1029] kat'â sefer-i humâyûna azîmet buyurmalarının lüzûmu olmayup nihâyet sefer[1030] bahânesiyle yine[1031] ke'l-evvel azîm âlây ile Otağ-ı humâyûnlarına[1032] çıkup hareket mahalli kendü dâireleriyle Edirne sahrâsında kalup vezîriazamı[1033] serdâr-ı asâkir-i ehl-i[1034] islâm idüp cümle Ordu-yı humâyûnla[1035] Belgrad'a[1036] varup maslahat-ı sulh ü salâh[1037] itmâmına değin anda meks ü ârâm ve Kasım eyyâmında avdet ve askere[1038] icâzet virmelerin müstahsen görmeleriyle bu niyyet-i hayr-âkıbet üzre Fâtiha okundu. Ve[1039] der-akab vezîriazam ile celâdetlü[1040] Hân-ı âlî-şân[1041] hazretleri ve şeyhulislâm[1042] efendi Has Oda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp ahvâl-i sulh ve müzâkereyi alâ vukû'ihî arz ve i'lâm eylediklerinde hayr-ı du'âlarına mazhar ve birer a'lâ semmûr kürkler ile ikrâm olundular. İrtesi gün vezîriazam ile şeyhulislâm efendi[1043] Vâlide Sultân hazretleri tarafından Harem-i şerîfe da'vet ve anlar cânibinden dahi iltifâten birer kürkler ile ri'âyet kılındılar.

[1025] sulh ü salâha Ç: ü salâh -YV
[1026] yine -ÇY
[1027] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[1028] pâdişâhımızın ÇY
[1029] hazretlerinin -ÇY
[1030] sefer -ÇY
[1031] yine -ÇY
[1032] humâyûn-ı âlîlerine ÇY: âlî -V
[1033] vezîriazam kullarını ÇY: kulların -V
[1034] ehl ÇY: -V
[1035] humâyûn-ı nusret-makrûnla ÇY: nusret-makrûn -V
[1036] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[1037] ü salâh ÇY: -V
[1038] asker-i ehl-i islâma Y: ehl-i islâm -V
[1039] ve Y: -V
[1040] celâdetlü Y: -V
[1041] âlî-şân Y: -V
[1042] şeyhulislâm +Ç: -YV
[1043] Has oda... şeyhulislâm efendi -ÇY

Sefer-i humâyûn

Mâh-ı mezbûrun on birinci Pazar gün tulû'-ı şemsden bir buçuk sâ'at mürûrunda **(260 a)** vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih ve erbâb-ı dîvân Bâbü's-sa'âdeye gelüp du'â vü senâ ile tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sâhib-kırânîyi çıkarup kapu önüne nasb eyleyüp kurbanlar kesildi. Bi'z-zât kendüler dahi Arz Odası'na teşrîf buyurup kapu ağzında iskemle üzre iclâs ve du'âda hâzır bulundular. Bi'l-cümle Rumili ve Anadolu'da vâki' vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâ mükemmel kapuları ve eyâletleri askerleri ile Engürüs seferine me'mûren Belgrad-ı dârü'l-cihâd[1044] sahrâsında âmâde, müheyyâ[1045] bulunmalarına mü'ekked evâmir-i şerîfeler gönderilüp kapu kuluna dahi ocaklarından sürücü çavuşlar irsâl olundu. On beşinci Penç-şenbih gün taraf-ı pâdişâhîden vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih Has Oda Köşkü'ne da'vet ve Hırka-i şerîf açılup du'â vü senâ[1046] olundu. Yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün Boğazhisar muhâfazasından[1047] gelen sadr-ı sâbık Bozoklu Mustafa Paşa vezîriazam vesâtatı ile Âlây Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp vezâret-i sânî haslarıyla Edirne'de Rikâb-ı humâyûn kâimmakāmlığına serâserli kürk ilbâs buyuruldu. Mâh-ı Şevval'in gurresi Şenbih gün de'b-i kadîm üzre a'yân-ı dîvân Bâbü's-sa'âdede dâmen-i bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il-i merâm[1048] ve önlerine düşüp Sultan Selim Câmi'i'nde edâ-yi salât-ı îd idüp yine andan âlây ile getürüp Saray-ı âmireye îsâl itdiler. Üçüncü Dü-şenbih gün Timurtaş sahrâsında otaklar[1049] kurulup şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1050] pâdişâh-ı gāzî[1051] hazretlerin vezîriazam ol mahale da'vet ve ziyâfet idüp vaz' olunan nişan-gâhlara topcular top ve yeniçeriler kurşun atup isâbet idenleri ihsânlar ile mesrûr kılındılar. Ve iki sâ'at yerden iki bölük at koşusu olup[1052] ileru gelenleri altun ve dîba ve çukalar ile öndüllerin aldılar. Ve paşalı cirid oynayup deli ve gönüllü tâ'ifesi katana cengi ile ızhâr-ı mahâret itdiler. İkindiden sonra vezîriazam kulları[1053] bin guruş ve beş boğça dîba ve akmişe ve bir eğerlenmiş at pîşkeş arz idüp Han-ı âlî-şân[1054]

[1044] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[1045] müheyyâ ÇY: -V
[1046] vü senâ ÇY: -V
[1047] muhâfazadan ÇY: -V
[1048] merâm ÇY: -V
[1049] otak ÇY
[1050] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[1051] gāzî ÇY: -V
[1052] koşusun idüp ÇY
[1053] kulları ÇY: -V
[1054] âlî-şân ÇY: -V

hazretleriyle pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürdü. Kendüye kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ve Han hazretlerine gülgülî[1055] çukaya duhte semmûr erkân kürk ilbâs buyuruldu.

Feth-i Kal'a-i Basra ve ameden-i elçi-i Acem

Sene-i mâziye Ramazân-ı şerîfin beşinci gün Acem hanlarından Huveyze Hânı Ferecullah asker-i ferâvân ile Nehr-i Şat'dan mürûr ve Basra Kal'ası'na müstevlî olup darb-ı dest ile feth ü zabt ider. Hâkim-i memleket nâmına olan Mâni' nâm Arab şeyhi mukāvemete kādir olamayup başında olan erâzil-i eşkıyâ-yı Arabân ile hükûmetden kasr-ı yed ve râh-ı girîzi tutup sa'b beriyyelere perâkende ve perîşân olup gider. Hân-ı mezbûr dahi sükkân-ı şehri soyup fülûs-ı ahmere muhtâc ve ber-vech-i tahmîn on bin kîselik nuküd ve tuhaf ve tefârik cem' ve ahz-ı kabz[1056] eyledüğün Acem şâhı Hüseyin Şâh'a bildirir ol dahi vükelâsıyla ba'de'l-istişâre "Osmanluya bundan özge dostluk olmaz" deyü Basra'nın miftâhı yerine kırk beş karat bir elmas ve ubûdiyyet-nâmesiyle Rüstem Han nâm bir âdemin elçi ta'yîn idüp Der-i devlete gönderir ve Basra'yı bütün eyâletiyle teslîm itmeye bir mu'temed âdem taleb eyledüğün sipâriş eyler ve işbu sene-i mezbûre Ramazân-ı şerîfin on birinci Pazar gün Edirne'ye gelüp istikbâline çavuşbaşı ve sipah silahdâr ağaları varup âlây ile getürüp ve[1057] Defterdâr Ahmed Paşa hânesine indirilüp me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görülmüş ve mâh-ı mezbûrun on yedinci Şenbih gün bir nevbet taraf-ı şehriyârîden ikrâmen haseki ağa ile envâ'î eşribe ve halviyyât ve şeker işleri gönderilüp tatyîb-i hâtır kılınmışidi. Mâh-ı[1058] Şevvâl'in dokuzuncu Pazar gün Divân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet-i vüzerâdan sonra Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâil olup şahdan getürdüğü elmas pâre ile pîşkeş ve ubûdiyyet nâmesin teslîm ve Şehrizor kurbünde sâhib-i aşâ'ir Ekrâddan Bebe Süleyman'dan şikâyet ve ref' ve izâlesi içün feryâd eyledi. "Vükelâm ile söyleşilsin ilacı ne ise görülsün" buyuruldu. İrtesi Dü-şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkup Saray Ovası'na kuruldu. Ol gün taraf-ı pâdişâhîden[1059] vezîriazama[1060] iltifât bir sevb semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[1061] erkân kürk ve bir kabza murassa' hançer Silahdâr Hasan Ağa ile irsâl olundu. Çeleng Mustafa nâm herif igvâ-yi şeytan ve ünvân-ı kapucubaşılık ve sahte fermânlar ile diyâr-ı Anadolu'da nice ümerâyı haklayup fukarâdan celb-i mâl ve nâ-hak yere dökdüğü kan şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, adâletlü[1062] pâdişâh-ı

[1055] kürklü ÇY
[1056] kabz ÇY: -V
[1057] ve -ÇY
[1058] ve halviyyât... Mâh-ı -Ç
[1059] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY
[1060] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[1061] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[1062] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, adâletlü ÇY: -V

âdilin[1063] sem'-i humâyûnlarına ilkā ve[1064] ihzâr itdirip mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Üç Şerefeli önünde katl olunup fermân yazan kâtibin dahi[1065] eli kesildi. Yirmi birinci Cuma gün kul kethudâsı Kürd İbrahim Ağa`ya yeniçeri ağalığı virilüp selefi Vezîr Çelebi İbrahim Paşa has ile Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn olunup ve ânın selefi Vezîr Türk Ali Paşa`ya Van eyâleti verildi.[1066] Ve[1067] Zağarcı Çalık Ahmed Ağa kul kethudâlığına ve Seksoncu Selim Ağa zağarcılığa ve Muhzır Mustafa Ağa seksonculuğa kaftân giydiler. Yirmi üçüncü Pazar gün[1068] bundan akdem Serçeşme Boz Receb[1069] Bey[1070] bahşiş ve ulûfe ve ma'ûnetleri mîrîden virilmek üzre Anadolu diyârından bin nefer süvârî sekbân tahrîrine gönderilmişidi. Şehr-i mezbûrun yirmi üçüncü Pazar gün gelüp âlây gösterüp hıl'at giydi.[1071] Kendü vezîriazam yanında kalup sekbân tâifesi Bosna Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa yanına ta'yîn olup îsâliçün Salâhor Haydar Ağa ile irsâl olundu. Yirmi dokuzuncu Şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[1072] hazretlerin, Vâlide Sultan hazretleri Ahurköyü`nde olan çiftliğine da'vet ve kethudâsı[1073] Mehmed Efendi mübâşeretiyle ziyâfet idüp biri eğerlenmiş biri çullu iki re's kısrak pîşkeş virüp kaftan giydi. Mâh-ı Zi`l-ka'de`nin ikinci Dü-şenbih gün yeniçeri ağası Kürd İbrahim Ağa ocak halkıyla âlây ile şehirden otağa çıkup huzûr-ı humâyûnda hıl'at giydi. Beşinci[1074] Penç-şenbih gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[1075] hazretleri dahi ke`l-evvel minvâl-i meşrûh üzre kendüler ve iç halkı zırh ve ser-penâh ve azîm âlây ile saraydan Otağ-ı humâyûnlarına nüzûlünde vezîriazam kulları[1076] ve şeyhulislâm efendi içeri da'vet, vezîriazama kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ve efendiye[1077] beyaz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyurup[1078] irtesi Cuma gün külliyet-i Harem-i şerîf ile Akpınar bağçesine göç itdiler. On altıncı Dü-şenbih gün[1079] bundan akdem Kırım cânibinden gelen Vezîr Moralı Ali Paşa

---

[1063] hünkârımızın ÇY
[1064] olunmağın ÇY
[1065] dahi ÇY: -V
[1066] tevcîh olundu ÇY
[1067] ve ÇY: -V
[1068] yirmi... gün -ÇY
[1069] Receb`in ÇY
[1070] bey -ÇV
[1071] gitdi ÇY
[1072] gāzî ÇY: -V
[1073] kethudâ ÇY
[1074] beşinci -ÇY
[1075] kişver-güşâ ÇY: -V
[1076] kulları ÇY:-V
[1077] efendi hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[1078] olundu ÇY
[1079] gün ki ÇY

Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[1080] serhadde varınca Belgrad sahrâsında ikâmet itmek üzre Engürüs'e[1081] serasker nasb olup Seksoncu Mustafa Ağa üç bin nefer yeniçeri ile bile koşulup ileru gönderildi.

Serdârî-i İsmail Paşa be-def'-i Bebe Süleyman ve reften-i elçiyân-ı Mehmed Paşa ve Rüstem Hân be-diyâr-ı Acem

Vükelâ-yi devlet vezîriazam sarayına da'vet ve meşveret eyleyüp bundan akdem defe'ât ve kerrât ile edebiyle hareket itmesiçün nush ü pendi mutazammın hatt-ı humâyûn irsâl ve ısgâ itmeyüp Bağdad ve Şehrizor ve Acem toprağından tecâvüzden hâlî olmayan aşâir-i ekrâddan Bebe sancağı beyi Süleyman Hân'ın şer'an ref' ve izâlesi ve yerine İmâdiye hâkimi Osman Hân karındaşı veyâ karındaşı oğullarından biri nasb-ı ta'yîn[1082] olunması bâbında ittifâkları Rikâb-ı humâyûna[1083] arz-ı i'lâm[1084] ve mûcebince hatt-ı şerîf sâdır olmağla Bağdad Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İsmail Paşa serdâr olup yanına Van Beylerbeyisi Vezîr Türk Ali Paşa ve Şehrizor Beylerbeyisi Ergenelli Süleyman Paşa mükemmel **(260 b)** kapuları ve eyâletleri askerleri ve eyâletlerinde vâki' elviye beyleri ve Musul Beylerbeyisi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'nın bin nefer müsellah kapusu ve eyâleti askeriyle kethudâsı ve Rakka Beylerbeyisi Vezîr Yusuf Paşa'nın müsellah kapusu ve eyâleti askeri ve iskân ricâlinden müntehab iki bin âdem ile kethudâsı ve Tercil sancağı beyi Haydar Hân ve Eğil sancağı beyi Seyyid Hüseyin Hân ve Genç sancağı beyi Ali Hân ve Harir nâm-ı diğer Şehran sancağı beyi Hasan Hân ve Deyr-i Rahbe ve Seleme sancakları beyi Hüseyin Abbas ve Çirmen sancağı beyi Abdülgani Bey ve İdil sancağı beyi Mehmed Bey ve Hudi sancağı beyi Mustafa Bey ve Mihrani sancağı beyi Hasan Bey ve Cessan ve Bedre sancağı beyi Mehmed Bey ve Şemamik sancağı beyi İlyas Bey ve Bacilan nâm-ı diğer Kasr-ı şirin sancağı beyi Assaf Bey ve Köy sancağı beyi Ali Bey ve Sürücek sancağı beyi Ali Bey ve İtak sancağı beyi Ali Bey ve Tay Aşîreti sancağı beyi Nasır Bey ve Bayat Aşîreti Beyi ve Kulp sancağı beyi mükemmel kapuları ve aşîretleri ile ta'yîn olup İmâdiye hâkimi Osman Hân dahi şakî-i mezbûrun civârında olduğu hasebiyle hevâsına tâbi' ve mu'în olan eşhâs ma'lûmu olmağla mekr ve fesâdının def' ü ref'i ne vechile mümkin ise fesâda müeddî olmadın ümmet-i Muhammed'in âsûdeliği ile bu emr-i azîmde hüsn-i tedbîr idüp karındaşını veyâ karındaşı oğullarından münâsib gördüğünü eshel vech üzre yerine takrîr ve zabt eyledüğü yerleri kadîmîsine redd eyleyüp iktizâ ider ise serdâr

---

[1080] nusret-makrûn ÇY: -V
[1081] Engürüs seferine ÇY: seferin -V
[1082] ta'yîn ÇY: -V
[1083] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

yanına varmak müvecceh görülüp Başmuhâsebe'den ma'zûl reis-i sâbık Yeğen Mehmed Efendi Rumili pâyesiyle Acem'e elçi ta'yîn ve avn-i hak[1085] ile bu fesâd mündefi' oldukdan sonra elçi Mehmed Paşa serdâr İsmail Paşa ile haberleşüp Bebe sancağına yeni beyi takrîr ve Bağdad-ı âbâd[1086] ve Şehrizor ve Basra serhâdlerinin nizâm-ı ahvâllerine ihtimâm-ı tâm[1087] eylemek üzre kavl-i karâr[1088] olup meclis dağıldı. Ve Musul'dan ma'zûl kethudâ Hasan Paşa'ya Basra eyâleti verildi. Ve Acem elçisi Rüstem Hân dahi vilâyetine gitmeye me'zûn olup tedârüğü[1089] görüldü. Ve harc-ı râh elli kîse akçe virilüp mâh-ı mezbûrun on altıncı Dû-şenbih gün Baş Çadır ve Arz Odası döşemesiyle pâk döşenüp sağ cânibe musâhib ağalar ve sol cânibe hasodalı ve iç oğlanı ve zülüflü baltacılar ve sağlı sollu murassa' bisâtlar ile eğerlenmiş otuz re's hassa atlar tertîbinden sonra Otağ-ı humâyûna da'vet ve taşrada hıl'atlenen altı nefer âdemiyle içeru girüp vezîriazam kulları[1090] vesâtatı ile pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürdü. "Şâh dostumuza selâm eyle dostluğunda ne denlü ızhâr-ı sadâkat ider ise bizden bin kat ziyâde bilsün ve sen dahi güzel hıdmet eyledin ber-hurdâr ol" buyurup serâsere kaplu bir fâhir semmûr kürk giydirilüp mukābele-i hıdmet vezîriazama dahi kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ilbâs olundu. Ve Elçi Mehmed Paşa dahi mâh-ı mezbûrun yirminci Cuma gün vezîriazam kulları[1091] vesâtatıyla[1092] baş çadırda hâk-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil-i merâm[1093] olup "me'mûr olduğun hıdmet-i risâlet-i ibâdullâhı gereği gibi yerine getüresin" buyurup kaftân giydirildi. Ve şâh-ı Acem'e gidecek nâme ve hediye kendüye teslîm olup Rüstem Hân ile ma'an Erzurum yolundan gitmek buyuruldu.

Sûret-i hediyye-i humâyûn

Ortasında bir kebîr zümrüd ve etrâfi elmaslı[1094] murassa' pençe sorguç bir[1095] ve incü ve zümrüd ile müzeyyen altun zincirli tîrkeş ve tîr-i keman bir[1096] ve selîmî kabzalı bütün elmas ile murassa'[1097] altun hançer bir ve[1098] kemerinde on dört müşeyyek

---

[1084] i'lâm ÇY: -V
[1085] bârî-i te'âlâ ÇY
[1086] âbâd Ç: -YV
[1087] tâm -ÇY
[1088] karâr Y: -V
[1089] tedârük-i edevâtı ÇY: edevât -V
[1090] kulları ÇY: -V
[1091] kulları ÇY: -V
[1092] vasıtasıyla ÇY
[1093] merâm ÇY: -V
[1094] elmas ile ÇY
[1095] bir -ÇY
[1096] bir -ÇY
[1097] müzeyyen ÇY
[1098] ve -ÇY

sevâd-kârî ve sekiz bütün paftalı serâpâ elmas ve yâkut ile murassa' altun hançer bir ve[1099] altun saplu dibi ve çevgânı billur ve zümrüd ve yâkut ile murassa' çevgân bir ve kebîr mercan tesbîh bir ve elmas ve yâkutlıca[1100] aylu günlü altun koyun sâ'ati bir ve[1101] billur zarflı şemsiyyeli koyun sâ'ati bir ve[1102] kebîr kıt'a âyine sâ'at bir ve donanmış cezâyir tüfengi yedi ve[1103] İstanbulî zerbaft donluk dört ve İstanbulî som zerbaft donluk dört ve frengî nev-zuhûr ve çiçekli zerbaft donluk dört ve a'lâ frengî dîba donluk on iki ve telli İstanbul bürünceği donluk beş ve telli İstanbul sandalî donluk on iki ve şalî ma'hûd çuka postu on ve frenk-pesend yasdık çift on ve şâmî şukka-bend üç ve şâmî zilpûş üç ve şâmî dikdik üç.

Muhâsara-i kal'a-i Kütayis-i Arçil Hân be-leşker-i Gürciyân ve def'-i serdâr-ı Osman Paşa

Bundan akdem nice def'a şekâveti zâhir ve mazarratı def' olan Gürcü meliklerinden Kartil Hân'ı Şahnüvâz oğlu Arçil nâm rezîl Zekem hânı iken Acem şâhından rû-gerdân Gürcistan'a gelüp hevâsına tâbi' ba'zı sanâdîd eşkıyâ-i kefere ile ittifâk idüp Açıkbaş sehaddinde vâki' Kütayis kal'asın alup bütün memleketi zabt u rabt[1104] itmek fikriyle asker cem'ine mübâşeret etdikleri der-i devlete[1105] haber-i[1106] mün'akis olucak ta'yîn olunan asker-i islâma tâkat getüremeyüp Moskov sınurlarına firâr etmişidi. Azak Kal'ası Moskov eline girüp kendüye kurbiyyet hasebiyle oğlunun birin Moskov çarına bende ve nev'an[1107] kuvvet-i kalb hâsıl ve bu takrîb ile Gürcistan melikliğine[1108] vâsıl olurum zu'muyla[1109] tekrâr Gürcü tavadların ve Aznavur ve râhib ve ruhbanların pes-i perdeden tahrîk ve ızlâl itmeğle hayli Gürcü askerin cem' eyleyüp Açıkbaş kralı Görgi Hân'ı ve Görgi meliklerin kaçırup işbu bin yüz dokuz Şevvâli gurresinde gelüp Kütayis Kal'asın muhâsara idüp[1110] ve yedi ay mikdârı zamân döğüp temâm suların ve zahîrelerin kesüp tazyîk eyledi. Andan[1111] bi'l-külliyye Açıkbaş tavadlarından ve Abaşize ve Kütatil ve Zertil ve Erestad ve Haçenzet ve Kenatil ve Raçalahcum keferesinden Dadyan kethudâsı Labartaban iki bin

[1099] ve -Ç
[1100] ile murassa'... ve yakutlıca -Ç
[1101] ve -ÇY
[1102] ve -ÇY
[1103] ve -ÇY
[1104] u rabt ÇY: -V
[1105] devlet-me'âba Ç: me'âba -YV
[1106] haber ÇY: -V
[1107] Nogay ÇY
[1108] memleketine ÇY
[1109] zu'm-ı fâsidi ile ÇY: fâsidi -V
[1110] idüp ÇY: -V
[1111] andan ÇY: -V

kadar[1112] kâfir-i bî-dîn[1113] ile Açıkbaş`a mu'âvenet ve muzâheret kasdıyla imdâdlarına gelmeğin kuvvet bulup kal'ayı zebûn eyledi. Ve hisar kurbünde vâki' Sekam Peşo nâm mu'azzam kilise kal'aya havâle olmağla kubbesi üzerine nerdibânlar ile bir mikdâr tüfeng-endâz kefere çıkarup derûn-ı hisarı kurşuna tutup yeniçeri vesâir müstahfizândan birkaç nefer guzâtı[1114] şehîd itdiler. İçeruden dahi topcubaşı[1115] ol mahalle iri balyemez toplar uydurup pey-ender-pey atmağla melâ'înin[1116] ekseri helâk ve darb-ı topdan kilise divarlarıyla kubbesi yıkılmağla içinde ve üzerinde bulunan vâfir kefere-i bed-âyîn[1117] dahi taş ve toprak ile mahlût zîr-i hâk olup bir mikdâr girüye çekildiler. Mahsûr-ı müslimîn fürce bulmağla tebdîl-i câme bir kaç yeniçeriyi uğurun kapudan çıkarup mahzar-ı birle Ahıska Beylerbeyisi İshak Paşa`ya gönderip imdâd taleb eylediler. Ol dahi gelen kâğıdları Der-i devlete gönderip düşmenin[1118] kesret-i vefreti hadden bîrûn[1119] yalnız kendü varmağla def'i mümkin olmayup külliyetli askere[1120] muhtâc olduğun i'lâm itmeğle ba'de`l-istişâre Van`dan ma'zûl Vezîr Sirke Osman Paşa serdâr olup yanına Kars Beylerbeyisi Salih Paşa **(261 a)** ve Ahıska Beylerbeyisi İshak Paşa ve Ardahan-ı küçük[1121] sancağı beyi Ali Paşa ve Gönye sancağı beyi Ahmed Paşa mükemmel kapuları ve eyâletleri askeri ve eyâletlerinde vâki' elviye beyleri ve bütün ancak[1122] Erzurum eyâleti ta'yîn olup mazarratları def'inden sonra Açıkbaş melikliği Aleksandre melikin büyük oğlu Simon`a ihsân ve yerine takrîr ve temâm-ı umûruna nizâm virüp karındaşını Ahıska Beylerbeyisi yanında rehin alıkomak üzre mü'ekked evâmir-i aliyyeler gönderildi. Serdâr Osman Paşa dahi ber-mûceb-i emr-i âlî me'mûr olan cünûd-ı ehl-i[1123] islâmı Erzurum`da yanına alup cem'iyyet iderek Ahıska kurbünde Oda çayırı andan Soğukpınar, andan İbrahim Paşa yurdu nâm mahalle konup bir gice dağda beytûtet eyledi. İrtesi gün Silaşkuri nâm kazâya nüzûllerin melâ'în-i hâsirîn[1124] haber alup elçi nâmıyla bir kaç kefere göndermişler a'yân-ı asker serdâr otağına cem' olup kâğıdları okundu. Me'âl yok ancak

---

[1112] mikdârı ÇY
[1113] bî-dîn ÇY: -V
[1114] guzât-ı islâmı ÇY: islâm -V
[1115] topcubaşı ÇY: -V
[1116] melâ'în-i dûzah-mekînin ÇY: dûzah-mekîn -V
[1117] bed-âyîn ÇY: -V
[1118] düşmen-i bed-ahlâkın ÇY: bed-ahlâk -V
[1119] efsûn ÇY
[1120] asâkir-i islâma ÇY: islâm -V
[1121] küçük -ÇY
[1122] ancak -ÇY
[1123] ehl ÇY: -V
[1124] hâsirîn ÇY: -V

musâlaha tutmuşlar. Karslı Tercümân Davud Efendi bunların murâdı[1125] asker-i islâmı[1126] bir kaç gün avk itdirip geçecek yolları ve sarp boğaz ve derbendleri yakup ve iri ağaçları yıkup[1127] lüzumlu yerlere cir ta'bîr olunur şaranpolar dizüp ardına tüfeng endâz kefere-i bed-âyîn[1128] doldurup mürûra[1129] mâni' olup bir kaç güne değin yolları tathîr ve ta'mîr ve ceng iderek askerimizi sürüp Açıkbaş ülkesine çıkarınca değin vakit geçer kal'ayı ikdâm idüp alırız ol zamân asker-i islâm me'yûsen dönerler fikrinde[1130] olduklarm fehm itmeğle kâğıdlarının cevâbı yazılup elçileri yolladıkdan sonra akabince kalkılup[1131] Açıkbaş ülkesinde vâki' Kütayis Kal'ası'na beş sâ'at karîb Bağdad nâm mahalleye[1132] nüzûlünde küffâr-ı bed-âyîn[1133] askeri kal'a muhâsarasın bırakup asker-i islâm üzerine geliyor haberi zâhir olmağla bi'l-cümle at arkasına gelinüp âlâylar bağlandı. Toplar dizilüp[1134] bir sâ'at kadar ordudan ileru varılup duruldu. Aslı çıkmayup yine giru[1135] orduya gelindi. Serdâr tarafından keyfiyyeti tecessüs olunup şâyi'i kim olduğu belürmedi. Meğer düşmenin[1136] karavulu karîb mahalde imiş. Asker-i islâmın[1137] at arkasına gelüp sür'at-i isti'câl[1138] ile yürüdüklerin görmekle at boynuna düşüp feryâd ü figân[1139] iderek islâm askeri Bağdad menzilinde ağırlıkların bırakup cirid atlu üzerimize geliyor dimekle derûnlarına ru'b u hırâs müstevlî olup kal'a muhâsarasından kasr-ı yed ve râh-ı girîzi tutup firâr ve perâkende ve perîşân nicesi bataklara batup helâk oldukların giden câsûslar gelüp haber virmeleriyle irtesi ale's-seher andan dahi kalkılup âlây ile Kütayis Kal'ası civârında Meydan nâm mahalle darb-ı hıyâm nüzûlünde kal'a ve orduda azîm şenlik ve şâd-mânîlikler[1140] olup ahâlî-i vilâyet, sükkân-ı memleket serdâr otağına gelüp el öpdüler. Rü'esâsının her biri mertebelerince hıl'at giyüp ikrâm olundular. Meşveret olup düşmen-i dîn[1141] vilâyetlerine dağılup kendü pusun-gâh mağara ve palankalarına tahassun eyledi. Üzerlerine varulduğu

---

[1125] murâdları ÇY
[1126] asâkir-i ehl-i islâmı ÇY
[1127] ihrâk-ı bi'n-nâr ÇY
[1128] bed-âyîn ÇY: -V
[1129] mürûr u ubûra ÇY: u ubûr -V
[1130] fikr-i fâsidinde ÇY: fâsidi -V
[1131] kalkup ÇY
[1132] mahalle ÇY
[1133] bed-âyîn ÇY: -V
[1134] dizildi ÇY
[1135] giru ÇY: -V
[1136] düşmen-i dînin ÇY: dîn -V
[1137] asâkir-i ehl-i islâmın ÇY
[1138] isti'câl ÇY: -V
[1139] ü figân ÇY: -V
[1140] ve şâd-mânîlikler ÇY: -V
[1141] bed-âyîn ÇY

hînde sarpdan sarpa girüp çekilen zahmet ve[1142] meşakkat hebâ olur bu diyarın ise kışı akrebdir. Berk ve bârân yolları kapayup asker-i islam[1143] avdetde gâyet[1144] usret çekerler bir gün mukaddem selâmete çıkmak ma'küldür.[1145] Bu[1146] kâfirlerin bi'd-defe'ât dahi isyân u tuğyânları zâhir-i nümâyân[1147] ve yine kendüleri istîmân idüp kefiller ve kavî[1148] rehînler virüp cerâyimleri afv olunmuşidi. Firâr iden Açıkbaş tavadlarına ve Aznavur ve ruhbânlarına ve Odiş keferelerinden Labartaban nâm kethudâlarına iş bilür ve dillerinden anlar, okur-yazar bir âdem gönderelim, bir âlây dağı kefereleri te'lîf-i kulûb ide didiler. Bi'l-ittifâk Karslı Davud Efendi ma'kül ü münâsib[1149] görülüp kendü lisânları üzre mektûb yazılup üç yüz mikdâr Kars askeriyle irsâl olundu. Varup her birin hınzır-hânelerinde bulup kâğıdların virdi. Ve cümlesi dâmen-i amâna teşebbüs eylemekle taraflarından hâlen Dadyan meliki Göril Mamya nâm melik cümleye tekeffül ve ıyâl-i[1150] evlâdların rehin virüp taraf-ı pâdişâhîden[1151] melik nasb olunan Simon Hân'ı kabûl, yerine takrîr ve umûruna nizâm virilüp ba'de'l-yevm vilâyet-i pâdişâhîye hıyânet ve ihânet ve ebnâ'-i sebîlin emvâl-i erzâk[1152] ve eşyâsına zarar ü gezend irişdirmemek üzre[1153] ve zuhûr ider ise tazmîn itmek şartıyla ahd-i misâk idüp sicillâta kayd ve huccet yazıldı. Ve bu aralıkda yirmi gün mikdârı meks ü ikāmet esnâsında kal'anın münhedim olan yerleri ta'mîr ve mühimmât-ı cebe-hânesi görilüp askere[1154] izn-i ruhsat[1155] virilüp serdâr Osman Paşa Âsitâne'ye[1156] avdet[1157] eyledi.

Mânde-i pâdişâh-ı gâzî[1158] be-Âsitâne-i sa'âdet[1159]
ve serdârî-i vezîriazam be-Engürüs

Ceng üzre olan mülûk-i Nasârâ ile sulh u salâh[1160] ahvâli karâr-dâde olmağla vükelâ-yi devlet ittifâkıyla pâdişâh-ı gâzî[1161] hazretleri Edirne sahrâsında ikāmet ile

---

[1142] zahmet ve ÇY: -V
[1143] asâkir-i ehl-i islâm ÇY: -V
[1144] gâyet ÇY: -V
[1145] münâsib ve evlâdır ÇY
[1146] ve Ç: bu YV
[1147] nümâyân ÇY: -V
[1148] kavî ÇY: -V
[1149] ü münâsib ÇY: -V
[1150] ıyâl ÇY: -V
[1151] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretlerin -V
[1152] erzâk ÇY: -V
[1153] üzre ÇY: -V
[1154] asâkir-i ehl-i mansûra ÇY
[1155] ruhsat Ç: -YV
[1156] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[1157] azîmet Ç: avdet YV
[1158] gâzî ÇY: -V
[1159] sa'âdet ÇY: -V
[1160] u salâh ÇY: -V

me'mûr vezîriazam Hüseyin Paşa serhad umûruna nizam virmek üzre asâkir-i islâm ile Belgrad'a[1162] dek varması müvecceh ve evlâ[1163] görülmeğin serdâr nasb olup[1164] mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Şenbih gün huzûr-ı humâyûna[1165] da'vet ve âlây ile gelüp Otağ-ı humâyûn kapusu yemîninde kurulan misâfir çergesine nüzûl, taraf-ı pâdişâhîden[1166] ihsân buyurulan serâser nîmtene kaplu bir sevb semmûr erkân[1167] kürk ve sâde hıl'at üzre murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşanup temâm vücûdun ni'am-ı hüdâvendigâra müsteğrak ve me'zûn olduğu hâlde şeyhulislam-ı alâmetü'l-enâm[1168] efendiyle[1169] baş çadırda pâye-i serîr-i a'lâya[1170] yüz sürüp mukâbelelerinde celse-i hafîfe esnâsında serhad umûruna müte'allik bir mikdâr mükâlemeden sonra kallavî destârları üzre iki mücevher sorguc nasb ve sancak-ı şerîf yed-i humâyûndan kendüye teslîm olup otağına revân oldu. Bir hafta mukadem cebeci ve topcu ocakları İstanbul'dan gelüp âlâylarıyla Ordu-yı humâyûna[1171] dâhil ve vâsıl[1172] olmuşlar idi. Mâh-ı Zi'l-hicce'nin üçüncü Penç-şenbih gün yeniçeri ağası Kürd İbrahim Ağa ocağı halkıyla kalkup mukadimetü'l-ceyş olup gitdi. Altıncı pazar gün Anadolu Beylerbeyisi Seyyid Ömer Paşa ile Burusa ve Karahisar-ı sâhib sancaklarına mutasarrıf Kürd Ahmed Paşa huzûr-ı humâyûndan âlây ile geçüp hıl'at giydiler. Onuncu Penç-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm üzre vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvân otağda[1173] tehniyye-i îd-i şerîf[1174] içün dâmen-i bûs-ı şehriyârîyle müşerref ve önlerine düşüp âlây ile Sultân Selîm Câmi'i'ne teşrîf ve bayram namâzın kılup[1175] otağa[1176] nüzul buyurdular. On birinci Cuma gün Haleb Beylerbeyisi Vezîr Moralı Hasan Paşa âlây gösterüp içeru da'vet ve bir sevb serâserli semmûr kürk ilbâsıyla küllî ri'âyet buyuruldu. Akabince Anadolu'nun sağ kol askerini sefere sürmeğe me'mûr olan yeniçeri serdengeçdi ağası Osman oğlu Nasuh Ağa önüne katup sürüp getürdüğü piyâde ve süvâr üç bin yeniçeri dilâverleri[1177] ile

---

1161 gâzî Y: -V
1162 Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
1163 ve evlâ ÇY: -V
1164 olup Ç: -YV
1165 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
1166 pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretlerin -V
1167 erkân ÇY: -V
1168 alâmetü'l-enâm ÇY: -V
1169 efendi hazretleriyle ÇY: hazretleri -V
1170 a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
1171 humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
1172 ve vâsıl ÇY: -V
1173 otağ-ı humâyûnda ÇY: humâyûn -V
1174 şerîf ÇY: -V
1175 edâ idüp ÇY
1176 otağ-ı âlî-nitâklarına ÇY: âlî-nitâkların -V
1177 dilâverleri ÇY: -V

Ordu-yı humâyûna dâhil olup, inüp yer öpüp hıl'at giydi. Ve taraf-ı pâdişâhîden[1178] celâdetlü[1179] hân-ı âlî-şân[1180] hazretlerine mazhar-ı iltifât bir murassa' hançer ve bin altun silahdâr-ı hâssa Çerkes Hasan Ağa ile konağına gönderildi. On ikinci Şenbih günü ki; Hazîran'ın on biridir, vezîriazam serdâr-ı ekrem Hüseyin Paşa dahi umûm asâkir-i islâm ile Edirne sahrâsından hareket ve cânib-i Engürüs'e azîmet eyledi. Ol gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[1181] hazretleri mukaddemce Yonca Çeşmesi'nde nasb olunan sâye-bâna teşrîf buyurmuşlar idi. Şeyhulislâm efendiyle[1182] pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[1183] masîre yüz sürdükde, "sancak-ı şerîf ve asâkir-i ehl-i[1184] islâm kullarımı sana ve seni dahi Allâh'a[1185] emânet eyledim" buyurup kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ilbâs ve miyânına bir kabza mücevher hançer ihsân ile mesrûr kıldı. Vezîr-i sânî Rikâb-ı humâyûnları[1186] (261 b) kā'immakāmı Bozoklu Mustafa Paşa'ya dahi bir serâserli kürk giydirilüp vedâ' eyledi. Ve Engürüs seferine me'mûren Hân-zâde Gazî Giray sultânın asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftâr[1187] ile Kırım'dan çıkdığı haberi gelmiş idi. Bir gün evel Ordu-yı humâyûna[1188] irişmek üzre henüz Mısır'dan gelen küçük mîr-i ahûr Küçük Hasan Ağa karşu gönderildi. Ve celâdetlü[1189] hân-ı âlî-şân[1190] hazretleri dahi kendü dâiresiyle Ordu-yı humâyûn ile konup göçmek üzre serdâr-ı a'zam akabinden revân oldu. Ve Devlet-i aliyye ile Nemçe arasına sulh ü salâh[1191] içün tavassut iden İngilis ve Felemenk balyosları dahi sefere me'mûr olmuşlar idi. Anlar dahi mükemmel kapuları ile huzûr-ı humâyûndan[1192] geçüp gitdiler. Serdâr-ı a'zam Kemal çayırında bir gün meks ü ikāmet[1193] eyleyüp kendü ağalarından Kadı oğlu Mustafa Ağa'yı çavuşbaşı vekâletine ve Yeniçeri Ocağı'ndan Haseki Gürcü Yusuf Ağa'yı yeniçeri ağası vekâletine ve Matbah-ı âmire emânetinden ma'zûl Muhsin-zâde Mehmed Efendi'yi defterdâr vekâletine nasb ve Otağ-ı humâyûn muhâfazası içün kendü rızâsıyla sipâh silahdârdan beş yüz nefer ifrâz idüp Rikâb-ı humâyûna gönderip göçdü. Ve on altıncı Çehâr-şenbih gün Mağnisa sancağına mutasarrıf Arab Kasım Paşa âlây gösterüp

[1178] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[1179] celâdetlü ÇY: -V
[1180] âlî-şân ÇY: -V
[1181] kişver-güşâ ÇY: -V
[1182] efendi hazretleriyle ÇY: hazretleri -V
[1183] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[1184] ehl ÇY: -V
[1185] Allâhü azîmü'ş-şâna ÇY: azîmü'ş-şân -V
[1186] humâyûn ÇY
[1187] sabâ-reftâr ÇY: -V
[1188] humâyûn-ı nusret-makrûna ÇY: nusret-makrûn -V
[1189] celâdetlü ÇY: -V
[1190] âlî-şân ÇY: -V
[1191] ü salâh ÇY: -V
[1192] humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V

hıl'at giydi. Ve yirmi beşinci Cuma gün Karaman Beylerbeyisi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vet ve serâsere kaplu[1194] semmûr hıl'at ilbâs buyurulup Anadolu'dan getürdüğü üç nefer meşhûr kutta'-ı tarîk sekbân bölükbaşıları ikindi dîvânında katl olundu. Ve[1195] yirmi altıncı Şenbih gün ser-mehterân-ı alem Mehmed Ağa'ya mîr-i alemlik ve selefi Yusuf Bey'e yine kapucubaşılık inâyet-i ihsân[1196] buyuruldu. Yirmi yedinci Pazar gün biner nefer[1197] İstanbul ve Edirne bostancıları ve henüz gelen Mısır askeri âlây gösterüp mahall-i selâmda serdârları Yusuf Bey kaftân giydi. Ve yirmi sekizinci Dü-şenbih gün Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vet ve serâsere duhte semmûr kürk ile küllî ri'âyet olunup akabince geçen Maraş Beylerbeyisi Halil Paşa ve Malatya sancağı beyi Rişvan oğlu Halil Paşa zîr-i kasrda kaftân giydiler. Ve Lih kralı Ferideriko s la'în Kamaniçe Kal'ası kasdıyla Halinan nâm mahalde cem'iyyet üzre olduğu ve Moskov ve Barabaş kâfirleri Özi Kal'ası'na karîb geldüğü Kağılgay Devlet Giray Sultân tarafından Rikâb-ı humâyûna[1198] arz-ı i'lâm[1199] olundukda düşmenân-ı tarafeyne gûşmâl niyyetiyle Karaman Beylerbeyisi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa'ya bin yedi yüz nefer bostancı koşılup Babadağı muhâfazasına ta'yîn ve irsâl olundu. Ve Bucak muhâfazasında olan Hân-zâde Kaplan Giray Sultân dahi Kamaniçe Kal'ası altına varup kal'aya arka virüp ikâmet ile me'mûr oldu. Ve sene bunda encâma irdi.

1193 ü ikâmet ÇY: -V
1194 duhte ÇY
1195 ve ÇY: -V
1196 ihsân ÇY: -V
1197 biner nefer -ÇY
1198 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
1199 i'lâm ÇY: -V

Bin yüz on senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Penç-şenbih günü ki; Haziran'ın otuzudur, şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[1] pâdişâh-ı gâzî[2] hazretleri külliyyet ile Akpınar bağçesinden Edirne Sarayı'na nakl buyurdular. Bundan akdem Ankara ve Çankırı sancaklarına mutasarrıf Uzun Ali Paşa'nın zulmünden ve nâ-hak dökdüğü kandan şâkîleri gelmiş ve ihzârına âdem gönderilmişidi. İrtesi Cuma gün Âlây Köşkü önünde nazar-gâh-ı pâdişâhîde boynu uruldu. Ve dördüncü Pazar gün Sivas Beylerbeyisi Vezîr Küçük İsmail Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeriyle âlây gösterüp mahall-i selâmda içeru da'vete müntehî iken mukaddemâ kendünün zulmü[3] ve ba'zı sû'-i hâlinden muğber-i hâtır-ı pâdişâhî olup katli mûceb iken kapusu dağılur deyü kâimmakâm paşa rızâ virmeyüp cerâyimin afv ricâ itmeğin ancak yukaru köşke çıkartmayup serâserli kürkünü köşkün altında giydirdiler. Lâkin taraf-ı pâdişâhîden nihânî vezîriazama haber gitmeğin Niş'e karîb Ilıca menzilinde otağ önünde katl olunup mansıbı Aşçı Mustafa Paşa'ya verildi. Altıncı Salı gün بامرالله تعالى vakt-i asrda karayel tarafından ra'd ü berk ve yağmur ile dolu karışık öyle bir azîm furtuna nâzil oldu ki; çok zamân misli sebkat itmemişidi. Ordu-yı humâyûnda kurulu bir hayme kalmaduğundan gayrı ancak Otağ-ı humâyûnda Hırka-i şerîf obasın ve Âdil Köşkü'nden mâ'adâ cümle[4] hıyâm-ı hâs ve gılmân-ı enderûn çadırların yerinden koparup pâre pâre ve her birin bir tarafa perâkende eyledi. Ve sekizinci Penç-şenbih gün Adana Beylerbeyisi Gürcü Süleyman Paşa ve Alâiye sancağına mutasarrıf Şaban Paşa ve Menteşe sancağına mutasarrıf Cebeci Ali Paşa ve Teke sancağına mutasarrıf Hiyre Ali Paşa ve Kayseriyye sancağına mutasarrıf[5] Kurd Mehmed Paşa ve Beyşehri sancağı beyi Ahmed Bey ve Maraş, Kars sancağı beyi Mevlüd Mehmed Paşa oğlu Mahmud Bey âlây gösterüp serâpâ kaftân giydiler. Ve Aydın muhassılı Kirli İsmail Paşa'nın fevti haberi gelüp yerine selefi Emir Ahmed Paşa nasb olundu. Venedik donanması otuz kalyon ve on dokuz çekdiri ve dört mavna ve yirmi fırkate ile cem'an yetmiş üç kıt'a sefâyin ile gelüp İmroz Adası'nda vâki' kömür limanında demirleyüp cezîre re'âyâsından harâc alup koyun ve sığırların sürüp gemilerine dolduğun[6] Boğazhisar muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa arz-ı i'lâm[7] ve imdâd taleb itmeğin Cebeci Ali Paşa ile

---

[1] Şevketlü mehâbetlü, kudretlü ÇY: -V
[2] gâzî ÇY: -V
[3] zulm ü te'addîsi ÇY: ü te'addîsi -V
[4] cümle -ÇY
[5] Şaban Paşa... mutasarrıf -ÇY
[6] doldurduğun ÇY
[7] i'lâm ÇY: -V

Kurd Mehmed Paşa yanına ta'yîn ve Hâssa Haseki Mustafa Ağa hatt-ı humâyûn ile Boğazhisarı'ndan kapudan-ı vezîr[8] paşayı küffâr-ı hâk-sâr[9] donanması[10] üzerine kaldırmağa me'mûr olup gitmişidi. Mâh-ı mezbûrun on birinci Pazar gün gelüp Donanma-yı humâyûnun cebe-hâne ve mühimmâtı nâkıs ve bi't-temâm levendât ulûfesi virilmeyüp havâle olunan iki yüz bin guruş kesrleri irişmedüğünden Mısır askeri getüren beş kıt'a mîrî kalyon levendi baş kaldırdı. Kapudan paşa ne hâl ise deryâ beylerinden karz, otuz bin guruş alup mehmâ-emken ağızların kapadı. Ve İzmir'den henüz irişen beş bin kantar barutu kalyonlara tevzi' ve işbu mâh-ı mezbûrun sekizinci Penç-şenbih gün vakt-i asrda yirmi yedi kıt'a mîrî kalyon ve üç çekdiri ve otuz firkate ile متوكل على الله تعالى[11] mukābele ve müdâfa'a-i düşmen-i bed-âyîn[12] niyyetiyle Boğazhisarı'ndan kalkup Bozcaada'da vâki' Mermer Limanı'nda lenger-endâz altı ve altı kıt'a ocak gemileri dahi gelüp mülâkī oldukların Rikâb-ı humâyûna takrîr eyledi. Ve Belgrad'da serdâr-ı a'zamdan telhîs gelüp ceng üzre olan mülûk-i Nasârâ ile sulh ü salâh[13] mün'akid olup Otağ-ı humâyûnun Edirne sahrâsında ikāmetinin lüzûmu olmayup kışlaya girmesini vükelâ-yı devlet ma[']kûl gördüğün arz itmiş ve mâh-ı mezbûrun on beşinci Penç-şenbih gün padişâh hazretleri Âlây Köşkü'ne teşrîf buyurup kāimmakām Mustafa Paşa ve şeyhulislâm ve sadreyn efendiler Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübârekeyi otağ-ı humâyûndan alup mu'tâd üzre[14] âlây ile önlerinden geçüp Bâbü's-sa'âde'den içeru teslîm eylediklerinden sonra otağ ve cümle Ordu-yı humâyûn ve kāimmakām paşa ve a'yân-ı dîvân şehre girdiler. Ve mâh-ı Safer'in[15] ikinci Şenbih gün tarâf-ı pâdişâhîden serdâr-ı a'zama[16] mazhar-ı iltifât hatt-ı humâyûn ve kılıç kaftân ile silahdâr-ı hassa Çerkes Hasan Ağa Belgrad'a[17] gönderildi. Ve yirmi üçüncü Şenbih gün İstanbul'da Şehremini Çarşusu kurbünde vâki' mîrî barut-hâneye beyne's-salâteynde âteş isâbet idüp kâr-hâneyi temelinden kaldırıp havaya atduğundan gayrı etrâfında olan dört yüz kırk kadar sagîr ve kebîr büyûtu rahne-dâr eyleyüp nisvân ve sıbyân ve ricâlden kimesneye zarâr isâbet eylemeyüp bi-emr-i humâyûn kâr-hâne-i merküme İskender Çelebi bağçesinde kâr-gîr binâ olundu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on üçüncü Penç-şenbih gün Sultan Selim Câmi'i'nde mevlid-i şerîf

---

[8] vezîr ÇY: -V
[9] hâk-sâr ÇY: -V
[10] donanma-yı menhûsu ÇY: menhûs -V
[11] te'âlâ ÇY: -V
[12] bed-âyîn ÇY: -V
[13] ü salâh ÇY: -V
[14] üzre ÇY: -V
[15] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[16] a'zam kullarına ÇY: kulların -V

okunup pâdişâh-ı gâzî[18] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol mahalde müjdeci Hacı Hasan Ağa gelüp huccâc-ı Müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlün arz eyleyüp getürdüğü bir kutu Medîne-i münevvere hurmasın huzûr-ı humâyûnlarına[19] koyup yamağıyla birer hıl'at giydirilüp birer kabza altûn ihsân buyuruldu. Ve kapudan paşa Midillü önünde Venedik donanmasın bozup kaçırdığı haberi gelmeğle mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Penç-şenbih gün haseki ağa ile mücevher[20] kılıç ve[21] serâserli kürk vesâir ümerâ ve kalyon kapudanlarına ve firkate reislerine mu'addid[22] sâde kaftânlar irsâl[23] olundu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-âharın on beşinci Dü-şenbih gün müfti-i sâbık Ebû Said-zâde Feyzullah Efendi Fındıklı'da yalusunda fevt[24] ve[25] Üsküdar'da defnolunduğu haberi geldi. Ve Anadolu müfettişi Vezîr İpşir Hasan Paşa'nın zulmünden[26] şâkîleri gelüp Rikâb-ı humâyûna ref'-i rık'a itmeleriyle katline virilen fetevâ-yı şerîf ve[27] hatt-ı humâyûn ile mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Cuma gün küçük mîr-i ahûr Gürcü Hasan Ağa gönderilüp işin bitirdi.[28]

Velâdet-i şehzâde-i Sultân Mehmed Hân

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on sekizinci Cuma günü ki; Teşrîn-i sânînin on biridir, beyne's-salâteynde şevketlü, mehâbetlü, kudretlü[29] pâdişâh hazretlerinin Sultân Mehmed nâm bir şehzâde-i vâlâ-necîbleri[30] vücûda gelüp cümle memâlik-i islâmiyyede üç gün üç gice şehir donanması emr ü fermân[31] olundu. Ve bundan akdem Belgrad'da[32] Başdefterdâr Vezîr Köse Halil Paşa'ya Bosna eyâleti tevcîh ve yerine vekâleten Defter Emîni Mehmed Bey nasb olunmuşidi. Ve işâret-i serdâr-ı a'zam üzre mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Çehâr-şenbih gün **(262 a)** hassa masraf Boşnak Sarı Mustafa Efendi asâleten başdefterdâr nasb olup[33] ve kâimmakâm paşa huzûrunda kaftân giyüp orduya gitdi ve mâh-ı

---

[17] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[18] gâzî ÇY: -V
[19] humâyûn-ı husrevânelerine ÇY: husrevâne -V
[20] mücevher ÇY: -V
[21] ve ÇY: -V
[22] mu'addid -ÇY
[23] ilbâs ÇY
[24] fevte ÇY
[25] çekmeğin ÇY
[26] zulm ü te'addîsinden ÇY: te'addî -V
[27] mûcebince ÇY
[28] hasretine kavuşturdu ÇY
[29] şevketlü, mehabetlü, kudretlü ÇY: -V
[30] civân-bahtları Ç: vâlâ-necîbleri YV
[31] ü fermân ÇY: -V
[32] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[33] olup ÇY: -V

Cemâziye'l-âharın dördüncü Pazar gün taraf-ı pâdişâhîden[34] serdâr-ı[35] a'zama[36] mazhar-ı iltifât bir kabza murassa' hançer ve kürk ile İçhazînedâr Nezir Ağa karşu gönderildi. Ve Rikâb-ı humâyûn käimmakāmı Vezîr Bozoklu Mustafa Paşa damladan sâhib-i firâş olup hıdmet-i ıbâdullâh mu'attal kalmağın mâh-ı mezbûrun yedinci Çehâr-şenbih gün henüz seferden gelen Haleb Beylerbeyisi Vezîr Moralı Hasan Paşa Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûna[37] da'vet ve kemâ-kân vezâret-i sanî rütbesiyle Rikâb-ı humâyûn käimmakāmlığına serâsere kaplu semmûr hıl'at ilbâs buyuruldu. Ve üçüncü Şenbih gün selefi Vezîr Mustafa Paşa dahi fevt olup[38] ve cenâzesin Üç Şerefeli Câmi'-i şerîf sâhasında defn olunacak, mutasarrıf olduğu hâslara Kastamonu sancağı dahi ilhâk olundu. Ve Kastamonu'dan ma'zûl İznikmidli Mustafa Paşa'ya Niğde sancağı verildi.[39]

İn'ikâd-ı sulh-i salâh[40] Nemçe ve Lih ve Venedik ve
Moskov ve ameden-i serdâr-ı a'zam be-Âsitâne

Vezîriazam, serdâr-ı ekrem Hüseyin Paşa dahi iki ay mikdâr zamân Belgrad'da[41] meks ü ikāmet [42]esnâsında serhadd-i islâmın nizâmın virüp ve Belgrad Kal'ası mukābelesinde lüzûmu olmayan Yabanada'da ya'ni ki; Belgrad-ı dârü'l-cihâd[43] Kal'ası'na taraf-ı düşmenden[44] küllî zararı tertîb[45] idecek mahalde bir metîn ve müstahkem şans binâ idüp ve topların dizüp ve askerin ve mühimmât-ı cebe-hâne ve zahîresin koyup لله الحمد dil-hâh üzre Re'isü'l-küttâb Rûmî Mehmed Efendi ve Baş Tercümân[46] Aleksandre ve mutavassıt balyoslar mübâşeretleriyle Nemçe ve Lih ve Venedik ve Moskov vekilleriyle sulh ü salâh mün'akid olduğu haberi kendüye geldikden[47] sonra rûz-ı Kasım geçmeğin mezkûrların[48] Ordu-yı humâyûna vürûdlarına te'hîr itmeyüp mâh-ı Cemâziye'l-evvelin yedinci Dü-şenbih günü ki; teşrîn-i evvelin âharıdır, umûm asâkir-i islâm-ı[49] nusret-encâm ile Belgrad'dan kalkup bir Kolar'da, iki gün Niş'de bir gün Sofya'da, üç gün Filibe'de

---

[34] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretleri -V
[35] vezîr ÇY
[36] a'zam kullarına ÇY: kulların -V
[37] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[38] olup ÇY: -V
[39] tevcîh olundu ÇY
[40] salâh ÇY: -V
[41] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[42] ü ikāmet ÇY: -V
[43] dârü'l-cihad ÇY: -V
[44] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[45] terettüb ÇY
[46] tercümân YÇ: Türkmân V
[47] geldiklerinden ÇY
[48] mezkûrun ÇY
[49] ehl ÇY

meks ü ikāmet[50] idüp kulun Reşen ve Lezez ulûfesin Filibe'de virüp hareket ve işbu mâh-ı Cemâziye'l-âharın onuncu Şenbih gün Edirne'ye vusûlün Rikâb-ı humâyûna[51] arz-ı i'lâm[52] itmeğin taraf-ı pâdişâhîden[53] mazhar-ı iltifât murassa' raht ve rikâb ve abâyi ile eğerlenmiş bir küheylân at ve hatt-ı şerîf ile büyük mîr-i ahûr Çerkes Mehmed Ağa karşu gönderilüp bağlar kenârında vâki' Kazancı köprüsünde nevâle-gâhda buluşup teslîm ve süvâr olup âlây ile gelüp Bâb-ı humâyûn[a] nüzûl ve Sancak-ı şerîfi omuzuna alup müfti efendiyle[54] Arz odasında pâye-i serîr-i a'lâya[55] yüz sürüp yed-i humâyûna teslîm eyledi. Ol mahalde kendüye kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ilbâs ve selimî destârı üzerine iki mücevher sorguç ihsânıyla sâir akrânlarından mümtâz idüp müfti efendiye dahi beyaz çukaya kaplu bir semmûr erkân kürk giydirdikden[56] sonra yine âlây ile mu'azzez menziline revân oldu ve[57] irtesi Pazar gün vezîriazam Hâsoda Köşkü'nde pâdişâh ile[58] buluşup umûr-ı serhaddi ve Nemçe ve Lîh ve Venedik ve Moskov ile mün'akid olan sulhü[59] bi'l-müşâfehe ferâde ferâde arz-ı inhâ[60] eyleyüp ahid-nâmeleri teslîm bu mahalde tezkîri münâsib görüldü.

Nemçe çasarına virilen ahidnâme-i humâyûn-ı şevket-makrân sûretidir

Hamd ü senâ-i bî-gaye-i şükr ü sipâs ü sitâyiş-i mâ-lâ nihâye ol mâlikü'l-meliki lâ-zâle ve hüdâvend-i kesîrü'l-alâ-i vâhibü'l-atâyâ ve'l-âmâl tekaddeset zâtühû ani'ş-şebih ve'l-misâl ve tenezzehet sıfâtuhû an-ismetuhû'l-intikāl hazretlerine olsun ki; ifâza-i birr ü i'tâf-ı şâmile ve ifâde-i cûd ü eltâf-ı kâmilesiyle def'-i mezâlim-i kat'-ı tenâzü' ve tehâsum, def'-i havâdis ve fiten ve hasm-ı mehâf ve mihen, takrîr-i kavâ'id-i millet ve tetmîm-i mesâlih-i ümmet, kıvâm-ı nizâm-ı ahvâl-i ibâd ve devâm-ı intizâm-ı umûr-ı bilâd içün cenâb-ı saltanat-me'âb-ı nısfet-nisâbım a'zam-ı selâtîn-i rûy-i zemîn ve bâb-ı devlet-me'âb-ı sa'âdet iktisâbım, merci'-i havâkîn-i evreng-nişîn eyledi. Ve ulûf-ı salât ve sunûf-ı tahıyyât ve cemi'-i enbiyâ'-i a'zam, ale'l-husûs ol fahrü'l-enâmi ve seyyid-i rusül-i kirâm ve şefî'-i rûz-ı kıyâm محمد المصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم hazretlerine olsun ki; ahkâm-ı şerî'at-ı seniyye ve icrâ-yi kavânîn-i sünnet-i nebeviyye içün zât-ı sütûde sıfâtımı serîr-ârâ-yi hılâfet ve cihan-bânî ve zînet-efzâ-yi taht-ı süleymânî kılup بعون الله تعالى ve

[50] ü ikāmet ÇY: -V
[51] humâyûn-ı husrevâne ÇY: husrevâne -V
[52] i'lâm ÇY: -V
[53] pâdişâh-ı kişver-güşâdan ÇY: kişver-güşâ -V
[54] şeyhulislâm efendi hazretleriyle ÇY: -V
[55] sa'âdet-masîre ÇY
[56] giydirdikden -Ç
[57] sonra... revân oldu -ÇY
[58] gâzî hazretlerine ÇY
[59] sulh ü salâhı ÇY: ü salâh -V
[60] inhâ ÇY: -V

hüsn-i te'yîd-i eşrefi`l-beled ve`l-emâkin ve ebrekü`l-emsâr[61] ve`l-medâyin ve`l-mesâkin kıble-i cümle âlem ve mihrâb-ı teveccüh-i âmme-i ümem olan *Mekke-i mükerreme* ve Medîne-i münevere* ve Kudüs-i şerîf-i[62] mübârekin hâdimi ve hâkimi* ve hasretü`l-mülûk olan bilâd-ı selâse-i mu'azzama ki; * İstanbul* ve Edirne * ve Bursa`dır[63]* ve[64] Şâm-ı Cennet-meşâmın* ve Bağdad ve`s-selâm[65]* ve Mısır-ı nâdiretü`l-asr bî-himmetâ* ve külliyyen Arabistan* ve Halebü`ş-şehbâ* ve Irak* ve Arab* ve Acem* ve Basra* ve Lahsa* ve Deylem* ve Rakka* ve Musul* ve Şehrizor* ve Van* ve Diyarbekir* ve Zülkadriye* ve Kürdistan* ve Gürcistan* ve vilâyet-i E[r]zurum* ve Sivas* ve Adana* ve Karaman* ve Mağrib* ve Habeş* ve Tunus* ve Cezayir* ve Trablus* ve Cezîre-i Kıbrıs* ve Rodos* ve Girid* ve Akdeniz* ve Karadeniz cezâir ve sevâhili* ve diyâr-ı Anadolu* ve memâlik-i Rumili* ve husûsen Tatar* ve Deşt-i Kıpçak* ve vilâyet-i Kefe* ve ol havâlîde olan cümle oymak* ve diyâr-ı Bosna* ve Temeşvar* ve Belgrad-ı dârü`l-cihâd[66]* ve âna tâbi' kılâ' ve husûn* ve memâlik-i Eflak* ve Boğdan* ve ta'rîf ve tavsîfden müstağnî nice kılâ' ve bikâ' ve buldânın pâdişâh-ı kişver-güşâsı ve şehinşâh-ı melik-ârâsı es-sultan ibnü`s-sultân ve`l-hâkān-ı ibnü`l-hakān gāzî sultan Mustafa bin Mehmed hânım ki; menşûr-ı saltanatım tevkî'-i refî'-i sultânü`l-berreyn ve minâl-i bî-menâl-i hilâfetim unvân-ı refî'-i hakānü`l-bahreyn ile mu'anven ve müzeyyendir. Felâ-cerem şükren alâ hâzihi`n-ni'am, ta'zîm-i li-emri`l-lâh ve şefekatihî alâ halakı`l-lâhi zât-ı kirâmî-sıfatım lâzıme-i zimmet olmuşdur. Binâ-[67]berin-i iftihâru`l-ümerâ ve`l-ızâmi`l-îseviyye, muhtârü`l-küberâi`l-fihâm ve`l-mesîhiyye, maslah-ı mesâlih-i cemâhirü`t-tâ'ifetü`n-nasrâniyye, sâhibü`l-ezyâli`l-haşmetühû ve`l-vakar, sâhib-i delâili`l-mecdi ve`l-i'tibâr, vilâyet-i Alaman ve Çeh ve Macar ve Nemçe diyârının hâkim-i kaviyyü`l-iktidârı ve mülûk-i millet-i Nasârânın ulusu ve hürmetlisi Roma imparatoru Liyeopuldos hazretleri وختم الله عواقبه بالخير و الرشاد و احسن اليه سبيل الصواب و السداد [68] ile on altı seneden beru mâ-beyne tahallül iden şikāk tarafeynin re'âyâ ve berâyâ ve zu'afâsına vesîle-i ızdırâb olmağla terfîh-i ahvâl-i re'âyâ-yi tarafeyn ve tanzîm-i umûr-ı bilâd-ı cânibeyn içün mefâhiru ümerâi`l-ızâmü`l-îseviyye, merâci'ü`l-küberâi`l-fihâmi`l-mesîhiyye, maslah-i mesâlih-i cemâhirü`t-tâifetü

[61] emsâr -ÇY
[62] şerîf -ÇY
[63] Bursa Ç: Bursa'dır YV
[64] ve Ç: -YV
[65] âbâd ÇY
[66] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[67] Binâ'en alâ-zâlik ÇY

ve`n-nasrâniyye sâhibü`l-ezyâli`l-haşmetehû ve`l-vakar ve eshâb-i delâili`l-mecdi ve`l-i'tibâr İngiltere ve İskoçya ve İberine kralı Vilelmus-ı sâlis ve Nederlande âsitânı ceneralleri ختمت عواقبهم بالخير والرشاد [69] ıslâh-ı zâtü`l-beyn ve tevfîk-ı cânibeyn içün sıdk-ı niyyet ve safâ-yi taviyyet ile tavassut ve istirzâ eyledi̇klerin düstûr-ı mükerrem, müşîr-i mufahham, nizâmü`l-âlem, nâzım-ı menâzımü`l-ümem, müdebbir-i umûru`l-cumhûr, bi`l-fikri`s-sâkıb, mütemmim-i mehâmi`l-enâm bi`r-re'yi`s-sâib, mümehhid-i bünyânü`d-devletehû ve`l-ikbâl, müşeyyid-i erkânü`s-sa'âdetü ve`l-iclâl mükemmil-i nâmûsu`s-saltanatü ve`l-uzmâ, mürettib-i merâtib-i hılâfetehû`l-küberâ ve`l-mahfûf-i bi-sunûf-i avâtıfü`l-melikü`l-a'lâ, vezîr-i âsaf-şiyem ve vekîl-i mutlak-ı sadâdakat-alem, serdâr-ı ekremim Hüseyin Paşa ادام الله تعالى اجلاله وضعف اقتداره عزا [70] ve huzûr-ı fâyizü`l- hubûr-i hüsrevâneme arz ve telhîs itmeleriyle, müşârun-ileyhin tergîb ve vesâtatlarıyla müvâda'a ve musâlahaya tarafeynden meyl ü rağbet olunmağın, Sirem yakasından sınur başına karîb Karloviçe nâm mahalde mükâleme-i mevâdd-i sulh ve akd-i maslahat içün ruhsat-ı kâmile ile murahhas, tarafeynin vekîlleri ve müntehab elçileri bir yere geldiklerinde kıdvet-i uzemâi`l-milletü`l-mesîhiyye ve[71] İngiltere elçisi Baron Vitorvendi Vilelmus Lord Paget ve Nederlande elçisi Yakobos Konte Kolyer, hüsn-i sa'y ile mâbeynde hıdmet-i tavassut merâsimin kemâ-yenbağî icrâ idüp ve bi`d-defe'ât mükâleme ve müzâkereden sonra yirmi madde üzerine vükelâ-yi tarafeyn hüsn-i rızâlarıyla işbu sene-i aşer ve mi'e ve elf Recebi`nin yirmi dördüncü gününden mütevâliyen yirmi beş seneye değin müvâda'a ve musâlaha içün müddet-i medîde[72] ta'yîn ve akd-i sulh ü salâh olunup cânibeynden ma'mûlün-bih olmak üzre temessüklerimiz virilüp ve kemâl-i ihtimâm ile mâbeynde karâr-dâde olan umûr-ı sulh ü salâh, her ne ise müşârun-ileyh vezîriazam ve vekîl-i mutlakım bâr-gâh-ı sipihr-iktidâr-ı iştibâhıma telhîs idüp alâ vechi`l-kâmil ilm-i âlem-şümûl-i husrevâneme muhît ve şâmil oldukda, refâhiyyet-i fukarâ-yi tarafeyn ve râhat-i aceze-i cânibeyn içün taraf-ı humâyûnumdan dahi müsâ'ade-i aliyyeme erzânî kılınmağın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnumuz ile fermân-ı âlî-şânımız sâdır olmağın işbu tuğra-yi garra-yi cihân-ârâmız ile müşerref nâme-i humâyûn-ı sâ'adet-makrûnumuz şeref-yafte-i sudûr olup lafz-be-lafz makbûl-i humâyûnum olup yerlü yerinde ri'âyet ve sıyânet olunmak içün işbu yirmi maddedir ki; zikr olunur;

---

[68] Dua, "Allah onun tüm akibetini hayır ve rüşd ile neticelendirsin , ona sevab ve seadet yolunu ihsan etsin"
[69] Dua, "Akibetleri hayır ve rüşd ile neticelensin"
[70] Dua, "Allah, onun celalini daim kılsın, iktidarının izzetini artırsın"
[71] ve Ç: -YV
[72] medîde ÇY: -V

Evvelki madde: Erdel vilâyeti hâlen müşârun-ileyh çasar zabtında olmağla yine zabt ve tasarruflarında kalup Podolya tarafından Eflak vilâyetinin intihasına varınca sınurı Eflak ve Boğdan vilâyetleriyle mâbeynde vâki' bu cengden evvel olan kadîmî hudûdu olan dağlarıyla ve Eflak intihâsından Moriş suyuna varınca kezâlik yine kadîmî hudûdu olan dağlarıyla mahdûd olup tarafeynden hudûd-ı kadîmeye ri'âyet olunup ne öte ve ne beru kat'â tecâvüz olunmaya.

İkinci madde: Tamışvar Kal'ası'na tâbi' Tamışvar **(262 b)** eyâleti cümle nevâhî ve enhârıyla Devlet-i aliyye-i ebed-peyvendimin zabtında[73] olup Erdel tarafından olan sınurı Eflak vilâyetinin intihâsından Moriş suyuna varınca, Erdel'in bâlâda ta'yîn olunan hudûd-ı kadîmesiyle ve Moriş tarafından olan sınurı Tuna'ya varınca Nehr-i Tise'nin beru kıyılarıyla mahdûd olup hudûd-ı mezkûre dâhilinde olan Şebeş ve Logoş ve Lipva ve Çanad ve Küçük Kanije ve Bekey ve Beçkerek ve Ranik ve bu cengden evvel olan Erdel hudûdundan beru vech-i meşrûh üzre Moriş ve Tise sularının beru kıyılarıyla mahdûd olan Tamışvar toprağında vâki' bu misüllüler her ne var ise ba'de'l-yevm yapılmamak üzre çasar-ı müşârun-ileyh tarafından hedm ve eyâlet-i merkūme külliyyet ile tathîr oluna ba'de'l-yevm ne zikr olunan mevâzi' ve ne Moriş ve ne Tise yalıları kurbünde sagîr ve kebîr gayrı yerler kal'a sûretine konulup binâ olunmaya ve mâbeynde vâki' Moriş ve Tise sularında saky-i devâb ve sayd-ı mâhî vesâir elzem olan fevâyidede tarafeynin re'âyâsı ale's-seviye intifâ' ideler. Zikr olunan suların yukarusunda müşârun-ileyh çasara tâbi' yerlerden gerek Nemçe ve gerek sâir re'âyâlarının yük sefineleri Moriş suyuyla Tise ile Nehr-i Tuna'ya kendü hallerinde gelüp gidüp ve inüp çıkup mürûr ve ubûrlarına mümâna'at ve bir dürlü zarar olunmaya, âsânlık ile vara geleler ve Tımışvar[74] re'âyâsının dahi balıkçıları sefineleri vesâir kayıkları dostluğa binâen bilâ mâni' işleyeler ve değirmen sefineleri sınurlarda zâbit olanların ma'rifet ve ittifâklarıyla tüccâr sefinelerinin mürûr ve ubûruna bir dürlü[75] mâni' olunmayacak münâsib mahallere sınur vaz' eyleyeler ve Moriş suyu nehr-i kebîr olmağla değirmen harkları ve gayrı bahâne ile âhar yerlere icrâ ile taklîl olunmayup vech-i meşrûh üzre müşârun-ileyh çasara tâbi' sefinelerin mürûruna[76] bir dürlü mümâna'at olunmaya ve zikr olunan nehirlerde vâki' adalar hâliyâ müşârun-ileyh zabtında olmağla yine hâli üzre zabtlarında[77] ola ve tarafeynin re'âyâsı birbirine muhabbet ile

---

[73] zabt u tasarrufunda Ç: u tasarruf YV
[74] Tımışvar -ÇY
[75] bir dürlü ÇY: -V
[76] mürûr u ubûruna ÇY: u ubûr -V
[77] zabt u tasarruflarında ÇY: tasarruf -V

âsûde-hâl üzre olup te'addî ve tecâvüzden ve mevâdd-i sulha[78] muhâlif olan işlerden mü'ekked fermânlar ile men' olunalar.

Üçüncü madde: Baçka yakası hâlâ müstakilen müşârun-ileyh çasar zabtında olmağla yine zabtında ola.

Dördüncü madde: Nehr-i Tise'nin Tuna'ya karışdığı mahalde Tittel karşusunda Tise'nin beru yakasında olan ucundan karşu Sirem tarafına temâm mukābilinde Moravik'e doğru Posut suyunun mecrâ-yi kadîmesiyle Nehr-i Sava'ya muttasıl olduğu mahalle dek beru tarafı müstakilen Devlet-i aliyye'nin ve öte tarafı müstakilen[79] müşârun-ileyh çasar zabtında[80] olmak üzre hendek hafrı ve taş ve kazık alâyim vaz'ı ile kat'-ı hudûd oluna ve Moravik münhedimen alâ-hâlihî kala ve ol semtde tarafeynden açık varoşlar ola ve tarafeynin zabtında kalan yerlerde olan sular dahi hudûd-ı mezkûre ile zabt u rabt[81] oluna.

Beşinci madde: Posut suyunun Nehr-i Sava'ya karışdığı mahalden One suyunun Sava'ya döküldüğü mahalle dek Nehr-i Sava'nın beru yakası Devlet-i aliyye'nin[82] zabtında ve öte yakası müşârun-ileyh çasar zabtında olmağla mâbeynde olan Nehr-i Sava ve bunun mâbeyninde vâki' olan adalar dahi müşterek olup gerek sefîne gerek mürûr ve ubûru ve gerek gayrı menâfi'de iki tarafın re'âyâsı ale's-seviye intifâ' idüp birbirleriyle hüsn-i mu'âmele eyleyeler ve One suyunun beru tarafında vâki' Bosna'ya tâbi' olan vilâyet bir tarafından Nehr-i Sava ve bir tarafdan One suyunun kıyılarıyla mahdûd olup hudûd-ı merküme dâhilinde olan Noy ve Doviçe ve Yanofça ve Doboy ve Birot ve ol havâlîde bu misüllü her ne vâr ise içlerinde olan Nemçe askeri ihrâç ve tahliye ve ol etrâf külliyyet ile ayıtlana ve Noy toprağından aşağı Sava'ya doğru One suyunun içinde olan Kostaniçe vesâir adalar, One suyunun öte kıyılarıyla müşârun-ileyh çasar zabtında olmağla hudûd-ı mezkûre ile tarafeynin sınırı ta'yîn ve temyîz oluna ve One suyunun öte yakasında Sava suyundan alarga muhâfazacı ile zabt olunup tarafeynin ellerinde olan yerler bu cengden olan arâzî ile yine ellerinde olup hudûd kat'ına ta'yîn olunan tarafeynin vekîlleri ihtilâli def' idüp Hırvatlık cânibinde tarafeynin elinde kalacak yerlerin intihâsına varınca nevâhî ve arâzîlerin başka başka hudûdu ile irüp hendek ve taş ve kazık ve gayrı alâyim ile hudûd kat' ve ta'yîn oluna. Zikr olunan alâyimden birisi tağyîr ve tebdîl ve kal' ve ref' ile tarafeynden her kim tecâvüze cesâret ider ise bi-eyy-i vechin-kân ele getirilüp sâire mûceb-i ibret içün muhkem hakkından geline. Bu tarafın hudûd kat'ına me'mûr olunacak

---

[78] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[79] müstakilen... tarafı müstakilen -ÇY
[80] zabt u tasarrufunda ÇY: u tasarruf -V
[81] u rabt ÇY: -V

vekîller müsâra'at ile ta'yîn olunup ve muhkem tenbîh-i te'kîd oluna ki; tarafeynin re'âyâsının râhat ve emniyyetine kemâl-i mertebe takayyüd ve ihtimâm bilâ-nizâ' ve bilâ-garaz cânibeynin arâzîsini vech-i ahsen ile tefrîk ideler. Ve Bosna tarafından Sava kenârında vâki' Birot'un müceddeden olan ba'zı istihkâmı içinde olan Nemçe askeri ihrâcında ref' ve yine tüccâr tâifesinin makarr ve memerr ve ma'berleri olmak üzre etrâfın mesdûd şehr tarh olunup kal'a mertebesinde istihkâm virilmeye.

Altıncı madde: Gerek hîn-i mükâleme-i sulhda işbu mevâdd ile tarafeynden ta'yîn olunan ve gerek bundan sonra vakt ü zamânıyla tarafeynin[83] vükelâsı ma'rifetleriyle her mahalde kat' ve temyîz olunacak sınur ve hudûd ba'de'l-yevm kemâl-i hürmet ile mürâ'at olunup bir dürlü illet[84] ve bahâne ile tebdîl ve tağyîr ve tevsî' ve tazyîk olunmaya ve kat' ve ta'yîn olunan hudûd tarafından tecâvüz olunmayup birbirinin zabt u tasarrufuna dahl ve ta'arruz olunmaya ve tarafeynin re'âyâsı itâ'ate cebr ve bir dürlü harâc, gerek ba'de'l-yevm ve gerek güzeşte mutâlebesiyle ve gayrı hâtıra gelür gelmez bir vechile rencide ve remîde olunmayup cümle nizâ'lar hakk üzre def' oluna.

Yedinci madde: Bâlâda ba'de'l-yevm yapılmamak ve istihkâm virilmemek üzre ale'l-esâmî mestûr olan yerlerden mâ'adâ hudûdlarının emniyyeti içün işbu mevâdd-ı sulh muktezâsınca tarafeynin zabtında kalup hâlâ vâki' olan kılâ' ve husûn vech-i ahsen üzre ta'mîr termîm olunup istihkâm virilmek câiz ola ve tarafeynin serhad başlarında olan arâzînin re'âyâya nâfi' olan cümle yerlerde bilâ-istînâ' ve bilâ-mâni' açık varoşlar yapılmak câ'iz ola, ammâ bu bahâne ile müceddeden kal'a binâ olunmaya.

Sekizinci madde: Ba'de'l-yevm gizlü ve ale'l-gafle tarafeynden çeteler eşlenmek ve tecâvüz ile yer zabt u rabt[85] ve nehb ü gâret ve re'âyâya te'addî ve zulm[86] olunmak muhkem men' oluna, mütenebbih olmayup hilâf-ı ahd hareket idenler bulundukları yerlerde ahz ve habs ve mahallinde şer'le cürümlerine göre iktizâ iden cezâları bilâ-aman icrâ ve haklarından geline ve gasb olunan eşyâ her ne ise ihtimâm ile buldurılup hakk ve adl üzre sâhiblerine redd itdirile ve zâbit ve başbuğ ve cümle iş erlerine tenbîh ü te'kîd oluna ki; müsâmahadan ihtirâz idüp sadâkat ve istikâmet üzre ihkâk-ı hakk eyleyeler, eslemeyüp mütenebbih olmayanlardan azl iktizâ idenlere azl ve şer'an katl îcâb idenlere katl olunup haklarından geline.

---

[82] aliyye-i dâ'imü'l-karârın ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[83] ta'yîn... tarafeynin -ÇY
[84] illet -ÇY
[85] u rabt Ç: -YV
[86] ve zulm ÇY: -V

Dokuzuncu madde: Tarafeynin re'âyâsından müfsid ve âsî ve bed-hâh olanlar iki cânibden dahi kabûl olunmayup bir vechile himâye olunmaya. Bu makûle ehl-i fesâd ve çeteci ve gâretci her kimin re'âyâsı olur ise olsun her kangı toprakda bulunur ise müstehak oldukları cezâları tertîb oluna ve ihtifâ iderler ise haberleri alınup zâbitleri olanlar âgâh oluna ki; haklarından geleler ve zâbit ve başbuğ olanlar dahi bu misüllü eşkıyânın hakkından gelinmekde ihmâl ve tekâsül ider ise mes'ûl ve mu'âteb olup azl ve hakkından geline ve ulûfeler ve dirliklü kendü hâlinde olmayup böyle şekâvet idenlerin te'addîleri külliyet ile mündefi' olmak içün mutlakâ hırsuzlukla ta'ayyüş iden haydûd ve preybig dedikleri kuttâ'u't-tarîk saklanmayup ve beslenmeyüp gerek kendülerin ve gerek saklayanların haklarından geline ve bu makûle fesâd, âdet-i müstemirresi olanlar sonradan salâh sûretin gösterirler ise i'timâd olunmayup sınurlarda karîb yerlerde sâkin olmayup âhar yerlerde iskân itdirile.

Onuncu madde: Bu ceng ü cidâl[87] esnâsında Macar ve Erdellüden nice kimesne çasar itâ'atinden rû-gerdân ve serhadd-i mansûreye gelmiş olup mâbeynde müddet ile karâr-dâde olan işbu sulh ü salâh-ı hayr-encâmın bu husûsda dahi vech-i lâyıkı üzre ba'de'l-yevm sebât ve emniyyete ihtimâm olunması lâzım olmağla mesfûrlara müte'allik olan ahvâl bu karâra vaz' olunmuşdur ki; sınurlarda olan re'âyânın ârâmı ve istirâhatine halel gelmemek içün iskân olunacak yerler sınur hudûdu cânib1erinden ba'îd olmak üzre memâlik-i mahrûsamın bir semtinde karâr olunduğu vechile temkîn ve terfîh olunalar. Ve ehillerine ruhsat virile ki; zevclerinin yanına gelüp ta'yîn olunan mahalde ma'an sâkin olalar ve dahi fî-mâ-ba'dehû Devlet-i **(263 a)** aliyye'min re'âyâsından olmağla min-ba'd itâ'atden ayrılmayalar. Ve içlerinden ba'zı kimesne giru vilâyetine gitmek isterse bed-hâhlık idenlerin zümresinden add olunup müşârun-ileyh çasara tâbi' olanlar tarafından himâye ve kabûl olunmayalar ve sulh ü salâhın sâbit ve emniyyetine ri'âyeten bu makûleler ele getürilüp serhadd-i mansûrem hükkâmına teslîm olunalar.

On birinci madde: Bu muvâda'anın mevâddına müte'allik fî-mâ ba'd da'vâ ve nizâ' zuhûr eyledükde faslı içün tarafeynden der-akab bî-tama' ve bî-garaz, âkıl ve mücerrib ve sulh ü salâha hayır-hâh adedi berâber âdemler ta'yîn ve askersiz ancak tevâbi'leriyle münâsib mahalle gelüp istimâ'a ve hak ve adl ve hüsn-i cevâre ri'âyet ile tevfîk ve fasl olunup ve tarafeynin re'âyâsı âsûde-hâl üzre olup sulh ü salâh gereği gibi gözedilmek içün nizâm vireler lâkin tarafeynin vekîlleri görüp fasl idemedikleri işler zuhûr eyledikde tanzîmi husûsu âsitânelere havâle oluna ve bu makûle nizâ' mümkin mertebede

---

[87] ü cidâl ÇY: -V

müddet-i kalîlede görilüp faslı ihmâl ve te'hîr olunmaya ve birbirini meydâna okumak ve birbiriyle döğüşmek selef-i ahid-nâmelerde men' olunmağla ba'de'l-yevm dahi men' olunup meydâna ve savaşa okuyanlar fesâda bâ'is olmalarıyla muhkem haklarından geline.

On ikinci madde: Bu ceng ü cidâl esnâsında tarafeynden ahz ve beylik zindanlarda mahbûs olan esîrler bu mübârek sulh ü salâh hürmetine halâs ümîdinde olup fî-mâ ba'dehû esîrlerin mûsîbetde kalmaları inâyet ve mekârim-i pâdişâhî ve âdet-i hasene-i şehriyârîye muvâfık olmamağla mu'tâd-ı kadîm bu dahi ziyâde müstahsen vech üzre bedelleriyle ıtlâk olunalar. Ammâ bu tarafda dahi ziyâde veyâhûd mu'teber esîrlerden kalur ise kalanların dahi ıtlâkları içün büyük elçilerin iltimâslarına muvâfık ve merhamet-i mülûkâneye lâyık olan müsâ'ade-dirîğ olunmaya vesâir nâsda ve Tatar tâifesinde bulunan esîrler dahi münâsib vechile mümkin olan ma'kül ve mu'tedil bahâ ile ıtlâkları câiz ola. Esîr sâhibleri uzlaşmayup nizâ' vâki' oldukda hâkimü'l-vakt olanlar mâbeynlerin tevfîk ideler. Eğer imkân olmaz ise aldıkları bahâları isbât veyâhûd sâhiblerine yemîn teklîf ile zâhir ü nümâyân[88] oldukda edâ olunup ıtlâk olunalar. Ve sâhibleri ziyâde akçe tama'ıyla esârâ tahsîline mâni' olmayalar. Ve-lâkin esîr aramak ve ıtlâklarına sa'y eylemek içün Devlet-i aliyyem tarafından mahsûs âdemler ta'yîn olunmadığı takdîrce bile müşârun-ileyh tarafından hâkim olanlar esârâ fukarâsına sâhib çıkup ve bahâların vech-i meşrûh üzre atılup Müslümân esîrlerinin tahlîsine sa'y ü ihtimam ideler. Ve bu vech-i meşrûh[89] üzre esîrlerin halâsına tarafeynden merhamet ile takayyüd oluna ve esirlerin ıtlâkları vakti gelince bu aralıkda hoş hâl olmaları içün tarafeynin murahhas elçileri cânîblerinden sa'y oluna.

On üçüncü madde: Hazret-i Îsâ dîninde olup Rîm papaya mensûb olan râhiblerin hakkında selâtîn-i pîşîn-i nasafet-âyîn-i zamân-ı sa'âdetlerinde virilen ahid-nâme-i humâyûnlarında mestûr ve mukayyed olan mevâd ve mahsûsan ihsân ve inâyet olunan nişân-ı şerîf-i âlîşân ve evâmir-i şerîfenin mazmûnu ba'de'l-yevm dahî mer'î tutulmak üzre taraf-ı humâyûnumdan te'kîd oluna şöyle ki; kiliselerin vaz'-ı kadîmi üzre ta'mîr ve termîm ve idegeldikleri âyînlerin icrâya mümâna'at olunmaya ve hılâf-ı şer'-i şerîf ve mugâyir-i ahid-nâme-i humâyûn, akçe mutâlebesi ve gayrı bahâne ile mezbûr râhibler her ne sınıfda olur ise rencîde olunmayup himâye-i pâdişâhânemden âsûde-hâl olalar. Müşârun-ileyh Roma imparatoru Leopoldos hazretlerinin büyük elçisi Âsitâne-i sa'âdet

[88] ü nümâyân ÇY: -V
[89] meşrûh Ç: -YV

âşiyânıma geldikde, âyînlerine ve Kudüs-i şerîf'de vâki' ziyâret-gâhlarına müte'allik sipârişlerini i'lâm eyleye.

On dördüncü madde: Tüccar tâifesi tarafeynin memâlikinde selefde virilen ahid-nâmeler mûcibince ke'l-evvel âminen ve sâlimen kendü hallerinde ticâret ideler ve alış verişleri mekr ü hîle ve ihtilâlden masûn ve mahfûz olmak üzre büyük elçilikler esnâsında tüccâr ahvâline vâkıf âdemler ta'yîn ve umûrlarına nizâm virilüp sâir müste'men taifelerine olan müsâ'ade, müşârun-ileyh çasara tâbi' milletlerin hakkında dahi inâyet olunup memâlik-i mahrûsamda menfa'at ve emniyyet ile murahhahü'l-hâl olalar.

On beşinci madde: Selefde virilen ahid-nâmelerde mestûr ve mukayyed olup hâlen akd olunan uhûd ve kuyûda mugāyir ve iki devletin rusûm-ı müstemirresine muhâlif ve muzırr olmayan mevâd bundan böyle dahi mer'î tutulup mütegayyir olanlar fesh ü nesh oluna.

On altıncı madde: İşbu muvâda'a ve musâlaha ve dostluk ve meveddetin mâbeyninde istihkâm ve istikrârı içün tarafeynden büyük elçiler ta'yîn ve irsâl olunup vardıklarında ve geldiklerinde merâsim-i mu'tâdeyi mu'âdele ile i'zâz ü ikrâm ve istikbâl ve teşyî' olunalar. Ve dostluk nişânesiçün hüsn-i ihtiyâra ta'lîk ile her tarafın şânına lâyık hedâ[yâ] ile büyük elçileri hareket günü mâbeynde haberleşilüp işbu gelecek yaz ibtidâsından mâh-ı Hazîran'da çıkup Sirem'de vâki' sınur bâşında mu'tâd-ı kadîm üzre mübâdele olunup ve tarafeyne nâfi' ve dostluğa muvâfık olan ahvâli murâd olunduğu üzre âsitânelere arz u i'lâm eylemeleri câiz ola.

On yedinci madde: Elçiler gelüp gidüp ve meks ü ikāmet[90] eylediklerinde kadîmü'l-eyyâmdan beru olageldüğü merâsim-i ri'âyet ve rütbelerine göre tarafeynden ale's-seviye gözedile ve müşârun-ileyh çasar tarafından gelen elçi ve kapu kethudâsı ve gayrı âdemleri istedikleri libâsın giydiklerinde kimesne mâni' olmaya, elçileri ve kapu kethudâları ve maslahat-güzârları sâir Devlet-i aliyye'min dostları kralların elçileri ve maslahat-güzârları mu'âf ve müsellem ve âsûde-hâl olup çasar-ı müşârun-ileyhin rütbesine göre âdet-i hasene-i şehriyârî olan resm üzre ri'âyet olunalar ve tercümânlar istihdam eyleyeler ve ulakları ve gayrı âdemleri Beç'den Âsitâne-i sa'âdet'e ve Âsitâne-i sa'âdet'imden Beç'e varup geldiklerinde kānûn-ı kadîm[91] üzre yol emirleri virilüp emîn ve sâlim varalar geleler ve iktizâ itdikde kendülere mu'âvenet oluna.

---

[90] ü ikāmet ÇY: -V
[91] kadîm ÇY: -V

On sekizinci madde: Sulh ü salâh eğer işbu tarafeynden ittifâk ve hüsn-i rızâ ile karâr-dâde olan şurût üzre akd olunmuştur, lâkin cümle sınurlarda tasrîh olunduğu üzre makbûl olan uhûd ve şurût kemâ-yenbağî icrâ olunup ta'yîn-i hudûd akabinde hedm ve tahliye ahvâli dahi itmâm olundukda kemâl-i takviyyeti ve lüzûm-ı ri'âyeti terettüb ider. Bu takdîrce işbu maslahatların müsâra'at ile vücûda gelmesiçün kat'-ı hudûd, tarafeynden nasb olunan vekîllerin yüz on senesi Nevrûz-ı firûzında mâbeynlerinde ma'kûl ve münâsib gördükleri mahalde me'mûnü'l-gâile tevâbi'leri ile bir yere gelüp mümkin olur ise iki ay içinde imkân olan yerlerde dahi mukaddemce tarafeynden bâlâda ta'ahhüd olunduğu üzre alâyim-i mu'ayyene ile arâzîyi temyîz ve tefrîk ve tecdîd ve mâbeynde karâr-dâde olan mevâddı kemâl-i ihtimâm ve müsâra'at ile icrâ ideler.

On dokuzuncu madde: İşbu şurût ve kuyûd karâr-dâde olduğu sûret üzre taraf-ı humâyûnumuzdan ve müşârun-ileyh çasar tarafından mukarrer ve mü'ekked kılınup imzâ gününden otuz gün içinde belki daha mukaddemce kabûllerini müş'ir nâmeler getürilüp mefâhiru'l-ümerâi'l-ızâmi'l-îseviyye İngiliz kralı ve Nederlande âsitânı cenerallerinin hıdmet-i tavassuta me'mûr olan mümtâz elçileri yediyle mübâdele olunmak üzre mâbeynde olan ta'ahhüd ve iltizâm bir vechile tehallüf itmek ihtimâli olmaya.

Yirminci madde: Bu terk-i cidâlin müddeti inşâallahü te'âlâ temessük târîhinden mütevâliyen yirmi beş sene ola, sene-i merküme temâmında belki nısfında medd olunur ise, tarafeynden murâd olundukda imtidâdı söyleşile ve tarafeynden hüsn-i rızâ ile karâr-dâde olan mevâdd, cenâb-ı hılâfet-me'âbımız ile müşârun-ileyh çasar beyninde ve vârislerimiz arasında masûn ve mahfûz olup devletlerimizde ve mülklerimizde ve karada ve deryâda olan vilâyetlerimiz ve şehir ve varoşlarımız ve re'âyâ ve berâyâmız beyninde bilâ-tagayyür mer'î ve muhterem ola ve tarafeynin hâkimlerine ve zâbitlerine ve rü'esâ-yi asker ve cengcilerine ve tevâbi' ve levâhıklarına bi'l-cümle tenbîh ve te'kîd oluna ki, anlar dahi tafsîl olunan şürût ve kuyûd ve mevâdd-ı uhûd muktezâsınca hareket ve sulh ü salâha mugâyir bir dürlü illet ve bahâne ile birbirlerin rencîdeden ihtirâz eyleyeler ve min-ba'd te'addî ve nâ-şer'î iş[92] eylemeyüp[93] konşuluğu gereği gibi gözedeler, şöyle ki; mütenebbih olmayup muhâlefet üzre olanlar eşedd-i ukübet ile haklarından gelinmeği muhakkak bileler. Ve Kırım hânı olanlar ve sâir tâvâif-i Tatar dahi bu sulh ü salâh ve dostluk ve barışıklık hukükunu gereği gibi ri'âyet ve sıyânet idüp müşârun-ileyh çasara tâbi' olan memleket ve re'âyâya bir vechile te'addî ve tecâvüz eylemiyeler. Gerek esnâf-ı

[92] ve nâ-şer'î iş ÇY: -V
[93] etmeyüp ÇY

asker ve gerek tavâif-i Tatardan bir ferd ahid-nâmeye ve mugäyir-i ahd ü mîsâk, **(263 b)** te'addîye cesâret ider ise cezâsı[94] tertîb oluna. Ve temessükler imzâ olunup mühürlendiği günden tarafeynin husûmet ve te'addîsi külliyyet ile ref' olunup re'âyâ-yi tarafeyn emn ü amân ve istirâhat ve itmînân-ı kalb[95] üzre olalar. Ve yevm-i mezbûreden te'addiyât kemâl-i takayyüd ve ihtimâm ile men' ü ref' olunmak içün sınurlarda olan hükkâm ve zâbitlere tenbîh ü te'kîd oluna lâkin ba'îd yerlerde olan hükkâma bu sulhün[96] müsâra'at üzre haberi irişdirilmek içün yirmi gün müddet-i medîd[97] ta'yîn olunup andan sonra tarafeynden her kim muhâlefet ile bir dürlü tecâvüze ictirâ ider ise bâlâda tasrîh olunduğu üzre hakkından geline. İmdi fî-mâ-ba'dehû mevâdd-ı merküme üzre tahdîd ve temhîd olunan sulh ü salâh-i müstevcibü'l-felâh mukarrer ve mu'teber tutulup yerleri ve gökleri yokdan vâr iden Allâh celle şânühûnun[98] ism-i şerîfin yâd ve peygamberimiz,

ختم النبيين وفخر المرسلين محمد المصطفى صلى الله تعالى عليه وسلم hazretlerinin mu'cizât-ı ekseru'l-berekâtların îrâd idüp şîme-i kerîme-i husrevân-ı sadâkat-mu'tâd ve kā'ide-i marziyye-i tâcdârân-ı vefâ-i'tibâr üzre ahd ü mîsâk ideriz ki; zikr olunan mevâddın şurût ve kuyûduna ve sulh ü salâhın mevâsîk-i uhûduna kemâl-i mertebe ri'âyet olunup mâdem ki; ol cânibden hılâfına vaz' ü hareket sudûr itmeye. Taraf-ı humâyûn-ı pâdişâhânemizden ve ahlâk-ı nasafat-ittisâfımızdan ve vükelâ-yi âlî-makām vesâir mîr-i mîrân-i sâhibü'l-ihtişâm ve ümerâ-i zi'l-ihtirâm ve umûmen asâkir-i nusret-encâmımızdan ve cümle ubûdiyyetimiz ile şeref-yâb olan tavâif-i huddâmdan bir ferd hılâfına müte'allik vaz' u hareket eylemiye. Tahrîren fî-evâhir-i şehr-i Ramazânü'l-mübârek[99] sene aşer ve mi'e ve elf.

Venedik cumhûruna virilen ahid-nâme ve sulh-i salâh[100] temessükidür

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhat-nisâb ve mûcib-i tastîr-i hakīkat-intisâb oldur ki; Devlet-i aliyye ile Venedik cumhûru beyninde bir kaç seneden beru vukū' bulan husûmet ve adâvetden re'âyâ ve berâyâ muztaribü'l-ahvâl olmağla yine[101] meveddet ve muhabbete mübeddel olup merâsim-i hem-civârî ihyâsı içün mefâhiru'l-ümerâ'i'l-ızâmi'l-îseviyye, merâci'u'l-küberâ'i'l-fihâmi'l-mesîhiyye, maslah-i mesâlih-i cemâhîrü't-tâifetü'n-nasrâniyye, sâhibü'l-ezyâli'l-haşmete ve'l-vakar, eshâb-i

---

[94] azâb ile cezâları ÇY
[95] kalb ÇY:-V
[96] sulh ü salâhın ÇY: ü salâh -V
[97] medîd ÇY: -V
[98] celalühû hazretlerinin ÇY
[99] mübârek Ç: -YV
[100] salâh Ç: -YV

delâ'ili`l-mecdi ve`l-i'tibâr İngiltere ve İskociye ve İbrine kralı Vilelmus-ı sâlis ve Nederlande âsitânı ceneralleri ختمت عواقبهم بالخير و الرشاد [102]tavassut ve sevk tergībleriyle ıbâdulllâha merhameten sulh ü salâha meyl ü rağbet olmağın Sirem yakasında sınur başında karîb Karloviçe nâm mahalde tarafeynin murahhas elçileri bir yere geldikde kıdvetü`l-uzamâ'i`l-milletü`l-mesîhiyye İngiltere kralının mümtâz elçisi Baron Vitorvendi Vilelmus Lord Paget ve Nederlande âsitânı ceneralleri̇nin müntehab elçisi[103] Senor Yakomos Kolyer hüsn-i sa'y ile mâbeynde hıdmet-i tavassut merâsimin kemâ-yenbağî icrâ ve mu'terîflerifleriyle ruhsat-nâmelerimiz mu'tâd-ı kadîm üzre mübâdele ve mükâleme ve sulh ü salâh ahvâli fermân-ı şehriyârî ile olan ruhsat-ı vekâletimiz hasebiyle müzâkere ve mükâleme olundukdan sonra mûmâ-ileyhin cumhûrun murahhas elçisi[104] kıdvetü`l-uzamâ'i`l-milleti`l-mesîhiyye Senor Koralber Karlor tavsıyyeti ile bir kaç meclis-i ahvâl-i sulh ü salâh söyleşilüp lâkin mülâhazaya vakit müsâ'id iken ba'zı müşkilât zuhûruyla mevâdd-ı sulh ü salâh akdinde tereddüd eyledüği ecilden kıdvetü`l-uzamâ'i`l-milleti`l-mesîhiyye Roma imparatoru hazretlerinin ve Lih vilâyetinin murahhas elçileri mutavassıt elçilerin ma'rifeti ve cümlenin ittifâkıyla tarh olunan sevâniha muktezâsınca bâ-husûs ol sevânihin üçüncü maddesinde tasrîh olunduğu üzre amel eyleyüp ve temessükler imzâsı ve mübâdelesine değin yine tarafeynin ma'rifetiyle karâr-dâde olan on beş gün mehil dahi itmâma karîb olup yine mûmâ-ileyh Venedik elçisi tarafından bir dürlü faysal virilmemekle Venedik cumhûru dahi mâbeynde بلطف الله تعالى akd olunan sulh ü salâha mülhak olmak[105] üzre münâza'un-fîhâ olan mevâddı Venedik cumhûru içün dahi bizim ile ahsen-i vechile söyleşüp emr-i musâlahaya mukaddemât olmak üzre bundan akdem Devlet-i aliyye ile Çasar Venedik cumhûru içün dahi düstûru`l-amel olan esâs temessüküne ri'âyet ve hürmet ile Devlet-i aliyye ile cumhûr-ı mûmâ-ileyhin arasında yine mutavassıt elçilerin hüsn-i ma'iyyetleriyle işbu on altı mevâdd-ı mükâleme akd olunmuştur, zikr olunur.

Evvelki madde: Mora dâhilinde şehir ve kal'a ve kastel ve varoş ve kurâ ve dağ ve enhar ve göl ve orman ve liman ve her ne ki; dâiren-mâ-dâr içinde vâr ise cümlesiyle hâliyen Venedik cumhûrunun zabtında[106] olmağla yine âsûde-hâl üzre zabt u

---

[101] yine -ÇY
[102] "Dua, "Akibetleri hayır ve rüşd ile neticelensin"
[103] elçileri Ç: elçisi YV
[104] elçileri ÇY
[105] olmak -Y
[106] zabt u rabtında ÇY: u rabt -V

tasarruflarında kalup deryâ hudûdu ve eski dîvar nişânesi olduğu, ensesi hudûd ile mahdûd yine bir dürlü dahl ve tecâvüz olunmaya.

İkinci madde: Büyük kıyı Devlet-i aliyyenin zabtında olmağla ayniyle bu sonraki ceng-i cidâl[107] evvelinde olduğu hâli üzre bi'l-cümle Devlet-i aliyyenin zabt u tasarrufunda ola. İnebahtı Kal'ası Venedik cumhûru tarafından tahliye oluna ve İnebahtı yakasında olan Rumili didikleri kastel hedm ve kezâlik Birot Kal'ası hedm oluna ve ol semtde Büyük kıyı külliyet ile evvelki hâli üzre kala.

Üçüncü madde: Ayamora cezîresi ve kal'ası ve Piraçye didikleri köprübaşı büyük kıyıya bir dürlü ziyâde ayak uzatmamak üzre ve Ayamora'ya muttasıl olan Lefkade cezîresi Venedik cumhûrunun zabt u tasarrufunda kala.

Dördüncü madde: Dalmaçya'da ta'yîn-i hudûd akabinde İnebahtı tahliyesi ve Rumili didikleri Kastel ve Previze'nin hedmi der-akab icrâ oluna bu aralıkda cümle te'addî ve te'addî illetleri men' ü def' olunmak içün zikr olunan üç yerin muhafazacısı içinde alıkonulup aslâ Büyük kıyıya seğirtmeye. Ve bir dürlü bahâne ile bir dürlü haber olunmaya.

Beşinci madde: Büyük kıyı ile Mora arasında zikr olunan körfezlerin intifâ'ı müşterek olup tarafeynden eşkıyâdan pâk saklana.

Altıncı madde: Akdeniz ve ol semtde olan gayrı denizlerde vâki' olan adalar bu sonraki ceng-i cidâl[108] evvelinde oldukları hâl üzre Devlet-i aliyyenin zabtında kala. Venedik cumhûru tarafından harâc veyâ gayrı virgü veyâhûd gayrı her ne ki; bu ceng-i cidâl[109] esnâsında ihdâs olundu ise mûmâ-ileyh cumhûr cânibinden taleb olunmaya.

Yedinci madde: Devlet-i aliyye Venedik cumhûrundan Zaklisa cezîresiçün veyâhûd ahâlîsinden güzeşte ve ba'de'l-yevm virgü taleb eylemeye. Ve Mora'ya yanaşık Egine cezîresi Venedik cumhûrunun zabtında[110] olmağla kal'asıyla alâ-halihî zabtlarında kala.

Sekizinci madde: Dalmaçya'da Knin ve Sin ve Gabele ile Ciklota kal'aları hâlen Venedik cumhûrunun zabt u tasarrufunda olmağla yine âsûde-hâl üzre zabt u tasarruflarında kalalar. Lâkin zabtların[111] âşikâre re'âyâ-yı tarafeynin ârâyiş ve istirâhatde olmaları ehemm olup hudûdun dahi âna göre ta'yîn olunması iktizâ itmekle akla[112] gelür

---

[107] cidâl ÇY: -V
[108] cidâl ÇY: -V
[109] cidâl ÇY: -V
[110] zabt u rabtında ÇY: u rabt -V
[111] zabt u tasarrufların ÇY: u tasarruf -V
[112] akl u fikre ÇY: -V

gelmez bir dürlü nizâ' zuhûr eylemeyüp sınurların âsûdeliğin muhtell ider. Bir dürlü hâlet kalmamak üzre tarafeynden te'ahhüd olunmuşdur ki; Knin Kal'ası'ndan Virayka Kal'ası'na ve andan Sin Kal'ası'na ve andan Dovara didikleri Zadvarya Kal'ası'na ve bundan Virgorac Kal'ası ve kezâlik andan Çiklut Kal'ası'na varınca hutût-ı müstakīme çekilüp sınurlar tefrîk oluna şöyle ki; zikr olunan hutût dâhilinde Venedik mülkü ve deryâ cânibine doğru vâki' olan arâzî ve nevâhî ve kastel ve husûn ve kulle ve etrâfı mesdûd yerler cumhûr-ı mûmâ-ileyhin zabtında[113] kala. Ve hutûtdan taşra olan arâzî ve nevâhî ve anlarda vâki' kastel ve husûn ve kulle etrâfı mesdûd yerler Devlet-i aliyyenin zabt u tasarrufunda kala. Ba'de'l-yevm tarafeynden bir dürlü tecâvüz ve tevsî' ve tazyîk olunmaya ve bu sınurların ta'yîni içün tarafeynden ta'yîn olunan vekîller mâbeynde ittifâkla ma'kūl görüldüğü veçh üzre yerlerin kābiliyetine göre bâdiye veya orman veyâ enhâr ve dere ile ve ıyânlığa isti'dâdı olmayan yerde hendek ve kazık ve taş ile zikr olunan hutût mu'ayyen itdirile. Venedik zabtında olan kal'aların önünde dahi münâsib mikdârı arâzîsi olmak içün Knin ve Virayka ve Sin ve Zadvarya ve Virgorac ve Çiklut kal'alarının önünde yerin[114] iktizâsına göre müstakîm veyâhûd pergârî hat ile birer sâ'at toprak hudûda me'mûr olan vekîller cânibinden ta'yîn olunan ve Hırvatlık cânibine doğru çasar mülkü hudûduna varınca Knin Kal'ası'nın yanı olup bu mahalde birbirine mütenâhî olan üç tarafın birisine gadr olunmayup bu külliyetle sulh ü salâha karâr-dâde olduğu üzre her tarafın hakkı dâimâ ri'âyet oluna ve zikr olunan hatt tarafeynden gözedilüp lâkin hatt-ı mezkûrun kurbünde veyâhûd dâhilinde Devlet-i aliyyenin kal'ası vâki' olur ise ensesinde olan bütün arâzîsi kendüye önünde dahi birer sâ'at mikdârı pergârî hatt ile ta'yîn olunup içinde olan arâzî dâiren-mâ-dâr zabtında kala ve Çiklut Kal'ası önünde dahi birer sâ'at mikdârı arâzî virile ammâ Çiklut'a müntehî olan hatt-ı müstakīm-i mezkûrun öte yanına iki sâ'at mikdârı arâzî Çiklut'a verilüp andan deryâya doğru yine bir müstakīm hatt ile hudûd ta'yîn oluna ve bu kā'ide ve sûret üzre sınur kat' ve hudûd ta'yîn ve zabt u tasarruf olunacak topraklar tefrîk olunmağla ba'de'l-yevm[115] (264 a) bilâ-tagayyür ve bilâ-tecâvüz mer'î ve muhterem olalar. Ve vaz' olunan alâyimin birisini tağyîr ve hudûdun birisini tecâvüze bir ferd cesâret eyledikden sonra ânın ve bu makūle cürm eshâbının ber-vech sezâ ve cezâları[116] tertîbine lâzım-ı[117] ihtimâmda taksîr[118] iden zâbitlerin dahi tarafeynden[119]

---

[113] zabt u tasarrufunda ÇY: u tasarruf -V
[114] yerlerin ÇY
[115] ba'de'l-yevm ÇY: -V
[116] cezâlarına Ç: cezâları YV
[117] tertîbine lâzım -Ç
[118] taksîrât Ç: taksîr YV

muhkem hakkından geline ve hudûd vekîllerinin arasında bir müşkil zuhûru vâki' oldukda mâbeynlerinde muvâfakate imkân olmaz ise iki tarafa dahi vâki' hâli hulûs ile sıhhati üzre arz u[120] i'lâm eylediklerinde Der-i devlet-medârda olan İngiltere kralı ve Nederlande âsitânı ceneralleri elçilerinin hüsn-i sa'yleriyle dostluk üzre fasl oluna. Bu makûle ve gayrı serhad nizâ'ı sebebiyle bir dürlü te'addîye mübâşeret olunmayup ve re'âyâ fukarâsının istirâhatine dahi halel virilmeyüp Devlet-i aliyye-i Osmaniyye[121] ile karâr-dâde olan sulh ü salâhı tağyîr ider esbâbdan add olunmaya.

Dokuzuncu madde: Dubravenik beylerinin arâzî ve nevâhîsi Devlet-i aliyyenin arâzî ve nevâhîsi ile muttasıl ola. Devlet-i aliyyenin arâzîsi ile mûmâ-ileyhim beylerin topraklarının ittisâl ve[122] ihtilâtına[123] mâni' olan bi'l-cümle ref' oluna.

Onuncu madde: Kotor semtinde Nova ve Resne kal'aları hâlen Venedik cumhûrunun zabt u tasarrufunda olmağla yine topraklarıyla âsûde-hâl üzre zabt u tasarrufunda ola ve ol cânibde her ne asıl kal'a zabtında vâr ise kezâlik sâkine zabtında[124] ola. Ve tarafeynden kat'-ı hudûda ta'yîn olunan vükelâ hulûsu mücerreb âdemler olup bu emr-i mühimmi dahi hakk üzre ve bilâ-garaz görüp ve ol tarafda dahi nâhiyeleri tefrîk ve vaz'-ı alâyim-i mu'ayyene ile tecdîd eyleyeler ki; bi'l-külliyye bâ'is-i ihtilâl olan ahval her ne ise cümle ref' ve def' oluna lâkin bu tarafdan dahi Dubravenik[125] arâzîsinin Devlet-i aliyye arâzîsi ile bütün ittisâli munkatı' olmaya.

On birinci madde: Dalmaçya ve Kotor semtlerinde kat'-ı sınur ve hudûd hevâlar müsâ'id oldukda mübâşeret olunmak içün ta'yîn olunan vekîller mukaddem mâbeynlerinde haberleşüp ve adedi berâber ve kendü hâlinde olan tevâbi'leri ile bir münâsib yere gelüp bu işe rûz-ı Nevrûz'da başlayalar ve zikr olunan câniblerde tarafeynin hudûdu kat'ına ihtimâm-ı tâm[126] itmeleriyle müsâra'at ile iki ay müddetinde hıdmetlerin tetmîm eyleyeler.

On ikinci madde: Dostluk sebâtı ve[127] re'âyâ-yi tarafeynin istirâhati ne kadar ziyâde murâd olunur ise o kadar hevâ ve heveslerine tâbi' ve âdet-i müstemirrelerine mecbûr olup serhaddin âsûdeliğini esnâ-yi sulhda dahi hırsuzluk ve te'addî ve fesâdları ile muhtell idenler tarafeynden ale's-seviye mebgûz ve mağdûb olmaları lâzım olmağla sâire

---

[119] dahi +Ç: -YV
[120] u -ÇY
[121] Osmaniyye ÇY: -V
[122] ve -ÇY
[123] ihtilâline ÇY
[124] zabt-ı tasarrufunda ÇY: tasarruf -V
[125] Dubravenedik ÇY
[126] tâm ÇY: -V
[127] ve ÇY: -V

mûceb-i ibret içün sezâlarına göre cezâları tertîb olunmak içün bu makûle hıyanetler her ne cinsden olurlar ise kabul ve himâye olunmayup ve aranup ve buldurulup ahz u teslîm olunalar. Ve bu misüllü müfsidlere sâhib çıkılması ve saklanması memnû' ola.

On üçüncü madde: Zabt u tasarrufunda olan kal'aların ta'mîr ve termîmi ve istihkâmı tarafeyne câiz olup lâkin serhadde karîb yerlerde müceddeden min ba'dehû kal'a yapılmaya ammâ re'âyâya menfa'atlü ve hayırlu[128] olan cümle yerlerde varoş ve kurâ vaz' olunup mâbeynlerinde hüsn-i câra muvâfık mu'âmeleye ri'âyet oluna. Ve aralarında bir dürlü nizâ' oldukda sınurlarda olan zâbit[129] ve hükkâm der-akab bir yere gelüp hakk ve adl ve dostluk üzre bâ'is-i mu'âraza olan esbâbı def' ü ref' ideler.

On dördüncü madde: Âyinler husûsu ve esîrlerin mübâdele ve ıtlâkı ve ticâret ve ahvâliçün işbu ahid-nâmelerde tasrîh olunan sibâk üzre[130] gözedilüp andan mâ'adâ olan iltimâsların Rikâb-ı humâyûn-ı şehriyârîye arz-ı i'lâm[131] eylemeye Venedik elçisine cevâz gösterile ve âyinlerinin icrâsı ve esîrlerinin ıtlâk ve ticâret ahvâliçün bundan evvel Venedik cumhûruna inâyet ü ihsân olunan evâmir-i aliyye bu sulhün dahi sebebiyle[132] te'kîd oluna ve ticâret umûru bu cengden evvel olduğu sûretde olup Venedik tüccârı kendülere inâyet buyurulan mu'âfiyetleri ile âsûde-hâl olalar.

On beşinci madde: Çasar ve Lih murahhaslarının Venedik cumhûru içün ta'ahhüd eyledikleri temessükü imzâ eyledikleri günden Devlet-i aliyye ve Venedik murahhaslarının bilâ-vâsıta temessükü imzâ idecekleri güne dek te'addiyât karada ve deryâda ref' ve mâbeynde hüsn-i mu'âmele oluna ve sınurlarda olan zâbit ve hükkâm bu terk-i cidâlin vakti bilinmek içün Bosna ve Arnavutluk ve Dalmaçya taraflarına haber irsâl olunmak üzre otuz gün ve Girid ve Mora cezîreleri ve ol semtin gayri cânibleri içün kırk gün mehil ta'yîn olunmuşdur. Zikr olunan müddet-i medîde[133] dâhilinde bi-eyy-i vechin-kân Devlet-i aliyye ve cumhûr-ı mûmâ-ileyh tarafından şol mevâdd ki; ri'âyeti mümkin ola, muhâlif iş olunmaya ve dahi re'âyâya külliyet ile afv-nâme virilüp bu ceng-i cidâl[134] esnâsında eyledikleri işleri ve cürmleri her ne ise bi'l-külliyye ferâmûş olunup bu vechile ihtimâm-ı tâm[135] olunanlardan bir ferd ba'de'l-yevm cezâ tertîbi ile eziyyet olunmaya.

---

[128] ve hayırlu ÇY: -V
[129] zâbitân ÇY
[130] üzre Ç: -YV
[131] i'lâm ÇY: -V
[132] sebebiyle dahi ÇY
[133] medîde ÇY: -V
[134] cidâl ÇY: -V
[135] tâm ÇY: -V

On altıncı madde: Bu mevâddın hâtimesinde beyân oulnduğu vech[136] üzre tarafeynin murahhaslarının beyninde temessük tafsîl ve bilâ-vâsıta imzâ olundukda Devlet-i aliyye ile Venedik cumhûrunun sulh ü salâhı müddeti dahi karâr-dâde oluna. Ve kezâlik toprak ve hudûda müte'allik olmayup ziyâde dostluk ve hüsn-i mu'âmeleye müte'allik olan mevâdd söyleşile, gıbbezâ[137] mâbeynimizde bu vechile ta'ahhüd ve iltizâm olunmuşdur ki; biz bunda iken mûmâ-ileyh Venedik murahhası kabûl ve hatm ve imzâya karâr virir ise kendüsü bütün bu temessükün mefhûm ve siyâkını tahrîr ve kalemiyle imzâ ve mührüyle memhûr ve te'kîd eyleyüp bize teslîm ve mûcebince bizden dahi mümzî ve memhûr temessük ala, lâkin be-şart-ı ân ki; bâlâda kayd olunan mevâdd tağyîr ve tebdîl ve tevsî' ve tazyîk olunmayup bir vechile halel gelmeye, ancak anlardan mâ'adâ tecdîd olan dostluğun izdiyâd[138] merâsimine müte'allik olup münâsib görülen ba'zı ahvâl tarafeynin ittifâkıyla[139] zamm olunup zinhâr toprak ve hudûd mevâddı tağyîr olunmaya. Mûmâ-ileyh Venedik elçisi ve murahhası bizim tarafdan kalkup gitdüğümüzden sonra kendü kendüsiçün[140] işini bitürmeden kalur ise yine bu temessükün muktezâsı üzre işbu temessük kabûlü ile kabûlünü mü'ekked kâğıdını mutavassıt elçilerin yedine irsâl ve îsâl içün bu külliyetlü sulh ü salâh akd olunduğu günden otuz gün mehil[141] Venedik cumhûruna virilmişdir. Ve ba'dehû Beç'de Devlet-i aliyye ve Venedik cumhûru murahhaslarının aralarında tarafeynden dostluk merâsimine müte'allik ahvâli ve işbu mevâddı tetmîm içün[142] Devlet-i aliyye murahhasının Beç'e vusûlünde iki ay müddet ta'yîn olunmuşdur. Ve[143] lâkin bâlâda mestûr olan uhûd ve şurûtu Venedik cumhûru kabûl itmeyüp emîn olmaz ise yine tavassut-ı mu'teber-i mezkûr ile ve çasar vükelâsından[144] bir ikisi hâzır-ı bi'l-meclis olmağla Venedik murahhası tekrâr bu mevâddı söyleşe lâkin tarafeynden hüsn ü rızâ ve ittifâk ile bundan teşyîd ve te'kîd olan esâs-ı temessükü cümle şurût ve kuyûduyla yine tarafeynden ale's-seviye hürmet ve ri'âyet ile ve bilâ-tebdîl ve tağyîr hıfz ve icrâ oluna ve işbu temessükde tasrîh olunan mevâddan tarafeynden birisinden birine ziyâde menfa'at husûlü mümkin olmaya ve tarafeynden kabûl olunan esâs temessükünden şurût ve kuyûd gözedilmekle Devlet-i aliyyenin büyük elçisi Beç'e dâhil olduğu günden altı ay

[136] vech ÇY: -V
[137] gıbbezâ -ÇY
[138] ziyâde ÇY
[139] ittifâk-ı ittihâdıyla ÇY: ittihâd -V
[140] kendüsiçün -ÇY
[141] mehil -ÇY
[142] Devlet-i aliyye ve... içün -ÇY
[143] ve -ÇY
[144] vükelâsının ÇY

müddet içinde Venedik murahhası mevaddı sulhü tekmîl ve akd-i ma'mûlün-bih temessük alup virmekle Venedik cumhûru sulh ü salâha dâhil ola ve bâlâda tecdîd olunan mevâdda[145] tasrîh olunduğu vech[146] üzre bu aralıkda terk-i cidâl karada ve deryâda te'addiyât bi'l-külliyye men' ü def' olup karâr-dâde olan mevâdda muhâlif bir vaz' ve hâlet sâdır olmaya şöyle ki; mûmâ-ileyh Venedik cumhûru ta'yîn-i müddet dâhilinde sulh ü salâha maslahatı itmâm eylemez[147] ise andan sonra işlerinin fikri yalnız uhdelerine havâle oluna. Mûmâ-ileyhim çasar ve Lih elçileri ve murahhasları bu arada ta'ahhüd olunan sevâniha muktezâsınca ve çasar ve Lih kralı cânibleri̇nden kendülere bundan akdem virilen ruhsat-ı külliyyeleri hasebiyle ve mutavassıt elçilerinin şehâdetleriyle on altı madde üzerine Latin lisânı üzre imzâlarıyla ve mühürleriyle mü'ekked ve ma'mûlün-bih temessük virmeleriyle biz dahi vekâlet ve ruhsat-ı kâmilemiz hasebiyle hatlarımız ile mümzî ve mühürlerimiz [ile] memhûr işbu kâğıdı ma'mûlün-bih temessük olmak üzre teslîm olunmuşdur.والله الموفق للصواب Tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi' ve'l-ışrin min şehr-i Receb sene aşer ve mi'ete ve elf.

Lehlüye virilen memhûr mevâd temessükü sûretidir ki; kayd olundu

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhât-nisâb ve mûceb-i tasdîr-i sütûr-ı hakîkat-intisâb oldur ki; hazret-i mâlikü'l-mülki lâ-yezâl ve cenâb-ı vâhibü'l-atâya ve'n-nevâl-i celle şânühû ve azîmü saltanahûnun mukârenet-i inâyeti ve saltanat-ı efdîl-i bî-ri'âyetî ile hâliyâ[148] a'zam-i selâtîn-i ızâm ve ikrâm-ı havâkîn-i kirâm, sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynü'ş-şerîfeyn şevketlü kudretlü azametlü pâdişâh-ı islâm-penâh efendimiz hazretleri[149] es-sultân ibnü's-sultân Mustafa Hân ibnü's-sultân Mehmed Hân, ادام الله العلي سرير العدل والاحسان وخلافته الي يوم الميزان[150] hazretleri ve eslâf-ı sa'âdet ittisâfları ile iftihârü'l-ümerâi'l-ızâmi'l-îseviyye, muhtârü'l-küberâi'l-fihâmi'l-mesîhiyye, maslah-i mesâlih-i cemâhiri't-tâifeti'n-nasrâniyye, hâlen Lih kralı ve Leton ve Rusya ve bunlara tâbi' vilâyetlerin hükümdârı (264 b) Agostos-ı sânî ختمت عواقبه بالخير و الرشاد [151] ve selefi ve cumhûru beyninde vukû' bulan husûmet ve adâvet ve harb-i kıtâlden re'âyâ ve

---

145 mevâdd-ı mezkûrede Ç: mezkûre -YV
146 vech Ç: -YV
147 etmez ÇY
148 hâlen ÇY
149 hazretleri ÇY: -V
150 Dua, "Allah , onu adalet ve ihsan divanı üzerinde daim etsin ve hilafetini yevm-i mizana kadar baki kılsın."
151 Dua, "Akibeti hayr ve rüşd ile neticelensin."

berâyâ muzdaribü`l-ahvâl olmalarıyla mâbeynde olan kadîmî sulh ü salâhı ibkā ve eski dostluğu ve konşuluk merâsimini ihyâ içün mefâhirü`l-ümerâi`l-ızâmi`l-îseviyye, merâci'u`l-küberâi`l-fihâmi`l-mesîhiyye maslah-i mesâlih-i cemâhiri`t-tâifeti`n-nasrâniyye İngiltere ve İskoçiye ve İbrine kralı Vilelmus-ı sâlis ve Nederlande âsitânı ceneralleri ختمت عواقبهم بالخيرو الرشاد[152] ve[153] tavassut istirzâ ve sevk ve tergībleri ile ıbâdullâh merhameten sulh ü salâha meyl ü rağbet olunmağın Sirem yakasında sınur başında Karloviçe nâm mahalde kral-ı müşârun-ileyh ve[154] cumhûru tarafından mükâleme-i mevâdd-ı sulha[155] ve akd-i maslahata ruhsat-ı kâmile ile ta'yîn ve irsâl olunan Postanya palatinosu ve Krakovya[156] hâkimi kıdvetü`l-ızâmü`l-milleti`l-mesîhiyye Grof İstanislados Kostanika Rakorayda Koneşiki Malakoşki nâm murahhas vekîli ve müntehab elçisi ile bir yere gelindikde kıdvetü`l-ızâmi`l-milleti`l-mesîhiyye İngiltere kralının muhtâr elçisi Baron Vebyoduzet Vilelmus Lord Paget ve Nederlande âsitânı cenerallerinin elçisi Senor Yakopos Kolyer hüsn-i sa'y ile mâbeynde hıdmet-i tavassutu kemâ-yenbağī icrâ ve ma'rifetleriyle ruhsat-nâmelerimiz mu'tâd-ı kadîm üzre[157] olan mübâdele ve mutâla'a ve sulh ü salâh ahvâli fermân-ı şehriyârî ile olan ruhsat ve vekâletimiz hasebiyle müzâkere ve mükâleme olundukda tarafeynden hüsn-i rızâ ile mâbeynde بتوفيق الله تعالي karâr-dâde olan mevâddır ki; zikr olunur:

Evvelki madde: Devlet-i aliyye-i ebed-peyvende ile mâbeynde bu kadar zamândan beru vâkı' olan husûmet بعون الله تعالي و توفيقه bi`l-külliyye mürtefi' ve muhabbete mübeddel olup[158] hüsn-i câra muvâfık-ı hulûs olan kadîmî dostluk yine hâsıl olmağın tarafeynden te'addiyât mündefi'[159] ve re'âyâ ve berâyâ evvelki gibi emn ü amân ve âsâyiş ve istirâhat ile müreffehü`l-bâl olmaları içün bu iki cengden[160] evvel mâbeynde mer'î tutulan eski hudûd ibkā ve gerek Boğdan vilâyeti ve gerek gayrı memâlik-i mahrûsa muzâfâtından olan yerler ile Lih vilâyetinin eski hudûdu ile mahdûd ola ve min bâ'd öteye ve beruye tecâvüz olunmayup işbu hudûd-ı kadîmî kemâl-i mertebe hürmet ile bilâ-tebdîl velâ-tağyîr mürâ'ât oluna.

[152] Dua, " Akibetleri hayır ve rüşd ile neticelensin."
[153] ve -ÇY
[154] ve -ÇY
[155] sulh ü salâha Ç: ü salâh -YV
[156] Krokodiye ÇY
[157] üzre ÇY: -V
[158] olan ÇY
[159] tarafeynden +Ç: -YV
[160] ceng-i cidâlden ÇY: cidâl -V

İkinci madde: Bu cengden[161] evvel Boğdan vilâyetinin sınırı kadîmîsi dâhilinde olup hâlen içinde Lih askeri olan büyük ve küçük cümle kal'a ve yerlerden Lih askeri ihrâc ve tahliye ve Boğdan memleketi bi'l-külliyye pâk-ı[162] tathîr olunup bu cengden[163] evvel olduğu gibi âsûde-hâl ola.

Üçüncü madde: İki cengden[164] evvel Lih vilâyetinin sınırı kadîmî dâhilinde olan Kamaniçe Kal'ası içinde olan askeri ihrâç ve tahliye olunmağla bütün kala ve ba'de'l-yevm Podolya ve Ukrayna vilâyetlerinden Devlet-i aliyye tarafından bir dürlü alâka olmaya. Ve sonra nasb olunup Boğdan içinde oturan Ukrayna Kazağı hatmanı ref' oluna ve Lih ve Boğdan vilâyetlerinin hudûd-ı kadîmesi mu'ayyen olmağla hevâlar müsâ'ade olur ise işbu gelecek Mart ibtidâsından tahliyeye mübâşeret olunup ne kadar mukaddemce mümkin olur ise bir gün evvel Boğdan'dan Lih askeri ihrâc ve cümle kal'a ve yerleri tahliye ve Boğdan vilâyeti tathîr oluna. Ve Kamaniçe Kal'ası'nın tahliyesine bile Mart ibtidâsından şurû' oluna ve tahliye emri kangı tarafdan evvel olmak mümkin olur ise bilâ-tereddüd ve bilâ-müsâmaha hemân icrâ oluna ve Kamaniçe tahliyesi en çok Mayısın on beşinci gününe dek tamâm oluna. Ve kal'a-i mezbûrun âsânlıkla boşadılması içün yük tahmîl ve nakline Lih tarafından dahi mümkin mertebe araba ve davar ile imdâd oluna. Ve her yerde tahliye husûsu emniyyet ve selâmet ile icrâ oluna. Tarafeynden tahliye olunan kal'alar vesâiri mevâzi'-i mahrûsada sâkin olan re'âyâdan hüsn-i rızâlarıyla çıkmak murâd idenler emvâl ve erzâklarıyla[165] emn-i[166] emniyyet ve selâmet ile çıkup kalmak isteyenler[167] dahi sâlimen kalalar. Tarafeynden bir vechile cebr ve ta'arruz olunmaya ve Kamaniçe Kal'ası'nın tahliyesi Mart ibtidâsından mübâşeret olunmak üzre karâr-dâde olmağla Kamaniçe Kal'ası'nda evvelden içinde bulunan kendü toplarından top alıkonmasına müte'allik iltimâsları der-akab Âsitâne-i sa'âdet'e gönderileceği[168] küçük Lih elçisi atebe-i aliyye-i husrevânîye arz-ı i'lâm[169] eyleye.

Dördüncü madde: Devlet-i aliyyeye tâbi' olan esnâf-ı askeri bâ-husûs tavâif-i Tatar Lih tâifesine bir dürlü illet ve bahâne ve mutâlebe ile te'addî ve sınurlarına tecâvüz eylemek ve esîr ve davar makûlesi[170] sürmek ve âhar vechile zarar eylemeğe kâdir olmaya

---

161 ceng-i cidâl-i harb ü kıtâlden ÇY: cidâl-i harb ü kıtâl -V
162 pâk ÇY: -V
163 ceng-i harbden ÇY: harb -V
164 ceng-i kıtâlden ÇY: kıtâl -V
165 erzâk ve eşyâlarıyla ÇY: ve eşyâ -V
166 emn ÇY: -V
167 murâd idenler ÇY
168 gönderilecek ÇY
169 i'lâm ÇY: -V
170 makûlesi ÇY: -V

ve vüzerâ ve beylerbeyilere ve sa'âdetlü, celâdetlü[171] Kırım Hânı ve Kağılgay ve Nûreddin vesâir sultânlara ve Boğdan voyvodasına sarâhaten evâmir-i şerîfe ile tenbîh ü te'kîd oluna ki; sınurların nizâmı ve bu barışıklık levâzımın kemâl-i ihtimâm ile ri'âyet ve sıyânet eyleyeler. Esîr almağla ve hayvânât sürmekle[172] ve gayrı vechile Lih re'âyâsına zarar-gezend[173] eyleyüp sulh ü salâhın şerâitine muhâlefet ile ihtilâla bâ'is ü bâdî[174] olanları teftîş ve tefahhus idüp zâhir oldukda ve nümâyân oldukda[175] âhara mûceb-i ibret-i âlem[176] içün eşedd-i azâb[177] haklarından geleler ve gasb olunan eşyâ dahi buldurulup sâhiblerine redd oluna ve bu husûsda ihmâl ve müsâmaha idenin azille mi yohsa katlle mi şer'an sezâları olan cezâları[178] virile ve bu şurût-ı musâlaha bi'l-cümle Lehlü tarafından dahi kezâlik kemâl-i mertebe takayyüd ve ihtimâm ile ri'âyet olunup bir ferd hılâfına cesâret eylemeye.

Beşinci madde: Lih vilâyeti kadîmden müstakil devlet olmağla Devlet-i aliyyeye tâbi' olan tâifeleri tarafından teklîf olunan her ne ise mutâlebesi bahânesiyle bir dürlü te'addî ile incidilmeyüp bu sulh ü salâhın şerâiti muktezâsınca bu makûle tekâlîf taraflarına mültezim olmaya.

Altıncı madde: Esnâ-i cengde[179] Bucaklu ve gayrı Tatar kadîmî meskenlerinden çıkup ve Boğdan arâzîsine girüp bir vechile eyledikleri dahl ve tecâvüzleri mukaddemâ Lih kralı ve cumhûruna ihsân olunan ahid-nâme-i humâyûn şerâitine muhâlif olup bi'l-külliyye def' olunmak iktizâ itmekle Tatar tâifesi Boğdan içinde tagallüben zabt ve ihdâs eyledikleri cümle yer ve çiftlik ve kışlaklardan ihrâc ve kadîmî meskenlerine iskân itdirilüp ve kendü hallerinde olup kimesneye rencîde eylemeyeler.

Yedinci madde: Hazret-i Îsâ dîninde olup Rim papaya mensûb olan râhiblere ihsân olunan evâmir-i şerîfenin mazmûnu üzre kiliseleri olduğu yerlerde mu'tâd-ı kadîm[180] üzre âyinlerin icrâ eylediklerinde kimesne mâni' olmayup âsûde-hâl olalar ve âyinlerine müte'allik gayrı iltimâsların büyük elçisi Südde-i seniyye-i şehriyârîye arz eyleye.

Sekizinci madde: Ticâret ahvâli semere-i sulh ü salâhdan olup mûceb-i imâret-i memleket olmağla ba'de'l-yevm ahsen-i vech üzre nizâm konulup tarafeynin tüccârı mahfî

---

[171] celâdetlü ÇY: -V
[172] makûlesi ÇY
[173] gezend ÇY: -V
[174] ü bâdî ÇY: -V
[175] ve nümâyân oldukda ÇY: -V
[176] âlem ÇY: -V
[177] eşedd-i azâb ile ÇY: -V
[178] cezâ ve sezâları ÇY: ve sezâ -V
[179] ceng-i cidâlde ÇY: cidâl -V
[180] kadîm ÇY: -V

yerlerden gelüp gitmeyüp memerr-i nâs olan yerlerden kendü hallerinde gelüp gidüp getürdükleri ve alup götürdükleri emti'anın gümrüğün kânûn-ı kadîm üzre edâ eylediklerinden sonra[181] muhdes olan talebiyle rencîde olunmaya ve getürdükleri nakd akçeden gümrük taleb olunmaya. Ve Lih vilâyetinde doğmuş Lih re'âyâsı olan ve Leton ve gayrı milletden ticâret ile gelenler mâdemki zararları olmaya savâb-ı meşrûh üzre ticâret ve bey'-i şirâlarını eylediklerinde selefde virilen ahid-nâmelerde tasrîh olunduğu üzre harâc ve tekâlîf-i şâkka talebiyle rencîde olunmaya ammâ Lih vilâyetini terk ve memâlik-i mahrûsada tavattun idüp veyâhûd aralarına ecnebî karışmağla taraf-ı mîrîye gadr olunmaya ve Lih bâzergânları vilâyetlerine avdet eylediklerinde yât ve yaraklarına ve davarlarına ve tahlîs olunduğuna elinde huccet-i şer'iyyesi olup vilâyetlerine giden esîrlerden nesne taleb olunmayup bile götürdüklerine dahl ve ta'arruz olunmaya ammâ bu bahâne ile memnû' olan eşyâyı bilâ-izn götürmeyeler. Ve tarafeynin bâzergânlarından âhar vilâyetde vefât idenlerinin emvâl ve erzâklarına beytü'l-mâl ve kassâm tarafından dahl ü ta'arruz olunmayup mâbeynlerinde i'timâd eyledikleri kimesneye teslîm oluna ki; götürüp defteriyle vârislerine teslîm eyleye ve tüccâr tâifesinin mâbeynlerinde ârıza zuhûr ider ise yine aralarında başları ma'rifetiyle görile ki; lâzım olan yerlere cevâb vireler. Ma'mûlün-bih temessük veyâhûd huccet ile sâbit olmayan borç hılâf-ı şer'-i şerîf taleb olunmaya. Bu makûle deyn ve kefâlet da'vâları mücerred şâhid-i zor ile istimâ' olunmayup huccet-i şer'iyye ve temessükât evvelden yedlerinde olan evâmir-i şerîfeye nazar olunup hakk ve adl üzre fasl oluna ve bu da'vâ husûsunda sâir müste'men tâifelerine ihsân olunan ahid-nâmelerde mestûr ve mukayyed olan madde Lih tüccârına dahi şâmil ola. Ve kendülere mukaddemâ ihsân olunup yedlerinde olan evâmir-i şerîfenin mazmûnu dahi mer'î tutula.

Dokuzuncu madde: Ceng esnâsında Lehlü'den alınan esîrler alınduğu bahâları şer'an isbât veyâhûd eshâblarına yemîn ile **(265 a)** zâhir olan bahâları edâ olunmağla selefde virilen ahid-nâmelerde beyân olunduğu üzre ıtlâk olunalar meğer çok hıdmetleri sebkat itmiş ise alındıklarından aşağı mürüvvet bahâları tenzîl olunmak iktizâ ile bu takdîrce ma'kül ve münâsib bahâ ile esîr sâhibiyle uzlaşılmaz ise hâkimü'l-vakt şer'le görüp mâbeynlerin tevfîk eyleye. Ve akd-i sulh ü salâhdan sonra Lih vilâyetinde bir tarîkle esîr ihrâc olunmak olur ise bilâ-bahâ salıvirile. Memâlik-i mahrûsada ve Tatar aralarında Lehlü üsârâsı tahsîline giden kimesneler kendü hâllerinde iken siz esîr kurtarmağa geldünüz deyü bir dürlü zarar olunmayup zarar kasdında olanların hakkından geline. Ve

[181] mâ'adâ Ç: sonra YV

zindanda olan esârîleriyle tarafeynden ıtlâk olunalar ve Leh'in büyük elçisi esîrlerine müte'allik olan gayrı iltimâslarını atebe-i aliyye-i husrevânîye[182] arz eyleye.

Onuncu madde: Selefde virilen ahid-nâmelerde mestûr olduğu üzre Lih kralı südde-i sa'âdete olan dostluğa sâbit-kadem oldukça Boğdan voyvodası kadîmden Lih kralı ile ne vechile musâfât üzre olıgelmiş ise ol vechile musâfât üzre olup Devlet-i aliyye'nin sâir re'âyâsı gibi kemâ-kân âsûde-hâl olalar ve Boğdan ve Eflak vilâyetlerinden kaçanlar kabûl olunmaya, bir tarîkle Lih vilâyetine sığınup ba'dehû memleketine fitne[183] bırakup müfsidlik ider olur ise ânın gibiler taleb olunduklarında giru teslîm oluna. Selefde verilen ahid-nâmelerde bu madde mu'ayyen olmağla kemâ-yenbağî mer'î tutula. Kezâlik Lih re'âyâsından gerek Lehlü ve gerek Kazak ve her kangı milletden olur ise olsun fesâd ve şekâvet eylediklerinde beru tarafdan kabûl ve himâye olunmayup giru redd oluna. Bu makûle[184] beyninde[185] mün'akid olan sulh ü salâhın ihtilâline bâ'is ü bâdî[186] olanların sezâları üzre cezâları virile.[187]

On birinci madde: Selefde virilen ahid-nâmelerde mestûr ve mukayyed olup hâlen akd olunan şurût ve kuyûda muğâyir ve iki devletin rusûm-ı müstemirresine muhâlif ve muzırr olmayan mevâd bundan böyle dahi mer'î tutulup mütegayyir olanlar fesh oluna ve بعون الله تعالى و توفيقه işbu tahrîr ve tastîr olunan mevâd ile mâbeyne vech-i etemm ve ekmel üzre akd olunan sulh ü salâh şevketlü ve[188] mehâbetlü,[189] azametlü[190] ve[191] kudretlü pâdişâh-ı âlem-penâh efendimiz hazretleri ve vâris-i saltanâtları ile iftihâru'l-ümerâi'l-îseviyye muhtâru'l-küberâi'l-fihâmi'l-mesîhiyye müşârun-ileyh Lih kralı ve halefleri ve Lih cumhûru beyninde inşâallâhü te'âlâ mü'eyyed ve mü'ekked ve mü'ebbed ve müşeyyed olup tebdîl ve tağyîr ve ihtilâfdan masûn ve mahfûz ve ber-karâr ve üstüvâr olup te'addiyât dahi bi'l-cümle men' ü def' olunmak içün serhad-nişîn olan hükkâm ve zâbitlere bir gün evvel haber irişdirile ki; ba'de'l-yevm tecâvüz ve birbirine îsâl-i mazarratdan hazer idüp bu sulh ü salâh muktezâsınca muvâlat ve musâfât üzre amel ve hareket ideler. Lâkin cümlenin ameli akd-i sulh ü salâha lâhık olmak içün temessükü târîhinden otuz gün müddet ta'yîn olunup andan sonra bir dürlü özr-i bahâne kabûl

---

182 sâhib-kırâniyeye ÇY
183 fitne -ÇY
184 bu makûle -ÇY
185 beynlerinde Ç: beyninde YV
186 ü bâdî ÇY: -V
187 tertîb oluna ÇY
188 ve -ÇY
189 mehâbetlü ÇY: -V
190 azametlü -Ç

olunmayup sâdır olan fermân-ı vâcibü`l-itâ'ate muhâlefet idenlerin muhkem hakkından geline ve tarafeynin temessükleri imzâdan sonra mu'tâd-ı kadîm üzre Lih tarafından küçük elçi bir gün evvel der-i devlet-medâra gelüp temessükde mevâd kabûlünü müş'ir nâme getüre ve taraf-ı humâyûndan[192] dahi alup götüre. Ba'dehû takviyyet-i mevâdd-ı sulh ü salâha tekmîl-i müsâfât ve tetmîm-i muvâlât ve tanzîm-i umûr vesâire içün de'b-i hasene-i kadîme üzre gelecek Mayıs ayında büyük elçi dahi irsâl oluna. Bu on bir madde üzerine akd olunan bu şerâit-i sulh ü salâha taraflarından makbûl ve mu'teber olmak üzre müşârun-ileyh Lih kralı ve cumhûrunun murahhas vekîli olan elçisi elinde olan izn ü ruhsat muktezâsınca hatlarımız mühürlerine imzâ ve mahtûm işbu mevâd kâğıdını ma'mûlün-bih temessük olmak üzre teslîm itmişizdir. الله الموفق للصواب Tahrîren fi`l-yevmi`r-râbi' ve`l-ışrîn min şehr-i Receb sene aşerete ve mi'e ve elf.

Moskov tarafına virilen memhûr mevâd kâğıdının sûretidir

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı sıhhat-nisâb ve mûceb-i tasdîr-i sutûr-ı hakîkat intisâb oldur ki; hazret-i âferîde-gâr-ı lâ-yezâl ve cenâb-ı fâ'il-i bî-zevâl celle şânühû ani`ş-şebîh ve`l-misâlin berekât-ı tevfîkât-ı ezeliyyesi muvâfakatiyle *Mekke-i mükerreme* ve Medîne-i münevvere`nin hâdimi* ve Kudüs-i şerîf* vesâir emâkin-i müteberrekenin hâdimi ve hâkimi* sultânü`l-berreyn ve hâkānü`l-bahreyn fermân-ı fermây* Mısır-ı Kâhire* ve Habeş* ve Yemen* ve Aden* ve Cezâyir-i Arab* ve Trablus* ve Tunus* ve Cezîre-i Kıbrıs* ve Rodos* ve Girid* vesâir Cezâyire-i Bahr-i Sefîd* ve hükümrân-i Bağdad* ve Basra* ve Lahsa* ve Van* ve Kars* ve Erzurum* ve Şehrizor* ve Musul* ve Diyarbekir* ve Rakka* ve Şam-ı dârü`s-selâm[193]* ve Haleb* ve sultân-ı Irak-ı Arab* ve Acem* ve hâkān-ı Kürdistan* ve Türkistan* ve Gürcistan* ve Dağıstan* ve Trabzon* ve tâc-dâr-ı memâlik-i Rûm* ve Zülkadriye* ve Maraş* ve şehriyâr-ı diyâr-ı Tatar* ve Çerkes* ve Abaza* ve Kırım* ve Deşt-i Kıpçak* ve şehin-şâh-ı şark ve garb* ve Anadolu* ve Rumili* ve serîr-ârây-i dârü`l-mülk-i Kostantiniyye* ve mahmiyye-i Burûsa* ve Mahrûsa-i Edirne* ve bunlardan mâ'adâ nice memâlik-i vesî'atü`l-mesâlik ve bunca aktâr ve emsârın pâdişâh-ı cem-câhî olan sultanü`s-selâtîn ve hâkānü`l-havâkīn şevketlü kudretlü azametlü efendimiz pâdişâh-ı islâm-penâh es-sultân ibnü`s-sultân es-sultân Mustafa Hân ibnü`s-sultân Mehmed Hân, خلد الله ملكه و ابد سلطنته الي انقراض الدوران تعالي و تويقه hazretlerinin Devlet-i aliyyeleri ile iftihârü`l-ümerâi`l-ızâmi`l-îseviyye,

[191] ve -ÇY
[192] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden ÇY
[193] dârü`s-selâm ÇY: -V

muhtâru`l-küberâi`l-fihâmi`l-mesîhiyye maslah-i mesâlih-i cemâhiri`n-nasrâniyye, sâhibü`l-ezyâli`l-haşmete ve`l-vakār, sâhib-i delâili`l-mecdi ve`l-iftihâr Moskov vilâyetinin çarı ve cümle Rus memleketinin hükümdârı ve anlara tâbi' diyar ve emsârın mâliki ulu Moskov çarı Petros Alekseoviçe ختمت عواقبه بالخير و الرشاد [194]beyninde bir kaç seneden beru zuhûr iden şikāk, bâ'is-i ızdırâb-ı re'âyâ-yi ve berâyâ-yi tarafeyn olmağla yine tanzîm-i umûr-ı bilâd ve terfîh-i ahvâl-i ıbâd içün muhabbet ve meveddete tebdîl niyyetiyle Sirem'de serhad başında Karloviçe nâm mahalde çasar-ı müşârun-ileyh tarafından mükâleme ve akd-i maslahata ruhsat-ı kâmile ile ta'yîn ve irsâl olunan müsteşar ve mahremi Polkodiye hâkimi kıdvetü`l-uzemâi`l-milleti`l-mesîhiyye Birkob Boğdatoviçe ve Dostoçin nâm murahhas vekîli ve müntehab elçisi ile bir yere geldikden sonra mefâhiru`l-ümerâi`l-ızâmi`l-îseviyye merâci'u`l-küberâi`l-fihâmi`l-mesîhiyye İngiltere ve İskoçiye ve İbrine kralı Vilelmus-ı sâlis ve Nederlande âsitânı ceneralleri ختمت عواقبهم بالخير و الرشاد [195]taraflarından umûr-ı musâlaha içün tavassutları hıdmetine ta'yîn olunan kıdvet-i uzamâi`l-milleti`l-mesîhiyye Baron Vebyoduzet Vilelmus Lord Paget ve Senor Yakomos Kolyer mâbeynde tavassut merâsimini hüsn-i sa'y ve ihtimâm ile icrâ eylediklerinden tarafeynden dahi sulh ü salâha meyl ü rağbet-i küllî olmuşiken mâbeynde olan müşkilât ref' ve dostluk ve konşuluğa muvâfık olan umûr bi`l-cümle kemâ-yenbagī hüsn-i nizâma konulmak o zamânda âsân olmamağla yine bu hayr-ı maslahat munkatı' olmayup ve söyleşilüp itmâma irişdirilmek kasdıyla tarafeynden ittifâkla bin yüz on senesinde vâkı' Kânûn-ı evvelin yirmi beşinci mîlâd-ı Hazret-i Îsâ gününden iki sene müddet ta'yîn olunmuşdur ki; bu müddet içinde bu maslahat bir hayırlu sûrete ifrâğ[196] olunup Devlet-i aliyye ile Moskov çarı beyninde بتوفيق الله تعالي bu mevâd gayrıyâ sulha mü'eyyed akd olunmağla kadîmî dostluk yine tecdîd oluna. İmdî ittifâkla karâr-dâde olan müddet içinde cümle ceng ü cidal ve harb-i kıtâl terk olunup te'addiyât tarafeynden def' ü ref' **(265 b)** oluna. Ve Moskov çarına tâbi' ve[197] Moskov ve Kazak ve gayrıdan serhadd-i mansûreye ve Kırım vesâir Devlet-i aliyyeye tâbi' yerlere ve re'âyâ-i berâyâya gizlü ve âşikâre bir dürlü tecâvüz ve te'addî ve zarar kasd olunmaya ve kezâlik taraf-ı Devlet-i aliyyeden esnâf-ı asker bâ-husûs sa'âdetlü Kırım Hân'ı ve cümle tavâif-i Tatar ve Ulu[198] Moskov çarının şehirleri ve Kirmanları ve bi`l-cümle re'âyâsı ve berâyâsı

---

[194] Dua, "Akıbeti hayr ve rüşd ile neticelensin."
[195] Dua, "Akıbetleri hayr ve rüşd ile neticelensin."
[196] ferâğ ÇY
[197] ve ÇY: -V
[198] Orlu ÇY

üzerine gizlü ve âşikâre bir dürlü hareket ve îsâl-i mazarrat eylemeyeler ve mütenebbih olmayup mâbeynde mün'akid olan bu kavl ü şarta mugāyir gizlü ve âşikâre vaz' u hâlet ile te'addî ve tecâvüz idenler her kangı tarafda ise ahz ve habs olunup bilâ-amân cezâları virile.[199] Ve vech-i meşrûh üzre mer'î ve muhterem olan terk-i ceng-i[200] cidâl arasında harb ve kıtâl külliyyet ile def' ve ref' ve akd-i sulh ü salâha tarafeynin meyl ü rağbet-i küllî oluna ve Kırım Hân'ı Devlet-i aliyye'ye olan itâ'at ve inkı[yâ]dı hasebiyle bu musâlahaya ilhâk oluna deyü cânibeynden makbûl ve mu'teber tutulmak üzre çasar-ı müşârun-ileyhin murahhas elçisi vekîli elinden izn ü ruhsat muktezâsınca Moskov lisânı üzre ma'mûlün-bih temessük virmekle biz dahi ruhsat ve vekâletimiz hasebiyle işbu hatlarımız ve mühürlerimizle mümzî ve mahtûm kâğıdı ma'mûlün-bih temessük olmak üzre teslîm etmişizdir. والله الرفيق للصواب[201] Tahrîren fi'l-yevmi's-sânî ve'l-ışrîne min şehr-i Receb, sene aşer ve mi'e ve elf. Be-makām-ı Karloviçe. Ahid-nâmeler bu mahalde itmâma irdi.

Biz yine gelelim tarîkımıza; mâh-ı Cemâziye'l-âharın on birinci Pazar gün Çavuşbaşı İbrahim Ağa'ya tekā'üd virilüp yerine Sipâhîler Ağası Mustafa Ağa ve ânın yerine Silahdâr Ağası Osman Ağa ve ânın yerine vezîriazam Kapucular Kethüdâsı Ali Ağa nasb olundu.

Gāret-i şuden-i leşker-i Tatar be-memâlik-i Lih

İn'ikād-ı sulhdan[202] mukaddem Hân-zâde Kaplan Giray Sultan Kamaniçe Kal'ası'nın Kasım mevâcibin ve zahîresin Boğdan'dan kaldırıp selâmet-birle mahalline îsâl ve me'mûr olduğu üzre Lih taburunun ne mahalde cem'iyyet itdüğin sıhhatiyle haberin alamamağla umûm üzre[203] asâkir-i Tatar-ı aded-şikâr ile Lih memleketi içerüsüne teveccüh idüp Aleksiye nâm mahalle vardıkda ahz olunan diller hâlen Lih hatmanı tabur-ı makhûruyla Menastrece nâm mahalde Kamaniçe Kal'ası kasdıyla cem'iyyet üzre olduğun haber virmeleriyle bi'l-ittifâk ol diyâra azîmet eyledi. Eşko nâm mahalde bir mikdâr Lih askeriyle Liyomerski nâm hatman kendülerin hıfz u hırâset içün yerlerinde istikrâr ve üzerlerine doğru vardıklarında ikāmete kudretleri ve mukāvemete cür'etleri olmayup palankalarına girince niceleri esîr ve niceleri küşte-i şemşîr oldukları cem'iyyet iden Lih taburunun ma'lûmları olmağla bu dahi Tise nâm mahalle doğru giruye çekildi. Asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftâr[204] dahi uğurlarına gelen ve yemîn ve yesârda olan kurâ ve mezra'aların

---

[199] cezâ-i sezâları tertîb oluna ÇY
[200] ceng ÇY: -V
[201] "Doğruya ulaşmada yardımcı Allah'dır."
[202] sulh ü salâhdan ÇY: ü salâh -V
[203] üzre Ç: -YV
[204] sabâ-reftâr ÇY: -V

ihrâk u bi`n-nâr ve ricâl ve nisvân ve sıbyânların seby ve gāret iderek tabur-ı makhûra[205] yetişdiler. Ol gün vaktin müsâ'adesi olmayup irtesi sene-i mezbûre Rebî'u`l-evvelinin dördüncü günü mütevekkilen ale`l-lâh taraf taraf tabur-ı makhûra[206] yürüyüş[207] idüp cenge[208] koyuldular. بفضل الله تعالى ân-ı vâhidde melâ'în-i hâsirîn-i dûzah-mekîn[209] bozılup ekseri kılıçdan geçüp bakıyyetü`s-süyûfun[210] giriftâr-ı beste-i zencîr[211] ve eşyâların gāret-i yağma itdiler. Tekrâr meşveret eyleyüp daha içeruye çapullaması ma['] kūl ü münâsib[212] görülmekle teveccüh[213] olunup ve Radenki nâm nehrin damağından mürûr ve Kolomeya nâm mahalde ağırlığı bırakup bir tarafı İsledine ve bir tarafı Taşlu ve ilerüsü balkana değin çapup[214] bî-had mâl-i ganîmet ele girüp avdet eyledi. Sâlimîn Kamaniçe altına gelüp on beş gün meksden[215] sonra vakt-i şitâ irişüp Lih kralının hareketinden bir eser zâhir ü nümâyân[216] olmamağla kalkup evâhir-i mâh-ı mezbûrda altmış bin esîr ile Bucak`a dâhil olduğun Der-i devlete[217] arz-ı inhâ[218] eyledi.

Gāret-i şuden-i Mustafa Paşa Vâlî-i Bosna be-memâlik-i Venedik

Bosna`dan ma'zûl Vezîr Daltaban Mustafa Paşa azlinden mukaddem bu sulh ü salâh arasında düşmene[219] za'af gösterilmemek fikriyle[220] me'mûr olduğu[221] üzre Venedik kâfirinden ahz u intikām niyyetiyle mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve mîrî ve piyâde ve Âsitâne`den[222] gönderilen bin nefer mikdârı[223] süvârî sekbân ve yanına ta'yîn olunan Hüdaverdi Paşa ve Adem Paşa ve Kilis sancağına mutasarrıf Ali Paşa ve Fazlı Bölükbaşı oğlu ve mukīm ve misâfir ile on bin den mütecâviz piyâde ve süvâr[224] guzât-ı ehl-i[225] islâm cem' ve rü'esâsıyla hafiyyeten meşveret eyleyüp, Sin Kal'ası ve Nehr-i Çetine sevâhiline

[205] makhûr-ı menhûsa ÇY: menhûs -V
[206] makhûr-ı menhûsa ÇY: menhûs -V
[207] yürüyüşler ÇY
[208] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[209] dûzah-mekîn ÇY: -V
[210] süyûf olanları ÇY: olanları -V
[211] beste-i zencîr ÇY: -V
[212] ü münâsib ÇY: -V
[213] teveccühe azîmet ÇY: ...e azîmet -V
[214] çarpup ÇY
[215] meks-i ikāmetden ÇY: ikāmet -V
[216] ü nümâyân ÇY: -V
[217] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[218] inhâ ÇY: -V
[219] düşmen-i dîn-i makhûra ÇY: dîn-i makhûr -V
[220] içün ÇY
[221] oldukları ÇY
[222] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[223] mikdârı ÇY: -V
[224] süvârî ÇY
[225] ehl ÇY: -V

îsâl-i hasâret olunmasını ma['[kûl ü münâsib[226] gördüler. "Lâkin yolları sa'b sengistân yerler olup top ve humbara götürülmesinde küllî usret çekilür, piyâde askeri[227] boğazlarda alıkoyup tüvânâ atlumuz Sin Kal'ası'na ve Çetine havâlîsine seğirdip bir gün bir gice içinde ale'l-fevr mümkin olan kurâ ve nâhiyeleri urup ganâyim-i mevfûre ile avdet ideler ve eğer top ve humbara getürülmek iktizâ ider ise Porologa Dağı ekall-i mertebe ancak üç günde aşılur. Düşmen-i dîn dahi habîr ve âgâh olup Sin Kal'ası'nın cevânib-i erba'asında olan kullelerden der-akab on binden ziyâde harbî kâfir cem' olur, bir dürlü hasâret virilmek ve ganîmet-i bî-şümâr[228] alınmak mümkin olmaz ve üzerlerine varıldığı takdîrce kullelere kapanup feth ü teshîrleri müşkil olur, heman salt sebük-bâr[229] gitmemiz lâzimindendir. Ve Sin Kal'ası dârü'l-harbe gireli top ve humbara ile hasâret olunmamışdır" deyü kîl ü kâl itdiklerinde serdâr Mustafa Paşa ısgâ itmeyüp, "üzerimize düşmen-i bî-dîn[230] gelür ise asker-i islâmı çeteye salıvirmeyüp müdâfa'asına gayret ideriz, gelmez ise[231] kullelere sarılup avn-i Hak[232] ile feth ü teshîrine takayyüd ve tahassün eyleyen melâ'îni[233] kahr-ı tedmîr ideriz" dimekle cümlesi teb'iyyet idüp bunun üzerine[234] Fâtihâ-i şerîf[235] okundu. Mukîm ve misâfir ihrâcına ta'yîn olunan kapucubaşı Ahmed Ağa her birin defter mûcebince çıkarup muhâfazaya lâzım gelen yerlere başbuğlarıyla irsâl itdüğünden gayrı Gabele ve Poçetil serhadlerine Hersek sancağına mutasarrıf Seyfullah Paşa ve Banaluka Kal'ası'na hayli piyâde ve süvârî asker-i islâm[236] ile Serdâr Mustafa Paşa kethudâsı Hüseyin Ağa ta'yîn ve Bihke serhadlerini yine Bihke muhâfızı Selim Paşa'ya sipâriş idüp iktizâ ider ise Hüseyin kethudâ ile haberleşüp ittifâk-ı ittihâd[237] üzre hareket itmelerin tenbîh ü te'kîd[238] eyledi. Bu minvâl-i muharrer[239] üzre Bosna serhadlerini dört tarafdan kapadup Hakk celle ve alâ hazretlerinin vedî'a-i emânetine tefvîz eyledikden sonra işbu sene-i mübâreke Rebî'u'l-âhirinin gurresi Dü-şenbih günü piyâde ve süvâr asâkir-i ehl-i[240] islâm ve iki kıt'a şâhî top ve bir kıt'a humbara havanıyla hareket ve azîmet eyleyüp

---

[226] ü münâsib ÇY: -V
[227] asâkir-i ehl-i islâmı Ç: asker-i ehl-i islâmı Y: askeri V
[228] bî-şümâr ÇY: -V
[229] sebük-bâr ÇY: -V
[230] bî-dîn ÇY: -V
[231] asker-i islâmı... gelmez ise -ÇY
[232] inâyet-i hazret-i Allah ÇY
[233] melâ'in-i kâfir-i bî-dîni ÇY: kâfir-i bî-dîn -V
[234] bunun üzerine ÇY: -V
[235] şerîf ÇY: -V
[236] islâm Ç: -YV
[237] ittihâd ÇY: -V
[238] ü te'kîd ÇY: -V
[239] muharrer ÇY: -V
[240] ehl ÇY: -V

mühimmât-ı cebe-hâneyi kendü bâr-gîrlerine ve develerine tahmîl ve ağırlıkların Bitolya yaylasında alıkoyup cümle guzât-ı ehl-i[241] islâm sebük-bâr sür'at ü şitâb ile gidüp[242] mâh-ı mezbûrun üçüncü Çehâr-şenbih gün ahşama karîb Ehlune Kal'ası altına dâhil oldukları gibi muhâfazasında olan Boşnak Receb Paşa ile mîrî piyâdenin baş bölükbaşısı bin nefer mikdârı[243] piyâde ehl-i islâm[244] ile Porologa Boğazı vasatında vâkı' olan a'dâ-yi li'âmın[245] karavul kullesi fethine ta'yîn eyledi. Vardıklarında tahassun iden melâ'în-i hâsirîn-i kâfir-i bî-dîn[246] mehâbet-i ehl-i[247] islâmdan firâr itmiş bulunmağla avn-i Hak[248] ile bî-ceng ü cidâl zabt itdiklerin Serdâr Mustafa Paşa'ya[249] bildirdiler,[250] ol dahi gicenin altıncı sâ'atinde umûm asâkir-i ehl-i[251] islâm-ı nusret-encâm ile kalkup ale's-seher Porologa Boğazı'na vardı. Top ve humbara ve mühimmât-ı cebe-hâne ile ol sa'bü'l-mürûr cebel-i azîmi[252] vakt-i asra değin hezâr-ı zahmet ve mihnet[253] ile geçüp Nehr-i Çetine'nin kebîr taş köprüsü başına nüzûl ve cevânib-i erba'aya muhkem karavullar ta'yîn eyledi. Lâkin cisr düşmen elinde olup bi-eyy-i vechin-kân nehr-i mezbûr cisre muhtâc olmağın (266 a) topları cisre nâzır kulleye ve beru cânibde olan karavul-hânelere havâle idüp yatsu vaktine değin döğüp tahassun eyleyen Frenk kâfirleri[254] virmede ta'annüd itmekle ol gice asker-i islâmı çeteye gitmekden men' idüp dört tarafdan metrise kodu. Sabâha değin metris ile yakîn varmağa ikdâm,[255] askere bezl-i in'âm ile sarf-ı makdûr eyledi. Ve "bir tarafdan düşmen-i bî-dîn[256] zuhûr ider ise ol tarafa imdâd ü i'ânet[257] olunur zinhâr sakınup haber varmayınca metrisleri bırakmayasız" deyü muhkem[258] tenbîh ü te'kîd[259] eyledi. Sabâha karîb şeb-hûn kasdıyla binden mütecâviz Sin Kal'ası'ndan çıkan süvârî kâfir karavul üzerine gelmekle darb-ı şemşîr iderek hâh ü nâ-hâh melâ'înin[260] yüzün[261] döndürdüler. Bir kaç dil ve kelle alup

---

[241] ehl ÇY: -V
[242] azîmet idüp ÇY
[243] mikdârı ÇY: -V
[244] ehl-i islâm ÇY: -V
[245] bed-ahterlerin ÇY
[246] hâsirîn-i kâfir-i bî-dîn ÇY: -V
[247] ehl ÇY: -V
[248] inâyet-i zü'l-celâl ÇY
[249] Paşa-yi dilîre ÇY: dilîr -V
[250] haber virdiler ÇY
[251] ehl ÇY: -V
[252] uzmâ ÇY
[253] meşakkat ÇY
[254] kefere-i dûzah-mekînleri ÇY
[255] ihtimâm-ı dikkat ÇY: -V
[256] bî-dîn ÇY: -V
[257] ü i'ânet ÇY: -V
[258] muhkem -ÇY
[259] ü te'kîd ÇY: -V
[260] melâ'în-i hâsirînin ÇY: hâsirîn -V

metrisde[262] olan guzât-ı ehl-i[263] islâm yerlerinde sâbit ve[264] kadem oldular. Ale`s-seher her koldan kulleye yürüyüş ile feth ü zabt ü teshîr[265] idüp tahassun iden Frenk ve haydûd keferesin[266] bütün[267] tu'me-i şemşîr ve ser-i maktû'ların huzûr-ı serdâra getürüp ihsânlar aldılar.[268] Esîrlerden keyfiyet-i düşmen-i dîn[269] su'âl olundukda, "asker-i islâm içinde câsûsumuz var idi, Dü-şenbih gün ve Bitolya yaylasından kalkup üzerimize teveccüh itdüğünüzü[270] Göbrüz Dağı`ndan ılgar ile eşüp Salı gün gelüp haber virdi. Sin Kullesi previdoruna ya'ni ki; kethudâsına ol dahi leb-i deryâda vâkı' İspilit Kal'ası`nda Zadra ceneraline bildirip imdâd-ı i'ânet[271] istedi. Ve dört tarafa haber topların atup kurâ ve nâhiye sükkânı cümle mevâşî ve sıbyân ve nisvânı sa'b-ı kûhî[272] dağlara kaçırup haydûd keferesi ve kulle sâhibleri metin ve müstahkem kulle ve şaranpolara kapanup üç binden mütecâviz piyâde ve süvâr melâ'în-i kâfir-i bî-dîn[273] Sin Kal'ası`na tahassun eyleyüp çetecilerinize[274] muntazırlardır" didiler. Ol sâ'at Serdâr Mustafa Paşa dahi umûm asâkir-i ehl-i[275] islâm-ı zafer-encâm[276] ile kalkup cisrden geçüp humbara ve topları öne[277] alup piyâde ve süvâr müretteb âlâylar ile müteveccih ve azîmet eyledi. Nehr-i mezbûrun sağ cânibinde Ali Paşa Çiftliği yerinde Sin Kal'ası`nın taşra serdârı Çako oğlu nâm pelîdin karındaşıyla Nave oğlu nâm mu'teber ruhbân-ı la'înin müceddeden binâ etdikleri dört kulleli metîn ve muhkem ve[278] müstahkem kal'a üzerine yürüyüp cevânib-i erba'adan ihâta ve top ve humbara ile muhâsara ve yirmişer ayak nerdibânlar âmâde ve müheyyâ[279] etdiler` lâkin kal'anın der-i dîvârı ziyâdesiyle yüksek ve üzeri şaranpo ile zabt u rabt[280] olunmağla metrise girüldüği hînde bir kaç gün eğlenmek lâzım gelür deyü guzât-ı islâm gönül[281] birliği ile yürüyüşe

---

261 yüzlerin ÇY
262 metrislerde ÇY
263 ehl ÇY: -V
264 ve -ÇY
265 ü teshîr ÇY: -V
266 keferelerin ÇY
267 bütün ÇY: -V
268 ile şâd oldular ÇY
269 dîn ÇY: -V
270 itdükleri ÇY
271 i'ânet ÇY: -V
272 kûhî ÇY: -V
273 kâfir-i bî-dîn ÇY: -V
274 çeteciler ÇY
275 ehl ÇY: -V
276 zafer-encâm ÇY: -V
277 önlerine ÇY
278 metîn ve muhkem ve ÇY: -V
279 ve müheyyâ ÇY: -V
280 u rabt ÇY: -V
281 tevekkül ÇY

ittifâk ü ittihâd[282] idüp bir tarafdan kapusu ve eyâleti askeri ve mîrî piyâde ile bi`z-zât Serdâr Mustafa Paşa ve bir tarafdan dahi kapusu ve eyâleti[283] ve mîrî piyâde ile Hüdaverdi Paşa ve Adem Paşa ve bir tarafdan dahi mîrî piyâde ile Fazlı Bölükbaşı oğlu ve bir tarafdan dahi Kilis sancağı beyi Ali Paşa ve Ehlune muhâfızı Receb Paşa ve Dergâh-ı âlî yeniçeri serdengeçdileri ve yamaklar ile Haseki Mustafa Ağa tekbîr getürüp yürüdüler. Ve dîvara nerdibânlar kurup burç ve barûya irişmemekle hayli zahmet ü meşakkat[284] çekdiler, ne hâl ise kol kol tüfengler serpüp ikdâm-ı tâm[285] olunmağla kemendler atup ankebûd-vâr birbirlerine istinâd ile şaranpolara yapışup yukarı çıkdılar. Der-akab binden mütecâviz guzât-ı muvahhidîn[286] derûn-ı[287] kal'aya girüp buldukları melâ'în-i hâsirîni tu'me-i şemşîr, ekseri kullelere tahassün eyleyüp cenge[288] mübâşeret ile ser-fürû itmeyüp guzât-ı muvahhidînin[289] el humbarası ve kurşun ile bir nicesin şehîd ve zahm-dâr itmekle âkıbet kullelerin kapuların kırup içeruye yürüyüş olunduğu vakitde bir mikdâr cebe-hâneleri meydânda bulunup atdıkları el humbarasının biri pârelenüp içine düşmekle tutuşup ekseri ihrâk-ı bi`n-nâr-ı kahr-ı zü`l-celâl, bakıyyesi tîğ-ı abdâr, bir nicesi dahi giriftâr-ı bend-i esîr, بحمد الله تعالى dördüncü sâ'atde gürûh-ı mekrûh-ı müşrikîn[290] ber-tarâf olup feth ü teshîri müyesser oldu. İçinde bulunan ganâyim-i bî-şümâr[291] yağma ve gâret[292] ve kal'a bi`l-külliyye âteşe urulup der-i dîvârı hâk ile yeksân ve başları olan Çako oğlu didikleri hınzır-ı bed-âyîn[293] esnâ-yi mukâtele ve[294] muhârebede[295] katl olup diri gelen kâfirlere dahi aman virilmeyüp boyunları uruldu. Ve Nave oğlu ruhbân dahi envâ'-ı ukûbet ile cezâsın[296] buldu. Dil ve kelle getürenler defter olunmuşidi. Bahşişleri virilüp zahm-dâr olan guzât-ı ehl-i[297] islâmı dahi cerhlerine göre mesrûr eyledi. Bundan sonra Serdâr Mustafa Paşa yine asker-i islâm ile andan dahi kalkup piyâde ve süvâr âlâyların düzüp Hırvatiçe şaranpoy

---

[282] ü ittihâd ÇY: -V
[283] ve eyâleti ÇY: -V
[284] ü meşakkat ÇY: -V
[285] tâm ÇY: -V
[286] ehl-i islâm ÇY: -V
[287] derûn -ÇY
[288] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[289] bi nicesinin +Ç: -YV
[290] müşrikîn ÇY: -V
[291] bî-şümâr ÇY: -V
[292] ve gâret ÇY: -V
[293] didikleri hınzır-ı bed-âyîn ÇY: -V
[294] mukâtele ve Ç: -YV
[295] muhârebe-i kıtâlde ÇY: kıtâl -V
[296] cezâ-yi mâ-yelîkın ÇY: mâ-yelîk -V
[297] ehl Ç: -YV

üzerine hücûm-ı iktihâm[298] itdirdi. Taraf taraf zenbûr misâl kulleler üstüne düşüp içeru girdiler. Tahassun iden melâ'îni[299] ân-ı vâhidde kılıçdan geçürüp emvâl ve erzâkların nehb ü gāret itdiler. بعون الله تعالى ol nevâhî levs-i habâset-âlûd küffârdan[300] tathîr olup avdet ve ahşam yine Ali Çi[f]tliği kurbüne nüzûl bu muhârebede dahi dil ve kelle getürüp zahm-dâr olan guzât-ı muvahhidîni hadlerine göre in'âmlar[301] ile memnûn[302] kılup[303] şühedâ[304] defn olundu. Ol gice her tarafa muhkem karavullar vaz' olunmuşidi. Nısfü'l-leylde piyâde ve süvâr Sîn Kal'ası kâfirleri[305] bir mahalden hücûm-ı hây hûy itmekle ol tarafın muhâfızları müdâfa'asına takayyüd idüp dil ve kelle aldılar. Melâ'în-i hâsirîn bir dürlü[306] bir zarar-gezend[307] idemeyüp münhezimen girîzân oldu. İrtesi mâh-ı mezbûrun yedinci Pazar gün Serdâr Mustafa Paşa ale's-seher ol mahalden dahi kalkup piyâde ve süvâr müretteb âlâylar ile nehr-i mesfûrun sol cânibine doğru yürüyüp avn-i inâyet-i perverd-gâr[308] ile uğurlarına gelen mezra' ve kurâ ve kulle ve şaranpoları feth-i teshîr-i ihrâk u bi'n-nâr ve emvâl ve erzâkların nehb ü gāret ve hasâret idüp,[309] melâ'înin[310] tüvânâsın kırup nisvân ve sıbyânın esîr-i der-zencîr[311] ve istirkāk iderek kuşluk vakti Sin Kal'ası mukābelesine top menzili mahalline nüzûl piyâde ve süvâr guzât-ı ehl-i[312] islâm âlâylarıyla düşmene[313] müterakkıb oldular. Kal'ada mevcûd bulunan[314] üç binden ziyâde kâfir-i bî-dîn[315] taşra çıkup kal'a kurbünde âlâyların ve safların[316] bağlayup durdular. Bu aralıkda çarhalaşınca Serdâr Mustafa Paşa fürce bulup atlu askerden bir mikdâr akıncı guzât-ı ehl-i islâm[317] ayırup düşmen-i dîn[318] memleketi içerusüne gönderdi. Anlar dahi Sin Kal'ası'ndan aşağı Kilis Kal'ası'na doğru Deçme ve Tutyak nâhiyelerinden Yasaka nâm mahalle varınca bi'l-cümle cevânib-i erba'aya cerâd-ı münteşir gibi yayılup îsâl-i hasâret

[298] iktihâm Ç: -YV
[299] melâ'în-i kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîni ÇY: kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn -V
[300] küffâr-ı hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[301] in'âm ü ihsânları ÇY: ü ihsân -V
[302] mesrûr ÇY
[303] kılınup ÇY
[304] şühedâlar ÇY
[305] kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dîn -V
[306] hâsirîn bir dürlü ÇY: -V
[307] gezend ÇY: -V
[308] zü'l-celâl ÇY
[309] idüp ÇY: -V
[310] melâ'în-i bed-âyînin ÇY: bed-âyîn -V
[311] der-zencîr ÇY: -V
[312] ehl ÇY: -V
[313] düşmen-i bed-ahlâka ÇY: bed-ahlâk -V
[314] bulunan mevcûd ÇY
[315] bî-dîn ÇY: -V
[316] ve safların ÇY: -V
[317] ehl-i islâm ÇY: -V

iderek kurâ ve kulle ve şaranpo ve kiliseleri mezra'âtlarıyla urup tahrîb ve tahrîk ve emvâl ve erzâkların istirkāk idüp vâfir dil ve kelle ile avdet eyleyüp ba'de'l-asr geldiler. Serdâr Mustafa Paşa dahi bâkī asker-i islâm[319] ile kal'a altında çarhalaşup kal'adan melâ'în-i hâsirîn[320] balyemez toplar[321] atup envâ'-ı dürlü âteşler saçdı. Hâfizu'l-lâh kimseye zarar idemeyüp akına giden asker[322] dahi temâm gelüp cem' oldukdan sonra avdet ve ahşama değin cisr-i mezbûru beru yakaya geçüp mukaddem cisre nâzır feth olunan kulle yere berâber yıkdılar. Ol gice ol mahalde yatup kemâ-fi'l-evvel karavullar ile sabâha değin asker-i islâm[323] muhâfız olundu. İrtesi gün[324] andan dahi kalkup piyâde ve süvâr guzât-ı islâm müretteb âlâylar ile nehr-i mesfûrun beru cânibinden azîmet eyleyüp[325] Adakca palankası altına varup yürüyüş eylediler. Avn-i Hak[326] ile ol sâ'at feth ü teshîr[327] olup derûnunda olan melâ'înin[328] ekseri katl bakıyyesi[329] nehre dökülüp nisvân ve sıbyânlarıyla emvâl ve erzâk ve mevâşîleri nasîb-i ehl-i islâm olup iki dâne[330] kullesiyle palankayı hedm etdiler. Ve ekinlerine âteş urup kalkdılar. Daha aşağı doğru teveccüh idüp yemîn ve yesârda olan alef ve mezrû'âtların ihrâk u bi'n-nâr iderek Otga şaranpoyı karşusuna varup toplar kurup humbaralar atdılar. Lâkin etrâfı azîm bataklı derîn göl olup yürüyüş mümkin **(266 b)** [illegible]namağla yeniçeri serdengeçdilerinden ve piyâde ve levendât-ı şenâver gāzîler uryân kılıçların ağızlarına alup sudan yürümeğe âmâde ve müheyyâ[331] iken mahsûr-ı temerrüdîn top ve humbaranın darb-ı kahrından hayvânâtların nehr-i mesfûrun karşusuna ve nisvân ve sıbyânın kayıklar ile aşağı cânibe kaçırup içinde ancak bir mikdâr haydûd kalmışidi. Guzât-ı ehl-i[332] islâmı bî-ma'nâ helâk ve zahm-dâr itmek revâ görülmeyüp üç sâ'at mikdâr zamân muhâsara ve yirmiden ziyâde humbara atup beru cânibde bulunan mahsûlât ve hâne ve[333] kurâlarına âteş urup daha aşağı azîmet eylediler. Ve nehr-i Düze geçidinde bir mikdâr kâfir tahassun itmişidi. Ol dahi def' ü ref'[334] olup dil ve kelle aldılar.

---

[318] dîn ÇY: -V
[319] asâkir ehl-i islâm Ç: asker-i ehl-i islâm Y: asker-i islâm V
[320] hâsirîn ÇY: -V
[321] top ÇY
[322] asâkir-i islâm ÇY
[323] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[324] gün ÇY: -V
[325] idüp ÇY
[326] zü'l-celâl ÇY
[327] ü teshîr ÇY: -V
[328] melâ'în-i hâsirînin ÇY: hâsirîn -V
[329] tu'me-i şemşîr bakıyyetü's-süyûfu ÇY
[330] dâne Ç: -YV
[331] ve müheyyâ ÇY: -V
[332] ehl ÇY: -V
[333] ve ÇY: -V
[334] ü ref' ÇY: -V

Yemîn ve yesâr[335] ve uğurda olan sa'b ve sengistân boğaz ve derbendlerde vâki' kurâ ve kulle ve şaranpoyları kurbünde mürûr ve mürg-i ziyâdın tayerân idemeyen yuvâların ihrâk u bi'n-nâr ve külliyyet ile[336] hâk ile[337] yeksân iderek Tiril geçidinden aşağı leb-i deryâda[338] üç sâ'at karîb mahalle varınca[339] değin gâret ve hasâret idüp ol gice Baboka nâm mahalde yatup kemâl-i mertebe asker-i islâm[340] kendülerin muhâfaza eylediler. İrtesi gün andan dahi kalkup Çaçonya Kal'ası etrâfına iskân iden kefere nâhiye ve kurâların bi'l-cümle mezra'âtlarıyla âteşe urup ele girenleri eşedd-i azâb ile[341] katl olundu.[342] Andan Erzeşte boğazından geçüp hayli melâ'în-i hâsirîn[343] şeb-hûn kasdıyla[344] kemîn etdikleri yerde üzerlerine varılup ekseri kılıçdan geçüp bakıyyesi firâr[345] eyledi. Andan Zadvarya Kal'ası'na iki buçuk sâ'at karîb Terariha nâm sa'b sengistân mahalle nüzûl ve irtesi gün birbirini?[346] Koyoriha boğazından mürûr, Moşkoplata sahrâsına nüzûl,[347] andan mâh-ı mezbûrun onuncu Çehâr-şenbih gün intihâ'-i serhadd-i Bosna olan Şeviçe palankası menziline ve andan üçüncü Şenbih gün İskobiye Kal'ası sahrâsına nüzûl olundu. Yedi gün yedi gice meymene ve meysere ve uğura gelen memleket-i a'dâ-yi dîn[348] tâhat ve sûht olunup şenlikden eser kalmadı. Ve çokluk esîr ve ganîmete rağbet olunmayup kurâ ve varoşdan gayrı yüz on yedi kulle ve yirmi şaranpo ve dört binden ziyâde[349] kârbân-sarayları tahrîb ve tahrîk ve derûnunda tahassun iden Frenk ve haydûd keferesinden binden mütecâvizi tu'me-i şemşîr olup Tuna manendi nehr-i mesfûrun leb-i deryâya varınca gülenç yerleri ve Venedik donanmasıçün cem' idüp kullelere vaz' itdüğü zahîreleri bi'l-külliyye ihrâk-ı bi'n-nâr[350] olup kal'a ve palanka ve kulle nâmında rast geldikleri hedm olundu. Bu vakte değin bir târîhde bu diyârlara ehl-i[351] islâm askeri[352] ayağı[353]

---

[335] yesârda ÇY
[336] külliyyet ile ÇY: -V
[337] ve ÇY
[338] deryâya ÇY
[339] varınca -ÇY
[340] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[341] eşedd-i azâb ile ÇY: -V
[342] eylediler ÇY: -V
[343] hâsirîrîn ÇY: -V
[344] kasdı iledir ÇY
[345] karârı firâra tebdîl ÇY
[346] birbirini -ÇY
[347] nüzûl ÇY: -V
[348] dîn ÇY: -V
[349] mütecâviz ÇY
[350] bi'n-nâr ÇY: -V
[351] ehl ÇY: -V
[352] askeri ÇY: -V
[353] ayak ÇY

basdığı vâkı' olmayup بلطف الله تعالى Venedik kâfirine azîm rahne ve gezend[354] irişdürdüğin Rikâb-ı humâyûna[355] arz eyledi.

Ferâgat-i şuden-i hâniyyet-i Selim Giray ve nasb-ı hâniyyet-i Devlet Giray

Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân hazretleri pîr ve alîl ve hareket ve müşâya'atdan kalmağın tekā'üd ihtiyâr idüp hanlıkdan kasr-ı yed ve büyük oğlu Kağılgay Devlet Giray Sultân yerine han[356] nasb olunması niyâzıyla mâh-ı Cemâziye'l-âharın on altıncı Cuma gün vezîriazam kullarının[357] vesâtatı ile Âlây Köşkü'nde kudûm-ı humâyûna[358] yüz sürdü.[359] Matlûbuyla Çatalca'da kendü çiftliğinde ikāmet üzre kifâyet mikdârı tekā'üd hâsları virilüp bir erkân semmûr kürk dahi ilbâs olup me'zûn oldu. Hân-ı cedîdi Âsitâne'ye getürmeğe kapucular kethudâsı Kıbleli-zâde Ali Bey hatt-ı şerîf ile Kırım'a gönderildi.

Tebdîl-i menâsıb

Mâh-ı mezbûrun on yedinci Şenbih gün Bosna'dan ma'zûl Vezîr Daltaban Mustafa Paşa'ya Rakka[360] eyâleti, selefi Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya Şehrizor eyâleti[361] ve Babadağı muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa'ya Özi eyâleti ve Boğazhisar muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya Karaman eyâleti, selefi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa'ya Haleb eyâleti ve Tamışvar muhâfazasından gelen Çetrefil-zâde Vezîr Yusuf Paşa'ya Diyarbekir eyâleti, selefi[362] Vezîr Dursun Mehmed Paşa'ya Erzurum eyâleti, selefi[363] Vezîr Baki Paşa'ya Trabzon eyâleti, selefi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa'ya Şam eyâleti ile Fatma Sultân verildi. Vüzerâdan mütekā'id Baltacı Hasan Paşa'ya yine vezâret ile Hanya sancağı, selefi Vezîr Söhrablı Ahmed Paşa'ya nişancılık, selefi Bahri Mehmed Paşa'ya rızâsıyla tuğları bırakup Rumili pâyesiyle harâc muhâsebeciliği tevcîh olup kul kethudâsı Çalık Ahmed Ağa azlinden yerine Zağarcı Selim Ağa ve Cebecibaşı Ahmed Ağa azlinden yerine sâbıkā cebeciler çavuşu Divriğili Hacı Mustafa Ağa nasb olundu. Ve Adana paşalığı ref' olup senevî mîrîye seksen bin guruş virmek şartıyla mukāta'a bağlanup yeniçeri ocağında orta çavuş olan sâbıkā Adana serdârı Kürd Bayram oğlu Mehmed Ağa'ya yine Adana pâyesiyle üzerine deruhde idüp ve Aydın ve Saruhan muhassıllığı dahi paşalar gibi re'âyâya zulm ü

[354] ve gezend ÇY: -V
[355] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[356] han -ÇY
[357] kullarının ÇY: -V
[358] humâyûnlarına ÇY
[359] sürüp ÇY
[360] Şehrizor ÇY
[361] selefi... eyâleti -ÇY
[362] selefi -Ç
[363] selefi -Ç

te'addî[364] itmemek şartıyla İçil yeniçeri serdengeçdi ağası Osman oğlu Nasuh Ağa'ya Karaman pâyesiyle verildi. Ve yirmi ikinci Penç-şenbih gün surre dahi[365] çıkdı.

Velâdet-i Şehzâde Osman Hân

Mâh-ı Receb'in gurresi Cuma gicesi ki; Kânûn-ı evvelin yirmi üçüdür. Pâdişâh-ı gâzî[366] hazretlerinin Sultân Osman nâm bir şehzâdesi vücûda geldi. Ve Devlet-i aliyye tarafından mükâleme-i sulha ta'yîn olunan Re'isü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi Nemçe ve Venedik ve Lih ve Moskov vekîlleriyle Islankamen nâm mahalde bir yere gelüp sulha[367] faysal virüp tarafeynin temessükleri mühürlendiği haberiyle mâh-ı Şa'bân'ın[368] ikinci Dü-şenbih gün Belgrad muhâfızı Vezîr Moralı Ali Paşa'nın kethudâsı geldüğün vezîriazam kulları[369] Rikâb-ı humâyûna telhîs itmeğin irtesi Salı gün cânib-i şehriyârîden mazhar-ı iltifât vezîriazama[370] bir kabza mücevher hançer bir sevb semmûr erkân kürk Rikabdâr Çorlulu Ali Ağa yediyle irsâl olundu. Mîr-i hacc Şamlı Ahmed Paşa mutasarrıf olduğu eyâlet-i Şam-ı dârü's-selâm[371] âhara tevcîh olunduğundan güclenüp üzerinde olan dört sancak yer bî-hâsıl harcıma kifâyet itmez deyü eyâlet-i Şam ihsân olunmasın arz-ı i'lâm[372] idüp aslâ[373] ısgâ olunmamağla yanına sekiz âdem alup onuncu menzilde ki; mâh-ı mezbûrun dördüncü Çehâr-şenbih günüdür Edirne'ye nüzûlünde hacc vakti bî-fermân gelmek töhmetiyle ol sâ'at Kapu Arası'na konup irtesi Penç-şenbih gün vakt-i fecrde hâric-i Bâb-ı humâyûnda katl olunup mîr-i haclık Sayda-Berut sancağı beyi Kaplan Paşa'ya verildi. On dördüncü Şenbih gün Mısır hazînesi gelüp Bey[374] yedinden içeru teslim oldu. Üç seneden beru firâr ve ihtifâ iden Kalaylıkoz Vezîr Ahmed Paşa'nın Vâlide Sultân şefâ'atıyla cerâyimine kalem-i afv çekilüp ihtifâ itdüğü kendü hânesinden âşikâreye çıkup İstanbul Kâimmakâmı Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya buluşduğu Rikâb-ı humâyûna arz olundukda Burusa'da oturmak şartıyla mîzân-ı harîrden yevmî beşyüz akçe ulûfe ta'yîn olundu. Ve Nakîbü'l-eşrâf Hoca-zâde Osman Efendi'yle Anadolu Kâdîaskeri Fethullah Efendi'nin mansıbları mübâdele olundu. Yirmi üçüncü Dü-şenbih gün Rami Mehmed Efendi dahi cümle nâmeler ve mükâlemeler ve memhûr temessükler ve mevâd kâğıdlarıyla

---

[364] ü te'addî ÇY: -V
[365] dahi Ç: -YV
[366] gâzî ÇY: -V
[367] sulh ü salâha ÇY : ü salâh -V
[368] Şa'bân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[369] kulları ÇY: -V
[370] vezîriazam kullarına ÇY: kullarını -V
[371] dârü's-selâm ÇY: -V
[372] i'lâm ÇY: -V
[373] aslâ ÇY: -V
[374] Üç nüshada da isim zikredilmemiş.

Edirne'ye gelüp ol gice terceme oluncaklar terceme olunup irtesi salı gün vezîriazam ve şeyhulislâm ve Rami Mehmed Efendi ve mükâlemede refîkı olan Dîvân-ı humâyûn baş tercümânı İskerlet oğlu Aleksandre ile Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp arz-ı i'lâm[375] eyledi. Cümlesi makbûle geçüp[376] iltifâten şeyhulislâm efendiye beyaz çukaya kaplu[377] semmûr erkân kürk ve vezîriazama kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ve Rami Mehmed Efendi'ye ve tercümâna birer sevb çukaya kaplu semmûr erkân[378] kürkler giydirildi. Yirmi sekizinci Şenbih[379] gün pâdişâh-ı gâzî[380] hazretlerin vezîriazam kullarının[381] sarayına da'vet ve ziyâfet idüp eğerlenmiş bir at ve bir bâr-gîr ve bir kürk ve beş kîse akçe ve beş boğça dîba ve akmişe pîşkeş virüp mukâbelesinde kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs buyuruldu. İrtesi Pazar gün kapucubaşılardan Kara Bayram Ağa küçük mîr-i ahûrluğa kaftân giyüp selefi Küçük Hasan Ağa İbşir Paşa katlinde te'ennî itmeyüp ta'cîl itdüğü içün kapucubaşılık dirliği çalınup berâh olundu.

Ahvâl-i kapudan paşa

Kapudan-ı vezîr Mezemorte Hacı Hüseyin Paşa me'mûr olduğu üzre yine kapudane kalyonuna süvâr, sene-i mâziye Zi'l-hiccesi evâsıtında Akdeniz'e revân oldu. Lâkin evvelki seneler gibi Donanma-yı humâyûnun gereği gibi mühimmât-ı cebe-hâne ve kul mevâcibi vaktiyle virilmeyüp herbiri bir yerden havâle olunmağla tekmîl olunca değin vakit geçüp ne hâl ise rûz-ı Hızır'dan kırk gün sonra hazırlandıkca birer ikişer yollanup **(267 a)** Haziran içinde Boğaz hisârları arasında yirmi beş kıt'a mîrî ceng kalyonu, iki kıt'a âteş gemisi, otuz kıt'a levend fırkatesi, üç kıt'a bey çekdirileri ile cem'iyyet idüp kusûr cebe-hâne ve ulûfeye[382] intizâr üzre iken Venedik donanması Akdeniz'i hâlî bulup otuz kalyon, on dokuz çekdiri, dört mavna, yirmi fırkate cem'an yetmiş üç kıt'a yelken ile cezîreleri gâret ve hasâret iderek bî-pervâ gelüp İmroz Adası'nda vâkı' Kömür limanında demirleyüp cezîre re'â[yâ]sından harâc alup koyun, sığırların sürüp gemilerine doldurduğun re'âyâ feryâd ü figân[383] itmekle bu ahvâl-i pür-melâl[384] Boğazhisar muhâfızı Vezîr Çelebi İbrahim Paşa ve kapudan paşa tarafından Rikâb-ı humâyûna[385] arz-ı i'lâm[386]

---

375 i'lâm ÇY: -V
376 makbûl-i humâyûn olup ÇY
377 duhte ÇY
378 kürk ve... erkân -ÇY
379 şenbih -ÇY
380 gâzî ÇY: -V
381 kullarının ÇY: -V
382 ile ÇY
383 ü figân ÇY: -V
384 pür-melâl ÇY: -V
385 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: -V

olundukda a'dânın[387] def'içün kapudan paşayı küffâr-ı hâk-sâr[388] donanması üzerine kaldırmağa mü'ekked hatt-ı şerîf ile haseki ağa geldi. Deryâ beyleri ve kalyon kapudanları kapudane kalyonuna da'vet ve muvâcehelerinde feth-i kırâ'at olundukda, "kalyonlarımızın cebe-hânesi yok levendimizin ulûfesi verilmedi, düşmen-i dîn[389] üzerine varılmak nice mümkindir, göz göre Donanma-yı humâyûnu elimiz ile düşmene mi[390] virelim[391] Bir kaç gün daha sabr olunsun gelecek cebe-hâne ve küsûr iki yü zbin guruş ulûfe irişdikden sonra gideriz" didiler. Ve Mısır askeri getüren beş kıt'a mîrî kalyon levendi ulûfe içün baş kaldırıp taşra döküldüler. Ne hâl ise kapudan paşa deryâ beylerinden karz otuz bin guruş deyn alup mümkin mertebe ağızların kapadup İzmir'den henüz gelüp irişen beş bin kantar barutu kalyonlara tevzî'den sonra işbu bin yüz on Muharremi'nin sekizinci Penç-şenbih gün mütevekkilen ale'l-lâh vakt-i asrda Boğazhisarı'ndan kalkup a'dâ-yi dîn ve kefere-i bed-âyîn[392] üzerine revâne ve azîmet eyledi. Lâkin rûzgâr muhâlif esmekle zarûrî Bozcaada'da vâkı' Mermer limanında lenger-endâz olup ol mahalde altı kıt'a ocak gemileri dahi gelüp mülhak-ı Donanma-yı humâyûn oldu. Rûzgâr melâ'în-i hâsirîn tarafından vezân olmağla İmroz'dan kalkup Boğazhisarı'yla Eşek Adası beynine gelüp hevâ kendüye muvâfık ve Donanma-yı humâyûn rûzgâr altında iken cesâret idemeyüp demirledi. Tarafeyn beş gün mikdârı[393] meks ü ikāmet[394] idüp bir mikdâr rûzgâr Donanma-yı humâyûn cânibinden müsâ'ade itmekle kapudan paşa dahi kalkup yelken üzerine geldi. Der-akab küffâr-ı hâk-sâr[395] dahi yelkenleyüp giruye avdet ve firâren İmroz Adası'nın ardına vardıkda rûzgâr teskîn olmağla demirledi. Kapudan paşa dahi Eşek Adası'yla Bozcaada mukābiline lenger-endâz oldu. İrtesi gün yine yelken üzerine gelüp ahşama değin sâkin hevâ ile karşu karşuya katlandı. Bu siyâk üzre üç dört def'a mel'ûnun[396] üstüne[397] hamle vü hücûm ve meydâna da'vet içün toplar atdı, aslâ rağbet itmeyüp gelmeğe dahi kādir olamadı.[398] Hevâlar limanlık olduğundan birkaç gün daha

---

386 i'lâm ÇY: -V
387 a'dâ-yi dînin dahi Y: dîn dahi -V
388 hâk-sâr ÇY: -V
389 dîn ÇY: -V
390 düşmen-i bî-dîne mi Y: bî-dîn -V
391 virelim mi Ç: virelim YV
392 ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
393 mikdârı ÇY: -V
394 ü ikāmet ÇY: -V
395 hâk-sâr ÇY: -V
396 mel'ûn-ı bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
397 üzerine Ç: üstüne YV
398 cesâret idemedi ÇY

meks ü ikâmet[399] eyleyüp bir rûz-ı fîrûzda hevâ lodosa çevrilmekle kapudan paşa tekrâr Donanma-yı humâyûn ile yelken üzerine gelüp düşmen-i bî-dîn[400] donanması cânibine azîmet eyledi. Yine melâ'înin[401] mukâvemete kudreti olmamağla[402] İnoz Körfezi'ne doğru yüz tutdu. Donanma-yı humâyûn dahi ardından ayrılmayup giderken hevâ yıldıza varup ra'd ü berkler zâhir oldu. Yine küffâr-ı hâk-sâr[403] rûzgâr üstünde bulunup döndü, Kemikliburunu'na geldi. Donanma-yı humâyûn rûzgâr altında bulunmuşiken yine küffârı[404] isteyüp üzerlerine tiremola itmekle melâ'în-i hâsirîn[405] firârdan gayrıya çâre bulamayup önlerine düşüp İmroz cezîresine doğru firâr eyledi.[406] Ve şiddet-i hevâdan Kumandâr Fransız Mehmed kapudan bindüğü Hacı Beytullah kalyonunun gabyası kırılup ta'mîr ü termîm[407] içün meks ü ikâmet[408] iktizâ itmekle küffârdan[409] haber almağa fırkateler ta'yîn ve yine İmroz mukâbelesinde oldukları haberi geldüğü sâ'at mâh-ı Safer'in[410] yirmi üçüncü günü kapudan paşa dahi cümle Donanma-yı humâyûn ile nehzat, İmroz'a[411] doğru mel'ûnun[412] üstüne azîmet eyledi. Meğer kapudan paşa üzerine geleceğinden haber almış ve demir koparup firâr itmiş bulunmağla kapudan paşa dahi ol mahalle demirleyüp cezîre re'âyâsından su'âl eyledi. "Ne cânibe gitdüğün[413] bilmezüz" didiler. Haberlerin almağa etrâfa fırkateler gönderdi. Semadirek Adası semtlerine gitdüğün haber virmeleriyle mâh-ı [R]ebî'u'l-evvelin altıncı gicesi yedinci sâ'atde şeb-hûn kasdıyla İmroz'dan[414] kalkup[415] Semadirek'e doğru teveccüh eyledi. İrtesi gün kuşluk vakitlerine değin gidüp[416] بامر الله تعالى bir azîm sâ'ika dahi peydâ oldu. Kimseye zarar-gezend isâbet[417] itmedi ve bu yerler öyle[418] gâyet ile[419] muhâtaralı dar ve sığ yerler olup böyle iri minkala kalyonlarına mürûrda güçlük olmağla bi'z-zarûrî avdet ve rûzgâr önüne düşüp

[399] ü ikâmet ÇY: -V
[400] bî-dîn ÇY: -V
[401] melâ'în-i hâsirînin ÇY: hâsirîn -V
[402] her vecihle olmayup ÇY
[403] hâk-sâr ÇY: -V
[404] küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
[405] hâsirîn ÇY: -V
[406] yıkılup fî-nâr-ı cehennem oldu ÇY
[407] ü termîm ÇY: -V
[408] ü ikâmet ÇY: -V
[409] küffâr-ı hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[410] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[411] İmroz Adası'na ÇY: Adasın -V
[412] mel'ûn-ı bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[413] revân olduğun ÇY
[414] İmroz Adası'ndan ÇY: Adasın -V
[415] kalkulup ÇY
[416] gidüp ÇY: -V
[417] gezend isâbet ÇY: -V
[418] öyle ÇY: -V

güçle İmroz`a yapışup demirledi. Birkaç gün meks ü[420] ikāmetden sonra bir mu'tedil hevâ ile yine kalkup Semadirek cezîresine vardı. Küffârı[421] anda dahi bulamayup Taşoz cezîresi taraflarına gitdüğü haberin alup andan dahi ol mahalle vardı. Melâ'în-i hâsirîn[422] andan dahi firâr itmiş bulunmağla ne cânibe gitdüğü sıhhati haberi gelince değin demirleyüp iki gün meks ü ikāmet[423] eyledi. Ta'yîn olunan firkateler gelüp a'dâ-yi dînin İnöz ile Limni cezîresi arasında volta üzerinde olduğun haber virmekle mâh-ı mezbûrun on ikinci günü Taşoz`dan kalkup Limni cânibine doğru bâd-küşâ-yı azîmet eyledi. Ol gün ol gice azîm furtuna ile gidüp firkateler perâkende ve ekseri Semadirek cezîresine yapışup yine Semâdirek cezîresine[424] selâmet-birle bir yere gelüp ikindi vakitlerinde Limni cezîresi önünde demirlediler. İrtesi gün ale`s-sabâh demu[r] alup dümen doğruldup mel'ûnun[425] üzerine hücûm u iktihâm[426] eyledikde yine mukābele ve[427] mukāvemet idemeyüp[428] Bozbaba`ya doğru volta urarak gidüp üzerine vardıkca deryâya[429] açıldı. Ve`l-hâsıl bu hâl üzre ahşama değin rûy-i deryâda yelken üzerinde gezüp gice karanlığından cümle yelkenlerin döküp Midillü taraflarına firâr itmiş, irtesi gün ne cânibe gitdüğü ma'lûm olmayup tiziyye haberi dahi alınmak mümkin olmadı. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü gün بتكل على الله تعالي [430] ber-vech-i tahmîn ardına düşdüler. Şiddet-i rûzgâr ile ol gün ol gice sabâha değin gidüp mel'ûnun[431] eseri zâhir ü nümâyân[432] olmadı. Sağrı burununa geldiklerinde kapudan paşa Sakız`a karşu Midillü açığında enginleri arayup tiremola eyledi. Bir mikdâr daha gitdikde direk başlarında olan vardacılar küffârın[433] fark olur olmaz yelkenlerin müşâhede eylediklerin haber virdiler. Kapudan paşanın işâret topundan cümle kalyonların mütenebbih olup ve yelkenlerin döküp her biri yollu yolu ve kollu koluyla âlâyların bağlayup, "bolay ki melâ'în-i bî-dîn[434] bu def'a dahi firâr itmeye" deyü

---

[419] ile -ÇY
[420] meks ü ÇY: -V
[421] küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
[422] hâsirîn ÇY: -V
[423] ü ikāmet ÇY: -V
[424] Semâdirek cezîresine ÇY: -V
[425] mel'ûn-ı hınzırın ÇY: hınzır -V
[426] u iktihâm ÇY: -V
[427] mukābele ve -ÇY
[428] iktidârı olmayup ÇY
[429] deryâya -ÇY
[430] te'âlâ ÇY: -V
[431] mel'ûn-ı bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[432] ü nümâyân ÇY: -V
[433] küffâr-ı hâk-sârın ÇY: hâk-sâr -V
[434] bî-dîn ÇY: -V

cân atup gitdiler.[435] Mâh-ı mezbûrun on beşinci Şenbih gün asra karîb yetişdiler. Mukaddemâ hîle vü hud'a[436] ile boğaz bekleyüp envâ'-ı dürlü san'atlar ile Donanma-yı humâyûn önünden kaçup bî-ma'nâ yerlere gezdiren kâfir-i bî-dîn[437] boğazı ele virüp firâra gayrı mahali kalmayup ne cânibe gideceği tedbîrin şaşırdı. Ve firâra âr idüp rüzgâr üstüne gelmeye çok çalışdı, fikr-i fâsidesin[438] icrâ idemeyüp[439] kendüyü Midillü'nün Zeytunburnu'nda rûzgâr altına düşürmüş buldu. Bi'z-zarûrî kendüyü düşürüp âlâyların ve safların[440] kurdu ve ileruye ta'yîn olunan Donanma-yı humâyûn kalyonları dokuzuncu sâ'atde mukābele ve mukātele[441] ve toplaşmağa başlayup akabince kapudan paşa dahi umûm kalyonlar ile irişüp göğüs göğüse birbirlerine çatan çatana olup asker-i islâm[442] dökdüler. Sefâyin-i ehl-i[443] islâma giren melâ'îni[444] ân-ı vâhidede doğram doğram[445] doğradılar. Sefâyin-i küffâra[446] giren guzât-ı ehl-i islâm[447] döğüşü döğüşü şehîd oldular.[448] Her kalyon kendü kaydına düşüp rûz-ı haşrdan bir nişân idi. Bir mertebe top ve tüfeng cengin itdiler ki; Sakız fethinden beru sekiz def'a vukû' bulan cengi[449] unutdurup gökde melekler, deryâda semekler tahsîn ve âferîn idüp, semânın sîmâsı ve denizin rengi fark olunmaz oldu. Venedik kapudanı bindüğü kapudane kalyonuna yedi kıt'a kalyon hem-râh ve bir kalyon dahi **(267 b)** yedeğine alup herbirine biner kâfirden ziyâde cengci koyup kapudan paşaya çatmak kasdıyla turna katar gelürken rüzgâr bunları sefâyin-i ehl-i[450] islâm kalyonları arasına düşürüp rast gelen ordu topu yedi kalyon ile itdüğü sû'-i kasda göre Hak celle ve alâ hazretleri üzerlerine ol kadar[451] kalyon musallat itdi ki; neye[452] uğradığın bilmeyüp başları kaydına düşüp her biri başka başka[453] cenge[454] başladılar. Bu yedi kalyon

---

[435] ale'l-isti'câl revân oldular ÇY: -V
[436] vü hud'a ÇY: -V
[437] bî-dîn ÇY: -V
[438] mümkin olmayup bir dürlü ÇY
[439] idemedi ÇY
[440] ve safların ÇY: -V
[441] ve mukātele ÇY: -V
[442] islâm ÇY: -V
[443] ehl ÇY: -V
[444] melâ'în-i hâsirîni ÇY: hâsirîn -V
[445] doğram doğram ÇY: -V
[446] küffâr-ı hâk-sâra ÇY: hâk-sâr -V
[447] ehl-i islâm ÇY: -V
[448] şühedâ defterine ilhâk oldular ÇY
[449] ceng-i harb-i kıtâli ÇY: harb-i kıtâl -V
[450] ehl ÇY: -V
[451] mikdâr ÇY: -V
[452] ne fikr-i fâside ÇY
[453] başka ÇY: -V
[454] harbe ÇY

ilerüsünde bulunan seksen toplu bir kebîr minkala kalyonu kapudan paşayı arzulayup[455] gelürken Patrona Aşcı Hacı Mehmed kapudan[456] ve Kumandar Fransız Mehmed kapudan ol mel'ûna[457] birer yaylım top urup[458] lonbar açdırmadılar, bunların ardınca âteş gemisin yürüdüp yakmağa müteheyyî iken mel'ûnun[459] kalyonu[460] yüksek olmağla kancaları irişmeyüp kurtuldu. Ve yine tekrâr[461] kapudan paşayı isteyüp yan yana geldikde sefâyin-i ehl-i[462] islâm kalyonları mel'ûnun[463] bu kalyonunu âteş gemisi kıyâs itmekle azîm havfa düşdüler, "âyâ bu ahvâl neye müncer ola" dirken kapudan paşa mukaddem kapudane kalyonunun lonbarların açup topların taşra[464] salya idüp cenge[465] hâzırlanmışidi. Ol sâ'at düşmen-i bî-dîn[466] önüne aykırı eyleyüp alabanda topların urdu. Ale'l-husûs kırk dörder vukıyye koca[467] mermerler[468] bir yanından girüp bir yanından[469] berbâd-ı harâb-ı yebâb[470] iderek çıkup melâ'în-i kâfir-i bî-dîn[471] torbada yılan bulmuşa döndü. Geldüğüne hezâr bin kerre[472] pîşmân olup yelkenlerin kapadup giruye dahi firâr idemedi. Hâsılı geçüp gidince kapudaneden yedüğü top tüfeng kalyonun berbâd-ı harâb[473] ve[474] hayli cengcisin mürd-i helâk idüp güçile[475] kurtulup ol[476] şikârî kâfirler yanına gitdi. Ve ahşama karîb yine iki kıt'a küffâr-ı hâk-sâr[477] kalyonu kapudan paşa önüne gelüp ol kadar top[478] yedi ki; vasf olunmaz.[479] Bir kıt'ası firâr bir kıt'asının direkleri kırılup yedeğinde olan bir kıt'a fırkate levendin kalyonuna alup ser-gerdân dururken kapudan paşanın üvey oğlu Seyyid Mustafa kapudan küçük kalyonuyla üzerine varup bindirdi ve yedeğinden cebren fırkateyi aldı.

---

[455] arzu idüp ÇY
[456] kapudan ÇY: -V
[457] hınzır-ı eydîye ÇY
[458] saçup ÇY
[459] hınzırın ÇY
[460] kalyonları ÇY
[461] tekrâr ÇY: -V
[462] ehl ÇY: -V
[463] hınzırın ÇY
[464] taşraya ÇY
[465] ceng-i harbe ÇY: harb -V
[466] bî-dîn ÇY: -V
[467] koca -ÇY
[468] mermer ÇY
[469] çıkup +Ç: -YV
[470] harâb-ı yebâb ÇY: -V
[471] kâfir-i bî-dîn ÇY: -V
[472] bin kerre ÇY: -V
[473] harâb ÇY: -V
[474] ve -ÇY
[475] güç belâ ile ÇY: belâ -V
[476] ol ÇY: -V
[477] hâk-sâr ÇY: -V
[478] kal'a küp +ÇY: -V
[479] bir dürlü vasfı kâbil değildir ÇY

Lâkin melâ'în-i dûzah-mekîn[480] kebîr kalyon top ve[481] tüfengi[482] saçup azîm ceng-i cidâl-i harb-i kıtâl[483] itmekle tarafeynden hayli âdem düşüp ve mecrûh oldu. Seyyid Mustafa kapudan kurşun ile yarala[n]up kalyonunun civadarasın kırdırdı. Mel'ûn-ı bî-dîn[484] bu hâl üzre Seyyid Mustafa kapudan önünden dahi[485] kurtulup gerçe öbürleri yanına gitdi. Lâkin katî pek mükedder hâl idi. Ve mukaddem cenge[486] mübâşeret iden sâ'ir sefâyin-i ehl-i[487] islâm ile keştî-i küffâr-ı hâk-sâr[488] birbirlerine karışup nefsî nefsî olup ve[489] kâfir kapudanesi ortada kalup bir mertebe top darbı yedi ki; direk ve seren ve resenleri şikest, kıçında yanında sağ sâlim[490] yeri kalmayup sâirlerinden dahi bir kaç kıt'a kalyonu[491] münkesir-i zahm-dâr birbirlerine bakmayup firâren deryâya açıldılar. Altı kıt'a kalyonu ortada kalmışidi. Ahşam karanlığı mevâni'iyle tarafeyn ayrılup İpsara'ya gitdiler.[492] İki gün meks ü ikâmet[493] eyleyüp kalyonların mümkin mertebe ta'mîr ü termîm[494] itdikden sonra kalkup Andre'ye doğru volta ile gitdiklerin[495] ve[496] bin iki yüzden mütecâviz mürd ü helâk[497] olan kâfirleri defn idüp bir ol kadar dahi mecrûhların sardığın ve kapudan olan la'înin[498] sağ eli yaralı olduğun re'âyâ gelüp haber virdi. Ve rûy-i deryâda cengde[499] bırakdıkları kefere[500] hesâba kitâba[501] katılmayup deryâ yüzü ağaç pazarına dönmüşidi. Ve hîn-i ma'rekede[502] kalyonlarının yedeklerinde olan firkatelerinin ancak dört kıt'ası alınup sâiri[503] darb-ı top ile pâre pâre olup deryâya batdı. Sandal ve kayık şekilli kâfirin her ne var ise deryâ yüzünde kalanlarına bir dürlü[504] rağbet olunmayup ekseri batup gitdi. Ve[505]

---

480 dûzah-mekîn ÇY: -V
481 ve ÇY: -V
482 tüfenglerin ÇY
483 cidâl-i harb-i kıtâl ÇY: -V
484 bî-dîn ÇY: -V
485 dahi -ÇY
486 ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
487 ehl ÇY: -V
488 hâk-sâr ÇY: -V
489 ve -ÇY
490 sâlim ÇY: -V
491 kalyonları ÇY
492 revân oldular ÇY
493 ü ikâmet ÇY: -V
494 ü termîm ÇY: -V
495 firâr itdiklerin ÇY
496 ve -ÇY
497 ü helâk ÇY: -V
498 nâmına olan kâfir-i bî-dînin ÇY
499 ceng-i cidâlde ÇY: cidâl -V
500 kâfirler ÇY
501 kitâba ÇY: -V
502 ma'reke-gâhda ÇY
503 sâ'irleri ÇY
504 bir dürlü ÇY: -V
505 ve ÇY: -V

Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[506] kalyonlarının dört kıt'asının ba'zı direkleri ve civadıraları kırılup ve küffâr-ı hâk-sâr[507] kapudanesine çatan Kumandar Fransız Mehmed kapudan ve Adıyaman Cezâyirli Hasan kapudan ve Koronlu Hasan kapudan ve Riyâle İbrahim Efendi şehîd ve Seyyid Mustafa kapudan ve Koronlu Mehmed kapudan ve İmam oğlu Ahmed kapudan yaralanduğundan gayrı merhûm İbrahim Efendi kalyonunda altmış nefer şehîd ve yetmiş kadar yaralı ve Adıyaman Hasan kapudan kalyonunda seksen nefer şehîd ve seksen dört yaralı ve Marangoz Süleyman kapudan kalyonunda altmış nefer şehîd ve kırk kadar yaralı, hâsılı her bir kalyonda şehîd ve yaralı vâfir ber-vech-i tahmîn üç yüz kadar şehîd ve beş yüz kadar yaralı defter olup Marangoz Süleyman kapudan âlâyların ilerusünde bulunup küffâr-ı hâk-sâr[508] arasında ve rüzgâr altında kalmağla çok darb yiyüp rahne-dâr olmuşidi. Küffâr-ı hâk-sâr[509] firârından sonra kapudan paşa bunu dahi kapudanları şehîd olan kalyonlar ile gice Karafoça'ya gönderdi.[510] İrtesi gün Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[511] ile kalkup Koyun Adalarına gelüp üçgün meks ü ikâmet[512] eyledi. Şühedâyı defn yaraluyu[513] bağlayup kalyonların şikest olan yerlerin ta'mîr ü termîm[514] sütun serenlerin diküp resen ve yelkenlerin meremmât idüp oldukça[515] nizâmların gördü. Ve Foça'ya giden kalyonların dahi kapudanların nasb ve mehmâ-emken donadup sâir kalyonlardan asker-i cerâr-ı mansûre[516] ayırup herbirine tevzî' itdikden sonra mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu gün Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[517] ile andan dahi kalkup Foça'dan beş kıt'a kalyon dahi gelüp mülhak-ı ma'a asker-i ehl-i islâm[518] ve irtesi gün selâmet-birle Midillü önüne dâhil anda dahi iki gün meks ü ikâmet[519] eyledi. Küffâr-ı hâk-sâr[520] donanması ne mahalde ve ne keyfiyyet üzre olduğun haberine müterakkıb iken mel'ûn mukaddem İbsara'dan Andre'ye doğru giderken furtunaya tutulup ve bir mahalde lenger-endâz olamamağla volta ile birkaç gün deryâda gezüp yine

[506] nusret-makrûn ÇY: -V
[507] hâk-sâr ÇY: -V
[508] hâk-sâr ÇY: -V
[509] hâk-sâr ÇY: -V
[510] revân oldu ÇY
[511] nusret-makrûn ÇY: -V
[512] ü ikâmet ÇY: -V
[513] yaraluları ÇY: -V
[514] ü termîm ÇY: -V
[515] oldukça ÇY: -V
[516] cerâr-ı mansûre ÇY: -V
[517] nusret-makrûn ÇY: -V
[518] ma'a asker-i ehl-i islâm ÇY: -V
[519] ü ikâmet ÇY: -V
[520] hâk-sâr ÇY: -V

İbsara'ya[521] gelmiş andan dahi Bozbaba taraflarına gidüp bir mu'tedil hevâ ile Andre'ye[522] gitmek fikrinde iken ziyâde furtunalı azîm lodoslar esüp ve rûzgâr önüne düşüp Limni üzerinde Bozcaada önlerine gelüp lodoslarda Bozcaada yatak yeri[523] olmağla cân atdı. Ve ahşam üzeri bir mikdar hevâ[524] sâkin olup henüz demir bırakmamış iken geçüp gidüp gāyib olduğun haberi geldüğü sâ'at kapudan paşa dahi kalkup Donanma-yı humâyûnı yelkenleyüp hevâ limanlık olmağla ol gün ahşama değin voltada gezüp ve irtesi gün yine limanlık olduğundan meks ü ikāmet[525] eyledi. Bundan akdem Semâdirek kurbünde furtunadan ayrılup nâ-bedîd olan firkatelerin dahi kusûru gelüp Midüllü önünde dâhil-i Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[526] olup beş kıt'asın ifrâz ve Limni cezîresine gönderdi. "Eğer küffâr-ı hâk-sâr[527] donanması[528] ol câniblerde ise biz hevâmızı bulup varınca siz Limni'yi muhâfaza idin ve tarafımıza haber gönderin" deyü tenbîh ü te'kîd[529] eyledi. Bu vech üzre iki firkate dahi Bozcaada'ya ta'yîn eyleyüp kendü Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[530] ile yelken üzerine gelüp Yund Adaları önüne varup yatdı. İrtesi gün yine hevâ olmayup meks ü ikāmet[531] eyledi. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin beşinci Şenbih gün andan dahi kalkup Bababurunun'da ve Pazar gün ahşama karîb Bozcaada[532] mukābelesinde lenger-endâz[533] demirledi.[534] Ve küffâr-ı hâk-sâr[535] tarafından haber geldi. Mukaddemâ furtuna ile Bozcaada önünden geçüp gitdikde yanında ancak bir firkatesi bulunup ve Limni cezîresi açığından volta urarak Andre'ye ve andan Mora'ya[536] doğru leked-kûb,[537] münhezimen ve makhûren[538] yüzü karasıyla yıkılup gitdiklerin[539] haber virdiler. Ba'de'l-yevm düşmen-i dînin[540] bu fezâhatinden sonra yüze çıkmağa kudreti

---

[521] İbsara yanına ÇY: yanına -V
[522] Andre Limanı'na ÇY: limanına -V
[523] yeri ÇY: -V
[524] hevâ ÇY: -V
[525] ü ikāmet ÇY: -V
[526] nusret-makrûn ÇY: -V
[527] hâk-sâr ÇY: -V
[528] donanma-yı menhûsu Ç: menhûs -YV
[529] ü te'kîd ÇY: -V
[530] nusret-makrûn ÇY: -V
[531] ü ikāmet ÇY: -V
[532] Bozcaada ÇY: ada -V
[533] lenger-endâz ÇY: -V
[534] demir bırakdı ÇY
[535] hâk-sâr ÇY: -V
[536] Mora cezîresine ÇY: cezîresine -V
[537] gidüp ÇY
[538] ve makhûren ÇY: -V
[539] fî-nâr-ı cehennem olduklarını ÇY
[540] bed-girdârın ÇY

olmayup Kasım eyyâmı dahi irişüp[541] Donanma-yı humâyûnun[542] Âsitâne'ye[543] gelmesine izn olmağın mîrî zahîre ve mevâcib nakliçün beş kıt'a mîrî kalyonları Mısır'a gönderip ocak gemilerine dahi[544] izn ü ruhsat[545] virdikden sonra cümle Donanma-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[546] kalyonlarıyla andan dahi kalkup Boğazhisarlarına geldi. Hevâlar müsâ'ade itmemekle bir aydan ziyâde meks ü ikâmet[547] eyleyüp evâhir-i mâh-ı Cemâziye'l-evvelde mansûren ve muzafferen selâmet-birle İstanbul'a[548] dâhil ve vâsıl[549] ve[550] Tersâne-i âmireye vâsıl olup[551] Edirne'de[552] Rikâb-ı humâyûna[553] da'vet buyurulmağın illet-i mesâneden iki ay mikdâr-ı zamân hastalıkdan[554] sonra gelüp mâh-ı Ramazan'ın[555] üçüncü Penç-şenbih gün vezîriazam vesâtatı ile Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi[556] masîre[557] yüz sürüp serâserli kürk giydirilüp iltifâtına[558] mazhar oldu.[559] Mâh-ı mezbûrun beşinci Şenbih gün işbu muharrir-i hakîr dülbend gulâmlık rütbesiyle şeref-yâb oldu. On ikinci Şenbih gün Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Dursun Mehmed Paşa'nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle Karaman Beylerbeyisi Vezîr Çelebi **(268 a)** İbrahim Paşa'ya ve eyâlet-i Karaman Van'dan ma'zûl Vezîr Kanijeli Osman Paşa'ya tevcîh ü inâyet[560] olundu.

Ameden ve reften-i Devlet Giray Hân

Kırım hânı nasb olunan Devlet Giray Sultân hazretleri[561] Edirne'ye gelüp herhâlde[562] istikbâline vezîriazam tevâbi'iyle kethudâsı ve sipâh ve silahdâr ağaları ve neferâtıyla çavuşbaşı me'mûr olup âlây ile getürülüp şehirde Defterdâr Ahmed Paşa hânesine nüzûl me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görilüp mâh-ı mezbûrun üçüncü

---

[541] hulûl idüp ÇY
[542] humâyûn-ı nusret-makrûnun ÇY: nusret-makrûn -V
[543] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[544] dahi ÇY: -V
[545] ü ruhsat ÇY: -V
[546] nusret-makrûn ÇY: -V
[547] ü ikâmet ÇY: -V
[548] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[549] ve vâsıl Ç: -YV
[550] ve ÇY: -V
[551] lenger-endâz bırakdı ÇY
[552] Edirne'den ÇY
[553] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[554] hastalık çekdikden ÇY: çekdik -V
[555] Ramazan-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[556] a'lâ ÇY: -V
[557] masîreye Ç: masîre YV
[558] iltifât-ı pâdişâhîye ÇY: pâdişâhî -V
[559] düşdü ÇY
[560] ü inâyet ÇY: -V
[561] hazretleri ÇY: -V
[562] herhâlde ÇY: -V

Penç-şenbih gün kapudan paşa akabince vezîriazam vesâtatı ile ol dahi Hasoda Köşkü`nde bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup Kırım Hanlığı`na yedine hatt-ı şerîf virilüp mu'tâd-ı kadîm üzre kırmızı kadifeye semmûr duhte muvahhidî ve başına kalpak üzre iki mücevher sorguç ilbâs ve dîvân rahtıyla bir eğerlenmiş at ihsân eyledi. Mukâbele-i hıdmet vezîriazama dahi kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire giydirildi. Vilâyetine gitmeğe istîzân içün mâh-ı mezbûrun on beşinci Penç-şenbih gün vezîriazam ile ikinci def'a Hasoda Kasrı`nda[563] pâye-i serîr-i 'a'lâya[564] yüz sürüp turuncu çukaya kaplu bir semmûr fâ'izü`s-sürûr[565] e[r]kân kürk ilbâs ve meyânına murassa' tirkeş ve bir kabza kılıç kuşadılup bir donanmış at ihsân-ı in'âm[566] buyuruldu. Ve babasına buluşmağa dahi izn-i humâyûn[567] oldu. Yirminci Şenbih gün taraf-ı pâdişâhîden[568] vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih Hasoda Köşkü`ne da'vet ve Hırka-i şerîf açılup du'â vü senâlar[569] olundu.

Velâdet-i şehzâde Sultan Hasan

Yirmi altıncı Cuma gün pâdişâh-ı gâzî[570] hazretlerinin Sultan Hasan nâm bir şehzâdesi[571] vücûda geldi. Ve irtesi Şenbih gün Rukiyye nâm duhteri fevt olup vüzerâ ve ulemâ vesâir a'yân-ı dîvân Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kılup ve önüne düşüp Dârü`l-hadîs Câmi'i sâhasına defn etdiler. Yirmi sekizinci Pazar gün Masar ve Recec ulûfesi çıkup mu'tâd üzre vüzerâ arza girdi. Ve irtesi Dü-şenbih gün taraf-ı pâdişâhîden[572] vezîriazama mazhar-ı iltifât Hasodabaşı Abdullah Ağa yediyle bir erkân semmûr[573] kürk gönderildi. Mâh-ı Şevvâl`in gurresi Çehâr-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm[574] üzre vüzerâ ve ulemâ ve erkân-ı dîvân-ı sâ'ire Bâbü`s-sa'âdede dâme[n]-i bûs-ı şehriyârîyle müşerref ve önlerine düşüp âlây ile Sultân Selim Câmi'-i şerîfinde edâ-yi salât-ı 'îd idüp geldiler.[575] Onuncu Cuma gün Tekye menzilinden at koşuşu olup cümleden ileru Âlây Köşkü altına kul kethudâsı Selim Ağa`nın atı gelmeğin, süren oğlana bir donluk dîba ve sonra gelen ikinci ve üçüncüye çuka kumaş verildi. On dördüncü Salı gün ba'de`d-dîvân vüzerâ Arz

---

[563] Hasoda Kasrı`nda ikinci def'a Ç: ikinci def'a Hasoda kasrı`nda YV
[564] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[565] semmûr fâ'izü`s-sürûr ÇY: -V
[566] in'âm ÇY: -V
[567] humâyûn ÇY: -V
[568] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretleri -V
[569] vü senâlar Ç: -YV
[570] gâzî ÇY: -V
[571] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtları -V
[572] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretleri -V
[573] semmûr ÇY: -V
[574] kadîm ÇY: -V
[575] girü avdet itdiler ÇY

Odası`nda iken Silahdâr Çerkes Hasan Ağa içeru da'vet olup[576] vezâret ile Şam-ı dârü`s-selâm[577] eyâleti tevcîh ü inâyet buyurulup serâsere kaplu semmûr kürk ilbâs ve yerine Dâye-zâde Çukadar İbrahim Ağa silahdâr nasb olup ol dahi arzdan sonra hâne-i mezbûrede bir erkân semmûr kürk ile mesrûr kılındı. Ve Şam`dan ma'zûl Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa`ya Anadolu eyâleti verildi. On altıncı Penç-şenbih gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[578] hazretlerin, vezîriazam kullarına[579] Timurtaş sahrâsında ihzâr itdüğü hıyâm-ı hâsda ziyâfete da'vet idüp iki donanmış at bir mücevher sâ'at ve dört kîse akçe ve dört boğça dîba pîşkeş virüp kürk giydi. Ol gün iki sâ'at ba'îd bir[580] mahalde vâki' Kuşöyüğü`nden beş kol olmak üzre yetmiş mikdâr at koşusu olup Dârü`s-sa'âde ağasının üç re's atları cümleye takaddüm itmekle sürücülerine mu'tâddan ziyâde ihsânlar virilüp deli ve gönüllü tâ'ifesi katana cengi idüp hünerler gösterdiler. On yedinci Cuma gün Kıbrıs Beylerbeyisi Vezîr Esîr Mustafa Paşa`nın fevti haberi gelmeğin eyâlet-i mahlûle vezîriazam telhîscisi Midillülü İsmail Ağa`ya tevcîh ü inâyet[581] olundu. On dokuzuncu Pazar gün pâdişâh-ı gâzî[582] hazretlerinin baş cariyeleri Âlîcenab Kadın fevt olup vüzerâ vü ulemâ vesâir a'yân-ı dîvân cenâzesin Dârü`s-sa'âdeden kaldırup Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kıldıkdan sonra götürüp Dârü`l-hadîs Câmi'i sâhasında defn eylediler. Geçen sene Edirne Bostancıbaşı Ali Ağa tama' belâsıyla sûret-i hakdan gelüp ocağımıza vakf olsun nâmın virüp zımnen kendüye akâr içün pâdişâhdan istîzân idüp Saraçhâne köprüsüne muttasıl beş göz değirmen ihdâs ve binâ etmişidi. Bendinden kurtulan darblı su, köprünün ayakların oymağla mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Şenbih günü gün doğarak şehirden tarafa yarudan ziyâdesi yıkılup iki yüz ellibeş seneden beru ber-karâr üzre duran öyle bir binâ-yi âlî ân-ı vâhidde muzmahil olup gitdi. Garâbet bunda ki; ol gün pâdişâh-ı gâzî[583] hazretleri Timurtaş cânibine binişe gidüp tevâbi'ât ve hıdmetkâr ber-vech-i tahmîn binden mütecâviz hadem ü haşem ile henüz üzerinden geçüp bir kurşun menzili mikdâr mahal ayrılmışidi, akabince bu vak'a zuhûrundan hâfizu`llâh bir azîm kazâ savdı. Varup indüğü sâ'at kurbanlar kesüp fukarâya bezl ü tasadduk eyledi. Hikmet-i ilâhî ol vakitde âyende ve revendeden üzerinde ferd-i vâhid bulunmamağla kimseye zarâr isâbet eylemedi. Gerçe muhaddes değirmenler fesh oldu lâkin ba'dehû harâbü`l-Basra ve bostancıbaşının arkası

---

[576] olup Ç: -YV
[577] dârü`s-selâm ÇY: -V
[578] kişver-güşâ ÇY: -V
[579] kullarına ÇY: -V
[580] bir Ç: -YV
[581] ü inâyet ÇY: -V
[582] gâzî ÇY: -V
[583] gâzî ÇY: -V

mihrâbda olmağla evvelde bu köprü illetli idi deyü pâdişâhı[584] inandırıp kendüye aslâ bir söz gelmedi. Yanına bir ağaç köprü yapılup[585] evvel yeri harâbe üzre kaldı. Mâh-ı Zi'l-ka'denin gurresi Penç-şenbih gün Devlet-i aliyye ile Nemçe ve Lih ve Venedik ve Moskov beynine girüp sulh ü salâh[586] içün tavassut idüp Belgrad'da kışlayan İngiliz balyosu Tuna'dan Ruscuk yoluyla ve Flemenk balyosu karadan Sofya yoluyla Edirne'ye gelüp şehirde[587] birer âlî menziline indirildi.

Velâdet-i şehzâde Sultân Hüseyin

Mâh-ı mezbûrun yedinci Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[588] hazretlerinin Hüseyin nâm bir şehzâdesi[589] vücûda geldi. Onuncu Şenbih gün külliyet ile Akpınar bağçesine göçdü. İç dâ'ire âdetâ Otağ-ı humâyûn ile taşra sahrâda ikâmet eyledi. Bu hakîr dahi mu'tâd-ı kadîm üzre muhâfazasına me'mûr olduğumuz sultân-ı kevneyn Resûlü's-sakaleyn Hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ صلي الله تعالى عليه و سلم[590] in hırka-i mübâreke ve sancak-ı şerîfleriyle sarayda kaldık. İstanbul'da altı seneden beru ihrâkdan harâb yatan yeniçeriye mahsûs yetmiş aded yeni odaların müceddeden binâsına hatt-ı humâyûn sâdır olmağın masârıfıçün a'yân-ı devlet ve ocak ağalarının vüs'at-i hâllerine göre akçe havâle olunup[591] mübâşeret olundu. بعون الله تعالى Venedik keferesi Devlet-i aliyye ile sulh ü salâh[592] idüp Akdeniz emniyyet üzre olmağla evvelki seneler gibi kesret-i donanmaya ve ocak gemilerinin imdâda gelmelerine hâcet olmaduğundan kapudan paşa kendü mülkü küçük kalyonun Tunus bâzer-gânına fûruht idüp, mukaddem yapılan kalyonlardan bâkî kalan beş kıt'a mîrî kalyon dahi köhnelenüp sefer[593] elvirmedüğünden çürüğe çıkarılup ve kapudane içün bu kış indirilen elli altı zirâ' üç anbarlı kebîr kalyon dahi nâ-temâm hâli üzre bırakılup bâkî on dokuz kıt'a mîrî kalyon, kapudan paşa evvelki üç anbarlı kapudane kalyonuna süvâr ve rûz-ı Hızır'da Akdeniz'e revân oldu. Geçen sene Azak Denizi'nde vâki' Taman yakasında Kuban suyu ağzında müceddeden binâ olunan Açu Kal'ası'nın bir tarafın su yıkmağla daha vüs'at ve metânet üzre binâsına emr-i humâyûn vârid olup neccârları Âsitâne'den[594] mühimmât ve levâzımâtları Karadeniz yalılarından tedârük ve on yedi kıt'a

[584] pâdişâh-ı gâzî hazretlerini ÇY: gâzî hazretlerin -V
[585] ihdâs olup ÇY: -V
[586] ü salâh ÇY: -V
[587] şehirde ÇY: -V
[588] gâzî ÇY: -V
[589] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: -V
[590] te'âlâ ÇY: -V
[591] olup ÇY
[592] ü salâh ÇY: -V
[593] sefere ÇY
[594] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V

deryâ beyleri ve beş kıt'a küçük mîrî Karadeniz kalyonları ve ücret ile tutulan bir mikdâr şaykalara tahmîl ve bu cümlenin üzerine ümerâ-yi bahriyyeden İstifeli Hasan Paşa serasker nasb olup kal'a binasıçün Karadeniz'e gönderildi. On altıncı Cuma gün vezîriazam kendü kethudâsı Kara Mehmed Ağa'yı Âlây Köşkü'nde getürüp pâdişâha[595] buluşdurdu. Vezâret ile Mısır hükûmetine serâserli kürk giydirdi. Ol mahalde pâdişâh-ı gâzî[596] hazretleri gereği gibi memleketin hıfz u hırâseti ve fukârâ-yi haremeynin ulûfe ve gılâllerine cefâ olunmayup vaktiyle mahalline îsâl olunmasın ve Hazîne-i âmireyi dahi beher sene tamâmen göndermesin tenbîh buyurup selefi Vezîr Boşnak Sarı Hüseyin Paşa'nın zimmetinde olan altı yüz kîse akçeyi tahsîl itmedikçe Der-i devlete[597] gönderilmemesin fermân buyurıcak, mâdem ki; vezâreti ref' olunmadıkça vücûda gelmesi muhâl idüğin arz-ı i'lâm[598] eyledikde ol sâ'at vezâreti ref'ine ve dilediği gibi işkence ve örf itmeğe yedine hatt-ı humâyûn virüp yolladı. Kendüden mukaddem müsellemi varup derd-mendi tutup Yusuf Köşkü'ne habs itmiş ve cümle emvâl ve[599] emlâkin[600] kabz idüp kuru hasır üzerinde alıkoymuş idi. Ol zâ[li]m-i şâribü'l-hamr-ı kıbtî dahi deryâdan Mısır'a varup bir sene temâm hapisde necâtdan me'yûs mertebesine inince[601] değin örf eyledikden sonra Der-i devlete[602] bildirdi. Beru cânibden Müftî Çırağı Bey nâmında bir kapucubaşı hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[603] ve[604] çekdirir ile varup Mısır'dan aldı. Ve getürüp Rodos Kal'ası'na habs eyledi. Buna olan ihânet vüzerâdan birine olmamışdır. Âkıbet kazdığı kuyuya kendü de düşdü, ya'ni ki; beş sene hükûmetden sonra ki; azl olundu. Üzerinde iki bin[605] yüz **(268 b)** kîse mîrî mal bulundu. Âsitâne'ye[606] getirilüp Kapu Arası'na hapse uruldu. Gâh çarmıhlara gerildi, gâh kollarından makara ile tavana asıldı, gâh boynu ve eli ve ayağı çıkarılup tahsîl-i mâl olunca değin envâ'-ı dürlü[607] işkencelere uğrayup Hanya'ya nefy olunacağı mahallinde beyân olur. Otuzuncu Cuma gün pâdişâh-ı gâzî[608] hazretlerin vezîriazam sarayına da'vet ve ziyâfet idüp bir donanmış kısrak, bir mücevher kuşak, bir

---

[595] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[596] gâzî ÇY: -V
[597] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[598] i'lâm ÇY: -V
[599] emvâl ve Ç: -YV
[600] emlâk-ı eşyâsın ÇY: eşyâ -V
[601] getürünce ÇY: -V
[602] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[603] şevket-makrûn ÇY: -V
[604] ve -ÇY
[605] iki bin Ç: -VY
[606] Âsitâne-i sa'âdete Ç: sa'âdet -YV
[607] dürlü dürlü ÇY: dürlü -V
[608] gâzî ÇY: -V

hâtem, beş boğça dîba arz eyleyüp kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire[609] giydi. Mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu Dü-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm üzre a'yân-ı dîvân Bâbü's-sa'âdede dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref ve önüne[610] düşüp âlây ile Sultân Selim Câmi'i'ne[611] varup edâ-yi salât-ı îd etdiler. Henüz Leh'den küçük elçi gelüp Tunca kenârında vâki' sadr-ı sâbık Maktûl Ali Paşa yalısına kondurulmuşidi. Mâh-ı mezbûrun on altıncı Pazar gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfetden sonra vüzerâ akabince Arz Odası'nda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup nâmesin virdi. Ol gün Rumili Kadıaskeri Mirza Mustafa Efendi rütbe-i fetvâ sevdâsı töhmetiyle azl ve ber-vech-i arpalık Sinop kazâsı virilüp ol diyâra nefy olundu. Yerine yine[612] Rumili sadrından munfasıl Seyyid Topal Ali Efendi nasb olundu. Ve Bağdad'lı Kara Mehmed Paşa'ya Çorum ve Ankara sancakları tevcîh olup Özi Kal'ası muhâfazasına ve selefi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa Niş muhâfazasına ta'yîn ânın selefi Vezîr Arnavud Süleyman Paşa'ya[613] Gümülcine'de oturmak şartıyla beş yük akçe tekâ'üd hâsları verildi. Ve sâbıkâ Tunus dayısı olan Ali Paşa'ya dahi eyâlet-i Cezayir inâyet-i ihsân[614] buyuruldu. Ve mu'tâd-ı kadîm üzre Venedik elçisin Venedik'den kaldırıp getürmeğe Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Boşnak Ahmed Ağa ve Dîvân-ı humâyûn çavuşlarından Mustafa çavuş ve dört nefer tercümân Bosna yolundan menzil ile Venedik'e gönderildi. Bundan akdem yüz dört senesinde eşkıyâ-yı Urbân huccâc-ı müslimîni Eşmeler nâm mahalde mahsûr ve gâret ü hasâret[615] ve yolların bağlayup geçirmemek sadedinde olmağla ol vakitde huccâc içinde bulunan Tatar hân-ı sâbık Hacı Selim Giray Hân re'yiyle herkesin vüs'at-i hâllerine göre düşürdükleri kırk kîse akçeyi virüp selâmete[616] çıkmışlar idi. Ol zamândan beru eşkıyâ-yi Urbân yüz bulup bu mikdâr akçeyi mu'tâd idinüp huccâc dahi gâh harbe ucuyla virüp gâh virmeyüp geçen sene mîr-i hac bulunan Maktûl Şamlı Ahmed Paşa havfından yollarına inememişler idi. Bu sene-i mübârekede üç ay mukaddem azîm cem'iyyet ile gelüp Şam'a yedi menzil mahal olan Katran Kal'asın muhâsara ve zabt ve içinde olan müstahfizândan üç neferi maktûl vesâiri[617] Şam'a[618] firâr itdikleri ve huccâc-ı müslimîn Mekke'den hareket itmezden evvel eşkıyâ-yi Urbânın mazarratı def' ve yolların emniyyetine tedârük görülmez

---

[609] fâhire ÇY: -V
[610] önlerine ÇY
[611] Câmi'i'nde ÇY
[612] yine yerine ÇY
[613] Paşa-yı dilîre ÇY: dilîr -V
[614] ihsân ÇY: -V
[615] ü hasâret ÇY: -V
[616] selâmet yakasına ÇY: yakasın -V
[617] vesâ'irleri ÇY
[618] Şâm-ı şerîfe ÇY: şerîf -V

ise huccâc-ı müslimînden ferd-i vâhid selâmete çıkamayup açlıkdan ve susuzlukdan bi'l-cümle helâk olacakların haberi ahâlî-i Şam'dan[619] gelen arz-ı[620] mahzar Rikâb-ı humâyûna[621] arz olundukda Trablusşam Beylerbeyisi Vezîr Arslan Paşa-yi dilîr[622] cümleye baş olup mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve Şam Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Hasan Paşa kendü kapusu ve eyâleti askeriyle varup Urbânı dağıtmak ve huccâc-ı müslimîni selâmete çıkarmak üzre mü'ekked hatt-ı humâyûnlar ile Hâssa Salâhor Gavur Osman Ağa Şam'a[623] gönderildi. Lâkin Urbân ol mahalde sâbit ve[624] kadem olamayacağın bilmekle kal'ayı tahliye ve tahrîb idüp firâr[625] itmekle herkes yerlü yerine gitmek buyuruldu ve sene dahi[626] bunda encâma irdi.

[619] Şâm-ı dârü's-selâmdan ÇY: dârü's-selâm -V
[620] arz ÇY: -V
[621] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[622] dilîr ÇY: -V
[623] Şam-ı dârü's-selâma ÇY: dârü's-selâm -V
[624] ve -ÇY
[625] karârı firâra tebdîl ÇY
[626] dahi ÇY: -V

Bin yüz on bir senesi vekāyi'indendir

Hareket-i humâyûn be-Âsitâne

Devlet-i aliyye-i dâ'imü'l-karâr[1] ile on altı seneden beru ale'l-ittifâk ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl[2] üzre olan Nemçe ve Lih ve Venedik ve Moskov keferesi bi'l-cümle sulh-i salâh[3] itmekle re'âyâ fukarâsının emniyyet ve âsûde-hâl olmasıçün vükelâ-yi devlet pâdişâh-ı kişver-güşâ[4] hazretlerinin İstanbul'da[5] meks ü karârların müstahsen görmeğin ba'de'l-istişâre ve'l-istîzân işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Dü-şenbih günü ki; Haziran'ın on dokuzudur, tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sâhib-kırânîlerin çıkarup Bâbü's-sa'âde önüne nasb eylediler. Mâh-ı Safer'in[6] üçüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[7] hazretleri külliyyet ile Akpınar bağçesinden saraya nakl buyurdular. Daha[8] irtesi Cuma gün mükemmel âlây ile Sultan Selim Câmi'i'ne teşrîf buyurup henüz Moskov'dan gelen küçük elçiye bir münâsib mahalden[9] şevket ve salâbetlerin ve Devlet-i aliyyelerinin tarz-ı etvârların seyr[10] itdirdiler. Acem şâhı Bağdad-ı âbâd[11] kasdıyla cem'-i ihzâr[12] itdüğü yüz elli binden mütecâviz Kızılbaş askerine Hüseyin Hân nâm bir kallâş ve nâ-tıraşı serasker nasb ve irsâl idüp Şehrizor sahrâsına kondukların vâlî-i Bağdad Vezîr Çelebi İsmail Paşa mahzarla arz-ı i'lâm[13] ve imdâd-ı i'ânet-i[14] asker[15] ve zahîre ve mühimmât-ı cebe-hâne içün feryâd-ı figân[16] itmekle kendü cümleye serdâr olup intibâh üzre hareket eylemek üzre küçük mîr-i ahûr Kara Bayram Ağa ile hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[17] gönderildi. Ve yanına Diyarbekir Beylerbeyisi Çetrefil-zâde Vezîr Yusuf Paşa ve Musul Beylerbeyisi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa ve Şehrizor Beylerbeyisi Arabgirli Vezîr Topal Yusuf Paşa ve Şehrizor'dan ma'zûl Ergenetli Süleyman Paşa mükemmel kapuları ve eyâletleri askeriyle şimdiki hâlde iktizâsına göre Şehrizor muhâfazasına ta'yîn olunup

---

[1] dâ'imü'l-karâr ÇY: -V
[2] cidâl-i harb ü kıtâl ÇY: -V
[3] salâh ÇY: -V
[4] kişver-güşâ ÇY: -V
[5] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY
[6] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[7] gâzî ÇY: -V
[8] daha ÇY: -V
[9] mahalde ÇY
[10] seyr-i temâşâların seyr ÇY: temâşâların seyr -V
[11] âbâd ÇY: -V
[12] ihzâr ÇY: -V
[13] i'lâm ÇY: -V
[14] i'ânet ÇY: -V
[15] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[16] figân ÇY: -V
[17] şevket-makrûn ÇY: -V

Âsitâne-i sa'âdet[18] tarafından dahi Serçeşme Boz Receb Bey'e Anadolu diyârından bahadır, harb ü darbe kādir, bahşiş ve ulûfe ve ma'ûnetleri taraf-ı mîrîden virilmek şartıyla üç bin nefer süvârî mîrî sekbân yazup Şehrizor muhâfazasına irişmek üzre mîrîden yüz elli bin guruş virilüp gönderildüğünden gayrı Zağarcıbaşı Mustafa Ağa ve der-akab Başçavuş Kara Halil[19] Ağa me'zûnen beş bin nefer serdengeçdi yeniçeriye varınca değin yazabildüğü kadar yazup Bağdad muhâfazasına me'mûr kılındı. Eğerçi bu cem'iyyetden Kızılbaş haberdâr olup tedrîcle perâkende oldu. Velâkin asker-i islâm[20] yine azîmetlerinden dönmedi. Ve geçen yaz Tımışvar muhâfazasında bulunan Avlonya sancağı beyi merhûm Arnavud Kaplan Paşa oğlu Zeynel Paşa anda fevt olup mansıbı küçük birâderi Hüseyin Bey'e virilmişidi. Mansıbına varduğu gibi ahâlî-i memleket, "babandan ve karındaşından nice zulm ü cevr gördük senü de istemeziz" deyü uğradup sancak bir müstakīm ve mütedeyyin[21] bendeye[22] virilmek ricâsıyla Der-i devlete[23] âdemleriyle mahzarları gelmeğin mezbûr Hüseyin Bey'e Yanya sancağı selefi Hüdaverdi Paşa'ya Avlonya sancağı ve Adem Paşa'ya İskenderiye sancağı ve selefi Hazînedâr diğer Zeynel Paşa'ya Ohri sancağı tevcîh olundu.

Azîmet-i pâdişâh be-şehr-i Kostantiniyye[24]

Mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Dü-şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkup Solak Çeşmesi kurbünde kuruldu. Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Çehâr-şenbih günü ki; Ağustos'un on altısıdır, yeniçeri ağası Kürd İbrahim Ağa ve irtesi Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[25] hazretleri siyâb-ı sefer-ihtisâr-ı âlây ile otağ-ı humâyûnlarına teşrîf buyurdular. Şöyle ki; evvelen zahr-ı mübâreklerin murassa' çapraslı serâser göğe ve miyân-ı sa'âdetlerin mücevher şemşîr ve tîrkeş ile tezyîn idüp ser-i nusret-eserlerine bir gâzî sorgucu sokunmuşlar idi. Ve içhalkı serâpâ siyâb-ı sefer ancak nîze ve tüfeng ve tîrkeş kuşanmışlar idi. Ol gün ikindi mahalli vezîriazam Otağ-ı humâyûnda pâye-i serîr-i a'lâya[26] yüz sürüp Nemçe çasarına elçilik hıdmetine ta'yîn olunan ümerâ-yi bahriyyeden sadr-ı sâbık maktûl Kara İbrahim Paşa hazînedârı İbrahim Paşa'ya Rumili pâyesi virilüp pâdişâha[27] buluşdurup kaftân giydirdi. Ve hediyye nâmıyla çasara gidecek eşyâ-i nefise

---

[18] sa'âdet ÇY: -V
[19] Kara Halil Ç: -VY
[20] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[21] ve mütedeyyin ÇY: -V
[22] kimesne âdeme ÇY
[23] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[24] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[25] gâzî ÇY: -V
[26] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[27] pâdişâh-ı gâzî hazretlerine ÇY: gâzî hazretleri -V

mukaddem kendüye teslîm olunmuşidi. Ol mahalde nâme-i humâyûn dahi teslîm olup, "bi`z-zât gideceğin hıdmet büyük hıdmetdir, devlet-i aliyyeme şeyn[28] gelecek işden pek hazer eyle gereği gibi hıdmet-i ıbâdullâh edâsında sa'y-i beliğ idüp geldikde çok lütfuma mazhar olursun" buyurdular. Ol gice Otağ-ı humâyûnda beytûtet ve irtesi Cuma gün hareket ve menzil-i Hafsa, ol gün Vâlide Sultân hazretleri umûm harem-i humâyûnla Edirne`den doğru menzil-i mezbûra geldi. Dördüncü Şenbih gün menzil-i Baba-yi atîk, beşinci Pazar gün menzil-i Birgos, altıncı Dü-şenbih gün menzil-i Karışdıran, yedinci Salı gün oturak. Ol gün pâdişâh-ı gâzî[29] hazretlerin silahdârları İbrahim Ağa Pınarbaşı nâm karyede[30] vâki' çiftliğine da'vet ve ziyâfet idüp bir elmas hâtem ve bir seccâde ve bir bâr-gîr pîşkeş virüp taraf-ı pâdişâhîden dahi kendüye bir erkân semmûr kürk[31] ilbâs buyuruldu. Sekizinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Çorlu. Ol gün İstanbul Bostancıbaşı Üsküdarlı Mustafa Ağa kasaba kenârında istikbâl idüp Edirne Bostancıbaşı Ali Ağa`ya bir erkân semmûr kürk giydirilüp[32] giru avde me'zûn oldu. (269 a) Dokuzuncu Penç-şenbih gün oturak, onuncu Cuma gün Yapağıcı. Ol gün İstanbul`dan gelen mevâlî ve müderrisîn ve meşâyih Bosna köyünde istikbâl eyleyüp Otağ-ı humâyûn kapusuna değin önce yürüyüp bir nevbet anda dahi selamladıkdan sonra şehre ric'ate izin verildi. On birinci Şenbih gün oturak, ol gün pâdişâh-ı gâzî[33] hazretlerin vezîriazam Fethi köyünde vâki' çiftliğine da'vet ve ziyâfet idüp iki donanmış at, beş kîse çil akçe altı boğça dîba pîşkeş virüp kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire[34] giydi. On ikinci Pazar gün menzil-i Büyükçekmece, ol gün vezîriazam kulları[35] Vâlide Sultân hazretlerin dahi çiftliğine uğradup devlete[36] lâyık ziyâfet ve hedâyâ-yi mergûbe ile ikrâm-ı izzet[37] eyledi. On üçüncü Dü-şenbih gün menzil-i Küçükçekmece, ol gün İstanbul bostancılarıyla bağçe ustaları Haramideresi`nde selâmladılar. Ve mu'tâd-ı kadîm[38] üzre pâdişâh hazretleriyle Vâlide Sultân hazretlerine Bostancıbaşı bağçe-i mezbûrede ziyâfet tertîb eyledi. On dördüncü Salı gün menzil-i Davud Paşa, ol gün İstanbul käimmakâmı Vezîr Helvacı Yusuf Paşa ve Minla Seyyid Dede Ahmed Efendi Siyavuş Paşa bağçesi kurbünde istikbâl eyleyüp sekbânbaşı Hâşimî-zâde

---

[28] şet ÇY
[29] gâzî ÇY: -V
[30] karye kurbünde ÇY: kurbün -V
[31] kürk ÇY: -V
[32] giydirildi ve ÇY
[33] gâzî ÇY: -V
[34] fâhire ÇY: -V
[35] kulları ÇY: -V
[36] Devlet-i aliyyeye ÇY: aliyye -V
[37] izzet ÇY: -V
[38] kadîm ÇY: -V

Murtaza Ağa'nın sû'-i hâli Rikâb-ı humâyûna[39] arz-ı i'lâm[40] olunmağın Diyarbekir'e nefy olup yerine yine sekbânbaşılıkdan ma'zûl Laz Mustafa Ağa nasb olundu. On beşinci Çehâr-şenbih gün oturak, on altıncı Penç-şenbih gün acîb ve garîb âlâylar ile Silivrikapusu'ndan İstanbul'a dâhil, âheste âheste[41] Saray-ı âmirelerine vâsıl ve nâzil oldular. Ol gün zahr-ı mübâreklerine gülgülî serâsere kaplu semmûr kapaniçe giyüp miyân-ı sa'âdetlerine murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşanup ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre otağa-i hind-i sağîr sokunup enselerinde silahdâr ve çukadâr kisve-i mahsûsaları ile daha giru dârü's-sa'âde ağası ve bâbü's-sa'âde ağası erkân ferâce ve yûsufî destâr ile daha giru serâpâ zırh ve ser-penâh ile musâhib ağalar ve sancaklar ardında hasodalı ve içoğlanı yürümüşler idi. Doğru Sofa Köşkü'ne teşrîf ve anda bostancıbaşının azîm[42] ziyâfetini[43] tenâvülden sonra mukaddem ağırlık doğru Tersâne bağçesine gönderilmişidi. Akabince kendüler dahi Yalı Köşkü'nden[44] sandal ile teşrîf buyurdular. Vâlide Sultân hazretleri dahi Silivri kapusu hâricinde vâki' sadr-ı sâbık Bekrî Mustafa Paşa çiftliğinden[45] âlâyı seyr idüp andan Ayvansaray iskelesinde ciğer-i kûşesi Hatîce Sultân yalısında yemeklendikden sonra kafes kayığıyla karşu tersâneye geçdiler. Mürûr-ı eyyâm ile Yedikullelerin külâhları hedm olup ve[46] Yeni Saray'da vâki' Arz Odası önünde Fâtih'den kalma kebîr tavan köhnelenmeğin bi-emr-i humâyûn tecdîd olundu. Yirminci Dü-şenbih gün Vâlide Sultân Câmi'i'nde mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı gâzî[47] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün müjdeci Hacı Hasan Ağa gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe duhûlün Rikâb-ı humâyûna[48] arz-ı i'lâm[49] idüp yamağıyla hıl'at ilbâs ve birer kabza altun ihsân buyuruldu.

Ameden-i elçi-i Moskov

Moskov çarı Devlet-i aliyye ile eyledüğü akd-i musâlaha ve dostluk tecdîdiçün ihzâr idüp gönderdüğü elçisin Azak Kal'ası kurbünde yapdıkları on kıt'a kalyonun birine binüp Karadeniz muhâfazasına me'mûr dört kıt'a mîrî kalyonla Kerş Boğazı'nda bir yere gelüp mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün Karadeniz Boğazı'ndan içeru girüp

[39] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[40] i'lâm ÇY: -V
[41] âheste âheste ÇY: -V
[42] azîm ÇY: -V
[43] ziyâfetlerini ÇY
[44] Köşkü'ne ÇY
[45] çiftliğinde ÇY
[46] ve -ÇY
[47] gâzî ÇY: -V
[48] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[49] i'lâm ÇY: -V

şenlik iderek Kullelibağçe mukābelesine geldikde batı karayel karşulamağın anda demirleyüp kaldı. Der-akab bi-emr-i humâyûn içoğlan sandallarıyla çavuşbaşı bir mikdâr neferiyle istikbâline varup kendüyü tevâbi'leriyle sandala alup Bağçekapusu'na getürdü. Andan[50] hâzır olan pâk donanmış has ahûr atlarına bindirip önüne düşdü. Âlây ile götürüp Kumkapu'da vâki' konak ta'yîn olunan Maktûl Kıyıncı Ali Paşa hânesine götürüp indirdi. Taraf-ı mîrîden me'kûlât ve meşrûbâtı görüldü. Ol gün pâdişâh-ı gāzî[51] hazretleri elçiyi Âlây Köşkü'nden seyr-i temâşâ[52] eyledi. Yirmi altıncı Pazar gün Dîvân-ı humâyûnda vüzerâ bu tertîb üzre oturdular; evvelen Vezîriazam Hüseyin Paşa, sâniyen Damad Moralı Hasan Paşa, sâlisen tevkî'î Söhrablı Ahmed Paşa râbi'an Helvacı Yusuf Paşa. Ol gün İstanbul kazâsından ma'zûl Boluy birâderi Ali Efendi'ye Anadolu sadrı[53] virilüp selefi Hoca-zâde Seyyid Osman Efendi'ye matlûbu üzre Medîne-i münevvere kazası inâyet olup vardıkda fevt oldu. Yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün husûf-i cüz'î vâki' oldu. Ol gün pâdişâh-ı gāzî[54] hazretleri salât-ı zuhru ve akabince salât-ı husûfu Ayasofya'da kılup du'âda hâzır bulundular. Mukaddemâ mükâleme-i sulhda bi-izn-i humâyûn Kamaniçe Kal'ası Lehlü'ye verilmişidi. Tahliye ve teslîmiçün Kamaniçe muhâfızı Vezîr Kahraman Paşa'ya emir gönderilmeğin içinde olan cümle top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve müstahfizân-ı askeri ehl-i ıyâl ve emvâl ve erzâk ve davarlarıyla[55] ve hattâ büyût ve süknâlarının dolabları ve kapuları ve demir pencerelerine varınca söküp taşra çıkarup arabalara tahmîl ve kal'ayı miftâhlarıyla Lehlüye teslîm idüp Boğdan'a doğru teveccüh ve azîmet eyledikleri gün husûf ol güne müsâdif olup kıyâmetden bir nişân idi.[56] Feryâd-ı figān[57] iderek Turla suyu kenârında vâki' İzvançe Palankası'na gelüp andan nehr-i mezbûru ihzâr olunan tombaz köprü ile beru yakasında Boğdan sınırında Hotun Kal'ası'na geçdikden sonra gerek yerlü asker ve gerek kapu kulu ve toplar ve cebe-hânenin bir mikdârın Kırım sâhilinde müceddeden binâ olunan kal'aya ve bir mikdârın Bender Kal'ası'na ve bir mikdârın Akkirman Kal'ası'na îsâl eyledi. Ve mukaddemâ iki seneden ber-vech-i arpalık Kocaili sancağına mutasarrıf olup zevci Ümmi Sultân ile İznikmid'de ikāmet ile me'mûr olan Vezîr Çerkes Osman Paşa İstanbul'a[58] getürülüp beşinci vezîr

---

[50] anda ÇY
[51] gāzî ÇY: -V
[52] temâşâ ÇY: -V
[53] sadâreti ÇY
[54] gāzî ÇY: -V
[55] davarları ÇY
[56] idi -ÇY
[57] figān ÇY: -V
[58] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

makāmına iclâs itdirildi. Mâh-ı Rebî'ul-âharın gurresi Cuma gün Vâlide Sultân hazretleri Galata'da binâ itdüğü câmi'-i şerîfe pâdişâh-ı gāzî[59] hazretlerin da'vet ve salât-ı Cum'a'dan sonra kethudâları Kürd Mehmed Efendi yediyle Rikâb-ı humâyûnlarına bir donanmış at bir murassa' kuşak hediyye virüp[60] ve taraf-ı mülûkânelerinden dahi kethudâ-yi mezbûre ile başağası Fevr Mehmed Ağa'ya bir[61] sevb semmûr erkân kürk ve nâzır-ı binâ olan altı nefer âdeme birer sevb hıl'at ile nukūd-ı vâfire ihsân ve cümle mürtezikaları dahi hadlerine göre in'âm ile mesrûr kılındılar. Beşinci Salı gün bundan akdem elçi ta'yîn olup nâme-i humâyûn ile Acem şâhına giden Yeğen Mehmed Efendi gelüp doğru Vezîr sarayına inüp Acem şâhından getürdüğü nâmeyi teslîm ol dahi Rikâb-ı humâyûna arz eyledi. Dokuzuncu Şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[62] hazretlerin vezîriazam Beşiktaş'da vâki' Mısır vâlîsi Vezîr[63] Kara Mehmed Paşa yalısına da'vet ve ziyâfet idüp bir donanmış at beş kîse akçe beş boğça dîba pîşkeş virüp kürklü ve sâde iki sevb hıl'at-ı fâhire[64] giydi.[65] On üçüncü Çehâr-şenbih gün pâdişâh hazretlerinin Fatma nâm bir duhteri[66] vücûda geldi.[67] Ol gün Karadeniz donanması gelüp tersâneye vâsıl oldu. On dokuzuncu salı gün Lih elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve[68] azîm[69] ziyâfet olup Arz odasında yedine ahid-nâme-i humâyûn virilüp vilâyetine gitmeğe izin oldu.[70] Yirmi üçüncü Şenbih gün Karadeniz'den Özi donanması gelüp[71] tersâneye vâsıl oldu.[72] Yirmi dördüncü Pazar gün Moskov elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup Arz odasında çarından[73] getürdüğü nâmesin teslîm itdi. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin altıncı Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[74] hazretleri tersâne bağçesinden Davud Paşa sarayına göçdiler. Yedinci Cuma gün gümrük emîni Tellâk Ali Ağa vezîriazam kethudâsı oldu. Ol gün Trabzon Beylerbeyisi Vezîr Baki Paşa fevtinden eyâlet-i mahlûle, Anadolu'dan ma'zûl Seyyid Ömer Paşa'ya ve Şebinkarahisar sancağı Gürcü Süleyman Paşa'ya ve Cidde sancağı Canik'den ma'zûl

[59] gāzî ÇY: -V
[60] ihdâ idüp ÇY
[61] birer ÇY
[62] gāzî ÇY: -V
[63] Mısır vâlîsi Vezîr -ÇY
[64] fâhire ÇY: -V
[65] ilbâs olundu ÇY
[66] duhter-i pâkize-i civân-bahtları ÇY: pâkize-i civân-bahtlar -V
[67] gelüp ÇY
[68] ve -ÇY
[69] azîm ÇY: -V
[70] virildi ÇY
[71] geldi ÇY
[72] tersâneye vâsıl oldu -ÇY
[73] çadırından ÇY
[74] gāzî ÇY: -V

İsmail[75] Paşa'ya ve Kudüs-i şerîf sancağı Saray-ı atîk teberdârlarından Pehlivan İvaz'a[76] tevcîh buyuruldu.[77]

Ameden-i elçi-i Venedik

Yirmi birinci Cuma gün Venedik elçisi dahi kalyonlarıyla Boğazhisarı'na değin gelüp andan beş kıt'a bey çekdirirlerine süvâr ve şenlik iderek İstanbul'a[78] dâhil ve Tophâne'de[79] kadîmî menziline nâzil oldu. Yirmi üçüncü Pazar gün Van Beylerbeyisi Vezîr Türk Ali Paşa'nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle Karaman Beylerbeyisi[80] Vezîr Kanijeli Osman Paşa'ya ve eyâlet-i Karaman Niğde sancağı beyi İznikmidli Mustafa Paşa'ya tevcîh buyuruldu. Mâh-ı Cemâziye'l-âharın dördüncü Penç-şenbih gün kapudan-ı vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa Donanma-yı humâyûn ve mîrî kalyonlar ile Haliç-i Kostantiniyye'ye vâsıl, vezîriazam vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi[81] masîre yüz sürüp ma'kûs bayraklarıyla getürdüğü kırk dört toplu bir Malta kalyonuyla bir şaytiye[82] ve Akdeniz'in emniyyetin arz-ı inhâ[83] idüp iltifâten kendüye serâserli kürk ve ümerâ-yi bahriyye ve ancak üç nefer mîrî kalyon kapudanlarına hıl'at giydirilüp mu'tâd-ı kadîm[84] üzre şenlik iderek Tersâne-i âmire'ye mevsûl[85] oldu. Altıncı Şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[86] hazretleri Vâlide Sultân hazretlerin Davud Paşa Sarayı'nda alıkoyup kendüler sa'âdetle[87] Çatalca'ya göç itdiler. Kapudan Paşa kethudâsı Süleyman Ağa'ya Tunus eyâleti tevcîh ü inâyet[88] olup geçen sene Donanma-yı humâyûnda hıdmet-i pâdişâhîde bulunup بامر الله تعالي Bozcaada önünde sığa oturdup helâk olan[89] Tunus Ocağı'nın kapudane kalyonu yerine sâbıkā bâzer-gân Makrioğlu'ndan iştirâ olunan bir kıt'a mîrî kalyon ihsân-ı humâyûn buyuruldu. Yirminci Şenbih gün Kıbrıs Beylerbeyisi Midillilü İsmail Paşa'nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle sâbıkā Saruhan muhassılı Emir **(269 b)** Ahmed Paşa'ya tevcîh-i[90] inâyet olundu. Mâh-ı Receb'in beşinci Pazar[91] gün pâdişâh-ı gâzî[92] hazretleri salt

---

[75] İsmail -ÇY
[76] Ağa'ya ÇY
[77] olundu ÇY
[78] Âşitâne-i sa'âdete ÇY
[79] Tophâne'den ÇY
[80] Vezîr Türk... Beylerbeyisi -ÇY
[81] a'lâ ÇY: -V
[82] şehtiye ÇY
[83] inhâ ÇY: -V
[84] kadîm ÇY: -V
[85] nâzil ÇY
[86] gâzî ÇY: -V
[87] sa'âdet-i ikbâl ile ÇY: ikbâl -V
[88] ü inâyet ÇY: -V
[89] kazaya uğrayan ÇY
[90] tevcîh ÇY: -V

sebük-bâr-ı[93] ılgār ile Davud Paşa Sarayı'na teşrîf buyurup irtesi Dü-şenbih gün ol mahalde surre çıkardılar. Daha irtesi Salı gün Yeni Saray'a divâna varup daha irtesi Çehâr-şenbih gün yine[94] Çatalca'ya avdet ve azîmet buyurdular.

Vak'a-i bâride[95]

Âsitâne'de[96] mukīm Fransız balyosu mu'tâd-ı kadîm[97] üzre tebdîl ve yeni gelen balyos işbu mâh-ı mezbûrun on dördüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup yine pâdişâh-ı gāzî[98] hazretleri bir gün mukaddem Çatalca'dan Davud Paşa'ya ve ale's-sabâh Arz Odası'na[99] teşrîf buyurmuşlar idi. Vüzerâdan sonra balyos dahi[100] altı nefer âdemiyle içeru girmeğe me'zûnen serâpâ hıl'atlanup âmâde ve müheyyâ[101] idiler lâkin mel'ûn hılâfü'l-âde bellerinde kılıç, ellerinde meç ile Dîvân-ı humâyûna gelmeğin, vezîriazam hazretleri[102] Çavuşbaşı Mustafa Ağa'yı gönderdi. "Bir târîhde mülûk-i Nasârâdan gelen elçiler âlet-i harb ile dîvâna gelüp arza girdikleri yokdur. Bu edebsizliği itmesünler, bütün[103] üzerlerinden âlet-i harbi çıkarub arza öyle[104] girsünler" deyü tenbîh ü te'kîd[105] eyledi. "Seleflerimiz böyle giregelmişdir, kralımın dahi tenbîhi budur,[106] ben de kılıç ile girerim" deyüb inâdında musırr olmağla vezîriazam kullarının[107] ibrâmıyla kapucubaşı ağalar kılıçların soymağa başladıkda feryâd-ı figān[108] idüp virmediler. Bu aralıkda yeniçeri ağası ve kadıasker efendiler arzdan çıkup mâbeyn bir sâ'at mikdârı[109] geçüp münâkaşa uzamağla pâdişâh-ı gāzî[110] hazretleri kapu ağasına vüzerâ niye gelmez aslın su'âl buyurdular. Varup vâki' hâli söyledi.[111] "Hele şimdi vüzerâ gelsün" buyurmağla gelüp, vezîriazam kulları[112] tahta yanaşup, "bir târîhde elçi ve balyos nâmına gerek İslâm

---

[91] Penç-şenbih ÇY
[92] gāzî ÇY: -V
[93] sebük-bâr ÇY: -V
[94] yine -ÇY
[95] Vak'a-i bâride Ç: Vak'a-i bâdire Y: silik V
[96] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[97] kadîm ÇY: -V
[98] gāzî ÇY: -V
[99] Arz Odası'nda makām-ı âlîlerine ÇY: makām-ı âlîleri -V
[100] balyos dahi -ÇY
[101] ve müheyyâ ÇY: -V
[102] hazretleri ÇY: -V
[103] bütün ÇY: -V
[104] öyle ÇY: -V
[105] ü te'kîd ÇY: -V
[106] böyledir ÇY
[107] kullarının ÇY: -V
[108] figān ÇY: -V
[109] mikdârı ÇY: -V
[110] gāzî ÇY: -V
[111] i'lâm eyledi ÇY
[112] kulları ÇY: -V

pâdişâhları ve gerek mülûk-i Nasârâdan gelenler âlet-i harb ile huzûr-ı humâyûna gelmek âdet olmadığın" arz-ı i'lâm[113] eyledikde. "Kapuya değin gelsünler içeru girecek mahalde kapucubaşılar cebren kılıçların alup huzûr-ı humâyûnuma[114] getürsünler, yine inâd ve muhâlefet iderler ise kovsunlar, hezâr düşmenlerimiz var biri de bu olsun" buyurdular. Vâkı'â Akağalar kapusundan içeru girdikleri gibi öyle etdiler. Azîm mugālata ve feryâd-ı figān[115] idüp, "başım[116] kesdirir virmem"[117] dimekle[118] arkalarından kaftânları alınup kapudan taşra kovuldu. Kendüler Çatalca'ya teşrîf buyurup vezîriazama[119] tesellî-i hâtır içün Çukadâr-ı hâssa Çorlulu Ali Ağa ile hatt-ı humâyûn-ı iltifât-makrûn bir kabza mücevher hançer gönderdi. On yedinci Cuma gün Çatalca'dan Yapağıcı Çiftliği'ne göçdü. Yirmi altıncı Pazar gün Alâiye sancağı beyi Arab Musa Paşa zulmünden ahâlî-i vilâyet cem'iyyet ve tutup katl[120] itdikleri haberi Der-i devlete[121] geldikde livâ-yi mezbûre Cebecibaşı Mustafa Ağa'ya tevcîh ü inâyet[122] olup, ol serkeşlerden elli mikdârını ele getürüp kimin salb ve siyâset eyledi.[123] Ve kiminin[124] ser-i berîdelerin Bâb-ı humâyûna gönderdi. Ma'zûl paşalardan kaftâncı Burnâz Mehmed Paşa cebecibaşı nasb olundu. Mâh-ı Şa'bân'ın beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[125] hazretleri Yapağcı'dan Büyükçekmece yoluyla Davud Paşa'ya teşrîf buyurup vezîriazam kulları[126] Siyâvuş Paşa Bağçesi'nde istikbâl ve ziyâfet idüp bir kürk beş boğça dîba ve bir donanmış at pîşkeş çıkdı.[127] On sekizinci Pazar gün Venedik elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup altı nefer âdemiyle Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[128]masîre yüz sürüp nâmesin virüp pîşkeşin arz eyledi.

Ameden-i elçi-i Nemçe[129]

İrtesi Dü-şenbih gün Nemçe çasarının ahid-nâme ve istihkâm-ı sulh ü salâh[130] ricâsıyla yüz elli mikdâr âdemiyle elçisi gelüp sipâh silâhdâr ağaları ve çavuşbaşı ağa[131]

---

[113] i'lâm ÇY: -V
[114] humâyûna ÇY
[115] figān ÇY: -V
[116] başımız ÇY
[117] virmeyüz ÇY
[118] deyü muhâlefet itmekle ÇY
[119] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[120] haps Ç: -Y
[121] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[122] ü inâyet ÇY: -V
[123] kimin katl eyledi ÇY
[124] kimin dahi ÇY
[125] gāzî ÇY: -V
[126] kulları ÇY: -V
[127] verdi ÇY
[128] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[129] Ameden-i elçi-i Nemçe ÇY: silik V

karşu vardılar. Mukaddemâ kendülere İstanbul'da konak virüldüğü hînde[132] âyin-i bâtılları üzre tabl-ı nakkârelerin çalarak şehre girmek zu'munda oldukları vükelâ-yi devletin ma'lûmu olmağla böyle duhûlün men'ine çâre gördüler şöyle ki; Galata hâricinde vâki' Beyoğlu nâm mahalde Hazînederbaşı Hadım Hüseyin Ağa hânesi konak ta'yîn olmuş ve kırdan götürüp Fil Köprüsü'nden geçirüp menziline indirmek tedbîri kılınmışidi. Lâkin mel'ûn-ı hınzır,[133] "be[134]-her-hâl âyini bâtılı[135] icrâ iderek İstanbul içinden geçerim ve illâ gayrı yerden gitmek ihtimâlim yokdur" deyü ta'annüd itmekle bi'z-zarûrî müsâ'ade olunup[136] âlâylarıyla Edirnekapusu'ndan girüp hisâr kenârıyla gidüp Ayvansaray kapusundan çıkup leb-i deryâ ile Eyüb Çarşusu'ndan ve Fil Köprüsü'nden ve Kasımpaşa ensesinden geçirüp menziline indirdiler. Me'kûlât ve meşrûbâtın kānûndan ziyâde[137] gördüler. Yirmi altıncı Dü-şenbih gün kapudan-ı vezîr Mezemorta Hacı[138] Hüseyin Paşa pâdişâh hazretlerin tersâne dîvân-hânesine da'vet ve ziyâfet idüp yeni yapılan baştardeyi indirdi. Azîm şenlik olup kendü serâserli kürk ve işe me'mûr olanlar kaftân ve müftî efendi beyâz çukaya kaplu semmûr post, veziriazam kullarına[139] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydi.[140] İrtesi Salı gün Nemçe elçisin Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup bin yüz on Reşen ve Lezez ulûfesi verildikden sonra kendü cümle tevâbi'âtı hıl'atlanup kırk nefer âdemiyle Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[141]masîre yüz sürüp nâmesin virdi. Ve getürdüğü envâ'ından evânî-i sîm ve zer ve dîbâ pîşkeşin yüz nefer kapucuyla arz eyledi. Ve Bağdad Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İsmail Paşa bi-emr-i humâyûn Basra fethi niyyetiyle Bağdad'da yirmi kıt'a firkate ve sulara cisr bağlayup ubûr içün yirmi kıt'a tonbaz ve üstü açık binâ idüp daha lüzûmu olduğun arz-ı i'lâm[142] itmekle Birecik'de dahi altmış kıt'a galita ve firkate binâ olunmak bu[143] cümlenin kârestesi Maraş dağlarından kesilmek üzre fermân olunup Âsitâne-i sa'âdet[144] tarafından dahi sâbıkā Tuna kapudanı Aşçıoğlu Mehmed Paşa nâzır ve kapudan nasb olup marangoz ve kalafatcı ve gemi

---

[130] ü salâh ÇY: -V
[131] ağa -ÇY
[132] vakitde ÇY
[133] hınzır ÇY: -V
[134] be -ÇY
[135] bâtılımı ÇY
[136] olunmağla ÇY
[137] ziyâdece ÇY
[138] el-Hacı ÇY
[139] kullarına ÇY: -V
[140] giydirdi ÇY
[141] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[142] i'lâm ÇY: -V
[143] bu -ÇY
[144] sa'âdet ÇY: -V

kullanıcıdan beş yüz mikdâr âdem ile mühimmâtları beş kıt'a mîrî kalyona konup Akdeniz'den Payas'a ve andan Birecik'e irsâl olundu. Ve Anadolu diyârında mütemekkin sipâh silahdâr zümresinden hüsn-i rızâsıyla yedişer akçe terakkîyle biner nefer serdengeçdi yazup Bağdad Beylerbeyisi yanında hıdmetde bulunmak üzre ocak kethudâları kaftân giyüp gitdiler.[145] Narda muhâfızı Eyyüb Paşa'ya Anadolu eyâleti ve selefi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa'ya Diyarbekir eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi Vezîr Beyzâde Ali Paşa'ya Rakka eyâleti ve[146] ânın selefi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa'ya Bağdad-ı âbâd[147] eyâleti tevcîh ve Basra fethine serasker nasb olunup yanına Şehrizor Beylerbeyisi Vezîr Topal Yusuf Paşa[148] ve Musul Beylerbeyisi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Aşcı Mustafa Paşa mükemmel kapuları ve eyâletleri askeriyle ta'yîn ve bir gün mukaddem[149] varup cem'iyyet itmek üzre her birine mü'ekked emr-i humâyûn gönderildi.

Ta'mîrât-ı Ravza-i mutahhara[150]

Ravza-i mutahharanın ba'zı kıbâb ve sakfları halel-pezîr olup ahâlî-i vilâyet tarafından yirmi sekiz bin altuna keşf olduğu defâtîr ve mahzar Der-i devlete[151] geldikde ba'de'l-istişâre cümle mühimmâtı bir kıt'a mîrî kalyona vaz' ve küttâbdan Semendireli İbrahim Efendi nâzır-ı binâ ta'yîn ve[152] Mısır'a irsâl buyuruldu. Mâh-ı Ramazan'ın[153] yirmi üçüncü Pazar günü[154] vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih Sofa Köşkü'ne da'vet ve Hırka-i şerîf[155] açılup du'â vü senâ[156] olundu. Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Dü-şenbih günü ki; ibtidâ-yi Nevrûz'dur,[157] mu'tâd-ı kadîm[158] üzre vükelâ-yi devlet ve a'yân-ı saltanat Bâbü's-sa'âdede dâmen-i bûs-ı şehriyârîyle müşerref olup azîm âlây ile Sultân Ahmed Hân Câmi'i'ne[159] teşrîf buyurup bayram namâzı kılup geldiler.[160] Nemçe ve Moskov elçileri yola nâzır birer hâneye iskân itdirilmişidi. Âyin-i islâmı seyr idüp pâdişâh hazretlerin zîb ü zîvere

---

[145] gitdiler -ÇY
[146] dahi ÇY
[147] âbâd ÇY: -V
[148] Paşaya ÇY
[149] akdem ÇY
[150] Ta'mîrât-ı Ravza-i mutahhara ÇY: silik V
[151] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[152] olup ÇY
[153] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[154] günü ÇY: -V
[155] mübâreke ÇY
[156] vü senâ ÇY: -V
[157] Nevrûz-ı sultânîdir ÇY: sultânî -V
[158] kadîm ÇY: -V
[159] câmi'-i şerîfine ÇY: şerîf -V

müstağrak görücek, mehâbetinden dâ'ire-i akıldân dûr oldular. Yedinci Pazar gün pâdişâh-ı gâzî[161] hazretlerin vezîriazam kulları[162] Göksu Hisarı kurbünde yalısına da'vet ve ziyâfet idüp bir semmûr kürk, beş kîse çil akçe, beş boğça dîba ve bir donanmış at pîşkeş virüp kürk giydirdikden sonra çekdiri Ayvansaray İskelesi'ne gelüp yanaşdı. Dümen tutan tersâne kethudâsı Receb Çelebi'ye bir hıl'at ve çekdiri beyi Frenk Abdurrahman Paşa'ya bir hıl'at ile bir kîse akçe dahi pây-zenlere ihsân buyurup Davud Paşa Sarayı'na azîmet eylediler. Ol gün Sarayburnu ve Kızkullesi ve Tophâne ve Tersâne'de mîrî kalyonlardan bir mertebe top atılup şenlik ve şâdımânlık[163] oldu ki; vasf olunmaz. Onuncu çehâr-şenbih gün Kandiye muhâfızı sadr-ı sâbık Hacı Ali Paşa'dan arz gelüp Hanya muhâfızı Vezîr Baltacı Hasan Paşa'nın fevtin Ve Retime sancağı beyi İmam Mustafa Paşa'yı zulmünden katl eyledüğün bildirmiş, vüzerâdan mütekâ'id Hısım Mehmed Paşa'ya yine vezâret ile livâ-yi Hanya ve Hezârpâre Ahmed Paşa oğlu Baki Paşa'ya livâ-yi Retime tevcîh ve inâyet buyuruldu. Yirmi sekizinci Pazar gün pâdişâh hazretleri Davudpaşa[164] Sarayı'ndan tersâne bağçesine göçdüler.[165]

Ameden-i elçi-i Lih[166]

Ol gün istihkâm-ı sulh ü salâh[167] ricâsıyla bin mikdâr giyimli[168] mülebbes kâfir ile Lih elçisi gelüp âyin-i bâtıllarını icrâ iderek Silivrikapusu'ndan girüp Atmeydanı'na nâzır konak ta'yîn olunan İbrahim Paşa Sarayı'na nâzil olup kânûndan ziyâde levâzımâtı görüldü. Pâdişâh hazretleri nihânî Silivrikapusu hâricinde[169] sadr-ı sâbık Bekrî Mustafa Paşa çiftliğinden seyr eyledi. Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin dördüncü Cuma gün pâdişâh-ı gâzî[170] hazretlerinin İsmihan[171] Sultân nâm bir duhteri vücûda geldi. Onuncu Penç-şenbih gün vezîriazam kulları[172] Göksu Hisarı[173] yalısına Nemçe elçisin da'vet ve mukaddem kendü sandal ile gidüp Meyyit iskelesinde ihzâr itdürdüğü bir kıt'a bey çekdirisine elçi ve iki kıt'a bey çekdirisine tevâbi'i binüp sâde nefere çalarak ve top ve tüfeng atarak yaluya yanaşdı. Azîm ziyâfet eyleyüp kürk giydirdi. Ve bî-had pîşkeşler çıkdı. Lu'ba müte'allik ne denlü

---

160 sa'âdet-i ikbâl ile avdet eylediler ÇY
161 gâzî ÇY: -V
162 kulları ÇY: -V
163 ve şâdımânlık ÇY: -V
164 oğlu Baki... Davudpaşa -ÇY
165 nüzûl itdiler ÇY
166 Ameden-i elçi-i Lih ÇY: silik V
167 ü salâh ÇY: -V
168 ile +ÇY: -V
169 girüp Atmeydanına... hâricinde -ÇY
170 gâzî ÇY: -V
171 İsmihan Ç: -VY
172 kulları ÇY: -V

mudhıkler ve pehlivanlar var ise cem' itdirmişidi. Her biri hünerlerin arz eyledikde gördüğü yok, dem-beste ve hayrân kaldı. On beşinci Salı günü ki; ibtidâ-yi rûz-ı Hızır'dır, Lih elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup Masar ve Recec ulûfesi tevzî'inden[174] sonra serâpâ hıl'atlanup ancak kendü on nefer âdemiyle me'zûn olduğu hâlde Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâ'il olup kralının nâmesin virüp getürdüğü bir mikdâr evânî-i sîm pîşkeşin arz eyledi. Ol gün taraf-ı şehriyârîden vezîriazama[175] mazhar-ı iltifât hatt-ı humâyûn ve kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve bir kabza mücevher hançer Rikabdâr Selim Ağa ile gönderildi. Ve Hezarfen nâm bir herif ba'zı hîle ve kemend ile Sultan Selim minâresi alemine çıkup ayağı üzre dururken başından sarığı bozup sardı. Belinde olan iki tabancalı tüfengin boşaltdı. Ve aşağıdan pişmiş bir ibrik kahveyi yukarı alup içdi. Ve el kaldırup du'â etdikden sonra indi. Bunun bu hünerine halk pesend idüp ser-gerdân-ı[176] hayrân kaldı. On dokuzuncu Şenbih gün Çukadâr-ı hâssa Çorlulu Ali Ağa pâdişâh hazretlerin kendüye ihsân eyledüğü Arnabud köyünde Halil Paşa yalısına da'vet ve ziyâfet bir câriye ve bir donanmış at ve kaşığıyla bir necef kâse ve bir altun sâ'at pîşkeş virdi. Mazhar-ı iltifât kendü zahr-ı mübârekleriyle teşrîf buyurmuş (270 a) çukaya kaplu bir[177] erkân semmûr kürk ihsân ve ilbâs buyurdu.

Velâdet-i şehzâde[178]

Mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Pazar gicesi pâdişâh-ı gāzî[179] hazretlerinin Sultân Selim nâm bir şehzâdesi[180] dahi vücûda geldi.[181] Ol gün erkence süvâr-ı semend ü sabâ-reftâr olup su kemerlerine teşrîf ve Çiftehavuz'da yemeklenüp Büyükdere'ye indi. Ve anda sandala binüp ikindi geçerek tersâne bağçesine gelüp yanaşdı. Mukaddem tenbîh buyurmuşidi Yalıköşkü berâberine geldiklerinde Sarayburnu ve Kızkullesi ve Tophane ve Tersane'de mîrî kalyon ve bey gemilerinden birer yaylım top atılup velvele-i duhânı İstanbul'u kapladı. Şehir donanması emr olunmuşiken[182] Âsitane'de olan elçi kâfirlerinin âdemleri fesâd ider ihtimâlin def' içün vükelâ-yi devlet ma'kûl görmemekle bu emirden ferâgat idüp ancak üçgün ale't-tevâlî gündüzlerde top gicelerde deryâ üzre fişek şenliği[183]

---

[173] hisarında ÇY
[174] tevzî' itdikden ÇY
[175] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[176] ser-gerdân ÇY: -V
[177] bir -ÇY
[178] Velâdet-i şehzâde ÇY: silik V
[179] gāzî ÇY: -V
[180] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[181] dünyâya teşrîf eyledi ÇY
[182] etmişiken ÇY
[183] şenlikleri ÇY

olmak fermân-ı humâyûn[184] buyurdu.[185] İrtesi Dü-şenbih gün vezîriazamdan Rikâb-ı humâyûna bir donanmış kısrak ve[186] bir mücevher sorguç, beş boğça dîba mevlid pîşkeşi geldi. Mâh-ı Zi'l-hiccenin gurre[si] Penç-şenbih gün Fatma[187] Sultan nâm duhteri fevt olup cenâzesin harem kayığıyla Yalı Köşkü'ne getürdiler. Vüzerâ ve ulemâ vesâir â'yân-ı dîvân anda hâzır idiler. Namâzın kılup Vâlide Sultân Câmi'i türbesine götürüp[188] defn eylediler. Kul kethudâsı Selim Ağa yeniçeri ağalığı sevdâsıyla devr-i ebvâb etdüğü duyulup ma'zûlen yalısına nefy olup yerine Bağdad'da olan Zağarcı Mustafa Ağa ve ânın yerine Seksoncu Gürcü Yusuf Ağa ve ânın yerine Muhzır Abdullah Ağa nasb olundu. Venedik ve Moskov ile sulh ü salâh[189] olunduğundan Karadeniz'e donanma ihrâcının lüzûmu olmayup ancak korsan kalyonlarından cezîre ve yalıları ve bâzer-gân sefâyinlerin muhâfaza içün ihtiyâten Akdeniz'de olan yedi kıt'a mîrî kalyonundan gayrı yedi kıt'a kalyon ve bir âteş gemisi donatup li-maslahatin üç anbarlı kapudane kalyonu alıkonup eski kapudane cümleye baş ve Aşcı Hacı Mehmed kapudan serdâr olup Ortaköy'e çıkdı. Ve mâh-ı mezbûrun üçüncü Şenbih günü ki; Mayıs'ın on biridir, kapudan-ı vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa dahi tersânede yeni baştardeye süvâr yedek ve kethudâ gemisi ve birkaç seneden beru ocaklık şeklinde yirmi iki kıt'a deryâ beyleri ile tamâm yirmi beş kıt'a çekdirir ile gelüp Yalı Köşkü berâberinde lenger-endâz-ı karâr eyledi. Hakkā otuz bir oturak lâ-nazîr bir gemi olup bir mertebe altun ile müzeyyen idi ki; selefde gelenleri bir dürlü[190] bilmem hadd-i bülûğdan beru otuz yıldır donanma gördüm böyle bir mühîb-i müzeyyen[191] baştarde müşâhede olunmadı, Allah hatâlardan emîn eyleye.[192] Mu'tâd-ı kadîm[193] üzre haseki ağa sandal ile varup kapudan paşayı köşke getürdi. Sadrazam hazretlerinin[194] vesâtatı ile pâye-i serîr-i a'lâya[195] yüz sürüp her umûru bi'l-müşâfehe tenbîh buyurdukdan sonra mukaddem sadrazama[196] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve kapudan paşaya bir[197] serâserli kürk giydirdi. Ve şeyhulislâm efendi pâdişâh hocalığı ve

---

[184] humâyûn ÇY: -V
[185] buyuruldu ÇY
[186] ve ÇY: -V
[187] Fatma Ç: -VY
[188] getürüp ÇY
[189] ü salâh ÇY: -V
[190] bir dürlü ÇY: -V
[191] müzeyyen ÇY: -V
[192] Allah hatâlardan emîn eyleye ÇY: -V
[193] kadîm ÇY: -V
[194] hazretlerinin ÇY: -V
[195] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[196] sadrazam kullarına ÇY: kulların -V
[197] bir -ÇY

cümleye tasadduru cihetinden hılâfü'l-âde ol mahalle da'vet buyurulmuşidi. Âna da[198] beyaz çukaya kaplu bir erkân semmûr kürk ilbâs buyurup köşkde kaldı. Mu'tâd budur ki; şeyhulislâm ve kadıaskerler ve nakīb efendi ve İstanbul kadısı erken varup, donanma tersâneden kalkmazdan evvel[199] baştardeye binerler ve Yalı Köşkü'ne geldikde taşra çıkmazlar, yalnız kapudan paşa çıkup el öpdükden sonra sadrazam hazretleri[200] ile gelüp bir yere cem' olurlar ve Beşiktaş'a varup kapudan paşanın ziyâfetin yerler. Bu resmü'l-âde[201] gözedile gelmişiken bunların birisi gemide[202] mevcûd bulunmayup birkaç seneden beru yeni yetişme devletlüler kānûnu ferâmûş idüp ri'âyet eylemediler. Ol mahalde sadrazam ile kapudan paşa taht yanında durup, Emin İbrahim Efendi ve tersâne kethudâsı ve yedek kapudanı ve baş kalyon kapudanı ve yirmi iki nefer deryâ beyleri, orta kapudan hıl'atlanup arkalarında iken birer birer gelüp yer öpüp gitdiler. Akabince sadrazam hazretleri[203] ve kapudan paşa istîzân idüp baştardeye süvâr, mu'tâd-ı kadîm[204] üzre top tüfeng şenliği iderek Beşiktaş'a revân oldular. Andan şevketlü, mehâbetlü[205] pâdişâh[206] hazretleri Hasbağçe'de vâki' Gülhane kurbünde sadrazamın[207] henüz müceddeden binâ itdirdüğü Cirid Köşkü'ne teşrîf buyurdu. İrtesi Pazar gün Vâlide Sultân hazretleri ve iç ağaları ile su kemerlerine gidüp üç gice Çiftehavuz'da beytûtet ve Çehâr-şenbih gün Büyükdere'ye inüp sandal ile Yalı Köşkü'ne gelüp ikindiye değin eğle[n]diler. Vâlide Sultân hazretleri yine doğru karadan geldiler. Onuncu Şenbih gün 'Îd-i edhâ muhakkak iken İstanbul kadısı ihtiyâten rızâ virmeyüp Pazar gün oldu. Mu'tâd üzre vükelâ-yi devlet ve a'yân-ı saltanat Bâbü's-sa'âde'de dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref olup âlây ile Sultan Ahmed Câmi'i'nde varup bayram namâzın kılup geldiler. Ol gün azîmet ve avdetde serâsere duhte semmûr kapaniçe giyüp Hind sorgucu sokunmuşlar idi. On beşinci Penç-şenbih gün kendüler Vâlide Sultân hazretleriyle Hasbağçe'ye göçüp dört gün halvet eylediler. Ekser harem-i humâyûn ve ağırlık ve içoğlan doğru Üsküdar Sarayı'na gidüp, içoğlan odalarının henüz meremmâtı nâ-temâm olmağın Büyük havuz kurbünde çadırlar ile oldular. On dokuzuncu Dü-şenbih gün kendüler dahi halveti bozup külliyyet ile Üsküdar'a nakl ve teşrîf buyurdular. Hasbağçe'ye göçdüklerinin üçüncü

---

[198] dahi ÇY
[199] mukaddem ÇY: -V
[200] hazretleri ÇY: -V
[201] âde ÇY: -V
[202] gemilerde ÇY
[203] hazretleri ÇY: -V
[204] kadîm ÇY: -V
[205] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[206] pâdişâhımız ÇY
[207] sadrazam hazretlerinin ÇY: hazretleri -V

Şenbih gün sadrazam Göksu[208] Hisarı`nda yalısına da'vet ve ziyâfet eyleyüp beş kîse çil akçe ve beş boğça dîba arz eyledi. Mu'tâd üzre kendüye kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve on üç nefer huddâmına hıl'at giydirdi. Mukaddem emr eyledikleri üzre kapudan paşa baştarde ve cümle deryâ beyleri ile giceden Beykoz önüne varup lenger-endâz-ı karâr ve kudûm-ı humâyûna nâzır idi. Pâdişâh hazretleridahi İkindi Namazın yalıda kıldıkdan sonra filuka ile baştardeye varup cümle huddâm haslarıyla süvâr olduğu mahalde baştarde ve cümle[209] deryâ beyleri top ve tüfeng[210] şenliği[211] eyledi. Hakīr dülbend gulâmı olup Hırka-i mübâreke ve Sancak-ı şerîf muhâfazasına me'mûr ve yeni saraydan taşra binişlere gitmek mu'tâd değil iken deryâ ilminde mahâretimiz hasebiyle şevketlü, mehâbetlü[212] efendimiz bu abd-i âcizleri bile bulunmamız içün bir gün mukaddem silahdâr ağaya musahib gönderip tenbîh buyurmuşlar idi. Ol mahalde baştarde demir alup bir mikdâr kürek ile yürüyüp yola gelindikde emr-i humâyûnları üzre trenkete yelkenine güşâd virdiler. Ensesinde yemîn ve yesâr deryâ beyleri dahi bâd-güşâ-yi bu tertîb üzre yürüyüp Boğazkesen hisarları berâberine geldikde gemilerden ve hisarlardan birer yaylım şenlik dahi oldu. Ortaköy önünde mîrî kalyonlar berâberinde dahi selâm topu atılup anlar da cümle topların atdılar. Hasbağçe halvet olduğundan Rumili kenârıyla gelüp Kurşunlu Mahzen önünde demürledi.[213] Ol mahalde kapudan paşa Rikâb-ı humâyûnlarına bir mücevher kuşak ve dört ihrâm pîşkeş arz idüp kendüye bir serâserli kürk ve kethudâsına ve dümen tutan tersâne kethudâsına ve iki dümencilere ve Reis Mustafa Efendi`ye birer hıl'at giydirip andan sandal ile Hasbağçe`ye teşrîf ve Donanma-yı humâyûn dahi Beşiktaş`a gitdi. Ve yirmi ikinci Penç-şenbih gün cümle kalyonlar ile kalkup şenlik iderek Akdeniz`e revâne ve azîmet eyledi. Bu mahalde pâdişâh-ı gâzî[214] hazretlerinin Ümmügülsüm nâm bir duhteri[215] vücûda geldi. Haleb Beylerbeyisi Vezîr-i dilîr[216] Eyyüblü Hasan Paşa ile Rakka Beylerbeyisi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa`nın mansıbları mübâdele olundu. Ve Menteşe sancağı beyi Bâzergân Halil Paşa dağī Ekrâd ile ceng iderken çifte kurşun ile urulup fevt olduğu haberi geldikde livâ-yi mezbûre yeniçeri ağalığından ma'zûl Koca Murad Paşa`ya verildi.[217] Yirmi yedinci Salı gün vezîriazam kullarına[218] Göksu Hisârı`nda yalısına Lih

---

[208] Gök ÇY
[209] ile giceden... ve cümle -YÇ
[210] ve tüfeng ÇY: -V
[211] şenlikleri ÇY
[212] mehâbetlü ÇY: -V
[213] lenger-endâz demir bırakdı ÇY
[214] gâzî ÇY: -V
[215] duhter-i pâkizesi ÇY: -V
[216] dilîr ÇY: -V
[217] tevcîh ü inâyet olundu ÇY

elçisin ziyâfete da'vet ve mukaddem kendüler azîmet idüp akabince elçi dahi üç kıt'a bostancı sandalına Bağçekapusu'nda binüp gitdi. Ve sene dahi[219] bunda encâma irdi.

[218] kullarına ÇY: -V
[219] dahi ÇY: -V

Bin yüz on iki senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Cuma günü ki; Hazîran'ın yedisidir, pâdişâh-ı gâzî[1] hazretleri Cuma Namâzın Üsküdar sarayı kapusu önünde vâki' câmi'-i şerîfde edâ etdiler. On altıncı Şenbih gün Köprülü-zâde Merhûm sadr-ı şehîd Fazıl Mustafa Paşa oğlu Numan Bey altıncı vezâret haslarıyla kubbe-nişîn olup vezîriazam huzûrunda serâserli kürk giydirildi. Ve pâdişâh-ı kişver-güşâ[2] hazretlerinin Ayşe Sultân nâm[3] duhteri tezvîc olundu. Mâh-ı Safer'in[4] üçüncü Salı gün Lih elçisi Divân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup on nefer âdemiyle me'zûn olduğu hâlde vüzerâ akîbinde hâne-i arzda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil olup kralına gidecek nâme-i humâyûn vezîriazam dîvânında kendüye teslîm olunmak üzre vilâyetine gitmeğe izn-i humâyûn erzânî buyuruldu. Kâbe şerîfliğinden ma'zûl Ahmed ibn-i Galib ve İbrahim ibn-i Haşim ve mîr-i hâclıkdan ma'zûl Şerîf Yahya Mısır'da sâkin idiler. Vilâyeti ki;[5] cevrlerine tahammül idememekle Mısır'dan kaldırılması bâbında Der-i devlete arz-ı i'lâm[6] eyleyüp deryâdan İstanbul'a[7] getürülmüşidi. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü Cuma gün vezîriazam kulları[8] ve şeyhulislâm efendi vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâdişâha[9] buluşdurup el öpdürdüler. Bir mikdâr celse-i hafîfeden sonra üçüne de yeşil çukaya kaplu birer erkân semmûr kürk giydirilüp me'kûlât ve meşrûbâtları görilüp ta'yîn olunan menzillerine gitdiler. Bir aydan sonra Ahmed ile İbrahim kırk mikdâr tevâbi'leriyle bi'l-cümle tâ'ûndan fevt olup Ahmed Üsküdar'da ve İbrahim, Ali Paşa-yi atîk Câmi'-i sâhasında defn olundu. On sekizinci Çehâr-şenbih gün Moskov elçisi dahi Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp vilâyetine gitmeğe me'zûn oldu. Şöyle ki; evvelâ erkence köşkün derûnu pâk zer-duht kaliçe ve mak'ad ve serâ-perde ve freng-pesend yasdıklar ile döşenüp deryâ cânibinde olan sofa üzre murassa' altun taht vaz' olundu. Kuşluk vakti pâdişâh-ı gâzî[10] hazretleri Üsküdar'dan gelüp köşk[11] hâricinde deryâya nâzır tahtta iclâs eyledi. Der-akab vezîriazam ve ba'dehû kayık ile elçi dahi geldi. Ve küçük kayıkhâneye[12] çıkup tevâbi'iyle serâpâ

---

[1] gâzî ÇY: -V
[2] kişver-güşâ ÇY: -V
[3] nâm -ÇY
[4] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[5] vilâyetli ÇY
[6] i'lâm ÇY: -V
[7] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[8] kulları Y: -V
[9] pâdişâh-ı gâzî hazretlerine Ç: pâdişâh-ı gâzîye Y: pâdişâha V
[10] gâzî ÇY: -V
[11] köşkün ÇY
[12] hâneye Y: kayıkhâne ÇV

hıl'atlenüp ve huzûr-ı humâyûna da'vet olunduğu mahalde pâdişâh-ı gâzî[13] hazretleri içeru girüp tahta iclâs buyurdu. Mübârek arkalarında kırmızı sofa kaplu kâkum erkân kürk[14] olup küçük destâr üzre hind sorgucu sokunmuşlar idi. Sağ cânibine vezîriazam ve Dârü's-sa'âde ağası ve musâhib **(270 b)** ağalar ve akağalar ve sol cânibine silahdâr ve çukadâr ve rikâbdâr ve bu hakîr ile Hasodalı ve köşk hâricinde iki keçeli[15] iç oğlanı ve bostancı ve çavuş ve kapucu dahi giru orta kapuya varınca değin murassa' kalkan mücevher raht ve abâyî ile eğerlenmiş has yedekler tertîb ve elçi ortalarından geçüp geldi. Bu minvâl-i muharrer[16] üzre çavuşbaşı ve kapucular kethudâsı önüne düşüp kapucubaşılar tutarak on nefer âdemiyle huzûr-ı pâdişâhîye rû-yi mâlîde ve kralının ubûdiyyetin arz-ı inhâ[17] eyleyüp kara cânibinden gitmeğe me'zûn oldu.

Tebeddülât-ı manâsıb

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Dü-şenbih gün Arnavud Zeynel Paşa Niş muhâfazasına ta'yîn olup selefi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa'ya Rumili eyâleti ve ânın selefi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Anadolu eyâleti ve ânın selefi Eyüp Paşa'ya Karaman eyâleti ve Arabgirli Ahmed Paşa'ya Maraş eyâleti ve Cezâyir'den ma'zûl Arnavud Musa Paşa'ya Yanya sancağı ve Rikâb-ı humâyûn çukadârlarından seferli odalı Fazlı Ağa'ya te'bîden Çirmen sancağı tevcîh olundu. Yedinci Pazar gün Sinop'da yapılup tersâneye gelen kırkbeşer zirâ' iki kıt'a mîrî kalyon ile henüz tersânede yapılup suya inen elli altı zirâ' üç anbarlı kapudane kalyonuyla cem'an yirmi iki kıt'a kalyona bâliğ oldu.

Vefât-ı şehzâde Sultân Hüseyin

Dokuzuncu Salı gün pâdişâh-ı gâzî[18] hazretlerinin Sultân Hüseyin nâm şehzâdesi[19] fevt oldu.[20] Ol gün kendüler Kandilli bağçesine teşrîf buyurmuşlar idi. Dârü's-sa'âde ağasın vekîl idüp gönderdi. Ol dahi techîz ü tekfîn tekmîl ve ikindi mahalli Harem kayığıyla Yalı Köşkü'ne getürdü. Mukaddem vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvân haber alup anda müterakkıb idiler. Alup musallâya indirdiler ve[21] namâzın kılup önüne düşüp Vâlide Câmi'i türbesinde dedesi yanına defn eylediler. İrtesi Çehâr-şenbih gün Cânibî Ahmed Efendi üçüncü def'a başdefterdâr olup selefi Boşnak Sarı Mustafa Efendi ehl-i ıyâliyle

[13] gâzî ÇY: -V
[14] kürk ÇY: -V
[15] iki geçitlü ÇY
[16] muharrer Y: -ÇV
[17] inhâ ÇY: -V
[18] gâzî ÇY: -V
[19] şehzâde-i nev-civânı ÇY: nev-civân -V
[20] olup ÇY
[21] ve ÇY: -V

İbrim'e nefy olunmuşiken ba'zı nüdemâ şefâ'atiyle cerâyimi afv olunup yarı yoldan döndürdüler. Yirmi birinci Pazar gün İmâm-ı sultânî-i sânî Mahmud Efendi'ye İstanbul pâyesi verildi. İrtesi Dü-şenbih gün Devlet-i Aliyye'nin ma'rifet cihetiyle rüknü olan harâc-ı muhâsebeci Bahrî Mehmed Paşa fevt olup Üsküdar'da defn olundu. Yirmi üçüncü Salı gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[22] hazretleri külliyet ile Üsküdar'dan Tersâne bağçesine göçdü. Ol gün kendüler mu'tâdları üzre erkence gelüp dîvânı savdıkdan sonra Çayır Köşkü'ne teşrîf buyurmuşlar idi. Beyne's-salâteynde Galata'da vâki' vâlide-i[23] müşfikalarının[24] binâ eyledüğü câmi'-i şerîfin minâresine sâ'ika inüp depesinden aşağı bileziğine değin pâre pâre eyleyüp gerçe münhedim olmadı. Ancak ta'mîr kabûl itmemekle yeniden yapılmak buyuruldu. Hattâ âteş ile mülâsık dûd ve kebûd câmi'i kaplayup câ-be-câ hâri[c]-i dîvâr dahi rahne-dâr oldu. Ol vakitde vâ'iz Bosnevî Mustafa Efendi va'z iderdi. Kendüyü kürsüden aşağı atup cümle halk yüzü üstüne düşüp niceleri âsım oldu. Ahşam Çehâr-şenbih gicesi altıbuçuk sâ'atde Yeni Saray has matbahından âteş isâbet idüp sağ cânibi aşağı matbaha dayanup kesdiler. Sol cânibi Helva[hâ]neyi ve Aşcılar Câmi'in yakup Büyükoda ile Helvahâne mâbeyninde olan kârgîr büyük dîvâra varup teskîn oldu. Ve illâ dîvâr üstünden veyâ içinden yol bulup Büyükoda'ya yapışmış olaydı sağ tarafından Bâbü's-sa'âdeyi ve Arz Odasın ve Küçükoda'yı ve Kuşhâne'yi ve belki Karaağalar odaların ve Büyük Câmi' ile Hasoda'ya varınca ve sol tarafından Akağalar ve Seferli odasın ve Büyük Hazîne-i âmireyi ve kilâr ve hazîne odasın tâ Hasoda cevâhir hazînesine varınca bi'l-külliyye saray-ı gılmân-ı enderûn muhterîk ü sûzân[25] olması emr-i mukarrer idi. Eğerçi vüzerâ ve ocak ağaları gelüp bostancı tâ'ifesiyle taşradan def'ine sa'y-i belîğ idüp içeruden hakīr dahi Büyükoda üzerine sular ile bir mikdâr içoğlan çıkarup hâzır u[26] müheyyâ idim. Lâkin âteş te'sîr ideydi çe-fâide, hemân Hak[27] celle ve alâ hazretlerinin avn-i inâyetiyle bir mikdâr[28] yanup söndü.[29] Ancak bir dîvâr yıkılup bir aşcı altında kalup helâk oldu. İrtesi Penç-şenbih gicesi Galata Sarayı kurbünde vâki' dörtyol ağzında dahi beşinci sâ'atde bir kefere hânesinden âteş isâbet idüp sabâh kuşluğa değin Felemenk balyosunun hânesiyle elli mikdâr kârban-ı bâzer-gân hâneleri ihrâk u bi'n-nâr olup mukaddemâ câmi'-i şerîfin sâ'ikadan minâresi hedmiyle Matbah-ı âmire ihrâkından

[22] kişver-güşâ ÇY: -V
[23] vâlidelerinin ÇY
[24] müşfikalarının -ÇY
[25] ü sûzân ÇY: -V
[26] hâzır u ÇY: -V
[27] hazret-i Allah ÇY
[28] bir mikdâr ÇY: -V
[29] tiz söğündü ÇY

mahzûz olmuşlar idi, yollarına geldi. Ol gice pâdişâh-ı cihân[30] hazretleri mahall-i mezbûra berk-i hâtif gibi[31] irişüp sönünce karîb yerde bir bağçe içre at üzre durup vüzerâ ve ocak halkına istimâlet ve itfâsına[32] ikdâm buyurdular. Doksan sene[33] mikdâr zamândan[34] merhûm Sultân Ahmed Hân kadîm vaz' eyledüğü kânûn üzre mevlid-i şerîf okunduğu gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet haberin virmek mu'tâd iken bu yıl Urbân'ın hareketinden vaktiyle gelmeyüp ve gelür deyü te'hîr olup zamân mürûr itmekle mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Şenbih gün Sultân Ahmed Hân Câmi'i'nde[35] mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı cihân[36] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Otuzuncu Salı gün Silahdâr Gürcü İbrahim Ağa taraf-ı şehriyârîden kendüye ihsân olunan Davud Paşa kurbünde vâki' Hazînedârbaşı Fîruz Ağa çiftliğine pâdişâh-ı gâzî[37] hazretlerin da'vet ve ziyâfet idüp zîr-i pâylarına dîbâ döşedüğünden gayrı bir donanmış at bir murassa' kuşak bir mücevher bıçak ve bir kırmızı şal üzre zer-duht işleme seccâde pîşkeş virdi. Kendüye de bir erkân kürk giydirildi. Ol gün müjdeci Hacı[38] Hasan Ağa gelüp huccâc-ı müslimîn uryân, mâl-ı esvâbdan rû-gerdân Şam'a[39] dâhil olduklarını arz eyledi. Mâh-ı Rebî'u'l-âharın gurresi Çehâr-şenbih gün Anadolu kadıaskeri Boluy birâderi Ali Efendi fevt olup yerine İstanbul'dan ma'zûl Deli Abdullah Efendi nasb olundu. Dördüncü Şenbih gün vezîriazam dahi[40] pâdişâh-ı cihân[41] hazretlerin Eyyûb'de[42] sadr-ı sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa yalısına da'vet ve azîm[43] ziyâfet idüp bir donanmış at beş boğça dîba pîşkeş virdi.

Reften-i elçi-i Nemçe

Nemçe elçisi vilâyetine gitmeğe istîzân itmekle mâh-ı mezbûrun yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûn'a da'vet ve ziyâfet olup mukaddem buluşduğu minvâl üzre Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp yedine ahid-nâme-i humâyûn teslîm ve me'zûn oldu. On birinci Şenbih gün vezîriazam hazretleri[44] dahi Nemçe elçisin Eyyûb'de sadr-ı

[30] cihân ÇY: -V
[31] gibi ÇY: -V
[32] sa'y olundu ve irtesi gün +Ç: -YV
[33] ikdâm... sene -ÇY
[34] mikdâr zamândan -Ç
[35] câmi'-i şerîfinde ÇY: şerîf -V
[36] cihân ÇY: -V
[37] gâzî ÇY: -V
[38] Hacı ÇY: -V
[39] Şam-ı dârü's-selâma ÇY: dârü's-selâm -V
[40] hazretlerin ÇY
[41] cihân ÇY: -V
[42] hazret-i Eyyûb-i Ensârî'de ÇY
[43] azîm ÇY: -V
[44] hazretleri ÇY: -V

sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa yalısına da'vet ve ziyâfet idüp pehlivanlar güreşdirdi.[45] Kendü[46] cündîlerine Mısır ve Dardarî[47] cirid oynadup seyr itdirdi. Ve altına at çeküp azîm ri'âyet ile konağına yolladı. On sekizinci Şenbih gün elçi dahi vezîriazamın kendü hânesine varup buluşdu. El öpüp vedâ' eyledi. Ol mahalde vezîriazam tarafından Nemçe çasarının başvekîline gidecek mektûb-ı mergûb[48] kendüye teslîm olundu. Yirmi üçüncü Penç-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[49] pâdişâh[50] hazretleri Tersâne bağçesinden Davud Paşa sarayına göç eyledi. Yirmi yedinci Dü-şenbih gün evâhir-i Eylül'dür, Nemçe elçisi İstanbul'dan çıkup Belgrad yolundan Beç'e gitdi. Ol gün Nemçe ile işbu sulh ü salâh[51] mukâbelesinde taraf-ı pâdişâhîden[52] vezîriazama[53] mazhar-ı iltifât Çukadâr-ı hâssa Çorlulu Ali Ağa ile hatt-ı humâyûn-ı şevket-[54]makrûn ve bir kabza mücevher hançer ve kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı[55] fâhire irsâl buyurdu. Ol muhibbe-i deverân dahi edâ-yi hıdmetden sonra fursatı ganîmet bilüp ya'ni ki; Silahdâr Gürcü İbrahim Ağa hasta olmağla vezîriazamın[56] ayağına sarıldı. "Rikâb-ı humâyûnda benden eyü kapu kethudâsı mı istersiz" deyü silahdâr olmasını iltimâs eyledi. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin ikinci Cuma gün vezîriazam dahi Yalı Köşkü'nde pâdişâhdan[57] ricâ vü niyâz[58] idüp mezkûr Çukadâr-ı hâssa Çorlulu Ali Ağa'ya silahdârlığa semmûr erkân[59] kürk giydirdi. Selefi derd-mend Gürcü İbrahim Ağa kuruyu kalup silahdârlar kat'â tekā'üd ile çıkmak kānûn değil[ke]n gamından tekā'üd ihtiyâr itmekle zarûrî[60] kapu ortasından yevmî üç yüz akçe tekā'üd ulûfesiyle müstevfâ ta'yînât ihsân olup vezîriazama[61] mihmân kılındı. Sekizinci Penç-şenbih gicesi ahşam namâzı vaktinde At Meydanı'nda vâki' bin beş yüz yıldan beru ber-karâr üzre duran tuç ejderlerin üçü de bile boyunlarından kırılup yere düşdü. Hâlâ ki; urup şikest itmek değil yanında âdem bile olmayup güyâ bir kuvvetli âdem ağaç kırar gibi kırılup sadâsın işidenler haberin virdi. Onuncu Şenbih gün Musâhib Bilal Ağa ile Bağdad

---

[45] güreşdirüp ÇY
[46] kendünün ÇY
[47] azîm ÇY: Mısır ve Dardarî V
[48] mergûb ÇY: -V
[49] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[50] pâdişâhımız ÇY
[51] ü salâh ÇY: -V
[52] pâdişâh-ı cihân hazretlerinden ÇY: cihan hazretleri -V
[53] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[54] inâyet Ç: şevket YV
[55] hıl'at ÇY
[56] vezîriazam hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[57] pâdişâh-ı cihân hazretlerinden ÇY: cihân hazretlerin -V
[58] vü niyâz ÇY: -V
[59] erkân -ÇY
[60] zarûrî ÇY: -V
[61] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V

Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa`ya kılıç kaftan gönderildi. On ikinci Dü-şenbih gün Kandiye Beylerbeyisi sadr-ı sâbık Hacı[62] Ali Paşa`nın fevti haberi gelmeğin, eyâlet-i mezbûr[63] kubbe-nişîn vezîr-i râbi' Helvacı Yusuf Paşa`ya tevcîh ü inâyet[64] buyuruldu. On üçüncü Salı gün Boğdan beyi Nikola Bey[65] azlinden Kostantin[66] nâm zımmîye virilüp mu'tâd-ı kadîm[67] üzre koka ve süpürge ile[68] Arz Odası`nda pâye-i serîr-i a'lâya[69] yüz sürdü.[70] Ol gün iç kilâr kethudâsı Kadı-zâde Abdullah Ağa`ya silahdâr ağalığı inâyet olup[71] taşra çıkdı. Bir aydan beru iç hazînedâr Musâhib Solak Nezir Ağa Çatalca`da mîrî sarayda müceddeden hâssa odalar binâsına me'mûr idi. Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[72] hazretleri şikâr iderek ol câniblere varup Akçaburgos nâm karyede nevâle-gâha[73] nüzûlünde silahdâr ağa ilkāsıyla ağa-yi mûmâ-ileyh getürilüp Dârü`s-sa'âde ağalığına serâserli kürk giydirtdi. Selefi Bayraksız Ali Ağa`ya kānûn üzre Mısır`dan ulûfe ve cerâye virilüp Musâhib[74] Hâfiz Mehmed Ağa`ya iç hazînedârlık ihsân ü in'âm[75] buyuruldu. بامرالله تعالى şehr-i Belgrad`a[76] tâ'ûn musallat olmağla vâlî-i vilâyet Vezîr-i dilîr[77] Moralı Ali Paşa kal'ada urulanı taşra sürüp ve fevt olanı içerude gasl itdirtmeyüp taşra itmekle mâh-ı mezbûrun on sekizinci Pazar gün şehirli ve kul tâ'ifesi gulüvv idüp[78] ve sarayın muhâsara ve ak tabyadan üzerine top havâle ve bir gün ve bir gice mücâdeleden sonra yürüyüş idüp kendüyü pâre pâre itdikleri haberi gelmeğin yerine ber-vech-i arpalık Selanik sancağına mutasarrıf Çavuşoğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa ta'yîn olup Selanik sancağı[79] sâbıkā mezkûr Hasan Paşa hazînedârı Serhoş İbrahim Paşa`ya verildi.[80] Mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' olup yirmi beşinci Pazar gün Akdeniz`den mîrî kalyonlar İstanbul`a gelüp Tophane önünde demirledi.[81] Ol

---

[62] el-Hacı ÇY
[63] mezbûre ÇY
[64] ü inâyet ÇY: -V
[65] Nikola Bey Ç: -YV
[66] Kostantin Ç: -YV
[67] kadîm ÇY: -V
[68] giyüp ÇY
[69] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[70] sürüp ÇY
[71] ihsân idüp ÇY
[72] kişver-güşâ ÇY: -V
[73] nevâle-gâh olan kurâya ÇY: olan kurâ -V
[74] ağalardan +Ç: -YV
[75] ü in'âm Y: -V
[76] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V
[77] dilîr ÇY: -V
[78] idüp ÇY: -V
[79] ve +ÇY: -V
[80] tevcîh ü inâyet olundu Y: tevcîh olundu Ç: verildi V
[81] demirlediler ÇY

gün pâdişâh-ı gâzî[82] hazretleri dîvândan sonra[83] Çayır Köşkü'ne teşrîf idüp kalyonları ol mahalden seyr eyledi. Ve işâret-i aliyyeleriyle **(271 a)** birer yaylım top şenliği itdiler. Ve birer yaylım dahi filukaya binüp Davud Paşa'ya giderken itdiler. İrtesi Dü-şenbih gün şâfa'î vaktinde kapudan-ı vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa dahi Donanma-yı humâyûn çekdirirleri ile gelüp Kurşunlu mahzen berâberinde demürledi. Yirmi yedinci Salı gün vezîriazam kullarının[84] vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[85]-masîre yüz sürdü. Ol mahalde vezîriazama[86] kürklü ve sâde iki[87] sevb hıla'-ı fâhire ve kapudan paşaya bir serâserli kürk ve yirmi dört nefer ümerâ-yi bahriyeye ve ancak mîrî kalyonların patrona ve riyâle kapudanlarına birer kaftân ilbâs olup mu'tâd-ı kadîm[88] üzre top ve tüfeng atarak tersâneye[89] vâsıl oldular. Ol gün huzûr-ı humâyûnda Karabacak nâm kutta'-ı tarîk bir refîkiyle katl olundu. Mâh-ı Cemâziye'l-âharın gurresi Şenbih günü ki; Teşrîn-i sânînin ikisidir. Pâdişâh-ı kişver-güşâ[90] hazretleri Vâlide Sultân ve cümle harem-i hâs ve gılmân-ı enderûn ile Davud Paşa'dan şikâr tarîkıyle Karışdıran'a doğru azîmet eyledi. Ol gün Büyükçekmece'ye konup azîm bârân nâzil oldu. Vezîriazam Davud Paşa kurbünde pâdişâh hazretlerin ve Vâlide Sultân hazretlerin teşyî' idüp birer kürk ilbâsıyla ikrâm olundu. Vezîr-i sânî Dâmad Moralı Hasan Paşa yol kâimmakâmı nasb olup ma'an istishâb[91] kılındı. İrtesi Pazar gün andan dahi rıhlet idüp köprüden karşu geçüp Benefşe köyü yoluyla Çekmece gölü kenârıyla Çatalca sarayına şeref-nüzûl buyurdu. Dördüncü Salı gicesi Rumili Kadıaskeri Seyyid Topal Ali Efendi fevt olup yerine sâbıkâ yine Rumili sadrından munfasıl Başmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi nasb olundu. On sekizinci Salı gün vezîriazam hazretleri[92] Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâzîyenin Reşen ve Lezez ulûfesin çıkarup Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[93] eyledi. İltifâten bir mücevher hançer ile ulûfe küreğin Çatalca'dan iç hazînedâr Musâhib Hâfız Mehmed Ağa yediyle irsâl ve[94] getürüp hânesinde teslîm eyledi. Yirmi dördüncü Dü-şenbih gün Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa zevci

---

[82] gâzî ÇY: -V
[83] sonra -ÇY
[84] kullarının ÇY: -V
[85] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[86] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[87] kat +ÇY: -V
[88] kadîm ÇY: -V
[89] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[90] kişver-güşâ ÇY: -V
[91] İstishâb Ç: istihsâb YV
[92] hazretleri ÇY: -V
[93] inhâ ÇY: -V
[94] ve ÇY: -V

Fatma Sultân bint-i Sultân Mehmed Hânî Eyyûb'de[95] vâki' yalısında *seyl* marazından fevt olup cenâzesin kafes kayığıyla Yalı Köşkü'ne getürdiler. Anda hâzır olan vüzerâ vü ulemâ vesâir a'yân-ı dîvân namâzın kılup Vâlide Sultân Türbesi'nde babası yanına götürüp defn eylediler. Otuzuncu Pazar gün pâdişâh-ı gâzî[96] hazretleri müsâferet tarîkıyle sebük-bâr Çatalca'dan İstanbul'da Yeni Saray'a gelüp ol gün vezîriazam ve yeniçeri ağası Davud Paşa'ya karîb mahalde birer münâsib yerde[97] piyâde oldukları hâlde istikbâl idüp selâmladılar. İrtesi mâh-ı Receb'in gurresi Dü-şenbih gün Yalı Köşkü'nde surreyi çıkarup andan sofada Sünnet Odası'na teşrîf-i vezîriazam kulları[98] ile şeyhulislâm efendiyi da'vet ve[99] umûra müte'allik ba'zı meşveret eyledi. Daha irtesi Salı gün dîvân dahi gördükden sonra Âlây Köşkü'ne teşrîf buyurdu. Ol gün بامرالله تعالى hemşîresi Ümmi Sultân dahi *çiçekden* fevt olup cenâzesin Dârü's-sa'âde Ağası Nezir Ağa hânesinden kaldırıp önüne düşdü. Şevheri Vezîr Çerkes Osman Paşa ardı sıra Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûndan geçirüp Vâlide Sultân Câmi'i musallâsına indirdiler. Cümle vüzerâ vü ulemâ ve ahâlî-i dîvân-ı sâire[100] ânda hâzır u müheyyâ[101] idiler. Namâzın kılup babası Sultân Mehmed Hân yanına defn eylediler. Daha irtesi Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[102] hazretleri yine Çatalca'ya azîmet buyurdular. Onuncu Çehâr-şenbih gün Vâlide Sultân hazretlerin Dâ[r]ü's-sa'âde ağası ve bostancıbaşı ile menzil-i mezbûrda alıko[y]up kendüler ihtisâr üzre bir mikdâr Harem ve Hasodalı ve içoğlanı ve rikâb ağaları ve kâimmakâm paşa ile Yapağıcı çiftliğine göçdü.[103] Silahdâr ağa ilkâsıyla Edirne bostancıbaşı Kıbtî Ali Ağa şikâr ahvâlinden vukûf-ı tâmmı olmak zu'mıyla Rikâb-ı humâyûna[104] getürüldü. On dördüncü Pazar gicesi Galata'da Arab Câmi'i kurbünde bir kahvehâneden âteş isâbet idüp hayli büyût ve dekâkîn ihrâk-ı bi'n-nâr[105] olmağla ol câniblerin kahvehâneleri cümle[106] yasağ oldu. On dokuzuncu Cuma gicesi dörtbuçuk sâ'atde üç def'a azîm zelzele-i nâ-gehânî[107] oldu ki; duyanlar âlem berre yere geçdi kıyâs eylediler. İrtesi gün pâdişâh-ı cihân[108]

[95] Eyyûb-i ensârîde ÇY: ensârî -V
[96] gâzî ÇY: -V
[97] mahalde ÇY
[98] kulları ÇY: -V
[99] ve -ÇY
[100] sâire -ÇY
[101] u müheyyâ ÇY: -V
[102] gâzî ÇY: -V
[103] nüzûl buyurdu ÇY
[104] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[105] bi'n-nâr ÇY: -V
[106] cümle ÇY: -V
[107] nâ-gehânî ÇY: -V
[108] cihân ÇY: -V

hazretleri sa'âdet ü ikbâlle[109] Yapağıcı Çiftliği'nden Çorlu'ya azîmet buyurmuşlar idi. Çok eğlenmeyüp yine Çatalca'ya avdet-i humâyûn buyuracakları haberi vezîriazama[110] geldikde mâh-ı Şa'bân'ın yedinci Dü-şenbih gün vezîr-i râbi' Çerkes Osman Paşa'yı sarayına getürdüp İstanbul muhâfazasına yerine kāimmakām nasb ve çukaya kaplu bir erkân semmûr kürk[111] giydirüp irtesi Salı gün kendüsü cümle tevâbi'iyle binüp pâdişâh-ı gāzî[112] hazretlerin istikbâl içün Bogadovis kurbünde vâki' çiftliğine gitdi. Ve mâh-ı mezbûrun onuncu Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[113] hazretleri dahi[114] Çorlu'dan kalkup Yapağıcı Çiftliği'ne kondu. Ve irtesi Cuma gün meks eyleyüp vezîriazam kendü çiftliğine da'vet pâdişâh-ı cihân hazretleri dahi sa'âdet-i ikbâlle nüzûl buyurup[115] ve zîr-i pâylarına akmişe ve[116] dîba döşeyüp ziyâfet eyledi. Ve pîşkeş virüp kendü kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve sâir mu'tâd olan tevâbi'i hıl'at giydi. Ol mahalde Büyük Mîrahûr Çerkes Mehmed Ağa'ya vezâretle Haleb eyâleti, selefi Bey-zâde Vezîr Ali Paşa'ya Basra eyâleti ve Kapucular Kethudâsı Kıbleli-zâde Ali Bey'e büyük mîrahûrluk ve Çakırcıbaşı Veli Ağa'ya kapucular kethudâlığı ve Şâhincibaşı İvaz Ağa'ya çakırcıbaşılık ve gılmân-ı enderûn yaya çukadarlarından Borazan Mehmed'e şâhincibaşılık inâyet ü ihsân[117] olup huzûr-ı humâyûndan mertebelerince hıla'-ı fâhireler ile mesrûr kılındıklarından sonra pâdişâh-ı gāzî[118] hazretleri binüp Yapağıcı Çiftliği'ne avdet,[119] vezîriazam dahi İstanbul'a[120] azîmet eyledi. İrtesi mâh-ı mezbûrun on ikinci Şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[121] hazretleri külliyyet ile Çatalca'ya teşrîf ve Ramazân-ı şerîfi anda itmek üzre kışla tedârükün fermân buyurdular. Ol gün Sabah Namazı çiftlik kapusunda Edirne Bostancıbaşı selamlayup yeşil çukaya kaplu semmûr erkân kürk giyüp Edirne'ye gitmeğe me'zûn oldu. Ve yine ol gün şeyhulislâm efendi ilkāsıyla mahz-ı iftirâ Rumili sadrından munfasıl Ebe-zâde Abdullah Efendi'den ba'zı sû'-i hareket töhmetiyle bi-emr-i humâyûn çavuşbaşı hânesinden kaldırıp Yalı Köşkü'nde bir bostancı sandalına bindirüp Kadıköyü'ne andan kal'a-bend olmak üzre karadan menzil ile Kıbrıs'a nefy olundu. Akdeniz'de Malta

[109] sa'âdet ü ikbâlle ÇY: -V
[110] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[111] kürk ÇY: -V
[112] gāzî ÇY: -V
[113] gāzî ÇY: -V
[114] dahi -Ç
[115] pâdişâh-ı cihân hazretleri dahi sa'âdet-i ikbâlle nüzûl buyurup ÇY
[116] ve -Y
[117] ü ihsân ÇY: -V
[118] gāzî ÇY: -V
[119] da'vet ÇY
[120] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[121] gāzî ÇY: -V

bayrağıyla ko[r]san gemileri gezüp adalar etrâfından ba'zı sefâyin-i ehl-i[122] islâmı girift ve gāret ve nice fezâhatleri mesmû'-ı şehriyârî olmağın istîsâl ve def'-i mazarratlariçün mâh-ı Ramazân'ın[123] dördüncü şenbih günü ki; ibtidâ-yi Eylül'dür, İryâle Süleyman kapudan ile bir [ba]yrak[124] beş kıt'a mîrî kalyon ifrâz ve irsâl olundu. On üçüncü Dü-şenbih gün bi-emr-i humâyûn Hasodabaşı Abdullah Ağa bir kaç hasodalı ağalar ile Çatalca'dan gelüp işbu muharrir-i hakīr dahi[125] tenbîh-i âlî üzre Hırka-i şerîfi mahsûs arabasına tahmîl ve mîrahûr-ı evvel ağa önüne düşüp bizler etrâfın alup Çatalca'da Hasoda Köşkü'ne götürüp mekân-ı mu'ayyenesine vaz' eyledim. Ol gün pâdişâh-ı gāzî[126] hazretleri anda hâzır idi. Nerdibân başında istikbâl ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Penç-şenbih gün Harem-i şerîfe getürdüp küşâde ve âb-ı mübâreki alındıkdan sonra yine taşra teslîm ve irtesi Cuma gün yine araba ile alup İstanbul'da Yeni Saray'da mahalline îsâl eyledim. Ol gün Sekbânbaşı Laz Mustafa Ağa ile sâbıkā sekbânbaşılıkdan mütekā'id Kasımpaşa'lı Ali Ağa fevt olup sekbânbaşılık sâbıkā sekbânbaşılıkdan mütekā'id Doğramacı Mehmed Ağa'ya tevcîh ü inâyet[127] buyuruldu. Arnavud-ı İskenderiye sancağıbeyi Adem Paşa ile Avlonya sancağıbeyi Hüdaverdi Paşa'nın mansıbları mübâdele olup Dukakin sancağı Zeynel Paşa'ya verildi.[128] Mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Cuma gün Bayhan Sultân bint-i İbrahim Hânî fevt olup vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâire Topkapu'su dâhilinde vâki' sarayında cenâzesin kaldırup Süleymaniye'de namâzın kılup Sultân Süleyman Türbesi'ne defn eylediler. Yirmi altıncı Pazar gün pâdişâh-ı gāzî[129] hazretleri Kadir Namâzı ve Bayram Namâzıçün ihtisâr üzre Çatalca'dan İstanbul'da Yeni Saray'a teşrîf buyurdular. Ol gün konakdan araba ile hareket ve Küçük Halkalı'da taht-ı revâna süvâr azîmet buyurmuşlar idi. Vezîriazam kulları[130] Eğrikapu Mezârlığı nihâyetinde piyâde olduğu hâlde selâmladı. Ve taraf-ı pâdişâhîden[131] mazhar-ı iltifât hâssa bir yorga gönderilmekle, binüp Ayvansaray İskelesi'nde kayık başına varınca değin önce gitmekle me'zûn oldu. Ol mahalde vâki' hemşîresi Hatice Sultân yalısında inüp vezîriazam hazretleri[132] koltuğuna girdi[133] ve sandala bindirdi. Yalı Köşkü'ne gelüp yanaşdı, andan

[122] ehl ÇY: -V
[123] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[124] bir [ba]yrak V: Akdeniz'e ÇY
[125] dahi ÇY: -V
[126] gāzî Ç: -YV
[127] ü inâyet Ç: -YV
[128] tevcîh ü inâyet buyuruldu ÇY
[129] gāzî ÇY: -V
[130] kulları ÇY: -V
[131] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden ÇY: gāzî hazretlerin -V
[132] hazretleri ÇY: -V

doğru Saray-ı âmire[ye] teşrîf ve nüzûl buyurdu. Ahşam Dü-şenbih gicesi Kadir Namâzın Ayasofya'da edâ idüp irtesi gün Sofa Köşkü'ne teşrîf buyurup[134] vüzerâ vü ulemâ ve meşâyihi da'vet ve Hırka-i şerîf açılup du'â oldu. Ol gün vezîriazam kulları[135] Rikâb-ı humâyûna Van Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İsmail Paşa'ya sirâyet iden ba'zı evhâm-ı kâzibe sebebiyle Van'a girmeyüp ol mahalde bâr-hânesin bırakup yüz elli mikdâr âdemiyle firâr ve Revan hâkimine ilticâ ve Şâh-ı Acem'e bende olduğun arz eyledi. Andan Isfahan'a varup iki sene mikdâr-ı zamân meksden[136] sonra fevt oldu. Eyâlet-i Van Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'ya ve eyâlet-i Erzurum kubbe-nişîn Numan Paşa'ya tevcîh ü inâyet[137] olundu. İrtesi Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girüp[138] ol gün taraf-ı pâdişâhîden[139] mazhar-ı iltifât vezîriazama hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve çukaya kaplu bir sevb semmûr erkân kürk ile Hazîne Kethudâsı Boşnak Yusuf Ağa gönderildi. Ve Mercangöz Mehmed Bey ile Mısır hazînesi gelüp pâdişâh-ı cihân[140] hazretleri Âlây Köşkü'nde seyr idüp iç hazineye teslîm olundu. Otuzuncu Penç-şenbih günü ki; rûz-ı Arefe'dir, ikindi dîvânı Yalı Köşkü'nde olup her cânibden bayram topları atıldı. Mâh-ı Şevval'in gurresi Cuma gün pâdişâh-ı gâzî[141] hazretleri de'b-i kadîm üzre vüzerâ vü ulemâ ve â'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup andan âlây ile Ayasofya Câmi'i'ne varup salât-i îdi edâ ve yine âlây ile Saray-ı âmirelerine teşrîf ve İftar Köşkü'nde iç halkıyla dahi bayramlaşup andan Harem-i şerife ve andan sonra[142] Vâlide Câmi'i'ne varup Cuma Namâzı'n kıldıkdan sonra Yalı Köşkü'ne gelüp ahşama değin kalup[143] top[144] şenlikleri ve pehlivanların güreş seyrleriyle eğlendiler. İrtesi Şenbih günü ki; ibtidâ-yi Mart'dır, vezîriazamı Kozbekci Kapusu'na getürdüp Edirne'ye gideceğini işrâb ve kendü dahi eğlenmeyüp bir gün mukaddem giruden gelmelerini tenbîh ü te'kîd[145] buyurdukdan sonra binüp Çatalca'ya azîmet eylediler.

---

[133] girüp ÇY
[134] buyurdu ÇY
[135] kulları ÇY: -V
[136] meks ü ikāmetden ÇY: ü ikāmet -V
[137] ü inâyet ÇY: -V
[138] girdi ÇY
[139] pâdişâh-ı gāzî hazretlerinden ÇY: gāzî hazretleri -V
[140] cihân ÇY: -V
[141] gāzî ÇY: -V
[142] sonra ÇY: -V
[143] kalup -ÇY
[144] top ÇY: -V
[145] ü te'kîd ÇY: -V

Reften-i pâdişâh be-şehr-i Edirne

Pâdişâh-ı kişver-güşâ[146] hazretleri Çatalca'ya varduğu gibi vezîriazama[147] hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[148] gönderdi. "Ben bu mahalden Harem-i humâyûn ve Gılmân-ı Enderûn ve kâimmakâm paşa ile doğru Edirne'ye giderim. Sen Livâ-yi şerîf-i aleyhi's-salâtü ve's[149]-selâmı ve Hırka-i mübâreke-i Resûl-i enâmı ve şeyhulislâm ve kadıaskerân ve yeniçeri ve sipâh silahdâr ve dört aşağı bölük ocaklarını ve erbâb-ı dîvânı alup bir sâ'at evvel Rikâb-ı humâyûnuma irişesin" buyurulmuş, bu hareket-i humâyûnun aslâ lüzûmu yoğidi. Devlet-i aliyyenin temâm-ı râhatı ve halk-ı âlemin **(271 b)** istirâhati zamânı idi. Hâce-i pâdişâh şeyhulislâm efendi evlâd ve ta'allukâtın ileru çekmek sâir ulemâyı menkûb ve tahkîr itmek zu'mıyla hîleye sâlik oldu. "Seferler münkatı' oldukça ve pâdişâhlar dûr u dırâz İstanbul'da meks ü ikâmet[150] itdikce kul tâifesinin ve ulemânın fesâdı eksik değildir" deyü pâdişâh-ı gâzî[151] hazretlerin hezâr-ı gûne vehme düşürdü. "Edirne râhatlı, halka menfa'atlı, şikârı mütekâsir, bu âna gelince gulüvv vâki' olmamış bir meymenetli memleketdir, buyurun râhat olursuz" dimekle berâ-yi hâtır zimâm-ı devletin yedine virmişidi. Müsâ'ade buyurup[152] böyle bir nâzenîn şehr-i azîmi bırakup gitdi. Ol dahi diledüğün itmekle âkıbet-i ulemânın inkisârına uğrayup etdüğün buldu. Ve korkduğun başına geldi.[153] Hem ol melek-haslet pâdişâhın hal'ine ve hem kendünün başı kesilmesine sebeb-i hâdis oldu ki; aşağıda mahallinde beyân olur. Ve[154] mâh-ı mezbûrun yedinci Penç-şenbih gün üçüncü sâ'atde vükelâ-yi devlet mübâşeretiyle tûğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sultânî çıkup Bâbü's-sa'âde önüne nasb olundu. On birinci Dü-şenbih gün Başdefterdâr Canibî Ahmed Efendi mîrî mal tahsîlinde ve hareket-i humâyûn arabaları cem'inde ihmâl-i tekâsül[155] töhmetiyle azl olunup yerine Darbhâne Emîni Muhsin-zâde Mehmed Efendi nasb olundu. On üçüncü Çehâr-şenbih gün Bosna'da[156] sınur kesmeğe me'mûr olan Hasan Ağa huzûr-ı humâyûnda takrîr-i kelâm etdikden sonra hıl'at-ı fâhire giydirilüp yüz altun ile ke'l-evvel ze'âmeti ihsân ve âlây beyliği mukarrer kılındı. Yirmi

[146] kişver-güşâ ÇY: -V
[147] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[148] şevket-makrûn ÇY: -V
[149] salâtü ve ÇY: -V
[150] ü ikâmet ÇY: -V
[151] gâzî ÇY: -V
[152] buyurdu ÇY
[153] korktuğuna uğradı ÇY
[154] ve ÇY: -V
[155] tekâsül ÇY: -V
[156] Bosna'dan ÇY

birinci Penç-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[157] pâdişâh[158] hazretleri umûm Harem-i şerîf ve Gılmân-ı Enderûn ile Çatalca`dan nehzat ve cânib-i Edirne`ye teveccüh ve azîmet buyurdu. Edirne Bostancıbaşı Kıbtî Ali Ağa Haseki Deresi`ne gelüp istikbâl itmekle İstanbul Bostancıbaşı Üsküdarlı Mustafa Ağa`ya huzûr-ı humâyûnda kaftân ve Vâlide Sultân huzûrunda serâsere kaplu semmûr nîmten kürk ilbâs olup[159] giru İstanbul`a gitmeğe me'zûn oldu. İşbu muharrir-i hakīr on nefer Hasodalı ve Livâ-yi şerîf[160] ve Hırka-i mübâreke ve vezîriazam kulları[161] ile giruden[162] gelmemiz emr olundu. Yirmi üçüncü Şenbih gün Yeniçeri Ağası Kürd İbrahim Ağa ocağı halkıyla âlây ile otağa çıkdı. Yirmi beşinci Dü-şenbih gün vezîriazam hazretleri[163] dahi vüzerâ ile erkân kürk ve kallavî destâr ve ulemâ dahi örfleri ve üst kaftânları vesâir ekâbir-i[164] a'yân erkân esvâbları ve selimî destâr ve mücevvezeleriyle sarayından binüp azîm âlây ile Saray-ı âmirede vâki' Orta Kapu`da inüp andan Bâbü`s-sa'âdeye geldi. Ve işbu muharrir-i hakīr yedinde Sancak-ı şerîfi teslîm ve omuzuna alup vüzerâ vü ulemâ etrâfından tutarak Orta Kapuya getürüp nakībü`l-eşrâf efendiye teslîm ve feth-i şerîf okundukdan sonra binildi, azîm kerr ü ferr ve[165] âlây ile yola girildi. Evvelâ saray meydânında altı bölük ağalarıyla sipâh silahdâr ocağı ve top kapusu dâhilinde Sekbânbaşı Doğramacı Mehmed Ağa ve hâricinde vâki' mezarlık nihâyetinden Otağ-ı humâyûn kapusuna değin dört aşağı bölük sipâhîleri ve topcu ve cebeci ve[166] yeniçeri ocakları ile[167] iki keçeli[168] dizilüp selâmladılar. Mu'tâd-ı kadîm[169] üzre vüzerâ vü ulemâ ve ekâbir-i[170] a'yân dahi bâb-ı bâr-gâh-ı âlîden selâma durmuşlar idi. Hakīr dahi[171] sorguçlu destâr-ı humâyûnu elimize alup ve Hırka-i şerîf arabası önümüzce yürüyüp selâm virdikden sonra herkes çadırına gitdi. Vezîriazam dahi vüzerâ vü ulemâ ile kendü otağına indikden[172] sonra Vezîr-i râbi' Çerkes Osman Paşa`ya İstanbul kāimmakāmlığına serâserli kürk giydirdi.[173] Edirne`den ağırlık develeri gelüp irişince

---

[157] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[158] pâdişâhımız ÇY
[159] buyurulup ÇY
[160] Resûl ÇY
[161] kulları ÇY: -V
[162] giruden Ç: -YV
[163] hazretleri ÇY: -V
[164] erkân ve ÇY
[165] ve -ÇY
[166] ve ÇY: -V
[167] ile ÇY: -V
[168] keçeldi ÇY
[169] kadîm ÇY: -V
[170] erkân ÇY
[171] dahi -ÇY
[172] andan ÇY
[173] giydirildi ÇY

değin ikāmet fermân buyurdu. Pâdişâh-ı gāzî[174] hazretleri dahi konak be-konak tayy-i mekân iderek dördüncü menzildeki mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Pazar gün Birgos'a nüzûlünde Hâssa Haseki Edirne'li Mehmed Ağa Dârü's-sa'âdeye da'vet ve huzûr-ı humâyûn-ı mehâbet-makrûnda İstanbul bostancıbaşılığa[175] ve hılâfü'l-âde Kozbekci Kürd Mehmed'e[176] haseki ağalığa hıl'at giydirüp ma'zûl Bostancıbaşı Mustafa Ağa'ya kānûn üzre yevmî yüz elli akçe tekā'üd ihsân buyuruldu. İrtesi Dü-şenbih gün andan dahi hareket, mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Çehâr-şenbih gün küçük destâr üzre bir gāzî sorgucu sokunup seferî libâs ve âlây ile Edirne'ye duhûl ve sarây-ı sürûr ve cennet-âsâlarına şeref-nüzûl buyurdu. Şehrin mevâlî-i müderrisîn ve a'yân ve eşrâfı Solak Çeşmesi'nde istikbâlen selâmladılar. Ol gün İstanbul'da Davud Paşa sahrâsında Ordu-yı humâyûna Bağdad Beylerbeyisi serdâr-ı vezîr Daltaban Mustafa Paşa'nın mektûbuyla tatarı gelüp me'mûr olduğu üzre asâkir-i ehl-i[177] islâm ile varup Korna ve Basra kal'alarını Acem yedinden vire ile alup zabt idüp Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'yı Basra'ya vâli nasb eyledüğün[178] vezîriazama[179] arz-ı inhâ[180] itmiş der-akab gelen kâğıd mazmûnuyla dil takrîrin Rikâb-ı humâyûna[181] telhîs eyledi. Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Cuma gün pâdişâh-ı gāzî[182] hazretleri Sultân Selim'de[183] Cuma Namâzı'nda[184] iken varup vâsıl olucak, kemâl-i beşâşet ve sürûrundan Telhîsci Mehmed Ağa'ya bir erkân semmûr kürk ilbâs ve bin altun ihsân buyurdu. Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin üçüncü Dü-şenbih gün Yeniçeri ağası Kürd İbrahim Ağa'ya vezâret ile Musul eyâleti virilüp vezîriazam hazretlerinin[185] huzûrunda serâserli semmûr[186] kürk giydi.[187] Yerine Sekbânbaşı Doğramacı Mehmed Ağa yeniçeri ağası ve kul kethudâlığından mütekā'id Çelebi Mehmed Ağa sekbânbaşı nasb olup anlara da ol mahalde kaftân giydirildi. Ve Musul'dan ma'zûl Çetrefil oğlu[188] Vezîr[189] Yusuf Paşa'ya Diyarbekir eyâleti virilüp emri gönderildi. Ve mâh-ı mezbûrun altıncı Penç-şenbih gün yeniçeri ağası ocağı halkıyla Ordu-yı humâyûndan müfârakat ve cânib-i

---

[174] gāzî ÇY: -V
[175] bostancıbaşılığına ÇY
[176] Mehmed Ağa'ya ÇY: Ağa -V
[177] ehl ÇY: -V
[178] idüp ÇY
[179] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[180] inhâ ÇY: -V
[181] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[182] gāzî ÇY: -V
[183] Selim Câmi'-i şerîfinde ÇY: câmi'-i şerîf -V
[184] Cuma Namâzı'nda -ÇY
[185] hazretlerinin ÇY: -V
[186] semmûr ÇY: -V
[187] giydirildi ÇY
[188] zâde ÇY

Edirne'ye azîmet eyledi. Dokuzuncu Pazar gün vezîriazam hazretleri[190] Venedik elçisin Eyyûb'de [191] Maktûl Mustafa Paşa yalısına da'vet ve ziyâfet idüp henüz kat' olup gelen memhûr sınur nâmeyi yedine teslîm eyleyüp[192] Âsitâne'de[193] balyosluk ile mukîm olmak üzre müceddeden Venedik'den gelecek elçi geldikden sonra bunun Venedik'e gitmesini emr eyledi. Ol gün tûğ-ı humâyûnu Büyükçekmece'ye ve irtesi mâh-ı mezbûrun onuncu Dü-şenbih gün Otağ-ı humâyûnu kendü çadırlarıyla İstanbul'a yolladıkdan sonra şeyhulislâm ve sadreyn ve nakîb efendiler ve sipâh silahdâr ocağı ve Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübâreke ile bir yağmurlu rûzgârlı günde Davud Paşa sahrâsından hareket idüp konaklara konup göçerek cânib-i Edirne'ye azîmet eyledi. Altıncı menzilde rûz-ı Şenbih gün Baba-yi atîk'e geleceği gün nısf-ı râhda vâki' yemeklik olan Ortaçeşme nâm mahalle nüzûlünde taraf-ı pâdişâhîden haseki ağa ile hatt-ı humâyûn-ı iltifât-makrûn kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire gelüp giydi. Devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî du'âsında olup bindi. Sekizinci menzilde ki; mâh-ı mezbûrun on yedinci Dü-şenbih gün Edirne'ye varılacağı gün Rikâb-ı humâyûn kâimmakâmı vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa İskender köyünde istikbâl ve ziyâfet eyledikden sonra kendüler vüzerâ ile erkân kürk ve kallavî destâr ve ulemâ örfleri ve a'yân selîmîleriyle binüp bu hakîr dahi pâdişâhlar âlâyda olmaduğu vakitlerde mu'tâd ve me'mûr olduğumuz üzre sorguçlu destâr-ı humâyûnu elimize alup Hırka-i şerîf devesinin girusünde pâdişâh-ı cem-câh[194] hazretlerinin yürüdüğü mahalde yürüyüp yemîn ve yesâra selâm virerek şehre teveccüh olundu. Karabayır altında sipâh silahdâr ocağı ve Burnupamuklu karyesi berâberinde vezîriazam tevâbi'iyle kethudâsı Tellak Ali Ağa ve Solak çesmesi kurbünde şehrin mevâlî-i müderrisîn ve eşrâfı ve Hacılar Mezarlığı kurbünde Edirne Bostancıbaşı Kıbtî Ali Ağa ile küçük mîrahûr Köle İbrahim Ağa ve Yeniçeri Ağası Doğramacı Mehmed Ağa kâr-hâneli ile istikbâl eylediler. Bu minvâl üzre müretteb azîm âlây ile şehre dâhil ve Bâb-ı humâyûna vâsıl, vüzerâ ve a'yânı dahi anda selâmlayup Bâbü's-sa'âde'de varup nâzil olduk. Ve Hırka-i şerîfi varup[195] mahalline îsâl eyledik. Ol gün pâdişâh-ı gâzî[196] hazretleri âlâyı Buçukdepe nâm mesîre-gâhda ve der-akab yorga ile gelüp Vâlide Sultân hazretleriyle[197] Saraçhâne Köşkü'nden seyr idüp andan Arz

[189] Vezîr ÇY: -V
[190] hazretleri ÇY: -V
[191] Eyyûb-i Ensârî'de ÇY: Ensârî -V
[192] idüp ÇY
[193] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[194] cem-câh ÇY: -V
[195] varup ÇY: -V
[196] gâzî ÇY: -V
[197] âlâyı... hazretleriyle -ÇY

Odası'na teşrîf buyurmuşlar idi. Vezîriazam dahi Sancak-ı şerîfi getürüp şeyhulislâm efendiyle Arz Odası'nda pâdişâh-ı gâzî[198] hazretlerine teslîm ve mahalline vaz' olundukdan sonra efendiye beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk, vezîriazama kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ve kapu ağası Cafer Ağa'ya bir serâserli kürk ilbâs eyledi. Tatar Hân-ı sâbık Hacı Selim Giray Hân'dan[199] ba'zı gûne sû'-i hareket hiss olunmağın mukīm olduğu Silivri kurbünde vâki' çiftliğinden kaldırılup Siroz'a nefy olundu. Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Pazar gün pâdişâh-ı gâzî[200] hazretlerinin Ümmügülsüm nâm duhteri[201] fevt olup cümle vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâire, Dârü's-sa'âdeye varup cenâzesin alup Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kıldıkdan sonra götürüp Dârü'l-hadîs Câmi'i sâhasında defn eylediler. Dede Ahmed Efendi azlinden İstanbul kazâsı Ka'be'den ma'zûl Baki-zâde İsmail Efendi'ye verildi.[202] Lâkin kemâl-i mertebe mürteşî ve celb-i mâl-i fukarâ olduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye ilkā olmağın dört aydan sonra azl olup yerine şeyhulislâm ma'rifetiyle[203] munfasıl[204] La'lî-zâde Şeyh Mehmed Efendi nasb olundu.[205] Yirmi yedinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihan-mutâ'[206] hazretlerin vezîriazam sarayına da'vet ve ziyâfet idüp bir mücevher kuşak beş kîse akçe, beş boğça dîba, donanmış bir at ve bir kısrak pîşkeş virüp kürklü ve sâde iki sevb hıl'at giydi. Birkaç seneden beru dûr ü dırâz seferler zuhûruyla masraf îrâdı kaplayup mîrî hıdmetler birer ikişer sene tedâhul ile satılmayup hazîneye küllî noksan gelmîşidi. Mısır hazînesinin ekseri kalyonlar mevâcibine virilüp bâkī gelen akçe ancak öşrî olup Âsitâne'de yeniçeri ulûfeyi bütün kaldırıp ve sipâh dört beş ayda gücile devr olup cebeci ve topcu yılında ancak[207] ulûfeyi alup sâir mütekā'idîn ve ehl-i hiref tâifesi ulûfenin hiç yüzün görmez olup tarafeyne her vechile gadr-i zulm olduğu pâdişâh-ı gâzî[208] hazretlerinin ma'lûm-ı humâyûnu[209] olmağla îrâd, masraf yoklanup yolları gösterilüp isrâfât ref' ve ulûfe-hârânın mevâcibleri vaktiyle virilüp ba'de'l-yevm böyle giru kalmayup iddihâr-ı hazîne olduğundan gayrı Mısır hazînesi dahi[210] bi't-temâm gelmek üzre mü'ekked hatt-ı

[198] gâzî Ç: -YV
[199] Hân hazretlerinden ÇY: hazretlerin -V
[200] gâzî ÇY: -V
[201] duhter-i pâkizesi ÇY: pâkize -V
[202] tevcîh olundu ÇY
[203] şeyhulislâm ma'rifetiyle Ç: -YV
[204] munfasıl -Ç
[205] olup ÇY
[206] cihân-mutâ' ÇY: -V
[207] ancak yılında ÇY
[208] gâzî ÇY: -V
[209] humâyûnları ÇY: -V
[210] dahi ÇY: -V

humâyûn-ı şevket-makrûn[211] sâdır olmağın ber-mûceb-i emr-i humâyûn bu sene-i mübârekede Mısır hazînesi temâm geleceğinden mâ'adâ dokuz yüz kîse îrâd, masrafdan ziyâde olduğun ol gün vezîriazam defterin Rikâb-ı humâyûna arz eyledikde defterdâr efendiye bir serâserli kürk pâdişâh-ı cem-câh[212] hazretleri tarafından ve bir kürk dahi Dârü's-sa'âde ağasıyla vezîriazam cânibinden giydirildi. Ve mâh-ı Zi'l-hiccenin sekizinci Salı gün pâdişâh-ı cem-câh[213] hazretleri vezîriazamı Âlây Köşkü'ne da'vet ve mukâbele-i (272 a) hıdmet âna dahi kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs ve miyânına bir kabza mücevher hançer ihsân buyurup küllî iltifât ile mesrûr eyledi. Onuncu Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[214] hazretleri mu'tâd-ı kadîm üzre vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı sâire ile pîş-gâh-ı Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup andan âlây ile Sultân Selim Câmi'-i şerîfinde varup edâ-yi salât-ı îdden sonra yine âlây-ı birle gelüp Hasoda Köşkü'ne teşrîf buyurdular. İç halkı dahi el öpdükden sonra Harem-i şerîfde varup kurbanların kesdi. Ve Âlây Köşkü'ne şeref-nüzûl buyurdu. Ahşama değin saray meydânında olan şâhî darbuzenler bilâ-ârâm atılup ve Mehterhâne ile pehlivanlar güreşüp mudhıkler ve ehl-i sanâyi'ler bî-had lütfe mazhar oldular. Hattâ ol mahalde Saray-ı atîk teberdârlarından bir baltacı üç çifte bir münakkaş kayık yapmış, alt tahtası yok bir san'at-ı garîbe ile tekerlekler üzerine bindirmiş ve kürekçilerinin ayakları yerde hem kürek çekin ve durmayup yürüyün deyü ta'lîm itmiş, ayakları görünmemek üzre gûyâ ki; bağ muhâfazasıçün kayık etrâfına yere berâber beyâz estâr çekmiş mu'tâd üzre yekesiyle dümenin ve resen ve sütun ve sereniyle kumaş yelkenin tertîb idüp kendüsü dümene geçmiş, küreğe vaz' eyledüğü üç nefer bostancı çekerek sürer ve dunbalına[215] koduğu[216] topların serperek kendü odaları ardından yürüdüp meydân ortasından huzûr-ı humâyûna getürdi. Andan ol meydân-ı vâsi'de rûzgâr önüne düşüp kâh ileru ve kâh giru ve kâh olta urur şekilli yemîn ve yesâra gidüp arz-ı hüner itdüğünden âmme hayrân ve ser-gerdân[217] kaldı. Bu san'at-ı acîbe pesendîde-i humâyûn olmağla in'âm-ı vâfire ile mesrûr idüp, "ceddim Sultân Mehmed Hân İstanbul fethinde ok meydânından gemileri karadan yürüdüp, Kâğıdhâne'ye andan deryâya indirüp İstanbul fethine muvaffak olduğun târîhlerde okumuş ve hiç bunca mümkin olurmu deyü ta'accüb iderdik şimdi mu'âyeneten müşâhede eyledik" buyurdular. "Allâh'ı[218] seversen

---

[211] şevket-makrûn ÇY: -V
[212] cem-câh ÇY: -V
[213] cem-câh ÇY: -V
[214] gâzî ÇY: -V
[215] sürer ve dunbalına -ÇY
[216] vaz' itdügü ÇY
[217] ve ser-gerdân ÇY: -V
[218] Allâhü te'âlâyı ÇY: te'âlâ -V

şunu bir hoş yaz" buyurmağla bu mahalle ketb ü tahrîr[219] olundu. On beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[220] hazretlerin Buçukdepe nâm dil-fezâ[221] mesîre-gâhda vâki' kendünün muhtasar kasrına da'vet ve ziyâfet idüp bir donanmış at beş kîse akçe beş boğça dîba pîşkeş virüp kürklü ve sâde iki sevb hıla't-ı fâhire[222] giydi. İki gün mukaddem Kapudan-ı vezîr Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa me'mûr olduğu üzre baştardeye binüp cem'an yirmi beş kıt'a çekdirir ile Tersâne-i âmireden nehzat ve mu'tâd-ı kadîm[223] üzre Yalı Köşkü berâberinde şenlik etdikden sonra Beşiktaş'a varup lenger-endâz olmuşidi. Bu gün kalkup Akdeniz'e revâne ve[224] azîmet eyledi. Mukaddem kış içinde beş kıt'a mîrî kalyon muhâfazaya gönderilmişidi. Donanma-yı humâyûn altı kıt'a kalyon ile Fettah Paşa dahi gitti. Yirmi ikinci Dü-şenbih gün Vâlide Sultân hazretleri vezîriazamı Şikâr kapusundan Dârü's-sa'âdeye da'vet ve umûr-ı şehriyârîye müte'allik nice tenbihden sonra kürk giydirdi. Tunus Beylerbeyisi Süleyman Paşa hâkim-i vilâyet-i mezbûre Murad Bey yediyle mesmûmen fevt olduğu haberi Der-i devlete vâsıl olıcak, eyâlet-i mahlûle yine Tunus'dan ma'zûl Ömer Paşa'ya verildi.

İcmâl-i sefer-i feth-i kal'a-i Korna ve Basra an yed-i Mustafa Paşa

Çün Bağdad-âbâd Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa sene-i mâziye evâsıt-ı mâh-ı Zi'l-hiccede dârü'l-hükûmesine vusûl ve hıfz ü hırâset-i vilâyet ve nizâm-ı intizâm-ı memlekete bezl-i makderet[225] üzre iken işbu bin yüz on iki Muharrem evâsıtında Der-i devlet-medârdan sâbıkā Çavuşbaşı Çatrapatra oğlu Ahmed Bey yediyle vezîr-i müşârun-ileyhe serdârlık hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnu vârid ve mefhûm-ı meymenet-makrûnunda on seneden beru eyâdî-i nâ-müstahak-ı mütegallibeye giriftâr olan Basra ve Korna kal'alarının istihlâs ve giru kemâ-fi'l-evvel kabza-i tasarruf-ı islâm-penâhîye istirdâdı zimmet-i himmetlerine ta'lîk ve Basra eyâleti Halebü'ş-şehbâ inzimâmıyla Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya inâyet-i ihsân[226] olunup vilâyet-i mezkûrede istikrârı serdâr-ı müşârun-ileyhin hüsn-i tedbîr ve re'y-i rezînlerine havâle ve mîr-i mûmâ-ileyh dahi ma'an sefere me'mûr ve bu emrin icrâsıçün muhâfız-ı amed Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa ve ser-amedân-ı eyâlet ve ümerâ'-i elviye-i vilâyet ve kapusu askeri ve muhâfız-ı Şehr-i Zor Vezîr Topal Yusuf Paşa ve mîr-i mîrân-ı Sivas Aşcı Mustafa Paşa ve

---

[219] ü tahrîr ÇY: -V
[220] gāzî ÇY: -V
[221] dil-fezâ: ÇY: -V
[222] fâhire ÇY: -V
[223] kadîm ÇY: -V
[224] ve -Y
[225] kudret ÇY
[226] ihsân ÇY: -V

mîr-i mîrân-ı Karaman Eyyûb Paşa ve Birecik sancağına mutasarrıf Hacı Ali Paşa ve Amasya sancağına mutasarrıf Rahtvan Mehmed Paşa eyâletlerinde olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve kapuları askeri ve İmâdiye hâkiminin süvârî ve piyâde leşkeri ve Ayıntab ve Maraş beyleri ve Haleb eyâleti ve kul kethudâsı on sekiz oda Dergâh-ı âlî yeniçerileriyle ve sipâh ve silahdâr kethudâları ile[227] iki bin nefer terakkîlü serdengeçdi merdân-ı şecâ'at-şi'âr ile ve bin kadar[228] cebeciyân ve topciyân ve âteş-bâzân ve arabaciyân Dergâh-ı âlî kethudâlarıyla ve kezâlik Bağdad'ın yerlü kullarının üçden iki hissesi ve Bedre ve Bacilan ve Bayat ve Kuri beyleri aşîretleri süvârîleriyle me'mûr ve cümleye vezîr-i müşârün-ileyh serdâr-ı sipeh-sâlâr ta'yîn olunup ve Rakka ve Diyarbekir ve Musul'dan zehâir ve ba'zı yerlerden nükûd-ı mîrî ile dahi imdâd ve muhâfız-ı Musul Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa Bağdad muhâfazasına ta'yîn ve Haleb eyâleti bir seneden mütecâviz Bağdad muhâfazasında olmalarıyla sefer-mânde olup Hılle Kal'ası muhâfazasına me'mûr oldular. Ve serdâr-ı ekrem dahi tedârük-i sefere mübâşeret-birle inşâ'-i sefâin ve cem'-i zehâir ve tahn-ı dakîk ve tabh-ı peksimât ve tecdîd-i cebehâne ve ihzâr-ı edevât-ı tophâne ve dört kıt'a balyemez ve dokuz kıt'a kolonborna top ve otuz kıt'a şâhî darbuzen ve havân humbaraları ve yirmi dört kıt'a mükemmel[229] firkate ve her birinde birer darbuzen ve altı yüz kadar[230] levendât-ı bahrî ma'an hem-râh olmak üzre ta'yîn ve levâzım-ı sâire dahî tevfîr ve teksîr ve kapusu askerin tertîb ve ta'dîl ve piyâde ve süvârîlerin lâyık-ı livâ'-i serdârî üzre tekmîl itdiler. Bu esnâda Amasya sancağına mutasarrıf Rahtvan Mehmed Paşa bundan akdem Bağdad muhâfazasına me'mûr iken tekâsül ile Musul'da tevakkuf eyledüğü Devlet-i aliyyeye mün'akis olmağla fermân-ı kazâ cereyân ile tatar vârid olup mahnûkan müntakil-i dâr-ı âhiret ve İmâm-ı A'zam hazretleri civârında âsûde-i âlem-i rahât oldu. Çün bu emrin husûlü ve bu müşkilin halli pâdişâh-ı kişver-güşâ[231] hazretlerinin murâd-ı hayr-encâmları idi. Sevk-i askere mübâşirân mukaddem ta'yîn ve vakt-i hareketlerin tebyîn buyurduklarından gayrı asâkir-i me'mûre-i mezkûreden mâ'adâ Bağdad A'râbından bagî ve inâd ile Ehvar'a mütehassin Urbânın teshîrine ve Basra cezâyirinin mukâta'aları zabtına ve nehrin Fırat ve Dicle ile cârî olan sefâin-i tüccâr vesâir erbâb-ı kâra nef'i zâhir olduğuna binâen Birecik iskelesinde hurd ve büzürg yüz yirmi kıt'a sefîneler müceddeden inşâ ve âmâde ve dört bin iki yüz mikdârı çüst ü çâbük gavta-hor-ı deryâ-yi mehâlik levendât-ı pür-tüvân ve dört yüz yirmi kıt'a

---

[227] ile ÇY: -V
[228] mikdârı ÇY
[229] mükemmel Ç: -YV
[230] mikdârı ÇY

koğuş topları ve üç yüz kıt'a saçmayân topları ve dört kıt'a havân ve humbarası tecdîd ve ta'yîn ve kezâlik âlât-ı cedîd ve mühimmât-ı cedîd-i rişteden habâle ve habâlden cemâle varıncaya tedârük ve murâd üzre tekmîl-i sefâin-i mezkûreye tahmîl ve san'at-ı keştî-bânîde mâhir Aşçı-zâde Mehmed Paşa-yı kābil kapudanlık ile tebcîl olunup zehâir-i vâfiye ve alâ'if-i kâfiye ile şatt-ı Fırat'dan Bağdad'a[232] teveccühleri fermân buyuruldu. Ve bu esnâda Acem sınurunda vâki' Kirmanşah hânından serdâr-ı müşârun-ileyhe mektûb gelüp Bağdad'ın cânib-i garbîsinde üç menzil mesâfe müceddeden imâret-gerde-i hulefâ-i Abbasiyye ve harâb-gerde havâdis-i dehriyye-i Samerra nâm belde-i atîka pertev-endâz-ı kerâmet semere-i şecere-i siyâdet ve vilâyet-i meşâhir-i e'imme-i Ehl-i Beyt-i Nebeviyye'den İmâmeyn-i mükerremeyn İmam Ali el-Hâdî ve İmam Hasan el-Askerî hazretleri sarîhlerinin sanduka-i şerîfleri izn-i humâyûn-ı pâdişâhîyle teberrüken Şâh-ı Acem tarafından tecdîd olunmağın Cebedâr-ı şâhî Mahmud Ağa îsâline me'mûr olduğun ihbâr itmekle serdâr-ı müşârun-ileyh dahi hâlen tedârük-i sefer ve azîmet üzre olduklarını tahrîr ve inşâallâhü te'âlâ sefer avdetine dek Kirmanşah'da tevakkufların işâret-birle âdemlerin avdet itdirdiler. Ve me'mûr olan asâkir-i mansûre evvel be-evvel vürûd ve Bağdad sahrâsında darb-ı hıyâm-ı kıyâm ve müheyyâ-yi sefer-i nusret-encâm üzreler iken taraf-ı Devlet-i aliyyeden nedîm-i şehriyâr-ı keyvân-ı gulâm Bilal Ağa hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve semmûr-ı mûrisü's-sürûra duhte hıl'at-ı sîm-endâm ve bir kabza şemşîr-i ad ve tedmîr murassa' niyâm-ı pâdişâhî serdâr-ı ekrem vezîr-i müşârun-ileyhe meserret-bahşâ-yi vürûd olmağın, müretteb âlây-ı cihân-ârâ ile ağa-yi mûmâ ileyh istikbâl ve Dîvân-ı âlîde paşa-yi müşârun-ileyh hıl'at-ı rengîn-i tırâzî pîrâye-i dûş-i iftihâr ve şemşîr-i berk-te'sîri taklîd-i miyân-ı iktidâr itmekle hatt-ı humâyûn-ı lâzımü'l-ittibâ' kemâl-i iclâl-birle feth ve kırâ'at olunup mefhûm-ı şevket-mersûmunda tahkîk-i sefer-birle te'kîd-i sefer-i[233] umûr-ı serdârî ve me'mûr olan vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm vesâir asâkir-i islâm itâ'atlerinde bulunup savâb-dîdleri üzre hareket itmek fermân buyurulmağın ser-cümle sem'-i kabûl ile ısgâ ve du'â-yi Devlet-i pâdişâhî merfû'-ı bâr-gâh-ı kibriyâ kılındı. Ve meşveret-i erbâb-ı ârâ ile Dicle-i uzmâdan râh-ı maksûda teveccüh vücûh-ı şettâ ile münâsib görülmeğin sene-i mezbûre Recebü'l-ferdinin ikinci Dü-şenbih gün kul kethudâsı ve Dergâh-ı âlî yeniçerileri Bağdad'ın[234] taraf-ı şarkîsinde Karaköy Kapu sahrâsında nüzûle me'mûr olmalarıyla hasbe'l-fermân mükemmel silâh ve

---

[231] kişver-güşâ ÇY: -V
[232] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[233] sefer ÇY: -V
[234] Bağdad-ı âbâdın ÇY: âbâd -V

müretteb âlây ile mahall-i mezkûrda nasb-ı hıyâm-ı kıyâm eylediler. Ve mâh-ı mezbûrun yedinci şenbih gün serdâr-ı âlî-vakār dahi şîr-dilân-ı ağayân-ı bîrûn ve şevâhîn-i enderûn ve fürsân-ı levend ve piyâde-gân-ı dil-pesend ve nîze-güzârân-ı sipâh ve silahdâr meyânında eşheb-i sabâ-reftâra süvâr ve kemâl-i temkîn ve vakār ile dosta mûnis düşmene müdhiş âlây-ı meymenet-pîrâye-i nümâyiş virerek Bâb-ı sefîdden güzâriş-birle mevzi'-i merkūmda ârâste kılınan otağ civârında cevzâ-nitâka şeref-bahşâ-yi nüzûl oldular. Ve der-akab Diyarbekir vâlîsi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa asâkir-i encüm-şümâr ve ümerâ-i Ekrâd ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve iki pâre top-ı ejder-girdâr ve âlây-ı kûh-karâr ile vürûd ve ba'dehû Şehrizor vâlîsi Vezîr-i dilîr[235] Topal Yusuf Paşa ve mîr-i mîrân-ı Sivas Aşcı Mustafa Paşa mîr-i mîrân-ı Karaman Eyyûb Paşa ve Birecik sancağına mutasarrıf Ali Paşa vesâir ümerâ ve zü'amâ yegân yegân dil-âverân ve merdân-ı düşmen-gîr ile müte'âkiben vârid ve her biri âlâyın cilve-ger-i meydân-ı celâdet idüp ma'rûz-ı nazar-ı serdârî itdikçe vüzerâ-yi ızâm musâfaha-i keff-i kifâyet vesâirleri temennâ-yi dest-i bûsı ile merâsim-i edâyi ri'âyet idüp taraf-ı serdârîden **(272 b)** birer semmûr kürk[236] ilbâsıyla ikrâm ve hıla'-ı fâhire ile ihtirâm ve emâkin-i mu'ayyeneye temâm-ı tebcîl ile tenzîl olundular ve evâhir-i mâh-ı mezbûre hân-ı ni'met-i ezeliyye her tarafda keşîde ve bârân-ı rahmet-i lem-yezeliyye her cânibe resîde olup nüzûl-i katarât-ı mu'attarât kesretiyle eğerçi ordu halkı hayli zahmet-keşîde oldular. Lâkin erbâb-ı zirâ'ate ebvâb-ı hayr-güşâde ve sermâye-i keşt ü kâr-ı âmâde olduğundan gayri tarîk-i erbâb-ı sefer, rebî'-i bedî' ile ma'mûr ve tahfîf-i teklîf-i alîf ile herkes mesrûr oldu. Bu esnâda hikmet-i ilâhiyye serdâr-ı ekrem bir mikdâr münharifü'l-mizâc ve perhîz-i hareket ve ihtirâza muhtâc olmağın on beş gün kadar râh-ı maksûda azîmet umûru ta'tîl buldu. Ve bu âvende tekrâr Kirmanşah hânından mektûb vârid ve taraf-ı şâhîden serdâr-ı müşârun-ileyhe husûs-ı mârü'z-zikr içün olan rakam-ı şâhî ve izn bâbında Devlet-i aliyyeden yedlerine virilen fermân-ı pâdişâhî cebedâr-ı mezbûr ve hân-ı mezkûr âdemleriyle vârid ve hân-ı merkūmun mektûbunda ağa-yi mezbûr nedîm-i şâhî olup, tevakkuf mümkin olmaduğundan, gayr-i cemm-i gafîr-i züvvâr hem-râhları olmağla sefer avdetine dek te'hîr kābil olmamağla ol tarafa revâne olmuşlardır deyü i'lâm itmekle serdâr dahi ber-mûceb-i fermân-ı humâyûn emn-i tarîkleriçün bir müte'ayyin ağaların ta'yîn ve mâ-yuhtâclarına imdâd-ı i'ânet[237] ve sanduka ve bâb-ı müstetâb mahalline vaz' ve tahkîm olundu. Husûs-ı mezkûrun tafsîli bu ki; mukaddemâ Basra A'râbından Müntefik şeyhi Mani' nâm şakī mârü'z-zikr vilâyet-i mezkûreye istîlâ itdikde

---

[235] dilîr ÇY: -V
[236] kürk ÇY: -V

Huveyze hânı Ferecullah Hân ile mâbeynlerinde adâvet zuhûr ve sehl-i hareket ile hân-ı merküm mezbûru ihrâc ve vilâyet-i mezkûreyi zabt u rabt[238] ve taraf-ı şâhîye i'lâm idince, taraf-ı şâhî husûs-ı mezkûrede üç dört ay müte'emmil ve mütefekkir olup âhir ri'âyet-i sulh ü salâh-ı[239] kadîmden gayrı çâre ve savâb-dîdleri olmamağla te'kîd-i râbıta-i hulûs ile nâme tahrîr ve mefâtih-i vilâyet-i mezkûre yerine kırkbeş karat bir elmas pâreyi tılâ-yi kâmilü'l-ibâreden sûğ ve havânîn-i mu'teberelerinden Ebu'l-Ma'sûm Hân ile pâye-i serîr-i a'lâya[240] arz itdiklerinde, hân-ı merküm varup edâ-yi hıdmet sefâret ve çehre-sây-i hilâfet oldukda imâmeyn-i müşârun-ileyhimânın sandukaları teberrüken taraf-ı şâhîden tecdîd olunmak bâbında inâyet ricâ itmeğin müsâ'ade-i pezîrây-i tab'-ı humâyûn vâki' ve izn-i humâyûn sâdır ve ol bâbda Bağdad vâlîleri imdâd ü i'ânetlerinde bulunup kimesne mâni' ve müzâhim olmamak içün fermân-ı âlî ihsân buyurulmağın icrâsına müsâra'at olunmuşidi. Ve Şatt-ı Fırat'dan me'mûr olan Donanma-yı humâyûn sefîneleri dahi mâh-ı Şa'bân'ın dördüncü günü Bağdad'a[241] tâbi' Ane kılâ'ından Habbe Kal'ası'na vusûlü haberi vârid ve muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa ve Bağdad defterdârı Celeb Üskübî Mustafa Efendi sefâyin-i Donanma-yı humâyûn ile me'mûr olmağın mektûb-ı serdârî tahrîr ve Bağdad'a isrâ'la da'vet olunmalarıyla gelüp asâkir-i mansûreye[242] mülhak[243] oldular. Ve serdâr dahi tashîh-i mîzâc eyleyüp giru orduya baht-ı mes'ûd ile vürûd itdikde Şehr-i Zor Vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ile Sivas Vâlîsi Aşcı Mustafa Paşa talî'a-i asker-i nusret-eser ve Karaman Vâlîsi Eyyûb Paşa âhir-i kavm yâ'ni ki; dümdâr olmak üzre ta'yîn ve irsâl ve[244] ilbâs ve her biri hıla'-ı fâhire ile tebcîl ve kul kethudâsı dahi Dergâh-ı âlî Yeniçeri Ocağı'yla ma'an gitmeleri[245] fermân buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun sekizinci günü Donanma-yı humâyûn sefîneleri Bağdad'a altı sâ'at mesâfe Rıdvâniyye iskelesine vusûlleri haberi gelmeğin tedbîri bâbında vüzerâ-yi ızâm vesâir kâr-dânân-ı asâkir-i ehl-i[246] islâm huzûr-ı serdârîde halka-bend-i meşveret olduklarında ashâb-ı vukûfun i'lâmı üzre bu günlerde şatt-ı Fırat gâyet kıllet üzre olup mürûr ve ubûru bir vecihle[247] mümkin olmamağla Donanma-yı humâyûn varup Hılle Kal'ası iskelesinde lenger-endâz-ı ikâmet ve

---

237 i'ânet ÇY: -V
238 u rabt ÇY: -V
239 ü salâh ÇY: -V
240 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
241 Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -Y
242 ehl-i islâma ÇY
243 ma'a-asâkir-i mansûre +ÇY: -V
244 irsâl ve ÇY: -V
245 irsâl olunmaları ÇY
246 ehl ÇY: -V
247 bir vecihle ÇY: -V

ol tarafların muhâfazasına me'mûr olmaları enseb ve görülmeğle kapudan Mehmed Paşa`ya mektûb tahrîr ve Bağdad`a da'vet olundu. Ve serdâr-ı âlî-vakār dahi tedârük-i seferiyyeyi tekmîl ve cebehâne ve edevât-ı[248] zahîre makūlesin sefâyinlerine tahmîl ve me'mûr olan asâkir-i mansûrenin yühtâclarına imdâd ü i'ânet ile cümleye isti'dâd-ı tahsîl itdirince[249] dört yüz pâre sefâyin ve kelekler bahren ve deryâ-yi asker berren hareket ve sene-i mezbûre Şa'bânı`nın on dokuzuncu Şenbih günü Karaköy kapu sahrâsından sevâd-ı a'zam asker-i nusret-tev'em ile متوكل علي الله و مستعين بالله ref'-i a'lâm ve müretteb âlây-ı cihân-ârâ ile tahrîk-i akdâm idüp üç sâ'at mesâfe Riyâle şattı üzerinde nasb olunan cisrden mürûr u ubûr ve karşu yakasında câ-be-câ nüzûl olunup kusûr ve küsûr asâkir-i mansûre tekmîl ü tetmîm içün mahall-i mezkûrda dört gün meks ü ikāmet[250] olundu. Bu eyyâmda Kapudan Mehmed Paşa dahi dört nefer galita kapudanlarıyla gelüp huzûr-ı serdârîde ilbâs-ı hıl'at-ı birle tebcîl ve varup Hılle Kal'ası muhâfazasında olmaların tenbîh ü te'kîd[251] eyledi. Ve bu mahalde mesfûr Cebedâr Şâhin hazreteyn-i imâmeyn-i mükerremeyn رضي الله عنهما tarafından olan hıdmetlerin edâ ve Bağdad`a gelmeğin ikrâm-ı zayf-ı şi'âr-ı kirâm olmağın serdâr-ı zî-şân tertîb-i ziyâfet ve merkūmu kendüsüyle olan ekâbir-i a'câmı da'vet itdikde merkūm ızhâr-ı temâruz ile tevakkuf vesâirleri kethudâsıyla gelüp mülâkī ve taraf-ı serdârîden nevâziş-i hâtırlarıyla takayyüd olunup edâ-yi merâsim-i ziyâfet ve giru avdet olundular. Ve taraf-ı şâhîden serdâr-ı zî-şâna olan mektûbun cevâbı yazılup teslîm ve lâzım gelen umûrlarına imdâd ü i'ânet olunmak bâbında Bağdad muhâfazasında olan Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa`ya ve Mütesellim Hüseyin Ağa`ya sipâriş olundu. Ve musâhib-i şehriyâr-ı gerdûn-ı vakār Bilal Ağa dahi ikrâm-ı tâmme ile muhassılü`l-merâm ve bu menzilden avdet ve Âsitâne`ye[252] azîmet itdirildi. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih gün menzil-i mezkûrden rıhlet ve üç sâ'at mesâfe Ashâb-ı güzînden Selmân-ı Fârisî رضي الله تعالي عنه[253] merkad-i enverleri kurbünde darb-ı hıyâm-ı kıyâm ve ehl-i sefer ziyâret ile kâm-rân-ı merâm oldular. Ve hazret-i müşârun-ileyhin merkad-i münevvereleri olan mahall-i mülûk-i a'câm-ı sâlifenin pây-i tahtları ve medâyin ile[254] be-nâm olan şehr-i azîm yeridir. Şâpur-ı zü`l-eknâf-ı teşyîd ve tersîn itdüğü eyvân-ı âlî bünyân ki; Tâk-ı kisrâ ile meşhûr âfâkdır. Bunda ve merkad-i

[248] edevât ÇY: -V
[249] itdirince -ÇY
[250] ü ikāmet ÇY: -V
[251] ü te'kîd ÇY: -V
[252] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[253] te'âlâ ÇY: -V
[254] ile kâm-rân-ı... medâyin -ÇY

enver kurbünde hâlen bir çadır ve andan dahi ref'-i livâ-yi nusret-iltivâ ile beş sâ'at mesâfe kıdvetü'l-muhakkıkîn eş-Şeyh Tâcü'l-ârifîn kaddese sırrahû şerî'ası madrab-ı hıyâm-ı cünûd-ı nusret merfûd oldu. Ve yârendesi azîz-i[255] müşârun-ileyhe Fâtihâ-hân olarak merdân-ı sefer kubbe-i şerîfe üzerinden güzer ve beş sâ'at mesâfe Ebû Beyteyn nâm menzil-i orduya müstekar oldu. Ve bu menzilde muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa bir re's âhu şikâr idüp huzûr-ı serdârîye ihdâ ve bu gûyâ ki; miftâh-ı Basra oldu. Ve bu menzilde çayır ve çimen iptidâ itmekle esbâb-ı işret müheyyâ lütf-ı hevâ, ayş-ı henâ, sehl-i tarîk, münâsib-i refîk ile herkes hoş-kâm olmağa yüz tutdu. Ve[256] irtesi gün andan dahi sekiz sâ'at mesâfe ile kat'-ı râh ve Dubuni menzili asker-i encüm-şümâra hayme-gâh oldu. Ve sefâyin-i cebehâne ve merâkib-i zahîre orduya vusûliçün bir gün meks ü[257] ikâmet olunup temâmıyla kenâr-ı orduya lenger-endâz-ı vusûl ve irtesi gün yevmü's-selâse andan dahi rıhlet ve dört buçuk sâ'at seyr ile Ebu'l-Gızlân nâm mekân asker-i nusret-penâha cây-gâh oldukda ol tarafa karîb benî Lâm A'râbının şeyhi Abdü'ş-şâh gelüp hâk-pây-i serdârîye rû-mâl ile der-amân oldu. Ve irtesi Çehâr-şenbih gün mahall-i merkûmdan dahi ref'-i elviye-i azîmet ve rehbet-bahşâ-yi kûh ve sahrâ olarak Buveyter nâm menzile nüzûl olundu. Hikmet-i ilâhiyye[258] bu gice ufk-ı garbîde hicâb-ı sehâb olup, ihtimâl gurre-i Ramazan-ı şerîf[259] olmağın yevm-i mezbûra serdâr-ı ekrem ve ba'zı Müslümân mübârek kadem-i niyye-i savm ile mümtâz oldular. Ve irtesi beş sâ'at mikdârı[260] hareket ile sadr-ı İmâre madrab-ı hıyâm-ı gerdûn-ı kıyâm oldu.

Sıfat-ı şatt-ı merkûm der-ايـلـجا[261]

Mahall-i mezkûrda Dicle-i uzmâ iki şakk olup biri taraf-ı şarka-i şimâle mâ'il ve biri taraf-ı cenûbe-i şarka karîb cârî olur. Ammâ taraf-ı şarka-i şimâle mâ'il-i cârî olan şattın sadrında kadîmü'l-eyyâmdan bin yüz iki senesine gelince bir kal'a-i metîn ve Hazîne-i âmireden râtıbe-i mu'ayyene ile dizdâr ve müstahfız olup kal'a-i Sadr-ı İmâre nâmıyla be-nâm ve şatt-ı mezkûr, Şatt-ı İmâre ile meşhûr-ı enâmdır. Ancak sene-i mezkûreden beru istîlâ-yi Urbân ile kal'a-i mezkûre harâb ve müstahfızları perîşân olmuşdur. Şatt-ı mezkûr giderek Basra'ya tâbi' Lerzekiyye Kal'ası'na mürûr itmekle Şatt-ı Lerzekiyye ile dahi tesmiye olunur. Ol dahi nice sular ilhâkıyla nehr-i vâhid olup Korna

---

[255] azîz ÇY: -V
[256] ve -ÇY
[257] meks ü ÇY: -V
[258] Hüdânındır ÇY
[259] şerîf ÇY: -V
[260] mikdârı ÇY: -V
[261] İsmet Parmaksızoğlu'nun sadeleştirdiği metinde Dicle denilmiş.

Kal'ası'nda Cezâyir şattı ile karışup bir oldukdan sonra Basra tarafına nüzûl ve Şattü'l-Arab ile tesmiye olunur. Cezâyir Şattı ile Lerzekiyye Şattı[262] cem' ve mülâkī olduğu zâviyede Korna Kal'ası vâki' olmağın ol takrîb ile Korna ile be-nâm oldu. Ammâ cenûba mâ'il, şarka cârî olan kıt'a Bağdad'a[263] tâbi' Cevâzer nâhiyesi ehvârında müteferrik ve giru bir araya gelüp Basra'ya tâbi' Mansûre'ye ve Remle kal'alarının önünde nehr-i Fırat ile karışup şatt-ı vâhid olmağla bundan sonra şatt-ı Cezâyir ile tesmiye olunur. Ve şarkī şimâle mâ'il cârî olan Şatt-ı İmâre ile râh-ı nûr ve azîmet olmak ashâb-ı ârânın savâb-dîdleri ile enseb olmağın ol şatt ile râhî olunmağa karâr virilüp sefâyin vusûli içün mahall-i merkūmda bir gün meks ü[264] ikāmet olundu. Ve bu menzilde ehviye-i şedîde ve emtâr-ı adîde olup ammâ eltâf-ı hafiyye-i ilâhiyye bundadır ki; ikāmet olundukça gaym ve yağmur ve râhî olundukça inkişâf-ı hevâ olup tarîk sehlü'l-mürûr olurdu. Andan dahi rıhlet ve arâzî-i Arab bî-inâd ve ta'ab fersûde-i senâbikü'l-hayl olarak beş sâ'at mikdârı[265] zamânda Felâhiye nâm mekâna nüzûl kılındı. Menzil-i mezbûrda tervîh-i devâbb-ı eskāl ve istirâhat-i ricâl içün bir gün meks ü ikāmet[266] olunup menzil-i mezbûrda Cevâzer ehvârına mütehassın ve müstevlî Benî Umeyr beyi Abbas'dan muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya mektûb vârid ve niyâz-mend-i hattu'l-emân olmağın paşa-yi mûmâ-ileyhin vesâtatıyla taraf-ı serdârîden nesâyiha müştemil tergîb ve terhîbe şâmil mektûb tahrîr ve irsâl olundu. Menzil-i mezbûrdan dahi ferr u kerr-i tâm ile heybet-resân kılup a'dâ-i li'âm olarak asâkir-i ehl-i[267] islâm tahrîk-i mehmîz-i hûn-rîz idüp **(273 a)** altı sâ'at mesâfe ile Ruceylaviyye nâm menzile nüzûl olundu.[268] Bu menzilde[269] Luristan dağlarından nâzil olan miyâh ile âb değil mahlût ve sa'bü'l-mürûr olduğundan gayrı ictimâ'-ı miyâh ile bir nehr-i cârî olmağın serdâr-ı ekrem ve Şehr-i Zor vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ihtimâmlarıyla yine ol gün nasb-ı kantara-i bî-fütûr olunup asâkir-i encüm-şümâr beyne's-salâteyn ubûr ile karşu yakasında nüzûl olundu. Ve mâh-ı Ramazân'ın[270] yedinci Salı günü ki; Şubat'ın dahi dördü idi, Acem'e tâbi' Beksa nâm karye sengistânından cârî nehr-i serî'u'l-cereyâna takayyüd-i serdârile köprü nasb olup mürûr-ı asâkir-i nusret-i dest-gâh ile altı sâ'at mesâfe el-Kübeyr nâm menzil-i mahmiyye-i leşker-i encüm-iştibâh

---

[262] şattı ÇY: -V
[263] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[264] meks ü ÇY: -V
[265] mikdârı ÇY: -V
[266] ü ikāmet ÇY: -V
[267] ehl ÇY: -V
[268] olundular ÇY
[269] bu menzilde -ÇY
[270] Ramazân-ı şerîfin Ç: şerîf -YV

oldu. Bundan dahi hemi'nânî-i ikbâl ile ibtâl-i ricâl mânend a'dâd-ı rimâl-i münteşir-i bevâdî-i cibâl olarak altı sâ'at seyr ile Şureyf nâm menzil-i madrab-ı hıyâm-ı gerdûn-ı kıyâm oldu. Bunda mîr-livâ-yi Vâsıt Haydar gelüp taraf-ı serdârîden teşrîf-i abâ ile ser-firâz kılındı. Mahall-i mezkûrden bedreka-i tevfîk ile kat'-ı tarîk olunup altı sâ'at mesâfe Hontor nâm menziline nüzûl olundu. Bu menzilde sâbıkā Huveyze hânı Ferecullâh Hân birâder-zâdesi Seyyid Yusuf Benî Lâm şeyhi Abdüşşah vesâtatıyla muhrez-i şeref-i mülâkāt-ı serdârî olup mâ-fi'z-zamîri istihbârıyla istintâk olundukda hâlen hân-ı mezkûr Huveyze'den ma'zûl ve taraf-ı şâhîden rû-gerdân ve melûl ve sâye-i inâyet-i pâdişâhîye ilticâ-birle Basra arâzîsinde mesken ve me'vâ itmişdir. Taraf-ı serdârîden mezbûra itmînân-ı hâtır olur istimâlet-nâme ricâ iderim deyü niyâz-mend-i merhamet olmağın ricâsı hayyiz-i kabûlde vâki' olup hâhişî üzre mektûb tahrîr ve mezbûr ile irsâl ve tasdîr olundu. Ve mukaddemâ Basra tarafından alem-efrâz-ı fitne ve fesâd olan Şeyh Mani''den dahi bu menzilde cenâb-ı serdâra[271] ve muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya mektûblar vârid ve hareket-i kadîmesinden tevbe ve istiğfâr ve ba'de'l-yevm sâk-ı itâ'at ve pây-ı hıdmetde istikrâr itmek üzre arz-ı hulûs itmeğin şurût ve uhûdunda sâbit olur ise der-amân ola deyü mektûb tahrîr ve irsâl olundu. Bu menzilde mîr-i şatt-ı Dicle tebdîl ve ilbâs-ı abâ ile mîr-i cedîd-i tebcîl kılındı. Ve mahall-i mezbûrdan[272] dahi rıhlet ve kemâl-i iclâl ve salâbet-birle beş buçuk sâ'at mesâfe Basra'ya tâbi' Mükşif nâm menzile nüzûl olundu. Menâzil-i mezbûrenin her birinde dûrâ-dûrdan A'râb-ı vahşet-me'âb, debdebe-i cünûd-ı nusret-meşhûdu müşâhede itdikce ru'b-ı şedîd ile sahârî ve ehvâze remîde ve eserleri nâ-bedîde olur idi. Mahall-i merkūmdan dahi nehzat ve tahrîk-i tûğ-ı pür-fürûğ-ı ikbâl ve nusûbet-nây-ı heybet-nüvâ-yi iclâl ile sekiz sâ'at mesâfe Garîbe nâm menzile rehbet-bahşâ-yi nüzûl ve mahall-i mezkûr Korna Kal'ası cezîresine ubûra münâsib ma'ber olmağla ol gün ol gice serdâr-ı gayret-iştihâr, terk-i hâb ü râhat ve karâr ve sefâyin-i adîde ile tahkîm-i cisre bezl-i iktidâr idüp mâh-ı Ramazân'ın[273] on dördüncü Salı günü ki; Şubat'ın on biridir, ibtidâ Şehr-i Zor vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa kapusu ve eyâleti askeriyle mürûr ve ba'dehû kul kethudâsı Dergâh-ı âlî yeniçerileri ile ubûr idince zulmet-i leyl-i neşr-i zeyl itmeğin tevakkuf olunup irtesi Çehâr-şenbih gün serdâr-ı âlî-vakār vesâir vüzerâ-yi rüstem-şi'âr ve mîr-i mîrân-ı nâ-medâ[r] ve asker-i düşmen-şikâr birer birer ubûr ve altı sâ'at mesâfe Hazret-i İmam Abdullah bin Ali merkad-i şerîfleri kurbüne nüzûl itdiler. Bu menzilde imâm-ı müşârun-ileyh hademesinden Sa'd nâm şeyh orduya vürûd ve

[271] serdâr-ı vakāra ÇY: vakār -V
[272] merkūmdan Y: mezbûrdan ÇV

taraf-ı serdârîden muhâfız-ı Basra`dan mâru`z-zikr Mükşif re'âyâsına ve ol taraflarda sâkin fukarâ-yi berâyâya istimâlet-nâme alup kâm-rân-ı hâhiş olmağla revâne oldu. Ve yine ol gün taraf-ı şâhîden Basra hâkimi olan Davud Hân`dan huzûr-ı serdâra mektûbuyla âdemi gelüp, feth ve kırâ'at olundukda ba'zı müphem müş'ir-i istiklâl olur nikât ve nice ratb ü yâbis kelimât îrâd ve vaktine nâ-münâsib tatvîl-i kelâm itmekle taraf-ı serdârîden hân-ı mezbûra kâğıd tahrîr ve me'mûr oldukları emr-i mahtûm-ı berâ'at-i istihlâl ve bu hıdmetin icrâsına ta'yîn olunan asker-i mansûre ve tedârük-i mevfûre tafsîl-i icmâl ile rakam-zede-i kilk-i belâgat olunup irsâl ve sûreti sebt ü eser kılındı.

Sûret-i mektûb

"Muhibbâna inhâ olunur ki; bundan akdem tarafınıza i'lâm olunduğu üzre Basra ve Korna kal'alarının zabtı[274] taraf-ı Devlet-i Aliyye`den ta'yîn buyurulan vâlîsine teslîm itdirilmek içün Bağdad-ı âbâd-ı[275] dârü`s-selâmdan nehzat ve bizimle mu'ayyen olan vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve ümerâ-yi lâzımü`l-ihtirâm vesâir cünûd-i encüm-şümâr ve asker-i rüstem-şi'âr ile azîmet ve şatt-ı Zekiyye üzre Korna`ya karîb bir iki menzil mesâfede nasb-ı[276] cisre[277] mübâşeret itdüğümüzde mektûbunuz[278] ile âdeminiz vârid olup feth ve kırâ'at olundukda vilâyet-i mezkûrenin Devlet-i aliyye`ye[279] teslîmi bâbında gâhî işrâr-ı A'râbî ve tetâvul-i dest-i bugâtı îrâd ve kâhî vilâyet-i mezkûre istirdâdı hayli zamân olup te'hîre ve ta'vîka düşdüğün işâret ve Devlet-i Aliyye`den[280] vilâyet-i mezkûre muhâfazasına ta'yîn olunan hâkim-i hâsimin def'-i eşrâra istî'dâdı olup olmaduğu istihbâr olunmuş re'y-i rezîn-i hânîye mekşûf ola ki; evvelâ bu kadar asâkir-i deryâ-cûş ve cünûd-ı sarsar-hurûş ve cebehâne-i âmire ve zehâir-i vâfire ile bu tarafa gelen her kim ise elbette hıfz-ı vilâyet ve zabt-ı bugât-ı ra'iyyet itmek ednâ himmeti olduğu zâhirdir. Ve sâniyen te'hîr ve ta'vîk hâli dahi bundan ehemm olan husûs, ya'ni asâkir-i ehl-i[281] islâm sedd-i suğûr-ı islâmiyye ile ictihâd ve gazâ-yi ekber müşrikîn[282] ile şedd-i miyân-ı ittihâd itmeğe meşgûller iken bir sene, beş sene te'hîr ve ihmâl[283] olunur ise الأمور مرهونة بأوقاتها[284]

[273] Ramazânü`l-mübârekin Ç: mübârek -YV
[274] zabt u rabtı ÇY: u rabt
[275] âbâd ÇY: -V
[276] nasba ÇY
[277] cisre -ÇY
[278] mektûblarınız ÇY
[279] aliyye-i dâ'imü`l-karâra ÇY: dâ'imü`l-karâr -V
[280] aliyye-i dâ'imü`l-karârdan ÇY: dâ'imü`l-karâr -V
[281] ehl ÇY: -V
[282] kâfir-i bî-dîn ve kefere-i dûzah-mekîn ÇY
[283] ve ihmâl ÇY: -V
[284] Arab atasözü, "Her işin bir sırası vardır."

bu makûle[285] umûr-ı mühimme[286] takdîre[287] havâle olunduğu erbâb-ı nihâya âşikâr,[288] nümâyândır. Hâlâ bu sıyâkda[289] tahrîr ve tafsîl[290] itdüğünüz beyne beyne kelâm ve nâ-ma'lûm sözlere elbette ve elbette[291] e'âlî-i hazret, geyvân-ref'at, Sikender-câh, Hurşid-külâh, şâh-ı cem-câh hazretlerinin dahi rızâsı[292] olmaduğu zâhirdir.[293] Zîrâ كلام الملوك، ملوك الكلام [294] olup pâdişâhların şurûtu vâsika ve uhûdu sâdıka olmağla hılâf-ı kānûn[295] sözden[296] a'râz-ı[297] mülûkâneleri masûn olduğu bilâ-iştibâhdır. İmdi pûşîde olmaya ki; vilâyet-i mezkûre müddet-i medîdeden beru şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, azametlü pâdişâhımız, pâdişâh-ı âlem-penâh, zıll-i ilâh efendimiz hazretlerinin mülk-i mevrûsları olup zabt u rabt ve bugāt ve usât-ı ra'iyyeti te'dîb ve tahzîl itmek ehemm-i mühimleri olup bu bâbda tegāfül muhal ve mülâhaza-i gayr adîmü'l-ihtimâldir. Hâlâ bizimle me'mûr olan vüzerâ-yi ızâm vesâir asâkir-i merrîh-intikām bu emrin husûlüne inşâallâhü'l-melikü'l-kadîr kifâyet itdüğü bilâ-nizâ' olduğundan gayrı, gayret-i pâdişâhîye nisbeten lâzım gelür ise bunun ez'af-ı muzâ'afı şîrân-ı vegā ve hüner-berân-ı heycâ-fermân ve me'mûr itmek ednâ himmet-i pâdişâhâneleridir. İmdî pâdişâhân-ı geyvân-gulâm mâbeyninde meşdûd olan revâbıt-ı şurût-ı vâsika ve uhûd-ı sâdıka üzre Basra ve Korna ve tevâbi'lerin teselllüm ve vâlîsine zabt itdirmek içün târîh-i mektûbda sahrâ-yi Korna cünûd-i nusret-mevfûre madrab-ı hıyâm-ı kıyâm olmuşdu. Asâkir-i mansûrenin meksi adîmü'l-imkân olduğu bundan akdem size ifâde ve i'lâm olunmuşidi. Hâlen dahi i'lâm olunmuşdur. Ed-dînü'n-nasîhatü hakîmâne tefekkür ve âkılâne tedebbür idüp vakt-i teng-mecâl ve meks-i adîmü'l-ihtimâl olmağla beyne beyne kelâm ve ibhâm ve iyhâmı terk ile murâdımızı tavzîh ve mâ-fi'z-zamîrinizi tasrîh idüp mu'accelen tarafımıza ifâde idesiz ki; biz dahi âna göre hareket ve me'mûr olduğumuz umûrun icrâsına müsâra'at idelim ve's-selâm. Mektûb-ı merkūm taraf-ı serdârîden hıdmet-i sefârete sezâ Eyyüb Ağa'ya teslîm ve hân-ı merkūmun âdemiyle rûz-ı mezbûrun yârındası[298] irsâl

---

[285] makûle -Y
[286] mühimme ÇY: -V
[287] takdîr-i cenâb-ı bârî-yi te'âlâya ÇY: cenâb-ı bâriyi te'âlâ -V
[288] âşikâr ÇY: -V
[289] sıyâkda ÇY: -V
[290] ve tafsîl ÇY: -V
[291] ve elbette ÇY: -V
[292] rızâ-yi humâyûnları ÇY: humâyûn -V
[293] ilme'l-yakîn âşikâr ve nümâyândır ÇY
[294] Arab atasözü, "Padişahların sözü, sözlerin pâdişâhıdır."
[295] kānûn ÇY: -V
[296] sözlerden ÇY
[297] idüp +ÇY: -V
[298] irtesi gün ÇY

olundu. İrtesi yevm-i erba'a tertîb-i âlây fermân olunup talî'a-i ceyş-i Şehrizor Vezîr[299] Topal Yusuf Paşa ve mîr-i mîrân-ı Sivas Aşcı Mustafa Paşa tahrîk-i elviye-i bârika ve ref'-i bayârik-i şârika idüp kapuları askeri ve eyâletleri leşkeri ile revâne ba'dehû muhâfız-ı Diyarbekir Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa piyâde-gân-ı kâfiye ve süvârân-ı vâfiye ve ümerâ-i Ekrâd-ı şecâ'at-şi'âr ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile azîmet ve pes-ezân Birecik'e mutasarrıf Ali Paşa ve Maraş ve Ayıntab beyleri ve akabince Basra Vâlîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa piyâdegân-ı âhen-pâd-ı süvârân-ı şîr-edâ ile hareket ve bâ'dehû kul kethudâsı merdân-ı pür-tüvân-ı yeniçeriyân ile ve der-akab serdâr-ı ekrem tahrîk-i tuğ ve alem ve tasfîf-i merdân-ı müsellah ve müsellem kapuları askeri ve Bağdad'ın[300] piyâde yerlü kulları[301] istishâb olunan toplar ile pîş-rev ve mevkib-i serdâr-ı âlî-vakâr-ı kalîde-karâr ve sipâh ve silahdâr ve Bağdad'ın[302] yemîn ve yesâr gönüllüleri ve ümerâ-i elviye-mânend cenâhîn-i a'lâm-ı müşerrefe ve gûnâ-gûn râyât-ı mebraka ile saf-bend-i dil-pesend olup rüstem-âne reftâr ve mîr-i mîrân-ı Karaman Eyyûb Paşa kapusu askeri ve eyâleti dilâverleri ile dümdâr olup her tâ'ifenin ehmâl ve eskâli der-kafa ve her âlâyın mâbeyni remî-sihâm mikdârı mesâfe olmak üzre râhî ve her tarafdan debdebe-i sadâ-yi mehter-hâne kûh ve hâmûna zelzele-i rîz ve nevâ-yi nây-i şâf-engiz kubbe-i eflâkde velvele-hayz olarak altı sâ'at mesâfe Hazret-i Üzeyr aleyhi's-selâm âsitânesi kurbüne nüzûl olundu. Bu menzilde Korna Kal'ası'nda olan Ali Kulu yüzbaşının Basra hâkimi olan Davud Hân'a ve Abdürrahim yüzbaşının Devrak tarafında olan Kızılbaş serdârına yazdıkları mektûblar sâbıku'z-zikr Ferecullah Hân tarafından girift ve hân-ı merküm mektûbuyla huzûr-ı serdâra[303] vârid oldu. Ve Ali Kulu yüzbaşı mektûbunun mefhûmu; "hâlen asâkir-i Rûm-ı merzbûm, on paşa ve üç yüz mikdârı sefâyin-i meşhûne ve asâkir-i mevfûre ile sadr-ı İmâdiye rehbet-bahşâ-yi **(273 b)** nüzûl olup sedd-i tarîk olan A'râb-ı Irak firâr ile müteferrik-i âfâk olmuşlardır ve Korna müstahfizları ise müptelâ-yi belâ-yi iflâs-ı bî-kıyâs olmağla kimi gedâlık ve kimi Korna ahâlîsine hıdmet-kârlık ile ma'îşet idiyorlar. Eğer kal'ayı teslîm murâd ise fîhâ bizi dahi haberdâr idesiz ve illâ müsellah ve mükemmel asker-i cedîd ile imdâd idesiz, zîrâ Korna ahâlîsinin bed evzâ'ları müşâhede olunur. Huza'a'lı Selman'a mektûb irsâl itmişizdir, ne yüzden haberi gelür ise ifâde ve i'lâm olunur ve's-selâm[304] ve Abdurrahman

---

[299] Vezîr ÇY: -V
[300] Bağdad-âbâd-ı dârü's-selâmın ÇY: âbâd-ı dârü's-selâm -V
[301] yeniçeriyân ile ve der-akab ÇY
[302] Bağdad-ı âbâdın ÇY: âbâd -V
[303] serdâr-ı vakâra ÇY: vakâr -V
[304] ve's-selâm -ÇY

yüzbaşının mektûbunun[305] mefhûmu; Korna`da olan üç yüz mikdârı tüfengcinin iki senelik mevâcibleri virilmeyüp cümle fakîrü`l-hâl ve perîşân-ı ahvâl, kabâ ve abâdan ârî ve silâh ve âlet-i harbden hâlî olmuşlardır. Ulûfe tahsîline me'mûr olanlardan bir nesne hâsıl olmaz ve gönderdiğimiz havâleler evlerine varup takayyüd itmez. Bâri üç aylık medâr-ı ma'işetleri olur şey' ile imdâd idesiz ki; tahsîldârlar bir nesne ile gelürler ise edâ olunur. Ve illâ kal'ada yüzbaşılardan gayrı kimesne kalmaz ve`s-selâm. Ammâ Ferecullâh Hân mektûbunun mefhûmu; bu tarafa imâle-i ligâm-ı nusret-encâm itdiğünüzden mesrûr ve şâdumân ve birâder-zâdemiz es-Seyyid Yusuf`a olan lütfunuzdan garîk-i lücce-i imtinân olmuşuzdur. Hemân bir gün mukaddem Korna Kal'ası`na nüzûl-i iclâl itmeğe sa'y ü ihtimâm idesiz ki; askerden hâlîdir ve ahâlî-i Korna`ya istimâlet-nâme tahrîr idesiz ki; def'-i Kızılbaş`a anlar kâfidir. Ve her kim niyâz-mend-i amân olur ise amân virüp ihsân ile dahi celb-i kulûbe sa'y idesiz ki; الانسان عبد الاحسان'dır[306]. Ve ol cemîle ile her iş âsân olur, inşâallâhü te'âlâ Korna`ya şeref-bahşâ-yi nüzûl olduklarında hıdmet-i şerîfe varup müşerref ve hıdmet-i devlet-i kâhirede bezl-i iktidâr ideriz. Evvel ve âhir Devlet-i Osmaniyye`nin hulûs-ı taviyye ile muhibb-i sâdıkıyız. الله تبارك و تعالى râyât-ı azîmetinizi âyât-ı nasr[307] ile ârâste ve cünûd-ı zafer-meşhûdunuzu nusret ile pîrâste ide ve`s-selâm. Bu menzilde Korna ahâlîsinden on nefer mu'temed ehl-i vilâyet gelüp taraf-ı[308] serdârîden[309] istimâlet-nâme niyâz itmeleriyle, ricâları hayyiz-i kabûlde vâki' ve bu üslûbda buyuruldu nigâşte-i yerâ'a-i bedî'a olunup gönderildi.

Sûret-i buyruldu

Bi`z-zât Korna Kal'ası`nda sâkin ve mutavattın kebîr ve sagîr, refî' ve vazî' kâ'inen men-kân inhâ olunur ki; mütevâtiren mesmû' ve ma'lûmumuz oldu ki; sizler Devlet-i aliyye`nin kulları ve re'âyâsı ve hulûs-ı taviyye ve safâ-yı akîde ile du'â-hânî olup, ancak şevketlü kudretlü kerâmetlü merhametlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn اعز الله انصاره الى يوم الدين hazretlerinin sâye-i inâyet ve zıll-i merhametlerinde âsûde-hâl ve havâdis-i rûzgârdan müreffehü`l-bâl iken bir kaç seneden beru tahakküm-i kazâ ve kader, hudûs iden tebdîlât ve tağyîrât-ı hâl ile havfa düşüp hâlen vârid olan asâkir-i mü'eyyedenin istirdâd-ı mülk içün olan teveccühlerinden nâşî ru'b ile mütelâşî emn ü amâna müştemil hattü`l-emâna niyâz-mend olduğunuz tarafımıza i'lâm olunmağın işbu buyuruldu tahrîr ve irsâl

---

305 mektûblarının ÇY
306 Arab atasözü, "İnsan, iyiliğin kölesidir."
307 nusret ÇY
308 taraf -ÇY
309 serdâr-ı bâ-vakârdan ÇY: bâ-vakâr -V

olunmuşdur. Mezâ mâ-mezâ hâlât-ı mâziye su'âli kaydına düşülmez. Ve bir ferd-i fakîrin ve bir merd-i mutî'in mâl ve cân ve evlâd ve ehline te'addî ve tecâvüz itdirilmez. Kendü hâliyle meşgûl olan kimesneye dahl ve ta'arruz olunmaz, bilmiş olup her biriniz emn ü amân ile hoş-hâl ve mutma'inne'l-hâtır ve müreffehü'l-bâl olmağla devâm-ı eyyâm-ı ömr ü devlet-i ebed-ittisâl-i pâdişâhî[310] da'vetine[311] müdâvemet gösterüp mûceb-i buyuruldu ile âmil olasız. Ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Penç-şenbih gün menzil-i mezbûrdan dahi rıhlet, dosta bâ'is-i sürûr, düşmene mûris-i elem-i fütûr olur tertîb-i acîb ile mürûr ve beş sâ'at mesâfe nehr-i Madyan nâm nehr-i amîk üzre nüzûl ve dört[312] sâ'at sefâyin-i mevfûre ile bend-i[313] cisre mübâşeret ve bir gün kadar[314] ikâmet ve ikdâm-ı serdâr-ı zî-şân ve sa'y-i ser-kârân ile tahkîm-i cisr-i sengîn kılındı.

Feth-i Kal'a-i Korna

Bu esnâda Korna Kal'ası müstahfızlarından Abdürrahim yüzbaşı orduya vürûd ve telâtüm-i deryâ-yı peykerânî askeri[315] müşâhede idince tefvîz ve teslîmden gayrı cây-ı emân bulmamağla çehre-sây-i pîşgâh-ı serdârî olup teslîm-i kal'aya âdem celb[316] itdi. Taraf-ı serdârîden ilbâs-ı abâ ve bir mikdâr meskûk-ı talâ ihsânıyla cebr-i hâtır olunup bir ağa-yi müte'ayyen kifâyet mikdârı âdemleriyle ta'yîn ve irsâl olundukda varup zabt u rabt[317] itdikleri tahkîk olunca derûn-ı kal'ada olan Kızılbaş emn ü amân ve kifâyet mikdârı sefâyin ile bî-dahl ve ta'arruz râhî olup ehl-i[318] kal'anın dahi Ekine'den Reşte'ye varınca bir nesnelerine itâle-i dest-i te'addî olunmamak sipârişiyle Haseki Mehmed Ağa üç oda yeniçeriyân dergâh-ı âliyle gönderildi. Fe-lillahi'l-hamd[319] kal'a-i mezkûre boca[320] üzre feth ü teshîr ve dâhil-i kabza-i tasarruf-ı pâdişâh-ı cihangir olmağın müsâfir ve beledî ve re'âyâ ve askerî, beyt;

Hiç şekk yok kim bu nusret, nusret-i islâmdır
Pâdişâhın mülküne te'yîd ü[321] istihkâmdır

ma'nâ-yi dil-nişîni üzre nevâz-ı şidâd-ı şükrân-ı erhamü'r-râhimîn oldular. Bu hareket-i hoş-edâ ile Basra re'âyâsı dahi ser-tâ-pâ şâd ve hurrem ve sâha-i müvânesete vaz'-ı

---

310 pâdişâh-ı gâzî ÇY: gâzî -V
311 da'vâtma ÇY
312 dört Ç: der VY
313 bend -ÇY
314 kadar ÇY: -V
315 asker-i islamı ÇY: islâm -V
316 taleb ÇY
317 u rabt ÇY: -V
318 ehl -ÇY
319 avn ü inâyet-i Hak ile ÇY
320 bu vech ÇY

kadem-birle bi'l-ihtiyâr[322] ribka-i itâ'ati kılâde-i ceyyid-i mutâva'at itdiler. Bu menzilde Ferecullah Hân âdem gönderüp Cezayir ve Garraf ve Beni Hayegân Zurgân şeyhlerine ve Uzeyrak şeyhi Mehmed bin[323] İsa'ya cenâb-ı serdâr-ı mükerrem ve muhâfiz-ı Basra vezîr-i muhteremden mekâtib-i amân iltimâs itmekle vefk-ı merâmı üzre istimâlet-nâmeler tahrîr ve gelüp mülâkī olmaları işâret ve himâyet ve sıyânet ile beşâret olundular. Ve Korna'ya gönderilen asâkir-i mansûre varup kal'a-i mezkûreyi gereği gibi zabt u rabt[324] itdiklerin ifâde ve i'lâm itmeleriyle irtesi mâh-ı mezbûrun on sekizinci günü cisr-i ma'hûd mürûr ve[325] ubûr ve karşu yakasında Korna'ya bir buçuk sâ'at mekânda nüzûl olundu. Bu menzilde Umeyrî beyi Abbas'ın birâder-zâdesi Süleyman gelüp askere[326] gelüp mülhak oldu. Ve andan dahi[327] âlây-ı cihân-ârâ ile asâkir-i ehl-i islâm[328] âhen-pûş-ı deryâ-hurûş, merdân-ı meydân-ı vegā der-pîş ve kafâ tantana-i kübrâ ve debdebe-i uzmâ ile korna altına nüzûl[329] ve bî-kīl ü kāl, bilâ-nizâ' ve ceng-i[330] cidâl nüzûl olunup muhâfazasına altı oda dergâh-ı âlî yeniçerileri ta'yîn ve haseki Mehmed Ağa üzerlerine ağa nasb ü ta'yîn[331] olunmağla ordudan kışlalarına nakl olundular.

Feth-i Kal'a-i Basra

Bundan sonra Basra tarafına mürûr ve[332] ubûr içün Şattu'l-Arab'ın iki tarafına beş altı mahalde iskeleler üstüvârına ve sefâyin-i fırkate ve üstü açıklar ihzârına şurû' olundu. Ve mukaddemâ Basra'ya giden Eyyûb Ağa ile hân-ı merküm âdemi varup teblîğ-i risâlet ve tahzîr ve tenzîr ve cünûd-ı nusret-meşhûd birbuçukluk ya'ni ki; yüz elli bin olduğun ve savlet ve kesret ve tedârük-i mevfûre ve cebe-hâne-i âmireyi ifâde idince hân-ı mezkûr ancak ol vakt hakīkate vâsıl olup tekrâr mektûb tahrîr ve mukaddemâ yazduğu beyne beyne sözleri te'vîl ve mübhem ve mechûl kelâmı tebdîl ve teslîm vilâyetine karâr ile hurûcları içün bir mikdâr eyyâm mühlet taleb itmeğin tekrâr taraf-ı serdârîden dostâne mektûb tahrîr olunup ol kurbde Davrak nâm serhadlerinde cem'iyyet-i Kızılbaş haberi alınmağla tûl-i müddete cevâz gösterilmeyüp asker-i gayûr Şattu'l-Arab'ı ubûr idince kendüler dahi tedârüklerin görüp vilâyet-i pâdişâhîyi tahliye ideler deyü işâret ve mektûb-ı

[321] ü -ÇY
[322] bi'l-ihtiyâr ÇY: -V
[323] ibn-i ÇY
[324] u rabt ÇY: -V
[325] mürûr ve ÇY: -V
[326] asâkir-i ehl-i islâma Ç: asker-i islâma Y: askere V
[327] dahi Y: -ÇV
[328] ehl-i islâm ÇY: -V
[329] vusûl ÇY
[330] ceng ÇY: -V
[331] ü ta'yîn ÇY: -V

ser-be-mühr giru ağa-yı merkûma teslîm ve Basra a'yân ve meşâyihine dahi mektûb tahrîr ve ol tarafda olan tâ'ife-i A'câmı ba'zı işgāl ile eğletmeyüp kat'-ı alâyık itmeleri tenbîh olundu. Ve Basra vâlîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa mütesellimi dahi ta'yîn ve hân-ı merkūm âdemiyle Basra'ya bâd-bân-güşâ-yı azîmet olmalarına karâr virildi. Ve mâh-ı Ramazân'ın[333] yirminci Dü-şenbih gün Ferecullah Hân'ın birâder-zâdesi hânından mektûb ile vârid ve mefhûmundan ızhâr-ı ihlâs ve itâ'at-ı fermân ve salâh-ı Devlet-i aliyye olur hıdmetlerde dâmen-i der-miyân üzre ta'ahhüdün işâret itmeğin taraf-ı serdârîden dahi gelüp Korna altında bizimle mülâkī olursunuz, murâd itdiğiniz ma'nâlara birer sûret virilür deyü redd-i cevâb olundu. Ve Diyarbekir vâlîsi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa ve Şehr-i Zor vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ve mîr-i mîrân-ı Karaman Eyyüb Paşa Korna altında ordu muhâfazasına ta'yîn olunup, serdâr-ı kûh-vakār bi'z-zât kapusu askerinin müntehabı ve sipâh ve silahdâr ve Basra vâlîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa ve mîr-i mîrân-ı Sivas Aşcı Mustafa Paşa ve Birecik'e mutasarrıf Ali Paşa ve Çatrapatra oğlu Ahmed Bey ve kul kethudâsı beş binden mütecâviz ebtâl-ı ricâl ile mâh-ı Ramazan'ın yirmi dördüncü Cuma gün tahkîm olunan iskelelerden Şattu'l-Arab'ı Şeriş nâm nahl-sitân tarafına ubûra meşgūl iken tekrâr Ferecullâh Hân oğlu Seyyid Abdullah gelüp niyâz-mend-i hıdmet ve Basra'ya ma'an azîmet istid'â idüp bile hem-râh oldu. Ve serdâr-ı âlî-câh ve asker-i şecâ'at dest-gâh-ı tahrîk-i livâ-yi nusret-iltivâ ve berren Basra tarafına hareket ve mârü'z-zikr Eyyüb Ağa ve mütesellim yirmi dört kıt'a fırkate ve yirmi bayrak piyâde-i serdârî ile bahren bâd-bân-güşâ-yi azîmet olduklarında Basra'da olan Kızılbaş, asâkir-i sultânî (274 a) vürûdunun haberin alınca ibtidâ bir mikdârı Basra'nın karşu yakasında Kürdilan nâm mahalde müceddeden binâ itdikleri kal'aya ubûr ve ba'dehû sahrâ etrâfından[334] mevkib-i serdârî alâyimi hüveydâ ve deryâ tarafından donanma sefineleri peydâ olup ve top ve tüfeng şenliği itmeleriyle hân-ı merkūm Basra iskelesi makām-ı aliyyede bulunmağın asâkir-i mansûre ve râyât ve a'lâm-ı menşûre meşhûdu olunca bî-tâb ve tüvân ve vahşet-i bî-emân ile bî-mecâl ve mütelâşî olmağın imdâd-ı havâşî ile ol dahi keştîye süvâr ve kusûr Kızılbaş ve karşu yakada olan yoldaşları ile vilâyetleri tarafına revâne oldular. Ancak hân-ı mesfûr bir mikdâr bîmâr olmağın ol hevl ile Şattü'l-Arab'ın nısfına vusûlde fevt olduğun pes-mânde kalan ba'zı ashâbı tahkīk olmak üzre haber virüp hattâ ba'zı zürefâ-i Basra fevt-i Davud Hân 1112[335] lafzın vâki' hâle münâsib târîh düşürdüler.

---

[332]mürûr ve ÇY: -V
[333] Ramazân-ı mübârekin ÇY: mübârek -V
[334] tarafından ÇY
[335] 1112 -ÇY

Vilâyet-i mezkûre[336] bin yüz altı senesi evâhirinde Müntefik A'râbının şeyhi Mani' nâm şakī istîlâ ve yüz sekiz senesi Ramazân'ında dest-i âriyye-i Acem'e giriftâr ve yüz on iki Ramazan'ında giru dest-i istihkāk-ı pâdişâhîye duhûl ile ke-mâ fi'l-evvel nizâmını buldu. Ve'l-hâsıl serdâr-ı vakār-ı[337] nâm-dâr ve asâkir-i düşmen-şikâr mahall-i merkūmdan ubûr ve ikinci menzilde ki; mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Basra'ya karîb mekâna sâye-endâz-ı nüzûl oldukda vilâyetin kadı ve müftü ve ulemâ ve meşâyih ve sâdât ve a'yânı kemâl-i iclâl ile istikbâle müsâra'at ve taraf-ı serdârîden cümleye tatyîb-i hâtır ve teslîyeye müştemil istimâlet virilüp irtesi rûz-ı fîrûz-ı Penç-şenbih günüyle selh-i mâh-ı Ramazan-ı mübârekdir, müretteb âlây ve tamâm-ı tumturak-ı vakār-ı birle serdâr-ı zîşân muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya bir semmûr-ı mûrisi's-sürûr ve vezîrâna zîn-i zeyn ve raht-ı sîmîn ile mükemmel bir esb-i necîb dahi ihdâ[338] itdikden sonra hem-rikâb-ı dârü'l-hükûmelerine îsal ve kemâl-i iclâl-birle istiklâl ve istikrâr ve giru hayme-gâhlarına imâle-i likâm-ı meymenet-irtisâm buyurdular. Bu cilve-i hasene ile guyûm-ı humûm mürtefi' ve esbâb-ı emn ü emân müctemi' olmağın bir mertebe şenlik ve şâdumânlık oldu ki; bir târîhde vukū bulmayup ehl-i vilâyet a'dâ-yi bed-a'câm[339] elinden halâs olmuş esîr ve yeniden dünyâya gelmiş mürde[340] gibi ihyâ ve mesrûrü'l-cenân ser-cümle nevâz-ı[341] hüdâ-i[342] secde-i şükrân olup dîde-i eşk-rîz ve kalb-i rikkat-engîz ile yek-dest ve yek-zebân devâm-ı eyyâm-ı ferr ve şevket ve te'yîd-i celâlet ve hılâfet-i pâdişâhî du'âsın hâtır-ı meksûr ile merfû'-ı mesâmi'-i sâkinân-ı beytü'l-ma'mûr itdiler. Mazbût-ı dest-i eser olduğu üzre yevmü'l-Cuma gurre-i Şevvâl olmak idi. Ancak gurre-i Ramazan ve gurre-i Şevvâl giceleri asmân mugayyem olup hilâl-i Şevval Basra'da sâbit olmamağla ehl-i Basra yevm-i merkūmda dahi rûze-dâr olup yevmü's-sebt îd-i vâhid değil a'yâd-ı müte'addide itdiler. Gicesi ordu serdârı ve sarây-ı vâlîde olan sûr ve sürûr ile top ve tüfeng ve ra'd-ı berk ve âheng ve zelzele-resân tûde-i hâk ve galgale-efzâ-yi rukıyye-i eflâk oldu. Ve irtesi gün serdâr-ı ekrem Basra'da cevâmi'-i meşhûreden Arab Câmi'i'nde edâ-yi salât-i îd ve hatîb-i lebîbin ilbâs-ı ferâce-i cedîd ile hâtırın[343] tatyîb ve giru âlây-ı hoş-nümây ile teşrîf-i sâz-ı hayme-gâh oldular. Ve mâh-ı mezbûrun ikinci Pazar gün Basra vâlîsi Vezîr Ali Paşa, serdâr-ı âlî-vakār vesâir ser-kârânı Basra sarayına da'vet ve tertîb-i ziyâfet ve kudûmların

---

[336] mezkûrenin ÇY
[337] vakār ÇY: -V
[338] ihdâ-yi bî-himmâ ÇY: bî-himmâ -V
[339] bed-a'câm ÇY: -V
[340] mürdeler ÇY
[341] nevâziş ÇY
[342] şedâr ÇY
[343] hâtırların ÇY

terhîb idüp tarh-ı bezm-i dil-ârâm ve neşr-hân-ı et'ıme-i miskiyyeti'l-hıtâm itmeğin dört beş sâ'at sohbet ile şîrîn-kâm olunca, ihtirâm-fermâ-yi teşyî' oldular. Bu sefer vekāyi'in tahrîr ve tafsîl iden Bağdadlı Nazmî-zâde Efendi dirki; taraf-ı şâh-ı Acem'den sâbıkā Basra'da olan Kızılbaş'ın zâd ü zevâdeleri tedârüküne me'mûr Nacak Ağa ile Basra sarayında görüşüp "asker-i pâdişâhîyi ne vech üzre gördün" deyü kendüden istihbâr itdüğümde mugallaz-ı yemîn itdi ki; "ne ben böyle bir serdâr ve ne böyle bir asker-i manzûrum ve ne gûş-i güzârım olmuşdur. Bu mertebe ecnâs-i asker bir vilâyete ticâret veyâ ziyâret ile gelseler fukarâsıyla bile bu üslûbda hüsn-i mu'âmele itmezler. Ve bu serdâr-ı kerem-iştihârın tevakku'-ı fâide itmedüğünden kat'-ı nazar bu mertebe bezl-i in'âm ile celb-i kulûb-i enâma tekayyüdleri mu'ceb ve mu'cezdir" deyüp hatme-i kelâm itdüğün beyân itmiş ve sürûr-ı fevka'l-me'mûl ile ehl-i vilâyet ru'ûs-ı menâbir ve cüdrânı bir iki gice çerâğān idüp, Basra vâlîsi dahi ref'-i bedâyi' ve kānûn-ı Arab üzre fukarâ-yi re'âyâ ref'-i râyât-ı sefîd ve nidâ-yi hoş-nevâ-yi adl ü dâdı ilkā-yi mesâmi'-i ahâlî-i esvâk ve mahallât itdiler. Ve mâh-ı mezbûrun dördüncü salı gün yine Basra vâlîsi Vezîr Ali Paşa deryâya nâzır Basra iskelesi Makām-ı Ali nâm mahalde tekrâr be-tekrâr tertîb-i ziyâfet serdârı ve ru'ûs-ı askeri da'vet ile kâm-yâb-ı işret ve şîrîn-kâm-ı sohbet olup safây-i hâtır ile tâ vakt-i şâm-ı bezm-i îş ve neşât-ı bâliğ nisâb-ı merâm olunca herkes menzil-gâhına âheng ve avdet ve der-akab hedâyâ-yi behiyyelerin dahi tedârük ve irsâl ile menzilelerin tekrîm itdi. Ve gûyâ ki; Vak'a-i Cemel'de Hazret-i Ali كرم الله وجهه البهي mahall-i mezkûra sâye-endâz-ı iclâl olmağın Makām-ı Ali ile vech-i tesmiye kılınmışdır. Ve[344] bundan sonra vilâyet-i mezkûre nevâhîsi meşâyihine menâşir-i istimâlet rakam-zede-i kilk-beşâret olup bu sene-i mübârekede her kim sâlik-i tarîk-i inkıyâd olursa dâhil-i dârü's-selâm-ı amân olur deyü işâret buyurulmağın nevâhî-i kebîreden Cenûb ve Şemâl ve Kaban ve Neşve ve Hutta nâm nâhiyelerin şeyhleri birer birer vâlîleri kapusuna[345] ikbâl ve teşrîf, hıl'atler ile iclâl ve ba'zısı kefîl ve ba'zısı rehin ile tahkīk-i itâ'at ve ba'zıları dahi ızhâr-ı tazallüm ve tahfîf-i teklîf ricâ itmeleriyle hâlleri görülmek üzre taraf-ı serdârîden vâlîlerine havâle olundu. Ve[346] bu esnâda serdâr-ı âlî-vakār teşrîf-sâz-ı saray-ı Basra olup vilâyet-i mezkûre kadı ve müftü ve meşâyih ve sâdât ve a'yânın da'vet ve akd-i meclis-birle vilâyet-i pâdişâhî ke'l-evvel Devlet-i aliyye tarafından zabt ve vâlîsi müstakill ve müstekarr olup def'-i mahzûr olduğun cümleye hıtâb-ı müstetâb buyurduklarında ser-cümle, "vilâyetimize eşkıyâ-yı A'râb ve ehl-i bid'at istîlâ itdikleri günden beru ekser cevâmi' ve medâris metrûk

[344] ve -ÇY
[345] kapusuna ÇY: -V

ve tarîk-i fitne ve fesâd-ı meslûk ve ekserimiz zûvâyâ-yi hânede münzevî ve setr-i hâl ile kûşelerde muhtefî olmuşiken لله الحمد و المنة[347] hâlen vilâyet-i pâdişâhî istihlâsı ile kulûb-ı fukarâ mesrûr ve Cuma ve cemâ'at ile cevâmi' ma'mûr olup inâda musırr eğer bir kimesne kalmış ise ba'de'l-yevm devlet-i pâdişâhîde yâ hulk-i Muhammedî yâ adl-i Ömerî yâ darb-ı Ali ile anlar dahi ıslâh olunmak ümîd olunur" deyü cevâb virdiklerinde serdâr dahi sevk-ı kelâm ile الكلام يجر الكلام[348]magzâsınca[349] hâlât-ı güzeşte ve "mübtelâ olduğunuz zahmetde[350] siz dahi taksîrden hâlî değilsiz" deyü fi'l-cümle ser-zeniş ba'dehû yine nevâziş buyurup, "inşâallâhü te'âlâ min-ba'd Devlet-i aliyye-i pâdişâhîde gunûde-i pister-i râhat ve ferâmûş-gerde-i eyyâm-ı kürbet olursuz" buyurduklarında, ser-cümle, hoş-hâl olup, şi'ir;

ايد الله في افاق امن المسلمين
نور الله في الاسلم مصباح القبآء
ايد الله سلطانآ به ماهي الزمان

با دوام پا بندة دوام سلطان دين
بآ ثبات حشمت شهنشاه روي زمين
شد فيض او قضاي ملك فردوس برين

medlûlü üzre du'âya âğâz ve nevâziş-dâr-ı mülk-i bî-niyâz olup imzâ-yi yümn-i iktizâ-yi du'â ile sicill-i meclis mümzâ ve senâ-yi isâbet-pîrâ ile sakk-i müdde'â mahtûm olunca kadı ve müftü ve ulemâ ve meşâyih ve sâdât hıla'-ı fâhire ile tebcîl ve râhî oldukdan sonra mazmûn-ı kelâmların ve mefhûm-ı merâmların[351] tahkîk içün der-i Devlet-i aliyyeye arz ve mahzar tahrîr ve huzûr-ı serdârîye teslîm itdiler. Eğerçi mahzar-ı mezkûr der-i Devlet-i aliyyeye Arabî lisan olunmuşidi,[352] ancak karîbü'l-fehm olmak içün bi-aynihî Türkî terceme-birle sebt-i eser kılındı.

Sûret-i mahzar

Atebe-i aliyye-i[353] sidre-iştibâh ve pâye-i serîr-i merhamet-penâh-ı lâ-zâlet mahrûsaten ile yevmi'l-intibâh türâbına Basratü'l-feyhâda sâkin ulemâ ve meşâyih ve sâdât

---

[346] ve -ÇY
[347] ve'l-minne ÇY: -V
[348] " Söz sözü çeker."
[349] mefhûmunca ÇY
[350] hizmetde ÇY
[351] kelâmların ÇY
[352] tahrîr olunmuşdur ÇY
[353] aliyye -ÇY

ve sulehâ ve fukarâ ve sâir a'yân-ı vilâyetin mahzar-ı darâ'at-birle arz-ı hâlleri budur ki; işbu sedd-i sedîd-i Irak-ı Arab ve A'cem olan Basra eyâlet ve vilâyetinde takdîr-i mülk-i kadîr ve hükm-i لا يسئل عما يفعل[354] ile zuhûr iden tezelzül-i hâl ve envâ'-ı güne fitne ve fesâd ile vâki' olan telâşî-i ahvâl gâhî tasallut ve tagallüb-i eşrâr-ı Arab ve tahakküm-i ehl-i bida'-ı A'câm-ı bî-edeb ile işbu mazca'-ı ashâb-ı güzîn ve mesken-i fukarâ-yi ıbâd ve zu'afâ ve sulehâ-yi müslimîn ve ulemâ ve meşâyih-i mütekaddimîn fukarâsı bir zamân belâ-yi kahta mübtelâ ve bir zamân eşrâr yedinde vilâyet harâb, ciğerler kebâb ve dîdeler pür-âb mânend-i **(274 b)** esîr-i zindân iken deryâ-yi gayret-i pâdişâhî cûş u hurûş[355] ve[356] bihâr-ı hamiyyet-i şehn-şâhî[357] hurûş itmekle[358] fukarâ ve mesâkîn-i müslimînin hâl-i diğer-gûn ve ahvâl-i meşakkat-makrûnlarına inâyet ve merhamet buyurup imdâd-ı fukarayâ müsâra'at ve bu girdâb-ı belâdan istihlâslarına mübâderet-birle vilâyet-i mezkûre muhâfazası vezîr-i dilîr-i[359] muhterem sa'âdetlü Ali Paşa hazretlerine tevcîh ü inâyet ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerini mansıbında istikrâr içün müte'addid vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve ümerâ-i lâzımü'l-ihtirâm eyâletleri ve kapuları askeri ve dergâh-ı âlî yeniçerileri ve sipâh ve silahdâr dilâverleri me'mûr ve cümleye hâlen muhâfız-ı Bağdad vezîr-i celîlü'l-âsâr devletlü Mustafa Paşa hazretleri[360] serdâr-ı sipah-sâlâr ta'yîn olunup hakkan sümme hakkan inâyet-i mülûkâne ve merhamet-i pâdişâhâna buyurulmağın vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri me'mûr olan vüzerâ-yi ızâm vesâir asâkir-i ehl-i[361] islâm ve tedârük-i tâm ve kemâl-i ihtimâm ve cebehâne-i âmire ve zehâir-i mevfûre ve sefâin-i meşhûne ve hareket-i mansûre ile Bağdad-ı dârü's-sedâddan nehzat ve Basra ve Korna tarafina[362] sür'at buyurduklarında ale't-tarîk sedd-i râh olan ecnâs-ı muhtelife-i A'râb-ı şekâvet-me'âb müteferrik ve perîşân ve ekseri sahrâ ve dağlara firâr itmeleriyle لله الحمد والمنة asâkir-i ehl-i[363] islâm salâbet-i kâfiye ve heybet-i vâfiye ile arz-ı tarîkde vâki' enhâr ve şatları sedd ü bend şedd-i cisr ile mürûr ve ubûr[364] iderek Korna Kal'ası'na iki menzil mesâfe mahalle rehbet-bahşâ-yi nüzûl olduklarında Korna kazâsı[365] muhâfazasında

---

[354] *Kur'ân-ı kerîm*, Enbiyâ Sûresi, 23. âyet, "O, yaptığından mesul olmaz. Onlar ise mesuldurler".
[355] u hurûş ÇY: -V
[356] ve -ÇY
[357] birle ÇY
[358] hurûş itmekle -ÇY
[359] dilîr ÇY: -V
[360] ve sipâh... hazretleri -ÇY
[361] ehl ÇY: -V
[362] taraflarına ÇY
[363] ehl ÇY: -V
[364] ve ubûr ÇY: -V
[365] kazâsı ÇY: -V

olan Kızılbaş-ı bed-ma'âş tedbîr ve sür'at-i hazret-i serdârî ve hareket-i askerîye tâb ü tâkat getürmeyüp[366] kal'a-i mezkûreyi tahliye itmeleriyle mâh-ı Ramazânü'l-mübârekin on yedinci mübârek Cuma günü kal'a-i mezkûre dâhil-i kabza-i hüddâm-ı Devlet-i aliyye oldu. Der-akab Basra'da olan Davud Hân'a dahi irsâl-i rüsül ve taleb-i vilâyet-i pâdişâhî itdiklerinde hân-ı merkūm dahi[367] ba'zı ta'tîl-i asker[368] olur cevâb ile mütereddid sözler yazmağla tekrâr hân-ı mezkûra serdâr-ı müşârun-ileyh hazretleri tarafından tahzîr ve hurûcları bâbında ikdâm-ı tâm[369] olunmağla hân-ı merkūm ve yanınca olan Kızılbaş-ı evbâş[370] mütezelzilü'l-akdâm olup ru'b ü hırâs-ı tâm ile vilâyet-i mezkûreden hareket ve memleketleri tarafına azîmet itmeleriyle بفضل الله تعالي Devlet-i aliyye-i[371] pâdişâhî ve yümn-i ikbâl-i şehn-şâhî[372] berekâtından kal'a-i Korna vech-i muharrer üzre taraf-ı Devlet-i aliyyeden makbûz-ı kabza-i istihkāk-ı huddâm-ı pâdişâhî ve mazbût-ı dest-i vükelâ-yi zıllü'l-lâhî olmağla hazret-i serdâr-ı ekrem[373] kal'a-i mezkûreye dergâh-ı âlî yeniçerilerinden me'mûr olanları ve yerlü kulların ve kifâyet mikdârı cebehâne ve zahîrelerin ta'yîn itdikden sonra üç yerde tarafeynden tahkîm-i iskele ile Şattü'l-Arabı mürûr ve[374] ubûr ve şehr-i merkūmun yirmi dokuzuncu Çehâr-şenbih günü asâkir-i müntehabe[375] ve cünûd-ı müctemi'a ile Basra Kal'ası altına nüzûl idüp irtesi Penç-şenbih günü tertîb-i âlây-ı sürûr-efzây ile ehl-i beled fukarâsına ferah-bahşâ-yi tesliyet olarak Basra'ya duhûl ve vilâyet-i mezkûre muhâfazasına me'mûr olan vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerin mansıbında istikrâr itmekle لله الحمد و المنة bu sevâd-ı a'zam ve iklîm-i mu'azzamdan zulumât-ı müterâkime mürtefi' ve şerr ü eşrâr ve mesâ'ib-i gûnâ-gûn mündefi' olmağla âlem ü âlemyân hayât-ı iksir-i[376] cedîd ile mesrûr ve kulûb-ı münkesire tâze-cân ile mecbûr olmağla îd üzre îd vâki' olup dest-i a'dâda esîr-i bend-i zindân olan Müslimîn[377] gibi mübtelâ-yi belâ-yi dil-güzâr ve dûçâr-ı şiddet ve usret-i dûr u dırâz olan fukarâ-i ıbâd ve sâkinân-ı bilâd halâs ve الحمد لله تعالي tâze 'îş ile ihtisâs bulup yürek başından münba'is gözyaşı ve kânûn-ı dil-âteşî ile perveriş bulan kavâfil-i du'â ve

[366] getüremeyüp ÇY
[367] dahi ÇY: -V
[368] asâkir ÇY
[369] tâm ÇY: -V
[370] evbâş ÇY: -V
[371] aliyye ÇY: -V
[372] ve yümn-i ikbâl-i şehn-şâhî -ÇY
[373] ekrem -ÇY
[374] mürûr ve ÇY: -V
[375] mansûre ÇY
[376] iksir ÇY: -V
[377] Müslümân ÇY

revâhil-i senâ kalb ve lisândan merfû'-i bâr-gâh-ı kibriyâ kılınmışdır. الله سبحانه وتعالى[378]
hazretleri hemîşe-i devlet-i ebed-müddet-i pâdişâhî ve ikbâl-i devâm-ittisâl-i şehn-şâhîyi mü'ebbed ve[379] mü'eyyed itmekle sâye-i hümâ-pâyelerin âmme-i müslimîn ve kâffe-i muvahhidîn üzerinden memdûd ve inâyet-i aliyyelerin fukarâ-yi ıbâdullâh üzre nâ-mahdûd eyleye. Bi-mennihî ve keremihî binâ'en-aleyh lâ-cerem serdâr-ı mükerrem tedbîr-i hakîmâne ve harekât-ı âkılâne ile el-hakk tensîk[380] ve tanzîm-i vilâyet ve istimâlet ve tergîb-i ra'iyyetde bezl-i makdûret ve vâlî-i vilâyete istikrâr virmekle sa'yleri meşkûr ve ef'âl-i cemîleleri mebrûr olup zabt-ı tavâ'if-i askeriyye ve sıyânet-i a'râz ve emvâl-i vezâ'at-i ra'iyyet ve sâkinân-ı vilâyet olanları dahi kemâl-i ümîd ve istimâlet ile müreffehü'l-bâl ve âsûde-hâl buyurup inşâallâhü te'âlâ bir fakîrin bir habbesine itâle-i dest-i ta'addî ve tecâvüz olunmayup kemâl-i iffet ve adâlet ile avdetleri vâki' olmağın vâki'-i hâl vukû'u üzre pâye-i serîr-i merhamet-masîre arz-ı hâl olundu. Bâkî emr u fermân der-i ma'delet nişânındır. Ve Basra'nın karşu yakasında vâki' Kürdilan nâm mahalde Kızılbaş-ı evbâş[381] bir kal'a-i cedîde teşyîd itmeleriyle mahall-i mezkûrun muhâfazasına münâsib vâki' olmağın Korna kullarından mahsûb olmak üzre yüz nefer ifrâz ve kal'a-i mezbûreye müstahfız ta'yîn ve iki top ve bir mikdâr cebehâne vaz' olundu.

Avdet-i serdâr Mustafa Paşa-yi dilîr[382] be-Bağdad-ı âbâd[383]

Serdâr Vezîr Daltaban Mustafa Paşa-yi dilîr[384] vilâyet-i Basra'nın bu vech üzre nizâm ve intizâmın virüp vâlîsine temâm-ı tahsîl-i ünsiyyet ve miknet virdikden sonra mâh-ı Şevval'in yedinci Penç-şenbih gün cümle asâkir-i rüstem-şi'âr ile Basra altından nehzat ve cânib-i Bağdad'a[385] teveccüh ve azîmet idüp ale't-tarîk bir buçuk sâ'at mesâfe Han nâm mekânda muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa-yi dilîr[386] bast-ı hân-ı ziyâfet ve ehıbbâ ile bir sâ'at mikdârı kâm-yâb-ı sohbet ve taraf-ı serdârîden bir kâkum erkân kürk ilbâsıyla ikrâm ve ri'âyet ve herkes akrânıyla ve[387] her-bâr münâsib yâdıyla te'ânuk ve tesâfüh ve hüzn-i dil-dûz-i vedâ' ve dâğ-ı ciger-sûz olarak müfârakat ve tahrîk-i anân ve rekâ'ib ve necâ'ib idüp mahall-i mezkûrden altı sâ'at mesâfe Deyr nâm menzile nüzûl ve

[378] Hak ÇY
[379] mü'ebbed ve -ÇY
[380] tensîm ÇY
[381] evbâş ÇY: -V
[382] dilîr ÇY: -V
[383] âbâd ÇY: -V
[384] dilîr ÇY: -V
[385] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[386] dilîr ÇY: -V
[387] ve ÇY: -V

irtesi Cuma[388] gün andan dahi rıhlet ve Korna Kal'ası mukābelesinde Şeriş nâm mekân hayme-gâh-ı asâkir-i nusret-eser kılınup daha irtesi Şenbih gün serdâr-ı âlî-vakār Şattü'l-Arab'dan mürûr ve ubûr[389] ve orduya şeref-bahşâ-yi nüzûl oldular. Ve kusûr asker-i islâm[390] ancak üç günde reh-yâb-ı ubûr idebildiler. Ve dahi mâh-ı mezbûrun onuncu Pazar gün Ferecullah Hân orduya vârid olmağla şeref-i mülâkāt-ı serdârîye vâsıl olup Devlet-i aliyyeye ızhâr-ı hulûs ve edâ-yi hıdmet-i mahsûsa ve gayr-ı mahsûsaya ta'ahhüd itmeğin taraf-ı serdârîden lâzımesi üzre[391] ikrâm ve su'âl-i hâtır ile ihtirâm olundu. Ve esnâ-yi musâhabetde, "oğullarınız ve birâder-zâdeleriniz bilemidir", istihbâr olundukda "Şeyh Mâni'yi hâk-pâya getürmeğe gönderilmişdir, elbette bi'z-zât kendüyü veyâ akreb-i akrabâsından birin huzûr-ı sa'âdete getürürler" deyü redd-i cevâb ile minvâl-i kelâma ittisâl virüp "eğerçi sultânım hâlen biz sizin müsâfiriniziz ammâ hakīkatde cenâbınız bizim müsâfir-i azîzimizsiz kudûmünüz ile bizi ihyâ ve sohbetinize vusûl ile kâm-rân-ı müdde'î olduk" deyü te'kîd-i mes'ele-i muhabbet itdi. Bu üslûbda bir sâ'at mikdârı[392] hem-sohbet olup taraf-ı serdârîden vezîrâna bir semmûr ferâce ilbâs ve zeyn ü zerrîn ve raht-ı sîmîn ile ârâste bir re's esb dahi ihsânla ikrâm[393] olunup râhî oldu. Merkūm kasîru'l-kāme, masbûğü'l-lihye, tedbîr-i umûra kādir, duhûl-i mehâlike câsir, tahlîl ve tavsîl-i de'b ile âteşe imtizâc ve mühim itdüğü umûra revâc virmekde mâhir ve dâhî-i rûzgârdan olup ancak vallâhü a'lem tevekkülden bi'l-külliyye ârî olduğundan nâşî[394] dâr ü diyârından dûr ve gec-tab'ân-ı dihkān ve bî-edebân-ı Urbân arasında mehcûr ve hufât ve urât, re'â-i şâta muhtâc olduğuna zâhir-i hâli şâhid-i kâfîdir. Ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Salı gicesi takvîm-i âlemde rakam-ı Nevrûz-ı sultânî bedîd ve zîc-i eyyâmda ta'yîn-i rûz-i fîrûz-ı cedîd olmağın lutf-i hevâ ve 'îş-i henâ emn ü amân-ı adl-i sultân leyle-i mukmire rûy-i zemîn, envâ'-i rehâhîn ile müzhire esbâb-ı şâd-mânı müheyyâ nagamât-ı anâdil-i rûh-efzâ, beyt;

Revnak-efzâ-yi cihân oldu yine fasl-ı bahâr
Ârız-ı gül beni kıldı yine lâle-izâr
Kıldı sahn-i çemeni san'at-ı bih-zâd-ı sabâ
Hüsn-i tasvîr-i reyâhîn ile bir Yûsuf-i zâr

---

[388] Cuma Ç: -YV
[389] ve ubûr ÇY: -V
[390] islâm ÇY: -V
[391] olan ÇY
[392] mikdârı ÇY: -V
[393] kâm-revâ ÇY
[394] nâşî -ÇY

Mutrib-i sabâ âheng-sâz, sadâ-yi sohbet ve lutf-i hevâ muharrik-i târ-ı şerâyîn-i 'îş ü işret olmağın leb-i Şattü'l-Arab nasb-ı sehâbeler ile tezyîn ve darb-ı hıyâm-ı gûnâ-gûn ile tahsîn ve taraf-ı serdârîden tedârük-i ziyâfet-birle vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve cümle ser-kârân-ı asker-i islâm ve Ferecullah Hân da'vet ve ol sâha-i müferreh-bâha meşâ'il-i şârika ve esrice-i bârika ile ârâste ve rûy-i **(275 a)** deryâ müzeyyen firkateler ve mükemmel kayıklar ile pîrâste ve envâ'-ı sanâyi'-i garîbe i'mâl ve sadâ-yi top ve tüfeng ve ra'd-ı âsâya ittisâl virilüp ol taraflarda görülmemiş belki bir ferdin mesmû'u olmamış humbara-endâzân ve âteş-bâzân[395] semend-i dûş-i gavta-hor-ı deryâ-yi âteş olup garâib-i âteş-bâzî ile havâss ve âmm temâşâ-yi nâdide ve seyerân-ı nâşide idüp bir kûrî a'dâ ve şâd-mânî ehıbbâ tahsîl-i merâm olundu. İrtesi gün hân-ı merküm serdâr ile bir nevbet daha tenhâ-nişîn olup lâzım gelen ahvâl-i mükâlemesinde hân-ı mezbûr asâkir-i pâdişâhînin uğurları küşâde ve her lâzımeleri âmâde ve Bağdad ve Basra sahrâsında olan bed-hâhların tâb ü tüvânları meslûb belki Acem serhadlerinde olan muhâlifler mergûbü'l-kulûb olduklarını ifâde ve لاجرم من عند الله تعالى "mansûr ve muzaffersiz" deyü ikrâr ve üç dört def'a tekrâr ile teşebbüs-i dâmen-i hazret-i serdârî ve ricâ-yi nazar-ı inâyet ve ta'ahhüd-i hıdmet ve te'kîd-i sadâkat idüp irtesi mâh-ı mezbûrun on üçüncü Çehâr-şenbih gün me'zûnen rû-be-râh[396] oldu. Bu gice azîm şarkî hevâlar olup nüzûl-i emtâr ve rahmet-i bî-hesâb ile benât-ı nebât tarâvet-i tâze ve rebî'-i bedî'-i safâ-yi bî-endâze buldu. Ve umûr-ı memleket bu karara gelince bundan akdem ser-zede-i[397] nevk-i kalem olduğu üzre Haseki Mehmed Ağa Korna Kal'ası'na ağa nasb ve bin dört nefer olmak üzre altı oda dergâh-ı âlî yeniçerileri[398] ta'yîn ve bir kıst mevâcib ve sekiz aylık zahîreleri virilüp ve yerlü kulları dahi yeniçeriyân-ı pür-tüvân ve gönüllüyân-ı yemîn ve yesâr ve azebân ve müstahfizân ve cebeciyân ve topcuyân ve küttâb ve çâvuşân-ı dîvân cem'an yekûn bin yedi yüz altmış yedi nefer olmak üzre vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân kapularında olan merdân-ı kâr-zârdan kendü rağbetleriyle tahrîr ve beş aylık zahîreleri ve kal'a-i mezkûre ta'mîr ve termîm[399] cebe-hâne mühimmâtı tevfîr olunup kal'a-i mezkûrenin istîlâ-yi Arab ve Acem[400] ile ba'zı topları[401] Acem tarafına nakl ve ba'zısın dahi ehl-i kal'a tûde-i hâkda

---

[395] âteş-zân ÇY
[396] revân ÇY
[397] serde ÇY
[398] yeniçeri kulları ÇY: kul -V
[399] ve termîm ÇY: -V
[400] Acem ve Arab ÇY
[401] top-ı kal'a-gûyları ÇY

pinhân itmeleriyle zîr-i hâkda olanları ihrâc ve istishâb olunan toplardan[402] iki pâre kolonborna top vaz'ı ile takviye ve mâ-yuhtâc ile[403] kal'a tekmîl olunduğundan gayrı Basra eyâleti bilâd-ı hârreden olup keremiyyet-i hevâda asker meks ve dâbb adîmü'l-imkân olmağın ikbâl-i sayf ile avdet iktizâ itmeğin işbu sefer-i mansûra me'mûr vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm vesâir asâkir-i ehl-i[404] islâmın her birine taraf-ı serdârîden sefîne ve zahîre ile imdâd ü i'ânet ve mâ-yühtâcları tekmîl ve mâh-ı mezbûrun on dördüncü Penç-şenbih günü Korna altında rıhlet ve bir sâ'at mesâfe ile nehr-i Madyan'a çayrek sâ'at mekâna sâye-endâz ve iki gün ikāmet ve yine hemân ol gün takayyüd-i serdârîyle nehr-i merküm üzre bend-i sefâyin-i cisr ve beyne's-salâteyn ubûra mübâşeret olunup nehr-i mezkûrun mahall-i ubûru pîş ü pesden âb-ı gil ile mümtezic, mümtedd[405] çamur olmağla azîm zahmet çekildi. Ancak mâh-tâbın yüzü ak olsun ol gice sabâha ve yârın ahşama dek[406] asker-i ehl-i[407] islâm ubûra reh-yâb oldular. Bu menzilde Mani''nin birâder-zâdesi Şebîb'den mektûb ve bir kaç re's esb-i hasîs pîşkeş ve bir kaç ekâbir-i Urbân-ı Müntefik ve Fereculláh Hân oğlu Seyyid Abdullah ile gelüp huzûr-ı serdârîye rû-mâl ve teşrîf-i abâ ile mezbûr ve ma'an olan meşâyih tebcîl olundu. Merküm Şebib arz-ı hıdmet ve edâ-yi resm-i ubûdiyet ider[408] gibi, "asker-i ehl-i[409] islâm Selmân-ı Huza'lı üzerine varır kıyâsıyla varup imdâd ü i'ânet[410] itmek fikriyle ol tarafa varılmak üzre iken bu tarafa imâle-i ligâm-ı azîmet buyurduğunuz istimâ' olunmamağın ol tarafı alâ-hâle koyup bu tarafa geldik" dimekle, serdâr-ı ekrem dahi "Selmân-ı Huza'lı kimdir ve sizin imdâdımıza[411] ne ihtiyâc vardır, henüz[412] ânın ismi ve resmi sem'-i humâyûn-ı şehriyârîye ilkā ile ma'lûm ve neçe neçe vükelânın dahi mesmû'ları olmamışdır. Ancak asker-i islâm Basra'nın zabtı ve vâlîsinin istikrârına me'mûr olmağla gelüp الحمد لله edâ'-i hıdmet itmişlerdir. Asâkir-i pâdişâhî mânend-i katarât-ı emtâr ve misâl-i a'dâd-ı rimâldir. İmdâd ü i'ânete muhtâc değildirler" deyü fermân-rân cevâb olup ma'an olan asker-i ehl-i[413] islâma işâret-birle isbât-ı müdde'â ve iskât-ı[414] müdde'î itdiler. Ve Mani'-i merkümun mektûbu feth ü kırâ'at

[402] top-ı kal'a-gûylardan ÇY
[403] ile ÇY: -V
[404] ehl ÇY: -V
[405] ile +ÇY: -V
[406] değin ÇY
[407] ehl ÇY: -V
[408] ider ÇY: -V
[409] ehl ÇY: -V
[410] ü i'ânet ÇY: -V
[411] imdâd-ı i'ânetinize ÇY: i'ânet -V
[412] henüz -ÇY
[413] ehl ÇY: -V
[414] iskân ÇY

olunup bir mikdâr izhâr-ı tâb ü tüvân ve başında vefret-i gırbân-ı Urbân olduğun, tahrîr-i de'bden[415] hâric, idâre-i lisân-ı hâm-ı hâme itmeğin taraf-ı serdârîden redd-i cevâb ile tahrîr olunan Arabî mektûbun Türkî tercemesidir.

Sûret-i mektûb

Kıdvetü'l-aşâ'ir ve umdetü'l-kabâ'il Müntefik şeyhi eş-şeyh Mani' zîdet-aşîretehû ba'de's-selâm inhâ olunur ki; karındaşın oğlu Şebib mektûbunuz ile vârid olup mefhûmu ma'lûmumuz olmuşdur. Devlet-i aliyye ve südde-i seniyye ve vükelâ-yi sultâniyyeye hulûs ve ba'de'l-yevm sadâkat üzre hıdmetde bulunmanızı ifâde ve hâlen üzerinizde vefret-i aşâ'ir ve kabâ'il ve evlâd ve akrabâ ve evlâd-ı amm ve her birinin tevâbi' ve levâhıkı olup cümleye şey virilmek lâzım geldüğün ve masârıf-i kesîreniz olduğun ve biz dahi pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin[416] kuluyuz gayrılardan ziyâde müstehakız deyü i'lâm itmişsiz. Ma'lûm ola ki; bundan akdem bi'n-nefs Bağdad'a[417] huzûrumuza gelüp yâhûd Sadr-ı İmâre'de[418] gelmek üzre ta'ahhüd itmiş iken hâlen ba'zı ma'zeret ile merkūmu göndermişsiz. İmdî mahfî olmaya ki; ibtidâ Bağdad'a tarafımıza gelen mektûbunuzda geçen ahvâllerden tevbe ve rücû' ba'de'l-yevm kanâ'at ile kendü hâlinizde olup sâbıkā Müntefik şeyhi olanlar ne tarîkde sülûk idegelmişler ise sülûk itmeğe şart ve ta'ahhüd itmeniz ile biz dahi tevbenizi kabûl ve istimâlet-nâme tahrîr ve irsâl itmişidik. Hâlâ yine ol re'y ve kelâm üzreyiz. Makām-ı hükûmet, makām-ı sıdk olup ol makām-ı mükerremde olanların sözleri rast ve sâdık ve ahidleri vâsik olmak elzem olmağın inşâallâhü te'âlâ biz[419] dahi sözümüzde[420] sâdık olup ahdimizden[421] nükûl adîmü'l-ihtimâldir. Böyle olunca senin aşâ'ir ve kabâ'il cem'ine sebeb nedir, bunların cem'iyyeti lâ-şekk masârıf-ı kesîre iktizâ ider. Ve masârıf-ı kesîre[422] âdemi tama'-ı hâma belki neçe mehâlike düşürür. لله الحمد şevketlü, kudretlü, azametlü, kerâmetlü, mehâbetlü pâdişâhımız, pâdişâh-ı rûy-i zemîn تابد الله تعالي في ايآم عمره و خلد خلافته لي يوم الدين hazretlerinin askeri encüm-misâl ve leşkeri mânend-i a'dâd-ı rimâl olup âhar askere bir dürlü[423] ihtiyâcları olmaduğun bilürsiz. Ve sizler ancak kadîmü'l-eyyâmdan tasaddukāt-ı pâdişâhîden mu'ayyen olan nân-pâre ile Basra vâlîlerinin hıdmetlerine ve tahsîl-i rızâlarına me'mûrsuz, andan gayrı sizden nesne

[415] ve ebeden ÇY
[416] gâzî hazretlerinin ÇY: -V
[417] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[418] İmâde ÇY
[419] bizler ÇY
[420] kelâmlarımızda ÇY
[421] ahdimizden -ÇY
[422] iktizâ... kesîre -ÇY
[423] bir dürlü ÇY: -V

matlûb ve me'mûl değildir. İmdî bu üslûb üzre sâlik ve tarîk-i sadâkatde sâbit-kadem[424] olup lüzûmu olmayan A'râbı tahfîf ve defter-i mufassal-ı hakānîde meşîhatinize müte'allik olan ma'îşet ile kanâ'at ve masârıfı taklîl idüp hâlâ muhâfız-ı Basra vezîr-i dilîr-i[425] celîlü'l-kadr sa'âdetlü Ali Paşa[426] hazretlerinin hıdmetinde rızâsı[427] üzre harekete bezl-i makdûret idesiz ki; husûl matlab ve hâlinize ensebdir. Cem'iyyet-i asker mahall-i töhmetdir. اتقوا مواضع التهم[428] . Kendü hâlinize mukayyed ve tasaddukāt-ı pâdişâhîden mu'ayyen olan nân-pâre ile mültefî oldukdan sonra cem'iyyet-i aşâ'ir ne iktizâ ider, âkılâne tefekkür ve hakîmâne tedebbür idüp نعوذ بالله تعالى[429] gadab-ı pâdişâhîden be-gāyet ihtirâz ve def'-i vesâvis-i şeytân-ı la'în idüp tarîk-i müstakīmde sâbit kadem olasız. Zîrâ avâtıf-ı aliyye-i şehriyârîden afv-ı cürm bir nevbet, iki nevbet olur. Bu sene-i mübârekede afv-ı pâdişâhîye mazhar olmuşsun bundan sonra yine evvelki hâle şürû' idersen pâdişâh-ı islâmın[430] seyfi tavîl, adüvvîsi zelîl olduğun ve tarîk-i Hakdan udûl idüp bağy ü fesâd idenlerin âkıbetü'l-emrleri neye müncer olduğun bilürsiz. نعوذ بالله تعالى[431] bu kerre gadab-ı pâdişâhîden halâs-ı girîbân muhâldir. Günâhın boynuna bize bir dürlü[432] mahall-i itâb kalmadı. Nasîhat-pezîr olmağla def'-i A'râb ve tahfîf-i masârif ve kanâ'at-i mu'ayyen ile mekân ve me'vânızda müreffehü'l-bâl ve muntazamü'l-ahvâl olup devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî du'âsına kıyâm gösteresin.

والله سبحانه وتعالى ولي التوفيق وهو يهدي الى سواء الطريق والسلام على من اتبع الهدى[433]

Mektûb-ı merkūm Şebib'e teslîm ve Ferecullah Hân oğlu Seyyid Abdullah dahi taraf-ı serdârîden bir kabza hançer-i tılâ' in'âmıyla nevâziş ve râhî oldular. Bundan akdem mezbûr her bir gelüp gitdikce gâhî kürk ve gâhî ferâce ve abâ ilbâsıyla ri'âyet olunmuşidi. Ve mezbûrun getürdüğü atlar lâyık-ı merbût olmamağla ba'zı muhtâclara in'âm olundu. Ve şehr-i mezbûrun on yedinci Pazar gün menzil-i mesfûrdan rıhlet ve beş sâ'at mesâfe kurb-i Âsitâne-i hazret-i Üzeyr nebî aleyhi's-selâma ve irtesi Dü-şenbih gün andan dahi altı sâ'at mesâfe Gubeysi nâm menzile ve daha irtesi Salı gün beş sâ'at menzil ile Ümmü'l-cemel nâm nehr-i azîmin bir sâ'at mesâfe taraf-ı şarkîsinde asker-i encüm-şümâra karâr-gâh nüzûl

---

[424] kadem ÇY: -V
[425] dilîr ÇY: -V
[426] Paşa ÇY: -V
[427] rızâsına muvâfık ÇY: ...na muvâfık -V
[428] Arab atasözü, "töhmet altında kalacağınız konulardan kaçınınız."
[429] te'âlâ ÇY: -V
[430] islâm hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[431] te'âlâ ÇY: -V
[432] bir dürlü ÇY: -V
[433] "Allah Sübhanehu ve Teala yardım edendir, doğru yola ileten O'dur, hidayete tabi olanlara selam olsun."

kılındı. Bu menzilde nehr-i mezkûr ubûr ve Cevazer mukâta'asına duhûl ile zâbit ta'yîn ve nizâmı virilmek musammem iken hikmet-i ilâhiyye sular tuğyân ve sahârî mânend-i Bahr-i Ummân ve yollar mesdûd ve caddeler meşdûd olmağın bi`z-zarûre fesh-i azîmet,[434] Zekiyye Şattı`na nasb-ı sefâyin-i cisre mübâşeret ve bir gün mikdârı[435] ikâmet ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Penç-şenbih gün mürûr ve[436] ubûra istîdâ ve irtesi Cuma gün anda dahi ikâmet (275 b) ve kusûr asker-i ehl-i islâm mürûr ve[437] ubûr ve Ebû Sidde nâm menzile dört sâ'at mesâfe kat'ı ile nüzûl ve andan dahi rıhlet, iki buçuk sâ'at mesâfe Ehvar`dan hâric-i ale`t-tarîk bir nehir cârî olmağın bir mikdâr yeri sedd ve bir mikdâr yerine köprü nasb olunup kable`z-zahr ubûra şurû' ve beyne`s-salâteyne dek[438] tarîk meslûk iken şiddet ve hiddet-i cereyân-ı âbdan nâşî köprünün sedd ü bendi mütelâşî ve râh munkatı' ve sefîneler dahi şattda olup ol araya getürülmek mümkin olmamağla tedbîr-i ser-kârân ve ikdâm-ı serdâr-ı kesîrü`l[439]-ihtimâm ile iki tarafa tahkîm-i evtâd-ı amîk ve şedd-i cemâl-i cibâl-i azîmü`l-cüsse, kaviyyü`l-binye olunup üzerine bend-i ahşab-ı müstakîm tertîb ve haşev-i hâr ü has ile köprü nasb, ol gice kusûr asker dahi ubûr ile mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Pazar gün bir buçuk sâ'at mesâfe el-Ubeyter nâm menzile nüzûl olundu. Menzil-i mezbûrda dahi Ehvar`dan hâric ve Luristan dağlarından nâzil arz-ı tarîkde âb-ı şûrdan bir azîm nehir cârî olmağın sedd ü bendine dek asker tevakkuf itmeyüp bi-eyy-i vechin kân herkes yerlü yerinden ubûra[440] sür'at itmekle serdâr-ı pür-ikbâl vesâir ashâb-ı ihmâl ve iskâl kelekler tedârük ve esvâb makûlesin ta'bîr ve devâbb makûlesin suya urup geçürdüler. Bu bâbda asker tarafından bi-lâ izn-i serdârî vâki' olan aceleden hükm-i kazâ ve kader üç nefs garîk-i lücce-i helâk olduğundan gayrı ancak üç günde temâm-ı asker ubûr ve toplar dahi arabalarıyla suya urulup keşân ber keşân mürûr itdi. Andan dahi mâh-ı mezburun yirmi altıncı Salı günü rıhlet olunup[441] Kabîl-i Hutaym nâm menzile beş sâ'at mesâfe ile nüzûl ve andan ikinci konakda rûz-ı Penç-şenbih kal'a-i Suruciye nâm-ı diğer Kehla menziline altı sâ'atde nüzûl ve andan dahi tahrîk-i tâziyâne-i sür'at dört sâ'at mesâfe Surut nâm mahall-i cilve-gâm hıyâm-ı gülzâr-ı iştibâh oldu. Bu menzil sahrâ olmağla hevr suyuyla iktifâ kılındı. Ve bu menzilde kefri hacer-i matbûh ile binâ olunmuş bir sedd-i memdûd olup, der-asl ne idi ve kimin binâsı ve ne tarîk ile harâb olduğundan kimse haber

---

[434] azîmetler ÇY
[435] mikdârı ÇY:-V
[436] mürûr ve ÇY: -V
[437] ehl-i islâm mürûr ve ÇY: -V
[438] değin ÇY
[439] ikdâm ve +ÇY: -V
[440] ubûr-ı mürûra ÇY: mürûr -V
[441] olunup ÇY: -V

viremedi. Sefâyin zahîre ve su içün bu menzilde üç gün mikdârı[442] ikāmet olunup herkes kudreti mertebe gemilerden zahîrelerin alup,[443] ordu gemilerden ayrılup taraf-ı şimâle su'ûd eyledi. Ve mâh-ı Zi'l-ka'denin gurresi Şenbih gün mahall-i mezbûreden dahi hareket ve beşinci sâ'atde Luristan dağları kurbünde Karadepe nâm mahalde darb-ı hıyâm-ı nüzûl olundu. Bir gün meks ü ikāmet[444] ve mâh-ı mezbûrun üçüncü Dü-şenbih günü ki; ibtidâ-yi Nisan'dır, nısfü'l-leylde rıhlet[445] ve on iki sâ'at tahrîk-i mahmîz-i hûn-rîz ile Acem kurâsından Beksa nâm karye kurbüne nüzûl olundu. Karye-i mesfûre dağ dâmeninde miyâh-ı[446] kesîre beyninde zâtü'n-nahîl bir karye-i ma'mûre olup Luristan hânına tâbi' subaşısı Kazım nâm kimesne serdâra gelüp buluşdu. Teşrîf-i abâ ile ser-efrâz kılındı. Ve irtesi ale's-seher rıhlet, iki buçuk sâ'at nehr-i Ziyade ve daha irtesi[447] yedi[448] sâ'at mesâfe Bağdad'a tâbi' Bedre sancağına ve daha irtesi üç sâ'at mesâfe sâha-i Sarrah nâm menzile nüzûl olundu. Bu menzillerde ondan mütecâviz sengistân içre enhâr-ı câriye ayakdan ubûr ve azîm çamurluklardan mürûr ile hayli zahmet çekildi. Ve mâh-ı mezbûrun yedinci Cuma gün Mani'-i merkūmdan huzûr-ı serdâra mektûb gelüp, mefhûmunda; Şebib yediyle nasîhate şâmil akvâl-i sahîhaya müştemil mu'ceb-i mu'cez olan kitâb-ı şerîf ve hıtâb-ı lütfları vâsıl olup şerâb-i sâfîsinden tenâvül ile reyyân ve hoş râyihasından sekrân oldum. Ve muktezâsınca âmil ve ma'nâsına mümtesil oldum. Atebe-i aliyye-i sultâniyye evliyâsına ve südde-i seniyye-i hakāniye vükelâsına hulûs-ı taviyyet ve safv-ı niyyet yanımızda sabitdir.[449] Belki farz ve vâcibdir. Zîrâ itâ'at-i imâm ya'ni sultân, Allah ve Resûlü'nün itâ'atlerine merbût ve menûtdur. Ve mukaddemâ taleb itdüğümüz mezîd-i lutf ve şefakat sıdk ve ihlâsımıza münâfî ve ubûdiyyetimizin hılâfı değildir. Zîrâ Devlet-i kâhire evliyâsının lutfları hâs ü âmm beyninde sâir ve râfikları[450] beyninde cemî'-i enâm etrâfında dâ'irdir. Ve muhâfız-ı Basra vezîr-i mu'azzam müşîr-i mufahham Ali Paşa ادام الله تعالى اجلاله hazretlerinin hidmetleri[451] fermân buyurulmuş, emriniz mutâ' ve fermânınız vâcibü'l-ittibâ'dır. İnşâallâhü te'âlâ kendülerin râzı ideriz. Ve kendüler dahi bizden râzı ve kemâl-i rızâ üzre üzre olurlar.

[442] mikdârı ÇY: -V
[443] alup -ÇY
[444] ü ikāmet ÇY: -V
[445] raht ÇY
[446] miyân ÇY
[447] irtesi dahi ÇY
[448] yedi -ÇY
[449] sâbit-kademdir ÇY
[450] re'fetleri ÇY
[451] beyninde... hidmetleri -ÇY

انتهى . والله يقول الحق وهو يهدي السبيل وما توفيقي الا بالله والسلام عليكم ورحمة الله[452] Ve tekrâr taraf-ı serdârîden muhtasar ve müfid, kalîlü'l-lafz kesîru'l-ma'nâ mülâyim sözlere müştemil redd-i cevâb tahrîr ve irsâl olundu. Ve menzil-i mezbûrdan dahi rıhlet ve dokuz sâ'at mesâfe Umeyriyât nâm menzile ve irtesi gün yine dokuz sâ'atde Mendeli kasabasının taraf-ı garbîsinde Benî Tûran kabr-i şerîfi kurbüne nüzûl olundu. Karaman vâlîsi Eyyüb Paşa yirmi gün mikdârı bîmâr idi. Menzil-i mezbûrda müntakıl-i dâr-ı karâr olup makām-ı merkümda ser-nihâde-i vesâde-i lahd oldu. Ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Pazar gün andan dahi rıhlet ve dokuz sâ'at seyr ile bilâd-ı Erzeyn[453] bezâyizine ve irtesi Dü-şenbih gün yedi sâ'at mesâfe Mehrud nâhiyesi bezâyizine ve daha irtesi Salı gün beş sâ'at mesâfe Horasan bezâyizine nüzûl ve mâ'-i gadîr ile iktifâ olundu. Ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Çehâr-şenbih gün hareket, dokuz sâ'at sür'at ile Diyâle şattının karşu yakasına nüzûl ve bend-i cisr ile evvel-be-evvel asker ubûr iderken irtesi gün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Küçük Hasan Ağa hatt-ı humâyûn-ı kat'iyyü'l-beyân ile Diyarbekir vâlîsi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa'nın kat'-ı re'sine vârid olmağın evvel cisri kat' ba'dehû meşveret bahânesiyle paşalar hayme-i serdârîye müctemi' ve paşa-yi karîbü'l-ecel-i maktû'u'l[454]-emel dahi da'vet ile meclise vusûl, vâki'-i hâl i'lâm ve cellâdân-ı hûn-âşâm mübâşeretiyle mahnûk ve kurb-i Şeyh Abdülkadir kaddese sırrahûde mütevârî-i lihâf-ı hâk-i pâk oldu. Ve irtesi Penç-şenbih gün ikāmet ve daha irtesi Cuma gün cisr-i ma'hûdu ubûr ile serdâr-ı ekrem, İmâm-ı Azam hazretleri رضي الله تعالى عنه sahrâsında darb-ı hıyâm ve irtesi mâh-ı mezbûrun on beşinci şenbih gün müretteb âlây-ı cihân-ârâ ile teşrîf-sâz-ı dârü'l-hükûmeleri olup sipâh ve[455] silahdârdan gayrı asâkir evvel-be-evvel me'zûnen[456] dâr ü diyârlarına[457] azîmet ve sefere me'mûr Çatrapatra oğlu Ahmed Bey dahi Bağdad muhâfazasında kalan Şehrizor Vâlîsi Çetrefil-zâde Vezîr Yusuf Paşa ile mâh-ı Zi'l-hiccenin dördüncü günü serdâra vedâ' ve râh-ı maksûda isrâ' itdiler. Hakîkatü'l-hâl böyle bir[458] sevâd-ı a'zam, bâb-ı Mekke-i mükerrem bender-i Hind ve Rûm ve Arab ve Acem feth ü teshîr ve dâhil-i kabza-i pâdişâh-ı cihangîr olup bu mâbeynde bir kimesnenin burnu kanamayup ve bu denlü asker bir gün veyâ bir gice alîf-i dâbbe ve tûşe-i râha

---

[452] " Allah, doğruyu söyler, doru yola ileten O'dur, muvaffakiyetim ancak Allah iledir, Allah'ın selam ve rahmeti üzerinize olsun."
[453] Dâr-ı Zeyn ÇY
[454] kaddese +ÇY: -V
[455] ve -ÇY
[456] me'zûnen -ÇY
[457] me'zûnen +ÇY: -V
[458] bir -ÇY

muhtâc olmayup ve bir fakîrin bir[459] akçesine itâle-i dest-i ta'addî olunmayup re'âyâ ve berâyâ şâd ve hurrem ve tavâ'if-i asker-i nusret-eser-i tev'em olmak mücerred fazl-ı ezelî ve eltâf-ı lem-yezelî olduğu nümâyân-ı âlemdir. Bundan sonra serdâr-ı muhterem bir nice eyyâm tedbîr-i mukaddeme-i nizâm-ı memleket ve refâh-ı intizâm-ı ra'iyyet bâbında bezl-i makdûret buyurup ser-şirzime-i eşkıyâ-yı Urbân ve sâhib-i bagī ve udvân olan Huza'lı ve oğlu Selman nâm müfsidâna yazılup irsâl olunan sûret-i buyuruldu.

Sûret-i buyuruldu

Kıdvetü'l-aşâ'ir Abbas Huza'lı ve oğlu Selman inhâ olunur ki; beş on seneden beru Bağdad ve Basra taraflarında zuhûr iden ihtilâl ile ba'zı cühelâ-yi[460] A'râb ve süfehâ-yi re'âyâ[461] hevâ-yi nefsine tâbi' ve vâdî-i dalâletde tâbi' olup bagī ve fesâda şürû' ve vilâyet-i pâdişâhîye tagallüb ve re'âyâ fukarâsına tasallut itdikleri, şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, [462] kerâmetlü, azametlü pâdişâhımız pâdişâh-ı rûy-i zemîn kahramânü'l-mâ' ve't-tîn hazretlerinin sem'-i humâyûnlarına ilkā olunmağın ol makūle eşrârın def' ü ref'i ve vilâyet ve ra'iyyeti eyâdî-i bugātdan istihlâs ve inâdda musırr olanların tefrîk[463] ve gûş ve kesr-i anûfları ile te'dîb ve zabt u rabt[464] içün vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm ve tavâif-i asâkir-i ehl-i[465] islâm fermân ve cümleye bizi serdâr ta'yîn buyurmaları ile biz dahi sefk-i dimâ'dan ictinâb, bu sene-i mübârekede her kim sıdk-ı niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile bagī ve fesâddan rücû' ve tarîk-i müstakîme sülûk idüp tevbe vü inâbet iderse hâlât-ı mâziyye ve harekât-ı inâdiyyeden mes'ûl olmayup mu'âheze olunmamak bâbında Rikâb-ı humâyûn-ı şevket-makrûna arz ü inâyet ricâ itdüğümüzde الحمد لله ricâ ve iltimâsımız hayyiz-i kabûl-i pâdişâhîde vâki' ve ber-mûceb-i fermân-ı humâyûn Basra'ya varılup alâ küll-i hâl nizâmı virildiğinden haberdâr olmuşsuz. İmdî mütenebbih ü bîdâr olasız ki; ba'de'l-yevm asker-i pâdişâhî Bağdad A'râbının ve mukāta'alarının nizâm ve intizâmına ve def'-i bugāt ve usâta me'mûr olmuşlardır. İnşâallâhü te'âlâ an karîb-i mukaddemât-ı harîfde tekrâr Bağdad'da cem'iyyet ve ihtişâd idüp bundan sonra teveccüh ve azîmet ol tarafa olduğu bilâ-iştibâhdır. Şer'an ve kānûnen sizi haberdâr ve hâlinizden istihbâr lâzım gelmeğin buyuruldu tahrîr ve irsâl vusûlünde âgâh olasız ki; evvelâ kalem-rev-i[466] Bağdad

---

[459] bir ÇY: -V
[460] ile +ÇY: -V
[461] fukarâsına +ÇY: -V
[462] mehâbetlü, kudretlü ÇY
[463] ta'zîb ÇY
[464] u rabt ÇY: -V
[465] ehl ÇY: -V
[466] ve ÇY

Devlet-i aliyyeden bize tevcîh ve tedbîr-i umûr-ı cumhûru zimmet ve uhdemize[467] havâle ve ta'lîk olunmuşiken bir buçuk seneden beru keyfiyyet-i hâlinizi huzûrumuza i'lâm itmedüğünüze bâ'is nedir? Ve sâniyen mukāta'ât-ı pâdişâhînin güzîde mukāta'aları tagallüben zabt ve re'âyâ-yi pâdişâhîye tasallut-ı birle şer'an beytü'l-mâl-i müslimîne râci' a'şâr ve rüsûmât-ı şer'iyyeyi kabz ve kendü hevânıza sarf itmek ne sened ve ne cesâret iledir, ikrâr ve eymân idersiniz. Bu vaz ü hareket ikrârınıza münâfî ve eymânınızın hılâfıdır. Ve eğer ülü'l-emr bilmeziz kendü başımıza bitirirüz deyü iddi'â idersiz naklen ve aklen bugāt zümresinde olup def' ü ref'iniz ve rûy-i zemînden izâleniz cümle mü'minîn ve muvahhidîne lâzım belki vâcib ve emr-i mütehattim olduğun bilürsüz.[468] Bilmez iseniz bilenlerinizden su'âl idesiz yohsa âhar özrünüz ve cevâbınız var ise ve bu mertebe vahşete bâ'is bir nesne olmuş ise niçün i'lâm itmezsiz. Berren ve bahren hezârân-ı sevâd-ı azîm ve bilâd-ı mu'azzamanın âlâf-ı mü'ellefe hâlâyıkı rıbka-i itâ'at-i pâdişâhîyi vaz'-ı rakabe-i rıkkıyyet idüp itâ'atlerin vesîle-i râhat bilmişler iken sizler bu kadarca şirzime-i zemîme ve cemâ'at-i kalîle ile mukāvemet mülâhazası, heyhât, heyhât hâyâl-i âtıl ve fikr-i bâtıl olduğun fehm itmez misiz. İmdî bilmiş olasız ki; pâdişâhımız, pâdişâh-ı zıllüllâhi'l-gāzî fî-sebîli'l-lâh, nâsır-ı ibâdu'l-lâh hâmî-i bilâdu'l-lâh hazretlerinin بعناية الله تعالى askeri mânend-i katarât-ı emtar ve misâl-i a'dâd-ı rimâl olup kendüleri inşâallahü te'âlâ bir nesne ta'cîz itmez, ancak yine inâyet ve merhamet buyurup Rikâb-ı humâyûnlarından şefâ'atimiz üzre bu sene-i mübârekede[469] her kim tevbe ve rücû' ile tarîk-i itâ'at ve inkı[yâ]da sâlik ve urvetü'l-vüskā-yi mutâva'ata mütemessik olur ise tevbesi kabûl-i karîn[470] olup cürm-i güzeşteden mes'ûl olmaz. Bundan sonra inâdında hâlik ve bâdî-i dalâletde münhemik olanların cezâ-yi sezâları virile deyü fermân-ı humâyûnları olmuşdur. Beş yüz seneden beru bu devlet-i ebed-peyveste[471] muhâlefet idenler alev-i hâr-ı has gibi yandı söyündü. Yâhûd mânend-i râkib-i merkeb-i hevâ bir iki mişvâr sekri gibi[472] tekerlendi ve âkıbet-i hâlleri ve netîce-i ahvâlleri neye müncer olduğun mülâhaza ile âkılâne tefekkür ve hakîmâne tedebbür idüp özrünüz nedir ve a'şâr-ı beytü'l-mâle ne vechile müdâhale itmişsiz ve ne şerî'at ve ne hakîkat ile tarîk-i bagī ve fesâda sâlik olmuşsuz. Eğer özrünüz ve vahşetinize bâ'is cevâbınız var ise yâhûd tarîk-i necâd fikrinde iseniz vâki'-i hâlinizi

---

467 uhdemden ÇY
468 bilür müsüz ÇY
469 meymenetü'l-âsârda ÇY
470 karîn ÇY: -V
471 peyvende ÇY
472 gibi ÇY: -V

ve hakīkat-i emrinizi tarafımıza i'lâm-ı inhâ[473] idesiz ki; derdinize devâ ve ke`l-evvel müsterih-i mesken ve me'vâ olmanıza müsâ'ade oluna. والا نعوذ بالله تعالى[474] gadab-ı pâdişâhîye mazhar olunca hacer ve meder ve vuhûş-i bahr ve berr hattâ tuyûr-ı fevka`ş-şecer vaktiyle size düşmen olub evlâd ve ensâbınız ile halâs-ı girîbân-ı cân itmek adîmü`l-imkân olur. من نصح ما قصر ومن انذر فقد اعذر[475] ve lâ-cerem esbâb-ı selâmet merkez-i teslîm ve itâ'at üzre dâ'ir ve hurûc-ı râhat, mihver-i nasîhat etrâfında sâ'ir olduğu zâhirdir. Nasîhat kabûl idüp teslîm ve inkıyâd-ı mutî' ve munkād ve târik-i bağy ve inâd olursanız fe-bihâ ve illâ murâdınızı tavzîh ve mâ-fi`z-zamîrinizi tasrîh ile huzûrumuza i'lâm idesiz ki; biz dahi me'mûr olduğumuz emrin icrâsına ikdâm ve infâz-ı hükm-i lâzımü`l-ittibâ'-ı pâdişâhîye ihtimâm idelim.

والله يقول الحق وهو يهدي السبيل وانه المقصد الغاية وبه الكفاية و السلام[476] Ve evâhir-i sene-i mezbûre Zi`l-hiccesinde Basra fethinin husûsî mukābelesinde mazhar-ı iltifât serdâr-ı mûmâ-ileyhe Küçük Mîrahûr Baltacı İbrahim Ağa ve Basra Vâlîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa`ya Kapucubaşı Şatır Ali Ağa hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[477] ve kılıç kaftân getürdüler ve sene bunda encâma irdi.

---

[473] inhâ ÇY: -V
[474] te'âlâ ÇY: -V
[475] Arab atasözü "Nasihatci nasihatten bıkmaz, korkutan kişide suç yoktur".
[476] " Allah, doğruyu söyler, doğru yola ileten O'dur, yegane gaye ve maksad O'dur, kifayet ancak O'nunladır, vesselam."
[477] İnâyet-makrûn ÇY: -V

(276 a) Bin yüz on üç senesi vekāyi'indendir.

Vefât-ı şehzâde sultân Selim

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Çehâr-şenbih günü ki; Mayıs'ın yirmi sekizidir. Pâdişâh-ı gāzî[1] hazretlerinin Sultân Selim nâm şehzâdesi fevt olup cenâzesin vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâire Dârü's-sa'âdeden alup Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kıldıkdan sonra arabaya tahmîl ve Solak Çeşmesi'ne değin teşyî' idüp ol mahalde Vâlide Sultân Câmi'i[2] türbesinde defn olunmak üzre vârid olan emr-i humâyûn mûcebince Küçük Mîrahûr Baltacı İbrahim Ağa'ya teslîm olup İstanbul'a irsâl olundu. Ol gün pâdişâh-ı gāzî[3] hazretleri girye ve zârından taşra çıkmadı. Cenâb-ı bârî-yi te'âlâ hazretleri[4] kemâl-i kereminden hüznüne merhamet eyleyüp yerine on beşinci Çehâr-şenbih gün Emetullah Sultân nâm bir duhter-i pâkize-ahter kerem-i ihsân buyurmakla secde-i şükür eyleyüp iki gün ale't-tevâlî meydân-ı saray-ı âlîde ra'd aşup toplar sehminden ehl-i sanâyi', mudhikler mahâretlerin arz itmeden hâlî olmadılar. Hattâ ol gün mezkûr Baltacı bâr-gîrsiz bir araba ihdâs idüp ancak içine kendü girüp bir san'at-ı acîbe ile arabayı ol meydân-ı vâsi'de murâd üzre yürütdü.

Ameden-i elçi-i Moskov

Bir ay mukaddem Moskov çarının istihkâm-ı sulh ricâsıyla karadan büyük elçisi Edirne'ye gelüp bölük ağaları ve çavuşbaşı ağa mehter-hâne ile karşu varup âlây ile getürüp Kıyık Mahallesi'nde Reis bağçesine[5] kondurulup[6] me'kûlât, meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görülmüşidi. Mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup mu'tâd üzre cümle tevâbi'iyle[7] hıl'atlanup kendü[8] ancak on nefer âdemiyle içeru girmeğe me'zûn olmağın vüzerâdan sonra Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi[9] masîre yüz[10] sürüp nâmesin virdi. Pişkeş nâmına sekiz yüz dâne semmûr, on dört tahta kākum, otuz dâne balık dişi, on dâne sungur arz eyledi. Yirmi beşinci Şenbih gün bi-emr-i humâyûn canbaz içün Cihânnümâ'nın külâhına bir kavî it bağlandı. Bir ucu Âlây Köşkü dâhiline çakılan kazıklara bend olup[11] etrâfının çarmıhları gerildikden sonra pâdişâh-ı

---

[1] gāzî ÇY: -V
[2] câmi'-i şerîfi ÇY: şerîf -V
[3] gāzî ÇY: -V
[4] hazretleri ÇY: -V
[5] bağçesinde ÇY
[6] nüzûl itdirilüp ÇY
[7] tevâbi'-i levâhıkıyla ÇY: levâhıkı -V
[8] kendüsü ÇY
[9] a'lâ ÇY: -V
[10] yüzün ÇY
[11] oldu ÇY

gâzî[12] hazretleri Âlây Köşkü'ne teşrîf vezîriazamı dahi da'vet ve tablhâneye işâret olunduğu mahalde Samakovlu Şahin terâzûsün eline alup ipe[13] bindi. Âheste âheste menzile yürüyerek Cihân-nümânın depesine çıkdı. Ve du'âsın idüp ardın ardın gelüp yere nüzûl eyledi. Der-akab ikinci canbaz Sirozlu Halil dahi ol minvâl üzre çıkup indi. Birer hıl'at giydirilüp yüzer altun virildi.[14] Matlûbları üzre Şahin'e Samakov gümrüğünden yirmi akçe tekâ'üd ve Halil'e Dubnitse ihtisâb ağalığı inâyet-i[15] ihsân buyuruldu. Yirmi yedinci Dü-şenbih gün Mustafa Ağa azlinden gediklü çavuşlar emîni Yusuf Bey'e çavuş başılık inâyet-i ihsân[16] olundu. Ve[17] mâh-ı Safer'in[18] altıncı Salı gicesi Edirne Eski Câmi' kurbünde âteş vâki', câmi'-i şerîfin ancak iki şerefeli minâresinin külâhın harâb eyledikden[19] sonra[20] çarşuya yayulduğu mahalde pâdişâh-ı cihân-mutâ'[21] hazretleri berk-i hâtıf misâl irişüp câmi'-i mezbûrda istikrâr idüp vüzerâ ve ocak halkından[22] bi-eyy-i vechin kân "şimdi bu âteşin itfâsına çâre görsünler ve illâ kendüleri bilürler" emri vârid olıcak bir bir üşündü idüp üç sâ'at mikdâr zamânda mündefi' olup beş yüz kadar[23] dekâkîn ihrâk-ı bi'n-nâr olduğu vezîriazam tarafından Rikâb-ı humâyûna arz olundu. Ol gice Kapu Ağası Gürcü Cafer Ağa fevt olup yerine Hazînedarbaşı Gürcü Mahmud Ağa ve ânın yerine Kilârcıbaşı Süleyman Ağa ve ânın yerine Saray Ağası Küçük Ahmed Ağa ve ânın yerine Saray Kethudâsı Arnavud Osman Ağa ve ânın yerine Küçük Oda Kethudâsı Mudur[lu]lu Mustafa Ağa nasb olup irtesi gün Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda kapu ağasına serâserli kürk sâirlerine sâde hil'at[24] giydirildi. Alâiyye sancağına mutasarrıf Vezîr Kanijeli Osman Paşa ile Kıbrıs Beylerbeyisi Emir Ahmed Paşa'nın mansıbları mübâdele olundu. On beşinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[25] hazretleri Âlây Köşkü dâhilinde harem ağaları ve gılmân-ı enderûn halkı ve sadr-ı a'zam tevâbi'ine karışık cirid fermân buyurup Silahdâr Ali Ağa'ya emir eyledikleri üzre sabâh erken kilârcıbaşı ve helvacıbaşı neferiyle varup köşk önünde dört yüz vukıyye şekerden kırmız şerbeti tabh itdikleri mahalde kendüler dahi köşke teşrîf ve ol şerbeti zîr-i kasrda vâki' nazar-gâh-ı humâyûnda

---

[12] gâzî ÇY: -V
[13] ipe -ÇY
[14] ihsân olundu ÇY
[15] inâyet ÇY: -V
[16] ihsân ÇY: -V
[17] ve ÇY: -V
[18] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[19] ihrâk eyledi ÇY
[20] andan ÇY
[21] cihân-mutâ' ÇY: -V
[22] halkına ÇY
[23] mikdârı ÇY
[24] hil'atler ÇY

olan havuza doldurup[26] üstüne üstüne dökülen saka meşkleriyle su ve kaya misilli buzlar ile temâm rastladup içmeğe sâlih olduğu vakitde sadr-ı a'zamı dahi seyre da'vet eyledi. Ve öyleden sonra ciride ve şerbete izn-i humâyûn[27] buyurdu.[28] Mukaddem sadr-ı a'zam kethudâsı Tellâk Ali Ağa'ya Osman Çavuş ile bir tas şerbet gönderdi, ol dahi inüp içdi ve yer öpüp bindi. Ve ciride başlandı. Harâretlü ve harâretsiz gelüp diledikleri[29] denli içerler ve[30] du'â-yi pâdişâhî iderek giderlerdi. Bu fırka tamâmından[31] sonra zülüflü ve Eski Saray baltacıları gelüp başka başka yaya ciridi oynadılar ve şerbetlerin içüp gitdiler. Ba'dehû külâhlı on iki ocağın neferi[32] ve Has Ahûr ve Şadırvan ve Küçük Ahûr zümresi ve huddâm-ı ağayân-ı Rikâb-ı humâyûn fırka fırka gelüp içdiler. Henüz yarı olmamağla âmmeye izn-i humâyûn[33] buyurdu.[34] Meselâ Yeni İmâret semti ki; nehr-i Tunca'nın saray cânibidir, pâdişâh-ı gâzî[35] hazretleri şerbet sebîl itmiş deyü işiden halk-ı âlem[36] güğüm ve[37] desti ve[38] bardak, ibrik ile kapuya gelüp diledikleri denlü[39] alup biri tehî-dest gitmedi. İkindiye değin taşınup güçile tükendi. Ecdâd-ı ızâmının birinin asrında vukû' bulmamış bir memdûh şey olduğundan bu mahalle ketb olundu. Kilârcıbaşıya kaftân giydirilüp neferâtlarıyla helvacıbaşı ve sakabaşıya ihsân[40] virildi. Silifke sancağı beyi Malatyalı Emir Ahmed Paşa'nın zulm ü te'addîden[41] şâkîleri gelmeğin[42] Dîvân-ı humâyûn ihzâr ve da'vâcılarıyla murâfa'a-i şer'-i şerîf oldukda celb-i mâl itdüğünden gayrı nâ-hak yere[43] on üç âdem salb-ı siyâset eyledüğü üzerine sübût bulup Kapu Arasına haps olmuşidi. On sekizinci Pazar gün hâric-i Bâb-ı humâyûnda boynu urulup[44] nâ-meşrû' huccet virmek töhmetiyle vilâyet kadısı nefy olundu. Ve Bağdad'dan Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Mısırlı Mehmed Paşa'nın başı gelüp hâric-i Bâb-ı humâyûna bırakıldı.

---

[25] cihân-mutâ' ÇY: -V
[26] döndürüp ÇY
[27] humâyûn ÇY: -V
[28] buyruldu ÇY
[29] diledüğü ÇY
[30] ve ÇY: -V
[31] ve bunlar tamâm itdikden ÇY
[32] neferleri ÇY
[33] humâyûn ÇY: -V
[34] buyruldu ÇY
[35] gâzî ÇY: -V
[36] âlem ÇY: -V
[37] ve ÇY: -V
[38] ve ÇY: -V
[39] kadar Ç: denlü YV
[40] ihsânlar ÇY
[41] zulm ü te'addîden ÇY: ü te'addî -V
[42] gelüp ÇY
[43] yere ÇY: -V
[44] teninden cüdâ olup ÇY

Te'dîb-i Gâzî Giray Sultân[45]

Mukaddemâ Lehlü ile olan mükâleme-i sulhda[46] şurûtun biri Bucak'da mütemekkin Hasan Paşa toprağını tecâvüz idüp Lih ve Boğdan toprağına yerleşen[47] Nogay Tatarı ifrâz ve Özü suyun karşu Kırım cânibine geçüp iskân idi. Lâkin içlerinde hân karındaşı Gâzi Giray Sultân bulunup cümle â'yân-ı Nogay ile yek-dil, iki seneden beru fermâna itâ'at itmeyüp geçmek üzre inâdlarında musırr olup Tatar Hân ile nice def'a muhârebe ve mukâteleden hâlî değiller idi. Âkıbet Der-i devletden Gazi Giray Sultân'a, "çünki Tatar senden hoşnûd değil, imdî seni hân idüp Kırım'a gönderelim" deyü hezâr dürlü va'de ve istimâleti mutazammın vârid olan hükm-i humâyûna imtisâlen yüz elli mikdâr âdemiyle Edirne'ye dâhil ve Hân kapu kethudâsı Mektubcu Abdi Efendi hânesine nâzil olduğu sâ'at bi-emr-i humâyûn çavuşbaşı kaldırıp Kapu Arasına haps eyledi. Bundan sonra Hân hazretleri Nogaylunun fermân-ı humâyûn mûcebince Bucak'dan ifrâz ve Kırım cânibine geçüp bâkîleri dahi ke'l-evvel senevî Hazîne-i âmireye otuz bin Kazan akçesi virmek ve sefer iktizâ itdikce kifâyet mikdâr âdem ile Ordu-yı humâyûna varup hidmet-i pâdişâhîde bulunmak üzre istîmân itdiklerin Rikâb-ı humâyûna arz itmekle mazhar-ı iltifât mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Dü-şenbih gün Büyük Mîrahûr Kıbleli-zâde Ali Bey ile hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn,[48] kılıç, kaftân gönderildi. Gâzî Giray Sultân dahi on yedi gün kadar[49] hapisden[50] sonra Rodos cezîresinde kal'a-bend olmak üzre nefy olundu. Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Cuma gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[51] hazretleri azîm âlây ile Sultân Selîm Câmi'-i şerîfine varup Cuma Namâzın edâ ve ke'l-evvel gelüp Âlây Köşkü'ne nâzil oldu. Azîmet ve avdetlerinde zahr-ı mübârekelerine serâsere duhte kâkum kapaniçe giyüp ser-i nusret-eserlerine Hind sorgucu sokunmuşlar idi. Kendü matlûbları üzre Moskov elçisini câmi'-i şerîfin havâlîsine nâzır Kapucubaşı Şahin Mustafa Ağa hânesinden âyîn-i islâm-ı Osmâniyânı seyr ü temâşâ[52] idüp pâdişâh-ı cihân-mutâ'[53] hazretlerinin şevket ve salâbetin müşâhede idicek azîm tefekkür,[54] dem-beste ve hayerân oldu.[55] Ve[56] vilâyetine

---

[45] Te'dîb-i Gâzî Giray Sultân ÇY: silik V
[46] sulh ü salâhda ÇY: ü salâh -V
[47] yerleşen -ÇY
[48] şevket-makrûn ÇY: -V
[49] kadar ÇY: -V
[50] haps olundukdan ÇY
[51] cihân-mutâ' ÇY: -V
[52] ü temâşâ ÇY: -V
[53] cihân mutâ' ÇY: -V
[54] azîm tefekkür ÇY: -V
[55] kaldı ÇY
[56] ve ÇY: -V

gitmeğe izn ü[57] istîzân itmekle mâh-ı mezbûrun beşinci Salı gün Divân-ı humâyûna[58] da'vet ve ziyâfet olup on nefer âdemiyle Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâil oldu. Ol mahalde kralına gidecek[59] nâme-i humâyûn yedine virilüp[60] izn-i humâyûn[61] buyuruldu. Onuncu Pazar gün Çukadâr-ı hâssa Selim Ağa mîr-i âlemlikle taşra çıkdı.

Gāret-i şuden-i huccâc-ı Müslimîn[62]

On yedinci Pazar gün Sultân Selim Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı kişver-güşâ[63] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Yirmi üçüncü Şenbih gün müjdeci Hacı Hasan Ağa Âlây Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[64] gelüp yüz sürdü. Huccâc-ı müslimîn Ula nâm menzile geldikde elli bin mikdâr âsî Urbân karşulayup on gün kadar ceng-i muhârebe-i[65] azîm olup esnâ-yi mukātele[de] huccâc-ı müslimînin kimi şehîd oldu kimi esîr olup ekseri açlıkdan[66] helâk oldu. Ancak yüz elli mikdâr huccâc-ı müslimîn[67] çırlak çıplak mâl ve esvâb ve ehl-i ıyâlden rû-gerdân olup[68] Şâm-ı şerîfe dâhil olduğun bir bir söyledikde mu'tâd üzre kaftân giyüp bir kabza altûn ile mesrûr kılındı. Emîrü'l-hâc nâmına olan Vezîr Çerkes Hasan Paşa ise bir hod-bîn, hod-re'y kendü aklın beğenmiş, dîvâne meşreb, mağrûr bir sefîh âdem olduğundan bir[69] kimsenin sözün dinlemeyüp,[70] ukalânın nasîhatin kabûl itmeyüp, Urbân şeyhleri gelüp surre taleb itdikce, kılıç göstermekle bu denlü eşkıyâ-yi Urbânın cem'iyyetine ve kendünün gurûrı şe'âmetinden kesr-i arz-ı huccâc-ı müslimîn[71] idüp, otuz bin kadar[72] ümmet-i Muhammed'in ifnâ-yi vücûduna sebeb oldu. Mahall-i kıtâlde Tatar kıyâfetine girüp, at boynuna düşüp firâren gelüp Şam'a dâhil ve Hacıkırdıran nâmıyla telkīb olmuşidi. بامر الله تعالى bu sene-i mübârekede tarîk-i hâcda nisvân ve sıbyân makûlesi katî çok idi. Huccâcda[73] olan metâ'ın kesretin ancak[74] mevlâ-yi

---

[57] izn ü ÇY: -V
[58] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[59] gidecek -ÇY
[60] teslîm olunup ÇY
[61] humâyûn ÇY: -V
[62] Gāret-i şuden-i huccâc-ı Müslimîn YÇ: silik V
[63] kişver-güşâ ÇY: -V
[64] a'lâ-yi masîre ÇY: -V
[65] muhârebe ÇY: -V
[66] açlık ve susuzlukdan ÇY: ve susuzluk -V
[67] müslimîn ÇY: -V
[68] olup ÇY: -V
[69] bir ÇY: -V
[70] tutmayup ÇY
[71] huccâc-ı müslimîn ÇY: -V
[72] mikdârı ÇY
[73] huccâc-ı müslimînde ÇY: müslimîn -V
[74] ancak ÇY: -V

zü'l-celâl[75] bilürdü. Ve kendüde olan eşyâ-yi nefiseye ise vüzerâdan birisi mâlik değil[76] idi. Allâh belâ virsün[77] Cümlesin Arab'a teslîm eyledi.

Vefât-ı Mezemorta el-Hâcı Hüseyin Paşa[78]

Mâh-ı mezbûrun[79] yirmi dördüncü Pazar gün kapudan Vezîr Mezemorta Hüseyin Paşa'nın Barre nâm cezîrede fevt ve Sakız'da defn olduğu haberin gelüp kapudanlık mansıbı mîrî Başkalyon kapudanı Hacı Fettah Paşa'ya ve Başkalyon kapudanlığı Patrona kalyon kapudanı Aşcı Hacı Mehmed kapudana tevcîh ü inâyet[80] buyuruldu.

İhrâk-ı kebîr der-Edirne[81]

Mâh-ı mezbûrun[82] yirmi altıncı Salı gün İstanbul'da vâki' Hocapaşa kurbünde âteş isâbet idüp, Elvan Câmi'i etrâfında kırk mikdâr hâne ihrâk oldu. Yirmi sekizinci Pençşenbih günü dahi Ayvansaray iskelesinde vâki' bir Yahûdî hâneden âteş isâbet idüp Balat kapusuna varınca değin hâric-i hisâr bi'l-külliyye yanup[83] berbâd oldu. Mâh-ı Rebî'u'l-âharın gurresi Pazar gicesi dahi ahşam namâzında[84] Edirne Bitpazarı'nda bir eskici Yahûdî dükkânından âteş nâgehânî[85] zâhir olup yanında etmekci **(276 b)** fırununa yapışup sağlu ve sollu, yorgancılar ve Bitpazarı'n yakdı.[86] Kârgîr Ali Paşa çarşusunun Direklikapusu'na yapışup mezbûr çarşu[87] hâricinde vâki' Uluyol üzerinde evvelki kapusuna geldikde vezîriazam hazretleri[88] yetişüp ol mahalden kesdi. Der-akab pâdişâh-ı rûy-i zemîn[89] hazretleri irişüp Tahmîs önünde at üzre durup taraf taraf vüzerâ ve a'yân-ı askere âdemler gönderip bi-eyy-i vechin "kân hemân şimdi âteşin itfâsına çâre görsünler yohsa[90] ve illâ kendüler bilür" deyü mü'ekked tenbîh-i humâyûnları sâdır olıcak, gerçe var kuvvetlerin bazuya getürüp sa'y ü ikdâmda kusûr itmediler, lâkin meşiyyetehû ilâhî böyle imiş,[91] çâre idemediler. Gitdikce âteş şu'lenüp üç kol oldu. Bir bölüğü Ali Paşa çarşusuyla Edirne hisâr arasın yakup nihâyet buldu. Hâric-i hisârda mezbûr Bitpazarı ve

---

[75] zü'l-celâl ÇY: -V
[76] olmamış ÇY
[77] kendü aklı belâsıyla ÇY
[78] Vefât-ı Mezemorta el-Hâcı Hüseyin Paşa ÇY: silik V
[79] mâh-ı mezbûrun ÇY: -V
[80] ü inâyet ÇY: -V
[81] İhrâk-ı kebîr der-Edirne ÇY: silik V
[82] mâh-ı mezbûrun ÇY: -V
[83] ihrâk-ı bi'n-nâr olup ÇY
[84] namâzından sonra ÇY
[85] nâgehânî ÇY: -V
[86] ihrâk-ı bi'n-nâr eyledi ÇY
[87] çarşunun ÇY
[88] hazretleri ÇY: -V
[89] rûy-i zemîn ÇY: -V
[90] yohsa ÇY: -V
[91] takdîr tekbîri bozar bir dürlü +ÇY: -V

Kundakcılar ve Mutaflar ve Kârasteciler ve Eski Bezasten ve Tavukkapusu'n yakup Zindân berâberinde nihâyet buldu. Bir bölüğü dahi Ali Paşa çarşusunun Direklikapu önünden yakarak varup Balıkpazarı kapusundan hisâr içine girüp taraf taraf âteş biraz[92] perâkende oldu. Sol cânibi derûn-ı hisâr kenârıyla gidüp Tavukkapusu ve Zindân ve Manyaskapusu ve Uğrunkapu'ya ve sağ cânibi dahi Melekkapusu'na doğru gidüp halk necât ve itfâdan me'yûs oldukları mahalde yeniçeri tâ'ifesine, "ne durursuz kışlalar yandı" sadâsı zâhir olucak cümlesi âteşi bırakup eşyâların kurtarmak sevdâsına düşüp dağıldılar. Herkes nefsî nefsî bir mertebe şaşkınlık oldu ki; bir târîhde ne böyle âteş görülmüş ve ne Edirne Edirne olalı başına böyle hâl gelmişidi. Bu vak'a sem'-i humâyûn olıcak, hıtâb-âmîz itâblar ile vüzerâ ve a'yâna[93] "hisâr içini mümkin olan yerlerden[94] kesdirip âteşi söğündürsünler yohsa her biri akabince[95] gadabıma uğrarlar" deyü tekrâr âdemler gönderdikden sonra bi'z-zât kendüler dahi Bitpazarı ensesinde dolaşup Lâleli Câmi''e varup bir mikdâr meks eyledi. Andan Zindân karşusuna varup kâh at üzre durup kâh inüp eğlendi.[96] Ve bir bağçelik arasında yatsu namâzın kılup andân Dârü'l-hadîs Câmi'i minâresine çıkup bir zamân dahi andan temâşâ eyledi. Hulâsa-i[97] kelâm ahşamdan gicenin sekizinci sâ'atine değin semender-vâr etrâf-ı hisârı dört dolanup vüzerâ vü a'yâna gayret ve istimâlet virdikden sonra biraz râhat içün Saray-ı âmirelerine teşrîf buyurdular. Vüzerâ vü a'yân-ı asker[98] dahi var kuvveti bazuya getürüp tevâbi'âtlarıyla sa'yde kusûr itmediler. Bostancı ve yeniçeride dahi tâb ü tüvân kalmayup ve dökülüp, kalup gittikce âteş işti'âl bulduğun vezîriazam hazretleri[99] Rikâb-ı humâyûna[100] arz-ı i'lâm[101] itmekle tekrâr güneş doğarak zülüflü ve Eski Saray baltacıların ve ak külâhlı zümresin balta ve kanca ile önüne katup berk-i hâtif gibi irişüp kal'aya girdi. Her zümreyi[102] bir kola ta'yîn idüp ân-ı vâhidde önlerin kesdirip âteşi basdırdı. Bu husûsda bi'z-zât hareket-i humâyûnları ve iç halkıyla gelüp âteşi söğündürmeleri selefde gelen ecdâdların unutdurdu. Hakkâ ki; sa'y ü ikdâmları ancak olur. Sagîr ve kebîr ve ganî ve fakîr el kaldırıp du'â-yi hayrların cevv-i hevâya irgürdüler. بلطف الله تعالى gündüzün ikinci sâ'atinde teskîn bulup bu takdîrce on dört sâ'at

---

[92] biraz ÇY: -V
[93] a'yân-ı askere ÇY: asker -V
[94] mümkin oldukça ba'zı yerlerden hisâr içini ÇY
[95] akabince ÇY: -V
[96] Lâleli... eğlendi -ÇY
[97] Hâsıl Ç: hulâsa YV
[98] asker Ç: -YV
[99] hazretleri ÇY: -V
[100] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[101] i'lâm ÇY: -V
[102] her zümreyi -ÇY

yandı. Ve illâ himmet-i pâdişâhî olmayaydı bütün kal'adan bir ev halâs olmazdı.[103] Andan yine iç halkın önüne katup mesrû[r]en saraya[104] geldi.[105] Bâ-fermân-ı humâyûn[106] teftîş ve tefahhus[107] olup derûn-ı hisârda üç bin elli iki hâne, beş câmi', iki mescid ve altı kilise ve derûn ve bîrûn-ı hisârda iki bin iki yüz otuz dükkân ve dokuz hân ihrâk u bi'n-nâr olduğu Rikâb-ı humâyûna[108] arz-ı i'lâm[109] olundu. Mâh-ı Rebî'u'l-âharın yedinci Şenbih gün pâdişâh-ı rûy-i zemîn[110] hazretleri Harem-i humâyûn ve Gılmân-ı enderûn ile Akpınar Bağçesi'ne göçüp iç halkı çadırlar ile bağçe kurbünde olup hakîr mu'tâd üzre yine sarâyda kaldık. Yirmi ikinci Pazar gün dîvâna gelüp yeniçeriye çorba döşenürken zümre-i mezbûreye iltifâten bu hakîre, "Bâbü's-sa'âdeye var kapucular kethudâsın çağır, şu meydâna döşenen çorbadan bir tas çorba ile bir fodula alup kapuda sana virsin, getür ta'mına bakayım" buyurmağın ber-mûceb-i fermân-ı humâyûn[111] varup alup[112] getürdüm. Bir kaç kaşık çorba ile bir mikdâr foduladan tenâvül buyurdular. "Kilârcıbaşıya söyle çorba kem değil lâkin fodula alçakdır, daha hâs ve beyâz pişürtesin" deyü sâdır olan fermân-ı[113] humâyûnların teblîğ eyledim. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin ikinci Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî[114] hazretlerin vezîriazam kullarını[115] Buçukdepe[de] kasr-ı cedîde da'vet ve azîm[116] ziyâfet idüp bir mücevher kuşak, beş boğça dîbâ bir donanmış at, bir bâr-gîr pîşkeş virüp mu'tâd üzre kürk giydi. On birinci Cuma gün büyük Mîrahûr Kıbleli-zâde Ali Bey Kırım'dan gelüp Hân-ı âlî-şân[117] hazretlerine Akkirman'da buluşup, kürkü giydirüp, kılıcı kuşadup Bucak'da mütemekkin Nogay Tatarı a'yânıyla barışdırup andan Kırım'a varup Şirin beylerine kaftânların giydirüp Hân-ı âlî-şân[118] ile beynlerinde olan burûdet muhabbete tebeddül olduğun ve mu'tâd üzre Lih kralı tarafından kırk beş bin guruş pîşkeşleri Hân-ı âlî-şân[119] hazretlerine gelüp vâsıl olduğun ve Moskov çarından Hân-ı

---

[103] olmanın imkânı yok idi ÇY
[104] saray-ı behçet-âsâlarına ÇY: behçet-âsâların -V
[105] geldiler ÇY
[106] âlî ÇY
[107] ve tefahhus ÇY: -V
[108] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[109] i'lâm ÇY: -V
[110] rûy-i zemîn ÇY: -V
[111] humâyûn ÇY: -V
[112] alup ÇY: -V
[113] tenbîh ÇY
[114] gâzî ÇY: -V
[115] kullarını ÇY: -V
[116] azîm ÇY: -V
[117] âlî-şân ÇY: -V
[118] âlî-şân ÇY: -V
[119] âlî-şân ÇY: -V

âlî-şân[120] hazretlerine mu'tâd olan doksan bin guruşu göndermeyüp beynlerine kılıç düşüp kış ortasında cümle Tatar-ı sabâ-reftâr[121] askeri yek-dil ve yek-cihet[122] Moskov memleketlerine akın ideceğin ve hâlen Lih kralı ile Moskov çarı arasında adâvet-i küllî vâki' olup, hayli Lih askeri cem'iyyet idüp Moskov askeriyle mukābil olup, Lehlü Moskovluyu bozup, kırup memleketlerin gāret ü hasâret[123] itmekle Moskov çarı dahi Lih diyârına yürümek üzre azîm asker tedârükünde olmağla Lih kralı dahi Hân-ı âlî-şân[124] hazretlerinden imdâd-ı i'ânet[125] istedüğün ve ol dahi "işte Âl-i Osmân pâdişâhı Edirne'de, elçi gönderip yalvarın.[126] Söz geçirüp bize emr ider ise ol zamân imdâdına[127] giderim" didüğün haber virdi. On altıncı Çehâr-şenbih gün Kapudan Abdülfettah Paşa cümle Donanma-yı humâyûn[128] çekdirirleri[129] ve mîrî kalyonları ile İstanbul'a[130] dâhil olup Edirne'ye da'vet buyuruldu. Ve Şam'dan ma'zûl Emîrü'l-hâc Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa ihzâr ve İstanbul'da Kapu Arasına hapsi fermânıyla Baş Kapucubaşı Şahin Mustafa Ağa irsâl buyurulmuşidi. Paşa-yi mûmâ-ileyh İstanbul'a geldüğü gibi kaziyyeye vâkıf olıcak, "bî-cürm ölmekden evvel ahvâlimi vezîriazama[131] bildireyim öldürürler ise sonra öleyim" deyü bir hidmetkârıyla bir kayığa binüp Tekfurdağı'na andan bir gün bir gicede ki; mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Dü-şenbih gün Edirne'ye gelüp vezîriazama buluşdu. Ve Urbân eşkıyâsıyla olan mâcerâyı künhüyle arz itdüğü mahalde Şahin Mustafa Ağa gelüp kaldırdı ve getürüp Edirne Kapu Arası'na haps eyledi. Bir ay temâm bend-i elîmden sonra ba'zı nüdemâ şefâ'atiyle ıtlâk olup Sakız cezîresine nefy olundu. Kethudâsı İkikapulu Ahmed Ağa'nın eşkıyâ-yı Urbân ile nihânî ilmi olmak töhmetiyle hâric-i Bâb-ı humâyûnda boynu uruldu. Emîrü'l-hâclık Şam-ı Trablus Beylerbeyisi Arslan Paşa'ya tevcîh ü inâyet[132] buyurulup Şam eyâleti dahi mansıbına zamîme kılındı. Ve huccâc-ı müslimîni selâmet ile götürüp getürmek şartıyla ücret-i sekbânân mîrîden üç yüz bin guruş irsâl olundu. İrtesi Salı gün Has Odabaşı Koca Abdullah Ağa ile hâkim-i Mekke, Şerîf

---

[120] âlî-şân ÇY: -V
[121] sabâ-reftâr ÇY: -V
[122] ve yek-cihet ÇY: -V
[123] ü hasâret ÇY: -V
[124] âlî-şân ÇY: -V
[125] i'ânet ÇY: -V
[126] yalvarup niyâz idin ÇY
[127] imdâd-ı i'ânetinize ÇY: i'ânet -V
[128] ile +ÇY: -V
[129] çekdirir ÇY
[130] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[131] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[132] ü inâyet ÇY: -V

Sa'd'a mukarrer nâme-i humâyûn ve kılıç ve serâsere kaplu semmûr[133] kürk gönderilüp kendü dahi huzûr-ı pâdişâhîde[134] kürk giyüp el öpüp vedâ' eyledi. Varup gelince yerine Silahdâr Ali Ağa vekîl nasb olundu. Pâdişâh-ı gâzî[135] hazretleri Akpınar Bağçesi'nde[136] kırk altı gün meks ü[137] ikāmetden sonra mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih günü ki; Teşrîn-i evvelin on altısıdır, külliyetle saraya göçdüler. Vezîriazam hazretleri[138] on günden beru nâ-hoş mîzâc olmağın, mâh-ı Cemâziye'l-evvelin beşinci Pazar günü ki; ibtidâ-yi rûz-ı Kasım'dır, taraf-ı pâdişâhîden İç Hazînedâr Musahib Hâfız Mehmed Ağa ile bir semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[139] kürk ve bir donanmış at gönderilüp hâtırı su'âl buyuruldu. Van Beylerbeyisi Vezîr Çelebi İbrahim Paşa'nın fevti haberi gelüp eyâlet-i mahlûle Sivas Beylerbeyisi Aşcı Mustafa Paşa'ya ve eyâlet-i Sivas Şehrizor'dan ma'zûl Ergenetli Süleyman Paşa'ya tevcîh ü inâyet[140] olundu. Yirmi sekizinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen ve Lezez ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Ol gün taraf-ı pâdişâhîden[141] vezîriazama iltifâten hatt-ı humâyûn-ı şevket[142]-makrûn kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ile Silahdâr Ali Ağa irsâl olundu.

Binâ-yi cisr-i Sarachâne der-Edirne

Bundan akdem nısfından ziyâdesi hedm olunan Sarachâne cisrinin binâsına fermân-ı humâyûn sâdır olmağın Kapan Çelebi Mehmed Efendi nâzır ta'yîn ve işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresinde mübâşeret olunup zîrinden cereyân iden nehr-i Tunca iki aded eski gözlere sapdırılup hezâr-ı sa'y-i ikdâm altı ay temâmında ki; mâh-ı Receb'in gurresi Cuma günüdür, itmâmı müyesser olup, elli yük akçe sarf olunduğu defterdâr efendi lisânından mesmû' oldu. İtmâm-ı binâsına Edirne müderrisî[ni]nden Etmekci-zâde Faik Mahmud Efendi târîh-i cisr, "Eyledi fermân bu cisri yapdı Sultân Mustafa" bu güne bir târîh düşürüp vasatında olan suffa üzre mermere hafr olundu.

[133] semmûr ÇY: -V
[134] pâdişâh-ı gâzîde ÇY: gâzî -V
[135] gâzî ÇY: -V
[136] bağçesinden ÇY
[137] meks ü ÇY: -V
[138] hazretleri ÇY: -V
[139] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[140] ü inâyet ÇY: -V
[141] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretlerin -V
[142] inâyet ÇY

Zuhûr-ı binâ-yı kârgîr-i dekâkin

Mâh-ı mezbûrun[143] ikinci Şenbih[144] gün İstanbul'da vâki' bezâzesten kurbünde Sorguccular Hanı yanında bir bekçi fenerinden âteş isâbet idüp bezâzesten etrâfından olan bütün çarşu yandı. Nice bin tüccâr fakīr ve evkāflar berbâd olmağla İstanbul kâ'im-i makāmı Vezîr Çerkes Osman Paşa a'yân-ı şehri cem' idüp, "buna ne çâre idelim ki; bu şehrin âb-ı rûyı olan bu çarşu bazar ihrâkdan emîn ola" didi. Bi'l-ittifâk "baştan başa cümlesi kârgîr binâ olup sakaflarına karşu karşuya tolozlar atılup kemerlere muhtâcdır. Gerçe dekâkînin ekseri sağīr olup nizâm bulunca nizâ'dan hâlî olmaz. Nihâyet Edirne Ali Paşa Çarşusu misilli bir eser-i azîm olmuş olur." Didiklerin Rikâb-ı humâyûna[145] arz-ı i'lâm[146] itmekle mûcibince hatt-ı şerîf sâdır olup cebren ve[147] kahren kârgîr binâya mübâşeret itdirildi. Vâki'de iki sene mikdâr-ı zamân mülk sâhibleri keşâkeşden hâlî olmadılar. Bundan sonra çarşularda ihrâklar vâki' oldukça eshâb-ı dekâkîn, kârgîr binâya mübâşeret itmekle بعون الله تعالى[148] halka[149] emniyyet gelüp hem rahîs bahâ ile olur oldu ve hem bir memdûh eser vücûda geldi. Üçüncü Şenbih[150] gün şevketlü, kudretlü, azametlü[151] pâdişâh[152] hazretleri Âlây Köşkü'nde surre çıkarup vezîriazam ile şeyhulislâm efendiyi da'vet buyurup, kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire[153] vezîriazama virilüp,[154] bir sevb beyâz (277 a) çukaya semmûr kaplu erkân kürk efendiye[155] ilbâs eyledikden sonra mâh-ı mezbûrun beşinci Dü-şenbih gün sayd ü şikâr tarîkiyle ihtisâr üzre Karışdıran'a doğru azîmet buyurdu. Menzil-i evvel Hafsa, irtesi Salı gün meks ü ikāmet[156] idüp Çehâr-şenbih gün menzil-i Baba-yı atîk, Penç-şenbih gün menzil-i Birgos. Menzil-i mezbûrda on üç gün meks ü ikāmet[157] esnâsında Kapudan Hacı Abdülfettah Paşa ber-mûceb-i fermân-ı âlî[158] Edirne'de vezîriazama[159] buluşup, andan Birgos'da Dârü's-sa'âde ağası vesâtatıyla saray kapusu dâhilinde ağa-yi mûmâ-ileyh odasında pâye-i

[143] Mâh-ı mezbûrun ÇY: -V
[144] Dü-şenbih Ç: Şenbih YV
[145] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[146] i'lâm ÇY: -V
[147] ve ÇY: -V
[148] el-melikü'l-kādir +ÇY: -V
[149] halk-ı âleme ÇY: âlem -V
[150] Penç-şenbih ÇY
[151] şevketlü, kudretlü, azametlü ÇY: -V
[152] pâdişâhımız ÇY
[153] fâhire ÇY: -V
[154] virilüp ÇY
[155] efendi hazretlerine ÇY: hazretleri -V
[156] ü ikāmet ÇY: -V
[157] ü ikāmet ÇY: -V
[158] âlî ÇY: -V

serîr-i a'lâya yüz sürüp hıl'at giydirdikden sonra mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Penç-şenbih gün Karışdıran sarayına hareket-i humâyûn buyurdu. Mâh-ı Şa'bân'ın beşinci Çehâr-şenbih gün Anadolu Kadıaskeri Deli Abdullah Efendi fevt olup Taşlık Câmi'i sâhasında defn olundu. Yeri İstanbul kazâsından munfasıl Arif Abdülbaki Efendi'ye verildi.[160] Onuncu Dü-şenbih gün Küçük Mîrahûr Baltacı İbrahim Ağa fevt olup, yerine vezîriazam Kapucular Kethudâsı Telhîsî Mehmed Ağa nasb olundu. On dördüncü Cuma gün sad[r]ü'ş-şehîd Fazıl Mustafa Paşa oğlu Abdullah Bey şeyhulislâm efendiye dâmad olmak takarrübüyle vezîriazam şefâ'atiyle vezâret hâsları virilüp kubbe-nişîn oldu. Pâdişâh hazretleri Karışdıran menzilinde dahi on üç gün meks ü[161] ikāmetden sonra mâh-ı mezbûrun on üçüncü Penç-şenbih gün hareket ve avdet buyurup, on altıncı Pazar günü ki; ibtidâ-yi azîmetlerinin kırk ikinci günüdür, Edirne'ye duhûl, saray-ı âmirelerine şeref-nüzûl buyurdular. Ol gün vezîriazam İskender köyü berâberinde istikbâl ve piyâdece selâmlayup Rikâb-ı humâyûnların bûs idüp me'zûn olduğu hâlde binüp hem-inân karye-i mezbûra değin gelüp anda mîrî çiftlikde ihzâr eyledüğü tertîb-i ziyâfetden sonra Rikâb-ı humâyûnlarına bir donanmış at, beş kîse akçe, beş boğça dîba, on iki aded habbe zümürrüd pîşkeş çeküp kendü dahi taraf-ı sultânîden[162] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâsıyla mesrûr kılındı. İstanbul'da sekbânbaşı Deli Musli Ağa azlinden yerine kul kethudâlığından mütekā'id Selim Ağa nasb olundu. Mâh-ı Ramazan'ın yirmi birinci Şenbih günü ki; cemre-i ûlâdır, taraf-ı pâdişâhîden[163] cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih Hasoda Kasrı'na da'vet ve Hırka-i şerîf açılup du'â olundu. Yirmi dördüncü Salı gün Rumili pâyesiyle nakîbü'l-eşrâf olan Zâde-i müftî-i zamâne Fethullah Çelebi'ye hatt-ı humâyûn ile şeyhulislâmlık pâyesi verildi. Yirmi dokuzuncu Pazar gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Salı gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[164] hazretleri vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâire ile Bâbü's-sa'âdede[165] bayramlaşup âlây ile Sultân Selim Câmi'-i şerifinde varup bayram namâzın kılup[166] geldiler.[167] Beşinci Şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[168] hazretlerin vezîriazam kendü sarayına da'vet ve ziyâfet idüp bir mücevher pençe sorguç beş kîse akçe, beş boğça dîba,

---

[159] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[160] tevcîh olundu ÇY
[161] meks ü ÇY: -V
[162] pâdişâh-ı cihân-mutâ' hazretlerinden ÇY
[163] hüdâvendigâr hazretlerinden ÇY
[164] cihân-mutâ' ÇY: -V
[165] sa'âdetü'ş-şerîfede ÇY: şerîfe -V
[166] edâ idüp ÇY
[167] yine sa'âdet-i ikbâl ile avdet eylediler ÇY
[168] cihân-mutâ' ÇY: -V

iki at biri donanmış pîşkeş virüp kürk giydi. Ol gün zülüflü baltacılar zümresinden İç Kuşcubaşı Boşnak Mustafa halîfeye te'bîden Hersek sancağı verildi.[169] Yedinci Dü-şenbih gün vezîriazam şefâ'atiyle pâdişâh-ı rûy-i zemîn[170] hazretleri sadr-ı sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa oğlu Ali Bey'e on dokuz yaşında iken vezâret ile Kandiye eyâletin tevcîh ü inâyet[171] buyurup, duhter-i pâkize ahterlerinden Safiye Sultânı mezbûr Ali Paşa'ya ve Emine Sultânı Silahdâr Ali Ağa'ya namzed idüp Ali Paşa'nın çukaya kaplu dâmâdlık kürkü vezîriazam huzûrunda ve silahdâr ağanın dâmâdlık kürkü Hasoda Köşkü'nde[172] huzûr-ı humâyûnda ilbâs buyurulup nişânları taleb olundu. Mezbûr Ali Paşa'nın bir elmas hâtem ve bir sorguç nişânın vezîriazam kethudâsı Şehrizorlu Seyyid[173] Hasan Ağa âlây ile getürüp Dârü's-sa'âde kapusu önünde Kızlar Ağası Solak Nezir Ağa'ya teslîm eyledi. Silahdâr ağanın dahi bir elmas hâtem ve bir sorguç nişânın sandıkdaşı berberbaşı Kadir Yusuf Ağa Demirkapu hâricinde vezîriazam kethudâsına teslîm ve ma'an binüp âlây ile Sarachâne cisri kapusundan çıkup minvâl-i meşrûh üzre Dârü's-sa'âde ağasına îsâl eylediler. Ol mahalde taraf-ı saltanâtdan ikisine dahi çukaya kaplu birer erkân semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[174] kürk ilbâs buyuruldu. Yirmi ikinci Salı gün henüz Beç yolundan Rober dö Soton nâm İngilis elçisi Dîvân-ı humâyûna[175] da'vet ve[176] ziyâfet olup, mu'tâd üzre vüzerâdan sonra sekiz nefer âdemiyle[177] Arz Odası'nda pâye-i serîr-i â'lâya yüz sürüp ve[178] kralının nâmesin teslîm idüp[179] ve bir mikdâr akmişeye müte'allik el hediyyesin arz idüp matlûbu üzre balyosluk ile Âsitâne'de[180] kalmasına ve selefi Lord Paget vilâyetine gitmesine izn-i humâyûn sâdır oldu. Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin onuncu Cuma gün a'yân-ı devletden Kiremitcioğlu Mehmed Ağa'ya cebecibaşılık verildi. Ol gün Tımışvar sükkânından tekye-nişîn mazanne-i kirâme Selim Dede Ayasofya ziyâreti niyyetiyle Edirne'ye gelüp İstanbul'a[181] gitti. Yirmi üçüncü Penç-şenbih gün Boşnak Mahmud Bey yediyle Mısır hazînesi gelüp Hazîne-i âmireye teslîm oldu. Mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu

---

[169] tevcîh-i inâyet olundu ÇY
[170] rûy-i zemîn ÇY: -V
[171] ü inâyet ÇY: -V
[172] Köşkü sâyesinde ÇY: sâyesi -V
[173] es-Seyyid ÇY
[174] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[175] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[176] ve ÇY: -V
[177] âdemîsiyle ÇY
[178] ve ÇY: -V
[179] idüp ÇY: -V
[180] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[181] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

Pazar gün pâdişâh-ı gāzî[182] hazretleri mu'tâd üzre vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâire ile Bâb-ı humâyûnda bayramlaşup âlây ile Sultân Selim Câmi'i'ne teşrîf ve salât-ı îdi edâ idüp geldiler. On üçüncü Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[183] hazretlerin vezîriazam kulları[184] Buçukdepe'de[185] olan kasrına da'vet ve azîm[186] ziyâfet idüp, Rikâb-ı humâyûnlarına bir murassa' kuşak, beş kîse akçe, beş boğça dîba bir donanmış at pîşkeş virüp mu'tâd üzre kendü kürklü ve sâde iki kat hıla'-ı fâhire ve tevâbi'i kaftân giydiler. On beşinci Cuma gün büyük mîrahûr Kıbleli-zâde Ali Bey'in şehzâde Sultân Ahmed Hân-ı civân-baht[187] ile nihânî ba'zı hareketi[188] sem'-i humâyûn-ı pâdişâhî olmağın magdûben azl ve İstanbul'a[189] nefy olunup irtesi gün yerine Hazîne Kethudâsı Boşnak Yusuf Ağa ve ânın yerine Hasoda huddâmından iki günlük en acemî minder kısdısı[190] Yazıcı[191] İbrahim Bey nasb olup ikisi bile Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda muharrir-i hakîr yediyle hıl'atlerin giyüp taraf-ı pâdişâhîden[192] me'mûr olduğumuz üzre kethudâ-yi cedîdi Hazîne Odası'na götürüp istikrâr ve neferâtına el öpdürdük.

Ta'yîn-i hoca-i şehzâde Sultân Mahmud

Pâdişâh-ı rûy-i zemîn[193] hazretlerinin şehzâde-i civan-baht-ı ekberleri ya'ni ki; Sultân Mahmud nâm-ı âlî-nejâd hazretlerinin sinn-i şerîfleri altıncı seneye bâliğ olmağın hoca ta'yîn olunmak içün cümle erkân-ı devlete[194] tertîb-i ziyâfet buyurulmak üzre Dârü's-sa'âde[195] Ağası Nezir Ağa'ya tenbîh-i humâyûnları sâdır olıcak, ber-mûceb-i fermân-ı âlî ağa-yi mûmâ-ileyh dahi işbu şehr-i Zi'l-hiccenin yirminci Çehâr-şenbih gün Âlây Köşkü dâhilinde meydân-ı bâ-safâda azîm otaklar ve çergeler ve serâperdeler kurdurup mukaddem vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı ehl-i[196] dîvân-ı sâire da'vet ve otuz sofra olmak üzre beş yüz sahan et'ime-i nefîse-i[197] gûnâ-gûn ile ziyâfet idüp mu'tâd üzre zülüflü baltacılar ulemâya, Eskisaray baltacılar vüzerâya edâ-yi hıdmetden sonra pâdişâh-ı rûy-i

---

[182] gāzî ÇY: -V
[183] cihân-mutâ' ÇY: -V
[184] kulları ÇY: -V
[185] Buçukdepe nâm mahalde ÇY: nâm mahal -V
[186] azîm ÇY: -V
[187] civân-baht ÇY: -V
[188] hareket-i etvârı ÇY: etvâr -V
[189] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[190] masdısı ÇY
[191] Yazıcı -ÇY
[192] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[193] rûy-i zemîn ÇY: -V
[194] devlet-i a'yâna ÇY: a'yân -V
[195] Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe ÇY: şerîf -V
[196] ehl ÇY: -V
[197] nefîse ÇY: -V

zemîn[198] hazretleri Harem-i şerîfden[199] Otağ-ı humâyûnlarına teşrîf-sâz[200] buyurdular. Şeyhulislâm efendi hazretleri[201] örf ve erkân kürk vezîriazam selîmî destâr ve erkân kürk ile sâyebân önünde selâmlayup binek taşında koltuğuna girüp atdan indirdi. Ve getürüp üç direkli çerge altından taht-ı humâyûn-baht-ı sa'âdetlerine iclâs buyurtdu. Ve kendüler dahi mukābele-i şâhânelerinde oturmağa me'zûn oldular. Ol mahalde Dârü's-sa'âde ağası sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[202] hazretlerin varup meclis-i şehinşâhîye getürmeğe fermân-ı humâyûn[203] sudûr ve[204] şeyhulislâm efendiyle[205] vezîriazam kulları[206] huzûr-ı humâyûnda[207] kalup sâir vüzerâ mevlid-i şerîfe hâzır ve müheyyâ[208] oldukları âdâb üzre selîmî destâr ve erkân kürk ve ulemâ efendiler örfleri ve erkân kürk ve reisü'l-küttâb efendiyle çavuşbaşı selîmîleri ve erkân kürkleri vesâir a'yân-ı dîvân selîmî ve mücevveze ve erkân libâsları ve pâk-ı tathîr-i[209] mülebbes tevâbi'leriyle[210] varup Dârü's-sa'âdeti'l-aliyyeti'ş-şerîfe kapusunda istikbâline me'mûr piyâde ve âmâde ve müheyyâ[211] oldukları hînde sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[212] hazretleri mübârek ser-i nusret-eserlerinde mücevher kavuk ve zümürrüd ve incü ile tezyîn olmuş taylasanlı destâr-ı şerîfleri üzre per-i hümâdan otağa-i şerîf sokunmuş, zahr-ı mübâreklerine murassa' çaprastlu gülgülî serâser göğe[213] ve kudûm-i şerîflerine mücevher çizme ilbâsıyla temâm vücûd-ı meymenet-lüzûmu zîb ü zîvere müsteğrak olmuş murassa' raht ve bisât ve sorguç ve altundan[214] kotas ile eğerlenmiş bir al rahş-ı sebük-seyre süvâr olup Bâb-ı Dârü's-sa'âdeden arz-ı cemâl eyledi. Cümle a'yân-ı yemîn ve yesâr, solâğân, peykân ve çâvuşân önüne düşüp envâ'-ı[215] i'zâz ü ikrâm ile[216] bezl-i atâyâ iderek Otağ-ı humâyûna[217]

[198] rûy-i zemîn ÇY: -V
[199] şerîfde ÇY
[200] humâyûn Ç: -sâz Y: -V
[201] hazretleri ÇY: -V
[202] civân-baht ÇY: -V
[203] humâyûn ÇY: -V
[204] ve ÇY: -V
[205] efendi hazretleri ile ÇY: hazretleri -V
[206] kulları ÇY: -V
[207] humâyûn-ı husrevânede ÇY: -V
[208] ve müheyyâ ÇY: -V
[209] tathîr ÇY: -V
[210] tevâbi'âtları ile ÇY
[211] ve müheyyâ ÇY: -V
[212] civân-baht ÇY: -V
[213] gerge ÇY
[214] altun ÇY
[215] envâ' -ÇY
[216] birle ÇY
[217] humâyûn-nitâklarına ÇY: nitâkların -V

karîb mahalle geldikde Silahdâr Ali[218] Ağa, Çukadar İbşir Hüseyin Ağa, Rikâbdâr Süleyman Ağa me'zûnen istikbâline müsâra'at idüp rikâbına girdiler. Ve binek taşında dahi şeyhulislâm efendiyle, vezîriazam hazretleri[219] karşulayup atından indirdiler, huzûr-ı humâyûn-ı mehâbet-makrûna getürdüler. Pâdişâh-ı cihân-mutâ'[220] hazretleri dahi kemâl-i şefkat-i mülûkânelerinden nûr-ı dîdelerine ta'zîmen bir mikdâr hareket ider gibi olup yanlarında iclâs buyurmağa işâret-i aliyyeleri olıcak, mübârek dest-i humâyûnların bûs idüp kemâl-i âdâb ile ku'ûd buyurdular. Ol mahall-i hâssü'l-hâsda Defterdâr Muhsin-zâde Mehmed Efendi'yle Reisü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi'den gayri cümle vüzerâ vü ulemâyâ mukâbele-i şehriyârîde ku'ûda izn-i humâyûn erzânî buyurulduğu mahalde, taht-ı humâyûn önünde ya'ni ki; mevlânâ[221] şeyhulislâm efendi hazretleri[222] mukâbelesinde ferş olunan şilte üzre sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[223] hazretleri inüp iclâs buyurup, rahle ile Mushaf-ı şerîf getürüldü. Bi-emr-i humâyûn teberrüken şeyhulislâm efendi hazretleri[224] bede' itdirüp *Besmele-i şerîf* ve *Rabbi yessir*'den sonra *elif, be, te, se* okudup du'â eyledi. Sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[225] hazretleri dahi sa'âdetle[226] kalkup tekrâr takbîl-i yed-i sultânî idüp, taht-ı âlî-baht[227] üzre ku'ûd buyurduğu esnâda işâret-i pâdişâhî[228] üzre Silahdâr Ali Ağa yediyle mevlânâ[229] şeyhulislâm-ı melâmeti'l-enâm[230] efendiye[231] beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk, vezîriazama[232] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve nakîbü'l-eşrâf olan şeyhulislâm efendi-zâde Fethullah Efendi'ye yeşil çukaya kaplu semmûr erkân kürk Vezîr-i sânî Dâmâd Moralı Hasan Paşa'ya ve Vezîr Tevkî'î Söhrablı Ahmed Paşa'ya ve Vezîr-i râbi' Abdullah Paşa'ya serâpâ serâsere kaplu semmûr erkân[233] kürk, Rumili kadıaskeri olan[234] Başmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi'ye ve Anadolu kadıaskeri Arif Abdülbaki Efendi'ye ve Rumili pâyesiyle imâm-ı sultânî-i evvel Salih Efendi'ye serâpâ meneviş sofa kaplu semmûr erkân kürk ve sa'âdetlü şehzâde-i

---

[218] Ali -ÇY
[219] hazretleri ÇY: -V
[220] cihân-mutâ' ÇY: -V
[221] mevlânâ ÇY: -V
[222] hazretleri ÇY: -V
[223] civân-baht ÇY: -V
[224] hazretleri ÇY: -V
[225] civân-baht ÇY: -V
[226] sa'âdetle ÇY: -V
[227] âlî-baht ÇY: -V
[228] pâdişâh-ı cihân ÇY: cihân -V
[229] mevlânâ ÇY: -V
[230] alâmetü'l-enâm ÇY: -V
[231] efendi hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[232] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[233] erkân ÇY: -V
[234] olan ÇY: -V

civân-baht[235] hazretlerine Rumili[236] pâyesiyle hoca ta'yîn olunan şeyhulislâm efendi-[237]zâde İbrahim Efendi'ye ve defterdâr efendiye, reis efendiye serâpâ yeşil çukaya kaplu semmûr erkân kürk ve kilârcıbaşıya sâde hıl'at-ı fâhire[238] ilbâs olup[239] mesrûren hayme-i mahsûsalarına azîmet eylediler. Bu vakitde in'âm-ı pâdişâhî mebzûl kılınup İç Hazînedâr Hafız Mehmed Ağa yedinden bir kaç kîse çil pâre bir futaya doldurulup sâye-bân önünde binek taşı üzerinden ol mahalle cem' olan bir nice bin huddâm-ı ağayân ve peykân ve solağân ve çavuşân ve bevvâbân ve mehterân üzerine saçıldı. Her birinin dîde-i baht-ı hâb-alûdları açıldı. **(277 b)** Mukābele-i hidmet Dârü's-sa'âde ağasına dahi kürklü ve sâde iki kat hıl'at-i fâhire giydirildikden sonra sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[240] hazretlerini içeru getürmeğe emr olundu. Minvâl-i meşrûh üzre a'yân-ı devlet Otağ-ı humâyûnda bir mikdâr ilerucede selâma durup ancak mevlânâ[241] şeyhulislâm-ı alâmetü'l-enâm[242] efendiyle vezîriazam binek taşında gelüp mezbûr esb-i sabâ-reftâra bindirüp bir mikdâr rikâbında müşâya'atıyla müşerref olup, bir mikdâr dahi arz ağaları gidüp döndüler. Sâir a'yân-ı devlet Dârü's-sa'âdeti'l-aliyye kapusuna değin teşyî' eylediler.[243] Sa'âdetlü şehzâde-i civân-baht[244] hazretleri dahi îsâr-ı direm ü dînâr iderek varup vükelâyı selâmladıkdan sonra Harem-i şerîfe teşrîf ve cümle a'yân dahi hânelerine azîmetle me'zûn oldular. Bundan sonra pâdişâh-ı cihân-mutâ'[245] hazretleri Âlây Köşkü'ne teşrîf buyurup Kasr-ı Mamak kurbünde fukarâ içün tabh olunan on aded kebîr kazgan pilav ve zerde ve söğüş Sırık meydânında vâki' çeşme-i cârî kurbüne ihzâr ve üç bin aded sahana doldurulup fermân-ı humâyûn ile ol mahalde âmâde ve müheyyâ[246] olan dört oda yeniçeri dîvân çorbası döşedikleri gibi ol meydân-ı vâsi'a sahanları döşeyüp yanlarına birer parça söğüş, ikişer fodula, ikişer kaşık koyup yağmaya izn verildi. Mukaddem yeniçeri ve akabince fukarâ ve bir nice ağniyâ mâ-halekallâh yürüyüp küme küme oturdular. Dil-hâhları üzre it'âm olunup devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî du'âsın iderek dağıldılar.[247] Mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Salı gün vezîriazam kethudâsı Şehrizorlu Nalband oğlu

---

[235] civân-baht ÇY: -V
[236] Rumili -Y
[237] efendi -ÇY
[238] fâhire ÇY: -V
[239] buyuruldu ÇY
[240] civân-baht ÇY: -V
[241] mevlânâ ÇY: -V
[242] alâmetü'l-enâm Ç: -YV
[243] eylediler -ÇY
[244] civân-baht ÇY: -V
[245] cihân-mutâ' ÇY: -V
[246] ve müheyyâ ÇY: -V
[247] dağılıp herkes yerlerine gitdiler ÇY

Seyyid Hasan Ağa'ya vezâret ile Şehrizor eyâleti virilüp yerine Çavuşbaşı Yusuf Ağa kethudâ ve ânın yerine Küçük Mîrahûr Telhîsî Mehmed Ağa çavuşbaşı ve ânın yerine Mîr-i âlem Selim Ağa küçük mîrahûr ve ânın yerine ta'yînât ve ba'de'l-azl kapucubaşı olmak üzre Hasoda'da Miftâh Gulâmı Rakkas Ali Ağa mîr-i âlem nasb olundular. Ve Rumili Kadıaskeri Başmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi azlinden yerine İstanbul'dan munfasıl ve henüz Anadolu pâyesi virilen Seyyid Dede Ahmed Efendi geldi. Yirmi sekizinci Penç-şenbih gün kapudan Hacı[248] Abdülfettah Paşa yirmi iki kıt'a çekdirir ile tersâneden[249] kalkup mu'tâd üzre Yalı Köşkü önünde şenliğin idüp, Beşiktaş'da lenger-endâz ve dördüncü gün Akdeniz'e azîmet eyledi. Mukaddem kış eyyâmında dokuz kıt'a pür-yarak mîrî kalyon Akdeniz muhâfazasına gönderilmişidi. Henüz âmâde olan sekiz kıt'a kalyon ile kapudane Aşcı Hacı Mehmed kapudan dahi Donanma-yı humâyûn girüsünden revâne oldu. Ve iki kıt'a kalyona dahi Venedik sulhünde muzâfâtıyla Der-i devlete[250] redd olunan İnebahtı Kal'ası'nın top ve mühimmât-ı cebe-hânesi tahmîl ve irsâl buyuruldu.

Katl-i Murad Bey ve Ramazan Bey der-hâkim-i Tunus

Ber-vech-i ocaklık Tunus eyâletine mutasarrıf Vatan beyi Ramazan Bey'e ba'zı müfsid gelüp, "büyük karındaşın Maktûl Ali Bey oğlu Murad Bey seni izâle ve yerine iskân kasdındadır" dimekle, tutdurup gözlerine mil çekdirüp ve zâd ü zevâdesin ta'yîn ve üzerine bir mü'ekkil vaz' idüp leb-i deryâda vâki' Susa nâm kal'aya haps eyledi. Lâkin mil çeken üstâd tazeliğine rahîm itmekle, kaşlarını yakup bir mu'âlece ile çehresin şişirüp muhterik yerlerinden sarı sular akıtdı. Ve gözleri kör oldu i'tikādıyla ferâmûş olmuşidi. Temâm mertebe sıhhat bulucak, bir gice ale'l-gafle mü'ekkili katl ve kal'adan çıkup âmâde olan atlara süvâr ve dâğî Urbân içine firâr ve ilticâ eyledüğün Ramazan Bey istimâ' idicek üzerine asker çeküp,[251] Murad Bey dahi Urbân askeriyle karşu gelüp mukābil oldukları mahalde, Ramazan Bey'in askeri Murad Bey'e mutâba'at idicek Ramazan Bey at boynuna düşüp Tunus'a doğru firâr ve anda dahi halk-ı âlem[252] kendüden dil-gîr olduğundan karâr idemeyüp leb-i deryâda bir sömbekiye süvâr oldu. Lâkin dümeni ve içinde keşti-bânı olmayup kemâl-i hayretde iken Murad Bey irişüp bilâ-mezâhim giriftâr ve mahnûkan cezâsın tertîb ve yerine iclâs idüp cümle ser-keşleri kırup hıtta-i Tunus'u kabza-i tasarrufuna aldı. Babasının kanı talebiyle piyâde ve süvâr techîz eyledüğü asâkir-i cerrâr ile Cezâyir-i Arab üzerine yürüdü. Mukaddem Cezâyir'in sınuru başında olan Kostantiniyye

[248] Vezîr ÇY
[249] Tersâne-i âmireden ÇY: âmire -V
[250] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[251] çeküp ÇY: -V

Kal'ası'nı muhâsara ve taşra hisârın alup muhâfızların kırup, iç hisârın dahi zebûn itdüğü mahalde Cezâyir askeri irişüp mukābele ve azîm mukātele iderek hâh ü nâ-hâh Tunus askerin kal'a altından koparup bozdular. Ve târ ü mâr idüp birer başları ve gözlerinden akan kanlu yaşlarıyla Tunus'a gelüp tahlîs-i girîbân eylediler. Cezâyirli dahi bir cümle ordu ve mühimmât-ı cebehânelerin zabt u rabt[253] idüp beynlerine kemâl-i mertebe burûdet ve kılıç düşdüğü müş'ir tarafeynin mahzarları Rikâb-ı humâyûna vâsıl olıcak, ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Dal Ahmed Ağa ve Yeniçeri Ocağı'ndan Küçük Çavuş Bekir gönderilüp, mukaddem Cezâyir'e vardı. Mu'tâd üzre Paşa Sarayı'nda dîvân olup dayı ve ulemâ ve sulehâ ve ocak zâbitleri ve cümle a'yân ve meşâhiri mahzarında feth ve kırâ'at olundukda "fermân pâdişâhımızındır[254] cân ü dilden kabûl ve itâ'at ideriz. Mâdâm ki; Tunuslu tarafından düşmenliğe müte'allik hareket zâhir olmadıkca, hılâf-ı rıza-yi humâyûn bizden anlara bir dürlü adâvet zuhûr itmek ihtimâli yokdur" deyü iltifâten cevâb virdikden sonra mahzarların alup sefîne ile dört günde[255] Tunus'a geldi. Anların dahi minvâl-i meşrûh üzre dîvânlarında hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[256] feth ve[257] kırâ'at olundukda, ibtidâ Murad Bey feth-i kelâm idüp, "her vechile emr-i pâdişâhîye mutî' ve münkādız, ancak Cezâyirli ordumuzu ve mühimmât-ı cebehâne ve edevât ve[258] emvâlimizi aldılar. Ve bu kadar askerimizi kırdılar anlar ile musâlaha ve musâfât mümkin[259] değildir" deyü cevâb virüp[260] ahâlî-i dîvân kendünün kılıcı havfından sâmit ve sükût idiler. Anlara, *siz de söyleyin* diyicek, cevâbına muvâfakat eylediler. Bekir Çavuş dahi, "çünki maksûdunuz böyle idi, mukaddemâ niçün taraf-ı Devlet-i aliyyeye mahzar ile âdem gönderip izhâr-ı itâ'at ve mâ-beyninizi tevfîk-i iltimâs eylediniz. Bu cevâbınız külliyet ile ânın hılâfıdır" diyicek, "Cezâyirlinin bizden aldıkları emvâl ve[261] eşyâmızı ve top ve mühimmât-ı cebehânemizi redd eylemek üzre fermân olunur ümîdinde idik, mâdâm ki; alınan eşyâmız redd olunmaya, beynimizden adâvet mürtefi' olmaz" deyü kat'î cevâb virüp meclis dağıldı. İrtesi gün yine cümle ocak halkı ve meşâhir-i a'yânı cem' ve tertîb-i dîvân idüp, Bekir Çavuş'u da'vet ve "fermân-ı pâdişâhîye

---

[252] âlem ÇY: -V
[253] u rabt ÇY: -V
[254] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinindir ÇY: gâzî hazretleri -V
[255] gün zarfında ÇY: zarfın -V
[256] şevket-makrûn ÇY: -V
[257] feth ve -ÇY
[258] edevât ve ÇY: -V
[259] bir mertebe mümkin +ÇY: -V
[260] idüp ÇY
[261] emvâl ve -ÇY

her vechile itâ'atimiz vardır, ancak gāret ü hasâret[262] olunan emvâlimizden[263] ve top ve mühimmât-ı cebehânemizden bir dürlü[264] geçmeziz. Eşyâ-yi menhûbemiz redd olunmak üzre Cezâyirlüye tenbîh ve bu vechile beynimize tevfîk virilmesini avâtıf-ı aliyye-i şehriyârîden recâ ideriz ve bu mahzarı bu mefhûmda yazdık" deyü Murad Bey cümleye mühürledüp kendünün mektûbuyla teslîm eyledi. Ve beş günden sonra yine Bekir Çavuş'u da'vet idüp,"re'âyâmız bir hayli zamândan beru serkeşlik itmekle mu'tâd üzre[265] virgülerin virmediler. Ocak halkı ise benden ulûfe isterler bi'z-zarûrî sefer iktizâ eyledi, üzerlerine gitmem gerekdir deyü bast-ı kelâm eyledi. Meğer dimâğında fesâd var imiş. Bekir Çavuş gemiye girüp Trablus'a gitdüğü gün piyâde ve süvâr Tunus askeriyle çıkup yine Kostantiniyye Kal'ası kasdına giderken guluvvî-i âm ile katl olunup, yüz elli sene mikdâr zamândan beru ocaklık nâmıyla Tunus'a mutasarrıf olan ümerâ-yi Vatan bunda münkarız oldu. Ol mahalden dönüp asker-i Tunus'a gelürler ve cümlenin ittifâkıyla[266] sipâhîler ağası Seyyid Ali'yi mezkûrun yerine bey nasb iderler. Ol dahi Cezâyir'e altı bölükbaşı gönderip, "mâ-beynimizde bâ'is-i adâvet olan Murad Bey idi, işte o[267] katl olundu. Sizinle eskiden karındaşlarız şimden sonra bir vechile adâvetimiz yokdur" deyü ızhâr-ı meveddet eyledi. Ve Trablus ocağına dahi bu minvâl üzre muhabbet-nâme gönderdi. Bekir Çavuş Trablus ocağına dahi varup anlara olan hatt-ı humâyûnu[268] teslîm eyledi[269] ve dîvânlarında feth ve kırâ'at olundukda, "sem'an ve tâ'a biz pâdişâh-ı cihân[270] hazretlerinin cân ü dil ile fermân-ı ber-dâr kullarıyız. Ve ocağımız bir za'îf ocakdır. Ve kimse ile adâvet ve ceng ü cidâlde alâkamız yokdur", didiler.[271] Ve Fas pâdişâhı Mulay İsmail'in evlâdının birisi kendüye muhâlefet ve üzerine hurûc idüp ba'zı kılâ' ve memleketini zabt u rabt[272] itmekle nice yıldan beru adâvet ve kıtâl üzre olduğu Cezâyirli ile sulha tâlib ve râgıb olmağın, dîvân efendisini sefâret tarîkıyle Cezâyir'e gönderdi. Lâkin Dayı, "Mulay İsmail'in sözüne i'tibâr yokdur, nice def'a tecrübe olunmuş mu'tâddır, bildüğünden kalmasun. Adâvet kasdında olur ise avn-i Hak ile bizim de bir vechile havf ve aczimiz yokdur. Kendü hâliyle durur ise ilticâya hâcet değil" cevâbıyla i'âde eylemişidi. Tekrâr gönderip pekce rıfk ve mülâtafat

---

262 ü hasâret ÇY: -V
263 emvâl ü eşyâlarımızdan ÇY: ü eşyâlar -V
264 bir dürlü ÇY: -V
265 olan ÇY
266 ittifâk-ı ittihâdıyla ÇY: ittihâd -V
267 işte o ÇY: -V
268 humâyûn-ı şevket-makrûnu ÇY: şevket-makrûn -V
269 eyledi ÇY: -V
270 cihân-muta' Ç: muta' Y: -V
271 didiler -ÇY
272 u rabt ÇY: -V

ihtiyâr itmekle, Dayı dahi; "cümlemiz dîn-i Muhammedî üzre millet-i vâhideyüz, beynimizde adâvet neden iktizâ ider. Ammâ siz kendü hâlinizde durmayup gâh ağrâz-ı fâside ve gâh Murad Bey`in iğvâsıyla bizim üzerimize sefer itdüğünüz evvel ve âhir şikâk ve ihtilâf sizin tarafınızdandır. Böyle olduğundan Cenâb-ı kâhir[273] dahi[274] me'mûl ve mes'ûlünüzü menkûs idüp bu vechile avdet eylediğiniz ma'lûmdur. Bundan istibsâr idüp Cezâyir`e sû'-i kasdden ba'de'l-yevm fesh-i niyyet iderseniz bizden size zarar-gezend[275] mutasavver değildir. Müslümân olana ihvânına adâvet el virmez" mazmûnunda cevâb-nâme yazup göndermekle beynlerinde sulh ü salâh[276] mün'akid oldu.

İcmâl-i sefer der-nehr-i Ziyab ve eyâlet-i Bağdad

Sefer-i mezkûra bâ'is ve bâdî bu oldu ki; mânend-i Ceyhun enhâr ve bilâd-ı[277] meşhûre-i rub'-ı meskûndan şatt-ı Fırat`ın evvel mahreci Erzurum dağlarından olup kavis-vâr kat'-ı etvâd-ı ve bilâd-ı[278] vatan, kılâ' ve bikâ' iderek kalem-rev-i Bağdad`a[279] mürûr ile Hılle kasabasından cenûba mâ'il taraf-ı şarka nüzûl ve Bağdad`a tâbi' Remmâhiye ve Halid ve Kebşe ve Semavât ve Benî Malik ve Haske ve Arca nâhiye ve kasabalarına uğrayup Basra cezâyirine mürûr ve şatt-ı Dicle`ye karuşup Korna ve Basra`ya uğrayup bahr-i Hind`e vusûl bulur. Kadîmü'l-eyyâmdan bu üslûb üzre cârî iken otuz seneden mütecâviz zamândan beru bin yüz on üç târîhine gelince, çendân takayyüd olunmamağla sâbıku'z-zikr Remmâhiye kasabasının dört sâ'at mesâfe taraf-ı garbîsinde şatt-ı merkûmdan müteşa'ib nehr-i Ziyab ta'bîr olunur Haske nâhiyesinin harkı üzerine hiddet ve şiddet-i cereyân-ı şatt vâki' olup târîh-i mezkûrdan mukaddem nehr-i merkûm henüz bu mertebe vüs'at peydâ itmeyüp, kadîmî mecrâ-yi şatt dahi memlû ve münsedd olmamışiken Bağdad vâlîleri zararı olmaz mülâhazasıyla sedd ü bendi tedârükün mühim idinmeyüp ve idenlerin dahi ihtimâmları **(278 a)** tâm ve mümkinleri olmamağla[280] vücûd-pezîr olmayup, yevmen fe-yevmen nehr-i mezkûr vâsi' ve şatt-ı Fırat bi'l-külliyye ol tarafa meyl idüp emri yesîr iken asîr ve kâr-âsân iken müşkil olduğundan mâ'adâ envâ'-ı ehvâr ve cezâyir hudûs ve kadîmî mecrâ münsedd ve şatt-ı merkûm ehvâr-ı mezkûreye münsabb olup ba'dehû giru müctemi' ve hevr-i Selâme nâm deryâ misâl bir hevr dahi peydâ oldu ki; furtuna-i azîmeden hâlî olmayup ve ucu bucağı olmamağla erbâb-ı kesb ve

---

[273] hazret-i Allâhü te'âlâ hazretleri ÇY
[274] dahi -ÇY
[275] gezend ÇY: -V
[276] ü salâh ÇY: -V
[277] ve bilâd -ÇY
[278] ve bilâd ÇY: -V
[279] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[280] vücûd-pezîr olmamağla ÇY: -V

tüccâr gemileri işlemek mümkin olmaduğundan gayrı, yollar münkatı' oldu. Ve ehvâr-ı mezkûre bâ-cem'ihâ hevr-i merkümda müctemi' oldukdan sonra Semevât nâhiyesinden aşağı Arca tarafında giru ve kadîmî mecrâsına avdet-birle cârî olur oldu. Bu sebeble şatt-ı mezkûrdan müstefîz olan nevâhî ve kasabanın ba'zıları su ziyâdesine gark ve ba'zıları su inkıtâ'ıyla nâ-mezrû' ve bî-hâsıl ve harâba müşrif olduğundan gayrı cibilletinde habâset ve tînetinde şekāvet olan re'âyâya ehvâr ve cezâyir-i mezkûre mahall-i penâh ve giriz-gâh oldu. Bu dahi ma'lûm ola ki; mukāta'ât-ı mezkûrenin sene be-sene mâl-ı mîrî ve vâlî kalemiyyeleri izdiyâd bulup, nâ-ehil zâbitlerin tama'-ı hâm ve tekâlîf-i mâ-lâ-yutâklârıyla re'âyâ dahi bîzâr ve bî-râhat olmağın bu kadarca fursat ile bi'l-külliyye selb-i rıbka-i itâ'at ve cadde-i müstakīmeden udûl ile rişmesiz ata ve hâkimsiz vilâyete dönüp, kat'-ı tarîk ve men'-i rüsûm-ı şer'iyye itmekle zâbit ve âmil kabûl itmez oldular. Hak budur ki; evveli ifrât ve âhiri derece-i inâd ve tefrîte müncer olmağla, ol taraf re'âyâsının şeyhleri re'âyâdan za'îf ve bize miskîn olanlara tasallut ve ahz-ı a'şâr-ı Beytü'l-mâle cesâret idüp ta'annüd ve temerrüd ile rüsûm-ı şer'iyye edâsına ta'allül ve inâda âğâz itdiler. Ez-cümle Abbas Huza'alı oğlu Selman nâm bed-nihâd cümleye re'îs ve iblîs olup, ol tarafda vâki' Remmâhiye ve Halid ve Kebşe ve Haske ve Benî Malik ve nehr-i Şâhî mukāta'aların zabt ve hattâ İmam Ali رضي الله تعالى عنه kasabasına istîlâ itmekle, iki üç def'a Bağdad vâlîleri tarafından techîz-i asker ile şakī-i mezbûrun ref' ü def'ine her çend ve ne mertebe takayyüd olundu ise takdîr-i ilâhî fâ'ide-mend olmayup tazyî'-i sermâye ile bî-fâ'ide avdetleri vâki' olmağın şakī-i vâcibü'l-katl, tedrîcle tahsîl-i tâb-ı iktisâb-ı tüvân ve istidrâcla tekmîl-i arz-ı şekāvet itmeğin bu ma'nâ tavâif ve kabâil-i A'râba sirâyet idüp, evvel Basra tarafında ref'-i livâ-i inâd ve iş'âl-i âteş-i fesâd iden Müntefik şeyhi Mani' dahi intihâz-ı fursat ile kendü semtine karîb Arca ve Semevât mukāta'aların ve Abbas Umeyrî nâm bed-fercâm beyne'ş-şatteynde vâki' Kudüs ve Sulunbe ve Sib ve İbâde ve Bâşiye ve Huriye ve Şattü'n-Nil ve Muhâvileyn karyelerin nehb ü gāret ve tahrîb ba'dehû varup Cevâzer mukāta'asın zabt idüp oturdu. Ve Şemmer A'râbı dahi yine beyne'ş-şatteynde vâki' Nasrıyye ve Cedîde ve Müseyyeb ve İskenderiye ve Çelebiye ve Felluce karyelerin nehb ü gāret ile tahrîb ve re'âyâların perîşân itmeğin, Selman-ı mezbûr bu cümle[281] kurânın ve[282] hattâ Hılle kasabası karyelerinin re'âyâların tav'an ve kerhen kaldırıp kendü[283] semtine nakl ve ol tarafda zirâ'at ve harâsetin ziyâde eyledi. Bu üslûb üzre nâ'ire-i fesâd ve âteş-i herc ü merc işti'âl ve her tarafda bir şûbân, da'vâ-yi istiklâl ve iddi'â-yi hükûmet itmekle

[281] vechile ÇY
[282] ve -ÇY

Selman-ı merkūm olduğu hâl ile müktefî olmayup, ecnâs-ı A'râb ile tecemmu' ve tahazzüb ve itâle-i dest-i tagallüb ve Hılle kasabasın muhâsara itmekle Bağdad'dan[284] tedârük ve kasaba-i mezkûre muhâfazasına gönderilen Dergâh-ı âlî yeniçerileri ve müceddeden tahrîr olunan serdengeçdi, ehl-i kasabanın i'ânet ve müzâheretleriyle ve bundan akdem ehl-i kasaba ihtiyâten ve hamiyyeten binâ eyledikleri sur mümâna'atıyla şakī-i mezbûru red ve tard ve def' idüp hâ'ib ve hâsir-i rû-gerdân ve bu eyyâmda Hazret-i İmam Ali el-Murtazâ kerremellâhü vechehû kasabası halkı dahi kal'aların ta'mîr ve tecdîd idüp A'râb-ı bâdiyeden ihtirâz üzre oldular. Ve elde olan sâir nevâhîye dahi, zamân-ı hasâd ve vakt-i mahsûl-i tasallut-ı Urbân ile hayli zarar isâbet itdüğünden gayrı, her tarafdan Bağdad ile nevâhî beyninde vâki' kârbânsaraylar, mükemmel huddâm ve müstahfızlar ve bekçiler ile ma'mûr ve abâdân ve ebnâ-yi sebîle dârü'l-emân iken, anların dahi huddâm ve bekçileri perîşân ve hân ve hâneleri harâb olmağla ve[285] ol sahârî ve berârî fersûde-i senâbikü'l-hayl-i eşkıyâ-yi Urbân olup yollar munkatı' ve mahall-i[286] havf ve cây-i hatar olmağla, ebnâ-yi sebîl Urbân tâifesine *tisyâr* nâmında zehâb ü iyâbda birer mikdâr akçe virmedikce yâhûd kârbân tâifesiyle bir mikdâr asker nigeh-bân olmadıkca varup gelmek olmazdı. Lâkin bu ahvâl-i bi'l-cümle, Basra fethinden mukaddem olup, لله الحمد و المنة, ba'de'l-feth eşkıyâ-yi Urbân birer mikdâr ellerin çeküp mergūbü'l-kulûb olmalarıyla fi'l-cümle havfa düşüp yollar ve yolcular dahi mehmâ-emken âsûde ve ebnâ-i sebîl emn ile tereddüd ider oldular. Hattâ Abbas oğlu Selman dağı tarafından kasaba-i Necef'de olan hâkim-i şekl e'vân ve âdemlerin ehl-i kasaba darben ve kahren ihrâc ve kasabaların kendüler alâ kadrü'l-imkân ve't-tâka muhâfaza itdiler. Ve kasaba-i Kerbela'ya Şemmer A'râbı tasallut ve bağ ve bağçe ve nahl-sitânların kahren zabt itmişler iken ehl-i kasaba tahazzüb ve tecemmu' idüp kasabalarına eşkıyâ-yi mezbûrûnu mehmâ-emken uğratmaz oldular. Ancak nehr-i Ziyab ve mukāta'ât ve nevâhî-i mârü'z-zikr alâ-hâlihî kalmağın bu esbâb ile mâl-ı mîrî ve kul ulûfesi ve vâlî kalemiyyesine bâliğan mâ-belağ nakz ve tenezzül vâki' olup üslûbuyla kaldı. Devlet-i aliyyede[287] Basra seferine ve Bağdad-ı âbâd[288] muhâfazasına me'mûr olan sipah ve[289] silahdâr zümreleri bir senelik ulûfe ve zahîre bahâ ile gelmeleriyle Bağdad muhâfazası ve sefer-i mezkûrede bulunup seneleri encâm

[283] kendünün ÇY
[284] Bağdad-ı âbâddan ÇY: âbâd -V
[285] olmağla ve -ÇY
[286] mahal -Ç
[287] aliyyeden ÇY
[288] âbâd ÇY: -V
[289] ve ÇY: -V

bulmağla sene-i cedîde içün ulûfe ve zahîre bahâları murâdları üzre vaktiyle gelmedüğünden nâşî tecemmü' ve kethudâ vesâir zâbitlerin mükrehen çıkarup bî-icâzet anlar dahi mâh-ı Cemâziye'l-evvel evvelinde taraf-ı devlete râhî oldular. Ve bundan akdem Basra ve Korna kal'alarının feth ü teshîri ve nehr-i Ziyab ve A'râb ahvâli mükerreren muhâfız-ı Bağdad Vezîr Daltaban Mustafa Paşa cânibinden Rikâb-ı humâyûna[290] arz u i'lâm olunmuşidi. Mesâ'î-i meşkûre ve hıdemât-ı mebrûresi makbûl-i şehriyârî olmağın avâtıf-ı aliyye-i husrevânîden mazhar-ı iltifât hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve serâsere duhte fâ'izü's-sürûr[291] semmûr kürk ve bir kabza murassa' şemşîr-i adüvv-i tedmîr ile küçük mîrahûr ağa gurre-i mâh-ı Rebî'u'l-evvelde Bağdad'a[292] vârid[293] ve[294] ikrâm-birle istikbâl ve gelüp nüzûlünde dîvân olup kürkü giydirdi ve kılıcı kuşadup hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn feth-i kırâ'at olundu. Mefhûm-ı meymenet mersûmunda, hıdemât-ı mebrûre ve mesâ'î-i celîleleri meşkûre ve nehr-i Ziyab'ın sedd ü bendi ve ol tarafların nizâm-ı ahvâli ve bâğîlerin te'dîb ve gûşmâli giru zimmet-i himmetlerine havâle ve bu emrin icrâsiçün ve Devlet-i aliyyeden mehmâ-emken bir mikdâr hazîne-i imdâd-ı seferiyye irsâl ve yanına Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa ve Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Şehrizor Beylerbeyisi Vezîr Topal Yusuf Paşa ve Musul Beylerbeyisi Vezîr Kürd İbrahim Paşa ve Şehrizor'a tâbi' Köy paşası Ali Paşa bi'l-cümle mükemmel kapuları ve eyâletleri askeri ve Bağdad-ı âbâd[295] muhâfazasında olan kul kethudâsıyla Dergâh-ı âlî yeniçerileri ta'yîn ve[296] me'mûr ve bu cümleye vezîr-i dilîr-i[297] müşârun-ileyh serdâr ta'yîn ve savâb-dîdileri üzre hareket fermân buyurulmağın evvelâ ağa-yi mûmâ-ileyh hidmet-i lâzımesi üzre ri'âyet olunup râhî oldukdan sonra ihzâr-ı tedârük-i zahîre ve nehr-i Ziyab'ın sedd ü bendine lâzım gelen kârâste ve edevât-ı mühimme cem'ine şurû' ve müceddeden müte'addid arabalar inşâsına ve Hılle kasabası tarafında evtâd içün on iki bin[298] kadar hurma ve dut ve metîn ahşâb ve kenâr sütunları ve hurma sütunları[299] ve hurma yaprağından ma'mûl hezârân-ı hezâr hibâl, gırâr misâl nice bin zenbîl ve şatt-ı mezkûre tenzîl içün azîmü'l-cüsse sanduklar ve üstü açık ta'bîr olunur

[290] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[291] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[292] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[293] varup ÇY
[294] ve -ÇY
[295] âbâd ÇY: -V
[296] ta'yîn ve ÇY: -V
[297] dilîr ÇY: -V
[298] mikdârı +ÇY: -V
[299] ve hurma sütunları ÇY: -V

gemiler ve tahkîm-i evtâd içün şahmerdân ta'bîr olunur tokmaklar ihzârına himmet ve[300] bezl-i makdûret idüp, dört aydan mütecâviz kûre-i âhen-gerân ve kârhâne-i neccârân ve zift tabhı içün kebîr kazganlar inşâsına saffârân işledüp, me'mûr olan vüzerâ-yi ızâm ve asâkir-i nusret-encâmın vaktiyle zuhûr-ı vürûduna muntazır oldular. Bu mâbeynde nehr-i mezkûr tarafında iş'âl-i nâ'ire-i ta'annüd ve inâd ve îkād-ı âteş-i bağî ve fesâd iden mârü'z-zikr Selman Huza'lı'yı ve babası Abbas'ı haber-dâr ve âgâh[301] idüp tarîk-i inkıyâda da'vet, muktezâ-yi dîn ü devlet olmağın nasîhat-birle envâ'-ı tahzîr ve tebşîre şâmil ve esnâf-ı terhîb ü tergîbe müştemil taraf-ı serdârîden mezbûrlara gönderilen Arabî mektûbun tercemesi budur ki; zikr olunur:

"Kıdvetü'l-aşâ'ir Abbas Huza'lı ve oğlu Selman, inhâ olunur ki; bundan akdem adem-i takayyüd ile beş on seneden beru Bağdad ve Basra tarafında zuhûr iden ihtilâlden nâşî kabâ'il ve aşâ'ir-i A'râb-ı nifâk-me'âb ve süfehâ-yi re'âyâ, hevâ-yi nefse tâbi' ve vâdî-i mehâlik ve dalâlde mütehayyir-i tâyye olup bagī ve fesâda şürû' ve vilâyet-i pâdişâhîye itâle-i dest-i tagallüb ve re'âyâsına tasallut itdikleri, şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü pâdişâhımız, pâdişâh-ı rûy-i zemîn, kahramânü'l-mâ' ve't-tîn halledellâhü mülkehû ve saltanatehû ilâ yevmi'd-dîn hazretlerinin sem'-i humâyûnlarına ilkā olunmağın ol makûle eşrârın def' ü ref'i ve vilâyet-i pâdişâhîyi dest-i bî-istihkāk-ı bugātdan istihlâs ve inâdında musırr olanların tağrîk-i gûş-i bî-hûş ve tefrîk-i cüyûş ve kesr-i ünûfları ile te'dîb ve zabtlariçün vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân ve ser-kârân-ı kirâm ve tavâif-i mütenevvi'a-i asker-i islâm me'mûr ve cümleye bizi serdâr buyurmalarıyla biz dahi sefk-i dimâ'dan ictinâb ile bu sene-i mübârekede her kim hüsn-i itâ'at ve sıdk-ı niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile bagī ve fesâddan ric'at ve tarîk-i hidâyet ve râh-ı müstakîme sülûk idüp tevbe vü inâbet ider ise hâlât-ı mâziye ve ikfâr-ı vâhiye ve harekât-ı gāviye-i güzeşteden mes'ûl ve mu'âteb olmayup mu'âheze olunmamak bâbında Rikâb-ı humâyûn-ı şevket-makrûna arz u inâyet recâ itdüğümüzde لله الحمد و المنة şefâ'atimiz hayyiz-i kabûl-i pâdişâh-ı islâm-penâhîde vâki' ve mesmû' oldukdan sonra ber-mûceb-i fermân-ı humâyûn bundan akdem Basra vilâyetine bu kadar asker ile varılup bir ferd-i fakīre itâle-i dest-i ta'addî olunmamağla, murâd üzre nizâmı virilüp avdet olunduğundan haberdâr olmuşsuz. İmdî âgâh olasız ki; ba'de'l-yevm asâkir-i pâdişâhî Bağdad A'râbının ve mukāta'alarının nizâm-ı ahvâl **(278 b)** ve intizâmına ve def'-i bugāt ve usâta me'mûr olmuşlardır.

---

[300] himmet ve -ÇY
[301] ve âgâh -ÇY

İnşâ'allâhü te'âlâ an karîb-i mukaddemât-ı harîfde tekrâr Bağdad'da[302] cem'iyyet ve ihtişâd idüp ihtimâm ile bundan sonra teveccüh ü azîmet ol tarafa olduğu bilâ-iştibâhdır. İmdî şer'an ve kānûnen sizi haberdâr ve hâlinizden istihbâr lâzım gelmeğin buyuruldu tahrîr ve irsâl olunmuşdur. Vusûlünde bilmiş olasız ki; evvelâ kalem-rev-i Bağdad-ı ve's-selâm[303] mansıbı, Devlet-i aliyyeden tarafımıza teveccüh ü inâyet ve tedbîr-i umûr-ı cumhûr-ı zimmet ve uhdemize havâle ve ta'lîk olunalı bir buçuk seneden mütecâviz olup bu âna dek keyfiyyet-i hâlinizi huzûrumuza i'lâm itmediğinize bâ'is ve sebeb nedir? Sâniyen mukāta'ât-ı pâdişâhîyenin güzîdelerin tagallüben zabt ve kasabât ve kurâ-yi sultâniyyeye ve re'âyâsına tasallut-birle şer'an Beytü'l-mâl-i müslimîne râci' a'şâr ve rüsûmât-ı mu'ayyene-i şer'iyyeyi kabz ve kendü hevâ-yi nefsinize sarf itmek ne vech ve ne sened iledir. İmânınız var ise bu vaz' ve bu hareket ikrârınıza münâfî ve îmânınızın hılâfıdır. Behâyim misâl olup ulü'l-emr bilmeziz, kendü başımıza biner ve ineriz deyü iddi'â iderseniz naklen ve aklen bugāt ve câhiliyye zümresinden olup def' ü ref'iniz ve rûy-i zemînden izâleniz cümle-i mü'minîn ve muvahhidîne lâzım belki emr-i mütehattem olduğun ta'akkul ve fehm idersiz bilmez iseniz bilenlerinizden sû'âl idesiz. Yohsa âhar sözünüz ve özrünüz var ise ve bu mertebe vahşete sebeb bir nesne olmuş ise niçün i'lâm itmezsiz. Berren ve bahren hezârân sevâd-ı azîme ve bilâd-ı mu'azzamanın âlâf-ı mü'ellefe halâyıkı rıbka-i itâ'at-i pâdişâhîye vaz'-ı rakabe-i rıkkıyyet idüp itâ'at-birle sâye-i inâyetlerinde vesîle-i râhat bilmişler iken sizler bu kadarca şirzime-i kalîle-i za'îfe ve cemâ'at-i zemîme ile mukāvemet mülâhazası heyhât heyhât hayâl-i âtıl ve tasavvur ve fikr-i bâtıl olduğun bilmezmisiz. İmdî bilmiş olasız ki; pâdişâhımız[304] pâdişâh-ı islâm[305] zıllüllâhi'l-gāzî fî-sebîlillâh, nâsır-ı ibâdullâh, hâfız-ı bilâdullâh hazretlerinin بعناية الله تعالى asâkir-i nusret-me'âsiri mânend-i katarât-ı emtâr ve misâl-i a'dâd-ı rimâl olup kendülerin بعون الله تعالى bir nesne ta'cîz itmez ancak yine inâyet ve merhamet ü re'fet buyurup Rikâb-ı humâyûnlarına olan şefâ'atimiz üzre bu sene-i mübârekede hulûs-ı niyyet ile her kim tevbe ve tarîk-i itâ'ate sâlik ve urvetü'l-vüskā-yi inkıyâda mütemessik olur ise tevbesi makbûle olup cürm-i güzeşteden mes'ûl olmaz, velâkin bundan sonra tarîk-i inâdında sâlik ve bâdiye-i dalâletinde münhemik olanların lâzımesi üzre cezâ-yi sezâları virile deyü fermân-ı humâyûn şeref-sudûr bulmuşdur. Ma'lûm-ı âlemdir ki; beş yüz altı yüz seneden beru bu devlet-i ebed-peyveste muhâlefet idenler hevâ-yi nefse uyup

---

[302] Bağdad-ı âbâdda ÇY: âbâd -V
[303] dârü's-selâm ÇY
[304] pâdişâhımız -ÇY

alev-i hâr ü has gibi bir iki gün yandı ve söyündü. Yâhûd merkeb-i hevâya binüp bir iki mişvâr seğirtdi, tekerlendi ve âkıbet-i emr-i[306] hâlleri neye müncer olduğun mülâhaza ile âkılâne tefekkür ve hakîmâne tedebbür idüp özrünüz nedir ve a'şâr ve rüsûmât-ı Beytü'l-mâle ne vechile müdâhale itmişsiz ve ne şerî'at ve ne hakîkat ile bu tarîka sâlik olmuşsuz. Eğer özrünüz ve vahşete bâ'is cevâbınız var ise niçün bildirmezsiz. Yâhûd tarîk-i necât fikrinde iseniz vâkı' hâlinizi ve hakîkat-i emrinizi serî'an ve âcilen tarafımıza i'lâm idesiz ki; derdinize devâ ve ke'l-evvel müsterah-ı mesken ve me'vâ olmanıza müsâ'ade oluna ونعوذ بالله تعالى[307] gadab-ı pâdişâhîye mazhar olunca hacer ve meder ve vuhûş-ı bahr ve berr, hattâ et-tayrü aleş'ş-şecer size düşmen olup evlâd ve ensâbınız ile halâs-ı girîbân-ı cân itmeniz adîmü'l-imkândır. Ve lâ-cerem esbâb-ı selâmet merkez-i teslîm üzre dâ'ir ve felek rahât-ı mihver-i tevekkül etrâfında sâir olduğun zâhirdir. Nasîhat kabûl idüp teslîm ve inkıyâd ve târik-i bagî ve fesâd olursanız fe-biha ve illâ murâdınızı tavzîh ve mâ-fi'z-zamîrinizi tasrîh ile huzûrumuza i'lâm ve tahrîr idesiz ki; biz dahi me'mûr olduğumuz emrin icrâsına ikdâm ve infâz-ı hükm-i mutâ'-i vâcibü'l-ittibâ'-ı pâdişâhîyi ihtimâm idelim. والله يقول الحق وهو يهدي السبيل وانه المقصد والغاية.[308] Bu vech üzre tahrîr ve merkûmâna gönderildikde Abbas-ı mesfûr cevâba mütesaddî olmayup oğlu Selman dahi hâle münâsib nesne tahrîr itmeyüp ancak mağrûrâne ve câhilâne hezeyân makûlesi ba'zı kelimât-ı nâ-merbût ile redd-i cevâbı gelicek, ibtidâ Musul Beylerbeyisi Vezîr Kürd İbrahim Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeriyle sene-i mezbûre Cemâziye'l-evveli evâsıtında Bağdad sahrâsına gelüp darb-ı hıyâm-ı nusret-encâm ve evâsıt-ı Cemâziye'l-âhire sâdis-i Teşrîn-i sânî yevmü'l-hamsîn, ordu-yı serdârî dahi Bağdad'ın karşu yakasında sâye-endâz-ı iclâl ve der-akab kendüler dahi[309] hareket, mahall-i merkûmda ârâste olan otağ-ı gerdûn-ı nita[k] şeref-bahşâ-yi nüzûl oldular. Kezâlik kul kethudâsı ve Dergâh-ı âlî yeniçerileri dahi[310] âlâylarıyla mahall-i merkûmda dâire-bend-i dil-pesend olup ser-tâ-pâ zâbitleri taraf-ı serdârîden teşrîfât-ı hıla' ile tekrîm kılındılar. Ba'dehû zâlik Şehrizor Vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ve der-pey Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa vârid ve herbiri zîr-i âlem-i zafer-tev'emlerinde olan ümerâ ve zü'emâ ve erbâb ve kapularının piyâde ve süvârî askerleriyle müretteb ve müzeyyen âlây gösterüp her biri

---

[305] islâm Y: -ÇV
[306] emr ÇY: -V
[307] te'âlâ ÇY: -V
[308] " Allah, doğruyu söyler, doğru yola ileten O'dur, Maksad ve gaye ancak O'dur."
[309] dahi kendüler ÇY

huzûr-ı serdârîde vüzerâya semmûr ve sâir mîr-i mîrân ve ümerâ ve ser-kârân hıla'-ı fâhire ile tebcîl olundular. Ve ba'dehû Köy Paşası Ali Paşa ve Bağdad'a tâbi' ümerâ ve zü'amâ dahi vürûd ile cem'iyyet-i leşker-i resîde-i ser-menzil itmâm olunca Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa mukaddeme-i ceyş-i adüv-şikâr ve Köy Paşası Ali Paşa dümdâr ta'yîn ve serdârın dahi piyâde ve süvâr askeri ve Bağdad-ı âbâd[311] muhâfazasında olan cebeciyân ve topcuyân-ı Dergâh-ı âlî ve yerlü kulu ve kifâyet mikdârı top ve humbara ve mühimmât-ı cebe-hâne ve sâir levâzımât-ı seferiyye müretteben ve tekmîl ve isti'dâd-ı murâd üzre husûl-pezîr olunca, sene-i mezbûre Receb'inin üçüncü günü yevmü's-sebt vâlî-i Diyarbekir Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Dergâh-ı âlî yeniçerileriyle kul kethudâsı ale's-sabâh tahrîk-i livâ-yi nusret-ihtivâ itmeleriyle- Şatt-ı Fırat kenârında Rıdvaniye İskelesi'ne azîmet ve ferdâ serdâr-ı âlî-vakâr vesâir vüzerâ-yi şecâ'at-iştihâr dahi semt-i merâma tevcîh-i inân tasmîm olunmuşiken sefer-i merkûmun te'kîd ve me'mûr olan asâkir-i nusret-me'âsirin tahrîsi içün Der-i devletden hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından İsmail Ağa vârid ve Hazret-i İmâm-ı A'zam رضي اللّه تعالى عنه kasabasına nüzûlü haberi zuhûr idicek tevakkuf iktizâ ve ağa-yi mûmâ-ileyhi istikbâl ve iclâl-birle huzûr-ı serdârîye getürülüp mülâkī ve ilbâs-ı semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[312] ile tekrîm ve müstakillen nasb-ı hayme ile tebcîl ve ma'an sefere me'mûr kılındı. Ve Teşrîn-i sânînin yirmi beşinci günü sâdis-i Recebü'l-ferd yevmü's-selâsâ mevkeb-i serdârî ve ordu-yı vüzerâ-yi ızâm salâbet-i tâm ve ihtişâm ve top ve mühimmât-ı cebehâne ve zehâ'ir-i mevfûre ve dosta ferah-fezâ ve düşmene terah-iktizâ olarak tasvîb-i nefîr ve darb-ı mehter-hâne-i dil-pezîr ile mahall-i merkûmdan rıhlet ve sekiz sâ'at mesâfe ile iskele-i mezkûre rehbet-efzâ-yi nüzûl oldular. Andan dahi ref'-i bayârak-ı hurşîd-şevârık ile sekiz sâ'at mesâfe İskenderiye Şerî'ası'na ve andan dahi dokuz sâ'at râh ile Müseyyib hevri cilve-gâh-ı hıyâm-ı gerdûn-ı kıyâm ve andan dahi hareket, sekiz sâ'at sür'at-i pür-şükûh-ı birle Hılletü'l-hadâra kasabasının taraf-ı şarkīsi hayme-gâh-ı sipihr-i iştibâh oldukda, kasaba-i mezkûre muhâfazasında olan Kapudan Aşçı oğlu Mehmed Paşa istikbâl ve ale't-tarîk nasb-ı sâyebân ile ihzâr-ı ta'âm-ı gül-fâm itmeğin serdâr ve vüzerâ mahall-i merkûma nüzûl ve celse-i hafife, müte'âkiben paşa-yi mûmâ-ileyhe taraf-ı serdârîden ilbâs-ı semmûr ile tebcîl ve ba'dehû tahrîk-i pâd, orduya[313] şeref-bahşâ oldular. Menzil-i mezbûrda üç gün meks ve sedd-i mezkûr içün kasaba-i mezbûrede ihzâr olunan

---

310 dahi ÇY: -V

311 âbâd ÇY: -V

312 fâ'izü's-sürûr ÇY: -V

313 ordu-yı makrûna ÇY: makrûn -V

evtâd ve sanâdık ve zenbîl ve hıbâl ve zehâ'ir, sâir edevât sefînelere tahmîl oluncaya değin ikāmetden sonra evvel-be-evvel vüzerâ-yi ızâm[314] ve mîr-i mîrân ve ümerâ-i kasaba-i mezbûrenin cisr ile taraf-ı garbîsine ubûr ve der-akab serdâr dahi mürətteb âlây-ı hoş-nümâ ile mürûr ve mahall-i mesfûra nüzûl buyurdular. Tekmîl-i levâzım içün anda dahi üç gün meks ü ikāmet[315] akın-i[316] ahmâl ve dört sâ'at mesâfe Hılle kurâsından Kanakiyye nâm karye kurbüne nüzûl,[317] darb-ı hıyâm ve irtesi gün andan dahi tahrîk-i inân ve tûğ ü pür-fürûğ ve altı sâ'at Keşfiye nâm menzile ve daha irtesi gün sekiz sâ'at tarîk-birle Avn bin Ali رضي الله تعالى عنه[318] anhü merkad-ı münevvereleri kurbüne nüzûl ve karâr olundukda, Selmân şakī tarafından câsûs girift olup vâki' hâl istihbâr olundukda, bagī-i mezbûr etrâf ü eknâfda olan Urbâna tâ Âne kasabasından Basra ve Huveyze'ye varınca âdemler isrâ' ve tergīb-nâmeler ısdâr idüp tavâ'if-i muhtelife-i Urbânı nefîr-i âm ile fezâ'at ve kendü başında olan piyâde ve süvârîden gayrı eli yetdüğü re'âyâyı tav'an, kerhen sürüp getürdükden sonra kabâ'il-i azîme ve aşâ'ir-i ekviyâdan Gaziyye A'râbı ve Şemmer ve Zebid aşâ'iri hattâ Basra'ya tâbi' Müntefik şeyhi Mani' oğlu Hammûd'dan imdâdı (279 a) gelüp asâkir-i pâdişâhînin sedd-i râhı olmak sevdâsıyla kırk binden mütecâviz piyâde ve süvârî cem' ve hâzır-baş-ı neberd-i perhâş olduğunun haberin virdi. Serdâr-ı şecâ'at-şi'âr dahi vüzerâ-yi nâm-dâr, tertîb-i asâkir ve ahz-ı hazer ve ihtirâz-ı lâzıme üzre yemîn ve yesâr ve pîş ü pes mazbûtan elvan elvan bayraklar ve[319] mîşe[320]-zâra benzer mızraklar âhen-pûş-ı deryâ-hurûş asker ile taraf taraf mehterhâne ve nefîr-i husrevâne tanîn-endâz-ı felek-esîr olarak mânend-i kûh ve kûh-sâr-ı kemâl-i temkîn ve vakār ile râhî olup şakī-i mezbûr bu menzilde bu mukābil olur ümîd olunmamağla üç sâ'at mesâfe ile nehr-i Ziyâba yarım sâ'at gelür gelmez mahalle ordu nüzûl ve tenzîl-i ehmâl ile ordu halkı meşgûller ve henüz atlu zuhûr-ı haylde iken mahall-i merkūmda vâki' fil sökmez, yılan geçmez azîm çalu ve ormanlık olup münâsib pusu ve kemîn-gâh olmağla şakī-i mezbûr piyâde tüfeng-endâzlarını mahall-i mezkûre ta'biye ve atlusun der-kafa itmekle asâkir-i pâdişâhî meşgûl iken ale'l-gafle hücûm ve pes-i perdeden zuhûr itdikleri serdâr-ı kûh-vakār vesâir vüzerâ-yi rüstem-şi'âr ve ser-kârân-ı şîr-iştihâra ihbâr olundukda ibtidâ şakī-i mezkûr tarafından bedîd olan dûrâ-dûrdan isbât-ı vücûd itmeleriyle merdân-ı meydân hîz-i

[314] ızâm ÇY: -V
[315] ü ikāmet ÇY: -V
[316] akın -ÇY
[317] nüzûl ÇY: -V
[318] te'âlâ ÇY: -V
[319] ve ÇY: -V
[320] pîşe ÇY

mukābele ile bir kaç ahtarmaların alup taraf-ı serdârîden kâmrân-ı in'âm oldukdan sonra serdâr-ı zîşân dahi sell-i seyf-i pür-hıyef[321] ile eşheb-rân-ı meydân-ı peygâr[322] olunca vüzerâ-yi ızâm ve dilâverân-ı benâm dahi neheng-i heft-çeker gibi gavta-hâr-ı deryâ-yı hatr olup bâng-ı tehlîl ve tekbîr ile dest-i ber-şemşîr esirmiş şütür-güsiste-mehâr ve açınmış şîr-i merdûm-gîr ve mahlûl-i zencîr mânendi yek-bâr-ı hücûm ile kalb-i a'dâya hafakān-resân olduklarında henüz toplar ma'reke-bend-i sitîz ve humbaralar mânend-i berk-hâtıf-ı âteş-rîz olmamışiken ancak bir top ra'd-ı mashûbe âteş virildüğü gibi bin kargaya bir taş mislince A'râb-ı nifâk-me'âb gird-bâd-ı ecele müte'allik ve şezere-mezer müteferrik olmalarıyla dāğī-i mezkûr mazhar-ı kahr-ı kahhârî ve tabanca-i hûr-dest-i gayb-i cabbârî olup der-ân livâ-yi bagī ve fesâdı ser-nigûn ve dolâb-ı baht istidrâcî vâj-gûn olmağla e'vân ve ensârı, felâket-zede, perîşân ve perâkende olmağın, asker-i nusret-eserde bulunan piyâde ve süvârî yek-dest ol tâ'ife-i mekrûheyi ortaya alup, kebîr ve sagīrine ve koca ve gencine iltifât itmeyüp, darb-ı şemşîr[323] ile el-amân el-amân sadâsı zelzele-dih-i[324] tûde-i hâk ve zâr ve feryâd gulgulesi resîde-i bi-emr-i eflâk olup hâsıl-ı kelâm[325] asâkir-i ehl-i[326] nusret-me'âsir-i pâdişâhî beyninde bulunan eğer cebân ve eğer pehlivân, eğer bâ-tüvân ve eğer pür-tüvândan kimse[327] kalmadı ki; bir dil, ya bir başa zafer bulmamış ola. Der-akab on binden mütecâviz bed-bahtın[328] ru'ûs-ı menhûsları gûyçe-i çevgân-ı şemşîr ve hezârân-ı müdebbir-i der-zencîr olduğundan gayrı bir mikdârı dahi firâr ile garîk-i nehr-i Fırat olup şakī-i merkûm ve babası bakıyyetü's-süyûf ile firâr itmeğin, asâkir-i mansûre bir iki sâ'at mesâfe ta'kīb ve nice ahtarmaların alup fermân-ı serdâr ile avdet itdiler. Ba'dehû herkes küştesinin ser-i maktû'un ve esîrin[329] pîşgâh-ı hayme-i serdârîye getürdükce beleğa-mâ-belağ sürh, sefîd in'âm ile kâm-rân-ı merâm oldukdan sonra ekser üserâ cezâ-yi cezâsın bulup ve ba'zılarının baş parmakları kesilüp bir mikdârı dahi zencirde ibkā olundu. Ve bu mel'ûnlar bir gûne cem'iyyet ki; vasf olunmaz. Ya'ni ki;[330] ecnâs-ı muhtelife-i[331] A'râbın ölüsü dirisine binüp geldiklerinden gayrı sâir ecnâsdan[332] dahi âdem alup hattâ neçe Hindî dilencisi bulunmağla, ol makūleler taraf-ı velâle ile beylik

---

[321] hayb ÇY
[322] peygâr -ÇY
[323] tīğ-ı âteş-bâr ÇY
[324] dih -ÇY
[325] kelâm ÇY: -V
[326] ehl ÇY: -V
[327] kimesne Ç: kimse YV
[328] bahtların ÇY
[329] esîrlerin ÇY
[330] vasf olunmaz. Ya'ni ki; -ÇY
[331] dahi Ç: -YV

aslan gibi mutavvif olup hafr-ı âti`z-zikrde nakl-i türâbla hidmetleri sıbk itmeğin afv ve ıtlâk ile mu'âmele olundular. Ve ba'zı nisâ dahi bulunmağla yine ol sâ'at meşhedin mütevellîsi İdris Ağa'ya teslîm ve kasaba-i Necef tarafına gönderildiler. Ve cem' olunan ser-i maktû'dan müte'addid kulle binâ olunup ecsâd-ı menhûslarına havâsıl-ı sibâ'-ı vuhûş ve tuyûr-ı kubûr oldu. Aceb lütf-i Hüdâdır ki; bu denlü mağrûr düşmen, şîr-i şemşîr olmuşiken taraf-ı guzât-ı mansûreden bir ferdin burnu kanamamak üzre a'dâ inkisâr-ı fâhiş ile münkesir ve asâkir-i pâdişâhî nusret-i kâmile-birle mesrûr oldu. Ve garâbeti bundadır ki; şakī-i mezkûrun imdâdına gelen Zebid A'râbı inhizâm ile bâgī-i merkūmun hâne ve ehli üzerine uğrayup mümkinleri olduğu mertebe gāret ü hasâret[333] kezâlik silk-i tevâbi'inden münselik olan Haske re'âyâsı intihâz-ı fursat ile bakıyye-i mâlın dest-i bir ve yağma itdiler. Ve Donanma-yı humâyûn fırkateleri bâd-ı muhâlife dû-çâr ve ta'vîk olmağla cengde bulunmayup iki gün[334] sonra gelmeğin kazâ-yi mâ-fât içün kapudan paşa dahi fırkatelerle şakī-i mezkûrun olduğu köy ve evlerine varup ba'zı kesbe zafer-yâb ve hânedânların ihrâk-ı bi`n-nâr idüp giru[335] avdet eylediler. Çün gürûh-ı mekrûh-ı bugāt bu mertebe sîlî-hor-ı ibret ve te'dîb olunca kulûb-ı menhûs-ı A'râba havf ü haşyet düşüp ve ba'zıları dahi bu bâbda nâ-çâr ve mücbir olmalarına حامد لله تعالى dârü`l-emn-i itâ'at ve inkıyâda isrâ' itdiler. Mukaddem Âl-i Kaş'am şeyhi Şeyh Şebib huzûr-ı serdârîye çehre-sây-i mürâca'at ve ta'ahhüd-i hidmet idüp teşrîf-i abâ ile ser-firâz ve ba'dehû Haske şeyhleri ve nehr-i Şâhî şeyhiyle nehr-i Tahmâsiyye ve Benî Malik ve Zebid şeyhleri mütemessik-i ezyâl-i afv ü inâyet olmalarıyla ba'de`l-yevm yollar âsûde ve edâ-yi mâl-ı mîrî ve hidmet-i hafr ve sedd ü bendde dâmen-i der-miyân itmek şartıyla taraf-ı serdârîden mezbûrlara amân virilüp ilbâs-ı abâ ve destâr ile tatyîb-i hâtır kılındılar. Bundan sonra Haske mukāta'ası şeyhlerine ve Benî Mâlik mukāta'ası kendü şeyhine şimdilik feth-i cedîd olmağla cüz'î nesne ile maktû'an tevcîh olup Rummahiye ve Kudüs ve Bâşiye ve Suletbe ve nehr-i Şâhî ve Tahmâsiyye ve Müseyyib ve Muhavvilîn nehirlerin ba'zı re'âyâları yerlü yerine gelüp mehmâ-emken sayfî zirâ'atiyle imârete müteveccih oldular. لله الحمد A'râb eşkıyâsının bu vak'ada dahi hayli gûşmâlleri olmağla ebnâ-yi sebîl ve nevâhî ve kurâ fukarâsı kemâliyle tahsîl-i emniyyet itdiler. Ve bu feth-i merkūm işbu sene-i mezkûre Receb'inin on dokuzuncu Dü-şenbih gün vâki' olup, irtesi Salı gün hamâme-nâme bir

[332] ecnâs-ı muhtelifeden ÇY: muhtelife -V
[333] ü hasâret ÇY: -V
[334] günden ÇY
[335] giru ÇY: -V

cenâhıyla Bağdad'a[336] ba'zı sikātdan mektûb vârid, vak'a-i mezbûre ale't-tafsîl tahrîr olunmağın ehl-i Bağdad azîm şenlikler ve şâd-mânlıklar[337] ile mesrûr ve şâdümân olduklarından gayrı, ahbâr-ı feth-i kasabât ve kurâya münteşir oldukda âmme-i âlem sürûr-ı tâm-ı birle[338] nevâziş-dâr-ı şükrân-ı ilâhî oldular. Ve ordu-yi nusret-me'âsir mahall-i mezkûrde iki gün mikdârı meks ü[339] ikāmet, ba'dehû rıhlet ve şatt-ı mezkûru kadîmî mecrâsına düşürmek içün hafrı lâzım gelen nehr-i cedîd ve sedd-i bendi mühim olan mahalle karîb şâttî-i Fırat'da darb-ı hayme olunmağla, ol sahrâ cem'iyyet-gâh-ı asâkir-i encüm-iştibâh olup bu vâkı'a-i fütûhât-ı celîle künhüyle[340] Der-i devlete[341] arz u i'lâm olundu.

Tertîb-i Ordu-yi Mansûre

Şâttî-i Fırat'da taraf-ı şimâlden ibtidâ ile iki keçelü envâ'-ı esnâf ve ehl-i sûk, cümle me'kûl ve melbûs ve mâ-yühtâcı ihzâr ile meşhûru üzre kuş südü bulunur bazar nasb ve kavî ve za'îf, harîd ve fürûhtda dil-hâh olmağla yevmen fe-yevmen tezâyüd bulup nasb-ı[342] medâr-ı müte'addide ve ihzâr-ı tahîn ve câ-be-câ furuncular, habbâzlar, acen-i acîn ve bakkallar ve helvacılar ve attarlar ve sebze-fürûşlar ve kassablar ve bezzâz ve kazzâzlar tergîb-i müşteri içün âheng-i hoş-nevâ ile aceb kîse düşmeni idiler. Hattâ müte'addid hamamlar ve kahvehâneler ile kulûb-ı askeri mütesellî ve rûz-be-rûz sefâyin-i meşhûne ile Bağdad'dan ve Haske ve Hılle tarafından envâ'-ı me'kûlât nakl olunduğundan gayrı asâkir-i mansûre Urbân münserlerine reh-yâb-ı zafer olup ekserî iki üç aylık zahîre ihrâzıyla kâm-rân-ı merâm ve ba'dehû hafrı lâzım gelen nehr-i cedîdin tûlunca ordupazara[343] muttasıl ordu-yı serdârî ve yerlü kulu ve cebeciyân ve cebehâne ve topcuyân-ı Dergâh-ı âlî ve haddâdân ve neccârân nüzûl ve ba'dehû kul kethudâsı ve Dergâh-ı âlî yeniçerileri ve Musul Vâlîsi Vezîr Kürd İbrahim Paşa ve Şehrizor Vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ve Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Anadolu Vâlîsi Vezîr Arnavud Abdi Paşa ale't-tertîb kapuları ve eyâletleri askerleriyle nasb-ı hıyâm-ı zafer-kıyâm idüp ba'de'l-müşâvere savâb-dîd-i ukalâ ve ittifâk-ârây-ı vüzerâ ile şatt-ı merkūmun doğru okundan ya'ni ki; şimâl ile şark beyninde cenûba mâ'il hafr ile şatt-ı mezbûr kadîmî mecrâsına îsâl olunmak üzre nehr-i cedîd mevzî'-i ta'yîn ve mesâhat

---

[336] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[337] ve şâd-mânlıklar ÇY: -V
[338] ile ÇY
[339] mikdârı meks ü ÇY: -V
[340] künhüyle ÇY: -V
[341] devlet-i dâ'imü'l-karâra Ç: dâ'imü'l-karâr -YV
[342] nasb -Ç
[343] ordu ve pazara ÇY

olunup beş bin yüz yetmiş zira‘ tûl ve yüz yirmi iki zira‘ arz ve yirmi zira‘ umk olmak[344] üzre hafra mübâşeret ve her tâ'ifenin âdemine münâsib hafr taksîm ve kapudan paşa ve Hılle ve Haske ve kasaba-i Necef ve kasaba-i Kerbelâ`dan gelen re‘âyâya mümkinleri mertebe birer mikdâr hafr ta‘yîn ve cümleye kifâyet mikdârı bîl ve kazma ve kürek ve gırâr ve torba virilüp mâh-ı Recebü`l-ferdin yirmi ikinci günü hafra ibtidâ ve mübâşeret olundu. (279 b) Ve rûz-hem-rûz evvel-i leylden dört sâ‘at, âhirinden iki üç sâ‘at bîl-dârân-ı pür-tüvân hafra vesâirleri nakl-i hâka mübâşeret ve serdâr-ı bâ-vakâr dahi terk-i râhat ve karâr ve ferâmûş-hâb ü hor ile piyâde gûşiş ve her sınıfı vakt ve bî-vakt ve dûr-ı ocakda ve bucakda hafiyyet idenleri ırgâd ile ihrâc ve heşâşet, beşâşet ve hiss-i kelâm ve in‘âm-ı âm ve dem-be-dem bezl-i sürh, sefîd ile celb-i kulûb-i ihrâz ve abîd itdiklerinden mâ‘adâ vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân ve ümerâ-yi[345] kirâm ile hüsn-i mu‘âşeret ve cümle askere[346] rû-yi dil göstermek[347] ile husûl-i merâma ikdâm-ı tâm[348] iderler idi. Anlar dahi kendü kapuları ve eyâletleri halkın rûz, şeb kâr-ı şugul ve iştigâle tahrîs ve terk-i râhat itdiklerinden gayrı şebân-rûzân serdâr-ı bâ-vakâr[349] ile görüşüp ittifâk-ı ârâ olduklarından[350] nâşî her ne mertebe[351] zahmet[352] ve ta‘ab mukarrer ise dahi emn ü amân ve bezl-i berr ve ihsân ve beş altı tarafda mehter-hâneler neşât-efzâ-yi dil ve cân olmağla erbâb-ı şugul ve iştigâle kemâliyle her ân bir zevk-i tâze ve ferah-ı bî-endâze hâsıl olup, koyun tuza seğirir gibi edâ-yi hidmete müsâra‘at-ı birle mânend-i tilâl ve misâl-i cibâl toprak depeleri istî‘lâ buldu. Hak budur ki; böyle bir çayırsız, çimensiz, bârid ve yâbis, adsız ve âbâdânsız sahrâ-yi bî-emânda dîvler âciz olur kâr ile iştigâl, mahz-ı eltâf-ı cenâb-ı hazret-i bârî ve yümn-i ikbâl-i şehriyârî ve ikdâm ve sa‘y-i serdârî olduğu bilâ-imtirâ' olup, karîbü`z-zamânda böyle bir feth-i celîl ve böyle bir hidmet-i azîme kimseye müyesser olmamağla, vezîr ve emîr, kebîr ve sagîr tahsîn-gerde-i pîr ü bernâ ve hayret-efzâ-yi rukabâ' oldular. Ve[353] bu üslûb u mergûb[354] üzre hafr-ı merkûme bir mertebe bezl-i makdûr olundu ki; nehr-i cedîdin şatt tarafından su kaynamağla yedi gün dahi merdân-ı hamiyyet-şi‘âr çamur nakline mücâhede idüp, kâr-ı hafr kırk sekiz güne bâliğ olunca iki

[344] olmak -ÇY
[345] ve ümerâ -ÇY
[346] asker-i mansûreye ÇY: mansûre -V
[347] küstürmek şeklinde yazılmış.
[348] tâm Ç: -YV
[349] bâ-vakâr Y: -V
[350] etdiklerinden Ç: ârâ olduklarından YV
[351] her ne mertebe -ÇY
[352] rahmet ÇY
[353] ve ÇY: -V
[354] u mergûb ÇY: -V

gün daha hafr ile mâh-ı Ramazân'ın[355] on ikinci günü şatt ile nehr-i cedîdin arasında olan sedd feth olunmak tasmîm olunmuşiken mâh-ı mezbûrun onuncu günü vakt-i asrda câ-be-câ çeşmeler zuhûr ve galebe-i miyâh zabtı kābil olmayup vüzerânın[356] savâb-dîdileri ile sedd-i merkūmun feth ve inficârına mübâşeret-birle Feth-i şerîf kırâ'at ve kurbânlar takdîm ve dest-i du'â bâr-gâh-ı mevlâya ref' ve Fâtihâ ile ihtitâm ve görmeğe muhtâc iki yüzden mütecâviz merdân-ı Urbân bîller ile ceng-i âb ve gil iderek şatta güşâyiş virildikde, Allâhü ekber sadâ-yi hurûr-âb ve tarafeynden müctemi' olan yirmi binden mütecâviz[357] halâyıkın gırîv ile tekbîr ve tehlîlleri lerze-resân-ı felek-esîr ve fi'l-hâl nehr-i mezkûr arz-ı yâbis iken şatt-ı azîm olup, kadîmî mecrâsına îsâl ve ittisâl olundukdan sonra nasb-ı cisre muhtâc olmağla sefâyin-i müte'addide ile cisr dahi binâ olunup şattın seddine mübâşeret olundu. Bağdad ve Hılle'de tedârük olunan mühimmât ve cebe-hâneden mâ'adâ ordu-yi mansûrede ibtidâ-yi eyyâm-ı hafrdan intihâ-yi sedde varınca leyl ve nehâr müte'addid kûre-i âhen-girân ve kâr-hâne-i dülgerân mutâfciyân, ihzâr-ı mühimmât ve cebeciyân ve topcuyân tedârük ve mâ-yühtâca sa'y ü ihtimâm idüp, insâf oldur ki; lâzım gelse bir sevâd-ı a'zam teshîrine ancak bu kadar zehâyir ve cebe-hâne tedârükü mümkin olup belki acz dahi lâzım gelür idi. Bu eyyâmda Bağdad'da[358] taraf-ı serdârîden kāimmakām olan ağadan mektûb vârid ve Acem'den elçi geldüğün ihbâr itmekle taraf-ı serdârîden dahi kâğıd tahrîr ve emn-i tarîk içün kifâyet mikdârı atlu ta'yîn ile elçi-i merkūm orduya taleb olundu. Ve Bağdad-ı âbâd[359] defterdârı dahi ba'zı zehâyir iştirâsıçün fermân-ı serdâr ile Bağdad'da[360] kalmışiken, ba'zı mühimmât-ı edevât[361] ile orduya da'vet olunmağın, elçi-i merkūm ile mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü günü orduya mülhak[362] oldular. Elçi nâmesin teslîm ve lâzımesi üzre ri'âyet olunduğundan gayrı mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci gicesi serdâr tertîb-i ziyâfet, vüzerâ-yi ızâm ve ümerâ-yi kirâmı da'vet ve elçi dahi ihzâr, bast-ı hân, et'ıme-i gül-fâm ve ekl ve şürb-i şîrîn-kâma ta'âkuben şatt üzre envâ'-ı âteş-bâzî ve humbara-endâzî olunup Donanma-yı humâyûnda ve ordu-yi mansûrede olan toplara âteş virilmekle bir kûrî-i düşmen azîm şenlik olup, elçi-i merkūm bu üslûbda hafr ve şakk-ı arzı ve böyle bir deryânın sedd ü bendi bâbında olan ikdâm ve ihtimâmı görüp garîk-i bahr-i tahayyür olmağla sebbâbe-gezîd-i gubret olmuşdur. Ve nâmesinin muktezâsınca redd-i

---

[355] Ramazân-ı mübârekin Ç: mübârek -YV
[356] vüzerâ-i izâmın ÇY: izâm -V
[357] ziyâde ÇY
[358] Bağdad-ı âbâdda ÇY: âbâd -V
[359] âbâd ÇY: -V
[360] Bağdad-ı âbâdda Ç: âbâd -YV
[361] edevât ÇY: -V
[362] dâhil ÇY

cevâb tahrîr ve teslîm ve Köy Paşası mürâfakatıyla kasaba-i Necef-i eşref tarafına râhî olundu. Mezbûr varup ziyâret-i atebe-i radıyye-i Aleviyye ile kâm-rân ve andan kasaba-i Kerbelâ`ya tevcîh-i inân ve andan ziyâret-i âstân-ı melâ'ik-i pâs-bân-ı seyyidü`ş-şühedâ ile hod-gâm oldukda, Selmân-ı şakī ol tarafda Şammar Arabı arasında[363] olmağın, elçi-i merkūme gelüp olduğu hâlden tevbe vü istiğfâr ve sâlik olduğu tarîk-i mühlikden rücû' ve tevbe-kâr olup ba'de`l-yevm mutî' ve münkād-ı vükelâ-yi pâdişâhîye her vechile[364] inkıyâd itmeği şart ve elçinin tavassutuyla taraf-ı serdârîden amânü`l-emân[365] ve istimâlet-nâme ricâsında olmağın, mezbûr dahi huzûr-ı serdâra şefâ'at-nâme tahrîr ve merkūmun tevbe vü inâbet ve ol bâbda olan ahd ü[366] yemînlerin ve ta'ahhüd-i hidmetin tafsîl ve takrîr[367] idüp, müstakil âdemiyle arz ve[368] i'lâm itmekle şefâ'ati hayyiz-i kabûlde vâki' ve şurût ve uhûdu üzre istimâlet-nâme tahrîr ve irsâl ve bilâ-havfin velâ-ecelin gelüp hidmetde bulunmaları işâret olundu.[369] الخائن خائف ve[370] şakī-i merkūm yine cesâret idemeyüp ibtidâ mülâkī olmaklığı babası Abbas`a havâle-birle elçi-i merkūmu babasına gönderdi. Babası dahi bundan akdem mükerreren arzuhâl gönderip taleb-i amân itmeğin amân-nâme ile çavuşlar kethudâsı gönderilmişidi. Ol dahi tereddüd ve tevakkuf üzre iken elçi vardıkda yine tahsîl-i emn-i emân[371] itmeyüp ammî-zâdelerinden birin çavuşlar kethudâsı ve elçi ile orduya irsâl itmeğin ol dahi tayyib-i hâtır ile ric'at olunmuşiken yine baba ve[372] oğuldan eser zuhûr itmeyüp ancak iğfâl ider sözler ve mekr ve hîleye müştemil mektûblar ile vakit geçürdüler. Ve bundan dört beş ay mukaddem Basra tarafında Müntefik şeyhi olan mârü`z-zikr Mani' mürd olmağın muhâfız-ı Basra Vezîr Bey-zâde Ali Paşa tevcîhiyle oğlu Hammud şeyh olup asker-i ehl-i[373] islâm Nehr-i[374] Ziyâb`a vardıkda taraflarına karîb olmağla havfa düşüp izhâr-ı itâ'at ve ubûdiyyet ile taraf-ı serdârîye mektûb tahrîr ve Ali Paşa-yi müşârun-ileyhe kendüyü tavsiye ve terbiye itmek üzre şefâ'at-nâme ricâ ve iltimâs itmekle müsâ'ade ve Vezîr-i mûmâ-ileyhin taraf-ı rızâlarında bulunup savâb-dîdi üzre hareket ve sa'y ve ihtimâmları tenbîh ü te'kîd buyurulduğundan gayrı[375] vezîr-i müşârun-ileyhe dahi başka

[363] aralarında ÇY
[364] her vechile ÇY: -V
[365] emân ÇY: -V
[366] ahd ü ÇY: -V
[367] ve takrîr ÇY: -V
[368] ve -ÇY
[369] "Hâin (kimse) zulmeder".
[370] ve ÇY: -V
[371] emân ÇY: -V
[372] ve -ÇY
[373] ehl ÇY: -V
[374] nehr -ÇY
[375] Vezîr-i mûmâ-ileyhin... gayrı -ÇY

muhabbet-nâme rakam-zede-i nevk-i hâme olup husûs-ı mezkûr tafsîl kılındı. Ve sedd-i merküm hidmeti orduda mevcûd ba'zı vüzerâ vü ümerâya sifâriş-birle bu mâbeynde serdârı ve ba'zı vüzerâ ve kapudan paşa Donanma-yı humâyûn sefineleriyle iki def'a Haske nâhiyesine varup ol tarafları geşt ü güzâr ve re'âyâya istimâlet ve neçe gûne nasîhat ve in'âm ile yine gününde giru[376] orduya avdet eylediler. Ve nehr-i cedîde Şatt-ı Fırat icrâdan sonra şattın sedd ü bendine sa'y ü ihtimâm-ı mâ-lâ-kelâm olunup eğer serdâr-ı muhterem ve eğer sâir vüzerâ-i pür-haşem şebân-rûzân birbirleriyle görüşüp, hafr ve sedd ahvâlin müşâvere ve ittifâk-ârâ ile dâmen-i der-miyân itmâm-ı hidmete ikdâm ve ihtimâm-ı tâm idüp yevmiye üç dört bin davar zuhûrunda nakl-i saz ve çalu ve kamış ve on iki sefîne ile nakl-i ahşâb ve ahtâb ve gice ve gündüz nevbet ile asâkir-i hamiyyet-me'âsire nakl-i türâb itdirilüp, lâ-cerem kebîr ve sagîr ve emîr[377] ve vezîr bir ân, bir sâ'at te'hîr ve tekâsüle cevâz gösterilmeyüp bezl-i makdûr iderken fasl-ı bahâr hulûl ve rûz-ı nevrûz duhûl idüp, şattın tuğyân ve ziyâdesiyle orduya taraf taraf sular müteveccih ve yakîn yerlerde kârâste dahi kalmamağla, kıllet-i kârâste ve tûl-i meks ve ufûnet-i mekân ve ziyâde-i şatt ile asker-i islâma melel-târî olmağın, gurre-i Zi'l-ka'deye gelince vücûda gelen sedd tahkîm ve muhâfazasıçün bir kal'a-i metîn teşyîd ve tersîn ve kifâyet mikdârı cebe-hâne ve müstahfizîn ta'yîn olundukdan sonra, göçe[378] mübâşeret-birle cebe-hâne-i âmire sefînelere tahmîl ve Rıdvâniyye İskelesi'ne nakl ve andan Bağdad'a[379] davar[380] ile nakl olunmak üzre çekdirilüp ne mikdâr şatt sedd ve ne mikdâr bâkî ve ne kadar kârâste sarf olunduğu ve ne sebeb ile göç iktizâ itdüğü âmme-i askerînin Der-i devlet-i ma'delet-i sa'âdet[381]-masîre olan mahzarlarında tafsîl olunmağın ayniyle sebt-i eser kılındı.

(280 a) Sûret-i mahzar

Atebe-i aliyye-i sidre-i müntehâ ve südde-i seniyye-i süreyyâ-intihâ, lâ-zâlet mahrûsate ilâ-yevmi'l-cezâ türâbına hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile Bağdad-ı dârü's-selâm eyâletinde vâki' Nehr-i Ziyâb ta'bîr olunur Şatt-ı Fırat sedd ü bendine me'mûr olup zîr-i mahzarda mezkûrü'l-esâmî olan Dergâh-ı âlî yeniçerileri ve cebeci ve topcu ocakları ve Kütahya ve Diyarbekir ve Musul ve Kerkük eyâletlerinin ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ve sâir ser-kâr ve ihtiyârları[382] ve Donanma-yı humâyûn kapudanları kullarının mahzar-birle arzuhâlleri budur ki; hâlen muhâfız-ı Bağdad-ı

[376] giru ÇY: -V
[377] ve emîr -ÇY
[378] gerçe ÇY
[379] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[380] davarlar ÇY
[381] sa'âdet ÇY: -V

dârü`s-selâm[383] vezîr-i celîlü`l-kadr sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretleriyle ma'an vâlîlerimiz ile bu kulları edâ-yi hidmet-i mezkûre içün işbu sene-i mübârekede vâki' mâh-ı Recebü`l-ferdin altıncı günü[384] Bağdad-ı dârü`s-selâmdan nehzat ve ale`t-tarîk asker-i mansûrun[385] sedd-i râh ve redd ve men'i sevdâsıyla karşu gelen bugāt ve usât-ı A'râbın bundan akdem arz u i'lâm olunduğu üzre avn-i cenâb-ı hazret-i bârî-i zü`l-celâl[386] ve yümn-i ikbâl-i şehriyârî ile cezâları virildikden sonra mahall-i mezbûr üzerine nüzûl ve Nehr-i Ziyâb didikleri nehirden eser nâ-bedîd ancak nâmı kalmış bir mahal olup Şatt-ı Fırat bi-aynihî mahall-i merkūmdan akup ve kadîmî mecrâsı kum depeleri olmağla bu makūle şatt-ı azîmin sedd ü bend ve âhar tarafa icrâsı makdûr olmayup tetebbu'-ı tevârîh olunsa devr-i Adem`den bu güne gelince misli sebkat itmemiş bir emr-i müşkil olduğu müşâhede olunmuşiken yine مستعين بالله ومتوكل علي الله تعالي عنه[387] mücerred tahsîl-i rızâ-yi yümn-i iktizâ-yi pâdişâhî içün şatt-ı merkūmun doğru okundan cümlenin ma'rifetiyle mukaddemâ arz u i'lâm olunduğu üzre beş bin yüz yetmiş zira' tûl ve yüz yirmi iki zira' arz ve yirmi iki zira' umk bir nehr-i cedîd hafr ile şatt-ı merkūm kadîmden akduğu yere îsâl ve ittisâl içün mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci günü hafra ibtidâ olunup serdâr-ı muhterem vesâir me'mûr olan vüzerâ-yi ızâmın ikdâm ve ihtimâmlarıyla cemî'-i asker[388] ale`s-seher ve rûz-ı heme-rûz nısfü`l-leyle varınca bir ân meks ve râhat itmeyüp nehr-i cedîd hafrına ve nakl-i türâb kaydına düşüp kırk sekiz gün kâmil ayn-i cem' ile bezl-i makdûr ve tedârük olunan on beş binden mütecâviz torba ve gırâr ile her gün arkada nakl olunan toprak alimallâh dağlar ve depeler mânendi olup bu üslûb-ı mergūb[389] üzre lâzım gelen hafr temâm olunca mâh-ı Ramazân`ın[390] onuncu günü su icrâ ve sedd-i merkūm içün ihzâr olunan azîmü`l-cüsse sanduklar ve mühimmât ve edevât-ı lâzıme ile sedde dahi başlanup ibtidâ on beş zira' evtâd ile bend-i iskele, ba'dehû üzerine urgan ile çalu bağlu kırk binden mütecâviz deve çuvalı mânendi toprak memlû zenbil ve hasır şatt-ı mezkûre ilkā olundukda eseri zuhûr itmeyüp gāib oldukdan sonra tedârük olunan yirmi binden ziyâde gırâra dahi toprak doldurulup ilkā olunduğuna te'âkuben saz ve kamış ve hasır ve toprak ile yapılmış otuz kadar belâm misâli sazdan ipler ile bend ve tahkîm olunmuş iki yüz nefer

---

382 ihtiyâr ve umûr-dîde pîrleri ÇY: ve umûr-dîde pîr -V
383 dârü`s-selâm ÇY: -V
384 günü -ÇY
385 asâkir-i ehl-i mansûrenin ÇY
386 zü`l-celâl ÇY: -V
387 te'âlâ ÇY: -V
388 asâkir-i ehl-i islâm ÇY
389 mergūb ÇY: -V
390 Ramazân-ı mübârekin ÇY: mübârek -V

mikdârı[391] âdem zoruyla yokuşdan indirilmesi ancak mümkin minâre mânendi leş ta'bîr olunur bî-hadd ve lâ-yü'ad eskâlin iki başı[392] bağlanup ilkā ve on beşden mütecâviz açık ta'bîr olunur sefîne ve rûz-merre üç binden mütecâviz davar ile nakl olunan saz ve çalu sarf olunduğundan gayrı on iki buçuk zira' tûl ve yedi buçuk zira' arz ve yirmi zira' umk, zira'-ı mi'mârî olmak üzre üç kıt'a sanduk toprak ve çalu ve zenbil ile doldurulup cümle bu mühimmât birbirinin akabince şatt-ı merkūma ilkā ve tenzîl olunduğundan gayrı sedd-i merkūmun giru tarafından on beş zira' şebeke ta'bîr olunur bir sedd dahi tahkîm olunup Hüdâ-yi müte'âl hazretleri[393] şâhid-i hâldir ki; vezîr, emîr-i kebîr ve sagîrimiz gice ve gündüz dimeyüp at ve davar ve hidmetkâr ile nakl-i hâk ve ref'-i mühimmât idüp bezl-i makdûr ile tâb ü tüvân tâk olunca mukaddemâ arz u i'lâm olunduğu üzre şatt-ı merkūmun arzı iki yüz zira' olup hâlen bâlâda zikr olunduğu üzre bu kadar zenbîl ve hasır ve gırâr ve toprak ve çalu ve sâz ile memlû sandukları birbiri ardınca ilkā ve su ziyâdesi ve târîh-i mahzar-ı bendegâne gelince ancak yetmiş üç zira' arz ve yirmi iki buçuk zira'[394] umk ki; şimdiki vakitde on sekiz buçuk zirâ'ı suda ve dört zirâ'ı taşrada olmak üzre seddin tahkîm ve bendi mümkin oldu. Bundan sonra dahi itmâm-ı hidmete mâl ve cânımızı fedâ itmeği mânend-i vâcibât-ı dîniyye ve bâ'is-i iftihâr-ı dünyeviyye bilür iken fasl-ı bahar ve rûz-i Nevrûz hulûl ve şatt-ı merkūmun tuğyân ve etrâfı alduğu vakit duhûl itmeğin, ordu-yi asker şatt kenârında her sene su basduğu mekânda olup mahall-i muhâtara ve bu tarafın yolları hev[r] yerler olup, su ziyâdesinde mürûr ve ubûru kâbil olmaduğun bu semtin hâlinden haberdâr mu'temedün-aleyh kimesnelerin ihbârından gayrı evvel-be-evvel şatt harekete ibtidâ ve orduya müteveccih olduğu re'yü'l-ayn müşâhede ve sedd-i merkūm dahi ibtidâ şattın amîk tarafından mübâşeret olmağla ileru doğru[395] gitdikce yevmen-fe-yevmen umku ziyâde ve amîk ve ilkā olunan eskâl ve ahmâl ve ahtâb ve ahşâb nâ-bedîd ve vakt-i teng-i mecâl ve hatâ ve hatar zâhirü'l-ihtimâl olmağın hidmet-i mezkûreye me'mûr vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm huzûrlarıyla meclis-i serdârîye varup vâki' hâli arz-ı[396] i'lâm ve şevketlü ve kudretlü ve merhametlü ve adâletlü[397] ve âtıfetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı rûy-i zemîn, halîfe-i Rabbi'l-âlemîn fi'l-arzîn halledellâhü hılâfetehû ilâ-yevmü'd-dîn hazretlerinin uğur-ı humâyûnunda bezl-i mâl ve cân iden kullarına merhamet ve inâyetleri mebzûl olup tehlüke ve duhûl-i mehâlike rızâ-yi humâyûnları olmaduğun

---

[391] mikdârı Ç: -YV
[392] başları ÇY
[393] hazretleri ÇY: -V
[394] zira' -ÇY
[395] doğru -ÇY
[396] arz ÇY: -V

teblîğ ve sedd ü bend olunan takviye ve muhâfazasıçün[398] bir kal'a-i metîn binâ ve muhâfazacıları ta'yîn olunmağla bu kadar ümmet-i Muhammediyye ve millet-i Ahmediyye sâhil-i selâmet[e] çıkmak lâzıme-i dîn ü devlet olup savâb-dîd-i cümle olduğun huzûr-ı vüzerâda meclis-i serdârîye inhâ itdüğümüzde serdârımız dahi lillâhi te'âlâ sarf-ı makdûr ve bezl-i mâl ve ihzâr-ı mühimmâtda kusûr vâki' oldu ise söylen yâhûd bir mikdâr eyyâm dahi meks ü ikāmet[399] ve ârâmımız mümkin ise tahammül eylen deyü buyurduklarında bi'l-cümle yek-dil ve yek-lisân hâşâ sümme hâşâ kusûr ve küsûr vâki' olmamışdır. İki üç senede ancak vücûda gelür hidmet yüz bir günde vücûda geldüğü lütf-ı ilâhî ve yümn-i ikbâl-i pâdişâhî değil midir ve şatt-ı merkūm şutût-ı meşhûreden deryâ misâl bir şatt olup, su noksanında dahi sedd ü bendin hazret-i Hak'dan gayrı kimse bilmez. Sıdk-ı kelâmımız ve bu hizmetde bulunan Devlet-i aliyye kullarının ne mertebe sa'y ve ihtimâmları olduğu bî-garaz kimselerden su'âl ve tahkīk olunursa ma'lûm-ı Devlet-i aliyye olur. Hidmet-i pâdişâhî canımıza minnetdir, lâkin efrâd-ı askerîde ârâma tâkat kalmadı. Ve ordu yerin ve etrâfın ve karşu yakasın ve yolların an karîb su basup, العياذ بالله تعالى[400] hatâ ve hatar mukarrer olur. Mahall-i hatardan selâmete çıkmak cümlenin savâb-dîdir. Ve hâlâ bu gün bu gice gelen su ordunun nısfı mertebesin alduğu hod cümlenin ma'lûmu ve manzûru olmuşdur. Andan mâ'adâ لله الحمد devlet-i pâdişâhîde hafr olunan nehr-i cedîd bir mertebe vâsi' ve amîkdir ki; bu tarafa me'mûr olan Donanma-yı humâyûn sefîneleri tâ Basra'ya dek gitmek mümkindir didiğimizde, vüzerâ-yi ızâm huzûrunda kapudan paşa-yi dilîr[401] kullarından su'âl olundukda[402] fi'l-vaki' bu gün bu su ile hafr olunan nehr-i cedîdden Basra'ya dek varılmak mümkindir deyü cevâb virdi. Hâlâ nehr-i cedîd ve sedd ahvâli bu üslûb üzre olduğu ma'lûm-ı Devlet-i aliyye olduğundan gayrı bu kulları yerlü yerimizden hareket ideli bu gün gelince sekiz ay olup yüz bir gün sırtımız ile toprak ve davarımız ile çalu ve çırpı[403] nakl idüp, mekân ve yurdumuza dahi ancak dört ayda varmak mümkin olur. Seferimiz bir seneye bâliğ olmağla bu kullarında ve davarımızda ve hidmetkârımızda tâb ü tâkât kalmayup bir akçe harçlığa muhtâc ve hâlimiz darmadağın,[404] perîşân olduğu ve bu sefer âhar sefere kıyâs olunmaduğu zâhirdir.[405] Bundan sonra bu sene

[397] ve adâletlü Y: -ÇV
[398] muhâfazaları içün ÇY
[399] ü ikāmet ÇY: -V
[400] te'âlâ ÇY: -V
[401] dilîr ÇY: -V
[402] su'âl olundukda -ÇY
[403] ve çırpı ÇY: -V
[404] darmadağın ÇY: -V
[405] zâhir-i nümâyândır ÇY: nümâyân -V

tekrâr âhar hidmet fermân buyurulur ise bir hâl ve bir nev' ile bu fukarâda ve davarımızda tâkat olmayup harekete iktidârımız olmamağla avâtıf-ı aliyye-i hüsrevâniden merhamet ve inâyet ricâsındayız deyü arz-ı[406] i'lâm itmemiz ile serdâr-ı muhterem dahi, imdi husûs-ı mezkûre pâye-i serîr-i a'lâya mahzar ve takrîriniz huccet olunmağa muhtâcdır deyü buyurmalarıyla bu fukarâ dahi ittifâk ve ittihâd-ı[407] ârâ ile işbu mâh-ı Zi'l-ka'detü'ş-şerîfe gurresinde mahall-i mezkûrdan rıhlet idüp inâyet ricâsıyla vâki' hâl, vukû'u üzre pâye-i serîr-i a'lâya[408] arzuhâl-birle mahzar olundu. Ol bâbda emr ü fermân der-merhamet nişânındır. Tâ'ife-i mezkûrenin bu minvâl üzre mahzarları alınup hidmet-i merkûmeye me'mûr vüzerâ-yi ızâm ve mîr-i mîrân-ı kirâm dahi husûs-ı mezkûru takrîr ve mezbûrları tasdîk-birle mahzar tahrîr ve hatm idüp serdâra teslîm ve mahall-i merkûmdan rıhlet ve ordunun bir tarafı Şatt-ı Fırat ve bir tarafı nehr-i cedîd ve iki tarafı şattın kadîmî mecrâsı olmağın su ziyâdesiyle mecrâ-yi kadîme dahi bir mikdâr su cârî ve ordu cezîrede vâki' olmağla mecrâ-yi merkûm üzerine bir kıt'a cisr nasb ve taraf-ı garbîye ubûr ve iki gün meks ve gurre-i mâh-ı mezbûrda sekiz sâ'at mesâfe Nehr-i Şâhî enhârından bir nehir üzerine nüzûl ve bir gün ikâmet ile dört sâ'at menzil-i Çelebiyye nâm nehir üzerine nasb-ı hıyâm-ı ârâm olundu. Bu menzilde Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa ordu muhâfazasına alıkonulup Serdâr Vezîr Mustafa Paşa Anadolu Vâlîsi Vezîr Arnavud Abdi Paşa ve Şehrizor Vâlîsi Vezîr-i dilîr[409] Çetrefil oğlu Yusuf Paşa ve Musul Vâlîsi Vezîr Kürd İbrahim Paşa ve kul kethudâsı vesâir murâd iden ümerâ ve zü'amâ ve askerîden salt sebük-bâr-ı rahş-ı rân-ı azîmet olup, esedullâhi'l-gālib-i mazharü'l-acâ'ib Ali Velî kerremellâhü vechehü'l-behiyye hazretlerinin ravza-i radiyyeleri ziyâretine müteveccih oldular. Dört sâ'at mesâfe ile rûz-i Cuma varup bâb-ı müstetâb-ı kal'ada nasb-ı sâyebân ile nüzûl ve edâ-yi farîza-i Cuma ve ziyâret-i âsitân-ı melâ'ik-âşiyân râbi'u'l-hulefâ Ali Haydar رضي الله عنه ile kâmrân-ı merâm ve fukarâ-yi kasabaya teselliyet-bahşâ-yi emn ü emân olup muhâfazaya bir oda Dergâh-ı âlî yeniçerileri ta'yîn ve yine ol gün kable'l-asr orduya avdet eylediler. Ve Diyarbekir vâlîsi vezîr-i müşârun-ileyh dahi bir kaç pâre top götürüp kal'a-i mezkûrede vaz' ve kâmrân-ı ziyâret-i şâh-ı merdân ile menzil-i sânîde orduya vâsıl oldu. **(280 b)** Ordu-yı nusret-mevfûr dahi mahall-i merkûmdan heybet-resân-ı karîb ve dûr olarak hareket ve ale't-tarîk ziyâret-i zarîh-i envâr-ı sarîh-i nebiyyillâhi hazret-i Zülkif aleyhi's-selâm ile dahi bâr-gâh-ı bî-enbâza ref'-i dest-i niyâz olunup, sekiz

[406] arz ÇY: -V
[407] ve ittihâd ÇY: -V
[408] a'lâ-yı sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[409] dilîr ÇY: -V

sâ'at mesâfe ile azîmet ve kasaba-i Hılletü'l-hudrânın garbîsi mızrab-ı hıyâm-ı tûbâ-kıyâm oldu. Mahall-i mezkûrda ba'zı husûsun temşiyet ve tanzîmi içün üç gün mikdârı meks ü[410] ikāmet esnâsında giru ordu yerinde ibkā olunmak üzre yine serdâr vesâir vüzerâ-yi cihân-ârâ ve ba'zı murâd iden asâkir-i nusret me'âsir ile ziyâret-i seyyidü'ş-şühedâ-i kurratü'l-ayn Hazret-i İmam Hüseyin رضي الله تعالى عنه Rikâb-ı azîmet idüp yedi sâ'at mesâfe ile yevmü'l-erba'a, sâbi'-i Zi'l-ka'de kasaba-i Hüseyne hâricinde darb-ı sâyebân ve ba'zı ufak çadırlar ile nüzûl ve tâife-i askerîden[411] kimesne kasabaya girmemek fermân ve tenbîh olundu. Ve anda dahi serdâr ile vüzerâ ziyâret-i[412] ravza-i seyyidü'ş-şühedâ vesâir şühedâ-yi Kerbelâ ve bezl-i sadakāt ve celb-i kulûb-ı fukarâ ile hayme-gâhlarına avdet idüp yarındası iki oda yeniçeri-yi Dergâh-ı âlî ve Palu beyi muhâfazaya ta'yîn ve irsâl[413] ve mîr-i merkūm ve çorbacılar hıla'-i fâhire ile tebcîl ve bir kaç kıt'a top ve cebehâne-i edevât[414] ile kasaba-i mezkûre tahkîm ve vakt-i duhâda ref'-i livâ ve tayy-i bisât-ı sahrâ ile vakt-i gurûbda orduya avdet kılındı. El-hak eğer kasaba-i Necef ve eğer kasaba-i Kerbelâ ahâlîsi bu kadar asker-i muhtelifü't-tıbâ'ın duhûl ve hurûclarında takayyüd-i serdârî ve tenbîh-i vüzerâ ile rencîde olunmayup fukarâ-yi meşhedeyn-i şerîfeyn nevâziş-dâr-ı şükrân olmuşlardır. Ve savâb-dîd-i serdârîyle Hılle kasabasından dahi Davud Paşa nâm bir merd-i cesûru dahi kasaba-i Necef-i eşref muhâfazasına gönderdikden gayri, mebâdâ Haske tarafında Selman nâm[415] şakînin ba'zı hareket-i müdebbirânesi ola mülâhazasıyla on pâre firkate levendâtıyla ol tarafın muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve kapudan paşa dahi Hılle muhâfazasına alıkonuldu. Bundan sonra evvel-be-evvel asâkir-i ehl-i[416] mansûre kasaba-i mezkûrenin taraf-ı şarkîsine ubûra şürû' ve ba'dehû serdâr-ı vakār[417] dahi mâh-ı mezbûrun on dördüncü Çehâr-şenbih gün müretteb âlây-birle[418] taraf-ı şarkîye nüzûl, bir gün ikāmet ve rıhlet ve dört sâ'at mikdârı[419] mesâfe Muhavvilîn Köprüsü'nün taraf-ı garbîsi ordu-yi mansûra muhayyem-gâh oldu. Ve irtesi gün andan dahi göçülüp, dördüncü sâ'atde Müseyyib hevri nâm mekân, cilve-gâm-ı hıyâm-ı gülşen-i nizâm oldu. Bu menzilde tekrâr Âl-i Kaş'am şeyhi Şebib dâmen-i bûs-ı serdâriyle[420] şeref-yâb ve ta'ahhüd-i hidmet

[410] mikdârı meks ü ÇY: -V
[411] asker-i islâmdan ÇY: islâm -V
[412] ziyâret ÇY: -V
[413] ve irsâl ÇY: -V
[414] edevât ÇY: -V
[415] nâm ÇY: -V
[416] ehl ÇY: -V
[417] vakār ÇY: -V
[418] ile ÇY
[419] mikdârı ÇY: -V
[420] serdâr-ı vakār ile ÇY: vakār -V

itmekle teşrif-i abâya sezâ kılındı. Menzil-i merkūmdan ibtidâ-i leylde hareket ve on iki sâ'at seyr ile Bağdad'a[421] bir buçuk sâ'at mesâfe Dicle kenârı Devre nâm mahal mızrab-ı hıyâm-ı dilâverân ve andan dahi bir buçuk sâ'at mesâfe müretteb âlây-birle serdâr-ı vakār[422] vesâir vüzerâ-yi ızâm kemâl-i temkîn ve vakār ile Bağdad'ın[423] karşu yakasına ferah[424]-bahşâ-yi nüzûl, üç gün meks ü[425] ikāmet ve mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Penç-şenbih gün saray-ı Bağdad'a duhûl idüp ulemâ ve sâdât ve âmme-i ser-kârân teşrîf-i kürk ve hıl'at ve ferâce ile ikrâm olunmağın devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî[426] du'âsın merfû'-ı bâr-gâh-ı hazret-i ilâhî oldu. Üç gün mürûrunda husûs-ı mezkûre tahrîr ve mukaddemâ hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[427] ile vârid olup sefere me'mûr olan Kapucubaşı İsmail Ağa[428] ile serdâr tarafından dahi İbrahim Ağa Der-i devlete[429] irsâl olundu. Ve cevâb-ı mahzar gelinceye dek vüzerâ-yi ızâm dahi birer saraya nüzûl eylediler. Ve ancak eyâletler halkı tevakkufa tâb getürmeyüp herkes dâr ü diyârın arzulayup gitdiler. Ve evâhir-i mâh-ı mezbûrda Haske'de olan ağa ve şeyhler ve muhâfazada olan kapudandan mektûblar vârid ve Selman şakī giru ol tarafa gelüp ba'zı gûne hareket ve haybet ve hüsrân ile rücû' itdüğün ifâde itmeleriyle kapudan ve meşâyih-i mezkûrîne istimâlete şâmil ve ba'de'l-yevm gayret ve hamiyyet idüp hıfz u hırâsetde dâmen-i dermiyân itmelerine müştemil taraf-ı serdârîden mektûblar tahrîr ve irsâl olunduğundan gayri, gûyâ kaziyye-i mezkûre bu tarafda şöhret-yafte olmamışdır takrîbi ile tecâhüli'l-ârif tarîki üzre şakī-i mezkûre gönderilen Arabî buyruldunun tercemesidir;

Sûret-i buyruldu

Kıdvetü'l- aşâyir ve'l-kabâ'il eş-şeyh Selman-ı Huza'lı ma'lûmun ola ki; bundan akdem mükerreren Acem elçisiyle huzûrumuza arzuhâl gönderip kezâlik baban Abbas sâbıkda olan bagī ve fesâd ve ef'âl-i kabîha ve inâddan tevbe vü istiğfâr ve ba'de'l-yevm kadîmden olageldiğiniz üzre meslek-i ra'iyyete sülûk ve tarîk-i itâ'at ve inkıyâdı meslûk itmek şartıyla tarafımızdan emân ve istimâlet-nâme ve kâfir idik Müslüman olduk deyü hakkınızda afv ü inâyet istid'â itdiğinizde ba'de'l-irtidâd tevbe ile İslâma gelenlerin tevbeleri makbûle ve siyâhî-i a'mâlleri reşehât-ı sehâb-ı afv ile mağsûle olmak kānûn-ı

---

[421] Bağdad-ı dârü's-selâma ÇY: dârü's-selâm -V
[422] vakār ÇY: -V
[423] Bağdad-ı âbâdın ÇY: âbâd -V
[424] şeref ÇY
[425] meks ü Ç: -YV
[426] pâdişâh-ı kişver-güşâ ÇY: kişver-güşâ -V
[427] şevket-makrûn ÇY: -V
[428] Ağa -ÇY
[429] devlet-medâra ÇY: medâr -V

şerî'at-i garrâ ve kā'ide-i devlet-i uzmâ olmağla şurût-ı mezkûrede müstakīm olup zirâ'at ve harâset ve edâ-yi mâl-ı mîrî itmek üzre emân ve istimâlet-nâme tahrîr olunmuşidi. El-ân ve sâniyen buyruldu gönderilmişdir. İmdî âgâh olasız ki; mukaddemâ olan arz u i'lâmınız üzre sâbit kadem ve itâ'at ve inkıyâdda râsih-dem olup, şevketlü, mehâbetlü,[430] kudretlü, kerâmetlü, azametlü pâdişâhımız, pâdişâh-ı islâm halledellâhü hılâfetehû ilâ-yevmi'l-kıyâm hazretlerinin re'âyâlığı ve re'âyâ şeyhliği hidmetinde olup da'vâ-yi hükûmet ve darb-ı tabûl ve ref'-i râye itmekden ictinâb ile zirâ'at ve harâset ve edâ-yi mâl-ı mîrîye sa'y ve ihtimâm[431] gösterirseniz mahall-i me'vânızda nefsiniz ve evlâd ve ensâb ve ehl ü ıyâl ve tevâbi' ü levâhıkınız ile mahmî ve mer'î olup zarar u ziyân görmezsiz. Ve illâ tekrâr rücû' ve nakz-ı îmân ile tarîk-i inâda sâlik ve vâdî-i bagī ve fesâdda münhemik olduğunuz yâhûd kadîmî olan mekânınızdan tecâvüz-birle mukāta'ât ve re'âyâ-yi pâdişâhîye bir adım ve bir karış te'addî ve tecâvüz itdüğünüz mesmû'umuz olursa bundan akdem iblis-i telbîse tâbi' olup ma'riz-i katle takdîm itdüğünüz bed-bahtların kanından henüz süyûf-i havf-ı asâkir-i[432] pâdişâhî silinmeyüp ve ehl ü ıyâllerinin âteş-i derûnları ile'l-ân söyünmeyüp cerîme-i günâhları ve erâmil ve eytâmlarının inkisâr ve hüznleri hatâsı sebt-i sahîfe-i a'mâliniz olduğun bilürsüz. Nakz-ı ahd ve rücû'-ı ani'l-hakk iderseniz بحول الله تعالى و قوته bu nevbet varıldıkda yerlere ve göklere sığışmayup katl-i âm ve cezâ ve intikām ile vâlid ve mevlûd ve etbâ' ve metbû'unuzdan nefs-i vâhid halâs-ı girîbân-ı cân itmek adîmü'l-ihtimâldir. İmdî nefsinize rahm ve evlâd ve ehl ü ıyâlinizi vartât-ı helâkden halâs-birle, müteşebbis-i dâmen-i itâ'at ve mütemessik-i urvetü'l-vüskā inkıyâd ve meskenet olup tevbeniz üzre sâbit ve şurût ve uhûdunuz üzre kā'im olmağla kadîmî mesken ve me'vânızda zirâ'at ve harâset ile takayyüd ve edâ-yi mâl-ı mîrî ile mukayyed olup âhar mukāta'a ve gayri re'âyâya itâle-i dest-i tecâvüz itmeyesiz ki; tarafımızdan kemâl-i lütf ve ri'âyet müşâhede idersiz. Ve dahî bundan akdem huzûrumuza gelmeği arz u inhâ, ba'dehû ba'zı a'zâr ile vaktine te'hîr itmiş idiniz. İmdî hulûs-ı niyyet ve safâ-yi akīdet idüp vaktiyle gelürsenüz tarafımızdan ri'âyet ve himâyet müşâhade idersiz. Bilmiş olup mûcib-i buyruldu ile amel idesiz. Tahrîren fî evâhir-i şehr-i Zi'l-hicce min şuhûr sene 1113.

Ve Hılle muhâfazasında olan kapudanân ve firkateler levendânının Der-i devletden ihsân buyurulan ulûfeleri bu eyyâmda ve bundan akdem dört beş def'a pey-der-pey Dergâh-ı âlî kapucubaşıları mübâşeretleriyle beleğa-mâ-belağ vârid ve ol tâ'ife-i

[430] mehâbetlü ÇY: -V
[431] ve ihtimâm -Ç

mezkûreye irsâl olundu. Ve Rakka tarafından Bağdad-ı dârü's-selâm[433] muhâfazasında olan Dergâh-ı âlî ve yerlü kullarının zahîrelerine tevcîh ü inâyet olunan zehâyir sefîneleri, Şatt-ı Fırat kılleti ile Ane kasabasında mütevakkıf iken evâhir-i mâh-ı Zi'l-hicce'de Rıdvaniye İskelesi'ne gelüp vusûl ve lenger-endâz olmağın bir kaç kıt'a sefînesi Hılle tarafında olan kul tâ'ifesi zahîrelerine gönderilüp, kusûru[434] Bağdad'a[435] nakl olundu. Ve bundan akdem Der-i devletden[436] inâyet buyurulan zahîre-bahâ ile iştirâ olunan gılâl, imdâd-ı serdâr ile kul zahîresi ve erbâb-ı cerâyenin tasaddukât-ı pâdişâhîden olan râtibeleri virilüp âmme-i âlem[437] du'â-yi devlet-i muhalledü'l-erkân-ı pâdişâhîyi merfû'-ı bâr-gâh-ı kibriyâ-yi bârî-i te'âlâ eylediler ve sene bunda encâma irdi.

---

[432] asâkir ÇY: -V
[433] dârü's-selâm ÇY: -V
[434] kusûrları ÇY
[435] Bağdad-ı âbâda ÇY: âbâd -V
[436] devlet-medârdan ÇY: medâr -V
[437] âlem -ÇY

Bin yüz on dört senesi vekāyi'indendir

(281 a) Sene-i mezbûre Muharremi'nin on birinci Salı günü ki; Mayıs'ın yirmi altısıdır, pâdişâh-i kişver-güşâ[1] hazretlerinin gayz-ı gadabı teskîn olmamağla bundan akdem İstanbul'a nefy olunan büyük mîrahûrlukdan ma'zûl Kıbleli-zâde Ali Bey'in katline Âsitâne-i sa'âdet kāimmakāmı Vezîr Çerkes Osman Paşa'ya hıtâben sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[2] ile Hassa Haseki Kürd Mehmed Ağa İstanbul'a[3] gitmişidi. Ondördüncü Cuma gün varup îsâl ve ber-mûceb-i fermân Bostancıbaşı Edirneli Mehmed Ağa sandal ile Beykoz'da yalısından mezbûru kaldırıp Kapu Arası'na getürüp habs eyledi. On sekizinci Salı gün boğup başını haseki ağaya teslîm eyledi. Ol dahi mâh-ı mezbûrun yirminci Penç-şenbih gün Edirne'ye getürüp Rikâb-ı humâyûna arz eyledikden sonra Bâb-ı humâyûnda galtân oldu. Bu hususda vezîriazam karâbet hasebiyle havfa düşmeğin müftî efendinin iltimâsı ve Vâlide Sultân hazretlerinin şefâ'atiyle vahşetini izâle içün mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Pazar gün taraf-ı pâdişâhîden[4] hatt-ı humâyûn-ı iltifât-makrûn kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ile Rikâbdâr Çerkes Süleyman Ağa irsâl buyuruldu. Lâkin havfından hastalandı. Günden güne marazı müştedd olup âkıbet-i[5] azl ve sebeb-i mevti bu oldu. Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Van eyâleti, selefi Aşçı Mustafa Paşa'ya Musul eyâleti, selefi Vezîr Kürd İbrahim Paşa'ya Diyarbekir eyâleti, selefi Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya Bağdad-ı âbâd[6] eyâleti, selefi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa'ya Anadolu eyâleti tevcîh ü inâyet[7] olundu. Kasaba-i Denizli a'yânından Eyyüb oğlu Mustafa nâm bir kātil Seyyid kocanın zulmünden birkaç yüz re'âyâ Dîvân-ı humâyûnda şikâyet ve feryâd ü figān itmeleriyle[8] fermân-ı humâyûnla ta'yîn olunan kapucubaşı varup kayd ü bend ile Edirne'den Dîvân-ı humâyûna ihzâr eyleyüp bir ay mikdâr zamândan beru muvâcehe-i pâdişâhîde ya'ni ki; Âdil Köşkü ta'bîr olunan verâ-yi Kafes-i humâyûnda murâfa'a-i şer'-i şerîf[9] olup vücûda getürdüğü dünyâda olmadık fezâhatinden gayrı üzerine vâfir kan sübût ve hüccet-i şer'iyye ile katli îcâb lâkin bu hususda pâdişâh-ı âdil hazretleri katl ve nefyinde muhayyer iken şerâfet ve sinn ü sâline merhameten bir ba'îd mahalle nefy

---

[1] Kişver-güşâ ÇY: -V
[2] inâyet-makrûn ÇY: -V
[3] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[4] pâdişâh-ı islâm hazretlerinden ÇY: islâm hazretleri -V
[5] âkıbetü'l-emr ÇY: emr -V
[6] âbâd ÇY: -V
[7] ü inâyet ÇY: -V
[8] mâh-ı mezbûrun yedinci günü +ÇY: -V
[9] şerîf ÇY: -V

olunması zamîr-i humâyûnlarında cây-gîr olduğu mahalde, mâh-ı Safer'in[10] dokuzuncu Salı gün bir kaç yüz re'âyâ dahi gelüp "bu zâlim katl olunmaz ise biz artık terk-i vatan ideriz, bize[11] âhar diyârda bir yer göster pâdişâhım" deyü feryâdlarıyla[12] Dîvân-ı humâyûn dolup da'vâ-yi şer'-i şerîf itmeleriyle vezîriazam "vakit tengdir gelecek Pazar dîvânında mürâfa'a olunuz" deyü tenbîh eylemiş ve Dîvân-ı humâyûn bozulmuşiken pâdişâh-ı âdil[13] hazretleri bi-eyy-i vechin gân "yârın inşâallâh[14] Çehâr-şenbih gün huzûr-ı humâyûn-ı mehâbet-makrûnumda faysal bulmak ve hakk-ı şer'î[15] ne ise icrâ olunmak gerekdir" deyü fermân-ı humâyûnları sudûr idicek ol gün hılâf-ı kānûn sabah erken yine Âdil Köşkü'ne teşrîf, verâ-yi Kafes-i humâyûnda iclâs buyurup akabince yalnız vezîriazam ile kadıasker efendiler küçük sarıklarıyla Dîvân-ı humâyûna geldiler. Ol şakī-i bî-rahm dahi ihzâr ve fukarâ-yi mazlûmân dahi gelüp murâfa'a oldular. Evvelkinden bir kat ziyâde celb-i mâl, katl-i nüfûs itdüğü sübût bulup izâlesi bâbında virilen huccet-i şer'iyye üzre irtesi mâh-ı mezbûrun on birinci Penç-şenbih gün Âlây Köşkü önünde[16] muvâcehe-i[17] pâdişâhîde[18] katl olunup ashâb-ı hukūka vârisleri yedinden eşyâları alıverilmek üzre mübâşirler ta'yîn olundu. Hakkā ki; pâdişâh-ı âdil hazretlerinin def'-i mezâlim husûsunda bu ikdâmlarına âmme-i nâs engüşt ber-dehân eyleyüp du'â-yi hayra bâ'is oldular. On üçüncü Pazar gün Sultân Selim Câmi'i'nde mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı cihân-mutâ'[19] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün müjdeci Hacı Hasan Ağa gelüp huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şâm-ı şerîfe vusûlü haberin virüp bir kutu Medîne-i münevvere hurmasın huzûr-ı humâyûnlarına arz eyledüğü mahalde kendü ile yamağına birer hıl'at ilbâs ve birer kabza altun ihsân buyuruldu. İki gün mukaddem Acem şâhının i'timâdü'd-devlesinden ya'ni ki; vezîriazamı nâmına olan Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan otuz mikdâr âdemiyle bir sürh-ser kallâş gelüp vezîriazama mektûb getürmüşidi. Câmi'-i şerîf kapusuna nâzır bir hâneden pâdişâh-ı cihân-mutâ'[20] hazretlerini seyr itdirildi. On sekizinci Cuma gün Kandiye Muhâfızı Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya İstanbul kāimmakāmlığı, selefi Vezîr Çerkes Osman Paşa'ya Şam eyâleti virilüp ânın selefi Emîrü'l-hac Arslan Paşa asıl mansıbı olan Şam-ı Trablus

---

[10] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[11] bizlere ÇY
[12] feryâd-ı figān itmeleriyle ÇY: figān itme -V
[13] cihân-mutâ' ÇY
[14] te'âlâ +ÇY: -V
[15] şer'î ÇY: -V
[16] önünde -ÇY
[17] muvâcehesinde ÇY
[18] pâdişâhîde -ÇY
[19] cihân-mutâ' Ç: -YV
[20] cihân-mutâ' ÇY: -V

eyâletiyle kaldı. Ve Şehrizor'dan ma'zûl Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa'ya Haleb eyâleti, selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Kudüs ve Gazze sancakları inâyet ü ihsân [21] buyuruldu. Geçen seneden beru ta'mîrine mübâşeret olunan altmış zira' bir kebîr kapudâne kalyonu işbu sene-i mezbûre mâh-ı Rebî'u'l-âharın gurresi Penç-şenbih gün deryâya indirildi. vezîriazam bir ay mikdâr zamândan beru sâhib-i firâş idi. Mâh-ı mezbûrun beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı islâm[22] hazretleri hatt-ı humâyûn-ı iltifât-makrûn kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ile Hassa Çukadâr İbşir Hüseyin Ağa'yı gönderüp hâtırın su'âl buyurdular. Sekizinci Penç-şenbih günü ki; Ağustos'un yirmisidir, pâdişâh-ı cihân-mutâ'[23] hazretleri Akpınar bağçesine göçüp gılmân-ı Enderûn taşrasında çadırlar oldular. Yine mü'ellif-i hakīr Hırka-i mübâ[re]ke ve Sancak-ı şerîfle sarayda kaldık.

Azl-i Vezîriazam Hüseyin Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Mustafa Paşa

Vezîriazam Hüseyin Paşa'nın kırk günden beru mübtelâ olduğu yanıkara marazı müştedd ve sıhhat tarafı müfsid[24] ve hıdmet-i ıbâdullâh mu'attal olmağın[25] matlûbuyla tekâ'üd ihtiyâr idüp sadr-ı vezâretden kasr-ı yed ve Rikâb-ı humâyûn-ı pâdişâhîye arz u niyâz itmeğin mâh-ı mezbûrun on üçüncü Salı gün pâdişâh-ı gāzî[26] hazretleri Akpınar'dan Âlây Köşkü'ne teşrîf buyurdukları sâ'at kapucular kethudâsı Veli Ağa'yı gönderüp mühr-i humâyûnların getürdüp şeyhülislâm efendi hazretlerinin[27] sevkiyle sadâret-i uzmâ Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Daltaban Mustafa Paşa'ya tefvîz olunup varup getürmeğe Hassa Haseki Kürt Mehmed Ağa ta'yîn ve irsâl ve ol gelince Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa käimmakām nasb ve huzûr-ı humâyûnda serâserli kürk giydirildi. Ma'zûl-i humâyûnun[28] nefs-i humâyûna lâyık otuz re's atları Has Ahur'a ve iki aded incü tesbîh ve mücevher üç aded kılıç ve dört aded sorguç ve altı aded hançer ve bir aded kemer raht ve bir çift rikâbı Hazîne-i âmireye alındıkdan sonra kendü Bogados kurbünde çiftliğinde iskân olunmak üzre tekā'üd hâsları virilüp mâh-ı mezbûrun on beşinci Penç-şenbih gün azîmetle me'mûr oldu. Otuzuncu Cuma gicesi anda fevt olup cenâzesi İstanbul'da Sultân Mehmed Câmi'i kurbünde vâki' binâ eylediği türbe-i mahsûsada defn olundu. Ol gün Yemen imâmından Edirne'ye elçi gelüp konduruldu. On yedinci Şenbih gün Moskov çarından dahi elçi gelüp kasda mukārin yolda alıkonup beyne'l-ışâ âyende-i âyin-i bâtılları icrâ iderek şehre dâhil,

---

[21] ü ihsân ÇY: -V
[22] islâm ÇY: -V
[23] cihân-mutâ' ÇY: -V
[24] olmağla +ÇY: -V
[25] kalmağın ÇY
[26] gāzî ÇY: -V
[27] hazretlerinin ÇY: -V
[28] mezbûrun ÇY

Sultân Bâyezid Câmi'i kurbünde ta'yîn olunan menzile nâzil olup me'kûlât ve meşrûbâtı verildi. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin gurresi şenbih gün Hasoda Başı Abdullah Ağa Hacc-ı şerîfden gelüp kemâ-kân mansıbına mutasarrıf oldu. Vezîriazam Mustafa Paşa'ya sadâret-i uzmâ hatt-ı şerîfi Amasya şehrinde vâsıl olıcak bî-sabr ve ârâm ağırlığın kethudâsıyla bırakup kendüsü sebük-bâr altmış nefer huddâm ile sür'at ve isti'câl iderek Üsküdar'a karîb Fenerbağçesi'ne gelüp andan sandal ile İstanbul kurbünde vâki' İskender Çelebi Bağçesi'ne geçüp ol mahalde istikbâline âmâde ve müheyyâ[29] olan İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Yusuf Paşa'nın ihzâr eyledüğü ziyâfetin yiyüp kürk giydirdikden sonra hareket ve cânib-i Edirne'ye azîmet idüp mâh-ı mezbûrun beşinci Çehâr-şenbih günü ki; Eylül'ün on altısıdır, şehre duhûlü mukarrer olmağın cümle vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân İskender köyünde istikbâl idüp anda dahi Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmı Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa tertîb-i ziyâfetden sonra binildi ve[30] azîm âlây ile şehre girildi. A'yân-ı dîvân kendü sarayına sapup, ancak şeyhulislâm efendiyle[31] kendü doğru Âlây Köşkü'nde gelüp pâye-i serîr-i a'lâya[32] yüz sürdükleri mahalde pâdişâh-ı islâm[33] hazretleri "senden hıdmet me'mûl olunmağla kendüme vezîriazam, vekîl-i mutlak eyledim, hıdmet-i ıbâdullâhı sadâkat üzre itmâma sa'y ide gör, hılâf-ı şer'-i şerîf kimseye rencîde ve zulm ü te'addî[34] ve azl ve nefy ve katl olduğuna rızâ-yi humâyûnum bir dürlü[35] yokdur." Azîm tenbîh ü te'kîd buyurup yed-i humâyûnlarıyla mühr-i şerîfi kendü eline[36] teslîm idüp mukaddem şeyhulislâm efendiye[37] beyaz çukaya kaplu bir has[38] erkân semmûr[39] kürk ve mu'tâd üzre kendüye kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs olundukdan sonra mu'azzez hânesine gönderildi. Onuncu Şenbih gün mazhar-ı iltifât, hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn, bir kabza mücevher hançer, kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ve dîvân rahtıyla eğerlenmiş bir at ile Silahdâr Ali Ağa irsâl buyuruldu. İrtesi Salı gün binüp dîvâna geldi. Bi'z-zât kendüler dahi Akpınar'dan Dîvân-hâneye nâzır Kasr-ı âlîye teşrîf ve da'vâ-yi fukarâyı istimâ' buyurup, vezîriazamın kemâl-i mertebe da'vâ dinlemekde sa'y ü ikdâmın me'mûlünden ziyâde müşâhede itmekle du'â-yi hayrlarına mazhar oldular. Ol gün ba'de'd-dîvân mu'tâd-ı

[29] ve müheyyâ ÇY: -V
[30] ve ÇY: -V
[31] efendi hazretleri ile ÇY: hazretleri -V
[32] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[33] islâm ÇY: -V
[34] ü te'addî ÇY: -V
[35] bir dürlü ÇY: -V
[36] kendü eline -ÇY
[37] efendi hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[38] has -ÇY
[39] semmûr erkân ÇY

kadîm[40] üzre vezîriazam kapaniçe giyüp vüzerâ ile Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[41]-masîre yüz sürdü.

Tevcîhât-ı ba'zı vüzerâ[42]

Vezîr-i hâmis Abdullah Paşa'ya nişancılık, selefi Vezîr-i sâlis Söhrablı Ahmed Paşa'ya yevmî dört yüz akçe tekâ'üd verildi. Ve çavuşbaşılıkdan ma'zûl Bodur Mustafa Ağa'ya Amasya sancağı tevcîh ü inâyet[43] buyurulup İmâm Hasan ve[44] İmâm Hüseyin muhâfazasına ta'yîn olundu ve[45] selefi Ebu Kavuk Mehmed[46] Paşa'ya vezâret ile Erzurum eyâleti, selefi Vezîr Numan Paşa'ya Anadolu eyâleti[47] ve Yanova Beylerbeyisi Hazînedâr İbrahim Paşa'ya Rumili eyâleti ve selefi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa'ya Yanova eyâleti ve Gediklü Müteferrika Murtaza Ağa'ya Köstendil sancağı ve Haleb Muhassılı Hazînedâr Osman Ağa'ya çavuşbaşılık ve selefi Telhîsci Mehmed Ağa'ya kapucubaşılık ve sâbıkâ yine çavuşbaşılıkdan ma'zûl Divrikli İbrahim Ağa'ya Şehr-i Zor eyâleti virilüp şeyhulislâm efendi ilkâsıyla selefi Nalband-zâde Vezîr Seyyid Hasan Paşa'nın katline hatt-ı şerîfle Kapucubaşı Bayram Ağa gönderilmişidi. Lâkin mukaddem kendü habîr olmağın varduğu gibi elinden hatt-ı şerîfi alup kurşun ile urdurup helâk eyledikden sonra kendü tebdîl-i câme âsî Kürd içine firâr itdüğü haberi geldi. Ve Kars'dan ma'zûl Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa'ya mîr-i haclık ile Şam eyâleti, selefi Vezîr Çerkes Osman Paşa'ya Rakka eyâleti ve selefi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa'ya Diyarbekir eyâleti virilüp selefi Vezîr Kürd İbrahim Paşa'nın şeyhulislâm efendi ameliyle katline hatt-ı şerîfle kapucubaşı gönderildi. Vezîriazamın[48] efendisi sadr-ı sâbık Maktûl Kara İbrahim Paşa **(281 b)** oğlu Gediklü Müteferrika Süleyman Bey'e silahdâr ağalığı ve sâbıkâ büyük mîr-ahûrlukdan ma'zûl Çalık Ahmed Ağa yine ol mansıb ile bekâm,[49] selefi Boşnak Yusuf Ağa vezâret ile Adana eyâletiyle şâd-kâm oldu. Ve Bosna ümerâsından Sefer Paşa'ya Bosna eyâleti ve selefi Vezîr Köse Halil Paşa'ya Hanya sancağı ve ânın selefi Vezîr Hısım Mehmed Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve ânın[50] selefi Divrikli İbrahim Paşa'ya Kıbrıs eyâleti ve ânın selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya Alâiye sancağı tevcîh olup, Eğriboz muhâfızı

[40] kadîm ÇY: -V
[41] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[42] ba'zı vüzerâ ÇY: -V
[43] ü inâyet ÇY: -V
[44] ve ÇY: -V
[45] ve ÇY: -V
[46] Kürd Mehmed Ç: Mehmed Y: Ebu Kavuk Mehmed V
[47] eyâleti -ÇY
[48] vezîriazam hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[49] mesrûr ÇY
[50] ânın -ÇY

Vezîr Ispanakcı İsmail Paşa ile Kandiye muhâfızı Maktûl-zâde Vezîr Genç Ali Paşa'nın mansıbları mübâdele olundu. Pâdişâh-ı islâm[51] hazretleri Akpınar Bağçesi'nde[52] kırkbir gün meks-i[53] ikāmetden sonra mâh-ı mezbûrun yirminci Penç-şenbih günü ki; ibtidâ-yi Teşrîn-i evvel idi, Saray-ı âmireye göçdüler. Mâh-ı Cemâziye'l-âharın on altıncı Dü-şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Yirmi birinci Şenbih[54] gün Kapudan Abdülfettah Paşa Donanma-yı humâyûn ve mîrî kalyonlar ile İstanbul'a dâhil ve Tersâne-i âmireye vâsıl oldukdan sonra azl olup İstanbul Gümrüğü'nden yevmî yüz elli akçe tekā'üd verildi. Kapudanlık hıdmeti Kapudâne Aşçı Mehmed Paşa'ya inâyet ü ihsân[55] buyuruldu. Ve ale't-ta'cîl beş kıt'a mîrî kalyon yağlanup ma'ûnetleri görüldü. Bahar vaktine değin Mısır yolların muhâfaza içün Akdeniz'e gönderildi. Yirmi altıncı Penç-şenbih gün sadr-ı sâbık merhûm ve mağfûr[56] Hüseyin Paşa kethudâsı Dellâk Ali Ağa'ya sipâhîler ağalığı virilüp, selefi Çorlulu Abdullah Ağa kapucubaşılık ile kaldı. Yirmi sekizinci şenbih gün pâdişâh-ı islâm[57] hazretlerin vezîriazam hânesine da'vet ve ziyâfet eyleyüp[58] per-i hümâdan bir kıt'a murassa' sorguç ve bir cılkava kürk ve eğerlenmiş bir at ve bir bâr-gîr ve beş kîse akçe ve altı boğça dîba pîşkeş virüp mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs buyuruldu. Mâh-ı Receb'in gurresi Salı gün bundan akdem istihkâm-ı sulh ü salâh[59] ricâsıyla Moskov çarından gelen baş mahremi ve çaşnigiri ve Alatorya'da vekîli olan Petros Androviç Tolstov nâm orta elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup sene-i mâziyenin Reşen ve Lezez ulûfesi tevzî'inden sonra cümle tevâbi'iyle hıl'atlenüp ancak kendü altı nefer âdemiyle vüzerâ[60] akîbinde hâne-i arzda pâye-i serîr-i sa'âdet[61]-masîre yüz sürüp nâmesin sundu. Lisânen dahi kralının kemâl-i mertebe Rikâb-ı humâyûn-ı sâhib-kırânîlerine ubûdiyyetlerin arz eyledi. Ol gün vezîriazam kulları[62] dört yüz seneden beru ilbâs-ı kānûn-ı kadîm olan mücevveze yerine dîvân günleri vüzerâ-yi ızâm kallavî giymek sâir ehl-i dîvândan imtiyâz bulmak bu da bir kavânîn olmak üzre[63] Rikâb-ı

[51] islâm ÇY: -V
[52] Bağçesinden ÇY
[53] meks ÇY: -V
[54] Dü-şenbih ÇY
[55] ü ihsân ÇY: -V
[56] ve mağfûr ÇY: -V
[57] islâm ÇY: -V
[58] idüp ÇY
[59] ü salâh ÇY: -V
[60] vüzerânın ÇY
[61] sa'âdet ÇY: -V
[62] kulları ÇY: -V
[63] üzre ÇY: -V

humâyûn-ı pâdişâhîye arz-ı istîzân itmekle mûcebince hatt-ı humâyûn sâdır olup icrâ ve bir âsâr-ı cemîle kılındı.

Azl-i Şerîf Sa'd ve tevcîh-i şerâfet-i Sa'îd

Hâkim-i Mekke-i şerîf[64] Sa'd, hükûmet-i şerâfeti tagallüben zabt itmekle seferler işgâlinden iğmâz-ı ayn olup hâli üzre kalmışidi. Havfından sûretâ Devlet-i aliyyeye[65] ızhâr-ı itâ'at ve sadâkat ve pes-perdeden ihânet ve adâvet ve eşkıyâ-yi Urbân ile yek-dil ve[66] yek-cihet olmağla bir kaç seneden beru huccâc-ı müslimînin yollarına inüp vücûda getürdükleri bu denlü fezâhat hep ânın re'y ve tedbîriyle olduğu nümâyân olup azli îcâb itmeğin ba'de'l-istişâre azl[67] ve yerine oğlu Said nasb olup hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve bir sevb serâserli kürk ile Kapucubaşı Taslak İsmail Ağa gönderildi. Üçüncü Penç-şenbih gün Âlây Köşkü'nde surre çıkdı. Dördüncü Cuma gün Kürd İbrahim Paşa'nın ser-i maktû'u gelüp hâric-i Bâb-ı humâyûna bırakıldı. Altıncı Pazar günü ki; Teşrîn-i sânînin on altısıdır, pâdişâh-ı islâm[68] hazretleri şeyhulislâm efendiyle vezîriazamı Âlây Köşkü'ne da'vet ve hıdmet-i ıbâdullâhı emânet idüp mu'tâd-ı kadîm[69] üzre kürkler ile ikrâm eyledikden sonra irtesi Dü-şenbih gün muhtasar-ı gılmân-ı enderûn-ı bîrûn[70] ve Harem-i humâyûnlarıyla şikâr tarîki üzre Çorlu'ya doğru azîmet buyurdu. Menzil-i evvel Hafsa, sekizinci salı gün menzil-i Baba-yı atîk, dokuzuncu Çehâr-şenbih gün menzil-i Birgos, dört gün mikdârı[71] meksden[72] sonra mâh-ı mezbûrun on dördüncü Dü-şenbih gün göçülüp[73] menzil-i Karışdıran, dokuz gün mikdârı[74] meks-i[75] ikâmetden sonra mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih günü[76] rıhlet ve azîmet[77] olup menzil-i Çorlu,[78] beş gün mikdârı[79] oturakdan sonra mâh-ı Şaban'ın[80] gurresi Çehâr-şenbih gün hareket ve avdet olup Karışdıran, Birgos, Baba, Hafsa menzillerinde beytûtet iderek mâh-ı mezbûrun

[64] şerîf -ÇY
[65] aliyye-i dâ'imü'l-karâra ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[66] ve ÇY: -V
[67] azl -ÇY
[68] islâm ÇY: -V
[69] kadîm ÇY: -V
[70] bîrûn ÇY: -V
[71] mikdârı ÇY: -V
[72] meks-i ikâmetden ÇY: ikâmet -V
[73] göçüp ÇY
[74] mikdârı ÇY: -V
[75] meks ÇY: -V
[76] günü ÇY: -V
[77] ve azîmet ÇY: -V
[78] Çorlu'da ÇY
[79] mikdârı ÇY: -V
[80] Şa'bânü'l-mu'azzamın ÇY: mu'azzam -V

beşinci Pazar gün Edirne'ye duhûl ve[81] vusûl, saray-ı sürûr-ı bihişt-âsâlarına şeref-nüzûl buyurdular. Ol gün vezîriazam İskender köyü bayırında istikbâl idüp me'zûn olmalarıyla Rikâb-ı humâyûna yanaşup mükâleme iderek karye-i mezbûre kurbünde sâyebânda tertîb-i ziyâfet eyleyüp iltifâten kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs buyuruldu. Sekizinci Çehâr-şenbih gün Reisülküttâb Râmi Mehmed Efendi vezâret hâslarıyla kubbe-nişîn olup, yerine Mektubcu Abdi Efendi reisülküttâb nasb olundu. On birinci Şenbih gün Yeniçeri Efendisi Boşnak Sarı Mustafa Efendi ikinci def'a başdefterdâr nasb olup, selefi Muhsin-zâde Mehmed Efendi habs olundu. On ikinci Pazar gün Hasoda Köşkü'nde vezîriazam vesâtatı ile Kapudan Aşçı Hacı Mehmed Paşa[82] pâye-i serîr-i a'lâya[83] yüz sürüp hıl'at giydi. Cebeciler Kethudâsı Hasan Ağa'ya cebecibaşılık verildi.

Azl-i Tatar Hân-ı Devlet Giray ve Nasb-ı hâniyyet-i dördüncü def'a Hacı Selim Giray Han[84]

İşbu mün'akid olan sulh ü salâhda Moskov çarı Azak Kal'asın hâli üzre bırakup ma'mûr itmemek ve Azak etrâflarında ve Azak Denizi kenârlarında vesâir Kırım serhadlerinde kal'a ve palanka yapmak şartıyla beher sene Tatar tâ'ifesine mu'tâd-ı kadîm üzre virile gelen doksan bin guruş ref' olup min-ba'd tâ'ife-i mezbûreden Moskov diyârına akın misilli nehb ü gâret ve îsâl-i hasâret itmemek üzre ahid-nâmede şart kılınmışidi. Lâkin tâ'ife-i mezbûre mâ-tekaddemden beru meblağ-ı mesfûre ve akınlar ile düşmen-ı dînden seby ü gâret idegeldüğü nisvân ve sıbyân ve emvâl ve erzâka muhtâc olmağın dört seneden beru elde olan eşyâların bütün[85] yiyüp fakîrü'l-hâl olduklarından gayrı Moskov çarı ahde vefâ itmeyüp Azak Kal'ası'na mâlik olduğundan Benî Asfer vakti geldi. Hurûc idecek kral benim zu'mıyla[86] pes-perdeden İstanbul ve Kırım vesâir memâlik-i islâmiyye kasdında olup kendü bi'z-zât Azak Kal'asın taht-gâh idinüp vükelâ-yi devleti[87] ol mahalle cem'-i ihzâr[88] eyledi. Hisarı evvelkinden on kat ziyâde ma'mûr ve müte'addid tabya ve mıkrâs-vâr burç ve barolar ve bî-nihâye toplar ile müstahkem eyleyüp bir azîm varoş çevirdi. Ve etrâfdan mütemevvil re'âyâ sürüp doldurdu. Ve hâricine dâ'iren-mâ-dâr hendek kesüp ve ceng-i cidâl[89] ahvâlin bilür on binden mütecâviz Nemçe ve gemi yapmak ve

---

[81] duhûl ve ÇY: -V
[82] Kapudân Aşçı Hacı Mehmed Paşa -ÇY
[83] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[84] Han ÇY: -V
[85] bütün ÇY: -V
[86] zu'm-ı fâsidi ile ÇY: fâsid -V
[87] devlet-i murdârın ÇY: murdârın -V
[88] ihzâr ÇY: -V
[89] cidâl ÇY: -V

kullanmak ahvâlinden habîr France ve İngilis ve Felemenk ve İspanya ve Ceneviz ve Venedik`den yirmi bin mikdâr kâfir getürdüp azîm ulûfeler ta'yîn eyledi. Sükârâ kâfire kendüyü inanmayup anlara bekledür oldu. Elli kalyon üç yüz çekdiri ve galita ve fırkate yapdırıp iri kavak vesâir hafîf eşcârdan uydurup, kırkar ellişer cengciye vüs'atli Tuna`nın üstü açık sefâyini misilli hurd ve büzürük beş yüz kadar çete çırnığı âmâde ve müheyyâ[90] eyleyüp deryâ cânibine bu tedârükleri gördü. Ve kara cânibinden dahi Tatar tâ'ifesinden emniyyet fikriyle Azak`ın sol cânibi ki; Çerkes tarafıdır Kupan suyuna doğru Azak Denizi kenârlarına ve karada lüzûmu olan geçidlere ve sağ cânibi ki; Or Boğazı`na doğru ekâlîm-i kadîmdir, yine Azak Denizi kenârlarına ve karada muktezî olan enhârlara ve Potkal Kazaklarının Özü suyu içinde sâkin oldukları adalara varınca müceddeden kal'a ve palankalar yapup müstahfizân-ı asker ile memlû eyledi. En sonra Kırım`a on iki sâ'at karîb Özü suyu kenârında vâki' kadîmden ehl-i islâm yedinde olan vîrân Kamenka Kal'ası`nın dahi ta'mîrine asker gönderip evvelkinden vâsi' bir hisâr-ı azîm binâsına ve daha yukaru yine Özü suyuna dökülen Samarcık suyu ağzına bir kal'a ta'mîrine mübâşeret eyledikleri tâife-i Tatar`ın mesmû'u olıcak cem'iyyet idüp Kırım Hânı Devlet Giray`a vardılar. Cebren kendülere teb'iyyet itdirip üzerlerine varup dağıtmak ve bir bir Moskov diyârlarına akınlar idüp yapdıkları kılâ' ve sefâyinlerin ihrâk u bi`n-nâr itmek üzre ittifâk eylediler. Lâkin Kırım ulemâsı izin virmeyüp "sulha[91] mugâyir bir işdir, vâki' hâli[92] Der-i devlete[93] i'lâm ü inhâ[94] ve istîzân idüp âna göre hareket eylen" dimeleriyle Abdüllatif nâm bir fâzıl âdeme a'yân-ı askerden elli mikdâr Tatar koşup mahzar ile Rikâb-ı humâyûna gönderdiler. Pâdişâh-ı islâm[95] hazretleri henüz tarîk-i şikârda iken Edirne`ye gelmişler idi. Ve arz-ı[96] mahzarı vezîriazama[97] andan şeyhulislâm efendiye virüp vâki' hâli bir bir[98] anlatdılar. "Siz bir âlây kezzâb tâifesiz, Moskovlu ile otuz seneye değin muhkem sulh ü salâh[99] olunmuşdur. Bir vecihle sulha mugâyir hareket itmeziz ve anlar dahi sözlerinde sâbit-kademlerdir" buyurduklarında,[100] "hâşâ kizbi kabûl itmeziz beş kerre yüz bin ehl-i

---

[90] ve müheyyâ ÇY: -V
[91] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[92] ahvâli ÇY
[93] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[94] ü inhâ ÇY: -V
[95] islam ÇY: -V
[96] ve arz ÇY: -V
[97] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[98] bir bir ÇY: -V
[99] ü salâh ÇY: -V
[100] deyü hâlet-i kelâm itmeleriyle ÇY

islâmın vekili olup geldik. Bunlar cümle[101] yalancı mıdır? Çünki Moskov tâifesi sulhünde[102] sâbit kademdir, deryâda bu denlü sefâyin ve karada kılâ' ve palanka[103] yapmak neden iktizâ itdi? Bunlar ahid-nâmede[104] memnû' iken Der-i devletden me'zûn olmasalar cür'et idüp mübâşeret itmezlerdi. Gayret-i dîn-i mübîn[105] bu mudur? Moskov çarının tahtı Kırım'a[106] iki aylık yol olup Kırım üzerine yürüdükçe on beşer yirmişer konak karşu varup otluğun yakar ve kurâsın yıkar, tahrîb itmekle kendülerin ve davarların açlıkdan zebûn idüp bi'z-zarûrî hezâr-ı fezâhatle giru döndürürdük. Şimdi ise Kırım'ın her cânibin kâfir[107] aldı. Cem'iyyet itdiklerinin sabâhisi kapumuz dibinde buluruz. İstanbul'un kilidi Kırım'dır ve içindeki Tatarı etden kal'anızdır. Müft, meccânen sizi[108] bekliyorlar. Kırım size gerekmez ise Allah[109] mübârek eyleye. Bize[110] gayrı yer gösterin varup temekkün idelim" deyü bir kaç meclis hezâr-ı güne mükâlemeler ve feryâd ü figânlar eylediler. Eğerçi ki; bu kâfirin[111] sulha[112] mugâyir nâ-hemvâr böyle vaz'-ı[113] hareketleri tevâtür ile muhakkak ve âşikâr, vükelâ-yi devletin ya'ni ki; sadr-ı sâbık merhûm Hüseyin Paşa'nın sadâreti vaktinden beru ma'lûm-ı hâss ve âmm iken kendü bağladığım sulh ü salâh[114] zamânımda fesh olmasun deyü şeyhulislâm efendiyle yek-dil ve yek-cihet[115] iğmâz-ı ayn eylediler. Daltaban vezîriazam olup geldikde Kırım Hânı Devlet Giray'dan[116] kâğıd[117] gelüp "sulha[118] bizi karışdırmadılar, bir kör Tatar olsun bâri tarafımızdan içinizde bulunsun deyü ricâ idegördüm, kabûl itmeyüp bize küllî ihânet eylediler. Âkıbet memâlik-i islâmiyye-yi yıkup bu hâle koyunca çalışdılar. İşte bu güne şe'âmeti müşâhede olundu. Gayret ve hamiyyet sizindir" dimişidi. Ol dahi tecessüs idüp vâki' hâle muttali' olıcak dîn ü devleti kayırmak, düşmenden ahz-ı intikâm idüp memâlik-i islâmiyyeyi âsûde kılmak murâd idindi. Lâkin zamân-ı devlet şeyhulislâm yedinde olmağın vücûdu kalkmadıkca husûlü

[101] cümlesi ÇY
[102] sulh ü salâhında ÇY: ü salah -V
[103] ve palanka ÇY: -V
[104] nâmelerden ÇY
[105] mübîn ÇY: -V
[106] Kırım diyârına ÇY: diyârın -V
[107] kâfirler ÇY
[108] sizleri ÇY
[109] te'âlâ +ÇY: -V
[110] bizlere ÇY
[111] kâfirlerin ÇY
[112] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[113] vaz' -ÇY
[114] ü salâh ÇY: -V
[115] ve yek-cihet ÇY: -V
[116] Giray Han hazretlerinden ÇY: han hazretlerin -V
[117] mektûb ÇY
[118] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V

mümkin değil idüğün bildi. Ve bir îkâz-ı fitneye muhtâc olup, hem düşmenden[119] intikâm alına ve hem bunu yed-i humâyûndan alup tedârükü görüle fikrin eyledi. Pes-perdeden Kırım hânına ve ümerâ-yi Tatara ızlâl kâğıdları gönderüp,[120] "ben Moskov (282 a) seferin açar yürürüm[121] Bender'de cem'iyyet idüp Lehden Kamaniçe Kal'asın aldıkdan sonra Moskov diyârına geçer giderim. Siz de tedârüklerinizi görüp hareket idin." Kırım ve Ulu Nogay askeriyle Bucak'a gelüp Bucaklu ile cem'iyyet itmelerin tenbîh eyledi. Lâkin Reisü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi şeyhulislâm efendiye gelüp, "mutlak bu Tatar'ın hareketi vezîriazamın başı altındadır. Moskov seferi fikriyle tâife-i Tatara cem'iyyet itdirmek ve pâdişâha[122] gûşmâl virüp sizi elinden alup zâyi' kılmak zu'munda" olduğun söyledi.[123] Ve hemân Tatar hânın azlin ve yerine babası Hacı Selim Giray hânın nasbın sevk ve ta'lîm eyledi. Ol dahi pâdişâha[124] varup vâki' hâli bildirdi. "Bu hâyinin katli mûcibdir, fetvâsın virdim. Azl ve katl olundukdan sonra Tatara dehşet gelüp perâkende olmalarında şübheniz olmasun. Lâkin yerine vezîr-i sânî enişten Hasan Paşa'yı idersen babana etdüğü gadr ve ihânet bellü, devlet-i aliyye[125] kaydında değil, ten-perver bir münâfık âdemdir. Bu zıyyık mahalde taşradan gemi getürelim. Sadâkat me'mûl idüp dört aylık yoldan getürdüğümüz hain böyle çıkdı. Şimdiki hâlde Reisü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi'nin her hâline mütekeffilim. Âkıl ve kâmil ve sâdık kulundur. Me'mûlünüzden ziyâde hıdmetinden hazz idersiz. Vezâret virin bu hâinin tedârükü görüldükden sonra sadâreti ihsân buyurun" deyüp hânesine gitdi. Ve der-akab vezîriazama[126] hıtâben Devlet Giray'ın azli ve yerine babası Hacı Selim Giray'ın nasbı müş'ir hatt-ı şerîf[127] geldi. Derd-mend Daltaban kacırtıyı duydu. Başına gelecek hâli bildi, hayâtdan me'yûs olup Tatar hareketinin bu kadar büyüyeceğini bilmedi. Suhûletle kasdı vücûd bulur sandı. Ne çâre yine nedir olan[128] gelüp a'yânı hânesine da'vet idüp[129] cem' eyledi. Hatt-ı şerîfi[130] okutdu, "sûret-i mu'âmele vâkı'â bu îkâz-ı fitne Kırım Hânı Devlet Giray'ındır. Şevketlü mehâbetlü[131] efendimiz hazretleri[132] aceb isâbet buyurmuşlar ne dersiz" deyü[133]

[119] düşmen-i bî-dînden ÇY: bî-dîn -V
[120] gönderdi ÇY
[121] arayorum Ç: âhar yürürüm Y: açar yürürüm V
[122] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[123] takrîr eyledi ÇY
[124] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[125] aliyye ÇY: -V
[126] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[127] humâyûn ÇY
[128] evden ÇY
[129] da'vet idüp ÇY: -V
[130] humâyûnu ÇY
[131] mehâbetlü ÇY: -V

buyurdular. Herkes ma'kûl cevâb virüp Fâtiha okundu. Hân-ı ma'zûlün Âsitâne'ye[134] ihzârıçün hatt-ı humâyûnla Kapucubaşı Mehmed Ağa Kırım'a gönderildi. Ve Kırım hanlığı dördüncü def'a babası Hacı Selim Giray Hân'a inâyet-i ihsân[135] buyurulup[136] Yanbolu'dan Edirne'ye getürüldü. Ve irtesi gün vezîriazam vesâtatıyla Tunca kenârında vâki' Bağçe-i hâssa dâhilinde İmad Efendi Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürdükde "babam ve ammîlerim vaktinde hidmet-i sadâkatin ma'lûm-ı humâyûnumdur. Bu fitnenin dağılmasın ve ele girenlerin hakkından gelinmesin senden bilirüm" deyü[137] tenbîh-i humâyûn[138] buyurdular. Andan sonra[139] kânûn üzre[140] kırmızı kadifeye kaplu semmûr kapaniçe kürk[141] ilbâs ve başına yeşil kadifeye kalpak üzre iki mücevher top sorguç nasb ve miyânına bir kabza murassa' şemşîr ve tîrkeş bend ve dîvân rahtıyla eğerlenmiş ata süvâr olup hemân Kırım'a azîmetle me'mûr oldu. Ortanca oğullarından Gazi Giray Sultânı kağılgay ve Kaplan Giray Sultânı nûreddin idüp ileru gönderdi. Altı gün mikdârı[142] meks ü ikâmet[143] idüp yedinci gün kendü dahi kalkup akablerinden revân oldu. Ol gün vezîriazam ve[144] a'yân-ı dîvân ve mehter-hânesiyle Gülbaba'ya değin teşyî' ve ziyâfet idüp kürk giydirüp at çekdi. Ve makar-gâhına iclâsıçün Ser-çeşme Şişman Ali Ağa'ya Niğbolu sancağı virilüp ma'an irsâl buyuruldu. Reisü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi vezâret hâslarıyla kubbe-nişîn olup vezîriazam mektubcusu Şeyh-zâde Abdi Efendi Reisü'l-küttâb nasb olundu. Ve Muhsin-zâde Mehmed Efendi azlinden baş defterdarlık ikinci def'a yeniçeri efendisi Boşnak Sarı Mustafa Efendi'ye verildi. Ve Cebeciler Kethudâsı Hasan Ağa'ya cebecibaşılık ihsân buyuruldu. Li-maslahatin Kapudan Aşcı Hacı Mehmed Paşa İstanbul'dan Edirne'ye götürülmüşidi. Vezîriazam vesâtatıyla Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[145]-masîre yüz sürüp hıl'at giydi. Ve avde me'zûn oldu. Mukaddemâ hân-ı ma'zûl a'yân-ı Tatar ile arz mahzarların der-i devlete[146] gönderdikden sonra karındaşı Kağılgay Devlet Giray Sultânı beş bin mikdârı eşkıyâ-yi Tatar ve Kırım askeri ve

---

[132] hazretleri ÇY: -V
[133] deyü ÇY: -V
[134] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[135] ihsân ÇY: -V
[136] buyuruldu ÇY
[137] deyü Ç: -YV
[138] humâyûn ÇY: -V
[139] sonra ÇY: -V
[140] kânûn üzre -ÇY
[141] kürk ÇY: -V
[142] mikdârı ÇY: -V
[143] ü ikâmet ÇY: -V
[144] ve ÇY: -V
[145] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[146] devlet-medâra ÇY: medâr -V

sâbıkā Kırım'a nefy olunan Nogay mirzaları Moskov gā'ilesi nâmın virüp pâdişâha gûşmâl zu'mıyla cem'iyyet içün Bucak'a gönderdi. Or Kapusu'ndan çıkup Özü Kal'ası'nın üst tarafından ya'ni ki; Togan Kal'ası kurbünden Özü suyun Potkal Kazaklarının kayıklarıyla geçüp ve Aksu'yu dahi Koyun geçidi nâm ma'berden geçüp ve Akkirman ile Bender Kal'ası beyninde vâki' Moyanka nâm karye geçidinden Turla suyunu dahi geçüp Bucak'a dâhil oldu. Ve Moskov diyârına çapul itmek sözün şâyi' idüp taraf taraf haber[147] göndermekle pey-ender-pey eşkıyâsı gelüp cem'iyyet eyledi. Ol havâlîlerde mütemekkin olup itâ'at itmeyenleri dahi cebren darb-ı şemşîr iderek kendülere teb'iyyet itdirüp ve bütün Bucak Tatarlarını evvelki keyfiyyet üzre kendü taraflarından zabt u rabt[148] idüp min-ba'd der-i devlete[149] itâ'at ve inkıyâd itmemek ve Osmanlu'ya kul olmamak üzre ahd ü mîsâk eyleyüp İsmail'e ve Kili'ye tâbi' on iki pâre karyeyi urup, re'âyâsın esîr ve emvâl, erzâkların gāret ü hasâret ve ehl-i islâm olanların soyup cümle eşyâların yağma[150] ve bir nice avretlerin tasarruf ve nâ-bâliğ kızlarının bikrlerin izâle ve bu fezâhate ictirâ itmeleriyle Nogay ve Bucak Tatarı yüze çıkup eşkıyâ-yi Tatar ile yek-dil yüz binden mütecâviz kılıç olup eğer mahzarımıza müsâ'ade buyurulmaz ise temâm mertebe Tuna suyu döküp üzerinden mürûra itmînân gelicek, kadîmde hân-ı ma'zûle haber gönderip üç günde Bucak'a yetişüp cümlesi birden Tuna'yı geçüp İstanbul'a varınca bütün Rumili'yi zabt u rabt[151] ve ihrâk u bi'n-nâr ve ricâlin kırup nisvân ve sıbyânın[152] esîr, mâl ve eşyâların gāret ü hasâret itmek üzre kavl ü karâr idüp yol tedârüküne ya'ni ki; azık ve kavî beygirler cem'ine mübâşeret eylediler. Hattâ zenleri şevherlerine "nereye gidersiz" diyenlerine "İstanbul'a çaparız, size ince belli uzun boylu püskürme benli, kınalı parmaklı Osmanlı kızları kapar getürürüz" dirlerdi. Orboğazı'nda hân-ı ma'zûlün ve yanında olan ümerâ-yi Tatar askerlerinin kılleti ma'lûmları olmağın hân-ı ma'zûle kâğıd gönderdiler. Bu âna değin te'hîre bâ'is, kıllet-i asker ise Bucak'da olan asker kâfîdir. Hemân bir gün mukaddem[153] Bucak'a irişmelerin i'lâm eylediler. Çünki hân-ı ma'zûl kendü azli haberin istimâ' idicek kadîmden beş yüz kadar[154] etbâ'ıyla hareket ve Orkapusu'na gelüp mukaddemâ ahd-i ittifâkda bulunan cümle Kırım halkını ol mahalle da'vet ve cem'iyyet ve bir dahi meşveret ve ittifâkla Bucak'a varılup Noğaylu ile mülâkī olmağa hubb-i azîmet ve

---

[147] haberler ÇY
[148] u rabt ÇY: -V
[149] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[150] ve gāret ve hasâret +ÇY: -V
[151] u rabt ÇY: -V
[152] sıbyânların ÇY
[153] akdem ÇY
[154] mikdârı ÇY

gelmeyenlerin kapuları önüne salb ü siyâset olunmaların tenbîh ü te'kîd itmişiken Kefe müftisi, "her kim atlanup hân-ı ma'zûle mutâba'at ve kasd eyledikleri fesâdâta mübâşeret ve re'yiyle mümâşât ider ise şer'an kendüleri kâfir, avretleri boş olup, kıtâlleri helâl" olduğuna fetvâ-yi şerîf[155] virüp Kırım halkına irsâl itmekle anlar dahi "biz ehl-i islâmdanız, kâfir olmağı kabûl itmeziz ve hem kendü ile bizim eymâ ve ittifâkımız tahrîb-i bilâd, nehb-i emvâl, îkâz-ı fitneye ve fesâd içün değildir. Bu bâbda hâ'in dahi değiliz" deyü kat'î cevâb virüp hân-ı ma'zûlün yanına kadîmden bir ferd-i vâhid[156] muvâfakat itmeyüp me'yûs olıcak Yaman-sadak Tatarından asker istedi. Anlar da bu cevâbı viricek Orkapusu'nda tevâbi'iyle mütehayyir[157] kuruyu kaldı. Ve mukaddemâ Der-i devlete gönderdiği arz ve[158] mahzar bi'l-cümle tezvîr ve dimağlarında gayrı gûne dâ'iye olup cibilletlerinde merkûz olan şerr ve fitne ve ihâneti iş'âle askeriyle tekrâr müşâvere ve eymâna vesîle olmağiçün Moskov seferi kasdıyla vezîriazam tarafından müsâ'ade sûretin gösterüp, "bu müctemi' olan asâkir-i mefâsidin techîzi yalnız kendü re'yimiz ile olmamışdır. Devlet-i aliyye'den elimiz ve haberimiz var idi" dimeğe başladı. Bu muvahhiş haberler ki; Der-i devlete[159] geldi, pâdişâh hazretlerine azîm dağdağa-i vehm-i hırâs müstevlî olup, def'ini vâcibât-ı dîniyyeden bildi. Vezîriazamı[160] getürdüp, "bunun tedârükün görüp def' idegör ve illâ seni katl iderim" buyurdu. Derd-mend, ahmak, câhil-i cünûn[161] Daltaban, a'yânı hânesine dâ'vet ve bu bâbda akd-i meclis-i meşveret idüp, ba'dehû ke'l-kelâm Babadağı muhâfazasında olan Özü Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Yusuf Paşa serasker nasb olup, Tuna'dan karşu geçüp İsmail kasabasını muhâfaza itmek[162] buyuruldu. Ve Tatar tâ'ifesinin Tuna suyundan geçüp beru taraflara tecâvüz itmek ihtimâlini def' içün bütün Özü ve Rumili eyâletleri askerin ve eyâlet mezbûrunda vâki' harb ve darbe kâdir il erlerin nefîr-i âm şekilli, Tuna yalıları muhâfazasına sürüp götürmek ve iktizâ ider ise Tuna'yı karşu geçüp Vezîr Yusuf Paşa ile İsmail semtlerin muhâfaza eylemek üzre mü'ekked evâmir-i şerîfeler ile sağ kola Kapucular Kethudâsı Veli Ağa ve sol kola Küçük Mîrahûr Selim Ağa gönderildi. Ber-mûceb-i emr-i âlî Vezîr Yusuf Paşa dahi Babadağı'ndan kalkup Tuna kenârında vâki' Tulça Kal'asına varup ve anda Tuna'nın iki bölündüğü Kırla nâm mahalle geçüp ve andan yine Tuna ile İsmail kasabasına geçüp bir

---

155 şerîf ÇY: -V
156 vâhid ÇY: -V
157 ve sergerdân eli ve ayakları ve cümle âzâsı +ÇY: -V
158 arz ve ÇY: -V
159 devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretlerin -V
160 vezîriazam kullarını ÇY: kulların -V
161 cinnet -ÇY
162 emr-i fermân +ÇY: -V

sudan bir suya, kasaba-i mezbûre önüne şaranpo dizüp ve ardına hendek kesüp metrisler aldı. Ve câ-be-câ münâsib mevki'lere tabyalar yapup yanında bulunan yirmi beş kıt'a şâhî darbuzenlerin tertîb ve yaya asker taleb itmekle İstanbul'dan on altı oda olmak üzre Zağarcıbaşı Osman Ağa ile karadan iki bin nefer yeniçeri ta'yîn ve Edirne'den dahi dörder akçe terakkîyle sipâh ve silahdârdan ikişer yüz ellişer nefer serdengeçdi yazılup gönderildi. Ve bi-hasebi'l-iktizâ üç bin nefer kalyon levendi dahi Karadeniz şaykalarıyla Özü Kal'ası'na irsâl buyuruldu. Kili ve Akkirman ve Bender ve Özü kal'alarının dahi mehmâ-emken ma'ûnetleri görilüp bâgî-i mezbûr eşkıyâ-yi Tatar ile ol havâlîlerden mürûr ider ise topları basup zinhâr hisâr altlarına uğratmamak üzre mü'ekked evâmir-i aliyyeler perâkende kılındı. Ve bu mahalde Vezîr Yusuf Paşa kethudâsını bir mikdâr atlu ile ol havâlîlerin gāretine gelen Tatar üzerine gönderip mukābele ve muhārebe ve mukātele[163] idüp bozdular. Beru cânibinden ancak bir âdem, orta cânibinden otuz kadar Tatar tâ'ifesi[164] düşüp sâlimen geldiler.[165] Hân-ı ma'zûlü getürmeğe giden kapucubaşıyı kendüye buluşdurmayup hatt-ı şerîfi elinden alup, serâviline varınca soydurup çırlak çıplak yol virdiklerin ve bi'l-ittifâk Tatar tâifesi "biz hânımızdan hoşnuduz, her kim hânlığa gelür ise bilâ-amân[166] katl ideriz. Hattâ babam Selim Giray dahi gelür ise bilâ-amân öldürürüm"[167] cevâbıyla mahzar idüp redd-i cevâb[168] itdiklerin ve Özü Muhâfızı Keçi Mehmed Paşa tevâbi'iyle başdan başa gidüp geldüğün gelüp haber virdi. Ve Eflak ve Boğdan beyleri dahi Vezîr Yusuf Paşa yanına ta'yîn olunmuşiken Bucak tarafından müctemi' olan fırka ve[169] bâgiyye-i Tatar ve[170] İsmail etrâfından kalkup Tomarova ve Kartal ve nehr-i Prut yalılarına doğru teveccüh ü azîmet[171] ve nâ-müveccehleri mukarrer bilindüğü gibi câ'iz ki; Eflak ve Boğdan memleketlerine îsâl-i mazarrat eyleyeler havfından kendü memleketleri muhâfazasında bulunmaları ve askerleriyle sınurları başında meks ve âmâde olup bi'l-iktizâ yine haber-i vâhid ile Yusuf Paşa yanına irişmelerine fermân gönderilüp tenbîh buyuruldu. Tatar ve Moskov taifesinin fursat ve demidir diye bir hıyânetleri zâhir olup, deryâdan geçüp Anadolu cânibleri̇ne vaz'-ı kadem eyleyüp bu takrîb ile memâlik-i islâmiyyeyi kabza-i tasarrufa getürmek ihtimâlini def' içün Anadolu Beylerbeyisi Vezîr

[163] ve mukātele ÇY: -V
[164] tâ'ifesi ÇY: -V
[165] giru avdet eylediler ÇY
[166] bilâ-amân ÇY: -V
[167] hattâ... öldürürüm -ÇY
[168] cevâb ÇY: -V
[169] fırka ve ÇY: -V
[170] ve ÇY: -V
[171] ü azîmet ÇY: -V

Numan Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri (282 b) ve eyâletinde vâki' mîr-i mîrân ve ümerâ ile Sinop Kal'ası muhâfazasına ve bu minvâl-i muharrer[172] üzre Sivas vâlîsi Giresun muhâfazasına ve Trabzon vâlîsi kendü eyâleti yalılarının muhâfazasına me'mûr oldular. بحمد الله تعالى bu kış hevâlar mu'tedil olmağın Tuna suyu donmayup tâ'ife-i bâğiyenin fikr-i fâsidlerinin aksi zuhûr itdikden mâ'adâ[173] hurûc-ı ale's-sultân olup kâfir kırar gibi kırılmalarına fetvâlar dizilüp[174] taraf taraf yer getürmez, üzerlerine ta'yîn olunan Osmanlu askeri etrâfların alup yürüdüğün ve Devlet Giray'ın ve kağılgayın azli ve babaları Hacı Selim Giray'ın hanlığa nasbı ve der-akab vezîriazamın katli şâyi' olıcak bunlara havf ü haşyet müstevlî olup itdikleri ihânet ve cesârete nedâmete küllî gelüp başları kaydına düşdüler. Bu mahalde kağılgay-ı cedîd Gâzî Giray Sultân ile Nureddin Kaplan Giray Sultân bin mikdâr Tatar ile ve der-akab hân-ı cedîd Hacı Selim Giray Hân, İsmail kasabasına vâsıl ve Serasker Vezîr Çerkes Yusuf Paşa ile mülâkī oldukdan sonra gerek Kırım ve gerek[175] Nogay ve gerek Bucaklunun ümerâ-yi Tatarına kâğıdlar gönderip itâ'at-ı pâdişâhîye da'vet eyledikde cümle kabâ'il-i Tatar, "ulumuz Hân kulu olmağla bizim evvelde isyânımız yoğidi. Ancak bu husûsda mecbûruz. Hâşâ ki; ümmet-i Muhammed karındaşlarımıza kılıç urarız" diyerek gelüp cerâyimleri afv olunmak ricâsıyla ayağına yüz sürdüler. Ale'l-husûs Bucaklu "biz çokdan gelürdük Kağılgay Sultân bizi[176] muhâsara eyledi. Her on nefere bir zâlimi musallat idüp bu cânibe itâ'at ve firâr idenlerinin emvâl ve erzâkların gasb ve gāret ü hasâret[177] ehl-i ıyâllerine cevr-i cefâ[178] ve hakâret ve ele girenlerin zâyi' ve telef itmekle kemâl-i mertebe su'ûbetlerinden te'hîre sebeb oldu" didiler. Bundan sonra hân-ı ma'zûl Devlet Giray ve kendü ızlâlıyla şekāvete şürû' idüp Kırım askeriyle Bucak'a gönderdüğü karındaşı Kağılgay Sultâna azîm infi'âl gelüp yanında olan eşirrâya, "Devlet-i aliyye tarafından cümle mes'ûlümüzün hılâfı zuhûr eyledi. Şimden sonra işimiz[179] bitdi" deyüp kendülere fikr-i hayret ve tagyîr-i melâlet irişüp bu vakte gelince babalarına kemâl-i mertebe huşûnet ile nâ-sezâ sözler yazarken isticlâb-ı merhamet, ızhâr-ı nedâmet ve afv-ı şekāvete dâir cevâblar tahrîr idüp hattâ Kağılgay-ı hâin, Saadet Giray Sultân'ın yanında müctemi' olan Nogay ve Bucak Tatarı küllühüm kendüden

[172] muharrer ÇY: -V
[173] gayrı ÇY: -V
[174] virülüp ÇY
[175] gerek ÇY: -V
[176] bizleri ÇY
[177] ü hasâret ÇY: -V
[178] cefâ ÇY: -V
[179] işlerimiz ÇY

i'râz idüp evvelen Nogayludan[180] en[181] istinâd eyledüğü evrâk ve Azamet oğulları bi`t-tav' hân-ı cedîde itâ'at ü inkıyâd idüp yanına varmağla sâirleri dahi kendüden rû-gerdân olmağla başı kaydına düşüp kendüye tâbi' bir mikdâr eşkıyâ-yi Tatar ile atların na'alladup peksimâtların alup Kazaklık içine firâr[182] itmişiken kendüye bir dürlü[183] i'timâd gelmeyüp dönüp on kadar âdemisiyle[184] Çerkese firâr eyledi. Ta'kībine Nureddin Kaplan Giray Sultân ile bin mikdâr Bender askeri ta'yîn olup Çerkese firârı şâyi' olmağla iğmâzu`l-ayn[185] olundu. Hân-ı ma'zûl Devlet Giray`ın dahi Osmanlu uyanduğun ve babasının Bucak`a geldüğün gerek Kırımlı ve gerek Bucaklu tâbi' olup kendü üzerine teveccühün istimâ' idicek sabr ü tahammüle mecâli kalmayup elli mikdâr âdemisiyle Orkapusu`ndan gayb ve Çerkese firârı haberi hân-ı cedîde gelicek, artık kendüye itmînân-ı kalb[186] hâsıl olup İsmail`den hareket ve cânib-i Kırım`a azîmet idüp bir vakt-i mübârekede pây-i tahtı olan Bağçesarayı`nda varup tahtına iclâs ve ümerâ-yi Tatar ve ahâlî-i dâr-ı diyâr gelüp bey'at eylediklerin ve بفضل الله تعالى[187] bu fitne-i uzmâ âsân vechile mündefi' olduğun ve Daltaban`ın[188] kavm-i Tatara mu'âvenet ve müsâ'adede bulunduğunu ve başlarıyla ittifâkı olup Moskov seferi açmak ve bu sebeb ile ba'zı[189] ihânete cesâret dâ'iyesinde olduğunu haber aldım. Azl ve katli aceb isâbet olmuş. Eğer cezâsı âcilen tertîb olunmamış olaydı, külliyetli bir büyücek fesâd[190] olacağını Rikâb-ı humâyûna arz-ı ilâm[191] eyledi.

Azl ve katl-i Vezîriazam Daltaban Mustafa Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Rami Mehmed Paşa

Pâdişâh hazretleri şeyhulislâm efendiyi hayır-hâh-ı devlet idinmeğin zimâm-ı hükûmet ve devleti[192] âna tefvîz idüp, cümle umûr-ı cumhûr ânın re'y ve[193] tedbîriyle vücûda gelmeğin vüzerânın ancak bir adı kalup[194] oyuk mesâbesinde idiler. Vezîria'zam Daltaban Mustafa Paşa buna bir dürlü tahammül idemeyüp bir îkāz-ı fitne ile pâdişâh-ı

---

[180] evvelen Nogayludan -ÇY
[181] en -Ç
[182] mürûr ÇY
[183] bir dürlü ÇY: -V
[184] âdemiyle ÇY
[185] ayn ÇY: -V
[186] kalb ÇY: -V
[187] pây-i tahtı... te'âlâ -ÇY
[188] Daltaban Vezîr Mustafa Paşa`nın ÇY: Vezîr Mustafa Paşa -V
[189] mûceb ÇY
[190] fesâda bâgī ve bâdî Ç: bâgī ve bâdî -YV
[191] inhâ Ç: i'lâm YV
[192] devlet-i uzmâyı ÇY: uzmâ -V
[193] ve -ÇY
[194] kalkup ÇY

gāzī[195] hazretlerine gûşmâl virüp şeyhulislâm[196] efendi ile hem-demi olan Vezîr Rami Mehmed Paşa`yı Rikâb-ı humâyûndan[197] tard ve ib'âd ve zâ'il itmek fikriyle[198] pes-i perdeden Tatar tâ'ifesine ıdlâl kâğıdları irsâl ve ocakları dahi tahrîk itdüğü ve Yeniçeri Ocağı aslâ râm olmaduğun âşikâr olmağın pâdişâh-ı cem-câh[199] hazretlerinin sem'-i humâyûnlarına ilkā olunmağın mâh-ı Ramazân`ın[200] yedinci Çehâr-şenbih gün Hâsoda Köşkü`ne getürüp müsâfir odasına girdüğü sâ'at Kapu Ağası Mahmud Ağa`yı gönderüp mühr-i humâyûnu aldıkdan sonra kendüyü götürüp Kapu Arasına haps eylemesini tenbîh ü te'kîd[201] buyurmağın ber-mûceb-i emr-i humâyûn kaldırıp Cihannümâ altından ve Bâb-ı humâyûndan geçirüp haps eyledi. Vezîr-i hâmis Rami Mehmed Paşa da'vet buyurulup ve[202] Bostancıbaşı Ali Ağa varup getürdü. Dârü`s-sa'âde ağası vesâtatı ile pâye-i serîr-i a'lâya[203] yüz sürdüğü mahalde "senden hidmet me'mûl iderim şu âteşin itfâsına çâre görmek gereksin" buyurup mühr-i şerîfi yedine[204] teslîm ve mu'tâd-ı kadîm[205] üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs ve mahbûs-ı hâyinin cümle eşyâsı mîrîye kabz olunmasını tenbîh buyurdu. Ol dahi sarayına varup kethudâsıyla hazînedâr[206] ve hazîne kâtibi ve mühürdârın haps ve eşyâsın[207] zabt u rabt[208] eyledi. Ol mahalde pâdişâh-ı kişver-güşâ[209] hazretleri bu kullarına ya'ni ki; mü'ellif-i hakîr kemterlerine tevcîh-i hıtâb idüp, "gördünmü şu[210] hâyini Bağdad`da[211] Abbâsiyye`nin âhir meliki olan Mu'tasım Billâh`ın vezîri Alkamî ile Hülâgû Hân kıssası başımıza gele yazdı. Hayvanın alacası taşrada, insânın içerude, bilinmez derûn-ı hâli. Üşenmez ve[212] yorulmaz deyü uzakdan getürdük, sadâkat me'mûl iderken hâyin çıkdı" buyurdular. Ve bi-emr-i humâyûn mâh-ı mezbûrun onuncu Şenbih gicesi mahnûk kılınup taşra bırakıldı. Beyne`s-salâteynde gasl olup Paşa Mezârlığı`nda defn olundu. Çavuşbaşılıkdan ma'zûl Telhîsî Mehmed Ağa

[195] gāzī ÇY: -V
[196] şeyhulislâm ÇY: -V
[197] humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V
[198] fikr-i fâsidi ile ÇY: fâsid -V
[199] cem-câh ÇY: -V
[200] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[201] ü te'kîd ÇY: -V
[202] ve ÇY: -V
[203] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[204] yedine ÇY: -V
[205] kadîm ÇY: -V
[206] hazinedârı ÇY
[207] eşyâlarını ÇY
[208] u rabt ÇY: -V
[209] kişver-güşâ ÇY: -V
[210] şol ÇY
[211] Bağdad-ı dârü`s-selâmda ÇY: dârü`s-selâm -V
[212] ve ÇY: -V

sipâhîler ağası, selefi Dellâk Ali Ağa vezîriazam kethudâsı nasb olundu. On yedinci Şenbih gün vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih taraf-ı pâdişâhîden[213] Hâsoda Köşkü'ne da'vet ve Hırka-i şerîf açılup du'â-i senâ[214] oldu. Yirmi yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup mu'tâd-ı kadîm[215] üzre vezîriazam kulları[216] kapaniçe[217] giyüp[218] Arz Odası'nda el öpdü ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi Cuma gün pâdişâh-ı cihân-penâh[219] hazretleri kānûn üzre Bâbü's-sa'âdede a'yân-ı devlet ile bayramlaşup âlây ile Sultân Selim Câmi'-i şerîfinde varup edâ-yi salât-ı îd idüp geldiler. Kandiye'den ma'zûl Vezîr Ispanakcı İsmail Paşa Yanova eyâletine namzet olup Tatarpazarı'na geldikde fevt olduğu haberi vürûd idicek, kapusu dağılmamak üzre oğlu Burunsuz Mehmed'e Karaman pâyesiyle Alâiye sancağı virilüp Babadağı muhâfazasına ta'yîn olundu. Mâh-ı mezbûrun dördüncü Dü-şenbih gün Re'isü'l-küttab Şeyh-zâde Abdi Efendi, hân-ı ma'zûlün kapu kethudâsı olmağla nihânî ba'zı ifsâda pîşvâ olmak töhmetiyle Limni cezîresine nefy olup yerine kesedârı Abdülkerim Efendi nasb olundu. Sekizinci Cuma gün Defterdâr-ı sâbık Muhsin-zâde Mehmed Efendi büyük rûz-nâmeci, selefi Kızılbaş Karabekir Efendi nişancı, ânın selefi Vezîr Abdullah Paşa İstanbul Kāimmakāmı, ânın selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Yanova vâlîsi ve[220] ânın selefi Elçi İbrahim Paşa Sofya vâlîsi nasb olup, ânın selefi Vezîr-i dilîr[221] Kandilci Hüseyin Paşa'ya tekā'üd verildi.[222]

Velâdet-i Şehzâde Sultân Ahmed

Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Penç-şenbih günü ki; Şubat'ın on sekizidir, pâdişâh-ı cihân-mutâ'[223] hazretlerinin Sultân Ahmed nâm bir şehzâdesi[224] vücûda gelüp ancak Saray meydânında bir mikdâr top tüfeng[225] şenliği oldu. Hattâ topun biri karıncalı imiş yarığında âteş kalmış, barut koyup sıkılırken tutuşup sıkılayan bir cebecinin başıyla bir kolun götürdü. Yirmi ikinci Cuma gün Babadağı muhâfazasına asker sürmeğe me'mûr Kapucular Kethudâsı Veli Ağa gelüp Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda böyle takrîr-i kelâm itdi ki;

---

[213] pâdişâh-ı cem-câhdan ÇY: cem-câh -V
[214] senâ ÇY: -V
[215] kadîm ÇY: -V
[216] kulları ÇY: -V
[217] ile Ç: -YV
[218] giyüp -ÇY
[219] cihân-penâh ÇY: -V
[220] ve ÇY: -V
[221] dilîr ÇY: -V
[222] ihsân oldu ÇY
[223] cihân-mutâ' ÇY: -V
[224] şehzâde-i nev-civânı ÇY: nev-civân -V
[225] tüfeng ÇY: -V

hân-ı cedîd Selim Giray Hân hazretleri İsmail kasabasına varup vâsıl ve dâhil[226] oldukdan sonra ümerâ-yi Tatar'a kâğıdlar gönderip itâ'at-i pâdişâhîye da'vet eyledikde cümle kabâ'il-i Tatar,[227] "biz[228] bu husûsda mecbûruz, hâşâ ki; ümmet-i Muhammed karındaşlarımıza kılıç urarız" diyerek gelüp cerâyimleri afv olunmak ricâsıyla ayağına yüz sürdüklerinden gayrı, mukaddem[229] Kefe müftîsi, "hân-ı ma'zûl Devlet Giray'a her kim itâ'at ve kasd eyledikleri fesâdâta mübâşeret iderler ise, kendüleri kâfir, avretleri boş olup katlleri helâl" olduğuna fetvâ virmişidi. Gerek Kırımlı ve gerek Nogaylı hâyin-i mezbûrdan yüz döndürmeleriyle, elli mikdâr âdemiyle Kırım'dan Çerkes'e nehzat[230] ve karındaşı Kağılgay Sa'âdet Giray Sultân dahi Bucak'dan Kazaklık içine firâr itmeleriyle Nureddin Kaplan Giray Sultân ile bin mikdâr Bender askeri kağılgayın ta'kîbine ta'yîn olundukdan sonra hân-ı cedîd Selim Giray Hân hazretleri dahi Kili'ye ve andan dahi eğlenmeyüp Kırım'a azîmet eyledüğün ve kendü bir menzil bile gidüp döndüğün fe-lillâhi'l-hamd bu îkâz-ı fitne külliyet ile mündefi' olduğun ve bu Tatar seferine ta'yîn olunan cümle asâkir-i islâm Tuna'dan karşu Bucak'a geçüp Tatar köylerinde kışlaya girdüğün haber virmekle mukâbele-i hidmet Rumili pâyesi **(283 a)** virilüp bir fâhir erkân semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[231] kürk giydirildi. Gürcistan'da Göril memleketini şeyhulislâm efendi kendüye mâlikâne idüp voyvodasını nasb ve zabt itdirmek içün bir mikdâr asker ile ber vech-i ocaklık mutasarrıfı Ahıska Beylerbeyisi Abdülkadir Paşa ta'yîn ü irsâl[232] olunmuşidi. Ahâlî-i memleket azîm cem'iyyet idüp mâ-tekaddemden beru bu vilâyet bir krallık yer olup re'âyâsı harâc-güzâr ola. Bu nice mâlikâne olabilür deyü varanları redd idicek, bunlar ceng idem sandılar. Gürcü tâ'ifesi galebe idüp hayli guzât-ı müslimîni[233] kırdılar. Bunlar dahi hâ'ib ü hâsir avdet idüp[234] vâki' hâli Der-i devlete[235] arz-ı i'lâm[236] itmekle te'dîbleriçün üzerlerine sefer lâzım gelmeğin Kandiye Beylerbeyisi Vezîr Köse Halil Paşa'ya Erzurum eyâleti virilüp Gürcistan üzerine serdâr ta'yîn olundu.[237] Ve deryâdan dahi ümerâ-yi bahriyyeden Memiş Paşa oğlu Abdurrahman Paşa iki kıt'a çekdiri ve Tersâne-i âmirede müceddeden binâ olunan kırk beş kıt'a firkate ile Karadeniz'e revâne oldu. Ve Ankara'dan ma'zûl Tatar

---

[226] ve dâhil ÇY: -V
[227] Tatarlar ÇY
[228] bizler ÇY
[229] mukaddem -ÇY
[230] nehzat ÇY: -V
[231] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[232] ü irsâl ÇY: -V
[233] ehl-i islâmı ÇY
[234] idüp ÇY: -V
[235] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[236] i'lâm ÇY: -V

Salih Paşa'ya dahi Trabzon eyâleti virilüp sol kol askerin sürerek mansıbına varup eyâleti askeriyle ol dahi sefer-i mezbûra rû-be-râh olmak üzre yedine mü'ekked evâmir-i aliyye verildi. Eyâlet-i Kandiye vüzerâdan Burûsa'da mütekā'id yine vezâretiyle[238] Kalaylıkoz Ahmed Paşa'ya ve eyâlet-i Karaman Halebli Çavuş Ali Paşa fevtinden Kırşehirli Arab Ömer Paşa'ya ve[239] Hersek sancağı Bosnalı Receb Paşa'ya ve Karesi sancağı Cin Ali Paşa'ya tevcîh ü inâyet[240] olundu. Otuzuncu Şenbih gün Arif Abdülbaki Efendi azlinden ve[241] Anadolu sadrı Kâbe'den ma'zûl Şeyhulislâm Efendi-zâde Mustafa Efendi'ye verildi.[242] Mâh-ı Zi'l-ka'denin ikinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[243] hazretlerin vezîriazam kendü hânesine da'vet ve ziyâfet eyleyüp Rikâb-ı humâyûnlarına eğerlenmiş bir at, bir kürk, bir mücevher kuşak, beş kîse akçe ve beş boğça akmişe pîşkeş çeküp, mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıl'at giydi. Onuncu Salı gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân hazretleri Bağçesarayı'nda varup tahta iclâs eyledüğü haberi gelmeğle, vezîriazam ağalarından Boşnak Hacı[244] İbrahim Ağa ile hatt-ı humâyûn-ı inâyet-makrûn[245] ve hıl'at ve şemşîr ve beş bin altun irsâl buyuruldu. Mâh-ı Zi'l-hiccenin gurresi Salı gün efdalü'l-ulemâ olan Kara Bekir Efendi azlinden İstanbul kazası, Edirne'den munfasıl müftî efendi dâmâdı Seyyid Mahmud Efendi'ye inâyet olundu. Onuncu Penç-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm üzre pâdişâh-ı cihân-penâh[246] hazretleri a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây ile Sultân Selîm Câmi'-i şerîfinde sâlât-ı îdi edâ idüp geldiler. Cezâyir ve Tunus ve Trablus ocaklarından gayrı[247] bi'l-cümle memâlik-i islâmiyyede kul nâmına vezâ'if-hârân gerek eşkinci ve mütekā'id ve gerek zü'amâ ve ehl-i tîmâr ve gerek müstahfizân-ı hisâr ve gerek ümerâ-yi bahriyye ve Donanma-yi humâyûn halkı ne[248] mikdâr âdem olup mevâcib ve sâliyânelerini ne kadar akçe itdüğün bilâ-ziyâde velâ-noksân künhüyle Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm olunmak üzre vezîriazama mü'ekked hatt-ı şerîf sâdır olmağın cümle aklâm yoklanup iki yüz doksan iki bin dokuz yüz kırk yedi nefer mevcûd olup senevî mevâcib ve sâliyâne ve masârıf ve yazuları yirmi beşbin sekiz yüz

---

[237] olunup ÇY
[238] vezâret ÇY
[239] ve -ÇY
[240] ü inâyet ÇY: -V
[241] ve -ÇY
[242] inâyet olundu ÇY
[243] cihân-mutâ' ÇY: -V
[244] el-Hacı ÇY
[245] inâyet-makrûn ÇY: -V
[246] cihân-penâh ÇY: -V
[247] gayrı ÇY: -V
[248] bir ÇY

doksan üç kîse akçeye bâliğ olduğu defter, huzûr-ı humâyûna arz-ı[249] telhîs olundu. Ve seferler bahânesiyle ekser[250] virgü viren re'âyâ kul olup Hazîne-i âmireye küllî noksan gelmeğin, esâmîsi olmayup dirlik iddi'âsı iden taslakcı kul nâmına olan teftîş ve tefrîk ve temyîz olunmak üzre hatt-ı humâyûn vârid olmağın umûm defterleriyle Anadolu'nun sağ koluna Yeniçeri Ocağı'ndan Haseki Mehmed[251] Ağa ve sol kol ile orta kola Seksoncu Abdullah Ağa gönderilüp bir sene tamâmında varup geldiler. Me'mûr oldukları üzre Anadolu'nun üç kolunda vâki' kazâlarda ellerinde olan umûm defterlerine mutâbık, uğur-ı dîn ü devletde yara bere çekmiş taş yasdanup toprak döşenmiş, sahîhü'l-esâmî dört bin iki yüz elli dört nefer ve pîr ve ihtiyâr ve[252] emekdâr iki bin beş yüz altmış nefer mevcûd olup[253] sâkin oldukları kazâ ve kurâları[254] ve mahalleleriyle esâmîlerine şerh virüp bilâ-esâmî dirlik iddi'âsında olan yüz kırk dört bin yüz yirmi sekiz nefer taslakcı yeniçerinin kisvelerin tebdîl ve tağyîr ve re'âyâ zümresine tahvîl ve ilhâk itdiklerin huzûr-ı sadr-ı âlîde takrîr idüp getürdükleri sahîhü'l-esâmîler yeniçeri kaleminden tatbîk ve birer sûreti piyâde kalemine virilüp taklîd ve ba'de'l-yevm yoklanan sahîhü'l-esâmî mâdemki hayattadır, mahlûl olmaya ve çalınmaya ve ocakda vâki' sahîh-i mahlûl gereği gibi zabt u rabt[255] olunup bâlâda mestûr pîr ve ihtiyâr ve emekdârlar mehmâ-emken kayırılup, bunlar dururken ecnebî ve nâ-müstehaka tekā'üd ve çıraklık virilmemek ve yeniçeri kalemine kayd olunmak üzre bu dahi Rikâb-ı humâyûna[256] arz-ı inhâ[257] ve bi-emr-i humâyûn işbu mahalle kayd olundu. Ve[258] mâh-ı mezbûrun on üçüncü Pazar gün Yeniçeri Ağası Doğramacı Mehmed Ağa'ya vezâret ile Hanya sancağı ve Kul Kethudâsı Gürcü Yusuf Ağa'ya tekā'üd virilüp vezîriazam kethudâsı Dellâk Ali Ağa yeniçeri ağası ve Zağarcı Osman kul kethudâsı ve Seksoncu Abdullah Ağa zağarcı ve Muhzır Kürd Hasan Ağa seksoncu ve Sipâhîler Ağası Telhîsî Mehmed Ağa vezîriazam kethudâsı ve cebecibaşılıkdan ma'zûl Topkapulu Mehmed Ağa sipâhîler ağası nasb olundu. Ve Hanya'dan ma'zûl Vezîr Hısım Mehmed Paşa'nın Gelibolu'da fevt olduğu haberi geldi. On sekizinci Cuma gün Vezîr Arslan Mehmed Paşa azlinden Şam-ı Trablus eyâleti, Baş Defterdâr Boşnak Sarı Mustafa Efendi'ye ve defterdârlık kendü mektûbcusu Hacı Mehmed

---

249 arz ÇY: -V
250 ekseriyâ ÇY
251 Mahmud ÇY
252 ve -ÇY
253 bulup ÇY
254 kurâ ve kazâları ÇY
255 u rabt ÇY: -V
256 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
257 inhâ ÇY: -V
258 ve ÇY: -V

Efendi'ye inâyet buyuruldu. Bir seneden beru te'bîden Hersek sancağına mutasarrıf Boşnak Kuşcu Mustafa Bey üzerinden livâ-yi mezbûra henüz yine selefi Boşnak Receb Paşa'ya tevcîh ü inâyet[259] olup, tama'-ı hâm[260] belâsıyla dört bin cizye kâğıdı alup gitmişidi. Kızıl Yumurta vaktinde kendü sancağına tâbi' Dorobnak nâhiyesine varup re'âyâya kâğıd üleşdirmek ve kimin zencire çeküp ve kimin dahi dürlü dürlü belâ ile[261] darb-ı şedîd[262] itmek üzre iken, re'âyâ cem'iyyet ile üzerlerine hücûm-ı iktihâm[263] idüp kendüyü ve karındaşını bir kaç âdemiyle helâk itdikleri Der-i devlete[264] arz u i'lâm[265] olunmağın livâ-i mezbûre Yanova eyâletinden ma'zûl Dizdar oğlu Ahmed Paşa'ya virilüp kâğıdlar dahi üzerine tahmîl olundu. Yirmi yedinci Pazar gün Mısır hazînesi gelüp Subaşı İbrahim Bey yedinden iç hazîneye teslîm olup[266] ve sene bunda encâma irdi.

---

[259] ü inâyet ÇY: -V
[260] hâm ÇY: -V
[261] ve kimin dahi dürlü dürlü belâ ile ÇY: -V
[262] şemşîr ÇY
[263] iktihâm ÇY: -V
[264] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[265] u i'lâm ÇY: -V
[266] olup ÇY: -V

Bin yüz on beş senesi vekāyi'indendir

Binâ-yi kal'a-i cedîd kurb-i kal'a-i Kerş der-haliç-i Bahr-i Azak

Azak Kal'ası düşmen-i dîn[1] eline girmekle her ne denlü istihkâm-ı sulh ü salâh[2] olunsa da bile Azak Denizi'nde ve gerek Karadeniz'de emn-i râhat ve düşmene i'timâd kalmayup bir mahall-i fursatda sulhü[3] fesh idüp sefâyin-i menhûsesiyle Karadeniz'e hurûc itmek ihtimâlini def' içün tedârükü görülmek mühimmât-ı dîniyyeden olmağın memerri olan Kırım Adası nihâyetinde vâki' Kerş Kal'ası'ndan üç sâ'at yukarı Çoçka Burnu mukābelesinde bir müstahkem kal'a binâsının lüzûmu olmağın, işçileri ve mühimmâtı ve kusûr-ı kesîr olan edevâtı tamâmen[4] Tersâne-i âmireden ve Karadeniz'de Anadolu kenârlarından, Karadeniz şaykalarına tahmîl ve İstanbul bostancıbaşılıkdan çıkma Üsküdarlı Mustafa Ağa nâzır-ı binâ ta'yîn ve Kapudan Aşcı Hacı Mehmed Paşa dahi bu hidmet-i humâyûnda bile bulunmak üzre me'mûr olmağın sene-i mezbûre Muharremi'nin ikinci Penç-şenbih günü ki; Mayıs'ın altısıdır, baştar[de] ile on yedi kıt'a çekdirir ve halic-i mezbûru muhâfaza içün altı kıt'a kebîr mîrî kalyon ile Canım Hoca Patrona Hacı Mehmed kapudan İstanbul[dan] çıkup Kerş Kal'ası'na revâne oldular. Dört kıt'a mîrî kalyon ile Kapudânâ Süleyman Hoca mukaddem Kasım eyyâmında Akdeniz muhâfazasına gitmişidi. İhtiyâten şimdi dahi on kıt'a mîrî kalyon ile beş kıt'a çekdiri ta'yîn ve irsâl olundu. Karadeniz seferine me'mûr beş yüz nefer cebeci tâifesi güzeşte, dokuz kıst ulûfemiz virilmeyince gitmeziz deyü inâd ve muhâlefet ve mâh-ı mezbûrun altıncı Dü-şenbih gün Atmeydanı'nda cem'iyyet itmekle şehir halkı ayağa kalkup cümle bezâstân ve dükkânlar[5] kapanup Kāimmakām Abdullah Paşa her ne denlü istimâlet haberlerin gönderdi ise aslâ[6] ısgā itmeyüp müdde'âlârında musırr olmalarıyla kusûrun[7] girüden göndermek şartıyla kendü mâlından üç kıst ulûfe ifrâz ve Sekbânbaşı Haşimî oğlu Murtaza Ağa ile irsâl ve tevzî' ve taksîm ve önlerine düşüp sefâyine[8] tahmîl idüp fitne vü fesâd[9] basıldığı Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[10] eyledi.[11] Bu töhmet sebebiyle Cebecibaşı Hasan

[1] dîn ÇY: -V
[2] ü salâh ÇY: -V
[3] sulh ü salâhı ÇY: ü salâh -V
[4] ve kusûr-ı kesîr olan edevâtı tamâmen ÇY: -V
[5] dekâkînler ÇY
[6] aslâ ÇY: -V
[7] kusûrlarını ÇY
[8] sefâyinlerine ÇY
[9] vü fesâd ÇY: -V
[10] i'lâm ÇY: -V
[11] olundu ÇY

Ağa azl olup yerine vezîriazam ağalarından Boşnak Hacı[12] İbrahim Ağa nasb olup İstanbul`a[13] gönderildi.

Vefât-ı şehzâde Sultân Mehmed Hân

Mâh-ı mezbûrun yirminci Dü-şenbih gicesi pâdişâh-ı cihân-mutâ'[14] hazretlerinin ikinci şehzâdeleri Sultân Mehmed Hân fevt olup sabah erken cümle vüzerâ vü ulemâ vesâir ehl-i[15] dîvân gün doğarak Dârü`s-sa'âdeye gelüp cenâzesin aldılar. Ve Âlây Köşkü dâhilinde namâzın edâ ve arabaya tahmîl ve şehir kenârına değin teşyî' ve bi-emr-i humâyûn İstanbul`da Vâlide Câmi'i türbesinde dedesi Sultân Mehmed Hân yanına defn olunmak üzre Küçük Mîrahûr Selim Ağa`ya teslîm idüp döndüler. Pâdişâh-ı gâzî[16] hazretlerinin sâir şehzâdelerden buna meyl-i muhabbeti ziyâde olmağın hayli zamân müte'ellim olup âteş-i firâkın çekdiler. Bundan akdem Moskov keferesi Devlet-i aliyye-i dâ'imü`l-karâr[17] ile sulh ü salâh[18] olaldan beru Azak Kal'ası altında donanma tertîbinde olduğu hadd ve tevâtüre ermeğin bi-emr-i humâyûn sıhhatine vâkıf olmak içün Dergâh-ı âlî kapucu başılarından Şatır Mehmed Ağa karadan Azak`a gönderilmişidi. Bağçesarayı`nda Hân hazretlerine buluşup yanına iki ağasın koşup Kerş Kal'ası`ndan karşu Taman Kal'ası`na ve andan Temrük ve Acu kal'alarına uğrayup her birinin ağalarını yanına alup Çerkes yakasıyla Azak`a varup varoşunda bir mahalle indirmişler, anda hâkim olan boyar ta'annüd idüp kendüyü buluşdurmamış ve bir âdemin vekîl eyleyüp göndermiş, ızhâr-ı muhabbetden sonra "boyarın sözü bendedir, ne ise cevâbınız söyleyiniz" diyicek Mehmed Ağa dahi, "hâlen Âsitane`de[19] olan elçileriniz esnâ-yi mükâlemede çünkü bizim kalyonlarımıza ticâret içün yol virmediniz. Çürüyeceğine bâri mîrîden iştirâ idin dimekle devlete alıvirirmi deyü bizi bakmağa gönderdiler" didüğümde vekîl-i la'în dahi "bu aynıyla şu belindeki kılıcı vir seni öldüreyim dimeğe benzer" didi. Ne sefâyinlerin gösterdi ve ne kal'asın gezdirdi. Ve eğlendirmeyüp giru yolladuğun gelüp mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Şenbih gün Âlây Köşkü`nde huzûr-ı humâyûnda takrîr-i kelâm[20] eyledi. Vâkıf olduğum yukaru Ten suyu içinde yüz kalyon ve Azak`a karîb bir mahalde on altı kalyon ve Azak Denizi`nde altı kalyon âmâde ve müheyyâ[21] ve İsveçlüden esir eyledüğü iki bin[22] mikdârı[23]

[12] el-Hacı ÇY
[13] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[14] cihân-mutâ' ÇY: -V
[15] a'yân ÇY
[16] gâzî ÇY: -V
[17] dâ'imü`l-karâr ÇY: -V
[18] ü salâh ÇY: -V
[19] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[20] kelâmÇ Y: -V
[21] ve müheyyâ ÇY: -V

kefereyi çekdirirlerine vaz' ve tahmîl[24] eyledüğün sıhhati üzre haber virüp hıl'at giydi. Lâkin bu husûsda pâdişâh-ı cem-câh[25] hazretlerine itmînân-ı kalb gelmemekle Moskov çarına nâme-i humâyûn ile gediklü müteferrika Novalı Mustafa Ağa gönderilüp bu (283 b) sulhden[26] sonra düşmenlik tarîkıyle bu ihzâr olunan tedârüğün sebebin su'âl buyurdular. Mâh-ı Safer'in[27] on birinci Dü-şenbih gün yeniçeri Dellak Ali Ağa'ya vezâret ile Belgrad-ı dârü'l-cihâd[28] paşalığı, Kul Kethudâsı Osman Ağa'ya yeniçeri ağalığı, Zağarcı Abdullah Ağa'ya kul kethudâlığı, Seksoncu Kürd Hasan Ağa'ya zağarcılık, Muhzır Balatlı Abdullah Ağa'ya seksonculuk tevcîh ü inâyet[29] buyuruldu. Eflak vilâyetine müte'allik ba'zı mevâdd-ı husûsî içün Eflak voyvodası Kostantin, Küçük Mîrahûr Selim Ağa[30] mübâşeretiyle Der-i devlete[31] getürülmüşidi. İrtesi Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet olup mu'tâd üzre serâsere kaplu semmûr kapaniçe kürk, başına koka ve süpürge giydirilüp vüzerâ akabince Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[32] yüz sürüp vilâyetine gitmeğe izn-i humâyûn[33] oldu.

Hezîmet-i eşkıyâ-yi Urbân der-tarîk-i hac

On dokuzuncu Salı gün Şam Emîrü'l-haccı Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa'dan gelen mektûb[34] mazmûnunda Şerîf Said bilâ-müzâhim hükûmet-i şerâfete iclâs, selefi olan babası Sa'd emr-i humâyûna imtisâlen Cidde malından ta'yîn olunan senevî yirmi bin guruş tekâ'üd hâslarına kanâ'at ve küşe-i inzivâya uzlet itdüğün ve بارانشتعالی bu sene-i mübârekede Haremeyn-i[35] muhteremeyn'in gallâtı vaktiyle irişmemekle azîm kaht-ı galâ vâki' olduğundan gayrı tarîk-i haccın Urbânı, huccâc-ı müslimîni urmak, emvâl ve erzâkların gâret ü hasâret itmek üzre yine tecemmu' idecekleri haberin almağın, eşkıyâ-yi Urbânın kesret ü vefret[36] ve cem'iyyeti olmazdan mukaddem huccâc-ı müslimîni selâmete çıkarmak müvecceh[37] görmeğin[38] beş bayrak levend dahi ziyâde yazup mu'tâddan kalîl

[22] iki ÇY
[23] mikdârı ÇY: -V
[24] ve tahmîl ÇY: -V
[25] cem-câh ÇY: -V
[26] sulh ü salâhdan ÇY: -V
[27] mezbûrun ÇY
[28] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[29] ü inâyet ÇY: -V
[30] Selim Ağa -ÇY
[31] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[32] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[33] humâyûn ÇY: -V
[34] gelüp +ÇY: -V
[35] ve +ÇV: -Y
[36] ü vefret ÇY: -V
[37] evlâ ÇY
[38] görülmeğin Y

sekiz gün Mekke'de,[39] üç gün Medine'de ikāmetden sonra cânib-i Rûm'a teveccüh ve azîmet idüp şerîf Sa'îd dostluğa binâ'en ilâve olan kendü avâyidini Emîrü'l-hâc Mehmed Paşa'ya hîbe itmekle huccâc-ı müslimîn ile Gila'ya geldükleri esnâda ilerüye iki bayrak gönderip avâyidi taleb idicek ilâve olan Urbân eşkıyâsı tereddüd ve muhâlefet, mezkûr iki bayrak levendi kal'aya kapayup "virmeziz" deyü cevâb itmeleriyle Emîrü'l-hâc Mehmed Paşa dahi gelüp kal'ayı muhâsara idüp hem bayrakları tahlîs ve hem avâyidi tahsîl ve içlerinden bâ'is-i fesâd olan yedi nefer âdemi katl eyleyüp yola revâne ve cerdeye ya'ni ki; istikbâllerine ta'yîn olunan Nablus sancağı beyi Kavvâs oğlu Şamlı Hasan Paşa sekiz bin nefer cirid atlu ile Şam'dan çıkup Şam şeyhi Kelib didikleri hâin dahi sûretâ dostluk yüzünden cerde ile ma'an gidüp, lâkin pes-i perdeden Bağdad Urbânına ve kendüye tâbi' eşkıyâ-yi Urbândan Dübeys karındaşı İbrahim ve Osman ve Zeydan ve Benî Duhâ Urbânı ve Kudüs-i şerîf ve Halîlü'r-rahman ve Nablus dağlarında olan eşkıyâ-yi Urbân ve kendü Urbânından dahi iki bin beş yüz hecân üzerlerinde ikişer âdem cenkci olmak ve huccâc-ı müslimîni kahr ü helâk itmek zu'mıyla yirmi bin Arab cem' eyleyüp, mukaddem cerdenin tedârükün görüp andan huccâca[40] el uzatmak fikriyle[41] cerde Katran Kal'ası'na vardıkda eşkıyâ-yi Urbân dahi evlerin vesâir emvâl ü erzâk[42] ve mevâşîlerin bütün[43] Ma'an Kal'ası havâlîsinde alıkoyup, piyâdesini Ma'an Kal'ası kurbünde vâki' Mağara ta'bîr olunur mahalde tecemmu' idüp, süvârîsiyle cerdeyi bir sâ'at mesâfe karşulayup mukābele ve sekiz gün ale't-tevâlî mukātele[44] idüp dokuzuncu gün yine ceng-i kıtâl[45] iderek Tabut Korusu nâm menzil ki; Katran Kal'ası'na on dört sâ'at yerdir, varup vâsıl olup bu vak'a-i hevl-nâkı ya'ni ki; cerdeye eşkıyâ-yi Urbânın istîlâ eyledüğü haberin Emîrü'l-hâc Mehmed Paşa Haydar Kal'ası nâm mahalde işidüp kemâl-i mertebe hüzn-i elem ârız olup bir tarafdan dahi kendünün ve huccâc-ı müslimînin kat'â zahîreleri kalmayup hayret-i azîme müstevlî olup, dergâh-ı çâre-sâzdan gayrıya istinâdları olmayup kemâl-i ye's ile Asihurma'ya geldiklerinde Gazze müsellemi, Gazze Urbânıyla yüz elli yedi yük mahall-i mezbûra ve elli yük Eşmeler Kal'ası'na irsâl eyledüğü zahîre ile tâze hayât bulup, anda cerdecilerin imdâd ü i'ânetlerine ber-vech-i müsâra['a]t azîmet idüp sene-i mezbûre Muharremi'nin yirmi beşinci günü vakt-i zuhrda Ma'an Kal'ası'na vusûlünde cerde temâm-ı kıtâl-i azîm üzre idiler. Mukaddem Gazze Urbânı kendülere gelürken cerdeye

[39] Mekke-i mükerremede Ç: mükerreme -YV
[40] huccâc-ı müslimîne ÇY: müslimîn -V
[41] fikr-i fâsidiyle ÇY: fâsid -V
[42] ü erzâk ÇY: -V
[43] bütün ÇY: -V
[44] azîm ceng-i cidâl-i harb ü kıtâl ÇY

Urbân istîlâsı haberin aldıkları gibi anlar dahi eşkıyâ-yi mezbûrûnun üzerine hamle vü hücûm ve Emîrü'l-hac Mehmed Paşa emîn ve sâlim Ma'an Kal'asına dâhil oldu deyü, hurûbî çağırarak muhârebeye şürû' eyledikleri mahalde Emîrü'l-hac Mehmed Paşa dahi imdâda irsâl eyledüğü süvârî asker gelüp eşkıyâ-yi Urbâna müsâdefe bunlar ile dahi kezâlik eşkıyâ vech-i meşrûh üzre ziyâdesiyle muhârebe idüp fazl-ı hakla eşkıyâ-yi Urbân Mehmed Paşa'nın âteş-i hücûmuna tâkat getüremeyüp pây-i mukâvemetleri mütezelzil karârı firâra tebdîl ve herbiri yüzleri karasıyla cibâl ve tilâle doğru tahvîl ve perâkende ve perîşân, azîm rüsvâylık ve bed-nâmlık ile bî-nâm ve nişân oldular. Hattâ kemâl-i mertebe i'tibâr ve muhâfazasıyla[46] mukayyed[47] oldukları hevdec ta'bîr olunur bir devenin üzerine köşk misilli şey'i yaparlar ve üstüne bir avret bindirip hîn-i muhârebede eşkıyâların cenge kandırmak ve gayret ve takviyyet virmek içün hurûbî çağıran avret dahi ahz olunup kesilen eşkıyâ-yi Urbân[48] başları Ma'an Kal'ası mukâbelesinde nihâde kılınan Emîrü'l-hac Mehmed Paşa çergesi pîş-gâhında galtân ve diri ahz olanları bilâ-emân tu'me-i şemşîr olup[49] azîm[50] ihsânlar verildi. Bu gazâ-yi ekber bu vechile cilve-ger olup cerde huccâc-ı müslimîne imdâd ü i'ânet idegelmişiken huccâc-ı müslimîn hak celle ve alâ hazretlerinin avn ü inâyetiyle[51] cerdenin imdâdına irişdi. Ol mahalde iki asker bir yere gelüp hamd ve firâvân iderek 'îd-i ekber eylediler. Ve Ma'an Kal'ası kurbünde alıkodukları eşkıyâ-yi Urbân[52] evlerin dahi urup bi'l-cümle emvâl ve erzâk ve mevâşîlerin nehb ü gâret idüp mugtenem oldular. Vukû'a gelen fütûhât-ı celîleyi ve بحمدالله تعالى [53] bu sene-i mübârekede huccâc-ı müslimînden vechen mine'l-vücûh bir ferdin[54] burnu kanamayup ve zahmet ü meşakkat müşâhede itmeyüp, emîn ve râhat ve sâlim[55] varup geldiklerin ve Kelib didikleri habîs[56] la'înin[57] ve bekâyâ-yi eşkıyâ-yı Urbânın hakkından gelinmek üzre Şam'a girmeyüp emr-i humâyûna intizâren Gökmeydanı'nda vaz' olunan otağına nüzûl eyledüğün arz u i'lâm eylemiş, yirmi yedinci Çehâr-şenbih gün Basra Kapudanı Aşçı oğlu Mehmed Paşa'ya vezâret ile Basra eyâleti tevcîh ve yerine kethudâsı yeğeni Mehmed Ağa

[45] kıtâl ÇY: -V
[46] muhâfazalarıyla ÇY
[47] mukayyed -ÇY
[48] Urbân ÇY: -V
[49] idüp ÇY
[50] azîm ÇY: -V
[51] keremiyle Ç: inâyet-i keremiyle Y: kerem -V
[52] Urbân ÇY: -V
[53] te'âlâ ÇY: -V
[54] ferd-i vâhidin ÇY: vâhid -V
[55] ve sâlim -Ç
[56] habîs ÇY: -V
[57] la'în-i hınzırların ÇY: hınzırlar -V

mîr-i mîrânlık ile Basra kapudanı nasb olup Basra'dan ma'zûl Vezîr Beyzâde Ali Paşa Bağdad'da[58] ikâmet üzre[59] fermân-ı humâyûn[60] buyuruldu. Ve mezbûrûnun kürküyle hıl'atın ilbâsa Musâhib-i şehriyârî Benli Ahmed Ağa me'mûren irsâl olundu. Edirne içinde ve taşra bağlarında nisvân ve ricâlden ba'zı maktûl âdemler bulunduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâhî[61] olmağın vezîriazama[62] hitâben sâdır olan hatt-ı şerîf mûcibince şehir halkı gerek askerî ve yerlü teftîş ve tefahhus olup Müslim ve zımmîden kefîli olmayup ve sû'-i hâl üzre olanlar gerek nisvân[63] ve ricâlden[64] bir nicesi ahz olunup[65] ve diyâr-ı âhara nefy olundu.

Zuhûr-ı vak'a-i azîme ve guluvvî-i asker ve ulemâ der-şehr-i İstanbul ve hücûm-ı Edirne ve hal'-i Sultân Mustafa Hân ve cülûs-ı birâdereş-i Sultân Ahmed Hân-ı sâlis azl ve nefy ve katl-i Şeyhulislâm Seyyid Feyzullah Efendi ve avdet ve azîmet-i humâyûn be-şehr-i Kostantiniyye

Bu vak'a-i uzmânın sebeb-i zuhûru bu oldu ki; Sultân Mustafa Hân hazretleri ibtidâ evreng-i şâhîye cülûs-ı humâyûn buyurdukları sâ'at Erzurum'da menfâ müftî-i sâbık hâceleri Seyyid Feyzullah Efendi'ye da'veti mutazammın hatt-ı şerîf gönderip ehl-i ıyâl ve akrabâ ve ta'allükâtıyla Âsitâne-i sa'âdetlerine getürdüp vehle-i ûlâda şeyhulislâm eyledi. Ve hall ve akd ve umûr-ı cumhûru ya'ni ki; zimâm-ı hükûmetini yedine virmekle vüzerâ yanında hiçden hiç olup bir ednâ mansıb iken re'y-i tedbîri ve rızâ-yı fi'lî olmadıkça tevcîhe kādir olmayup üç sene mikdârı zamân merhûm Elmas Mehmed Paşa tâ şehîd olunca değin tas tas zehirlerin yuttu. Ve Ammî-zâde Hüseyin Paşa dahi bi'z-zarûrî rızâsında olup eline giren nukûdun nısfın virmekle korunarak geçindi durdu. Ve gayret-keş âdem olduğundan aldırmayup âkıbet derûnuna urmakla düşüp yattı. Üç ay kadar sâhib-i firâş olup, yanları delinüp azl ve mevtine sebeb oldu. Ve Daltaban Mustafa Paşa'nın dahi yüz bin altunun alup Bağdad'dan[66] sadra getürdü. Ol derd-mend dahi dakîka-i ahvâline vâkıf olmağla vücûdun kaldırmağa sa'y ü beliğ idüp kâh Moskov üzerine sefer açmağa kasd eyledi. Ve kâh Tatar askerin kaldırıp işin bitirmek ve kâh ziyâfet bahânesiyle hânesine getürüp semm-i kātil ile helâk itmek fikrinde olduğun kethudâsı Arnavud İbrahim Ağa haber virmekle azl ve katli ve yerine Re'isü'l-küttâb Rami Mehmed Efendi'yi

---

[58] Bağdad-ı âbâdda ÇY: âbâd -V
[59] üzre ÇY: -V
[60] humâyûn ÇY: -V
[61] pâdişâh-ı âdil hazretlerinin ÇY: âdil hazretlerinin -V
[62] vezîriazam kullarına Ç: kulların -YV
[63] nisvândan ÇY
[64] ve ricâlden -ÇV
[65] olunup ÇY: -V

sadrazam itmek fikriyle[67] bir kaç gün mukaddem vezâret virilüp ağırlanmışidi. bu takrîb ile derd-mend Daltaban'ın[68] dahi kârın itmâma irgürüp Rami Mehmed Paşa'yı yerine oturttu. Eğerçi paşa-yi mûmâ-ileyh âşiyâne-i sadârete cenâh-ı himmet-i fetvâ-penâhîyle pervâz idüp, lâkin hall ve akd-i umûrda der-kâr olan nâhun-ı iktidârına taraf-ı şeyhulislâmîden havâle-i mikrâs-ı i'tirâz olunmağa başlayup husûsan evlâd ve işbâ'ının "vezîr bizim kendü çırağımızdır" yollu ihtirâm-ı şân-ı vezâretde tarh-ı tekellüf ve emr ü fermânı ekseriyâ nüfûzdan tahallüf idüp, her emirde müdâhale ve müşâreketlerinde dimağ-ı istiklâline ârız olan fütûr ile hayrân ve bu kadar şürekâ'-i devletin dâ'imâ rızâlarına muvâfakat mümkin olmaduğu mukarrer olduğundan mâ'adâ, selefi derd-mend Daltaban Mustafa Paşa'nın gadab-ı şeyhulislâmî harman-ı mahsûl-i hayâtın[69] ne gûne berbâd itdüğün manzûr ve ma'lûmu olmağın arz ve hulûs yüzünden müdârâda ifrât ve ahvâli selefi gibi netîce virmek havf ü hazeriyle zabt-ı dâmen-i ihtiyât idüp tard ve teb'îdi bâbında nihânîce mukaddemât-ı temhîd itmeden hâlî olmayup bir rind-i cihân-şehir oğlanı olduğundan aynına almayup "bunun işi âsândır" deyüp vezîr-i sânî dâmâd-ı şehriyârî Kâimmakâm Moralı Hasan Paşa ile yek-dil ve yek-cihet[70] oldu. Zîrâ Hasan Paşa'nın dört def'a sadârete yolu gelmiş iken tahallüf itdürdüğünden gayrı Şehzâde Sultân Mahmud hâceye verildiği gün cem'iyyetde vüzerâ vü ulemâ tertîbinde sadrda şeyhulislâm efendi ve andan aşağı vezîriazam Ammî-zâde Hüseyin Paşa ve andan aşağı mezkûr Hasan Paşa durmuş iken müfti efendinin büyük oğlu Nakîbü'l-eşrâf Deli Fethullah benim şeyhulislâmlık pâyem vardır zu'muyla[71] Hasan Paşa'yı omuzuyla kakup üzerine geçdi. Alimallâh fakîr gözümle gördüm dülbend ağası idim. Mukâbele-i humâyûnda dururdum, ilbâs olunacak kürkleri boğçasıyla elim üzre tutardım. Hasan Paşa gâh kızardı, gâh bozardı. Huzûr-ı humâyûnda rüsvây-ı âlem eyledüğünden hasm-ı cânı olup kanlarına teşne ve zilâl idi. Âkıbet katllerine sebeb oldu. İttifâk bu esnâda cebeci tâifesinden Gürcistan seferine ta'yîn olunan iki yüz nefer eşhâsın ulûfemizi isteriz deyü cesâret eyledikleri vaz'-ı bî edebâneleri sebebiyle onar kıst mevâcibleri virilüp def' olunmuşidi. Ve bu hareket-i şenî'aları mukâbelesinde sâire ibret içün zâbit nâmına olanların zimmet-i hazm ve siyâsetlerine vâcib olan tertîb-i cezâ-yi mâ-yelîkleri ihmâl ve ta'vîk olunmak nihâdları müste'id-i şer' ve fesâd olan sâir eşkıyâ-yi ecnâdı hıyânet ve bî-dâde teşvîk idüp zabt u rabt emrinde şiddet ve hiddet akvâ-yi esbâb-ı

[66] Bağdad-ı âbâddan ÇY: âbâd -V
[67] fikr-i fâsidiyle ÇY: fâsid -V
[68] Daltaban Mustafa Paşa'nın ÇY: Mustafa Paşa -V
[69] hayâtın ÇY: -V
[70] ve yek-cihet ÇY: -V
[71] zu'm-ı fâsidince ÇY: fâsidince -V

nizâm-ı dîn ü devlet iken takdîr-i hikem-i fa'âl-i illet-i müstakile-i tesâmuh ve ihmâl oldu. Ve'l-hâsıl zikr ve tafsîl[72] olunan keyfiyyât vesâir esbâb-ı fitnenin ictimâ'ından nâşî[73] ol[74] vak'a-i azîme zuhûr idüp,[75] iptidâ-yi hudûsü bu keyfiyyet üzre vukû' buldu ki; def'-i vücûd-ı şeyhulislâmî içün ictimâ'-ı erbâb-ı vukûf ve ıttılâ' üzre nâvek-endâz-ı sa'y üzre[76] Rami Mehmed Paşa'nın haddinin sîne-güzâr-ı keniyyesi ezmâyiş-i kazâ ve kader-birle menzilin bulup Kāimmakām Hasan Paşa ile bir tedbîr kurdular. Ya'ni ki; kibâr-ı devletten sâbıkā Surre Emîni Boşnak İbrahim Ağa'yı cebecibaşı idüp cebe-hâne umûruna müte'allik ba'zı mevâdd olmak vesîlesiyle İstanbul'a[77] gönderdiler. Ve güzeşte ulûfe bahânesiyle cebeciyi tahrîk idegör matlûblarına her vechile[78] müsâ'ade ideriz ve sen de zarar görmez[79] ve bu takrîb ile vezâret-birle eyâlete nâ'il-i merâm olmasını va'de buyurdular.

Şe'âmet-i gurûr ve Erbâb-ı fitne-i zuhûr

Çün mukteza-yi meşiyyet-i rabbâniyye ile zuhûrât-ı âlem-gûn ve fesâd esbâb-ı zâhireye isnâd olunageldiği cevâz-ı mücâz ile müsellem olup bu fitne-i uzmânın hudûsüne bir kaç madde sebeb oldu. Evveli bu oldu ki; vakti Sultân Mustafa Hân Hazretleri ceng-i cidâl[80] üzre olan mülûk-i nasârâ ile sulh ü salâh eyledikden sonra elçileri gelüp ahid-nâmelerin getürüp ve ahid-nâme-i humâyûnların alup gidinceye değin İstanbul'da meks ü karâr-ı humâyûn müvecceh görülmeğin, teveccüh buyurulup, elçiler gā'ilesi ber-taraf ve tûfân aşup hurûb sükûn bulmağla mûceb-i hareket yoğiken şeyhulislâm efendi ameliyle az zamânda yine Edirne'ye avdet ve azîmet, herkes ferâğ-ı bâl ile âsûde-hâl ve diledikleri mahallerde zevk ü safâ ve huzûr-ı evkât-güzâr ve şehriyâr-ı kâm-kâr hazretleri dahi dil-pesend-i tab'-ı muhtâr-bülend-i iktidârları olan işbu dârü'n-nasru's-saltana-i kadîmleri mahmiye-i Edirne'de karâr ve sayd ü şikâr ile gül-geşt-i deşt ve kûh-sâr buyurup tab'-ı humâyûnları min-ba'd İstanbul[81] tarafına meyl ü rağbeti olmaduğundan nâşî şeyhulislâm efendi, vezîriazam Ammî-zâde amelleriyle benâtü'n-na'aş âsumân-ı ismet olan duhterân-ı bülend-ahterlerinden Ayşe Sultân Hazretlerini Köprülü-zâde Fazıl Mustafa Paşa oğlu Numan Paşa'ya ve Safiyye Sultân Hazretlerini sadr-ı sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa-zâde Genç Ali Paşa'ya Emine Sultân Hazretlerini Silahdâr Çorlulu Ali Ağa'ya

[72] ve tafsîl ÇY: -V
[73] nâşî -ÇY
[74] evvel ÇY
[75] zuhûra gelüp Ç: zuhûr idüp YV
[76] olan ÇY
[77] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[78] her vechile ÇY: -V
[79] görmeziz ÇY
[80] cidâl ÇY: -V
[81] Âsitâne-i sa'âdet ÇY

namzed ve akd-i nikâh kılınmak bâbında tertîb-i velîmeye azîmet buyurulup nişânları alındı. Ve her birine Dârü's-saltana-i Edirne'de birer beytü'z-zifâf bünyâd olunmağa şürû' olundu. Ve hattâ Âsitâne-i sa'âdetdeki Saray-ı atîk menendi bir saray-ı dil-güşâ tarh ve bünyâd ve içinde olan Harem-i şerîf ve ağayân-ı zü'l-ihtirâm ve hüddâm-ı sâire bi'l-cümle buna nakl olunmasına karâr virilmeğin muktezâ-yi hâlden fi-mâ ba'dehû Edirne'de meks ü ikāmete karâr-dâde olunmak husûsu istidlâl olunduğu İstanbul âhâlîsinin evvel esbâb-ı keder ve infi'âlleri bu oldu.

İhânet-i ulemâ

Sâniyen cülûs-ı humâyûnlarından beru dokuz buçuk sene bâlâ-nişîn-i mesned-i fetvâ olan Hoca Seyyid Feyzullah Efendi'nin zamân-ı devleti imtidâd ve sâ'id-i müsâ'id-i ikbâli gitdikçe iştidâd bulup, sadr-ı fetvâya geldüğü vakitde henüz rütbe-i hârice âric olmayan etbâ' ve evlâdını nüh-sâle-i fetvâsında bi-hasebi't-tarîk elli altmış yıllık menâzil-i ilmiyyeye is'âd itmeğin cümle-i evlâdından merhûm Şeyh Vani Mehmed Efendi kızından hâsıl olmuş Seyyid Fethullah Efendi, evvelen Yenişehir ve andan sadr-ı Anadolu ve andan Rumili pâyesiyle câh-ı vâlâ-yı nakābeti ihrâz ve mansıb-ı fetvâ babasından sonra kendüye mevrûs olmak üzre pâye-i fetvâ ile kat'-ı rütbe-i imtiyâz eyledi. Mekke-i mükerreme şerâfeti ve Kırım Hanlığı pâyeleri kimesneye tevcîh olunmaduğu gibi şeyhulislâmlık pâyesi kimesneye nişân-ı âlî-şân ile (285 a) virildüğü mesbûku'l-mesel olmaduğundan mâ'adâ bir mansıbın tevcîhi mutasarrıfının mâ-ba'd-ı mevtine müsâ[di]f ve bir müftî dururken oğlunun namzed istihlâf kılınduğu mesmû' ve müşâhede olunmamışdır. Ve ikinci oğlu Seyyid Mustafa Efendi evvelen Selânik, ba'dehû Mekke-i mükerreme ve ba'dehû sadr-ı Anadolu ve andan pâye-i Rumili ve üçüncü oğlu Ahmed Efendi mukaddem İzmir ve ba'dehû Burûsa kazâlarıyla nâ'il-i merâm ve sonra Anadolu ve Rumili sadrı pâyeleriyle bekâm oldu. Ve dördüncü oğlu Seyyid İbrahim Efendi mukaddem Yenişehir kazâsı ve ba'dehû şehzâde hocalığıyla mahsûd-ı efâzıl-ı kurûm ve ba'dehû der-akab anlar dahi sadr-ı Anadolu ve ba'dehû Rûm oldular. Ve henüz hazz-âver olmuş sinn-i şebâb-ı reb'ânetde[82] her birinin manzûme-i şân ve i'tibârı dahi ilâve-i pâye-i sadr-ı Rûm ile ma'nûn ve mersûm olmuşlar idi. Ve ammî-zâdesi ve bacanağı ve hîn-i tedrîsinde mülâzim i'âdesi olup bâlâ-nişîn-i sadr-ı fetvâ oldukda Mûsıla-i Süleymaniye müderrisi bulunan Seyyid Dede Ahmed Efendi dahi evvelâ Galata, ba'dehû iki sene İstanbul kadısı ve der-akab Rumili sadrıyla maksad-ı nâ'il-i merâm oldu. Ve Seyyid Mahmud Efendi'yi bir iki sene içün mülâzemet ve devr-i tedârisden sonra Selanik ve Edirne ve andan İstanbul kazâlarıyla

[82] re'ânetde ÇY

müte'âkiben bekâm ve mûsıla-i Süleymaniye müderrisiyken kifâ'et-i fazl ve isti'dâd ile müftî-i mûmâ-ileyhe dâmâd olan Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi dahi evvelen İzmir ve Edirne kazâları ve İstanbul pâyesiyle kat'-ı rütbe-i ihtirâm idüp karîben mev'ûd-ı sadr-ı Rûm olan müşârun ileyh Seyyid Mahmud efendi yerine namzed ve kazâ-yi İstanbul olduğu sem'-i emsâle mevsûl olmuşidi. Kezâ vü kezâ medâris ve manâsıb evlâd ve etbâ'ına mahsûr ve tasarrufât-ı umûr ve devlet yed-i istiklâline maksûr olup Âsitane-i sa'âdetde esîr-i takâzâ-yi erbâb-ı düyûn ve zâviye-i hırmânda muztarr ve mahzûn olan tarîk erbâbına kesret-i evlâd ve etbâ' hasebiyle manâsıb-ı ilmiyyeden hisse-i gâyib efzâ-yi mümkin olmaduğundan nâşî şûre-zâr-ı ye'sde gonca-i nâ-şüküfte-i emânîleri pejmurde-i tâb-ı temmûz-ı hırmân olup kîse-i iktidârları bahâ-i nân ve peyzden hâlî olan bî-çâre mevâlînin her biri dokuz on yılda sedd-i ramak idecek bir mansıba nâ'il olamayup ez-cümle Edirne ve Burusa ve Mısır ma'zûllerinin bi-hasebi't-tarîk olacakları Mekke-i mükerreme kazâsı iken manâsıb-ı refî'a evlâd ve etbâ'a mahsûs ve maksûr olduğundan nâşî bilâd-ı selâse ma'zûlleri olan pîrân-ı tarîk bu denlü azl ve medîdden sonra, alâ-tarîki't-tenzîl Üsküdar ve Eyüb gibi manâsıb tevcîhiyle terzîl olunup husûsan kerr ü ferr şurûtları vazîfe-i medârise münhasır olmağla tedârük-i kuvve-i yevmiyyeden zebûn ve zahr-ı ihtiyâcları meksûr-ı sadme-i düyûn olan müderrisînin mâl-i hulyâ-yi refâhiyyet ile mahrec nâmına matmah-ı enzâr-ı intizârları olan bir kaç manâsıb behre-i ecânib olmağla bulundukları medâris vazîfesi tekâ'üd ulûfesine dönüp pey-der-pey matlabları fevt ve mahrec-i medâris, münhasır mansıb-ı mevt olup, mevlânâ-yi fetvâ-penâhînin evlâd ve etbâ' ve اد هار[83] ve eşyâ'ı, ekser manâsıb-ı ilmiyyeyi istî'âb idüp husûsan ricâl-i tarîkin bi-umûmihim ümîdlerine berât-ı ye's ve hırmân virüldüğünden tennûr-ı kîneleri müsta'id-i feverân olmağın îkâz-ı fitne zuhûruna çeşm ü gûş olmuşlar idi.

İptidâ-yi zuhûr-ı guluvv-i fitne-i tâ'ife-i cebeciyân

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin dördüncü Salı gicesi nâgehân İstanbul'da cebeci tâ'ifesi odalarında cem'iyyet ve beynlerinde meşveret idüp, "güzeşte on kıst ulûfemizi bitmez yerlerden havâle itmeleriyle bu kadar zamândan beru ulûfe yüzü göremez olduk pâdişâh-ı cihân-mutâ'[84] hazretleri Edirne'de kime feryâd ü figân[85] idelim kâimmakâm nâmına olan sefîh oğlan güğercin uçurmakdan eli değmez, arz-ı hâl itsek merhamet idüp yüzümüze bakmaz her birimizi tutdurup nefy ve zindanlarda boğdurup helâk ideceği emr-i mukarrer" deyüp re'y ve tedbîrlerin bunun üzerine karâr virdiler ki;"ale's-seher pür-silâh cebe-hâneye

---

[83] اد هار -ÇY

[84] cihân-muta' ÇY: -V

kapanup ulûfemiz[86] deyü gülbank çeküp duralım" didiler.Ve kendülere uymayan ba'zı odabaşıların darb-ı şedîd iderek kapudan taşra eylediklerinden sonra "mürûr itmiş on kıst ulûfemiz üç yüz kîse akçe ider, bi't-temâm virilmeyince cem'iyyetimizi dağıtmayalım" deyü ahd ü mîsâk eylediler. İçlerinden bir çorbacı kendüyü taşra atup kethudâlarına varup haber viricek i'timâd itmeyüp âdem gönderdi kaziyye ma'lûm olunca can başına sıçrayup cebecibaşıya varup haber virmekle bir kaç kerre cebe-hâneye âdemler irsâl eyleyüp, "gelün oğullar bu işden fâriğ olun, bi't-temâm ulûfenizi tahsîl ve teslîm ideyim" didüğün aslâ[87] ısgâ itmeyüp irtesi gün[88] ale's-sabâh güzeşte mevâciblerini taleb bahânesiyle bî-muhâbâ ref'-ı râyet-i fitne ve fesâda âğâz eyledikleri cebecibaşı tarafından İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Abdullah Paşa'ya arz u i'lâm eylecek, cebecibaşıyı getürdüp "mukaddem niçün bunların bu gûne ahvâl ve fitne ve fesâdların bildirmedin" deyü itâb-âmiz ile mu'âmele[89] eyledikde "haber ve âgâhım yok idi, bu gün duydum" deyü inkâr idüp haps itmişiken ba'zı âdemleri "haps vakti değil, def'ine tedârük gördük" dimeleriyle ıtlâk ve tedbîr ve tenbihleri üzre cebecibaşı kablinden va'de-i müsâ'ade-i âmâl ile ocak kethudâsı irsâl olundu. Âteş-i kîniyyelerini teskîn içün îrâd olunan nush ü pend sûd-mend olmayup kat'â gûş-ı kabûllerine girmeyip merkez-i şekāvet ve tuğyânda sâbit-kadem olduklarından mâ'adâ cebe-hâne derûnunda tahassun ve ictimâ' ve dâ'ire-i cem'ıyyetleri fi'l-hâl kesb-i ittisâ' idüp "mâdemki on kıst mevâcibimiz[90] bi't-temâm edâ olunmaya mündefi' olmak ihtimâlimiz yokdur" deyü na'me-i nâ-sâz şekāveti perde-i bîrûn itmeğe başladılar. Nâ-çâr ol bâğîlerin müsâ'ade-i mübâğîlerine mübâderet ve bahşiş nâmına yirmi kîse akçe dahi ziyâde inâyet olunmak üzre hüccet-i va'd ve iltizâma hatem ta'ahhüd olunmuşiken taleb-i revâ'ib ve isti'tâ-yi mevâcib-i mutlak mefâsid-i melhûzalarına bahâne olmağın, istimâlet ve müsâ'ade gösterildikçe daha ziyâde arz-ı mu'âmele-i bagī ve udvân oldular. Bu mahalde sekbânbaşı Haşim-zâde Seyyid Murtaza Ağa da'vet ve bu emrde meşveret idüp "Paşa oğlum elem üzre olma varup te'lîf-i kulûb idüp def' iderim" didi. Ve beş yüz[91] kadar[92] dalfes yeniçeri ile cebe-hâneye varup "muradınız nedir" diyicek, yek-dil ancak[93] bir ağızdan "ancak kasdımız ulûfedir" dimeleriyle kāimmakām paşaya i'lâm eyledi. Paşa dahi Bâb-ı humâyûnda mahfûz kapucuların birkaç kîse ulûfe akçesi bulunup "kusûrun bugün

---

[85] ü figān Ç: -YV
[86] ulûfelerimiz ÇY
[87] aslâ ÇY: -V
[88] gün ÇY: -V
[89] âmiz ile mu'âmele ÇY: -V
[90] mevâciblerimiz ÇY
[91] beş ÇY
[92] mikdârı ÇY

tekmîl ideriz" deyüp gönderdi. Kabûl itmişler ve ol dahi kāimmakām paşaya gelüp haber virmiş iken, içlerinden ba'zı îkāz-ı fitneleri "ne durursuz sizin işiniz bunda kapanup durmakla bitmez. Hemân at meydanına varalım Yeniçeri Ocağı'ndan isti'ânet taleb idelim" dimeleriyle evvel aldıkları kapucu ulûfesini girüye redd idüp "biz bu sulha râzı olmazız şer' ile da'vâmız var[94] emir şer'in"[95] diyerek ol gice dahi cebe-hânede yatdılar. Bu haber-i pür-melâl[96] şehre münteşir olup halka bir vehm-i azîm düşüp[97] inkılâb üzre oldular. Ve irtesi Çehâr-şenbih gün sekbanbaşı yeniçeri odalarına haber gönderip bin kadar müsellah yeniçeri getürüp kāimmakām paşa kapusunda vâki' Terziler Kârhânesi'ne doldurdu. Ve cebe-hâneyi varup muhâsara ve içlerinden ba'zı müfsidlerin ele getürüp cezâsını tertîb fikrinde fermâna muntazır olduğun cebeci tâ'ifesi işidüp bayraklar açup, gülbank çeküp cebe-hâneden taşra oldular. Ve dîvân yoluyla Yeni bağçeye doğru teveccüh eylediler. Allâhü ekber şehre bir galgale-i azîme düşüp cümle dükkânlar kapandı. Ve temâşâ-yi cünbüş cesâretlerine tezâhüm iden seyirci nâmına ba'zı erâzil ve eşhâs dahi mütâba'at ve hevâ-yi nefs ile yanlarına düşmekle ekserin ıdlâl ve halka-i cem'iyyetlerine idhâl idüp, "ümmet-i Muhammed kimseye zarar ve ziyânımız yok, ancak şer'le da'vâmız var[98] **(285 b)** bu[99] Devlet-i Osmâniyye[100] hâyinlerin[101] istemeziz, sizde[102] bize mu'în olun" deyüp feryâd[103] iderek yeni odalar pîş-gâhında vâki' Et Meydan kapusuna vardıklarında mukaddem yeniçeri meydan kapusun bend itmişler idi. Kapu önünde feryâd-ı figān[104] itmeleriyle bu kadar[105] halk-ı âlem[106] mu'âvenet idüp zor ile[107] kapuyu açdılar. Ve gülbank çekerek içeru girüp livâ-yi tuğyânların odalar kapusu önüne nasb eylediler. Ve halk bunların bu hareketlerin görüp şimdi bu derd-mendleri kırarlar ancak dirken ahşama karîb şecere-i siyâdetleri fakat berg-i sebz alâmet-i hudarâdan ibâret olan otuz kadar[108] emîr-i bî-ar dahi sancak-ı sâ'il gibi bir bayrak açup bi't-tav'i's-sâff muzâf-ı şirzime-i ihtilâf olup meydân-ı lahmde gelüp mülhak-ı erâzil oldular. Ve bunlardan bir mikdâr emîr ifrâz ve

---

[93] ancak ÇY: -V
[94] vardır ÇY
[95] âvâzallahü şer' ÇY
[96] pür-melâl ÇY: -V
[97] zârî olup ÇY
[98] vardır Ç: var YV
[99] bu ÇY: -V
[100] Osmâniyye ÇY: -V
[101] bir dürlü +ÇY: -V
[102] sizler de ÇY
[103] figān Ç: feryâd YV
[104] figān ÇY: -V
[105] bu kadar ÇY: -V
[106] âlem ÇY: -V
[107] zor ile -ÇY

birinin sarığın çıkarup bir ağaç başına bağlayup gülbank çekerek Sultan Mehmed Câmi'i'ine doğru yürüyüp, İstanbul Kadısı Seyyid Mahmud Efendi'yi getürmeğe âzim oldular. Ve Sultan Mehmed'e varınca halk bunlara teb'iyyet itmekle beş on bin kadar âdem cem' olup câmi'-i mezkûr suhteleri dahi bunlara mutâba'at itmeleriyle ulemâ dahi tâbi' olmuş sadâsı şâyi' olunca, halk dahi ziyâde cem' olup gürûh-ı mekrûh Meydân-ı lahme doldular. Ve yeniçeri tâ'ifesi nev'an teb'iyyet üzre olup, lâkin sekbânbaşının tenbîhi havfından odaların Meydân-ı lahme açılan kapusun muhkem kapayup durdular. Ve hükkâm-ı zâbitânın re'y ve tedbîrleri ahşam olıcak halk dağılup evlerine gitdikde bunları yeniçeriye kırdırır ve perîşân itdiririz fikrinde oldular. Ve İstanbul kadısı tarafına giden halk, kadıyı hânesinde bulup Meydân-ı lahme getürdiler. Çün bu haber kâimmakām Vezîr Abdullah Paşa sem'ine vâsıl olıcak bu âteş-i sûzân-ı[109] fitneyi teskîn içün Sekbanbaşı Haşim-zâde Seyyid Murtaza Ağa ile meşveret iderek gâyet re'y ve tedbîrleri buna müntehî oldu ki; bundan esbak bu makûle vukû' bulan fitnelerde[110] vükelâ-yi devletin sâlik oldukları nehc-i savâb üzre ulemâ efendiler vesâir a'yân-ı devlet ve zâbitân-ı memleketi Saray-ı cedîd-i sultânîye da'vet ve cem' ve yeniçeri ve bostancı ve baltacı ve aşcı gürûhunu âlât-ı harb ile techîz ve ihzâra müsâra'atdan sonra sancak-ı şerîfi çıkarup umûm ittifâk ve ittihâd[111] ile ol bed-hâhân-ı dîn-i devlet üzerine sell-i seyf, kahr u tedmîr ve evâ'ilde olduğu gibi sâha-i emn ü emânı levs-i ihtilâllerinden tanzîf ve tathîr ideler. Lâkin Sancak-ı şerîf Edirne'de pâdişâh hazretlerinin[112] yanında olmağın, bostancıbaşıyı gönderip hazret-i Eyyûb el-Ensârî aleyhi'r-rahmeti'l-bârî[113] Türbesi'ndeki[114] sancağı getürdüp yine bostancıbaşı zabtında olmasını tenbîh eyledi. Ve der-akab ulemâ ve a'yân-ı avâmî ve zâbitân-ı askeri Saray-ı humâyûna da'vet içün sû-be-sû[115] haberler neşr ve irsâl olunup, müdde'ûn olanlar akabince icâbete dâmen-i dermiyân-ı müsâra'at ve saray-ı pâdişâhîde halka-nişîn-i dâ'ire-i cem'iyyet oldular. Lâkin müftî-i mûmâ-ileyhin dâmâd-ı evveli olup hâlen İstanbul[116] kadısı bulunan Seyyid Mahmud Efendi ile bacanağı kāimmakām-ı müşârun ileyh beyninde olan hulûs-ı bâd-ı hikmete hudûs-i vak'adan bir hafta mukaddem arziyye-i ihtilâl olup minvâl-i meşrûh üzre Saray-ı âmireye ictimâ' içün neşr olunan haber, da'vete icâbet emrinde müsâra'at iken temâruz idüp mizâclarında nev'an inhirâf olmak

---

[108] mikdârı ÇY
[109] sûzân -ÇY
[110] fitne-i fesâdlarda ÇY: fesâd -V
[111] ve ittihâd ÇY: -V
[112] hazretlerinin ÇY: -V
[113] el-Ensârî aleyhi'r-rahmeti'l-bârî ÇY: -V
[114] türbe-i şerîfindeki ÇY: şerîf -V
[115] da'vet içün sû-be-sû -ÇY

bahânesiyle takdîm-i ma'zeret insırâf eyledüğü mahalde erâzil ve eşkıyâ gelüp kendüyü ahz ve Meydân-ı Lahm'e getürmüşler idi. Çün kāimmakām paşa vesâir müctemi' olan ulemâ ve a'yân ol gice Saray-ı âmirede beytûtet ve sekbânbaşı ihrâk vukū'u havfiyla kāimmakām paşadan izn alup ağa kapusuna gitti. Ve irtesi mâh-ı mezbûrun altıncı Penç-şenbih günü ale's-seher[117] ocak ağaların cem' ve bi'l-cümle yeniçeri neferâtıyla Saray-ı humâyûna teveccüh idüp Bâb-ı humâyûna geldikde Saray Ağası Arnavud Osman Ağa bu denlü yeniçeri tâifesine bu gûne fetret ve ihtilâl vaktinde derûn-ı saraya ruhsat-ı duhûl gösterilür ise şâyed çeşm-i ta'âmları dûş olduğu nesnelere itâle-i dest-i târâc eyleyeler havfından kapuları sedd itmeğin, sekbânbaşı her çend ilhâh ve ikdâm ve arz ü niyâz idegördü kufl-ı temennâsı küşâd bulmayup hayerân-ı ser-gerdân pîşgâh-ı Bâb-ı humâyûnda zîr u bâlâya nigerân üzre iken mezbûrların Saray-ı humâyûn tarafına azîmetlerinden Meydân-ı Lahm'de olan melâ'în-i nekbetler[118] habîr ve âgâh oldukları gibi İstanbul[119] kadısından mürâsele olup kāimmakām paşayı şer'a[120] da'vet fikriyle[121] bir ağaç başına yapışdırup ve cebeci bayraklarından bir bayrak hazele olup gülbank çekerek ibtidâ Ağa Kapusu'na hücûm ve bâb-ı mesdûdunu binâ-yi nâmûsları gibi berbâd ve zindânında ne kadar mahbûs ve mescûn var ise cümlesin ıtlâk ve halka-i ittifâklarına zamm ve ilhâk ile teksîr-i sevâd-ı fitne vü fesâd eylediler. Ve andan Dîvân Yolu'yla kāimmakām paşa sarayına doğru yürüyüp, yolda "ümmet-i Muhammed'den[122] olan şer'a gelsün, yarın Cuma Namâzı yokdur, kılınmaz" deyü nidâ iderek kāimmakām paşa kapusuna varup paşayı taleb eylediler. Etbâ'ı dünkü gün ahşam üzeri paşa, Saray-ı humâyûna gitdi, bunda yokdur deyüb firâra başladılar. Ve bazıları dahi hâ'ifen yeterakkub, kapuları dîvâr idüp hücûm idenlere derûn-ı saraydan "matlûbunuz olan paşamız henüz daha saraydan[123] gelmedi niçün bu gûne bî-edeblik idersiz" deyüp vakti değil iken câ-be-câ sûret-i teşnî' ve itâb göstermeleriyle kīl ü kāl ve cidâl ve giderek harb-i kıtâle mübeddel oldu. Ez-kazâ tüfeng-endâzân-ı saraydan birinin kurşunu bir cebeciye isâbet ve helâk itmeğin bu mâdde dahi ziyâde şiddet ve hiddetlerine bâ'is ü bâdî[124] olup, her biri[125] âteş-i dâ'iye-i intikām ile kānûn-ı gayret-i câhiliyyeye söz ve tâb ve sevdâ-yi feth-i tâb ile şemşîr-i şekāvetlerine

[116] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[117] sabâh ÇY
[118] nekbetler ÇY: -V
[119] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[120] şer'-i şerîfe ÇY: şerîf -V
[121] fikr-i fâsidiyle ÇY: fâsid -V
[122] Muhammed ve sünnet cema'atinden ÇY: ve sünnet cema'ati -V
[123] saraydan ÇY: -V
[124] ü bâdî ÇY: -V
[125] birilerine ÇY

gereği gibi âb ü tâb virdiler. Ve içeru girüp sarayın zîr ü bâlâ ve esfel ve a'lâsından ne[126] buldular ise gāret eyleyüp ellerine giren fâhir semmûr kürkleri rîze rîze idüp beynlerinde iktisâm ,ve nisâb-ı fesâdı gereği gibi itmâm itdiler. Ve muhzır ağa hapsinde dahi da'vâ-yi katl ve kısâs ile dest-i şûy ümîd-i halâs olan bir âlây kātil ve müfsidleri âzâd ile taltîf ve mukābelesinde anlara dahi emr-i şekāvetde kendülere mütâba'at teklîf eylediler. Ve andan Saray-ı humâyûn cânibine revân olup delâlet-i[127] bedreka-i kazâ ve kader mukaddemâ Saray-ı humâyûna girecek ocak ağalarıyla Sekbanbaşı Murtaza Ağa'ya rastgele düşdüler. Yeniçeri tâ'ifesi kendülerinin Saray-ı humâyûna duhûlden memnû' ve matrûd olmaları güçlerine gelüp ma'âzallâh vifākları şikāka mübeddel olur ise bu hakāret senin yüzünden zuhûr eyledi deyü be-her-hâl[128] iptidâ fedâ-yi şemşîr-i intikāmları olacak benim deyü bî-çâre Murtazâ Ağa telâş-ı merk ile hazân-dîde berke dönüp hayret üzre iken kendülerin ahz ü giriftâr itmekliğe üzerlerine hücûm idüp sâir eşhâsın cünbüş-i gadr ve sitîzlerin gördükde bîm-i cân ile dâmen-i girîbânın bulamayup bi'z-zarûrî tahlîs-i nefs dâ'iyesiyle terk-i metânet ve vakār ve Ayasofya Câmi'-i şerîfi yanında Dîvân yoluna doğru firâr ve erâzil ve eşkıyâ dahi ardından revân, pîrliğinden nâşî süvâr olduğu dâbbeyi telâş ve helâkdan bir hoşca kullanmak husûsunda âciz ve zebûn ve Tavukpazarı kurbünde atı sürçüp mânend-i sâye-i ser-nigûn olup pençe-i husamâ-yi câna giriftâr ve Meydân-ı lahme azîmet-i emrinde bî-karâr ve İstanbul Efendisi yanına getürüp[129] "yine ağamızsın" deyüp sekbânbaşılığa kabûl eylediler.

Şehâdet-i Sekbânbaşı Murtaza Ağa

Ve ol tâife-i şekāvet-pîşenin mecmû'u bir yere gelüp "elbette odalar kapusun aç ve ağa bayrağını ve yeniçeri karındaşlarımızı orta çadırlarıyla taşra çıkar" deyü bî-çâre Sekbânbaşı Seyyid Murtaza Ağa üzerine sell-i seyf cevâb virüp[130] ibrâm eylediklerinde "ağa bayrağı bunda yokdur" deyüp bir çukadâr gönderip kapuyu açdırdı. "Ve orta bayraklar dahi şimdi gelür" cevâb virüp "niçün şeb ü rûz sâye-i inâyetinde âsûde-hâl olup hemîşe müstağrak-ı in'âm ü ihsânı olduğunuz veliyyü'n-ni'âm-ı enâm olan pâdişâh-ı islâm üzerine ref'-i livâ-yi küfrân[131] idüp, tavr-ı edebden hâric-i mu'âmele-i bagīye tasaddî idersiz. Şehriyârân-ı selef zamanlarında hod bu makūle irtikâb-ı isâ'et ve hıyânet idenlerin encâm-ı mâcerâ-yi hâlleri neye müncer olduğu ma'lûm ve meşhûd, belki bir ikisi sizin ve

[126] neye müte'allik eşyâ-yi nefîse ÇY
[127] devlet ÇY
[128] be-her-hâl -ÇY
[129] getürüp -ÇY
[130] cevâb virüp ÇY: -V
[131] küfrü'n-ni'me Ç: küfrân YV

bizim zamanlarımızda dahi meşhûd ve manzûr ve meydân-ı muhabbetde ne başlar yuvalandı. **(286 a)** be-her-hâl bu nevbet dahi görülen etvârınızda ta'annüd ve ısrâr iderseniz katî çok nüfûs telef ve sizin dahi netîce-i hâliniz nümû-dâr-ı ahvâl-i selef olsa gerekdir. Eğer bu sevdâ-yi hâm-i vehâmet-encâmdan dest-keş-i peşîmânî olup yine meslek-i itâ'ate sülûk ile cem'iyyetinizi tefrîk iderseniz cerîde-i şekâvetinize kalem-i mazâ-mâ-mazâ-yi afv çekdirmeye mütekeffilim. Siz ne dersiz yoldaşlar, ma'kûl ve münâsib[132] olan bu değilmidir" deyü yeniçeri odabaşılarına ve hâzır olan neferâta itâ'at ve nush-ı pende âğâz eyledikde aslâ birinden cümbüş-i itâ'at ve tasdîk görülmediğinden mâ'adâ lisân-ı hâl-i işâret[133] ile "niçün bu pîr-i bed-tedbîrin[134] güft-i gûy-ı i'tirâzına zebân-ı şemşîr ile cevâb-ı kat'î virüb kat'-ı ser-rişte-i kîl ü kâl itmezsiz[135] bâ-husûs ki, husûl-i emânı bu şahs-ı tend-i güftârın mü'eccel mâverâ-yı zinde-gânîsidir" deyü te'yîd-i ale'l-gılâlde[136] zerre kadar[137] kusûr itmediler ol mahalde yeniçeriden bir hâ'in cebeci tâ'ifesine "yeniçerinin taşra çıkdığun istermisiz" didi. "İsteriz" diyicek "mâdem ki, sekbânbaşı sağ olub aramızdan kalkmadıkça husûl-i merâma vâsıl olamazsız" didüğü gibi hemân bî-çârenin üzerine yer yer havâle-i seyf-i gadr-ı hayf kılub ibtidâ cebeci tâ'ifesinden biri ki, mukaddemâ ağa-yı mezbûr-ı mezkûru bir ednâ cürm içün dört yüz değnek urup Boğazkesen Kal'ası'na sürmüş ve henüz geleli birkaç gün olmuşidi. Yedinde olan tabancalıyı[138] karnına sıkup biri dahi başına bir kılıç urup ve biri dahi kulaktan kulağa boğazlayup bu minvâl üzre câme-i hayâtını girîbân sabr-ı âşık gibi çâk ve ol baba-yı âlemi âlâyiş-i ta'allukât-ı dünyeviyyeden pîr ü pâk eylediler ve hemân ol sâ'at yeniçeri bayrakları çıkup Meydân-ı lahmde nasb ve cebecilere mu'în ve yek-dil ve yek-cihet oldular ve bî-çâre sekbânbaşının vakt-i şehâdette yanında bulunan İstanbul kadısı Seyyid Mahmud Efendi[139] dehşet-i havf ü haşyetten az kaldı ki, zehresi çâk ve emr-i şehâdet husûsunda ağa-yı müşârun-ileyhe hemi'nân-ı helâk olayazdı. Dert-mendin henüz icrâ-yı akl ve şu'ûru yerine gelmeden ol tâ'ifeyi bî-rahm-ı bezm işbu şurû' ve azîmet itdiğümüz husûsun sûret-i hıtâm bulmaması ulemâ ve mevâlî-i sâ'ire[140] bizim ile me'an bulunup umûrumuzda takviyyet ve mu'âvenet ve ittihâdlarına mevkûf olmağın işbu mahalle da'vetleri bâbında ekîd ve şedîd mürâseleler tahrîr ile ve içinde şöyle yaz böyle yaz deyü imlâya gelmez ve turûk-ı urûfa

---

[132] ve münâsib ÇY: -V
[133] işâret -ÇY
[134] tedbîrlik ÇY
[135] itmezseniz ÇY
[136] dalâlde ÇY
[137] mikdârı ÇY
[138] tabancayı ÇY
[139] Efendi'nin ÇY

sığmaz savt ve sagīr teklîf idüp bâzîce-i güft-i gûları yazıcı oyunundan nümû-dâr oldu. Ol dahi nâ-çâr müsâ'ade idüp ulemâ efendilerin Meydân-ı lahme gelmeleri içün mü'ekked mürâseleler tahrîr ve icâbet itmeyenlerin hâneleri basılup mevcûd bulunan mâlları[141] yağmaya bayraklar ta'yîn olunup sûret-i anîfe ile ihzâr olunacakları emr-i[142] mukarrerdir deyü tahzîr eyledi.

Neşr-i mürâselehâ-yı da'vet

Bâlâda tafsîl ve beyân olduğu üzre şîrâze-i cem'ıyyet erbâb-ı fitneyi perîşân itmek dâ'iyesiyle Saray-ı humâyûna cem' olan kāimmakām paşa ve sanâdîd-i ulemâ sekbânbaşının dest-i eşkıyâdan ser-i bî-nevâsına dokunan senk-i felâketi gûş idüp teskîn-i fitneye masrûf olan re'y ve tedbîrlerin netîce-pezîr olmayup gürûh-ı eşkıyânın cem'iyyet-i mekr ü fesâdların salâbet ve izdiyâd kesb iderek meydân-ı atüvv ve nüfûrda nefrezen-i nahvet ve gurûr olmağa başladılar. Hemân erkân-ı devletin ictimâ'ları tefrika-pezîr olmağa yüz tutup cümleden evvel kāimmakām paşa huzzâr-ı meclise hıtâb idüp "ba'de'l-yevm bu tûfân-ı fitnenin hüsn-i tedbîr ile def' ve teskîni me'mûl olmak ber-tarâf oldu. Mukadder böyle imiş şimden girü münâsib olan biraz zamân kûşe-i uzlet ve inzivâya çekilüp bu vâhiye-i uzmânın min-tarafillâh indifâ'ına muntazır olmaktır" diyerek ser-necîb ihtifâ olup Rikâb-ı humâyûna[143] arz-ı mâcerâ-yi hâl eyledi. İmâme-i silk-i nizâm olan fıkdânıyla bâkīlerinin dahî subha-i cem'iyyetleri perîşân olup ekseri evlerine gidüp ihtifâ eylediler. Lâkin yine tekrâr her birine mürâseleler varmağla kazâya rızâ deyüp niceleri dahi hâmet-i âkıbet-i emr-i tasavvur ider itmez tav'an ev[144] kerhen mücemmi'-i erbâb-ı tuğyân olan Meydân-ı lahme azîmet eylediler. Ve irtesi mâh-ı mezbûrun yedinci Cuma günü ale's-seher mescid-i dırâr ittihâz ittikleri Orta Cami hazîresinde fereş-i hasır kîl ü kâl olunup mürâseleler ile da'vet ve ihzâr olunan mevâlî ve müderris efendiler fevc fevc ol tûfân-ı fitneye karışup husûsan taleb-i ilm bahânesiyle ta'tîl-i medâris iden suhtelerden sancak-ı şerîf çıkacak deyü cem' olan etrâk-i bî idrâk beynlerinde husûmeti kaldırıp ol tâ'ife-i fitne-cûy ile barıştılar ve ol câmi'-i mu'allâ-kubâb mine'l-bâb ile'l-mihrâb halk-ı âlem ile mâlen-mâl olup ulemâ efendilerin silâhşör-i meydâna şûr olanları ve umûmen ma'zûl ve mansûb ve[145] ocak ağalarının fırsat-ı güft-i gû bulanları ve sâ'ir sıgār ve kibâr-ı asâkir ve ecnâd gibi izdâd-ı iktizâ-yı kazâ ve kader-birle birbirleriyle muvâfakat ve ittihâd

---

140 mevâlî-i sâ'ire ve ulemâ Ç: ulemâ ve mevâlî-i sâ'ire YV
141 mâl ve eşyaları ÇY: ve eşyâ -V
142 emr ÇY: -V
143 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
144 ve ÇY
145 ve ÇY: -V

eylediler. Mübâhase-i terk-i salât-ı Cuma nâ'ire-i fitne ve ihtilâl tamâm-mertebe iştigâl bulup ba'zı ahvâl müzâkeresi[146] esnâsında iken bugün yevm-i Cuma olmağla Ayasofya hatîbiyle Sultan Mehmed mü'ezzinleri cem'iyyete gelüp Çuma namazın kılalım mı deyü[147] su'âl idicek, İstanbul'dan ma'zûl Ataullah Efendi cümleden mukaddem "ya niçün kılmazız" diyicek halka bir galgale düşüp meşâyihden biri dahi, "efendi böyle günde Cuma kılınmasa ne be'is var" didikde ulemanın ba'zısı şeyhe "bu sana düşer kelâm değildir" deyü itâb eyledikde suhtelerden biri Ataullah Efendi'yi urmak kasdıyla üzerine yürüdükde, odabaşılar men' ü def' eyledi ve Rumili sadrından munfasıl Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi "evvelâ salât-ı cumanın şurût-ı sıhhat-ı vücûbundan biri dahi adl-i imâm ya'ni ki adâlet-i pâdişâh-ı enâm olup ev imâm-ı vakt olan halîfe-i zamânın hâlen üzerine ref'-i livâ-i hurûc olunduğu hımâye-i nâmûs-ı adâletde kusûrları da'vâsına mebnî iken Cuma nice sahîh olur" dedi ve sâ'ir mihrâb-ı ictihâda geçen câh-ı amîk teb'iyyet ve ihtilâfa düşmeleriyle cevâb-ı bâ-savâb virmek kaydında olan mu'tedillerin hücûm-ı husûmet ile başlarına üşdüler. Bilâhare şurû' ve mübâşeret eyledikleri emr ü جلم[148] bir sûrete ifrâğ oluncaya değin Namâz-ı Cuma yasağ olmak üzre terk-i salâta karâr virdiler ve ol gün kul kethüdâlığından ma'zûl Çalık Ahmed Ağa ki, yeniçeri ağalığı sevdâsında olup lâkin Sekbânbaşı Murtaza Ağa pîrlik ve eskilik hasebiyle yeniçeri ağalığından kendüye mezâhim olmak hâtırasıyla def' ve dağdağa-i rekâbet içün bî-çâreye hıl'at-i gülgûn-ı şehâdet giydirilmesine sebeb-i illet-i[149] müstakil olup da'vet intizârıyla bir cây-ı ma'lûmda zu'munca sûret-i ihtifâda olmuş idi. Ta'lîmi üzre rakîb-i câh add itdüğü bî-çâre Murtaza Ağa'nın müjde-i i'dâmıyla gelenlere akçeler in'âm idüp meydâna geldi. Ağalık teklîf olundukda vaz'-ı töhmet içün şimdilik sekbânbaşılık ile kanâ'at sûretin gösterüp ve bir rivâyet kendüyi cebren getirdüp sekbânbaşı ittirdi. "Ortalığı bir hoş zabt ü rabt eyle didiklerinde sekbânbaşılığı kabûl etmem ancak vekâlet ideyim" dedi. Garâbet bunda ki, yevm-i mezbûrda Sultan Mehmed ve Sultan Ahmed ve Süleymaniye ve Ayasofya suhteleri Ayasofya mimberinin bayrağın alup eşkiyâya teb'iyyet ve cem'iyyete gelüp dâhil olmuşlar idi. Hâlâ ki imâretleri işler kazıyyede medhalleri yoğiken bu mertebe ta'akkub-i dâmen-i dermiyân oldukları ta'accübdür.

---

146 müzâkereleri ÇY
147 deyü ÇY: -V
148 جلم -ÇY
149 illet ÇY: -V

Nasb-ı meşîhat-i islâmiyye Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi ve Rumili Kadıaskeri Tevfikī-zade Mehmed Efendi ve Anadolu Kadıaskeri Deli Yahya Efendi ve Nakību`l-eşraf Seyfi-zâde Seyyid İbrahim Efendi

البليت اذا عمت طابت hulyâsıyla teselliyet-yâb olmak içün her fırka kendü emsâl ve akrânın ol kâr-ı bed-hencârda ma'an bulunmaları kaydına düşmekle tâ'ife-i ulemâ dahi yevm-i mezbûrda sâbıkā iki def'a Rumili kadıasker[i] olan Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi`nin da'vetleri arzusunda olmalarıyla hâh ü nâ-hâh meydâna da'vet ve külfet-i icâbet ile tasdî' idüp zât-ı iffet-nisâblarına bilâ-girân mesned-i fetvâyı cilve-gâh eylediler. Ol dahi halkın hücûmu havfından bi`z-zarûre kabûl itmekle sâkit oldular. Ve yine yevm-i mezbûrda sâbıkā İstanbul kadısı olup tasarruf-ı umûr-ı şer'iyyede anet töhmetiyle müddet-i nâkısadan ma'zûl ve on seneye **(286 b)** karîb ve hamûlde mahzûl olan Tevfikī-zâde Mehmed Efendi`nin yolu sadr-ı Anadolu iken resm-i râh kānûn-ı tarîka mugāyir, himmet-i erbâb-ı fitne ve şekāvet ile mesned-i sadâret-i rûma hücûm eyledi ve asr-ı saltanat-ı İbrahim Hânî'de menâsıb-ı refî'â ihrâz iderek şeyhülislâmlık sadr-ı a'lâsıyla ikrâm olunmuş iken hakk-ı ferâmûş nân ü nemek-i saltanat olup hal'leri husûsunda zâtında olan esâ'et muktezâsı bezl-i makdûr itdüğü be-tarîku`t-tevâtür ma'rûs ve meşhûd olan Abdurrahim Efendi`nin oğullarının cesûr ve celîdi olup asr-ı hılâfet-i Mehmed Hân-ı râbi'de sâ'ir[150] merâtib-i celîleden mâ'adâ sadr-ı Anadolu`yu ihrâz ile karîn-i iltifât ve i'zâz itmeğin hal'leriçün dâmen-i dermiyân-ı ihtimân olan Mehmed Efendi`nin ferzend-i şedîdi olup işbu zuhûr iden fitne-i nâgihânîde sâlisetü`l-esânî olan İstanbul`dan ma'zûl Deli Yahya Efendi dahi sadr-ı Anadolu`ya hulûl eyledi ve Şam-ı şerîfden ma'zûl Seyfi-zâde Seyyid İbrahim Efendi nakībü`l-eşrâf oldu.

Nasb-ı kāimmakām-ı Ahmed Paşa

Şehirde hâkimü`l-ezmenden olmağla müteka'idînden olmağla[151] Söhrablı Vezîr Ahmed Paşa ki, sadr-ı sâbık Ammî-zâde Hüseyin Paşa`nın dâmâdı ve serâpâ zamân-ı sadâretlerinde nişancılık hizmetiyle devletin melâz-ı efrâdı olup Göksu Hisarı kurbünde yalısında ser-necîb-i hamûl üzre idi. Ol gün sandal gönderilüp meydân-ı fitneye da'vet ve ittifâk ve ittihâd-ı[152] nâs ile kāimmakāmlık mesnedine iclâs kılındı. Yine yevm-i mezbûrda fitne-i Meydân-ı lahme feryâd-ı figān[153] iderek birkaç bostancı gelüp "ümmet-i Muhammed olan karındaşlar, bostancıbaşımız Mehmed Ağa bağçe kapuların kapayıp bizi

---

[150] sâ'ir ÇY: -V
[151] olmağla -ÇY
[152] ve ittihâd Ç: -YV
[153] figān ÇY: -V

taşra salıvirmez, ba'zımızı kırup helâk ideyor ve eskilerimiz bi'l-cümle müsellahdır. Bizde kuvvet ve kudret yok. Bize medet ve inâyet idin, gelüp size kavuşalım" dimeleriyle mürâsele tahrîr bostancıbaşıyla bostancıları şer'a da'vet ve[154] varup getürmeğe bir bayrak cebeci ta'yîn ve irsâl ve eğer gelmezler ise cebren getürmelerin tenbîh ü te'kîd[155] eylediler. Meydân-ı lahmdan çıkup Dîvân yoluyla Demürkapu'ya doğru giderken pîş ü peslerine ol kadar âdem uydu ki, vasfa gelmez. Otuz binden ziyâde[156] idi, Demürkapu'ya varup döğmeye başladılar. İçeriden bir sadâ izhâr itmeyicek balta ve bıçak[157] aşurdular ve altına kösküler sokup açmağa âğâz eylediklerinde çün bostancıbaşı mukaddemâ işbu ref'-i livâ-yi bagī ve tuğyân idenlerin dest-i şekāvetlerine giren sancak-ı sâ'il-i direfş-i kârbânı terfüfların bulduğu mesmû' oldukda havf-ı ihtilâs-ı nâs ile bi-emr-i kāimmakāmî meşhed-i mukaddes Ebî Eyyûb-i Ensârî'de olan alem-i mübârek-i alup Hasbağçe'de hıfz ve nihân itmişidi. Eşkıyây-ı hazele haber aldıkları[158] gibi taleb-i alem-i merkūm ile Hasbağçe'ye hücûm eylediler. Eğerçe vak'a zuhûrundan berü bâb-ı bağçe mesdûd olmağla içerüye giremediler. Lâkin mukaddemâ kā'immakām paşa ve Ağa Kapusu'nda olduğu gibi zor-ı bâzû-yı şekāvetlerine bâb-ı bağçenin fethinde âciz olmadıklarından gayrı rızâ ile açılduğu sûretde hedm-i bâb-ı nâmûs olunacak vaz'-ı nâ-sâzâ belki gözleri gördüğü nesneyi gāret idecekleri ağa-yı müşârun-ileyh indinde karâr-dâde olmağın muhâlefetden ictinâb ve mes'ûlleri üzre bilâ-tevakkuf feth-i bâb eyledi. İçerü girdiklerinden ol adem-i şerîfi taleb ve tahsîl ve "daha nistersiz yoldaşlar" diyicek mürâseleyi gösterüp "neferâtınla seni şer'a ve meydân-ı aşka da'vet ideriz" dimeleriyle "sem'â ve tav'â" deyü bin kadar bostancıyla Hasbağçe'den çıkup livâ-i mezkûr önlerince ve daha girü şürefâ ve daha girü müsellah bostancı bu tarîk ile sâha-i ittihâdlarına varup nasb-ı livâ-yi inkıyâd eylediler ve meydân-ı lahmde olan bayraklar dahi karşu istikbâllerine varmışlar idi. Ol mahalde halk bostancıbaşıyı küşte-i şemşîr murâd[159] itmişiken tâ'ife-i bostancıyân "ağa, sizden her vechile hoşnûduz" dimeleriyle katlden halâs olup Orta Câmi'e getürdüler.

Zuhûr-ı zorba Karakaş Mustafa ve Emîr İmâm ve Dorucan Ahmed

Bu fitne-i uzmânın tertîb-i esbâb-ı intizâmında kâr-fermâ-yı dâr, bi-hükm-i [160]لايسـئل عمايفعل ibtidâ-yi hudûsünden berü sûret-i müsâ'ade ve suhûlet göstermeğin tîmâr sipâhîlerinden Karakaş Mustafa nâm bir şahs-ı meçhûl-i nâ-kâm şeyhülislâm efendinin

---

[154] idüp ÇY
[155] ü te'kîd ÇY: -V
[156] mütecâviz ÇY
[157] ve bıçak ÇY: -V
[158] âgâh oldukları ÇY
[159] murâdlar ÇY

telhîscisi Belen'li Mehmed Ağa irâdesiyle dest-i tasarrufundan nez' olunan tîmârını almak[161] sevdâsıyla kabîl-i fetretde Edirne'ye varup telhîsciye tazallüm ve istirhâm itdikde gadaba gelüp meclisinden tard ve ba'îd ve kapuya haber gönderüp dîvâna çıkdıkça dahi zecr ve tehdîd itdirip nâ-çâr hâ'ib ve hâsir hüzn-i inkisâr ile vilâyetine eyb olmağın Üsküdar'da tedârük-i râh-ı maslahata der-gâr iken zuhûr-ı fitneden haberdâr oldukda "âyâ gereği gibi istihkām bulur mu ola" deyü intizâr ile kûşe-gîr-i intikām olmuş idi. Âteş-i fitnenin iştigāl bulduğun görücek yevm-i mezbûrda inân-ı azîmeti meydân-ı bagī-i udvâna döndürüp bi'l-cümle red ve kabûl yedinde olmağın cihân-ı pehlivân sandelî-i şekāvet oldu ve yine bugün hudûs-i fitne ve şûrdan berü meydân-ı te'annüdde tarafa şahıslar zuhûr idüp cümleden biri Uzunçarşu başında vâkı' Cami'-i İbrahim Paşa-i atîkde kayyım olan Ladikli Deli Emir Mustafa nâm bir meçhûl enbân-ı fitne nâ-gâh Baba Nakkud gibi zîr-i perde-i şekāvetden şuhûd idedüşdü ve mânend-i ye'cûc bulduğu yere nüfûz ve velûc iderek Orta Cami'de iş'âl-i kanâdîl-i fesâdât içün cem' olan gürûh-ı sâdâta karışup harf bilmeyen ebter-i nâ-gân sadr-ı meclisde emîr-i kelâm ve redd-i kabûl oldu ve yeniçeri neferâtı zümresinden olup Büyükçekmece'de sâkin Dorucan Ahmed nâm şakīnin emr-i fitne ve fesâda olan isti'dâdı hasebiyle bizim gibi esâfilin te'ayyün bulmasına "bu kadar fursat olmaz" deyü rü'esâ-yı erbâb-ı tuğyâna mülhak oldu ve yine bugün meydân-ı lahmde cem' olan halk "biz[162] Allah'ın[163] emrine râzıyuz emir şer'in" diyerek feryâd ü figān iderek Orta Cami'de müctemi' olan sagīr ve kebîr ulemâ huzûruna vardıklarında anlar dahi "nedir matlûbunuz" diyicek "evvelâ nizâm-ı âleme halel viren müfti efendi didikleri herif[164] ile oğullarını[165] istemeziz ve pâdişâhımız hazretleri tahtına[166] gelüp adl ü dâd idüp zulm ve te'addîyi def' ü ref'[167] ve beytü'l-mâl-i müslimîni zabt ve itlâf idenlerin hakkından gelsün. İşte sözümüz budur,[168] şer'îsi ise söylen" didiler. Ulemâ efendiler[169] dahi "şer'îdir, cevâbınıza göre arz yazalım ve cümle ulemâ ve meşâyih ve ağavât mühürleyüp pâdişâh-ı âlem-penâh[170] hazretlerine gönderelim. Taraf-ı âlîlerinden ne gûne haber zuhûr ider görelim" dimeleriyle bu tedbîre râzı oldular ve cümlenin ağzından "ancak pâdişâhımız

---

[160] *Kur'ân-ı kerîm*, Enbiyâ Sûresi, 23. âyet, "O, yaptığından mesul olmaz. Onlar ise mesuldurlar".
[161] meçhûl-i nâ-kâm... almak -ÇY
[162] bizler ÇY
[163] Hak te'âlânın ÇY
[164] didikleri herif ÇY: -V
[165] velâ bir dürlü +ÇY: -V
[166] taht-ı âlî-bahtlarına ÇY: âlî bahtlar -V
[167] ü ref' ÇY: -V
[168] bu kadardır ÇY
[169] efendiler ÇY: -V
[170] âlem-penâh Ç: -YV

hazretlerinin İstanbul'a teşrîflerin ricâ vü niyâz[171] ideriz" sözü tahrîr olunduğu erâzil ve eşkıyânın mâ'lûmları olucak "hayır, hayır böyle arz istemezüz. Bizim murâdımız[172] üzre yazın" deyüp evvel tahrîr olunan arzı pâre pâre eylediler ve bu minvâl-i muharrer[173] üzre tahrîr itdirdiler ki müfti efendi ve oğulları ve tevâbi'i mahbûsen bu cânibe gönderilüp ve pâdişâh[174] hazretleri dahi beş güne değin bu cânibe gelüp müctemi' olan ıbâdullâhın hizmetlerin göre ve eğer gelmez ise de[175] kendüdeki emâneti bu tarafa göndere vesselâm. Ulemâ ve sâ'ir a'yân dahi[176] bu sözde havfa düşüp firâr sadedinde oldukların erâzil ve eşkıyâ hiss ve idrâk[177] itmeleriyle bi'l-ittifâk "bunlar Orta Cami'de olmaz, hemân taşra çadırlarımıza çıkarup habs idelim" deyüp sıgâr ve kibâr mevcûd ulemâyı Orta Cami'den kaldırup kendü çadırlarına nakl ve etrâfını muhkem ihâta idüp bellerinde seyfleri, ellerinde tüfengleri ve hevânın harâretiyle bir mertebe siklet virdiler ki, vasf olunmaz ve nâz ü nâ'îm ile perve[r]de olmuş efendiler mütehayyir ve ser-gerdân olup bir âlây-ı muhtelif tâ'ife-i etrâkin zîr-i destlerinde zâr ü zebûn sözleri dinlenmez[178] her biri bir gûne arz ister bu hâl-i pür-melâl[179] üzre ahşama karîb mahalle değin hor ve hakîr keşmekeşde oldular. Meşârihden ba'zıları[180] mecânîn-i ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün araya (**287 a**) girüp gâh öte gâh beruye varup geldi. Ahşam olmağla mahzarı irteye kodular. Ve yeniçeri tâifesi ikrâmen ulemâ ve meşâyih efendileri odalarına da'vet ve ikişer ikişer alup getürmekle taşra meydanda kalan hazele inkılâb üzre[181] iken içlerinden bir münâfık "bu gûne yeniçeri tâ'ifesi ulemâyı sizden ayırup odalarına getürmekden kasdları bi'l-cümle sell-i seyf idüp sizi kıracaklardır" sözün şâyi' itmekle bu haber-i muvahhişden beynlerine bir havf ve ihtilâl düşüp havf-nâk olanları firâr ve cesûr olanları âlet-i harbe yapışup ve kimi dahi Meydân-ı lahmdeki bostan parmaklıkların ikişer üçer kırup yeniçeri üstüne hücûm itmeleriyle, anlar dahi "yâdsızlık itmen" deyüp gavgaya şürû' idicek ukalâsı araya girüp "bu münâfık sözüdür bir dürlü[182] i'timâd itmen, ulemâ efendiler bundadır" dimeleriyle kalbleri mutma'în olup sükût eylediler. Ve bu[183] tevcîhât ve zuhûrât bi'l-cümle bu gün

---

[171] vü niyâz ÇY: -V
[172] ancak bu minvâl +ÇY: -V
[173] muharrer ÇY: -V
[174] pâdişâhımız Ç: pâdişâh YV
[175] de Y: -ÇV
[176] dahi ÇY: -V
[177] ve idrâk ÇY: -V
[178] anlanmaz ÇY
[179] pür-melâl ÇY: -V
[180] ba'zı ÇY
[181] üzreler ÇY
[182] buna bir dürlü Ç: bir dürlü Y: -V
[183] bu ÇY: -V

sûret-i ihtitâm bulup cümlenin izniyle bostancıbaşı Saray-ı humâyûnun hıfz ü hırâsetiçün yalnız kendü Hasbağçe'ye gidüp gündüzlerde Meydân-ı lahmde meks ü ikāmet ve[184] gicelerde Bağçe-i hâssaya varup muhâfazaya tenbîh ü te'kîd[185] olundu. Ve Kāimmakām Ahmed Paşa dahi dîvan mühimmâtı tedârükücün Süleymaniye kurbünde hânesine gitmeğe me'zûn oldu. Ve irtesi Şenbih günü ki; mâh-ı mezbûrun sekizidir, bi'l-cümle ulemâ ve rü'esâ-yi asker Orta Câmi'e gelüp bu emrin suhûlet ile def'ine sa'y-i belîğ ve meşveret idüp dâ'ire-i fesâdları temâm-ı cem'iyyet ve nizâm buldukdan sonra murâdlarına karîb mahzarı yazdılar.

Sûret-i mahzar[186]

Müfti Seyyid Feyzullah Efendi ve büyük oğlu Nakîbü'l-eşrâf Seyyid Fethullah Efendi ve ikinci oğlu Sadr-ı Anadolu Seyyid Mustafa Efendi ve bacanağı Sadr-ı Rûm Seyyid Dede Ahmed Efendi mansıblarından azl olunup ve kendüler ile ba'zı da'vâmız olmağla cümlesin taraf-ı Âsitâne'ye[187] irsâl ve şevketlü mehâbetlü[188] pâdişâhımızın dahi âcilen taht-gâh-ı İstanbul'a hareket ve intikāl buyurmaları recâ vü niyâz olunur.Bu müdde'âlarımız kabûlüne müsâ'ade-i aliyyeleri erzânî buyurulur ise ne güzel ve illâ Dârü's-saltanat-ı Edirne'ye doğru ale'l-ittifâk rû-be-râh olacağımızda kat'a şekk ve iştibâh buyurulmaya deyü böyle bir mahzar tertîb ve tahrîr olunmasını ma'kūl ve münâsib görmeleriyle ihzâr-ı edevât-ı kalem ve devât eylediler. Ba'de't-terkîm zümre-i meşârihden Taşcı-zâde Abdullah Efendi Meydân-ı lahmde vâki' Dâr-ı mansûr gibi âlet-i fitne ve şûr olan şecere-i habîseye su'ûd ve zikri mürûr iden mahzarı cümlenin mahzarında kırâ'at ve mazmûn-ı şenâ'at-meşhûnunu cümleye işâ'at idüp "cümle[189] a'yân ve eşrâf bunu ma'kūl ve münâsib[190] gördüler siz ne dirsiz" deyü bir âlây zemîn ve âsumânı bilmez hayvâna teklîf-i mâ-lâ-yutak fehm ve iz'ân itdikde me'âli ne idüğünden haberdâr olmadın mechûlleri olan emri bir ağızdan istihsân eylediler. Ba'dehû zâlik bi'l-cümle ulemâ ve meşâyih ve ocak ağaları vesâir kavmden her biri zeyl-i mahzarı imzâ ve esâmîlerin cerîdesine sebt ve kayda tahrîk-i dest-i rızâ itdiler. Taraf-ı saltanat-ı aliyyeye îsâliçün Edirne tarafına sefer irsâlinden lâbüd olmağla zümre-i mevâlîden Mısır'dan ma'zûl Türk Hasan Efendi ve Filibe'den ma'zûl Galat Şaban Efendi ve Sultan Selim Vâ'izi İsa Efendi ve Şehzâde Vâ'izi İsa-zâde Ömer Efendi ve mezkûr Taşcı-zâde Abdullah Efendi ve

---

[184] ikāmet ve ÇY: -V
[185] ü te'kîd Y: -ÇV
[186] Sûret-i mahzar -Y
[187] Âsitâne-i sa'âdete Y: sa'âdet -ÇV
[188] mehâbetlü ÇY: -V
[189] cümle -ÇY

yeniçeri ve sipâh ve silahdâr ve cebeci ve topcu vesâir sunûf-ı mütenevvi'a-i askeriyyeden ve erbâb-ı hıref ve sûkadan ikişer nefer kimesneleri namzed-i hidmet-i sefâret ve cümlenin muhtarı olup harc-ı râhları içün halîfe kîsesinden akçeler bezl ve tenvîr ve ba'de'l-asr mahzar ile ma'an Edirne tarafına tesyîr ve irsâl[191] olundu. Bundan sonra birkaç giceden beru yeniçeri odalarında meks ve beytûtet eyleyen ulemâ efendiler risâlet[192] ile Rikāb-ı humâyûn cânibine giden elçi efendilerin avdetlerine değin pây-i ferâgati birkaç gün dâmen-i istirâhete çekmek üzre me'zûn olup evlerinde âkıbet-i emri fikr-i mülâhâza ile bî-hûş ve "eyâ cânib-i saltanatdan ne mu'âmele sudûr ider" deyü çeşm ü gûş oldular ve dükkânlar kapandıkda ehl-i sûk tâ'ifesi hâlî kalup be-her-hâl meydâne[193] ictimâ' ideceklerin tasavvur ile pazar-ı bey' ve şirânın küşâdı bâ'is-i revâc-ı sûk-ı fesâd olmağ içün kassâb ve habbâz ve bakkāl ve dükkânlarından ve hamâmdan mâ'adâ umûmen sâ'ir dükkânlar kapanmak ve avret ve oğlan taşra çıkmamak üzre muhkem tenbîh olunup itmâm-ı musâlaha değin mezkûr esnâf-ı selâseden mâ'adâ dükkân açanların metâ'ı gâret ü yağma olunur deyü mürâseleler[194] tahrîr ve nidâ itdirildi. Fi'l-vâkı' âmme-i ehl-i sûk mu'âmele-i bey' ve şirâdan el çeküp te'âtî-i kīl ü kāle der-kâr ve her biri hâce-i fesâd-ı bender-gâh-ı rûzgâr olup erbâb-ı hırefden her sınıf kethüdâları ve bayrakları ve hayme-i har-gâhların getürüp Meydân-ı lahme nasb eylediler ve azîm ordu bazâr kurulup ve her şeyi ferâvân bulunup ve evkāt-ı hamse cemâ'at-i kesîre ile kılınup her gice sûre-i Feth okunup[195] bu işin suhûletle def'ine du'â vü niyâz ve tazarru' olunurdu. Bu ahvâl bir târihde mesmû' ve müşâhede olunmamış idi.

Berây-ı meşveret-i eşkı[y]â ve nakl-i Yenibağçe

Tafsîl ve etnâbıyla rehvâr-ı kaleme it'âb olunan keyfiyet üzre tecemmu' ve tehazzüb eyleyen tavâ'if-i mütenevvi'anın yevmen ve[196] fe-yevmen cem'ıyyetleri efzûn ve Meydân-ı lahme gencâyiş mertebesinden bîrûn olmağın meydâna nisbetle vüs'at dâ'iresini dû-çendân olan Yenibağçe çayırına nakl-i hıyâm-ı meşverete[197] nizâm virdiler ve[198] bu bahâne ile ahd ü mîsâk ahkâmına dahi kemâ-yenbağī istihkâm virmek[199] üzre zu'mlarınca âkıbet-bînlik sevdâsına düşüp sanâdîd-i kavm bu gûne bast-ı kelâm itdiler ki, "hâlen

---

[190] ve münâsib ÇY: -V
[191] ve irsâl ÇY: -V
[192] irsâl ÇY
[193] meydân-ı ârâya ÇY: ârâ -V
[194] mürâsele ÇY
[195] kırâ'at olunup ÇY
[196] ve -ÇY
[197] meşveret ÇY
[198] ve -Ç
[199] ve virilmek Ç: virilmek Y: virmek

bizimle ittihâd ve ittilâf üzre olan dilîrân-ı meydân lâf ü güzâfın ekseri bu emr-i azîmin zımnında mütasavver ve maznûn olan havf ve hatar-ı gûnâ-gûn-ı sûret-nümûn oldukda be-her-hâl bâ-tâkat getürmeyüp semt-i selâmeti'l-gırâr mimmâ lâ-yütaka girîzân yâhud bidâ'a-i[200] tama'ları kadar ganîmete zafer buldukları sâ'at perâkende ve perîşân olacakları mahall-i iştibâh değildir. Mâye-i kerr ü ferr-i tahammülleri ve nâm ve şânları mazbût ve ma'lûm olmamağla kûşe-i ihtifâya çekilüp dağdağa-i mu'âhazeden âsûde olurlar lâkin bizim gibi alâyif-i mâl ve cân-ı girân-bâr olanlar ne mahall-i karârdan bir hatve-güzâr ve ne hengâm-ı havf-ı hatardan bir tarafa firâr idebilür. Sonra her birimiz giriftâr-ı çengâl-i nigâl olup tertîb-i cezâya mübâşir olan vükelâ-yı devletin dest-i intikāmlarında ahvâlimiz neye müncer olacağı ma'lûmdur. Lâkin çâre nedir? Çünkü dest-i ikdâmınızdan kimesnenin girîbân-ı ihtirâzı kurtulmayup hâh ü nâ-hâh kemend-i mütâba'atinize giriftâr olmuşdur. Ba'de'l-yevm lâzıme-i ihtiyât oldur ki hall ve akd-i umûrdan dest-i ta'arruzunuzu keff idüp hüsn-i tedbîr bizim uhde-i iltizâmımıza ve tedârük-i esbâb-ı azm ve sefer sizin dest-i intikāmınıza mahsûs olmağla kānûn-ı devlet üzre kendülere menâsıb tevcîh olunan ricâl emirlerinde istiklâl üzre muktezâ-yı vakt-i hâle göre tertîb-i ahvâl iderek bu maslahatın ehven-i şerrin olan sûret üzre vücûd bulmasına bezl ve ihtimâm ideler. Sâniyen bu emr-i hatar-nâka cesâret eyleyen ehl-i şekā ve şikāk derûn u bîrunda birbirleriyle meveddet-i ittifâk üzre olup birbirlerinin sıyânet-i nefs ve mâlını zımn ü zamân-ı kifâyet olmak kā'idesin zabt ve itnâb-ı ahd ü mîsâk, evtâd-ı eymân ve ahlâfa rabt eyleyeler. Tâki mâbeynimizde olan safâ-yı musâfât ba'de'l-yevm halel-pezîr olmayup râbıta-i ittihâdımıza bir ferd[201] ve[202] rahne-i infisân virmeğe kādir olmaya" deyü bast-ı kelâm itdiklerinde "ol vechile bî-şu'ûr rü'esâ-yı kavmin bu makûle sözlerden murâd-ı maksûdları dest-i esâfil ile iş görüp bahâne ile matah-ı nazar arzuların tahsîl içün olduğunu fehm itmediklerinden nâşî âzim olduğumuz husûsun husûlüne gālibâ vesîle bu tedbîr dil-pezîr olmak gerek deyü bir ağızdan kabûl ve tasdîka âğāz idüp fi'l-hakîka yine münâsib olan sizden bezl-i himmet ve bizden hidmet-i mutâba'atdır" diyerek sâbit-kadem-i meydân-ı ahd ü peymân olacakların **(287 b)** iş'âr ve âdet-i cehele üzre arza-i ittihâd-ı mîsâk ve yemîn içün tuz, etmek ihzâr idüp zu'mlarınca isâd-ı[203] ittihâda istihkâm virdiler.

---

[200] bidâ'a-i -Ç
[201] vâhid +ÇY: -V
[202] ve -ÇY
[203] istinâd Ç: isâd YV

İzhâr-ı temâruz-ı Müftü Ali Efendi ve nasb-ı İmâm Mehmed Efendi

Bâlâda zikr ve tahrîr[204] olunduğu üzre bi`l-ızdırâr haml-i sakīl-i fetvâ ile giran-bâr olan Başmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi dahi hânelerine gitmeğe me'zûn ve hücûm-ı merkūmdan fi`l-cümle me'mûn olduklarında mevlânâ-yi mezbûr umûrunda fikr-i encâmı der-pîş ider bir hıred-mend-i âkıbet-i koca olmağla bir fitne-i hâ'ilenin dahi netîce-i âkıbeti vehâmet olduğun tasavvur idüp "eyâ bu eşhas-ı şekâvet-şi'ârın ser-pençe-i mekr ü keydlerinden girîbân-ı ihtirâzımızı ne gûne tahlîs idebilü[r]üz" deyü pey-der-pey taklîb-i sahîfe-i efkârdan hâlî değil idi. Âkıbetü`l-emr[205] bu re'y-i rezîne karâr virdiler ki; bu derd-i cân-gâha maslahat-amîz dâr-ı vesîle bir ilâc göreler, hemân ta'allül-i hakîmâneye çeküp ızhâr-ı temârüz eylemeleriyle mizâc-ı iffetlerinde olan gaflet-i avâm ile maraz-ı kıyâs olunup tekāzâ-yi illet-i sikletlerine bu tertîb üzre siken-cübîn-i halâs terkîb itdiler. Ve tâ'ife-i ma'hûd temâm-ı ahvâl-i fitneden mukaddem sıhhat-pezîr olması ihtimâlinden nevmîd olmağın nâ-çâr mukaddemâ yetmiş gün fetvâ ile muhtelim-i nevme-i murâd olan İmam Mehmed Efendi`yi Kanlıca`da vâki' sâkin olduğu yalısına bostancıbaşı sandalın irsâl ve yevm-i mezbûrda Meydân-ı lahme getürülüp tekrâr mansıb-ı fetvâ ile iclâl eylediler. Ve birkaç gün mukaddem def'-i töhmet-i hırsı içün istiğnâ-i ızhâr ve yeniçeri ağalığı teklîf olundukda sekbânbaşılığı ihtiyâr iden Çalık Ahmed Ağa esâme-i hıyânetin tashîh ve bugün yeniçeri ağalığın kabûl ile mukaddem arz itdüğü sûret-i istiğnâ-i san'at olduğun tavzîh eyledi. Ve yine bugün sâbıkā hazîne kethudâlığından kapucubaşılıkla taşra çıkup sonra tekā'üd ile küşe-i uzlet ve ferağda vaktine mâlik ve meslek-i zühd ve takvâya sâlik iken diyâr-ı ademe intikāl iden Ma'an oğlu Hüseyin Bey terk itdüğü defâyin-i Kārûniyyesi hazînedârı olup, metrukesin tezevvüc iden Ma'an oğlu Sâlihî dimekle ma'rûf şahs ve bî-şu'ûrun dest-i sefâhatine girmeğin mi'de-i akl ü rüşdü, ni'met-i müsâ'ade-i rûzgârı hazm ider makūlesinden olmayup ve bezl ve tebzîrden hadden ziyâde atup tutmağa başlayup vak'a zuhûruyla esâfil ve eşhâs makūlesi revâc bulduğundan fursat düşürüp Sipâh Ocağı beyninde mukaddemâ aşağı bölük ağalıklarından birini tahsîl itmişidi. Birkaç günden sonra masârıf-ı erbâb-ı fitne ve fesâda otuz kîse akçe imdâd itmekle sipâhiler ağalığı gibi emekdârân-ı dîn ü devlete mahsûs bir mansıb-ı âlîyi istishâb ve halkın gözüne görünmekle kendü hazelânına şitâb eyleyüp lokma-i hırs ve tama'a bir rütbe saldı. Ve bu denlü mâl bezliyle başına bir belâ satun aldı ki; râh-ı ziyân ve haserâtında itlâf-ı bidâ'a-i cân olunacağı karâr-dâde-i erbâb-ı yakīndir. Ve yine bu gün silahdâr ağalığı dahi aşağı bölük ağalarından Gâvur Hüseyin Ağa`ya verildi.

---

[204] ve tahrîr ÇY: -V

Vusûl-i haber-i sudûr-ı fitne be-Edirne

Makarr-ı saltanât olan mahmiye-i Edirne`de erbâb-ı devlet keyd ü mekr-i felekden emn ü râhat ve sürûr ile her biri gülşen-i sarây-ı emân ve şâd-mânîde müsâ'ade-i rûzgârdan ber-vefk-i dil-hâh-ı tena''üm üzre iken zuhûr-ı vak'anın altıncı Pazar gicesi Kāimmakām Abdullah Paşa`nın keyfiyyet-i hâli muhtevî feryâd-nâmesiyle çukadârı dâhil-i hıtta-i dârü`n-nasr olup Şeyhulislâm Seyyid Feyzullah Efendi`ye olan mektûb ve kā'imeyi teslîm ve bekāyâ-yi ahvâli dahi lisânen takrîr ve tefhîm-i mefhûmu ma'lûm olıcak gelen mekâtîbin mecmû'unu mühürlü bir kîseye nihâde ve telhîscisi[206] Belenli Mehmed Ağa yediyle cenâb-ı sadrazamîye arz ve ifâde kıldı. Gerçe vezîriazam murâdına irdi ancak bu fitne bu denlü büyüyeceğin bilmedi. Bir âven ile[207] şeyhulislâmı def' iderim[208] sandı. Ve ol gice ba'de`l-ışâ Vezîriazam Kethudâsı Türk Mehmed Ağa ve Yeniçeri Ağası Trabluslu Arnavud Osman Ağa ve Kul Kethudâsı Abdullah Ağa ve Zağarcıbaşı Kürd Hasan Ağa ve Seksoncubaşı diğer[209] Abdullah Ağa ve sabâha karîb Vezîriazam Rami Mehmed Paşa saray-ı şeyhulislâmiye gelüp meşveret ile tâb-ı sabâh-ı meşveret ile[210] encüm-şümâr-ı şâm-ı hayret oldular. Netîce-i re'y ve[211] tedbîrleri bu kavl-i bî-nizâm üzre karâr-dâde oldu ki, "ekseriyâ bu makûle eşhâsın irtikâb-ı isyân itdikleri bekāyâ-yı mevâcib ve atâyâ-yı mevâhib talebiyle olduğu câ-yi iştibâh değildir. Münâsib olan دهن سك بلقمه دوخته به[212] kā'ıdesine mürâ'at olunmakdır" deyü Kul Kethüdâsı Abdullah Ağa ale`l-acele zimmet-i edâ-i devlete vâcib olan bekāyâ-yi mevâcib ile Âsitâne-i sa'âdet[213] tarafına irsâl idüp merhem bezl ve in'âm ile zahm-ı ihtilâl-i eyyâmihi`l-yetâm vireler. Ağa-yı müşârun ileyh hemân[214] ol meclisde dest-bûs-ı vedâ olup cânib-i Âsitâneye azîmetde şitâb ve isti'câl eyledi. Sabah oldukda isti'lâm-ı keyfiyyet içün baltacılar kethüdâsı gelüp getürdüğü hatt-ı humâyûnu şeyhulislâm efendiye teslîm eyledikde mâdde-i fetret fakat ulûfe nizâ'ı olup kul kethüdâsı ağa kulları ile otuz kîse akçe irsâli tedbîr ve ta'mîm olundu deyü tahrîr-i cevâb olunup def'-i meclis kılındı ve irtesi Pazar günü ale`s-sabâh vezîriazam dahi kendü sarayında cümleyi tertîb-i meşveret içün ruhsat ve da'vet ve der-akab şeyhülislâm efendi

---

205 el-emr ÇY: -V
206 telhîsî ÇY
207 ile -Y
208 idem ÇY
209 Kürd ÇY
210 meşveret ile -ÇY
211 ve -Y
212 "En iyisi köpeğin ağzını lokma ile kapamaktır."
213 sa'âdet ÇY: -V
214 hemân -Ç

ve oğlu nakībü'l-eşrâf olan[215] Deli Fethullah Efendi ve Vezîr-i sânî Dâmâd-ı şehriyârî Moralı Hasan Paşa[216] ve Sadr-ı rûm Dede[217] Ahmed Efendi ve Sadr-ı Anadolu Seyyid Mustafa Efendi ve Yeniçeri Ağası Trabluslu Arnavut Osman Ağa ve zağarcı ve seksoncubaşılara ve Başdefterdâr Bakkāl oğlu Mehmed Efendi ve Edirne Kadısı Yek[ç]eşm Hamidi Hüseyin Efendi ve sipâh ve silâhdâr ağaları ve sâ'ir ricâl-i devlet ve a'yân-ı saltanat saray-ı âsafiye gelüp tarh-ı meclis-i meşveretde iş bu teskîn-i âteş-i şerr ü şûr içün Âsitâne-i sa'âdet[218] tarafina me'mûr olduğu ânifen mezkûr olan Kul Kethudâsı Abdullah Ağa zann-ı gâlib üzre peyâm-ı ye's ile ric'at itdiği sûretde tağyîr-i sûret-i tedbîr iktizâ idüp aceleye müsâdefesi şâyet fevvât-ı maslahata bâ'is ola deyü kā'ide-i ihtiyâta ri'âyet içün meşverete âgāz itdiler. Bağteten bu gûne bir sûret-i muvahhişe zuhûru vükelâ-yı devlet-i aliyyenin şeban-rûz hall ve akd-i umûra der-kâr olan dest-i iktidârların ra'şe-dâr itmeğin ne gûne kerh-güşâ-yı tedbîr olacakların bilmeyip bi'l-âhare re'y-i karâr-dâdları[219] üzre kul çavuşlarından bir şahs-ı beve'l-fuzûl cebeci ocağından bir pest-pâye-i saff-ı kabûl mahzarında takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm idüp Âsitâne-i sa'âdetde sekbânbaşı ve tarîkimizin Hacı Bektaşı Haşim-zâde Seyyid Murtaza Ağa gibi şîr-i[220] meydân-ı megāzî bir pîr gāzînin tarafdâr-ı gayret-i saltanat olup hevâdâr şekāvetleri olmadığıçün cebeci tâ'ifesinden ba'zı erbâb ve mefsedet meydân-ı lahmde üzerine havâle-i seyf-i üdvân ve dert-mendi dîn ü devlet uğruna kurbân itmişler hâlen[221] bu fakīr yeniçeri ocağından bi'l-vekâle da'vâ-yı kısâs iderim, gıbbe's-su'âl iktisâs olunmak ocağımız sagīr ve kebîrinin matlûbudur deyü bu mesele bu ictihâd üzre iddi'â ve müdde'â-aleyh olan cebeci tenbîh olunduğu üzre inkâra tesaddî itmeyüp tasdîk-i müdde'â itdikde eğer kul kethüdâsı ağa şehîd-i merkūmun hûn-ı mahkūnuna diyet takdîr olunan haber-i i'tizâr ve nedâmetleri ile rücû' olunmazsa üzerlerine havâle-i şemşîr-i intikām olunmak lâzım gelür deyü kazā ve mûcibiyle iftâ olundu. Yevm-i mezbûrda hüccet-i merkūme kalem-i sudûr-ı ulemâ imzâ ve müdde'î-i merkūm kul kethüdâsı ağa avdetine dek te'hîr ile irzâ olunup müfti efendi doğru Saray-ı humâyûna[222] azîmet ve nakl ve[223] mâcerâ-yı meşveret eylediklerinden sonra hânelerine avdet eyledi. Ol vakitde silâhdâr-ı şehriyâr-ı şevket-şi'âr ve eslâflarından ziyâde manzûr-ı (288 a) cenâb-ı hilâfet-medâr olan

---

[215] olan ÇY: -V
[216] Ağa Ç: Paşa YV
[217] Dede -Y
[218] sa'âdet ÇY: -V
[219] dâdeleri Ç: dâdları YV
[220] şîr -Ç
[221] derhâl Ç: hâlen YV
[222] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

Çorlulu Ali Ağa`ya taraf-ı humâyûndan görülen teveccüh ve ikbâli vükelâ-yi devlet dâ'imâ istiskāl idüp lâkin hıfz ü hırâset-i nazar-ı şehriyârîden nâşî kurb-i humâyûndan tard ve teb'îd yine zafer bulamadıkları ecilden her biri اثني علي و اثني عليه و في القلوب صفاين mazmûnu üzre meveddet-i hulûs izhâr ve kedûret-i nifākların derûnlarında ızmâr idüp musâfât üzre evkāt-güzâr olmada idiler. Vaktâ ki; Müftü Feyzullah Efendi i'ânetiyle menşûr-ı hall ve akd-i umûr-ı sâbık-ı meydân-ı akl ve şu'ûr üzre[224] olan Vezîriazam Rami Mehmed Paşa`nın dest-i kifâyetine tefvîz olundu. Sâmi'a-i emânet-i kübrâ, vezâretin sarîr-i bâb, belki tanîn-i zebâb kadar âvâze-i müdâhaleye tahammülü yoğiken müftü efendi ve mahdûmları ve silahdâr-ı mûmâ-ileyh Ali Ağa ve Dârü`s-sa'âdeti`ş-şerîfe[225] Ağası Nezir Ağa ve bunların etbâ' ve havâşîsinin umûr-ı devlete ta'arruz ve müşâreketlerinden bî-zâr olmağın, düstûr-ı sâhib-i şu'ûr her birinin def'leriçün vakt-i fursata intihâz idüp dururdu. Bu esnâda ba'zı ukalâ-yi sâhib-i ferâsetin istidlâli üzre, müsâ'ade-i vezîr-i mezbûr ile verâ-yi perde-i kazâdan zuhûra gelen fitne-i azîmenin havf ü hatarından dâ'ire-i Devlet-i aliyyeyi muhâfaza içün birkaç vezîr-i sâhibü`t-tedbîrin vücûdundan lâ-büddür, müste'id olan kulları içinde 'icâletü`l-vakt Silahdâr Ali Ağa kulları rütbe-i celîle-i vezâret ile kâm-rân olması ve belki İstanbul`a[226] kāimmakām idüp gönderilmesi mukteziyât-ı vakt-i hâle göre enseb ve ahrâdır desîsesini hayır-hâhlık sûretinden sâmi'a-i saltanâta ilkā idüp, karîne-i hâl müftü efendinin ol gün huzûr-ı humâyûna varması mutlak husûs-ı merkūmda cenâb-ı âsafîyi tasdîk içün olup silahdâr-ı müşârün-ileyh bu takrîb ile hemân ol sa'ât harem-i humâyûndan ihrâc ve idrâc olundu. Yerine Çukadâr İbşir Hüseyin Ağa silahdâr ve işbu muharrir-i hakîr Mehmed Fındıklı dülbend ağalığından çukadâr[227] oldu. Ve onuncu Dü-şenbih gün tahkīk-i haber ve ıslâh-ı zâtü`l-beyn içün Hâssa Haseki Kürd Mehmed İstanbul`a gönderildi. Silivri`ye vardıkda kaziyyeden haberdâr olmağla[228] ileruye geçemeyüp dönüp geldi.

Meşveret-i der-saray-ı sadr-ı âlî ve nefy-i elçiyân-ı İstanbul

Bâlâda zikri sebk[229] itdüğü üzre İstanbul`dan[230] ba's ve[231] irsâl olunan elçilerin yarınki gün ki; mâh-ı mezbûrun on birinci Salı günüdür, Edirne`ye varacakları[232] haber-i

[223] ve ÇY: -V
[224] üzre ÇY: -V
[225] şerîfe ÇY: -V
[226] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: İstanbul`a V
[227] ağa +ÇY: -V
[228] oldukda Ç: olmağla YV
[229] sebkat ÇY
[230] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[231] ve ÇY: -V
[232] dâhil olacakları ÇY

vâsıl-ı vükelâ-yi devlet olduğu sâ'at yine saray-ı sadr-ı a'zamîde akd-i meşveret kılınup müftü efendi îkāz-ı fitne ve halkın cem'iyyetleri kendü evlâd ve etbâ'ı içün olduğu mukaddemâ İstanbul tarafına tecessüs ve sûret-i hâl içün nihânî irsâl itdüğü kendü çukadâ[r]ı ihbârıyla ma'lûmu olup ve[233] mahzarın mefhûmu dahi husûs-ı merkūm olduğu meczûmu olmağın rikâb-ı saltanâta iblâğ olunmasına kat'â ruhsat ve mesâğ göstermedi. Bina'en-aleyh Edirne Bostancıbaşı Karayılan oğlu Ali Ağa sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince dört yüz kadar[234] bostancı neferâtıyla Hafsa merhalesinde önlerin alup cümlesin bende çeküp ve getürdükleri mahzarı ellerinden alup sakladı ve alâ-rivâyetin sahte kâğıd olmak üzre gözlerine karşu ihrâk ü bi'n-nâr eyledikden sonra kendülerin hâzır ve[235] âmâde olan arabalara tahmîl ve Eğridere palankasına nefy ve tesyîr eyledi. Ve müftî-i müşârun-ileyhin dâmâdlarından İstanbul pâyesiyle Edirne'den ma'zûl Mirzâ-zâde Şeyh Mehmed Efendi ve yine müftî-i müşârun-ileyhin dâmâd-ı evveli olup karîben Sadr-ı Rûm'a nakl ile mev'ûd ve mübeşşer olan İstanbul kadısı sâlifü'z-zikr Seyyid Mahmud Efendi'ye halef olması musammem ve mukarrer olmağla vak'a zuhûrundan dört beş gün mukaddemce taraf-ı Âsitâneye[236] hareket itmiş bulunup Çorlu merhalesine vusûlünde vak'a hudûsünden haberdâr olmağın, intizâr-ı encâm-ı kâr ile menzil-i mezbûrda birkaç gün meks ü ikāmet[237] ve karâr virmişidi. İstanbul kazâsına intizâr üzre olan efendiler "Mirza-zâde İstanbul olmuş geliyormuş, hattâ Çorlu'ya dek[238] gelüp bu ahvâli[239] işitdikde anda meks ü ikāmet[240] itmiş, sübhânellah[241] bundan ma'lûm oldu ki; bu nevbet dahi bizlerin dâyesi hırmân ü haybet imiş" deyü gayzları müzdâd ve bu keyfiyyet mesmû'-ı erbâb-ı fesâd oldukda, mahsûs âdemler ta'yîn ve ihzâr olunup, yeniçeri odalarına haps ve temkîn kılındı.

Azl ve nefy-i Şeyhulislâm Feyzullah Efendi ve evlâd ve etbâ'ihim

Mâh-ı mezbûrun on üçüncü Penç-şenbih gün Şeyhulislâm Feyzullah Efendi saray-ı sadr-ı âlîye gelüp bu fitneye müte'allik ba'zı ahvâl müzâkeresi esnâsında iken yalnız Vezîriazam Rami Mehmed Paşa huzûr-ı humâyûna[242] da'vet olunmağın, efendiyi sarayında

---

[233] olup ve -ÇY
[234] mikdârı ÇY
[235] hâzır ve ÇY: -V
[236] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[237] ü ikāmet ÇY: -V
[238] değin ÇY
[239] ahvâl-i pür-melâli ÇY: pür-melâl -V
[240] ü ikāmet ÇY: -V
[241] sübhâne'l-kâdiri'l-hallâk ÇY: kâdiri'l-hallâk -V
[242] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

alıkoyup kendü[243] Âlây Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[244] yüz sürdükde, "İstanbul tarafından Rikâb-ı humâyûnuma risâlet tarîkıyle irsâl olunanlar ne gûne sû'-i mu'âmele ve sözleri nedir, sû'âl olunmadın bu mertebe şiddet ve tehdîd ile mukābele olunduğu inhâ-yı muharremân-ı saltanatım ile resîde-i sem'-i humâyûnum olmuşdur. Elçiler hakkında sulûh iden hareketinize mûceb nedir? Bu makūle vaz'-ı nâ-sâz-ı erbâb-ı şekāvet ve fesâdın zarûrî âteş-i kînelerin firûzân itmeden gayri neyi müntecdir" deyü taraf-ı humâyûn-ı şehriyârîden mu'âheze olundukda hemân bî-mehâbâ dilîrâne cevâb virdi.[245] "Benim şevketlü, mehâbetlü,[246] efendim, bana[247] teslîm-i mühr-i şerîf buyurduğunuzda zinhâr şeyhülislâm efendinin re'yinden hâric-i hareket eyleme deyü tenbîhinizden nâşî bu emirde dahi re'y ve meşveretlerine nâ-çâr fermân-ı humâyûnunuz üzre muvâfakat eyledim" deyü sûret-i i'tizârda elçilere mu'âmele-i zecr ve nefy gösterilmeğe bâ'is mutlak müfti efendinin tedbîri olduğun işrâb ve alâ rivâyetin hıfz u hırâset[248] olunan arz-ı mahzara göstermekle pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerini iğzâb eyledi ve "dokuz seneden berü devleti[249] yıkup nâ-şer'î virdüğü fetvâları ve ulemâyı kahr ü tahkīr idüp manâsıb-ı ilmiyyeyi evlâd ve etbâ'ına mahsûs yevmen-fe-yevmen ilerü çekmekle gürûh-ı ulemâ kendüden dil-gîr ve bu günleri Allah'dan[250] isterlerdi. Mutlak bu îkāz-ı fitneye sebep bu[251] oldu. Yohsa ne ân ki beş on cebeci ulûfe içün bu mel'anete cesâret ideler. Aralarına ulemâ karışmayaydı ağızların kapadıp perâkende iderdim" deyüp temâm-ı mertebe ihânetin bir bir söyleyip ve yıkup doldurdu ve tahvîl-i kulûb-ı münkesir-i hâtır-ı pâdişâhî eyleyüp hakīkat-i hâl bu minvâl üzre ale't-tafsîl mâ'lûm-ı humâyûnları olucak "şu hâ'ini evlâd ve etbâ'ıyla vatan-ı aslîsi olan Erzurum'a[252] yolla ve Eğridere palankasına nefy olunan elçileri Edirne'ye da'vet ve tatyîb-i hâtır[253] eyle" deyü[254] buyurdular ve müfti efendinin ve[255] evlâd ve etbâ'[256] ile[257] nefy ve iclâlleri bâbında hatt-ı humâyûn alup sarayına geldüğü sâ'at İstanbul'da müfti ta'yîn olunan Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi'ye "husûl-i murâd ile nâsı tebşîr

---

[243] kendüsü Ç: kendü YV
[244] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[245] virüp ÇY
[246] mehâbetlü ÇY: -V
[247] bana -ÇY
[248] u hırâset ÇY: -V
[249] Devlet-i aliyyeyi ÇY: aliyye -V
[250] Allâhü te'âlâdan ÇY: te'âlâ -V
[251] bu -ÇY
[252] Erzurum diyârına ÇY: diyârı -V
[253] hâtır ÇY: -V
[254] deyü ÇY: -V
[255] ve -ÇY
[256] etbâ'ları ÇY
[257] ile -ÇY

buyurasız" deyü[258] hafiyyeten bir tezkire tahrîr idüp Çevik Ali nâm bir ağasıyla irsâl eyledi ve müftî-i ma'zûli ahşama değin alıkoyup it'âm ve mu'tâdeden[259] ziyâde ikrâm ve ri'âyet-birle hânesine revâne ve ahşamısı ki, mâh-ı mezbûrun on dördüncü Cuma gecesidir, Çavuşbaşı Osman Ağa nefylerini nâtık fermân ile irsâl ve kable'l-ışâ' evvelen kendü ve büyük oğlu Nakîbü'l-eşrâf Deli Fethullah Efendi ve ikinci oğlu Anadolu Kadıaskeri Mustafa Efendi ve üçüncü oğlu Burusa'dan ma'zûl Ahmed Efendi ve dördüncü oğlu şehzâde hocası İbrahim Efendi ve kendünün bacanağı Rumili Kadıaskeri Seyyid Dede Ahmed Efendi bi'l-cümle arabalara tahmîl ve Erzurum'a nefy ve tagrîb olunmak üzre Varna iskelesinde Karadeniz şaykalarına vaz' ve Trabzon'dan[260] çıkup Erzurum'a îsâl olunmak üzre mübâşir[261] dîvân çavuşları ve bostancı ustalarına teslîm ve irsâl olundu ve ol gice Edirne'ye bir sâ'at mesâfe Sabuncu Köyü'nde beytûtet eyleyüp[262] hâneleri taraf-ı mîrîden memhûr ve dâ'iren-mâ-dâr yeniçeri tâ'ifesiyle mahfûz ve mahsûr kılındı ve irtesi gün Âsitâne'de[263] tehazzüb ve tecemmu' iden harâba[264] hitâben murâdınıza müsâ'ade idüp müfti efendi dört nefer evlâdı ve bacanağı ile nefy ve iclâ ve ma'kûl gördüğünüz üzre ser-cem'iyyet Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi'yi şeyhülislâm ve Tevkîfî-zâde Mehmed Efendi'yi Rumili kadıaskeri ve Abdurrahim-zâde Yahya Efendi'yi Anadolu kadıaskeri ve Seyfi-zâde İbrahim Efendi'yi nakîbü'l-eşrâf idüp icâleten Rikâb-ı humâyûnuma gönderesiz, inşâallâhü te'âlâ âcilen şevket-i ikbâl ve sa'âdet-i iclâl[265] taht-gâh-ı Konstantiniyye'ye teşrîf-i humâyûnum dahi musammem olduğu tahkîk ve ba'de'l-yevm cem'ıyyetinizi tefrîk idesiz mazmûnunda sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı **(288 b)** şevket-makrûn ile bunları Edirne'ye getürmeğe me'mûren Küçük Mîr-ahûr Selim Ağa İstanbul'a irsâl olundu. Vezîriazamın Büyük Tezkireci Mustafa Efendi ile dahi Şeyhulislâm Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi'ye beyâz çukaya kaplu semmûr kürk gönderilüp Selim Ağa'ya refîk kılındı ve risâlet ile İstanbul'dan[266] gelüp Eğridere palankasına nefy ve tağrîb[267] olunan efendilerin cerâyimleri afv olunup Uzuncaova Hasköyü'nden mi yohsa Malkara'dan mı[268] avdet ve[269] mu'azzez Edirne'ye getirülüp

[258] deyü ÇY: -V
[259] mu'tâddan ÇY
[260] Trabzon İskelesi'ne ÇY: iskelesine -V
[261] mübâşirlerden ÇY
[262] idüp ÇY
[263] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[264] askere Ç: harâba V: -Y
[265] ile ÇY
[266] Âsitâne-i sa'âdetdenÇ Y: sa'âdet -V
[267] ve tağrîb ÇY: -V
[268] mı -Y
[269] ile ÇY

nîmeti mebzûl Vâlide Sultân Kethüdâsı Kürd Mehmed Efendi hânesine konduruldu. Kufûl-ı hakîkat-i hâl-i fitne ma'lûm-ı humâyûnları olmağiçün içlerinden Türk Hasan Efendi ihrâz-ı şeref-müsûl idüp iltifâten Anadolu pâyesi tevcîh ü inâyet[270] olundu ve bu[271] keyfiyet-i vukû'-ı fitneye dâ'ir nice kîl ü kâlden sonra ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün taraf-ı pâdişâhîden yedine hatt-ı şerîf virilüp İstanbul'a vardıklarında iş bu âteş-i fitnenin[272] def'-i teskînine kemâ-yenbagî mecd-i sâ'î olmak üzre tenbîh ü te'kîd buyurulup tertîb-i mühimmât-ı ma'ûnetleri gördükden dört gün sonra Âsitâne-i sa'âdet[273] tarafına revâne kılındılar ve mukaddemâ Eğridere'ye nefy esnâsında bostancılar elinde ayağı şikest olan Filibe'den ma'zûl Galat Şaban Efendi Eğridere'den ma'füvven ne hâl ise şikeste vü beste Edirne'ye gelüp edâ-yı hidmet-i risâlet eyledi. Lâkin renc-i kademden bî-mâr olmağla Edirne'de tîmâr olunmak üzre ayağı bağlanup İstanbul'a[274] ric'at husûsunda pâdâş-ı rufekâ olamadı. İş bu mahzar getürenlerin haberleri Cuma gününe değin gelür deyü İstanbul halkı[275] me'mûl iderken bir netîce-i haber zuhûr itmedüğünden dem-beste ve hayerân olup "aceb[276] bunlara ne hâl oldu, ağır mı yürüdüler" deyüp her biri bir gûne tefevvüh idüp[277] kimi muvahhiş ve kimi haber-i meserret söyleyip meclislerde kîl ü kâl artup akvâl-i kesîre oldu ve ol gün[278] dahi Cuma namazı kılınmayup ahşama değin bu hâl üzre durdular ve Edirne cânibine âdemler gönderüp Çekmece'ye değin vardular ve ba'zı yolculardan istifsâr olunmağla kimi bâ'is-i sürûr ve kimi dâğ-ı dil birbirlerine mugâyir, müşevveş sözler haber virmeleriyle girüye avdet eylediler ve aralarından bir emîr ilerü Meydân-ı lahme gelüp bülend-i âvâz ile "müjde olsun, ümmet-i Muhammed giden âdemlerimiz mahzarımızı pâdişâhımıza[279] teslîm ve lisânen dahi söyledip ahvâlimize ıttılâ' hâsıl idecek murâdımız üzre müfti efendiyi cümle oğulları ve etbâ'ıyla habs itdirmiş ve Küçük Mîrahûr Selim Ağa ile[280] hatt-ı şerîf ve Büyük Tezkireci Mustafa Efendi ile şeyhülislâm efendiye kürk gönderüp ale's-seher gelür imiş" dimekle halk mesrûr olup sabâha müterakkıb oldular. Lâkin arada ba'zı ukalâ "bu söz[281] sahtedir, mîr-âhûr ağa gelse dinç bâr-gîrlere biner bu

---

[270] ü inâyet ÇY: -V
[271] bu Ç: -YV
[272] fitne-i azîmenin ÇY: azîme -V
[273] sa'âdet ÇY: -V
[274] Âsitâne-i sa'âset tarafına ÇY
[275] halkı -Ç
[276] acabâ Y
[277] ne hâl... idüp -Ç
[278] gün -Y
[279] pâdişâh-ı penâh hazretlerine ÇY: penâh hazretlerin -V
[280] ile -ÇY
[281] sözler ÇY

âdemden evvel gelür" deyüp aslâ[282] ısgâ ve i'timâd eylemediler ve irtesi Şenbih günü dahve-i kübrâda Edirne'den vezîriazam gönderdiği Çevik Ahmed Ağa Meydân-ı lahme gelüp âvâz-ı bülend[283] ile "ümmet-i Muhammed, müjde olsun murâdınız[284] hâsıl oldu" deyüp koynundan bir kâğıt çıkarup gösterdi. Halk bunu ortaya alup mahzar ile giden âdemleri su'âl eylediklerinde "ben anları bilmem,[285] ancak mukaddem beni[286] sadr-ı a'zam bir netîce-i haber içün bu tarafa göndermişidi." Cevâb ile vardığımda der-akab bu kâğıdı yazup ve mühürleyüp "gerçi bilirim yorgunsun ammâ bu yolda ölürsen de öl; hemân ümmet-i Muhammed'in mesâlihinde bulun" deyüp bu cânibe gönderdi ve akîbimden küçük mir-ahûr ağayı dahi göndermek üzre idi. "Eğer[287] ahşama gelmez ise yârın zuhra değin gelür" didi. Halk te'accüb idüp "bu âdem niçün bizim âdemlerimizi görmedi, bunda bir sır olmak gerek" deyüp Orta Cami'e getürdüler ve ulemâyı cem' eylediler ve "bostancı başı bize niçün haber virmez, ale'l-husûs hasekileri varup gelmededir. Tahkîk-i nifâkî olmak gerek. Hâzır ele girmiş âdemi Hasbağçe'ye yolladık. Hemân şimdi gelüp[288] bu ahvâl-i pür-melâl[289] bir sûret buluncaya değin bizimle odalarda otursun ve saray-ı pâdişâhîyi bostancıları kethüdâsı beklesün" didiler ve bostancıbaşıya âdem gönderüp Orta Cami'e getürdüler ve ol mahalde sıgâr ve[290] kibâr ulemâ efendiler dahi cem' olup cümlenin muvâcehesinde Ahmed Ağa'nın getürdüğü kâğıt kırâ'at olundu. Mazmûnunda "gönderdiğiniz mahzar mûcebince murâdınız her vechile[291] hâsıl oldu. Elem üzre olmayasız" denilmiş, huzzâr-ı meclis te'accüb idüp "me'âl-i kâğıd ağnandı ammâ sen niçün bizim âdemlerimizi bilmez ve ahvâllerinden[292] haber virmezsin ve mîrahûr ağanın geleceğini neden bildin" dediklerinde Ahmed Ağa kasem idüp, "bugün gelmez ise yârın öğle mahalli gelür" didikde ulemâ efendilerin ba'zısı "bu kâğıt sahtedir, vezîriazam bu gûne kâğıt yazmaz. Zîrâ mefhûmu bu âdemin cevâbına mutâbık değildir" dimişiken ba'zıları dahi vezîriazamın hatt ve mührün bilenler tahkîk, vezîriazamın hatt ve mührü olduğun şehâdet eyledikleri mahalde, bir bostancı[293] risâlet ile gidenlerden bir bostancı çıkageldi. Halk başına üşüp su'âl eylediklerinde "başımıza çok hâl geldi. Evvelâ Edirne

[282] aslâ ÇY: -V
[283] bülend-i âvâz ÇY
[284] murâd ve maksûdunuz ÇY: ve maksûd -V
[285] görmedim Ç: -Y
[286] beni mukaddem ÇY
[287] eğer ÇY: -V
[288] gelüp -Ç
[289] pür-melâl ÇY: -V
[290] ve ÇY: -V
[291] her vechile ÇY: -V
[292] ahvâlinden ÇY
[293] bir bostancı -ÇY

cânibine revâne olduğumuzda Silivri`ye varup kul kethüdâsını on beş kadar[294] çorbacıyla anda bulup bizi görünce gelüp Hasan Efendi`ye buluşdular ve me'mûr oldukları ahvâli söyleşdiler ve kul kethüdâsı bir kademe ilerüye gidemeyip Silivri`de kaldı ve biz vedâ idüp Edirne`ye revân olduk. Çorlu`ya vusûlümüzde efendiler meşveret idüp ma'kûl görmeleriyle mahzar ile geldiklerini müş'ir bir kâğıt vezîriazama ve bir kâğıt re'îs efendiye yazup te'diyyâta Hasan Efendi`nin çukadâ[r]ıyla beni ilerüye gönderdiler. Edirne`ye varup re'is efendiye olan tezkireyi virüp sadrazamın dahi tezkiresin dahi teslîm eyledikde ol sâ'at efendilerin ahzıçün Edirne bostancıbaşıya haberimiz yok, fermân virilmiş, âyâ ne cevâb çıkar dirken re'is efendinin bir âdeminden su'âl eylediğimde iş yamandır yoldaş, hemân[295] firâr idegörünüz ve nice her birimiz bir cânibe firâr benim[296] bir değirmenciyle dostluğum var idi değirmenine düşdüm. Bir gün bir gice saklanup bir kirâ[297] bâr-gîriyle işte gücile bu tarafa geldim. Risâlet ile giden efendiler mahbûsen Eğridere palankasına nefy olundular ve hâlen Edirne'de bayrak açup otuzar guruş bahşiş ve beşer akçe terakkī ile serdengeçdi yazayorlar" didi. Halk bostancıyı alup Orta Cami`e getürdiler. Ulemâ efendiler, bu âdem bostancı mıdır, ağalarından efendilerinden[298] ve neferinden[299] istifsâr olundukda kendülerden olduğun şehâdet eylediler ve bostancıbaşı nifâk üzeredir dimeleriyle yemîn idüp kurtuldu ve "Edirne cânibine giden efendilerden sonra tarafımızdan ne bir kâğıd gitti ve ne bir âdem geldi. İşte şimdi gelen bostancı dahi doğru bunda[300] geldi" dimekle emîn ve sâlim[301] oldular ve Çevik Ahmed Ağa`ya "ya bu bostancıya sözün nedir" didiklerinde kasem idüp "aslâ bu habere ıttılâ'ım yokdur ve yârın öğleye dek mîrahûr ağa gelmez ise her ne cezâ tertîb iderseniz sezâdır" didi ve Eğridere palankasına nefy olunan efendilere ihâneten böyle te'dîb ve ta'zîr olunduklarını gûş itmeleriyle deryâlar gibi cûş u hurûş eyleyüp[302] Vezîriazam Rami Mehmed Paşa`dan Başmakçı-zâde Ali Efendi`ye Müfti Feyzullah Efendi`nin[303] evlâd ve etbâ'larıyla azl ve nefy olduklarını nâtık mezkûr Çevik Ahmed Ağa yediyle vürûd iden mektûb-ı mübeşşir husûl-i matlûb iken aslâ vücûd virmeyüp bundan "bundan maksûd-ı merâm[304] bizi iğfâl olduğunda kat'â şekk velâ[305]

---

[294] mikdârı ÇY
[295] hemân yoldaş Ç: yoldaş hemân YV
[296] benim -ÇY
[297] kirli ÇY
[298] efendilerinden ÇY: -V
[299] neferâtından ÇY
[300] bunda ÇY: -V
[301] ve sâlim ÇY: -V
[302] idüp ÇY
[303] Efendi-yi sâbıkın ÇY: sâbık -V
[304] merâm ÇY: -V
[305] şekk velâ ÇY: -V

şübhe yokdur" deyüp ale`l-umûm Çevik Ahmed Ağa`nın üzerine sell-i seyf hücûm-ı iktihâm[306] eylediler. Derd-mend-i bî-çâre[307] feryâda[308] başlayup "eğer bana i'timâd itmezseniz yârın mîrahûr ağa geldikde sıdk-ı kelâmım zâhir olur" dimekle habs eylediler. Ol gün ki, mâh-ı mezbûrun on beşinci Şenbih günüdür ahşama değin müşâvere olup yine bir mahzar sûreti tesvîd ve her bir[309] ocakdan ve sâ'ir esnâfdan otuzar kırkar âdem mecmû'u iki bin kadar[310] âdem gönderip mahzarı bi`z-zât pâdişâh-ı penâh[311] hazretlerine virüp her[312] ne cevâb buyururlar ise alup getürmek üzre karâr virdiler ve ahşam irişmekle bu maslahat sabâha te'hîr olup ulemâ efendilere yine seheri cem' olmak üzre hânelerine destûr verildi ve irtesi Pazar gün halk gürûh gürûh Meydân-ı lahme cem' olduğu mahalde Küçük Mîrahûr Selim Ağa ile hatt-ı humâyûn ile Küçükçekmece`de kalup her ocakdan hatt-ı humâyûn istikbâline âdem taleb eylemiş vâkı'â vâfir karşucu gönderüp kuşluk vakti Meydân-ı lahme gelüp sâdât çadırları önünde sancak dibine indi "neye geldin, cevâbın nedir didiklerinde, **(289 a)** Şevketlü mehâbetlü[313] pâdişâhımız hazretleri murâdınız[314] üzre hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[315] ve[316] fermânlar gönderdi, îsâline geldim" diyicek, Orta Câmi'e getürdüler hatt-ı humâyûnu elinden alup mahzarlarında feth ve[317] kırâ'at eylediler. "Mazmûn-ı münîf-i mahzarınızda şer' ile da'vâmız var yazılmış, nasb eyledüğünüz müfti ve kadıaskerleri ve nakîbi bu cânibe gönderip sizler bi`l-cümle mekânlarınıza dağılup ve çarşu ve pazarı açup âsûde-hâl olasız" buyurulmuş, fi`l-hakîka vezîriazam tarafından gelen mektûba muvâfık ve Çevik Ahmed Ağa`nın ve Selim Ağa`nın[318] kavllerine mutâbık iken yine dalâl-i kadîmlerinden rücû' itmeyüp bir bir feryâda[319] başlayup "tarafımızda olan ulemâ efendilerin birini göndermeziz, biz anları şer'a da'vet ider âdemler gönderdik nice oldu. Eğer anlardan birine zarâr isâbet idecek olur ise herbirinin yerine senin gibi elli pây-zân katl ideriz. Eğer haps itdiniz ise, işte[320] biz de seni haps ideriz ve Devlet-i

---

[306] ve iktihâm Ç: iktihâm Y: -V
[307] bî-çâre ÇY: -V
[308] feryâd ü figâna ÇY: ü figân -V
[309] bir ÇY: -V
[310] mikdârı ÇY
[311] penâh ÇY: -V
[312] gönderüp... her -Ç
[313] mehâbetlü ÇY: -V
[314] murâd-ı maksûdunuz ÇY: maksûd -V
[315] şevket-makrûn ÇY: -V
[316] ve -ÇY
[317] ve ÇY: -V
[318] ve Selim Ağa'nın -ÇY
[319] feryâd ü figâna ÇY: ü figân -V
[320] işte ÇY: -V

aliyyenin[321] bu makūle sahte akvâl ve ahvâlden murâdı, usûl ile bu fitneyi teskîn ve cem'iyyetimizi perâkende ve perîşân itdikden sonra her birimize[322] isnâd-ı töhmet bagī ve isyân ile havâle-i şemşîr-i kîn itmekdir. Bu ise olmayacak işdir" deyüp zerre kadar azîmet-i fâsidelerine fütûr virmek değil belki, daha ziyâde var kuvveti bazuya getürüp bu kadar olmamak gerek idi.[323] Şimden giru itmâm-ı merâm itmedikce gayret-i câhiliyye muktezâsı üzre bizlere râhat ve ferâgat harâm olmuşdur. Bu mertebeden sonra bizim sükûn ve ferâgatımız mahzâ mahzarımızda tahrir olunan mâddelerin husûl-pezîr olmasına mevküfdur diyerek sâbit-kadem-i merkez-i inâd ve muhâlefet oldular.

Takrîr-i sipâhî

Bu mahalde bir galgale oldu. Meğer efendiler ile Sipâh Ocağı`ndan Edirne`ye giden bir âdem çıka geldi. Orta Câmi'e getürdüler, Mîrahûr Selim Ağa muvâcehesinde söyletdiler. Edirne`ye revâne ve Hafsa`ya dâhil olup ol gice anda beytûtet ve ale`s-seher kasabadan bir buçuk sâ'at mikdârı ayrılıkda karşudan bostancıbaşı ve büyük mîrahûr vâfir atlu baratalular ile geldiler. Ve efendiler bunlara selâm virüp anlar dahi atlarından inüp tecâhülâne, "Efendiler uğurlar ola nereye gidersiz?" su'âl idicek bunlar dahi keyfiyyet-i ahvâli takrîr eylediklerinde "imdî pâdişâhımızın fermânı giru Hafsa`ya dönüp meks ider ve bize mahzarı teslîm idersiz" didiklerinde "mutlak biz mahzarı yedimizle şevketlü[324] pâdişâh hazretlerine virmelüyüz mesâlih-i ibâdullâhdır" deyince "fermân size Hafsa menziline dekdir" deyüp mahzarı alup gözümüze karşu yakdılar. Ve cebren bizi döndürdüler ve dört yüz kadar[325] bostancı etrâfımız alup Hafsa`ya getürdüler. Efendileri mütevellî hânesine ve bizleri bir hâneye kondurdular. Ahşam oldukda bir bostancı yanıma geldi. "Bizi bunda alıkoduklarının sebebi nedir?" su'âl eyledüğümde "bildüğüm[326] budur ki; bu gice cümlenizi boğazlayacaklardır" deyince, aklım başımdan gidüp "el[327] aman yoldaş üzerimde kırk guruşcuğum[328] var[329] al sana helâl olsun beni halâs eyle" didüğümde beni fişkı içine gömüp üzerime dahi fışkı örtdü ve yoldaşlarımın üzerinde olan cümle silâhlarını[330] çıkarup taşra getürdüler. Nısfü`l-leylde gerek bunların ve gerek efendilerin ellerine bilekce ve boğazlarına zencir urup arabalara tahmîl ve alup gitdiler. Ve ben dahi

---

[321] aliyye-i Osmâniyye`nin ÇY: aliyye-i Osmâniyye -V
[322] birilerimize ÇY
[323] gerekdir ÇY
[324] şevketlü ÇY: -V
[325] mikdârı ÇY
[326] bildüğüm -ÇY
[327] el ÇY: -V
[328] guruşum ÇY
[329] vardır ÇY
[330] silâh ve postallarını Ç: silâhlarını YV

fışkıdan çıkup köprüyü geçdim. Bir harman yığını içine girüp saklandım. Sabah oldukda yola düşüp[331] güçle geldim. Nazar idin ayaklarıma" dimekle can havliyle yürüdüğünden ayakları mecrûh, durmağa bir dürlü[332] mecâli olmaduğun hâzır-ı bi'l-meclis müşâhede itmeleriyle bir bir bükâ eylediler "ve kâfirden gelen elçiye ri'âyet ü ikrâm iderler. Ümmet-i Muhammed resûlüne bu hakäret ve gadab[333] olur mu" dirken bir herîf dahi çıkageldi. "İstanbul[334] halkının yedi yaşından yukarısın kırmağa tecvîz idüp virilen fetvâ mûcibince hüccet dahi virmişler" deyince bî-kibâr ulemâ efendiler "biz ne cürm sâhibiyüz ki, hakkımıza fetvâ ve hüccet[335] vireler. Şimden sonra ne günümüze dururuz bu husûsta bi'l-cümle kırılmak gerekir" deyüp ulemâ ve meşâyih ve ocak halkı ve sâ'ir a'yân-ı cem'iyyet bunun üzerine ahd ü mîsâk idüp yemîn eylediler ve müceddeden Müfti Mehmed Efendi'ye ve Rum[336] Kadıaskeri Tevkī'î-zâde[337] Mehmed Efendi'ye ve Anadolu Kadıaskeri Deli Yahya Efendi'ye bey'at idüp Mısır'dan ma'zûl beyler hocası Ahmed Efendi İstanbul kadısı ve Koca Muslu Ağa sekbânbaşı nasb ve ta'yîn olundular ve Küçük Mîrahûr Selim Ağa yeniçeri odalarından birinci odaya habs olundu ve bi'l-ittifâk yeniçeri ve cebeci ve topcu ve sipâh silahdâr[338] ve bostancı ocakları Meydân-ı lahmden bayrakların kaldırup Yenibağçe çayırlığına nasb-ı hıyâm[339] eylediler ve orta çadırların kurup oturdular ve ehl-i hirefin cümle haymeleri Meydân-ı lahmde kaldı ve seyre çıkan halk "bir âdem içün cümlemizin katlini tecvîz görüp hayrı istîmân-ı pâdişâhı biz de istemeziz" sözün söylediler ve ba'del'l-istişâre müftî-i menfânın ve evlâd ve etbâ'ının İstanbul'da hâneleri mühürlenmek içün sâdır olan fermân mûcebince İstanbul Defterdârı Şerbetçioğlu Hüseyin Efendi da'vet olundukda havfından firâr ve ihtifâ itmişidi. Yerine Şıkk-ı sânî Muhteşem Mehmed Efendi nasb olundu ve bundan bir gün mukaddem Yedikulle kapusu ve Topkapusu[340] ve Edirnekapusu ve Bağçekapusu'ndan gayrı cümle İstanbul kapuları kapanup miftâhları Ağakapusu'na teslîm olunup içerü girüp çıkanlar münâfik kâğıtları götürüp getirenler ma'lûm ve ahz olunmak üzre bu dört kapuya ve Eyyûb-i Ensarî'ye âdemler ta'yîn ve muhkem muhâfaza olunmuş idi. Hikmet, bugün taraf-ı Devlet-i aliyyeden Vezîriazam Rami Mehmed Paşa'nın Büyük Tezkireci Mustafa Efendi

---

331 azîm zahmet ve meşakkat ile +ÇY: -V
332 bir dürlü ÇY: -V
333 azab ÇY
334 Âsitane-i sa'âdet ÇY
335 ve hüccet -ÇY
336 Rumili ÇY
337 Tevkī'î-zâde -Ç
338 silahdâr ve sipâh ÇY
339 hıyâm ÇY: -V
340 ve Topkapusu -Ç

şeyhülislâmlık ile Edirne'ye da'vet olunan Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi'ye hıl'at-ı beyzâ-yı fetvâ îsâliçün tebdîl-i câme nihânî Edirnekapusu'nda girerken mi yohsa Eyüb Çarşusu'ndan geçerken ahz olunup Orta Cami'e getürdüler. Ulemâ efendiler ve sâdât-ı kirâm[341] ve ocak halkı "tarafımızdan risâlet ile Edirne'ye irsâl eyledüğümüz efendiler nice oldu" deyü[342] su'âl eylediklerinde "nefy olundu, hattâ fermânın ben yazdım" diyicek elçiler mâddesine mücâzât kasdıyla ol dahi birinci odaya habs olundukdan sonra hıl'at-ı fetvâyı, Seyyid Ali Efendi ta'allülünden ittifâk-ı nâs ile müftî nasb olunan İmâm Mehmed Efendi'ye ihtilâs eylediler ve mektûbunun dahi mazmûnu "fazîletlü şeyhülislâm efendi sa'âdetlü pâdişâhımız hazretleri sizleri şeyhülislâm idüp fetvâyı ihsân-ı humâyûn[343] eylemişdir.[344] Kendü murâdınız olduğu ulemâ efendilerden sadreyn efendileri nasb idüp ve ma'an ale'l-acele bu tarafa gelüp mevlid-i şerîfe irişesiz, zîrâ mevlid-i şerîf kırâ'at olunmağa sizlere muntazırdır ve ol tarafda olan cem'ıyyeti takrîr idesiz" buyrulmuş ve tâ'ife-i mezbûre "el-uhdetü ale'r-râvî" mâbeynlerinde cereyân eden ahd ü mîsâka binâ'en Vezîriazam Rami Mehmed Paşa gereği gibi kendü merâmları temşiyyetine cidd ü cehd ider ümîdiyle bu vakte değin zımn-ı himâyetlerinde iken ma'kûl ve nâ-ma'kûl zu'mlarınca hılâf-ı me'mûl hareket eyledi deyü andan dahi sarf-ı teveccüh, mesned-i sadâret-i uzmânın âhara tevcîhini tefevvüh itmeğe başladılar. Kāimmakāmlık şi'ârıyla birkaç günden berü temşiyyet-i umûr-ı eşrâra der-kâr olan Vezîr Söhrablı Ahmed Paşa rutbe-i ulyâsı sadârete zafer-yab olub lâkin engüşt-i[345] i'tibârında nekîn-i sadâret olmadığından vezâreti mühürsüz imzâ gibi bir ma'nâ oldu ve Muhteşem Mehmed Efendi pîr ve[346] alîl ve harekete mecâli olmamağın azl ve Darphâne Emîni Muhsin-zâde Abdullah Efendi defterdâr ta'yîn olup kendü levâzım ve ma'ûnetleri müftî-i ma'zûl Seyyid Feyzullah Efendi'nin ve[347] evlâd ve etbâ'ının İstanbul'da mahzûn olan mâllarından görülmek üzre karâr virmeleriyle zu'mlarınca emîn add itdikleri bir nice düzdürdü kimini defterdâr efendinin yanına koşup mezbûrların hânelerine ve ba'zı câmi'lerde buldukları mâlların ahz ü kabz ve Bâb-ı humâyûna nakl eylediler. Selim Ağa hîle ve hud'a ile tahlîs-i girîbân bâbındadır ve Mîrahûr Selim Ağa tâ'îfe-i ma'hûdenin ellerinden tahlîs-i girîbân içün böyle bir dâm-ı hîle tertîb idüp "sizi henüz ittifâk ve cem'ıyyetiniz bu mertebeye bâliğ olduğu şehr-i yâr-ı istiğnâ-şi'âr hazretlerinin kemâ-yenbagī ma'lûm-ı humâyûnları değildir. Âna binâ'en

[341] kirâm ÇY: -V
[342] deyü ÇY: -V
[343] humâyûn ÇY: -V
[344] eylemişlerdir ÇY
[345] umûr-ı eşrâra... engüşt-i -ÇY
[346] ve ÇY: -V

müsâ'ade-i mes'ûlünüzde nev'an müsâmaha gösterdiler. Eğer tekrâr bir mahzar ile i'lâm-ı hakîkat ve beni Rikâb-ı humâyûna irsâl eyleseniz mahzarınızı bilâ-vâsıta Rikâb-ı saltanata[348] nihâde ve nefsü'l-emri sıhhati üzre ifâde eylerdim. Sözüme i'timâd iderseniz husûl-i murâd **(289 b)** âsân olup taraf-ı humâyûndan mahzarınız mutazammın olduğu husûsların küllîsine müsâ'ade olunup abes yere Edirne'ye sefer ve hareket meşakkatin irtikâba hâcet kalmazdı diyerek" ne hâl eyledi[349] ise mezbûrları sözüne[350] farîkate[351] ve beş günde varup gelmeğe va'de ve şart eyledi. Anlar dahi vâkı'â bir âdemi[352] bî-hûde habsden ne çıkar belki söyledüğü sözlerin bir eseri zâhir ola deyüp tekrâr bir mahzar dahi tahrîr ve terkîm ve Selim Ağa'nın yed-i sefâretine teslîm ve mâh-ı mezbûrun on yedinci Dü-şenbih gün Edirne'ye irsâl eylediler. İrtesi Salı gün varup getürdüğü mahzarı vezîriazam vesâtatıyla Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûna teslîm ve başına gelen hâli ve keyfiyyet-i ahvâllerin bir bir takrîr-i kelâm[353] eyleyüp "bir dahi gidemem, anların elinde olmakdan ise kanım helâl olsun beni bunda öldür" dimekle tebessüm eyleyüp göndermedi ol mahalde pâdişâh-ı âlî-câh[354] hazretleri vezîriazama "bu tâ'ife-i bâgıyenin irsâl-i resâ'il ve ityân-ı delâ'il ile mülzem olmayacakları ma'lûm, ba'de'l-yevm bu kavm-i bî-edeb üzre السيف اصدق بناء من الكتب[355] mefhûmunca[356] şemşîrini tîz itmedikce ilzâm kabûl itmezler. Asker cem' ve mühimmât-ı sefer tedârüküne himmet ve gayret eylemek üzre fermân-ı humâyûn" buyurdular.

Tahrîr-i ecnâs-ı asker der-İstanbul

Mâh-ı mezbûrun on sekizinci Salı gün İstanbul'da her ocağın mümtâz segleri yeniçeri ağasına varup "bizi[357] nice bir bunda meks ü ikâmet-i ârâm[358] itdirirsin, bir gün mukaddem tedârükümüzü[359] görüp gidelim" didiklerinde, yeniçeri ağası dahi "bir iki gün sabr idin Küçük Mîrahûr Selim Ağa cevab getürmek üzre ahd ü yemîn eyledi. Ne haber zuhûr ider ise andan sonra iş[360] âsândır" didikde "bâri tazyî'-i evkât itmeyelim gidecek

---

[347] ve -ÇY
[348] humâyûn-ı husrevâneye ÇY
[349] eyledi ÇY: -V
[350] inandırup +ÇY: -V
[351] farîkate -ÇY
[352] vâkı'â +Y: -ÇV
[353] kelâm ÇY: -V
[354] âlî-câh ÇY: -V
[355] بناء -Ç
[356] mefhûmunca Ç: -YV
[357] bizleri ÇY
[358] ü ikâmet-i ârâm ÇY: -V
[359] tedârüklerimizi ÇY
[360] işler ÇY

askeri[361] yazalım, hâzır ve âmâde idelim" dimeleriyle bu re'yi[362] ma'kûl ve münâsib[363] görüp her bayrak altında beşer yüz âdem olmak[364] üzre yirmi bayrak Yeniçeri Ocağı`ndan ve on bayrak Cebeci Ocağı`ndan ve beş bayrak Topcu Ocağı`ndan ve beş bayrak Bostancı Ocağı`ndan serdengeçdi yazılmak fermân olunup her bayrağa birer ağa nasb olundu. Ve tâ'ife-i ehl-i hirefden dahi her sınıfın kethudâları müsellah onar âdem ile âmâde olmak buyuruldu. Bu harîs ile yazılmağa gelenleri yazmak iktizâ itse bir günde yarar cengâver altmış bin âdem tahrîr olunurdu. Nâsın munsıfları bu tâ'ife-i eşkıyâ Edirne`ye dâhil olur ise şehri ve etrâfındaki kurâ ve kasabâtı, altın üstüne getürüp harâb ü yebâb meskenlerin bûm[365] gurâb ideceklerinde hiç[366] şübhe yokdur. Hak te'âlâ hazretleri bu emrin suhûlet ile def'ini müyesser ide du'âsın ider oldular. Ve tedâvül-i âlât-ı harb ve darbe kādir olmayan erbâb-ı hıref makūlesinin çadırları yine Meydân-ı lahmde madrûb ve Bezzâstan kethudâsıyla Saraçhâne kethudâsı üzerlerine baş ta'yîn ve ecnâs-ı askerin[367] bârın-gâhları Davud Paşa sahrâsına mansûb oldu.

Ameden-i elçiyân der-İstanbul

Mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Şenbih gün risâlete giden elçiler İstanbul`a gelüp dâhil, doğru Orta Câmi'e nâzil oldukda tenbîh-i humâyûn buyurulan mevâd içün akd-i meclis iblâğ ve lâzıme-i ahde risâlet olduğu üzre edâ-yi hidmet eyleyüp şeyhulislâm ve sadreyn ve nakîbü`l-eşrâf ta'yîn itdikleri efendilerin ıcâleten Edirne`ye gelmeleri murâd-ı humâyûn ve Âsitâne`ye teşrîfleri bu cem'iyyetin dağılmasına merhûn idüğün inhâ ve cümlenin muvâcehesinde hatt-ı şerîf feth ve kırâ'at olundu. Mazmûnunda, "Küçük Mîrahûr Selim Ağa kulum ile gönderdiğiniz mahzarda münderic olan kelimâtınız ma'lûm-ı[368] humâyûnum oldu. Hasmınız olan Müfti[369] Seyyid Feyzullah Efendi matlûbunuz üzre azl ve oğullarıyla ma'an Erzurum`a nefy ve hâlen fermân-ı humâyûnumla Varna Kal'ası`nda mahbûsdur. Cümlenize selâm ve du'â iderim. Ba'de`l-yevm ulûfeniz nakid de virilmek üzre bi`l-cümle cerâyiminizi afv eyledim. Müftîliğe ve kadıaskerliğe ve nakîbliğe ma'kû[l] gördüğünüz efendileri ben de kabûl eyledim. Edirne`ye gönderip ve İstanbul kadısın dahi nasb idüp du'â-yi hayrım alasız gerekdir ki; hatt-ı humâyûnuma itâ'at idüp cem'iyyetinizi

---

361 askerleri ÇY
362 re'y-i tedbîri ÇY: tedbîr -V
363 ve münâsib Y: -ÇV
364 olmak -Ç
365 bûm -ÇY
366 hiç ÇY: -V
367 asâkirin ÇY
368 makbûl Ç: ma'lûm YV
369 müfti -Ç

elbette[370] dağıtup yerlü yerinize gidüp dükkânlarınızı açup bey'-i şirâ'ınızı idüp âsûde-hâl olasız. Biz dahi an karîb ol cânibe varmamız emr-i mukarrerdir" buyurulmuş, bu gûne hevâ-yi nefslerine muhâlif kelimâtdan sîneleri mâlâ-mâl hışem-gîn olup efendilere, "ma'lûm oldu ki; devlet tarafından in'âm ve ikrâm ile tatyîb ve usûl ile ahd ü peymân ittifâkımızı nakza tergîb itmişler, fîmâ-ba'dehû sizin bizlere inzimâmınız şerefimize kesel ve nizâm-ı cem'iyyetimize halel vireceği mukarrerdir deyüp mezbûrları dâ'ire-i fesâdlarından tard ve ib'âd itdiler. Ve şimden giru tereddüdât ile izâ'at-i evkāt itmeyüp karâr-dâde-i azîmetimiz olduğu üzre bir sâ'at evvel nakl ve hareket ve Edirne cânibine teveccüh ve sür'at lâzımdır" deyü tedârük-i kâr-ı bâra bezl-i nakdine iktidâr itdiler.

Zuhûr-ı Fîrârî Hasan Paşa ve nasb-ı kāimmakām-ı Âsitâne

Mukaddemâ sadr-ı sâbık Ammî-zâde Hüseyin Paşa kethudâlığından vezâret ile kendü maskat-i re'si olan Şehrizor eyâletiyle nâ'il-i merâm ve ser-bülend-i emâsil olan Nalband oğlu Vezîr Seyyid Hasan Paşa ki; müftî-i ma'zûl alemiyle gadab-ı pâdişâhîye mazhar olup katli bâbında fermân-ı kazâ cereyân-ı sâdır olmağla Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından ekser bu makûle hidmetlere mübâşir ve tertîb-i cezâda mâhir Türkmen Kara Bayram Ağa ta'yîn olunmuşidi. Emr-i bir-aks olup baş almağa varan ser-bâz baş virmekle, vezîr-i müşârun ileyh ser-pençe-i muhâlefetden güçile halâs oldu. Ağa-yi mûmâ-ileyhi katl itmek cinâyeti[371] dahi gadab-ı şehriyârîyi tekrâr ideceği mukarrer olmağın bilâ-tevakkuf tebdîl-i câme[372] ve destâr başında bir kaba estâr ile firâr ve hezâr-ı mihnetle İstanbul'a düşüp Yargārî Canbaz Emîr'in hânesinde ihtifâ ve karâr itmişidi. Vak'a zuhûrundan haber-dâr olup lâkin belki def' ve teskîn olunur deyü küşe-i inzivâdan baş göstermek emrinde tereddüt üzre[373] iken fitne-i eşkıyânın tamâm mertebe kuvvet ve gereği gibi dil-hâhı üzre sûret bulduğun işidicek, mâh-ı mezburun yirmi ikinci Şenbih gün genc-i ihtifâdan zuhûr ve doğru kendüden sadrazam olan Söhrablı Ahmed Paşa huzûruna gelüp dâmen-i bûslarıyla şeref-yâb olmağın Âsitâne-i sa'âdet kāimmakāmlığına kürk giydirip mâl bulmuş mağribîye döndü ve[374] Edirne'ye âzim olanlara İstanbul'dan kafadâr-ı temşiyyet-i mehâm olmak buyuruldu. Zîrâ ol dahi Levend-nâme fenninden sâhib-i ictihâd ve hîle bâbında üstâd olmağla zor-bâzûy-ı şerr ü şûr ile zuhûr itdüğü günden beru Edirne'ye azîmet emrinde mütereddid ve mütelâşî ve fikr ve ihtimâlât cesûr, mütehâşî[375]

[370] elbette ÇY: -V
[371] şehriyârî Ç: -YV
[372] câme -ÇY
[373] üzreler ÇY
[374] ve ÇY: -V
[375] mütelâşî ÇY

olan tâ'ifenin umûr-ı husûslarında dâmen-i sa'y ve takayyüdü dermiyân itmekle, tedbîr-i mühimmât-ı fitnede tagallüb-i sadr-ı vezâret olan Ahmed Paşa'ya zahmet belki bir ferde nevbet virmeyüp, a'yân-ı devletden Arnavud Küçük Hüseyin nâm şerîr zâlimi nüzul emîni itdirdi. Ve İstanbul ve Edirne havâlîsinden serdengeçdi bayrakları açan ağalar nâmına eşhâs ve evbâşların zîr-i livâ-yi şekävetlerine cem' olan on bin yeniçeri ve beş bin cebeci ve bin topcu ve terakkîlü yazılan beş bin mikdârı[376] zümre-i sipâh ve silahdâr ve bin yüz mikdârı aşağı bölük sipâhîleri ve bin kadar bostancı tâ'ifesi ve dokuz yüz kadar[377] İstanbul Gümrüğü'nden yevmî onar akçe tekä'üd ulûfesiyle yazılan sâdât nâmına ba'zı erbâb-ı fesâd ile yirmi dört bin ulûfeli asker cem' olduğundan gayrı, ehl-i sûk ve esnâf ve suhte-vât dahi birkaç bin âdem ile başka bir gürûh-ı mekrûh oldular. Hâlâ ki bu tâ'ife-i bî-şu'ûrun akl ve idrâklari ol mertebe mağşûş olmuşidi ki, üzerlerine ref'-ı râyet hurûc eyledikleri sultân-ı enâm kasdıyla etrâk-ı eknâfdan asâkir-i ecnâd cem'ine neşr itdikleri menşûrlara yine nâm-ı pâdişâhî ile tuğrâ-keş-i temşiyyet olup bu kıyâs ile sâ'ir evzâ'ları dahi[378] ne gûne nâdir-i berâber idüğü kıyâs olunabilir.

Cem'-i asker Ez-cânib-i Rikâb-ı humâyûn

Mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in yirmi altıncı Çehâr-şenbih gün Edirne Bostancıbaşı Karayılan Oğlu Kıbti Ali Ağa vezâret ile kubbe-nişîn olup[379] Hasoda Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda[380] serâserli kürk ilbâs olundu ve yerine küçük birâde[r]i Ahmed Ağa bostancıbaşı nasb ve Yeniçeri Ağası Trabluslu Arnavud Osman Ağa'ya pâye-i vezâret ve Kasabbaşı Kara Mehmed Ağa'ya cebecibaşılık virildi. Ol gün vezîriazam Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[381] yüz sürüp "bundan esbak tenbîh-i şerîf[382] buyurduğunuz üzre eşkıyâ-yı cem'iyyete varup hatt-ı humâyûnunuz okunup lisânen dahi emrinizi söyleyicek kat'â itâ'at ü inkıyâd itmeyüp biz ol Devlet-i aliyye[383] hâ'ini müftîyi[384] oğullarıyla buraya istedik ve pâdişâhı dahi İstanbul'a gelsün didik. Çünki matlûbumuza müsâ'ade itmedi. Biz de Edirne'ye varup da'vâmızı bi'z-zât huzûr-ı humâyûnlarında görürüz" deyü ahd ü mîsâk **(290 a)** idüp yirmi kıt'a kolonborna ve kırk kıt'a şâhî darbuzen, mecmû'u altmış kıt'a top ile hâzır ve[385] âmâde ve asker cem'ine mübâşeret eyledikleri ve

[376] kadar ÇY
[377] mikdârı ÇY
[378] dahi -Ç
[379] olup -Ç
[380] humâyûn-ı husrevânide ÇY: husrevânî -V
[381] a'lâ-yi masîre ÇY: masîr -V
[382] şerîf -ÇY
[383] aliyye ÇY: -V
[384] müftî dedikleri ma'tûfu ÇY: dedikleri ma'tûf -V
[385] hâzır ve ÇY: -V

"bunlar ile mukātele câ'iz olur mu" deyü[386] fetvâya mürâca'at olundukda "hurûc-ı ale's-sultândır cümlesini kâfir kırar gibi kırmak câ'iz olur" deyü virilen sûret-i fetvâyı Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[387] eyleyüp gitdi.

Tahlîf-i tavâ'if-i askeriyye

Ve irtesi Penç-şenbih gün tavâ'if-i askeriyyeye sebât-ı ahd ü mîsâk teklîf, Devlet-i aliyye'ye i'timâd gelmek ve[388] tahlîf olunmak murâd-ı humâyûn olunmağın cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve ricâl-i devlet vezîriazam sarayına da'vet ve dîvânda[389] cem'iyyet eyledikleri mahalde sadrazam[390] iktizâ-yı asr üzre muvaffik-ı hitâba ruhsat-yâb olan sıgār ve[391] kibâra bu ta'bîr-i[392] nüvâziş-âmiz ile bast-ı kelâm itdiler, şöyle ki, "İstanbul'da cebeci ve topcu tâ'ifesinden germ ve serd rüzgârdan gûşmâl görmemiş ve dest-i sitem-i zamâna tanbûr misâl kulağın burmamış ba'zı eşkıyâ cem'iyyet ve dest-i hıyânetleri havf-ı nâ-hâk ile âlûde olmağı merdlik add iden delikanlı belki elikanlı nice[393] küşteni nâ-bekârânlar ile fitne ve fesâd emrinde akd-i şirket itmekle nizâm-ı âlemi bir hemzede teferruka ve ihtilâl ve nice müte'ayyen kimesneleri zor bâzû-yı cebr ve zecr ile dâ'ire-i şekāvetlerine idhâl idüp livâ-yı hurûc-ı ale's-sultâna ihtizâr virmişler müftî efendi ve evlâd ve etbâ'ının halka olan sû'-i mu'âmele ve âmme-i umûr-ı kâ'inâta müdâhalelerinden dil-gîr olmak bahânesiyle şevketlü, mehâbetlü[394] pâdişâh-ı enâm hazretlerinden rû-gerdân olup kasd-ı fâsid ile bu tarafa gelmeğe tesaddî ve gûnâ-gûn hıyânet ve te'addî eyledikleri mesmû'dur. Lâkin gerek müftî efendi ve gerek evlâd ve etbâ'ının çâk bu mertebe kulûb-ı[395] nâsı tenfîr belki bir ferdi dil-gîr itdikleri bu güne gelince gereği gibi ma'lûm-ı humâyûnları olmadığından nâşî şevketlü pâdişâhımız hazretleri[396] ma'zûr değil midir anlar hüsn-i hâl ve hareketle meşgūl olanlara sâhib çıkar, müftî efendiye ve evlâdlarına ri'âyet ve himâyetleri dîn-i devlete halel ve nâmûs-ı saltanata kesel virir ahvâlleri olmadığı sûretdedir ve hâlâ ba'zı nârevâ hareketleri huzûr-ı fâyizü'n-nûrlarında zuhûra geldüğü sâ'at bilâ-te'hîr nefy ve iclâ buyurduklarından[397] mâ'adâ ba'de'l-yevm adların anmayup bundan böyle dâ'ire-i devletlerine tekarrüb itmemek üzre azm ü cezm buyurmuşlardır. Bu mertebe

[386] deyü ÇY: -V
[387] i'lâm ÇY: -V
[388] ve ÇY: -V
[389] dîvânhânede ÇY
[390] a'zam Ç: sadrazam YV
[391] ve ÇY: -V
[392] tenbîh Ç: ta'bîr YV
[393] nice ÇY: -V
[394] mehâbetlü Ç: -YV
[395] kulûb -Ç
[396] hazretleri Y: -ÇV
[397] nûrlarında... buyurduklarından YV: olunur ma'lûm olup bundan Ç

rızâ-yı ibâd-ı ra'ıyyete ri'âyet üzre olan pâdişâh-ı sâhib-i şefkat üzerine ref'-ı râyet-i hıyânet iden eşhâsa bâgī denilmez de ne denir,[398] bu makūleler hakkında hükm-i şer'î ne yüzdendir" deyü[399] hâzır-ı bi'l-meclis olan ulemâ efendilerden su'âl ve istiftâ-yı hakīkat-i hâl eyledikde "tevbe ve rücû' itmeyüp imrâr[400] iderler ise seyf-i şerîfle[401] te'dîb olunmak[402] lâzım gelir" deyü cevâb virdiler. Ol mahalde Silahdâr-ı şehriyârî İbşir Hüseyin Ağa hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ile varup mu'tâd üzre istikbâl ve cümlenin mahzarında feth-i kırâ'at olunup mazmûn-ı mülâtafet-makrûnu bu nehc üzre idi ki, "kullarım[403] sizin[404] ulûfenizden matlûbunuz var ise virilsün. Şükr ve şikâyetiniz ne ise mes'ûlünüze müsâ'ade olunsun. Hâlen Âsitâne'den bir mikdâr âdem tecemmu' ve bu tarafa gelmek üzre tedârükde oldukları mesmû'dur. Karşulayup mukābele ve müdâfa'a ve izâleleri husûsunda sa'y ve gûşeş" itmeleri tenbîh buyurulmuş, huzzâr-ı meclis, "bizim şevketlü, mehâbetlü[405] pâdişâhımızdan bir akçe ve bir habbe alacağımız yokdur. Her vechile taraf-ı mülûkânelerinden hoşnûd ve râzîyuz,[406] mâdem cân tendedir bu gûne bagī ve isyân iden eşkıyâ üzerimize gelmek lâzım gelür ise gerden-i şekāvetlerine havâle-i şemşîr idüp vücûdların[407] rûy-ı arzdan ref' itmedikce kılıcımızı[408] belimizden çözmeyelim" deyü fermân-ı humâyûna hasebü'l-me'mûl sûret-i itâ'at ve inkıyâd ve kemâl-i ittihâd ile ahd ü mîsâk eylediklerin vezîriazam kulları[409] dahi cumhûr-ı nâsdan bu gûne vaz'-ı muvâfakat-ı ihtilâs itdikde tekrâr hıtâb idüp "hâlen bizler uğûr-ı humâyûnlarında ez-dil-i tâb ü tüvân itmek üzre ittifâk ile[410] te'kîd-i ahd ü mîsâk itmişizdir. Sizlerden dahi me'mûl olan oldur ki, ahd ü mîsâk ve bizler gibi ittihâd ve ittifâk ahkâmına ahd ü yemîn ile istihkâm viresiz" deyüp cümlesinin rızâ-yı pâdişâhîye[411] teslîm-gerden-i inkıyâd itdikleri görüldükde fermân-ı sadr-ı âlî ile Silahdâr Kâtibi Seyyid Sebzî Mehmed Efendi tavâ'if-i askeriyye beyninde ma'rûf olan kā'ide üzre bir tepsi üzerine nemek ve nân ve seyf, kur'ân vaz' idüp sâbit-kadem-i meydân-ı ahd ü peymân olacaklarına ale'l-infirâd hâzır olan efrâda yemîn ve

[398] ve ne dahi denir Y: de ne denir ÇV
[399] deyü ÇY: -V
[400] ısrâr ÇY: imrâr V
[401] şerî'atle ÇY
[402] olunmak -Ç
[403] kullarım -Ç
[404] sizlerin Ç: sizin YV
[405] şevketlü, mehâbetlü Ç: -YV
[406] râzılaruz ÇY
[407] vücûd-ı nâ-bûdların ÇY: nâ-bûd -V
[408] kılıçlarımızı ÇY
[409] kulları ÇY: -V
[410] ile -ÇY
[411] kişver-güşâ hazretlerine ÇY

esâs-ı ittihâda metânet ve temkîn virdiler. Her meşâyih başka başka du'â idüp dağıldılar[412] ve andan vezîriazam kulları[413] vüzerâ ve a'yân-ı asker ile binüp Solak Çeşmesi kurbünde otağ yerin görüp geldiler. Ol mahalde pâdişâh-ı kişver-güşâ[414] hazretleri İç Hazîne'den yüz kîse akçe Yeniçeri Ocağı'na ve on beşer kîse sipâh ve silahdâr ocaklarına bahşiş gönderüp[415] yedişer guruş yeniçeriye[416] ve beşer guruş sipâha taksîm olup uğur-ı humâyûnlarında[417] bezl-i cân itmelerine gülbank-ı Muhammedî[418] çekdiler ve müceddeden piyâde ve süvârî levend tahrîri içün taraf taraf Edirne'nin çarşu ve bazârlarında mu'tâd üzre bayraklar açılup[419] ziyâde asker tedârük hâzır[420] ve âmâde kılınmak üzre fermân-ı âlî sâdır oldu. Bu vak'a hudûsünden mukaddem vukû' bulan Tatar gâ'ilesi müdâfa'asıçün Bucak muhâfazasında olan Rumili Beylerbeyisi Hazînedâr İbrahim Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve eyâletinden İskenderiyye sancağına mutasarrıf Mahmud Bey oğlu Hüdaverdi Paşa ve Belgrad'dan ma'zûl Çavuş-zâde Vezîr Çakırcı Hasan Paşa dahi üç bin Yürük askeriyle bir sâ'at mukaddem Edirne'ye gelüp irişmeleri bâbında fermân-ı âlî[421] buyurulup, mübâşir Dergâh-ı âlî[422] kapucubaşıları irsâl ve Edirne'ye karîb mahallerden bahşiş ile piyâde sekbân tahrîr olunmak üzre etrâf ü eknâfa evâmir-i aliyyeler neşr-i istinfâr[423] olundu ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Numan Paşa'nın mükemmel kapusu ve eyâleti[424] askeriyle[425] kethüdâsı ve[426] Aydın Muhassılı Osman Oğlu Nasuh Paşa dahi kudreti mertebe cem' idebildiği kadar[427] piyâde ve süvâr levend tâ'ifesiyle Gelibolu ma'berinden geçüp Edirne sahrâsına mülhak-ı Ordu-yı humâyûn olmak üzre fermân ısdâr ve irsâl buyuruldu ve İznikmid ve Mudanya ve Mihaliç ve sâ'ir iskelelerden İstanbul'a asker[428] mürûruna mümâna'at olmak içün Rikâb-ı humâyûn tarafından müte'ayyen paşalar me'mûr ve leyl ve nehâr ta'cîl-i asker ve tedârük-i leşkerde bezl-i makdûr kılındı. Bundan akdem İstanbul ahâlîsi Edirne'ye azîmet niyetiyle Davudpaşa'ya nakl-i hıyâm itmişidi.

---

[412] dağılup herkes mekânlarına avdet itdiler ÇY
[413] kulları ÇY: -V
[414] kişver-güşâ ÇY: -V
[415] gönderdi ÇY
[416] yeniçerilere ÇY
[417] kişver-güşâ hazretlerinde ÇY
[418] Muhammedî ÇY: -V
[419] açup ÇY
[420] hâzır ÇY: -V
[421] âlî ÇY: -V
[422] Dergâh-ı âlî mübâşir Ç: mübâşir Dergâh-ı âlî YV
[423] istifsâr Ç: istiğfâr Y: istinfâr V
[424] ve eyâleti Ç: -YV
[425] askerleriyle Ç: askeriyle YV
[426] ve -Ç
[427] mikdâr Ç: kadar YV
[428] asker -ÇY

Mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in yirmi yedinci Penç-şenbih gün kendüleri dahi İstanbul'dan çıkup Davudpaşa'da vâki' Çırpıcı Çayırı'na konup tarîk-i levâzım tekmîliçün üç gün meks ü ârâm esnâsında topcu çorbacılarından[429] Arab oğlu Mustafa Ağa topcubaşılık sevdâsıyla ocağı erâziline baş olup yirmi kıt'a kolonborna top ve kırk kıt'a şâhî darbuzen ve iki kıt'a havan humbarası ve bir mikdâr barut-ı siyâh ve sâ'ir cebe-hâne ve mühimmât-ı tophâne tekmîl ve tetmîm ve Edirne'ye varınca yol üzerinde olan menâzilde zahîre kılletinden zahmet çekilmemek mülâhazasıyla[430] İstanbul'dan[431] mavnalar ile Silivri'ye ve andan arabalar ile her merhaleye nakl ve tevzî' içün bir mikdâr zahîre tedârük ve tahsîl ve sefînelere vaz'-ı tahmîl itdikleri peyâmın mâh-ı Rebî'u'l-âhir'in gurresi Dü-şenbih gün Edirne'ye gelüp sâmi'a-i devleti tahdîş ve kulûb-ı vükelâ-yı saltanâta ilkā-yı telâş ve teşvîş virmeğin ba'de'l-istişâre ve istîzân akabince vezîriazam tuğların ve otağın[432] çıkarup Burnu Pamuklu sahrâsına vaz' eyledi ve mukaddemâ fermân gönderilen Yürük Vâlîsi Vezîr Çakırcı Hasan Paşa ile Rumili Beylerbeyisi Hazînedâr İbrahim Paşa ve Hüdâverdi Paşa dahi[433] askerleriyle bugün Edirne'ye gelüp doğu Solak Çeşmesi kurbüne varup Karabayır'a varınca tarîk-i caddenin yemîn ve yesârına kondular. Taraf-ı pâdişâhîden[434] Vezîr Hasan Paşa'ya bir eğerlenmiş ve dört yelken-dest at ve Hazînedâr İbrahim Paşa'ya vezâret ve[435] Hüdâverdi Paşa'ya dahi iki yelken-dest at[436] ve çırlak çıplak piyâde ve süvâr mevcûd üç yüz kadar askerine merhameten yüzer aded eğerlenmiş kaltak bâr-gîri ihsân buyuruldu ve bi'l-ittifâk mûmâ-ileyh Vezîr Hasan Paşa bu askere[437] serdâr ta'yîn olup irtesi Cuma gün vezîriazam kullarının[438] vesâtatı ile Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i sa'âdet-[439]masîre yüz sürüp serâserli kürk giydirildi. "Bu eşkıyânın cem'iyyeti (290 b) müftî-i sâbık içün idi. Matlûbları üzre azl ve nefy olundu. Hayır du'âm isterlerse artık cem'iyyetlerin dağıtsunlar" buyurup, yanına ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün Edirne Sultân Selim Şeyhi Rıdvan Efendi ve Sultân Bayezid Şeyhi Merzifonî Cündî Mehmed Efendi ve Edirne müderrisînden fâzıl[440] Genç Ali Efendi bile koşuldu. Ve irtesi mâh-ı Rebî'u'l-evvelin yirmi dokuzuncu Şenbih gün vezîriazam cümle vüzerâ vü a'yân-ı asker ile şehirden binüp Solak

[429] topcuların çorbacısı ÇY
[430] içün ÇY
[431] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[432] ve otağın -ÇY
[433] dahi ÇY: -V
[434] pâdişâh-ı cihân-mutâ' hazretlerinden ÇY: cihân-mutâ' hazretleri -V
[435] ve -ÇY
[436] at -ÇY
[437] asker-i cerrâra ÇY: cerrâr -V
[438] kullarının ÇY: -V
[439] sa'âdet ÇY: -V
[440] fâzıl -ÇY

Çeşmesi kurbünde vâki' Hacılar Mezarlığı nihâyetinde vaz' olunan nevâle-gâha inüp azîm[441] ziyâfetden sonra Rumili'nden gelen vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ ve[442] mükemmel kapuları ve eyâletleri askeriyle[443] âlây gösterüp pâdişâh-ı rûy-i zemîn[444] hazretleri şehir kenârında vâki' Buçukdepe nâm bağçeye teşrîf buyurmuşlar idi. Her biri âlâylarıyla huzûr-ı humâyûnlarından[445] geçüp vezîriazam kulları[446] huzûruna vardıklarında alâ merâtibihim hıl'atlenüp doğru İskenderköyü deresine varup nüzûl ve irtesi Pazar gün kalkup revâne ve[447] azîmet eylediler. Lâkin Vezîr Hasan Paşa tâ'ife-i bugâtın kesret-i vefretin ve kendülerin za'af ve kılletin arz idüp bir vechile mukävemet mümkin olmaduğun ve bir mikdâr atlu asker dahi irsâl olunur ise fazl-ı hakk ile tokuşacağın i'lâm itmekle der-akab yüz nefer Saray-ı atîk baltacılarından ve yüz nefer arz ağaları huddâmından ve yüz nefer şadırvan ahurundan ifrâz ve üzerlerine Şahincibaşı Rüstem Ağa baş ve silahşorlardan Gâvur[448] Osman Ağa ve Abaza İsmail Ağa ve Arab Şahin Ağa yüzbaşı ta'yîn olup huzûr-ı humâyûnda hıl'atler giydirilüp irsâl olundu.

Serdârî-i vezîriazam Rami Mehmed Paşa

Bundan akdem İstanbul ahâlîsi üzerine azîmet niyyetiyle Davudpaşa'ya nakl-i hıyâm itmişidi. Mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Penç-şenbih gün kendüler dahi İstanbul'dan çıkup Davudpaşa'da vâki' Çırpıcı Çayırı'na konup tarîk-i levâzım tekmîliçün üç gün meks ü ârâm esnâsında Yeniçeri Ocağı hasekilerinden Dîv Ali nâm pelîdin muktezâ-yi kânûn tarîkleri üzre yolu turnacıbaşılık iken bu fitne-i esâfil-perverin zuhûruyla dest-i şekävetine fursat girmeğin, kul kethudâlığı mansıb-ı âlîye hücâvetine fursat girmeğin, kul kethudâlığı mansıb-ı âlîye hücûm idüp zencîr-i teshîr-i süleymanîden sâ'ir gerden-keş olan tugâta gâlib bir ifrît ve nefrîn oldu. Ve topcu çorbacılarından Arab oğlu Mustafa Ağa topcubaşılık sevdâsıyla ocağı erâzîline baş olup yirmi kıt'a kolonborna top ve kırk kıt'a şâhî darbuzen ve iki kıt'a havan humbarası ve bir mikdâr barut-ı siyâh ve sâ'ir cebe-hâne ve mühimmât-ı tophâne tekmîl ve tetmîm ve Edirne'ye varınca yol üzerinde olan menâzilde zahîre kılletinden zahmet çekilmemek mülâhazasıyla İstanbul'dan mavnalar ile Silivri'ye ve andan arabalar ile her merhaleye nakl ve tevzî' içün bir mikdâr zahîre tedârük ve tahsîl ve sefînelere vaz' ve tahmîl itdikleri ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin otuzuncu Pazar gün bu cânibe

[441] azîm ÇY: -V
[442] ve -ÇY
[443] askerleri ile ÇY
[444] rûy-i zemîn ÇY: -V
[445] humâyûn-ı husrevânelerinden ÇY: husrevâne -V
[446] kulları ÇY: -V
[447] ve -ÇY
[448] Kâfir ÇY

teveccüh ve hareketleri peyâmın irtesi mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Dü-şenbih gün Edirne'ye gelüp sâmi'a-i devleti tahdîş ve kulûb-i vükelâ-yi saltanâta ilkā-yi telâş ve teşvîş virmeğin ba'de'l-istişâre ve istîzân, akabince vezîriazam tuğların ve otağın çıkarup[449] Burnupamuklu sahrâsına vaz' eyledi.[450] Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa ile Vezîr-i sâlîs Çorlulu Ali Paşa sefere me'mûr olmağın Vezîr-i râbi' Kıbtî Ali Paşa Rikâb-ı humâyûna[451] kāimmakām nasb olundu. Ve mâh-ı mezbûrun üçüncü Çehâr-şenbih gün İmâm-ı sultânî Mahmud Efendi yine edâ-yi hidmet-i imâmet itmek üzre sadâret-i Rûmili[452] ile câmi'-i[453] rütbeteyn ve Edirne Kadısı Yekçeşm Hamîdî Hüseyin Efendi neyl-i sadâret-i Anadolu ile karînü'l-ayn oldu. Ve mukaddemâ İstanbul'dan[454] gelen elçi efendilerden olup pâ-şikestelik ile Edirne'de kalan Filibe'den ma'zûl Galat mülakkab Şaban Efendi kaht-ı ricâl ile Edirne gibi bir mansıb-ı refî'a hücûm ve şikeste-pây iken öyle bir bülend-i rütbeye vaz'-ı kadem eyledi. Ol gün taraf-ı pâdişâhîden[455] Yeniçeri Ağası Osman Ağa'ya[456] bin altun ve kul kethudâsına üç kîse ve zağarcıbaşıyla seksoncubaşıya ikişer kîse ihsân-ı humâyûn[457] gönderilüp, Yaya Çukadârı Sirozlu Ali Ağa ile dahi Serasker Vezîr Hasan Paşa'ya istimâleti mutazammın hatt-ı şerîfle bin altun irsâl buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun dördüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[458] hazretleri Vezîriazam Rami Mehmed Paşa'yı serdâr-ı asâkir-i islâm nasb itmeğin bi'l-cümle vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı asker[459] ile hânesinden binüp mu'tâd-ı kadîm[460] âlây-birle Bâb-ı humâyûna gelüp nüzûl ve andan orta kapuya geldüğü mahalde kılıcıyla tirkeşin çıkarup yalnız içeruye da'vet buyuruldu. Pâdişâh-ı cihan-mutâ'[461] hazretleri mukaddemce Arz Odası'na teşrîf ve iskemle üzre ku'ûd buyurmuşlar idi. Mehmed Paşa dahi küçük destâr ve sof ferce[462] ile gelüp pâye-i serîr-i[463] sa'âdet-[464]masîre yüz sürüp ol meclis-i hâssü'l-hâsda hâzır bulunan Üsküdârî Mahmud Efendi Zâviyesi'nde seccâde-nişîn Edirne'li Abdülhay Efendi ve Edirne Kaderîler Şeyhi

[449] İstanbul ahâlîsi... otağın çıkarup -ÇY
[450] vaz'-ı hareket olunmuşidi ÇY
[451] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[452] Rûm Y: Rumili ÇV
[453] câmi' -Y
[454] Âsitane-i sa'âdetden ÇY: -V
[455] pâdişâh-ı cihân-penâh hazretlerinden ÇY: cihân-penâh hazretlerin -V
[456] Ağa kullarına ÇY: kulların -V
[457] humâyûn ÇY: -V
[458] kişver-güşâ ÇY: -V
[459] asâkir-i islâm ÇY
[460] kadîm ÇY: -V
[461] cihân-mutâ' ÇY: -V
[462] ferâce ÇY
[463] serîr -Ç
[464] sa'âdet ÇY: -V

Mehmed[465] Efendi ve Muradiye Mevlevîhâne Şeyhi Enis Efendi ale'l-infirâd du'âdan[466] sonra vezîriazam kullarına kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs idüp miyânına bir kabza murassa' kılıç ve tîrkeş kuşatıldıktan sonra[467] yed-i humâyûn-ı pâdişâhîden sancak-ı şerîf ve miftâh-ı Kâbe teslîm olup gözleri yaşın dökerek,[468] orta kapuda atına süvâr ve ke'l-evvel âlây ile şehr-i Edirne'den çıkup yola revâne ve azîmet ve Burnupamuklu sahrâsında vaz' olunan bâr-gâhlarına[469] varup nüzûl eyledi. Ol gün pâdişâh-ı cihân-penâh[470] hazretleri akabince binüp vezîriazamı bir fâsıl Saraçhane Köşkü'nden ve bir fâsıl dahi sür'at ve isti'câl-birle Kıyık yolundan gidüp Buçukdepe Kasrı'ndan varup seyr u temâşâ[471] eylediler. Vezîriazam otağlarında bir mikdâr tevakkuf ve celse-i âsâyişden sonra vüzerâ ve rü'esâ-yi askeri da'vet idüp "işte nâ-çâr şuraya gelmek iktizâ eyledi. Be-her-hâl yarın öbür gün bu bâgîler ile mukābele,[472] belki muhârebe ve mukātele olunmak mukarrerdir. Göreyin sizi,[473] uğur-ı pâdişâhîde bâş ve cân ile ne gûne[474] çalışırsuz, gayret sizindir" deyü ahd ü mîsâkı te'kîd idicek, sûretâ sadâkat gösterdiler. Ve bu fikr-i hâmet-encâm ile vezîriazam kulları[475] mahall-i mezbûrda bir gün mikdârı[476] ârâm ve irtesi mâh-ı mezbûrun yedinci Şenbih gün cümle Ordu-yı humâyûnla[477] rıhlet ve tâ'ife-i bugāt üzerine teveccüh ve azîmet eyleyüp Hafsa menziline nüzûl ve [478]vusûl ve kasaba verâsında vâki' sahrâya[479] nüzûl[480] eyledi.[481]

Azîmet-i erbâb-ı cem'iyyet be-cânib-i Edirne

Fî-mâ-ba'dehû tâ'ife-i mezbûrenin Edirne'ye hareketleri karâr-dâde ve âmâde olmağın Müftî Feyzullah Efendi ve evlâd ve etbâ'ının gerek hânelerinde ve gerek bezastân ve cevâmi'lerde bulunan mâllarını[482] basup yüz kîse akçeden ziyâde nukūdların ahz ü kabz ve bir yere cem' itdikden sonra iktizâ iden masârıf-ı râhı andan tertîb idüp husûsen,

---

[465] Mehmed Ç: -VY
[466] du'â vü senâdan ÇY: vü senâ -V
[467] sonra -Y
[468] göğererek Y: dökerek ÇV
[469] bâr-gâh-ı muallâlarına Y: mu'allâ -V
[470] cihân-penâh ÇY: -V
[471] u temâşâ ÇY: -V
[472] ve mukātele +ÇY: -V
[473] sizleri ÇY
[474] güzel Ç: gûne YV
[475] kulları ÇY: -V
[476] mikdârı ÇY: -V
[477] humâyûn-ı zafer-makrûnla ÇY: zafer-makrûn -V
[478] nüzûl ve ÇY: -V
[479] sahrâ-yi dil-güşâda ÇY: dil-güşâ -V
[480] karâr ÇY
[481] eylediler ÇY
[482] mâl ve emlâklerini ÇY: ve emlâk -V

umûmen ulemâ, sulehâ[483] efendilerden her birine yüzer, ikişer yüz guruş yol harçlığı virilmekle azîmete tergīb itdiler. Ve Davudpaşa sahrâsında üç gün mikdârı[484] meks ü ârâm ile bakıyye-i levâzım-ı hareketi itmâm itmeleriyle bu geçen mâh-ı Rebî'u'l-evvelin otuzuncu Pazar gün savb-ı maksûda azîmet-birle ref'-i hıyâm eylediler. İbtidâ çarhaya ta'yîn olunan kul kethudâsı nâmına[485] Durucan Ahmed nâm şakī-i bed-fercâm üç bin nefer tüfeng-endâz ile yürüyüp ba'dehû serdengeçdi yeniçeri ve[486] sipâh ve silahdâr ve dört aşağı bölük neferâtlarıyla ağaları ve iki yüz kadar[487] ulemâ efendiler ve dokuz yüz kadar[488] sâdât nâmına olanlar ve nakībü'l-eşrâf ve sadreyn ve şeyhulislâm, vezîriazam nâmına olan devletlüler ale't-tertîb şedd-i rıhl-i azîmet eylediler. Hattâ kulûb-i avâmı taraflarına imâle içün etfâl-i mekteb-i[489] mushaf savt-ı bülend ile "âmîn" diyerek önlerince yürüyüp hareket-i irtihâlleri bâzîçe-i etfâl oldu. Bu tertîb-i acîb ile menzil-i evvel Küçükçekmece ve ikinci Dü-şenbih günü ki; gurre-i mâh-ı Rebî'u'l-âhirdir. Büyükçekmece ve üçüncü Salı gün Silivri'ye vusûl bulup berâ-yi maslahat menzil-i mezbûrede bir gün meks ü ikāmet[490] eylediler.

Mücâdele-i cülûs-ı humâyûn

İbtidâ-yi hudûs-i fitneden Silivri menziline vusûl buldukları güne gelince, ale'l-umûm cumhûr-ı nâs merhûm Sultân Ahmed Hân-ı sânî hazretlerinin şehzâdesi İbrahim Hân cenâbını **(291 a)** iclâs sadedinde iken Müfti Mehmed Efendi mağfiretlü Sultân Mehmed Hân-ı Gāzî hazretlerinin imâmeti hidmetinde neşv ü nemâ bulmağın gayrete gelüp "rahmetlü efendimin âkıl ve[491] kâmil, reşîd, yiğid evlâdı dururken sagīrin hilâfeti câ'iz değildir" deyüp mahfî[492] ulemâ efendiler[493] ile yek-dil ve yek-cihet[494] olup ayak basdı fetvâ emîni olan Gelibolulu Sümüklü Mehmed Efendi'yi gücile ma'a idebildi. Hattâ mezkûr yedinde kütüb-i *İşbâh*'ı tutardı. "Eğer bunun kavliyle amel iderseniz pâdişâhlığın on kadar[495] şartı vardır, birisi nâkıs olur ise hilâfeti[496] câ'iz olmaz. Bize lâzım olan dilediğimizi nasb ideriz" deyüp depindi durdu. Ulemâ efendilerin ba'zı âkıbet-endîşi

---

483 sulehâ ÇY: -V
484 mikdârı ÇY: -V
485 kul kethudâsı nâmına -Ç
486 ve -ÇY
487 mikdârı ÇY
488 mikdârı ÇY
489 boyunlarımıza +Ç: -YV
490 ü ikāmet ÇY: -V
491 ve ÇY: -V
492 mahfîce ÇY
493 efendiler ÇY: -V
494 ve yek-cihet ÇY: -V
495 kadar ÇY: -V
496 hilâfeti -ÇY

"bunda müşâhede olunan re'y-i savâb minla efendimiz hazretlerine teb'iyyetdir" dimekle sükût eyledi. Ve andan bi'l-cümle ulemâ vesâ'ir eşrâf-ı ahâlî işbu cem'iyyet-i fitnede[497] bi'l-cümle fatk u ratk-ı umûr re'y-i fâsidine maksûr olan Yeniçeri Ağası Çalık Ahmed Ağa'nın çadırına cem' olup "ma'lûm ve mesmû'unuzdur ki, bizim[498] bu denlü cem'iyyet ile üzerlerine azîmet eylediğimiz Devlet-i aliyye dahi haberdâr olup be-her-hâl bizler ile mukteză-yi vakt-i hâle göre mukātele[499] içün sahrâ-yi Edirne dahi cilve-gâh-ı sipâh olmuşdur. Ehl-i islâmdan bu iki fırka arasında ceng ü cidâl ihtimâlini def' ü ref' husûsunda hâtır-ı erbâb-ı akl ve şu'ura böyle bir ma'nâ hutûr ider ki, hâlen tertîb-i nevbet-i istihkāk üzre Şehzâde Sultân Ahmed Hân-ı sâlis hazretleri taht-ı hilâfete vâris iken hakk-ı sârîhleri üzre[500] nevbet-i saltanâtı gayra takrîb ve tahmîn sezâvâr-ı insâf olmaduğundan ma'adâ Şehzâde İbrahim Hân henüz nisâb ü şebâbe bâliğ değildir. Musammem olan vaz'-ı nâ-hemvârımız şâyed nizâm-ı tertîb-i hılâfete halel virmekle, kıyâmete dek hedef-i seng-i ta'an ve mazhar-ı sebb ü la'an olayız" deyü karâr virdikleri tedbîr-i savâba ağa-yi müşârun-ileyh muhâfelete kādir olamayup bunun üzerine Fâtiha okundu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin dördüncü Penç-şenbih gün rıhlet olunup menzil-i Kınıklı ve Cuma gün Çorlu'ya varılup şehrin öte kenârında vâki' Kumluca nâm derenin beru tarafına nüzûl ve önlerine bir azîm hendek hafr olundu. Ol gün Çorlu'da şehriyâr-ı sa'îd ve pâdişâhımız Sultân Ahmed Hân-ı reşîd hazretlerinin nâm-ı nâmî-i meyme[n]et-me'âsirlerine ibtidâ[501] ve[502] rûz-ı Cuma'da ve rûz-bân-ı hutebâ-yi menâbir oldu.

Ameden ve Avdet-i Hasan Paşa be-Ordu-yı humâyûn

Çün mezkûr Yürük vâlîsi Vezîr Çakırcı Hasan Paşa kıbel-i Devlet-i aliyyeden nesâyih-i makbûle ve kelimât-ı ma'kūle îrâdıyla teskîn-i fitne ve fesâd idüp tâ'ife-i mezbûre bundan sonra dahi ısrâr ve inâd iderler ise, cevâbları zebân-ı şemşîr-i intikāma ihâle olunması münâsib görüldüğünden,[503] serasker nasb olup yanında olan evlâd-ı fâtihân askeriyle Rumili Vâlîsi Vezîr Hazînedâr İbrahim Paşa kapusu ve eyâleti askeri ve eyâletinden İskenderiye sancağına mutasarrıf Mahmud Bey oğlu Hüdaverdi Paşa ve Gürcü Süleyman Paşa ve hidmet-i sefârete ta'yîn olunan efendiler ile mecmû'an sekiz bin kadar[504] atlu asker-i islâm[505] ile Edirne sahrâsından hareket ve kat'-ı menâzil iderek

---

[497] fitneden Ç: fitnede YV
[498] ki, bizim -Ç
[499] mukābele Ç: mukātele YV
[500] olan ÇY
[501] ibtidâr Y: ibtidâ ÇV
[502] ve ÇY: -V
[503] görüldükden sonra Ç: görüldüğünden YV
[504] mikdârı ÇY

dördüncü Cuma gün Çorlu kasabasına karîb Kumluca deresinin kendüler tarafına nasb-ı hıyâm eyledikleri mahalde ol gün İstanbul[506] askeri dahi deryâlar gibi cûş ü hurûş iderek gelüp Hasan Paşa'ya karşu dere aşuru nasb-ı hıyâm-ı cem'iyyet ve izdihâm eylemişler idi. Vezîr Hasan Paşa dahi a'yân-ı askeriyle bir yere gelüp, gelen askeri gözden geçürdüler. Me'mûlleri gibi çıkmayup dağ ve sahrâyı bürümüş[507] gördüler. "Bunlar bakkāl ve çakkāl değil ceng-i cidâl[508] eri imiş ancak" deyüp, azîm havfa[509] düşmeleriyle[510] ba'de'l-istişâre cümlenin re'y ve tedbîrleriyle Gürcü Süleyman Paşa ve bahs ve cidâl ve kīl ü kāl ilm-i hâlleri olan Rıdvan Efendi ve Cündî Mehmed Efendi ve Genç Ali Efendi tarîka-i risâlet üzre İstanbullu ordusuna vüfûd ve vezîriazam nâmına olan Ahmed Paşa otağına vürûd idüp manâsıb-ı Devlet-i aliyyeyi bahş-ı kalenderîye çeken ve mezâri'-i hâllerine tohum-ı vehâmet eken, beynlerinde ricâl-i devlet nâmına devletlüler mahzarında ızhâr-ı savâb içün ادعوا الي سبيل ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة[511] muktezâsı üzre bu gûne âğâz-ı cevâb ve su'âl itdiler ki; "dil-hâhınız üzre müftî efendi ve evlâd ve ahfâdı nefy ve iclâ ile kurb-i saltanâtdan tard ü ib'âd olunduklarından mâ'adâ emvâl ve erzâkları zabt ve gasb ve yerlerine sizin ma'kūl ve münâsib[512] gördüğünüz kimesneler nasb olunup, inşâ'allâhü te'âlâ cem'iyyetiniz ber-tarâf olduğu sâ'at pâdişâh-ı enâm hazretlerinin bi-lâ tevakkuf Âsitane-i sa'âdet-i âşiyâne[513] tarafına azîmet-i humâyûnları dahi şâyibe-i şübheden berter ve fî-mâ ba'dehû daha her ne murâd iderseniz taraf-ı Devlet-i aliyyeden dil-hâhınız üzre müsa'ade olunacağı mukarrerdir. Hâlen düşmen-ı dîn olan a'dâ-yi bed-peymân ile yakīn zamânlarda vukū' bulan sulh ü salâha istihkâm virmek içün Devlet-i aliyyeye nev-be-nev elçileri tereddüd üzre olmadan hâlî değildir. Böyle vakt-i hatarda bu gûne fitne ve fesâda temşiyyet virmekle a'dâ-yi dîne fursat ve şemâtet virmek ma'kūl müdür, lâyık mıdır ki,[514] mâbeynde olan ittihâd-i ehl-i[515] islâm münâfî-i husûmet ve intikām iken ağrâz-ı dünyeviyyeye adâvet-i dîniyye gibi berk ü şâh virilüp tarafeynin faysal-ı da'vâları tîğ u sertîz tavassutuna muhtâc olsa hurûc-ı ale's-sultan emrinde olan hükm-i şer'-i şerîf[516] ulemâ efendilere ma'lûmdur" deyüp her çend ki; mâbeyni tevfîk içün hakîkat-i hâli beyân

[505] islâm ÇY: -V
[506] Âsitane-i sa'âdet Y: -ÇV
[507] bürüyüp karınca misâli ÇY
[508] cidâl ÇY: -V
[509] havf ü haşyete Ç: ü haşyet -YV
[510] tard olmalarıyla Ç: düşmeleriyle YV
[511] *Kur'ân-ı kerîm*, Nahl Sûresi 125. âyet, "İnsanları Rabbinin yoluna hikmet ile ve güzel sözlerle davet et".
[512] ve münâsib ÇY: -V
[513] âşiyâne ÇY: -V
[514] ma'kūl ve münâsib midir ki ÇY
[515] ehl ÇY: -V

ve tahkīk itdiler, lâkin kulûb-i kāsiyelerinde kat'â te'sîri nümâyân olmayup ba'zı rü'esâ-yi kavm da'vâ-yi def'a tasaddî idüp bu vech üzre cevâb virdiler ki; "şimden sonra bu denlü cumhûr-ı nâs ittifâkıyla[517] Sultân Mustafa Hân hazretleri hal' olunup hâlen pâdişâh-ı devrân Sultân Ahmed Hân hazretleri iken sizlerin yine cenâb-ı Mustafa Hânî'nin saltanâtını muhâfaza sevdâsına düşüp îrâd itdiğiniz kelimât merhem-i sihrâb gibi bir ma'nâ olmayacak sevdâdır. Hâlen bu askerin sefer ve hareketinden murâd ve maksûdları, ancak ol şehriyâr-ı humâyûn[518]-baht-ı âlî[519] hazretlerinin arzu-yi sa'âdet-i bî'atleridir" deyü hal' ve iclâs-ı mülûk ahkâmına ve üzerlerinden töhmet-i bagī ve hurûcu def' husûslarına müte'allik mesâ'il-i vâhiyede,

فاما الذين في قلوبهم زيغ فيتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة و ابتغاء تأويله[520] mantûku üzre ağrâz-ı nefsâniyyelerine muvâfik, mesâ'il-i za'îfeye i'tisâm ile za'îfi ahkem ve müteşâbihi muhkem add itdikleri muhtevî yedi kıt'a fetvâ ibrâz ve kırâ'atine âğâz itdiler. Muhâtab olan kimesneler gördüler ki; garazları her ne ise icrâ ve re'y-i sahîfleri imzâ olunmuş bundan sonra bu âdemler ile münâzara, mükâbere ve müşâcereye mü'eddâ olacağın fehm ü idrâk[521] idüp, mü'eddâsı üzre kavl-i zorlarına kulak tutmadılar ve "bu fetvâları bize[522] verin seraskerimiz olan Hasan Paşa'ya gösterip birer sû[re]tini rikâb-ı saltanâta[523] irsâl ve me'âl-i kelâmınızı i'lâm idelim" deyü hatm-i kelâm eylediler. Cenâb-ı fetvâ-me'âb meclis-i mezbûrda bulunup kendüler de kudret-i bahs ve cidâl olan efendilerden dört nefer kimesne intihâb ve fetvâları Hasan Paşa'ya göstermeğiçün ellerine virüp "muhâlefetden hazer eylesün ve şöyle söylen[524] böyle söylen"[525] deyü tavsiye-i su'âl ve cevâb eyledi. Hasan Paşa'ya gelüp me'âl-i kīl ü kâlleri hikâyet itdiklerinde bunlar bir [ve]chile nush ü pend kabûl itmeyeceklerin bilüp, ordusunda mevcûd olan paşaları da'vet ve "eyâ ne gûne hareket itsek" deyü hayret ile biraz meşveretden sonra fetvâların sûretini ve mâbeynlerinde olan bahs ve cidâli tekrâr taraf-ı devlete[526] tahrîr, i'lâm idüp bir haber zuhûr idinceye dek[527] yerlerinde meks ü ârâm üzre karâr virdiler. Ve fetvâ getüren

---

[516] şerîf ÇY: -V
[517] ittifâk ve ittihâd ile ÇY: ve ittihâd -V
[518] enâm ÇY
[519] âlî ÇY: -V
[520] *Kur'ân-ı kerîm*, Âl-i imran Sûresi, 7. âyet, "İşte kalplerinde eğrilik bulunanlar sırf fitne aramak ve kendi arzularına göre onun te'vîline yeltenmek için onun müteşâbih alanına tâbi olurlar".
[521] ü idrâk ÇY: -V
[522] bizlere ÇY
[523] humâyûn-ı husrevâneye ÇY
[524] söyleyin ÇY
[525] söyleyin ÇY
[526] Devlet-i aliyyeye ÇY: aliyye -V
[527] değin Ç: dek YV

efendilere "bizler şevketlü mehâbetlü[528] pâdişâhımız[529] tarafından ancak bu kavmin maksûdları ne idüğün su'âl ve isti'lâm ve vukū'u üzre Rikâb-ı humâyûnlarına i'lâm içün me'mûrlarız[530] hâlen takrîrinizi ale`t-tafsîl Rikâb-ı humâyûnlarına arz ve tahrîr eyledim, fermân-ı humâyûnlarına intizâr ile yerimizde meks ü karâr idüp ne haber vürûd ider ise iktizâsına göre hareket olunur" deyü cevâb eylediler. Bu peyâm-ı bârid sem'-i şekāvetlerine vârid oldukda, "Hasan Paşa`nın murâdı Edirne`den haber gelince sizlere sedd-i râh olmak imiş. Eğer mükâleme içün geldise cevâb virilüp işi kalmadı, hemân bu[531] sâ'at kalkup yolumuzdan savulsun. Yok mukābele ve mukātele[532] içün geldise ceng ve savaş didiğin bizim gibi evbâş ve iki el bir bâş içündür" deyüp "Hasan Paşa`ya böylece haber gönder" deyü vezîriazamları Ahmed Paşa`ya hücûm itmeleriyle, i'lâm-ı hâl içün Hasan Paşa`ya tekrâr âdem irsâl eylediler. Ol dahi bi`z-zarûrî yol üzerinden ordusunu giruye çeküp, ol gün âheste-hırâm ile Karışdıran`a geldikde hayret ile nişleyeceğin bilmeyüp te'ennîyi isti'câle tebdîl ve mâh-ı Rebî'u`l-âhirin yedinci Pazar gün Hafsa`da vezîriazama gelüp mülâkātla müşâhede itdüğü hâlâtı tafsîl eyledi. "Hâsılı bu tâ'ifenin tekāzâ-yi sugrâ-yi şekāvetleri olur olmaz **(291 b)** sikencübîn tedbîrile teskîn olunmak ihtimâli yokdur. Bâri bu mertebeden sonra belki nasîhat te'sîr ider deyü bî-hûde ümîd ile vakit geçürülmemek içün sür'at eyledim" didüğü aslâ[533] ısgā olunmayup me'zûn olmadın avdet itmesi taksîrine mahmûl, sadr-ı a'zam tarafından fi`l-cümle mu'âteb ve mes'ûl oldu.

Meşveret-i ceng ü cidâl ve da'vet-i pâdişâh be-Ordu-yı humâyûn

Ol gün Ordu-yı humâyûnda mevcûd vüzerâ-yi ızâm ve ümerâ-yi zü`l-ihtirâm vesâ'ir a'yân-ı devlet ve erkân-ı saltanat da'vet ile sadrazam otağına cem' olup tertîb-i dîvân-ı müşâvere ve ol tâ'ife-i bâgıye ile mukābele ve mukātele ahvâli müzâkere olundukda halka vesîle-i kuvvet-i kalb olmağıçün bi`z-zât pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin Ordu-yı humâyûna teşrîf ve huzûrları savâb-dîd-i re'y-i cumhûr olduğun telhîs idüp hareket-i humâyûna muktezî levâzım tedârükiçün alâ sebîli`l-isti'câl Başdefterdâr Bakkal oğlu Sarı Mehmed Efendi Edirne`ye irsâl olundu. Ve hemân ol gün ale`l-acele pâdişâh-ı cihan-mutâ'[534] hazretlerinin tûğu ve otağ-ı humâyûnu getürülüp vezîriazam Ordu-yı humâyûnla meks eyledüğü Hafsa menzilinde nasb olup hüddâm ve havâşîçün iktizâ iden devâb ve mevâşî vesâ'ir mühimmât bir gicede itmâm ve tekmîl

---

[528] mehabetlü ÇY: -V
[529] pâdişah-ı rûy-i zemîn hazretleri ÇY: rûy-i zemîn hazretleri -V
[530] me'mûr olmuşuz Ç: me'mûrlarız YV
[531] bir ÇY
[532] ve mukātele ÇY: -V
[533] aslâ ÇY

olundukdan sonra irtesi Dü-şenbih günü ki; mâh-ı mezbûrun sekizi ve Ağustos`un dokuzudur, kendüler dahi ale`s-seher iç dâ'ire ve rikâb ağaları ve solağān[535] ve peykân kullarıyla Saray-ı âmireden seferî esvâb ile rikâba vaz'-ı kadem buyurup muhtasar âlây-birle önünce Kāimmakām Kıbtî Ali Paşa ve ancak iki kadıasker yürüyüp müdâfa'a-i eşkıyâ niyyetiyle Hafsa menziline azîmet ve öyle mahalli Otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdu. Ol gün vezîriazam kulları[536] kasaba kurbünde istikbâl ve rikâba yanaşup Serdâr Hasan Paşa kulları tâ'ife-i bugāta itdüğü nush ü pendden sûd-mend olmayup kesret ve vefret-i[537] eşkıyâdan sedd ü mümâna'ata ve ceng ü cidâle bir vechile kādir olamaduğundan avdet idüp dünkü gün Ordu-yı humâyûna gelüp dâhil oldu. Bu gün tahkīk-i eşkıyâ-yi bed-fercâm Baba kasabasına konup yârın Ordu-yı humâyûna[538] gelüp mülhak olacakların arz idüp, süvârî çarhacıların karşulamağa üç bin mikdârı atlu asker ifrâz ve ta'yîn ve gelecek yolları üzerine yeniçeri metrise girüp toplar vaz' olunmasını istîzân idüp otağ kapusunda pâdişâh-ı cihân-penâh[539] hazretlerin selâmlayup ve ard kapudan sancak-ı şerîfi getürüp yed-i humâyûna teslîm eyledi.

Tevcîh-i meşîhat-i islâmiyye Hüseyin Efendi

Ol mahalde Anadolu Kadıaskeri Hamîdî Yek[ç]eşm Hüseyin Efendi`yi huzûr-ı humâyûna getürdüp iktizâ-yi vakte bina'en şeyhulislâmlığa beyâz çukaya kaplu erkân semmûr[540] kürk giydirüp ma'an otağına alup getürdü. Ve Anadolu sadrını Edirne müderrislerinden Filibe`den ma'zûl Kavukcu-zâde Abdullah Efendi`ye tevcîh eyledi. Çün eşkıyâ-yi İstanbul Vezîr Hasan Paşa ile mükâlemeden sonra vükelâ-yi devlet Sultân Mustafa Hân hazretlerinin hal'ine tasaddî itmelerinden me'yûs ve mukābele olunur ise ahvâl neye müncer olunur fikriyle irtesi Şenbih gün Çorlu`dan rıhlet ve Karışdıran`a varup nüzûl eylediklerinde.

Katl-i Vânî-zâde Ahmed Efendi ve Selman Efendi menzil-i Karışdıran

Mukaddemâ İznikmid ve Mudanya iskelelerine ta'yîn olunan muhâfız paşaları İstanbul eşkıyâsı haber almağın ahzlarıçün serdengeçdi ağaları ta'yîn ve irsâl olunmağın varduğu[541] gün İznikmid paşasın tutup kayd ü bend ile İstanbul`a ihzâr ve Mudanya`ya me'mûr olan ağa dahi vardıkda paşa firâr itmiş bulunmağın bayrak çeküp Burusa`ya

[534] cihân-mutâ' ÇY: -V
[535] solak Ç: solağān YV
[536] kulları ÇY: -V
[537] ve vefret ÇY: -V
[538] gelüp dâhil... Ordu-yı humâyûna -ÇY
[539] cihân-penâh ÇY: -V
[540] fâ'izü`s-sürûr ÇY: -V
[541] vardıkları ÇY

varınca zîr-i lîvâ-yi şekāvetine üç bin kadar[542] yeniçeri cem' eyledi. Merhûm ve mağfûr[543] cennet-mekân, firdevs-âşiyân Sultân Mehmed Hân عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin zamân-ı saltanatlarında nedîm-i hâsları olan Şeyh Vânî Mehmed Efendi'nin müftî-i sâbık Feyzullah Efendi dâmâdı olup karâbet-i sıhriyyeye binâ'en bâl-i himmetleriyle evc-i i'tibârda pervâz iden Vânî-zâde Ahmed Efendi ve Selman Efendi'nin Burusa karyelerinden Kestel ve Göze nâm karyelerde çiftlikleri olup müftî-i müşârun-ileyhe istinâden etrâf-ı fukarâ-yi kurâya[544] cevr ü cefâdan hâlî olmamağın, eşkıyâ-yi mezkûrûn çiftliklerin basup malların[545] nehb ü yağma[546] ve mezbûrları esîr-i selse-i belâ idüp kayd ü bend ile İstanbul'da cem'iyyetlerine getürmüşler idi. Ordularıyla ma'an Karışdıran menziline geldiklerinde Burusa'dan gelen eşkıyâ re'îsleri olan serdengeçdi ağalarının yevmen-fe-yevmen bayrağı altına Burusa eşkıyâsı cem' olmakdan hâlî olmamağla ez-kazâ mezbûrların Burusa'da şemşîr-i izârlarından zahmdâr olan birkaç şakī-i rûzgâr, mezkûrları Karışdıran köprüsü başında bu hâlde göricek, "bir zamân bunların dest-i cevrlerinden neler çekilmişdir" deyüp derûnlarında[547] olan gayz-ı adâvetleri cûş ü hurûş[548] idüp "neyleyelim haklarından gelür bir kolu kuvvetli yok ki; intikāmımızı alıvire" diyerek birbirlerini tahrîk itmekle sâ'ir melâ'în dahi "yoldaşlık hakkı yok mu? Hayrımıza size[549] i'ânet ideriz, ahz ü intikām günüdür" deyüp şemşîr-i düşnâm-ı şütûm ile yer yer üzerlerine seyf-i hayf ile hücûm idüp derd-mendlerin[550] sahîfe-i hayâtların pâre-i cârre[551] eylediler. El-hâsıl bu gûne tîğ-ı gadre âb virerek irtesi Pazar gün andan dahi kalkup vâsıl-ı merhale-i Burgos olup, ol gice edevât-ı ceng-i cidâl[552] tertîbine âhenk eylediler. Ve dahi irtesi Dû-şenbih günü ki; Sultân Mustafa Hân hazretlerinin Edirne'den Hafsa'ya teşrîf buyurdukları gündür, Baba-yı atîk kasabası pîşgâhında hayme ve har-gâhların kurup bu iki asker beyninde bir[553] merhaleden gayrı fâsıla kalmaduğundan irtesi neye müncer olacakdır deyü tarafeyn gāyeti emri te'emmüle başladılar.

[542] mikdârı ÇY
[543] ve mağfûr ÇY: -V
[544] ve zu'afâyı ÇY
[545] gāret +ÇY: -V
[546] ü gāret ÇY
[547] derûn-ı bîrûnlarında ÇY: bîrûn -V
[548] ü hurûş ÇY: -V
[549] sizlere Ç: size YV
[550] derd-mend-i bî-çârelerin ÇY: bî-çâre -V
[551] pâre ÇY
[552] cidâl ÇY: -V
[553] bir -Y

Tertîb-i esbâb-ı harb ve ceng ü cidâl-i saltanat ve avdet-i Sultân Mustafa Hân be-şehr-i Edirne

İstanbul halkının gelüp Ordu-yı humâyûnla mülâkī olması emr-i mukarrer olmağla Vezîriazam Mehmed Paşa Müftî Hüseyin Efendi'yle huzûr-ı humâyûndan geldüğü gibi rü'esâ-yi asker ile münâsib görüldüğü üzre yeniçeri metrise gireceği mahalle varup sâye-bânın kurup vüzerâ ile ârâm ve ahşama müterakkıb oldular. Ve yeniçeri tâ'ifesi dahi metris almak maslahatına kıyâm vesâ'ir tavâ'if-i askeriyye tertîb-i silâha ihtimâm göstermek üzre teblîğ-i fermân-ı humâyûn eyledi. Ve cümlesi "sem'an ve tâ'a" deyüp zâhiren mukāteleye hâzır ve âmâde oldukların huzûr-ı humâyûnlarına arz eyledikde pâdişâh-ı cem-câh[554] hazretleri dahi ahşâm namâzın kılup seccâde üzre karâr ve etrâfında gılmân-ı enderûn kulları dahi sancak-ı şerîf altında halka-vâr[555] cem' olup[556] ve Feth-i şerîf kırâ'atinden sonra taht-ı şerîf[557] üzre iclâs buyurup kahve içerken meğer pâdişâh-ı islâma[558] tarafdârlık yüzünden atâyâ-yi bî-şümâra nâ'il olan tavâ'if-i askeriyye vaz'-ı nifâk-âmiz üzre bagī ve hurûca cesâret iden erbâb-ı şekāvet ile aralarında kavl ve ittifâk ve gelüp yaklaşdıklarında bir yere gelmek üzre beynlerinde nihânîce olan ahd ü mîsâkı müş'ir yazdıkları kâğıdı tebdîl-i câme bir âdem ile Hafsa'da yeniçeri nân-körlerine göndermişler, hafr-ı metrise meşgüller iken getürüp teslîm eylemişler, anlar dahi zâbitleri havfından âşikâre okuyup yoldaşların âgâh idememekle böyle bir tezvîr kurmuşlar, ya'ni ki; metrisleri tamâm olucak, "gelin yoldaşlar ahşama değin güreş tutup eğlenelim" deyüp yeniçeriden ve cebeciden ve topcudan iki yüz mikdârı ayrılup bir ok menzili kadar metrislerden ileruye gidüp güleşmeğe başlamışlar, bu aralıkda dahi[559] sâ'iri enselerinden bir yere gelüp, gelen[560] kâğıdı okuyup mazmûnuna vâkıf-ı âgâh[561] oldukdan sonra yine gelüp metrislerine girüp cümlesin âgâh[562] idüp vakt-i ma'hûda müterakkıb olmuşlar. Bu minvâl üzre tamâm ol gün sûret-i zâhirde ahşama değin sadâkat yüzünden metris almak hidmetinde sa'y-i güşeş[563] ve ihtimâm-ı tâm[564] gösterüp, ahşam oldukda vakit geldi

[554] cem-câh ÇY: -V
[555] vârî ÇY
[556] olup ÇY: -V
[557] şerîf ÇY: -V
[558] islâm hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[559] dahi ÇY: -V
[560] gelen -ÇY
[561] âgâh ÇY: -V
[562] haberdâr ÇY
[563] güşeş ÇY: -V
[564] tâm ÇY: -V

yollu[565] birbirlerine sagîr urmağla cümleyi habîr idüp hâzır ve müheyyâ oldukdan sonra beyne`l-ışâ'ayn bir fitilden bu kadar bin tüfenge[566] âteş virüp kıyâmetler kopardılar. Bir bir metrislerden bayrakların kaldırıp ve topların alup gülbank-ı Muhammedî[567] çekerek merhale-i Baba-i atîka doğru İstanbul askerine inzimâma ikdâm göstermeleriyle miyân-ı meydân-ı intikāmda vüzerâ-yi ızâm vesâ'ir rü'esâ-yi be-nâmdan gayrı nefer nâmına mukātele-i hasma yarar asker kalmadı. Ve[568] anlar dahi ahvâl-i rûz-gâr-ı pür-sütûr hılâf-ı melhûz zuhûr idüp cem'iyyet-i askerin ân-ı vâhidde bu gûne perâkende ve perîşân ve emr-i mukāvemet ba'de`l-yevm hâric-i dâ'ire-i imkân olmaduğun gördükde tahlîs-i cân-ı azîz içün nâ-çâr semt-i girîze şitâbân oldular. Vezîriazam Rami Mehmed Paşa "hod[569] bu derdin ilâc-ı tedbîri ber-tarâf olduğu mukarrer olduğundan fîmâ-ba'dehû kâr-hâne-i devletden من نجى برأسه فقد ربح mazmûnu üzre selâmet-i nefsinden ziyâde sevdâsı[570] **(292 a)** zebân-ı cândan gayrı nesneyi müfîd olmayup şimden sonra tahlîs-i nefsden özge büyük ticâret olmaz" diyerek hakîkat-i hâlden Sultân Mustafa Hân hazretlerini âgâh itdikden sonra semt-i selâmet add itdüğü bir küşe-i uzleti penâh eyledi. Şöyle ki; çün pâdişâh-ı tevekkül-penâh hazretleri kahve içerken tüfeng sadâsından bekelleyüp, arada varup gelme söz çok, en sonra Vezîriazam Rami Mehmed Paşa cânibinden gelen haber, "kul tâ'ifesi vefâdarlık itmeyüp fânîlik idüp yüz döndürdüler. Gelen eşkıyâ askerine teb'iyyet eyleyüp[571] kendiler ba'de`l-yevm meks ü ârâmdan fâ'ide yok hemân şimdi Edirne`ye teşrîf buyurun, yârın bakalım ahvâl-i pür-melâl[572] ne yüzden zuhûr ider" haberin göndermekle, pâdişâh-ı cem-câh[573] hazretleri dahi Hırka-i mübârekeyi arabasına yükletdirip ve Sancak-ı şerîfi hazele eline düşer havfıyla taşra virmeyüp Hasodalı Boşnak Hasan Ağa nâm bir gürbüz yiğide teslîm ve hâs atlarından birine bindirüp, önünden münfekk olmamak üzre muhkem tenbîh ü te'kîd[574] buyurdukdan sonra iç halkın alup ahşam birinci sâ'atde otakdan binüp yedinci sâ'atde Edirne Sarayı`na gelüp dâhil oldu. Çadır mehterlerinin ekseri erâzil ve eşkıyâ cânibine vesâ'iri Edirne tarafına[575] firâr[576] itmeleriyle Otağ-ı humâyûn yerinde

[565] yollar ÇY
[566] tüfeng-endâzlar ÇY: endâzlar -V
[567] Muhammedî ÇY: -V
[568] ve ÇY: -V
[569] hod -ÇY
[570] sevdâsını Ç: sevdâsı YV
[571] edüp ÇY
[572] pür-melâl ÇY: -V
[573] cem-câh ÇY: -V
[574] ü te'kîd ÇY: -V
[575] taraflarına ÇY
[576] karârı firâra tebdîl ÇY

kalup gelen eşkıyâ-yı bed-fercâm zabt u rabt[577] ve[578] pâre pâre idüp üleşdiler. Allâhüekber ol gice olan musîbet ve havf ü haşyet bir târîhde mesmû' ve müşâhede olunmamışidi. Hattâ pâdişâh-ı rûy-i zemîn[579] hazretleri gelen eşkıyâ kendüyü hal' idüp küçük birâderi Şehzâde Sultân Ahmed Hân hazretlerini iclâs itmeğe ahd ü mîsâk eyleyüp Fâtihâ okudukların mukaddem karşu gönderdikleri câsûsları gelüp, ol gün Hafsa'da ikindi mahalli[580] haber virmeleriyle taht ve saltanâtdan me'yûs olmuşidi. Ve Hırka-i şerîf arabaya yüklenürken kendüler[581] binek taşından bu kullarına hitâb idüp,"bolay ki; hemân selâmetle saraya varup şu emâneti sâhibine teslîm ideydik, Allâh mübârek eyleye pâdişâhlığın buyurdukda"[582] fakîr, "niçün böyle me'yûs olursuz, fitneler olagelmişdir. Eslâfların erâzil ve eşkıyâ elinden ne zahmetler çekmişdir" didüğümde; "yok yok iş[583] bitti, söz[584] tükendi, vüzerâmla kul ağalarım gelen[585] eşkıyâ-yi bed-ahlâklar[586] ile yek-dil ve[587] yek-cihetdir, şerlerinden Cenâb-ı bârîye[588] sığındım. Cümlesini kahr-ı helâk eyleye" buyurup binmişler idi. Saraya[589] varduğu gibi Vâlide Sultân hazretleri feryâd-ı figân[590] iderek karşulayup anlar dahi yedin bûs idüp, "kul beni tahtdan indirmişler, yerime karındaşım Sultân Ahmed'i pâdişâh eylemişler, Allâh mübârek eyleye. Evlâdlarım ve hâssa câriyelerim kendüye Allâh emâneti olsun" buyurup hânesine girüp bir dahi taşra çıkmak müyesser olmadı. Bu ahvâlin[591] böyle olacağı tarafeynin ittifâkıyla[592] vükelâ-yi devletin ma'lûmu idi. Derd-mend-i bî-çâre[593] Sultân Mustafa Hân hazretlerini Hafsa'ya getürülmesinin lüzûmu yoğidi. Âşikâre ihâneten rusvâ-yi âlem eylediler. İnkisârı hedef-i icâbet kabûle karîn olup, kimi ipe çekildi, ve kimi râhat yüzü görmeyüp hırâş-ı cân ile cân virüp gitdi. Vezîriazam Rami Mehmed Paşa kemâl-i tesettür ile ihtifâ idüp, vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa kemâ-kân kâimmakâmlığında göğsün gerüp hıdmetinde[594] oldu. Vezîr-i sâlis Çorlulu Ali Paşa kendü hânesinde gaybet eyledi. Vezîr-i râbi' Kıbtî Ali Paşa sakalın traş idüp Samakov

---

[577] u rabt ÇY: -V
[578] ve -ÇY
[579] rûy-i zemîn ÇY: -V
[580] vakti ÇY
[581] kendüler ÇY: -V
[582] buyurduklarında ÇY
[583] işler ÇY
[584] sözler ÇY
[585] gelen ÇY: -V
[586] bed-ahlâklar ÇY: -V
[587] ve ÇY: -V
[588] bârî-yi te'âlâ hazretlerine ÇY: te'âlâ hazretlerin -V
[589] Saray-ı âmireye ÇY: âmire -V
[590] figân ÇY: -V
[591] ahvâl-i pür-melâlin Ç: pür-melâl -YV
[592] ittifâk ve ittihâdı ile ÇY: ve ittihâdı -V
[593] bî-çâre ÇY: -V

dağlarında pinhân oldu. Ve[595] derd-mend müftî-i nâ-murâd Yekçeşm Hüseyin Efendi mahsûd-ı emsâl olan üç sâ'atlik fetvâya nâ'il olduğun böyle bir hengâm-ı bî-devâma müsâdif olmağla, henüz menâfi'-i mansıbdan kâm ve erbâb-ı hâcâtdan hedâyâ-yi fâhire dursun, bir kuru selâm almadan ma'zûl oldukda gâlibâ ümîd-i ibkā ile ihtifâ itmedüğü kendüye sebeb-i akvâ-yi nefy-i iclâ oldu. Ve ol gün bu kıyâmet alâmetlerin gören âmme-i erkân-ı devlet ve[596] a'yân-ı saltanâtdan ba'zıları Edirne'ye avdetlerinde kemâ-kân hânelerinde karâr idüp Âsitâne'den[597] gelen rü'esâ-yi leşker ile şîr-i şeker gibi âmiziş eylediler. Ve Edirne'de mevcûd ashâb-ı manâsıb ve erbâb-ı hâcât ve mesâlib dahi görünen mühimmât ve tedârük-i harbiyyeye göre bu iki asker gâlibâ birbirleriyle ceng ü cidâl ve peder püserle ve karındaş kardaşla harb ü kıtâl itmek görinür deyü hayret ve nuküd ve hullî makülesi eşyâyı zîr-i zemîne defn itmeğe sa'y ve dikkat üzre iken bu iki kavm beyninde görülen vahşet ve külfet mübeddel-i ittihâd ve ülfet olduğun görüp herkes ahbâb ve âşinâlarını istikbâle isti'câl göstermeğe başladılar. Bu[598] minvâl-i muharrer[599] üzre arada olan tefrika ittihâda mübeddel olmağla cem'iyyetleri kemâ-kân nizâm bulan asker-i bî-pâyân irtesi mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Salı gün Hafsa menziline gelüp orduyu zabt idüp kondular. Vezîriazam nâmına olan eşkıyâ babası Söhrablı Ahmed Paşa Edirne Kāimmakāmı Moralı Hasan Paşa ile haberleşüp Şehzâde Sultân Ahmed Hân hazretlerini taşra Hasoda'ya çıkarup mukaddem iç halkı bey'at itmesini tenbîh eyledi.

Cülûs-ı humâyûn-ı Sultân Ahmed Hân-ı sâlis

Ve irtesi mâh-ı mezbûrun onuncu Çehâr-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[600] pâdişâhımız[601] Sultân Ahmed Hân hazretleri efendimizin taşra teşrîf buyurmaların içeruye telhîs itmeğin, ol gün tulû'-ı şemsden iki buçuk sâ'at mürûrunda Hasoda cânibine küşâde Harem-i şerîf kapusundan çıkup istikbâl eyledik ve koltuğuna girüp Hırka-i mübâreke odasına getürüp taht-ı humâyûna iclâs buyurup, şükrâne iki rek'at salât-ı nâfile edâ ve du'âdan sonra mukaddem silahdâr ağa ve andan fakîr ve ba'dehû Hasodalı bey'at eyledi. Ve andan Hasoda Köşkü'ne teşrîf buyurup kapu oğlanı ve iç oğlanı dahi bey'at eyledüğü mahalde Kāimmakām Moralı Hasan Paşa dahi kasr-ı mezbûra gelüp pâye-i serîr-i a'lâya[602] yüz sürüp tebrîk ve tesliyet virüp gitdikden sonra Sultân Mustafa Hân hazretleri beş nefer

---

[594] hıdmetlerinde Ç: hıdmetinde YV
[595] ve -ÇY
[596] ve ÇY: -V
[597] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[598] bu ÇY: -V
[599] muharrer Y: -ÇV
[600] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[601] pâdişâh-ı cedîd ÇY: cedîd -V

şehzâdeleriyle hâlen pâdişâhımız hazretleri mukaddem kendüler ikâmet buyurdukları hânede mahfûz olmak üzre henüz Vâlide Sultân hazretlerinin baş ağalığından iç hazînedâr olan Fevr Mehmed Ağa ile hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[603] gönderdi ve sünnet-i seniyye-i lihye-i mübârekelerin icrâ buyurdular. Ve Dârü's-sa'âde Ağası Solak Nezir Ağa azl ve kendü odasında habs olundu. Ve bu gün beyne's-salâteynde asâkir-i eşkıyâ dahi Edirne'ye bir buçuk sâ'at karîb Karabayır altında vâki' Tunca kenârında Mesih Paşa Bağçesi kurbüne gelüp kondu.[604] لله الحمد mukaddemâ taraf-ı devletin bu denlü tertîb itdikleri bu denlü[605] sa'y ve tedbîr muvâfık-ı takdîr olmamağla dürüşt zann olunan re'yler sakîm ve münebbih kıyâs olunan şekiller akîm oldu. Ve der-akab vezîriazam nâmına olan Söhrablı Ahmed Paşa tâ'ife-i ma'hûde ile gelüp mahall-i mezbûre kondukların ve yârın inşâallahü te'âlâ mu'tâd-ı kadîm üzre bey'at içün umûmen varup dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref olacakların telhîs eylemiş, cevâbı yazılup gönderildikden sonra kendüye mühr-i şerîfle sadâret-i uzmâ ve müftî nâmına olup rütbe-i fetvâya istîlâ ile cemâ'at-i ma'hûdeye imâm ve muktedâ-yi hâs ve âm olan İmâm Mehmed Efendi'ye şeyhulislâmlık ve yeniçeri ağası nâmına olan kâr-fermâ-yi meydân-ı[606] fitne ve fesâd Çalık Ahmed Ağa'ya vezâret ile yeniçeri ağalığı ibkā ve mukarrer tevcîh ü inâyet buyurulup her birine müte'addid hatt-ı şerîf ve kānûn-ı kadîm[607] üzre vezîriazama[608] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve müftî efendiye beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ve yeniçeri ağasına serâsere duhte semmûr post ile iç hazînedârı Fevr Mehmed Ağa irsâl buyuruldu. Kezâlik tevcîh-i erbâb-ı tagallüb ve tuğyân ile ihrâz-ı sadâret-i Rûm iden Tevfîkî-zâde Mehmed Efendi'ye ve sadr-ı Anadolu'ya hücûm iden Abdürrahim-zâde Deli Yahya Efendi'ye ve nakābet-i eşrâf ile istiştirâk[609] iden Seyfî-zâde Seyyid İbrahim Efendi'ye taraf-ı humâyûndan kürkler ilbâsıyla tevkîr vesâir vükelâ-yi devlet nâmına olanlar dahi hıl'at ihsânıyla makāmlarında takrîr olundu. Ve devlet-i Mustafa Hânî ricâlinden olup yed-i istîmânlarına erbâb-ı bagī ve hurûc kıbelinden i'tâ-yi menşûr-ı emân olunan Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa, Vezîr-i sâlis Çorlulu Ali Paşa ve Vâlide Sultân kethudâsı Kürd Mehmed Efendi ve Hekimbaşı Nuh Efendi ve Reîsülküttâb Abdülkerim Efendi kemâ-gân mansıblarında ibkā ile nâ'il-i âsâyiş ve emân oldular. Hakkā ki, vezîriazam ve müftî efendi ve yeniçeri ağası ve ordularında

[602] sa'âdet-masîre ÇY
[603] şevket-makrûn ÇY: -V
[604] kondu -ÇY
[605] bu denlü -ÇY
[606] meydân -ÇY
[607] kadîm ÇY: -V
[608] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[609] iştiştirâk ÇY

mevcûd ulemâ ve meşâyih ve sâhib-i kelâm-ı sâire bu erâzil-i eşkıyânın şehre girmelerine cevâz göstermeyüp mahall-i (292 b) mezbûra konduklarına azîm isâbet eylediler. Ale'l-husûs yeniçeri ağası taban pekliği idüp, erâzil ve eşkıyâyı bir mertebe zabt ü rabt eyledi ki; Allah içün dimeli, bu husûsda hakkı inkâr olunmaz. Zîrâ bu mel'ûnların dimağları fesâdda olup İstanbul'da[610] iken şehr-i Edirne'yi başdan başa dek[611] âteşe urup, sagîr ve kebîrini kırup, emvâl ve erzâkların gāret ü hasâret eyleyüp saray-ı pâdişâhîyi lağımla atup yerine çift sürmek üzre ahd ü mîsâk itmişler idi. بعون الله تعالى bu efkâr-ı fâsideleri fesh olup taraf taraf şehre kolluklar koyup muhâfaza itdiler. Yine böyle iken Rami Mehmed Paşa'nın ve Kıbtî Ali Paşa'nın ve menfâ müftî efendinin ve evlâd ve etbâ'ının hânelerin basdılar. Cümle emvâl ve erzâkların gāret ü yağma idüp ehl ü ıyâllerin soyup, çırlak ve[612] çıplak ancak birer kuru başları gözlerinden akan kanlu yaşlarıyla kurtulup firâr ve ihtifâ eylediler. Ve ekser ele giren civârı makûlesinin kimin kendüler temlîk ve kimin füruht eyleyüp ancak emlâk ve akār ve bağ ve bağçe ve yalıların taraf-ı mîrîden zabt u rabt[613] eylediler.

Cem'iyyet-i bey'at-i humâyûn ve azîmet-i İstanbul

Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin on birinci Penç-şenbih günü ki; Ağustos'un on ikisidir, sa'âdetlü pâdişâhımız[614] hazretleri erkence Hırka-i şerîf odasına teşrîf buyurup du'â vü senâdan sonra kā'ide-i kadîme-i Osmânî üzre Bâbü's-sa'âdeti'ş-şerîfe hâricine taht-ı âlî-baht-ı husrevânî kurulup vükelâ-yi devlet dahi çadırlardan gelüp âmâde ve müheyyâ[615] oldukları haberi huzûr-ı humâyûnlarına vürûdunda zahr-ı mübâreklerine semmûr kapaniçe kürk ilbâs ve ser-i nusret-eserlerine yûsufî destâr üzre üç kıt'a sorguç sokunup, taşra azîmet ve tulû'-ı şemsden üç sâ'at temâmında taht-ı humâyûn-baht-ı[616] sa'âdete iclâs buyurup çavuşlar alkışladı. Ve mu'tâd-ı kadîm üzre a'yân-ı devlet alâ-merâtibihim dâmen-i bûs-ı pâdişâhîyle müşerref olup emr-i bey'at temâmından sonra ehl-i dîvânı selâmlayup Hâsoda Köşkü'ne teşrîf buyurdu. Çünki tâ'ife-i mezbûrenin fitne tahrîkinden netîce-i murâd ve maksûdları cenâb-ı pâdişâhînin[617] Âsitâne-i sa'âdete teşrîfleri olup bi-hasebi'l-iktizâ taraf-ı humâyûndan[618] dahi bu mes'ûllerine rızâ gösterilmeğin, hemân bu gün beyne's-salâteynde

---

610 Âsitâne-i sa'âdetde ÇY
611 dek ÇY: -V
612 ve Ç: -YV
613 u rabt ÇY: -V
614 pâdişâh-ı kişver-güşâ ÇY: kişver-güşâ -V
615 ve müheyyâ ÇY: -V
616 humâyûn-baht -Ç
617 pâdişâh-ı âlînin ÇY: âlî -V
618 pâdişâh-ı âlî-cenâbdan ÇY

yine a'yân-ı devlet Bâbü's-sa'âdeye gelüp İstanbul niyyetine tûğ-ı humâyûnu[619] çıkarup kapu önüne dikdiler. Ve kurbânlar kesilüp du'âlar itdiler. Ve mahbûs olan[620] Dârü's-sa'âde Ağası Solak Nezir Ağa ve kâtibi Baltacı Emîr Mehmed Çelebi ve baltacılar kethudâsı, Sultân Mustafa Hân-ı gâzî[621] hazretlerinin zamân-ı saltanâtlarında âyîn-i dîn-i devlete mugâyir nice etvâra tasaddîleri mukâbelesinde kahr-ı kahramânîye mazhar olup Kapu Arası'na ve Edirne Bostancıbaşı Ahmed Ağa ve Ocak Kethudâsı Kör Hüseyin Ağa, İstanbul[622] bostancıbaşı habsine virilmişiken Edirne zindanında mescûn oldular. Ve İmâm-ı sultânî-i evvel Üsküdârî Salih Efendi bu vak'ada hacda[623] bulunup ve İkinci İmâm Mahmud Efendi mansıbına Rûm sadrı zamîme kılınmışidi. İkisi bile azl olup yerlerine Uzunçarşu başında vâki' İbrahim Paşa Câmi'i'nde kayyum iken işbu zuhûr iden vak'a-i uzmâda sa'y-i fesâdât ile şöhret bulup, re'is-i sadât nâmıyla meydân-ı fitnede sâhib-i kelâm olan Ladikli Seyyid Deli Mustafa her zaman dest-i dile hemân[624] fursat girmez deyü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine imâm olmak rütbesine cesâret idüp mukteżâ-yi hâle göre nâ-çâr Hâsoda Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda[625] döş-i cehline semmûr kür[k] ilbâs olunmağla bir dâne-i mahdûm-ı kâm-kâr ve mevâlî-i ızâm gibi abâyîli atlara süvâr olur oldu.[626] Ve mukaddemâ Mısır'dan sürgünlükden gelüp, pâdişâh-ı ma'zûlü sayd ü şikâra tergîb iden hevâsına tâbi' dört nefer musâhib ağalar gice hâlinde ahz ve yine Mısır'a nefy olundular. Ve yine ol gün Büyük Mîrahûr Çalık Ahmed Ağa ile Küçük Mîrahûr Selim Ağa azllerinden vezîriazam ağalarından Celeb Abaza Ahmed Ağa büyük mîrahûr ve zülüflü baltacılardan pâdişâh-ı kişver-güşâ[627] hazretlerinin kuşcusu Türk Mustafa küçük mîrahûr nasb olundular. Ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Cuma gün pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri âlây ile Sultân Bayezid Câmi'i'ne teşrîf buyurup salât-ı Cuma'yı kılup geldiler. Ve nâm-ı meymenet-me'âsirlerin lisân-ı hutebâda ibtidâ ol câmi'-i hatîrde istimâ' buyurdular. Zahr-ı mübâreklerine turuncu sofa kaplu kâkum erkân kürk giymişler ve ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre bir sorguç sokunmuşlar idi. Ve irtesi Şenbih gün Otağ-ı humâyûnları çıkup ordu-yı eşkıyâdan öte Tunca sâhiline karîb Paşaçayırı nâm mahalde nasb olundu. Ve on beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[628] hazretleri dahi âlây-ı azîm ile Saray-ı

---

[619] humâyûn-ı pür-fürûğu ÇY: pür-fürûğ -V
[620] olan ÇY: -V
[621] gâzî ÇY: -V
[622] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[623] Beytullâhda ÇY
[624] devâmın ÇY
[625] humâyûnlarında ÇY
[626] idi ÇY
[627] kişver-güşâ ÇY: -V
[628] âlî-cenâb ÇY: -V

âmireden çıkup bezl-i atâyâ iderek Otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdular. Zahr-ı mübâreklerine serâsere duhte semmûr kapaniçe kürk giyüp, ser-i nusret-eserlerine küçük destâr üzre büyük hind sorgucu sokunmuşlar idi. Ol gün kul tâ'ifesi cem'iyyet-birle çadırlarından taşra âlâya çıkmayup mu'tâd oldukları vâdî-i isyânı yine ele alup, "mâdem ki, pâdişâhımız hazretleri mürûr itmiş, üç kıst mevâcib ve cülûs bahşişi nâmına olan atâyâ-yi mevâhibimizi[629] bi't-temâm edâ ve teslîm itmedikçe biz de kendüyü taşra çıkartmazız" deyü nice kelimât-ı mâ-lâ-ya'nî tefevvühüne cesâret idüp öyleye karîb mahalle değin iddi'âlarında musırr olmağın Yeniçeri Ağası Vezîr Çalık Ahmed Paşa gerek yeniçeri ve gerek cebeci tâ'ifesi beynlerinde sâhib-i kelâm olan Karakaş Mustafa ve Dorucan Ahmed ve Küçük Ali ve İmam Deli Mustafa'yı getürdüp "şimdiye değin Devlet-i aliyyeye muhâlefet ile irtikâb itdüğümüz bâr-girân-ı hıyânet ve tuğyânın henüz altından çıkmadın, sîne-i intizâm-ı devlete urduğumuz zahm-ı ihtilâle merhem-i nizâm tedârük itmek lâzım iken tekrâr bu gûne harekât-ı şenî'a ile pâdişâh-ı enâm değil âmme-i ehl-i islâmın bizlerden nefretine bâ'is olursuz. Bâ-husûs ibtidâ-yi zuhûrumuzdan bu vakte gelince da'vâ-yi hakkâniyyet idüp bizler üzerimizde olan zulüm ve sitemin izâlesiçün bir yere gelüp şer'-i şerîfe râzıyuz ve pâdişâh-ı âdil fermânına itâ'at ve inkıyâdımız vardır ve[630] bize bâgî dinmez deyü insâf ve itâ'at[631] da'vâsın idüp dururken, özümüz sözümüze uymayacak olur ise cümle âlem yanında rusvây oluruz" deyüp bunları vesîle itmeğin anlar dahi araya girüp "pâdişâhımız hazretleri âlâya âmâde ve müheyyâ[632] iken bu gûne bî-edebâne cem'iyyet ve hareketiniz bize küllî kabahatdir ve ba'de'l-yevm bir şey'iniz kalmaz kânûnunuz ne ise ma'a ziyâde alıvirilmek boynumuza borç[633] olsun" deyüp hezâr-ı gûne yalvarup te'lîf-i kulûb iderek güç belâ ile teskîn idüp âlâya çıkmışlar idi. Ol gün Topcubaşı Abdülkerim Ağa ile ocak kethudâsı olan karındaşı Mustafa Ağa'dan ocaklusu teşekki[634] itmeğin bi-emr-i humâyûn azl olup bâlâda mezkûr Arab oğlu Mustafa Ağa topcubaşı ve çorbacılardan Mazlum Ali Ağa kethudâ nasb olundu. Ve ber-vech-i arpalık Selanik sancağı mutasarrıfı Çavuş oğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa ile Rumili Beylerbeyisi Vezîr Hazînedâr İbrahim Paşa mansıblarına gitmeğe me'zûn oldu. Ve Edirne'de başdefterdâr olan Bakkal oğlu Sarı Mehmed Efendi'ye mansıbı ibkâ buyuruldu.

---

[629] mevâhibeyi ÇY
[630] ve ÇY: -V
[631] isâ'at Ç: itâ'at YV
[632] ve müheyyâ Y: -V
[633] borç ÇY: -V
[634] şikâyet ÇY

Zuhûr-ı galgale der-leb-i Ordu-yı humâyûn

Mâh-ı mezbûrun on altıncı Salı gün beyne's-salâteynde bi'l-cümle piyâde ve süvâr tâ'ife-i eşrâr cem'iyyet-birle ordu kenârına çıkup ulûfe ve bahşiş deyü feryâda başladılar. Âkıbet-i kârları sözlerin bir yere koyup, üç güne değin mehille ulûfe ve bahşişleri virilmek şartıyla arz-ı hâl idüp ahşama karîb iki nefer cebeci ile huzûr-ı humâyûna gönderdiler. Ol mahalde pâdişâh-ı âlî-cenâb[635] hazretleri Âdil Köşkü'nde idi. Bunların elinde kâğıd uzakdan koşarak geldikleri manzûr-ı humâyûnları olıcak, Silahdâr İbşir Hüseyin Ağa'ya, "şunlar cem'iyyetden geliyor, otağ kapusuna var, murâdları nedir, kâğıdı al getür" buyurmağın, ber-mûceb-i fermân emre imtisâl eyledi. Otağ kapusuna[636] çıkup, "sözünüz[637] nedir söylen, şevketlü, mehâbetlü[638] hünkârımız hazretleri[639] su'âl buyurdular ve yedinizde olan arz-ı hâlinizi virin, Rikâb-ı humâyûnlarına arz-ı i'lâm[640] idüp size cevâb getüreyim" didikde, "hayır virmeziz, biz arz-ı hâlimizi bilâ-vâsıta yed-i humâyûnlarına teslîm itmeğe me'mûruz" deyü hılâf-ı kânûn vaz'-ı bî-edebâneye cesâret itmeleriyle, sözleri mesmû'-ı humâyûn oldukda, zarûrî **(293 a)** huzûr-ı humâyûna duhûle me'zûn ve köşk altına gelüp âdâb-ı saltanât ne idüğün bilmez bir âlây har-ı lâ[641]-yefham arz-ı hâli teslîm eylediler. Ve lisânen dahi, "cümle kullarınız selâm ve du'â eyledi, şevketlü pâdişâhımızın kılı düşdüğü yere başımız fedâdır. Lütf-i inâyet[642] eyleyüp[643] arz-ı hâlimize müsâ'ade-i aliyye buyurulmak ricâsında oldukların" söyledikde şevketlü[644] pâdişâh hazretleri dahi, "ben de kullarımın birinden geçmem, murdâr kılları düşdüğüne rızâ virmem.[645] Cümlesinden hoşnûdum[646] ve cümlesine benden selâm ve[647] du'â eylen, du'âm anlarla biledir. Arz-ı hâllerinde her ne ki; taleb ve ricâ eylediler ise ma'a ziyâde müsâ'ade-i aliyyem olmuşdur. Ve hazînem anlar içündür, kul da pâdişâh içün kulsuz pâdişâhı neylemeli[648] nihâyet hazînemizde akçe yok,[649] anlar da birkaç gün sabr eylesünler. Olan yerlerden tahsîl idüp evvel-be-evvel viririm" buyurdular. Bu minvâl üzre arz-ı hâllerinin unvânına hatt-ı şerîf

---

[635] âlî-cenâb ÇY: -V
[636] var, murâdları... kapusuna -ÇY
[637] sözleriniz ÇY
[638] mehâbetlü ÇY: -V
[639] hazretleri ÇY: -V
[640] i'lâm ÇY: -V
[641] hırvat Y: har-ı lâ-yefham ÇV
[642] inâyet ÇY: -V
[643] idüp ÇY
[644] şevketlü ÇY: -V
[645] -yı humâyûnum yokdur ÇY
[646] hoşnûd ve râzıyım ÇY: ve râzı -V
[647] ve ÇY: -V
[648] kulsuz pâdişâhı neylemeli -ÇY
[649] yokdur ÇY

yazup ellerine teslîm eyledi. Gidecek mahalde fakīrin ta'lîmiyle "eğer kullarım du'â-yi hayrımı ve rızâ-yi humâyûnumu isterler ise hemân şimdi bu ân ve[650] bu sâ'at cem'iyyetlerin dağıtup çadırlarına gitsünler ve bir daha cem'iyyet itmesünler. Böyle nâ-sezâ hareketlerinden benim de râhatım kalmadı" deyü azîm tenbîh ü te'kîd buyurmağın, yüzlerin yere sürüp "şimdi dağıluruz pâdişâhım" diyerek gitdiler. Ve hatt-ı humâyûnu mahzarlarında okudukdan sonra ahşam geçerek cümlesi gülbank çekerek dağılup çadırlarına girdiler. Artık min-ba'd cem'iyyet eylemediler. Eğerçe mîrî mukāta'ât fürühtu vakti olmayup bu denlü tavâ'if-i askeriyyeye güzeşte birkaç kat mevâcib ve cülûs bahşişi nâmına mevâhibe kifâyet ider akçe tedârükü münselibü'l-imkân iken بعون الله تعالى gayretlü pâdişâh hazretleri der-akab cebecilerin güzeşte mevâcib nâmına iddi'â eyledikleri iki yüz elli kîse ve cümle tavâ'if-i askeriyyenin cülûsiyye bahşişleri içün iktizâ iden üç bin altı yüz seksen sekiz kîse ki; cem'an üç bin dokuz yüz otuz sekiz kîse akçenin ekserin defterdâr efendi tahsîl ve bâkī bin kîseden mütecâvizi iç hazîneden tekmîl ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Penç-şenbih gün bâr-gâh-ı mu'allâ pîşgâhında ale't-tertîb topdan ocaklara teslîm ve tevzî' ile kulûb-ı asker taraf-ı humâyûna imâle ve bin kîseden mütecâviz akçe dahi serhadlerde olan muhâfizînin in'âmât-ı cülûsiyyeleriçün emvâl etrâfdan havâle kılındı. Ol gün yeniçeri kisvesinde bir kefere giriftâr ve tavâ'if-i yeniçeri cem'iyyet-birle huzûr-ı sadrazama ihzâr idüp nazar-gâh-ı pâdişâhîde boynu uruldu. Beyt:

Hazret-i Sultân Ahmed kâm-rân[651]
Tığını keskîn ide ol müste'ân
Eyledi hayra tefl kılıcın
İbtidâ kâfirde itdi imtihân

İrtesi mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Cuma gün İstanbul bostancı hasekilerinden Kesici[652] Hasan'a Edirne bostancıbaşılık virilüp Ordu-yı humâyûnda mevcûd ocağı eşkıyâsıyla bile gelen İstanbul Bostancıbaşı Edirneli Mehmed Ağa ile ma'an otağda huzûr-ı humâyûnda[653] kaftân giydiler. Ve[654] İstanbul'dan Eskisaray Ağası Küçük Abdurrahman Ağa Otağ-ı humâyûna gelüp Âdil Köşkü'nde hâk-bûs-ı pâdişâhî şerefiyle müste'id oldukdan sonra kānûn-ı kadîm[655] üzre Dârü's-sa'âde ağalığına kürklü ve sâde iki

---

[650] ve ÇY: -V
[651] kâm-rân -ÇY
[652] Keçi ÇY
[653] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[654] ve -ÇY
[655] kadîm ÇY: -V

sevb hıla'-ı fâhire giydirüp, yedine hatt-ı şerîf virüp Edirne Sarayı'nda devletlü Vâlide Sultân hazretlerinin hidmet-i şerîflerine irsâl buyurdular.

Katl-i Müftî Seyyid Feyzullah Efendi

Müftî-i sâbık Seyyid Feyzullah Efendi'nin âkıbet-i kârı bu yüzden cilve-ger oldu ki; fetvâdan azl olunduğu gice üzerlerine ta'yîn olunan on nefer mübâşir çâvuş, evlâdlarıyla ma'an arabalara tahmîl ve şehirden çıkarup bağlar nihâyetinde Sabuncu köyüne iletdiler ve irtesi gün kalkup tayy-i menâzil iderek me'mûr olduğu üzre Karadeniz kenârında vâki' Varna Kal'ası'na duhûl ve[656] nâzil oldular. Ol mahalde vezîriazam Rami Mehmed Paşa'dan dört araba memlû me'kûlât ve meşrûbât ve Sultân Mustafa Hân'dan tesellî-i hâtır hatt-ı humâyûn-ı iltifât-makrûn ve hıfz-ı hırâsetleriçün sekiz nefer bostancı ustasıyla kırk nefer pür-silâh atlu bostancı göndermiş, geldiler. Karşu Trabzon'a geçmeğe gemi tedârükünde iken İstanbul'dan erâzil ve eşkıyâ tarafından âdemler gelüp, "zinhâr sakınup Feyzullah Efendi'yi habs idüp karşu geçirtmeyesiz. Yohsa bi'l-cümle kılıçdan geçersiz" deyü[657] tenbîh haberlerin virdiler. Ve ahâlî-i vilâyet dahi pür-silâh cem' olup, sokak başlarına arabalar çeküp beklediler. Derd-mend dahi hafiyyeten ahvâlin yazup vezîriazama bildirip meded ricâ itmeğin, ol dahi telâşa düşüp erkân-ı dîn-i devlete der-kâr olan erbâb-ı fitne ve fesâdın âteş-i kîneleri sükûn bulmaduğundan, şâyed bu melâ'înler[658] gerek[659] müftî efendi ve gerek evlâdları ellerine girmedikçe ârâm ve sükûn bulmayacakları nümâyân[660] olmağla nâ-çâr zarâr-ı âmdan zarâr-ı hâs yeğdir deyü pençe-i intikâmlarına teslîm olunmaları iktizâ eyleye deyü Eğriboz'a nakl olunmak üzre pâdişâhdan[661] istîzân idüp bir çavuş ile fermân göndermekle kalkup giruye avdet eylediler. Pravadi'ye geldikde İstanbul'dan[662] üç yüz nefer âdem ile bir çorbacı geldi. Ahâlî-i vilâyet ve kâdî-i memlekete hitâben Sultân Mustafa Hân tuğrâsıyla mu'anven Söhrablı Ahmed Paşa fermân[663] getürdüler. Müftî-i sâbık Feyzullah Efendi her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olur ise ahz idüp bu cânibe irsâl eylemelerini de tenbîh ü te'kîd eylemişler, kadı dahi vilâyet-i a'yânın[664] cem' idüp mahzarlarında fermânı okuyıcak[665] çorbacıya, "bunun üzerinde

[656] duhûl ve ÇY: -V
[657] deyü ÇY: -V
[658] melâ'în-i Devlet-i aliyye hâyinlerin ÇY: Devlet-i aliyye hâyinlerin -V
[659] gerek -Ç
[660] âşikâre ÇY
[661] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[662] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[663] Paşa'dan mektûb Ç: Paşa fermân YV
[664] a'yânların ÇY
[665] kırâ'et idecek ÇY

muhâfiz bu kadar çavuş ve usta ve bostancı var, ale`l-husûs pâdişâh hazretleri[666] tarafından Eğriboz`a gitmek üzre yedlerinde unvânı hatt-ı şerîfli[667] fermânları var, biz alıkoyup İstanbul`a göndermeğe kādir değiliz ve kasaba içinde ceng-i kıtâl[668] itdiğinize dahi kat'an[669] rızâ virmeziz. Varın taşrada ne hâliniz var ise görün" dimeleriyle el uramadılar ve[670] menzil-i mezbûrdan kalkup giceyi gündüze katup Çenge balkanından ve Çalı Köyü`nden geçüp devr-i kasabât-ı büldân iderek İslimye kasabasına nüzûlünde, bir gün mukaddem Eğriboz`a irişdirilmek üzre bir fermân dahi getürdüler. Ve andan dahi rıhlet idüp Eski Zağra ve Çırpan kasabaları tayy[671] ve Salihler menziline nüzûlünde fermân ile Dergâh-ı âlî Kapucubaşı[672] Paşa Hüseyin Ağa ve iki bostancı ustası[673] geldi. Cülûs-ı humâyûn olup Feyzullah Efendi`yi ve oğulları ve etbâ'larıyla ortaya getürülmesinin haberin virdiler. Ol mahalde muhâfazalarında olan bostancı tâ'ifesi firâr idüp irtesi gün Mustafa Paşa Köprüsü`ne geldiler. Ve Edirne`den sâhib-i kelâm Karakaş Mustafa didikleri mel'ûn-ı bî-dîn[674] ve Dorucan Ahmed birkaç serdengeçdiyle gelüp hânın kapusun bağladılar. Ol mahalde Defterdâr Bakkal oğlu Sarı Mehmed Efendi baş muhâsebe ve muhallefât kâtibleriyle gelüp içeru aldı. Ve Müftî-i sâbık[675] Feyzullah Efendi`ye edebâne selâm virüp yanına vardılar. Ammâ Karakaş habîs elinde tütün çubuğu, yanın yatmış, ayakların kaldırmış, lisâna alınması küfür nice herzevâtlar söyledikden sonra,[676] "koca Kızılbaş İstanbullu`nun yedi yaşından yukarusun kırmağa fetvâ virmiş idin, şimdi nicesin" diyicek, "çünki siz kitâb ile geldik dirsiz, ben de şer'-i şerîfe râzıyım" didi. Ve yine cümlesi edebâne elin öpüp taşra çıkdılar. Hânın kapusun alup sağ tarafında Karakaş ve Dorucan ve sol tarafında defterdâr efendi iskemle koyup oturdular. Ve[677] Feyzullah Efendi`nin âdemlerin bir bir çıkarup üzerlerinde olan eyüce esvâbların aldılar. Ve[678] oğullarıyla kendüyü zibonlarına varınca soyup, cümle eşyâlarıyla zabt eylediler. Ve dörder beşer Sirem arabalarına koyup, henüz Edirne`den gelen üç yüz nefer[679] yeniçeri hazelesine

---

[666] hazretleri ÇY: -V
[667] humâyûn-ı şevket-makrûn ile ÇY
[668] kıtâl ÇY: -V
[669] kat'an ÇY: -V
[670] ve Ç: -YV
[671] tayy -ÇY
[672] kapucubaşılarından ÇY
[673] ustaları Ç: ustası YV
[674] bî-dîn ÇY: -V
[675] Müftî-i sâbık ÇY: -V
[676] söyledi andan sonra ÇY
[677] ve -ÇY
[678] ve -ÇY
[679] mikdârı Ç: nefer YV

teslîm idüp dile gelmez şütûm-ı gayz iderek pâdişâh-ı cedîd[680] hazretleri Otağ-ı humâyûna çıkmazdan bir gün mukaddem orduya götürüp yeniçeri ağası habsine virilmişidi. Üç gün üç gice envâ'-ı dürlü işkence olup mâlın söyledemediler. Kendüsü ne dir[681] ise, oğulları dahi ânı söylediler. Andan dahi kaldırılup Edirne zindanına götürdüler ve orduda olan emîrler varup kendünün ve oğullarının başlarından yeşillerin aldıkdan sonra[682] dal-kavuk kaldılar. Çavuşbaşıyla küçük mîrahûr gönderilüp evvelkinden on kat daha ziyâde eziyyet eylediler. Aslâ bir akçe nutuk itmemekle, mâdem ki, bu Kızılbaş hayatdadır, oğulları dahi havflarından söylemeyeceklerin Rikâb-ı humâyûna arz itmeleriyle şeyhulislâm efendi katline fetvâ-yi şerîf[683] virüp Ordu-yı humâyûnda mevcûd cümle ulemâ imzâlayup[684] Rikâb-ı humâyûna arz u istîzân itmeleriyle, mûcebince hatt-ı şerîf sâdır oldukdan sonra mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Pazar gün ulemâdan ve ocakludan ve zorba başılardan ve emîrlerden olancası binüp, bî-hesâb erâzil ve eşkıyâ önlerine düşüp zindana vardılar. Ve çıkarup bir hamâl bâr-gîrine bindirdiler. "Dîn ü devlete hıyânet iden müftînin hâli budur" diyerek Bitpazarı'na getürüp bâr-gîrden aşağı kakıvirdiler. Ve çökerdip boynun urdular. Ve ayaklarına **(293 b)** birer ip bağlayup ve başını sakalından ayağına mülasık ipe asup, cebren ve kahren üç yüz mikdâr kefere iplerin ucundan yapışup, papasları önlerince kandilitsaların yakup ya'ni ki; buhûr nâmına râyiha-i kerîheyi günlük kokularıyla tebhîr iderek tahkîren lâşesin bir buçuk sâ'at mahalden sürüp yeniçeri ordusuna getürdüler. Cümlenin manzûru oldukdan sonra nehr-i Tunca'ya atdılar.[685] Ve başını yine sakalından bir ağaca avihte idüp başdan başa Ordu-yı humâyûnu gezdirüp nehr-i mezbûra ilkā eylediler. Bu tafsîlden murâd, ibret alınacak şey idi. Kerbelâ günlerinden bu da bir gün idi. Ol gün ikindi dîvânında du'âcı çavuşa pîrliğine merhameten bir kabza altun ihsân-ı humâyûn buyuruldu. Ve yirmi üçüncü Salı gün mahbûs Sultân Mustafa Hân hazretlerinin en küçük şehzâdesi[686] Ahmed Hân fevt olup Edirne'de Vâlide Sultân hazretleri muhâfazasına me'mûr Vezîr-i sânî Dâmâd Moralı Hasan Paşa fermân-ı humâyûnla cenâzesin Dârü's-sa'âdeden kaldırıp Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kılup Edirne Kal'ası derûnunda vâki' Dârü'l-hadîs Câmi'i sâhasında götürüp defn eyledi.[687] Ve Büyük Mîrahûr Abaza Ahmed Ağa hatt-ı

---

[680] cedîd ÇY: -V
[681] söyledi ÇY
[682] sonra -Y
[683] şerîf ÇY: -V
[684] imzâ idüp ÇY
[685] bırakdılar ÇY
[686] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[687] eylediler ÇY

humâyûnla[688] Mısır'a ve Küçük Mîrahûr Türk Mustafa Ağa Tatar Hân'a gönderildi. Ve Kapucular Kethudâsı Veli Ağa Mısır'da bulunmağın azl olup, yerine vekîli olan Kādı oğlu Çorlulu Abdullah Ağa asâleten kapucular kethudâsı olup, henüz İstanbul'dan[689] haseki ağalığa gelen sağ hamleci Yakub ile ma'an huzûr-ı humâyûnda[690] kaftân giydiler. Ve artık Edirne'de meks-i ârâmın lüzûmu olmamağla bi-emr-i humâyûn mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Çehâr-şenbih gün yeniçeri ağası ocağı halkıyla kalkup İstanbul'a[691] azîmet eyledi.[692] Der-akab cebe[693] ve topcu ocakları dahi âna muvâfakat idüp gitdi. Ol gün[694] pâdişâh-ı cedîd[695] hazretleri tebdîl-i câme Edirne'de saray-ı mu'allâlarına varup, vâlide-i müşfikalarının hayr ve[696] du'âsın[697] alup geldi. Ve yirmi beşinci Penç-şenbih gün biniş tarîkıyle Buçukdepe[698] teşrîf ve ikindiye değin eğlenüp[699] Şeyhulislâm Mehmed Efendi'yle sadreyn efendiler ve Fetvâ Emîni Sümüklü Mehmed Efendi gelüp buluşdular. Meclis-i şerîfleriyle müşerref oldular. Andan binüp Saray-ı âmirelerine[700] nüzûl ve ol gice anda beytûtet ve irtesi Cuma gün hemşîresi Hatice Sultân ziyâretine varup şevheri Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa biri kendüden ve biri sultân tarafından eğerlenmiş iki at pîşkeş çekdi. Andan Sultân Selim Câmi'i'nde varup Cuma namâzın edâ eyledikden sonra Otağ-ı humâyûnlarına teşrîf-i nüzûl buyurdular. Ol gün Hâssa Haseki Yakub Ağa ile yeniçeri ağasına hatt-ı şerîf gönderip gerek yollarda ve gerek Davud Paşa'da min-ba'd eğlenmeyüp, doğru İstanbul'a[701] girmelerin ve odalarına inmelerin muhkem tenbîh ü te'kîd buyurmağın, icrâ eyledi. Ve irtesi mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Şenbih gün pâdişâh-ı cem-câh[702] hazretleri dahi cümle Ordu-yı humâyûn ile Paşaçayırı'ndan rıhlet ve İstanbul'a azîmet buyurup, menzil-i evvel Hafsa. Ol gün Vâlide Sultân hazretleri dahi akablerinden saraydan gelüp yine hidmet-i muhâfazalarına Vezîr-i sânî Moralı Hasan Paşa ta'yîn buyurulmuşidi. Girude kalan ağırlık ve hûrânde ve gılmân-ı enderûn küllühüm sonradan kaldırıp getürmeğe vüzerâdan Çorlulu Ali Paşa me'mûr oldu. Ve yirmi sekizinci Pazar gün

---

[688] humâyûn-ı şevket-makrûn ile ÇY: şevket-makrûn -V
[689] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[690] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[691] Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneye ÇY
[692] eylediler Ç: eyledi YV
[693] cebeci ÇY
[694] gün -Y
[695] cedîd ÇY: -V
[696] ve Ç: -YV
[697] du'âların Ç: du'âsın YV
[698] Buçukdepe'ye ÇY
[699] istirâhat idüp ÇY
[700] sürûr-ı behçet-âsâlarına ÇY
[701] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[702] cem-câh ÇY: -V

menzil-i Baba-yi atîk ve yirmi dokuzuncu Dû-şenbih gün menzil-i Birgos ve otuzuncu Salı gün menzil-i Karışdıran. Ve mâh-ı Cemâziye`l-evvelin gurresi Çehâr-şenbih günü ki; ibtidâ-yi Eylül`dür, menzil-i Çorlu ve mâh-ı mezbûrun[703] ikinci[704] Penç-şenbih[705] gün menzil-i Silivri. Ol gün kasabaya karîb mahalde İstanbul`un mevâlî-i müderrisîn ve meşâyih ve sâdâtı gelüp istikbâl eylediler. Ve üçüncü Cuma gün menzil-i Büyükçekmece. Bu erâzil ve eşkıyânın muzmahill[706] olmaları,[707] mukaddem rü'esâlarının her birine diledikleri manâsıb-ı aliyyeleri çok görmeyüp müsâ'ade buyurulmak ve biri birlerinden tefrîk ve âhar diyârlara bir bir[708] dağıtmak ve te'enniyle[709] haklarından gelinmek re'y-i ayn-ı[710] vâcibât-ı dîniyyeden olmağın, ol gün Yeniçeri Ocağı`nda[711] baş zorba[712] Büyükçekmeceli[713] Dorucan Ahmed Ağa`ya matlûbu üzre iki tuğ ile Sivas eyâleti virilüp vezîriazam huzûrunda hıl'at giydi. Ve dördüncü Şenbih gün menzil-i Davud Paşa. Ol gün bi-emr-i humâyûn Vâlide Sultân hazretleri ve Sultân Mustafa Hân hazretleri ve[714] üç nefer şehzâdeleri ve merhûm Sultân Ahmed Hân oğlu Şehzâde Sultân İbrahim Hân hazretleri doğru Ayvansaray İskelesi`nde vâki' Hatice Sultân yalısına inüp andan kayıklar ile Yalı Köşkü`ne çıkup Hasbağçe`den Yeni Saray`a şeref-vusûl buldular. Ol gün İstanbul[715] Kāimmakāmı Vezîr Hasan Paşa Siyavuş Paşa Bağçesi kurbünde istikbâl eylediler. Ve beşinci Pazar gün oturak olup ol gün ahşama karîb bu abdü`l-hakīr[716] silahdârlık rütbesiyle şeref-yâb olup, selefimiz İbşir Hüseyin Ağa yevmî üç yüz akçe Hâsoda tekā'üdü ulûfesi ve kifâyet-i mikdâr ta'yînât ile taşra çıkdı. Ve altıncı Dû-şenbih gün pâdişâh-ı cem-câh[717] hazretleri azîm âlây[718] ile Otağ-ı humâyûndan binüp sa'âdet-i ikbâl ile[719] doğru Hazret-i Eyyûb-i Ensârî[720] Türbe-i şerîfine inüp ziyâret-i şerîfleriyle müşerref ve rûh-ı pür-fütûhlarından istimdâd ve i'ânet-i du'âdan sonra mu'tâd-ı kadîm üzre teberrüken ve teyemmünen nakībü`l-eşrâf ve yeniçeri ağası ve bu abdü`l-fakīr mübâşeretiyle zabtımız

---

[703] mâh-ı mezbûrun ÇY: -V
[704] üçüncü Ç
[705] ikinci Penç-şenbih -Y
[706] ve külliyet ile aradan vücûd-ı bed-bûdları kalkmak içün +ÇY: -V
[707] olmaları -ÇY
[708] bir bir ÇY: -V
[709] suhûlet ile ÇY
[710] re'yü`l-ayn-ı ÇY
[711] Ocağı`ndan ÇY
[712] zorbaya ÇY
[713] Büyükçekmeli ÇY
[714] ve -ÇY
[715] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[716] abd-i râkımu`l-hurûf ÇY
[717] cem-câh ÇY: -V
[718] âlâylar ÇY
[719] sa'âdet-i ikbâl ile ÇY: -V

olan sürûr-ı kâ'inât ve efdal-i mahlûkât Muhammedü'l-Mustafâ صلى الله تعالى عليه و سلم hazretlerinin şemşîr-i nusretlerin, zahr-ı mübâreklerinde olan serâser kapaniçe üzre mübârek bellerine kuşadup, daha üzerine murassa' tîrkeş bend idüp ser-i nusret-eserlerine üç kıt'a mücevher sorguçlu yûsufî destâr ilbâs buyurdukdan sonra yine ke'l-evvel âlây-ı azîm-birle Edirne Kapusu'ndan İstanbul'a girüp yemîn ve yesârda selâma duran ahâlî-i şehr ve tersâne halkı ve top[721] arabacı ve topcu ve cebeci ve yeniçeri ve sipâh ve silahdâr zümresine selâm ve izhâr-ı iltifât iderek Saray-ı âmirelerine nüzûl ve Hâsoda cânibinden doğru Harem-i şerîfe şeref-vüsûl buldular. Ol gün Sarayburnu'ndan vesâ'ir mu'tâd olan mahallerden toplar atılup şenlikler ve şâzîlikler oldu.

Katl-i Seyyid Fethullah Efendi

Edirne'den getürülen hâyin-i devlet mahbûslardan gerek Dârü's-sa'âde ağası ve gerek müftî-i maktûlun oğulları ve akrabâ ve ta'allukâtı yollarda bostancılar zabtında olup Yedikulle'de habs olunmuşlar idi. İrtesi Salı gün müftî-i maktûlün[722] müftîlik pâyesiyle büyük oğlu Nakîbü'l-eşrâf-ı sâbık Fethullah Efendi'nin[723] cumhûr-ı ulemâ fetvâsın virmekle Yedikulle'de Hisarpeçe Bağçeliği'nde bir eğri erik ağacı dibinde katl olundu. Ancak başı getürülüp hâric-i Bâb-ı humâyûnda galtân ve lâşesi endahten-i deryâ kılındı.

Hareket ve makhûrî-i erâzil-i yeniçeri

On birinci Şenbih gün iki bin mikdâr çalık yeniçeri Yeni Odalar semtinde cem'iyyet idüp esâmîleri tashîh ve ulûfe ve bahşişleri virilmek üzre feryâd ü figânları sem'-i humâyûn-ı pâdişâhî olmağın vezîriazam kullarına[724] ve yeniçeri ağasına birer hatt-ı şerîf gönderip "bi-eyy-i vechin kân bu cem'iyyeti bu gün hemân def' ü ref'[725] idesiz[726] ve illâ yârına[727] kalur ise kesretlerine[728] bâ'is ve bir fitneye dahi hâdis olur, sonra her biriniz eşedd-i ukûbet ile siyâset olunursuz" deyü[729] tenbîh ü te'kîd buyurulmağın, cümle ocak halkı vezîriazam kullarının[730] sarayına da'vet ve bu bâbda meşveret idüp "biz ba'de'l-yevm cem'iyyet itmemek üzre ahd ü mîsâk eyleyüp, her ocakdan pâdişâha[731] huccet virdik. Her

[720] aleyhi'r-rahmeti'l-bârî +ÇY: -V
[721] sol Ç: top YV
[722] oğulları... müftî-i maktûlün -ÇY
[723] Efendi dedikleri herifin Ç: Efendinin YV
[724] kullarına ÇY: -V
[725] ü ref' Ç: -YV
[726] ide Ç: idesiz YV
[727] erteye Ç: yârına YV
[728] kesret-i cem'iyyetlerine Ç: cem'iyyet -YV
[729] deyü ÇY: -V
[730] kullarının ÇY: -V
[731] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V

kangımızın neferinden[732] böyle bî-edebâne cem'iyyet ve hareket ider ise tutup eline virelim didik, çünkü bunlar huccet-i şer'iyye ve fermân-ı humâyûna muhâlif vaz' u hareket eylediler. Biz[733] de bunları yoldaşlığa kabûl itmeziz, cümlesin perâkende ve perîşân itmedikce belimizden kılıçlarımızı çözmeziz" deyü yemîn eyleyüp Fâtihâ okundu. Ol sâ'at yeniçeri ağası ve sekbânbaşı ve kul kethudâsı ve zağarcı ve seksoncu ve cebeci ve topcubaşı kola binüp sû-be-sû[734] çarşuları gezüp buldukların giriftâr idüp sâhib-i kelâm olanlarından on iki neferi ahz ve der-akab mahnûk kılınup deryâya ilkā vesâ'iri perâkende ve perîşân oldu. An-asl İstanbullu olandan gayrı bu hareketler sebebiyle etrâfdan gelüp, dâhil-i cem'iyyet olup ulûfe ve bahşişlerin alan atîk ve cedîd kul nâmına her kim şehirde bulunur ise bilâ-amân hakkından gelinmek üzre mü'ekked hatt-ı şerîf sâdır olmağın, teftîş ve tefahhus olunup[735] herkes vilâyetlerine gitmek üzre ocakları tarafından tenbîh ü te'kîd idüp dağıldılar. Ve on ikinci Pazar gicesi Haseki Hamamı kurbünde bir hâneden âteş-i nâ-gehânî[736] isâbet idüp, sabâha değin Haseki Hamamı ve Sultân Hamamı ve Alaca Hamam ve etrâflarında olan nedenlü hâne ve dekâkîn bulundu ise ihrâk u bi'n-nâr oldu.

Hareket ve te'dîb-i bostanciyân

Ordu-yı humâyûn Edirne'de iken bostancı tâ'ifesinin güzeşte sekiz kıst mevâcibleri İstanbul'da te'enniyle virilmek üzre yedlerine hatt-ı şerîf virilmişidi. Havâle olunan yerlerden tahsîl olunup gelince birkaç gün te'hîri lâzım iken bostancıbaşı Edirne'li Mehmed Ağa ve ocaklarında baş zorba **(294 a)** Balıkcı oğlu İbrahim tahrîkiyle mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Pazar gicesi ahşamdan sonra tâ'ife-i mesfûreden sekiz yüz mikdârı eşkıyâ bayraklarıyla odalarından çıkup meydân kapusun açup ahurlar önünde gelüp cem' oldular. Ve bayrakların diküp gülbank çekerek ulûfe deyü feryâda[737] başladılar. Ve bir bölüğü dahi mukaddem ta'lîm olunduğu üzre bostancıbaşıyla Balıkcı oğlu üzerine hücûm idüp anlar da sûret-i mu'âmele sofaya firâr eylediler. Ve bostancılar kethudâsıyla haseki ağa dahi havfa düşmeğin anlar da sofaya gelüp vâki' hâli bostancıbaşı fakîre i'lâm eyledi.Alim-Allah kendünün hîlesine vâkıf değildim.[738] Dârü's-sa'âde ağası Abdurrahman Ağa'ya vardım, bostancının hareketin ifâde ve pâdişâh hazretlerinin sofaya teşrîf buyurmalarını iltimâs eyledüm. Ol dahi içeru gidüp ben de sofaya dolaşdım. Akabince pâdişâh hazretleri dahi çıkup havz başında olan taht üzre iclâs buyurdu. Ve bostancıbaşıyla

---

[732] neferlerinden Ç: neferinden YV
[733] bizler ÇY
[734] bütün Ç: sû-be-sû YV
[735] idüp Ç: olunup YV
[736] nâ-gehânî ÇY: -V
[737] feryâd-ı figâna ÇY: figān -V

Balıkcı oğlun getürdüp bunların keyfiyyet-i cem'iyyetlerinden su'âl buyurdular. "İstanbul'da virilmek üzre Edirne'de va'd olunan sekiz kıst mevâcibleri üç yüz yirmi kîse akçe itmişidi. Henüz eseri zuhûr itmedüğünden cem'iyyet eylemişler"[739] didiler. Meğer hâyinler tenhâlarında meşveret idüp "meblağ-ı mezbûrun yüz yirmi kîsesiyle neferât ve mütekā'idîni savarız, bâkī kalan[740] iki yüz kîsesin karındaş gibi üleşürüz"[741] deyü ittifâk itmişler. Ve Balıkcı oğlu yeniçeri ağasına varup "bostancının ulûfesi[742] gecikdi, i'ânetiniz ricâ ideriz dimekle, varun beyninizde bir ürkündücek idin husûle gelür" dimiş. Anların da[743] canlarına gökbakla bu takrîb ile hazeleyi tahrîk eylemişler. Bu mahalde eşkıyâ tarafından birkaç mu'temed[744] zâbitlerin sofa kapusuna göndermişler, haber oldu. Pâdişâh hazretleri fakîri gönderdi. Hulâsa-i kelâm dört def'a varup gelme oldu. Matlûblarına müsâ'ade ve dağılup odalarına girmek üzre her ne denlü nasîhat haberin gönderdim ise sûd-mend olmayup "silahdâr ağaya söylen bir dahi dağılma sözünü diline almasun yohsa kendü bilür. Yârın bi't-temâm ulûfemiz bayrağımız altına gelmedikce cem'iyyetimizi dağıtmazız" yekün cevâbın virmeleriyle, "görün dinsizler benim de bildüğüm ne yüzden cilve-ger olur" diyerek huzûr-ı humâyûna vardım. "Artık bunlar pâdişâhım[745] size hayr itmez tedârüklerin görüp yerlerine gayrısın istihdâm buyurun bir vechile nasîhat[746] kabûl itmezler" didim. Der-akab vezîriazam kullarına[747] ve yeniçeri ağasına birer hatt-ı şerîf gönderip da'vet buyurdu. Gice[748] beşinci sâ'atde[749] Bâb-ı humâyûndan girüp sofaya geldiler. Pâye-i serîr-i a'lâya[750] yüz sürüp ba'de'l-istişâre vezîriazam tarafından bostancı, odabaşı ve yeniçeri ağası tarafından bir çukadâr gönderildi. Anlara da evvelki cevâbı virmişler.[751] Gelüp nasîhat kabûl itmelerin söylediler. "Çünki emr-i humâyûna itâ'atleri yokdur. Sabâh olsun tedârükleri emr-i sehldir. Şimdilik pâdişâhımız hazretleri râhat buyursunlar" deyüp hânelerine gitdiler. Pâdişâh hazretleri dahi Harem-i şerîfe teşrîf buyurdular. Ol mahalde eşkıyâ havfa düşüp bağçeden firâr sadedinde olmuşlar idi. Lâkin

---

738 değilim Ç: değildim YV
739 itmişler Ç: eylemişler YV
740 kalan ÇY: -V
741 pay ideriz Ç: üleşürüz YV
742 ulûfeleri Ç: ulûfesi YV
743 dahi ÇY
744 mu'temedün-aleyh ÇY: aleyh -V
745 pâdişâhım Ç: -YV
746 ilzâm Ç: nasîhat YV
747 kullarına ÇY: -V
748 gicenin Ç: gice YV
749 sâ'atinde Ç: sâ'atde YV
750 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
751 virilmiş Ç: virmişler YV

birbirlerine gayret ü hamiyyet[752] ve takviyyet virüp yerlerinde sâbit-kadem oldular. Ve bağçe kapuların zabt u rabt[753] eyleyüp kimseyi taşra koyuvirmediler. Ancak kendülerin tahrîk iden sâhib-i kelâm Cellad Mehmed ve Deli Mehmed ve İvaz ve Ömer Hoca ve Ahmed Haseki firâr[754] eylediler. Ve[755] irtesi Pazar gün ale's-sabâh şevketlü[756] pâdişâh hazretleri yine sofaya teşrîf buyurup akabince vezîriazam ve yeniçeri ağası ve fetvâ emîni ve kendü şeyhleri olan Ayasofya vâ'izi İspirî dâmâdı Mustafa Efendi Bâb-ı humâyûndan gelüp huzûr-ı pâdişâhîde ba'de'l-istişâre şevketlü efendimiz hazretleri, "evâ'il-i zamânda şehirde gulguleler oldukca ecdâd-ı ızâmım tüfenkli birkaç bin bostancı tâ'ifesin iç gömleğimdir deyü cem' eyleyüp bağçe kapularına vaz' itmekle anlarla iftihâr-ı kisb iderler. Hem kendülerin korudurlar[757] ve hem erâzili korkudurlar idi" buyurdukda yeniçeri ağası, "benim şevketlü pâdişâhım evvel-emirde şu bâbda bir te'kîdli hatt-ı şerîf gönderin. Eğer âna da inâd ve muhâlefet iderler ise fetvâsın alup dal-kılıç iki bin yeniçeri Yalı Köşkü kapusundan ve bin cebeci Soğuk Çeşme kapusundan girüp gönlünde olan Hâsodalı ve iç oğlanı ve Harem ağaları ve baltacı ve aşçı tâ'ifesi dahi içeruden inüp cümlesin kırsunlar. Gayrı çâre yokdur, eğer inâd ve muhâlefet itmezler ise evvelde yolları yeniçerilikdir, ben kulun bir mikdâr yeniçeri ile Yalı Köşkü'ne varırım, bölükleriyle getürüp ulûfelerin viririm ve silleyi urup odalara tevzî' iderim" dimekle işbu hatt-ı şerîf yazılup haklarında virilen fetvâlarıyla fetvâ emîni ve Ayasofya vâ'izi ile bâgî-i mezbûrûna gönderilüp muvâcehelerinde feth ü[758] kırâ'at olundu.

Sûret-i hatt-ı humâyûn

Siz ki; bostancılık iddi'âsın ider bir âlây tâ'ife-i bâgîyesiz, bundan akdem hılâf-ı kânûn cem'iyyet ve erâzil ile Edirne'ye azîmet itdüğünüz cürm-i isyânınızı afv ve yerlerinize iskân olunmalarınıza merhamet-i aliyye-i husrevânem olunmuşidi. Bu bâbda matlûb olunan ulûfeniz dahi va'de ve dağılmanız husûsunda eyledüğüm fermân-ı humâyûnumu ısgâ ve emr-i şerîfime itâ'at ü inkıyâd eylemeyüp inâd ve muhâlefetinizde musırr olmanız ve sizden kulluk me'mûl iderken hilâfı zuhûr idüp küfrânü'n-ni'meliğiniz[759] zâhir ve âşikâre[760] olmağla ba'de'l-yevm bostancı değilsiz ve

[752] ü hamiyyet ÇY: -V
[753] u rabt ÇY: -V
[754] karârı firâra tebdîl ÇY
[755] ve -Ç
[756] şevketlü ÇY: -V
[757] korkudurlar Ç: korudurlar YV
[758] feth ü ÇY: -V
[759] ni'melik Ç: ni'meliğiniz YV
[760] ve âşikâre ÇY: -V

bostancı defterinden[761] sizi[762] hakk ve yeniçeri defterine kayd idüp, cümlenizi yeniçeri eyledim. Bu ân bu sâ'at bağçede durmayup çıkup gidesiz ve taleb eyledüğünüz sekizer kıst ulûfenizi Yalı Köşkü'nde varup yeniçeri ağası vezîrim Ahmed Paşa muvâcehesinde alup ve silleyi yiyüp odalarınıza gidesiz. Buna da inâd ve muhâlefet idecek olursanız vebâli boynunuza taraf taraf pür-yarak üzerinize asker ta'yîn ve havâle olunmuşdur. Ve bi'l-külliyye kılıçdan geçmeniz emr-i mukarrerdir. و السلام على من اتبع الهدى[763] Nutka mecâlleri kalmayup birbirlerine bakışı kaldılar. Sebeb olanlara şütûm idüp "emir pâdişâhındır" dimeden gayrı bir söz söyleyemediler. Emr-i humâyûna imtisâlleri cevâbın getürdüklerinden sonra vükelâ-yi devlet hânelerine gidüp, öyle mahallinde yeniçeri ağası dalfes iki bin mikdârı yeniçeri ile Yalı Köşkü'ne gelüp tâ'ife-i bâğîyeyi bölük bölük önünden geçürüp her birine sekizer kıst ulûfesin virüp sikkeyi ururdu ve odabaşılara teslîm eyledi. Bu aralıkda kaziyyede medhali olmayup ve Edirne'ye gitmeyüp odalarında bekçi kalan bir âlây emekdâr ve ihtiyâr derd-mendleri dahi tutup getürdüler. Kuru yanında[764] yaş yanduğu gibi bile yandırdılar. Ve kapuya çıkan temâm sekiz yüz nefere bâliğ olduğun fakîr haber aldım. Şebâvetimizde[765] ocakdan neşv ü nemâ ve ni'metiyle perverde olduğumuzdan, yazık ocak bütün[766] söyünmesün deyü terahhüm idüp tebessüm iderek huzûr-ı humâyûna vardım. Ne gülersin buyurdukda, لله الحمد و المنة[767] bâğî nâmına kimse[768] kalmadı. Şimdi nevbet bunda kalan ihtiyârları çıkarıyorlar, ocağı bütün söyündürürmisiz didim, yok buyurdular. Vezîriazam kulunuz elli haseki ve kozbekciler ve sofa bekcilerden gayrı bostancı nâmına kimse kalmasun, yerlerine pây-zen dolduralım didüğüne rızâ-yi humâyûnunuz olmuşidi. Âna binâ'en cümlesin be-dergâh ideyorlar. Bâri babandan kalmış emekdârlarına inâyet ve[769] merhamet buyurun" deyü şefâ'at itmemiz ile, "bâkîlerinin cerâyimlerin afv eyledim, haber gönder" buyurmağın, kozbekciyi yeniçeri ağasına gönderdim. Anlarda Fâtihâ okuyup defterleri kapandı. Bâkî kalan ihtiyârlarıyla mütekâ'idlerine dahi birer kıst ulûfe verildi. Ve böyle bir îkâz-ı fitne-i uzmâ âsân vechile basıldı. Ve irtesi Dü-şenbih gün Bostancıbaşı Edirneli Mehmed Ağa'ya yevmî iki yüz akçe tekâ'üd virilüp Ülgün Kal'ası'na nefy olundu. Yerine Ocak Kethudâsı Batna Hasan Ağa

761 defterlerinden Ç: defterinden YV
762 sizleri böyle Ç: sizi YV
763 *Kur'ân-ı kerîm*, Tâhâ Sûresi, 47. âyet, "Selâm da doğruya uyanlarındır".
764 yanınca Ç: yanında YV
765 Sabâvetimizde Ç: Şebâvetimizde YV
766 bütünce Ç: bütün YV
767 والمنة Ç: -YV
768 bir dâne ferd-i vâhid Ç: kimse YV
769 inâyet ve ÇY: -V

bostancıbaşı ve Hâssa Haseki Yakub Ağa kethudâ ve Vezîriazam Odabaşı İsmail, haseki ağa nasb olup kaftân giydirdiler. Ve bostancı ocağında ikinci zorba Balıkcı oğlu İbrahîm'e bir tuğ ile Akşehir sancağı virilüp mansıbına vardıkda fermân-ı humâyûn[770] gönderilüp katl olundu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Salı gün Yedikulle mahbûslarından Dârü's-sa'âde Ağası Solak Nezir Ağa'nın cümle eşyâsı iç hazîneye ahz ü kabz olundukdan sonra, bir çekdiriye konup kal'a-bend olmak üzre Limni Cezîresi'ne nefy olundu. Ve müftî-i maktûlün dahi Yedikulle bağçeliğinde katl olunan büyük oğlu Nakîbü'l-eşrâf Fethullah Efendi'den ve[771] gayrı, ikinci oğlu Ahmed Efendi ve üçüncü oğlu Mustafa Efendi ve dördüncü oğlu İbrahim Efendi ve bacanağı Seyyid Dede Ahmed Efendi ve kethudâsı Süleyman Ağa ve Ev Kethudâsı Kemerci[772] oğlu Hacı Ahmed Ağa ve Telhîscisi[773] Belenli Mehmed Ağa, anlar da bir çekdiriye konup kal'a-bend olmak üzre Kıbrıs cezîresinde vâki' Magosa Kal'ası'na nefy olundular. Ve eşkıyâ tarafından çavuşbaşı olan Subaşı Ali Ağa zulmünden Rikâb-ı humâyûna ref'-i ruk'a ve teşekkî olunmağın ol sâ'at sâdır olan hatt-ı humâyûn mûcebince Boğazkesen Kal'ası'na nefy ve mahnûk kılınup deryâya atıldı. Yerine Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Türk Ahmed Ağa çavuşbaşı nasb olundu.

Tebeddülât-ı ba'zı manâsıb

Mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi Penç-şenbih gün mukaddemâ yeniçeri ağalığından ma'zûl Arnavud Osman Ağa'ya vezâret ve emîrü'l-haclık ile Şam eyâleti virilüp[774] ve selefi Kürd Bayram oğlu **(294 b)** Mehmed Paşa'ya Rakka eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çerkes Küçük Osman Paşa'ya Van eyâleti ve vüzerâ-yi kubbe-nişînden Çorlulu Ali Paşa'ya Haleb eyâleti ve ânın selefi Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa'ya Diyarbekir eyâleti ve ânın selefi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve Basra'dan ma'zûl Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya Bağdad-ı âbâd[775] eyâleti ve ânın selefi Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya Musul eyâleti ve mukaddemâ Hanya'dan ma'zûl Doğramacı Vezîr Mehmed Paşa'ya Bosna eyâleti ve paşalık defterinden hakk olunan Ebu Kavuk Mehmed Paşa'ya ibkā-yi vezâret ile Erzurum eyâleti ve Kefe'den ma'zûl Başı Dumanlı İsmail Paşa'ya Kars eyâleti ve İstanbul kāimmakāmlığından ma'zûl Vezîr Abdullah Paşa'ya Hanya sancağı tevcîh ü inâyet[776]

---

[770] humâyûn ÇY: -V
[771] ve Ç: YV
[772] Semerci Ç: Kemerci YV
[773] Hüseyin +Ç: -YV
[774] virilüp Ç: -YV
[775] âbâd ÇY: -V
[776] ü inayet ÇY: -V

olup,[777] selefi Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa Âsitâne'ye[778] gelmek buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Çehâr-şenbih gün Kapudan Aşçı Hacı Mehmed Paşa Donanma-yi humâyûn ve mîrî kalyonlar ile Karadeniz seferinden selâmet-birle gelüp İstanbul'a[779] dâhil ve vâsıl[780] olup mu'tâd-ı kadîm[781] üzre vezîriazam vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i sa'âdet-a'lâ-yi[782] masîre yüz sürüp mukaddem vezîriazama[783] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve kapudan paşaya ve beylere sâde kaftân ilbâs buyuruldukdan sonra şenlik iderek Tersâne'ye vâsıl oldu. Ve Gürcü seferine ta'yîn olunan beyler dahi gelüp çendan bir iş vücûda gelmeyüp Rize nâm mahalde firkateleri karaya çeküp bütün[784] levendâtı perâkende ve perîşân[785] olduğun arz-ı i'lâm[786] eylediler.

Azl ve nefy ve katl-i yeniçeri ağası Çalık Ahmed Paşa

Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Cuma gün pâdişâh-ı cedîd[787] hazretlerin Cuma namâzından sonra Yeniçeri Ağası Vezîr Çalık Ahmed Paşa Ağa Kapusu'na da'vet ve Süleymaniye'den doğru teşrîf-i ve azîm[788] ziyâfet eyleyüp Rikâb-ı humâyûnlarına bir incü tesbîh ve bir elmas yüzük ve bir mücevher hançer ve bir altun sâ'at ve iki bin sikke-i hasene ve üç boğça dîba ve eğerlenmiş iki at pîşkeş virüp kendü dahi huzûr-ı humâyûnda[789] serâserli kürk giydi, lâkin bu iltifâtdan sonra fir'avniyyete başlayup, "bu Devlet-i Osmâniyye[790] bana münhasırdır ancak" deyüp sadâret sevdâsına düşdü. Cuma günleri câmi'lerde pâdişâh hazretlerinin koltuğuna girdikce mühr talebinde oldu. Ve hattâ bir gün beni câmi'de tutdu, "elbette mührü[791] bana alıvir" didi.[792] Ve ben dahi, "bir[793] orta kuşaklı oğlanım bu asıl iş içinde bulunmak bana küllî kabahatdir. Lütf ü inâyet[794] eyleyüp bu[795] teklîfi bir daha bana[796] eyleme, işte pâdişâh hazretleri[797] var kendüden iste" didim.

---

[777] olunup ÇY
[778] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[779] Âsitane-i sa'âdete ÇY: -V
[780] ve vâsıl ÇY: -V
[781] kadîm ÇY: -V
[782] sa'âdet-a'lâ-yi ÇY: -V
[783] vezîriazam kullarına ÇY: -V
[784] bütün ÇY: -V
[785] ve perîşân ÇY: -V
[786] i'lâm ÇY: -V
[787] cedîd ÇY: -V
[788] ve azîm ÇY: -V
[789] humâyûn-ı hüsrevânede ÇY: husrevâne -V
[790] Osmâniyye ÇY: -V
[791] mühr-i humayûnu ÇY: humâyûn -V
[792] didi -Ç
[793] bir Ç: -YV
[794] ü inâyet ÇY: -V
[795] böyle Ç: bu YV
[796] bir daha bana Ç: -YV
[797] hazretleri ÇY: -V

"Va'de-i humâyûnları oldu" didi. "Allah mübârek eyleye mülûkde kizb olmaz" didim. Ve elinden güçile[798] kurtulup huzûr-ı humâyûna vardım. "Şu herifle ne belâya uğradım, mühür delisi olmuş" didim. "Ya beni nasıl ta'cîz itdi, bileydin hele, va'de ile başımdan savdım" buyurdular. Asıl zorba başı bu olup, hall ü akd elinde hayır-hâh-ı devlet olanlar hayretde, vüzerâ ise hiçden hiç olup zilletde ve eşkıyâ-yi sâ'ire hod kendüye merbût olmağla kimse nutka kādir değil, men' ve def'ine çâre yok, tedârükü görülmedikçe[799] Devlet-i aliyyenin tashîhi[800] mümkin değil idüğü nümâyân ve her hâline müsâ'ade ve iğmâz-ı ayn olunduğundan diledüğü gibi esdi[801] savurdu, kabzadan çıkdı. Ve "ne aceb mühr-i şerîf[802] eğlendi" deyü mübtelâ olduğu sar'ası galebe eyledi. Ve "bunları başdan başa dek[803] kırup tecdîd eylemedikce kılıcı[804] belimden çıkarmayayım" deyü ahd-i mîsâk[805] ve ulûfe dîvânında yeniçeriyi[806] tahrîk idüp çorbayı kapdırmamak ve tâ mühr-i şerîf kendüye gelmedikce def'-i cem'iyyet itmemek fikrinde[807] olduğu sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye ilkā olunmağın hafiyyeten vüzerâya, "bunun def'ine[808] bi-eyy-i vechin kân çâre görmek gereksiz" deyü tenbîh buyuruldu. Ale'l-husûs vezîriazam nâmına olan kakavan ise zorbalık ile sadra nâ'il olup, yeniçeri ağasına dayanmağla kendünün rûhu mesâbesinde idi. Gitdüğü hînde kendü dahi ol yola râhî olacağın bilürdü. Lâkin mühür lezîz, Vezîr-i sânî Dâmâd Moralı Hasan Paşa kendüye varup, "mühürden mi geçersin yohsa bundan mı geçersin? İşte mührü alıyor, ne sen kalursun ne ben didi. Ol dahi bu herif evlâdım değil ancak şerrinden emîn değilim. Bir gün evvel yoğ olduğun ve sadâretde müsterih olduğum isterim" didi. Vezîr-i sâlis Firârî Hasan Paşa'ya kara seferi ve donanma-yı humâyûn[809] tertîbi düzdürüldü. Şevketlü, mehâbetlü[810] pâdişâhımızın bi'z-zât Moskov üzerine seferi[811] vardır deyü vezîriazam kullarının[812] sarayına cümle a'yân kulları[813] ile da'vet ve ol mahalde gelen hatt-ı şerîf mahzarlarında feth ü kırâ'at olup anda ağzına sadâret balı çalındı. Ol lezzet ve meşveret bahânesiyle içeru götürülüp tedârükü görülmek savâb görüldü. Ve şehr-i

[798] güç belâ ile Ç: güçile YV
[799] vücûdu kalkmadıkça ÇY
[800] râhatı ÇY
[801] yasdı yağdı ve Ç: esdi YV
[802] şerîf ÇY: -V
[803] dek Ç: -YV
[804] kılıcımı Ç: kılıcı YV
[805] mîsâk ÇY: -V
[806] yeniçerileri Ç: yeniçeriyi YV
[807] fikr-i fâsidinde ÇY: fâsidin -V
[808] def' ü ref'ine ÇY: ü ref' -V
[809] humâyûn ÇY: -V
[810] mehâbetlü ÇY: -V
[811] sefer-i rehberi Ç: rehber -YV
[812] kullarının ÇY: -V

Receb`in gurresi Şenbih gün vezîriazam sarayına cem‘ olup, hatt-ı şerîf okunup[814] "sem‘an ve tav‘a"[815] didiler. Ol vakitde Dâmâd Hasan Paşa fursat demidir deyüp vezîriazam ile Firârî Hasan Paşa`ya göz idüp taşra çıkdılar. Kendü yeniçeri ağasıyla bir yere gelüp, "dünki gün şevketlü, mehâbetlü[816] efendimiz hazretleri bizim sultâna teşrîf buyurduklarında mührü size vereceğin lisânen söyledi ve heman şimdi getürdüp virseniz olmaz mı, didim. Olur ancak halk-ı âlem[817] ayakda, belki ma‘zûlün başına cem‘ olup yeniden bir fezâhate[818] cesâret ideler. Meşveret günü andan alur buna viririm buyurdu. Allahü te‘âlâ[819] mübârek eyleye bizi yabana atma didi. Allahü te‘âlâ hazretleri[820] hıfz-ı emânında[821] eyleye, başım üzerinde yerin var ve sen de[822] bana i‘ânet ü istinâd[823] itmekle ben de sadâret idebilürüm" deyüp birbirlerin inandırdılar. Ve ol mahalde içeruden da‘vet olundular. Ve Sofa Köşkü`nde vâki‘ Sünnet Odası`nda pâye-i serîr-i a‘lâ-yi sa‘âdet-[824]masîre yüz sürüp Moskov keferesinin yapduğu Taygan ve Kamanka ve Samarcık kal‘alarının ve sulhden evvel tertîb eyledüğü donanmasının üzerine varılup بعون الله تعالى feth ve tahrîbiçün bi`z-zât şevketlü, mehabetlü[825] efendimiz hazretleri karadan meşâkk-ı seferi ihtiyâr buyururlar ise yolları budur, Tuna ve Turla ve Aksu ve Özü suyu geçilmeli. Buna göre asker[826] ve mühimmât-ı cebe-hâne ve zahîre görülmeli ve[827] iki tarafa donanma ihzâr olunup, biri Özü suyuyla Kamanka ve Samarcık altına değin varup iki tarafın ma‘berlerin muhâfaza itmeli ve biri dahi Taygan ve Azak kal‘alarının üzerine varılup muhâsara ve ol cânibden dahi düşmene[828] dağdağa-i küllî[829] virmeli. Ve eğer vezîriazam gitmelü olur ise yine bu takım üzre hareket olunacağın Vezîr-i sâlis Firârî Hasan Paşa ma‘hûd defteri bir bir okudukdan sonra pâdişâh-ı âlî-vakār[830] hazretleri yeniçeri ağasına, "siz ne dersiz" buyurdular. "Fermân-ı humâyûn[831] sizden, kulluk bizden"

---

[813] kulları ÇY: -V
[814] kırâ’et olunup ÇY
[815] tav‘a -Ç
[816] mehâbetlü ÇY: -V
[817] âlem Ç: -YV
[818] fezâhat-i külliye Ç: küllî -YV
[819] te‘âlâ ÇY: -V
[820] te‘âlâ hazretleri ÇY: -V
[821] emânında ÇY: -V
[822] dahi Ç: de YV
[823] isti‘âned Ç: istinâd YV
[824] a‘lâ-yi sa‘âdet ÇY: -V
[825] mehâbetlü ÇY: -V
[826] asâkir-i islâm ÇY
[827] ve -Ç
[828] düşmen-i bed-girdâra Ç: bed-girdâr -YV
[829] küllî Ç: -YV
[830] âlî-vakār ÇY: -V
[831] humâyûn ÇY: -V

deyüp Fatiha okunup taşra çıkıldı. Ve andan Revan Köşkü'ne varılup bir mikdâr teneffüs esnâsında kapudan paşaya ale't-ta'cîl Ahûrkapu'ya bir çekdiri gönderilmesiçün hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[832] sâdır olup fakîre virdi. Ben de Hacı Veli Haseki ile kapudan paşaya gönderdim."Bir sâ'at evvel cevâbın irsâl eylesün" deyü[833] tenbîh eyledim. Ve çekdiri Galata burnundan göründüğü gibi huzûr-ı humâyûna[834] vardım. "Çekdiri Sarayburnu'nu dolaşdı" didim. "Vezîriazamı çağır" buyurdu. Varup getürdüm. Vezîriazam "taşradan getürtmek olmaz, kimse görmesün, saraydan bir seraserli kürk peydâ idebilür misin" didi. Merhûm kapucubaşı Taslak İsmail Ağa'nın hazîneye alınmış dîvân kürkünü getürdüp, kürküm altına saklayup içeruye girüp gösterdim. "Yanımca gel" didi. Revan Köşkü'ne vardık. Vüzerâ kıyâm eyledikleri mahalde yeniçeri ağasına dönüp, "pâdişâhımız hazretleri size Kıbrıs eyâletin ihsân-ı humâyûn[835] buyurdu" dirken ben de kürkü arkasına giydirdim. "Eyülüğe kemlik bundan eyü olmaz" didi ve silküp arkasından atdı. Ve kapudan taşra yürüdü. Mukaddem fakîre tenbîh ü te'kîd[836] buyurulmuş ve ben de bostancıbaşıyı âgâh itmişidim. Koltuğuna girüp sofadan aşağı indirirken "ağa oğlum hünkârımızdan[837] istîzân eylen, evime varayım tedârüküm görüp yanıma bir mikdâr akçe alayım" didi. "Şevketlü, mehâbetlü[838] efendimizin emri[839] buradan doğru Balıkhâne'ye inersiz, çekdiri hazırlanmışdır. Binüp mansıbınıza gidersiz" didim. Ve bostancıbaşıya teslîm eyledim. Piyâdece Balıkhâneye götürüp andan sandal ile çekdiriye îsâl ve yanına birkaç haseki nigeh-bân koduğun gelüp haber virdi. Ol sâ'at Rodos Cezîresi'ne götürülüp kal'a-bend olmak üzre hatt-ı humâyûn sâdır olmağın hâssa salâhorlarından Abaza Osman Ağa mübâşir ta'yîn olup yedine virilen fermân-ı humâyûn[840] ile ma'an çekdiriye girüp gitdiler.[841] Ve akabince katline sâdır olan hatt-ı şerîfle Kapucubaşı Küçük Hasan Ağa dahi irsâl ve Boğazhisarı'nda bitişüp çekdiriye girdi. Rodos'a vardıkda habs olunduğu hânede evvel-emirde "şevketlü, mehâbetlü[842] pâdişâhımız hazretleri sizden bin kîse akçe taleb buyurdular" didi. "Ne akçem var ve ne olsa viririm. İşte yekûn cevâb" diyicek, üşündü ile yatırup boğdurdu. Ve başını kesüp Rikâb-ı humâyûna getürdü. Ve bu gâ'ile-i hâ'ile[843]

---

[832] şevket-makrûn ÇY: -V
[833] deyü Ç: -YV
[834] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[835] humâyûn ÇY: -V
[836] ü te'kîd ÇY: -V
[837] hünkârımız hazretlerinden ÇY: hazretleri -V
[838] mehâbetlü ÇY: -V
[839] emr-i humâyûnları ÇY: humâyûnlar -V
[840] humâyûn ÇY: -V
[841] revân oldular ÇY
[842] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[843] hâ'ile ÇY: -V

böylece encâm bulmuşidi. Hâyin-i maktûlün hem-demi olan Kul Kethudâsı Div Ali Ağa Burusa'ya ve Muhzır Süleyman Ağa Belgrad'a nefy olup, Div Ali Ağa Burusa'ya vardıkda firâr ve gaybet eyledi. Ve Muhzır Ağa Bihke Kal'ası'na götürülüp katl olundu. Ve sekbânbaşılıkdan mütekâ'id Çelebi Mehmed Ağa huzûr-ı humâyûna[844] da'vet, vezîriazam vesâtatı ile yeniçeri ağalığına ilbâs-ı hıl'at buyurulup, kul kethudâlığından mütekâ'id Gürcü Yusuf Ağa yine kul kethudâsı ve kethudâ- yeri Koca Kara Mustafa Ağa muhzır nasb olundu. Ve andan vüzerâ pâdişâh-ı kişver-güşâ[845] hazretlerini selâmlayup vezîriazam kullarımız[846] sarayına vardılar. Doğru Dîvânhâne'de alâ-merâtibihim oturdular. Yeniçeri ağasının nefyi[847] duyulmuş **(295 a)** ve erâzil-i eşkıyâ vezîriazam dîvân-hânesine mâ-halaka'l-lâh cem' olmuşidi. "Bizden izinsiz haberimiz yoğiken ağanın azl ve nefyi ne dimekdir"[848] deyü her birinin ağzından âteşler çıkarken Dâmâd Hasan Paşa, "ağa karındaşlar Yeniçeri Ağası Ahmed Paşa Cuma günleri pâdişâha[849] buluşdukca beni vezîriazam ile cümle ocakluyu kırayım yeniden kul yazayım deyü ta'cîz itmekle gücenüp Kıbrıs paşalığı virüp[850] mansıbına gönderdi ve cümlenize selâm ve du'â[851] eyledi. Kullarımın kırılması değil, Allah hıfzeyle murdâr kullarının yere düşdüğüne rızâ-yi humâyûnum yokdur buyurdular. İşte vüzerâ ve ulemâyı şâhid tutup gönderdiler diyicek, gülbank çeküp, Hak te'âlâ[852] şevketlü[853] pâdişâhımızın ömr ü devletlerin ziyâde eylesün, evvelde yoğ olacak bir hâyin-i merdûd[854] idi, kerâmet buyurmuşlar" didi. Du'a vü senâ[855] iderek dağıldılar, ve mâh-ı mezbûrun dördüncü Salı gün Özbek Pâdişâhı Mehmed Hân'dan gelen Küçük Ali nâm elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup sene-i mâziyenin Reşen ve Lezez ulûfesi çıkup, tevzî'inden sonra beş nefer âdemîsiyle vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i sa'âdet[856] masîre yüz sürüp nâmesin sundu ve pîşkeşin arz eyledi.

---

[844] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[845] kişver-güşâ ÇY: -V
[846] kullarımız ÇY: -V
[847] nefy olması Ç: nefyi YV
[848] nefy olması neden iktizâ eyledi ÇY
[849] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[850] tevcîh ü inâyet ÇY
[851] du'âlar Ç: du'â YV
[852] Hazret-i Allah celle şânühû hazretleri Ç: Hak te'âlâ YV
[853] şevketlü Ç: -YV
[854] merdûd Ç: -YV
[855] vü senâ Ç: -YV
[856] sa'âdet ÇY: -V

Azl-i vezîriazam Söhrablı Ahmed Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret Damad Hasan Paşa

Gerçe Vezîriazam Söhrablı Ahmed Paşa mukaddemâ mecbûren halka-i cem'iyyet olup, baht kendüye müsâ'ade olmağla zor-ı bâzuyla mühr-i sadârete nâ'il ü merâm[857] oldu. İstanbul'a[858] geldikden sonra eşkıyâ kuvvetiyle envâ'î dürlü bid'atlere başladı. Evvelâ Saray-ı matbah-ı[859] âmirenin me'kûlât ve meşrûbâtın kesdi. Sâniyen bâb-ı rüşveti açup, iki ayda bir mansıbı üç âdeme bey' eyledi. Hall ü akde kâdir değil lâkin iblîs-i pür-telbîs gibi enâniyyet da'vâlarına yapışup fir'avniyyet tarîkine sâlik oldu. Söhrab Mehmed Paşa çırağı olmağla ol şöhret ile nâm ü şân[860] bulup Rusiyyü'l-asl, asferü'l-levn, kasîrü'l-kâmet, gerdel-i kıyâfet, hasûd ve hasîs ve sâhib-i denâ'et ve humâr ve tama'kâr bir ucûbe-i heykel idi. Pâdişâh-ı melek-haslet hazretleri tebdîllerde cümle fezâhatine vâkıf olduğundan gayrı ba'zı vüzerâ ve ulemâ dahi sû-i hâlin Rikâb-ı humâyûnlarına arz-ı i'lâm itmekle[861] ref' ve def'i mühimmât-ı dîniyyeden olmağın mukaddem hüsn-i tedbîr ile Yeniçeri Ağası Çalık Ahmed Paşa azl ve nefy ve katl olunduğundan yeri pirelenüp eli ayağı perîşân[862] bir şey[863] tutmakdan kalup[864] başı kaydına düşdü. Ve[865] üzerine mor-ı idbâr-ı[866] hezîmet üşdü. İbtidâ-yi sadâretinin seksen sekizinci günü ki; mâh-ı mezbûrun sekizinci Şenbih günüdür, Sofa Köşkü'ne getürdüp Sünnet Odası'nda pâye-i serîr-i sa'âdet[867]-masîre yüz sürüp içerude sâ'ir vakitlerden ziyâdece alıkonuldu. Zîrâ mukaddem Vezîr-i sânî Dâmâd Moralı Hasan Paşa'nın da'vetiçün fakîre tenbîh buyurulmuşidi. Ol sâ'at büyük mîrahûr vekîli Salâhor Freng Abdullah Ağa'yı Vezîr Moralı Hasan Paşa'ya[868] gönderdim. Ale't-ta'cîl buyursunlar deyü vezâret müjdesin teblîğ eyledim. Zevcesi Hatice Sultân ile Bâb-ı humâyûn karşusunda vâki' Kaya Sultan kızı Fatma Hanım hânesinde müsâferet tarîkiyle anda olurlardı. Bir çâyrek sâ'at mikdâr zamânda yorga ile geldi. Ve henüz köşke

---

857 ü merâm ÇY: -V
858 Âsitâne-i sa'âdete ÇY
859 matbah Ç: -YV
860 nişân Ç: şân YV
861 idüp Ç: itmekle YV
862 perîşân Y: -ÇV
863 bir şey Ç: -YV
864 kalkup Ç: kalup YV
865 ve Ç: -YV
866 idbâr Ç: -YV
867 sa'âdet ÇY: -V
868 Vezîr Moralı Hasan Paşa'ya -ÇY

çıkmazdan evvel fakīr dahi varup kapunun perde aralığından işâret ile pâdişâha[869] haber virdiğim mahalde vezîriazam dahi selâmlayup taşra çıkdı. Ders günü olmağla varup şeyhulislâm efendi yanında oturdup bi-emr-i humâyûn kendüde olan mühr-i şerîf-i aldım ve yed-i humâyûna teslîm eyledikden sonra bostancıbaşı çardağında habs olunmak üzre koltuklayup sofadan aşağı götürürken Hasan Paşa ol mahalde karşu geldi. Mühr-i humâyûn alunduğun işâret eyledim. Ve Hasan Paşa`ya "bana kıyma" deyü yalvardı. "Hemân cem' idüp[870] sakladuğun malı hazîneye teslîm eyle zarar-ı gezend[871] görmezsin" deyü[872] buyurup bostancıbaşı habsine virdi. Ve gelüp Sünnet Odası`nda hâk-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâ'il oldukda yed-i humâyûndan mühr-i şerîf kendüye inâyet ü ihsân[873] ve kürklü ve[874] sâde iki sevb hıl'at-i fâhire ilbâs buyurulup, "hidmet-i ibâdullâh sana Allah emâneti olsun, ihânetin[875] zâhir olur ise dâmâdlığın[876] fâ'ide virmez külliyet[877] ile[878] selb olup sen de bunun yoluna gidersin" buyurdu. Ol mahalde şeyhulislâm efendiye dahi kendü zahr-ı mübârekeleriyle teşrîf buyurulmuş kahverengi çukaya kaplu bir a'lâ erkân semmûr[879] kürk giydirdi. Ve Sadr-ı sâbık Ahmed Paşa dahi üç gün habsden sonra Sakız cezîresinde oturmak şartıyla kifâyet mikdârı hâs ta'yîn[880] ve bir çekdirmeye konup gönderildi.

Tebeddülât-ı manâsıb

Henüz Rakka`dan ma'zûlen Van eyâleti virilen Vezîr Küçük Osman Paşa hâslar ile vezîr-i sânî ve Kıbrıs`dan ma'zûl ve Üsküdar`da kendü hânesinde küşe-i hamûl ber-vech-i arpalık İznikmid sancağı virilen Vezîr Sirke Osman Paşa vezîr-i sâlis ve henüz Haleb eyâleti virilen Vezîr Çorlulu Ali Paşa vezîr-i hâmis nasb ve kubbe-nişîn oldular. Ve[881] Vezîr-i râbi' Firârî Hasan Paşa başdefterdâr olup, selefi Bakkal oğlu Hacı Mehmed Efendi büyük rûz-nâmeci nasb[882] olundu.[883] Ve Şam-ı Trablus Beylerbeyisi Vezîr Arslan Mehmed Paşa`ya Şam eyâleti inzimâmıyla emîrü'l-haclık virilüp, selefi Vezîr Arnavud

---

[869] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[870] cem' idüp ÇY: -V
[871] gezend Ç: -YV
[872] deyü Ç: -YV
[873] ü ihsân ÇY: -V
[874] ve -ÇY
[875] hıyânetin ÇY
[876] dâmâdlık ÇY
[877] külliyeten Ç: külliyet YV
[878] ile -ÇY
[879] semmûr erkân ÇY
[880] ta'yînât ÇY: -V
[881] ve -Ç
[882] nasb -ÇY
[883] oldu Ç: olundu YV

Osman Paşa'nın tuğu, sancağı ref'[884] olunup[885] Şam Trablusu'nda kendü hânesinde oturmak buyuruldu. Ve Kudüs-i şerîf sancağına mutasarrıf Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Haleb[886] eyâleti ve Şam Trablusu'ndan ma'zûl Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya Adana[887] eyâleti ve ânın selefi Vezîr Boşnak Yusuf Paşa'ya Trabzon eyâleti ve Bağdad'dan ma'zûl Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya Anadolu eyâleti tevcîh ü inâyet[888] olup, selefi Vezîr Numan Paşa Eğriboz muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Dellak Ali Paşa'nın vezâreti ref' olup Niş muhâfazasına ta'yîn olundu. Vüzerâdan müteka'id Kandilci Hüseyin Paşa'nın yine vezâreti ibkā ve Rumili eyâletiyle ihyâ buyurulup, selefi Vezîr Hazînedâr İbrahim Paşa'ya Bosna eyâleti ve ânın selefi Vezîr Doğramacı Mehmed Paşa'ya İnebahtı tevcîh ü inâyet[889] olundu. Ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Pazar gün Kapu Ağası Gürcü Mahmud Ağa'ya kānûn üzre tekā'üd virilüp yerine Hâs Odabaşı Koca Abdullah Ağa ve ânın yerine Saray Ağası Arnavud Osman Ağa ve ânın yerine Saray Kethudâsı Mudurnî Mustafa Ağa ve ânın yerine Küçük Oda Kethudâsı Bostancı Osman Ağa nasb olup, mu'tâd-ı kadîm[890] üzre hıl'at giydiler. Ve on yedinci Dü-şenbih gün Rumili Kādıaskeri Tevfîkī-zâde Mehmed Efendi azlinden yerine Anadolu Kādıaskeri Abdürrahim-zâde Deli Yahya Efendi ve ânın yerine İstanbul kazâsından munfasıl La'lî-zâde Efendi geldi. Ve on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Saray-ı atîk teberdârlarından Pâkça Mü'ezzin mulakkab Mehmed halîfeye büyük mîrahûrluk inâyet buyuruldu.

Def'-i erâzil-i eşkıyâ

Sadr-ı sâbık Ahmed Paşa ile Yeniçeri Ağası Çalık Ahmed Paşa azl ve nefy olduklarına tevâbi'leri ve ba'zı erâzil-i eşkıyâ, yeniçeri ve cebeci serdengeçdileri ve Sipâhîler Ağası Salih Ağa güclenüp pes-i perdeden meşveretler idüp, "bizim ahd ü taşarrutumuz[891] iznimiz olmadıkca kimse mansıbından azl olunmamak üzre idi. Şimdi vezîriazamı ve yeniçeri ağasını ve kādıaskeriyi ma'zûl itdiler. Âkıbet bizi dahi kırarlar biz mukaddem[892] bunların tedârükün görelim Dîvân-ı humâyûnda çorbayı kapmayup sözümüzü[893] icrâ idelüm ve menfîleri[894] getürdüp yerlerine nasb idelim. Hılâfımızda olanları kıralım" sözlerin bir yere koyup, sipâhîler ağasından gayrı serdengeçdi

[884] ref' ÇY: -V
[885] olup ÇY
[886] Adana Ç: Haleb YV
[887] Haleb Ç: Adana YV
[888] ü inâyet ÇY: -V
[889] ü inâyet ÇY: -V
[890] kadîm ÇY: -V
[891] şartımız ÇY
[892] mukaddem ÇY: -V
[893] sözlerimizi ÇY

vesâ'irlerinden elli mikdârı şakī, yeniçeri odalarından birinci odaya varup, ittifâkların[895] söyleyüp "pâdişâhdan[896] ve vezîriazamdan emîn ve sâlih[897] değiliz", kendüler ile yek-dil ve yek-cihet[898] olmaların iltimâs eyleyicek oda yazıcısı, "الحمد لله تعالى[899], biz[900] pâdişâhımız hazretlerinden ve gerek vezîriazamdan hoşnûduz. Allâhü te'âlâ hazretleri[901] mu'ammer eyleye, cülûsiyye ve ulûfemizi virdi. Yeni işleyecek[902] ulûfemizi[903] dahi vaktinde ihsân buyurmaların va'de eyledi. Bu sözler ki,[904] söyledüğünüz söz nasıl sözdür,[905] kimden da'vâya geldiniz, çün pâdişâhdan, vezîriazamdan emîn değilsiz. Her biriniz füls-i ahmere muhtâc iken, beşer onar kîseye ve at ve mihâda ve ince bellü püskürme benlü püserlere mâlik oldunuz. Varın memleketlerinize gidin, vilâyet ve mansıb pâdişâhındır, diledüğünü azl ve nasb ider. Bizim pâdişâh ve vezîr ile da'vâmız yokdur. Aramızda[906] ve odamızda[907] bu cins söz[908] olmaz, çorba değil taşı bile kaparız" deyüp cümlesin kapudan taşra idüp, yeniçeri ağasına haber gönderirler. Ol dahi çorbacıları ve odabaşıları bütün[909] getürdüp, "neferâtınızı zabt ü rabt[910] idin, beynlerinde şöyle bir sû'-i hareket kasd olunmuş. Pâdişâhımızın kulağına değer ise cümlemizi eşedd-i ukūbetle katl ider. Aranızda ve odanızda[911] yaramazı tutmayınız.[912] Ve eğer[913] gitmezlerise tutup bize[914] teslîm idin, eğer[915] tutamazsanız bize ism ve resmiyle bildirin, tutup hakkından geliriz" tenbîhin ider. Anlar da gice orta sofa eyleyüp ağanın tenbîhin söyleyicek,[916] "hâşâ ve kellâ[917] biz pâdişâhımızın rızâ-yi humâyûnlarına muhâlif iş itmeziz ve eşkıyâya uymazız ve aramızda

---

[894] mansıbları ÇY
[895] ittifâk-ı ittihâdların ÇY: ittihâd -V
[896] pâdişâh hazretlerinden ÇY: hazretlerin -V
[897] ve sâlih ÇY: -V
[898] ve yek-cihet ÇY: -V
[899] te'âlâ ÇY: -V
[900] bizler ÇY
[901] te'âlâ hazretleri ÇY: -V
[902] işleyecek ÇY: -V
[903] ulûfelerimizi ÇY
[904] sözler ki ÇY: -V
[905] sözlerdir ÇY
[906] aralarımızda Ç: aramızda YV
[907] odalarımızda Ç: odamızda YV
[908] sohbet ÇY
[909] bütün Ç: -YV
[910] ü rabt Ç: -YV
[911] odalarınızda ÇY
[912] komayınız ÇY
[913] ve eğer ÇY: -V
[914] bize -Ç
[915] eğer ÇY: -V
[916] bir bir nakledicek ÇY
[917] ve kellâ ÇY: -V

olan[918] dursun, durmayan gitsün ve illâ cümlesin[919] katl ideriz" deyüp bu hayr-ı âkıbet üzre ahd ü mîsâk idüp du'â eyledüklerin, mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Dü-şenbih gün yeniçeri ağası vezîriazama arz ve[920] ol dahi Rikâb-ı humâyûna[921] telhîs eyledi. Ve câ-be-câ eşkıyâ dahi hadem ü haşem ile pür-silâh, bî-pervâ gürûh gürûh gezmeğe başlayup, şehr-i İstanbul güft-i gû ile doldu. Ve irteye kalur ise îkāz-ı fitne nümâyân, hemân bu gün tedârükü görülmek elzem oldu. Vüzerâ ve ulemâ ve bi-isrihim kul ağaları vezîriazam sarayına cem' oldukları mahalde, vârid olan hatt-ı humâyûn feth ü[922] kırâ'at olunup, mazmûn-ı mehâbet-meşhûnunda, "bu eşkıyâ ahşama değin mündefi' olmaz ise cümleniz siyâset olunmanızı mukarrer bilesiz" deyü tenbîh ü te'kîd buyurulmağın, ba'de'l-istişâre Yeniçeri Ocağı'na istimâleti mutazammın hatt-ı şerîf ısdâr ve irsâl buyurulmasını savâb gördüklerin Rikâb-ı humâyûna bildirdiler. Der-akab Büyük Mîrahûr Baltacı Mehmed Ağa ile hatt-ı humâyûn gönderildi. Vüzerâ ve ulemâ vezîriazam sarayında meks ü ikāmet[923] eyleyüp, yeniçeri ağasıyla kul kethudâsı cümle çorbacıları ve odabaşıları ve neferâtı ağasına getürüp mahzarlarında hatt-ı şerîf feth-i[924] kırâ'at olundukda, (295 b) "biz cümle pâdişâhımızın emrine fermân-bir kullarıyuz. Bu asl yaramazlara uymazız ve aramıza koymazız ve ocağımıza kabûl itmeziz" deyü feryâd ü figān[925] iderek Fatiha okuyup dağıldıkların, yeniçeri ağası vezîriazama bildirdi. Ve birkaç eşkıyâyı[926] meydândan tutup muhzır ağa ile gönderdi. Sâ'iri perâkende ve perîşân olup başçavuş ağa[927] dahi eşkıyâ ile birlik olmağın tutup habs eyledi. Ve ocak ağalarıyla kola binüp yirmi kadarın[928] dahi o gün[929] ele getürdü. Ahşama değin sipâhîlerden ve Sadr-ı sâbık Ahmed Paşa ve Çalık Ahmed Paşa tevâbi'inden dahi bir kaçı giriftâr oldu. Vücûd-ı habâset-i eşkıyâdan şehrin içi tathîr olup suyu soğulmuş[930] değirmene döndü. Ahşama karîb Sipâhîler Ağası Salih Ağa vezîriazam huzûruna da'vet ve geldüğü sâ'at bostancı odabaşıya teslîm ve Soğukçeşme kapusundan Hasbağçe'ye alınup Balıkhâne'de ümerâ-yi bahriyyeden İstefeli Hasan Paşa filukasıyla anda hâzır idi. Teslîm olup ve çekdirmesine tahmîl idüp, ol mahalde sâ'ir

---

918 duran ÇY
919 eşedd-i azâb ile Ç: eşedd ile Y: cümlesin V
920 ve -ÇY
921 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
922 ü ÇY: -V
923 ü ikāmet ÇY: -V
924 feth -ÇY
925 ü figān ÇY: -V
926 eşkıyâ-yi bed-âyîni ÇY: bed-âyîn -V
927 dedikleri la'în Ç: ağa YV
928 mikdârını ÇY
929 o gün Y: -V
930 çekilmiş Ç: soğulmuş YV

mahbûsların dahi kiminin odalarında, kiminin Boğazkesen hisârında kaydları görülüp deryâya atıldı. Ve kimi dahi Salih Ağa ile sefîneye vaz' olunup Midillü cezîresine nefy olunup güm oldu. Sikadan mesmû' olduğu üzre bu yolda bulunup küşte-i şemşîr olan erâzil-i eşkıyâ, üç binden mütecâviz idüğü tahkīka irdi. فلله الحمد والمنة [931] bu fitne-i uzmâ bu minvâl üzre âsân vechile mündefi' oldu. Silahdâr Ağası Gavur Hasan Ağa`ya sipâhîler ağalığı ve Çetre[932]-zâde Ahmed Ağa`ya silahdâr ağalığı inâyet buyuruldu. Ve mâh-ı Şaban`ın beşinci Penç-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i`nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün Vezîr-i sânî Küçük Osman Paşa kapudan ve selefi Aşçı Hacı Mehmed Paşa kapudanâ ve Edirne bostancıbaşılığından ma'zûl Suhte Ali Ağa yine Edirne bostancıbaşı ve selefi Kesici Hasan Ağa Avlonya paşası nasb olundu.[933] Ve on beşinci Pazar gün vezîriazam ricâsıyla Sadr-ı sâbık Rami Mehmed Paşa`nın cerâyimi afv buyurulmağın muhtefî olduğu mahalden zuhûr idüp Kıbrıs eyâleti tevcîh ü inâyet[934] buyuruldu. Ve kendüde mahfûz Sultân Mustafa Hân hazretlerinin mühr-i şerîfi alınup Hazîne-i âmireye vaz' olundu.

Vefât-ı Sultân Mustafa Hân

Sultân Mustafa Hân hazretleri hal' olunduğu günden beru gamından sâhib-i firâş ve âkıbet-i[935] marazı istiskāya tahvîl ve mesânesi dahi mesdûd olup etıbbâ ilâcından âciz kalmağın mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Şenbih günü ki; Kânûn-ı evvelin on sekizidir, dokuzuncu sâ'atde teslîm-i rûh eyledi. رحمة الله عليه رحمة واسعا[936] fakīr silahdâr bulunduğumuz hasebiyle taraf-ı pâdişâhîden techîz ü tekfîni bu kullarına tenbîh ve sipâriş buyurulmağın, evvelâ[937] vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı dîvânı Saray-ı âmireye da'vet ve Akağalar kapusu hâricine cem' oldukları vakitde, pâdişâh-ı mağfûrun cenâzesi Kuşhâne kapusundan çıkarılup derûn-ı sarayda İçoğlan Câmi'i önünde vâki' meydânda nihâde kılınan çergeye indirildi. Kendü vasiyyeti üzre bi-emr-i humâyûn Ayasofya Şeyhi Esîrî dâmâdı Mustafa Efendi ve baş imâmı Gonça-zâde Mustafa Efendi ve İmâm-ı sultânî Seyyid Mustafa Efendi ve Saray-ı humâyûn[938] kurrâsı Şeyh Mehmed Efendi

[931] والمنة ÇY: -V
[932] Çetre-petre ÇY
[933] olup, nâ'il-i merâm oldular ÇY
[934] ü inâyet ÇY: -V
[935] âkıbetü`l-emr ÇY: emr -V
[936] رحمةواسعا rahmeten vâsi'a ÇY: -V
[937] evvelâ -ÇY
[938] humâyûn ÇY: -V

mübâşeretleriyle[939] gasl ve tekfîn ve tabutuna üç sorguçlu mücevveze destâr vaz‘ olundukdan sonra kaldırılup, pâdişâh-ı penâh[940] hazretleri dahi Arz Odası sakafı altında iskemleye iclâs buyurmuşlar idi. Bükâ iderek akabince Akağalar kapusuna değin gidüp dâhil-i eşikde tevakkuf buyurdu. Ol mahalde vükelâ-yi devlet-i erkân esvâblarıyla cenâzeyi alup, gurûba karîb kapu önünde musallâya indirdiler. Mezkûr Şeyh Mustafa Efendi imâmetiyle namâzı kılındıkdan sonra götürdüler, Vâlide Câmi‘i Türbesi`nde babası yanına defn eylediler. Pâdişâh-ı mağfûr bin yetmiş dört senesi Zi`l-ka‘desi`nin sekizinci Salı gün beyne`s-salâteynde Edirne Sarayı`nda vücûda gelüp, bin yüz altı senesi Cemâziye`l-âhiresinin yirmi ikinci Pazar gün ammîsi Sultân Ahmed Hân yerine tahta geçüp, sekiz yıl, dokuz ay, on yedi gün saltanât eyledikden sonra vak‘a-i uzmâda hocasının rızâsın selb itmemekle hal‘ ve yüz kırkıncı gün fevt oldu. Bu takdîrce ömr-i şerîfi kırk sene dokuz ay on[941] üç güne bâliğ oldu. Pâdişâh-ı mağfûr orta boylu, seyr sarı sakallu, elâ gözlü, mülâhham, mücessem, muhibb-i ulemâ ve meşâyih ve şu‘arâ ve bülegâ ve tîr-endâzlık ve silahşorluk ile müte‘ârif ve mümtâz ve halîm ve selîm ve sehâ ve keremde ve ulûm ve fünûnda bî-nazîr, adle mâ’il, Hakka kā’il, sırât-ı müstakîme sâlik muharremâtdan müctenib, sâf-derûn, veliyyullâh bir âlî-cenâb pâdişâh-ı zî-şân idi. Mukaddem Meftûnî tahallus itmişiken sonra İkbâlî tahallus ihtiyâr eyledi. رحمة الله عليه رحمة واسعا[942] Mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Salı gün yeni gelen Venedik elçisi Dîvân-ı humâyûna da‘vet ve[943] ziyâfet olup mu‘tâd üzre hıl‘atlenüp vüzerâ akîbinde Arz Odası`nda pâye-i serîr-i a‘lâya yüz sürüp nâmesin sundu. Ve pîşkeşin arz eyleyüp, balyosluk ile Galata`da kaldı. Ve mâh-ı Ramazan`ın[944] on yedinci Penç-şenbih gün Sofa Köşkü`nde Hırka-i şerîf açılup du‘âlar[945] olundu.[946]

Azl ve nefy-i şeyhulislâm Mehmed Efendi
ve nasb-ı Paşmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi

Şeyhulislâm Mehmed Efendi sûretâ ehl-i ilm, ehl-i fazl, sâlih, mütedeyyin, vara‘-ı[947] takvâsı gâlib, hâyır-hâh-ı devlet olup, nihâyet pes-i perdeden erâzil-i eşkıyâ ile ihtilâtdan kasr-ı yed itmedüğünden gayrı, İstanbul kādısı olan beyler hocası dimekle ma‘rûf

---

[939] mübâşeretiyle Ç: mübâşeretleriyle YV
[940] penâh ÇY: -V
[941] on -ÇY
[942] رحمةواسعا ÇY: -V
[943] ve ÇY: -V
[944] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[945] du‘â vü senâ Y: vü senâ -V
[946] eyledi Ç: oldu Y: olundu V
[947] varâ‘ -ÇY

Ahmed Efendi ve imâm-ı sultânî olan Seyyid Mustafa Efendi'yle yek-dil yine bir îkâz-ı fitne içün gicelerde devr-i ebvâb itdikleri vezîriazam tarafından ma'rûz-ı Rikâb-ı humâyûn-ı şehriyârî[948] olmağın, mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Şenbih gün mu'tâd üzre talebeleriyle Hasbağçe'den sofaya gelüp Revan Köşkü'ne dâhil oldukları gibi vezîriazam ile Rumili sadrından munfasıl Paşmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi Bâb-ı humâyûndan saraya[949] da'vet olup[950] derd-mend Mehmed Efendi'nin haberi yok, doğru Sünnet Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[951] yüz sürüp, hatt-ı humâyûnla[952] şeyhulislâmlık kendüye tevcîh ü inâyet buyurulup, beyâz çukaya kaplu semmûr fâ'izü's-sürûr[953] erkân kürk ilbâs ve ikrâm[954] olundu. Selefi Mehmed Efendi Burusa'da ikâmet itmek üzre sâdır olan hatt-ı şerîfi fakîr götürüp henüz ahvâlden bî-habîr kendüyü huzûr-ı humâyûna[955] derse[956] getürmeğe geldim fikrinde idi. Hatt-ı şerîfi öpüp eline virdim. "Şevketlü, mehâbetlü[957] hünkârımız selâm eyledi, okusun hidmet-i du'âmızda olsun" buyurduğun ifâde-i hâl[958] eyledim. Dest-mâlden feth-i kırâ'at eyledikden sonra, "emr-i fermân şevketlü, mehâbetlü[959] hünkârımın"[960] deyüp meclisden kalkdı ve efendiler bakışı kaldılar. Koltuğuna girüp taşra çıkardım, bostancıbaşıya ve ol dahi Yalı Köşkü'nde Kapucubaşı Küçük Hasan Ağa'ya teslîm eyledi. Sandal ile alup Fenerbağçesi'nde âmâde olan çekdiriye tahmîl idüp Mudanya'ya, andan Burusa'ya getürdü. Ve akabince İstanbul Kâdısı Ahmed Efendi ile İmâm-ı sultânî Seyyid Mustafa Efendi meclisden kaldırılup bostancıbaşı mübâşeretiyle Yalı Köşkü'nde Kapucubaşı Receb Ağa'ya teslîm olup Kızıl Ada'da hâzır olan Manika Hüseyin Bey çekdirisine konup ve henüz Kırım'dan kendü gelen Tatar Hân-ı sâbık Devlet Giray Hân ile ma'an Rodos cezîresine nefy olundular. Vardıkda İmâm Mustafa Efendi kal'a zindânında mahnûk kılınup ve Kâdı Ahmed Efendi[961] ol mahalden dahi[962] kaldırılup Kıbrıs cezîresinde vâki' Magosa Kal'ası'na nefy olup az zamânda anda fevt oldu. Ve hâzır-ı bi'l-meclis Mekke-i mükerremeden ma'zûl ferîd-i asr Kara Halil Efendi'ye İstanbul

[948] şehriyâr-ı kişver-güşâ ÇY: kişver-güşâ -V
[949] saray-ı humâyûna Ç: humâyûn -YV
[950] olup Ç: -YV
[951] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[952] humâyûn-ı inâyet-makrûn ile ÇY: inâyet-makrûn -V
[953] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[954] ve ikrâm ÇY: -V
[955] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[956] dürûsa ÇY
[957] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[958] hâl ÇY: -V
[959] fermân şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[960] hünkârımızındır ÇY
[961] dahi +ÇY: -V
[962] dahi -ÇY

kazâsı ve Süleymâniye Hatîbi Hacı Mehmed Efendi'ye hünkâr imâmlığı inâyet-i aliyye-i husrevâne[963] buyurulup def'-i meclis kılındı. Ve Sipâhîler Ağası Gavur Hasan Ağa dahi zümre-i eşkıyâdan olup, nihânî nice fezâhati zâhir olmağın, mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih gün Selanik sancağı virilüp yerine Silahdâr Ağası Çetre-zâde Ahmed Ağa ve ânın yerine vezîriazam Kapucular Kethudâsı Musli Ağa nasb olundu. Ve cebecilerin baş kethudâsı Ramazan Ağa cebecibaşı nasb olup, selefi îkāz-ı fitneye sebeb olan Boşnak İbrahim Ağa Bağdad'a nefy olup vardıkda katl olundu. Ve cebecilerden sâhib-i kelâm Engerek Yılanı Küçük Ali nâm şakī dahi cebecibaşı hânesine da'vet ve bilâ-emân kayd ü bend kılınup gice hâlinde kayık ile Kızıl Ada'ya götürülüp boğdular[964] ve deryâya ilkā eylediler.[965] Ve Karakaş Mustafa dahi matlûbu üzre şerîf-i Mekke'ye mukarrer nâme-i humâyûn ve hıl'at ile gönderilüp Mısır'a vardıkda be-işâret-i âlî Kara Meydân'da boynu uruldu. Ve vücûd-ı eşkıyâ bu mahalde encâma irdi. Ve yirmi yedinci Pazar gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve akablerince Dubrovnik[966] elçisi girüp nâmesin sundu ve harâc-ı mu'ayyenesin arz ve teslîm eyledi. Ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi Penç-şenbih gün Bâbü's-sa'âdede pâdişâh-ı cihân[967] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[968] üzre a'yân-ı dîvân ile bayramlaşup âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'i'nde bayram namâzın kılup[969] geldiler.[970] Ve Şâm-ı şerîf ve Şâm-ı Trablus eyâletlerine mutasarrıf Emirü'l-hacc Vezîr Arslan Mehmed Paşa'nın fevti haberi gelmeğin eyâlet-i mezbûrûn ile emîrü'l-haclık Adana Beylerbeyisi Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya ve eyâlet-i Adana Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya[971] tevcîh ü inâyet[972] olundu. Ve mâh-ı mezbûrun sekizinci Penç-şenbih günü ki; Şubat'ın üçüdür, işbu muharrir-i vekāyi'-i hakīre yolumuzla vezâret ile eyâletler teklîf ve muhayyer kılınmağın, züğürtlükden ve zamânenin germ ü serdinden ve eyâletlerin harâbât ve hukūk-ı ibâdullâh havfindan ibâ ve ictinâb idüp tekā'üd ihtiyâr itmeğin, yevmî üç yüz akçe Hâsoda tekā'üdlüğü ve bir mikdâr ta'yînât ihsân **(296 a)** buyuruldu. Ve on ikinci Dü-şenbih gün beyne's-salâteynde Sünnet-i seniyye-i lihyemizi icrâ eyledik ve on beşinci Penç-şenbih gün yedimizde olan

---

[963] husrevâne ÇY: -V
[964] boğulup lâşe-i murdârın ÇY
[965] atıldı ÇY
[966] Dubro-venedik ÇY
[967] cihân ÇY: -V
[968] kadîm ÇY: -V
[969] edâ idüp ÇY
[970] giru avdet eylediler ÇY
[971] paşalara ÇY
[972] ü inâyet ÇY: -V

mücevherâtı halefimize teslîm eyledikden sonra Sünnet Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[973] yüz sürüp, "Hakk celle ve alâ[974] hazretleri şevketlü, mehâbetlü[975] efendimin[976] mübârek vücûd-ı humâyûnların hatâsız eyleye. Bu kulları menkûb kalmış bir ednâ çâkerin idim. Bu rütbe ile mesrûr ve bu nân-pâre ile memnûn eyledin. Cenâb-ı bârî-yi te'âlâ şevketlü[977] efendimi iki cihânda mesrûr-ı[978] handân[979] eyleye" didim. "Ben de senden ve hidmetinden hoşnûd idim. Allâh te'âlâ hazretleri[980] senden hoşnûd ve râzı[981] ola, etmeğin hayrın göresin" buyurup yeşil çukaya kaplu bir a'lâ erkân semmûr fâ'izü's-sürûr[982] kürk ilbâs ve iki çıraklık ve dokuz kîse nakd-i acemîlik ihsân ile mümtâzü'l-akrân buyurdu. Ve mübârek ayağın öpüp du'â iderek taşra çıkdım. Hırka-i şerîf kurbünde dört rek'at namâz kılup[983] du'âdan sonra âlây-birle vezîriazam hânesine varup mihmân olduk. Andan Demirkapu kurbünde Elvân-zâde Mahallesi'nde cidâr-ı hisâr üzre deryâya nâzır bir hâne iştirâ idüp temekkün olduk. Ve irtesi Cuma gün ümerâ-yi bahriyyeden Freng Abdurrahman Paşa kapudanâ olup selefi Aşcı Hacı[984] Mehmed Paşa'ya ber-vech-i tekâ'üd Suğla sancağı tevcîh ü inâyet[985] olundu. Ve yirmi dördüncü Şenbih gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân'dan arz ve dil gelüp Moskov keferesinin sulha[986] mugâyir hareketin i'lâm itmeğin Vezîr-i râbi' Firârî Seyyid Defterdâr Hasan Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp, Özü muhâfazasına serdâr ta'yîn olunup yanına mükemmel kapusu ve kendü[987] eyâleti[988] askeri ve Özü Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Yusuf Paşa dahi kapusu ve eyâleti askeriyle me'mûr olup Karadeniz yalılarında vâki' ne denlü kılâ' var ise meremmet[989] olmak ve müstahfizân ve ma'ûnetleri görülüp her kal'a[990] altında seksener nefer müsellah pâk levendleriyle birer fırkate âmâde ve müheyyâ[991] bulunmak üzre fermân sâdır oldu. Ve Serdâr Hasan Paşa

---

973 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
974 hazret-i Allah celle şânühû ÇY
975 mehâbetlü Ç: -YV
976 efendimizin ÇY
977 şevketlü ÇY: -V
978 ve râzı +Ç: -YV
979 handân ÇY: -V
980 te'âlâ hazretleri ÇY: -V
981 ve râzı ÇY: -V
982 fâ'izü's-sürûr Y: -ÇV
983 kıldım ÇY
984 Hacı -Ç
985 ü inâyet ÇY: -V
986 sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
987 kendü -Ç
988 ve kendü ve +C: -YV

varup irişince Yusuf Paşa Babadağı Kışlası'ndan çıkup dernek ve[992] cem'iyyet itmek üzre tenbîh buyurulup ahkâm-ı şerîfe gönderildi. Ve yanına beş oda yeniçeri irsâl buyuruldu. Vezîr-i sânî kapudan Küçük Osman Paşa dahi on yedi kıt'a çekdiri ve kapudânâ ile dokuz kıt'a mîrî kalyon ile Karadeniz muhâfazasına me'mûr olup Akdeniz'e dahi beş kıt'a bey gemisiyle, beş kıt'a mîrî kalyon ta'yîn olundu. Ve Büyük Rûznâmeci Bakkal oğlu Hacı Mehmed Efendi ikinci def'a baş defterdâr nasb olundu. Ve mâh-ı Zi'l-ka'de'nin altıncı Çehâr-şenbih gün Mart vâki' olup[993] bu yıl kebîse idi. Ve on üçüncü Çehâr-şenbih gün gürûh-ı mekrûhdan bakıyye[994] kalan Zağarcıbaşı Dubnitseli Hüseyin Ağa ile Seksoncubaşı Aksaraylı Ahmed Ağa Gelibolu'ya nefy olup seksonculukdan ma'zûl Arnavud Osman Ağa zağarcıbaşı ve Vefâlı İsmail Ağa seksoncubaşı nasb olundular. Ve bir seneden beru sâbıkā Erdel Kralı olan Rakoci oğlu evlâdından, Leh'den bir Macar keferesi zuhûr itmekle Macar vesâ'ir derinti kefereden ve serhadliden yanına cem' olan altmış bin kadar[995] asker ile Nemçe üzerine müstevlî olup Erdel ve Orta Macar memleketlerinin ekserin zabt u rabt[996] eyledüğü haber Der-i devlete[997] vâsıl olmağın Belgrad ve Tımışvar muhâfazasına beşer yüz nefer yeniçeri gönderildi. Ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin dokuzuncu Dü-şenbih gün Hüseyin Bey mübâşeretiyle Mısır hazînesi gelüp dâhil-i Hazîne-i âmire oldu. Ve onuncu Salı gün pâdişâh-ı islâm[998] hazretleri mu'tâd-ı kadîm üzre Bâbü's-sa'âde'de a'yân-ı dîvân ile bayramlaşup âlây-birle Vâlide Câmi'i'nde varup salât-ı îdi kılup geldiler.[999] Ve hidmet-i humâyûnda silahdâr nâmına olan Mender Masdısı İbrahim puştlukdan gelme bir muğlim-i sefîh, kahbe-i devrân olmağın şehirden Yancıklı Mehmed nâmında meftûn olduğu bir oğlanı, gicelerde saraya getürdüp firâşında zevklendüğü ma'lûm-ı pâdişâhî olmağın irtesi Çehâr-şenbih gün mağdûben bostancıbaşıya teslîm olup katli mûcib iken, yine terahhum eyleyüp Üsküdar'da kendü hânesine nefy olup, eşyâsı Hazîne-i âmireye alındı. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Şenbih gün İstanbul kazâsından munfasıl Atâullah Mehmed Efendi'ye Anadolu sadrı[1000] inâyet-i ihsân[1001] buyuruldu. Ol gün beşinci def'a Abdülkerim Ağa topcubaşı olup bir aydan sonra hatt-ı şerîfle azl ve yerine ocak kethudâsı Mazlum Ali Ağa nasb olundu.

[992] ve -Y
[993] olup -Ç
[994] bakıyyetü's-süyûf ÇY: süyûf -V
[995] mikdârı ÇY: -V
[996] u rabt ÇY: -V
[997] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[998] islâm ÇY: -V
[999] giru avdet eylediler ÇY
[1000] sadâreti ÇY
[1001] ihsân ÇY: -V

Tebeddülât-ı manâsıb

Ve Şam'dan ma'zûl Emîrü'l-hacc-ı sâbık Adanalı[1002] Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa'ya Rakka eyâleti virilmişidi. İki yüz bayrak levendât ile mansıbına vardıkda ahâlî-i vilâyet "biz bunun zulmüne[1003] tâkat getüremeyiz" deyüp cümlesi kılıç kuşanup şehre komayıcak, ol dahi muhâsara idüp tarafeynden ceng ü cidâl-i harb ve kıtâl[1004] üzre oldukların ve eğer Der-i devletden imdâd ü i'ânet olunmayup, üzerlerinden bu zulm[1005] ref' olunmaz ise bi'l-cümle helâk olacakların Rikâb-ı humâyûna[1006] arz-ı[1007] mahzar itmeleriyle azl olup, ma'zûlen vilâyetinde oturmak üzre ahkâm-ı şerîfe gönderildi. Ve Hanya'dan ma'zûl Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa'ya Haleb eyâleti ve selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Rakka eyâleti ve Selanik sancağından ma'zûl Vezîr Genç Ali Paşa'ya Karaman eyâleti[1008] ve selefi Bodur Mustafa Paşa'ya Maraş eyâleti ve Kefe'den ma'zûl Sarı Abdurrahman Paşa'ya Tunus eyâleti ve Acem Mehmed Paşa[1009] karındaşı Mustafa Paşa'ya Cezâyir eyâleti ve Serhoş İbrahim Paşa'ya Burusa sancağı tevcîh ü inâyet[1010] buyurulup, Van Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa ile Sivas Beylerbeyisi Dorucan Ahmed Paşa'nın mansıbları mübâdele olup Rumili'nden ma'zûl Vezîr[1011] Kandilci Hüseyin Paşa'ya vezâret-i sânî hâslarıyla nişancılık virilüp Kubbealtı'na oturdu. Ve Niş Muhâfızı Dellak Ali Paşa'nın yine vezâreti ibkā olup Tımışvar muhâfazasına ta'yîn buyuruldu. Ve sene dahi[1012] bunda encâma irdi.

1002 Edirneli ÇY
1003 zulm ü te'addîsine ÇY: ü te'addîsi -V
1004 ve kıtâl ÇY: -V
1005 zâlim ve gaddâr Ç: zâlim-i gaddâr Y: zulm V
1006 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
1007 arz ÇY: -V
1008 ve selefi... Karaman eyâleti -ÇY
1009 Paşa'nın ÇY
1010 ü inâyet ÇY: -V
1011 Vezîr -ÇY
1012 dahi ÇY: -V

Bin yüz on altı senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin yedinci Dü-şenbih günü ki; ibtidâ-yi Mayıs'dır, mu'tâd-ı kadîm üzre Donanma-yı humâyûn çıkup Vezîr-i sâlis Kapudan Küçük Osman Paşa vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[1] yüz sürüp serâserli kürk giyüp Karadeniz'e me'mûren azîmet eyledi. Ve Basra Beylerbeyisi Aşçı oğlu Mehmed Paşa'nın fevti haberi gelmeğin yerine Bağdad Vâlîsi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa ve ânın yerine Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Eyyüblü Hasan Paşa ve ânın yerine Tımışvar'dan ma'zûl Vezîr Helvacı Yusuf Paşa nasb olundu. Ve on birinci Cuma gün Dârü's-sa'âdeti'ş-şerîfe[2] Ağası Küçük Abdurrahman Ağa ile İç Hazînedâr Nur[3] Mehmed Ağa azâd olup Mısır'dan ulûfe ve cerâye ta'yîn olundu. Ve yerlerine Vâlide Sultân hazretlerinin baş ağası Uzun Süleyman Ağa'ya Dârü's-sa'âde ağalık ve Musâhib-i şehriyârî[4] Eyyüb Ağa'ya iç hazinedârlık inâyet ü ihsân[5] buyuruldu. Ve irtesi Şenbih gün Tersâne bağçesine göç-i humâyûn vâki' oldu. Hırka-i mübâreke ve Sancak-ı şerîf bile getürüldü. Ve on sekizinci Cuma gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[6] hazretleri Okmeydanı'nda dokuz yüz kes atup pehlivân olmağla mahalline taş diküp pehlivânlara tertîb-i ziyâfet idüp herbirin mertebelerince atiyye-i ihsân[7] ve akmişeler ile mesrûr-ı dil-şâd kıldı. Ve yirmi seneye karîb mahalden beru sikke ahvâli müşevveş ve pâre dahi dört akçeye olmağın fukarânın hâli dîger-gûn olmuşidi. Mâh-ı mezbûrun yirmidördüncü Penç-şenbih gün cedîd pâre ve çil akçe çıkup kesik pâre ve züyûf akçe geçmemek üzre muhkem tenbîh buyuruldu. Kesik pâre ve züyûf akçesi olan Darbhaneye götürüp onbuçuk dirhem mağşûş sikke yerine on dirhem yeni sikke almak üzre dellâl nidâ ittirildi. Ve mâh-ı Safer'in ondördüncü Çehâr-şenbih gicesi husûf-ı küllî vâki' oldu. Ve yirmi altıncı Dü-şenbih gün Tersâne'de binâ olunan bir kıt'a kebîr kalyon suya indirilüp ser-kârde olanlarına huzûr-ı humâyûnda hil'atlar giydirilüp ihsânlar verildi. Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on ikinci Dü-şenbih gün Vâlide Sultân Câmi'i'nde mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı cihân[8] hazretleri du'âda[9] hâzır bulundular. Ve on dokuzuncu Dü-şenbih gün Cidde Vâlîsi Vezîr Baltacı Süleyman Paşa'ya Mısır hükûmeti tevcîh buyurulup, kethudâsı Baltacı İsmail'e Cidde sancağı inâyet olundu. Ve pâdişâh hazretleri

---

[1] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr V
[2] şerîfe ÇY: -V
[3] Fevr Ç: Nur YV
[4] şehriyârî Ç: -YV
[5] ü ihsân ÇY: -V
[6] âlî-cenâb ÇY: -V
[7] ihsân ÇY: -V
[8] cihân ÇY: -V
[9] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V

Tersâne bağçesinde yüzbir gün mikdârı[10] ikāmetden[11] sonra mâh-ı Rebî'u'l-âharın yirmi beşinci Çehâr-şenbih gün Karaağaç bağçesine nakl-i hareket buyurdular. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin altıncı Şenbih gün Vezîriazam Kethudâsı İzmirli İsmail Ağa'ya altıncı vezâret hâsları virilüp kubbe-nişîn oldu. Ve ber-vech-i arpalık Hamid sancağına mutasarrıf Vezîr Boşnak Sarı Hüseyin Paşa'ya Şam eyâleti ve Rakka'dan ma'zûl Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa'ya ber-vech-i arpalık[12] Kudüs-i şerîf ve Gazze ve Remle ve Nablus ve Aclun ve Leccun sancaklarıyla emîrü'l-haclık tevcîh ve inâyet buyuruldu. Ve Saray-ı atîk teberdârlarından Hacı Ali Ağa'ya küçük mîrahûrluk ve selefi Kuşcu Mustafa Ağa'ya kapucu başılık verildi. Ve onuncu Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[13] hazretleri külliyetle Yeni Saray'a nakl eyledi. Ve yirmi üçüncü Salı gün sadr-ı sâbık Daltaban Mustafa Paşa kethudâsı Arnavud **(296 b)** İbrahim Ağa'ya silahdâr ağalığı ve selefi Musli Ağa'ya sipâhîler ağalığı tevcîh ü inâyet[14] olundu.

Azl-i Vezîriazam Hasan Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Kalaylıkoz Ahmed Paşa

Vezîriazam Dâmad Moralı Hasan Paşa hazretleri[15] ekser pâdişâh hazretlerinin[16] hilâf-ı rızâ-yı humâyûnlarında olduğundan gayrı ba'zı sû'-i ahvâl ve akval-i ef'âlin dahi istimâ' buyurmağın muğber-i hâtır-ı şehriyârîleri olup tebdîli lâzım gelmeğin kendüyü tebdîllerde kayık ile etrâfi[17] gezdirip, yazın kalyoncu, kışın kayıkcılık ve balıkcılık ile ta'îş[18] iden Sirozlu Kel İbrahim nâm bir meçhûl levend ile nihânî Kandiye muhâfızı Vezîr Kalaylıkoz Ahmed Paşa'ya vezâret-i uzmâ hatt-ı şerîfi gönderip bir gün mukaddem gelmeğe sa'y ve dikkat[19] itmesini derc ve tenbîh buyurmuş ve Kayıkcı Kel İbrahim'e[20] eğer bu hidmeti vücûda getürebilirsen azîm devlete irmeği mukarrer bilmesini va'ad buyurmuş, ol dahi bâzer-gân üslûbunda bir şeytiyeye girüp vâfir tahta ve direk[21] yükledüp Akdeniz'e salmış, muvâfık-ı eyyâm[22] ile varup hatt-ı şerîfi teslîm eylemiş, Ahmed Paşa dahi kethudâsını yerine vekîl nasb idüp yine ol şeytiye ile sâlimen Küçükçekmece'ye vâsıl

[10] mikdârı ÇY: -V
[11] ikāmet ve ârâmdan Ç: ikāmet-i ârâmdan Y: ve ârâm -V
[12] Hamid... arpalık -ÇY
[13] cihân-penâh ÇY: -V
[14] ü inâyet ÇY: -V
[15] hazretleri ÇY: -V
[16] ekser pâdişâh hazretlerinin -ÇY
[17] etrâfi ÇY: -V
[18] medâr-ı ma'aş ÇY
[19] ve dikkat ÇY: -V
[20] dedikleri adama +ÇY: -V
[21] ve direk ÇY: -V
[22] rüzgâr ÇY

olduğun Dârüs's-sa'âde ağası tavassutuyla Rikâb-ı humâyûna[23] arz u i'lâm idicek, mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Pazar gicesi ki; Eylül'ün on yedisidir, âlem agyârdan hâlîyken Dârü's-sa'âde[24] ağasının Üsküdar'da imâret basmak bahânesiyle nısfü'l-leylde sandalı indirilüp Kozbekciler halîfesi Kirli Ahmed varup getürmeğe gönderildi. Ve gün doğarak gelüp Hastalar önünden çıkup ol mahalde olan kapudan Hasbağçe'ye ve andan Kozbekciler'de bir hânede hıfz olundu. Ol gün vezîriazam dahi mu'tâd-ı kadîm[25] üzre Saray-ı âmirede dîvân sürerken taraf-ı pâdişâhîden[26] "dîvândan sonra zevcesi Hatice Sultân ile ma'an Ayvansaray yalısına varup tertîb-i ziyâfet eylesün bende çok[27] eylenmez varırım" haberin göndermeğin öylece itmişler idi. Der-akab kapucular kethudâsı Veli Ağa'yı irsâl buyurup mühr-i humâyûnların aldırdı. Ve Bağdad Köşkü'ne teşrîf buyurdukdan sonra Kalaylıkoz Ahmed Paşa'yı getürdüp âna teslîm eyledi ve[28] kānûn-ı kadîm[29] üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirüp mu'azzez hânesine gönderdi. Selefi Hasan Paşa'nın dile gelmez fezâhati, gâvurluğu[30] katle sezâ ve kabâhati zâhir iken yine emekdârlığına merhameten azille ta'zîr, nefy ile tahkīr idüp tekā'üd hâsları virdi. Ve İznikmid'de mîrî sarayda ikāmet itmek üzre zevcesi Hatice Sultân ile bir çekdiriye koyup yolladı.

Tebdîlât-ı manâsıb

Bu mahalde Mısır'dan yedi ocakdan mahzar gelüp, vâlî-i Mısır Vezîr[31] Süleyman Paşa'yı vâliliğe kabûl itmeziz, henüz daha Cidde'den gelmedi. Geldüğü hînde şehre[32] komazız, şevketlü[33] pâdişâhımız hazretleri bundan gayrı her kimi gönderir ise kabûl ideceklerin recâ vü niyâz[34] itmeleriyle Vezîr Süleyman Paşa yine Cidde beyi ve selefi İsmail Paşa yine kethudâsı nasb olup Kıbrıs Beylerbeyisi sadr-ı esbak[35] Rami Mehmed Paşa'ya Mısır eyâleti ve kubbe-nişîn vezîr-i râbi' Sirke Osman Paşa'ya Eğriboz sancağı ve selefi Vezîr Numan Paşa'ya Kandiye eyâleti, Vezîr-i hâmis Çorlulu Ali Paşa'ya Şam-ı Trablus eyâleti ve selefi Divrikli İbrahim Paşa'ya Hamid sancağı ve[36] Vezîr-i sâdis İzmirli

---

[23] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[24] Dârü's-sa'âdetü'ş-şerîfe ÇY: şerîfe -V
[25] kadîm ÇY: -V
[26] pâdişâh-ı cihân hazretlerinden ÇY: hazretleri -V
[27] çok ÇY: -V
[28] ve Ç: -YV
[29] kadîm ÇY: -V
[30] gâvurluğu Ç: -YV
[31] vezîr -Ç
[32] şehrimize bir dürlü ÇY
[33] şevketlü ÇY: -V
[34] vü niyâz ÇY: -V
[35] sâbık Ç: esbak YV
[36] Vezîr Numan... sancağı ve -ÇY

İsmail Paşa'ya Kıbrıs eyâleti ve vüzerâdan Amasya'da mütekā'id Ebu Kavuk[37] Mehmed Paşa'ya yine vezâretle Adana eyâleti ve silahdârlıkdan menfâ Mender Masdısı İbrahim'e vezîriazam şefâ'atiyle vezâretle Şehrizor eyâleti ve Basra'dan ma'zûl kethudâ Koca Hasan Paşa'ya Kastamonu sancağı tevcîh ü inâyet[38] olundu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin ikinci Penç-şenbih gün Rumili Kadıaskeri Abdürrahim-zâde Yahya Efendiyle İstanbul Kadısı Kara Halil Efendi azlinden Rumili sadrı yine Rumili'nden munfasıl Hekim-zâde Yahya Efendi'ye ve İstanbul kazâsı Edirne'den munfasıl[39] Abdullah Efendi'ye ihsân-ı[40] inâyet buyuruldu. Ve dördüncü Şenbih gün Sadr-ı[41] sâbık Hasan Paşa mensûbâtından Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Cebeli[42] Hüseyin Ağa[43] mazbûtü'l-lisân olmayup umûra müdâhale itmek töhmetiyle hâric-i Bâb-ı humâyûnda katl olunup ve musâhib Cüce Hamza Harput'a nefy olundu. Ve yedinci salı gün Dîvân-ı humâyûnda vezîriazam hazretleri[44] kapaniçe[45] ve kubâdî giyüp Arz Odası'nda pâye-i serîr-i sa'âdet-[46]masîre yüz sürdü. Ve[47] ol gün Bostancıbaşı Çoban Ali Ağa'ya iki yüz akçe tekā'üd virilüp yerine Hâssa Haseki Türk Uzun Mustafa bostancıbaşı ve ânın yerine Kozbekciler halîfesi Kirli Ahmed haseki ağa oldu. Ve onuncu Cuma gün mukaddemâ kapu ağalığından ma'zûl Hacı Mustafa Ağa yine kapu ağalığıyla içeru alınup selefi Hacı Abdullah Ağa mezbûrun tekā'üd ulûfesi ve ta'yînâtıyla taşra çıkdı. Ve silahdâr ağalığından ma'zûl Kara Osman Ağa yine ol mansıb ile bekâm ve selefi Arnavud İbrahim Ağa sipâhîler ağalığıyla nâ'il-i merâm oldu. Ve on dördüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen ve Lezez mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ol gün Özbek Hânı cânibinden ubûdiyyet-nâmesiyle gelen elçisi ziyâfetlenüp ve[48] hıl'atlenüp bir mikdâr hediyesiyle Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[49] yüz sürdü. Ve irtesi Galata'da bir Fransız kalyonunun cebehânesi tutuşup hark ve gark oldu. Ve[50] ol gün gürûhdan[51] bakıyye kalan Nakībü'l-eşrâf Seyfî-zâde İbrahim Efendi azl

[37] Arnavud Ç: Ebu Kavuk V: -Y
[38] ü inâyet ÇY: -V
[39] ma'zûl Ç: munfasıl YV
[40] ihsân ÇY: -V
[41] sadr -Ç
[42] Cebelî -Ç
[43] Ağa -Ç
[44] hazretleri Ç: -YV
[45] kamaniçe Ç: kapaniçe YV
[46] sa'âdet ÇY: -V
[47] ve Ç: -YV
[48] ve -Ç
[49] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[50] ve Ç: -YV
[51] gürûh-ı mekrûhdan Ç: mekrûh -YV

ve Burusa'ya nefy oldu.[52] Yerine Edirne kazâsından munfasıl Sahhâf-zâde Mehmed Efendi nasb olundu. Ve Rumili sadrından[53] Abdürrahim-zâde Deli Yahya Efendi'yle sâbıkā Fetvâ Emîni Sümüklü Mehmed Efendi'den sû'-i hareket hiss olunmağın Yahya Efendi arpalığı olan Ankara'ya ve Mehmed Efendi Kıbrıs'a nefy olundular. Ve[54] on altıncı Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[55] hazretlerin vezîriazam Tersâne Bağçesi'ne da'vet ve ziyâfet eyledi.

Velâdet-i Fatma Sultân

Mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[56] hazretlerinin Fatma nâm bir sultânları vücûda geldi. Üç gün ancak gündüzlerde İstanbul'da şehir donanması olup, dördüncü gün her esnâf âlâylarıyla firka firka Âlây Köşkü altından huzûr-ı humâyûnlarından geçdiler ve hattâ Topcubaşı Ali Ağa dahi sekiz mavna üzerine tertîb eylediği sal üzre kırk pâre şâhî toplu kal'ayı Yalı Köşkü önüne getürüp müsellah altmışar nefer serdengeçdi ve âlât-ı metris ile memlû iki adet sallar etrâfın kuşadup tarafeynden azîm muhârebeden sonra yürüyüş ile kal'ayı feth idüp, misli sebkat itmemiş mahâret izhâr itmeleriyle zâbitleri kaftân giyüp neferâtı ihsân-ı enâm[57] ile mesrûr kılındılar.[58] Ve ahşamısı envâ'-ı dürlü fişekler ile âlemi[59] rûz ve rûşen eylediler. Ve yirmi sekizinci Salı gün Dağıstan pâdişâhı[60] Eyüge Hân'ın ubûdiyyet-nâmesiyle gelen elçisi Dîvân-ı humâyûna[61] da'vet ve ziyâfet ve hıl'atlenüp Arz Odası'nda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil oldu. Ve Vezîr-i sâlis Kapudan Çerkes Küçük Osman Paşa me'mûr olduğu üzre Azak boğazında binâ olunan yeni kal'ayı tamâm eyleyüp, top ve tüfeng ve mühimmât-ı cebehâne ve zahîre ve müstahfizân-ı askerin vaz' ve tertîb eyledikden sonra, mukaddem mîrî kalyonları yollayup selâmet-birle İstanbul'a gelmişler idi. Kendü dahi çekdirir ile Kefe'den salup Kevken limanında lenger-endâz üzre iken بامر الله تعالي Kestane Karası nâmıyla şöhret bir azîm karayel furtunası zâhir olmağın, yedek ile dokuz kıt'a çekdirir kenâra urup, içinde olan levend ve esîrleriyle helâk, kendü bâkī baştarde ve dokuz pâre çekdirir ile halâs olup mâh-ı Receb'in altıncı Salı gün İstanbul'a dâhil oldu. Mu'tâd-ı

[52] olup Ç: oldu YV
[53] sadâretinden Ç: sadrından YV
[54] ve -Ç
[55] cihân-penâh ÇY: -V
[56] cihân-penâh ÇY: -V
[57] enâm ÇY: -V
[58] oldular Ç: eylediler Y: kılındılar V
[59] âlemi -Ç
[60] hâkimi Ç: pâdişâhı YV
[61] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V

kadîm[62] üzre vezîriazam kulları[63] vesâtatıyla[64] Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[65] yüz sürüp serâserli kürk giydikden[66] sonra şenlik iderek Tersâne-i âmireye vâsıl oldu. Ve bi-emr-i humâyûn müceddeden bir yedek ve kethudâ gemisi ta'mîrine mübâşeret olup, çekdirirleri zâyi' olan beylere kapudan paşa birer kîse akçe virmek buyuruldu. Ve bu sene-i mübârekede kapudan paşanın çendan hidmeti makbûle geçmeyüp[67] bir ay mukaddem İstanbul'a[68] gelmeğe vaktin müsâ'adesi var iken hâlâ Kırım Hân'ı Hacı Selim Giray Hân'ın[69] kulu ve Harem-i hâss-ı pâdişâhîye çerâğı olup efendisine buluşmak ve Tatar tâ'ifesine sakalbaşı dağıtmak zu'muyla Kefe'den[70] bir ay mikdârı zamân meks ü ikāmet[71] eyleyüp vakit mürûr ve bu vechile donanmanın[72] fezâhatine sebeb olduğundan gayrı, silahdârlıkdan çıkaldan beru her ne hidmete me'mûr oldu ise zulümden ve hîle ve hud'a ve ihânetden hâlî olmaduğu nümâyân olmağın, mâh-ı mezbûrun sekizinci Penç-şenbih gün rûz-ı Kasım'dır, kapudanlıkdan azl olup Sayda-Berut sancağı verildi.[73] Ve kapudanlık vezâretle Büyük Mîrahûr Baltacı Pakca Mehmed Ağa'ya ve büyük mîrahûrluk, Vezîriazam Kethudâsı Osman Ağa'ya inâyet ü ihsân[74] buyuruldu. Ve on ikinci Dü-şenbih gün Harem kapusu önünde surre çıkdı. Ve on üçüncü Salı gün Mısır'dan ma'zûl Türk Hasan Efendi'ye İstanbul kazâsı verildi.[75] Ve on yedinci Şenbih gün vezîriazamın sâbıkā kethudâlığı hidmetinde olan Burusa Vâlîsi Boşnak Hasan Paşa'ya yeniçeri ağalığı inâyet-i ihsân[76] buyurulup, selefi Çelebi Mehmed Ağa ile Kul Kethudâsı Gürcü Yusuf Ağa'ya tekā'üd virilüp Zağarcı Arnavud Osman Ağa kul kethudâsı ve Seksoncu Tortumlu[77] İbrahim Ağa zağarcı ve Turnacı Mehmed Ağa seksoncu nasb olundu. Ve mâh-ı Şa'bân'ın[78] üçüncü Dü-şenbih gün gümrük emânetinden ma'zûl İzmirli Ahmed Ağa'ya silahdâr ağalığı ve selefi Kara Osman Ağa'ya **(297 a)** sipâhîler ağalığı ve ânın selefi Arnavud İbrahim

---

[62] kadîm ÇY: -V
[63] kulları ÇY: -V
[64] vesâtatlarıyla Y: vesâtatıyla ÇV
[65] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[66] ilbâs olundukdan ÇY
[67] makbûl-i humâyûn olmayup ÇY
[68] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[69] hazretlerinin Ç: hânın YV
[70] Kefe'de Ç: Kefe'den YV
[71] ü ikāmet ÇY: -V
[72] Donanma-yı humâyûnun ÇY: humâyûn -V
[73] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[74] ü ihsân ÇY: -V
[75] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[76] ihsân ÇY: -V
[77] Tortuklu Ç: Tortumlu YV
[78] Şa'bânü'l-mu'azzamın ÇY: mu'azzam -V

Ağa'ya Selanik sancağı[79] tevcîh ü inâyet[80] ve ânın selefi Gavur Hasan Paşa, Sofya Vâlîsi Vezîr Nalband-zâde Firârî Hasan Paşa yediyle katl olundu. Ve dördüncü Salı gün Anadolu Kadıaskeri Ataullah Mehmed Efendi azlinden yerine İstanbul'dan ma'zûl Kara Bekir Efendi müteheyyi' iken vezîriazam ameliyle Edirne'den munfasıl Mecdî Mehmed Efendi mevsûl buldu. Ve on beşinci Şenbih gün Tersâne'de binâ olunan bir kıt'a kalyon suya indirilüp, şevketlü, mehâbetlü[81] pâdişâh[82] hazretleri du'âda hâzır bulundu. Kapudân paşaya serâserli kürk ve ser-kârde olanlara kaftân giydirilüp, kapudan paşanın tertîb eyledüğü ziyâfeti[83] tenâvül buyuruldu.[84] Ve bu mahalde İnebahtı Muhâfızı Vezîr Doğramacı Mehmed Paşa'nın fevti haberi gelmeğin yerine Sakız'da menfâ ve mütekā'id sadr-ı sâbık Sührablı Ahmed Paşa'nın vezâreti ibkā ve ta'yîn buyuruldu. Ve yirminci Penç-şenbih gün bâ-fermân-ı humâyûn devletlü Vâlide Sultân hazretleri evlâd yerine besledüğü Eğlence mülakkab Emine Hanım'ı işbu muharrir-i[85] abd-i hakīrlerine[86] tezvîc buyurdular. Ve yirmi beşinci Salı gün Trabzon Beylerbeyisi Vezîr Boşnak Yusuf Paşa'nın dahi fevti haberi gelmeğin, eyâlet-i mahlûle yine eyâlet-i mezbûre âlây beyîsi Süleyman Ağa'ya ve eyâlet-i Anadolu vüzerâdan mütekā'id Trabluslu Arnavud Osman Paşa'ya yine vezâretle ve eyâlet-i Rakka selefi Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya ve eyâlet-i Sivas selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Erzurum selefi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya ve eyâlet-i Van selefi Vezîr Köse Halil Paşa'ya tevcîh ü inâyet[87] buyurulup ve ânın selefi Durucan Ahmed Paşa, Kapucubaşı Freng Mustafa Ağa yediyle Van'da katl olundu. Ve Tımışvar Vâlîsi Vezîr Tellak Ali Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp, selefi Vezîr Firârî Hasan Paşa Belgrad muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Çavuş-zâde Hasan Paşa Tımışvar muhâfazasına ta'yîn buyuruldu.

Azl ve nefy-i Vezîriazam Kalaylıkoz Ahmed Paşa
ve tevcîh-i mühr-i vezâret Baltacı Mehmed Paşa

Vezîriazam Kalaylıkoz Ahmed Paşa ibtidâ-yi imâretinden beru sehâ ve kerem ve hükûmet ve adâletle şöhret virüp âmme-i ibâdullâh sadra gelmesini taleb iderler[d]i. Mukadder imiş geldi, hidmet me'mûl olunur fikriyle pâdişâh-ı cihân-penâh[88] hazretleri

---

[79] sancağı -ÇY
[80] ü inâyet ÇY: -V
[81] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[82] pâdişâhımız Ç: pâdişâh YV
[83] ziyâfet-i uzmâyı Ç: ziyâfet-i azîmi Y: ziyâfeti -V
[84] buyurdular Ç: buyuruldu YV
[85] hakīr +Ç: -YV
[86] dâ'îlerine ÇY
[87] ü inâyet ÇY: -V
[88] cihân-penâh ÇY: -V

dahi pes-i perdeden ya'ni ki; bu kadar ba'îd yerden getürüp sadr-nişîn eyledi. Ve heman ol gün cünbüş-i hareketinden cümle ahvâline vâkıf olup cünûn ve sefâhetin bilüp getürdüğüne nâdim oldu. Sırf câhil ve sefâhetde bî-misl idi. Ya'ni ki; eslâfları dîvân günlerinde irtikâb itmedüğü hâc-vârî envâ'-ı dîbâdan düzülmüş kallavîler giymek, sâir günlerde rengâ-renk kavuklar ve telli pullu hatâyî libâslar ile kendüyü bezemek ve bunun emsâli hareketler itmek gibi evzâ'-ı garîbeleri pâdişâh hazretlerine mün'akis olmağla sadâretinin seksen dokuzuncu günü ki; mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Penç-şenbih gün, Kânûn-ı evvelin on dördüdür, Sofa Köşkü'nde Sünnet Odası'na getürdüp ba'zı mevâd müzâkeresinden sonra taşra çıkduğu gibi Kapu Ağası Hacı Mustafa Ağa yediyle mühr-i humâyûnların aldırıp Kapu Arasına haps itdirdi. Ve der-akab Kapudan Vezîr Pakça Mehmed Paşa'yı haseki ağa mübâşeretiyle getürdüp mühr-i humâyûnların virdi. Mu'tâd-ı kadîm[89] üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirip vekîl-i mutlak idindi. Ve selefi ol günün ahşamısı dördüncü sâ'atde bir çekdiriye konup Limni cezîresine nefy olundu. Ve bir aydan sonra Hanya sancağı virilüp selefi Vezîr Abdullah Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve Kapudanâ Freng Abdurrahman Paşa'ya kapudanlık ve Patrona Miyorkonlu Freng Mustafa, kapudanâ nasb olundu. Ve Yeniçeri Ağası Boşnak Hasan Paşa'ya yine Burusa paşalığı ve Sekbanbaşı Koca Musli Ağa'ya tekâ'üd ve Zağarcı Tortumlu İbrahim Ağa'ya yeniçeri ağalığı ve Kul Kethudâsı Arnavud Osman Ağa'ya sekbânbaşılık ve kul kethudâlığından mütekâ'id Gürcü Yusuf Ağa'ya yine kul kethudâlığı ve Seksoncu[90] Mehmed Ağa'ya zağarcılık ve Muhzır Mustafa Ağa'ya seksonculuk inâyet-i ihsân[91] buyuruldu. Ve Anadolu Kadıaskeri Mecdî Mehmed Efendi dîvâna azîmet ve kendü hânesi nerdibânından inerken tekerlenüp ayağı şikest olmağın azl olup Sadr-ı Anadolu İstanbul kazâsından munfasıl Kara Bekir Efendi'ye ve Türk Hasan Efendi azlinden İstanbul kazâsı Kabe'den munfasıl Echel Deli Halil Efendi'ye tevcîh ü inâyet olundu. Ve Silahdâr Abaza Süleyman Ağa'ya vezâret ile Haleb eyâleti ve selefi Vezîr Hacıkırdıran Çerkes Hasan Paşa'ya Maraş eyâleti ve silahdârlıkdan mütekâ'id İbşir Hüseyin Ağa'ya büyük mîrahûrluk inâyet buyurulup, selefi Osman Ağa vezîriazam kethudâsı nasb olundu. Ve Hamid sancağına mutasarrıf Divrikli İbrahim Paşa'ya Kıbrıs eyâleti ve selefi Vezîr İzmirli İsmail Paşa'ya Şam-ı Trablus eyâleti tevcîh ü inâyet[92] buyurulup ve ânın selefi Vezîr Çorlulu Ali Paşa ile

---

[89] kadîm ÇY: -V
[90] Seksoncubaşı ÇY
[91] ihsân ÇY: -V
[92] ü inâyet ÇY: -V

Sayda-Berut Vâlîsi Vezîr Çerkes Küçük Osman Paşa hâslar ile alâ merâtibihim Kubbe altına da'vet olundu.

Vefât-ı Tatar Hân Hacı Selim Giray ve tevcîh-i hâniyet-i be-[93]Gâzî Giray

Mâh-ı Ramazan'ın[94] gurresi Pazar gün Kırım Hânı Hacı Selim Giray Hân'ın[95] fevti haberi gelmeğin, yerine ikinci oğlu Kağılgay Gâzî Giray Sultân Hân-ı âlî-şân[96] nasb olup taraf-ı pâdişâhîden[97] Kapucular Kethudâsı Veli Ağa ile berât-ı âlî-şân ve tuğ ve sancak ve kırmızı kadifeye kaplu kapaniçe kürk ve iki aded mücevher top sorguç ve murassa' şemşîr ve tîrkeş ve beş bin altun gönderildi. Ve on dokuzuncu Penç-şenbih gün Sofa Köşkü'nde Hırka-i şerîf açılup vüzerâ ve ulemâ ve meşâyîh du'âda[98] hâzır bulundular. Ve yirmi ikinci Pazar gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup mu'tâd-ı kadîm[99] üzre vezîriazam kapaniçe giyüp Arz Odası'nda el öpdü. Ve irtesi gün taraf-ı pâdişâhîden[100] mazhar-ı iltifât Musâhib Anber Ağa ile serâserli kürk gönderilüp mu'azzez-i mükerrem[101] kılındı. Ve mâh-ı Şevvâl'in[102] gurresi Dü-şenbih gün kānûn üzre pâdişâh-ı âlî-cenâb[103] hazretleri a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Süleymaniye Câmi'i'nde salât-ı îdi kılup geldi.[104] Ve on birinci Penç-şenbih gün Çavuşbaşı Türk Ahmed Ağa azlinden yerine küttâbdan Semendireli İbrahim Efendi nasb olundu. Ve yirminci Şenbih gün Başdefterdâr Bakkal oğlu Hacı Mehmed Efendi azlinden yerine Darphâne Emîni Tavil İsmail Efendi geldi. Ve mâh-ı Zi'l-kade'nin altıncı Dü-şenbih gün ikinci def'a Çelebi Mehmed Ağa yeniçeri ağası olup, selefi Tortumlu İbrahim Ağa'ya üç yüz akçe tekā'üd virilüp vatanı olan[105] Erzurum'a[106] nefy olundu. Ve mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu Şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[107] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[108] üzre a'yân-ı dîvân ile[109] Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Sultân Bâyezid Câmi'i'nde bayram namâzın kılup geldiler. Ve on beşinci Penç-şenbih gün Tersâne-i

[93] be Ç: -YV
[94] Ramazân-ı mübârekin ÇY: mübârek -V
[95] Hân hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[96] âlî-şân ÇY: -V
[97] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[98] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V
[99] kadîm ÇY: -V
[100] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerinden ÇY: âlî-cenâb hazretlerin -V
[101] mükerrem ÇY: -V
[102] Şevvâli'l-muazzamın ÇY: mu'azzam -V
[103] âlî-cenâb ÇY: -V
[104] yine avdet eyledi ÇY
[105] olan ÇY: -V
[106] Erzurum diyârına ÇY: diyârı -V
[107] cihân-penâh ÇY: -V
[108] kadîm ÇY: -V
[109] a'yân-ı dîvân ile -ÇY

âmirede yeni baştardeyi suya indirdiler. Ve yirmi ikinci Penç-şenbih gün merhûm Sultân Ahmed Hân-ı sânî hazretlerinin mahfûz şehzâdesi[110] İbrahim Hân, Sultân Mustafa Hân hazretlerinin Sultân Mahmud ve Sultân Osman ve Sultân Hasan nâm üç nefer şehzâdeleri[111] mahfîce sünnet oldular. Ve otuzuncu Cuma gün Mısır hazînesi gelüp sene bunda encâma irdi.

[110] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bâht -V
[111] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-baht -V

Bin yüz on yedi senesi vekāyi'indendir.

Ta'yîn-i asker be-muhâfaza-i Bender ve tevsî'-i binâ-yi kal'a-i mezbûr

Geçen sene Lehlü tâifesi kendü kralları olan Nalkıran dimekle ma'rûf ve[1] mülakkab Feriderikos nâm kraldan rû-gerdân olmalarıyla cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr üzerine gulüvv idicek, mukävemete kudreti olmayup Nemçe'den getürdüğü bir mikdâr kendü askeriyle Moskov kralı yanına firâr ve iltica itmişidi. Lehlü dahi mukaddemâ mürd olan Lih kralı Yuvanis-i sâlisin büyük oğlu Yagob'u kendülere kral nasb idüp, fermân-birleri olduğun Feriderikos kral istimâ' itmekle Kamaniçe Kal'asın Moskov kralına virmek ve ol takrîb ile yine ke'l-evvel Lih kralı olmak şartıyla Moskovlu'yu idlâl eyleyüp, azîm taburlu asker ve mühimmât-ı cebehâne ile Kamaniçe üzerine teveccüh eyledüğün Moskov'a elçilikle giden gedüklü müteferrika Novalı Mustafa Ağa arz idüp, Özi tarafların askerden ve Karadeniz'i donanmadan hâlî itmemelerin te'kîd itmeleriyle, işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Şenbih günü ki; Nisan'ın on dördüdür, Babadağı muhâfazasında olan Özi Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Yusuf Paşa serasker ta'yîn olup, kendü kapusu ve eyâleti askeri ve Rumili eyâleti askeriyle varup Bender Kal'asın tevsî' üzre ta'mîr ve termîm idüp metânet vire ve hem ol cânibleri mekr-i a'dâdan muhâfaza idüp vâki'de Moskovlu eğer Kamaniçe üzerine gelür ise Kırım Hân'ı Gāzî Giray Hân ile haberleşüp ale'l-ittifâk Tatar askeriyle bir yere gelüp Lehlü'ye imdâd itmek üzre hatt-ı humâyûn irsâl olundu. Donanma-yı humâyûn dahi Karadeniz'e ta'yîn olunmağla mâh-ı mezbûrun yirminci Penç-şenbih gün Kapudan Freng Abdurrahman Paşa on dokuz kıt'a çekdirir ve on kıt'a kalyon ile Tersâne-i âmireden kalkup mu'tâd-ı kadîm[2] üzre vezîriazam vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda hıl'at-ı fâhire[3] giydikden[4] sonra şenlik iderek Beşiktaş'da lenger-endâz oldu. Ve Özi Boğazı'nda iki kıt'a kalyon muhâfazaya alıkoyup sefâ'in-i sâire ile Azak Denizi boğazına varup, düşmenden ol cânibleri muhâfaza itmek ve Kırım yakasında vâki' leb-i deryâda iki seneden beru binâsına mübâşeret olunan yeni kal'anın lüzûmu olan yerlerin binâsı itmâmına sa'y-i dikkat[5] itmek üzre tenbîh ü te'kîd buyuruldu. Ve kal'a-i mezbûrun sagîr ve kebîr yüze yakın[6] topları ve mühimmat-ı cebehânesi dahi Donanma-yı humâyûna vaz' olunup, mâh-ı mezbûrun yirmidördüncü

---

[1] Ve Ç: -YV
[2] kadîm ÇY: -V
[3] fâhire ÇY: -V
[4] ilbâs olundukdan ÇY
[5] dikkat ÇY: -V
[6] karîb ÇY: -V

Dü-şenbih gün Beşiktaş'dan kalkup revâne ve[7] azîmet eyledi. Ve Sivas eyâleti dahi Karadeniz'den geçüp hidmet-i binâ-yi kal'a-yi mezkûreye ta'yîn ve irsâl[8] olundu. (297 b) Ve altı kıt'a kalyon dahi Akdeniz muhâfazasına irsâl buyuruldu. Bu mahalde pâdişâh-ı kişver-güşâ[9] hazretleri Tersâne Bağçesi'ne göç eyledi.

Tebeddülât-ı manâsıb

Şam-ı Trablus Beylerbeyisi Vezîr İzmirli İsmail Paşa mukaddemâ sadr-ı sâbık Moralı Hasan Paşa kethudâsıyken Mısır'a vâlî eyledüğü Baltacı Süleyman Paşa'nın mu'tâddan ziyâde üç yüz kîse rüşvet[10] alduğu akçeyi Rami Mehmed Paşa kabûl itmemekle ashâb-ı düyûn, Rikâb-ı humâyûna ref'-i rık'a idüp izhâr-ı tazallüm ve feryâd ü figân itmeleriyle, İsmail Paşa Âsitâne'ye[11] ihzâr olup mansıbı Hamid sancağına mutasarrıf Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya verildi. Ve ânın mansıbı kubbe-nişîn Vezîr-i sâlis Çerkes Küçük Osman Paşa'ya ve Teke sancağı Vezîr-i râbi' Çorlulu Ali Paşa'ya hâs ta'yîn olundu. Ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa'ya Van eyâleti ve selefi Vezîr Köse Halil Paşa'ya[12] Basra eyâleti ve ânın selefi Vezîr Bey-zâde Ali Paşa'ya Karaman eyâleti ve Bekir Paşa'ya Adana eyâleti tevcîh ü inâyet[13] olup, selefi Vezîr Ebu Kavuk Mehmed Paşa Malatya'da kendü çiftliğinde oturmak üzre fermân buyuruldu. Ve mâh-ı Safer'in[14] sekizinci Pazar gün Rumili Kadıaskeri Arab Hekim-zâde Yahya Efendi fevtinden yerine üçüncü def'a Ebe-zâde Abdullah Efendi nasb olundu. Ve Baş Defterdâr Tavil İsmail Efendi uhdesinden gelemedüğü hidmete vaz'-ı yed idüp bir kaç gün şöhret-i kâzibe davulun çalup izhâr-ı mahâret idem sandı. Hazîne-i âmîrede bulduğu üç yüz yük mikdârı akçeyi hevâ yerlere esüp savurdu. Tahsîlde adem-i kudreti zâhir olmağla, mâh-ı mezbûrun yirminci Cuma gün azl ve yerine üçüncü def'a selefi Bakkal oğlu Sarı Hacı Mehmed Efendi nasb ve ta'yîn[15] olundu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on ikinci Şenbih gün Sultân Ahmed Hân Câmi'-i şerîfinde mevlid-i şerîf cem'iyyeti olup pâdişâh-ı cihân-penâh[16] hazretleri du'âda[17] hâzır bulundular. Ol mahalde müjdeci Hacı Mehmed Ağa gelüp Şerîf Said kemâ-kân Mekke-i mükerremeyi zabt ve eşkıyâ-yi Urbânı istimâlet ile kendüye rabt

[7] Karadeniz'e Ç: kalkup revâne ve YV
[8] ve irsâl ÇY: -V
[9] kişver-güşâ ÇY: -V
[10] akçe ÇY
[11] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[12] ve Teke... Halil Paşa'ya -ÇY
[13] ü inâyet ÇY: -V
[14] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[15] ve ta'yîn ÇY: -V
[16] cihan-penâh ÇY: -V
[17] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V

itmekle, huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şam-ı şerîfe dâhil ve vâsıl[18] olduğun haber virüp hıl'at ilbâs ve atiyye-i humâyûn[19] ihsân kılındı. Ve yirmi dördüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[20] hazretleri Tersâne Bağçesi'nden Karaağaç Bağçesi'ne nakl ve teşrîf[21] buyurdular.

Şehâdet-i Hüseyin Paşa

Eğerçi Şam-ı şerîf huccâcına salma deve virmeğe mu'tâd olan sâhib-i aşâ'ir Küleyb nâm hâyinin[22] zamîrinde cây-gîr olan ihâneti zâhir olmağla, geçen sene huccâc-ı müslimîne develeri vaktiyle irişdirmeyüp avk ve te'hîr itmekle Emîrü'l-hac Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa bir mikdâr asker ile üzerine yürüdüğün işidicek, havfından develeri gönderdi. Ol dahi huccâc-ı müslimîni kaldırıp gitmişidi. Lâkin Şam-ı şerîf[23] Beylerbeyisi Vezîr Boşnak Sarı Hüseyin Paşa'nın mukaddemâ Şam-ı Trablus vâlîsiyken Küleyb'e gayz u gadabın olup bu ihâneti dahi zuhûr itmekle, hakkından gelinmek üzre vâki' hâli künhüyle Der-i devlete[24] arz-ı i'lâm[25] eyledi. Kendü serdâr ta'yîn olup mükemmel kapusu ve eyâleti askeriyle ve eyâletinde olan kapıkulu ile[26] üzerine varup cezâ ve sezâsın[27] virmek üzre hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[28] irsâl olundu. Lâkin bir gadûb âdem olmağla Emîrü'l-hac Mehmed Paşa'nın gelmesine te'hîr itmeyüp "nedir o, erâzillikden gelme bir yeniçeri oğlanıdır. Ânın imdâdıyla[29] zuhûr idecek nusret ise, hiç itmesün" deyüp kemâl-i gurûr ile kalkup esnâ-yi râhda Cânibiye[30] nâm menzilde huccâc-ı müslimîne rast geldi. Sûret-i mu'âmele Mehmed Paşa'ya "dön benimle git" didi.[31] "Fermân ile me'mûr muyum? Yok diyicek ben emr-i humâyûnla huccâc-ı müslimîni götürüp getürmeğe me'mûrum"[32] deyüp Şam-ı şerîfe azîmet eyledi. Vezîr Hüseyin Paşa dahi mukaddem Küleyb'in oğlu üzerine[33] vardı. Ol dahi babasından istimdâd eyledi. Küleyb dahi bu kadar bin eşkıyâ-yi Urbân ile gelüp ale'l-gafle Hüseyin Paşa'yı basdı. Şam-ı şerîf[34] askeri Küleyb'in ihsân-dîdesi

[18] ve vâsıl ÇY: -V
[19] humâyûn ÇY: -V
[20] cihân-mutâ' ÇY: -V
[21] ve teşrîf Y: -V
[22] hâyin-i mel'ûnun Ç: mel'ûn -YV
[23] şerîf ÇY: -V
[24] devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretleri -V
[25] i'lâm ÇY: -V
[26] ve eyâletinde olan kapıkulu ile ÇY: -V
[27] sezâların ÇY
[28] şevket-makrûn ÇY: -V
[29] imdâd ü i'ânetiyle ÇY: ü i'ânet -V
[30] Câbiye Ç: Cânibiye YV
[31] didi -Ç
[32] me'mûrum ÇY: me'mûr V
[33] üzerlerine Ç: üzerine YV
[34] şerîf ÇY: -V

olmağla hâyinlik idüp mahall-i musâdefede yan virdiler.[35] Derd-mend Hüseyin Paşa yalnız kapusu halkıyla kalmağın kendüyü Küleyb gelüp mızrak ile urup şehîd ve askerini alef-i şemşîr ve nâ-bedîd eyledi. Bakıyyetü's-süyûf askeri perâkende ve perîşân Şam-ı şerîfe dâhil olduklarını ahâlî-i vilâyet mahzar-birle Der-i devlete[36] arz-ı[37] i'lâm ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Çehâr-şenbih gün gelüp veziriazam tarafından Rikâb-ı humâyûna[38] arz-ı inhâ[39] olundu.[40] Ba'de'l-istişâre Emîrü'l-hac Mehmed Paşa'ya yine ol mansıb-ı celîle ile Şam-ı dârü's-selâm[41] eyâleti tevcîh ve Küleyb üzerine serdâr nasb olup, yanına Adana ve Maraş ve Haleb ve Sivas ve Diyarbekir beylerbeyilerinin beşer yüz âdemleriyle kethudâları ve eyâletleri askerleri ta'yîn olundu. Lâkin bir hidmet vücûda getüremeyüp dağılup gittiler.[42] Ve Selanik Cizyedârı Arnavud Hüseyin Ağa'nın zulmünden Âsitâne'ye[43] ihzâr ve katline fetvâ-yi şerîf[44] virilüp, Dîvân-ı humâyûnda izâle olunmak üzre getüren çavuş hapsine virilmiş idi. Böyle mûcib-i ibretler kemâl-i mertebe zincirlere urulmak mu'tâd iken göz hapsine koyup iğfâl olunmağla, mâh-ı mezbûrun on ikinci Pazar gün kātil-i mezkûr fursat bulup firâr eyledüğü Rikâb-ı humâyûna arz ve telhîs[45] olunacak, derd-mend çavuş Bâb-ı humâyûnda katl ve Çavuşbaşı Semendreli İbrahim Efendi Kapu Arası'na haps olunup, yerine çavuşbaşılıkdan ma'zûl Zâim Yusuf Bey çavuşbaşı nasb olundu. Ve on sekizinci Şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[46] hazretleri bir mikdâr Harem-i şerîf ile Çiftehavuz seyrine teşrîf buyurdular.

Vak'a-i sahte

Bu vak'anın an-asl sebebi budur ki; sadr-ı sâbık Dâmâd Moralı Hasan Paşa'nın sadâreti vaktinde kendüden gayrı Kubbe Altı'nda vüzerâdan kimse olmamağla pâdişâh-ı cihân-penâh[47] hazretleri bir gün kendüye "sadâretde müstakilsin, lâkin Kubbe altında yalnızsın, i'timâd itdüğün vüzerâdan birin getürüp kubbe-nişîn etsen[48] olmaz mıydı?" buyurmuşlar, ol dahi bir dürlü[49] işe yaramaz fikriyle hâlen nişancı olan Vezîr-i sânî

[35] çizdiler Ç: virdiler YV
[36] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[37] arz ÇY: -V
[38] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[39] inhâ ÇY: -V
[40] oldukda Ç: olundu YV
[41] dârü's-selâm ÇY: -V
[42] perîşân oldular ÇY
[43] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[44] şerîf ÇY: -V
[45] ve telhîs Ç: -YV
[46] cihân-mutâ' ÇY: -V
[47] cihân-penâh ÇY: -V
[48] etsen -Ç
[49] bir dürlü ÇY: -V

Kandilci Hüseyin Paşa'yı sevk idüp, "merhûm baban[50] Sultân Mehmed Hân عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin[51] zamânında[52] Edirne bostancıbaşılıkdan çıkma[53] bir eski vezîr, sâkin kulundur, ânı getürelim" dimekle Rumili vâlîsiyken azl ve getürüp hâslar ile kubbe-nişîn[54] ve der-akab nişancılık verilmişidi. Lâkin Hasan Paşa sadâret havfından istiskāl eyleyüp pâdişâh hazretlerine bir kaç def'a "Hüseyin Paşa kulun fakrından şikâyeti var, bir mansıb ile kayıralım" didi. Garazına haml idüp "nestersin şu derd-mendi, bir ihtiyâr âdemdir, du'âsın al, seni azl idüp ânı yerine oturdacak değilim" dimekle sükût eylemişidi. Sonra Kalaylıkoz Ahmed Paşa vezîriazam oldukda hikâyeyi işidüp, ol dahi istiskāl idüp bir mansıb ile Rikâb-ı humâyûndan dûr itmek ve kendü yeğeni Resmo'dan ma'zûl iki tuğlu Mustafa Paşa'yı vezâretle nişancı idüp yerine oturtmak zu'muyla pâdişâh hazretlerine arz-ı i'lâm[55] itmekle, ısgā itmeyüp âna da[56] ol cevâbı virmişidi. Sonra Baltacı Mehmed Paşa sadr[a][57] geçdikde def'iyle mukayyed oldu. Ya'ni ki; hem pâdişâha[58] bir hidmet ve sadâkati izhâr ve ma'nen gûşmâl zu'muyla bir fikr-i fâside iştigāl eyledi.[59] Çiftehavuzlar seyrinde iken evvelâ bir defter düzmüşler, derd-mend Hüseyin Paşa vezîriazam ve müftî-i sâbık Sadık Mehmed Efendi şeyhulislâm ve İstanbul kadılığına varınca diledikleri mevâlîyi[60] alâ merâtibihim yazmışlar ve ocak ağalıklarının da her birin çavuşlarına varınca ferâde ferâde derc eylemişler, ol defter ile yirmi kadar[61] zorba bayrakları ihzâr ve bir yere[62] top idüp kendü taraflarından bir ma'hûd âdeme virmişler "zinhâr sakınup korkma seni kurtarırız ve[63] şu defter ile bayraklar koynunda dursun seni giriftâr idüp defter ile bayrakları koynundan çıkarup keşân be-keşân vezîriazam huzûruna getürürüz, feryâd ve inkârı elden koman" deyü ta'lîm eylemişler. Şehrin göbeği olan Sultân Bayezid Câmi'i'nde cem' olmalarını münâsib görmüşler. İşbu mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Pazar gün Muhzır Ağa yoldaşlarından vâfir yeniçeriyi tebdîl-i câme Sultân Bayezid Câmi'i'nin kapularına komuşlar,[64] "size[65] her kimi tutun dirsek tutup bağlayasız"

---

[50] cennet-âşiyân pederin ÇY
[51] عليه الرحمة و الغفران hazretlerinin ÇY: -V
[52] saltanatlarında ÇY
[53] ma'zûl ÇY
[54] nişîn ÇY: -V
[55] i'lâm ÇY: -V
[56] dahi Ç: da YV
[57] sadr-ı uzmâya Ç: sadr-ı azamîye Y: sadra
[58] pâdişâh hazretlerine Y: hazretlerin -V
[59] eyleyüp Ç: eyledi YV
[60] mevâlî-i ızâmı ÇY: ızâm -V
[61] mikdârı ÇY
[62] pâre ÇY
[63] ve -Ç
[64] işbu mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Pazar günü +ÇY: -V

deyü ta'lîm itmişler. Ol gün öyle namâzında iki[66] kapuları almışlar, iptidâ defterli ve bayraklı olan[67] âdemi tutmuşlar, "nedir bu koynundaki defter ile bayrak" deyüp alup bir kaç sille, şamar[68] urmuşlar, defteri okuyup hikmet-i ilâhî içinde yazdıkları ocakludan ve bakıyyetü's-süyûf[69] kalan zorbalardan bir niceleri ol mahalde câmi'de bulunup çıkarken tutdular ve defterde mevcûd olanları dahi hânelerinde basup giriftâr, bu minvâl üzre kırk elli kadar[70] bî-cürm derd-mendi[71] vezîriazam huzûruna ihzâr eylediler. İstanbul içine bir vâveylâ kızılca kıyâmetdir kopdu. Bu ahvâl-i pür-melâl[72] Rikâb-ı humâyûna[73] arz-ı telhîs[74] olundu. Pâdişâh-ı âlî-nejâd[75] hazretleri bekleyüp[76] irtesi Dü-şenbih gicesi at boynuna düşüp şafa'da Kâğıthâne'ye andan kayık ile Yalı Köşkü'ne geldi. Vezîriazamı getürdüp vâki' olan[77] hâli su'âl buyurdu. İzâlesi lâzım olanların kaydın görüp, nefy olacakların dahi hemân sürülmesin emr idüp Tersâne Bağçesi'ne teşrîf buyurdu. Ol gün ikindiden sonra derd-mend-i bî-çâre[78] Hüseyin Paşa Yalı Köşkü'ne ihzâr ve bir kayığa konup kal'a-bend olmak üzre İstanköy dedikleri[79] cezîresine[80] nefy olundu. Ve yirmi kadar[81] bî-günâh fakîr ile[82] Avlonya sancağından ma'zûl Kesici Hasan Paşa Hasbağçe'de boğulup deryâya atıldı. Bir ol kadarı dahi cezîrelere sürüldü. Ve sâbıkâ Anadolu sadrından munfasıl La'lî-zâde Mehmed Efendi'yle İstanbul kazâsından munfasıl Türk Hasan Efendi Kıbrıs'a nefy olundu. Ve Sadık Mehmed Efendi'ye şeyhulislâm efendi sâhib çıkmağın iğmâz-ı ayn olup vezîriazam nâmına olan hâyin, hımâr,[83] kâfir,[84] Türk, böyle bir dâm-ı tezvîr ile bir âlây derd-mendin[85] kanına girüp[86] ve[87] pâdişâhı[88] vebâle koydu. Dilerim Allah'tan ki, yatacak

---

[65] sizlere ÇY
[66] iki ÇY: -V
[67] olan ÇY: -V
[68] şamar ÇY: -V
[69] es-süyûf Ç: -YV
[70] mikdârı ÇY
[71] derd-i bîçâreyi Ç: derd-mend-i bî-çâreyi Y: derd-mendi -V
[72] pür-melâl ÇY: -V
[73] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[74] telhîs ÇY: -V
[75] âlî-nejâd ÇY: -V
[76] bekelleyüp Ç: bekleyüp YV
[77] olan ÇY: -V
[78] bî-çâre Ç: -YV
[79] dedikleri Ç: -YV
[80] cezîreye Ç: cezîresine YV
[81] mikdârı ÇY
[82] fakîrler ÇY
[83] ve mezhebsiz Ç: hımâr YV
[84] kâfir ÇY: -V
[85] derd-mend-i bî-çârenin ÇY: bî-çâre -V
[86] etmek doğradı Ç: teşne doğradı Y: girüp V
[87] ve ÇY: -V
[88] pâdişah hazretlerini gâyetle ÇY: hazretlerin gâyetle -V

meskenler bulmasın, Allâhü te'âlânın gadabına uğrasın.[89] Ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Penç-şenbih gün külliyetle Kemerler'den gelindi. Vüzerâ-yi kubbe-nişînden Çerkes Küçük Osman Paşa ikinci vezîrlikle nişancı nasb olundu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin gurresi Cuma gün Eğriboz muhâfızı Vezîr Sirke Osman Paşa'ya Bosna eyâleti virilüp selefi Vezîr Hazînedâr İbrahim Paşa ânın yerine ta'yîn olundu. Ve dokuzuncu Şenbih gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[90] hazretleri külliyetle Karaağaç'dan Yeni Saray'a nakl eyledi. Ol gün İnebahtı muhâfızı sadr-ı sâbık Sührablı Ahmed Paşa'nın fevti haberi gelüp yerine Dizdâr-zâde **(298 a)** Sarı Ahmed Paşa nasb olup ve Çomar Ali Paşa'ya Magrib-i Trablus eyâleti verildi. Ve on birinci Dû-şenbih gün Mısır'dan ma'zûl Menteş Abdurrahman Efendi'ye İstanbul kazâsı tevcîh ü inâyet[91] buyuruldu. Ve yirmi birinci Penç-şenbih günü ki; Ağustos'un otuzudur. Sabâh Namazı vaktinde zevcem Emine Hanım çiçekden rıhlet-i dâr-ı bekâ eyleyüp bi-emr-i humâyûn Vâlide Câmi'i Türbesi bağçesinde defn olundu. رحمة الله عليه Ve yirmi sekizinci Penç-şenbih gün Karadeniz'den Donanma-yi humâyûn gelüp mu'tâd-ı kadîm[92] üzre Kapudan Freng Abdurrahman Paşa ve ümerâ-i bahriyye ve kapudânâ ve patrona ve iryâle kapudanları Yalı Köşkü'nde[93] huzûr-ı humâyûn-ı[94] pâdişâhîde serâpâ hıl'at[95] giyüp el öpdükden sonra şenlik iderek tersâneye dâhil oldular. Ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin on sekizinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Reşen ve Lezez ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve mâh-ı Receb'in on birinci Penç-şenbih gün Harem Kapusu önünde surre çıkdı ve on dokuzuncu Cuma gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Ve yirmi birinci Pazar gün Çukadâr-ı hâssa Freng Osman Ağa büyük mîr-ahûrluk ile taşra çıkup, selefi İpşir Hüseyin Ağa yine tekâ'üd ile kaldı. Ve mâh-ı Şa'bân'ın üçüncü Cuma gün Akdeniz'den mîrî kalyonlar gelüp harbî kefereden aldıkları üç kıt'a kalyon ve iki kıt'a şehtiye ile topların atarak Tersâne'ye[96] vâsıl oldular.

Velâdet-i şehzâde

Mâh-ı mezbûrun sekizinci Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[97] hazretlerinin Mehmed nâm bir şehzâdesi vücûda gelüp bi'l-cümle memâlik-i islâmiyyeye üç gün üç gice şehir donanması fermân buyuruldu. Ve yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün Kapu Ağası Hacı

[89] Dilerim Allah'tan ki, yatacak meskenler bulmasın, Allâhü te'âlânın gadabına uğrasın ÇY: -V
[90] kişver-güşâ ÇY: -V
[91] ü inâyet ÇY: -V
[92] kadîm ÇY: -V
[93] dil-fezâda +ÇY: -V
[94] humâyûn ÇY: -V
[95] hıl'atler ÇY
[96] Tersâne-i âmîreye ÇY: âmire -V
[97] cihân-penâh ÇY: -V

Mustafa Ağa nücûm ve remmâlciye müptelâ olmak ve mugayyebâtdan haber virmek töhmetiyle mağdûb-ı pâdişâhî olmağın azl ve Rodos cezîresine nefy olup cümle mâl ve emlâk[98] ve eşyâsı ve Topkapusu dâhilinde[99] hânesi taraf-ı mîrîden zabt u rabt[100] olundu. Ve yerine ikinci def'a Hacı Abdullah Ağa taşradan getürülüp kapu ağası nasb olundu. Ve mâh-ı Ramazan'ın[101] ikinci Cuma gün merhûm Sultân Mustafa Hân hazretlerinin[102] duhterlerinden Zeyneb Sultân fevt olup[103] cenâzesin a'yân-ı devlet Eski Saray'dan alup Vâlide Câmi'i Türbesi'nde babası yanına defn eylediler. Ve on yedinci Şenbih gün Sofa Köşkü'nde Hırka-i şerîf açılup da'vetle vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih gelüp du'âda hâzır-ı bi'l-meclis[104] bulundular. Ve yirminci Salı gicesi Tersâne'de[105] mîrî kâraste mahzenine âteş isâbet idüp pâdişâh hazretleri yetişüp söyündürdükden[106] sonra Kapudan Freng Abdurrahman Paşa'nın ihmâl ve tekâsülü sebebiyle ahz ve der-akab Dîvân-hânede boğdurup lâşesin çeşme önüne bırakdırdı. Ve Kapucular Kethudâsı Veli Ağa'ya vezâret ile kapudanlık ve küttâbdan Seyyid Yahya Efendi'ye kapucular kethudâlık[107] inâyet-i[108] ihsân buyurdu. Ve Basra'dan ma'zûl Vezîr Bey-zâd[e] Ali Paşa'nın Bağdad'a karîb fevti haberiyle Dimyad kenâ[r]ında bir kıt'a mîrî kalyon şikest ve içinde binden mütecâviz âdem telef olduğu haberi geldi. Ve yirmi yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve mâh-ı Şevval'in gurresi Şenbih gün pâdişâh-ı cihan-penâh[109] hazretleri Bâbü's-sa'âdede a'yân-ı dîvân ile bayramlaşup âlây ile Sultân Bayezid Câmi'i'nde varup salât-ı 'îdi kılup geldi.[110]

Ameden-i elçi-i Acem

Bundan iki ay mukaddem cülûs-ı humâyûn tehniyesiçün Acem şâhından Murtaza Kulu Hân nâm elçi gelüp, Üsküdar'dan kadırga ile Emin İskelesi'ne geçirilüp, istikbâline me'mûr çavuşbaşı ve sipâhiler ağası önüne düşüp Şah Huban Sarayı'na getürülüp kondurulmuş ve mu'tâd-ı kadîm[111] üzre me'kûlât ve meşrûbâtı ta'yîn buyurulmuş idi.

---

[98] ve emlâk Ç: -YV
[99] dibinde Ç: dâhilinde YV
[100] u rabt ÇY: -V
[101] Ramazân-ı mübârekin ÇY: mübârek -V
[102] hazretlerinin ÇY: -V
[103] dâr-ı bekāya intikāl idüp ÇY
[104] bi'l-meclis ÇY: -V
[105] Tersâne-i âmirede ÇY: âmire -V
[106] teskîn olundukdan Ç: söğündürdükden YV
[107] kethudâlığı ÇY
[108] inâyet ÇY: -V
[109] cihan-penâh ÇY: -V
[110] edâ idüp giru avdet eyledi ÇY
[111] kadîm ÇY: -V

Mâh-ı mezbûrun on birinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve azîm[112] ziyâfet ve cümle etbâ'ı ile hıl'atlendikden sonra kendü ancak on nefer mikdârı[113] âdemîsiyle[114] vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda hâk-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâil olup şâhdan getürdüğü nâmeyi sunup bir cüsse fil ve hayli hedâyâsın arz eyledi. Ve iki aydan beru Mısır'dan ma'zûl Vezîr Kara Mehmed Paşa zimmetinde olan bin kîse mâl-ı mîrî edâsıçün Kapu Arası'na haps olunmuşidi. Bir mikdârın virüp bakıyyesin mansıbından göndermek üzre vezîriazam şefâ'atiyle mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Dü-şenbih gün cerâyimi afv ve ıtlâk ve Sayda-Berut sancağıyla mükerrem ve[115] dil-şâd buyuruldu.[116] Ve yirmi altıncı Çehâr-şenbih gün Anadolu Kadıaskeri Kara Bekir Efendi fevtinden yerine İstanbul kazâsından munfasıl Kara Halil Efendi geldi. Ve Çavuşbaşı Yusuf Bey mansıbından kasr-ı yed itmekle yerine Büyük Mîrahûr Freng Osman Ağa ve ânın yerine Kapucular Kethudâsı Seyyid Yahya Efendi ve ânın yerine Küçük Mîr-ahûr Baltacı Ali Ağa ve ânın yerine kapucubaşılardan Salma Taşak Mehmed Ağa nasb olundular. Ve Belgrad Vâlîsi Vezîr Çavuş-zâde Çakırcı Hasan Paşa ile Silistire Vâlîsi Vezîr Çerkes Yusuf Paşa'nın mansıbları mübâdele olup Bodur Mustafa Paşa'ya Maraş eyâleti ve selefi İslâm Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve ânın selefi Vezîr[117] Minder Masdısı[118] İbrahim Paşa'ya Haleb eyâleti tevcîh ü inâyet[119] olup ve ânın selefi Vezîr Abaza Süleyman Paşa Eğriboz muhâfazasına[120] ve ânın selefi Vezîr Hazînedâr[121] İbrahim Paşa Kandiye muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Numan Paşa Boğazhisar muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr İzmirli İsmail Paşa Midillü muhâfazasına ta'yîn olundular.

Velâdet-i Şehzâde

Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin onuncu Salı gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[122] hazretlerinin İsa nâm bir şehzâdesi[123] vücûda gelüp bilâd-ı selâsede beş gün beş gice şehir donanması fermân buyuruldu. Âhir günü Tersane'den[124] Aynalıkavak'dan karşu Fener Kapusu hisarına[125] ip bağlanup mâbeynine tertîb olunan yedi kıt'a kalyon direklerinin çanakları üzerinden

[112] azîm ÇY: -V
[113] mikdârı ÇY: -V
[114] âdemiyle Y: -V
[115] mükerrem ve Ç: -YV
[116] oldu Ç: buyuruldu YV
[117] vezîr ÇY: -V
[118] Hazînedâr Ç: Minder Masdısı YV
[119] ü inâyet ÇY: -V
[120] muhâfazasına ÇY: -V
[121] Minder Masdısı Ç: Hazînedâr YV
[122] alî-cenâb ÇY: -V
[123] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[124] Tersâne-i âmireden ÇY: âmire -V

aşırılup üstünden Şahin nâm canbaz geçüp hezâr-ı dürlü dürlü[126] sanâyi'in izhâr itmekle hıl'at giydirilüp in'âm-ı[127] ihsân[128] ile mesrûr kılındı. Ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin onuncu Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[129] hazretleri Bâbü's-sa'âdede a'yân-ı devlet ile bayramlaşdıkdan sonra âlây ile Vâlide Câmi'i'ne varup salât-ı îdi kılup[130] geldi.[131]

Reften-i elçi-i Acem

Ve on beşinci Salı gün vezîriazam Anadoluhisarı'nda vâki' sadr-ı sâbık merhûm Ammî-zâde Hüseyin Paşa yalısına Acem elçisin da'vet ve azîm[132] ziyâfet eyledi. Ve yirminci Pazar gün dahi taraf-ı pâdişâhîden[133] Dîvân-ı humâyûna[134] da'vet ve ziyâfetden sonra hıl'atlenüp vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[135] yüz sürüp ol mahalde Şâh'a gidecek nâme-i humâyûn kendüye teslîm olup,[136] vilâyetine gitmeye[137] me'zûn oldu. Ve yirminci Salı gün dahi Özbek Hân'ı tarafından cülûs-ı humâyûn tebrîkiçün ubûdiyyet-nâme ve hediyyesiyle gelen elçisi kânûn üzre Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olunup hâne-i arzda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il ve nâmesin sunup hedâyâsın arz eyledi. Ve yirmi dokuzuncu Salı gün dahi balyosluk ile gelen Venedik elçisi mu'tâd-ı kadîm[138] üzre dîvân-ı âlîde ta'âmlanup ve hıl'atlenüp Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[139]masîre yüz sürüp nâmesin teslîm ve hediyyesin arza kaldı.[140] Ve Akdeniz muhâfazasına altı kıt'a mîrî kalyon irsâl buyurulup ve Mîr-i Kahire İbrahim Bey yediyle Mısır Hazînesi gelüp teslîm-i Hazîne-i âmire oldu. Ve sene bunda encâma irdi.

---

[125] hisâr bedenine Ç: beden -YV
[126] dürlü ÇY: -V
[127] in'âm ÇY: -V
[128] ihsânlar ÇY
[129] cihân-mutâ' ÇY: -V
[130] edâ idüp Ç: kılup YV
[131] giru avdet eyledi Ç: geldi YV
[132] azîm ÇY: -V
[133] pâdişâh-ı cihan-penâh hazretlerinden ÇY: cihân-penâh hazretlerin -V
[134] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[135] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[136] olup ÇY: -V
[137] gitmeye ÇY: -V
[138] kadîm ÇY: -V
[139] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[140] arz eyledi Ç: arza kaldı YV

Bin yüz on sekiz senesi vekāyi'indendir

Azl-i vezîriazam Baltacı Mehmed Paşa

Ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Çorlulu Ali Paşa

Pâdişâh-ı âlî-cenâb[1] hazretleri vezîriazam Baltacı Mehmed Paşa'yı ednâdan[2] ednâ bir acem-i oğlan baltacıyken hidmeti sebkat itmiş emekdârımdır. Çırağım olur ve[3] dilediğim gibi kullanur,[4] döğerek[5] dil-hâhım üzre hidmet itdirir ve râhat olurum mülâhazasıyla başından külâhın alup mîr-i âhûr-ı evvel ve kapudan ve der-akab vezîriazam eyledi. Lâkin me'mûlü gibi çıkmayup har-ı lâ-yefhem makûlesinden olduğundan gayrı hazînedârı Baltacı Ahmed'e uyup Hüseyin Paşa husûsunda tertîb eyledüğü dâm-ı tezvîr-i sahte îkāz-ı fitne ma'lûm ve muğber-i hâtır-ı pâdişâhî olmağın işbu sene-i mezbûr Muharremi'nin on dokuzuncu Pazar günü ki; Nisan'ın yirmi biridir. Ahşama karîb Sofa Köşkü'ne getürdüp ve kendüye buluşdurmayup bostancılar mektebinde alıkodurdup, Dârü's-sa'âde ağası yediyle mühr-i humâyûnların aldırdı. Ve kendü anda mahbûs iken Vezîr-i sâlis Çorlulu Ali Paşa haseki ağa mübâşeretiyle da'vet ve mühr-i sadâreti âna tevcîh ü inâyet ve mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki kat hıl'at-ı fâhire ilbâs[6] ve selefi Baltacı Mehmed Paşa bir çekdiriye konup Sakız cezîresine nefy olunmuşiken zevcesi taraf-ı pâdişâhîden virilmiş bir makbûle câriye olmağın şefâ'atiyle cerâyimi afv ve Marmara Adası'ndan çevrilüp Erzurum eyâleti tevcîh ü inâyet[7] buyuruldu. Ve selefi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Sivas eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Anadolu eyâleti ve ânın selefi Vezîr Arnavud[8] Osman Paşa'ya tekā'üd verildi. Ve Eğriboz muhâfazasına ta'yîn olunan Vezîr Abaza Süleyman Paşa'ya Kıbrıs eyâleti tefvîz olunup Vezîr Numan Paşa yine Kandiye'de ve Hazînedâr İbrahim Paşa dahi Eğriboz'da ve Vezîr Çavuş-zâde Çakırcı Hasan Paşa Belgrad'da[9] ve Vezîr Çerkes Yusuf Paşa Silistre eyâletiyle Bender'de kalmak buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Penç-şenbih[10] gün pâdişâh-ı cihân-penâh[11] hazretleri Tersâne Bağçesi'ne göçdüler. Ve Kapudan Vezîr Veli Paşa hâssaten taraf-ı pâdişâhîden nasb olunup Akdeniz'e me'mûr olduğundan sadr-ı sâbık

[1] âlî-cenâb ÇY: -V
[2] ednâdan -ÇY
[3] ve ÇY: -V
[4] kullanurum Ç: kullanur YV
[5] döğerek -ÇY
[6] ilbâs -ÇY
[7] ü inâyet ÇY: -V
[8] Arnavud -ÇY
[9] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[10] Penç-şenbih -Ç
[11] cihân-penâh Ç: -YV

Baltacı Mehmed Paşa hased itmeğin pes-i perdeden Tatar Hân'a mektûb yazup Donanma-yi humâyûnun ol cânibe gelmesinin lüzûmu olduğun Der-i devlete[12] arz u i'lâm[13] eylemesin ta'lîm ve tenbîh eyledi. Ber-mûceb-i emr-i âlî Moskov keferesi hareket zu'mıyla donanma ihzârında olduğun ve Yeni Kal'a'nın henüz binâsı nâ-temâm ve bir kullesi hedm ve Özü Kal'ası'nın ekser yeri halel-pezîr olup ta'mîre muhtâc olduğun i'lâm itmekle kapudan paşa Karadeniz'e me'mûr ve mâh-ı Safer'in[14] ikinci Şenbih gün mevcûd baştarde ile on yedi kıt'a çekdiri ve dört kıt'a ufak kalyon ile Tersâne'den nehzat ve mu'tâd-ı kadîm[15] üzre Yalı Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda vezîriazam kullarının[16] vesâtatıyla serâserli kürk giyüp şenlik iderek Beşiktaş'a ve andan mahall-i mezbûra revâne ve azîmet eyledi.

Vefât-ı şehzâde-i civân-baht[17] Sultân İsa

Mâh-ı mezbûrun onuncu Pazar gün pâdişâh-ı rûy-i zemîn[18] hazretlerinin şehzâdesi[19] Sultân İsa fevt olup cenâzesi Tersâne Bağçesi'nde hünkâr imâmı mübâşeretiyle gasl ve techîz ü tekfîn olup, hünkâr sandalıyla Yalı Köşkü'ne getürülüp a'yân-ı (298 b) dîvân anda hâzır idiler. Namâzın kılup önüne düşdüler. Götürüp Vâlide Câmi'i Türbesi'nde dedesi yanına defn eylediler. Ve on üçüncü Çehâr-şenbih gün Safiye Sultân oğlu Mehmed Bey silahdâr ağası nasb olup selefi İzmirli Ahmed Ağa'ya gümrük emâneti verildi.[20] Ve ondördüncü Penç-şenbih gün Kudüs-i şerîf muhâfazasıçün iki bin yeniçeri ve üç yüz cebeci ve yüz topcu ta'yîn ve huzûr-ı humâyûndan[21] âlây ile geçüp üç kıt'a mîrî kalyon ile Remle İskelesi'ne irsâl olundu.

Binâ-yi Kal'a-i Gekave

Ve Gekave nâm cezîre korsan yatağı olup âyende ve revende sefâyin tüccârı seby ve gâret ve zarardan[22] hâlî olmamağın sükkân-ı memleket matlûbları üzre kendüler yapmak ve ancak Der-i devletden[23] top ve mühimmât-ı cebehâne ve halat ve mismâr ve[24]

[12] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[13] u i'lâm ÇY: -V
[14] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[15] kadîm ÇY: -V
[16] kullarının ÇY: -V
[17] civân-baht ÇY: -V
[18] rûy-i zemîn ÇY: -V
[19] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[20] ihsân olundu ÇY
[21] humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V
[22] zarar-gezendden ÇY: gezend -V
[23] devlet-medârdan ÇY: medâr -V
[24] mismâr ve -ÇY

kazma ve kürek ve külüng ve küsgü ve[25] sekü[26] gönderilmek şartıyla arz itmeğin yirmi kıt'a top ve beş yüz kantar barut ve iki bin aded yuvarlak ve sâirinden[27] dahi[28] kifâyet mikdâr mühimmât, üç kıt'a mîrî kalyona vaz' ve irsâl olundu. Ve binâsı tamâm olunca değin cezîre etrâfında gezüp muhâfaza itmek emr ü[29] fermân buyuruldu.

Velâdet-i şehzâde Sultân Ali ve vefât-ı şehzâde Sultân Mehmed

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin altıncı Penç-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[30] hazretlerinin Ali nâm bir şehzâdesi vücûda geldi. Ve sekizinci Şenbih[31] gün Sultân Mehmed nâm bir[32] şehzâdesi[33] fevt olup minvâl-i meşrûh üzre ol mahalle defn olundu. Ve on ikinci Çehâr-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ve yirmi birinci Cuma gün Anadolu Kadıaskeri Kara Halil Efendi azlinden yerine Sultân Mustafa Hân hazretlerinin ikinci imâmlığından Edirne vak'asında Rumili kadıaskeri olan Tophaneli Solak-zâde Zâkir Mahmud Efendi nasb olundu. Ve Edirne'de merhûm Sultân Mustafa Hân hazretlerinin hal'i vaktinde Edirne bostancıbaşılığından üç gün Rikâb-ı humâyûn kā'im-i makāmı olan Vezîr Kıbtî Ali Paşa'ya Tımışvar eyâleti virilüp selefi Vezîr Dellak Ali Paşa'ya eyâlet-i Mısır tevcîh ü inâyet buyuruldu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Pazar gün hâssa peyklerden on iki nefer gulâm Rikâb-ı humâyûnda şâtırlığa istihdâm buyuruldu. Ve altıncı Cuma gün sâbıkā çavuşbaşılıkdan ma'zûl Şehrî Mehmed Ağa yine ol mansıb ile bekâm[34] ve selefi Freng Osman Ağa yine büyük mîrahûrluk ile şâd-kâm ve ânın selefi Seyyid Yahya Efendi başdefterdârlık ile nâ'il-i merâm olundular. Lâkin Seyyid Yahya Efendi şeyhulislâm efendiye karâbeti hasebiyle başdefterdârlığı vezâretle me'mûl ve andan sadâret-i uzmâ[35] fikrin iderken vezîriazam hılâfında bulunmağın nişledi ise aşıldı,[36] efendilikle kaftân giydirdiği gibi gammından hummâya uğradı. El ayak tutmakdan kalıcak yirmi ikinci günü kasr-ı yed idüp defterdârlık mevkūfât halîfelerinden Dâmâd Mehmed Efendi'ye verildi.[37]

---

[25] ve ÇY: -V
[26] sekü Ç: -YV
[27] sâirlerinden ÇY
[28] dahi ÇY: -V
[29] emr ü ÇY: -V
[30] cihân-penâh ÇY: -V
[31] penç-şenbih ÇY
[32] bir ÇY: -V
[33] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[34] nâil-i merâm ÇY
[35] uzmâ ÇY: -V
[36] ne yaptı ise yaptı ÇY
[37] tevcîh ü inâyet oldu ÇY

Ve ma'zûl-i mezbûr altıncı ayda fevt oldu.[38] Ve sekizinci Pazar gün Beylikci Abdülkerim Efendi re'isü'l-küttâb ve selefi Kızılbaş Kara Bekir Efendi nişancı olup ve ânın selefi Vezîr-i sânî Çerkes Küçük Osman Paşa Hanya muhâfazasına ve ânın selefi sadr-ı sâbık Kalaylıkoz Ahmed Paşa İnebahtı muhâfazasına ta'yîn buyuruldular.[39] Ve yirmi altıncı Penç-şenbih gün[40] Cebecibaşı Ramazan Ağa azlinden yerine ocaklarının baş kethudâsı Deli Yusuf nasb olundu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin yirmi ikinci Salı gün vezîriazam Dîvân-ı humâyûnda kapaniçe ve kubâdî çizme giyüp Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[41] yüz sürdü. Ol gün Rumili kadıaskeri Ebe-zâde Abdullah Efendi azlinden yerine Anadolu sadrından munfasıl Arif Abdülbaki Efendi nasb olundu ve yirmi beşinci Cuma gün Karadeniz'den Donanma-yi humâyûn gelüp Kapudan Vezîr Veli Paşa mu'tâd üzre vezîriazam hazretlerinin[42] vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i sa'âdet[43]-masîre yüz sürüp serâserli kürk giydirildi. Beyler kaftân giyüp şenlik iderek Tersâne-i âmireye vâsıl oldu.

Vefât-ı şehzâde Sultân Ali

Mâh-ı Cemâziye'l-âhirin üçüncü Şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[44] hazretlerinin şehzâdesi Sultân Ali dahi Karaağaç bağçesinde fevt olup[45] ve[46] mu'tâd üzre techîz ü tekfîn olunup hâssa sandal ile Yalı Köşkü'ne getürülüp anda hâzır olan a'yân-ı devlet istikbâl ve müftî efendi imâmeti ile namâzı kılındıkdan sonra Vâlide Câmi'i Türbesi'nde karındaşları yanına götürüp[47] defn eylediler. Ve bi'z-zât pâdişâh-ı âlî-cenâb[48] hazretleri dahi hummâdan münharifü'l-mizâc olmağın beşinci Pazar gün külliyetle Yeni Saray'a nakl buyurdular. Ve sekizinci Penç-şenbih gün Divrikli İbrahim Paşa'ya Diyarbekir eyâleti ve selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya Trabzon eyâleti tevcîh ü inâyet[49] olundu.

Ameden-i elçi-i Nemçe

Bundan üç ay mukaddem cülûs-ı humâyûn tehniyesiçün Nemçe çasarından gelen elçi Beyoğlu'nda vâki' Nemçe elçisi konağına kondurulup me'kûlât ve meşrûbâtı ta'yîn

[38] fevte çekdi ÇY
[39] buyuruldu ÇY
[40] gün -Y
[41] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[42] hazretlerinin Ç: -YV
[43] sa'âdet ÇY: -V
[44] âlî-cenâb ÇY: -V
[45] olup ÇY: -V
[46] ve -ÇY
[47] getürüp ÇY
[48] âlî-cenâb ÇY: -V
[49] ü inâyet ÇY: -V

buyurulmuşidi. İşbu mâh-ı Receb'in[50] beşinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup sene-i mâziyenin Reşen ve Lezez mevâcibi tevzî'inden sonra serâpâ etbâ'ıyla hıl'atlanup on kadar[51] âdemîsiyle vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i sa'âdet[52]-masîre yüz sürüp nâmesin sundu ve hediyyesin arz eyledi. Ve[53] ol mahalde Dubrovnik[54] elçisi dahi gelmişidi. Üç senelik cizye-i[55] mu'ayyenesin[56] teslîm eyleyüp yüzün yerlere sürdü. Ve onuncu Pazar gün Yeniçeri ağası Çelebi Mehmed Ağa ve Kul kethudâsı Gürcü Yusuf Ağa azl ve mîrîye üçer yüz kîse akçeleri müsâdere olup, Sekbânbaşı Arnavud Osman Ağa yeniçeri ağası ve ocak mütekā'idinden Kör İskender Ağa sekbânbaşı ve Zağarcı Ballı Mehmed Ağa kul kethudâsı ve Seksoncu Dalyarak Koca Mustafa Ağa zağarcı ve Muhzır Mehmed Ağa seksoncu nasb olundular. Ve on beşinci Cuma gün İstanbul Kadısı Menteş Abdürrahim Efendi azlinden yerine Kabe'den[57] munfasıl Dâmâd-zâde Ahmed Efendi geldi. Ve on sekizinci Dü-şenbih gün Harem Kapusu önünde surre çıkdı. Ve otuzuncu Şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Ve mâh-ı Şaban'ın gurresi Pazar gün Edirne Bostancıbaşı Hüseyin Ağa'ya tekā'üd virilüp yerine selefi Ahmed Ağa nasb olundu. Ve yirmi dördüncü Salı gün Rumili Kadıaskeri Arif Abdülbaki Efendi kemâl-i mertebe keyfe ibtilâsından nâşî umûr-ı ibâdullâh mu'attal kalmağın bi-emr-i humâyûn azl ve yerine Anadolu sadrından munfasıl Ataullah Mehmed Efendi nasb olundu. Ve mâh-ı Ramazân'ın[58] gurresi Dü-şenbih gün Cezîre-i İstanköy'de mahbûs Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa'ya ve İnebahtı'da sadr-ı sâbık Kalaylıkoz Ahmed Paşa'ya ve Hayrabolu'da menfâ Vezîr Arnavud Osman Paşa'ya yevmî üçer yüz akçe tekā'üd virilüp Kalaylıkoz Ahmed Paşa ile Hüseyin Paşa İstanköy Cezîresi'nde ve Osman Paşa Burusa'da oturmak emr-i fermân[59] buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Cuma gün vezîriazam kethudâsı Moralı Aşçı İbrahim Ağa'ya vezâret ile kapudanlık ve selefi Vezîr Veli Paşa ikinci vezîr hâslarıyla Kubbealtı'na oturdu. Ve Trabzon eyâleti virilen Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya Anadolu eyâleti ve selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve on seneden beru Özü

---

[50] Recebü'l-müreccebin ÇY: müreccеb -V
[51] mikdârı Ç: kadar YV
[52] sa'âdet ÇY: -V
[53] ve -Ç
[54] Dubrovenedik Ç: Dubrovnik YV
[55] cizyesin Ç: cizye YV
[56] muayyenesin -Ç
[57] Mekke-i mükerremeden ÇY
[58] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[59] emr-i fermân ÇY: -V

Kal'ası'nda muhâfız Keçi Mehmed Paşa'ya Tunus eyâleti tevcîh ü inâyet[60] olundu. Ve on altıncı Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec mevâcibi,[61] vüzerâ arza girdi. Ve on sekizinci Penç-şenbih gün Taht-ı şerîf odasında Hırka-i mübâreke açılup vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih[62] du'âda hâzır bulundular. Ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı cihân-penâh[63] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[64] üzre Bâbü's-sa'âde'de a'yân-ı dîvân ile bayramlaşup âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup bayram namâzın kılup geldiler.[65] Ve on altıncı Penç-şenbih gün Hatice nâm bir duhteri vücûda geldi. Ve irtesi Cuma gün Hâssa Haseki Kirli Ahmed bostancıbaşı nasb olundu.

Ameden-i elçi-i Özbek

Ol gün Özbek Hân'ı tarafından ubûdiyyet-nâmesiyle elçisi gelüp, ancak çavuş başıyla silahdâr ağası Emin iskelesinde istikbâl idüp[66] ve götürüp konağına indirdiler. Me'kûlât ve meşrûbâtın mîrîden[67] ta'yîn eylediler.

Azl-i Şeyhulislâm Paşmakcı-zâde Seyyid[68] Ali Efendi ve nasb-ı Meşîhât-i İslâmiyye Sadık Mehmed Efendi

Şeyhulislâm Paşmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi'nin vezîriazam, adüvv-i ekberi olup Dâmâd Hasan Paşa'nın ve Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın ve Baltacı Mehmed Paşa'nın azillerini bundan bilüp akreb-i ezmânda kendünün dahi böyle gideceğini fehm itmekle azl ve nefy tedârükünde oldu. Ya'ni ki; huzûr-ı humâyûna geldikçe "bu bir dîni müşevveş, hulûlî mezheb,[69] hamzavî[70] ve zorba âdemdir. Sadâkat yüzünden geldüğüne i'timâd buyurman. İstanbul halkını tahrîk idüp yol gösteren ve meydân-ı erâzilde kazığı kakup, tokmağı yanına bırakan budur. Elinden çok iş gelür, vücûdunuza[71] zarâr irgürmek yanında lâ-şeydir. Bunun nef'inden zarârı çokdur. Eğer azl ve nefy olunmaz ise beher-hâl şe'âmeti müşâhede itmenizde şüpheniz olmasun" dimekle tahvîl-i kulûb eyledi. Ve azl ve nefyine me'zûn olup yerine sâbıkā fetvâdan ma'zûl Sadık Mehmed Efendi içün hatt-ı şerîf aldı. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Dü-şenbih gün sarayına getürdüp kürk giydirdi ve yanına

---

[60] ü inâyet ÇY: -V
[61] ulûfesi çıkup ÇY
[62] ve meşâyih ÇY: -V
[63] cihân-penâh ÇY: -V
[64] kadîm ÇY: -V
[65] giru avdet eylediler Ç: geldiler YV
[66] idüp ÇY: -V
[67] mîrîden ÇY: -V
[68] es-Seyyid Y: Seyyid ÇV
[69] mezhebü'l-hak Ç: hak -YV
[70] hamzavî -Ç
[71] vücûd-ı şerîfinize ÇY: şerîf -V

alup Sofa Köşkü'nde vâki' Sünnet Odası'nda pâdişâh-ı cihân-penâh[72] hazretlerine buluşdurup takbîl-i yed-i humâyûnlarıyla müşerref kıldıkdan sonra mu'tâd üzre beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyuruldu. Ol mahalde mukābele-i hidmet[73] kendüye dahi kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirildi.[74] Ve ma'zûl müftî-i ma'hûd Sinop Kal'ası'na nefy ve hapsine fermân buyuruldu. Bir gün Vezîriazam Ali Paşa lisânından işitdim "şevketlü, mehâbetlü[75] pâdişâhıma işte böylece söyleyüp azl ve nefy ettirdim" didi. Vezîr-i sânî Veli Paşa hakkında vezîriazam olacakdır deyü efvâh-ı nâsda şâyi' olan güft ü gûdan vezîriazam bekelleyüp Veli Paşa'ya "tevâbi'ini niçün zabt u rabt[76] idüp dillerin tutmazsın" deyü ba'zı nasîhat tarafında olıcak, bî-edebâne bed-gûy söze cür'et itmeğin mâh-ı Zi'l-ka'de'nin dördüncü Pazar gün pâdişâha[77] varup Veli Paşa'nın evzâ' ve etvârından şikâyet eyledi, "iş bitmeden kaldı, halk içinde hayfım[78] kalmadı. Ya ben ya bu dimekle her ahvâline muhayyersin" (299 a) buyurmağın sarayına vardığı gibi getürdüp evvel emirde Bosna eyâletine kürk giydirdi. Ve "heman şimdi binüp gidesin ve kapunu Edirne'de düzesin" deyü[79] tenbîh buyurdukdan sonra tuğu ve[80] sancağı alınup Dimetoka'da oturmak şartıyla Edirne Gümrüğü'nden yevmî üç yüz akçe tekā'üd berâtını akîbinden gönderdi. Ve mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-câh[81] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[82] üzre a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây ile Vâlide Câmi'i'nde varup salât-ı îdi kılup[83] geldi.[84] Ve on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Yeniçeri Ağası Arnavud Osman Ağa fevt olup yerine Kul Kethudâsı Ballı Mehmed Ağa ve ânın yerine Zağarcı Dalyarak Koca Mustafa Ağa ve ânın yerine Seksoncu Çolak Mehmed Ağa ve ânın yerine Muhzır Sarı Mehmed Ağa nasb olundular.[85] Ve sene bunda encâma erdi.

---

[72] cihân-penâh ÇY: -V
[73] hidmet -ÇY
[74] giydirildi -ÇY
[75] mehâbetlü ÇY: -V
[76] u rabt ÇY: -V
[77] pâdişâh-ı âlî-hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[78] hayyiz-i feyzim Ç: hayyiz-i kıymetim Y: hayfım V
[79] deyü Ç: -YV
[80] ve ÇY: -V
[81] âlî-câh ÇY: -V
[82] kadîm ÇY: -V
[83] edâ idüp Ç: kılup YV
[84] geri avdet eyledi ÇY
[85] oldular ÇY

Bin yüz on dokuz senesi vekāyi'indendir

Azl-i Tatar Hân Gāzî Giray ve tevcîh-i hâniyet-i Kaplan Giray

Kırım Hânı Gāzî Giray Hân'ın[1] mugāyir-i sulh Moskov ve Lih diyârına akınlara giden Tatar tâ'ifesine iğmâz-ı aynı ve üzerine lâzım olan zabt ü rabtları husûsunda tekâsül ve ihmâli ve[2] şürb-i hamra müte'allik sû'-i hâli ve mukaddemâ Devlet Giray Hân isyânında cânib-i küffâra kaçup, töhmet ve fâsid-i ef'âli, ma'rûz-ı Rikâb-ı humâyûn-ı pâdişâhî[3] olmağın işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Dü-şenbih günü ki;[4] Mart'ın yirmi dördüdür azl ve Yanbolu'da çiftliğine gelmek buyuruldu. Ve az zamânda anda fevt oldu. Yerine kağılgayı olan küçük karındaşı Kaplan Giray Sultân Kırım hânı nasb olunup Büyük Mîrahûr Freng Osman Ağa ile mu'tâd üzre kırmızı kadifeye semmûr[5] kaplu kapaniçe kürk ve kalpak ve iki mücevher top sorguç ve kılıç ve tîrkeş ve çizme bahâ beş bin altun irsâl buyuruldu. Varup Yeni Kal'a altında bulup ilbâs eyledi. Devâm-ı devlet-i pâdişâhî ed'iyesinde olduğun gelüp Rikâb-ı humâyûn-ı şehriyârîye arza kıldı. Ve yirmi beşinci Penç-şenbih gün Donanma-yi humâyûn çıkup kānûn üzre vezîriazam vesâtatı ile kapudan Vezîr Aşçı İbrahim Paşa Yalı Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda serâserli kürk ve ümerâ-yi bahriyye kaftân giyüp şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz oldu. Ve yirmi dokuzuncu Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî[6] hazretlerinin Rukiye nâm bir duhteri vücûd-ı âlemi teşrîf buyurdu. Ve mâh-ı Safer'in[7] ikinci Çehâr-şenbih günü ki; ibtidâ-yi rûz-ı Hızır'dır, kapudan paşa on beş kıt'a çekdirir ile Akdeniz'e azîmet eyledi. Ol gün pâdişâh hazretleri hâssa sandal ile varup Fındıklı berâberinde baştardeye binüp azîm top ve tüfeng şenlikleri iderek gidüp İskender Çelebi Bağçesi önünde lenger-endâz oldu. Vezîriazam bile bulunmağın kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire anlara ve bir serâserli kürk dahi kapudan paşaya ilbâs ve cenâb-ı Rabbü'l-âlemînin vedî'a-i emânetine tefvîz eyleyüp yolladılar. Ve kendüler iltifâten vezîriazam sandalıyla taşra çıkdılar. Ol mahalde nasb olunan sâyebâna teşrîf buyurup vezîriazamın hâzır eyledüğü ziyâfet ta'âmı tenâvülünden sonra tekrâr iki sevb hıla'-ı fâhire dahi giydirüp Saray-ı âmirelerine avdet buyurdular. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Dü-şenbih gün tebdîl-i hevâ içün Karaağaç Bağçesi'ne nakl-i hareket eylediler. Ve yirmi dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen

[1] Hân hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[2] ve Ç: -YV
[3] pâdişâh-ı âlî ÇY: âlî -V
[4] ki -Ç
[5] semmûr -Ç
[6] âlî ÇY: -V
[7] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V

mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ol günün ahşamısı dört def'a azîm zelzele oldu. Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Penç-şenbih gün Sakız Muhâfızı Vezîr Abdullah Paşa'ya Sivas eyâleti ve selefi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Haleb eyâleti ve ânın selefi Vezîr Minder Masdısı İbrahim Paşa'ya Erzurum eyâleti tevcîh ü inâyet[8] olup ve ânın selefi sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve on ikinci Dü-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı cihân-penâh[9] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şam-ı şerîfe dâhil olduklarım haber virüp kaftân giydi.

Zuhûr ve[10] def'-i îkāz-ı fitne

Pes-i perde-i hafâda olan bakıyyetü's-süyûf kul kethudâlığından ma'zûl Div Ali Ağa yine bir îkāz-ı fitne idüp yeniçeri ağası olmak vesâir muhtefî rü'esâ-yi eşkıyânın ve menkûb mîr-i mîrân ve ümerâ ve ağayânın her biri[11] dil-hâhları üzre birer mansıba vaz'-ı kadem itmek fikr-i fâsidiyle Eyüb'de sâbıkā cebecibaşılıkdan ma'zûl Kiremitci oğlu Mehmed Ağa yalısında cem'iyyet eyleyüp pâdişâhı hal', vezîriazam ve yeniçeri ağasın katl eyledükden sonra şehzâdenin birin[12] iclâs ve Basra Beylerbeyisi Vezîr Köse Halil Paşa'yı vezîriazam ve ol gelince Böğürdelenli iki tuğlu bir mechûl Kara Mustafa Paşa'yı kāimmakām ve Div Ali Ağa yeniçeri ağası ve sâhib-i yalı cebecibaşı ve müderrisînden Mu'îd Kara Bekir Efendi Rumili kādıaskeri olmak üzre ahd ü mîsâk idüp bir vakt-i mu'ayyenede hurûc itmelerin halka-i cem'iyyetden bir suhte, mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün gelüp yeniçeri ağasına ve ol dahi vezîriazama haber virüp, mezkûr suhteyi huzûruna ihzâr ve bu [va]k'ayı alâ ma-hüve'l-vâki' nakîr ü katmîr-i takrîr ve i'lâm eyleyüp pâdişâha arz eyledükden sonra suhte-i mezkûr dil olup tebdîl-i câme ve destâr, yeniçeri ağasına teslîm ve cümle ocak ağalarına mü'ekked buyruldular tasdîr ve bi-eyy-i vechin kân defterde mestûr ve mukayyed olan erâzil ve eşkıyânın ele getürülmesini tenbîh ve[13] emr-i[14] fermân buyurup ber-mûceb-i emr-i âlî her biri neferleriyle binüp ol gice ve irtesi gün bir kaçını tutdular. Askerîden olanların zindanda boğup deryâya atdılar.[15] Ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin ikinci Şenbih gün ser-halka-i cem'iyyet

[8] ü inâyet ÇY: -V
[9] cihân-penâh ÇY: -V
[10] ve -ÇY
[11] her biri -ÇY
[12] birin -ÇY
[13] ve -ÇY
[14] emr ÇY: -V
[15] atıvirdiler Ç: atdılar YV

Kara Mustafa Paşa ile Bekir Efendi ve üç nefer suhtenin Bâb-ı humâyûnda boyunların[16] urdular.[17] Sâir müte'ayyinler ele girmeyüp nâ-bûd ve nâ-peydâ oldular. Ol gün Yeniçeri Ağası Ballı Bozuk mülakkab Mehmed Ağa dahi bu fitne-i cem'iyyetden habîr ve âgâh olmamak töhmetiyle hatt-ı şerîfle azl ve tekrâr vezîriazam şefâ'atiyle Niğbolu sancağı virilüp Kul Kethudâsı Dalyarak Koca Mustafa Ağa yeniçeri ağası ve Zağarcı Çolak Mehmed Ağa kul kethudâsı ve Seksoncu Sarı Mehmed Ağa zağarcı ve muhzır ağa seksoncu nasb olundular. Ve sekizinci Cuma gün vezîriazam tayyib-i[18] mâlından tersânede binâ eyledüğü câmi'-i şerîf temâm olmağın pâdişâh-ı âlî-cenâb[19] hazretlerin da'vet ve salât-ı Cuma'yı edâdan sonra hitâbet iden İmâm-ı sultânî Hacı Mehmed Efendi'ye huzûr-ı humâyûnda semmûr erkân kürk ve va'z iden Sultân Ahmed Şeyhi Sivâsî-zâde Abdülbaki Efendi ve Ayasofya Şeyhi Dâmâd Mustafa Efendi'ye ve Sultân Bayezid Şeyhi Yenibağçeli Ahmed Efendi'ye birer kâkum kürk ve câmi'-i şerîfin Cuma Şeyhi Arab-zâde Hasan Efendi'yle hatîbine ve imâma birer sof ferâce ilbâs olundu. Ol gün Mısır Hazînesi gelüp dahil-i Hızâne-i âmire kılındı. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin gurresi Şenbih gün Şam Trablusu'ndan ma'zûl Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp, selefi Vezîr Seyyid Firârî Hasan Paşa hâslar ile Kubbealtı'na da'vet buyuruldu.[20] Ve Şam a'yânından Kavvâs oğluna Kudüs-i şerîf ve Gazze sancaklarıyla emîrü'l-haclık virilüp ve Kudüs'den ma'zûl Arnavud İbrahim Paşa'ya Sayda-Berut sancağı inâyet olup ve ânın selefi Vezîr Kara Mehmed Paşa dahi hâslar ile Kubbealtı'na gelmek buyuruldu. Ve Şam'dan ma'zûl emîrü'l-hacc-ı sâbık Baltacı Süleyman Paşa'nın Şam-ı şerîfde çarşu, pazar kapatmak gibi ve sonra yine Arafat dönüşünde Şam ve Mısır mahfilleri berâber gide gelmişiken Şam mahfilin ileru yürüdüp Mısırlu ile bir fesâda mü'eddî olmak gibi Mekke-i mükerremede dahi Cuma Namazı kılınmamak gibi bir azîm fezâhati zâhir olup hâh ü nâ-hâh ıslâh-ı zâtü'l-beyn içün şerîf-i Mekke Abdülkerim araya girüp güçle teskîn-i fitne eyledüğü Der-i devlete[21] mün'akis olıcak Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya Şam eyâleti ve selefi mezkûr Vezîr Baltacı Süleyman Paşa'ya Van eyâleti ve ânın selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya Karaman eyâleti ve ânın selefi Vezîr Hacı Kırdıran Çerkes Hasan Paşa'ya Anadolu eyâleti tevcîh ü inâyet[22] olundu.

---

[16] başların ÇY
[17] teninden cüdâ eylediler ÇY
[18] kendü Ç: tayyib V: -Y
[19] âlî-cenâb ÇY: -V
[20] olunup Ç: buyuruldu YV
[21] devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretlerin -V
[22] ü inâyet ÇY: -V

Katl-i Hasan Paşa

Kubbe-nişîn Seyyid Firârî Hasan Paşa mukaddemâ Şehrizor vâlîsiyken katline hatt-ı şerîfle varan Kapucubaşı Türkmen Kara Bayram Ağa'yı kurşun ile urdurup helâk itdirdikden sonra firâr ve gıybet itmiş ve ol şöhret kendüye nâm olmuş ve İstanbul Vak'ası'nda taşra çıkup asker Edirne'ye gitdikde İstanbul'da kāimmakām kalmış ve pâdişâh-ı cihân-penâh[23] hazretleri cülûs-ı humâyûn buyurduklarında cerâyimin afv ve kubbe-nişîn ve der-akab başdefterdâr idüp andan Rumili eyâletin tevcîh ü[24] ihsân buyurmuşidi. Vezîriazam Çorlulu Ali Paşa katline dil-teşne idi. Kara Bayram Ağa'nın kanı talebinde oldu. Ya'ni ki; "küçükden beru elinde büyüyüp terbiyesiyle perverde olduğum efendimin kanını taleb itmek bin hakkımdır" diyerek katline alduğu fetvâyı[25] pâdişâha[26] arz eyledi. Mûcebince hatt-ı şerîf istedi. "Devlete lâzımlı bir eyü âdemdir, bu sevdâdan fâriğ ol" buyurdukda, "katli mûcib hâyini[27] neye recâ idersiz, kātilin başı elde gerekdir. Çünki eyü âdemdir doğrulup neye Edirne'ye gelmedi ve erâzile[28] katılmak neden iktizâ eyledi. Elbette katl olunmak gerekdir" deyü ayak basdı. Hâh ü nâ-hâh hatt-ı şerîfi alup, derd-mend ancak dört def'a dîvâna gelmişidi. Mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Cuma gün evvel emirde sarayına da'vet eyledi. "Allah mübârek eyleye şevketlü, mehâbetlü, adâletlü[29] efendimiz hazretleri size Mısır[30] eyâletin tevcîh ü[31] ihsân buyurdular. Ma'anca gidüp kürkü huzûr-ı humâyûnlarında[32] giyersiz" didi. Ve el[33] ile götürüp Çayır Köşkü'nde pâdişâha[34] buluşdurdu. Bir mikdâr söyletdikden sonra Mısır'a kürk giymesini teklîf idüp ibâ idicek, köşkün misâfir **(299 b)** odasına yollayup mukaddem tenbîh buyurulmuşidi. Bostancıbaşı gelüp kaldırup[35] ber-mûceb-i emr-i şerîf-i sultânî sandal ile Fenerbağçesi'ne götürüp fenerci[36] odasının içinde fenere çıkacak kapu dibinde mahnûk kılınup, başın bütünce kesüp huzûr-ı humâyûna îsâl ve Sarayburnu'ndan deryâya ilkā ve cesedi dahi mahall-i mahnûkdan denize atılup nâ-bûd ve nâ-peydâ olundu. Hak te'âlâ hazretleri garka-i garîk rahmetler eyleye, sehâ ve keremde ve akl ve rüşd ve tedbîrde misli bulunmaz, sohbeti lezîz

---

[23] cihân-penâh ÇY: -V
[24] tevcîh ü ÇY: -V
[25] fetvâ-yi şerîfeyi ÇY: şerîfe -V
[26] pâdişâh-ı âlî-penâh hazretlerine ÇY: âlî-penâh hazretlerin -V
[27] âdemi ÇY
[28] erâzil-i eşkıyâya ÇY: eşkıyâ -V
[29] mehâbetlü, adâletlü ÇY: -V
[30] Kahire +ÇY: -V
[31] tevcîh ü ÇY: -V
[32] hıl'at-i fâhire +ÇY: -V
[33] âl Y: el ÇV
[34] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[35] kaldırdı ÇY

bir[37] âdem idi. Kahbe oğlan zavalluya aceb mekr eyledi, nâfile çeh öldürdü deyü[38] intikām kasd eyleyüp sûretâ kanı talebinde olup şöyle bir vücûd-ı mükerremi nâ-hak yere izâle itdirdi,[39] kanını kara toprağa karınca çalışdı. بشروا القاتل بالقتل [40] Âkıbet kendü dahi ol yola gitdi. Ba'de'l-azl ve'n-nefy Paşmakcı oğlu Ali Efendi'nin amel ve fetvâsıyla Midillü Kal'ası'nda çağırda çağırda boğdurulup başı endahte-i Bâb-ı humâyûn kılındı ki; aşağıda zikr olunur.

Katl-i nakīb-i Kudüs

Geçen sene saltanat da'vâsıyla azîm cem'iyyet ve nice fesâda mübâşeret ve nâ-hak yere[41] bu denlü kan döküp Kudüs-i şerîfi zabt u rabt[42] iden Kudüs-i şerîf nakībi bir takrîb ile ele girüp Âsitâne'ye[43] ihzâr ve Yedikulle'de haps olunmuşidi. Şehr-i mezbûrun yirmi beşinci Salı gün derûn-ı Saray-ı âmirede vâki' Cellad Çeşmesi önünde boynu uruldu. Ve mâh-ı mezbûrun otuzuncu[44] Pazar gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[45] hazretlerinin Rukiyye nâm duhteri[46] fevt olup deryânın hareketinden cenâzesin kayık ile getürüp Ayvansaray İskelesi'nden[47] çıkarup cümle a'yân-ı dîvân anda hâzır idi. Önüne düşüp Vâlide Câmi'i'ne getürdüler. Namâzı kılındıkdan sonra karındaşları yanına defn eylediler. Ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin dokuzuncu Salı gün Hazîne Kethudâsı Boşnak Receb Ağa'ya[48] vezâret ile Diyarbekir eyâleti tevcîh ü inâyet[49] olundu. Ve on altıncı Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Lezez mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve irtesi Çehâr-şenbih gün İznikmid'de sâkin Sadr-ı sâbık Moralı Hasan Paşa'ya Mısır eyâleti ihsân olunup zevcesi Hatice Sultân hazretleri İstanbul'a gelmek buyuruldu.

Velâdet-i şehzâde Sultân Selim

Mâh-ı mezbûrun on sekizinci Penç-şenbih günü ki; Eylül'ün dördüdür, tulû'-ı şemsde pâdişâh-ı âlî-cenâb[50] hazretlerinin Selim nâm bir şehzâdesi[51] vücûda gelüp[52] ancak

---

[36] fenercinin ÇY
[37] bir -Ç
[38] ümmid +Ç: -YV
[39] itdürüp ÇY
[40] "Katili, öldürülmekle müjdeleyin."
[41] yere ÇY: -V
[42] u rabt ÇY: -V
[43] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[44] onuncu Ç: otuzuncu YV
[45] âlî-cenâb ÇY: -V
[46] duhterleri ÇY
[47] iskelesine ÇY
[48] Ağa Ç: Ağa'ya YV
[49] ü inâyet ÇY: -V
[50] âlî-cenâb ÇY: -V
[51] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V

İstanbul'da üç gün üç gice şehir donanması oldu. Ve Boğdan voyvodası Lambraki[53] nâm zımmînin Lehlü ve Moskovlu ile ba'zı nihânî hıyâneti haberi şâyi' olmağın azl ve yerine yine Boğdan voyvodalığından ma'zûl, İstefan[54] nâm zımmî nasb olup, mâh-ı Receb'in gurresi Salı gün Dîvân-ı humâyûna getürülüp mu'tâd üzre ilbâs buyurulan hıl'at ya'ni ki; Kırmızı kadifeye duhte semmûr kapaniçe[55] kürk ve kuka ve süpürge ile vüzerâ akabince Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[56] yüz sürdü. Ve üçüncü Penç-şenbih gün sâbıkā Anadolu sadrından munfasıl Kara Halil Efendi yine ol mansıb ile bekâm ve Mekke-i mükerreme pâyesiyle imâm-ı sultânî olan Hacı Mehmed Efendi'ye dahi İstanbul kazâsı inzimâmıyla nâ'il-i merâm oldular. Ve on yedinci Penç-şenbih gün Kapudan Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa Donanma-yi humâyûnla İstanbul'a dâhil olup mu'tâd-ı kadîm[57] üzre vezîriazam vesâtatı ile Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[58]-masîre yüz sürüp mîrî kalyonların ahz ve yedlerinden alup ma'an getürdüğü beş kıt'a korsan şehtiyesin arz eyledikden sonra serâserli semmûr kürk ilbâs ve kendü almış gibi[59] sakal başı dağıdarak ve şenlikler iderek Tersâne'ye vâsıl oldu. Ol gün Harem Kapusu önünde surre çıkdı. Ve yirmi dokuzuncu Salı gün Rumili pâyesiyle ser-etıbbâ-i hâssa olan Nuh Efendi fevt ve Koca Mustafa Paşa Câmi'i kurbünde binâ eyledüğü medrese türbesinde defn olup yerine etıbbâ-i hâssadan Rüstem Paşa Müderrisi Yenibağçeli Küçük Mehmed Efendi Edirne pâyesiyle hekimbaşı nasb olundu. Ve mâh-ı Şa'bân'ın sekizinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[60] hazretleri Tersâne Bağçesi'nden Yeni Saray'a külliyet ile nakl buyurdular. Ve on birinci Pazar gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Ve on sekizinci Pazar gün Rumili Kadıaskeri Ataullah Mehmed Efendi azl ve yerine Anadolu sadrından munfasıl Solak-zâde Tophaneli Mahmud Efendi nasb olundu. Ve ol gün Çavuşbaşı Şehrî Mehmed Ağa çiçekden fevt olmağın yerine sâbıkā çavuşbaşılıkdan ma'zûl Telhîsî Türk Mehmed Ağa nasb oldu. Ve mâh-ı Ramazân'ın[61] dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mezbûrenin Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve yirminci Çehâr-şenbih gün Van Beylerbeyisi Vezîr Baltacı Süleyman Paşa'nın fevti haberi gelüp mansıbı Musul Vâlîsi Vezîr Çerkes

---

[52] dünyâya teşrîf buyurup ÇY
[53] Lambraki Ç: -YV
[54] İstefan Ç: -YV
[55] kapaniçe -ÇY
[56] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[57] kadîm Ç: -YV
[58] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[59] gibi ÇY: -V
[60] âlî-cenâb ÇY: -V
[61] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V

Mehmed Paşa`ya ve ânın mansıbı Şehsüvâr oğlu Mehmed Paşa`ya tevcîh ü inâyet[62] buyuruldu. Vüzerâdan mütekā'id Midillü`de mütemekkin olan[63] İzmirli İsmail Paşa`nın yine vezâreti ibkā ve İnebahtı muhâfazasına ta'yîn olup selefi kethudâ-yi yeniçeriyân-ı sâbık Gürcü Yusuf Paşa Edirne`de ikāmet itmek üzre Yeniçeri Ocağı`ndan tekā'üd verildi. Ve mâh-ı Şevvâl`in gurresi Pazar gün pâdişâh hazretleri mu'tâd üzre a'yân-ı devlet ile bayramlaşup âlây-birle Vâlide Câmi'i`nde varup bayram namâzın kılup geldi.[64] Ve altıncı Cuma gün Topcubaşı Boynueğri Mustafa Ağa azlinden yerine dördüncü def'a Giridli Mustafa Ağa nasb olundu. Ve irtesi Şenbih gün Mekke-i mükerreme pâyesiyle nakîbü`l-eşrâf olan Sahhâf-zâde Mehmed Efendi`ye İstanbul kazâsı inâyet olup selefi Hacı Mehmed Efendi yine hidmet-i imâmet-i sultânîyle kaldı. Ve yirmi yedinci Cuma gün pâdişâh-ı âlî-penâh[65] hazretlerinin Hatice nâm bir[66] duhteri[67] dahi fevt olup cenâzesin a'yân-ı dîvân, Dârü`s-sa'âdede alup Vâlide Câmi'i Türbesi`nde karındaşları yanına defn eylediler.

Azl-i şeyhulislâm Sadık Mehmed Efendi ve nasb-ı meşîhat-i islâmiyye Ebe-zâde Abdullah Efendi

Şeyhulislâm Sadık Mehmed Efendi pîr ve alîl[68] olup rüşd ve şu'uru kalmaduğundan gayrı merhûm Hatice Sultân`ın cenâze namâzına mu'tâd üzre sarayda imâm olduğu hâlde bayram namâzı kılar şekillü her tekbîrde ellerin kaldırup ale`l-husûs tekbîri beş def'a eyleyüp selâm virdi. Cemâ'at dahi müftîmiz böyle kıldı, câ'iz olmak gerek[69] fikriyle ekseri teb'iyyet eyledi. Aralıkda bir masharalık bir gülüşmedir gider, bir kitâbda yeri yok. Pâdişâh hazretleri namâz kılmak bilmeyen[70] âdem nice müftî olabilür buyurup, kemâl-i gayz-ı gadabından mâh-ı Zi`l-ka'denin üçüncü Çehâr-şenbih gün azl ve Beşiktaş`da hânesine gitmek üzre[71] fermân buyurup yerine Rumili sadrından munfasıl Ebe-zâde Abdullah Efendi`yi vezîriazam ile huzûr-ı humâyûnlarına da'vet ve Sünnet Odası`nda hidmet-i fetvâyı tevcîh ü inâyet ve beyâz çukaya duhte[72] semmûr erkân kürk ilbâs ve ri'âyet buyurdular. Ve geçen sene mîrî kalyonlar Kalavri kıyıların urmağla İspanya

[62] ü inâyet ÇY: -V
[63] olan ÇY: -V
[64] edâ idüp giru avdet eyledi ÇY
[65] âlî-penâh ÇY: -V
[66] bir ÇY: -V
[67] duhter-i pâkizesi ÇY: pâkize -V
[68] alîlü`l-mîzâc ÇY: mîzâc -V
[69] gerek -ÇY
[70] kılmayan ÇY
[71] üzre ÇY: -V
[72] kaplu ÇY

keferesi gayret-i câhiliyye idüp kış içinde altı kalyon üç firkate ile Selanik ve Anadolu kıyılarına dest-dırâzlık eyledikden mâ'adâ Susam Boğazı'nda kârâste yüklü Buzağı oğlu nâm re'isin Mısır şaykasın giriftâr ve içinde olan elli bin guruşluk nakid bâzirgân malı dahi ellerine girüp Susam Boğazı'ndan lenger-endâz olup âyende ve revende sefâyin-i tüccârın münkatı' olduğu der-i devlete arz u[73] i'lâm[74] olunmağla bi-emr-i humâyûn altı kıt'a mîrî kalyon âmâde ve hazırlanup[75] mâh-ı mezbûrun beşinci Cuma gün ale't-ta'cîl tersânede[76] nehzat ve cânib-i a'dâ-yi bî-[77]dîne azîmet eyledüğün kâfir-i nâ-bekâr istimâ' idicek firâr idüp boğaz açıldı.

Def'-i fitne-i azîme

Bu vakitde Cezâyir'den bir şehzâde zuhûr eyleyüp Sakız Adası'na gelmiş, ben Sultân Mehmed evlâdındanım, vâlidem hâmile iken mağdûben Mısır'a sürülmüş giderken kâfir eline düşmüş kendüyü bildirmiş, i'tibâr idüp İspanya kralına getürmüşler, vakti geldikde beni doğurmuş, az zamânda fevt olup ben hadd-i bulûğa irdüğümde beni Fas pâdişâhına gönderdiler. Bir takrîb ile Rum diyârına ulaşdırabildiniz deyü tenbîh eylediler. Ol dahi beni Cezâyir'e gönderüp andan işbu mahalle geldim. Türkçe bilmez, Frengî ve Arabî tekellüm ider, tercümân lisânıyla bî-pervâ böyle sözler söylemiş. Ben hatt-ı humâyûn ve fermân ile geldim deyü yanında sahte fermânlar ve hatt-ı humâyûna taklîd ba'zı kâğıdlar bulunmuş, kapucubaşı nâmıyla Rumlu bir münşî herifi vezîr idinmek fikriyle[78] bile uydurup bir takrîb ile Anadolu'ya geçüp sâde-dil bir âlây eşkıyâyı başına cem' eyleyüp Burusa'da tahta geçmek fikrinde olduğu şâyi' olmağla Sakız Muhâfızı Sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa ikisini de giriftâr idüp Rikâb-ı humâyûna[79] arz-ı i'lâm[80] eyledi. Der-akab fermân-ı vâcibü'l-iz'ân[81] ile vezîriazam kapucular kethudâsı gönderilüp başların kesüp getürdü ve Bâb-ı humâyûna bırakıldı.

Velâdet-i Şehzâde Sultân Murad

Mâh-ı mezbûrun on ikinci Cuma gün pâdişâh hazretlerinin Murad nâm bir şehzâdesi[82] vücûda geldi.[83] Ve üç gün sonra Ümmü Gülsüm ve Zeyneb nâm tev'em iki

[73] u Ç: -YV
[74] i'lâm ÇY: -V
[75] hazırlanup ÇY: -V
[76] tersâne-i âmirede ÇY: âmire -V
[77] bî Y: -ÇV
[78] fikr-i fâsidi ile ÇY: fâsidi -V
[79] humâyûnlarına ÇY
[80] i'lâm ÇY: -V
[81] vâcibü'l-iz'ân ÇY: -V
[82] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[83] dünyâya teşrîf buyurup ÇY

sultân dahi dünyâya vaz'-ı kadem eyledi. Ve yirminci Şenbih gün Başdefterdâr Dâmâd Mehmed Efendi azlinden yerine dördüncü def'a Bakkal oğlu Hacı Mehmed Efendi nasb olundu. Ve mâh-ı Zi'l-hiccenin dördüncü Pazar gün Divrikli Mustafa Paşa'ya Kıbrıs eyâleti tevcîh olup, selefi Vezîr Abaza Süleyman Paşa Kubbe-nişîn olup İstanbul'a[84] gelmek buyuruldu. Ve onuncu Şenbih gün pâdişâh-ı âlî-nejâd[85] hazretleri Bâbü's-sa'âdede mu'tâd üzre ehl-i dîvân ile bayramlaşup âlây-birle varup Ayasofya'da bayram namâzın kılup geldi.[86] Ve on dokuzuncu Dü-şenbih gün tersânede binâ olunan bir kıt'a kebîr kalyon suya indirildi. Ve yirmi altıncı Dü-şenbih gün Rodos Kal'ası'nda mahbûs sadr-ı sâbık Rami Mehmed Paşa'nın fevti haberi geldi. Ve yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün Mustafa Bey mübâşeretiyle Mısır Hazînesi gelüp dâhil-i Hazîne-i âmire oldu.

Feth-i Kal'a-i Vehran be-dest-i levendât-ı Cezâyirân

(300 a) Sedd-i sedîd-i memâlik-i islâmiyân olan Mağrib-i Cezâyir Kal'ası'ndan iki yüz elli mil aşağı yine Cezâyir tarafından ya'ni ki; Arab yakasında vâki' metânet ve[87] istihkâm ile ma'rûf, kesret-i top ve mühimmât-ı cebehâne ve asker ile mevsûf ve limanı hûb ve mezra'ât ve bağ ve bağçesi mergûb, İspanya zabtında olan Vehran Kal'ası kâfirleri hem-civârları olan Mukaddes Arabı delâletleriyle piyâde ve süvâr dâ'imü'd-deverân Cezâyir serhadlerine ılgar idüp mâlların nehb ü gâret ve îsâl-i hasâret ve[88] kendülerin giriftâr-ı esîr ve istirkâk itmeden hâlî olmayup ümmet-i Muhammed şerlerinden âciz ve[89] fürûmânde kalmışlar idi. Cezâyir tarafından üzerlerine varulduğu takdîrce kal'a-i mezbûrun[90] metânetinden gayrı etrâfını dâ'iren-mâ-dâr kadîmden hendek[91] olup ve sonradan ihdâs eyledikleri Su Burcu ve Yeni Burc ve Kılıç[92] Burcu ve Kızıl Burc ve Morcic Burcu ve Çipot Burcu ve Liman[93] Burcu nâm yedi aded kal'a mânendi burçlar ihâta idüp her birinin müte'addid amîk, vesî' hendekleri ve lağım ve tonuz damları hâzır ve âmâde ve iktizâ eyledikce millet-i Nasârâdan imdâd ve i'ânetleri münkati' olmayup feth ü teshîri düşvâr olduğundan sükût olunurdu. بفضل الله تعالى birkaç seneden beru İspanya keferesi üzerine Nemçe ve İngilis ve Felemenk askerleri müstevlî olup kal'a-i mezbûreye imdâd ü i'ânet idemeyecekleri ayne'l-yakîn müşâhedeleri olmağın fursatı ganîmet bilüp

---

[84] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[85] âlî-nejâd ÇY: -V
[86] edâ idüp girü avdet eyledi ÇY
[87] ve -Y
[88] ve ÇY: -V
[89] ve Ç: -YV
[90] mezkûrun ÇY
[91] hendek Ç: -YV
[92] Liman Ç: Kılıç YV

zâbıtân-ı Cezâyir ve ulemâ ve meşâyih bir yere geldiler. Üzerlerine varılup feth ü teshîri bâbında meşveret idüp Fâtiha okudular. Der-akab iri toplar ve humbara havanları ve mühimmât-ı cebe-hâne ile bin iki yüz nefer metris askerin Cezâyir Ocağı kalyonlarına tahmîl ve yeniçeri ağası nâmına olan İbrahim Ağa dahi[94] üzerlerine baş olup, mukaddem deryâ ile irsâl olundukdan sonra kara cânibinden dahi ta'yîn olunan altı bin iki yüz nefer metris askerinin üzerlerine Cezâyir Dayısı Bektaş Dayı'nın dâmâdı Uzun Hasan Dayı serdâr ya'ni ki; berr ve bahrden giden bu iki asker üzerine sipeh-sa[lâ]rlar[95] ta'yîn olup Ordu-yi humâyûnla revâne ve azîmet eylediler. Vatan Beyi Mustafa Bey dahi ma'an me'mûr oldular. Mukaddem kalyonlar ile giden guzât-ı islâm işbu bin yüz on dokuz senesi Muharremi'nin on ikinci gün Vehran Kal'ası altına varup lenger-endâz ve hemân ol gün öyleden mukaddem neferâtıyla İbrahim Ağa taşra çıkup, topları ve cebehâneyi dahi çıkardıkları esnâda[96] Hasan Dayı dahi on dördüncü merhalede asâkir-i müslimîn[97] ile Vehran Kal'ası altına gelüp dâhil ve iki asker bir yere karışup mecmû'an yedi bin dört yüz nefer muvazzaf güzîde Rumlu asker olup, ba'de'l-istişâre her yük onar akçeye olmak üzre yüz kırk dört bin yük çalı ihzâr olup, kal'anın ve cümle burçların hendekleri ve bataklıkları dolduruldu. Ve üzerlerine toprak çekilüp düzledikden sonra gerek kal'a ve gerek burçların her biri başka başka muhâsara ve metrisler alınup ve lağımlar yürüdülüp birbirlerine imdâdları[98] münkatı' oldukdan sonra متوكل علي الله و مستعين بالله ibtidâ Su Burcu muhâsara olundu. On kıt'a balyemez hâtır gönül bilmez ve yedi kıt'a havan topuyla döğülüp, yetmiş altı gün ceng ü cidâl ve harb-i kıtâlden sonra feth ü teshîri müyesser oldu. Derûnunda olan küffâr-ı hâk-sârdan dahi[99] seksen neferi esîr-i der-zencîr[100] ve[101] mâ'adâsı tu'me-i şîr-i[102] şemşîr oldu. İçinde bulunan on altı kıt'a tuç topuyla mazbût-ı islâmiyân kılındı. İbtidâ-yı muhâsaradan fethine değin esnâ-yi muhârebede[103] [104]üç yüz elli mikdârı guzât-ı islâmdan şerbet-i şehâdet nûş eylediler. Burc-ı mezbûreye kifâyet mikdârı müstahfizân-ı asker vaz' olundukdan sonra sene-i mezkûre Rebî'u'l-âhirinin dokuzuncu günü[105] Morcic Burcu dahi

---

[93] Kılıç Ç: Liman YV
[94] dahi ÇY: -V
[95] salâr ÇY
[96] çıkardılar ÇY
[97] ehl-i islâm ÇY
[98] imdâd-ı i'ânetleri ÇY: i'ânet -V
[99] dahi ÇY: -V
[100] der-zencîr ÇY: -V
[101] ve -ÇY
[102] şîr -ÇY
[103] muhâsarada Y: muhârebede ÇV
[104] fethe değin +Y: -ÇV
[105] günü -ÇY

top ve tüfeng ve humbara ve seng ile muhâsara ve muhârebe-i azîm[106] ile mukâtele[107] olunup dokuzuncu gün öyle vaktinde vire ile ânın dahi fethi[108] müyesser olup derûnunda olan altı kıt'a tuç topuyla zabt u rabt[109] ve yüz nefer cengcisi esîr-i der-[110]zencire çekildi. Burc-ı mezbûre dahi kabza-i teshîre[111] girince değin yirmi beş nefer kadar[112] guzât-ı ehl-i islâm[113] şühedâ zümresine[114] ilhâk oldu. Bundan sonra Çipot Burcu dahi muhâsara ve lağım kâr itmeyüp, hendeğinde üç gün üç gice meks ü ârâm ve harb-i kıtâl olup, guzât-ı ehl-i[115] islâm üzerine envâ'-ı dürlü âteşler saçup nicelerin şehîd ve nicelerin zahm-dâr idüp yerlerinde sâbit kadem[116] oldular. Âkıbetü'l-emr melâ'în-i hâsirînin[117] âteş-efşânlığına bakılmayup taraf taraf nerdibânlar dayayup yürüyüş ile feth idüp cümlesin kılıçdan geçirdiler. Ve yirmi beş günden sonra Kılıç Burcu dahi muhâsara ve kırk altıncı günde ânın dahi fethi[118] müyesser olup, dört kıt'a topuyla zabt u rabt[119] olundu. Esnâ-yi muhârebede derûnunda lağım ve humbara ilminden mâhir beş nefer kâfir firâr ve istîmân itmeleriyle katlden halâs olup hidmete kullanıldı. Sâiri[120] bi'l-külliyye[121] kılıçdan geçirildi. Bunun dahi eyyâm-ı muhâsarasında yüz yetmiş kadar[122] guzât-ı ehl-i islâm[123] şehîd[124] oldu.[125] Ve bundan on beş gün sonra nefs-i[126] Vehran Kal'ası ve Yeni Burç ta'bîr olunan Yeni Kal'a dahi muhâsara ve lağımlar hafrına mübâşeret olunup elli gün muhârebeden[127] sonra lağımlar kal'a dîvarına müntehî olup ve deryâ[128] tarafı muhâsara kabul eylemeyüp[129] hâlî bulunmağla, derûnunda mütehassın olan kılâ'-ı mezbûrûn zâbiti Merkiş nâm kâfir-i bî-dîn

[106] azîm ÇY: -V
[107] ile mukâtele Ç: -YV
[108] feth-i teshîri ÇY: teshîr -V
[109] u rabt ÇY: -V
[110] esîr-i der Ç: -YV
[111] tasarrufa ÇY
[112] kadar ÇY: -V
[113] ehl-i islâm ÇY: -V
[114] defterine ÇY
[115] ehl ÇY: -V
[116] kadem -ÇY
[117] bî-dînlerin ÇY
[118] feth-i teshîri ÇY: teshîr -V
[119] u rabt ÇY: -V
[120] sâirleri ÇY
[121] bütün ÇY
[122] mikdârı ÇY
[123] ehl-i islâm ÇY: -V
[124] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[125] eyledi Ç: oldu YV
[126] nefs -ÇY
[127] muhârebe ve mukâtele olundukdan ÇY: ve mukâtele olunduk -V
[128] deryânın ÇY
[129] itmeyüp ÇY

hisar-ı mezkûrûnu tahlîsden me'yûs ve nâ-çâr kılınmağla,[130] dört bin kadar[131] kâfir ile nısfü'l-leylde feryâd ü figān iderek sekiz kıt'a İspanya çekdirmelerine süvâr, vilâyet-i menhûselerine firâr eyleyüp ale's-sabâh on iki kıt'a topuyla Vehran Kal'ası ve otuz kıt'a topuyla Yeni Kal'a bu vechile feth-i teshîr-i[132] zabt u rabt[133] olunup, bunların dahi esnâ-yi muhâsara ve muhârebesinde sekiz yüz kadar[134] ehl-i islâm şehîd ve dâr-ı cinâna hırâm eylediler. Ol gün Kızıl tabya dahi muhâsara olunup galebe-i guzâtdan derûnunda mütehassın olan la'în-i bî-dîn Liman burcuna firâr idüp hâliyeten fethi[135] müyesser oldu. İçinde bulunan otuz kıt'a topuyla zabt u rabt[136] olundu. Yeni Kal'a'nın cürmü Galata Kal'ası kadar[137] olup Vehran Kal'ası içinde olan üç aded kilise-i vesî'anın derûnları elvân-ı ruhâm masnû', esnâm ile müzeyyen idi. Cümlesi hafr olunup en evsa' deyri[138] pâdişâh-ı âlî-cenâb[139] hazretleri içün câmi'-i şerîf kılındı. Ezânlar okunup alemler dikildi. Münâsib mahallerine mihrâb ve minber ve mahfil-i şerîf[140] tertîb ve tezyîn olundukdan sonra teberrüken guzât-ı islâm ibtidâ anda salât-ı Cuma'yı[141] edâ ve hulûs-ı kalb ile bükâ iderek, devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî du'âsın eylediler. Vezîr-i sânîyi Vâlide Sultân hazretleriçün, vezîr-i sâlisi Vezîriazam Ali Paşa içün edâ-yi salât-ı Cuma olunmak üzre cevâmi'-i şerîf olup, münâsib şeylerden vakıflar vaz' olundu. Üç günden sonra metânet ve istihkâm ile mevsûf ve fethi düşvâr olan hısn-ı hasîn-i üstüvâr Liman Burcu dahi cevânib-i erba'adan muhâsara ve azîm toplar kurulup ve lağımlar yürüdülüp yetmiş yedi gün muhârebe ve nice nice mukâteleden[142] sonra بـعون الله الملك المتعال derûnunda mahsûr olan[143] küffâr-ı dâllin[144] bir mikdârı istîlâ-yi emrâz-ı mühlikeden ve kıllet-i ekilden ve fevh-i mâ'dan bedenleri şişüp mürd-i helâk, menzilleri zîr-i hâk olup atak-ı hubûlin ve merbût esîrlerin katl ve deryâya döküp nâ-çâr kaldıkları mahalde taraf taraf lağımlar atılup ve top ve tüfeng ve humbara ve seng ile yürüyüş olup darb-ı şemşîr iderek kal'a-i mezbûre

---

130 kalmağla ÇY
131 mikdârı ÇY
132 teshîr ÇY: -V
133 u rabt ÇY: -V
134 mikdârı ÇY
135 feth ü teshîri ÇY: ü teshîr -V
136 u rabt Ç: -YV
137 mikdârı ÇY
138 yeri ÇY
139 âlî-cenâb ÇY: -V
140 şerîf Ç: -YV
141 anda +Ç: -YV
142 mukâtele olundukdan ÇY: olunduk -V
143 olan ÇY: -V
144 hâk-sârın Ç: dâllin YV

feth ü teshîr-i gāziyân olup bakıyyetü`s-süyûf olan[145] melâ'înden[146] mukaddem askerleriyle imdâda[147] gelüp işbu Liman burcunda mahsûr olan Malta kapudanı ve Ceneviz voyvodası ve papa ruhbânı didikleri la'în-i iblîs-i ibâ-i ebâlîs ü pür-telbîs ve France kapudanı ve sipâh zâbitleri ile iki yüz altmış nefer kâfir esîr ve der-zencîr olup guzât-ı ehl-i[148] islâmdan dahi sekiz yüzden[149] mütecâviz dilâverân şehîd[150] oldu.[151] بفضل الله تعالى kal'a-i mezbûre dahi otuz kıt'a topuyla zabt u rabt[152] olunup bâlâda müfredât üzre zikr olunan yedi pâre kal'a ve Vehran şehri on bir ayda kabza-i tasarrufa duhûl[153] muvaffak olup,[154] cümlesinden yüz otuz kıt'a bal yemez top[155] ve dört bin mikdârı[156] esîr ahz olundu. Ve bu fütuhât-ı celîle itmâmına değin kılâ'-ı mezbûrûn altında hîn-i muhârebede mukātele ve[157] asâkir-i ehl-i[158] islâmdan iki bin otuz beş nefer şehîd ve ba'de`l-muhâ[re]bede mecrûhan avdet idüp vefât iden şühedâ[159] ile üç binden ziyâdeye bâliğ oldu. Mezkûr Vehran Kal'ası`nın mukābili olan İspanya Vilâyeti bahren seksen mil ve Cezâyir`e iki yüz elli mil ve berren Fas Vilâyeti sınırına altı merhale ve bahren üç yüz mil mesâfe olup بتوفيق الله المستعان[160] feth-i islâmiyân olup Arab yakasından düşmen-i bî[161]-dînin kökü[162] kesilüp gerek Cezâyir`in ve gerek Fas memleketlerinin âyende ve revende tüccâr ve huccâcın memerleri olmağın emîn ve sâlim oldular. Ale`l-husûs sefâyin-i islâma aceb yatak hâsıl oldu. Ve bi`l-cümle kılâ'-ı mezkûrûnun dekâkîn ve büyûtı ve bağ ve bağçe ve mezra'âtı[163] tahrîr olunup mülkiyyet üzre isteyen Müslimîne değer-i bahâsıyla füruht olundu. Andan sonra hisârlarının ve tabyalarının münhedim olan yerleri gereği gibi ta'mîr ve termîm ve top ve mühimmât-ı cebehânesi ve iki bin nefer mikdârı[164] müstahfizân-ı askeri yerlü yerine vaz'-ı tetmîm ve zahîreleri tekmîl ve üzerlerine Vatan Beyi Mustafa Bey serdâr nasb olundukdan sonra

[145] olan ÇY: -V
[146] melâ'în-i bed-hüsrândan Ç: melâ'în-i bed-husrevâneden Y: melâ'înde V
[147] imdâd-ı i'ânete ÇY: i'ânet -V
[148] ehl ÇY: -V
[149] yüz neferden Ç: nefer YV
[150] şühedâ defterine ilhâk ÇY
[151] oldular ÇY
[152] u rabt ÇY: -V
[153] duhûle Ç: duhûl YV
[154] olunup Ç: olup YV
[155] kal'a-küp +ÇY: -V
[156] mikdârı ÇY: -V
[157] mukātele ve ÇY: -V
[158] ehl ÇY: -V
[159] şühedâlar ÇY
[160] te'âlâ ÇY
[161] bî ÇY: -V
[162] kökleri ÇY
[163] mezrû'âtı Ç: mezra'âtı YV
[164] mikdârı ÇY: -V

mansûren ve muzafferen ve berren ve bahren Cezâyir'e gelüp şebân-rûzân on beş gün şehir donanması olduğun Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[165] eylediler. Ve sene bunda encâma irdi.

[165] i'lâm ÇY: -V

Bin yüz yirmi senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharrem'inin gurresi Cuma günü ki; Mart'ın on ikisidir, Kapudan Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa Eski Saray ardında vâki' Sultân Sarayı mevzi'inde binâ eyledüğü câmi'-i şerîfde, ibtidâ Cuma namazı kılındı.

Vefât-ı şehzâde

Mâh-ı mezbûrun onuncu Pazar gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[1] hazretlerinin Sultân Murad nâm şehzâdesi dahi fevt ve derûn-ı sarayda gasl olup namâzı Bâbü's-sa'âde önünde[2] kılındıkdan sonra a'yân-ı devlet alup Vâlide Câmi'i Türbesi'nde götürüp karındaşları yanına defn eylediler.

Sûr-ı Emine Sultân zevce-i vezîriazam

Vezîriazamın yedi seneden beru namzedlisi olan Emine Sultân'ın vakt-i zamânı gelmeğin bi-emr-i humâyûn sûr-ı zifâfa mübâşeret eyleyüp evvelâ şeyhulislâm ve kapudan paşa ve İstanbul pâyesinde olan ulemâ efendilere gelince ve hâssa-i meşâyih-i ızâm ve yeniçeri ve sipâh ve silahdâr ve dört aşağı bölük ve cebeci ve topcu ve top arabacı ve çavuş ocaklarının ve dîvân hâcelerinin her bir gürûhuna birer gün ta'yîn idüp kendü sarayına da'vet ve azîm[3] ziyâfetden sonra mâh-ı mezbûrun on sekizinci Şenbih günü ki; şeref-i şems idi. Kapudân paşayı vekîl nasb eyleyüp şeyhulislâm efendiyle Saray-ı âmirede Dârü's-sa'âde ağası odasına vardılar. Sultân tarafından dahi ağa-yi mûmâ-ileyh vekîl nasb olmuşidi. Şeyhulislâm efendi **(300 b)** mübâşeretiyle yirmi bin altun nikâh olup du'âdan sonra şeyhulislâm efendi ile vekîller sultân tarafından birer sevb semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[4] erkân kürkler ile ikrâm olundular. Ve cihâzı[5] alup yine azîm âlây ve mehterhâne ile getürüp vezîriazam sarayına nakl eylediler. Ol mahalde şeyhulislâm efendiyle kapudan paşa vezîriazamdan dahi birer kürk giyüp Dârü's-sa'âde[6] ağasının kürkü saraya gönderildi. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Penç-şenbih gün bu cümle a'yân-ı ehl-i dîvân yine ke'l-evvel vezîriazam sarayından binüp azîm âlây ve mehterhâne ile Saray-ı âmireye varup gelin sultân hazretlerin Dârü's-sa'âdeden alup getürdüler. Pâdişâh-ı âlî-cenâb[7] hazretleriyle Vâlide Sultân hazretleri mukaddemce vezîriazam sarayına teşrîf buyurmuşlar idi. İki gice

[1] âlî-cenâb ÇY: -V
[2] önünde -Ç
[3] azîm ÇY: -V
[4] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[5] cihâzları Ç: cihâzı YV
[6] Dârüs'sa'âdetü'ş-şerîfe Ç: şerîf -YV
[7] âlî-cenâb ÇY: -V

beytûtet idüp azîm şenlik ve şâzîlikler[8] eylediler. Ve mâh-ı Safer'in[9] beşinci Penç-şenbih gün Vezîriazam Kethudâsı Aşçı Abdurrahman Ağa vezâret hâslarıyla kubbe-nişîn oldu. Ve altıncı Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve on ikinci Penç-şenbih gün Kapudan Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa baştarde ile yirmi iki kıt'a çekdirir ile Tersâne-i âmireden nehzat idüp mu'tâd üzre Yalı Köşkü'nde vezîriazam vesâtatı ile huzûr-ı humâyûnda serâserli kürk giyüp şenlik iderek Beşiktaş'a ve andan Akdeniz'e revân oldu. Ol gün Kandiye Muhafızı Vezîr Numan Paşa'nın namzedlisi olan Ayşe Sultân dahi taşra çıkup, muhtasar âlây ve ancak mehterhâne ile Sultân Kethudâsı Kitabcı Ali Efendi ve Vâlide Sultân Hazretleri Kethudâsı Kürd Mehmed Efendi önüne düşüp, maktûl Şeyhulislâm Seyyid Feyzullah Efendi'nin mîrîye zabt olunan Zeyrek'de vâki' saray-ı bî-nazîri kendüye ihsân buyurulmuşidi, götürüp âna nakl eylediler.

Vefât-ı şehzâde

İrtesi Cuma günü ki; rûz-ı Hızır'dır pâdişâh-ı cihân-penâh[10] hazretlerinin Selim nâm şehzâdesi[11] dahi fevt olup, minvâl-i meşrûh üzre karındaşları yanına defn olundu. Ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[12] hazretleri Karaağaç Bağçesi'ne göçdüler.[13] Ve[14] bütün Bosna eyâletine nizâm virilmek şartıyla Bosna ocak-zâdelerinden Seyfullah Paşa'ya Bosna eyâletin tevcîh ü inâyet[15] buyurdular.[16] Ve Selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'nın Âsitâne-i sa'âdete gelmesini emr eylediler.[17] Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Dü-şenbih gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlün haber virdi. Ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Çehâr-şenbih gün Sipâhîler Ağası Kara Osman Ağa azlinden yerine ocak kethudâsı Şehrî Ali Ağa nasb olundu. Bu vakitde pâdişâh-ı âlî-cenâb[18] hazretleri mübtelâ oldukları maraz-ı çiçekden sâhib-i firâş idi. Kırkıncı günde[19] temâm-ı sıhhat ve âfiyet bulmağın mâh-ı mezbûrun üçüncü Cuma gün Hazret-i Eyyûb-i Ensârî aleyhi rahmetihi'l-bârî hazretlerinin merkad-i şerîfinde Cuma namâzın edâ buyurdular. Ve[20] on ikinci Pazar gün Sultân Ahmed

---

[8] şad-mânlıklar ÇY
[9] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[10] cihân-penâh ÇY: -V
[11] şehzâde-i civân-bahtları Ç: civân-bahtlar -YV
[12] âlî-cenâb ÇY: -V
[13] göç itdiler Ç: göçdüler YV
[14] ve -Ç
[15] ü inâyet ÇY: -V
[16] olundular ÇY
[17] eyledi Ç: eylediler YV
[18] âlî-cenâb ÇY: -V
[19] gün Ç: günde V: -Y
[20] ve -Ç

Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretleri[21] du'âda hâzır bulundular. Ve İnebahtı Muhâfızı Vezîr İzmirli İsmail Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp selefi Boşnak Sarı Mustafa Paşa[22] İnebahtı'ya nakl olundu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on üçüncü Salı gün Ayasofya Vâ'izi İspirî dâmâdı Mustafa Efendi fevtinden yerine Süleymâniye Vâ'izi Fazıl Süleyman Efendi nasb olup, mu'tâd-ı kadîm[23] üzre meşâyih silsilesi oldu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi Şenbih gün Aydın ve Saruhan Muhassılı Osman oğlu Nasuh Paşa'ya emîrü'l-haclık ile Şam eyâleti virilüp selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya ber-vech-i arpalık Teke sancağı tevcîh ü inâyet[24] buyuruldu.[25] Ve Bosna'dan gelen Vezîr Sirke Osman Paşa'ya maktûl Tırnakcı İbrahim Paşa duhteri, Hadîce[26] nâm hanım sultân tezvîc olunmuşidi. Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Cuma gicesi Eyyûb'de[27] sultân-ı mûmâ-ileyh yalısında zifâf vâki' olup birkaç gün[28] sonra Karaman eyâleti tevcîh buyurulup,[29] selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya ber-vech-i arpalık Silifke sancağı tevcîh ü[30] inâyet olundu. Vezîriazam Kethudâsı Dâmâd Mehmed Efendi nişancı ve Çavuşbaşı Telhîsî Türk Mehmed Ağa küçük mîrahûr ve kapucu başılardan Sirozlu Şatır Ali Ağa çavuşbaşı nasb olundular. Ve mâh-ı Receb'in[31] dördüncü Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[32] hazretleri Karaağaç Bağçesi'nden Tersâne Bağçesi'ne nakl eylediler. Ve on ikinci Penç-şenbih gün Yeni Saray'da Harem Kapusu önünde surre çıkdı. Ve yirmi beşinci Çehâr-şenbih gün Belgrad-ı dârü'l-cihâd[33] Muhâfızı Vezîr Hazînedâr İbrahim Paşa'nın fevti haberi gelüp yerine Tımışvar Muhâfızı Vezîr Kıbtî Ali Paşa ve ânın yerine Selanik sancağına mutasarrıf Çavuş oğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa nasb olundular. Ve mâh-ı Şa'bân'ın üçüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[34] hazretleri Tersâne Bağçesi'nden külliyet ile Yeni Saray'a göçdüler. Ve yedinci Dü-şenbih gün Vezîriazam Kapucular Kethudâsı Gedik Hasan Ağa silahdâr ağası nasb olup selefi Safiye Sultân-zâde Mehmed Bey hâli üzre kaldı. Ve dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Kapudan Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa Akdeniz'den gelüp mu'tâd üzre vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkü'nde huzûr-ı

---

[21] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretleri ÇY: -V
[22] Paşa ÇY: -V
[23] kadîm ÇY: -V
[24] ü inâyet ÇY: -V
[25] olundu ÇY
[26] Hadîce Ç: -YV
[27] Eyyûb-i ensârîde Ç: ensârî -YV
[28] günden Ç: gün YV
[29] olup Ç: buyurulup YV
[30] tevcîh ü ÇY: -V
[31] Recebü'l-müreccebin ÇY: mürecceb Y: -V
[32] âlî-cenâb ÇY: -V
[33] dârü'l-cihâd ÇY: -V

humâyûnda serâserli kürk giydikden sonra şenlik iderek Tersâne'ye[35] dâhil oldu. Ve onuncu Penç-şenbih gün Kara Halil Efendi azlinden Anadolu sadrı İstanbul kazâsından ma'zûl Bursevî[36] Menteş Abdürrahim Efendi'ye verildi. Ve yirminci Pazar gün pâdişâh-ı cihân-penâh[37] hazretlerinin Zeyneb nâm duhteri[38] fevt olup, mu'tâd-ı kadîm[39] üzre a'yân-ı devlet Dârü's-sa'âde kapusu önünde namâzın kılup önüne düşdüler. Ve götürüp karındaşları yanına defn eylediler. Ve yirmi ikinci Salı gün rûz-ı Kasım vâki' oldu.

Vaz'-ı esâs-ı câmi'-i şerîf der-Üsküdar be-mübâşeret-i vâlide-i pâdişâh-ı cihân

Vâlide-i pâdişâh Gülnûş Sultân hazretlerinin Üsküdar'da vâki' iskele kurbünde Zincirlikuyu nâm mahalde binâsına mübâşeret eyledüğü câmi'-i şerîfin temeli kazılup, kazıkları çakılup mühimmâtı ihzârından[40] sonra mâh-ı Şa'bân'ın yirmi üçüncü Çehâr-şenbih gün bi-emr-i humâyûn vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih ve a'yân-ı sâire cumhûren üzerine varılup Sultân Bayezid Şeyhi Yenibağçeli Ahmed Efendi du'â eyledikden sonra ol vakitde Üsküdar kadısı bulunan Müneccimbaşı Mehmed Efendi yediyle bir vakt-i mübârekede vaz'-ı esâs kılındı. Bu mahalde Vâlide Sultân hazretleri tarafından bi'z-zât pâdişâh-ı rûy-i zemîn[41] hazretleri vekîl olup kānûnen ve teyemmünen vaz'-ı esâs anlara vâcib iken ve pâdişâh-ı[42] selef ve[43] vüzerâ-yi halk[44] böyle idegelmişler iken târîh görmeyen vükelânın vasf ve ta'rîf-i hidmeti ancak böyle olur. Ve andan cumhûren[45] Ayazma Sarayı'na varılup Vâlide Sultân hazretleri tarafından tertîb olunan ziyâfet-i uzmâ[46] tenâvül kılınup dağıldılar. Ol günün ahşamısı beşinci sâ'atde Hocapaşa Câmi'i kurbünde vâki' Hobyar Câmi'i yanında Benli Ali[47] Ağa hânesinden âteş isâbet idüp, sağ cânibinden gidüp Şekerci Yahûdî dekâkînlerinin ve Ma'cuncu Rahîkī-zâde hânesi ve mescidi ve dükkânını yakarak[48] Mahmud Paşa hamamı karşusunda olan çeşmede varup kaldı. Ve sol cânibinden dahi Cağala-zâde Sarayı'nın art kapusuna çıkacak sokakdan yukarı gidüp ve kapu önündeki Hoca Kasım Câmi'i'ni yakup mukābelesinde olan sokak

---

[34] âlî-cenâb ÇY: -V
[35] Tersâne-i âmîreye ÇY: âmire -V
[36] Bursevî -ÇY
[37] cihân-penâh ÇY: -V
[38] duhter-i pâkizesi ÇY: pâkize -V
[39] kadîm ÇY: -V
[40] ihzâr etdikden ÇY
[41] rûy-i zemîn ÇY: -V
[42] pâdişâhân ÇY
[43] ve Y: -ÇV
[44] halef Ç: halk YV
[45] Cumhûren ÇY: -V
[46] uzmâ ÇY: -V
[47] Ali Ç: -YV
[48] yakarak -ÇY

aşuru Rüstem Paşa Medrese'si cânibine yapışup, medrese ardın yürüyüp Dâye Kadın Câmi'i'ni dahi yakup, andan İpekciler bodrumunu ve etrâfında olan büyût ve dekâkîni hark iderek gidüp irtesi gün ahşama değin on dokuz sâ'atde bin mikdârı hâne muhterik-i sûzân[49] olup ekseri büyük evler[50] idi. Mezkûr çeşmede bir yere mülâsık olup teskîn buldu. الله أكبر الحكم لله العلي العظيم Mâh-ı Ramazan'ın[51] on dördüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve on altıncı Penç-şenbih gün Taht-ı şerîf Odası'nda Hırka-i mübâreke-i Resûl-i aleyhi's-selâm açılup teberrüken vüzerâ ve ulemâ[52] ve meşâyih da'vet olup[53] ve[54] du'âda hâzır bulundular. Ol gün öyleye karîb henüz Akdeniz'den Tersâne'ye gelen mîrî kalyonların birisi cebehânesin taşraya çıkarırken بامر الله تعالي cebe-hânesine âteş isâbet eyleyüp tarafetühü'l-aynde öyle bir gün[55] peyker-i keştî-i ekber pâre pâre ve her pâresi sad-pâre olup içinde bulunan ve etrâfından gelüp geçüp ve sayd-ı mâhî idenlerden ricâl ve nisâdan dört yüz kadar[56] âdem suhte-i nâr olup her birin bir mahalle atduğundan mâ'adâ, vezîriazamın Tersâne'de binâ eyledüğü câmi'-i şerîfin ve hamamın bütün camları şikest ve ba'zı dîvârları ve ale'l-husûs Tersâne Bağçesi'nin ekser binâsı halel-pezîr oldu. Ve mu'tâd üzre yeniçeri tâ'ifesi Matbah-ı âmireden baklavaların alup odalarına giderken çarşularda bî-edebâne hareket ve bir nice dekâkîni gâret ü hasâret eyledikleri mesmû'-ı humâyûn olmağın kul kethudâsı azl ve ol gün bile bulunan çorbacılardan ve odabaşılardan on kadar âdem neferlerin zabt itmemek töhmetiyle esâmîleri çalınup nefy[57] olundular. Ve sâbıkâ kul kethudâlığından ma'zûl Abdullah Ağa'yı yine ol mansıb ile kayırdılar.

Azl-i Kaplan Giray ve nasb-ı ikinci def'a Devlet Giray

Kırım hânları tecdîd olundukca Çerkes beyleri beynlerinde üç yüz nefer Çerkes esîri tedârük idüp hân-ı cedîde hediyye nâmıyla virmek kânûnları olmağın Kırım Hânı Kaplan Giray Hân dahi ol mikdârı esîre kanâ'at itmeyüp "üç bin mikdârı[58] esîrden eksik almam" deyü[59] sözünde musırr olmağla ümerâ-yi Çerkes ba'de'l-istişâre gerçi bu mikdâr esîr virmek mu'tâdımızdır. Nihâyet evvel on beş yirmi senede bir hân tebdîl olurdu. Şimdi

[49] sûzân ÇY: -V
[50] hâneler ÇY
[51] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[52] ve ulemâ -ÇY
[53] olup ÇY: -V
[54] ve -Ç
[55] ol gün Ç: öyle bir gün YV
[56] mikdârı ÇY
[57] menfâ ÇY
[58] mikdârı ÇY: -V
[59] deyû ÇY: -V

ise yılda biri tecdîd oluyor, kimin evlâdın alup virelim. Ale'l-husûs şimdi ekser tâ'ife-i Çerkes şeref-i islâm ile müşerref olup her kurâ ve kasabâtda cevâmi' (301 a) ve mesâcid ve mektebler binâ ve salât-ı evkât-ı hamse edâ ve ta'lîm-i sıbyân olunurken harbî kefere gibi bir âlây ümmet-i Muhammedi giriftâr-ı esîr eyleyüp huzûr-ı hânîlerine[60] irsâl eylemek şerî'at-i mutahharede câ'izmidir, bu zulme[61] Allâh'ın[62] rızâsı[63] varmıdır, afv buyursunlar ve illâ bir vechile mümkin değildir kat'î deyü[64] cevâbın göndermeleriyle, Kaplan Giray Hân dahi Tatar askerin cem' idüp Kerş'den karşu Çerkes yakasına ya'ni ki; Taman'a geçüp, andan Kabartay nâm mahalle varıcak Çerkes beyleri hîleye sâlik olup ol mikdâr esîri virelim siz de Tatarı zabt u rabt[65] idin ve bize üç gün mehil virin ve siz bunda tevakkuf buyurun dimeleriyle hân-ı mağrûr dahi matlûblarına müsâ'ade ve bir dere içinde konup îş ü işretde ve temâm-ı mest-i müdâm[66] ve lâ-ya'kıl iken Çerkes askeri taraf taraf şeb-hûn idüp Tatar askerine bir mertebe kılıç urdular ki; bir târîhde Tatar'ın böyle kırılduğu mesmû' ve müşâhede olunmamışdır. Ekser Kırım'ın nâm-ı şân[67] sâhibi güzîde beyleri telef oldu. Hân-ı mağrûr bir mikdâr tevâbi'i ile güç belâ[68] ile kurtulup Nogay'a düştü. Kırım'a gelmeğe dahi ar itmekle ahâlî-i Kırım vâki' hâli[69] Der-i devlete[70] arz-ı i'lâm[71] idüp hân-ı cedîd taleb eylediler. Ba'de'l-istişâre Sakız Cezîresi'nde mahbûs hân-ı sâbık Devlet Giray'ı[72] hânlığa ma'kûl ve münâsib[73] görülüp Büyük Mîrahûr Frenk Osman Ağa fermân-ı humâyûnla getürmeğe me'mûr olmuş idi. Mâh-ı mezbûrun on yedinci Cuma gün İstanbul'a duhûlü haberi gelmeğin Vezîriazam Kethüdâsı Muhsin-zâde Abdullah Ağa ve Çavuşbaşı ve bölük ağaları Küçükçekmece kurbünde istikbâl ve önüne düşüp mehterhâne ve âlây ile getürüp Kabasakal Câmi'i kurbünde mîrîden döşenen Kara Bayram Ağa hânesine nüzûl ittirildi. Me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden[74] görülüp şehr-i mezbûrun yirmi üçüncü Penç-şenbih gün veziriazam vesâtatıyla Hasbağçe'de vâkı' Yeni

[60] cânîblerine ÇY
[61] zulm-i fesâda ÇY: fesâd -V
[62] Hak te'âlâ hazretlerinin ÇY
[63] rızâ-yi şerîfi ÇY: şerîf -V
[64] deyü Ç: -YV
[65] u rabt ÇY: -V
[66] müdâm ÇY: -V
[67] şân -ÇY
[68] belâ ÇY: -V
[69] olan ahvâli ÇY
[70] devlet-medâra Ç: medâr -YV
[71] i'lâm Ç: -YV
[72] Giray Hân hazretlerini ÇY: hân hazretlerin -V
[73] ve münâsib ÇY: -V
[74] taraf-ı mîrîden ÇY: -V

Köşk`de pâye-i serîr-i a'lâya[75] yüz sürüp ikrâmen pâdişâh-ı cihân-penâh[76] hazretleri dahi bir kaç hatve karşu varup musâfahadan sonra pây-i tahtta mefrûş kılınan ihrâm üzre iclâsına me'zûn oldu. Evvel-emirde hânlıkdan ibâ idüp "töhmet-i azîm ile ma'zûl olmuş kulunum, daha nice[77] hânlığa lâyık[78] sultânlar var. Birin istihdâm buyurun. Bu kullarından daha a'lâ rızâ-yı humâyûnları üzre hidmet iderler" didi. Ben sordum su'âl eyledim "senin aslâ ve kat'â[79] cürmün yoğ imiş seni[80] hânlığa lâyık gördüm ve senden hidmet me'mûl iderim" buyurup mu'tâd-ı kadîm[81] üzre kırmızı kadifeye semmûr-ı fâ'izü`s-sürûr[82] kaplu kapaniçe kürk ilbâs ve başına kalpak üzre[83] iki mücevher top sorguç nasb ve meyânına murassa' tîrkeş ve şemşîr bend ve som abâyî ve mücevher raht ile eğerlenmiş bir siyâh at ihsân buyurulup mu'azzez yine veziriazam kulları[84] ile at başı berâber hânesine revân oldu ve mâh-ı Şevvâl`in gurresi Cuma gün bir azîm yağmurlu günde pâdişâh-ı âlî-cenâb[85] hazretleri âyân-ı devlet ile Bâb-ı humâyûnda bayramlaşup âlây ile varup Sultân Ahmed Hân Cami'inde bayram namâzı kılup[86] geldi[87] ve dokuzuncu Şenbih gün ikinci def'a hân-ı âlî-şân[88] hazretleri yine veziriazam kulları[89] vesâtatıyla Sofa Köşkü`nde vâkı' Sünnet Odası`nda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup celse-i hafîfe esnâsında serhadde müte'allik ba'zı mükâlemeden sonra mazhar-ı iltifât yeşil çukaya kaplu bir âlâ semmûr erkân[90] kürk ilbâs ve[91] meyânına bir kabza mücevher hançer ihsân, Kırım`a azîmetle me'mûr olmağın mâh-ı mezbûrun on birinci Dü-şenbih gün erkence veziriazam sarayına da'vet ve cümle ocak ağaları ve müteferrika ve çavuş ve veziriazamın enderûn ve[92] bîrûn tevâbi'yle kethüdâsı mehterhâne ile binüp tertîb-i âlâydan sonra hân-ı âlî-şân[93] hazretleri dahi veziriazam ile hemi'nân İstanbul`dan[94] çıkup Topkapusu hâricinde sadr-ı sâbık maktûl

[75] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[76] cihân-penâh ÇY: -V
[77] nice -ÇY
[78] nice +ÇY: -V
[79] ve kat'â ÇY
[80] seni -ÇY
[81] kadîm ÇY: -V
[82] fâ'izü`s-sürûr ÇY: -V
[83] üzre -Ç
[84] kulları ÇY: -V
[85] âlî-cenâb ÇY: -V
[86] edâ idüp ÇY
[87] girü avdet eyledi ÇY
[88] âlî-şân ÇY: -V
[89] kulları ÇY: -V
[90] erkân -Ç
[91] ilbâs ve -ÇY
[92] ve -ÇY
[93] âlî-şân ÇY: -V
[94] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY

Kara İbrahim Paşa çiftliğinde ziyâfet olundu. Ol mahalde vezîriazam tarafından dahi gülgülî çukaya kaplu erkân kürk[95] giydirilüp ve altına eğerlenmiş at çekilip vedâ eyledi. Andan yine kethüdâ-yı sadr-ı âlî müretteb âlây ile Küçükçekmece'ye değin gidip selâmlayup avdet eyledi ve irtesi Salı gün Dîvân-ı Hümâyûnda bundan akdem Vehran Kal'ası müjdesiyle Cezayir'den gelen dayılar gelüp pîşkeşlerin arz idüp kaftân giydüler ve on altıncı[96] Şenbih günü Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Benli Mustafa Ağa sipâhîler ağası olup selefi Şehrî Ali Ağa'ya tekâ'üd virildi.

Zuhûr-ı Silahdâr Ali Paşa

Ve yirmi beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[97] hazretleri büyük duhteri[98] Fatma Sultân hazretleri Silahdâr Ali Ağa'ya ve küçük duhterleri, Sultân hazretlerin Vezîr-i râbi' Aşçı Abdurrahman Paşa'ya namzed idüp silahdâr ağa huzûr-ı humâyûnda ve Abdurrahman Paşa huzûr-ı sadr-ı âlîde kürklerin giyip nişânların teslîm itmelerin fermân-ı humâyûn[99] buyurdular.[100] Mâh-ı zilka'denin yirmi dokuzuncu Şenbih gün Rumili Kadıaskeri Solak-zâde Mahmud Efendi ve Anadolu Kadı-askeri Menteş Abdurrahim Efendi ve İstanbul Kadısı Sahhaf-zâde Seyyid Mehmed Efendi azl olup üçüncü def'a Mirza Mustafa Efendi Rumili sadrına ve ikinci def'a Mecdi Mehmed Efendi Anadolu sadrına ve Kâbe'den munfasıl Kara İsmail Efendi İstanbul Kazâsına ku'ûd eyledi ve mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu[101] Çehâr-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm[102] üzre pâdişâh hazretleri a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Vâlide Câmi'inde bayram namâzın kılup geldi ve on dokuzuncu Cuma gün Mercangöz Beyi yediyle Mısır Hazînesi gelüp dâhil-i Hazîne-i âmire oldu.

Sefer-i Basra ve te'dîb-i şoden-i eşkıyâ-yi Urbân

Cezâyir-i Basra Urbânının Basra üzerine hareket ve istîlâsın Basra Muhâfızı Vezîr Köse Halil Paşa ve Bağdad Beylerbeyisi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa arz idüp mükemmel asker ile[103] üzerlerine varılup müstevlî oldukların mukâta'ât yedlerinden nez'-i istihlâs ve kendülerin haklarından gelinmesine muhtâc olduğun i'lâm itmeleriyle ba'de'l-istişâre sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn mûcebince Bağdad Beylerbeyisi mûmâ-ileyh Vezîr

[95] semmûrun Ç: erkân kürk YV
[96] ikinci Ç: altıncı YV
[97] âlî-cenâb ÇY: -V
[98] duhterleri ÇY
[99] humâyûn ÇY: -V
[100] buyuruldu ÇY
[101] üçüncü Ç: onuncu YV
[102] kadîm ÇY: -V
[103] tedârük idüp ÇY

Hasan Paşa serasker olup ve yanına Şehrizor Vâlîsi Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa ve Musul Vâlîsi Şehsuvar Oğlu Mehmed Paşa ve Diyarbekir Vâlîsi Vezîr Boşnak Receb Paşa ve Anadolu Vâlîsi Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa mükemmel[104] kapuları ve eyâletleri askerleriyle ta'yîn olup Rakka Vâlîsi Vezîr Topal Yusuf Paşa'nın beş yüz nefer ve Maraş Vâlîsi Rişvan Oğlu Halil Paşa'nın üç yüz nefer âdemleriyle ancak kethüdâları me'mûr ve Bağdad altında cem'iyyet idüp yürüdüler.[105] Eşkıyâ-yı Urbâna haddin bildirip ele girenlerin katl-i âm eyleyüp mesken-i me'vâların yıkup mâl-i eşyâların gâret-i hasâret eylediler. Mâbeyne musallihûn girüp mîrî mukâta'âta vaz'-ı yed itmemek ve kendü üzerlerinde olan mîrî virgülerin vakt ü zamânıyla Bağdad vâlîlerine edâ ve teslîm eylemek üzre ahd-i mîsâk idüp rehinleriyle huccetleri alındıkdan sonra askere izn ü ruhsat[106] virildüğü haberi[107] evâhir-i Zi'l-hiccede Âsitâne'ye[108] gelüp Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[109] olundukda ol seferde mevcûd Anadolu Beylerbeyisi Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa Basra muhâfazasına ta'yîn olup ve selefi Vezîr Köse Halil Paşa'ya Sayda-Berut sancağı ve Sakız muhâfızı sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa'ya Halep eyâleti ve ânın selefi Vezîr Arnavut Abdi Paşa'ya Anadolu eyâleti ve Teke sancağına mutasarrıf Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya Kıbrıs eyâleti ve Silifke sancağına mutasarrıf Vezîr Genç Ali Paşa'ya Adana eyâleti ve Hanya'ya menfâ Vezîr Kara Mehmed Paşa'ya İnebahtı sancağı ve selefi Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya Yanya sancağı verildi ve sene bunda encâma irdi.

---

[104] ve +Y: -ÇV
[105] buyruldular Ç: yürüdüler YV
[106] ü ruhsat ÇY: -V
[107] haberi -ÇY
[108] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[109] inhâ ÇY: -V

Bin yüz yirmi bir senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre[1] Muharrem'inin dördüncü Cuma günü ki Mart'ın dahi dördü idi. Vezîriazam Ali Paşa Parmakkapu kurbünde vâkı' Sırmakeşhâne mevzi'inde binâ eylediği câmi'-i şerîf ve medrese-i latîf ve hân-gâh[2] ve imâret-i münîf tamâm olup Cuma namazı kılındı ve on dokuzuncu Şenbih günü Tersâne'de[3] itmâmı müyesser olan yeni baştarde ile elli beş zirâ' bir kalyon deryâya indirildi ve mâh-ı Safer'in[4] yirminci[5] Salı günü sene-i mâziyenin Reşen ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi ve yirmi altıncı Dü-şenbih gün sekiz kıt'a mîrî kalyon ile Canım Hoca Mehmed Kapudân Akdeniz muhâfazasına me'mûren azîmet eyledi.

Sûr-ı hümâyûn

Dâmâd-ı pâdişâhî Silahdâr Fazıl Ali Ağa'ya huzûr-ı hümâyûnda vezâret-i sânî kürkü giydirilip taşraya me'zûn olmağın bi-emr-i hümâyûn mâh-ı Rebî'ü'l-evvelin üçüncü Pazar günü evvelâ Kapudan Vezîr Aşçı İbrahim Paşa sağdıç ta'yîn ve huzûr-ı sadr-ı âlîde sağdıç kürkü giyüp andan kendü erkân-ı kürk kallâvî destâr ve cümle ağavâtı ve[6] dîvân çavuşları piyâdece orta kuşak ve mücevveze ile önüne düşüp Demirkapu kurbünde vâkı' silahdârpaşa hânesine varulup kethüdâsı Hüseyin Ağa yedinden nişân yüzüğüyle bî-hadd mücevherât ve murassa'ât, mu'tâddan ziyâde oldukdan gayrı on kîse akçe ve iki lâ-nazîr sîm-i nahl ve boğça boğça akmişe ve dîba ve harîr ve şeker işlerinden mâ'adâ,[7] tûlu beşer zirâ', arzı dörder zirâ' ve etrâfı bir mukallaklı tahtadan yapılmış iki kerevet üzre içi serâpâ şekerden düzülmüş müte'addid tahtlar[8] ve kasrlar ve her birinin üstünde mahsûs kafesler ve içinde sahte bülbüller ve düşenmiş tuğlalar ve çakıllar ve toprak yerine toz[9] şekerler ve envâ'î şukûfeler ile müzeyyen bağçeleri teslîm olup âlây ile götürüp Yeni Saray'da Dârü's-sa'âde ağasına varıldı.[10] Ol dahi[11] mahalline îsâlinden[12] sonra ağa-yı mûmâ-ileyh yediyle gelin sultân hazretleri tarafından **(301 b)** sağdıç paşaya ve silahdâr paşa kethudâsına birer a'lâ semmûr erkân[13] kürk ilbâs olundu. Ve irtesi Dü-şenbih gün huzûr-ı

---

[1] mezbûre -Ç
[2] ve hân-gâh -Ç
[3] Tersâne-i âmîrede ÇY: âmire -V
[4] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[5] yirmi birinci ÇY
[6] a'yân +Ç: -YV
[7] mâ'adâ -Ç
[8] tahtalar Ç: tahtlar YV
[9] toz -Ç
[10] varıldı -Ç
[11] ol dahi Ç: -YV
[12] îsâl eyledikden Ç: îsâlinden YV
[13] erkân -Ç

hümâyûnda silahdâr paşa dahi serâsere kaplu izn kürkü giydikden sonra mu'tâd üzre vezîriazam kethudâsıyla çavuşbaşı Bâb-ı hümâyûndan alup huzûr-ı sadr-ı âlîye getürdüler. Üç gün mihmân olmak kānûn iken zifâf vakti karîb olduğundan eğlendirmeyüp ikrâmen eyleyüp serâserli kürk giydirüp mu'azzez yine ol takım ile hânesine gönderdi. Anda dahi meks itmeyüp doğru gelin sultân hazretlerine Eyüb'de ihsân buyurulan vâlide yalısına varup nâzil oldu. Ol gün[14] taraf-ı pâdişâhîden[15] vezîriazam ile Süleyman Paşa ve[16] sağdıç paşa ve Abdurrahman Paşa ve şeyhulislâm efendi ve sadreyn efendiler ve İstanbul kadısı ve nakībü'l-eşrâf[17] efendi ve defterdârân efendiler ve yeniçeri ağası ve cebecibaşı ve topcubaşı ve bölük ağaları ve dîvân hocaları ve nişancı ve meşâyih Saray-ı âmireye da'vet olup[18] ve Dîvân-hâne önünde kurulan çergelere inüp tertîb-i ziyâfetden sonra gelin sultân hazretleri tarafından Dârü's-sa'âde ağası ve silahdâr paşa tarafından sağdıç paşa vekîl olup çergede ancak vüzerâ ve ulemâ ve meşâyih efendiler mahzarında şeyhulislâm efendi kırk bin altûn mihr-i mü'eccel ile nikâh kılup, Yenibağçeli Şeyh Ahmed[19] Efendi du'âsından sonra vüzerâya serâserli kürk ve ulemâya çukaya kaplu erkân semmûr kürk vesâir a'yâna serâpâ[20] kaftân giydirildi. Ve cihâz yüklenüp sağdıç paşa ve ocak ağaları ve rikâb ağaları ve gediklü ve ulûfelü müteferrika ve çavuş ve cümle vüzerâ ve ağavâtı,[21] erkân kürk ve selîmî destâr ve mücevvezeleriyle önüne düşüp âlây ile götürüp Edirnekapusu'ndan çıkup Eyyüb'de vâlide[22] yalısına îsâl eylediler. Ve[23] mâh-ı mezbûrun yedinci Penç-şenbih gün ve yine cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve ocak ağaları ve kapucubaşılar ve dîvân hocaları ve ancak kul kethudâsı ve zümre-i müteferrika ve çavuşân ve vüzerâ ağavâtı bi-eserihim erkân ve ferâce ve her birinin mu'tâdı olduğu üzre kallâvî ve selîmî ve mücevveze destârları ve dîvân rahtlarıyla rahşlarına süvâr ve gelüp Dârü's-sa'âdeden gelin sultân hazretlerin alup ma'hûd iki sîm nahlden gayrı Hasbağçe'den kaddı on beşer zira' tertîb olunan iki lâ-nazîr sîm nahller sultân hazretlerinin sîm arabası önünde yürüyüp birkaç gün mukaddem şâh-râhda mürûra mâni' olan ba'zı hâne, dekâkînlerin sonradan yine mîrîden ta'mîr olunmak üzre sakafları kesilüp kaldırımları sökülmüşidi. Azîm âlây ve mehter-hâne

---

[14] evvel Ç: ol gün YV
[15] pâdişâh-ı rûy-i zemîn hazretlerinden Ç: rûy-i zemîn hazretlerin -YV
[16] ve -Ç
[17] eşrâf ÇY: -V
[18] olup Ç: -YV
[19] şeyhulislâm Ç: Şeyh Ahmed YV
[20] serâpâ -Ç
[21] a'yânı Ç: ağavâtı YV
[22] vâlide -Ç
[23] ve -Ç

ile Dîvân yoluyla yürünüp Edirnekapusu'ndan çıkılup Otakçılar ve Eyüb[24] çarşusundan geçilüp doğru Eyüb[25] yalısına getürülüp nüzûl itdirildi. Ol mahalde silahdâr paşa tarafından dahi vüzerâya ve ulemâya kürk ve a'yân-ı dîvâna serâpâ kaftân giydirildi. Ve ahşam zifâf vâki' olup ve irtesi günden sonra vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve dîvân hocalarına ve ocak halkına birer gün ta'yîn ve tertîb-i ziyâfet kılındı. Ve düğün dahi[26] bunda[27] encâma irdi. Ve on üçüncü Çehâr-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup Vezîriazam Ali Paşa ve Vezîr-i sânî Dâmâd-ı şehriyârî Fazıl Ali Paşa, Vezîr-i sâlis Abaza Süleyman Paşa, Vezîr-i râbi' Kapudan Aşçı İbrahim Paşa, Vezîr-i hâmis Aşçı Abdurrahman Paşa ale't-tertîb mihrâb önünde oturdular. Pâdişâh-ı âlî-cenâb[28] hazretleri dahi du'âda hâzır bulunup, müjdeci huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şâm-ı şerîfe vusûlün haber virüp bir kutu Medîne-i münevvere hurmasın huzûr-ı hümâyûna ihdâ eyledüğü mahalde kaftân giydirilüp atiyye ile mesrûr kılındı. Ve on sekizinci Dü-şenbih gün Kapudan Vezîr Aşçı İbrahim Paşa baştarde ile yirmi iki kıt'a çekdirir ile Tersâne'den[29] nehzat idüp mu'tâd üzre Yalı Köşkü'nde vezîriazam vesâtatıyla huzûr-ı hümâyûnda kendü serâserli kürk ve ümerâ-yi bahriyye kaftân giyüp şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz oldu. İki kıt'a çekdirir Özi Kal'ası ta'mîrine ve üç kıt'a çekdirir dahi Âsitâne'de[30] alıkonup bâkī çekdirirler ile Akdeniz muhâfazasına azîmet eyledi. Bu yakında Limni Kal'ası'nın cebe-hânesine sâ'ika inmeğin,[31] sâbıkan[32] müceddeden ta'mîr ve termîmi içün kendüye fermân sâdır oldu ve yirmi beşinci Dü-şenbih gün Mîr-i alem Rakkas Ali Ağa hacc-ı şerîf avdetinde Mısır'da fevt olduğu haberi gelmeğin mansıbı Baş Kapıcıbaşı Şahin Mustafa Ağa'ya inâyet-i[33] ihsân buyuruldu ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin on ikinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[34] hazretlerin, vezîriazam Kuru Çeşme Yalısı'na da'vet ve ziyâfet idüp hâssa büyük kayık ile teşrîf buyurdular ve Moskov keferesinin berr ü bahrden hareketin Kırım Hânı celâdetlü âlî-şân hazretleri[35] arz-ı i'lâm[36] itmeğin kapudân-ı sâbık Aşcı Hacı

[24] ensârî +Ç: -YV
[25] ensârî +Ç: -YV
[26] dahi Ç: -YV
[27] tamâm +Ç: -YV
[28] âlî-cenâb ÇY: -V
[29] Tersâne-i âmire'den ÇY: âmire -V
[30] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[31] itmeğin Ç: inmeğin YV
[32] sâbıkan -Ç
[33] inâyet ÇY: -V
[34] âlî-cenâb ÇY: -V
[35] celâdetlü âlî-şân hazretleri ÇY: -V
[36] i'lâm ÇY: -V

Mehmed Paşa Karadeniz'e yine[37] serdâr ta'yîn olup mîrî beş kıt'a kalyon ve dört kıt'a fırkate ile Kerş Boğazı muhâfazasına irsâl olundu ve Gönye sancağına mutasarrıf Selim Bey dahi Trabzon havâlîlerinden üç bin nefer mikdârı[38] yeniçeri tahrîr idüp, Karadeniz gemileriyle karşu Kırım Adası'na geçüp Yeni Kal'a'ya girüp muhâfaza itmek emr-i fermân[39] buyuruldu ve Âsitâne'den[40] dahi iki yüz nefer topçu gönderildi ve yirmi üçüncü Dü-şenbih gün Kırkbir mulakkab[41] Koca[42] Mustafa Ağa[43] azlinden beşinci def'a Abdülkerim Ağa topçubaşı nasp olundu ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin sekizinci Dü-şenbih gün Yeni Kal'a muhâfazasıçün Âsitâne'den[44] dahi üç bin nefer yeniçeri[45] ta'yîn ve âlây gösterüp ve Emin İskelesi'nden gemilere binüp Karadeniz'den gitdiler.[46]

Tebeddülât-ı menâsıb

Ve on ikinci Cuma[47] gün Vezîr-i sânî Damad Ali Paşa'nın hâslarına Kıbrıs eyâleti dahi zamîm kılınup, eyâlet-i mezbûreden ma'zûl Vezîr-i dilîr[48] Helvacı Yusuf Paşa Kandiye muhâfazasına ve selefi Vezîr Numan Paşa Eğriboz muhâfazasına ta'yîn olundular. Mâh-ı Cemâziye''l-âhirin dördüncü Cuma günü Vezîr-i sâlis Abaza Süleyman Paşa nişâncı ve selefi Damad Mehmed Efendi baş defterdâr nasb olub, Sakız Muhâfızı Vezir Tellak Ali Paşa'ya Erzurum eyâleti ve selefi Vezîr Mender Masdısı İbrahim Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çetrefil oğlu Yusuf Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa'ya Sivas eyâleti ve ânın selefi Vezîr Abdurrahman Paşa'ya Trabzon eyâleti tevcîh[49] olundu ve yedinci Dü-şenbih günü ki,[50] ibtidâ-i Ağustos'dur gecenin ışâ' vaktinden bu gün ikindiye değin lâ-yenkatı' azîm ru'ad ü berk ile bir mertebe kesret-i vefret üzre yağmur nâzil oldu ki, çok zamândır misli sebkat itmemiş idi. Gerçi İstanbul'da çok zarar isâbet itmedi, nihâyet etrâf-ı bilâd ve kurâ ve kasabât fukarâsına hayli ziyân tereddüb eyledi ve[51] ale'l-husûs Tekfurdağın'da dört yüz kadar hâneyi temelinden koparup

---

[37] yine Ç: -YV
[38] mikdârı ÇY: -V
[39] emr-i fermân ÇY: -V
[40] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[41] mulakkab -Ç
[42] mukalleb +Ç: -YV
[43] Ağa'nın Ç: Ağa YV
[44] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[45] yeniçeri -Ç
[46] revân oldular ÇY
[47] on üçüncü Dü-şenbih Ç: on ikinci Cuma YV
[48] dilîr Ç: -YV
[49] inâyet-i ihsân ÇY
[50] ki -Ç
[51] ve Ç: -YV

içinde olan eshâbıyla[52] deryâya döküp helâk ve Karadeniz Boğazı'nda vâkı' Sarıyar Deresi'nde olan birkaç büyûtu dahi sürüp denize dökdü ve Üsküdar'a karîb Bostancıbaşı Köprüsün dahi yıkdı ve sonra vezîrazam olan Bostancıbaşı Arnavut Hacı Halil Paşa müceddeden daha a'lâ binâ eyledi ve yirmi dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı Hümâyûn'da sene-i mâziyenin Lezez ulûfesi çıkup vüzerâ arza girüp ol mahalde Âsitâne'de[53] mukîm Moskov balyosu dahi Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[54] yüz sürüp çarından gelen nâmeyi sunup sulhlerinde sâbit-kadem olup müceddeden ahidnâme-i hümâyûn ricâsında olduğun lisânen arz-ı[55] i'lâm eyledi ve Dubrovnik[56] elçisi dahi ol mahalde hâzır idi. Cumhûrlarının nâmesin sundu ve harâçların arz ve teslîm eyledi ve mâh-ı Receb'in yedinci Salı gün Kubbe-nişîn Vezîr-i hâmis Aşçı Abdurrahman Paşa'ya Rumili eyâleti ve sâbıkâ başdefterdârlıkdan ma'zûl Bakkal oğlu Sarı Hacı Mehmed Efendi'ye iki tuğ ile Selânik sancağı ve İstanbul ağalığından mütekâ'id Derviş Mehmed Ağa'ya bir tuğ ile Kocaili sancağı verildi.

İsveç Kralının hezîmeti ve Der-i devlete ilticâsı beyânındadır[57]

İsveç Kralı gözü ateşli dîvâne meşreb otuz yaşında bir tâze oğlan olup sâhib-i hurûçluk sevdâsına düşmekle Lih ve Moskov memleketleri kabza-i tasarrufa alup andan İstanbul'a yürüyüp Kudüs-i şerîfe değin zabt eyledikden sonra dönüp Frengistan üzerine yürümek zu'muyla evvelâ zabt-ı tasarrufunda olan Dış Deniz kenârında vâkı' Riga nâm kal'asında askerin tertîb idüp ve yedi kralın biri olan Danimarka nâm kral üzerine[58] yürüyüp mukābil olup bozdu cenkcisin kırdı. Danimarka âhar diyâra firâr itmekle mâl ve eşyâların zabt idüp vilâyetinde kışladı ve irtesi sene yine yedi kralın biri olan Prus kralı üzerine yürüyüp âyende ânıda[59] bozdu askerin kırup hazâyin-i kesîresine muvaffak olup ol dahi âhar diyâra firâr itmekle memleketinde kışladı ve daha irtesi yıl Lih Kralı Ferideriko s kral üzerine yürüyüp mukābil olduğu gibi ânı da bozdu. Askerin bütün[60] kılıçtan geçirüp an-asl vilâyeti olan Saksonya'ya kaçırdıp darb-ı şemşîr iderek Lehli'nin nısfın kendüye teb'ıyyet itdirüp ve tarafından İstanlavos nâm ümerâ-yi Lehlü'den bir âdemîsin Lih'e kral nasp idüp Lih'te kışladı. Moskov Çarı Petros dahi mukaddemâ bu sevdâya[61] düşmüş idi.

[52] eshâbını Ç: eshâbıyla YV
[53] Âsitane-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[54] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[55] arz Ç: -YV
[56] Dubrovenedik Ç: Dubrovnik YV
[57] buyurdular Ç: beyânındadır YV
[58] hücûm ve iktihâm ile +ÇY: -V
[59] ânıda vürûdunda Ç: âyende ve revende ânıda Y: âyende ânıda V
[60] bütün Ç: -YV
[61] sevdâ-yı hâma ÇY: hâm -V

Lih memleketine musallat olup ekserî[62] mevâzi'in zabt u rabt[63] itmekle bi'z-zarûrî Feriderikos Kral Moskov Çarı'na mutâba'at idüp yek-dil, yek-cihet olmuşlar idi. Bu takrîb ile Feriderikos kralı kaçırdıkdan sonra bî-mezâhim bütün Lih memleketin zabt u rabt[64] eyledi ve irtesi sene Moskov Çarı üzerine yürüyüp otuz bin mikdârı askeri ile yüz binden mütecâviz Moskov askerine mukābil oldu ve der-akab bozup katı çok Moskov askerin kırdı. Bakıyyetü's-süyûf leşkerile Çar-ı merküm firâr idüp cümle hazâyin ve eşyâlarıyla top ve mühimmât-ı cebe- (302 a) hânesin zabt u rabt[65] eyledi. Hulâsa-i kelâm yedi sene ale't-tevâlî sayf ü şitâda bir ân muhârebeden hâlî olmayup her mukābil oldukda[66] Moskov'u bozup Barabaş Kazağıyla Potkal Kazağın dahi kendüye teb'ıyyet itdirip iş bu sene-i mezbûre evâ'ilinde taburuyla gelüp Kazaklık içinde Moskov zabtında olan Balton nâm Kazak Kal'ası altına konup muhâsara, mukābele[67] ve mukātele esnâsında Moskov Çarı Petros dahi imdâdlarına[68] varup su aşuru kal'a karşusuna kondular. Baş hatmanı Şeremet oğlu re'yiyle gece karanlığında Moskov askeri suyu geçip İsveç'li üzerine şeb-hûn eylediler. Mağrûr kâfiri davranınca kılıç koyup kırdılar. Yaralı bereli bin mikdâr İsveç askeriyle İsveç kralı halâs olup kendü dahi uyluğundan urulup firâra yüz tuttular. Moskovlu dahi ta'kīb itmekle mâl ve eşyâların ve davâr ve ağırlıkların dökerek koskuna kuvvet kamçıya bereket diyerek ve dahi[69] kralların kurtarmak fikriyle bir mikdârı giriye kalup[70] köpek cengi iderek Potkal kazaklarının adaları mukābelesinde vâkı' Özü suyu kenârına gelüp Moskovlu dahi irişmekle anda dahi hayli ceng-i harb-i kıtâl[71] idüp kendülerden me'yûs olucak askerîsi krallarına, "biz kırılmağı ve esîrliği ihtiyâr ettik hemân sen karşu selâmet yakasına geçegör" dimeleriyle anlar ceng-i cidâl[72] iderken olanca mâl ve eşyâsın Özü suyuna döküp üç yüz kadar[73] âdemîsiyle İsveç kralı Özü Suyu'na karışan Samarcık Suyu kurbünde Potkallu'nun âmâde vü müheyyâ[74] eyledüğü kayıklara binüp Özü Suyun beru Çehrin Kal'ası cânibine geçdi. Bâkī kalan İsveç askeri Moskov'a tâbi' oldu. Kral-ı mûmâ-ileyhimin Lehlü'den dahi havfı olmağla, ol mahalden kalkup, giceyi gündüze

[62] ekserî ÇY: -V
[63] u rabt ÇY: -V
[64] u rabt ÇY: -V
[65] u rabt ÇY: -V
[66] oldukça Ç: oldukda YV
[67] mukābele ÇY: -V
[68] imdâdına Ç: imdâdlarına YV
[69] dahi ÇY: -V
[70] kalkup ÇY
[71] harb-i kıtâl ÇY: -V
[72] cidâl ÇY: -V
[73] mikdârı ÇY
[74] vü müheyyâ Ç: -YV

katup firâr iderek Özü Kal'ası'nın karşu yakasında Aksu kenârına gelüp feryâda[75] başladılar, "el-amân bize[76] sefâyin gönderin, ol cânibe geçirin zîrâ[77] düşmanımız ta'kīb itdi. Bir ocağız söyünmemizi revâ görmen, Devlet-i aliyye sâyesine sığındık, kuşca canımızı halâs itmeğe ve ol ulu devletin âb-ı hayâtın içmeğe sebeb olun" deyû ricâ ve tazarru'lar itmeleriyle, muhâfız-ı kal'a Sarı Abdurrahman Paşa a'yân-ı asker ile meşveret idüp, ihtimâldir düşmanın hîlesi ola belki Moskov ile barışup bu takrîb ile mahlût iki düşman beru cânibe geçüp kal'aya zafer bulmak havfından rızâ virmediler. Ancak Abdurrahman Paşa emr idüp muhâfaza hidmetinde olan iki deryâ beylerinin filukalarına yüz ellişer kantar peksimât koyup İsveç askerine gönderdi. Varduğu gibi beynlerinde taksîm idüp andan İsveç kralı bir mikdâr âdemîsiyle askerîsi cebren filukalara girüp Özü Kal'ası tarafına geçdiler. Ahşama değin karşu yakada kimse kalmayup ağırlıklarıyla bi'l-cümle mürûr u ubûr[78] eylediklerin paşa işidüp, Devlet-i aliyye[79] tarafına istîzân olunmadan ubûrlarına azîm havfa düşdü. Ve Bender Muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa'ya bildirdi. Ol dahi Der-i devlete arz eyledi. Bender Kal'ası'nın hâricinde kendüye ve askerine kifâyet idecek kadar[80] hâne ve ahûrlar yapılup anda olmak, me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görülmek üzre emr-i[81] fermân irsâl buyuruldu. Ber-mûceb-i emr-i hümâyûn bayraklar ta'yîn idüp i'zâz ü ikrâm ile Bender'e getürülüp konağına nüzûl itdirildi. Hesâb olunup bahâ-i me'kûlât ve meşrûbât,[82] yevmiyye nakid[83] beşer yüz guruş virilür oldu. Ve mâh-ı Receb'in sekizinci Penç-şenbih gün girüde kalan Kağılgay Sultân Kırım'a azîmetle me'mûr olmağın vezîriazam ile Vezîr-i sânî Fazıl Ali Paşa ikrâmen Küçükçekmece'ye değin teşyî'[84] ve Filorina[85] Bağçesi'nde ziyâfet idüp kürk giydirdi. Ve at çeküp vedâ' eyledi. Ve yirmi dördüncü Şenbih gün Kapudân Vezîr Aşcı İbrahim Paşa Donanma-yi hümâyûnla Akdeniz'den gelüp mu'tâd-ı kadîm[86] üzre Yalı Köşkü'nde huzûr-ı hümâyûnda[87] vezîriazam vesâtatıyla kürk ilbâs[88] ve ümerâ-yi bahriyye kaftân giydikden sonra şenlik iderek Tersâne'ye dâhil oldu.

---

[75] feryâd-ı figāna ÇY: figān -V
[76] bizlere Ç: bize YV
[77] zîrâ Ç: -YV
[78] u ubûr ÇY: -V
[79] aliyye ÇY: -V
[80] mikdârı ÇY
[81] emr ÇY: -V
[82] ve meşrûbât ÇY: -V
[83] nakid -Ç
[84] teşyî' +Ç: -YV
[85] Filorya Ç: Filorina YV
[86] kadîm ÇY: -V
[87] hümâyûn-ı hüsrevânede Ç: hüsrevâne -YV

Ameden-i elçi-i İsveç ve Özbek

Mâh-ı Şa'bân'ın dördüncü Salı[89] gün Bender'den İsveç kralı gönderdiği elçi Dîvân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfet olup mu'tâd-ı kadîm[90] üzre hıl'at ilbâs buyuruldukdan sonra vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[91]-masîre yüz sürüp kralının nâmesinin sunup ve lisânen kulluğun arz eyledi. Ve eğlendirilmeyüp istimâleti mutazammın nâme-i hümâyûnla girüye avdet itdirildi. Ve iltifâten pâk-i[92] bisât[93] ile eğerlenmiş bir at gönderildi. Ve matlûbu üzre kendüyü ol cânibde oldukca muhâfaza ve andan vilâyetine îsâl içün Âsitâne'de[94] onar akçe ulûfe ile sipâh ve silahdârdan biner nefer serdengeçdi ve altışar akçe terakkî ile atîk sipâh ve silahdâr zümresinden bin beşer yüz nefer terakkîli yazılup yanına gönderildi. Ve on sekizinci Salı gün Özbek Hân'ı tarafından dahi gelen elçi Dîvân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfet olup kânûn üzre Kubbealtı'nda kaftânların giydikden sonra hâne-i arzda el öpüp nâmesin virdi.[95] Tercemesinde fevt olan karındaşı oğlu ile hânlık husûsunda kıtâl ve cidâl üzre iken ol dahi fevt olup bî-mezâhim tahta cülûs eyleyüp müstakilen hân olduğun bildirmiş ve irtesi Çehâr-şenbih gün Akdeniz'de mîrî kalyonlu[96] gelüp harbî kefereden aldıkları üç kıt'a kalyon ve bir kıt'a şehtiye ile şenlik iderek Tersâne'ye[97] dâhil oldular. Ve daha irtesi Penç-şenbih gün Karadeniz donanması dahi geldi. Ve daha irtesi Cuma gün Kapudan Vezîr Aşcı İbrahim Paşa'ya hükûmet-i Mısır virilüp yerine Tersâne-i âmire[98] Kethudâsı Eğribozlu Mehmed Paşa kapudan nasb olundu. Ve Mısır'dan ma'zûl sadr-ı sâbık Moralı Dâmâd Hasan Paşa'ya Şâm-ı Trablus eyâleti verildi.[99] Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Şenbih gün bi-emr-i hümâyûn Sarayburnu'nda burc-ı beden üzre hâriciyye ve dâhiliyye binâ olunan hâssa odalar temâm olup harem-i şerîfleriyle nakl ve teşrîf buyurdular. Ve mâh-ı Ramazân'ın[100] dördüncü Çehâr-şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Ve sekizinci Pazar gün müftî-i sâbık Sadık[101] Mehmedî[102] fevt olup Fındıklı Câmi'i sâhasında defn olundu. Ve on yedinci Salı

---

[88] ilbâs Ç: -YV
[89] Salı -Ç
[90] kadîm ÇY: -V
[91] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[92] pâk -Ç
[93] raht-ı bisât +Ç: -YV
[94] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[95] sundu ÇY
[96] kalyonları Ç: kalyonlu YV
[97] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[98] âmire ÇY: -V
[99] tevcîh ü inâyet oldu ÇY
[100] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[101] Sadık -Ç
[102] Mehmed Efendi ÇY: Efendi -V

gün Dîvân-ı hümâyûnda Masar ve Recec mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ve mâh-ı Şevval'in[103] gurresi Salı gün pâdişâh hazretleri a'yân-ı dîvân ile Bâb-ı hümâyûnda bayramlaşup âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup salât-ı îdi kılup[104] geldi.[105]

Şeb-hûn-gerden-i asker-i Moskov

Devlet-i aliyyeye iltică ve bu takrîb ile Moskov çarı mekrinden rehâ bulup Bender Kal'ası'nda meks ü ikāmet[106] üzre olan İsveç kralı askerinden beş yüz kadar[107] İsveçli ve kendüye tâbi' üç yüz kadar Kazak leşkeri Boğdan karyelerine kışlak virilmişidi. Lâkin Boğdan beyi olan Mihal nâm la'în-i küfrânü'n-ni'melik idüp nihânî Moskov çarına haber gönderip bu bir fırsatdır ki; ele girmez ve bir hidmetdir ki; dile gelmez bir mikdâr asker gönderip kışlakcıların tedârükü görülmesini sevk ve ta'rîf itmekle ta'yîn eyledüğü cünûd-i şeyâtîn bir gice ale'l-gafle gelüp basdılar. İsveçlüyü esîr ve tâ'ife-i Kazak'ı bi'l-külliyye tu'me-i şemşîr eylediklerin[108] ve ol la'în-i mezbûr[109] dahi Moskov tarafına firâr sadedinde olduğun Bender Muhâfızı Vezîr Çerkes Yusuf Paşa habîr ve âgâh olmağın "devlet tarafından haber geldi, seninle ba'zı meşveretim vardır" deyü[110] mu'accelen Bender'e gelmesiçün buyuruldu ile âdem gönderdi.[111] Eğer inâd ve muhâlefet ider ise tutup kayd ü bend ile getürülmesini tenbîh ü te'kîd[112] eyledi. Lâkin muhâlefet itmeyüp geldüğü gibi habs idüp Der-i devlete[113] arz-ı i'lâm[114] eyledi. Eğer bu mel'ûn azl olunmayup cezâ vü sezâsı virilmeyüp yeri ibkā olunur ise Moskov ile nihânî ilmi ve ihânet ve[115] isyânı emr-i mukarrer olduğun i'lâm itmekle Kapucubaşı Uzun Yusuf Ağa gönderilüp la'în-i mesfûru[116] Âsitâne'ye[117] ihzâr idüp[118] ve Yedikulle'de habs oldukdan sonra Dîvân-ı hümâyûn Baş Tercümânı İskerlet oğlu Aleksandre'nin büyük oğlu Nikola'yı Boğdan beyi nasb ve mâh-ı mezbûrun sekizinci Salı gün Dîvân-ı hümâyûnda kānûn-ı kadîm[119] üzre kırmızı kadifeye

---

[103] Şevvâlü'l-muazzamın ÇY: muazzam -V
[104] edâ idüp ÇY
[105] giru avdet eyledi ÇY
[106] ü ikāmet ÇY: -V
[107] mikdârı ÇY
[108] kılıçdan geçirüp berbâd itdikleri ÇY
[109] kâfir-i bî-dîn Ç: bî-dîn Y: mezbûr V
[110] ...dır deyü Ç: -YV
[111] îsâl eyledi ÇY
[112] ü te'kîd ÇY: -V
[113] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[114] i'lâm ÇY: -V
[115] ihânet ve -Ç
[116] bî-dîni Ç: mesfûru YV
[117] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[118] idüp ÇY: -V
[119] kadîm ÇY: -V

duhte semmûr kürk ve koka ve süpürge giydirilüp vüzerâ akîbinde Arz Odası`nda pâye-i serîr-i a'lâya[120] yüz sürüp hükûmet-gâhına gitdi.[121]

Velâdet-i şehzâde Sultân Abdülmelik

Mâh-ı Şevvâl`in dokuzuncu Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[122] hazretlerinin Abdülmelik nâm bir şehzâdesi[123] vücûda gelüp üç gün üç gice ancak İstanbul`da şehir donanması oldu.

Tebeddülât-ı manâsıb

Bu mahalde Bosna Beylerbeyisi Sefer Paşa`nın fevti haberi gelmeğin yerine Eğriboz Muhâfızı Vezîr Numan Paşa ve ânın yerine Tımışvar Muhâfızı Vezîr Çavuşoğlu Çakırcı Hasan Paşa ve ânın yerine Yanya sancağına mutasarrıf Boşnak Sarı Mustafa Paşa ve ânın yerine Cezâyir`den ma'zûl Şarkan İbrahim Paşa nakl olunup Bağdad Vâlîsi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa kethudâsı Kumkapulu Kara Mustafa Ağa`ya Basra eyâleti ve ânın selefi Hacıkırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa`ya Silifke sancağı tevcîh ü inâyet[124] buyuruldu. Ve Dimetoka`da menfâ kapudân-ı sâbık Veli Paşa`nın yine vezâreti ibkâ ve Sakız muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve mâh-ı Zi`l-ka'denin dördüncü Pazar gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[125] hazretlerinin Zeyneb nâm bir sultânları[126] vücûda geldi.

Tecdîd-i sulh-ı Moskov

Ve mâh-ı mezbûrun on üçüncü Salı gün Âsitâne`de[127] mukîm olan[128] Moskov elçisi Dîvân-ı âlîye da'vet ve ziyâfet olup hıl'atlendikden sonra Arz Odası`nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[129] masîre yüz sürüp tecdîd-i sulh ü salâh[130] recâsında olduğu ahid-nâme-i hümâyûn ol mahalde taraf-ı pâdişâhîden[131] kendüye teslîm olundu. Ve İsveç kralına dahi tekeffül idüp Moskov sınırının diledüğü mahallinden vilâyetine gitmeğe Moskov çarının izni olduğun arz itmekle taraf-ı pâdişâhîden İsveç kralına harc-ı râh on bin altun ve mücevher raht ve abâyî ile eğerlenmiş bir küheylân ve otuz re's yelken-dest at ile Kapucubaşı Koca Musa Ağa irsâl olup vilâyetine gitmeğe me'zûn oldu. Lâkin Moskov

---

120 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
121 revân oldu ÇY
122 âlî-cenâb ÇY: -V
123 şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
124 ü inâyet Ç: -YV
125 âlî-cenâb ÇY: -V
126 duhterleri Ç: sultânları YV
127 Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
128 olan Ç: -YV
129 a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
130 ü salâh ÇY: -V
131 pâdişâh-ı rûy-i zemînden ÇY: rûy-i zemîn -V

çarından ...[132] Ve mâh-ı Zi`l-hiccenin onuncu Pazar gün pâdişâh hazretleri[133] a'yân-ı dîvân ile de'b-i kadîm üzre Bâbü`s-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Vâlide Câmi'i`nde varup salât-ı îdi kılup[134] geldi.[135] Ve on dokuzuncu Salı gün yeni[136] gelen Venedik balyosu Dîvân-ı hümâyûna da'vet ve ziyâfetlenüp hıl'atlendikden sonra Arz (302 b) Odası`nda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil-i merâm[137] olup cumhûrları tarafından getürdüğü ubûdiyyet-nâmesin sunup pîşkeşin arz kıldı.[138] Ve yirmi üçüncü Şenbih gün İmâm-ı sultânî-i evvel Hafız Hacı Mehmed Efendi bi`l-fi'il İstanbul kadısı olmuş vera'-ı[139] takvâ sâhibi âdem iken silahdâr paşa gamzıyla imâmetden azl ve nâmına kazâ-i Amid terkîm ve ol cânibe nefy itdirdiğinden gayrı ikinci imâm Deli Emir Ali Efendi`yi dahi Bosna kazâsıyla sürdürdü.[140] Ve Sultân Bayezid İmâmı Arab-zâde Hâfiz Mehmed Efendi`yi İmâm-ı evvel ve Sultân Mehmed Hatîbi Küçük Arab-zâde Abdurrahman Efendi`yi imâm-ı sânî nasb itdirdi. Ve sene bunda encâma irdi.

---

[132] Sahife kenârına yazılmış olan bu cümle silinmiş ve diğer nüshalarda da yer almamış.
[133] Pâdişâh hazretleri -Ç
[134] edâ idüp ÇY
[135] girü avdet eyledi ÇY
[136] yeni -Ç
[137] merâm ÇY: -V
[138] eyledi ÇY
[139] verâ' -Ç
[140] nefy itdirdi Ç: sürdürdü YV

Bin yüz yirmi iki senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Pazar günü ki; Şubat'ın on dokuzu idi. Rumili Kadıaskeri Mirza Mustafa Efendi ile Anadolu Kadıaskeri Mecdi Mehmed Efendi azillerinden[1] Rumili sadrına ikinci def'a Arif Abdülbaki Efendi ve Anadolu sadrına İstanbul kazâsından munfasıl Dâmâd-zâde Ahmed Efendi nasb olundular ve yedinci Şenbih gün Şerif Bey yediyle Mısır Hazînesi gelip teslîm-i Hazîne-i âmire kılındı.

Sûr-ı Ayşe Sultân

Bosna Beylerbeyisi Vezîr Numan Paşa mukaddemâ vârid olan fermân-ı humâyûn üzre çekdirir ile doğru İstanbul'a[2] getirilmiş idi. Mu'tâd-ı kānûn[3] üzre a'yâna tertîb-i ziyâfetden sonra işbu mâh-ı mezbûrun on üçüncü Cuma gecesi on seneden berü âteş-i firâkın çekdüğü zevcesi Ayşe Sultân hazretleriyle zifâf vâkı' olup irtesi gün pâdişâh-ı âlî-nejâd[4] hazretleri kudûm-i humâyûnlarıyla hânesin teşrîf ve bir a'lâ semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[5] kürk ilbâsıyla hâtırın taltîf buyurdular.

Vefât-ı Şehzâde

Mâh-ı mezbûrun on yedinci Salı gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[6] hazretlerinin Abdülmelik şehzâde[si][7] dahi fevt olup cenâzesi meydân-ı[8] sarayda gasl ve a'yân-ı devlet alıp karındaşları yanına götürüp defn eylediler ve mâh-ı Safer'in[9] gurresi Dü-şenbih gün İstanbul Kadısı Kara İsmail Efendi azlinden yerine Mekke'den[10] munfasıl Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi nasb olundu ve on üçüncü Şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[11] hazretlerin Kapudân Mehmed Paşa[12] Tersâne'ye[13] da'vet ve azîm[14] ziyâfet eyleyüp henüz itmâm olan üç kıt'a kalyon deryâya indirildi. Ol mahalde şeyhülislâm efendiye beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ve vezîriazama kürklü ve[15] sâde[16] iki sevb hıla'-ı fâhire, Vezîr-i sânî Fazıl Ali Paşa'ya bir sevb serâserli kürk ve kapudan paşa ile sâ'ir ser-kârde olanlara

---

[1] azlinden Ç: azillerinden YV
[2] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[3] kānûn ÇY: -V
[4] âlî-nejâd ÇY: -V
[5] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[6] âlî-cenâb ÇY: -V
[7] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[8] meydân -Ç
[9] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[10] Mekke-i mükerremeden ÇY: mükerreme -V
[11] âlî-cenâb ÇY: -V
[12] Mehmed Paşa -Ç
[13] Tersâne-i âmîreye ÇY: âmire -V
[14] azîm ÇY: -V
[15] ve -ÇY
[16] sâde -Ç

serâpâ kaftan[17] giydirildi ve yirminci Şenbih gün baştarde ile yirmi iki kıt'a çekdirir ile Donanma-yı humâyûn çıkup mu'tâd-ı kadîm üzre Yalı Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda vezîriazam vesâtatıyla kapudan paşaya ve ümerâ-yı bahriyeye kaftan ve müftü efendi ile vüzerâ serâserli kürk giydiler ve andan sonra[18] baştardeye binüp şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz oldular ve kapudan paşa Dolmabağçe'de vüzerâya tertîb-i[19] ziyâfet itmiş idi.[20] Çemenzar'da sohbet üzreler iken taraf-ı pâdişâhîden[21] kapucular kethüdâsı vezîriazama[22] hat-tı şerîf getürdü. Moskov keferesinin sulhüne[23] i'timâd olunmamağla ihtiyâten kapudan paşa on sekiz kıt'a çekdirir ve altı kıt'a kalyon ile Karadeniz muhâfazasına ta'yîn itdiğün fermân buyurmuşlar, mukaddem Akdeniz'e altı kıt'a kalyon irsâl buyurulmuş idi. Der-akab iki kıt'a çekdirir dahi gönderilüp iki kıt'a çekdirir dahi tersânede alıkonuldu ve sefâyin-i sâ'ire ile kendü Karadeniz'e azîmetle me'mûr oldu ve yirmi üçüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[24] hazretlerin vezîriazam kulları[25] Akındı Burnu'nda vâkı' Arnavutköyü Yalısı'na da'vet ve azîm[26] ziyâfet idüp hâssa büyük kayık ile teşrîf ve gicenin beşinci sâ'atine değin mum donanması olup eğlendiler.[27]

Sûr-ı humâyûn-ı[28] Safiye Sultân

Adana Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa'nın namzetlisi olan merhûm sultân Mustafa Hân duhterlerinden Safiye Sultan'ın dahi vakt-i zamânı gelmeğin[29] paşa-yı mûmâ-ileyh Sebük-bâr Âsitâne'ye[30] getirülüp Süleymâniye kurbünde Peder-mânde hânesinde mu'tâd üzre a'yân-ı devlet ve ocaklara tertîb-i ziyâfetden sonra Vezîr-i sâlis Tevkî'î Abaza Süleyman Paşa sağdıç ta'yîn ve mâh-ı mezbûrun dördüncü Şenbih gün Ali Paşa tarafından sağdıç paşa ve sultân tarafından dârü's-sa'âde ağası vekâletleriyle ağâ-yı müşârun-ileyhin misâfir odasında müfti efendi hazretleri[31] mübâşeretiyle on bin altun

[17] kaftânlar ÇY
[18] sonra ÇY: -V
[19] eyledüğü +ÇY: -V
[20] itmiş idi -ÇY
[21] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[22] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[23] sulh-i salâhına ÇY: salâh -V
[24] âlî-cenâb ÇY: -V
[25] kulları ÇY: -V
[26] azîm ÇY: -V
[27] azîm safâ-bahş eylediler ÇY
[28] humâyûn Y: -ÇV
[29] hulûl itmeğin ÇY
[30] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[31] hazretleri ÇY: -V

mehr-i mü'eccele ile akd idüp Fâtiha-i şerîf[32] okundu. Ol mahalde sultân hazretleri[33] tarafından müfti[34] efendi ve sağdıç paşa ve Dârü's-sa'âde ağası birer a'lâ semmûr erkân kürkler ile ikrâm olundular ve altıncı Dü-şenbih gün sağdıç paşa ve yeniçeri ağası ve sipâh ve silâhdâr ağaları ve cebeci ve topcu başılar ve kapucu başılar ve çavuş başı ve kapucular kethüdâsı gelin sultân hazretlerinin cihâzın Dârü's-sa'âdeden alup âlây-birle Demirkapu kurbünde vâkı' vezîr-i sânî dâmâd-ı şehriyârı silâhdâr paşa sarayına götürüp îsâl eyledüler ve dokuzuncu Penç-şenbih gün yine ol takım ile varulup gelin sultân hazretlerin dahi dârü's-sa'âdeden alup azîm[35] âlây ve mehterhâne ile götürüp[36] saray-ı mezkûra nakl idüp[37] ve[38] ahşamısı zifâf vâkı' oldu ve irtesi Cuma gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[39] hazretleri hânesini teşrîf[40] ve gereği gibi paşanın[41] bir fâhir semmûr[42] erkân kürk ilbâsıyla[43] kulûbün mesrûr buyurdular ve on ikinci gün Pazar gün Sultanahmed Cami'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı âlî[44] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol mahalde müjdeci gelip huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şâm-ı şerîfe vusûlün haber virüp kaftan giydiler ve on beşinci Çehâr-şenbih gün Sultanahmed Câmi'i'nin Cuma Şeyhi Sivâsî-zâde Abdülbaki Efendi yüz yaşında fevt[45] ve[46] Eyyûb'de[47] babası yanına defn olup kürsüsü Sultan Bayezid Şeyhi Yenibağçeli Ahmed Efendi'ye virilüp[48] sâ'ir meşâyihe silsile oldu ve on yedinci Cuma gün Bosna Beylerbeyisi Vezîr Numan Paşa Belgrad muhâfazasına ve selefi Vezîr Kıptî Ali Paşa Bosna muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[49] buyuruldular.[50]

Azl-i Vezîriazam Çorlulu Ali Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret-i Numan Paşa

Vezîriazam Çorlulu Ali Paşa'nın istiklâli sebebiyle adâleti lâzım iken zulm ve ba'zı nâ-şâyeste ahvâl ve akvâlinden müğber-i hâtır-ı pâdişâhî olmağın mâh-ı Rebî'u'l-âhirin on sekizinci Pazar günü beyne's-salâteynde Kapucular Kethüdâsı Hacı Ali

32 şerîf ÇY: -V
33 hazretleri ÇY: -V
34 şeyhulislâm ÇY
35 azîm ÇY: -V
36 getürüp ÇY
37 idüp ÇY: -V
38 ve -Ç
39 kişver-güşâ ÇY: -V
40 buyurup +ÇY: -V
41 ve gereği gibi paşanın -ÇY
42 semmûr -Y
43 ile ÇY
44 âlî ÇY: -V
45 dâr-ı bekâya intikâl idüp ÇY
46 ve -Ç
47 Eyyûb-i ensârîde ÇY: ensârî -V
48 tevcîh ü inâyet olup ÇY
49 ve irsâl ÇY: -V
50 buyuruldu Ç: buyuruldular YV

Ağa yediyle mühr-i humâyûn alınup hâssa haseki Hacı Halil mübâşeretiyle Vezîr Numan Paşa Sofa Köşkü'nde huzûr-ı humâyûna da'vet buyuruldu. Ol dahi ol gün Ali Paşa'nın sıkletinden tuğun gönderip irtesi gün mansıbına azîmet üzre idi. Emre imtisâlen gelüp pâye-i serîr-i a'lâya[51] yüz sürüp ol mahalde sadâret-i uzmâ kendüye tevcîh-i inâyet ve mühr-i şerîf[52] yed-i humâyûndan teslîm ve umûr-ı hidmet-i ıbâdullâh gereği gibi tenbîh ü te'kîd[53] buyuruldukdan sonra mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs olunup mu'azzez ve mükerrem[54] hânesine revân oldu. Bu varınca ma'zûl-i mezbûr ber-mûceb-i emr-i humâyûn Eyyüb'de[55] zevcesi sultân yalısına gidüp mâl ve eşyâsına bir dürlü[56] ta'arruz olunmadı ve irtesi Dü-şenbih gün Kefe muhâfazasına ta'yîn olundu. Mükemmel kapusuyla Tuna kenârında vâkı' Toliçe Kal'ası'na varup karşu İsmail Kasabası'na geçmek üzre iken Der-i devletden[57] irsâl buyrulan Kapucubaşı Dâye-zâde Mustafa Ağa hatt-ı şerîfle varup yine kapusuyla giru[58] döndürdü, Edirne'ye getürdü ve kapusun dağudup Geliboy'a[59] ve andan bir çekdiriye koyup Midillü cezîresine götürüp kal'aya habs eyledi ve "senden iki bin kîse matlûbdur. Bir akçesinden geçilmez. Bi't-temâm edâ ve teslîm eylemedikçe sana bundan necât emr-i muhâldir" cevâbın virdüğü haberin gelüp der-i devlete[60] i'lâm eyledi. Kethüdâsı ve hazînedârı ve ev kethüdâsı habse uruldu.[61]

Tebdîl-i manâsıb

Ve çırağı Rumili Beylerbeyisi Vezîr Aşcı Abdurrahman Paşa ma'zûlen Yeni Kal'a muhâfazasına ta'yîn olup anda dört seneden berü muhâfız olan Ebu Kavuk Vezîr Mehmed Paşa'ya Trabzon eyâleti ve selefi Vezîr Abdullah Paşa'ya Belgrad-ı dârü'l-cihâd[62] eyâleti ve altı seneden berü bî-cürüm vezâreti ref' olup İstanköy'de menfâ Kandilci Hüseyin Paşa'nın yine vezâreti ibkā ve Karlıili sancağı inzimâmıyla İnebahtı sancağı tevcîh ü inâyet[63] olup selefi Vezîr Kara Mehmed Paşa'ya Rumili eyâleti ve Adana Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa'ya Diyarbekir eyâleti ve ânın selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Van

---

[51] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[52] humâyûn +Ç: -YV
[53] ü te'kîd ÇY: -V
[54] ve mükerrem ÇY: -V
[55] Eyyûb-i ensârîde ÇY: ensârî -V
[56] bir dürlü ÇY: -V
[57] devlet-medârdan ÇY: medâr -V
[58] giru ÇY: -V
[59] Gelibolu'ya Ç: Geliboy'a YV
[60] devlet-medâra Ç: medâr -YV
[61] virildi Ç: uruldu YV
[62] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[63] ü inâyet ÇY: -V

eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa`ya Sivas eyâleti ve şârih-i Mülteka Abdurrahman Paşa`ya Maraş eyâleti ve Şam Trablusu`ndan ma'zûl Çıfıt oğlu Mehmed Paşa`ya Adana eyâleti tevcîh ü inâyet[64] buyuruldu ve dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Salma Mehmed Ağa`ya çavuşbaşılık ve Gedik Hasan Ağa azlinden Safiye Sultân-zâde Mehmed Bey`e silâhdâr ağalık ve Deli Yusuf Ağa azlinden vezîriazam ağalarından Boğazhisarlı İbrahim Ağa`ya Cebe[ci]başılık verildi[65] ve mâh-ı Cemâziye`l-evvelin dördüncü Salı gün vezîriazam Dîvân-ı humâyûnda mu'tâd-ı kadîm[66] üzre kapaniçe giyüp arz odasında pâye-i serîr-i a'lâya[67] yüz sürdü.

Azl-i Şeyhülislâm Ebe-zâde Abdullâh Efendi ve

Nasb-ı Meşîhat-i İslâmiyye İkinci Def'a Ali Efendi

Mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Şeyhülislâm Ebe-zâde Abdullah Efendi bî-cürm silâhdâr paşa gamzıyla azl-i tekdîr[68] olup yerine ikinci def'a henüz[69] Sinop`ta menfâdan getürtdüğü Başmakçı-zâde Seyyid Ali Efendi`yi nasb itdirdi ve mâh-ı Cemâziye`l-âhirin beşinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[70] hazretlerinin Zeyneb nâm duhteri[71] dahi Tersâne Bağçesi`nde fevt olup ba'de`l-gasl ve`t-tekfîn kayık ile Yalı Köşkü`ne getirülüp a'yân-ı devlet anda hâzır idi. Namâzın kıldıkdan sonra götürüp Vâlide Câmi'i Türbesi`nde karındaşları yanına defn eylediler ve irtesi Cuma gün müteka'idînden[72] sadr-ı sâbık İstanköy`de mütemekkin Kalaylıkoz Ahmed Paşa`ya Kandiye eyâleti ve selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa`ya Hanya sancağı ve anın selefi Vezîr Köse Halil Paşa`ya Mısır eyâleti tevcîh ü inâyet[73] buyurulup ve ânın selefi Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa`dan bin kîse akce matlûb olmağın edâ idince değin Boğazhisar Kal'ası`nda habs olunmak üzre ta'yîn olunan mübâşir ile ihzârına fermân gönderildi ve onuncu Salı gün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Hüseyin Ağa **(303 a)** sipâhîler ağası ve selefi Benli Mustafa Ağa cebecibaşı ve ânın selefi Boğazhisarlı İbrahim Ağa adlı mukâbeleci nasb olundular.

---

64 ü inâyet ÇY: -V
65 inâyet-i ihsân olundu ÇY
66 kadîm ÇY: -V
67 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
68 tekdîr ÇY: -V
69 henüz -ÇY
70 âlî-cenâb ÇY: -V
71 duhter-i pâkizeleri ÇY: pâkizeler -V
72 müteka'idînden ÇY: -V
73 ü inâyet ÇY: -V

Azl-i vezîriazam Numan Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret ikinci def'a Baltacı Mehmed Paşa

Vezîriazam Numan Paşa'nın ibtidâ-yı vezâretinden berü sadârete gelmesine âmme-i nâs dil-teşne idikleri ma'lûm-ı pâdişâhî olmağın hüsn-i zanların izâle içün mühr-i şerîf verilmiş[74] idi. Gerçi ilmiyle âmil, salâh-ı hâl ile kāmil, Hakk'a kā'il, adle mâ'il, re'âyâ-perver, zulümden müstağfer bir âlî-cenâb vekîl-i muhterem[75] idi. Lâkin bî-nutuk ve şu'ûr ve zimâm-ı hükûmeti el elinde olmağın hidmet-i ibâdullâh mu'attal kaldı. Ve[76] cümle eşirrâ ayağa kalktı. Dîvân günleri saraya girilmez oldu. Yirmi otuz sene mukaddem sûret bulmuş da'vâlar açıldı. Köprülü evlâddan Numan Paşa vezîriazam olmuş, Hakkı icrâ ider imiş deyü şöhreti şâyi' olmağın "Rumili ve Anadolu'nun ayağı çarıklı Türkü[77] İstanbul'a gelüp[78] doldu. Birkaç gün daha ağmâz-ı ayn olunur ise îkāz-ı fitneye sebeb olur ancak" deyü yer yer, meclis meclis âşikâre söylendüğün pâdişâh-ı gayûr[79] hazretleri tebdîllerde işidüp hâle vâkıf olmağla mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Pazar gün Sofa Köşkü'ne getürdüp ve kendüye buluşdurtmayup mühr-i humâyûnların Dârü's-sa'âde ağası yediyle aldırdıkdan sonra ber-vech-i arpalık Eğriboz sancağı virilüp mahalline îsâliçün ol sâ'at Mîr-ahûr-ı evvel Frenk Osman Ağa'ya teslîm ve Çayır Köşkü altında bir bostancı sandalına tahmîl olup[80] Büyükçekmece'ye gönderildi. Der-akab bâr-hâne ve etbâ'ı dahi iki kıt'a çekdiriye vaz' olup irtesi ale's-sabâh andan dahi[81] kalkup paşa-yı mûma ileyhi alup mahall-i mezbûra götürdüler. Ol mahalde sadâret-i uzmâ sadr-ı sâbık Halep Beylerbeyisi Baltacı Mehmed Paşa'ya tevcîh ve[82] inâyet buyurulup varup getürmeğe Silâhdâr-ı şehriyârî Gürcü Bicu Yusuf Ağa ta'yîn ü irsâl olundu. Lâkin sadâret-i uzmâ[83] kime virüldüğü bir mertebe ketm olundu ki, tâ kim[84] Mehmed Paşa dile gelmeyince[85] kimse[86] vâkıf olamadı. Ol mahalde Vezîr-i sâlis Tevkī'î Abaza Süleyman Paşa huzûr-ı humâyûna da'vet, Vezîriazam Mehmed Paşa gelinceye değin kāimmakāmlığa serâserli kürk ilbâs olundu ve hâzır-ı bi'l-meclis olan şeyhülislâm efendiye dahi beyaz çukaya kaplı semmûr erkân kürk

[74] inâyet olunmuş ÇY
[75] mutlak ÇY
[76] ve Y: -ÇV
[77] Türkleri Ç: Türkü YV
[78] gelüp Ç: -YV
[79] cihân-penâh ÇY
[80] idüp ÇY
[81] andan dahi ÇY: -V
[82] ve -ÇY
[83] uzmâ ÇY: -V
[84] ki Ç: kim YV
[85] gelince Ç: gelmeyince YV
[86] kimseler Ç: kimse YV

giydirildi ve Eğriboz'dan ma'zûl Çavuş-zâde Vezîr Çakırcı Hasan Paşa Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn olundu ve yirmi dördüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Lezez ve Reşen[87] mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ol gün Kalmuk elçisi buluşup ubûdiyyet-nâmesin sundu.

Velâdet-i şehzâde

Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Pazar gün pâdişâh-ı cihân-mutâ'[88] hazretlerinin Süleyman[89] nâm bir şehzâdesi[90] vücûda geldi[91] ve on seneden berü Akdeniz'de korsanlık idüp sefâyin-i islâmı giriftâr ve Rumili ve Anadolu yalıların nehb ü gâret ve îsâl-i hasâret idüp nice hânümân söyündüren Manyat oğlu nâm la'înin ele getürülmesiçün Akdeniz muhâfazasına me'mûr ümerâ-yı bahriyyeye mü'ekked evâmir-i aliyyeler gönderilmişidi. İstanköylü Cafer Bey üç kıt'a firkatesiyle tecessüs iderek la'în-i mesfûru dahi üç kıt'a firkatesiyle Mürted Adası[92] nâm cezîrede olduğun haber-i âgâh[93] alup[94] basdı. بعون الله تعالى göz açdırmayup kendüsüyle yüz otuz nefer mikdârı[95] cenkçisin ve iki kıt'a firkatesin giriftâr idüp mâh-ı Receb'in on üçüncü Pazar gün mansûren, muzafferen[96] şenlik iderek Tersâne'ye[97] dâhil oldular. Pâdişâh-ı cihân[98] hazretleri Tersâne-i âmire[99] Bağçesi'nin[100] kapusu önünde nihâde kılınan sâye-bândan temâşâ idüp baş olanlardan on kadar[101] âdeme kaftan giydirdi.[102] Manyat oğlu la'înin katli emr olunmuşiken islâma gelüp kurtuldu ve getürdükleri üsârânın altmış neferi kendülere ihsân olup sâ'iri[103] tersâneye küreğe verildi ve irtesi Dü-şenbih gün surre çıkdı ve on altıncı Çehâr-şenbih gün Silifke sancağına mutasarrıf Hacı Kırdıran Vezîr Çerkes Hasan Paşa'nın fevti haberi geldi ve on dokuzuncu Şenbih gün Kapudân Mehmed Paşa Donanma-yı humâyûnla Karadeniz'den gelüp mu'tâd-ı kadîm[104] üzre Yalı Köşkü'nde Kāimmakām Süleyman Paşa vesâtatıyla

[87] ve Reşen ÇY: -V
[88] cihân-mutâ' Y: -V
[89] Süleyman -ÇY
[90] şehzâde-i civan-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[91] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[92] Mürted Adası Ç: -YV
[93] âgâh ÇY: -V
[94] olup ÇY
[95] mikdârı ÇY: -V
[96] muzafferen ÇY: -V
[97] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[98] cihân Ç: -YV
[99] âmire Ç: -YV
[100] bağçesinde Ç: bağçesinin YV
[101] mikdârı ÇY
[102] giydirüp ÇY
[103] sâ'irleri Ç: sâ'iri YV
[104] kadîm ÇY: -V

huzûr-ı humâyûnda kendüye ve ümerâ-yı bahriyyeye kaftân ve Süleyman Paşa ile Vezîr-i sânî Dâmâd-ı şehriyârî Fazıl Ali Paşa`ya serâserli kürk ve Müfti efendiye[105] beyâz çukaya duhte[106] semmûr post[107] ilbâs buyuruldu.

Ameden-i Vezîriazam Mehmed Paşa

Vezîriazam Mehmed Paşa`ya sadâret-i uzmâ hatt-ı şerîfi Hama`da vâsıl olduğu sâ'at[108] eğlenmeyüp Haleb`e geldi ve kethüdâsı Harbende Ali Ağa`yı yerine müsellem idüp ma'an gideceği tevâbi'in ayırup beşinci gün Haleb`den menzil ile çıkup Âsitâne`ye[109] teveccüh ve azîmet ve mâh-ı Şa'bânın[110] ikinci Cuma gicesi gelüp Fenerbağçe`sinde taraf-ı pâdişâhîden[111] ikrâmen vaz' ve âmâde kılınan haymeye inüp beytûtet ve izn-i humâyûna müterakkıb iken nısfü`l-leylde şeyhülislâm efendi ile Vezîr-i sânî Fazıl Ali, Vezîr-i sâlis Kāimmakām Süleyman Paşa ve sadreyn efendiler[112] ve İstanbul kadısı ve nakībü`l-eşrâf[113] efendi ve defterdârân ve kapudan paşa istikbâl idüp irtesi rûz-ı Cuma`dır, [114] gün doğarak kāimmakām paşanın anda ihzâr eylediği ta'âm tenâvülünden sonra taraf-ı pâdişâhîden[115] haseki ağa gelüp vezîriazamı[116] da'vet eyledi.[117] Ol mahalde şeyhülislâm efendiyle vüzerâyı sandalına[118] alup Yalı Köşkü`ne çıkdılar. Ber-mûceb-i emr-i fermân vezîriazam-ı cedîd[119] yalnız şeyhülislâmı[120] yanına alup Sofa`da vâkı' Bağdad Köşkü`nde pâye-i serîr-i a'lâya[121] yüz sürüp yed-i humâyûndan mühr-i şerîf kendüye teslîm ve mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâsından sonra mu'azzez ve mükerrem[122] sarayına geldi. Ol meclis-i hâssü`l-hâsda efendiye dahi kürk ilbâs[123] buyuruldu.[124] Ve Şehsüvar oğlu Mehmed Paşa`ya Şehrizor eyâleti ve selefi Mender Masdısı Vezîr İbrahim Paşa`ya Haleb eyâleti ve

---

105 efendi hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
106 kaplu ÇY
107 kürk ÇY
108 bir an ve bir sâ'at +Ç: -YV
109 Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
110 Şa'bânü`l-mu'azzamın ÇY: muazzam -V
111 pâdişâh-ı âlî-nejâd hazretlerinden ÇY: âlî-nejâd hazretlerin -V
112 hazretleri +ÇY: -V
113 eşrâf ÇY: -V
114 Cuma gün Ç: Cuma gün idi Y: Cuma`dır V
115 pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerinden ÇY: âlî-cenâb hazretlerin -V
116 vezîriazam kullarını ÇY: kulların -V
117 ve +Ç: -YV
118 sandala ÇY
119 cedîd ÇY: -V
120 şeyhulislâm efendiyi ÇY: efendi -V
121 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
122 ve mükerrem ÇY: -V
123 ilbâs -ÇY
124 giydirildi ÇY

İslam Paşa`ya Adana eyâleti tevcîh ü inâyet[125] buyuruldu. Ve irtesi Şenbih gün pâdişâh-ı âlî[126] hazretlerinin Hatice nâm bir sultânları vücûda geldi.[127] Ve dokuzuncu Cuma gün sâbıkā kul kethudâlığından Resmo[128] sancağı virilüp ma'zûlen Âsitâne`de[129] mukīm Gürcü Yusuf Bey`e yeniçeri ağalığı virilüp selefi Koca Dalyarak Mustafa Ağa Gelibolu`ya nefy olundu. Ve on yedinci Şenbih gün Babadağı muhâfazasına seksoncu başıyla beş bin nefer yeniçeri ta'yîn ve irsâl olup Topkapusu hâricinde vâki' sadr-ı sâbık maktûl Kara İbrahim Paşa Çiftliği`nde pâdişâh-ı âlî-cenâb[130] hazretleri âlâyların seyr idüp seksoncubaşıyla on nefer oda çorbacılarına kaftân giydirdi. Ve yirmi ikinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı rûy-i zemîn[131] hazretleri külliyetle Tersane Bağçesi`nden Saray-ı âmireye nakl buyurdular. Ve mâh-ı Ramazan`ın[132] onuncu Pazar gün Frenk Osman Ağa azlinden büyük mîrahûrluk kapucular kethudâsı Moralı Hacı Ali Ağa`ya ve kapucular kethudâlığı Küçük Mîrahûr Telhîsî Türk Mehmed Ağa`ya ve küçük mîrahûrluk hâssa salâhorlarından Çerkes Süleyman Ağa`ya inâyet buyuruldu.

Ameden-i Tatar Hân be-Âsitâne

Moskov çarı Petros la'în sulh ü salâh[133] senesinden beru tek durmayup berr ve bahrden asker ve donanma tedârükünde olduğu hadd ve tevâtüre irmeğin Kapucular Kethudâsı Türk Mehmed Ağa küçük mîrahûr iken netîce-i ahbâr[134] içün Bender Kal'ası`na gönderilmişidi. Sekiz ay mikdâr-ı zamân[135] meks idüp[136] Moskov içerüsüne gönderdikleri câsûsları gelüp bu tedârüklerin sıhhati üzre tahkīkin haber virmeleriyle gerek Kırım Hân`ı Devlet Giray Hân hazretleri[137] tarafından ve gerek Benderliden ve gerek ol cânibde olan sükkân-ı memleket-i ahâlî[138] ve[139] müstahfizân-ı serhadd-i asâkir-i islâmdan mahzarlar getürüp Rikâb-ı humâyûna teslîm ve lisânen dahi takrîr idüp "i'timâd buyurulmaz ise hân-ı âlî-şân[140] kulların dahi da'vet buyurun Âsitâne`ye[141] gelsün[142] ve[143] Rikâb-ı

[125] ü inâyet ÇY: -V
[126] âlî ÇY: -V
[127] dünyâya teşrîf eyledi ÇY
[128] Ritmo ÇY
[129] Âsitâne-i sa'âdetde Ç: sa'âdet -YV
[130] âlî-cenâb ÇY: -V
[131] rûy-i zemîn ÇY: -V
[132] Ramazânü`l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[133] ü salâh ÇY: -V
[134] haber ÇY
[135] zamân -Ç
[136] meks-i ikâmetden sonra Ç: meks-i ikāmet idüp Y: meks idüp V
[137] hazretleri ÇY: -V
[138] ahâlî ÇY: -V
[139] ve -ÇY
[140] âlî-şân ÇY: -V
[141] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V

humâyûnunuza[144] yüz sürüp ahvâl-i düşmeni[145] bir bir söylesin ol zaman kizb ve sıdkım nümâyân olur. Hilâfı zuhûr ider ise beni ibret-i âlem[146] içün eşedd-i ukûbet ile dilersen katl eyle dilersen âteşe yak" dimekle hân-ı âlî-şân[147] hazretlerin varup getürmeğe Kırım'a gönderilmişidi. Mâh-ı Ramazan'ın[148] on birinci Dü-şenbih gün İstanbul'a[149] gireceği haberi gelmekle Vezîriazam Kethudâsı Osman Ağa ve[150] çavuşbaşı ve sipâh silahdâr ağaları ve cebecibaşı Küçükçekmece'de istikbâl idüp âlây ve mehterhâne ile önüne düşüp doğru vezîriazam sarayına getürdüler. İftardan sonra semmûr[151] kürk giydirip ve at çeküp ve yine âlây-birle Kabasakal Mahallesi'nde vâki' mîrîden döşenen Kara Bayram Ağa hânesine nüzûl idüp me'kûlât ve meşrûbâtı mîrîden[152] ta'yîn olundu. Ve on dördüncü Penç-şenbih gün Sofa Köşkü'nde Hırka-i şerîf açılup da'vet-i humâyûnla vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih du'âda[153] hâzır-ı bi'l-meclis[154] bulundular. Ol gün rûz-ı Kasım vâki' oldu ve on yedinci Pazar gün vezîriazam kulları[155] vesâtatıyla celâdetlü[156] Hân-ı âlî-şân[157] hazretleri Sofa Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[158]masîre yüz sürüp pâdişâh-ı cihân-penâh[159] hazretleri dahi ikrâmen üç adım karşu istikbâl eyledi. Ve izn-i humâyûnlarıyla zîr-i pây-i tahtta ihrâm üzre iclâs eyledüğü mahalde ahvâl-i düşmen istifsâr buyuruldukda nakîr-i katmîr takrîr-i kelâm idüp "eğer bu düşmenin[160] sulhüne[161] i'timâd buyurup arz-ı mahzarlara iğmâz-ı ayn olunur ise hele Kırım memleketi elden bütün[162] gitdi, tahkîk bilün ki; Rumili kabza-i tasarrufunuzdan çıkmasında ve bu kâfirin[163] kasdı İstanbul'dur. Bu câniblere yürümesinde hiçbir dürlü[164] şekk, şübheniz[165] kalmasun, re'âyânız[166] ile bütün,[167]

---

[142] gelsünler ÇY
[143] ve ÇY: -V
[144] humâyûn-ı husrevânenize ÇY: husrevâne -V
[145] düşmen-i dîni ÇY: dîn -V
[146] âlem ÇY: -V
[147] âlî-şân ÇY: -V
[148] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[149] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[150] ve -Ç
[151] semmûr ÇY: -V
[152] mîrîden ÇY: -V
[153] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V
[154] bi'l-meclis ÇY: -V
[155] kulları ÇY: -V
[156] celadetlü ÇY: -V
[157] âlî-şân ÇY: -V
[158] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[159] cihân-penâh ÇY: -V
[160] düşmen-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[161] sulh ü salâhına ÇY: ü salâh -V
[162] bütün Ç: -YV
[163] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[164] hiçbir dürlü ÇY: -V
[165] şübhe ÇY

yek-dil ve[168] yek-ciheddir." cevâbın virdikden sonra taraf-ı pâdişâhîden[169] mu'tâd üzre kırmızı kadifeye kaplu kapaniçe kürk ilbâs ve başına kalpak üzre iki mücevher top sorguç nasb ve meyânına bir kabza murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşadılup altına abâyî ve dîvân rahtıyla eğerlenmiş at ihsân buyurulup i'zâz ü ikrâm ile[170] konağına gönderildi. Ve on dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûnda[171] Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi.

Zuhûr-ı sefer-i Moskov ve meşveret-i azîme

Ve[172] yirmi[173] sekizinci Penç-şenbih gün cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve yeniçeri ağası ve sipâh silahdâr ağaları ve cebeci ve topcu ve top arabacı başılar ve mücerreb ocakları **(303 b)** ihtiyârları ile Sofa Köşkü'nde huzûr-ı humâyûna da'vet ve evvelâ gelen ümerâ-yi serhadden ahvâl-i düşmen-i dîn[174] su'âl buyuruldu.[175] Cümlenin muvâcehesinde Moskov keferesi sulhünde[176] sâbit kadem olmayup, sulh ü salâh[177] senesinden beru envâ'-i dürlü hîle vü hud'a idüp, gerek Devlet-i aliyyeden[178] ve gerek Kırım serhadlerinden emniyyet gidüp ale'l-husûs böyle sulha[179] mugâyir hareketlerinden İstanbul[180] halkında[181] bile[182] huzûr ve râhat kalmayup şöyle ki, birkaç gün daha iğmâz-ı ayn olunur ise,[183] serhad başlarında mugâyir-i sulh müceddeden binâ eyledüğü kal'a ve palanka ve tabur şekillü şanslarda techîz eyledüğü cünûd-ı şeyâtîn ve mühimmât-ı cebe-hânesiyle ale'l-gafle yürüyeceğin[184] bir bir[185] söylediler. Ve ol mahalden gelen mahzarlar dahi feth-i kırâ'et olundu.[186] Şöyle ki, bin yüz on iki senesinde Devlet-i aliyye ile Moskov Çarı beyninde sulh ü salâh[187] vâki' olup, Devlet-i aliyye tarafından şerâyit

---

[166] re'âyâlarınız ÇY
[167] bütün ÇY: -V
[168] ve Ç: -YV
[169] pâdişâh-ı âlî-makâm hazretlerinden Y: âlî-makâm hazretlerin -V
[170] i'zâz ü ikrâm ile ÇY: -V
[171] humâyûnun Ç: humâyûnda YV
[172] mâh-ı mezbûrun +ÇY: -V
[173] yirmi -ÇY
[174] dîn ÇY: -V
[175] buyuruldukda ÇY
[176] sulh ü salâhında ÇY: ü salâh -V
[177] ü salâh ÇY: -V
[178] aliyye-i dâ'imü'l-karârdan ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[179] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[180] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[181] halkından ÇY
[182] bütün +ÇY: -V
[183] olup Ç: olunur ise YV
[184] yürüyeceklerin Ç: yürüyeceğin YV
[185] bir bir Ç: -YV
[186] olundukda Ç: olundu YV
[187] ü salâh ÇY: -V

virilüp ri'âyet olunurken, Çar-ı makhûr dâimâ sulha[188] mugāyir hareket ve sene-i mezbûreden beru bilâd-ı islâmiyyeye sû'-i kasdı iş'âr ider eşyâya mübâşeret ile nakz-ı ahd idüp, pey-der-pey Devlet-i aliyyeye adâveti zâhir ve gadr ve hıyâneti müteşâyi' ve mütevâtir olup, ez-cümle Kırım serhaddinde vâkî' Or Kal'ası`na on iki sâ'at karîb mahalde Kamanka nâmında bir kal'a-i azîme ve Samarcık Suyu`nun Özü Suyu`na döküldüğü mahalde Samarcık nâm bir palanka-i metîne binâ idüp ve câ-be-câ hudûd-ı islâmiyyenin sınur başlarına ve ma'berlerine ve mehâzî-i mevzi'de dahi nice kılâ' ve palankalar yapup ve Azak Kal'ası`ndan kırk mil berude vâki' Taygan Limanı nâm mahalde binâ eyledüğü bir hısn-ı azîmde ve câ-be-câ Azak Denizi`nde bî-had donanma tedârük itdüğünden mâ'adâ Nehr-i Aksu ile Turla Suyu beyninde vâki' Ukrayna memleketi an-asl Lih vilâyeti olup, esnâ-yi sulhda[189] Devlet-i aliyye tarafından Lehlü zabtına virilmişiken, Moskov Çarı kendü sınurları olan Tamacık Suyu`nu tecâvüz ve beru tarafda vâki' Aksu`yu dahi geçüp ve[190] Ukrayna memleketinde olan cümle kal'a ve palankalara dahi[191] Moskov askeri koyup ve Bender`e sekiz sâ'at mesâfe Daşkapu[192] ve Nehr-i Turla`nın taşra tarafını ve Boğdan voyvodalarının makarrı olan Yaş kasabasının mukābilinde vâki' İstlin nâm kal'asını ve Hotin Kal'ası`nı ve andan Macar[193] palankasına gelince ol havâlîleri bi`l-cümle hılâf-ı sulh ü salâh[194] zabt[195] eyleyüp ve[196] en sonra İsveç Kralı ile olan muhârebede kendü gālib ve anlar mağlûb ve ceng[197] itdükleri mahal hudûd-ı islâma karîb olmağla İsveçlü nefslerini tahlîs içün Devlet-i aliyye tarafına ilticâ maksadıyla[198] memâlik-i islâmiyyeye dâhil olduklarında Moskovlu hilâf-ı ahid-nâme-i humâyûn hudûd-ı islâmiyyeden kırk sekiz[199] sâ'at içeruye girüp Nehr-i Aksu kenârında ikāmet ve[200] İsveçlü askerinden üç yüz[201] neferi hudûd-ı islâmiyye[202] dâhilinde ahz ve Moskov memleketine gönderip ve İsveç Kralı gelüp Bender`e dâhil oldukdan üç ay sonra askerinden yedi yüz mikdârı İsveçlüyü Boğdan

---

[188] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[189] sulh ü salâhda ÇY: ü salâh -V
[190] ve -YV
[191] dahi ÇY: -V
[192] Daşkapu`yu ÇY
[193] Macar`ın ÇY
[194] ü salâh ÇY: -V
[195] zabt u rabt Ç: zabt-ı rabt Y: zabt V
[196] ve -ÇY
[197] ceng ü cidâl Ç: ceng-i cidâl Y: ceng V
[198] kasdı ile ÇY
[199] sekiz -ÇY
[200] ve -Ç
[201] asker +ÇY
[202] islâmiyyenin ÇY

memleketinden Çirnoviçe nâm mahalle kışlaya gönderip meks ü ikāmet[203] üzreler iken altı bin Moskov askeri şurût-ı musâlahaya mugāyir Boğdan memleketi içerüsüne girüp ve kışlakcı İsveçlüyü basup kimin katl ve kimin esîr idüp ale'l-husûs işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin on altıncı günü yine Moskovlu kendülere tâbi' Kalmuk ile tecemmu' idüp, Çekçeken nâm ma'berden Kırım içerüsüne girüp, yirmi nefer ehl-i islâmı katl[204] ve emvâllerin gāret ü hasâret[205] ve bin yedi yüz hergelelerin sürüp getürdü. Hâsıl-ı kelâm Moskov[206] ile sulh ü salâh[207] vukū'undan beru fursat düşürdükce serhadd-i mansûrede katl-i nüfûs ve gāret-i[208] emvâl itmek ve esîr alup davar sürmek gibi te'addî ve tecâvüzleri hadden bîrûn olduğundan gayrı ceste ceste askeri ve gâh bi'n-nefs Moskov Çarı kendüsü Lih memleketi içinde dolaşup, gezüp Lih a'yânının bir mikdârını mekr ü firîb ve tahvîf[209] ve terhîb ile kendüye[210] teb'iyyet itdirip, tedrîcle tegallüb ve istîlâ iderek Lih kal'alarını zabt u rabt ve câ-be-câ sınur başlarında vâki' ma'berlere dahi müceddeden palankalar ihdâs ve cümlesine cebe-hâne ve mühimmât ve zahîre ve asker vaz' itdüğünden mâ'adâ bu takrîb ile Barabaş Kazağın ve Potkal Kazağın dahi kendüye[211] teb'iyyet itdirip ve Kamaniçe Kal'ası'na dahi kendü tarafından asker-i bî-dîn[212] koyup, yevmen-fe-yevmen Boğdan memleketine ve serhadd-i mansûreye yaklaşmak ve memâlik-i islâmiyyeye yol açmak kasdında idüğü tafsîl olunan evzâ' ve etvârından âşikâre olup, fikr-i fâsidi[213] üzre Lih vilâyetinde henüz taht-ı kahrında olmayanları dahi tezlîl ve tahkīr ve bütün Lih memleketini teshîr idinceye değin Devlet-i aliyyeye iğfâl içün envâ'-ı mekr ü hiyel[214] ile dostluk gösterüp andan bilâd-ı islâmiyyeye istîlâ kasdında olduğun serhadd-i mansûreden tevâtür iden mevsûkun-bih kimesnelerin ahbârından mübeyyen ve muhakkakdır ve's-selâm.[215] Ol mahalde pâdişâh-ı âlî-cenâb[216] hazretleri cümle a'yâna "buna cevâbınız nedir" buyurdular. Bi'l-ittifâk ve'l-ittihâd[217] "Moskov keferesi üzerine sefer vâcib oldu,

[203] ü ikāmet ÇY: -V
[204] maktûl ÇY
[205] ü hasâret ÇY: -V
[206] Moskovlu ÇY
[207] ü salâh ÇY: -V
[208] ü hasâret +ÇY: -V
[209] tahrîb ÇY
[210] kendülere ÇY
[211] kendülere ÇY
[212] bî-dîn ÇY: -V
[213] fâsidleri ÇY
[214] hîle vü hud'a ÇY
[215] ale't-temâm +ÇY: -V
[216] âlî-cenâb ÇY: -V
[217] ve'l-ittihâd ÇY: -V

emr sizden hidmet bizden" cevâbın[218] virdiklerinden mâ'adâ, husûs-ı mezbûr a'lemü'l-[219] ulemâ'i'l-mütebahhirîn, efdalü'l-fudalâ'i'l-müteverri'în şeyhulislâm ve müftiyyi'l-enâm Mevlânâ Seyyid Ali Efendi'den istiftâ olundukda, "pâdişâh-ı islâm خلد الله تعالي خلافته الي يوم القيام ile nasârâdan ehl-i harb olan Moskov tâ'ifesinin kralı beyninde sulh ü salâh[220] vâki' olmuşiken kral-ı mezkûr serhadd-i islâmiyyede olan Müslimînden[221] nicesini katl[222] ve nicesini[223] esîr-i der-zencîr[224] itmekle nakz-ı sulh ve hıyânet eyledüğü zâhir ve muhakkak olmağın, pâdişâh-ı islâm[225] kral-ı mezkûrun mazarratını bilâd-ı islâmiyyeden def' ü ref'[226] içün üzerine[227] asker gönderip muhârebe ve mukâtele[228] eylemek şer'an lâzım olur"[229] deyü fetvâ-yi şerîfe virmeğin, Moskov keferesi üzerine berr ve bahrden sefer muhakkak olup, Fâtihâ okunup meclis dağıldı. Tashîh ve mücedded[230] otuz bin mikdârı[231] yeniçeri ve on bin cebeci ve yedi bin topcu tahrîr olundu. Ve kapudan paşa dahi mükemmel ceng-âver asker ile memlû on yedi kıt'a çekdirir ve yirmi yedi kıt'a kalyon ve otuz kıt'a galita ve altmış kıt'a fırkate ve yüz yirmi kıt'a kancabaş sandal ve yüz bir kıt'a volik ta'bîr olunur sefâyin-i ehl-i[232] islâm ile hâzır ve[233] âmâde olmak buyuruldu. Ve üç bin nefer Mısır askeri getürmeğe Büyük Mîrahûr Hacı Ali Ağa hatt-ı şerîfle Mısır'a[234] gönderildi. Ve beş yüz nefer Şam-ı dârü's-selâm[235] askeri dahi gelmek fermân buyuruldu.

Tebeddülât-ı[236] manâsıb

Ve on beş[237] seneden beru Özü eyâletine mutasarrıf olup demur kazık gibi yerleşmiş ve ol serhadlerin cümle ahvâline[238] vukûf-ı tahsîl ve sedd-i İskender olup,

[218] cevâbların ÇY
[219] ilmü'l ÇY
[220] ü salâh ÇY: -V
[221] ehl-i islâmdan ÇY
[222] âm +ÇY: -V
[223] nicelerini ÇY
[224] der-zencîr ÇY: -V
[225] âlî-makâm hazretleri ÇY
[226] ü ref' ÇY: -V
[227] üzerlerine ÇY
[228] ve mukâtele ÇY: -V
[229] gelür ÇY
[230] müceddeden Ç: mücedded YV
[231] mikdârı Ç: -YV
[232] ehl ÇY: -V
[233] hâzır ve ÇY: -V
[234] Mısır-ı Kâhire'ye ÇY: Kâhire -V
[235] dârü's-selâm ÇY: -V
[236] tebdîlât ÇY
[237] beşinci ÇY
[238] ahvâl-i pür-melâline ÇY: pür-melâl -V

düşmene[239] göğsün[240] virmiş, ale'l-husûs üç seneden beru ale't-tevâlî Bender Kal'ası gibi bir hısn-ı azîmin müceddeden ta'mîrâtına sarf-ı makdûr eylemiş Vezîr-i dilîr[241] Çerkes Yusuf[242] Paşa gibi celâdet-nümûnun, vezîriazam nâmına olan har, hasm-ı cânı olduğundan gayrı Tatar Hân-ı âlî-şân[243] hazretleri dahi, "mâdem bu Yusuf Paşa bu serhaddedir, ben bundan emîn değilim" deyü pâdişâha[244] arz ve şekvâ idüp hâh ü nâ hâh kaldırup Kılburun Kal'ası'na habs itdirmekle Rumili Beylerbeyisi Vezîr Kara Mehmed Paşa'ya Özü eyâleti virilüp, vezîr-i[245] mezbûrun yerine Bender Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve Boğazhisar muhâfazasında olan çavuş oğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa'ya Rumili eyâleti ve Kara Ali Paşa'ya Burusa sancağı ve selefi Boşnak Hasan Paşa'ya Anadolu eyâleti virilüp[246] ve ânın selefi Bender muhâfazasında olan Vezîr Arnavud Abdi Paşa Belgrad muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Abdullah Paşa Eğriboz muhâfazasına ve ânın selefi ve büyük karındaşı[247] sadr-ı sâbık Numan Paşa Hanya muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn olundular. Ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi Pazar gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[248] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[249] üzre a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup andan âlây ile Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup Bayram Namâzın kılup geldiler[250] ve[251] irtesi Dü-şenbih gün yine vezîriazam kulları[252] vesâtatı ile Hân-ı âlî-şân[253] hazretleri Hasbağçe'de vâki' Gülhâne Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[254]masîre yüz sürüp, umûr-ı sefere[255] müte'allik ba'zı mükâlemeden sonra Müsâfir Odası'nda bir mikdâr eğlendiler ve tabl-hâne ile cirid seyrin eylediler. Gidecek mahalde taraf-ı pâdişâhîden[256] ikrâmen çukaya kaplu semmûr erkân kürk giyüp ve ihsân[257] buyurulan[258] ata süvâr olup konağına revân oldular. Ve Boğdan voyvodası İskerlet oğlu

---

[239] düşmen-i bed-âyine ÇY: bed-âyin -V
[240] göğüs ÇY
[241] dilîr ÇY: -V
[242] Yusuf -ÇY
[243] âlî-şân ÇY: -V
[244] pâdişah hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[245] vezîr Ç: -YV
[246] tevcîh olup ÇY
[247] birâderi ÇY
[248] âlî-cenâb ÇY: -V
[249] kadîm ÇY: -V
[250] giru avdet eylediler ÇY: -V
[251] ve -Ç
[252] kulları Ç: -YV
[253] âlî-şân Ç: -YV
[254] a'lâ-yi sa'âdet Ç: -YV
[255] sefer-i rehbere Ç: rehber -YV
[256] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerinden ÇY: âlî-cenâb hazretleri -V
[257] in'âm ÇY
[258] buyurulup Ç: buyurulan YV

Nikolay pâdişâh-ı cihân-penâh[259] hazretlerinin mahsûs çerâğ-ı hâsları olmağın çokluk Hân-ı âlî-şân[260] hazretlerine serfürû' itmeyüp ikrâmda kusûr itmeğin, ba'zı hareketinden hıyânet hiss olunur deyü pâdişâh hazretlerine gamz ve azl itdirip, yerine sâbıkā Boğdan voyvodası olan Kantemur oğlu Dimitri[261] nâm kâfirin bir mikdâr rüşvetin alup recâ itmeğle Boğdan Beyi nasb olundu. Ve bayram günlerinde Saray-ı âmirede dîvân mu'tâd değil iken, bayramın üçüncü Salı gün Hân-ı âlî-şân[262] hatrıçün şöyle bir götü pohlu kâfire ikrâmen mahsûs dîvân tertîb olup, kānûn-ı kadîm[263] üzre koka ve süpürge ve kırmızı kadifeye kaplu semmûr kapaniçe kürk giydirilüp, vüzerâ akabince Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî[264] şerefine nâ'il-i merâm[265] ve makarr-ı hükûmetine âzim oldu. Hâssa köşklerin birinde buluşdurmaklık kifâyet iderken vezîriazamın kānûn bilmeyüp sû'-i tedbîrinden bu da bir acâyib[266] iş oldu.

Reften-i Tatar Hân

Ve irtesi Çehâr-şenbih gün celâdetlü[267] Tatar[268] Hân-ı âlî-şân[269] hazretleri dahi vilâyetine gitmeğe izn olmağın yine vezîriazam vesâtatıyla Sofa'da vâki' Revan Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[270] yüz sürüp, erkân kürk ilbâs ve ihsân buyurulan (304 a) ata süvâr olup menziline revân ve dahi irtesi Penç-şenbih gün cümle vüzerâ-yi ızâm ve ağayân-ı ocağân konağından alup önüne[271] düşdüler. Âlây ve mehter-hâne ile Davudpaşa'ya değin teşyî' idüp mahall-i mezbûrede vâki' Mehmed Paşa Köşkü'nde vezîriazam tarafından ihzâr olunan tertîb-i ziyâfetden sonra erkân[272] kürk giydirilüp ve altına at çekilüp vedâ' eylediler. Ve dahi irtesi Cuma gün bi-emr-i humâyûn Moskov elçisi yetmiş kadar[273] âdemiyle Yedikulle'de habs[274] olundu. Ve yirmi birinci Şenbih gün sadr-ı sâbık Maktûl Kara İbrahim Paşa oğlu Gediklü Müteferrika Süleyman Bey'e silahdâr ağalığı tevcîh ü inâyet[275] buyurulup, selefi Safiye Sultân oğlu Mehmed Bey şıkk-ı sânî

[259] cihân-penâh ÇY: -V
[260] âlî-şân ÇY: -V
[261] Kostantin Ç: -YV
[262] âlî-şân ÇY: -V
[263] kadîm ÇY: -V
[264] şehriyârî ÇY
[265] merâm ÇY
[266] acâyib ÇY: -V
[267] celadetlü ÇY: -V
[268] Tatar -ÇY
[269] âlî-şân ÇY: -V
[270] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[271] önlerine ÇY
[272] semmûr +ÇY: -V
[273] mikdârı ÇY
[274] mahbûs ÇY
[275] ü inâyet ÇY: -V

nasb olundu. Ve mâh-ı Zi'l-ka'de'nin gurresi Dü-şenbih gün Şarkan İbrahim Paşa'ya ikinci def'a Cezâyir eyâleti verildi.[276] Ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin onuncu Cuma gün pâdişâh-ı kişver-güşâ[277] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[278] üzre a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây ile Ayasofya'da[279] varup salât-ı 'îdi[280] kılup[281] geldiler.[282] Ve on üçüncü Dü-şenbih gün beşinci def'a Kızılbaş Kara Bekir Efendi re'isü'l-küttâb olup selefi Abdülkerim Efendi yine beylikci nasb olundu. Ve sene bunda encâma irdi.

---

[276] tevcîh olundu ÇY
[277] kişver-güşâ ÇY: -V
[278] kadîm ÇY: -V
[279] Ayasofya Câmi'i'nde ÇY: câmi'i -V
[280] îd-i şerîfi ÇY: şerîf -V
[281] edâ idüp ÇY
[282] giru avdet eylediler ÇY

Bin yüz yirmi üç senesi vekâyi'indendir.

Serdârî-i vezîr-i a'zam be-cânib-i Moskov

Vezîriazam Mehmed Paşa Moskov üzerine serdâr nasb olunmağın işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Penç-şenbih günü ki, Şubat'ın sekizidir a'yân-ı asker sarâyına cem' olup tuğların çıkarup nerdübân önüne nasb eylediler ve cümle Rumili ve Anadolu'da olan vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ[1] mükemmel kapuları ve eyâletleri askerleriyle rûz-ı hızırda Edirne sahrâsında Ordu-yı humâyûna gelüp mülhak olmak üzre her birine mü'ekked ahkâm-ı şerîfeler ısdâr ve bu seferi, sâ'ir seferlere[2] kıyâs itmeyüp intibâh üzre olmaları tenbîh buyuruldu ve hattâ Erzurum Vâlisi Vezîr Dellâk Ali Paşa ve Trabzon Vâlisi Ebû Kavuk Vezîr Mehmed Paşa Donanma-yı humâyûna girüp Azak fethine me'mûr olmağın mükemmel kapuları ve eyâletleri askeriyle Trabzon'dan sefâyinler ile karşu Kırım yakasına geçüp emr-i humâyûna nigerân üzre olmaları tenbîh buyuruldu. بعون الله تعالى Donanma-yı humâyûn Kırım serhaddine vardıkda[3] bi-eyyi vechin-kân bir kavî serdâra muhtâc olmağın Özi Kal'ası muhâfazasında olan Vezîr İzmirli İsmail Paşa berr ü bahre serasker nasb olup eğer Moskov keferesi Kırım kasdıyla Or Kal'ası Boğazı'na yürür ise bunlar Kırım üzerine varup[4] muhâfazasında bulunan Tatar askeriyle karşulayup cenk ile mümâna'at ve def' ideler ve eğer bütün Moskov taburu Tuna câniblerine yürür ise sıhhati üzre haberlerin aldıkdan sonra Tatar askeri ânda kalup kendü me'mûr oldukları üzre Donanma-yı humâyûn'a girüp Azak fethine âzim olmaları fermân buyuruldu ve Boşnak Sarı Ahmed Paşa Özi Kal'ası muhâfazasına me'mûr ve[5] ta'yîn olundu ve kapukuluna dahi ocaklarından şedîd sürücü çavuşlar gönderildi

İtmâmı binâ-yı Câmi'-i şerîf-i Vâlide Sultân der-Üsküdar

İki buçuk seneden berü Vâlide Sultân hazretlerinin Üsküdar'da hasbeten li'llâh binâsına mübâşeret eyledikleri câmi'-i şerîfin[6] itmâmı müyesser olmağın işbu mâh-ı mezbûrun on beşinci Penç-şenbih gün pâdişâh hazretleriyle Vâlide Sultân hazretleri Üsküdar'a geçüp câmi'-i şerîfe[7] karîb sâbıkâ Bostancıbaşı Mustafa Ağa hânesine teşrîf buyurdular ve irtesi Cum'a gün vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve ocak ağaları dahi da'vet[8] buyurulup[9] Ayazma

---

[1] ümerâya Ç: ümerâ YV
[2] sefere Ç: seferlere YV
[3] vardıklarında Ç: vardıkda YV
[4] üzerine varup ÇY: -V
[5] me'mûr ve Ç: -YV
[6] şerîfin -Ç
[7] itmâmı... câmi'-i şerîfe -ÇY
[8] avdet Y: da'vet ÇV
[9] buyurup Y: buyurulup ÇV

Bağçesi'nde it'âm olundukdan sonra Câmi'-i cedîde varılup cemâ'at-i kesîre ile Cum'a Namâzı edâsından sonra bu cümle a'yân Câmi'-i cedîde kasrında huzur-ı humâyûna da'vet buyuruldu. Evvelâ Şeyhülislâm Seyyid Ali Efendi ve[10] Vezîriazam Mehmed Paşa, Vezîr-i sânî Fâzıl Ali Paşa, Vezîr-i sâlis Tevkī'î Süleymân Paşa ve kadıasker efendiler ve Dârü's-sa'âde Ağası Süleymân Ağa ve[11] Vâlide Sultân'ın[12] Başağası Elmaslı Beşîr Ağa serâpâ kürkler ile ikrâm olundular ve Vâlide Sultân Kethudâsı Kürd Mehmed Efendi'ye semmûr kürkü giydirilüp on kîse akçe ihsân buyuruldu ve ânın kethudâsı Binâ Emîni Abdülvehhâb Ağa'ya semmûr kürk giydirilüp beş kîse akçe ve müstevfâ ta'yinât ile yevmî yüz elli akçe kapu ortasından[13] tekā'üd ulûfesi ihsân-ı in'âm[14] buyuruldu ve a'yân-ı sâ'ire ve[15] ser-kârde olanlar kaftânlar ve atıyyeler ile mesrûr-ı dil-şâd[16] kılınup dağıldılar ve câmi'-i şerîfin suları Büyük Çamlıca etrâflarından hark olunmuş idi kıraç[17] yerler olduğundan ekser bacalarının suları soğulup bir vechile câmi'-i şerîfe kifâyet itmeyüp başlı suya[18] muhtâc olmağın izn-i humâyûnla Gafûrî Tekyesi'nin suyu alınup eski[19] yola ilhâk ve mecrâ kılınmağın, gerek câmi'-i şerîf ve gerek şehri müstevfâ su varup azîm isâbet oldu ve bütün câmi'-i şerîfin muhâsebesi görülüp bin iki yüz kîse sarf olunduğu bu mahalle kayd olundu ve irtesi Şenbih gün hâne-i mezkûreden câmi'-i şerîfe varınca yol üzerlerinde olan evler tahliye ve sokaklara perdeler çekildikden sonra Vâlide Sultân hazretleri cümle harem-i şerîfle teşrîf ve salât-ı nevâfile[20] edâ ve du'â-yı ferâvân, hamd ü şükr-i bî-pâyân idüp İstanbul'a nakl eylediler ol gün Pâdişâh-ı cihân-penâh[21] hazretleri doğru tersâneye teşrîf buyurup itmâmı müyesser olan üç kıt'a mîrî kalyon deryâya indirilüp azîm şenlik oldu ve Kapudân Paşa tarafından tertîb-i ziyâfetden sonra kendüye ve iş üzerinde olanlara kaftân giydirildi ve yine ol gün düşmen-i dîne i'ânet ve Devlet-i aliyyeye ihânet kasdıyla Donanma-yı humâyûn ihrâkına me'mûr iki câsûs ahz ve Karaköy Kapusu hâricinde kazığa uruldu ve Kılburun Kal'ası'na nefy olunan Vezîr Çerkes Yusuf Paşa'ya Şehr-i Zor eyâleti virilüp Tosya'dan fevti haberi geldi.

---

[10] ve -Ç
[11] ve -ÇY
[12] sultân hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[13] arasından ÇY
[14] in'âm ÇY: -V
[15] ve Ç: -YV
[16] dil-şâd ÇY: -V
[17] kurak ÇY
[18] sulara ÇY
[19] iki ÇY
[20] nâfile Ç: nevâfile YV
[21] cihân-penâh Ç: -YV

Defn-i Vezîriazam be-sefer-i Moskov

Mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Dü-şenbih günü vezîriazamın otağı çıkup Dâvud Paşa Sahrâsı'nda kuruldu ve yirmi birinci Çehâr-şenbih gün Ordu-yı humâyûn[22] çıkdı ve yirmi ikinci Penç-şenbih gün Yeniçeri Ağası Gürcü Yusuf Ağa yetmiş beş oda yeniçeri ile âlây gösterüp otağına çıkdı ol gün Pâdişâh hazretleri Âlây Köşkü'nden seyr idüp iltifâten Soğukçeşme Kapusu'ndan içerüye da'vet ve bir a'lâ hıl'at ilbâsıyla ikrâm u ri'âyet buyurdular ve yirmi üçüncü Cum'a gün vezir-i sânî Dâmâd-ı Şehriyârî Fâzıl Ali Paşa Vezîriazam Sarayı'nda İstanbul käimmakāmlığına serâserli kürk giydi ve yirmi dördüncü Şenbih gün Cebeci Ocağı ve yirmi beşinci Pazar gün üç yüz şâhî darbuzen ve yirmi havan topuyla, topçu ve top arabacı ocakları âlây gösterüp mu'tâd üzre ağaları ve kethudâları kaftân giydiler ve kırk beşer[23] vukıyye mermer yuvarlak atan iri şayka topları ve kal'a-gûy ve[24] balyemez ve[25] kolonborna topları ve mühimmât-ı cebe-hâne ve zahîre Karadeniz şaykalarına tahmîl ve Kili Kal'ası'na çıkarup ânda iktizâsına göre Ordu-yı humâyûna nakl ü îsâl olunmak üzre irsâl olundu ve bunlardan bir mikdârı dahi Azak tarafına gönderildi ve yirmi altıncı Dü-şenbih gün dahi[26] Vezîriazam kullarına[27] Sancak-ı şerîf teslîm olunmak üzre Saray-ı Âmire'ye da'vet buyurulmağın cümle vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı asâkir-i sâ'ire ile hânesinden binüp azîm âlây ile Orta Kapu'ya varup indi ve[28] andan Ak Ağalar Kapusu'na vardıkda içerü Arz Odası'nda huzûr-ı humâyûna da'vet ve mevlânâ[29] şeyhülislâm efendiyle varup pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[30]-masîre yüz sürdükde kānûn üzre taraf-ı pâdişâhîden[31] ihsân buyurulan serâser nîm-tene kaplu kürk ve üzerine hıl'ati giyüp te'eddüb itmekle şalvar ve fiları taşra silahdârına teslîm ve mücevher şemşîr ve tirkeş kuşanup ve filarî destâr üzerine iki murassa' sorgucu takınup temâm vücûdu ni'am-ı hüdâvendigāra müstağrak oldukdan sonra Sancak-ı şerîf yed-i humâyûndan kendüye teslîm kılınduğu mahalde, "Sancak-ı şerîf sana ve seni[32] Cenâb-ı bârî-yi te'âlâ hazretlerine emânet eyledim. Tatar Hân'ın re'yiyle amel eyle[33] sözünden taşra çıkma" deyü[34] buyurdular. Ol

---

[22] humâyûn ÇY: -V
[23] beş Ç: beşer YV
[24] ve -ÇY
[25] ve ÇY: -V
[26] dahi -ÇY
[27] kullarına Ç: -YV
[28] ve Ç: -YV
[29] mevlânâ ÇY: -V
[30] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[31] pâdişâh-ı cihân-mutâ' hazretlerinden ÇY: cihân-mutâ' hazretlerin -V
[32] ve seni -ÇY
[33] eyleyesün ÇY
[34] deyü ÇY: -V

mahalde şeyhülislâm efendi du'â idüp âna dahi beyâz çuka kaplu semmûr erkân kürk giydirildi ve andan vedâ' eyleyüp[35] bükâ iderek bindiler ve[36] ke'l-evvel âlây-birle Aksaray yolundan geçüp Topkapusu'ndan çıkup otağına nüzûl eylediler ol gün Çavuşbaşı Salma Mehmed Ağa azlinden yerine vezîriazam ağalarından[37] اظلم خلق الله Vîrânşehirli Ahmed Ağa nasb olundu ve mâh-ı Safer'in[38] on birinci Salı gün Dîvân-ı humâyûn'da sene-i mâziyenin Reşen ulûfesi çıkup vüzerâ arzına girdi ve yeni gelen Fransız Balyosu dahi pâye-i serîr-i a'lâya[39] yüz sürüp pîşkeş arz ve kralının nâmesin sundu ol gün Fâzıl Ali Paşa alîl mîzâc olmak hasebiyle İstanbul kāimmakāmlığından hüsn-i rızâsıyla ibâ ve ferâgat ve kāimmakāmlık, vezâret ile sâbıkā yeniçeri ağalığından müteka'id Çelebi Mehmed Ağa'ya tevcîh ü inâyet vezîriazam otağında serâsere kaplu semmûr hıl'at ilbâs buyurulup, dördüncü vezîr hâsları ta'yîn olundu ve on yedinci Dü-şenbih gün Adana Beylerbeyisi İslâm Paşa'nın fevti haberi gelmeğin mansıbı sâbıkā emîrü'l-hâc iken can havfından Kırım'a firâr ve hân-ı âlî-şân[40] hazretlerine ilticâ ve ânda meks ü karâr iden Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa'nın hân-ı âlî-şân[41] şefâ'atiyle cerâyimine kalem-i afv çekilüp henüz Âsitâne'ye[42] gelmiş idi âna tevcîh ü inâyet[43] buyuruldu ve on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Kapudân Mehmed Paşa Karadeniz seferine me'mûr olduğu üzre üç bin üç yüz levend ile memlû başterde ile yirmi iki kıt'a çekdiri ve[44] on altı bin cenk-âver levend ile müretteb kapudâne ve patrona ile yirmi yedi kıt'a kalyon ve[45] ikişer yüz yirmişer levend ile müzeyyen otuz kıt'a galita[46] ve seksener levend ile müheyyâ altmış kıt'a firkate ve otuzar levend ile müzekkâ yüz yirmi kıt'a kancabaş sandal ve yufka sularda zehâyir[47] ve cebe-hâne ve asker geçürmek ve mahall-i ma'mûrede cenk-i cidâl-i harb ve kıtâl[48] itmek fikriyle yedişer neferli yüz bir kıt'a vulik ki, cem'an üç yüz altmış kıt'a sefâyin-i islâm ve derûnlarında ma'dûd otuz beş bin yedi nefer mevcûd guzât-ı ehl-i[49] islâm-ı nusret-encâm

---

[35] idüp Ç: eyleyüp YV
[36] ve Ç: -YV
[37] yerine vezîriazam ağalarından -ÇY
[38] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[39] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[40] âlî-şân ÇY: -V
[41] âlî-şân ÇY: -V
[42] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[43] ü inâyet ÇY: -V
[44] ve -ÇY
[45] ve ÇY: -V
[46] kalyon Ç: galita YV
[47] zahîre ÇY
[48] cidâl-i harb ve kıtâl ÇY: -V
[49] ehl ÇY: -V

ile Tersâne'den[50] kalkup mu'tâd-ı kadîm[51] üzre vezîriazam vesâtatıyla (304 b) Yalı Köşkü'nde ümerâ-yı bahriyye ile huzûr-ı humâyûnda hıl'at giydikden sonra şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz ve eğlenmeyüp rû-be-râh ve azîmet eyledi ve İryâle İbrahim Hoca ile sekiz kıt'a kalyon dahi Akdeniz muhâfazasına ta'yîn olundu. Ol gün Yeniçeri Ağası Gürcü Yusuf Ağa ocağı halkıyla kalkup mukaddimecisi olup Edirne'ye doğru revân ve irtesi Penç-şenbih gün vezîriazam dahi cümle Ordu-yı humâyûn ile Dâvûd Paşa Sahrâsı'ndan hareket ve ol dahi Edirne'de ânları çayırladup Anadolu ve Rumili askeri gelüp mülhak-ı Ordu-yı humâyûn[52] oldukdan sonra düşmen-i dîn hareketinin iktizâsına göre hareket olunmak üzre Bender cânîblerine doğru revân ve azîmet itmek[53] musammem olup Edirne'ye tevcîh buyurdu. Ol gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[54] hazretleri hareketden mukaddem vezîriazam kullarının[55] otağına teşrîf ve bi'z-zât âlâya binüp sancak-ı şerîfi önüne alup vüzerâ vü ulemâ ile nevâle-gâh olan mahalle değin vezîriazamı[56] teşyî' buyurup kürk giydirüp[57] ve[58] cümle guzât-ı ehl-i[59] islâm ile Cenâb-ı bârî-yi te'âlânın[60] vedî'a-i emânetine tefvîz idüp döndüler.[61] Ol gün Kandiye Muhâfızı sadr-ı sâbık Kalaylı Koz Ahmed Paşa'nın şâkîleri gelmeğin azl olup İstanköy muhâfazasına ta'yîn buyuruldu, yeri Hanya'dan ma'zûl Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya virildi[62] ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin onuncu Salı gün Mısır Hazînesi gelüp iç hazîneye teslîm oldu ve hân-ı âlî-şân[63] hazretleri kış eyyâmında üç koldan Moskov diyârı gâretine me'mûr olup gitmişler idi. Azîm kış çeküp mansûran ve muzafferen[64] tok doyum Kırım'a dâhil olduğu haberi ile dîvân efendisin göndermeğin büyük mîr-âhûr vekîli Silahdâr-ı sâbık Gürcü İbrahim Ağa hem iltifât ve hem sefere[65] da'veti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket[66]-makrûn kılıç kaftân ile celâdetlü[67] hân-ı âlî-şân[68] hazretlerine gönderildi ve on ikinci Penç-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde

---

[50] Tersâne-i âmireden ÇY: âmire -V
[51] kadîm ÇY: -V
[52] ma'a-asker-i islâm Ç: ma'a-asâkir-i islâm Y: Ordu-yı humâyûn V
[53] itmek ÇY: -V
[54] âlî-cenâb ÇY: -V
[55] kullarının ÇY: -V
[56] vezîriazam kullarını ÇY: kulların -V
[57] giydirdi ÇY
[58] ve ÇY: -V
[59] ehl ÇY: -V
[60] hazret-i Allah celle celâlühû hazretlerinin ÇY
[61] giru avdet itdiler ÇY
[62] tevcîh oldu ÇY
[63] âlî-şân ÇY: -V
[64] ve muzafferen ÇY: -V
[65] sefer-i rehbere ÇY: rehber -V
[66] inâyet ÇY
[67] celâdetlü ÇY: -V
[68] âlî-şân ÇY: -V

Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı âlî-makām[69] hazretleri du'âda hâzır bulundular ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimîn üzerine[70] hılâfu'l-âde beyne'l-haremeynde vâkı' Hadîka Boğazı'nda eşkıyâ-yı urbân müstevlî olup ceng-i cidâl[71] itdiler. Tarafeynden haylî adam düşüp ayrıldıkların ve andan Şâm-ı Şerîf'e geldiklerin haber virüp kaftân[72] giydi ve on sekizinci Çehâr-şenbih gün Rumili Kadıaskeri Arif Abdülbâki Efendi ile Anadolu Kadıaskeri Damad-zâde Ahmed Efendi azlinden Anadolu sadrından munfasıl Menteş Abdurrahim Efendi'ye Rumili sadrı ve İstanbul kazâsından munfasıl Kara İsmail Efendi'ye Anadolu sadrı tevcîh ü inâyet[73] buyuruldu ve[74] ekser[75] Anadolu'nun sağ kol piyâde ve süvâr askeri ve ümerâ ve mîr-i mîrân leşkeri çardakdan karşu Gelibolu'ya kaçmışlar ve Mısır askeri dahi ol mahalden çıkmışlar idi orta kol ve sol kol askerin İstanbul'a uğratmayup Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçenlerden evvelâ Karaman Beylerbeyisi Vezîr Sirke Osman Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Masdı[76] İbrahim Paşa ve Diyarbekir Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa ve Adana Beylerbeyisi Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa ve Çankırı sancağına mutasarrıf Can Arslan Paşa oğlu[77] Hüseyin Paşa ve Ankara sancağına mutasarrıf Şehîd[78] Şa'bân Paşa ve Akşehir sancağına mutasarrıf Kurd Mehmed Paşa ve Seydişehri sancağına mutasarrıf Ivaz Paşa ve Teke sancağına mutasarrıf Keçi Mehmed Paşa ve Eskişehir sancağına[79] Fazlı Paşa ve Bozok sancağına mutasarrıf Arnavud Süleyman Bey'e birer gün ta'yîn olup mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Dü-şenbih gününden gâyetine değin her biri Kâğıdhâne ve Eyüb kurbünde birer münâsib mahalde[80] pâdişâh-ı âlî-cenâb[81] hazretlerine âlây gösterüp vüzerâya kürk ve mîr-i mîrân ve ümerâya mertebelerince hıl'at giydirildi ve bir gün mukaddem mülhak-ı ma'a asâkir-i[82] islâm olmak üzre her birine şedîd[83] mübâşirler ta'yîn buyuruldu ve Mar'aş Beylerbeyisi Rişvân oğlu Halîl Paşa isyân üzre olup fermâna[84] itâ'at

---

[69] âlî-makām ÇY: -V
[70] üzerlerine Ç: üzerine YV
[71] cidâl ÇY: -V
[72] kaftanın Ç: kaftan YV
[73] ü inâyet ÇY: -V
[74] ve Ç: -YV
[75] ekseri Ç: ekser YV
[76] Minder Masdısı Ç: Masdı YV
[77] zâde Ç: oğlu YV
[78] Seyyid ÇY
[79] Kurd Mehmed... sancağına -ÇY
[80] mahalden ÇY
[81] âlî-cenâb ÇY: -V
[82] asker Ç: asâkir YV
[83] şedîd ÇY: -V
[84] fermân-ı humâyûna ÇY: humâyûn -V

ü inkıyâd[85] itmeyüp sefere[86] gelmemekle bi-emr-i humâyûn Rakka Beylerbeyisi Vezîr Topal Yusuf Paşa ılgar ile varup çiftliğinde basdı, başını kesüp Âsitâne'ye[87] gönderüp[88] Bâb-ı humâyûn'a bırakıldı. Beş yüz kîse mikdâr nuküdu bulunup taraf-ı mîrîye zabt olundu ve mansıbı vezîriazam kethudâlığından ma'zûl Harbende Ali Ağa'ya verildi.[89] Asâkir-i ehl-i[90] islâm düşmen-i bî-[91] dîne karîb olduğu haberi vârid[92] itmekle mâh-ı Cemâziye'l-evvelin altıncı Dû-şenbih gün ibtidâ Okmeydânı'nda du'âya mübâşeret olundu ve yirmi üçüncü Penç-şenbih gün Ka'be'den ma'zûl Hâmid Efendi-zâde Abdi Efendi'ye İstanbul kazâsı verildi[93] ve Büyük Mîrâhûr Hâcı Ali Ağa ile vezîriazam istimâleti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn ve kılınç kaftân ve Hâssa Haseki Hacı Halil ile dahi Ordu-yı humâyûnda Yeniçeri Ağası Gürcü Yusuf Ağa'ya pâye-i vezâret[94] hatt-ı şerîfi ile serâserli kürk irsâl buyuruldu ve Mısır'da altı ocak halkı yeniçeri tâ'ifesi üzerine gulüvv idüp yeniçeri yalnız olmağla vâli-i vilâyet Vezîr Köse Halîl Paşa ve kadı-ı memleket Ak Mahmûd Efendi-zâde Abdullâh Efendi kal'aya kapanup beş ay mikdâr zamân muhâsara ve tarafeynden top ve tüfenk ile muhârebe-i azîm[95] ve[96] mukâtele olup binden mütecâviz adam telef-i nefs[97] ve kal'alı zebûn olduğu mahalde taşradan yürüyüş ile kal'ayı zabt u rabt[98] ve serkeşleri kırup paşa ile kadıyı habs itdiklerin Der-i devlete[99] arz-ı i'lâm[100] itmeleriyle ba'de'l-istişâre mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi Cum'a gün Sakız muhâfazasında olan Vezîr Velî Paşa'ya eyâlet-i Mısır tevcîh ü inâyet buyurulup, iskânı içün Küçük Mîrâhûr Frenk Osman Ağa ta'yîn ü irsâl olundu.

Vurûd-ı haber-i hezîmet-i tabur-ı Moskov

Mâh-ı mezbûrun on sekizinci Dû-şenbih gün Moskov Kralı Petros la'în bi'z-zât tabur-ı makhûruyla Boğdan içinde münhezim ve emân ile sulh ü salâh[101] olup Azak kal'ası cümle

---

[85] ü inkıyâd ÇY: -V
[86] sefer-i zafer-rehbere Ç: sefer-i rehbere Y: sefere V
[87] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[88] gönderdi ÇY
[89] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[90] ehl ÇY: -V
[91] bî Ç: -YV
[92] vürûd ÇY
[93] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[94] vezâret-i pâye ÇY
[95] azîm ÇY: -V
[96] ve -Y
[97] nefs ÇY: -V
[98] u rabt ÇY: -V
[99] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[100] i'lâm ÇY: -V
[101] ü salâh Ç: -YV

tetimmâtıyla Der-i devlete[102] redd ve Kamanka ve Taygan kal'aları hedm olunacağı haberiyle Vezîriazam Kethudâsı Osman Ağa gelüp müjde telhîsin Rikâb-ı humâyûna teslîm ve fütûhât-ı celîleyi lisânen takrîr idüp kürk giydi ve irtesi gün mazhar-ı iltifât büyük mîrâhûrluk hıdmetiyle imtiyâz-ı şân buldu beş gün ale't-tevâlî ancak İstanbul'da[103] top şenliği oldu ve Kethudâ-yı bevvâbîn-i[104] hâssa Türk Mehmed Ağa ile vezîriazama[105] hatt-ı şerîf[106] ve[107] sorguç ve kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve vüzerâya kürk ve mîr-i mîrân ve[108] ümerâ ve sâ'ir a'yân-ı askere hıl'at ve Tatar Hânı Devlet Girây Hân[109] hazretlerine başka hatt-ı şerîf[110] iki top sorguç ve kürk ve ümerâ-yı Tatar'a hıl'at gönderildi bu fütûhâtın tafsîl-i zikri aşağıda enseb görüldü ve mâh-ı Receb'in on üçüncü Penç-şenbih gün surre çıktı ve Şeyhülislâm Başmakcı-zâde Seyyid Ali Efendi sâhib-i firâş olmağın mâh-ı Şa'bân'ın on ikinci Cum'a gün Pâdişâh-ı âlî-cenâb[111] hazretleri Cum'a namâzından doğru kudûm-ı humâyûnlarıyla monlâ-yı mezbûrun hânesin teşrîfleriyle pür-nûr ve[112] kulûbün taltîf buyurup bin altun ve bir fâhir semmûr erkân kürk ihsân buyurdular ve on üçüncü Şenbih gün büyük mîrâhûrlukdan ma'zûl Hacı Ali Ağa Ordu-yı humâyûndan gelüp vezîriazam hazretleri[113] tarafından Kamanka Kal'ası'nın miftahın getürdü ve yirmi üçüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûn'da sene-i mâziyenin Lezez mevâcibi çıkup[114] mu'tâd-ı kadîm[115] üzre Kā'im-makām Çelebi Mehmed Paşa ulûfe kürkü giyüp vüzerâ ile arza girüp[116] ve[117] ol gün İskerlet oğlu Nikolay[118] Bey Dîvân-ı humâyûna da'vet ve tekrâr Boğdan Voyvodası nasb olup kânûn üzre kırmızı kadifeye kaplu kapaniçe kürk ve kuka ve süpürge ile Arz Odası'nda bisat-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup memleketi zabt u rabt[119] ve dağılmış re'âyâyı cem' ve eşkıyâsının[120] hakkından[121] gelüp adâlet üzre hareket etmesi tenbîh

[102] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[103] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY
[104] kevvâbîn ÇY
[105] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[106] humâyûn-ı inâyet-makrûn ÇY
[107] ve -ÇY
[108] ve -ÇY
[109] celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY
[110] humâyûn-ı inâyet-makrûn ÇY
[111] âlî-cenâb ÇY
[112] ve ÇY: -V
[113] hazretleri Ç: -YV
[114] virüp ÇY
[115] kadîm ÇY: -V
[116] girdi ÇY
[117] ve -ÇY
[118] Nikola ÇY
[119] u rabt ÇY
[120] eşkıyanın ÇY
[121] haklarından ÇY

buyuruldu ve mâh-ı Ramazân-ı şerîfin[122] ikinci Çehâr-şenbih gün Karadeniz'den mîrî kalyonlar gelüp ve[123] azîm şenlik eylediler ve on altıncı Çehâr-şenbih gün dahi Eğribozlu Mehmed Paşa dahi Donanmâ-yı humâyûn çekdirirleriyle gelüp doğru Tersâne'ye[124] dâhil oldu Vezîriazam Mehmed Paşa dahi Boğdan hudûdunda Koşunca[125] nâm menzilde askere[126] bir kıst mevâcib virdikden sonra mâh-ı Şa'bân'ın on sekizinci Penç-şenbih gün hareket idüp Tuna'yı berü İsakça tarafına geçüp emr-i humâyûna intizâr üzre iken taraf-ı pâdişâhîden[127] hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnla Suffe[128] Bekcisi[129] Osman Efendi gönderilüp varup teslîm eyledi ve Ordu-yı humâyûnla doğru Edirne'ye varup iki kıst Kasım ulûfesin virdikden sonra 'îdi[130] idüp İstanbul'a[131] gelmesi ve Tatar Hânı[132] ma'an götürmesi[133] tenbîh-i humâyûn[134] buyurulmuş, "sem'an ve tâ'aten"[135] didi ve der-akab Hazîne-i Âmire'den bin yük akçe ifrâz ve altmış solak başıyla Edirne'ye irsâl olundu. Mâh-ı Ramazân'ın yirmi beşinci Cum'a gün rûz-ı Kasım vâkı' oldu ve yirmi altıncı Pazar gün Âsitâne'de[136] müteka'ıdînin[137] Masar ve Recec mevâcibi çıkup vüzerâ arzına[138] girdi ve mâh-ı Şevvâl'in[139] gurresi Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[140] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[141] üzre ehl-i dîvân ile Bâbü's-sa'âde'de bayramlaşup âlây ile Sultân Ahmed Câmi'-i şerîfinde varup salât-ı 'îdi kılup[142] geldi.[143] Kāimmakām Mehmed Paşa sâhib-i firâş olmağın Tevkī'î Süleymân Paşa hıdmet-i vekâlet eyledi.

---

[122] mübârekin ÇY
[123] ve Ç: -YV
[124] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[125] Koşca ÇY
[126] asker-i islâma ÇY: islâm -V
[127] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[128] Sufbe Y
[129] bekcisi ÇY: bekci V
[130] 'îd-i şerîfi ÇY
[131] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[132] Hân hazretlerin ÇY: hazretlerin -V
[133] getürmesi ÇY
[134] humâyûn ÇY: -V
[135] tâ'a ÇY
[136] Âsitane-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[137] Dîvân-ı humâyûnda +ÇY: -V
[138] arza ÇY
[139] Şevvâli'l-mükerremin ÇY: mükerrem -V
[140] âlî-cenâb ÇY: -V
[141] kadîm ÇY: -V
[142] edâ idüp ÇY: -V
[143] giru avdet eyledi ÇY

Ahvâl-i Serdâr-ı a'zam ve istîmân ve hezîmet-i Çâr-ı makhûr-ı Moskov ve teslîm-i kal'a-i Azak ve hedm-i kal'a-i Taygan ve Kamanka ve avdet-i asâkir-i İslâm be-Âsitâne ve[144] (306 a)[145] azl-i Vezîriazam Mehmed Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret[146] nasb-ı[147] Yusuf Paşa

Vezîriazam Baltacı Mehmed Paşa'nın bu sene-i mübârekede vücûda getürdüğü hıdmet çendan makbûl-i humâyûn olmamağla mâh-ı mezbûrun beşinci Dü-şenbih[148] gün azl ve yerine Yeniçeri Ağası Gürcü Yusuf Paşa'yı vezîriazam nasb eyledi ve Kapucular Kethudâsı Türk Mehmed Ağa Vezîriazam Mehmed Paşa'ya ulûfe kürkü[149] getürür nâmın virüp, huzûr-ı humâyûnlarına da'vet ve bi'l-müşâfehe Mehmed Paşa'dan mührü[150] alup Yusuf Paşa'ya teslîm eylemesini tenbîh ve ol mahalde sadâret hatt-ı şerîfiyle ulûfe hatt-ı şerîfi ve iki takım kürklü ve sâde hıl'at-ı fâhire ki, biri Mehmed Paşa'ya ve biri Yusuf Paşa'yadır, Mehmed Ağa'ya teslim olup Edirne'ye gönderdi ve mâh-ı mezbûrun sekizinci Penç-şenbih gün Edirne'ye karîb Solak Çeşmesi'nde Vezîriazam Kethudâsı İbrahim Efendi ve[151] sipâh ve silahdâr ağaları ve çavuşbaşı istikbâl idüp mehterhâne ve âlây ile Sırık Meydânı'nda otağ-ı serdâra nüzûl ve hatt-ı şerîfi virüp kürkü giydirüp, serdâr tarafından mu'tâd üzre kendü dahi kürk giyüp in'âm-ı[152] ihsânın aldıkdan sonra sahte bir hastalık peydâ eyledi yani ki, hummâ gibi[153] hava soğuk şehirde bir konak ve orduda olan vüzerâ ziyâretini iltimâs eyledi ve irtesi Cum'a gün Yeniçeri Ağası Gürcü Yusuf Paşa'ya varup sadâret hatt-ı şerîfin virüp ma'an bindiler, doğru Muhzır Ağa çadırına indiler.[154] Vezîriazamı sordurup obada uyur didiler andan kalkup başçadıra geldiler.[155] Mehmed Paşa dahi uyandıkdan sonra Kapucular Kethudâsı Türk Mehmed Ağa varup azl-i hatt-ı şerîfi virüp ve mühr-i humâyûnu alup Yusuf Paşa'ya getürüp teslîm eyleyüp kürkü giydirüp der-akab Mehmed Paşa dahi baş çadıra[156] gelüp Vezîriazam Yusuf Paşa ile mu'ânakadan sonra bi-emr-i humâyûn selefi[157] Bostancıbaşı habsine virildi. Kendü خرلايـغم makûlesi olmağla umûruna

[144] ve -ÇY
[145] varak (305 a) ve (305 b) boş bırakılmış.
[146] Mehmed... vezâret -ÇY
[147] nasb ÇY: -V
[148] Penç-şenbih ÇY
[149] kürkün ÇY
[150] mühr-i şerîfi ÇY: şerîf -V
[151] ve Ç: -YV
[152] in'âm ÇY: -V
[153] hummâ gibi -ÇY
[154] geldiler ÇY
[155] gelüp Ç: geldiler YV
[156] Mehmed Paşa... baş çadıra -ÇY
[157] selefi Ç: -YV

müdâhale idenlerinden hazînedârı ve silahdârı ve mühürdârı ve mektûbcusu Ömer Efendi ve Sipâhîler Ağası Hüseyin Ağa bi'l-cümle Bostancıbaşı'ya teslîm oldu ve irtesi şenbih gün cebeci ve topcu ve Pazar gün yeniçeri ocağı ve Pazarirtesi gün cümle Ordu-yı humâyûnla vezîriazam kalkup İstanbul'a[158] teveccüh eyledikleri ol gün Kapucular Kethudâsı gelüp huzûr-ı humâyûnda takrîr-i kelâm eyledi ve büyük mîrâhûrluk ihsân buyuruldu ve selefi Osman Ağa paşa-yı ma'zûlün kethudâsı ve sâhib-i kelâm olup bu seferde cümle sûy-i tedbîrâtın re'y-i nâ-ma'kūlüyle olmak töhmetiyle Kavakhisârı'nda habs olundu. Ve hemşîre-i pâdişâh Hadîce Sultân Kethudâsı Deli Ali Ağa Kapucular Kethudâsı nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Pazar gün cebeci ve topcu ocağı ve irtesi Dü-şenbih gün Yeniçeri Ocağı İstanbul'a[159] gelüp dâhil oldu ol gün[160] pâdişâh-ı âlî-cenâb[161] hazretleri sancak-ı şerîfi ta'zîmen Küçük Çekmece'nin öte tarafında Bayırbaşı'nda istikbâl ve âlâya girüp mukaddem Küçük Çekmece'nin Aşağı Kumluk'da mahsûs otağ-ı humâyûnların kurdurmuşlar idi, doğru baş çadıra nüzûl buyurdular. Der-akab vezîriazam ve Tatar Hân[162] hazretleri içerüye da'vet ve bir mikdâr sefere[163] müte'allık sohbetden[164] sonra ilgâr ile Ahşam Namâzı[165] geçerek Eyyûb'de Vâlide Yalısı'na teşrîf, ol gice anda beytûtet idüp irtesi Salı gün Yenisaray'a geldiler ol gün vezîriazam dahi Küçük Çekmece'den binüp âlây ile İncirli köyünde İstanbul Kāimmakâmı Çelebi Mehmed Paşa'nın ihzâr eylediği nevâle-gâha karîb geldiği mahalde Vezîr-i Sânî Dâmâd Ali Paşa Vezîr-i Sâlis Tevkī'î Süleyman Paşa Vezîr-i râbi' Çelebi Mehmed Paşa at üzre istikbâl idüp nevâle-gâha indiler. Ba'de't-ta'âm andan dahi binilüp ke'l-evvel âlây ile Topkapusu'ndan İstanbul'a duhûl eyleyüp mukaddem taraf-ı pâdişâhîden[166] yeniçeri ve cebeci ve topcuya in'âm-ı[167] ihsân ve irsâl[168] olunan serâpâ çelenk ve turna telleri başlarında olduğu hâlde Topkapusu'ndan Saray Kapusu'na varınca değin selâma dizilmişler idi. Verâlarından ubûr ve Bâb-ı humâyûnda nüzûl ve Sancak-ı şerîfi alup Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[169] yüz sürüp yed-i humâyûna teslîm eyledi. Ol mahalde mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ilbâs buyurulup

[158] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[159] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[160] gün -ÇY
[161] âlî-cenâb ÇY: -V
[162] Celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY
[163] sefer-i zafer-rehbere Ç: sefer-i rehbere Y: sefere V
[164] sohbet itdikden ÇY: itdik -V
[165] namâzı ÇY: -V
[166] pâdişâh-ı âlî-makām hazretlerinden ÇY: âlî-makām hazretlerin -V
[167] in'âm ÇY: -V
[168] ve irsâl -ÇY
[169] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V

mu'azzez sarayına varup nâzil oldu ve Tatar Hân-ı âlî-şân[170] hazretleri dahi Hoca Paşa Hânı kurbünde konak ta'yîn olunan Hazînedâr Mehmed Ağa hânesine ve Moskov vekîlleri dahi Aksaray semtinde Muhsin-zâde Mehmed Paşa hânesine inüp me'kûlât ve meşrûbât ve mefrûşâtları taraf-ı mîrîden görüldü ve irtesi Çehâr-şenbih gün Vezîr-i Râbi' Çelebi Mehmed Paşa'ya üçüncü def'a yeniçeri ağalığı ve Silahdâr Ağası Süleymân Bey'e sipâhîler ağalığı ve Kapucubaşı Küçük Hasan Ağa'ya silahdâr ağalığı ve sâbıkâ Çavuşbaşı İbrahim Paşa'ya Adana Eyâleti tevcîh ü inâyet[171] buyurulup selefi Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa bi-gayr-ı hakkın katl-i nüfûs ve celb-i mâl eylediği şâkîlerin irzâya Kapucubaşı Ali Ağa ta'yîn olup Adana'ya gönderildi. Lâkin bir serkeş havfî adam olup fukarâ-yı ıbâdullâh şerrinden emîn olmamağla eylüğüne mahzar idüp[172] Der-i devletde dahi vahşeti def' ve ol vilâyetden ref' içün Mar'aş Eyâletin tevcîh ve mansıbına giderken yolda mürd oldu[173] mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Çehâr-şenbih gün Vâlî-i Mısır Vezîr Velî Paşa azl olup yerine Bender Muhâfızı olan Özi Beylerbeyisi Vezîr Kara Mehmed Paşa ikinci def'a hâkim-i Mısır olup, mîrî kalyon ile gitmek üzre İstanbul'a gelmek ferman olundu ve eyâlet-i Özi Tırhala Sancağı'na mutasarrıf Bodur Mustafa Paşa'ya verildi ve Kırım tarafında Serasker olan Vezîr İzmirli İsmail Paşa dahi Bender muhâfazasına ta'yîn olundu mâh-ı Zi'l-ka'de'nin ikinci şenbih gün vezîriazam vesâtatıyla Tatar Hân[174] hazretleri Sofa Köşkü'nde pâdişâha[175] buluşup vukû' bulan seferi[176] arz idüp, Mehmed Paşa[177] ve Kethudâsı Osman Ağa'dan ve Mektubcusu Ömer Efendi'den azîm şikâyet eyleyüp, "bu sulh ü salâh[178] böyle olmazdı beni söyletmediler ve bir müşâvereye getürmediler ve geldikce Eflak ve Boğdan keferesi pâyesine koyup kalpaklı gâvur geldi kalpaklı gâvur gitti deyü darb-ı mesel idüp kulağıma değin[179] işitdirdiler. Sâye-i Devlet-i aliyyende hutbe ve sikke sâhibi İslâm pâdişâhı olam ve sancağın çeküp ve ulûfen yiyüp devâm-ı ömr-i devletin du'âsında olan kuluna bu hakâreti revâ görme pâdişâhım" diyecek, "iden bulur hâtırın hoş tut" deyü[180] tesellî buyurdukdan sonra mu'tâd üzre kırmızı kadifeye dûhte semmûr kabaniçe kürk ilbâs ve başına kalpak üzre iki mücevher top sorguç nasb ve

[170] âlî-şân ÇY: -V
[171] ü inâyet Ç: -YV
[172] eylediler Ç: idüp V: -Y
[173] mahzar idüp... mürd oldu -Y: Der-i devletde... mürd oldu -Ç
[174] Celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY
[175] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[176] sefer-i humâyûnu ÇY: humâyûn -V
[177] paşadan Ç: paşa YV
[178] ü salâh Ç: -YV
[179] değin ÇY: -V
[180] deyû ÇY: -V

miyânına murassa' ve şemşîr ve tirkeş kuşadulup ve dîvân rahtı ve abâyî ile eğerlenmiş at ihsân olup[181] ve[182] konağına irsâl buyuruldu ve[183] irtesi Pazar gün Vîrânşehirli Ahmed Ağa azlinden çavuşbaşılık Zülfikâr Efendi-zâde Kara Osman Ağa'ya ihsân olundu ve mâh-ı mezbûrun beşinci Salı gün vezîriazam Dîvân-ı humâyûn'da kabaniçe giyüp Arz Odasında pâye-i serîr-i a'lâya[184] yüz sürdü.

Zuhûr-ı sefer-i Moskov ve Def'-i Bender Muhâfızı

Vezîr İzmirli İsmail Paşa'dan ve Boğdan Beyi'nden kâğıdlar gelüp, Moskov cârî sulha[185] rağbet itmeyüp muğâyir-i sulh-i salâh[186] Potkal'dan ferâgatden ve Leh'den el çeküp bütün Lih memleketini kendüye[187] teb'iyyet ve Moskov askerini Lih içine yerleşdürüp ve İsveç Kralı'nı geçirmemek ve bozdukda memâlik-i islâmiyyeye yürümek ve yaz geldikde azîm cem'iyyet ile Eflak ve Boğdan re'âyâsını önüne katup evvelki fikr-i fâsidi[188] icrâ eylemek üzre taraf tarafa asker tedârükünde olduğun[189] ve kimi taraflara imdâd kâğıdları yazmakda olduğun[190] ve Nemçe kralını dahi[191] cenge kaldırmak zu'muyla Nemçe[192] askeri talebinde olduğun arz eylediklerinden gayrı Azak Kal'ası zabtına me'mûr Trabzon Beylerbeyisi Serasker Vezîr Ebû Kavuk Mehmed Paşa'dan ve İvaz Paşa'dan ve Müteferrikabaşı Mirza Mehmed Ağa'dan dahi âdemleriyle kâğıdları gelüp serasker-i mezkûr Mehmed Paşa me'mûr olduğu üzre yanına ta'yîn olunan Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Dellâk Ali Paşa ve Yeni Kal'a Muhâfızı Vezîr Aşcı Abdurrahman Paşa ve sâ'ir piyâde ve süvâr on binden mütecâviz asâkir-i cerrâr ile Taman yakasına geçüp Çerkes cânibinden Azak Kal'ası altına varup mukaddem Ordu-yı humâyûn cânibinden dahi Azak Kal'ası'nı teslîm almağa ta'yîn olunan İvaz Paşa ve Müteferrikabaşı Mirza Mehmed Ağa ve ocak çavuşları gelüp bir yere mülhak-ı ma'a-asker[193] oldukdan sonra tarafeynin rızâsıyla[194] ta'yîn olunan müddet-i Ramazân'ın[195] on beşinci gün tamâm olmağla, Azak Kal'ası ceneraline haber göndermişler. "İşte bu gün müddet tamâm oldu dahi sözünüz nedir kal'ayı teslîm idüp çıkup gidin"

[181] olup ÇY: -V
[182] ve -ÇY
[183] ve -ÇY
[184] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[185] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[186] salâh ÇY: -V
[187] kendülere Ç: kendüye YV
[188] fâsidlerin Ç: fâsidi YV
[189] olduğun -ÇY
[190] ve her taraflara imdâd kâğıdları yazmakda olduğun Ç: ve kimi taraflara imdâd kâğıdları yazmakda olduğun Y: -V
[191] bütün +Ç: -YV
[192] Nemçe'nin Ç: Nemçe YV
[193] ma'a-asker ÇY: -V
[194] rızâlarıyla Ç: rızâsıyla YV

demişler. Ol dahi hîle vü hud'aya sâlik olmuş, "henüz kal'ayı tahliye idemedim ya[196] Taygan kal'asının mühimmâtın taşıyacak gemileriniz[197] irişmedi" deyü envâ'-ı ıllet ve müstakılle ve avk u te'hîr eylemişler bu aralıkda dahi rûz-ı Kasım geçmiş, buzlar yağmağa başlamış, hâric-i kal'ada olan asker-i islâmı kar basdırmış kaht u galâ[198] müstevlî olup[199] kendüleri ve hayvânâtları kırılmağa başlamış ne hâl ise on gün dahi sabr eylemişler. Bu aralıkda Moskov hâricinden Azak ceneraline haber gelmiş, "sulhumuzda[200] İsveç kralı vilâyetine gitmek üzre idi, hâlâ gitmeyüp Bender Kal'ası'nda meks ü ikâmet üzre olmağla zinhâr Azak'ı ve Taygan'ı virmeyesin" deyü tenbîh eylemiş, ol dahi Serasker Mehmed Paşa'ya âdem göndermiş, "çarımızdan kâğıd geldi İsveç kralı gitmedikden sonra yekûn cevâb kal'a size virilmez ve kal'ayı teslîm almağa gelen adamlarınız müsâfirimizdir gönderin ikrâm olunur ve İsveç kralı gittikden sonra biz de kal'aları teslîm ideriz dilerseniz oturun dilerseniz gidin" dimeğle askerde kıtırdı olmuş düşmenin[201] ihâneti ma'lûm olup fikr-i fâsidi[202] "artık meks ü ârâmdan ne fâ'ide bizi[203] kırdırırmısız kalkın selâmete[204] çıkalım ve illâ siz bilürsiz"[205] dimeleriyle, bi'l-ittifâk İvaz Paşa ve Mirza Mehmed Ağa ve ocak çavuşlarından cem'an elli nefer âdem Azak ceneraline teslîm olup Taman'da kışlamak üzre cümle çadırları[206] ateşe urduklarından sonra mahzûn[207] ve mağmûm girüye avdet olunduğun bildirmişler ve gelen kâğıdlar Rikâb-ı humâyûna telhîs olundukda, "Moskov keferesi üzerine seferim var[208] bi'z-zât kendim[209] giderim âna göre müşâvere olunup dîn ü devletime[210] lâyık ne ise Rikâb-ı humâyûnuma arz olunsun" mazmûnunda hatt-ı şerîf olmağın mâh-ı mezbûrun on birinci Dü-şenbih gün Tatar Hân[211] hazretleriyle cümle vüzerâ ve ulemâ ve ocak halkı vezîriazam kullarının[212] sarayına da'vet ve bu bâbda meşveret olup, "herkes zamîrinde olanı söylesün" deyü[213] buyuruldu. Ba'dehû ke'l-kelâm, bi'l-ittifâk

---

[195] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[196] kâh ÇY
[197] gemilerimiz ÇY
[198] ve azîm yağmurlar yağup +ÇY: -V
[199] müstevlî olup -ÇY
[200] sulh ü salâhımızda ÇY: ü salah -V
[201] düşmen-i bî-dinin ÇY: bî-dîn -V
[202] bilindi +Ç: -YV
[203] bizleri ÇY
[204] selâmet yakasına ÇY: yakasın -V
[205] bilür buyurursuz Y: buyurur -ÇV
[206] çadır ve çergeleri ÇY: ve çerge -V
[207] mahzûm ÇY
[208] vardır ÇY
[209] kendim -Ç
[210] Devlet-i aliyyeme ÇY: aliyye -V
[211] Celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY
[212] kullarının ÇY: -V
[213] deyü Ç: -YV

"Moskov Çarı bize Azak'ı teslim idüp Taygan'ı ve Kamanka'yı yaksun biz de[214] İsveç kralını vilâyetine îsâl ideceğimizi kendüye inandıralım bundan sonra inâd ve muhâlefet ider ise üzerine[215] sefer idelim, nîk bir[216] haber gelince biz de boş durmayup tedârükümüzü görüp hâzır ve âmâde olalım" dediler. Bu niyyet-i hayr-âkıbet üzre Fâtiha okunup meclis dağıldı ve Rikâb-ı humâyûna telhîs olup[217] (306 b) bu minvâl üzre Moskov vekîllerine haber gönderdiler. Anlar dahi bu işleri ceyb-i inkâr eyleyüp, "ne çarımızın sulha[218] mugâyir işi vardır ve ne Leh'de askerlerin[219] yerleşdürüp kal'aları virmemek fikrindedir askerimize[220] hastalık düşmeğle bir mikdârı dökülüp, Leh sınırlarında yatup[221] kaldı ânları da der-akab içerü geçmeğe dâmin olalım. Gerek Azak'ı ve gerek Taygan'ı şiddet-i kışdan tahliye edemedik, anları da an karîb teslîm edelim. Bağlanmış sulhu[222] bozman, yeniden üzerimize[223] sefer açman, emân-ı dîne kılınç olmaz, bir mu'ayyen mekân ta'yîn buyurun, Der-i devlet-i[224] aliyye tarafından dahi bir mu'temed kulları ta'yîn buyurulsun ve İngilis ve Flemenk balyosları dahi beynimize girüp yeniden mükâleme ve[225] tecdîd-i sulh olunsun ve" deyü recâ etmeleriyle va'de-i humâyûn buyurulup ve Devlet-i aliyye tarafından Büyük Rûz-nâmeci Abdülkerîm Efendi ta'yîn olunup Soğukçeşme karşusunda kendü hânesinde mükâleme günleri bir yere gelinmeleri[226] fermân-ı humâyûn[227] buyuruldu ve Yeniçeri Ocağı'na hatt-ı humâyûn gelüp sefere hâzır ve âmâde ve müheyyâ[228] olmak üzre Ağa Kapusu'nda okundu ve bu seferi[229] sâ'ir seferlere kıyâs itmeyüp neferâtların pâk-i mazbût ve temâm getürmek üzre kolağalarına tenbîhler[230] buyuruldu. Ve bi'l-cümle Rumili ve Anadolu'da vâkı' vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâya mükemmel kapuları, eyâletleri askerleri ile[231] sefere[232] gelmeleri bâbında mü'ekked evâmir-i aliyyeler gönderilüp bi'z-zât

---

[214] bizler de ÇY
[215] üzerlerine Ç: üzerine YV
[216] bed ÇY
[217] olundu ÇY
[218] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[219] askerlerin ÇY: -V
[220] askerlerimize ÇY
[221] yatup ÇY: -V
[222] sulh ü salâhı ÇY: ü salâh -V
[223] üzerlerimize ÇY
[224] devlet ÇY: -V
[225] musâlaha-i müsâleme +Ç: -YV
[226] gitmeleri Ç: gelinmeleri YV
[227] humâyûn ÇY: -V
[228] ve müheyyâ ÇY: -V
[229] sefer-i zafer-rehberi Ç sefer-i rehberi Y: seferi V
[230] tenbîh ü te'kîdler ÇY: ü te'kîd -V
[231] ve eyâletlerinde olan kapukulları ile ÇY
[232] sefer-i zafer-rehbere ÇY: zafer-rehber -V

pâdişâh-ı âlî-cenâb[233] hazretlerinin hareket-i humâyûnları mukarrer olmağın sâ'ir vakitlere kıyâs olunmayup intibâh üzre olmaları tenbîh-i te'kîd[234] buyuruldu. Geçen yıl sefer viren ba'zı eyâletlerin tebdîli lâzım gelmeğin Dîzdâr-oğlu Boşnak Sarı Ahmed Paşa'ya Bosna Eyâleti virilüp selefi Vezîr Kıbtî Ali Paşa Belgrad-ı dârü'l-cihâd[235] muhâfazasına ta'yîn olundu ve ânın selefi Vezîr Arnavud[236] Abdi Paşa'ya Rumili eyâleti tevcîh ü inâyet-i ihsân[237] buyurulup, selefi Vezîr Çavuşoğlu Çakırcı Hasan Paşa Eğriboz muhâfazasına ve ânın selefi Sadru'ş-şehîd Fâzıl Mustafa Paşa-zâde Vezîr Abdullâh Paşa[238] Hanya muhâfazasına ve ânın selefi olan büyük karındaşı Sadr-ı sâbık Numan Paşa Kandiye muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn ve Mısır'dan ma'zûl Vezîr Köse Halîl Paşa'ya Sayda-Berut sancağı ve ânın[239] selefi Vezîr Çerkes Bodur Osman Paşa'ya Basra eyâleti ve Anadolu Beylerbeyisi Boşnak Hasan Paşa'ya Van eyâleti ve selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Sivas eyâleti ve ânın selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Anadolu eyâleti ve Bender Muhâfızı Vezîr İzmirli İsmail Paşa'ya Bender'de seraskerlik ile kalmak üzre Haleb eyâleti ve ânın selefi Minder Masdısı Vezîr İbrahim Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi[240] Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa'ya Şehr-i Zor eyâleti tevcîh ü inâyet[241] buyuruldu ve Tuna yalılarında zahîreye muzâyaka olmağın, Edirne nâhiyesinden Koloz'a varıncaya değin mübâya'acılar ta'yîn ve[242] dört yüz bin keyl dakîk ve şa'îr mübâya'a ve cem' ve mîrî kalyonlar ve voyluklar ve ücret ile ahz olunan bâzergân sefâyinleriyle İstanbul'a îsâl olunması emr olundu ve Sivas eyâletine dahi evâmir-i aliyyeler ile giden mübâya'acılar iki yüz bin keyl dakîk ve şa'îri mübâya'a ve[243] cem' ve yine kendü davarları ile Sinob İskelesi'ne indürüp fermâna muntazırr olmalarına tenbîh buyuruldu. Bu seferin zuhûruna Osman Kethudâ ile Mektûbcu Ömer Efendi sebeb olup ya'ni ki Moskov Çarı taburda[244] emân didüği vakitde Baltacı Mehmed Paşa خرلايعلم kabîlinden olmağla efendilerini söyletmeyüp vükelâ-yı devletden ve ocaklıdan ve ale'l-husûs Tatar Hân hazretleri Âsitâne'de[245] iken cümle asker-i islâm[246] umûru taraf-ı

[233] âlî-cenâb ÇY: -V
[234] te'kîd ÇY: -V
[235] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[236] Arnavud -Ç
[237] ü inâyet-i ihsân ÇY: -V
[238] Paşa -ÇY
[239] ve ânın Ç: -YV
[240] ânın selefi ÇY: -V
[241] ü inâyet ÇY: -V
[242] ve Ç: -YV
[243] mübâya'a ve -ÇY
[244] tabur-ı makhûrda ÇY: makhûr -V
[245] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V

pâdişâhîden âna müfevvez ve "ânın re'y-i tedbîrinden hâric zînhâr sakınup bir işe mübâşeret itme her umûrunu danışmak ile müttefik ol" deyü Mehmed Paşa'ya muhkem tenbîh-i humâyûn buyurulmuş iken aslâ bir müşâvereye getürtmeyüp ve İsveç kralının dahi feryâdını[247] aslâ[248] ısgā itdürtmeyüp ya'ni ki, "bu kâfiri[249] on iki def'a bozup emân dimiş iken yine ahdine[250] durmayup nakz-ı ahd idegelmiş bir kâfirdir[251] sakınup siz de[252] emânına i'timâd buyurman bütün[253] kıralım, kıyâmete değin nâm-ı nîk ile mezkûr olalım" didüğine bakdırtmayup, sefer gördükleri bu fiten-perver nâzik çelebiler kendü sû'-i tedbîrleriyle sulh olup temessük virmek ve kâfirin[254] emânına i'timâd idüp yol virmek ve[255] sonra nakz-ı ahd olup Devlet-i aliyyeyi[256] hicâbda komak töhmetiyle mağdûb-ı humâyûn olmalarıyla, Osman Kethuda Kavakhisârı mahbesinden ve Ömer Efendi Edirne Bostancıbaşı habsinden İstanbul'a getürülüp mâh-ı mezbûrun on beşinci Cum'a gün Bâb-ı humâyûnda katl olundular. Ol gün İstanbul[257] Bostancıbaşı Kirli Ahmed Ağa'ya vezâretle kapudânlık inâyet-i ihsân[258] buyuruldu ve Bakkaloğlu Sarı Mehmed Efendi beşinci def'a başdefterdâr nasb olundu ve Tatar Hân[259] hazretleri dahi vilâyetine gitmeğe istîzân içün vezîriazam vesâtatıyla Sofa Köşkü'nde pâdişâh-ı cihân-penâh[260] hazretlerine buluşup erkân kürkü[261] kürk giyüp ihsân buyurulan ata süvâr olup me'zûn oldu ve irtesi Şenbih gün vezîriazam hânesinden vüzerâ ile binüp âlây-birle Dâvûdpaşa'da Mehmed Paşa Köşkü'ne varup indiler. Vezîriazamın ânda ihzâr eylediği ziyâfet ta'âmı yenildikden sonra vezîriazam kulları[262] dahi kürk giydirüp at çeküp vedâ' eyleyüp döndüler ve andan vezîriazamın tevâbi'iyle kethudâsı Küçükçekmece'ye değin teşyî' idüp[263] avdet eylediler ve Edirne Bostancıbaşı habsinde olan Sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa dahi kendü ile mahbûs olanlar ile ma'an Limni kal'asına nefy-i[264] habs buyuruldu. Çünkü Moskov

---

[246] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[247] feryâd ü figānını ÇY: ü figān -V
[248] aslâ Ç: -YV
[249] kâfir-i bî-dîni ÇY: bî-dîn -V
[250] vefâsına ÇY
[251] kâfir-i bî-dîndir ÇY: bî-dîn -V
[252] sizler de ÇY
[253] bütün ÇY: -V
[254] kâfirlerin ÇY
[255] ve -Ç
[256] aliyye-i dâ'imü'l-karârı ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[257] Âsitane-i sa'âdet ÇY
[258] ihsân ÇY: -V
[259] Celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY
[260] cihân-penâh ÇY: -V
[261] kürkün Ç: kürkü YV
[262] kulları ÇY: -V
[263] eyleyüp Ç: idüp YV
[264] menfâ ÇY

keferesinin[265] vekîlleri Osman Kethudâ ile Ömer Efendi'nin katl olunduklarını ve üzerlerine sefer açılup kendüleri dahi eşedd-i ukübet ile siyâset olunacakların istimâ' idicek havfa düşüp çarlarına[266] kâğıd göndermişler "İsveç kralının gitmediğini illet idüp Azak'ı virmeyüp Taygan'ı ve Kamanka'yı yakmayup Leh'den ve Kazak'dan, Potkal'dan el çekmeyüp ve Leh'deki Moskov askerini tahliye itmediğinizden Âl-i Osmân Pâdişâhı gücenüp bu işe mübâşir olanların hıdmetleri ve sa'y-i kûşişleri çendân makbûle geçmeyüp katl olundular ve sefer kapuların açup bi'z-zât pâdişâh-ı âlî-cenâb[267] hazretlerinin hareket-i humâyûnları mukarrer olup bir tarafdan Osmanlu askeri ve her tarafdan Tatar tâ'ifesi memleketimize yürüyüp Kazanlığa varınca tahrîb-i bilâd ideceklerine ahd ü mîsâk itmişlerdir. Bizim de bu yolda telef-i nefs[268] olunacağımıza kat'â[269] şekk ve şübhe kalmadı eğer murâdın sulh-i salâh[270] ise temessüke amel idüp mûcebince bize de[271] müceddeden memhûr murahhas temessükü[272] gönderesiz" dimeleriyle, Çar-ı murdârın aklı gidüp "benim kasdım sulh-i salâhı[273] bozmak ve temessüke amel itmemek değil idi. Bizimle sulh-i salâh[274] olan Vezîriazam Mehmed Paşa azl olunmuş mübâdele yerine gelen sulhu[275] bozar mı deyü[276] habere müterakkıb idim. Her ne taleb iderler ise makbûlümdür,[277] temessük virüp sulh-i salâh[278] olasın" deyü kâğıd göndermiş ve Azak ceneraline dahi kâğıdı geldikden sonra İvaz Paşa ile Mirza Mehmed Ağa'yı da'vet ve sene-i mezbûre Zi'l-hiccesi'nin onuncu günü "kal'anızı Allâh mübârek eyleye" diyüp miftâhların teslîm ve kal'ada mevcûd sekiz bin mikdâr Soltat keferesi ile çıkup Taygan'ı dahi lağımlar ile yakup dâru'l-fucûrlarına gitdikden sonra İvaz Paşa ve Mirza Mehmed Ağa Açu Kal'ası paşasına ve Yeni Kal'a'da olan Vezîr Ebû Kavuk Mehmed Paşa'ya ve Vezîr Dellâk Ali Paşa'ya âdemleriyle kâğıdlar uçurup bir gün mukaddem irişmelerin iltimâs itmeleriyle cümleden evvel Açu Paşası Ramazan Paşa iki yüz[279] kadar[280] âdem ile gelüp Azak'a girdi. Der-akab Taman'da ve Yeni Kal'a'da ve kışlakda Azak'a me'mûr esnâf-ı asker ceste ceste gelüp

[265] keferesinin ÇY: -V
[266] Çar-ı makhûrlarına ÇY: makhûr -V
[267] âlî-cenâb ÇY: -V
[268] nefs ÇY: -V
[269] kat'â ÇY: -V
[270] salâh ÇY: -V
[271] de -Ç
[272] temessükleri ÇY
[273] salâhı ÇY: -V
[274] salâh ÇY: -V
[275] sulh-i salâhı ÇY: salâh -V
[276] deyü ÇY: -V
[277] makbûl-i mergûbumdur ÇY: mergûb -V
[278] salâh ÇY: -V
[279] bin ÇY

irişdiler ber-vech-i tahmîn on bin mikdârı[281] adam cem' olup temâm mertebe Azak zabt u rabt[282] olundukdan sonra kal'a miftâhlarıyla Müteferrikabaşı Mirza Mehmed Ağa kal'adan çıkup yeni kal'ada Ebû Kavuk Vezîr Mehmed Paşa'ya ve Vezîr Dellâk[283] Ali Paşa'ya[284] gelüp buluşdu. Anlar da mektûb virüp yanına adam koşup Der-i devlete gönderdiler. Sene-i cedîde Muharremi'nin onuncu Penç-şenbih gün Âsitâne'ye[285] gelüp vezîriazama[286] getürüp teslîm eyledi. Anlar da kürk giydürüp Rikâb-ı humâyûna[287] telhîs eyledikden sonra mâh-ı mezbûrun on dördüncü Dü-şenbih gün bi-emr-i humâyûn cümle vüzerâ vü ulemâ ve ocak halkı vezîriazam sarayına cem' olduğu mahalde içerüden Kapucular Kethudâsı Deli[288] Ali Ağa gelüp şevketlü Pâdişâhımız hazretleri artık benim bu sefere hareket-i humâyûnumun lüzûmu var mıdır, dîn ü dünyâma re'âyâ-yı berâyâma hayırlı mıdır, istişâre eyleyüp Rikâb-ı humâyûnuma arz u i'lâm itmelerin fermân-ı humâyûn[289] buyurdukların ifâde-i hâl[290] eyledi. Vezîriazam kulları[291] dahi huzzâr-ı meclise "işte emr-i celîlü'ş-şânı işitdiniz ve seferde[292] bulunanlarınız askeri de ve re'âyâyı da görmediniz[293] korkman ıbâdu'llâha nâfi' olanı söyleyin" deyü[294] buyurdular Sekbânbaşı Arnavud Koca Beyi Ağa nutka gelüp, "tabur-ı makhûr[295] sulhunda tarafeynden alınup virilen ma'mûlün-bih temessük mûcebince Moskov Çarı Azak'ı virüp ve el çekicek re'âyâdan el çeküp ve hedm olunacak kal'aları yakup ve İsveç kralının sâlimen vilâyetine îsâl olunacağına dâmin oldu mu" didi. Vezîriazam dahi "belâ[296] فللّه الحمد işitdiniz bilürsiz, Azak zabt u rabt[297] olundu ve Taygan ve Kamanka ve Samar kal'aları hedm olup Kazak'dan ve Potkal'dan el çeküp Leh memleketi tahliye ve İsveç kralı gitmek üzredir buyurdukda, çünkü temessükde derc olunan kuyûd ve şurût yerin bula, arada muhâsara oluncak kal'a ve tabur olmaya pâdişâhımız[298] sefere[299]

---

[280] mikdârı ÇY
[281] Taman'da... mikdârı -ÇY
[282] u rabt ÇY: -V
[283] Dellâl Y: Dellâk ÇV
[284] paşa hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[285] Âsitane-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[286] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[287] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[288] Deli ÇY: -V
[289] humâyûn ÇY: -V
[290] hâl ÇY: -V
[291] kulları ÇY: -V
[292] sefer-i rehberde ÇY: rehber -V
[293] gördünüz ÇY
[294] deyü ÇY: -V
[295] makhûr ÇY: -V
[296] belâ -Ç
[297] u rabt ÇY: -V
[298] pâdişâh-ı zıllül'l-lâhi fi'l-âlem hazretlerinin ÇY: zıllü'l-lâhi fi'l-âlem hazretlerinin -V
[299] sefer-i zafer-rehbere Ç: sefer-i rehbere Y: sefere V

gitmesi câ'iz değildir. Eğer bu kuyûd ve şurûtun[300] biri nâkıs olur ise بسم الله الرحمن الرحيم[301] deyüp[302] sefere[303] buyursun[304] cân u baş yoluna fedâdır ve illâ çünkü düşmenin rızâ-yı humâyûna muhâlif vaz' ve hareketi olmaya li-maslahatin bu kadar hazîneyi telef idüp re'âyâyı berbâd-ı harâb[305] itmek ve asâkir-i ehl-i[306] islâmı Allah'dan[307] nâ-hak yere[308] yormak revâ değildir" diyicek, vezîriazam hazretleri[309] sâ'ir ocaklıya "siz ne dirsiz buyurdu. Bi'l-ittifâk, bizim de söyleyecek sözümüz budur"[310] deyü ma'kül ve münâsib[311] cevâb virüp Rikâb-ı humâyûna telhîs olundu. Tekrâr hatt-ı humâyûn gelüp Kiyev Kal'ası taleb buyurulmuş, Moskov vekîlleri ve mütevassıt balyoslar getürülüp huzzâr-ı meclisde iskemleler üzre iclâs itdirülüp, vezîriazam "çarınız temessükün kuyûd ve şurûtuna ri'âyet eylemiş İsveç kralının sâlimen vilâyetine îsâl olunacağına siz de[312] dâmin olup bize temessük virmelüsiz" buyurdukda, der-akab temessük yazup ve mühürleyüp virdiler ve didiler ki, "İsveç kralını götürecek askerinizden ve İsveçlüden memleket ve re'âyâmıza dest-râzlık itmeyeceklerine kefîl olup siz de[313] bize temessük virmelüsiz" diyücek, vezîriazama[314] dahi "biz İsveç kralının üzerine bir vezîr ile dirliklü on bin mikdârı adam koşup ve İsveç kralını ortalarına alup sağ ve sola bakdırılmayup[315] mahalline ulaşdırırız[316] ve gidüp gelince gerek kendülerin ve gerek davarlarının me'kûlâtları[317] bahâsın Hazîne-i âmireden (307 a) virüp her biri re'âyânızdan rızâlarıyla zahîrelerin alup cevr ü cefâ[318] itmeyeceklerine ve cevr idenlerinin bilâ-emân hakkından[319] gelineceğine virilen fermânın[320] bir sûretin temessük dutmak[321] üzre yazup size viririz" buyurdular. Anlarda

---

[300] şartların ÇY: -V
[301] بسم الله الرحمن الرحيم ÇY: بسم الله V
[302] deyüp ÇY: -V
[303] sefer-i zafer-rehbere Ç: sefer-i rehbere Y: sefere V
[304] azîmet itsinler ÇY
[305] harâb ÇY: -V
[306] ehl ÇY: -V
[307] Allah'dan Ç: -YV
[308] nâ-hak yere ÇY: -V
[309] hazretleri ÇY: -V
[310] kelâmımız böyledir ÇY
[311] ve münâsib ÇY: -V
[312] sizler de ÇY
[313] sizler de ÇY
[314] vezîriazam ÇY: vezîriazama V
[315] bakdırtmayup ÇY
[316] îsâl ideriz ÇY
[317] me'kûlât ve meşrûbâtları ÇY: ve meşrûbât -V
[318] ü cefâ ÇY: -V
[319] haklarından Ç: hakkından YV
[320] fermân-ı humâyûnun ÇY: humâyûn -V
[321] olmak ÇY

râzı olıcak vezîriazam "işte henüz şevketlü ve kudretlü efendimiz[322] ile[323] kavî dost olduğunuz lâkin şol şart ile ki Kiyev Kal'ası kadîmden Lehlü zabtında olmağla azametlü, kudretlü[324] pâdişâhımız hazretleri kal'a-ı mezbûreyi ve âna tâbi' ne denlü kal'a ve palanga ve arâzîsi var ise bi'l-cümle muzâfâtıyla ümerâ-yı Leh'den kadîmî ashâbı olan Voyvoda Kiyevski'ye redd ü teslîm olunmasını emr ü[325] fermân buyurdular" diyicek vekîller hoşnûd idüp, "bu olmayacak işdir bu kadar yüz yıldan berü mülk-i mûrisimizin istenmesini mülûkden birisi müstahsin görmez,[326] çarımız yanınızda iken niçün istemediniz temessükde olmayan şeyi niçün teklîf buyurdunuz biz de sizden recâ ideriz ki bunu bir dahi lisâna getürmeyesiz illâ işte ulemânız sizi şer'a da'vet ideriz" dimeleriyle bu teklîf örtülüce kalup meclis dağıldı ve bu sefer-i humâyûn dahi böylece fesh ve def' kılındı.

Katl-i Çorlulu Ali Paşa

Mukaddemâ sadr-ı sâbık Ammî-zâde Hüseyin Paşa vaktinde olan Râmî Mehmed Paşa'nın büyük sulhundan berü Moskov çarı didikleri la'în ve iblîs ü pür-telbîs dîvâne-meşreb kâfirinin durmayup dostluk yüzünden geçinüp Devlet-i aliyye üzerine yürümek fikrin eyledüği pâdişâh-ı âlî-cenâb[327] hazretlerinin ma'lûm-ı humâyûnları olmağın intibâh üzre idi. Çorlulu Ali Paşa sadâretinde defe'ât ile kendüye "şu kâfirin serhadlerin yoklan sulhune[328] i'timâdım yokdur buyurdukca emîn ol sulhunde sâbit-kademdir" cevâbın virdi. Âkıbet-i netîcesi zuhûra gelicek gazab-ı humâyûnları furûzân olup mahfîce katline sâdır olan[329] hatt-ı şerîfle Kapucıbaşı Gürcü İbrahim Ağa gönderildi ve mâh-ı Zi'l-ka'de'nin on altıncı şenbih günü ki, hân-ı âlî-şân[330] hazretlerinin gitdüği gündür, mahbûs olduğu Midillü Kal'asında baş[331] kesüp ve mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Pazar gün getürüp Bâb-ı humâyûna bırakdı ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Penç-şenbih gün Vâlî-i Mısır Vezîr Kara Mehmed Paşa Bender'den gelüp huzûr-ı sadr-ı âlîde kürk giyüp azîmete müteheyyî iken Mısır'dan yedi ocakdan arz-ı[332] mahzar gelüp, "vâlimiz Velî Paşa'dan râzı ve[333] hoşnûduz ibkâ ve mukarrerin recâ ideriz" dimeleriyle,

[322] pâdişâhımız hazretleri ÇY
[323] ile -Ç
[324] kudretlü ÇY: -V
[325] emr ü ÇY: -V
[326] görmezler ÇY
[327] âlî-cenâb ÇY: -V
[328] sulh ü salâhına ÇY: ü salâh -V
[329] olan Ç: olup YV
[330] âlî-şân ÇY: -V
[331] başın Ç: baş YV
[332] arz ÇY: -V
[333] râzı ve ÇY: -V

müsâ'ade-i aliyye[334] buyurulup Vezîr Kara Mehmed Paşa'ya Şam-ı Trablus Eyâleti tevcîh ü inâyet[335] olunup selefi Sadr-ı sâbık Moralı Hasan Paşa Anadolu'nun eşkıyâ teftîşine me'mûr kılındı[336] ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin beşinci Penç-şenbih gün Eskisaray'da mahfûz olan[337] merhûm Sultân Ahmed Hân Hasekisi Rabî'a Sultân fevt olup cümle vüzerâ vü ulemâ ve a'yân-ı dîvân-ı sâ'ire cenâzesin Saray-ı Atîk'den alup ve namâzın Süleymâniye'de kılup Sultân Süleymân Hân-ı kadîm Türbesi'nde şevheri Sultân Ahmed Hân yanına defn olundu. Onuncu Salı gün mu'tâd-ı kadîm[338] üzre pâdişâh hazretleri erkân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âde'de bayramlaşup âlây ile Ayasofya'ya teşrîf ve bayram namâzın kılup[339] geldiler[340] ve Kürd Bayramoğlu Mehmed Paşa fevtinden eyâlet-i Mar'aş Şehrizor'dan ma'zûl Şehsuvâroğlu Mehmed Paşa'ya ve Sekbânbaşı İsmail Ağa fevtinden[341] mansıbı kul kethudâlığından müteka'id Arnavud Koca Deli Bekir Ağa'ya verildi.[342] Ve[343] mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Penç-şenbih günü[344] sâbıkâ Mısır'dan ma'zûl Uşşâkî-zâde Seyyid Mehmed Efendi nakîbü'l-eşrâf olup, selefi Sahâf-zâde Mehmed Efendi Anadolu sadrı ve ânın selefi Kara İsmail Efendi Rumili sadrı[345] nasb[346] olundular ve sene bunda encâma irdi. Vefeyât-ı Vüzerâ-yı İzâm.

---

[334] aliyye ÇY: -V
[335] ü inâyet ÇY: -V
[336] ve irsâl olundu Ç: irsâl olundu Y: kılındı V
[337] olan ÇY: -V
[338] kadîm ÇY: -V
[339] anda edâ idüp ÇY
[340] giru avdet eylediler ÇY
[341] eyâlet-i Maraş... Ağa fevtinden -ÇY
[342] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[343] ve Ç: -YV
[344] günü ÇY: -V
[345] kadıaskeri ÇY
[346] nasb -ÇY

Bin yüz yirmi dört senesi vekāyi'indendir

Vefât-ı Şeyhülislâm Başmakcı-zâde Seyyid[1] Ali Efendi ve Nasb-ı Meşîhat-ı islâmiyye Ebe-zâde Abdullâh Efendi

Sene-i mezbûre Muharremi'nin üçüncü Penç-şenbih günü ki Kânûn-ı sânînin âhiridir, Şeyhülislâm Başmakcı-zâde Seyyid Alî Efendi fevt olup[2] Edirne Kapusu hâricinde defn olunup[3] ve irtesi Cum'a gün hıdmet-i fetvâ ikinci def'a Ebe-zâde Abdullâh Efendi'ye tevcîh ü inâyet buyurulup vezîriazam vesâtatıyla Sofa Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda beyâz çukaya kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyuruldu ve Büyük Rûz-nâmeci Abdülkerim Bey Re'îsü'l-küttâb, selefi Kara Bekir Efendi Rûz-nâme-i evvel nasb olundu. Ve[4] mâh-ı Safer'in[5] on yedinci Cum'a gün halk câmi'de ve hatîb hutbede iken bir zelzele-i sehim-nâk[6] oldu ki zehreler çâk olup, halk-ı âlem[7] taşra dökülmüş iken lerzân-ı hayrân ve ser-gerdân yine girüp edâ-yı Salât-ı Cum'a[8] eylediler ve mâh-ı mezbûrun yirminci Dü-şenbih gicesi pâdişâh-ı âlî-cenâb[9] hazretlerinin Âtike nâm ve yirmi sekizinci Salı gecesi Rukıye nâm birer sultânları vücûda geldi[10] ve irtesi gün Bender Muhâfızı Vezîr İzmirli İsmail Paşa'dan kâğıd gelüp لله الحمد artık bu cânibler düşmenden[11] emîn ü sâlim[12] olup, sefer-i humâyûna muhtâc değildir hemân gerek Azak Kal'ası'nın ve gerek[13] bu câniblerde olan serhad kal'alarının meremmât ve[14] nizâmına muhtâc olduğun i'lâm itmeğle vezîriazam sarâyında erbâb-ı istişâre cem' ve meşveret idüp gelen kâğıd okundu. Bi'l-ittifâk seferin def'i, Rikâb-ı humâyûna arz olundu. Evvelâ Mısır askeri vesâ'ir sefere me'mûr vâlî-i vilâyet ve kapukulu her biri eyâlet-i memleketlerinde müsterîh olmaları içün taraf taraf evâmir-i aliyyeler gönderilüp Anadolu diyârına havâle olunan mîrî zahîre ref' ve Rûmili'ne fermân olunan zehâyirin İstanbul'a gelmesi emr ü fermân[15] olundu.

---

[1] es-Seyyid ÇY
[2] dâr-ı fenâdan saray-ı bekāya intikāl idüp ÇY
[3] olundu ÇY
[4] ve Ç: -YV
[5] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[6] nâgihanî ÇY
[7] âlem ÇY: -V
[8] Salât-ı Cum'a ÇY: Cum'a-i salât V
[9] âlî-cenâb ÇY: -V
[10] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[11] düşmenlerden Ç: düşmenden YV
[12] ü sâlim ÇY: -V
[13] gerek ÇY: -V
[14] ve -Ç

İsmail Paşa İsveç Kralı'nı Getürmeğe Me'mûr Olup Yine Feth Olunduğudur

Bender Muhâfızı Vezîr-i dilîr[16] İzmirli İsmail Paşa İsveç kralını vilâyetine getürmeğe me'mûr olmağın kendüye Özi eyâleti virilüp kapusu ve eyâleti askerinden gayrı bütün Rûmili askeri ve on bin Tatar ile Kağılgay Sultân yanına koşulup ve Hazîne-i âmireden harc-ı râh on bin guruş sultâna ve yüz bin guruş İsveç kralına ve yirmi bin guruş İsmail Paşa'ya in'âm ve[17] ihsân buyurulduğundan gayrı, İsmail Paşa'ya mülûkî şâtır ve peyk esvâbı[18] ve zırh[19] gönderildi ve bunları mahalline îsâl ve İsmail Paşa ile İsveç kralını Bender'den kaldırıp yolladıkdan sonra girü avdet itmek üzere sâbıkā Çavuşbaşı Türk Ahmed Ağa ta'yîn ve irsal olundu ve bu giden asker-i[20] islâm varup gelinceye değin Rûmili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa Bender muhâfazasında olmak üzere[21] buyuruldu ve Azak muhâfazasında olan Erzurum Beylerbeyisi Vezîr Dellâk Ali Paşa mansıbına gitmeğe me'zun olup ve İvaz Paşa'ya Sivas eyâleti ve selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Trabzon eyâleti virilüp, Azak muhâfazasına ta'yîn ve Sadr-ı sâbık Maktûl Çorlulu Ali Paşa metrûkesi Emîne Sultân dahi tezvîc buyuruldu ve Anadolu Müfettişi Sadr-ı sâbık Moralı Dâmad Hasan Paşa'ya Anadolu eyâleti selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Haleb eyâleti ve ...[22] Mehmed Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya Divriğili İbrahim Paşa fevtinden Adana eyâleti tevcîh ü inâyet[23] olundu.[24] Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on ikinci Dü-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı rûy-i zemîn[25] hazretleri du'âda[26] hâzır-ı bi'l-meclis[27] bulundular ol mahalde Müjdeci Hacı Mehmed gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şâm-ı Şerîf'e vusûllerin haberin virüp huzûr-ı humâyûnlarına bir kutu hurma[28] arz kıldı ve yamağıyla ma'an[29] kaftân giydi[30] ve[31] irtesi

[15] ü fermân ÇY: -V
[16] dilîr ÇY: -V
[17] in'âm ve Ç: -YV
[18] yapılup +Ç: -YV
[19] ve zırh -Ç
[20] asâkir Ç: asker YV
[21] üzere Y: -ÇV
[22] Kürd Bayramoğlu Ç: silik V: -Y
[23] ü inâyet ÇY: -V
[24] buyuruldu ÇY
[25] rûy-i zemîn ÇY: -V
[26] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V
[27] bi'l-meclis ÇY: -V
[28] Medîne-i münevvere hurması ÇY
[29] ma'an ÇY: -V
[30] giydiler ÇY
[31] ve -Ç

Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin[32] Reşen ulûfesi çıkup etrâfı zencîrli yeni pâre ve akçe[33] tevzî' olup vüzerâ arzına[34] girüp el öpdü.

Şehâdet-i Halîl Paşa Vâlî-i Trablus-ı mağrib

Yirmi seneden berü Mağrib Trablus Ocağı ve aylığı zamîmesiyle Beylerbeyisi olan Kazdağlı Halil Paşa memleketi kabza-i tasarrufuna alup, hükûmet idüp[35] memleketi dâhilinde âsî urbândan bir bölük eşkıyâ bir[36] bâzergân kāfilesini urup mâl ve eşyâların gāret ü hasâret eyledikleri haberi kendüye gelicek piyâde ve süvârî beş yüz kadar[37] âdem ile ılgār idüp yetişdi eşyâyı kurtarup[38] şakīlerin ele girenlerin katl vesâ'irin perâkende vü perîşân eyledikden sonra dönüp kal'aya gelürken mukaddem kendüden dil-gîr olup bir kaşık kanına teşne yerlü kul oğullarından Cinoğlu nâm şakī sâ'ir şakīleri ifsâd idüp bir gice ale'l-gafle mu'tâdları üzere tüfenk boşaltdıkları gibi cem' olup kal'ayı zabt ve Halîl Paşa tevâbi'in kırup ehl ü ıyâlin bir odaya habs ve memelerinden sandık kapaklarına kısdırup envâ'-ı dürlü[39] işkence ile paşanın mâlın[40] söyledüp ve kendülerin dahi soyup bu ukūbet mahallinde Halil Paşa dahi kal'a altına geldi. Ahvâle vâkıf olıcak kırk kadar[41] âdemiyle Mısır'a firâr ve ândan dahi İstanbul'a gelüp vâkı'-ı hâli Sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa'ya arz ve şikâyet ol dahi Rikâb-ı humâyûna telhîs ve tekrâr kendüye Beylerbeyiliği ibkā ve tevcîh ve eşkıyânın hakkından gelüp memleketi zabt u bend[42] üzere İryâle Kel İbrahim Hâce'nin kalyonuna konup yanına pür-yarak iki kalyon dahi koşılup Trablus'a gönderildi selâmet-birle kal'a altına varup demürlediler. Ahâlî-i vilâyete "işte pâdişâhımız[43] beylerbeyinizi gönderdi[44] kabûl idin" deyü haber irsâl idicek, "biz[45] ândan emîn değiliz kırk kadar âdem ile gelür ise kabûl ideriz ve illâ cenge müheyyâyız" dimeleriyle derdmendin eceli gelmiş varduğu gibi kendüyü ve yanında olanları kılınç üşürüp pâre pâre eylediler ve İbrahim Hoca'ya "işte bizde düşmenimizin hakkından geldik ba'de'l-yevm pâdişâh hazretleri her kimi gönderir ise bir köçek dahi üzerimize hâkim nasb

[32] sene-i mâziyenin ÇY: -V
[33] ve akçe -ÇY
[34] arza ÇY
[35] ider idi ÇY
[36] bir -Ç
[37] mikdârı ÇY
[38] kurtulup Y: kurtarup ÇV
[39] dürlü Ç: -YV
[40] mâl u emlâkın ÇY: u emlâk -V
[41] mikdârı ÇY
[42] rabt itdirtmek ÇY
[43] hazretlerin işte ÇY: -V
[44] gönderdi -ÇY
[45] bizler ÇY: -V

ider ise kabûl ideriz" haberin gönderdikden sonra İstanbul'a gelüp vakı' olan[46] hâl Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[47] olundu. Bi'l-ittifâk mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Şenbih gün kapudan olan Cânım Hoca[48] Mehmed Kapudan'a beylerbeyilik ile tevcîh ü inâyet[49] olup bir Fransız kalyonuna binüp memleketi varup zabt eyledi ve kapudanlık Kel İbrahim Hoca'ya virildi. Mâh-ı mezbûrun sekizinci Şenbih gün Donanma-yı Hümâyûn çıkup mu'tâd-ı kadîm[50] üzere kapudan nâmına olan Vezîr Kirli Ahmed Paşa vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkünde pâye-i serîr-i a'lâya[51] yüz sürüp kürk giydi ol mahalde bütün Donanma-i Hümâyûnla Karadeniz'e ta'yîn ve bi'l-müşâfehe Azak Kal'asının ta'mîre[52] muhtâc olan yirlerin ta'mîr ü termîmine sa'y-i belîğ itmek kendüye muhkem tenbîh-i humâyûn buyurulup şenlik iderek Beşiktaş'a ve ânda dahi eğlenmeyüp me'mûr olduğu mahalle azîmet eyledi kapudanâ ve patrona ve iryâle ile dokuz kıt'a mîrî kalyon Akdeniz muhâfazasına ta'yîn ve irsâl olundu mâh-ı mezbûrun on dördüncü Cum'a gün Kara Osmân azlinden çavuşbaşılık Mîrâhûr-ı sâbık Moralı Hacı Ali Ağa'ya inâyet ü ihsân[53] buyuruldu ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on ikinci Cum'a gün Deli Mehmed Bey yediyle Mısır Hazînesi gelüp dâhil-i Hazîne-i âmire oldu ve[54] mâh-ı Cemâziye'l-âhir'in yedinci Salı gün İsveç kralından gelen elçi Dîvân-ı hümâyûna da'vet ve azîm[55] ziyâfet olup kānûn-ı kadîm[56] üzere arz odasında pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[57]masîre yüz sürüp kralının ubûdiyyet-nâmesin arz kıldı[58] ve[59] onuncu Cuma gün Hacı Ali azlinden **(307 b)** çavuşbaşılık Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Uzun[60] Yusuf Ağa'ya virildi.[61] Ve on altıncı Penç-şenbih gün dördüncü def'a Dâmâd Mehmed Efendi başdefterdâr nasb olundu ve Acem şâhının karındaşı kendüye ısyân idüp üzerine hurûc sadedinde iken haber alup üstüne asker göndermekle mukāvemete kādir olamayacağın bilüp[62] Der-i devlete[63] firâr ve

---

[46] olan ÇY: -V
[47] i'lâm ÇY: -V
[48] Hacı +ÇY: -V
[49] ü inâyet ÇY: -V
[50] kadîm ÇY: -V
[51] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[52] ta'mîr ü termîme ÇY: ü termîm -V
[53] ü ihsân ÇY: -V
[54] ve Ç: -YV
[55] azîm Ç: -YV
[56] kadîm ÇY: -V
[57] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[58] eyledi Ç: kıldı YV
[59] ve Ç: -YV
[60] Uzun ÇY: -V
[61] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[62] bilüp -ÇY
[63] devlet-medâra ÇY: medâr -V

Erzurum yolundan Trabzon'a ve andan gemi ile İstanbul'a[64] gelüp, "Acem memleketi hâlîdir ve şâhları delidir Bağdad ve Van ve Erzurum yollarından bir serdâr ile bir mikdâr 'asker gönderilse Acem diyârından haylî yer zabt olunup ben dahi rehberlik itmekle hem Devlet-i Osmâniyye`ye bir kulluk itmiş olurum ve hem babam ocağında cerâğ hâsları olup ömrüm oldukça Devlet-i aliyyenin[65] kılıncın sallarım" deyü söylediği zamân mâh-ı Receb'in üçüncü Şenbih gün Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[66] olıcak, "böyle müfsidin sözüyle sulh ü salâh[67] üzre olan mulûke asker çekmek değil, bunun Âsitâne`mde durması bile küllî hatâdır" deyü[68] buyurup, gemiden çıkmasına bile rızâ virmeyüp[69] hemân Midillü Kal'ası`nda mü'ebbed habs olunmak üzere nefy olundu ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Dü-şenbih gün surre çıkdı.

Ameden-i Elçi-i Nemçe ve İstîmân-ı tecdîd-i sulh-ı salâh-ı[70] Ceneviz

Yusuf nâm Nemçe Çasarı mürd olup yerine Karlu nâm küçük karındaşı çasar olduğu i'lâmı içün gönderdiği elçi henüz gelüp, Beyoğlu'ndan konak ta'yîn ve me'kûlât ve meşrûbâtı görülmüş idi. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup Lezez ulûfesi tevzî'inden sonra Arz Odası`nda pâye-i serîr-i a'lâya[71] yüz sürüp nâmesin sunup[72] ve pîşkeş[73] arz eyleyüp ve çasarı tarafından Ceneviz cumhurunun cerâyimlerin afv, ke'l-evvel Der-i devletde balyosları ikāmet itmelerin recâ eylediğin söyleyüp ve[74] makbûl-ı humâyûn buyuruldu.

Ameden-i elçi-i Ceneviz

Beç muhâsarası avdeti mahallerinde Venedik keferesi isyân idüp balyosu İstanbul'dan firâr eylediği esnâda Ceneviz balyosu dahi ma'an firâr eylemiş idi. Devlet-i aliyyeye ihâneten gâh Venedik donanması i'ânetine varup Donanma-i humâyûnla ceng-i cidâl[75] idüp askeri helâk ve gemileri telef oldu ve gâh korsanlığa çıkup bir nice gemileri dahi girift-i islâmiyyân[76] oldu. Gâh ilk kefere krallarına mâl virmekle[77] anların bayrağıyla tüccârları sefînelerine katılup İstanbul ve İzmir ve Mısır câniblerine geldüğü duyulup men'

---

[64] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[65] aliyye-i dâ'imü`l-karârın ÇY: dâ'imü`l-karâr -V
[66] inhâ ÇY: -V
[67] ü salâh ÇY: -V
[68] deyü Ç: -YV
[69] rızâ-yi humâyûn olmayup ÇY
[70] salâh ÇY: -V
[71] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[72] sundu ÇY
[73] pîşkeşin ÇY
[74] ve Ç: -YV
[75] cidâl ÇY: -V
[76] giriftâr-ı ehl-i islâm ÇY

olmağla kendülere küllî nedâmet gelüp bütün memâlik-i Frengistân ise Devlet-i aliyyeden zahîre iletmekle kaht u galâ cânlarına kâr idüp bu aralıkda ceng-i cidâl[78] üzere olan mulûk-ı nasârâ sulhundan sonra bunlar açıkda kalmağın Nemçe çasarına döşenüp[79] Devlet-i aliyye cânibinden cerâyimleri afv ve müceddeden ahid-nâme-i humâyûn ihsan buyurulmak üzere tavassut recâ itmeğin ol dahi Der-i devlete[80] başka nâme gönderüp[81] ba'de'l-yevm ihânet itmemek üzere kefil ve cerâyimlerine keşîde-i afv-ı kalem buyurulmasını recâ itmeğle müsâ'ade-i aliyye buyurulup me'zûn olmuş idi ve cumhûrları tarafından gelen elçi dahi irtesi Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup mu'tâd üzere vüzerâ akîbinde hâne-i arzda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[82]-masîre yüz sürüp nâmesin sunup[83] ve[84] pîşkeşin arz itmeğle Galata'da balyosluk ile iskâna[85] izn-i humâyûn sâdır oldu ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Dü-şenbih gün evâsıt-ı Ağustos idi, Azak'dan Donanma-i humâyûn gelüp mu'tâd-ı kadîm[86] üzere vezîriazam vesâtatıyla köşkünde Kapudan Vezîr Kirli Ahmed Paşa bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il oldu. Mehmâ-emken Azak Kal'ası'nın ta'mîr ü termîminin ve Taygan ve Kamanka kal'alarının hâke berâber yıkıldığın ve Moskov keferesi kendü sınurlarına çekilüp Azak serhadleri emn ü emân ve asâkir-i mansûre müsterîh ve âsûde-hâl üzere olduklarınn arz idüp serâserli kürk giydi ve şenlik iderek Tersâne-i âmire'[ye] vâsıl oldu. Mâh-ı Şa'bân'ın on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün Topkapulu Mehmed Ağa Silahdâr Ağası nasb olup, selefi Küçük Hasan Ağa başbâkî kulu olmuş iken birkaç günden sonra andan dahi azl olunup yine kapucubaşılıkla kaldı. Ve yirmi birinci Cum'a gicesi Galata'da ihrâk vâkı' olup derûn ve bîrûn-ı hisârdan vâfir yer yanup ortada Vâlide Câmi'i gücle halâs oldu ve yirmi beşinci Salı gün Ceneviz balyosu yine Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup Arz Odası'nda yedine ahid-nâme-i humâyûn verildi ve mâh-ı Ramazân'ın[87] gurresi Pazar gün Limni'de mahbûs Sadr-ı sâbık Baltacı Mehmed Paşa'nın fevti haberi geldi. on beşinci Pazar gün Sofa Köşkü'nde Hırka-i şerîf açılup vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih du'âda hâzır bulundular. Ve irtesi Dü-şenbih gün

[77] virmeleriyle Ç: virmekle YV
[78] cidâl ÇY: -V
[79] düşüp ÇY
[80] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[81] ricâ itmeğin Ç: nâme gönderüp YV
[82] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[83] sundu ÇY
[84] ve -Ç
[85] iskânına ÇY
[86] kadîm ÇY: -V
[87] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V

pâdişâh-ı kişver-güşâ[88] hazretlerinin Mehmed nâm bir[89] şehzâdesi[90] vucûda geldi.[91] On yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mezbûrenin Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arza girüp, mâh-ı Şevvâl'in gurresi Salı gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[92] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[93] üzere a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây ile Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup Salât-ı 'îd-i kılup[94] geldi[95] ve altıncı Pazar gün rûz-ı Kāsım vâki' oldu.

Sebeb-i tabur-ı sefer-i Moskov ve azl-i Vezîriazam Yusuf Paşa ve Tevcîh-i mühr-i vezâret Süleymân Paşa ve Azîmet-i pâdişâh-ı cihân-penâh[96] be-Edirne

İsveç kralıyla gidecek Osmanlu ve Tatar'dan elli bin mikdârı asâkir-i ehl-i[97] islâm ve on bin kadar[98] dahi İsveç kralı kendü mâlından bahşîş ve ulûfe[99] ile yazdığı ecnâs-ı kefereden[100] Bender altında müctemi' olup hareketleri vaktinde Moskov çarı didikleri la'în-i kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn[101] ve pür-tazlîl iğvâ-yı şeytân ile ahde vefâ itmeyüp dîn ü devlete ihânet ve mel'anetin izhâr ve İsveç kralını geçürmemek zu'm-ı fâsidiyle geçecekleri mahallere taraf taraf yüz binden mütecâviz Moskov askerin yerleşdirüp Moskov memleketiyle İsveç memleketi beyninde olan sa'bu'l-murûr Varadye[102] nâm meşhûr derbendin[103] dahi iki câniblerin zabt u rabt[104] idüp Feriderikos nâm Lih kralıyla yek-dil yek-cihet ve Lih cumhûruyla Lih cenkcisi dahi kendüye teb'iyyet itdürüp Lih içine dahi derinti kefereden yetmiş bin mikdârı Lih kâfiri cem' olup İsveç kralının yolu ise Lih içinden ve derbend-i mezbûreden ubûra muhtâc olmağın bir vechile murûru mümkin ve mutasavver[105] olmadığın gelen Libka Tatarı câsûslarından ve gerek İsveçlüden haber alınmağın İsveç kralı "henüz Moskov askerleri yolun bağlayup dururken bir vechile gidemem" deyü müdâfa'a eylediğin Tatar Hân[106] hazretleriyle Vezîr İzmirli İsmail Paşa

---

[88] kişver-güşâ Ç: kişver Y: -V
[89] bir Ç: -YV
[90] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V
[91] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[92] âlî-cenâb ÇY: -V
[93] kadîm ÇY: -V
[94] edâ idüp ÇY
[95] giru avdet eylediler ÇY
[96] cihân-penâh ÇY: -V
[97] ehl ÇY: -V
[98] mikdârı ÇY
[99] ve ulûfe -ÇY
[100] küfürden Ç: kefereden YV
[101] kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn ÇY: -V
[102] Varadye Ç: -YV
[103] derbendlerin Ç: derbendin YV
[104] u rabt ÇY: -V
[105] ve mutasavver ÇY: -V
[106] Celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY

vukû'u üzere Der-i devlete[107] arz u i'lâm[108] itmeğin pâdişâh-ı âlî-cenâb[109] hazretleri Vezîriazam Yusuf Paşa'yı da'vet ve "Moskov çarı İsveç kralının murûr u ubûruna mâni' olmamak şartıyla ahd ü mîsâk ve musâlaha olundu deyü nice gündür beni iğfâl eyledin işte Moskov Taburu İsveç'in[110] yolların bağlamış ve[111] ubûruna[112] mâni' olmuş buna sözün[113] nedir" deyü[114] tefahhus buyurucak ol dahi "İsveç'in[115] sözüne i'timâd buyurman. Maksûdu yine araya bir fitne-i azîme[116] bırakmakdır yohsa çar-ı mesfûr nakz-i ahd itmek ihtimâli yokdur, İsveç'in[117] sözü kizb-i sarîhdir" didi ve pâdişâh-ı âlî-penâh[118] hazretleri şimdiki hâlde asker dağılmayup âmâde vü müheyyâ[119] durmalarına fermân-ı humâyûn[120] gönderildi ve âlây esvâbıyla Türk Ahmed Ağa Âsitâne'ye getirilüp huzûr-ı humâyûnda keyfiyet-i düşmeni takrîr eyledi. "Ya bu[121] kâfirin murâdı nedür" deyü su'âl[122] buyurdukda, "evvelden aklım yoğ imiş hevâ yire kırk elli bin kîse akçeyi İstanbul kasdıyla Azak ve Taygan kal'alarına donanma tedârüküne sarf ve telef eyledim, meğer bu cânibden âsân imiş hem İsveç kralını geçürmem hakkından gelürüm ve hem Eflak ve Boğdan'ı dahi[123] zabt u rabt[124] idüp âsânlıkla doğru yoldan İstanbul'a yürürüm fikrindedir eğer iğmâz-ı ayn olup bu kâfirin tedârükü görülmez ve[125] üzerine sefer olup cezâ vü sezâsı virilmez ise bilâd-ı islâm elden gider" didi ve Tatar Hân'dan getirdiği mektûb dahi bu mazmûnda yazılmış okundu. Moskov vekîllerine haber gönderdiler, "çağrınızın itdüğü emânet nedir" buyuruldu ceyb-i inkâr idüp "bu münâfık sözüdür İsveç'in yolu açıkdır ol cânihlerde askerimiz yokdur selâmet-birle memleketine vâsıl olacağına mütekeffiliz" dediler. İ'timâd olunmayup müşâvere olundu bu kâfirin[126] cem'ıyyetleri tahkîk midir bir netîce haber içün

[107] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[108] u i'lâm ÇY: -V
[109] âlî-cenâb ÇY: -V
[110] İsveç kralının ÇY: kralı -V
[111] ve Ç: -YV
[112] ubûr ve murûrlarına ÇY: ve murûr -V
[113] sözünüz Ç: sözün YV
[114] deyü ÇY: -V
[115] İsveç kralının ÇY: kralı -V
[116] azîme ÇY: -V
[117] İsveç kralının ÇY: kralı -V
[118] âlî-penâh ÇY: -V
[119] vü müheyyâ ÇY: -V
[120] humâyûn ÇY: -V
[121] bu -Ç
[122] deyü su'âl ÇY: -V
[123] dahi ÇY: -V
[124] u rabt ÇY: -V
[125] ise ÇY
[126] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V

Dergâh-ı[127] âlî kapucubaşılarından Çukadâr Salma Mehmed Ağa Tatar Hân'a ve Salâhor[128] Ahmed Bey Leh içerisine gönderildi az müddetde varup geldiler tahkīk olmak üzere künhüyle[129] haber verdiler. Ale'l-husûs Ahmed Bey İlbav'a varup on beş gün meks ü ikāmet[130] esnâsında ceste ceste küffâr-ı dûzahiyân[131] leşkerin ve İlbav'da Moskov'un zahîre anbârların gördüğün bildirdi ve Leh cumhûru[132] tarafından Der-i devlete[133] irsâl olunan elçi geriden geliyor dedi. Vezîriazam huzûr-ı humâyûna da'vet ve tahrîk-i zebân-ı mu'ciz-i beyân buyurup, "bunca eyyâmdan berü beni iğfâl ve kizbi ihtiyâr eyledin ya şimdi bunlara cevâbın nedir" buyurduklarında dem-i nefsi beste-i ihâneti âşikâre olup redd-i cevâba adem-i iktidârından mebhûd oldu ve mâh-ı Şevvâl'in on birinci Cum'a gün cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve ocak ağaları sofada Revân Köşkü'ne da'vet ve huzûr-ı humâyûnda meşveret olup, Tatar Hân'dan ve Bender Muhâfızı Vezîr İsmail Paşa'dan gelen kâğıdlar okunup ve Türk Ahmed Ağa ve Kapucubaşı Salma Mehmed Ağa ve Salâhor Ahmed Bey bir bir söyledildikden sonra pâdişâh-ı âlî-cenâb[134] hazretleri "herkes zamîrinde olanı söylesin" deyü[135] buyurdukda, Şeyhülislâm efendi "artık bu kâfirin üzerine sefer-i rehber-i[136] humâyûn farz u ayn oldu بسم الله الرحمن الرحيم"[137] deyüp[138] fetvâsın virmekle pâdişâh-ı kişver-güşâ[139] hazretleri "bi'z-zât kendim giderim didi[140] işbu gurre-i Zi'l-ka'de'de İstanbul'dan[141] çıkıp Edirne'ye değin varmalıyım ve ândan iktizâsına göre hareket etmeliyim âna göre bu ân bu sâ'at yol tedârikin görüp hâzır ve âmâde olasın" deyü vezîriazam ve kulağalarına tenbîh buyurup Fâtiha okundu ve meclis dağıldı.[142] Bu mahalde[143] vezîriazam "pâdişâhım zulümden ve kaht u galâdan memleket harâb ü yebâb[144] oldu paşalarda ve re'âyâlarda[145] kuvvet ve kudret kalmadı ve kul tâyifesi ise zabt u rabtdan

[127] Dergâh-ı âlî ÇY: Der-i âlî V
[128] Silahdâr Ç: Salâhor YV
[129] künhüyle ÇY: -V
[130] ü ikāmet Y: -V
[131] dûzahiyân ÇY: -V
[132] dahi +ÇY: -V
[133] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[134] âlî-cenâb ÇY: -V
[135] deyü ÇY: -V
[136] rehber ÇY: -V
[137] Bismillâhirrahmânirrahîm ÇY: bismillâh V
[138] deyüp -ÇY
[139] kişver-güşâ ÇY: -V
[140] didi ÇY: -V
[141] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[142] dağılup herkes mekânlarına gitdiler ÇY
[143] bu mahalde -ÇY
[144] ü yebâb ÇY: -V
[145] re'âyâda ÇY

çıkıp zâbit sözün dinlemez oldu.[146] Şerm ve hicâbları gidüp hîn-i kıtâlde vefadarlık bi'l-külliye kendülerden munkatı' oldu bu kış kıyâmetde ale'l-husûs erba'în içinde hareketiniz câ'iz değildir lutf-i inâyet[147] eyleyüp te'ennî buyurun yaz eyyâmı[148] gelsin vaktiyle hareket edin[149] belki inşâ'allâhu te'âlâ me'mûldür ki, bu kâfirin derûnuna ru'b u hirâs müstevlî dâmeninize teşebbüs ve afv-ı niyâz[150] recâsında olup[151] ve sefere dahi muhtâc olmayup ve[152] İsveç kralı dahi suhûletle gidip gā'ileler mündefi' ola" dedi. Cevâb vermemekle mağmûm hânesine gitti ve irtesi Şenbih gün[153] ale's-sabâh Şeyhülislâm Efendi ve der-akab kendüyü kasr-ı mezbûra da'vet "niçün kizb idüp beni seferden alıkoyarsın" töhmetiyle Harem'den Dârü's-sa'âde ağasını gönderip mühr-i humâyûnların aldırdıkdan sonra bi-emr-i humâyûn Küçük Mîrâhûr Frenk Osman Ağa kaldırıp, Çayır Köşkü önünde âmâde vü müheyyâ[154] olan çekdiriye tahmîl ve Rodos'da kal'a-bend olmak üzere mübâşiri Salahor Miskâlî Ömer Ağa'ya teslîm eyledi ve Kapucular Kethudâsı Saf[155] Deli Ali kendüye câsûsluk töhmetiyle akabince ânı dahi Osman Ağa kaldırıp, Boğazhisar'da kal'a-bend olmak üzere çekdiride Ömer Ağa'ya teslîm idüp gönderildi. Ba'dehû pâdişâh-ı âlî-cenâb[156] hazretleri taşra çıkıp Kubbe-nişîn Tevkī'î Abaza Süleyman Paşa'ya Haseki Ağa'yı gönderip da'vet buyurdu. Mühr-i humâyûn yed-i pâdişâhîden kendüye inâyet olup mu'tad üzere kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirdi **(308 a)** ve silahdârlıkdan mütekā'id Gürcü İbrahim Ağa yedi yük akçe-i hâs ile Nişâncı Küçük Mîrahûr Frengî Osman Ağa Kapucular Kethudâsı ve Salâhor Ahmed Bey küçük mîrahûr ve Türk Ahmed Ağa çavuşbaşı nasb olup, Edirne'ye hareket-i humâyûn[157] mukarrer olmağın Leh elçisi doğru Edirne'ye nakl olunmak üzere ma'zûl Çavuşbaşı Uzun Yusuf Ağa ve Kapucubaşı Şâtır Mustafa Ağa mu'accelen Edirne'ye irsâl olundu ve ol gün bilâ-tevakkuf bi-emr-i humâyûn dört nefer Moskov vekîlleri üç yüz mikdâr âdemisiyle konaklarından kaldırılıp Yedikule'de habse uruldu. Eğerçi pâdişâh-ı kişver-güşâ[158] hazretlerinin bu hengâm-ı şitâda mu'accelen hareket-i humâyûnlarının sebebi bu oldu ki, Tatar Hân mektûbunda

[146] oldular ÇY
[147] inâyet ÇY: -V
[148] eyyâmı ÇY: -V
[149] kâra mübâşeret idelim ÇY: vaktiyle hareket edin V
[150] niyâz ÇY: -V
[151] olur ÇY
[152] ve -ÇY
[153] Şenbih gün -Ç
[154] vü müheyyâ ÇY: -V
[155] Saf -ÇY
[156] âlî-cenâb ÇY: -V
[157] humâyûn ÇY: -V
[158] kişver-güşâ ÇY: -V

"bi-eyyi-vechin kân ben bu[159] İsveç kralını tamâm buzlar tuttuğu vakitlerde alır götürürüm ve mahalle[160] ulaşdırırım[161] ancak bana kalb kuvveti hiç olmaz ise bâri Edirne'ye değin teşrîf ve hareket buyurun" demiş ve[162] İsveç kralı dahi gidecek olmuş idi. Bir mikdâr harc-ı râh taleb etmeleriyle mâh-ı mezbûrun on sekizinci Cum'a gün bin kîse akçe İsveç kralına ve yirmi bin guruş kendüye tâbi' Leh beylerine ve kırk bin guruş Tatar Hân'a Kapucubaşı Salma Mehmed Ağa ile irsâl ve yanına müstahfız elli nefer süvârî bostâncı ta'yîn olundu ve irtesi Şenbih gün vükelâ-yı devlet mübâşeretiyle tûğ-ı humâyûn çıkıp pîş-gâh-ı Bâbü's-sa'âdede vaz' olundu. Rûmili ve Anadolu asâkirine[163] ve kapukuluna fermânlar gönderilip, Nevrûz-ı sultânîde Edirne sahrâsında bulunmaları tenbîh buyuruldu ve üç bin nefer Mısır askeri getirmeye Kapucubaşı Küçük Hasan Ağa hatt-ı şerîfle[164] Mısır'a gönderildi.[165] Yirmi ikinci Salı gün ikinci def'a Dalyarak Koca Mustafa Ağa yeniçeri ağası olup Gelibolu'dan getirildi. Selefi Vezîr Çelebi Mehmed Paşa İstanbul kāimmakāmı nasb olundu. Yirmi beşinci Cum'a gün Kapudânâ Gülle[166] İbrahim Hoca Akdeniz'den gelip üç kıt'a akdarma kalyon getirdi ve Anadolu Beylerbeyisi Sadr-ı sâbık Dâmad Moralı Hasan Paşa ile Rakka Vâlisi Vezîr Topal Yusuf Paşa'nın mansıbları mübâdele olundu. Yirmi yedinci Pazar gün ikinci def'a Mazlûm Ali Ağa topcubaşı nasb olup selefi Abdülkerim Ağa Tekfurdağı'na nefy olundu. Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin ikinci Penç-şenbih gün otuz oda yeniçeri ile yeniçeri ağası ve dördüncü Şenbih gün bin nefer cebeci ve beşinci Pazar gün beş yüz nefer topcu İstanbul'dan[167] çıkıp Edirne'ye revân oldular.[168] Sekizinci Çehâr-şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkıp Davudpaşa'da vâki' Mehmed Paşa Köşkü'nün cirid meydanında kuruldu. İrtesi Penç-şenbih günü ki, Teşrîn-i sânînin yirmi yedisidir, pâdişâh-ı hûrşîd-tal'at ve şehriyâr-ı sutûde-haslet hazretleri dahi mükemmel âlây ile Sarây-ı âmireden[169] çıkıp bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurdular. Kendü beyâz dîmî dîbâsına[170] kaplu semmûr[171] kabaniçe kürk[172] giyüp, küçük destâr üzere bir otağa-i humâyûn sokunup içoğlanı serâpâ-zırh ve ser-penâh giymişler idi der-akab İstanbul

---

[159] bu -Ç
[160] mahalline Ç: mahalle YV
[161] îsâl iderim ÇY
[162] ihsân-ı pâdişâh be-kral-ı İsveç +Ç: -YV
[163] askerlerine ÇY
[164] humâyûn-ı şevket-makrûnla ÇY
[165] irsâl olundu ÇY
[166] Kel ÇY
[167] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[168] ve +Ç: -YV
[169] âmirelerinden ÇY
[170] dîbâya ÇY
[171] semmûr ÇY: -V

kāimmakāmı Vezîr Çelebi Mehmed Paşa da'vet, vezîriazam ile otağda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[173]-masîre yüz sürüp serâserli kürk ilbâs buyuruldu ve İstanbul muhâfazası emrinde ve gerek narh husûsunda azîm tenbîh ü te'kîd[174] buyurulup geriye avdet ettirildi. Ve irtesi Cum'a gün rıhlet olup Küçükçekmece'ye konuldu. Ol gün Vâlide Sultân hazretleri sagîr ve kebîr şehzâdeler ve harem-i şerîfle yeni sarâydan çıkıp doğru menzil-i mezbûra şeref-nüzûl buyurdular. Yollarda hıdmet-i muhâfazalarına Vezîr-i sânî Dâmâd-ı şehriyârî Fazıl Ali Paşa ta'yîn olup, Edirne'ye varınca ancak harem-i şerîf evlere konmak üzere fermân-ı humâyûn[175] buyuruldu. Bugün İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Çelebi Mehmed Paşa araba önünce Topkapusu hâricine değin teşyî' edip kürk giydi ve bir boyama içinde vâfir altun ile mesrûr kılındı. Cum'a irtesi gün menzil-i Büyükçekmece, Pazar gün menzil-i Silivri ve Pazarirtesi gün oturak ve[176] Salı gün menzil-i Çorlu Çehâr-şenbih gün menzil-i Karışdıran, Penç-şenbih gün menzil-i Birgos, Cum'a gün menzil-i Baba-yı atîk, bugün بامر الله تعالى şedîd poyraz rüzgârıyla bir mertebe yağmur nâzil oldu ki, çâr-pâ makūlesinden çok cân telef olup yükler bataklarda yıkılıp kaldı dereler taşıp köprülerin üzerinden aşdı. Ale'l-husûs Kulleliköy Deresi'nden[177] geçilmek muhâl cür'et edenlerinden iki yüzden ziyâde âdem boğulup yükleriyle su götürüp helâk olan deve ve katırın haddin Allâh bilür bu rüsvâylık çok zamân olmamış idi. İrtesi Şenbih gün kar yağmağla otağı basdırdı, sular dahi geçit virmemekle meks ü ikāmet[178] olundu. Pazar gün ne hâl ise azîm meşakkat ile[179] göçülüp menzil-i Hafsa irtesi mâh-i mezbûrun yirminci Dü-şenbih günü ki, Kânûn-ı evvelin sekizidir menzil-i Edirne, ol gün pâdişâh-ı cihân-penâh[180] hazretleri yolca geldiği minvâl üzere siyâb-ı sefer-i rehber[181] ve muhtasarca âlây ve devlet-i ikbâl-i der-sa'âdet-i iclâl ile Sırık Meydânı'nda vaz' olunan otağ-ı humâyûnlarına nüzûl buyurdular ol gün yeniçeri ağası ve şehrin mevâlî-i müderrisîn ve sâdât ve esnâfı Solak Çeşmesi'nde istikbâl etmişler idi. Ol mahalde Şeyhülislâm Efendi ile vezîriazam kulları[182] otağa da'vet ve mu'tâd üzere birer a'lâ semmûr kürkler ile ikrâm ve ri'âyet[183] buyurdukdan sonra, bâr-hâne doğru saraya nakl olunmuş idi. Kendüler dahi Sancak-ı şerîf ve Hırka-i mübâreke

---

[172] kürk -ÇY
[173] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[174] ü te'kîd ÇY: -V
[175] humâyûn ÇY: -V
[176] ve Ç: -YV
[177] bir dürlü +ÇY: -V
[178] ü ikāmet ÇY: -V
[179] azîm meşakkat ile ÇY: -V
[180] cihân-penâh ÇY: -V
[181] zafer-rehber Ç: rehber Y: -V
[182] kulları ÇY: -V

ve hâs odalı içoğlanı ile teşrîf buyurdular. Vâlide Sultân hazretleri dahi تیپیق yolundan[184] şehre ve Tekye Kapusu'ndan[185] Hasbağçe'ye duhûl ve izn-i humâyûnla Şeyhülislâm Efendi ve vezîriazam içeri çayırlıkda selâma durmuşlar idi. Arabayı durgudup birer erkân semmûr a'lâ ve fâ'izü's-sürûr[186] kürkler ve birer boyama içinde vâfirce sikke-i hasene[187] ile mesrûr ve Şikâr Kapusu'ndan içeri Harem'e girecek mahalde dahi konakcılık hıdmetiyle şeref-yâbları olan Vezîr Ali Paşa'yı bir fâhir semmûr[188] erkân kürk ve bir boyama içinde haylî altuncuk ile ikrâm ve mahsûd-ı akrân buyurdular. Vüzerâ vü ulemâ ve ocak halkı ve ehl-i dîvân-ı sâ'ire bi'l-cümle kışlaya girip Nevrûz-ı fîrûzda Moskov keferesi üzerine[189] sefer-i humâyûn-ı nusret-makrûn[190] mukarrer olmağın otağ-ı humâyûn-ı şehriyâr ve bâr-gâh-ı gerdûn-iktidâr ve sâ'ir hayme ve har-gâh-ı bî-şümâr-ı bahâra[191] değin yerli yerinde durmak ve gündüzlerde mu'tâd-ı kadîm[192] üzere otağ-ı humâyûn önünde ikindi dîvânı çalınmak tenbîh ve[193] fermân[194] buyuruldu.

Ameden-i elçi-i Leh

Bundan akdem Edirne'ye gelen Leh elçisinin zamîrin[195] yoklamak üzere muhâfazasına ta'yîn olunan Kapucubaşı Uzun Yusuf Ağa'ya fermân-ı humâyûn[196] buyurulmuş idi. Birkaç meclis söyledüp sırrına vâkıf olup vezîriazam buluşdukda Leh[197] elçi[198] ne söyler deyü[199] su'âl buyurucak, "hâlâ Leh kralı Feriderikos ve Leh cumhûru ve yedi kral cânibinden gelirim siz İsveç kralını vilâyetine getürmeğe bu kadar bin Osmanlu ve Tatar ve İsveçlü askeriyle memleketimizden geçeceksiz, ya ol vilâyetden ne hayr olur bu ise olmayacak işdir. Bu kadar bin askeri cem'[200] eyledik, cümlemiz kırılınca değin döğüşür geçirtmeziz yahûd İsveç kralını Leh'e kral etmek fikrinde iseniz kabûl etmeziz.

---

[183] ri'âyetler ÇY
[184] تیپیق yolundan -Y
[185] yolundan ÇY
[186] a'lâ ve fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[187] haseneler ÇY
[188] a'lâ ÇY: -V
[189] üzerlerine ÇY
[190] makrûnları ÇY
[191] bahâr-ı huceste-âsâra ÇY: huceste-âsâr -V
[192] kadîm ÇY: -V
[193] ve -ÇY
[194] humâyûn ÇY
[195] zamîrlerin Ç: zamîrin YV
[196] humâyûn ÇY: -V
[197] Leh ÇY: -V
[198] elçisi Ç: elçi YV
[199] deyü ÇY: -V
[200] yekûn +Ç: -YV

Yedi kral üzerinize cenge kalkmağa[201] ittifâk ettiler" dediğin söyledi[202] diyicek, rağbet olunmayıp hânelerinin kapuları habs şeklinde kapadıldı. Ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin onuncu Pazar gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[203] hazretleri a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âde'de bayramlaşup âlây-birle Sultân Selîm Câmi'-i Şerîfi'nde varup salât-ı 'îd-i kılup[204] geldi[205] ve Tatar Hân'ın[206] dîvân efendisi gelüp hân[207],[208] ile İsveç kralının gideceği haberin[209] verip[210] Kapucubaşı Kadı Halil Ağa ile Tatar Hân'a[211] hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[212] gönderilip Çavuşbaşı Türk Ahmed Ağa dahi İsveç kralını yollamağa me'mûr olup Bender'e gitti.

İsveç Kralı Gitmede Te'annüd Edip Ceng-i cidâl[213] Etmekle Olduğu Mahal Âteşe Urulup ve Cenkcisi Kırılup Eşyâsı Gâret ve Kendüsü Giriftâr ve Yine Mu'azzez Edirne'ye Getirildüğüdür

Çavuşbaşı Türk Ahmed Ağa'nın şâtırıyla mektûbu gelip İsveç kralı yine te'annüd edip "benim yolum bağlıdır cüz'î Osmanlu ve Tatar askeriyle gidilmek emr-î[214] muhâldir beni düşmenim yedine[215] vermekden öldürmeniz[216] hayırlıdır ki,[217] ben de[218] bu azâbdan halâs olurum siz de[219] haracımdan kurtulursuz" cevâbın i'lâm etmiş, meşveret olup İsveç kralının Edirne'ye gelmesi ve ândan iktizâsına göre hareket olunması[220] müvecceh görülüp fermân-ı humâyûn[221] ile Kapucubaşı Tazıcı Yusuf Ağa ve Büyük Mîrahûr Türk Mehmed Ağa Bender'e gönderildi ve gelmesinde inâd ve muhâlefet eder ise cebren kaldırıp getirilmesi tenbîh-i humâyûn[222] buyuruldu ve bu mazmûnda Bender Muhâfızı Vezîr İzmirli

---

[201] tedârük itmeğe Ç: kalkmağa YV
[202] bir bir nakl eyledi ÇY
[203] âlî-cenâb ÇY: -V
[204] edâ idüp ÇY
[205] giru avdet eylediler ÇY
[206] Celâdetlü hân-ı âlî-şân Ç: Celâdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerinin Y: Tatar Hân'ın V
[207] dîvân efendisi gelüp hân -Ç
[208] âlî-şân +Y: -ÇV
[209] haber Ç: haberin YV
[210] verdi Ç: verip YV
[211] Celâdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerine ÇY
[212] şevket-makrûn ÇY: -V
[213] cidâl ÇY: -V
[214] emr ÇY: -V
[215] eline ÇY
[216] her dürlü +ÇY
[217] ve ben ÇY
[218] dahi ÇY
[219] sizler de ÇY
[220] evlâ +ÇY: -V
[221] humâyûn ÇY: -V
[222] humâyûn ÇY: -V

İsmail Paşa'ya dahi mü'ekked fermân-ı humâyûn[223] irsâl buyuruldu. Vardıkları gibi Tatar Hân'dan ve İsmail Paşa tarafından mu'temed âdemler ile Türk Ahmed Ağa yine krala[224] varup emr-i humâyûnu tebliğ eylediklerinde itâ'at itmeyicek, "fermân-ı humâyûn[225] böyledir biz seni zoraki[226] kaldırır getiririz" deyü üzerine hamle ve hucûm eylediklerinde kâfir-i bî-dîn cenge kalkıp ve[227] bunlarda taşra olup olduğu hâneyi kuşadıp tarafeynden cenge[228] mübâşeret olundu. Artık pâdişâha[229] isyânı muhakkak olup hânesinin kapuların kapadıp içerden askerin metrise koyup kurşunu yağmur gibi yağdırmağa başladı. Taşradan dahi Bender askeri ve yeniçeri ve Tatar tâifesi metris alınıp ve toplar dizip yedi gün mikdâr ale't-tevâlî ceng ü cidâlden[230] tarafeynden vâfir âdem telef oldukdan sonra taraf taraf taşradan hânesine ateş urulup yürüyüş olundu. Cengcisinin birazı kılınçdan geçip sâ'iri[231] esîr-i der-zencîr[232] kılındı. İsveç kralını bilmeksizin soltat kamasıyla[233] bir yeniçeri kılınç havâle edip ol dahi kılıncın tutup parmakların doğradı "kralım" deyü feryâd-ı figān[234] itmekle[235] giriftâr kılındı. Kâfir-i bî-dîn inâdından mukaddemâ Der-i devletden vüzerâ cânibinden gelen küheylân atların karınlarına meç sokup helâk itmiş idi. Sâ'ir bi'l-cümle mâl u eşyâları gāret ü yağma olup hânesinin yerinde yeller esdi ve kral-ı mezbûr Bender Muhâfızı Vezîr İsmail Paşa huzûruna geldikde "niçün pâdişâhın[236] emrine itâ'at etmeyip bu fezâhate ve bu kadar ibâdullâhın helâkine kasd idüp[237] sebeb oldun" didikde kahkaha ile gülüp "murâdullâh böyle imiş" didi. Ve kal'a içinde konak ta'yîn olup levâzımâtın görüp vâki' hâli ve adem-i itâ'atini Tatar Hân ile Rikâb-ı humâyûna arz-ı inhâ[238] eylediler. Ol dahi Tatar Hân'dan İsmail Paşa'dan teşekkî[239] itmekle[240] kabahat sâhibin ma'lûm olmak için bir arabaya konup Edirne'ye gönderilmesine fermân-ı humâyûn[241] irsâl ve Kapucubaşı Şâtır Mustafa Ağa mübâşir ta'yîn olundu ve ber-mûceb-i fermân Silistre'den ma'zûl Bodur

[223] humâyûn ÇY: -V
[224] kral-ı mezbûra ÇY: mezbûr -V
[225] humâyûn ÇY: -V
[226] cebren ÇY
[227] ve ÇY: -V
[228] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[229] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[230] cidâl-i harb-i kıtâlden ÇY: harb-i kıtâl -V
[231] sâ'irleri ÇY
[232] der-zencîr ÇY: -V
[233] kıyâsıyla ÇY
[234] figān ÇY: -V
[235] itmeleriyle ÇY
[236] pâdişâh hazretlerinin ÇY: hazretlerin -V
[237] kasd idüp ÇY: -V
[238] inhâ ÇY: -V
[239] çapuk hırsız ev sâhibini basdırır +ÇY: -V
[240] itmekle -ÇY
[241] humâyûn ÇY: -V

Mustafa Paşa'ya teslîm olup Dimetoka'ya ve andan Edirne kurbünde Demirtaş'a getirilüp bir çiftlikde konduruldu ve ma'ûneti görüldü ve taraf-ı pâdişâhîden "niçün sen te'annüd edip fermân-ı humâyûnuma itâ'at eylemedin su'âl buyuruldukda, Tatar Hân ve İsmail Paşa bana arz eyleyip hılâf eğlenmişler, ben pâdişâh-ı islâm efendimiz hazretlerinin abd-i memlûküyüm her ne fermân-ı humâyûn[242] buyururlar ise boynum kıldan ince emr kendülerinindir" hezâr acz ü niyâz-birle özr ve cerâyimini afvın recâ itmekle, müsâ'ade buyuruldu ve[243] bu husûsda katî pek alçaklık ve Devlet-i aliyyenin[244] arzına halel verir bir iş oldu. Zîrâ bu kâfir-i bî-dîn[245] emân[246] diyerek geldi pâdişâha[247] kul olup kanadı altına sığındı. Geçirilmediği hînde ömrü oldukça himâyet ü sıyânet gerek idi. Geleli dört seneden berü beslendi taraf-ı pâdişâhîden ihsân-ı in'âm-ı uzmâ[248] olunan[249] melbûsât ve mefrûşât ve at ve[250] bisât ve mücevherâtdan gayrı yevmiyye beşer yüz guruş bahâ-i me'kûlât ve meşrûbâtı virülüp, bu vakte değin harc-ı masrafı beş bin kîse akçeye bâliğ olmuş iken birden bire çalındı mülûk-i nasârâ içinde ırzı pây-i mâl olup rağbet ve izzetden bütün[251] düşdü.

Azl-i Tatar Hân Devlet Girây ve Nasb-ı Hâniyyet Kaplan Girây ve nefy-i İsmail Paşa

Bu husûsda Kırım Hânı Devlet Girây Hân hazretleri[252] ile Bender Muhâfızı Vezîr İzmirli[253] İsmail Paşa'nın sû'-yi tedbîri ve askeri zabt-ı rabt[254] etmeyip küllî taksîri[255] sebebiyle bu fesâdâtın zuhûru kendülere azîm töhmet[256] belki katlleri mûceb-i ibret olmağın evvel azl ve tedârükleri görülmek mühimmât-ı dîniyyeden olup lâkin Tatar Hân'ın firâr ve isyânın def' vahşetini izâle için meşveret bahânesiyle Edirne'ye da'veti mutazammın hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnla Büyük Mîrahûr Türk Mehmed Ağa gönderildi.[257] Varup Bender'den kaldırıp mu'azzez Edirne'ye bir menzil karîb Derbend köyüne **(308 b)** vusûlü haberi gelicek, bi-emr-i humâyûn Hafsa yoluna çevrilip Gelibolu'ya

---

[242] humâyûn ÇY: -V
[243] ve -Ç
[244] aliyye-i dâ'imü'l-karârın ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[245] bî-dîn ÇY: -V
[246] el-amân ÇY
[247] pâdişâh hazretlerine ÇY
[248] in'âm-ı uzmâ ÇY: -V
[249] olan ÇY
[250] ve ÇY: -V
[251] bütün ÇY: -V
[252] hân hazretleri ÇY: -V
[253] İzmirli Ç: -YV
[254] rabt Y: -V
[255] taksîrâtı Y
[256] töhmetle ÇY

ve andan mukaddem ihzâr olunan çekdiriye konup Sakız cezîresine nefy-i iclâ[258] olundu. Yerine Rodos'da menfî küçük birâderi Kaplan Girây Hân hazretleri[259] ikinci def'a Tatar Hân nasb olup mukaddem kendüye mahfice âdem gönderilmiş[260] idi. Gelibolu'ya geldikde birâderiyle müsâdefe ve mu'ânaka ve vedâ' idüp ândan mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in on üçüncü Pazar gün Edirne'ye gelip Sultân Selîm kurbunda Saruca Paşa Sarâyı menzil ta'yîn olup me'kûlât ve[261] meşrûbâtı taraf-ı mîrîden[262] görüldü ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Cuma gün vezîriazam buluşup ve irtesi Şenbih gün anların vesâtatıyla Hasoda Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[263]masîre yüz sürüp kānûn-ı kadîm[264] üzere kırmızı kadife duhte semmûr kabaniçe kürk ilbâs ve başlarına kalpak üzere iki mücevher top sorguç ihsân ve murassa' şimşîr ve tîrkeş kuşadılıp ve dîvân rahtıyla eğerlenmiş ata süvâr olup menziline gitdi. Ve Rûmili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa Bender muhâfazasına ta'yîn olunmuş idi.[265] Vardığı gibi bi-emr-i humâyûn selefi Muhâfız Vezîr[266] İzmirli İsmail Paşa'nın cümle mâl ve emlâki ve üzerinde bulunan esvâbına varınca soyup taraf-ı mîrîye kabz eyledikden sonra ancak bir kuru başı ve gözünden[267] akan kanlu yaşıyla İsmail İskelesi'nde[268] bir gemiye konup Sinob Kal'asına nefy ve habs olundu ve Bodur Mustafa Paşa'ya yine Özi eyâleti verildi. Ve[269] mâh-ı Zi'l-hicce'nin on sekizinci Dü-şenbih gün İstanbul[270] Kāimmakāmı Vezîr-i dilîr[271] Çelebi Mehmed Paşa Kırım'da Yeni Kal'a muhâfazasına ta'yîn olup, yerine Kapudân Vezîr Kirli Ahmed Paşa kāimmakām ve ânın yerine Kapudânâ Kel Deli İbrahim Hoca Kapudân Paşa ve ânın yerine Patrona Mayorkonlu Frenk Mustafa kapudanâ nasb oldu ve sene bunda encâma erdi. Vefâyât-ı Vüzerâ-yı Izâm Baltacı Mehmed Paşa.

---

[257] irsâl olundu ÇY
[258] iclâ ÇY: -V
[259] hazretleri ÇY: -V
[260] irsâl olunmuş ÇY
[261] ve ÇY: -V
[262] taraf-ı mîrîden ÇY: -V
[263] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[264] kadîm ÇY: -V
[265] tamâm +ÇY: -V
[266] Vezîr ÇY: -V
[267] gözlerinden ÇY
[268] İsmail İskelesi'nde Ç: -YV
[269] ve ÇY: -V
[270] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[271] dilîr ÇY: -V

Bin yüz yirmi beş senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi ki, Pazar günü ki, Kânûn-i sânînin on sekizidir.[1] Mekke'den[2] ma'zûl Tefsîrî-zâde Mustafa Molla[3] Efendi'ye İstanbul kazâsı inâyet-i ihsân[4] buyuruldu. Mâh-ı Safer'in[5] dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Reşen ulûfesi çıkıp vüzerâ arza girip[6] ol gün Dubrovnik[7] harâcı gelip dâhil-i Hazîne-i âmire olmuş idi. Elçisi ziyâfetlenip ve hıl'atlenip Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[8] yüz sürdü.

Azl-i Şeyhulislâm Ebe-zâde Abdullah Efendi ve Tevcîh-i Meşîhat-i İslâmiyye Ataullah Muhammed Efendi

Şeyhulislâm Ebe-zâde Abdullah Efendi İsveç kralının Edirne'ye gitmesine[9] rızâ vermeyip Selanik'e gitmesini ve[10] ânda alıkonup iktizâsına göre hareket olunmasını sevk itmekle pâdişâh hazretleri Arz Odası'nda Rûmili Kadıaskeri Ataullah Muhammed Efendi'ye bu ahvâli söyler.[11] Ol dahi, "gelmekle ne olur dahi a'lâ rikâb-ı humâyûnda bulunur bi'l-müşâfehe meşveretler olunur, Devlet-i aliyyeye enfa' nice hayırlı işler vucûde gelmesine sebeb-i vesîle olur" dimekle, mâh-ı mezbûr on beşinci Dû-şenbih gün vezîriazam kulları[12] ile içeriye getirilip mu'tâd-ı kadîm[13] üzere Şeyhulislâmlığa beyâz çuka kaplu semmûr erkân kürk giydirildi. Selefi Abdullah Efendi İstinye'de yalısında oturmak buyuruldu ve Anadolu Kādîaskeri Sahhâf-zâde Seyyid Mehmed Efendi dahi azl olup sâbıkā Anadolu sadrından munfasıl Bursevî Menteş-zâde Abdurrahim Efendi'ye Rûmili sadrı ve İstanbul kazâsından munfasıl Mirza-zâde Mehmed Efendi'ye Anadolu sadrı tevcîh-i inâyet buyuruldu. Mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Penç-şenbih gün Azak Kal'ası mühimmâtıyla memlû kapudanâ kalyonuyla yedi kıt'a mîrî kalyon tersâneden çıkıp Karadeniz'e gittiler ve yirmi yedinci Şenbih gün musâhib kara ağalardan Anber Mehmed Ağa kızlar ağası ve Toygun Abbas Ağa içhazînedâr nasb olunup ma'zûl Kızlar Ağası Süleymân Ağa'dan bin kîse akçe taleb olunmağın eşyâsın fürûht eyleyüp nakd-i ma'hûd

---

[1] Sekizincidir Ç: sekizidir YV
[2] Mekke-i mükerremeden ÇY
[3] Mustafa Molla Ç: -YV
[4] ihsân ÇY: -V
[5] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[6] girdi Ç: girip YV
[7] Dubro-venedik ÇY
[8] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[9] gelmesine ÇY
[10] ve -ÇY
[11] söyledikde ÇY
[12] kulları ÇY: -V
[13] kadîm ÇY: -V

edâ ve teslîm-i hazîne oluncaya değin ma'zûl Hazînedâr Asma Beşir Ağa ile ma'an İstanbul Hasbağçesi'nde vâki' Kozbekciler Ortası'na göz habsine konuldu.

Azl-i vezîriazam Süleyman Paşa ve Teveîh-i Mühr-i Vezâret

İbrahim Hoca Kapudan nâmına olan Kel Deli İbrahim Hoca mütevellid olduğu Siroz'dan İstanbul'a gelip balıkcılık ve kayıkcılık ve kalyonculuk ider ednâdan ednâ bir fürû-mâye bir adam iken pâdişâh hazretleri ekser tebdîllerde kayığına binip durûğ-ı bî-fürûğundan zabt idip elimden iş gelir fikr ü mülâhazasından mahfice yedine hatt-ı şerîf verip Girid'den Kalaylı Koz Ahmed Paşa'yı sadârete getürmeğe me'mûr eyledi ol dahi bâzergân şekilli bir Fransız şaytiyesine[14] tahta yükledüp vâkı'â varup getürüp[15] bundan sonra iltifâta makrûn olup kalyon verildi. Hadd-i zâtında bahtı müsâ'id adam olmağın her gelişde boş gelmedi. İbrahim Hoca ânınla şöhret ü şân buldu. Akdeniz keferesi kendüden hafv u haşyet üzere olup kapudan paşa olunca değin on beş kadar[16] harbî kalyon ve bin kadar[17] kefere Tersâne'ye[18] getürdi. Kapudan paşalar ve deryâ beğleri hased idüp çok sû'-i hâlin söylediler. Pâdişâh hazretleri aslâ[19] ısgâ[20] eylemeyüp[21] tarîkıyla ihrâz-ı rütbe iderek iryâle ve patrona ve kapudanâ ve en sonra kapudan paşa oldu İstanbul'un balyos kefereleri şunun ber-takrîb ile dünyâdan vücûdun kaldırabileydik deyü hîleye sâlik oldular her biri tebrîke varup buluşdu "krallarımızın sözüdür İsveç kralını vilâyetine getürmeğe boynuna el her birimiz mâl ve asker ile imdâd ve i'ânet ideriz ba'dehû edâ-yı hıdmet bu yüzden belki sadârete dahi nâ'il olursuz" deyü derd-mendi küllî belâya uğratdılar ve kendüyi Edirne'ye arz eyledi. Ben İsveç kralını ve bildiğim askeri yazup vilâyetine îsâl ideceğine dâmin olup başımı şart eyledi. Gelen kâğıdın vezîriazam pâdişâha[22] arz-ı inhâ[23] itmeğle Edirne'ye gelmesine fermân gönderildi. Ve mâh-ı Safer'in[24] sekizinci Dü-şenbih gün Edirne'ye gelüp vezîriazam vesâtatıyla pâdişâha buluşdu.[25] "Ben[26] paşalardan ve kapukulundan[27] kimesneyi[28] istemem yirmi bin kalyoncu yazdım anlar ile İsveç kralını alup[29] getürürüm

---

[14] kalyonuna ÇY
[15] getürdü ve ÇY
[16] mikdârı ÇY
[17] mikdârı ÇY
[18] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[19] aslâ ÇY: -V
[20] iltifât Ç: ısgâ YV
[21] etmeyüp Ç: eylemeyüp YV
[22] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerine ÇY: âlî-cenâb hazretlerin -V
[23] inhâ ÇY: -V
[24] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[25] pâye-i serîr-i sa'âdet-masîre yüz sürüp ÇY
[26] ben -ÇY
[27] kullarından ÇY
[28] bir ferd-i ehâd Ç: bir ferd-i vâhid Y: kimesneyi V

düşmenden[30] ferd-i vâhid önüme gelüp mümâna'at idemez selâmet-birle vilâyetine ulaşdırırım"[31] didi, kürk giydirilüp konağına gitdi ve matlûbu üzere meşveret içün Fransız ve İngilis balyosları bi-nefsihî kendüler ve gayrıların tercümânları Edirne'ye getirildi ve İsveç kralıyla Moskov çarının vekîlleri ve mukaddem gelen Leh cumhûrunun elçisi ve İstanbul'dan gelen balyoslar bir yere gelüp bir hayırlı sulh ü salâh[32] bağlamak üzere taraf-ı pâdişâhîden[33] istîzân olunmağın Yedikulle'de mahbûs Moskov vekîllerinin cerâyimleri afv olundu[34] cümle tevâbi'leriyle mu'azzez Edirne'ye getürmeğe Kapucubaşı Tazıcı Yusuf Ağa irsâl olundu. Vezîriazam Süleyman Paşa sâde dil bir hafifce adam olmağın adem-i tekayyüdünden nâşî bu işin[35] racûlü değildir deyü mâh-ı Rebî'u'l-evvel'in sekizinci Salı gün Kapucular Kethudâsı Frenk Osman Ağa taraf-ı pâdişâhîden hatt-ı humâyûnla[36] varup mühr-i şerîfi alup yed-i humâyûna getürüp teslîm ve der-akab emr-i pâdişâhî ile Hâssa Haseki Cellâd Kara Mustafa Kapudan Kel Deli İbrahim Hoca Hâs Oda Köşkü'ne getürüp müsâfir odasında kel başında olan kokmuş fes üzere burmalı gemici sarığını cayır cayır kopararak çıkarup bed-râyiha-i kerîhe odayı kaplayup avuç avuç ûd-ı[37] anber yakmakla güçle zâ'il eylediler ve başına kavuk üzere sarık sarup huzûr-ı humâyûna[38] götürdüler.[39] Yed-i humâyûndan mühr-i şerîf kendüye teslîm[40] ve mu'tâd-ı kadîm[41] üzere kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire giydirilüp âlây ile sarayına nüzûlünde sadrdan ma'zûl Süleyman Paşa ile müsâdefe ve mu'ânakadan sonra kapudanlığa serâserli kürk giydirüp Karadeniz'e me'mûr ve Azak Kal'ası'nın kusûr kalan ta'mîr ü termîm ve tekmîlin tenbîh idüp İstanbul'a yolladı. Mâh-ı mezbûrun on ikinci Şenbih gün Sultan Selîm Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı cihan-penâh[42] hazretleri du'âda hâzır bulundular ve[43] ol mahalde müjdeci Hacı Mehmed gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şâm-ı şerîfe[44] vusûllerin ve bu sene-i mübârekede Mekke ve Medîne'nin gâyet[45] ucuzluğun ve eşkıyâ-yı Urbândan ferd-i

---

[29] alup Ç: -YV
[30] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V
[31] îsâl iderim ÇY
[32] ü salâh ÇY: -V
[33] pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretlerinden ÇY: kişver-güşâ hazretlerin -V
[34] olup Ç: olundu YV
[35] işlerin ÇY
[36] humâyûn-ı şevket-makrûn ile ÇY: şevket-makrûn -V
[37] ûd ÇY: -V
[38] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[39] getürdüler ÇY
[40] teslîm ÇY: -V
[41] kadîm ÇY: -V
[42] cihân-penâh ÇY: -V
[43] ve -ÇY
[44] dârü's-selâma ÇY
[45] gâyet ÇY: -V

vâhid bir dürlü[46] baş göstermediğin haber virüp yamağıyla ma'an[47] kaftân giydiler.[48] Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Dü-şenbih gün İstanbul'dan Moskov vekîlleri Edirne'ye gelüp dâhil oldu.

Azl-i Vezîriazam[49] Kel Deli İbrahim Hoca ve
Tevcîh-i mühr-i[50] vezâret Dâmâd Fâzıl Ali Paşa

Vezîriazam nâmına olan Kel Deli İbrahim Hoca evvelâ sadra geldikde "bekârım hava soğuk dadıcıklardan hazz iderim" deyü ba'zı a'yân-ı kibâra remz itmekle etrâfdan câriyecikler yürüdü ve sefer-i zafer-rehber[51] tarafların bırakup zevke[52] başladı ve sarayında çiçekler dikmeğe meşgül olup silahdâr paşayı kıskanmağla "ziyâretime geldüği gibi kayıkcılıkdan berü uğur tutup belimdeki taşıdığım şu iki karış pinyâli karnına sokarım ne olmalı ise olsun" didüğin kethudâsı olan sâbıkā Tersâne-i âmire[53] Emîni[54] Kapucubaşı Hacı Hüseyin Ağa haber virmekle, ihtirâz üzere olup pâdişâha "şu herîfi getürüp dîn ü devleti kayırır deyü vezîriazam eyledik devlet kabzından[55] bî-haber on beş yirmi odalık peydâ idüp çiçekci olmuş bana da sana da sû'-i kasdı mukarrer yarın bütün a'yân-ı devleti ve İsveç kralını ve balyosları ziyâfet ve meşveret bahânesiyle Demürtaş'a da'vet ve beni de ve İsveç kralını da öldürecekdir beni sen öldür gitmem" didi. Vezîriazam saraya getürdüp "ahvâl-i düşmen-i bî-dîn[56] neye müncerr oldu buyurdukda yeniçeri ocağın kendüme uydurdum yeniçeri ağasıyla yek-dil ve[57] yek-cihet oldum yarın büyük müşâveredir Moskov vekîlleri dil-hâhımız üzere sulha[58] yaturlar ise hoş ve illâ vaktidir üzerlerine sefere kalkarız" diyücek izin verüp gitdi. Lâkin yeniçeriyi kendüme uydurdum didüğine pâdişâh-ı âlî[59] hazretleri münkabız olup ve Devlet-i aliyyeye muhill nice ba'zı evzâ' ve nâ-hemvârı zuhûrundan dahi ihânetini hiss itmekle azl ve katli fikrinde oldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Pazar gün vezîriazam ve[60] vüzerâ ve şeyhulislâmı ve kadıaskerleri ve ocak ağalarını ve İstanbul'dan gelen balyosları Demürtaş sahrâsında vaz' olunan haymelere

---

[46] bir dürlü ÇY: -V
[47] ma'an ÇY: -V
[48] ve +ÇY: -V
[49] vezîriazam ÇY: -V
[50] mühr ÇY: -V
[51] zafer-rehber ÇY: -V
[52] zevk-i safâya ÇY: safâ -V
[53] âmire ÇY: -V
[54] emîni -ÇY
[55] fenninden ÇY
[56] bî-dîn ÇY: -V
[57] ve ÇY: -V
[58] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[59] âlî ÇY: -V
[60] ve ÇY: -V

da'vet ve ziyâfet eyleyüp İsveç kralına dahi Re'îs Efendi'yi ve sonra Fransız balyosunu gönderüp da'vet eyledi. Lâkin kendüye "vezîriazam bir deli âdemdir vardığın gibi seni tabancalı ile uracakdır" dimeleriyle temârüz idüp gelmedi. Ve meşveret fesh olup bir netîce vücûd bulmadığından pâdişâh-ı âlî-cenâb[61] hazretleri hicâbda kalup vezîriazama gadab eyledi ve mâh-ı mezbûrun otuzuncu Çehâr-şenbih gün Saray-ı humâyûna da'vet ve Demür Kapu'dan içerüye girdikde yanına getürtmeyüp Cihân-nümâ altında vâkı' Hâs Oda'da miftâh ağası hücresine getürülüp anda habs olundu ve Silahdâr Bico Yusuf Ağa yediyle mühr-i humâyûn alındıkdan sonra Kapu Arası'na götürülüp[62] habse uruldu[63] ve ahşamisi Hâssa Haseki Cellâd Kara Mustafa'ya teslîm ve Hâs Bağçe'den Tunca[64] kenârında Daltaban Köprüsü kurbüne ihzâr idüp "ni'met kadrini bilmeyen hâyin bir murdâr kayıkcı iken seni bu sadra getüren pâdişâha[65] sû'-i kasd eyledin kâfir" diyerek başına birkaç yumruk urup boğdu ve meyyitin Tunca kenârında bir devrilmiş ağaç kökü çukuruna sokup üzerine toprak çeküp nâ-bedîd eyledi. Bu takdîrce yirmi iki gün vezîriazam (309 a) oldu. Mühr-i humâyûn Vezîr-i sânî Dâmad Paşa bin Fazıl Ali Paşa'ya virilüp mu'tâd-ı kadîm[66] üzere Hâs Oda Köşkü'nde huzûr-ı humâyûnda kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire[67] ilbâs buyuruldu.[68] Çünki İsveç kralı gitmede te'annüd ider bir uğuntu olup tavassut idecek balyoslar ve tercümânlar Edirne'de durmayup İstanbul'a gitmeleri fermân buyuruldu ve Kapucubaşı Uzun Yusuf Ağa yine çavuşbaşı olup selefi Türk Ahmed Ağa Mağnisa'ya nefy olundu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhir'in sekizinci Penç-şenbih günü ki, ibtidâ-yı Rûz-ı hızırdır, kapudan Sadr-ı sâbık Abaza Süleyman Paşa başterde ile yirmi iki kıt'a çekdiri ve otuz kıt'a fırkate ve otuz kıt'a kancabaş ile Tersâne'den[69] çıkup mu'tâd-ı kadîm[70] üzere Yalı Köşkü önünde şenlik idüp Beşiktaş'a ve[71] eğlenmeyüp Karadeniz'e revân oldu ve sâbıkâ sipâhîler ağalığından ma'zûl Kara Osman Ağa yine sipâhîler ağası,[72] selefi Süleyman Bey büyük mîrahûr ve Rikâbdâr Çerkes Ahmed Ağa küçük mîr-âhûr nasb olundu. Vüzerâdan Sinob Kal'ası'nda mahbûs Aşcı Abdurrahman Paşa ile Limni Kal'ası'nda mahbûs Aşcı İbrahim Paşa'nın cerâyimleri afv ve yine vezâretleri ibkâ buyurulup Abdurrahman Paşa'ya Van

---

[61] âlî-cenâb ÇY: -V
[62] getürülüp ÇY
[63] virildi ÇY
[64] Tunca'nın ÇY
[65] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerine Ç: pâdişâh-ı âlî hazretlerine Y: pâdişâha V
[66] kadîm ÇY: -V
[67] fâhire ÇY: -V
[68] olundu ÇY
[69] Tersâne-i âmireden ÇY: âmire -V
[70] kadîm ÇY: -V
[71] andan dahi +ÇY: -V

eyâleti ve İbrahim Paşa'ya Sayda-Berut sancağı tevcîh ü inâyet[73] olundu ve Sayda-Berut'dan ma'zûl Vezîr Helvacı Yusuf Paşa İstanbul[74] kāimmakāmı nasb olup selefi Vezîr Kirli Ahmed Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[75] olundu ve Yusuf Paşa gelinceye değin yine Ahmed Paşa hıdmet-i kāimmakāmîde olmak buyuruldu. Ve Rakka Beylerbeyisi Sadr-ı sâbık Dâmad-ı şehriyârî[76] Moralı Hasan Paşa'nın mat'ûnen fevti haberi gelmeğin, eyâlet-i mahlule Haleb Beylerbeyisi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Haleb Sakız muhâfazasında olan Vezîr Köse Halil Paşa'ya tevcîh ü inâyet[77] buyuruldu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Pazar gün Sekbânbaşı Arnavud Hacı Deli Bekir Ağa İstanbul'dan gelüp yeniçeri ağası nasb olup selefi Dalyarak Koca Mustafa Ağa Malkara'ya nefy olundu. Kul Kethudâsı Hasan Ağa sekbânbaşı ve Zağarcı Ahmed Ağa kul kethudâsı ve Seksoncu Mehmed Ağa zağarcı ve Turnacı Hasan Ağa seksoncu ve Muhzır Hüseyin Ağa turnacı nasb olundular. Ve evâhir-i şehr-i mezbûrda baş kapucubaşılık rütbesiyle mîr-i alem olan Şâhîn Mustafa Ağa Hafsa menzilinde fevt olup yerine Hâssa Çukadâr İsmail Ağa nasb olundu. Mâh-ı Cemâziye'l-evvel'in gurresi Cum'a gün nakîbü'l-eşrâf Uşşâkī-zâde Mehmed Efendi'ye İstanbul kazâsı zamîme ve inâyet buyuruldu ve on altıncı Şenbih gün Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Topal Yusuf Paşa mükemmel, müsellâh[78] kapusu ve eyâleti askeriyle Edirne'ye dâhil ve vâsıl olup[79] ve[80] âlây ile geçüp huzûr-ı humâyûnda serâserli kürk giydi akabince Mısır askeri geçüp beğleri kaftân giydi ve on sekizinci Dü-şenbih gün Haleb Beylerbeyisi Vezîr Köse Halil Paşa dahi Edirne'ye gelüp dâhil oldu ve yirmi dördüncü Pazar gün Dâmad Mehmed Efendi'ye bir tuğ ile Arnavud ve İskenderiyye sancağı tevcîh ü inâyet[81] buyuruldu yerine ikinci def'a başdefterdârlık Tımışvar'dan ma'zûl Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya inâyet olundu. Ve yirmi yedinci Çehâr-şenbih gün Mısır hazînesi gelüp Hattât Mustafa Bey yedinden dâhil-i Hazîne-i âmire oldu. Şehr-i Edirne'de Devlet-i aliyyede[82] Moskov çarı beyninde on bir madde üzerine mün'akid olan mevâdd-ı sulh ü salâh[83] sûretidir. Mâh-ı Cemâziye'l-âhir'in ikinci Pazar gün istişâre içün dîvân-ı

---

[72] olup +ÇY: -V
[73] ü inâyet ÇY: -V
[74] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[75] ve irsâl ÇY: -V
[76] şehriyârî ÇY: -V
[77] ü inâyet ÇY: -V
[78] müsellâh ÇY: -V
[79] ve vâsıl olup ÇY: -V
[80] ve -ÇY
[81] ü inâyet ÇY: -V
[82] aliyye-i dâ'imü'l-karârda ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[83] ü salâh ÇY: -V

sadr-ı âlîye bi'l-cümle erbâb-ı müşâvere cem' olup[84] ve Moskov tarafından rehîn olan vekîl-i mesfûrlar dahi ihzâr olunup vezîriazam, "işte askerimiz yürüdü Moskov çarının üzerine seferimiz mukarrer oldu.[85] Dahi nice bir sulha[86] yatmayup hîle vü hud'a ve inâd u muhâlefet idersiz[87] dil-hâhımız üzere ya sulh olun ya bunda durmayup mekânınız olan Yedikule'ye gidin ayağımız[88] üzengide hareket üzereyiz"[89] buyurdukda rehn-i mesfûrların mürâca'at ve hâhişleri üzere mukaddemâ olan sulhdan[90] izdiyâd taraf-ı Devlet-i aliyyeye bir meşhûr ve ma'rûf memlaha[91] virmek üzere sulha[92] tâlib ve râgıb olmalarıyla Re'isü'l-küttab Abdülkerim Efendi'yle refîkı[93] Nişancı İbrahim Ağa, re'is efendiyle hânesinde mükâleme ve müsâleme-i[94] sulha[95] me'mûr ve[96] Moskov[97] vekîller[98] ile bir yere gelüp iki tarafın rızâsıyla[99] bu minvâl üzere sulha[100] faysal verildi.

Sûret-i temessük

Târîh-i Hicret-i Nebeviyye alâ muhâcetihâ ekmelü't-tahiyyeden bin yüz yirmi üç Cemâziye'l-âhirinin altıncı gününde Nehr-i Prut kenârında asâkir-i ehl-i[101] islâm Moskov çarı ile mukātele idüp ve بعون الله تعالى çar-ı müşârun-ileyhi cümle askeri[102] ile tazyîk ve pây-mâl[103] eylediklerinde Moskov çarı musâlahaya mürâca'at idüp Devlet-i aliyye tarafından dahi müsâ'ade-i aliyye[104] olunmağla ol vakitde sulh ü salâhın kuyûd u şurûtu söyleşildikde Azak Kal'ası nice alınmış ise ke'l-evvel arâzî vesâ'ir ni'amâtıyla Devlet-i aliyye[105] tarafına[106] teslîm oluna ve Taygan ve Kamanka ve Samar suyu damağında Yeni Kal'ası külliyyet ile hedm oluna ve Kamanka'nın içinde olan top ve cebehânesi

---

[84] olup ÇY: -V
[85] nın üzerine... oldu -ÇY
[86] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[87] iderse ÇY
[88] ayaklarımız ÇY
[89] üzereleriz ÇY
[90] sulh ü salâhdan ÇY: ü salâh -V
[91] memleket Ç: -Y
[92] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[93] refîkı Ç: -YV
[94] ve müsâleme ÇY: -V
[95] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[96] ve -ÇY
[97] Moskov ÇY: -V
[98] vekilleri ÇY
[99] rızâlarıyla ÇY
[100] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[101] ehl ÇY: -V
[102] asâkiri ÇY
[103] ve pây-mâl ÇY: -V
[104] aliyye Ç
[105] aliyye-i dâ'imü'l-karâr ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[106] ve +Ç: -YV

bi'l-külliyye Devlet-i aliyye tarafına teslîm oluna ve fî-mâ-ba'de mahall-i merkûmda tarafeynden kal'a binâ olunmaya ve Lehlüye tâbi' olan Barabaş ve Potkal'a ve Kırım Hân'ı tarafına tâbi' olan Kazaklara çar-ı merkûm tarafından min-ba'd müdâhale olunmaya öteden berü nice ise bütün ol yerlerden el çeke ve ba'de'l-yevm karadan memâlik-i mahrûsaya ticâret ile gelüp giden bâzergânlarından mâ'adâ elçi nâmında kimesne meks-i[107] ikâmet eylemeyüp ve bundan akdem ve hâlâ olan müslimân esîrleri ne mikdâr ise girü Devlet-i aliyye tarafına redd ü[108] teslîm oluna ve İsveç kralı Devlet-i aliyyenin zîr-i cenâh-ı inâyetine ilticâ itmekle ba'de'l-yevm İsveç kralının kendü memleketine emn ü selâmet ile kimesne kat'â taraflarından mümâna'at ve ta'arruz olunmayup mâ-beynlerinde tevfîk ü ittihâd ve rızâ bulunur ise müsâlaha eyleyeler deyü akd-i şurût ve kuyûd olunmuş iken Azak Kal'ası'nın Devlet-i aliyye cânibine[109] teslîminde ve Taygan'ın hedminde şart-ı musâlahaya mugâyir, te'hîr ü ta'vîk olunup ve bundan mâ'adâ şurût-ı musâlahadan ba'zı mevâdd dahi Çar-ı mezkûr[110] tarafından icrâ ve kuyûd ve uhûd ve[111] ibkâ olunmadığından bin yüz yirmi dört senesinde yine Moskov üzerine sefer-i humâyûn[112] lâzım geldikde bundan akdem Moskov çarının murahhasları ve mevâdd-ı sulh ü salâh[113] tekmîl oluncaya değin rehn olan kıdvetey-yi a'yâni'l-milletihi'l-mesîhiyye Baron Kançilar Petro Şafron ve Şeremet oğlunun oğlu Ceneral Mihael veled-i Peros Âsitâne-i sa'âdetde mukîm olan[114] İngiltere ve Nederlande elçilerine ve mûmâ-ileyhimâ elçiler dahi tevassut idüp sulh ü salâh ahvâli mükâleme ve müsâleme[115] olunur iken çar-ı müşârun-ileyh tarafından Azak Kal'ası'nın Devlet-i aliyye tarafına teslîm ve Taygan Kal'ası'nın hedm olunduğunun haberi gelüp ve sulhun[116] istikrârına mâni' olan avârız dahi çar tarafından def' olunmak üzere söyleşilüp ve bin yüz yirmi dört senesi Rebî'u'l-evveli'nin[117] onuncu gününden Vezîriazam-ı sâbık Yusuf Paşa zamânında musâlaha ahvâli tekrâr karâr buldukdan sonra, ol vakitde dahi tarafeynden alınup ve virilüp ve el-yevm iki cânibde mahfûz olan temessüklerde mastûr ve mezkûr olduğu üzere yedi madde üzerine akd-i şerâyit ve[118]

---

[107] meks Y: -ÇV
[108] redd ü ÇY: -V
[109] tarafına ÇY
[110] mezkûr ÇY: -V
[111] ve -Ç
[112] humâyûn ÇY: -V
[113] ü salâh ÇY: -V
[114] olan ÇY: -V
[115] ve müsâleme ÇY: -V
[116] sulh ü salâhın ÇY: ü salâh -V
[117] âhirinin ÇY
[118] ve ÇY: -V

musâlaha olunup ve ol[119] yedi maddenin birincisinde Moskov çarı Leh içinde berü tarafda olan askerini ol zamânda alınup virülen temessüklerin târîhinden otuz güne değin ve yine Leh içinde öte tarafında olan askerin üç aya değin Leh memleketinden taşra çeke ve Moskov askerinden Leh içinde kimse kalmaya ve Lehlünün umûruna karışmaya ve bir dürlü bahâne ile askerini bundan sonra Leh memleketine göndermeyüp Leh memleketinden külliyyet ile el çeke deyü münderic ve mukayyed iken çar-ı müşârun-ileyh bu şurûta ri'âyet itmeyüp ve askerini müddet-i mezbûrede Leh memleketinden ihrâc eylemeyüp Leh memleketi içinde ceste ceste Moskov askerin olduğunu Kırım Hân'ı ve Bender muhâfızı arz u[120] i'lâm ve serhadd-i mansûre ricâlinden ve[121] Âsitâne-i sa'âdete gelüp giden mevsûku'l-kelâm kimesneler ihbâr eylediklerinden mâ'adâ taraf-ı Devlet-i aliyyeden[122] Küçük Mîrahûr Ahmed Bey dahi bu husûsu istiksâ içün Leh memleketi içine gönderilüp ve mahalline varup geldikde Leh'in a'yânı dahi memleketimiz içinde el-yevm taraf taraf Moskov askeri[123] olduğu mukarrerdir deyü bi'l-müşâfehe haber verdiklerin takrîr idüp bâ-husûs çar-ı müşârun-ileyh müddet-i mezbûre içinde askeriyle Leh içinden İsveç Pomeranyasına geçüp ve hîn-i avdetinde elbette Leh içinden mürûra muhtâc olmağla sulha[124] mugāyir hareketi vâzıh ve zâhir olmağın[125] tekrâr sefer tedârüki görilüp ve niyyet-i cihâd ile Edirne'ye gelinüp evvel-bahârda[126] hareket musammam iken murahhas rehnler Der-i devlet-medâra def'a be-def'a arz-ı hâller gönderüp şerâyit-i sulha[127] mugāyir vâkı' olan mâcerâdan isti'fâ ve mevâdd-ı sulha[128] gereği gibi istikrâr ve istihkâm verilmek üzere mükâlemeye ruhsat recâ etmeleri ile شفقة على خلق الله mesfûrân rehnler İstanbul'dan Edirne'ye getürilüp ve konak ta'yîn olup[129] ve me'kûlât ve meşrûbâtı kemâ fi'l-evvel görilüp ve Devlet-i aliyye tarafından dahi Re'îsü'l-küttâb Abdülkerim Efendi mükâlemeye me'mûr olmağın kendü hânesine birkaç meclis Moskov vekîlleri gelüp ve musâlaha ahvâli mükâleme olundukda mukaddemâ Nehr-i Prut kenârında olan umûr-ı[130] musâlahanın ba'zı şurûtı maddeye esâs kılınup ve Yusuf Paşa temessükünde olan mevâddan tebdîl ve tağyîr iktizâ itmeyen birkaç madde alâ-hâlihî kalup ve ba'zı mevâdda dahi zamm u ilhâk ve

[119] evvel Ç: ol YV
[120] arz u ÇY: -V
[121] ve -ÇY
[122] aliyye-i dâ'imü'l-karârdan ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[123] askerleri ÇY
[124] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[125] olmağla ÇY
[126] bahâr-ı hüceste-âsârda ÇY: hüceste-âsâr -V
[127] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[128] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[129] olup ÇY: -V

mahv ve isbât ile sûret-i müstahsineye ifrâğ olunup ve dört madde dahi cedîden akd ve min-haysü'l-mecmû' on bir madde üzerine akd-i şerâyit sulh ü salâh[131] olunmuşdur ki, zikr olunur;

Birinci madde: Moskov çarı Leh içinden askerini târîh-i temessükden iki aya değin ihrâc eyleye. Leh içinde Moskov askerinden kimesne[132] kalmaya ve bu mevâddın imzâsından evvel yâhûd sonra asker-i mesfûrun ulûfesini ben kat' etdim, benim askerim değildir deyü kalmalarına illet bahâne itmeyüp elbette iki aya değin Leh içinden ihrâc eyleye ve Lehlünün umûruna[133] karışmaya ve bir dürlü bahâne ile askerini bundan sonra Leh[134] memleketine göndermeyüp, Leh memleketinden külliyyet ile el çeke ve Pomeranya'ya imdâd etmek tarîkıyla dahi Leh'den ve Leh'e müte'allik toprakdan geçmeye ve Moskov çarı ve askeri Pomeranya'dan avdet etmek istedikde ancak bir def'a cümlesi Leh hududunun öte kenârından Moskov memleketine geçüp ve bir dahi Leh içinden Pomeranya'ya geçmeye lâkin İsveç kralı yâhûd askeri Leh içine[135] girüp ve Lehlüyü Moskovlunun aleyhine tahrîk ve idlâl ider ise ve Lehlü dahi[136] İsveç kralı ile ittifâk üzere olup bu vech üzere düşmenlerin cenge kasdları zâhir ve müte'ayyen olduğu birle, Moskov askeri Leh memleketine girmek ve düşmenlerinin üzerine adâvetin icrâ etmek câ'iz ola ve bu husûsu Devlet-i aliyye nakz-ı ahde haml eylemeye ve bu zikr olunan sebeb ile İsveç kralı ile Moskov çarı beyninde Leh memleketinde muhârebe vâkı' olur ise ba'de'l-muhârebe İsveç kralı askeri ile Leh memleketinden çıkup gitdikde Moskov çarı dahi Leh memleketinde tevakkuf etmeyüp bütün askeri ile çıkup gide ve bir tarîkıyla Leh memleketinde Moskov askerinden kimse kalmaya ve İsveç kralı Devlet-i aliyyenin i'âneti ve dostluğu ile Leh memleketi içinden murûr u ubûr[137] ider iken bu bahâne ile Moskov çarı yâhûd[138] askeri[139] Leh içine girmeye.

İkinci madde: İsveç kralını Devlet-i aliyye her ne zamânda ve her ne yoldan göndermek murâd ider ise göndere, müddet ve yol ta'yîn olunmaya ve eğer kral-ı müşârun-ileyhi dahi[140] Devlet-i aliyye Moskov memleketi içinden gönderirse vilâyetine

---

[130] umûr ÇY: -V
[131] ü salâh ÇY: -V
[132] bir dâne ferd-i vâhid ÇY
[133] bir dürlü +ÇY: -V
[134] Lehlünün ÇY
[135] içerüsüne ÇY
[136] dahi ÇY: -V
[137] u ubûr Y: -V
[138] ve ÇY
[139] bir dürlü +ÇY: -V
[140] dahi ÇY: -V

varup vâsıl u dâhil oluncaya değin eğer kendüsü ve eğer askerinden ve eğer Devlet-i aliyye tarafından yanına koşulan askerden Moskovluya ve Moskov memleketlerine âşikâre ve gizlü bir dürlü zarar u ziyân vâkı' olmaya ve kezâlik İsveç kralı giderken vilâyetine varup dâhil[141] oluncaya değin kral-ı müşârun-ileyh[142] ve askerine[143] ve dahi[144] yanına ta'yîn (309 b) olunan Devlet-i aliyye askerine Moskov çarı tarafından ve Moskovludan veyâ müşârun-ileyhe tâbi' olanlardan gizlü ve âşikâre bir dürlü zarar u ziyân irişmeye emîn ü sâlim[145] gideler ve kezâlik İsveç kralı vilâyetine varup vâsıl oldukdan sonra öteden Devlet-i aliyye askeri dönüp gelürken dahi Moskovludan ve Moskov çarına tâbi' olanlardan eğer gizlü ve eğer âşikâre bir dürlü zarar-ı ziyân irişmeyüp emîn ü sâlim geleler.

Üçüncü madde: Özü Suyu'nun öte tarafından olan Kazaklar memleketleri ile ve kal'aları ile Moskov çarının tarafından olmağla yine ke'l-evvel tasarrufunda[146] kala. Çar-ı müşârun-ileyhin taht-ı hükûmetinde ola ve bunların mâ'adâsına Özü Suyu'nun berü tarafından Moskov çarı el çeke ve[147] nehr-i mezbûrun berü tarafında olan Kiyev Kal'ası ve âna tâbi' olan palankalar Kiyev Kal'ası'nın kadîmî sınurları ile merhûm ve mağfûrun-leh[148] Sultân Mehmed Hân hazretleri zamânında tahdîd olunduğu üzere çar-ı müşârun-ileyhin taht-ı hükûmetinde ola ve bunların mâ'adâsından Özü Suyu'nun berü tarafından Moskov çarı el çeke ve nehr-i mezbûrun berü yakasına ittisâli olan Sineçe nâm cezîreden dahi Moskov çarı el çeke ve Moskov çarı tarafında kalan Kazak tâ'ifesi âşikâre ve gizlü Kırım tarafına ve sâ'ir Devlet-i aliyyeye tâbi' olan bilâd-ı islâmiyye ahâlîsine sulh ü salâha mugâyir bir dürlü îsâl ü hasâret eylemeyüp ve zarar u ziyân irişdirmeyeler ve eğer hilâf-ı sulh ü salâh hareketleri olur ise Moskov çarı, anlar Moskovlu değildir Kazak tâ'ifesidir deyü bahâne itmeyüp haklarından[149] gele ve bu makûle te'addîlerin def' eyleye ve kezâlik Tatar tâ'ifesi ve[150] Devlet-i aliyye tarafından olan Kazaklar dahi Moskovluya Moskov tarafında kalan[151] Kazaklara hilâf-ı sulh ü salâh bir dürlü zarar u ziyân irişdirmeyüp sulh ü salâha mugâyir hareketleri olur ise Devlet-i aliyyeden haklarından geline.

---

[141] vâsıl ÇY
[142] dahi +ÇY: -V
[143] askerlerine ÇY
[144] dahi ÇY: -V
[145] sâlimce ÇY
[146] tasarruflarında ÇY
[147] Çar-ı... çeke ve -ÇY
[148] leh -ÇY
[149] hakkından ÇY
[150] ve ÇY: -V
[151] olan ÇY

Dördüncü madde: Azak Kal'ası Devlet-i aliyyenin sınuru ucunda ve Çerkes Kirman Kal'ası dahi Moskov çarının sınuru ucunda vâki' serhad kal'aları olup bu iki kal'aların beyninde kal'a ihdâsı ihtidâle bâ'is ve vaz'-ı fâsid olmağla zikr olunan kal'aların mâbeyninde iki tarafdan dahi kal'a yapılmaya ve mukaddemâ Azak Kal'ası'nın Devlet-i aliyyeye teslîmi ve Taygan'ın hedmi esnâsında mühimmât vaz'ı içün Çerkes Kirman Kal'ası'yla Azak Kal'a beyninde Çerkes Kirman toprağı üzerine ihdâs olunan kal'a ve kal'a misillü binâ dört aya değin hedm oluna deyü Yusuf Paşa temessükünde şart olunmağla eğer şimdiye değin bu şart külliyyet ile icrâ olunmamış ise bilâ-te'hîr külliyyet ile icrâ oluna. Lâkin Azak Kal'ası Moskov çarının zabtında iken kal'-i mezbûrenin mukābilinde Ten Suyu'nun karşı kenârında çar tarafından bir kal'a binâ olunup ba'dehû Azak Kal'ası Devlet-i aliyye tarafına redd ü teslîm olunacağı vakitlerde ol kal'a hedm olunmuş, zikr olunan kal'a-i mehdûme yerinin Azak Kal'ası'yla beyninde Ten Suyu'ndan gayrı fâsılası olmayup Azak Kal'ası'na tâbi' olan kal'alardan olmağla Devlet-i aliyye ol kal'anın yerine kal'a yapmak murâd ider ise binâ oluna.

Beşinci madde: Azak Kal'ası nice alınmış ise kemâ fi'l-evvel arâzî ve sâ'ir tetimmâtıyla teslîm oluna deyü vâkı' olan musâlaha temessükünde mestûr olup kal'a-i mezbûre Moskov tarafından alındığı zamânda içinde altmış tuç topları var iken kal'a-i mezbûre bu def'a Devlet-i aliyye tarafına teslîm olundukda tuç toplar kal'a-i mezbûrede alıkonulmayup yerine demir toplar kalmağla zikr olunan altmış tuç toplar[152] zuhûra getürülüp Devlet-i aliyye tarafına i'âde olunmağıçün çar-ı müşârun-ileyh tarafından kemâl-i dikkat ve ihtimâm ile teftîş ve tefahhus olunup ve hâzır bulunan toplar bilâ-tereddüd Çar-ı Moskov[153] tarafından Devlet-i aliyyeye teslîm oluna ve hâzır bulunmayanların kıymet-i misilleri taraf-ı Devlet-i aliyyeye redd[154] oluna ve sâlifü'z-zikr topların aynı veyâhûd kıymet-i misilleri verildikde tuç topların yerine kalan demir toplar Moskov çarı tarafına verile.

Altıncı madde: Boğdan hudûdunda vâkı' olan musâlaha akabinde Moskovun Kamanka Kal'ası ve Samar dimâğında olan Yeni Kal'ası hedm olunup ve fî-mâ-ba'dehum yerine tarafeynden kal'a binâ olunmamak şart olunmağla yine ol şarta ri'âyet olunup iki tarafdan dahi ol mahallerde kal'a binâ olunmaya.

Yedinci madde: Erel ile Samar Suyu'nun Nehr-i Özi'ye karışdığı mahalden zikr olunan suların rast ortasıyla başlarına varınca hudûd kat' olunup Samar tarafı Devlet-i

[152] kal'a-i mezbûrede... toplar -ÇY
[153] Moskov ÇY: -V

aliyyenin zîr-i hükûmetinde ola ve ol yerlerde Devlet-i aliyye tarafından kal'a ve hisâr ve palanka binâ olunmaya ve Erdel tarafı Moskov çarının zîr-i hükûmetinde ola ve kezâlik çar tarafından dahi ol yerlerde müceddeden kal'a ve palanka ve hisâr[155] binâ olunmaya ve mukaddemâ Nehr-i Prut kenârında Devlet-i aliyye ile Moskov çarı beyninde akd olunan sulhda Azak Kal'ası nice alınmış ise ke'l-evvel arâzî ve sâ'ir edevât[156] tetimmâtıyla taraf-ı Devlet-i aliyyeye[157] teslîm oluna deyü mastûr olmağla zikr olunan Erdel ve Samar sularının başlarından Ten suyuna varınca mâbeyninde olan arâzî Azak Kal'ası Moskov eline girmezden evvel Devlet-i aliyyenin zabtında iken ne vechile hudûd ve ne tarafdan tasarruf oluna gelmiş ise hâlet-i kadîmesi üzere kala. Ancak ol yerlerde kal'a ve palanka var ise hâliyâ her kimin zabtında bulunur ise evvelki hâl üzere ânın zabtında kala. Moriş yanlarında olan yurdları alâ-hâlihî hâlî kala.

Sekizinci madde: Moskov çarına tâbi' gerek Moskov ve gerek Kazak ve gayrılar Azak ve Kırım ve sâ'ir serhadd-i islâmiyye re'âyâsına bir dürlü te'addi ve tecâvüz itmeyüp ve esîr almayup ve davar sürmeyeler ve gizlü ve âşikâre bir ferde zarar u gezend irişdirmeyüp ve bu makûle şekâvet ve tecâvüzden ve bir dürlü te'addîden muhkem men' ü def'[158] olunalar. Şerâ'it-i sulha[159] mugāyir evzâ' ve etvârları zâhir oldukda âşikâre muhkem haklarından geline Devlet-i aliyye tarafından dahi Kırım hânlarına ve kağılgay ve nûreddînlerine ve gayrı sultânlara ve tavâyif-i Tatara ve sâ'ir serhad hâkimleri ve zâbitlerine tenbîh oluna ki ânlardan dahi Moskov çarının re'âyâsına ve memleketlerine az çok asker ile varılmayup ve te'addî ve tecâvüz eylemeyüp ve esîr almayup ve davarların sürmeyüp ve gizlü ve âşikâre zarar u ziyân irişdirmeyeler ve bir dürlü rencîde ve remîde eylemeyeler ve bu makûle sulh ü salâha mugāyir bir[160] işde güçde[161] bulunanlar haberi alındıkda himâye olunmayup cürmlerine göre muktezâ-yı adl ve şer' üzere haklarından geline ve tarafeynden gasb olunan her ne ise buldurulup sâhiblerine redd oluna ve tarafeynden bu makûle te'addiyât hasebiyle nizâ' vaki' oldukda Kırım hânları ve serasker olan sultânlar ve tarafeynin serhadd hâkimleri ve zâbitlleri hakk u adl üzere görüp ihkāk-ı hakk olunup tarafeynden şerâyit-i sulh ü salâha ri'âyet olunarak bu makûle ihtilâli def' ü

---

[154] edâ ÇY
[155] ve hisâr -ÇY
[156] edevât ÇY: -V
[157] aliyye-i dâ'imü'l-karâra ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[158] ü def' ÇY: -V
[159] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[160] bir ÇY: -V
[161] güçde ÇY: -V

men'[162] ideler ve tarafeynin serhadd hâkimleri ve dahi[163] zâbitleri fasl idemedikleri işler zuhûr ider ise Âsitâne'ye[164] havâle eyleyeler ve bu makûle nizâ' mümkin mertebede müddet-i kalîlede görülüp faslında ihmâl ve te'hîr olunmaya.

Dokuzuncu madde: Eğer Kalmuk tâ'ifesi Devlet-i aliyyeye tâbi' Kırım halkına ve Kırım'a tâbi' Çerkes ve Nogayluya düşmenlik idüp ve zarar u ziyân ve gezend[165] ider[166] ise ol makûle Kalmukların içinde Moskovludan ve Moskov'a tâbi' olanlardan bir ferd bulunmaya ve kezâlik[167] Kırımludan ve sâ'ir tavâ'if-i Tatar'dan dahi Kalmuk bahânesiyle Moskovluya ve Moskov memleketine zarar u ziyân irişdirmeyeler ve tarafeynde bu makûle zarar u ziyân vâkı' oldukda iki tarafdan dahi ol makûle eşkıyâ ve[168] yaramazların hakkından gelinüp muhkem zabt u rabt[169] olunalar ve tarafeynden alınan esîr ve hayvânât redd oluna.

Onuncu madde: Devlet-i aliyye tarafından Kırımluya müte'allık îrâd olunan mütâlebe ahvâli içün ruhsatımız olmayup ve henüz bu husûsda çarın[170] murâdı ma'lumumuz olmamağla sâ'ir vakitde söyleşilüp tarafeynin rızâlarıyla rızâlaşıla.

Onbirinci madde: Târih-i temessükden mütevâliyen yirmi beş sene tamâmına değin bu musâlahaya[171] müddet ta'yîn olunup ve müddet-i musâlaha ve zamân-ı müsâlemede[172] bâlâda zikr ve[173] tafsîl olunan şerâyit-i sulh ü salâh tarafeynden[174] kemâl-i ihtimâm ile mer'î tutula ve eğer müddet-i mezbûre münkaziye olmadın sulhun[175] imtidâdı murâd olunur ise tarafeyn rızâlarıyla medd oluna ve bu akd olunan sulh ü salâh çarın ma'lûmu oldukda kabûlünü müş'ir nâmesiyle taraf-ı Devlet-i aliyyeden ahid-nâme-i humâyûn[176] almağıçün çar tarafından mu'teber elçi ta'yîn oluna ve bu sulh ü salâh istikrâr bulduğu gün ki, târîh-i Hicret-i Nebeviyye'den yüz yirmi beş senesi mâh-ı Cemâziye'l-âhiri'nin üçüncü günüdür, târîh-i mezbûrdan doksan gün tamâmına değin elçisi gelüp Der-i

---

[162] ü men' ÇY: -V
[163] dahi ÇY: -V
[164] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[165] ve gezend ÇY: -V
[166] iderler ÇY
[167] dahi +ÇY: -V
[168] eşkıyâ ve ÇY: -V
[169] u rabt ÇY: -V
[170] çariçenin ÇY
[171] sulh ü salâha ÇY
[172] sulh ü salâhda ÇY
[173] zikr ve ÇY: -V
[174] tarafeynden ÇY: -V
[175] sulh-i salâhın ÇY: salâh -V
[176] humâyûn ÇY: -V

devlet-medârıma[177] vâsıl ola ve gelen elçi, mûmâ-ileyhimâ murahhas rehnler ile ma'an ahid-nâme-i humâyûnu alalar ve temessükde mestûr olan mevâddan mâ'adâ tarafeyne nâfi' ve hayırlu ba'zı maddeler dahi iki tarafdan murâd olunur ise şerâyit-i musâfât ve levâzım-ı müvâlât ri'âyet olunarak Çar-ı mesfûr[178] tarafından gelen elçi ile söyleşilüp ahid-nâmeye derc ve ilhâk olunmak câ'iz ola ve eğer ol zamânda tarafeynden bir iki madde akd olunmaz ise hâlâ akd olunan şurûtu müştemil temessük[179] Devlet-i aliyye tarafından makbûl ve mukarrer ola ve bu zikr olunan on bir madde üzerine akd olunan kuyûd ve şurût mûmâ-ileyhimâ murahhas rehnlerin ruhsat-ı kâmileleri hasebiyle Rus lisânınca Talyanca tercemesiyle taraf-ı Devlet-i aliyyeye[180] mümzâ ve mahtûm ve ma'mûlün-bih temessük virmeleriyle biz dahi vekâlet-i mutlakamız hasebiyle imzâ ve mührümüz ile mümzâ ve mahtûm işbu mevâdd temessükünü mûmâ-ileyhimâ murahhas vekîllere teslîm eylemişizdir ve çar tarafından ta'yîn olunacak elçi gelüp ve şerâ'it-i sulh ü salâh[181] ri'âyet olunup ve ahid-nâme-i humâyûn virilüp tekmîl mevâdd ve edâ-yı hıdmetden sonra gelen elçi ve mûmâ-ileyhimâ murahhas rehnlere çar tarafına gitmeğe Devlet-i aliyyeden izn ve ruhsat ve istîzân[182] virile. والله الموفق للصواب Tahrîren fi'l-yevmi's-sâlis min Cemâziye'l-âhir sene hamse ve ışrîn ve mi'e ve elf. İşbu temessük sûretin iki aya değin çarlarına mühürledüp getürmek şartıyla kendü taraflarından bir adam ile gönderdiler.

Binâ-yı Kal'a-i Hotin

Tekrâr meşveret olup لله الحمد bu minvâl üzere sulh ü salâh[183] mün'akid oldu lâkin bu kadar bin asker[184] ve silah cem' olup harc ve[185] masrafları hevâ yere telef olacağına Boğdan toprağında vâkı' Hotin Kal'ası mevzi'ine bir kal'a-i mu'azzama binâsının lüzûmu olmağın bu bahâne ile hem bir kal'a sâhibi oluruz ve hem ol mahalle cem' olan asker[186] ve silah[187] ile düşmen-i bî[188]-dîne gûşmâl virüp hâzır baş olmuş dururuz dimeleri ile ma'kûl ve münâsib[189] görilüp cümle seferber olan vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ, kapuları ve eyâletleri askerleriyle Hotin Kal'ası binâsına me'mûr olup üzerlerine Haleb Beylerbeyisi

[177] medâra ÇY
[178] mesfûr ÇY: -V
[179] ve +ÇY: -V
[180] aliyye-i dâ'imü'l-karâra ÇY: dâ'imü'l-karâr -V
[181] ü salâh ÇY: -V
[182] ve istîzân ÇY: -V
[183] ü salâh ÇY: -V
[184] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[185] ve ÇY: -V
[186] asâkir-i ehl-i islâm ÇY
[187] ve silâh -ÇY
[188] bî ÇY: -V

Vezîr Köse Halil Paşa nâzır-ı binâ ve serasker ta'yîn olundu. Lâkin ol dahi masrafı içün iki bin kîse nakd akçe taleb etmeğle pâdişâh-ı âlî[190] hazretleri gücenüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[191] muhâfazasına gönderdi. Selefi Vezîr Kıbtî Ali Paşa'ya Haleb eyâleti virildi ve Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Topal Yusuf Paşa Bender muhâfazasına ta'yîn olup, andan muhâfız olan Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa Hotin binâsına serasker nasb u ta'yîn[192] yanına Tatar Hân'ı Kaplan Giray Hân ve Bosna Beylerbeyisi Vezîr[193] Dizdâroğlu Boşnak Sarı ve Özi Beylerbeyisi Bodur Mustafa Paşa ve Haleb Beylerbeyisi Vezîr Kıbtî Ali Paşa ve Diyarbakır Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr Sirke Osman Paşa ve Sivas Beylerbeyisi Baltacı İvaz Paşa ve Mısır askeri ve dört aşağı bölük sipâhîleri ve iki bin yeniçeri **(310 a)** ve bin beş yüz cebeci ve bin topcu ve sagîr ve kebîr elli kıt'a top ve[194] mühimmât-ı cebe-hâne irsâl ü îsâl[195] olundu ve bir gün mukaddem mahall-i mezbûra irişüp binâ itmâmına sa'y-ı gûşiş ve ihtimâm[196] itmelerin müş'ir hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[197] ısdâr ve feristâde kılındı. Ve sâbıkâ[198] Başbâkî Kulu Ermeni Osman Efendi defterdâr vekîli ve Sebzî Mehmed Efendi re'îs vekîli ve[199] Gediklü Zâ'im Mustafa Ağa çavuşbaşı vekîli ve Za'îm Ali Ağa başbâkī kulu vekîli nasb olup, mâh-ı Cemâziye'l-âhir'in üçüncü Dû-şenbih gün İstanbul'da Gümrük İskelesi'ne yanaşmış Zerde Hacı Ahmed nâm bâzergân Mısır kalyonunun cebe-hânesine âteş isâbet itmeğle tarafetü'l-'aynde yanup, sudan yukarı kalan kıç tarafı yandı. İçinde ve taşrada bulunan gemici ve seyirciden iki yüz kadar[200] âdemin ekseri helâk ve nicesi[201] suhte-i nâr olup elden ve ayakdan çıkdı. بامر الله تعالي bir rûzgârlı gün idi. بعون الله تعالي zâbitân-ı şehr ikdâmıyla güçle[202] gümrük kurtuldu ve illâ hâl müşkil idi. Ol gün Sayda-Berut'dan ma'zûl ve İstanbul kāimmakāmı nasb olunan Vezîr Helvacı Yusuf Paşa şehre gelüp zabt u rabt[203] ve selefi Vezîr Kirli Ahmed[204] Paşa Sakız muhâfazasına gitdi[205] ve bundan akdem Hâs

---

[189] ve münâsib ÇY: -V
[190] âlî ÇY: -V
[191] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[192] u ta'yîn ÇY: -V
[193] vezîr ÇY: -V
[194] mikdâr-ı kifâye Ç: -YV
[195] ü îsâl ÇY: -V
[196] gûşiş ve ihtimâm ÇY: -V
[197] şevket-makrûn Y: -V
[198] reis vekîli +Ç: -YV
[199] Başbâkī... vekîli ve -Ç
[200] mikdârı ÇY
[201] niceleri ÇY
[202] güç belâ ile ÇY
[203] u rabt ÇY: -V
[204] İsmail ÇY

Bağçe`de mahbûs ma'zûl Dârü's-sa'âde Ağası Süleyman Ağa'dan matlûb bin kîse akçeden ancak iki yüz elli kîse mikdârın teslîm ve "sâ'irin edâya kudretim bir mertebe[206] yokdur" didüği Rikâb-ı humâyûna[207] arz[208] olunmağın Kapucubaşı Dervîş Mehmed Ağa mübâşeretiyle Akdeniz Boğazhisârı`nda kal'a-bend olmak üzere mâh-ı mezbûrun beşinci Çehâr-şenbih gün bir üç direkli kayığa konup nefy olundu ve Moskov çarıyla mün'akid sulh ü salâh[209] temessükünün bir sûreti dahi Tatar Hân Kaplan Giray Hân hazretlerine virilüp me'zûn olmağın, mâh-ı mezbûrun altıncı Penç-şenbih gün Edirne'den kalkup Hotin'e revân oldu. Hattâ ol gün vezîriazam Gülbaba'ya değin teşyî' ve anda ziyâfet eyleyüp kürk giydirdi ve at çeküp birbirleriyle vedâ' idüp gitdi. Ve mâh-ı mezbûrun yirminci Penç-şenbih gün ikindi vaktinde Yenikapu dâhilinde vâkı' Müftî Hamâmı kurbünde bir hâneden ateş isâbet idüp ol gün ol gice sabâha değin sağ cânibi Sultân Selîm Bayırı`nda Sivâsî Tekyesi altında ve sol cânibi Âşık Paşa Bayırı`nda[210] iken[211] yukarı yakarak[212] gidüp, Otlukcu Yokuşu`nda bir yere kavuşup teskîn ve müntefî[213] buldu.[214] Ol aralıkda dört yüz kadar[215] hâne muhterik olduğu Rikâb-ı humâyûna arz olundu.

Vefât-ı Şehzâde

Mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Cum'a gün Edirne'de pâdişâh-ı cihân-penâh[216] hazretlerinin Mehmed nâm şehzâdesi[217] fevt olup cenâzesin a'yân-ı dîvân ve Dârü's-sa'âde'den alup Âlây Köşkü dâhilinde namâzın kılup hâric-i kal'ada vâkı' Dârü'l-hadîs Câmi'i sâhasında götürüp defn eylediler. Ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün beşinci def'a Kızılbaş Kara Bekir Efendi re'isü'l-küttâb olup selefi Abdülkerim Efendi hîn-i mükâlemede Moskov tarafına meyyâllık töhmetiyle maskat-ı re'si olan Bolu'ya nefy olundu ve İstanköy muhâfızı sadr-ı sâbık Kalaylı Koz Ahmed Paşa İnebahtı muhâfazasına, selefi Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa Hanya muhâfazasına ve ânın selefi sadru'ş-şehîd Fâzıl Mustafa Paşa-zâde Vezîr Abdullah Paşa Trabzon muhâfazasına

205 ta'yîn ve irsâl olundu ÇY
206 bir mertebe ÇY: -V
207 humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
208 ve i'lâm-ı inhâ +Ç: inhâ +Y: -V
209 ü salâh ÇY: -V
210 bayırından ÇY
211 dik ÇY
212 ihrâk-ı bi`n-nâr iderek ÇY
213 ve müntefî ÇY: -V
214 oldu ÇY
215 mikdârı ÇY
216 cihân-penâh ÇY: -V
217 şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-bahtlar -V

ve ânın selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa ber-vech-i arpalık Teke sancağıyla Azak muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[218] olundu

Azl-i Şeyhulislâm Ataullah Mehmed Efendi ve

Tevcîh-i Meşîhat-ı İslâmiyye Mahmûd Efendi

Şeyhulislâm Ataullah Mehmed Efendi'nin pîrlik hasebiyle hilâf-ı şer' ba'zı işâretleri tab'-ı humâyûn-ı pâdişâhîye nâ-muvâfık gelmeğin azl olup[219] ve hisârda yalısında oturmak emr olundu ve yerine Rumili sadrından munfasıl Tophâneli Solak-zâde Mahmûd Efendi nasb olup İstanbul'dan[220] getürüldü ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Penç-şenbih gün doğru vezîriazam sarayına inüp ândan ma'an huzûr-ı humâyûna varup mu'tâd-ı kadîm[221] üzere beyâz çuka[222] kaplu semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[223] erkân kürk giydirildi ve[224] mâh-ı Receb'in gurresi Dü-şenbih gün surre çıkdı ve on altıncı Salı gün sene-i mâziyenin Lezez ulûfesi çıkup vüzerâ arzına girdi ve Basra'dan ma'zûl, Kumkapulu Kara Mustafa Paşa'ya Özi eyâleti tevcîh ü inâyet[225] buyurulup selefi Bodur Mustafa Paşa töhmet-i zulmetden[226] Tuna kenârında vâkı' Tolci Kal'ası'nda habsolundu ve sadr-ı sâbık Kapudan Abaza Süleyman Paşa dahi me'mûr olduğu üzere Taygan Kal'asın ve limânın yıkup yere berâber düzleyüp nakzı kârâste ve tuğlasın Azak Kal'ası'na nakl itdirüp vaktin müsâ'adesine göre birkaç gün dahi kal'a-i mezbûre ta'mir ve termîminde mecd ü sa'î oldukdan sonra sagîr ve kebîr cümle Donanma-i humâyûn ile selâmet-birle mâh-ı Şa'bân'ın on sekizinci Şenbih gün İstanbul'a[227] dâhil ve vâsıl[228] ve şenlik iderek[229] Tersâne-i Âmire'ye vâsıl[230] oldu kapudânâ olan Miyorkonlu Frenk Mustafa Kapudan mat'ûnen fevt olmağla yerine Kapudan-ı sâbık Aşcı Mehmed Paşa kapudânâ nasb olundu ve mâh-ı mezûrun on yedinci Cum'a gün sâbıkâ büyük mîr-âhûrlukdan ma'zûl Türk Mehmed Ağa kapucular kethudası olup selefi Frenk Osman Ağa'ya tekâ'üd verildi[231] ve mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün Topkapulu Mehmed Ağa azlinden silahdâr ağalığı sâbıkâ sipâhîler ağalığından ma'zûl

---

[218] ve irsâl ÇY: -V
[219] olup ÇY: -V
[220] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY
[221] kadîm ÇY: -V
[222] çukaya ÇY
[223] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[224] ve ÇY: -V
[225] ü inâyet ÇY: -V
[226] zulmünden Ç: zulmetden YV
[227] Âsitane-i sa'âdete ÇY
[228] ve vâsıl ÇY: -V
[229] şenlik iderek -ÇY
[230] lenger-endâz ÇY
[231] ihsân olundu ÇY

Şehrî Ali Ağa'ya inâyet ü ihsân[232] buyuruldu[233] ve Uzun Yusuf Ağa azlinden çavuşbaşılık Haleb Muhassılı Dürzi Abdurrahman Ağa'ya verildi.[234]

Ameden-i elçi-i Moskov

Mukaddemâ Moskov vekîlleri tarafından çarlarına temessük mühürletmeğe giden Moskovlu iki ay tamâmında[235] mühürledüp geldi ve ânlarda götürüp vezîriazama teslîm eyledi. Ve girüden çarımızın ahid-nâmesiyle büyük elçisi geliyor pek yakîndır haberin virmeleriyle, Devlet-i aliyye tarafından dahi karşu[236] zahîreciler gönderildi ve birkaç gün sonra Edirne'ye gelüp doğru vekîllerin konağına indi ve ânın da[237] ma'ûneti mîrîden[238] görüldü ve mukaddem vezîriazam gelüp buluşdu ve çarlarının ânlara olan ahid-nâmesini teslîm ve anlar da tercümesin Rikâb-ı humâyûna arz ve[239] irsâl eyledi. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Salı gün elçi-i mesfûr ile vekîller Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup[240] hil'atlendiler. Vüzerâ akabince arz odasında pâye-i serîr-i a'lâya[241] yüz sürüp çarlarının ahid-[242]nâmesin teslîm ve hediyyesiyle[243] ubûdiyyetin arza[244] kıldılar ol mahalde pâdişâh-ı âlî-cenâb[245] "iki devlet beynini ve salâha[246] sa'yiniz ve senin de sefâretin makbûl-i humâyûnum olmuşdur çarınıza söylen sulha[247] kemâl-i mertebe ri'âyet eylesün, mâdemki ânın cânibinden mugâyir-i sulh ü salâh[248] vaz'-ı hareket olunmadıkça tarafımızdan emîn olsun ve illâ mülzimesi[249] görülür" buyurdular.[250] Mâh-ı Ramazan'ın[251] on yedinci Cum'a gün Hırka-i şerîf açılup vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih du'âda hâzır-ı bi'l-meclis[252] bulundular. Ol gün sâbıkâ kul kethudâlığından ma'zûl Hacı Abdullah Ağa sekbanbaşı nasb olup, selefi Kürd Hasan Ağa İznikmid'e nefy olundu ve kapucubaşılardan Salmataşak Mehmed Ağa kapucular kedhudâsı ve selefi Türk Mehmed Ağa büyük mîrahûr

232 ü ihsân ÇY: -V
233 olundu ÇY
234 inâyet ü ihsân olundu ÇY
235 tamâmına değin ÇY
236 karşu -ÇY
237 dahi ÇY
238 mîrîden ÇY: -V
239 arz ve ÇY: -V
240 oldukdan sonra ÇY
241 a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
242 ahid -ÇY
243 hediyyeleri ile ÇY
244 arz ÇY
245 âlî-cenâb ÇY: -V
246 ıslâha ÇY
247 sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
248 ü salâh ÇY: -V
249 lüzûmu ÇY
250 ve +ÇY: -V
251 Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V

nasb olup ve ânın selefi Süleyman Bey boğaz boşluk[253] idüp mazbûtu'l-lisân olmamak töhmetiyle Burusa'ya nefy olundu ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arzına girdi. Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Cum'a gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[254] hazretleri Bâbü's-sa'âde'de a'yân-ı dîvân ile bayramlaşup âlây ile Sultân Selîm Câmi'i'nde varup bayram namâzın kılup geldi. Ve Moskov çarıyla mün'akid olan sulhdan[255] sonra min-ba'd akın itmemek üzere Tatar tâ'ifesine ve serhad askerine muhkem tenbîh ü te'kîd[256] buyurulmuş iken Tatar tâ'ifesi mütenebbih olmayup Ejderhan[257] semtlerine akın idüp gelürken gerek Moskovlu ve gerek Kirman Kazakları önlerin alup Azak Muhâfızı Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya adam gönderüp feryâd ve şikâyet ve aldıkları esîrler girü redd olunmaların recâ vü minnet itmeleriyle Erzurum Vâlisi Vezîr Tellâk Ali Paşa binüp üzerlerine varup "fermân-ı pâdişâhîye muhâlif yine akın itdünüz kimin fermânıyla kendünüz gitdünüz" deyü kapuları askeriyle üzerlerine hücûm idüp girüye redd itmeleri keşâkeşinde iken Azak muhâfazasında on[258] nevbetçi yeniçeri tâ'ifesi kal'adan kısup bizim geçinmemiz Tatarın[259] ganîmetiyledir bu serhaddlerde fermân tutulmaz diyerek paşaların üzerine yürüyüp cenge[260] koyuldular. Tarafeynden birkaç âdem düşüp bir mikdâr dahi yaralanup yeniçeri galebe itmekle paşalar dönüp kal'aya girdiler. Yeniçeri dahi üsârâ-yı Tatarı bahâları ile alup kal'aya geldiler, kapu kulunun tecâvüzliğin ve fermân icra olunmak muhâl olduğun[261] paşalar dahi[262] Der-i devlete[263] arz-ı i'lâm[264] itmeleriyle müdârâ vakti olmağın sükût iktizâ eyledi. Vezîr Receb Paşa Yeni Kal'a muhâfazasına ve selefi Vezîr Çelebi Mehmed Paşa Azak muhâfazasına ta'yîn olup, Vezîr Tellâk Ali Paşa dahi mansıbına gitmek fermân buyuruldu ve Azak'da Yeniçeri Ağası vekîli Selîm Ağa dahi kul tâifesin zabt itmemek töhmetiyle azl olup[265] ve muhâfaza nâmıyla Gönye Kal'ası'na nefy olunup katl olundu ve Kırım Hânı Kaplan Giray Hân dahi taraf taraf Tatar tâifesin muhkem zabt itmek üzre hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn[266] irsâl

---

[252] bi'l-meclis ÇY: -V
[253] boşluğu ÇY
[254] âlî-cenâb ÇY: -V
[255] sulh ü salâhdan ÇY: ü salâh -V
[256] ü te'kîd ÇY: -V
[257] Azak'a yakın ÇY
[258] on bin kadar Ç: on kadar Y: on V
[259] Tatar ta'ifesinin ÇY: tâ'ifesi -V
[260] ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
[261] idüğün ÇY
[262] dahi ÇY: -V
[263] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[264] i'lâm ÇY: -V
[265] olup ÇY: -V
[266] şevket-makrûn ÇY: -V

buyuruldu ve Hotin binâsına ta'yîn olunan asâkir-i nusret-me'âsir âlây âlây, fevc fevc huzûr-ı[267] humâyûndan geçüp serasker Vezîr Abdi Paşa şem'ine cem' ve bir mübârek sâ'at içre Hotin Kal'ası'nın temeli bırakılup بعون الله الملك المنان zamân-ı karîbde itmâmı müyesser olup muhâfazasına mukaddem giden esnâf-ı askerden ya'ni ki, yeniçeri ve cebeci ve topcu ve top arabacı ve Mısır askeri ve dört aşağı bölük sipâhîleri ve toplar ve zehâirleri ve cebehâneyi bi't-temâm vaz' ve ta'yîn olunduğun paşa-yı müşârun-ileyh ve[268] hân-ı âlî-şân[269] tarafından Rikâb-ı humâyûna arz u i'lâm olundukda mukâbele-i hıdmet Kırım Hânı Kaplan Giray'a[270] ve Serasker Arnavud Abdi Paşa'ya Çavuşbaşı Abdurrahman Ağa ile kılınç kaftan gönderildi sâir hidemât-ı pâdişâhîde bulunan vüzerâ vü mîr-mîrân ve ümerâya mansıblarına gitmek üzere izn ü insirâf virilüp, Çankırı sancağına mutasarrıf Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya Karaman eyâleti tevcîh ve selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya ber-vech-i arpalık Selanik sancağı inâyet ü ihsân olunup Bender Kal'ası muhâfazasına ta'yîn buyuruldu. Ve bundan akdem Sivas Beylerbeyisi Baltacı İvaz Paşa'dan teşekkî olunmağın Kapu Arası'na habs olup, mansıbı Türk Fazlı Paşa'ya virilmişdi beş ay habsden sonra mâh-ı mezbûrun on üçüncü Çehâr-şenbih-gün Bâb-ı humâyûnda katl olundu[271] ve irtesi Penç-şenbih gün bundan akdem ma'zûlen İznikmid'e nefy olunan Sekbanbaşı Kürd Hasan Ağa Edirne'ye getürülüp yeniçeri ağalığına kaftan giydirildi. Ve selefi Arnavud Hacı Bekir Ağa'ya iki tuğ ile Köstendil sancağı tevcîh ü inâyet olundu ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Dü-şenbih gün Rûz-ı kasım vaki' oldu. On dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûna Moskov elçisi da'vet ve ziyâfet olup Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[272]-masîre yüz sürüp ol mahalde taraf-ı pâdişâhîden[273] çarlarına gidecek ahid-nâme-i humâyûn elçi yedine teslîm olup me'zûn oldu. بعون الله تعالى[274] pâdişâh-ı âlî-cenâb[275] hazretlerinin yümn ü himmetleri ve sa'y ü dikkatleri berekâtıyla sefer-i humâyûnlarına muhtâc olmayup meks ü ârâm üzere oldukları şehr-i Edirne'de Moskov çarı ve Leh cumhûru ile dil-hâh-ı humâyûnları üzere sulh u salâh olunup nişâncı olan Gürcü İbrahim Ağa ve Defterdâr-ı sâbık Bakkâloğlu Sarı Mehmed Efendi ve Burusa'dan ma'zûl Murad Efendi Samar suyu başından Azak kurbünde eski suyun

---

[267] huzûr -Y
[268] ve -Ç
[269] âlî-şân ÇY: -V
[270] hân hazretlerine ÇY: -V
[271] başı bedenden cüdâ oldu ÇY
[272] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[273] pâdişâh-ı zıllullâhi fi'l-âlem hazretlerinden ÇY: zıllullâhi fi'l-âlem hazretlerin -V
[274] الملك المتعال ÇY
[275] âlî-cenâb ÇY: -V

nihâyetine varınca kat'-ı sınura ta'yîn olundu ve küttâbdan Seyyid Sebzî Mehmed Efendi ile Abdülkâdir Efendi dahi Podolya memleketinin sınur kat'ına me'mûr ve ta'yîn[276] olup ma'ûnetleri taraf-ı mîrîden görülüp gitdiler ve İsveç Kralı dahi dilediği vakitde vilâyetine gitmek ve aslâ ve kat'â düşmanlarından ferd-i vâhid mâni' olmamak üzre cümle mülûk-i nasârâ tekeffül idüp şimdilik bahâr-ı huceste-âsâr[277] vaktine değin ikâmet itmek üzere Timurtaş'dan kaldırılup Dimetoka'ya gönderildi ve yaz eyyâmında[278] ândan dahi kalkup vilâyetine gidüp selâmet-birle tahtına vüsûlü i'lâmına değin Âsitâne'de[279] olan Moskov vekîlleri İstanbul'da[280] rehn kalmak[281] tarîkıyla ma'kûl ve münâsib[282] görüldü ve kapudan paşa olanlara müte'ayyen Akdeniz cezîrelerinden ta'yîn olunan senevî yüz kîse harâc mâlı taraf-ı mîrîden zabt olunup ancak elli kîse mikdârı havâss nâmına[283] alıkonulmağın vüzerâdan olanlara kifâyet itmeyeceği nümâyân ve âşikâre[284] olmağın[285] hâlâ kapudan olan sadr-ı sâbık Abaza Süleyman Paşa'ya Kandiye eyâleti tevcîh ü inâyet[286] buyurulup kapudanlık hâlâ kapudanâ olan Yemişci Hacı Mehmed Paşa'ya zamîme ve inâyet-i ihsân[287] kılındı ve Kandiye'den ma'zûl sadr-ı sâbık Numan Paşa'ya ber-vech-i arpalık Yanya sancağı verildi.[288] Kapudan-ı sâbık Köse Ali Paşa oğlu Eğribozlu Mehmed Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn olup, selefi Vezîr Kirli Ahmed Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi Mender Masdısı Vezîr İbrahim Paşa'ya **(310 b)** Diyarbakır eyâleti tevcîh ve ânın selefi Vezîr Genç Ali Paşa Bozcaada'ya nefy olundu ve ma'zûl beylerbeyilerden Telhîsî Mürtezâ Paşa'ya Van eyâleti ve selefi Vezîr Aşçı Abdurrahman Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve ânın selefi Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa'ya Erzurum eyâleti tevcîh ve ânın selefi Vezîr Tellâk Ali Paşa Trabzon'a nefy olundu ve Arnavud Küçük Cafer Paşa oğlu Ali Paşa'ya Bosna eyâleti ve selefi Dizdâr oğlu Sarı Ahmed Paşa'ya Avlonya sancağı ve Hotin muhâfazasında olan Rumili Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Niğbolu sancağı inzimâmı ile Özi

---

[276] ve ta'yîn ÇY: -V
[277] huceste-âsâr ÇY: -V
[278] evvel bahâr-ı huceste-âsârda ÇY
[279] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[280] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY
[281] kalmak Ç: -YV
[282] ve münâsib ÇY: -V
[283] dahi +ÇY: -V
[284] ve âşikâre ÇY: -V
[285] olup ÇY
[286] ü inâyet ÇY: -V
[287] ihsân ÇY: -V
[288] inâyet-i ihsân olundu ÇY

eyâleti ve selefi Kumkapulu Kara Mustafa Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp[289] ve Tolcu Kal'ası'nda mahbûs Bodur Mustafa Paşa'ya Tımışvar eyâleti tevcîh ü inâyet[290] buyuruldu.

Ric'at-i pâdişâh-ı gâzî be-dârü'l-[291]aliyye

Artık bundan sonra pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin Edirne'de meks ü ikâmetlerinin lüzûmu olmayup Âsitâne-i sa'âdete teveccüh ve azîmetleri müteveccah[292] ve ahsen[293] görülmeğin bir seneden berü Saray Meydânı'nda kurulu duran Otağ-ı humâyûn kaldırılup Solak Çeşmesi mukâbilinde vâkı' Burnu Pamuklu karye sahrâsına nakl ve vaz' olundu. Ve mâh-ı Zi'l-ka'de'nin ikinci Dü-şenbih gün ocağı halkı ile Yeniçeri Ağası kalkup[294] İstanbul'a[295] revân oldu. Beşinci Penç-şenbih günü ki, Teşrîn-i Sânî'nin on ikisidir, sa'âdetlü, adâletlü[296] pâdişâh-ı gâzî hazretleri dahi âlây ile otağ-ı humâyûna çıkdı. Ol gün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Şâtır Mehmed Ağa Küçük mîrâhûr olup, selefi Çerkes Ahmed Ağa ze'âmetiyle kaldı. Altıncı Cuma gün rıhlet olup menzil-i Hafsa, ol gün Vâlide Sultân hazretlerine Teke Vâlisi Koca Hasan Paşa konakcı ta'yîn olunmuş idi. Edirne sarâyından nehzat ve doğru menzil-i mezbûra teşrîf ve nüzûl buyurdular. Yedinci Penç-şenbih gün menzil-i[297] Baba-yı atîk, sekizinci Pazar gün menzil-i Birgos, irtesi Dü-şenbih günü oturak, onuncu Salı[298] gün menzil-i Karışdıran, on birinci Çehâr-şenbih gün menzil-i Çorlu, ol gün İstanbul Bostancıbaşı Arnavud Hacı Halîl Ağa Ergene köprüsünde istikbâl idüp Edirne Bostancıbaşı Tiryâkî Ahmed Ağa hil'at giyüp girüye avdet eyledi. On ikinci Penç-şenbih gün menzil-i Silivri, ol gün İstanbul'un[299] ulemâ ve meşâyihi nevâle-gâhda istikbâl idüp selâmladılar. İrtesi Cuma gün oturak, on dördüncü Şenbih günü menzil-i Büyükçekmece, on beşinci Pazar gün menzil-i Küçükçekmece, on altıncı Dü-şenbih gün menzil-i sahrâ-yı Davud Paşa, ol gün İstanbul kāimmakāmı Vezîr-i dilîr[300] Helvacı Yusuf Paşa ve Kapudan Yemişci Hacı Mehmed Paşa ve Yeniçeri Ağası Kürd Hasan Ağa Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn[301] kenârında selâmlayup şehre gitdiler. Mukaddemâ Vidoz Bağçesi vezîriazam zevcesi Fatma Sultân hazretlerine ihsân-ı

[289] virilüp ÇY; -V
[290] ü inâyet ÇY: -V
[291] dârü's-saltanatü'l-aliyye ÇY: saltanatü -V
[292] müvecceh ÇY
[293] ve ahsen ÇY: -V
[294] nehzat ÇY
[295] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[296] sa'âdetlü, adâletlü ÇY: -V
[297] menzil ÇY: -V
[298] Salı ÇY: -V
[299] Âsitâne-i sa'âdetin ÇY
[300] dilîr ÇY: -V
[301] nusret-makrûn ÇY: -V

humâyûn[302] buyurulmağın Vâlide Sultân hazretleri bütün harem-i şerîfle[303] doğru âna inüp, izn-i humâyûn ile vezîriazam ve[304] şeyhulislâm efendi hazretleri[305] ve yeniçeri ağası bağçe kurbüne varup selâmladılar. Vezîriazam ile efendiye[306] kürk ve yeniçeri ağasına çıkın altun in'âm ü ihsân[307] buyuruldu. Ol gün Rodos'da mahbûs sadr-ı sâbık Gürcü Yusuf Paşa'nın ser-i maktû'u gelüp Otağ-ı humâyûn kapusu önüne bırakıldı. İki gün oturak olup mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Penç-şenbih günü ki, Teşrîn-i sânînin yirmi altısıdır, acîb ve garîb âlâylu[308] ile bir soğuk ve[309] yağmurlu günde İstanbul'a duhûl, sarây-ı surûr-ı bihişt-âsâlarına şeref-nüzûl buyurdular. Ol mahalde vezîriazam ile şeyhulislâm efendi hazretleri içerü Arz Odası'na da'vet ve mu'tâd üzre vezîriazama[310] kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire ve efendiye[311] beyaz çuka kaplu semmûr erkân fâ'izü's-sürûr[312] kürk ilbâs, Vâlide Sultân konakcısı Koca Hasan Paşa'ya dahi Harem Kapusu önünde taraf-ı sultânîden semmûr erkân kürk ile beş kîse nakd akçe[313] ihsân ü ikrâm olundular ve yirmi sekizinci Şenbih gün Kubbe-nişîn Helvacı Yusuf Paşa'ya Anadolu eyâleti ve selefi Bender muhâfazasından gelen Vezir Topal Yusuf Paşa'ya Haleb eyâleti tevcîh ü inâyet[314] olup Rakka iskânından boşanup Anadolu diyârına münteşir olup kat'-ı tarîklik iden ve kurâ ve kasabât fukarâsının hânümânun yakup yıkup[315] mâl ve emlâklerin nehb ü gâret ve hasâret iden Kürd ve Türkmen aşâyirin Rakka iskânına[316] sürüp getürmek ve inâd u muhâlefet idenlerinin hakkından gelmek şartıyla Rakka eyâleti dahi Haleb eyâletine zamîme kılındı. Ve Üsküdar'da vâki' Vâlide Sultân[317] Câmi'-i şerîfinin serbes müteferrik Kürd ve Türkmen aşâyirlerinden Anadolu'da ekser fesâdlık iden erâzil ve eşkıyâ ekserî bunlardan olup ve aşâir-i sâire kapulu ve kapusuz kara hırsız ta'bîr olunan levend makûlesi[318] dahi sıkıldıkca gelüp bunlara sığınup hükkâm-ı memleket "vakf-ı re'âyâdır" deyü bir vechile cür'et idüp üzerlerine varmamağla sükkân-ı Anadolu'nun ağniyâ ve fukarâsında ve âyende ve revende

---

[302] humâyûn ÇY: -V
[303] humâyûn ile ÇY
[304] ve -ÇY
[305] hazretleri ÇY: -V
[306] efendi hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[307] ihsân-ı in'âm ÇY
[308] âlâylar ÇY
[309] soğuk ve ÇY: -V
[310] vezîriazam kullarına ÇY: kulların -V
[311] efendi hazretlerine dahi ÇY: hazretlerin dahi -V
[312] erkân fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[313] inâyet ü ÇY: -V
[314] ü inâyet ÇY: -V
[315] yıkup ÇY: -V
[316] iskânlarına ÇY
[317] atîk ÇY
[318] makûleleri ÇY

tüccâr ve ebnâ-i sebîlinde emn ü râhat kalmayup bunların tedârükleri görülmek vâcibât-ı dîniyyeden olduğu vezîriazam hazretlerinin ma'lûmları olduğundan gayrı, Vezîr Topal Yusuf Paşa dahi bi'l-müşâfehe i'lâm ve ânlar dahi Rikâb-ı humâyûna arz u istîzân itmeleri ile vakıflıkdan ref' ve havâss-ı humâyûndan zabt ve Rakka iskânına nefy ve mukâbelesinde vakf-ı mezbûra gümrük mâlından yazusu mikdârınca nakd akçe virilmek fermân buyuruldu ve Rakka'dan ma'zûl Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Karaman eyâleti selefi Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya Şam-ı Trablus eyâleti ve ânun selefi Vezîr-i dilîr[319] Kara Mehmed Paşa'ya Adana eyâleti ve ânun selefi Emîr Ahmed Paşa'ya[320] Teke sancağı ve Haleb'den ma'zûl Vezîr Kıbtî Ali Paşa'ya Sivas eyâleti ve ânın halefi[321] Türk Fazlı Paşa'ya Ankara sancağı ve Tersâne Kethudâsı Bekir Paşa'ya Mağrib-i Trablus eyâleti ve ma'zûl ümerâdan Kurd Mehmed Paşa'ya Akşehir sancağı ve Mehmed Bey oğlu Tahir Bey'e an asl ocaklıkları olan Dukakin sancağı te'bîden tevcîh-i inâyet[322] olundu ve Şâtır Mehmed Ağa azlinden küçük mîrâhûrluk vezîriazam eniştesi Kapucubaşı Osman Ağa'ya inâyet-i ihsân[323] buyuruldu ve mâh-ı Zi'l-hicce'nin onuncu Penç-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[324] pâdişâh-ı gâzî hazretleri mu'tâd-ı kadîm üzre a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âde'de bayrâmlaşup âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'î'nde varup salât-ı 'îdi kılup[325] geldi.[326] Mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Şenbih gün bî-cürm Kapudan Yemişci[327] Hacı Mehmed Paşa azlinden Liman Reîsi Seyyid Süleyman Hoca, kapudan paşa nasb olup kapudanlık dahi mansıbına zamîme kılındı. Ve Topcubaşı Mazlûm Ali Ağa azlinden Ocak Kethudâsı Hacı İvazoğlu Mukallid Tiryâkî Mustafa Ağa topcubaşı nasb olundu ve sene bunda encâma irdi. Vefeyât-ı vüzerâ-yı ızâm, Hasan Paşa.

---

[319] dilîr ÇY: -V
[320] Adana... Paşa'ya ÇY
[321] selefi ÇY
[322] inâyet ÇY: -V
[323] ihsân ÇY: -V
[324] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[325] edâ idüp ÇY
[326] giru avdet ve ÇY
[327] Aşcı ÇY

Bin yüz yirmi altı senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Çehâr-şenbih günü ki, Kânûn-ı Sânî'nin altısıdır, mâh-ı mezbûrun on ikinci Pazar gün Kal'a-i Hotin binâsında defterdâr olan Kayseriyyeli Osman Efendi başdefterdâr nasb olup selefi Boşnak Sarı Mustafa Paşa Efendi'ye yine beylerbeyilik ile Rum eyaleti virilüp ânın selefi Kara Mustafa Paşa Eğriboz muhâfazasına ve ânın selefi Çavuşoğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa Sakız muhâfazasına ve ânın selefi Mehmed Paşa'ya ve Küçük Cafer Paşa oğlu Arnavud Ali Paşa'ya Yanya sancağı ve selefi sadr-ı sâbık Numan Paşa'ya Bosna eyâleti ve ânın selefi Arnavud Deli Bekir Paşa'ya Kilis sancağı inâyet buyuruldu ve Divriğili Bekir Paşa'ya Maraş eyâleti ve ânın selefi Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa'ya Kudüs sancağı tevcîh olundu.

Katl-i Nasuh Paşa

Yedi seneden berü Şam eyâleti inzimâmı ile Emîrü'l-hâcc olan Osman oğlu Nasuh Paşa gerçi huccâc-ı müslimîni selâmet-birle götürüp getürdü lâkin gitdikçe istiğnâya başlayup senevî kendüye virilen sekiz yüz kîse akçe "masârıfıma kifâyet itmez" deyü gâh "Şam Trablus eyâleti ve gâh Sayda-Berut sancağın dahi mansıbıma ilhâk idesiz ve illâ paşaların redd ve tarafımdan zabt itdirüp Adana'dan ötesinin cüz'î ve küllî azl ve nasbı yedime müfevvaz olmalıdır" deyü bu gûne bed-evzâ' ve etvârı ve hurûc da'vâsına dek sülûkü Der-i devlete mün'akis olıcak tedârükü bu sâ'atde görülüp izâlesi mühimmât-ı dîniyyeden olmağın katline vezîriazam kulları hatt-ı şerîf alup Vezîr Topal Yusuf Paşa'ya virdi. "Şu hâyinin ne yüzden olur ise olsun tedârikin gör ve ol câniblerin umûrı sana müfevvazdır kimi dilersen buyuruldu gönder hidemât-ı aliyyeye yanına getür" buyurup bir yeşil çuka kaplu semmûr erkân kürk giydirdi ol dahi me'mûr olduğu üzre **(311 a)** yanına ta'yîn mâh-ı Safer'in on ikinci Salı gün Dîvân-ı hümayûndan sene-i mâziyenin Reşen mevâcibi çıkup mu'tâd üzere vüzerâ arza girdi. Haleb eyâletlerine mutasarrıf Vezîr Topal Yusuf Paşa[1] yanına ta'yîn olunan vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ ile Şam-ı şerîfi zabt eyleyüp vâlî-i Şam Emîrü'l-hâc Vezîr Nasuh Paşa ile huccâc-ı müslimînin kudûmuna muntazır olup ve bunda bir hüsn-i tedbîr eyledi. Ya'ni ki, bunu askerinden ayırup düşürmek ve ondan sonra işin bitürmek fikrinde oldu hakkâ ki, tedbîri muvâfık geldi bî-ceng ü cidâl husûl murâdı cilve-ger oldu şöyle ki, mukaddem kendüye bu mazmûnda yazdı, "benim karındaşım seni âgâh iderim ki cümle hizmetlerin hebâ oldu katline hatt-ı humâyûn sâdır oldu bizi bu işe me'mûr ve ta'yîn[2] itdiler ve yanıma Kürd ve Türkmen

---

[1] Bin yüz yirmi altı... Yusuf Paşa; mükerrer V: -ÇY
[2] ve ta'yîn ÇY: -V

askerinden haylî âdem ta'yîn eylediler gelüp Şam'ı[3] zabt idüp sana muntazırım lâkin nâmın almış bir gâzî vezîrsin her vechile acırım aramızda nâ-hakk yere kan dökülmesin ve bu denlü ibâdullahın müte'azzir olmasını[4] revâ görmeyelim Osmanlu'ya kim yaradı ki sen yarayasın bu gün sana ise yarın banadır bu cânîblerin deryâ kenârları zabt olunmuşdur eğer ma'kül ve münâsib ise kendüne yârdan biraz âdem ile Yafa iskelesine firâr ve bulunan sefâyinlere girüp murâd eyledüğin mahalde karâr itmeği müstahsen gördüm, yok ben firâr itmeği[5] kabûl itmem döğüşürüm dir isen ben de Şam sahrâsında hâzır ve müheyyâyım hemen gelesin" sözü ile hatm-i kelâm eyleyüp irsâl eyledi ve Âsitâne'den[6] bölükbaşılarına hitâben getürdüğü fermân-ı humâyûn[7] ve ser-çeşme mektûbu ile kendü buyuruldusun mahfîce başbölükbaşısına gönderüp zinhâr sakınup ceng ü cidâl[8] sadedinde[9] olmayasın[10] cümleten katl olunmaların âgâh eyledi. Vezîr Nasûh Paşa dahi huccâc-ı müslimîn ile Terhâne Hânı'na gelüp konduğu mahalde kâğıd[11] kendüye vâsıl olıcak bilüp vükelâsın yanına[12] da'vet eyledi. "Biz varmazız pâdişâhdan ve fermân ve ser-çeşmeden mektûb geldi dîn karındaşlarımız ile kıtâl itmeziz ve levendden sana teba'iyyet idenleri kırup tedârükün gör ve ne cânibe gidersen git" cevâbın virmeleri ile me'yûs olup gâh Yusuf Paşa'yı şebhûn idecek oldu ve gâh Şam'ı gâret ü hasâret[13] idüp[14] sükkânın önüne katup "şer'le da'vâm var" diyerek Üsküdar'a gelecek oldu ve a'yân-ı haccı getürüp cümlesin bir çadıra habs eyleyüp etrâfın[15] bekletdi. "Hüsn-i hâlimi ve bana zulm olduğunu arz idin ve illâ cümlenizi kırarın" deyü ellerinden cebren ve kahren mahzar alup irtesi yürümek zu'munda Allâhü Ekber ol gün ve ol gice bir mertebe rahmet ve bârân nâzil oldu ki, herkes nefsî nefsî olup irtesi gün huccâc-ı müslimîn ahvâli vâkıf olmağla yükleden yükledenin olup Şam-ı şerîf[16] cânibine teveccüh ve azîmet[17] eylediklerin Nasuh Paşa işidüp def' sadedinde oldu. Kimesne[18] ısgâ itmeyicek a'yân-ı haccı ihâta idüp fikr eyledi. "Eğer Yusuf Paşa yanında olan asker[19]

---

[3] Şâm-ı şerîfi ÇY: şerîf -V
[4] ve bu... olmasını -Y
[5] bir dürlü +ÇY: -V
[6] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[7] humâyûn Y: -ÇV
[8] ü cidâl ÇY: -V
[9] bir dürlü +Ç: -YV
[10] ve illâ +Ç: -YV
[11] kâğıdlar Ç: kâğıd YV
[12] yanına Ç: -YV
[13] ü hasâret ÇY: -V
[14] idecek oldu ve dahi ahâlî-i Ç: edecek ve dahi Y: idüp -V
[15] etrâf ü eknâfın Y: ü eknâf - ÇV
[16] şerîf Y: -ÇV
[17] ve azîmet Y: -ÇV
[18] aslâ bir kimse Ç: kimesne aslâ Y: kimesne V
[19] Kürd ve Türkmen +Ç: -YV

levend makûlesi olaydı mâl ve istimâlet ile tarafıma teb'iyyeti mümkün idi, lâkin Türkmen tâifesi kendünün aşîreti askeridir, mukâvemet câiz değil firârdan gayrı çare yok" diyüp, levendine izn virdi. Anlar da çadırların yakup eşyâsını yağmaya meşgûl iken atı ve kendü yarak ve yüz kadar[20] âdemi ile ikindi mahalli huccâc-ı müslimînden ayrılup yükde hafif ve bahada ağır[21] zî-kıymet eşyâsın yanına alup Mezîriyye, andan Yafa'ya doğru firârı haberi Yusuf Paşa'ya vâsıl olıcak, huccâc-ı müslimîn dahi tamamen Şam-ı Şerif'e vâsıl olduğu gibi bi'z-zât kendü ve Çerkes Mehmed Paşa ve Can Arslan Paşa oğlu ve Rişvan oğlu Mehmed Bey kendüleri ve atları ve dahi yarak, kapuları askerinden ve eyâletlerinden ve Kürd ve Türkmen tâifesinden beş yüz mikdârı güzîde bahâdır ve harb ve darbe kâdir âdemleri ile ta'yîn ve irsâl idüp Meziriyye'ye vardılar ve andan Yafa'ya doğru sekiz gün ve sekiz gice ılgār eylediler nâm ü şânın bulamayup tozun bile görmediler. Artık kendülere ye's gelüp bir dağın eteğine indiler. İşte Yafa'ya iki sâ'at yer kaldı iskelede yatan gemilerin direkleri göründü zâhir binüp gitmiş der iken Yafa'dan gelür bir sâ'î üzerlerine çıkageldi ve tutup Yusuf Paşa'ya getürdüler. Su'âl olundukda, "bu dağın ardında beş yüz mikdârı atluya râst geldim içlerinde puşilü bir ak sakallu âdem var[22] elinde doğan orman içinde kuş avlıyor etrâfında olanlar ...[23] olsun sadâsın idiyor" diyicek, ne olduğun bildiler sâ'îyi atlandurup önlerine katdılar dağın başına çıkup gösterdi. Ale'l-ittifâk sür'at ve isti'câl ile üzerlerine yürüdüklerin Nasûh Paşa göricek bildi. Elinde doğanın gönderesin çözüp azâd eyledi, tevâbi'în cem' idüp cenge[24] duruşdu lâkin hasm-ı kavî ân-ı vâhidde on iki kadar âdemi düşüp ve bir ol kadarı dahi yaralandı. Berü cânibden dahi ancak bir âdem şehîd ve otuz kadarı[25] mecrûh olduğu mahalde artık kendüsi dahi hayâtdan me'yûs olup, dokuz katır yükü altundan bir katır yükü altun kîselerin yarup yol üzerlerine dökdü. Tama'-ı hâm belâsıyla altuna üşerler ben de ol vaktde at boynuna düşüp Yafa'ya irişüp sefâyin-i müheyyâya girüp firâr fikrinde oldu. Lâkin Yusuf Paşa "ne zamân ise malsız gider" deyü halkı men' idüp Nasûh Paşa askerini yürütdü ve tevâbi'ine "cengden[26] el çekin kasdımız ancak paşanızın başıdır ve illâ cümleniz kırılursuz" deyü nidâ itdirmekle her biri bir tarafa çekildi. Artık cümleten Nasûh Paşa üzerine hamle vü hucûm eylediler, ol dahi aydın hırsızlığından gelme bir papak kâtil idi, dayanamayup yüz çevirdi dolu dizgin ardına bakarak ve elinde tüfengi kaldırup yaklaşanlara havâle iderek firâr iderken bindiği kısrak

[20] mikdârı Y: kadar ÇV
[21] yükde hafif ve bahâda ağır ÇY: -V
[22] var Ç: -YV
[23] dürlü dürlü ÇY
[24] ü harbe ÇY: -V
[25] mikdârı Y: kadarı ÇV

kendüyi bir zeytûn ağacına mı yohsa bir dıraht-ı meşeye mi çarpup yıkıldı. Hurda-hâş olup teslîm-i rûh itdüği mahalde kılınçlı ekrâdından Kara Emîr nâm bir dilîr irişüp zîr ü zeber yatduğı yerde inüp başın kesüp Yusuf Paşa'ya götürdü ve eğlendirmeyüp Âsitâne'ye gönderdikden sonra tevâbi'ine amân virüp yanına aldı ve altun yükceğizin[27] ekl ü bel' eyledi. Bilmem nice hazm ede,[28] hele âfiyetler ola[29] ol mahalden mansûr ve muzaffer tok doyum Şam-ı şerîfe gelüp vusûl bulduğun künhüyle vâki' hâli Der-i devlete[30] arz u i'lâm eyledi. Mukaddem mâh-ı Safer'in on beşinci Cuma günü Nasûh Paşa'nın Terhâne Hânı'ndan firârı haberi ve yirmi beşinci Dü-şenbih gün ser-i maktû'u İstanbul'a[31] gelüp Bâb-ı humâyûna bırakıldı ve mutasarrıf olduğu Şam-ı şerîf[32] mansıbıyla emîrü'l-hâclık Karaman vâlisi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Karaman Tatar Salih Paşa'ya tevcîh-i inâyet[33] olundu ve maktûl-i mezkûr etibbâ'ından Vezîr Yusuf Paşa habsinde olup iki seneden berü Kudüs-i şerîf sancağına mutasarrıf iken henüz ma'zûl olan Ali Paşa ve kethudâsı Mehmed ve ev[34] kethudâsı Pûseci Hüseyin ve hazînedârı Ahmed ve dîvân efendisi Mehmed ve Kapucılar Kethudâsı Sarrâc[35] Mustafa ve Mataracısı ve Mîrâhûrı Ali'nin ihzârına Kapucıbaşı Türk Mehmed Ağa gönderilmişdi alup Sayda'da mîrî kalyona tahmîl ve İstanbul'a getürüp Yedikule'de dizdâra teslîm olundukdan sonra[36] Hasbağçe bostancılar odalarında habsden sonra[37] bir gice[38] cümlesi zindâna nakl ve anda[39] boğulup deryâya atıldı ve yine sâbıkâ kethudâsı olup iki seneden berü Cidde sancağına mutasarrıf Edirneli Halil Paşa'nın ihzârına hatt-ı şerîf-i[40] şevket-makrûn[41] ile Kapucubaşı Küçük Hasan[42] Ağa ta'yîn olup Mısır yolundan Mekke-i mükerremeye gitdi ve maktûl-i mezkûrun Aydın'da vâki' Güzelhisar'da olan mâl ve eşyâsı kabzına Kabucubaşı Ahmed Bey ile Hassa Haseki Cellad Kara Mustafa Ağa ve sâbıkâ çavuşbaşılığından ma'zûl ve Mağnisa'da menfî Türk Ahmed Ağa dahi emlâki furûhtuna me'mûr oldular ve Şam-ı

---

26 ü cidâlden ÇY: ü cidâl -V
27 yüklerini anber gibice ÇY
28 Bilmem nice hazm ide - ÇY
29 âfiyetler olsun ÇY
30 devlet-medâra ÇY: medâr -V
31 Âsitâne-i sa'âdete ÇY
32 şerîf ÇY: -V
33 inâyet ÇY: -V
34 konak Ç: ev YV
35 Cerrâh Ç: Sarrâc YV
36 irtesi gün Ç: sonra YV
37 habsden sonra -Y
38 gicede Y: gice ÇV
39 andan sonra Y
40 humâyûn Y: şerîf ÇV
41 şevket-makrûn Y: -ÇV
42 Hasan Ç: -YV

şerîfde olan mâlın kabz ve furûhtuna dahi Kapucıbaşı Sûhte Halîl Ağa dahi ta'yîn ve irsâl buyuruldu. Bunlardan tahsîl olunan bin kîselik kadar nukûd akçe Hazîne-i âmireye gelüp dâhil oldu ve üç seneden berü Mekke-i mükerremenin suyu ta'mîrinin mübâşiri küttâbdan Hüseyin Paşa oğlu Götü Eğri Kımıldı Mehmed Bey'e Şam-ı şerîf eyâleti ve ümerâ-i Mısrıyye'den Çerkes Yusuf Bey'e Cidde sancağı verildi[43] ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin on ikinci Çehâr-şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'inde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı gāzi[44] hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün Müjdeci Hacı Mehmed gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlü haberin virüp getürdüğü bir kuvveti, Medîne hurmasın huzûr-ı humâyûna arz idüp yamağı ile kaftân giydiler. On dördüncü Cuma gün Hotin **(311 b)** Vâlîsi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'dan kâğıd gelüp Lih Kralı Feriderikos'un asker cem'inde olup sulha[45] mugāyir hareketi ve Kal'a-i Boşder muhâfazasına bir mikdâr âdem ta'yîn olunmasını iltimâs itmiş, der-akab Rumili ve Anadolu diyârlarının eyâletleri askerleri[46] me'mûr olup gitdiler. On yedinci Dü-şenbih günü Tersâne'de yeni baştarde indirilüp vezîriazam kürklü ve sâde iki[47] sevb hıla'-ı fâhire ve şeyhulislam efendi hazretlerine beyâz çuka kaplu semmûr erkân kürk ve Kapudân Paşa ile iş erlerine hıl'atleri ilbâs buyuruldu ve yirmi birinci Cuma günü Azak Muhâfızı Vezîr Çelebi Mehmed Paşa'nın ve Maraş Beylerbeyisi Divriğili Bekir Paşa'nın ve Saruhan sancağına mutasarrıf Yanbeyi Mehmed Paşa oğlu Hüseyin Paşa'nın fevti haberi gelmeğin Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Hamid sancağı ile kadı ta'yîn olup[48] Azak muhâfazasına ve Karaman Beylerbeyisi Divriğili[49] Tatar Salih Paşa Kefe eyâleti ile virilüp Yeni Kal'a muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[50] olunup Yeni Kal'a Muhâfızı Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Kudüs-i şerîf sancağı ve selefi Şehsuvâr oğlu Mehmed Paşa'ya Anadolu eyâleti ve Köstendil sancağına mutasarrıf Cin Ali Paşa'ya Niğbolu sancağı ve ânın selefi Hotin muhâfızı Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya ber-vech-i arpalık Teke sancağı ve ânın selefi Koca Hasan Paşa'ya Karaman eyâleti ve Bozcaada'da menfî Vezîr Genç Ali Paşa'ya Maraş eyâleti ve Haleb ve Rakka eyâletlerine mutasarrıf Topal Yusuf Paşa'ya yine ber-vech-i arpalık Rakka eyâleti zamîmesiyle emîrü'l-hâclık ile Şam eyâleti ve selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya Sayda-Berut sancağı ve ânın selefi Vezîr Moralı Aşcı İbrahim Paşa'ya Haleb eyâleti

[43] inâyet ü ihsân olundu ÇY
[44] gāzî Y: -ÇV
[45] sulh ü salâha Y: ü salâh -ÇV
[46] askeri ve kapu kulları ÇY
[47] kat +Y: -ÇV
[48] kadı ta'yîn olup -Y
[49] Divriğili Ç: -YV
[50] ve irsâl Y: -ÇV

inâyet[51] ve Burunsuz Mehmed Paşa'ya Şebinkarahisar sancağı ve Süleyman Paşa'ya Saruhan sancağı ve Bozoklu Mehmed Paşa'ya Akşehir sancağı ve ânın selefi Arab Mehmed Paşa'ya Gazze sancağı tevcîh ü inâyet[52] buyruldu ve Tatar Salih Paşa henüz mansıbına varmadın Kırkkilise'de fevti haberi gelmeğin eyâlet-i Kefe Kayseriyye sancağına mutasarrıf Tatar Mahmud Paşa'ya virilüp[53] Yeni Kal'a muhâfazasına ta'yîn ve[54] me'mûr kılındı ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Pazar gün pâdişâh-ı gâzî[55] hazretlerinin Zeyneb nâm bir sultânları vücûda geldi ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin dördüncü Penç-şenbih gün Rumili Kadıaskeri Bursevî Menteş-zâde Abdurrahim Efendi ile Anadolu Kadıaskeri Mirza-zâde Mehmed Efendi azlinden Rumili sadrı, Anadolu sadrından munfasıl Dâmâd-zâde Ahmed Efendi'ye ve Anadolu sadrı, İstanbul kazâsından munfasıl Deli Hamid Efendi oğlu Abdullah Efendi'ye inâyet buyuruldu. Mukaddemâ Edirne'den gelen Lih elçisinin bed-gûy ve bed-evzâ'ından rağbet olunmayup bir seneden mütecâviz menkûb bırağılmışidi ve Moskovlu ile böyle bir kavî tarafeyne hayırlı sulh ü salâh[56] ile dostluk nümâyân olmağla, yüzünün yeli inüp kulluk iddi'âsında olduğu Rikâb-ı humâyûna telhîs olup makbûl ve me'zûn olmağla mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup vüzerâ akabinde hâne-i arzda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-[57]masîre yüz sürüp nâmesin sundu ve lisânen cumhûrlarının arz-ı hulûsların söyledi ve Musul Beylerbeyisi Vezîr Kirli Ahmed Paşa mukaddemâ İstanbul Kāimmakāmı iken pes-i perdeden Rumili iskelelerinden almak şartıyla harbî kâfire furûht eylediği zahîre mesmû'-ı pâdişâhî olup Başmuhâsebe'den kaydı yoklanup virdiği elli bir kıt'a fermân nümâyân ve ihâneti ayân olmağın mansıbından azl olunduğundan gayri tuğu sancağı alınup paşalık defterinden hakk ve diyâr-ı Amasya'ya nefy olundu. Mansıbı mâh-ı mezbûrun on birinci Penç-şenbih gün Boşnak Kuşcu Mustafa Paşa'ya virildi.

Vefât-ı Şehzâde Sultân İbrahim

Mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Cuma günü ki, ibtidâ-yı Rûz-ı hızırdır, pâdişâh-ı gâzî[58] hazretlerinin ammîleri merhûm Sultân Ahmed Hân عليه الرحمة والغفران hazretlerinin[59]

---

[51] inâyet Y: -ÇV
[52] ü inâyet Y: -ÇV
[53] inâyet ü ihsân olup ÇY
[54] ta'yîn ve ÇY: -V
[55] gâzî ÇY: -V
[56] ü salâh ÇY: ü salâh -V
[57] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[58] gâzî ÇY: -V
[59] عليه الرحمة والغفران hazretlerinin ÇY: -V

oğlu Şehzâde Sultân İbrahim yirmi iki yaş üç aylıkda fevt oldu[60] cenâzesi Dârü's-sa'âde kapusu önünde nihâde kılınan teneşîre vaz' olundukdan sonra halkın fikr-i fâsidelerin izâle içün bi-emr-i humâyûn vüzerâ-yı ızâm ve ulemâ-yı kirâm ve bi-esrihim kol ağaları açup bakdıkdan sonra gasl ve techîz ü tekfîn olunup kaldırdılar. Akağalar Kapusu önünde Müftü Efendi imâmet idüp pâdişâh-ı gāzî[61] hazretleri dahi kapu dâhilinde iktidâ eyleyüp namâzı kılındıkdan sonra ancak a'yân-ı devlet önüne düşüp Ayasofya Câmi'i'ne mülâsık Sultân Mustafa-yı kadîm Türbesi'ne götürüp defn eylediler ve Şehrizor Vâlisi Vezîr Aşçı Abdurrahman Paşa hurrun lâ yefhem makûlesinden olmağla ânın dahi tuğ, sancağı alınup Urla nâm kasabaya nefy olundu ve mansıbı Sakız Muhâfızı Çavuş oğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa'ya virildi.[62] Ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Pazar gün Hanya Muhâfızı Vezîr Kandilci Hüseyin Paşa'nın fevti haberi gelmeğin, Bender muhâfazasında olan Vezîr Sirke Osman Paşa Hanya muhâfazasına ve Arnavud-ı İskenderiyye sancağı Beyi Dâmâd Mehmed Bey'e bir tuğ dahi virilüp, Bender muhâfazasına ta'yîn ve Kayseriyye sancağı arpalık ihsân buyuruldu ve İskenderiyye sancağı dahi Yanya sancağına mutasarrıf Sarı Ahmed Paşa'ya ilhâk olundu ve Kör Ali Paşa'ya Sivas eyâleti ve selefi Vezîr Kıbtî Ali Paşa'ya Silifke sancağı ve Retimo'dan ma'zûl Bağdadlı Kara Mehmed Paşa'ya Selanik sancağı tevcîh ü inâyet[63] buyuruldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Penç-şenbih gün başterde ile yirmi iki kıt'a çekdiri ve on üç kıt'a kalyon ile Donanma-yı humâyûn çıkup mu'tâd-ı kadîm[64] üzre vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkü'nde Kapudan Seyyid Süleyman Paşa ile ümerâ-yı bahriyye kaftân giyüp şenlik iderek varup Beşiktaş'da demirlediler.[65] Ol gün veziriazam kulları ile şeyhulislâm efendi hazretleri dahi kürk giydiler. On dördüncü Şenbih gün Tersâne'de[66] binâ olunan bir kıt'a kebîr vardakosta[67] kalyon suya indirilüp vezîriazam ile Müftü[68] Efendi'ye kürk ve Kapudân Paşa ile iş üzerinde olanlar hil'at[69] giydiler[70] ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'in sekizinci Salı gün yeni gelen Venedik Balyosu Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup kānûn-ı kadîm[71] üzre vüzerâ akîbinde hâne-i

[60] dâr-ı fenâdan saray-ı bekāya rıhlet idüp ÇY
[61] gāzî ÇY: -V
[62] inâyet ü ihsân olundu ÇY
[63] ü inâyet ÇY: -V
[64] kadîm ÇY: -V
[65] lenger-endâz bırakdılar ÇY: -V
[66] Tersâne-i âmirede ÇY: âmire -V
[67] vardakosta ÇY: -V
[68] Şeyhulislâm ÇY
[69] hıl'atler ÇY
[70] ilbâs olundular ÇY
[71] kadîm ÇY: -V

arzda bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil-i merâm[72] olup cumhûrları tarafından getirdiği nâmeyi sunup pîşkeşin arz eyledi. Emr olunduğu üzre kapudan paşa kal'alar meremmâtı içün altı kıt'a çekdiriyi Azak'a ve iki kıt'a çekdiri Özü'ye irsâl ve iki kıt'a çekdiriyi dahi Tersâne'de[73] alıkodukdan sonra kendü sefâyin-i sâyire ile Akdeniz'e azîmet ve revân oldu ve mâh-ı mezbûrun on ikinci şenbih gün Mehmed Bey yedi ile Mısır hazînesi gelüp dâhil-i Hazîne-i Âmire oldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Şenbih gün Süleymâniye'nin üç şerefeli sol minâresinin külâhına sâ'ika inüp yandı[74] ve der'akab yukaru şerefeye değin hedm ve ta'mîr kılındı.

Sebeb-i mübâşeret-i ta'mîr-i saray-ı Galata

Galatasarayı kapusu karşusunda bir zimmînin hânesinden ihrâk[75] vâki' olmağla vezîriazam kulları irişüp[76] söndürdükten[77] sonra sarây-ı mezbûra varup derûn ve bîrûnun seyr u temâşâ eyleyüp, bu ma'bed-i kadîm Sultân Bâyezîd-i Velî عليه الرحمة الباري [78] bezr-i güvâr-ı kerîmin[79] âsâr-ı celîlesinden olup ibtidâ-yı binâsından berü üç yüz seneden mütecâviz içinden bu denlü müfessirîn ve muhaddisîn-i ulemâ ve sulehâ ve vüzerâ ve ağayân ve du'â-gûy-i fukarâ gelmiş ve geçmiş olan âsâr-ı cemîleleri bâkī kalmış sarây-ı mu'teberin bin seksen altı senesi gurre-i mâh-ı Rebî'ü'l-âhirinde içinde mevcûd gılmânın ve taşra hademelerinin cümlesine tarîkleri üzre dirlikleri virildikden sonra kapanup muhâfazasına bir usta ile kırk bostancı konup, kırk yıl tamâm mu'attal kalup mürûr-ı eyyâmla taraf taraf der ve divârları ve ancak deryâya nâzır penceresi[80] çok[81] kethudâ odası ile orta odadan gayrı hurd-ı büzürg hâne ve câmi'leri bütün yıkılup harâb-ı ender-harâb,[82] mesken bom ve gurâb olup yanduğun bir dürlü revâ görmeyüp vâfir göz yaşın dökdü[83] ve gelüp şevketlü, mehâbetlü, adâletlü[84] pâdişâh-ı âlî-cenâb[85] hazretlerine ke'l-evvel[86] açılmasını arz ve recâ idüp me'zûn olmağla, işbu sene-i mezbûre mâh-ı Cemâziye'l-evvelinin yirmi sekizinci dü-şenbih gün ta'mîr ve termîmine mübâşeret

[72] merâm ÇY: -V
[73] Tersâne-i âmirede ÇY: âmire -V
[74] ihrâk-ı bi'n-nâr oldu ÇY
[75] âteş-i nâgihânî ÇY
[76] yetişüp ÇY
[77] teskîn olundukdan ÇY
[78] عليه الرحمة الباري ÇY: -V
[79] kerîm -ÇY
[80] pencereleri ÇY
[81] netîce ÇY
[82] ender-harâb Y: der-ender-harâb Ç: harâb -V
[83] seyl-i revân eyledi ÇY
[84] şevketlü, mehâbetlü, adâletlü ÇY: -V
[85] âlî-cenâb ÇY: -V

olundu.[87] Otuzuncu Çehâr-şenbih gün İçil'de[88] Torun Monla Hüseyin nâm şakînin ser-i maktû'u gelüp Bâb-ı humâyûna bırakıldı ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin on altıncı Cuma gün Ka'be'den ma'zûl Kevâkib-zâde Veliyyüddin Efendi'ye İstanbul kazâsı tevcîh ü inâyet[89] oldu ve mâh-ı Receb'in gurresi Cuma gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[90] hazretleri yeni saraydan Tersâne-i âmire[91] bağçesine göçdüler ve Anadolu diyârını kat'-ı tarîk kaplayup[92] âyende ve revende ve ebnâ-i sebîl münkatı' olmağla[93] Aydın Muhassılı Türk Ahmed Ağa'ya yine muhassıllık zamîmesi ile Adana eyâleti virilüp müfettiş ta'yîn ve irsâl buyuruldu ve bulduğu[94] eşkıyânın hakkından gelmek üzre mü'ekked evâmir-i aliyye sâdır[95] oldu ve Adana'dan ma'zûl Vezîr Kara Mehmed Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn[96] ve iki seneden berü Trabzon'da menkûb ve bî-mansıb Vezîr Dellâk Ali Paşa Kandiye muhâfazasına, selefi sadr-ı sâbık Abaza Süleyman Paşa-yi dilîr[97] Hanya muhâfazasına ta'yîn ve ânın selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya evvelki mansıbı Selanik sancağı ibkā ve ihsân buyuruldu ve on beşinci Cuma gün Yalı Köşkü'nde surre çıkdı ve on dokuzuncu Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyenin Lezez mevâcibi çıkup vüzerâ arzına[98] girdi ve irtesi Çehâr-şenbih gün Okmeydanı'nda nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâya şehzâde-i pâdişâh Sultân Süleyman Hân-ı nejâd hazretlerinin vüzerâ vü ulemâ ve ahâlî-i dîvân-ı sâire önünce gelüp nüzûl ve tertîb-i ziyâfetden sonra hâce ta'yîn buyurulan İmâm-ı sultânî-i evvel Arab-zâde Mehmed Efendi *Elif be te se*[99] okudup du'â vü senâ[100] olundu ve mâh-ı Şa'bân'ın[101] dördüncü Salı gün Nemçe elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup mu'tâd üzre hıl'atlandıkdan[102] sonra vüzerâ akabince Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâil olup[103] nâme-i çâsâriyyesin sunup[104] yedinci Cuma gün Unkapanı'nda

---

[86] ki gibi +Y: -ÇV
[87] olunup du'â vü senâ olundu ÇY
[88] İçil'de -Ç
[89] ü inâyet ÇY: -V
[90] âlî-cenâb ÇY: -V
[91] âmire ÇY: -V
[92] kılup Y: kaplayup ÇV
[93] itmek ile Y: olmağla ÇV
[94] buldukları ÇY
[95] ısdâr ÇY
[96] ta'yîn ÇY: -V
[97] dilîr ÇY: -V
[98] arza ÇY
[99] cim hâ hı +Ç: cim +Y: -V
[100] vü senâ ÇY: -V
[101] Şa'bânü'l-muazzamın Ç: Şa'bânü'l-muzafferin Y: Şa'bânın V
[102] ilbâs-ı hıl'at olundukdan Ç: hıl'at ilbâs olundukdan Y: hıl'atlendikden V
[103] pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-masîre yüz sürüp ÇY
[104] sundu ÇY

yeniçeri ile bostancı gavga idüp tarafeynden birkaç âdem telef-i nefs[105] ve bir kaçı dahi[106] mecrûh olmağın Kul Kethudâsı Laz Mehmed Ağa yeniçerinin zabt u rabtında ihmâl ve tekâsülü töhmetiyle ol sâ'at azl ve tekdîr[107] ve Trabzon'a nefy olup yerine Seksoncu Gürcü Süleyman Ağa ve ânın yerine Haseki Mehmed Ağa nasb ve Muhzır Çelebi Mehmed Ağa matlûbu üzre yeniçeri efendisi nasb olundu ve irtesi Şenbih gün henüz gurabâ-i yemîn ağası olan Vezîriazam Hazînedârı Ahmed Ağa'ya silahdâr ağalığı inâyet ü ihsân[108] buyuruldu.

Reften Kral-ı İsveç[109]

Dimetoka'da sâkin olan[110] İsveç kralı taraf taraf gönderdiği câsusları gelüp yolları açıldığın haber virüp artık mulûk-ı nasârâdan kendüye bir dürlü[111] zarar gelmeyeceğine itmî'nân-ı kalb hâsıl etmekle vilâyetine gitmeğe istîzân içün Der-i devlet-medâra gönderdiği elçisi mâh-ı mezbûrun on birinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup kânûn üzre hıl'atlenüp vüzerâ akabince Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet[112] masîre yüz sürüp kralının nâmesin sunup, lisânen ubûdiyyetin söyledi[113] ve taraf-ı pâdişâhîden dahi "hemen sadâkatde olsun tarafımızdan her vechile[114] mükâfât olunur" buyuruldu ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Pazar gün yine elçi-i mesfûr minvâl-i meşrûh üzre Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup hıl'atlendikden sonra Arz odasında bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâil oldu[115] ve ol mahalde[116] kralına gidecek izn-i[117] nâme-i humâyûn yedine teslîm olunduğu[118] mahalde[119] "Devlet-i aliyyemizin kapusı açık ilticâ idenler emîn olup murâd idindiklerinden mahrûm kalmamışlardır onlarda dil-hâhları üzre mekânlarına irişür" buyuruldu ve taraf-ı mulûkânelerinden ikrâmen vezîriazam ağavâtından Mustafa Ağa ile bir kabza mücevher kılıç ve bir re's donanmış ve dokuz re's yelken-dest at gönderilüp ol dahi Dimetoka'dan kalkmış ve Edirne'den üç sâ'at öte Çömlek köyünde

---

105 nefs ÇY: -V
106 bir kaçı dahi ÇY: -V
107 ve tekdîr ÇY: -V
108 ü ihsân ÇY: -V
109 İsveç Kralı Y
110 olan ÇY: -V
111 kendüye bir dürlü Ç: bir dürlü kendüye Y: bir dürlü -V
112 a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
113 arz eyledi ÇY
114 her vechile ÇY: -V
115 pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-masîre yüz sürüp izn-i humâyûn oldukda ÇY
116 ve ol mahalde -ÇY
117 izn ÇY
118 olundukda ÇY
119 mahalde -ÇY

konmuş varup yetişüp[120] teslîm eyledi. ve mukaddem yanına ta'yîn olunan Kapucubaşı Yusuf Bey'den gayri yine Dergâh-ı âlî[121] kapucıbaşılarından Abaza Koca Mustafa Ağa ve Yeniçeri Ocağı'ndan Turnacı Nemçe Hasan Ağa dahi muhâfız ta'yîn olup kendü re'yine havâle olunmağla Eflak içinden geçüp Eflak ile Nemçe sınırının hudûdu olan Zukal Boğazı'nın içinde vâki' Berin Kal'ası'na değin getürmeğe me'mûr oldular ve ol mahalle değin mîrîden harc-ı râhların bi't-temâm[122] virdiler. Bir müdebbir şeytân-ı aleyhi'l-la'ne[123] kâfir idi. Dimetoka'dan hareketi vakti kendü ile on beş mikdârı kapudânlarına sakalın konuvirtdi[124] ve mevcûd olan bin beş yüz mikdârı âdemini beş bölük idüp ve her bölüğe üçer sakallu ta'yîn eyledi ve kendüsünü[125] sakallılar içinde sakladı ve her bir bölüğe bir gün ta'yîn idüp[126] tebdîl-i câme yola revân oldu. Erdel ve Macar içinden **(312 a)** geçüp Budun'a ve ândan Beç'e varup bir gice yatdı kimse kendüyü bilmedi ve kangı bölükde olduğunu kendi askeri bile bilmez idi ve bölükleri uğradığı şehr halkının su'âl idenlerine "kralımız gemiye girüp ve gemi ile gitdi" deyü cevâb iderler idi bu minvâl-i meşrûh üzre üç nefer kapudânlarıyla vilâyetine varup[127] azîm şenlik ve şâd-mânlık[128] eylediği haberi geldi.

Katl-i Eflak Beyi Kostantin Bey[129]

Yirmi altı seneden berü Eflak voyvodası olup nâmına kral didirüp ve sikke dahi[130] urdurup pes-perdeden mulûk-i nasârâ ile yek-dil ve yek-cihet ve akreb-i ezmânda hurûc fikr-i fâsidi üzre olan Kostantin nâm la'în murûr-ı eyyâm ile bütün memleketi kabza-i tasarrufuna alup üzerine asker ta'yîn olunup başı sakladığı takdîrce me'men içün Eflak serhaddi başlarına ve Macar içlerine kal'a-misâl azîm manastırlar yapup mâl ve emlâkin onlara koyup vaktine müsâdif olan vüzerâya ise ihânetini bilürler iken belağ mâ belağ irsâl eyledüği altuncuk gözlerin kapadup "neme gerek" deyü her hâline müsâ'ade itmeleri ile gitdikce kuvvetlenüp cevri çekilmez olup ve bir vechile azl ve ele girmesi mümkin olmayup ve hattâ cümleden biri iki seneden mukaddem Moskov çarı tabur-ı makhûr-ı

---

[120] yetişüp ÇY: -V
[121] mu'allâ ÇY
[122] bi't-temâm ÇY: -V
[123] aleyhi'l-la'ne ÇY: -V
[124] salıvirtdi ÇY
[125] kendüyü ÇY
[126] eyleyüp ÇY
[127] dâhil ve vâsıl oldu ÇY
[128] şâd-mânlık Ç: -YV
[129] Bey ÇY: -V
[130] dahi ÇY: -V

menhûsesi ile yürüyüp Boğdan'a geldikde Espadarbaşı nâm kâfir-i bî-dîn[131] ile yirmi bin kadar asker imdâd göndermişiken yine sukût evlâ görilüp bu misillü envâ'î dürlü ihâneti zâhir ve nümâyân ve izâlesi mühimmât-ı dîniyyeden olmağın hâlâ vezîriazam bir gayûr dîni bütün devletli idi, la'în-i mesfûrun ele girmesine bir hüsn-i tedbîr eyledi. Avn-i[132] hakla[133] muvâfik geldi şöyle ki, sâbıkā bânî-i kal'a-i Bender vezîr-i merhûm Çerkes Yusuf Paşa kethudâsı olup ol cânibler de vukûf-ı tâmmı olan Abaza Koca Mustafa Ağa'yı getürdüp Hotin Kal'ası'na mühimmât nakli içün Prut suyunun tathîri lâzım gelmeğin nehr-i mezbûrun Tuna'ya döküldüğü mahalden Boğdan hudûduna değin tahliye ve tathîr ve iki tarafının kenârlarından sefîne çeken cerâhorlara âsânlık içün su kenârından yirmişer zirâ' orman kat'ına me'mûr idüp yedine fermân virdi ve Boğdan ve Eflak'dan biner nefer baltalı re'âyâ irsâline Boğdan ve Eflak beylerine fermân gönderilüp, Mübâşir Mustafa Ağa vardukda bir sâ'at mukaddem cem' ve teslîm itmelerin te'kîd ve azîm[134] tenbîh eylediler ve tekrâr Mustafa Ağa vedâ'a vardukda mahfîce "bu tedârükden kasdımız mutlak Eflak Beyi Kostantin'in azl ve habsi ve Âsitâne'ye[135] ihzârıdır kendüyi virmeyüp inâd ve muhâlefet idüp ceng-i harb[136] iktizâ ider ise bu ahvâl re'yine müfevvazdır katline ve dilediğin boyarı yerine nasb itmeğe muhayyersin" buyurup yedine ismi açık bir fermân virdi ve hidmetin her vechile[137] zâyi' olmaz buyurup yolladı. Ve ağa-yı mûmâ-ileyh dahi âlây ile Bükreş'den sarayına varup içerüden içerüye üçüncü kat dîvân-hânesine vardukda Hak celle ve alâ hazretleri la'în-i mesfûrun basîretin bağladı, hezâr-ı nâz[138] ve na'îm ile karşu istikbâline gelüp "safâ geldün" deyü kalpağını çıkardığı mahalde Mustafa Ağa'dan aslâ iltifât yok ibtidâ kelâmı "şevketlü mehâbetlü[139] pâdişâhımız hazretleri seni beylikden azl ve ehl ü iyâlin ile Âsitâne'ye[140] istedi" diyicek, "hele buyurun kahve şerbet için" didi. Cevâb yok dîvânhâneler ise küffâr ile mâlen-mâl Mustafa Ağa etrâfına bakup papaslara ve a'yân-ı Eflak'a "pâdişâhımız bunu sizden didi Âsitâne'ye[141] istedi ve illâ işde yüz binden mütecâviz Tatar askeri ile celâdetlü[142] Kırım Hânı serhaddiniz başına ve elli binden ziyâde Rûmili askeri Tuna kenârına gelüp inâd ve muhâlefet iderseniz üzerinize yürümeye ednâ

[131] bî-dîn ÇY: -V
[132] inâyet-i perverd-kâr Y: -ÇV
[133] hakla -Y
[134] ve azîm Y: -ÇV
[135] Âsitâne-i sa'âdete Y: sa'âdet -ÇV
[136] harb Y: -YV
[137] her vechile Y: -ÇV
[138] nân ÇY
[139] mehâbetlü Y: -ÇV
[140] Âsitâne-i sa'âdete Y: sa'âdet -ÇV
[141] Âsitâne-i sa'âdete Y: sa'âdet -ÇV

işâretimize bakarlar ehl ü iyâliniz esîr ve kendünüz esîr ve tu'me-i şemşîr olunursız" diyicek beni tutup bir odaya habs eylediler. Ol mahalde Mustafa Ağa'nın karşusunda İstefan nâm espadarbaşı dururdu ki, Moskov'a tâbi' olanın gayrıdır "pâdişâhımız hazretleri[143] seni Eflak beyi nasb eyledi" diyüp kendü arkasından semmur erkân kürkünü çıkarup giydirdi. "Berât-ı humâyûnun hâzırdır şimdi çıkarır viririm" ve ancak Kostantin Bey'i cümle ve ehl-i iyâl ve mâl ve eşyâsıyla bu gice şehrden çıkarup ve Tuna kenârına ulaşdırup ve Tuna'yı öte geçirmesini ibrâm idicek kendü ve ahâlî-i vilâyet-i mezbûrun sağ ve sâlim murâdınız üzerine Âsitâne'ye[144] îsâl itmelerine kefîl oldılar بفضل الله تعالى böyle bir düşvâr-ı maslahat âsân vechile vucûda gelüp İstefan voyvoda bu minvâl üzre Eflak'a hâkim nasb olup, la'în-i bî-dîn-i[145] mesfûrun askeri nâmına Serke kazağından getürdiği iki bin kadar kâfir Eflak içinde "her kim ki bulunur ise katl olunur" deyü dellâl nidâ itdürülmeğle cümlesi firâr eyledi. İrtesi gün la'în-i mesfûru cümle ehl ü iyâl ve mâl ve eşyâsı ile arabalara koyup Mustafa Ağa'ya teslîm ve yanına bir bayrak asker koşup gönderdi ve sene-i mezbûre mâh-ı Rebî'u'l-âhirinin on üçüncü Şenbih gün İstanbul'a[146] getürüp bi-emr-i humâyûn cümle ehl ü iyâli ve iki yüz mikdârı etbâ'ı ile Yedikulle'de habs eyledi. Yanında mevcûd olan eşyâsını Defterdâr efendi varup taraf-ı mîrîye zabt u rabt ve Eflâk'da olan mâl ve eşyâ ve[147] emlâkinin kabz ve furûhtuna Büyük Mîrahûr Telhîsî Mehmed Ağa me'mûren Eflak'a gitdi ve yerine bey olan İstefan Bey'e libâsı mu'tâd-ı kadîm olan hıl'at ve koka ve süpürge ile Hâssa Hâseki Mostarî Hacı Mehmed Ağa irsâl buyuruldu ve hâyin-i mesfûrun ahz u ihzârı mukâbelesinde Abaza Koca Mustafa Ağa'ya kapucubaşılık virildi[148] ve hâyin-i bî-dîn-i mesfûr iki aydan sonra Yedikulle'den kaldırılup ancak kendü ve ehl-i iyâli ve akribâsı ile Hasbağçe'de Bostancıbaşı çardağına mahsûs bir hânede habs olup sâ'ir etbâ'ı, Tersâne zindânına verildi ve iki ay mikdârı zamânda ne kadar furûht olunan eşyâ ve emlâkinden hâsıl olan bin kîse mikdârı akçesi hazîneye alındıkdan sonra sâ'ire ibret-i âlem içün mâh-ı Şa'bân'ın[149] on altıncı Pazar günü ki, İsveç kralının elçisine izn-nâme-i humâyûn teslim olunduğu günde ba'de'd-dîvân Yalıköşkü'nde nazar-gâh-ı pâdişâhîde kendünün ve dört nefer oğlunun ve baş boyarının boyunları urulup lâşe-i murdârları saray kapusu önüne bırakılup andan sonra deryâya atıldı ve ehli ile kızları

---

[142] celâdetlü Y: -ÇV
[143] hazretleri Y: -ÇV
[144] Âsitâne-i sa'âdete Y: sa'âdet -ÇV
[145] bî-dîn Y: -ÇV
[146] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[147] eşyâ ve Y: -ÇV
[148] inâyet ü ihsân olundu ÇY

Burusa'da ikâmet itmek üzere nefy olundu. Bu gâile âsân vechile mündefi' kılındı ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Salı gün Lih ilçisi dahi Dîvân-ı humâyûna da'vet, olageldüği ikrâm ve tertîb-i ziyâfet, ilbâs-ı hıl'atden sonra vüzerâ akîbinde hâne-i arzda yüzün yerlere sürdüği mahalde cumhûrlarına gidecek nâme-i humâyûn yedine virilüp me'zûn oldu. Mukaddemâ halka-i cem'iyyetde sâhib-i kelâm olup on bir seneden berü arpalık nâmı ile Ankara kazâsı virilüp ol diyâra nefy ile takrîr buyrulan Anadolu sadrından munfasıl Abdurrahîm-zâde Deli Yahyâ Efendi kendü hâlinde durmayup, etrâf kazâlarda zuhûr ve mâl talebinde olan eşkıyâya müsâ'ade eyleyüp etrâf kazâ ve şehrden elli kîse akçe tahsîl olunmak üzere mürâsele virmeğle ahâlî-i şehr cem'iyyet-birle hânesin basup cumhûren kılıç üşürüp katl eyledikleri haberi gelüp bed-sîret ve evzâ'ından âmme-i ibâdullâh halâs olmağla iğmâz-ı ayn olundu ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Penç-şenbih gün şevketlü, mehâbetlü[150] pâdişâh hazretleri Tersâne Bağçesi'nden Yeni Saray'a göçdü. Ol gün Moskov memleketinin sınur kat'ına ta'yîn ve irsâl[151] olunan Tevkī'î Silahdâr Gürcü İbrahim Ağa ve Mehmed Efendi ve Bender Beyi edâ-yı hidmet idüp geldiler Aşçı Bağçesi'nde huzûr-ı sadr-ı âlîde kaftân giydiler. Mâh-ı Ramazân'ın[152] dördüncü Penç-şenbih gün Moskov vekîlleri dahi vilâyetlerine gitmeğe izn-i humâyûn erzânî buyrulmağın ma'ûnetleri görülüp, Özü suyunun berü kenârında vâki' kendü zabt u rabtlarında olan Kiyev Kal'ası'na îsâl itmek üzere Kapucubaşı Sarıkçı Mustafa Ağa mübâşir ta'yîn ve bundan Bender'e varup ve Bender kal'ası askeri dahi yanlarına muhâfız koşulup ve Kiyev Kal'ası İstanbul'dan kırk beş konak yazılup yevmî ikişer yüz ellişer guruş harc-ı râhları rûz-merre konak-be-konak yedlerine teslîm olunmak üzre topdan yirmi iki buçuk kîse akçe ağa-yı mûmâ-ileyhe Hazîne-i âmireden teslîm buyruldu. Ol gün bi'z-zât vezîriazam Tersâne zindânını basup kırk bin müdre ve her müdresi birer guruşdan kırk bin guruşluk hamrı kırdırup deryâya dökdürdü. Sekizinci Dü-şenbih gün Van'dan ma'zûl Boşnak Hasan Paşa'ya Şehrizor eyâleti ve selefi Vezîr Çavuşoğlu Hasan Paşa'ya Basra eyâleti tevcîh ü inâyet[153] olundu. On beşinci Dü-şenbih gün taht-ı şerîf odasında Hırka-i mübâreke açılup vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih da'vet ve du'âda hâzır-ı bi'l-meclis[154] bulundular. On dokuzuncu Cuma gün vezîriazam Tersâne'de üç anbarlı kebîr kalyona teşrîf ve cümle iş erlerin getürdüp, "inşâallâhu te'âlâ evvel bahârda mükemmel Donanma-yı humâyûn ile Akdeniz'e sefer-i

---

149 Şa'bânü'l-mu'azzamın Y: mu'azzam -ÇV
150 şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
151 ve irsâl ÇY: -V
152 Ramazân-ı mübârekin Y: mübârek -ÇV
153 ü inâyet ÇY: -V
154 bi'l-meclis ÇY:-V

humâyûnu muhakkak bilüp karada olan kalyonların bir gün mukaddem itmâm ve suya indirilmesi ve mevcûd kalyon ve galita ve firkate ve kancabaşların meremmât ve tekmîline sa'y u dikkat idesiz ve sizden bu Donanma-yı humâyûnun cümlesini ibtidâ-yı Mart'da hâzır ve âmâde isterim ve Rûz-ı nevrûzda Beşiktaş'a çıkarım ya'ni ki, ihmâl ve tekâsül iderseniz ve bir küreği nâkıs bulunacak olur ise ne'ûzu billâh cümlenizi eşedd-i ukûbet ile katl iderim, levâzımâtınız ne ise emînden korkmayup isteyin, virmez ise arz-ı hâl ile bana bildirin ben emînin hakkından gelirim ve sen ki, Tersâne-i âmire[155] emînisin bu vakti, âhar vakte kıyâs eyleme ya'ni ki, mühimmât yetiştirmede ihmâl ve tekâsülün zâhir olacak olur ise tertîb-i azlini mukarrer bilesün" buyurdular. Her biri dâmen-i bûs idüp me'mûr oldukları hizmete cân ve başları ile sa'y ü güşeş itmelerine ahd ü mîsâk idüp dağıldılar. Yirmi üçüncü Salı gün Dîvân-ı humâyûnda Masar ve Recec ulûfesi çıkup vüzerâ arzına girdi. Yirmi beşinci Penç-şenbih gün Başdefterdâr Kayseriyyeli Osman Efendi'nin azlinden yerine yedinci def'a Bakkaloğlu Sarı Hacı Mehmed Efendi nasb olundu. Ma'zûl vüzerâdan Amasya'da sâkin Kirli Ahmed Paşa Rodos cezîresine ve Urla'da mütemekkin Aşçı Abdurrahman Paşa Sakız cezîresine ta'yîn ve irsâl[156] olup Sakız'da olan Vezîr Kara Mehmed Paşa Azak muhâfazasına ve selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Yeni Kal'a muhâfazasına me'mûr kılındılar ve Hotin muhâfazasında olan Silistre Beylerbeyisi Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya hükûmet-i Mısır virilüp ve eyâlet-i Silistre Hotin'de olan Rûmili Beylerbeyisi Boşnak Sarı Mustafa Paşa mansıbına zamîme kılınup hıdmet-i muhâfazada baş olmak ve kal'anın binâ-yı kusûrun itmâma irgürmek buyruldu ve Teke sancağına mutasarrıf Emîr[157] Ahmed Paşa'ya Kıbrıs eyâleti ve selefi Ebû Kavuk Vezîr Mehmed Paşa'ya Hanya sancağı virildi.[158] Ânın selefi[159] sadr-ı sâbık Abaza[160] Süleyman Paşa Rodos muhâfazasına ta'yîn olundu ve Burusa sancağına mutasarrıf İznikmidli Mustafa Paşa'ya İnebahtı sancağı ve selefi sadr-ı sâbık Kalaylıkoz Ahmed Paşa'ya Trabzon eyâleti ve ânın selefi Vezîr Abdullah Paşa'ya Musul eyâleti ve ânın selefi Kuşcu Mustafa Paşa'ya Burusa sancağı inâyet ü ihsân[161] buyrulup, Karesi sancağı dahi ilhâk olundu ve Hasoda mütekâ'idînden sâbıkâ Büyük Mîrahûr Frenk Osman Ağa'ya Habeş eyâleti selefi Götüeğrikımıldı Mehmed Paşa'ya Cidde sancağı virildi[162] ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi

[155] âmire ÇY: -V
[156] ve irsâl ÇY: -V
[157] İzmirli ÇY
[158] inâyet ü irsâl olundu ÇY
[159] dahi +ÇY: -V
[160] Abaza -ÇY
[161] ü ihsân ÇY: -V
[162] inâyet ü ihsân olundu ÇY

Çehâr-şenbih gün pâdişâhımız hazretleri mu'tâd üzre a'yân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âde'de bayramlaşup andan âlây ile Sultan Ahmed Câmi'i'nde varup bayram namâzın kılup[163] geldi[164] ve Topcubaşı Hacı Ivaz oğlu Tiryâki Mustafa Ağa sâhib-i firâş olup umûr-ı Tophâne mu'attal kalmağın mâh-ı mezbûrun on birinci Şenbih gün topcubaşılıkdan ma'zûl Abdülkerim Ağa altıncı def'a topcubaşı nasb olup, selefi bir aydan sonra fevt oldu. On dördüncü Salı gün küttâbdan Sebzî Mehmed Efendi'ye silahdâr ağalığı ve Şükrü Mustafa Efendi'ye kapucular kethüdâlığı ihsân buyruldu ve yirmi sekizinci Salı gün Rûz-ı kasım vâki' oldu ve mâh-ı Zi'l-ka'denin on ikinci Dü-şenbih gün Tersâne'de bir kıt'a mîrî kalyon deryâya indirildi ve mâh-ı mezbûrun on beşinci Penç-şenbih gün Şeyhulislâm Mahmud Efendi ameliyle fetvâdan ma'zûl Ebe-zâde Abdullah Efendi Trabzon'a Ataullah Efendi dahi Sinob'a nefy olundular. On sekizinci Pazar gün pâdişâh hazretlerinin Rukiyye nâm sultânları fevt olup mu'tâd-ı kadîm[165] üzre Dâru's-sa'âde önünde namâzı kılınup a'yân-ı dîvâna götürüp Vâlide Câmi'i Türbesi'nde karındaşları yanına defn eylediler ve yirminci Salı gün Donanma-yı humâyûn gelüp vezîriazam kullarının[166] vesâtatıyla (312 b) Kapudan Süleyman Paşa ve ümerâ-yı bahriyye hil'at giyüp Yalıköşkü'nde hâk-ı bûs-ı pâdişâhî ile müşerref olup mu'tâd üzre şenlik ve şâd-mânlık[167] iderek Tersâne'ye[168] dâhil[169] oldu ve yirmi dokuzuncu Penç-şenbih gün kırk seneden berü külahı münhedim olup harâbe-müşrif olan Galata hisârının büyük kullesinin ta'mîr ve termîmine fermân-ı humâyûn[170] sâdır olup ba'de'l-itmâm nevbet-hâne[171] vaz' olundu.

Sebeb-i zuhûr-ı sefer-i Venedik

Venedik keferesinin kolu kuvveti olup ekser Bosna serhadlerine feşârlık iden Karadağ eşkiyâsının te'dîbleri içün Bosna beylerbeyisi sadr-ı sâbık Nu'man Paşa mükemmel kapusu ve eyâleti askeri ve Rûmili askeri ile üzerlerine ta'yîn ve irsâl olunmuşidi. Taraf taraf yürüyüp ekseriyyet tu'me-i şimşîr ve nisvân ve sıbyânın bend ve esîr-i der-zencîr[172] idüp bakiyyetü's-suyûf bin mikdârı kâfir ve ehl ü iyâl ve emvâl ve eşyâsı ile Venedik câniblerine firâr ve iltica ve ânlar dahi sefînelerine koyup ba'zı

---

[163] edâ idüp ÇY
[164] giru avdet eyledi ÇY
[165] kadîm ÇY: -V
[166] kullarının ÇY: -V
[167] ve şâd-mânlık ÇY: -V
[168] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[169] vâsıl ÇY
[170] humâyûn ÇY: -V
[171] nevbet-hâne -ÇY
[172] der-zencîr ÇY: -V

cezîrelerine îsâl ve irsâl itdiklerin paşa-yı mûma-ileyh der-i devlete[173] arz u i'lâm idicek vükelâ-yı devlet ve a'yân-ı saltanat vezîriazam sarâyına da'vet ve bu bâbda dahi azîm cem'iyyet ve[174] meşveret idüp Venedik balyosu dahi getürülüp Nu'man Paşa'nın mektûbu ve mukaddem Venediklünün sulha[175] mugāyir vucûda getürdüği ihâneti zâhir ve[176] müş'ir on iki eski[177] mevâdd kâğıdı okunup ma'lûm-ı sıgār ve kibâr oldukdan sonra vezîriazam balyosa "bunlara sözün nedir" deyü buyurdu ve inkâr itmekle koğdular ve yakasından tutup keşân-be-keşân kapudan taşra eylediler. Üçüncü Dü-şenbih gün kapucubaşılardan Gürcü İbrahim Ağa büyük mîrâhûr olup selefi Türk Mehmed Ağa vezîr-i sânî hâsları ile kubbe-nişîn ve mektûbcu Sarı Hacı Mustafa Efendi re'îsü'l-küttâb nasb oldu ve dördüncü Salı gün yine bi'l-cümle ehl-i meşveret huzûr-ı humâyûna da'vet ve Hırka-i şerîf odasında akd-i meclis ve cem'iyyet idüp Venediklünün ihânetine müte'allık olan mevâdd kâğıdı kırâ'et olundukdan sonra şeyhu'l-islâm ve müftiyü'l-enâm fazîletlü Mahmud Efendi fetvâ-yı şerîf virüp kefere-i bed-ahter[178] Venedik üzerine sefer-i humâyûn-ı zafer-makrûn mukarrer olup fâtiha-i şerîf[179] okunup meclis dağıldı ve savâb-dîd-i re'y-i şedîd-i ukalâ ile Venedik balyosu dahi Tophâne'de sâbıkā Topcubaşı Kırkbir Mustafa Ağa hânesinde habs olup ve kalyonlarının dümenleri alındı ve cemî'-i[180] memâlik-i islâmiyyede mütemekkin balyoslar hükkâm-ı memleket tarafından ahz, Venedik'de bulunan Müslümân bâzer-gânları bi'l-cümle nefsleri ve mâl ve eşyâları ile vatanlarına sâlimîn gelüp vâsıl oluncaya değin habs ve ol câniblerde bulunan sefâyinlerinin dahi dümenleri alınmak üzre evâmir-i aliyyeler irsâl olundu ve Yenişehir'den Martalozbaşı Topal Osman mübâşeretiyle mîrî beşer bin nefer ve müteferrika Boşnak Mehmed Ağa mübâşeretiyle Bosna'dan iki bin yaya sekbân yazılmak ve Mısır'dan üç bin asker getürmek üzre fermân-ı humâyûn ile Kapucubaşı Lalagöz Ahmed Ağa Mısır'a gönderildi ve Rûmili ve Anadolu'da vâki' vüzerâ ve mîr-i mîrân ve ümerâya mükemmel kapuları ve eyâletleri askeri ile nevrûz-ı sultânîde Edirne sahrâsında hâzır ve âmâde bulunmak üzre ahkâm-ı şerîfeler irsâl ve kapu kuluna dahi ocaklarından şedîd çavuşlar gönderildi sekizinci Şenbih gün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Abaza Koca Mustafa Ağa'ya ber-vech-i arpalık Kayseriyye sancağı virilüp Bender muhâfazasına selefi Dâmâd Mehmed Paşa Hotin muhâfazasına ve ânın

[173] medâr hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[174] dahi azîm cem'iyyet ve ÇY: -V
[175] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[176] zâhir ve ÇY: -V
[177] eski ÇY: -V
[178] bed-ahter ÇY: -V
[179] şerîf ÇY: -V
[180] cem'iyyet ÇY

selefi Boşnak Sarı Mustafa Paşa Bosna muhâfazasına ve ânın selefi sadr-ı sâbık Nu'man Paşa Belgrad muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Köse Halil Paşa Yeni Kal'a muhâfazasına ve ânın selefi Helvacı Yusuf Paşa Azak muhâfazasına ve Sakız'da olan Vezîr Aşçı Abdurrahman Paşa dahi İstanköy muhâfazasına ta'yîn olundular ve Özü eyâleti Dâmâd Mehmed Paşa'ya ve Rûmili eyâleti Dizdâr oğlu Boşnak Sarı Ahmed Paşa'ya ve Arnavud-ı İskenderiyye sancağı Durmuş Paşa'ya ve Kilis sancağı Kara Ahmed Paşa'ya ve Kıbrıs eyâleti yine Ebû Kavuk Vezîr Mehmed Paşa'ya ve Maraş eyâleti ânın selefi Emîr Ahmed Paşa'ya ve Haleb eyâleti ânın selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya ve Sayda-Berut sancağı ânın selefi Vezîr Aşçı İbrahim Paşa'ya tevcîh ü inâyet[181] olunup ânın selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa İstanbul[182] kāimmakāmlığına da'vet buyruldu.

Azl-i Şeyhulislâm Mahmud Efendi ve Nasb-ı
Meşîhat-ı İslâmiyye Mirza Mustafa Efendi

Bundan akdem nefy olunan Ebe-zâde Abdullah Efendi yolda furtunaya uğrayup nehr-i Melen nâm mahalde gemileri kenara urup gark ve helâk olduğu ma'lûm-ı pâdişâhî[183] olmağın vâkı'â pâdişâh-ı âlî-cenâb[184] hazretlerinin ebesi oğlu olduğundan Şeyhülislâm Mahmud Efendi'ye kemâl mertebe muğber-i hâtır oldu ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Pazar gün azl ve Kanlıcak'da yalısına nefy eyledi ve yerine Rûmili sadrından munfasıl Mirza Mustafa Efendi'yi nasb ve haseki ağayı gönderüp huzûr-ı humâyûnlarına getürüp Alay Köşkü'nde vezîriazam vesâtatıyla takbîl-i yed-i pâdişâhâneleriyle[185] müşerref kıldıkdan sonra mu'tâd-ı kadîm[186] üzre beyâz çuka kaplu semmûr erkân kürk giydirüp mu'azzez ve mükerrem[187] hânesine gönderdi. Ol meclis-i hâssu'l-hâsda Ataullah Efendi'yi şefâ'at itmişidi müsâ'ade-i humâyûn buyrulup Bolu'da iskânı emr olundu ve ihtiyâten mâh-ı mezbûrun on birinci Salı gün pâdişâh-ı gāzî[188] hazretleri ehl-i dîvân ile Bâbu's-sa'âde'de bayramlaşup âlây-birle Sultan Ahmed Câmi'i'nde varup bayram namâzın kılup geldiler.[189] Vezîriazam rûz-merre Tersâne-i Âmire'ye varup Donanma-yı humâyûnun bir gün mukaddem irişmesine sa'y u ikdâm idüp ulvî ve suflî ağavâtın bile işe koyup keser salmak, ekser kakmak gibi sâ'ir işçiler ile ma'an iş[190] işledüp hâb u râhatı kendüye harâm

---

[181] ü inâyet ÇY: -V
[182] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[183] pâdişâh-ı âlî-cenâb ÇY: âlî-cenâb -V
[184] âlî-cenâb ÇY: -V
[185] humâyûnları ile ÇY
[186] kadîm ÇY: -V
[187] ve mükerrem ÇY: -V
[188] gāzî ÇY : -V
[189] giru avdet eylediler ÇY
[190] iş -ÇY

ve sergerde olanları me'mûr oldukları hidemât-ı pâdişâhîde dâmen-i der-meyân tekâsül ü ihmâl ve batn-ı hareket idenleri bilâ-emân salb-ı siyâset olanların kendülere beyân ve ayân itmişiken kapudân nâmına olan İzmirli Seyyid Süleyman Paşa mütenebbih olmayup sabahlara değin nev-resîde Rûm oğlanları ile zevk u safâda[191] olduğun ma'lûm idinmeğle mâh-ı mezbûrun on yedinci Dü-şenbih gün azl ve Sultanönü sancağı virilüp Atina muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[192] eyledi yerine kapudânâ Cânım Hoca Hâcı Mehmed Paşa kapudân paşa nasb[193] olup kaftân giydirdi ve ma'zûl paşalardan Acem Mustafa Paşa'ya Burusa sancağı ve selefi Kuşcu Mustafa Paşa'ya yine Musul eyâleti tevcîh ü inâyet[194] olup ânın selefi Vezîr Abdullah Paşa İzmir muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[195] olundu ve İstefe'de dernek ve cem'iyyete me'mûr Rumili Beylerbeyisi Sarı Ahmed Paşa yanına otuz kıt'a şâhî darbuzen ve iki yüz topçu ve mühimmât-ı cebehâne irsâl ve ta'yîn[196] buyruldu ve Köstendil sancağına mutasarrıf Cin Ali Paşa dahi İnebahtı muhâfazasına ta'yîn[197] olundu ve Cezâyir ve Tunus ve Trablus ocaklarına dahi kapucubaşılar ile fermânlar gönderüp evvel-bahâr'da[198] kudretleri mertebe mükemmel askeri ve bir yarak sefâyinleri ile gelüp Donanmâ-yı humâyûna mülhak olup dîn-i mübîn ve hizmet-i pâdişâhîde bulunmaları tenbîh ü te'kîd[199] buyruldu ve Âsitâne'de[200] dahi altışar akçe terakkîyle ve sipâh ve silahdârdan bin nefer serdengeçdi tahrîri fermân[201] olundu ve deryâ kalemi askerinden Kocaili sancağıyla Mensuh sancağı askeri Boğazhisâr muhâfazasına ve sâ'iri Hanya muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[202] olundu. Mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Cuma gün henûz Trabzon eyâleti virilen sadr-ı sâbık Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın İnebahtı'da fevti haberi gelüp eyâlet-i mezbûre Azak muhâfızı Vezîr Helvacı Yusuf Paşa'ya inâyet buyruldu ve sene dahi[203] bunda encâma irdi.

---

[191] safâ ve îş ü işretde ÇY: ve îş ü işret -V
[192] ve irsâl ÇY: -V
[193] nasb -Y
[194] ü inâyet ÇY: -V
[195] ve irsâl ÇY: -V
[196] ve ta'yîn ÇY: -V
[197] ve irsâl ÇY: -V
[198] bahâr-ı huceste-âsârda ÇY: huceste-âsâr -V
[199] ü te'kîd ÇY: -V
[200] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[201] fermân -Y
[202] ve irsâl ÇY: -V
[203] dahi ÇY: -V

Bin yüz yirmi yedi senesi vekāyi'indendir

İhyâ-yı sarây-ı Galata

Bundan akdem ta'mîri ve termîmi[1] fermân buyrulan Galatasarayı itmâm ve derûnuna vaz' olunacak gılmân ve anlara ta'yîn olunan hademe-i bîrûn tahrîr ve me'kûlât ve meşrûbâtı hâzır ve âmâde olundukdan sonra işbu sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Dü-şenbih günü ki, Kânûn-ı Evvel'in yirmi yedisidir, evvelâ saray-ı mezkûrun ihyâsına sebeb olan Vezîriazam Fazıl Ali Paşa ve Şeyhulislâm Mirza Mustafa Efendi ve Vezîr-i Sânî Türk Mehmed Paşa ve Kapudân Canım Hacı Mehmed Paşa ve bu fakīr saray-ı mezbûra varup derûn-ı saraydan nihâde kılınan obaya inüp ve selâtîn şeyhleri dahi da'vet ile gelüp bir gayri çergeye cem' ve taraf-ı pâdişâhîden ta'am çekilüp ve eşribe-i tebhîrden sonra Büyük Oda kurbünde vâki' İçoğlan Câmi'-i şerîfinin aslında minâresi olmayup fakīrin ta'rîfiyle müceddeden binâ olunan minâre-i mevzûnede hâssa mü'ezzinleri üç nevbet feth-i şerîf ve der-akab müselsel ezân okuyup cemâ'at-i kesîre ile öğle namâzı edâ ve andan yine obaya gelindikden sonra yüz seksen nefer nev-çerâğ iç oğlan huzûr-ı sadr-ı âlîde ale'l-esâme okunup defter kendü ellerinde mübârek kalmalarıyla mimleyüp[2] fermân-ı âlîleri üzere uzun bol yenli, elvân dolamalı ve başında yelken tâkiyye ve ayağı tomaklı altmış nefer oğlan köşklü Kethudâ Odası'na ve altmış nefer oğlan Orta Oda'ya ve altmış nefer oğlan Büyük oda'ya vaz' olunup meşâyih-i ızâm[3] du'â eyledi. Andan sadr-ı âlî cümle a'yân ile kasr-ı mezbûra varup tekrâr feth-i şerîf kırâ'etden sonra şeyhulislâm efendi ile meşâyih-i ızâm ale't-tertîb ferâde ferâde du'â idüp ancak şeyhlere birer surrecik virilüp saray ağası Boşnak Ahmed Ağa'ya ve nâzır-ı binâ Atinalı Osman ta'yîn buyuruldu. Şöyleki; evvelâ saray ağası Boşnak Ahmed Ağa'ya ki, fakīrin Vezîriazam ta'rîfiyle Yeni saray tîmârhâne ağalığından gelmedir, yevmî otuz akçe ve üç aded iç oğlan odalarının birer kethudâsı olup ancak saray kethudâsı ta'bîr olunan baş kethudâya sekiz akçe ve öbür kethudâlar ile serâpâ içoğlanına ikişer akçe ve bunlara hidmet iden elli bir nefer baltacının ancak bir nefer kethudâsına on beş ve neferâtına dörder akçe ve on iki nefer etmekçilerinin ancak etmekçibaşına on beş ve halîfesine on ve neferâtına beşer akçe ve on iki nefer aşçılarının ancak aşçıbaşıya on beş ve halîfesine on ve neferâtına altışar akçe ve on iki nefer câme-şûy hademesinin ancak câme-şûybaşıya sekiz ve neferâtına dörder akçe ve altı nefer şerbetçinin ancak şerbetcibaşıya on beş ve dört neferine beşer ve bir neferine dört

[1] Ve termîmi ÇY: -V
[2] yazup ÇY
[3] ızâm ÇY: -V

akçe ve iç oğlan hastalarına bakan ana ta'bîr olunur üç nefer müsinn[4] avratın üçüne ancak yevmî yedi akçe ve bir nefer kurrâ efendiye yirmi akçe ve üç nefer hâcegân-ı gılmân efendilere on beşer akçe ve bir nefer meşk hâcesi efendiye sekiz akçe ve bir nefer hakîm efendiye on beş akçe ve bir nefer harrâca on akçe ve bir nefer taşra hademe mescidinin imâmına on beş akçe ve bir nefer mü'ezzine yedi akçe ve bir nefer kayyûma sekiz akçe ve bir nefer hademe-i bîrûn hâcesine sekiz akçe ve bir nefer hademe-i bîrûn berberine beş akçe inâyet ü[5] ihsân olundu ve yeni saray kapucularından on iki nefer kapucu ifrâz ve mutasarrıf oldukları ulûfeleriyle bu saray muhâfazasına me'mûr kılındı ve bu cümlenin me'kûlâtları ve meşrûbâtları[6] an-asl rûz-merre iki vakit çorba ve söğüş ve haftada iki gün pilav ve zerde iken merhameten mükemmel müstevfâ sofra yemeği ta'yîn olundu.

Sefer-i humâyûn

Mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Cuma gün bi-emr-i humâyûn Mora fethi niyyetiyle vükelâ-yı devlet ve a'yân-ı saltanat ve meşâyih-i izâm Bâbü's-sa'âdeye varup du'â vü senâ ile tuğ-ı humâyûn-ı pür-fürûğ-ı sâhib-kırânîyi çıkarup sonra[7] meydân-ı saray-ı âlîde nasb idüp kurbânlar kesildi ve ol gün gediklü müteferrikadan Mühürdâr Mustafa Ağa nâme-i humâyûn ile Nemçe çâsârına gönderilüp sulhda[8] müttefikiniz olan Venedikli tek durmayup târîh-i[9] sulhdan berü mugâyir-i sulh ü salâh[10] hareket itmeğle te'dîb içün üzerine sefer-i humâyûn-ı zafer-[11] makrûn vâki' olup "olmaya ki, mugâyir-i sulh hareket idesiz" deyü tenbîh-i humâyûn[12] buyruldu ve tahrîri fermân buyrulan sipâh silahdâr terakkîlileri tamâm olmağın mâh-ı mezbûrun on dördüncü Pazar gün mukaddem sipâh ve irtesi Dü-şenbih gün silahdâr zümresi âlâylarıyla[13] Alay Köşkü altından huzûr-ı humâyûndan geçüp me'mûr oldukları **(313 a)** İstefe muhâfazasına azîmet eylediler. Yirmi beşinci Penç-şenbih gün sâbıkā silahdâr ağalığından ma'zûl İzmirli Ahmed Ağa yine ol mansıb ile bekâm, selefi Sebzî Mehmed Ağa Cebecibaşılık ile nâ'il-i merâm ve ânın selefi Benli Mustafa Ağa yine kapucubaşılık ile şâd-kâm oldular. İki seneden berü Sinob Kal'ası'nda mahfûz olan[14] Vezîr İzmirli İsmail Paşa mukaddemâ sadr-ı sâbık Moralı Hasan Paşa kethudâsı iken aklı fikri

---

[4] müsinn -ÇY
[5] inâyet ü ÇY: -V
[6] ve meşrûbâtları ÇY: -V
[7] sonra -ÇY
[8] sulh ü salâhda ÇY: ü salâh -V
[9] târîh ÇY: -V
[10] ü salâh ÇY: -V
[11] rehber-i humâyûn ve nusret ÇY: -V
[12] deyü tenbîh-i humâyûn ÇY: -V
[13] âlâylarıyla -ÇY
[14] olan ÇY: -V

evvel olduğundan gayri sefihâne hareket ve ba'zı nâ-şer'î işlere cesâret ve mübâşeretden mugâyir-i hâtır-ı pâdişâhî olmuş idi. Katline virdiği hatt-ı şerîfle[15] kapucubaşı Yusuf Bey varup[16] kârın bitürdü ve başını kesüp mâh-ı Safer'in[17] gurresi Salı gün Rikâb-ı humâyûna getirdi. Üçüncü Penç-şenbih gün etibbâ-yı hâssadan İzmir'den ma'zûl Ömer Efendi hekimbaşı nasb olup kürk giydi ve Anadolu pâyesiyle selefi olan Yenibağçeli Küçük Mehmed Efendi'ye Kudüs-i şerîf kazâsı verildi. On dördüncü Dü-şenbih gün Sekbânbaşı Kör İskender Ağa pîr ve alîl olmak hasebiyle tekā'üd virilüp yerine Kurnacı Nemçe Hasan Ağa nasb olundu ve Zağarcı Hasan Ağa azlinden yerine Saksoncu Darbuna Bekir Ağa ve ânın yerine Hâseki Hüseyin Ağa geldi. Yirmi yedinci Pazar gün Vezîriazam ağalarından Vekîl-i harç Mehmed Ağa küçük mîrâhûr nasb olup selefi Kapucubaşı Rikâbdâr Osman Ağa İstanbul'da çavuşbaşı vekîli kaldı. Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Penç-şenbih gün Otağ-ı humâyûn çıkup Davud Paşa sahrâsında kuruldu. İkinci Cuma gün Sayda-Berut'dan gelen İstanbul kāim-makāmı Vezîr Çerkes Mehmed Paşa huzûr-ı sadr-ı âlîde serâserli kürk giydi. Ol gün İstanbul Kadısı Veliyyüddin Efendi azlinden yerine Mekke'den munfasıl Hekîm Süleyman Efendi nasb oldu. Üçüncü Şenbih gün Ordu-yı humâyûn[18] çıkdı. Dördüncü Pazar gün Dîvân-ı humâyûndan sene-i mâziyyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Beşinci Dü-şenbih gün Yeniçeri Ağası Kürd Hasan Ağa ocağı halkıyla çadırlara çıkdı, âlây ile huzûr-ı humâyûndan murûr ider iken yalnız kendü Soğukçeşme Kapusu'ndan içerü da'vet ve Âlây Köşkü'nde huzûr-ı humâyûn-ı[19] pâdişâhîde[20] ilbâs-ı hıl'at buyruldu. Altıncı Salı gün Cebeci Ocağı, yedinci Çehâr-şenbih gün Topcu Ocağı çıkdı. Sekizinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[21] hazretleri dahi acîb ve garîb azîm âlâylar ile İstanbul'dan çıkup Topkapusu'ndan geçdi. Sahrâ-yı Davudpaşa'da nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurdu. Ol mahalde Vezîriazam ve Şeyhulislam Efendi ve Vezîr-i sânî Rikâb-ı humâyûn Kāimmakāmı Türk Mehmed Paşa içerü da'vet ve herbiri mu'tâd üzre ilbâs-ı hıl'at ile mesrûr kılındı. İstanbul kāimmakāmı Vezîr-i sâlis Çerkes Mehmed Paşa âlây ile ma'an gelürken Topkapusu hâricinde vâki' Yağmatepe kurbünde inüp selâm durduğu mahalde taraf-ı pâdişâhîden serâserli semmûr-ı fâ'izi's-sürûr[22] kürk giyüp avde me'zûn oldu. Dokuzuncu Cuma gün Vâlide Sultân

[15] humâyûn-ı şevket-makrûn ile ÇY
[16] varduğu gibi ÇY
[17] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[18] humâyûn ÇY: -V
[19] humâyûn ÇY: -V
[20] husrevânede ÇY
[21] âlî-cenâb ÇY: -V
[22] semmûr-ı fa'izi's-sürûr ÇY: -V

hazretleri dahi şehzâdeler ve Harem-i şerîf ile Saray-ı Âmireden çıkup Vezîr-i sânî Türk Mehmed Paşa ile vezîr-i sâlis İstanbul käimmakämı Çerkes Mehmed Paşa önüne düşüp Topkapusu hâricinde mezkûr Yağmatepe kurbünda ancak yine Çerkes Mehmed Paşa inüp taraf-ı sultânîden çuka kaplu semmûr erkân kürk giyüp, bir boyama makreme içinde vâfir altuncuk ihsânıyla tatyîb-i hâtır kılındı. Şehre döndü hareket-i seferden berü ale'l-husûs çadırlara çıkalıdan berü askerî tâ'ifesi cidden ziyâde tecâvüze başlayup alâ melâ'i'n-nâs adam soymak dekâkîn yağmalamak avrat oğlan çekmek katl-i nüfûs itmek misilli envâ'-ı dürlü fezâhata cesâret itdikleri sem'-i humâyûn-ı pâdişâhîye ilkä olunmağın irtesi mâh-ı mezbûrun onuncu Şenbih gün bi-emr-i humâyûn Yeniçeri Ocağı ve on birinci Pazar gün Cebeci Ocağı Ordu-yı humâyûndan müfârakat ve[23] Edirne'ye azîmet eylediler. On ikinci Dü-şenbih gün hazret-i Eyyûb-i Ensârî عليه رحمة البارى Câmi'-i Şerîfi'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh âlî-cenâb[24] hazretleri a'yân-ı devlet ile du'âda[25] hâzır-ı bi'l-meclis[26] bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şâm-ı şerîfe vusûlü haberin virüp yamağı ile kaftân giydiler. On dördüncü Çehâr-şenbih gün Donanma-yı humâyûn çıkup baştarde ile yirmi kıt'a çekdiri ve kaddı altmış iki zirâ' üç anbarlı ve yüz otuz aded balyemez toplu kebîr kapûdânâ kalyonuyla, kırk bir kıt'a kalyon ve iki humbara kalyonu ve iki ateş kalyonu ve yirmi kıt'a galita ve on kıt'a firkate ve otuz iki kıt'a kancabaş kayık[27] ile pür-bâr-ı yarak cem'an yüz yirmi yedi kıt'a sefâyin-i ehl-i[28] islâm ile Kapûdân Cânım Hâce Hacı[29] Mehmed Paşa hazretleri[30] Tersâne-i âmireden nehzat ve Yalı Köşkü'nde vezîriazam vesâtatı ile ilbâs-ı hil'at buyrulup top ve tüfenk şenliklerin iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Pazar gün andan dahi rıhlet ve Akdeniz'e doğru teveccüh ü azîmet eyledi.

Mânde-i pâdişâh-ı gäzî be-sahrâ-yı Edirne ve cevânib-i Rûmili ve serdârî vezîriazam be-feth-i vilâyet-i Mora

Mukaddemâ pâdişâh-ı mağfûr Sultân Mustafa Hân-ı mağdûr hazretlerinin zamân-ı sa'âdet-iktirânlarında mulûk-i nasârâ ile birden sulh u salâh[31] olunduğundan Nemçe çâsârı bir gün Venedik'e ise yarın banadır zu'muyla techîz-i asker idüp Belgrad'a veyâ gayri

[23] idüp ÇY
[24] âlî-cenâb ÇY: -V
[25] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V
[26] bi'l-meclis ÇY
[27] kayık -ÇY
[28] ehl ÇY: -V
[29] hacı -ÇY
[30] hazretleri ÇY: -V
[31] u salâh ÇY: -V

serhadlere yürümek ihtimâli virilmeğin re'y-i zerîn-i ukalâ üzere iki tarafa gûş-mâl içün pâdişâh hazretleri bu sene-i mübârekede sefer avdetine değin Edirne ve ba'zı Rumili vilâyetlerinden geşt ü güzâr ve meks ü ârâm ve iktizâ ider ise takviyyet kılup mü'minîn içün bi'z-zât gerüden kendüler dahi imdâda irişmeleri müstahsen görülmeğin dâmâd-ı mükerremlerin ya'ni ki, Vezîriazam Fazıl Ali Paşa kulların Mora fethine serdâr-ı asâkir-i ehl-i[32] islâm eyleyüp sancak-ı şerîf teslîmiçün otağ-ı âlî-i nitâklarına da'vet buyrulmağın mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Pazar gün mu'tâd-ı kadîm[33] âlây-birle bâr-gâh-ı mu'allâya[34] varup baş çadırda pâye-i serîr-i a'lâya[35] yüz sürdüğü mahalde ibtidâ kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire ilbâs ve meyânına bir kabza mücevher şemşîr ve tîrkeş kuşadup tamâm-ı vucûdun ni'am-ı hudâvendigârîlerine[36] müstağrak ve andan sancak-ı şerîfi yed-i humâyûnlarıyla serdâr-ı a'zam kullarının yedlerine[37] teslîm eyledikleri mahalde, "sancak-ı şerîfi sana ve seni dahi[38] cenâb-ı bârî-i te'âlâ hazretlerine emânet eyledim hâfız ve nâzırın olsun" buyurdu. Anlar dahi kemâl-i ta'zîm ve tebcîl ile omuzuna aldı ve ol mahalde şeyhulislam efendiye dahi beyâz çuka[39] kaplu bir a'lâ semmûr erkân[40] kürk giydirilip du'âdan[41] sonra bükâ iderek taşra çıkdı. Feth-i şerîf okunup yine ke'l-evvel âlây-birle mu'azzez otağlarına gelüp indiler. Ol gün pâdişâh hazretleri serdâr-ı a'zam kullarıyla Tersâne'ye varup kapûdân paşa dîvân-hânesinde Camlıköşk'de umûr-ı deryâya müte'allik bir mikdâr mükâlemeden sonra iltifâten kendü sandalına alup Fındıklı'da vâki' sâbıkâ Gümrük Emîni Hüseyin Paşa Yalısı'na teşrîf ve emr-i âlîleri üzere evvelâ kapûdân paşa Donanma-i humâyûn ile Beşiktaş'dan nehzat ve cânib-i Deryâ-yı sepîde revâne ve azîmet eylediğin ve elli bir buçuk zirâ' mahsûs yapılan kaddı[42] yeni kalyon içün müceddeden dökülen üçer kantar mermer yuvarlak atar iki kıt'a kebîr şayka topları temâm otu ve dâneleriyle Tophâne'den atılup müşâhede ve anda şehr-i İstanbul'a vedâ' idüp Davudpaşa'ya teşrîf buyurdular ve irtesi mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Dü-şenbih gün def'-i izdihâm içün müvecceh görüldüğü üzre serdâr-ı a'zam cümle Ordu-yı humâyûn-ı

---

[32] ehl ÇY: -V
[33] kadîm ÇY: -V
[34] muallâlarına ÇY
[35] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[36] hudâvendigâra ÇY
[37] serdâr-ı a'zam kullarının yedlerine -ÇY
[38] dahi ÇY: -V
[39] çukaya ÇY
[40] erkân ÇY: -V
[41] du'â vü senâdan ÇY: vü senâ -V
[42] kaddı -ÇY

nusret-makrûn[43] ile pâdişâh-ı gâzî hazretleri[44] mukaddem erkence[45] Davud Paşa sahrâsından kalkup Büyükçekmece'ye, Salı gün Silivri'ye Çehâr-şenbih gün Çorlu'ya Penç-şenbih gün Karışdıran'a Cuma günü ki, Rebî'u'l-âhirdir Bergos'a, Şenbih gün Baba-yı atîk`a, Pazar gün Hafsa'ya, Pazartesi gün Edirne'ye karîb Solak Çeşmesi kurbünde Burnupamuklu sahrâsında nihâde kılınan bâr-gâhlarına nüzûl buyurdular.Pâdişâh hazretleri dahi kendü yanlarına ta'yîn olunan mahsûs ağalarına beşer yüz nefer sipâh ve silahdâr zümresi ve bir mikdâr yeniçeri ve vezîr-i sânî Käimmakäm Türk Mehmed Paşa ve rikâb ağaları ve kendü dâ'ireleri ve Harem-i şerîfleri ve Harem-i şerîf üzerine konakçı ta'yîn olunan Burusa Vâlîsi Acem Mustafa Paşa ile serdâr-ı a'zamın hareketi günü iki sâ'at sonraca Hâmûn-ı Davudpaşa'dan rıhlet idüp Küçük ve Büyükçekmece ve Silivri ve Çorlu ve Karışdıran ve Birgos ve Baba-yı atîk ve Hafsa menzillerine konarak dokuzuncu menzilde mâh-ı mezbûrun beşinci Salı gün Solak Çeşmesi kurbünda vaz' olunan otağ-ı humâyûnlarına şeref-nüzûl buyurdular ve Harem-i şerîflerin[46] saraya nakl itdirdiler. Ol gün serdâr-ı a'zam Karabayır'da pâdişâh hazretlerin istikbâlen selâmlayup hemi'nân-ı otağ-ı humâyûna değin ma'anca gelmişler idi ve irtesi Çehâr-şenbih gün tertîb-i âlây içün mahall-i mezkûrda meks ve dahi irtesi Penç-şenbih gün mâh-ı mezbûrun yedinci[47] günüdür, pâdişâh hazretleri Otağ-ı humâyûndan binüp vüzerâ-yı ızâm, ulemâ-yı kirâm o gice yürüyüp azîm âlây ile Timurtaş sahrâsında kurulan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurdular ol mahalde serdâr-ı a'zam ve şeyhulislam ve Türk Mehmed Paşa içerü da'vet ve mu'tâd-ı kadîm[48] üzre her birine birer sevb ilbâs-ı hıl'at buyruldu ve ol gün kapukulu şehrden Otağ-ı humâyûn kapusuna değin iki geçildi selâma durmuşlar idi. Yeniçeri dâ'iresi Emîrli nâm karye kurbünda olmağın pâdişâh-ı âlî-cenâb[49] hazretlerinin du'â-yı hayrların alup çadırlarına gitdiler ve mâh-ı mezbûrun on birinci Dü-şenbih gün kalkup mukaddime-i ceyş olup Yenişehir'e doğru teveccüh ü azîmet itdiler ve irtesi Salı gün dahi Cebeci Ocağı kalkdı. Ol gün Vâlide Sultân Kethudâsı Kürd Mehmed Efendi otağ-ı sadr-ı âlîye da'vet ve vezâret ile İstanbul käimmakämlığına serâserli kürk giyüp selefi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa Belgrad muhâfazasına ta'yîn buyruldu. Ânın selefi sadr-ı sâbık Numan Paşa'ya Silifke sancağı virilüp Anadolu'nun eşkıyâ teftîşine me'mûr kılındı ve geçen sene Galatasaray binâsına nezâreti hasebiyle sadâkati nümâyân olan Atinalı

[43] nusret-makrûn ÇY: -V
[44] gâzî hazretleri ÇY: -V
[45] önünce ÇY
[46] doğru +ÇY: -V
[47] yedinci -ÇY
[48] kadîm ÇY: -V

Osman Efendi Vâlide Sultân kethudâsı nasb olup ale't-ta'cîl İstanbul'dan Edirne'ye gelmek buyruldu. Daha irtesi Çehâr-şenbih gün Topcu Ocağı kalkdı, dahi irtesi Penç-şenbih günü ki, şehr-i mezbûrun on dördüncü günüdür, serdâr-ı a'zam dahi cümle Ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûn ile Timurtaş sahrâsından hareket-i feth-i Mora niyyetiyle Beyşehir'e doğru revân ve azîmet eylediler Hak Te'âlâ hazretleri tevfîkler ihsân eyleye âmîn بحرمة عليه سيد المرسلين. Ol gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[50] hazretleri erkence serdâr-ı a'zam kullarının[51] otağına gelüp tulû'-ı şemsden sonra umûm a'yân-ı devlet ile âlâya binüp Emîrli nâm karyeden nevâle-gâha değin teşyî' buyurdukdan sonra serdâr-ı a'zamın ve bi'l-cümle asâkir-i mansûreyi, bârî-i te'âlâ hazretlerinin vedî'a-ı emânetine tefvîz eyledikden sonra şehre avdet buyurdular. İrtesi Cuma gün şevketlü, mehâbetlü[52] pâdişâh-ı cem-câh[53] hazretlerinin[54] Selim nâm bir şehzâdesiyle Sâliha nâm bir sultânları vucûda gelüp[55] ancak şehr-i Edirne ve İstanbul'da gündüzlerde üç gün şehir donanması oldu[56] ve Mulhid Süleyman Efendi azlinden İstanbul kazâsı Ka'be pâyesiyle Mısır'dan ma'zûl Ak Mahmud Efendi-zâde ...[57] Efendi'ye virildi[58] ve Daltaban kethudâsı Arnavud[59] İbrahim Paşa'ya Kırım Hânı şefâ'atiyle Şehrizor eyâleti ve gedikli müteferrika Erzurumlu Hasan Ağa'ya Cidde sancağı tevcîh ü inâyet[60] buyruldu ve Şehrizor'dan ma'zûl Boşnak Hasan Paşa Diyarbakır Kal'ası'nda habs olundu ve cürmlerini bilmem Rodos muhâfızı sadr-ı sâbık Abaza Süleyman Paşa ve yine mahall-i mezbûrda cezîre-bend Vezîr Kirli Ahmed Paşa ve İstanköy'de mahbûs Vezîr Yemişci Abdurrahman Paşa üçü birden katl olunup başları kesilüp[61] otağ-ı humâyûn önüne galtân oldu ve ancak Kırım'da vâki' Yeni Kal'a muhâfızı Vezîr Köse Halil Paşa Nu'man Paşa yerine Belgrad muhâfazısına ta'yîn ve irsâl[62] olunmuş idi. Lâkin adem-i kudretinden nâşî fakrından şikâyet ve yine Yeni Kal'a'da kalmasına recâ vü minnet ve Kırım hânı celâdetlü hân-ı âlî-şân[63] tarafından dahi arz ve şefâ'at itdirtmek

---

[49] âlî-cenâb ÇY: -V
[50] âlî-cenâb ÇY: -V
[51] kullarının ÇY: -V
[52] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[53] cem-câh ÇY: -V
[54] efendimizin ÇY
[55] dünyâya teşrîf idüp ÇY
[56] donatup ziynet verdiler ÇY
[57] Nüshaların tamamında boş bırakılmış.
[58] inâyet olundu ÇY
[59] Arnavud -ÇY
[60] ü inâyet ÇY: -V
[61] kesilüp ÇY: -V
[62] ve irsâl ÇY: -V
[63] celâdetlü hân-ı âlî-şân ÇY: -V

(313 b) ve emr-i humâyûna itâ'at itmemek töhmetiyle Kapucubaşı[64] Suhte Hasan Ağa gönderilüp başı kesildi[65] ve getürüp Otağ-ı humâyûn önüne bırakıldı ve zorbalık töhmetiyle dahi yeniçeri ağası ma'zûllerinden Dalyarak Koca Mustafa Paşa Bihke Kal'ası'nda ve Arnavud Deli Bekir Paşa İstanköy cezîresinde ve mahbûs Boşnak Hasan Paşa Diyarbakır Kal'ası'nda ve sekbânbaşı ma'zûllerinden Hasankeyf sancağına mutasarrıf Kayseriyyeli Selim Beğ dahi Diyarbakır'da ve[66] mîrîye ihânet töhmetiyle dahi Dâru's-sa'âde Ağası Süleyman Ağa ve Tersâne Emîni Hüseyin Ağa Kıbrıs'da vâki' Magosa kal'asında katl olunup başları endahte-i pîş-gâh-ı bâr-gâh-ı mu'allâ kılındı. Ve[67] mâh-ı Cemâziye'l-evvelin on sekizinci Çehâr-şenbih gün serdâr-ı a'zam hazretleri[68] cümle Ordu-yı humâyûnla[69] Selanik'den hareket ve cânib-i a'dâya[70] teveccüh ü azîmet eyledi. Ve[71] mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi rûz-ı Salı vâki' olup bu ayda Edirne'de surre çıkdı ve Mercangöz Mustafa Bey yediyle Mısır hazînesi gelüp teslîm-i Hazîne-i âmire kılındı ve Bağdad Beylerbeyisi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa oğlu Ali Beğ'e iki tuğ ile Şehrizor eyâleti tevcîh ü inâyet[72] buyrulup selefi Arnavud İbrahim Paşa'nın tuğu ve sancağı ref' ve paşalık defterinden hakk olundu ve Basra'dan ma'zûl Vezîr Bodur Osman Paşa'ya Musul eyâleti virildi ve Karaman Beylerbeyisi Vezîr Kıbtî Ali Paşa ekall-i kalîl kapu ile orduya gelmek töhmetiyle Bihke'ye nefy olunup mansbı iki tuğ ile Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Uzun Yusuf Ağa'ya inâyet ü ihsân buyruldu ve Bozcaada Muhâfızı Vezîr Sirke Osman Paşa Edirne'ye getürülüp Vâlide Sultân yanında muhâfız ta'yîn olundu ve Kapudân Paşa Donanma-yı humâyûn ile İstendil cezîresin urup ve kal'asını muhâsara ve dokuz sâ'at mikdârı[73] muhârebeden[74] sonra vire ile feth ü zabt-ı rabt[75] eyledikleri haberi geldi ve Rumili Kadıaskeri Dâmâd oğlu Ahmed Efendi ile Anadolu kadıaskeri Deli Hamid oğlu Abdullah Efendi azlinden yerlerine Rumili sadrından munfasıl Menteş-zâde Abdurrahim Efendi'ye Rumili sadrı ve İstanbul'dan munfasıl Nakîbü'l-eşrâf Uşşâkî-zâde Mehmed Efendi'ye Anadolu sadrı[76] inâyet-i[77] ihsân olundu.

---

[64] kapucu ÇY
[65] tenden cüdâ olup ÇY
[66] ve sekbânbaşı... ve -ÇY
[67] ve ÇY: -V
[68] hazretleri ÇY: -V
[69] humâyûn-ı nusret-makrûn ile ÇY: nusret-makrûn -V
[70] a'dâ-yi bed-nihâda ÇY: bed-nihâd -V
[71] ve ÇY: -V
[72] ü inâyet ÇY: -V
[73] mikdârı ÇY: -V
[74] muhârebe-i kıtâlden ÇY: kıtâl -V
[75] rabt ÇY: -V
[76] sadâreti ÇY

Azl-i Şeyyhülislam Mirza Mustafa Efendi ve nasb-ı Abdurrahim Efendi

Şeyhülislam Mustafa Efendi ilm ü fazl u diyânet ve pîrliğinden hicâb itmeyüp kadîmden idegeldiği irtişâya dest-res urmak ve Ka'be pâyesiyle ber-vech-i arpalık Galata kadısı olup terbiyesi ile mukayyed olmaduğu veled-i menhûs ve fâsık ve zındîk ve bî-dîn Salim Mehmed Efendi'nin sû-yi hâli ma'rûz-ı rikâb-ı pâdişâhî olmağın mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Salı gün ikisi birden azl[78] ve İstanbul'da yalısına ve der-'akab Trabzon'a nefy olup hidmet-i fetvâ henüz İstanbul'dan gelen Rumili kazaskeri Menteş-zâde Abdurrahim Efendi'ye inâyet[79] buyrulup Kāimmakām Vezîr Türk Mehmed Paşa vesâtatıyla huzûr-ı humâyûnda[80] beyâz çuka kaplu semmûr erkân kürk giydi ve Rumili sadrından munfasıl Kara İsmail Efendi yine ol mansıb ile kayrılup İstanbul'dan gelmek buyruldu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî[81] hazretleri Despot Yaylağı'na teşrîf buyurup Vezîr Sirke Osman Paşa Edirne'de kāimmakām ve[82] Vâlide Sultân muhâfazasına kaldı.

İhrâk-ı şüden-i[83] İstanbul

Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Salı[84] gicesi bir buçuk sâ'atde Sultân Beyâzid Câmi'i kurbunda Uncular kapusuna muttasıl el-Hâc Seyyid Ali[85] nâm Uncu dükkânından âteş nâgihânî isâbet idüp andan yol aşırı Nahılcı dükkânına yapışup çarşunun iki tarafını ve Sultân Bâyezid Hammâmı'nı ve Kâğıdcılar Çarşusu'nu ve Eski Darbhâne'yi yakarak dik aşağıya gidüp Hakîm Çelebi Tekyesi önünden Müftü Hammâmı ardından geçüp Laleli Çeşme'ye ve Aksaray'a doğru uğruna gelen buyût ve dekâkîn ve cevâmi' ve mesâcidi hark[86] iderek Kızıl Musluğa indi andan sola dönüp Sultân Câmi'i'ni dahi yakup Cellâd Çeşmesi'ne ve andan Lanka Bostânı'na[87] ve[88] andan Yenikapu'ya ve andan dahi[89] kal'a divârın sıyırdarak Kumkapu'ya karîb mahalde Başdefterdâr Sarı Mehmed Efendi hânesinde nihâyet buldu ki, ateşin sağ tarafıdır ve sol tarafı Gedikpaşa'dan aşağı inüp Nişancı Paşa Hammâmı kurbünden geçüp mahall-i mezkûrda bir yere kavuşup teskîn buldu. Bu takdîrce

---

[77] inâyet ÇY
[78] ma'zûl ÇY
[79] ihsân ÇY
[80] humâyûn-ı husrevânede ÇY: husrevâne -V
[81] gāzî ÇY: -V
[82] olup ÇY
[83] şüden ÇY: -V
[84] Salı -ÇY
[85] el-Hâc Seyyid Ali Ç: -YV
[86] ihrâk-ı bi'n-nâr ÇY
[87] dahi +ÇY: -V
[88] ve -ÇY
[89] dahi ÇY: -V

ahşam bir buçuk sâ'atden sabaha değin ve sabahdan ahşama değin ve ahşam şehr-i Receb'in gurresi Çehâr-şenbih gicesi sabaha değin tamâm otuz sâ'at kadar zamân yanup önüne bir şey hâ'il olmayup hubûb iden şiddet-i ribâh-ı şimâl ise bir mertebede idi ki, ne'ûzü bi'llâh göz açılmaz savt-ı a'lâ seçilmez deryâyı ak köpük ve şehri dûd-kebûd kaplayup alevler ise semâya direk direk olup ve şerârelerden nücûm fark olunmaz idi. Hele bu musîbet-i uzmâ çok zamândır mesmû' ve müşâhede olunmamış idi. Langa Bostanı'nda iki kapu hâricinde bin iki yüz kadar âdem eşyâları ile yanup kül oldu, bu mahaller İstanbul'un güzîde yerleri ve Kumkapu'ya tekarrübü hasebiyle kibâr yatağı idi harâb olup gitdi bu aralıkda ihrâk-ı bi'n-nâr olan[90] câmi' ve mesâcid ve on bir mikdâr hâne ve iki bin mikdâr dekâkîn muhterik olduğu tahkîka irdi. Bizim de üç kîselicik[91] bir hâneciğimiz[92] yandı[93] بعون الله تعالى işbu mâh-ı Recebü'l-müreccebin gurresi Çehâr-şenbih gün Gördes Kal'ası yürüyüş ile feth[94] oldu haberi mâh-ı mezbûrun on ikinci Penç-şenbih gün vezîriazam tarafından İstanbul'a gelüp âmme-i müslimîn şâd-ı handân oldular. Ol gün selâtîn câmi'lerinin du'â günlerinin âhiri idi, bundan akdem Venedik üzerine sefer-i humâyûn muhakkak olıcak Venedik'de olan Bosna bâzergânları selâmet-birle vilâyetlerine gelüp vâsıl oldu haberi gelinceye değin Âsitâne'de olan Venedik balyosu dört nefer âdemi ile Akdeniz Boğazı'nda vâki' Seddü'l-bahr Kal'ası'na ve mâl ve eşyâlarıyla kırk altı nefer tevâbi'leri Yedikule'de habs[95] olmuş idi bu mahalde bâzergânların selâmet-birle vatanlarına geldiklerin müş'ir mahzarları Rikâb-ı humâyûna arz-ı i'lâm[96] olunucak balyos dahi cümle tevâbi'leri ile memleketlerine[97] me'zûn oldu. Mâh-ı mezbûrun yirminci Dü-şenbih günü ki, Temmuz'un dahi[98] on biri idi, öyleye karîb İbrahim Hân-zâde Ali Beğ hummâdan fevt ve hazret-i Eyyûb'de ceddi Mehmed Paşa-yı Şehîd Türbesi'nde defn olundu. Mîr-i muhterem dostumuz sulehâ-yı ümmetden olup altmış üç yıl ömründe kendüden bir[99] kimse incinmemiş ve mahremâtdan bir şey kendüden sâdır olmamış salâh ve takvâ ile meşhûr ve ilm ü fazl ile her cânibi ma'mûr bir vucûd-ı şerîfi[100] mükerrem idi. رحمة الله عليه Büyük oğlu İsmail Bey yirmi yedi yaşında yerine oturdu

[90] ihrâk-ı bi'n-nâr olan Ç: -YV
[91] kîse ider ÇY
[92] hâne-i berdûşumuz ÇY: berdûş -V
[93] ihrâk oldu ÇY
[94] kabza-i teshîr ÇY
[95] mahbûs ÇY
[96] i'lâm ÇY: -V
[97] memleket-i menhûslarına ÇY: menhûs -V
[98] dahi ÇY: -V
[99] bir ÇY: -V
[100] şerîfi ÇY: -V

بفضل الله تعالى mâh-ı mezbûrun on sekizinci günü Anabolu Kal'ası dahi yürüyüş ile feth ü teshîr olunduğu haberi ile vezîriazamın mektûbu mâh-ı mezbûrun otuzuncu Penç-şenbih gün İstanbul'a gelüp üç gün ale't-tevâlî top şenliği oldu mâh-ı Şa'bân'ın gurresi Cuma gün vezîriazam âlây ile Anabolu Kal'ası'na varup Hünkâr Câmi'i'nde ibtidâ Cuma Namâzın kılup geldi. Üçüncü Pazar gün cümle asâkir ve silah ile Anabolu altından kalkup Koron ve Moton kal'alarının feth ü teshîri niyyetiyle azîmet eyledi. Rum tâ'ifesinden olup Galata'da mütemekkin Venedik baştercümânı Bateste nâm kâfirin nihânî Venedik'e gönderdiği kâğıdları ahz ve ihâneti nümâyân olmağın, vezîriazam tarafından gelen fermân mûcebince hâin-i mesfûr hânesinde giriftâr ve mâh-ı Ramazan'ın ikinci Şenbih gün Galata'da dört yol ağzında kıyâfetiyle ber-dâr kılınup üç günden[101] sonra deryâya atıldı. Mâh-ı mezbûrun altıncı Çehâr-şenbih gün vezîriazamdan İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Kürd Mehmed Paşa'ya mektûb gelüp Moton ve Koron kal'alarının ve bütün Mora ceziresinin feth ü zabtı[102] haberin i'lâm itmiş onuncu Pazar gün Başmakcı-zâde Seyyid Abdullah Efendi İstanbul kadısı oldu. On dokuzuncu Salı gün pâdişâh[103] hazretleri Rumili'ni geşt ü güzâr idüp Edirne'ye gelüp vâsıl oldu. An asl nişâncı olanlar seferlerde ve hazarlarda Rikâb-ı humâyûndan münfekk olmamak kānûn iken bu sene-i mübâreke-i meymenede[104] Nişânî Gürcü İbrahim Ağa vezîriazam ile ma'an sefere gitmişler idi. Moton altında hastalanmağın İstanbul'a hânesinde oturmak üzere nişâncılık üzerinden ref' ve yerine Edirne Muhâfızı Vezîr Sirke Osman Paşa nasb olundu. Mâh-ı Şevval'in gurresi Pazar gicesi Eskisaray hareminin nısfı muhterik ü sûzân[105] oldu, altıncı Cuma gün silahdâr müteka'idlerinden ikişer tuğ ile İbşîr Hüseyin Ağa'ya teveccüh ile sancağı ve Kadîd Yusuf Ağa'ya Balıkesre sancağı tevcîh ü inâyet[106] buyruldu ve Devlet-i aliyye ile dostluk iddi'âsında olan Cenevizli Venediklüye sefîne ve hazîne ve asker ile imdâd ü i'ânet eyledikleri şâyi' ve ihânetleri zâhir ve nümâyân olmağın bi-emr-i humâyûn balyosları red olundu. Yirmi üçüncü Dü-şenbih gün Haleb Beylerbeyisi Divriğili Abdurahman Paşa İstanbul'da fevt olup mansıbı Bender muhâfazasında olan ber-vech-i arpalık Kayseriyye sancağına mutasarrıf

---

[101] gün tamam oldukdan
[102] zabt-ı rabtı ÇY: rabt -V
[103] şevketlü, mehâbetlü âmme-i ibâdullâha merhametlü hünkârımız ÇY
[104] meymene ÇY: -V
[105] ü sûzân ÇY: -V
[106] ü inâyet ÇY: -V

Abaza Koca Mustafa Paşa'ya virildi[107] ve Bender muhâfazasına dahi Kayseriyye mansıbıyla Hotin Kal'ası'nda menkûb Dervîş Paşa ta'yîn ve irsâl[108] olundu.

Ameden-i vezîriazam be-âsitâne-i sa'âdet

Vezîriazam ve Serdâr-ı ekrem Fazıl Ali Paşa بعون الله تعالى Mora diyârın baştan başa feth ü teshîr ve tahrîr ve kal'alarının nizâm u intizâmın virüp Âsitâne-i sa'âdet tarafına avdet eyleyüp tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil iderek mâh-ı Zi'l-ka'de'nin yedinci Dü-şenbih gün azîm âlây ile Edirne kurbünda vâki' Timurtaş sahrâsında nihâde kılınan otağına gelüp nuzûl eyledi. Şöyle ki, bir gün erkence şevketlü, mehâbetlü[109] pâdişâh[110] hazretleri Edirne sarayından binüp şehre[111] iki sâ'at karîb Emîrli nâm karyede vezîriazam kullarını ikrâm ve istikbâlen ihzâr eyledikleri nevâle-gâhlarına varup bir mikdâr tevakkufdan sonra bindi. Andan[112] bir sâ'at kadar[113] ilerüde bir muhtasarî sâyebancık dahi kurdurmuşlar idi. Ol mahalle teşrîf-sâz[114] buyurdular der-akab vezîriazam kulları[115] dahi kendü âlâylarıyla mukâbele-i pâdişâhîye gelicek âlâyın[116] durgurup indi ve sancak-ı şerîfi omuzuna alup huzûr-ı humâyûna[117] teveccüh eyledi. Şevketlü, mehâbetlü,[118] pâdişâh-ı gâzî[119] hazretleri dahi on adım kadar karşu varup[120] ol mahalde vezîriazam dahi sancak-ı şerîfi yed-i humâyûna teslim idüp ayağına sarıldı. Bir çeyrek mikdâr zamân[121] bükâ iderek bir feryâddır kopardı taraf taraf عليك عون الله sadâsı zâhir ve nümâyân[122] olduğu mahalde pâdişâh[123] hazretleri arkasın sığayup "yetişir Ali sa'yin meşkûr ve hidmetin makbûlümdür[124] ber-hurdâr ol yüzün ak olsun, ekmeğim sana helâl hoş olsun"[125] buyurup sâye-bâna geldiler. Kahve içilüp bir mikdâr gazâ-yı cihâd[126] sohbeti oldu binildi ve andan hem-rikâb-ı nevâle-gâha gelindi ba'de't-ta'âm binilüp yine hem-rikâb âlây-birle otağlarına

---

[107] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[108] ve irsâl ÇY: -V
[109] şevketlü, mehâbetlü ÇY: -V
[110] hünkârımız ÇY
[111] şehr-i mezbûra ÇY: mezbûr -V
[112] dahi +Y: -ÇV
[113] kadar ÇY: -V
[114] sâz ÇY: -V
[115] kulları ÇY
[116] âlâyların ÇY
[117] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[118] şevketlü, mehâbetlü ÇY
[119] gâzî ÇY: -V
[120] istikbâl idüp ÇY
[121] ol mahalde... zamân -ÇY
[122] ve nümâyân ÇY: -V
[123] şevketlü, mehâbetlü, kudretlü hünkârımız ÇY
[124] makbûl-i humâyûnumdur ÇY: humâyûn -V
[125] ekmeğim sana helâl hoş olsun ÇY: -V
[126] cihâd ÇY: -V

gelmişler ve andan sonra[127] pâdişâh-ı gāzî[128] hazretleri ahşam üzeri saray-ı âmirelerine teşrîf buyurmuşlar idi ve irtesi Salı gün andan dahi vezîriazam sancak-ı şerîfi âlây ile getürüp saray meydânında olan otağ-ı âlîde şevketlü, adâletlü[129] pâdişâh-ı gāzî[130] hazretlerine teslîm idüp kürk giydi.

Vefât-ı vâlide-i pâdişâh-ı gāzî[131] Gülnûş Sultân

Vâlide-i pâdişâh Gülnûş Sultân hazretleri hayli zamandan berü sâhib-i firâş idi, işbu Salı gicesi dokuzuncu sâ'atde yetmiş beş yaşında fevt olmuş idi. Ba'dehû âlây cümle vüzerâ vü ulemâ ve sâ'ir a'yân-ı dîvân doğru Dârü's-sa'âdeye da'vet ve Âlây Köşkü dâhilinde namâzı kılınup arabaya tahmîl, vezîr-i sânî Türk Mehmed Paşa'ya teslîm, vasiyyeti üzre Üsküdar'da binâ eylediği câmi'-i şerîfi sahâsında üstü açık türbe-i mahsûsuna defn olunmak üzre tenbîh-i humâyûn buyrulup irsâl olundu irtesi mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Çehâr-şenbih gün rûz-ı kâsım vâki' olup dahi irtesi Penç-şenbih günün ahşamısı ışâ' vaktinde cenâze-i vâlide sultân Davudpaşa sarayına getürülüp İstanbul kāimmakāmı Vezîr Kürd Mehmed Paşa ve a'yân-ı şehr ol mahalde istikbâl ve sabaha değin rûh-ı şerîflerine tilâvet-i Kur'ân idüp daha irtesi mübârek Cuma gün cümle ulemâ ve vüzerâ ve meşâyih araba önüne düşüp âlây ile Topkapusu'ndan İstanbul'a[132] duhûl ve Soğuk Çeşme kapusundan Hasbağçe'ye ve andan Yalıköşkü'ne getürülüp arabadan indirildi[133] ve tenbîh-i humâyûn üzre pâdişâh-ı gāzî[134] hazretlerinin mahsûs kendü sandallarına konup Üsküdar'a nakl ve mahall-i mezbûrda defn olunup ancak başları ve ayakları tarafına birer mermer taş dikildi.

Katl-i Türk Mehmed Paşa

Ve Türk Mehmed Paşa dahi Edirne'ye avdet **(314 a)** itmişiken Büyükçekmece'ye vardıkda Rikâb-ı humâyûndan Kapucubaşı Çerkes Süleyman Ağa kendüye sâhte Kayseriyye sancağını mansıb ve Bender muhâfazasına me'mûriyyetini müş'ir fermân getürdü. Meğer Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmı iken sadâret mü'eddâsıyla[135] ba'zı tezvîrâta sâlik olduğu vezîriazamın ma'lûmu olmağla İstanbul'a[136] geldikden sonra katline aldığı

[127] sonra ÇY: -V
[128] gāzî ÇY: -V
[129] şevketlü, adâletlü ÇY: -V
[130] gāzî ÇY: -V
[131] gāzî ÇY: -V
[132] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[133] indirilip ÇY
[134] gāzî ÇY: -V
[135] sevdâsıyla ÇY
[136] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

hatt-ı şerîfle Salâhor Küçük Ali Ağa'yı gönderüp Bender'de başın kesildi[137] ve getürüp Bâb-ı humâyûna bırakdı.

Zuhûr-ı sefer-i Venedik ve âmeden-i pâdişâh-ı gâzî[138] be-dârü's-saltanatü'l-aliyye[139]

Vezîriazam Ali Paşa âsân vechile Mora fethine muvaffak olmağla kendüye azîm gurûr gelüp Kapûdân[140] Cânım Hâce Hacı Mehmed Paşa'nın ilkāsıyla Körfes ve Zadra ve Dîb-i Venedik şehrinin feth ü teshîri sevdâsına düşüp pâdişâha[141] bi'l-müşâfehe "ahvâl-i düşmen-i dîn[142] hiçden hiç imiş işte varup gördüm ecdâdım[143] otuz senede mâlik olduğu mülke otuz günde muvaffak kılındın hayf geçen vüzerâya işleri ihânet imiş ancak cümle mülûk-i nasârâ hareket ider ise de dîn-i Muhammed-i âlî cümlesine dahi inşâ'allâhu te'âlâ cevâb virilür taraf taraf ya'ni ki berr ü bahrdan Venedik keferesi üzerine sefer olunmasını" arz u istîzân idüp me'zûn olmağın evvelâ Körfes fethine piyâde ve süvâr asâkir ferâvân ile kara cânibinden bir müstakil serasker ve deryâdan Donanma-yi humâyûn ta'yîn olunup bi'z-zât kendüsü Ordu-yı humâyûn ile Bosna sınırından Zadra üzerine varup fethine muvaffak oldukdan sonra Venedik şehrine azîmetini himem eyleyüp yollar tathîrine ve zahîreler cem'ine mu'temedun-aleyh âdemler ta'yîn eyledi ve kendüsi içerüden çıkaldan berü fakîr yanından münfekk olmayup hak söz söylemeğe me'zûn idim. Çünkü bu ahvâle vâkıf oldum bir gün kendüye didim,[144] "bu Mora fethinin şükrün içün[145] Yenişehir'de bir müstakil serasker ile piyâde ve süvâr bir mikdâr asker alıkoyup ve pâdişâh-ı gâzî[146] hazretlerin dahi Edirne'den alup göğsün gererek İstanbul'a var saraya gir ve sedd-i İskender ol[147] otur[148] ve[149] yine berr ve bahren[150] sefer üzeresin dir, Venedik kâfiri sulha[151] kendü tâlib olur ve Nemçe kralı dahi araya girer. Venediklüye evvelde Mora kendülerin idi yabana söylemen dir, ol vakt siz[152] diledüğün[153] kadar Venediklüden il ve memleket alıvir

---

[137] kesüp ÇY
[138] gâzî ÇY: -V
[139] aliyye ÇY: -V
[140] Kapudân-ı deryâ ÇY
[141] padişâh-ı gâzî hazretlerine ÇY: gâzî hazretlerin -V
[142] dîn ÇY: -V
[143] ecdâd-ı ızâmım ÇY: ızâm -V
[144] didim ki ÇY
[145] Mora'nın fethin eyledin ÇY
[146] gâzî ÇY
[147] olun ÇY
[148] oturun ÇY
[149] ve -V
[150] berr ve bahr üzre ÇY
[151] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[152] siz de ÇY
[153] bildüğün ÇY

ve gel bu sevdâdan geç,[154] zîrâ Nemçe kralı Venedüklü ile sulh ve cenkde müttefiklerdir. Düşmen-i dîn[155] bir iken birkaç olur ke'l-evvel Lehlüyü ve Moskovluyu cenge[156] kaldırır askerimizin hâli bellü[157] eyâlet askerlerinin her birin bir yere bırakdık. Ehl-i tîmâr· berâtların âlây beylerine virüp dirlikden vaz geçdik diyerek dağıldılar. Gelecek sene kiminle sefere gidersin be-her-hâl bu Nemçe kralı tek durmaz bir yerden baş gösterir ve seni Venedik seferine[158] alıkor, böyle olur ise yalnız Rumili ve Anadolu eyâlet askeri ile Nemçe'ye[159] cevâb virilmez, bu Alman kâfiridir bütün eyâlet paşaları askerleri mevcûd mükemmel gerek evvelâ Körfes ve Zadre kal'aları metîn ve müstahkem kal'alar olup berr ve bahrden gidilmesinde su'ûbet emr-i mukarrer olduğundan gayri, zabtı[160] mümkin değildir. Ale'l-husûs karadan Venedik şehrine gidildiği sûretde[161] yolları bataklık sa'bü'l-mürûr[162] dağlık ve taşlık yerlerdir. Mülûk-i islâmdan ve vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ ve âlî-makâmdan bu tarîka ne kimesne gitmiş ve ne hayâl endîşe itmişdir. Kendü memleketimiz değil yolları kime açdırır ve zahireyi kime cem' itdirirsiz cümleden evvel Bosna serhaddini geçdikden sonra Hırvatlık içine girilmelidir, yetmiş seksen bin askere mâlik başlu başına bir kraldır bu âna değin devlet-i aliyyeye itâ'at ile inkıyâd ile eylediği yokdur. Gönlü olursa Nemçe ve Venedik'e akçe ile asker virir ve on günde ancak sınurundan geçilir daha öte Nemçe sınurına girmelisiz, Nemçe ile bozuşmak görünür azîm asker ile pîş-i pesinizden alup üzerinize yürür ve size perîşânlık virir ve girüye de dönülmez. Bi'l-cümle asâkir-i ehl-i islâm Kasım voyvoda gibi ol bataklıklar içinde muzmahil olup kıyâmete değin bed-nâmlığın dillerde kalır.[163] ferâhî[164] bunu da geçdikden sonra Venedik sınırına varup Venedik şehrinin gölü kenârına irmelisiz. Venedik şehri bir azîm göl içinde vâki' kesret-i mâl ve asker ile meşhûr ve ma'mûr ve âbâdân olalı bin seneden mütecâviz ve düşmenden[165] rahne görmemiş bir memleketdir, köprü ile geçilmek bir mertebe[166] mümkin değil[167] deryâdan bizim kalyonlarımız ve ince donanmamız bir vecihle şehir kenârına varamaz kendü gemileri bile uğradığı memleketden kılavuz

[154] fâriğ ol ÇY
[155] dîn ÇY: -V
[156] ceng-i cidâle ÇY: -V
[157] bellüdür ÇY
[158] seferinden ÇY
[159] Nemçe kralına ÇY
[160] zabt-ı rabtı ÇY: rabt -V
[161] azîmet olunduğu vakitde ÇY
[162] mürûr -V
[163] destân olur ÇY
[164] ferâhî -ÇY
[165] düşmen-i bî-dînden ÇY: bî-dîn -V
[166] bir mertebe ÇY: -V

almayınca gidemezler zîrâ cezr-i metli[168] yerlerdir bilmem bu nasıl azîmet-i seferdir Allah mu'îniniz[169] ola" didiğimde, "kâfir nedir ki, ben andan korkam hemân yürür giderim, bir kâfir önüme duramaz Hırvatluğu da çeker geçerim ve Nemçe'nin ülkesinden basar giderim. Karşu gelürler ise döğüşürüm, Venedik gölü kenârına varup birkaç günde üstü açıklar yaparım bu aralıkda Donanma-yı humâyûn dahi gelüp irişür, kalyon sandalları ve filikaları ve firkateleri ve yollarda ele giren kayıklar ile birkaç yüz mikdârı[170] sefîne olur. Pür-yarak asker-i islâm[171] ile deryâdan göl içine girerler biz de[172] üstü açıklar ile içerüden yürür şehri[173] feth ü teshîr[174] iderim" dedi. Ben dahi "donanma askerinin murûr idecek yolları bütün[175] kapalıdır ya'ni ki, şehrin deryâdan tarafı bir karadan bir karaya deniz içinden göl ağzına bir azîm dîvâr çekilmişdir kalyon ve çekdiri ve ufak kayık[176] girecek başka kapuları vardır ve her kapunun iki tarafları burçlar ve tabyalar ve azîm toplar ve balyemezler ve humbaralar[177] ve müstahfizân askerler ile mâlâ-mâl[178] muhâfaza olunmuşdur, kuş dahi[179] uçurtmazlar" dediğimde vâfir düşünüp benzi mütegayyir oldu. "Mehmed Ağa bir dahi böyle azîmetime muhâlif söz söyle hâtırım kalur" dimeğle tâzelik belâsıyla gurûru kemâlde artık ben de sukûtu evlâ gördüm. Zehî hamâkat cunûn hak belâ virsün kendüyi izlâl ide. Kethudâsı bî-dîn ve bî-mezheb, mülhid, kâfir-i bi'llâh Câbioğlu Sarı İbrahim ve Başdefterdâr Bakkal oğlu Sarı Mehmed ve re'îsi kâfir-i bi'llâh Sarı Deli Mustafa ve Kapudân Cânım Hâce re'yine muvâfakat idüp kimsenin sözün dinlemez oldu. Bunlar ise kendülerin selâmeti tarafın tutup bunu bir vartaya uğradup helâki kaydında oldular. Fakîrden gayri kendüye hayr-hâh olanları birer takrîb ile yanından tarh-ı ib'âd itdiler. Gerçi kendü akl-ı evvel âlim ve fâzıl ve reşîd ve merhamet-gâlib bir mütedeyyin[180] âdem idi, lâkin gitdikçe kendüyü şeytân-ı aleyhi'l-la'ne ızlâl ider gibi[181] ızlâl itdiler.[182] Cem'-i mâl sevdâsına dahi[183] düşülüp a'yândan binden ziyâde[184] âdemi nâ-hak katl ve mâl u

---

[167] değildir ÇY
[168] her vechile fenâ ÇY
[169] mu'în-i zahîriniz ÇY: zahîr -V
[170] mikdârı ÇY: -V
[171] islâm ÇY: -V
[172] bizler de ÇY
[173] şehr-i mezbûru ÇY: mezbûr -V
[174] ü teshîr ÇY
[175] bütün ÇY: -V
[176] kayıklar ÇY
[177] balyemezler ve humbaralar ÇY: -V
[178] mâlâ-mâl ÇY: -V
[179] dahi ÇY: -V
[180] bir mütedeyyin ÇY: -V
[181] şeytân-ı aleyhi'l-la'ne ızlâl ider gibi ÇY: -V
[182] idüp iğvâ virdiler ÇY
[183] dahi ÇY: -V

emlâklerin[185] mîriye girift ve yetîmlerin bütün[186] sokaklara döküp aç ve kuru ekmeğe[187] muhtâc itdiler. Âkıbetü'l-emr[188] dökülen kanın ve alınan mâlın ve zulm ü te'addînin şe'âmeti çekilüp hem kendü bu yolda telef-i nefs oldu ve hem din ü devletin yıkılmasına[189] sebeb[190] oldu. Çünkü evvel bahâr-ı hüceste âsârda berren ve bahren Frenk-i bed-renk kefere-i Venedik üzerine sefer-i humâyûn-ı zafer-makrûn muhakkak[191] olmağın vezîriazam hâb u râhatı terk idüp bir kadem ilerüde bulunmak fikriyle umûmen İstanbul'a teveccühleri kara seferi levâzımâtı ve Donanma-yı humâyûn mühimmâtı tertîbi içün müsâferet tarîkıyla gidilüp ve mu'tâd âlây-birle saray-ı humâyûna girilüp ve anda eğlenilmeyüp pâdişâh-ı gāzî[192] hazretleri harem-i şerîfle hazret-i Eyyûb-i Ensârî[193] civârında vâki' Vâlide Sultân[194] yalısında ve Hırka-i mübâreke[195] ve sancak-ı şerîfle hasodalı[196] ve iç oğlanı sadr-ı sâbık Kara maktûl Mustafa Paşa Yalısı'nda Vezîriazam kendü dâ'iresiyle[197] Yavdod İskelesi'nde vâki' zevcesi Fatma Sultân Yalısı'nda ve sâ'ir erbâb-ı dîvân Eyyûb şehrinde kışlayup her biri hareket-i sefere değin konaklarında meks ü ârâm[198] eyleyüp[199] vezîriazam rûz-merre Tersâne'den[200] kapudan paşalara mahsûs dîvân-hâneye varup berren ve bahren umûr-ı mühimmeyi ve ancak sefere müte'allık da'vâyı anda görüp ve[201] İstanbul kāimmakāmı ke'l-evvel kendü takımıyla şehirde hükm-i hükûmet eyleye ve sû'-i tedbîrden nâşî bahâr faslına değin otağ-ı humâyûn ve ocağān ve erbâb-ı dîvan çadırları Okmeydanı'nda kurulu durmaklığı kolay ve[202] müstahsen görüp gûyâ ki, düşmen-i dîne bu bir gûş-mâl-i fikr ü hayâl eyledi ve mâh-ı Zi'l-ka'denin yirmi altıncı Şenbih gün pâdişâh hazretleri umûm ordu-yı humâyûn-ı nusret-makrûnla Edirne'den hareket ve Âsitâne-i sa'âdet tarafına teveccüh ve azîmet eyleyüp menzil-i evvel Hafsa, yirmi yedinci Pazar gün menzil-i Baba-yı atîk, yirmi sekizinci Dü-şenbih gün menzil-i Birgos, yirmi dokuzuncu Salı gün

---

[184] mütecâviz ÇY
[185] emlâk ve eşyâların ÇY: ve eşyâ -V
[186] bütün ÇY: -V
[187] sadakaya Ç: taksîre Y
[188] emr ÇY: -V
[189] yıkılup harâb ü yebâb olmasına ÇY
[190] bâ'is ve bâdî ÇY
[191] sefer-i rehber mukarrer ve mütehakkık ÇY
[192] gāzî ÇY: -V
[193] Ensârî ÇY: -V
[194] Sultân ÇY: -V
[195] şerîf ÇY
[196] hasoda ÇY
[197] dâiresinde ÇY
[198] ikāmet ÇY
[199] eyledi ÇY
[200] Tersâne-i âmireden ÇY: âmire -V
[201] andan +ÇY: -V
[202] kolay ve ÇY: -V

menzil-i Karışdıran, mâh-ı Zi'l-hicce'nin Çehâr-şenbih gün menzil-i Çorlu, ikinci Penç-şenbih gün menzil-i Silivri, üçüncü Cuma gün menzil-i Büyükçekmece ve dördüncü Şenbih gün menzil-i Küçükçekmece, beşinci Pazar gün menzil-i Davudpaşa. Ol gün İstanbul kāimmakāmı Vezîr Kürd Mehmed Paşa ve Yeniçeri ağası ve sekbânbaşı otağa karîb mahalde intikâl eylediler ve irtesi Dü-şenbih gün azîm âlây ile Edirnekapusu'ndan şehre duhûl ve kemâl-i surûr ve hubûr ile yemîn ü yesârdan selâma duran kapu kuluna ve kibâr[203] müslimîne izhâr-ı iltifât iderek Yenisaray'a şeref-nuzûl buyurdular. Doğru arz odasına teşrîf ve vezîriazamı[204] içerüye da'vet buyurup iltifâten başlarındaki kallâvî destâr üzre iki mücevher top sorguç ve meyânına bir kabza murassa' hançer ve bir kabza murassa' kılıç ve murassa' tirkeş kuşadup ve kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirüp temâm-ı vucûdun ni'am-ı hüdâvendigârîlerine müstağrak buyurdukdan sonra mu'azzez ve mükerrem[205] hânelerine irsâl eyledi ve andan herkes minvâl-i meşrûh üzre hazret-i Eyyûb'e[206] göçdüler mâh-ı mezbûrun on birinci Şenbih gün ihtiyâten Îd-i edhâ olmağın pâdişâh-ı cihân-penâh[207] hazretleri mu'tâd-ı kadîm[208] üzre Bâbü's-sa'âdede ehl-i dîvân ile bayramlaşup ve andan âlây ile Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup salât-ı îdi kılup[209] geldiler.[210] On üçüncü Dü-şenbih gün Galata sükkânından Çiçekli nâm bir[211] Atîk Koca Hekîm Venedik'e gönderdiği kâğıdları giriftâr ve boğazına asılup Parmakkapu'da ber-dâr kılındı. Ol gün Akdeniz'den Donanma-yı humâyûn gelüp muvâfık-ı eyyâm olmağla Kapudân Cânım Hâce Hacı Mehmed Paşa üç anbarlı kapudânâ kalyonuyla o gice tabl-hânesin döğerek, yemin ü yesâr topları atarak kafasından sâ'ir kalyonlar turna katarı mansûren ve muzafferen selâmet-birle doğru Tersâne-i âmireye gelüp lenger-endâz oldu ve akîblerince baştarde ile ümerâ-yı bahriyye dahi gelüp Tophâne önünde demürlemişler idi. İrtesi Salı gün vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkü'nde cümlesi hıl'at giyüp şenlik iderek Tersâne'ye[212] dâhil oldular. Daha irtesi Çehâr-şenbih gün Mora fethi şükrânesi içün İstanbul ve sâ'ir memâlik-i islâmiyyede yedi gün yedi gice şehir donanması oldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Pazar gün Burusa müderrisîninden Selim Efendi nişâncı, selefi Vezîr Sirke Osman Paşa İstanbul kāimmakāmı nasb olup ve ânın selefi Vezîr Kürd

[203] sâ'ir ibâd ÇY
[204] vezîriazam kullarını ÇY: kulların -V
[205] ve mükerrem ÇY: -V
[206] Eyyûb-i Ensârî'ye ÇY: Ensârî -V
[207] cihân-penâh ÇY: -V
[208] kadîm ÇY: -V
[209] edâ idüp ÇY
[210] giru avdet eylediler ÇY
[211] bir -ÇY
[212] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V

Mehmed Paşa mu'accelen bir çekdiriye konup muhâfaza nâmıyla Boğazhisarı'na nefy olundu. Vezîriazam ilkāsıyla bi-emr-i humâyûn paşa-yı mezkûrun yirmi iki sene Vâlide sultân kethudalığının hesâbı görülüp üzerinde bin kîse mikdârı akçe çıkmağla taleb ve tahsîli içün ardından mübâşirler gönderildi. Beş yüz kîse mikdârı akçesi taraf-ı mîrîye alındıkdan sonra, "artık cânımdan gayri bir şeyim kalmadı ben de mâlım da cânım da pâdişâhımındır[213] diler ise öldürsün diler ise âzâd eylesün", bugün cevâbı gelicek pîr ve emekdârlığına merhamet buyurup afv ve şeyhü'l-haremlik ihsân ve gemi ile Mısır yolundan gitmek emr ü[214] fermân buyruldu ve yirmi yedinci Dü-şenbih gün Ahurkapu önünde bir çekdirinin (314 b) cebe-hânesine âteş isâbet itmeğle tarfatü'l-aynda yanup iki yüz kadar âdemiyle gark ve helâk oldu ve sene bunda encâma irdi.

[213] şevketlü hünkârımındır ÇY
[214] emr ü ÇY: -V

Bin yüz yirmi sekiz senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharrem'inin gurresi Cuma günü ki, Kânûn-ı evvelin on altısıdır, bundan akdem Topçubaşı Abdülkerim Ağa sefer avdetinde Baba-yı atik menzilinde fevt olmuş idi. İşbu mâh-ı mezbûrun ikinci Şenbih gün ocak çorbacılarından Tıktık Ahmed Ağa Eğriboz'dan getürülüp huzûr-ı sadr-ı âlîde topçubaşılığa kaftan giydi. Dokuzuncu Şenbih gün kurşunlu mahzen ashâbından iştirâ ve mevzi'inde bir kasr-ı âlî binâsına mübâşeret olundu. Onuncu Pazar gün Mihal nâm zimmîye yine Boğdan beyliği virilüp selefi İskerlet oğlu Nikola Bey'e Eflak voyvodalığı tevcîh ü inâyet[1] buyruldu ve ânın selefi İstefan Bey ehl ü iyâliyle İstanbul'a gelmek emr olundu. Habeş Beylerbeyisi Frenk Osman Paşa'nın fevti haberi gelmeğin eyâlet-i mahlûle Re'isu'l-küttâb-ı sâbık Bolu'da menfâ Abdülkerim Efendi'ye virildi. Ve bundan akdem Şehrizor eyâleti virilüp henüz varup zabt itmeden azl ve tuğu sancağı ref' buyrulan Arnavud İbrahim Paşa'ya Trabzon eyâleti tevcîh ve Azak muhâfazasına ve selefi Vezîr Helvacı Yusuf Paşa Yeni Kal'a muhâfazasına ve Boğazhisarı'nda Seddü'l-bahr muhâfızı Vezîr Mender Masdısı İbrahim Paşa İstanköy muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[2] olundu. Vezîriazama ehl-i nucûm yerine Halil nâmında bir kimesne vezîriazam olacakdır dimeleriyle İstanbul Bostancıbaşı Arnavud Hacı Halil Ağa'dan hissetmek ile mâh-ı mezbûrun on altıncı Şenbih gün iki tuğ ile Erzurum eyâleti virüp[3] Niş Kal'ası ta'mîrine ta'yîn[4] eyledi. Vâkı'â verâdında şehîd olıcak yine yerine ol oturdu ve Mîrahûr-ı sâbık Çalık Ahmed Ağa'ya iki tuğ ile Kudüs-i şerîf sancağı, selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Basra eyâleti virildi[5] ve ânın selefi Vezîr Çakırca Hasan Paşa Musul Kal'ası'nda habsi[6] fermân buyruldu ve yirmi birinci Penç-şenbih gün Hasbağçe'de vâki' Yeniköşk'de Dağıstan pâdişâhı Mehmed Hân'dan gelen elçisiyle yeni Boğdan Bey'i Mihal ve harâc-ı mu'ayyenesiyle Dubrovnik elçisi pâye-i serîr-i a'lâya[7] yüz sürdü[8] ve Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Benli Mustafa Ağa'ya iki tuğ ile Karaman eyâleti tevcîh-i inâyet[9] ve Moton Kal'ası muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[10] ve selefi Uzun Yusuf Paşa'ya Bosna eyâleti virildi[11] ve ânın selefi Boşnak Sarı Mustafa Paşa Bihke Kal'ası'na nefy

---

[1] ü inâyet ÇY: -V
[2] ve irsal ÇY: -V
[3] ihsân olup ÇY
[4] irsâl ÇY
[5] tevcîh olundu ÇY
[6] mahbûs olması ÇY
[7] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[8] sürüp pîşkeş arz eyledi ÇY: pîşkeş arz eyledi -V
[9] inâyet ÇY: -V
[10] ve irsâl ÇY: -V
[11] tevcîh ü inâyet oldu ÇY

olundu. Mâh-ı Safer'in sekizinci Şenbih gün Yeniçeri Ağası Zarbone Bekir Ağa "eşkıyâ zabtı neme gerek" deyü azl ihtiyâr itmeğle Erzurum'da oturmak üzere tekā'üd virilüp yerine Kul Kethudâsı olan[12] Bayrakdar Zileli Hüseyin Ağa yeniçeri ağası ve ânın yerine Zağarcı Mehmed Ağa kul kethudâsı oldu[13] ve ânın yerine[14] Seksoncu İskender Ağa zağarcı ve ânın yerine Muhzır Musa Ağa seksoncu nasb olup kaftan giydiler ve merhûm Kalaylı[15] Ahmed Paşa kethudâsı Mühürdâr Halil Ağa'ya Sayda-Berut sancağı ve selefi Vezîr Aşçı İbrahim Paşa'ya Kudüs-i şerîf sancağı ve ânın selefi Çalık Ahmed Paşa'ya Şam-ı Trablus eyâleti ve ânın selefi Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya Adana eyâleti tevcîh-i inâyet[16] olundu.

Ameden-i elçi-i Moskov

Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Pazar gün Moskov'dan elçi gelüp Dellâk Çeşmesi kurbünde Kör Şaban Ağa hânesine konduruldu. Me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden görüldü çarının nâmesinde Nogaylı tek durmayup sulha mugāyir hareket ve Moskov diyârına akınlar salup nehb ü gāret ve hasâretden hâlî olmaduklarından şikâyet itmiş ve Nemçe'nin zîr-i destinde olan yed-i kraldan dâ'imâ Rakka ve Prus krallarının yek-dil ve yek-cihet[17] İsveç kralı üzerine seferleri olup kendüden imdâd ü i'ânet[18] taleb itmeleriyle asker göndermek murâd idüp lâkin yolları Lih içinden murûra[19] muhtâc olup bu ise sulha[20] mugāyir Lih'in bir cânibinden askerin[21] göndermeğe izin istemiş[22] ve İstanbul'dan balyosu oturmak üzere ricâ eylemiş bu mevâdların üçü de ısgā olunmadı. İrtesi Dü-şenbih gün Kağıdhâne'den Galata Boğazı'na değin deryâ müncemid olup daha irtesi Salı gün cemre-i evvel vâki' oldu. Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Şenbih gün ma'zûl Eflak Beği İstefan Voyvoda İstanbul'a[23] gelüp Fener'de hânesine indüğü gibi babasıyla Hasbağçe'de habs olundu.

[12] olan ÇY: -V
[13] oldu ÇY: -V
[14] yerine -Y
[15] Kalaylıkoz ÇY
[16] ü inâyet ÇY
[17] ve yek-cihet ÇY: -V
[18] ü i'ânet ÇY: -V
[19] mürûr u ubûra ÇY: u ubûr -V
[20] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[21] askerlerin ÇY
[22] taleb eylemiş ÇY
[23] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

Sefer-i humâyûn

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin[24] beşinci Cuma gün bi-emr-i humâyûn vükelâ-yı devlet ve a'yân-ı saltanat bi-esrihim Cuma Namâzın Ayasofya-i kebîrde edâ ve andan Bâb-ı humâyûna varup ikindüye karîb mahalde La'lî-zâde didükleri mülhid ve bî-dîn ve bî-mezheb müncemid delâletiyle tuğ-ı humâyûn pür-fürûğ-ı sultânî çıkup du'â vü senâ ile pîş-gâh-ı Bâbü's-sa'âdede nasb olup kurbânlar kesildi Rûmili ve Anadolu'da olan sâhib-i eyâlet ve sancak mutasarrıfı mîr-i mîrân ve ümerâya mükemmel kapuları ve eyâletleri askerleriyle Nevrûz-ı sultânîde Edirne sahrâsında gelüp Ordu-yı humâyûna mülhak-ı asker-i ehl-i islâm[25] olmalarıçün mü'ekked evâmir-i aliyyeler irsâl buyruldu ve kapukuluna dahi ocaklarından şedîd çavuşlar gönderildi. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü Şenbih gün hazret-i velî Eyyûb Ensârî Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh hazretleri du'âda[26] hâzır bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şâm-ı şerîfe vusûlün ve Cidde'ye ta'yîn, ber-vech-i arpalık Nablus sancağına mutasarrıf vezîr Ebû Kavuk Mehmed Paşa'nın Avla[27] menzilinde fevti haberin i'lâm ve bir kutu Medîne hurmasın huzûr-ı humâyûna arz idüp yamağıyla kaftan giydiler. On altıncı Salı gün Kaytas Bey yediyle Mısır Hazînesi dâhil-i Hazine-i âmire oldu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin altıncı Penç-şenbih günü ki, Nevrûz-ı sultânînin dahi beşidir, otağ-ı humâyûn çıkup Davudpaşa sahrâsında kuruldu ve dört aydan berü bu kış kıyâmetde berk ü bârân-ı rahmetde Okmeydanı'nda kurulu duran otağ-ı humâyûn çadırları dahi bi'l-cümle ol cânibe nakl olundu ve irtesi Cuma gün Rumili Kadıaskeri Kara İsmail Efendi ile Anadolu Kadıaskeri Uşşâkî-zâde Seyyid Mehmed Efendi azlinden Rumili sadrı Anadolu sadrından munfasıl Sahaf-zâde Seyyid Mehmed Efendi'ye ve Anadolu sadrı henûz Anadolu sadrı pâyesi virilen Ordu kadısı Yenişehirli Abdullah Efendi'ye virildi. Dördüncü Şenbih gün Ordu-yı humâyûn[28] çıkdı. Beşinci Pazar gün pür-yarak kırk dört kıt'a cenk kalyonu ve on bir kıt'a zahîre ve mühimmât-ı cebe-hâne kalyonu ve dört kıt'a âteş kalyonu ve iki kıt'a humbara kalyonu ve on beş kıt'a çekdiri ile Donanma-yi humâyûn çıkup Kapudân Cânım Hâce Hacı Mehmed Paşa ve vezîriazam vesâtıyla Yalıköşkü'nde hıl'at giyüp top ve tüfenk şenliklerin iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz oldu. Altıncı Dü-şenbih gün Yeniçeri Ağası Hüseyin Ağa doksan iki oda yeniçeri ile âlây gösterüp ancak yalnız kendü Alay Köşkü önünde muvâcehe-i pâdişâhîde inüp hıl'at giyüp otağa çıkdı. Yedinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda

---

[24] mezbûrun ÇY
[25] asker-i ehl-i islâm ÇY: -V
[26] du'â vü senâda ÇY: vü senâ -V
[27] Pirinç Adası ÇY

sene-i mâziyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Sekizinci Çehâr-şenbih gün Cebeci Ocağı ve dokuzuncu Penç-şenbih gün topcu ve top arabacı ve humbaracı ocakları âlây gösterüp ancak ağaları Alay Köşkü altında inüp kaftan giydiler ve doğru varup çadırlarına indiler. Bugün üç aydan berü teberrüken ve teyemmünen vezîriazam mübâşeretiyle Kurşunlu Mahzen mevzi'inde müceddeden binâ olunan Kasr-ı humâyûn tamâm olmağın pâdişâh-ı gâzî[29] hazretlerin vezîriazam da'vet ve zevk ü safâyı râhat buyurup du'â-yı hayırlarına mazhar oldular ve ber-vech-i arpalık Şebinkarahisar sancağına mutasarrıf Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa Boğazhisar muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[30] buyrulmuş ve henûz vusûl bulmadan bi-hasebi'l-iktizâ Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmlığı içün Âsitâne'ye[31] da'vet olunmuş idi. Mâh-ı mezbûrun onuncu Cuma gün gelüp Hazret-i Eyyûb'de[32] huzûr-ı sadr-ı âlîde serâserli kürk giydi. On birinci Şenbih gün pâdişâh hazretleri dahi acîb ve garîb âlâylar ile Yenisaray'dan çıkup ve Topkapusu'ndan geçüp Davudpaşa sahrâsında nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nuzûl buyurdular. Der-akab vezîriazam ve şeyhulislâm efendi ve vezîr-i sâlis Kāimmakām Yusuf Paşa içerü da'vet ve her biri mu'tâd üzre ilbâs-ı hıl'at ile mesrûr kılındılar. Ol gün İstanbul kāimmakāmı vezîr-i sânî Sirke Osman Paşa önce gidüp Topkapusu hâricindeki mezârlık nihâyetinde inüp huzûr-ı humâyûnda serâsere duhte semmûr kürk giyüp hizmet-i muhâfaza ve narh-ı cârîye kemâl-i tekayyüd üzre olmaların tenbîh buyurup avde me'zûn oldu. On üçüncü Dü-şenbih gün Yeniçeri Ocağı ve on dördüncü Salı gün Cebeci Ocağı ve on beşinci Çehâr-şenbih gün topcu ve top arabacı ve humbaracı ocakları Ordu-yı humâyûndan[33] mufârakat ve cânib-i Edirne'ye doğru teveccüh ve azîmet eylediler. Geçen sene hareket olunduğu minvâl üzre bu sene-i mübârekede dahi yine pâdişâh hazretleri Rumili cânîblerinde geşt ü güzâr ve sefer avdetine değin diledüğü mahallerde meks ü ârâm musammam kılınmağın, Venedik şehrine değin feth ü teshîri niyyetiyle vezîriazamın serdâr-ı asâkir-i[34] islâm nasb u ta'yîn ve Sancak-ı şerîf teslîmi içün bâr-gâh-ı mu'allalarına da'vet buyurmağın, irtesi mâh-ı mezbûrun on altıncı Penç-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm[35] âlây ile otağ-ı humâyûn kapusuna varup indi. Şeyhülislâm efendiyle ma'an pâye-i serîr-i

[28] humâyûn ÇY: -V
[29] gâzî ÇY: -V
[30] ve irsâl ÇY: -V
[31] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[32] Eyyûb-i Ensârî'de ÇY: Ensârî -V
[33] humâyûn-ı nusret-makrûndan ÇY: nusret-makrûn -V
[34] asker ÇY
[35] kadîm ÇY: -V

a'lâ-yi sa'âdet-[36]masîre yüz sürdüğü mahalde kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire ilbâs ve meyânına bir kabza murassa' şemşîr ve tîrkeş kuşadup ba'dehû yed-i humâyûndan Sancak-ı şerîf kendüye teslîm kılındı. Ol mahalde şeyhülislâm efendiye dahi beyâz çukaya duhte[37] semmûr kürk ilbâs ve du'âdan sonra bükâ iderek otağına varup nuzûl eyledi ve on sekizinci Şenbih gün cümle Ordu-yı humâyûnla[38] Rikâb-ı humâyûndan mufârakat ve yarım sâ'at ilerü İncirli köyü nâm sahrâya varup kondu.

Zuhûr-ı sefer-i Nemçe

Geçen sene Mora cezîresi Venediklüden alınup bu sene-i mübârekede dahi berr ü bahrden üzerlerine teveccüh ve azîmet olunduğundan Venediklü dahi azîm havfa düşüp müttefikleri olan Karlo nâm Nemçe çasarına varup ilticâ ve imdâd ü i'ânet recâsında olup "bugün bize ise yarın sizedir" deyü feryâd ü figân eylediler. (315 a) Karlo nâm Nemçe çasarı ise iki sene mukaddem fevt olan büyük karındaşı Posef yerine kral olup Beç Kal'asında tahta geçmişidi. Cülûsunun i'lâmı içün dostluğa lâyık nâme ve hedâyâ-yı azîme ile elçi ta'yîn ve Der-i devlete göndermek üzere iken Devlet-i aliyye Mora seferine teveccüh ü azîmet[39] itmeğin âkıbetleri neye müncerr olur fikrin[40] idüp te'hîr itmişidi. Çünki Mora memleketi başdan başa feth ü teshîr ve evvel bahârda Körfez ve Zadra ve dîb-i Venedik'e sefer-i humâyûn mukarrer olup Ordu-yı humâyûn çadırları Okmeydanı'nda kurulduğun işitdikleri gibi "bu sefer bizim üzerimizedir ancak" diyüp vükelâ-yı devletin cem' ve azîm meşveretler idüp serhad başlarında piyâde ve süvâr kırk bin kadar askerlerin hâzır u âmâde ve müheyyâ[41] eylediler. Ve hâlâ Nemçe çasarının başvekîli olan la'în ve bî-dîn ise öteden berü Devlet-i aliyye-i dâ'imü'l-karâr[42] ile olan sulhün[43] bozulduğun ister idi. Lâkin[44] Koca Çasar Leopoldos ve oğlu Posef vakitlerinde sözüne ve re'yine kat'â i'tibâr olunmayup işbu Karlo nâm çasarı kendüye uydurup Devlet-i aliyye üzerine sefer itmeğe karâr ve iki seneden berü asker ve mühimmât-ı cebe-hâne ve edevât-ı mühimmât ve zahîre[45] tertîbine[46] takayyüd ve ihtimâmda[47] olup[48] ve Devlet-i aliyyenin Venedik üzerine

[36] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[37] kaplu ÇY
[38] humâyûn-ı nusret-makrûnla ÇY: nusret-makrûn -V
[39] ü azîmet ÇY: -V
[40] fikr-i fâsidin ÇY: fâsid -V
[41] ve müheyyâ ÇY: -V
[42] dâ'imü'l-karâr ÇY: -V
[43] sulh ü salâhın ÇY: ü salâh -V
[44] lâkin ÇY: -V
[45] ve edevât-ı mühimmât ve zahîre ÇY: -V
[46] tertîbinde ÇY
[47] takayyüd ve ihtimâmda -ÇY
[48] olduğu ihtimâm-ı tâm olup ÇY

olan seferini bahâne ve sulhü[49] fesh eyleyüp sû'-i kasdlarını âşikâre eyledi ve yine başvekîl olan la'în-i çasara, "ben Vezîriazam Ali Paşa'ya bir mektûb göndereyim gönlünü bulandırsın ve kendüyi bu cânibe döndürsün Belgrad'a[50] gelicek Varadin sevdâsına düşer gelüp kal'ayı muhâsara ider ben de ol vakitde taraf taraf yürür kendüyi bozar ve Tımışvar'ı ve belki Belgrad'ı da alırım" dedi ve bu mefhûmda bir kâğıd yazdı âdemiyle Der-i devletde olan kapu kethudâsına gönderdi ol dahi getürüp vezîriazama[51] teslîm eyledi.[52] Tercemesinde, "Venedik'den alınan memleketi gerüye redd idüp ve zararların tazmîn dahi[53] iderseniz beynimizde olan sulh ü salâh[54] tecdîd ve pây-dâr olur ve ol cânibde olan[55] kapu kethudâmızı mu'azzez tarafımıza irsâl idesiz" demiş. Bu ahvâl-i pür-melâl[56] Rikâb-ı humâyûna telhîs olundukdan sonra mâh-ı Cemâziye'l-evvelin dördüncü Pazar gün bi'l-cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve ocak halkı Hazret-i[57] Eyyûb'de[58] Vâlide yalısına da'vet ve gelen kâğıd cümlenin muvâcehesinde feth u kırâ'et olundukda vezîriazam[59] huzzâr-ı meclise "Venedik üzerine mi ma'kül yohsa Nemçe üzerine mi gitmemiz hayırlıdır" buyurdukda, bi'l-ittifâk Nemçe üzerine gidilmeği savâb ve evceh görüldüğü mahalde müftü efendi dahi fetvâ-yı şerîfi kırâ'et ve bu niyyet-i hayr-âkıbet üzre Fâtihâ-yi şerîfe[60] okunup meclis dağıldı ve aynı ile bu meclis bir dahi otağda huzûr-ı humâyûnda oldu ol gün Anadolu sadrından munfasıl Mirza-zâde Mehmed Efendi "arada kan dökülmeden sulhü bozmak nâ-meşrû'dur" dimekle, vezîriazama gücenüp "işte kâfir yakamıza yapışdı artık nasıl sulh gözedilür" deyüp mezbûru arpalığı olan Prevadi'ye nefy eyledi ve Nemçe keferesi[61] üzerine sefer muhakkak olup ol cânibin dahi mühimmât ve levâzımâtına mübâşeret-i ihtimâm-ı tâm[62] kılındı ve tekrâr Rumili ve Anadolu mîr-i mîrân ve ümerâsına Belgrad sahrâsında müctemi' olunmaları bâbında evâmir-i aliyyeler ve ahkâm-ı şerîfeler[63] gönderildi ve fakîr kendüye "size cümleden evvel Tuna demür kapusun zabt ve Tımışvar yakasında bir müstahkem kal'a binâ ve muhâfazası elzemdir" dedim ve

---

[49] sulh ü salâhı ÇY: ü salâh -V
[50] dahi +ÇY: -V
[51] vezîriazam hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[52] eyledi -ÇY
[53] dahi ÇY: -V
[54] ü salâh ÇY: -V
[55] ol cânibde olan -ÇY
[56] pür-melâl ÇY: -V
[57] Hazret ÇY: -V
[58] Eyyûb-i Ensârî'de ÇY: Ensârî -V
[59] vezîriazam ÇY: -V
[60] şerîfe ÇY: -V
[61] keferesi ÇY: -V
[62] ihtimâm-ı tâm ÇY: -V
[63] ve ahkâm-ı şerîfeler ÇY: -V

der-akab Belgrad-ı dârü'l-cihâd[64] Vâlisi Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'yı bu işe me'mûr idüp mühimmât ve levâzımâtı Eflak beyine havâle olundu ve binâ olunacak kal'a-i mezbûre merhûm Sultân Mustafa Hân hazretleri Kazan seferinden avdet ve Logoş ve Şebeş fethinden sonra Mihadiye yolundan Tuna kenârına inüp Eflak ile Macar sınırı beyninde cereyân ve gelüp virâne İrşova Palankası kurbünde Tuna'ya dökülen Nehr-i Çirne'nin alt tarafında vâki' otağ-ı humâyûnları kurulan mevzi'de münâsib görüldü ve Niş Kal'ası ta'mîrine me'mûr Arnavud Hacı Halil Paşa dahi Belgrad muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve Tersâne-i âmirede battaliye mevcûd mîrî sefâyininden beş kıt'a galita ve dokuz kıt'a galita ve dokuz kıt'a firkate ve yedi kıt'a vulık ve beş kıt'a kancabaş ifrâz ve der-akab müsellah asker[65] ile mürettеb[66] kılınup gediklü müteferrikadan Mirza Mehmed Ağa üzerlerine nâzır ve Ruscuklu İbrahim Ağa iki tuğ ile kapudan nasb olup mâh-ı mezbûrun on altıncı Cuma gün Tersâne'den kalkup Karadeniz'den Tuna'ya revân-ı azîmet[67] oldular ve geçen sene hareket-i humâyûn olunduğu minvâl üzre irtesi Şenbih gün irkence vezîriazam Ordu-yı humâyûnla İncirli köyü sahrâsından kalkup menzil-i evvel Büyükçekmece ve Pazar gün Silivri ve Pazartesi gün Çorlu ve Salı gün Karışdıran ve Çehâr-şenbih gün Birgos ve Penç-şenbih gün Baba-yı atîk ve Cuma gün Hafsa ve Cumairtesi gün Edirne'ye vâsıl oldu. Pâdişâh hazretleri vezîriazamın hareketi gün kuşluk vakti Davudpaşa sahrâsından hareket buyurup Küçük ve Büyükçekmece ve Silivri ve Çorlu ve Karışdıran ve Birgos ve Baba ve Hafsa menzillerine nuzûl iderek dokuzuncu menzilde ki, şehr-i mezbûrun yirmi beşinci Pazar gün Edirne'ye varup dâhil oldu ve İstanbul'da[68] olan re'y ve tedbîr fesh olup pâdişâh-ı âlî-nejâd[69] hazretlerinin Edirne'de meks ü ârâmları müstahsen ve evlâ[70] görülmeğin irtesi Dü-şenbih gün âlây ile doğru saraya[71] girüp otağ-ı humâyûnla Kâimmakâm Vezîr Yusuf Paşa ve ancak dört oda solaklar ile şehre girüp yerleşdi ve İstanbul'da Rikâb-ı humâyûn muhâfazasına ta'yîn olunan sipâh silahdâr ve yeniçeri ve cebeci ve topçu tâ'ifesi bi'l-cümle seferber olup odalarına vardılar. Bu mahalde Erzurum[72] Beylerbeyisi Ballı Mehmed Paşa ile Mağrib-i Trablus Beylerbeyisi Aşçı Mehmed Paşa'nın fevti haberi gelmeğin Sipâhîler Ağası İzmirli Ahmed Ağa'ya Erzurum eyâleti virilüp

---

[64] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[65] askerleri Y: askeri Ç
[66] hâzır +ÇY: -V
[67] azîmet ÇY: -V
[68] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY
[69] âlî-nejâd ÇY: -V
[70] ve evlâ ÇY: -V
[71] saray-ı peşte-âsârlarına ÇY: -V
[72] Erzurum'da ÇY

Engürüs seferine me'mûr kılındı ve Balıkesir sancağından ma'zûl Kadir Yusuf Paşa'ya Mağrib-i Trablus eyâleti ve İstanbul bostancıbaşı mütekā'idlerinden Türk Mustafa Ağa'ya silahdâr ağalığı ve selefi Hacı Mustafa Ağa'ya sipâhîler ağalığı inâyet ü ihsân[73] buyruldu ve serdâr-ı a'zam hazretleri[74] Edirne'de ancak yedi gün meks-i ârâm[75] idüp sekizinci Dü-şenbih günü ki, şehr-i Cemâziye'l-âhirin üçüncü günüdür, cümle asâkir-i ehl-i[76] islâm-ı nusret-encâmla sahrâ-yı Edirne'den nehzat ve cânib-i Belgrad'a[77] doğru teveccüh ve azîmet eylediler ol gün pâdişâh hazretleri Tunca Çeşmesi'nde nihâde kılınan hayme-i nevâle-gâha değin teşyî' idüp[78] ve[79] avdet buyurdular. Bundan akdem İstanbul[80] Hasbağçesi'nde mahbûs olan Eflak Voyvodası İstefan Beğ ile babası[81] nâm koca zimmînin katline hatt-ı şerîf sâdır olmağın mâh-ı mezbûrun on yedinci Dü-şenbih gicesi Sarayburnu'nda boğuldu. Başları Edirne'de Rikâb-ı humâyûna gönderildi ve üç günden sonra[82] cesed-i murdârları deryâya atıldı ve mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Şenbih gün serdâr-ı a'zam kulları[83] umûm Ordu-yı humâyûnla[84] Filibe'den kalkup Sofya'ya azîmet eyledi ve mâh-ı Receb'in[85] altıncı Cuma gün dahi[86] Sofya'ya Lih cumhûrundan elçi geldi ve irtesi Şenbih gün Sofya'dan dahi hareket olunup Niş'e azîmet buyruldu. Bundan iki ay mukaddem Mısır'dan ma'zûl Vezîr Veli Paşa Kapu Arası'nda habs olunmuş idi, mîrîye matlûb olan bin üç yüz kîse duyûnunu edâya kudreti olmaduğun kirâren Rikâb-ı humâyûna arz ve merhamet recâ itmeğin müsâ'ade buyrulmayup sâdır olan hatt-ı humâyûn târîhinden otuz güne değin bi't-tamâm edâ ve teslîm itmez ise kethudâsı Abdulbaki Ağa ile ma'an başlarını kesüp Rikâb-ı humâyûna getüresin deyü kapucubaşı Rikâbdâr Süleyman Ağa fermân ile İstanbul'a[87] gönderilmiş idi. Adem-i kudretin izhâr ve talâka yemîn-i va'de dahi tamâm olduğu gün ki, mâh-ı mezbûrun on altıncı Dü-şenbih gicesi Ahşam Namâzı'ndan sonra derd-mend Veli Paşa bî-cürm seksen yaşında Kapu Arasında ve kethüdâsı Abdulbaki Ağa

[73] ü ihsân ÇY: -V
[74] hazretleri ÇY: -V
[75] ârâm ÇY: -V
[76] ehl ÇY: -V
[77] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[78] idüp ÇY: -V
[79] ba'dehû ÇY
[80] Âsitâne-i sa'âdet ÇY: -V
[81] isim boş bırakılmış.
[82] Üç günden sonra ÇY: -V
[83] kulları ÇY: -V
[84] humâyûn-ı nusret-makrûn ile ÇY: nusret-makrûn -V
[85] Recebü'l-müreccebin ÇY: mürecceb -V
[86] dahi ÇY: -V
[87] Âsitâne-i sa'âdete ÇY

Sarayburnu'nda toplar arasında[88] boğulup[89] başları mezkûr Süleyman Ağa ile Edirne'ye gönderildi ve cesedleri Bostancılar hastalar odasında gasl ve techîz ü tekfîn olunup namâzları kılındı. Sandal ile Üsküdar'a nakl ve Sabah Namâzı karanlığında Saray kurbündeki mezârlığa defn olundu. رحمة الله عليه Ve mâh-ı mezbûrun on birinci Çehâr-şenbih gün serdâr-ı a'zam[90] Niş'e dahil[91] olup tecemmu'-i asker içün on iki gün meks-i ikâmet[92] eyledi ol mahalde Belgrad-ı dârü'l-cihâd[93] muhâfızı Arnavud Hacı Halil Paşa'dan gelen kâğıdda mukaddemâ Belgrad'da[94] iki üç def'a nehr-i Sava ile Bosna tarafına giden yedi kıt'a müslimîn tüccârı sefîneleri Raçe nâm mahalle vardıklarında Nemçe keferesi tarafından ahz ve esîr olunduğundan gayrı Bosna tarafından Belgrad'a tahta ve kireç yüklü sekiz kıt'a sefîneleri dahi içindeki âdemleriyle tutup esir eyledikleri tüccârların biri Belgrad'a[95] gelüp "düşmen-i dîn ve kefere-i bed-âyîn[96] etrâfı[97] sedd ü bend eyleyüp ve eline gireni ahz ve esîr eylediği ma'lûmunuz iken yine siz tek durmayup bu misillü sefîneler ile gezmeniz neden iktizâ ider" deyü zecren-leh tâcir-i[98] mezbûru habs eyledüğün ve serhadd-i mansûre bâzer-gânlarından biri Beç'den metâ' yüklü sefînesiyle Varadin'e geldikde Varadin cenerali tarafından ol dahi ahz u esîr kılındığı Nehr-i Sava'da hâlâ sekiz kıt'a şaykaları olup ve Beç'den Budun'a dahi yedi kıt'a galitaları ve on dört kıt'a şaykaları gelüp ve Beç altında üşündü ile gice gündüz ve Pazar günü demeyüp tonbazlar ve gemiler yapılmakda olduğun ve Segedin tarafından Nehr-i Tise üzere bir köprü kurulup Varadin'in yukaru kal'asında bir su kuyusu hafrına mübâşeret eylediklerin ve Varadin ceneralinin tekebbürâne lisânından Venedik cumhûru çasarımızın hakîkatli müttefik dostlarıdır. Mâdem Osmanlu aldıkları Mora cezîresini kal'alarıyla bütün Venedik'e virüp zararlarını tazmîn eylemedikçe Osmanlu ile barışmaz, zîrâ Rîn-papadan çasarımıza böyle haber geldi didüğün mu'temedü'l-akvâl câsûslarımız gelüp haber virdi didüğün i'lâm eylemiş ve Erdel içerüsünden murûr ve şeref-i islâm ile müşerref olan Sebin Kal'ası'nın topçubaşı Nemçelünün takrîrinde "ben dört ay mukaddem Beç'de idim müşâverelerde bile bulundum Nemçe çasarını başvekîli serasker olup Varadin'e gelecekdir ve Barfiriş Herseği Nemçe'ye

[88] ve kethudâsı... arasında -ÇY
[89] mahnûk olunup ÇY
[90] ekrem ÇY
[91] dahil ÇY: -V
[92] ikâmet ÇY: -V
[93] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[94] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[95] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[96] ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
[97] etrâf ü eknâfı ÇY: ü eknâf -V
[98] re'is ÇY

sekiz bin askeri imdâd virüp kendüsi Belgrad üzerine ve başvekîl Tımışvar üzerine istîlâ tertîbinde olup ve Palgı Ceneral on bin asker ile Varadin semtinde imdâd olup ve bir kolda başvekîl Futok'a geldikde mevcûd askerin yanına cem' ve meşveret eyleyüp fikr ü mel'anetlerin izhâr ideceklerdir ve hâlâ Baçka tarafında vâki' dağlıkda Futok'da besledüğü piyâde ve süvârî kırk bin kadar düşmen-i din tecemmu' ve bu geçen Pazar gün ol mahalde kalkup Varadin karşusunda Tittel Kal'ası'nın üst tarafında vâki' depo hendeği yanına gelüp kondular ve başvekîlin zağarlığı Tuna ile Futok'a gelüp kendüsi menzil ile karadan gelecekdir ve gelinceye değin Palgı ceneral asker üzerine baş olup ve Bolgovar nâm mahalde olan muhâfazacı Nemçe askerin nehr-i Sava üzerinde vâki' Race nâm mahalle ta'yîn eylediler ve Nemçe Osmanlu üzerine sefer tedârükünü ketm idüp böyle ale'l-gafle hareket eylemesi Osmanlu tedârükini bi'l-cümle Körfez tarafına görüp tenzîh-i Belgrad tarafına asker ve mühimmât irişdiremezler biz ol vakt Belgrad ve Tımışvar taraflarını hâlî buluruz dilediğimiz gibi esîr savarız fikr-i fâsidini mülâhazasında olup ve kış eyyâmından berü hudûda karîb mahallerden askerlerin cem' eylemekden kasdları Devlet-i aliyyeyi gaflete düşürmek içün nezîh hudûd-ı islâmiyyeye te'addî itmeyüp tamâm vezîriazam asker-i islâm ile Selanik'e varduğu vakitlerde bunlar dahi def'ate iki koldan yürüyüp bir kolu Belgrad üstünden Sofya ve Filibe ve Selanik'e doğru ve bir kolu Eflak ve Boğdan içinden yürüyüp ve Ruscuk'dan Tuna'yı geçüp Edirne'ye doğru yürümek fikrinde olup ve başvekîl tarafından vezîriazama giden mektûbun akîbinde kendü dahi yürümek üzere idi lâkin vezîriazama hasta direnüp Ordu-yı humâyûn askeri ile Belgrad cânibine teveccüh ve her tarafdan nezîh eyler Niş câniblerine muhâfazacı askerler gönderüp kendü dahi akablerinden yürümekle bu niyyet-i fikr-i fâsidlerinden ferâğat ve cümlesi bir yere cem' ve vaktiyle yürümeğe karâr virdiler ve Osmanlu üzerine sefer açdık deyü Venediklüler Zadra Kal'ası'nı Nemçe'ye virdiler ve Macar kavmi adüvvü cân olmağla râhatları olmayup ve Rakoçi oğlunun Franca'dan Devlet-i aliyye tarafına geleceğini haber almalarıyla Nemçe ülkesinden geçer havfından her tarafa âdemler ta'yîn eylediler ve hazîne ve zahîreye müzâyakaları olduğundan memleketleri içinde olan **(315 b)** ba'zı sermâyelice ocak-zâde ve bâzergân makûlelerinden akçe taleb ve salyâne eylediler ve Rin-papa tarafından Beç'e on beş kadar büyük papaslar gelüp geçen sene Osmanlu[99] askeri Mora'da ve sâ'ir mahallerde bu kadar kilise ve manastırlarımızı harâb ü yebâb[100] itdiler deyü bir defter idüp

[99] Osmanlu'nun ÇY
[100] ü yebâb ÇY: -V

çasara ve başvekîle virdiler.[101] Dîn gayreti yok mudur deyü zehir-nâk sözler söylediler, anlar dahi bizim Osmanlu üzerine seferimiz emr-i mukarrer ancak hazîne husûsunda gāyetü'l-gāye zarûretimiz olmağla vakıflarınızdan birer mikdâr akçeyi imdâd-ı i'ânet[102] idiniz deyü cevâb virmeleriyle anlar dahi bu ahvâli papaya bildirüp[103] vakfı çok olan kilise ve manastırlarda mevcûd akçenin nısfı olmak üzre yedi yüz kırk kîse akçe cem' eyleyüp çasara[104] gönderdiler ve çasarın başvekîli Venedik cumhûruna işte hâtırınız içün Osmanlu üzerine sefer açdık ancak bir mikdâr[105] akçeye müzâyakamız olmağla bize bir mikdâr akçe imdâd-ı[106] i'ânet idiniz deyü teklîf ve cumhûr dahi bizim de donanma tedârüküne Körfez taraflarının masrafına müzâyakamız vaktidir size ziyâde akçe virmeğe liyâkatimiz yokdur deyüp fakat dokuz yüz kîse akçe virdiler ve Nemçe'nin Osmanlu üzerine sefer itmesi mukarrer iken hîleye sâlik olup gûyâ ki, papa ve Venediklünün recâlarıyla sefer itmek sûretin gösterüp ellerinden bu takrîb ile akçelerin aldı ve hâlâ Körfez tarafında Nemçe zabtında olan Anapolye Kal'ası'nı ol tarafda olan dükalardan ba'zıları Nemçe zabtında olduğundan haz itmeyüp Osmanlu donanması ol taraflara gelüp Anapolye'ye asker dökerler ise dükalar dahi i'ânet idüp Nemçelüyü kırup ve Anapolye'yi zabt eyleyüp senede Osmanlu tersânesine üç yüz elli kîse akçe virmek şartıyla Anapolye Kal'ası yine dükalar zabtında olmak üzre dükalardan kapudan paşa tarafına yazup bu vechile müte'ahhid ve ahd eyledikleri ve bu husûsu dükalar gâyet ketm ü ihfâ eyledikleri Beç'de duyulup ol tarafa dahi bir mikdâr muhâfazacı asker gönderdiler.[107] Netîce-i havâdis kışdan[108] berü her tarafa askerin[109] berâber[110] yerleşdürüp Varadin cânibine cem'iyyetlü taburuyla[111] âmâde[112] olup ne tarafa sû'-i kasdı olduğun bundan sonra ma'lûm olur" dedi. Ve Belgrad Defterdârı İbrahim Efendi'ye Bosna eyâleti virilüp selefi Uzun Yusuf Paşa'nın katline me'mûr kılındı ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Dü-şenbih gün serdâr-ı a'zam Niş sahrâsından dahi hareket[113] ve mâh-ı Şa'bân'ın[114] dördüncü Cuma gün Belgrad'a[115] varup vâsıl oldu.

[101] gösterdiler ÇY
[102] i'ânet ÇY: -V
[103] i'lâm eyledi ÇY
[104] çasar-ı mezbûra ÇY: mezbûr -V
[105] bir mikdâr ÇY: -V
[106] imdâd ÇY: -V
[107] irsâl eylediler ÇY
[108] kış eyyâmından ÇY: eyyâm -V
[109] asker-i menhûsların ÇY: menhûs -V
[110] berâber ÇY: -V
[111] tabur-ı makhûruyla ÇY: makhûr -V
[112] hâzır ve müheyyâ ÇY
[113] idüp +ÇY: -V
[114] Şa'bânü'l-mu'azzamın ÇY: mu'azzam -V
[115] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V

İstanbul'dan[116] gönderilen top ve mühimmât-ı cebehâne henûz irişmemeğle Belgrad-ı dârü'l-cihâd[117] ve Semendire[118] kal'alarından vâfir top-ı kal'a-küp ve mühimmât-ı cebehâne, edevât-ı lâzıme[119] çıkarup ba'zı serhad câsûsları Varadin Kal'ası askerden tehîdir, bir hamleye dayanamaz dediklerine ve ale'l-husûs Rumili Beylerbeyisi Dizdâr oğlu Boşnak Sarı Ahmed Paşa'nın ilkā ve ikdâmına uyup mâh-ı mezbûrun onuncu Penç-şenbih gün Sava suyu üzerine kurulan köprüden karşu Zemun Kal'ası'na geçdi ve eğlenmeyüp andan dahi kalkdı. Tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil[120] iderek mâh-ı mezbûrun on beşinci Salı gün Varadin'e bir sâ'at karîb mahalde konuldu. Ol gün çarhaya ta'yîn Anadolu Beylerbeyisi Türk Ahmed Paşa ol mahalde Karlofça bayırı üzerinde Nemçe'nin üç bin nefer mikdârı[121] güzîde atlu çarhacısına müsâdefe[122] ve mukâbele[123] ve esnâ-i mukâtelede[124] der'-akab kâfir-i bî-dîn[125] bozulup ber-küşte iki bin mikdârı[126] baş alındı. Sâ'irleri başkapudanlarıyla esîr ve ikinci kapudanları katl olundu. Gelen kelleler serdâr-ı a'zam hazretlerinin[127] önünde yığıldı ve esîrlerin boyunları urulup ihsânları virildi. Kapudan-ı mesfûr Muhzır Ağa habsine konuldu, ol gice sabâha dek piyâde ve süvâr Nemçe askeri Tuna üzere olan cisrlerinden ya'ni ki Baçka Ovası'ndan berü Varadin Kal'ası'na geçüp doldular. İrtesi Çehâr-şenbih günü ki, Temmuz'un yirmi beşidir, paşalar ve zâbitân-ı asker Varadin altına varup piyâdeye metris kolları gösterildi. Lâkin top ve mühimmât-ı cebe-hâne henûz irişmeyüp muhâsara tedârükünde iken kal'a ardından iki koldan on sekiz bin atlu kâfir yürüyüp sol kolu bizim sağ kolumuzun Tuna'ya nihâyet bulduğu Zağarcı kolu gedüğünden ve sağ kol bizim sol kolumuzun mukābelesinde olan[128] Saksoncu kolu tarafından ve orta koldan dahi atlu ve yayası karışık kal'adan ve tabyalar aralıklarından metrislerimiz üzerine kurşunların serperek yürüdü. Mukābelesinde olan metrislerimizden henüz metânet ve top, mühimmât-ı cebe-hâne[129] yok, vehle-i ûlâda taraf-ı düşmenden[130] atılan top ve tüfenkden ekser erbâb-ı metris şehîd ve girüden imdâd-ı

[116] Âsitâne-i sa'âdetden ÇY: sa'âdet -V
[117] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[118] ve Semendire -ÇY
[119] edevât-ı lâzıme ÇY: -V
[120] ve kat'-ı menâzil ÇY: -V
[121] mikdârı ÇY: -V
[122] düşüp +ÇY: -V
[123] azîm muhârebe ettikden sonra+ÇY: -V
[124] ve esnâ-i mukātelede -ÇY
[125] bî-dîn ÇY: -V
[126] mikdârı ÇY: -V
[127] hazretlerinin ÇY: -V
[128] olan ÇY: -V
[129] mühimmât-ı cebe-hâne ÇY: -V
[130] düşmen-i dînden ÇY: dîn -V

i'ânet[131] yok, bakiyye guzât-ı ehl-i[132] islâmın dahi orta kol kâfirleri ardların alup kimi kırıldı ve kimi kurtulup firâra yüz tutdu.[133] Hattâ Kul Kethudâsı Ermeni Mehmed Ağa bir çıngıraklı saka beygirine binüp "bana postalcılık yetişmez miydi, yeniçeri olup ceng-i cidâl[134] benim neme gerek idi" diyerek firâr ve tahlîs-i girîbân eyledi. Ol mahalde Anadolu Beylerbeyisi Türk Ahmed Paşa ile Adana Vâlîsi Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa şehîd olmağın nefsî nefsî olup cümle kollar bozuldu. Serdâr-ı a'zam ise otağından La'lî-zâde dedikleri la'în-i müneccim karşusunda usturlabı elinde sâ'at gözedüp "henüz binilmenin dahi[135] vakti var efendim sabr eylen" der idi.[136] Sancak-ı şerîfi taşrada[137] üç nevbet feth-i şerîf okunup du'âlar olundu ve kâfirin[138] yürüdüğü duyuldu,[139] kethudâsı Sarı İbrahim ve re'îsi Sarı Deli Mustafa havfından kimsenin varup söylemeğe zehresi yoğ idi, iş işden geçdi en sonra kapucular kethudâsı olan Hüseyin Ağa[140] varup "efendim oturacak vakt değil işte kâfir yürüdü etrâfımızı bürüdü asker-i islâm cenge koyuldu Anadolu Beylerbeyisi Türk Ahmed Paşa ile Adana vâlîsi Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa şehîd oldu" dimeğle kuşluk vakti idi kalkup atına bindi Sancak-ı şerîfi önüne alup düşmene karşu azîmet eyledi. Askerî nâmında sipâh ve silahdâr ağalarından gayri neferden ve gediklü zu'amâdan kimse yok "kanı ocaklu kanı gediklü" deyü feryâda başladı. Gediklüler "Mühtedî Ahmed Ağa kendüne yâr olur asker mi kodun işte şunda üç dört nefer sidikli ağa kaldı" diyicek sukût idüp başına geleceği bildi. Kırk elli kadar içoğlan nâmına Türkçesiz köle ve on kadar pabucu belinde hidmetkârsız sakallı ağavâtıyla dahi ilerüye gidüp yeniçeri çadırlarının nihâyetine vardı hattâ mukâbelesinde olan yeniçeri tâ'ifesi kâfiri kırarak bir tabyayı feth eylemişler bayrak dikip ezân okuyup imdâd ü i'ânet[141] istemişler gönderecek gayri asker yok ol mahalde metrislerimiz söyündü bakıyyesi firâra yüz tutduğu vakitde taraf-ı düşmenden[142] atılan bir kurşun dânesi[143] serdâr-ı a'zamın alnına isâbet itmeğle sesmeyüp[144] şehîden fevt oldu ve tevâbi'i dahi[145] kaldırup bir sirem arabasına ve sonra

[131] i'ânet ÇY: -V
[132] ehl ÇY: -V
[133] tutdu -V
[134] cidâl ÇY: -V
[135] dahi ÇY: -V
[136] Sübhane'l-kâdir-i zü'l-celâl +ÇY: -V
[137] çıkup +Ç: -YV
[138] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[139] nümâyân olup Ç: âgâh olup Y
[140] ağa ÇY: -V
[141] ü i'ânet ÇY: -V
[142] düşmen-i hâk-sârdan ÇY: hâk-sâr -V
[143] geldi ve +ÇY: -V
[144] sedirmeyüp Y: -Ç
[145] dahi ÇY: -V

defterdârın kilâr arabasına koyup girü döndüler bundan sonra asker-i islâm külliyetle münhedim olup Sancak-ı şerîfi bırakup firâra yüz tutdular ve Ordu-yı humâyûn şeyhi Arab-zâde Hasan Efendi Sancak-ı şerîfi yanına alup gayret-i dîniyye sâhibi kırk elli kadar âdem ile Belgrad'a[146] teveccüh ve azîmet[147] eyledi ve kal'a ardından yürüyen on sekiz mikdârı[148] bin atlu kâfir öküz boynuzu olup ayık ayık yürüyerek gelüp orduyu[149] zabt u rabt[150] itmeğle kimse[151] bir şey kurtaramayup mâl ve esvâb ve hayme-i har-gâhdan[152] rû-gerdân olup ancak birer başlarıyla Sancak-ı şerîf[153] yanına cem' olarak geldiler. Ol günün ahşamısı beşinci sâ'atde Sava üzerindeki köprüden Belgrad yakasına geçüp sancak-ı şerîf[154] içün bir göçer çadır kurulup sabâha değin a'yân-ı asker beklediler. İrtesi Penç-şenbih gün serdâr-ı a'zamın meyyitin Belgrad'ın[155] iç kal'asında vâki' Hünkâr Câmi'i sâhasında defn eylediler. Bütün Ordu-yı humâyûn çadırları ve sagîr ve kebîr yüz altmış pâre top ve on iki bin araba ki, cebe-hâne ve zahîre ve edevât-ı[156] tecemmülâtdır[157] bi'l-külliyye nasîb-i ehl-i sa'îr oldu. [158]انالله وانا اليه راجعون Şehîd-i merhûmun mevcûd iki yüz bin altunuyla mücevherât ve evânî-i sîm ve zer ve devâb ve raht ve bisât ve kölelerin defterdâr efendi zabt idüp andan cümle a'yân-ı asker sancak-ı şerîf yanına müctemi' oldular. Ba'dehû küllü kelâm "şimdi bize pâdişâh tarafından mehter-i humâyûnla bir serdâr gelince bunda serhadd ahvâli bilür düşmen-i dînin hîle vü hud'asına tamâmen[159] vâkıf yara bere görmüş bir serdâr lâzımdır kimi idelim" didiler.[160] Söz çok Rumili Beylerbeyisi Dizdâroğlu Sarı Boşnak Ahmed Paşa'yı ma'kûl ve münâsib[161] görüp Zemun tarafından henûz Belgrad-ı dârü'l-cihâd[162] yakasına geçmemiş idi kayık gönderüp getirdiler. "Der-i devletden[163] serdâr ta'yîn oluncaya değin seraskerimizsin" diyüp Ali

[146] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[147] ve azîmet ÇY: -V
[148] mikdârı ÇY: -V
[149] ordu-yı humâyûnu ÇY: humâyûn -V
[150] u rabt ÇY: -V
[151] kimseler ÇY
[152] +bütün atları Ç: bütün +Y: -V
[153] Resûlullâh ÇY
[154] Resûlullâh ÇY
[155] Belgrad-ı dârü'l-cihâdın ÇY: dârü'l-cihâd -V
[156] edevât ÇY: -V
[157] tecemmülât ÇY
[158] *Kur'ân-ı kerîm*, Bakara Sûresi, 156. âyet, "Biz herhalde Allah'a yönelmişizdir ve mutlaka O'na dönüp varacağız".
[159] tamâmen ÇY: -V
[160] her kafadan bir sadâ +ÇY: -V
[161] ve münâsib ÇY: -V
[162] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[163] devlet-medârdan ÇY: medâr -V

Paşa-yı şehîdin Belgrad-ı dârü`l-cihâd[164] Kal'ası`nda mahfûz[165] çadırın getürüp kurdular. İçine oturdup cümlesi gelüp bey'at eylediler ve mukaddem Belgrad-ı dârü`l-cihâd[166] Muhâfızı Arnavud Hacı Halîl Paşa muhtefi vâki'-i hâli[167] vukû'uyla yazup Rikâb-ı hümâyuna göndermiş idi. Der-akab cümlenin ağzından[168] muhzır olup Ali Paşa-yı şehîdde olan mühr-i humâyûn ile Mevkûfâtî[169] Yazıcı İbrahim Efendi[170] Rikâb-ı humâyûna gönderildi. Mukaddem giden âdem mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Çehâr-şenbih gün Edirne'ye varup Kāimmakām Vezîr Yusuf Paşa'ya buluşdu. Ol dahi alup Rikâb-ı humâyûna götürüp lîsânen söyletdikden sonra şehîd-i merhûmun vasiyyeti üzre sadâret-i uzmâ ile mühr-i humâyûn, kethudâsı Sarı İbrahim'e inâyet ü ihsân[171] olup ve hemân ol gün Küçük Mîrahûr Koca Mehmed Ağa ile Belgrad'a[172] gönderildi yolda giderken Niş[173] menzilinde Yazıcı İbrahim Efendi'ye müsâdif olıcak, ahvâle vâkıf olup "başına soğuk geçmiş ancak" deyüp döndürdü. Edirne'ye gelüp mühr-i humâyûnla mahzarı pâdişâha[174] teslîm eyleyüp ahvâl-i seferi[175] vukû'uyla Rikâb-ı humâyûna söyledi, "halk-ı âlem[176] ayakda ve serhad ihtilalde iken katli mûcib öyle mechûl kâfire mühür mü virilür ve Defterdâr Bakkâloğlu Mehmed Efendi ise muhîn-i devlet bir âdemdir bütün Rumili'nin kâfir iline girmesine sebeb olur ve Sarı Ahmed Paşa ise serhad perverdesi bir âdemdir ve âna hiç münâsib değildir, şimdiki hâlde mühr-i sadâreti Belgrad-ı dârü`l-cihâd[177] Muhâfızı Arnavud[178] Hacı[179] Halil Paşa'ya gönderin bir müleyyin âdemdir kışa değin[180] serhaddi muhâfaza eylesün dil-hâhımız üzre hidmet-i şerîfinizde olur ise ne güzel ve illâ bir kulunuza dahi virin"[181] deyüp tahvîl-i kulûb eyledi ve hatt-ı humâyûn tebdîl olunup sadâret-i uzmâ Arnavud Hacı Halil Paşa'ya tevcîh ve mühr-i humâyûnla yine Koca Mehmed Paşa Belgrad'a[182] gönderildi ve Belgrad'da Sarı İbrahim kethudâ ve Rumili

[164] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[165] mahfûz -ÇY
[166] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[167] vâki' olan ahvâli ÇY
[168] uğrundan Ç: ağzından YV
[169] Mevkûfâtî -ÇY
[170] İbrahim Efendi -Y
[171] ü ihsân ÇY: -V
[172] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V
[173] Niş Ç: -YV
[174] pâdişâh-ı cihân-penâh hazretlerine ÇY: cihân-penâh hazretlerin -V
[175] sefer-i rehberi ÇY: rehber -V
[176] âlem ÇY: -V
[177] dârü`l-cihâd ÇY: -V
[178] Arnavud -ÇY
[179] el-Hacı ÇY
[180] eyyâmında ÇY
[181] in'âm ü ihsân idin ÇY
[182] Belgrad-ı dârü`l-cihâda ÇY: dârü`l-cihâd -V

Beylerbeyisi Sarı Ahmed Paşa ve Başdefterdâr Bakkâloğlu Sarı Mehmed Efendi mühr-i humâyûn[183] bana gelür deyü her biri sadâret takımını takınup intizâr çekerler iken bir gün Koca Mehmed Ağa çıkageldi, mühr-i humâyûnu getürüp kal'ada Halil Paşa'ya teslîm eyledi. Andan azîm[184] âlây ile Sarı Ahmed Paşa[185] otağına gelüp indi ve bi'l-cümle a'yân-ı asker cem' ve mahzarlarında hatt-ı şerîf kırâ'at ve Rûz-ı Kasım'a değin Belgrad'da[186] hidmet-i muhâfazada olup andan Âsitâne-i sa'âdete gelmeleri tenbîh-i humâyûn[187] buyurulmuş, mu'tâd-ı kadîm[188] üzre sadâret-i uzmâ[189] kürkü dahi ilbâs ve cümle a'yân-ı asker alâ-merâtibihim dâmen-i bûs eylediler ve Rumili Beylerbeyisi Sarı Ahmed Paşa'ya vezâret virilüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[190] muhâfazasına ta'yîn olundu ve Başdefterdâr Bakkâloğlu Sarı Mehmed Efendi'ye dahi pâye-i vezâret gelmeğin dilin fir'avn olup kudurdu kimseleri söyletmez oldu. Rüsvâylığın illet-i müstakıllesi evvelâ Sarı İbrahim Kethudâ ile Re'îsu'l-küttâb Sarı Deli Mustafa olmağın mâh-ı Ramazânın[191] on yedinci Cuma günü kethudâ-yı mesfûr kal'ada boğulup lâşe-i murdârı Belgrad varoşunda üç gün yatup defn olundu ve Sarı Deli Mustafa Limni'ye nefy olundu. Düşmen-i bî-[192]dîn ve kefere-i bed-âyîn[193] Tımışvar üzerine geleceği işidilmeğin birer sene muhâfaza şartıyla onar akçe tekâ'üd memhûru yedlerine virilen bin nefer yeniçeri Tımışvar'a ta'yîn olunup gitdiler ve Edirne'de Yazıcı İbrahim Efendi'ye mukâbele-i hidmet iltifât-ı pâdişâhîye mazhar olmağın[194] büyük mîrâhûrluk virildi.[195]

Tebdîlât-ı menâsıb

(316 a) Emîrü'l-hâclık hidmetiyle Şam vâlisi olan Vezîr Topal Yusuf Paşa ile Sayda-Berut sancağına mutasarrıf Mühürdâr Halil Paşa'nın fevti haberleri gelmeğin emîru'l-hâclık ile eyâlet-i Şam Kudüs-i şerîf sancağına mutasarrıf Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa'ya ve Kudüs-i şerîf sancağı Sakız Muhâfızı Fazıl Mustafa Paşa-zâde Vezîr Abdullah Paşa'ya ve Sayda-Berut sancağı merhûm Topal Yusuf Paşa yeğeni Ahmed Bey'e ve Demirkapu muhâfazasına me'mûren Kocaeli sancağına mutasarrıf İbşir Hacı Hüseyin

[183] humâyûn ÇY: -V
[184] azîm ÇY: -V
[185] ve +ÇY: -V
[186] Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[187] humâyûn ÇY: -V
[188] kadîm ÇY: -V
[189] uzmâ ÇY: -V
[190] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[191] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[192] bî ÇY: -V
[193] ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
[194] düşüp ÇY
[195] inâyet buyuruldu ÇY

Paşa'ya Anadolu eyâleti ve Tımışvar muhâfazasına me'mûren Kurd Mehmed Paşa'ya Adana eyâleti ve Ordu-yı humâyûnda mevcûd Erzurum Vâlîsi İzmirli Ahmed Paşa'nın paşalığı ref' ve eyâlet-i mahlûle İrşova Kal'ası ta'mîrine me'mûr Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'ya ve Kıbrıs Beylerbeyisi olan sadru'ş-şehîd Ali Paşa'nın üveği babası Saka İsmail Paşa'nın dahi paşalığı Defter-i hâkānîden hakk olunmağın eyâlet-i mezbûre sadr-ı sâbık Numan Paşa'ya ve sâbıkā Basra'dan ma'zûl ve paşalık defterinden hakk ve Musul Kal'ası'nda mahbûs Çavuşoğlu Vezîr Çakırcı Hasan Paşa'nın yine vezâreti ibkā ve Musul eyâleti ve selefi Vezîr Çerkes Küçük Osman Paşa'ya Rakka eyâleti ve ânın selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya Karaman eyâleti ve Varadin'de şehîd olan Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa-zâde Selim Bey'e iki tuğ ile Şehrizor eyâleti ve ânın selefi vâlî-i Bağdad-ı âbâd[196] Vezîr Eyyûblü Hasan Paşa-zâde Genç Ahmed Paşa'ya Basra eyâleti ve ânın selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya Diyarbakır eyâleti ve ânın selefi Kumkapulu Hâce Kara Mustafa Paşa'ya Bosna eyâleti tevcîh ü inâyet[197] ve ânın selefi Telhîsî İbrahim Paşa'nın paşalığı ref' olup yine Numan Paşa'ya kethudâ nasb ve Bihke Kal'ası'nda menfâ defterdâr-ı sâbık Sarı Mustafa Paşa Belgrad-ı dârü'l-cihâd[198] Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olundu ve Ordu-yı humâyûnda mevcûd sagîr ve kebîr top ve mühimmât-ı cebe-hâne yed-i düşmene girmeğin evvel bahâr içün on kıt'a balyemez top ve birer buçuk vukıyye yüz kıt'a şâhî darbuzen ve otuz kıt'a humbara havanı müceddeden Tophâne kâr-hânesinde dökülüp hâzır u âmâde oldukça pey-ender-pey mühimmâtlarla Karadeniz sefînelerine konup Tuna'dan Vidin'e irsâl olunmak üzere fermân-ı humâyûn[199] buyrulduğundan gayri geçen sene-i mübârekede meftûh Mora kasteliyle Suda Kal'ası ayrı toplara muhtâc olmağın evvelâ yirmi kıt'a balyemez ve birer kantar mermer yuvarlak atar yedi kıt'a şayka topları ale't-ta'cîl müceddeden dökdürülüp cümle mühimmâtıyla Seyyid Selâm nâm tüccâr kalyonuna konup kastele gönderildi ve yine birer kantar mermer yuvarlak atar yedi kıt'a şayka toplarıyla on sekizer vukıyye demir yuvarlak atar beş kıt'a balyemez toplar dahi hazırlanup Suda Kal'ası'na irsâl olundu. Mâh-ı Şevvâl'in on ikinci Salı gün İstanbul Kadısı Başmakcı-zâde Seyyid Abdullah Efendi azlinden yerine Mekke'den munfasıl Tosyalı Mustafa Efendi nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Şenbih gün Büyük Mîrahûr Yazıcı İbrahim Ağa'ya ikinci vezâret hâslarıyla Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmlığı inâyet ü ihsân[200] buyrulup selefi Çetrefil oğlu Vezîr Yusuf Paşa'ya Van eyâleti ve Küçük Mîrahûr Koca Mehmed Ağa'ya

[196] âbâd ÇY: -V
[197] ü inâyet ÇY: -V
[198] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[199] humâyûn ÇY: -V

büyük mîrahûrluk ve büyük mîrâhûrlukdan ma'zûl Hacı Ali Ağa'ya küçük mîrahûrluk tevcîh ü inâyet[201] buyruldu ve bu yakında gediklü müteferrikadan Mirza Mehmed Ağa'ya Şebinkarahisar sancağı virilüp Vidin muhâfazasına ta'yîn buyrulmuş idi. Merâhim-i aliyye-i hüsrevânîden vezâretle Erzurum eyâleti ve Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa'ya Karaman eyâleti ve selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya nişâncılık ihsân olundu.

İstîlâ-yı küffâr Kal'a-i Tımışvar

Nemçe Çasarının başvekîli olan la'în-i bî-dîn vaktin müsâ'adesi olmağla fursatı ganîmet bilüp bizden aldığı top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve zahîreyi arabalarıyla çevirüp ve Nemçe askerin önüne katup Varadin'den Tuna'yı[202] karşu Baçka Ovası'na ve andan Nehr-i Tise üzere kurduğu köprüden Tımışvar yakasına geçüp evâsıt-ı mâh-ı Ramazan'da[203] gelüp Tımışvar Kal'ası'nı[204] dört tarafdan muhâsara ve dâ'iren mâ-dâr bir azîm hendek ve şaranpo çevirüp Tımışvar'ın yüz bin kadar re'ayâsının pîr ve amel-mânde ve avrat ve uşakların mâl ve esvâb ve davarlarıyla[205] Tise'den karşu Baçka yakasına geçürdükden sonra cenge[206] kâdir otuz bin kadar[207] tuvânâ re'âyâ kâfirin[208] intihâb ve başlarına şapkalar[209] giydirüp ve ellerine kılıçlar ve tüfenkler virüp kimin metrislere kodu[210] ve kimin odun ve çalı ve çırpı[211] kesüp[212] kal'anın[213] hendeklerin doldurmağa ta'yîn ve itmâm eyledi ve üzerine toprak sürüp dahi üzerine toplar çeküp leyl ü nehâr ceng ü cidâl üzere oldukların mahsûr-ı müslimîn bir âdemi kâfir libâsıyla uğrun kapudan çıkarup Belgrad'da[214] vezîriazama göndermişler. Gelüp haber viricek sipâh ve[215] silahdârdan on dörder akçe terakkî ile biner nefer serdengeçdi yazılup mâh-ı Şevvâl'in gurresi Cuma gün matlûbu üzre Yeniçeri Ağası Zileli Hüseyin Ağa'ya vezâret virilüp ve bunlar kendüye koşuldu ve Tımışvar imdâdına ta'yîn ve hemân ol gün Pançova'ya geçüp gitdiler ve Tatar Hân Kaplan Giray Hân hazretlerine dahi yanında mevcûd Tatar askeriyle bir gün

---

200 ü ihsân ÇY: -V
201 ü inâyet ÇY: -V
202 Tuna suyunu ÇY: suyu -V
203 Ramazân-ı şerîfde ÇY: şerîf -V
204 yakasında kal'ayı ÇY
205 etvârları ile ÇY
206 ceng-i cidâle ÇY: cidâl -V
207 mikdârı ÇY
208 kâfirlerin ÇY
209 şapka ÇY
210 koyup ÇY
211 ve çırpı ÇY: -V
212 getürüp ÇY
213 kal'a-yı mezbûrun ÇY: -V
214 Belgrad-ı dârü'l-cihâdda ÇY: -V
215 ve ÇY: -V

mukaddem Tımışvar imdâdına irişmek üzere mü'ekked evâmir-i aliyye[216] ile a'yân-ı askerden Mehter Yusuf Ağa gönderildi ve Çerkes Mehmed Paşa ise İrşova palankasın yapup muhâfaza üzere iken Varadin bozgunluğun işidicek henüz üzerine[217] kâfir geldüğü yok[218] havfa[219] düşüp yapdığı kala'yı kendü eliyle âteşe urup karşu Vidin yakasına geçmiş idi. Buna dahi kapun ve yanında bulunan askerî tâ'ifesi ve İbşir Hacı Hüseyin Paşa ile bir yere cem' olup[220] ve tekrâr yine[221] Tuna'dan İrşova cânibine geçüp Tatar Hân hazretleriyle ma'an[222] Tımışvar imdâdına irişmeleri bâbında fermân gönderildi. Tatar Hân hazretleri dahi Boğdan ve Eflak içinden yürüyüp Çerkes Mehmed Paşa ile İrşova kurbünde bir yere gelüp[223] bunları Mihâdiye palankasına uğramağla içine tahassün iden kâfiri[224] yürüyüş idüp kırdılar ve palankayı ateşe urup ve Halmaş[225] yaylakında yeni palanka altına vardılar. Kurd Mehmed Paşa'yı Tımışvar'a giremeyüp ânda muhâfız buldular ve[226] dil tutulup Tımışvar'dan su'âl olundu. "Bu gün on iki gündür Nemçe askeri Tımışvar'ı vire ile alup içinden çıkanları Pançova altına getürüp bırakduğun" söyledi. Meşveret olup gidene irilmez cümle etrâfımızı[227] kâfir aldı girüye dönülmez Pançova'ya gelen düşmen-i bî-[228]dîn üzerimize gelür ise bir vechile mukāvemet olunmaz[229] deyüp yeni palankadan karşu Ahram cânibine geçmekliği ma'kūl ve münâsib[230] gördüler ve hâzır bulunan beş on kayık ile Ahram yakasına geçdiler ve ekserî Tuna'yı yıldırdılar ve Yeniçeri Ağası Hüseyin Paşa ise merd-i da'vâ ile gidüp Tımışvar altına varup ve dört cânibin amîk vasî' hendek ve şaranpo ve müte'addid tabya ve metris ve toplar ile zabt u rabt[231] olunmuş buldu. Kuş uçmaz iç kal'a[232] ardında ormanlıkda yol var kıyâsıyla yürüyüp niceleri atıyla hendeke düşüp yed-i a'dâda şehîd ve niceleri taraf-ı[233] düşmenden[234] dâne-i top ve humbara[235] ve

216 aliyyeler ÇY
217 üzerelerine ÇY
218 yoğiken ÇY
219 havf ü haşyete ÇY: ü haşyet -V
220 olup ÇY: -V
221 yine -V
222 ma'an -V
223 cem' olup ÇY
224 kâfir-i bî-dînleri ÇY: bî-dînler -V
225 Halmas ÇY
226 ve -V
227 etrâf-ı eknâfımızı ÇY: eknâf -V
228 bî ÇY: -V
229 olmaz ÇY
230 ve münâsib ÇY: -V
231 u rabt ÇY: -V
232 kal'anın ÇY: -V
233 taraf -V
234 düşmen-i dînden ÇY: -V
235 ve humbara ÇY: -V

tüfenk harbinden de[236] huld-berîn oldu ve me'yûsen dönüp Pançova altına gelüp vâki' hâli vezîriazama bildirmeğin izin virüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[237] yakasına geçdiler. Bundan sonra düşmen-i dîn var kuvveti pazuya getürüp evvelkinden birkaç kat ziyâde kal'ayı döğmeğe başlayup dâne-i top ve humbara yağmur gibi yağardı. Artık mahsûr-ı müslimîn bî-tâb kalup imdâddan dahi me'yûs olıcak mâh-ı Şevvâl'in yirmi sekizinci Penç-şenbih gün vire ile kal'ayı kâfire teslim eylediler. Anlar dahi kifâyet mikdârı araba virüp mâl ve eşyâları yükledüp ve altı bin kâfir-i bî-dîn[238] etrâfın alup kollayarak getürüp Pançova altına bırakdılar ve Pançova Kal'asın boş bulup zabt eylediler ve biraz kâfir ayrılup Yeni Palanka üzerine vardılar. Kurd Mehmed Paşa mukāvemete kādir olamayup ol dahi vire ile çıkup Ahram Palankası'na geçdi. Mü'ellif-i fakîr Tımışvarlının vire eyledikleri günün ahşamı Cuma gicesi rü'yâmda sultân-ı kevneyn aleyhi's-selâm[239] hazretlerini gördüm. Rumili cânibinden berü gelür orta kuşak ile mübârek arkalarında beyâz kutnî kaftân ve başlarında şeker-renk şemle sarınmış toz ve[240] toprağa müstağrak olmuş nutk yok mağmûm ve mahzûn önümden geçüp gitdi, uyandım eyâ bu hüzn-i eleme sebeb ne ola deyü târîh kodum, mâh-ı Zi'l-ka'denin dokuzuncu Pazar gün Edirne'ye vire gününün haberi geldi. Ümmet-i Muhammed'e azîm hüzn-i melâl alivirdi.[241] الحكم لله Ol gün Edirne'de sene-i mâziyyenin Lezez mevâcibi çıkdı. Mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Cuma gün rûz-ı Kasım vâki' oldu ve yirmi sekizinci Cuma gün Galata önünde Semeroğlu Murabıt Hacı Ahmed'in kalyonu hark u gark oldu. Vezîriazam Hacı Halil Paşa dahi mehmâ-emken serhadlerin umûrun gördükden sonra Ordu-yı humâyûnla Belgrad-ı dârü'l-cihâd[242] altından göçüp tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil[243] iderek[244] şehr-i Zi'l-hicce'nin on üçüncü Şenbih gün âlây birle Edirne'ye gelüp Arz Odası'nda Sancak-ı şerîfi yed-i humâyûna teslîm eyledi. Mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-ı fâhire giydirilüp sarayına gitdi.

Vefât-ı Şeyhulislâm Abdurrahim Efendi ve Nasb-ı İsmail Efendi

Şeyhulislâm Burusalı Menteş-zâde Abdurrahim Efendi pîr ve alîl ve hasta mizâc olmağın mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Cuma gün fevt ve[245] defn olundu ve[246] yerine

[236] de -ÇY
[237] dârü'l-cihâd ÇY
[238] bî-dîn ÇY: -V
[239] aleyhi's-salâtü ve's-selâm ÇY
[240] ve ÇY: -V
[241] vâki' oldu ÇY
[242] dârü'l-cihâd ÇY
[243] ve kat'-ı menâzil ÇY
[244] iderek -Y
[245] ve -ÇY
[246] ve -ÇY

Rumili sadrından munfasıl Kara İsmail Efendi nasb ve İstanbul'dan Edirne'ye getürülüp vezîriazam vesâtatıyla Hasoda Köşkü'nde bûs-ı yed-i humâyûn eyleyüp mu'tâd üzre beyâz çukaya duhte semmûr-ı fâ'izü's-sürûr[247] erkân kürk ilbâs buyruldu[248] ve yirmi beşinci Penç-şenbih gün Donanma-yi humâyûn İstanbul'a[249] gelüp Kapudân Cânım Hâce Hacı[250] Mehmed Paşa Edirne'ye da'vet ve keyfiyyet-i sefer-i deryâ su'âl buyrulup avde me'zûn oldu ve sadr-ı sâbık Ali Paşa-yı Şehîd'in ilkāsıyla şeyhu'l-harem olup Medîne-i münevvereye giden Vezîr Kürd Mehmed Paşa yine[251] Der-i devlete da'vet ve Mısır'dan avdet idüp Gelibolu'ya gelmiş idi. Tekrâr İstanbul käimmakāmlığı virilüp mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Şenbih gün şehre gelüp dâhil oldu. Selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya İnebahtı sancağı tevcîh ve deryâdan azîmetle[252] me'mûr kılındı ve sene-i mezbûre[253] encâma irdi.

Vefeyât

Vezîriazam Ali Paşa İznik kazâsında vâki' İznik Gölü kenârından Sülüs nâm karyede[254] tevellüd idüp Deli Hasan nâm bir Türkün oğludur. İstanbul'a gelüp Sirke Osman Paşa silahdârlığında ânın yediyle içerüye çırak ve kilâr içoğlanlar zümresine ilhâk olunmuş idi ve sonra Çorlulu Ali Paşa silahdârlığında kendüye hâcelik takarrübü ve sihr[255] kuvvetiyle iltifâtına mazhar olup merhûm ve mağfûr[256] Sultân Mustafa Hân hazretlerine "bir âkıl ve fâzıl[257] ulûm-ı arabiyye ve akliyyeye mâlik ve reşîd ve ilerüye gelecek kulundur" deyü medh itmeğin yolsuz hâs odaya alup sır kâtibi eyledi ve huzûr-ı humâyûnlarında envâ'-ı dürlü hikâyâtlar ve oyunlar ve hîle-kârlıklar ve hokkabâzlıklar idüp kulûb-ı pâdişâhîyi dahi kendüye rabt eyledi. Sihre mübtelâ olmağın yüzü gülmez ve kimse ile sohbet itmez ve hastalıkdan baş kaldırmaz bir oğlan idi ve pâdişâhımız Sultân Ahmed Hân hazretleri dahi tahta geçicek anların dahi ziyâde iltifâtlarına mazhar oldu. Fakīr silahdârlıkdan tekâ'üd ile taşra çıkdığımızda rikâbdâr, ba'dehû çukadâr ve[258] sonra silahdâr olup sarayın ve Hasoda'nın nizâmın bozdu ve Müftî es-Seyyid[259] Başmakcı-zâde

---

[247] fâ'izü's-sürûr ÇY: -V
[248] olundu ÇY
[249] Âsitâne'ye ÇY
[250] Hacı -ÇY
[251] yine ÇY: -V
[252] azîmete ÇY
[253] bunda ÇY
[254] derûnunda +Ç: -YV
[255] eshâr ÇY
[256] ve mağfûr ÇY: -V
[257] nâkıl ÇY
[258] ve ÇY: -V
[259] es-Seyyid ÇY: -V

Ali Efendi ile baba oğul olup ânın ilkāsı ile Bayramiyye tarîkına girdi bin yüz yirmi bir (316 b) târîhinde dâmâd-ı pâdişâhî olup vezâret-i sânî makāmıyla taşra çıkdı ve vakti efendisi Çorlulu Ali Paşa sadâretine müsâdefe ve muhabbetleri şikāka mübeddel olmağın azl ve nefy ve katline sebeb oldu ve yerine sadârete gelen Numan Paşa'yı dahi azl ve nefy itdirdi ve ânın yerine gelen Baltacı Mehmed Paşa'nın azline ve kethudâsı Osman Ağa[260] ile mektubcusu Ömer Efendi'nin katline sebeb oldu ve sonra Gürcü Yusuf Paşa ve Abaza Süleyman Paşa ve Kapudân Kel İbrahim Paşa'nın sadra gelmelerine ve sonra yine azl ve kıtâllerine[261] sebeb oldu bin yüz yirmi beş târîhinde Edirne`de vezîriazam oldu,[262] Moskov ile sulh eyledi andan sonra[263] İstanbul'a[264] geldikde tama'-ı hâma düşüp nice mâl-dârları dahi[265] nefy ve katl[266] eyleyüp mülklerine mâlik oldu ve Mora seferin açup بعون الله تعالى[267] memleketi boş bulup aldı ve Nemçe'ye[268] dahi bir hîle idem sandı. Âkıbet ol yolda baş ve cândan ayrılup dîn ü devletin yıkılmasına sebeb-i ma'nevî oldu. Paşa-yı mezbûr akl-ı evvel, âlim ve fâzıl ve reşîd ve cesûr, nefsinde mağrûr ve sinni otuz beşe[269] bâliğ olmuş bir zâlim ve cabbâr ve hûnî âdem idi.

---

[260] Ağa -ÇY
[261] katllerine ÇY
[262] olup ÇY
[263] sonra ÇY: -V
[264] Âsitâne-i sa'âdete
[265] dahi ÇY: -V
[266] katl ve nefy ÇY
[267] te'âlâ ÇY: -V
[268] Nemçe keferesine ÇY: keferesi -V
[269] beşe ÇY: -V

(317 a) Bin yüz yirmi dokuz senesi vekāyi'indendir

Küşte şoden-i Sarı Ahmed Paşa ve tebeddülât-ı menâsıb

Sene-i mezbûre Muharremi'nin gurresi Çehâr-şenbih günü ki, Kânûn-ı evvelin beşidir, bundan akdem Rumili Beylerbeyisi Vezîr Sarı Ahmed Paşa Belgrad Kal'ası muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[1] buyrulmuş idi. Lâkin İslâma düşmez envâ'-ı dürlü zulmete ahâlî-i vilâyet bir vechile tâkat getüremmekle hemân bir gün yek-dest üzerine guluvv idüp "dîninde şüphemiz var mürtedsin" diyerek kılıç üşürüp pâre pâre eylediler ve kal'ada muhâfızı bulunan Boşnak Sarı Mustafa Paşa'yı yerine nasb idüp vâki' hâli Der-i devlete arz u i'lâm itmeleriyle iğmâz-ı ayn olup vezâreti Sarı Mustafa Paşa'ya virildi ve eyâlet-i Rumili vezâret ile Sirozî Ali Paşa'ya tevcîh ü inâyet[2] buyrulup Demirkapu muhâfazasına me'mûr kılındı ve Mısır beyliğinden ferâgat ve Âsitâne'de[3] ikāmet ve hasbî geçen sene sefere gidüp Varadin ma'rekesinde azîm cesâreti sebkat iden Çerkes Mehmed Bey'e iki tuğ ile Balıkesir sancağı inzimâmıyla Hüdâvendigâr sancağı tevcîh buyrulmuş iken der-'akab Erzurum eyâleti virilüp selefi Vezîr Çavuşoğlu Çakırcı Hasan Paşa'ya mezkûrun sancakları inâyet ü ihsân[4] olundu. Varadin ma'rekesinde nâ-bedîd olan Can Arslan Paşa oğlu Hüseyin Paşa-zâde Selim Bey'e iki tuğ ile Şehrizor eyâleti virildi ve bundan esbak Erzurum'dan ma'zûl Vezîr Mirza Mehmed Paşa'ya Özi eyâleti[5] ve Tatarpazarı a'yânından Şatıroğlu Hüseyin Ağa'ya iki tuğ ile Niğbolu sancağı ve Kudüs-i şerîf sancağına mutasarrıf Vezîr Abdullah Paşa'ya emîru'l-hâclık inzimâmıyla Şam-ı dârü's-selâm[6] eyâleti ve selefi Vezîr Aşçı İbrahim Paşa'ya Haleb eyâleti tevcîh ü inâyet[7] olundu ve ânın selefi Abaza Koca Mustafa Paşa geçen bahâr faslından berü İbrail muhâfazasına me'mûr idi ve[8] Tımışvar vak'asından sonra üzerine üç bin kadar[9] derinti kâfir gelüp ol dahi gāfil bulunmayup üzerine varup بعون الله الملك المتعال bi'l-külliyye kılıçdan geçürdiği haberi Der-i devlete gelicek mukābele-i hidmet vezâret virilüp, Hotin muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[10] ve selefi Dâmad Mehmed Paşa Âsitâne'ye getürülüp vezâret ile başdefterdâr nasb ve ânın selefi Vezîr Bakkaloğlu Sarı Mehmed Paşa Selanik'de mîrî beş bin Yörük askeri yazup

---

[1] ve irsâl ÇY: -V
[2] ü inâyet ÇY: -V
[3] Âsitâne-i sa'âdetde ÇY: sa'âdet -V
[4] ü ihsân ÇY: -V
[5] inâyet ÇY
[6] dârü's-selâm ÇY: -V
[7] ü inâyet ÇY: -V
[8] ve ÇY: -V
[9] mikdârı ÇY
[10] ve irsâl ÇY: -V

Demirkapu muhâfazasına ta'yîn olundu ve erbâb-ı kalemden Azak askerinin nizâmına me'mûr Abdulkadir Efendi Âsitâne'ye getürülüp re'îsü'l-küttâb nasb ve sadâret fikriyle Edirne'ye getürülüp nişâncı ta'yîn olunan Vezîr Genç Ali Paşa'ya Anadolu eyâleti ve selefi İbşir Hacı Hüseyin Paşa'ya Adana eyâleti tevcîh olundu ve iki seneden berü Kolos Kal'ası'nda mahbûs Vezîr Kıbtî Ali Paşa'nın cerâyimine kalem-i afv çekilüp yine vezâret ile Eğriboz muhâfazasına ta'yîn olup selefi Kapudân-ı sâbık Seyyid Süleyman Paşa mîrî kalyonlara kapudânâ nasb olundu ve Burusa'dan ma'zûl Acem Mustafa Paşa'ya Cidde sancağı ve birâder-zâdese Mahmud Paşa'ya Habeş eyâleti virilüp ve ânın selefi re'îsü'l-küttâb-ı sâbık Abdulkerim Paşa'nın paşalığı ref' olup[11] ve gelüp hânesinde oturmak buyrulmuş idi. Mekke-i mükerremeden fevti haberi geldi ve hidmet-i nişâncılık kızlar ağası yazıcılığından çıkma Üç Anbarlı Mehmed Efendi'ye virildi[12] ve ber-vech-i arpalık Tırhala sancağına mutasarrıf Topal Osman Paşa vezâret ile Mora seraskeri olup selefi Muhsin-zâde Abdullah Paşa'nın paşalığı ref' ve Âsitâne'ye gelmek buyruldu.

Velâdet-i şehzâde-gân

Mâh-ı mezbûrun on sekizinci Şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[13] hazretlerinin Mehmed nâm bir şehzâdesi ve mâh-ı Safer'in[14] on dördüncü Çehâr-şenbih gün Mustafa nâm bir şehzâdesi vucûda geldi.

Azl-i Tatar Hân Kara Devlet Giray ve Nasb-ı hâniyyet-i Sa'âdet Giray

Merhûm Koca Tatar Hân Hâcı Selim Giray Hân hazretlerinin bin seksen iki târihinde ibtidâ Kırım Hânı olaldan berü bu vakte değin kırk yedi sene içinde gâh kendü ve gâh karındaşı ve gâh evlâdları hânlık itmeğle akribâ ve ta'allukâtı çoğalup sagîr ve kebîr Tatar ve Çerkes tâ'ifesi bunları hân ibn-i hân görüp Rumili câniblerinde sâkin hân-zâdeler ecnebî şekillü yanlarında hiçden hiç olup bunlardan Kırım hânlığına kadem basmak şöyle dursun lisâna getürenlerine buğz-ı adâvet iderlerdi. Böyle olıcak Selim Giraylı dahi Kırım hânlığı bize münhasır imiş ancak deyü seferler oldukça birer bahâne ile düşmenden emîn değilüz deyü gâh gelmez oldular ve gâh geldikçe birer mikdâr Tatar ile gelüp ve gâh biraz tatar ile bir sultân gönderir oldular ve Kaplan Giray dahi Hâcı Selim Giray evlâdı olup babası gibi bir nâzik çelebi ve Devlet-i aliyyeye hayırlı olup lâkin Tatar tâ'ifesi bi'l-külliyye kendüden rû-gerdân olmağla emrine râm olmayup iki Tatarı bir yere getirememekle göz göre Tımışvar Kal'ası'nın elden gitmesine sebeb olmuş idi. Meşveret

---

[11] olup ÇY: -V
[12] inâyet oldu ÇY
[13] âlî-cenâb ÇY: -V
[14] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V

olup a'yân-ı ricâlden ba'zıları "Kırım hânlığı hemân Selim Giray evlâdından olmak şart değil Rumili câniblerinde sâkin Kırım hân-zâdelerinden bir münâsib sultân hân nasb olunsun inşâ'allâhu te'âlâ ânlardan dahi a'lâ hizmet ider" dimeleriyle tefahhus olup cümleden ihtiyârları Kara Devlet Giray Sultan ma'kûl görülmeğle[15] getürülüp sene-i mâziyye Zi'l-hicce evâhirinde hân nasb oldu.[16] Mu'tâd-ı kadîm[17] üzre ikrâm olundukdan sonra Bucak'a varup Tatar askerin başına cem' ve Eflak muhâfazasına ta'yîn ve irsâl buyrulmuş idi. Lâkin "hân oğlu hân dururken sultân oğlu hân mı olur" deyü Kırımlı ve büyük ve küçük Nogaylıdan ferd-i vâhid itâ'at ve inkıyâd itmeyüp ancak kendü tevâbi'i ve konşuları sultânlar hidmetkârlarından uydurup bile getürdüğü iki yüz kadar Tatar ile kuruyu kaldığı ma'lûm-ı pâdişâhî olmağla tekrâr meşveret olup bi'z-zarûrî Hâcı Selim Giray evlâdından Yanbolu'da mütemekkin Saadet Giray Sultân[18] Kırım hânı nasb olup Der-i devlete da'vet ve mâh-ı Safer'in yirmi üçüncü Cuma gün Edirne'ye vusûlü muhakkak olmağın vezîriazam kethudâsı ve çavuşbaşı ve sipâh silahdâr ağaları mehterhâne ile Gülbaba nâm mahalde istikbâl ve ba'de't-ta'âm âlây birle gelüp doğru vezîriazam sarayına indi ve it'âm ü ikrâm olup kendü erkân kürk ve tevâbi'i[19] kaftân[20] giydi ve andan yine âlây ile ta'yîn olunan menziline varup nuzûl eyledi. Ve irtesi Şenbih gün huzûr-ı humâyûna da'vet buyrulmağın vezîriazam vesâtatıyla Hasoda Köşkü'nde bisât-bûs-ı şehriyârî şerefine nâ'il olup mu'tâd-ı kadîm[21] üzre kırmızı kadîfe duhte semmûr kapaniçe kürk ve başına iki aded mücevher top sorguçla semmûr kalpak giydirilüp ve meyânına murassa' kılıç ve tîrkeş kuşadulup dîvân rahtı ve abâyî ile eğerlenmiş ihsân buyrulan ata süvâr olup mu'azzez ve mükerrem[22] vezîriazam kulları[23] ile ma'an konağına gitdi ve dört gün meks beşinci Çehâr-şenbih günü ki, mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci günüdür ikinci def'a vezîriazam ile gelüp yine ol mahalde Rikâb-ı humâyûna[24] yüz sürüp çuka kaplu erkân kürk ve meyânına bir mücevher hançer ve eğerlenmiş bir at ihsân olunup mükemmel ve müsellah[25] Tatar askeri ile dîn-i mübîn-i uğur-ı humâyûnda bulunmak üzere nice tenbîh ü te'kidden sonra menziline gidüp daha irtesi gün cümle vüzerâ ve ocak ağaları âlây ve

---

[15] görülüp ÇY
[16] olup ÇY
[17] kadîm ÇY: -V
[18] Sultân ÇY: -V
[19] tevâbi'leri ÇY
[20] kaftânlar ÇY
[21] kadîm ÇY: -V
[22] ve mükerrem ÇY: -V
[23] kulları ÇY: -V
[24] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[25] ve müsellah ÇY: -V

mehterhâne ile nevâle-gâha değin teşyî' idüp döndüler.[26] Kapudân Cânım Hâce Hâcı Mehmed Paşa bu sene Körfos Adası Kal'ası muhâsarasında Serasker Kara Mustafa Paşa ile imtizâc idemeyüp her umûrda muhâlefet idüp kal'anın fethi kuvvet-i karîbe gelmiş iken Donanma-yi humâyûnu kaldurup firâr ve donanmayı girü alıkor havfından iki aded humbara kalyonunun dahi diplerin delüp batırdığı ma'lûm-ı pâdişâhî olup katli mûcib[27] iken mukarrebân-ı devlet şefâ'atiyle katlden halâs ve azl ve habs ve ebed ile te'dîbin recâ itmeleriyle vârid olan emr-i humâyûn mûcebince mâh-ı Rebî'u'l-evvelin ikinci Pazar gün İstanbul[28] kāimmakāmı huzûruna da'vet ve geldüği sâ'at bir arabaya konup çavuşbaşı vekîli Safiyye Sultân-zâde Mehmed Bey mübâşeretiyle Yedikulle'ye götürüp habs ve mâ-meleki taraf-ı mîrîye kabz olundu ve mansıb-ı kapudânlık Haleb vâlîsi Vezîr Aşcı İbrahim Paşa'ya ve eyâlet-i Haleb Vidin muhâfızı Vezîr Çerkeş Mehmed Paşa'ya ve eyâlet-i Sivas iki tuğ ile Büyük Türkmen Ağası Seyyid İbrahim Ağa'ya ve Şebinkarahisar sancağı Zulkadriyye beylerinden Ali[29] Paşa'ya tevcîh ü inâyet[30] olundu ve sâbıkā paşalığı ref' olunan İzmirli Ahmed Ağa başbâkī kulu, Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Fazıl Halil Ağa çavuşbaşı ve selefi Lipvalı Ahmed Ağa silahdâr ağası ve a'yân-ı ricâlden Kara İbrahim Ağa sipâhîler ağası ve hâssa salâhorlarından Mühürdâr Mustafa Bey küçük mîrahûr ve selefi Hacı Ali Ağa büyük mîrahûr nasb olundu. Mâh-ı mezbûrun yedinci Cuma gün bi-emr-i humâyûn sadr-ı sâbık Fazıl Ali Paşa-yı şehîdin zevcesi Fatıma Sultân hazretleri vezîr-i sânî Yazıcı İbrahim Paşa'ya akd-i nikâh[31] olup huzûr-ı sadr-ı âlîde sarı çuka kaplu semmûr erkân kürk giydirilüp dâmâd-ı pâdişâhî oldu ve sâbıkā başdefterdârlıkdan ma'zûl Kayseriyyeli Osman Efendi yine başdefterdâr ve selefi vezîr-i sâlis Dâmâd Mehmed Paşa Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmı ve paşalığı ref' olunan Muhsin-zâde Abdullah Ağa kapucular kethudâsı ve selefi Erkenetli Mehmed Ağa dördüncü vezâret hâslarıyla nişâncı nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Çehâr-şenbih gün Sultân Selim Câmi'i'nde Mevlîd-i şerîf okunup pâdişâh hazretleri du'âda hâzır bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlün haber virüp yamağıyla kaftân giydiler ve Rumili Kadıaskeri Sahaf-zâde Seyyid Mehmed Efendi ile Anadolu Kadıaskeri Abdullah Efendi azlinden yerlerine henûz Rumili pâyesiyle tekrîm olunmuş Mirza-zâde Mehmed Efendi Rumili kadıaskeri ve İstanbul

[26] giru avdet ve ÇY
[27] evlâ ÇY
[28] Âsitâne-i sa'âdet ÇY
[29] Ali Ç: -YV
[30] ü inâyet ÇY: -V
[31] nikâh ÇY: -V

kazâsından munfasıl Çivi-zâde Mehmed Efendi Anadolu kadıaskeri nasb olundular ve Sahaf-zâde Silivri'ye geldikde fevt olup[32] ve İstanbul'da defn olundu ve Selanik'de evlâd-ı fâtihân tahrîrine me'mûr defterdâr-ı sâbık Bakkal oğlu Vezîr Sarı Mehmed Paşa'nın ihmâl ve tekâsülü ve dîn-i devlete ihâneti sebebiyle Tımışvar Kal'ası'nın yed-i a'dâya girmesine sebeb olduğundan gayri pâdişâha[33] itâle-i lisân itmek töhmetiyle mağdûb-ı sultânî olmağın kapucubaşı gönderilüp Kavala Kal'ası'nda habs olundu ve yanında bulunan mâl ve eşyâsı zabt ve İstanbul'da Kumkapu kurbünde vâki' hânesinde olan eşyâsı kabzına dahi Çavuşbaşı Kadı Halil Ağa gönderilüp bulduğu nuküd akçe ve tecemmülâtın taraf-ı mîrîye zabt eyledikden sonra Kapucubaşı Yusuf Ağa gönderilüp başı kesilüp bâb-ı humâyûna bırakıldı ve sadr-ı sâbık maktûl Kara İbrahim Paşa akrabâsından Veli Bey'e iki tuğ ile Mağrib-i Trablus eyâleti virildi ve selefi Kadîd Yusuf Paşa'nın tuğu sancağı ref' olundu ve ümerâ-yı bahriyyeden Eğribozlu Köse Ali Paşa oğlu Bekir Paşa Bozcaada muhâfazasına selefi büyük karındaşı kapudân-ı sâbık Mehmed Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn ve irsâl[34] olup ve ânın selefi Vezîr Masdı İbrahim Paşa'ya Niğbolu sancağı virildi ve İstanköy muhâfızı Kürd Hasan Paşa Moton Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olup selefi Benli Mustafa Paşa'ya cebecibaşılık virildi.

Sefer-i humâyûn

Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin dördüncü Çehâr-şenbih gün tuğ-ı humâyûn çıkup, hâric-i Bâb-ı humâyûnda nasb olundu. Bi'l-cümle Rumili ve Anadolu'da vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâya mükemmel kapuları ve eyâletleri askeri ile bir gün mukaddem Edirne sahrâsında hâzır ve âmâde bulunmak üzere ahkâm-ı şerîfeler gönderildi ve kapu kuluna dahi ocaklarından şedîd sürücü çavuşlar irsâl olundu ve on ikinci Penç-şenbih gün Tersâne-i âmireden müceddeden binâ olunan on kıt'a firkateler dahi Karadeniz'den Nehr-i[35] Tuna'ya gönderildi.

Vefât-ı Şerîf Said ve Nasb-ı Şerîf Abdulkerim

Şerîf-i Mekke Said'in fevti haberi gelmeğin ahâlî-i vilâyet oğlu Seyyid Mehmed'i[36] recâ itmişler idi. Müsâ'ade olunmayup şerâfetden ma'zûl ve Mısır'da mütemekkin Abdulkerim'i vâli-i Mısır Vezîr Arnavud Abdi Paşa arz ve recâ itmeğin müsâ'ade ve mûcebince âna tevcîh olunup kapucubaşı hatt-ı şerîf ve kürk ile irsâl olundu ve Hind pâdişâhından dostluğa binâ'en elçisi gelmiş idi. Edirne'de Arz Odası'nda nâmesin sunup ve

[32] olup ÇY: -V
[33] pâdişâh hazretlerine ÇY: hazretlerin -V
[34] ve irsâl ÇY: -V
[35] Nehr ÇY: -V

ba'dehû cevâbın alup ikrâmen bi-emr-i humâyûn cümle vüzerâ ziyâfet eyledi ve[37] hattâ İstanbul kāimmakāmı ve kapudân paşa daha tertîb-i ziyâfeti yerine getürdüler ve İnek Mustafa Efendi azlinden İstanbul kazâsı Mekke'den munfasıl Edirneli Yahya-zâde Ahmed Efendi'ye virildi ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin beşinci Cuma günü ki, Nisan'ın dahi beşi idi, otağ-ı humâyûn çıkup Sırık Meydânı'nda[38] kuruldu. Sekizinci Dü-şenbih gün Ordu-yı humâyûn[39] çıkdı ve[40] on üçüncü Şenbih gün Yeniçeri Ocağı ve on beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[41] hazretleri âlây ile otağ-ı humâyûna çıkdı. İstanbul bostancılarından altı yüz nefer tüfenk-endâz bostancı yazılup tüfenk ve melbûsât ve hıyâm ve me'kûlâtları bi'l-cümle taraf-ı mîrîden[42] görülüp seferde Rikâb-ı humâyûn muhâfazasına me'mûren geldiler.

Hezîmet-i donanma-yı küffâr-ı bed-girdâr[43] Der-nehr-i Tuna

Mâh-ı mezbûrun on altıncı Salı gün Belgrad-ı dârü'l-cihâd[44] muhâfızı Vezîr Boşnak Sarı Mustafa Paşa'dan gelen mektûbda melâ'în-i dûzah-karîn Nemçe kâfirinin[45] cem'iyyet-gâhları olan Varadin Kal'ası altında çam[46] kayıkları ile bir mikdâr zahîresini Slankamen Kal'ası önüne değin Nehr-i Tuna ile gelüp ve andan Nehr-i Tise'ye girüp Titel Kal'ası mukābilinde karaya döküp ve andan araba ve davarlar ile Tamış Suyu'na nakl ve andan yine kayıklar ile Pançova Kal'ası'na îsâl itmek üzere olduklarını câsûslar gelüp paşa-yı mûmâ-ileyhe haber virmeleriyle ol dahi muhâfız-ı müslimîni habîr ve âgâh idüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[47] Kal'ası altında mevcûd on kıt'a Tuna şaykası ve üstü açık ve urunca ta'bîr olunur altmış kadar sefâyin-i müslimîne Belgrad muhâfazasında olan Dergâh-ı âlî yeniçerilerinden ve yerli kulu ve sipâh ve silahdâr serdengeçdilerinden üç bin nefer[48] cengâver ve dilîr ve dilâver[49] yiğitler intihâb ve zahîre-i mezbûru iğtinâm kasdıyla mahall-i mezkûra irsâl ve üzerlerine Belgrad-ı dârü'l-cihâd[50] kapudânlarından Mustafa Kapudânı serdâr nasb u ta'yîn ve Tuna ile gidüp Slankamen Kal'ası önünden Nehr-i

---

[36] Seyyid Mehmed'i Ç: -YV
[37] ve ÇY: -V
[38] meydânına ÇY
[39] humâyûn ÇY: -V
[40] ve ÇY: -V
[41] âlî-cenâb ÇY: -V
[42] pâdişâh-ı âlî-cenâb hazretlerinden ÇY
[43] bed-girdâr ÇY: -V
[44] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[45] kâfirlerinin ÇY
[46] çamdan ÇY
[47] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[48] mikdârı ÇY
[49] ve dilîr ve dilâver -ÇY
[50] dârü'l-cihâd ÇY: -V

Tise'ye girüp Titel Kal'ası kurbüne değin varup anda[51] zahîre sefînelerinden nâm ve nişân bulamadıklarından girüye ric'at ve henüz Tuna Suyu'na çıkmazdan mukaddem meğer Varadin Kal'ası altında olan küffâr-ı melâ'în-i dûzah-karârın donanma-yı menhûsı guzât-ı müslimînin bu hareketinden haberdâr olmağla kapudânları olacak Pelid ve nice bin yezîd ve anîd ile da'vâ-yı merdî ve ehl-i islâm sefînelerin ahz u kabz fikr-i fâsidiyle hareket ve Nehr-i Tise üzerinde birbirleriyle mukābil olup i'mâl-i top ve tüfenk ve nîze ve seng ile hurûb-ı azîmeden sonra بعون الله تعالى bâd-ı nusret taraf-ı islâma vezân itmeğle asâkir-i islâm mansûr ve muzaffer ve düşmen-i dîn makhûr ve müdemmir olup bir mikdârı garka-i âb ve binden mütecâviz kelle ve kapudânları olan kâfir-i[52] bî-dîn ve dûzah-mekîn[53] ile beş yüz kadarı[54] esîr ve der-zencîr[55] ve on dokuz kıt'a şaykaları ahz u kabz ve mesrûren selâmet-birle Belgrad-ı dârü'l-cihâd[56] altına vusûllerin ve kapudân-ı mesfûrı dahi beste-i zencîr ve hor ve[57] hakîr Rikâb-ı humâyûn-ı müstetâb-ı cihândârîye irsâl eyledüğin ve[58] yine ol vaktde Belgrad-ı dârü'l-cihâd[59] askerinden bir mikdâr guzât-ı islâm[60] nehr-i Sava'dan Zemun'a geçüp çeteye gitdiklerin ve üç yüz mikdârı Nemçe keferesinin derneklerine müsâdif olup ceng-i cidâl-i harb ve kıtâl[61] itdiklerin ve[62] iki yüzün kılınçdan geçürüp bakıyyesin esîr-i der-zencîr[63] idüp Belgrad'a[64] getürdüklerin arz u i'lâm itmiş بحمد الله تعالى bu haber-i behcet-eser mukaddime-i hayr-haber olmağla âmme-i müslimîn şâd ve handân oldular ve esîrleri Yedikule mahbesine[65] fermân-ı humâyûn buyurdular ve yine bu mahalde İrşova muhâfızı Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'nın mektûbuyla silahdârı gelüp Erdel ve Şebeş ve Logoş yolu ağzında vâki' Mihadiye Palankası kurbünde meşhûr bir manastıra yedi bin mikdârı derinti Nemçe keferesi dernek ve cem'iyyet ve tahassun idüp Erdel ve Şebeş ve Logoş ve Tımışvar cânibine geçmeğe usret virmeğle vezîr-i mûmâ ileyh yanında muhâfazada olan sipâh ve silahdâr serdengeçdilerinden ve esnâf-ı askerden bin mikdârı asker intihâb ve üzerlerine sipâh serdengeçdi ağası Hasan Ağa'yı baş ta'yîn idüp irsâl

---

[51] anda ÇY: -V
[52] kâfir ÇY: -V
[53] dûzah-mekîn ÇY: -V
[54] mikdârı ÇY
[55] ve der-zencîr ÇY: -V
[56] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[57] ve -ÇY
[58] ve -ÇY
[59] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[60] islâm ÇY: -V
[61] cidâl-i harb ve kıtâl ÇY: -V
[62] ve -ÇY
[63] der-zencîr ÇY: -V
[64] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V

eylemiş ânlar dahi متوكل على الله تعالى[66] gönül birliğiyle varup manastırı muhâsara ve bir mikdâr dahi piyâde gâzî manastır üzerine çıkup gülbank-ı Muhammedî ile üzerlerine hamle ve hücûm itmeleriyle düşmen-i dîn tâkat getiremeyüp karârı firâra tebdîl ve ânlar dahi enselerinden ta'kîb idüp Şebeş ve Logoş altına varınca taraf taraf kılınç koyup bi'l-külliyye kırmışlar baş ceneralleri ve baş kapudânları ve iki mu'teber papasları esir olup yirmi beş kıt'a top ve yedi kıt'a şâhî ve sâ'iri saçma idi. Zabt u rabt[67] idüp ve bu bahâne ile Erdel dağlarına akın eyleyüp ellerine vâfir esîr[68] girdükden sonra mansûren ve muzafferen[69] selâmet-birle İrşova altına gelüp vâsıl olduklarını ve esîrlerin kesret-i vefretinden on beşer ve yirmişer guruşa değin fürûht eylediklerin i'lâm itmiş ve sekiz kıt'a Venedik firkatesi dahi karanlık gicede İnebahtı Körfezi boğazından içerü geçüp Kastel Limanı'na girdüğin Mora Seraskeri Vezîr Topal Osman Paşa haber almağın üzerine varup ceng-i harb-i kıtâl-i azîmden sonra bir mikdâr cenkcisi kılınçdan geçdi ve altı firkatesi deryâya batup bakiyyetu's-suyûf iki yüz kadar kâfiri esîr ve dokuz kıt'a firkatesi ahz u kabz olunduğu haberi dahi geldi ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Pazar gün Kapucular Kethudâsı Muhsin-zâde Abdullah Ağa vezîriazam kethudâsı ve ânın selefi Tezkireci İbrahim Efendi kapucular kethudâsı nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Pazar gün küffârın[70] Kızıl Yumurta günü İstanbul'da Tavukpazarı'nda âteş vâki' olup Mahmudpaşa Mahkemesi'ne değin muhterik oldu. İrtesi Dü-şenbih gün Âsitane'ye[71] Mısır hazînesi geldi ve[72] daha irtesi Salı gün rûz-ı Hızır idi. Edirne'de sene-i mâziyyenin Reşen mevâcibi çıkdı, vüzerâ arza girdi. Ol gün Çavuşbaşı Kadı Halil Ağa ile Silahdâr ağası Lipvalı Ahmed Ağa'nın mansıbları mübâdele olundu. Mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Penç-şenbih gün Donanma-yi humâyûn çıkup Edirne'den Kapudân Vezîr Aşçı İbrahim Paşa'ya serâserli kürk ve ümerâ-yı deryâya kaftân gelüp Yalı Köşkü'nde kâimmakâm paşa huzûrunda alâ merâtibihim giyüp birer yaylım top şenliği oldu ve Yeniçeri Ağası Vezîr Bayrakdâr Hüseyin Ağa mukaddemâ Belgrad-ı dârü'l-cihâd[73] altında hoyrât bahâdırlığı idüp "Tımışvar Kal'ası'na imdâd-ı i'ânet[74] iderim ve kal'ayı muhâsara iden Nemçe askerin dağıtır giderim" deyü lâf-ı güzâfına Vezîriazam Halil Paşa aldanup bu denlü askere baş

---

[65] habsine ÇY
[66] te'âlâ ÇY: -V
[67] u rabt ÇY: -V
[68] esîrler ÇY
[69] ve muzafferen ÇY: -V
[70] küffâr-ı hâksârın ÇY: hâk-sâr -V
[71] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[72] ve -V
[73] dârü'l-cihâd ÇY: -V

idüp göndermiş idi. Çendân yüzünden hezîmet ve rüsvâylıkdan gayri bir iş vucûda gelmedüğinden mâ'adâ Eflak'da dahi bir iş idemeyüp böyle şom adam Ordu-yı humâyûnda bulunması câ'iz görülmemeğle mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi Çehâr-şenbih gün azl ve Bihke Kal'ası'na muhâfaza tarîkıyle nefy olup yerine Kul Kethudâsı Ermeni Mehmed Ağa yeniçeri ağası ve ânın yerine Zağarcı Musa Ağa kul kethudâsı ve ânın yerine Turnacı Mehmed Ağa zağarcı nasb olundu. Lâkin ağa-yı menfî Vezîr Hüseyin Paşa ocağı tarafından şefâ'at ve recâ[75] olunmağın mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Salı gün Hanya muhâfazasına ve selefi Vezîr Kara Mehmed Paşa Kandiye muhâfazasına ta'yîn olup ve ânın selefi Vezîr Dellâk Ali Paşa'ya Mısır-ı Kahire[76] eyâleti tevcîh ü inâyet[77] buyruldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Dü-şenbih gün Yeniçeri Ocağı Edirne'den kalkup ileri gitdi.

Serdârî-i Vezîriazam Halil Paşa be-cânib-i Engürüs

Bu sene düşmen-i dîn kefere-i bed-âyin Nemçe kâfirlerinin azîm cem'iyyetleri olup fikr-i fâsidleri Belgrad-ı dârü'l-cihâd[78] Kal'ası kasdında oldukları haberleri te'âkub idüp asâkir-i ehl-i[79] islâmın bir kadem ilerüde bulunması ve pâdişâh-ı âlî-cenâb[80] hazretleri dahi girüden gidüp guzât-ı ehl-i[81] islâma kuvvet-i kalb içün Sofya'da meks ü ârâm buyurması evceh görülmeğin mâh-ı Receb'in gurresi Cuma gün Vezîriazam Halil Paşa serdâr-ı asâkir-i ehl-i[82] islâm nasb olup mu'tâd âlây-birle yed-i humâyûndan Sancak-ı şerîf kendüye teslîm ve irtesi Şenbih gün cümle Ordu-yı humâyûn ile Edirne sahrâsından hareket ve Rikâb-ı humâyûndan[83] mufârakat ve[84] cânib-i Belgrad'a[85] doğru azîmet idüp Vezîr-i sâlis Dâmâd Mehmed Paşa ve Vezîr-i râbi' Erkenetli Nişancı Mehmed Paşa tedbîr-i umûrda vezîriazama medâr içün bütün kapularıyla bile koşulup Vezîr-i sânî Dâmâd-ı şehriyârî İbrahim Paşa Rikâb-ı humâyûnda kâimmakâm nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Cuma gün Büyük Mîrahûr Moralı Hacı[86] Ali Ağa vezâret-i hâmis hâslarıyla kubbe-nişîn olup yerine kapucular kethudâsı Tezkireci İbrahim Ağa büyük mîrâhûr ve ânın yerine Küçük Mîrâhûr Mühürdâr Kaymak Mustafa Bey kapucular kethudâsı ve ânın yerine

---

[74] i'ânet ÇY: -V
[75] ve recâ ÇY: -V
[76] Kahire ÇY: -V
[77] ü inâyet ÇY: -V
[78] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[79] ehl ÇY: -V
[80] âlî-cenâb ÇY: -V
[81] ehl ÇY: -V
[82] ehl ÇY: -V
[83] humâyûn-ı husrevâneden ÇY: husrevâne -V
[84] ve -V
[85] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[86] el-Hacı ÇY

Rikâb-ı humâyûnda çavuşbaşı vekîli olan Hazînedâr Hasan Ağa küçük mîrâhûr ve ânın yerine Başbâkī Kulu İzmirli Ahmed Ağa çavuşbaşı vekîli nasb olup hil'at giydiler.

Azîmet-i pâdişâhî be-sefer-i humâyûn

(318 a) Bin yüz yirmi dokuz senesi mâh-ı Şa'bân-ı şerîfin gurresi Şenbih günü ki, Haziranın dahi yirmi dokuzuncu günüydü, pâdişâh-ı âlî-cenâb[87] hazretleri Edirne'den hareket ve Engürüs seferine teveccüh ve azîmet eyledi ve kendülerin büyük şehzâdesi Sultân Süleyman'ı ma'an hem-rikâb buyurdu. Menzil-i evvel Kemal çayırı ol gün nevâle-gâhda Beşinci Vezîr Moralı Hacı Ali Paşa Edirne'de Harem-i şerîf ve şehzâdeler muhâfazasına me'mûren huzûr-ı humâyûnda serâserli kürk giyüp girüye avdet eyledi. İkinci Pazar gün cisr-i Mustafa Paşa ve andan menzil be-menzil gidüp Sofya'ya varup meks ü ikāmet[88] eyledi. Bundan akdem Nemçe askeri mâh-ı Receb'in beşinci Salı gün bî-pervâ Pançova'dan berü Belgrad cânibine köprü ile geçüp Vişnitse nâm karye kurbuna gelüp kondu ve Belgrad içinde asâkir-i ehl-i[89] islâm çıkup mümâna'ata kādir olamayup Belgrad Kal'asını muhâsara itmiş idi. Vezîriazam Halil Paşa dahi Filibe menzilinden işidüp iki konağı bir iderek gurre-i mâh-ı Ramazân'da Hisarcık yolundan varup kâfir taburunu ardından muhâsara ve tamâm yürüyüş mahalline vardıkda mâh-ı Ramazân'ın[90] dokuzuncu Dü-şenbih gicesi yedinci sâ'atde kâfir-i bî-dîn atlu ve yaya metrisler üzerine yürüyüp sol kol ki, Sava cânibidir cebeci ve Mısır askeri ceng-i kıtâl[91] iderek söyünüp ve Erzurum Vâlisi Mısırlı Çerkes Mehmed Paşa düşdükden sonra Saksoncu koluna yürüdüğü gibi yeniçeri tâ'ifesi aslâ ve kat'â cenk itmeyüp firâr itmeleri ile sâ'ir asker-i[92] islâma dahi[93] sirâyet idüp bi'l-külliyye münhezim olup cümle top ve[94] mühimmât ve[95] cebe-hâne ve ağırlık ve hayme ve hâr-gâhı yerinde bırağup gitdiler. Vezîriazam dahi bi'z-zarûrî Sancak-ı şerîfi alup Semendire'ye geldi irtesi Dü-şenbih gün meks idüp kal'ayı boşaldup top ve mühimmât-ı cebe-hâne ve ahâlîsin sefinelere koyup aşağı Vidin'e yolladıkdan sonra daha irtesi Salı günü kalkup Hasan Paşa Palankası ve Çehâr-şenbih gün Morova Köprüsü'ne gelüp irtesi Penç-şenbih gün meks idüp askeri geçirdikden sonra daha irtesi Cuma gün kalkup Alekseniçe'ye ve Cumairtesi gün Niş'e gelüp dâhil oldu ve Belgrad'dan Niş'e

---

[87] âlî-cenâb ÇY: -V
[88] ü ikāmet ÇY: -V
[89] ehl ÇY: -V
[90] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[91] kıtâl ÇY: -V
[92] asâkir ÇY
[93] dahi ÇY: -V
[94] ve ÇY: -V
[95] ve -V

gelince ahâlî-i vilâyet ve ümmet-i Muhammed'den olan sükkân-ı memleket mâl ve emlâkden rû-gerdân çırlak çıplak ve aç fûls-i ahmere muhtâc ve yalın ayak, kabak baş[96] nisvân tâ'ifesinin yüzleri açık ve ma'sûmları kucakda feryâd u figān iderek gelüp Sofya'ya ve Filibe'ye ve Gelibolu ve Tekfurdağı'na döküldüler ve kezâlik Tuna kenârında olan ahâlî-i palanka ve şehr ve[97] kasaba ve kurâ sükkânı dahi boşanup[98] Dobruca'ya[99] ve Anadolu diyârına geçüp dağıldılar.[100] Hak te'âlâ beterinden hıfz eyleye bir dahi bu musîbeti ümmet-i Muhammed'e göstermeye âmîn yâ mu'în.[101] İrtesi Pazar gün[102] Ordu-yı humâyûnda mevcûd Vezîr-i sâlis Dâmâd Mehmed Paşa fevt oldu.[103] Vezîriazam Halil Paşa bu ahvâli vukû'uyla yazup Sofya'da pâdişâh-ı âlî-cenâb[104] hazretlerine arz u i'lâm idicek hatt-ı humâyûnla[105] Hâssa Haseki Mukallid Halil Ağa gönderilüp mâh-ı mezbûrun on yedinci Salı gün Niş'e varup mühr-i humâyûnu Vezîriazam Halil Paşa'dan alup Ordu-yı humâyûnda mevcûd Vezîr-i râbi' Nişancı[106] Mehmed Paşa'ya getürüp teslîm eyledi ve rûz-ı Kasım'a değin ol cânibler in hıfz u hırâseti tenbîh buyrulduğun[107] söyledi. Ber-mûceb-i emr-i humâyûn ma'zûl Vezîriazam Halil Paşa dahi[108] Selanik muhâfazasına ta'yîn olunmuş idi. Varduğu gün ensesinden katline me'mûr Çavuşbaşı İsmail Ağa ol gün doğru mahkemeye varup a'yân-ı vilâyet mahzarında fermân-ı humâyûn[109] okunduğun Halil Paşa'ya dahi[110] haber virmeleriyle ol sâ'at tebdîl-i câme ahşam karanlığında atına binüp mızrağın eline alup kal'a kapusundan[111] çıkup firâr ve nâ-bûd ve nâ-peydâ oldu.

İstilâ-yı küffâr be-kal'a-i Belgrad ve Keyfiyyet-i muhâsara

Karlo nâm Nemçe çâsârı geçen senenin bahşına garrâlanup Osmanlu zebûn, askerleri döğüşmez, kendülere yâr ve mutî' ve münkād değil, fursat ise ancak olur diyüp cümle mulûk-i nasârâdan imdâd alup başvekîli ya'ni ki vezîriazamı nâmına olan[112] nâm

---

[96] başı kabak ÇY
[97] ve ÇY: -V
[98] boşaldup ÇY
[99] Dobruca ÇY
[100] perâkende vü perîşân oldular ÇY
[101] âmîn yâ mu'în ÇY
[102] Pazar gün -ÇY
[103] olup ve ÇY
[104] âlî-cenâb ÇY: -V
[105] humâyûn-ı sa'âdet-makrûnla ÇY: sa'âdet-makrûn -V
[106] Nişancı -ÇY
[107] hırâsetini ve pâdişâhımız hazretlerinin tenbîh-i humâyûnların ÇY
[108] dahi ÇY: -V
[109] humâyûn ÇY: -V
[110] dahi ÇY: -V
[111] kurbünden ÇY
[112] isim her üç nüshada da zikredilmemiş.

kâfiri serasker eyleyüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[113] Kal'ası'nın ve bütün Rumili memleketinin zabtı[114] kasd u fâsidiyle gönderdi. Ol dahi Varadin altında cem'iyyet idüp atlu ve yaya iki yüz bin mikdârı[115] Nemçe kâfiri ile yürüyüp Titel altından Tise suyun[116] geçüp Pançova Kal'ası kurbüne gelüp kondu ve Osmanlu askeri henûz daha Edirne'de meks ü ikāmet[117] üzre olduğun haber alup iş bu sene-i mezbûre[118] Receb'inin beşinci Salı günü Tuna suyu üzerine köprü yapup Belgrad-ı dârü'l-cihâd[119] tarafında vâki' Tuna kenârında Vişnitse nâm karye kurbün geçüp Belgrad ve taşrasına mâni' olacak asker-i islâm yok, bî-pervâ gelüp ol etrâfa kondu ve ardını yüksek dağa virüp ve Belgrad Kal'ası'nı muhâsara tedârükünde oldu. Belgrad muhâfızı Vezîr Boşnak Sarı Mustafa Paşa ahvâle[120] vâkıf olıcak varoşu boşaldup bi'l-cümle ahâlîsin içerü aldı ve kal'a muhâfazasına me'mûr Rumili Beylerbeyisi Vezîr Sirozlu Ali Paşa henûz dahi gelmemiş idi. Bir gün mukaddem gelüp irişmesi içün âdem gönderdi ve Der-i devlete dahi vukû'uyla ahvâli yazup imdâd ü i'ânet recâ eyledi ve Rumili Beylerbeyisi Vezîr Ali Paşa dahi kapusu ve eyâleti askeriyle Ahram nâm mahalle geldikde Vezîr Mustafa Paşa'nın kâğıdı kendüye vâsıl olıcak ağırlığın girüye alıkoyup salt sebuk-bâr cirid atlu olup yürüdü ve bu sefere me'mûr dört bin kadar Tatar askeri ile ta'yîn olunan[121] nâm sultân ile ma'an ılgār ve mâh-ı mezbûrun yedinci Penç-şenbih gün Hisarcık'a geldi ve eğlenmeyüp Belgrad'a[122] azîmet eyledi. Yemeklik Çeşmesi kurbünde Nemçe taburunun karavuluna müsâdif olmağın der-akab[123] etrâfı alınup kılınç koydular dil çıkardmayup kırdılar.[124] Ancak altı neferin[125] dil içün Der-i devlete[126] gönderdiler ve ormanda metris içün sepet çubuğu kesmeğe[127] gelen[128] üç yüz kadar[129] kâfiri[130] dahi bi'l-külliyye güşte-i şemşîr eylediler. Belgrad-ı dârü'l-cihâd[131] muhâfızı Vezîr Sarı Mustafa Paşa dahi Rumili askerinin kudûmun haber almağla vâfir atlu asker ile karşu istikbâllerine

[113] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[114] zabtı ÇY: -V
[115] mikdârı ÇY: -V
[116] suların ÇY
[117] ü ikāmet ÇY: -V
[118] mâziye ÇY
[119] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[120] ahvâl-i pür-melâle ÇY: pür-melâl -V
[121] isim her üç nüshada da zikredilmemiş.
[122] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[123] der-akab ÇY: -V
[124] hıyar doğrar gibi doğradılar ÇY
[125] nefer kâfiri ÇY
[126] devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretlerin -V
[127] kesmek ile ÇY
[128] ta'yîn olunan ÇY
[129] mikdârı ÇY
[130] kâfirleri ÇY
[131] dârü'l-cihâd ÇY: -V

çıkup Vezîr Ali Paşa ile görüşüp mu'ânaka ve ahvâl-i düşmeni tecessüs ve[132] müzâkere iderek kal'aya dâhil ve selâmet-birle ağırlıkları dahi gelüp vâsıl oldu ve irtesi Cuma gün Rumili Vâlîsi Vezîr Ali Paşa kapusu ve eyâleti[133] askerinden[134] bir mikdâr guzât-ı islâm ile varup Vişnitse karyesi altında iki sâ'at mikdârı zamân kâfir-i bed-fa'âl[135] ile cenkleşüp[136] yirmi kelle ve beş dil alup geldi ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Şenbih gün kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn[137] tabur-ı makhûruyla[138] karye-i Vişnitse altından selâmet bulmasın,[139] kalkup Belgrad Kal'ası'nın topu irişmeyecek mahalle gelüp ve yine Tuna kenârında kondu ve yine ardını dağa virdi ve kal'anın asıl varoş hendeğinden taşra Tuna kenârından nehr-i Sava kenârına varıncaya değin bir başından bir başına iki sâ'at kadar[140] mesâfe kendü dahi bir azîm hendek çevirdi. Münâsib mahallere kapular ve bir birin gözedir mıkrâs-vârî tabyalar ile zabt u rabt[141] idüp taburunu ve varoşu ve kal'ayı bütün hendeki içine aldı ve taşradan içerü ve içerüden taşra ferd-i vâhid girüp çıkamaz oldu ve taburu içinden Tuna üzere bir köprü karşu Poroça köyüne ve bir köprü dahi nehr-i Sava üzere karşu Zemun tarafına kurup bî-mezâhim iki tarafda askeri ve zahîresi gelmeğe başladı. Muhâfız-ı kal'a Vezîr Sarı Mustafa Paşa dahi cümle paşalar ve beyler ve ahâlî-i memleket ile meşveret idüp ma'kül ü münâsib[142] görmeleriyle kal'aya bir kat hendek ve metris dahi kazup kal'aya kemâl-i mertebe metâyin virdiler. Lâkin kal'ada zahîre yok ve bir tarafdan imdâd-ı asker ve zahîre gelmek mümkin değil, işimiz Allâh'a kaldı dediler ve bi'l-cümle iskân-ı kal'a ta'dad olundu. Yetmiş bin kadar cân mevcûd bulundu hulâsa-i kelâm minvâl-i meşrûh üzere evâhir-i mâh-ı mezbûra değin Rumili Vâlîsi Vezîr Ali Paşa her gün eyâleti askeri ile küffâr-ı hâksâra[143] karşu varup cenk ü cidâlden[144] dil ve kelle getürmekde[145] hâlî olmayup[146] mansûren ve muzafferen avdet iderlerdi. Hattâ asâkir-i ehl-i[147] islâmın nısfından ziyâdesi kesdikleri kâfirlerin birer ikişer çelenklerine mâlik olmağın başlarına

[132] tecessüs ve ÇY: -V
[133] eyâletleri ÇY
[134] askerlerinden ÇY
[135] bî-dîn ve kefere-i bed-âyîn ÇY
[136] ceng-i kıtâl idüp ÇY
[137] dûzah-mekîn ÇY: -V
[138] menhûs ile ÇY
[139] selâmet bulmasın ÇY
[140] mikdârı ÇY
[141] u rabt ÇY: -V
[142] ü münâsib ÇY: -V
[143] bed-girdâra ÇY
[144] cidâl-i harb-i kıtâlden ÇY: harb-i kıtâl -V
[145] dil ve kelle getürmekde -ÇY
[146] dil ve kelle ile +ÇY: -V
[147] ehl ÇY: -V

kâfiri serasker eyleyüp Belgrad-ı dârü'l-cihâd[113] Kal'ası'nın ve bütün Rumili memleketinin zabtı[114] kasd u fâsidiyle gönderdi. Ol dahi Varadin altında cem'iyyet idüp atlu ve yaya iki yüz bin mikdârı[115] Nemçe kâfiri ile yürüyüp Titel altından Tise suyun[116] geçüp Pançova Kal'ası kurbüne gelüp kondu ve Osmanlu askeri henüz daha Edirne'de meks ü ikāmet[117] üzre olduğun haber alup iş bu sene-i mezbûre[118] Receb'inin beşinci Salı günü Tuna suyu üzerine köprü yapup Belgrad-ı dârü'l-cihâd[119] tarafında vâki' Tuna kenârında Vişnitse nâm karye kurbün geçüp Belgrad ve taşrasına mâni' olacak asker-i islâm yok, bî-pervâ gelüp ol etrâfa kondu ve ardını yüksek dağa virüp ve Belgrad Kal'ası'nı muhâsara tedârükünde oldu. Belgrad muhâfızı Vezîr Boşnak Sarı Mustafa Paşa ahvâle[120] vâkıf olıcak varoşu boşaldup bi'l-cümle ahâlîsin içerü aldı ve kal'a muhâfazasına me'mûr Rumili Beylerbeyisi Vezîr Sirozlu Ali Paşa henüz dahi gelmemiş idi. Bir gün mukaddem gelüp irişmesi içün âdem gönderdi ve Der-i devlete dahi vukû'uyla ahvâli yazup imdâd ü i'ânet recâ eyledi ve Rumili Beylerbeyisi Vezîr Ali Paşa dahi kapusu ve eyâleti askeriyle Ahram nâm mahalle geldikde Vezîr Mustafa Paşa'nın kâğıdı kendüye vâsıl olıcak ağırlığın girüye alıkoyup salt sebuk-bâr cirid atlu olup yürüdü ve bu sefere me'mûr dört bin kadar Tatar askeri ile ta'yîn olunan[121] nâm sultân ile ma'an ılgār ve mâh-ı mezbûrun yedinci Penç-şenbih gün Hisarcık'a geldi ve eğlenmeyüp Belgrad'a[122] azîmet eyledi. Yemeklik Çeşmesi kurbünde Nemçe taburunun karavuluna müsâdif olmağın der-akab[123] etrâfı alınup kılınç koydular dil çıkardmayup kırdılar.[124] Ancak altı neferin[125] dil içün Der-i devlete[126] gönderdiler ve ormanda metris içün sepet çubuğu kesmeğe[127] gelen[128] üç yüz kadar[129] kâfiri[130] dahi bi'l-külliyye güşte-i şemşîr eylediler. Belgrad-ı dârü'l-cihâd[131] muhâfızı Vezîr Sarı Mustafa Paşa dahi Rumili askerinin kudûmun haber almağla vâfir atlu asker ile karşu istikbâllerine

---

[113] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[114] zabtı ÇY: -V
[115] mikdârı ÇY: -V
[116] suların ÇY
[117] ü ikāmet ÇY: -V
[118] mâziye ÇY
[119] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[120] ahvâl-i pür-melâle ÇY: pür-melâl -V
[121] isim her üç nüshada da zikredilmemiş.
[122] Belgrad-ı dârü'l-cihâda ÇY: dârü'l-cihâd -V
[123] der-akab ÇY: -V
[124] hıyar doğrar gibi doğradılar ÇY
[125] nefer kâfiri ÇY
[126] devlet-medâr hazretlerine ÇY: medâr hazretlerin -V
[127] kesmek ile ÇY
[128] ta'yîn olunan ÇY
[129] mikdârı ÇY
[130] kâfirleri ÇY
[131] dârü'l-cihâd ÇY: -V

çıkup Vezîr Ali Paşa ile görüşüp mu'ânaka ve ahvâl-i düşmeni tecessüs ve[132] müzâkere iderek kal'aya dâhil ve selâmet-birle ağırlıkları dahi gelüp vâsıl oldu ve irtesi Cuma gün Rumili Vâlîsi Vezîr Ali Paşa kapusu ve eyâleti[133] askerinden[134] bir mikdâr guzât-ı islâm ile varup Vişnitse karyesi altında iki sâ'at mikdârı zamân kâfir-i bed-fa'âl[135] ile cenkleşüp[136] yirmi kelle ve beş dil alup geldi ve mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Şenbih gün kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn[137] tabur-ı makhûruyla[138] karye-i Vişnitse altından selâmet bulmasın,[139] kalkup Belgrad Kal'ası'nın topu irişmeyecek mahalle gelüp ve yine Tuna kenârında kondu ve yine ardını dağa virdi ve kal'anın asıl varoş hendeğinden taşra Tuna kenârından nehr-i Sava kenârına varıncaya değin bir başından bir başına iki sâ'at kadar[140] mesâfe kendü dahi bir azîm hendek çevirdi. Münâsib mahallere kapular ve bir birin gözedir mıkrâs-vârî tabyalar ile zabt u rabt[141] idüp taburunu ve varoşu ve kal'ayı bütün hendeki içine aldı ve taşradan içerü ve içerüden taşra ferd-i vâhid girüp çıkamaz oldu ve taburu içinden Tuna üzere bir köprü karşu Poroça köyüne ve bir köprü dahi nehr-i Sava üzere karşu Zemun tarafına kurup bî-mezâhim iki tarafda askeri ve zahîresi gelmeğe başladı. Muhâfız-ı kal'a Vezîr Sarı Mustafa Paşa dahi cümle paşalar ve beyler ve ahâlî-i memleket ile meşveret idüp ma'kül ü münâsib[142] görmeleriyle kal'aya bir kat hendek ve metris dahi kazup kal'aya kemâl-i mertebe metâyin virdiler. Lâkin kal'ada zahîre yok ve bir tarafdan imdâd-ı asker ve zahîre gelmek mümkin değil, işimiz Allâh'a kaldı dediler ve bi'l-cümle iskân-ı kal'a ta'dad olundu. Yetmiş bin kadar cân mevcûd bulundu hulâsa-i kelâm minvâl-i meşrûh üzere evâhir-i mâh-ı mezbûra değin Rumili Vâlîsi Vezîr Ali Paşa her gün eyâleti askeri ile küffâr-ı hâksâra[143] karşu varup cenk ü cidâlden[144] dil ve kelle getürmekde[145] hâlî olmayup[146] mansûren ve muzafferen avdet iderlerdi. Hattâ asâkir-i ehl-i[147] islâmın nısfından ziyâdesi kesdikleri kâfirlerin birer ikişer çelenklerine mâlik olmağın başlarına

[132] tecessüs ve ÇY: -V
[133] eyâletleri ÇY
[134] askerlerinden ÇY
[135] bî-dîn ve kefere-i bed-âyîn ÇY
[136] ceng-i kıtâl idüp ÇY
[137] dûzah-mekîn ÇY: -V
[138] menhûs ile ÇY
[139] selâmet bulmasın ÇY
[140] mikdârı ÇY
[141] u rabt ÇY: -V
[142] ü münâsib ÇY: -V
[143] bed-girdâra ÇY
[144] cidâl-i harb-i kıtâlden ÇY: harb-i kıtâl -V
[145] dil ve kelle getürmekde -ÇY
[146] dil ve kelle ile +ÇY: -V
[147] ehl ÇY: -V

takınup iftihâr kesb iderlerdi ve[148] düşmen-i dînin[149] Zemun burnunda üç kıt'a kalyonu lenger-endâz üzere olup andan dahi başka metris alup derûn-ı kal'ayı topladığından gayri iki kalyonu dahi Tuna köprüsünün kal'a tarafında lenger-endâz üzere idi. Muhâfız-ı kal'a Vezîr Sarı Mustafa Paşa Tuna kapudânı İbrahim Paşa'ya emreyledi. Ol dahi iki âteş gemisi tertîb idüp köprü tarafında olan kalyonlar üzerine[150] salıvirdi. بامر الله تعالى halaf gidüp yanup[151] batdı, tekrâr[152] yine Kapudân İbrahim Paşa'ya elbetde Donanma-yi humâyûnla varup Zemun burnunda duran üç aded kâfir kalyonları feth ü teshîr itmesini emr itmeleriyle ol dahi Donanma-yi humâyûn ile varup iki sâ'at mikdârı zaman tarafeynden azîm top ve tüfenk cengi olup düşmen-i dînden hayli melâ'în mürd ü helâk ve ehl-i[153] donanmadan[154] dahi üç yüz kadar[155] guzât-ı islâm şehîd ve şehâdet-nûş eyledi. Bundan akdem kâfir-i bî-dîn Poroça Adası kurbünde metrislenmiş idi. Bi-emr-i serdâr kapudân paşa dahi mukābelesinde metris alup Poroça Adası'nı zabt u rabt[156] itmeğle birkaç def'a kâfir-i bî-dîn daha ziyâde[157] gayretlenüp üzerlerine hamle vü hucûm eyledikçe kırdılar. Mâh-ı Receb'in on dördüncü Penç-şenbih gün ahşama karîb bir furtuna-yı azîme zâhir olmağla kâfirin[158] Tuna üzerinde olan köprüsü perâkende ve perîşân olup ancak rub' mertebesi kaldı ve kusûru Tuna ile akup gitdi ve Sava Suyu üzerinde olan köprüsünün dahi tonbazları bi'l-külliyye batdı. Ol gice kal'adan iki nefer guzât varup birisi sekiz kıt'a ve birisi dört kıt'a köprü tonbazların serîka idüp Sava Suyu'nun akındısıyla kal'a altına getürmeğin Serdâr Mustafa Paşa haylî in'âm virüp ümmet-i Muhammed[159] şâd-ı handân oldu. Lâkin kâfirde[160] kuvvet ve mühimmât çok, ke'l-evvel ikisini de yapup müheyyâ eyledi. Evâhir-i Receb'e değin bu minvâl-i meşrûh[161] üzere kara cânibinde ve Tuna ve Sava suları üzerinde yüz aklıklarından hâlî olunmadı ve gurre-i Şa'bân'da Serdâr Mustafa Paşa dahi[162] Sava Suyu'nun üzerinden üstü açık sefîneler ile Zemun tarafına bir mikdâr asker[163] geçürüp

---

[148] ve ÇY: -V
[149] bed-girdârın ÇY
[150] üzerlerine ÇY
[151] ihrâk-ı bi'n-nâr olup ÇY
[152] tekrâr ÇY: -V
[153] ehl -ÇY
[154] Donanma-yi humâyûndan ÇY: humâyûn -V
[155] mikdârı ÇY
[156] u rabt ÇY: -V
[157] daha ziyâde ÇY: -V
[158] kâfir-i bî-dînin ÇY: bî-dîn -V
[159] Muhammed'den olan ehl-i islâm ÇY: den olan ehl-i islâm -V
[160] kâfir-i bed-girdârda ÇY: bed-girdâr -V
[161] meşrûh ÇY: -V
[162] dahi ÇY: -V
[163] asâkir-i islâm ÇY

ale'l-gafle kâfirin köprüsüne doğru yürüdüler ve köprü muhâfazasında olan keferenin[164] üzerine hamle ve hucûm itmeğle[165] kâfire el kaldırtmayup[166] hınzır kırar gibi[167] kırdılar. Yüz elli kadar[168] kelle ve bir mikdâr dil **(318 b)** aldılar ve kâfirin[169] yayılımda olan araba[170] öküzlerin dahi sürüp mâl-ı ganâyim ve alınan dil ve kelleler ile kal'aya gelüp dâhil oldular. Nemçe seraskeri olan la'în ve[171] bî-dîn bir müdebbir ve asker-perver ve sehâ ve kerem sâhibi kâfir idi. Gerçi Belgrad Kal'ası'nın kara cânibini Tuna'dan Sava'ya varınca amîk-i vesî' hendek ile zabt u rabt idüp imdâd-ı asker ve zahîre yolların kesdi. Lâkin kal'anın varoşuyla kal'a mâbeyninde meydân-ı azîm altında serâpâ bir sudan bir[172] suya varınca birbiri üzerinde mevcûd müte'addid ve müretteb bin kadar[173] lağımların havfından kal'aya yaklaşmayacağın ve yaklaşıldığı hînde askeri lağımdan sûhte-i nâr olacağın ve bir vechile kara cânibinden kal'a alınmayacağın bilüp gayri tedbîre şurû' eyledi ya'ni ki kal'ayı karşu Zemon tarafından nehr-i Sava aşurup top ve humbara ile döğülmesini ma'kûl ve münâsib[174] görmeğin mâh-ı şa'bânın yedinci cum'a gicesi Sava köprüsünden karşu Zemun tarafına vâfir asker ve top ve humbara ve mühimmât-ı cebe-hâne edevâtın[175] geçürüp ol mahalde muhâfazada olan cunûd-ı şeyâtîn ile bir yere cem' olup[176] ve sıçan yolu ile kal'a mukâbelesin gelüp metrise mübâşeret eyledüğin ol mahalde karavula ta'yîn olunan Donanma-yi humâyûn firkatelerinden dört kıt'a firkate askerinin mesmû' ve müşâhedeleri olmağla top ve tüfenkler atup ve kal'aya dahi haber virmeleriyle kal'adan dahi havan topuyla[177] yağlı paçavralar atılup şu'lesinden metrisleri nümâyân olmağın sabâha değin top ve humbarayı yağdırdılar irtesi cum'a gün serdâr Mustafa Paşa cümleyi da'vet ve bu bâbda[178] meşveret idüp karşuya asker geçürüp metris basılmasını ma'kûl ve müstahsen[179] görmeleriyle der'akab Rumili vâlîsi Vezîr Ali Paşa gönlünde olan guzât-ı islâmdan bin mikdârı piyâde ve kapudân İbrahim Paşa ile üstü açık sefînelere ve firkatelere girüp Sava suyundan Zemon yakasına geçdiler dil ve kelle ve ganîmete vaz'-ı yed itmemek üzere ahd

---

[164] kefere-i hınzırların ÇY: hınzırlar -V
[165] itmeleri ile ÇY
[166] nevbet virmeyüp ÇY
[167] hınzır kırar gibi ÇY: -V
[168] mikdârı ÇY
[169] kâfirlerin ÇY
[170] arabaların ÇY
[171] ve -ÇY
[172] sudan bir ÇY: -V
[173] mikdârı ÇY
[174] ve münâsib ÇY: -V
[175] edevâtın ÇY: -V
[176] olup ÇY: -V
[177] toplarıyla ÇY
[178] bu bâbda ÇY: -V

ü yemîn idüp ism-i celâl birle Dalkılıç kâfir metrisine hucûm ve iktihâm[180] eylediler taraf-ı düşmenden[181] ancak yirmi kadar[182] tüfeng atılup gayri kâfire bir dürlü[183] el kaldırtmayup hınzır kırar gibi[184] kırdılar ân-ı vâhidden dört bin kadar kâfiri hâk-i helâke[185] düşürdüler ve andan sonra[186] guzât-ı ehl-i[187] islâm gayretlenüp metrisden taşra kâfir köprüsüne doğru yürüdüler meğer köprü başında kâfirin sekiz yüz kadar atlu askeri pusuda saklı[188] imiş çıkup üzerlerine doğru hucûm itmeleriyle guzât-ı ehl-i[189] islâm pâyidâr olamayup geri döndüler ve it cengi iderek üstü açık ve firkatelerine gelürken ol mahalde yüz elli kadar[190] guzât-ı islâm ile Tuna kapudânı İbrahim Paşa şehîd[191] ve[192] sâ'irleri selâmet birle gelüp kal'aya dâhil oldular ve sâbıkā Tuna kapudânı Frenk Mustafa Paşa yerine kapudân nasb olundu ve[193] bundan sonra kâfir-i bî-dîn yedi güne değin metrislerine takviyet[194] virüp ve kal'adan dahi şebân duzan lâ-yenkati' atılan top ve humbarayı inine almayup mâh-ı mezbûrun on dördüncü Cuma günü şafağı vaktinde ihdâs eyledüği metrislerinden top ve[195] humbara ile derûn-ı kal'ayı döğmeye başladı gice ve gündüz ikişer bin top ve humbara atup derûn-ı kal'ayı harâb-ı yebâb[196] itmiş iken mahsûr-ı müslimîn bârî-i te'âlâya tevekkül olup ânlar dahi top ve humbarayı kesmeyüp inşâ'allâhu te'âlâ Ordu-yı humâyûn askeri birgün evvel gelürler tabûr-ı küffârı[197] ardından alurlar ale'l-ittifâk biz[198] de kal'adan[199] yürürüz[200] düşmen-i dîni ortadan[201] kaldırırız deyü ahd ü emânlar ve azîm tedârükler idüp on bin kadar[202] el humbarası müheyyâ ve metris ve hendek doldurmağa vâfir yapağı cem' eylediler ve mâh-ı mezbûrun yirmi birinci cum'a gün Vezîriazam Halil Paşa dahi cümle

---

179 münâsib ÇY
180 ve iktihâm ÇY: -V
181 düşmen-i dînden ÇY: -V
182 mikdârı ÇY
183 bir dürlü ÇY: -V
184 hınzır kırar gibi ÇY: -V
185 helâk-i suhte-i nâra ÇY: suhte-i nâr -V
186 sonra ÇY: -V
187 ehl ÇY: -V
188 saklı ÇY: -V
189 ehl ÇY: -V
190 mikdârı ÇY
191 şühedâ defterine ilhâk ÇY
192 ve -Ç
193 ve ÇY: -V
194 kemâl-i mertebe metânet ve istihkâm ÇY
195 humbarayı... top ve -ÇY
196 yebâb ÇY: -V
197 küffâr-ı hâk-sârı ÇY: hâk-sâr -V
198 bizler ÇY
199 dahi +ÇY: -V
200 yürürüz -Ç
201 ortalıkdan ÇY
202 mikdârı ÇY

Ordu-yı humâyûn ve[203] askeri ile gelüp düşmen-i dînin tabûruna karşu yemeklik çeşmesi kurbuna kondı kendü de hall u akd yok zimâm-ı hükûmeti üzerine nâzır ta'yîn olunan vüzerâdan Dâmâd Mehmed Paşa ve Nişâncı Ermeni Mehmed Paşa ve Defterdâr Ermeni Osman Efendi ve Re'îsu'l-küttâb Kadri Efendi ve Hâssa Başsalâhor Arab Kör Haydar yedinde olup her biri bir tarafa çeküp aralarında nizâm yok ne hâli ise mukābele-i düşmenden metrisler aldılar sağ kolı mukābelelerinde olan bayıra müntehî olup ve sol kol bir sâ'at kadar[204] Sava suyu kenârına varup nihâyet bulunca kâfir metrisini ardından muhâsara idüp münâsib mahallere toplar dizüp tüfenk-endâzları metrislere yerleştirdiler yeniçeri ağası nâmına olan Nevzuhur Ermeni Mehmed Ağa ise ömründe ceng-i cidâl[205] gördüğü yok bir çukur kazdurup içine girdi hezîmet gününe değin bir dahi çıkmadı kal'ada mahsûr olan müslimîn ise yürüyüşe müterakkıb iken mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Şenbih gün kal'ada dolu ve hâzır olan kazan ve el humbarası ve ba'zı âlât-ı[206] cebe-hâneye بامر اللّٰه تعالى kâfirden atılan humbara[207] isâbet itmeğle cümlesi muhterik ve aşağı kal'ada olan kârgîr hânda mahfûz büyük cebe-hâne dahi ateş almağın kal'anın içi atılup kıyâmetden bir nişân virdi etrâfında bulunan on iki bin mikdârı ricâl ü nisvân u sibyân yanup helâk oldı ve cebe-hâne nâmına bir avuş barut kalmadı mahsûr-ı müslimîn hayrân ve sergerdân üzere iken karşu Tuna tarafında mukaddem kapudân paşa-yı şehîd İbrahim Paşa'nın aldığı metrisi dahi küffâr-ı bî-dîn öğle vakti hucûm ile zabt eyleyüp ve Tuna üzerinde olan sefâyin-i Donanma-yi humâyûn kesret-i dâne-i topdan duramayup[208] lîmâna gelüp askerîsi çıkup kal'aya girdi ve bundan sonra kâfir-i bî-dîn-i dûzah-mekîn[209] Tuna ve Sava metrislerin ve adayı zabt u rabt[210] idüp ve evvelkinden iki kat ziyâde kal'aya top ve humbarayı atup derûn-ı hisârın harâb ü yebâb eyledi ve mâh-ı Ramazân'ın[211] dokuzuncu Dü-şenbih gicesi bir azîm dumanlı gicede müntehâb atlu ve yaya otuz bin mikdârı[212] Nemçe askerinin nısfını orta kol üzerin ve nısfını Sava tarafında olan Mısır ve cebeci ve Erzurum askeri üzerine yürüdüp birkaç gün mukaddem yağmurlar yağup metrisler insân beline değin[213] balçık olup girilmezdi içinde olan erbâb-ı metris-i guzât-ı islâmın kimi

[203] ve -ÇY
[204] mikdârı ÇY
[205] cidâl ÇY: -V
[206] mühimmât ÇY
[207] humbara -Ç
[208] durmağa imkân-pezîr olamayup ÇY
[209] dûzah-mekîn ÇY: -V
[210] u rabt ÇY: -V
[211] Ramazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
[212] mikdârı ÇY: -V
[213] bütün +ÇY: -V

hâb-ı gafletde kimi[214] sângı ve kimi[215] bengi kâfir askeri tâ[216] metrislerine girmeyince duymadılar. "Dîn gayreti çeken döğüşdü gayret-i dîniyye sâhibi olmayan neme gerek" deyüp[217] firâra yüz tutdu[218] ve kâfirin[219] yürüyüşünden ehl-i kal'anın aslâ haber ve âgâhı olmayup ol gün duman öyle mahalli gücüyle söğleyüp kâfirin yürüyüşünden ve ehl-i islâmın firârından çünkü ehl-i kal'a haber ve âgâh oldu[220] her biri serâsîme ve hayrân ve ser-gerdân ve mahzûn ve mağmûm ve imdâddan me'yûs olıcak irtesi Salı gün vakti asrda cümle ahâlî-i kal'a bir yere cem' ve[221] meşveret idüp gerek zahîre ve gerek mühimmât-ı[222] cebe-hâneden âciz kalmalarıyla bi'l-ittifâk kal'ayı kâfire virecek[223] oldılar ve kâfir tabûruna adam gönderdiler serdâr-ı küffâr-ı dûzah-mekîn[224] dahi mâl ve cânlarına zarar[225] u ziyân gelmeyüp diledikleri mahalle selâmet birle îsâl olunmak üzere viraların tutup tarafından bir[226] kapudân gönderdi gelüp kal'ayı ve lîmânda mevcûd İstanbul'dan gelen beş kıt'a kebîr çekdiri mânendi galitayı ve altmış kıt'a firkateyi ve altmış kıt'a Tuna şaykasını ve sâ'ir hurd u büzürk bin kadar[227] sefâyini zabt u rabt[228] eyledi ve avret ve oğlan ve uşak ve yaralı ve bereli ve hasta[229] içün üç yüz araba ve yüz kıt'a üstü açık sefîne virüp dileyen karadan ve isteyen Tuna'dan gitmelerine izn virdi. Herkes esvâb ve esgâlini yükledince altı gün dahi oturup mâh-ı mezbûrun on altıncı Dü-şenbih gün[230] kal'adan çıkup diyâr-ı islâma perâkende ve perîşân oldular paşalar ve beyler ve zâbitân kal'a-i Niş'de vezîriazam yanına geldiler. Ve bu[231] yolda çekilen meşakkatin öşri yazılmadı, Allâh[232] beterinden[233] hıfz eyleye.[234] Bundan sonra düşmen-i dine memleket lâzım ceste ceste askerini yürütdi evvelâ eski sınur başı olan Virediçka'dan[235] Sava suyunu geçürüp bütün Sava suyunu ve

---

[214] kimisi ÇY
[215] kimisi ÇY
[216] tâ -ÇY
[217] karârı +ÇY: -V
[218] tebdîl eyledi ÇY
[219] kâfir-i bî-dînin ÇY: bîdîn -V
[220] ol gün... oldu -ÇY
[221] bu bâbda +ÇY: -V
[222] mühimmât ÇY: -V
[223] teslîm idecek ÇY
[224] dûzah-mekîn ÇY: -V
[225] ve keder +ÇY: -V
[226] bir -ÇY
[227] mikdârı ÇY
[228] u rabt ÇY: -V
[229] hastalar ÇY
[230] sabah +ÇY: -V
[231] ve bu ÇY: -V
[232] te'âlâ hazretleri +ÇY: -V
[233] beterinden -ÇY
[234] ve +Ç: -YV
[235] Garaduçka Ç: Virediçka YV

Böğürdelen'i ve Bosna sınurından ve Morova suyunun ardından Perakin berâberine gelince ol havâlîlere ve orta koldan dahi Hisarcık ve Kolar ve Hasan Paşa Palankası Baticne[236] ve Yagodine kasabaların ve Morova Köprüsü'nün iki başında olan palankaların ve Perakin kasabasın ve ol havâlîleri ve sol kolda Semendire Kal'asın ve Ahram Palankasın ve Koyliç Kal'asın ve Güğercinlik Palankasın ve Vidin'den altı sâ'at mesâfe Fethu'l-islâm Palankası'na değin ve mâbeynde olan havâlîleri ve kasabât ve kurâyı zabt u rabt eyledi. Bundan sonra pâdişâh hazretlerinin serhad başında meksinin luzûmu olmamagla mâh-ı Ramazân'ın[237] yirmi üçüncü Dü-şenbih günü Sofya'dan kalkup kat'-ı merâhil ve tayy-i menâzil[238] iderek mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Cuma gün Tatarpazarı'na gelüp kondu. Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Salı gün otağ-ı humâyûn önünde minber yapılup bayrâm namâzın ânda kıldı[239] ve Belgrad'dan çıkan Vezîr Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya Erzurum eyâleti virildi ve sadr-ı sâbık Halil Paşa Kethudâsı Muhsin-zâde Abdullah Ağa'ya vezâretle Haleb eyâleti virilüp[240] selefi İrşova muhâfızı Vezîr Çerkes Mehmed Paşa Rumili'ne geçeli iki seneden berü me'mûr olduğu hizmetlerin birinde dil-hâh-ı humâyûn üzere bir iş vucûda getüremedüğünden mâ'adâ, bu sene-i mübârekede dahi İrşova Kal'asın muhâfaza olmak[241] üzerine lâzım iken küffâr-ı murdâr[242] askeri gelmeksizin kal'ayı boşaldup Vidin'e geçmek töhmetiyle tuğu ve sancağı alınup[243] ol mahalde menkûb ve mağmûm[244] bırakıldı ve birkaç günden sonra andan dahi kaldırılup Varna Kal'ası'nda habs[245] olundu ve mâl ve eşyâsı taraf-ı mîrîden[246] alınup ve[247] birkaç aydan sonra andan dahi kaldırılup İstanköy Kal'ası'nda habse uruldı ve Niş'de Sipâhîler ağası İbrahim Ağa fevtinden yerine Silahdar ağası Kadı Halil Ağa sipâhîler ağası ve ânın yerine vezîriazam ağalarından sadr-ı sâbık maktûl Abaza Süleyman Paşa hazînedârı Arnavud Mehmed Ağa silahdâr ağası nasb olundu ve Ordu-yı humâyûnda **(319 a)** Çavuşbaşı Lipvalı Ahmed Ağa azlinden yerine Gediklü Müteferrikalar Emîni Boşnak Mehmed Ağa nasb olundu ve Kul Kethudâsı Musa Ağa hin-i muhârebede sâhib-i firâş bulunmağın ol dahi azl olunup yerine Zağarcı Mehmed Ağa kul kethudâsı ve ânın yerine

---

236 Batcine ÇY
237 Rmazânü'l-mübârekin ÇY: mübârek -V
238 ve tayy-i menâzil ÇY: -V
239 kıldılar ÇY
240 tevcîh olup ÇY
241 olmak Ç: -YV
242 murdâr ÇY: -V
243 ref' olup ÇY
244 ve mağmûm ÇY: -V
245 habse fermân ÇY
246 saltanatdan ÇY

Saksoncu Çerkes Mustafa Ağa zağarcı ve ânın yerine Başçavuş ...[248] ağa saksoncu nasb olundı ve asker-i islâm Belgrad-ı dârü'l-cihâd[249] altından münhezim olduğunun beşinci günü Vezîr Boşnak Receb Paşa Yeni Palanka altında habîr ve âgâh olduğundan gayri[250] Nemçe tabûrundan ifrâz[251] on iki bin atlu kâfir üzerlerine ta'yîn olduğun istimâ' idicek[252] yanında olan asâkir-i ehl-i[253] islâm ile avdet idüp Logoş ve Şebeş kal'aları yanından geçüp Mihadiye Palankası'na geldi ve ânda olan top ve mühimmât-ı cebe-hâneyi kaldırup İrşova'ya geldi ve andan sefineler ile Vidin'e geçüp muhâfaza üzere olduğun ve kendüyü ta'kîb iden Nemçe kâfiri[254] gelüp İrşova Palankasın zabt eyledüğin vezîriazama arz eyledi. Vezîriazam dahi yanında mevcûd bulunan vüzerâ,[255] mîr-i mîrân ve ümerâ ve kapukulu askeri ile Niş Kal'ası'nın ta'mîr ve termîmine mübâşeret eyledi. Mâh-ı Şevval'in yedinci Dü-şenbih gün Silahdâr İbrahim Ağa mütekâ'id ve Rikabdâr[256] Yapçacık Mustafa Ağa mîr-alem ve Peşkîr Gulâmı Mehmed Bey büyük mîrâhûr olup taşra çıkdılar. Mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Penç-şenbih gün pâdişâh-ı âlî[257] hazretleri Tatarpazarı'ndan kalkup Filibe'ye geldi. Ol gün yemeklikde Hâssa Hâseki Mukallid Halil İstanbul bostancıbaşı olup, selefi Uzun Mustafa Ağa'ya tekâ'üd virildi. Vezîriazam Mehmed Paşa dahi Rumili Beylerbeyisi Vezîr Sirozlu Ali Paşa'yı eyâleti askeriyle henüz isyân iden Arnavud kâfirleri üzerine ta'yîn idüp ve Adana Beylerbeyisi Vezîr İbşir Hacı Hüseyin Paşa'ya Sivas eyâletini tevcîh ve Niş muhâfazasına serasker nasb eyleyüp, yanına Haleb Beylerbeyisi[258] Vezîr Muhsin-zâde Abdullah Paşa ve[259] Karaman Beylerbeyisi Şehsuvâr oğlu Mehmed Paşa ve Kul Kethudâsı Mehmed Ağa ile yirmi oda yeniçeri ve yedi oda cebeci ve beş oda topcu alıkoyup üç kıst mevâciblerin ve zâd ü zevâdelerin gördükden sonra mâh-ı Zi'l-ka'de'nin ikinci Penç-şenbih gün Niş'den kalkup tayy-ı menzil[260] iderek Sofya'ya geldi ve anda ulûfe virilmek üzre birkaç gün meks-i ikâmet[261] eyledi. Pâdişâh hazretleri mâh-ı mezbûrun dördüncü Şenbih gün Filibe'den hareket buyurup kat'-ı merâhil

---

[247] dahi +ÇY: -V
[248] Üç nüshada da isim zikredilmemiş.
[249] Dârü'l-cihâd ÇY: -V
[250] mâ'adâ ÇY
[251] ve +Ç: -YV
[252] oluncak ÇY
[253] ehl ÇY: -V
[254] kâfirleri ÇY
[255] vüzerâ -ÇY
[256] Rikabdâr -ÇY
[257] âlî ÇY: -V
[258] Vezîr İbşir... Beylerbeyisi -ÇY
[259] ve -ÇY
[260] menâzil ÇY
[261] ikâmet ÇY: -V

ve tayy-i[262] menâzil iderek mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Penç-şenbih gün Edirne'ye gelüp doğru saraya[263] girdi ve otağ-ı humâyûn dahi şehre dâhil oldu. Sivas eyâletinin[264] defter kethudâsı Mehmed Ağa'ya Sivas eyâleti ve sâbıkā Sivas'dan ma'zûl Seyyid Kürd İbrahim Paşa'ya vezâretle Cidde sancağı ve Bağdad Vâlîsi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa kethudâsı Abdurrahman Ağa'ya Şehrizor eyâleti ve sâbıkā merhûm olan Kürd Bayram oğlu Mehmed Paşa yeğeni Abdurrahman Ağa'ya Adana eyâleti tevcîh olup, Tezkireci Vezîr İbrahim Paşa Sakız muhâfazasına ta'yîn olundu.[265] Mâh-ı zi'l-hiccenin ikinci Şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' oldu. Beşinci Salı gün Sofya'da vezîriazam huzûrunda sene-i mâziyyenin Lezez ulûfesi ile işbu sene-i mezbûrenin Masar ulûfesi çıkup tevzî' ve taksîm olundu[266] ve bu ulûfede bir azîm fesâd mündefi' kılındı. Sipâh tâ'ifesi cem'iyyet eyleyüp "ulûfemiz beş kıstdır tamâm virilmeyince almazız" diyüp şehrin kenârında vâki' vîrâne câmi' bağçeliğinde cem'iyyet eylediler ve Silahdâr Kethudâsı Ömer Ağa boğazına makreme takup, "amân oğullar itmen hazînede akçe olmadığın bilürüz, hazîne sizin içündür, merhametli pâdişâhımız hazretleri bunu güçile tahsîl idüp göndermiş şimdilik kabûl idin, Edirne'ye varıldıkda kusûrun alıvirmeğe dâmin olayım" dimekle[267] dağıldılar. Ferdâya salınup ağızlarına çalınan bal ile kaldılar ve Edirne'ye uğratmayup her biri memleketlerine perâkende ve perîşân oldular. Vezîriazam kulları[268] dahi mâh-ı mezbûrun yedinci Penç-şenbih günü Ordu-yı humâyûnla Sofya'dan kalkup[269] Edirne'de Rikâb-ı humâyûna teveccüh eyledi. Hâssa çukadarlıkdan çıkma Niğdeli Ali[270] Ağa çavuşbaşı olup Niş muhâfazasında kalan Haleb Vâlîsi Vezîr Muhsin-zâde Abdullah Paşa Vidin muhâfazasına ta'yîn olup[271] ve[272] selefi Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya emîr-i haclık ile Şam eyâleti ve selefi sadr-ı sâbık Fazıl[273] Paşa oğlu Vezîr Abdullah Paşa'ya Diyarbakır eyâleti ve Edirne muhâfazasında kalan Vezîr-i hâmis Moralı Hacı Ali Paşa'ya Anadolu eyâleti ve selefi Vezîr Genç Ali Paşa'ya Rakka eyâleti tevcîh ü inâyet[274] olup ve ânın selefi Vezîr[275] Küçük Osman Paşa Kandiye muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Kara Mehmed Paşa Hanya

---

[262] merâhil ve tayy-i ÇY: -V
[263] Saray-ı âmîreye ÇY: âmire -V
[264] dahi +ÇY: -V
[265] ve +Y: -ÇV
[266] oldu ÇY
[267] güç belâ ile +ÇY: -V
[268] kulları ÇY: -V
[269] tayy-i merâhil ve kat'-ı menâzil iderek +ÇY: -V
[270] Osman Ç: Ali YV
[271] olunup ÇY
[272] ve -ÇY
[273] Mustafa +Ç: -YV
[274] ü inayet ÇY: -V

muhâfazasına ta'yîn olunup[276] ve ânın selefi Vezîr Bayrakdâr Hüseyin Paşa'ya tekā'üd virildi ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Dü-şenbih gün Vezîriazam Mehmed Paşa dahi Edirne'ye dâhil olup Arz Odası'nda sancak-ı şerîfi[277] pâdişâh hazretlerine teslîm eyledi. Mu'tâd üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire giydirilüp hânesine gitdi.[278] Mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Cuma gicesi Kapudân Vezîr Aşcı İbrahim Paşa Donanma-yi humâyûn ile İstanbul'a dâhil olup irtesi ve salâ vaktinde بحفظ الله تعالي Tophane önünde Haffâf Emîr kapudân bindiği mîrî kalyonun cebe-hânesine âteş isâbet itmekle, elli beş zirâ' altmış aded tuç toplu böyle bir kebîr kalyon tarafetu'l-aynda pâre pâre olup içinde bulunan ve seyre varan ve kayık ile yanından geçen ricâl ve nisvân ve sıbyândan bin kadar[279] adam helâk-i suhte-i nâr[280] olduğundan gayri, ol gice iki kalyon dahi Yenikapu önünde birbirlerine çatup helâk oldu ve sene bunda encâma irdi.

---

[275] vezîr -ÇY
[276] olup ÇY
[277] Resûlullâhı ÇY
[278] ve +ÇY: -V
[279] mikdârı ÇY
[280] suhte-i nâr ÇY: -V

Bin yüz otuz senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharrem'inin gurresi Pazar günü ki, Teşrîn-i sânînin dördüdür, Cebecibaşı Benli Mustafa Ağa'ya vezâret ile İstanbul kāimmakāmlığı virilüp selefi Vezîr Kürd Mehmed Paşa'ya doksan yaşında pîr ve alîl olmağla tekā'üd ihsân olundu ve sâbıkā gümrük emîni olup sene-i mâziyede Rikâb-ı humâyûnda sipâhîler ağası vekîli olan Bekir Ağa çavuşbaşı ve selefi Niğdeli Ali Ağa cebecibaşı nasb olundu ve Mısır'dan ma'zûl Vezîr Arnavud Abdi Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp selefi Vezîr Sirozlu Ali Paşa'ya Sivas eyâleti tevcîh ve Niş muhâfazasına serasker ta'yîn ve ânın selefi Vezîr İbşir Hacı Hüseyin Paşa'ya ber-vech-i arpalık Hamid ve İsparta sancakları virilüp Kal'a-i Hotin muhâfazasına ta'yîn itmişiken tahvîl olup Niğbolu[1] sancağı virildi ve Hotin'de olan Vezîr Abaza Mustafa Paşa Vidin muhâfazasına ta'yîn olup ve ânın selefi Vezîr Muhsin-zâde Abdullah Paşa Edirne'ye da'vet buyruldu ve İbrail muhâfızı Vezîr Mirza Mehmed Paşa erbâb-ı seyfden olmamak ile vezâreti ref' ve tuğu sancağı alınup paşa[2] defterinden hakk olundu ve Aydın Muhassılı Kethudâ Abdullah Paşa mansıbına gitmeğe me'zûn olup[3] Karaman Beylerbeyisi Vezîr Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa ile Şam-ı Trablus Vâlîsi Çalık Ahmed Paşa mansıbları mübâdele olundu ve bir seneden berü Yedikulle'de mahbûs olan[4] Kapudân-ı sâbık Cânım Hâce Hacı[5] Mehmed Paşa'nın mîrîye altmış kîse akçesi alınup ıtlâk ve Mora'da vâki' maskat-ı re'si olan Koron Kal'ası muhâfazasına ve selefi Kürd Hasan[6] Paşa Mora kasteli muhâfazasına ta'yîn olup ve ânın selefi Genç Ahmed Paşa'ya Selanik sancağı virildi[7] ve[8] mîrî beş bin Yörük askeri yazup Niş altında hâzır ve[9] âmâde bulunması tenbîh buyruldu ve yeniçeri ağalığından mütekā'id ve Erzurum'da mütemekkin Darbone mülakkab[10] Bekir Ağa'ya Erzurum eyâleti tevcîh-i[11] inâyet olundu.[12]

Nasb-ı kral şoden-i vilâyet-i Erdel

Nemçe çâsârına yedi kral imdâd u i'ânet[13] itmekle takviyyet bulup mukāvemet müşkil olmağla meşveret olup ba'dehû küll-i kelâm Françe kralı yanında olan Rakoçi

[1] Niğde ÇY
[2] paşalık ÇY
[3] oldu ÇY
[4] olan ÇY: -V
[5] Hacı -ÇY
[6] Hüseyin ÇY
[7] tevcîh olundu ÇY
[8] ve -Ç
[9] hâzır ve ÇY: -V
[10] Darbone mülakkab -ÇY
[11] tevcîh ÇY: -V
[12] buyuruldu ÇY
[13] u i'ânet ÇY: -V

oğlunu getürdüp Erdel kralı nasb olunması müstahsen görüldükden sonra Erdelliye ve Macar tâ'ifesine pes-i perdeden âdemler ile[14] kâğıdlar gönderilüp Rakoçi oğlunu Erdel'e kral nasb idüp göndersin. Kabûl ve itâ'at ü inkıyâd[15] idüp Nemçe'den rû-gerdân olur mısız deyü zamîrleri yoklanıcak, her memleketin nemişlerinden[16] ve boyarlarından kâğıdlar gelüp kabûl ve itâ'at ve taleb itmeleriyle France kralına nâme yazılup Rakoçi oğlun Der-i devlete[17] gönderilmesini recâ idüp deryâ tarafından Kapucubaşı Küçük Bahri Mehmed Ağa irsâl olup Tulun iskelesine varup çıkdı. Ol diyâr hâkimi kendüyü ânda alıkoyup ta'yînâtın virdi. Yedinde olan nâmeyi alup Paris nâm tahtında France kralına gönderdi. Ol dahi Nemçe çâsârına haber[18] gönderüp istîzân itmekle izin virüp mu'azzez[19] Tulun'a ve andan gemi ile Der-i devlete[20] irsâl eyledi. Gelibolu'ya çıkdılar, dördüncü ay tamâmında Edirne'ye gelüp vâsıl oldular. Mihal köprüsü mahallesinde konak virilüp me'kûlât ve meşrûbâtı kifâyeden[21] ziyâde görüldü ve azîm ta'zîm ve tekrîm kılındı ve mâh-ı Safer'in[22] ikinci Salı gün Divân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olunup[23] mu'tâd üzre kırmızı kadifeye duhte semmûr kapaniçe kürk giydirilüp vüzerâ akabince Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp her umûr bi'l-müşâfehe ferâde ferâde tenbîh-i humâyûn buyruldukdan sonra yol tedârükü görülüp Eflak içinden Erdel'e irsâl olunmak üzere kavl olundu. Lâkin Devlet-i aliyye ile Nemçe beyninde sulh ü salâh[24] kokuları zâhir-i âşikâre[25] olmağın bu ahvâl örtülüce kaldı ve iki seneden berü Limni Kal'ası'nda mahbûs Re'îsü'l-küttâb-ı sâbık Sarı Deli Mustafa Efendi Edirne'ye getürülüp mâh-ı mezbûrun on yedinci Çehâr-şenbih gün başdefterdâr nasb olup, selefi Kayseriyyeli Osman Efendi'ye vezâret ile Niğbolu sancağı virildi.[26] Ve[27] selefi Vezîr İbşir Hacı Hüseyin Paşa karşu Tuna aşuru kulle muhâfazasına ta'yîn ve Arnavud Mehmed Ağa azlinden ikinci[28] def'a Sebzî Mehmed Efendi silahdâr ağası nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Dü-şenbih gün Yeniçeri Ağası Ermeni Mehmed Ağa'ya Tekfurdağı'nda oturmak üzere üç yaz akçe tekā'üd

---

[14] âdemler ile -ÇY
[15] inkıyâd ü itâ'at ÇY
[16] aşîretlerinden ÇY
[17] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[18] haber -ÇY
[19] mu'azzez -ÇY
[20] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[21] arz-ı kifâdan ÇY
[22] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[23] olup ÇY
[24] ü salâh ÇY: -V
[25] âşikâre ÇY: -V
[26] tevcîh ü inâyet olundu ÇY
[27] ve ÇY: -V
[28] iki Ç: ikinci YV

ve Kul Kethudâsı Mehmed Ağa'ya dahi Gelibolu'da ikāmet üzere iki yüz akçe tekā'üd virilüp yerlerine ve Vidin'den gelen Muhsin-zâde Vezîr Abdullah Paşa yeniçeri ağası ve bu yaz eyyâmında Rikâb-ı humâyûndan yeniçeri ağası vekîli Fındık-zâde Ahmed Ağa kul kethudâsı nasb olundu ve Köprülü-zâde sadru'ş-şehîd[29] Fazıl Mustafa Paşa'nın küçük oğlu Esad Bey'e vezâretle Musul eyâleti verildi.

Velâdet-i şehzâde

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin beşinci Pazar günü ki, Kânûn-ı sânînin yirmi altısı idi, sabâh vaktinde pâdişâh-ı cihân-penâh[30] hazretlerinin Sultân[31] Selim nâm bir şehzâdesi[32] vücûda geldi[33] ve mâh-ı mezbûrun sekizinci Çehâr-şenbih güni dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Gül Ahmed Ağa silahdâr ağası[34] ve selefi Sebzî Mehmed Efendi ikinci def'a cebecibaşı nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Pazar gün Edirne Sultân Selim **(319 b)** Câmi'inde Mevlid-i şerîf kırâ'at olunup pâdişâh-ı cihân-penâh[35] hazretleri ol cem'iyyet-i hâssü'l-hâsda hâzır idi. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlun haber virüp getürdüği bir kutu Medîne hurmasın arz-ı izz-i huzûr-ı şehriyârî idicek bir kabza altun ihsânıyla yamağıyla birer hil'at ilbâs buyurdular[36] ve sadr-ı Rum sâbık Dâmâd-zâde Ahmed Efendi yine ol mansıb ile bekâm ve İstanbul kazâsından ma'zûl Kevâkib-zâde Veliyyüddin Efendi dahi Anadolu sadrıyla nâ'il-i merâm oldular ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Penç-şenbih gün sâbıkā Mekke pâyesiyle Ordu-yı humâyûn[37] kadısı olan Sunullah Efendi'ye dahi İstanbul kazâsı tevcîh-i inâyet[38] buyrulup ve İstanköy'de mahbûs Vezîr Çerkes Mehmed Paşa ile Kavala Kal'ası'nda mahbûs Tımışvar Kal'asın kâfire viren Bodur Mustafa Paşa'nın cerâyimlerine kalem-i afv çekilüp mesrûr ve ıtlâk kılındılar.[39]

Nemçe askeri Bosna eyâletinde Novi ve Akpalanka ve[40] İzvornik Kal'aların Muhâsara ve Münhezimen Kahr u Helâk Olduklarıdır

Muhâfız-ı Bosna sadr-ı sâbık Numan Paşa hazretlerinin fütuhât mektûbunun sûretidir ki, teberrüken kayd olundu. Me'mûr olduğumuz eyâlet-i Bosna'nın envâ'-ı

---

[29] şehîr Ç: şehîd YV
[30] cihân-penâh ÇY: -V
[31] Sultân ÇY: -V
[32] şehzâde-i nev-civânı ÇY: nev-civân -V
[33] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[34] ağası -ÇY
[35] cihân-penâh ÇY: -V
[36] buyuruldu ÇY
[37] humâyûn ÇY: -V
[38] inâyet ÇY: -V
[39] olundu ÇY

gā'ilesinden gayri bundan evvel Belgrad-ı dârü'l-cihâd[41] kal'ası mahsûr iken düşmen-i dîn her cânibde hâzır ve müheyyâ ve kal'a-i mezbûrun dest-i a'dâya giriftâr olmasına muntazır ve fursat-bîn olup بقضاء الله تعالى kal'a-i mezbûr yed-i küffâra girdikden sonra her cânibe tasallut ve ittifâk ve tedbîrleriyle bir yevm-i ma'hûdda ya'ni ki bu geçen Ramazân-ı şerîfin yirmi yedinci günü Hırvat Yani ve Hayster ve Vajardin ceneralleri ve Nemçe ve Hırvat ve haydûd tâ'ifesi askerleriyle otuz bin kadar[42] cunûd-ı şeyâtîn müctemi' ve Nemçe çâsârından aldıkları cedîd musavver[43] bayraklar ve top ve havân ve humbara ve sâ'ir âlât-ı metris mühimmâtlarıyla gelüp Bosna serhaddinde vâki' nehr-i Une kenârında Toy Kal'ası'nı muhâsara ve yine ol târîhde Belgrad Kal'ası'na üç konak ba'îd mahalde vâki' İzvornik Kal'asını dahi Petraş nâm kâfir ve Varadin ve Osek ceneralleri on beş bin mikdârı Nemçe ve Macar ve Sırp ve Hırvat askerleri ve ekserîsi katlâvî demür içinde gâyet kavî ve müntehab kâfirler ile cem'iyyet ve[44] müte'addid balyemez ve kolonborna ve havan ve sâ'ir mühimmât-ı âlât-ı metris ile gelüp muhâsara ve iki tarafdan ittifâk-birle kasd-ı fâsidleri Bosna eyâletine istîlâ zu'munda oldukları istimâ'ımız olıcak, der-akab Novi Kal'ası istihlâsıçün Üsküb sancağı beyi Ömer Bey ile Bosna sancaklarının zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr askerlerin ta'yîn ve zahîre ve cebe-hânelerin görüp avn ü inâyet-i perverdegâr-birle düşmen-i dîn kahr u tedmîrleriçün irsâl olundu. Anlar dahi متوكلا على الله[45] üzerlerine varup mukābele ve esnâ-i mukātelede بعون الله الملك المعين kâfirden[46] altı bin kelle ve üç bin kadar[47] esîr ve i'tibâr eyledikleri kırk kadar[48] bayrakları alındıkdan sonra kâfir-i dûzah-karâr kemâl-i havf u haşyet ü haybet ü husrân ile ihtiyâr-ı firâr idüp asâkir-i mansûre dahi enselerinden ta'kîbde olan[49] ve bakiyyetu's-suyûf irişebildiklerinin kimin tu'me-i şemşîr-i gâziyân kahr-ı tedmîr ve kimin esîr-bend-i zencîr eyleyüp bütün tabûr-ı makhûrlarıyla top ve mühimmât-ı cebe-hâneleri yerinde kalmağın nasîb-i ehl-i islâm olduğu haberi fakîre[50] vâsıl olıcak bârî-i te'âlâ hazretlerine hamd ü senâ eyleyüp memnûn ve mesrûren kendümüz dahi kapumuz halkı ve levendâtımız ve yanımızda mevcûd Bosna

---

[40] Akpalanka ve Ç: -YV
[41] dârü'l-cihâd ÇY: -V
[42] mikdârı ÇY
[43] musavver -ÇY
[44] ve -ÇY
[45] alel'l-lâhi te'âlâ ÇY: te'âlâ -V
[46] kâfir-i bed-girdârdan ÇY: bed-girdâr -V
[47] mikdârı ÇY
[48] mikdârı ÇY
[49] olan -ÇY
[50] fakîr-i ber-taksîre ÇY: ber-taksîr -V

askeriyle kalkup مستعين بالله تعالى İzvornik Kal'ası'nı muhâsara iden düşmen-i dîn üzerine sür'at ve isti'câl-birle iki konağı bir iderek gidüp, mâh-ı Şevval'in yirmi dördüncü Penç-şenbih günü İzvornik Kal'ası'na üç sâ'at ba'îd mahalle konup düşmen-i dîn[51] ol mahalde İzvornik varoşunda idi. Haber alup tabûr-ı makhûrundan iki bin süvârî ve beş yüz piyâde katana ayırup ensemizi almak ve[52] ordu-yı islâma[53] perîşânlık virmek kasd-ı fâsidinde olduğu bizim dahi ma'lûmumuz olmağla mukābelesine asâkir-i vâfire ta'yîn ve taraf taraf üzerlerine hamle vü hucûm itmeleriyle Allâh[54] subhânehû ve te'âlâ hazretleri asâkir-i ehl-i[55] islâmın kulûbuna kuvvet ve şecâ'at ilhâm, derûn-ı düşmene havf u haşyet istîlâ itmekle el kaldıramayup bir ânda cümlesi ol mahalde güşte-i şemşîr-i gâziyân olup ve kurtulup firâr iden birkaç kefere varoşda ordu-yı menhûselerine[56] varup asâkir-i islâmın kuvvet ve heybetin ve giden askerleri bi'l-külliye kılıçdan geçürüp üzerlerine yürüdüklerin haber virmeğle cümle top ve mühimmât-ı cebe-hânelerin arabalarına tahmîl idüp[57] ve[58] firâr[59] eyledüğün[60] kal'adan[61] birkaç âdem[62] çıkup ellerine giren iki nefer Nemçe dilleriyle bize karşu gelüp söyledi. Fakīr ise ta'yîn eyledüğüm askerin akabince kalkup imdâdlarına[63] teveccüh itmiş ve kal'aya bir buçuk sâ'at kalarak[64] mahalden murûr iderken[65] Nemçe dilleriyle gelen mezbûr kal'a ehline tesâdüf[66] olmuş idim. Fakīr dahi yanımızda olan asâkir-i islâm üzerine kethudâmızı baş ta'yîn idüp ardlarınca gönderdim, dörd sâ'atlik mahalde akablerinden irişüp iki bin kelle ve bir ol kadar dahi esîr alup bakiyyetu's-suyûf melâ'în-i bî-dîn önlerine gelen şedîdu'l-cereyân nehr-i Dirin'e uğramağla bi'l-cümle gark-ı âb-ı kahr-ı[67] helâk olup baş ceneralleri olan la'în-i bî-dîn kendü zevcesin terk ve kendüsi mecrûhan güçle firâr ve cân halâsıyla bırakdıkları cümle ağırlıkları ve mâl ve eşyâları ve top ve mühimmât-ı cebe-hâneleri nasîb-i ehl-i islâm oldu بعون الله الملك المتعال gerek

---

[51] bed-ahlâk ÇY
[52] ve ÇY: -V
[53] hud'a vü hîle ile +ÇY: -V
[54] Hak ÇY
[55] ehl ÇY: -V
[56] menhûs-ı idbârlarına ÇY: idbâr -V
[57] idüp ÇY: -V
[58] karârı +ÇY: -V
[59] ...a tebdîl +ÇY: -V
[60] eyledüklerin ÇY
[61] kal'adan -ÇY
[62] kal'adan +ÇY
[63] imdâd-ı i'ânetlerine ÇY: i'ânet -V
[64] kadar ÇY
[65] iki nefer +ÇY
[66] müsâdif ÇY
[67] mürd ÇY: âb-ı kahr V

İzvornik ve gerek Novi Kal'ası'na gelen küffâr-ı liyâmdan[68] katî[69] azdan azı halâs oldu ale'l-husûs Nemçe çâsârının güzîde ve âb-ı rûy askeri idi. فللّه الحمد و المنة[70] lütf-i hudâ ve mu'cizât-ı rasûl-i kibriyâ ve bu gazâ-yı küberâ ve nusret-i uzmâ ile mesrûren avdet ve İzvornik Kal'ası altına gelüp hisârın[71] top ve humbaradan münhedim olan mahallerin keşf ve ta'mîrine âdemler ta'yîn ve muhâfazasına otuz bayrak müstahfizân asker dahi vaz' eyledikden sonra avdet ve mâh-ı Zi'l-ka'denin üçüncü günü fevz-i nusret-birle şehr-i Bosna'ya vusûl müyesser oldu.

Hezîmet-i küffâr der kurb-i Vidin

Belgrad ma'rekesinden sonra Vidin tarafının nusretinden evvelâ iki bin nefer atlu Nemçe ve bin nefer Macar ve on sekiz bayrak piyâde haydûd eşkıyâsı her bayrakda kırkar ellişer kâfir olmak üzere ale'l-ittifâk Vidin'e istîlâ kasdıyla yürüyüp karîb mahalle geldüğü muhâfız-ı Vidin Vezîr Boşnak Receb Paşa'nın ma'lûmu olmağla kendü yanında muhâfazada bulunan Aydın muhassılı kethudâ Abdullah Paşa ile Tatar askerin ta'yîn idüp mukābil oldukları gibi kâfir-i dîn ve kefere-i bed-âyîn[72] bozuldu. Ekserî kılıçdan geçdi bâkīlerinin kimi esîr ve kimi Tuna'ya dökülüp gelen kâfirden[73] ferd-i vâhid kurtulmayup bi'l-cümle nâ-bûd ve nâ-peydâ oldular.

Sefer-i humâyûn

Meşveret olup bi'l-ittifak pâdişâh hazretleri Edirne'de kalup Vezîriazam Mehmed Paşa serdâr-ı asâkir-i ehl-i[74] islâm olup sulh ü salâh[75] karâr-dâde oluncaya değin serhad başında meks ve âmâde bulunmak müstahsen görülmeğin mâh-ı mezbûrun onuncu Şenbih güni ki, ibtidâ-yı Mart'dır vezîriazamın tuğu çıkup Belgrad ma'rekesinden bakiyye kalan Mısır askerine izin virilüp müceddeden üç bin nefer Mısır askeri getürmek üzere kış eyyâmında Büyük Mîrâhûr Mehmed Bey hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûnla Mısır'a gönderilmiş ve Rumili ve Anadolu'nun kapu kuluna dahi şedîd çavuşlar ve vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâya dahi ahkâm-ı şerîfe irsâl buyrulmuş idi ve Tuna donanması Belgrad altında yed-i a'dâya giriftâr olmağın tekrâr Tersâne-i âmirede mevcûd bulunan sefâyinden beş kıt'a galita ifrâz ve otuz kıt'a firkate müceddeden yapılup on kıt'a firkate dahi

[68] hâk-sârdan ÇY
[69] katî -ÇY
[70] و المنة ÇY: -V
[71] hisâr-ı metînin ÇY: metîn -V
[72] dîn ve kefere-i bed-âyîn ÇY: -V
[73] kâfirlerden ÇY
[74] ehl ÇY: -V
[75] ü salâh ÇY: -V

Ruscuk'da bakıyye bulunup ve kırk kıt'a Tuna şaykası dahi Ruscuk'da müceddeden ta'mîr ve müheyyâ olduğu Rikâb-ı humâyûna arz u i'lâm olundukda mâh-ı mezbûrun on ikinci Dü-şenbih gün Tuna donanması Tersâne-i âmireden hareket ve Karadeniz'den Tuna'ya teveccüh ve azîmet eylediler.

İhrâk-ı şoden-i kalyon der-Tersâne

Mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Cuma gün Tersâne-i âmirede henüz inüp âmâde olan elli üç zirâ' bir güzel kalyona düşmen ilkāsıyla âteş isâbet idüp Tersâne halkından ve pâyzenden üç bin kadar âdem söğündürmeğe sa'y u gûşiş üzreler iken بادِ شمالی şedîd-i lodostan yek-pâre tutuşmağla cümlesi kendüyü deryâya atup, ayağı prangalı üç yüz pâyzen ve iki yüz mikdârı[76] Tersâne halkından boğulup ve bir niceleri dahi kalyon içinde suhte-i nâr olup yanında bulunan bir kalyona dahi isâbet itmekle alev ve şerâreleri ayyûka **(320 a)** çıkup yanına varmak muhâl-ender-muhâl andan çingeneler gözüne ve kereste mahzenine yapışup bu kadar seneden berü cem' olunmuş bu denlü kereste muhterik-i sûzân[77] olup gicenin altıncı sâ'atinde kalyonlar suya berâber yanup cedîdi battı ve ol biri hâli üzre kaldı ve mahzenin dahi dörd bölükde üç bölüğü yanup bir bölüğü güçle halâs oldu.[78] Hâfizu'llâh eğer ol dahi yanmış olaydı kurşunlu mühimmât mahzeni dahi[79] muttasıl olmağla bi'l-külliye mühimmât-ı Tersâne-i âmire yanup Donanma-yı humâyûnun bu yıl deryâya çıkması[80] emr-i muhâl idi. Vak'a[81] kāimmakām paşa ve kapudân tarafından Edirne'de Rikâb-ı humâyûna[82] arz-ı i'lâm[83] olundukda[84] Kapudan Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa'ya âteş gazabları fîrûzân olup kapudânlıkdan azl ve Trabzon mansıbıyla Azak Kal'ası muhâfazasına ta'yîn olundu ve kapudânlık mansıbı[85] kapudân-ı sâbık ve hâlâ kapudânâ olan Seyyid Süleyman Paşa'ya vezâret ile tevcîh ü inâyet buyruldu. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin yedinci Cum'a gün Mısır hazînesi gelüp mîrî kalyonlar ulûfesine virildi sekizinci Şenbih gün Vezîriazam Serdâr-ı Ekrem Mehmed Paşa'nın otağı çıkup saray meydânına kuruldu ve dokuzuncu Pazar gün ocağı halkıyla yeniçeri ağası ve onuncu Dü-şenbih gün vezîriazam dahi mu'tâd âlây-birle Saray-ı humâyûna[86] varup yed-i[87]

[76] mikdârı ÇY: -V
[77] sûzân ÇY: -V
[78] buldu ÇY
[79] dahi -ÇY
[80] donanması Ç: deryâya çıkması YV
[81] bu def'a Ç: vak'a YV
[82] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[83] i'lâm ÇY: -V
[84] itmeğin ÇY
[85] kapudânlık mansıbı -ÇY
[86] Saray-ı humâyûn -ÇY

pâdişâhîden Sancak-ı şerîfi alup otağına nüzûl eyledi ve pâdişâh hazretleri sarayda kalup vezîr-i sânî dâmâd-ı şehriyârîleri[88] olan Yazıcı İbrahim Paşa Rikâb-ı humâyûnlarında kāimmakām kaldı ve on sekizinci Salı gün sene-i mâziyenin Recec ve Reşen ulûfesi çıkdı ve Devlet-i aliyye ile Nemçe beyninde mün'akid olan sulha medâr içün Âsitâne'de mukīm Franca balyosu dahi Edirne'ye getürüldü. Kendü ile meşveret olup Nemçe ile sulh ü salâh[89] olmasına kat'â rızâ virmeyüp ve Rakoçi oğlunu Erdel'e gönderilmesini ikdâm-ı dîn ü devlete hayr sözü olmamağla girü red olundu diye[90] ve yirminci[91] Penç-şenbih gün başterde ile yirmi kıt'a çekdiri ve otuz sekiz kıt'a kalyon ile kapudân Vezîr Seyyid Süleyman Paşa Tersâne-i Âmire'den nehzat ve hilâfü'l-âde Yalı Köşkü'nde huzûr-ı kāimmakāmîde kendü serâserli kürk ve ümerâ-yı bahriye ve kalyon kapudânları hil'at giyüp şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz ve kalyon levendlerinin ulûfesi tekmîlinden sonra Akdeniz'e teveccüh ü azîmet eyledi.

Azl-i Şeyhulislâm İsmail Efendi ve nasb-ı Abdullah Efendi

Şeyhülislâm Kara İsmail Efendi sulha rızâ virmeyüp ve Numan Paşa'nın sadra gelmesini pâdişâh hazretlerine ilkā itmekle mâh-ı Cemâziye'l-âhirin gurresi Pazar gün azl ve Sinop'a nefy olup yerine Anadolu sadrından munfasıl Abdullah Efendi nasb olundu ve İstanbul'dan Edirne'ye getürülüp mâh-ı mezbûrun altıncı Cuma gün vezîriazam vesâtatıyla Hasoda Köşkü'nde pâdişâh hazretlerine buluşup mu'tâd üzre beyâz sofa duhte semmûr erkân kürk ilbâs buyruldu.

Azl-i Vezîriazam Mehmed Paşa ve tevcîh-i mühr-i vezâret İbrahim Paşa

Pâdişâh hazretleri Vezîriazam Mehmed Paşa'nın şöhret-i kâzibe ve ucb ve gurûruna tahammül idemediğinden gayri ol dahi sulha rızâ virmemekle mâh-ı mezbûrun dokuzuncu Şenbih gün Kapucular Kethudâsı Kaymak Mustafa Bey yediyle mühr-i humâyûnların alup vezîr-i sânî dâmâd-ı şehriyârîleri olan İbrahim Paşa'yı Hasoda Köşkü'ne da'vet, mühr-i vezâreti tevcîh ü inâyet buyurup mu'tâd-ı kadîm üzre kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire ilbâs ve âlây ile otağına irsâl buyurdular. Varduğu gibi arzı mûcebince selefi Mehmed Paşa'yı Narde muhâfazasına ta'yîn idüp ve kendü dâmâdı olan Kapucular Kethudâsı Kaymak Mustafa Bey'e vezâret ile nişâncılığa serâserli kürk ve Safiye Sultân-zâde Mehmed Bey'e kapucular kethudâlığına kaftân giydirdi ve kendünün mutasarrıf olduğu vezîr-i sânî hâsların Rakka Beylerbeyisi Vezîr Genç Ali Paşa'ya virüp ve Rikâb-ı

---

[87] humâyûn +Ç: -YV
[88] şehrîyârî Ç: şehriyârîleri YV
[89] ü salâh ÇY: -V
[90] diye -ÇY

humâyûna kāimmakām eyleyüp bir gün mukaddem Edirne'ye irişmek üzere fermân gönderdi ve ânın kethüdâsı Hasan Ağa'ya iki tuğ ile Rakka eyâletin tevcîh eyledi.

Reften-i vezîriazam be-sefer-i humâyûn

Mâh-ı Receb'in yedinci Salı gün Vezîriazam serdâr-ı ekrem İbrahim Paşa Ordu-yı humâyûnla[92] Edirne'den hareket ve cânib-i a'dâya[93] teveccüh ü azîmet eyledi. Bundan akdem Nemçe tarafından İngilis balyosunun mükâleme-i sulha[94] tavassutunu kabûl itmeyüp Beç tarafından yeni gelen İngilis balyosu Ordu-yı humâyûnla ma'an revân oldu. Mâh-ı Şa'bân'ın[95] gurresi Çehâr-şenbih gün İstanköy'den Vezîr Çerkes Mehmed Paşa'nın fevti haberi geldi.

İhrâk-ı şoden İstanbul

Mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Pazar gicesi beşinci sâ'atde İstanbul'da hâric-i hisârda vâki' Tüfeng-hâne kurbünde bir Yahûdî hânede[96] âteş isâbet idüp iki tarafı yakarak Unkapanı câmi'in yakdıkdan sonra hisâr dîvârı üzerinden ve kapudân içerü girüp kol kol oldu evvelâ sağ koldan yakarak yürüyüp derûn-ı hisârda vâki' Arablar Câmi'i ve hammâmı yakarak Zeyrek'e[97] doğru gidüp sadr-ı sâbık Numan Paşa sultânının sarayını yakdıkdan sonra yukaru At Pazarı'nı yakup Sultân Mehmed Câmi'i'nin dîvârın sıyırdarak Sarâc-hâne yanmayup ardından geçüp, Hüseyin Paşa Türbesi önünden dik aşağı gidüp Horhor'dan ve Et meydanı kapusu önünden yürüyüp yukaru Molla Gürânî'den geçüp Altımermer'den öte Çınar Câmi'i'ne varup nihâyet buldu ve sol koldan dahi Unkapanı ve hâric-i hisâr halâs olup derûn-ı hisârı yakarak Ayazma Kapusun dahi tecâvüz idüp Kantarcılar'a karîb hisâr dîvârı kurbünde Hacı Ali Paşa oğlu hânı ve tarîk-i âmın üst tarafından Yeni Hân'a gelüp dayandı[98] ve ândan dik yukaru bayıra doğru yürüyüp Ağa Kapusu'nun dîvârın sıyırdarak Süleymaniye imâretinin ardından[99] geçüp Numan Paşa'nın kendü sarayın ve yanında Re'îsü'l-küttâb-ı sâbık Kızılbaş Bekir Efendi'nin hânesin ve Vefa Câmi'ini yakup ve ândan yürüyüp Kalenderiye Câmi'i kurbünden geçüp Şehzâde Câmi'in ve yeniçeriye mahsus bütün[100] eski odaları ve acemi oğlan odaları ve Çukurçeşme ve Müftî hammâmın ve ol havâlîleri ve sadr-ı sâbık Kara İbrahim Paşa sarayın yakup ve ândan Laleli Çeşme'den dik

---

[91] sekizinci Ç: yirminci YV
[92] humâyûn u nusret-makrûn ile ÇY: nusret-makrûn -V
[93] a'dâ-yi dîne ÇY: dîn -V
[94] sulh ü salâha ÇY: ü salâh -V
[95] Şa'bân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[96] hânesinden ÇY
[97] Zeyrek tarafına ÇY: taraf -V
[98] yandı ÇY
[99] üzerinden ÇY
[100] bütün ÇY: -V

aşağı Kızılmaslak'dan ve Cellad Çeşmesi'nden geçüp Lanka bostânları karşusun yakarak Soğukçeşme'den yukaru gidüp Davudpaşa Câmi'i'nin etrâfın yakup ândan çınar dibine varup nihâyet buldu. Bu dâ'ire içinde bulunan cevâmi' ve mesâcid ve medâris ve mekteb ve buyût ve dekâkînin nihâyeti yoğidi. Bu musîbet Edirne'de Rikâb-ı humâyûna[101] arz-ı i'lâm[102] olunmağın eski odaların her birinin ta'mîrine taraf-ı mîrîden biner guruş ihsân olup kusûru vakıflarından edâ ve bir gün mukaddem ta'mîr ve tekmil[103] olunmak üzre fermân buyruldu. Vezîriazam İbrahim Paşa dahi Sofya'da meks esnâsında Nemçe ve Venediklü ile yirmi dört seneye değin sulh ü salâh[104] olup Hınalıoğlu Çiftliği'nden sınur kesildikden sonra askere[105] izin virüp tâlib olan sipâh tâ'ifesine[106] diledikleri mahalden sülüsân tekā'üd-i sâ'irlerin an-hazâ'în idüp dağıtdı ve mâh-ı Ramazân-ı şerîfin on dördüncü Penç-şenbih gün cümle Ordu-yı humâyûnla Sofya sahrâsından kalkup Rikâb-ı humâyûn cânibine teveccüh ü azîmet eyledi. Kat'-ı menâzil iderek mâh-ı Şevval'in ikinci Dü-şenbih gün Edirne'ye gelüp Arz Odası'nda Sancak-ı şerîfi yed-i humâyûna teslîm idüp mu'tâd-ı kadîm[107] üzre kürk giydi. Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Şenbih gün tulû'-ı şemsden birinci sâ'atde husûf-ı küllî vâki' oldu. Vezîr-i sânî Rikâb-ı humâyûn Kāimmakāmı[108] Genç Ali Paşa'ya yine Rakka eyâleti tevcîh olup, Anadolu diyârında zuhûr iden kat'-ı tarîk üzerine ta'yîn ve yanına Serçeşme Yenidünya koşulup ale't-ta'cîl Gelibolu'dan karşu geçirildi ve Narde muhâfızı sadr-ı sâbık Ermeni Mehmed Paşa Niş muhâfazasına ta'yîn ve selefi Vezîr Sirozlu Ali Paşa'ya Anadolu eyâleti ve ânın selefi Vezîr Moralı Hacı Ali Paşa'ya Haleb eyâleti ve ânın selefi Kethudâ Osman Paşa'ya Karaman eyâleti tevcîh ü inâyet[109] olup Vezîr Genç Ali Paşa yanına ta'yîn olundular ve mukaddemâ Sivas'dan ma'zûl Seyyid Mehmed Paşa yine ol mansıb ile kayrılup Niğbolu sancağına mutasarrıf Vezîr Ermeni Osman Paşa'ya Bosna eyâleti tevcîh olup selefi sadr-ı sâbık Numan Paşa Kandiye muhâfazasına ta'yîn olundu.

[101] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[102] i'lâm ÇY: -V
[103] ve tekmîl ÇY: -V
[104] ü salâh ÇY: -V
[105] asker-i islâma ÇY: islâm -V
[106] tâ'ifesi ÇY
[107] kadîm ÇY: -V
[108] sânî Rikâb-ı humâyûn kāimmakāmı -ÇY
[109] ü inâyet ÇY: -V

Velâdet-i şehzâde

Mâh-ı Zi'l-ka'de'nin dokuzuncu Salı gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[110] hazretlerinin Bayezid nâm bir şehzâdesi vucûda geldi.[111] Hâssa Haseki Sivaslı Mehmed Ağa İstanbul bostancıbaşı nasb, selefi Mukallid Halil'e İznikmid sancağı virildi.

Azîmet-i pâdişâh be-âsitâne

Nemçe ve Venediklü ile sulhdan[112] sonra pâdişâh hazretlerinin Edirne'de meks ü ârâmının[113] lüzûmu olmayup حب الوطن من الايمان[114] mantûkunca İstanbul'a teveccühleri müvecceh görülmeğin mâh-ı mezbûrun on beşinci Dü-şenbih gün Edirne'den hareket, cânib-i İstanbul'a azîmet buyurup menzil-i evvel Hafsa, Salı gün menzil-i Baba-yı atik, Çehâr-şenbih gün menzil-i Bergos, Penç-şenbih gün menzil-i Karışdıran, Cuma gün menzil-i Çorlu, Şenbih gün menzil-i Silivri ol gün İstanbul'un ulemâ ve meşâyihi kasabaya yakın mahalde istikbâlen selâmladılar. Pazar gün menzil-i Büyükçekmece ol gün sâbıkā cebecibaşılıkdan ma'zûl Deli Yusuf Ağa çiftliğinde getürülüp Kayseriyye mansıbına kaftân giydirildi. Pazartesi gün menzil-i Küçükçekmece, Salı gün menzil-i Davudpaşa sahrâsında nihâde kılınan bâr-gâh-ı mu'allâlarına şeref-nüzûl buyurup[115] harem-i şerîf Davudpaşa sarayında beytûtet eylediler. Ol gün İstanbul Kāimmakāmı Vezîr Benli Mustafa Paşa Siyavuş Paşa Bağçesi kurbünde selâmlayup otağ-ı humâyûn kapusuna değin önce yürüyüp şehre gitdi. Menzil-i mezbûrda bir gün meks ü ikāmet[116] ve mâh-ı mezbûrun yirmi[117] beşinci Penç-şenbih gün âlây ile Edirne Kapusu'ndan şehr-i İstanbul'a girüp yemîn ü yesârda selâma duran yeniçeri ve sipâh ve silahdâr ve cebeci **(320 b)** ve topçu ve top arabacı ve tersâne halkı ve mîrî kalyon levendâtına izhâr-ı muhabbet iderek Saray-ı âmirelerine vusûl ve Bâbü's-sa'âdelerinde şeref-nüzûl buyurdular. Bundan on gün mukaddem Kapudân Vezîr Seyyid Süleyman Paşa mansûren ve muzafferen Donanma-yı humâyûnla İstanbul'a dâhil, kudûm-ı humâyûn-ı pâdişâhîye nâzır idi. İrtesi Cuma gün öğleden sonra vezîriazam vesâtatıyla Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya[118] yüz sürüp mu'tâd üzere vezîriazam ve şeyhulislâm ile ma'an kürkler giyüp baştardeye râkib ve top ve

[110] âlî-cenâb ÇY: -V
[111] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[112] sulh ü salâhdan ÇY: ü salâh -V
[113] ikāmetlerinin ÇY
[114] Hadis, "Vatan sevgisi imandandır."
[115] buyurulup ÇY
[116] ü ikāmet ÇY: -V
[117] on ÇY
[118] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V

tüfenk şenliklerin iderek tersâneye[119] vâsıl oldukdan sonra kalyonlar dahi ale't-tertîb azîm top, tüfeng[120] şenliği eylediler. Mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Şenbih gün İstanbul kāimmakāmlığından ma'zûl Vezîr Benli Mustafa Paşa Mora muhâfazasına serasker nasb ve selefi Vezîr Topal Osman Paşa İnebahtı muhâfazasına ta'yîn olup ve ânın selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya Musul eyâleti virildi ve Adanalı Abdurrahman Paşa'ya Akşehir sancağı tevcîh buyruldu ve İstanbul kazâsından munfasıl[121] Başmakcı-zâde Seyyid Abdullah Efendi nakībü'l-eşrâf nasb olundu. Mâh-ı Zi'l-hiccenin dördüncü Şenbih gün vezîriazam ağalarından Gâvuroğlu Ahmed Ağa küçük mîr-âhûr, selefi Divriğili Mehmed Ağa kapucular kethudâsı nasb olup[122] ve ânın selefi Safiye Sultân-zâde Mehmed Bey'e Rumili pâyesiyle tekā'üd hâssı inâyet-i[123] ihsân olundu. Onuncu Cuma gün Îd-i edhâ olup mu'tâd üzre pâdişâh hazretleri a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup andan âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup salât-ı îdi kılup geldi. On ikinci Pazar gün rûz-ı Kasım vâki' oldu ve sene bunda encâma irdi.

[119] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V
[120] tüfeng ÇY: -V
[121] ma'zûl ÇY
[122] olundu ÇY
[123] inâyet ÇY: -V

Bin yüz otuz bir senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharrem'inin[1] gurresi Penç-şenbih günü ki, Teşrîn-i sânînin on üçüdür, pâdişâh hazretlerinin Ayşe nâm bir sultânı vucûda geldi.[2] Sarây-ı âmirede hazîne iç oğlanlarından Kavaklı Mustafa nâm bir oğlan yine kendü yoldaşlarından Kayseriyyeli Mustafa nâm bir iç oğlanını bıçağla urup helâk itdikden gayri mukaddemâ vucûda getürdüğü iki kan dahi üzerine sâbit olup izâlesine virilen fetvâ-yı şerîf mûcebince bi-emr-i hümâyûn mâh-ı Safer'in[3] ikinci Pazar gün dîvândan sonra Akağalar Kapusu önünde boynu uruldu ve irtesi Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[4] hazretlerinin Ümmü Seleme nâm bir kızı fevt olup cenâzesin vüzerâ vü ulemâ Demirkapu'dan Vâlide Câmi'i Türbesi sâhasında bağçeye defn eylediler. Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Pazar gün Sunullah Efendi azlinden Mekke-i mükerremeden munfasıl imâm-ı sultânî sâbık Üsküdarî Salih Efendi İstanbul kadısı nasb olundu ve on ikinci Penç-Şenbih gün Sultân Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh hazretleri du'âda hâzır bulundular ve[5] ol gün Müjdeci Hacı Yusuf gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlün[6] haber[7] virüp yamağıyla kaftân giydiler. İrtesi Cuma gün Yeniçeri Ağası Muhsin-zâde Vezîr Abdullah Paşa'ya Rumili eyâleti virilüp bütün eyâleti askeriyle varup Niş Kal'ası ta'mîrine me'mûr kılındı. Yerine Kul kethudâsı Fındık-zâde Ahmed Ağa yeniçeri ve ânın yerine Zağarcı Hacı Mustafa Ağa kul kethudâsı ve ânın yerine Saksoncu Şahin Mehmed Ağa zağarcı ve ânın yerine Muhzır İbrahim Ağa saksoncu[8] nasb olundu ve Rumili'nden ma'zûl Vezîr Arnavud Abdi Paşa Hotin muhâfazasına selefi Vezîr Mirza Mehmed Paşa Bender muhâfazasına ta'yîn olup ve ânın selefi İnegöllü Derviş Mehmed Paşa'ya Bursa sancağı virilüp mansıbına gitmek buyruldu ve Akşehir sancağına mutasarrıf Adanalı Abdurrahman Paşa ile Çorum sancağına mutasarrıf Arnavud Süleyman Paşa'nın zulmünden şâkîleri gelmeğin[9] sâdır olan fermân-ı hümâyûnla başların kesilüp Bâb-ı hümâyûna bırakıldı ve Şebinkarahisar sancağına mutasarrıf İstanbul Bostancıbaşı Sivaslı Seyyid Mehmed Ağa oğlu Seyyid Ahmed Paşa'ya Çorum sancağı ve Azak muhâfazasından gelen Arnavud İbrahim Paşa'ya Kudüs-i şerîf sancağı ve Maraşlı Veli Paşa'ya Erzurum-Kars eyâleti tevcîh olup ve Özi muhâfızı Tatar

---

[1] Muharremü'l-harâmının ÇY: harâm -V
[2] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[3] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[4] âlî-cenâb ÇY: -V
[5] ve -ÇY
[6] vusûl ÇY
[7] haberin ÇY
[8] saksoncu -ÇY
[9] gelüp ÇY

Eyüp Paşa'da müteşekkî olunmağın azl ve yerine Dramalı Ahmed Paşa nasb olundu ve Kandiye'den ma'zûl Vezîr Kara Mehmed Paşa Sakız muhâfazasına ve selefi Bodur Mustafa Paşa Selânik muhâfazasına ta'yîn buyruldu. Mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Dü-şenbih gün Kandiye muhâfızı sadr-ı sâbık Numan Paşa'nın fevti haberi gelmeğin âlem mahzûn oldu. Yerine Niş'den çıkup Van eyâleti virilen sadr-ı sâbık Ermeni Mehmed Paşa ta'yîn olundu ve eyâlet-i Van Haleb Vâlîsi Vezîr Moralı Hacı Ali Paşa'ya ve eyâlet-i Haleb bu yıl Şam mansıbıyla emîru'l-hac olan Vezîr Boşnak Receb Paşa'ya ve eyâlet-i Şam emîru'l-haclık ile Sayda-Berut vâlîsi olan Vezîr Çerkes Küçük Osman Paşa'ya ve Sayda-Berut sancağı Adana Vâlîsi Kara Mustafa Paşa'ya tevcîh-i inâyet[10] olundu ve eyâlet-i Adana Karaman Vâlîsi Şehsuvar oğlu Mehmed Paşa mansıbına ilhâk buyrulup senede altmış[11] yük akçe mîrîye virmek üzere zâmin oldu ve İsveç kralı Danimarka kal'alarından Frardik Kal'asını muhâsara, bi'z-zât kendü bir tabyasına yürüyüşde kurşun ile urulup helâk ve evlâdı olmamağla Kriştine nâm kız karındaşı yerine kral olduğu haberi geldi ve Eflak Voyvodası İskerlet oğlu Yanaki'nin dahi fevti haberi gelmeğin yerine henüz esîrlikden gelen selefi büyük karındaşı Nikolay Beğ nasb olup kaftân giydi.

Binâ-yı kitâb-hâne Der-saray-ı pâdişâh Hazretleri

Pâdişâh hazretleri[12] iç halkının ilme rağbetleri daha ziyâde olmak ve İçhazîne'de ve Hasoda Hazînesi'nde ve Harem-i şerîfde bulunan kütüb-i nefîse ânda[13] mahfûz durmak fikriyle Saray-ı hümâyûnları içinde kâr-gîr bir musanna' kütübhâne binâ buyrulması murâd-ı hümâyûnları olmağın Arz Odası'nın ardında vâki' Sultân Selim Hân-ı sânî binâ eylediği Havz Bağçesi dimekle ma'rûf sagîr bağçe içindeki sâfî mermerden yapılmış havz ve üstü tekne kubbe ve etrâfı on iki aded kebîr sammâkî direkli köşk hedm ve yerine kitâb-hâne tarh ve binâ olunmak üzre münâsib görmeğin, hedmine mübâşeret olunup birkaç günde taşı toprağı ayırtlandıkdan sonra pâdişâh hazretleri bir mübârek günde ya'nî ki, dedeleri[14] Sultân Ahmed Hân-ı kadîm hazretleri At Meydânı'nda binâ buyurdukları câmi'-i şerîf temelinin hafrına ibtidâ kendüler urdukları altun kazma hâlâ Hasoda hazînesinde mahfûz idi. Getürdüp Havz Bağçesi'nin içinde vaz'-ı esâs-ı kitâb-hâne[15] kılınacak mahalle varup kiler ve seferli odalarının hâcelerine du'â itdirdikden sonra teberrüken ol kazma ile ibtidâ kendüler ve sonra büyük şehzâdeleri Süleyman Hân, daha

[10] inâyet ÇY: -V
[11] altmış Ç: -YV
[12] pâdişâh hazretleri -ÇY
[13] nefîseden de ÇY
[14] dedeleri -ÇY
[15] kitâb-hâne -ÇY

sonra arz ağaları hafr ve ândan mi'mârân ve neccârân mübâşeretiyle temeli kazılup hâzırlandı ve mâh-ı mezbûrun on birinci Penç-şenbih gün da'vet-i hümâyûnla vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve defterdârân ve mi'mârân üzerine varup du'âdan sonra vaz'-ı esâs kılındı ve ikdâm-ı tâm buyrulmağın altı ayda itmâma irdi ve seferli iç oğlanlarının odası za'îf ve mukîm olmağın bi-emr-i hümâyûn temelinden hedm ve müceddeden bir âlî oda binâ ve mezkûr[16] sammâkî direklerin lüzûmuna göre dokuz adedi sakafı altına kemerler atılup tertîb kılındı. Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin ikinci Penç-şenbih günü ki, Nev-rûz-ı sultânın dahi ikinci günü idi, silahdâr-ı şehriyârî sâbık Dâye-zâde Gürcü İbrahim Ağa ahid-nâme-i hümâyûn ve hedâyâ-yı lâyıka ile Nemçe çâsârına gönderildi ve mâh-ı mezbûrun altıncı Dü-şenbih gün Vezîriazam hazretleri hazînedârlığı hidmetiyle dâmâdı olan Mehmed Ağa'yı kendüye kethudâ ve selefi Sarrâf Mehmed Ağa'yı Rikâb-ı hümâyûna kapucular kethudâsı nasb eyledi ve Hekimbaşı Ömer Efendi mansıbına Anadolu kazaskerliği zamîme ve selefi Veliyyüddin Efendi kadılıkları dörder beşer kat fürûht itmek töhmetiyle Midillü'ye nefy olundu ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin üçüncü Şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[17] hazretlerin vezîriazam Kağıthâne'ye da'vet ve ziyâfet eyleyüp atlu ve yaya ciridler ve pehlivânlar ve at koşuları seyr itdirdi.

Vak'a-i Niş

Niş muhâfazasında olan kapukullarının yedi kıst mevâcibleri virilmeyüp avk u te'hîr olunduğundan birkaç kerre zâbitlerine varup arz ve tazallum eyleyüp "işte görüyorsuz serhadde alış-veriş yok, ancak bir ulûfeye muhtâcız ânı dahi göndermiyorlar. Hem serhad beğlik dirler hem ulûfemizi virmeyüp karnımızı doyurmazlar, bu nasıl merhametsizlikdir lutf eyleyüp ahvâlimizi Âsitâne'de[18] yeniçeri ağasına bildirin bize[19] merhamet eylesünler ve illâ kal'ayı bırakup şer'le da'vâmızı görmeğe İstanbul'a gideriz" didiklerin mahzar-birle yeniçeri ağasına, ol dahi vezîriazama ve[20] ol dahi Rikâb-ı hümâyûna bildiricek, birkaç güne değin tedârük idüp gönderilür sözün virdiler. Anlar dahi birer zamân sabr eylediler hilâfın zuhûr idicek[21] bir gice ale'l-gafle kışlalarından boşanup Niş ta'mîrine me'mûr Rumili Beylerbeyisi Muhsin-zâde Abdullah Paşa henûz daha gelmemiş ve Van eyâleti virilen sadr-ı sâbık Ermeni Mehmed Paşa dahi Niş muhâfazasından çıkup mansıbına gitmemişdi, **(321 a)** hânesin basup tutdular ve kendü

[16] oğlanlarının... mezkûr -ÇY
[17] âlî-cenâb ÇY: -V
[18] Âsitâne-i aliyyede ÇY: âliyye -V
[19] bizlere ÇY
[20] ve -ÇY
[21] birkaç... idicek -ÇY

zâbitleri ve kal'a defterdârı ile ma'an bende çeküp, bir han içinde habs eylediler. "Ya ulûfelerimizi virirsiz ya cümlenizi katl ve kal'ayı boşaldup azîmetimizden dönmeziz" dimeleri ile araya muslihûn girüp Mehmed Paşa tarafından on altı güne değin ulûfelerin Âsitâne'den getürtmek üzre ahd ü şart itmekle ânlar dahi amân virdiler. Mehmed Paşa dahi vâki'-i hâli yazup hâlâ mahbûs ve mukayyed[22] olduğun ve eğer şartımızdan bir gün tecâvüz ider ise katl ü helâk olacağın Der-i devlete[23] arz ve feryâd u figân eyledi. Ademi üç günde gelüp arzı vezîriazama virdi. Ol dahi Rikâb-ı hümâyûna telhîs idüp ba'de'l-istişâre ale't-ta'cîl iki kıst peşîn ve iki kıst dahi ol havâlîlerin harâc-ı mâlından havâle idüp dört kıst olmak üzre gönderdiler. Lâkin iki kıst peşîn gönderilen ulûfenin bir kıstını Yeniçeri Ağası Fındık-zâde Ahmed Ağa alıkoyup ekl ü bel' eyledi. Bu aralıkda Rumili Beylerbeyisi Vezîr Abdullah Paşa dahi mükemmel kapusu ve bütün eyâleti askeri ile Niş altına gelüp kondu. Ahvâle vâkıf oldu ve mahbûs Mehmed Paşa ile ocak ağaların ıtlâkı içün eşkıyâ haber gönderdi ve illâ cümlesi katl-i âm olacakların bildirdi. Lâkin ısgā itmeyüp[24] inâd u muhâlefet itmeleri ile pes-i perdeden yerli kuluna âdem gönderüp gice ile âlem ağyârdan hâlî iken kal'anın topların ve tabyaların zabt ve kal'a kapuların açdırdılar ve[25] Abdullah Paşa dahi Rumili'nin sağ ve sol kol âlây beylerin askerleri ile yürütdü. "Eğer size birisi el kaldırırsa pâdişâh-ı âlî[26] hazretleri bunları kulluk defterinden hakk itmişdir cümlesin kırasız" deyü tenbîh eyledi. Eşkıyâ dahi ahvâle vâkıf olıcak cân başlarına sıçrayup nasıl ceng ve nasıl inâd u muhâlefet her biri delikden deliğe girüp el-amân el-amân feryâdı gûş-ı paşaya iricek, amân virüp mahbûsları ıtlâk ve hemân ol sâ'at Mehmed Paşa tevâbi'în alup âlây ile kal'adan çıkup mansıbına gitdi. Bu mahalde Âsitâne'den dört kıst ulûfe dahi geldi, defterler açılup mektûblar okundı. Üç kıst ulûfe zâhir olıcak Abdullah Paşa, "bu nasıl işdir gönderilen ulûfe dört gelen üç" diyüp ta'accüb eyledüğünden gayri, kul tâ'ifesi kabûl itmeyüp bu husûs içün "bu yolda kırılırsak kırılalım[27] yedi kıst ulûfemiz tamâm gelmeyince almazız" cevâbı ile müdde'âlarında musırr olıcak Abdullah Paşa dahi vâki'-i hâli arz idüp bi-eyyi vechin-kân müsâ'adeye muhtâc, gayri çâre yokdur, fikr-i fâsidleri[28] fenâ olduğın i'lâm ve sâ'ir serhadlere dahi sirâyet ideceğinde iştibâh olunmayacağın beyân ve Vidin Kal'ası dahi yakîn[29] olmağla âdemleri varup gelmeden hâli değil. Anda olan kapu

[22] kayd ÇY
[23] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[24] ısgā itmeyüp ÇY: -V
[25] ve -ÇY
[26] âlî ÇY: -V
[27] kırılıruz ÇY: kırılırsak kırılalım V
[28] aklen +Ç: ile +Y: -V
[29] yakîn Ç: arâyâtî YV

kulların dahi izlâl idüp yek-dil ve yek-cihet olduklarını bildirmeğin, vezîriazam cânibinden Rikâb-ı hümâyûna arz olundukdan sonra, bi'z-zarûrî cümle serhadlerin yedişer kıst ulûfeleri bi't-tamâm hesâb olunup her birine kendülere münâsib semtlerinde havâle irsâl ve teskîn ve îkâz-ı fitne kılındı ve Yeniçeri Ağası Fındık-zâde Ahmed Ağa'nın def'-i fitne tedârüki üzerine lâzım iken ihmâl ü tekâsül ve bir kıst ulûfeyi gasb ve ihânet töhmetiyle mâh-ı Receb'in gurresi Şenbih gün azl ve erken vezîriazam kapusuna da'vet ve geldüği sâ'at bir kayığa konup Tekfurdağı'na ve birkaç günden sonra Sakız'a[30] nefy olundu ve Tekfurdağı'nda menfâ ağa-yı yeniçeriyân-ı sâbık Ermeni Mehmed Ağa'ya mukaddem haber gönderilüp bu gice evine gelmiş ve erkence vezîriazam huzûruna götürülmüşdü. Ol sâ'at ikinci def'a yeniçeri ağalığına kaftân giydirilüp kapuya gönderildi ve yine ol gün Başdefterdâr Sarı Mustafa Efendi dahi serhadlerin ulûfesi tedârükünde ihmâl ve ihâneti sebebiyle azl olunup yerine Başmuhâsebe Kîsedârı Türk İbrahim Efendi başdefterdâr nasb olup kaftân giydi ve Niş ve Vidin muhâfazasında olan kapukulu zâbitleri tebdîl olup ekseri mahrece[31] sürüldü ve Mora kastelinden ma'zûl Kürt Hasan Paşa Sakız muhâfazasına ve selefi Vezîr Kara Mehmed Paşa Vidin muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Abaza Koca Mustafa Paşa Trabzon muhâfazasına ta'yîn olup Eğriboz muhâfızı sadr-ı şehîd Fazıl Mustafa Paşa'nın küçük oğlu Vezîr Deli Esad Paşa'yla Hanya muhâfızı Minder Masdısı Vezîr İbrahim Paşa'nın mansıbları mübâdele olundu.

Zelzele-i azîme

Mâh-ı mezbûrun altıncı Penç-şenbih günü ki, Mayıs'ın dahi on dördüncü günü idi, öyle ezânında sâ'at beşe çeyrek kalarak bir zelzele-i azîme vâki' oldu ki, zehreler çâk oldu. Şehr-i İstanbul'da rahne-dâr olmadık hâne ve yıkılmadık ocak kalmadı. Yağlıkçılar Çarşusu'nda bir kemer yıkılup altında on mikdârı âdem kaldı. Câ-be-câ hisâr dîvârı ve burçlar hedm olup Sultân Mehmed ve Sultân Bayezid Câmi'i'nin ve Edirne Kapusu dâhilinde Mihrimah Sultân Câmi'inin kubbeleri çatladı ve nice minârât yıkıldı ve Galata zindânına mülâsık hisâr dîvârı yıkılup altında kebâbcı dükkânında dört nefer âdem kalup üçü helâk olup biri sağ çıkdı. Şehr-i İznikmid'in beşde dört bölüğü yıkıldı, altında kalan ricâl ve nisvân ve sıbyândan dört bin kadar âdem helâk olduğun tahkîka irdi ve altı aded câmi'-i şerîf yıkılup içinde bulunanlardan altı yüz kadar[32] âdem helâk oldu ve kâfirî binâ şehre gelen su kemerlerinin beşi yıkıldı ve hattâ yirmi beş zirâ' bir şayka yapıldığı yerden tîzgâhdan kaldırup on adım kadar mahalle atduğın gören kimesnelerden işitdim buna

[30] Sakız cezîresine ÇY: cezîresi -V
[31] hâce ÇY

münâsebet fakîrin bağçe kapusu dâhilinde hisâr dîvârı üzre olan hânemizin bir camını kopardup yirmi adım mahalle atduğun bize vâki' oldu ve Yalova kasabasının nısfı yıkıldı ve Karamürsel kasabası bütün yıkıldı ve Kazıklı kasabası yire geçdi ve Sapanca kasabası ve Düzce kasabası yıkılup ekserî halkı helâk oldu ve ekserî harâblık mezkûr vilâyetlere isâbet eyledi بامر الله تعالى sâ'ir Rumili ve Anadolu câniblerine aslâ bir mahalle zarar u ziyân olmadı. Mâh-ı mezbûrun sekizinci Şenbih günü surre çıkdı ve on yedinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî[33] hazretleri Tersâne Bağçesi'ne geçdi ve yirmi yedinci Penç-şenbih gün şeyhulislâm efendi ile vüzerâyı mahall-i mezbûrede Hırka-i şerîf Odası'na da'vet ve büyük şehzâde Süleyman Hân hâzır olduğu hâlde hatm idüp, ba'de'd-du'â ol meclis-i hâssu'l-hâsda hâceleri olan İmâm-ı sultânî Arab-zâde Abdurrahman Efendi'ye varınca cümleye semmûr erkân kürkler ile ikrâm ve ri'âyet kılındılar.

Ameden-i elçi-i Moskov

Bundan bir ay[34] akdem Moskov elçisi gelüp Cellad Çeşmesi kurbünde Kör Şaban Ağa hânesine indirilüp mu'tâd üzre me'kûlât ve meşrûbâtı mîrîden[35] ta'yîn buyrulmuşidi. Mâh-ı Şa'bân'ın ikinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup kânûn-ı kadîm[36] üzre hil'atlenüp vüzerâ akîbince hâne-i arzda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp nâmesin sundu ve pîşkeşin arz ve çârı tarafından söyleyicek sözün dahi tercümân lisânıyla söyleyüp konağına gitdi.

İhdâs-ı fener der-Kız Kulesi

Kâfir zamânından berü karanlık gicelerde Akdeniz'den gelen sefâyin be-her-hâl Kız Kulesi önünden geçmede azîm havf u haşyet çekdüğü ma'lûm-ı hâs ve âm olmağın pâdişâh-ı âlî-cenâb[37] hazretleri bir âsâr-ı celîle buyurdular. Ya'ni ki, Kız Kulesi'nin bir küşesinde gicelerde fürûzân olmak üzre bir fener vaz' idüp Tersâne-i âmireden yevmî dört vukiyye revgan-ı zeyt ta'yîn buyurduklarından mâ'adâ, hadâyık-ı hâssalarından Dolmabağçe'nin etrâfına dîvâr çekdirüp asl yol deryâ kenârında iken murûr-ı eyyâm ile talâtum-ı emvâc-ı deryâ fesh[38] âyende ve revende bağçe içinden yol itmekle böyle bir nâzenîn hadâyık-ı sultânî harâb olmuşidi. Deryâ tarafının dîvârı sakız bağçelerinin dîvârı şeklinde bedenli ve ara yerleri parmaklıklı ve kara cânibi yek-pâre dîvâr olup ve Arab

---

[32] mikdârı ÇY
[33] âlî ÇY: -V
[34] bir ay -ÇY
[35] mîrîden ÇY: -V
[36] kadîm ÇY: -V
[37] âlî-cenâb ÇY: -V
[38] fesh -ÇY

İskelesi dahi kapanup yerine taşra hâssa odalar ve yanına hâssa kayıkhâne ta'mîr ve şâh-râh-ı ibâdullâh Arab Câmi'i önünde ve mahalle içinde ve Dolmabağçe ardından ve Kara Abalı Bağçesi'nin içinden geçilüp Kara Abalı Mescidi önüne doğru yol olmak üzere izn-i sultânî erzânî buyruldu. Mâh-ı mezbûrun on beşinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı âlî-cenâb[39] hazretleri Tersâne Bağçesi'nden Beşiktaş Sarayı'na nakl eyledi. On yedinci Çehâr-şenbih gice[40] beşinci sâ'atde Gedikpaşa'da vâki' Sabuncu odalarından ateş zuhûr idüp etrâf-ı çârşûyu ve Gedikpaşa Hamâmın yakup[41] ândan dik aşağı gidüp Bâlî Paşa ve İbrahim Paşa câmi'lerin ve Kadırga Limanı'ndaki Payzen Hanı'nı ve yanındaki kolluğu ve Rum kilisesin yakup andan sağ tarafı ulu yol ve sol cânibi dâhil-i hisârdan alup Ermeni kilisesin ve Ermeni mahallesin yakup vüzerâ vü ocaklu[42] her ne kadar söyündürmeye sa'y eylediler ise mümkin olmayup ol gice ve irtesi ahşama değin ve ahşam Penç-şenbih gicesi sabâha değin yanup, Defterdâr-ı sâbık Sarı Deli Mustafa Efendi hânesi kurbünde teskîn[43] buldu[44] ve mâh-ı Ramazân'ın on beşinci Salı gün Beşiktaş Hasodası'nda Hırka-i şerîf açılup vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih du'âda hâzır bulundular.

Ameden-i elçi-i Nemçe

Mâh-ı mezbûrun on dördüncü Dü-şenbih gün ahid-nâme ile Nemçe elçisi gelüp Davudpaşa kurbünde vâki' Hazinedâr Çiftliği civârında sahrâda çadırları ile konup andan **(321 b)** çiftlik-i mezbûra nakl eyledi. Galata Beyoğlu'nda Nemçe elçilerine mahsûs hâne taraf-ı mîrîden meremmet[45] olup cedîd ağır döşemeler ile döşenüp tevâbi'âtı içün dahi etrâfındaki hâneler tutulup hâzırlanmış idi. Lâkin azîm tâ'ûn vakti olmağla gitmeyüp mahall-i mezbûrda kaldı. Me'kûlât ve meşrûbâtı taraf-ı mîrîden[46] kânûndan ziyâde görüldü ve mâh-ı mezbûrun on altıncı Çehâr-şenbih gün âyin-i bâtılı üzre âlâyın[47] düzüp[48] çavuşbaşı ve sipâh silahdâr ağaları birer[49] mikdâr ocakları halkı ile Topkapusu hâricinde vâki' Yığma Tepe kurbünde karşulayup önüne düşdüler. Tranpetesin çalup âyin-i bâtılın icrâ iderek Edirnekapusu'ndan İstanbul'a[50] girüp Balat'a indi ve Fener Kapusu'ndan taşra çıkup hâric-i hisâr ile Ayvansaray'a ve ândan yukaru gidüp yine Davudpaşa kurbünden

---

[39] âlî-cenâb ÇY: -V
[40] gicesi ÇY
[41] ihrâk idüp ÇY
[42] ocak halkı ÇY
[43] ve müntafî +ÇY: -V
[44] oldu ÇY
[45] meremmât ÇY
[46] taraf-ı mîrîden ÇY: -V
[47] âlâyların ÇY
[48] durup Ç: düzüp YV
[49] bir ÇY

geçüp konağına indi ve mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve kendüye mahsûs tabh olunan ta'âm ile ziyâfet olunup sene-i mâziyyenin Reşen ve Lezez mevâcibi tevzî'inden sonra kendüye muvahhidî[51] serâserli kürk ve cümle tevâbi'ine mertebelerince hil'atler giydirilüp mu'tâd üzre vüzerâ akabince nefer-i bey-zâdeleriyle[52] Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp ahid-nâmesin sundu ve lisânenen[53] çâsârının sözün dahi tercümân[54] vesâtatıyla söyleyüp ve pîşkeşin teslîm idüp menziline gitdi.[55]

Sûret-i ahid-nâme-i çâsâr-ı[56] Nemçe[57]

(322 a) Mâh-ı Şevvâl'in gurresi Çehâr-şenbih güni ki, Ağustos'un altısıdır. Mu'tâd üzre pâdişâh-ı gâzî hazretleri a'yân-ı devlet ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup ândan âlây-birle Sultan Ahmed Câmi'ine varup salât-ı îdi kılup geldiler.[58] Hattâ Nemçe elçisi giceden getürülüp At Meydânı'na çıkacak yol başında vâki' Veli Baba oğlu Ahmed Ağa hânesinden âlây-ı pâdişâhîyi seyr-i temâşâ[59] itdirdiler[60] ve üçüncü Cuma gün Sekbânbaşı Yekçeşm Koca İskender Ağa yüz on yaşında fevt olup[61] yerine Kul Kethudâsı Çerkes Mustafa Ağa sekbânbaşı ve ânın yerine zağarcılıkdan ma'zûl Arnavud Hasan Ağa kul kethudâsı nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun onuncu Cuma gün Sipâhîler Ağası Kadı Halil Ağa ve Silahdâr Ağası Boşnak Mehmed Ağa azllerinden sâbıkâ Şam-ı Trablus eyâletinden ma'zûl ve paşalık defterinden hakk olunan Çalık Ahmed Ağa'ya sipâhîler ağalığı ve cebecibaşılıkdan ma'zûl Niğdeli Ali Ağa'ya silahdâr ağalığı tevcîh ve Habeş eyâleti Cidde sancağından ifrâz ve senede mîrîye beş bin guruş virmek şartıyla vezîriazam ağavâtından Erkenetli İbrahim Ağa'ya te'bîden inâyet-i ihsân[62] buyruldu ve mâh-ı mezbûrun yirminci Dü-şenbih gün Vezîriazam hazretleri Nemçe elçisi hadâyık-ı hâssadan Vidoz Bağçesi'ne da'vet ve ziyâfet idüp eğerlenmiş at ihsân eyledi ve mâh-ı Zi'l-ka'denin ikinci Şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri Beşiktaş sarayından Eyyûb'de vâki' Vâlide Yalısı'na göçüp iç oğlan Tersâne sarayına nakl eylediler. Ol gün Rumili Kadıaskeri Dâmâd-zâde Ahmed Efendi azlinden yerine Rumili sadrından munfasıl Uşşâkî-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi

---

[50] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[51] muvahhidî -ÇY
[52] nefer-i bey-zâdeleriyle -ÇY
[53] ve lisânen -ÇY
[54] tercümân -Ç
[55] revân oldu ÇY
[56] çar Ç: çasar YV
[57] Ahid-nâme daha sonra yazılmak üzere sahife boş bırakılmış.
[58] giru avdet eylediler ÇY
[59] temâşâ ÇY: -V
[60] itdiler ÇY
[61] vefât idüp ÇY
[62] ihsân ÇY: -V

nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun dördüncü Dü-şenbih gün sadrazam hazretleri yine Nemçe elçisin Anadoluhisarı kurbünde vâki‘ Sadr-ı sâbık Ammî-zâde Hüseyin Paşa Yalısı'na da‘vet ve ziyâfet eyledi. Şöyle ki, evvelâ Vezîriazam hazretleri kendüler mukaddem Beşiktaş Mevlevî-hânesine muttasıl yalısına teşrîf buyurmuşlar idi. Ve[63] ol mahalde elçiye bir çekdiri hazırlamış idi, elçi dahi Davudpaşa kurbünde sâkin olduğu Hazînedâr Çiftliği'nden binüp Ayvansaray İskelesi'ne gelüp indi ve kendü içün mahsûs hazırlanan yedi çifte kayığa bindi ve tevâbi‘i dahi hazırlanmış üçer çifte elli kadar kayığa ikişer üçer bindiler ve doğrı varup vezîriazam yalısına çıkdı ve kendüler ile görüşdü. Bir mikdâr sohbet ve kahve ve şerbet ve buhûrdan sonra Vezîriazam hazretleri kendü sandalına ve elçi dahi çekdiriye binüp bayraklar ve sancaklar küşâde ve tabl-hâne çalınarak yaluya varup yanaşdı ve azîm ziyâfet olup ne denlü oyuncu varsa mehâretlerin izhâr eylediler ve gülgûlî çukaya kaplu bir mervânî[64] semmûr kürk giydirüp yine ke'l-evvel Ayvansaray'da çıkup menziline gitdi ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Dü-şenbih gün vükelâ-yı devlet Tophâne'de top dökmeğe ve andan Tersâne'ye varup altmış bir buçuk zirâ‘ kurulan üç anbarlı kalyon du‘âsında hâzır bulundular ve mâh-ı mezbûrun yirmi altıncı Salı gün Venedik cumhûru tarafından gelen elçi Dîvân-ı hümâyûna da‘vet ve ziyâfet olup cümle tevâbi‘i ile hıl‘atlendi ve ancak kendi sekiz nefer âdemisiyle vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i[65] masîre yüz sürüp ahid-nâmesin sunup pîşkeşin arz eyledi ve[66] mâh-ı Zi'l-hiccenin yedinci Dü-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri Eyyûb-i Ensârî[67] Yalısı'ndan Yenisaray'a külliyyet ile nakl ü hareket buyurdular ve onuncı Salı gün a‘yân-ı devlet ile Bâbü's-sa‘âdede bayramlaşup andan âlây ile Sultan Ahmed Câmi‘i'nde varup bayrâm namâzın kılup[68] geldi[69] ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Dü-şenbih gün rûz-ı Kasım vâki‘ oldu ve sene bunda encâma irdi.

---

[63] ve ÇY: -V
[64] bir mervânî -ÇY
[65] a‘lâ-yi sa‘âdet ÇY: -V
[66] ve ÇY: -V
[67] Ensârî ÇY: -V
[68] edâ ÇY
[69] ba‘dehû avdet buyurdular ÇY

Bin yüz otuz iki senesi vekāyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharremi'nin[1] dördüncü Cuma güni ki, Teşrîn-i sânînin altısıdır. Sipâhîler Ağası Çalık Ahmed Ağa fevtinden yerine Dergâh-ı âlî kapucıbaşılarından Mehmed Bey nasb oldu ve yedinci Dü-şenbih gicesi pâdişâh-ı gāzî[2] hazretlerinin Hadice nâm bir sultânları vücûda geldi.[3]

Zuhûr-ı sikke-i cedîde

Pâdişâh-ı gāzî hazretleri sikke-i humâyûnlarına kemâl-i tekayyüd ve ihtimâm-ı tâm[4] buyurmağın otuz seneden berü Âsitâne-i sa'âdetlerinde kat' ve râyic olan zolta seksen akçeye ve sülüs kırk akçeye olarak kâfir sikkesi ya'ni ki, kâfir zoltası doksan akçeye ve sülüsü kırk akçeye geçmek niye iktizâ ider deyü vezîriazamı[5] da'vet ve bu bâbda meşveret idüp "bizim zoltamız ile kâfir zoltası yoklansun ve çâşitleri bakılsun" buyurmağın, defterdâr efendi ile Mahmud Paşa nâ'ibi Darb-hâneye varup Devlet-i aliyye zoltasıyla kâfir zoltası rîhte olup çâşitleri tutuldu. Devlet-i aliyye zoltasında seksen beş ve doksan akçelik gümüş bulundu ve kâfir zoltasında yetmiş ve yetmiş beş akçelik sîm nümâyân olduğu huccet olup Rikâb-ı humâyûna[6] arz u i'lâm[7] olundukda Devlet-i aliyye zoltası doksan akçeye ve sülüsü kırk beş akçeye ve kâfir zoltası seksen sekize ve sülüsü kırk dört akçeye râyic olmak üzre hatt-ı şerîf sâdır olmağın İstanbul'da dellâl nidâ itdirildi ve minvâl-i meşrûh üzre memâlik-i islâmiyyeye dahi fermânlar gönderildi ve bi-emr-i humâyûn yirmi dört karat hâlisu'l-ayar olup üç guruş ve bir rub'a râyic olmak üzre ufak kıt'a zincirli fındık altun kat' ve her sınıfı altmış ayârında berâber olmak üzre tuğrâlı guruş yüz yirmiye ve yarımlık altmışa ve rub' otuza ve pâre üçe ve ufak akçe birere râyic olmak üzre sikke-i cedîde kesilüp mâh-ı mezbûrun sekizinci Salı gün sene-i mâziyyenin çıkan Masar ulûfesine birer mikdâr vaz' ve tevzî' olunup vüzerâ arzına girdi ve mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Salı gün pâdişâh-ı gāzî hazretlerinin Reyhâne nâm bir sultânları fevt olup a'yân-ı devlet Dârü's-sa'âdeden alup ve namâzın meydân-ı sarayda kılup Vâlide Sultân Türbesi hâricinde bağçelikde götürüp defn eylediler.

---

[1] Muharremü'l-harâmının ÇY: harâm -V
[2] gāzî ÇY: -V
[3] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[4] tâm ÇY: -V
[5] vezîriazam kullarını ÇY: kulları -V
[6] humâyûn-ı husrevâneye ÇY: husrevâne -V
[7] u i'lâm ÇY: -V

Velâdet-i vefât-ı şehzâde Sultân Abdullah

Ve mâh-ı Saferü'l-hayrın beşinci Pazar gün pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin Abdullah nâm[8] bir şehzâdesi[9] vucûda gelüp[10] ancak İstanbul'da üç gün üç gice şehr donanması fermân olup mübâşeret üzre iken irtesi Dü-şenbih gün fevt olup cenâzesin a'yân-ı devlet Dârü's-sa'âdeden alup namâzın saray meydânında kılup Vâlide Câmi'i Türbesi'nde defn eylediler ve mâh-ı mezbûrun onuncu Cuma gicesi Emetullah nâm bir sultânları dahi vücûda geldi ve mâh-ı Rebî'u'l-evvelin gurresi Penç-şenbih gün İmâm Salih Efendi azlinden İstanbul kazâsı Mekke'den munfasıl Dürrî Mehmed Efendi'ye tevcîh ü inâyet[11] olundu.

İhrâk-ı şoden-i kâr-hâne-i top

Ve mâh-ı mezbûrun beşinci Dü-şenbih gün Tophâne'de vâki' Sultân Bayezid Hân binâsı olan ahşâbdan tahta sakaflı Tophâne'de iki aded top kâr-hanesinden birinin top dökmek üzere hâzır olan fırununa ateş virilüp pîş ü pes ve yemîn ü yesâr ve zirve-i a'lâsı muhâfaza olunur iken بامراللّه تعالى ahşâm dokuzuncu sâ'atde şerâreden sakafı tutuşup def'i mümkin olmamağla bir sâ'at mikdârı zamânda bi'l-külliye yanup beş yüz kîselik mâl-ı mîrî muzmahil oldu. Der-'akab beş yüz kıyye kâr-gîr yapılup itmâma irdi ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Dü-şenbih gün Sultan Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf okunup pâdişâh-ı gâzî hazretleri ile a'yân-ı devlet du'âda hâzır bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimîn selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûlün haberin virüp yamağıyla kaftân giydiler ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Dü-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin Rukiyye nâm bir sultânları ve yirmi beşinci Pazar gün Emetullah nâm bir sultânları dahi[12] fevt olup mu'tâd üzre a'yân-ı devlet Dârü's-sa'âdeden alup ve meydân-ı sarayda namâzların[13] kılup Vâlide Câmi'i Türbesi bağçeliğinde götürüp defn eylediler ve mâh-ı mezbûrun yirmi yedinci Salı gün dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyyenin Recec mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi.

Tebeddülât-ı menâsıb

Ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Cuma günü Sakız Muhâfızı Vezîr Tezkireci İbrahim Paşa Kırım'da Yeni Kal'a muhâfazasına ta'yîn olup ânın selefi Vezîr Çakırcı Hüseyin Paşa'ya Niğbolu sancağı ve ânın selefi Vezîr Arifî Ahmed Paşa'ya Karaman

---

[8] nâm -Ç
[9] şehzâde-i nev-civânı ÇY: nev-civân -V
[10] dünyâya teşrîf buyurdular ÇY
[11] ü inâyet ÇY: -V
[12] dahi ÇY: -V
[13] namâz ÇY

eyâleti ve ânın selefi Vezîr Kethudâ Osman Paşa'ya emîr-i hâclık ile Şam eyâleti ve ânın selefi Vezîr Küçük Osman Paşa'ya Diyarbakır eyâleti ve ânın selefi sadru'-ş-şehîd Fazıl Mustafa Paşa-zâde Vezîr Abdullah Paşa'ya Erzurum eyâleti ve ânın selefi Vezîr Boşnak Sarı Mustafa Paşa'ya Basra eyâleti tevcîh ü inâyet[14] buyrulup ve ânın selefi Vezîr[15] Genç Ahmed Paşa babası Bağdad Vâlîsi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa yanında meksi emr olundu ve Narde Muhâfızı Vezîr Topal Osman Paşa'ya Bosna eyâleti ve ânın selefi Vezîr Kayseriyyeli Osman Paşa'ya ber-vech-i arpalık Yanya ve Avlonya sancakları ve tersâne kethudâlığından ma'zûl Bekir Paşa'ya Tunus eyâleti virildi ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin gurresi Pazar gün İstanbul kazâsından munfasıl Ak Mahmud Efendi-zâde Seyyid Zeynel Abidin Efendi'ye Anadolu pâyesiyle nakâbet ve selefi Başmakcı-zâde Abdullah Efendi'ye Anadolu sadrı inâyet buyruldu.

Salb-ı Burunsuz Korsan Kâfir

Ve mukaddemâ ümerâ-yı bahriyeden Hazînedâr Frenk Hasan Paşa çekdirmesi pây-zenlerinden iken firâr ve Malta'dan bayrak alup yirmi seneden berü korsanlık idüp Akdeniz yalıları ve cezîrelerin gâret ü hasâret eyleyüp ele girmeyen Burunsuz nâm la'în[16] ve[17] bî[18]-dîn Eğriboz'da vâki' Kızılhisâr kurbünde furtunadan sefînesi karaya urmağın giriftâr ve mahbûs ve mukayyed olduğun Eğriboz muhâfızı Vezîr Masdı İbrahim Paşa Der-i devlete[19] arz-ı i'lâm[20] itmeğin varup getürmeğe gediklü bir za'îm ağa ile iki bostâncı hâseki irsâl olunmuş idi. Mâh-ı mezbûrun yedinci Şenbih gün İstanbul'a geldüğü ve bundan akdem bir dahi giriftâr ve bir takrîb ile firâr idüp bindüğü bir göçerin kalyonunu zabt u rabt[21] ve Tersâne'ye getürülüp merbût kılınmış idi ve bi-emr-i humâyûn Yalı Köşkü berâberine çekdirilüp lenger-endâz kılındı ve sereni ucuna salb olundu ol gün seyrine cem' olan insân ve kayıkdan Galata Boğazı görünmez oldu ve mukâbele-i hizmet-i paşa-yı mûmâ ileyh merhûm sadr-ı sâbık Numan Paşa metrûkesi Ayşe Sultân hazretleri tezvîc oldu ve der-akab bundan gayri yine Malta korsanlarından iki benâm kalyonların birisi Karaman kenârına ve birisi Anabolu kurbüne karaya urmağın anların dahi ancak kapudânları ihsâr ve mahall-i mezkûrede (322 b) ber-dâr kılındılar ve mâh-ı mezbûrun otuzuncu Dü-şenbih gün Çerkes Mustafa Bey yediyle Mısır hazînesi gelüp dâhil-i hazîne-i âmire oldu.

---

[14] ü inâyet ÇY: -V
[15] vezîr -V
[16] kâfir ÇY
[17] ve -ÇY
[18] bî -Ç
[19] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[20] i'lâm ÇY
[21] u rabt ÇY: -V

Fiten-i elçi-i Nemçe

Ve Nemçe elçisi dahi vilâyetine gitmeğe me'zûn olmağın mâh-ı[22] Cemâziye'l-âhirin gurresi Salı gün Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olunup mu'tâd üzre vüzerâ akībinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâya[23] yüz sürdü.[24] Ol mahalde çâsârına gidecek nâme-i humâyûn kendüye teslîm ve yol tedârüki görülüp hareketinin vakti yine kendü re'yine müfevvaz kılındı ve[25] irtesi Çehâr-şenbih gün vezîriazam kulları[26] elçi-i mesfûru[27] Eyyûb'de sadr-ı sâbık Maktûl Kara Mustafa Paşa Yalısı'na davet ve ziyâfet eyleyüp kürk giydirüp biri eğerlenmiş ve biri çullu iki at ihsân eyledi ve beşinci Şenbih gün kapudân paşa ve altıncı Pazar gün nişâncı paşa ve yedinci Dü-şenbih gün vezîriazam kethudâsı ve sekizinci Salı gün yeniçeri ağası ve dokuzuncu Çehâr-şenbih gün defterdâr efendi ve onuncu Penç-şenbih gün re'is efendi dahi kendü hânelerinde da'vet ve ziyâfet idüp her biri devlete lâyık eğerlenmiş birer at ile ikrâm ve mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Şenbih gün Beyoğlu'nda temekkün olduğu hânesinden binüp tabl ve boruların çalarak ve âyin-i bâtılını icrâ iderek Fil köprüsünden ve Eyyûb-i Ensârî[28] çarşusundan geçüp vilâyetine yıkılup gitdi ve mâh-ı Recebin gurresi Penç-şenbih gün cem'an on bir kıt'a çekdiri ile Donanma-yı humâyûn çıkup mu'tâd-ı kadîm[29] üzre vezîriazam vesâtatı ile Kapudân Vezîr Seyyid Süleyman Paşa Yalı Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâ-yi[30] masîre yüz sürüp kendüye serâserli kürk ve ümerâ-yı bahriye ve patrona ve iryâleye hıl'at giydirildi ve mukaddem vezîriazam kürklü ve sâde iki sevb hıla'-i fâhire ve şeyhülislam efendi beyâz çukaya semmûr duhte erkân kürk giymişler idi ve andan şenlik iderek Beşiktaş'a varup lenger-endâz oldu. Ol mahalde kal'a-yı Vidin Muhâfızı Vezîr[31] Kara Mehmed Paşa'dan arz gelüp ta'mîrine me'mûr olduğu Vidin Kal'ası Donanma-yı humâyûn askerine muhtâc olduğun i'lâm itmeğle der-akab kapudân paşa baştarde ile yedi kıt'a çekdiri ile Vidin Kal'ası ta'mîrine me'mûr kılınup[32] Karadeniz'den[33] Tuna'ya ve andan Vidin'e varup hidmet-i ta'mîr ve termîme mücidd[34] ü sâ'î olmak buyruldu ve dört kıt'a çekdiri dahi Azak Kal'ası ta'mîrine

[22] mâh -ÇY
[23] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[24] sürüp ÇY
[25] ve -ÇY
[26] kulları ÇY :-V
[27] mesfûru -ÇY
[28] Ensârî ÇY: -V
[29] kadîm ÇY: -V
[30] a'lâ ÇY: -V
[31] vezîr ÇY: -V
[32] olup ÇY
[33] Karadeniz'e Ç: Karadeniz'den YV
[34] cidd ÇY

ta'yîn olundu ve kapudân paşa yalnız kendü bir sâ'at evvel yedinde bulunmasının luzûmu olmağın altmış menzil ile karadan gönderildi ve patrona ve iryâle ile sekiz kıt'a mîrî kalyon dahi Akdeniz muhâfazasına ta'yîn olundu ve mâh-ı mezbûrun beşinci Dü-şenbih gün surre çıkdı ve irtesi Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâziyyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi.

Binâ-yı dersiyye-i İbrahim Paşa be-kurb-i câmi'-i Şehzâde

Vezîriazam Dâmâd-ı muhterem[35] İbrahim Paşa sâhib-i kerem حسبة لله تعالى[36] eski odalar mukâbelesinde[37] vâki' Şehzâde Câmi'i kurbünde[38] binâsına mübâşeret eylediği ders-hâne ve hucurât ve kitâb-hâne ve taşra küşe başında sebîl-hâne ve çeşme ve türbe tamâm olmağın mâh-ı mezbûrun on dördüncü Çehâr-şenbih gün cümle vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih ve[39] a'yân-ı kibâr da'vet ve müderris ta'yîn olunan Numan Paşa hâcesi dimekle ma'rûf ve Kayseriyyeli Seyyid Ahmed Efendi sûre-i Fâtiha-i şerîfeden ders bed' idüp du'â ve senâ[40] olundu kendüye çuka kaplu semmûr erkân kürk mu'îdine sâde sof ferâce ilbâs ve sâyir fukarâ-yı hucurâta ihsânlar virildi ve bundan üç sene mukaddem azl ve Selanik'e nefy olup ve anda karâr ve ihtifâ iden sadr-ı sâbık Arnavud Hacı Halil Paşa işbu mâh-ı mezbûrun otuzuncu Cuma gün İstanbul'da vâki' Kadıçeşmesi kurbünde Bostancı hâsekîlerinden Kirli Hânım oğlu Abdi Bey hânesinde muhtefî olduğın sâhib-i hânenin hizmet-kârı Bekir nâm bostancı yazduğı kâğıdı getürüp vezîriazam kethudâsına ve ol dahi vezîriazama ve anlar dahi pâdişâh-ı gâzî[41] hazretlerine arz idicek, bi-emr-i humâyûn çavuşbaşıyla muhzır ağa varup giriftâr ve Midillü muhâfazası nâmı ile bir çekdiriye koyup Kapucubaşı Mucur Osman Ağa mübâşeretiyle götürüp îsâl eyledi ve mâh-ı Şa'bân'ın gurresi Şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri Tersâne Bağçesi'ne göçüp on yedi gün meksinden sonra mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu Çehâr-şenbih gün andan dahi Beşiktaş Sarayı'na nakl ü hareket buyurup mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Salı gün Dîvân-ı humâyûnda sene-i mâzînin Lezez ulûfesiyle işbu sene-i âtiyyenin Masar ulûfesi çıkup vüzerâ arza girdi ve pâdişâh-ı gâzî hazretleri hummâdan nâ-hoş mizâc olmağın mâh-ı Ramazân'ın[42] dokuzuncu Dü-şenbih gün meks ü ârâm üzre oldukları Beşiktaş Sarayı'ndan Yenisaray'a nakl ve ancak Harem-i şerîfleri ile tashîh-i mizâc idinceye değin

[35] muhterem Y: -ÇV
[36] te'âlâ Y: -ÇV
[37] kurbünde ÇY
[38] mukâbelesinde ÇY
[39] ve Y: -ÇV
[40] senâlar ÇY
[41] gâzî ÇY: -V

Sarayburnu'nda tarh-ı binâ eyledikleri Dârü's-sa'âdelerine nüzûl buyurdular. فلله الحمد çok geçmeyüp sıhhat ü afiyet[43] bulmağın mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Cuma gün vüzerâ vü ulemâ ve meşâyih Sofa Köşküne da'vet ve muvâcehelerinde Hırka-i Rasûl-i aleyhi's-selâm açılup du'âlar[44] olundu ve yirmi yedinci Penç-şenbih gün bir sagîre sultânları fevt olup mu'tâd üzre ehl-i dîvân cenâze namâzın Dâru's-sa'âde Kapusu önünde edâ olunup Vâlide Câmi'i Türbe Bağçesi'nde götürüp defn eylediler ve mâh-ı Şevvâl'in gurresi Dü-şenbih gün mu'tâd-ı kadîm[45] üzre ehl-i dîvân ile[46] Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Ayasofya'ya teşrîf ve salât-ı îdi kılup[47] geldiler[48] ve mâh-ı mezbûrun on ikinci Cuma gün Midillü Kal'ası'nda mahbûs sadr-ı sâbık Arnavud Hacı Halil Paşa'nın cerâyimine kalem-i afv keşîde ve ber-vech-i arpalık Karesi sancağı tevcîh ü inâyet olundu.

Tebeddülât-ı menâsıb

Ve mâh-ı mezbûrun on beşinci Dü-şenbih gün bundan akdem Basra'dan ma'zûl Vezîr Genç Ahmed Paşa'ya Karaman eyâleti ve selefi Vezîr Ârifî Ahmed Paşa'ya Haleb eyâleti ve ânın selefi Vezîr[49] Boşnak Receb Paşa'ya Mısır hükûmeti tevcîh ve ânın selefi Vezîr Dellâk Ali Paşa'nın üzerinde olan mîrî mâl tahsîli içün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Hasm Mehmed Ağa gönderilüp Mısır'da[50] Yusuf Köşkü'nde habsi fermân olundu ve Yanya ve Avlonya sancaklarına mutasarrıf Vezîr Kayseriyyeli Osman Paşa'ya Eğriboz sancağı ve ânın selefi Vezîr[51] Masdı[52] İbrahim Paşa'ya Maraş eyâleti virilüp Asitane'ye gelmek ve zevcesi sultân ile zifâf olup sûr-ı humâyûn cem'iyyetinde bulunmak fermân buyruldu ve Arnavud ümerâsından Hanko-zâde Ali Paşa'ya Avlonya sancağı ve Kaplan Paşa oğlu Hüseyin Paşa'ya Yanya sancağı virildi[53] ve Edirne bostancıbaşı ile kadı-i vilâyet ve yeniçeri ağası vekîli beynlerinde şikâk-ı küllî vâki' olmağın vüzerâdan mütekā'id ve İslimye'de mütemekkin İbşir Hacı Hüseyin Paşa'nın vezâreti ibkā ve Kırkkilise ve Vize sancakları hâs ta'yîn ve Edirne kāimmakāmı nasb ve bostancıbaşı azl olup yerine selefi Tiryâki Ahmed Ağa nasb olundu.

---

[42] Ramazân-ı şerîfin ÇY: şerîf -V
[43] ü afiyet ÇY: -V
[44] duâ vü senâlar ÇY: vü senâ -V
[45] kadîm ÇY: -V
[46] ile -Ç
[47] edâ idüp ÇY
[48] da'vet buyurdular Ç: avdet buyurdular Y: geldiler -V
[49] vezîr -ÇY
[50] Mısır-ı Kâhire'de ÇY: Kâhire -V
[51] Minder +Y: -ÇV
[52] Masdısı ÇY
[53] tevcîh ü inâyet olundu ÇY

İhrâk şoden câmi'-i Cihangir

Ve mâh-ı mezbûrun yirmi üçüncü Salı gicesi üçüncü sâ'atde Cihangir Câmi'i'nin içinden âteş zuhûr ya'ni ki, mûm fitili çölmeğinden minber tutuşup ve der-akab tavanına yapışup bir buçuk sâ'at zamânda muhterik[54] olup etrâfında tekye ve hucurât ve ba'zı buyût ma'an yanup[55] gitdi. İbtidâ-yı binâsından berü yüz yetmiş iki sene olduğun tahkîka ve çok geçmeyüp Süleymaniye vakfından evvelkinden[56] a'lâ ta'mîr ve termîm kılındı ve on altı kîse akçe masrafının hesâbı da görüldü.

Sûr-ı humâyûn-ı hitân-ı şehzâde-gân-ı âlî-şân

Şevketlü ve azametlü ve âmme-i ibâdullâha merhametlü[57] pâdişâh-ı gâzî efendimiz hazretlerinin Sultân Süleyman ve[58] Sultân Mehmed ve[59] Sultân Mustafa ve Sultân Bayezid nâm dört[60] şehzâdeleri[61] hadd ü hitâna vâsıl olmalarına[62] emr-i şerîfleriyle sûr-ı humâyûn mühimmâtının tedârüküne mübâşeret ve Okmeydanı'nda olmak üzre vezîriazam ve dâmâd-ı muhteremleri İbrahim Paşa kullarına hitâben sâdır olan hatt-ı humâyûn-ı şevket-makrûn mûcebince anlar dahi dâmen-i gayreti der-meyân idüp kadîm düğün târîhlerin tetebbu' ve Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî efendimiz hazretlerinin veled-i reşîdleri Sultân Mustafa ve hâlâ sâhib-i düğün Sultân Ahmed Hân[63] efendimiz[64] hazretlerinin Edirne'de olan sûr-ı humâyûn hitânlarından hâzır bulunmuş nice kimseler ile müzâkere ve tahsîl-i vukûfdan sonra evvelâ mahsûs emîn nasb u ta'yîn olunan Matbah-ı âmire Emîni Halil Efendi'ye ilbâs-ı hil'at ve cümle erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat ve hükkâm-ı memleket da'vet buyrulmağın akreb-i ezmânda Rikâb-ı humâyûna pîşkeşleri gelüp arz u teslîm olundu ve Âsitane'de mevcûd bulunandan gayri etrâfda ne denlü mudhikler ve oyunlarında mümtâzlar ve hünerlerinde şirin-bâzlar var ise İstanbul'a gelmek fermân[65] buyruldu ve hattâ Mısır-ı Kâhire[66] çengileri bir azîm kâfile olup vaktiyle gelüp yetişdi ve sene-i mezbûre Zi'l-ka'desinin dokuzuncu Penç-şenbih günü ki, ibtidâ-yı Eylül'dür, Okmeydanı'nda otağ-ı humâyûn kurulup sâ'ir vüzerâ vü ulemâ ve ehl-i dîvân dahi mu'tâd-ı

[54] ihrâk-ı bi'n-nâr ÇY
[55] ihrâk-ı bi'n-nâr olup ÇY
[56] ziyâde +ÇY
[57] ve âmme-i ibâdullâha merhametlü ÇY
[58] ve ÇY: -V
[59] ve -Ç
[60] aded +ÇY: -V
[61] şehzâde-i civân-bahtları ÇY: civân-baht -V
[62] olmaları ile ÇY
[63] Hân ÇY
[64] efendimiz -Ç
[65] fermân ÇY: -V
[66] Kâhire ÇY: -V

kadîm üzre kollu koluyla etrâfına vaz'-ı hıyâm ve piş-gâh-ı bâr-gâh-ı mu'allâda iki geçildi direkler dikilüp üzerlerine serâpâ âvize ve tertîb olunan kandîller ile ol sahrâ-yı vâsi'i gûnâ-gûn tezyîn eylediler. Ol gün merhûm Sultân Mustafa Hân benâtından Emetullah Sultân hazretleri yirmi bin altun mehr-i mü'eccele ve şeyhulislam efendi hazretleri[67] mübâşeretiyle Saray-ı âlîde Dârü's-sa'âde Ağası Odası'nda Musul Vâlîsi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya akd olup mukaddem ale't-ta'cîl Âsitane'ye gelmek ve sûr-ı humâyûna irişmek üzre fermân gönderilmişidi. Ol sultân-ı müşârun-ileyh tarafından vekîl olan dâru's-sa'âde ağasına ve şeyhülislam efendiye ve paşa-yı mûmâ ileyh kıbelinden vekîli büyük oğlu Mehmed Bey'e birer sevb semmûr erkân kürkler ilbâs olundu ve on birinci Şenbih gün Rumili Kadıaskeri Uşşâkī-zâde Seyyid Mehmed Efendi azlinden yine Rumili sadrından munfasıl Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi nasb olundu ve on üçüncü Dü-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri cümle Harem-i şerîf ve Hırka-i mübâreke ve hâs odalı ve iç oğlanı ile Tersâne Bağçesi'ne nakl ve teşrîf buyurdular. Ol gün mukaddemâ da'vet buyrulan **(323 a)** Maraş Vâlîsi Vezîr İbrahim Paşa Eğriboz'dan gelüp İstanbul'a dâhil oldu ve on beşinci Çehâr-şenbih gün vüzerâ-yi ızâm ve bi-esrihim[68] ulemâ-yı kirâm ve sâ'ir[69] erbâb-ı dîvân zü'l-ihtirâm tâ mataracı başı kapucuya varınca otağ-ı humâyûnda tehniye-i sûr-ı humâyûn içün îd-i şerîf tertîb üzre şeref-dâmen-i bûs-ı pâdişâhî ile mazhar-ı izzet, ba'dehû otağ-ı humâyûn kurbünde nasb olunan çergeden ziyâfet olundular ve hattâ bugün şehzâde Sultân Süleyman ve Sultân Mehmed ve Sultân Bayezid hazerâtı beyâz dibâye kablu kabaniçe kürkleri ve yûsufî destârlarıyla taht-ı humâyûnun cânib-i yesârında serv-i sehî gibi kā'imen karâr buyurmuşlar idi. Yine bugün emekdâr ve ihtiyârlığına binâ'en müteka'idînden Vezîr Kürd Mehmed Paşa küçük sarık ve ferâce ile el öpmekde ve it'âmda bile bulunup ve alkışlanmayup yalısına gitdi ve ba'de't-ta'âm mezkûr vüzerâ-yı izâm Mehter-hâne-i hâssadan kendüler içün kurulan çergelerde ârâm ve temâşâ mahallerinde vezîriazam otağına gelüp it'âm olunur ve tâ gicenin altıncı sâ'âtinde pâdişâh-ı gâzî hazretleri makām vâlây-ı mülûkânelerinde kıyâm ve Tersâne sarayına teşrîf idinceye değin eğlenürler ve ba'dehû anlar dahi hânelerine giderler[70] ve sabâh irken yine çergelerine gelüp hâzır ve müheyyâ[71] bulunurlardı. Evvelâ bu gün el öpmekde vüzerâdan Sadrazam ve[72] Dâmâd-ı mu'azzam İbrahim Paşa ve sâniyen Maraş Vâlîsi İbrahim Paşa ve sâlisen Kürd

[67] hazretleri ÇY: -V
[68] bi-esrihim -ÇY
[69] sâ'ir -ÇY
[70] giderlerdi ÇY
[71] ve müheyyâ ÇY: -V
[72] ve ÇY: -V

Mehmed Paşa ve râbi'an Tevkî'î Mustafa Paşa idiler ve yine bu gün vüzerâ-yı izâm ve kethudâ-yı sadr-ı âlî ve sadreyn efendiler ve başdefterdârın sûr-ı humâyûn içün tertîb olunan hediye-i mergûbları herkesin kethudâsı yediyle dâru's-sa'âde ağasına teslîm ve andan Rikâb-ı humâyûnâ îsâl olundu. Muharrir-i fakîr bu gün vezîriazam tarafından mezkûr İbrahim Paşa'ya zifâf emri getürdüm bir şey virmedi ve irtesi Cuma gicesi vüzerâ ve ulemâ mübâşeretiyle Beşiktaş'da Yahya Efendi mahallesinde Sultân yalısında gerdek girdi hayrın görmesün ve on altıncı Penç-şenbih gün ulemâ-yı kirâm ziyâfet olundu. Ol gün şeyhulislam efendi[73] *Kadı Beyzâvî'den* bir âyet-i kerîme tefsîr ve ol meclis-i âlîyi pertev-endâz me'ânî-i *Kur'âniyye* ile tenvîr idüp meclis dağıldı ve on yedinci Cuma gün cümle müderrisîn-i kirâm[74] ziyâfet olundu. Mukaddemâ Rakka Vâlîsi Vezîr Genç Ali Paşa dahi düğüne da'vet buyrulmuş idi. Bu gün İstanbul'a[75] gelüp dâhil-i encümen-i sûr-ı humâyûn olup huzûr-ı sadr-ı âlîde serâserli erkân[76] kürk giydi[77] ve bu günün[78] ahşamısı rûy-ı deryâda bî-hadd havâyî fişenkler atılup ve fişenk tertîb olunmuş iki aded kal'a[79] tutuşturulup haylî safâlar[80] kesb olundu ve bu gice pâdişâh-ı gâzî[81] hazretleri Tersâne sarayının deryâya nâzır kafesli kasr-ı humâyûnlarında ve vezîriazam kulları dahi vüzerâ-yı izâm ile mukâbelesinde ihzâr olunan kapudâne kalyonunda temâşâ kıldılar ve on sekizinci Şenbih gün nakîbü'l-eşrâf efendi ile yüz yirmi nefer a'yân-ı sâdât-ı kirâm[82] ve İstanbul ve Galata ve Eyyüb ve Üsküdar'ın selâtîn ve vüzerâ cevâmi'lerinin otuz sekiz nefer şeyhleri ziyâfet olundu bu gün vezîriazam vesâtatıyla Genç Ali Paşa otağ-ı humâyûnda pâye-i serîr-i a'lâya[83] yüz sürdü[84] ve yine bu gün taraf-ı pâdişâhîden[85] sadr-ı âlîye mîrâhûr-ı evvel Hasan Ağa yediyle bir re's donanmış at gelüp birkaç hatve karşu istikbâl ve rikâbın bûs idüp ve piş-gâh-ı otağda cilveler eyledi ve mîrâhûr ağaya semmûr kürk ve huddâm-ı âhûra kaftânlar giydirüp azîm[86] ihsânlar eyledi ve şükrâne-i iltifât-ı pâdişâhî Genç Ali Paşa'ya ve İbrahim Paşa'ya ve Tevkî'î Mustafa Paşa'ya kendü hazînesinden birer a'lâ semmûr kürkler ile ikrâm eyledi. Bu günün ahşamısı dahi kasr-ı humâyûn pîş-gâhında kandiller ile tertîb ve

---

[73] hazretleri ÇY
[74] kirâm ÇY: -V
[75] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[76] erkân ÇY: -V
[77] ilbâs olundu ÇY
[78] günün -ÇY
[79] kal'alar ÇY
[80] safâ ve cân-başlar ÇY: ve cân-baş -V
[81] gâzî -Ç
[82] kirâm ÇY: -V
[83] a'lâ-yi sa'âdet-masîre ÇY: sa'âdet-masîr -V
[84] sürüp ÇY
[85] pâdişâh-ı gâzî hazretlerinden ÇY: gâzî hazretleri -V

avîze olunmuş sallar gelüp içinden akla ve fikre gelmez atılan fişenkler ve envâ'-ı âteş-bâzlıklar seyr ü temâşâ[87] olundu ve on dokuzuncu Pazar gün e'immetü'l-hutabâ[88] selâtîn ve vüzerâ ziyâfet bu gün dahi otağ-ı humâyûn önünde ve ale'l-husûs ahşam üçüncü sâ'ate değin tersâneli ve cebeci ve topçu ocakları tertîb-i ihtirâ'-ı pesendîde ve nâdîde gûnâ-gûn kalyonlar ve çekdiriler döğüşdürülüp ve kal'alar tutuşdurulup ve[89] envâ'-ı fişenkler atılup azîm âteş-bâzlıklar müşâhede kılındı ve yirminci Dü-şenbih gün sipâh ve silahdâr ve dört aşağı bölük ocakları ziyâfet olundu ve bu gün bundan akdem tertîb olunduğu minvâl-i meşrûh[90] üzre kırk beş aded esnâf beş bölük olup ve her bölüğüne bir gün ta'yîn kılındı ve ol bölüğü bu gün Eyyüb tarafında Kağıdhâne yolunda vâki' Kayaburnu'nda cem' ve müretteb âlâylarıyla Fil Köprüsü'nden geçüp pîş-gâh-ı bâr-gâh-ı âlîde pîşkeşlerin Rikâb-ı humâyûna arz idüp ziyâfet olundular ve ahşamısı pâdişâh-ı gâzî hazretleri ma'hûd Tersâne Köşkü'ne ve sadrazam vüzerâ ile üç anbarlı kalyonuna teşrîf buyurup cebeci ve topçu ve tersâneli ve gümrük emîni tarafından âmâde kılınan bahrî ve fıskiyye ve dolab ve sâ'ir gûnâ-gûn fişenkleri temâşâ ve azîm safâ kesb[91] eylediler ve yirmi birinci Salı gün Yeniçeri Ocağı ziyâfet olundu. Şöyle ki, evvelâ yeniçeri içün ağaç sehpâreler üzerine şâhları varaklı ve cevflerine zinde kebûter vaz' olunan iki yüz aded matbûh koyun büryânı ve şâhları elvân-ı gûnâ-gûn ile mülevven üç yüz aded koyun ve dört bin beş yüz tabla pilav zerde ve her tablaya ikişer aded etmek konup, mevcûd olan[92] yeniçeri bir uğurda me'zûn ve püryânlar cevfindeki kebûterler pervâz idüp ve bu denlü ferâhûr-ı havsala-i iştihâ olmayacak ta'âmı dendân-ı tîzâ-tîz mucâ'a ile bir gûne iltikâm itdiler ki- meyân-ı meydânda me'kûlâtdan[93] nâm u nişân değil zerde ve pilavdan dâne ve büryândan kemikleri bile kalmadı ve yeniçeri ağasıyla ocağı ağaları sadrazam ile it'âm olundu ve esnâ-i ta'âmda bir cânbâz yeniçeri ordusuna doğru menzil-i iplik üzerinden geçüp izhâr-ı mahâret itmeğle huzûr-ı sadr-ı âlîde hıl'at giyüp ihsân alup altı akçe tekâ'üd ile mesrûr kılındı ve ba'dehû cebecilerin tuçdan istisnâ' eyledikleri sûret-i ejderha ağzından âteş-feşân olarak geçürülüp ve ardınca topçuların ihtirâ' eyledikleri kal'a hayâl-i fener gibi dönüp ve önünde bir fil resmi[94] ve üzerinde bir çenber[95] ve derûnunda bir âdem

---

[86] azîm ÇY: -V
[87] ü temâşâ ÇY: -V
[88] e'imme-i hutabâ ÇY
[89] ve -Ç
[90] meşrûh ÇY: -V
[91] ve azîm safâ kesb ÇY: -V
[92] olan ÇY: -V
[93] me'kûlât ve meşrûbâtdan ÇY: ve meşrûbât -V
[94] bir çetr +Ç: -YV
[95] ve... çenber -ÇY

oturmuş idi ve burçları içinde[96] dâ'iren mâ- dâr vâfir âdem olup top ve tüfenk ile icrâ-yı kā'ide-i harb ü ceng-i cidâl[97] eylediler ve akībince tersânelinin çekdirisi müsâ'ade-i hevâ ve yelken ve kürek i'ânetiyle top ve tüfengin atarak nazar-gâh-ı pâdişâhîden gelüp geçdi ve yine bu gün Fener Kapusu'ndan karşu Tersâne cânibinde[98] vâki'. Şahkulu İskelesi'nde Aynalıkavağa doğru tertîb ve merbût olan dört kıt'a kalyonların çanaklıkları üzerinden yuma ta'bîr olunur bir kavî resenin bir ucu Fener kapusunda hisârîden ve bir ucu Kavak-ı mezkûra bağlanup çarmıh resenlerinin dahi ba'zıları kalyonlara ve ba'zıları[99] dahi etrâfında âmâde kılınan kalafatçı sallarına bağlanup tamâm mertebe hareketi zabt olundukdan sonra mi'mâr-ı sâbık Baltacı İbrahim'in ihtirâ' itdiği araba ve üç aded raks tablaları mukaddem huzûr-ı humâyûnda ve huzûr-ı sadr-ı âlîde temâşâ kılındı ve mezkûr araba içinde avret kıyâfetinde bir âdem ve önünde koçaşlık ider bir âdem dahi olup ve bâr-gîrleri esb tasvîr iken sâ'ir arabalar gibi mezkûr memdûd ve merbût ip üzerinde Fener cânibinden bindirilüp bir kā'ide yürüldü ve tablalar şemendura ta'bîr olunur ağaçdan olup ve dibleri kurşunlu üç ağaç surnâ dudaklığı gibi ol tablaların orta yerindeki[100] delikden bir zirâ' mikdârı geçirilüp tablalar altından resen-i mezkûr üzer bağlanmışidi ve üç aded rakkâs oğlanları kendülerini bellerinden tabla ortasındaki ağaç başlarına bağlayup ve tablalar üzerinde ayağ üzerinde durup ve tablaları bir uzun frengî sicim ile birbirine bağlayup ve bir ucunu Fener kapusundan berü Aynalıkavak'a değin resen-i kebîre mülâsık uzadup ve resenler birbirlerinden ayrılmamak içün birkaç yerinden halkalar içinden geçirilüp berü başından gerek arabayı ve gerek tablaları birkaç âdem tamâmıyla[101] çekmeğe me'mûr idi. Minvâl-i meşrûh üzre araba akībinde ânlar dahi raks iderek ve çalparasın çalarak ve zillerin oynadarak ve bura kıvıra[102] oynayarak ve belin başın bükerek bî-pervâ Fener kapusundan berü Tersâne'ye gelüp geçdi vâkı'â bir san'at-ı garîbe idi. Ya'ni ki, mezkûr resen-i kebîrin altından çekilen[103] resen-i sagîr ameliyle zâhirde bî-tekellüf hatve be-hatve yürür gibi resen-i kebîrin nihâyetine dek varup huzûr-ı humâyûna yaklaşdığı gibi rakkâsın biri kendüyi deryâya pertâb eyledi. Der-akab yoğurtcu mashara canbâz dahi deryâya atıldı. Pâdişâh-ı gâzî hazretleri kasr-ı mezbûrdan ve sadrazam dahi vüzerâ ile mezkûr kalyondan

[96] üzerinde ÇY
[97] cidâl ÇY: -V
[98] kapusunda ÇY
[99] ba'zısı Ç: ba'zıları YV
[100] ortalarındaki ÇY
[101] tamâmıyla -ÇY
[102] kıvıra ÇY
[103] geçilen ÇY

müşâhede kıldılar.[104] Yirmi ikinci Çehâr-şenbih gün Dergâh-ı âlî kapucubaşılar ve gedikli müteferrika ve çavuş ziyâfet olundu ve bu gün dahi ikinci bölük tâife-i esnâf mahall-i mezbûrda cem' ve âlâylarıyla gelüp pîşkeşlerin teslîm ve ziyâfetlerin yediler ve bu günün[105] ahşamısı[106] dahi kafesli kasr-ı mezbûr önünde rûy-ı deryâda sallar üzere kanâdilden iki aded selvi yapılup içinde çengiler oynanup[107] ve etrâfından fişenkler atılup ve fişenkler ile tertîb olunmuş kal'alar ve yaban âdemleri tutuşturulup pâdişâh-ı gâzî hazretleri kasr-ı mezbûrdan ve sadrazam ve vüzerâ ile keştî-i mezkûrdan seyr ü temâşâ kıldılar ve bu[108] gice beşinci sâ'atde ra'd u berk ile bir mertebe yağmurlar yağup şedîd rûzgârlar[109] esdi ki, orduda dikilü çadır[110] kalmayup hâke berâber yıkıldı ve yirmi üçüncü Penç-şenbih[111] gün bostancı ve ıstabl-ı âmire ocakları ziyafet olundu ve bu gün üçüncü bölük zümre esnâf mahall-i ma'hûdda[112] cem' ve âlâylarıyla gelüp pîş-gâh-ı humâyûndan ubûr, pîşkeş ve hedâyâların ma'rûz-ı huzûr-ı fâ'izi'n-nûr idüp ziyâfetlerin yediler. Yirmi dördüncü Cuma gün defterdâr efendiyle dîvân hâceleri ve ümenâ ziyâfet oldu ve bu gün dördüncü bölük tâife-i esnâf mahall-i mezbûrda ictimâ' ve âlâylarıyla gelüp pîşkeşlerin[113] virüp ziyâfet olundular. Bu gice dahi acîb ve garîb fişenk şenlikleri olup şâyeste-i tahsîn olur hünere muvaffak olanlar mazhar-ı in'âm ü ihsân oldular ve yirmi beşinci Şenbih gün cebeci ve topcu ve top arabacı ve tersâne ocakları ziyâfet olundu ve yine yevm-i **(323 b)** mezbûrda nâ'il-i lutf-ı da'vet olan Âsitâne'de mukīm Moskov ve Franca elçileri kethudâ-yı sadr-ı âlî dâ'iresinde on iki hazîne bir çadır kurulup geldiler.[114] İskemlelere idüp[115] it'âm olundular ve hediyelerin Rikâb-ı humâyûn-ı şehriyârîye telhîsci yediyle irsâl eylediler ve yine bu gün kusûr kalan beşinci bölük ehl-i hıref mahall-i mezbûrda müctemi' ve âlâylarıyla gelüp hediyelerin arz idüp[116] ve[117] ziyâfetlendiler ve bu gün[118] ahşamısı[119] azîm yağmurlar yağup rûzgârlar esmeğin oyun olmadı ve yirmi altıncı Pazar[120] gün İstanbul ve

---

[104] ve +ÇY: -V
[105] bunun ÇY
[106] ahşamı Ç: ahşamısı YV
[107] oynayup ÇY
[108] bu -ÇY
[109] rûzgâr Ç: rûzgârlar YV
[110] çadır -Y
[111] Penç-şenbih -ÇY
[112] mezbûrda Ç: ma'hûdda YV
[113] dahi +Ç: -YV
[114] geldiler -ÇY
[115] iskemle ile ÇY
[116] idüp ÇY: -V
[117] ve -Ç
[118] günün ÇY
[119] ahşamı Ç: ahşamısı YV
[120] Pazar -ÇY

Eyüp ve Galata ve Kasımpaşa ve Beşiktaş ve Üsküdar'da vâki' cevâmi'in âmme-i e'imme-i[121] hutabâ ve Halvetî ve Celvetî ve Mevlevî ve Kādirî ve sâ'ir tarîk şeyhleri sûfîleri ile gelüp ziyâfet olundu ve yine bu gün da'vet olunan İngiltere ve Felemenk balyosları mahall-i mezbûra gelüp it'âm olundular ve pîşkeşlerin virüp hânelerine gitdiler ve yine[122] bu gün karada temâşâ olunan gûnâ-gûn şenliklerden mâ'adâ deryâda dahi kal'a cengi olmağla şehin-şâh-ı şevket-penâh hazretleri kasr-ı mezbûrdan ve sadrazam keştî-i kûh-peykerden temâşâ eylediler. Şöyle ki, bundan akdem Tersâne-i âmirede hâzır u âmâde olan otuz kıt'a pür-yarak sagîr firkateler ile sallar üzre derûnu pür-yarak kâfir ve top ve tüfenk ile memlû kılınmış kal'a kasr-ı humâyûn önüne getirilüp ve firkateler etrâfından kuşadup azîm ceng ü cidâl ve harb ü kıtâl eyleyüp bî-feth avdet eyledikleri seyr ü temâşâ kılındı ve yirmi yedinci Dü-şenbih gün ma'zûl mîr-i mîrân ve ümerâya ve tâife-i kuzâta ve dîvân hâcelerine ziyâfet olundu ve ol gün Venedik balyosuyla Nemçe kapu kethudâsı da'vet buyrulmuş idi. Mahall-i mezbûra gelüp ziyâfet olundu ve getürdükleri hediyeleri arz-ı Rikâb-ı humâyûn kılındı.[123] Yirmi sekizinci Salı gün peyâm-ı da'vet na'îm olunan İstanbul ve Eyüp ve Galata ve Kasımpaşa ve Beşiktaş ve Üsküdar ahâlîleri fevc fevc gelüp meydân-ı sûrda küsterde kılınan beş bin tabla pilav zerde tenâvülüne[124] izn olunduğundan[125] gayri tâife-i nisvânın dahi bir velîme-i amîme-i pâdişâhîden mahrûm-ı nîl-i ni'met olması revâ görülmemeğle temâşâ-yı sûr içün meyân-ı meydânda dâ'ir ve sâ'ir olan tâife-i nisvân Okçular Tekyesi'ne da'vet ve kapusuna bir oda yeniçeri nigeh-bân konup ziyâfet olundular ve[126] ol gün Dubrovnik[127] elçisi dahi da'vet ve mahall-i mezbûrda hisse-mend-i ziyâfet olundu ve yirmi dokuzuncu Çehâr-şenbih güni ki, sûr-ı meserret-fercâmın hâtime-i eyyâm-ı meymenet-encâmıdır, sadrazam hazretleri dehân-ı hemyân ve cûd-ı ihsânı bâz u bezl-i nevâ-yı lutf ve re'fete âğâz buyurup hidemât-ı vâkı'a-i sûr-ı humâyûna ta'yîn olan yirmi iki oda yeniçeri çorbacılarına onar guruş ve odabaşılarına birer altun ve vekîl-harçlarına ve bayrakdârlarına üçer ve eskilerine ve aşçılarına ikişer zolta ve sâ'ir üç binden mütecâviz umûm neferâtına bir zolta ihsân buyurdu. Ol gün selâtîn-i evkâf mütevellîleri ve selâtîn kethudâları baş çadırda ziyâfet olundular ve yine ol gün bir sâ'atlik mahalden at koşusu olup ilerü gelen öndülün aldı ve yine ol gün sadrazam hazretleri ikindi ta'âmından sonra düğün muhâfazasına me'mûr Kul Kethudâsı Arnavud

---

[121] e'imme -ÇY
[122] ve yine -ÇY
[123] ve +ÇY: -V
[124] tenâvüle ÇY
[125] ve +ÇY: -V
[126] ve -ÇY

Hasan Ağa ve sûr emîni olan Matbah-ı Hâssa Emîni Halil Efendi ve sûr kâtibi efendi ve Hâssa Aşçıbaşı Deli İsmail ve aşçılar kâtibi ve vekî-lharc-ı hâssa ve dört nefer aşçı bölükbaşıları ve tersâne emîni ve cebeciler ve topcular çavuşu hıl'at ilbâsıyla şâyeste-i nevâziş-i âsaf-ı hidmet-şinâs olup bu gün böylece düğün itmâma irüp[128] لله الحمد kimsenin[129] burnu kanamadı ve irtesi Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri Tersâne Bağçesi'nden Yeni Saray'a nakl idüp bütün Ordu-yı humâyûn şehre girdi. Ol gün Vezîr Sirke Osman Paşa dahi Musul'dan gelüp İstanbul'a[130] dâhil oldu. Düğün aşına[131] irişememeğle taşlar ile döğünüp durdu ve mâh-ı Zi'l-hiccenin altıncı Çehâr-şenbih gün şehzâdeler ile nahl ve hitân âlâyı fermân buyrulmağın ale's-sabâh vüzerâ-yı izâm ve bi-esrihim[132] ulemâ-yı kirâm ve meşâyih-i zü'l-ihtirâm ve sâ'ir ehl-i dîvân bi'l-cümle erkân esvâblarıyla hâzır u âmâde oldukları hâlde şehzâde-gân hazerâtını Eski Saray'dan alup Yeni Saray'a nakl eylediler. Şöyle ki, evvelâ iki aydan berü Eski Saray'da mübâşeret olunan dört aded şehzâde-gân hazerâtı içün kadları on dörder zirâ'[133] birer nahl-i kebîr ve yine her birine kadleri ikişer zirâ' onar aded nahl-i sagîr ve yine her birine tûli dörder ve arzı ikişer zirâ' tahtadan birer aded beşlülü üzre derûnu serâpâ şekerden tertîb olunmuş üçer sofalı[134] ve önlerinde mevcli deryâ içre balıklı ve üçer kayıklı ve mukâbelelerinde kafesler içre andelîbli birer köşk ve etrâfı serâpâ elvân[135] şekerden tuğla ve turâb ve çakıl taşlı ve envâ'-ı şukûfeli birer bağçe ve yine her birine yirmi beşer tabla elvân ve envâ'-ı mücessem hayvân ve tuyûr şeker işleri hâzır u âmâde olup lâkin nahl-i kebîrlerin bâb-ı saraydan hurûcu mümkin olmamağla bi-emr-i humâyûn üç gün mukaddem Sultân Bayezid Câmi'i meydânına açılan kapunun sağ cânibindeki dîvâr-ı saray nahllar sığacak kadar yıkdırılup yol açıldığından gayri, Vezneciler başındaki Miskciler Kapusu'nun yek-pâre ve Saray-ı cedîde varınca esnâ-yı tarîkde nahllar murûruna ma'nî olan dekâkîn ve büyût saçakları ve kaldırımları yine ke'l-evvel mîrîden ta'mîr olunmak üzre hedm olup nahllara yol açılmış idi. Saray-ı atîk kapusundan Saray-ı cedîde varınca mu'tâd üzre yeniçeri ve sipâh ve silahdâr ve dört asağı bölükler ve cebeci ve topcu ve top arabacı[136] ocakları ale't-tertîb selâma âmâde ve erkence şehzâde-gân hazerâtı arabalar ile Saray-ı atîka gelüp

---

[127] Dubro-venedik ÇY
[128] tamâm olup ÇY
[129] bir kimesnenin ÇY
[130] Âsitâne-i sa'âdete ÇY
[131] işine ÇY
[132] bi-esrihim -ÇY
[133] arşun ÇY
[134] birer +Ç: -YV
[135] elvân -ÇY

ve pâdişâh-ı gâzî hazretleri dahi[137] tebdîl teşrîf buyurmuşlar idi ve şehzâde-gân hazerâtını âlâya bindirüp yollayınca değin meks eylemişler idi.[138] Vüzerâ vü ulemâ ve ehl-i dîvân-ı sâ'ire alâ-merâtibihim tertîb-i âlâydan sonra büyük nahller ve püsküllülerin tersâne halkına ve küçük nahller ve şeker tablaları yeniçeri halkına teslîm olup âlây yürüdü. Andan sa'âdetlü şehzâde[139] sultân Süleyman Hân hazretleri ve akabince Şehzâde Sultân Mehmed Hân hazretleri mübârek vucûdlarına[140] cevâhir ü[141] bevâhir ile tezyîn olunmuş çapraslu beyâz dibâya kaplu semmûr kapaniçe[142] kürkler giymişler ve ser-i mübâreklerine mücevher otağlar sokunmuşlar ve murassa' raht ve abâyî ile eğerlenmiş küheylânlara binmişler ve ânların akîbince şehzâde-gân Sultân Mustafa ve Sultân Bayezid Hân hazerâtı sagîru'l-sinn olmak hasebiyle sîm hünkâr arabasına bindirmişler ve saray-ı atîkin ma'hûd demir kapusundan çıkup âlâya girmişler idi mukaddem şehzâde-gân hazretleri süvâr olduklarında sadrazam hazretleri[143] piyâde ve istikbâl ve zemîn-i bûsu iclâl idicek, serhen-gân-ı dergâh-ı âlî alkışlayup andan kendüler dahi binüp mekânlarında kâ'ime oldular ve sa'âdetlü Şehzâde Sultân Süleyman Hân hazretleri kapudan taşra çıkınca sipâh silahdâr ağaları rikâbına girüp ve der-akab süvâr oldukları mahalde piyâde orta kuşak ve koka ve süpürgeleriyle yeniçeri çorbacıları önce şâtırlar ile berâber yürüyüp daha ilerü solaklar ve peykler ve rikâblarında Enderûn-ı humâyûn çukadârları ve haseki ağa ve kozbekçi ve hâs-ahûr halîfesi ve rikâb solakları ve kafalarında üsküfleriyle silahdâr ağa ve çukadâr ağa iki câniblerine çil akçe ve pâre nisâr iderek gezer ve[144] anların kafalarında dâru's-sa'âde ağası ve[145] kapu ağası ve hasodalı ve iç oğlanı, daha girü mehter-hâne ve azîm âlây-ı tumturak-birle yürüyüp Miskciler Kapusu'ndan çıkup Vezneciler içinden ve eski odalar önünde ve Saraçhane başından geçüp dik aşağı yeni odalar dîvârın sıyırdarak Horhor Çeşmesi'ne inüp andan Aksaray yoluna ve andan Darbhâne-i atîk ve[146] Sultân Bayezid kurbünden Vâlide Hamâmı önlerinden Dîvân yoluyla Saray-ı âmireye doğru murûr olundu ve şevketlü pâdişâh-ı gâzî[147] hazretleri dahi Eski Saray'dan uğrun yol ile Yeni Saray'a ve andan Bâb-ı humâyûndan taşra çıkup cebe-hâne önünden geçüp Arslan-hâne kurbünde

---

[136] ve sipâh... arabacı -Ç
[137] dahi -ÇY
[138] şehzâde-gân... idi -Ç
[139] şehzâde-gân ÇY
[140] envâ' +Ç: -YV
[141] ü Ç
[142] fâ'izü's-sürûr Ç: kapaniçe YV
[143] hazretleri -Ç
[144] ve -Ç
[145] ve -Ç
[146] ve -Ç

vâki' nakkâş-hânede şâh-ı râha karşu bir köşk[148] binâ ve âna teşrîf ve nûr-dîdelerin[149] ve bütün âlâyı ol mahalden seyr idüp bindi ve der-akab Ahurkapu'da Hasbağçe'ye ve andan Sofa Köşkü'ne gelüp indi ve andan Arz Odası'na şeref-nüzûl buyurdu ve taşra bâb-ı humâyûnun fevkinde olan kâr-gîr odalara Hasbağçe dîvârının mücevvef tarîkından Harem-i şerîf[150] çıkup ol mahalden âlây seyrine me'zûn olmuşlar idi ve kebîr ü sagîr nahller ve şeker bağçeleri ve şeker tablaları bi-emr-i humâyûn doğru büyük dîvân-hâne kurbünde Harem-i şerîf kapusu önündeki meydâna vaz' olunup ulemâ-yı kirâm ve meşâyih-i izâm mu'tâd-ı kadîm[151] üzre orta kapu hâricinde şehzâde-gân hazerâtın selâmlayup mekânlarına gitdiler ve ancak vüzerâ-yı izâm ile erbâb-ı dîvân orta kapuda inüp tekrâr şehzâde-gân hazerâtını selâmlayup önlerine düşdüler ve ak ağalar olduğu iç kapu pîş-gâhına geldiklerinde vüzerâ-yı izâm tekrâr şehzâde-gân hazerâtını bir kā'ide zemîn-bûs idüp çavuşlar alkışladılar. Ol mahalde sadrazam hazretleri Sultân Süleyman hazretlerin binek taşında atından indirüp sağ koltuğuna girüp ve dâru's-sa'âde ağası sol koltuğunda[152] ve Sultân Mehmed ile Sultân Mustafa ve Sultân Bayezid'e ikişer vezîr bagalgîr olup hazerât-ı şehzâde-gânın pâ-bûslarıyla müşerref ve ba'dehû dönüp Kubbealtı'na varup oturdular ve sadrazam içerüde kalup ve andan pâdişâh-ı gāzî hazretleriyle şehzâde-gân hazerâtı ve sadrazam hazretleri Hasoda Köşkü'ne teşrîf buyurup[153] ibtidâ sadrazam ve ba'dehû şehzâde-gân pâ-bûs-ı humâyûn ile müstes'îd[154] olduğu mahalde vezîriazama ikrâmen çuka[155] kaplu semmûr erkân kürk ilbâs buyurulup taşra çıkdı. Vüzerâ ve erbâb-ı dîvânı selâmlayarak Kubbealtı'na ve ordu yerine iskân ve ta'âmdan sonra nahl hizmetine me'mûr tersâne kethudâsına ve on nefer kapudânlara ve nahl ağasına ve mi'mâr ağaya ve tulumcubaşıya hıl'at giydirdi ve nahlleri ve bağçeleri getüren tersâne halkına beş yüz guruş ve mi'mâr ağa ile dülgerlere yüz guruş **(324 a)** nahlcilere otuz guruş ve bağçecilere kırk guruş ve nakkâşlara on guruş ve çiçek yapan Aceme[156] on[157] guruş ve dört nefer kapu kethudâsına onar guruş in'âm ü[158] ihsân olundu.[159]

---

[147] gāzî -Ç
[148] kasr Ç: köşk YV
[149] dîde ve ciğer-pârelerin ÇY: ciğer-pâre -V
[150] şerîfe Ç: şerîf YV
[151] kadîm ÇY: -V
[152] ve dârü's-sa'âde... koltuğunda -ÇY
[153] gelüp Ç: teşrîf buyurup YV
[154] müşerref ÇY
[155] çukaya ÇY
[156] bağçecilere ÇY
[157] onar ÇY
[158] in'âm ü ÇY: -V
[159] ve +ÇY: -V

Yeniçeriye pilav zerde ve erbâb-ı dîvâna mu'tâd-ı kadîm[160] üzre dîvân ta'âmın virildi. Ol gün Kapudân Vezîr Seyyid Süleyman Paşa Donanmâ-yı humâyûnla Vidin'den gelüp âlâya bâri[161] irişmedüğinden çokluk rûy-ı dil gösterilmeyüp doğru tersâneye varmak buyruldu ve irtesi mâh-ı Zi'l-hiccenin sekizinci Penç-şenbih gün bi-emr-i humâyûn vüzerâ-yı izâmdan evvelâ Sadrazam Dâmâd-ı mu'azzam[162] İbrahim Paşa-yı muhterem ve Sirke Osman Paşa ve Genç Ali Paşa ve İbrahim Paşa ve mütekâ'id Kürd Mehmed Paşa ve Kapudân Süleyman Paşa ve Tevkî'î Mustafa Paşa ve Şeyhulislâm Abdullah Efendi ve Sadr-ı Rûm Mirza-zâde Şeyh Mehmed Efendi ve Sadr-ı Anadolu Başmakcı-zâde Seyyid Abdullah Efendi ve Nakîbü'l-eşrâf Ak Mahmud Efendi-zâde Zeynel Abidin Efendi ve Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa ve Başdefterdâr İbrahim Efendi ve Sekbânbaşı Çerkes Mustafa Ağa ve Kul Kethudâsı Arnavud Hasan Ağa ve saksoncubaşı ve sipâh ve silahdâr ağaları[163] ve cebecibaşı ve topcubaşı bi'l-cümle esvâb-ı dîvâniyye ile nısf-ı nehârda saray-ı sadr-ı âlîye ve andan Saray-ı humâyûna varup dîvân günleri oturageldikleri mahallerde ku'ûd ve bostancıbaşıyla mîrâhûr ağalar ve kapucular kethudâsı kapucubaşıların nihâyetinde oturagelmiş iken kânûn bilinmedüğinden sipâh ve[164] silahdâr ağaları beyninde ku'ûd eylediler ve ba'dehû vüzerâ-yı izâm dahi tefâvüt-i kadem-i zamân-ı vezâret tertîbi üzre Akağalar Kapusu'nun sağ cânibinde sadreyn efendiler arz günleri oturduğu sofada oturup kudûm-i hazret-i sadrazamîye çemş-dâr-ı intizâr üzre iken der-akab anlar dahi beyâz üst ve kallâvî ile gelüp vüzerâya tasaddur eyledikleri mahalde içerüye da'vet buyrulmağın ancak sadrazam vüzerâ vü ulemâ ile Arz Odası'na ve andan Hırka-i şerîf Odası'na varup ihrâz-ı şeref-müsûl-i meclis-i hazret-i şehin-şâh-ı inâm ve şeyhulislâm efendi du'â idüp sadrazamdan mâ'adâsı yine Arz Odası'na geldiler ve andan şehinşâh-ı şevket-penâh hazretleriyle sadrazam kulları murassa'ât-ı esbâb-ı zîb ü zînet-haşmet-i mülûkâne ile tertîb ve teşyîd olunan sünnet odasına teşrîf ve sâ'at-ı nihâdiyye ona varınca emr-i hitân tevfîk buyurduklarından sonra Ser-cerrâhân-ı hâssa Süleyman Efendi gelüp hitâna mübâşeret ve ibtidâ Şehzâde Sultân Süleyman efendimizi sadrazam hazretlerinin âgûşlarında sünnet eyledi ve ba'dehû Şehzâde Sultân[165] Mehmed[166] ve[167] Sultân Mustafa ve Sultân Bayezid efendilerimiz dahi Revan Köşkü'nde ale't-tertîb sünnet ve hitâm-ı emr-i hitân akabinde Sultân Mehmed ve Sultân

---

[160] kadîm ÇY: -V
[161] bâri -ÇY
[162] mu'azzam -Ç
[163] ağa Ç: ağaları YV
[164] ve Ç: -YV
[165] sultân -Ç
[166] hân +Ç: -YV
[167] bin Y: ve ÇV

Mustafa hazerâtını Sünnet Odası'nda âsûde-i gül-pister râhat eyleyüp Sultân Bayezid hazretleri gâyet hurda-sâl olduklarından âgûş-ı dâye-i rif'at-mâyesiyle Harem-i humâyûna irsâl buyruldu ve andan sadrazam hazretleri dahi Arz Odası'na teşrîf buyurduğu sâ'at bir musâhib ağa yediyle ber-vech-i mu'tâd hitân bitisi ma'rûz-ı cenâb-ı sadr-ı mevâd oldukda üç yüz kadar altun bırağup şeyhulislâm efendi ile vüzerâ birer avuç ve[168] sâ'ir vucûh-ı erkân[169] birer mikdâr altun virdiler ve der-akab şehin-şâh-ı alem-penâh hazretleri dahi Arz Odası'na sâye-i endâz-ı azamet ve iclâl olup ibtidâ sadrazam hazretlerine[170] serâsere kaplu semmûr kürk ve üzerine hıl'at-i fâhire ve şeyhulislâm efendiye beyâz çukaya duhte semmûr erkân kürk Vezîr Osman Paşa'ya ve Vezîr Genç Ali Paşa'ya ve Vezîr İbrahim Paşa'ya ve Mütekā'id Kürd Mehmed Paşa'ya ve Vezîr Süleyman Paşa'ya ve Vezîr Tevkī'î Mustafa Paşa'ya ve Sadr-ı Rûm Şeyh Mehmed Efendi'ye ve Rumili pâyesiyle Ser-etibbâ-i hâssa Ömer Efendi'ye ve Sadr-ı Anadolu Seyyid Abdullah Efendi'ye ve Anadolu pâyesiyle Nakībü'l-eşrâf Zeynel Abidin Efendi'ye ve Şehzâde hâcesi İmâm-ı sultânî-i evvel Abdurrahman Efendi'ye ve Cerrâhbaşı Süleyman Efendi'ye serâpâ çukaya kaplu semmûr erkân kürkler ile ikrâm ve in'âm ü ihsân[171] olundular ve Cerrâhbaşı Süleyman Efendi'ye Edirne pâyesi ihsân buyurdular ve yeniçeri ağası ve başdefterdâr efendi[172] ve bostancıbaşı[173] ve re'îs efendi ve çavuşbaşı ve sekbânbaşı ve kul kethudâsı ve saksoncubaşı ve büyük ve küçük mîrâhûr ağalar ve kapucılar kethudâsı ve sipâh ve silahdâr ağaları ve cebecibaşı ve topcubaşılar serâpâ Akağalar Kapusu önünde her biri ale't-tertîb[174] hil'at giydikçe içerü girüp takdîm-i resm-i nâmûs-ı zemîn-bûs eylediler ve[175] ba'dehû[176] vüzerâ vü ulemâ taşra çıkup sofada karâr ve şeyhulislâm efendi ile ulemâ-i[177] sâ'ire sa'âdet-hânelerine me'zûn olup Sûr Emîni Halil Efendi'ye ve çaşnigir başıya ve başbâkī kuluna ve teşrîfâtçı efendiye ve sipâh ve silâhdâr kethudâlarına ve taşra hazînedâr başıya dahi hıla'-i fâhireler ilbâs buyurdular. Ba'dehû vüzerâ-yı izâm kalkup orta kapu hâricinde avâtıf-ı aliyye-i cihân-bânîde inâyet ü ihsân buyrulan dîvân rahtları ve abâyîler ile müzeyyen atlara süvâr olup hânelerine gitdiler ve hidmet-i du'â-yı ömr-i devlet-i pâdişâhîde oldular ve akablerince sâhib-i devlet-i âsaf-zînet hazretleri dahi yemîn ü yesâra

[168] ve -Ç
[169] a'yân Ç: erkân YV
[170] kullarına ÇY
[171] ve in'âm ü ihsân ÇY: -V
[172] efendiye Ç: efendi YV
[173] Edirne Ç: ve bostancıbaşı YV
[174] ve cebecibaşı... ale't-tertîb -Ç
[175] ve -Y
[176] ba'dehû -Ç
[177] ulemâ -Ç

altun nisâr iderek orta kapuya geldikde anlar dahi taraf-ı humâyûn-ı şehin-şâhîden inâyet ü in'âm buyrulan altun üzre kırmızı minelü sîne-bend ve licâmı serâpâ elmas ile murassa' raht ve zerrîn-i rikâb ve incü ile müzeyyen zilpûş küşe licâmını mecmû'ı tahmînen yüz kîse kıymetli raht-ı dil-ârâm-ı dilkeş-endâmın üç def'a takbîl ve merâsim-i âdâb-ı ubûdiyyeti tekmîl buyurdukdan sonra pertev-bahş[178] çeşm-i arzû-yı rikâb ve sarây-ı âlîlerine[179] dîde-i düşmen şiken-i sadâret ile anân-gerdân-ı avd u iyâb oldular ve kendülerinin semere-i şecere-i fu'âd-necl-i necâbet-nizâdları Mehmed Bey cenâblarının dahi mukaddemâ tasmîm ve mühimmâtı tekmîl ve tetmîm olunan sûr-ı pür sürûr-ı hitânlarına âğâz[180] ve bir iki gün ve gice sarây-ı âsafîlerinde âheng-i söz ve saz olundu ve mâh-ı Zi'l-hiccenin onuncu Pazar gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri âyân-ı dîvân ile Bâbü's-sa'âdede bayramlaşup âlây-birle Sultân Ahmed Câmi'i'nde varup îd-i edhâyı kılup geldi ve on ikinci Salı gün taraf-ı humâyûn-ı hüsrevânîden[181] Mîrâhûr-ı evvel Hasan Ağa yediyle sadr-ı âlî-i himem hazretlerine mazhar-ı iltifât bir re's donanmış at ve şehzâde-gân-ı âlî-şân Sultân Selim ve Sultân Mehmed ve Sultân Mustafa ve Sultân Bayezid hazerâtı taraf-ı bâhirü'ş-şerîflerinden necl-i necîb-i hazret-i âsafî Mehmed Bey hazretlerine birer re's pîrâste-i zîn ve licâm olmuş esb-i midilli hoş-endâm bir keşîde-i arsa-gâh-ı sadr-ı âlî-makâm olup sürûr-ı memnûniyyetlerinden nâşî mîrâhûr ağaya bir a'lâ semmûr erkân kürk ve yirmi kadar hüddâmına hil'at ilbâs buyurdular vech-i mezkûr üzre birkaç gün esbâb-ı şeref-[182]sürûr tertîbiyle tatyîb-i necl-i necîb ve iç dîvân-hâne tarafında olan meydâna nâzır mâ-beyn odası sünnet odası olmak üzre tezyîn-i teşbîb buyurmuş idi. Ol gün şehin-şâh-ı heft-iklîm hazretleri teşrîf-i humâyûn-ı pâdişâhâneleriyle dâmâd-ı mükerrem-i âlî-şanların taltîf ve tekrîm-i maslahat-ı hitân-ı yümn-i encâm hitâm buldukdan sonra yine sarây-ı humâyûn-ı hüsrevânîlerine imâle-i licâm buyurdular ve irtesi Çehâr-şenbih gün Tersâne'de âmâde olan gerek cebeci ve topcu ocaklarının ve gerek gümrük ve tersâne emînlerinin oyun salları içinde rakkâslarıyla ve tersânelinin kal'a ve cenkci fırkateleri Yalı Köşkü berâberine götürülüp her biri huzûr-ı humâyûnda izhâr-ı mahâretler eylediler. Ale'l-husûs mîrî pâyzenler ile memlû kal'a-i ma'hûdu fırkateler kuşadup top ve tüfenk ile bir mertebe cenk ü cidâl-i harb u kıtâl eylediler ki, âlem hayrân-ı sergerdân[183] oldu. Üçüncü yürüyüşünde[184]

[178] pertev-bahş -ÇY
[179] âlîlerine -Ç
[180] âğâz -ÇY
[181] pâdişâh-ı kişver-güşâdan ÇY
[182] ve +ÇY
[183] sergerdân ÇY: -V
[184] yürüyüşde ÇY

fethine muvaffak olup bayraklar dikdiler ve[185] ahşamısı beşinci sâ'ate değin rû-yi deryâda azîm fişekler atılup yaban âdemleri ve mâhyâlar tutuşdurulup misli sebkat itmemiş akl u fikre gelmez oyunlar gösterildi ki, on beş gün kara ve deryâdaki oyunları unutdurdu ve mâh-ı mezbûrun yirmi beşinci Dü-şenbih gün Gâvuroğlu Ermeni Ahmed Ağa azlinden küçük mîrâhûrluk Vezîriazam yeğeni Ali Ağa'ya inâyet buyruldu.

Mürde şoden-i İsveç Kralı

Bundan akdem İsveç Kralı Karlos Dos asâyiş-i devlet-i aliyye-i dâ'imü'l-karâra bâr olup ne hâl ise dâr u diyârına avdet itdirilmişidi. Yine tek durmayup mukaddemâ husûmet üzre olduğu yedi kralın biri olan Danimarka Kralı'nın Frardin nâm kal'asını muhâsara ve bi-nefsihî bir tabyasına yürüyüş itmekle kurşun ile urulup mürd olmağla evlâdı ve zükûr akrabâsı olmaduğundan yerine kız karındaşı Anna nâm kraliçe avret kral olmak husûs-ı rızâ-dâde-i hurd-i büzürg devleti olmuşidi. Lâkin kendü ihtiyârı ile krallık umûrunu zevci olan Frederikos nâm Nemçe bey-zâdesine tefvîz idüp, mesfûr bi'l-istiklâl İsveç memleketine kral olduğunu mutazammın mesfûre Anna'dan devâm-ı nazar-ı âtıfet-i şehin-şâhî recâsını muhtevî kral-ı cedîd Frederikos'dan rikâb-ı kâm-yâb-ı mulûkâneye zarâ'et-nâmeler ve huzûr-ı âsafiye mektûbları geldi ve sene bunda encâma irdi.

---

[185] ve ÇY: -V

Bin yüz otuz üç senesi vekâyi'indendir

Sene-i mezbûre Muharrem'inin[1] gurresi Şenbih gün Teşrîn-i evvelin yirmi ikisidir, İstanbul Kâdısı Dürrî Mehmed Efendi narha mukayyed olmamak töhmetiyle azl olup yerine Mekke'den munfasıl Göbec Şaban Efendi nasb olundu ve mâh-ı mezbûrun beşinci Şenbih gün rûz-ı Kasım vâki' olup ve sekizinci Şenbih gün Tersâne'de[2] henüz tamâm olan otuz yedi zirâ' karavula kalyonu deryâya indirildi.

Sûr-ı Emetullah Sultân

Ve mâh-ı mezbûrun on üçüncü Penç-şenbih gün Vezîr Sirke Osman Paşa'nın zevcesi Emetullah Sultân hazretleri taşra çıkmağa me'zûn olmağın bi-emr-i humâyûn paşa-yı mûmâ ileyh sağdıç ta'yîn olunan Tevkî'î Vezîr Mustafa Paşa bi'l-cümle rikâb ağaları ve ocak ağaları ve dîvân hâceleri âlây esvâbları ile Sarây-ı âmireye varup orta kapuda indiler ve andan Bâbü's-sa'âdeye varup gelin sultân hazretlerin alup âlây ve mehter-hâneler ile getürüp Ağa Kapusu kurbünde mîrîden henüz müceddeden binâ ve sultân-ı müşârun-ileyhe inâyet ü ihsân-ı pâdişâhî kılınan saray-ı bâ-safâya îsâl eylediler ve ikindi ta'âmına cümle vüzerâ ve şeyhulislâm efendi hazretleri mahall-i mezbûra cem' ve yatsuya değin eğlenüp paşa-yı mûmâ-ileyhi gerdeğe koyup dağıldılar ve irtesi Cuma gün pâdişâh-ı gâzî hazretleri dahi teşrîf ve paşa-yı mûmâ-ileyhe bir a'lâ semmûr erkân kürk ilbâs ve kadreyn-i âlî ve ânlar dahi Rikâb-ı humâyûn-ı şehriyârîye mülûkî bisâtla eğerlenmiş bir küheylân at çeküp bindi ve Dâru's-sa'âdelerine teşrîf **(324 b)** buyurdu ve on altıncı Pazar gün Selanik sancağına mutasarrıf Bodur Mustafa Paşa'nın fevti haberi gelmeğin mansıb-ı mahlûle Karayılan oğlu Burunsuz Kıbtî Mehmed Paşa'ya tevcîh olundu ve on sekizinci Salı gün balyosluğa gelen Venedik elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup sene-i mâziyenin Recec mevâcibi tevzî'inden sonra hıl'atlenüp vüzerâ akîbinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yı sa'âdet[3]-masîre yüz sürüp cumhûrlarının ubûdiyyet-nâmesin sunup pîşkeşlerin arz eyledi ve Hanya Muhâfızı Vezîr İsmail Paşa mansıbına varaldan berü kendüyü kimseye göstermemekle ahâlî-i vilâyet bu memlekete gelen vüzerâ-yı sâ'ire şöyle dursun, böyle büyük karındaşları Numan Paşa ve Abdullah Paşa'dan efzûn-ı satvet ve celâdet rivâyet idüp vâridîn ve sâdırînden ba'zı nâ-mülâyim harekât şöhret bulduğundan mâ'adâ, Devlet-i aliyye tarafından ba'zı hidemât ile varup gelenler vezîr-i müşârun ileyh hakkında mülûk gibi halkdan ihticâb ve hademe-i devleti dört beş günde mahalline takrîbden ictinâb idüp bi'l-cümle umûru hazînedârlığından gelme

[1] Muharremü'l-harâmının ÇY: harâm -V
[2] Tersâne-i âmirede ÇY: âmire -V

bir sefih oğlan kethudâsı yediyle temşiyyet olunageldiği vesîle-i ihtilâl-i memleket olmuşdur diyerek nakl-i emârât-ı gurûr ve nahvet eyledikleri sem'-i humâyûna vâsıl ve mülâkät-ı halkdan ictinâb ve ihticâb gibi harekât-ı mülûkâneden tab'-ı şehriyârîye gayret ve gadab hâsıl olmağın şefâ'at-i hazret-i sadr-ı âlî ile vezâret ref'i berzahından güçile tahlîs ve Resmo Kal'ası muhâfazasına ta'yîn ve fi'l-cümle gadab-ı humâyûn teskîn ve yerine Sakız Muhâfızı Kürd Hasan Paşa me'mûr kılındı ve üç dört seneden berü İstanbul etrâfları ya'nî ki, Eyüb ve Kasımpaşa ve Hasköy ve Beyoğlu ve Büyükdere ve Yeniköy'e varınca evler basılup ve nice kanlar dökülüp mâl ve eşyâlar gäret ü hasâret olmağın hezâr bostâncı hâsekîleri ta'yîn ve tecessüs ve tefahhus olunup nâm ü nişânları zâhir olmamış iken Hasköy kiremid-hâneleri ustalarından bir mütemevvil zimmînin hânesin dahi basup nakli âsân olan emvâlin gäret ve civâr-ı saltanatda böyle fezâhata cesâret eyledikleri sadrazam hazretlerinin sem'-i intibâhları oldukda, bulunup cezâ-yı mâ-yelîkleri tertîb olunmasın idâre ve ele girmelerinde zuhûr iden tesâmüh ve tekâsülün zararı zâbitâna teveccüh ideceğin ifâde buyurdular. Fi'l-hakîka cüst-i cûlarından taraf taraf ikdâm-ı tâm olmağın[4] evâhir-i mâh-ı mezbûrda İstanbul'da Karaman semtinde bir bakkäl delâletiyle bir odada[5] birisini[6] Kara Mehmed Haseki basup istintâk ile gerek Müslümân ve gerek gâvur on sekiz nefer rüfekâsı ba'zı hânlarında ve bekâr odalarında ele girmeğin yedlerinde mesrûk zuhûr iden esvâb isbât ile sâhiblerine virildi ve on sekiz nefer eşkıyâ dahi ibret-i âlem içün derûn ve bîrûn-ı şehrde kiminin boyunları uruldu ve ekseri ber-dâr kılınmağın halka bir mikdâr emniyyet geldi ve mâh-ı Safer'in[7] gurresi Dü-şenbih gün Akdeniz muhâfazasından mîrî kalyonlar gelüp Tersâne'ye[8] dâhil oldu.

Tebeddülât-ı menâsıb

Ve mâh-ı mezbûrun onuncu Çehâr-şenbih gün Selanik Muhâfızı Burunsuz[9] Kıbtî Mehmed Paşa'ya Maraş eyâleti ve selefi Vezîr Masdı İbrahim Paşa'ya Erzurum eyâleti ve ânın selefi Vezîr Sirke Osman Paşa'ya Basra eyâleti tevcîh olundu ve Seddü'l-bahr muhâfızı sadr-ı sâbık Arnavud Hacı Halil Paşa mukaddemâ firâr ve ihtifâ eyledüğü menzil sâhibi Kirli Hanım oğlu Abdi Haseki'yi kethudâ idüp dest-i istiklâline teslîm-i inân-ı cümle-i umûr eylemişidi. Paşa-yı mûmâ-ileyh ise silsile-i ikäbdan henûz tahlîs-gerden-i cân itmiş kimesne olup kurb-i civâr-ı devletde izhâr-ı vaz'-ı nâ-sâz husûsunda bilâd-ı

[3] a'lâ-yi sa'âdet ÇY: -V
[4] olunmağın Y: olamağın ÇV
[5] evde ÇY
[6] birini ÇY
[7] Saferü'l-hayrın ÇY: hayr -V
[8] Tersâne-i âmireye ÇY: âmire -V

ba'îdden ziyâde ihtiyât ve ihtirâz üzerine[10] lâzım iken kethudâ-yı mûmâ-ileyh mülâhaza-i encâm-ı kârdan gâfil bir hû-girifte-i eşhâs ve esâfil olmağla yemîn ü yesârına bakmayup ve paşa dahi âğâz eyledüği zulm ü te'addîsini ısgâ itmeyüp her zulmüne müsâ'ade itmekle bi'l-âhare ol havâlînin fukarâ ve zu'afâsı mahkemeye cem' olup, "bu zulme[11] tâkat getüremeyüz, misli sebkat itmemiş tekâlîf-i şâkkadır"[12] dimeleriyle ile nâ'ib efendi dahi paşa-yı hamâkat-kâra, "bu zulme Allah'ın[13] rızâsı[14] yokdur, kethudâya tenbîh buyurup bu dest-dirâzlığı itmesünler" deyü rıfk ile haber gönderdikde, Abdi kethudâ dahi "nâ'ib efendi re'âyâyı yüze çıkarmağa sebeb olur" deyü gadabından paşa huzûruna ihzâr ve ta'zîr itdirmeğin, derd-mend nâ'ib efendi der-i devlete gelüp elsine-i zulm-i şikâyeti bâz ve teşekkîye feryâd-ı figânı dem-sâz iderek arpalık sâhibi şeyhulislâm efendiye varup mezbûr kethudânın zulmünden ve kendüye itdükleri ihânetden şikâyet idüp "gayret-i dîn bu mudur" deyüp çâk-i girîbân ve feryâd u figân itmekle anlar dahi veziriazam hazretlerine gelüp kethudâ-yı mesfûrun katline virdiği fetvâ-yı şerîfi yedine viricek kapucubaşı Büyük Bahri Mehmed Ağa me'mûr olup mâh-ı mezbûrun yirmi birinci Pazar gün ber-mûceb-i emr-i humâyûn kaydın görüp başın İstanbul'a irsâl ve Halil Paşa'nın dahi töhmet-i vezâret ile tuğu ve sancağı ref' ve Limni cezîresine nefy olundu.

Velâdet-i Şehzâde Sultân İbrahim Hân

Mâh-ı Rebî'u'l-evvelin dokuzuncu Çehâr-şenbih gün pâdişâh-ı gâzî hazretlerinin İbrahim nâm bir şehzâdesi vucûda gelüp ancak İstanbul'da üçer nevbet top şenliği oldu ve on ikinci Şenbih gün Sultan Ahmed Câmi'i'nde Mevlid-i şerîf kırâ'et olunup pâdişâh-ı gâzî hazretleri du'âda hâzır-ı bi'l-meclis bulundular. Ol gün müjdeci gelüp huccâc-ı müslimînin selâmet-birle Şam-ı şerîfe vusûl haberin virmekle hıl'at giyüp birer kabza altun ile mesrûr buyurdular ve bu gün mihrâb önünde vüzerâ bu tertîb üzre ku'ûda me'zûn oldular. Evvelâ Sadrazam Dâmâd-ı mu'azzam İbrahim Paşa ve Basra Vâlisi Sirke Osman Paşa ve Rakka Vâlisi Genç Ali Paşa ve Erzurum Vâlisi Masdı İbrahim Paşa ve Kapudân Seyyid Süleyman Paşa ve Tevkî'î Mühürdâr Mustafa Paşa idiler. Ol gün Arnavud ümerâsından Kara Ahmed Paşa'ya Kilis sancağı virilüp amel-mânde ihtiyâr vüzerâdan Midillü kal'asında mahbûs Arnavud Hacı Halil Paşa'ya yine Midillü'de ve Çetrefil oğlu Yusuf Paşa'ya kendü memleketi olan Ahıska'da ve Çavuşoğlu Çakırcı Hasan Paşa'ya Niğbolu'da ve Kıbtî Ali

---

[9] Burunsuz -Ç
[10] olmak +ÇY: -V
[11] zulm ü te'addîye ÇY: ü te'addî -V
[12] ve sâliyâne hılâf-ı şer'dir ÇY
[13] Allâhü te'âlânın ÇY: te'âlâ -V
[14] rızâ-yi şerîfi ÇY: şerîf -V

Paşa'ya Yenişehir'de oturmak üzre tekâ'üd ihsân buyruldu ve mâh-ı Rebî'u'l-âhirin gurresi Çehâr-şenbih gün sûr-ı humâyûna gelen misâfir vüzerâ, mansıblarına azîmete me'zûn oldular ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Salı gün Başmakçı-zâde Seyyid Abdullah Efendi azlinden sadr-ı Anadolu Mısır'dan ma'zûl Hakîm Yahya Efendi-zâde Feyzullah Efendi'ye ihsân olundu ve mâh-ı Cemâziye'l-evvelin beşinci Salı gün Dîvân-ı humâyûndan sene-i mâziyyenin Reşen mevâcibi çıkup vüzerâ arza girdi. Ol gün Sadrazam dâmâd-ı mükerrem[15] şehin-şâh-ı mu'azzam hazretleri saray-ı âsafânelerinde mu'tâd üzre sipâh ve silahdâra sergi idüp tevzî'-i ulûfe üzre iken taraf-ı humâyûn-ı pâdişâhîden bir sevb semmûr erkân kürk ve bir kabza murassa' hançer ve hatt-ı humâyûn gelüp alâ-melâ'i'n-nâs feth ü kırâ'et olundu.

Sûret-i hatt-ı humâyûn

Kutb-ı dâ'ire-i sadâret-i uzmâ[16] ve şems-i tâbân-ı vekâlet-i kübrâ olan vezîriazam ve dâmâd-ı mükerremsiz. Seni selâm-ı şâhânem ile teşrîf eylediğimden sonra mülattıfa-i pâdişâhânemden sana bir sevb semmûr-ı fâ'izü's-sürûr kürk ve bir kabza mücevher hançer-i süreyyâ-gevher rikâbdâr kulum ile irsâl eyledim. Du'â-yı hayrın rûz u leyâl zikrimde edâ olunduğu dîvân-hâne-i ilâhîde nakl-i du'âya me'mûr olan melâ'ike-i kirâmın şehâdetleri ile müsbetdir, buyrulmuş taraf taraf gülbank çekilüp du'âlar kılındı.[17]

Tebeddülât-ı menâsıb

Ol gün Karaman Vâlisi Vezîr Genç Ahmed Paşa'ya Haleb eyâleti ve selefi Vezîr Arifî Ahmed Paşa'ya Diyarbakır eyâleti ve ânın selefi Vezîr Küçük Osman Paşa'ya Sayda-Berut sancağı ve Arnavud ümerâsından Mahmud Bey-zâde Hudavirdi Paşa oğlu Serhoş Ahmed Paşa'ya Dukakin sancağı ve Mağrib-Trablusu'ndan ma'zûl Veli Paşa'ya Kırkkilise sancağı virilüp ve ânın selefi Edirne Kāimmakāmı Vezîr İbşir Hacı Hüseyin Paşa Bender muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Tezkireci İbrahim Paşa Eğriboz muhâfazasına ta'yîn ve ânın selefi Vezîr Ermeni Osman Paşa Karaman eyâleti ve ânın selefi Hâce Kara Mustafa Paşa'ya Sivas eyâleti ve ânın selefi Bostancıbaşı karındaşı Nalband Mehmed katl olundu. Nitekim aşağıda zikr olunur ve İbrâil Muhâfızı Boşnak Numan Paşa'ya Vize sancağı ve Deli Ömer Paşa'ya Üsküb sancağı tevcîh olundu ve Rakka iskânından Türkmen tâ'ifesi boşanup Anadolu diyârına münteşir olup fukarâ-yı ibâdullaha cevr ü eziyyet idüp âmed-şod munkati' olduğu haberi Der-i devlete mün'akis olmağla ke'l-evvel yerlerine sürüp götürmek üzre inâd u muhâlefet iderler ise katl-i âm itmek üzre

[15] ekrem ÇY
[16] uzmâ -ÇY

sâdır olan fermân-ı humâyûn ile Anadolu Beylerbeyisi Sirozlu Vezîr Ali Paşa üzerlerine ta'yîn olundu ve mâh-ı mezbûrun on sekizinci Dü-şenbih gün Gürcü Ali Bey yediyle Mısır hazînesi gelüp teslîm-i Hazîne-i âmire oldu ve mâh-ı mezbûrun yirmi dokuzuncu Cuma gün Mısır'dan ma'zûl ve Yusuf Köşkünde mahbûs Vezîr Tellâk Ali Paşa ile Azablu Odabaşı Acem İbrahim'in Kapucubaşı Hısım Mehmed Ağa bi-emr-i humâyûn[18] kesüp gönderdiği başları gelüp endahte-i Bâb-ı humâyûn kılındı ve Mısır'da olan mâl ve eşyâsı kabzına mukaddemâ Büyük Mîrahûr Hasan Ağa ta'yîn ve irsâl olunmuş idi. Âsitâne'de kapu kethudâsı olan karındaşı başbâkî kulu olan İzmirli Hasan Ağa Bursa'ya nefy olundu.

Vefât-ı şehzâde

Ve mâh-ı Cemâziye'l-âhirin yedinci Cuma gün Şehzâde İbrahim Hân dahi fevt olup mu'tâd üzre a'yân-ı devlet mübâşeretiyle Valide Câmi'i Türbesi'nde defn olundu ve on ikinci Çehâr-şenbih gün itmâmı müyesser olan yeni baştarde deryâya indirilüp huzûr-ı humâyûnda vezîriazam ve şeyhulislâm efendi ve kapudân paşa kânûn üzre semmûr kürkler ilbâsile ikrâm ve iş üzerinde olanlar sâde hil'atler ile ihtirâm kılındılar.

Ta'mîrât-ı mescid-i Aksâ ve Sahrâ-i mübâreke

Kudüs-i şerîfde vâki' mescid-i Aksâ ve sahra-i mübârekenin ba'zı mevâzi'i ta'mîr ve termîme muhtâc olduğu arz-ı mahzar ile i'lâm ve kıbel-i devlet-i aliyyeden ba'de'l-keşf mühimmât-ı lâzimesi tedârük ve itmâm olundukdan sonra mâh-ı mezbûrun on birinci Pazar gün sâbıkâ defterdâr-ı şıkk-ı evvel olup hâlâ defter emîni olan Sarı Deli Mustafa Efendi vezâret ile başdeftardârlık me'mûl iderken sûret ve sîretinden vekîl-i mutlak hazretleri bî-zâr olmağın bu emr-i hatîri âna dahi tahmîl ve yirmi kîse harçlık dahi virüp nefy eyledi

Azl ve Nefy-i Bostancıbaşı Sivaslı Mehmed ve Katl-i karındaşı Nalband Mehmed

İstanbul bostancıbaşı Sivaslı Mehmed ednâdan ednâ bir acemi bostâncı hâsekisi iken vezîriazamın ta'rîf ve hüsn-i terbiye-i âsafâneleri sebebi ile Rikâb-ı humâyûna haseki ağa der-akab bostancıbaşı olup her hâline müsâ'ade ve taraf-ı pâdişâhîden dahi rû-yı dil gösterilmekle tekarrübü bir mertebeye vardı ki, külli umûra müdâhale ider hayr ve şer murâd eyledüğü **(325 a)** redd olunmaz oldu. Sadrazam hazretleri ise öteden berü rızâ-yı humâyûna mugâyir hareket eylemeyüp şeb u rûz safâ-yı hâtır-ı nâzenîn-i pâdişâhî tahsîline mücidd[19] ü sâ'î oldukları ecilden ve ağa-yı merkûma müşâhede eyledikleri teveccüh-i humâyûn mahzâ kendülerinin hüsn-i terbiyelerinden neş'et eyledüği ma'lûmları olup lâkin

[17] olundu ÇY
[18] bi-emr-i humâyûn -ÇY
[19] cidd ÇY

taraf-ı humâyûndan manzûr olması her ne takrîb ile olursa olsun mahmî ve[20] mer'î tutulması lâzime-i zimmet-i ubûdiyyetimdir deyü eslâf u emsâlden mesbûku'l-misâl olmayan vucûh ile ikrâmını irâde ve iltizâm buyurmuşlar. Lâkin ağa-yı mezbûr nev-i devlet ve gec-i fitrat olduğundan gayri okur yazar makülesinden olmayup bâtıl ve âmî[21] olmağla ahvâl-i devlet ve netâyic-i[22] sû'-i hareketden bî-haber olduğundan kat'-ı nazar gerek taraf-ı humâyûn-ı mevhebet-makrûndan ve gerek cânib-i sadrazamîden mu'âyene eyledüğü kerem ve[23] iltifâtın şükrün mülâhaza ve nâ-sezâ etvârdan kendüyü muhâfaza itmek lâzım iken ashâb-ı tecrübeden olmayup dâ'imâ nâm u şân tahsîlinde der-kâr-ı müsâra'at ve ta'cîl olmağla halk-ı âlem ne dirlerse disünler anların sözlerine ne i'tibâr deyü hod-bîn ve hod-re'y olduğundan aslâ âkibet-endişlik kaydında olmayup nâ'il olduğu devlet ü iltifâta mağrûren evzâ'-ı bâridesine müte'allık tab'-ı istiğnâ-pesend-i pâdişâhîye hizmet-i humâyûnumuzda olanları istiskāl idiyor yollu hadşe virmek hâtırasıyla sadrazam hazretlerinin sabr u sukût buyurdukları kendü zu'munca def'ine zafer-yâb olmakdan aczlerine mahmûl ve aslında dahi sû'-i sîret üzere mahsûl[24] olmağla Devlet-i aliyyenin âmme-i umûruna müşâreket ve müdâhale ve tegallüb ve istîlâ yolundan mu'âmeleye başladı. Hattâ ortanca[25] karındaşı Mehmed Sivas'da bir nalbandın şâkirdi bir rezîl puşt oğlan iken Rumili pâyesiyle Sivas vâlîsi ve on beş yaşında tıfıl nâ-resîde vâlidesinden Seyyidoğlu Ahmed'i dahi Rumeli pâyesiyle Amasya paşası idüp İstanbul'a getürüp fakīr-hânemize muttasıl olan hânesine indirdi ve pâdişâh-ı gāzî hazretlerine söyleyüp vezîriazama dâmâd itdirdi ve Sivas'dan Üsküdar'a gelince Tokat ve sâ'ir mahsûldâr memleketleri kendüye mâlikâne idüp fukarâ-yı ibâdullahın ciğerin söküp âlemi berbâda virdi. Geleni tutdurup küreğe kodurur oldu, âlemi zulmü ile doldurdu. Karındaşı Nalband Mehmed ise bütün Sivas eyâletini zulmle yakup hâke berâber eyledi. Hilâf-ı şer'-i şerîf salb u siyâset eyledüğü ve zincîr ve[26] tomruğundan ve[27] işkenceden helâk olan bî-hadd idi. Vezîriazama küllî nedâmet geldi ilerü çekdüğüne pişmân oldu ve lüzûmu olmayan mahallerde binâlar idüp Dolmabahçe önünde leb-i deryâya kal'a bedeni misillü bir dîvâr çekdirdi ve Beşiktaş Sarayı ile Dolmabahçe arasında vâki' kadîm Arab İskelesin kapadup

---

[20] mahmî ve -ÇY
[21] ve âmî -ÇY
[22] intâc ÇY
[23] ve ÇY: -V
[24] mahsûl -ÇY
[25] orta ÇY
[26] ve ÇY: -V
[27] ve ÇY: -V

yerine pâdişâh hazretleri[28] içün odalar ve kayık-hâneler yapdırup yağmurlu günlerde seyl suyunun önü kapanduğundan girüye depüp mahalleyi seyllere aldırır oldı ve Hâsbağçe'de bî-ma'nâ şeyler ihdâs itmekle mîrîye bin kise kadar[29] zararı terettüb eyledi ve bostâncı neferâtında kaşınacak tırnak komadı ve gicelerde evinde yatmağa me'zûn olmağın gelüp gikdikçe selâmına duranların kemâl-i gurûrundan yüzlerine bakmazdı ve efendisi olan sadrazamı huzûr-ı humâyûnda mezemmete başlayup, "zulmle dünyâyı yıkdı, aldığı rüşvetin sana öşrün virmez birkaç gün dahi böyle giderse karındaşın Sultân Mustafa'nın başına gelen belâlara seni dahi uğradur, kuluna sadâret-i uzmâyı ihsân eyle hizmet-i sadâkat nice olur gör" deyüp bütün sadâret tâkımın takınup âmâde vü müheyyâ[30] olduğun vezîriazam haberin almağla şeyhulislâm efendi ile huzûr-ı humâyûna varup ne didilerse didiler azl ü nefyine hatt-ı şerîf aldı[31] ve irtesi mâh-ı Cemâziye'l-âhirin on beşinci Şenbih günü ağavâtından Lütfi Ağa ile fermân gönderüp Hâsbağçe'den kaldırup İstavroz kurbünde vâki' taraf-ı pâdişâhîden mukaddemâ kendüye ihsân olunan Yemişci Hasan Paşa Bağçesi'ne ve iki günden sonra ehl ü iyâliyle kendüsü ve büyük oğlu mezkûr Ahmed Paşa'nın tuğ ve sancağı ref' ve dâmâdlığı fesh olup ânı ve kendünün büyük karındaşı harâc muhâsebecisi Çilesiz İbrahim[32] Efendi'yi Sivas'a nefy itdirdi ve akîbince yevmi iki yüz akçe tekâ'üd tezkiresin gönderdi ve kendünün binâya sarf eyledüği mîrî mâlın muhâsebesin görmek üzre vâlî-i Sivas olan Kara Mustafa Paşa'ya fermân irsâl ve karındaşı Nalband Mehmed Sivas Kal'ası'na habs olup ashâb-ı hukûkun hakkı alıvirilmek fermânıyla Kapucubaşı Ahmed Ağa gönderildi ve Hâssa Hâseki Şişko Cingâne Ahmed bostâncıbaşı ve Arabgirli Bekir Paşa Amasya paşası nasb olundu. Ber-mûceb-i emr-i humâyûn Kapucubaşı Ahmed Ağa Sivas'a vardığı sâ'at Nalband Mehmed'i tutup kal'aya habs ve mâl u eşyâsın yazup zabt u rabt[33] eyledi. Taraf taraf dellal nidâ itdirdi. Mal ve davar sahibleri gelüp isbât-ı vücûd idüp eşyâların aldıkdan sonra mahzar-birle defterin Rikâb-ı humâyûna getürüp zulm-i te'addîsin takrîr idicek, katline virilen hatt-ı şerîfle varup başını kesüp bâkî eşyâsıyla Âsitâne'ye[34] getürdü ve Bostancıbaşı Mehmed Ağa'nın eşyâsına müdâhale olunmayup hacc-ı şerîfe izn-i humâyûn sâdır olmuşiken havfından firâr ve nâ-bûd ve[35] nâ-peydâ oldu.

[28] hazretleri Ç: -YV
[29] mikdârı ÇY
[30] ve müheyyâ ÇY: -V
[31] aldılar ÇY
[32] İbrahim -Ç
[33] u rabt ÇY: -V
[34] Âsitâne-i sa'âdete ÇY: sa'âdet -V
[35] ve -Y

Nizâm-ı umûr-ı mîr-i mîrân

Biraz müddetden berü seferler sebebiyle ve âhar bevâ'is yollu yolsuz[36] nice bî-serv ü sâmân-ı mîr-i mîrân kesretlerinden nâşî vilâyet-i Rûm ve Anadolu'da olan elviye vefâ itmeyüp bi'z-zarûrî münâvebe tarîkiyle istihdâm olunmağa muhtâc ve ma'zûlleri pâ-mâl sademât-i fakr u ihtiyâc olmuşidi. Adları beylerbeyi olup, Âsitâne-i sa'âdetde çeşm-i ahbâb ve a'dâya karşu hey'et-i sâ'ilâne ile dûr-ı erbâb-ı[37] kibâr itmeleri nâmûs-ı Devlet-i aliyyeye tahmîl-i bâr-ı gayret ve âr itdiği melâl-efzâ-yi hâtır-ı cem'iyyet-medâr-ı sadrazam-ı hırd-şi'âr olmağın, bu bâbda tedârük-i kâr nedir deyü vâfir zamân irâde-i akdâh-ı efkâr buyurdular. Bi'l-âhare bunların[38] nakdîne-i liyâkat ve istihkākları mehakk-ı temeyyüze urulup, içlerinden ol rütbeye lâyık olmayanlarını ihrâc itmek biraz zamâna muhtâc olmağın şimdilik Âsitâne'de hâlleri dirhem ve hasret-keş-i rûy-i dînar ve rûy-i dirhem olan bir küşte hâllerin kimine ba'zı elviye tevcîh ve kimi tekā'üd ulûfeleriyle dâr ü diyârlarında meks ü ârâm idüp mîr-i mîrân nâmına olanlar fi-mâ-ba'de, bi-lâ izn İstanbul'a gelmemek üzre tenbîh olunmak husûsunu istihsân ve bu vech üzre fermân buyurdular.

Nizâm-ı te'mîn-i mesâlik Der-vilâyet-i Anadolu

Vilâyet-i Anadolu'da ebnâ'-i sebîle îsâl-i mazarrat ve hasâret ve mefâsid ve şekāvete cesâret olunmak levendât eşkıyâsının vilâyet etrâf bayrağı altında olmak bahânesiyle taraf taraf seyr ü hareketlerinden nâşî olup bi'l-cümle levend nâmı memâlik-i mahrûsadan merfû' olmak bâbında bundan akdem fermân-ı humâyûn sâdır ve ebnâ'-i sebîl bir mikdâr diledikleri yoldan mürûr ve ubûra kādir olmuşidi. Lâkin بحكمه اللّه تعالى vilâyet-i Anadolu menşe'-i esnâf-ı eşkıyâ olup levend nâmı merfû' olmakdan bi'l-külliyye sâ'ir eşkıyânın memnû' olması musavver olmaduğundan mâ'adâ nizâm-ı ahkâm-ı emn ü emân ve devâm-ı âsâyiş-i zemîn ü zamân vilâyet-i zâbıtan memleketin şeb ve rûz sa'y ü ihtimâmlarına mevkūf umûrdan olduğu mülhem[39] tab'-ı kârdan hazret-i âsaf Risto-şu'ûr olup, be-her-hâl zâbit ve vâlî nasbından garaz-ı hıfz-ı hırâset-i memâlik ve emn ü emân-ı mesâlik olmağla fi-mâ ba'de her[40] memleketin zâbit ve vâlîsi bulunanlar kendü uhde-i hıfz u hırâsetinde olan mahallerde vukū' bulan telef-i nefs ve mâl [41]كلكم راع وكلكم مسؤل عن رعيته mantûk u mûnîfi üzre kendülerden su'âl olunacağın mukarrer bilüp her biri taraf taraf nigâh-bânlar ta'yîn ve kendü hudûdlarında ebnâ'-i sebîlden kimin bir habbesi zâyi' olur ise

---

[36] ve âhar bevâ'is yollu yolsuz -ÇY
[37] ebvâb Ç: erbâb YV
[38] bunların ÇY: -V
[39] mülhem -ÇY
[40] her -Ç

tazmîn eylemek üzre bilâdı te'mîn[42] ve ıbâdı tazmîn içün bi'l-cümle vilâyet-i Anadolu'da vâki' vüzerâ vü mîr-i mîrân ve ümerâ ve voyvodalara ve zâbitân-ı örfe mü'ekked evâmir-i aliyyeler irsâl olundu.

Tashîh-i esâmî-i serdengeçdiyân

Mukaddemâ Varadin muhâsarasında Serdâr-ı a'zam Fazıl Ali Paşa-yı muhterem şehîd ve asâkir-i islâm münhezimen Belgrad'a geldikde, Nemçe taburu varup Tımışvar'ı muhâsara eyledüğü haberi Ordu-yı humâyûna vürûd idicek, serdâr yok, Başdefterdâr Bakkaloğlu Sarı Mehmed Efendi sipâh silahdârdan Tımışvar'a girüp bir sene muhâfaza itmek şartıyla yirmi beşer guruş bahşîş ve on beşer akçe terakkī ile biner nefer dal kılıç serdengeçdi yazup sefâyin ile karşu Pançova'ya ve andan Tımışvar[a] irsâl eyledi. Lâkin Tımışvar Kal'ası'na duhûl değil muhâsaraya der-kâr olan tabur-ı küffâr ile kemâ-yenbagī muhârebeye kıyâmdan[43] imâle-i licâm idüp mukaddemâ yazılan terakkī evâmirinde mu'tâd-ı kadîm üzre hıdemât-ı sâ'irede istihdâm husûsu iltizâm olunmaduğundan nâşî neferât-ı mezbûre tezkire talebinde ikdâm üzre kıyâm itmeleriyle havf-ı fitneden müsâ'ade-i mes'ûllerine zarûrî ikdâm olunup bu husûs bu denlü emvâl-i mîriyyenin abes yere telef ve izâ'atine bâ'is ve bu ma'nâ bi'l-âhare defterdâr-ı müşârün-ileyhin vech-i mezkûr üzre telef-i sermâye-i hayâtına ehadd-i cümle-i bevâ'is olmuşidi. Lâkin bî-sebeb böyle bir rahne-i küllîyi hâli üzre terk itmek nâ-revâ olmağın, vak'a-i ma'hûdede on beşer akçe terakkī alan neferât-ı sipâh silahdâr esâmeleri isimlerine tashîh olunmak şartıyla onar akçeye kâni' ve bu hâlet vakt-i merkûmdan sonra âhar tarikle nâ'il oldukları terakkiyâta gayri mâni' olmak üzre re'y-i tedbîr olunmağla, neferât-ı mezbûre dahi bu sûret-i müstahseneye râzı ve esâmelerini bu bahâne ile isimlerine tashîh itdirmeğe mütekâzî oldular.

Sefer-i Urbân-ı mevâlî ve Abbâsiyyûn

Halebü'ş-şehbâ havâlîsinde dâ'imâ şekâvet ve te'addîden hâlî olmayan eşkıya-yı tâ'ife-i Abbâsiyyûn ve Urbân-ı mevâlînin habâset ve mel'anetleri mütevâlî olup lâkin haklarından gelinmek bîrûn-ı uhde-i iktidâr-ı vâlî olmağla vüzerâ-yi ızâmdan birkaç vezîr-i sâhib-i tedbîr her tarafdan güzîde asker ile ol eşkıyâyı nokta-i pergâr-vâr ortaya alup sedd-i râh-ı girîz ve âheng-i harb-i dâğī itmeğe muhtâc olduğu mukaddemâ Âsitâne-i sa'âdetde **(325 b)** bulunup hâlen Rakka Vâlîsi Vezîr Genç Ali Paşa ile müzâkere ve uzamâ-yi erkân-ı devlet ile huzur-ı sadrazamîden müşâvere olundu. Fi'l-hakîka ol melâ'înin âlem-gîr olan

[41] Hadis, *Buharî*, Ahkam 1, "Her biriniz çobansınız ve her biriniz güttüklerinizden mes'ulsünüz."
[42] te'mîn -Ç

şekāvet ve te'addîlerin ol havâlîde sâkin ibâdullâh üzerinden def' ü ref' itmek her vechile ehemm ve elzem olmağla Bağdad Vâlîsi Vezîr Eyyûbî Hasan Paşa Şehrizor ve Musul ve Diyarbekir vâlîleri üzerine ser-asker olup ol tarafdan ve Rakka Vâlîsi mezkûr Vezîr Genç Ali Paşa dahi Haleb ve Karaman vâlîleri üzerine baş ta'yîn olup beru cânibden yürüyüp ol hâyinleri ortaya alup, kahr-ı tedmîrlerinden bezl-i makdûr itmek üzre Hasan Paşa'ya bi'l-mükâtebe ve Ali Paşa'ya bi'l-müşâfehe tenbîh ve telkîn olundu. Ve Hasan Paşa'ya fermân varduğu sâ'at askeri hâzır ve âmâde binüp urbânı yatağında basup bütün kılıçdan geçirüp mâl ve davarlarıyla mugtenem oldukları haberi bu vakitte Der-i devlete gelicek beru cânibin seferi fesh oldu. Ve mâh-ı mezbûrun yirmi sekizinci Cuma gün pâdişâh-ı gāzî hazretleri Tersâne bağçesine göçüp iki gün meks ve üçüncü Dü-şenbih günü ki, ibtidâ-yi Recebü'l-ferddir, sadrazam Beşiktaş Mevlevîhânesi'ne muttasıl yalısına da'vet itmeğin yeni baştardeye süvâr olup top ve tüfengin atarak ve sâde nakkāresin çalarak teşrîf buyurdular. Ve harem-i şerîfleri karadan geldiler. Ol gün ikindi mahalli Tersâne sarayının ancak karaağalar odalarına âteş isâbet idüp ahşama değin yanup kül oldu. Ve yine ol gün Yenikapu Mevlevî-hânesi kurbünde dahi iki hâne muhterik oldu.[44]

Guluvv-i asker, Azl-i Receb Paşa-i vâlî-i Mısır

Şehriyâr-ı gāzî hazretlerini cülûs-ı humâyûnlarından beru gelen ba'zı Mısır vâlîleri hadd-i zâtında cesûr ve gayûr ahz-ı intikāma kādir mukaddem mîr ve vüzerâdan olup bâ-husûs bir sene kâmil hükûmet üzre karâr-dâde olmayup, kesret-i tebeddülât ile bu tarafda Nemçe ve Moskov ve Leh seferleri gā'ileleriyle biraz müddet ol cânibîerin umûruyla iştigāl olunmak pes-mânde-i küşe-i hâtır-ı devlet olup, imâle-i efkâr olunmadığı sebeble ferâ'ine-i Mısır makāmına kā'im olan bir âlây Çerkes ve bu sîret dahi yüz bulup bu tebeddülât sebebiyle Ümmü'l-kurâyı ihfâ-i zabt hevesiyle vezân vüzerâyı Yusuf Kuyusu'na ilkā âdetleri olup, bu def'a dahi Receb Paşa'ya bu vaz'ı icrâ ile Devlet-i aliyyeye tahrîrât gönderüp[45] yine memleket pâdişâhındır, sene be-sene mikdâr-ı ma'lûm gerek hazînesin ve gerek ceb-i humâyûnun irsâl ü îsâl ideceklerin yazup bir şeytiye ile Âsitâne-i sa'âdete irsâl ve Gelibolu'dan çıkup İstanbul'a geldiler. Vezîr huzûruna varup mahzarı teslîm ve lisânen dahi sözlerin vezîriazam dahi mahzar ile takrîrlerin Rikâb-ı humâyûna telhîs idicek, meşveret olup Mısır[46] müdârâ yeri olduğundan sükût evlâ ve matlûblarına müsâ'ade olup Kandiye muhâfızı sadr-ı sâbık Ermeni Mehmed Paşa'ya Mısır

---

[43] Belgrad'a +Ç: -YV
[44] Sefer-i Urbân... oldu -ÇY
[45] Mısır vâlîleri... gönderüp Ç: -YV
[46] Mısır -Ç

hükûmeti tevcîh ve götürüp iskâniçün Dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Kadı Halil Ağa hatt-ı şerîfle me'mûr kılındı. Ve ta'yîn olunan bir kıt'a mîrî kalyon ile ağa-yi mûmâ-ileyh varup Mehmed Paşa'yı Kandiye'den alup götürüp bî-müzâhame hükûmet-i Mısır'a oturtdu. Der-akab ber-mûceb-i emr-i humâyûn Receb Paşa'yı habsden ıtlâk ve getürüp kürk giydirüp ma'ûnetin gördükden sonra mu'azzez âlây ile Mısır'dan çıkarup Rum cânibine irsâl eyledi.[47] فلله الحمد و المنة [48] bu vak'a-i uzmâ bu minvâl üzre âsân vechile mündefi' oldu. Ve Kefe sancağına mutasarrıf olan Boşnak Deli Ömer Paşa Yeni Kal'a muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr[49] Mirza Mehmed Paşa Azak Kal'ası muhâfazasına ve ânın selefi Vezîr Moralı Aşçı İbrahim Paşa Kandiye muhâfazasına ta'yîn olundu. Ve mâh-ı mezbûrun on birinci Penç-şenbih gün baştarde ile on beş kıt'a çekdirir ve patrona iryâle ile yedi kıt'a kalyon ile Donanma-yi humâyûn çıkup mu'tâd-ı kadîm üzre kapudân paşa ve ümerâ-yi bahriyye Yalı Köşkü'nde hıl'atlene gelmişiken bu nevbet vezîriazam vesâtatı ile kapudân Vezîr Seyyid Süleyman Paşa ve ümerâ-yi bahriyye Beşiktaş Köşkü'nde pâye-i serîr-i a'lâya yüz sürüp, serâsere duhte semmûr kürk ve ümerâ-yi deryâya sâde hıl'at giydirilüp Akdeniz muhâfazasına me'mûr olup şenlik iderek Beşiktaş önüne varup demirledi. Ve on dördüncü Pazar gün pâdişâh-ı gāzî hazretleri Tophâne Kâr-hânesi'ne teşrîf buyurup yeni dökülen topları seyr[50] eyledi. Ve on sekizinci Penç-şenbih gün Beşiktaş Köşkü'nde surre çıkdı ve bundan bir sene mukaddem beru[51] İçil'de[52] isyân ve bayrak kaldıran âlây beyi oğlu Osman nâm şakī üzerine ta'yîn olunan Anadolu Beylerbeyisi Vezîr Sirozlu Ali Paşa'yı bozup yüz kadar âdemin kırup firâr ve tebdîl-i câme ve destâr İstanbul'a gelüp Rumili cânibine giderken mâh-ı mezbûrun yirmi dördüncü Çehâr-şenbih gün Topkapusu'nda giriftâr, keşân be-keşân vezîriazam dîvânına ihzâr ve takrîr-i kelâm eyledikden sonra emr idüp[53] hâric-i Bâb-ı humâyûnda kendünün ve[54] üç nefer âdeminin Parmakkapu'da boynu[55] uruldu. Ve yirmi beşinci Penç-şenbih gün pâdişâh-ı gāzî hazretleri mihmân olduğu vezîriazam yalısından Eyüb Yalısı'na nakl buyurdular ve mâh-ı Şa'bân'ın gurresi Salı gün henüz gelen Özbek elçisi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup mu'tâd

---

[47] eyledi -Ç
[48] والمنة Ç: -YV
[49] Vezîr -Ç
[50] temâşâ ÇY
[51] beru -ÇY
[52] zuhûr ve +ÇY: -V
[53] olunup ÇY
[54] ve ÇY: -V
[55] boyunları ÇY

üzre hıl'atlenüp vüzerâ akībinde Arz Odası'nda pâye-i serîr-i a'lâ-yi devlet[56]-masîre yüz sürüp hânlarının ubûdiyyet-nâmesin sunup lisânen dahi hulûs üzre dostluğun arz eyledi. Ve Galata'da mukīm Moskov elçisine Çarı tarafından kendüye pâye ve Rikâb-ı humâyûna ubûdiyyet-nâmesin gelmeğin,[57] mâh-ı mezbûrun yirmi ikinci Salı gün ol dahi Dîvân-ı humâyûna da'vet ve ziyâfet olup kul tâ'ifesinin güzeşte Lezez ve işbu sene-i mezbûrenin Masar ulûfesi tevzî'inden sonra vüzerâ akabince Arz Odası'nda bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâ'il olup[58] nâmesin sunup pîşkeş[59] arz eyledi. Ve pâdişâh-ı gāzî hazretleri Eyüb Yalısı'nda meks esnâsında iken vezîriazam, Ali Bey Köyü'nde mîrî bağçe kurbünde cereyân iden nehr-i sagīr içre birbirine mülâsık Husrev-âbâd ismiyle müsemmâ üç havz ta'mîr ve nehr-i mezbûru derûnuna ilkā ve birbirinden cereyân ve üzerine nâzır yar kenârında otağlar ve serâ-perdeler kurulup ekser ol mahalle teşrîf ve safâ-yi hâtır buyururlar idi. Şehr-i mezbûrun yirmi sekizinci Dü-şenbih gün külliyetle Yeni Saray'a nakl eylediler.

Vak'a-i Niş

Ve Niş Kal'ası'nda nevbetçi kapukulu yeniçerileriyle yerlü kulu beyninde nizâ' ve şikāk vâki' olup ya'ni ki, yerlü kulu ağasının avretine bir yeniçeri dil[60] uzatmağın üzerlerine kılıç düşüp ağa-yi mûmâ-ileyhin elin çalup düşürdükleri muhâfız-ı kal'a Rumili Beylerbeyisi Muhsin-zâde Vezîr[61] Abdullah Paşa'nın ma'lûmu olmağla yerlü kuluna sâhib çıkdığına yeniçeri gücenüp üzerine gulüvv ve sarayına top çekmeleriyle, nâ-çâr gice hâlinde tevâbi'in alup Belgrad Kapusu'ndan çıkup firâr ve Alekseniçe'de karâr eyledüğün yazup Der-i devlete[62] arz u[63] i'lâm itmeğle kendüye Bosna eyâleti virilüp **(326 a)** selefi Vezîr Topal Osman Paşa'ya Rumili eyâleti tevcîh ve Niş Kal'ası'na gelüp[64] muhâfaza itmek ve eşkıyânın hakkından gelmek[65] buyuruldu. Ve Rumili eyâleti sevdâsıyla eşkıyâyı tahrîk iden Niş defterdârı ...[66] Efendi üzerine sâbit olmağın, fermân-ı humâyûnla bostancı hasekilerinden Deli[67] Mustafa haseki gönderilüp başın kesüp getürdü.[68]

---

[56] a'lâ-yi devlet Y: a'lâ-yi Ç: -V
[57] gelmeğle ÇY
[58] pâye-i serîr-i a'lâ-yi sa'âdet-masîre yüz sürüp ÇY: bisât-bûs-ı pâdişâhî şerefine nâ'il olup V
[59] pîşkeşin ÇY
[60] el Ç: dil YV
[61] vezîr -Ç
[62] devlet-medâra ÇY: medâr -V
[63] arz u ÇY: -V
[64] gelüp Niş Kal'ası'na Ç: Niş Kal'ası'na gelüp YV
[65] üzre +ÇY
[66] Üç nüshada da isim zikredilmemiş.
[67] Deli -ÇY
[68] ve's-selâm ketebehü'l-hakīr Mehemmed el-Kādî Y: ve's-selâm temmetü'l-kitâb sene 1204 fî gurre-i ن Ç

NUSRETNÂME'DE GEÇEN ARKAİK KELİMELER*

açınmak : Açılmak	531.
ağnanmak : Anlaşılmak	602.
ahtarmak : Aktarmak, devirmek, aramak	528.
aldamak : Aldatmak	297.
arkuru : Çapraz, yanlamasına	12,179.
ayırtlamak : Fank edilmek, seçilmek	17,101,150,901.
bekellemek : Ürpermek, şaşırmak	628,690.
Boğaz boşluk etmek: Boşboğazlık etmek	801.
bolay ki : Belki, olur ki, keşki.	422.
çağırdmak : Bağırtmak	695.
çalık : Haşarı	355.
çapmak : Koşmak, kesmek, yağma etmek, akın etmek	46,275,409,558.
Çapul koyuvirmek : Yağma ettirmek	45.
çatmak: Birbirine bağlamak, tasarlamak	423.
çırlak çıplak : Çırıl çıplak, fakir, güçsüz.	341,506,560,631,615,876.
derinti : Toplama	134,177,200,286,314,346,662, 770,866,872.
dıkmak : Bir şeyin içine sokmak, tıkmak	84.
dirişülmek: Toplanmak	361.
doyum : Ganimet	347.
döğündülü : Dalgalı	18,114.
durgurmak : Durdurmak	21,178,836.
elleşmek: Tutuşmak, savaşa girmek, tokalaşmak.	39,313,314,321,348.
eslemek : Söz dinlemek, itaat etmek	388.
eşlenmek : Birleşmek, evlenmek	388.
giyürmek : Giydirmek	26.
güclenmek : Zorlanmak, gücenmek	418,655.
ılgamak : Dört nala koşmak, baskın yapmak	92,284.
ılgar: Baskın, hücum	80,184,268,335,412,699.
imeci: İmece, bir çok kişinin birleşip yapması.	89.
irgürmek: Erdirmek, eriştirmek	24,56,215,279,508,575,689.
kakmak: Vurmak, itmek	638.
kamanmak : Çivilenmek, perçinlenmek	66.
karındaşlaşmak: Birbirini kardeş edinmek	335.
karşucu: Karşılayan, mukabele eden	604.
koçaş: Arabacı	919.
koşulmak: Katılmak, (bir işte) birbirine katılmak	160,204,205,209,216,229, 249.
kıyışmak: Cesaret etmek	195,315.
kötek çalmak: Dayak atmak	106.
Kuruyu kalmak: Donup kalmak, boş, yalnız, tek başına	456,868.
nişlemek: Ne yapmak	623.

* Kelimelerin anlamları için kullanılan kaynaklar: Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı*, II (İndeks-gramer), Ankara 1997; Aysu Ata, *Nehcü'l-ferâdis, III (dizin-sözlük)*, Ankara 1998; *Yeni Tarama Sözlüğü*, (düzenleyen: Cem Dilçin), Ankara 1983.

Oturak olmak: Sabit olma, oturup konaklamak 69,83,104,112.
öndül : Mükafat, ödül 921.
özge : Başka, gayrı 627.
salt : Yalnız, sadece 66,83,90,102,105,149,151.
sançmak: Saplamak 222.
sataşmak: Rastlamak, istenmeyen bir şeyle karşılaşmak 167.
Seğirdim etmek: Akın etmek, hücum etmek 346.
seğirtmek: Koşmak 162,178,187,224,226,234,237,
310,329,395,410.
sıdınmak: Tecrübe etmek, bilgilenmek 161.
sığamak: Sıvamak 837.
sığışmak: Simtizaç etmek,, sığmak, sıvışmak, kaçmak 544.
sıkıltı : Sıkıntı 53.
sıvarmak: Sulamak 68.
sıyırtmak: Sıyırmak, suya akması için yol açmak 300,359,896.
sinirlemek: Hareket edemez hale koymak için vurup ayak sinirini kesmek 159.
soğulmak: Soğulmak, suyu çekilmek, nuru sönmek 657,743.
sokunmak: Takınmak 146,160,214,255,256,277,278,
282,285.
sökmek: Katetmek, kuvvetle yürüyüp gelmek, söküp yol açmak 80.
söyünmek: Sönmek 11,33,501,528,544,646,681,720,
856, 875,906.
Taban pekliği etmek: Ayak diremek 631.
tiziye : Çabucak, derhal, hemen 150,274,422.
Tok toyum: Ganimete kavuşmak 347.
tokuşmak: Çarpışmak, müsademe etmek 79,81,84,88,319,616.
tonuz : Domuz 699.
torin : Tören 334.
tüskürmek: Geri çevirmek, tıksırmak 321.
uğrun: Ön 73,91,94,102,408,414,416,833,
861.
uğuntu : Uğultu 785.
uğur: Ön, yön, yol 78.
üleşmek: Paylaşmak, bölüşmek 24,628.
ürkündü -: Panik 643.
üşmek: Üşüşmek 144,603.
üşündi: Üşüşme 192,651,852.
üşürmek: Üşüştürmek 159,322.
Yan vermek: Yan çizmek, uzak durmak, kaçınmak 677.
yarında : Ertesi gün 480,542.
Yatak yeri : Barınak, sığınak 427.
yedmek: Yedeklemek, çekerek götürmek 118.
yeldirmek: Koşturmak 307.
yırık: Biraz yırtık, biraz yıkık 322.
yol azıt: Yanlış yola gitmek, yolunu şaşırmak 227.

BİBLİYOGRAFYA

A) KAYNAK ESERLER (Yazma ve Basma)

AHMET REFİK, *Âlimler ve Sanatkârlar,* İstanbul 1924.

ANONİM OSMANLI TARİHİ (1099-1116 / 1688-1704), Nşr. Abdülkadir Özcan, Ankara 2000.

BAĞDADLI NAZMÎ-ZÂDE HÜSEYİN MURTEZA, *Gülşen-i Hulefâ,* (Müteferrika neşri), İstanbul 1143.

_______, *Tarih-i Seferü'l-Basra,* Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Ktb., nr. 2062/3.

_______, *İcmal-i Sefer-i Nehr-i Ziyab,* Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Ktb., nr. 2062/4.

DEFTERDAR SARI MEHMET PAŞA, *Zübde-i Vekâyiât,* neşr. Abdülkadir Özcan, Ankara 1995.

FINDIKLILI İSMET EFENDİ, *Tekmiletü'ş-şakâik Fî Hakk-ı ehli'l-hakâik, Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeylleri,* nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.

RAŞİD MEHMED, *Tarih,* II-III, İstanbul 1282.

SİLAHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA, *Silahdar Tarihi,* I-II, nşr. Ahmed Refik , İstanbul 1928.

_________, *Nusretnâme,* sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul 1962.

ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Vekâyi'u'l-fudalâ* II-III, *Şakâik-ı Nu'maniye ve Zeylleri,* nşr. Abdülkadir Özcan, İstanbul 1989.

UŞŞÂKÎ-ZÂDE SEYYİD İBRAHİM HASİB, *Târih-i Uşşâkî-zâde,* (Haz. Raşit Gündoğdu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış doktora tezi), İstanbul 2000.

B) ARAŞTIRMA ve İNCELEMELER

ARTUK, İBRAHİM, "Silahdâr Fındıklılı Mehmed Ağa", *İÜEF Tarih Dergisi,* sayı 27, İstanbul 1973, s. 123-132.

ATEŞ, AHMED, "Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i âl-i Osman münâsebeti ile)", *Türkiyat Mecmuası,* c. VII-VIII, İstanbul 1942, s. 253-267.

AYNUR, HATİCE-KARATEKE, HAKAN T., *III. Ahmed Devri İstanbul Çeşmeleri,* İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınlarından, İstanbul 1995.

ÇABUK, VAHİD, "*Nusretnâme'nin* Kaynaklarından *Tarih-i Seferü'l-Basra*", *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi (Prof. Dr. M. Münir Aktepe'ye Armağan),* sayı 15, İstanbul 1997, s. 321-380.

DANİŞMEND, İSMAİL HÂMÎ, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,* III, İstanbul 1971.

EYİCE, SEMAVİ, "Bir Tarihçi ve Tarihe Mal Edilmeyen Hatırası", *İstanbul Sanat ve Edebiyat Dergisi,* sayı 2, İstanbul 1955, s. 7-13.

İLGÜREL, MÜCTEBA, "Zenta", *İ.A.*, XIII, İstanbul 1986, s.535-538.

İNCİCİYAN P.L.-ANDREASYAN H.D., "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası" *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi,* sayı 2-3 , İstanbul 1974, s.11-88.

KÖPRÜLÜ, ORHAN F., "Râşid Tarihi'nin Kaynaklarından Biri: Silahdar'ın *Nusretnâme*'si", *Belleten,* XI/43, Ankara 1947, s. 473-487.

_______, "Feyzullah Efendi", *İA,* IV, İstanbul 1977, s. 593-600.

KURAT, AKDES NİMET, *İsveç Kralı XII. Karl'ın Türkiye'de Kaldığı Zamana Aid Metinler ve Vesîkalar, Ekler,* I, Ankara 1943.

_______, "Hazîne-i Bîrun Kâtibi Ahmed Bin Mahmud'un (1123-1711- Prut) Seferine Ait Defteri", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi,* c. IV, sayı 6-7, Ankara 1966, s. 261-425.

_______, "Baltacı Mehmed Paşa", *İA,* II, İstanbul 1986, s.287-291.

KÜTÜKOĞLU, BEKİR, "Tarih Kaynaklarının Neşrine Dâir Düşünceler", *Vekayi'nüvis Makaleler,* İstanbul 1994, s. 1-6.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmânî,* c.IV, İstanbul 1315.

MEHMED TAHİR (Bursalı), *Osmanlı Müellifleri,* c.III, İstanbul, 1342.

ORHONLU, CENGİZ, "Mustafa II.", *İA,* VIII, İstanbul 1979, s. 695-700.

ÖZERGİN, M. KEMAL, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi", *Ord. Prof. Dr. İ. H. Uzunçarşılı'ya Armağan,* TTK Yayınlarından, Ankara 1976, s. 251-309.

ÖZÖN, MUSTAFA NİHAT, *Silahdâr Tarih "Onyedinci Asır Saray Hayatı"* , Ankara 1947.

TANIŞIK, İBRAHİM HİLMİ, *İstanbul Çeşmeleri,* II, İstanbul 1945.

TEKİNDAĞ, M. C. ŞEHABEDDİN, "Osmanlı Tarih Yazıcılığı", *Belleten,* XXXV/140, Ankara 1971, s. 655-663.

TURAN, ŞERAFETTİN, "Silahdâr", *İA,* X, İstanbul 1988, s. 640-643.

UZUNÇARŞILI, İSMAİL HAKKI, *Osmanlı Tarihi,* III/2 - IV/1-2, Ankara 1982-1983.

C) MÜRACAAT KİTAPLARI

BABİNGER, FRANZ, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri,* Çvr. Coşkun Üçok, Ankara 1982.

CANAN, İBRAHİM, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, V, İstanbul 1993.

ERGİN, MUHARREM, *Dede Korkut Kitabı*, II (İndeks-gramer), Ankara 1997.

ATA, AYSU, *Nehcü'l-ferâdis*, III (dizin-sözlük), Ankara 1998.

HANİF-ZÂDE AHMED, *Âsâr-ı nev (Keşfü'z-zünûn* zeyli), Flügel neşri, VI, Londra 1852.

İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları, 2. Fasikül, Türk Tarihine Aid Eserler, İstanbul 1944.

KARATAY, FEHMİ EDHEM, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, İstanbul 1961.

MEHMED FUAD ABDÜLBAKİ, *El-mu'cemü'l-Müfehres*, Beyrut 1407.

MOSTRAS, C., *Dictionnaire Géographique De L'Empire Ottoman*, İstanbul 1995.

PAKALIN, MEHMED ZEKİ, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, İstanbul 1971.

PARMAKSIZOĞLU, İSMET, *Manisa Genel Kütüphanesi Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*, İstanbul 1952.

REDHOUSE, JAMES, *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul 1992.

ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kāmûs-ı Türkî*, İstanbul 1317.

_________, *Kāmûsü'l-a'lâm*, İstanbul 1306-1316.

UNAT FAİK REŞİT, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Ankara 1994.

YAZIR, ELMALILI MEHMED HAMDİ, *Kur'ân-ı Kerîm ve Me'âli*, (tarihsiz).

Yeni Tarama Sözlüğü, düzenleyen, Cem Dilçin, Ankara 1983.

ÖZGEÇMİŞ

27.01.1964 Yılında Eskişehir'in Günyüzü Kazası'nda doğdum. İlk, Orta ve Lise öğrenimimi Eskişehir'de tamamladıktan sonra 1982 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne girdim. 1986 Yılında burayı bitirerek aynı yıl Bingöl'de tarih öğretmeni olarak memuriyet hayatına atıldım. 1988 Yılında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda tasnif personeli olarak göreve başladım. Bu arada İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı'ndan "İstanbul Mahkemesi 247 No'lu Şeriyye Sicili" adlı tezi yaparak mezun oldum.

1994'de askerlik görevimi yaptıktan sonra aynı yıl Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldum. Halen aynı kurumda öğretim görevlisi olarak çalışmakta Osmanlı Arşiv Vesikaları, Yeniçağ Avrupa Tarihi ve Yeniçağ Tarihi İncelemeleri derslerini okutmaktayım.